

Migne, Jacques

PATROLOGIA

CURSUS COMPLETUS

SIVE

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

QUI

AB ÆVO APOSTOLICO AD INNOCENTII III TEMPORA

FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,

PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS LECTIONIBUSQUE VARIANTIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS

DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI

SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM

DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM

ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS LOCUPLETATA : ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID

UNUSQUISQUE PATRUM IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO

SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES

ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM

SCRIPTURÆ TEXTUS COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR : CHARACTERUM NITIDITAS,

CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTEM

SIMILIS, PRETIIS EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES,

LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES SECUNDA,

IN CUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE LATINÆ
A GREGORIO MAGNO AD INNOCENTIIUM III.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORÆ.

PATROLOGIA BINA EDITIONE TYPIS MANDATA EST, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. — VENEUNT
MILLE ET TRECENTIS FRANCIS SEXAGINTA ET DUCENTA VOLUMINA EDITIONIS LATINÆ; OCTINGENTIS
ET MILLE TRECENTA GRÆCO-LATINÆ. — MERE LATINA UNIVERSOS AUCTORES TUM OCCIDENTALES,
TUM ORIENTALES EQUIDEM AMPECTITUR. HÆC AUTEM, IN RÆ, SOLA VERSIONE LATINA DONANTUR.

PATROLOGIÆ TOMUS CLVI.

COELESTINUS III PONTIFEX ROMANUS. THOMAS CISTERCIENSIS MONACHUS ET JOANNES
ALGRINUS S. R. E. CARDINALIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,

IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

Digitized by Google

BR
60
.M4
t. 206

BRITISH
LIBRARY

SÆCULUM XII.

COELESTINI III

ROMANI PONTIFICIS

EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA

ORDINE CHRONOLOGICO DIGESTA.

ACCEDIT

THOMÆ CISTERCIENSIS MONACHI

ET

JOANNIS ALGRINI,

COGNOMENTO *ab Abbatisvilla*, S. R. E. CARDINALIS, THEOLOGI DOCTISSIMI,

COMMENTARIUM IN CANTICA.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERICI UNIVERSÆ

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLĒSIÆ RAMOS EDITORÆ.

TOMUS UNICUS.

VENIT IN FRANCIS, GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM
EN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM
SEU PETIT-MONTROURG.

1855

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CVTI CONTINENTUR.

THOMAS CISTERCIENSIS MONACHUS ET JOANNES ALGRINUS S. R. E. CARDINALIS.

Commentarium in Cantica.

Col. 9

COELESTINUS III PONTIFEX ROMANUS.

Epistolæ et privilegia.

863

APR. 1871
JOHNS YOUNG

THOMAS CISTERCIENSIS

ET

JOANNES ALGRINUS SANCTÆ ECCLESIAE ROMANÆ CARDINALIS

NOTITIÆ

(OUDIN, *Commentarii de scriptoribus et scriptis ecclesiasticis*, tom. II, col. 1574; tom. III, col. 43)

I.

THOMAS, Cisterciensis abbatiae monachus, circa annum 1180 clarus non tantum in hoc archicœnobio, sed etiam in ordine omni Cisterciensi exstitit. Uti vir doctus atque Scripturis volvendis assiduus, quas in manibus perpetuo habebat, menteque jugiter meditabatur, scripsit cum multo labore, ad Pontium Claromontanum episcopum, insignem et prolixum simul *Commentarium libris XII in Cantica canticorum*, cujus epistola dedicatoria incipit: *Vehementer obstupesco, et ultra quam dici possit, admirari non desino*, etc. Prologus incipit, *Tria sunt Epithulantiæ, primum historicum*, etc. Liber primus incipit, *Osculetur me osculo oris sui. Hæc est vox Synagogæ*, etc., quem vidi ms. in multis bibliothecis abbatiarum ordinis Cisterciensis, imo et impressum Parisiis a. 1521, typis Jodoci Badii Ascensii, et Lugduni iterum a. 1571, et alibi. Tempus quo hunc *Commentarium* scripsit Thomas Cisterciensis conijcere licet ex præfatione ad *Pontium Claromontanum episcopum*. At certum omnino est ex *Gallia Christiana*, tomo II, pag. 528, in *Claromontanis episcopis*, hunc Pontium ex abbate Grandisilvæ et Clarævallis, esse a. 1170 creatum episcopum Claromontanum, quam sedem tenuit usque ad a. 1189, quo moritur die 2 Aprilis. Unde Claromontanus episcopus nominatur a. 1173 in instrumento Silviniacensis abbatiae, anno 1174 in charta S. Martini Turonensis, et a 1175 cum Ainardo Sancti Illidii abbate, cujus successori Pontio confirmat donum ecclesiae de Vabellez. Exstat epistola illius ad Mauritium Parisiensem episcopum et Stephanum S. Evurtii abbatem, quæ est tertia apud Stephanum Tornacensem, quem editiones male *Petrum pro Pontio* appellarunt. Scripsit ergo hoc opus Thomas, inter annum 1173, quo electus est in episcopum Claromontanum Pontius, et annum 1189, quo mortuus legitur die 2 Aprilis. Hunc serius quam par est collocasse videtur Guillelmus Cavus ad annum 1201, in *Historia scriptorum ecclesiasticorum*, pag. 701, quo tempore jam mortuus fuisse videtur, quippe qui jam ab anno 1160 florebat. Dicitur vixisse usque ad annum 1190, imo usque ad 1200.

Scripserunt multi de auctore *Commentarii* præfati, qui fere omnes sunt decepti. Primus omnium

A Carolus de Visch in *Bibliotheca scriptorum ordinis Cisterciensis*, impressa Coloniae-Agrippinae anno 1654, in-4°, apud Joannem Busæum, et Duaci anno 1649, in-4°, apud Joannem Serruvier, auctores hujus *Commentarii* facit tres Thomas diversis locis, paginis nimirum 310 et 312 suæ *Bibliothecæ*, unum Cistercii monachum, alterum Persennæ, ac tertium De Valcellis in diocesi Cameracensi, illosque omnes hujus operis auctores. Deceptus fuit Vischius ex inscriptione mss. codicum hujus *Commentarii in Cantica*, qui sæpissime inveniuntur sub nomine Thomæ Valcellensis, ut in bibliotheca Colbertina cod. 2783, in Victorina Parisiensi, littera F. 18. Secundus, Joannes Lepage, auctor *Bibliothecæ Præmonstratensis*, lib. 1, cap. 17, pag. 307, quæ Parisiis in-fol. anno 1633 prodiit apud Æbrianum Taupinard. Hic ex affectatione aut fide aliena hunc *Commentarium Thomæ, cuidam canonico Viconiensi Ecclesie* attribuit, ut absque dubio ordinem suum scriptore extraneo ditaret. Cum itaque a. 1680 Viconiæ haud parum temporis hærerem, omnesque insignis olim hujus bibliothecæ manuscriptos codices excuterem, hunc *Commentarium* tenui, volvi, legi: quem anonymum, si solum Thomæ nomen ei appictum excipias, inveni, nec ullam illic litterulam reperi, qua Viconiensi canonico alicui attribueretur. Cum vero in multis jam aliorum ordinum bibliothecis eundem *Commentarium* reperissem, sæpius anonymum, aliquando cum Thomæ istius Cisterciensis expresso nomine, et *Epistola prævia ad Pontium Claromontanum episcopum*: imo et primas tam epistolæ quam præfationis ac libri primi symbolas memoriter possiderem: intellexi statim esse ipsum opus Thomæ, monachi Cisterciensis, tam sæpe a me visum in bibliothecis aliis. Itaque vel bonus Joannes Lepage opinatus est, quidquid anonymum in mss. inveniebatur Viconiensibus, spectare ad fratres Viconenses; vel alius quis forsitan ex canonicis Viconiensibus satis in sui gratiam credulis ipsum sefellit, quod de Belgis omnibus Francicæ vel Hispanicæ dominationis, absque dissimulatione vel invidia, affirmare licet. Tertius, aperto Marte collatisque signis, *Commentarium* hunc auctori Franciscani ordinis vindicare impo furari ou-

522

nigenis cavillationibus conatus est. Hic Paulus A Reatinus, minorita observantinus, qui zelo in Joannem Scotum suum præpostero, ut Franciscanum hunc quem *doctorem subtilem* appellant, suffuratis adhuc scriptis clariorem cæteris charioremque Fratris Minoribus redderet, ausu temerario, sed irrito tandem conatu, evulgare hunc Commentarium aggressus est Romæ anno 1655. in-folio, ex typographia Stephani Caballi, sub falso ac ficto nomine *Joannis Duns Scoti, doctoris subtilis, super Canticum canticorum Salomonis*. Quod cum rescivisset Joannes Malgorius, Bonæ Combæ monachus et provisor generalis ordinis Cisterciensis in curia Romana, nefariis Pauli Reatini conatibus pro parte ordinis sui se opposuit, impressionemque jam factam sub Joannis Scoti nomine distribuendam prohibuit. Interea nec ab incepto Paulus Reatinus destitit, qui suam audaciam titulum sibi justum reputans, Malgorium Cisterciensem, reum simul et insontem, in causam traxit. Intentata lite, rationibus hinc atque inde prolatis, chartis atque probationibus, ex mss. codicibus ac vetustis editionibus in medium productis, Joannes Duns Scotus hoc *Commentario in Cantica canticorum* destitutus abiit, ac Paul. Reatinus, minorita observantinus confusus, temeritatis et audaciae intolerabilis convictus. *Sententia definitiva in forma publica reverendissimi Patris magistri sacri palatii apostolici, prolata a. 1655, indictione viii, die vero decima quinta Martii, qua definitive pronuntiavit, Librum super Cantica canticorum fuisse et esse compositum, confectum et editum, a R. P. Thoma Cisterciense (1), etc.* Vidi unum ex istis Romanæ impressionis exem-

plaribus in-folio, in Bibliotheca Benedictinorum Sancti Germani Parisiensis, ubi a pagina prima ad paginam 403 et ultinam, inscribitur, *JOANNIS DUNS SCOTI IN CANTICA, etc.*; juxta citatam Pauli Reatini minoritæ editionem. Sed frontispicium ac primæ paginæ adjunctus titulus, *THOMAS CISTERCIENSIS IN CANTICA CANTICORUM, opus concionatoribus utilissimum, ad eminentissimum et reverendissimum principem, Jacobum S. R. E. cardinalem Ninium, sacri palatii apostolici præfectum, et sacri ordinis Cisterciensis protectorem clementissimum*. Doluit procul dubio Paulus Reatinus quod Joannem Scotum Sancto Thomæ Aquinatis similem, per furtivam Commentarii hujus in Cantica canticorum substitutionem facere non potuit. Atque utiam ausus similes censura simili comprimerentur, neque tot pro lubitu partiumque studio scriptorum anonymorum parentes invenirentur. Multa hæc quidem, nec brevioribus tamen litem hanc mihi depingere licuit: de quo nos iterum paucis postea ad annum 1220, ubi de Joannis de Abbatisvilla scriptis disseremus. Ut autem suppositionem suam impune et impudenter Paulus Reatinus faceret præfationem operis Pontio Claromontano episcopo factam abstulerat, et nomen Joannis Scoti, qui necdum natus erat tempore hujus episcopi, quo centum et quadraginta circiter annis posterior est, auctoritate propria apposuerat. Agunt de Thoma Cisterciensi Carolus Vischius in *Bibliotheca scriptorum ordinis Cisterciensis*, p. 310; Antonius Possevinus in *Apparatu sacro*; Guillelmus Cavus in *Historia scriptorum ecclesiasticorum* ad annum 1201 male, ut supra diximus.

II.

Joannes ALGRINUS, S. R. Ecclesie cardinalis, Sabiniensis episcopus, cognomento *de Abbatisvilla*, a natali solo, ex hac enim urbe Pontivi primaria oriundus fuit. Doctor theologus Parisiensis, anno 1220 ob doctrinam celebre sibi in Gallis nomen acquisivit. Unde factum ut, probis moribus huic eximie mentis eruditum acceperibus, postea Ambianensis Ecclesie celeberrimæ decanus factus sit, qui ut Albericus quoque in *Chronico* ms. scribit, anno 1225, in archiepiscopum Bisuntinensem, postridie sancti Lucæ evangelistæ consecratus est. Idem Anagninæ a Gregorio IX, qui eum in magisterio scholarum Parisensi noverat, mense Septembris anni 1227 cardinalis creatur tituli Sanctæ Sabine episcopus, statimque ad-cruciatam, ut vocant, adversus Saracenos prædicandam, in Lusitaniam et Hispaniam legatus mittitur. Inde ab eodem ad Fredericum II imperatorem delegatur, quem ad pacis amicas compositiones adduxit. Hic adjecit *breves notas* ad Commentarium prolixum Thomæ Cisterciensis in Cantica canticorum, quarum prologus incipit: *Ad honorem Matris et Filii Cantica canticorum expositurus*, etc., quas cum dicto Commentario Thomæ Cisterciensis libris xii distincto edidit in folio Parisiis anno 1521 Jodocus Badius Ascensius. Has autem *breves notas* dicto Thomæ Cisterciensis Commentario Joannes Algrinus anno 1233, tempore domini Gregorii papæ IX, adjecit, ut indicat citata Parisiensis editio Ascensii, nisi quod plausibilis ac verisimilius est utrumque Commentarium simul jungere in editione allata Ascensio pro Jubitū plauerit. Exstat enim ms. in bibliotheca Parisiensi Choletana cod. 37, *Joannis de Abbatisvilla in Cantica canticorum Expositio a Romana Ecclesia approbata* anno 1233, ut habet manuscripti titulus. Idem

C opus sub nomine *Joannis cardinalis et episcopi Sabiniensis*, ms. in Ultrajectensi bibliotheca, num. 252. K. K. It. idem cum Beda et aliis *super Cantica* num. 243, f., ut Catalogus habet, parte 1, pag. 99, librorum impressorum et manusciporum hujus bibliothecæ, qui anno 1670 in-folio Ultrajecti editus est. Scripsit idem Joannes Commentarium seu Sermones in Psalterium, qui exstant mss. in bibliotheca Clarævallis et Longipontis Litera A. 4, in folio. In qua utraque bibliotheca exstant ejusdem *Joannis de Abbatisvilla Sermones in epistolas et evangelia totius anni*, mss., sicut et in abbatis Sancte Trinitatis Vindocinensis et Beatæ Mariæ de Lyra ordinis divi Benedicti, et alibi sapius. Scripsit igitur *Sermones de tempore et de sanctis per annum*, de quibus ita loquitur Henricus Gandavensis in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 38: Joannes, dictus de Abbatisvilla, ex magistro theologie Parisiis archiepiscopus Bisuntinus, et inde homæ episcopus cardinalis, scripsit sermones tam de Dominicis quam de festivitibus. Lectiones evangelicas et apostolicas breviter exposuit: post hæc sermones valde prolixos, tot inductis Scripturarum sanctorum testimoniis, quot vix possint memorie commemorari. Habentur *Sermones prolixius compositi*, mss. Cantabrigie in bibliotheca publica, cod. 40, et in archivio collegii Caii, codice 41; *brevis autem compositi* cum solis lectionum et apostolicorum brevibus expositio nibus, Oxonii in bibliotheca collegii Lincolnienensis, codice 271; Cantabrigie in bibliotheca Pembrochiana, codice 169. It. privatum in bibliotheca baronis Lumleyi, cod. 155. Inveniuntur pariter in insignioribus Galliarum bibliothecis, nimirum in Regia Parisensi, cod. 4086, in-fol., qui ferme 400 annorum est, cum tabula materiarum. Incipiunt:

(1) Vide integram sententiam infra.

Cum sacrosancta matre Ecclesia, etc. Sermo primus de Evangelis, Cum appropinquasset Jesus Jerosolymis, etc. Evangelium istud deservit duabus Dominicis, etc. Item cod. 4387, a fol. 19, ad finem et 4512, in-4, 360 annorum. Idem in bibliotheca S. Victoris Parisiensis, littera Q. Q. 18, Sermones de Evangelis, fol. 1. Sermones de Epistolis, fol. 109. Sermones de Sanctorum Festis, fol. 154, etc. Alii item litteris O O O 7, et R. R. 4. In bibliotheca Sancti Germani Parisiensis, cod. 403 et 654, sed male hoc ultimo, sub nomine Joannis de Rupella pro Joanne de Abbatisvilla: nam incipiunt iisdem verbis quibus alii omnes mss. codices, de quibus supra. Denique in celeberrima Colbertina, cod. 1075 et 1744, et in celebri bibliotheca Vallis Lucensis, ordinis Cisterciensis, pulpito 24, Litteris M. it. L.

Reversus Romam anno 1236, vel potius 1237, quarto Kalendas Octobris obiit, de quo vide Franciscum Chiffetium in *Gallia Christiana* fratrum Samaritanorum, tomo primo, verbo *Bisontinenses archiepiscopi*; et Jacobum Chiffetium in opere inscripto: *Vesuntio Segnanorum metropolis*. Exstant apud Mathæum Westmonasteriensem, ad annum 1237, litteræ magistri Joannis de Columna, cardinalis diaconi, ad Ottobonum, legatum hoc anno apostolicum in Angliâ, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem, de statu Romanæ Ecclesiæ, a qua Græci sese recenter divulserant, quæ Joannem de Abbatisvilla cardinalem hoc anno mortuum esse testantur; quibus in litteris honorabilem facit M. Joannis de Abbatisvilla doctoris Parisien-

sis, olim archiepiscopi Biamini, postea cardinalis episcopi Sabinensis mentionem. « Accedit, inquit, ad doloris cumulum, nobilis illa columna, quæ tam magnifice structuram Ecclesiæ sustentabat, recolendæ videlicet memoriæ dominus Sabinensis, subito subtractus de medio: molestiæ dolore primum percussus, ac postremam infirmitate lenta vexatus abiit in Domini potentiam ingressurus, ruinæ casum occasionaliter matri relinquens, cum genuitu et mœrore. » Causa mœroris præcipua erat schisma Græcorum qui, expulso imperatore suo Latino Balduino, Petri Antissiodorensis comitis filio, Germanum patriarcham Constantinopolitanum constituerant antipapam, et veteribus erroribus novos addiderant. « Visa, inquit, tanta malitia et oppressione, erigitur Græca Ecclesia contra Romanam, imperatorem suum expellendo, et soli archiepiscopo suo Constantinopolitano, nomine Germano, obediendo, qui procaciter Græcorum errores non tantum veteres, imo novos et adiuventos diffundens, enormiter a religione catholica delirat. » Agunt de Joanne Abbatisvillensi Henricus Gandavensis in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 38; Aubertus Miræus ad dictum caput in scholiis suis; Antonius Possevinus tomo I *Apparatus sacri*, fol. 810; Sæculum V *Historiæ universitatis Parisiensis*, ad annum 1237, fol. 163, et in Catalogo illustrium academicorum, fol. 692; Guillelmus Cuvus in *Historia litteraria Scriptorum ecclesiasticorum*, ad annum 1227, pag. 713, ubi male ipsum anno 1236 mortuum scribit.

SENTENTIA DIFFINITIVA

IN FORMA PUBLICA

REVERENDISSIMI PATRIS MAGISTRI SACRI PALATII,

Qua diffinitive pronuntiavit librum super Cantica canticorum fuisse, et esse compositum, confectum, et editum a Reverendo Patre Thoma Cisterciense,

Et erronee, ac perperam per R. P. Paulum Reatinum Minoritam, et alios litis consortes procuratum fuisse et esse, imprimi, et publicari sub nomine Scoti, cum inhibitione ne sub nomine Scoti imprimatur, vendatur, et usu recipiatur, sed sub solo nomine Thomæ Cisterciensis.

In nomine Domini. Amen.

Præsenti publico instrumento cunctis ulique pateat evidenter, et sit notum quod anno a Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto, indictione octava, die vero decima quinta Martii, Sede vacante sel. rec. Innocentii papæ decimi, Pro Rev. P. Joanne Malgoirez Procuratore generali Ord. Cistercien. principali sive etc. contra Rev. P. Paulum Reatinum Ordini. Min. Observan. S. Francisci nominibus etc. Carolus Eminentiss. D. Cardinalis Vicarii Mandatarius se die undecima ejusdem coram Sac. Palatii Apostolici Magistro eundem citasse ad viden. prævia repositione a quocumque decreto præjudiciali reiterari omnes, et singulos terminos substantiales nulliter, et inculcate tentos in vim quarumcunque facultatum viden. instantem absolvi a censuris ad effectum concludendum, et audiendum sententiam diffinitivam ad p. d. instante eodem principali sive etc. Idem petit, et obtinuit ut supra, nec non concludi, pronuntiari, et sententiarum prout in Cedula quam præ manibus dictus Reverendissimus Pater Magister habens, vidit, legit, et subscripsit, et deinde mihi consignavit tenoris inferius registrandi, super quibus etc. Actum in Monte Quirinali, et stantiis habitationis dicti Reverendiss. P. Magistri, presentibus Fr. Antonio Posterla Romano Ord. Præd. et D. Sebastiano Trifoglio Nepesino testibus, ad prædicta omnia, et singula vocatis, habitis specialiter, atque rogatis. Tenor vero supradictæ Cedulae de qua supra fuit facta mentio, talis est prout infra sequitur, videlicet, CHRISTI nomine invocato pro Tribunali sedentes, et solum Deum præ oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam quam de jurisperitorum consilio ferimus in his scriptis in causa, et causis, quæ primo, et in prima inter R. P. Paulum Reatinum Ordinis Minorum Observan. S. Francisci, et litis consortes actores ex una, et Rev. P. Joannem Malgoirez Procuratorem generalem Ordinis Cistercien. reum conventum, de et super impressione, et publicatione Libri intitulati super Cantica Canticorum sub nomine Scoti, et declaratione non fuisse compositum, et confectum a Rev. P. Thoma Cistercien. rebusque aliis etc. coram nobis versæ

sunt, et vertuntur instantiæ ad nos etiam per Eminentissimum Cardinalem Julium Sacchetum Sig. Justitiæ Præfectum ultimo loco remissam partibus ex altera; Dicimus, pronunciamus, decernimus, et definitive sententiam supradictum librum super Cantica Canticorum fuisse, et esse compositum, confectum, et editum a dicto q. R. P. Thoma Cisterciensi. et erronee, ac perperam per d. R. P. Paulum, et alios litis consortes procuratum fuisse et esse, imprimi, et publicari sub nomine Scoti, ac propterea dictum librum sub dicto nomine Scoti non debuisset, nec potuisse, neque deberi, ac posse publicari, vœdi, et usu recipi, et ad istum effectum fuisse, et esse eisdem inhibendum ejusdem libri editionem, venditionem, et respective sub dicto nomine Scoti, et ejus loco fuisse, et esse apponendum, et inprimendum nomen dicti P. Thomæ Cisterciensis. prout inhibemus, et prohibemus; molestationes quoque vexationes, perturbationes, et prætentiones per dictum Patrem Paulum, et alios illatas, factas, et habitas fuisse, et esse erroneas, ac de facto factas, et habitas, ac de, et super præmissis eidem P. Paulo, et litis consortibus perpetuum silentium imponen. fuisse, et esse prout tales dictas molestias etc. declaramus, perpetuumque silentium eisdem imponimus, dictumque R. P. Paulum, et litis consortes justis de causis, animam nostram moventibus ab expensis absolvimus, quatenus tamen huic nostræ sententiæ acquiescant, sin minus condemnamus. Et ita dicimus etc. non solum etc. sed omni etc.

Ita pronunciai Ego Raimundus CAPISUCCUS Ord. Præd. Sac. Apost. Palatii Mag.

Loco † signi.

*Et quia de præmissis D. Joannes Garzias Valentinus Curie Caus. Eminen-
tissimi, et Reverendissimi D. Cardinalis Vicarii Notarius rogatus fuit.
Ideo ego Antonius Franciscus Maria Simius Pisciensis, et Civis Romanus
Not. publicus, et in Archivio Romanæ Curie descriptus Administrator
officii prædicti D. Jo. Garzias, præsens sententiæ Instrumentum subscri-
psi, et publicavi, meoq. solito Signo signavi rog. et requisitus, etc.*

ROMÆ, Ex Typographia Rev. Cam. Apostolicæ.
MDCLV.

Superiorum permisso.

CANTICA CANTICORUM

Cum duobus Commentariis plane egregiis, altero venerabilis Patris F. THOMÆ Cisterciensis monachi; altero longe reverendi cardinalis M. Joannis HALGRINI ab Abbatisvilla.

(Impensis et accuratione Jodoci Badii Ascensii, bibliopolæ jurati in inclyta Parisiorum Academia, ad nonas Febr. sub Pascha, 1521, in-fol.)

EPISTOLA DEDICATORIA.

Jodocus Badius ASCENSIVS, inter primos observando Patri D. EDMUNDO Clarissimæ domus Clarævallis Cisterciensis ordinis antistiti prudentissimo S. D.

Eccos, abba venerande, diu multorumque efflagitationibus expetitos prædotti et perquam religiosi Patris Thomæ, monachi Cisterciensis, in Cantica canticorum Commentarios, reverendæ paternitati tuæ prius ac prelo nostro committerentur, visos qui imprimerentur quam dignissimos (nam eorum videndi anno superiore, cum apud Parrhisios ageres, potestatem fecimus) et nunc demum impressos, eidem multas ob causas et nuncupatos et dicatos. Quarum prima occurrit quod ipsorum author non solum istius ordinis ac professionis, sed etiam domus ac cõhabitationis fuisse mihi visus est. Præ se fert enim diligentem mellifui doctoris divi Bernardi in divinis Scripturis exercitationem, et lacteam eloquentiam, et in colligendis favis e sacræ Scripturæ floribus Dædaleam et plus quam apinam sedulitatem. Altera quod in tanto ordine nullam domum norm, e qua (quod citra minus cognitarum præjudicium dixerimus) plures prodierint divinæ sapientiæ illustratores et librorum non vulgariam excultores. Tertia quod cum nullis alterius cõnobii Patribus tanta mihi hactenus intercessit familiaritas ac cum venerandis istis Patribus a Vepria, a Cangeyo: per quos non paucos, nec pœnitendos haud prius in Gallia impressos emisimus libros, et quum hic studerent, cum clarissimis theologis professoribus magistro Joanne de Burrey, M. Nicolao Boucherato, et nunc cum proxime ad lauream vocando, M. Francisco Mauroyo, candidissimis profecto animis. Quarta, atque ea sibi, ne longum faciam, ultima, quod venerabilis humanitas, comitas, et prudentia tua ante mihi fuit (quod meministi) honestissimis perspecta officii, quam isti professioni dedita. Unde miris laudibus ipse mihi extollere soleo cõnobii istius Patrum et modestiam et prudentiam. Modestiam quidem, quod neque ætatis neque natalium in deligendo antistite rationem habuerint, prudentiam vero quod indolis tuæ vires ac fructus vel in flore agnoverint. Boni itaque consule, præsidium nostrum dulcissimum, atque hos Commentarios multa laude dignissimos hoc nomine laudabiliores existima quod eos candidissimo nomini tuo nil tale expectanti, nuncupavimus. Vale.

Ex chalcographia nostra in inclyta Parrhisiorum Academia ad Idus Februarias, anno ad calculum Romanum M.D.XXI.

THOMÆ CISTERCIENSIS

PRÆFATIO

AD PONTIUM CLAROMONTENSEM EPISCOPUM.

Reverendo Patri domino PONTIO, Dei gratia Claromontensi episcopo, F. THOMAS quantumvis Cisterciensis monachus, se totum in exsequendis mandatis ejus impendere.

Vehementer obstupesco, et ultra quam dici potest admirari non desino, quod tam sublimis tam parvum, tam disertus tam imperitum, tam spiritualis tam irreligiosum, ad exprimendam de *Canticis canticorum* spiritualem dulcedinem non tam blandimentis invitaverit, quam flagello facto de funiculis charitatis coegerit. Quis enim credat quod post Origenis mella, Gregorii pigmenta, Bedæ odora-menta, beati Bernardi balsama, quorum multiplices non numerantur opes, in amurca litteræ relinquatur saltem gutta spiritualis intelligentiæ posteris exprimenda? Itaque « angustia mihi sunt undique. Coarctor enim, et e duobus quod eligam ignoro¹. » Si enim hoc egero, timeo confusionem insufficientiæ. « Si autem non egero, non effugiam » foveam inobediendiæ. Me igitur obreverentiam tam excellentis personæ, exponens hominum ludibrio, attendensque illud Danielis : « Pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia², » cum Ruth Moabitides quæ dicitur *inspirata*, in agro Booz³, qui dicitur *in fortitudine*, id est in Scriptura Christi, qui est Deus fortis, post Origenem et alios prælatos messorum, spicas, id est sententias palea litteræ involutas satago colligere. Verum *singulos* versiculos ab integumento paleæ absolvo, brevi sive compendiosa expositione. Deinde enodatam sententiam, multiformi disponens distinctione, postmodam quasi apud argumentosa percurrans flosculos Scripturarum, quæ exposita sunt et distincta, eorum roboro attestatione. Quæ cum fuerit nostræ Noemi, quæ dicitur *pulchra*, præsentata, scilicet desiderio tanti patris, etsi non sufficiant ejus animam satiare, defectum tamen scribentis poterunt excusare : animam, inquam, pulchram quæ tam speciosa forma est et suavis in deliciis sponsi, ut confidenter clamet : « Osculetur me osculo oris sui⁴.

De tribus epithalamiis.

Tria sunt epithalamia : primum historicum, secundum philosophicum, tertium theologicum. Primum agit de legitima copula maris et femine; secundum exprimit conjunctionem trivialis eloquentiæ et quadrivialis sapientiæ; tertium conjunctionem

A sponsæ et sponsi, Dei et animæ, Christi et Ecclesiæ. Primum instituit Deus in Adam et Eva, dicens : « Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adhærebit uxori suæ⁵; » secundum, Martianus agens de nuptiis Philologiæ et Mercurii; tertium, Salomon in hoc opere tractans de nuptiis spiritualibus sponsi et sponsæ. In primo, procreantur liberi ad serviendum Creatori suo; in secundo instruuntur ut cognoscant aliquid de Deo; in tertio, invitantur ad fruendum ipso. Sed qui ad primum pertinent, « servierunt magis creaturæ quam Creatori⁶; » et qui ad secundum, « cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt⁷. » Ideo loco tertii « thesaurizant iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei⁸. » Propterea « Pater misericordiarum et Deus totius consolationis⁹ » ut hominem perditum ad regna cœlestia revocaret, cum supernis civibus habito consilio, hoc habuit consilii ut Filius suus hac legatione fungeretur. Ad quem Pater :

⁹ *Fide minister, ait, jussorum, nate, meorum,* Vides quod « terra data est in manus impij¹⁰. » Perijt sanctus de terra, justus in hominibus non est. Omnes insidiantur in sanguine. Vir fratrem suum venatur in mortem¹¹. Et nunc quid mihi est, dicit Dominus : quia ablatum est populus meus gratis¹². Nosti quia fratres tui pascunt oves, scilicet in Sichimis. Veni, mittam te ad eos ut videas si cuncta prospere agantur erga eos. Quo respondente : Præsto sum¹³, adjecit Pater : Est ibi virgo decora nimis David de semine regis, quæ mihi grata semper exstitit et merito castitatis ac nostræ professione virtutis. Fiat tibi sponsa « ad procreandos novos filios, quos in novam mihi nutriet gratiæ mater infantiam¹⁴. » Hanc enim tibi

Connubio jungam stabili propriamque dicabo¹⁵.

Veruntamen « misericordia et veritas præcedent faciem tuam¹⁶, » charitas comitabitur gressu tuos, faciet enim misericordia eam sine macula, veritas sine ruga, charitas sine duritia; sine macula impuritatis, sine ruga duplicitalis, sine duritia obstinationis. Veritas instruit ad fidem, misericordia eriget ad spem, charitas ad dilectionem. Tunc rex ut properarent illis præcepit. At illæ haud secus ac, jussæ currunt velocius aura.

¹ Philipp. 4; Dan. 13. 8. ² Dan. 12. ³ Ruth 2. ⁴ Cant. 1. ⁵ Gen. 2. ⁶ Rom. 1. ⁷ Ibid. ⁸ Rom. 2. ⁹ II Cor. 1. ¹⁰ Ovid. *Met.* lib. 11. ¹¹ Job 9. ¹² Mich. 7. ¹³ Isa. 52. ¹⁴ Gen. 37. ¹⁵ Offic. in Sabb. sanct. ¹⁶ Virg. *Æneid.* lib. 1, v. 63. ¹⁷ Psal. 88.

Ventum erat ad portas, tunc Veritas ut semper gaudens verborum nuditate clausavit: « Ecce ego sto ad ostium et pulso ¹⁷. » At misericordia ut compatiens verecundiae virginali, modestius adjunxit: « Si quis aperuerit mihi intrabo ad illum, et cœnabo cum illo et ipse mecum ¹⁸. » Tunc Virgo venit arcanis pudibunda tenebris progrediens: facili patuerunt cardine valvæ, Obstupuit primo aspectu pulcherrima Virgo. At illæ salutaverunt eam verbis pacificis in bono. Tunc veritas neminem palpans ait: « Dominus manifeste veniet, Dominus noster non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet et in circuitu ejus tempestas valida ¹⁹. » At, illa asperitate horum territa verborum, respondit:

• • • • • *Pacem offertis an arma?*

Et vos qui tandem, quibus advenistis ab oris ²⁰.

Tunc misericordia quadam serenitate modesta verba temperans, placido sic ore profatur: « Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam et obliviscere patrem tuum et domum patris tui et concupiscet rex decorem tuum ²¹. » Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabi ut desolata, quia complacuit Domino in te. Habitat enim juvenis cum virgine, et gaudebit sponsus super sponsam et gaudebit super te Deus tuus ²². Nos incolæ hujus mundi non sumus, sed advenæ; nec sic venimus in orbem terrarum ut in eo libeat consistere, sed pertransire. « Properamus enim ad metam unam omnes, conversatio nostra in cœlis est ²³. » Unum Salvatore[m] expectas. Hic locus est, quem si verbis audacia detur, haud equidem timeam magni dixisse palatia regis. Ibi regia fulvis emicat aula stolia. Ibi

• • • • • *Vellere prærius alba
Virginis Agnus ovis, grexque omnis candidus intrat.
Militibus sua porta patet; qui militat intrat.*

Inde;

*Jam nova progenies celo demittitur alto.
Hac duce si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita perpetua solvent formidine pœnas ²⁴.*

Et illa sic ait:

*Haud equidem tanto me dignor honore ²⁵,
tamen hæc de ore veritatis audire desidero. Tunc
veritas: Quid quæris audire? Nescis quia « magnus*

A Deus et « laudabilis nimis in civitate Dei nostri in monte sancto ejus ²⁶. » Audi divitias ejus: Ipsum Pater constituit hæredem universorum ²⁷. Audi Sapientiam: « Per quem fecit et sæcula ²⁸. » Pulcher est « cum sit splendor gloriæ et figura substantiæ ejus ²⁹. » Potens est: « portans omnia verbo virtutis ejus ³⁰. » Audi quod operetur: « Purgationem peccatorum faciens ³¹. » Audi celsitudinem: « Sedet ad dexteram majestatis in excelsis ³². » Audi ista plenius: Dives eat cui « omnia subjecti Pater sub pedibus ejus oves et boves universas insuper et pecora campi ³³. » Sapiens est quia in eo « sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi ³⁴. » Pulcher est, quia « speciosus » sponsus « forma præ filiis hominum ³⁵, » cujus pulchritudinem sol et luna mirantur. « In quem desiderant angeli prospicere ³⁶. » « Candor enim est lucis æternæ ³⁷. » Potens est quia « ejus potestas potestas est quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur ³⁸. » Bonum operatur quia per eum « cæci vident, claudi ambulat, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur ³⁹. » Excelsus est « quem adorant dominationes, tremunt potestates ⁴⁰. » Talis est rex noster: « Ego sum veritas ⁴¹. » Hic est misericordia. Pacificæ venimus. Nam rex noster est pax nostra « qui fecit utraque unum ⁴². » Illic est fraus, in cœlis est pax. Nam pacem summa tenent, minimas discordia rerum turbat, sed pax erit in terra nostra, cum venerit. Nam « Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis ⁴³. » Cum eo veniet charitas, ex qua per intercessionem nostram percipies gratiam. Rex vero ipse dabit gloriam. Quia enim « misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus ⁴⁴. »

*Hinc ut virgineo fuerat perfusa pudore,
Flava verecundus tinxerat ora rubor,*

et subjecti: « A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris ⁴⁵. » — « Ecce ancilla Domini; stat mihi secundum verbum tuum ⁴⁶. » Veniat igitur rex noster et « osculetur osculo oris sui ⁴⁷. »

JOANNIS HALGRINI

AB ABBATISVILLA

Decani Ambianensis et cantoris Abbatisvillæ, cardinalis Sabinensis,

AD LAUDEM VIRGINIS MARIE COMMENTARIORUM IN CANTICA CANTICORUM

PROCEMIUM.

Ad honorem matris et Filii *Cantica canticorum* D auxilium matris, et beneficium Filii suppliciter peto, expositurus, ego sensu pauper et modicus imploro ut qui Verbum æternum genuit in tempore, in

¹⁷ Apoc. 3. ¹⁸ Ibid. ¹⁹ Psal. 49. ²⁰ Virg. *Æneid.* ²¹ Psal. 44. ²² Isa. 62. ²³ Philipp. 3. ²⁴ Virg. *Ecl.* iv, 7. 13 14. ²⁵ Ibid. ²⁶ Psal. 47. ²⁷ Hebr. 1. ²⁸ Ibid. ²⁹ Ibid. ³⁰ Ibid. ³¹ Ibid. ³² Ibid. ³³ Psal. 8. ³⁴ Coloss. 2. ³⁵ Psal. 44. ³⁶ I Petr. 1. ³⁷ Sap. 7. ³⁸ Dan. 7. ³⁹ Matth. 11. ⁴⁰ Præfat. miss. ⁴¹ Joan. 14. ⁴² Ephes. 2. ⁴³ Luc. 2. ⁴⁴ Psal. 85. ⁴⁵ Psal. 117. ⁴⁶ Luc. 1. ⁴⁷ Cant. 1.

Verbi laudibus verbum impetret: et Verbum Patris A Hic enim applaudit mater Filio. Hic Filius jucundatur humanatum in Virgine, in matris præconiis suggerat verbum. Igitur cum canticum dicatur mentis exultatio, canticum istud pro excellentia personarum ad se invicem exultantium in eodem Canticum canticorum merito nominatur. Continet enim hoc canticum matris et Filii, beatæ scilicet Virginis, et Domini Jesu Christi applausum jucundum et mutuum.

REVERENDI PATRIS THOMÆ

CISTERCIENSIS MONACHI

IN CANTICA CANTICORUM ERUDITISSIMI COMMENTARII.

LIBER PRIMUS.

[I] CAPUT PRIMUM.

Osculetur me osculo oris sui.

[THOMAS.] Hæc vox Synagogæ est, quæ Christum in mundum venturum didicerat ab angelis, audierat a prophetis. Itaque ejus inflammata desiderio, clamat: *Osculetur me osculo oris sui*, hoc est ad erudiendum et salvandum me: non jam angelos, non patriarchas, non mittat prophetas; sed ipse qui venturus est veniat in propria persona. Osculum ejus est proprii oris eruditio. Veniat igitur et erudiat me proprio ore. Sed et mei oris tactum suscipiat patienter, id est me de via salutis interrogantem audire non spernat. Hoc adimpletum credimus desiderium, quando sedens in monte docebat discipulos suos, dicens: « Beati pauperes spiritum, quoniam ipsorum est regnum caelorum »⁴⁸, » etc. Ili osculum dedit, quia aperiens os suum, gaudium regni caelestis apostolis promisit suis. Est autem osculum quadruplex: osculum carnis, osculum dæmonis, osculum hominis et osculum dilecti. De primo suscipitur osculum luxuriosum, de secundo venenosum; de tertio domesticum; de quarto sanctum. De primo dicitur in Proverbiis de muliere fatua: Apprehendit juvenem et densculata est eum⁴⁹. Secundum dedit Joab Amasæ; quando apprehendens mentem ejus osculatus est eum, dicens: « Salve, frater, et occidit eum »⁵⁰, » et Judas dedit Christo, dicens: « Ave, Rabbi, et tradidit eum »⁵¹. Tertium dedit Isaac Jacob filio suo, dicens: « Da mihi osculum, fili mi »⁵². De quarto Apostolus: « Salutate invicem in osculo sancto »⁵³. Primum est malum, secundum pejus,

B tertium bonum; quartum melius. Quia vero primum est impudicum, secundum iniquum, tertium cognatum, quartum religiosum: istud quartum præ cæteris elegit anima sancta. Primum enim spernit; secundum refugit; tertium præterit; quartum concupiscit. Unde clamat: *Osculetur me osculo oris sui*. Tria in osculo notantur: Osculantur labia se consociant, interiores anhelitus conspirant, corpora sibi appropinquant. In primo conjunctio naturarum; in secundo unio spirituum; in tertio participatio fit passionum. Naturarum, scilicet hominis et Verbi; spirituum, divini et humani; passionum, Christi et Christiani. De primo: « Verbum caro factum est »⁵⁴; de secundo: « Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo »⁵⁵; de tertio: « Si complacitati facti sumus similitudine mortis illius, simul et resurrectionis erimus »⁵⁶. — « Si enim compatimur, et conregnabimus »⁵⁷. » Item moraliter labia sunt instrumentum sermonum; ideo designatur in eorum conjunctione mutua vicissitudo fraternarum gratiarum. In conspiratione anhelitus, unanimitas voluntatum. In conjunctione corporum, supportatio onerum. De primo, Jacobus apostolus: « Orate pro invicem ut salvemini »⁵⁸; de secundo in Actibus apostolorum: « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una »⁵⁹. Item: Unus spiritus, et « una fides »⁶⁰ erat in eis. De tertio: « Alter alterius onera portate; et sic adimplebitis legem Christi »⁶¹. De his tribus ait Apostolus: « Deus Pater det vobis id ipsum sapere in alterutrum ut unanimes uno ore glorificetis Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi »⁶². Id ipsum sapiunt in alterutrum, qui alienas passiones in corde compatiendo

⁴⁸ Matth. 5. ⁴⁹ Prov. 7. ⁵⁰ II Reg. 20. ⁵¹ Matth. 26. ⁵² Gen. 27. ⁵³ Rom. 16. ⁵⁴ Joan. 1. ⁵⁵ I Cor. 6. ⁵⁶ Rom. 6. ⁵⁷ II Tim. 2. ⁵⁸ Jac. 5. ⁵⁹ Act. 4. ⁶⁰ Ephes. 4. ⁶¹ Galat. 6. ⁶² I Cor. 15.

et corpore patiendo, alienos dolores suos cum eis dolendo faciunt. Est autem in hac osculatione desiderata, Verbum osculans, est caro osculatum, est homo Deus osculum. Item, est osculum ad pedes, pro peccatorum remissione; osculum ad manus, pro gratiarum actione; osculum ad os, pro dilectione. In primo, primordia nostræ conversationis dedicantur; secundum, proficientibus indulgetur; tertium sola rationis perfectio experitur. Item, primum est in confessione, secundum in devotione, tertium in contemplatione. Item, Pater osculans, Filius osculatus, osculum, Spiritus sanctus. Istud tertium osculum sapit suavius, gustatur rarius, intelligitur difficiliter. Non quærit suavius quod est impudicarum mulierum; non basium, quod est conjugatorum; sed osculum, quod est amicorum, ut osculetur sponsus sponsam, Christus Ecclesiam, Deus animam. Sponsi labia, sunt misericordia et veritas. Labia sponsi, timor et amor. Eam vero quæ petit osculum, necesse est tria habere, scilicet pœnitentiam, puritatem, spiritualem fervorem. Horum primum indulgentiam, secundum illuminationem, tertium virtutum augmentum conquirat. Debet enim esse pœnitentia, qua de malis præteritis erubescat. Puritas, qua per bonam conscientiam conspectui Creatoris cum fiducia mundam se repræsentet. Spiritus fervor, quo ad sublimiora virtutum studia se semper accendat. In hoc fervore consideranda sunt amor et desiderium: amor, quo bona quæ Deus ei contulit ardentem diligat; desiderium, per quod ad ea quæ nondum apprehendit alacriter curat. Hic possumus tria oscula considerare: reconciliatorium, remuneratorium, contemplatorium. Primum ad pedes; secundum ad manus; tertium ad os sumitur. In primo accipitur remissio peccatorum; in secundo munus virtutum; in tertio cognitio secretorum.

Item, est osculum doctrinæ, est naturæ, est gratiæ. In primo, per prædicatores suam nobis insinuat Deus dilectionem; in secundo, boni naturalis claritate nos illustrat; in tertio, gratiæ specialis nos charismatibus exaltat. Itaque habemus de primo charitatem; de secundo claritatem; de tertio gratiam multiformem. Item, in hoc sæculo mirabile quærebat sponsa commercium, scilicet ut veniret divinitas, cui nostra jungeretur humanitas. Inde canit Ecclesia. « O admirabile commercium! » Creator generis humani, animatum corpus sumens de virgine nasci dignatus est, et procedens homo sine semine, largitus est nobis suam Deitatem. » Commercium dicitur a *com* et *merc*. Triplex est commercium. Primum fuit execrabile; secundum miserabile, tertium admirabile. Primum fecit insidiator generis humani; secundum propagator generis humani; tertium Creator generis humani. Primus, figuram serpentis assumens; secundus, tu-

nicas pelliceas induens; tertius, animatum corpus sumens. Primus celsitudinem divinam indignatus est; secundus obedientiam dedignatus est; tertius de virgine nasci dignatus est. Primus pro justitia dedit iniquitatem, secundus pro gloria accepit infelicitatem; tertius procedens homo sine semine largitus est nobis suam Deitatem. Primum ergo merito dicitur execrabile; quia illud fecit insidiator generis humani serpentis formam assumens, qui celsitudinem divinam indignatus, dedit pro justitia iniquitatem. De quo Paulus: « Ego autem carnalis sum, vānundatus sub peccato ⁶⁸. » Et Isaias: « Gratis vānundati estis et absque argento redimemini ⁶⁹. » In eo convenerunt diabolus, Eva, Adam. Dicit omnis emptor: « Malum est, malum est ⁷⁰. » Adam vero et Eva dixerunt: « Bonum est, bonum est ⁷¹. » Diabolus dixit: « Ursum sūt marsupium omnium nostrum ⁷². » Diabolus in eo posuit, primo, blandimenta adulationis; secundo, acumen subtilis tentationis; tertio, deceptionem falsæ promissionis; quarto, grave pondus permansuræ iniquitatis. Unde Ezechiel (cap. xxvii): « Carthaginienses negotiatores tui impleverunt mundinas tuas, argento, ferro, stanno, plumbo. » Primum accipitur in candore et sonoritate argenti; secundum in acumine ferri, tertium in nitore stanni, quartum in gravedine plumbi. Itaque, in hoc marsupio ponit diabolus suggestionem, Eva delectationem, Adam consensum, omnes pariter peccatum. Itaque in primo commercio, emunt dentes serpentinus, in secundo, spinas et tribulos, in tertio, Deum et angelos. Audi dentes serpentinus: « Mulier conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus ⁷³. » Audi secundum: « Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos; sed spinas et tribulos germinabit tibi ⁷⁴. » de tertio: « Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac ⁷⁵. » Vinum est Christi divinitas, lac vero ejus humanitas: nam lac de carne nascitur.

Secundum commercium fuit miserabile; in quo propagator generis humani tunicas pelliceas induit; quia obedientiam dedignatus est, et accepit pro gloria infelicitatem. Quippe « homo, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis ⁷⁶. » In hoc scilicet commercio: « Commutaverunt enim gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum ⁷⁷. » — « Dederunt enim pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam ⁷⁸. » Manibus enim et pedibus arcesserunt sibi mortem. In hoc enim emerunt sibi spinas et tribulos: tribulos, id est tentationes, quæ corpus affligant exterius; spinas quæ profundius penetrant, id est spirituales suggestiones, quæ pungant interius. In primo igitur commercio, homo qui descendebat ab Jerusalem in Jericho, spoliatur, in secundo, vulneratur, in tertio, vulnus

⁶⁸ Rom. 14. ⁶⁹ Isa. 42. ⁷⁰ Prov. 20. ⁷¹ Gen. 3. ⁷² Prov. 1. ⁷³ Gen. 3. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Isa. 55. ⁷⁶ Psal. 48. ⁷⁷ Psal. 109. ⁷⁸ Thren. 1.

vino et oleo perfunditur ⁷³. Spoliatur bonis gratuitis; vulneratur in naturalibus donis; perfunditur oleo spiritus, et vino Dominici sanguinis.

Tertium commercium fuit admirabile; quia Creator generis humani animatum corpus sumens de Virgine nasci dignatus est, et procedens homo sine semine largitus est nobis suam Deitatem ⁷⁴. Divina enim sapientia incarnata fuit illa fortis mulier, quæ consideravit agrum et emit illum: de fructu manuum suarum plantavit vineam ⁷⁵. Ager est mundus; vinea est Ecclesia. Ergo «empti estis pretio magno. Glorificate et portate Deum in corpore vestro ⁷⁶.» Ecce ait: «Venio cito, et merces mea mecum est ⁷⁷; procul et de ultimis finibus pretium ejus ⁷⁸.» Ergo ut saturemini ad hoc commercium properate, emite et comedite. Sed dicunt multi: «Dives sum, et nullius indigeo ⁷⁹.» Sed aspice, homo, quia «es miser et miserabilis: miser in te, miserabilis intuentibus te. Es enim pauper et nudus et cæcus ⁸⁰.» Pauper, quia non habes thesaurum in cælis; nudus, carens veste virtutis; cæcus, non intelligens mysterium Incarnationis. Ergo in hoc commercio eme aurum divinitatis, vestem virtutis, collyrium, scilicet fidem Incarnationis. Aurum autem ignitum et probatum et purum; aurum divinitate ignitum, charitate probatum, passione purum, sine peccati pollutione. De primo: «Caput ejus aurum optimum ⁸¹;» de secundo: «Deus noster ignis consumens est ⁸²;» de tertio: «Corpus meum dedi percipientibus, et genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me ⁸³;» de quarto: «Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ⁸⁴;» de vestibus: «Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris ⁸⁵;» de collyrio: «Oleum effusum nomen tuum ⁸⁶.» Igitur emanans aurum ad redimendum, vestem ad decorandum, collyrium ad illuminandum. Hoc aurum «redemit Israel ex omnibus iniquitatibus suis ⁸⁷.» Vestis ornat ut sit «omnis gloria ejus sicut regis ab intus in sinibris aureis ⁸⁸.» Collyrium illuminat; quia per illud «vidit lucem magnam populus gentium qui ambulabat in tenebris ⁸⁹.

Ecce admirabile commercium. Audi tria quæ sequuntur. Animatum corpus sumens, e.c. In primo apparuit benignitas; in secundo ostensa est humilitas; in tertio largitas Salvatoris. Primo a diabolo nos liberavit; secundo nos sibi conformavit; tertio nos suo regno ditavit. Audi primum: Animatum corpus sumens figuram serpentis consumpsit, perizomata dissuit, tunicam pelliceam nos exiit. In primo, nostram induit miseriam; in secundo, diaboli debilitavit fallaciam; in tertio, hominem reparavit ad gloriam. Primum, ut nos a peccatis

A expediat; secundum, ut diaboli versutias impediatur; tertium, ut stola jucunditatis hominem insigniat. De primo: «Peccata nostra ipse pertulit, scilicet in corpore suo super lignum ⁹⁰;» de secundo: «Contribulasti capita draconum in aquis.» — «Confregisti capita draconis ⁹¹;» de tertio: «Cito proferte stolam primam ⁹².» Item: «Exuentes veterem hominem cum actibus suis, induite novum, ut in novitate vitæ ambuletis ⁹³.» Ecce benignitas. Sequitur humilitas; quia de Virgine nasci dignatus est; de cælo in Nazareth descendit, in Bethlehem nasci voluit, in Jerusalem mori sustinuit. Illic descensus, mediante Virgine, factus est. Ipsa enim «facta est quasi navis institoris, de longe portans panem suum ⁹⁴,» quia virginali navigio venit de Nazareth in Bethlehem, quæ dicitur *domus panis*. Ipse enim est «panis vivus qui de cælo descendit ⁹⁵.» Sunt autem tres panes. Primus panis hordeaceus, secundus subcinericius, tertius similagineus. Primus convertentium, secundus fortiter militantium, tertius in cælestibus delectantium. Primus aliquid habet asperitatis, secundus multum humilitatis, tertius plurimum suavitatis. Primus pungit aculeis pœnitentiæ, secundus cinerem habet dejectionis propriæ, tertius candorem puritatis innocentis. Primo pavit Christus quinque millia hominum ⁹⁶; secundum habuit Elias in solatium ⁹⁷; tertius de mensa propositionis cedebat in usum sacerdotum ⁹⁸. Ipse enim Christus fuit manna in deserto ⁹⁹, panis de cælo in horto florido, panis angelorum in regno. De his tribus David: «Pluit illis manna ad manducandum, et panem cæli dedit eis: panem angelorum manducavit homo ¹⁰⁰.»

Item tres sunt panes. Primus subcinericius, secundus reversatus, tertius nec subcinericius, nec reversatus. Primus, est Deus homo; secundus, est homo Deus; tertius, Deus, Deus meus. Primus ante resurrectionem; secundus in resurrectione; tertius reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ¹⁰¹. Primus est cibus corporis et animæ in peregrinatione; secundus est cibus animæ in expectatione; tertius est cibus delicatorem, in divinitatis admiratione. De primo: «Panis quem ego dabo, caro mea est ¹;» de secundo: «Ego sum panis vivus qui de cælo descendi ²;» de tertio: «Panem angelorum manducavit homo ³.» Ut inveniamus hunc panem, transeamus usque Bethlehem, quæ dicitur *domus panis*. Eamus, transeamus, pertranseamus. Primum, ut quæramus; secundum, ut videamus; tertium, ut inveniamus. De primo: «Ite et inquirete diligenter de pueris ⁴;» de secundo: «Transeamus usque Bethlehem et videamus hoc Verbum quod factum est ⁵;» de tertio: «Cum pertransissem, inveni quem diligit

⁷³ Luc. 10. ⁷⁴ Offic. Eccles. ⁷⁵ Prov. 31. ⁷⁶ I Cor. 6. ⁷⁷ Apoc. 22. ⁷⁸ Prov. 31.
⁷⁹ Apoc. 3. ⁸⁰ Ibid. ⁸¹ Cant. 5. ⁸² Hebr. 12. ⁸³ Isa. 50. ⁸⁴ I Petr. 2. ⁸⁵ Cant. 4. ⁸⁶ Cant.
⁸⁷ Psal. 129. ⁸⁸ Psal. 44. ⁸⁹ Isa. 9. ⁹⁰ Petr. 2. ⁹¹ Psal. 73. ⁹² Ibid. ⁹³ Luc. 15. ⁹⁴ Rom. 6.
⁹⁵ Prov. 31. ⁹⁶ Joan. 6. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ III Reg. 19. ⁹⁹ Exod. 25. ¹⁰⁰ Joan. 6. ¹⁰¹ Psal. 77. ¹⁰² Philipp.
¹ Joan. 6. ² Ibid. ³ Psal. 77. ⁴ Matth. 2. ⁵ Luc. 2.

anima mea ⁶. » Audiamus ergo Verbum quod prolatum est : « Videamus Verbum quod factum est ⁷. » Diligamus Verbum quod caro factum est ⁸. Primum ab angelo, secundum in præsepio, tertium in Virginia utero. De primo : « Verba mea auribus percipe, Domine ⁹ ; » de secundo : « Videamus hoc verbum quod factum est ¹⁰ ; » de tertio : « Verbum caro factum est ¹¹. Primum, est angelicæ vocis jucunditas; secundum, Christi nativitas; tertium, incarnata Divinitas. Audiamus oraculum; videamus miraculum; curramus ad spectaculum. Oraculum prophetarum, miraculum angelorum, spectaculum pastorum. Primum nos certificavit; secundum lætificavit; tertium nos beatificabit. Quid ergo, homo, es sollicitus de regali ædificio, cum Deus tuus jaceat in præsepio, et non sit ei locus in diversorio ¹²? Quid cogitas de vestimento? Ecce Christus involutus est villi panniculo ¹³. Quid laboras de clientium collegio? Salvator tuus jacet cum bove et asino. Quid anxiaris de dominio? Rex gloriæ Joseph et Mariæ obedit imperio. Ecce audisti humilitatem; audi largitatem : « Procedens homo sine semine largitus est nobis suam Deitatem ¹⁴. » Ex hac enim nativitate dabuntur nobis pro sterquilinio lilia, pro sacco purpura, pro confusione gloria. Pro sterquilinio carnalis fœditatis, lilia jucundæ in æternum puritatis; pro sacco corruptibilis corporis, purpura immortalitatis; pro confusione mundanæ calamitatis, gloria divinæ contemplationis. Ut videamus eum regnantem cum Patre et Spiritu sancto sine fine. Amen.

Osculetur me osculo oris sui.

[CARDINALIS (12).] In principio igitur hujus cantici mater loquens introducitur, petens Spiritus sancti gratiam, et conjunctionem divinæ naturæ ad humanam, dicens : *Osculetur me osculo oris sui.* Tacet autem suppositum verbi sive nominativum, tanquam certum et impressum menti suæ; et subintelligitur Deus Pater. Os autem Patris dicitur Filius, quia, sicut ipse Patris dicitur brachium, pro eo quod per eum cuncta operatur Pater, ita etiam os ejus dicitur, quia per ipsum nobis loquitur Pater, et per ipsum spirat illum sonum, de quo scriptum est : « Factus est repente de cælo sonus ^{15, 16}. » Sicut dicit Gregorius super illum locum Job : « Audiet cor meum auditionem, in terrore vocis ejus, et sonum de ore illius procedentem ¹⁷. » Verum in osculatione notantur plurima. Nam persona quæ osculatur aliam, spiritum suum spirat ad illam, et in hoc intellectu accipitur hoc verbum : *Osculetur.* Habetur quoque in osculo dulcis et delectabilis duorum conjunctio. Signum quoque dilectionis, reconciliationis et pacis; et hæc omnia osculo connotantur. Dicit ergo beata Virgo : *Osculetur me Deus Pater, suum ad me spirando Spiritum, quam petitionem implendam pro-*

misit angelus, dicens : « Spiritus sanctus superveniet in te ¹⁸, » ac si diceret : Desuper a Patre lumen in te veniet Spiritus sanctus, ut, sicut fit in osculo, suum ad te Spiritum spirabit Pater. Dicit ergo beata Virgo : *Osculetur me Deus Pater osculo oris sui*, id est in osculo Filii sui osculantis humanam naturam : in quo osculo habetur dulcis unio et delectabilis conjunctio duarum naturarum in Christo. Signum dilectionis ad hominem Dei, pax quoque et reconciliatio Dei et hominis. Et, sicut in hac petitione sua beata Virgo cum osculo Patris ad seipsam conjunxit osculum Filii ad humanam naturam; sic angelus cum dixisset ad Virginem : « Spiritus sanctus superveniet in te ¹⁹, » in quo verbo Patris ad Virginem osculum designavit, et cum hoc osculo connecteret osculum Filii ad humanam naturam, statim subjunxit : « Et virtus Altissimi obumbrabit tibi ²⁰, » ac si diceret : Tibi, id est ad honorem tuum, ut te matris Dei honoret nomine. Virtus altissimi Dei Patris, scilicet Filius qui virtus Dei Patris dicitur et brachium : ipse, inquam, obumbrabit, id est umbraculum faciet. Nam de carne Virginis carnem assumendo, divinæ naturæ fecit umbraculum, et sub umbra carnis, splendorem Divinitatis obtexit.

Quia meliora sunt ubera tua vino.

[THOMAS.] Ac si diceret : Ideo in tuo adventu tuis oculis recreari cupio, quia incomparabiliter excedunt omnia dona quæ per tuos præcones misisti. Vinum hic accipitur fervor scientiæ legalis. Ubera vero rudimenta evangelicæ fidei. Unde Paulus : « Lac potum dedi vobis non escam ²¹. » *Meliora sunt igitur ubera tua vino*, quia rudimenta Novi Testamenti quoscunque ex aqua et Spiritu regenerant, mox vitæ cœlestis introitu reddunt aptos, quod lex non poterat : « Nilil enim ad perfectum adduxit lex ²². » Habet et dilectus vinum, scilicet perfectionem doctrinæ, longe melius vino legis De quo sequitur longe post : « Bibi vinum meum cum lacte meo ²³. » Sponsus duo habet ubera, et sponsa duo. Primum sponsi est longanimitas, quæ lac habet, scilicet peccatoris expectationem, ut in Paulo : « An divitias bonitatis et patientiæ ejus et longanimitatis contemnis? ²⁴ » Secundum est elementia, et habet lac, scilicet receptionem pœnitentis vel facilitatem remittendi, ut in propheta : « Derelinquat impius viam suam : et vir iniquus cogitationes suas ²⁵. »

Habet et sponsa duo ubera. Primum congratulationis, et fundit lac exhortationis; secundum compassionis, et habet lac consolationis. Scit enim « gaudere cum gaudentibus et flere cum flentibus ²⁶. »

Habet et sponsus duo ubera, quæ sunt misericordia et veritas : misericordia ad indulgendum,

⁶ Cant. 5. ⁷ Luc. 2. ⁸ Joan. 1. ⁹ Psal. 6. ¹⁰ Luc. 2. ¹¹ Joan. 1. ¹² Luc. 2. ¹³ Ibid. ¹⁴ Cant. Eccl. in Vesp. Annuat. ¹⁵⁻¹⁶ Act. 2. ¹⁷ Job. 37. ¹⁸ Luc. 1. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Ibid. ²¹ I Cor. 3. ²² Hebr. 7. ²³ Cant. 5. ²⁴ Rom. 2. ²⁵ Isai. 55. ²⁶ Rom. 12.

(2) Id est Joannes Algrinus.

veritas ad instruendum. Est autem triplex Dei misericordia: Prima speciosa, secunda spatiosa, tertia pretiosa. Speciosa purificat a vitiis animarum et corporum; spatiosa, locupletat divitiis spiritualium charismatum; pretiosa accumulatur deliciis cœlestium beatitudinum. Prima est speciosa; quia facit animam speciosam, ut sit omnis gloria ejus, scilicet filie regis ab intus ²⁷; secunda spatiosa, quia « a summo cœlo egressio ejus ²⁸. » Tertia pretiosa, quia « procul et de ultimis finibus pretium ejus ²⁹. » Prima est speciosa, quia facit animam candidiorem nive, nitidiorem lacte, rubicundiorem ebore antiquo, sapphiro pulchriorem ³⁰; secunda spatiosa, quia « attingit a finibus usque ad finem fortiter ³¹; » tertia pretiosa, quæ nos introducit in hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam; et immarcescibilem ³². » De prima: propheta: « Speciosa est misericordia in tempore tribulationis, et quasi nubes pluvie in tempore siccitatis ³³; de secunda: « Misericordia Domini plena est terra ³⁴; » et: « Domine, in cœlo misericordia tua ³⁵; » de tertia: « Quia misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus ³⁶. » Prima, quæ speciosa dicitur, quatuor pulchritudines confert animæ. Has quære infra in secundo libro. Prima contritione cor affligit, secunda ad amorem Dei cor emollit, tertia superiorum bonorum quasi cœlesti rore perfundit: et hoc juxta triplicem hujus nominis interpretationem. Juxta primam, dicitur misericordia, quasi miserum cor dans; juxta secundam, dicitur misericordia, quasi mittens seorsum rigorem cordis; juxta tertiam, misericordia dicitur mira suavitate rigans corda. Hæc de primo ubere; secundum est veritas. Hæc veritas est triplex. Prima est in carnis assumptione; secunda in promissione; tertia in retributione. De prima: « Veritas de terra orta est ³⁷; » de secunda: « Sermo tuus veritas est ³⁸; » de tertia: « Confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum ³⁹. » Similiter sponsa duo habet ubera, scilicet misericordiam et veritatem. Prima, lac habet, scilicet compassionem, secunda, cognitionem et securitatem. Item ista triplex est misericordia. Prima est ignoscere inimico, et orare pro eo; secunda est peccatorem avellere a suo peccato; tertia est pauperem inopiam relevare de proprio. Item tres sunt veritates hominis. Prima est veritas confessionis, secunda veritas fidei, tertia veritas universæ operationis.

Cum igitur sponsa petit osculum, videt hæc ubera sibi obviare in appropinquatione corporum, ut sit sinistra sponsi contra dexteram, et dextera contra sinistram. Utroque dextera est veritas, sinistra misericordia. Itaque tres veritates humanæ tribus Dei misericordiis obviant. Dexterum uber sponsæ

A sinistro uberi sponsi. Veritas igitur confessionis obviat primæ misericordiæ Dei, scilicet speciosæ. In veritate enim confessionis, peccatorum habetur remissio, quod est primæ misericordiæ. Veritas igitur Dei, quæ secunda est, obviat spatiosæ misericordiæ; quia super fidem veram ædificantur charismata spiritualia, quæ sunt secundæ misericordiæ. Tertia veritas quæ est omnia veraciter propter Deum facere, obviat tertiæ misericordiæ, scilicet pretiosæ. Quia qui facit opera propter Deum, pretiosum recipit præmium. Item, tres veritates Dei, tribus misericordiis humanis obviant. Prima enim veritas Dei est in carnis assumptione. Hæc obviat primæ misericordiæ humanæ, quæ est ignoscere inimico et pro eo orare. Ad hoc enim Christus veram carnem assumpsit, ut misericorditer peccata remitteret, et pro inimicis oraret. Secunda veritas Dei, quæ est in promissione, obviat secundæ misericordiæ humanæ, quæ est a peccato peccatorem avellere. Talibus enim regnum cœlorum promittit Deus. Tertia veritas Dei, quæ est retributionis, obviat tertiæ misericordiæ humanæ, quæ est de bonis temporalibus pauperum inopiam relevare, quia pro bonis temporalibus et caducis retribuet Deus æterna et immutabilia bona. In prima obviatione Stephanus ait: « Domine, ne statuas illi hæc peccatum ⁴⁰; » et obviat illi Veritas quæ Deus est; quia « vidit cœlos apertos, et Jesum stantem a dextris Dei ⁴¹. » Et bonus Pater misericordia motus est super filio prodigo ⁴². Pro secunda ait Daniel: « Qui docti fuerint, fulgebunt quasi æleatorum firmamenti, et qui ad justitiam erudierint multos, quasi stellæ lucidæ in æternitate ⁴³. » Jesus Christus misertus est matris juvenis qui jam sublatus erat extra portam, mortuus ⁴⁴. De tertia scriptum est: « Esurivi et dedisti mihi manducare ⁴⁵, » etc.

Sequitur veritas promissionis: « Venite, benedicti Patris mei ⁴⁶. » Inde Samaritanus misericordia motus vulnerato a latronibus infudit vinum et oleum; et dedit pro eo duos denarios ⁴⁷. In denariis, temporale subsidium; in vino, lætitia dantis; in oleo, suavitas mansuetudinis designatur; quia « hilarem datorem diligit Deus ⁴⁸, » et mansuetum in pauperem. Hæ obviationes sunt in misericordia Dei triplici: speciosa, spatiosa, pretiosa. « Atingit enim a fine usque ad finem fortiter ⁴⁹, » id est te non deserit a principio tuæ conversionis, si tamen comitem habeat veritatem. Istæ enim te comitantur, te præcedunt, te sequuntur. Prima obvia præcedit; secunda comitatur; tertia sequitur. Præcedunt; unde David: « Misericordia et veritas præcedent faciem tuam ⁵⁰. » Comitantur; unde idem: « Quoniam misericordia ædificabitur in cœlis, præparabitur veritas tua in eis ⁵¹. » Sunt autem quidam qui

²⁷ Psal. 44. ²⁸ Psal. 18. ²⁹ Prov. 31. ³⁰ Thren. 4. ³¹ Sap. 8. ³² I Petr. 1. ³³ Eccle. 35. ³⁴ Psal. 32. ³⁵ Psal. 35. ³⁶ Psal. 85. ³⁷ Psal. 84. ³⁸ Joan. 17. ³⁹ Psal. 116. ⁴⁰ Act. 7. ⁴¹ Ibid. ⁴² Luc. 15. ⁴³ Dan. 17. ⁴⁴ Luc. 7. ⁴⁵ Matth. 25. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Luc. 10. ⁴⁸ Il Cor. 9. ⁴⁹ Sap. 8. ⁵⁰ Psal. 58. ⁵¹ Psal. 58.

has misericordias repellunt, sunt qui negligunt, sunt qui habent momentaneam, sunt qui habent continuam. Primi sunt criminosi, secundi sunt tepidi, tertii mutabiles, quarti constantes. De primis **3** ait propheta. « Non est misericordia, non est veritas, non est scientia Dei in terra. Malelicium est mendacium, furtum et homicidium, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit ⁵⁵; » de secundis: « Judicium sine misericordia flet ei qui non fecerit misericordiam ⁵⁶; » de tertiis: « Misericordia vestra quasi nubes matutina: et quasi ros mane pertransiens ⁵⁷; » de quartis Job: « Mecum crevit miseria, et de utero matris meae egressa est mecum ⁵⁸; » sed notandum quod dicitur Deus misericordia, ut illud: « Deus meus misericordia mea ⁵⁹. » Dicitur et Dei misericordia. Unde: « Misericordia Domini plena est terra ⁶⁰; » dicitur et hominis misericordia. Unde legimus: « Misericordias David fideles ⁶¹. » Misericordiam quæ Deus est suscepit patres antiqui in ostio templi, per fidem et prophetiam revelationem. Nos Christiani suscepimus in medio templi, per ejus incarnationem. Suscipient beati in sacrario templi per glorificationem. Item, beata Virgo suscepit in ostio templi sui in angelica annuntiatione, in medio templi in conceptione, in sacrario templi in sui assumptione. Nos quoque tres ~~die~~ ^{die} Dei misericordias suscepimus: primam in ostio templi, quando iustificati de tenebris ad lucem transivimus; secundam in medio templi, quando in odore virtutum, Christo obviamus; tertiam suscepimus in sacrario templi, quando videntes Deum in sua claritate perpetuo cum angelis laudabimus. Istæ sunt tres filiae Job: Prima est illa quæ dicitur Dies, secunda Cassia, tertia Cornubim ⁶², quia perpetuo Deum laudabimus.

Fragrantia unguentis optimis.

[Tao.] Unguenta optima sunt dona Spiritus sancti, quibus verba Christi fragrant, quia viri apostolici ministratores lactis evangelici, unctione spiritus, virtutum amore proficiunt; de qua Joannes: « unctionem quam accepistis ab eo in vobis maneat ⁶³. » Item unguentis optimis fragrant bonæ opinionis cujus odorem longe lateque diffundunt vel prædicatores sicut ipsi aiunt: « Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem suæ notitiæ manifestat per nos in omni loco ⁶⁴. » Est unguentum contritionis, et est unguentum devotionis, et est pietatis: Primum pungitivum, dolorem faciens, secundum temperativum, dolorem leniens, tertium sanativum, etiam morbum expellens. Primum funditur super pedes Christi, secundum super caput, tertium super totum corpus. Primum bonum, secundum melius, tertium optimum. De primo habemus beneficium remissionis; de secundo solatium exultationis; in tertio gratias agimus Christo propter

A opus nostræ redemptionis: in quo continetur modus et fructus. Audi fructum: « Mensuram bonam et confertam et coagitatam et superfluentem dabunt in sinum vestrum ⁶⁵. » Bona erit mensura in generali resurrectione, conferta in corporum soliditate, coagitata in agilitate, superfluens in claritate et divina visione. Sed est fluens, et est effluens, et est perfluens, et est superfluens. Fluens est in prima purgatione peccatorum; effluens est in gratia virtutum, cum datur proximo exemplum; perfluens est devotus perfectus usque ad obitum; superfluens est abundantia beatitudinum, quando facie ad faciem videbimus Deum: sed in anima suus erit fructus. Nunc in anima videmus rationem, voluntatem, memoriam. His ratio sæpe in iudiciis fallitur, voluntas perturbatione jactatur, memoria oblivione confunditur. Sed Deus rationi erit plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. Primum faciet Deus veritas; secundum Deus charitas, tertium Deus æternitas. Mea trinitas se intricavit erroribus, doloribus, timoribus. Unde: « Cor meum conturbatum est ⁶⁶; » et inde dolor. « Dereliquit me virtus mea ⁶⁷; » et inde pavor; « Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum ⁶⁸; » et inde terror. Sed tunc recedit error a ratione, dolor a voluntate, timor a memoria.

Modus nostræ redemptionis fuit exinanitio Christi, qui se exinanivit usque ad carnem, ad crucem, ad mortem ⁶⁹. Primum fuit humilitatis, secundum dignationis, tertium mansuetudinis, scilicet carne indui, cruce torqueri, morte mulctari. Hæc unguenta dicuntur vel intelliguntur dona gratiæ spiritualis, quæ corda mortalium consolantur, refovent, reficiunt et confortant: Consolantur, tristitiam removendo; refovent, fragilis conditionis onera relevando; reficiunt, interna dulcedine sanando; confirmant, clypeo patientiæ muniendo. De primo Paulus: « Confirmate in eo charitatem ⁷⁰, etc. Pro secundo David refovit puerum Amalecitem, ut dux ejus fieret. Pro tertio ait Sponsa: « Comedite, amici et inebriamini charissimi ⁷¹; » pro quarto Paulus: « In omnibus sumentes scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere ⁷². » Item, sunt unguenta bona, sunt meliora, sunt optima. Bona sunt consolationis in reconciliatione peccatorum, meliora charitatis in collatione virtutum, optima contemplationis in revelatione cælestium. Sed causam harum nuptiarum videamus:

Cum summus Artifex regni cælestis jura disponeret, tribus virtutibus omnem sui regni commisit providentiam: potentiæ coronam, sapientiæ sceptrum, benignitati sigillum credidit. In corona singularis eminentia divini dignitatis, in sceptro censura justæ severitatis, in sigillo consolatio inexhaustæ pietatis accipitur. Dicit potentia:

⁵⁵ Ose. 4. ⁵⁶ Jac. 2. ⁵⁷ Ose. 6. ⁵⁸ Job. 31. ⁵⁹ Psal. 58. ⁶⁰ Psal. 32. ⁶¹ Isa. 55. ⁶² Joh. 42. ⁶³ I Joan. 2. ⁶⁴ II Cor. 2. ⁶⁵ Luc. 6. ⁶⁶ Psal. 54. ⁶⁷ Psal. 37. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Philipp. 2. ⁷⁰ II Cor. 2. ⁷¹ Cant. 5. ⁷² Ephe. 6.

« Honorem meum alteri non dabo ⁷⁰. » De sapientia dicitur: « Sapientia vincit malitiam ⁷¹; » de pietate: « Miserationes ejus super omnia opera ejus ⁷². » Potentiæ igitur est superni gloriam honoris inviolabiliter defendere; sapientiæ contemptores ejus justa severitate deprimeret; benignitatis, post casum misericordiam petentibus ignoscere. Potestatem hujusmodi Lucifer ille voluit appetere, sed tantæ gloriæ possessorem, nec vi constringere potuit, quia summe potens erat, nec fraude circumvenire, quia summe sapiens; nec odio suorum expellere, quia summe benignus; nec successione subsequi, quia immortalis. Itaque parturivit injustitiam superbiæ, concepit dolorem invidiæ, et peperit iniquitatem contumaciæ audaciæ ⁷³. Prima quia præferri non potuit, coæquari se Conditori appetit; secunda de gloria ejus, cui adæquari non potuit, contabuit; tertia cum cujus majestate est oppressus, contempsit.

Item, est unguentum bonum, est melius, est optimum. Primum interius sanat et exterius fuscatur; secundum interius roborat et exterius pustulas levigat; tertium exhilarat. Primum est humilitatis, secundum puritatis, tertium religiosæ honestatis. De hoc dicitur in Exodo: « Caro hominis non ungetur ex eo ⁷⁴. » Spiritus hominis dicitur vir, et ungitur hoc triplici unguento. Femina dicitur caro hominis, et perhibentur ungi isto secundo hi qui femineam ducunt vitam. Unde in Veteri Testamento non mulieres legimus unctas, sed viros. Tres viri his tribus unguentur: primus est coram hominibus vir vitæ contemptibilis; secundus, vir vitæ irreprehensibilis; tertius, vir vitæ venerabilis. Per primum in infirmitatibus reperitur vana gloria; per secundum: « Obstructum est os loquentium iniqua ⁷⁵; » per tertium, perficitur vita et doctrina. Inde dicitur primus vir vitæ ruinam, secundus vir vigens rigore, tertius vir vitam justitiæ regens. Per primum novella religio defenditur a vana gloria, per secundum roboratur virtutum copia, per tertium floret et fructificat gratiarum abundantia. Unde poeta de primo:

*Dum novus in viridi coalescit cortice ramus,
Concutiat tenerum, quælibet aura cadet ⁷⁶.*

De secundo:

Post etiam ventis spatio durata resistit ⁷⁷.

De tertio:

Firmaque adoptivus arbor habebit opes ⁷⁸.

Primum unguentum quod habet vir vitæ contemptibilis ex tribus sit. Primo enim se demonstrat peccatorem; secundo, abjectum et vilem; tertio, servum inutilem. Taliter enim humilis formam peccatoris præterdit. Gratias temporales abscondit. Bona quæ facit parvipendit. De primo dicebat ille publicanus: « Deus, propitius esto mihi peccatori ⁷⁹. » Contra secundum aiebat Eliu, cum diceret: « Plenus sum sermonibus et coarctat me spiritus uteri mei. »

A Ostendam et ego scientiam meam ⁸⁰. » Contra tertium aiebat ille Pharisæus: « Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum raptores, adulteri; jejuno bis in Sabbato ⁸¹, etc. »

Secundum quod habet vir vitæ irreprehensibilis, ex quatuor sit. Debet enim esse irreprehensibilis in conspectu Dei, in conspectu magistri, in conspectu fratris, in conspectu inimici. Primum fieri debet pura conscientia, secundum obedientia, tertium disciplina, quartum abstinentia. De primo Job: « Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea ⁸²; » de secundo Dominus reprehendit Adam dicens: « Quia obedisti voci uxoris tuæ plusquam meæ, maledictus eris super terram ⁸³; » Et Samuel ad Saul: « Melior est obedientia quam victimæ ⁸⁴; » de tertio reprehendit Paulus Petrum: « Restiti, ait, et in faciem, quia reprehensibilis erat ⁸⁵. » Contebatur enim incircumcisus; de quarto Apostolus: « Sitis sine reprehensione in medio nationis prævæ et perverse, inter quos lucetis tanquam luminaria in mundo ⁸⁶. » Et Petrus: « Obsecro vos tanquam advenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam, conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut qui in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus ex bonis operibus ⁸⁷, etc. Tertium quo utitur vir vitæ venerabilis sit ex quatuor. Primum est doctrinæ veritas; secundum in affabilitate et vultu hilaritas; tertium, disciplinæ gravitas; quartum, personarum dignitas. Primum erudit ad veritatem, secundum ostendit cordis benignitatem, tertium excludit levitatem, quartum dat cæteris auctoritatem. Job talem se exhibebat. Unde ait: « Expectabant me sicut pluviam et aperiebant os suum, sicut ad inihrem serotinum ⁸⁸; » ecce primum: « Si ridebam ad eos non credebant ⁸⁹; » ecce secundum. « Et lux vultus mei non cadebat ad terram ⁹⁰; » ecce tertium. « Si voluissem venire ad eos, sedebam primus. ⁹¹. » Sed ne hic superbiam redoleret, ait: « Cumque sederam quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen morientium consolator ⁹². » Primo itaque erat unctus Job, sedens in sterquilino et radens ulcera ⁹³. Secundo, Daniel in quo ut avelleretur a latere regis, non est inventa malitia ⁹⁴. Tertio, Moyses; cum enim D ingrederetur ad tabernaculum, filii Israel stantes in ostiis papilionum suorum, ejus inspiciebant posteriora ⁹⁵. In figura primi, pelles super tabernaculum hyacinthinæ, et pelles arietum rubricatæ, tegebantur sacco cilicino. Sed juxta textus ordinem, videtur quod pelles hyacinthinæ supponerentur ⁹⁶. Sed quia dicit Beda quod saga cilicina interiorem pulchritudinem a tempestate aeris defendebant, potuit fieri ut saga in tempestate supponerentur ad defensionem; sereno vero aere, pelles rubricatæ et hyacinthinæ supponerentur in decorem. Et sic intelligen-

⁷⁰ Isa. 42. ⁷¹ Sap. 7. ⁷² Psal. 144. ⁷³ Psal. 7. ⁷⁴ Exod. 30. ⁷⁵ Psal. 62. ⁷⁶ Ovid. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Luc. 18. ⁸⁰ Job 32. ⁸¹ Luc. 18. ⁸² Job 27. ⁸³ Gen. 3. ⁸⁴ 1 Reg. 15. ⁸⁵ Gal. 2. ⁸⁶ Philipp. 2. ⁸⁷ 1 Petr. 2. ⁸⁸ Job 29. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Ibid. ⁹² Ibid. ⁹³ Job 2. ⁹⁴ Daniel 6. ⁹⁵ Exod. 32. ⁹⁶ Exod. 26.

dum est sicubi in hoc opere alias inventiatur. In figura secundi, arca lita erat intus et foris bitumine¹⁷, ne rima aliqua locum intrandi daret diluvio. In figura tertii, arca testamenti deaurata erat intus et foris auro purissimo¹⁸, ut clara appareret hominibus et Deo. Vir vitæ venerabilis fuit beatus Benedictus.

Benedictus munere, gratia præveniente; Benedictus nomine, bonum odorem famæ effundente; Benedictus nomine, omnia perficiente. In his autem tribus est triplex gratia. Prima est consumens, secunda consemnans, tertia consummans: consumens peccata, consemnans opera bona, consummans merita. De prima Paulus: « Cum autem placuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam¹⁹; » de secunda, idem: « Plus omnibus laboravi, non autem ego, sed gratia Dei mecum²⁰; » de tertia, Joannes: « De plenitudine ejus nos omnes accepimus gratiam pro gratia¹. » De prima: « Cognovit eum in benedictionibus suis², » etc. Et: « Magnificavit coram oculis Domini. » « Domine, ait, prævenisti in benedictionibus dulcedinis³. » Hæc consumit peccata. Audi consemnantem per bonum odorem nominis: « Ecce, inquit, odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus⁴, » -- « Melius est, ait Sapiens, nomen bonum quam unguenta pretiosa⁵. » Qui enim consemnat, id est per bonum odorem cum aliis seminat, nomine æterno hæreditabit illum Dominus Deus noster⁶. » Audi consemnantem: « Benedictus vir qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia ejus. Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum; quod ad humorem mittit radices suas; et non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, et in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum⁷. » Audi gratiam consummantem in qua est Benedictus nomine: « Benedictionem, ait, omnium gentium dedit illi Dominus: et testamentum suum confirmavit super caput ejus⁸. » Tres enim sunt gentes quarum benedictionem habuit: Est gens paganorum; est gens Judæorum, est gens Christianorum. Benedictionem paganorum habuit dum fugiens idololatriam unius veri Dei cultum tenuit. Benedictionem Judæorum promeruit, sequendo non litteram, sed spiritum, non cæremonias, sed sacramentum; non duritiam legis, sed gratiæ temperamentum. Benedictionem Christianorum meruit, fugiendo de peccato ad sanctitatem, ascendendo de virtute in virtutem, transeundo de miseria mundi ad beatitudinem: tunc enim testamentum suum confirmavit super caput ejus. Testamentum prius formatur, secundo firmatur, tertio confirmatur. Formatur dum scribitur; firmatur, dum testes adhibentur; confirmatur, dum sigillum apponitur. Formatur super pedes, firmatur super manus, confirmatur

A super caput. Formatur super pedes affectuum, dum per bonam voluntatem electis in libro vitæ aggregatur; firmatur super manus, dum ex operibus bonis ei testimonium redditur. Confirmatur super caput, dum meritis ipsius corona gloriæ retribuitur. Christus formatum ostendit: « In capite, ait, libri scriptum est de me⁹. » Unde ait discipulis suis: « Gaudete et exsultate quoniam nomina vestra scripta sunt in cælis¹⁰. » De testimonio operum ait: « Opera quæ ego facio testimonium perhibent de me¹¹. » Et Apostolus: « Testimonium habentes ab iis qui intus sunt, et ab iis qui foris¹². » Audi in Christo confirmatum per sigillum: « Vidit Joannes in Apocalypsi angelum descendentem de cælo, et corona aurea in capite ejus¹³. » Et alibi in eodem libro: B Et iris in capite ejus¹⁴; et in eodem, in figura membrorum Christi vidit alios habentes signum Dei vivi in frontibus suis in signum quod testamentum firmatum est super capita eorum¹⁵.

Oleum effusum nomen tuum.

[Tho.] Dicitur Christus oleum propter unctionem Spiritus sancti, quam non ad mensuram; sed plenarie accepit. Inde dicitur *effusum*, non stillatum. Unde et Christus dicitur unctus. Inde David: « Urxit te Deus Deus, tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis¹⁶. » *Oleum* igitur *effusum* dicitur, quia plenus est Spiritu sancto, quem abundanter effudit post ascensionem suam, non solum in Judæos, sed etiam in alios, sicut prælixerat per prophetam: « Effundam de spiritu meo super omnem carnem¹⁷. » Est oleum Spiritus sancti. Unde: « Ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo¹⁸. » Et Job: « Petra fundebat mihi rivus olei¹⁹. » Et propheta: « Computrescet jugum a facie olei²⁰. » Est et oleum misericordiæ. Unde David: « Et caro mea immutata est propter oleum²¹. » Est et oleum hilaritatis. Unde David: « Ut exhiberet faciem in oleo²². » Est et oleum charitatis. Unde Salomon: « Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat²³. » Est et oleum bonæ conscientiæ, quod « prudentes quinque acceperunt in vasis suis cum lampadibus²⁴. » Est et oleum consolationis, quod Samaritanus vulnerato a latronibus infudit²⁵. Dicitur et oleum sermo adulationis. Unde D David: « Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum²⁶. » Est et oleum hæreticorum subtilis et blanda deceptio. Unde Salomon de vaga muliere: « Et nitidius oleo guttur ejus²⁷. » O dulcis olei (de quo hic sermo) effusio, inebrians angelos, satians sanctos, vivificans mortuos, peccatores justificans, mæstos lætificans, intercos dissipans, redimens mundum, reparans cælum! Hoc oleum septies oscitare fecit quarti Regum puerum²⁸. Harum oscitationum quatuor ad sensum compunctio-

¹⁷ Gen. 6. ¹⁸ Exod. 25. ¹⁹ Gal. 1. ²⁰ I Cor. 15. ¹ Joan. 1. ² Eccli. 44. ³ Psal. 20. ⁴ Gen. 27. ⁵ Prov. 22. ⁶ Eccli. 15. ⁷ Jer. 17. ⁸ Eccli. 44. ⁹ Hebr. 10. ¹⁰ Luc. 10. ¹¹ Joan. 5. ¹² I Cor. 5. ¹³ Apoc. 10. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Apoc. 9. ¹⁶ Psal. 44. ¹⁷ Isa. 44. ¹⁸ Deut. 32. ¹⁹ Job 29. ²⁰ Isa. 10. ²¹ Psal. 108. ²² Psal. 105. ²³ Eccli. 9. ²⁴ Matth. 25. ²⁵ Luc. 10. ²⁶ Psal. 140. ²⁷ Proy. 5. ²⁸ IV Reg. 4.

nis ; tres pertinent ad sonum confessionis. Interior assensum reparat quadruplici compunctione, scilicet gemino pudore et gemino metu. Prius cogita Dominum tuum, factorem tuum, benefactorem Patrem Deum. Ad primum et ultimam respondeat timor tuus, ad duo media pudor. Purgatur conscientia triplici iudicio : Proprio, alieno, divino. Inde Paulus : « Pro minuo mihi est ut a vobis iudicer, aut ab humano die ²⁹, » hoc alienum. « Sed neque meipsum iudico ³⁰, » hoc proprium. « Qui autem iudicat me, Dominus est ³¹, » hoc divinum. Proprio iudicantur ipsi nota ; alieno dubia ; divino prorsus ignota. Proprium fit ad diluendam culpam ; alienum ad irrigandam proximo infamiam ; divinum ne per occultum peccatum incidat quis in gehennam. Primum itaque est diligenter faciendum, secundum viriliter sustinendum, tertium ardentem appetendum. In primo facit iudicium et justitiam, in secundo proximum nequitiam, in tertio Deus misericordiam. De primo : « Juste iudicate, filii hominum ³². » Item : « Feci iudicium et justitiam ³³. » Item : « Diligite justitiam qui iudicatis ³⁴. » De secundo : « Tu quis es qui iudicas fratrem tuum ³⁵ ? » « In hoc enim quod alium iudicas ; teipsum condemnas ³⁶. » Item : « Nolite iudicare et non iudicabimini ³⁷. » Item : « Nolite ante tempus iudicare quousque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium ³⁸. » De tertio : « Qui autem iudicat me Dominus est ³⁹. » Item : « Iudica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta ⁴⁰. » Item : « Dum iudicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ⁴¹. » Ecce quatuor oscitationes et tres in triplici iudicio vel tres in confessione sint, sicut propositum est.

Tres in confessione ; debet enim esse humilis, pura, fidelis. Est autem humilitas incipiens, est proficiens, est perficiens. Prima est in corde, secunda in opere, tertia in sustentatione. Primum parit veritas in corde ex sui cognitione, secundam exhibet sanctitas in opere ex bona conversatione, tertiam perficit charitas in sustentatione armata clypeo patientiæ : hæc est humilis confessio. Secundo debet esse pura. Quatuor sunt quæ rescindunt puritatem confessionis. Sunt enim qui quædam peccata contententur, quædam non : hoc designatum est in Anania et Saphira, qui partem pretiorum agri retinuerunt ⁴². Alii totum contententur, sed modum, id est circumstantias tacent. Quod designavit David, cum diceret de Saul et Jonatha : « Quomodo ceciderunt fortes in bello ⁴³. » Alii excusant ut Adam : « Mulier, inquit, dedit mihi et comedi ⁴⁴. » Alii phaleratis verbis tegunt multitudinem peccatorum vel magnitudinem : hæc sunt perizomata, quibus Adam et Eva texerunt pudenda ⁴⁵. Confessio autem

A fidelis constitit in tribus, scilicet si habeat spem veniæ, spem gratiæ, spem gloriæ : spem veniæ, qua peccatum remittatur ; gratiæ, qua bonum operetur ; gloriæ, qua bonum quod agit remuneretur. Vel, sicut ait sapiens quidam, quatuor sunt iudicia, secundum præscienciam, secundum causam, secundum operationem, secundum retributionem, secundum retributionem, ab initio iudicati sumus ; secundum causam, quotidie iustus iudicatur ; secundum operationem, iudicatur foris ex operibus ; secundum retributionem, in generali iudicio iudicabimur. Ex his duo prima sunt occulta, duo ultima manifesta. In duobus occultis iudicium humanum non recipitur ; in iudicio operationis, a Deo potestas hominibus conceditur ; iudicio retributionis quisque coram hominibus a Deo iudicabitur. Primum occultum est et immutabile, secundum occultum et mutabile, tertium manifestum et mutabile, quartum manifestum et immutabile. Item, dicitur iudicium ubi sententia dictatur, et dicitur iudicium ubi sententia profertur. In dictanda sententia omnis iudicii iudicant simul Pater et Filius, et Spiritus sanctus. In proferenda sententia iudicat solus Filius, quia in divinitate sententiam dicit cum Patre et Spiritu sancto. In humanitate, solus habet proferre sententiam. Unde de dictanda sententia secundum humanitatem dixit : « Ego non iudico quemquam ⁴⁶. » Secundum prolationem sententiæ, ait : « Sicut audio, sic iudico ⁴⁷. » Item dicitur : « Omne iudicium dedit Filio ⁴⁸. » Sicut enim audit in dictatione, sic dicit in prolatione. Nomen dilecti tripliciter accipitur. Dicitur enim nomen divina sapientia ; dicitur et de Christo opinio bona ; dicitur quoque specialis notitia. De primo : « Ecce nomen Domini venit de longinquo ⁴⁹. » De secundo : « Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa ⁵⁰. » De tertio ad Moysen dixit : « Novi te ex nomine ⁵¹. » Primum est oleum effusum, secundum diffusum, tertium profusum. Primum de cælo, secundum in Judaismo, tertium in mundo. Primum exinanitione ; secundum doctrina, miraculis, conversatione ; tertium evangelica et apostolica prædicatione. Hoc oleum effusum est, ut vulnerati a latronibus vulneris dolor mitesceret ; diffusum, ut Judæorum duritia mollesceret ; profusum, ut occultum sacramentum splendesceret. Primum ad remissionem, secundum ad devotionem, tertium ad fidem. In figura primi, fuit oleum quod Samaritanus infudit vulnerato ⁵². In figura secundi, « erexit Jacob lapidem in titulum, fundens oleum desuper ⁵³. » In figura tertii, dixit Dominus ad Moysen : « Facies oleum purissimum de olivis ad concinnanda luminaria ⁵⁴. » Primum illud oleum, scilicet divina sapientia est effusum, est profusum, est infusum. Effusum de Patris solio ; profusum de Virginis gre-

²⁹ I Cor. 4. ³⁰ Ibid. ³¹ Ibid. ³² Psal. 57. ³³ Psal. 118. ³⁴ Sap. 4. ³⁵ Rom. 14. ³⁶ Rom. 2. ³⁷ Matth. 7. ³⁸ I Cor. 4. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Psal. 42. ⁴¹ I Cor. 11. ⁴² Act. 5. ⁴³ Il Reg. 1. ⁴⁴ Gen. 3. ⁴⁵ Ibid. ⁴⁶ Joan. 8. ⁴⁷ Joan. 5. ⁴⁸ Ibid. ⁴⁹ Isa. 3. ⁵⁰ Eccle. 7. ⁵¹ Exod. 33. ⁵² Luc. 10. ⁵³ Gen. 18. ⁵⁴ Exod. 35.

mio, infusum cordi humano. Primum, ut hominem perditum ad regna cœlestia revocaret; secundum, ut Abraham in sinu collocaret; tertium, ut cor hominis quæ sursum sunt saperet. Propter primum dictum est ad Samuelem: « Sume cornu olei ut ungas filium Isai ⁶⁵. » Pater enim, qui potentia dicitur, per cornu designatur, in quo est tota defensio cornutorum animalium. Propter secundum eidem dicitur: « Sume lenticulam olei et unges Saul ⁶⁶. » Lenticula est vas fictile, sed quadratum. Hæc est Virgo Maria; fictilis fuit, id est fragilis, quia mortalis; sed quadrata, id est solida, quia inviolata. Propter tertium, « prudentes virginæ acceperunt oleum in lampadibus ⁶⁷. » O venerabilis effusio, per quam facta est infusio, data est perfusio, procurata est refusio, tolletur confusio! Infusio divinitatis, perfusio devotionis, refusio incorruptionis, confusio æternæ examinationis. Prima in Virgine, secunda in corde, tertia in corpore, quarta in bonorum et malorum discussione. De primo: « Descendet sicut pluvia in vellus ⁶⁸. » De secundo: « Ego vero delectabor in Domino ⁶⁹. » De tertio: « Videbimus eum sicuti est, quoniam similes ei erimus ⁷⁰. » De quarto: « In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus prævaricatus es in me ⁷¹. » Infusio facta est, quando « Verbum caro factum est ⁷². » Perfusio devotionis, quia « habitavit in nobis ⁷³. » Refusio corporis quando « videbimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre ⁷⁴. » Tolletur confusio iniquitatis, quando « videbimus eum plenum gratiæ et veritatis ⁷⁵. » Item triplex est Dei notitia. Prima quia sit; secunda quid non sit; tertia quid sit. De prima: « Accedentem ad Deum primum oportet credere, quia est ⁷⁶. » De secunda: Non parva portio intelligentiæ est, dum nondum possumus intelligere quid Deus sit, intelligere quid non sit. De tertia: « Tunc cognoscam eum sicut et cognitus sum ⁷⁷. » Prima mundat ab insipientia bruta, secunda purificat ab idololatria stulta, tertia sanctificat et liberat a morte secunda. Protegit nos nunc Pater per se, nunc per Filium, nunc per Spiritum sanctum. De primo ad Leviathan de Job: « Verumtamen animam ejus serva ⁷⁸. » De secundo: « Scuto circumdabit te veritas ejus ⁷⁹. » De tertio: « Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos ⁸⁰. »

Ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis.

[Tuo.] Adolescentulæ sunt animæ in Christo renatæ, abjectis sordibus veteris hominis: quæ ideo dilectum diligunt, quia ab eo remissionem peccatorum consecutæ sunt, et dona Spiritus sancti, quibus ad virtutes proficiant, perceperunt. Unde aiunt: « Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis ⁸¹. » Fuerunt etiam fideles antiqui adolescentulæ, qui et spem vitæ æ-

ternæ habuerunt in Christo venturo. Hinc est quod desiderium suum exprimentes eos sic repræsentat Ecclesia annuatim canendo solemniter: O Adonai et dux domus Israel ⁸², qui Moysi in igne flammæ rubi apparuisti ⁸³, et ei in Sina legem dedisti ⁸⁴, veni ad redimendum nos in brachio extento ⁸⁵. Quia populus sedens in tenebris et umbra mortis ⁸⁶ Christum audierat venturum, qui eos a iugo servitutis liberaret, qui in bello præcederet, qui ad virtutem inflammaret, qui vitam ordinaret, clamat: « O Adonai, » etc. Attendendum quatuor esse, Dominum, ducem, ignem, legislatorem. Est Dominus, a quo protegamur, dux, quem sequamur, ignis quo accendamus, legislator quo instruemur: Dominus quo protegamur a conventu malignantium, dux quem sequamur ad prælium, ignis quo accendamus ad diligendum, legislator quo instruemur ad religiose vivendum. Dominus quo protegamur a conventu malignantium, ut liberemur a iugo diaboli, « erepti de durissimo Pharaonis imperio ⁸⁷, » dux quem sequamur ad prælium, ut possimus resistere in die malo ⁸⁸; ignis, quo accendamus ad diligendum, ut audiamus: « Ego diligentes me diligo; et si quis diligit me diligitur a Patre meo ⁸⁹; » legislator, quo instruemur ad religiose vivendum, ut « sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo ⁹⁰. » De primo: « Protexisti me a conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem ⁹¹; » de secundo: « Dux fuisti in misericordia tua populo tuo quem redemisti ⁹²; » de tertio: « Ignem veni mittere in terram et quid volo nisi ut ardeat ⁹³? » Quartum quærebat David cum diceret: « Legem pone mihi, Domine, in via tua, et dirige me in semita recta, propitius inimicos meos ⁹⁴. » Dominus a Patribus antiquis quærebatur cum diceret: « O Adonai ⁹⁵: » 5 quod interpretatur Dominus. Et merito primo quæruunt Dominum qui in tribus eis subveniret, quæ ad Dominum spectant. Debet enim esse justus, debet esse misericors, debet esse benignus. Justus, qui rebelles punit; misericors, qui supplicantiibus indulgeat; benignus, qui diligentibus retribuatur. Unde hoc nomen Dominus tripliciter interpretatur: juxta primum dicitur Dominus, scilicet datus minas. Juxta secundum dicitur Dominus, scilicet dolores mitigans unus; juxta tertium dicitur Dominus dans munus. Audi justum: « Deus iudex justus fortis et patiens. Nunquid irascitur per singulos dies ⁹⁶? » De misericordia audi David: « Si dicebam: Motus est pes meus, misericordia tua, Domine, adjuvabat me ⁹⁷. » Audi benignum. « Etenim dabit Dominus benignitatem et terra nostra dabit fructum suum ⁹⁸. » Benignitas enim est largitas rerum. Quid enim largius potuit dare quam seipsum, quem Patres desiderantes clamabant: « O Adonai ⁹⁹. » Ipse enim Dominus, ipse

⁶⁵ I Reg. 16. ⁶⁶ I Reg. 10. ⁶⁷ Matth. 25. ⁶⁸ Psal. 71. ⁶⁹ Psal. 103. ⁷⁰ I Joan. 5. ⁷¹ Sophon. 3. ⁷² Joan. 1. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Ibid. ⁷⁶ Hebr. 11. ⁷⁷ I Cor. 13. ⁷⁸ Job 2. ⁷⁹ Psal. 90. ⁸⁰ Psal. 5. ⁸¹ Rom. 5. ⁸² Offic. De Adventu. ⁸³ Exod. 3. ⁸⁴ Exod. 19. ⁸⁵ Exod. 6. ⁸⁶ Luc. 4. ⁸⁷ Hymn. Eccles. ⁸⁸ Ephes. 6. ⁸⁹ Joan. 14. ⁹⁰ Tit. 2. ⁹¹ Psal. 65. ⁹² Exod. 15. ⁹³ Luc. 12. ⁹⁴ Psal. 26. ⁹⁵ Judith. 16. ⁹⁶ Psal. 7. ⁹⁷ Psal. 95. ⁹⁸ Psal. 84. ⁹⁹ Judith. 16.

dominator, ipse dominans. Dominus in æternitate, A dominator ex tempore, dominans in opere. Primum naturaliter habet in habitu, secundum in usu, tertium in effectu. Usus enim rei quandoque habemus, etsi non actam, ut equus in stabulo habet usum ambulandi, etsi non ambulat. De primo: « Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis⁹⁹; » de secundo: « Ecce advenit dominator Dominus¹⁰⁰; » de tertio: « Recordare mei, Deus omnipotentatus dominans¹⁰¹. » Ideo invocatur Christus Adonai, ut qui dominatur ab æterno Patri æqualis, dominetur usu veniens ad uterum matris, dominetur actu, redimens a carcere dæmonis.

Signanter positum est hoc nomen Adonai, quod est sex litterarum, quia senarius primus perfectus est, ut demonstratur perfecte dominari dum creat; perfecte, dum recreat; perfecte, dum reparat. Primum ostendit in mundi creatione, secundum in passione, tertium in nativitate. Unde quantum ad primum euncta creavit sex diebus, et Adam sexta feria creatus¹⁰². Quantum ad secundum, sexta feria est passus¹⁰³. Quantum ad tertium, ut aiunt, sexta feria natus sine peccati corruptione, ut homo ab hac mortalitate per eum resurgeret incorruptus. Si autem per Dominum liberamur a diaboli jugo, quia « adhuc grandis restat via¹⁰⁴, » in qua « militia est vita hominis super terram¹⁰⁵, » oportet ut sit dux domus Israel: dux in periculo, dux in prælio, dux in peregrinando. In periculo, quo malorum ambiguitate nos coarctat perplexitas; in prælio, quo adversariorum nos opprimit importunitas; in peregrinando, ne tædio nos fatiget pusillanimitas. In primo ergo fit dux iste consiliator, in secundo auxiliator, in tertio consolator. Consiliator, ut in fuga perplexitatis simus discretiores; auxiliator, ut in bello simus fortiores; consolator, ut peregrinemur alacriores. Primum potest, quia ipse est admirabilis, consiliarius¹⁰⁶. « Quare ergo morore conturbaris? nunquid consiliarius non est tibi, aut consolator tuus defecit? Et in secundo dicas: « Dominus Deus, auxiliator meus, et ideo non sum confusus¹⁰⁷. » In tertio clamat: « Consolamini, consolamini, popule meus¹⁰⁸. » Iste est vere dux domus Israel, quia in primo eduxit eos de tenebris et umbra mortis¹⁰⁹, scilicet perplexitatis; in secundo « de necessitatibus eorum eduxit eos¹¹⁰, » scilicet de prælio; in tertio « deduxit eos in viam rectam, » scilicet peregrinationis, « et intravit in civitatem habitationis¹¹¹. » In transitu maris Rubri Moyses fuit dux in periculo¹¹², Judas Machabæus in prælio¹¹³, Raphael angelus Tobias peregrinando¹¹⁴. Sub primo perplexus populus evasit, sub secundo triumphavit, sub tertio patri medicinam Tobias attulit. Sub perplexitate videamus Susannam, sub prælio Josue, sub peregrinatione saltem junperunt Eliam. Susanna habuit consilium sub hoc duce per Daniele¹¹⁵; Josue auxilium per

orationem et manuum Moysis elevationem¹¹⁶. Elias solatium, dum angelus attulit aquam et subcineritium panem¹¹⁷. Videsimus ergo quomodo ducis hujus consilium in periculo liberat. Hæc in Susanna apparent. Prius dixit: « Angustie mihi sunt undique, et quid eligam ignoro¹¹⁸. » Sed audi electionem: « Melius est mihi incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei mei. » Dissipavit Daniel consilium sacerdotum sic: « Separate eos ab invicem, et dijudicabo eos. » Et eos convicit. Audi liberatam a perplexitate: « Et salvatus est sanguis innoxius in die illa. » Ecce dux noster dedit consilium in periculo. Audi auxilium in prælio: quod nobis ostenditur in bello Judæ Machabæi. Judas Machabæus cum revertitur de prælio, extremus sequitur extremum; dispersos congregat, quia adversos motus animi ad unitatem mentis revocat; fessos erigit, dum consolatur eos quos itineris protensi labor stringit et frangit; tardos increpat et eorum pigritiam ne capiantur ab hostibus accusat; vulneratos ne desperent instruit; sed ad spem salutis instruit; revocat et accendit; oneratos sublevat, et ne succumbant oneri verbis et exemplis invitat. Vulneratos dicimus quos diaboli spiculis percussos esse videmus. Onerati sunt qui sub onere longæ conversationis gemunt dolentes. Hortabatur populum per viam, donec venirent in terram Juda, id est confessionis, non solum peccati; sed etiam fidei et divinæ laudis. Ecce auxilium in prælio.

Sequitur consolatio in peregrinando.

Consolatur dux iste peregrinantes tribus solatiis, scilicet dilectione, meditatione, lectione. Hæc sunt tria quæ in templo Salomonis erant¹¹⁹. Altare aureum, mensa aurea, candelabrum aureum. Sit igitur altare dilectio, mensa lectio, candelabrum meditatio. Puritas auri in altari, est animus perfectus in dilectione; puritas auri in mensa, sanus intellectus in lectione; puritas auri in candelabro, purus affectus in meditatione. Itaque nihil carnate quærat dilectio, nihil hæreticum doceat lectio, nihil terrenum exoptet meditatio. In altari accenduntur thymiamata, in mensa ponuntur panes, in candelabro lucerna. Thymiamata orationis, panes refectionis, lucerna cognitionis. Per orationem quæritur Deus, per refectionem gustatur, in lumine cognitionis videtur. Quærendo desideratur, gustatus dulcescit, cognitus amatur. Habent thymiamata odorem, panes saporem, cognitio amorem. Oratio siquidem redolet Deum, panes sapiunt, cognitio diligit. Infundit autem Deus odori suavitatem, saporis dulcedinem, amoris delectationem. Sit ergo odor suavis, gustus dulcis, amor delectabilis. Habes igitur a duce isto in periculo consilium, in prælio auxilium, in peregrinando solatium. Habes Dominum, habes duces. Sequitur ut appareat in igne per rubum.

⁹⁹ Psal. 109. ¹⁰⁰ Isai. 3. ¹⁰¹ Jer. 15. ¹⁰² Gen. 1. ¹⁰³ Matth. 27. ¹⁰⁴ III Reg. 19. ¹⁰⁵ Job 7. ¹⁰⁶ Isai. 9. ¹⁰⁷ Isai. 50. ¹⁰⁸ Isai. 40. ¹⁰⁹ Psal. 106. ¹¹⁰ Ibid. ¹¹¹ Ibid. ¹¹² Exod. 14. ¹¹³ I Mach. 3, etc. ¹¹⁴ Tob. 5, etc. ¹¹⁵ Dan. 13. ¹¹⁶ Exod. 17. ¹¹⁷ III Reg. 19. ¹¹⁸ I Machab. 4, 5, etc. ¹¹⁹ III Reg. 7.

Asperitas rubi est caro mortalis plena doloribus, quam de virgine assumpsit. Ignis amorem designat, quem erga nos habuit, cum in mundum venit. Rubus comburi visus est, et non est combustus¹¹; quia caro ejus quæ amore nostro mortua est, visa est putredini data, cum tamen gloriosior surrexerit. Ignis ergo est amor Dei, qui sex habet proprietates: Est enim siccus, est calidus, est levis, est mobilis, est subtilis, est acutus. Siccus, ut humidus exsiccat; calidus, ut frigidus inflammet; levis, ut graves sublevet, mobilis, ut pigros excitet, subtilis, ut grossos extenuet; acutus, ut duros penetret. Humidos, carnis voluptate, frigidus timore, graves mundi sollicitudine, pigros pusillanimitate, grossos sensuum hebetatione, duros obstinatione. Humidos desiccat per abstinentiam, frigidus inflammet ad pœnitentiam, graves sublevet ad superna desideria, pigros suscitet ad charitatis opera, grossos extenuet intelligentia, duros penetret amorosa sapientia. Humidos exsiccat, de quibus dicebatur: « Qui in sordibus est, sordescat adhuc amplius¹². » Qui clamabant: « Influxus sum in limo profundi, et non est substantia¹³. » Sed siccati dicunt: « Eduxit me de lacu miseræ, et de luto facis¹⁴. » Frigidus inflammat: qui dicebant: « Factus sum sicut uter in pruina¹⁵. » Nunc vero inflammatum est cor meum, et renes mei commutati sunt; ut jumentum factus sum apud te¹⁶, portando onus pœnitentiæ. Graves sublevat, quibus dicebatur: « Filii hominum, usquequo gravi corde¹⁷. » Expandit alas suas, et assumpsit eos atque portavit in humeris suis ut dicant: « Anima mea desiderabit te in nocte, sed et spiritus meus in præcordiis meis, de mane vigiliabit ad te¹⁸. » Pigros excitat qui audierunt: « Piger propter frigus arare noluit, mendicabit ergo in æstate et non dabitur ei¹⁹. » Sed jam excitati dicunt: « Manus nostræ tornatiles et auræ plenæ hyacinthis²⁰. » Tornatiles, quia sine scrupulo vanitatis; auræ propter opera charitatis; plenæ hyacinthis, quia inde expectatur retributio cœlestis. Grossos extenuat, qui erant « sicut equus et mulus, quibus non est intellectus²¹. » Qui « nescierunt neque intellexerunt²². » Jam promittitur eis: « Intellectum tibi dabo et instruam te in via²³. » Duros obstinatione penetrat amorosa sapientia. His dicebatur per prophetam: « Scimus quia durus es tu et frons tua ænea²⁴. » Jam vero quæ sursum quærunt, quæ sursum sunt sapiunt²⁵. Panem enim de cœlo dedisti eis, Domine, omne delectamentum saporis habentem²⁶. Ecce habes Dominum, habes ducem, habes ignem. Sed nisi in his omnibus ordinate procedat, nihil actum est. Ideo sequitur: Et ei in Sina legem dedisti.

Lex triplex est: Est enim lex humana, lex Moisaica, lex evangelica. Prima data est ad civilem

A concordiam, secunda ad cordis duritiam; tertia ad charitatis abundantiam. In prima enim agitur de possessione acquirenda, retinenda, recuperanda; in secunda sunt præcepta quædam dura, quædam cæremonialia, quædam moralia; in tertia docetur peccanti indulgere, pro persecutoribus exorare, inimicos diligere. Sed est lex moralis, quæ docet virtutes ordinare, de diabolo triumphare, et quod bonum est in corde effectu mancipare. Hæc sunt illa tria quæ in pariete templi erant, cherubim et palmæ, et variæ picturæ prominentes²⁷. Cherubim dicitur *plenitudo scientiæ*, ut sciamus componere mores, habentes zelum Dei secundum scientiam²⁸, ut scimus « esurire et saturari, et abundare et penuriam pati²⁹. » Sciamusque volare duabus alis, B scilicet spe et amore, et duabus velare faciem nostram contra vanitatem gloriæ. Prima est religiosa verecundia, qua cum Rebecca pallio³⁰ faciem nostram tegimus nolentes videri; secunda est contemptus favorabilis aere populi, ut amputata aure cum Malcho a Petro gladio verbi Dei, postmodum a Caristo mereamur sanari³¹, ut oburemus aurem nostram, ne audiamus sanguinem vanæ gloriæ, ecce cherubim. Sunt et palmæ, id est de diabolo triumphus. In hoc debemus primo opportunitatem congregiendi considerare, secundo viriliter resistere, tertio de triumpho gratias Deo agere. Sic Judith expectavit donec ebrium et dormientem inveniret Holofernem; secundo, caput amputavit, tertio conopœum cum capite, cum gratiarum actione in templo obtulit³². Ecce de diabolo victoria. Effectui quoque mancipare debemus bonum quod intus habemus: et hæc sunt picturæ prominentes, id est interiorius in opere procul manentes, verbi gratia, ut appareat benignitas in vultu, misericordia in effectu, humilitas in habitu, mansuetudo in cohabitatione, patientia in tribulatione. Benignitas apparet in vultu, cum homo est mitis affatu, dulcis aspectu, verecundus in gestu. Misericordia apparet in effectu, quando compatitur miserum, subvenit egenis, fiet cum flentibus pro peccatis. Humilitas apparet in habitu, si fuerit paupertas in vestibus, vilitas in operibus, subjectio in inferioribus. Apparet mansuetudo in cohabitatione si libenter fratrum onera portat, si discordantes reconciliat, si fastidioso solatium præstat. Apparet patientia in tribulatione, si maledicenti se non remaledicit, si percutientem non repercutit, si rapienti sua tribuit. Istæ sunt picturæ prominentes.

Quia ergo Patres antiqui primam legem non quærebant, alteram quoque abhorrebant, quia austera erat, et neminem ad perfectum adduxit³³, ideo quærebant non ut jam per Moysen vetus lex daretur eis, sed ipse veniret, ut educeret nos de carcere tenebroso, scilicet redimens in brachio extenso in

¹¹ Exod. 3. ¹² Apoc. 22. ¹³ Psal. 68. ¹⁴ Psal. 59. ¹⁵ Psal. 118. ¹⁶ Psal. 72. ¹⁷ Psal. 4. ¹⁸ Isai. 26. ¹⁹ Prov. 20. ²⁰ Cant. 5. ²¹ Psal. 34. ²² Psal. 81. ²³ Psal. 31. ²⁴ Isai. 48. ²⁵ Coloss. 3. ²⁶ Sap. 16. ²⁷ Ill Reg. 6. ²⁸ Rom. 10. ²⁹ Philipp. 4. ³⁰ Gen. 24. ³¹ Luc. 22. ³² Judith 10-14. ³³ Hebr. 7.

cræce; et sic possent sub evangelica in veritate vivere, amplexu ejus astricte, ut possent clamare cum sponsa: « Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me ²². » Tribus modis dilexit nos: Dulciter, sapienter, fortiter. Dulce fuit, quod pro nobis carnem induit; sapientia, quod culpam cavit; forte, quod mortem sustinuit. Itaque nos in carne quesivit, in sapientia dilexit, in virtute redemit, in carnis assumptione condescendit mihi, in culpæ vitiatione consuluit sibi, in mortis susceptione satisfacit Patri. Amicus dulcis, consiliarius prudens, adjutor fortis. In primo salvare me vult; in secundo salvare me novit, in tertio salvare me potest: « Va 'e, et tu fac similiter ²³. » Dilige dulciter, sapienter, fortiter. Dulciter, ne illecti: sapienter, ne decepti; fortiter, ne oppressi ab amore Domini avertamur, ne mundi gloria seu carnis voluptate abducaris. Dulcescat tibi præ his sapientia Christus: ne seducaris spiritu erroris, luceat tibi veritas Christus; ne adversitate frangaris, confortet te virtus Dei Christus. **6** Zelum tuum inflammet charitas, informet scientia, firmet constantia; sit amor fervidus, sit circumspectus, sit invictus, nec teporem habeat, nec discretionem careat, nec timidus fiat. Unde in Evangelio: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua ²⁴. » Ergo dilige tota cordis affectione, dilige anima, id est tota circumspeditione; dilige tota virtute, ut nec mori timeas pro ejus amore.

Item, dilige propter temporalia, propter spiritualia, propter æterna bona. Propter temporalia, quoniam « nihil deest timentibus Deum »: nec iis qui eum diligunt in veritate. Propter spiritualia: quorum duo sunt genera, præmium et misericordia. Unde: « Qui diligitis Dominum, odite malum, custodit Dominus animas sanctorum suorum ²⁵. » Secundum gratia. Unde David: « Diligam te, Domine, fortitudo mea ²⁶, » etc. Item propter æterna, quia Deus diligentibus se bona invisibilia præparavit, ut ipsum in omnibus et super omnia diligentes promissiones ejus, quæ omne desiderium superant consequamur. Ista sunt sex alæ, sex seraphim: « Sex alæ, inquit, uni et sex alteri ²⁷. » Alæ sex sunt sex opera misericordiæ ²⁸, pascere et potare esurientes, ut Job: « Si comedi buccellam meam solus, et pupillus non comedit ex ea ²⁹. » Vestire nudum, idem: « Si non benedixerint mihi latera ejus et de velleribus ovium mearum calefactum est ³⁰. » Suscipere peregrinum, idem: « Foris non mansit peregrinus, et ostium meum patuit viatori ³¹. » Consolari dolentem, idem: « Cumque sederem, quasi rex circumstante exercitu, eram merentium consolator ³². » Visitare infirmos et incarceratos, idem: « Benedictio pauperum super me veniebat ³³. » Sepelire mortuos: hæc erat virtus Tobie ³⁴. Ecce sex alæ.

A Propter hæc omnia diligendus est dilectus, quia ab eo sunt, ut ait Jacobus: « Omne datum optimum inquit, et omne donum perfectum de sursum est descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio ³⁵. » Est enim datum bonum, est melius, est optimum, est perfectum. Datum bonum sunt bona temporalia, quibus sustentamur. Datum melius est misericordia, qua peccata remittuntur. Datum optimum est gratia, qua de virtute in virtutem ascendimus. Datum perfectum est gloria, qua perpetuo fruemur. De primo in Evangelio: « Si nostis bona data dare filiis vestris cum sitis mali ³⁶, » etc.; de secundo: Quoniam melior est misericordia tua super vitas ³⁷; » de tertio: « Optimum est, gratia stabilire cor ³⁸; » de quarto: « Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi ³⁹. » Primum est de deorsum, quia temporalia nascuntur de terra; et secundum, quia misericordia est de peccatis quæ sunt de mundo; tertium et quartum de sursum sunt, id est gratia et gloria, quia datum optimum et donum perfectum descendit a Patre luminum ⁴⁰. » Hæc bona suscepit Job de manu Domini. Audi temporalia bona: « Erant ei quingenta juga boum et quingentæ asinæ ⁴¹, » etc. Audi melius bonum, scilicet misericordiæ: « Vitam et misericordiam tribuisti mihi, et visitatio tua custodivit spiritum meum ⁴². » Audi tertium optimum bonum, scilicet gratiam, qua de virtute in virtutem ascendit, ut Deum contempletur: « Auditum, inquit, auris audivi te. Nunc autem oculus meus videt te. Idcirco me reprehendo et ago poenitentiam in favilla et cinere ⁴³. » Audi quartum perfectum bonum quod expectabat, scilicet Dei visionem: « Scio enim quod Redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum salvatorem meum ⁴⁴. »

C Contra hæc quatuor bona sunt quatuor mala, id est, quatuor genera afflictionum: quas patienter sustinere debemus: Damnata rerum, afflictio corporum, contumeliæ sermonum, angaria operum. Hæc Dominus in Evangelio commemorat sic: De primo: « Si abstulerit quis tibi tunicam, da ei et pallium ⁴⁵. » Istud sustinuit Job quando amisit omnem substantiam suam ⁴⁶. « Si te percusserit quis in maxillam, præbe ei et alteram ⁴⁷. » De secundo dicitur hoc. Hanc sustinuit Job percussus ulcere pessimo ⁴⁸. De tertio: « Orate pro persequentibus et calumniantibus vos ⁴⁹. » Item: « Benedicite et nolite maledicere ⁵⁰. » Hoc quoque sustinuit Job. Unde ipse ait: « Ad increpandum me verba compositis: « verum tamen quæ cogitatis explete ⁵¹. » De quarto: « Si angariaverit te quis ire unum milliare, vade cum eo duo miliaria ⁵². » Istud quoque sustinuit David. Cum enim cogeret eum

²² Cant. 2. ²³ Luc. 10. ²⁴ Marc. 12. ²⁵ Psal. 96. ²⁶ Psal. 17. ²⁷ Isai. 6. ²⁸ Matth. 25. ²⁹ Job 31. ³⁰ Ibid. ³¹ Ibid. ³² Job 29. ³³ Ibid. ³⁴ Tob. 1, 2, etc. ³⁵ Jac. 1. ³⁶ Matth. 7. ³⁷ Psal. 62. ³⁸ Hebr. 43. ³⁹ Ephes. 4. ⁴⁰ Jac. 1. ⁴¹ Job 1. ⁴² Job 40. ⁴³ Job 42. ⁴⁴ Job 19. ⁴⁵ Matth. 5. ⁴⁶ Job 1. ⁴⁷ Luc. 6. ⁴⁸ Job. 2. ⁴⁹ Luc. 6. ⁵⁰ Rom. 12. ⁵¹ Job 6. ⁵² Matth. 5.

Saul querere centum præputia, solvit ducenta ⁶⁶. A Dicitur Deus Pater luminum ⁶⁸, quia fecit quatuor luminaria. Prius enim fecit firmamentum, secundo luminaria, scilicet solem et lunam: postea dicitur, et stellas ⁶⁶, hæc his quatuor donis assignantur: Lux stellarum per varios radios distinguitur. Hæc est singularis prudentia, qua usum unius rei ab usu alterius distinguere sciamus et non peccemus errore. Hoc est lumen quo illuminat Deus omnem hominem venientem in hunc mundum ⁶⁷, id est ratione discernendi. Luna quæ in nocte lucet est inspiratio divina, qua peccata nostra cognoscimus. Unde David: « Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte ⁶⁸. » Item: « Deus meus, illumina tenebras meas ⁶⁹. » Sol qui de die lucet est spiritualis intelligentia, qua cœlestia sapimus et contemplamur. Inde David: « Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deluxerunt ⁷⁰. » Firmamentum quod amplius lucet, est claritas æterna. Unde: « Civitas illa non indiget sole aut luna ut luceant in ea, quia claritas Dei illuminabit eam, et Agnus erit lucerna ejus ⁷¹. » Et hæc dicta sunt, secundum quatuor interpretationes hujus nominis, lumen. Primum enim dicitur lumen, id est *lucens*, mene [*למן*] id est *defectum*, quæ est ignorantia rerum. Secundum dicitur lumen, id est lucens mentis noctem, id est tenebras peccatorum. Tertium dicitur lumen, id est lux mentis, qua mens illuminatur ad cognoscendum Deum. Unde cum cæco diceretur: « Quid vis ut faciam tibi? dixit: Domine, ut videam lumen ⁷². » Et David: « Emitte lucem et veritatem tuam ⁷³. » Quartum dicitur lumen, id est lux mundi: « Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt in perpetuum ⁷⁴. » Quoniam apud eum non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio ⁷⁵. Duo notat quibus obscuratur notitia rerum apud nos, scilicet substantiarum transmutatio, et accidentium sibi succedentium vicissitudo. Transmutatio substantiarum est elementorum reciprocatio, quia terra subtiliatur in aquam, aqua in aerem, aer in ignem: et e converso. Ignis densatur in aerem, aer in aquam, aqua in terram; et hæc mutatio facit ut res minus cognoscatur. Item, accidentium vicissitudo, quia res quæ modo est alba, modo est nigra, modo est sedens, modo est stans, etc. Et hæc vicissitudo obscurat rerum notitiam. Sed ibi nihil horum: et ideo ibi efit plena notitia Creatoris et creaturæ. Item, adhuc habeo unde Deus diligatur.

Quatuor sunt propter quæ homines diliguntur: Potentia, sapientia, divitiæ, pulchritudo. Unde Virgilius ad quemdam a quo volebat amari: De divitiis:

Lac mihi non æstate novum non frigore desit;
de potentia:

Mille meæ Siculis errant in montibus aquæ;
de sapientia:

Canto quæ solitus, si quando armenta vocabunt,
Amphion Dircaus in Actæo Aracyntho;

de pulchritudine:

Nec sum adeo infirmis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum ventis staret mare.....

Propter hæc quatuor amandus est Pers. Sapiens enim est in creatione. Unde: « Dominus sapientia fundavit terram ⁷⁶. » Potens in gubernatione, quia « Potens est Deus de lapidibus suscitare filios Abrahamæ ⁷⁷. » Et: « Potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur ⁷⁸. » Dives est, quia « omnia subiecit Pater sub pedibus ejus, oves et boves, volucres ⁷⁹. » Secundum humanitatem: « Speciosus forma præ filiis hominum ⁸⁰. » Secundum divinitatem: « Candor est lucis æternæ et speculum sine macula ⁸¹, » « in quem desiderant angeli prospicere ⁸². » De his Paulus: « Quem constituit hæredem universorum ⁸³, » ecce dives; « per quem fecit et sæcula ⁸⁴, » ecce sapiens; « qui cum sit splendor gloriæ et figura substantiæ ⁸⁵, » ecce pulchritudo; « portansque omnia verbo virtutis suæ ⁸⁶, » ecce potentia. Pro his amandus est.

Item, alius est amor adolescentularum, alius juvenum, alius senum. Adolescentularum enim est dulcior, juvenum foritior, senum maturior. In primo est remissio peccatorum; in secundo, exercitium virtutum; in tertio perfectio earum. Primus in Maria peccante humilis, in Petro fervens, in Joanne pius et dulcis. Secundus dormit a secularibus, vigilat in spiritualibus, languet, quia defecit in salutare Dei anima ejus ⁸⁷. Tertius audit verba ineffabilia, silentium, pacem scilicet illam « quæ exsuperat omnem sensum ⁸⁸. » Primus oves suas, id est sensualitatis affectus minat ad interiora deserti, videns rubum qui non comburebatur ⁸⁹, id est mysterium incarnationis; secundus ascendit in montem et audit a Domino, id est absconditur in abscondito faciei: « Tu vero hic sta mecum, et docebo te leges et mandata quæ proponas filiis Israel ⁹⁰. » Tertius in monte sepelitur a Domino, id est absconditur in abscondito faciei ejus ⁹¹. Primus audit ab hominibus: « Ubi est Deus tuus? Secundus recordatur, » et effundit in se animam suam ⁹². Tertius transit in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei ⁹³. Primus servit fidei, secundus spoi, tertius charitati. Et sicut fides nos Deo generat, spes nutrit, charitas consummat: sic primus status in nobis humanum affectum Deo dedicat, secundus exiit veterem hominem cum actibus suis, tertius consummat Deoque conformat.

Quia meliora sunt ubera tua vino.

[CARB.] In hac verborum serie sub hac dictione tres colliguntur clausulæ, quibus tres causæ red-

⁶⁶ I Reg. 18 et alib. ⁶⁸ Jac. 1. ⁶⁹ Gen. 1. ⁷⁰ Joan. 1. ⁷¹ Psal. 12. ⁷² Psal. 17. ⁷³ Psal. 42. ⁷⁴ Apoc. 21. ⁷⁵ Joan. 10. ⁷⁶ Psal. 42. ⁷⁷ Matth. 5. ⁷⁸ Jac. 1. ⁷⁹ Prov. 3. ⁸⁰ Matth. 3. ⁸¹ Dan. 7. ⁸² Psal. 8; Hebr. 2. ⁸³ Psal. 44. ⁸⁴ Sap. 7. ⁸⁵ I Petr. 1. ⁸⁶ Hebr. 1. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Psal. 113. ⁹⁰ Philipp. 4. ⁹¹ Exod. 3. ⁹² Deut. 5. ⁹³ Psal. 30. ⁹⁴ Psal. 41. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Ibid.

dantur, propter quas ab adolescentulis beata Virgo plurimum diligatur. Et hæc duæ dicuntur, quia et ideo, sese respiciunt. Possunt autem esse verba illi ad matrem. Possunt esse verba angelorum ad virginem: qui videntes adolescentulas assistentes virgini dicunt ad eam: *Ideo istæ adolescentulæ dilexerunt te nimis, id est plurimum, quia meliora sunt ubera tua vino, quia ubera tua fragrantia sunt unguentis optimis, quia oleum effusum est nomen tuum.* Adolescentulæ vero dicuntur fideles animæ, novellæ per gratiam, non vetulæ per culpam, non senio steriles, sed donis fecundæ spiritualibus, fortes non ut anus debiles, non curvæ nec statuentes « oculos suos declinare in terram »: sed per cælestis desiderium rectæ, et ad cælos erectæ. Animæ istæ præ devotionis obsequio, beatæ Virgini semper assistunt diligentes eam, et diligentes in ea has dilectionis causas potissimas, scilicet *quia meliora sunt ubera ejus vino.* Meliora enim potentioris et uberioris efficaciam sunt ubera beatæ Virginis quam vinum; nam vinum inebriare potest hominem et præteritarum sit inmemor offensarum, et sit facilis ad condonandum et largus ad donandum. Ubera vero virginis Deum quasi inebriare poterunt: nam postquam de matris uberibus lac bibit, ac si cum lactis dulcedine dulcedinem bibisset misericordiam projecit ab oculis suis peccata nostra post tergum: et factus est largus ad dandam peccatorum veniam, largus ad dandam gratiam et operum justitiam. Ideo quoque beatam Virginem diligunt juvenulæ, quia ejus ubera *fragrantiora sunt unguentis optimis.* Nam in ejus uberibus fragrat odor suavis ubera, qui delibutus unguentis optimis cum plenitudine charismatum et medicinalium gratiarum venit ad sponsam, vel animam peccatricem, ut eam omni lepra sanaret, quam sacro sibi conjugio copularet. Ideo quoque ab adolescentulis beata Virgo merito diligitur, quia *oleum effusum nomen suum.* Nam sicut oleum rerum liquorem supernatat, sic nomen ejus et invocatio nominis ejus omnium sanctorum nomina et invocationes nominum superexcellit, et superat in efficacia subventionis, et obtentu divinæ gratiæ et dæmonum fuga.

Trahe me post te: curremus in odore unguentorum tuorum.

[Tuo.] Hucusque Synagoga: quæ fide devota adventum Christi expectabat. Inde in principio carminis hujus prophetis respondit. *Osculetur me osculo oris sui*, id est præsentialiter mihi appareat et exempla mihi vivendi ac dona largiatur. Deinde versiculis sequentibus qualia sunt ejus dona quæ fidelibus appetenda ostendit. Illic vox Ecclesiæ subditur, eorum scilicet qui post tempora incarnationis ad fidem venirent. Illa rogabat ut veniret; ista vero ut eam post se trahat quem jam scit ascendisse, et ut eam trahat quæ per se non volet ascendere.

A Ac si diceret: Per me non possum: sed me trahant bona opera tua, exempla, conversatio et cætera quæ religiose et miraculose in mundo egisti. Iste qui vult trahi comparatur « homini quærenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita abiit et vendit omnia quæ habuit et emit eam ». Hæc margarita est regnum cælorum quod expectamus. Unde Salomon: « Gemma gratissima expectatio præstolantis, quocumque se verterit prudenter intelliget ». Est autem grata, est gratior, est gratissima. Gemma grata est anima, quæ adhuc laborat in hac peregrinatione. Gratior est quæ jam exuta a corpore adhuc est in expectatione. Gratissima erit quando recepto corpore plena fruatur Dei visione. De grata. **7** Grata debet habere puritatem, lenitatem, claritatem. Puritas est in vitiorum emendatione; lenitas in morum compositione; claritas in Dei contemplatione. Oportet enim ut sit puritas absque contagio carnalis concupiscentiæ, lenitas sine scrupulo murmurationis odii et invidiæ, claritas absque scrupulo et nubilo sollicitudinis mundanæ. Audi puritatem: « Emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus », ait Apostolus. Audi lenitatem: idem: « Maledicimur, et benedicimus, persecutionem patimur, et sustinemus, blasphemamur et obsecramus ». Audi claritatem, idem: « Revelata facie speculamur gloriam Dei, ut transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem ». Gemma gratior suam habet puritatem scilicet non posse peccare, quia « sine macula sunt ante thronum Dei ». Lenitas est ibi omnis immunitas doloris, quia jam « abstersit Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum suorum », et jam non erit luctus, neque clamor, neque ullus dolor, quoniam priora transierunt. Claritas lux illa quæ lætantur videre claritatem patriæ; quia « lux orta est justo, et rectis corde lætitia ». Jam celebrata resurrectione gemmæ gratissimæ, erit puritas in corpore, in corpore incorruptio, quando corruptibile hoc induet incorruptelam. In anima perfectio in Deum, in Dominum intensio, quia adhuc habent animæ aliquem respectum ad corpora sua, ut non perfecte in Deum intendere donec illa recipiant. Unde murmurare videntur animæ sub altare Dei, dicentes: « Usquequo non vindicas, Domine, sanguinem nostrum ab iis qui in terra sunt? » Lenitas ibi tranquillitas erit inter corpus et animam, ita ut caro nec « concupiscat adversus spiritum, nec spiritus adversus carnem ». Caro enim spiritui obediens, nec spiritus a carne indebitum aliquid exigit. Nam « gaudebit sponsus super sponsam ». Ibi claritas erit in corpore, de qua dicitur: « Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum ». In anima visio Dei. Unde: « Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt ». Hæc videns sponsa et deside-

Psal. 16. Isai. 58. Matth. 13. Prov. 17. II Cor. 7. I Cor. 4. II Cor. 3. Apoc. 14. Apoc. 21. Psal. 96. I Cor. 15. Apoc. 6. Galat. 5. Isai. 62. Matth. 13. Matth. 5.

rans, ait : « Trahe me post te ¹⁰. » Primo de profundo peccatorum misericorditer extrahendo, secundo in via rectitudinis perseveranter dirigendo, tertio ardentissimi et suavissimi amoris affectum in intimis cordis effundendo. Ista sunt unguenta in quorum odore se currere sponsa pollicetur, cum subdit : « Curremus in odore unguentorum tuorum. »

Primum unguentum est misericordia, secundum gratia, tertium gloria. Olor primi est indulgentia; secundi magnificentia, tertii magnificentia Dei. De primo : « Sicut myrrha electa dedi suavitatem odoris ¹¹. » De secundo : « Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus ¹². » De tertio : « Cum esset rex in arcubitu suo, nardus mea dedit odorem suum ¹³. » Primum retrahit, secundum trahit, tertium attrahit. Primum de profundo vitiorum, secundum funiculo virtutum, tertium dulcedine præmiorum. In odore primi ambulamus, in odore secundi curremus, in odore tertii volamus. Iste est odor ineffabilis, suavitas dulcedinis divinæ. Unde Jacob : « Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. ¹⁴ » Et Joannes : Odor tuus in me concupiscentias excitavit æternas. De hoc dixit Jacob filiis suis : « Tollite vobiscum de optimis fructibus terræ : modicum resinæ et mellis et storacis, et stacten, et terebinthi, et amygdalarum ¹⁵. » Sunt boni terræ fructus, sunt meliores, sunt optimi. Boni sunt penitentia fructus in exstirpatione vitiorum. Sunt meliores piæ devotionis in exercitio virtutum. Sunt optimi divinæ contemplationis in cognitione cœlestium. Per resinam, quæ est amara, designatur pœnitentia; per mel consolatio divina, quæ pœnitenti datur; storax arbor est in Arabia, de cujus virgulis lacryma fluit; sed si ceciderit in terram, immunda est, quæ autem de ramis colligitur munda est. Guttae quæ cadunt in terram, eos designant qui lacrymas fundunt ut sancti videantur; quæ vero adhærent calamis, lacrymas nobis solo Dei amore fusas designant. Unde David : « Posuisti lacrymas in conspectu tuo ¹⁶. » Stacten virga est robusti corticis et purpurea foliis; colorem habet ut piperis. Virga moderamen discipline est, qua motus illicitos castigamus. Robur corticis est patientia qua viriliter sustineamus. Purpura dignitas est regni ad quod tendimus. Calor piperis fervor est, quo semper accendimur ne tepescamus. Triamque sunt quæ sanctum perficiunt hominem. Disciplina, dignitas, charitas. Disciplina propter deprecationem vitiorum, dignitas propter libertatem virtutum, charitas propter interni profectus affectum. Terebinthus generat resinam omnibus præstantiorem. Hæc lacrymas superioris compunctionis designat. Inde David : « Effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei ¹⁷. » Amygdala citius

præ cæteris florent, et lac inde exprimitur. Hæc est forma charitatis, a qua debemus incipere et parvulos etiam alienos nutrire. Vel aliter : Amygdala sunt fructus sanativus, lac expressum, cibus nutritivus. In flore expectationis securitas; in jucunditate floris, æterna jucunditas. Est ergo charitas sanitas infirmorum, nutrimentum parvulorum, expectatio justorum, gaudium beatorum. De primo : « Ipse cepit et sanabit nos ¹⁸. Sana me, Domine, et sanabor ¹⁹; » de secundo : « Quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite ²⁰. » Item : « Nutriet homo vaccam boum et duas oves, et exprimet butyrum præ copia lactis ²¹; » de tertio : « Expectans expectavi Dominum et intendit mihi ²². » Item : « Expecta me in die resurrectionis meæ in futurum ²³; » de quarto : « Revelata facie speculamur gloriam Dei, ut transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem ²⁴. » Hæc dicitur operari charitas : quia hæc « operatur Deus in nobis propter nimiam charitatem quæ dilexit nos ²⁵. » Hæc dona sunt Dei, et ideo dicimus : « Curremus in odore unguentorum tuorum. » Vel sic : In fama nominis tui quod comparatur unguento, vel in fide honorum æternorum, aut in consideratione miraculorum tuorum. Curremus, ait, in odore unguentorum tuorum. Post hunc odorem quidam ambulant, quidam currunt, quidam volant. Ambulant qui adhuc multis tentationibus sunt impediti, currunt qui subditorum et temporalium sollicitudine sunt retardati, volant qui omni sollicitudine mundana sunt exuti. Sic animalia Ezechielis leguntur ambulasse, ut est unumquodque eorum ante faciem suam vel coram facie sua ambulabat. Ea cucurrisse : « Ubi erat, inquit, impetus spiritus, illuc gradiebantur ²⁶. » Ire enim in impetu spiritus, est currere, et volasse. « Et facies, inquit, et pennæ eorum extentæ erant desuper ²⁷, » et duabus alis volabant. Ait Isaias : Vos qui tentationibus gravati estis ²⁸, « ambulate dum lucem habetis ²⁹. Sed videte quomodo caute ambuletis ³⁰, » sicut animalia. Unumquodque enim coram facie sua ambulabat de virtute in virtutem proficiendo, non post tergum ad peccata recurrendo. « Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini ³¹. Qui enim cum Deo ambulat, confidenter ambulat ³². » De cursu sic dicitur : « Qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. Vos sic currite ut comprehendatis. Ego, ait Apostolus, sic curro, non quasi in incertum ³³. Curramus igitur ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum ³⁴, » ut dicamus in fine : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi ³⁵. » Item : Volate qui exuti estis a mundana sollicitudine, scilicet pennis amoris et desiderii. De quibus philosophus : Sunt etenim pennæ volu-

¹⁰ Cant. 1. ¹¹ Eccl. 24. ¹² Gen. 27. ¹³ Cant. 4. ¹⁴ Gen. 27. ¹⁵ Gen. 43. ¹⁶ Psal. 55. ¹⁷ Psal. 41. ¹⁸ Osee. 6. ¹⁹ Jer. 17. ²⁰ I Petr. 2. ²¹ Isai. 7. ²² Psal. 59. ²³ Sophon. 3. ²⁴ II Cor. 3. ²⁵ Ephes. 2. ²⁶ Ezech. 1. ²⁷ Ibid. ²⁸ Isai. 24. ²⁹ Joan. 12. ³⁰ Ephes. 5. ³¹ Psal. 118. ³² Prov. 10. ³³ I Cor. 9. ³⁴ Hebr. 12. ³⁵ II Tim. 4.

eres mihi quæ consendant celsa poli, ut dicatur : **A** peccata abluuntur, in secundo tepidi accenduntur, in tertio dulcescentes supernis aromatibus odorantur. In primo dicitur : « Lavamini, mundi estote ⁵¹. » Unde Petrus : « Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput ⁵², » id est non tantum affectus, sed et opera et sensus, quæ in capite vigent. De secundo. « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat ⁵³ ? » De tertio Joannes evangelista. « Odor tuus in me concupiscentias excitavit æternas. Primum confecit Maria Jacobi, quod dicitur *supplantatio*, quia eo peccata lavantur; secundum Maria Magdalene, quod dicitur *turris fortitudinis*, quia eo debiles roborantur; tertium Maria Salome, quod dicitur *pacifica*, quia isto pacificis superna dulcedo confertur, et forsitan Maria Magdalene his tribus conficiendis interluit. Primo interfuit, cum ad pedes Domini verecunda jacebat ⁵⁴, secundo, cum Dominum sepultum tanta instantia quærebat ⁵⁵; tertio, cum in specie hortulani reperto dicebat : « Rabboni (quod dicitur magister ⁵⁶). » Ecce gaudium quod nuntiavit mundo, nuntiavit Ecclesie, nuntiavit apostolorum collegio. Mundo, dum resurgentis nuntia mundum replet lætitia. Ecclesie : Nam

*Illa mundi imperatrix,
Ista beata peccatrix,
Lætitie primordia
Fuderunt in Ecclesia.*

Apostolorum collegio,
*Ferens Christus fratribus
Ejus morte tristibus,
Expectata gaudia.*

C Prima cella dicitur aquaria, quia habet lacrymas contritionis; secunda, lacrymas compassionis; tertia, lacrymas devotionis. Primæ peccatorem lavant, secundæ miserum potant, tertiæ devotum rigant. In horum figura Christus tertio lacrymatus est, sicut legitur : Primo ad sepulcrum Lazari ⁵⁷; ecce contritionis; secundo : « Videns civitatem flevit super illam ⁵⁸, » ecce compassionis; tertio, quando, imminente passione, ivit solus in montem orare ⁵⁹. Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram ⁶⁰. Ibi lacrymatus est ex devotione futuræ resurrectionis, ut ait Paschasius super illius locum lamentationis Jeremie : Divisiones aquarum deduxerunt oculi mei in contritione populi mei ⁶¹.

Trahe me post te, etc.

[CARD.] Et pertinet hoc verbum ad Assumptionem beate Virginis, et dirigit beata Virgo sermonem ad Filium, dicens : *Trahe me post te*, ac si dicat : Tu assumptus ad Patris dexteram, assume matrem ad gloriam. Et bene dicit : *Trahe me post te*, ut in verbo trahendi significet quod gratia quasi per violentiam rectificat liberum arbitrium. Nam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et de-

⁵¹ Isai. 60. ⁵² Psal. 54. ⁵³ Apoc. 8. ⁵⁴ Psal. 48. ⁵⁵ Psal. 17. ⁵⁶ Rom. 6. ⁵⁷ Psal. 50. ⁵⁸ Jac. 5. ⁵⁹ Jeremi. 9. ⁶⁰ Psal. 26. ⁶¹ Job 17. ⁶² Habac. 3. ⁶³ Job 6. ⁶⁴ Psal. 45. ⁶⁵ Philipp. 3. ⁶⁶ Psal. 37. ⁶⁷ Isai. 26. ⁶⁸ Isai. 61. ⁶⁹ Olic. Eccles. Dom. 4. in Quadrag. Introit. ⁷⁰ Isai. 1. ⁷¹ Joan. 13. ⁷² Luc. 12. ⁷³ Joan. 19. ⁷⁴ Joan. 20. ⁷⁵ Ibid. ⁷⁶ Joan. 11. ⁷⁷ Luc. 19. ⁷⁸ Marc. 6. ⁷⁹ Luc. 22. ⁸⁰ Thren. 3.

primit terrena habitatio sensum multa cogitantem ⁶⁶. » Audientes autem juvenulæ assumptionem dominæ suæ subjiciunt : « Curremus in odore unguentorum tuorum ⁶⁷. » Curremus, veloces sequendi desiderio. Curremus fortes in fide, curremus tanquam leves et agiles, sicut dicit Apostolus ad Hebræos : « Deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, respicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta ⁶⁸. » Curremus, inquam, in odorem unguentorum tuorum. Unguenta autem beatæ Virginis sunt confectiones spiritualium charismatum, conjectæ in ipsas virtutum pinguedines, quæ ipsam quasi sua substantia locupletant, et nos delectant fragrantia et odoris delectatione ad cursum boni operis nos invitant. Assumpta vero ad æthereum thalamum beata Virgo, et assecuta quod petiit, subdit :

Introduxit me rex in cellaria sua.

[Tho.] Cellaria regis æterni sunt interna gaudia patriæ cœlestis, in quæ nunc introducta est Ecclesia sancta per fidem, in futuro plenius introducenda per rem. Loquitur autem ad adolescentulas sponsa, id est Ecclesia Christi ad animas fideles, sua videlicet membra nuper in Christo renata. Ita ideo deprecor Christum sponsum, ut nos post se currentes ipse, data manu ne deficiamus, adjuvet, quia jam dulcedinem regni cœlestis prælibavi; jam gustavi, quoniam suavis est Dominus ⁶⁹. Jam bona quæ mihi parata sunt in cœlis, ipso revelante cognovi. Dixerat quia esset currendum, et in quo currendum : ecce quo currendum, scilicet in cellam vinariam, quo jam introducta est. Ibi homines reficiuntur a fructu fermenti, vini et olei sui ⁷⁰. Reficiuntur frumento doctrinæ erudientis. Inebriantur vino specialis et spiritualis fervoris. Unguntur oleo suavis devotionis. Primum sibi, secundum Deo, tertium proximo. Primum sibi, « ut paniscor hominis confirmet ⁷¹; » secundum Deo, ut vinum lætificet cor hominis ⁷²; » id est fervor lætificet in Deo; tertium proximo, ut ei exterius « exhilaret faciem in oleo ⁷³. » De primo dicitur. « Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis ⁷⁴. » De secundo : « Gaudete in Domino semper : iterum dico gaudete ⁷⁵. » De tertio Paulus : « Hilarem datorem diligit Deus ⁷⁶. »

In hoc opere videmus sponsam esse velle cum sponso, scilicet in horto, in cellario, in cubiculo; sit itaque simplex historia hortus, cellarium moralis sensus, cubiculum contemplationis secretum. In historia sunt tria, scilicet cœli et terræ creatio, reconciliatio, reparatio. Creatio est tanquam hortisatio vel plantatio; reconciliatio, tanquam germinatio satorum vel plantatorum. Tempore namque suo rorantibus cœlis desuper et nubibus pluentibus

A justum, aperta est terra et germinavit Salvatorem ⁷⁷, per quem facta est cœli et terræ reconciliatio. Reparatio in fine sæculi erit. In cellarario sunt tres cellæ : Prima disciplinæ, secunda naturæ, tertia gratiæ. In prima discis inferior esse, in secunda par, in tertia superior, id est sub alio, cum alio, super alium; vel sic : Subesse, coesse, præesse. Primo discis esse discipulus, secundo socius, tertio magister. Cubiculum regis est arcanum contemplationis. Sed non unum solum est cubiculum, quia multæ sunt reginæ et concubinæ. Mulier enim quædam secus pedes Domini sortita est locum ⁷⁸. Altera ad caput devotionem invenit ⁷⁹. Thomas in latere ⁸⁰, Joannes in pectore ⁸¹, Petrus in sinu Patris ⁸², Paulus in tertio cœlo ⁸³ hujus secreti gratiam sunt assecuti. Prima mulier, in imo humilitatis; secunda, in solido spici; Thomas, in solido fidei; Joannes, in lato charitatis; Petrus, in luce veritatis; Paulus, in imo Sapientiæ. Est locus apud sponsum de quo sua jura decernit et consilia disponit, « in pondere et numero et mensura ⁸⁴. » Et est locus in quo super reprobam animam versatur animadversio judicis. « Terribilis in consiliis super filios hominum ⁸⁵. » Porro nec in primo nec in secundo perfecta est quies speculanti. In primo enim Deus apparet tanquam sollicitus; in secundo, tanquam turbatus. Alter adjutorium docentis, alter prætorium judicis. Sed est tertius locus ubi sponsum cernitur quietus, non magistri, non judicis, sed sponsi. O veræ quietis locus in quo est Deus non quasi turbatus ira, nec distentus propicitur cura, sed videatur voluntas ejus in eo bona et beneplacens ⁸⁶.

Ecce tria tempora, tria merita, tria præmia. In horto tempora, in cellarario merita, in triplici contemplatione cubiculi præmia. Ista cellaria tres habent cellas : Prima est Scripturæ, secunda animæ, tertia cœlestis patriæ. In prima sumitur aqua refectionis, in secunda, vinum jucunditatis, in tertia, oleum suavitatis. Aqua primæ triplex est. Prima est secularis prudentia, secunda litteralis scientia, tertia cœlestis sapientia. Prima est de lacu turbido; secunda, de rivo fluído; tertia, de fonte purissimo. Prima de lacu turbido, quia de rebus temporalibus quæ animam perturbant; secunda de rivo fluído, quia de eloquentia et opinione philosophica, quæ cito quasi rivus nostram debent transire memoriam; tertia de fonte purissimo, quia de cœlestibus quæ nostram debent rigare animam. Isti sunt tres putei quos servi Isaac foderunt ⁸⁷. Primum appellaverunt Calumnias, secundum Inimicitias, tertium Abundantiam, vel Septiformem, quia pro temporalibus nobis calumniantur Allophyli, id est hæmones aliena amantes. In litterali autem scientia nobis inimicantur, nisi retorqueamus ad theologiæ intelligentiam. In septiformi enim spiritu habemus gratiæ abundan-

⁶⁶ Sap. 9. ⁶⁷ Cant. 1. ⁶⁸ Hebr. 12. ⁶⁹ Psal. 99. ⁷⁰ Psal. 4. ⁷¹ Psal. 105. ⁷² Ibid. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Psal. 67. ⁷⁵ Philipp. 4. ⁷⁶ II Cor. 9. ⁷⁷ Isai. 45. ⁷⁸ Luc. 7. ⁷⁹ Matth. 26. ⁸⁰ Joan. 20. ⁸¹ Joan. 21. ⁸² Matth. 16. ⁸³ II Cor. 12. ⁸⁴ Sap. 11. ⁸⁵ Psal. 65. ⁸⁶ Rom. 12. ⁸⁷ Gen. 26.

tiam. Prima est aqua in Jericho corrupta⁸⁸; secunda est aqua Mara in deserto amara⁸⁹; tertia est aqua quam eduxit Moyses de petra⁹⁰. Prima est aqua Jericho quæ intelligitur mundus, id est sæcularis prudentia quæ corrupta est: si aliud inquærerit quam gloria Dei. Sed Elisæus, id est Deus meus Dominus in vase novo, id est in corde nuper converso sal, id est de sapore ponit, benedicit; ponit in aquam, et sic dicit Elisæus: «Ecce sanavi aquas istas, et non erit in eis ultra mors neque corruptio⁹¹. Et sic sæcularis prudentia servit Deo, sicque desinit esse corrupta. Mara vero, id est literalis scientia amara est animæ religiosæ, nisi lignum in ea ponatur, id est crux Christi in ea predicetur, ut Paulus: «Nihil iudicavi me scire inter vos, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum⁹²».

Tertia est aqua de petra, quam percussit Moyses virga⁹³: «Petra autem erat Christus⁹⁴, qui in cruce percussus, aquam de latere produxit⁹⁵ et Spiritum sanctum misit⁹⁶. Hic est «luminis impetus qui lætificat civitatem Dei⁹⁷, fons hortorum. In cella autem est triplex vinum. Primum, quando de prima conversione agitur Deo gratia. Unde: «Obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis⁹⁸.» Secundum est de conscientia gloria. Inde idem: «Gloria nostra hæc est testimonium conscientia nostra⁹⁹.» Tertium est de infusione gratia letitia. Unde idem: «Charitas Dei infusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis¹⁰⁰.» In cellario cœlestis patriæ sunt quatuor suavitates olei, scilicet corporum glorificatio, angelorum consociatio, ad dexteram Patris confessio, Dei visio. Hæc est illa Apostoli supereminens magnitudo: «Deus, inquit, det vobis illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus¹.» Manens magnitudo est corporum glorificatio, eminens est angelorum consociatio, preminens est ad dexteram Patris sessio, supereminens est Dei visio facie ad faciem. Qui vult videre Deum facie ad faciem, oportet eum esse prope, ad ipsum converti, et nullum interponatur obstaculum. Itaque ut eum contemplerur, sinus prope per studia justitiæ, omne obstaculum peccati removeamus a nobis per custodiam innocentia. Ad ipsum convertimur devoto affectu infatigabilis diligentia. Sic Jacob angelos vidit², sed prius vitia supplantavit. Et quomodo videamus. Prius occidit hædos, secundo excoriavit, tertio coxit³. Isti duo hædi corpus nostrum sunt et anima. Hi occidendi sunt, quia anima est occidenda a vita perversæ voluntatis, et mortificanda caro ab exercitatione perversæ vel prave actionis. Sunt et excoriandi, quia ab ipso sinistra intentionis affectu anima est dividenda et a delectatione voluptatis illicitæ caro expolianda. Sunt et coquendi, ut

A charitatis examinati fervore, placitam Deo refectionem exhibeant. Cui offeratur et vinum lætitiæ spiritualis, quia «hilarem datorem diligit Deus⁴.» Itaque per ista meretur Patris benedictionem, scilicet: «Det tibi Deus de pinguedine terræ, id est inferiorem compunctionem, et de rore cœli abundantiam⁵, id est superiorem compunctionem. Fidelis itaque anima animadvertens tales Dei consolationes subjungit:

Introduxit me rex in cellaria.

[CARD.] In cellaria cœlestia, ut de potioribus bonis suis me reficiat. Videntes autem eam angeli qui assistunt Filio exaltatam super choros angelorum ad cœlestia regna, et exultantes de ipsius exaltatione subjungunt:

Exsultabimus et lætabimur in te: memores uberum tuorum super vinum.

[THO.] Quasi diceret: Nequaquam ipsi nos de perceptis muneribus extollimus, sed in omni quod bene vivimus semper exsultabimus et lætabimur in tua misericordia; memores per omnia, quanta nos pietate recreare, qualiter austeritatem legis gratia fidei evangelicæ mitigare dignatus es: veræ consolationes. Audite quid fecerit Jacob cum occurrit ei frater cum quadringentis viris, id est vitiis principalibus, scilicet timoris, cupiditatis, gaudii, doloris. Inde poeta:

Hi metuunt, cupiunt, gaudentque dolentque; nec
[aurus]

Respiciunt, clausi tenebris et carcere cæco⁶.

C Primo ancilla cum filiis suis, secundo Lia cum liberis suis, tertio Rachel et Joseph opponuntur⁷. Per ancillam Lia timor prave actionis, per ancillam Rachel timor erroris, per filios eorum bona quæ de illis procedunt, signantur; per Liam, vita activa; per filios ejus, virtutes, quæ inde præcedunt; per Rachel, vita contemplativa; per Joseph, qui augmentum dicitur, profectus desiderii signatur. Propter hoc dicit: *Exsultabimus et lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum.* Duobus modis homo trahitur, scilicet timore et consolatione. In vino timor, in uberibus blandimentum consolationis signatur. Unde plus propter consolationem quam timorem lætabimur. Unde propheta: «Lætare, Jerusalem, et festum agite, omnes qui diligitis eam, gaudete gaudio magno⁸.» Primo letandum est nobis de ejectione calamitatis. Secundo agimus diem festum in adoptione alicujus festivitatis vel dignitatis. Tertio gaudemus gaudio magno propter possessionem felicitatis. Lætitia fuit populo Israel cum mare transiret; diem festum egit cum legem acciperet et tabernaculum Deo constituit; gaudio magno gavisus est, cum in terram promissionis hæreditatem accepit. Primo potatur lacte; secundo satiatur ab uberibus consolationis ejus⁹,

⁸⁸ IV Reg. 2. ⁸⁹ Exod. 15. ⁹⁰ Exod. 17. ⁹¹ IV Reg. 2. ⁹² I Cor. 2. ⁹³ Exod. 15. ⁹⁴ I Cor. 13.
⁹⁵ Joan. 19. ⁹⁶ Act. 2. ⁹⁷ Psal. 45. ⁹⁸ Rom. 6. ⁹⁹ II Cor. 1. ¹⁰⁰ Rom. 5. ¹ Ephes. 1. ² Gen. 28.
³ Gen. 27. ⁴ II Cor. 9. ⁵ Gen. 27. ⁶ Virg. ⁷ Gen.

35. ⁸ Introit. miss. Don. iv Qua. rag. ⁹ Isai. 66.

tertio epulatur ab introitu gloriæ ejus. Plura sunt genera consolationum. Est consolatio in ereptione perculi. Unde David: « Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me et confundantur, quoniam tu, Domine, adjuvisti me et consolatus es me ¹⁰. » Est et consolatio in consecutione desiderii. Inde Dominus: « Sicut mater consolatur filios suos, ita et ego consolabor vos, et, Jerusalem, consolabimini ¹¹. » Est et consolatio in meditatione divini verbi. Unde Paulus: « Quæcumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus ¹². » Est *consolator* in perceptione Spiritus sancti. Inde Dominus: « Nisi ego abiero, Paracletus non veniet. Si autem assumptus fuero, mittam eum. Paracletus enim consolator interpretatur ¹³. »

Sunt qui Deo insultant, sunt qui sibi saltant, sunt qui Deo præstant, sunt qui Deo exsultant. Primi sunt impii, secundi tentati, tertii consolati, quarti devoti; primi, Christo humilitatem et passionem suam imperando; secundi, difficultates tentationum transilendo; tertii, de sua consolatione Deo gratias referendo; quarti, æternam lætitiã divini amoris non solum voce, sed et gestu membrorum foris exprimendo. Insultantes enim dicuntur contra saltantes. Saltantes simpliciter dicuntur frequenter salientes. Resultantes dicuntur quantum ad vocem retrosalientes, id est beneficia accepta a Deo per gratiarum actionem ei reddentes. Exsultantes dicuntur extra salientes, scilicet de lætitiã cordis ad gestum corporis. Deo insultabant clamantes: « Ave, Rex Judæorum. » ¹⁴ Sibi saltare docebat propheta dicens: « Egredimini de Babylone, et fugite a Chaldæis. » ¹⁵ Resultabat ipse Christus cum dixit: « Gratias ago tibi, Pater, quia semper me audis ¹⁶. » Exsultare docebat David cum diceret: « Omnes gentes, plaudite manibus ¹⁷. » Hæc omnia Paulus in se ostendit. Prius ait: « Fui blasphemus et persecutor, quia persecutus sum Ecclesiam Dei ¹⁸, » ecce insultatio; « continuo non acquievi carni et sanguini ¹⁹, » ecce saltatio; « gratia Dei sum id quod sum ²⁰, » ecce resultatio. « Volo viros in omni loco orare puras manus levantem ²¹, » ecce per manus insultatio. Insultant Deo per cæcitatem, per vitæ infirmitatem, imminuendo ejus potestatem. Per cæcitatem, dum putant Deum sua peccata latere. Per vitæ infirmitatem, dum credunt ipsum pro delicto proprio mortem suam tenuisse; diminuendo ejus potestatem, quia non credunt quod sit venturus peccata judicare. De primo dixerunt: « Non videbit Dominus neque intelliget Deus Jacob ²². » De secundo: « Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus ²³. » Item, Judæi ad Pilatum: « Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum ²⁴. » De tertio per prophetam:

« Non faciet quidquam sive bonum sive malum. » Hæc autem insultatio præfigurata est in Samsonem a Philisthæis facta insultatione. Primo enim eum excæcaverunt; secundo, ad molam deputaverunt; tertio coram se ludere fecerunt ²⁵. Illa enim cæcitas designat cæcitatem illam, qua putant Deum sua ignorare peccata. Molæ vero deputatio designat Christo ab eis impositam passionem ex culpa et pœna, cum tamen culpa caruerit.

Nos vero quasi granum frumenti terimur inter duas quasi molas, scilicet culpam et pœnam. Samsonem ludere faciunt, dum deludunt ejus futurum judicium: sed et hæc moraliter de spiritu. Samson est spiritus humanus, Philisthæi dæmones. Hunc primo excæcant auferendo intelligentiæ spiritum. **B** Molere faciunt, dum laborare faciunt operando peccatum. Coram se ludere faciunt, dum licenter evagari faciunt per omne illicitum. De primo: « Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus virginem filiam Sion ²⁶? » De secundo: « Omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias ²⁷. » De tertio: « Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est ²⁸. » Saltant sibi qui transiliunt fossam diabolicæ fraudis. Fossam desperationis, fossam erroris. De prima: « Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos ²⁹. » De secundo: « Lacum aperuit et effodit cum, et incidit in foveam quam fecit ³⁰. » Lacus est mundus. Hunc fodiendo aperit qui ejus sequitur voluptates, donec in profundum malorum veniens contemnit ³¹. **C** Cedit in foveam, quando propter magnitudinem peccatorum in desperationem cadit. Hanc fecit dum peccavit. De tertia dicitur: « Si cæcus cæcum ducit, nonne ambo in foveam cadunt ³²? » De sal antibus ultra foveas istas dicit Samuel ad Saul: « Invenies duos viros juxta sepulcrum Rachel in finibus Benjamin in meridie, salientes foveas magnas ³³. » Isti duo viri sunt spiritus et corpus. Spiritus est vir, quia vires virtutibus. Corpus est vir, dum obedit spiritui in virtutum operibus. Tres istas foveas saliant. Fossam diabolicæ fraudis saliant juxta sepulcrum Rachel. Rachel interpretatur *ovis* vel *videns principium*. Sepulcrum ejus est in corde, in quo est ovina simplicitas, et videndi ad discernendum motus veritas. Adversus tales fraudes non obstat fovea. Foveam desperationis saliant qui sunt in finibus Benjamin. Benjamin interpretatur *filius dexteræ*, id est Christus qui sedet ad dexteram Patris. Fines ejus sunt secundum humanitatem, principium et exitus, id est humilitas nativitatis et exitus mortis.

Sequentes igitur humilitatem, confidentes se salvari per ejus passionem. Foveam desperationis saliant qui in finibus Benjamin. Benjamin interpretatur *filius dexteræ*, id est Christus. Fossam erroris saliant quando sunt in meridie, id est in mera die,

¹⁰ Psal. 85. ¹¹ Isai. 66. ¹² Rom. 15. ¹³ Joan. 16. ¹⁴ Matth. 27. ¹⁵ Isai. 48. ¹⁶ Joan. 11.
¹⁷ Psal. 46. ¹⁸ I Tim. 1. ¹⁹ Gal. 1. ²⁰ I Cor. 15. ²¹ I Tim. 2. ²² Psal. 93. ²³ Psal. 13. ²⁴ Joan. 18.
²⁵ Judic. 16. ²⁶ Thren. 2. ²⁷ Thren. 1. ²⁸ Ibid. ²⁹ Matth. 8. ³⁰ Psal. 7. ³¹ Prov. 18. ³² Matth. 15.
³³ I Reg. 10.

scilicet quando habent spiritum intelligentiæ qui non A
sinit eos errare. Deo resultant, gratias agentes. In
tribus gratias agunt Deo: De malis quæ per gratiam
Dei potuerunt fugere; de bonis quæ Deo auctore pos-
sunt facere; de bonis cælestibus quæ expectant ex
eius promissione. De iis filii Israel post transitum
maris Rubri gratias agebant Deo, cum dicerent:
« Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est
quando equum et ascensorem projecit in mare ²⁵. »
Ecce primum: « Fortitudo mea et laus mea Domi-
nus ²⁶. » De secundo: « Dux fuisti in vita tua po-
pulo, quem redemisti; et portasti eum in fortitu-
dine tua ad habitaculum sanctum tuum ²⁷. » ecce ter-
tium. De primo David: « Eripuisti animam meam
de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos
a lapsu ²⁷. » ecce primum. De secundo: « Canta-
bo Domino qui bona tribuit mihi ²⁸. » de ter-
tio: « Placebo Domino in regione vivorum ²⁹. » Item
de primo: « Benedic, anima mea, Domino ³⁰. »
Quare? quia « propitiatur omnibus inimicis tuis qui
sanat omnes infirmitates tuas, qui redemit ³¹. » etc.;
hoc de primo. De secundo: « Qui coronat te in mi-
sericordia et miserationibus, qui replet in bonis de-
siderium tuum ³². » De tertio: « Renovabitur ut
aquilæ juvenus tua ³³. » In figura horum trium
in Levitico invenimus tria genera animalium Do-
mino sacrificata ³⁴, scilicet animalia immunda, ut
est capra, quæ luxuriosum est animal; et hoc pro
primo. Animalia munda, ut bos, ovis, scilicet in
figura secundi. Turtur et columba, quæ sursum vol-
ant in figura tertii. Deo exsultant, lætitiæ de super-
nis in corde suo concipientes. In tribus est hæc
exsultatio. Exsultans enim debet habere jubulum in
ore, psalterium in corde, tympanum in corpore.
Jubilum scilicet vocem, qua Deum laudat; psalte-
rium scilicet spiritualem lætitiæ de supernis quæ
desiderat; tympanum, scilicet gestum corporis in
quo utrumque exprimat. Inde David: « Jubilate Deo
Jacob, sumite psalterium, et date tympanum ³⁵. »
— « Psallam spiritu, psallam et mente ³⁶. » ait Aposto-
lus de duobus primis. « De tertio: Glorificate et por-
tate Deum in corpore vestro ³⁷. » Hæc tria agebat
David, cum adduceret arcam Domini in Jerusalem.
« Deducebat, ait, arcam de jubilo ³⁸. » hoc de primo.
De secundo: « Domine, ait, universa hæc tibi lætus D
obtuli ³⁹. » De tertio dicitur quod vidit Michol filia
Saul David saltantem coram arca Domini, et sprexit
eum in corde suo ⁴⁰.

Notandum quod exsultantium quidam exsultant
Domino, quidam in Domino, quidam cum Domino;
Domino, a peccatis et tribulationibus liberati; in
Domino, iusti; cum Domino, beati. Primi pro libera-
tione scilicet sua gratias agentes; secundi, pro suis
beneficiis Deum laudantes; tertii, lætæ ad faci-um

Deum videntes. Primi dicunt: « Exsultate Deo adju-
tori nostro ⁴¹. » Secundis dicitur: « Exsultate, iusti,
in Domino, rectos decet collaudatio ⁴². » De tertiis:
« O quam gloriosum est regnum in quo cum Christo
gaudent omnes sancti ⁴³! » In primis aliquid est
amaritudinis; in secundis multum suavitatis; in
tertiis totum felicitatis. De primis: « Ibant apostoli
gaudentes in conspectu concilii, quoniam digni ha-
biti sunt pro nomine Christi contumeliam pati ⁴⁴. »
De secundis: « Gaudens gaudebo in Domino, et
exsultabit anima mea in Deo meo, quia induit me
vestimentis salutis ⁴⁵. » De tertiis: « Exsultabunt
sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis ⁴⁶. »
Isti sunt memores uberum Sponsi, quæ sunt con-
solationes; sed his differenter utuntur. Insultantes
B enim sanguinem eliciunt, saltantes lac sugunt, re-
sultantes vinum expriment. Gaudentes odoramenta
percipiunt, sanguinem nequitæ, lac doctrinæ, vi-
num spiritualis fervoris, odoramenta supernæ sua-
vitatatis; sanguinem qui justum interficiat, lac quod
parvulos nutriat, vinum quod tepidos calefaciat,
odoramenta quibus anima in pace in idipsum dor-
miat et requiescat ⁴⁷. » De primo dicitur: Qui ve-
hementer premit ubera, elicit sanguinem. De se-
cundo: « Ut potemini a lacte, et sugetis ab uberibus
consolationis ejus ⁴⁸. » De tertio, in hoc opere
sequitur: « Et erunt ubera tua sicut botri vineæ ⁴⁹. »
De quarto jam dictum est in hoc opere: *Meliora
sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.*
Primi sunt memores uberum horum contra vinum;
C secundi infra vinum, tertii propter vinum, quarti
super vinum.

Exsultabimus et lætabimur.

[CARD] *Exsultabimus*, quasi quodam gestu nostrum
exprimentes gaudium, et mente lætabimur in te. Quia
vero prius dixerant angeli ad beatam Virginem:
*Ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis, quia meliora
sunt ubera tua vino, ne in sanctis animabus, quas
adolescentulas vocabant nomen femini generis ali-
quid infirmitatis inueneret, eandem sententiam rep-
licant, et easdem animas quas vocaverant adole-
scentulas, rectos vocant, quasi viriles, non effemi-
natos; rectos, non senectute vitiosa curvatos, et
dicunt:*

Recti diligunt te.

[Tuo.] Ideo non in nobis ipsis, sed in te exsultabi-
mus memores donorum tuorum, quia omnes qui non
curvo, sed recto sunt corde, te ante omnia et super
omnia diligunt; nec recti esse possunt, qui tuo
amori aliquid præponant. Cum vero superius dix-
erit: *Adolescentulæ dilexerunt te, adolescentiam,*
cordis rectitudinem dixit. Item, *recti diligunt te,*
quia nulli nisi recti vere Deum. possunt diligere.
Quicumque rectitudinem justitiæ actu, vel verbo,

²⁵ Exod. 15. ²⁶ Ibid. ²⁷ Ibid. ²⁸ Psal. 55. ²⁹ Psal. 12. ³⁰ Psal. 14. ³¹ Ibid. ³² Ibid. ³³ Ibid. ³⁴ Lev. 11. ³⁵ Psal. 80. ³⁶ I Cor. 14. ³⁷ I Cor. 6. ³⁸ II Reg. 6. ³⁹ Paralip. 29.
⁴⁰ II Reg. 6. ⁴¹ Psal. 80. ⁴² Psal. 32. ⁴³ Offic. Eccl. ⁴⁴ Act. 5. ⁴⁵ Isai. 61. ⁴⁶ Psal. 119. ⁴⁷ Psal. 4.
⁴⁸ Isai. 66. ⁴⁹ Cant. 7.

vel cogitatione violavit, frustra se Deum diligere credit. Hæc rectitudo mentis est, non corporis, quamvis forte ad hoc habeat homo oculos ad cælum erectos. Qui enim quærent terrena, curvi; qui cælestia, recti sunt. « Quæ sursum sunt quærite, non quæ sunt super terram⁶⁶. » Unde poeta⁶⁷ :

*Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.*

Curvus es, si propriam gloriam quæris, florenti invides, absentem detrahis, reponis lædenti te. Rectitudo hæc multis modis servanda est. Sit quisque rectus cogitatione, voluntate, actione, officio. Sit rectus cogitatione, ut delusoria phantasmata respiciat; sola se intelligentia veritatis oblectet. Unde David : « Tu parasti directiones, judicium et justitiam in Jacob tu fecisti⁶⁸. » Directio itaque ad rationem, judicium ad intellectum, justitia ad electionem refertur. Nam ratio d'igit, intellectus judicat, voluntas eligit. Ad rectitudinem igitur cogitationum spectat omnes motus cordis ad normam rationis dirigere, judicio veritatis piis meditationibus inhærere. Secundo intellectui Deo placitæ voluntatis affectus inflexibiliter sociare. Nam, sicut ait beatus Augustinus, spiritualis vir sicut in corpore salutem, in cogitatione solam veritatem, ita et in actione solam nititur pacem observare. Est et rectitudo officii cum pro officio sibi injuncto quod utile et honestum est exsequi contendit. Est et rectitudo, cum quis rectitudinem cordis extendit ad rectitudinem sermonis. Unde Paulus : « Ut sitis, inquit, simplices et filii Dei⁶⁹, » id est sinceri puro corde, et simplices in sermone. Est et rectitudo quando mentes in prosperitate positæ divinam clementiam laudant, in adversitate sua peccata accusant. Inde David : « Quam bonus Israel Deus iis qui recto sunt corde⁷⁰! » Est et illa rectitudo super omnes servanda, quando omne opus quod agitur per rectam intentionem ad cælestia dirigitur.

Igitur recti diligunt Deum, qui sola divina quærent, sola cælestia diligunt, solis æternis bonis perfrui concupiscunt. Debet esse rectitudo in corde, in opere, in sermone. In corde, bona cogitando, quia, « juxta est Dominus his qui recto sunt corde⁷¹; » in opere, faciendo bona, quia « pedes eorum pedes recti⁷², » etc. In sermone, bona dicendo. Unde : « Da sermonem rectum et bene sonantem in os meum⁷³. » De primo dicitur de Job : « Erat vir ille simplex et rectus⁷⁴; » de secundo ad eundem : « Si mundus et rectus incesseris, statim Dominus evigilabit ad te⁷⁵. » De tertio dicitur amicis Job : « Non estis locuti rectum in conspectu meo sicut servus meus Job⁷⁶. » Item, debet esse rectitudo in pondere et numero et mensura⁷⁷. In mensura operum et sermonum, ne ultra modum eant vel

citra remaneant; in numero affectionis, id est in forma, ne informis et incomposita remaneat; in pondere amoris, ut sciamus quantum quilibet pendere debeat; in mensura operum, ut des majori subjectionem, pari societatem, inferiori protectionem; in mensura sermonum, tibi confessionem, proximo prædicationem, tibi et proximo orationem, Deo laudem; in numero debet timor Dei motus sensualitatis refrenare, intentio ad debitum finem suspirare, ratio modum ambulandi disponere, affectione, sicut ratio ordinaverit, ambulare; in pondere amoris, ut videamus quid sit appetendum, quid fugiendum, quid præponendum, quid postponendum. Ad litteram dicit Augustinus : In mensura scilicet magnitudinis et parvitatæ, in numero multitudinis et paucitatis, in pondere levitatis et gravitatis. Item, Deus est mensura sine mensura, numerus sine numero, pondus sine pondere. Item, rectitudo nihil aliud est quam justitia quæ pacem operatur. Unde dictum est : « Justitia et pax osculatæ sunt⁷⁸, » id est justitia hominis et pax Dei. Item, justitia Dei et pax hominis. Triplex est justitia hominis. Prima est naturalis æquitas; secunda, virtutum sub charitate societas; tertia est peccati immunitas. Prima excludit injuriosum, secunda facit religiosum, tertia facit gloriosum. Primam docebat Christus cum diceret : « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris⁷⁹. » Secundam sic : « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum⁸⁰. » Tertiam sic : « Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum⁸¹. » Prima declinat a malo; secunda facit bonum; tertia metet in gaudio. Prima vitat culpam, secunda recta via currit ad patriam, tertia recipiet benedictionis gloriam. De prima David : « Feci judicium et justitiam, non tradas me calumniantibus me⁸²; » de secunda : « Justum deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei⁸³; » de tertia : « Gloriantur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo⁸⁴. »

Item, tres sunt paces Dei. Prima ab hominum perversitate, secunda a tentatione, tertia a corruptionis dolore. Has commemorat David. De prima : « Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te⁸⁵. » De secunda : « Fiat pax in virtute tua⁸⁶ et abundantia in turribus tuis⁸⁷; » de tertia : « Rogato quæ ad pacem sunt Jerusalem et abundantia diligentibus te⁸⁸. » De prima Job : « Bestiæ terræ pacificæ erunt tibi⁸⁹. » De secunda, idem : « Si diluculo surrexeris ad Deum et omnipotentem fueris deprecatus; si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te et pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ⁹⁰. » De tertia David : « In pace in idipsum dormiam et requiescam⁹¹. » Prima pax et prima justitia se osculantur. Unde : « Suscipiant montes pacem populo et

⁶⁶ Coloss. 3. ⁶⁷ Ovid. ⁶⁸ Psal. 98. ⁶⁹ Philipp. 2. ⁷⁰ Psal. 72. ⁷¹ Psal. 33. ⁷² Ezech. 1. ⁷³ Job 8. ⁷⁴ Job 1. ⁷⁵ Job 8. ⁷⁶ Job 42. ⁷⁷ Sap. 11. ⁷⁸ Psal. 84. ⁷⁹ Job 4; Matth. 7. ⁸⁰ Matth. 5. ⁸¹ Matth. 13. ⁸² Psal. 118. ⁸³ Offic. Eccles. ⁸⁴ Psal. 5. ⁸⁵ Psal. 121. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Job 5. ⁸⁹ Job 8. ⁹⁰ Psal. 4.

colles justitiam ⁸⁸. » Secunda pax et secunda justitia se osculantur. Unde : « Orietur in diebus ejus justitia, et abundabit pax ⁸⁹. » Tertia pax et tertia justitia se osculantur. Unde : « Multiplicabitur ejus imperium et pacis non erit finis. Super solum David et super regnum ejus, scilicet ut confirmet illud et corroboret in judicio et justitia ⁹⁰. » Item e converso triplex est justitia Dei, et triplex pax hominis : quæ se invicem osculantur.

Prima igitur justitia est in rerum ordinatione, secunda in judiciorum aequitate, tertia est in peccatorum immunitate. Prima : Omnia disponuntur in pondere, et numero, et mensura ⁹¹; secunda : Reddet unicuique, juxta opera ⁹²; tertia est in divina essentia. De prima dicitur : « Creator omnium rerum Deus, terribilis et fortis, justus et misericors ⁹³; » de secunda : Justus es, Domine, et rectum judicium tuum ⁹⁴; » de tertia : « Justitia tua, justitia in æternum ⁹⁵. » Prima ducem habet sapientiam, secunda comitem habet misericordiam, tertia pertinet ad potentiam, sapientiam : quæ est Filius. Misericordiam dat Spiritus sanctus. Potentia est Pater æternus. Prima enim per sapientiam gubernatur, secunda per misericordiam temperatur, tertia per potentiam absque defectu possidetur. De prima : « Dominus sapientia fundavit terram : stabilivit cælos prudentia ⁹⁶; » de secunda : « Exortum est in tenebris lumen rectis, misericors et miserat et justus ⁹⁷; » de tertia : « Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur ⁹⁸. »

Ex his pendent tres paces, quæ eas osculantur : Pax mundi, pax generis humani, pax Dei. Prima est in natura, secunda ex gratia, tertia erit in gloria. Prima prohibet elementorum concursus; secunda facit oïre malum, et diligere Deum et proximum; in tertia Deus imperturbatus ut non accedat ad eum malum et flagellum ⁹⁹. Prima pax et prima justitia sese osculantur; secunda pax et secunda justitia; tertia pax et tertia justitia. Prima pax est ex proportionata creatione mundi, secunda ex timore judicii, tertia quia non potest esse turbatio apud Deum, ubi non est macula peccati. Ad hoc recte laborant ut per primam hic habeant temporalem tranquillitatem, per secundam, cordis puritatem, per tertiam, summam illam beatitudinem. Sed rectè ad rectitudinem triplici gradu ascendunt. Primo enim corrigunt, secundo regunt, tertio dirigunt. Corrigunt iniquitatem, regunt suam simplicitatem, dirigunt gressus suos ad illam pacis civitatem. Corrigunt per satisfactionem, regunt per doctrinam regularem, dirigunt per interioris contemplationis claritatem. Corrigunt per contritionem, confessionem, satisfactionem. Hic est perfectio rectitudinis. De primo David : « In quo corrigit adolescentior viam suam, in custodiendo sermones

tuos ⁹⁷, » quibus nos doces modos satisfactionis. De secundo ait ille Saitricus ⁹⁷ :

Animum rege, qui nisi pareat,

Imperat : hunc frenis, hunc tu contunde flagellis.

De tertio : « Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis ¹⁰⁰. » Primi diligere incipiunt, secundi in dilectione crescunt, tertii ad summum dilectionis gradum perveniunt.

Recti diligunt te, memores uberum tuorum super vinum.

[CARD.] Ac si dicat : Ideo te diligunt, quia in memoria tua fixum gerunt, quia meliora sunt ubera tua super vinum, sicut in præmissis est expositum.

Nigra sum, sed formosa, filia Jerusalem.

[THO.] Postquam sancta Ecclesia in cæteris Christi perducta est, scilicet per cognitionem et spem cælestium bonorum, postquam recto corde diligere atque in ejus solum gratiam gaudere et exultare didicit, restat ostendi quid pro eodem amore illas ac pro acquisitione bonorum quæ gestavit certaminis subeat, quid afflictionis toleret : hoc scilicet quod dicit, *Nigra sum, sed formosa*. Nigra adversitate pressuratum, sed formosa decore virtutum : imo tanto in conspectu Dei formosior quanto amplioribus insipientium vexata pressuris. Filia Jerusalem quibus hæc loquitur, animas dicit cælestibus sacramentis imbutas, cælestis habitatione patrie suspirantes. Quia dixerat : *Recti diligunt te*, ne forte non recta viderentur infirmioribus, quos hic vocat filia Jerusalem propter tribulationes quas sustinet, ait, etsi sum nigra tribulationibus, tamen interius sum formosa charitate. Nigra sum pressuris, formosa virtutibus. Nigra sum studio humilitatis, sed formosa cælestibus desideriis; nigra oculis insipientium, sed formosa intellectibus prudentium; nigra propter memoriam peccatorum, sed formosa propter contemplationem cælestium; nigra perverse viventibus, æterna supplicia comminanda; formosa sancte conversantibus, æterna gaudia promittendo; nigra per corporis vilitatem et humilitatem, formosa per animæ sanctitatem. Nigra sum in terris, formosa in cælis; nigra mala temporalia patiendo, formosa bona sempiterna sperando. Audi formosam : « Spe, inquit, gaudentes ¹⁰¹. » Audi nigram : « In tribulatione patientes ¹⁰². » Niger erat Paulus lapidatus, formosus ad tertium cælum raptus. Niger dicebat : « Tanquam purgamenta hujus mundi sumus omnium perisema usque adhuc ¹⁰³. » Formosus dicebat : « Revelata facie speculamur Dei gloriam ¹⁰⁴. » Tribulatio præcipua est via ad Deum vel regnum, quia omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patiuntur ¹⁰⁵. Ideo ista in hac peregrinatione posita : clamat, *Nigra sum, sed formosa*.

Tria sunt quæ peregrinantes affligunt : Diabulus

⁸⁸ Psal. 71. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Isai. 9. ⁹¹ Sap. 11. ⁹² Rom. 2. ⁹³ II Machab. 1. ⁹⁴ Psal. 148. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Prov. 3. ⁹⁷ Psal. 141. ⁹⁸ Dan. 4. ⁹⁹ Psal. 90. ¹⁰⁰ Psal. 148. ¹⁰¹ Horat. ¹⁰² Luc. 1. ¹⁰³ Rom. 12. ¹⁰⁴ Ibid. ¹⁰⁵ II Cor. 11. ¹⁰⁶ Ibid. ¹⁰⁷ I Cor. 4. ¹⁰⁸ II Cor. 3. ¹⁰⁹ II Tim. 3.

viarum, insidiæ latronum, gravitas onerum. Quatuor A sunt viarum difficultates : sunt enim lutosæ, scrupulosæ, clivosæ, ruinosæ. Lutosæ paludibus voluptatum, scrupulosæ lapidibus scandalorum, clivosæ prosperitatibus successuum, ruinosæ defectibus adversitatum. De lutosi dictum est : « Influxus sum in lino profundi et non est substantia ⁶; de scrupulosis : « ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum ⁷; » de ruinosæ et clivosa simul : « Ascendunt usque ad cœlos, et descendunt usque ad abyssos ⁸. » Debet ergo via esse munda, recta, plana, non tenebrosa, non lubrica. Munda sit a carnali contagio, ut illud : « Deus meus, impolluta via ejus ⁹. » Recta intentione, plana a scandalo, odio, ira, invidia, detractio, ut sint « prava in directa et aspera in vias planas ¹⁰, » ut non sint tenebrosæ errore, nec lubricæ levitate et dissolutione, ut non sit « via illorum tenebræ et lubricum ¹¹. » Item, insidiæ latronum in via affligunt peregrinos. Tendunt enim laqueos aliquando in principio viæ, aliquando in medio, aliquando in fine. In principio, ut : « Præoccupaverunt me laquei mortis ¹². » In medio, ut : « In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi ¹³. » De laqueo qui est in fine dicunt sancti : « Laqueus contritus est et nos liberati sumus ¹⁴. » Primum invenit Adam ¹⁵; secundum decem viri qui veniebant adorare in Jerusalem, quos occidit in mediâ via Ismael de sanguine regio ¹⁶; ultimum Jonathas filius Saul, quando in fine victoriæ suæ comedit favum mellis ¹⁷. De primo dicitur : « Facti sunt hostes ejus in capite ¹⁸; » de secundo : « Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita ¹⁹; » de ultimo : « Mulier conteret caput suum, et tu insidiaberis calcanco ejus ²⁰. » Item, gravitas onerum affligit peregrinos. Alii dicunt quinque esse onera; alii undecim, ut Isaias ²¹; alii tria tantum, quæ dicuntur onera onerum. De illis quinque : Primum dicitur lex. Unde : Hoc est onus « quod nec nos nec patres nostri portare potuimus ²². » Secundum dicitur labor operum. Unde : « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis ²³. » Tertium dicitur temporalis miseria. Unde : « Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium ²⁴. » Quartum dicitur peccatum. Inde Isaias : « Dimitte eos qui contracti sunt liberos, et omne onus dirumpet ²⁵. » Quintum dicitur judicium Dei, vel illa æterna miseria. Unde : « Unusquisque onus suum portabit ²⁶. » Apud Isaiam undecim legimus onera ²⁷, hæc scilicet : onus Babylonis, onus Philistinim, onus Moab, onus Damasci, onus Egypti, onus deserti maris, onus Dumæ, onus in Arabia, onus vallis visionis, onus Tyri, onus jumentorum austri. Hæc ex ipso numero transgressionem significant peccati.

Sicut ergo in divino eloquio dicuntur simpliciter Cantica, et Cantica canticorum; ita et onera simpliciter, et onera onerum. Onera simpliciter sunt singula crimina, vel singula tribulationum genera. Onera vero onerum culparum vel tribulationum immensitas nimia. Tria igitur sunt onerum onera : Vanitas, iniquitas, calamitas. Vanitas mundi, iniquitas animi, calamitas orci. Vanitas cæcat, iniquitas præcipitat, calamitas cruciat. Vanitas mundi cœlestium aufert contemplationem, iniquitas animi Dei et proximi dilectionem, calamitas tartari affectum boni et animi devotionem. Vanitas mundi facit vitiosum, iniquitas animi reddit odiosum, calamitas orci suppliciosum. Vanitas facit incestum, iniquitas reddit infestum, calamitas perpetuum mœstum. Vanitas deprimit, iniquitas curvat et gravat, calamitas frangit. Horum onerum aliud portatur in capite, aliud in brachiis, aliud in humeris. Onus in capite, vanitas in mente; onus in brachiis, iniquitas in opere. Onus in humeris, calamitas gehennæ. Prima sædat affectum; secunda inhonestat actum; tertia mortificat subjectum. De his tribus per Osee dicitur : « Arastis impietatem, messuistis iniquitatem, comedistis fructum mendacii ²⁸. » Impietas aratur, quando quis ex studio mundi vanitatem meditat; iniquitatem metit, quando ex cogitatione pravum opus colligit; mendacii fructum comedit, quando prout gessit in corpore apud inferos recipit. Vanitati alii sunt subditi, alii collaterales, alii superpositi. Primi carnales, secundi spirituales, tertii intellectuales. Primi dant sensum curiositati; secundi humanæ necessitati; tertii contemplandæ student veritati. In primo ordine sensus sordidatur et cogitatio; in secundo ornatur affectus et honestatur actio; in tertio sublimatur intellectus et vegetatur ratio. Primi se mundo sponte subjiciunt, secundi nolentes mundo serviunt, tertii mundum penitus spernunt. Primi ergo sunt bruti, secundi activi, tertii contemplativi. Sed et de iniquitate similia possumus dicere. Quidam namque iniquitatem diligunt, sed non prædicant; nonnulli et diligunt et prædicant; alii diligunt prædicant et defendunt. Tres igitur principales iniquitas habet species: nefas, scelus, malitiam. Nefas quantum ad Deum, scelus ad seipsum, malitia ad proximum. Nefarii sunt mandata contemnendo, scelesti seipsum in vitia præcipitando, malitiosi, proximos corrumpendo. Primus ordo est, « quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum ²⁹; » secundus ordo est eorum qui peccata sua prædicaverunt sicut Sodoma ³⁰; tertius eorum qui facti sunt quasi scuta fusilia ³¹. Primus eorum qui projecerunt in terram intima sua ³²; secundus eorum qui dicunt : « Coronemus nos rosis antequam marcescant, quoniam hæc est pars nostra et hæc est sors no-

⁶ Psal. 68. ⁷ Psal. 90. ⁸ Psal. 106. ⁹ Psal. 17. ¹⁰ Luc. 3. ¹¹ Psal. 34. ¹² Psal. 17. ¹³ Psal. 141. ¹⁴ Psal. 125. ¹⁵ Gen. 1. ¹⁶ Jer. 41. ¹⁷ 1 Reg. 14. ¹⁸ Thren. 1. ¹⁹ Gen. 49. ²⁰ Gen. 3. ²¹ Isai. 13, 14, etc. ²² Act. 15. ²³ Matth. 11. ²⁴ Eccli. 40. ²⁵ Isai. 58. ²⁶ G. l. G. ²⁷ Isai. 15, 14, etc. ²⁸ Osee. 10. ²⁹ Philipp. 3. ³⁰ Isai. 3. ³¹ Job 41. ³² Ezech. 29

stra ²²; » tertius eorum qui dicunt : « Via Domini non est æqua ²³. » Primo igitur peccant in Patrem, secundo in Filium, tertio in Spiritum sanctum. In Patrem, agendo contra ejus voluntatem; in Filium, contra illius humilitatem, in Spiritum sanctum, contra illius charitatem. Calamitas quoque inferni tres habet species. Prima est amaritudo conscientie, secunda odium justitie, tertia desperatio venie. Primi miseri, quia mordet eos conscientia; secundi miserrimos, quia displicet justitia; tertii miserissimi, quia venie nulla respectat clementia.

Cum sint itaque ista onera onerum, sunt alia que tantum sunt onera. Isaie superius undecim onera posuimus, que vitiorum undecim et undecim negotiorum expriment genera, ac primum de vitiis, deinde de negotiis disseramus. In onere Babylonis notatur superbia; in Moab indignatio, et maxime arrogancia; in Philisthiim sigillatim sensuum prava curiositas; in Damasci expresse rapacitas; in Ægypti, omnino crapula et ebrietas; in deserti maris, singularitatis præsumptio; in Idumæe, superstilio; in Arabie, flecta dilectio; in vallibus visionis, animi exæcatio; in Tyri, jactantia divitiarum et elatio; in juvenorum austri, religionis exprimitur dissolutio. Hæc sunt vitiorum genera. Nunc negotiorum ponantur onera. Horum primum est mundana potentia; secundum ethnica scientia, tertium canina facundia, quartum claritas sanguinis, quintum venustas corporis, sextum honestum conjugis, septimum exemplar sobolis, octavum fides amicorum, nonum humile obsequium subditorum, decimum bonorum temporalium affluentia, undecimum omnium præfatorum possessio quieta. Vanitas igitur negotiis, iniquitas supponitur vitiis, calamitas gehennæ suppliciiis. Quod vanitas multos deprimat onere, testatur Apostolus : « Vanitati, inquit, subjecta est creatura non volens ²⁴. » In psalmo de onere iniquitatis : « Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum et sicut onus grave gravatæ sunt super me ²⁵. » De onere calamitatis, ait Salvator : « Torcular calcavi solus ²⁶. » De prima in Ecclesiaste ²⁷ : « Vanitas vanitatum et omnia vanitas; » de secunda in Zacharia : « Super talentum plumbi sedet iniquitas ²⁸. » De tertio in Psalmo : « Conditio et infelicitas in viis eorum ²⁹. » **II** Sunt et alia onera his valde dissimilia. Est enim primum dispensationis, secundum religionis, tertium dilectionis. Primum portant prælati, secundum huic mundo mortificati, tertium in cubito consummati. Primi statum Ecclesie roborant, secundi faciem ejus ornant, tertium ejusdem virtutem commendant. Primi dicit : « Sollicitudo omnium Ecclesiarum instantiamea quotidiana ³⁰. » Secundus : « Elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea ³¹. » Tertius : « Sive Paulus, sive Cephas, sive Apollo, omnia mea ³². » Primum ordo eorum est qui curvantur sub

A Deo et orbem portant; secundus eorum qui carnem suam macerant; tertius eorum qui per singula incommoda proximorum charitate se vulnerant.

Dispensatio tria sub se continet onera : Primum occupationem exteriorum, secundum sollicitudinem motum, tertium intolerantiam incommodorum. Primo subditorum militat necessitati, secundo niorum providet castitati, tertio prout expedit supplicat adversitati. Primum negotium mundi; secundum circumspectio sui; tertium sollicitudo proximi. Necessarius est in primo, honestus in secundo, utilis in tertio. Necessarius, ne immoderate superflua appetat, honestus, ne effeminate vivendo aliorum mores vel mentes corrumpat; utilis, quatenus ad veniam, ad gratiam, ad gloriam subditos præcedat. Necessarius igitur vita, honestus fama, utilis doctrina. Religio quoque in tribus constat, in carnis scilicet mortificatione, in animi devotione, in proximi compassionem. Unde Salvator de oratione et jejunio et elemosyna admonens, jejunium retulit ad carnis mortificationem, elemosynam ad proximi compassionem, orationem ad animi devotionem. Primum est abstinentia mali, secundum fragrantia boni, tertium purificati lætitia animi. Dilectionis vero tria sunt onera. Siquidem aliud exigitur a nobis a proximo, aliud ab angelo, aliud a Deo. Proximus namque a nobis pietatem, angelus puritatem, Deus perfectam exigit charitatem. Proximus exigit humanitatis obsequia, angelus sinceritatis desideria, Deus studia suavitate manantia. Proximus devotum flagitat actum, Deus purissimum exigit intellectum. Ecce superioribus omnibus dixerat sponsa : *Nigra sum*; his dicit, *sed formosa*. Sicut enim ait sponsus in eodem cantico : « Pulchra es amica mea, suavis et decora, terribilis ut castrorum acies ordinata ³³. » Pulchra mundo, suavis affectu, decora intellectu. Pulchra honestate fame, suavis utilitate doctrinæ, decora vitæ sublimis necessitate. Pulchra exemplo, suavis verbo, decora consilio. Pulchra operibus, suavis moribus, decora mentis excessibus. Pulchra proximo, suavis angelo, decora sponso. Item de ea dicitur : « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te ³⁴. » Et vere quia nec hoste vincitur, nec mundo corrumpitur, nec proximo seducitur, nec carne eliditur, nec mente erigitur. Vere pulchra, quam nec actus corrumpit, nec affectus inficit, nec intellectus impedit; actus iniquitate, affectus vanitate, intellectus a celestium claritate.

Nulla igitur in ea est macula, in qua nec maligni pravalet suggestio. Mundi sordent minæ vel promissio, carnis jacet titillatio, mentis suffocatur elatio. Onera igitur constat esse quadrinaria. Alia namque sunt Dei, alia sunt animi, alia mundi, alia inferni. Ista superius subdivisimus, nunc alia videamus. Quædam bona sunt ad animæ sanitatem,

²² Sap. 2. ²³ Ezech. 18. ²⁴ Rom. 8. ²⁵ Psal. 37. ²⁶ Isai. 63. ²⁷ Cap. 1. ²⁸ Zach. 5. ²⁹ Psal. 13. ³⁰ II Cor. 11. ³¹ Job 7. ³² I Cor. 3. ³³ Cant. 6. ³⁴ Cant. 4.

quædam ad firmitatem, quædam ad decorem, alia ad amplificationem; ad sanitatem justitia, ad firmitatem fortitudo, ad decorem prudentia, ad amplificationem temperantia. Siquidem quatuor sunt quæ animam erudiunt, ornant, instituunt et roborant. Hæc scilicet consilia, obsequia, subsidia, remedia. Ad prudentiam consilia, ad justitiam obsequia, ad fortitudinem subsidia, ad temperantiam pertinent remedia. Consilia illuminant cæcos, obsequia reddunt devotos, subsidia roborant invalidos, remedia sanant ægrotos. Consilia expellunt ignorantiam, obsequia invidiam, subsidia infirmitatem, remedia cupiditatem. Sapientiæ faciunt doctores, obsequia justitiæ amatores, subsidia veritatis defensores, remedia felicitatis dilectores. Hoc ipse Christus Ecclesiæ suæ contulit, siquidem consilia dedit vitæ, obsequia justitiæ, subsidia constantiæ, remedia pœnitentiæ: consilia hominibus docendo⁶⁶, obsequia turbas pascendo⁶⁷, subsidia viduæ et pupillæ causas judicando⁶⁸, remedia pertranseundo, et omnes oppressos a diabolo sanando⁶⁹. Consilia igitur dedit in monte, obsequia juxta mare, in cœnaculo subsidia, in cruce remedia. Per consilia venit anima ab ignorantia naturali tanquam a parte orientali. Per obsequia redit a fervore concupiscentiæ tanquam a plaga australi. Per subsidia retrahitur a frigore malitiæ tanquam a claritate septentrionali. Per remedia abducitur ab occasu vitiorum tanquam a plaga occidentali. In ea sunt ad sanitatem mandata, ad infirmitatem consilia, ad decorem charismata, ad amplificationem prædicamenta; ad sanitatem obedientia, ad firmitatem constantia, ad decorem patientia, ad amplificationem pœnitentiæ remedia: apostoli ad sanitatem, martyres ad firmitatem, virgines ad decorem, confessores ad amplificationis odorem: ad sanitatem charitas, ad firmitatem humilitas, ad decorem continentia, ad amplificationem clementia. Talibus ornata dicit: *Nigra sum et formosa*, juxta illud quod invenitur in Parabolis Salomonis.

Tres sunt mulieres: duæ foeda sequuntur carnis studia, tertia morum improbat flagitia, leges explicat honestatis, facientibus eas pacem promittit et gloriam. Prima est dulcedo carnis, secunda pompa sæcularis, tertia sapientia spiritualis. Dulcedo carnis tentat per lenitatem, vincit per voluntatem. Pompa sæcularis tentat per gloriam, vincit per excellentiam; sapientia spiritualis inchoat per austeritatem, trahit per jucunditatem. Quælibet ex abundantia cordis loquitur⁷⁰. Prima turpia, secunda noxia, tertia medicinalia. Prima, quæ a Salomone dicitur » garrula et vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis; nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians⁷¹; » ait enim: » Integui funibus lectum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto; aspersi cubile meum myrrha

aloe et cinnamomo. Viæ inferi domus ejus, penetrantes in inferiora mortis⁷². » Secunda, quæ dicitur excellentia mundi, est illa quæ dicitur » stulta et clamosa, selens in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco⁷³. » Ait et ista: » Qui est parvulus declinet a me, et recordi locuta est: » Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavis⁷⁴. » Sed audi linem: » Et ignoravit quod gigantes ibi sint, et in profundis inferni convivæ ejus⁷⁵. » Tertia mulier contra utrasque loquitur, et ab utriusque societate revocat audientes. Sic enim ait: » O viri ad vos clamito: vox mea ad filios hominum. Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, et observat ad postes ostiæ mei. Qui me invenerit inveniet vitam, et hauriet a Domino salutem; qui autem in me peccaverit, lædet animam suam⁷⁶. » Tres ergo sunt personæ quæ introducuntur, scilicet mulieres. Tres ad quas loquuntur, tria de quibus loquuntur. Prima mulier loquitur juveni mollia, altera parvulo sublimia, tertia viris et filiis hominum salubria. Nos autem si viri sumus: vir enim imago et gloria Dei est; eam qui virilia loquitur audiamus. Audiamus, sed primum adeamus. Hæc enim est mulier fortis, cujus laus in fine parabolarum canitur, cujus facies est imago Patris, cujus oculi intelligentiæ claritas, cujus pulchritudo candor est lucis, cujus natura, splendor et figura substantiæ Dei. Audiamus igitur eam; sed primum adeamus. Adeamus, sed primum queramus. Prima mulier facit viam immondam, secunda facit tortuosam, tertia facit rectam. Cum prima enim ambulat immundi, cum secunda elati, cum tertia beati. Ista namque de vitis educit, per virtutes adducit, in patriam inducit. Mulier alia est non nigra sed formosa, alia nigra et formosa, alia nec nigra sed formosa, alia non formosa sed nigra. Prima est regina cœli, secunda in terris sponsa Agni, tertia uxor mundi, quarta conjux diaboli. Prima est enim eorum qui letantur cum Christo in cælis; secunda, fidelium peregrinantium in terris; tertia, eorum quos mundi vanitas absorbit; quarta, eorum quos pœnis affligit iniquitas, apud inferos cruciat calamitas.

Quatuor sunt genera sponsalium quibus desponsantur præfatarum genera mulierum; scilicet contemplationis divinæ lætitia, veniæ gratia, mundi concupiscentia, inferni miseria. Primo desponsatur beatorum angelorum societas; secundo, justorum hominum gloriosa unanimitas, tertio reproborum perniciose vanitas, quarto apud inferos pessimorum horrenda infelicitas. Primi sunt in requie, secundi stant in acie, tertii turpiter prostrati, quarti carceri immisericorditer mancipati. Prima est quæ sursum est Jerusalem mater nostra; secunda est tertia, in Dominica arca, triticum simul et palea; quarta apud inferos torquetur miseria. In prima

⁶⁶ Marc. 1. ⁶⁷ Joan. 6. ⁶⁸ Jer. 32. ⁶⁹ Act. 10. ⁷⁰ Ibid. ⁷¹ Ibid. ⁷² Prov. 8.

⁷³ Matth. 12. ⁷⁴ Prov. 7. ⁷⁵ Ibid. ⁷⁶ Prov. 9.

omnia gloriæ, sed nihil miseriæ; in secunda multum gloriæ, sed quiddam miseriæ; in tertia multum miseriæ, sed vix aliquid gratiæ; in quarta, nihil omnino gloriæ, sed omnia miseriæ. Prima igitur sursum letetur cum Christo, secunda præparetur sponso, tertia fornicetur cum mundo, quarta crucietur cum diabolo. Secunda itaque sic præparetur sponso, ut nigra sit per pœnitentiam, sed formosa per obedientiam; nigra per humilitatem, formosa per charitatem; nigra tentationum pugna, sed formosa virtutum constantia; nigra ministerio, sed formosa desiderio; nigra exercitio religionis, formosa sinceritate contemplationis; nigra in carnalibus, formosa in spiritualibus; nigra in activis, formosa in contemplativis. Ipse Christus niger fuit, tamen pulcher in sua nigredine. Vide nigrum scilicet pannis sordidatum, sputis illitum, plagis lividum, morse pallidum; et tamen speciosus forma præ aliis hominum 57. » Ecce speciosus in sua nigredine, formosus in transfiguratione, formosus in resurrectione, formosus in divinitate. Similiter anima formosa est in sua nigredine. Unde Paulus: « Non solum autem sed gloriamur in tribulationibus 58. » Idem: « Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis 59. » Idem: « Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi 60. » Pulchra est conscientia, ut illud: « Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ 61. » Pulchra in virtutum copia. Unde: « Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus in sinibus aureis circumdata varietate 62. » Pulchra in contemplatione. Unde: « Revelata facie speculamur gloriæ Dei et transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem 63. » Hæc de nigredine et formæ sponsi.

Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

[Terc.] Cedar filius fuit Ismaelis, de quo dictum est: « Manus ejus contra omnes, et manus omnium contra eum 64. » De hoc dictum est: « Habitavi cum habitantibus Cedar 65. » Cedar tenebræ interpretatur. Ab eo descendentes populi pacem aliquando nescierunt habere. Quid est ergo, *Nigra sum sed formosa sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis?* Ita distingue ut nigra sit *sicut tabernacula Cedar*, formosa *sicut pelles Salomonis*. Sancta quippe Ecclesia ita sæpe obscuratur afflictionibus infidelium quasi mundi totius generalis esset ministra. Unde Dominus: « Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum 66. » Salomon tentoria faciebat de pellibus mortuorum animalium. Sic Dominus de his qui mortificant se propter eam Ecclesiam suam constituit. Inde ipse ait: « Qui vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me 67. » — « Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt super terram 68. » Vel

sic: « *Nigra sum sicut tabernacula Cedar* in carnalibus et falsis fratribus; *formosa sicut pelles Salomonis* in spiritualibus. Vel: *Nigra dicitur sicut tabernacula Cedar*, propter Christi passionem, *formosa sicut pelle: Salomonis* propter ejus gloriosam resurrectionem. Quatuor legimus genera tabernaculorum. Tabernaculum Illuminorum, ab Edon quod dicitur edulami; tabernaculum Cedar; tabernaculum Jacob; tabernaculum Domini virtutum. De primo: « Adversum te testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum et Ismaelitæ 69. » De secundo in hoc loco; de tertio: « Diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Jacob 70; » de quarto: « Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum 71. » Primum est umbra mundanæ voluptatis. Secundum afflictio pœnitentialis. Tertium celestatio in supernis. Quartum felix habitatio supernæ civitatis. In primo sunt « carnis curam facientes in desiderijs 72; » in secundo « qui carnem suam crucifixerunt cum vitijs et concupiscentijs, » in tertio, « quorum conversatio est in cœlis 73; » in quarto qui jam experimento didicerunt quod « mansiones multæ sunt in domo Dei Patris 74. » In primo est tabernaculum peccatorum, in secundo est umbraculum ab æstu vitiorum, in tertio sumus in securitate a turbine mundanæ conversationis, in quarto erimus in absconsione a pluvia fluidæ mortalitatis. Primos dedit « Deus in passionibus ignominiæ et in reprobum sensum ut faciant ea quæ non conveniunt 75. » Qui in secundis sunt, clamant: « Propter te mortificamur tota die 76. » Qui sunt in tertijs dicunt: « Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri 77. » De his qui sunt in quartis dicitur: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te 78. » Qui in primis sunt, manent etiam extra atrium tabernaculi Moysi vagantes licite per illicita. Qui vero in secundis, manent in atrio immolantes Deo corporis et animæ sacrificia. Qui autem in tertijs manent, in primo tabernaculo quod dicitur sancta, ubi sunt septem lucernæ candelabra data a Christo septem Spiritus sancti dona. Qui vero in quartis sunt manent in secundo tabernaculo, quod dicitur sancta et 12 sanctorum, ubi vident cherubim, et arcam decoratam et propitiatorium. Ibi enim plenam inveniunt scientiam. Ibi vident carnem Christi glorificatam. Ibi vident Christum advocatum pro nobis apud Patrem, ut nobis impetret, hic gratiam, ibi gloriam. Hæc quatuor tabernacula circumvit Elias. Primum enim vitabat fugiens a facie Jezabel 79; in secundo habitabat, quando obdormivit subter unam juniperum petens animæ suæ ut moreretur 80; ad tertium festinabat, tendens ad montem Dei Horeb 81; ad quartum transibat, quando curru igneo et equis

57 Psal. 44. 58 Rom. 5. 59 II Cor. 12. 60 Galat. 6. 61 II Cor. 1. 62 Psal. 44. 63 II Cor. 3.
64 Gen. 16. 65 Psal. 119. 66 Matth. 10. 67 Matth. 16. 68 Coloss. 3. 69 Psal. 82. 70 Psal. 86.
71 Psal. 83. 72 Rom. 13. 73 Galat. 5. 74 Joan. 14. 75 Rom. 1. 76 Rom. 8. 77 Psal. 122. 78 Psal. 83.
79 III Reg. 19. 80 Ibid. 81 Ibid.

igneis ferebatur in cœlum ⁸⁸. Primum diximus Idu mæorum, qui sunt impatientes abstinentiæ. Qui enim in eo sunt, frangunt patientiam, corrumpunt pudicitiam, evacuant misericordiam: primi quia sunt murmurosi, secundi luxuriosi, tertii avari. Murmurosi non exaudiunt vocem qua corrigit eos Deus; in luxuriosis non habitat Virginis Illius; his qui ardent avaritia præ cæteris preparatus est ignis æternus. De primis dicitur: « Et murmuraverunt in tabernaculis suis, non exaudiet eos Deus [Vulg., non exaudierunt vocem Domini] ⁸⁹. » De secundis Apostolus: « Altare habemus de quo non habent potestatem edere qui tabernaculo deserviunt ⁹⁰, » id est carnali voluptati. De tertiis Job: « Ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt ⁹¹. » Quia vero in hoc tabernaculo non habitas, « Domine, si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, Eliæ unum ⁹². » Hæc sunt tria tabernacula a nobis proposita, abjecto primo. Horum itaque trium primum est Moysi, qui dicitur *salvatus de aquis*, quia in illo de aquis peccatorum evadimus. Secundum Eliæ, qui dicitur *Deus meus Dominus*, quia in illo per speculum et in ænigmate Deum videmus ⁹³. Tertium est Jesu qui dicitur *salvator*, quia per Jesum salutem corporis et animæ ibi recipimus. In his tribus dedicationes illæ faciendæ sunt, quas in Veteri Testamento legimus. Primam fecit Salomon dedicando templum in autumnus ⁹⁴; secundam, filii Israel redeuntes a captivitate Babylonis sub Cyro rege in vere ⁹⁵; tertiam, Judas Machabæus in hieme ⁹⁶. Prima dedicatio appellata est, secunda scenopegia, tertia encænna. Ultima igitur convenit primo tabernaculo, secunda secundo, tertia tertio. Dedicare est de communi usu ad celebrem et divinum usum evehere, vel noviter usum suum reinchoare. In primo itaque horum trium tria invenimus: Primum, quod conscientia nostra exonerata, quasi quadam peccatorum sarcina, a terra ad bene operandum sublevatur; secundum, quod in eo tam violenta quam fraudulenta tentatione absconditur et protegitur; tertium quod pro gravamine quod sentimus in eo gemimus, ut in corruptione vestiamur. De primo Job: « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu tua est, et in tabernaculo tuo non fuerit injustitia, tunc levare poteris faciem tuam absque macula ⁹⁷. » De secundo David: « Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui ⁹⁸. » De tertio Apostolus: « Nos qui sumus in tabernaculo isto ingemiscimus gravati, eo quod possumus expoliari, sed supervestiri ⁹⁹. » In his habitant qui primorum habitationem refugiant. Unde: « Flegi abjectus esse in domo Dei mei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum ¹⁰⁰. » Velox est depositio tabernaculi hujus, » ait Apostolus ¹⁰¹. Ista

A sunt tabernacula Cedar ¹⁰², quia sic prænitentes ab hominibus reputantur tenebrosi. Hoc etiam est tabernaculum factum Moysi ¹⁰³. Secundum horum trium tabernaculorum est Eliæ factum ¹⁰⁴. Hoc diximus tabernaculum Jacob ¹⁰⁵. In hoc invenitur sancti Spiritus secreta consolatio, de supernorum speculatione pulchritudo, de justitia sua et spe honorum supernorum in laudem prorumpens exultatio. De primo Job: « Quando Deus secreto erat in tabernaculo meo, et in circuitu meo pueri mei ¹⁰⁶; » de secundo in libro Numeri ait Balaam: « Quam pulchra tabernacula tua Jacob, et tentoria tua, o Israel ¹⁰⁷; » de tertio: « Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum ¹⁰⁸. » Tertium tabernaculum dicitur Jesu, quia in eo est salus nostra, hoc est « non manufactum, id est non hujus creationis ¹⁰⁹. » Ad hoc triplici gradu ascenditur: mali vitiatione, boni operatione, secundo oratione, tertio sanguinis effusione. De primo: « Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? » Responsum est: « Qui ingreditur sine macula et operatur justitiam ¹¹⁰; » de secundo: « Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus ¹¹¹; » de tertio: « Christus assistens pontifex futurorum honorum per amplius et perfectius tabernaculum non manu factum, id est non hujus creationis, nec per sanguinem hircorum aut vitulorum: sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa ¹¹². » Item, Christus tria habuit tabernacula ista. Primum habuit tabernaculum Cedar in passione, et etiam in tota sua in mundo conversatione, sed cum sanctitate; secundum, in resurrectione et ascensione; tertium in sinu paternæ gloriæ. Primum sanctitate venerabile, secundum claritate spectabile, tertium amplitudine gloriæ admirabile. De primo: « Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus ¹¹³; » in secundo: « In sole posuit tabernaculum suum ¹¹⁴; » de tertio: « Transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei ¹¹⁵. » Ecce quomodo sponsa nigra sit sicut tabernacula Cedar. Sequitur:

Quomodo formosa sicut pelles Salomonis? Quatuor sunt genera pellium! Sunt enim pelles terræ Madian, sunt pelles de sacrificiis, sunt pelles Adam, sunt pelles Salomonis. Primæ sunt præ conversationis apparentia, secundæ de bonis operibus quæsitæ gloria vana, tertiæ in pressuris patientia, quartæ sunt in bonis operibus honestas et gratia. Primæ dicuntur terræ Madian. Madian enim de judicio interpretatur. Tales enim turbantur pro peccatis suis, futurum timent judicium. Unde dicitur: « Turbabuntur pelles terræ Madian ¹¹⁶. » Secundæ dicuntur pelles de sacrificiis. Unde in Levitico: « Cum obtuleris sacrificium de bobus vel ovibus, detracta pelle artus in frustra concides ¹¹⁷, » id est

⁸⁸ IV Reg. 2. ⁸⁹ Psal. 105. ⁹⁰ Hebr. 13. ⁹¹ Job 15. ⁹² Matth. 17. ⁹³ Cor. 15. ⁹⁴ II Psal. 7. ⁹⁵ I Esdr. 6. ⁹⁶ I Machab. 4. ⁹⁷ Job 11. ⁹⁸ Psal. 26. ⁹⁹ II Cor. 6. ¹⁰⁰ Psal. 83. ¹⁰¹ II Petr. 1. ¹⁰² Cant. 1. ¹⁰³ Exod. 26. ¹⁰⁴ III Reg. 19. ¹⁰⁵ Gen. 35. ¹⁰⁶ Job 29. ¹⁰⁷ Num. 24. ¹⁰⁸ Psal. 117. ¹⁰⁹ Hebr. 9. ¹¹⁰ Psal. 14. ¹¹¹ Psal. 159. ¹¹² Hebr. 9. ¹¹³ Psal. 45. ¹¹⁴ Psal. 18. ¹¹⁵ Psal. 41. ¹¹⁶ Habac. 3. ¹¹⁷ Levit. 1.

vanam gloriam de bonis quæ agis detrahes. Tertiæ dicuntur pelles Adam. Fecit enim Dominus ei post peccatum tunicas pelliceas ¹³, id est vestivit hac temporali miseria, ut pateretur in mundo pressuras. In hoc loco habentur scilicet quartæ quæ dicuntur pelles Salomonis. Primæ sunt pilosæ, secundæ maculosæ, tertiæ rubricatæ, quartæ hyacinthinæ. Primæ pilosæ sunt hædorum, quos Jacob patri suo paravit, et se ut pilosus putaretur eis textit ¹⁴. Hic fuit Christus qui in similitudinem carnis Patri apparuit ¹⁵. Secundæ maculosæ dicuntur. Unde, in lege animal quod habet maculam a sacrificiis prohibetur ¹⁶. Maculam enim habet qui bene faciens inde laudes humanas quærit ¹⁷. Tertiæ dicuntur rubricatæ propter effusionem sanguinis in martyribus, et etiam in aliis qui parati sunt sanguinem suum effundere pro Christo, qui et circueiunt in melotis, in pellibus caprinis ¹⁸. Quartæ dicuntur hyacinthinæ propter pulchritudinem vitæ cœlestis. Inde sponsa dicitur hic *formosa, sicut pelles Salomonis*. De his duobus dicitur: « Super tabernaculum fœderis erant pelles hyacinthinæ, et pelles arietum rubricatæ ¹⁹. » Aliis prætermisissis agamus de pellibus Salomonis.

Istæ a tribus sunt commendabiles: a fortitudine, a mollitie, a pulchritudine. Primum facit patientia in adversis, secundum obedientia exhibita magistris, tertium varius ornatus virtutis. Primo igitur pelles istæ conficiuntur, secundo unguuntur, tertio pinguntur. Conficiuntur, confectione disciplinæ regularis; unguuntur unctione gratiæ spiritualis, pinguntur virtutibus variis. Ad primum nos mittit Apostolus dicens: « Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, induite novum hominem ²⁰. » Et Salomon: « Fili, audi disciplinam patris tui, et legem matris tuæ ne dimittas ²¹. » De secundo: « Vos unctionem habetis a Spiritu sancto, et ipsa docet vos de omnibus [Vu'g., et nostis omnia] ²². » De tertio: « Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in ambriis aureis circumdata varietate ²³. » De primo: « Pellem pro pelle, et quidquid habet homo dabit pro anima sua ²⁴. » De secundo: « Extendens cœlum sicut pellem. » Hic tertium commendatur cum dicitur ²⁵: *Sponsa formosa sicut pelles Salomonis*.

Nolite considerare quod fusca sim quia decoloravit me sol.

[Tuo.] Quasi diceret: O animæ Deo devotæ, nolite mirari quod hominibus despecta sim, quia tentationum æstus quas pro interna mea pulchritudine sustinere non cesso, foris me reddit obscuram, quam tamen gratia cœlestis interius venustam esse donavit. Verus enim Sol justitiæ pro cuius amore hæc sustineo est in causa. Sicut enim ii qui domi resident artus solent habere candidos, qui

A vero in agro laborant fuscus solent habere, ita Ecclesia in pace candida videtur: qui vero ardentius ad studia spiritualia se accingit, eo ardentius adversus eam diaboli sævit tentatio. Quia igitur sponsa interius fide ex virtutibus est decora, exterius tribulationibus adusta, causam esse Christum dicit. Triplex est color animæ sanctæ: Primus sublimitas, secundus voluptas, tertius charitas. Sublimitas, quia magnus coram Deo et hominibus reputatur; voluptas, qua spiritualiter in Deo delectatur, charitas, qua cœlestia contemplatur. De primo Apostolus: « Sic nos existimet homo ²⁶, etc. » Item: « Providentes bona non tantum coram Deo, sed ²⁷, etc. De secundo David: « Memoriam abundantiae suavitatis tuæ cruciabunt et iustitia tua exultabunt ²⁸. » De voluptate legitur: « Plantaverat Dominus paradisi voluptatis a principio ²⁹; » et: « Qui vescehantur voluptuose interierunt in viis ³⁰, » et: « Inebriabuntur ab æbertate domus tuæ: et torrentis voluptatis tuæ potabis eos ³¹. » De tertio: « Revelata facie speculamur gloriam Dei ³². » De iis dictum est ad Abraham: « Ibat Abraham succrescens ³³. » Hic est primus, et proficiens ³⁴. Hic est secundus, « ad meridiem ³⁵. » Ecce tertius: « Donec magnus factus est ³⁶. » Et in Christo hos tres colores invenimus: Sublimitatem in miraculorum ostensione, voluptatem in oratione, claritatem in transfiguratione. De primo dicitur, quia « sicut prophetam eum habebant ³⁷. » De secundo ad sepulcrum Lazari: « Gratias tibi, Pater, quia semper me audis ³⁸. » De tertio: « Resplenduit facies ejus sicut sol, et vestimenta ejus sicut nix candida, qualia non potest facere fulgo super terram ³⁹. » Sol vero multis modis accipitur. Hic invenimus tres soles, qui sponsum hic triplici colore decolorant. Primus sol est Christus, secundus tyrannica persecutio, tertius tentatio. De primo: « Sol et luna steterunt in habitaculo suo ⁴⁰; de secundo in Evangelio: « Semina quæ non habebant radicem, orto sole aruerunt ⁴¹; » de tertio in lege: « Si quis pollutus fuerit nocturno somnio, maneat extra castra, et lotus aqua post occasum solis redeat in castra ⁴². » Primus sol decolorat amore, secundus dolore, tertius D inærore. Primus sol decolorat animam, dum ejus amore de sublimitate descendit ad humilitatem; secundus, dum voluptas qua delectatur in Domino minuitur per tribulationem; tertius dum claritas qua cœlestia speculatur, obscuratur per immundam suggestionem. De primo dat exemplum David, dum de sublimitate regia amore primi solis, id est Christi, quasi scurra nudatus descendit ad saltandum coram arca Domini ⁴³. De secundo Job. Hic enim secundo sole, id est Satanæ persecutione, ustus a delectatione, quam habebat in Deum

¹³ Gen. 3. ¹⁴ Gen. 27. ¹⁵ Rom. 8. ¹⁶ Levit. ¹⁷ Ephes. 4. ¹⁸ Prov. 1. ¹⁹ Joan. 2. ²⁰ Psal. 44. ²¹ Psal. 144. ²² Gen. 2. ²³ Thren. 4. ²⁴ Psal. 35. ²⁵ Matth. 15. ²⁶ Joan. 11. ²⁷ Marc. 9. ²⁸ Habac. 3.

4, etc. ²⁹ Matth. 6. ³⁰ Hebr. 11. ³¹ Exod. 25. ³² Job 2. ³³ Psal. 103. ³⁴ I Cor. 4. ³⁵ Rom. 23. ³⁶ II Cor. 3. ³⁷ Gen. 26. ³⁸ Ibid. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Matth. 13. ⁴² Deut. 23. ⁴³ II Reg. 7.

sequeretur diminutum, sic dicens: « Versa est in luctum cithara mea, et gaudium meum in voces fletum ⁴³. » Tertio soli decoloratum se queritur Psalmista, dum ostendit per tentationem se a superna speculatione lapsum, scilicet dicens: « Cor meum conturbatum est, derelinquit me virtus mea, et lumen oculorum et ipsum non est mecum ⁴⁴. » Secundo quoque sole, id est tribulatione. Ab iis tribus coloribus decoloratur anima. Unde in Job, de primo: « Cum sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen moerentium consolator ⁴⁵, » ecce sublimitas. « Nunc derident me juniores tempore ⁴⁶, » ecce humilitas, quæ decolorat. De secundo: « Lavabam pedes meos butyro et petra fundebat mihi rivos olei ⁴⁷, » hoc est in Deum exultatio. « Tædet animam meam vitæ meæ ⁴⁸, » ecce decoloratio. De tertio: « Quis mihi det ut sim juxta menses pristinos: in quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna ejus super caput meum, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris ⁴⁹. » Ecce claritas speculationis. « Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum ⁵⁰? » ecce decoloratio tertio quoque sole, id est tentatione. Ab his tribus coloribus decoloratur. Unde Jeremias in Lamentationibus de primo: « Princeps provinciarum facta est sub tributo ⁵¹; » de secundo: « Qui vescebantur voluptuose interierunt in viis. Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora ⁵²; » de tertio: « Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus virginem filiam Sion ⁵³. » Item, primus sol, id est Christus Ecclesiam coloravit, decoloravit, recoloravit. Coloravit in natiuitate, decoloravit in passione, recoloravit in resurrectione. In natiuitate, nova claritate. Unde: « Exortum est in tenebris lumen rectis ⁵⁴; » et: « Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis ⁵⁵. » In passione tenebrarum obscuratio. Unde: « Tenebræ factæ sunt super universam terram ⁵⁶ » dum penderet in cruce. Et etiam desperatione quorundam, et timore et fuga, quæ contigit discipulis ejus in passione. In resurrectione recoloravit carnis glorificatione, et quando est elevatus in nubibus et spem fecit quod reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ⁵⁷. Iste quoque sol beatam virginem coloravit in conceptione, decoloravit in passione, recoloravit in assumptione. Coloratio fuit gratiæ subvenientis; decoloratio, dolor passionis; recoloratio, gloria immortalitatis. Audi colorem: « Ave, Maria, gratia plena; Dominus tecum ⁵⁸. » Audi decolorationem: « Mulier, ecce filius tuus ⁵⁹. » Audi recolorationem: « Vidi speciosam ascendentem sicut columbam de super rivos aquarum ⁶⁰. » Animam quoque iste sol colorat gratiæ infusione, decolorat ejusdem subtractione, recolorat subtractionis reparatione. Colo-

ratus erat Apostolus, cum diceret: « Cum autem placuit **13** ei qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, continuo non acquievi carni et sanguini ⁶¹. » Decoloratus erat Ezechias cum diceret: « Præcisæ est velut a textente vita mea, dum adhuc orderer succidit me ⁶², » scilicet gratiam subtrahens. Recolorari volebat David post peccatum cum diceret: « Redde mihi lætitudinem salutaris tui ⁶³. » Primus igitur sol facit animam amore pallidam, secundus labore fuscam, tertius moerore humidam. Flet enim ob triplicem causam: timet enim per tentationem incurrere turpitudinem, infirmitatem, mortem. Anima enim interpretationi succumbens, primo fit turpis, secundo infirma, tertio mortua. Turpis est in prima cogitatione. Unde non potest dici: *Tota pulchra es, amica mea*. Infirma fit in cogitationis delectatione. Unde clamat: « Sana me, Domine, et sanabor, salvum me fac et salvus ero ⁶⁴. » Mortua in peccati perpetratione. Unde: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur. »

Sciendum quoque quod anima devota quatuor effundit genera lacrymarum. Flet enim pro incolatu hujus miseriæ; secundo, pro tristitia culpæ; tertio, pro horrore gehennæ; quarto, pro desiderio patriæ. Primæ potant sitientem animam, secundæ lavant immundam, tertiæ humectant animam aridam, quartæ rigant jam secundam. De primis dicitur: « Potum dabis nobis in lacrymis in mensura ⁶⁵; » de secundis: « Lavabo per singulas noctes lectam meum, lacrymis meis stratum meum rigabo ⁶⁶; » de tertiis: « Eripuit Dominus animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu ⁶⁷; » de quartis: « Lacrymis meis stratum meum rigabo ⁶⁸. » Istæ sunt quatuor flumina quæ exeunt de paradiso. Primæ sunt primus fluvius qui dicitur Phison quod interpretatur *mutatio oris*, « qui circuit terram Evilath ⁶⁹; » quod interpretatur *parturiens*, quia ibi sunt cum lacrymis istis dolores et parturientis, pro miseriæ pondere mutatio oris, id est corruptio in corruptionem circumdabit, ubi etiam nascitur aurum optimum, quia de hac terra corruptibile flet aurum, id est incorruptibile corpus, quando omnes plateæ Jerusalem sternentur auro mundo ⁷⁰. Secundæ lacrymæ sunt secundus fluvius qui dicitur Gebon id est *hiatus terræ*, et « circuit terram Æthiopiæ ⁷¹. » Æthiopes peccatoribus comparantur propter nigredinem, quia lacrymæ pro peccatis ita circumcunt peccatores, ut indecant hiatus terræ, id est cordis per confessionem. Tertiæ lacrymæ sunt tertius fluvius qui dicitur Tigris, propter velocitatem, et « vadit contra Assyrios ⁷². » Assyrios in multis locis pro adversariis inveniemus sicut hic, quia multum adversati sunt filiis Israel. Videntes enim peccatores pœnas quas adversarij isti

⁴³ Job 30. ⁴⁴ Psal. 37. ⁴⁵ Job 29. ⁴⁶ Job 30. ⁴⁷ Job 29. ⁴⁸ Job 10. ⁴⁹ Job 29. ⁵⁰ Job 13. ⁵¹ Tirren. 1. ⁵² Thren. 4. ⁵³ Thren. 2. ⁵⁴ Psal. 111. ⁵⁵ Isa. 9. ⁵⁶ Matth. 27. ⁵⁷ Philipp. 3. ⁵⁸ Luc. 1. ⁵⁹ Joan. 1. ⁶⁰ Gal. 1. ⁶¹ Isal. 38. ⁶² Psal. 50. ⁶³ Jer. 17. ⁶⁴ Ezech. 18. ⁶⁵ Psal. 79. ⁶⁶ Psal. 6. ⁶⁷ Psal. 104. ⁶⁸ Psal. 6. ⁶⁹ Gen. 2. ⁷⁰ Tob. 13. ⁷¹ Gen. 2. ⁷² Ibid.

preparabant malis prorumpunt velociter in lacrymas, ut ab his liberari mereantur; et sic fluvius iste vadit contra Assyrios. Quartæ lacrymæ sunt quartus fluvius qui dicitur Euphrates, et interpretatur *fractifer*, quia lacrymæ devotionis multum fructum habent. Iste fluvius non dicitur circuire aliquam terram, quia devotionis lacrymæ magis circa proprium cor, quam ad rem alienam se diffundunt. Istæ rigant, quia cor hominis quadam pinguedine afficiunt. His se lacrymis lavandum gratulatur David dicens: « Lavabis me et super nivem dealbabor »⁷³. » Sol primus, scilicet Christus in passione fuit decoloratus. In resurrectione vero claritate gloriæ recoloratur. Unde: « Cum refluxit sol qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur »⁷⁴. » Sol iste Christus est qui primo se involvit in nubem, secundo habuit splendorem, tertio emisit ignis fervorem, quarto fecit admirationem: Nubem assumptionis infirmitatis, splendorem glorificationis humanitatis, ignem charitatis, admirationem majestatis. Primum, ut ejus exemplo sustineremus passiones hujus temporis⁷⁵; secundum, ut aspireremus ad gloriam « que revelabitur in nobis »⁷⁶; » tertium ut « charitas Dei diffusa sit in cordibus nostris »⁷⁷; » quartum, ut videamus quam mirabilis sit Deus in sanctis suis⁷⁸. Juxta primum sol jesuitæ habuit ortum, habuit obscurum, habuit occasum: ortum in stabulo, obscurum in nubilo, occasum in patibulo. Primum nascendo de Virgine, secundum ex carnis velamine, tertium passionis gravamine. De primo: « Ortus est sol et congregati sunt »⁷⁹. De stabulo ait Habacuc: « Consideravi opera tua et expavi⁸⁰ in medio duum animalium; » de secundo: « Dum⁸¹ consummatum esset tabernaculum, nubes cooperuit illud, » et: « Solem nube tegam⁸²; » et: « Ascendet Dominus super nubem levem, et ingreditur Ægyptum⁸³; » de tertio: « Sol cognovit occasum suum⁸⁴; » et: « Occidet sol in meridie⁸⁵. » In primo apparuit nova gratia, in secundo Dei lauit sapientia, in tertio ostensa est prudentia. Primum ad morum confirmationem, secundum ad fidei probationem, tertium ad resurrectionem. Primum, ut honeste vivamus; secundum, ut credamus; tertium, ut cum Christo vivamus. De primo: « Apparuit gratia Dei salvatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo⁸⁶. » De secundo ait Martha: « Ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti⁸⁷. » Et Petrus: « Tu es Christus Filius Dei vivi⁸⁸. » Unde: « Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium⁸⁹. » Voluit fuit sapientia, quando « Verbum caro factum est⁹⁰. » De tertio: « Si enim mortui sumus cum

A Christo, credimus quia vivemus cum ipso. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ipsius simul et resurrectionis erimus⁹¹. » In primo sumus rogati, in secundo plantati, in tertio complantati: rigati rore gratiæ, plantati fidei radicatione, complantati mortis participatione. In primo terra cordis nostri mollescit; in secundo radix fidei calecit; in tertio humana natura coalescit. De primo: « Ero quasi ros; Israel germinabit quasi lilium⁹², » et Isaias: « Quemadmodum imber et nix descendit de cælo, et inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit, sic erit verbum quod egredietur de ore meo⁹³. » De secundo: « Vineam de Ægypto tulisti, eiecisti gentes et plantasti eam⁹⁴. » Item: « Plantasti radices ejus et implevit terram⁹⁵. » De tertio: « Si complantati facti sumus⁹⁶, etc. » et Christus filiis Zebædæi: « Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum⁹⁷. » Ecce sol iste fuit in veste sordida, in carne florida, in facie splendida: in veste sordida nostræ corruptionis; in carne florida resurrectionis; in facie splendida paternæ clarificationis. In primo « vidimus eum quasi leprosum et percussum a Deo et humiliatum⁹⁸; » in secundo Pater « jocunditatem et exultationem thesaurizavit super eum⁹⁹. » Tertium est « lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum¹⁰⁰. » Audi vestem sordidam: « Quare rubrum est indumentum tuum et vestimentum tuum sicut calcantium in torculari¹? » Item: « Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea et omnia indumenta mea inquinavi². » Hic enim est Jesus sacerdos magnus qui in Zacharia visus est in sordidis vestibus³. Vestis hæc est tunica Joseph quam fratres tinxerunt sanguine hædi⁴. Hac veste sordida indutus est ante resurrectionem. In resurrectione vero carne florida. Unde: « Et redoruit caro mea⁵. Ecce hiems transiit, flores apparuerunt in terra nostra⁶. » Vere flores. Tribus enim floribus privilegiata floruit caro Christi. Primus fuit rosa, id est flos campi, secundus lilium convallium, tertius flos amygdali. Primus fuit peccati immunitas, secundus de virgine virginitas, tertius resurrectionis jocunditas. Primus nascitur de terra spinosa sine spina; secundus, de terra inœulta sine macula; tertius de petra sine duritia. Primus enim de populo Judaico, secundus de Virginis utero, tertius de sepulcro. Primus est de virga Aaron, quæ floruit⁷; secundus, de radice Jesse processit⁸; tertius de amygdalo quæ floruit⁹, per quam homo in domum æternitatis rediit. Primus est flos campi, id est rosa quæ nascitur de spina neciens aculeum, quia Christus natus est de peccatoribus, « qui non fecit peccatum¹⁰. » Secundus est vadens et nasceus de virenti stipite lilium, quia Virgo virginem Christum peperit, nec virgini-

⁷³ Psal. 50. ⁷⁴ Machab. 1. ⁷⁵ Rom. 8. ⁷⁶ Ibid. ⁷⁷ Rom. 5. ⁷⁸ Psal. 67. ⁷⁹ Nahum. 3. ⁸⁰ Habac. 1. ⁸¹ Exod. 40. ⁸² Ezech. 32. ⁸³ Isai. 19. ⁸⁴ Psal. 103. ⁸⁵ Amos. 8. ⁸⁶ Tit. 2. ⁸⁷ Joan. 11. ⁸⁸ Matth. 16. ⁸⁹ Hebr. 11. ⁹⁰ Joan. 1. ⁹¹ Rom. 6. ⁹² Ose. 14. ⁹³ Isai. 55. ⁹⁴ Psal. 79. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Rom. 6. ⁹⁷ Matth. 20. ⁹⁸ Isai. 53. ⁹⁹ Eccli. 15. ¹⁰⁰ Joan. 1. ¹ Isai. 63. ² Ibid. ³ Zach. 3. ⁴ Gen. 37. ⁵ Psal. 27. ⁶ Cant. 2. ⁷ Num. 17. ⁸ Isai. 11. ⁹ Eccli. 12. ¹⁰ I. Petr. 2.

talis passa est detrimentum. Tertius est flos amygdali, quæ præ cæteris arboribus florem producit, quia Christus resurrexit primitiæ dormientium¹¹, vel morientium, sive primogenitus mortuorum¹².

Igitur qui mundi a peccatis esse quæritis, quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate. Qui virginitati studetis, quasi liliū odorem suavitatis habete. Qui ad resurrectionem aspiratis, respicite amygdalum, per quam rediit homo in domum æternitatis suæ¹³. Hæc amygdalum habuit folium, habuit florem, habuit fructum. Folium scilicet verbum eruditionis, florem jocunditatis resurrectionis, fructum paternæ confessionis. Primum in prædicatione, secundum in resurrectione, tertium in ascensione. Per primum habuimus cognitionem veritatis; per secundum habebimus stolam jocunditatis; per tertium claritatem divinitatis. De primo: « Et folium ejus non defluet¹⁴. » Item: « Et erit folium ejus viride¹⁵; » de secundo: « Stola jocunditatis induit eum Dominus¹⁶; » de tertio, « Clarifica me, Pater, apud te ipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret¹⁷. » Ecce vestis sordida, ecce caro florida. Sequitur facies splendida. De hac dicitur: Splendida facta est facies Moysi, dum respiceret in eum Dominus¹⁸. Moyses ille Christus est, quem respexit Dominus, dum suscitavit eum a mortuis. Unde: « Deus vero suscitavit Jesum a mortuis tertia die¹⁹. » Itaque refulsit sol qui prius erat in nubilo, sol enim iste fulsit, infulsit, refulsit. Fulsit in glorificata carne, infulsit in fidei mente, refulsit in nostro corpore. Primo exsuscitatae carnis gloria, secundo devotione et intelligentia, tertio opere et patientia. De primo Joannes in Apocalypsi²⁰, vidit vtrum et « facies ejus sicut sol fulget in virtute sua. » De secundo Ambrosius:

*Verusque sol illabere,
Micans nitore perpeti,
Jubarque sancti Spiritus
Infunde nostris sensibus.*

Unde: « Nova mentis nostræ oculis tuæ claritatis infulsit²¹. » De tertio: « Refulsit sol in clypeos aureos²². » Contra primum, sol iste latuit in nubilo miseræ; contra secundum, nubilo ignorantæ; contra tertium, in nubilo deformationis nostræ. De primo in Apocal.²³: « Factus est sol quasi saccum cilicinum; » de secundo: « Sicut cera quæ fuit auferentur, supercecidit ignis et non viduntur solem²⁴; » de tertio in Apocal.: « Unus de septem angelis qui habebat septem phialas plenas iræ Dei, effudit phialam suam in sole²⁵, » id est in Christo. Phiala iræ Dei effunditur, dum peccatis nostris exigentibus, a nobis patientia Christi, et forma operandi, vel nobis non confertur, vel collata non conservatur. Item sol iste refulsit in nativitate, refulsit in operatione, refulsit in transfiguratione. In nativitate, stellæ

et angelorum revelatione; in operatione, miraculorum exhibitione; in transfiguratione, futuræ gloriæ manifestatione. In primo monstratur quod venerit; in secundo, quis venerit; in tertio, ad quid venerit. Quod venerit, quem prædixerat prophetia. Quis venerit, scilicet Dei virtus et Dei sapientia²⁶. Ad quid venerit, scilicet ut transferat nos ad gloriam ab hæc miseria. Audi primum: « Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ²⁷. » Unde in ortu Domini canit Ecclesia²⁸: « Lux fulgebit hodie super nos quia natus est nobis Dominus; » de secundo: « Sol et luna steterunt in habitaculo suo, in lucem sagittarum tuarum²⁹, » id est in splendore fulgoris habitationis tuæ; de tertio: « Resplenduit facies ejus sicut sol, et vestimenta ejus alba sicut nix³⁰. » Ex hoc sole sic refulgente accensus est ignis magnus. Ignis iste triplex est: Ignis in sepulcro, ignis in apostolorum collegio, ignis in corde humano. Primum fulget annualiter, secundus semel et singulariter, tertius frequenter et spiritualiter. Primum fuit magnus et in testimonium resurrectionis Christi; secundus magnus, et in signum advenientis Spiritus sancti; tertius magnus, quem Dominus noster Jesus Christus misit in terram, et voluit vehementer accendi³¹. In primo omnes admirantur resurrectionis Filii veritatem; in secundo, Patris potentiam et majestatem; in tertio, sancti Spiritus benignitatem. Primum ignem figuravit ignis ille quem Moyses vidit in rubo³². Sicut eum ignis ille rubum qui corrumpi videbatur, incorruptibilem demonstravit, sic ignis ille paschalis, qui annuatim ad sepulcrum divinitus accenditur, veram Domini resurrectionem testatur; de secundo: « Apparuerunt apostolis dispersitæ linguæ, tanquam ignis, seditque supra singulos eorum³³; » de tertio dixit ipse Sol, scilicet Christus: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat³⁴? » Illic ignis est charitas.

Nigra sum, sed formosa, etc.

[CAP.] More prophetiæ procedit hoc canticum, nam subito mutat personas, subito mutat et tempora. Locuta enim erat paulo ante beata Virgo de gaudio assumptionis suæ, et de eodem locuti erant angeli: nunc beata Virgo loquitur de dolore quem habuit tempore passionis filii sui: et convertit sermonem suum ad adolescentulas, dicens: *Nigra sum* animi mœrore confecta. Vel sic: *Nigra sum*, despecta, offuscata, obscurata, decolorata, quia decoloravit me sol moriens; decolorem me fecit sol obscuratus et offuscatus; de qua solis offuscatione et obscuracione dicit Isaias, loquens de Christi passione: « Non est species neque decor, et vidimus eum, et non erat aspectus, despectum et novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem; et quasi absconditus est vultus ejus, et despectus; unde nec reputavimus eum³⁵. » In passione enim in Christo non

¹¹ I Cor. 15. ¹² Coloss. 1. ¹³ Eccle. 12. ¹⁴ Psal. 1. ¹⁵ Jer. 17. ¹⁶ Eccle. 45. ¹⁷ Joan. 17. ¹⁸ Exod. 34. ¹⁹ Act. 13. ²⁰ Cap. 1. ²¹ Præfat. miss. ²² I Machab. 6. ²³ Apoc. 6. ²⁴ Psal. 67. ²⁵ Apoc. 1. ²⁶ I Cor. 1. ²⁷ Malac. 4. ²⁸ Miss. in galli cantu. ²⁹ Habac. 3. ³⁰ Matth. 17. ³¹ Luc. 12. ³² Exod. 3. ³³ Act. 2. ³⁴ Luc. 12. ³⁵ Isai. 53.

apparuit species vel decor majestatis, sed quasi leprosus, ob similitudinem carnis peccati reputatus est. Unde Isaias: « Et putavimus eum quasi leprosum ²⁶, » absconditus enim fuit in eo vultus potentiae divinae, et apparuit in doloribus infirmitas humanae **14** naturae. Unde et habitus est despectus ²⁶, nec reputatus est Dei Filius ²⁷. Ipso igitur sic despecto, despecta est et mater; ipso sic offuscato, offuscata est mater, nec Dei Genitrix reputata est. Dicit ergo: *Nigra sum* in apparentia et in opinione hominum infidelium, *sed in veritate formosa sum*. *Nigra sum* in apparentia et despecta tanquam mater leprosi, *sed formosa* in veritatis existentia, et tanquam veri Dei Genitrix gloriosa. *Nigra sum sicut tabernacula Cedar*; quia non reputor tabernaculum regis justitiae, sed sicut caeterae matres, quarum ventres tabernacula sunt filiorum mœroris et tenebrarum: sic reputata sunt inter *tabernacula Cedar*, quod interpretatur *tenebrae* vel *mœror*. Veruntamen ego *formosa sum sicut pelles Salomonis*. *Sicut pelles dedi-*

catæ vero Salomoni, Christo vero pacifico. Nam, sicut illæ pelles arcam typicam continuerunt, sic ego intra mea viscera veram arcam continui, Christum videlicet, cujus caro significatur per arcam, cujus anima designatur per urnam auream, quæ erat in arca, et Deitas designatur in manna: et sicut pelles protegebant totum tabernaculum, sic sub umbra meæ defensionis protego totam Ecclesiam. Ego quidem similis pelli rubricatæ; quia per compassionem doloris tincta sum in passione Filii. Similis quoque pelli hyacinthinæ contemplatione cœlestium et amore. *Nolite ergo considerare, o filie Hierusalem, quod fusca sum*; sed considerate quod *formosa sum*. Nam ideo *fusca sum, quia decoloravit me sol*, cui in passione sua « non fuit species neque decor ²⁸. » Recipiet autem speciem et decorem, et ego cum ipso similiter recipiam. Nam per gloriam resurrectionis credetur ipse Deus; credat et ego Genitrix Dei. De hac autem obfuscatione beatæ Virginis in opinione Judæorum infidelium, subdit ipsa:

²⁶ Ibid. ²⁷ Isai. 53. ²⁸ Marc. 15. ²⁹ Isai. 53.

LIBER SECUNDUS.

Filii matris meæ pugnaverunt contra me.

[Tho.] Vox hæc est primitivæ Ecclesiae que ab ipsa Synagoga, de qua carnis originem duxit, tribulationum bella sustinuit, sicut Actus apostolorum plenissimè docent. Una autem erat Hierosolymis Ecclesia quæ per orbem terrarum dispersa est, per pugnam istam ut plures ex ea nascerentur. Mater nostra est Eva. Hæc tres genuit filios. Ipsa enim est mater omnium viventium. Tres filii quos genuit sunt motus culpabiles, afflictiones pœnales, perversi fratres. Ex ea namque culpa habuit initium, miseria venit in mundum, natum est ex ea genus humanum. Isti sunt filii matris nostræ qui pugnant contra nos, secundus circa nos; tertius contra nos. De primo ait Apostolus: « Invenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ et captivantem me sub lege peccati ²⁹. » De secundo David: « Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me ³⁰; » de tertio in libro Machabæorum: « Congregatæ sunt gentes in multitudine gravi ut dimicent contra nos ³¹. » Primi pugnant maculando, secundi mortificando, tertii murmurando. De primis conqueritur Psalmista, dicens: « Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum ³². » Gentes illæ sunt turpes motus; hæreditas debet esse cor nostrum. De secundis: « Circumdederunt me dolores mortis ³³. » Ait idem de tertiis: « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est ³⁴. » De primis æ liberatus gloriatur Psalmista, dicens: « Protector meus et in ipso speravi qui subdis po-

pulum meum sub me ³⁵. » De secundis conqueritur Apostolus, dicens: « Infelix ego sum homo, qui me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum ³⁶. » de tertiis rogabat David, dicens: « Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me libera me ³⁷. » Item de his: « Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores ³⁸. » Item: « Homo pacis meæ in quo sperabam, qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationem ³⁹. » De his tribus rogabat cum diceret: « Eripe me de luto ut non insigar ⁴⁰, » ecce primum; « libera me ab his qui oderunt me ⁴¹, » ecce tertium, « et de profundis aquarum ⁴², » ecce secundum. Sed quomodo de his valeas triumphare, Audi contra primum: Habeto ante oculos mortis commemorationem; contra secundum: Fac de necessitate virtutem; contra tertium: In omnibus te ipsum præbe irreprehensibilem. Mortis enim commemoratio faciet ne primi hostes id est motus illiciti habeant effectum. Necessitas conversa in virtutem, afferet tibi meritum. Si te in omnibus præbeas irreprehensibilem, confundes adversarium. Audi de primo: « Fili, ait Salomon, memorare novissima tua et in æternum non peccabis ⁴³. » Sic enim scriptum est: « O mors quam amara est memoria tua homini justo ⁴⁴. » Hæc amaritudo refrenabit delectationes cogitationum, Audi de secundo: « Pater, ait Salvator, si fieri potest, transeat a me calix iste. Sin autem non potest transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua ⁴⁵. » Si sic necesse est, ait Jacob filiis suis, facite quod vultis ⁴⁶: » ergo et tu

²⁹ Rom. 6. ³⁰ Psal. 17. ³¹ Machab. 1. ³² Psal. 78. ³³ Psal. 17. ³⁴ Psal. 43. ³⁵ Psal. 143. ³⁶ Rom. 7. ³⁷ Psal. 58. ³⁸ Psal. 128. ³⁹ Psal. 40. ⁴⁰ Psal. 68. ⁴¹ Ibid. ⁴² Ibid. ⁴³ Eccl. 7. ⁴⁴ Eccl. 41. ⁴⁵ Matth. 26. ⁴⁶ Gen. 43.

tantis exemplis provocatus in omni angustia tua dic Domino : « Fiat voluntas tua ⁸⁷. » Audi et de tortio quid dicat Apostolus : « In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in gravitate, in integritate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est verceatur, nihil habens dicere malum de nobis ⁸⁸. »

In figura horum trium cum tribus pugnaverunt filii Israel, tendentes ad terram promissionis cum bestiis et serpentibus, cum spinis et tribulis deserti, cum adversariis hominibus. Isti serpentes et bestię sunt motus animę venenosi et bestiales. Isti autem motus animę principales sunt quatuor ad quos omnes alii referuntur, scilicet amor voluptatis, invidia quę est odium alienę felicitatis, amor sublimitatis, ira indomabilis. Hęc quatuor expressit Psalmista, cum diceret : « Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem ⁸⁹. » Asp̄is igitur est amor voluptatis. Sicut enim asp̄is blanditur faciē et habet aculeum in cauda quo pungit, sic voluptas blanda est unde in usu habetur, sed pungit in fine, dum pœnitentia agitur, vel in inferno punitur. Scriptum est enim : « Voluptas habet pœnam ⁹⁰. » Unde ait poeta ⁹¹ :
Spernæ voluptates, nocet empta dolore voluptas.

Et alius :

Pauca voluptati, debentur plura saluti.

Qui sic agit, ambulat super aspidem. Basiliscus invidiam significat. Sicut enim basiliscus visu suo occidit eum quem videt, sic invidus aliena limat comoda, et seipsum pœnis prius occidit quam alium. Unde Salomon : « Hominem stultum occidit invidia, et parvulum interficit iracundia ⁹². » Et poeta :

*Iustus invidia nihil est; quę protinus ipsum
Auctorem rodit, excrucians animum.*

Semper enim, ut idem ait ⁹³ :

Invidus alterius rebus macrescit opimis.

Unde illud poetę ⁹⁴ :

*Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum.*

Et alius ⁹⁵ :

*Livor iners vitium, mores non exit in altos,
Utque latens ima vipera serpit humo.*

Leo vero qui rex dicitur animalium significat amorem sublimitatis. His autem qui hanc appetunt dicitur : « Noli altum sapere, sed time ⁹⁶. » « Excelsus enim Dominus humilia respicit, et alta a longe cognoscit ⁹⁷. » « Vox enim Domini confringentis cedros, et confringet Dominus cedros Libani ⁹⁸, id est sublimes. Unde ipse Dominus, qui est sapientia Patris ait : « Gyrum cœli circuivi sola ⁹⁹. » Et subsequitur : « Et omnium superborum et sublimium propria virtute colla calcavi ¹⁰⁰. » Et in Psalmo : « Dejecisti eos dum allevarentur ¹⁰¹. » Propterea :

Qui petit excelsa debet vitare ruinam.

Qui jacet in terra, non habet unde cadat.

Draco vero qui ferventis est naturę, significat rem immoderatam. De hac ait Salvator : « Qui irascitur fratri suo, reus erit consilio ¹⁰². » Audi poetam :

Qui non moderabitur irę,

Infectum volet esse dolor quod suaserit et mora.

Idem :

*Ira furor brevis est; antum regē: qui nisi pareat,
Imperat: hunc frenis, hunc tu, contunde flagellis.*

« Irascimini, et nolite peccare ¹⁰³. » Humanum est irasci : sed vitium est diu in ea morari. Unde ait Horatius de seipso :

Irasci facilis, tamen ut placabilis essem.

Ecce primus hostis, cum quo pugnamus, scilicet motus illiciti, qui sunt filii matris nostrę Evę, quia ipsos genuit.

Istę sunt bestię et serpentes cum quibus pugnaverunt filii Israel. Pugnaverunt etiam « cum spinis et tribulis in deserto ¹⁰⁴. » per quę nostra designatur miseria. Cum primis pugnavimus mortem rememorando, cum his vero de necessitate virtutem faciendo, et sic lucrum nobis faciemus cum infirmitatem nostram recognoscemus. Unde David : « Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina ¹⁰⁵. » Hęc est Adę maledictio : « Cum operatus fueris terram, ait Deus, non dabit fructus suos ¹⁰⁶, sed spinas et tribulos germinabit tibi ¹⁰⁷. » Hic hostis nunquam deficiet, donec impleatur illud prophetę, scilicet Osee : « Adducet Dominus ventum urentem de deserto, et rigabit torrentem spinarum, et siccabit venas mortis ¹⁰⁸. » Interim Christus adveniēns, gratia sua spinę rigavit, ut levius possent sustineri. Ultimus hostis, scilicet frater detrahens, sicut dictum per irreprehensibilitatem vincitur. Unde in Epistola canonica : « Quis sapiens et disciplinatus inter vos ostendat ex bona conversatione opera sua ut faciat obmutescere imprudentiam hominum et ignorantiam ¹⁰⁹? » Item pugnant contra nos filii ancillę, filii novercę, filii sororis, filii matris. Noverca nostra est Synagoga Judęorum vel paganorum, quorum pugna satis est frequens et aperta. De qua hic non agitur. Sed pugnant contra nos filii ancillę, id est motus carnis, et filii sororis, id est Ecclesię militantis, id est pręlati, tyranni, hæretici. De qua : « Soror nostra parvula est, et ubera non habet ¹¹⁰. » Pugnant et filii matris, id est Jerusalem quę libera est, et sursum est quę est mater nostrā, scilicet mali angeli; qui ob superbiam recesserunt ab ea. Prima igitur cum corpore nostro; secundā cum pręlato, tyranno, hæretico; tertiā cum diabolo. In prima est fugiendum. Unde Apostolus : « Fugite fornicationem ¹¹¹. » In secunda est patienter sustinendum. Inde : « Beatus vir qui suffert tentationem ¹¹². » In

⁸⁷ Matth. 26. ⁸⁸ Tit. 2. ⁸⁹ Psal. 90. ⁹⁰ I Joan. 4
⁹¹ Ibid. ⁹² Ovid. De Pont., III, 3, 102. ⁹³ Rom. 11
⁹⁴ Psal. 72. ⁹⁵ Matth. 5. ⁹⁶ Psal. 4. ⁹⁷ Ind. 8.
⁹⁸ Jac. 3. ⁹⁹ Cant. 8. ¹⁰⁰ I Cor. 6. ¹⁰¹ Jac. 1.

¹⁰² Horat. 1, 1, 55. ¹⁰³ Job. 5. ¹⁰⁴ Horat. 1, 2, 57.
¹⁰⁵ Psal. 157. ¹⁰⁶ Psal. 28. ¹⁰⁷ Eccl. 24. ¹⁰⁸ Ibid.
¹⁰⁹ Psal. 31. ¹¹⁰ Gen. 4. ¹¹¹ Gen. 3. ¹¹² Ose. 13.

tertia viriliter resistendum. Inde : « Resistite diabolo et fugiet a vobis ⁹². » Sed de his in sequentibus diffusius dicitur.

Filii matris meae pugnauerunt, etc.

[CARD.] Filii matris meae Synagogae pugnauerunt contra me negantes me matrem Dei, et filium meum negantes Deum; et quia repulerunt opem meam et operam, relicta eorum perfidia, transivi ad custodiam gentium fidelium. Hoc est quod sequitur:

Posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.

[TPO.] Ac si diceret: Hoc consecuta sum de persecutione ut fierem custos plurium vinearum id est Ecclesiarum; postquam illa primitiva Hierosolymia fundata est, quam eorum turbo dispersit. Non custodisse autem vineam non ad mentem sed ad locum referendum est. Nam etsi materia destructa sit, tamen integritas fidei permansit. Loquitur sponsa aliquando in persona subditorum, aliquando in persona praelatorum ut hic. Vineam ista est Ecclesia vel anima in fide plantata, in charitate radicata, sarculo disciplinae defossa, poenitentium lacrymis stercoreata, praedicatorum verbis rigata; et sic exuberat vino in quo est laetitia, id est devotio sancta. Item hujus vineae dicimus fidem, vitem; virtutes, palmites; botrum, opus; devotionem, vinum. Religio est vinea, cujus Pater agricola, Filius vitis, justi sunt palmites. Pater est agricola, quia fodit in confessione et contritione, putat in poenitentiae satisfactione, stercoreat in lacrymarum effusione. Vitis, quae radicibus adheret terrae est Filius qui fundamentum est in religione; quia fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus ⁹³: in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino ⁹⁴. Palmites sunt justi qui de vite Christo nascuntur, et abundant in ejus virore et humore. Itaque Pater purgat, Filius fundat. Palmes in virore et humore exuberat; Pater purgat, ut sit religio munda et immaculata ⁹⁵. Filius fundat, ut sit in charitate radicata et fundata ⁹⁷. Palmes humore, id est gratia vitis exuberat, ut in tentationibus « a pressura flammæ quae circumdedit eam in medio ignis non sit aestuata ⁹⁸. » Quatuor sunt vineae. Prima est in perituris gaudiis reproborum. Unde dicitur: « De vinea Sodomorum vinea eorum ⁹⁹. » Secunda est religiosae conversationis quam Achab concupivit, ut auferret eam Naboth ¹⁰⁰. Tertia est vinea Ecclesiae, de qua dicitur: « Vineam de Aegypto transulisti, eiecisti gentes, et plantasti eam ¹⁰¹. » Quarta est in conscientii bonis. Haec est vinea Sorec ¹⁰² id est electa. De prima Lot, id est declinans in montibus duabus filiabus suis, scilicet gloria et cupiditate propinantibus inebriatur, et incestum operatur ¹⁰³; pro secunda moritur Naboth ¹⁰⁴ ne

A ipso vivente relinquatur; de tertia inebriatur Salvator quando « factus est tanquam potens crapulatus a vino ¹⁰⁵, » ut pro ea moriatur; quartam plantavit Noe et inebriatus est, et in tabernaculo suo denudatus et a filio suo illusus ¹⁰⁶. Quartam diximus conscientiam, quae quomodo excoli debeat, ex materialis vineae penditur cultura.

Inter ceteros apparatus quatuor sunt quae ad excolendam vineam concurrunt, oblaqueatio, putatio, propagatio, fossio. Oblaqueare est terram circa radicem aperire, et quasi lacus facere, per quos aqua, ne sui nimitate noceat, posseit effluere; putare vero est inutilia sarmenta abscindere; propagare est flagellum sub terra in longum protendere, quasi porro pangere; fodere est circa radicem terram aperiendo vitium exquirere. In oblaqueatione remedia confessionis accipimus. Unde Joel: « Scindite corda vestra et non vestimenta vestra ¹⁰⁷. » Putatio est per poenitentiam et vitae mutationem peccatorum abscisio. Inde in consequentibus: « Tempus putationis adventu ¹⁰⁸, » et: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis ¹⁰⁹. » Erit et aliud putationis tempus, quando corruptibile hoc induet incorruptelam ¹¹⁰. Propagatio est in virtutum exercitio constantia, quae humilitate quasi vilis terrae legitur cespitem. Inde Apostolus: « Bonum autem facientes non desiciamus. Tempore enim suo metemus non deficientes ¹¹¹. » Per fossionem accipimus quotidianam cordis nostri discussionem, ubi nos oportet primo habere circumspectionem, secundo discretionem, tertio deliberationem. In circumspectione deprehenditur peccatum praesens, praeteritum et futurum; in discretionem judicatur deprehensum; in deliberatione, ordinatur quid sit agendum vel non agendum. In primo: « Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit ¹¹²; » item: « Accedens ad servitutem Dei, prepara animam tuam ad tentationem et deprime cor tuum, et sustine ¹¹³; » deprime, ne in prosperitate extollat; sustine, ne in adversitate corruat. In secundo dicitur: « Feci iudicium et iustitiam ¹¹⁴, » ibi tertio: « Domine, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu ¹¹⁵. » Quomodo autem coli debeat haec vinea docuit Dominus Jeremiam sic: « Ecce constitui te super gentes et regna, ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipes, et aedifices, et plantes. » Gentes et regna sunt vitia et daemones. Sunt ergo qui statuuntur super gentes et regna; sunt qui instituuntur super gentes et regna, sunt qui constituuntur super gentes et regna. Primi sunt a concupiscentiis suis abstracti et illecti ¹¹⁶; secundi lectulum Salomonis custodiunt, tenentes gladios et ad bella doctissimi ¹¹⁷; tertii sunt triumphatores et amici Dei ¹¹⁸. Primos Dominus revocat de servitute peccati, ad gratiae libertatem; secundos invitat ad longanimitatem; tertios instruit

⁹² Jac. 4. ⁹³ I Cor. 3. ⁹⁴ Ephes. 2. ⁹⁵ Jac. 1. ⁹⁶ Ephes. 3. ⁹⁷ Eccli. 51. ⁹⁸ Deut. 32. ⁹⁹ III. Reg. 21. ¹⁰⁰ Psal. 79. ¹⁰¹ Judic. 16. ¹⁰² Gen. 10. ¹⁰³ III Reg. 21. ¹⁰⁴ Psal. 77. ¹⁰⁵ Gen. 9. ¹⁰⁶ Joel 2. ¹⁰⁷ Cant. 2. ¹⁰⁸ II Cor. 6. ¹⁰⁹ I Cor. 15. ¹¹⁰ Gal. 6. ¹¹¹ Prov. 4. ¹¹² Eccli. 2. ¹¹³ Psal. 121. ¹¹⁴ Psal. 143. ¹¹⁵ Cap. 1. ¹¹⁶ Jac. 1. ¹¹⁷ Cant. 3. ¹¹⁸ Jac. 2.

ad fratrum utilitatem. Primi servientes in luto et latere ⁹, de Ægypto egrediuntur cum Moysæ ¹⁰; secundi cum Amalecitis pugnant sub Josue ¹¹; tertii prædicantes Christo viam præparant cum Joanne ¹². Primos plangit Ecclesia, quia, « parvuli eorum ducti sunt captivi ante faciem subsequentis. Omnes enim persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias ¹³. » Inde Paulus : « Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis et illuminabit te Christus ¹⁴. » Et Dominus per prophetam : « Quid est, Israel, quod in terra inimicorum es; inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis, deputatus es cum descendentibus in infernum ¹⁵. » Inde propheta : « Excute de pulvere, consurge, sede, Jerusalem, solve vincula colli tui, captiva filia Sion ¹⁶. » Item : « Egredivimini de Babylone, et fugite a Chaldeis ¹⁷. » Secundis dicitur : « Estote fortes in bello et pugnate cum antiquo serpente; non enim coronabitur nisi qui legitime certaverit ¹⁸. » Item : Non est corona ubi non est pugna, sed longanimes estote, quia finis, non pugna coronat.

Qui ergo pugnare debet a noxiis abstinere, æterna præmia respicere, caute inimicum appetere. De his tribus ait apostolus Paulus ¹⁹. « Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, » ecce de primo : « Ego igitur sic curro non quasi in incertum; » ecce de secundo : « Sic pugno non quasi aerem verberans; » ecce de tertio. De tertiis : « Pascite qui in vobis est gregem Domini, non turpis lucris gratia, nec quasi dominantis in clericis ²⁰. » Debent ergo præcepta Dei simpliciter distribuere, super gregem Dei sollicitudinem gerere, peccatoribus misericorditer indulgere. Inde Paulus : « Qui tribuit in simplicitate, qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate ²¹. »

Debet ergo arguere vitios, obsecrare benevolos, increpare obstinatos. Inde Apostolus : « Argue, obsecra, increpa ²². » Hæc tria inventa sunt in Joanne. De primo : « Arguebat Joannes Herodem propter Herodiadem ²³; » de secundo : « Poenitentiam agite, appropinquabit regnum cælorum ²⁴; » de tertio : « Genimina viperarum quis vos docuit fugere a ventura ira ²⁵? » Quia ergo Joannes primos perfecit, « constituit eum Dominus principem super omnem terram ²⁶, » quia bene pugnavit cum secundis, « statuit ei Dominus testamentum pacis ²⁷ » quia alios instruxit : fuit « fidelis servus et prudens quem constituit Dominus supra familiam suam ²⁸, » quia qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates ²⁹. Ideo constituit eum Dominus ut evellat ³⁰, id est ut omnis plantatio quam non plantavit Pater meus ³¹ evellatur; et destruat, scilicet ut omne quod ædificat ad ge-

hennam destruat; ut disperdat ³², scilicet ut fasciculi deprimentes, et omnes colligationes impietatis dissolvantur ³³, et dissipet muros Jericho in vociferatione ³⁴, et ædificet aurum, argentum, lapides pretiosos in dilectione ³⁵. Et plantet lignum « pulchrum visu, et ad vescendum suave ³⁶. » Item, evellat initium malæ voluntatis, et destruat plumbum, res, ferrum ponderosæ impietatis, et disperdat multitudinem aggregatæ iniquitatis, et dissipet duritiam obstinationis, et ædificet habitaculum dilectionis, et plantet virorem supernæ delectationis ³⁷.

Evellere ergo debemus radicem malam de agro quem dicit Salomon : « Transivi per agrum hominis pigri, et per vineam viri stulti, et ecce urticæ repleverant omnia; et spinæ operuerant superficiem ejus ³⁸. » Si harum herbarum non evellas radicem, « evellet te Deus de tabernaculo tuo et radicem tuam de terra viventium ³⁹. » Jam enim securis posita est ad radicem arboris tuæ ⁴⁰. Ergo

*Venienti occurrere morbo,
Nam mala radices altius arbor agit.*

Ergo si vis radicem exterminare malæ voluntatis,

*Principiis obsta, sero medicina paratur
Cum mala per longas convaluere moras ⁴¹.*

Qui hanc radicem vult evellere, prius debet ligone terram aperire, secundo radicem apertam manu apprehendere et extrahere, tertio furca extractam dispergere : ligone confessionis, manu satisfactionis, furca objectionis. De primo : « Aperi mihi, soror mea sponsa ⁴². » Item : « Pessulum ostii mei aperui dilecto meo : at ille declinaverat atque transierat ⁴³. » Inde ad Ezechiel : « Fili hominis, sode parietem ⁴⁴. » Appone manum ut evellas, quia ubi dolor ibi manus, ne qua radix amari ulinis sursum germinans impediatur ut per eam inquinentur multi. Si « abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam ⁴⁵. » Tertio apponatur et furca dispersionis ut dicatur : « Iniquitatem odio habui et abominatus sum ⁴⁶. Qui enim baptizatur a mortuo, si iterum tangit mortuum, quid prodest lavatio illa ⁴⁷? » Sed nunc laudemus virum gloriosum, qui propositus est nobis ut evellat; mirabilem nativitate, mirabilem utilitate, mirabilem sanctitate. Nativitate miraculosa, utilitate fructuosa, sanctitate gloriosa. Vere nativitate miraculosa, in qua sterilitas secundatur; utilitate fructuosa, qua peccator justificatur; sanctitate gloriosa, qua a Domino commendatur. Audi primum : « Hic mensis est sextus illi quæ vocatur sterilis ⁴⁸; » de secundo : « Qui viam Domini præparavit in eremo ⁴⁹; » de tertio : « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista ⁵⁰. » Vir iste fuit mirabilis, amabilis, ineffabilis. Mirabilis in nativitate, laudabilis in prædicatione, ineffabilis in conversatione. Mira-

⁹ Exod. 1. ¹⁰ Exod. 12. ¹¹ Josue 9. 10, etc. ¹² Matth. 3. ¹³ Thren. 1. ¹⁴ Ephes. 5. ¹⁵ Baruch. 3. ¹⁶ Isai. 52. ¹⁷ Isai. 48. ¹⁸ H Tim. 2. ¹⁹ I Cor. 9. ²⁰ I Petr. 5. ²¹ Rom. 12. ²² H Tim. 4. ²³ Luc. 5. ²⁴ Matth. 3. ²⁵ Ibid. ²⁶ Offic. eccles. ²⁷ Ibid. ²⁸ Ibid. ²⁹ Dan. 13. ³⁰ Jer. 1. ³¹ Matth. 15. ³² Ibid. ³³ Isai. 58. ³⁴ Josue 6. ³⁵ I Cor. 5. ³⁶ Gen. 3. ³⁷ Jer. 1. ³⁸ Prov. 24. ³⁹ Psal. 51. ⁴⁰ Matth. 3. ⁴¹ Ovid. ⁴² Cant. 5. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Ezech. 8. ⁴⁵ Prov. 19. ⁴⁶ Psal. 118. ⁴⁷ Eccli. 34. ⁴⁸ Luc. 1. ⁴⁹ Matth. 3. ⁵⁰ Luc. 7.

billis, quia fecit sterilibus reflorescere naturam; amabilis, quia prædicatione reparavit lapsi hominis jacturam; ineffabilis, quia in laude excessit generis humani mensuram. Primum nulla comprehendit scientia; in secundo reparata est hominis continentia; tertium nulla potest explicari eloquentia. Fuit enim philosophorum prodigium, desolati consilium, divinæ laudis privilegium. Vere philosophorum prodigium, « qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt. Ideo dedit eos Dominus in reprobum sensum ⁸⁵. » Desolati consilium. Unde: « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum ⁸⁶. » Habuit divinæ laudis privilegium. Unde: « Inter natos mulierum, non surrexit major Joanne Baptista ⁸⁷. »

Hic etiam positus est ut destruat peccati ædificationem. Hæc ædificatio triplex est. Est enim ædificatio alia ad gehennam, alia ad purgatorium, alia ad gloriam. Prima est peccata mortalia, secunda venialia, tertia charitatis opera. In prima ædificatur plumbum, æs, ferrum; in secunda lignum, fenum, stipula; in tertia, aurum, argentum, lapides pretiosi. Sed nunc de prima quam destruxit Joannes: in ea est plumbum quod opprimit, æs quod decipit, ferrum quod conterit opera; quia est ponderosum, decipit per colorem aureum; conterit, quia est durum. Primum, quia est peccatum mortale; secundum mundanum; tertium duritia obstinationis in fraterno odio et peccato apostasiæ. De primo: « Corpus quod corrumpitur aggravat animam et terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem ⁸⁸. » Hoc est talentum plumbi in ore amphoræ, in qua erat impietas. De secundo scilicet de peccato mundano, quod est fallax gloria et vana, ait Salomon: « Vanitas vanitatum et omnia vanitas ⁸⁹. » et Isaias: « Aurum tuum æruginatum est ⁹⁰. » De isto et de tertio scilicet ferro, dicit propheta Isaias ⁹¹: « Scimus quia durus es in et frons tua ænea, et cervix tua nervus ferreus. » De tertio ait Stephanus: « Dura cervice et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis ⁹². » Sicut enim ferrum cætera metalla sua domat duritia, ita obstinationis duritia, quæ est contra charitatem, cæteras destruit virtutes. Ubi enim charitas destruitur, consequens est ut nulla alia virtus remaneat. Primum destruebat in seipso Joannes carnem domando, dum mel et locustas edebat, et zona pellicea cingebat lumbos suos ⁹³. Secundum destruebat, cum posset dici Christus, noluit, sed ait: « Non sum ego Christus ⁹⁴. » Tertium docebat destruere cum diceret: « Pœnitentiam agite ⁹⁵. » Sequitur dispersio colligationum impietatis, quæ tres sunt: Prima est

A accumulatio vitiorum; secunda factio conspiratorum; tertia congregatio hæreticorum. Prima impugnat, quasi intus pugnat; secunda oppugnat, quasi obedientiæ pugnat; tertia repugnat, quasi resistendo Ecclesiæ pugnat. Prima ledit conscientiam; secunda fugit obedientiam; tertia dissolvit Ecclesiæ consonantiam. De primo in Canticis: « Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos ⁹⁶. » de secundo: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*; de tertio: « Capite nobis vulpes parvulas quæ devastant vineas ⁹⁷. » Item, de primo: « Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me ⁹⁸. » de secundo: « Mittamus lignum in pane ejus ⁹⁹. » de tertio: « Congregatio taurorum in vaccis populorum, ut excludant eos qui probati sunt argento ¹⁰⁰. » Primi tenet figuram ille qui colligens ligna in Sabbato, lapidatus est; secundi Coræ qui propter conspiracyonem suam a terra est absorptus ¹⁰¹; tertii Achaz filius Charni, qui propter furtum lapidibus est obrutus ¹⁰². Sequitur:

Et dissipet, scilicet muros Jericho, id est duritiam obstinationis, quæ triplex est. Est enim duritia quæ proprium sequitur consilium et non alienum; et est quæ retinet diu peccatum: et est quæ pigrum reddit hominem ad faciendum bonum. In primo otiosa est discretio, in secundo spernitur confessio, in tertio parvi penditur dilectio. Ratio quæ mentem illuminat, confessio quæ cor examinat, discretio quæ invidiam eliminat. De primo Abigail ad David de viro suo Nabal: « Domine homo iste durus est, et stultus juxta nomen suum ¹⁰³. » De secundo: « Secundum duritiam autem tuam et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die ¹⁰⁴. » Hæc induratum est cor Pharaonis ¹⁰⁵. De tertio: « Dura cervice et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis ¹⁰⁶. » Item: « Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit, et non exaudietur ¹⁰⁷. » Vis has tres duritias dissipare, audi quomodo muri Jericho corruerunt: primo Israelitæ muros circuierunt; secundo vociferati sunt; tertio tubis sonuerunt. Contra primum ergo ut dissipetur quid commodi quid incommodi, ex proprio vel alieno consilio proveniat, debes frequenter circuire; contra secundum, confessione et oratione vociferare; contra tertium, tubis prædicationis sonare. De primo: « Omnia facite cum consilio, et post factum non pœnitebit ¹⁰⁸. » de secundo: « Dixi, Constebor adversum me injustitiam meam Domino. Pro hæc orabit ad te omnis sanctus ¹⁰⁹. » de tertio: « Diligite justitiam qui judicatis terram ¹¹⁰. » Sequitur: *Ædifices, scilicet aurum, argentum, lapides pretiosos: Aurum rubeum, argentum candidum, lapides splendidos ¹¹¹. Aurum*

⁸⁵ Rom. 1. ⁸⁶ Matth. 3. ⁸⁷ Luc. 7. ⁸⁸ Sap. 9. ⁸⁹ Eccle. 1. ⁹⁰ Isai. 60. ⁹¹ Cap. 48. ⁹² Act. 7.
⁹³ Matth. 3. ⁹⁴ Joan. 1. ⁹⁵ Matth. 3. ⁹⁶ Cant. 5. ⁹⁷ Cant. 2. ⁹⁸ Psal. 57. ⁹⁹ Jer. 11. ¹⁰⁰ Num. 15.
¹⁰¹ Num. 16. ¹⁰² Josue 7. ¹⁰³ I Reg. 25. ¹⁰⁴ Rom. 2. ¹⁰⁵ Exod. 7. ¹⁰⁶ Act. 7. ¹⁰⁷ Prov. 21. ¹⁰⁸ Eccli. 32.
¹⁰⁹ Psal. 31. ¹¹⁰ Sap. 1. ¹¹¹ I Cor. 3.

rubeum est charitatis inflammatio⁷, argentum candidum, innocentis magistri prædicatio; lapides splendidi, per bona opera fratris illuminatio. Et palmites plantas. Hoc lignum est Christus, qui plantandus est in cordibus nostris. Ipsum enim in tactu lenè, pulchrum visu, ad vescendum suave. Primum in mundana civitate, secundum deposita mortalitate, tertium in æterna felicitate. Primum in patientia; secundum in resurrectionis gloria; de tertio: « Panem angelorum manducavit homo⁸ » in gloria.

Posuerunt me custodem in vineis gentium.

[CARD.] Vineam meam de qua nata sum, scilicet Synagogam, propter suam infidelitatem non custodivi. **16** Quia Virgo beata custodem se dixerat vinearum, ut sciat quis polines sit in vite, et quis extra viam indicari sibi petit a filio de vitibus, quæ sit in grege Domini, quæ sit extra gregem, ne tanquam incerta vegetet et dubia, quibus suas impendat operas. Dicit ergo:

Indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas. ubi cubes in meridie.

[Tuo.] Ac si diceret: Idcirco te tota mente diligo, quia sine gratia tua nihil me virtutis habere posse conspicio. Ipsum etiam pastorem designat, cum dicit, ubi pascas, juxta illud Evangelii: « Ego sum pastor bonus⁹, et inter eas cubo in meridie. Corda enim suorum, ne interiori areseant, memoria supernæ suavitalis reficit, et quasi meridiano fervore igne charitatis accendit. Quia dixerat: « Posuerunt me custodem in vineis¹⁰, » id est ad servandas Ecclesias, animas, conscientias: et non habet unde custodiat, si ipsum cuius sunt ignorat: clamat: *Indica mihi quem diligit anima mea.* In regno apparebit omnibus sicut est¹¹; in exilio quatuor modis apparet. Primo in rebus creatis: « Invisibilia enim a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur¹², » quia in his apparet Dei potentia et sapientia. Secundo sicut apparuit antiquis visibilibus figuris, ut in tyne¹³, nubis¹⁴, columba¹⁵, et in specie angelica, ut Abraham¹⁶. Tertia in carne, in qua « visus est in terris, et cum hominibus conversatus est¹⁷. » Quarto spiritualiter in contemplatione. Hoc modo sponsa desiderat videre eum dicit: *Indica mihi quem diligit anima mea,* et postea videat eum in patria, sicuti est¹⁸, ubi non fastidit aviditas, non se subtrahet suavitas, non fraudabit veritas, non deficiet caritas. Inde præ desiderio clamat: « Anima mea desiderabit te in nocte, sed et spiritum meum in præcordiis meis¹⁹. » Sed interiorum verbum Dei spiritualiter se manifestat inter: quia verbum est non sonans, sed penetrans; non loquax, sed edifax; non auribus obstrepens, sed affectibus blandie. s; facies est non

A formata, sed formans; non perstringens oculos corporis, sed ketificans faciem cordis; grata amorem munere, non colore. Hanc dilectionem querunt aliquando boni, aliquando mali; sed querunt sine differentia, quia inveniunt boni dilectum, non inveniunt mali; et querunt, quia non conveniunt querunt. « Abyssus enim dicit, Non est in me, et mare loquitur, Non est mecum. Sed usque invenitur in terra suaviter viventium²⁰. » Abyssus est profunda curiositas; mare humor sæculi; terra suaviter viventium carnalia voluptas. Non est hic sed « procul et de ultimis finibus preteritum ejus²¹. »

Quatuor sunt sine quibus nemo perveniet et introibit in potentias Domini; Scientia viæ, sumptus, cautela in via contra hostes, dux viæ. Via facit ne erres, sumptus, ne deficias; cautela, ut tibi prævideas, dux deducit et præbet auxilium. Sic recte queris, securus incedis, lætus accedis, et dicitur tibi: « Intra in gaudium Domini tui²². » Locus igitur spectat ad gaudium, via ad compendium, sumptus ad victum, cautela ad documentum, dux ad obsequium. De via ait Salvator: « Ego sum via, veritas et vita²³. » De sumptu: « Quis volens ædificare turrim, non prius computat sumptus qui necessarii sunt²⁴? » De cautela: « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ²⁵. » De ducibus: « Angeli eorum semper vident faciem Patris qui est in caelis²⁶. » Utilis ergo est scientia viæ; quia sunt viæ quæ videntur hominibus rectæ et non sunt, et cautela non quidem mundi, quia « prudentia carnis inimica est Deo²⁷. » Sumptus quoque non de fermento malitiæ et nequitie, sed in azyonis sinceritatis et veritatis²⁸. Est dux habendus, non qui se transfiguratur in angelum lucis²⁹, cujus ductu mors intravit in orbem terrarum³⁰; sed qui sit benevolus, providus, invictus. Benevolus, ut congaudeat; providus, ut consulat; invictus, ut defendat. Primo itaque, videndum est de via, secundo de sumpto, tertio de cautela, quarto de duce. Ad cognitionem viæ hæc tria concurrunt: via, signum, numerus. In via tribuitur compendium, certitudo per signum, mysterii profunditas aperitur per numerum. In via, personam Redemptoris adoro; in signo, instrumentum salutis agnoscō; in numero, causas mysteriorum intelligo. Senarius numerus personam designat hominis, qui sexto die conditus³¹ ejusdem quoque dici est hora sexta reparatus. Via ergo, et numerus, et signum sunt Redemptor, redemptus, modusque redemptionis. Itaque via, Christus est; oryx viæ signum, sed « signum cui contradicebatur³². » Tali via venit ad nos Christus, scilicet aspera subeundo, ut illiceret sibi nos; salutaria docendo, ut instrueret nos; indigna proferendo, ut acquireret nos; pro nobis moriendo, ut redimeret nos. Hanc viam reliquit

⁷ Psal. 77. ⁸ Joan. 10. ⁹ Cant. 1. ¹⁰ I Joan. 3. ¹¹ Rom. 20. ¹² Exod. 3. ¹³ Exod. 13. ¹⁴ Matth. 3. ¹⁵ Gen. 22. ¹⁶ Baruch. 3. ¹⁷ I Joan. 3. ¹⁸ Isai. 26. ¹⁹ Job 28. ²⁰ Prov. 31. ²¹ Matth. 25. ²² Joan. 14. ²³ Luc. 14. ²⁴ Matth. 10. ²⁵ Matth. 18. ²⁶ Rom. 8. ²⁷ I Cor. 5. ²⁸ II Cor. 11. ²⁹ Rom. 5. ³⁰ Gen. 1. ³¹ Luc. 2.

nolis; et ea ambolemus, si non vitæ æqualitate, A similitudine morum, pietatis cultu, imitatione virtutum. Hunc quia non poteramus in sua natura videre, homo apparuit in hominibus, radius in nube, lumen in absconso, affectus in effectu, verbum in carne, divinitas in humanitate. Sequere eum ergo qui pro te palluit in morte, turbatus est in cruce, illitus faciem spatia, cæsus flagellis, arundine caput percussus, in cruce viscera tenas. Si hæc ergo cogites, si loquaris, si corripias, si exhortaris, si doboraris, viam tenes in coelis. In hac via signum est vexillum, et « columna nubis per diem, et columna ignis per noctem ». Exemplar signum est eunti, vexillum præstanti, nubes proficienti, ignis laboranti, exemplar operanti. Signum fugat fallaciam; vexillum armat ad pugnam; nubes præstat umbraculum; ignis lucis obsequium. Exemplar virtutum et operationis spectaculum. In hac via tres sunt mansiones, ut eamus iter trium dierum in deserto. Audi: « Ego sum via, veritas et vita »; et decenter: « In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus ». Hæc tria tribus verbis præmissis competunt. Nam via vivimus, in via movemur, in veritate consistimus. Tres sunt mansiones. Prima sit via, secunda veritas, tertia vita.

De prima mansione. Prima mansio est pœnitentia. Hæc tria habet cœnacula. Primum in abrenuntiatione, secundum in parcimonia, tertium in disciplina. Abrenuntiatio est ex imperio, parcimonia de superfluis, disciplina de necessariis. Abrenuntiatio est res necessitatis, parcimonia res voluntatis, disciplina res libertatis. Ergo disciplina resecat licita et necessaria; parcimonia tollit illicita et superflua; abrenuntiatio, prohibita et peremptoria. Primo damnatur delictum; secundo corrigitur desiderium; tertio cumulat majoris gratiæ meritum. Non autem omnes possunt ascendere superius, quia diversitates sunt euntium, et distinctiones pervenientium, et gradus ascendentium. Cui non est data facultas in secundum aut tertium cœnaculum introire, in primo se colloct humiliter. In primo gradu moretur donec audiat: « Amice, ascende superius ». Si ergo peremptoria peremisti primum cœnaculum primæ mansionis introisti; si rescasti superflua, secundum ascendisti; si conaris etiam necessaria cohibere; et assumptus es in tertium.

Sequitur de secunda mansione, et tribus cœnaculis. Hæc prima est rectitudo operationis. Hæc secunda dicitur puritas meditationis. Non enim sufficit purgari quod foris est, nisi interiora mundentur. Hæc autem fit per custodiam cordis, sicut ait Salomon: « Omni custodia custodi vel serva cor tuum, quia ex ipsa vita procedit ». Hæc custodia tripartito dividitur, quia triplici acie vitiorum animus impugnatur in suis cogitationibus. Impugnatur enim per dulcia, per fallacia, per aspera. Omnis,

inquam, cogitatio sancta cum impetibus succumbit, vel noxia dulcedine læstatur, vel confunditur errore, vel asperitate tentationis dejicitur. Contra tria opponuntur dulcedo, veritas, fortitudo. Dulcedo spiritalis allicit, veritas instruit, fortitudo defendit. Dulcedo generat gaudium; veritas illuminat intellectum; fortitudo ministrat subsidium; gaudium ut ferveas, intellectum ut discutias, subsidium ne succumbas. Multi dulcedinem hanc a Spiritu sancto accipiunt, « sed nesciunt unde veniat, aut quo vadat ». Nesciunt enim utrum ad suam utilitatem, aut detrimentum acceperunt. Quare si dulcedine suscepta, disciplinam veritatis non observatur, patet ingressus errorum, et, sic « Spiritu alienate, tollitur pariter dulcedo. Sic itaque Spiritus sanctus disciplinam effugiet actum, et auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu ». Sic igitur necesse est dulcedinem lumine veritatis accendi, ut pariter gaudeas in dato, et dantis potestatem cognoscas. Sunt autem qui utrumque habent, sed in tentatione fortes non sunt. « Væ his qui perdididerunt sustententiam ». Il sunt « filii Ephraim intendentes, et mittentes arcum, conversi sunt in die belli ». Sunt enim « quasi folium quod vento rapitur », et sicut pulvis quem projicit ventus a facie terræ ». Melius igitur est habere veras quam dulces cogitationes, et melius veras et fortes quam dulces et veras. Ubi ergo hæc tria sunt, ibi est unctio Spiritus sancti; ubi vero non sunt, intervenit illecebra, seductio, levitas. Sit ergo cogitatio dulcis, ut libeat; sit vera, ne seducat; sit fortis, ut contineat. Dulcis sit, ne exasperet, ne conquinet; vera, ut remuneret; fortis, quia nec amabilis potest esse cogitatio, nisi delectet; nec laudabilis, nisi purificet; nec remunerabilis, nisi perseveret. Propter hæc tria dicitur quia Spiritus sanctus scientiam habet vocis, quia facit habere quos implet. Tribus enim vocibus loquitur Spiritus sanctus cogitationibus, et qui scrutator est ejus, fit linguæ illius auditor. Prima est: Accipe quod offertur; dulcis est enim. Secunda: Intellige donum et causam doni quod offertur; altum est enim. Tertia: Custodi donum et intelligentiam doni quod offertur; potentissimum enim est. Prima est infusio dulcedinis, secunda inquisitio veritatis, tertia utriusque horum perseverantia in remuneratione fortitudinis. Tunc autem anima scientiam habet vocis cum in plenitudine unctiōis lætatur, dilatatur, reboratur, dulcetur, fideliter, feliciter, firmiter. Sic mens erudita, spiritus audit loquelam, suscipit præsentiam sentiendo, discutiendo, custodiendo, ne qua seductione fallatur. In primo cœnaculo refleximur de his quæ apponuntur, in secundo discutimus, in tertio laboramus, ut jugis sit delectatio; et certa appositionum comprehensio.

De tertia mansione. Adepta prima mansione,

Exod. 13. ¹ Joan. 14. ² Act. 17. ³ Luc. 14. ⁴ Prov. 4. ⁵ Joan. 3. ⁶ Sap. 1. ⁷ Eccl. 2.
⁸ Psal. 77. ⁹ Job 13. ¹⁰ Psal. 1.

scilicet rectitudine operis, et secunda, scilicet puritate meditationis, accedamus ad tertiam, scilicet sublimitatem contemplationis. Ministrat corpus exteriora, ordinat anima interiora, contemplantur spiritus superiora; sic salvabitur in diem Domini, spiritus, anima, et corpus, si ille sapiat cœlestia, hæc meditetur rationalia, hic in sensibus suis ordinet inferiora. Sunt autem corporales visiones, sunt phantasticæ, sunt intellectuales. Corporales sunt, per quas corpora videntur; phantasticæ, per quas corporum similitudines inspicuntur; intellectus vero est earum rerum quæ dimensionibus carent Rerum intellectualium aliæ sunt, quæ in sui natura sunt sine augmento et diminutione, ut numerus, mensura, pondus. Aliæ quæ temporaliter accidunt et variabilia sunt, ut est fides, spes, charitas; alia, quæ naturaliter decidunt, et variabilia sunt, ut est ratio, ingenium, memoria; alia quæ, si dici potest, sunt sempiterna Dei virtus et divinitas. Trium primorum hæc est ratio. In primis instituitur dispositio, in secundis visitationis inspiratio, in tertiis rationalis cognitio. Dispositio, eorum quæ facta sunt; inspiratio, eorum qui redempti sunt; cognitio, eorum quæ naturalia sunt. In ultimis ornatur natura; in mediis accipitur gratia; in primis consideratur omnium naturaliter vita. In ultimis intelligit anima honorem, quo formata est ad Dei imaginem, qui fecit illam¹⁶; in mediis veneratur gratiam, qua formatur ad similitudinem ejus qui elegit eam; in primis speculatur exemplar, ad quod, et per quod omnia Deus disposuit¹⁶, reformavit et illam. Quarta res quam Deus Trinitas; Tres personæ, Pater, Filius, Spiritus sanctus. Hujus solius contemplatio tam pretiosa est quam rara. Hæc divisio tripartita est. Aliter enim est Deus in seipso; aliter in imagine quam fecit ipse; aliter in creaturis quas fecit ipse. In hac mansionem primum cœnaculum est visio divinæ substantiæ in naturis; secundum, visio in imagine; tertium, visio in seipso. Si ergo illo oculi spirituales eleventur, invenitur dilectus, quantum datur infirmitati nostræ in hoc exsilio. Postmodum autem a beatis plenius invenietur, et videbitur in regno. « Nunc enim filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus autem, cum apparuerit, quoniam similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est¹⁶ » in gloria sua. Igitur juxta primam mansionem videbitur et invenietur Creator. **17** Juxta secundam invenietur amator; juxta tertiam invenietur Salvator, hoc autem fiet quando absorpta fuerit mors in victoria¹⁷. » Quod ubi videbitur, erit nobis perfecta gloria. Sed interim videre ipsam in hoc exsilio, saltem per speculum et in ænigmate¹⁸, est nobis consolatio magna et viæ levamen.

Unde advertendum est quibus modis se nobis

A præsentat in hoc carmino. Ipsum se quatuor faciebus præsentantem advertimus. Aliquando enim instar verecundi sponsi animæ sanctæ secretos petit amplexus et osculis delectatur. Inde clamat illa: *Osculetur me osculo oris sui*. Nunc vero in oleo et unguentis medicum se exhibet, propter teneras et infirmas animas. Inde clamant: *Curremus in odore unguentorum tuorum*. Nunc quasi viator sponsæ simul et adolescentulæ se associat, dulcibus confabulationibus a labore viæ relevat, ut alacres dicant: *Trahe me post te*. Item: « Nonne cor nostrum ardens erat in vobis dum loqueretur vobis in via¹⁹. » Aliquando occurrit quasi prædices paterfamilias, ostensurus divitias suas. Unde: « Veni in hortum meum, soror mea sponsa, mœssi in yrrham meam cum aromatibus meis²⁰. » Et sic introduxit sponsam in æcretis suis. Nec mirum! « Confidit in ea cor viri sui²¹. » Quam redemit inopem, probavit fidelem, amplexatur amabilem. In oculis affectuosum et blandum, in oleo atque unguentis clementem et affluentem visceribus pietatis et compassionis, in via hilarem et affabilem plenum gratiæ et solatii, in ostensione divitiarum largum se remuneratorem demonstrat: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Ait Sponsa: « Vias tuas, Domine, demonstra mihi²², » id est justitiam. Unde alibi: « Deduxit me super semitas justitiæ²³. » Item alius: « Indica mihi, cur me ita judices²⁴. » Tria ista anima curiosa Dei non cessat inquirere, scilicet justitiam, iudicium, locum habitationis gloriæ sponsi, tanquam viam in qua ambulet, cautelam qua ambulet, mansionem ad quam ambulet. De qua Propheta: « Una n̄ petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ²⁵. » Merito hæc tria querit sponsa, ut de forma justitiæ sit formosa, de iudiciorum notitia cauta, de desiderio gloriæ sponsi casta, quia sponsam Domini decet esse pulchram, eruditam et castam. Et hæc ultima petitio petitur a sponsa. In meridie sol est altior, ferventior, splendidior. In illorum cordibus Dominus cubat qui in sublimi sanctitatis proposito manent. In illis pascitur: qui ardore cœlestis desiderii fervent. Ab illis diligitur qui claritate supernæ sapientiæ fulgent. Item, cubat in lecto, qui est pura conscientia; pascitur in cellario cordis, ubi est virtutum affluentia; diligitur in horto spiritualis affectionis, ubi devotionibus quasi verinantibus floribus jucundatur gratia.

Item, triplex est merities, juxta hujus nominis triplicem interpretationem: Primus est claritas contemplativorum qui adhuc laborant in hac peregrinatione; secundus est claritas sanctorum qui exuti a corporibus adhuc sunt in expectatione; tertius angelorum et sanctorum qui videbunt clarius Deum quam secundi, quia facie ad faciem jam celebrata resurrectione. Primus dicitur merities quasi mœ-

¹⁶ Gen. 1. ¹⁷ Sap. 11. ¹⁸ I Joan. 3. ¹⁹ Cor. 15.
²⁰ Psal. 24. ²¹ Psal. 22. ²² Job 10. ²³ Psal. 26.

²⁴ I Cor. 13. ²⁵ Luc. 24. ²⁶ Cant. 5. ²⁷ Prov. 31.

rens dies, quia in ea et moreremur peccata nostra, A et mereremur virtutum incrementa; secundus dicitur meridies quasi medidies, id est media dies, quia claritas ejus clarior est prima, sed obscurior tertia; tertius dicitur meridies quasi mera dies, quia clarior cæteris. Notandum quod pascitur dilectus in nobis delectando, cubat in nobis quiescendo. Pascitur vero in bona voluntate; pascitur in operibus misericordiae; pascitur in castitate. De primo: « Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me Patris »; de secundo: « Esurivi et dedistis mihi manducare »; de tertio: « Qui pascit inter lilia septus » etc.; Item: « Qui pascit inter lilia donec aspiret dies et inclinentur umbræ » Idem cubat in charitativis, cubat in humilibus et quietis, cubat in sanctificatione unitatis. De primo: « Si quis diligit me, sermonem meum servat, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus »; de secundo: « Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos »; de tertio: « In civitate sanctificata similiter requievi » In secundo vero et tertio meridie ab ipso pascemur, et in ipso requiescemus. Unde ipsi pascentur et accubabunt, et non est qui extereat. In primo Abraham cum esset in ostio tabernaculi sui in ipso fervore meridiano, vidit tres angelos et pavit eos sub ilice Mambre, scilicet panibus azymis, id est animæ et corporis castitate, et sobrietate, et lacte, scilicet intentionis simplicitate, et butyro, scilicet devotionis pinguedine, et vitulo saginato, scilicet hilari carnis immolatione. In secundo Jacob in ipso fervore diei, id est in meridie oves adequabat in canalibus ubi ponebat virgulas populeas et amygdalinas, et de platanis coram oculis ovium coeuntium ex parte decorticatis, ut similes fetus conciperent. Jacob est bonus pastor ille qui animam suam posuit pro ovibus suis, et pro grege suo mori dignatus est, ut supplantaret vitia nostra. Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus. Aquæ sunt superna gaudia sanctorum. Unde: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei » Ad illas nos ducit quoties ad contemplanda illa gaudia nos erigit. Ibi ponit virgularum tria genera, ut similes fetus faciamus, id est sanctorum patientiam et humilitatem, Christi charitatem, angelorum puritatem. Primum designatur per virgulas populeas, quia de populo fit unguentum per confusionem quo tumores vulnerum resident. Et hæc est sanctorum humilitas et patientia. Per amygdalinas virgas signatur Christi charitas, quia de eis exprimitur lac ad nutriendum, et est cibus sanativus. Charitas enim peccata sanat, et nutrit parvulos. Per virgas de platanis, puritas angelorum, quia platani fructum non faciunt. Ex parte sunt decorticate, quia

« ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus ».

De hoc triplici meridie respondit David ad Achis: « Ubi prædatus es hodie? At ille: Ad meridiem Judæ, ad meridiem Jerameel, ad meridiem Ceni » Primus est meridies Judæ qui dicitur confessio, in quo prædatur qui videns peccatum suum per confessionem se eripit a diabolo; secundus est meridies Jerameel, in quo prædatur qui per Dei misericordiam ad requiem de hac miseria transfertur per sua opera: Jerameel enim dicitur *miseri cordia Dei*. Est misericordia Dei, qua hic solvitur a peccato. Sed est major misericordia Dei in cælo, qua liberantur animæ ab hoc exsilio. Unde: « Domine, in cælo misericordia tua » Ad meridiem Ceni prædatur, qui hic sic prædatur ut in corpore gloria coram Deo in regno gratuletur. Ceni enim dicitur *nidus meus*, vel *ærarius*, vel *possessio mea*. De primo: « Passer invenit sibi domum et turtur nidum, ubi reponat pullos suos »; de secundo: « Thesaurizate vobis thesauros in cælo »; de tertio: « In terra sua duplicia possidebunt » Tertius meridies dicitur *mera dies*, quia Deus tunc mere, id est pure videbitur quem modo vident religiosi per speculum et in ænigmate, et quatuor modis. Videmus ejus naturam, et nostram dolemus miseriam. Sic vidit Abraham cum dixit: « Loquar ad Dominum meum cum cinis et pulvis » Secundo videmus ejus munditiam, et peccatorum nostrorum respicimus immunditiam, et erubescimus, sicut Isaias: « Væ mihi, inquit, quia vir pollutus labiis ego sum, et hoc postquam vidi Dominum sedentem super solium excelsum » Et Job: « Auditus auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te » Idcirco me reprehendo et ago poenitentiam in favilla et cinere. Tertio videmus ejus divitias, et nostram gemimus pauperiæ. Unde Daniel cum vidisset angelum: « Cecidi, inquit, in terram, nec remansit in me spiritus, nec habui quidquam virium » Et animalia Ezechiel's: « Cum fueret vox super firmamentum quod erat super capita eorum, stabant et subvertebant alas suas » le le. I. humiliantia (sic), post auditas divitias, suam cognoscentia pauperiæ. Quarto videmus eum quasi facie ad faciem, cum videmus eum misericordem, et de salute nostra sollicitum, sicut Jacob vidit: « Vidi, inquit, Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea » Ecce meridies in quo Joseph comesturus est panem cum fratribus suis, id est Christus, sicut promisit. « Vos estis, inquit, qui permansistis mecum in tentatione, et ego disposui vobis regnum ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo » Joseph *augmentum* interpretatur. Christus enim augmentatus est in nostra corruptione, ætate et sapientia; in resurrectione, in immortalitatis gloria; in

²⁰ Joan. 4. ²¹ Matth. 25. ²² Cant. 7. ²³ Cant. 2. ²⁴ Joan. 14. ²⁵ Isai. 66. ²⁶ Eccli. 24. ²⁷ Gen. 18. ²⁸ Gen. 30. ²⁹ Joan. 10. ³⁰ Psal. 78. ³¹ Psal. 45. ³² I Cor. 15. ³³ I Reg. 27. ³⁴ Psal. 35. ³⁵ Psal. 83. ³⁶ Matth. 6. ³⁷ Isai. 61. ³⁸ I Cor. 13. ³⁹ Gen. 18. ⁴⁰ Isai. 6. ⁴¹ Job 42. ⁴² Dan. 10. ⁴³ Ezech. 1. ⁴⁴ Gen. 32. ⁴⁵ Luc. 22.

ascensione, exaltatione, in Patris dextera: in generali resurrectione, cum ad eum colligetur militans Ecclesia. Talem optat videre in hac peregrinatione sponsa cum dicit: *Indica mihi quem diligit anima mea.* Quia sine visione ejus, de facili potest deviare.

Ne incipiam vagari post greges sodalium tuorum.

[Tho.] Sodales possunt appellari hæretici, in eo quod nominis ejus vel confessionem vel mysteria circumferant. Sodales quoque ejus dicuntur quilibet fideles quamvis mali, schismatici, fures, mercenarii, Simoniaci, et cæteri tales: quorum greges vagando imitatur, quicumque pravis eorum vel dogmatibus vel operibus se conformat, ignorans quid de eis Deo placeat vel displiceat. Idcirco sponsa se illuminari petit illa meridiana luce, quam sursum inhabitat dilectus, quia omne datum optimum et omne donum perfectum deorsum est descendens a Patre luminum⁵². Ubi est meridies incommutabilis. Tria dicuntur genera sodalium Christi. Nomine non numine, numero non merito, corpore non mente. Primi sunt hæretici, secundi schismatici, tertii male viventes Catholici. Vel Christus dicitur habere sodales, scilicet virtutes. Sed quia vitia se palliant, honestate virtutum, hanc timet vagationem. Nam insidiæ prudentiam, temeritas fortitudinem, contumacia libertatem, inquietudo strenuitatem, pigritia morum gravitatem simulat. Vagatio autem plures habet exitus, scilicet cogitationis, locutionis, operationis. De vagatione cordis ait David: « Cor meum dereliquit me⁵³. » De vagatione locutionis Salomon: « In manibus linguæ mors et vita⁵⁴. » Et Jacobus: « Linguam nullus hominum domare potest⁵⁵. » De vagatione operum Isaias: « Manus dissolutas et genua debilia roborate⁵⁶. » Isti sicut Cain⁵⁷ vagi sunt, per inordinatam concupiscentiam; profugi, per peccatricem conscientiam. Inde apte competit eis quod dixit Cain: « Quicumque invenerit me, occidet me⁵⁸. » Mentem enim divino desertam consilio, quæcumque tentatio impetierit, subvertit. Item, hæretici faciunt vagari greges suos dogmate, schismatici conspiratione, male viventes Catholici exemplo conversationis malæ. Primi greges sequuntur in fidei errorem, secundi, in pacis turbationem, tertii, in morum dissolutionem. Figurant primorum, id est hæreticorum tenet Ismael qui separatus est ab Isaac fratre suo, cum quo ludebat, ut aiunt, aliter quam oporteret⁵⁹. Dicitur enim quod eum cogebat adorare idola sua; secundorum, id est schismaticorum, figuram tenet Cain, qui primus pacem turbavit occidendo fratrem suum⁶⁰; tertiorum, id est male viventium, tenet figuram Dinæ filia Jacob quæ egressa est de castris Israel, ut videret mulieres regionis, et rapuit eam Sichem filius Emor, et corrupit⁶¹. Alii tres vagi dicuntur secundum triplicem hujus nominis interpretationem.

A Primus dicitur vagus, quasi varia agens, scilicet corrumpendo unitatem fidei. Secundus, id est schismaticus, dicitur vagus, id est vas agons, dum agonibus suis turbat pacem. Tertius, id est male vivens Catholicus, dicitur vagus, id est vana gustans, dum cogitatione, locutione, operatione, mundi grastat vanitatem. Item, scio quid dixerit, demones merito dici sodales, eo quod se transfigurent in angelum lucis⁶², quos non ignoramus suis versutis homines decipere, et sæpe greges Christi in suos greges transferre, et subs facere. Propterea antiqui Patres clamabant magno desiderio, ut oriretur eis Sol justitiæ, sic: Oriens splendor lucis æternæ et Sol justitiæ, veni; et illumina sedentem in tenebris et umbra mortis.

B Tres nobis occurrunt longe dissimiles: Diabolus, Adam, Christus. Primus fuit initium culpæ, secundus humanæ miseræ, tertius redemptionis et gratiæ. Primus enim fuit corruens, secundus habitator lucis æternæ, tertius elevans. Primus ascendit solem malitiæ, secundus sensit solem tribulationis et angustiae, tertius Sol est justitiæ. Primus perdidit claritatem angelicæ cohortis, secundus descendit in caliginem miseræ sortis, tertius venit illuminare sedentem in tenebris et umbra mortis⁶³. Primus itaque diabolus corruit tripliciter: corruit de cælo, corruit in mundo, corruit in inferno. Primò propter superbiam; secundo propter Christi victoriam; tertio cadit in gehennam. Hunc triplicem casum commemorat Isaias sic: « Quomodo cecidisti, Lucifer, de cælo, qui mane oriebaris⁶⁴; » ecce primum. « Corruisti in terram qui vulnerabas gentes⁶⁵; » ecce secundum. Et passo post ait: « Usque in infernum detraheris⁶⁶, » ecce tertium.

C Primo itaque docet nos non superbo, ne peccemus in Deum; secundo non invidere, ne peccemus in proximum; in tertio non esse in nobis obstinatos, ne descendamus in infernum. Iste fuit raptor lucis internæ. Hæc est ratio humana illuminata a Deo tripli ratione, scilicet scientiæ, intelligentiæ et sapientiæ. Scientiæ, qua usus rerum temporalium I S discernuntur; intelligentiæ, qua de invisibilibus philosopharetur; sapientiæ, qua Deus cognosceretur et amaretur. Hæc sunt tria luminaria. De quibus dictum est: « Fecit Deus duo magna luminaria, luminare majus, ut præset diei, et luminare minus ut præset nocti, et stellas⁶⁷. » Sed diabolus scientiam rapuit quando fecit ut Adam converteret usum in abusum, intelligentiam in ignorantiam, sapientiam in oblivionem Dei. Ad scientiam instruebat Tobias filium suum sic: « Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; et si exiguum, etiam illud stude libenter impertiri⁶⁸; » et: « Qui bene ministraverit, gradum bonum sibi acquirat⁶⁹. » Ad intelligentiam David: « Et nunc, reges, intelligite, erudimini, qui judicatis terram⁷⁰. » Et Dominus discipulis:

⁵² Jac. 1. ⁵³ Psal. 39. ⁵⁴ Prov. 18. ⁵⁵ Jac. 3. ⁵⁶ Isai. 53. ⁵⁷ Gen. 4. ⁵⁸ Ibid. ⁵⁹ Gen. 21. ⁶⁰ Gen. 4. ⁶¹ Gen. 34. ⁶² II Cor. 11. ⁶³ Luc. 4. ⁶⁴ Isai. 14. ⁶⁵ Ibid. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ Gen. 1. ⁶⁸ Tob. 4. ⁶⁹ I Tim. 3. ⁷⁰ Psal. 2.

« Nunquid et vos adhuc sine intellectu estis ⁷¹. » Ad sapientiam Apostolus : « Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram ⁷². » Ecce quomodo est diabolus raptor lucis internæ. Sequitur quomodo accendit solem malitiæ. Iste sol malitiæ, nimis inflamat, graviter exsiccatur, importune illuminat, inflamat tentatione, exsiccatur devotione, illuminat ostentatione. Contra primum promittit nobis David sic : « Per diem sol non uret te neque luna per noctem ⁷³. » Ad secundum spectat illud semen evangelicum de quo Dominus ait : « Orto sole exsiccatur est, quia non habebat humorem ⁷⁴. » De tertio Job : « Si vidi solem, cum fulgeret, et lunam incedentem clare ⁷⁵. » Per hunc solem ipse diabolus perdidit claritatem angelicæ cohortis. Contra enim quod peccavit per superbiam in Deum, « Christus exinanivit semetipsum ⁷⁶, » et exemplo ejus ne peccemus in proximum. Alioqui « expedit nobis ut mola asinaria suspendatur in collo nostro et demergatur in profundum ⁷⁷. » Nec simus obstinati sicut ipse, quia Dominus « gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, et paravit illum ⁷⁸, » ut tales « mittat in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium ⁷⁹. » Ecce quod primus, id est diabolus fuit corruens.

Sequitur quod homo primus fuit moriens per ipsum. Unde in Apocalypsi : « Nomen illi mors ⁸⁰. » Moritur ergo homo temporaliter; moritur spiritualiter et utiliter; moritur spiritualiter et damnabiliter. Primo moritur generali moriendi lege; secundo moritur culpæ, tertio justitiæ. Primam Christus suscepit, secundam docuit, tertiam damnavit. De prima frequenter auditur in Genesi : « Vixit tot annis et mortuus est ⁸¹. » De secunda : « Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo ⁸². » De tertia : « Anima quæ peccaverit ipsa morietur ⁸³. » Diabolus, qui corruens fuit irremediabiliter; homo vero moriens reparabiliter. Venit Christus oriens, non ut ille, sed iste revisceret misericorditer. Ille fuit raptor lucis internæ; iste habitator lucis æternæ. Propter hoc venit splendor lucis æternæ; lux æterna quam habitat homo, plena est miseris ⁸⁴. Habet enim interruptionem, habet tentationem, habet deceptionem : interruptionem, interpolatione noctium; tentationem, quia occurrit turba concupiscibilium; deceptionem, quia humanum sæpe fallitur iudicium. Per primum igitur deficit; per secundum interficit; per tertium adversitatis inquisitionem non sufficit. Contra primam petebat qui dicebat :

*Lumenque nox spirat novum,
Quod nulla nox interpolet,
Fideque jugi luceat.*

Contra secundam David : « Tu illuminas lucernam

A meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas; quoniam in te eripiar a tentatione ⁸⁵. » Contra tertiam ait idem : « Emitte lucem tuam et veritatem tuam ⁸⁶, » id est veram lucem tuam, quia nostra vana est. Hæc tria conspiciens, dicebat Job : « Quare data est misero lux, et vita iis qui in amaritudine animæ sunt, qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum ⁸⁷. » Primus accendit solem malitiæ. Iste vero sentit solem tribulationis et angustiae. Iste sol accendit æstus carnalium tentationum, molestias persecutionum, vitæ tædium. Primum trahit ad maculam, secundum ad impatientiam, tertium ad acidiam. De primo dicitur in lege : « Qui pollutus fuerit nocturno somnio, non revertatur in castra usque ad solis occasum ⁸⁸, » id est cessationem tentationum. In figura secundi : « Sol exarsit super caput Jonæ prophætæ ⁸⁹. » Unus et impatiens factus est. In figura tertii : Sol calefecit caput pueri filii Sunamitis, qui clamabat : « Caput meum doleo ⁹⁰. » Hæc tria sensit Elias cum esset sub junipero ⁹¹ : tentationem carnis fugiebat, cum fugeret a facie Jezabel ⁹²; persecutionem per aculeos juniperi; tertium cum peteret animæ suæ ut moreretur. In ortu solis justitiæ mundus rejuvenescit; in splendore reflorescit; apparente sole recalescit. Rejuvenescit emergente rerum novitate; reflorescit explosa rerum varietate; recalescit, expulsa noctis frigiditate. Ecclesia quippe renovatur in Christi incarnatione; reflorescit in resurrectione; recalescit in ascensione : in Incarnatione, peccatorum indulgentia; in resurrectione, lætitia; in ascensione, missa septiformis Spiritus gratia. De primo : Ecce veniet propheta magnus, et ipse renovabit Hierusalem. Et : « Vidi civitatem sanctam Hierusalem novam ⁹³. » Et angelus : « Ecce nova facio omnia ⁹⁴. » De secundo : « Florebit amygdalus, et impinguabitur locusta, et dissipabitur capparitis ⁹⁵. » « Et vidi fortem angelum descendentem de cælo, et tota terra illuminata est gloria ejus ⁹⁶. » De tertio : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat? ⁹⁷ » Unde : « Stetit angelus juxta aram templi habens thuribulum aureum in manu sua : et implevit illud de igne altaris, et misit in terram ⁹⁸. »

Notandum quod sol iste oritur de nobis; oritur in nobis, oritur pro nobis. De nobis corporaliter, in nobis spiritualiter, pro nobis causaliter. Temporaliter et corporaliter, unde sustinuit mortis defectum; spiritualiter, inspirando sui amoris affectum; causaliter, quia ortus ejus fuit causa ut consequeremur salutis effectum. De primo : « Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur ⁹⁹. » De secundo : « Ortus est sol et congregati sunt, et in cubilibus suis collocabuntur ¹⁰⁰. » Congregabu-

⁷¹ Matth. 13. ⁷² Coloss. 3. ⁷³ Psal. 120. ⁷⁴ Matth. 13. ⁷⁵ Job 31. ⁷⁶ Philipp. 2. ⁷⁷ Matth. 18. ⁷⁸ Psal. 7. ⁷⁹ Matth. 22. ⁸⁰ Apoc. 6. ⁸¹ Gen. 5. ⁸² Coloss. 3. ⁸³ Ezech. 18. ⁸⁴ Job 14. ⁸⁵ Psal. 47. ⁸⁶ Psal. 42. ⁸⁷ Job 3. ⁸⁸ Deut. 25. ⁸⁹ Jon. 4. ⁹⁰ IV Reg. 4. ⁹¹ III Reg. 19. ⁹² Ibid. ⁹³ Apoc. 21. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Eccle. 12. ⁹⁶ Apoc. 18. ⁹⁷ Luc. 12. ⁹⁸ Apoc. 8. ⁹⁹ Eccle. 1. ¹⁰⁰ Psal. 105.

tur in unitatem fidei¹, et collocabuntur in cubilibus cordium suorum requiescentes in bona conscientia. De tertio : « Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ². » Idem quoque est creator lucis externæ, inspirator lucis internæ, splendor lucis æternæ : lucis externæ ad visionem et usum creaturarum ; lucis internæ ad salutem animarum ; lucis æternæ ad gloriam beatorum. De primo dixit : « Fiat lux, et facta est lux³. » De secundo : « In luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ⁴. » Sagittæ istæ sunt varii motus charitatis in corde. Lux earum est spiritus intelligentiæ. De tertio : Lux perpetua lucebit sanctis tuis, Domine⁵. Item de Deo dicitur quod « solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem⁶. » Primam videmus in nativitate ; secundam per speculum et in ænigmate ; tertia videbimus in veritate. Prima est sub sole ; secunda in sole ; tertia supra solem. De prima : « Vidi, ait Salomon, cuncta quæ sunt sub sole, et ecce omnia vanitas⁷. » De secunda : « Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem⁸. » De tertia : « Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum⁹. » Hujus lucis Christus est splendor, dum, fulgentibus ejus miraculis, hanc esse superius insinuat. Dicitur quoque Christus sol justitiæ¹⁰. Hæc justitia tribuit, distribuit, retribuit. Tribuit dona gratuita, distribuit donata, retribuit præmia meritis. De primo : « Desiderium cordis ejus tribuisti ei¹¹. » De secundo : « Distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera¹². » Et Apostolus : « Si distribuero omnes facultates meas in cor pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest¹³. » De tertio : « Retribue servo tuo ; vivifica me, et custodiam sermones tuos¹⁴. » Prima, Deus « justificat impium¹⁵, » secunda, « dividit singulis prout vult, utpote genera linguarum, interpretationes sermonum¹⁶. » Tertia, reddet Deus mercedem laborum sauctorum suorum¹⁷. Prima est sol justitiæ, quia lucet in corde religioso ; secunda lucet mundo ; tertia lucebit in judicio. Prima educit hominem de tenebris culpæ ; secunda de tenebris ignorantie ; tertia de umbra mortis mundanæ miserie.

Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

[CARD.] Ac si dicat : O fili mi, quem affectu speciali diligit anima mea, indica mihi *meridie*, hoc est in pleno lumine et manifesta cognitione, *ubi pascis*, hoc est ubi pastoris implet officium, et *ubi cubas*, hoc est ubi oves cubare facias, sicut tu dicis per Ezechiel : « Ego pascam oves meas, et ego accubare eas faciam¹⁸. » Et de pastoris officio, quod exercet, subdit : « Quod perierat requiram, et quod abjectum fuerat reducam, et quod contra-

Actum fuerat alligabo, et quod infirmum erat consolidabo, et forte et pingue custodiam¹⁹. » Vel sic : *Indica mihi ubi pascis* : ubi videlicet tu cibas populum tuum « pane vitæ et intellectus, et potas aqua sapientiæ salutaris²⁰, » quod totum sit in Ecclesia fidelium. *Indica mihi ubi cubas*, hoc est in quorum mentibus requiescas, quia « vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos, Filius autem hominis vix habet ubi caput reclinet²¹. » Hæc autem omnia tam sollicitè requiro, ne eorum cognitione et discretione non habita, ego tanquam dubia et incerta, quibus sollicitudinem maternæ custodiæ debeam impendere, *incipiam vagari* et operas meas expendere *post vagos greges*, non tuos, sed *sodalium tuorum*. Sodalium autem Christi dicit hæreticos, qui oves de Christi grege furantur, et eas vagas et erroneas per errores deducunt et devia.

Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum, et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum.

[Tno.] Ac si dicret dilectus : Quid quereris quasi in tentatione a me possis relinqui, et te in custodienda vinca nostra persecutionibus denigratam quam jam pulchram baptismate feci, et pulchriorem tribulationum examine reddendam disposui. Si vero hæc ignoras, nec reminisceris quia nemo « coronabitur nisi qui legitime certaverit²², » *egredere* a meo consortio, *et abi post vestigia gregum*, id est varios errantium actus : mutare, *et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum*, hoc est perditos nutri audiores, secuta insipientium doctrinæ magistrorum. Te namque meos agnos pascere jussi verbo doctrinæ et pro eis adversa pati et etiam mori. Si igitur ignoras te hac conditione mihi desponsatam, *tuos hædos pasce* erraticis et aliorum magistrorum doctrinis. Quia dixerat : *Indica mihi quem diligit anima mea*, volebat provehi ad Dei contemplationem, ad quam venire non poterat nisi prius haberet sui cognitionem. Ad eam querendam hic invitatur cum dicitur : *Si ignoras te, o pulcherrima*, etc. Tribus modis ad nostri cognitionem redimus : Uno, quando peccata nostra ad memoriam reducimus, et quam deformes in eis fuimus retractamus. Inde David : « Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ²³. » Et inde ait Paulus : « Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei²⁴. » Secundus modus est, quando miseriam nostram recogoscimus, dicentes cum Apostolo : « Infelix ego sum, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? »²⁵ Prima nos humiliat ex memoria iniquitatis ; ista nos contristat, ex conditione præsentis infelicitatis ; illa submissos,

¹ Ephes. 4. ² Malach. 4. ³ Gen. 1. ⁴ Habac. 3. ⁵ Psal. 129. ⁶ I Tim. 6. ⁷ Eccle. 1. ⁸ I Cor. 13. ⁹ Joan. 4. ¹⁰ Malach. 4. ¹¹ Psal. 20. ¹² Psal. 47. ¹³ I Cor. 13. ¹⁴ Psal. 118. ¹⁵ R m. 4. ¹⁶ I Cor. 12. ¹⁷ Sap. 10. ¹⁸ Ezech. 34. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Eccli. 15. ²¹ Matth. 8. ²² II Tim. 2. ²³ Psal. 37. ²⁴ I Cor. 15. ²⁵ Rom. 7.

hæc sollicitos reddit. Nec mirum cum se videat homo periculis circumfusum, dæmonum ludibriis obnoxium, hominum perversorum subjectum opprobriis, fraudulentorum patere insidiis, tentationibus fatigari, prosperitatibus impelli, adversitatibus ad lethalem tristitiam impelli vel perurgeri. Tertius modus est cum dignitatem illam qua sumus ad Dei similitudinem et imaginem conditi²⁶ contemplamur. Ab hac contemplatione animam negligentem longe peregrinantem Propheta arguit sic: « Quid est Israel quod in terra inimicorum es? Inveterasti in terra aliena, commoratus es, vel connumeratus es cum mortuis, deputatus es cum iis qui in inferno sunt²⁷. » Terra namque nostra memoria est nostri Creatoris, in qua semina fidei et morum seminamus, et ex ea fructum contemplationis divinæ et æternæ beatitudinis metimus. Aliena terra quæ inimicorum est, *oblivio Dei* dicitur. In terra ergo inimicorum est, qui peccando Deum obliviscitur. Inveterascit in terra aliena, quando peccatum in consuetudinem trahitur. Commoratur cum mortuis, quando in actu delectatur. Cum his qui in inferno sunt deputatur, cum magnitudine peccati in desperationem ducitur.

Ut autem anima sui decoris cognitionem habeat, hæc tria consideranda sunt. Dignitas, scientia, virtus. Dignitas, qua se præstare cæteris animalibus gaudeat; scientia, qua eandem dignitatem se habere, et a se non habere sciat vel cognoscat; virtus, qua Deum ad cuius imaginem facta est²⁸, quærere, et invento adhærere contendat. Si hæc ignorat anima, non se cognoscit, sed abit *post vestigia gregum*, id est cogitationum mundi, vel *gregum*, id est animarum seductarum. De quibus dictum¹⁹ est superius. *Juxta tabernacula pastorum*, inquit. Tabernacula sunt transeuntium; domus vero manentium. Tabernacula igitur sunt delectationes mundi, quæ transeunt; vel corpora nostra voluptatibus vacantia. Horum pastores sunt qui bene pascunt ea, vel exemplo suo ad hoc alios invitant. Juxta eos pascuntur hœdi, id est lascivi motus. Vel pastores sunt hæresiarchæ, juxta quorum tabernacula, id est conventicula pascuntur hœdi, id est peccatores. « Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus²⁹. » Duo ignoravit, scilicet se esse lutum, et in hoc comparatus est jumentis; ignoravit et Dei iudicium, quo punitur homo, non bestia. Hic ergo abit *post vestigia gregum*. Primum est recedenti animæ a Deo ignorare se, ignorare Dei iudicium³⁰; secundum est egredi de spiritu ad carnis vitia, de bonis animi ad sæcularia desideria, de interna requie mentis ad mundi strepitum et onera; tertium est ire *post gregum vestigia*, quia qui modo comparatur jumento in lascivia, erit deterius jumento in pœna. Ad hanc sui cognitionem

A pertinet quod « Moyses fecit labrum æneum de speculis mulierum quæ excubabant ad ostium tabernaculi³¹. » Sanctæ mulieres sunt sanctæ animæ, quæ excubant ad ostium tabernaculi, id est ad contemplationem patriæ cœlestis, quæ est tabernaculum beatorum. Unde: « Introibimus in tabernaculum ejus³². » De speculis earum, id est de contemplationibus earum, fecit labrum æneum, in quo lavabantur sacerdotes, id est affluentiam lacrymarum de contemplationibus aggregavit. De his autem speculis in sequentibus dicitur plenius; de his contemplatoribus ait Salomon: « Semita justorum quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem³³. » Est semita seductorum, est semita impiorum, est semita justorum. Prima quasi lux splendens excedit, secunda quasi lux blandiens incidit, tertia quasi lux splendens procedit. Prima falsam promittit requiem; secunda allicit per mundi speciem; tertia crescit usque ad perfectum diem. De prima: « Fiat Dan coluber in via; cerastes in semita³⁴. » Et Job: « Considerate semitas Theman³⁵. » Theman dicitur *auster*, scilicet vitæ dissolutio. Saba *rete*, id est deceptio. Hæc excedit. Inde: « Noti esse minus justus³⁶. » Hæc quasi lux fallens falsam promittit requiem, quando angelus Satanae transfiguratur se in angelum lucis³⁷. De secunda: « Semita impiorum tenebrosa³⁸. » His occurrit Dominus sic: « Sepiam viam tuam spinis; et sepiam eam maceria, et semitas tuas non invenies³⁹. » Hæc incidit quasi lux blandiens. « Væ iis, qui putant tenebras lucem, et lucem, tenebras⁴⁰. » Hæc lux non est manens. Inde in Job: « Auferetur ab impiis lux sua⁴¹. » Hæc lux est sæculi hujus quæ allicit, quia filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua⁴². Ii claudicaverunt a semitis suis. Nunc ergo revertantur ad semitam justorum.

Sed est justus qui ex fide vivit⁴³, et est justus qui quasi leo confidit⁴⁴. Primus a terrenis se erigit, secundus subditum corrigit, tertius vehementer dirigit. Primus rectam ingreditur semitam, secundus despicit mortem subitam, tertius ad veram suspirat vitam. Primum deducit Dominus per semitam mandatorum, ostendit primum bonorum, dat scientiam ad discretionem bonorum et malorum. Inde dicitur: « Justum deduxit Dominus per vias rectas⁴⁵, » ecce primum; « et ostendit illi regnum Dei⁴⁶, » ecce secundum; et dedit illi scientiam sanctorum⁴⁷, ecce tertium. De primo: « Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum⁴⁸. » Item: « Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui⁴⁹. » Secundum quærebat quæ dicebat: « Indica mihi quem diligit anima mea: ubi pascas, ubi cubes in meridie⁵⁰. » Et Moyses: « Ostende mihi teipsum⁵¹. » De scientia: « Scientiam Dei volui plus quam holocaustum⁵². » Ac si diceret: « Si

²⁶ Gen. 1. ²⁷ Baruch. 3. ²⁸ Gen. 1. ²⁹ Psal. 48. ³⁰ Gen. 40. ³¹ Job 6. ³² Eccle. 7. ³³ Il Cor. 11. ³⁴ Luc. 16. ³⁵ Habac. 2. ³⁶ Prov. 8. ³⁷ Offic. Eccl. Cant. 1. ³⁸ Exod. 33. ³⁹ Ose. 6.

⁴⁰ Isai. 28. ⁴¹ Exod. 38. ⁴² Psal. 431. ⁴³ Prov. 4. ⁴⁴ Prov. 4. ⁴⁵ Ose. 2. ⁴⁶ Isai. 5. ⁴⁷ Job. 38. ⁴⁸ Ibid. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Isai. 26. ⁵¹ Psal. 418. ⁵²

seiret paterfamilias qua hora sur veniret in nocte, non sineret perfodi domum suam ⁵². » Secundus justus non timet mortem subitam; videt enim paratum refugium. Dat Deus maturitatem ad consilium, vitam immaculatam in exemplare auxilium. De primo: « Justus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit ⁵³. » De secundo: « Senectus venerabilis est non diuturna neque numero annorum computata ⁵⁴. » De tertio: « Ætas senectutis vita immaculata ⁵⁵. » Tertius jam se gaudet esse in Dei protectione, in munere ab inferni afflictione, in pacis futurum delectatione. De primo: « Justorum animæ in manu Dei sunt ⁵⁷. » de secundo: « Et non tanget illos tormentum malitiæ ⁵⁸. » de tertio: « Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace ⁵⁹. » Isti sunt tres magi. Primus offert myrrham, secundus thus, tertius aurum ⁶⁰. Myrrham, scilicet amaritudinem satisfactionis; thus odorem bonæ opinionis; aurum splendorem supernæ illustrationis. Primus ait: « Manus meæ distillaverunt myrrham, et digiti mei pleni myrrha probatissima ⁶¹. » Nec mirum, quia « fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi ⁶². » Secundis, dicitur: « Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris ⁶³. » Nec mirum, quia dilectus meus sicut « quasi redolens thus in diebus ætatis ⁶⁴. » Pro tertiis dicitur: « Refulsit sol in clypeos aureos et æreos, resplenduerunt montes ab eis ⁶⁵. » De dilecto enim dicitur: « Caput ejus aurum optimum ⁶⁶. » Primus ergo Deum orat; secundus Deum adorat; tertius regem honorat. Primus in spe, secundus in fide, tertius in charitate. Primo dicitur: « Subditus esto Domino, et ora cum ⁶⁷. » pro secundo in Apocalypsi angelus ad Joannem: « Dominum adora ⁶⁸. » pro tertio: « Honor regis judicium diligit ⁶⁹. » In primo redemptorem, in secundo justificatorem, in tertio reparatorem. Primus ergo vadit semitam duram, secundus semitam rectam, tertius semitam pacificam. Primus enim ambulat in defectu; secundus in profectu; tertius in affectu. De primo: « Propter verba laborum tuorum ego custodivi vias duras ⁷⁰. » de secundo: « Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum ⁷¹. » de tertio: « Viæ ejus viæ pulchræ et omnes semitæ ejus pacificæ ⁷². » Primus suam plangit negligentiam, secundus in virtutibus multam habet vigilantiam, tertius in amore servando multam adhibet diligentiam. Primus suam conficitur turpitudinem; secundus comitem habet sollicitudinem; tertius offert Deo devotionis pinguedinem. De primo: « Justus in principio accusator est sui ⁷³. » de secundo: « Justus cor suum tradit ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum ⁷⁴. » de tertio: « Oblatio justi impinguit altare ⁷⁵. » Primus offert manus suum ad pedes Christi; secundus ad manus;

A tertius ad pectus. Primus in propitiatorio, secundus in tabernaculi rectorio, tertius in aureo Salomonis reclinatorio. Primus inveniet remissionem, secundus consolatoris refectionem, tertius pacem et devotionem. Primus dicit: « Deus, propitius esto mihi peccatori ⁷⁶. » pro secundo dicitur Eliæ: « Surge, comede, grandis enim tibi restat via ⁷⁷. » et sponsa: « Comedite, amici, et inebriamini, charissimi ⁷⁸. » Pro tertio: « Ego dormio et cor meum vigilat ⁷⁹. » Primum accipit ad pedes Domini Maria Magdalene ⁸⁰; secundum apostoli in cœna ⁸¹, tertium super pectus Domini recumbens evangelista Joannes ⁸².

Quilibet istorum est quasi semita justi, quæ quasi lux splendet. Lux ista triplex est: Est enim lux quæ Christum nuntiat; est quæ ad Christum ducit; est quæ Christum glorificat. Nuntiat venientem, deducit ad subvenientem, glorificat in Christo pervenientem. Pro prima cantatur: « Lux fulgebit hodie super nos ⁸³. » pro secunda: « In luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ ⁸⁴. » Pro tertia: « Lux perpetua lucebit sanctis tuis, Domine ⁸⁵. » Inde tres luces apparuisse pro Christo legimus. Prima pastoribus in nativitate, quia « claritas Dei circumfulsit illos ⁸⁶. » secunda in stellæ apparitione. Unde: « Stella sicut flamma coruscat ⁸⁷. » tertia in transfiguratione. Inde: « Refulsit facies ejus sicut sol ⁸⁸. » Per primam apparuit Christi humanitas, per secundam benignitas, per tertiam veritas. Humanitas, per quam diaboli minuit potestatem; benignitas, per quam nostram relevavit infirmitatem; veritas, per quam suam ostendit felicitatem. In primo nostram assumpsit miseriam; in secundo suam fecit nobiscum misericordiam; in tertio nos ad angelorum sublevabit excellentiam. De prima luce dicitur: « Lux in tenebris lucet ⁸⁹. » de secunda: « Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ⁹⁰. » de tertia: « Et vita erat lux hominis ⁹¹. » Per primam ergo liberati a diabolo sumus lætificati, per secundam a Christo empti, per tertiam erimus exaltati. De prima: « Lux orta est justo, et rectis corde lætitia ⁹². » Unde legitur: « Erat civitas parva et pauci viri in ea, et rex potens obsedit eam: et inventus est vir unus pauper in ea, qui liberavit eam super sapientiam, et postea nemo recordatus est illius ⁹³. » Civitas hæc mundus est, in quo Christus natus est. Unde: « Et homo natus est in ea ⁹⁴. » et: « Ille liberavit pauperem a potente, et pauperem cui non erat adjutor ⁹⁵. » Pro hac dicitur: Lux de luce apparuisti, Christe. Christus dicitur unctus; ipse enim ungit nos. Inde: « Oleum effusum nomen tuum. » Hac luce apparuit benignitas. « An nescis quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit ⁹⁶. » De tertia: « Ecce Dominus venit, et om-

⁵² Luc. 12. ⁵³ Sap. 4. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Ibid. ⁵⁷ Sap. 3. ⁵⁸ Ibid. ⁵⁹ Ibid. ⁶⁰ Math. 2. ⁶¹ Cant. 2. ⁶² Cant. 1. ⁶³ Cant. 4. ⁶⁴ Eccli. 50. ⁶⁵ I Machab. 6. ⁶⁶ Cant. 5. ⁶⁷ Psal. 36. ⁶⁸ Apoc. 22. ⁶⁹ Psal. 38. ⁷⁰ Psal. 16. ⁷¹ Isai. 26. ⁷² Prov. 5. ⁷³ Prov. 18. ⁷⁴ Eccli. 39. ⁷⁵ Eccli. 35. ⁷⁶ Luc. 15. ⁷⁷ II Reg. 29. ⁷⁸ Cant. 5. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Luc. 10. ⁸¹ Math. 26. ⁸² Joan. 2. ⁸³ Offic. E. cles. ⁸⁴ Habac. 3. ⁸⁵ Offic. Eccles. ⁸⁶ Luc. 2. ⁸⁷ Offic. Eccles. ⁸⁸ Math. 17. ⁸⁹ Joan. 1. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Ibid. ⁹² Psal. 96. ⁹³ Eccli. 9. ⁹⁴ Psal. 86. ⁹⁵ Psal. 71. ⁹⁶ Rom. 2.

nes sancti ejus cum eo, et erit in die illa lux magna
 77. » Hæc lux facit perfectum usque ad quod crescit
 semita justorum. Sed notandum quod est dies factus,
 et est dies infectus, et est dies refectus, et est dies
 perfectus. Primus fuit gratiæ infusio, secundus de
 peccato confusio, tertius Christi incarnatio, quartus
 gloriæ exhibitio. Primum enim Deus inspiravit, se-
 cundum peccatum obscuravit, tertium reparavit,
 quartum Deus ab æterno justis præparavit. De primo:
 « Erit lux diei unius, sicut lux septem dierum 78, »
 scilicet septem donorum Spiritus sancti, quæ in
 Adam fuerunt; de secundo: « Pereat dies in qua
 natus sum 79, » et: « Diem hominis non desideravi,
 tu scis 80; » et: « Dies mei sicut umbra declina-
 verunt 81; » de tertio: « Abraham exultavit ut vi-
 deret diem meum: vidit et gavisus est 82; » de quarto
 in hoc loco. Item: « Et thronus ejus sicut dies
 cœli 83, » in qua « videbitur Deus deorum in Sion 84. »
 Ad quam nos perducatur ipse Christus Jesus, « cui
 est honor et gloria in sæcula sæculorum 85. Amen. »

Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.

[CARD] Hæc enim sunt verba filii, qui ad matris
 interrogationem non respondet, sed magis ostendit
 quod illa quæstio non habeat locum, pro eo quod
 mater ejus non solum iis qui sunt in grege, sed etiam
 iis qui de grege non sunt; non solum palmitibus
 qui sunt in vite, sed etiam iis qui de vite sunt præ-
 cisi prodesse valeat et debeat: et non solum possit
 justis conservare gratiam, sed etiam reis veniam
 promereri. Dicit ergo: *Si ignoras te*, id est an igno-
 ras te; et debet pronuntiari te cum pondere, ac si
 dicat: An ignoras te, quod sis stella maris, quæ
 non solum bene merentes dirigis, sed etiam erran-
 tes et devios reducis ad portum salutis? An ignoras
 te, quod sis mediatrix Dei et hominum, ut peccato-
 res discordantes a filio tuo reducas ad concordiam?
 An ignoras quod sis pulcherrima mulierum, et ideo
 in intercedendo pro peccatoribus potentissima? An
 ignoras quod propter pulchritudinem tuam sit vox
 tua dulcis 86, et mihi desiderabilis, et preces tuæ va-
 lide? Unde inferius: « Sonet vox tua in auribus
 meis, vox enim tua dulcis 87, » ideo quidem dulcis
 est, id est quia « facies tua est decora 88. » His igitur
 auditis et intellectis plenius mater ex paucis verbis
 filii multa colligens et intelligens, quod non tantum
 justis, sed peccatoribus, non ovibus quæ sunt in
 ovili, sed etiam errantibus snas debeat operas, stam-
 tim pro eis preces assumit ad filium, dicens: *Egre-
 dere, et abi post vestigia gregum, et pasce hædos
 tuos juxta tabernacula pastorum.* Ac si dicat: *Do-
 cuitis me, fili: jam non ignoro me stellam maris et
 reconciliatricem erronearum ovium.* Et quia in hoc
 a te sum edocta, supplico tibi, fili charissime, *egre-
 dere de claustris severitatis ad latitudinem miseri-
 cordiæ, et abi post vestigia gregum, ut oves fugitivas
 et erroneas in humeris tuis ad ovile reportes 89,*

A et azymis sinceritatis et veritatis 90 pasce peccatores,
 qui sunt hædi et immunditiæ filii per culpam; sed
 tamen tui sunt per naturam, qui hædi sunt *juxta
 tabernacula pastorum* sanctorum. Hæretici enim qui
 per istos hædos significantur, *juxta tabernacula
 pastorum* sanctorum esse dicuntur, illa ratione, quia,
 licet eos impediatur falsitatis mistura ne sint in taber-
 naculis Ecclesiæ, tamen non omnino longe sunt a
 tabernaculis, quia aliquid retinent de doctrina ver-
 ritatis.

*Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te,
 amica mea.*

[Tho.] Id est, dum male operando adhuc esses in cur-
 ribus Pharaonis, ego te *equitatu meo assimilavi*, at-
 tendens quod te prædestinaverim, et equis meis te
 comparavi. Omnes enim qui male vivunt sunt equi in
 C *curribus Pharaonis*, id est sub regimine ejus qui
 currus ejus ducit, scilicet diaboli. Omnes enim qui
 bene vivunt in curribus Dei sunt, id est sub ejus
 regimine, et ipse est ascensor eorum. Quia sponsæ
 præsumptio dure et absque re reprehensa erat, ne
 tristior remaneret, bona illi aliqua quæ jam acce-
 perat ad memoriam relucuntur, et aliqua quæ
 non acceperat promittuntur. Sed et pulchra perhi-
 betur et appellatur *amica*, et dicitur: Fortem te
 feci ut pugnes contra currus Pharaonis. Bellum
 istud actuale in nobis est spirituale. Ibi popu-
 lus eductus de Ægypto, hic homo de sæculo;
 20 ibi Pharaon est prostratus, hic diabolus; ibi cur-
 rus Pharaonis subvertitur 91, hic carnalia desideria
 quæ militant adversus animam subruduntur 92. Illi
 fluctibus, ista fluctibus; marini illi, amari isti. Tres
 sunt currus Pharaonis: primus malitiæ, secundus
 luxuriæ, tertius avaritiæ. Currus malitiæ quatuor
 habet rotas, scilicet ævitiam, impatientiam, au-
 daciã, impudentiam. Velox est iste currus ad
 effundendum sanguinem 93, qui nec innocentia sisti-
 tur, nec patientia retardatur, nec timore frenatur,
 nec pudore inhibetur. Trahitur autem duobus
 perniciousibus equis, scilicet terrena potentia, et sæcu-
 lari pompa. His præsentent duo aurigæ, scilicet tu-
 mor et livor. Tumor pompam, livor potentiam
 agit. Qui in se firmiter stat, tumore est pressus,
 gravitate modestus, humilitate solidus, puritate
 sanus. Aura hujus vanitatis non leviter rapitur.
 Luxuriæ vero currus habet quatuor rotas, scilicet
 ventris ingluviem, coitus libidinem, vestium mol-
 litiem, otii saporisque resolutionem. Trahitur
 duobus equis, scilicet prosperitate vitæ, et abun-
 dantia rerum. His duo præsentent aurigæ, scilicet
 ignaviæ torpor, infida securitas. Hi nec calcaria
 nec flagella habent; sed pro his utuntur conopeo
 ad faciendam umbram, et stabello ad citandum
 ventum. Conopeum est dissimulatio umbram fa-
 ciens et protegens ab æstu curarum; stabellum ef-
 fusio est, ventum adulationis apportans. Currus

77 Offic. Eccles. 78 Isai. 30. 79 Job 3. 80 Jer. 17. 81 Psal. 401. 82 Joan. 8. 83 Psal. 88. 84 Psal. 83.
 85 Rom. 16. 86 Cant. 2. 87 Ibid. 88 Ibid. 89 Luc. 15. 90 1 Cor. 5. 91 Exod. 13, 14. 92 1 Petr. 2. 93 Psal.
 43.

avaritiæ quatuor rotis vertitur vitiorum. Hæc sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, oblivio mortis, jumenta trahentia, tenacitas et rapacitas. Illis est unus auriga, habendi amor. Illi sunt currus Pharaonis. Sunt et currus Dei tres. Est enim currus Eliæ, et currus Elias, et currus eunuchi Candacis reginæ. Currus Elias est de quo clamat Eliseus: « Pater mi, pater mi, currus Israel et auriga ejus ¹⁵. » Qui enim patienter portat subditos, sicut Elias Israel, ipse est currus iste qui dicitur patientiæ vel paternitatis. Quatuor habet rotas: Prima temporalium administratio, secunda infirmitatum operosa compassio, tertia in tentatione consolatio, quarta in injuria a subditis irrogata gloriatio. De prima ait Apostolus: « Qui tribuit in simplicitate ¹⁶, » et: « Qui bene ministraverit, gradum bonum acquirat ¹⁷; » de secunda: « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi ¹⁸; » de tertia: « Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis instruite hujusmodi in spiritu lenitatis ¹⁹; » de quarta: « Maledicimur et benedicimus, persecutionem patientes et sustinentes ²⁰. » Duo equi trahunt hunc currum, scilicet misericordia cum hilaritate, sollicitudo de fratris salute, et de reddenda ratione. De his duobus Apostolus: « Qui præest in sollicitudine, qui ministrat in hilaritate ²¹. » Auriga est ipse doctor qui instruit. Idem enim currus Israel et auriga ejus. Est autem currus Eliæ igneus, de quo dicitur: « Currus igneus et equi ignei dividerunt utrumque ²²; » iste est charitatis. Quatuor ejus rotæ sunt quatuor fervores. Primus est zelus Dei ut honoretur. Unde: « Zelus domus tuæ comedit me ²³. » Secundus est zelus proximi, ut salvetur. Unde: « Æmulor enim vos Dei æmulatione ²⁴. » Pro isto: « Concaluit cor meum intra me ²⁵. » Pro primo: « In meditatione mea exardescit ignis ²⁶. » Tertius est fervor macerandæ carnis. Qui enim Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis ²⁷. Unde: In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra ²⁸, id est omne terrenum. Quartus est devotionis. Isto « Inflammatum est cor meum, et sic renes mei commutati sunt ²⁹. » Inde dictum est ad Eliam: « Quid hic agis, Elia? Zelans zelo pro Domino ³⁰. » De his duobus dictum est: « Ure renes meos et cor meum ³¹. » Duo equi trahunt hunc currum, scilicet amor et desiderium. De primo: « Fortis est ut mors dilectio tua, » etc. ³² De secundo: « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Jesu, dum loqueretur nobis in via? » ³³ Hujus auriga est contemplatio, quæ ducit equo istos. Unde David: « Emitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum ³⁴. » Est et currus eunuchi Candacis reginæ ³⁵, scilicet pudicitiae currus. Eu-

nuchi enim sunt qui amore Dei continent. Item, iste habet quatuor rotas. Prima est contemptus coitus, pro contagio carnalis maculæ. Unde Apostolus: « Omne peccatum quod fecit homo, extra corpus est; qui autem fornicator, in corpus suum peccat ³⁶, » scilicet illud maculando. Secunda est ejusdem odium, quia vix potest esse sine peccati admistione. Unde fornicator dicitur proprie uxoris amator ardentior, a Psestopythagorico. Tertia est abstinencia a coitu, quia impeditur vacatio Dei viri et feminae consensu et proles educatione. Unde Apostolus: « Tribulationem habebunt hujusmodi ³⁷. » Quarta est abstinencia propter dignitatem virtutis castimoniam. Unde Augustinus: Nulla secunditas conjugalis sanctæ virginitati potest comparari. Duo equi sunt duo privilegiata miracula et singularia, scilicet in Christo et Maria. In Maria, quia peperit virginitas; in Christo, quia virginem humanitate univit sibi divinitas. Auriga est præmium in patria, scilicet quia virgines familiaris cæteris Christo adhærebunt, sicut ait Augustinus: Alii Christum in regno sequentur in omnibus, præterquam cum in decore virginitatis incedit. In tali curru sedet eunuchus, scilicet quilibet in Christo continens. Et legitur in Isaia: « Sicut ovis ad occisionem ductus est ³⁸, » quia tales Christi passionem digni sunt prædicare. Sed quia sola virginitas ad intelligendum non sufficit, Philippus qui interpretatur *os lampadis*, in eodem curru sedet ³⁹, ut quod per se non potest intelligere virgo, suppleat auditus magistrorum. Currus luxuriæ persequitur Israel, ne carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigat ⁴⁰; currus avaritiæ, ne peccata sua elemosynis et iniquitates suas misericordiis pauperum redimat ⁴¹; currus malitiæ, ut non simpliciter agat, sed fratrem suum in omni negotio circumveniat ⁴². His opponuntur tres alii currus: currus enim pudicitiae portat eos ultra aquas voluptatum; currus patientiæ ducit eos per desertum; currus vero charitatis de Jordane transmittit in terram patrum suorum ⁴³.

Itaque qui volunt fugere Ægyptum, aliquando habent mare ante se, aliquando circa se, aliquando post se. Mare est mundus, quem habet homo ante se ad impedimentum, circa se in auxilium, post se in firmamentum. Ad impedimentum, ne convertatur in auxilium, ut tentationibus exercitatus otiosus non inveniatur; ad firmamentum, ut prorsus abjecta mundi voluptate, diabolo via tentandi non relinquatur. In primo est timor, in secundo labor, in tertio dolor. Timor futurorum periculorum, labor instantium certaminum, dolor præteritorum malorum. Timor ex pusillanimitate, labor in virtute patientiæ, dolor ex compunctione. In curru luxuriæ sedebant duo presbyteri quærentes ince-

¹⁵ IV Reg. 13. ¹⁶ Rom. 12. ¹⁷ I Tim. 3. ¹⁸ Gal. 6. ¹⁹ Ibid. ²⁰ I Cor. 4. ²¹ Rom. 12. ²² IV Reg. 2. ²³ Psal. 68; Joan. 2. ²⁴ II Cor. 11. ²⁵ Psal. 58. ²⁶ Ibid. ²⁷ Gal. 5. ²⁸ Soph. 1. ²⁹ Psal. 72. ³⁰ I Reg. 10. ³¹ Psal. 25. ³² Cant. 2. ³³ Luc. 24. ³⁴ Psal. 42. ³⁵ Act. 8. ³⁶ I Cor. 6. ³⁷ I Cor. 7. ³⁸ Isai. 53. ³⁹ Act. 8. ⁴⁰ Gal. 5. ⁴¹ Dan. 4. ⁴² I Thess. 4. ⁴³ Exod. 12.

stare Susannam ⁴³. In curru avaritiæ scio sedere Ananiam et Saphiram ⁴⁴; in curru malitiæ Jezabel persequentem Eliam ⁴⁵. Item, in curru pudicitiae sedit Susanna, in curru patientiæ Job, in curru charitatis Maria Magdalena. Susanna cum recusat stuprum, Job in adversitate laudans Deum, Maria dum « dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum ⁴⁶. » Cantat Susanna: « Non derelinquam legem Dei mei. Melius est mihi incidere in manus hominum ⁴⁷; » cantat Job: « Sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum ⁴⁸; » cantat Maria Magdalena: « Tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum ⁴⁹. » In primo sedens Jesus Christus elevatus est in cœlum ⁵⁰, quia « currus Dei decem millibus multiplex. Dominus in eis in Sinai sancto ⁵¹; » in secundo sedens Elias est translatus, quia currus igneus et equi ignei eum dividerunt ab Eliseo ⁵²; in tertio sedens eunuuchus baptizatus est a Philippo ⁵³.

Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea.

[CARD.] Verba sunt filii ad matrem, et respicit iste versiculus cum sequentibus ad illum versiculum superiorem, scilicet: « Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres! » Ut enim non se ignoret, hic docet eam quantæ sit potentiæ contra spirituales nequitas. Et quia vocavit eam pulcherrimam mulierum, consequenter de ipsius pulchritudine subjungit. Dicit ergo: *O amica mea*, præ cæteris mihi dilecta, ego in curribus Pharaonis deterrendis et conterendis, *assimilavi te equitatus meo*. Currus Pharaonis, malitiæ sunt Satanae, qui contra fideles animas velut in quatuor rotis militat, in quatuor vitiis quatuor virtutibus cardinalibus oppositis. Equitatus autem Christi, potest intelligi sanctorum exercitus, in quorum acie spiritus corporibus, velut equites præsertes, carnem freno temperantiæ retinent, ne se præcipitet currendo post concupiscentias, et eandem ne pigra sit et inobediens, stimulis timoris et amoris divini urgent, velut calcaribus ad cursum boni operis. Hi sunt equi, quos Josue subnervasse, non occidisse legitur, ne nimis current, et tamen aratris et portandis oneribus competerent ⁵⁴. Caro enim occidenda non est, sed castiganda, ne superba sit et lasciva, et ut ad bona obediens sit opera in servitutum redigenda. Equitatus igitur sive exercitus iste, cui assimilatur beata virgo in deterrendis, et perturbandis et effugandis spiritualibus nequitiis, est illa sanctorum castrorum acies ordinata, quibus omnibus ipsa una beata Virgo comparatur incutiendo terrorem malignis spiritibus. Ubi inferius dicitur: « Terribilis, ut castrorum acies ordinata ⁵⁵. » Potest autem etiam equitatus Christi intelligi illa triumphalis militia, qua

contra diabolum militavit, sedens in equo carnis. De quo equitatu dicit Habacuc ad Dominum: « Et equitatus tuus salus ⁵⁶. » Nam equitatus ejus contra insultus diaboli, fuit salus hominum. In hoc quoque loco dicit alia translatio: « Equo meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea. » Hic est ille equus de quo dicit Zacharias: « Vidi per noctem, et ecce vir ascendens super equum rufum ⁵⁷. » Hic est equus humanitatis assumptæ, proprio sanguine rubricatus: cui velut equo insidens Deus, de diabolo triumphavit. Dicit ergo filius: In curribus Pharaonis et exterrendis et conterendis, et si non adæquavi, tamen assimilavi te equitatus meo, sive equo meo, o mater dilectissima, quia, licet in exterrendis et conterendis castris diaboli non adæquatur humana deitatis maternalis virginitas, in his tamen eidem assimilatur præ cæteris. Post hæc autem pulchritudinem matris commendat, et dicit.

Pulchrae sunt genae tuæ sicut turturis.

[TAO.] Consuetudo est turturis amisso pari suo, alii deinceps adhærere, sed semper solitarius esse gemit absentiam. Hæc est sancta anima, quæ desiderio sponsi, id est Christi gemit, quo carere videtur, dum in hoc conversatur exsilio; et dum quem diligit non invenit, ab omni alieno amore se subtrahit; et sic quadam verecundia exteriorem genam, scilicet sinistram et dexteram, scilicet interiorem quodam rubore afficiens, pulchritudine castitatis splendescere facit, scilicet exterius disciplinam, interius castimoniam conservans. Verecundiam sponsæ revelat, laudans eam a pudore, a castitate. Facies sponsæ est intentio. Duæ genæ, res et causa, id est quid intentat et propter quid. Ex his enim duobus, vel decor animæ, vel deformitas judicatur. Intendere autem quasi in Deum non in Deum, sed in sæculum, sæcularis animæ est, nec habet aliquam genarum pulchram. Intendere autem quasi in Deum et non propter Deum hypocrisis est. Hæc etsi una facies videtur decora, eam tamen simulatio deturpat. Si autem in Deum intendat ob vitæ præsentis necessitatem, vitio pusillanimitatis faciem ejus dignius subobscurem. Sin autem in aliud tendat quam in Deum, tamen propter Deum officium implet Marthæ, nec dicimus eam turpem, sed ad perfectum decoris non pervenit. Inter sublimia sanctorum exercitia hæc virtutes præcipuæ sunt, quia et Deo charas et hominibus exhibent reverendos, scilicet fides, verecundia, pudicitia, frugalitas, humilitas, innocentia, simplicitas, et sublimis in divina mentis intentio. Sic accipe in turture. Fidem in viro servat, dum eo mortuo alteri locari recusat; verecundia ornatur, quæ absque legitimo jure nullius copulam patitur; pudicitia fulget, quæ

⁴³ Dan. 13. ⁴⁴ Act. 5. ⁴⁵ III Reg. 19. ⁴⁶ Luc. 7. ⁴⁷ Dan. 13. ⁴⁸ Job 1. ⁴⁹ Joan. 20. ⁵⁰ Act. 1. ⁵¹ Psal. 67. ⁵² IV Reg. 2. ⁵³ Act. 8. ⁵⁴ Josue 11. ⁵⁵ Cant. 6. ⁵⁶ Habac. 3. ⁵⁷ Zachar. 4.

nihil indecens, nihil turbidum suis moribus exhibet; frugalitate decoratur, quæ non carnis, sed puro grano vescitur; humilitatem servat, quæ pro cantu gemitum celebrat; innocentiam sequitur, quæ nec minimis quidem animalibus læsionem inferre cognoscitur; simplicitate gaudet, quæ nec cum dolosis avibus dolum exercere cognoscitur. Montium atque arborum sublimia diligit, et solivaga singularitate lætatur. Tria sunt genera verecundiarum, quo peccata sua quis dicere erubescit. Duplex laudabile est: quo pius animus coram Deo et hominibus bona providens⁶⁰, omne quod coram Deo indecens est, et ante homines indecorum, et mente cogitare, lingua proferrè, et opere perpetrare omnibus **21** modis erubescit. Virtus pudicitia apud homines nos reddit venerabiles, angelis desiderabiles, ipsi Deo probabiles atque amabiles. Hæc virtus conscientiam mundat, servat affectum, intellectum illuminat, pium in animo propositum roborat, amicos attrahit, reprimat adversos, confundit dæmones, inviatur angelos, claudit inferos, cælos aperit, cum fiducia ipsi Deo assistit. In turture etiam commendatur innocentia: hæc est firmitas vitæ, suavitas continentia, tranquillitas animi, securitas cordis, sedes virtutis, aula sapientia, conscientia nostra facies interioris est hominis. Unde in sequentibus: « Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis⁶¹. » Per eam enim Deo cognoscimur. Hæc duas habet genas. Prima est pudor, qua purificata conscientia erubescit pulsata tentationibus; secunda est qua erubescit de bonis quæ agit vanis extolli favoribus. Tentationum aut de quibus erubescit septem sunt genera: prima est importuna, secunda dubia, tertia subita, quarta occulta, quinta violenta, sexta fraudulenta, septima perplexa: importuna est illa quam a recordationis nostræ oculis amovere vix possumus: quæ sæpe amota, sæpe redit et animum inquietare non desinit. Illa dubia est quæ animum ita dubietatis nubilo involvit, ut quid certum tenere debeat discernere nesciat. Subita est quæ iudicium rationis prævenit, ita ut mens impetu præventa, ejus insidias prævenire non possit, et citius delectatione transigitur, quam circumspectione muniatur. Occulta est per quam sit sæpe ut ibi negligamus ubi solliciti esse debemus. Ipsa enim facit ut res noxia in considerationem non adducatur. Violenta est quæ vix aut nunquam humana industria superari potest. Fraudulenta est quæ animum seducit, ita ut bonum dicat malum et e converso. Perplexa est qua sub uno eodemque tempore mens variis vitiis impetitur, ut vel in uno labatur. Importuna est quæ procaciter insistit: dubia, quæ animum nubilo dubietatis involvit; subita, quæ iudicium rationis prævenit; occulta, quæ iudicium deliberationis subterfugit; violenta, quæ vires men-

lis transcendit; fraudulenta, quæ animum seducit; perplexa, quæ variis vitiis impetit. De prima, quæ dicitur importuna, in Job dicitur: « Lapidem excavant aquæ, et abluvione paulatim terra consumitur⁶². » Item de secunda scilicet dubia in Job: « Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, et mens mea in diversa rapitur⁶³. » De tertia scilicet subita, per Jeremiam dicitur: « Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli⁶⁴. » id est speculationibus animi. Pro quarta scilicet occulta Job rogabat Dominum, dicens: « Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta ostende mihi⁶⁵. » Item Job de violenta quæ est quinta: « Quasi rupto muro et aperta janua, sic irruerunt in me, et ad meas miseras evoluti sunt⁶⁶. » De sexta scilicet fraudulenta, ait Salomon: « Sunt viæ quæ videntur hominibus rectæ; novissima autem earum ducunt ad mortem⁶⁷. » De septima, id est perplexa, dicitur de Vehemoth: « Nervi testiculorum ejus perplexi⁶⁸. » Contra has septem dixit David: « Septies in die laudem dixi tibi⁶⁹. » Et notandum quod prima periculosior est quam secunda, et tertia et sic per ordinem cæteris. Hos septem modos tentationis breviter ponit David cum dicit: « Scuto circumdabit te veritas ejus⁷⁰. » Contra primam, quæ importuna est, scutum opponimus, cum dicitur: « Scuto circumdabit te veritas ejus. » Contra dubiam dicitur: « A timore nocturno. » Quod enim nocte sit dubium est. Propter subitam dicitur: « A sagitta volante⁷¹, » quia subito vulnerat. Ista sagitta aliquando in nocte, aliquando in die volat. In nocte, ut « Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde⁷². » In nocte volat cum subito animum pulsat, et malum quod suadet bonum esse dissimulat. In die volat cum præcipitanter malum suggerit, quod malum esse non ignorat. Unde: « A sagitta volante in die⁷³. » De occulta: « A negotio perambulante in tenebris⁷⁴, » quia « qui male agit, odit lucem⁷⁵. » De violenta: « Ab incursu⁷⁶, » quia contra violentum hostem fortiter currendum est. Contra fraudulentam dicitur: « A dæmonio meridiano⁷⁷. » In meridie sol et splendidior est et ferventior. Tunc enim ad nos diabolus cum splendore et fervore venit, scilicet quando transfiguratur se in angelum lucis. De multiplici dicitur: « Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis⁷⁸. » Miles in sinistra clypeum, in dextera gladium gerit. Item sunt duo genera vitiorum, scilicet carnalia et spiritualia, et sic alia exercentur carnaliter, alia spiritualiter. Carnalia itaque sunt ad sinistram, spiritualia ad dexteram. Hæc ergo quæ sunt ad sinistram spiritualia, impulsu clypei; quæ vero ad dexteram, ictu gladii repellimus. Disciplina corporis ad sinistram, disciplina spiritus ad dexteram ponitur. De importuna dicitur: « Tota die constituebant prælia⁷⁹; » de dubia: « Effusa est

⁶⁰ Il Cor. 8. ⁶¹ Cant. 2. ⁶² Job. 14. ⁶³ Job 20. ⁶⁴ Job 20. ⁶⁵ Job 15. ⁶⁶ Job 30. ⁶⁷ Prov. 16. ⁶⁸ Job 40. ⁶⁹ Psal. 118. ⁷⁰ Psal. 90. ⁷¹ Ibid. ⁷² Psal. 10. ⁷³ Psal. 90. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Joan. 3. ⁷⁶ Psal. 90. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Psal. 130.

contentio super principes, et errare fecit eos in invio et non in via ⁷⁶; » de subita: « Præoccupaverunt me laquei mortis ⁷⁸; » de occulsa: « Quoniam tu illumina lucernam meam, Domine, Deus meus, illumina tenebras meas ⁷⁹; » de violenta: « Ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes ⁷⁷; » de fraudulenta: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa ⁸⁰; » de multiplici: « Multiplicati sunt super me qui oderunt me gratis ⁷⁹; » Item de importuna: « Tota die impugnans tribulavit me ⁸⁰; » de dubia: « Erraverunt in solitudine in iniquo ⁸¹; » de subita: Prævenierunt me in die afflictionis meæ ⁸²; » pro occulta: « Ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo tuo ⁸²; » de fraudulenta: « Qui cogitaverunt supplantare gressus meos ⁸³; » pro multiplici: « Non timebo millia populi circumdantis me ⁸⁴. » Importuna est animum inquietare; dubiæ animum semper exagitare; subitæ, sauciare; occultæ, animum excæcare; violentæ, animum semper opprimere, fraudulenter infatuare; multiplicis, animum dilaniare. Itaque prima inquietat, secunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excæcat, quinta enervat, sexta infatuat, septima dilaniat. Ecce pulchra est una gena, cum semper his verecundatur. Pulchra erit alia, si de bonis suis non extollitur vanis favoribus. Solent vani sua bona opera et ipsi libenter aspicere, et aliis ostendere; secundo, cum ab aliis laudantur, libenter audire; tertio, seipsum in corde suo magnificare. Quarto, opera sua ore suo prædicare. Hæc quatuor a se Job removebat, cum diceret: « Si vidi solem cum fulgeret ⁸⁵, » ecce primum. « Et lunam incedentem clare ⁸⁷, » ecce secundum. « Si latatum est cor meum in abscondito ⁸⁸, » ecce tertium. « Et osculatus sum manum meam ore meo ⁸⁹, » ecce quartum. Solem enim videre est sua bona opera libenter aspicere, et aliis ostendere. Unde Dominus: « Videte ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis ⁹⁰. » Luna splendet cum fama versatur in ore populi ⁹¹, qui sunt venditores olei; sed dicat: « Oleum autem peccatoris non impingnet caput meum ⁹². » Et Isaias: « Popule meus, qui te dicunt beatum, ipsi te decipiunt ⁹³. » Lætantur in abscondito in corde suo, quando, his visis et auditis, magnos se æstimant. Sed occurrit Apostolus: « Qui se æstimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit ⁹⁴. » Manum suam ore proprio osculantur, quando ore proprio sua opera prædicant, ut ille Pharisæus: « Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri hominum ⁹⁵. » Et deinde: « Jejuo bis in Sabbato, do decimas omnium quæ possideo ⁹⁶. » Cum hæc erubescit sponsa, pulchra est altera gena, et dicitur ei: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturæ.*

Collum tuum sicut monilia.

Collum sponsæ sunt prædicatores Ecclesiæ. In monilibus gemmæ in auro ponuntur. Per aurum sapientia, per lapides opera exprimuntur. Collum ergo sponsæ sicut monilia existit, quia prædicator et sapientia se interior induit, et opera exterior exercet quæ in sapientia videt. Caput spirituale, Christus; collum, intellectus; corpus, mores et affectus. Igitur per collum istud a capite Christo in corpus mortum et affectuum spiritualis gratia quasi cibus transfunditur. Hoc collum non tam ornatur monili, quam comparatur ei, propter intellectus puritatem, veritatem, lenitatem. Puritas a crimine, veritas in cœlestium cognitione, lenitas in morum compositione. Item, per collum prædicatores designantur, per quod verbum prædicationis profertur, et secretum cordis aperitur. Et sic corpus Ecclesiæ, capiti Christo copulatur. Monile vero muliebri est ornamentum, quod tegenda velat, et exteriora ornatur, et corruptores propulsat. In hoc triplex doctorum signatur Providentia: Quidam enim dicenda de Scripturis verbis revelant; quidam dicenda velant, et gregem sibi commissum a corruptoribus hæreticis servant. Pretiosum monile ostendit Moyses cum de sacrificiis quædam soli Deo docuit offerenda per ignem, quædam a sacerdotibus tantum, quædam a sacerdotibus et filiis eorum, quædam etiam a laicis in cibum sumenda. Prima intantum sunt occulta ut soli Deo sint relinquenda. Unde de typico agno: « Si quid residuum fuerit, igne comburetur ⁹⁷. » Quæ a solo sacerdote sunt comedenda ea sunt quæ spirituales capiunt, ut ea possint amare, non docere. Unde illud: « Audiivi ineffabilia verba quæ non licet homini loqui ⁹⁸. » Quæ a filiis sacerdotum præcepta perfectionis, et illa sublimia fidei mysteria, quæ cum sacerdotibus sunt contractanda designantur, quæ cum laicis communicanda; communia vitæ salubris instituta, quæ a corruptoribus defendunt, cum se pro domo Dei hæreticis et schismaticis et violentis murum opponunt ⁹⁹. Item, caput nostrum est divinitas, corpus humanitas. Collum beata Virgo, in qua divinitas humanitati conjuncta est, quæ sicut monilis dicitur esse, propter ineffabilem ejus castitatem quam monilis significat. Per collum interior aer emittitur, et exterior attrahitur intus, quia ipsa mediante interior devotio nostra Deo præsentatur, et Dei misericordia redonatur nobis. Item, per collum saliva a capite in corpus trahitur, quia per eam gratia a Deo humano generi impetratur. Inde Job: « Usquequo non parcis mihi nec dimittis me ut glutiam salivam meam? ¹⁰⁰ » Item, per collum verbum emittitur, quia ex ea Verbum Patris incarnatum natum est. Verbum, inquam, activi generis, quia omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil ¹. » Verbum passivi generis quia « passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum

⁷⁶ Psal. 106. ⁷⁷ Psal. 17. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Psal. 58. ⁸⁰ Psal. 119. ⁸¹ Psal. 68. ⁸² Psal. 55. ⁸³ Psal. 106. ⁸⁴ Psal. 17. ⁸⁵ Psal. 18. ⁸⁶ Psal. 139. ⁸⁷ Psal. 3. ⁸⁸ Job 31. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Matth. 6. ⁹² Hic aliquid deesse videtur. ⁹³ Psal. 140. ⁹⁴ Cap. 5. ⁹⁵ Gal. 6. ⁹⁶ Luc. 18. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Exod. 12. ⁹⁹ II Cor. 12. ¹⁰⁰ Ezech. 13. ¹ Job 1. ² Joan. 1.

ut sequamini vestigia ejus². » Verbum deponentis A generis; deposuit enim in morte suam simplam vestustatem et nostram duplam, scilicet suam pœnam et nostram culpam et pœnam. Unde: « Languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit³. » Deposuit culpam, quando « peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum⁴. » Deponet pœnam, quando « reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ⁵. » Verbum neutri generis, quia nec purus homo est, nec purus Deus. Verbum communis generis, quia homo est et Deus. Monilia sunt ex auro et lapidibus pretiosis; et magistri debent esse vasa aurea in domo Dei condita sapientia, et lapidibus pretiosis, id est operibus bonis quibus fluentia gratiæ propinentur in populo. Unde scriptum est: « Simon filius Oniæ, quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, fluentia gratiæ propinavit in populo, et accepit stolam gloriæ in consummatione virtutis⁶. » Sed notandum quod sunt quinque genera vasorum. Sunt enim vasa lutea, sunt lignea, sunt ænea, sunt argentea, sunt aurea. Prima sunt carnales, secunda superbie, tertia pœnitentes, quarta continentes, quinta pœlati sapientes. Prima continent lutum; secunda, ventum; in tertiis est myrrha; in quartis, lilia; in quintis, aromata: lutum luxuriæ, ventum superbiæ, myrrha amaritudo pœnitentiæ; lilia, candor puritatis virginæ; aromata, odoramenta virtutis internæ. De quatuor ait Apostolus: « Non solum sunt in magna domo vasa aurea et argentea, sed et lignea et lutea⁷. » De æneo dicitur in lege: « Si vas in quo offertur sacrificium fuerit æneum, radetur et lavabitur aqua et mundum erit⁸. » Prima sunt vasa contumeliæ, secunda iræ, tertia misericordiæ, quarta transmigrations, quinta electionis. De primo: « Habet figulus potestatem de luto facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam⁹. » De secundo et tertio: « In multa patientia sustinuit Deus vasa iræ quæ sunt apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ¹⁰. » Prima duo sunt vasa pastoris stulti. De quarto Dominus ait ad Ezechielem: « Fac tibi vasa transmigrations¹¹. » De quinto ait Dominus de Paulo: « Vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum in gentibus¹². » Audi lutum: « Communiuam eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos¹³. » Et ventum: « Ventus turbinis venit ab aquilone¹⁴. » Et myrrham: **22** « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur¹⁵. » Et lilia: « Similis est dilectus meus capræ hinnuloque cervorum; qui pascitur inter lilia, donec aspiet dies, et inclinentur umbræ¹⁶. » Et aromata: « Surge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum et fluent aromata il-

lius¹⁷. » Audi lutum vasis stictilis: « Venite, impleamus nos vino et unguentis pretiosis¹⁸, » etc. De eodem David: « Infixus sum in limo profundi et non est substantia¹⁹. » Inde gaudet se liberatum sic: « Eduxit me de lacu miseriæ et de luto fæcis²⁰. » Isti sunt « quorum Deus ventus est²¹; » sed Dominus « tanquam vas figuli confringet eos²². » Audi quomodo: « Tenent tympanum et citharam; gaudent ad sonitum organi; ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt²³. » Lignum quod crescit in altum designat superbiam. Audi ventum istum: « Ascendam, ait Satan, super altitudinem nubium, similis ero Altissimo²⁴. » Unde Job: « Vir vanus in superbiam erigitur, et quasi pullum onagri se liberum natum putat²⁵. » Inde ad ipsum dicitur: « Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? »²⁶ Sed tales confringet Dominus. Nam « oculos superbiorum humiliabit, et confringet Dominus cedros Libani²⁷. » Vasa ænea sunt pœnitentes. De his dictum est in lege: « Lavabitur aqua vas æneum, et defricabitur et mundum erit²⁸. » Lavabitur aqua in confessione, defricabitur in satisfactione, erit mundum conversatione. Ecce myrrha. De primo: « Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo²⁹. » Et Apostolus: « Emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus³⁰. » De secundo idem: « Obsecro vos ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem sanctam Deo placentem³¹. » De tertio idem: « Omnia facite sine murmuratione et hæsitacionibus, ut sitis sine querela et simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravæ et perversæ³². » Isaias: « Lavamini, mundi estote³³. » Vasa argentea sunt virgines, scilicet « argentum igne examinatum³⁴, » id est tentationes carnis. Isti sunt « pennæ columbæ deargentatæ³⁵, » scilicet Ecclesiæ quæ virgo est. Hujus « caput est Christus³⁶. » Pennæ, virgines quæ cæteris altius volant. Nam « sequuntur Agnum quocunque ierit³⁷. » In his sunt lilia in quibus requiescit Christus, qui pascit inter lilia septus choreis virginum, « qui pascit inter lilia donec aspiet dies, et inclinentur umbræ³⁸. » Quibus Paulus: « Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo³⁹. » Sunt et vasa aurea, scilicet sapientes in quibus sunt odoramenta virtutum.

Sed notandum quod sunt vasa ad ablutionem, vasa ad refectionem, vasa ad Dei venerationem. Prima nos Deo reconciliant; secunda proximum erudiunt; tertia Deum ad amorem nostrum invitant. In figura primorum posuit angelus ad caput Eliæ panem subcinericium et vas aquæ⁴⁰. Et Jacob filiis suis: « Tollite vobiscum de optimis fructibus terræ in vasis vestris, et deferite viro munera⁴¹. » De secundis dicitur: In convivii Assueri regis « bibebant qui in-

² I Petr. 2. ³ Isai. 53. ⁴ II Petr. 2. ⁵ Philipp. 3. ⁶ Eccli. 50. ⁷ I Tim. 2. ⁸ Levit. 6. ⁹ Rom. 9. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Ezech. 12. ¹² Act. 9. ¹³ Psal. 17. ¹⁴ Ezech. 1. ¹⁵ Cant. 1. ¹⁶ Cant. 2. ¹⁷ Cant. 4. ¹⁸ Sap. 2. ¹⁹ Psal. 68. ²⁰ Psal. 39. ²¹ Philipp. 3. ²² Psal. 2. ²³ Job. 21. ²⁴ Isai. 14. ²⁵ Job 14. ²⁶ Job 15. ²⁷ Psal. 28. ²⁸ Levit. 6. ²⁹ Psal. 6. ³⁰ II Cor. 7. ³¹ Rom. 12. ³² Philipp. 2. ³³ Isai. 1. ³⁴ Psal. 11. ³⁵ Psal. 67. ³⁶ Ephes. 5. ³⁷ Apoc. 14. ³⁸ Cant. 2. ³⁹ II Cor. 11. ⁴⁰ III Reg. 19. ⁴¹ Gen. 43.

vitati erant aureis poculis, et aliis atque aliis vasis cibis inferebantur ⁴².) (Et filius matri vasa inferebat, et illa infundebat ⁴³.) Propter tertia: (Sapientes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus et exierunt obviam sponse et sponsæ ⁴⁴.) Sunt autem vasa aurea quæ nunquam habent aromata; sunt quæ habent et non retinent ea; sunt quæ habent et ea semper servant illibata. Primi sunt sapientes fulgentes scientia absque virtute; secundi sapientes fulgentes scientia cum virtute, quam tamen amittunt in tentatione; tertii sunt sapientes cum scientia et virtute, quam conservant in soliditate. De primis: (Calix aureus Babylonis in manu Domini, de vino ejus biberunt omnes gentes ⁴⁵.) Secunda sunt vasa templi Hierusalem, quæ Nabuzardan princeps cocorum transtulit in Babylone ⁴⁶. Unde Jeremias: (Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?) ⁴⁷ De tertiis dicitur in Apocalypsi de senioribus: (Habebant singuli citharas aureas et phialas plenas odoramentorum ⁴⁸.) Inde dicitur: (Simon filium Oniæ quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso,) fluente gratiæ propinavit in populo, (et accepit stolam gloriæ in consummatione virtutis ⁴⁹.) De secundis dicitur: (Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus ⁵⁰.) De hoc dicitur: (Tanquam vas auri solidum ⁵¹.) De tertiis dicitur: (Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum ⁵².) De isto: (Ornatus omni lapide pretioso ⁵³.) Ex defectu illius: (Qui vesebantur voluptuose, interierunt in viis ⁵⁴.) De isto: Fluente gratiæ propinavit in populo. De isto: (Qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora ⁵⁵.) De isto: (Accepit stolam gloriæ in consummatione virtutum ⁵⁶.) Illud itaque est ornatum omni lapide pretioso. Lapidis pretiosi sunt virtutes in habitu; lapides pretiosi sunt opera in actu; lapides pretiosi sunt religiosi in conventu. Primi sunt ornamentum spirituum, secundi corporum, tertii congregationum. Interius itaque ornat justum virtutum connexio, exterius operum distinctio; a latere religiosi consolatio. De primo ad Luciferum: (Omnis lapis pretiosus operimentum tuum ⁵⁷.) De secundo Paulus: (Alii ædificant aurum, argentum, lapides pretiosos ⁵⁸.) De tertio: (Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum ⁵⁹.) De his quoque lætias: (Sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris, et ponam jaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos ⁶⁰.) Sapphirus est cælestis coloris, scilicet virtutes quæ sunt fundamentum omne ædificii spiritualis. Jaspis virentis coloris, sunt opera bona quæ non marcescunt defectu, et sunt propugnacula. His enim pugnamus. Sculpti lapides sunt religiosi, qui se assiduis flagel-

lationibus sculpunt, dum corpus castigant et corda observant. Isti sunt etiam portæ, quia suo exemplo alios ducunt ad regnum. Tale vas aureum fluente gratiæ propinavit in populo.

Tria sunt fluente gratiæ, scilicet lacrymosa pœnitentia, litteralis scientia, cælestis sapientia. Prima est mundans, secunda fecundans, tertia inundans. Prima enim lavat fetorem; secunda instruit in amorem; tertia infundit saporem. De prima: (Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo ⁶¹.) De secunda: (Ecce declino in eos, ut flumen pacis ⁶².) quod est fraternitas charitas. De tertia: (Et ut torrens inundans gloriæ gentium ⁶³.) quæ est sapor supernus. De primo: Fluente gratiæ propinavit in populo, ut invitetur ad pœnitentiam. De secundo: Fluente gratiæ propinavit in clero, ut instruantur ad fidem catholicam. De tertio: Fluente gratiæ propinavit in claustris, ut sapiant (quæ sursum sunt, non quæ super terram ⁶⁴.) et ideo (accepit stolam gloriæ in consummatione virtutis ⁶⁵.)

Sed notandum quod primo accipimus justitiam vel stolam justitiæ; secundo, stolam salutaris lætitiæ et sapientiæ; tertio stolam gloriæ: primam in inclinatione virtutis; secundam in perfectione virtutis; tertiam in consummatione virtutis: cum prima enim accipimus justitiam; cum secunda quietis lætitiæ; cum tertia incorruptibilis corporis gloriæ. De prima: Pater ille præcepit revertenti prodigo suo proferri stolam primam ⁶⁶. De secundo dictum est in Apocalypsi: (Date sunt eis singulæ stolæ albæ ⁶⁷.) De tertio: Amavit eum Dominus et ornavit eum, (stola gloriæ induit eum ⁶⁸.) De tertio: (Induit me vestimento salutis ⁶⁹.) De prima: (Et indumento justitiæ circumdedit me ⁷⁰.)

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, collum tuum sicut monilæ.

[CARD.] In genis pulchritudo mulieris elucet, signumque notatur. In turture enim designatur pudicitia. Commendat ergo filius genas matris, non a nitore cutis, sed a decore verecundiæ et pudicitie virginalis. Monilia enim ornamenta sunt colli, et collum constringunt. Per collum autem egreditur vox, et ingreditur cibus. Monilia ergo colli ejus fuerunt, verborum modestia, et ciborum temperantia: neque enim tanquam garrula, multa locuta est, sed ut habetur in Evangelio: (Omnia verba in corde suo tacite conservabat ⁷¹.) et tanquam per abstinentiam exsiccata, sese paulo ante pellibus Salomonis comparavit. De ipsius quoque ornamentis subdit filius:

Murenulæ aureas faciemus tibi, verniculatulus argenteo.

[THO.] Murenulæ sunt catenulæ quibus monilia collo ligantur, quia sapientia et religio prædicato-

⁴² Esther. 4. ⁴³ IV Reg. 4. ⁴⁴ Matth. 25. ⁴⁵ Jer. 51. ⁴⁶ Jer. 52. ⁴⁷ Thren. 4. ⁴⁸ Apoc. 5. ⁴⁹ Eccli. 50. ⁵⁰ Thren. 4. ⁵¹ Eccli. 50. ⁵² Thren. 4. ⁵³ Apoc. 21. ⁵⁴ Thren. 4. ⁵⁵ Thren. 4. ⁵⁶ Eccli. 50. ⁵⁷ Ezech. 28. ⁵⁸ I Cor. 3. ⁵⁹ Thren. 4. ⁶⁰ Isai. 54. ⁶¹ Psal. 6. ⁶² Isai. 66. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Coloss. 3. ⁶⁵ Eccli. 50. ⁶⁶ Luc. 15. ⁶⁷ Apoc. 6. ⁶⁸ Eccli. 45. ⁶⁹ Isai. 61. ⁷⁰ Ibid. ⁷¹ Luc. 2.

ribus a scripturis adjungitur; quia per murenulas sacra Scriptura intelligitur. Hæ bene aureæ et vermiculatæ argento dicuntur; quia et sapientia sancta Scriptura fulget, et sonora prædicatione eruditur per mundum. Sicut enim per aurum sapientia, sic per argentum prædicatione demonstratur. Quia pluraliter dictum est faciemus, credimus potius hanc esse sodalium vocem quam sponsi. Dixerat sponsa: *Indica mihi quem diligit anima mea*. Sed quia non potest videri nisi mundis oculis cordium: «Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt⁷².» Mundi autem esse non possunt nisi per fidem, sicut scriptum est: «Fide mundans corda⁷³, et fides ex auditu⁷⁴.» Ideo ponitur ornatus aurium prius. Ac si dicerent: «Audi, filia, et vide⁷⁵.» Audi prius ut videas postmodum. Auditui enim tuo dabit gaudium et lætitiã⁷⁶ sponsus, cum videbis eum. *Murenulas aureas* offerunt ei, *vermiculatas argento*, ut fide cognoscat quid sit ei credendum de auro, id est divinitatis splendore et argento, scilicet Christi humanitate. Hæc est illa species electri de qua Ezechiel: «De medio ejus quasi species electri⁷⁷,» hoc est de medio ignis. Electrum enim ex argento fit et auro. Vel per aurum sapientia, per aurum eloquentia, quibus prædicet subditis suis, ut præcedat, deinde sequatur optata sponsi visio, sicut Jacob in Lia et Rachel ostendit⁷⁸. Item, solent amatores sponsis suis pretiosa ornamenta præstare, ut eorum erga se amorem ferventius accendant. Sic Christus Ecclesie. Eam namque baptismatis lavacro mundat, corporis sui et sanguinis sacramento confirmat, et roborat. Nam Scripturarum mysteriis illuminat, scilicet ut diligat suam mundatorem, defensorem, illuminatorem. Istæ enim murenulæ aureæ sunt divina scripta, propter sapientiæ et argentum eloquentiæ. Ipsæ enim sunt ornamenta aurium, scilicet catenulæ ex auro, sed argenteo subtiliter in modum vermis figurato: qui dicitur teredo vel terebella, eo quod dura ligna perforat. Itaque istæ murenulæ auro superuæ sapientiæ fulgent, argento vitalis eloquentiæ splendent, et modo per correptiones, modo per consolationes, modo per blandimenta promissionum cœlestium, et modo per minas infernalium poenarum, dura corda emolliunt. Tribus specialiter ornamentis quæ in hoc Cantico invenimus, ornari solent sponsæ, scilicet annulis, «ut manus ejus tornatiles, et aureæ plenæ hyacinthis⁷⁹.» Hoc dicitur de sponso. Sed annulos ad hoc credimus cum possidere, ut eis sponsam ornaret. Murenulas ut supra. *Murenulas aureas faciemus tibi*. Et monilibus, ut *collum tuum sicut monilia*. In annulis, cingulum; in murenulis, signum; in monilibus, sigillum. Cingulum temperantiæ, signum obedientiæ, sigillum pudicitie. Cingulum temperantiæ, ne manus ad illicita opera dissolvat; signum obedientiæ, ut per eloquium divi-

num quod argento, et sapientiam divinam quæ auro designatur instructa, sapienter obediat; sigillum pudicitie, ne turpis motus castitatem inflectat. Sigillum monilium tria facit. Interiora celat, ne si qua turpis cogitatio contra propositum castitatis surgit, foras erumpat. Exteriora ornat, ut verecunda et modestæ gravitatis appareat. Manus impudicas ab illicito tactu refrenat, ne per tactum carnis alienæ ignis luxuriæ ferveat. Est etiam sponsa ornata vestibus.

Triplex est vestis sponsæ. Prima est candor religiosæ conversationis; secunda corporalis castitatis; tertia innocentie et charitatis. Prima vestitur in diebus laboris; secunda in diebus solemnitate; tertia in susceptione regis. Prima vestitur proximo; secunda angelo; tertia Deo. In prima enim proximus ædificatur; in secunda angelus de munditia lætatur; in tertia de innocentia et charitate Deus delectatur. De primo: «Mulier illa fortis vestem stragulatam fecit sibi⁸⁰,» quasi triangulatam, quia in tribus est religiosa conversatio; vel juxta alios stragulatam a stratu, quia vestis est qua stratus operitur, et nihilominus eo homo vestitur. Unde in modum pallii triangulus putatur, in continentia membrorum, in obedientia mandatorum, in patientia persecutionum⁸¹. De primo dicitur: «Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum⁸².» De secundo: «Melior est obedientia quam victimæ.» De tertio: «In patientia vestra possidebitis animas vestras⁸³.» De secunda veste: «Eadem mulier sindonem fecit, et vendidit et cingulum tradidit Chananæo⁸⁴.» Sindonem scilicet candorem castitatis, cingulum Chananæo tradidit, id est refrenationem commotionis. Chananæus enim *commotio* dicitur, et caro Christi convoluta est in sindone⁸⁵. De tertia veste: «Purpura et byssus indumentum ejus⁸⁶.» Purpura charitatis, byssus innocentie. Prima Christus vestitus est in transfiguratione. Nam facta sunt vestimenta ejus alba sicut nix⁸⁷. Secunda: Duo viri in ascensione⁸⁸. Tertia angelus in resurrectione⁸⁹. Nam facies erat rubea propter charitatem. Vestis alba propter vitam innocentem. In prima est odor thuris; in secunda odor inæstimabilis; in tertia odor plenitudinis. De prima: «Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris⁹⁰;» de secunda: «Cujus odor inæstimabilis erat nimis in vestimentis ejus;» de tertia: Cumque sensisset Isaac vestimentorum fragrantiam, ait: «Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus⁹¹.» Ecce de ornatu vestium sponsæ. Adhuc ad majorem ejus pulchritudinem superadditur alius ornatus ex sequentiis, quod sit ornata claritate: «Ornata florum varietate.» Unde sequitur: «Et sicut dies verni circumdabant eam flores rosarum, et

⁷² Matth. 5. ⁷³ Act. 15. ⁷⁴ Rom. 10. ⁷⁵ Psal. 44. ⁷⁶ Psal. 50. ⁷⁷ Ezech. 1. ⁷⁸ Gen. 29. ⁷⁹ Cant. 5. ⁸⁰ Prov. 31. ⁸¹ Isai. 33. ⁸² Eccl. 4. ⁸³ Luc. 21. ⁸⁴ Prov. 31. ⁸⁵ Luc. 23. ⁸⁶ Prov. 31. ⁸⁷ Matth. 17. ⁸⁸ Act. 1. ⁸⁹ Matth. 28. ⁹⁰ Cant. 4. ⁹¹ Gen. 27.

lilium convallium⁹². » Hic sciendum est quod sunt A
 dies hiberni, sunt dies interni, sunt dies vernali.
 Primi sunt temporales, secundi spirituales, tertii
 cœlestes. De primis: « Diem hiberni non desideravi, tu scis⁹³; » de secundis: « Noctem verterunt
 in diem, et rursus post tenebras spero lucem⁹⁴; »
 de tertiis: « Et thronus ejus sicut dies cœli⁹⁵. » In
 primis anima circumdatur calamitate tribulationum;
 in secundis, ardoribus desideriorum; in tertiis
 floribus rosarum et liliorum. De primis Job: « Per-
 eat dies in qua natus sum⁹⁶; » de secundis:
 « Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat
 scientiam⁹⁷; » de tertiis: « Et sicut dies vernali
 circumdant eam flores rosarum et lilium convallium.
 Hæc anima sic illuminata ascendit: Primo, per
 gradus virtutum; secundo, ad cor altum; tertio, B
 ad æthereum thalamum. De primo: « Ascensiones in
 corde suo disposuit. Ibut de virtute in virtutem⁹⁸. »
 De secundo: « Ascendat ad cor altum homo et
 exaltabitur Deus⁹⁹. » De tertio: « Maria virgo
 assumpta est ad æthereum thalamum¹⁰⁰. » In primo
 ascendit pœnosa, in secundo preciosa, in tertio
 gloriosa. Nec mirum: ascendit enim desuper rivos
 aquarum. Primo ascendit de valle lacrymarum;
 secundo, de fluente gratiarum; tertio de torrente
 voluptatum. In primo mundata, in secundo secun-
 data, in tertio satiata. De primo: « Ascensiones in
 corde suo disposuit in valle lacrymarum Inundan-
 tium¹; » de secundo: « Fluminis impetus lætificat
 civitatem Dei²; » de tertio: « Inebriabuntur ab
 ubertate domus tuæ³. » Item triplex est thalamus: C
 Est enim virgineus; est specialis et spiritualis; est
 et æthereus. De primo: « Et ipse tanquam sponsus
 procedens de thalamo suo⁴. » De secundo: « Adorna
 thalamum tuum, Sion, et suspice regem Christum⁵. »
 De tertio: « Maria virgo assumpta est ad
 æthereum thalamum⁶. » In primo nostram sumpsit
 infirmitatem; in secundo sentit nostræ devotionis
 suavitatem; in tertio suam ostendit majestatem.
 In primo enim est « in similitudinem hominis factus,
 et habitu inventus ut homo⁷. » In secundo
 « requiescit tanquam passer solitarius in tecto⁸. »
 In tertio: « Rex regum stollato sedet solio⁹. »
 Sponsa itaque sic ornata ascendit ad sponsum suum.
 In virginis utero fuit prima Christi nativitas, sed
 quasi secunda in baptisate, quasi tertia in resurre- D
 ctione. De quibus hic agitur. Quadragesimo
 die a nativitate sua, Dominus in templo est præ-
 sentatus. A baptisate quadragesima jejuniis die-
 bus, a diabolo est tentatus et supra pinnaculum
 templi positus. A resurrectione quadragesima a
 Patre in cœlum assumptus. Ecce tres quasi nati-
 vitates: Prima carnalis, sed sine culpa; secunda
 sacramentalis, sed in ipso sine efficacia, quia pec-
 catum non habuit quod deleret baptismus; tertia
 cœlestis et in gloria. Ista tres nativitates tres se-
 quuntur quadragesimæ. In prima latuit; in secunda
 laboravit; in tertia exsultavit. Post primam ad
 templum delatus est a parente; post secundam
 supra templum locatus est ab hoste; post tertiam
 in cœlum assumptus a Patre. Itaque primus qua-
 dragenarius totus est purificationis, secundus proba-
 tionis, tertius contemplationis. In primo caro
 acquirit castitatem, anima securitatem, spiritus
 utilitatem et subtilitatem. Sic enim caro fit mu-
 dior, anima fortior, spiritus clarior. Hinc est quod
 in purificatione quæ sequitur primam quadragesimam,
 tria animalia ex præcepto legis offerebantur.
 Turtur quidem designat carnis castitatem, quia
 conjugia non iterat. Agnus designat patientiam et
 mansuetudinem animæ, quia percussus non repugnat.
 Columba spiritus, scilicet humilitatem et subtilitatem,
 quia altius volat. Primam jejunavit Elias fugiens
 Jezabel¹⁰, qui dicitur fluxus vanus, id est
 est carnis illecebra; secundam Christus in deserto¹¹,
 probatus inter tribulos et spinas; tertiam Moyses
 in monte, suspiciens divini eloquii divitias¹².
 Ideo autem in hoc numero jejunia ista posita sunt,
 quia quadragesima tres habet divisiones tantum.
 Prima in duos vicenarios; secunda in quatuor
 denarios; tertia in octo quinariorum. In prima enim
 quadragesima purificationis jejunamus quinque
 sensus cohibentes, ut caro nostra recipiat octavam
 resurrectionis; in secunda, scilicet probationis,
 jejunamus quatuor virtutes nobis comparantes, ut
 recipiat anima denarium, quem paterfamilias dedit
 laborantibus operariis¹³; in tertia scilicet contem-
 plationis jejunamus, ut tanquam duos vicenarios,
 recipiamus stolam utramque glorificationis. In prima
 ergo, scilicet purificationis, purificetur caro ab
 opere, anima a cogitatione, lingua a malo sermone.
 Hæc est prima quadragesima purificationis. Sequitur
 secunda probationis. Jejunamus enim ut probemur,
 et probationem sustinere possimus. Notandum
 autem quod triplex est probatio, videlicet prima sit
 ductu rationis, secunda experientia, tertia miraculis.
 Prima est philosophica, secunda activa, tertia
 anagogica. Per primam est homo discretior; per
 secundam robustior; per tertiam devotior. Discretior,
 quia ratione discernit a falso veritatem; robustior,
 per tolerantiam assiduitatem; devotior, propter
 mirabilium visam ei novitatem.

De prima ait Apostolus: « Omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni mala spe abstinete vos¹⁴. » Hanc enim probationem volebat fieri ductu rationis. De secunda dicebat: « Probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat¹⁵. » Hæc enim volebat fieri per tribulationum experientiam. De tertia: « Tentaverunt me patres vestri, probaverunt et viderunt opera mea¹⁶,

⁹² Eccli. 50. ⁹³ Jer. 17. ⁹⁴ Job 17. ⁹⁵ Psal. 88. ⁹⁶ Job 3. ⁹⁷ Psal. 18. ⁹⁸ Psal. 83. ⁹⁹ Psal. 63.
¹⁰⁰ Offic. Eccles. ¹ Psal. 85. ² Psal. 45. ³ Psal. 55. ⁴ Psal. 18. ⁵ Offic. Eccles. ⁶ Ibi. ⁷ Phil. pp. 2.
⁸ Psal. 101. ⁹ Offic. Eccles. ¹⁰ Ill Reg. 19. ¹¹ Matth. 4. ¹² Exod. 20. ¹³ Matth. 20. ¹⁴ I Thesi. 5.
¹⁵ I Cor. 11. ¹⁶ Psal. 94.

scilicet miracula quæ feci eis in deserto, ut, cum sicceavit mare, pluit manna, » etc. Ad primam nos instruebat Paulus cum diceret : « Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur ¹⁷. » Ad secundam sic : « In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia ¹⁸. » Tertium accepit Paulum cum iret Damascum, quia vocem audivit et neminem vidit, quando « claritas Dei circumfulsit illum, et post excæcatus est ¹⁹. » Per hæc enim miracula probavit Christum esse Deum. Unde « prædicabat in Synagoga affirmans quoniam hic est Christus Filius Dei ²⁰. » Tertiam quadragesimam jejunamus, ut simus ad contemplandum subtiliores. Quanto enim amplius caro attenuatur, tanto amplius spiritus subtiliatur. Tria autem superius contemplamus. Supernæ civitatis opulentiam; civium illius lætitiæ; regis ejus gloriam. Opulentia, quia omnibus bonis replebitur; lætitiæ, quia Deus facie ad faciem inspicitur; gloria, quia omnis creatura Deo subji-cietur. Opulentia, quia « non esurient, neque sitient amplius justus ²¹, » ubi « inebriabuntur ab ubertate domus Dei ²². » Unde : « Justus epulentur et exultent in conspectu Dei ²³. » Lætitiæ erit civibus : Unde : « In terra sua duplicia possidebunt, lætitiæ sempiterna erit eis ²⁴. » Quia « lætabantur coram te sicut qui lætantur in messe ²⁵. » « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus ²⁶. » Regis erit gloria, quia « mirabilis erit Deus in sanctis suis gloriosus in majestate sua ²⁷. » Quia plena erit omnis terra majestate ejus. Itaque vide civitatis decorem, civium amorem, regis honorem. Decorem ex claritate, amorem ex charitate, honorem ex majestate. Audi decorem ex claritate : « Luce splendida fulgebis ²⁸. » Ipsa enim « non eget sole et luna, quia Agnus erit lucerna ejus ²⁹. » Audi charitatem : « Charitas nunquam excidit ³⁰, aquæ enim multæ non poterunt extinguere charitatem, et flumina non obruent eam ³¹. » Audi regis honorem : In Apocalypsi legitur : « Viginti quatuor seniores reciderunt in facies suas, adorantes sedentem in throno, et deposuerunt coronas suas ante pedes sedentis in throno ³². » Ecce honor. Hic est accubitus regis in quo nardus sponsæ dat odorem. De quo sequitur.

Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.

[CARD.] Murelunæ enim ornamenta sunt mulierum, quædam videlicet catenulæ, virgulis aureis et argenteis contextæ : et ideo dicuntur auro et argento vermiculatæ vel distinctæ. In auro, quia præ cæteris metallis tractabilis est, designatur obedientia. Propter pretium significatur pretiosior cunctis opibus sapientia. Fervor quoque charitatis propter colorem igneum, notatur in auro. Dicit ergo Christus : « Nos, Pater scilicet, et Filius et

A Spiritus sanctus, *faciemus tibi murenulas aureas.* Nam ad hæc ornamenta Virginis confert Pater obedientiæ virtutem, Filius splendorem sapientiæ, et Spiritus sanctus dilectionis fervorem, quæ tria velut virgulæ in catenulis decenti artificio connectuntur. Charitas enim quæ fervet jungitur obedientiæ, ne sit pigra; obedientia quæ humilis est, jungitur scientiæ, ne sit inflata ³³. » scientia autem quæ dirigit, dilectioni jungitur ne sit erronea zelatio. Murenulæ autem istæ verniculatæ vel distinctæ sunt argento. Nam candor carnalis munditiæ, quem designat argentum, ad venustatem et decorem prædictarum gratiarum accedit. Verum quia filius matrem suam paulo ante ³⁴ amicam suam vocaverit; amica autem vera est quæ et amatur et amat : ostendit continue quid Deus amavit in ea, et quantum ipsa dilexit diligentem se. Dicit ergo :

Cum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum.

[Tuo.] Christus accubitus intravit, quando cælos ascendit. Ibi nardus sponsæ dedit odorem suum, quando virtus Ecclesiæ longe lateque suavem famam sparsit bonitatis. Inde enim Spiritum sanctum misit implentem apostolos gratia ³⁵, qua loquendo operando bonum odorem famæ darent, scilicet humilitatis Christi et charitatis, quia nardus est herba parva et calida. Ex increpatione sponsi sponsa genas parum suffusa rubore respondet sodalibus ejus, quid de eo senserint in illa increpatione : et hæc per tria sequentia capiula.

In primo, humilitatem, scilicet, *cum esset rex*, in secundo, charitatem, scilicet *fasciculus myrrhæ*, in tertio, jucunditatem, scilicet *botrus cypri*. Nardus herba est calida et parva, per quam designatur humilitas, quæ est ex serventi amore. Quod ideo dico, quia est humilitas quam parit veritas; et non habet calorem, et est humilitas quam format charitas et inflammat. Et hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Prima docet non altum sapere ³⁶, lumine veritatis redargutum; secunda sponte humilibus consentire ³⁷, munere charitatis adjutum. Primum est necessitatis, secundum voluntatis. Hæc sponsæ humilitas spargit bonum odorem suum tanquam nardus. Amore calens, devotione vigenis, opinione redolens. Hæc humilitas voluntaria est; perpetua est, fructifica est. Accubitus regis sinus est Patris, quia semper in Patre Filius. Vel accubitus dicitur requies in gloria post ascensionem. Regis accubitus, tranquillitas est cordis, per quam Verbum Dei pio recumbit in corde, et ibi nos ad amorem et humilitatem accendit, qui

D **24** designantur in fervore et parvitate nardi. Unde dicit : *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*, id est infudit humilitatem et charitatem. Odor aliquando exit ex concrema-

¹⁷ Rom. 1. ¹⁸ II Cor. 6. ¹⁹ Act. 9. ²⁰ Ibid. ²¹ Apoc. 7. ²² Psal. 35. ²³ Psal. 67. ²⁴ Isai. 61.
²⁵ Isai. 9. ²⁶ Psal. 121. ²⁷ Psal. 67. ²⁸ Tob. 13. ²⁹ Apoc. 21. ³⁰ I Cor. 13. ³¹ Cant. 8. ³² Apoc.
 4. ³³ I Cor. 8. ³⁴ Cant. 1. ³⁵ Act. 2. ³⁶ I Tim. 6. ³⁷ Rom. 12.

tione, aliquando ex spiratione flabilis auræ, aliquando ex specierum contusione. Cum igitur aliquis succensus ex igne divini amoris vacat eleemosynis, et cæteris operibus misericordiæ et charitatis, ipsis videntibus spargit odorem ex concrematione. Cum vero aliquem virtutum gratia spiritualium copiosum, vel doctrinæ splendore, vel miraculorum gloria laudabilem famam longe dilatate cognoveris; ex divinis floribus fragrantia aera replentem cognosce. Quod si aliquem morborum incommodis fatigari, seu persecutionum molestiis inquietari, aut suppliciorum contritionibus deprimi propter Deum, et in omnibus gratias agere, et læto animo atque alacri vultu omnia sustinere conspexeris, ex contusione pretiosarum specierum, gloriosum odorem usque ad cælos ascendere mirare.

Triplex est accubitus sponsi: primus est in virginis utero, secundus in sepulcro, tertius in patris solio. De primo dicitur: «Issachar asinus fortis accubans inter terminos³⁰.» Issachar dicitur *merces*. Dilectus enim pro nobis se dedit pretium. Accubuit inter terminos, quia medius fuit inter divinitatem et humanitatem. Divinitas itaque major extremitas, humanitas minor; Christus qui est ex his duobus, medius terminus. Itaque faciamus syllogismum, et prædicetur major de medio, medium de minori, et sic per medium major de minori, ut sic arguamur: Christus est Deus, sed et homo est Christus, ergo homo est Deus. De secundo accubitus dicitur: «Requiescens accubuisti ut leo atque læna³¹.» In primo asinus fuit ex humanitate, sed fortis ex divinitate. In secundo accubuit ex humanitate, sed ut leo fortis surrexit ex divinitate. De tertio: «Omnes pascentur et accubabunt, et non erit qui exterreat³².» Pascentur Dei visione, accubabunt immunes a laboribus in æterna requie; non erit qui exterreat, quia securi erunt in Dei protectione. In primo, nardus nostra dedit odorem humilitatis; in secundo, myrrha delevit putredinem nostræ vetustatis; in tertio, botrus emisit vinum spiritualis jucunditatis et jucundæ spiritualitatis. Odor humilitatis tres habet gradus. Est enim humilitas quam parit veritas, secunda quam exhibet sanctitas, tertia quam perficit charitas; prima in corde, secunda in operis exhibitione, tertia in passione. Prima, «humiles spiritu salvabit³³.» De secunda: «Quanto major es, tanto humiliata te in omnibus³⁴.» De tertia: «Afflictus sum et humiliatus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei³⁵.» Primam ostendit David, cum diceret: «Ego sum vernis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis³⁶.» Secundam cum saltaret coram arca Domini³⁷; tertiam cum lapidaret eum Semei, et malediceret regi³⁸. In secundo accubitus myrrha delevit putre-

adinem nostræ vetustatis. Est autem duplex vetustas hominis, scilicet culpæ et pœnæ. Alteram assumpsit Christus, scilicet pœnæ. Unde in sepulcro jacuit duabus noctibus, scilicet propter nostram duplam vetustatem, et una die propter suam simplam. Vetustatem culpæ delevit præterita peccata remittendo, præsentia, ab eis homines avertendo et remittendo. Futura non remittendo, sed qua possunt vitari gratiam conferendo. Vetustatem pœnæ delevit; æternam ut pœnitentes non sentiant, penitus exterminando; purgatoriam, terminum ei ponendo; temporalem miseriam non penitus exterminando, sed tamen debilitando, et ne timerent faciendo. Unde Petrus qui ad vocem ancillæ negavit³⁹, post myrrham passionis sponte se morti obtulit. In tertio accubitus botrus, id est Christus, emisit vinum jucunditatis, id est gratiam sui amoris. Vinum naturaliter inebriat, calefacit, lætificat; similiter amor Christi inebriavit post resurrectionem apostolos ad mundi contemptum; accendit per Dei desiderium: lætificavit in spe futurorum bonorum. De primo: «Nolite mirari si odit vos mundus⁴⁰.» Hi dicunt: «Mihî crucifixus est mundus et ego mundo⁴¹.» De secundo: «Domine, nomen tuum memoriale tuum in desiderio animæ. Et anima mea desiderabit te in nocte, sed et spiritus meus in præcordiis meis⁴².» De tertio: «Gaudens gaudebo in Domino, et exsultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimento salutis, et indumento lætitiæ circumdedit me⁴³.» Induet me vestimento salutis, quando ad similitudinem Dominicæ resurrectionis vestiet me gloria incorruptionis: indumento justitiæ circumdabit me, quando glorificabit animam faciens eam immunem a peccato et passione: et sic omnes in terra sua duplicia possidebunt, id est gloriam corporis et animæ. Anima quoque triplicem habet accubitus, in quo cum sponso reficitur epulis spiritualibus. Tria itaque convivia in quibus reficitur: primum, corporum; secundum, animarum; tertium, angelorum. In primo comedimus ad comparandam nobis fortitudinem, in secundo ad consolandam animæ esurientem, in tertio ad voluptuosam satietatem. Primo utuntur servi, in secundo comedunt amici, in tertio inebriantur charissimi. In figura horum Christum legimus tria convivia celebrantem. Primum imminente passione, quando pascha cum discipulis suis comedit⁴⁴. Secundum in ascensione, quando convalescens ne ab Jerusalem discederet præcepit⁴⁵, Tertium suis militibus promisit: «Ego, ait, dispono vobis regnum ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo⁴⁶.» De primo: «Comedamus et bibamus, cras enim moriemur⁴⁷.» De secundo: «Comeditis pinguis et bibite mulsum⁴⁸.» De tertio Angelus ad Tobiam: «Ego cibo immortali et potu qui videri non potest,

³⁰ Gen. 49. ³¹ Job. 30. ³² Soph. 3. ³³ Psal. 35. ³⁴ Eccli. 3. ³⁵ Psal. 57. ³⁶ Psal. 21. ³⁷ II Reg. 6. ³⁸ III Reg. 2. ³⁹ Matth. 26. ⁴⁰ I Joan. 3. ⁴¹ Galat. 6. ⁴² Psal. 134. ⁴³ Isai. 61. ⁴⁴ Matt. 26. ⁴⁵ Act. 1. ⁴⁶ Luc. 22. ⁴⁷ I Cor. 15. ⁴⁸ Prov. 9.

utor⁵⁷.) In primo debemus servum sustinere cibo, disciplina ornare, operibus onerare. Unde cibaria, et virga, et onus asino, panis et disciplina, et opus servo. In primo antequam comedat, justus suspirat; in secundo, antequam comedat, respirat: in tertio, antequam comedat, aspirat. Suspirat, timens Dei judicia: respirat in pura conscientia: aspirat ad superna gaudia.

In primo itaque observandum quid, quantum, quando comedamus. Primum, ne quærantur deliciae: secundum, ne transeamus metas indigentia: tertium, ne prætermittamus tempus abstinentia: Primo, ne admittatur orationis. gratia: secundo, ut de reliquiis fiat elemosyna: tertio, ut agatur penitentia. Ideo antequam comedamus, tria debemus habere suspiria. Primo enim suspiramus ut fugiamus infernum: secundo, ut deleatur peccatum: tertio, ut revertamur ad regnum. De his: «Bona est oratio cum jejuniis et elemosyna magis quam comportare thesauros auri. Ipsa est quæ liberat a morte et purgat peccatum et facit invenire vitam æternam⁵⁸.» Pro primo, suspirabat Job, dicens: «Dimitte me paululum ut plangam dolorem meum, antequam vadam et non revertar ad terram tenebrosam, et opertam mortis caligine⁵⁹.» Pro secundo, suspirat sic: «Peccavi. Quid faciam tibi, o custos hominum? Cur non tollis peccatum meum et quare non auferis iniquitatem meam?»⁶⁰ Pro tertio, suspirat sic: «Sicut cervus desiderat umbram, et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui; sic ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas numeravi mihi⁶¹.» Sed cum suspiratur in corde, sit rugitus orationis in ore, in oculis inundantes aquæ, id est lacrymæ. Tria itaque suspiria habent tres rugitus. Est enim rugitus comminantis, est et rugitus plangentis, est et rugitus desiderantis. Comminantis infernum, plangentis incommodum, desiderantis regnum. De primo: «Leo rugiet, et quis non timebit?»⁶² Et «Dominus de Sion rugiet, et de excelso dabit vocem suam⁶³.» De secundo: «Rugit autem Esau clamore magno vel vehementi⁶⁴.» De tertio in hoc loco. Primus habet aquas fecundantes, secundus inundantes, tertius mundantes. Primæ enim aquæ, id est lacrymæ, introducunt ad pacem, secundæ lavant turpitudinem, tertiæ infundunt saporem. De primo: «Ecce declino in eos, ut flumen pacis⁶⁵.» De tertiis: «Et ut torrens inundans gloriæ gentium⁶⁶.» De secundis: «Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo⁶⁷.» In figura harum lacrymarum tertio lacrymatus est Jesus, scilicet ad sepulcrum Lazari⁶⁸. Item: «Videns civitatem flevit super illam⁶⁹.» Tertio, imminente passione, quando solus oravit in monte⁷⁰, ibi lacrymatus est. ait Paschasius super Jeremiam: «Divisiones

aquarum deduxerunt oculi mei⁷¹.» Istæ sunt inundantes aquæ, scilicet «Fluminis impetus lætificat civitatem Dei⁷².» Ecce primum convivium. In secundo autem convivio antequam comedam respiro immunda conscientia. Non enim quiescit qui sentit vermem pravæ conscientia, a qua necno nocens absolvitur. Semper enim præsumit sæva turbata conscientia. Bona conscientia hic habet tria: habet enim gloriam, non timet infamiam, exspectat coronam. De primo Paulus: «Gloria nostra hæc est testimonium conscientia nostra⁷³.» De secundo poeta:

Conscia mens recti sumæ mendacia ridet.

De tertio:

Præmia digna feret mens quæ sibi conscia recti est.

In hoc convivio spirituali sunt quatuor fercula: Primum est innocentia et simplicitas in operatione, secundum conscientia immunis a peccati corruptione, tertium suavitas in devotione; quartum Abraham pavit angelos sub ilice Mambre. Pro primo, dedit lac: unde Apostolus: «Lac vobis potum dedi, non escam⁷⁴.» Pro secundo, panes azymos. Idem: «Epulemur in azymis sinceritatis et veritatis⁷⁵.» Pro tertio, butyrum. Idem: «Quæ sursum sunt sapite⁷⁶.» Pro quarto, coxit vitulum de armento, unde sponsa in Canticis: «Comedite, amici, et inebriamini, charissimi⁷⁷.» Propter dulcedinem enim passionis Christus comedit «partem piscis assi et favum mellis⁷⁸.» Hoc idem erat «mel sylvestre Joannis⁷⁹.» In tertio convivio antequam comedant aspirant. Unde David: «Sivit anima mea ad Deum fontem vivum⁸⁰.» Ubi sic: «In voce exultationis et confessionis sonus epulantis⁸¹.» Et sponsa in Canticis: «Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie» In illo convivio tertio: «Panem angelorum manducavit homo⁸²,» ubi omnes «pascuntur et accubabunt, et non erit qui exerceat⁸³.» Tunc «gaudebunt de bonis Domini super frumento, vino et oleo⁸⁴:» super frumento, quia glorificatam videbunt Christi humanitatem; vino, quia experimento cognoscent Dei Patris charitatem; oleo, quia gustabunt sancti Spiritus suavitatem «eritque anima eorum quasi hortus irriguus et ultra non esurient⁸⁵,» quia satiabimur cum apparuit gloria tua, Domine⁸⁶. In qua cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Qui sunt in primo convivio discumbunt in novissimo loco; qui sunt in secundo discumbunt in medio; qui sunt in tertio discumbunt in primo. Primi per humilitatem, secundi per veritatem, tertii per dignitatem: per humilitatem, quia se indignos cælo reputant; per veritatem, quia considerantes universa temporalia spernunt, et ad superna anhelant; propter dignitatem, quia cum

⁵⁷ Tob. 12. ⁵⁸ Ibid. ⁵⁹ Job. 10. ⁶⁰ Job 7. ⁶¹ Ibid. ⁶² Amos 3. ⁶³ Amos 1. ⁶⁴ Gen. 27. ⁶⁵ Isai. 66. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ Psal. 6. ⁶⁸ Joan. 11. ⁶⁹ Luc. 19. ⁷⁰ Matth. 14. ⁷¹ Thren. 3. ⁷² Psal. 45. ⁷³ II Cor. 1. ⁷⁴ I Cor. 3. ⁷⁵ I Cor. 5. ⁷⁶ Coloss. 3. ⁷⁷ Cant. 5. ⁷⁸ Luc. 24. ⁷⁹ Matth. 3. ⁸⁰ Psal. 41. ⁸¹ Ibid. ⁸² Psal. 77. ⁸³ Sophon. 3. ⁸⁴ Jer. 31. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ Psal. 16.

Christo regnant. De primis: Peccavi super numerum arenæ maris: de secundis Paulus: «Quæ posteriora sunt obliviscens ad ea quæ anteriora sunt meipsum extendens, persequor ad bravium supernæ vocationis⁸⁷:» de tertiis: Gaudent in cælis animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti

Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

[CARD.] Nardus enim est herba humilis, et humilitatem designat, est ergo sensus: *Cum esset rex in accubitu suo*, cum adhuc esset Filius in sinu Patris, nondum factus visibilis: *nardus mea*, id est humilitas mea, in conspectu ejus *dedit odorem suum*: et sic ei complacuit. «Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes⁸⁸.» De dilectione vero ipsius ad filium.

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, in'uber ubera mea commorabitur.

[THO.] Myrrha corpora servat a putredine sua amaritudine. Hanc corporibus adhibemus ne putrescant, cum corpora exemplo Christi per mortificationem carnis a putredine luxuriæ restringimus, ne, si ea relinquamus sine condimento, esca fiant vermibus perpetuis: qui fasciculus dicitur, quia virtutes in nobis colligatæ **25** parum gravedinis diligentibus habent. Inter ubera commoratur, quia in dilectione Dei et proximi Ch isto habitatio paratur: antè rex, modo dilectus; ante in accubitu regio, modo inter sponsæ ubera. Magna humilitatis virtus, cui se divinitatis majestas tam facile inclinat. Myrrha amara, res dura et aspera, tribulationem significat. Ea sibi dilecti causa immere prospiciens, gratulabunda il loquitur, confidens se omnia viriliter subituram. Ideo non fascem, sed fasciculum dicit, et parvum ducit, quidquid pro ejus amore sustinuerit. Bene fasciculus, quia «parvulus natus est nobis⁸⁹,» bene fasciculus, quia «non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis⁹⁰.» Item, quod præsens est momentaneum ac leve supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis⁹¹. Erit aliquando nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo est fasciculus myrrhæ⁹², et ne videatur de se præsumere, sed de adjutorio Dei quod habet in corde, dicit: *Inter ubera mea commorabitur*. Unde secure potest dicere: «Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es⁹³.» Myrrham illam amarâ merito dixerim, contumelias, sputa, colaphos, clavos, crucem, et cæteras amaritudines, quas pro nobis sustinuit. Non præmittam myrrham qua in cruce est potatus⁹⁴, nec illam qua in sepulcro est unctus⁹⁵. In prima

A applicuit sibi meorum amaritudinés peccatorum; in secunda futuram incorruptionem mei corporis dicavit. Mementote quod sponsa portavit in uberum medio, Maria in utero, Simeon in brachio, Joseph in humero. Inter ubera portamus ipsum cogitando; in utero, sancta devotioe nutriendo; in brachio, opera ejus imitando; in humeris, libenter ejus passiones sustinendo. Myrrha amara est et jocunda odore: qua corpora peruncta nesciunt putredine, scilicet propter amaritudinem; sed gratum dedit odorem. Unde Joannes audit non solum hominem, sed angelos exsultantes et dicentes: «Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem, et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem in sæcula sæculorum. Amen⁹⁶.» Accipit virtutem in nativitate, qua sine peccato de Virgine natus; divinitatem in baptismo, qua voce paterna Filius Dei dilectus cœlitus est declaratus⁹⁷: Sapientiam in prædicatione, fortitudinem in passione, honorem in resurrectione, gloriam in ascensione, benedictionem in electorum ad cœlestia collectione. Ecce ad quantam venit Christus gloriam per myrrham et ignominiam passionis, ut ejus exemplo animati, per passionem speremus pervenire ad ejus gloriosam resurrectionem. Ejus tamen gratia præambula: «Non enim sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis⁹⁸.» Tria sunt genera passionum. Sunt enim passiones præteriti temporis; sunt passiones hujus temporis; sunt passiones nullius temporis. Primæ sunt inflictæ necessitatis; secundæ libere voluntatis; tertiæ ex servitute perpetuæ corruptionis. De primis Apostolus: «Vanitati creatura omnis subjecta est, non volens⁹⁹;» de secundis: «Nos primitias spiritus habentes ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exspectantes redemptionem carnis nostræ¹⁰⁰;» de tertiis: «Omnis creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei¹⁰¹. Primæ excluderunt præteritam gloriam; secundæ operantur ad præsentem, sed non sunt condignæ ad futuram; tertiæ non pertinent ad eam. Præterita gloria fuit in paradiso: præsens in corde humano; futura erit in regno. Prima, ex primi status temperantia; secunda, in pura conscientia; tertia, quando cessabit hujus miseriæ molestia. Prima transiit, quia primi parentes mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum¹, et omnis gloria ejus quasi flos feni². De secunda quæ est in corde dicitur: «Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ³.» De tertio: «Satiabor, cum apparuerit gloria tua⁴.» Uî autem perfectum habeat testimonium: Primo habeat decorem, secundo fervorem, tertio splendorem. Decorem puritatis, fervorem charitatis, splen-

⁸⁷ Philipp. 3. ⁸⁸ Luc. 1. ⁸⁹ Isai. 9. ⁹⁰ Rom. 8. ⁹¹ II Cor. 4. ⁹² Cant. 4. ⁹³ Psal. 22. ⁹⁴ Mat. c. 15. ⁹⁵ Joan. 19. ⁹⁶ Apoc. 5. ⁹⁷ Mat. 3. ⁹⁸ Rom. 8. ⁹⁹ Ibid. ¹⁰⁰ Ibid. ¹⁰¹ I. I. ¹ Psal. 105. ² Isai. 40. ³ H. Cor. 4. ⁴ Psal. 16.

dozem veritatis. Puritatem, ut non habeat peccatum. Charitatem, qua diligit Deum, zelum habeat ad proximum, desiderium passionum; Veritatem qua cognoscat beatitudinem angelorum. De his tribus dicitur: « Gloria Libani data est ei, decor Carmeli et Saron⁹. » Carmelus dicitur *scientia circumcissionis*, quæ pertinet ad primum; Saron *successio*, quæ pertinet ad secundum; Libanus *dealbatio*, quæ spectat ad tertium. Circumcidi igitur oportet in corde ab illicita cogitatione; in ore, a superflua locutione; in corpore, a malo opere. De primo: « Perversæ enim cogitationes separant a Deo⁶; » de secundo: « Abstinete vos a murmuratione quæ nihil prodest, et a detractatione parcite linguæ⁷; » de tertio: « Omne opus servile non facietis⁸. » Inde Apostolus: « Humanum dico propter infirmitatem carnis nostræ, sicut exhibuistis membra vestra seryire immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem, ita exhibite membra vestra servire munditiæ in sanctificationem⁹. » Item: « Gratias Deo quod fuistis aliquando servi peccati, obedistis autem in eam formam doctrinæ in quam traditi estis¹⁰. » Ecce decor Carmeli, ecce similia quæ Deo offertur in sacrificio. Saron, id est *succensio*, est triplex fervor. Primus, in Dei dilectione; secundus, in carnis maceratione; tertius, in fratris correptione. Ecco decoquitur similia, hoc est enim triplex sacrificium: Primum de libano, scilicet amor Dei; secundum de craticula, scilicet afflictio carnis; tertium de sartagine, scilicet correptio fratris. De primo: « Lampades ejus lampades ignis atque flammarum;¹¹ » et: « Similitudo animalium quasi carbonum ignis ardentium et quasi aspectus lampadarum¹². » Superfunditur oleum devotionis. Unde: « Impinguasti in oleo caput meum¹³. » De secundo: « Ingrediaturo putredo in ossibus meis¹⁴, » etc. Et Job: « Quis mihi tribuat ut veniat petitio mea, et quod exspecto mihi tribuat Dominus¹⁵. » Qui cepit ipse non conterat, solvat manum suam et succidat me¹⁶. » Hic quoque perfunditur oleum hilaritatis, « ut exhilaret faciem in oleo¹⁷. » Hilarum enim datorem diligit Deus¹⁸. De tertio Mathias: « Ut quid natus sum videre mala gentis meæ¹⁹? » Et Elias in petra stans: « Zelans zelo pro Domino, quia dereliquerunt filii Israel pactum²⁰. » Hic superfunditur oleum consolationis quod infundit Samaritanus vulnerato a latronibus²¹. Ecce Saron. Sequitur Libanus id est *dealbatio*. In primo habuit decorem, ut dicitur: « Tota pulchra es amica mea, tota pulchra es²². » In secundo fervorem, ut dicatur: « Concaluit cor meam intra me, et in meditatione mea exardescet ignis²³, » et: « Inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt²⁴. » Nonne cor nostrum ardens erat in

nobis « de Jesu²⁵. » Tertium habet splendorem. Unde dicitur: « Revelata facie speculamur gloriam; ut transformemur in eandem imaginem²⁶. » Dicitur ergo, his tribus gradibus fervoris habitis: « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ²⁷, » de primo: « Quis gloriatur mundum se habere cor²⁸? » de secundo: « Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei; » de tertio: « Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus²⁹. » In splendore igitur isto videmus quod non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis³⁰. » Nunc quidem revelata est, quia tantum « videmus per speculum in ænigmate³¹. » Nunc enim filii Dei sumus et nondum apparuit quid erimus. Scimus autem cum apparuerit, quoniam similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est³². » Quia tunc « revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro salutare Dei nostri³³. » Ædificabit enim Dominus Sion, « et videbitur in gloria sua³⁴; » quando tolletur « impius ne videat gloriam Dei³⁵. » Tunc igitur manifestum erit quod « non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis³⁶, » tunc præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum.

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur.

[CARD.] Ac si dicat: Dilectus qui meus est, mihi singulariter et specialiter, ipse est fasciculus myrrhæ, id est multarum amaritudinum congregatio colligata. Et isto fasciculus commorabitur inter ubera mea, in corde meo conclusus, quia non possum ei non conpati, non possum ei non commori, quem genui, quem lactavi, et illum non amare nequaquam valco, qui pro me tot amaritudines toleravit. Quia vero dixerat quantum amaricata fuisset in passione filii, de gaudio resurrectionis ejusdem et consolatione doloris sui, in fructu passionis, subdit:

Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.

[THO] In Cyprio majores vineæ quam alibi sunt. Cyprus est universalis Ecclesia, quæ multas vineas nutrit dum ecclesiis particularibus quod lætificet cor hominis³⁷ gignit vinum charitatis. Engaddi dicitur *fontis hædi*. Hædus pro peccatis quondam immolabatur³⁸. Fons hædi est baptismus Christi, quo dum corpus mergitur, per fidem Christi qui pro peccatis mortuus est a peccatis lavatur. Qui fuit myrrha in morte, botrus est in resurrectione. « Qui enim mortuus est propter peccata nostra, resurrexit propter justificationem nostram³⁹, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus⁴⁰. » Itaque lugendo peccata, bibisti myrrhæ amaritudinem. Si

⁹ Isai. 55. ⁶ Sap. 1. ⁷ Ibid. ⁸ Num. 28. ⁹ Rom. 6. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Cant. 8. ¹² Ezech. ¹³ Psal. 29. ¹⁴ Habac. 3. ¹⁵ Job 6. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Psal. 103. ¹⁸ I Cor. 9. ¹⁹ I Machab. 2. ²⁰ III Reg. 19. ²¹ Luc. 17. ²² Cant. 4. ²³ Psal. 38. ²⁴ Psal. 72. ²⁵ Luc. 24. ²⁶ II Cor. 3. ²⁷ II Cor. 1. ²⁸ Prov. 30. ²⁹ Rom. 5. ³⁰ Rom. 8. ³¹ I Cor. 13. ³² I Joan. 2. ³³ Isai. 48; Luc. 3. ³⁴ Psal. 101. ³⁵ I. ni. 26. ³⁶ Rom. 8. ³⁷ Psal. 103. ³⁸ Levit. 16. ³⁹ Rom. 4. ⁴⁰ I Petr. 2.

autem respirasti in spem vitæ, bibisti vinum quod lætificat cor hominis. Engaddi dicitur *fons hædi*, vel *oculus tentationis*. Vineas habet, scilicet populos qui sunt in fonte hædi, id est in baptismo vel lacrymis pœnitentium, et habent oculum qui tentationes vident venientes. His est dilectus botrus effundens vinum, id est lætitiã suã resurrectionis, quam et ipsi suspirant sibi ne abundantiori tristitia absorbeantur ⁴¹. Moraliter, Cyprus *tristis* vel *mæror* dicitur, in qua est iste botrus lætificans. Quoniam in studio compunctionis, invenitur gaudium consolationis. Unde : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur ⁴². » Illic ordo etiam historialiter invenitur. Primo enim Maria Magdalene caput Domini et pedes recumbentis pretioso nardi perfudit odore ⁴³. Deinde discipuli crucifixum myrrha unxerunt ⁴⁴. Deinde botrus cypri factus est, quando gaudio resurrectionis exhilaravit. Audi gaudium :

« Surrexit Dominus, et occurrens mulieribus ait : Ave. Tunc accesserunt, et tenuerunt pedes ejus ⁴⁵. » Tria nobis posita sunt divinæ pietatis suavitate redolentia, scilicet quod surrexit, quod mulieribus occurrit, quod salutavit. In primo proposuit nobis gloriam; in secundo dedit confidentiam; in tertio contulit lætitiã. Gloriam, ad quam suspiremus; confidentiam, per quam aspiremus; lætitiã, sub qua respiremus. Suspiremus per desideria, aspiremus ex pura conscientia, respiremus a mœroris angustia. Suspirabat sponsa, cum in Canticis diceret : « Nuntiate dilecto, quia amore langueo ⁴⁶; » aspirabat cum diceret : « Surgam et circumibo civitatem, per vicos et plateas, quæram quem Ægipit anima mea ⁴⁷; » respirabat cum diceret : « Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me ⁴⁸. » O quam vehementi amplexu amplexatus est me in cruce : in qua fluxit aqua de latere, manavit sanguis de corde, anima recessit a corpore. Dives iste institor merces suas in adventu suo implicitas attulit. Unde : « Ecce venio cito; et merces mea mecum est ⁴⁹. » Quia « omne datum optimum, et omne donum perfectum desorsum est descendens a Patre luminum ⁵⁰. » In passione sacculus concisus fuit. Unde : « Concidisti sacculum meum et circumdedisti me lætitiã ⁵¹. » In quo vidimus eum leprosum, et percussum a Deo et humiliatum ⁵². In resurrectione purpuram explosit. Revelata enim facie speculamur gloriam Domini, etc. ⁵³ Vel sic : « Comæ capitis ejus sicut purpura regis juncta canalibus ⁵⁴. » Hæc purpura est caro Christi glorificata, caput sponsæ, Christus; capilli ejus, imitatores ejus, qui sunt quasi regis purpura, quia eis debetur resurrectionis gloria. Purpura hæc juncta est canalibus, quia jam in cœlis ab angelis

A adoratur. Fons gratiarum est in cœlla. Sed dum per angelos nobis ministratur, quasi per canales effunditur.

Gloria ista est triplex, quia triplex resurrectio. Prima est miraculosa, secunda virtuosa, tertia gloriosa. Prima est de morte temporali ad vitam temporalem; secunda de morte spirituali ad vitam spiritualem; tertia de morte temporali ad vitam incorruptibilem. In prima Ecclesia coalêscit; in secunda spiritus reviviscit; in tertia humana natura reflorescit. De prima : « Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos ⁵⁵. » Item : « Surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur ⁵⁶. » De secunda : « Nuntiaverunt Jacob : Joseph filius tuus vivit. Quo audito revixit spiritus ejus ⁵⁷; » et : « Filius meus mortuus erat, et revixit; perierat, et inventus est ⁵⁸. » De tertia : « Christus resurrexit primitiã dormientium ⁵⁹; » et : « Resloruit caro mea ⁶⁰; » et : « Justus ut palma florebit ⁶¹; » et : « Justus germinabit sicut lilium, et florebit in æternum apud Dominum ⁶². » Prima facta est in Lazaro; secunda in filio prodigo; tertia in Christo. A Christo, quia tres mortuos suscitavit ⁶³. Cum Christo, unde : « Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite ⁶⁴. » In Christo, quia « Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur ⁶⁵. » Prima gloriosa. Unde Dominus ad Martham : **26** « Nonne dixi tibi : Si credideris, videbis gloriam Dei ⁶⁶. » Secunda gloriosior, quia « Omni gloria ejus filie regis ab intus ⁶⁷; » tertia gloriosissima : « Seminatur corpus ignobile, surget in gloria ⁶⁸; quando revelata facie speculabimur gloriam Dei ⁶⁹. » Hæc surrexit Dominus, et ostendit gloriam suam, ut ad eam suspiremus. Hæc resurrectio imperfectum nostrum adduxit ad perfectum, ejectum nostrum reduxit ad paradysum, ad vitam reduxit nostrum mortuum. Primum sic docuit ipse resurgens : « Si vis perfectum esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus ⁷⁰, » de secundo dicitur ⁷¹ :

*Est elevatus umbilicus,
Et spem fecit credentibus
Aperiens paradysum,
Quem protoplastus clauserat.*

D De tertio : « Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur ⁷², » quia peccator homo mortuus erat, et revixit, perierat culpa Adæ, inventus est Christo a mortuis resurgente ⁷³.

Secundo occurrit mulieribus ⁷⁴, ut daret confidentiam, quam aspiremus. Occurrit Dominus infirmis, occurrit desolatis, occurrit sanctis. Infirmis, ut confirmet patientiam, desolatis, ut reformet in lætitiã, sanctis, ut satiet eorum desiderium glorificatæ carnis præsentia. Juxta primum Petrus vidit sibi Christum occurrere, juxta secundum oc-

⁴¹ II Cor. 2. ⁴² Matth. 5. ⁴³ Matth. 26. ⁴⁴ Joan. 19. ⁴⁵ Matth. 28. ⁴⁶ Cant. 5. ⁴⁷ Cant. 5, ⁴⁸ Cant. 2. ⁴⁹ Apoc. 22. ⁵⁰ Jac. 1. ⁵¹ Psal. 29. ⁵² Isai. 53. ⁵³ II Cor. 13. ⁵⁴ Bant. 7. ⁵⁵ Heb. 11, ⁵⁶ Matth. 11. ⁵⁷ Gen. 45. ⁵⁸ Luc. 15. ⁵⁹ I Cor. 15. ⁶⁰ Psal. 27. ⁶¹ Psal. 91. ⁶² Offic. eccles. ⁶³ Luc. 7 et 8; Joan. 11. ⁶⁴ Coloss. 3. ⁶⁵ I Cor. 15. ⁶⁶ Joan. 11. ⁶⁷ Psal. 44. ⁶⁸ I Cor. 15, ⁶⁹ II Cor. 3. ⁷⁰ Matth. 19. ⁷¹ Offic. eccles. ⁷² I Cor. 15. ⁷³ Luc. 15. ⁷⁴ Matth. 28.

currit mulieribus, juxta tertium occurrit angelis in ascensione. « A summo enim cœlo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus ⁷⁶. » In figura primi venit Isaac in occursum Rebecce, et ipsa descendit de camelo ⁷⁶. Rebecca *patientia* dicitur. In figura secundi occurrit pater prodigo filio ⁷⁷. In figura tertii occurrit Melchisedech cum pane et vino Abraham revertenti de prælio ⁷⁸. Ecce dabit fiduciam ut aspiremus.

Tertio subjunxit, « Avete ⁷⁹, » ut lætitia respiremus. Tres invenimus salutationes Dei plenas devotione. Primam attulit Raphael ad Tobiam ⁸⁰, secundam Gabriel ad Mariam ⁸¹, tertiam hodie Dominus ad mulierculam. Primam misit et distulit, secundam mandavit et attulit, tertia obtulit et attulit. De prima : « Qui mandas salutes Jacob ⁸², » de secunda : « Exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo ⁸³, » de tertia : « Salus nostra in manu tua est ⁸⁴. » In prima fuit affectus tardior, in secunda discretior, in tertia ferventior. In prima enim cum ait angelus : « Gaudium tibi sit semper, ait Tobias : Quod gaudium mihi erit ⁸⁵, » etc. In secunda ait Maria : « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ⁸⁶. » In tertia : « Accesserunt et tenuerunt pedes ejus ⁸⁷. » Ille qui salutat in amore tenetur avidius, in memoria validius, in spe salutaris.

Unde juxta tria verba salutationis, legimus in Scripturis tria verba defectiva, quia in hac via nulla salus perfecta, scilicet avete, valete, salvete. Juxta primum dicitur avete, quasi avide tenete. Istud ave quater legimus scriptum. Primum fuit ammonitorium, secundum deceptorium, tertium illusorium, quartum consolatorium. Primum attulit ad Mariam angelus ⁸⁸, secundum Christo discipulus ⁸⁹, tertium crucifixo paganus ⁹⁰, quartum Christus mulieribus ⁹¹. Primum secutus est fructus virginis secunditatis, secundum incurrit crimen Jæsæ majestatis, tertium peccatum ingratitude, quartum concepit securitatem tam Dominicæ quam nostræ resurrectionis. In primo novam laudamus gratiam, contra secundum quæramus cautelam, contra tertium quæramus patientiam, in quarto concepimus lætitiâ. Juxta secundum, valete, quasi valido tenete, juxta tertium, salvete, id est salutem vestram tenete. Ecce lætitiâ, sub qua respiramus. De hæc scilicet salutatione : « Tunc accesserunt, » ex fiducia scilicet salutationis, « ut apprehenderent eum ⁹². » Primo debemus recedere, secundo accedere, tertio excedere. Recedere, peccatum fugiendo; accedere, Christum imitando; excedere, superna gaudia contemplando. In primo sumus expeditiores, in secundo securiores, in tertio jocundiores. Ad primum nos admonebat propheta

« Exite de Babylone, et fugite a Chaldæis ⁹³, » de secundo. « Accedite ad eum, et illuminabimini ⁹⁴, » de tertio : « Ego dixi in excessu mentis meæ : Projectus sum a facie oculorum tuorum ⁹⁵. » Notandum autem quod quidam tenent pedes ejus, quidam pectus, quidam caput. Pedes tenent qui affectum habent erga ejus humanitatem, pectus qui divinitatis et humanitatis admirantur unionem, caput qui contemplantur majestatem. Primi præsumunt de misericordia et veritate, secundi fervent charitate, tertii splendent claritate. Primi itaque tenuerunt pedes ejus, et dicunt : « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus ⁹⁶. » Secundi admirantes dicunt : « Verbum caro factum est et habitavit in nobis ⁹⁷, » tertii dicunt : « Revelata facie, speculamur gloriam Dei ⁹⁸. » Pedes tenuit Maria Magdalena, quando lacrymis perfudit ⁹⁹; pectus Joannes evangelista, quando supra pectus Domini in cœna recubuit ¹⁰⁰; caput illa mulier quæ nardum supra caput ipsius recumbentis effudit ¹. Qui tenent pectus cum Joseph, nobili decurione ², sepelivit eum in corde. Sic enim cum Joseph aromatibus conliunt, in sindone munda involvunt, lapidem claudunt ³. Aromatibus desiderii et amoris, sindone puritatis, lapide fortitudinis. Per lapidem vero, nunc duritia, nunc fortitudo designatur. Itaque propter fortitudinem amoris, in lapide est claudendus. Sed ne ad erogandum bonum quod in nobis latet duri simus, ab angelo magni consilii ⁴ lapis est revolvendus, id est duritia removenda.

Triplex est hæc duritia : prima obstinati peccatoris, secunda avari sapientis, tertia severæ fortitudinis. Prima est lapis sub quo putrescebat Lazarus ⁵, secunda, sub quo tegebatur puteus ⁶, tertia, lapis in quo sepultus erat Dominus ⁷. Primum revolvit Judæus, secundum Jacob cum pastoribus, tertium magni consilii angelus. De primo enim ait Dominus Judæis : « Tollite lapidem ⁸. » Judæus constitens interpretatur, quia confessio aufert duritiam obstinationis. De secundo dicitur : « Dum iret Jacob qui supplantator dicitur, in Mesopotamiâ Syria, lapidem ab ore putei revolvit cum pastoribus ⁹ : id est Christus qui supplantat peccata cum doctoribus Ecclesiæ, agit ut scientiam quam in se abscondunt, aliis erogent. De tertio dicitur : « Angelus Domini accedens revolvit lapidem ¹⁰, » id est Christus sua visitatione efficit, ut qui fortes sunt in amore, rejecta severitatis austeritate, ad proximos incipiant dulces esse.

Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

[CARD.] Cyprus insula botros grandes et dulces generat. Cyprus autem interpretatur floritio. Osten-

⁷⁶ Psal. 18 ⁷⁷ Gen. 27. ⁷⁸ Luc. 15. ⁷⁹ Gen. 14. ⁸⁰ Matth. 28. ⁸¹ Tob. 5. ⁸² Luc. 1. ⁸³ Psal. 43. ⁸⁴ Luc. 1 ⁸⁵ Gen. 47. ⁸⁶ Tob. 5. ⁸⁷ Luc. 28. ⁸⁸ Luc. 1. ⁸⁹ Matth. 26. ⁹⁰ Matth. 27. ⁹¹ Matth. 28. ⁹² Matth. 26. ⁹³ Isai. 48. ⁹⁴ Psal. 33. ⁹⁵ Psal. 50. ⁹⁶ I Petr. 2. ⁹⁷ Joan. 1 ⁹⁸ Il Cor. 3. ⁹⁹ Luc. 7. ¹⁰⁰ Joan. 21. ¹ Marc. 14. ² Marc. 15. ³ Matth. 27. ⁴ Isai. 9 Juxt. LXX. ⁵ Joan. 11. ⁶ Gen. 28 ⁷ Matth. 27. ⁸ Joan. 11. ⁹ Gen. 28. ¹⁰ Matth. 28.

deus autem mater gaudium suum de resurrectione filii, dicit : Dilectus meus est mihi botrus cypri, dulce scilicet floritionis gaudium. Refloruit enim caro ejus, et amaritudo mea versa est in dulcedinem, et dolor meus convorsus est in gaudium, et ego quæ in morte ejus cum ipso emarceram, cum ipso florente refloresco; ipse quoque factus est mihi botrus cypri, id est dulce et magnum gaudium in vineis Engaddi, cum videlicet fructum passionis ejus considero, qui apparet in vineis Engaddi. Est autem Engaddi locus ubi sunt arbores balsami, quæ appellat vineas, quia vincarum more coluntur. Interpretatur autem Engaddi fons hædi. Per arbores ergo balsami quæ nascuntur et cresunt in Engaddi, si leles Christi significantur, qui in Engaddi, id est in fonte hædi, id est in fonte baptismatis, ubi lavatur hædus et fit agnus spiritualiter nascuntur, et in fide radicati cresunt, et proficiunt, ut, sicut arbores balsami, spirituali pinguedine fluant. Hinc et interpositis a matre, redit filius ad proseguendam pulchritudinem matris, dicens :

Ecce tu pulchra, amica mea; ecce tu pulchra : oculi tui columbarum.

[Tuo.] Bis dicit pulchram. Quippe cui dat dilectionem Dei et proximi, ei duplicem pulchritudinem inserit, qua delectatur, quam laudat, cujus oculi dicuntur columbarum, quia dum in temporalibus gemit, ad æterna desiderio rapitur, in simplicitate suos custodit sensus. Columba pro cantu gemit. Hæc est sancta anima, quæ cum videt in amore mundi reprobos garrientes, ipsa in cœlesti desiderio attendit, timens ne amittat quod diligit, dum differtur. Vel oculi columbæ sunt prædicatores, qui simplicitatem quam prædicant servant, et visibilia contemnentes, ad æterna gemitibus multis anhelant. Ex amore sponsæ præsumptio, ex amore sponsi indignatio; quod ita exitus probat. Est enim consecuta præsumptionem correptio; correptionem emundatio, emundationem remuneratio. Jam cedit fastus, ubi invalescit amoris affectus. Inde est quod emundatam dilectus vocat amicam, replicat pulchram, eandem mox vicissitudinem audiens ab ea. Hic dicit pulchram, quia duplex est decor animæ, scilicet humilitas et innocentia. Unde David : « Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor, id est humilitatem, quæ per herbam parvam designatur. Et sequitur : « Lavabis me et super nivem dealabor », quia lotus a te innocens ero. Et quia increpata ab eo quod petierat, scilicet videre dilectum ad fasciculum myrrhæ, videndo se humiliaverat, meruit audire : Oculi tui columbarum, id est simplices, eo quod jam non ambules in magnis neque in mirabilibus super me ». Vel quia Spiritus sanctus in hac ave apparuit, spiritualis intelligitur visio, ad quam modo pervehitur per suam humilitatem. Laudaverat sponsa recubitum sponsi, quod

A eam ad exhibendam sancti suavitate accenderat, laudat passionem, qua eam ad patiendum quæ virtutum est nutrix, informaverat, magnificat resurrectionis gloriam qua eam ad spem beatæ immortalitatis erexerat, exultat spiritus scilicet gratiam, qua eam in virtutem induxerat. Ecce sponsi pietas ejus officiosissimam sedulitatem grater aspicit, clementer suscipit; et sic decorem ejus prædicando ostendit dicens :

Ecce tu pulchra es, amica mea : Pulchra in operibus mundis, sobrie et juste et pie vivendo ¹¹, pulchra simplicitate cordis, pro sola intentione æternitatis, bonis actibus insistendo, pulchra vita, pulchra doctrina, pulchra in legis observantia : juste dispensans temporalia, pulchra in evangelica perfectione, propter Deum relinquens omnia, pulchra in corpore, voluptates carnis viriliter superando, pulchra in anima, cupiditates mundi ab animo funditus extirpando : pulchra in carne, castitatem servando, pulchra in mente, erga Deum et proximum charitatem inviolabilem observando, pulchra in prosperitate, non superbiendo; pulchra in adversitate imperturbabilis permanendo; pulchra in subjectione obediendo, pulchra in prælatione, subjectis ducatum vitæ sermonibus et exemplis ministrando, pulchra in secreto, pulchra in publico, pulchra in silentio, pulchra in loquendo, pulchra in mansuetudine, pulchra in superbiorum persecutione. Nunc qualiter ista pulchritudo formetur in nobis, exemplo videamus.

C Qui facturus est pulchram imaginem, primo de naturali radice lignum præscindit, deinde ramis præsectis in loco opportuno ad id faciendum collocat; postmodum imaginem format, dealbat; postea pulchre colorum varietate depingit. Cogitamus itaque aliquando vitis inhærentem, quasi arborem terræ. Nam hominem fructus bonos facit ¹². Primo, itaque separemus hominem a mundanis, sicut radice a terra. Deinde ramus vitiorum in apto loco ponitur, cum in religione locatur. Cui forma imprimitur, cum ad imaginem Dei informatur. Dealbatur innocentia : varietas colorum est pulchritudo virtutum; campus colorum, cor humanum et purum : nam cor impurum cogitationum aliarum dissipant, aliarum inflammant, aliarum distendunt, aliarum contrahunt, aliarum inquinant, aliarum perturbant. Dissipant ut iracundæ, inflammant ut superbæ : distendunt ut ambitiosæ; contrahunt ut timidæ; inquinant, ut luxuriosæ; perturbant, ut vanæ. De his enim sic ait Isaias ¹³ : « Ibi cabalunt bestiæ, et dracones requiescent ibi; ibi habitabunt struthiones, et pilosi saltabunt ibi; ibi respondebunt sibi invicem ululæ, et sirenes in delubris voluptatis. » Bestiæ dissipant, dracones inflammant, struthiones distendunt, pilosi turbant, ululæ contrahunt, sirenes inquinant,

¹¹ Psal. 50. ¹² Psal. 130. ¹³ Fit. 2. ¹⁴ Matth. 7. ¹⁵ Cap. 13.

Oculi, inquit, *tui columbarum*. Ubi oculus vere sit simplex, debet habere in intentione charitatem, in electione veritatem. Unde Dominus: « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ¹⁶. » Hanc ergo habeat puritatem ut fallere nolit, et cautelam ut fallere non possit. Item, oculorum alius est bonus, alius melior, alius malus, alius pejor. Est enim qui bonum diligit, et malum nescius agit: hic est bonus non tamen simplex, sed multiplex; et est qui bonum agit, et prudenter intelligit: hic est simplex; et est qui bonum intelligit, et malum agit et **27** non diligit: hic est nequam. De primo: « Ephraim columba seducta et non habens cor¹⁷; » de secundo: « Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbæ¹⁷; » de tertio dicitur quod sint « prudentiores filii hujus sæculi filii lucis in generatione sua¹⁸; » de quarto: « Obscuratum est insipiens cor eorum et traditi sunt in reprobum sensum¹⁹. » Columba aliquando Spiritum sanctum designat ut, « Vidi sponsam ascendentem sicut columbam de ramis arborum²⁰; » aliquando fatuitatem stultorum, ut, « Ephraim columba seducta, et non habens cor²¹; » aliquando simplicitatem sanctorum intentionem. Unde: « Qui sunt iati qui ut nubes volant et quasi columbæ ad fenestras suas²². » Columba vescitur puro grano, gemitum pro cantu edit, in aquis volatum accipitris ex umbra percipit, in petra nidificat, sine felle est, gregatim volat, omnia simpliciter intuetur. Hæc omnia sponsæ spiritualiter congruunt. Puritate enim vitæ, quasi puro grano delectatur, pia cordis compunctione lætatur; in sæcris Scripturis dæmonum insidias comprehendit et cavet, in vulneribus passionis Christi dulce sibi mentis reclinatorium construit; amaritudine malitiæ, contra delinquentium sevit, fratrum concordiam diligit, quæ videt, sine cupiditate cernit, sine ambiguitate considerat. Dicatur ergo:

Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra. Quatuor sunt pulchritudines sponsæ: in castitate, in conscientiæ puritate, in exteriori conversatione, in contemplatione. In castitate dicitur: « Ecce quam pulchra est casta generatio, cum charitate²³; » de conscientia: « Obliviscere populum tuum et domum patris tui, quia concupivit rex decorem tuum²⁴; » de conversatione: « Fortitudo et decor indumentum ejus²⁵; » de contemplatione: « Veniens de Libano, quam pulchra facta es, amica mea²⁶. » Item de his quatuor dictum est: « Candidiores nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores²⁷. » Candor nivis designat munditiam corporum; frigus cordis refrigerium, et hoc in castitate; candor lactis designat innocentiam, quod cibus est parvulorum, et sim-

plicitatem. Et hoc de conscientia. Ebur robustum animal est, cujus ossa candida, processu temporis ruborem contrahunt. Quia bene conversantes oportet esse robustos in exercitio virtutum; candidos, propter nitorem exempli ad proximum; rubeos propter fervorem justorum. Hæc de conversatione. Sapphirus cæli habet colorem propter contemplativos, qui cælestia considerant. Judith castitatem signat in cujus specie captus est Holofernes, cujus caput abscidit, ne corrumpet eam²⁸. Pulchritudinem conscientiæ designat Abisag Sumamitis, quæ formosa juvencula fovebat pedes David senis²⁹, id est affectus nostros. In specie Saræ, species conversationis, quam Pharaon rapiens propter speciem suam non potuit corrumpere Deo protegente, et reversa est ad virum suum cum muneribus³⁰. Species Rachel³¹ est species contemplationis. Prima species est contra spiritum fornicationis; secunda, contra spiritum infidæ securitatis; tertia, contra spiritum pusillanimitatis et dissolutionis; quarta, contra spiritum cæcitatatis. De prima Paulus: « Fugite fornicationem; fornicatores et adulteros judicabit Deus³²; » de secunda: Beatus homo qui semper est pavidus³³, et qui duræ mentis corrumpet in malum. »

³⁴ *Res est solliciti plena timoris amor;*

de tertio Paulus: « Corripite inquietos, consolamini pusillanimes³⁴. » Idem: « Audio quosdam inter vos inordinate ambulare, nihil operis facientes; sed omnia curiose agentes³⁵; » de quarto David: « Persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam, collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi³⁶. » Isti sunt quatuor angeli mali quos vidit Joannes in Apocalypsi. « Vidi, ait, quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, et tenebant quatuor ventos, ne flarent super terram³⁷. » scilicet quatuor flatus Spiritus sancti qui has pulchritudines operantur. Primus ventus æstum libidinis refrigerat; secundus aream conscientiæ a paleis perversarum cogitationum emundat; tertius sua serenitate inordinatum rigorem hiemis, id est dissolutionem et pusillanimitatem eliminat; quartus nubem mundanæ sollicitudinis expellit, ut liberius in contemplatione cælum appareat. Hos tenent quatuor isti spiritus, ne sponsam pulchram faciant.

Oculi tui columbarum. Sunt oculi milvi; sunt oculi columbarum. De primis: « Oculi stultorum in fines terræ³⁸; » de secundis: « Oculi sapientis in capite ejus³⁹. » Terra dicuntur terreni, scilicet amantes terrena. Tres sunt flæes hujus terræ, scilicet voluptas, vanitas, malignitas. Item, tres sunt oculi stultorum, lascivus, elatus, nequam. De lascivo dicitur: « Impudicus oculus impudicæ men-

¹⁶ Matth. 10. ¹⁷ Ose. 7. ¹⁸ Matth. 10. ¹⁹ Luc. 16. ²⁰ Rom. 1. ²¹ Offic. eccles. ²² Ose. 7. ²³ Isai. 60. ²⁴ Sap. 4. ²⁵ Psal. 44. ²⁶ Prov. 51. ²⁷ Cant. 4. ²⁸ Thren. 4. ²⁹ Judith. 13. ³⁰ III Reg. 1. ³¹ Gen. 29. ³² I Cor. 6. ³³ Prov. 28. ³⁴ Ovi. ³⁵ I Thess. 5. ³⁶ II Thess. 3. ³⁷ Psal. 143. ³⁸ Apoc. 7. ³⁹ Prov. 17. ⁴⁰ Eccli. 2.

tis est nuntius; de elato: « Generatio cuius excelsi sunt oculi, et palpebræ in altum subrepta: » de nequam: « Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. » Lascivus in finem voluptatis, elatus in finem vanitatis, nequam in finem malignitatis dirigitur. Lascivum habuit Adam, quando vidit lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave, et illuminati sunt oculi amborum; elatum habuit Jonathas, quando post peractam victoriam comedit modicum mellis, et illuminati sunt oculi ejus; nequam habuit Balaam, quando dedit consilium Balaac, quo filii Israel deciperentur. Inde dicitur: « Vir cujus obturatus est oculus: qui cadens apertos habet oculos; oculi sapientes in capite ejus: » Tria sunt capita. Spiritus noster, Christus, Deus. Inde Apostolus: « Caput mulieris vir; caput viri Christus; caput Christi Deus. » Vir est spiritus, mulier caro. Item tres sunt oculi columbæ. Primus circumspeditionis; secundus piæ curiositatis; tertius contemplationis. De primo conqueritur David: « Lumen oculorum meorum, ipsum non est mecum; » de secundo, Simeon: « Putas oculi isti videbunt, per quem oculi cordis revelabuntur; de tertio: « Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis. » Primus dirigitur in caput quod est spiritus. Unde: « Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte. » Secundus, in caput quod est Christus. Unde: « Postquam videro loca clavorum cum Thoma, dicam: « Dominus meus et Deus meus. » Tertius in caput quod est Deus. Unde: « Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. » Primus est circumspeditionis ad exclusionem vitiorum et custodiam virtutum; secundus piæ curiositatis ad memoriam Christi beneficiorum; tertius contemplationis ad cognitionem cælestium.

Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra; oculi tui columbarum.

[CARD.] Quia odor nardi de matre fragraverat ad filium. Nardus enim est herba humilis et calida. *Ecce matrem commendat ab utroque et dicit: Ecce tu pulchra es, amica mea,* propter humilitatis decorem; *ecce tu pulchra es propter calorem dilectionis; et propter pulchritudinem es amica; et propter simplicitatem tuam es mea singulariter et proprie.* Quam quidem simplicitatem exprimit, dicens: *Oculi tui columbarum.* Nam in columbis signatur simplicitas, et innocentia. Oculi autem sunt duo, intellectus videlicet et affectus. Isti oculi columbini sunt innocentes et simplices, cum intellectus est sine errore; et in veritate Scripturæ nihil intelligit nisi veritatem, cum affectus in Deum est absque mundana concupiscentia, et in opere Dei nihil concupiscit mundanum, nihil quærit nisi Deum.

Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus.

[THO.] In excelso stat, et in sublime mentis ver-

atitatem extulit, quæ oculis columbæ videt regem in decore suo. Quod dicit pulchrum et addit decorum, hoc est secundum utramque naturam. Pulcher et decorus dicitur dilectus, quia diligenti se et in humanitate et in divinitate sine macula aspicitur reprehensionis, quæ dum anima desiderio sequitur, terrena obliviscitur et pulchrior efficitur; pulcher omnia creando, decorus perdita redimendo; pulcher in æqualitate Patris Verbum Deus apud Deum, decorus in virginitate matris Verbum caro factum; pulcher justis beatam gloriam conferendo; decorus poenitentibus indulgentiam tribuendo. Est etiam pulcher non solum in se, sed et in Ecclesia: quæ est corpus suum; quam pulchram fecit in creatione. Decoram in redemptione ut sit sponsa amabilis, angelis desiderabilis, bonis omnibus venerabilis. Quatuor sunt sponsi pulchritudines. Prima in mortali corpore: quia fuit « speciosus forma præ filiis hominum. » Secunda in transfiguratione. Unde: « Facies ejus sicut sol, vestimenta ejus alba sicut nix. » Tertia in glorificata humanitate. Unde: « Quis est iste, qui venit de Edom tinctus vestibus de Bosra. Iste formosus in stola sua gradiens. » Quarta est in divinitate. Unde: « Regem in decore suo videbunt oculi ejus. » In prima nostram honoravit infirmitatem; in secunda ostendit futuræ beatitudinis qualitatem; in tertia futuræ incorruptionis veritatem; in quarta perditam in Adam reformabit imaginem et similitudinem, quando illa specie participabuntur membra, et jam in præsentibus decorantur, non habilitate corporum, sed commendatione virtutum. Ut autem de pluribus unum trahamus in exemplum: Talis est ille amicus sponsi (Joannem Baptistam loquor) qui de tali pulchritudine commendatus est in Evangelio sic: « Puer magnus erit coram Domino; vinum et siceram non bibit et omne immundum non manducabit; et multi in nativitate ejus gaudebunt. » Ecce hic in tribus invenitur. De pulchritudine commendabilis. Est enim commendabilis apud Deum, districtus apud seipsum, graciosus apud proximum. In primo præ-eminentia sanctitatis, in secundo continentia voluptatis, in tertio gaudium nativitatis. Per primum studemus Deo placere; per secundum nos custodire; per tertium proximum allicere.

« Erit, inquit, magnus coram Domino. » Est magnus coram seipso; est magnus coram sæculo; est magnus coram religioso; est magnus coram Domino. Primus ex conscientia alicujus gratiæ; secundus ex potentia, divitiis, nobilitate, dignitate; tertius ex bona conversatione; quartus ex charitatis perfectione. Primus deformatur cum diabolo; secundus conformatur huic sæculo; tertius reformatur a Christo; quartus informatur a Spiritu sancto. Apud se fuit magnus diabolus cum diceret: « Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altis-

40 Prov. 30. 41 Matth. 6. 42 Gen. 3. 43 1 Reg. 14. 44 Num. 24. 45 Ibid. 46 Eccl. 2. 47 1 Cor. 41. 48 Psal. 37. 49 Psal. 122. 50 Psal. 12. 51 Joan. 20. 52 Cant. 1. 53 Joan. 1. 54 Coloss. 1. 55 Psal. 44. 56 Matth. 17. 57 Isai. 63. 58 Isai. 63. 59 Luc. 1.

simo ⁶⁰. Unde etiam Simon Magus putabat se esse aliquem magnum ⁶¹. De secundo : « Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum ⁶². » Pro tertio dicitur de Job : « Erat vir ille magnus in omni opere ⁶³. » De quarto : « Ibat Isaac succrescens et proficiens donec magnus vehementer effectus est ⁶⁴. » Primus magnus apud se fuit diabolus : De quo Ezechiel ⁶⁵. « Aquila prægrandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, habens plumas et varietates multas, venit ad Libanum et tulit medullam cedri et transportavit eam in terram Sennaar [Chanaan]. De his dicit Apostolus : « Qui se existimat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit ⁶⁶. » Item : « Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis. ⁶⁷ » Igitur : « Quanto magnus es, humilia te in omnibus ⁶⁸. » Apud se magnus erat Pharisæus cum dicebat : « Non sum sicut cæteri hominum, velut etiam hic Publicanus ⁶⁹. » Non erat Joannes magnus cum diceret : « Qui post me venit ante me factus est, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamenti sui ⁷⁰. » Ille talis se deformat cum diabolo, quia primus ad imaginem et similitudinem Dei factus : « comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis ⁷¹. » Est alius magnus coram populo. Primo potestate qua superbit non attendens quomodo Nabuchodonosor cecidit cum diceret : « Nonne hic est Babylon quam construxi, gloriam et decorem regni mei ⁷². » Ecce potentia. Sed nulla potentia longa est. Vox enim ad eum facta est : « Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex : Regnum transfertur a te ⁷³, » et mutatus est in bovem. Item, dignitate prælati magni sunt, de quibus : « Egressa est iniquitas a senioribus qui debebant regere populum ⁷⁴. » Ii sunt Nadab et Abiud, qui offerentes ignem alienum mortui sunt coram Domino ⁷⁵. De his in lege : « Cum elegeritis unum de novissimis nostris, non multiplicabit equos, non reducet populum de Ægypto ⁷⁶. » Ii laborant ut magis videantur a populo. Et cur non omnia cum sit :

⁷⁶ *Quales ex humili summa ad sua igia rerum
Extollit quoties voluit fortuna jocari.*

Potentibus dicitur : « Potentes potenter tormenta patientur. Iis autem qui præsentur durissimum iudicium fiet ⁷⁷, » id est prælati. Qui magni sunt nobilitate dicunt : « Semen Abrahamæ sumus, et nemini servivimus unquam ⁷⁸. » Audi philosophum :

⁷⁹ *Quid genus, et proavos strepitis?
Si prinordia vestra,
Auctoremque Deum spectes,
Nullus degener existat,
Ni vitia pejora fovens
Proprium deserat ortum.*

Si malus es

⁸⁰ *Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.*
Quia :

⁸¹ *Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat major habetur*
Et :

⁸² *Miserum est aliorum incumbere famæ.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcanique arma capessas:
Quod te Thersitæ similem producat Achilles.*

Item :

⁸³ *Non bene conveniunt nec in una sede morantur
Majestas et amor.*

Et :

⁸⁴ *Nobilitas sub amore jacet.*

Hæc a se amovebat David, dicens **28** sic : « Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me ⁸⁵. » Et Joannes : « Elias es tu? Non sum. Propheta es tu? Non ⁸⁶. » Divitiis erat magnus et dives ille qui induebatur purpura et bysso; et epulabatur quotidie splendide ⁸⁷. Et ille, cui dixit Dominus : « Stulte, hæc nocte requirunt animam tuam a te; quæ autem præparasti ejus erunt ⁸⁸? » Magni sunt sapientia qui sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nolunt ⁸⁹. « Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica ⁹⁰. » Ii « cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, dicentes se esse sapientes stulti facti sunt ⁹¹. » « Perdam, ait, sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobo ⁹². » « Stulta mundi elegit Deus ut confunderet sapientes; infirma quoque elegit ut confundat fortia ⁹³. » Isti omnes de sua magnitudine non egerunt gratias Deo, sicut seniores de Apocalypsi, qui ceciderunt in facies suas, ut adorarent sedentem in throno, et deposuerunt coronas suas ante thronum ⁹⁴. Ii conformantur huic sæculo. Unde Apostolus : « Nolite conformari huic sæculo ⁹⁵. » Tertius, quia Christo reformantur dicitur, sed « reformamini in novitate sensus vestri ⁹⁶. » Ii magni sunt coram religioso, sicut « Job magnus erat inter omnes orientales ⁹⁷. » Orientales enim sunt qui incipiunt cognoscere Deum. Inter hos est Job magnus, dum conversationem ejus admirantur, eum sequuntur. Unde « qui ad justitiam erudiant multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates ⁹⁸. » Unde : « Cum ambularent animalia ambulabant pariter et rotæ » juxta eam ⁹⁹. Isti et sibi et proximo provident. Unde poeta :

Et moxet ipse suas et nuti respicit alas.

Habent enim duas pennas, quibus elevantur, duas quibus subditi protegentur. Unde : « Duæ pennæ singulorum jungebantur ¹⁰⁰, » id est spes et amor,

⁶⁰ Isai. 14. ⁶¹ Act. 8. ⁶² Isai. 36. ⁶³ Job 1. ⁶⁴ Gen. 26. ⁶⁵ Cap. 17. ⁶⁶ Gal. 6. ⁶⁷ I Cor. 4. ⁶⁸ Eccli. 3. ⁶⁹ Luc. 18. ⁷⁰ Marc. 1. ⁷¹ Psal. 48. ⁷² Dan. 4. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Dan. 13. ⁷⁵ Num. 3. ⁷⁶ Deut. 17. ⁷⁷ Joven. Pat. 3. ⁷⁸ Sap. 6. ⁷⁹ Joan. 8. ⁸⁰ Boet. *De consolat. philoso. h.* ⁸¹ Joven. Sat. 8. ⁸² Ibid. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Ovid. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ Psal. 150. ⁸⁷ Joan. 1. ⁸⁸ Luc. 16. ⁸⁹ Luc. 12. ⁹⁰ Jerem. 4. ⁹¹ Jac. 3. ⁹² Rom. 1. ⁹³ I Cor. 1. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Apoc. 5. ⁹⁶ Rom. 12. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Job 1. ⁹⁹ Dan. 12. ¹⁰⁰ Ezech. 1. ¹⁰¹ I. I.

« et duæ tegebant eorum corpora¹, » scilicet timor et poenitentia, quæ prædeat doctor corpori suo, scilicet subditis, quorum ipse est caput. Talis erat magnus Joannes Baptista prædicatione et conversatione. Unde : Elisabeth Zachariæ magnum virum genuit, Joannem Baptistam præcursores Domini : « Qui fecerit et docerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno Christi². » Quartus a Spiritu sancto reformatur, cum omnes virtutes per charitatem, quæ est forma virtutum, ad superna gaudia referuntur. De his dictum est : « Hæc Isaac succrescens et proficiens donec magnus effectus est³. » Primo succrescit Isaac, id est gaudens a peccato recedendo, proficit de virtute in virtutem ascendendo. Magnus efficitur, aliis proficiendo ; vehementer magnus, totus in cælo conversando. Inde dicitur : « Filius accrescens Joseph : filius accrescens et decorus aspectu⁴. » In primo est filius accrescens, in secundo Joseph, in tertio filius accrescens, in quarto decorus aspectu. Unde benedixit eum pater sic : « Omnipotens benedictet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulvæ⁵. » Benedictionem jacentis deorsum habuit Joannes quando visitavit eum Christus in inferno ; cæli desuper, quando in cælum ascendit cum illo ; uberum collata est ei gratia, qua hæc doctrinæ præbuit proximo ; vulvæ, per miracula quæ de ipso facta sunt in utero. In ventre enim conceptus est, ab angelo nuntiatus. In ventre est sanctificatus. In ventre est novus propheta factus, dum Christus ab eo est agnitus. « Ecce coram Domino magnus, sicut ait Christus : « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista⁶. » Unde præ cæteris dictus est « lucerna ardens, et lucens⁷ : » ardens vehementer diligendo, lucens Christum demonstrando digito. Ecce quomodo commendabilis apud Deum.

Sequitur quomodo districtus apud semetipsum. Vinum et siceram non bibit⁸ et omne immundum non manducabit⁹. In vino intelligitur hepta lætitia, in sicera, abundans tristitia ; in immundo, carnis petulantia. Contra primum locustas devorabat ; contra secundum mel comedebat ; contra tertium pilis camelorum se vestiebat. Vinum est de vinea Sodomorum ; sicera, cum generali nomine dicitur omnis potus qui potest inebriare, hic specialiter dicitur quod sit de succo pomorum, et est austerrum. Immundum dicitur quicquid ad comedendum est illicitum. « Omnia, ait Apostolus, sunt munda mundis, coinquinatis autem et immundis nihil est mundum, sed inquinata est eorum mens et conscientia¹⁰. » Mundis utitur, qui æquanimitatem habet tolerandi indigentiam ; temperantiam, ne se corrumpat per abundantiam ; charitatem, ne ipse sumendo scandalizet alterius conscientiam, vel ne

scandalizetur in alterum propter ciborum differentiam. De duobus primis Apostolus : « Scio esurire et satuari, et abundare et penuriam pati¹¹. » De tertio : « Nihil interrogantes propter conscientiam¹². » Conscientiam dico non tuam, sed alterius. Audi quomodo gratiosus apud proximum : « Et multum nativitate ejus gaudebunt¹³. » Tres celebramus natiuitates : Joannis, beatæ Virginis, Salvatoris. Prima media fuit inter gratiam et legem ; secunda inter filium Virginis et peccatorem ; tertia, inter Deum et hominem. Prima fuit stella luciferi antelucana, secunda quasi fulgens aurora, tertia quasi sol emergens ab orientali plaga. De prima poeta¹⁴ :

Nascere, præque diem veniens age, Lucifer, altum.

De secunda : « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens¹⁵ ? » De tertia : Orietur vobis timentibus nomen æcum sol justitiæ¹⁶. » Joannes lucem, id est Christum prænuntiavit ; Maria prænuntiatum protulit ; Christus prolatus de utero mundum illuminavit. Nostra quoque triplex est natiuitas : Prima, temporalis ; secunda, spiritualis ; tertia, immortalis. In prima, nascimur mundo ; in secunda ex Deo ; in tertia, erimus cum Deo. De prima : « Mulier cum parit, tristitiam habet ; sed cum peperit jam non meminit pænæ præ gaudio quia natus est homo in mundo¹⁷. » De secunda : « Omne quod natum est ex Deo vincit mundum¹⁸. » Et : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto¹⁹. » De tertia : Natiuitas sanctorum pronuntiantur in Ecclesia. Et Job : « Cum consumptum te putaveris, orieris ut Lucifer²⁰. » Quasi consumptum se putat homo in morte, sed orietur ut Lucifer in resurrectione generali. Prima est Herodis, secunda Mariæ et Joannis, tertia Salvatoris. In prima gaudent terreni, in secunda justii, in tertia sancti. Prima tendit ad defectum, secunda habet periculum, tertia consummat effectum. De prima gaudet mulier, « quia natus est homo in mundo²¹. » De secunda et tertia : « Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete²². » De primo : « Mundus gaudebit, vos conturbabimini²³. » De secundo : « Tristitia vestra vertetur in gaudium²⁴. » De tertio : « Gaudium vestrum nemo tollet a vobis²⁵. » Primi, « tenent tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi blandientis²⁶. » Secundi, « hauriunt aquas in gaudio de fontibus Salvatoris²⁷. » Tertii, experimentum capiunt verbi illius evangelici : « Gaudete et exultate quoniam merces vestra multa est in cælis²⁸. » De primo : « Risus dolori miscbitur, et extrema gaudii luctus occupat²⁹. » Item : « Risum deputavi errorem, et in gaudio dixi : Quid frustra deciperis³⁰ ? » Propterea ait Jacobus : « Risus vester revertatur in luctum, et gaudium vestrum in voces fletuum³¹. » « Gaudium tibi sit semper³², » ait angelus ad Tobiam. Et ille : « Quod gaudium mihi erit

¹ Ibid. ² Matth. 23. ³ Gen. 26. ⁴ Gen. 49. ⁵ Ibid. ⁶ Luc. 1. ⁷ Luc. 7. ⁸ Joan. 5. ⁹ Luc. 1. ¹⁰ Deut. 14. ¹¹ 1. T. 1. ¹² Philipp. 4. ¹³ 1. Cor. 10. ¹⁴ Luc. 1. ¹⁵ Virg. Eclog. 8, 17. ¹⁶ Cant. 6. ¹⁷ Matthe. 14. ¹⁸ Joan. 16. ¹⁹ 1. Joan. 6. ²⁰ Joan. 5. ²¹ Job 11. ²² Joan. 16. ²³ Philipp. 4. ²⁴ Joan. 16. ²⁵ Ibid. ²⁶ Luc. 1. ²⁷ Job 4. ²⁸ Isai. 12. ²⁹ Matthe. 5. ³⁰ Prov. 14. ³¹ Eccl. 9. ³² Luc. 4. ³³ Tob. 5.

qui in tenebris sedeo, et lumen cœli videre non possum³⁵. » Hoc temporale gaudium parvipendens, propter tertium gaudium dictum est : « Lætare Jerusalem, et diem festum agite omnes qui diligitis eam³⁶. » « Gaudete gaudio magno omnes qui lugelatis super eam³⁷. De secundo dicit : « Non est regnum Dei esca et potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto³⁸. » Item : « Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem³⁹. » Item : « Veniam ad vos, et gaudebit cor vestrum⁴⁰. » Isti « hauriunt aquas in gaudio de fontibus Salvatoris⁴¹. »

Tres sunt fontes qui effundunt nobis aquam de cœlo : Fons misericordiæ, fons gratiæ, fons gloriæ. Primus, est fons hædorum ; secundus, fons hortorum ; tertius, fons bonorum. Primus lavat immundum, secundus rigat aridum, tertius potat sitiendum. De primo : « Erit fons patens domus David in ablutione peccatoris et menstruæ⁴². » De secundo : « Fons hortorum puteus aquarum viventium⁴³. » De tertio Boetius :

*Da pater augustam mentis conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni.*

De primo, « haurimus aquas in gaudio de fontibus Salvatoris⁴⁴, » dum gaudemus de peccato renisso. Angelis quoque « est gaudium super uno peccatore penitentiam agente⁴⁵. » Et ille pater : « Fili, ait, oportebat gaudere, epulari ; quia filius meus mortuus erat et revixit ; perierat et inventus est⁴⁶. » De secundo haurimus quando in nobis nascitur. Unde gaudemus : Mulier enim quæ peperit⁴⁷, id est anima quæ penitentiam agit, « jam non meminit pressuræ, quia natus est homo in mundo⁴⁸. » Hæc est nativitas Joannis, qui dicitur *gratia Domini*, in qua multi gaudent cum suscipiunt eam. De tertio hauriunt qui superna gaudia concipiunt, et præ apostoli sustinent tribulationes. Unde : « Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati⁴⁹. » Inde de Stephano :

*Ille, parato vertice,
Gaudens suscepit lapides.*

Et Laurentius :

*Gaudeo plume,
Quia hostia
Christi effici
Merui.*

De primo, propinat Filius peccata remittendo ; de secundo, Spiritus sancti gratiam infundendo ; de tertio, Pater gaudia nobis proponendo. De quibus dicitur : « Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis⁵⁰. » Temporale enim gaudium est nullum. Spirituale aliquod gaudium.

Æternum vero est omne gaudium, et gaudium illud nemo tollet a vobis⁵¹. » Unde propheta : Gaudens gaudebo in Domino, et exsultabit anima mea in Deo meo⁵². » Inde dictum est in historia figurative : « Mardocheus egrediens de palatio et de conspectu regis⁵³, id est Christus veniens de secreto Patris ad transferendos electos, « fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis et ærinis⁵⁴, » id est sanctis angelis cum eo desursum venientibus ad judicium : qui sunt hyacinthus, sancti mundi hujus, qui sunt ærini coloris, qui non de cœlo, tamen quasi sunt in aere a terrenis suspensi : coronam auream portans in capite⁵⁵, » scilicet signum regis dignitatis, « amictus pallio serico atque purpureo⁵⁶, id est carne glorificata, quæ dicitur serica, quia nascitur de verminibus, et Christus de mortalibus. Unde et ipse verminis dicitur, purpurea propter passionem. « Et omnis civitas exsultavit, et lætata est⁵⁷, » id est Ecclesia triumphans ab eo suscepta. « Judæis quoque nova lux oriri visa est, » id est vere contentibus, et « gaudium, et honor, et tripudium⁵⁸. » Tunc enim omnes « venient et gaudebunt de bonis Domini super frumento, vino et oleo⁵⁹, » et in videndo Patre, et Filio, et Spiritu sancto. Rex ille dicitur Assuerus, qui dicitur beatitudo ejus, vel atrium ejus. Ejus uxor Esther, id est absconsa. Hæc est Ecclesia quæ adhuc latet in caligine hujus miseris. Juxta illud : « Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus, scimus autem cum apparuerit, quoniam similes ei erimus⁶⁰. » Mardocheus dicitur myrrha munda, scilicet Christus dictus myrrha propter amaritudinem passionis : munda, quia sine peccatis occurret nobis, ut nos transferat in regnum Dei Patris. Tunc erit vobis gaudium, deposita corruptione, honor ex Dei vocatione, tripudium ex corporum agilitate.

Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus.

[CARD.] Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Laudes ergo pro laudibus refert mater filio, dicens : *Ecce, dilecte mi, tu pulcher es* secundum Deitatem, et secundum humanitatem *decorus*. Et quoniam ipse pluries jam ipsam amicam vocaverat, amicus autem et amica in eodem lecto, et in eadem domo cohabitant. Statim ipsa tractat de lecto et de domo. « Manet siquidem Christus in eo qui diligit eum⁶¹, » sed qui diligit filium, diligit et matrem, et ita uterque manet in eo qui diligit alterum. Sed tamen aliter et aliter. Nam in corde diligentis se manet filius per inhabitantem gratiam. Mater vero per devotionem ipsius, et inseparabile consortium matris et filii, in piæ dilectionis affectu. Dicit ergo :

³⁵ Ibid. ³⁶ Offic. eccles. in quarta Dan. Quadrag. ³⁷ Isai. 12. ³⁸ Zach. 4. ³⁹ Cant. 4. ⁴⁰ Isai. 12. ⁴¹ Isai. 12. ⁴² Luc. 15. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Joan. 16. ⁴⁵ Ibid. ⁴⁶ Act. 5. ⁴⁷ Jac. 1. ⁴⁸ Joan. 16. ⁴⁹ Isai. 61. ⁵⁰ Esther. ⁵¹ Jerem. 51. ⁵² I Joan. 3. ⁵³ Joan. 6.

⁵⁴ Isai. 60. ⁵⁵ Rom. 14. ⁵⁶ Joan. 14. ⁵⁷ Joan. 16. ⁵⁸ Act. 8. ⁵⁹ Ibid. ⁶⁰ Ibid. ⁶¹ Ibid. ⁶² Ibid. ⁶³ Ibid.

LIBER TERTIUS.

29 *Lectulus noster floridus.*

[Tao.] Lectulus animæ quies est, quia, dum sponsum singulariter amat, a perturbatione mundi quantum potest se alienat, et virtutes quibus placeat ei aggregat, et dum temporalia spernit, lectulum tranquillitatis ei sternit, qui virtutum floribus jocundatur. Sponsa, opportunità inventa, ornatum nuntiat thalamum, lectulum digito demonstrans. Dilectus invitat ad requiem, et cum euntibus in Emmaus ardorem cordis non sustinens ad mentis pertrahit hospitium. Secum pernoctare compellit, et cum Petro loquitur: « Domine, bonum est nos hic esse ⁶¹. » Hoc capitulo et duobus sequentibus, apte status Ecclesiæ demonstratur. Christus auctoritas prælatorum, cleri decor, monachorum quies, populi disciplina. In Ecclesia lectulum puto in quo quiescitur, claustra et monasteria, in quibus vacamus a curis sæcularibus. Hic lectulus floridus est, institutis Patrum et exemplis, quibus quasi floribus dispersa est fratrum conversatio. Domus est popularis conventus Christianorum, quos tigna in sublimi posita, id est principes Ecclesiarum protegent. Laquearia quæ adornant, sunt mores cleri bene compositi. Quod autem tigna cedrina et laquearia cypressina dicuntur, hoc est quod prælati et clerici bonum odorem aliis dare debeant, et incorruptibiles ne vitiis corrumpantur permanere. Iste lectulus est justitia? Scis quæ justitia: « Super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et tremementi sermones meos ⁶². » Si quis ergo talis fuerit, fit lectulus Dei. Notandum quod flos præbet in aspectu venustatem, in tactu lenitatem, in odore suavitatem. Itaque in decore contemplationem, quæ desiderabiliter invitat, suaviter trahit, ardentem accendit; in lenitate patientiam, quæ comminantibus et maledicentibus occurrit, persequentibus orationibus obviat, lædentibus benignitatem, odientibus charitatem rependit; in odore dulcem Deo sanctorum famam accipe. Illi dicunt: « Christi bonus odor sumus Deo ⁶³. » Flos iste spem signat et aliquando patientiam sanctorum, quia lenitate refovet, aspectu oblectat, odore demulcet. Sic patientes, iracundos mansuetudine, invidos humilitate, contentiosos pio silentio superare contendunt. Ergo lectulus spiritualis copulæ merito floridus dicitur, quia in illis cordibus Christus suaviter quiescit, in quibus pulchritudo sapientiæ, tranquillitas prudentiæ, suavis odor spei regnat supernæ.

Quatuor sunt lectuli. Primus est sordidus, secundus solidus, tertius candidus, quartus floridus;

A primus est sordidus fetore luxuriæ; secundus solidus maritalis fidei conservatione; tertius floridus præteritæ vitæ tanquam de nigredine in candorem mutatione; quartus candidus virginalis joconditatis amœnitate. Primus est fornicatorum, secundus conjugatorum, tertius continentium, quartus virginum. De primo ait Apostolus: « Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis ⁶⁴. » Ad hunc lectum pertinent, qui exarserunt invicem in concupiscentiis suis, masculi in masculos turpitudinem operantes. Sed et qui talia agunt, regnum Dei non consequuntur ⁶⁵. Si quis enim templum Dei violaverit, disperdet illum Deus ⁶⁶. Nescitis quoniam membra vestra templum est Spiritus sancti ⁶⁷? Et tollens membra Christi faciens membra meretricis ⁶⁸. Item: « Qui fornicatur, in corpus suum peccat ⁶⁹. » Aliquando veniunt sordes istæ ex mala consuetudine. Unde poeta ⁷⁰:

*Nos numerus sumus et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique...
Cui pulchrum fuit in mediis dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.*

Aliquando ex divitiis. Unde alius poeta ⁷¹:

*Divitiæ turpi fregerunt sæcula luxu.
Divitiis alitur luxuriosus amor ⁷².*

Unde Horatius, in libro primo *Sermonum* ⁷³:

*... Eutrapius cuiunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium.*

Qui in hoc jacent lectulo sciunt quoniam fornicatores et adulteros judicabit Deus ⁷⁴.

Secundus lectulus solidus est. Deus enim dixit: « Quod Deus conjunxit homo non separet ⁷⁵. » Illic excusat a peccato fides qua alieno conjuges non commiscuntur, spes proles quæ cultui divino mancipetur; sacramentum, quia in eis Christus et Ecclesia figuratur ⁷⁶. In tribus in hoc lectulo conjugati debent habere puritatem. Debent enim sibi in carnali commercio pariter obedire. Ille est lectus Abraham, qui dicitur *pater excelsus* ad regendum, et Saræ quæ dicitur princeps, quia ei a viro in debito solvendo esset obediendum; hoc dictum est propter primum. Secundum figurat lectus Isaac, qui dicitur *gaudium*, et Rebecæ quæ dicitur *patientia*, eo quod pariter sit eis gaudendum et sustinendum, id est in quærendis supernis gaudiis ex communi consensu patienter debent vacare. Tertium figurat lectus Jacob, qui dicitur *supplantator*, et Rachel quæ dicitur *videns principium*, quia pariter eis sunt vitia supplantanda et gaudia æterna quærenda. Deo de-

⁶¹ Matth. 17. ⁶² Isai. 66. ⁶³ II Cor. 2. ⁶⁴ Rom. 13. ⁶⁵ Rom. 1. ⁶⁶ Gal. 5. ⁶⁷ I Cor. 3. ⁶⁸ I Cor. 6. ⁶⁹ Ibid. ⁷⁰ Horat. Ep. 1. ⁷¹ Juven. sat. 6. ⁷² Ovid. ⁷³ Epist. 18. ⁷⁴ Hebr. 13. ⁷⁵ Matth. 19. ⁷⁶ Ephes. 5.

beut esse intenti orationi vacando, vitia supplantando propter incontinentiam in idipsum revertendo⁷⁶. His aliquando indicitur ut sibi obediant propter fidei firmitatem; aliquando persuadetur, ut a complexibus abstineant propter orationem; aliquando indulgetur, ut ad amplexum revertantur propter infirmitatem⁷⁷. De primo Paulus: « Vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier; mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir⁷⁸; » de secundo idem: « Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi⁷⁹. » Et subjungit de tertio: « Et postea revertimini in idipsum, ne nos tentet Satanas propter incontinentiam nostram⁸⁰. » De vacatione orationis dicitur: « Egrediatu'r sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo⁸¹. »

Qui jacent in hoc tertio lectulo, non possunt contemplationi vacare propter sollicitudinem eorum, quæ pertinent ad matrimonium; quasi in tenebris sunt. Unde Job: « In tenebris stravi lectulum meum⁸². » Unde ipsa sponsa in hoc statu posita ait: « In lectulo meo quæsi per noctes quem diligit anima mea, quæsi et non inveni. Paululum cum pertransissem inveni quem diligit anima mea, tenui illum, nec dimittam donec introducam in domum meam, et in cubiculum genitricis meæ⁸³. » Nota verborum ordinem: Transit, invenit, tenet, inducit in cubiculum matris suæ, continentium, qui aptus est ad contemplandum. Transit primos amplexus relinquendo; invenit, puriori intellectu cognoscendo; tenet, viriliter et constanti proposito ei adhærendo; inducit in cubiculum meum in casto corde et corpore dulci devotione attrahendo. Isti dicitur: « Cum oras intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum⁸⁴. » Iste inquietantibus respondet: « Noli mihi molestus esse. Jam enim matrem meam clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili meo⁸⁵, id est bona opera in casto corde. Iste candidus est, quia lotus lacrymis poenitentiae. Unde David: « Lavabo per singulas noctes lectulum meum, lacrymâ meis, stratum meum rigabo⁸⁶. » Portat jam paralyticus grabatum suum, a quo prius portabatur⁸⁷. Et Judith casta vidua occidit in isto Holofernem⁸⁸, scilicet motum carnis. Hic lectus quanto melior sit maritali, ostendit Apostolus sic: « Soluta es a lege viri, noli quærere matrimonium⁸⁹. »

Sequitur quartus, scilicet quies virginalis: Tres sunt flores privilegiati quibus floridus dicitur. Primus Christus, secundus virgo Maria, tertius Joannes evangelista. Christus enim ait: « Ego flos campi et lilium convallium⁹⁰. » In figura beatæ Virginis, virga Aaron floruit⁹¹. Ex merito virginitatis in sepulchro Joannis inventum est manna pro corpore. Sed et moraliter isti sunt tres flores, scilicet lilium virgi-

nitatis, viola humilitatis, rosa charitatis, quia sicut his tribus minus perfecta est virginitas. In lectulo talibus floribus odorato cubat sponsus, ut possit ei dicere sponsa: « Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum⁹². » Illi sequuntur Agnum quocunque ierit⁹³. »

*Ubi vellere prævius albo,
Virginis Agnus ovis, grexque omnis candidus intrat,*

scilicet per amena vireta. Inutilitas primi est a Deo elongatio; utilitas secundi, humani generis progagatio; utilitas tertii, Duo vacatio; utilitas quarti, angelorum cognitio. *Lectulus noster floridus*, quia in tali lecto contemplamur, contemplata dulciter sapimus, propter gustatum saporem stupemus. Hoc Deus in Adam voluit esse: eudi cum ait Scriptura: « Immisit Dominus soporem in Adam⁹⁴. » Notandum quod immisit Dominus soporem, saporem, stuporem: Soporem quo Deum contemplaretur; saporem quo in contemplatis delectaretur; stuporem quo peccatum abominaretur. In primo Evam formavit⁹⁵; in secundo Adam pomum gustavit⁹⁶; in tertio a facie Dei se abscondit⁹⁷. Hæc enim tria quæ dedit Deus in usum, convertit homo in abusum: De primo: « Ego dormio, et cor meum vigilat⁹⁸. » de secundo: « Quæ sursum sunt sapite⁹⁹; » de tertio: « Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt¹⁰⁰. »

Unde sciendum quod triplex est sopor. Primus fovendæ iniquitatis; secundus, recreandæ infirmitatis; tertius, contemplandæ majestatis. De primo: « Dormierunt somnum suum et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis¹; » de secundo: « Si dormit salvus erit²; » de tertio: « Si dormiatis inter medios clericos³. » De primo: « Usquequo, piger, dormis⁴? » et: « Surge qui dormis, et exsurge a mortuis⁵; » et: « Qui dormiunt nocte dicunt: Hora est jam nos de somno surgere⁶. » Illorum quidam dormiunt sub peccandi studio; alii quia peccatum abscondunt sub silentio; tertii quia gravantur satisfactionis tædio. Primi excæcantur Dei judicio, secundos suscitât proximi admonitio; tertios excitât Dei consolatio. Primus fuit Samson in gremio Dalilæ⁷, secundus Jonas in profundo sentinæ⁸; tertius Jonas sub umbra juniperi aculeatæ⁹. De hoc dicitur: « Dum dormirent homines, inimicus homo superseminavit zizaniam¹⁰. » Sunt enim tria semina quibus diabolus superseminat zizaniam, dum hic somno dormiunt homines. Est enim semen divinus sermo; est semen virtus; est semen Christus. De primo: « Semen est verbum Dei¹¹; » de secundo: « Qui seminat in lacrymis in exultatione metet¹²; » de tertio: « Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum mæret¹³. » Item: « In semine tuo benedicentur omnes gen-

⁷⁶ 1 Cor. 7. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Ibid. ⁸¹ Luc. 11. ⁸² Psal. 6. ⁸³ Marc. 2. ⁸⁴ Judith. 15. ⁸⁵ Apoc. 14. ⁸⁶ Gen. 2. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Gen. 3. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Joan. 11. ⁹¹ Psal. 67. ⁹² Prov. 6. ⁹³ Ephes. 5. ⁹⁴ Mat. 13. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Psal. 125. ⁹⁷ Joan. 12.

⁹⁸ Joel. 2. ⁹⁹ Job 17. ¹⁰⁰ Cant. 3. ¹ Mat. 6. ² 1 Cor. 7. ³ Cant. 2. ⁴ Num. 17. ⁵ Cant. 1. ⁶ Cant. 5. ⁷ Coloss. 3. ⁸ Jer. 31. ⁹ Psal. 75. ¹⁰ Rom. 13. ¹¹ Judic. 16. ¹² Jonas 2. ¹³ Jonas 4.

tes ¹⁶. » Item : « Et semini tuo, qui est Christus ¹⁷. » Item : « Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen quasi Sodomam fuissetis ¹⁸. » Ecce primæ dormitionis incommoda. De secunda, quæ est recreandæ infirmitatis : « Si dederò somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem ¹⁷. » Item : « Surge, propra, amica mea ¹⁸. » Surge, ne Deum obliviscaris. Propra, ne occupet dies mortis. Veni ad gaudia supernæ solemnitate. « Hiems transit ¹⁹, » scilicet timor asperitatis. « Imber abiit ²⁰, » scilicet amor mundanæ voluptatis; « flores apparuerunt ²¹, » id est spes supernæ jocunditatis. Talis enim hiems oblivionem Dei inducit. Talis pluvia velocitatem fugiendi pœnas impedit. Talis spes ad supernam solemnitatem accendit. In his tribus Jacob somnum imperasse invenimus : De primo cum fugeret fratrem dormiens super lapidem se crexit, et ait evigilans a somno : « Vere Dominus erat in loco isto, et ego nesciebam ²². » Ac si diceret : Quoniam dormivi Deum oblitus sum, sed evigilans invenio eum. Contra secundum, id est voluntatem ait : « Nocte et die, gelu et æstu urebar; somnus ab oculis meis fugiebat ²³. » Pro tertio dicitur : « Nuntiaverunt Jacob : Joseph filius tuus vivit. Quo audito revixit spiritus ejus, et evigilans quasi de gravi somno ait : Vadam et videbo eum ²⁴. » De primo dicitur : « Consurge in nocte, in principio vigiliarum tuarum ²⁵. » Secunda dormitione dormierunt fatuæ virgines; tertia, prudentes. Sic enim scriptum est : Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt ²⁶. Sed differenter : Fatuæ enim primo modo; prudentes secundo. De tertia, quæ est contemplativæ majestatis dicitur : « Ego dormio et cor meum vigilat ²⁷; » et illud : « Si dormiatis inter medios clericos, pennæ columbæ deargentatæ ²⁸. » Inter medios clericos, id est inter Novum et Vetus Testamentum, vel inter temporalia et cœlestia, inter quæ, in utrisque meditando, suspenditur anima. Inde Job : « Elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea ²⁹. » Inde dicitur : « Issachar asinus fortis accubans inter terminos vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima ³⁰. »

Iste sic dormiens contemplatur scilicet inferna, mundana, cœlestia : Inferna, in quibus invenit calumnitatem; mundana, in quibus invenit mutabilia; superna, in quibus reperit felicitatem. Hæc tria vidit Abraham quando sopor invasit eum : « Facta est enim caligo tenebrosus ³¹. » Ecce mundana : « Et vidit clibum fumantem ³², » scilicet inferna; « Et lampadem fulgentem ³³, » scilicet cœlestia. Pro primo, pistor Pharaonis in carcere suam somniavit tentationem ³⁴. Pro tertio, pincerna suam **30** salvationem ³⁵. Pro medio, Pharaos somniavit in vaccis nunc pinguibus, nunc macilentis mun-

danam mutabilitatem ³⁶. Ecce tres dormitiones, quarum primam Dominus emittit, secundam permittit, tertiam immittit. Immisit Dominus quoque saporem; sed sunt quidam qui sapiunt carnali : sunt qui sapiunt cœlestia ³⁶. Primi delectantur in comessatione et ebrietate, secundi in vanitate, tertii in veritate. Primus sapor spiritum inficit, secundus decipit, tertius ad regnum deducit. De primo : « Qui in carne sunt quæ carnis sunt sapiunt ³⁷. » De secundo : « Non alta sapientes ³⁸; » et : « Noli altum sapere, sed time ³⁹. » De tertio : « Quæ sursum sunt sapite ⁴⁰. » De primo Job : « Nunquid potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem ⁴¹? » De secundo : « Christus cum gustasset acetum felle mistum noluit bibere ⁴²; » scilicet fraudes et amaritudines mundi. De tertio : « Mulier fortis gustavit et vidit quoniam bona est negotiatio ejus ⁴³. » Item : « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus ⁴⁴. » Hos tres sapes gustaverunt filii Israel in deserto. Primum cum revertentur ad olas carniarum, dicentes : « Quis dabit nobis carnes ut manducemus ⁴⁵? » Secundum, cum dicerent : « Veniunt nobis in mentem pepones, porri, cepe, et alia ⁴⁶. » Tertium, quando manna comederunt ⁴⁷. Primum habuit Adam, quando pomum comedit ⁴⁸; secundum, quando dixit serpens : « Eritis sicut dii ⁴⁹; » tertium ante lapsum, quando fruebatur colloquio Dei. Post lapsum vero immisit stuporem de peccato perpetrato, ita ut posset dicere : « Circumdederunt me genitus mortis; dolores inferni circumdederunt me ⁵⁰. » Sed est genitus mortis, est genitus medicinalis, est genitus vitalis. Primus circumdat, secundus mundat, tertius secundat : circumdat, ut inspiciamus mundum, et fugiamus ejus decorem; mundat peccati fetorem; secundat, ut affectus crescat in superiorem amorem. De primo in hoc loco : « Antequam comedam suspiro ⁵¹; » de secundo : « Laboravi in genu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo ⁵². » Inde Jeremias : « Væ nobis quia peccavimus, quia cecidit corona capitis nostri ⁵³. » Item : « Misericordia Dei quia non sumus consumpti; quia non defecerunt miserationes ejus ⁵⁴. » De tertio : « Domine, ante te omne desiderium meum, et genitus meus a te non est absconditus ⁵⁵. » Inde : « Sitiva anima mea ad Deum fontem vivum ⁵⁶. » Item : « Iudica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie ⁵⁷. » Sequitur : « Dolores inferni circumdederunt me ⁵⁸. » Sunt dolores inferni, sunt dolores mundi, quos homo patienter sustineat; sunt dolores cordis humani, quibus homo se Deo reconciliat. Primos sustinet homo pro iniquitate; secundos ex necessitate; tertios ex voluntate. De

¹⁶ Gen. 28. ¹⁷ Gal. 3. ¹⁸ Isai. 4. ¹⁹ Psal. 151. ²⁰ Cant. 2. ²¹ Ibid. ²² Ibid. ²³ Ibid. ²⁴ Gen. 28. ²⁵ Gen. 51. ²⁶ Gen. 45. ²⁷ Thren. 2. ²⁸ Matth. 25. ²⁹ Cant. 5. ³⁰ Psal. 67. ³¹ Job 7. ³² Gen. 29. ³³ Gen. 15. ³⁴ Ibid. ³⁵ Ibid. ³⁶ Gen. 40. ³⁷ Ibid. ³⁸ Gen. 41. ³⁹ Rom. 5. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Rom. 12. ⁴² Rom. 11. ⁴³ Coloss. 3. ⁴⁴ Job 6. ⁴⁵ Matth. 27. ⁴⁶ Prov. 18. ⁴⁷ Psal. 55. ⁴⁸ Num. 11. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Ibid. ⁵¹ Gen. 3. ⁵² Ibid. ⁵³ Psal. 17. ⁵⁴ Job 3. ⁵⁵ Psal. 6. ⁵⁶ Thren. 5. ⁵⁷ Thren. 5. ⁵⁸ Psal. 17.

primis in hoc loco : « Dimitte me paululum ut plangam dolorem meum, antequam vadam ad terram tenebrosam et operam mortis caligine ⁸⁹ ; » de secundis, David : « Deficit in dolore vita mea et anni mei in gemitibus ⁹⁰. » Inde dictum est Evæ : « In dolore paries filios tuos ⁹¹. » Et Adæ : « In dolore vultus tui vesceris pane tuo ⁹². » Et Job : « Homo ad laborem nascitur, et avis ad volandum ⁹³. » De tertiis : « Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem ⁹⁴ ; » quia cor contritum et humiliatum Deus non despiciet ⁹⁵. His tribus doloribus legitur Christus doluisse pro humano genere. Primum sustinuit quando pœnam ut a nobis excluderetur toleravit. Inde Jeremias : « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ⁹⁶. » Et secundos, item : « Vidimus eum novissimum virorum, virum dolorum ⁹⁷. » Et tertios, inde idem : « O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor sicut dolor meus ⁹⁸. »

Lectulus noster floridus.

[CARD.] Ac si dicat : Lectulus si noester est, floridus est, hoc est : Si cujusquam conscientia nobis est quietis lectulus, ipsa est florida, habens decorem pariter et odorem, ut sit decora per ornamenta virtutum, et in operibus odorifera per exemplum. Deinde de domibus subditur.

Tigna domorum nostrarum cedrina.

[Tuo.] Per tigna cedrina prædicatores accipimus. Sicut enim cedrus lignum est imputribile et altum, sic prædicatores nec pretio debent corrumpi, ut flectantur a justitia, et quæ sursum sunt quærere, et quæ sursum sunt sapere ⁹⁹. Tectum spes est cœlestium, quæ dum ab appetitu temporalium nos retrahit, a tempestate temporalium per patientiam nos conservat. Nam et ipsa patientia loco tignorum est quæ quicquid spes cœlestis exercet, velut tecti tabulas sustinet. Tigna cedrina sunt, quia patientia proximis videntibus bonum dat odorem, nec sinit putrescere subjectum sibi per vitia, quia custodit. De custodia hujus domus scriptum est in libro Numeri sub nomine tabernaculi, sic : « Ad orientem Judas figet tentoria ¹⁰⁰. » Tabernaculum istud est cor nostrum, circa ipsum jubetur, ut Judas figat tentorium ad orientem, Ruben ad meridiem ¹⁰¹, Ephraim ad occidentem ¹⁰², Dan ad aquilonem ¹⁰³. Oriens est gratiæ illuminatio, meridies charitatis inflammatio, occidens temporalium administratio, aquilo tentationis inquietatio. Ad orientem excubat homo sollicitus ut suos videat excessus et corrigat; ad meridiem, ut superna diligat, et ad ea cor suum erigat; ad occidentem, ut dum temporalia ministrat, mundum sibi subigat; ad aquilonem, ut tentationes prævideat et abigat. De primo propheta : « Quis suscitavit justum ab

A oriente ¹⁰⁴ ? » Ab oriente justus suscitatur, dum per illuminationem gratiæ de peccatore justus efficitur. De secundo : « Ascendit Abraham a meridie in Bethel ¹⁰⁵. » Bethel *domus Dei* dicitur. A meridie ergo in Bethel ascenditur, dum fervore dilectionis in cœlo conversatur. De tertio : « Sol cognovit occasum suum ¹⁰⁶. » Sol occasum cognoscit, dum contemplativis sine sui detrimento ad ministrandum redit. De quarto : « Ventus turbinis veniebat ab aquilone ¹⁰⁷. » Ventus turbinis venit ab aquilone, dum tentatio inspiratur a dæmone. Sed « in medio est species electri ¹⁰⁸, » dum in ea sentimus adjutorium Christi. Ad orientem cubat sponsa, dum dicebat ei : « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens ¹⁰⁹ ? » Ad meridiem volebat cubare, cum diceret : « Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie ¹¹⁰. » Ad occidentem formidabat descendere, cum diceret : « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos ¹¹¹ ? » Unde dilectus : « Surge, propera, amica mea ¹¹². » Ad aquilonem cubabat, cum diceret : « Surge, aquilo, et veni, auster ¹¹³. » Ad orientem ergo figit tentorium Judas, Issachar, Zabulon. Judas, *confessio*; Issachar, *merces*; Zabulon, *habitaculum formidinis* interpretatur. Primum enim oportet ut homo constiteatur, secundo ut merces cognoscatur, tertio ut fortitudo habeatur. Per primum, ut suam revelet conscientiam; per secundum, ut sciat propter quid suam exerceat malitiam; tertium, ut sufficiat ad agenda pœnitentiam. Excubat ergo Judas, ne confessionem impediatur verecundia; Issachar, ne languescat mercedis ignorantia; Zabulon, ne pusillanimitate cesset laboris experientia. De primo : « Constemini alterutri peccata vestra et orate pro invicem ¹¹⁴ ; » de secundo : « Qui vicerit dabo ei calculum candidum ¹¹⁵ ; » de tertio : « Pusillanimes confortamini ¹¹⁶. » « Manus solutas erigite et genua debilia roborate ¹¹⁷. » Hæc tria in Issachar consideranda : « Asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum ad portandum ¹¹⁸. » Requies bona est cessatio a peccato, terra optima regnum quod dabitur in præmio; supponit humerum ad portandum viriliter laborando. In his tribus fuit Paulus. De primo : « Fui blasphemus et persecutor, quia persecutus sum Ecclesiam Dei ¹¹⁹ ; » ecce Judas; de secundo : « De reliquo reposita est mihi corona justitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die ¹²⁰ ; » de tertio : « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci ¹²¹. » Hæc tria in David figurata sunt. Primo enim confessus est infirmitatem suam, dicens : « Non possum sic armatus incedere ¹²² ; » secundo, filiam Saul expectavit in præmio ¹²³; tertio, fortis fuit sternendo adversarium. Ecce ad orientem Judas, Issachar et Zabulon.

⁸⁹ Job 10. ⁹⁰ Psal. 30. ⁹¹ Gen. 3. ⁹² Ibid. ⁹³ Job 5. ⁹⁴ Psal. 12. ⁹⁵ Psal. 50. ⁹⁶ Isai. 53. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Thren. 1. ⁹⁹ Coloss. 3. ¹⁰⁰ Num. 2. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Ibid. ¹⁰³ Isai. 41. ¹⁰⁴ Gen. 13. ¹⁰⁵ Psal. 103. ¹⁰⁶ Ezech. 1. ¹⁰⁷ Ibid. ¹⁰⁸ Cant. 6. ¹⁰⁹ Cant. 1. ¹¹⁰ Cant. 5. ¹¹¹ Cant. 1. ¹¹² Cant. 4. ¹¹³ Jac. 5. ¹¹⁴ Apoc. 2. ¹¹⁵ Isai. 35. ¹¹⁶ Hebr. 12. ¹¹⁷ Gen. 49. ¹¹⁸ I Tim. 1. ¹¹⁹ I Tim. 4. ¹²⁰ I Cor. 11. ¹²¹ I Reg. 17. ¹²² Ibid.

Sequitur ad meridiem, Ruben, Simeon et Gad. Ruben, dicitur *visio*; Simeon, *obediens*; Gad, *accinctus*. Qui enim amoris inflammationem vult custodire, oportet ut prius videat, secundo obediat, tertio se accingat. Primo ut sint periti, secundo subjecti, tertio expediti. Periti ad contemplationem gloriæ, subjecti Dei justitiæ, expediti ad viam patriæ. De primo David: « Inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt⁹²; » de secundo: « Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum⁹³; » de tertio: « Tenuisti manum dexteram meam et in voluntate tua deduxisti me⁹⁴. » Per primum est Deus desiderabilior; per secundum clementior; per tertium propinquior. Desiderabiliorem senserat sponsa cum ait: « Guttur illius suavissimum et totus desiderabilis⁹⁵. » Clementiorem Ezechias, cui vitam suam prolongavit, quia Domino obedivit: ait enim: « Memento, Domine, quomodo ambulaverim coram te⁹⁶, » scilicet obediendo. Item sponsæ factus est propinquior, quia accincta fuit ad quærendum: ait enim: « Per vicos et plateas quæram quem diligit anima mea⁹⁷. » Et inde sequitur: « Paululum cum pertransissem, inveni quem diligit anima mea⁹⁸. » Ecce propinquior. Sic ergo « Ruben ligat tentorium ad meridiem⁹⁹, » ut sit oculus apertus; Simeon, ut sit promptus animus; Gad, ut sit gressus rectus: oculus, ne turbetur sollicitudine mundana; animus, ne incurvetur voluntate propria; gressus, ne impediatur peccatorum pondera. Primum, ne Ruben fiat Tobias hirundinis stercore excecatus¹; secundum, ne Simeon sit Chore pro inobedientia igne devoratus²; tertium, ne Gad, sicut filii Israel, luto et latere oneratus³. Diceret enim Ruben: « Lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum⁴; » Simeon: « Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea⁵; » Gad: « Infixus sum in limo profundi et non est substantia⁶. » De duobus primis angulis. In lege habebant filii Israel in quatuor angulis palliorum suorum quatuor simbrias, ne sequantur cogitationes suas, et oculos suos in res varias fornicantes⁷. Pallium, est conversatio nostra: quatuor habet cornua; conversatio nostra debet respicere Deum, nos, proximum, inimicum, ut scilicet faciat Deo honorem, mihi decorem, proximo amorem, inimico timorem; simbræ sunt Dei mandata quatuor specialia, dilectio Dei, sui, proximi, inimici: vita hyacinthina, quæ habet cœli colorem, est memoria patriæ cœlestis, quam assidue debemus habere. Fingat ergo Ruben tentorium ad meridiem et dicat: « Ad te levavi animam meam, Deus meus; in te confido, non erubescam⁸. » Et Gad: « Venite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob⁹. » Ad occidentem tentorium figere est a contemplatione ad activam descendenti custodiam

adhibere. Tales enim tractant: De vitis subditorum, de usu temporalium, de ordinatione dignitatum. In primo sæpe fructus virtutum minuitur, amor Dei extenuatur, amor mundi memoriæ insfigitur. Vix enim in primo potest homo de vitis tractare et maculam non incurere. « Qui enim tetigerit picem inquinabitur ab ea¹⁰. » De his ait Dominus per prophetam: « Expectavi vineam meam ut faceret uvas, et fecit labruscas¹¹. » Item in secundo: Vix contingit tractare temporalia et minus non amare cœlestia. Sic enim ait Gregorius: Quanto quisque amori mundi intenditur, tanto ab amore cœlestium disjungitur. Unde: « Cum operatus fueris terram, non dabit fructum suum¹². » In tertio: Vix potest de dignitatibus ordinari, et earum ambitione non morderi. De his item Dominus per prophetam: « Ipsi regnaverunt absque me, principes exstiterunt, et non cognovi¹³. » Fingat ergo tentoria ad occidentem Ephraim, Benjamin et Manasses. Ephraim occurrit eis qui peccatum exterminant; Benjamin, iis qui de temporalibus tractant; Manasses, iis qui dignitatem ordinant. Primus ergo invitetur ad fructuum utilitatem; secundus ad amoris suavitatem; tertius ad fugiendam ambitionis vanitatem. De primo dicitur: « Quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificata¹⁴; » secundis: « Imitatores Dei estote sicut filii charissimi; et ambulante in dilectione¹⁵; » tertiis: « Obliviscere populum tuum et domum patris tui¹⁶. » Primis dicit Christus: « Eatis et fructum afferatis¹⁷; » secundis: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum¹⁸; » tertiis: « Gratis accepistis, gratis date¹⁹. » Trarseamus ad aquilonem.

Sunt tentati qui verum a falso non discernunt; sunt qui in mundo salutem suam constituunt; sunt qui desperant. Primi incircumspecti, secundi illecti, tertii decepti. **31** Incircumspecti quia non habent spiritum devotionis et discretionis; illecti amore mundanæ dilectionis; decepti ignorantia divinæ miserationis. Primis dicitur: « Væ his qui dicunt bonum malum et malum bonum²⁰; » secundi: « Nullum sit pratum quod non pertransiet luxuria nostra, quoniam hæc est pars nostra et hæc est sors nostra²¹; » tertii: « Major est iniquitas mea quam ut veniam merear²². » Ut ergo custodiantur, isti figunt tentoria sua ad aquilonem, Dan, qui dicitur *judicium*; Aser, qui dicitur *felicitas*; Nephthaliim, qui dicitur *dilatatio*. Dan, invitetur ad iudicium veritatis; Aser ad amorem superæ felicitatis; Nephthaliim, ad spem divinæ miserationis. Dan dicat: « Juste iudicate, filii hominum²³; » Aser: « O quam gloriosum est regnum in quo cum Christo gaudent omnes sancti²⁴; » Nephthaliim dicat: « Sperate in eo, omnis congregatio populi, effundite coram illo

⁹² Psal. 73. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Cant. 5. ⁹⁶ IV Reg. 20. ⁹⁷ Cant. 3. ⁹⁸ Ibid. ⁹⁹ Num. 2. ¹ Tob. 2. ² Num. 26. ³ Exod. 4. ⁴ Psal. 37. ⁵ Ibid. ⁶ Psal. 68. ⁷ Deut. 22. ⁸ Psal. 24. ⁹ Isai. 2. ¹⁰ Eccii. 13. ¹¹ Isai. 5. ¹² Gen. 4. ¹³ Ose. 8. ¹⁴ Eccii. 39. ¹⁵ Ephes. 5. ¹⁶ Psal. 44. ¹⁷ Joan. 13. ¹⁸ Joan. 14. ¹⁹ Matth. 10. ²⁰ Isai. 5. ²¹ Sap. 2. ²² Gen. 4. ²³ Psal. 57. ²⁴ Offic. eccles.

corda vestra, Deus adiutor noster in æternum ²⁶. » In tigulis istis tria invenio. Magistri doctrinam; in desolatis misericordiam; in discipulo obedientiam. Ipsa enim portant tegulas quasi sustinentes subditos, et tegulæ se applicant illis tanquam formam accipientes a magistro. In magistro itaque invenimus doctrinam verborum, morum et operum; in desolatis, misericordiam consolationum; in discipulis, obedientiam in executione mandatorum. « Hæc adimplevit Christus quando deferebatur defunctus filius unicus matris suæ ²⁷. » Verbo erudit dicens : « Adolescens, tibi dico : Surge ²⁸. » Accessit moribus, loculum tetigit operibus. Misericordia in desolatis, quando vidit Dominus fletus, et « misericordia motus est ²⁹. » Obedientia quando ad imperium ejus « resedit qui erat mortuus ³⁰. »

Verba doctrinæ debet habere doctor, quia « labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus requirunt, quia angelus Domini exercituum est ³¹. » Alioquin cæci sunt duces cæcorum : « Si autem cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt ³². » Et Isaias : « Speculatores ejus cæci omnes, universi canes muti non valentes latrare ³³. » Debent enim verbis attrahere, moribus allicere, operibus invitare. Sic ait Apostolus : « In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in gravitate, in integritate ³⁴. » In doctrina verborum, in gravitate morum, in integritate operum. Nec solum morum gravitate, sed et suavitate. Unde Paulus : « Qui præest in sollicitudine, qui tribuit in simplicitate, qui miseretur in hilaritate ³⁵. » Et in discipulis : « Obsecro vos, ut digne ambuletis cum humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis ³⁶. » Quales enim sunt magistri tales faciunt discipulos :

*Scilicet exspectas ut tradat mater honestos,
Aut alios mores quam quos habet : utile porro,
Filiolam turpi vetulæ producere turpem ³⁷.*

« Cum enim ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea. Et cum elevarentur a terra, elevabantur pariter et rotæ, sequentes ea ³⁸. » Et de operibus : « luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in cælis est ³⁹. » Item : « Et lucernæ ardentes in manibus vestris ⁴⁰. » Alioquin erunt nuntii quos David misit ad Hanon, qui remisit eos, rasitque dimidium barbæ et dimidium capillorum, et decurtavit vestes eorum usque ad nates, ut apparerent eorum stercora ⁴¹. Doctores nuntii sunt David, cum peccatoribus nuntiant mandata sermone. Capillos habent qui de capite pendunt et ornant, id est ornatum animæ bonos mores in corde; barbam habent, scilicet signum virilitatis, ut sint fortes et constantes in adversitate; vestibus ornantur, scilicet

A honesta conversatione. Hanon dicitur dolor eorum figurans peccatores, quorum dolores cum debent magistri sanare, sæpe ipsi magistri auditorum corrumuntur perversitate, qui dimidium capillorum radunt, dum bonos doctores morum suo exemplo ex parte diminuunt. Dimidium barbæ radunt, dum eos debiliores efficiunt; vestes decurtant, dum in conversatione bona solito negligentiores reddunt; et sic apparent eorum stercora, dum imminuta bona conversatione apparent eorum peccata : ecce magistri doctrina; sequitur, in desolatis misericordia.

Sed notandum quod est misericordia propria, est misericordia fraterna, est misericordia paterna. Prima ad seipsum, secunda ad proximum, tertia patris ad filium. Prima fit per contritionem, secunda per compassionem, tertia per correptionem. De prima dicitur : « Miserere animæ tuæ placens Deo ⁴². » de secunda dicitur : Samaritanus misericordia motus infudit vinum et oleum vulnerato a latronibus ⁴³; et Dominus : « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur ⁴⁴. » Paterna misericordia tria facit : Dimittit reatum, corrigit erratum, consolatur amaricatum. De primo dicitur : « Bonus ille pater a longe videns filium suum revertentem, scilicet prodigum, misericordia motus occurrit ei ⁴⁵. » de secundo dicitur : « Cum iratus fueris misericordiam recordaberis ⁴⁶. » Quem enim Dominus diligit, corripit; flagellat autem omnem quem recepit filium ⁴⁷. « Longanimis enim est et multum misericors ⁴⁸. » Quia non in perpetuum irascitur, neque in æternum comminabitur ⁴⁹. Et ideo modo irascitur et corrigit. De tertio habemus in præsentī exemplo. Vidit enim Jesus viduam fentem, et turbam copiosam cum ea, et misericordia motus est ⁵⁰. Ecce de misericordia. Sequitur de obedientia. Hanc exhibuit adolescens mortuus, quia ad imperium Domini « resedit qui erat mortuus ⁵¹. » Sciendum quoque quod triplex est obedientia. Prima exhibetur majori, secunda pari, tertia inferiori. Prima est necessitatis, secunda benignitatis, tertia humilitatis. Prima solvit debitum; secunda præstat obsequium; tertia est prodigium. Primam Christus implevit, « factus Patri obediens usque ad mortem ⁵². » De hac ait Apostolus : « Filii, obedite parentibus vestris ⁵³. » Et illud : « Servi, obedite dominis vestris ⁵⁴. » Et illud : « Omnis anima sublimioribus potestati sit subdita ⁵⁵. » De secunda dicit idem : « Honore invicem prævenientes ⁵⁶. » Idem dicit de tertia : « Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum ⁵⁷. » Ad hoc spectat quod statuit Jesus parvulum in medio discipulorum, et ait illis : « Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum ⁵⁸. » Et alibi dicit : « Qui major est in vobis, fiat sicut minor ⁵⁹. » Sed et ipse

²⁶ Psal. 61. ²⁷ Luc. 7. ²⁸ Ibid. ²⁹ Ibid. ³⁰ Ibid. ³¹ Malach. 2. ³² Matth. 15. ³³ Isai. 56. ³⁴ Tit. 2. ³⁵ Rom. 12. ³⁶ Ephes. 4. ³⁷ Juvén. sat. 6. ³⁸ Ezech. 4. ³⁹ Matth. 5. ⁴⁰ Luc. 12. ⁴¹ II Reg. 10. ⁴² Eccli. 30. ⁴³ Luc. 10. ⁴⁴ Matth. 5. ⁴⁵ Luc. 45. ⁴⁶ Habac. 3. ⁴⁷ Hebr. 12. ⁴⁸ Psal. 102. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Luc. 7. ⁵¹ Ibid. ⁵² Philipp. 12. ⁵³ Coloss. 3. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Rom. 13. ⁵⁶ Rom. 12. ⁵⁷ I Petr. 2. ⁵⁸ Matth. 18. ⁵⁹ Luc. 22.

subditus fuit Mariæ et Joseph ⁶⁶. Item, lavit pedes A discipulorum suorum ⁶⁷, cum tamen major esset illis.

Notandum quod quidam moriuntur in anima interiorius; quidam in corpore exteriorius; quidam obstinati sunt in ambobus. Primi simpliciter moriuntur in anima interiorius, secundi dupliciter, tertii et moriuntur et sepeliuntur. De primo dicitur: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur ⁶⁸; » de secundo dicitur in lege: « Qui fecit hoc vel illud, morte moriatur ⁶⁹; » de tertio dicitur: « Mortuus est dives et sepultus est in infernum ⁷⁰. » In figura primi puella mortua est in thalamo matris ⁷¹; in figura secundi juvenis iste filius unicus matri suæ, jam ferebatur extra portam civitatis ⁷²; in figura tertii, Lazarus quatruiduanus erat fetore horribilis ⁷³. Sed anima, sicut alibi dictum est, prius sit turpis, secundo infirmatur, tertio moritur. In primo non potest dici: « Tota pulchra es, amica mea ⁷⁴. » De secundo dicitur: « Sana me, Domine, et sanabor ⁷⁵; » et: « Sana animam meam, quia peccavi tibi ⁷⁶. » De tertio: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur ⁷⁷. » Cor enim sic tentatum est amphora quam vidit Zacharias, in cuius medio sedet impietas ⁷⁸. Et dæmones deportabant eam in terram Sennaar: quod dicitur *setor eorum*. Sed angelus massam plumbeam projecit in os amphoræ, ne impietas exeat, id est difficultatem Christus objicit conceptæ iniquitati, ne ad actum perveniat. Quatuor bajuli, qui adolescentem defunctum portant, sunt ista: gulositas, otium, luxuria, mollities cultus. De hoc Ezechiel: « Aquila prægrandis, magnarum alarum longo membrorum ductu, habens plumas et varietates multas, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri, summitates frondium ejus avulsit ⁷⁹. » Venit ad Libanum quod candidatio dicitur, id est Ecclesia; tulit medullam cedri, id est devotionem cordis prius odoriferi et alti; summitatem frondium avulsit, id est verborum utilitatem, juxta illud: « Melior est finis orationis quam principium ⁸⁰. » Transportavit a terra Chanaan, quod dicitur commotio, scilicet aquilonis, scilicet a bonis operibus primæ conversationis monendo, « et transportavit eam in terram Sennaar ⁸¹. » Magnarum dicitur alarum propter tentandi velocitatem; longo membrorum ductu, propter permissam sibi a Deo potestatem; plumas, propter lenitatem; varietates, propter multifariam deceptionem. De illo quatruiduano dicitur in propheta: « Quid est, Israel, quod in terra inimicorum es? inveterasti in terra aliena, commoratus es cum mortuis, deputatus es cum iis qui in inferno sunt ⁸². » In terra inimicorum est peccator per malam operationem; inveterascit in terra aliena per consuetudinem; commoratur cum mortuis per defectionem; deputatus est cum iis qui in inferno sunt per desperationem.

Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

[CARD.] Tigna siquidem sunt ad fortitudinem domus: laquearia sunt ad decorem. Domus autem sunt animæ sanctæ. Tigna ergo sunt virtutes et gratiæ, sine quibus non est salus; laquearia vero sunt divisiones administrationum et operationum, et quædam gratiæ quæ sunt ad decorem animæ, licet non necessario requirantur ad salutem, ut sunt prophetiæ, genera linguarum, virtutes, discretio spirituum, et iis similia ⁸³, quæ velut laquearia corruunt, si tignis fortiter non adhæreant. Tigna ergo domorum cedrina debent esse ut virtutes non vermescant, nec putrescant; sed per humilitatem in profundum radicatæ, crescant in immensum sicut cedrus.

Laquearia nostra cypressina.

[THO.] Laquearia domum implent et ornant. Cedrus et cypressus quæ sunt imputribilia, electos figurant qui contemnent tempora æterni fluit; desiderantes æterna, ad ornatum, ut dictum est, sunt laquearia. In tribus autem personis ornat Ecclesia. Est enim ornatu principum; est ornatu prælatorum; est ornatu subditorum. Principes enim in Ecclesia ornantur justitiis; prælati, scientia, et sapientia, et tolerantia; subditi, disciplina et obedientia. In primo est princeps terribilis; in secundo prælatus venerabilis; in tertio subditus amabilis. Propter hæc tria in basibus templi erant sculpta, leones et boves et cherubim ⁸⁴, scilicet *plenitudo scientiæ*, prælati, boves, qui jugum portant subditi. In primo enim erat Assuerus terribilis, quoniam sedens in throno tenebat sceptrum aureum: quem cum vidisset Esther regina pene præ timore corruit in terram; una autem famularum sustinebat caput ejus ne caderet in terram; pallium ejus sustinebat altera ⁸⁵. Prima famula est confidentia interioris innocentiae, quæ sustinet caput, id est rationem ne possit deviare; altera famula est confidentia de bonis operibus, quæ sustinet pallium, id est bonam conversationem, ne cadat in pulvere, id est ne aliqua nota turpitudinis coram iudice quisque valeat eam depravare. In figura secundi: Aaron in designatione scientiæ portabat logion, id est rationale in pectore ⁸⁶; in signum tolerantiae, in humeris superhumerali; laminam vero auream in fronte ⁸⁷, in significatione sapientiæ. Scientiam habere debet, qua sciat Ecclesiam ordinare; tolerantiam, qua debet infirmorum portare onera. Hinc est enim quod logion istud et superhumerali in quo designantur onera catenulis aureis, id est in bonis operibus charitatis, erant connexa. Debet prælatus habere audaciam, scientiam, castimoniam. Primum, ad tyrannum; secundum, ad subditum; tertium, ad seipsum. Ut tyrannum corripiat, ut subditum era-

⁶⁶ Luc. 2. ⁶⁷ Joan. 13. ⁶⁸ Ezech. 18. ⁶⁹ Exod. 21. ⁷⁰ Luc. 16. ⁷¹ Luc. 8. ⁷² Luc. 7. ⁷³ Joan. 11. ⁷⁴ Cant. 4. ⁷⁵ Jer. 17. ⁷⁶ Psal. 40. ⁷⁷ Ezech. 18. ⁷⁸ Zachar. 5. ⁷⁹ Ezech. 17. ⁸⁰ Eccle. 7. ⁸¹ Dan. 1. ⁸² Barnab. 3. ⁸³ 1 Cor. 12. ⁸⁴ 1 Reg. 7. ⁸⁵ Esther. 15. ⁸⁶ Levit. 8. ⁸⁷ Ibid.

diat, ut ipse irreprehensibilis appareat. Ista sunt tria quæ bene gradiuntur. Primum leo, qui ad nullius animalis occursum pavet, quia justus ut leo confidit ⁹⁰. Secundum, aries dux ovium, qui ponat animam suam pro ovibus suis ⁹¹, ut sit aries qui immolatus est pro Isaac ⁹². Tertium est « gallus succinctus lumbos suos ⁹³, » hic est gallus qui jacentes excitat et somnolentos increpat, cui dicitur : « Sint lumbi vestri præcincti ⁹⁴. » In figura tertii, filii Israel accedentes ad altare erant vestiti linea stricta ⁹⁵. Linea vestis mollis est, et quasvis plicas recipit : quod spectat ad obedientiam quæ parata est ad omnia.

Quod stricta est refertur ad disciplinam, quæ stringit dissoluta. Primus ornatus scilicet justitiæ quatuor habet. Sic debet esse iudex discretus, ut consoletur miserum, inquirat diligenter si quid occurrit dubium, secundum modum **32** culpæ puniat reum, misericorditer liberet oppressum. De his ait Job : « Justitia indutus sum, et quasi diademate iudicio meo ⁹⁶. » De primo : « Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator ⁹⁷; » de secundo : « Causam quam ignorabam diligenter investigabam ⁹⁸; » de tertio : « Conferebam molas iniqui ⁹⁹; » de quarto : « Et de dentibus ejus auferam prædam ¹⁰⁰. » De prælati Apostolus : « Sacerdotes qui bene præsent, duplici honore habeantur digni ¹⁰¹, » scilicet propter scientiam et sapientiam. Item : « Volo episcopum esse irreprehensibilem, hospitalem, pudicum, ornatum ¹⁰², » ita ut impleatur. « Luceat lux vestra coram hominibus ¹⁰³. » De subditis ait idem : « Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate fidei vel spiritus in vinculo pacis ¹⁰⁴. In quatuor debent subditi proficere. Primo spiritualibus lucris inhiare, unde vivant ; postmodum se collegio religiosorum aggregare, ut sit iter securum ; tertio de tribulationibus suis confugere ad Deum ; quarto corpore laborare, spiritu conversari in cœlum. Ista sunt quatuor minima terræ ; et ipsa sunt sapientiora sapientibus. Primum : « Formica quæ laborat in æstate ut vivat in hieme. Unde Salomon : « Vade ad formicam, o piger, et contemplare vias ejus ; et discite sapientiam ¹⁰⁵. » Unde : « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis ¹⁰⁶. » Et Dominus : « Ambulate dum lucem habetis ¹⁰⁷; » et : « Negotiamini, dum dies est ¹⁰⁸. » Secundum est « locusta quæ regem non habet et universa volat per turmas ¹⁰⁹. » Subditi enim ad religionem se conferentes regem non habent in hoc mundo ; sed simul habitant propter illud : « Væ soli, quia si ceciderit non habet sublevantem ¹¹⁰; » et : « Si dormierint duo, se fo-

vebunt mutuo ¹. » Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum ²; » et Joannes : « Congregavit nos in unum Christi amor ; timeamus et amemus Christum Deum ; » et Petrus : « Estote compatiētes, fraternitatis amatores ³; » tertium « Est lepusculus plebs invalida qui ponit cubile suum in petra ⁴; petra autem erat Christus ⁵, » quæ ait Petro : « Super hanc petram, inquit, ædificabo Ecclesiam meam ⁶. »

Ad hanc petram confugiunt petris irretiti, temptationibus gravati, virtutibus præditi. Primi, ut convertantur ; secundi, ut liberentur ; tertii, ut in eis gratia augeatur. De primo : « Petra refugium herinacis ⁷ » in quibus spinæ designant peccata ; de secundo hic scilicet « lepusculus, plebs invalida, cubile suum ponit in petra ; » de tertio : « Veni, sponsa mea, columba mea, formosa mea in foraminibus petræ, in caverna maceræ ⁸. » Quartum est « stellio qui manibus graditur et in domo regis habitat ⁹. » Manibus enim debemus laborare et spiritu in cœlum habitare. De labore dicitur : « Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit ¹⁰; » et : « Anima mea in manibus meis ¹¹, » scilicet ut dicas. « Manus meæ distillaverunt myrrham et digiti mei pleni myrrha probatissima ¹². » Igitur « quidquid potest invenire manus tua, instanter operare quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quo tu properas ¹³. » Spiritus in cœlum interim debet conversari : quod est in domo regis habitare. Unde Paulus : « Conversatio nostra in cœlis est ¹⁴; » et : « Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram ¹⁵. » Corpore Stephanus laborabat in terris cum gaudens lapides susciperet ¹⁶; interim conversabatur in cœlis cum diceret : « Ecce video cœlos apertos, et Jesum stantem a dextris virtutis Dei ¹⁷; » Primo cum sic est ornatus, dicitur : « Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem ¹⁸. » Prælati audient : « Colaudabunt multi sapientiam ejus, et usque in sæculum non delebitur nomen ejus ¹⁹. » Subditi clamant : « Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me ^{20, 21}; » ut postea possint dicere : « Disciplina tua correxit me in finem, et disciplina tua ipsa me docebit ²². » Laquearia ista, si talia inveniantur, cypressina sunt, et dicitur de eis : « Beatus vir qui in sapientia morabitur ²³; » pro prælati : « Et qui in justitia meditabitur ²⁴; » pro principibus : « Et in sensu cogitabit circumspectionem Dei ²⁵. » Verum et si vitium inveniat a latere, non erunt cedrina laquearia, verbi gratia : si principem faciendo justitiam corrumpat præmium vel gratia ; si prælato de scientia vel sapientia adhæreat ambitio vel superbia ; si in subdito de disciplina et obedientia sit hypocrisis et vana gloria. De principibus ait

⁹⁰ Prov. 28. ⁹¹ Joan. 10. ⁹² Gen. 22. ⁹³ Prov. 30. ⁹⁴ Luc. 12. ⁹⁵ Exod. 28. ⁹⁶ Job 29. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Job 29. ⁹⁹ Ibid. ¹⁰⁰ Ibid. ¹⁰¹ 1 Tim. 5. ¹⁰² 1 Tim. 3. ¹⁰³ Matth. 5. ¹⁰⁴ Ephes. 4. ¹⁰⁵ Prov. 6. ¹⁰⁶ 1 Cor. 6. ¹⁰⁷ Joan. 12. ¹⁰⁸ Luc. 19. ¹⁰⁹ Prov. 37. ¹¹⁰ Eccle. 4. ¹ Ibid. ² Psal. 132. ³ 1 Petr. 3. ⁴ Prov. 30. ⁵ 1 Cor. 10. ⁶ Matth. 16. ⁷ Psal. 103. ⁸ Cant. 2. ⁹ Prov. 30. ¹⁰ Psal. 127. ¹¹ Psal. 118. ¹² Cant. 5. ¹³ Eccle. 9. ¹⁴ Philip. 3. ¹⁵ Coloss. 3. ¹⁶ Act. 7. ¹⁷ Ibid. ¹⁸ Psal. 44. ¹⁹ Eccle. 39. ^{20, 21} Psal. 118. ²² Psal. 17. ²³ Eccle. 14. ²⁴ Ibid. ²⁵ Ibid.

Isaias : « Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones ⁴⁵. » Infideles sunt suum negligentes officium, socii furum abscondentes verum, diligunt munera, sequuntur retributiones : et ideo non abhorrent iudicare falsum. De prælatis idem : « Aurum tuum æruginatum est ⁴⁶. Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mistum est aqua ⁴⁷. » Aurum tuum est sapientia. Hæc æruginatur, dum superbia admiscetur; argentum in scoriam vertitur, dum prædicatoris eloquentia propter vitæ suæ inhonestatem vilipenditur; vinum miscetur aqua : dum charitas refrigescit. Unde in Apocalypsi ⁴⁸, cuidam prælato sub nomine angeli dicitur : « Habeo aliquid adversum te, quia primam charitatem dereliquisti. Prima opera fac : alioquin veniam et movebo candelabrum tuum de loco suo. » Item de his : « Filii Sion inclyti et amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea opus manuum figuli ⁴⁹. » Aurum dicti sunt, quando sapientes erant. Modo sunt vasa testea, quia lutosi per culpam. De subditis dicit idem : « Qui vescebantur voluptuose interierunt in viis; qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora ⁵⁰, » dum peccatis se implicant relinquentes proximum. Voluptuose vescitur, qui dulci doctrina magistri pascitur. Sed interierunt in viis quibus regnum cælorum quæritur, dum negligentes doctrinam, errant in proposito suo, et sic in anima moriuntur. Crocus bonum dat odorem et splendidum habet colorem. In croceis itaque nutriuntur qui bono odori famæ proximi sui et claritati apparentium operum conformantur. Sed amplexantur stercora, dum in peccatis se implicant, relinquentes proximum et opera.

Est quoque moralis ornatus scilicet in corpore, in anima, in utroque. Sed qui est exterior scilicet in corpore, est nullus ornatus. Quia autem in anima, est aliquis ornatus; qui vero in utroque, est omnis ornatus. De primo ait David : « Filix eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi ⁵¹. » Non enim vere sunt templum Dei, sed tamen habent similitudinem templi. De quibus Dominus : « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces ⁵². » Item Phariseos vocat sepulcra dealbata, quia foris virent, intrinsecus autem sunt plena ossibus mortuorum et omni spurcitiâ ^{53, 54}. Inde Paulus ait uni talium, scilicet Ananix sacerdoti : « Percutiet te Dominus, paries dealbate ⁵⁵. » Inde Dominus apostolis suis aiebat : « Videte ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis ⁵⁶. » De ornatu interiori dictum est in Job : « Spiritus Domini ornavit cœlos, et obstetricante manu ejus eductus est coluber tortuosus ⁵⁷. » Inde : « Omnis gloria ejus filix regis ab intus ⁵⁸. » De utroque di-

ctum est in libro Machabæorum : « Ornaverunt faciem templi coronis aureis, et dedicaverunt altaria Domino ⁵⁹; Templum Dei sanctum est quod estis vos ⁶⁰. » Facies ejus est exterior conversatio, per quam cognoscitur homo ab hominibus, quasi per faciem, utrum bonus reputetur an malus. Itaque facies ista ornatur coronis aureis, dum conversatione exteriori ejus sapientia percipitur, qui sic vivendo coronam meretur qui interius qualiter exterius conversatur, se informat. Unde sequitur : « Et dedicaverunt altaria Domino, » id est cor suum, quod est altare, dum gemendo in eo peccata sua deplorant, et sic Deo ipsum interius tractando dedicant. Sic igitur, « Perfecti sunt cœli, et terra, et omnis ornatus eorum ⁶¹. » Cœlum enim dicitur anima, hoc ornatur cum anima virtutibus decoratur. Corpus autem dicitur terra, quia de terra factum est : hæc terra ornatur, quando bona conversatio exterius agitur. Primi sunt Bel deus Accaron, intus luteus, exterius æneus; secundi, templum Salomonis, exterius lapideum, interius aureum; tertii, arca Domini deaurata intus et exterius auro purissimo. Itaque laquearia ista sunt cypressina, si bono proposito in talibus fuerit confirmata, ita ut non possint corrumpi aliqua dæmonis vel mundi vel carnis phantasia, sicut ait Apostolus : « Quis nos separabit a charitate Dei? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius ⁶²? »

Hæc forsitan audierat : « Adorna thalamum tuum, Sion, et suscipe regem Christum ⁶³. » et vehementi spiritum affecta dicit se ornasse, non solum thalamum, sed et lectum et domum. Habemus enim domum carnis nostræ, thalamum cordis, lectulum conscientix. In domo sit publicorum negotiorum administratio; in thalamo, administrandorum secreta deliberatio; in lectulo dijudicatio. Membris enim nostris quandoque bona facimus quandoque mala : mala scilicet scelus in nos, iniquitatem in proximum, impietatem in Deum. Bona, scilicet opera penitentix in nos, misericordix in proximum, pietatis in Deum. In thalamo deliberamus faciendâ et eorum circumstantias, hæc scilicet :

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

In conscientia dijudicamus utrum deliberata vel facta, vera sunt an falsa, bona an mala, comoda vel incommoda. Sed quia omnis ornatus inanis est, nisi ornanda prius mudentur, conscientia contritione mundetur, thalamus cordis confessione, domus corporis penitentix satisfactione. Vera est contritio, si de peccato doleat. Unde David : « Dolor meus in conspectu meo semper ⁶⁴. » Si odiat, si abominetur. Unde idem : « Iniquitatem odio habui et abominatus sum ⁶⁵. » Confessionem quatuor im-

⁴⁵ Isai. 1. ⁴⁶ Jac. 5. ⁴⁷ Isai. 1. ⁴⁸ Apoc. 2. ⁴⁹ Thren. 4. ⁵⁰ Ibid. ⁵¹ Psal. 103. ⁵² Matth. 7. ^{53, 54} Matth. 23. ⁵⁵ Act. 25. ⁵⁶ Matth. 6. ⁵⁷ Job 26. ⁵⁸ Psal. 44. ⁵⁹ 1 Mach. 4. ⁶⁰ 1 Cor. 3. ⁶¹ Gen. 2. ⁶² Rom. 8. ⁶³ Offic. eccles. in Purific. ⁶⁴ Psal. 37. ⁶⁵ Psal. 108.

pediunt. Sunt enim qui partem peccati sui abscondunt, sicut Ananias et Saphira partem pecuniæ⁷¹. Sunt qui omnia confitentur, sed modum tacent. Modum quærebat David cum diceret: « Quomodo ceciderunt fortes in bello⁷². » In modo comprehendendo omnes circumstantias prædictas, quid, quis, ubi, etc. Sunt qui totum dicunt et postmodum confitentur, sed excusant sicut Adam: « Mulier, inquit, quam dedisti mihi, dedit mihi, et comedi⁷³. » Sunt qui verbis phaleratis dicunt, ut peccatum minus videatur. Hæc sunt perizomata de foliis arborum facta, quibus primi parentes texerunt pudenda sua⁷⁴. Nam folia verba significant. Unde Horatius⁷⁵:

*Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos.
Prima cadunt, ita verborum vetus interit ætas.*

Purgatur domus corporis pœnitentia. Triplex est pœnitentia, quia, aut sit in vita, aut in purgatorio, aut in gehenna. Prima est voluntaria et terminabilis; secunda necessaria et terminabilis; tertia necessaria et interminabilis. Has proposuit Dominus David per Gad, videntem quando peccavit numerando populum, scilicet aut pestilentiam in terra sua, quæ est prima; aut famem in terra, quæ est secunda; aut comprehendi ab hostibus, quæ est tertia. Et data est ei levior scilicet, quia divinæ dispositioni totum reliquit. Ornatur domus corporis bona conversatione.

Conversatio autem triplex est: Debemus enim conversari in claustro, conversari in mundo, conversari in cœlo. In claustro cum fratribus religiosis; in mundo, cum perversis; in cœlo, cum angelis. Cum fratribus, nos in disciplina eis conformando; cum perversis, earum contumelias sustinendo; cum angelis, de cœlestibus cogitando. De primo: « Magnum certamen passionum sustinivistis; » in altero: « Opprobriis et tribulationibus; » in altero: « Taliter conversantium participes effecti, ait apostolus Paulus⁷⁶. » De secundo: « Obscero vos tanquam advenas et peregrinos, ut abstineatis a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam, conversationem nostram habentes bonam inter gentes, ut in eo quod detrectant de nobis tanquam de malefactoribus glorificent Deum in die visitationis⁷⁷. » De tertia: « Nostra autem conversatio in celis est⁷⁸. » Inde est quod super tabernaculum Moysi erant saga cilicina, et pelles arietum rubricatæ, et pelles hyacinthinæ⁷⁹. Saga, quæ vilia sunt, designant conversationem claustralium, qui se viles et abjectos reputant. Pelles rubricatæ pertinent ad patientiam perversos sustinentium. Pelles vero hyacinthinæ, quia cœli colorem habent, pertinent ad contemplationem angelorum. Ornatur thalamus Dei et proximi dilectione. Est autem amor verecundus, fortis, suavis, sapiens. Inde in templo Salomonis erat paries de cœmento

et lapide⁸⁰; secundo ligna odorifera; tertio aurum. In cœmento quod lutum est et latet inter saxa, amor verecundus; per lapides, fortis; per ligna odorifera, suavis; per aurum, sapiens. Verecundus in tribus est: in fidei læsione, in furto, in traditione. Erubescit enim quod fidem læsit peccando, quam voverat in baptismo; erubescit quoque quod furtum fecit, peccata occultando; erubescit etiam quam traditionem fecit, cor suum et membra sua, quæ erunt Dei habitaculum, dæmoni tradendo. De primo ait Apostolus: « Primam fidem irritam fecerunt⁸¹; » de secundo Job: « Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi iniquitatem meam in sinu meo⁸²; » de tertio: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos⁸³. » Tollens ergo membra Dei faciam membra meretricis⁸⁴. Et Dominus: « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet⁸⁵. » Fortis amor in tribus est: **33** spernit timorem, appetit dolorem, non refugit pudorem. De primo: « Dominus illuminatio mea et salus mea quem timebo⁸⁶. » De secundo Job: « Libera me, Domine, et ponere iuxta te et cujusvis manus pugnet contra me⁸⁷. » Et Habacuc: « Ingredietur putredo in ossibus meis, et subter me scateat ut requiescam in die tribulationis⁸⁸. » De tertio David: « Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam⁸⁹. » Isti sunt tres fortes qui attulerunt David de fonte, qui est in porta Bethlehém, scilicet Eleazar, Semeias et Jesboam. Eleazar dicitur *Dei mei adjutorium*, hic assignatur primo; Semeias dicitur obediens Domini, et convenit secundo; Jesboam dicitur *desipiens* et convenit tertio. Fons ille est dulcis memoria cœlestis patriæ, quia per istam triplicem fortitudinem, venit ad illam dulcedinem et suavitatem, quæ per odorem ligni cypressini significatur. Amor Dei suavis est in tribus, scilicet in misericordia, in gratia, in gloria: in misericordia, pro remissione peccatorum; unde David: « Suavis Dominus universis miserationes ejus, et super omnia opera ejus⁹⁰. » In gratia pro infusione spiritualium donorum. Unde David: « Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eructabunt, et justitia tua exsultabunt⁹¹. » In gloria pro expectatione supernorum gaudiorum. Unde idem David: « Gustate et videte quam suavis est Dominus⁹². » Sapiens est amor astutias diaboli vitando. Amoris principium et finem considerando. In ascensu de uno ad alium affectus suos ordinando. Unde Sapiencia vincit malitiam, attingit ergo a fine suo principio usque ad finem suum extremum. Et disposuit omnia suaviter suos affectus in ascendendo⁹³. Ecce domus, ecce thalamus. Sequitur lectulus conscientiae.

Sciendum autem quod conscientiarum alia est cauteriata; unde Paulus: « Cauteriatam habentes conscientiam⁹⁴; » alia bona; unde idem: « De corde

⁷¹ Act. 5. ⁷² II Reg. 1. ⁷³ Gen. 3. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Philip. 3. ⁷⁶ Exod. 26. ⁷⁷ III Reg. 5. ⁷⁸ I Tim. 5. ⁷⁹ Psal. 26. ⁸⁰ Job 17. ⁸¹ Habac. 3. ⁸² Psal. 68. ⁸³ Tim. 4.

De art. poet. ⁸⁴ Hebr. 10. ⁸⁵ I Petr. 2. ⁸⁶ Philip. 3. ⁸⁷ I Cor. 3. ⁸⁸ I Cor. 6. ⁸⁹ Luc. 9. ⁹⁰ Psal. 144. ⁹¹ Ibid. ⁹² Psal. 35. ⁹³ Sap. 7.

puro et conscientia bona et fide non ficta⁹⁸; » alia florida; unde idem: « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiar nostrar⁹⁹. » Cauteriata est obnoxia culpæ, bona sine crimine. Florida multa ornata virtute et specialiter viola, lilio, rosa, ut sit conscientia Christi humilitatis, castitatis, charitatis. Pro his enim subsequitur sponsus: « Ego flos campi et lilium convallium⁹⁷; » vel ita: Conscientiarum alia bona, alia mala. Bona triplex est: est enim bona, est secunda, est gloriosa. Prima sana, secunda serena, tertia amœna: sana, quia immunis ab iniquitate; serena, exonerata a mundana sollicitudine; amœna, quia jam conversata in angelorum iucunditate. De prima: « Plenitudo legis est charitas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta⁹⁸. » Item bona substantia quæ non habet peccatum in conscientia. De hac in lege: « Cum ceperis captivam, si placuerit tibi, rades omnes pilos carnis suæ⁹⁹ et ducet eam uxorem. De secunda Job: « Ecce in celo testis meus, et conscius meus in excelsis¹⁰⁰. Hæc est illa fortis mulier, quæ providet domui suæ, et texens marito vestem negotiatur. De tertia: « Gloria nostra hæc est testimonium conscientiar nostrar⁹⁸. » Hæc est sponsa, quæ in osculo sponsi delectatur. Prima dicit: « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos. Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa⁹⁷? » Secunda dicit: « Ego dormio et cor meum vigilat⁹⁷. » Tertia dicit: « Lectulus noster floridus⁹⁷. » Item mala alia, cauteriata, alia inquinata, alia turbata: cauteriata, quia inflammata pravi desiderii ardore; inquinata, quia perpetuo desiderio putrescit in stercore; turbata, quia hinc videns peccatum, inde pœnas inferni semper peccans vivit in horrore. De prima Apostolus: « Sunt quidam suam cauteriatam habentes conscientiam⁹⁸. » Istam regunt e duæ filia sanguisuga, quæ dicunt semper: « Affer, affer⁹⁷, » id est voluptas et avaritia. De secunda idem: « Inquinata est et mens eorum et conscientia⁹⁷, » hæc sedet in amphora⁹⁷ cum impietate, quam duæ mulieres portant in terra Sennaar⁹⁷, quod dicitur fetor eorum, scilicet mundana prosperitas et temporalium rerum affluentia. Pro tertia: « Contendebant duæ mulieres meretrices ante regem Salomonem¹⁰, » id est timor et infida securitas. Timor enim vult filium suum, id est opus bonum vivere, infida securitas mortificare. Unde semper præsumit sæva turbata conscientia. Domus Dei est anima iusti. Ibi fundamentum est timor, quia « initium sapientiæ timor Domini¹¹. » Inde surgunt duo parietes, scilicet innocentia et misericordia. In his enim omnis structura solidatur. Unde beatus Jacobus apostolus: « Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est: Visitare pupillos, et viduas in tribulationibus eorum, et immaculatam se custodire ab hoc sæculo¹². » Primum refertur ad misericor-

diam; secundum ad innocentiam. Ecce quomodo de fundamento timoris surgit paries innocentiar. Timor Domini generat sui discussionem; discussio sui cognitionem; cognitio, pœnitentiam; pœnitentia, dolorem; dolor, confessionem; confessio, emendationem; emendatio, purgationem; purgatio, puritatem; puritas perfectam præstat innocentiam. Ecce ex alia potestate quomodo, paries misericordiæ surgit ex timore: timor miserorum generat considerationem; consideratio, compassionem; compassio, affectum subventionis; affectus subveniendi, iuxta virium facultatem, plenam misericordiæ exercet virtutem. Ad hos nos invitat David dicens: « Declina a malo et fac bonum¹³. » Tectum spes est celestium. Hæc dum appetitu temporalium nos retrahit, a tempestate temporalium per patientiam nos conservat. Nam et ipsa patientia loco tignorum est. « Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est qui est Jesus Christus, ait Apostolus¹⁴. » Volentes ædificare, debent considerare fundum, fundamentum, fundatum. Fundus est cordis locus; fundamentum, Christus; fundatum, bonum opus tam interius quam exterius. Primum habeat puritatem, secundum stabilitatem, tertium rectam ordinationem. Primum, ne habeat linum peccatorum; secundum, ne sit instabile propositum; tertium, ne quid fiat inordinatum. De primo Paulus: « Emundemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus¹⁵. » De secundo: « Quis non separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius¹⁶? » de tertio dicit sponsa in Canticis: « Ordinavit in me charitatem¹⁷. » Audi de primo: « Præparate corda vestra¹⁸, » ecce fundus Domino; ecce fundamentum: « Et servite illi soli¹⁹: ecce fundatum: « Sic ædificata domus erit illa. » De qua dicitur:

*Turbo quam nullus
Quatit, aut vagantes
Diruunt venti,
Penetrantque nimbi.*

Non enim penetrant fundum nimbi carnalis voluptatis, fundamentum non quatit turbo adversitatis, fundatum non diruunt venti vanitatis. Locum mundabat David dicens: « Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob²⁰. » Si enim fuerit limosus fundus, non supponetur fundamentum Christus, sed clamabit: « Eripe me de luto, ut non infigar²¹. » Si autem forte intraverit, clamabit: « Infixus sum in limo profundi et non est substantia²². » Cum egressus fuerit, sic gratiasaget: Pater « eduxit me de lacu miseriar et de luto facis²³. » Super hoc fundant peccatores tria ædificia. Ponunt enim fundamentum temporalia bona, superædificant superbiam. Item ponunt fundamen-

⁹⁶ Tim. 1. ⁹⁷ II Cor. 1. Cant. 2. ⁹⁸ I Tim. 1. ⁹⁹ Num. 8. ¹⁰⁰ Job. 16. ¹ II Cor. 1. ² Cant. 5. ³ Ibid. ⁴ Cant. 1. ⁵ I Tim. 4. ⁶ Prov. 30. ⁷ Tit. 1. ⁸ Zach. 5. ⁹ Dan. 1. ¹⁰ III Reg. 3. ¹¹ Psal. 110. ¹² Jac. 1. ¹³ Psal. 5. ¹⁴ I Cor. 3. ¹⁵ II Cor. 7. ¹⁶ Rom. 8. ¹⁷ Cant. 2. ¹⁸ I Reg. 7. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Psal. 131. ²¹ Psal. 68. ²² Ibid. ²³ Psal. 39.

tum carnis concupiscentiam, superædificant lasciviam. Item ponunt fundamentum garrulitatem, superædificant blasphemiam, murmurationem, contumeliam. Primum ædificium est turris Babylonis, facta de lateribus²⁴, id est bonis temporalibus. Lateres crudi sunt bona temporalia, male quæsitâ et luxuriose expensa. Unde dicitur: Lateribus crudis ædificabimus. Lateres cocti sunt bona temporalia male quæsitâ. Hi coquantur, dum male retinendo in his homo obstinatur. Inde est quod filii Israel in Ægypto Pharaoni lateres coquebant²⁵. Et Isaias ait: « Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris²⁶. » Duo alia sunt Phithom et Ramesses, quas ædificaverunt filii Israel in Ægypto regi Pharaoni²⁷. Secundum igitur ædificium est Ramesses quod interpretatur *commotio tinæ*, scilicet carnalis cupiditas. Tertium ædificium est Phithom quod dicitur *os hians*, scilicet inutilis loquacitas. In tali fundo sunt « reptilia quorum non est numerus²⁸. » Oportet ergo in tali fundo prius fodere, sicut ait Ezechiel: « Fili hominis, fode parietem. » Et fodit, et invenit imagines quadrupedum et reptilium et volucrum²⁹. Quadrupedia sunt qui manibus quasi pedibus quibusdam tangendo terram, ultra modum tractant temporalia. Reptilia, sunt voluptuosi qui repunt, ore, pectore, ventre et cauda: ore, lascivia loquendo; pectore, cogitando; ventre, effectui mancipando; cauda, in his perseverando. Volucres vero sunt superbi. Itaque ista purgantur, ut domus ædificetur. Scriptum est enim: « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam³⁰. » In qua « fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, qui est Jesus Christus³¹. » Hic ergo tanquam lapis ponitur in fundamento de quo dicitur: « Exiit Jacob lapidem in titulum fundens orationem Domino³². » Hunc lapidem. Quidam dimittunt in imo; quidam suspendunt in medio; quidam erigunt in summo. Primi sunt carnales, secundi mediocriter viventes, tertii Deo vacantes. Primi fidem habent nec operantur; secundi « utuntur mundo tanquam non utantur³³; » tertii in cælo conversantur³⁴. De primis ait Jacobus apostolus: « Fides sine operibus mortua est³⁵; » de secundis ait Joannes apostolus: « Qui habuerit substantiam mundi hujus et viderit fratrem suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo³⁶. » Istis dicitur: « Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt³⁷; » tertii dicunt cum Paulo: « Quæ fuerunt mihi lucra, facta sunt mihi detrimenta propter Christum propter quem omnia detrimenta feci: et arbitror ut stercora, ut Christum lucrificam³⁸. » Item idem: « Unum autem quæ posteriora sunt obliviscens, ad

ea quæ anteriora sunt in seipsum extendens, persequor ad bravium supernæ vocationis³⁹. » Primi itaque dimittunt in imo in periculum; secundi librant in medio in speculum; tertii erigunt in summo in titulum: primi in periculo damnationis, secundi in speculo suæ cognitionis, tertii in titulo divinæ laudis. Primi enim: « Cum cognovissent Deum non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis⁴⁰; » de secundis: « Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum tuorum⁴¹. » tertii dicunt: « Laudabo Deum meum in vita mea⁴². » Primi fundunt mel, secundi vinum, tertii fundunt oleum desuper: mel carnalis voluptatis, vinum austeritatis pœnitentialis, oleum devotionis. Mel istud a sacrificio prohibetur. Vinum et oleum vulnerato a latronibus per Samaritanum infunduntur⁴³. Ecce de fundamento: « Super hoc fundamentum quædam ædificant ligna, fenum, stipulam⁴⁴, » id est quosdam motus venialium ut est vanitas de operibus qui sunt ligna. De gratia corporum, quod est fenum, quia « omnis caro fenum⁴⁵. » Desplendore sermonum qui sunt stipula, qua cantare consueverunt antiqui. In figura primi, Paulus, cum colligeret sarmenta, de his exsiliit vipera, quæ intus latebat, et adhæsit manui ejus, qui viriliter excussit eam⁴⁶. In figura secundi, Absalon sedit super mulum, id est carnem satvam, et capillos ejus, id est cogitationes cordis; ventus elationis tulit in altum, et in quietem adhæserunt, id est in duritia obstinationis. Supervenit Joab, id est diabolus, tribus lanceis confixit cor illius⁴⁷, quæ sunt istæ: Superbus enim crudelis inferiori, indignatur de pari, invidet superiori. Contra primum, juxta poetam deberet⁴⁸:

Parcere subjectis et debellare superbos.

de secundo dixit alius⁴⁹:

*Nec quidquam jam ferre potest Cæsare priorem
Pompeiusve parem.*

In figura tertii vidit Joannes in Apocalypsi « tres spiritus immundos in modum ranarum exeuntes de ore draconis⁵⁰. » Alii « superædificant aurum, argentum, lapides pretiosos⁵¹: » aurum sapientiæ et charitatis, argentum innocentie et castitatis, lapides pretiosos, interioris et exterioris operis. In figura primi, erant duo cherubim aurea in tabernaculo⁵²; in figura secundi, duas tubas argenteas et ductiles habuit Moyses, quibus convocabatur populus in deserto⁵³; in figura tertii, dicitur de animalibus Ezechielis: « Sub pennis eorum manus hominis in quatuor partibus⁵⁴. » Pennæ enim sunt interiora opera, manus hominis exteriora. Quæ sub pennis sunt, quia interiora, sunt exterioribus potiora. Exteriora sunt in quatuor partibus, quia primo operatur sibi homo opera pœnitentiæ; se-

²⁴ Gen. 11.

²⁵ Exod. 1.

²⁶ Isai. 16.

²⁷ Exod. 1.

²⁸ Psal. 103.

²⁹ Ezech. 8.

³⁰ Psal. 126.

³¹ 1 Cor. 3.

³² Gen. 55.

³³ 1 Cor. 7.

³⁴ Philip. 3.

³⁵ Jac. 2.

³⁶ 1 Joan. 3.

³⁷ 1 Joan. 2.

³⁸ Philip. 3.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Rom. 1.

⁴¹ Cant. 1.

⁴² Psal. 145.

⁴³ Luc. 10.

⁴⁴ 1 Cor. 3.

⁴⁵ 1 Petr. 1.

⁴⁶ Act. 25.

⁴⁷ Il Reg. 18.

⁴⁸ Virg. Æneid. vi, 353.

⁴⁹ Lucan. 1, 125.

⁵⁰ Apoc. 16.

⁵¹ 1 Cor. 3.

⁵² 1 Cor. 3.

⁵³ Exod. 25.

⁵⁴ Num. 10.

⁵⁵ Ezech. 1.

cundo, proximo opera misericordiæ; tertio, inimico A opera perfectionis; quarto, sunt in Deum opera pietatis. Et hæc de ædificatione domus spiritualis.

34. *Laquearia debent esse cypressina.*

[CARD.] Quia, etsi illæ gratiæ, quæ per laquearia designantur, dilatant inferius et manifestantur ad utilitatem proximorum, tendunt tamen in acutum, ut cypressus, et constringuntur in unum. Tendunt enim in illum qui vere est unus, et intendunt in illam unam, de qua dicit Propheta: « Unam petiit a Domino, hanc requiram »⁵⁵. » Quia vero promiserat do lectulo florido⁵⁶, ostendit filius quod lectus non floret, nisi per humilitatem sit lectulus, et quod nullus floret, nisi ipse in eo floreat, si quidem non requiescit spiritus ejus, nisi super humilem⁵⁷.

Ego flos campi et lilium convallium.

[TRO.] Bene Christus se florem appellat, quia dum spinas peccatorum exterminat, mentem sponsæ et pulchritudinem justitiæ exornat, et dum maribus cordis cœlestis desiderium applicat, interiora animi quasi odore refocillat. Quod in campo est, patet omnibus, scilicet viola humilitatis qua substernit se omnibus, et rosa charitatis, quæ se diffundit benefaciendo, etiam in male agentibus. In convallibus solent horti claudi, quia pinguis est locus. Ibi est lilium castitatis, quæ gaudet semper clausura teneri. Quis vero hic ornatus non a sponsa, sed a sponso est, insinuat sponsus, cum ait: *Ego flos campi et lilium convallium.* Flos aliquando in thalamo, aliquando in campo, aliquando in horto est: Thalamus est conscientia floribus honorum operum referta; flos in thalamo non nascitur, sed aliunde affertur, quia bona opera non ex nobis, sed ex Dei sunt gratia. Campus qui floret sine cultu humano beata Virgo est, flos Filius ejus. Item, hortus est cor hominis; ibi flos charitatis humano cultu nascitur, id est Christus; est tamen illud magis divinum quam humanum. Item, flos virginitas; flos matrimonii, flos actio bona. In horto virginitas, in campo matrimonium, bonum opus in thalamo, bene in horto est virginitas cui solitudo est amica. Congruè in campo matres, quia ludibrio omnium exponuntur. Merito etiam in thalamo actio bona, quæ conscientiam et quietam facit et tutam reddit. Dominus ergo flos horti, Virgo virga Virgine natus. Idem, flos est campi, martyr martyrum corona, martyrii forma. Denique foras civitatem est eductus, extra castra passus⁵⁸, in ligno suspensus⁵⁹, et sic multifarie flori est Christus comparatus. Naturaliter flos lætus est. Est enim aspectu jucundus; olfactu dulcis, tactu suavis. Ut ergo ad beatitudinem suæ visionis nostrum desiderium excitet, per decorem floris suam pulchritudinem nobis proponit, ut ad gustum internæ suavitatis nostros accendat affectus. Per odorem floris

suam nobis ad memoriam dulcedinem inducit, ut ad gaudium beatæ societatis suæ nostrum invitet amorem. Per suavitatem floris ineffabilem suæ pœnitentiæ delectationem nobis promittit. In campo latitudo consideratur; in valle, profunditas cernitur. In his ergo qui se dilatant charitate sit flos campi; in his qui se substernunt humilitate sit flos convallium. Item in lilio tria considerantur: viror in foliis, candor in floribus, aureus color in granis. In virore igitur qui prodest oculis fides accipitur. In flore autem candido, quia inde fructus procredit spes nobis insinuat. In aureo grano, tum pretio, tum colore charitas nobis proponitur.

Ego flos campi et lilium convallium, ac si diceret: B Ego sum qui charitate dilatatos glorifico, qui humiles exalto, qui credentes illamino, sperantes confirmo, amantes accendo. Notandum quod flos aliquando dicitur vanitas, aliquando autem virtutum gratia et suavitas. Aliquando spes fructus, aliquando supernorum jucunditas designatur. Et hoc juxta quatuor hujus nominis etymologias. Secundum primam acceptionem dicitur flos quasi feni labens honor seorsum; secundum significationem secundam dicitur flos fundens late odorem suum; juxta tertiam significationem dicitur flos, scilicet fructus libans opem sequentis; secundum quartam acceptionem dicitur flos, scilicet faciens lætum odorem suavitatis. Pro flore nativitatis dictum invenimus in C Isaia: « Omnis caro fenum et omnis gloria ejus quasi flos feni »⁶⁰. Juxta secundam acceptionem, scilicet pro virtutum gratia et suavitate invenitur dictum: « Florete, flores, quasi lilium, date odorem et frondete in gratia »⁶¹. In tertia significatione pro spe dicitur: « Videamus si floruit vinea, si flores fructum parturiunt »⁶². Secundum quartam acceptionem de jucunditate supernorum legimus: « Justus germinabit sicut lilium et florebit in æternum apud Dominum »⁶³. Apud Salomonem tres invenimus species vanitatis quasi involutas sub hoc sermone: « Vanitas vanitatum et omnia vanitas, dicit Ecclesiastes »⁶⁴. Ex his habemus quod vanitatum alia est mutabilitatis, alia cupiditatis, alia pœnalitatis. Prima est in caducis rebus, ex earum D conditione; secunda in corde, ex inordinata rerum dilectione; tertia in corpore, ex mortalitate. Prima est naturalis et congrua; secunda, culpabilis quia perversa; tertia est pœnalis et misera. Prima est causa peccati; secunda est peccatum; tertia est pœna peccati. Prima arguit secundam, tertia punit eam. Prima est vanitas, quia ostendit se habere quod non habet, et non potest permanere in eo quod habet; in secunda est concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ⁶⁵; in tertia vero est attritio et dissolutio. Attritio est qua homo per miseriam temporalem quotidie affli-

⁵⁵ Psalm. 26. ⁵⁶ Cant. 1. ⁵⁷ Isai. 66. ⁵⁸ Hebr. 13. ⁵⁹ Matth. 27; Act. 10. ⁶⁰ Cap. 40. ⁶¹ Eccii. 39. ⁶² Cant. 7. ⁶³ Offic. eccles. ⁶⁴ Eccle. 1. ⁶⁵ Joan. 2.

gitur; dissolutio vero, qua anima a corpore in morte separatur. Itaque totus homo vanitas, quando conservatur in hoc miserabili exsilio. Florem etiam invenimus dici ornatum virtutum. Tres sunt ornatus: primus est solius exterioris conversationis; secundus vero, exterioris conversationis simul et interioris morum compositionis; tertius vero est futuræ incorruptionis. Primum expetit Isaias propheta, cum dicit: «Auferet Dominus a vobis ornamenta, et lunulas, et specula de calceamentis vestris⁶⁶»; de secundo, invenimus in libro Machabæorum: «Ornaverunt faciem templi coronis aureis et dedicaverunt altaria Domino⁶⁷»; faciem, scilicet exterioris conversationis; altare, scilicet cordis; de tertio: «Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo, a Deo paratam, sicut sponsam ornata viro suo⁶⁸». Primum est hypocritarum, secundus religiosorum, tertius beatorum. Primum est boni simulatio; secundus boni odoratio; tertius boni consummatio. Spes etiam triplex est. Prima spes veniæ, secunda spes gratiæ, tertia spes gloriæ. De prima: «In te speraverunt patres nostri, speraverunt et liberasti eos⁶⁹», scilicet a peccatis; de secunda dicitur: «In te speraverunt et non sunt confusi⁷⁰», sed gratia infusi; de tertia Job: «Videbo Deum salvatorem meum.» Et addidit: «Reposita est hæc spes mea in sinu meo⁷¹». Item triplex est jucunditas superna, scilicet corporum incorruptio, societas angelorum, Del visio. Ad primam nos vocat propheta, sic: «Jucundare, filia Sion⁷²»; secunda: «Erit bonum et jucundum habitare fratres in unum⁷³»; de tertia: «Jucunditatem et exultationem thesaurizavit super eum⁷⁴». Item, dilectus dicitur «flos campi, liliium convallium⁷⁵». Quod in campo est omnibus patet. Flos campi est rosa, quæ est ignei coloris ad designandum Spiritum sanctum, qui in igne apparuit⁷⁶. Liliium natura candidum est Christus, de peccatoribus natus tanquam de terra, tamen nulum hominis peccatum. In vallibus nebulae perseverantibus sunt et protegent lilia ab ardoris inelementia. Itaque in campo est conversationis Christi evidentia; in igneo colore rosæ sancti Spiritus in eo charitas, ut illuminatio, id est intelligentia; in nube protectio in omni tentatione, cujus in Christo non habuit locum sævitia. In his enim tribus probatur in eo fuisse Spiritus sancti plenitudo et abundantia. Contra primum dicitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet sictum⁷⁷; contra secundum: «Et auferet se a cogitationibus⁷⁸, quæ sunt sine intellectu»; contra tertium: «Et corripietur a superveniente iniquitate⁷⁹». Hæc enim tria Spiritum sanctum expellunt a corde hominis: primum est duplicitas, secundum obscuritas, tertium iniquitas. Duplicitas, qua hypocrita, cum sit

A interius malus, exterius religionem præterdit; obscuritas, qua nec se nec Deum cognoscit; iniquitas qua proximum offendit. In primo: «Terra est inanis⁸⁰», quia religio sine fundamento non habet firmitatem; in tertio: «Terra est vacua⁸¹», quia iniquitas expellit charitatem; in secundo: «Tenebræ sunt super faciem abyssi⁸²», quia nec se cognoscit nec creatorem. Sed «Spiritus Domini ferebatur super aquas⁸³», expectans quasi ancipitem peccatoris revocationem. Notandum autem quod iniquitas venit, pervenit, supervenit. Venit, cum primo invadit; pervenit, quando tentatus consentit; supervenit quando ad actum perducere disponit. In primo enim studium sanctæ conversationis et meditationis eliquescit; in secundo, bona voluntas evanescit; in tertio, charitas refrigescit. Ecce terra vacua, sed contra primum sic revocatur: «Veni, sancte Spiritus⁸⁴»; contra secundum: «Reple tuorum corda fidelium»; contra tertium: «Et tui amoris in eis ignem accende.» Ilæc est nubes Spiritus sancti. Unde cum consummaretur tabernaculum, nubes operuit illud, et gloria Domini implevit illud⁸⁵. Christus fabricavit, gloria implevit, nubes operuit. Primum in passione, secundum in resurrectione et ascensione, tertium in sancti Spiritus missione. Et in nobis fabricamus imitando Christi passionem; gloria implet, si suspiramus ad ejus resurrectionem et ascensionem; nubes operit per sancti Spiritus missionem; et contra hæc tria legimus Spiritum sanctum in tribus figuris apparuisse, contra duplicitatem in columbæ specie, ecce in campo; contra obscuritatem in igne, ecce rosa colore igneo; contra iniquitatem in nube, ecce liliium in valle, nesciens solis ardorem, interpositæ nebulae matutinae solatio. Primum ut duplicitatem resimplet; secundum, ut obscuritatem illuminet; tertium, ut æstum tentantis iniquitatis stillanti rore refrigeret. Per primum redit spiritus unitatis; per secundum, spiritus veritatis; per tertium, spiritus charitatis. Unitatis in moribus, veritatis in sermonibus, charitatis in affectionibus. De primo: «Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis⁸⁶»; de secundo: «Rogabo Patrem meum et alium Paracletum mittet vobis, spiritum veritatis⁸⁷»; de tertio: «Spiritus in nobis, Domine, tuæ charitatis infunde⁸⁸». Tres sunt duplicitates: prima malitiæ, secunda vanæ gloriæ, tertia propriæ voluntatis et inconstantia. Prima enim est qua se quis aliquem fingit diligere contra quem malum machinatur; secunda qua se fingit hypocrita ut laus humana habeatur; tertia, qua stultus ut luna mutatur, qua homo inconstans, cum sub regula vivat, aliter debere fieri judicat, hic sibi cæteris sapientior videtur. De prima duæ in agro. Iste est enim ager in quo Abel a Cain oc-

⁶⁶ Isai. 3. ⁶⁷ Machab. 4. ⁶⁸ Apoc. 21. ⁶⁹ Psal. 21. ⁷⁰ Ibid. ⁷¹ Job. 19. ⁷² Zach. 9. ⁷³ Psal. 132. ⁷⁴ Eccl. 15. ⁷⁵ Cant. 2. ⁷⁶ Act. 2. ⁷⁷ Sap. 1. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Gen. 1. ⁸¹ Ibid. ⁸² Gen. 1. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Invoc. ad Spir. sanct. ⁸⁵ Ill Reg. 8. ⁸⁶ Ephes. 4. ⁸⁷ Joan. 14. ⁸⁸ Offic. eccles.

ciditur⁹⁹. De secunda dux in lecto in quo dilectus A igne quoque apparuit Spiritus sanctus¹⁰⁰, ut illuminet cor obscurum. Tria enim sunt peccata in Spiritum sanctum quæ obscurant cor. Primum est peccatum desperationis; secundum est præsumptionis; tertium est invidentia fraternæ charitatis. De primo, ait Cain: «Major est iniquitas mea quam ut veniam merear¹⁰¹»; de secundo in Apocalypsi: «Sedeo regina, et vidua non sum, et lætum non videbo¹⁰²»; de tertio ait Joannes in Epistola canonica: «Est peccatum ad mortem, pro eo non dico ut quis oret¹⁰³».

Contra has tres duplicitates invenitur triplex unitas Spiritus sancti. Contra primam unitas cordis ad fratrem; contra secundam, unitas cordis ad extrinsecam operationem; contra tertiam, unitas cordis ad observantiam regularem. Inde de sponsa dicitur in Canticis: «Una est columba mea, una est formosa mea, una est matri suæ¹⁰⁴». Ecce triplex unitas. De prima: «Unus spiritus, et una fides erat in eis, et multitudinis creditum erat cor unum et anima una¹⁰⁵»; et: «Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum¹⁰⁶». In figura secundi: «Angelus Domini descendebat in piscinam¹, etc.» In figura tertii: «Decem leprosi mundati sunt, et non est reversus nisi unus qui daret gloriam Deo²». Propter primum dicitur: «Dux in agro una assumetur,» scilicet anima et quæ est in prima unitate, «altera relinquetur³,» scilicet anima quæ est in alteritate; propter secundum: «Dux in lecto, una assumetur et altera relinquetur⁴»; propter tertium: «Dux in mola, una assumetur et altera relinquetur⁵»; propter has tres unitates triplicem legimus columbam Spiritum sanctum figurantem. Prima fuit in arca sub diluvio⁶; secundam Moyses præcepit offerri in sacrificio⁷; tertia super Dominum apparuit in baptismo⁸. Prima enim ramum olivæ attulit ad arcam, id est pacem; secunda offertur «retorto capite ad pennulas,» ut doceatur hypocrita caput quod est anima referre ad pennulas, id est ad exteriorem virtutis operationem; tertia mansit super Dominum, ut duplicitem inconstantiam revocet ad stabilitatem, id est contra propriam voluntatem. Unde Dominus: «Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me⁹». Ecce amplius Spiritus sanctus disciplinæ non effugiet fictum¹⁰, quia duplicitas resimplata est per Spiritum sanctam. Sed corripitur³⁵ a superveniente iniquitate¹¹, id est ab æstu tentationis, quæ peccatum inducit. Contra hanc Spiritus sanctus apparuit in nube¹², rore stillante refrigerii. «In

igne quoque apparuit Spiritus sanctus¹⁰⁰, ut illuminet cor obscurum. Tria enim sunt peccata in Spiritum sanctum quæ obscurant cor. Primum est peccatum desperationis; secundum est præsumptionis; tertium est invidentia fraternæ charitatis. De primo, ait Cain: «Major est iniquitas mea quam ut veniam merear¹⁰¹»; de secundo in Apocalypsi: «Sedeo regina, et vidua non sum, et lætum non videbo¹⁰²»; de tertio ait Joannes in Epistola canonica: «Est peccatum ad mortem, pro eo non dico ut quis oret¹⁰³».

Ut igitur illuminet, contra hoc apparet Spiritus sanctus in igne, ut consumat, ut accendat, ut illuminet: ut consumat peccatum, ut accendat ad opera virtutum, illuminet ad revelationem supernorum. Unde philosophi dicunt: Ignis est acutus, mobilis, subtilis. Ignis itaque Spiritus sancti acutus est, quia pungit dum contritione cor peccatoris penetrat; mobilis est, dum ad operandum pigrum excitat; subtilis est dum superna revelat. In primo pungit, in secundo jungit, in tertio ungit. Pungit crimina, jungit fœdera, ungit viscera. Crimina pungit amaritudine contritionis; fœdera jungit pignore spiritus infusionis; viscera ungit suavitate dilectionis. In primo «factus est» repente de celo sonus¹⁷, qui pungendo quasi increpatione peccatum consumat; in secundo advenit Spiritus vehemens¹⁸ qui accendat; in tertio replet totam domum¹⁹, dum ad videnda superna illuminat. In primo est vehemens quasi veadimens; in secundo dicitur vehemens, quasi vehens a mente. Audi acutum, pungentem et consumentem peccata: «Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis²⁰». Et Job²¹: Cum me præsentet transire spiritus, horruerunt pili carnis meæ, id est peccata. Inde dicitur in Ezechiele: «Veni, spiritus, a quatuor ventis, et infla super interfectos istos ut reviviscant²²». Sanctus enim spiritus venit et adducit spiritum divinæ inspirationis, ab occidente, dum lapsum peccatoris reparat. Venit ab aquilone, unde «panditur omne malum²³»; quando diaboli in nobis tentationem expugnat; venit a meridie quando ad diligendum cor nostrum inflammat; venit ab oriente, quando ad cognoscenda superna illuminat. Sed quibus videtur absurdum, quod spiritus adducit spiritum, sciant quod tres proprie dicuntur spiritus, tres improprie: proprie, spiritus divinus, spiritus humanus, spiritus angelicus tam bonus quam malus. Tres improprie: primus diabolicæ suggestionis, secundus flatus hominis, tertius divinæ inspirationis. Tres ergo principales, tres adducunt improprios.

De primo: «Nos non spiritum hujus mundi ac-

⁹⁹ Gen. 4. ¹⁰⁰ Cant. 3. ¹⁰¹ Exod. 11. ¹⁰² Psal. 27. ¹⁰³ Matth. 7. ¹⁰⁴ Isai. 5. ¹⁰⁵ Psal. 11. ¹⁰⁶ Eccl. 2. ¹ Jac. 1. ² Cant. 6. ³ Act. 4. ⁴ Psal. 132. ⁵ Joan. 15. ⁶ Luc. 17. ⁷ Matth. 24. ⁸ Ibid. ⁹ Gen. 3. ¹⁰ Levit. 1, 5, etc. ¹¹ Matth. 3. ¹² Joan. 6. ¹³ Sap. 1. ¹⁴ Sap. 1. ¹⁵ Matth. 17. ¹⁶ Act. 2. ¹⁷ Gen. 4. ¹⁸ Apoc. 18. ¹⁹ I Joan. 5. ²⁰ Act. 2. ²¹ Ibid. ²² Ibid. ²³ Joan. 20. ³⁵ Job 4. ³⁶ Ezech. 37. ³⁷ Jer. 1.

cepimus » ait Apostolus ²⁴, id est superbiam mundi. A Idem : « Quidam sunt inflati spiritu carnis suæ ²⁵, » id est carnali voluptate, hic adducitur a diabolico spiritu. De secundo, idem Apostolus : « Si lingua orem, spiritus meus erat ²⁶, » id est flatus. Istum adducit flatum et spiritus humanus. De tertio in Apocalypsi : « Gratia vobis et pax ab eo et a septem spiritibus qui sunt in circuitu throni ejus ²⁷. » Septem isti spiritus sunt septem dona Spiritus sancti, sicut, ait Hieronimo super Apocalypsim, scilicet spiritus sapientiæ, intellectus, consilii, fortitudinis scientiæ, pietatis, timoris Domini ²⁸. Iste spiritus adducitur a Spiritu sancto. Hæc diximus, ne paralogizentur a seipsis vel ab aliis, qui virtutis nominum sunt ignari. Dicitur etiam spiritus ira Dei. Unde : « Non permanebit Spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt ²⁹, » id est non damnabo eos perpetuo, quia de fragili materia facti sunt, sed angelos qui spiritus sunt. De his in Apocalypsi legitur : « Quatuor angeli tenebant quatuor ventos, ne flarent ³⁰. » Audi mobilem, et accedentem ad opera : « Ubi erat impetus spiritus, illic gradiebantur ³¹. » Item : Quocumque ibat spiritus, illo eunte spiritus gradiebantur pariter ut rotæ sequentes eum ³². » Et : « Ductus est Jesus in desertum a spiritu, ut tentaretur a diabolo ³³. » — « Lustrans enim universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur, ait Salomon ³⁴. » Lustrat, dum scrutatur cor propter peccata cogitationis; deinde membra propter peccata operationis; postmodum linguam, propter peccata locutionis, « quoniam renum, inquit, illius testis est Deus, et cordis ejus scrutator est verus et linguæ illius auditor ³⁵. » In circulos suos revertitur, quando iterum redit ad cor, ut accendat ad diligendum; ad membra, ut excitet ad operandum; ad linguam, ut excitet ad constituendum et laudandum Deum. Spiritus enim Domini replet orbem terrarum³⁶, quem animam mundi dicunt. Unde Virgilius:

*Principio cælum ac terras camposque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra,
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet* ³⁷.

« Qui spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei ³⁸. » Audi subtilem et illuminantem : « Spiritus, ait Paulus, scrutatur omnia, etiam profunda Dei ³⁹. » Idem ait : « Nobis revelavit Deus per Spiritum suum ⁴⁰. » Qui ei secundum spiritum sunt, qui spiritus sunt sentiunt ⁴¹. Duxit me, ait Ezechiel, spiritus in montem magnum et latum, et ostendit mihi ædificium civitatis vergentis ad austrum ⁴²; » hæc est cælestis patria, pro qua laboramus, ut ad eam perveniamus, duce Spiritu sancto et consolante labores nostros, sicut ait poeta ⁴³ :

*... forsitan et hæc olim meminisse juvabit.
Durante et vosmet rebus servate secundis.
O passi graviores, dabit Deus his quoque finem
Per varios casus per tot discrimina rerum,*

*Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
Ostendunt.*

Queramus ergo ut primo Spiritus sanctus infundatur, secundo diffundatur, tertio effundatur. In primo ut sancti Spiritus corda nostra mundet infusio et sui roris intima aspersione fecundet, ut Spiritus sanctus adveniens paratam sibi in nobis inveniat mansionem ⁴⁴. » In secundo ut illo nos igne Spiritus sancti inflammet quem Dominus noster Jesus Christus misit in terram et voluit vehementer accendi ⁴⁵, ut dicamus : « Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis ⁴⁶. » In tertio, ut effundatur in nos, et adimpleatur illud Joelis prophætæ : « Effundam de Spiritu meo super omnem carnem et propheta-bunt filii vestri et filiae vestræ ⁴⁷, ut mentes nostras Spiritus qui a Patre procedit illuminet, et nos inducat in omnem, sicut ejus promisit Filius, veritatem, Dominus noster Jesus Christus ⁴⁸, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[CAN.] Non dicit : *Ego sum flos montium, sed flos campi, et lilium convallium*. Signatur autem duplex humilitas in campo et convallibus. Nam sunt quidam qui humiliant se majoribus, et seipsos sibi et comparibus suis humiliter committuntur : et isti designantur per campos. Talem se ostendebat Apostolus, cum diceret : « Non enim audeamus inserere aut comparare nos quibusdam qui seipsos commendant, sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis, non in immensum gloriamur ⁴⁹. » Alii sunt qui humiliant se sub comparibus suis et minoribus, sicut terra quæ ab æqualitate sua descendit et facit convallium. Talem se ostendebat Apostolus, cum dicebat : « Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus ⁵⁰. » Illud etiam attendendum est, quod lilium altiori etiam et fortiori stipite conscendit in florem quam herbæ cæteræ, et quia major humilitas plus ascendit et proficit, et minor humilitas minus, ideo flos attribuitur campo, et lilium convallibus assignatur, sed quia quantum unusquisque per humilitatem crescit in Christo, tantum Christus crescit in eo; ut hoc ipsum Christus ostendat, de se ipso dicit : *Ego sum flos campi et lilium convallium*. D Deinde commendationem matris quam cœperat, prosequitur dicens :

Sicut lilium inter spinas : sic amica mea inter filias.

[Tuo.] Bene sponsa dicitur *sicut lilium inter spinas*, quia cum Ecclesia Christum multi verbo consententur, non operibus, sed mundi sollicitudines sequuntur. Sola illa anima lili digna est dignitate, quæ ad cælestem pulchritudinem se erigens, et candorem munditiæ cordis et corporis sibi ipsi custodit, et proximos bonæ operationis odore reficit, et odorem bonæ opinionis inter homines spargens ad

²⁴ I Cor. 2. ²⁵ I Cor. 4. ²⁶ I Cor. 14. ²⁷ Apoc. 1. ²⁸ Isai. 11. ²⁹ Gen. 6. ³⁰ Apoc. 7. ³¹ Ezech. 1. ³² Ibid. ³³ Matth. 4. ³⁴ Eccle. 1. ³⁵ Sap. 1. ³⁶ Ibid. ³⁷ Virg. *Aeneid.* l. vi. ³⁸ Rom. 8. ³⁹ I Cor. 2. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Rom. 8. ⁴² Ezech. 40. ⁴³ Virg. *Aeneid.* l. 1. ⁴⁴ Offic. eccles. ⁴⁵ Luc. 12. ⁴⁶ Rom. 5. ⁴⁷ Joel 2. ⁴⁸ Offic. eccles. ⁴⁹ II Cor. 10. ⁵⁰ I Cor. 15.

bene conversandum accendit. Est lilium infra spinas; A in quo erant scyphi, et spherulæ, et lilia ⁶⁶: scyphi est lilium inter spinas; est lilium super spinas. Lilium est castitatis; hoc est lilium infra spinas quando habetur virginitas cum crimine, quia et crimen est spina, et tentatio spina. Unde « conversus sum in ærumna; mea dum configitur spina⁶⁶. » Inter spinas est lilium, quando virginitas multa impugnatur tentatione. Super spinas est lilium, superata tentationum impugnatione. Primis comminatur Deus per prophetam: « Foris vastabit eos gladius, et intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene⁶⁷. » De secundis ait Jeremias: « Sacerdotes ejus gementes, virgines ejus squalidæ et ipsa oppressa amaritudine⁶⁸. » De tertiis: « Virgines enim sunt et sequuntur Agnum quocunque ierit⁶⁹. » Primum representant fatuæ virgines, quæ fulgentes lampades virginitatis habuerunt, sed oleum charitatis non acceperunt⁷⁰. Secundum sapientes virgines, quæ et lampades virginitatis habuerunt et oleum charitatis acceperunt, sed fatigatæ tentationibus « dormitaverunt omnes et dormierunt⁷¹. » Tertium representaverunt, quando, deposita omni sollicitudine, cum sponso ad nuptias intraverunt⁷². Prima virginitas fuit puellæ saltantis, id est filiæ Herodiadis⁷³, quæ filia erat peccati; secunda fuit beatæ Agnetis, quæ passionem sustinuit ne serviret copulæ conjugali; tertia fuit beatæ Virginis Mariæ, quæ nullum sensit aculeum libidinis, obumbrata gratia Spiritus sancti. Notandum autem quod in Scriptura sacra aliquando virginitas lilio comparatur in sexu femineo, quandoque in masculino: C aliquando Christus virgo comparatur ipsi lilio. De primo hic dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*; de secundo: « Justus germinabit, sicut lilium⁷⁴; » de tertio dictum est: « Ego flos campi et lilium convallium⁷⁵. » Ecce triplex virginitas. Prima est verecundior, secunda fortior, tertia perfectior: prima verecundior, quia conscientia culpæ, quæ hominem seduxit; secunda fortior robore et discretionem, quæ se et mulierem regit; tertia perfectior, quia Christum carnis aculeus non momordit. Propter primum dictum est quia mulier debet velare faciem suam⁷⁶, et mulier sub potestate viri erit⁷⁷; propter secundum dicitur: « Vir gloria Dei est, quia ab eo creatus: « mulier vero gloria viri⁷⁸, » a quo gubernatur; de tertio dictum est quod Christus « peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore ejus⁷⁹. » Christi itaque perfectior est, quæ prælatis in exemplum proponitur. Sed ut perfectam vitam habeat prælatus, hæc concurrant: in corde habeat unde proximo proficiat condimentum sapientiæ et charitatis; in exteriori homine ad exemplum formam religiosæ conversationis; interius et exterius ad refrenandum luxuriam, munditiam castitatis. Inde enim est quod in tabernaculo erat candelabrum,

in quo erant scyphi, et spherulæ, et lilia ⁶⁶: scyphi ad propinandum subtilis sapientiam et charitatem; spherulæ quæ argumento tornaturæ levigantur ab omni scrupulo perfectam per sanctam conversationem; lilia castitatis jucunditatem.

Notandum quoque quod in tribus locis inveniri lilia Scriptura commemorat. In convalle, in spineto, in agro. De primo dicitur hic: « Ego flos campi et lilium convallium⁸⁰. » De secundo: *Sicut lilium inter spinas*; de tertio Dominus in Evangelio: « Considerate lilia agri quomodo crescunt. Amen dico vobis quia nec Salomon sic vestitus est in omni gloria sua, sicut unum ex istis⁸¹. » In valle igitur est lilium, scilicet virginitas in humilitate fundata; in spineto, patientia in tribulatione probata; in agro fructu centesimo fecundata et evidenti jucundata. Ejus in humilitate erat virginitas fecundata, quæ dixit: « Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ⁸². » In beata Anna fuit patientia probata, quæ potius elegit occidi quam corrumpi. In illis est fructu centesimo cummulata, qui merito castitatis « sequuntur Agnum quocunque ierit⁸³, » et in evidenti. Unde: « Quam pulchra est casta generatio cum charitate⁸⁴. » Item, quia laudaverat eam sponsus, ne forte nimia securitate decipiatur, dicit animam in hac vita non posse vivere sine tentationibus, ipsam comparans lilio, spinas tentationibus vel tentatoribus, quos hic filias appellat, propter infirmitatem. Non bonæ filiæ quæ pungunt: et ideo ab his timendum. Spina culpa est, spina pœna, spina falsus frater, spina vicinus malus. Spinæ in terra sunt, in acre sunt, in carne tua sunt. In his conversari et non lædi, divinæ est potentia, non virtutis humanæ; opus est virtutis inter malos bene vivere, inter malignantes innocentiam retinere, et majus cum his qui oderunt pacem, pacificum esse⁸⁵, et perfectius eos diligere et eis benefacere. Lilium amari saporis est, et suavis odoris. Ipse est Christus qui per gustum amaræ passionis, nobis fragrantiam effudit æternæ salutis. Item, meditatione et oratione mens sananda est et componenda; ne sit ventosa per vanam gloriam, ne sit tumida per superbiam, putrida per invidiam, dejecta per inutilem tristitiam, dissoluta per ineptam lætitiã, contracta per inanem tumorem, scissa per iracundiam, cæca per avaritiam, catenata per ingluviem, polluta per libidinem, vana per curiositatem. Audi tumorem superbiæ: « Ecce Dominus transit subvertens montes et conterens saxa⁸⁶, » etc. Audi ventum vanæ gloriæ: « Venit ventus a regione deserti, et concussit quatuor angulos domus⁸⁷, » etc. Audi mentem putridam per invidiam, Salomon: « Vita carnis sanitas cordis, putredo ossium invidia⁸⁸. » De inutili tristitia Apostolus, quomodo deiecit mentem et occidit: « Tristitia sæculi mortem operatur⁸⁹. » Audi de

⁶⁶ Psal. 51. ⁶⁷ Deut. 52. ⁶⁸ Thren. 1. ⁶⁹ Apoc. 14. ⁷⁰ Matth. 25. ⁷¹ Ibid. ⁷² Ibid. ⁷³ Matth. 14. ⁷⁴ Ose. 14. ⁷⁵ Cant. 2. ⁷⁶ 1 Cor. 11. ⁷⁷ Gen. 5. ⁷⁸ 1 Cor. 11. ⁷⁹ Petr. 2. ⁸⁰ Exod. 25. ⁸¹ Cant. 2. ⁸² Matth. 6. ⁸³ Luc. 1. ⁸⁴ Apoc. 14. ⁸⁵ Sap. 4. ⁸⁶ Psal. 119. ⁸⁷ III Reg. 19. ⁸⁸ Job. 1. ⁸⁹ Prov. 13. ⁹⁰ II Cor. 7.

inepta lætitia, quomodo mentem dissolvat : « Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt **36** ludere ⁷⁸, » et etiam idola adoraverunt. De inani timore audi Salomonem : « Piger propter frigus arare noluit ; medicabit ergo in æstate et non dabitur ei ⁷⁹. » Audi quomodo iracundia mentem scindit. Cogitationes iracundi, viperæ sunt generationes quæ in ventre comedunt matrem suam. Audi quomodo avaritia mentem excæcat. « Munera etiam excæcant sapientes ⁷⁷. » Per ingluviem mens cænatur, quia mens ligata per eam per universa ducitur. Libido lascivientes polluit. Quod in evidenti est, quia « qui fornicatur in corpus suum, peccat ⁷⁶. » Quod curiositas cor distendat, Dina suo docet exemplo ⁷⁵. Liliū in radice fidem significat, quæ latet in terra, quia fides est de occultis ; hostile quod in altum surgit, spem ; flos, castitatem ; grana intus aurea, charitatem ; clava in medio, timorem. Radix pallida est per quod significatur pœnitentia fidelium ; hæc triplex est, scilicet in abstinentia, unde Dominus : « Cum jejunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes ⁸⁰ ; » secunda eleemosynarum donatione ; unde illud : « Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ⁸¹ ; » tertia lacrymabili oratione ; inde dicitur : « Cum oras, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum ⁸². » Hostile virentia habet folia.

Spes enim quatuor virtutibus cardinalibus viret. Spes enim justa est, si tribuit unicuique quod suum est. Unde : « Estote fortes in bello et pugnate contra antiquum serpentem. » Prudens sit, ut caveat dæmonum et falsorum fratrum suggestiones. Unde illud : « Estote prudentes sicut serpentes ⁸³. » Sit fortis contra violentam tentationem et adversitatem. Unde : « Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo ⁸⁴. » Sit temperatus homo in verbo, in opere, in cogitatione, et in alimentis corporis habeat sobrietatem. In cogitatione dicitur : « Sol non occidat super iracundiam vestram ⁸⁵. » De opere : « Qui furabatur jam non furetur ; magis autem laboret manibus suis quod bonum est ut habeat unde tribuat necessitatem patienti ⁸⁶. » In verbo : « Omnis sermo malus de ore vestro non procedat ⁸⁷. » De sobrietate : « Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiiis ⁸⁸. » Flos qui castitatem significat, sex candida habet folia, quia sex sunt, quæ incorruptam servant castitatem, hæc scilicet sobrietas, operatio, asperitas cultus, cohibitio sensuum, charitas sermonis cum honestate, devotio opportunitatis, et personæ, et loci, et temporis. De primo, sicut jam dictum est, non in comessionibus et ebrietatibus ; non in cubilibus et impudicitiiis ⁸⁹ : « Hujus exemplum est Lot, qui inebriatus perpetravit incestum ⁹⁰. » Gulosita sit

quinque modis ; naturali ardore appetitus, sicut Esau lenticulam appetivit ⁹¹ ; pretiosiori cibo, ut filii Israel qui recurrebant animo ad olas carniū Ægypti ⁹² ; accuratori apparatu, ut filii Heli qui crudas a filiis Israel exigebant carnes, ut accuratius appararent sibi, plus sumendo ut Sodomitæ, sicut scriptum est ⁹³. Iniquitas Sodomorum otiositas fuit et satietas panis, præveniēdo horam necessitatis, ut Jonathas filius Saul, dum comedit favum mellis post victoriam ⁹⁴. De secundo : Otiositas inimica est animæ, unde poeta :

Otia si tollas perire cupidinis artes.

Item :

Otia corpus alunt, animusque pascitur illis.

Hujus exemplum sunt Sodomitæ, sicut dictum est. De tertio : « Non in veste pretiosa, non in tortis crinibus aut auro aut margaritis ⁹⁵. » Hujus exemplum sunt Moabitides mulieres, quæ se ornaverunt ut facerent in se peccare filios Israel ⁹⁶. De quarto dicit propheta : « Ingrossa est mors per fenestras vestras, et ingrossa est domus vestram, disperdere ibi filios vestros parvulos ⁹⁷, » sicut dictum est de Dina, filia Jacob ⁹⁸. De quinto legitur : « In manibus lingue mors et vita ⁹⁹. » Item : « Corrumpunt bonos mores colloquia mala ¹⁰⁰, » ut uxor Putipharris ad Joseph : « Dormi mecum, inquit ¹. » De sexto ait Paulus ad Timotheum : « Adolescentulas juniores de vita ². » Unde Thamar filia David corrupta est a fratre suo Amnon, quia sola cum illo intravit thalamum ³. Intra florem sunt sex aurea grana, scilicet charitas. Tribus enim modis diligitur Deus, et tribus de causis. Diligitur enim dulciter, fortiter, sapienter. Ecce tres modi dulciter diligebat, qui dicebat : « Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te ⁴, » Dei scilicet timore, qui comitatur amorem. Fortiter volebat diligere, qui dicebat : « Diligam te, Domine, fortiter, sicut me ⁵. » Sapienter docebat diligere qui dicebat : « Fideles in dilectione acquiescent ⁶. » Tribus de causis diligitur, scilicet propter temporalia bona ; propter spiritualia in via ; propter æterna in patria. Propter temporalia : quia timentibus Deum nihil deest, nec iis qui eum diligunt in veritate ⁷. Propter spiritualia ; unde Christus : « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus ⁸. » Item propter æterna : « Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se ⁹. » Pro tribus primis dicitur : « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, ex tota mente tua ¹⁰. » Primum desiderando dulciter ; secundum, discernendo sapienter ; tertium in memoria tenendo fortiter. Pro tribus aliis dicitur. « In

⁷⁸ Exod. 32. ⁷⁹ Prov. 20. ⁷⁷ Deut. 16. ⁷⁵ I Cor. 6. ⁷⁴ Gen. 34. ⁷³ Matth. 6. ⁷² Ibid. ⁷¹ Ibid. ⁷⁰ Matth. 10. ⁶⁹ Matth. 22. ⁶⁸ Ephes. 4. ⁶⁷ Ibid. ⁶⁶ Rom. 13. ⁶⁵ Ibid. ⁶⁴ Gen. 19. ⁶³ Gen. 25. ⁶² Exod. 16. ⁶¹ Reg. 2. ⁶⁰ I Reg. 2. ⁵⁹ II Tim. 2. ⁵⁸ Num. 23. ⁵⁷ Jerem. 9. ⁵⁶ Gen. 24. ⁵⁵ Prov. 18. ⁵⁴ II Cor. 15. ⁵³ Gen. 39. ⁵² I Tim. 5. ⁵¹ II Reg. 3. ⁵⁰ Psal. 30. ⁴⁹ Psal. 17. ⁴⁸ Sap. 3. ⁴⁷ Eccle. 12. ⁴⁶ Joan. 14. ⁴⁵ I Cor. 2. ⁴⁴ Marc. 12.

quo vivimus, movemur, et sumus ¹¹. » Primum, quia ut vivamus temporaliter confert nobis usum temporalium; movemur, ascendendo per gradus spiritualium; sumus, ut juxta ista temporalia apprehendamus æternam vitam angelorum. In medio lili est clava, scilicet timor Dei. Sed clava ista tricornis est, quia propter naturalem timorem tres sunt timores.

Primus servilis, secundus initialis, tertius filialis. Servilis timor est quo timetur pœna et non amatur justitia. Iste timor non est in charitate. De isto ait poeta ¹²:

*Oderunt peccare mali formidine pœnæ:
Tu nihil admittes in te virtutis amore.*

Initialis timor est quo partim timetur pœna, partim amatur justitia. Unde David: « Initium sapientiæ timor Domini ¹³. » Filialis timor est quo sic amatur justitia ut non timeatur pœna. Unde David: « Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi ¹⁴. » Pallor pœnitentiæ peccatum compescit, ne sit fides irrita. Viror virtutum mores componit, ne sit spes vana; ænarius numerus foliorum castitatem custodit, ne sit corrupta; aurea charitas castitatem fecundat, ut sit fructuosa; timor charitatem pungit, ne sit remissa. Cum hoc liliū ita sit ordinatum, tamen tentationum sentit spinas; habet enim spinas sub se, habet circa se, habet juxta se, habet intra se, habet supra se. Habet sub se spinas divitiarum; unde dicitur: « Semen cecidit inter spinas ¹⁵; » habet circa se spinas falsorum fratrum. Inde ait Nahum propheta: « Sicut spinæ complectentes se invicem, epulantes et potantes simul confundentur ¹⁶. » Subditi enim contra magistros sese complectuntur per conspirationem; habet juxta se spinas carnales scilicet voluptates. Unde Dominus cum malediceret Adam: « Cum operatus fueris terram non dabit fructum suum, sed spinas et tribulos germinabit tibi ¹⁷. » Intra se spinas habent stultarum cogitationum. Unde ait Salomon: « Transivi per agrum hominis pigri, et per vineam viri stulti, et ecce urticæ repleverant omnia, et spinæ operuerant superficiem ejus ¹⁸. » Ager ille cor humanum est; habet supra se spinas, dæmones scilicet qui sunt in aere. Inde David: « Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina ¹⁹. » Spinæ tres configuntur in corde hominis. « Hæ sunt tres lanceæ quas Joab sivit in corde Absalon ²⁰. » Primo enim impedit diabolus, ne fiat bonum; secundo exstinguit perpetratum; tertio ducit in obstinationem, ne de his querat peccatorum pœnitentiæ a Deo remedium. Est spina pessima, quæ pungit interius, scilicet ira: hanc docebat cavendam esse qui ait: « Irascimini; et nolite peccare ²¹. » Hoc idem docet Apostolus ad jungens: « Sol non occidat super iracundiam ve-

A stram, nolite locum dare diabolo ²². » Triplex est ira. Est enim ira peccatoris, est ira fratris, est ira doctoris. Prima habet peccatum, secunda nescit peccatum, tertia fugit peccatum. Prima in patientia fervet, secunda de peccato dolet, tertia peccatum removet. Prima habet defectum, secunda affectum, tertia effectum. De prima scriptum est. Ira enim viri justitiam non operatur ²³. De secunda David et Apostolus, sicut dictum est: « Irascimini et nolite peccare ²⁴. » De tertia Habacuc dixit: « Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis ²⁵. » De prima poeta dicit ²⁶:

*Ira furor brevis est; animum rege: qui nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catenis.*

Idem ²⁷:

*Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse dolor quod suaserit et mens.*

Item Boetius:

*Qui se cupit esse potentem,
Animos domet ille feroces.
Etenim licet ultima longe
Tellus tua ira tremiscat:
Et serviat ultima Tyle:
Tamen atras vincere curas:
Miserasque fugare querelas
Non posse potentia non est.*

Idem ²⁸:

*Latinus regnes avidum amando
Spiritus quam si Libyam remotis
Gadibus jungas et uterque Pœnus
Serviat uni.*

Item: « Qui irascitur fratri suo, reus est mortis ²⁹. » Iram non perficere, ait beatus Benedictus. De hac, ait Jeremias propheta: « Ollam succensam ego video, et facies ejus a facie aquilonis ³⁰. » Olla enim succensa est; cor inflammatum ira, cujus facies, id est intentio, est conversa ad aquilonem, id est diabolum, qui flando, id est amplius inspirando, iram magis ac magis accendit. In figura secundæ vidit Ezechiel hominem ab umbilico superius quasi flammam ignis ³¹, quod designat ardorem iræ in corde, scilicet ira qua irascitur frater in corde suo contra peccatum suum. Inde David: « Vidi prævaricationes et tabescebam; quia eloquia tua non custodierunt ³². » Item: « Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sunt verba tua inimici mei ³³. » Et illud: « Zelus domus tuæ comedit me ³⁴. » Hæc est similia oleo confrixa in sartagine. Tertia ira, peccatum corripit, nunc verbo, nunc opere. Verbo sic: « Et scintillæ quasi aspectus æris candentis ³⁵. » Inde Paulus ait: « Corripit inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos ³⁶. Idem: « Argue, obsecra, increpa ³⁷. Idem: « O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati ³⁸? » De opere invenitur: « In manu ejus ignea lux ³⁹; » scilicet qui visus est a Moyse. Inde ait Apostolus:

¹¹ Act. 17. ¹² Horat. *Epist.* iv, Ep. 16, vers. 52. ¹³ Psal. 110. ¹⁴ Psal. 16. ¹⁵ Luc. 8. ¹⁶ Nahum 1. ¹⁷ Gen. 4. ¹⁸ Prov. 24. ¹⁹ Psal. 51. ²⁰ Il Reg. 18. ²¹ Psal. 4. ²² Ephes. 4. ²³ Jac. 1. ²⁴ Psal. 4. ²⁵ Habac. 3. ²⁶ Horat. *Epist.* l. i, ep. 2, vers 65. ²⁷ Ibid. ²⁸ Horat. *Od.*, ii, ode 2, vers 9. ²⁹ Matth. 5. ³⁰ Jerem. 4. ³¹ Thren. 2. ³² Psal. 18. ³³ Ibid. ³⁴ Psal. 68. ³⁵ Ezech. 4. ³⁶ I Thess. 5. ³⁷ Il Tim. 4. ³⁸ Galat. 3. ³⁹ Deut. 33.

« Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis ⁴⁰? » Hac ira fervebat Phinees, cum iratus arreptam pugione Israelitam coeuntem cum Madianitide, transfixit in locis genitalibus ⁴¹. Similiter Mathathias, dum contremuerunt renes ejus, videns unum de Israelitis immolantem idolis, ait : « Væ mihi, ut quid natus sum videre mala gentis meæ : et ibi trucidavit eum ⁴². » Et Jacobus apostolus : « Si quis erraverit et converterit quis eum, scire debes quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte ⁴³. » Ecce tres iræ. Sub primam sol occidit; ad secundam accedit; tertiam accendit : occidit aufereudo claritatem, accedit conferendo puritatem accendit inflammando charitatem.

Notandum quod sol aliquando occidit sub iracundiam, aliquando in iracundiam, aliquando super iracundiam : sub iracundiam, quando ira obscurat temporalium scientiam : in iracundiam, quando ira obscurat spiritualium intelligentiam; super iracundiam, quando ira obscurat cœlestium sapientiam. Quia sicut ait quidam :

Impedit ira animam ne possit cernere verum.

In primo enim « factus est sol quasi saccus cilicinus ⁴⁴. Pro secundo dicitur : « Solem nube tegam ⁴⁵. » Propter tertium : « Occidit sol in meridie ⁴⁶. » In prima itaque ira sol est in occasu vespertino; in secunda est in ortu matutino; in tertia est in centro meridiano. De primo : « Occidit sol in meridie ⁴⁷; » de secundo : « Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ ⁴⁸; » de tertio : « Nolite considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol ⁴⁹. » Ad secundam accedit sol. Unde dicitur : « Accessit Jesus et tetigit loculum adolescentis defuncti ⁵⁰, » scilicet conscientiæ scrupulosæ, ut vivat charitative dolendo de peccato proximi. Tertiam accendit; unde : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat ⁵¹. »

Sequitur : « Nolite locum dare diabolo ⁵². Primo enim dant diabolo jocum; secundo focum; tertio locum. Dat homo jocum, dum fallaciis diaboli invisibiliter seducitur; focum, dum violenta tentatione inducitur, vel incenditur; locum, dum in utraque obstinatus efficitur. De primo dicitur : « Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus si ex Deo sunt ⁵³; » Angelus enim Satanæ transfiguratur se in angelum lucis ⁵⁴; de secundo : « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret ⁵⁵; » de tertio : « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidus; filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet ⁵⁶. » Item, de lilio.

¹ Spina aliquando pungit liliam in radice, aliquando in stipite, aliquando in flore, aliquando pungit grana, aliquando in clava : in radice, dum pœni-

tentiam irridet; in stipite, dum virtuosæ conversationi invidet; in flore, dum castitati insidiatur; in granis, dum charitati adversatur; in clava, dum timorem Dei abominatur. Primo pœnitentiam irridet dicens hypocrisis esse vel indiscretionem; secundo conversationi virtuosæ invidet, quia ad ejus non potest ascendere æstimationem; **37** tertio castitati insidiatur, ut impleat carnis suæ pollutionem; quarto charitati adversatur, ut seminet inter fratres dissensionem; quinto timorem abominatur, asserens pusillanimitatis esse illusionem.

¶ In radice pungebat uxor Tobie cum diceret ei : « Nunc apparent elemosynæ tuæ et orationes ⁵⁷. » Et uxor Job dicens ei : « Adhuc tu permanes in simplicitate tua, benedic Deo et morere ⁵⁸. » Sed his dicitur in judicio : « Nonne hi sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improprietatis. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei ⁵⁹. » In stipite pungebat Cain invidens fratri suo ⁶⁰, et Joseph invidentes fratres sui ⁶¹, et Saul David ⁶². Semper enim invidus alterius macrescit rebus opimis. Unde Apostolus : « Ne sitis invicem invidentes, invicem provocantes ⁶³. » Invidentia enim fraternæ gratiæ est peccare in Spiritum sanctum : Unde Job : « Stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia ⁶⁴. » Istud de primitivis est vitium unum, sicut scriptum est : « Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum ⁶⁵. » In flore pungebat mulier dum compellaret Joseph de stupro ⁶⁶, et sacerdotes Susannam ⁶⁷, et Amnon Thamar sororem suam ⁶⁸. Inde Salomon : « Mulier stulta blande apprehendit juvenem, et deosculatur eum, et inducit in domum suam. Ille autem sequitur eam quasi bos ductus ad victimam, nesciens quo vadat ⁶⁹. » In granis aureis charitatis pungebant Dathan, et Abiron, et Core perturbantes populum Israel ⁷⁰. De talibus ait Apostolus : « Utinam abscondantur qui nos conturbant. » Et Dominus ostendit quid mereatur ⁷¹. — « Quis scandalizaverit unum de pusillis ⁷². Cum intraveritis, inquit, terram quam Dominus daturus est vobis, ædificate altare Domino de lapidibus quos ferrum non tetigit ⁷³. » Terra est religio quam intramus; altare est unitas fratrum; lapides sunt corda nostra ex quibus fit hæc unitas. Hos lapides non debet tangere ferrum discordiæ. In clava timoris pungebat diabolus cum diceret Evæ : « Quare præcepit vobis Deus ne comedatis de fructu scientiæ boni et mali? » Et illa : « Ne forte moriamur, » id est cum timemus; ne forte nos occidat. Et ille : Nolite timere. « Nequaquam moriamini ⁷⁴. » Ait latro ad latronem. « Neque tu Deum times, quod in eadem damnatione es ⁷⁵. »

Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias.

[CAR.] Ac si dicat : Sicut liliam spinis est in-

⁴⁰ I Cor. 4. ⁴¹ Num. 25. ⁴² I Mac. 2. ⁴³ Jac. 5. ⁴⁴ Malach. 4. ⁴⁵ Cant. 1. ⁴⁶ Luc. 7. ⁴⁷ Luc. 12. ⁴⁸ Petr. 5. ⁴⁹ Luc. 9. ⁵⁰ Tob. 2. ⁵¹ Job 2. ⁵² Sap. 5. ⁵³ Job. 5. ⁵⁴ Sap. 2. ⁵⁵ Gen. 39. ⁵⁶ Daniel 13. ⁵⁷ II Reg. 13. ⁵⁸ Prov. 7. ⁵⁹ Num. 16. ⁶⁰ Gal. 5. ⁶¹ I Cor. 4. ⁶² I Joan. 4. ⁶³ II Cor. 11. ⁶⁴ I Gen. 4. ⁶⁵ Gen. 37. ⁶⁶ I Reg. 18. ⁶⁷ Gal. 5. ⁶⁸ II Reg. 13. ⁶⁹ Prov. 7. ⁷⁰ Num. 16. ⁷¹ Gal. 5. ⁷² Matth. 18. ⁷³ Deut. 27. ⁷⁴ Gen. 3. ⁷⁵ Luc. 25.

comparabile, sic inter filias hominum nulla matri A
meæ comparabilis invenitur : omnes enim aliæ spinas habent ; ista nitet ut lilium sine spina. Sequitur autem ex persona matris :

Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.

[Tho.] Laudat eum laudata ab eo. Parva laus, quoniam parvi est laus. Hic vero non laudatur. « Magnus Dominus et laudabilis nimis ⁷⁶, » sed parvus Dominus et amabilis nimis : parvulus, ille scilicet qui natus est nobis ⁷⁷. Non hic attollitur majestas, sed commendatur humilitas. Hic hominum fortitudini et sapientiæ antefertur, qui sunt ligna silvarum infructuosa, ipse faciens fructum. Quia ergo sponsæ id dulcius quod se minuit sapit, libentius attollit gratiam, præfert misericordiam, stupet dignationem. Tales cum sint steriles, tamen filios vocat, quos proprio sanguine sponsus filios fecit Patri suo. Hæc malus est de cuius umbra et fructu in sequentibus sponsa se lætam exhibet hoc modo : « Sub umbra illius quam desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo ⁷⁸. » Merito ejus desiderat umbram, unde refugium refrigerium et refectionem pariter erat acceptura. Cætera etsi habent umbram solatii, fructum vitæ non præstant. Sed Christus refrigerat ab æstu vitæ, et pascit delectatione virtutum. Umbra ejus caro ejus est. Umbra ejus est fides ejus. Mariæ obumbravit caro Christi. Mihi autem obumbravit fides Christi. Nos Christi interim carne pascamur, mysteria v-
neremur, exempla sectemur, fidem servemus : et sic in umbra ejus vivemus. Sed non dixit sponsa, vivemus ; sed, sedi quod majus est, quia quiescentis ; est et hæc quies est in contemplatione qua degustat superna gaudia. Unde ait : « Et fructus ejus dulcis gutturi meo ⁷⁹. » Sed istud in umbra, quia per speculum et in ænigmate, sed postea facie ad faciem ⁸⁰. Dilectus bene malo comparatur, cujus species et hominum et angelorum superat speciem, odor suavitatem, sapor dulcedinem. De specie : « Speciosus forma præ filiis hominum ⁸¹. » Sed hoc de hominibus. Quid de angelis ? « In quem concupiscunt angeli prospicere. ⁸² » De odore : « Olor ejus super omnia aromata ⁸³. » Hunc odorem sensit beatus Joannes qui ait : « Olor tuus in me concupiscentias excitavit æternas. » De sapore dicitur : « Dulcis et rectus Dominus ⁸⁴. » Et illud : « Panem de cælo dedisti eis, omnem habentem saporem ⁸⁵. »

Igitur mirabilis est cujus species omnem transcendit decorem, odor suavitatem, sapor dulcedinem. Et si in eo quod est sapientia Patris consideremus, videmus pulchritudinem inestimabilem, odorem ineffabilem, saporem incomparabilem. De specie audi : « Candor est lucis æternæ ⁸⁶. » Ipsa Sapien-

tia dicit de odore : « Balsamum non mistum odor meus ⁸⁷. Balsamum quo christia conficitur, significat hic sacramenta Ecclesiæ, per quæ cum gratiæ divini aspiratione suscipientes ea Sapientia purificat, exaltat, illuminat. Purificat fide divinorum mysteriorum, exaltat spe cælestium præmiorum ; illuminat charitate contemplationis et divini amoris. De sapore scriptum est : « Spiritus meus super mel dulcis et hæreditas mea super apel et favum ⁸⁸. » Memoria mea in generatione sanctorum ⁸⁹. » In verbis etiam Domini hæc tria invenimus fratres ubi dicit : « Ego sum via, veritas et vita ⁹⁰. » Via ejus præcepta ejus sunt. Inde dictum est : « Viæ ejus viæ pulchræ, et omnes semitæ ejus pacificæ ⁹¹. » Veritas odori comparatur, quia sicut odor trahitur de occultis, ita quoque sapor est in patria : « In pace in idipsum dormiam et requiescam ⁹². » Et est species ejus in consiliis, odor in promissis, sapor in præmiis. Similiter nos simus innocentia pulchri, obedientia odoriferi, contemplatione saporosi. Item malorum flores, alii sunt albi, alii purpurei, alii rosei. Candidus fuit dilectus sine peccato de Virgine nascendo ; purpureus per passionem, de diabolo triumphando ; decore roseus, resurrectionis gloriam manifestando. Malus in hieme cæteris est arboribus abjectior ; in æstate cunctis est pulchrior. Tales sunt justi qui sunt modo abjecti, in patria præ cæteris floreant. « Nunc enim filii Dei sumus, et nondum apparuit quæd erimus. Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est ⁹³. » — « Cum enim apparuerit Christus vita nostra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria ⁹⁴. » Illius arboris umbra est divina protectio ad quam confugimus quoties gravamur tentationibus. Fructus est spiritualis intelligentia legis : quam habent in ore qui sapientes nolunt videri ; in guttore qui in corde Deum amant.

Forsitan hæc est arbor Nabuchodonosor, quam vidit in somnis, quæ erat magna in medio terræ et altitudo ejus nimia ⁹⁵. Nota : Hæc arbor magna fuit ; alta fuit ; in medio terræ fuit ; ad multa et magna se dilatabat, per virtutem. Ad alta se erigebat, per subtilitatem ; etiam in intimis stabat, per interiorum ; ad fortia se extendebat ; ad summa se erigebat, et in intimis fixa manebat ; in magnis fuit per exercitium ; in summis, per studium ; in intimis, per desiderium. Quia ergo fortia agebat, magna erat ; quia intima bona desiderabat, in medio terræ erat ; quia de sublimibus subtiliter sentiebat, altitudo ejus magna erat. « Magna erat, inquit, et fortis : etiam proceritas ejus tangens cælum ⁹⁶. » Magna erat ad bona agenda ; fortis, ad mala toleranda ; proceritas, ad sublimia contemplanda. Magna in actibus, fortis in contemplationibus, sublimis in

⁷⁶ Psal. 95. ⁷⁷ Isai. 9. ⁷⁸ Cant. 2. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ I Cor. 13. ⁸¹ Psal. 44. ⁸² Petr. 1. ⁸³ Cant. 4. ⁸⁴ Psal. 24. ⁸⁵ Sap. 7. ⁸⁶ Eccli. 24. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Joan. 14. ⁹⁰ Prov. 3. ⁹¹ Psal. 4. ⁹² I Joan. 3. ⁹³ Coloss. 3. ⁹⁴ Daniel 4. ⁹⁵ Ibid.

investigationibus. Adhuc dicitur de ea. « Folia ejus A pulcherrima, et fructus ejus nimius, et esca universorum in ea ⁶⁷. » In foliis verba, in fructu scientia, in esca doctrina. Folia pulcherrima sunt verba diserta, fructus copiosus, sensus eruditus, multiplex intellectus. Esca universorum, est plena eruditio omnium, discreta admonitio singulorum. « Subter eam habitant animalia et bestiae. Et in ramis ejus conversabantur volucres caeli ⁶⁸. » Animalia sunt homines temporalia tentantes; bestiae carnales; volucres spirituales. Sub potentia enim ejus sunt tam carnales quam carnalia tractantes. Vicinius quasi in ramis ei adhærent spirituales. Hi tamen quandoque a contemplatione descendunt unde oritur sol, et occidit et ad locum suum revertitur. Oritur sol intellectus ad contemplationem; occidit per superni luminis reverberationem; ad locum suum revertitur per sui circumspectionem vel cognitionem. Ibi renascens se cognito ad contemplandum gyrat per meridiem supernæ claritatis et flectitur ad aquilonem per contemplationem infernæ felicitatis. Tres arbores fuerant in paradiso ⁶⁹. Prima scientiæ boni et mali qua hominis obedientia probaretur; secunda qua homo aleretur; tertia vitæ, qua vita conservaretur. In prima est homo lapsus in culpam; a secunda separatus, perdidit alimoniam; tertia privatus in corruptionis gloriam. Ideoque ut hoc triplex damnum restituatur, Christus malo comparatur. Hæc malus in hieme est rugosa; in autumno est fructuosa; in æstate speciosa: rugosa, frigoris asperitate; fructuosa, pomorum ubertate; speciosa, florum jucunditate. Primum habuit Christus in passione; secundum, in prædicatione vel sancti Spiritus missione; tertium, in resurrectione. Audi primum: Non est species ei neque decor; et vidimus eum quasi leprosum et percussum a Deo et humiliatum ⁷⁰; de secundo: Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ⁷¹, et: « Accipite Spiritum sanctum ⁷²; » de tertio: « Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestimentis de Bosra, iste formosus in stola sua ⁷³. » In primo primæ arboris delevit peccatum; in secundo secundæ arboris restituit spiritualiter alimentum; in tertio tertiæ arboris vitam, scilicet gloriam corporis. Item hæc malus tres fecit umbras, scilicet umbram mortis, quæ venit pro peccatis; umbram refrigerii justis, umbram securæ quietis beatis.

Quatuor sunt umbræ mortis. Prima, mundus; unde: « Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es ⁷⁴. » Secunda, afflictio temporalis. Unde: « Humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis ⁷⁵. » Tertia quam sustinebant justi apud inferos

ante adventum Christi; inde dicitur: « Veni, et educ vincitum de domo carceris et umbra mortis. Quarta est abscondio peccati, unde Job: Non sunt tenebræ et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem ⁷⁶. » Triplex est umbra refrigerii. Prima a culpa, secunda a tentatione, tertia a tribulatione. A culpa. Unde ait Job: « Sicut cervus desiderat umbram, et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui, ita habui menses vacuos ⁷⁷. » A tentatione. Unde angelus ad Mariam: « Spiritus sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi ⁷⁸. » A tribulatione. Unde dicitur: « Sub umbra alarum tuarum protege me ⁷⁹. » Umbra securæ quietis erit in regno, scilicet tabernaculum corpus Christi glorificatum, erit umbraculum diei, id est justis ab æstu tentationum, a turbine tribulationum, a pluvia peccatorum. Sub umbra hujus mali quidam suspirant, quidam respirant, quidam aspirant. Sub prima suspirant gravi onere, sub secunda respirant mitigato languore; ad tertiam aspirant; ut careant omni dolore. Hujus mali fructus, quibusdam est ad infirmitatem, quibusdam ad sanitatem, quibusdam ad jucunditatem. Ad infirmitatem infidelibus, ad sanitatem pœnitentibus, ad jucunditatem amatoribus. Infidelibus est ad infirmitatem, quia non sapit eis; pœnitentibus ad sanitatem, quibus est amarus, sed utilis; amatoribus ad jucunditatem, qui dicunt cum sponsa: « Fructus ejus dulcis gutturi meo ⁸⁰. » De primo: « Vade retro Satana, non sapis ea quæ Dei sunt ⁸¹. Eis Deus venter est, et gloria in confusione eorum quæ terræna sapiunt ⁸². » De secundo dicitur: « Licet is qui foris est vetus homo noster corrumpatur, in tamen qui intus est renovatur de die in diem ⁸³. » De tertio: « Inebriantur ab ubertate domus tuæ ⁸⁴. » Et illud: « Epulabuntur ab introitu gloriæ ejus ⁸⁵. » Item sunt filii reprobi, sunt filii probi, sunt filii probati. Primi sunt mali ad mortem præstiti; **38** secundi sunt boni ad vitam prædestinati; tertii sunt angeli. Primi sunt scelerati, secundi virtutibus sublimati, tertii jam beati.

De primis Isaias: « Væ genti peccatrici populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis ⁸⁶; » de secundis: « Fratres, nunc filii Dei sumus ⁸⁷; » et David: Ego dixi: « Dii estis et filii Excelsi omnes ⁸⁸, » de tertiis Job: « Cum assisterent filii Dei coram Domino, adfuit inter eos Satana ⁸⁹. » Idem: « Qui dimisit lapidem angularem, cum me laudarent simul astra matutina, et jubilerant omnes filii Dei ⁹⁰, » id est angeli. Inter primos est dilectus, quasi malus inter ligna silvarum, inter secundos, quasi amygdalus inter ligna hortorum ⁹¹; inter tertios, quasi lignum vitæ inter arbores paradisi ⁹²; inter ligna silvarum sterilitatis, hortorum fecunditatis, paradisi voluptatis. De primis: « Non potest

⁶⁷ Dan. 4. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Gen. 2. ⁷⁰ Isai. 53. ⁷¹ Matth. 11. ⁷² Joan. 30. ⁷³ Isai. 63. ⁷⁴ Psal. 137. ⁷⁵ Psal. 43. ⁷⁶ Job. 34. ⁷⁷ Job. 7. ⁷⁸ Luc. 1. ⁷⁹ Psal. 16. ⁸⁰ Cant. 2. ⁸¹ Matth. 16. ⁸² Philipp. 3. ⁸³ II Cor. 4. ⁸⁴ Psal. 35. ⁸⁵ Eccli. 59. ⁸⁶ Isai. 4. ⁸⁷ Rom. 8. ⁸⁸ Psal. 81. ⁸⁹ Job. 1. ⁹⁰ Job 38. ⁹¹ Eccli. 12. ⁹² Gen. 2.

arbor mala fructum bonum facere. Omnis enim arbor quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur ²²; » de secundis: « Non potest arbor bona fructum malum facere ²³. » Erit enim folium ejus viride et in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum ²⁴; de tertiis: « Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis a principio ²⁵. » Sed ille cœlestis est delectabilior, in quo, ut scriptum est: « Angeli assidue vident faciem Patris ²⁷. » Primi enim in pejus deficient, secundi in melius proficiunt, tertii jam gloriam recipiunt. De primis: « In propria venit et sui eum non receperunt ²⁸. » Ista enim sunt ligna silvæ quæ, sicut scriptum est, cum quærerent sibi regem suis conformem moribus, reprobata sunt ab oliva, a ficu, a vite, et elegerunt sibi thammum in regem ²⁹, id est diabolus. Propter secundos dicitur in Cantico hoc ab ipso dilecto: « Descendi in hortum meum ut viderem poma convallium, et inspicerem si florissent vineæ et germinassent mala Punica ³⁰. » Tertius, id est angelos, insinuabat Ezechiel sic: « Cum me vertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte ³¹. » Torrens ille est superna beatitudo. De quo sic ait Augustinus: « Aliquæ stillæ ad nos defluunt per devotionem. » Unde: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei ³². » Ligna, id est angeli sunt ex utraque parte: quidam enim ad nos descendant, nobis ministraturi; alii Deo semper assistunt, eum laudantes. Sed primo videamus quomodo fuerit inter ligna silvarum.

Malus, inter arbores sublimiores, est exigua; inter leves, scabrosa; inter planas, quasi spinosa. Sic Christus inter superbos humillimus; inter delicate viuentes, plenus doloribus; inter se ipsos justificantes, peccator reputatus. Vide superbos Judæos: « Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me ³³. » Vide humilem: « Exinanivit semetipsum formam servi accipiens ³⁴. » Respice parvum in præsepio ³⁵, parvum oblatum in templo ³⁶, parvum fugientem in Ægypto ³⁷. Vide leves molliter vivendo. Jacobus ait: « Epulati estis super terram et enutristis in luxuriis corda vestra ³⁸. » Econtra vide doloribus plenum, scilicet « virum dolorum et scientem infirmitatem ³⁹. » Audi planos, id est justificantes se ipsos. « Hypocritæ, ait Dominus, decimatis rutam et cyminum et omne olus ⁴⁰, justificantes vosmetipsos ⁴¹. » Econtra de Christo dicitur cæco nato: « Nos scimus quia homo peccator est ⁴². » Apparuit enim in similitudinem carnis peccati ⁴³. Item miraculosum videtur quod ligna silvarum de terra matre in se ipsis crescunt sine alterius arboris insitione. Malus vero de terra matre triticum producens surculum aliunde assumptum per insitionem recipit. Sic Christus de matre Virgine quasi trun-

cum carnem assumens divinitatem quasi surculum non de matre, sed de cœlis venientem in unitate personæ habuit. Unde libet exclamare, libet cum Ecclesia: « Videte miraculum matris Domini. » Sed ut diligentius inspiciamus, videte oraculum, videte signaculum, videte miraculum. Oraculum prophetiæ veritatis, signaculum integræ virginitatis, miraculum virginæ secunditatis. Ad primum: evigilaverunt patres antiqui, quasi de gravi somno. Secundum est signum quod resurgens corpore incorrupto. Novitas miraculi novitatem corporis et animæ nobis promittit in regno. De primo: « Evigilans Jacob quasi de gravi somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam ⁴⁴. » scilicet quod adventus ejus ita propinquaret. Hæc evigilatio fuit pro nativitate, fuit et alia pro resurrectione. Inde dicitur: « Nuntiaverunt Jacob: Joseph filius tuus vivit. Quo audito, evigilans quasi de gravi somno, tamen non credebat ⁴⁵. » De secundo: « Corruptibile hoc induit incorruptelam, et mortale hoc immortalitatem ⁴⁶. » Pro tertio: Faciet novum Dominus, super terram. Mulier circumdabit virum ⁴⁷. Et ita veniet propheta, et ipse renovabit Jerusalem, quando « renovabitur ut aquilæ juvenus tua ⁴⁸. » Oraculum triplex datum est de eo. Oraculum prophetiæ, oraculum annuntiationis angelicæ, oraculum Annæ viduæ. Primo nuntiatum est quod esset venturus, secundo quis et de qua esset nasciturus, tertio quod esset facturus. De primo: « Deus ab austro veniet, et sanctus de monte Pharan ⁴⁹; » de secundo: « Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei ⁵⁰; » de tertio: « Ecce positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur ⁵¹. » In ruinam idolorum, in resurrectionem mortuorum, in signum miraculorum. In ruinam idolorum in Ægyptum fugiendo; in resurrectionem mortuorum, quando multa corpora surrexerunt cum Christo; in signum miraculorum, mortuos suscitando, morbosos sanando. De primo: « Ingredietur Dominus Ægyptum et movebuntur simulacra Ægypti a facie ejus ⁵²; » de secundo: « Multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt ⁵³; » de tertio: « Generatio prava et adultera signum quærit ⁵⁴. » Item, ruinam per lapsum in culpam; in resurrectionem in reparationem per veniam; in signum per crucis ignominiam. In primo enim sunt scandalizati, secundo a Deo visitati, tertio ejus morte reparati. Ecce de triplici oraculo. Audi de triplici signaculo:

Est enim signaculum similitudinis, signaculum tam virtutum cæterarum quam castitatis, signaculum occultationis. Primum est similitudinis expressio, secundum virtutum observatio, tertium secreti inumbratio. Primum per superbiam diaboli

²² Matth. 7. ²³ Ibid. ²⁵ Jer. 17. ²⁶ Gen. 2. ²⁷ Matth. 18. ²⁸ Joan. 1. ²⁹ Judic. 9. ³⁰ Cant. 6.
³¹ Ezech. 47. ³² Psal. 45. ³³ Psal. 21. ³⁴ Philipp. 2. ³⁵ Luc. 1. ³⁶ Luc. 2. ³⁷ Matth. 2. ³⁸ Jac. 5.
³⁹ Isai. 65. ⁴⁰ Luc. 11; Matth. 23. ⁴¹ Luc. 16. ⁴² Joan. 9. ⁴³ Rom. 8. ⁴⁴ Gen. 28. ⁴⁵ Gen. 45.
⁴⁶ I Cor. 15. ⁴⁷ Jer. 31. ⁴⁸ Psal. 102. ⁴⁹ Habac. 3. ⁵⁰ Luc. 1. ⁵¹ Luc. 2. ⁵² Isai. 19. ⁵³ Matth. 27.
⁵⁴ Matth. 12.

solutum est in cœlo, secundum per inobedientiam hominis in paradiso, tertium per Christi adventum in mundum. De primo: « Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore in deliciis paradisi fuisti ⁵⁵; » de secundo: « Qui claudit stellas sub signaculo ⁵⁶, » id est virtutes, conservat Dominus; de tertio: « Dignus es, Domine, accipere librum et solvere septem signacula ejus ⁵⁷. » Audi et miraculum Matris Dei: virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. Hoc mediante miraculo natus est ille miraculorum omnium ordinator. In tribus fecit miracula.

In elementorum motionibus, in brutis animalibus, in hominibus. In primis ostensus est mundi creator, in secundo naturæ imperator, in tertio hominis recreator. In primo: Mare se præbuit calcabile ⁵⁸, nova stella nata est ⁵⁹, sol obscuratus in passione ⁶⁰; in secundo malignos spiritus misit in porcos ⁶¹; asina Balaam locuta est ⁶²; in tertio languidos sanavit, mortuos suscitavit ⁶³. Ad ultimum ab omni corruptione liberavit. Accipe in hac malo oraculum, signaculum in floribus, miraculum in fructibus. Frondes enim quæ ad auram susurrant ostendunt oraculum. Fructus qui nascuntur ex floribus, occulta ratione, miraculum. De his tribus Job: « Porro ad me dictus est sermo absconditus, et furtive venas susurrii audivit auris mea ⁶⁴. » Ecce voces oraculi, scilicet prophetiæ occultæ. Et subsequitur: « Et cum me præsentem transiret spiritus, inhorruerunt pili carnis meæ ⁶⁵. » Spiritus sanctus quando Virgini obumbravit quasi transitum fecit. Datus autem apostolis non transit, sed nobiscum permansit. Unde respicientes ad Virginis signaculum sancto Spiritu conservatum, merito horrent pili carnis meæ, id est carnalia timemus peccata, ecce de signaculo. Et sequitur: « Stetit quidam cujus non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis ⁶⁶, » ecce miraculum, quia Christus per umbrationem apparet. Ecce malus inter ligna silvarum. Est etiam inter ligna hortorum quasi amygdalus. Amygdalus præ cæteris florescit, oleo pinguescit, per fructum ejus, qui sanus est, infirmitas non in valescit. Sic Christus præ cæteris martyribus floruit sanguine, præ cæteris justis virtutibus, præ cæteris sanctis miraculis. Inde dicitur: « Ego flos campi et lilium convallium ⁶⁷. » Præ cæteris oleo charitatis abundavit. Per ipsum enim « charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis ⁶⁸. » Ipse enim cibus est sanativus. Inde Ezechiel: « Erit ejus fructus ad sanitatem, et folia ejus ad medicinam ⁶⁹. » De his tribus Salomon: « Florebit amygdalus ⁷⁰, » ecce primum. « Et impinguabitur locusta ⁷¹, » ecce secundum. « Et dissipabitur capparitis ⁷², » ecce tertium. Capparitis enim herba est corruptiva, quia corruptio nostra

cessabit. Sequitur: « Et redibit homo in domo æternitatis suæ ⁷³, » ubi erit dilectus sicut lignum vitæ inter ligna paradisi, scilicet angelos et sanctos. *Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.*

[CARP.] Malus siquidem florē rubro-pomum producit. Sic enim Christus de sanguine passionis suæ produxit Ecclesiam, quæ designatur in malo Punico, pro eo quod Ecclesia in unitate fidei diversos gradus, et in ipsis gradibus diversas personas colligit. Sicut malum Punicum sub uno cortice diversas cellulas, et in ipsis cellulis grana plurima comprehendit. Igitur sicut malus incomparabilis est in fructu omnibus lignis silvarum, sic inter filios hominum nullus Christo est comparabilis. Simus enim quasi ligna silvarum, sterilia et infructuosa in comparatione illius, et « universæ justitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ ⁷⁴. » Sequitur:

Sub umbra illius quem desideraveram sedi; et fructus ejus dulcis gutturi meo.

[TBO.] In hac arbore dicit sponsa tria se invenisse, scilicet umbram desideratam, et in umbra sessionem, et fructus dulcedinem. In primo intelligimus refrigerationem, in secundo repausationem, in tertio spiritualem refectionem: refrigerationem ab æstu vitiorum, repausationem ab incommo-quietationum, refectionem ex gustu superuorum gaudiorum. Per primum vitat homo diaboli laqueum; per secundum, Deo præstat obsequium; per tertium, spirituale accendit desiderium. In primo erit quasi arbor quæ « ad humorem mittit radices suas, et non timebit cum venerit æstus ⁷⁵. » De secundo Job: « Usquequo non parcis mihi nec dimittis me ut glutinam salivam meam ⁷⁶. » Idem: « Recede paululum ab eo ut quiescat ⁷⁷. » Idem: « Non concedit requiescere spiritum meum ⁷⁸. » In tertio: « Dominus cibabit illum pane vitæ et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris potabit illum ⁷⁹. » Præsum qui quærit esse in umbra, triplicem patitur æstum. Æstum ex fervore solis, materialis ignis, vitii pulmonis. Primum supra se, secundum juxta se, tertium intra se. A sole veniens æstus, est ira Dei; ab igne, mundanarum rerum concupiscentia; a pulmone, malitia. Ira Dei qua peccatori gratia subtrahitur; concupiscentia, qua carnale desiderium accenditur; malitia, qua proximo quis malum machinatur. De primo dictum est: « Exarserunt invicem in concupiscentiis suis masculi in masculos turpitudinem operantes ⁸¹. » De tertio: « Ollam succensam ego video, et facies ejus a facie aquilonis, » ait Jeremias ⁸². Hæc enim olla est cor humanum succensum malitia; aquilo vero est diabolus, flatu malæ inspirationis accendens malitiam.

⁵⁵ Ezech. 28. ⁵⁶ Joh. 9. ⁵⁷ Apoc. 5. ⁵⁸ Exod. 13. ⁵⁹ Matth. 2. ⁶⁰ Matth. 27.
⁶¹ Marc. 5. ⁶² Num. 22. ⁶³ Marc. 1; Joan. 11. ⁶⁴ Job 4. ⁶⁵ Ibid. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ Cant. 1. ⁶⁸ Rom. 5.
⁶⁹ Ezech. 47. ⁷⁰ Eccle. 12. ⁷¹ Ibid. ⁷² Ibid. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Jer. 17. ⁷⁵ Job 7. ⁷⁶ Job 14.
⁷⁷ Job 9. ⁷⁸ Eccli. 15. ⁷⁹ Psal. 88. ⁸⁰ Rom. 1. ⁸¹ Jer. 1.

Contra hunc triplicem æstum ad triplicem umbram est fugiendum. Contra primum, est umbra divinæ misericordiæ; contra secundum, umbra passionis Dominicæ; contra tertium, umbra sapientiæ: misericordiæ, qua manus Domini in ira temperatur; passionis Dominicæ, ejus imitatione concupiscentia refrenatur; sapientiæ, qua malitia vincitur. De primo ait Habacuc: «Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis⁸⁸.» Item David: «Et abundavit ut averteret iram suam, et non accendit iram suam⁸⁹.» Iste potest dicere cum Isaia: «In umbra manus suæ protexit me⁹⁰,» ita ut Filius Dei dicatur manus Dei, sicut dextera qua operatur omnia. Isti itaque dicitur: «Per diem sol non uret te⁹¹.» De secundo, id est umbra passionis Dominicæ, ait Petrus: «Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini⁹².» Qui enim passus est in carne, desiit a peccatis, ut non jam hominum desideris, sed Dei voluntati, quod reliquum est in carne vivat temporis. Ac si diceret: Cogitationes Dominicæ passionis, erunt nobis arma contra desideria sæcularia. Sed et si patimini cum Christo, cessabunt peccata vestra. Isti dicitur: «Scapulis suis obumbrabit tibi⁹³.» Itaque cum ambulaveris per ignem non ureris, et flamma non ardebit in te. Dicitur tertio quod sapientia vincet malitiam quæ in te pugnat contra innocentiam, ut dicas: «Obumbrasti super caput meum in die belli⁹⁴.» In **39** figura primi Jonas fuit obumbratus sub hedera⁹⁵, in figura secundi Elias sub junipero⁹⁶; in figura tertii Nathanael sub ficu⁹⁷. Fuit ei Christus hedera, fuit juniperus, fuit ficus: hedera in incarnatione, juniperus in passione, ficus in resurrectione. Sicut enim hedera vilem truncum habet, tamen perpetuo viret foliis, sic Christus in carne vilis et abjectus apparuit, et tamen perpetuis virtutibus viruit, vel incorruptione divinitatis. Audi vilem truncum: «Non est ei species, neque decor⁹⁸.» Audi virorem: «Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis⁹⁹.» Qui igitur sub umbra ejus est; non sentit æstum vitiorum. Ipse enim venit tollere peccata mundi: «Advocatum enim habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, qui factus est propitiatio, pro peccatis nostris¹⁰⁰.» Fuit juniperus in passione. Audi aculeos ejus: Aretum, fel, arundo, sputa, clavis, lancea¹⁰¹. Sed et alios audi nos pungentes: «Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me¹⁰².» Audi virorem istorum aculeorum: «Licet is qui foris est vetus homo noster corrumpatur, is tamen qui intus est, renovatur de die in diem¹⁰³.» Sed in his omnibus consolatur eum Dominus. Angelus enim Domini attulit Eliæ sub hac junipero panem et aquam¹⁰⁴. Audi consolationem: «Licet

A passionibus abundant in nobis pro Christo, abundant et consolationes per Christum. Benedictus Deus Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis qui consolatur nos in omni tribulatione nostra¹. » Qui in umbra ficus est, non timet æstum malitiæ, sed dicitur ei quod dictum est ad Nathanael: «Ecce vere Israelita in quo dolus non est²,» quia sapiens dum meditatur gaudium resurrectionis; gustat ficus dulcedinem: «Pascha nostrum immolatus est Christus. Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis³.» Ecce iste jam in umbra refrigerationem habet ab æstu vitiorum. Sequitur pausatio ab incommodo inquietudinum.

B In tertio veniamus ad refectionem cœlestium gaudiorum. In figura horum trium tria Dominus contulit Israelitis in deserto. Propter primum, nubem ad refrigerium; propter secundum, solemnitates ad pausandum; propter tertium, dedit manna dulcissimum. Sequitur sedes sub umbra: Ad quinque quæritur hæc repausatio sessionis. Sedemus enim, primo, ut nos ipsos judicemus; secundo, ut nos humiliemus, tertio, ut infirmitatem nostram relevemus; quarto, ut alios erudiamus; quinto, ut regnemus. Propter primum, sedit Jesus contra gazophylacium, de muliere quæ plus omnibus obtulit faciens judicium⁴; propter secundum, sedit super asinum⁵; et inter doctores audiens et interrogans⁶; propter tertium, sedit super fontem lassatus ex itinere⁷, propter quartum, sedens in monte docebat turbas⁸; propter quintum, «sedet a dextris Dei⁹.» De primo dictum est in Daniele: «Judicium sedit et libri aperti sunt¹⁰,» id est conscientiæ, non sicut illi de quibus David: «Sederunt principes et adversum me loquebantur¹¹.» De secundo: «Surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris¹².» Non sicut Absalon sedens super mulam fatuitatis, cujus capillos, id est cogitationes sustulit ventus elationis, et sic periit¹³. De tertio dictum est apostolis ex tædio Dominicæ passionis fatigatis: «Sedete in civitate, quousque induamini virtute ex alto¹⁴.» Non sicut populus qui «sedit manducare et bibere, et surrexerunt ludere¹⁵.» De quarto Job: «Si quando venirem ad eos, sedebam primus, cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator¹⁶.» Non sicut «super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei¹⁷⁻¹⁸.» De quinto: «Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel¹⁹.» Unde non continget amplius cadere sicut cecidit ille qui dixit: «Sedebo in monte testamenti in lateribus

⁸⁸ Habac. 3. ⁸⁹ Psal. 77. ⁹⁰ Isai. 49. ⁹¹ Psal. 120. ⁹² I Petr. 4. ⁹³ Psal. 90. ⁹⁴ Psal. 139. ⁹⁵ Jonas 4. ⁹⁶ III Reg. 19. ⁹⁷ Joan. 1. ⁹⁸ Isai. 63. ⁹⁹ Psal. 41. ¹⁰⁰ Joan. 1. ¹⁰¹ I Joan. 2. ¹⁰² Matth. 27. ¹⁰³ Matth. 16. ¹⁰⁴ II Cor. 4. ¹ III Reg. 19. ² Il Cor. 1. ³ Joan. 1. ⁴ I Cor. 5. ⁵ Marc. 14. ⁶ Matth. 21; Joan. 12. ⁷ Luc. 2. ⁸ Joan. 4. ⁹ Matth. 5. ¹⁰ Marc. 16. ¹¹ Daniel 7. ¹² Psal. 148. ¹³ Psal. 126. ¹⁴ Il Reg. 18. ¹⁵ Luc. 24. ¹⁶ Exod. 32. ¹⁷⁻¹⁸ Matth. 23. ¹⁹ Matth. 19.

aquilonis, super astra Dei exaltabo solium meum²⁰. » A
 Ecce iste prius erat in umbra qua refrigeraretur ab
 æstu victorum. Ecce jam sedet in ea quiescens a
 tumultu, et intentus studio sanctarum meditatio-
 num. Restat ut in hac umbra reficiatur gustu su-
 periorum gaudiorum, ut possit dicere : *Et fruc-
 tus ejus dulcis gutturi meo.* Fructus iste dulcis est
 in ore, dulcior in palato, dulcissimus in gutture.
 In ore, id est in sermone quo prædicatur et lauda-
 tur; in palato, scilicet frequenti meditatione qua
 attrahitur; in gutture, scilicet discreta dilectione qua
 gustatur. De primo : « Quam dulcia faucibus meis
 cloquia tua super mel ori meo²¹. » De secundo :
 « Nomen tuum et memoriale tuum in desiderio
 animæ²². » Propter tertium dicit sponsa : « Co-
 medi favum cum melle meo, bibi vinum cum lacte
 meo²³. » Hujus cibi multiplex est usus. Dissolutum
 amaricat, amaricatum dulcorat, debilem roborat,
 devotum jucundat. Amaricat per compunctionem;
 dulcorat per consolationem; roborat per patientiam;
 jucundat, quia jam adepta prima stola fiducialiter
 expectat secundam. De primo cibo dicit
 Booz ad Ruth : « Comede panem cum puellis no-
 stris, et intinge buccellam tuam in aceto²⁴, » ecce
 amaritudo; de secundo clamaverunt prophetæ ad
 Elisæum : « Vir Dei mors in olla²⁵. » Ille farinam
 imposuit et dulcoratus est cibus; pro tertio legi-
 tur quod Eliæ jacenti sub junipero obtulit angelus ci-
 bum « et ambulavit in fortitudine cibi illius usque
 ad montem Dei Oreb²⁶, » ecce fortitudo; de quarto
 legitur quod bonus ille Pater revertenti filio suo
 prodigo vitulum saginatum occidit; et paravit
 convivium; et præcepit afferri stolam primam, et
 primogenito ait : « Fili, gaudere oportebat et epu-
 jari, quia filius meus mortuus fuerat et revixit, pe-

rierat et inventus est²⁷. » Hoc cibo « edent paupe-
 res et saturabuntur²⁸. » In hac umbra esse deside-
 rant servi, desiderant amici, epulari desiderant
 cœlestium secretorum consilii. Servi enim odium
 peccare, ne pœnas luan; amici pausare, ut in me-
 ditationibus intendant; sedere consilii, ut jam cum
 sanctis vivant. De primo Job : « Sicut cervus desi-
 derat umbram, et sicut mercenarius præstolatur
 finem operis sui²⁹; » de secundo hic : *Sub umbra il-
 lius quem desideravi Sedi*; de tertio Jeremias : « In
 umbra ejus vivemus inter gentes^{30,31}. »

*Sub umbra illius quem desideravi sedi, et fructus
 illius dulcis gutturi meo.*

[CARD.] In hoc autem versiculo et sequente, beata
 Virgo duo, quæ sibi promissa fuerant per angelum
 ostendit impleta. Dicit ergo : *Sub umbra illius quem,
 desideraveram, sedi.* Ipsa enim desiderabat Altissimum,
 et desiderando rogabat : « Veniat dilectus
 meus in hortum meum³². » Dictum est autem ei ab
 angelo : « Virtus Altissimi obumbrabit tibi³³, » id
 est umbram faciet, quæ erit tibi ad protectionem
 et refrigerium. Umbram enim fecit, cum carnem
 assumpsit, ut sub umbra carnis deitas occultata
 lateret. Dicit ergo : *Desideravi Altissimum, et ipse
 mihi fecit umbram, et sic sub umbra illius, quem
 desideraveram, sedi*; habens refrigerium et prote-
 ctionem ab eo, et fructus illius quem desideraveram,
 vel *fructus illius umbræ*, id est humanitatis assumptæ:
dulcis fuit gutturi meo. Fructus autem ille est re-
 surrectio, et in cœlum ascensio, in cujus fructus
 dulcedine spirituale guttur animæ delectatur. Conse-
 quenter illud aliud promissum angeli : « Spiritus
 sanctus superveniet in te³⁴, » completum ostendit,
 cum dicit :

²⁰ Isai. 14. ²¹ Psal. 418. ²² Isai. 26. ²³ Cant. 5. ²⁴ Ruth. 2. ²⁵ IV Reg. 4. ²⁶ III Reg. 19.
²⁷ Luc. 15. ²⁸ Psal. 21. ²⁹ Job. 7. ^{30,31} Thren. 4. ³² Cant. 5. ³³ Luc. 1. ³⁴ Ibid.

LIBER QUARTUS.

*Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit
 in me charitatem.*

[THO.] Habito vocis dulci admodum familiarique
 colloquio cum dilecto illo, abeunte sponsa regre-
 ditur, adolescentulas aspectura, ipsius et affectu
 reflecta et accensa, ut ebrææ similis appareat, et
 quasi illis stupentibus novitatem et quærentibus
 causam respondit se merito vino æstare, quia in cel-
 lam vinariam intravit. In hac cella duo sunt excessus
 contemplationis : unus in intellectu, alter in affectu.
 Unus in lumine, alter in fervore. Unus in imagina-
 tione, alter in devotione. Qui igitur his incenditur,
 bene in cella vinaria dicitur fuisse. Ubi vehemens
 est æmulatio, ibi necessaria est discretio, quæ est

ordinatio charitatis. Quo igitur zelus ferventior,
 spiritus vehementior, charitas profusior, eo magis
 est ordo necessarius, qui zelum supprinat, spiri-
 tum temperet, charitatem ordinet. Est autem cha-
 ritas in affectu, est et in actu. Secundum illam quæ
 est in actu, operamur; secundum eam quæ est in
 affectu, amamus. De prima : « Si sitit inimicus
 tuus, pota illum³⁵; » de secunda : « Si diligitis
 me, sermones meos servate³⁶. » Est autem affectio
 quam caro gignit; est, quam ratio regit; est, quam
 sapientia condit. Primam dicit Apostolus legi Dei
 non esse subjectam³⁷; secunda consentit legi Dei,
 quoniam bona est³⁸; tertia, gustat et sapit, quoniam
 dulcis est Dominus³⁹. Hæc primam eluminat, secun-

³⁵ Rom. 12. ³⁶ Joan. 14. ³⁷ Rom. 8. ³⁸ I Tim. 1. ³⁹ Psal. 33.

dam remunerat. Prima est dulcis, sed turpis; A secunda sicca, sed fortis; tertia pinguis et suavis. Tam actualis quam affectuosa ordinata est, sed ordine præpostero. Nam actualis inferiora præfert. Affectuosa superiora, quia in actu, Dei dilectio præfertur hominibus, et in hominibus perfectiores inferioribus, cælum terræ, æternitas tempori, anima carni. In actuali vero est ordo præposterus, sed necessarius, qui incipit a novissimis. Sed non sit acceptrix personarum, nec pretia consideret rerum, sed necessitates hominum; sed affectuosa sapientia cõdita, quæ plures sunt: sunt minora, minus, minima, minime. Et illum quidem ordinem facit veritas charitatis. Hunc autem vindicat sibi veritas charitatis. Nam in hoc vera est charitas, ut qui indigent amplius accipiant prius. Et in eo chara est veritas, si ordinem tenemus affectu, quam illa ratione. Tunc dicere poterimus: *Ordinavit in me charitatem*. Intelligimus in arbore sublimitatem, in fructu dulcedinem, in umbra securitatem. Sublimitatem virtutis, dulcedinem amoris, securitatem protectionis. Inde liberius vacat sponsa ad videnda superna gaudia. Inde sequitur:

Introduxit me rex in cellam vinariam, hoc est in cognitionem supernorum gaudiorum. Ad hoc introducimur, aliquando per servos, aliquando per amicos, aliquando per ipsum regem. Quidam enim per timorem ad ea contemplanda se convertunt, quidam desiderio præmii, quidam amore Conditoris. Primos pœnitentia, secundos obedientia, tertios charitas perducit. Sic quem primum, timore servum; post obedientiam, amicum; deinde charitate, sibi fecit filium. Vel in cellam ducit, id est sacram Scripturam. Primo potans eam sensu historico, secundo morali, tertio allegorico, quarto anagogico. Felix ordo ubi charitas ad patriam trahit festinantes, adjuvat currentes, suscipit pervenientes. Amor fons est, intus habens duos rivulos: alius est amor mundi, scilicet cupiditas; alius amor Dei, scilicet charitas. Hæc est Jordanis qui ad transitum filiorum Ærael in duo se divisit. Inferior pars defluxit, defecit, in mare Mortuum devenit. In amore enim mundi per illicita defluimus, a bonis deficiamus, in mundo mortem meremur. Superior pars stetit, crevit in montem magnum⁴⁰, redundavit usque ad Sarchan, quod interpretatur *tribulatio eorum*, quia per amorem stamus a peccatis cessando, crescimus in montem, virtutes accumulando: redimus usque ad Salechan⁴¹, passiones pro Dei amore sustinendo. Tria sunt quæ bene possunt amari: Deus, proximus, mundus. Deus supra nos, proximus, juxta nos, mundus, subtus nos. Tria Deus, duo proximus, unum mundus habeat in cursu desiderii nostri. Et sic est ordinata charitas. Amor de Deo currit quando de ipso accipit, unde eum diligit.

Cum Deo currit quando in ipso requiescere appetit. Duo sunt proximi: potest enim desiderium de proximo et cum proximo currere; sed in proximum non potest. De proximo, ut de ejus salute gaudeamus; cum proximo, ut eum in via Dei comitem habere possimus. Sed non in proximum, ut in eum spem et fiduciam ponamus. De mundo tamen desiderium currit, quando inspectis in ipso Dei operibus ad laudem ipsius ardentius se convertit, non cum mundo nec in mundo. Item duos habet charitas ordines: unum in se crescendo, alterum personas discernendo.

40 In se primo concipitur, secundo nascitur, tertio nutritur, quarto roboratur, quinto perficitur: concipitur in voluntate bona, nascitur in misericordia, nutritur in gratia, roboratur in patientia, perficitur in sapientia, in voluntate bona quæ concordat cum Dei voluntate, in misericordia cum operatione; in gratia cum devotione, in patientia cum præmii expectatione, in sapientia cum contemplatione. De primo: « Ut facerem voluntatem; Deus meus, volui⁴². » De secundo Job: « Oculus sui cæco, pes claudus⁴³, etc. » De tertio: « Memor sui Dei et delectatus sum et exercitatus sum⁴⁴. » De quarto: « Quis nos separabit a charitate Dei? tribulatio an angustia⁴⁵, » etc. De quinto: « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus⁴⁶. » Videte contemplatione, gustate sapientia. In primo est « spiritus timoris; » in secundo « spiritus scientiæ; » in tertio « spiritus pietatis; » in quarto « spiritus fortitudinis et consilii; » in quinto « spiritus sapientiæ et intellectus⁴⁷. » In discernendo personas sic: Primo, Deus; secundo, ipse homo; tertio, proximus inter proximos: primo parentes, secundo domestici, tertio inimici. Et hæc omnia plus diligenda sunt quam corpus nostrum. Ecce quid unicuique debetur: « Deum debemus diligere ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente⁴⁸. » Juxta tres proprietates animæ. Est enim animalitas quæ corpus vegetat, et sensibus vires ministrat; ratio quæ discernit, affectus qui appetit. « Diligimus ex toto corde, » si affectus noster totus in Deum intendat; « tota anima, » si quidquid animalitas agit, in Dei laudem proficiat; « tota mente, » si cogitatio, memoria, ratiocinatio, Deo investigando et inveniando deserviat. Animæ vero debemus præstare auxilium, ejus sequi consilium, exhibere obsequium: Primum in bello, secundum in via, tertium in lectulo. Auxilium, scilicet opera pœnitentiæ, quia « caro concupiscit adversus spiritum⁴⁹; » consilium, ut discretionem habeamus in via virtutum. « Ubi enim erat impetus spiritus, illuc gradiabatur⁵⁰; » obsequium, aditus thalami, id est sensus custodiendo, ne sollicitudo temporalium intret et turbet contemplationis cubiculum: « Corpori cibaria, et virgam, et onus asino⁵¹: » Cibaria, ne deficiat; virgam, ut

⁴⁰ Daniel 2. ⁴¹ Josue 15. ⁴² Psal. 59. ⁴³ Job 29. ⁴⁴ Psal. 76. ⁴⁵ Rom. 8. ⁴⁶ Psal. 53. ⁴⁷ Isai. 11. ⁴⁸ Marc. 12. ⁴⁹ Galat. 5. ⁵⁰ Ezech. 4. ⁵¹ Eccli. 53.

disciplinam teneat; onus ne otio lasciviat. Primo debemus donare, convertere, condonare: donare, ut refriciantur egentes; convertere, ut non inoriantur peccatores; condonare, ut nos peccantibus, ne simus immisericordes et non fratres.

In hac cella non solum sponsam credimus inebriatam vino lætitiæ, sed inde accepisse oleum. Non quo proximum seduceret, sed quo filios ungeret consolatione, mulceret amoris affectione, illuminaret charitative operis splendore. Sunt enim filii olei seductionis, sunt filii olei consolationis, sunt filii olei amoris, sunt filii olei splendoris. Primum oleum sumitur in usum hominum; secundum infundit mulier in vasa ministrata per filium; tertium assumunt sapientes virgines in adventu sponsi⁵⁵; quartum est de monte Oliveti. Qui primo unguuntur, resistunt dominatori universæ terræ; qui secundo, subsistunt dominatori universæ terræ; qui tertio, insistent dominatori universæ terræ; qui quarto, assistunt dominatori universæ terræ. Primi resistunt dominatori universæ terræ, qui sunt super terram sapientes⁵⁶; secundi subsistunt, « alter alterius onera portantes⁵⁷; » tertii insistent, « currentes ad propositum sibi certamen⁵⁸, » quia nunquam est in eis amor Dei otiosus; quarti assistunt, quia circa creaturam et Creatorem speculantur. Primi in tribus seducunt: seducunt enim hæretici suavitate verborum simplices; amatores gloriæ seducunt adulatores; se ipsos seducunt, corporis sui cultores. De primo Salomon: « Favus distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur ejus, et novissima ejus amara quasi absinthium⁵⁹. » De secundo David: « Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum⁶⁰. » Dominus in lege dicit de his tribus sic: « Offeres oleum lucidum et purum et pilo tusum⁶¹: « lucidum » contra hæreticæ sententiæ involutionem; « purum » contra adulatorum illusionem; « pilo tusum » propter carnis macerationem. Contra tertium: « Caro hominis non ungetur ex eo⁶². » Hoc triplex oleum assumitur in usus hominum, non Dei, et sic resistunt dominatori universæ terræ. Istos designant tres amici Job, qui oleum afferunt dum quasi ad consolandum veniunt⁶³. Primus est Eliphaz Themanites, qui dicitur *Dei mei contemptus*. Secundus Baldath Suthes quod sonat *inveterata loquacitas*. Ventus enim est lingua adulatoris. Unde: « Recedant vetera de ore vestro nova vera dicentis⁶⁴. » Inde: « Linguis loquuntur novis⁶⁵. » Hæc quærebant fatuæ virgines, dicentes: « Date nobis de oleo vestro⁶⁶. » Quibus dicitur: « Ille potius ad vendentes et ementes et emite vobis⁶⁷. » In Isaia: « Populus meus qui te dicunt beatum, ipsi te decipiunt⁶⁸. » Et Apostolus: « Neque fuimus vobis aliquando in sermone adulationis, Deus scit⁶⁹. » Et ille gentilis:

Sermones blundos blesosque cavere memento.
Idem:

Fistula dulces canit; volucrum dum decipit auceps.
Hoc oleo unguuntur frequenter potentes. Unde poeta:

..... *Nihil est quod credere de se.*
Non possit, cum laudatur diis æqua potestas.

Tertius est Sophar Naamathites, id est *dissipans speculum decoris*. Decoris enim est speculum cælestium contemplatio; sed hæc dissipat voluptuosa carnis curatio. Inde de presbyteris, qui in Susanna carnis voluptatem implere quærebant, dictum est: « Subverterunt sensum suum ne viderent cælum⁷⁰. » Inde Boetius:

Disjice terrenæ nebulas et pondera molis.
Atque tuo splendore mica.

Hoc oleo dicitur « Israeliticus populus incrassatus, impinguatus, dilatatus⁷¹: » incrassatus exteriori cura; impinguatus, cogitatione superflua; dilatatus, dum gaudet de culpa diffamata. Secundi sunt filii olei consolationis. Illi subsistunt dominatori universæ terræ, dum pro ejus amore consolando aliorum onera ferunt. Illi vulnerato a latronibus infusum est prius vinum⁷², id est pœnitentiæ austeritas. Sed adhuc dolor manet in vulnere, nisi tollatur olei infusione.

Triplex est hic dolor. Primo enim aliquando, dum de peccatis dolent, abundantiori tristitia absorbentur; secundo sub onere satisfactionis fatigantur; tertio in tentatione terrentur. « Nondum, sicut ait Isaias, est plaga circumligata nec curata medicamine, neque fota oleo⁷³. » Sed isti filii infundunt oleum. Contra primum, prædicando Dei largam esse misericordiam; contra secundum, per hoc evadere inferni miseriam; contra tertium, sic mereri gloriæ coronam. Primo dicit: « Ubi abundavit delictum superabundavit et gratia⁷⁴. » Et: « Si averterit se impius ab impietate sua quam operatus est: ipse animam suam vivificabit⁷⁵. » Secundo dicit: « Non judicabit Dominus bis in idipsum; » quia si hic facta pœnitentia, non sentietur inferni miseria, et sic « non consurget duplex tribulatio⁷⁶. » Tertio dicit: « Non coronabitur nisi qui legitime certaverit⁷⁷. » Et: « Bonum certamen certavi, cursum consummavi. De reliquo reposita est mihi corona justitiæ⁷⁸. » Per primum exhilaratur facies in oleo⁷⁹, id est conscientia; per secundum computrescit jugum a facie olei⁸⁰; per tertium, « plaga tumens est fota oleo⁸¹. » Contra hæc tria puer in tribus locis ungitur in baptismo: oleo in pectore, contra tristitiam; oleo inter scapulas, ut sit fortis contra satisfactionis molestiam. Chrismate in capite, quod sit balsamo et oleo, ut discretionem habeat, et sensus qui abundant in capite ejus cundiat, et sic contra tentationem habeat audaciam. In figura horum trium « Jacob erexit lapidem in titulum

⁵⁵ Matth. 25. ⁵⁶ Philipp. 3. ⁵⁷ Galat. 6. ⁵⁸ Hebr. 12. ⁵⁹ Prov. 5. ⁶⁰ Psal. 140. ⁶¹ Levit. 24.
⁶² Exod. 30. ⁶³ Job 2. ⁶⁴ I Reg. 2. ⁶⁵ Marc. 16. ⁶⁶ Matth. 25. ⁶⁷ Ibid. ⁶⁸ Isai. 3. ⁶⁹ I Thess. 2.
⁷⁰ Dan. 13. ⁷¹ Deut. 32. ⁷² Luc. 10. ⁷³ Isai. 4. ⁷⁴ Rom. 5. ⁷⁵ Ezech. 18. ⁷⁶ Nabum 1. ⁷⁷ II Tim.
2. ⁷⁸ II Tim. 4. ⁷⁹ Psal. 105. ⁸⁰ Isai. 40. ⁸¹ Isai. 1.

fundens oleum desuper ⁷⁹. » Erigit lapidem in titulum, dum dura corda convertit ad Deum, errorem ad pœnitentiam. Fundit oleum desuper, hanc triplicem exhibens consolationem. Oleum amoris triplicem habet suavitatem. Primo enim delectatur amans, adveniente sponso, in amplexibus et oculis; secundo in saginatione refectionis; tertio, si possit exhibere opus strenuitatis. Primum fit, quando per dulcem meditationem adest præsencia dilecti; secundum, quando sursum cor habens sapit cœlestia ⁸⁰; tertium, quando pro eo delectat sustinere dura et aspera. De primo: « Osculetur me osculo oris sui ⁸¹. » De secundo: *Introduxit me in cellam vinariam*. De tertio: « Fortis est ut mors dilectio tua, sicut infernus æmulatio ⁸². » De primo David: « Renuit consolari anima mea, memor fui Dei et delectatus sum ⁸³; » de secundo idem: « Inhabita terram et pasceris in divitiis ejus. Delectare in Domino et dabit tibi petitiones cordis tui ⁸⁴; » de tertio: « In tribulatione gaudentes ⁸⁵. » Hoc oleo ungitur tabernaculum; unguuntur et vasa ejus; ungitur et Aaron in sacerdotium; tabernaculum cordis, in quo Deus suscipiatur; vasa in quibus ejus anima epuletur; Aaron, ut fortis in passionibus delectetur. « Hilarem enim datorem diligit Deus, ut exhilaret faciem ejus in oleo ⁸⁶. » De primo: « Jacta cogitatum tuum in Domino ⁸⁷. » De secundo: « Et ipse te enutriet ⁸⁸. » De tertio: « Non dabit in æternum fluctuationem justo ⁸⁹. »

Hoc triplex oleum attulit nobis defectus: primum in nativitate, secundum in resurrectione, tertium in passione. Primum enim fuit effusionis, secundum exultationis, tertium satisfactionis. Primum enim diligitur, quia se in incarnando exinanivit; secundo, quia ostendendo nobis resurrectionis gloriam nos lætificavit; tertio, quia per passionem suam nos sanctificans roboravit. De primo: « Oleum infusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis ⁹⁰. » De secundo: « Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis ⁹¹. » De tertio: « Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum ⁹². — « Christus enim ut per sanguinem suum sanctificaret populum, extra portam passus est ⁹³. » Hoc oleo uncti insistent dominatori universæ terræ. Trahit enim eos interim suavitas, ut dicant: « Non dimittam te nisi benedixeris mihi ⁹⁴. »

Quantum oleum est de monte Oliveti, qui dicitur *mons trium luminum*. Est enim in eo lumen olei in ipso nascentis, lumen lucernæ de templo resplendentis, lumen solis a latere orientis. Primum est quo illuminatur homo naturali ratione; secundum est quo illuminatur his quæ cœpit Jesus facere et docere ⁹⁵; id est doctrina et operatione; tertio illuminatur miraculis et spiritali revelatione. Primo

A habetur agnitio de creaturis; secundo agnoscitur via salutis; tertio meta beatitudinis. Primo discernimus naturas rerum, secundo inter virtutem et vitium, tertio inter requiem et exilium. Primum Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ⁹⁶; de secundo dicitur: « Ego sum lux mundi ⁹⁷; » de tertio: « Lux in tenebris lucescit ⁹⁸. » Hoc oleo erant uncti duo filii olei splendoris. Primo Petrus, quando inter piscem et piscem discernere sciebat ⁹⁹; secundo, quando post negationem amare fiebat ¹⁰⁰; tertio quando apparente ei angelo, in carcere dicebat: « Nunc scio vere, quia misit Dominus angelum suum ¹⁰¹. » Item primo Paulus, cum diceret: « Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur ¹⁰². » Secundo cum diceret: « Cum autem placuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ et vocavit per gratiam suam, etc., continuo non acquievi carni et sanguini ¹⁰³. » Tertio quando « raptus, vidit arcana quæ non licet homini loqui ¹⁰⁴. » Isti vero sunt exploratores Jericho ¹⁰⁵, qui dicitur *luna* propter mutabilitatem, quo mundus figuratur. Uncti primo oleo latent in domo Raab meretricis; secundo gradiuntur per plana; tertio conscendunt ad montana. Ad hæc montana conscendimus, dum fratrum exploramus indigentiam, propriam conscientiam, dæmonis astutiam, patriæ gloriam.

Fratrum indigentia in tribus est: est enim indigentia pauperum, indigentia peccatorum, indigentia defunctorum. Primi enim indigent bonis temporalibus, secundi spiritualibus, tertii suffragiis et orationibus. De primo: « Redime peccata tua elemosynis et iniquitates tuas misericordiis pauperum ¹⁰⁶. » De secundo: « Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto vos, qui spirituales estis, instruitis spiritu levitatis ¹⁰⁷. » De tertio: « Vir fortissimus Judas collatione facta duodecim mille drachmas argenti misit Jerosolymam offerre eas ibi pro peccatis mortuorum ¹⁰⁸. » Item: « Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare ¹⁰⁹. » Isti explorant fratrum indigentiam, et in tribus suam explorant conscientiam, ne sit infirma, ne sit turpis, ne sit pigra: infirma ad resistendum, turpis per peccatum. Pigra ad bonum.

¶ **41** Ne forte dicat de primo: « Infirma est in paupertate virtus mea et ossa mea conturbata sunt ¹¹⁰; » de secundo: « Egressus est a filia Sion omnis decor ejus ¹¹¹; » de tertio: « Usquequo, piger, dormis ¹¹²? » Primum itaque caveat ne cadat in prælio; secundum, ne displiceat dilecto; tertium, ne careat præmio. De primo enim dicitur: « Omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias ¹¹³. » De secundo: « Omnes qui glorificabant eam spreverunt eam, quia viderunt

⁷⁹ Gen. 28. ⁸⁰ Coloss. 3. ⁸¹ Cant. 1. ⁸² Cant. 8. ⁸³ Psal. 76. ⁸⁴ Psal. 36. ⁸⁵ Rom. 12. ⁸⁶ II Cor. 9. ⁸⁷ Psal. 54. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Cant. 1. ⁹¹ Psal. 44. ⁹² Psal. 88. ⁹³ Hebr. 13. ⁹⁴ Gen. 32. ⁹⁵ Act. 1. ⁹⁶ Joan. 1. ⁹⁷ Joan. 8. ⁹⁸ Joan. 1. ⁹⁹ Matth. 15. ¹⁰⁰ Matth. 26. ¹⁰¹ Act. 12. ¹⁰² Rom. 1. ¹⁰³ Galat. 1. ¹⁰⁴ II Cor. 12. ¹⁰⁵ Josue 6. ¹⁰⁶ Dan. 4. ¹⁰⁷ Galat. 6. ¹⁰⁸ II Machab. 12. ¹⁰⁹ Ibid. ¹¹⁰ Psal. 30. ¹¹¹ Thren. 1. ¹¹² Prov. 6. ¹¹³ Thren. 1.

Ignominiam ejus ¹³. « Item, denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis ¹⁴. » De tertio: « Piger propter frigus arare noluit: mendicabit ergo in æstate, et non dabitur ei ¹⁵. » In tribus quoque explorat dæmonis astutiam. Decipit enim per egestatem, per ubertatem, per boni speciem. Per egestatem, ut ad blasphemandum vel rapiendum impellat; per ubertatem, ut per illicitas voluptates dissolvat, per boni speciem, ne quod suggerit peccatum appareat. Contra primum et secundum, Salomon: « Divitias et paupertatem ne dederis mihi ¹⁶; » contra tertium: « Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, ut tecum sit et tecum laboret ¹⁷. » Ob hoc enim diabolus abstulit Job bona temporalia ut blasphemaret vel raperet ¹⁸. Et ab Ægyptiis subtractæ sunt paleæ filiis Israel ¹⁹. Rapiunt sæpe plus homines propter paupertatis verecundiam quam propter famis molestiam. Unde satyricus ille ²⁰:

*Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit.*

Per divitias divitem evangelicum traxit diabolus ad voluptatem, et sic ad mortem ²¹. Per has etiam Christum tentavit, dicens: « Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraveris me ²². » Hæc namque mores dissolvunt, unde poeta ²³:

Divitiæ turpi fregerunt sæcula luxu.

Divitiis alitur luxuriosus amor. Per boni speciem decepit primos parentes, dicens: « Eritis sicut dii, scientes bonum et malum ²⁴. » Unde propheta: « Ephraim columba seducta, et non habens cor; comederunt alieni robur ejus et ipse nescivit ²⁵. » Inde poeta ²⁶:

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Explorant quoque patriæ gloriam. Isti filii olei, scilicet illius olei, de quo in Exodo: « Die filiis Israel ut afferant oleum de arboribus olivarum purum, piloque contusum ²⁷. » Hoc oleum est devotio. Oliva quæ est signum pacis, designat tranquillitatem cordis; puritas, ut sit sine admistione criminis; pilo tusum, ut sit probatum angustiis adversitatis. Huic imponet ignem Aaron, qui dicitur *mors fortitudinis*, id est Christus, qui devotioni nostræ apponit ignem: gratiæ suæ, quo accendimur et illuminamur. Hæc lucerna erat extra velum ²⁸, id est in sancta, ut per medium veli, id est cæli per speculum et in ænigmate ²⁹ vidcamus ea quæ in Sancta sanctorum, id est in regno cælorum sunt. Ibi enim est arca deaurata intus et foris ³⁰, id est homo glorificatus in corpore et anima. In supremo cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium ³¹, id est Christum. Hæc est angelica natura laudans Deum. In medio eorum est propitiatorium ³², id est Christus conjungens ima summis, homines angelis, humana di-

vinis, quia soli polique patriam unam fecit republicam. Huic assistunt hi duo filii olei, scilicet prius per speculum, modo per veritatem et Dei visionem, cujus honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.

[CARD.] Et notat hoc pronomem *me*, discretionem et significantiam; et est sensus: *Rex introduxit me singulariter et principaliter in cellam vinariam sancti Spiritus, id est in plenitudinem gratiarum, quæ lætificant animam non dans mihi unam mensuram vini sui, sed totam cellam. Et ipse: In me, id est in persona mea ordinavit charitatem, quando curam carnalem matris Joanni concarnali, curam vero spiritualem Ecclesiæ Petro specialiter eum diligenti commisit. Vel sic: Ordinavit in me charitatem, ut quæ ipsum ardentius amabam, consequenter amarem et proximum. Unde statim tanquam fervore charitatis accensa; exclamabat ad omnes animas.*

Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.

[THO.] Sponsa ejus quem desideraverat, umbra refrigerata, fructu cibata, calice potata, ipso recedente se præ amore illius languescere ostendit. Unde et remedia quærit florem et fructum. In flore ostenditur insipientium conversatio; in fructu, proficientium fortitudo; in usu, eorum devotio. Item, fides est sicut in anima, fructus opus in manu, usus eorum, premium in patria. Triplex est langor amoris in anima. Languet enim vilitate, anxietate, instabilitate. Vilitate, quia timet impuritatem; anxietate, quia suam causatur paupertatem; instabilitate, quia suspectam habet suam longanimitatem. Impuritatem, ne sponsus recesserit propter peccatum; paupertatem, ne indignetur redire propter inopiam virtutum; longanimitatem, ne fervor ejus tepeseat per tædium. Contra hæc tria, triplex quærit remedium: contra primum, florum jucunditatem; contra secundum, fructuum ubertatem; contra tertium, lævam sponsi sub capite ad sustentationem. Dexteram super, ad protectionem. De primo tria sunt quæ solent amantes repellere, fetor luxuriæ, turpido avaritiæ, asperitas odii, murmurationis et invidiæ. De primo: « Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis ³³. » De secundo: « Non turpe lucrum sectantes ³⁴. » Et alius: « Non turpis lucrigratia ³⁵. » De tertio: « Non in contentione et æmulatione ³⁶. » De his item dicitur: « Omne caput languidum et omne cor mœrens. A planta pedis usque ad verticem non est sanitas in eo, sed vulnus et livor, plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo ³⁷. » Per

¹³ Ibid. ¹⁴ Thren. 4. ¹⁵ Prov. 29. ¹⁶ III Reg. 3. ¹⁷ Sap. 9. ¹⁸ Job 1. ¹⁹ Exod. 5. ²⁰ Juven. Sat. 3, vers. 152. ²¹ Luc. 16. ²² Matth. 4. ²³ Juven. Sat. 6, vers. 268. ²⁴ Gen. 3. ²⁵ Ose. 7. ²⁶ Horat. De art. poet. vers. 457. ²⁷ Exod. 27. ²⁸ Ibid. ²⁹ I Cor. 13. ³⁰ Exod. 25. ³¹ Ibid. ³² Ibid. ³³ Rom. 13. ³⁴ I Tim. 3. ³⁵ Tit. 1. ³⁶ Rom. 10. ³⁷ Isai. 1.

plantam sensualitas quæ tangit terrena, per cor ratio, per caput affectio. In sensualitate vulnus luxuriæ, in corde livor avaritiæ, in capite plaga tumens superbiæ. Per luxuriam sensualitas inquinatur, per avaritiam ratio exæcatur, per superbiam devotio exstinguitur. Prima non est circumligata fasciis castitatis, secunda non est curata medicamine charitatis, tertia non est sota oleo humilitatis. Contra hæc tria, flos tria habet in remedium eorum. In odore suavitatem, in aspectu jucunditatem, in tactu lenitatem. Odor est castitatis; aspectus, opera charitatis; lenis tactus innocentia et mansuetudinis. De primo: « Odor unguentorum tuorum super omnia aromata ⁸⁸. » De secundo: « Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra ⁸⁹. » De tertio: « Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias ⁹⁰. » Ecce sulta est floribus, stipanda est malorum fructu. Quatuor sunt fructus. Primus pœnitentiæ. Inde: « Pœnitentiam agite, appropinquabit enim vobis regnum cœlorum ⁹¹. » Secundus justitiæ. Unde Jacobus: « Fructus autem justitiæ in pace seminatur ⁹². » Tertius contemplationis. Unde: « Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum ⁹³. » In Deo manemus, quantum datur humanæ infirmitati, in contemplatione perseverando; ipse in nos, gratiam suam nobis ad hoc largiendo. Quartus est felicitatis. Inde: « Ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat ⁹⁴. » Primus est tricesimus, secundus sexagesimus, tertius centesimus, quartus infinitus. Primus est de illa arbore in qua Dominus non inveniens fructum, voluit eam succidere ⁹⁵. Sed cultor sollet circa radicem ⁹⁶, utilitatem initii sui peccatori aperiendo; mittit stereora ⁹⁷, peccata sua ei memorando, et sic nascitur fructus pœnitentiæ. Secundus est de oliva. Inde: « Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei ⁹⁸. » Inde Paulus: « Fructus justitiæ est charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, longanimitas, et cætera ⁹⁹. » Tertius est de arbore pulcherrima. In Levitico: « Sumetis fructus arboris pulcherrimæ spatulasque palmarum ¹⁰⁰. » Homo pulchra arbor est in pœnitentia, pulchrior in justitia, in contemplatione pulcherrima. In beatitudine non solum pulcherrima, sed perpetuo uberrima. Quartus de ligno vitæ. Unde: « Qui vicerit, dabo ei edere de ligno vitæ ¹⁰¹. » Sponsa sulta his floribus, jam non causabitur suam paupertatem. Ad illam supernam sollemnitatem languor iste amoris cor sponsæ sublevabat, sed et dolore languebat, eo quod vias ducentes ad illam rarus viator arripiebat. Unde per Jeremiam sic plangit: « Viæ Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem ¹⁰². » Viæ Sion sunt quatuor: prima humilitatis et obedi-

tiæ, secunda prudentiæ, tertia justitiæ, quarta sapientiæ. De prima: « Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum ¹⁰³. » De secunda: « O sapientia, veni ad docendum nos viam prudentiæ ¹⁰⁴. » De tertia: « Secundum benedictionem Aaron de populo tuo; et dirige nos in viam justitiæ ¹⁰⁵. » De quarta: « Viæ ejus viæ pulchræ, et omnes semitæ ejus pacificæ ¹⁰⁶. » Per primam, vadunt sui contemtores; per secundam, bellatores; per tertiam, amatores; per quartam, exploratores. Primi accurrunt, secundi discurrunt, tertii concurrunt, quarti præcurrunt. Omnes Christo occurrunt. Occurrunt, ait, turbæ cum floribus et palmis ¹⁰⁷. Primi offerunt Domino sapientem stultitiam, secundi de inimicis victoriam, tertii charitatis abundantiam, quarti jucunditatem et lætitiâ. Propter primum, veniente Domino, in Jerusalem dicitur: « Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via ¹⁰⁸; » propter secundum « ferebant ramos palmarum ¹⁰⁹; » propter tertium « ramos olivarum ¹¹⁰; » propter quartum flores. Hæc figurata sunt in via Domini. Primo venit de Bethania ¹¹¹; quæ est domus obedientiæ; secundo venit Bethphage ¹¹²; quod dicitur domus comessationis, in qua reficiantur et roborentur bellatores; tertio dicitur venisse ad montem Oliveti ¹¹³. Inde signatur charitas; quarto venit Jerusalem quod est visio pacis quam quærunt exploratores. Pro primo animalia Ezechielis: « Cum fieret vox super firmamentum stabant et submittebant alas suas ¹¹⁴; » pro secundo: « Cum ambularent animalia, quasi sonus castrorum, ut sonus multitudinis ¹¹⁵; » pro tertio: « Audivit vocem alarum percutientium alteram ad alteram ¹¹⁶; » pro quarto: « Ubi erat impetus, spiritus illuc gradiebantur ¹¹⁷. » Item: « Facies eorum et pennæ eorum extentæ de super ¹¹⁸, » etc. Primis dicitur: « Obedistis ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis ¹¹⁹; » secundi timentes aiunt: « In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi ¹²⁰; » tertii confidentes dicunt aquæ multæ non poterunt exstinguere charitatem, et flumina non obruent eam ¹²¹. Tres sunt aquæ quæ charitatem exstingunt: prima voluptatis, secunda vanitatis, tertia malignitatis. Prima est aqua diluvii, secunda Ægypti, tertia maris salsi. Primum evadimus in passione ligni crucis imitatione; secundum, in humilitate; tertium, frequenter ex gravis lapsus occasione. De primo, salvatus est Noë in arca liguea ¹²²; de secundo, Moyses in fiscella scirpea ¹²³; de tertio Jonas in ventre ceti portatus ad littora ¹²⁴. Quidam enim crimina minora perpetrantes, securi nimis quasi in aquis parvis nunquam pœnitent. Cum vero gravissimum faciunt aliquid crimen quasi absorpti sunt in ventre ceti, id est in corpore diaboli. Et sic

⁸⁸ Cant. 4. ⁸⁹ Cant. 1. ⁹⁰ Cant. 2. ⁹¹ Matth. 3. ⁹² Jac. 3. ⁹³ Joan. 15. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Luc. 13. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Psal. 51. ⁹⁹ Gal. 5. ¹⁰⁰ Levit. 23. ¹⁰¹ Apoc. 2. ¹⁰² Thren. 1. ¹⁰³ Psal. 118. ¹⁰⁴ Offic. eccles. ¹⁰⁵ Eccli. 36. ¹⁰⁶ Prov. 3. ¹⁰⁷ Joan. 12. ¹⁰⁸ Matth. 21. ¹⁰⁹ Ibid. ¹¹⁰ Ibid. ¹¹¹ Ibid. ¹¹² Ibid. ¹¹³ Ibid. ¹¹⁴ Ibid. ¹¹⁵ Ibid. ¹¹⁶ Ibid. ¹¹⁷ Ibid. ¹¹⁸ Ibid. ¹¹⁹ Ibid. ¹²⁰ Ibid. ¹²¹ Ibid. ¹²² Gen. 6. ¹²³ Exod. 2. ¹²⁴ Jonas 2.

quia vident se cecidisse graviter, ad pœnitentiam currunt ardentier. Arca enim de lignis facta, est lignum crucis; fiscella Moysi de papyrione virtutis humilitatis. Quarti dicunt cum Dindimo rege Brahmanorum: « Nos incolæ hujus mundi non sumus, sed advenæ. » Ecce primi vestimenta sua sternunt in via, id est de conversatione honesta coram Deo se humiliant; secundi palmas proferunt, id est gratias referunt Domino, quod, ipso donante, de inimicis triumphaverunt; tertii ramos gerunt olivarum, ut ostendant se diligere Deum et proximum; quarti prætendunt flores, id est devotiones, dum contemplantur in cœlo violosos confessores, roseos martyres, liliosas virgines. Itaque pro quarto dicit: *Fulcite me floribus*, id est robnr desidero ex sanctorum exemplis; pro tertio: *Stipate me*, ut sim circumdata operibus charitatis; pro secundo: « *Læva ejus sub capite meo* ⁷⁴, » id est misericordia ejus me sustineat, ne cadam in bello; pro primo: « *Et dextera illius amplexabitur me* ⁷⁵; » id est gratia ejus me protegat a vanitate et superbia: quod desuper tanquam venti procellosi ingruunt obedienti et humiliato. Sed vœ vobis, quia « *dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens pro semitam* ⁷⁶. » Et ideo « *viæ Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem* ⁷⁷. » Primam enim viam lugere exprobrat Dominus dicens per prophetam: « *Vocavi et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret* ⁷⁸, » etc. Propter secundam dictum est: « *Periit populus meus eo quod non haberet scientiam* ⁷⁹, » scilicet quo prudens esset in bello. « *Comederunt alieni robur ejus, et ipse nescivit* ⁸⁰. » Ideo omnes inimici ejus apprehenderunt eum inter angustias ⁸¹. Nam « *filiis Ephrem intendentes et mittentes arcum conversi sunt in die belli* ⁸². » Pro tertia dicitur: « *Ii sunt qui dereliquerunt iter rectum, et ambulant in vias tenebrosas; qui latantur cum male fecerint et exsultant in rebus pessimis* ⁸³. » Quarta luget pro his qui deberent **42** quæ sursum sunt quærere, quæ sursum sunt sapere ⁸⁴ et terrena sapiunt ⁸⁵. Unde dicunt: « *Humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinatæ est in terra venter noster* ⁸⁶. Inde est ille dolor quem Dominus per prophetam se sustinere dicit sic: « *O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus* ⁸⁷. »

Doluit enim in anima, doluit in corpore, doluit in spiritu. In anima, id est in animalitate, quæ est inferior vis animæ, timore, tædio, tristitia: timore futuræ passionis, tædio longæ afflictionis, tristitia separatione animæ et corporis. De primo et secundo dicitur: « *Cœpit pavere et tædere* ⁸⁸. » De tertio: « *Tristis est anima mea usque ad mortem* ⁸⁹. » In corpore doluit passionis afflictione.

A Respice ergo clavis infixum, lancea perforatum, spinis coronatum, flagellis cæsum, sputis illitum, sudore fluidum, sanguine rubeum, et adverte dolorem corporeum. Doluit et in spiritu, quæ est vis superior animæ, ex compassione. Inde est quod ad sepulcrum Lazari infrenuit spiritu ⁹⁰, et in cruce: « *Inclinato capite emisit spiritum* ⁹¹. » Ecce jam vident omnes qui transeunt per viam, quod non sit dolor sicut dolor ejus ⁹². Sed quare? Eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem ⁹³ illam supernam, non infusam. Est enim triplex solemnitas: solemnitas peccatorum, solemnitas justorum, solemnitas beatorum. Primam celebrat caro exterius, secundam spiritus, tertiam angelus et homo glorificatus. Prima tendit ad mortem, secunda ascendit per charitatem, tertia possidet beatitudinem. Prima dicitur solemnitas, id est sola mundanitas; secunda solemnitas, id est solatii vanitas; tertia dicitur solemnitas, id est solis lenitas. Tunc enim sol noster, id est Christus, non habebit fervorem punientis, sed splendorem illuminantis, ubi: « *Per diem sol non uret te neque luna per noctem* ⁹⁴. » De prima solemnitate ait Dominus per prophetam: « *Kalendas vestras et solemnitates vestras odivit anima mea* ⁹⁵; » de secunda: « *Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris* ⁹⁶. » Idem: « *Buccinate in neomenia tuba in insigni die solemnitatis vestræ* ⁹⁷; » de tertia: « *Quarta decima die ad vesperam Phase Domini est* ⁹⁸, » et: « *In quinta decima die solemnitatem celebrabitis altissimo Domino* ⁹⁹. » Quatuordecim dies sunt septem dona Spiritus sancti et septem virtutes, et tunc est pascha Dominicum, id est *transitus*. His enim bene consummatis cum Christo transibimus de hoc mundo, tunc inveniemus quintam decimam completo septennario hujus temporis et octava resurrectionis fruemur. Quia ex octo et septem constat quindenarius. Ibi celebrabimus solemnitatem altissimo Domino videndo solemnitatem. Sed nunc quibus viis itur ad solemnitatem istam videamus.

Est via mandatorum, est via justificationum, est via veritatis, est via charitatis. De prima: « *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum* ¹⁰⁰; » de secunda: « *Viam justificationum tuarum instrue me, et exercebor in mirabilibus tuis* ¹⁰¹; » De tertia: « *Viam veritatis elegi, iudicia tua non sum oblitus* ¹⁰². » De quarta Paulus: « *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro* ¹⁰³, » loquens de charitate. Prima deducit, secunda inducit, tertia adducit, quarta perducit. Deducit per campum obedientiæ, inducit in domum conscientiæ, adducit ad gazophylacium sapientiæ, perducit ad patriam gloriæ. Prima est dura, secunda segura, tertia splendida. De prima: « *Deduc me, Domine, in via tua, et ingrediar in veritate tua* ¹⁰⁴. » Et: « *Deduxisti*

⁷⁴ Cant. 2. ⁷⁵ Ibid. ⁷⁶ Isai. 33. ⁷⁷ Thren. 1. ⁷⁸ Prov. 1. ⁷⁹ Ose. 4. ⁸⁰ Ose. 7. ⁸¹ Thren. 1.
⁸² Psal. 77. ⁸³ Prov. 2. ⁸⁴ Coloss. 3. ⁸⁵ Philipp. 3. ⁸⁶ Psal. 45. ⁸⁷ Thren. 1. ⁸⁸ Marc. 14.
⁸⁹ Matth. 26. ⁹⁰ Joan. 11. ⁹¹ Joan. 19. ⁹² Thren. 1. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Psal. 120. ⁹⁵ Isai. 4. ⁹⁶ Psal. 117.
⁹⁷ Psal. 80. ⁹⁸ Num. 28. ⁹⁹ Num. 29. ¹⁰⁰ Psal. 118. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Ibid. ¹⁰³ I Cor. 12. ¹⁰⁴ Psal. 83.

sicut oves populum tuum in manu Moysi et Aaron ⁶, A per quos mandata Dei data sunt. Item : « Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui ⁶. » Audi duritiam : « Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras ⁷. » Secunda est quæ nos inducit in omnem, sicut Dei pronisit Filius, veritatem ⁸. Audi securitatem : « Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala quoniam tu mecum es ⁹. » Item : « Cum ambulaveris per ignem non ureris et flamma non ardebit in te ¹⁰. » Via mandatorum ejus via deserti ¹¹, per quam ierunt filii Israel ad terram promissionis. Hæc vero scilicet via justitiæ est qua Tobias ivit in Rages comitatus cane, qui prævideret latronum insidias, et angelo qui prævideret ei nuptias ¹². De via veritatis quæ splendida est et adducit, dicitur : B « Emitte lucem tuam et veritatem tuam ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernacula tua ¹³. » Hæc est semita justorum quæ, quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectum diem. Hac via Isaac ibat ad meridiem ¹⁴, donec magnus vehementer effectus est. Hac volebat ire quæ dicebat : « Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie ¹⁵. » De via charitatis dicitur : « Et perduxit eos tanquam gregem in deserto ¹⁶, » in quo nonaginta novem oves deseruit ¹⁷. Hæc est excelsa. Unde : « Adhuc excellentiorem vobis viam demonstrato ¹⁸. » Hæc est via qua ascendens Christus in altum captivam duxit captivitatem ¹⁹ ; qua vacca trahabant arcam Domini contra Bethsames ²⁰ ; quod dicitur C *domus solis*, qua Jonathas reptans manibus et pedibus ascendit in montem et vicit stationem Philistinorum ²¹, qua in templo Salomonis ad superius cœnaculum per cochleas ascendebatur ²².

Fulcite me floribus.

[CARD.] Initiis videlicet bonorum operum, et stipate me malis ut flores in fructus maturos transeant, et initia ad perfectionis perveniant complementum, et hoc clamo, quia amore, id est præ amore languo. In me enim fortis, in vobis languo ; in me firma, in vobis infirmor ; et vobis scandalizatis, ego uror ; in me sana, in vobis vulnerata charitate ego sum. Et hoc vulnus charitatis clamare me cogit et dicere : *Fulcite me floribus, stipate me malis.* D Nam quantum ad personam meam, bene sum constituta, quia

Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

[THO.] Quia videret eam sponsus tam fidem in sua absentia, et tam serventem, non sustinens amplius ejus languorem, reddit. Unde ipsa in gratiarum actionem erumpit, dicens : *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.* Læva enim comminatio supplicii est, quæ sub capite est,

non super, quia non timore servit, sed amore. Unde, læta est de promissione regni quæ est dextera. Vult fulciri exemplo sanctorum qui bene vixerunt, ut eorum accensa studiis frigus sui torporis erubescat, erubescendo horreat, horrendo expugnet, expugnando propellat, et eorum exemplo totam se in divini amoris dulcedinem vehementer accendat, accensa refundat. Merito gloriatur sponsa inter manus sponsi se quietem invenisse, « quia in manu ejus sunt omnes fines terræ ²³. » Quatuor fines sunt qui sunt in manu ejus. Primus est creatio, secundus creaturæ misera consummatio ; tertius est hominis incipiens recreatio, quartus ejusdem in gloria reparatio. De primo dicitur : « O sapientia, attingens a fine usque ad finem fortiter ²⁴! » A fine, id est a principio creationis usque ad finem ultimæ resolutionis. De secundo propheta : « Venit finis. Finis venit ²⁵. » Et alibi : « Finis universæ carnis venit ²⁶, » id est carnaliter viventium. De tertio quidam philosophus : Cujus finis bonus, ipsum quoque bonum est. De quarto David : « Delectationes in dextera usque in finem ²⁷. » Juxta duos primos fines dici potest læva et dextera. Ut sit læva miseria infernalis. Unde dicit iudex iis qui a sinistris erunt : « Ite, maledicti, in ignem æternum ²⁸. » Ibi enim statuet hædos a sinistris ²⁹. Dextera vero est potentia creantis et punientis, vel temporaliter vel æternaliter. Æternaliter tum in manu dextera ejus ignea lex, scilicet quæ ignæ æterno non custodita punietur. Temporaliter Jeremias : « Tetendit arcum suum quasi inimicus ; firmavit dexteram suam quasi hostis ³⁰. » Item : « Dextera tua, Domine, magnificata est in fortitudine ; dextera tua, Domine, percussit inimicum ³¹. » Si ergo considero sub me infernum cruciantem, læva ejus sub capite meo ; si super Creatorem punientem dextera ejus amplexabitur me.

Notandum autem quod est homo sensibilis, et est homo rationalis, et est homo spiritualis. Primus voluptatibus se implicat, secundus naturas rerum considerat, tertius se cœlestibus applicat. Quilibet horum suam habet lævam et dexteram a quibus amplexum accipiat. Rationalis sub se habet pœnam inferni, quam fugit, super se potentiam punientis, ad quam fugit. Unde Abraham, qui dicitur *pater excelsus*, scilicet ratio, ait ad Lot, qui dicitur *declinans*, id est sensualitas : « Si ieris ad sinistram, ego dexteram tenebo ³². » Sensualis lævam habet adversitatem, dexteram voluptuosam prosperitatem. Unde subsequitur Abraham : « Et si dexteram elegeris, ego sinistram ³³. » Inde David : « Et diabolus stet a dextris ejus ³⁴. » Spiritualis lævam habet sub capite, spiritualia bona, in quibus caput suum, id est animam reclinat. Dexteram super, id est æterna bona desursum exspectat. Læva manus Dei, sup-

⁶ Psal. 76. ⁷ Psal. 118. ⁸ Psal. 16. ⁹ Offic. eccles. ¹⁰ Psal. 22. ¹¹ Isai. 43. ¹² Exod. 15. ¹³ Tob. 6. ¹⁴ Psal. 42. ¹⁵ Gen. 24. ¹⁶ Cant. 1. ¹⁷ Psal. 77. ¹⁸ Luc. 15. ¹⁹ 1 Cor. 12. ²⁰ Ephes. 4. ²¹ 1 Reg. 6. ²² 1 Reg. 14. ²³ 11 Reg. 6. ²⁴ Psal. 94. ²⁵ Sap. 8. ²⁶ Ezech. 7. ²⁷ Thren. 4. ²⁸ Psal. 15. ²⁹ Matth. 25. ³⁰ Ibid. ³¹ Thren. 2. ³² Exod. 15. ³³ Gen. 13. ³⁴ Ibid. ³⁵ Psal. 108.

ponitur lapso, supponitur: justo, supponitur devoto: lapso, ut erigat; justo, ne deficiat; devoto, ut in pace in idipsum dormiat et requiescat²⁹. Erigat de stercore, ne deficiat in labore; requiescat in superiorum cognitione. De primo: « Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem³⁰. » De secundo: « Bene autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metenus non deficientes³¹. » De tertio: « Ego dormio et cor meum vigilat³². » Primus dicit: « Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam³³. » Secundus dicit: « Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me de aquis multis et de manu filiorum alienorum³⁴. » Tertius dicit: « In umbra manus suæ protexit me³⁵. » Secundum primum dicitur læva, quasi læsis valens; juxta secundum dicitur læva, quasi leniens valentes; juxta tertium dicitur læva, quasi læta vacantibus. Dextera vero quæ supponitur tria facit: Primo tangit, secundo stringit, tertio unit. Tangit, ut diligat; stringit, ut inseparabiliter Deo adhaereat; unit, ut in regno cum ipso pariter gaudeat. In primo, super omnia diligitur Deus; in secundo, cum eo efficitur unus spiritus; in tertio, in regno cum ipso unum erit caput et corpus, scilicet homo et Christus. Propter primum dicitur de vinea quam transtulit de Ægypto: « Perfice eam quam plantavit dextera tua³⁶. » Plantatur enim in primo, crescit in secundo, fructum facit in tertio. De secundo dicitur: « Et enim manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua³⁷. » De tertio ait David, videns in spiritu quasi jam impletum: « Me suscepit dextera tua³⁸. » Item: « Astitit regina a dextris tuis³⁹. » Primus dicit: « Diffusa est charitas Dei in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis⁴⁰. » Secundus dicit: « Adhæsit anima mea post te⁴¹. » Tertius: « Deus erit omnia in omnibus⁴². »

Anima itaque sic suspensa inter hanc lævam et sinistram, merito dicit cum sponsa: *Læva ejus sub capite meo, et dextera ipsius amplexabitur me.* Contingit autem quandoque ut aliquis illuminatus intelligentia superiorum ex vehementia amoris, minus habeat discretionis, quando ad dexteram se erigit et in sinistra remaneat. Intellectus enim aliquando oblitus inferiorum pietatis opera postponit, superiorum illectus jucunditate; aliquando autem piis operibus intentus, superiorum obliviscitur. Intellectus iste est Joseph, qui dicitur *augmentum*, filium suum primogenitum posuit ad dexteram patris, scilicet Manassem, qui dicitur *oblivio*. Ephraim autem ad sinistram, qui dicitur *fructificatio*. Sed Jacob manus suas cancellavit, ponens dexteram super Ephraim, sinistram super Manassem⁴³. « Et ne forte de tanti amoris judicio superbiendi occasionem sibi arrogaret sponsa, qui scilicet utraque

A manu jam sponsus amplectebatur, admonet eam apostolus sic: « Humiliamini sub potenti manu Dei, et exaltabit vos in tempore visitationis⁴⁴. » Vere manus Dei est, potens ad beneficia, potens ad supplicia, potens ad præmia: ad beneficia, quibus dirigamur; ad supplicia, quibus corrigamur; ad præmia, ad quæ erigamur: dirigamur in manu justitiæ, corrigamur ab errore stultitiæ, erigamur ut simus possessores gloriæ. Pro primo dicitur: « Dextera Domini fecit virtutem⁴⁵. » Pro tertio: « Dextera Domini exaltavit me⁴⁶. » Pro secundo idem: « Dextera Domini fecit virtutem⁴⁷. » In primo confortemur cum potenti manu Dei; in secundo humiliemur sub potenti manu Dei; in tertio letemur in potenti manu Dei. Pro primo dicitur de Joseph: « Erat enim manus Domini cum illo⁴⁸. » Pro secundo hic: « Humiliamini sub potenti manu Dei⁴⁹. » Pro tertio: « Justorum animæ in manu Dei sunt, et non tenet illos tormentum malitiæ⁵⁰. » In primo dictum est quod dirigamur in viam justitiæ. Unde dictum est: « Secundum **43** benedictionem Aaron de populo suo, et dirige nos in viam justitiæ⁵¹. » In secundo corrigimur ab errore stultitiæ. Inde: « A fortitudine manus tuæ ego defeci. In increpationibus; propter iniquitatem corripuisti hominem⁵². » De tertio dicitur quod ducet ad possessionem gloriæ. Inde: « Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, et gloriæ solium teneat⁵³. » Manus potens ad beneficia tria facit: Imperat animæ nunc devotionem, nunc contritionem, linguæ laudem et confessionem, manibus operationem. De primo: « Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus⁵⁴. » Per contritionem dicitur: « Fili hominis, fode parietem; et fodi, et ecce quadrupedia et reptilia et volatilia⁵⁵. » Ista animalia aliquando a foris per exteriores sensus concipiuntur, et ad interiora mittuntur, aliquando prius in interiora concipiuntur et ad exteriora derivantur. De primo: « Nolite portare pondera nostra in die Sabbati, et ne inferatis ea per portas Hierusalem⁵⁶. » De secundo dicitur ibidem: « Et nolite ejicere pondera nostra de civitate in die Sabbati⁵⁷. » De primo Job: « Pepigi fœdus cum oculis meis ut ne quid cogitarem de virgine⁵⁸. » De secundo: « Si secutus est oculus meus cor meum, et in manibus meis adhæsit macula⁵⁹. » Linguæ imperat laudem et confessionem. Unde: « Misit Dominus manum suam et tetigit os meum⁶⁰. » De operatione: « Tenuisti manum dexteram meam et in voluntate tua deduxisti me⁶¹. » Et ne de operibus conciperet vanam gloriam, subjunxit: « In umbra manus suæ protexit me⁶². » De hac ma-

²⁹ Psal. 4. ³⁰ Psal. 112. ³¹ Gal. 6. ³² Cant. 5. ³³ Psal. 36. ³⁴ Psal. 143. ³⁵ Isai. 49. ³⁶ Psal. 79. ³⁷ Psal. 158. ³⁸ Psal. 62. ³⁹ Psal. 44. ⁴⁰ Rom. 5. ⁴¹ Psal. 62. ⁴² I Cor. 15. ⁴³ Gen. 48. ⁴⁴ I Petr. 5. ⁴⁵ Psal. 117. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Gen. 39. ⁴⁹ I Petr. 5. ⁵⁰ Sap. 3. ⁵¹ Eccli. 36. ⁵² Psal. 38. ⁵³ Psal. 112. ⁵⁴ Cant. 5. ⁵⁵ Ezech. 8. ⁵⁶ Jerem. 17. ⁵⁷ Ibid. ⁵⁸ Job 51. ⁵⁹ Ibid. ⁶⁰ Jerem. 1. ⁶¹ Psalm. 72. ⁶² Isai. 49.

nu dicitur: « Spiritus Domini ornavit cœlos, et ob-
stetricante manu ejus, eductus est coluber tortuo-
sus ⁶⁹. » Ecce confortati estis sub potenti manu Dei,
quæ est potens ad beneficia: Sequitur ut « humili-
nini sub potenti manu Dei ⁷⁰ » ad supplicia: « Quem
enim diligit Dominus corrigit; flagellat autem om-
nem filium quem recipit ⁷¹. » Vel est potens gratia
Domini in reprobis: « Ipse enim vulnerat et mede-
tur, percutit et manus ejus sanat ⁷². » Quid murmur-
ravit « homo vivens, vir pro peccatis suis ⁷³. » Jam
cessante murmuratione, quæ nihil prodest, et a
detractione parcite linguæ. « Sermo enim otio-
sus in vacuum non ibit, et os quod mentitur occidit
animam ⁷⁴. » « Nec murmuraveritis, ait Apostolus,
sic quidam murmuraverunt, et perierunt ab exter-
minatore ⁷⁵. » « O homo, tu quis es, qui respondeas
Deo ⁷⁶? » Nunquid dicit lutum figulo: Quid me fe-
cisti sic ⁷⁷? Si volueris contendere cum eo non po-
teris respondere unum pro mille, quoniam sapiens est
eorde et fortis robore. Quis restitit ei et pacem ha-
buit ⁷⁸? Qui ergo dices in judicio: Domine, si non
fueris humiliatus sicut parvulus: « Vocavi et renui-
stis. Extendi manum meam et non fuit qui aspi-
ceret. Quia ergo despezistis consilium meum et cor-
reptiones meas neglexistis, ego quoque in interitu
vestro ridebo ⁷⁹. » Humiliatur ergo sub potenti manu
Dei ⁸⁰. « Nam qui se humiliat exaltabitur, » ait Do-
minus ⁸¹. « Nisi efficiamini sicut parvuli, non intra-
bitis in regnum cœlorum ⁸². » — « Super quem enim
requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et
quietum et trementem sermones meos ⁸³. » Hujus
humilitatis audi præmium: « Ut vos exaltet in die
visitationis ⁸⁴. »

Quatuor sunt visitationes. Visitat enim se homo,
visitat proximus, visitat doctor, visitat Deus: homo
per circumspectionem, proximus per admonitionem,
doctor per exhortationem, Deus per inspirationem.
Primus de salute propria consultat; secundus, quia
proficit fratri suo, exultat; tertius discipuli vitii
insultat; quartus in gratia sua visitatus exultat.
Primus in circumspectione debet providere quomo-
do auferat ut custodiat conscientie puritatem, quomo-
do habeat contra tentationes stabilitatem. Deinde
cor suum transferat ad supernam charitatem. Inde
apud Job: « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu
tua est, et non fuerit in tabernaculo tuo injustitia ⁸⁵: »
ecce primum. « Tunc levare poteris faciem tuam
absque macula ⁸⁶: » ecce secundum. « Et eris sta-
bilis ⁸⁷: » ecce tertium. « Et non timebis, miserie
quoque oblivisceris ⁸⁸: » ecce quartum. Iste dicit:
« Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabi-
tem in domo Domini, ut videam voluntatem Domini
et visitem templum ejus ⁸⁹. » — « Templum enim Dei
sanctum est quod estis vos ⁹⁰: » hæc est prima visi-

tatio. Secundam facit proximus invitans ad humili-
tatem, mansuetudinem, charitatem et patientiam.
Inde Apostolus: « Obsecro vos ut digne ambuletis
vocatione qua vocati estis cum humilitate: » ecce
primum; « et mansuetudine: » ecce secundum;
« cum patientia: » hoc est tertium; « supportantes
invicem in charitate ⁹¹: » hoc est quartum. Unde:
« Religio munda et immaculata apud Deum et Pa-
trem, hæc est, visitare pupillos et viduas in tribu-
lationibus suis ⁹². » Primus consulat sic: « Ero
immaculatus cum eo et observabo me ab iniquitate
mea ⁹³. » Secundus quia proficit proximo suo, exul-
tat sic cum Apostolo: « Gratias Deo quod fuis-
tis aliquando servi peccati; obedistis autem ex corde
in eandem formam doctrinæ in quam traditi estis
B ⁹⁴. » Tertius visitat scilicet vitiorum insultatione,
juxta illud: « Argue, obsecra, increpa ⁹⁵. » Argue
ignarum, obsecra benevolam, increpa obstinatum.
Iste quia magister est, vitii insultat, verbis Isaie:
« Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, sa-
mini nequam, filiis sceleratis ⁹⁶! » De his dicitur:
« Milvus de cœlo cognovit adventum suum, etc.,
Israel autem non cognovit me ⁹⁷. » Et subditur:
« Eo quod non custodierunt tempus visitationis
sue ⁹⁸. » Visitatores enim habuerunt, scilicet pa-
triarchas, prophetas, sanctos patres. Sequitur visi-
tatio Dei.

Sic autem visitat: primo castigat, ut a peccato
revocet; secundo permittit tentari, ut probet; tertio
infundit gratiam quam conservet; quarto auferet
de hac vita ut exaltet. De primo: « Visitabo in virga
iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum.
Misericordiam autem meam non disperdam ab eo ⁹⁹. »
« Domine, cum iratus fueris, misericordie recorda-
beris ¹⁰⁰. » De secundo: « Visitas eum diluculo et
subito probas illum ¹. » De tertio: « Visitatio tua
custodivit spiritum meum ². » De quarto hic: « Ut
exaltet vos in die visitationis ³. » Non sis ergo in
prima Isboseth, qui puellam fecit ostiariam ⁴. Non
dicas in secunda: « Nunquid custos fratris mei sum
ego ⁵? » Non sis in tertia Eli, qui filios suos non
corripuit ⁶. Vides, inquam, ne sis dives ille qui
induebatur purpura et bysso ⁷. Dies visitationis
Domini erit in judicio ⁸. Ibi illos qui se humilave-
D runt sub potenti manu Dei exaltabit ⁹. Ad illam exal-
tationem bonos sic invitat: « Surge, propera, ami-
ca mea. Jam enim hiens transiit, imber abiit et re-
cessit ¹⁰. » Item: Veni, electa mea, et ponam in te
thronum meum. Item: « Veni de Libano, sponsa; veni,
coronaberis ¹¹. » — « Veni de Libano, » per primam
visitationem; « veni, » per secundam; « veni, »
per tertiam; « in quarta coronaberis. » Visitet ergo
se ipsum homo, visitet proximus, visitet prælatus, alio-
qui de manu eorum anima requiretur. Omnem ergo sol-

⁶⁹ Job 26. ⁷⁰ I Petr. 5. ⁷¹ Hebr. 12. ⁷² Job 5. ⁷³ Thren. 5. ⁷⁴ Sap. 1. ⁷⁵ I Cor. 10. ⁷⁶ Rom. 9.
⁷⁷ Isai. 45. ⁷⁸ Job 9. ⁷⁹ Prov. 1. ⁸⁰ I Petr. 5. ⁸¹ Luc. 14. ⁸² Matth. 18. ⁸³ Isai. 66. ⁸⁴ I Petr.
5. ⁸⁵ Job 11. ⁸⁶ Job 11. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Psal. 26. ⁹⁰ I Cor. 3. ⁹¹ Ephes. 4. ⁹² Jac. 1. ⁹³ Psal.
17. ⁹⁴ Rom. 6. ⁹⁵ II Tim. 4. ⁹⁶ Isai. 1. ⁹⁷ Jer. 8. ⁹⁸ Luc. 19. ⁹⁹ Psal. 88. ¹⁰⁰ Tob. 3. ¹ Job 7.
² Job 10. ³ I Petr. 5. ⁴ II Reg. 4. ⁵ Gen. 4. ⁶ I Reg. 3. ⁷ Luc. 16. ⁸ Judith. 1. ⁹ I Petr. 5.
¹⁰ Cant. 2. ¹¹ Cant. 4.

licitudinem projicimus in eum. Est sollicitudo de temporalibus, est sollicitudo de spiritualibus, est sollicitudo de cœlestibus. Primam possumus habere ad corporis necessitatem, non ad superfluitatem, secundam possumus habere ad animæ sanctitatem, non ad jactantiam vanitatis, tertiam ad totius hominis felicitatem, non ad philosophicam curiositatem. De prima: « Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima ¹². » De superfluitate ait in Evangelio: « Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, et de vestimento quid solliciti estis ¹³. » De secunda dicitur: « Sollicitudine non pigri ¹⁴. » Item Apostolus: « Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis ¹⁵. » De tertio: « O homo, indicabo tibi quid Dominus requirat a te ¹⁶. » Itaque dilige misericordiam et fac judicium ¹⁷, solliciteque ambula cum Deo tuo donec te exaltet ad illam gloriam, in qua cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

[CARD.] Per lævam intelliguntur omnia bona, virtutes et gratiæ, quæ præstantur in via, ut ad dexteram æternæ beatitudinis veniatur. Dicit ergo: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.* Ac si dicat: Ut caput meum, id est mens mea, suaviter cubet, de omnibus bonis spiritualibus, quæ per manum lævam præstantur in via specialiter, mihi fecit pulvinar Dominus: *et dextera ejus, in qua sunt delectationes amplexabitur me singulariter,* ut arctius constricta, in bonis ejus amplius ei sim conjuncta. Sequitur autem ex persona filii verbum convertentis ad juvenculas.

Adjuro vos, filiæ Hierusalem, per capreas cervosque camporum, ut non excitetis neque evigilare fuciatil dilectam meam, donec ipsa velit.

[THO.] Prohibentur adolescentulæ quas filias Hierusalem dicit, ne inquietent sponsam, quæ inter lævam et dexteram sponsi obdormierat. Ipsæ enim licet infirmæ ei adherent spe proficiendi et proficiendi in Hierusalem, et quia hic per se non possunt, ejus egent ope. Sed prohibentur ut nec hanc excitent nisi ad ejus voluntatem. Dormitio illa contemplationis est. Cervi et capreæ per quas adjurantur, credantur bonorum animæ, et angeli propter leves saltus. Item caprea acute videt, locis eminentibus et remotis delectatur, velociter currit. Fuga celeri humanis delectatur, acute videbat qui dixit: « Nos autem revelata facie speculamur gloriam Dei in eadem imaginem transformamur a claritate in claritatem ¹⁸. » In sublimi erat qui dixit: « Factus sum sicut passer solitarius in tecto ¹⁹. » Velociter currebat David, dicens: « Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor

meum ²⁰. » Ad secreta fugerat loca qui dixit: « Ecce elongavi fugiens et mansi in solitudine ²¹. » Cervi simul gradiuntur portantes alter alterius mentum. Hi sunt qui sibi invicem sunt solatio, ut ait Apostolus: « Alter alterius onera portate ²². » Oculis coligantes serpentes occidunt. Ut David: « In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut perderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem ²³. » Ad fontem sitiennes currunt et sic lumen recipiunt. Unde: « Apud te est fons vitæ et in lumine tuo videbimus lumen ²⁴. » Vetustatem deponunt, dicentes: « Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te ²⁵. » Item hic duo genera speculationum ostenduntur, scilicet propriæ circumspectionis per cervum qui serpentes devorat, et visum recipit. Hoc fit in campis vel cordis vel conversationis. Sed caprea montes ascendit, acute videt. Hæc est anima, quæ quasi in altum solum scandit contemplando Deum. In quo erat Isaias cum diceret: « Vidi Dominum sedentem super solum excelsum et elevatum ²⁶. » Triplex est hoc solum: primum celsum, secundum excelsum, tertium elevatum. Primum est consideratio machinæ mundialis, secundum speculatio patriæ cœlestis, tertium contemplatio divinæ majestatis. In primo, Deus videtur propter opera laudabilis; in secundo, propter præmia amabilis; in tertio, incomparabili potentia mirabilis. De primo: « Laudate eum sol et luna ²⁷. » De secundo: « Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit diligentibus se ²⁸. » De tertio: « Gloriosus Deus in sanctis suis, mirabilis in majestate sua ²⁹. » In primo est creatio, recreatio, reparatio: creatio cujuslibet existentis, recreatio peccatoris, reparatio corruptionis. De primo: « In principio creavit Deus cælum et terram ³⁰. » De secundo: « Agnus Dei qui tollis peccata mundi ³¹. » Item: « Veni, Domine, et noli tardare ³², » etc. De tertio: « Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ³³. » In secundo solio, id est excelso sunt tria: unum est amabilis, scilicet regni claritas, angelorum societas, habitantium securitas. De primo: « Civitas illa non indiget sole neque luna, ut luceant in ea, quia claritas Dei illuminabit eam: et Agnus erit lucerna ejus ³⁴. » De secundo: « Non erimus hospites et advenæ, sed erimus cives sanctorum et domestici Dei ³⁵. » De tertio: « Omnes patientur et accubabunt, et non erit qui exterreat ³⁶. » In tertio solio sunt quatuor consideranda. In primo videmus ejus naturam incorruptibilem et nostram dolemus infirmitatem. Unde Abraham: « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis ³⁷. » Secundo videmus ejus munditiam et misericordiam, erubescimus culpam. Unde Isaias: « Væ mihi quia vir pollutis labiis ego sum quia vidi Dominum ocu-

¹² Luc. 10. ¹³ Matth. 6. ¹⁴ Rom. 12. ¹⁵ Ephes. 4. ¹⁶ Mich. 6. ¹⁷ Psal. 32. ¹⁸ II Cor. 3.
¹⁹ Psal. 101. ²⁰ Psal. 118. ²¹ Psal. 54. ²² Galat. 6. ²³ Psal. 100. ²⁴ Psalm. 35. ²⁵ Matth. 19.
²⁶ Isai. 6. ²⁷ Psal. 148. ²⁸ I Cor. 2. ²⁹ Psalm. 69. ³⁰ Gen. 1. ³¹ Joan. 1. ³² Offic. eccles. *De Adventu.* ³³ Philip. 3. ³⁴ Apoc. 21. ³⁵ Ephes. 2. ³⁶ Sophon. 3. ³⁷ Gen. 18.

his meis ²².) Et Job : « Auditu auris audivi te; nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, et ago pœnitentiam in favilla et cinere ²³. » Tertio videmus ejus divitias et nostram genimus paupertatem. Unde angelum Daniel videns : « Cecidi, inquit, in terram, et non remansit in me spiritus nec habui quidquam virium ²⁴. » Quarto videmus ejus gloriam et nostram videmus in eo salutem. Unde Jacob videns eum ait : « Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea ²⁵. » Inde devote canit Ecclesia videns et desiderans salutem in qua sunt gaudia sanctorum, dicens: Gaudent in cœlis animæ sanctorum, non temporali nec jam spiritali sed cœlesti.

Est enim gaudium temporale, est spirituale, est cœleste. Primo gaudent in terris animæ malorum, secundo gaudent in donis animæ justorum, tertio gaudent in cœlis animæ beatorum. Primi mundi fallacia sunt seducti, secundi Dei gratia sunt imbuti, tertii Christi vestigia sunt secuti. Primi, quia pro mundi amore laboraverunt, ideo cum diabolo cruciabuntur in infernum. Secundi, quia regnum mundi despiciunt, ideo merentur sempiternum supplicium. Tertii, quia pro Christi amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo regnabunt in æternum. Primi gaudio tripartito gaudent. Primo quia abutuntur temporalibus bonis, secundo in gloria nominis; tertio « quia lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis ²⁶. » Isti sunt tria difficilia Salomonis : via navis in mari, via aquilæ volantis in cœlo, via colubri supra petram. Primi « confidunt in virtute sua et in multitudine divitiarum suarum gloriantur ²⁷. » Unde poeta ²⁸ :

Divitiæ turpi pregerunt sæcula luxu.

Divitiis alitur luxuriosus amor.

Tales dicunt : « Venite, inebriemus nos vino et unguentis pretiosis ²⁹, » etc. Sed quod hæc petitura sint ostendit Job : « Tenent tympanum et oitharam, gaudent ad sonitum ³⁰ organi. Ducunt et in hujus dies suos, et in puncto ad inferna descendunt ³¹. » Sicut dives ille qui epulabatur quotidie splendide sepultus est in infernum ³². Secundi « vocaverunt nomina sua in terris suis ³³. » Inde Jacobus : « Nunc exsultatis in superbiis vestris : omnis exsultatio talis maligna est ³⁴. » Et Dominus : « In hoc nolite gaudere, quia dæmonia subjiciuntur vobis ³⁵. » Sed hæc finem habent. Unde Job : « Scio ab initio quia laus impiorum brevis sit, et gaudium hypocritæ ad instar puncti ³⁶. » Et Nabuchodonosor : « Nonne hæc est Babylon quam ego constitui in gloriam et decorem regni mei ³⁷. » Et audivit : « Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex : Regnum transfertur a te ³⁸. » Tertius dicitur : « Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate ³⁹. »

Hi lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis ⁴⁰. » Inde poeta :

*Ergo non aliter poterit dormire; quibusdam
Somnum rixa facit.*

Et Job : « Si gavisum est in abscondito cor meum, et lætatus sum ad ruinam ejus qui oderat me ⁴¹. » Inde scriptum est : « Et in malitia sua lætificaverunt regem ⁴². » Talis fuit Nero et Herodes. De omnibus dicitur : « Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis et vos ⁴³. » Et Salomon : « Risus dolori miscetur, et extrema gaudii luctus occupat ⁴⁴. » Item : « Risum reputavi errorem, et gaudio dixi : Quid frustra deciperis ⁴⁵. » Et Tobias : « Quod gaudium mihi erit qui in tenebris sedeo, et lumen cœli videre non possum ⁴⁶. » Econtra dicitur : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur ⁴⁷. » Sed isti cum diabolo cruciabuntur in inferno. Et Jacobus : « Risus vester vertetur in luctum, et gaudium vestrum in voces stentium ⁴⁸. »

Gaudium spirituale tripartitum est : primo enim gaudemus de evitacione incommodi; secundo, de adeptione commodi; tertio, de spe futuri regni. De primo : « Lætare, Jerusalem ⁴⁹; » de secundo : « Et diem festum agite, omnes qui diligitis eam ⁵⁰; » de tertio : « Gaudete gaudio magno ⁵¹. » Primum est novitiorum, secundum est virtuosorum, tertium perfectorum. Primi psallunt in cithara, secundi in psalterio, tertii in jubilo. Primum enim sonat ab inferiori, secundum a superiori, tertium servit amori. Primi enim pro peccatis remissis offerunt Deo honorem; secundi pro bonis collatis gratiarum actionem; tertii pro bonis futuris devotionem. De primo lætatur homo, lætatur proximus, lætatur angelus, lætatur Deus. De primo Paulus : « Prieus fui blasphemus et persecutor et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum ⁵². » « Gratia Dei sum id quod sum ⁵³; » de secundo, bonus ille pater : « Fili, gaudere oportebat et epulari, quia filius meus mortuus erat et revixit; perierat et inventus est ⁵⁴; » de tertio : « Bonus ille pastor ovem centesimam imposuit in humeris suis gaudens, et reportavit ad gregem ⁵⁵. » « Omnis disciplina videtur in præsentem non esse gaudii, sed mœroris ⁵⁶. » Item : « Mulier cum parit tristitiam habet; cum autem peperit, jam non meminit pressuræ, quia natus est homo in mundum ⁵⁷. » De adeptione commodi, id est virtutum, dicit Apostolus : « Non est regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax et gaudium in Spiritu sancto ⁵⁸. » Item : « Gaudete in Domino semper corde. Iterum dico, gaudete corpore ⁵⁹⁻⁶⁰. » « Si diligeretis me, gauderetis, ait, utique ⁶¹. » Item : « Veniam ad vos, et gaudebit cor vestrum ⁶², scilicet propter bona Spiritus sancti. » Et Zachæus suscepit Dominum, gaudens in domum suam ⁶³, scilicet susceptione

²² Isai. 6. ²³ Job 6. ²⁴ Dan. 10. ²⁵ Gen. 32. 746. ²⁶ Sap. 2. ²⁷ Job 21. ²⁸ Luc. 16. ²⁹ Psal. 48. ³⁰ Jac. 4. ³¹ Luc. 10. ³² Job 20. ³³ Daniel 4. ³⁴ Ibid. ³⁵ Psal. 51. ³⁶ Prov. 2. ³⁷ Job 31. ³⁸ Ose. 7. ³⁹ Luc. 6. ⁴⁰ Prov. 14. ⁴¹ Ecole. 2. ⁴² Tob. 5. ⁴³ Matth. 5. ⁴⁴ Jac. 4. ⁴⁵ Offic. eccles. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ I Tim. 4. ⁴⁹ I Cor. 15. ⁵⁰ Luc. 15. ⁵¹ Ibid. ⁵² Hebr. 12. ⁵³ Joan. 16. ⁵⁴ Rom. 11. ⁵⁵⁻⁵⁶ Philipp. 4. ⁵⁷ Joan. 16. ⁵⁸ Luc. 19.

donorum. De spe regni gaudent, sicut ait Job : A
 « Quasi effolientes thesaurum, et gaudent vehementer cum invenerint sepulcrum⁶⁹. » — « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei⁷⁰. » Quia « sicut lætantium omnium habitatio est in te⁷¹. » Ideo, « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi; in domum Domini ibimus⁷². » Primi potantur a lacte; secundi sanantur ab uberibus consolationis ejus; tertii epulantur ab introitu gloriæ gentium. His dicitur : « Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis⁷³. » Nec mirum, quia « in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis⁷⁴. » Nam gaudebunt de bonis Domini sui frumento, vino et oleo. Tanto gaudio gaudent in cælis animæ sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti.

In tribus enim Christi vestigia sunt secuti, scilicet in religiosa conversatione, in castitatis puritate, in martyrii perpeffione. Hæc tria figurata in tabernaculo Moysi sunt. Propter conversationem erant ibi saga cilicina; propter secundum, pelles hyacinthinæ; propter tertium, pelles arietum rubricatæ. In conversatione : « Circumierunt in melotis in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus⁷⁵. » De his in fine dicturi sunt reprobi. « Nonne isti sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem impropertii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt in filios Dei⁷⁶. » C

*Hi sunt quos retinens mundus inhorruit :
 Ipsum num sterili flore per aridum
 Sprevere penitus, teque secuti sunt,
 Rex Christe bone, cælitus.*

Martyres ergo vestigia Christi sunt secuti. Nam, « Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladii mortui sunt⁷⁷. »

*Hi namque furias atque ferocia
 Calcarunt hominum, sævæque verbera
 Cessit his lacerans fortiter ungula;
 Nec carpsit penetralia.*

Item :

*Cæsi sunt gladiis more bidentium,
 Non murmur resonat, non querimonia,
 Sed corde tacito mens bene conscia
 Conservat patientiam.*

Sed audi præmium :

*Quæ vix, quæ poterit lingua retexere,
 Quæ tu martyribus munera præparas, etc.*

Item his dicitur : « Omne gaudium existimate cum in tentationes varias incideretis⁷⁸. » Vos quidem in mundo pressuram habebitis. « Mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini. Sed tristitia vestra vertetur in gaudium⁷⁹. » Isti respiciunt in auctorem fidei et consummatorem Jesum⁸⁰, qui proposito sibi gaudio crucem sustinuit confessione contemota, et in dextera Dei sedet. Primi sunt saga

cilicina; isti vero pelles arietum rubricatæ; tertii vero pelles hyacinthinæ, quæ cæli habent colorem. Castitas enim cælestis est vita. Nam præter carnem in carne vivere, non humana, sed angelica est vita. Primi abnegant semetipsos, secundi tollunt crucem suam, tertii sequuntur Christum. Nam « virgines, amicti stola alba, sequuntur Agnum quocunque ierit⁸¹. » Nam in omnibus aliis confessores et martyres sequuntur Christum, præterquam cum in decore virginitalis incedit. In his enim delectatur sponsus, « qui pascit inter lilia⁸², » septus choreis virginum.

Primi fugientes Jezabel, id est fluxum vanum mundi hujus cum Elia tendunt ad montem Dei Horreb, recubantes sub umbra juniperi⁸³. Secundi cum Stephano; venerunt ex magna tribulatione et laverunt stolas suas in sanguine Agni⁸⁴. Tertii cum sapientibus virginibus suas purificant lampades. Quibus accensis, præstolantur adventum Sponsi⁸⁵. Isti omnes seminaverunt in lacrymis, et ideo in exultatione metent. Nam, « euntes ibant et flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos⁸⁶. » Lætantur, ait, coram te, sicut lætantur in messe; et sicut exultant victores, capta præda, quando dividunt spolia⁸⁷. Quando « exultabant sancti angeli, lætabuntur in cubilibus suis⁸⁸. » Ecce gaudent in cælis animæ sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti. Primum gaudium est insultans, secundum exultans, tertium exaltans : primum ex mundi errore, secundum ex Dei amore, tertium in regni honore. De primo : « Risum reputavi errorem et gaudio dixi : Quid frustra deciperis⁸⁹; » de secundo : « Si diligeretis me, gauderetis utique⁹⁰; » de tertio : « Quia pro Christi amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo regnabunt in æternum⁹¹. »

Hic notandum quod est regnum potentie, regnum sapientie, regnum lætitiæ. Hujus triformis regni triformis est gloria : primum sanctos omni virtutis robore confirmat, secundum splendore veritatis illustrat, tertium in cælo suavitate divine jucunditatis felicitat. Unde petimus in oratione Dominica : « Adveniat regnum tuum⁹². » Adveniat ergo regnum potentie ad nos infirmos roborandos; adveniat regnum sapientie ad nos cæcos illuminandos; adveniat regnum lætitiæ ad nos tristes lætificandos et consolandos. De primo : « Potestas ejus potestas æterna⁹³; » de secundo : « Si in digito Dei ejectione dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei⁹⁴, » id est intelligentia sapientie regnat in nobis. Unde ipsa Sapientia ait : « Per me reges regnant⁹⁵. » De tertio : « O quam gloriosus est regnum in quo cum Christo regnant vel gaudent omnes sancti; sed cum Christo regnabunt in æternum⁹⁶. » Regnantis est conculcare adversitates; gaudentis delectari pro-

⁶⁹ Job 3. ⁷⁰ Psal. 86. ⁷¹ Ibid. ⁷² Psal. 121. ⁷³ Matth. 5. ⁷⁴ Isai. 61. ⁷⁵ Hebr. 11. ⁷⁶ Sap. 5. ⁷⁷ Hebr. 11. ⁷⁸ Jac. 1. ⁷⁹ Joan. 16. ⁸⁰ Hebr. 12. ⁸¹ Apoc. 14. ⁸² Cant. 6. ⁸³ Ill. Reg. 19. ⁸⁴ Offic. eccles. ⁸⁵ Matth. 25. ⁸⁶ Psal. 125. ⁸⁷ Isai. 9. ⁸⁸ Offic. eccles. ⁸⁹ Eccl. 2. ⁹⁰ Joan. 14. ⁹¹ Offic. eccles. ⁹² Matth. 6. ⁹³ Dan. 4. ⁹⁴ Luc. 12. ⁹⁵ Prov. 8. ⁹⁶ Offic. eccles.

pter adeptas benedictiones. Regnabunt itaque quia calcaverunt laqueos culpæ, corruptionem hujus miseriæ, pœnam gehennæ. Unde David : « Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me⁹⁹, etc. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me¹⁰⁰. » A miseria corruptionis : « Domine, eduxisti ab inferno animam meam, salvasti me a descendentibus in lacum¹⁰¹, » ne ne cruciat gehennæ ignis. Ecce isti regnant. Sed et erudient in tribus, scilicet quia socios habent angelos, quos hic patronos habuerunt. Qui Dei secreta intelligent, quæ hic obscure viderunt; qui Deum videbunt facie ad faciem, quem hic desiderando amaverunt. De primo : « Neque nubent neque nubentur; sed erunt sicut angeli Dei¹⁰²; » de secundo : « Erunt omnes docibiles Dei¹⁰³; » de tertio : « Revelabitur gloria Domini¹⁰⁴, et videbit omnis caro salutare Dei nostrum¹⁰⁵. » Et Job : « Et in carne mea videbo Deum salvatorem meum¹⁰⁶, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum¹⁰⁷. » Propter hanc gloriam subditur : « Et plena erat omnis terra misericordia ejus¹⁰⁸. » Terra dicitur mundus. Unde : « In terra pax hominibus bonæ voluntatis¹⁰⁹. » Et cor humanum. Unde : « Terra nostra deserta¹¹⁰. » Et uterus beatæ Virginis. Inde : « Et terra tua inhabitabitur¹¹¹. » Et Ecclesia. Inde : « Benedixisti, Domine, terram tuam¹¹². » Et patria cœlestis. Inde : « Credo videre bona Domini in terra viventium¹¹³. » Prima plena est ejus majestate per operum varietatem; secunda, quia conditi sumus ad imaginem ejus et similitudinem; tertia per incarnationem; quarta

per miraculorum operationem; quinta per gloriæ plenitudinem. In prima majestatis refulget sapientia; in secunda benevolentia; in tertia gratia; in quarta potentia; in quinta altissima Dei magnalia. Seraphim qui stabant super illud solium dicuntur duabus alis velare pedes ejus, id est humanitatem nostram. Ipsæ sunt temporalia bona quibus tegimur, id est protegimur. Et sapientia qua nos in his temperamus et dicuntur velare faciem ejus¹¹⁴. Ipsæ sunt amor æternorum bonorum, et dulcedo amoris ejus, quia quanto plus ejus æternitatem investigamus, tanto incomprehensibilior invenimus. Unde : « Accedat homo ad cor altum et exaltabitur Deus¹¹⁵. » Sic et de dulcedine, quia quanto plus amatur, tanto amabilius invenitur. Et duabus

volabant, scilicet spiritualibus bonis et fortitudine : spiritualibus enim sublevamur, fortitudine sustentamur ne cadamus. De his dictum est diffusius superius. *Adjuro vos, filia Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*

[CARD.] Siquidem Christus et similiter beata virgo a multis quasi dormire videntur, quando contra indevotos non statim accingitur ad vindictam, et erga devotos non statim assurgit ad misericordiam. Christum taliter dormientem exci-

ta vit Nabac, dicens : « Quare non respicias super inique agentes, et taces impio devorante justiorum se? »¹¹⁶ Et Malachius : « Ergo nunc beatos dicimus arrogantes? Siquidem ædificati sunt facientes impietatem¹¹⁷. » Et : « Quod emolumentum, quia custodivimus mandatum Domini, et quia ambulamus testes coram Domino? »¹¹⁸ Dicit ergo Christus : *Nolite suscitare, neque evigilare faciatis dilectam, sed exspectate patienter, donec ipsa velit.* Volet enim ipsa et devotis postulare misericordiam, et contra indevotos suscitare vindictam, sicut ostendunt ipsius infinita miracula. Nec dehortatur filius : quin ad matrem suam clamat devotus animus, sed ne contra ipsam murmuret impatiens, aut insultet, improbet. Adjurat autem filias Jerusalem *per capreas cervosque camporum*, id est per illas virtutes quæ in istis animalibus figurantur, quibus simulari debent fideles animæ : nam, sicut capra quæ acutum habet visum acute contemplari debemus quod non sine causa malis pœna; et electis quandoque differtur gratia, et sicut cervi devorare demus serpentem superbiæ : quæ ideo facit hominem expertem longanimitatis et patientiæ, quia de se presumendo credit se dignum prosperis, et indignum adversis. Quia vero de suscitatione matris suæ hæc prædixerat filius, ipsa vero suscitari et evigilari volente, ipse filius suscitatur et evigilat, ostendit mater quod filius, licet tardare videatur, non tardat; sed adjuvare et misereri festinat. Dicit ergo ad juveneculas :

45 Vox dilecti mei.

[Tho.] Videns sponsa adolescentularum verecundiam et timorem quibus sollicitantur asserit hoc factum Dei dispensatione quasi excusans se; unde dicit : *Vox dilecti mei* percipiens hoc : dilecti dico, qui post vocem venturus est in proximo; unde sequitur : *Ecce iste venit saltens in montibus.* Quatuor ex causis vocem Dei læti colligimus, ex ratione qua voluntatis ejus arcana penetramus, ex interna gratia qua cum ex cognitione ad ejus amorem compungimur, ex cogitatione Scripturarum qua ejus voluntatem largius contemplamur, ex electorum exemplo quo ad virtutis instantiam nostram confortat ignaviam. Ne autem hanc dilecti vocem interiorius audiamus, audientes sequamur, sequentes assequamur, multa impediunt et maxime tria : Vox carnis, vox mundi, vox diaboli. Vox carnis per desideria voluptatum; vox mundi per appetitum dignitatum, honorum, gloriæ, divitiarum; vox diaboli per invidiam fratrum profectuum. Caro itaque luxuriosa, mundus pomposa, diabolus suggerit venenosa. Caro per voluptuaria fluidos, mundus per ambitiosa inflatos, diabolus per venenosa reddit talidos. Hæc vox est dilecti ad interna gaudia provocantis, ad ardua invitantis, ad solida humilitatis exhortantis, oleum charitatis infundentis. Qui vero dilectus est, increpat errantem, confortat pugnantem, laudat trium-

⁹⁹ Psal. 29. ¹⁰⁰ Ibid. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Matth. 22. ¹⁰³ Joan. 6. ¹⁰⁴ Isai. 62. ¹⁰⁵ Luc. 3. ¹⁰⁶ Job. 19. ¹⁰⁷ Rom. 16. ¹⁰⁸ Psal. 32. ¹⁰⁹ Luc. 2. ¹¹⁰ Isai. 7. ¹¹¹ Isai. 62. ¹¹² Psal. 33. ¹¹³ Olib. eccles. ¹¹⁴ Isai. 6. ¹¹⁵ Psal. 63. ¹¹⁶ Nabac. 1. ¹¹⁷ Malac. 3. ¹¹⁸ Ibid.

phantem. Est enim vox comminantis, est vox com-
 monentis, et est vox convocantis. Prima arguit
 erroneum, secunda confortat obedientia subjectum,
 tertia demulcet devotum. Primum, ut respi-
 cat; secundum, ut convalescat; tertium : « In pace in
 idipsum dormiat et conquiescat ¹⁵. » De prima :
 « Vox Domini super aquas Deus majestatis inton-
 nuit ¹⁶; » de secunda : « Vox Domini in virtute ¹⁷; »
 de tertia : « Vox Domini in magnificentia super
 aquas ¹⁸, » ut peccator convertatur : in virtute
 operans roboretur; in magnificentia, ut devotus
 accendatur. Prima « confringentis cedros ¹⁹, » id
 est superbos, ut agatur pœnitentia; secunda « in-
 tercidentis flammaam ignis ²⁰, » ut interrumpatur
 tentatio luxuriosa, et « concutientes desertum ²¹, »
 ut debilitetur tribulationis angustia; tertia, « præ-
 parantes cervos ²², » ut spineta sollicitudinum
 transiliendo, florentia quærant pascua et uberrima.
 De prima : « Intonuit Dominus de cœlo et Altissimus
 dedit vocem suam ²³. » Vocem tuam, ait Adam,
 audivi in paradiso, et timui ²⁴. » Propterea « hodie
 si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda ve-
 stra ²⁵. » De secunda : « Oves meæ vocem meam
 audiunt ²⁶. — « Amicus sponsi stat et audit, et gaudio
 gaudet propter vocem sponsi ²⁷. » Triplex est vox ad
 dilectum pertinens : Vox prophetica, vox angelica,
 vox evangelica : prima prophetarum ad populum
 non credentem; secunda Gabrielis ad virginem;
 tertia dilecti ad rudem populum, propter fidei no-
 vitatem : prima longe ante nuntiavit venturum;
 secunda jam proximum; tertia docuit justum quid
 esset a Deo petendum; de prima : « Ascendet Do-
 minus super nubem levem, et ingredietur Ægyptum ²⁸; »
 de secunda : « Ecce concipies in utero
 et paries filium ²⁹; » de tertia : « sic orabitur : Pater
 nos : er qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum ³⁰. »
 Quid vero vobis petendum sit : docebat justus ille
 cum populum suum instrueret sic : « Adaperiat
 Dominus cor vestrum, in lege sua, et in præceptis
 suis, et faciat pacem nec vos deserat in tempore
 malo ³¹. » Ecce tria quæ petenda sunt justo, scilicet
 apertio cordis, compositio pacis, consolatio
 peregrinationis : primum ad suscipiendam charita-
 tis infusionem; secundum ad vitæ tranquillitatem;
 tertium ad viæ securitatem : primum, ut diligamus
 ardentius; secundum, ut vacemus Deo liberius;
 tertium, ut ambulemus securius. De primo : « Cha-
 ritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spi-
 ritum sanctum qui datus est nobis ³². » De secundo :
 « Ego dormio et cor meum vigilat ³³; » et : « In pace
 in idipsum dormiam et requiescam ³⁴. » De tertio :
 « Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo
 quoniam tu mecum es ³⁵; » et : « Libera me,

A Domine, et pone me juxta te, et cujusvis manus
 pugnet contra me ³⁶. » De primo sponsa : « Oleum
 effusum nomen tuum ³⁷. » De secundo : « Lectulus
 noster floridus ³⁸. » De tertio : « Tenui illum nec
 dimittam donec introducam illum in domum
 meam ³⁹. »

Notandum quod cor peccatorum, primo perit, se-
 cundo disperit, tertio diabolus operit, quarto Do-
 minus aperit. Perit, cum anima moritur intus, nec
 habet Dei memoriam; disperit, id est in diversas
 partes perit, cum corpore operatur conceptam virtus
 nequitiam; diabolus operit, cum perducit ad ob-
 stinationis duritiam; Deus aperit, cum dat bene-
 faciendi gratiam. De primo : « Perit memoria eor-
 um cum sonitu, et perierunt propter iniquitatem
 suam ⁴⁰. » Et propheta : « Perit sanctus de terra,
 et justus in hominibus non est; omnes in sanguine
 insidiamur, vir fratrem suum venatur ad mor-
 tem ⁴¹. » De secundo : « Disperierunt in Endor, et
 facti sunt ut sterces terræ ⁴². » Endor enim *sons*
generationis dicitur. Illic est corpus, quod generat
 et generatur, « facti sunt ut sterces terræ, » scilicet
 fetidi. De tertio : « Operiti sunt iniquitate et im-
 pietate sua ⁴³. » Et propheta : « Quia ecce tenebræ
 operient terram et caligo populos ⁴⁴. De quarto :
 « Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua et in
 præceptis suis ⁴⁵. » Primi sunt puella mortua in
 thalamo matris ⁴⁶, id est anima interior. Hæc est
 amphora in qua sedet impietas, quam portant dñe
 mulieres in terram Sennaar ⁴⁷. Secundi sunt ado-
 lescens defunctus jam extra portam civitatis ⁴⁸.
 Inde Ezechiel : « Aquila prægrandis magnarum ala-
 rum, longo membrorum ductu, habens plumas et
 varietates multas, venit ad libanum, et tulit me-
 dullam cedri, et transportavit in terram Sen-
 naar ⁴⁹. » Tertii sunt Lazarus quatruiduanus in se-
 pulcro ⁵⁰. His dicitur per prophetam : « Quid est
 Israel quod in terra inimicorum es ⁵¹? » Quarti sunt
 quibus aperit Dominus sepulcrum et suscitavit eum
 Lazaro.

Notandum quod et nos aperimus, et Dominus
 aperit tribus modis : primo, magistro; secundo,
 Deo; tertio, proximo : primo per confessionem,
 secundo per devotionem, tertio per adificationem.
 D Primum confert tibi puritatem, secundum in Do-
 mino voluptatem, tertium proximo sanitatem. De
 primo Dominus : « Ephphetha quod est aperire ⁵². »
 De secundo : « Aperi mihi, soror, mea sponsa ⁵³. »
 Item : « Ego sto ad ostium, et pulso. Si quis ape-
 ruerit mihi, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo,
 et ipse mecum ⁵⁴. » De tertio : « Aperi, Libane,
 saltus tuos ⁵⁵. » Libanus *candidatio* dicitur. Ejus
 saltus aperiunt qui flores virtutum proximo osten-

¹⁵ Psal. 4. ¹⁶ Psal. 28. ¹⁷ Ibid. ¹⁸ Ibid. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Ibid. ²¹ Ibid. ²² Ibid. ²³ Psal. 17. ²⁴ Gen. 3. ²⁵ Psal. 94. ²⁶ Joan. 10. ²⁷ Joan. 3. ²⁸ Isai. 19. ²⁹ Luc. 1. ³⁰ Matth. 6. ³¹ II Machab. 4. ³² Rom. 5. ³³ Cant. 5. ³⁴ Psal. 4. ³⁵ Psal. 137. ³⁶ Job. 17. ³⁷ Cant. 1. ³⁸ Ibid. ³⁹ Cant. 3. ⁴⁰ Psal. 9. ⁴¹ Mich. 7. ⁴² Psal. 82. ⁴³ Psal. 72. ⁴⁴ Isai. 60. ⁴⁵ II Machab. 4. ⁴⁶ Matth. 9. ⁴⁷ Dan. 1. ⁴⁸ Luc. 7. ⁴⁹ Ezech. 17. ⁵⁰ Joan. 11. ⁵¹ Barach. 3. ⁵² Marc. 7. ⁵³ Cant. 5. ⁵⁴ Apoc. 3. ⁵⁵ Zach. 14.

dunt. « Et fortis illa mulier manum suam aperuit inopi ⁶⁰. » Item, tres sunt apertiones Domini : Aperit enim cor nostrum, aperit secretum suum, aperit et regnum. Primum, ad intelligentiam mandatorum et charitatis infusionem; secundum, in admirationem; tertium, ad gloriosam susceptionem. De primo : « Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua ⁶¹. » Item : « Rorate, cœli, desuper et nubes pluuant justum, aperiatur terra et germinet Salvatorem ⁶², » ut crescat in nobis cognitio charitatis. De secundo : « Ecce ego Joannes vidi ostium apertum in cœlo ⁶³. » Item : « Cœlum apertum est et arca Dei visa est in eo ⁶⁴. » Et : « Stephanus vidit cœlum apertum ⁶⁵. » Et de Christo : « Cœli aperti sunt super eum ⁶⁶. » De tertio; « Fatuæ virgines : Domine, Domine, aperi nobis ⁶⁷. » Et de beata Maria : Paradisi portæ per te nobis apertæ sunt. Et : « Dominus elevatus est in cœlum et nubes suscepit eum ⁶⁸; » aperiet paradisum, etc., etc. Ecce apertio ad gratiæ infusionem. Sequitur pax ad Dei vacationem.

Nota quod ex pace sunt quidam dissoluti, quidam remissi, quidam devoti. Primi sunt servi, secundi mercenarii, tertii sunt filii. Servus enim semper male agit, nisi flagelletur. Mercenarius bonum melius operatur, si excitetur. Filius tanto melius agit, quanto libertati suæ relinquatur. De primo : « Siluit terra multis annis et apposuerunt filii Israel facere malum. » Sed per flagellum « humiliatum est in laboribus cor eorum, et infirmati sunt nec fuit qui adjuvaret. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit eos ⁶⁹, » ut dicerent : « Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt ⁷⁰. » Et poeta :

*Cernis ut ignavum corruptunt omnia corpus,
Et capiant vitium ni moveantur, aque.*

Et propheta : « Vadam et revertar ad virum meum priorem, quia bene erat mihi tunc magis quam nunc ⁷¹. » De secundo : « Ad punctum te deserui; ad modicum dereliqui te ⁷². » Et poeta ⁷³ :

Nil nocet admissio subdere calcar equo.

Ideo Job est flagellatus ⁷⁴, Tobias excecatus ⁷⁵. De tertio sponsa in Canticis : « In lectulo meo quæsvi per noctes quæ diligit anima mea, quæsvi et non inveni ⁷⁶. » « Paululum cum pertransissem ⁷⁷, » scilicet noctem tribulationis; « inveni quem diligit anima mea ⁷⁸, » scilicet in pace devota. Et sic : « In pace in idipsum dormiam et requiescam ⁷⁹. » Et Apostolus : « Et pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras, etc.... ⁸⁰ » Ecce de pace ad Dei vacationem. Sequitur : « Nec vos deserat in tempore malo ad securitatem ⁸¹. » Tempus malum tripliciter accipitur : Dicitur enim tempus malum, hoc miserabile

A exsilium; dicitur tempus malum, imminens periculum; dicitur tempus malum, extremum judicium. De primo Job : « Homo natus de muliere, brevi vivens tempore repletur multis miseriis ⁸²; » de secundo Apostolus : « Novissimis diebus instabunt tempora periculosa ⁸³; » de tertio : « Dies illa, dies ira, calamitatis et miseriæ ⁸⁴. » Oportet ergo ne « nos deserat Dominus, » primo « tempore malo » ut in sustinendo hoc exsilio habeamus patientiam; nec in secundo, ne per periculum tentationis incidamus in culpam; nec in tertio, ne incidamus in gehennam. Propter primum ait : « In via hæc qua gradieris firmabo super te oculos meos ⁸⁵. » Propter secundum ait : « Cum ambulaveris per ignem non ureris, et flamma tentationis, scilicet non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel Salvator tuus ⁸⁶. » Propter tertium : « Invocabitis me et ego exaudiam vos, et reducam captivitatem vestram de cunctis locis ⁸⁷. » Item : « Ostende faciem tuam et salvi erimus ⁸⁸. » Item : « De quacunque tribulatione clamaverint ad me, exaudiam eos ⁸⁹, et ero illorum Dominus in perpetuum ⁹⁰. » Hæc enim est vox dilecti. De qua dicit sponsa nobis : *Vox dilecti mei.*

Vox dilecti mei, pro me.

[CARD.] Talis est, ut audistis, et ego vobis dico de ipso, quod ipse ad adjuvandum festinat, et demones potenter conculcat. Nam :

Ecce iste venit saliens in montibus et transiliens colles.

[TRO] Non casu factum est, quod auditus visui præponitur. Hic enim est ordo in Job : « Auditum auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te ⁹¹. » Et factus est repente de cœlo sonus advenientis, spiritus vehementis ⁹². Post hæc. « Apparuerunt eis dispersæ lingue tanquam ignis ⁹³. » Et David : « Audi, filia, et vide ⁹⁴. » Montes sunt superiores angeli, colles inferiores. Unde propheta : « Montes et colles cantabunt coram Deo laudem ⁹⁵. » Humanum genus est planities. Saliit ergo in montibus, id est in illis supernis spiritibus revelando eis mysterium a sæculis absconditum. Sed ab illis usque ad inferiores angelos, id est colles descendit, sed et illos transivit. « Non enim angelos, sed semen Abraham apprehendit ⁹⁶, » et ita ad homines descendens, « minoratus est paulominus ab angelis ⁹⁷. » Sed et hominibus se inferiorem præbuit, scilicet subditus parentibus ⁹⁸, sed et factus magni consilii angelus. Saliit in montibus ad similitudinem angelorum nobis ministrando. Bonus pater qui carnem suam in cibum, sanguinem in potum, animam suam ministravit in pretium. Transit Gabrielem præveniens eum ad Mariam virginem ⁹⁹. Saliit etiam in montibus, id est angelis in eis apparens

⁶⁰ Prov. 31. ⁶¹ Il Machab. 1. ⁶² Isai. 45. ⁶³ Apoc. 4. ⁶⁴ Apoc. 11. ⁶⁵ Act. 7. ⁶⁶ Matth. 3. ⁶⁷ Matth. 25. ⁶⁸ Act. 5. ⁶⁹ Psal. 106. ⁷⁰ Psal. 22. ⁷¹ Osee. 2. ⁷² Isai. 54. ⁷³ Ovid., Art. am., 11, 732. ⁷⁴ Job. 9. ⁷⁵ Tob. 2. ⁷⁶ Cant. 3. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Psal. 4. ⁸⁰ Philipp. 4. ⁸¹ Il Machab. 5. ⁸² Job. 14. ⁸³ Il Tim. 3. ⁸⁴ Soph. 1. ⁸⁵ Psal. 31. ⁸⁶ Isai. 43. ⁸⁷ Jerem. 29. ⁸⁸ Psal. 79. ⁸⁹ Exod. 23. ⁹⁰ Jerem. 11. ⁹¹ Job. 42. ⁹² Act. 2. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Psal. 44. ⁹⁵ Isai. 55. ⁹⁶ Hebr. 2. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Luc. 2. ⁹⁹ Luc. 1.

antiquis patribus, et transiit colles, id est patri-
 archas, et descendit usque ad peccatores. Iste dile-
 ctus dicitur sedisse vel ambulasse, vel stetisse, vel
 sicut hic, pios saltus dedisse. In illis sedet, in qui-
 bus vitis eliminatis per desiderabilem mentis tran-
 quillitatem suaviter requiescit. Unde: « Ad eum
 veniemus et mansionem apud eum faciemus ⁹⁶. »
 In illis stat quos in bello reddit fortes; in illis
 ambulat quos in melius proficere facit; in illis
 dat, quos in contemplatione extollit. Triplicem
 Salvatoris adventum in manibus habemus. Primus
 est in carne, secundus in corde, tertius in maje-
 state. In primo venit ad redimendum. Unde: « Red-
 dimit Dominus Jacob ⁹⁷. » In secundo ad sanan-
 dum: « Quia misit verbum suum et sanavit eos ⁹⁸. »
 In tertio ad salvandum: « Quia Salvatorem exspe-
 ctamus Dominum nostrum Jesum Christum ^{99, 100}. »

46 Ob lætitiã hujus adventus, canit Ecclesia:
 « Quasi vocem dilecti quæ audita est in terra nostra.
 Populus Sion, ecce Dominus veniet ad salvandas
 gentes et auditam faciet vocem laudis ejus ¹. » In
 primo auditam fecit misericordiam vocis suæ; in
 secundo gratiam vocis suæ; in tertio gloriam
 vocis suæ. Primum suscipimus in munditia cor-
 poris nostri; secundum in justitia corporis nostri;
 tertium in lætitia corporis nostri. Primum fuit
 implicitus in carne, secundus occultus in corde,
 tertius erit manifestus in majestate. Primum hu-
 milis, secundus amabilis, tertius terribilis. In
 primo venit ad nos, in secundo in nos, in tertio
 propter nos. Ad nos cum purpura et sacco; in nos
 cum charta et calamo; propter nos cum igne et
 gladio. Cum purpura divinitatis et sacco humani-
 tatis, cum charta bonæ voluntatis et calamo di-
 vine inspirationis, cum gladio separationis: « Ite,
 maledicti, in ignem æternum ²; » et: « Ignis animad-
 versationis, ignis hostes tuos devoret ³. » In hac
 purpura egrediebatur Mardocheus a conspectu
 regis ⁴. De sacco: « Concedisti sacco meum et
 circumdedisti ⁵, » etc. Cum charta et calamo,
 quia fuit vir qui habebat atramentarium scriptoris
 in renibus suis ⁶, ut sit cor nostrum tabulæ testa-
 menti scripturæ Dei digito ⁷. De gladio: « Nisi con-
 versi fueritis gladium suum vibravit ⁸. » De igne:
 « Ite, maledicti, in ignem æternum ⁹. »

In primo fecit iudicium meum et causam meam ¹⁰;
 in secundo nos erudit ad religionis disciplinam ¹¹,
 in tertio faciet iudicium et justitiam ¹². In figura
 hujus triplicis adventus hoc responsorium aspi-
 ciens a longe ¹³, triplici terminatur versiculo:
 Primus ad primum, secundus ad secundum, ter-
 tius ad tertium pertinet adventum. In primo
 venit ad redimendum: « Redemptionem enim
 misit Dominus populo suo ¹⁴. Vere, apud Do-

minum misericordia et copiosa apud eum redemptio ¹⁵. »
 Redemit nos a morte, a dæmonis potestate. De pri-
 mo: « Qui redemit de interitu vitam tuam a veteri
 conversatione ¹⁶; » de secundo: « Et salvavit eos
 de manu obedientium, et redemit eos de manu
 inimici ¹⁷; » de tertio: « Non enim corruptibilibus
 auro vel argento redempti estis de vana vestra
 conversatione paternæ traditionis, sed sanguine
 quasi Agni incontaminati et immaculati Christi ¹⁸. »
 Venit humilis, quia « exinanivit semetipsum for-
 mam servi accipiens in similitudinem hominum
 factus et habitu inventus ut homo ¹⁹. » O admira-
 bile commercium! [Creator generis humani] ani-
 matum corpus sumens de virgine nasci dignatus est,
 et procedens homo sine semine largitus est nobis
 suam deitatem ²⁰. Cum esset cælestis, factus est
 terrenus; cum esset Filius Dei, factus est filius homi-
 nis; cum esset dives propter nos factus est ege-
 nus ²¹, scilicet in carne, in qua vir iste in populo
 suo mitissimus apparuit. Propterea, « quique ter-
 rigenæ et filii hominum, simul in unum dives et
 pauper ²². » Ille obviam ei. Venit cum purpura divi-
 nitatis. In quo « fecit iudicium meum? » cum sacco
 humanitatis, in quo fecit causam meam? « Con-
 cidisti, inquit, sacco meum, et circumdedisti me
 lætitia ²³. » Triplex est iudicium. Primum: inter
 Deum et dæmonem, secundum, inter dæmonem et
 hominem; tertium, inter Deum et hominem.
 Primum factum est ab initio, scilicet quando ceci-
 dit angelus « de cælo ²⁴, » quia « princeps mundi jam
 iudicatus est ²⁵; » secundum venit facere Christus;
 et tertium est facturus. Diabolus hominem fraude
 circumvenit, violenter oppressit, injuste detinuit.
 Primo induxit ad peccandum; secundo induxit
 pœnam inferorum; tertio exclusit iter ad regnum.
 Primum invidia, secundum potentia, tertium ma-
 litia. Contra primum: « Apparuit benignitas et
 humanitas Salvatoris nostri Dei ²⁶; » contra se-
 cundum: Venit « Dominus fortis et Dominus po-
 tens in prælio ²⁷, » ut liberaret pauperem a pe-
 tente ²⁸; contra tertium: « Apparuit gratia Dei et
 Salvatoris nostri, ut vivamus sobrie, et pie, et
 iuste ²⁹. » Factum est iudicium: Fecit « et causam
 meam » apud Patrem. Debeamus enim ei homi-
 nem sine peccato quem abstulimus ei in Adam,
 quando peccavit. Item, rei fuimus, quando, ipso
 relicto, diabolo adhæsimus.

Viam perdidimus, quando a mandatis ejus re-
 cessimus. Ipse vero solvit debitum, expiavit rea-
 tum, iter reparavit ad regnum. Primum nascen-
 do, secundum moriendo, tertium resurgendo et
 ascendendo. In primo adventu venit ad redimen-
 dum; in secundo venit ad sanandum. « Ego, inquit,
 sanabo contritionem populi ³⁰. » In tertio veniet

⁹⁶ Joan. 14. ⁹⁷ Jerem. 31. ⁹⁸ Psal. 106. ^{99, 100} Offic. Eccles. *De Adventu*. ¹ Offic. eccles. ² Matth. 25.
³ Isai. 26. ⁴ Esther. 8. ⁵ Psal. 29. ⁶ Ezech. 9. ⁷ Exod. 31. ⁸ Psal. 7. ⁹ Matth. 25. ¹⁰ Psal. 9. ¹¹
 Prov. 3. ¹² Psalm. 119. ¹³ Offic. eccles. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ Psal. 102. ¹⁷ Psal. 105. ¹⁸ I Petr. 1.
¹⁹ Ephes. 2. ²⁰ Offic. eccles. ²¹ II Cor. 8. ²² Psal. 48. ²³ Psal. 29. ²⁴ Isai. 14. ²⁵ Joan. 16. ²⁶ Tit.
 3. ²⁷ Psal. 23. ²⁸ Psal. 71. ²⁹ Tit. 2. ³⁰ Ose. 14.

ad salvandum. Sanat animæ contritionem, sanat corporalem infirmitatem, sanat totum hominem. De primo : « Sana animam meam, quia peccavi tibi ³¹; » de secundo : « Sanavit leprosos ³²; de tertio : « Sana me, Domine, et sanabor ³³. » Ipse enim sanavit male habentes et oppressos a demonibus ³⁴. Ipse enim est « qui sanat contritos corde ³⁵. Vere languores nostros ipse tulit ³⁶. » Propter quod « misit verbum suum et sanavit eos ³⁷, » qui totum hominem sanum fecit in sabbato ³⁸. Ideo venit amabilis. Ipse enim prior dilexit nos ³⁹. Ipse enim « est amator fratrum et populi Israel ⁴⁰. » Venit etiam occultus. Ipse enim est thesaurus absconditus in agro cordis ⁴¹. « Si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum ⁴². » Alioqui dicit : « Vulpes foveam habent, et volucres cœli nidos : filius autem hominis non habet ubi caput reclinet ⁴³. » In hoc etiam nos erudit ad formam disciplinæ, quia venit ad docendum viam prudentiæ. Unde canimus : « Qui regis Israel; intende, qui deducis velut ovem Joseph ⁴⁴. » In tertio adventu erit terribilis: Terribilis ex peccato iudicii et ignis æmulatio quæ consumptura est adversarios. « Horrendum est enim incidere in manus Dei viventis ⁴⁵. » Horrendus et cito apparebit nobis ⁴⁶. Et quis poterit cogitare diem adventus ejus? Ipse enim quasi ignis conflans et quasi herba fullo-nium ⁴⁷. « Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet ⁴⁸. »

*Quis tibi, peccator, cernenti talia sensus,
Quosve dabit gemitus.*

Videbit supra se iratum judicem, sub se infernum animas devorantem, circa se mundum ardentem, intra se cogitationem accusantem, conscientiam testimonium perhibentem. Ibi fiet peccatorum discussio, bonorum quæ non fecit exprobratio, damnabilis sententiæ prolatio. Unde illud responsorium defunctorum triplici versiculo terminatur ⁴⁹. Primus de primo sic dicit : « Tremens factus sum ego et timeo dum discussio venerit atque ventura ira. » Secundus de secundo : « Quid ergo miserimus, quid dicam vel quid faciam, dum nihil boni perferam ante tantum judicem. » Tertius de tertio : « Dies lila, dies iræ, calamitatis et miseriæ, dies magna et amara valde. » Hæc tria scribebat in pariete manus quæ apparuit Baltassar. Mane, Thecel, Phares, id est *numeravit, appendit, divisit* ⁵⁰. Numeravit peccata quæ sunt multa; appendit bona, et inventa sunt pauca; divisit malos propter hoc a patria. Iste erit manifestus, quia « Deus manifeste veniet ⁵¹, » et terribilis malis. In hoc veniet propter nos si sumus boni, quia potius erit nobis advocatus quam iudex, quia « advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, qui factus

est propitiatio pro peccatis nostris ⁵². » In hoc venit ad salvandum nos. Unde cantamus : « Excita potentiam tuam et veni, ut salvos facias nos ⁵³. »

Habemus itaque quomodo redemit nos a morte, a dæmonis potestate, a veteri conversatione, quam, ut teneamus, acquiescamus Apostolo dicenti : « Depo-nentes pristinam conversationem, veterem hominem qui corrumpitur, secundum desideria erroris, » ad similitudinem Christi « induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis ⁵⁴. » Primo est vetustas imposita; secundo exposita; tertio reposita; quarto deposita. Imposita primis parentibus, exposita cunctis viventibus, deposita prædestinatis, reposita reprobis. Primis, propter inobedi-entiam; secundis, propter propagationem et originale culpam; tertiis, per Christi misericordiam et hominis pœnitentiam; quartis, ad vindictam. Notandum autem quod est vetustas culpæ et est vetustas pœnæ. Vetustas culpæ eo modo prius est imposita quo modo adhuc prosequimur. Primo diabolus suggestit; secundo Eva delectata est; tertio modo Adam consentit. Eodem modo adhuc per diabolum fit suggestio. Sensualitas delectatur, consentit ratio. Contra hæc tria hæc arma dat Apostolus : « Induite vos armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, succincti lumbos vestros in veritate, calceati pedes in præparatione Evangelii pacis ⁵⁵. » Hæc contra Evangelium, « induti lorica justitiæ,

qua muniatur Adam, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere ⁵⁶, » ad repellendum Satanam. « Non enim est vobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus mundi principes tenebrarum harum ⁵⁷. » De primo : « Ideo sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret ⁵⁸. » De secundo : « Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini ⁵⁹. » Item : « Invenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus ⁶⁰. » De tertio : « Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis ⁶¹. » Item : « Qui secundum spiritum sunt, quæ spiritus sunt, sentiunt ⁶². » Item : « Quocumque ambulat spiritus, illuc eunte spiritu, ibant pariter rotæ sequentes eum ⁶³. » Ecce imponitur vetustas culpæ.

Impouitur quoque vetustas pœnæ, sic etiam : « Subjecti estote ⁶⁴. » Suggestor enim laborat machinando malum in corde, detrahendo ore, dolendo quod vincatur a carne. Hæc serpenti sunt imposta : « Supra pectus tuum gradieris; terram con-

³¹ Offic. eccles. ³² Luc. 17. ³³ Jer. 47. ³⁴ Matth. 4. ³⁵ Psal. 146. ³⁶ Isai. 63. ³⁷ Psal. 106. ³⁸ Joan. 7. ³⁹ Joan. 4. ⁴⁰ II Machab. 14. ⁴¹ Matth. 13. ⁴² Apoc. 3. ⁴³ Luc. 9. ⁴⁴ Psal. 79. ⁴⁵ Hebr. 10. ⁴⁶ Sap. 6. ⁴⁷ Malac. 3. ⁴⁸ Psal. 111. ⁴⁹ Offic. eccles. ⁵⁰ Daniel 5. ⁵¹ Psal. 49. ⁵² I Joan. 2. ⁵³ Offic. eccles. ⁵⁴ Ephes. 4. ⁵⁵ Ephes. 6. ⁵⁶ Ibid. ⁵⁷ Rom. 8. ⁵⁸ I Petr. 5. ⁵⁹ Rom. 7. ⁶⁰ Gal. 3. ⁶¹ Rom. 8. ⁶² Ezech. 1. ⁶³ I Petr. 2.

edes omnibus diebus vitæ tuæ. Mulier conteret caput tuum ⁶².) Duplex pœna tentatis imponitur, ut nec bonum faciant sine dolore magno, nec peccata devitent sine spiritus arbitrio. Inde mulieri dictum est: « In dolore paries tuos filios; sub viri potestate eris ⁶³. » Consentienti imponitur pœna confusio- nis. Inde dicitur Adæ: « In sudore vultus tui vesceris pane tuo ⁶⁴. » Ecce quoque utraque vetustas est imposita. Est etiam imposita sic: « Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos; sed spinas et tribulos germinabit tibi ⁶⁵. » Adam operatus est terram, humanam naturam propagando. Spinæ germinavit terra, scilicet peccata, quæ interiorius pungunt; tribulos, id est mundi miserias, quæ exteriorius affligunt: sic et spiritus colit carnem et eadem germinat. Audi spinas: « Si fuero lotus velut aquis nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen in sordibus intinges me, et abominabuntur me peccata mea ⁶⁶. » Audi tribulos: « Homo ad laborem nascitur, et avis ad volandum ⁶⁷. » Ecce vetustas exposita. Sensualitas uxor est, spiritus vir, qui sæpe seducitur ab ea. Aliquando enim eum invitat ad elationem; aliquando trahit in desperationem, aliquando in iræ et tristitiæ turbationem. Primum per prosperitatem, secundum per adversitatem, tertium per deprehensam et redargutam iniquitatem. Prima fuit Eva quæ viro suasit aspirare ad Dei excellentiam; secunda uxor Job, quæ virum provocabat contra Deum ad verborum contumeliam; Eva enim tulit de fructu et comedit et dedit viro suo. per hoc sperans Dei æqualitatem ⁶⁸; Uxor vero Job ait: « Benedic Deo et morere ⁶⁹; » tertia fuit uxor Tobiae, quæ cum afferret hædum balantem, ait Tobias: « Videte ne forte sit furtivus; » tunc illa irata ait: « Nunc appa- ruerunt elemosynæ et orationes tuæ ⁷⁰. » Balans hædus est peccatum deprehensum, et a spiritu redargutum. Unde delet sensualitas. Reponitur quoque nunc per continuationem, nunc per solam retributionem. Per continuationem quando hic incipit pœna quæ nunquam desiciet, ut in Herodo, qui « vivens cœpit scaturire vermibus: et sic ex- piravit ⁷¹. » Item laborabit in æternum, et vivet adhuc in finem ⁷². » Per retributionem ut in divite, qui epulabatur quotidie splendide, et sepultus est in infernum ⁷³. « Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. Quis enim poterit habitare de vobis cum igne devorante? Aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis ⁷⁴? »

Ibi de tribus conveniuntur, scilicet de fidei læsione, de traditione, de furti perpetratione. De fidei læsione quam promisimus in baptismo; de tradi- tione, quia diabolum in corde recipimus expel- lentes Christum de castello suo; de furti perpe- tratione, quia peccatum abscondimus non confi-

tendo. De primo, quia primam fidem irritam fecerunt, ait Apostolus ⁷⁵; de secundo: « Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus ⁷⁶. » De tertio Job: « Si abscondi quasi homo pecca- tum meum, et celavi in sinu meo iniquita- tem meam ⁷⁷. » Ecce quomodo vetustas im- ponitur. Deponitur quoque vetustas culpæ a Domino præterita remittendo et gratia sua nos ab illis avertendo; futura non remitten- do, sed gratiam qua ea vitemus conferendo. Et vetustas pœnæ ut minus timeatur hic, quasi

47 tyrannum ligando; in fine sæculi penitus ex- terminando. Sequitur, ut novum hominem indua- mus. Est autem triplex novitas. Prima a vetustate culpæ originalis; secunda, a vetustate culpæ actua- lis vel prævæ conversationis; tertia a vetustate cor- ruptionis. Prima est ut aquilæ, secunda ut accipi- tris, tertia ut colubri. De primo: « Renovabitur ut aquilæ juvenus tua ⁷⁸. » Unde veterem hominem renovans Salvator venit. De secundo: « Plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum ⁷⁹, » et: « Renovamini spiritu mentis vestræ ⁸⁰, » et: « In- duite novum hominem qui renovatur in agnitione Dei ⁸¹; » de tertio: Coluber transit per foramen petræ, ibi relinquens pellem suam. Pellis est corruptio, petra Christus, foramen vulnus in manibus et pedibus, caverna lateris. Inde: « Veni in foraminibus petræ in cavernis macerie ⁸². » Ecce veniet « propheta magnus, et ipse renovabit Jerusalem ⁸³. »

« Vidi, ait, cœlum novum et terram novam, et mare jam non est ⁸⁴. » Nec solum ista. Nam ait: « Ecce nova facio omnia ⁸⁵. » Quia « omnis creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei ⁸⁶. » Quod ut cito impleatur, cum magno desiderio primum adventum dilecti: quærit Ecclesia dicens sic: « O rex gentium, et desidera- tus earum, lapisque angularis qui facis utraque unum ⁸⁷, veni, salva hominem quem de limo formasti ⁸⁸. » Notandum quod dicitur rex desideratus lapis: rex per sapientiam, desideratus per bene- volentiam, lapis per patientiam. Per sapientiam, qua Ecclesia gubernatur; per benevolentiam, qua homo reparatur; per patientiam, qua infirmitas nostra roboratur. Gubernatur, ne ambulet inordi- nate; reparatur in Dei voluntate; roboratur, in charitate. De primo Jeremias: « Regnabit rex, et sapiens erit ⁸⁹; » de secundo: Alius propheta: « Veniet desideratus cunctis gentibus ⁹⁰; » de tertio Daniel: « Lapis excisus sine manibus de monte, qui contrivit statuas Nabuchodonosor ⁹¹. »

Tres sunt reges: Primus rex laborantium; se- cundus, rex morientium; tertius, rex gentium. Pri- mus est corruptor injuriarum, secundus corrector animarum, tertius desideratus earum. Primus est iudex sæcularis; secundus, ferus singularis; ter-

⁶² Gen. 3. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Ibid. ⁶⁵ Ibid. ⁶⁶ Job. 9. ⁶⁷ Job. 5. ⁶⁸ Gen. 3. ⁶⁹ Job. 2. ⁷⁰ Tob. 2. ⁷¹ Act. 12. ⁷² Psal. 48. ⁷³ Luc. 16. ⁷⁴ Isai. 33. ⁷⁵ I Tim. 5. ⁷⁶ I Cor. 3. ⁷⁷ Job. 53. ⁷⁸ Psal. 102. ⁷⁹ Job. 39. ⁸⁰ Ephes. 4. ⁸¹ Coloss. 3. ⁸² Cant. 2. ⁸³ Offic. eccles. ⁸⁴ Apoc. 21. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ Rom. 8. ⁸⁷ Ephes. 2. ⁸⁸ Offic. eccles. ⁸⁹ Jer. 23. ⁹⁰ Agg. 2. ⁹¹ Dan. 2.

tius est lapis angularis. Primus se exhibet pacis solidatorem opportunum; secundus pacis dissipatorem importunum; tertius facit utraque unum. De primo Judæi: « Non habemus regem nisi Cæsarem »; de secundo Salomon: « Aries dux gregis et non est rex qui resistat ei »; de tertio: « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus. » Et subjunxit: « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam ».¹⁷ Ecce primus dicitur rex laborantium, corrector injuriarum. Judex sæcularis se exhibens pacis solidatorem opportunum, rex laborantium sub inflictâ necessitate; correptor injuriarum, ut potentes refrenentur severitate. Judex sæcularis, ut judicet in puritate, se exhibens pacis solidatorem integritate, necessitate calamitatis, severitate æquitatis, puritate veritatis, integritate unitatis.

Videamus ergo quod inflictâ necessitas caput habet ad peccandum tentationem, pressurarum tribulationem, regum subjectionem. Hæc enim tria commemorat David dicens: « Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra ».¹⁸ De primo Sœtius ».

*Quid si terrarum libeat tibi
Noctem relictam visere.
Quos miseri torvos populi timent,
Cernes tyrannos exsules.*

Ad secundum invitat Job reges sic: « Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. » Et adjecit: « Conterebam molas iniqui, et de dentibus ejus aufereram prædam ».¹⁹ In tertio docet David reges sequi Christum, dicens: « Opera manuum ejus veritas et judicium ».²⁰ Unde Daniel propheta: « Omnia quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti ».²¹ De quarto legitur quod congregatus est populus « quasi vir unus » ad faciendam vindictam de filiis Benjamin, qui in stupro occiderant uxorem levitæ.²² Et David: « In conveniendo populos in unum, et reges, ut serviant Domino ».²³

Secundus dicitur rex morientium, corruptor animarum, ferus singularis, se exhibens dispensatorem importunum. Rex morientium, quos in infernum demergit; corruptor animarum, quas veneno fallaciæ aspergit; ferus singularis, dum de umbra fallaciæ in apertam et violentam tentationem emergit. Se exhibet dispensatorem importunum, dum conjunctos vinculo charitatis dispergit. Demergit, ut perpetuo affligantur; aspergit, ut pusillanimes terreantur; dispergit, ut unanimes dissolvantur. Hæc quatuor proprietates competenter assignantur, quatuor regibus qui pugnaverunt contra quinque reges Sodomorum.²⁴ Primæ competit Amraphel, quod interpretatur dixi, ut caderet.

Sennaar, *fetor eorum*, scilicet fetor infernalium, qui sicut oves in inferno positi sunt mors depascet eos.²⁵ Ab hoc se liberari dicebat Sapiens sic: « Liberasti corpus meum a perditione, a laqueo Linguae iniquæ; et adisti, a rege iniquo ».²⁶ Secundæ competit Chodorlahomor, qui dicitur *decorus manipulus*, quia in manipulo coacervat mundi blanditias, quibus decipit incautos, quia insidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum.²⁷ Unde Paulus: « Timeo æne sicut serpens seduxit Evam astutiâ sua, ita corrumpantur sensus vestri ».²⁸ Tertix competit Thadal rex gentium, qui dicitur *sciens jugum*, quia sub jugo suo violenter trahit debiles. Inde Isaias: « Omnis violenta prædatio cum tumultu et vestimentum mistum sanguine. » Et addit: « Jugum enim oneris ejus, et virgam humeris ejus et sceptrum exactoris ejus superasti ».²⁹ Quartæ competit Arioch rex Ponti qui dicitur *ebrius*, quia sicut ebrietas dissolvit hominem, sic diabolus firmos in charitate dissolvit. Hanc dissipationem plangit Jeremias factam in civitate Jerusalem sic: « Omnes portæ ejus destructæ; sacerdotes ejus gementes; virgines ejus squalidæ, et ipsa oppressa amaritudine ».³⁰ Isti quatuor reges pugnaverunt contra quinque reges Sodomorum. His quatuor modis solet diabolus impugnare quinque sensus nostros. Sodoma interpretatur *cæcitas*, vel *silentium peccatum*. Hæc sensualitas est, quam dum inhabitant sensus quinque excæcantur et bestiales fiunt. Sed et Lot captus ducitur qui interpretatur *declinans*, scilicet cor humanum, quod, dum sensibus se inclinat, cum eis ab his quatuor captivatur. Sed Abraham, qui *pater excelsus* interpretatur, eos reducit, dum Deus Pater cor et sensus ad se convertit. De tertio rege dicitur quod sit rex gentium et desideratus earum lapis angularis faciens utraque unum. Rex gentium quas prædestinavit, desideratus earum, quas spiritu scientiæ inflamnavit. Lapis angularis, super quem Ecclesiam fundavit,³¹ in qua adunavit gentilem et Judæum. Reconciliavit, ut ad laudandum Creatorem, sociaret hominem et angelum. De primo: « Quos præcivit et prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui ».³² Et dicit Rex iis qui a dextris ejus erunt: « Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum quod paratum est vobis ab origine mundi ».³³ De secundo: « Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex. Non solum autem mihi, sed iis qui diligunt adventum ejus ».³⁴ Unde propheta: « Qui venturus est veniet, et non tardabit. Jam non erit timor in finibus nostris ».³⁵ etc. De tertio: « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli ».³⁶

Lapis iste quandoque est in excelso. In imo, fun-

Joan. 19. ¹⁸ Prov. 3. ¹⁹ Psal. 2. ²⁰ Psal. 65. ²¹ De cons. philos. l. iv, 26, etc. ²² Job 29. ²³ Psal. 110. ²⁴ Dan. 3. ²⁵ Judic. 20. ²⁶ Psal. 101. ²⁷ Gen. 14. ²⁸ Psal. 48. ²⁹ Eccli. 51. ³⁰ Psal. 10. ³¹ II Cor. 11. ³² Isai. 9. ³³ Thren. 1. ³⁴ Matth. 16. ³⁵ Rom. 8. ³⁶ Matth. 25. ³⁷ II Tim. 2. ³⁸ Habac. 2. ³⁹ I Petr. 2.

damentum; in angulo, colligamentum; in excelso, emolumentum; in imo, fundamentum, in quo spirituale ædificium erigitur. Colligamentum, quo erectum ædificium roboratur. Emolumentum, quo ædificans remuneratur. De fundamento: « Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, qui est Christus ¹². » De primo propheta: « Sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris ¹³. » Et jaspis primus ponitur in fundamento civitatis Dei. « Et ipse fundavit eam Altissimus ¹⁴. » De angulo, et Job: « Quis demisit lapidem angularem, cum me laudarent simul astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei ¹⁵. » Audi fortitudinem ejus: « Diligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus ¹⁶. » Super lapidem unum oculi septem, ait propheta ¹⁷. Inde: « Sugimus mel de petra oleumque de saxo durissimo ¹⁸. » In excelso est lapis abscisus de monte sine manibus ¹⁹. Ipse est emolumentum nostrum. Unde: « Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso ²⁰. » Sequitur: « Qui facit utraque unum ²¹. » Tres fecit uniones. Prima univit Judæum et gentilem, secunda divinitatem et humanitatem, tertia creaturam et Creatorem: judæum et gentilem in Ecclesia, divinitatem et humanitatem in una persona, creaturam et Creatorem in gloria. In prima facta est fraternitas, in secunda nobis ostensa est charitativa humilitas, in tertia apparebit resurrectionis veritas. Fraternitatem unitam ostendit Paulus cum diceret, oleastrum insertum bonæ olivæ ²², id est Judæos et gentiles, in una Ecclesia Christianorum. Unde idem: « Omnes in Christo unum sumus ²³; » et illud: « Estote solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis ²⁴. » Unde in Canticles: « Una est columba mea, formosa mea, una est ²⁵, » etc. Divinitatem et humanitatem unitam ostendit Ecclesia cum dicit: « Sicut anima rationalis et caro unns est homo, ita Deus et homo unns est Christus ²⁶. » De charitate sic ait: « In charitate perpetuæ dilexi te: ideo attraxi te miserans ²⁷. » Unio Creatoris et creaturæ fiet, quando « erit unum ovile et unus pastor ²⁸. » Veritas resurrectionis erit, quando absorpta erit mors in victoria ²⁹, quando corruptibile hoc induet incorruptelam, et mortale hoc immortalitatem ³⁰. Tunc dicemus: « Surrexit Dominus vere ³¹, » scilicet caput cum corpore, et apparuit Simoni, id est euilibet obedienti. Quia igitur tanta est hujus regis potentia, sic est vocandus: « Veni et salva hominem, quem de limo formasti ³². » Hominem enim Deus formavit, diabolus deformavit, Christus reformavit. Formavit de limo, deformavit de limo, reformavit auro purissimo. De limo terræ, limo

A culpæ, auro gloriæ. De primo: « Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, et insufflavit in faciem ejus spiraculum vitæ ³³. » Secundi per suggestionem diaboli deformati, facti sunt ut stercus terræ, processu temporis « computruerunt quasi jumenta in stercore suo ³⁴. » De tertio dicitur quod « Christus reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ ³⁵, » quando plateæ Jerusalem sternentur auro murdo ³⁶.

Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.

[CARD.] Ac si dicat: Desiderabatur adjutorii ejus præsentia, et ecce iste venit. Venit, inquam, præ festinatione saliens, tanquam passum et cursum saltu accelerans; et salit in montibus, pede montes conculcans; et transilit colles, eos sibi subjiciens. Montes autem vocat majores dæmones, colles vero minores. Unde Zacharias: « Quis tu mons magne, coram Zorobabel in planum ³⁷? » ac si dicatur: Quis vel quantus es, o tu mons magne, Satana, cujus superbia, cujus præsumptio humiliatur et complanatur coram Zorobabel, per quem figuratus est Christus. Salit ergo Christus de monte in montem et colles transilit, cum minoribus dæmonibus quadam facilitate subactis, pede comprimendis potentia suæ, unum de majoribus conculcat post alium, ambulans, sicut dicit Propheta, « super aspidem et basiliscum, et conculcans leonem et draconem ³⁸. » Qui autem ejus prudentiam atque potentiam effugere non possunt magni spiritus, ostendit mater, dicens de filio.

Similis est dilectus meus caprea hinnulo; ne cervorum.

[THO.] Similitudo est quam assignat præcedenti capitulo, quia salire et transire ad hinnulum et capream pertinet; sed etiam propter acutum visum, quia nisi acute videret, in discurrendo discernere non posset, in quos salire, et quos pertransire deberet. Per velocitatem, salientis desiderium; per visum; eligentis Judicium: et sic in his duobus attendamus misericordiam et judicium, dicentes cum David: « Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine ³⁹. » Hinnulo cervorum comparatur. Quia cum in forma Dei esset ⁴⁰, parvulus natus est nobis, filius datus est nobis ⁴¹. Vel cervi sunt patriarchæ, de quibus natus est secundum carnem. Caprea Græcè *videndo* nomen accepit, et solus Christus est qui videt vel agnoscit patrem, sed et alios faciet videre, quia de natura est capreae ut aliis visum præbeat. Per hinnulum, parvulum secundum carnem, per capream quæ acute videt sapientiam incarnatam, quam cum desiderio expectabant patres nostri et clamabant: « O sapientia quæ ex ore Altissimi prodisti, attingens a fine usque ad

¹² I Cor. 3. ¹³ Isai. 54. ¹⁴ Psal. 86. ¹⁵ Job 38. ¹⁶ Psal. 17. ¹⁷ Zach. 3. ¹⁸ Deut. 32. ¹⁹ Dan. 2. ²⁰ Offic. eccles. ²¹ Ephes. 2. ²² Rom. 11. ²³ Gal. 3. ²⁴ Ephes. 4. ²⁵ Cant. 8. ²⁶ Athan. Symb. ²⁷ Jer. 31. ²⁸ Joan. 10. ²⁹ I Cor. 15. ³⁰ Ibid. ³¹ Luc. 24. ³² Offic. eccles. ³³ Gen. 2. ³⁴ Joel 1. ³⁵ Philipp. 3. ³⁶ Tob. 13. ³⁷ Zach. 4. ³⁸ Psal. 90. ³⁹ Psal. 200. ⁴⁰ Philipp. 2. ⁴¹ Isai. 9.

finem fortiter, disponensque omnia suaviter ⁴⁸.) A veni ad docendum nos viam prudentiæ ⁴⁹. Quatuor sunt sapientiæ. Prima dicitur metamorphosis, secundâ physis, tertia hypothesis, quarta theos. Prima est sapiens homo pecus; secunda, homo homo; tertia, homo spiritus; quarta, homo Deus. Prima scribitur in corde stimulo diaboli; secunda stylo naturalis ingenii; tertia calamo Spiritus sancti; quarta procedit ex ore Altissimi. Prima descendit ad inferiora, secunda versatur circa media, tertia suam investigat originem, quarta attingit a fine usque ad finem. Prima destruit, secunda instruit, tertia construit, quarta suaviter cuncta disponit. Prima est fugienda, secunda indulgenda, tertia appetenda, quarta appetenda et invocanda sic: « Veni ad docendum nos viam prudentiæ. » Prima est fugienda, quia destruit, nunc per deformitatem, nunc per conformitatem. Per deformitatem voluptatis; per conformitatem elationis. Deformat enim homo imaginem Dei ad quam factus est, sequendo voluptatem, sicut equus et mulus quibus non est intellectus ⁵⁰. Conformatur se Creatori suo per elationem. Ac si diceret: « Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo ⁵¹. » Secunda est indulgenda, quia instruit: « quæcunque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt ⁵². » Ista est physis quæ tractat de rebus naturalibus visibilibus et invisibilibus: Invisibilia enim Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur sempiterna quoque ejus virtus et divinitas ⁵³. Tertia est appetenda, quia construit. Ipsa enim aufert iniquitatem, introducit timorem, confert justitiam, custodit mandata, revelat occulta.

De primo, quidam poeta ⁵⁴:

*Virtus est vitium fugere, et sapientia prima
Stultitia carnisse.*

De secundo: « Initium sapientiæ timor Domini ⁵⁵. » De tertio: « Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in justitia meditabitur ⁵⁶. » De quarto: « Quis sapiens et custodiet hæc et intelligit mandata Dei ⁵⁷. » Item: « Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi ⁵⁸. » Quarta, « attingit a fine usque ad finem ⁵⁹. » A fine cæli, usque ad finem inferni: per medium mundi, fortiter de cælo deiciendo superbum, in nando refrenando malignum, in inferno exspoliando avarum. Disponit suaviter, in cælo bonos angelos confirmando; in mundo, peccatores redimendo; in inferno, redemptos liberando. Aliter attingit a fine usque ad finem. A fine scilicet primæ creationis usque ad finem extremæ resolutionis, et hoc scilicet creando, recreando, reparando. Creando ex primordiali materia, recreando a culpa, reparando a miseria. Creando in pondere, numero et mensura: in pondere, scilicet in levitate et gravitate; in mensura scilicet augmento et diminutione;

A in numero, scilicet in multitudine et paucitate. Recreando, in mensura aliquid agendi, ne sit immoderata et irrevocabilis progressio; in numero affectionum animi et virtutum, quæ ab stultitiæ deformitate, ad sapientiæ formam decusque colligitur; in pondere voluntatis et amoris, ubi apparet quanti quidque in appetendo, fugiendo, proponendoque pendatur. Sed hoc animorum atque mentium mensura. Alia mensurâ cohibetur, et numerus alio numero formatur, et pondus alio pondere sapitur. In reparando scilicet post resurrectionem mensuram et numerum et pondus suscipiendum ab eo, qui est mensura sine mensura: cui æquatur quod de illa est, nec aliunde ipsa est, qui est numerus sine numero quo formantur omnia, nec formatur ipse qui est pondus sine pondere, quo referuntur ut quiescant, quorum quies purum gaudium est, nec illud jam refertur ad aliud. Hæbit ergo creatura tunc mensuram existendi sine numero, sine termino. Numerum pulchritudinis, quia « fulgebunt justi sicut sol in regno ⁶⁰. » Pondus amoris quo diligunt Deum sine termino. Item: « Attingit a fine usque ad finem. » Idem. A cælo usque ad infernum. Tres sunt cæli et tria inferna. Primum cælum est supremus status conditionis; secundum, supra conditionem profectus virtutis; tertium est sublime contemplationis. Primus, infernus est infirmus status conditionis, secundus sub conditione defectus iniquitatis, tertius profundum damnationis. Primum cælum et primus infernus dicuntur finis et finis; secundum cælum et secundus infernus, finis et finis; tertium cælum et tertius infernus finis et finis. Ab uno istorum ad aliud discurrit Sapientia Dei, omnia disponens, justis claudens infernum et aperiens cælum. De ipso enim canitur: « Clavis David qui claudis et nemo aperit; aperis et nemo claudit, vcal et educ vincetum de servitute et sedentem in tenebris et umbra mortis ⁶¹. » Per peccatum primi hominis, ne reverteretur ad regnum humanus spiritus est impeditus. Primo enim vinculis est ligatus; secundo carceri mancipatus; tertio tenebris involutus; quarto a Dei visione in umbra mortis detrusus, vinculis culpæ, carceri corruptionis corporeæ, tenebris mundanæ miseræ. Umbra mortis, id est quibusdam infernalibus claustris quibus differre hatur a Dei visione. De primo David: « Funes peccatorum circumplexi sunt me ⁶². » Et: « Væ vobis qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum ⁶³. » De secundo David: « Educ de carcere animam meam, ad constituendum nomini tuo ⁶⁴. » Et Job: « Nunquid mare aut cetus sum ego, quia circumdedisti me carcere ⁶⁵. » De tertio Job: « In tenebris stravi lectulum meum, et rursus post tenebras spero lucem ⁶⁶. » De quarto Isaias: « Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis ⁶⁷. » Inde oppressi patres antiqui, cum omni

⁴⁸ Sap. 8. ⁴⁹ Offic. eccles. ⁵⁰ Psal. 31. ⁵¹ Isai. 14. ⁵² I Cor. 10. ⁵³ Rom. 1. ⁵⁴ Moral. Epistol. 1, 4. v. 41, 42. ⁵⁵ Psal. 110. ⁵⁶ Eccli. 14. ⁵⁷ Jer. 9. ⁵⁸ Psal. 50. ⁵⁹ Sap. 8. ⁶⁰ Matth. 13. ⁶¹ Offic. eccles. ⁶² Psal. 118. ⁶³ Isai. 5. ⁶⁴ Psal. 141. ⁶⁵ Job 7. ⁶⁶ Job 17. ⁶⁷ Isai. 9.

instantia, clavem quæ hæc reseraret incommoda; A grediatur gens justa⁷⁰, id est ab excommunicatione invocant: « O clavis David, » etc.

In divina pagina quatuor genera legimus clavium. Est enim clavis regni, clavis scientiæ, clavis mortis et inferni, clavis David. De prima dicitur Petro: « Tibi dabo claves regni cælorum⁶⁸; » de secunda: « Væ vobis, Pharisei, qui tulistis clavem scientiæ⁶⁹; » de tertia in Apocalypsi. « Sum vivus et sui mortuus, et habeo clavem mortis et inferni⁷⁰; » de quarta: « O clavis David. » Prima est sacerdotalis potestas et discretio; secunda est fidei perfectio; tertia est divini judicii occulta ordinatio; quarta est Christi incarnatio. Prima utitur Christi vicarius, secunda Christianus, tertia Antichristus. Quarta Dominus noster Jesus Christus. Prima itaque ecclesiastica judicia decernit, secunda ad invisibilia nos mittit, tertia secretum regis aperit, quarta « claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit⁷¹. » Prima ligat vel absolvit a difficultate omnes, secunda nos trahit magnitudine muneris, tertia tenet pugnans sub incertitudine fœderis, quarta educit vincum de domo carceris, Prima inducit vel educit de Ecclesiæ portis, secunda inducit in cubilibus aromatum et in hortis, sub tertia sudavit homo tanquam bellator fortis, quarta educit selementem in tenebris et umbra mortis.

Prima claudit et aperit, id est ecclesiastica judicia decernit, quæ magistri suspendendo vel promovendo claudunt vel aperiunt; peccatores qui intra Ecclesiam sunt, a quibusdam sacramentis suspendendo et pœnitentia onerando claudunt, aperiunt absolviendo. Item excommunicantes ab Ecclesia claudunt, aperiunt absolviendo. In primo itaque in ecclesiastica judicia decernit; in secundo magnitudine oneris gravat vel educit; in tertio in Ecclesiæ portis inducit vel educit. In figura degradatorum, claudit Noe fenestram arce corvo emisso⁷². Tale est illud: « Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare⁷³. » Et Dominus ejecit de templo vendentes et ementes oves et boves, cum flagello facto de funiculis⁷⁴. Propter clausuram excommunicatorum clausit Dominus ostium a foris, scilicet arce ne fluctus intrarent excommunicati. Inde in Apocalypsi: « Ejice foras atrium quod foris est⁷⁵. » Et Lot claudit post tergum ostium domus suæ ne Sodomitæ intrarent⁷⁶. Sed clavis e diverso aperit, promovendo portas militiæ, absolviendo eas qui in Ecclesia pœnitent portas justitiæ excommunicatos recipiendo. Portas Ecclesiæ. De prima apertione clamat Judith. « Vos qui in turribus estis aperite portas, Dominus omnipotens fecit virtutem magnam⁷⁷. » De secunda: « Aperite mihi portas justitiæ, et ingressus in eas confitebor Domino⁷⁸. » De tertia: « Ubs fortitudinis nostræ Sion, ponetur in ea murus et antemurale, aperite portas, et in-

Secunda clavis, scilicet scientiæ quæ est scientiæ perfectio, tripliciter aperit. Aperit enim magistro cor sum peccator, aperit Deo, aperit proximo. Magistro per confessionem, Deo per devotionem, proximo per ædificationem. Primum offert tibi puritatem, secundum Deo suavitatem, tertium proximo sanitatem. De primo Dominus: « Ephpheta, quod est, adaperire⁶⁸; » de secundo: « Aperi mihi, soror mea sponsa⁶⁹. » Item: « Ecce ego sto ad ostium et pulso. Si quis aperuerit mihi, introibo⁷⁰; » de tertio: « Aperi, Libane, saltus tuos⁷¹. » Libanus dicitur *candidatio*, id est cor justus quod aperitur, dum cordis virtutes proximo ad ædificationem ostenduntur. Et fortis illa mulier; « manum suam aperuit inopi⁷². » Hæc enim ad invisibilia me trahit. Unde: « In simplicitate cordis quærite illum; quoniam invenitur ab iis qui non tentant illum: apparet autem eis qui fidem habent in illum⁷³. » Magnitudine quoque muneris nos trahit. Audi minus: « Qui credit in eum etiam si mortuus fuerit vivet⁷⁴, perducit in cubilibus et in hortis aromatum. « Fideles, inquit, in dilectione acquiescent illi⁷⁵, id est qui habent fidem per dilectionem operantem. Acquiescent illi, voluntatem ejus sequendo. Vident enim se per hoc venturos ad cubile pacis et hortum dilectionis. Qui donum et pax est electis Dei, id est donum pacis.

Tertia clavis Dei, mortis et inferni. Mors dicitur diabolus, sicut in eadem Apocalypsi: « Ecce equus pallidus et qui sedebat super eum nomen illi mors, et infernus sequebatur eum⁷⁶. » Mors est diabolus, equus pallidus anima ab eo possessa. Infernus qui sequendo eam se dignum facit inferno. Ipse enim prius mortificat in anima, secundo in corpore, tertio in horum obstinatione. In anima cogitando, in corpore operando, in utroque non pœnitendo. Anima prius sit turpis, ut jam non dicatur ei. « Totâ pulchra es, amica⁷⁷; » secundo infirmatur et clamat: « Sana me, Domine, et sanabor⁷⁸; » tertio est mortua, quia « anima quæ peccaverit, ipsa morietur⁷⁹. » Hæc est puella defuncta in thalamo matris⁸⁰. Primum sit cogitando, secundum delectando, tertium consentiendo. Hæc est amphora quam duæ mulieres portabant in terram Sennaar⁸¹, in qua selet impietas, qui mortuus est per opera. Ipse est adolescens defunctus jam extra portam civitatis⁸². Hinc ergo portat aquila prægrandis, magnarum alarum largo membrorum ductu, sicut est in Ezechiele⁸³. Tertius est Lazarus quatrideranus⁸⁴, operando in consuetudine, trahendo, delectando, operando, desperando. Inde propheta. « Quid est

⁶⁸ Math. 16. ⁶⁹ Math. 23. ⁷⁰ Apoc. 1. ⁷¹ Apoc. 3. ⁷² Gen. 8. ⁷³ Luc. 16. ⁷⁴ Joan. 2. ⁷⁵ Apoc. 11. ⁷⁶ Gen. 19. ⁷⁷ Judith. 1. ⁷⁸ Psal. 117. ⁷⁹ Isai. 26. ⁸⁰ Offic. eccles. in bapt. adu. ⁸¹ Cant. 5. ⁸² Apoc. 3. ⁸³ Zach. 11. ⁸⁴ Prov. 31. ⁸⁵ Sap. 1. ⁸⁶ Joan. 11. ⁸⁷ Sap. 3. ⁸⁸ Apoc. 6. ⁸⁹ Cant. 4. ⁹⁰ Jer. 17. ⁹¹ Ezech. 48. ⁹² Ill Reg. 3. ⁹³ Dan. 1. ⁹⁴ Luc. 7. ⁹⁵ Ezech. 17. ⁹⁶ Joan. 11.

Israel quod in terra inimicorum es⁹⁷ » etc. Hæc clavis dictum est occultum Dei iudicium. Ipsa secretum regis aperit, quia nobis non patet qua de causa simus, a Deo tentati. « Quis enim cognovit sensum Domini aut quis consiliarius ejus fuit⁹⁸ ? » Iudicia enim Dei abyssus multa⁹⁹. Item. « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei ! Quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus¹⁰⁰. » In hac pugnat homo sub incertitudine suis scilicet dubitatur an vincat. « Nemo enim scit utrum amore dignus sit an odio¹. » Sub hac vero pugnat tanquam bellator fortis, sciens quod « non coronabitur nisi qui legitime certaverit². » Quia non est corona ubi non est pugna. Inde Apostolus : « Bonum certamen certavi³. » Hanc clavam aperit Dominus « dum nos permittit a diabolo tentari, sicut Job⁴. » Qui se existimat stare, videat ne cadat. « Tentatio vos non apprehendat nisi humana⁵. » Hæc timetur apertio. « Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis⁶. » Hæc est fiducia de clausura.

Quarta clavis est clavis David id est Christi incarnatio. Hæc clausit uterum virginis, et nemo **49** aperit. Juxta Ezechielem : « Porta hæc clausa erit, nemo ingreditur per eam⁷. » Item. Hæc aperuit nobis cælum et nemo clausit⁸. Inde : « Tu devicto mortis aculeo aperuisti credentibus regna cælorum⁹. » Inde tria nobis aperit : Aperit cor nostrum ; aperit suum secretum, aperit et cælum ; primum ad intelligentiam mandatorum et charitatis infusionem ; secundum, in admirationem et spei firmitatem ; tertium, ad gloriæ susceptionem. De primo : « Adaperiat Dominus cor vestrum in luce sua et in præceptis suis¹⁰ », etc. Et de gratiæ infusione : « Rorate, cæli, desuper et nubes pluunt justum, aperiat terra et germinet Salvatorem¹¹. » De secundo : « Ecce ego Joannes vidi ostium apertum in cælo¹². » Item : « Cælum apertum est, et arca Dei visa est in eo¹³. » Et : « Stephanus vidit cælos apertos¹⁴. » Et de Christo : « Cæli aperti sunt super eum¹⁵. » De tertio : « Fatuæ virgines dixerunt : Domine, Domine, aperi nobis¹⁶. » Et ad beatam Mariam : Paradisi portam per te nobis aperta sunt. Et Dominus spem fecit credentibus aperiens paradisi, quod protoplastus clauserat. « Ecce merces vestra cum eo, et opus illius coram illo¹⁷ (3). » In prima enim apertione opus suum ostendit ; in secunda, mercedem suam nobis proponit ; in tertia propositum porrigit. Sic claudit et aperit : In cæli apertione, « educet vincetum de domo carceris¹⁸ ; » in secreti apertione, sedentem in tenebris¹⁹. In cordis apertione sedentem in umbra mortis²⁰. Ecce venit congregator, venit consolator, venit explorator : congregator dispersorum, con-

lator pugnatorum, explorator bonorum et malorum. Tres fecit congregationes : primo congregavit credentes ; secundo fratres ; tertio virtutes, credentes in ecclesia ; fratres in domo religiosa ; virtutes in conscientia. De prima : « *Ædificans Jerusalem Dominus dispersiones Israelis congregabit²¹.* » De secunda : « *In brachio suo congregabit agnos²².* » De tertia : « *Qui virtutes sine humilitate congregat quasi in ventum pulverem portat²³.* » Ecce congregator est et in pugna consolator.

Assignat etiam nobis locum doctrinæ, locum pugnæ, locum medicinæ : in claustro, in oratorio, in agro, in capitulo. In primo frater eruditur ; in secundo bellum committitur ; in tertio vulnus sanatur : primum in lectione, secundum in oratione, tertium in confessione. De primo dicitur : « Intellectum tibi dabo et instruam te. » De secundo : « Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium et digitos meos ad bellum²⁴. » In tertio : « *Sanna contritos corde et alleviat contritiones eorum²⁵.* » De congregatione dicit propheta : « *Virum stantem super murum litum ego video, et in manu ejus trulla cæmentarii²⁶.* » Vir ille est divinitas ; trulla humilitas, cæmentum quod lapides congregatos ligat est charitas. Trulla apponit cæmentum, dum Christus charitate ligat consortium fratrum : Unde : *Congregavit nos in unum Christi amor²⁷.* De consolatione in bello : « *Ait angelus ad virum qui erat vestitus lineis : ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim et imple manus tuas prunis ignis, quæ sunt subtus cherubim et effunde super civitatem²⁸.* » Vir iste est Christus ; rotæ sunt conversationes humanæ quæ sunt subtus cherubim, quia sublimior est angelica natura quam humana ; inter eas Christus ingreditur, quia « minoratus est paulo minus ab angelis²⁹ ; » implevit manus igne, quia omnia opera ejus plena fuerunt charitate ; super civitatem projecit, quando ea fratrum inflammavit charitate. Tertio, scrutabitur in lucernis. Unde vidit quidam virum, et in manu ejus funiculus mensuris, et dictum est ei : « *Quo tu vadis ?* Et respondit : *Ut metiar Jerusalem quanta sit longitudo et latitudo ejus³⁰.* » id est charitas, sicut dicit propheta : « *Scrutabitur Jerusalem in lucernis³¹.* » Quatuor sunt lucernæ istæ : Prima divini sermonis, secunda boni operis, tertia a Deo illuminatæ rationis, quarta humanitas Salvatoris. De prima : « *Lucerna pedibus meis verbum tuum³².* » Et : « *Tu illuminas lucernam meam, Domine, Deus meus³³.* » De secunda : « *Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes in manibus vestris³⁴.* » De tertia : « *Lucerna corporis tui est oculus tuus³⁵.* » Et Job : « *Splendebat lucerna ejus super caput*

⁹⁷ Baruch. 3. ⁹⁸ Rom. 11. ⁹⁹ Psal. 35. ¹⁰⁰ Rom. 12. ¹ Eccl. 9. ² Il Tim. 2. ³ Il Tim. 4. ⁴ Job 4. ⁵ I Cor. 10. ⁶ Ibid. ⁷ Ezech. 44. ⁸ Apoc. 5. ⁹ Hymn. Te Deum. ¹⁰ Il Machab. 1. ¹¹ Isai. 45. ¹² Apoc. 4. ¹³ Apoc. 11. ¹⁴ Act. 7. ¹⁵ Matth. 3. ¹⁶ Matth. 25. ¹⁷ Isai. 40. ¹⁸ Ezech. 38. ¹⁹ Luc. 1. ²⁰ Ibid. ²¹ Psal. 145. ²² Isai. 40. ²³ Psal. 31. ²⁴ Psal. 143. ²⁵ Psal. 146. ²⁶ Amos 7. ²⁷ Isai. 52. ²⁸ Ezech. 10. ²⁹ Psal. 8. ³⁰ Zach. 2. ³¹ Saphon. 1. ³² Psal. 118. ³³ Psal. 17. ³⁴ Luc. 12. ³⁵ Luc. 11.

(3) Hæc jam supra, col. 45, dixit, paucis mutatis.

meam, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris ³⁷. »
 De quarta : « Paravi incernam meam Christo meo ³⁸. »
 Prima scrutabitur contemptores mandatorum. Unde : « Si non venissem et locutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo ³⁹. » Secunda scrutabitur pigros ad operandum. Unde : « Esurivi et non dedistis mihi manducare ⁴⁰. » etc. Salomon : « Piger propter frigus arare noluit, mendicabit ergo in æstate et non dabitur ei ⁴¹. » De tertia : « Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis ⁴². » De quarta : « Domine, qui te derelinquunt, confundentur, recedentes a te in terra scribentur ⁴³. » Boni quoque his lucernis videbuntur a Deo. De prima dicit : « In auditu auris obedivit mihi ⁴⁴. » De secunda : « Esurivi et dedistis mihi manducare ⁴⁵. » Et : « Laudet eam in portis opera ejus ⁴⁶. » De tertia dicitur : « Qui ad justitiam erudunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates ⁴⁷. » De quarta : « Vos qui secuti estis me sedebitis super sedem judicantes duodecim tribus Israel, dicit Dominus ⁴⁸. »

Similis est dilectus meus caprea hinnuloque cerorum.

[CARD.] Cui verbo concordat Job dicens de Christo : « Prudentia ejus percussit superbum, et obstetricante manu ejus, eductus est coluber tortuosus ⁴⁹. » Est igitur Christus caprea similis in acumine visus, et clare videt astutias diaboli, et ab ejus prudentia se non potest occultare superbus; quia, sicut dicit Salomon in Parabolis : « Infernus et perditio coram Domino ⁵⁰. » Ipse quoque similis est hinnulo cervorum, qui serpentes extractos de cavernis interficit. Nam, obstetricante manu divinæ potentie de mentibus peccatorum male pregnantium educitur diabolus, qui est coluber tortuosus. Quia vero dixerat : *Eccæ iste venit saliens*, ut ostendat celeritatem et festinantiam advenientis, statim subdit :

En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, et prospiciens per cancellos.

[THO.] Paries caro nostra est quam assumpsit; fenestrae sunt sensus corporis, per quos vita et mors intrat ad animam. Unde Jeremias : « Ascendit mors per fenestras vestras ⁵¹. » Si enim videmus « mulierem ad concupiscendam per eam ⁵², » intrat mors oculos nostros. Si vero quis pulchrum mundum inspiciat, et laudet Creatorem, intrat vita per fenestras oculorum. Per has ergo aspicit sponsus, surgere sponsam admonet, et relinquere corporea et querere incorporea. « Quæ enim videntur temporalia sunt, quæ vero non videntur æterna ⁵³. » Quod autem dicitur respicere per cancellos, qui sunt angusta foramina, hoc est quod anima quandiu est

in corpore, non potest nudam et apertam capere Dei sapientiam. Paries iste dici potest lectulus, de quo dicit eadem : « In lectulo meo quæsi vi per noctes quem diligit anima mea ⁵⁴, » scilicet in utero Virginis in quo quasi in pariete latuit, quasi in lectulo nostræ infirmitatis cubavit, nec solum in isto. Tres enim sunt Christi lectuli : Primus in Virginis utero, secundus in præsepio, tertius in crucis patibulo : primus est floribus ornatus, secundus muneribus honoratus, tertius vulneribus purpuratus; floribus virtutum, muneribus inagorum, vulneribus clavorum. In primo, fons est visibilis; in secundo, inventus est humilis; in tertio, apparuit passibilis. Visibilis secundum quod « in terris visus est et cum hominibus conversatus est ⁵⁵. » Humilis, quia « exinanivit semetipsum formam servi accipiens ⁵⁶; » passibilis, quia « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ⁵⁷. » In primo invenit dilectum sponsi amicus, in secundo magus, in tertio latro crucifixus. Cum esset in primo « Joannes exsultavit ⁵⁸; » ad secundum, angelus cantavit, pastor laudavit ⁵⁹, magus adoravit, in tertio latro oravit : exsultavit cum tripudio, cantavit : « Gloria in excelsis Deo, laudavit, viso miraculo ⁶⁰; » adoravit cum myrrha, et thure, et auro ⁶¹; oravit, ne excluderetur a regno. In primo jacuit inter gratiam et legem, in secundo inter asinum et bovem, in tertio inter latronem et latronem ⁶². Inter gratiam et legem, ut, mediante Christo, vetera abjiciantur et novitas assumatur, ut « exuentes veterem hominem cum actibus suis et induentes novum hominem ⁶³, » — « in novitate vitæ ambulemus ⁶⁴; » inter asinum et bovem, ut per Christum simpliciores a sapientibus erudiantur, unde : « Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi iustruite in spiritu lenitatis ⁶⁵. » Iude : « Boves arabant et asinae pascebantur juxta illos ⁶⁶; » inter latronem et latronem, ad ostendendum quam misericors est poenitentibus, quam severus iudex obstinatis Christus in iudicio invenietur. In nobis quoque tres lectulos morales ei paremus, sicut ait mulier de Eliseo : « Animadvertite quod vir sanctus est iste qui transit per nos. Faciamus ei cœnaculum parvum et ponamus in eo lectum, et mensam, et sellam, et candelabrum ⁶⁷. » Conaculum istud est cor nostrum.

In eo ponamus prius triplicem lectulum puero nostro, ut ibi quæsitus inveniatur. Primus est virtus humilitatis; secundus, patientia in adversis; tertius, puritas cordis : primus, est mœroris; secundus, doloris; tertius, amoris. De primo : « Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo ⁶⁸. » De secundo : « Dominus operam ferat illi super lectum doloris ejus ⁶⁹. » De tertio :

³⁷ Job 49. ³⁸ Psal. 131. ³⁹ Joan. 15. ⁴⁰ Matth. 25. ⁴¹ Prov. 20. ⁴² Rom. 1. ⁴³ Jerem. 17. ⁴⁴ Psal. 17. ⁴⁵ Matth. 25. ⁴⁶ Prov. 31. ⁴⁷ Dan. 12. ⁴⁸ Matth. 19. ⁴⁹ Job. 26. ⁵⁰ Prov. 15. ⁵¹ Jerem. 2. ⁵² Matth. 5. ⁵³ II Cor. 4. ⁵⁴ Cant. 3. ⁵⁵ Baruch. 3. ⁵⁶ Philipp. 2. ⁵⁷ I Petr. 2. ⁵⁸ Luc. 1. ⁵⁹ Luc. 2. ⁶⁰ Ibid. ⁶¹ Matth. 2. ⁶² Luc. 23. ⁶³ Coloss. 3. ⁶⁴ Rom. 6. ⁶⁵ Galat. 6. ⁶⁶ Job 1. ⁶⁷ IV Reg. 4. ⁶⁸ Psal. 6. ⁶⁹ Psal. 40.

« Lectulus noster floridus ⁶⁶. » Inde est quod in Canticis istis, tertio ponitur lectulus: « In lectulo meo quæsi per noctes quem diligit anima mea ⁶⁷. » Item: « Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ⁶⁸. » Item lectulus noster floridus ⁶⁹. In primo, exprimimus vagitus pueriles quasi in præsepio; in secundo, dolores quos sustinuit Christus in patibulo; in tertio, anima nostra unus spiritus sit cum Deo, tanquam humanitas conjuncta divinitati in virginæ puritatis utero. Faciamus et mensam puero. Hæc mensa est bonum propositum. In hac mensa apponuntur tria canistra magistri pistorum, qui erant in carcere cum Joseph, de quibus comedebant volucres ⁷⁰. Memoria, intelligentia, voluntas, quibus, dum male utimur volucres, id est dæmones pascuntur. Sed apponantur tres propagine vitis, de quibus magister pincerna, propinabat regi ⁷¹. De prima vinum album, de secunda subrufum, de tertia ruheum. Primum est candor castitatis, secundum fervor charitatis, tertium in passione effusio sanguinis. Hæc sunt tria genera hominum in carcere, scilicet hujus mundi; pistor, id est digni morte peccatores; pincerna, id est Deo seipso reconcilians; Joseph, id est despicientes mundum et in cælis conversantes ⁷². In hac datur ferculum bonæ voluntatis.

Hæc est triplex. Prima voluntas est proficere proximo; secunda, proficere nobis in bono; tertia, proficere divinæ voluntati concordando. De prima dicitur Petro: « Pasce oves meas ⁷³. » de secunda: « Comedite pingua et bibite mulsum ⁷⁴. » de tertia: « Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me ⁷⁵. » Prima est bona, secunda beneplacens, tertia perfecta. Divina quoque voluntas trifaria est: prima, ut homo convertatur; secunda, ut accendatur; tertia, ut beatificetur. De prima: « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat ⁷⁶. » De secunda: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat ⁷⁷. » De tertia: « Pater, volo, ut ubi sum ego, illic sit et minister meus ⁷⁸. » Ista est bona, beneplacens et perfecta. Prima in remissione, secunda in promissione, tertia in exhibitione: **50** remissionem peccatorum; promissionem futurorum bonorum; in retributione præmiorum. Faciamus et sellam judicis huic puero. In hac tria judicia considerantur. Primum, ut de proximo judicare non præsumas; secundum, ut propria peccata tibi cognita arguas; tertium, ut ignorata judicanda Deo relinquantur. De primo: « Tu quis es qui judicas fratrem tuum ⁷⁹. » « In hoc enim quod alium judicas, teipsum condemnas ⁸⁰. » Item: « Nolite judicare et non judicabimini ⁸¹. » De secundo: « Quod si nosmetipsos dijudicavimus, non utique judicemur ⁸². » De tertio: « Qui autem judicat me, Dominus est ⁸³. » Quisquis sedet in hac sella, debet habere cathe-

A dram doctoris, tribunal judicis, thronum regis. Primo enim se debet homo erudire, ut agnoscat malum quod fugiat, et bonum quod faciat ⁸⁴, et ecce doctor in cathedra et Ecclesia. Secundo, pro peccatis debet se judicare dignum morte æterna ⁸⁵. De bonis etiam se judicet inutilem servum ⁸⁶: ecce judex in tribunali. Tertio se regat vitia deprimendo, virtutes promovendo; ecce homo in throno. Pro primo: « Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit ⁸⁷. » De secundo: « Omnes vos oportet stare ante tribunal judicis ⁸⁸. » De tertio: In excelso throno vidi sedere virum, quem adorant multitudo angelorum ⁸⁹.

Notandum quod tria sunt instrumenta in quibus B lumen propinatur, scilicet lucerna, lampas, candelabrum. Prima solet fieri de terra, et est vilior; secunda de cinere, sed ignis cocione et sit purior; tertia de argento et auro purior et pretiosior: lucerna carnis sensificatæ; lampas simplicis conscientiæ; candelabrum intelligentiæ et sapientiæ. De primo: « Tu illuminas lucernam meam, Domine ⁹⁰. » De secundo Job: « Deridetur simplicitas justi, lampas contempta apud cogitationes divitum ⁹¹. » De tertio in Apocalypsi: « Veniam et movebo candelabrum tuum de loco suo ⁹². » Primum illuminat ad operandum, secundum, ad discretionem bonorum et malorum, et diligendum Deum; tertium, ad cognitionem cœlestium. De primo: « Sint lumbi vestri præcincti ⁹³ et lucernæ ardentes in manibus vestris ⁹⁴. » De secundo: « Prudentes virgines ornaverunt lampades suas ⁹⁵. » In figura tertii positum est candelabrum in tabernaculo Moysi ⁹⁶. Pro primo: Vidit Ezechiel virum igneum a renibus infra ⁹⁷, qui pro secundo, erat quasi flamma ignis a renibus supra ⁹⁸. Propter tertium: Vir ille in Apocalypsi habebat oculos quasi flammam ignis; vel, si placet, tota illuminatio sit in candelabro quod in tabernaculo Moysi septem habebat brachia ¹, propter Spiritum sanctum septiformiter illuminantem ². Illuminat enim exterius, illuminat interiorius: exterius, signa visibilia exhibendo; interiorius, gratiam invisibilem inspirando; exterius tripliciter: Verbo, miraculo, exemplo; in verbo, spiritu pietatis; miraculo, spiritu timoris; exemplo, spiritu fortitudinis. In verbo docet Deum et proximi amorem; in miraculo timere mira facientem; in exemplo fortem esse ad passionem. Brachia ista sunt ad sinistram medii stipitis. Tria alia sunt ad dexteram medii stipitis. Primum trium est in inferiorum administratione, et dicitur spiritus scientiæ; secundum in prævidendis insidiis, et perplexitate, et dicitur spiritus consilii; tertium est intelligentia invisibilium Dei, et dicitur spiritus intelligentiæ. Medius stipes est in Deum contemplatione

⁶⁶ Cant. 1. ⁶⁷ Cant. 3. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Cant. 1. ⁷⁰ Gen. 40. ⁷¹ Ibid. ⁷² Philipp. 3. ⁷³ Joan. 21. ⁷⁴ Il Esdr. 8. ⁷⁵ Joan. 4. ⁷⁶ Ezech. 33. ⁷⁷ Luc. 12. ⁷⁸ Joan. 12. ⁷⁹ Rom. 14. ⁸⁰ Rom. 2. ⁸¹ Luc. 6. ⁸² I Cor. 11. ⁸³ I Cor. 4. ⁸⁴ Tit. 2. ⁸⁵ Rom. 1. ⁸⁶ Matth. 25. ⁸⁷ Psal. 1. ⁸⁸ Rom. 14. ⁸⁹ Apoc. 19. ⁹⁰ Psal. 17. ⁹¹ Job 12. ⁹² Apoc. 2. ⁹³ Luc. 12. ⁹⁴ Matth. 25. ⁹⁵ Exod. 40. ⁹⁶ Ezech. 10. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Apoc. 1. ¹ Exod. 25. ² Isai. 11.

et saporosa dilectione, et dicitur spiritus sapientiae. **A** De primo: « Qui bene ministraverit bonum gradum acquirat ². » Item: « Sacerdotes qui bene ministraverint, duplici honore digni habeantur ³. » Unde illa fortis mulier consideravit semitas domus suae et panem otiosus non comedit. De secundo: « Estote prudentes sicut serpentes ⁴. » Et: « Nervi testiculorum Leviathan perplexi ⁵. » De tertio: « Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur ⁶. » Et addit de quarto: « Sempiterna quoque ejus virtus et divinitas ⁷. » Illic est stipes medius, scilicet spiritus sapientiae. Unde surgunt alia. Caro humana paries est; fenestrae et cancelli, per quas aspicit sensus carnis et humani sunt affectus, per quos experimentum accepit humanarum necessitatum, per quos « languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit ⁸. » Et bene stat, quia solus in carne fuit qui peccatum carnis non sensit. Stetit etiam per divinitatis potentiam, qui per carnis infirmitatem occubuit. Dicit enim: « Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma ⁹. »

Quinque sunt parietes qui visum impediunt. Primus concupiscentia; secundus consensus, tertius actus; quartus, consuetudo; quintus, contemptus. Devota primum et alii cessabunt, et jam non restat nisi unus sensus carnis. De quo gloriari potes et dicere. *En ipse stat post parietem nostrum.* Sed cavendum est tibi, ut apertas semper inveniat fenestras, et cancellos quosdam confessionum tuarum sponsus. Ad quinque fenestras possumus aperire: ad cavendum, ad compatiendum, ad exemplum, ad materiam laudis, ad signum contemplationis. Ad cavendum aperta est fenestra arcae, et emissa est columba, si diluviu recessisset ¹⁰. Sic per sensus nostros comperimus quae nobis cavenda sunt. Ad compatiendum respiciebat sponsus per fenestras nostras ¹¹, quia corporis sensibus expertus est miseriae ad compatiendum nobis. Ad exemplum quod innuit illa fenestra solaris, per quam Raab meretrix dimisit exploratores Jericho, dicens eis ut ascenderent ad montem spectantes ¹², et inde sumamus exemplum. Ad materiam laudis, quando simpliciter contemplamur creaturas, ut Creatorem laudemus in eis. Caro nostra est meretrix illa, quae aperit nobis sensus, ut tendamus ad montana, id est magnos viros spectantes, et inde sumamus exemplum. « Isti ut nubes volant, et quasi columbae ad fenestras suas ¹³. » Ad signum contemplationis, quando ad caelum sensus erigimus, in signum devotionis quae extenditur ad coelestia quae contemplamur. Unde Daniel orabat solus in coenaculo suo apertis fenestris contra Jerusalem ¹⁴. Istae tamen fenestrae raro et breviter aperiendae sunt.

Videndus est triplex ortus Domini. Primus in mundo; secundus, in corde humano; tertius in caelo: primus de matre, secundus in fratre, tertius de patre: primus humilis, secundus amabilis, tertius desiderabilis. Primus humilis; quia per eum Deo reconciliamur ¹⁵. Secundus amabilis, per quem in dilectione acrendimur. Tertius desiderabilis, in quo Christi haereditatem efficiemur ¹⁶; de primo: Factus est pro nobis maledictus, ut nos liberaret a maledicto ¹⁷; de secundo: « Ipse prior dilexit nos ¹⁸; » de tertio: « Qui nos regeneravit in haereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarcescibilem conservatam in caelis ¹⁹; » incorruptibilis, quia non patietur defectum; incontaminata, quia ibi non erit peccatum. Immarcescibilis, quia ibi nullus patietur taedium: in primo: « Verbum caro factum est ²⁰; » in secundo: « Et habitavit in nobis ²¹; » in tertio: « Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis ²². » In primo factus est reconciliationis instrumentum; in secundo amoris incentivum; in tertio futurae haereditatis argumentum; de primo: Nemo venit: ad Patrem nisi per me ²³; de secundo: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat ²⁴; » de tertio: « Opera quae ego facio ipsa testimonium perhibent de me ²⁵. » in primo, illuxit nobis dies resurrectionis suae; in secundo, reparationis antiquae; in tertio, felicitatis aeternae. Hic triplex ortus fit contra triplex incommodum. Homo enim in paradiso perdidit incorruptionis gloriam, Unde: « Quacunquē die comederis de ligno, morte morieris ²⁶; » et dignitatis prerogativam: Qui homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus juvenis incipientibus, et similis factus est illis ²⁷. Perdidit et plenitudinis abundantiam. Unde: « Maledicta terra in opere tuo non dabit fructum suum ²⁸. »

Contra hoc triplex incommodum fecit Dominus triplex promissum per prophetam. Contra primum: Mortui mei vivent, interfecti mei resurgent ²⁹; contra secundum: « Dabo eis in civitate mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis hominum ³⁰. » Contra tertium: « Oculus non vidit, Deus, absque te, quae praeparasti diligentibus te ³¹. » Dedit et triplex signum: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium ³². » Hic per incorruptam Virginem datur signum incorruptionis. Per primum ortum: « Et vocabitur Emmanuel ³³, quod dicitur, nobiscum Deus: ecce signum recuperandae plenitudinis et dignitatis. Per secundum ortum: « Butyrum et mel comedet ³⁴; » ecce signum recuperandae plenitudinis. Per tertium ortum datur nobis. Propter istos tres ortus, in Natali Domini tres missae celebrantur. Propter ortum de priore, canitur prima. « Dominus

² I Tim. 3. ³ I Tim. 5. ⁴ Matth. 10. ⁵ Job. 40. ⁶ Rom. 1. ⁷ Ibid. ⁸ Isai. 53. ⁹ Matth. 26. ¹⁰ Gen. 8. ¹¹ Cant. 2. ¹² Josue 2. ¹³ Isai. 60. ¹⁴ Dan. 6. ¹⁵ Rom. 5. ¹⁶ Rom. 8. ¹⁷ Galat. 3. ¹⁸ I Joan. 4. ¹⁹ I Petr. 1. ²⁰ Joan. 1. ²¹ Ibid. ²² Ibid. ²³ Joan. 14. ²⁴ Luc. 12. ²⁵ Joan. 3. ²⁶ Gen. 2. ²⁷ Psal. 48. ²⁸ Gen. 3. ²⁹ Isai. 26. ³⁰ Isai. 56. ³¹ Isai. 64. ³² Isai. 7. ³³ Ibid. ³⁴ Ibid.

dixit ad me ³⁶. » Propter ortum in fratre, canitur A secunda : « Lux fulgebit hodie super nos ³⁷. » Propter ortum de matre, canitur tertia : « Puer natus est nobis ³⁸. » De quo sequitur : « Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis ³⁹. » Admirabilis fuit in nativitate; consiliarius, in prædicatione; Deus, in miraculorum exhibitione; fortis in passione; pater futuri sæculi, in resurrectione; Princeps pacis, in resurrectione et ascensione et sancti Spiritus missione. Vel moraliter : Admirabilis, in conversione; consiliarius, in conversatione; Deus, in peccatorum remissione; fortis, adjuvans in tentatione; pater futuri sæculi, in promissione; princeps pacis, in retributione. Primus ortus est mirabilis, quia contra naturam; secundus inæstimabilis, quia præter naturam; tertius incomprehensibilis, quia super naturam. Secundum naturam sunt ea in quibus operantur tantum causæ inferiores, sicut humana est nativitas. Contra naturam sunt ea in quibus operantur causæ superiores in rebus inferioribus, ut cum asina locuta est ⁴⁰ et vis infertur naturæ. In nativitate Christi concurrerunt superiores et inferiores causæ. Quod enim natus est homo de matre, faciunt inferiores causæ. Quod vero sine viri semine, faciunt causæ superiores. Præter naturam sit, ubi causæ superiores operantur in rebus inferioribus, nec tamen vis infertur naturæ, ut sit in peccatorum remissione. Supra naturam sit, ubi causæ superiores operantur in rebus superioribus, ut in nativitate æterna, quæ est Filii a Patre, et in Trinitate, et in cæteris quæ miranda sunt potius quam ratione investiganda.

En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

[CAR.] Alia littera, per retia, in quo verbo Dei venientis notantur beneficia. Dicit ergo : *En ipse stat*, quasi nos juvare et pro nobis pugnare paratus. *Stat autem post parietem nostrum.* Illic est paries ad quem se convertit Ezechias et flevit ⁴¹, videlicet obstaculum divinæ visionis et cognitionis ex peccato primi parentis. Post hunc parietem stat Dominus assistens nobis, et videns nos, licet non videatur a nobis, et ipse est respiciens per fenestras nostras. Nam de supernis respiciens animam, per occultam inspirationem, illuminat fenestras sensuum nostrorum, ne per ipsas mors intret domos conscientiarum nostrarum, sicut dicit Jeremias : Mors ascendit per fenestras nostras, ingressa est domos nostras ⁴². Ipse quoque prospicit per retia, et suo respectu omnia tentationum genera quæ pedibus nostris expandit diabolus, evanescere facit. Ipse est enim ille rex, qui sedit in solio judicii, sicut dicit Salomon : « Et dissipat omne malum intuitu suo ⁴³. » Sequitur :

Et dilectus meus loquitur mihi.

[THO.] Ad hoc venerat ut eam instrueret. Vocat ergo eam, et invitat a carnalibus ad spiritualia, a visibilibus ad invisibilia, a lege ad Evangelium. Venit, accelerat, appropiat, adest, respicit, alloquitur. Nihil horum sponsæ effugit industriam. Venit in angelis, accelerat in patriarchis, appropiat in prophetis, adest in carne, respicit in miraculis, alloquitur in apostolis. Vel sic : Venit affectu, studio miserandi accelerat. **51** Zelo subveniendi appropiat. Adest præsentibus. Aspicit in futuris, loquitur omnibus, docens et « suadens de regno Dei ⁴⁴. » In his advertimus gratiam operantem et cooperantem. Venit morando, accelerat liberando, appropiat sanando. Ecce gratia operans. Adest adjuvando, respicit conservando, alloquitur consummando. Inchoat per contritionem, liberat per confessionem, sanat per satisfactionem. Adjuvat per bonam voluntatem, conservat perseverantem, consummat per consolationem promissorum. Sponsus loquitur sponsam invitans ad bravium, instruens ad cursum, complanans stadium. Invitat ad bravium, promittendo; instruit ad cursum, præcipiendo; complanat stadium prohibendo. Promittendo vitam apostolorum, præcipiendo opera virtutum, prohibendo maculas vitiorum. Audi promissum : « Dicit rex iis qui a dextris ejus erunt : Venite, benedicti Patris mei ⁴⁵, » etc. Audi præceptum : « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt ⁴⁶. » Audi prohibitionem : « Nolite judicare et non judicabimini ⁴⁷. » Unde Paulus : « Sermo Dei vivus est et efficax, et penetrabilior, omni gladio accipiti ad extirpandos stirpes vitiorum ⁴⁸. » Vivus ecce vitam : « efficax, » ecce opus virtutum; « et penetrabilior omni gladio accipiti, » ad extirpandos stirpes vitiorum. Et iste sermo sive prolatibilis, sive qui est Filius Dei pertingit « usque ad divisionem animæ et spiritus ⁴⁹. » Per animam, carnalia; per spiritum, spiritualia signantur peccata, inter quæ discernit sermo Dei. Spiritus tres habet vires : prima est qua temporalia prudenter administrantur; secunda est qua cœlestia speculatur; tertia qua Deum contemplatur. Animalitas quoque tres habet vires : prima est qua temporalia concipit; secunda est qua concepta concupiscit; tertia qua concupitis miserabiliter se subjicit. Et inter hæc discernit sermo Dei. Est etiam « discretor compagum et medullarum ⁵⁰. » Compages sunt convenientiæ et similitudines rerum, inter quas discernere nos docet ne similitudine fallamur. Aliquando enim paritatem similat avaritia, et remissio gravitatem, etc. Sed propter hæc discernit Deus medullas spiritus. Medullæ spiritus sunt devotiones. Medullæ animalitatis sunt concupiscentiæ carnales. Inter quas sermo Dei etiam discernit et nos discernere facit. Etiam est discretor operationum, scilicet quæ sit bona, quæ mala. Similiter et discreta est intentionum, quæ scilicet sit bona, quæ mala, quæ discreta, quæ indiscreta. Dilectus iste

³⁶ Psal. 2. ³⁷ In Introit. missæ in Natali Domini. ³⁸ Isai. 9. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Num. 22. ⁴¹ IV Reg. 20. ⁴² Jer. 9. ⁴³ Prov. 20. ⁴⁴ Act. 19. ⁴⁵ Matth. 25. ⁴⁶ Matth. 5. ⁴⁷ Matth. 7. ⁴⁸ Hebr. 4. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Ibid.

non est allus quam Dei Filius, per quem nobis dilectus loquitur, dum per eum Patris voluntas nobis revelatur. Prius enim locutus est per patriarchas, postmodum per prophetas; et novissime locutus est nobis in Filio suo, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula ²¹. Iste sermo Dei est Filius Dei. Hic tria fecit: Aufert culpam ad bene operandum, confert gratiam, donat vitam æternam. Primum facit viæ complanationem, secundum facit dilectionem, tertium confert glorificationem. Unde: « Ego sum via, veritas et vita ²². » Quamvis ordine converso dicat Apostolus: « Vivus, » ecce vitam: « Efflicax, » ecce opus virtutum, ut supra dictum est.

Tres sunt filii. Filius iræ, filius adoptionis, filius gratiæ. Primum est genitus, secundus regeneratus, tertius unigenitus. Genitus ex sanguinibus et voluntate viri ²³, et voluntate carnis. Regeneratus, quia natus est ex Deo per sacramentum poenitentiae et baptismatis. Unigenitus patris et filius Virginis. De primo Apostolus: « Omnes natura sumus filii iræ ²⁴; » de secundo: « Accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba, Pater ²⁵, nam « Spiritum sanctum in filios adoptionis effudit ²⁶, » de tertio legitur: « Christus est Filius Dei per naturam, filius autem virginis per gratiam. Primum accepta portione substantiæ, abiit in villam ut pasceret porcos ²⁷. Secundum benedictionem patris meruit, dum consilio matris patri parat pulmentum ²⁸. Occidens et excorians duos hæcos optimos. Occidite, id est mortificate membra vestra, quæ sunt super terram ²⁹. Item: « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo ³⁰. Beati mortui qui in Christo moriuntur ³¹. » Excoriare docebat Moyses sic: « Cum obtuleris sacrificium Domino de bobus, detrahes pellem ³². » Inde: « Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa ³³? » Item: « Tulerunt pallium meum custodes murorum ³⁴. » Hoc pallium reliquit Joseph in manu meretricis domine ³⁵.

Debemus habere pallium, id est conversationem, quod peccata nostra Deo occultet; quod intuentes letificet; quod fluxus sæculi dissipet. Primum fuit Rebeckæ, quo se abscondit a facie Isaac ³⁶; secundum Mardochei: Cum egredereetur, ait, Mardocheus, de palatio a conspectu regis, erat indutus pallio serico et hyacinthino ³⁷. Unde « tota civitas exsultavit. Tertium pallium Eliæ, quod reliquit in terram, cum ascenderet ³⁸, cuius tactu Jordanis divisus est ³⁹. Audi coquentem: « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Jesu ⁴⁰? » Et: « Concaluit cor meum intra me. » Item. « Lampades ejus lampades ignis atque flammarum ⁴¹. » Tertius a patre mittitur in Sichimis, ut videat si cuncta prospere agantur erga fratres suos ⁴². Primum igitur destituit Pater spoliis gratuitorum et honorum naturalium; se-

condum sibi instituit « populum acceptabilem sectatorem bonorum operum ⁴³; » tertium « constituit hæredem universorum ⁴⁴. » Primum est per quem fecit inferni vincula; secundus est pro quo fecit miracula; tertius « per quem fecit et sæcula ⁴⁵, » primum est fetor spurcitiae; secundus odor justitiæ; tertius « splendor gloriæ et figura substantiæ. » Primum vitio pusillanimitatis fetorem peccatorum faciens statuendus est ad sinistram cum hædis; secundus auxilio fortitudinis suæ maculas peccatorum fugiens jam conversatur in cælis, postmodum vagaturus est cum angelis; tertius « portans omnia verbo virtutis suæ purgationem faciens peccatorum sedet ad dexteram majestatis in excelsis ⁴⁶. » Iste est Filius Dei qui commendat charitatem suam in nobis, dum more humano causas, quibus a nobis debet diligi per Apostolum hic ostendit. Tres sunt causæ istæ: quia dives, quia sapiens, quia pulcher. Dives in omnium possessione, sapiens in omnium rerum creatione, pulcher in hominum recreatione, et in divinitate, et in humanitate. Potens in mundi gubernatione: « Quem constituit hæredem universorum; » ecce primum: « Per quem fecit et sæcula; » ecce secundum: « Qui cum sit splendor gloriæ et figura substantiæ ⁴⁷; » ecce tertium: « Portansque omnia verbo virtutis suæ: purgationem peccatorum faciens; » ecce quartum: De primo: « Tui sunt cæli et tua est terra ⁴⁸; » de secundo: « In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi ⁴⁹; » de tertio: « Ecce tu pulcher es, dilecte mihi, et decorus ⁵⁰; » de quarto: « Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus quæ non corrumpetur ⁵¹. » Hæc enim quatuor solent jactare amantes. Unde Virgilius ⁵² de primo:

Quam dives nivei pecoris, quam lactis abundans.

Pro secundo:

*Canto quæ solitus si quando armenta vocabat
Amphion Dircaeus.*

De tertio:

*Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum venis staret mare.*

De quarto:

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Est adhuc unde eum plus diligas: Pro nobis enim dives depauperatus, sapiens stultus reputatus, pulcher obscuratus, potens infirmatus. De primo: Christus cum dives esset, propter nos egenus factus est, ut inopia illius divites essemus ⁵³; de secundo: impropertatum est ei: « Dæmonium habes ⁵⁴; » de tertio: « Vidimus eum quasi leprosum et percussum a Deo et humiliatum, et non est ei species neque decor ⁵⁵; » de quarto: « Factus est obediens usque ad mortem ⁵⁶. » Iste est in spiritualibus et cælestibus divitiis. De primis: « An divitias bonitatis Dei et bon-

²¹ Hebr. 1. ²² Joan. 14. ²³ Joan. 1. ²⁴ Ephes. 2. ²⁵ Rom. 8. ²⁶ Præfat. miss. in Pentec. ²⁷ Luc. 45. ²⁸ Gen. 27. ²⁹ Coloss. 2. ³⁰ Ibid. ³¹ Apoc. 14. ³² Levit. 4. ³³ Cant. 5. ³⁴ Ibid. ³⁵ Gen. 39. ³⁶ Gen. 24. ³⁷ Esther 8. ³⁸ IV Reg. 2. ³⁹ Luc. 24. ⁴⁰ Psal. 38. ⁴¹ Cant. 8. ⁴² Gen. 37. ⁴³ Tit. 2. ⁴⁴ Hebr. 1. ⁴⁵ Ibid. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Psal. 88. ⁴⁹ Coloss. 2. ⁵⁰ Cant. 1. ⁵¹ Dan. 7. ⁵² Eclog. 2. ⁵³ II Cor. 8. ⁵⁴ Joan. 7. ⁵⁵ Isai. 53. ⁵⁶ Philipp. 2.

ganimitatis et patientiæ contemnis ⁸⁷ ? De secundis : « Inhabita terram et pasceres in divitiis ejus ⁸⁸. » Utrasque possidebis, si pauper fueris. Pauper dico non sensu, non virtutum habitu, non tam sensu quam spiritu. De quo ait ille poeta :

*O vitæ tuta facultas,
Pauperis angustique lares. O munera nondum
Intellecta deum.*

Sicut dictum est : Christus propter nos egenus factus est, ut illius inopia divites essemus ⁸⁹. Aspice natum sine hospio, inter bovem et asinum in præsepio, involutum vili panniculo, fugitivum, sedentem in asino, nudum in patibulo. Ecce pauper : « Vade et tu fac similiter ⁹⁰. » — « Inhabita ergo terram et pasceres in divitiis ejus. Mansueti enim hæreditabunt terram ⁹¹. » Hæc est hæreditas Domini quia erimus hæredes quidem Dei : cohæredes autem Christi ⁹². — « quem » Pater « constituit hæredem universorum ⁹³. » qui nos introducet « in hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam et immarcescibilem conservatam in cælis ⁹⁴. » Sapiens est « per quem fecit et sæcula ⁹⁵. » Sed propter nos stultus reputatus est in colaphis, in sputis, in contumeliis. Et « reputatus est cum sceleratis ⁹⁶. » ut sapientes simus, stultos nos reputemus ; quia « stulta mundi elegit Deus, ut confundat fortia ⁹⁷. » vel sapientes : « Væ vobis qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismetipsis prudentes ⁹⁸. » Ille vere est sapiens « in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi ⁹⁹. » Sapientia ista trahitur de occultis, ait Job ¹⁰⁰, id est de secreto sinu Patris. Filius sapiens est gloria patris. Hæc « sapientia ædificavit » in nobis « sibi domum » humani corporis ; « excidit columnas septem ¹⁰¹. » scilicet septem dona Spiritus sancti. Hæc sapientia vincit malitiam. « Attingit enim sine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter ¹⁰². » — « Attingit à fine, » scilicet a principio bonæ conversationis, « usque ad finem » extremæ resolutionis, « fortiter, » a peccatis liberando, in tentatione adjuvando, perseverantiam consummando ; « disponit omnia suaviter, » erudiens te, ut primo diligas Deum, secundo teipsum, tertio proximum. Item « fortiter » de cælo projiciendo superbum, in mundo vincendo malignum, in inferno spoliando avarum. « Disponit suaviter » hominem in mundo redimendo, de inferno liberando, ad cælum reportando. Hæc sapientia ubique attingit propter suam munditiam. Ut igitur hanc habeas sapientiam, simula stultitiam. Nam stultitiam simulare loco prudentia summa est. Est etiam decorus, de quo dicitur : « Cum sit splendor gloriæ ¹, » id est coæternus Patri, sicut splendor coævus est soli vel igni ; « et figura substantiæ ², » id est æqualis sicut figura alicujus rei ipsi est æqualis. De eo etiam dicitur : « Candor est lucis æternæ et speculum sine macula ³, in quem

A desiderant angeli prospicere ⁴. » Et in humanitate : « Speciosus forma præ filiis hominum ⁵. » Si ergo vis esse particeps illius gloriæ, ne desideres pulchritudinem hujus miseriæ. Nam te decor iste quod optas esse vetat. Ait Isaias : « Non est species ei neque decor ⁶. » Sed tamen per ea quæ gessit in mundo fuit splendor gloriæ ipsius, de quo dicitur : « Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis ⁷, » scilicet manifestatio nominis. Non enim nomen sed manifestationem meruit homo Christus per obedientiam passionis. Figurative enim dicitur : « Dedit ei nomen quod est super omne nomen ⁸, » id est, manifestationem.

Fuit autem de nativitate ejus gloria in imis, gloria in celsis, gloria in excelsis. Prima in mundo, secunda in cælo, tertia in throno. Prima generi humano, secunda angelo, tertia Deo. Per primam illuxit nobis dies redemptionis novæ ; per secundam dies reparationis antiquæ ; per tertiam dies felicitatis æternæ. Dies redemptionis novæ, qua redempta est humana natura ; reparationis antiquæ, qua reparata est angelicæ ruinæ jactura ; felicitatis æternæ, in qua perpetuo Creatorem laudabit creatura. Hæc est prima, de qua dicitur : « Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre ⁹. Lætamini in Domino et exsultate, justi, et gloriamini, omnes recti corde ¹⁰. » de secunda : « Gloriam regni tui dicent et potentiam tuam loquentur ¹¹. » de tertia : « Cæli enarrant gloriam Dei ¹². » Hæc triplex gloria triplicem fugat confusionem. Fuit enim confusio in mundo, fuit in cælo, fuit in inferno. Prima, quando Adam peccavit ¹³ ; secunda, quando angelus superbivit ¹⁴ ; tertia, quam diabolus perpetuo luit. De prima : « Confusio faciei meæ cooperuit me ¹⁵. » de secunda : « Omnes qui te derelinquunt, Domine, confundentur ¹⁶. » scilicet mali angeli ; de tertia : « Confusi sunt quoniam Deus sprevit eos ¹⁷. » scilicet in inferno damuando. Hujus prædictæ gloriæ est splendor, id est ostensio, sol qui est nobis ortus. Sed idem splendor solis pro nobis obscuratus est tripliciter : obscuratur enim sol nubis objectu, ecliptico defectu, naturali occasu. Primum in nativitate, secundum in persecutorum depravatione, tertium in passione. De primo : « Solem nube tegam ¹⁸. » item : « Tenebrescet sol in die ortus sui ¹⁹. » De secundo in Apocalypsi : « Factus est sol tanquam saccus cilicinus ²⁰. » Cilicium vile est, aculeis pungit, sic peccatores Christum vilem reputaverunt. **52** Aculeis, id est argumentosis objectionibus eum impugnaverunt. De tertio : « Occidet sol in meridie ²¹. » Istæ tres obscuraciones inveniuntur in peccatore : prima in mundi sollicitudine, secunda in tentatione, tertia in criminis perpetratione.

In prima : « Exinanivit semetipsum, formam servi

⁸⁷ Rom. 2. ⁸⁸ Psal. 26. ⁸⁹ II Cor. 8. ⁹⁰ Luc. 10.
⁹¹ Hebr. 1. ⁹² Isai. 53. ⁹³ I Cor. 1. ⁹⁴ Isai. 5.
⁹⁵ Hebr. 1. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Ofic. Eccles. ⁹⁸ I Petr. 1.
⁹⁹ Joan. 1. ¹⁰⁰ Psal. 96. ¹⁰¹ Psal. 141. ¹⁰² Psal. 18.
¹ Psal. 52. ² Ezech. 32. ³ Amos 8. ⁴ Apoc.

⁵ Psal. 36. ⁶ Rom. 8. ⁷ Hebr. 1. ⁸ I Petr. 1.
⁹ Coloss. 2. ¹⁰ Job 28. ¹¹ Prov. 9. ¹² Sap. 8.
¹³ Psal. 44. ¹⁴ Isai. 53. ¹⁵ Luc. 2. ¹⁶ Philipp. 2.
¹⁷ Gen. 3. ¹⁸ Isai. 14. ¹⁹ Psal. 43. ²⁰ Jer. 17.
²¹ Amos. 8.

accipiens²²; de secunda: « Non est hic homo a Deo qui sabbatum non custodit²³; » in tertio: « Factus est Patri obediens usque ad mortem²⁴. » Ecce pulchritudo. Sequitur potentia: « Potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur²⁵, » sed et ipsa pro nobis infirmata est. « Pater, ait, si fieri potest, transeat a me calix iste²⁶. » Item: « Cœpit pavere et tædere²⁷. » Tu c dicis: Quia dives sum, et nullius indigeo²⁸. Verum

Ut voto potiare tuo miserabilis esto²⁹.

Ipse enim portat te et tua.

Quatuor nobis portavit: portavit defectum nostræ infirmitatis, portavit onus nostræ iniquitatis; portat gloriam resuscitatæ carnis; portat devotionem nostræ orationis. Primum incepit portare in virginis utero, secundum in crucis patibulo, tertium in resurrectione, quartum quando fuit in hac calamitate. De primo: « Vere languores nostros ipse tulit et delicta nostra ipse portavit³⁰; » de secundo: « Relictis nonaginta novem in deserto venit unam quærere; et inventam reportavit in humeris suis³¹. » Unde: « Sicut aquila provocans pullos suos ad volandum et super eos volitans, expandit alas suas, et assumpsit eos, utique portavit in humeris suis³². » De tertio: « Portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum³³ » patris præsentans vultibus victricis carnis gloriam. De quarto: « Jube hæc per manus sancti angeli tui in sublimi altare tuum [portari] in conspectu divinæ majestatis tuæ³⁴: » — « Advocatum enim habemus apud Patrem Jesum Christum justum; qui factus est propitiatio pro peccatis nostris³⁵. » In primo, noster factus est socius; in secundo, servus; in tertio, prævius; in quarto, nuntius. Hic pro nobis laboravit. Sed ecce « sedet ad dexteram majestatis in excelsis³⁶. » Hanc sessionem quatuor debent præcedere sessiones: prima est suscipienda disciplina in perseverantia, secunda in judicando diligentia, tertia humilitas in sublimitate, quarta repausatio in infirmitate; prima ne sit momentaneus, secunda ne sit provivus, tertia ne sit superbus, quarta ne sit in laboribus indiscretus. Istas legimus Christum implevisse. In prima, sedit inter doctores audiens et interrogans illos³⁷; et Maria sedens secus pedes Domini³⁸, etc.; in secunda, sedit Jesus in gazophylacium, judicans de oblatione viduæ³⁹; in tertia, sedit in monte, « et cum sedisset apernit os suum⁴⁰. » Inde ait Christus: « Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto⁴¹. » In quarta, lassatus ex itinere, « sedit super fontem⁴². » Ecce « sedit ad dexteram majestatis in excelsis⁴³; » inde: « Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus⁴⁴, » etc.

Est pax hominibus malæ voluntatis, et est pax hominibus tepidæ voluntatis, et est pax hominibus

A bonæ voluntatis. De prima: « Zelavi super iniquos pacem peccatorum videns⁴⁵; » de secunda, Ezechias: « Tantum sit pax in diebus meis⁴⁶; » de tertia Apostolus: « Pacem sequimini cum omnibus in sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum⁴⁷. » Primi peccant confidenter, quia Dominus eos non punit; secundi agunt negligenter, quia tentatio eos frequenter non invadit; tertii languent suaviter, quia eis suam gloriam ostendit. De primo: « Nescis quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit⁴⁸? » de secundo: « Utinam esses frigidus aut calidus⁴⁹! » de tertio: « Filix Jerusalem, nuntiate dilecto, quia amore langueo⁵⁰. » Iste talis *dilectus loquitur mihi*, dicens quod sequitur: *Surge, propera, amica mea.*

[CARD.] *En dilectus meus loquitur mihi.* Et agitur in hoc capite de assumptione beatæ Virginis quæ, adveniente temporis opportunitate, ideo ad cœlos demonstratur assumpta, ut pro nobis fiducibilis exoraret. Dicit ergo mater de filio: *En dilectus meus loquitur mihi*, ac si dicat: in tantum desiderat misereri et parcere dilectus meus, quod me evocat ad regnum, ut ipsum excitem et provocem ad faciendam misericordiam. Nam ecce *dilectus meus loquitur mihi*, et dicit:

Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni.

[Tuo.] Vicissitudine temporum omnia ordiuntur quoniam enim dilectus prius visitaverat in lectulo florido, nunc ad vineas excolendas et bestias ab eis propellendas invitat, id est ad ædificandas ecclesias et hæreticos expugnandos. Ait itaque: *Surge* a lectulo contemplationis, nec ideo separaberis a me, quia es *amica*. *Propera*, in Ecclesia fideles congregare in spiritu mansuetudinis, quia es *columba mea*. *Veni* reprimere adversarios Ecclesiæ, ut præsentis conversationem revereantur, quia es virtutibus *formosa*. Vel quia obedit est *amica*, quia simpliciter agit *columba*, quia honeste conversatur *formosa*. In tribus sponsa hic commendatur: prædicatione, oratione, contemplatione. *Amica* enim merito dicitur, quæ sponsi lucra prædicando, consulendo, ministrando quærit; *columba* quæ gemebunda oratione divinam sibi conciliat clementiam; *formosa*, quæ cœlesti desiderio fulgens supernæ contemplationis decorem se induit. Illic vide Martham ministrantem⁵¹. Lazarum sub lapide gementem et resurrectionis gloriam flagitantem⁵². Mariam vacantem⁵³. Vacat enim ad vineas, id est animas revisendas, corrigendas, instruendas, salvandas. Dicitur *amica* affectibus, *columba* gemitibus, *formosa* virtutibus, quibus florescit. Concupiscit ut dulcis sentiat, gemiscit ut peccatum remittatur, florescit ut ab eo jucunda inveniat. *Surge* ergo, ne relinquendo peccatum tepida videaris. *Propera*, ne occupet te dies mortis; *veni*, ne citra metam fatigeris. « Usquequo, piger

²² Phil. 3. ²³ Joan. 9. ²⁴ Phillip. 2. ²⁵ Dan. 7. ²⁶ Matth. 26. ²⁷ Marc. 14. ²⁸ Apoc. 3. ²⁹ Ovid. *De art. am.* ³⁰ Isa. 53. ³¹ Matth. 18. ³² Luc. 15. ³³ Deut. 32. ³⁴ Exod. 15. ³⁵ Off. Eccl. ³⁶ I Joau. 2. ³⁷ Hebr. 1. ³⁸ Luc. 2. ³⁹ Luc. 10. ⁴⁰ Psal. 21. ⁴¹ Matth. 5. ⁴² Luc. 24. ⁴³ Joan. 4. ⁴⁴ Hebr. 1. ⁴⁵ Luc. 2 et Offic. Eccles. ⁴⁶ Psal. 72. ⁴⁷ IV Reg. 20. ⁴⁸ Hebr. 12. ⁴⁹ Rom. 2. ⁵⁰ Apoc. 3. ⁵¹ Cant. 2. ⁵² Joan. 12. ⁵³ Joan. 12. ⁵⁴ Luc. 10.

dormis ²⁷? « Utinam aut frigidus esses aut calidus ²⁸! A plent, unde de Job dicitur: « Mortuus est plenus Propera: « Quid statis hic tota die otiosi ²⁹? » Veni, dienum ³⁰. »
« Sic currite, ut comprehendatis ³¹: » surgendum ergo est a dormitione.

Triplex est dormitio: prima fovendæ iniquitatis, secunda recreandæ infirmitatis, tertia contemplationis. De prima: « Surge, qui dormis ³², » de secunda: « Si dormit, salvus erit ³³; » hæc de Lazaro; de tertia: « Ego dormio et cor meum vigilat ³⁴. » Prima est fugienda, secunda indulgenda, tertia appetenda. Unde Dominus cum invenit discipulos suos dormientes, primo increpavit, dicens: « Una hora non potuistis vigilare mecum ³⁵? » secundo invenit eos dormientes et tacuit ³⁶; tertio dixit: « Dormite jam et requiescite ³⁷. » A prima surgendum est; sed in hac quidam somnolentia opprimuntur, quidam somno gravantur, quidam lethargiam patiuntur. Primi qui tentationibus colludunt, secundi qui tentationibus succumbunt, tertii succumbentes reverti volunt. De his dicitur: Gallus jacentes excitat et somnolentos increpat; gallus negantes arguit. Gallus iste qui excitat fuit Moyses, propheta, apostoli, Patres, Christus. Hic somnolentos increpat, ne quasi Samson deprehendantur in Dalila gremio ³⁸; jacentes excitat, ut surgant quasi paralyticus de grabato ³⁹; negantes arguit, qui cum putrescent [ne putrescant?] quasi jumenta in stercore suo ⁴⁰. Gallus iste quatuor facit; jacentes excitat, sicut in hoc loco, horas noctis distinguit, erroneos ad viam revocat, lucem nuntiat venturam. Horas noctis distinguit, quæ sunt tres. Nox est vita peccatoris. Prima hora contritio, secunda confessio, tertia satisfactio. Vel vita cujuslibet est nox, cujus horas distingunt. Propheta: « Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, et quid Dominus exigit a te: utique diligere misericordiam et facere judicium, et sollicitè ambulare cum Deo tuo ⁴¹. » Erroneos revocat, unde Apostolus: « Videte quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt ⁴². » Triplex est dies malus, scilicet propter culpam, unde: « Sufficit diei malitia sua ⁴³; » propter temporalem pœnam, unde Jacob: « Dies mei pauci sunt et mali ⁴⁴; » propter duram in judicio sententiam, unde: « In die mala liberabit eum Dominus ⁴⁵. » Primum debemus vitare, secundum patienter sustinere, ut tertium possimus securi expectare. Tempus quidam adimunt, quidam redimunt, quidam emunt. Adimunt qui semper vivunt in iniquitate, redimunt qui pœnitent aliquo tempore, emunt qui semper sine crimine vivunt. Primorum dies deficiunt, unde David: « Defecerunt sicut fumus dies mei ⁴⁶. » Secundi dimidiant, unde: « Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos ⁴⁷. » Et: « Ego dixi: In dimidio dierum vado ad portas inferi ⁴⁸. » Tertii im-

Item: Gallus nuntiat lucem venturam, scilicet æternam. Sunt enim quatuor lucis: prima Christus, secunda opus, tertia impius spiritus, quarta in cœlo superius. De prima: « Ego sum lux mundi ⁴⁹; » de secunda: « Luceat lux vestra coram hominibus ⁵⁰; » de tertia: « Ambulate dum lucem habetis ⁵¹; » de quarta: « Lux perpetua lucet sanctis tuis, Domine ⁵². » Prima est in documentum, secunda in exemplum, tertia spirituale donum, quarta: « Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum ⁵³. » Prima est ad fidem, secunda ad mutationem, tertia ad intellectum et discretionem, quarta ad Dei visionem. Prima fuit apud nos, secunda est inter nos, tertia propter nos, quarta super nos. De his dicitur: « Semita justorum quasi lux splendens, procedit, et crescit usque ad perfectum diem ⁵⁴. » Est justus qui ex fide vivit ⁵⁵; est justus quasi leo confidens ⁵⁶; est justus qui non contristabitur quicquid ei acciderit. Primus est in Mose, secundus in Joanne, tertius in Salvatore. Primi semita accedit, secundi præcedit, tertii procedit. Accedit quasi laterna, præcedit quasi lucerna, procedit quasi lux splendida. Primo enim Christus latuit sub littera in lege, secundo monstratus est in Joannis nativitate ⁵⁷; tertio plene apparuit in assumpta humanitate. Ad horum mutationem debemus tenere laternam, lucernam, lucem splendidam. Laternam, qua fervor novitias ex parte lateat; lucernam, qua fortium lux appareat: lucem qua contemplationis Deus innotescat. Laternam ergo tenent novitii in ore, in manu, in corpore; orationis, operationis, satisfactionis, sicut ait Dominus: de primo: « Cum oras, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum ⁵⁸; » de secundo: « Cum facis eleemosynam, noli tuba canere, et nesciat sinistra tua quid faciat dextera ⁵⁹; » de tertio: « Cum jejunas, unge caput tuum et faciem tuam lava ⁶⁰; » inde poeta:

Si latet ars prodest, affert deprensa pudorem ⁶¹.

Item:

*Crede mihi, bene qui latuit bene vixit, et intra
Debet fortunam quisque manere suam ⁶².*

Similiter lucerna bonorum operum debet esse in ore; in manu, in capite prædicationis, operationis, inspirationis. De primo: « Lucerna pedibus meis verbum tuum ⁶³; » de secundo: « Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes in manibus vestris ⁶⁴; » de tertio Job: « Quis mihi det ut sim juxta menses pristinos, quoniam Deus custodiebat me, dum splendebat lucerna ejus super caput meum ⁶⁵. » Ideo Joannes dicitur esse « lucerna ardens et lucens ⁶⁶, » sed et plurescens. In figura primi, de animalibus Ezechielis dicit: « Et scintilla quasi aspectus æris candentis ⁶⁷; » de se-

²⁷ Prov. 6. ²⁸ Apoc. 3. ²⁹ Matth. 20. ³⁰ I Cor. 9. ³¹ Ephes. 5. ³² Joan. 11. ³³ Cant. 5. ³⁴ Matth. 26. ³⁵ Ibid. ³⁶ Ibid. ³⁷ Judic. 16. ³⁸ Joan. 5. ³⁹ Gen. 48. ⁴⁰ Psal. 40. ⁴¹ Psal. 101. ⁴² Psal. 54. ⁴³ Joan. 12. ⁴⁴ IV Esdr. 2. ⁴⁵ Matth. 13. ⁴⁶ Prov. 4. ⁴⁷ Habac. 1. ⁴⁸ Rom. 1. ⁴⁹ Prov. 28. ⁵⁰ Luc. 1. ⁵¹ Matth. 6. ⁵² Ibid. ⁵³ Ibid. ⁵⁴ Ovid. *De art. am.* II, 313. ⁵⁵ Id. *Trist.* III, IV, 25. ⁵⁶ Psal. 118. ⁵⁷ Luc. 12. ⁵⁸ Job. 29. ⁵⁹ Joan. 5. ⁶⁰ Ezech. 1.

cundo : « Similitudo vultus animalium quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum ⁹⁹; » de tertio ait Joannes : « Oculi ejus quasi flamma ignis ⁹⁹. » Lucem teneant contemplativi. Est lux triplex : prima cognoscitur nequitia, secunda clara est conscientia, tertia oritur in corde lætitia. Prima animi docet fugam peccatorum, secunda deducit per viam virtutum, tertia exhilarat ostensione præmiorum. De prima dicitur : « Qui male agit odit lucem ⁹⁹. » De hac dicitur quod mulier illa meretrix egram Salomone diligentius intuens clara luce puerum mortuum cognoscit non esse suum quem genuerat ⁹⁹. Mortuus quippe filius est, mortuum opus peccatoris. De secunda : « In luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ ⁹⁹. » de tertia dictum est : « Lux orta est justo et rectis corde lætitia ⁹⁹. » Prima ergo senita justorum procedit usque ad secundam; per infectum diem secunda crescit usque ad tertiam; per affectum diem tertia crescendo deducit usque **53** ad perfectum diem ⁹⁹⁻⁹⁷. Est enim dies infectus, est dies affectus, est dies perfectus : infectus corruptione peccatorum, affectus devotione bonorum, perfectus consummatione ipsorum. Primus ergo est tribus infectus : voluptate, vanitate, malignitate. De primo Jeremias : « Diem hominis non desideravi, tu scis ⁹⁹. » De secundo : « Homo sicut fenum, dies ejus sicut flos feni, sic efflorebit ⁹⁹. » De tertio Paulus : « Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer aut ab humano die ¹⁰⁰. » Secundus dies est affectus tribus, scilicet : puritate conscientie, sanctitate justitie, suavitate lætitie. De primo : « Ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem ⁹⁹. » De secundo : « Serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris ⁹⁹. » De tertio : « Latus dies hic transeat p. s. v. d. Tertius dies nihilominus in tribus est perfectus : primo quia erit sine noctis vel nubis interruptione, secundo lucis magnitudine, tertio plenaria Dei visione. De primo : « Donec aspiret dies et inclinentur umbræ ⁹⁹. » De secundo : « Ecce Dominus veniet, et omnes sancti ejus cum eo, et erit in die illa lux magna. De tertio : « Vivificabit nos post duos dies : in die tertia suscitabit nos ⁹⁹. » etc. sine corruptionis molestia. Sciens secreta cœlestia, sequemur obediendi voluntatis ejus vestigia, ut cognoscamus Dominum, scilicet tres personas Patris, et Filii, et Spiritus sancti in una substantia. Dicit ergo gallus, id est Apostolus : « Nox præcessit, dies autem appropinquavit ⁹⁹. » etc. Item dicitur sponsa amica, dicitur columba, dicitur formosa. Amica dicitur animi custos, columba colens lumbos, formosa per conscientiam, qua evitat diaboli machinamenta. Dicatur igitur : Surge, amica, in qua per prudentiam sapientia vincit malitiam : propera, columba, habens conti-

nentiam, quia munda per abstinentiam carnis teris superbiam. Veni, formosa, quia concupivit rex speciem tuam. Ut ergo sis amica, surge de sterquilinio peccatorum : ut sis columba, propera ad merita virtutum : ut sis formosa, veni ad gaudia beatorum. Est ergo amica, dum fugiendo malitiam amor Dei mundo præponitur : columba dum cœlestia meditatur : formosa, dum in terris angelice conversatur. De prima : « Qui diligitis Dominum odite malum ⁹⁹. » de secunda : « Meditabor ut columba ⁹⁹. » de tertia : « In carne præter carnem vivere nihil est aliud quam angelicam vitam in terris ducere. » Vel aliter : Est amica per scientiam, columba per intelligentiam, formosa per sapientiam. Per scientiam, qua bona a malis discernuntur : per intelligentiam, qua cœlestia cognoscuntur, bona a malis discernuntur, ne sit indiscreta dilectio : cœlestia cognoscuntur, ut appareat nostra expectatio : cognita degustantur, ut probetur frivola omnis alia delectatio. De primo : « Videte quomodo caute ambuletis ⁹⁹. » de secundo : « Vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cœlo ¹⁰¹. » de tertio : Panem de cœlo dedisti eis ¹⁰¹, habentem omnem delectationem et omnem saporem.

Oportet primo ut amica sit animi custos contra tria : contra luxuriam, contra avaritiam, contra superbiam. Contra primum, operis assiduitatem ; contra secundum, circumspectionis sollicitudinem, qua vitemus mundanorum cupiditatem : contra tertium, veritatem suæ cognitionis, qua crescamus in humilitatem, scilicet contra triplicem adversarium, scilicet carnem, mundum, diabolum. Faciamus igitur sicut Jacob, qui occurrenti sibi Esau tres opposuit turbas ¹⁰². Prima turba fuit ancillarum cum suis filiis : ancillæ sunt corpora mea (sive), filii opera, quæ debemus opponere luxuriæ, quia otiositas inimica est animæ. Secunda turba fuit Lia cum filiis suis, quæ dicitur laboriosa : hæc est sollicita circumspectio, quæ filios habet, scilicet multiformes cautelas contra mundi concupiscentiam. Tertia turba fuit Rachel cum Joseph filio suo, quæ dicitur videns principium. Cum enim principium nostræ nativitatis inspicimus, humilitatis augmentum contra superbiam acquirimus : Joseph enim augmentum dicitur. Hæc est amica per sapientiam, quia sapientissimus ille rex Salomon deseruit, victus ab his tribus hostibus : Immolavit enim Astartem deæ Sidoniorum, quæ dicitur venatio ¹⁰³ : quibus enim præest luxuria, venantur ut suam consequantur voluptatem : immolavit et Chamos deo Mohabitarum ¹⁰⁴. Hic dicitur congregatio, id est avaritia : quibus vero præest avaritia dicuntur Moab quod de patre, quia in hoc sequuntur patrem Adam a quo processit omnis avaritia : immolavit Moloch deo Ammonitarum ¹⁰⁵, id est superbiæ. Moloch

⁹⁹ Ezech. 1. ⁹⁹ Apoc. 1. ⁹⁹ Joan. 5. ⁹⁹ III Reg. 3. ⁹⁹ Habac. 3. ⁹⁹ Psal. 96. ⁹⁹⁻⁹⁷ Prov. 4
⁹⁹ Jer. 17. ⁹⁹ Psal. 102. ¹⁰⁰ I Cor. 4. ¹ II Cor. 6. ⁹⁹ Luc. 1. ⁹⁹ Cant. 2. ⁹⁹ Ose. 6. ⁹⁹ Rom. 15.
⁹⁹ Psal. 96. ⁹⁹ Isa. 38. ⁹⁹ Ephes. 5. ¹⁰⁰ Apoc. 21. ¹⁰¹ II Esdr. 9. ¹⁰² Gen. 55. ¹⁰³ III Reg. 11. ¹⁰⁴ Ibid. ¹⁰⁵ Ibid.

dicitur *rex* : superbia enim semper regnare appetit. *Aminon* vero *populus comprimens* vel *populus turbatus*; quibus enim præest superbia semper turbantur et comprimunt.

Ecce amica, columba vero simpliciter volat. Simpliciter quoque oportet sublimia considerare. Qui vult eo pertingere tria oportet eum considerare : scilicet mundi hujus turbationem, et sic pacatus in se, et aliis faciat pacem. Hæc erit columba Noe quæ egressa est ad videndum diluivum, et non invenit ubi requiesceret pes ejus, tamen ad arcam attulit ramum olivæ, quod est signum pacis¹⁶. Sic qui mundum considerat, nihil invenit in eo nisi turbationem. Ipse tamen cum aliis pacem habet, inter discordes reformat: hæc est columba Noe quæ dicitur requies. Tres enim legimus columbas : columba Noe, columba Christi, columba David. Prima considerat mundi turbationem, secunda quærit nostram salvationem, tertia laborat quomodo habeamus ejus passionem. Prima ergo Noe quæ dicitur requies, quia quærit requiem specialem et momentaneam : secunda Salvatoris, quæ quærit salutem æternam : tertia David, id est *manu fortis*, quia fortiter operatur ut perveniat ad eam. De prima : « Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo Deum videbit¹⁷. De secundo : « Miserebitur enim Dominus Jacob, et eliget adhuc de Israel, et requiescere eos faciet super humerum suum¹⁸. » De tertio : « Respice in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui, proposito sibi gaudio crucem sustinuit conlusionem contempta, et nunc in dextera Dei sedet¹⁹. » Ista tertia est inter medios clericos²⁰; clericos Græce, *sors* Latine. Dux sortis sunt temporalis vita et æterna : inter has dormit illam despiciendo, istam diligendo. Vel sortis sunt timor et desiderium : inter has dormit habens lectum spei et amoris. Amor mitigat desiderium, spes vero timorem demulcet; sed « posteriora dorsi ejus in pallore auri²¹. » Dorsum istud est corpus pallidum afflictione. Sed pallor iste est auri, quia coronam meretur æternam, quæ auro comparatur.

Invenio tres columbas istis oppositas : prima est columba quæ habet vesiculam in gutture, ista est digna ut juxta altare immoletur : secunda est cujus stercus in castris præ angustia famis venditur : tertia est columba seducta et non habens cor, ut viam salutis gradiatur. Prima enim de pace temporali superbit : hæc est vesicula in gutture : secunda pro misericordia Dei qua de salute æterna præsumit, confidentius peccatis, alios suo exemplo trahit, quod est stercora vendere : tertia est seducta quia indiscreta in operibus, et non habet cor, cum formidat viam salutis arripere. Dicitur et formosa, in ea est mera pulchritudo quæ primo per laudes et orationes petulantis carnis vincit

A *incursus* : secunda ne tepore veterascat gemens charitatis fervore, calefactus affectus : tertia manentem in secreti cordis solitudine ad lectulum suum transfert dilectus. In primo vitat fœditatem, in secundo provocat amorem, in tertio habet claritatem. Prima est Judith, id est laudans quæ corruptorem Holophernem occidit²² : secunda Abisaac Sunamitis, id est *patriæ rugitus*, quæ pedes David jam senis calefacit²³ : tertia est Esther, id est *absconsa*, quam rex Assuerus, id est beatitudo ejus, in reginam provehit²⁴. Sed contra invenio superficie tenus reprobam pulchritudinem. Primo quia de specie sua quærit carnis voluptatem, secundo Vanitatem, tertio in utraque habet obstinationem. De primo : « Circulus aureus in naribus suis, pulchra mulier et fatua²⁵. » De secundo : « Fallax gratia et vana est pulchritudo²⁶. » De tertio : « Vidi stultum firma radice, et maledixi statim pulchritudini ejus, » ait Job²⁷.

Surge, prospera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni.

[CAR.] Ac si diceret : Surge ab illa ruina generis humani, de qua dictum est homini : « Terra es, et in terram ibis²⁸. Surge, inquam, amica mea, animi mei custos et divinorum conscia secretorum. Surge, columba mea simplex, non invida, sancto Spiritu illustrata. Surge, formosa mea, tota pulchra in qua non est macula. Et ubique per hoc pronomen, *mea*, discretio et significantia quasi singulari præcellentia designatur. Surge, et veni ad regni consortium, ad cælorum assumpta palatium : veni, inquam, quia jam hoc requirit opportunitas temporis.

Jam enim hiems transit, imber abiit et recessit, flores apparuerunt in terra nostra.

[Tuo.] Hiems designat austeritatem legis, pluvia prophetiæ promissionis consolationem, flores evangelicam veritatem. Rigor enim hiemis solet malas herbas radicibus exterminare; bonarum vero radices ut in vere crescant, sub terra intemeratas conservare. Sic legis austeritas peccata punivit : sed sacramenta usque ad tempus gratiæ sub littera abscondita servavit. Et quia jam venit tempus gratiæ et lex cessit, clamat dilectus : *Jam hiems transit, imber* vero humore poros aperit terræ, ut germina erumpant : sic promissio prophetica aperuit corda fidelium, ut conceperint fidem et spem. Tandem flores evangelicarum sententiarum manifestaverunt veritatem. Hæc quoque in homine reparando implentur spiritualiter : per hiemem namque designatur dolor pœnitentium, per imbrem lacrymæ plangentium, per flores primitiæ virtutum. Per primum incipit vetustas renovari, per secundum spiritus inebriari, per tertium secundari. De primo : « Renovamini spiritu mentis vestræ²⁹ : » de secundo :

¹⁶ Gen. 8. ¹⁷ Hebr. 12. ¹⁸ Isa. 14. ¹⁹ Hebr. 12. ²⁰ Psal. 67. ²¹ Ibid. ²² Judith. 13. ²³ III Reg. 2. ²⁴ Esther 2. ²⁵ Prov. 11. ²⁶ Prov. 31. ²⁷ Cap. 5. ²⁸ Gen. 3. ²⁹ Ephes. 4.

« Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ ³⁰, » et : A
 « Quemadmodum descendit imber et nix de cœlo et
 inebriat terram ³¹. » De tertia : « Et dat semen serenti,
 et panem comedenti ³². » Et : « Proferat herbam virentem,
 et facientem semen juxta genus suum ³³. » In
 primo spiritus juvenescit, in secundo pinguescit, in
 tertio florebit. De primo : « Renovabitur ut aquilæ
 juvenus tua ³⁴ » ; de secundo : « Sicut adipe et pin-
 guedine repleatur anima mea ³⁵ » ; de tertio : « Justus
 ut palma florebit ³⁶. » Istis hiems transit, jam enim
 non indigent opere pœnitentia, quibus spiritualiter
 apparuit benignitas et humanitas Salvatoris
 nostri Dei. *Imber abiit et recessit.* Quid enim opus
 est imbre, id est fletu lacrymabili, ubi « fluminis
 impetus lætificat ³⁷, » cui dicitur : Merito in terra
 ejus, id est in anima, apparet copia florum, in
 qua requiescit flos campi et liliū convallium ³⁸.

Triplex est hiems : prima est pigritiæ, secunda
 pœnitentiæ, tertia damnabilis sententiæ. Qui præ-
 cipit aquis nivis ut descendant super terram, et
 imbribus hiemis : imbres hiemis sunt doctrinæ
 pigri doctoris. De secunda : « Facta sunt encœnia
 in Jerosolymis, et hiems erat ³⁹. » Jerosolyma dicitur
visio pacis, Encœnia innovationes ; peccator enim
 videns pacem quæ sursum est festinat renovari in
 hieme, id est per pœnitentiam. De tertia dicitur :
 « Videte ne fiat fuga vestra hieme vel Sabbato ⁴⁰. »
 Fugere enim in hieme vellent, si possent, qui in ju-
 dicio sententiam illam damnationis audient : « Ite,
 maledicti, in ignem æternum ⁴¹. » Primi cadent in
 egestatem, secundi tendunt ad novitatem, tertii
 descendunt in calamitatem : In egestatem virtutum,
 in novitatem spirituum, in calamitatem tormen-
 torum. Audi egestatem : « Piger propter frigus arare
 noluit, mendicabit ergo in aestate et non dabitur
 ei ⁴². » Et Job : « Qui timet pruina, irruet super
 eum nix ⁴³. » Audi novitatem : « Licet is qui foris est
 vetus homo nosier corrumpatur, is tamen qui intus
 est renovatur de die in diem ⁴⁴. » Item : « Si qua nova
 creatura in Christo, vetera transierunt ⁴⁵. » Audi cala-
 mitatem. Job ait : « In sex tribulationibus liberabit
 te, et in septima non tanget te malum. In fame eripiet
 te de morte, et in bello de manu gladii ⁴⁶. » Istæ
 duæ sunt in hoc exsilio : in fame scilicet verbi
 Dei, in bello, quo repugnatur tentationi. Aliæ
 quinque erogabuntur miseris in judicio, a quibus
 tamen se promittit Dominus liberare justum sic :
 « A flagello linguæ absconderis ⁴⁷, » ne audivas : « Ite,
 maledicti, in ignem æternum ⁴⁸. » — Non timebis cala-
 mitatem, cum venerit ⁴⁹. » De qua : « Dies illa dies iræ,
 calamitatis et miseriæ ⁵⁰. » In fame et vastitate ride-
 bis ⁵¹. « Ecce duæ : Fames ista erit videndi Deum,
 quo nunquam satiabitur, unde : « Servi mei comede-
 rent et vos esuriatis ⁵². » Vastitas a vastando dici-

tur, de qua : « Ligatis manibus et pedibus militie
 eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor
 dentium ⁵³. » Ibi tradetur tortoribus quoadusque
 reddat universum debitum. Septima est : « Et bestiam
 terræ non formidabis ⁵⁴. » Bestia terræ est dia-
 bolus qui ait ad Dominum : « Circumivi terram et
 perambulavi eam ⁵⁵. » Qui formidatur ⁵⁶ merito, et in
 inferno ubi ipse est nullus ordo, sed sempiternus
 horror inhabitat.

Quatuor sunt in hieme quæ pigrum retardant.
 Tardatur enim gelu, nive, vento, grandine. Gelu
 pedes penetrat, nix viam oculis obliterat, ventus
 invisibiliter totum corpus oppugnat, grando caput
 vulnerat. Faciamus ergo quemdam interiorum ho-
 minem. Hujus pedes sint affectus, oculi intellectus,
 corpus intentio, caput ratio. Scrupulus gelu et rigor
 disciplinæ, nix candida blandimentum mundanæ
 gloriæ, ventus invisibilis occulta suggestio Satanæ,
 grando animadversio iræ divinæ. Primo igitur in
 pigro pedes, id est affectiones, gelu, id est rigore
 disciplinæ perforantur, dum formidando discipli-
 nam in varia distrahantur, unde dicitur : « Vult et
 non vult piger ⁵⁷. » Dicit enim : « Leo est in via ⁵⁸, »
 occidendus sum, quia omnis disciplina videtur ei in
 præsentem non esse gaudii sed mœroris, de quibus
 propheta : Percussisti eos et non sunt sanati. Afflixisti
 eos, et renuerunt accipere disciplinam ⁵⁹. Isti sunt
 miser Bosteth, qui debilis pedibus noluit sequi Da-
 vid, cum fugeret a facie Absalon ⁶⁰. Secundo, nive,
 id est candore mundanæ gloriæ via regni legitur
 quia oculi intelligentiæ cæcantur. Et ideo civitates
 habitaculi non invenerunt ⁶¹. Via enim peccatorum
 tenebrosa iis quidem qui derelinquunt iter rectum
 et ambulant in vias tenebrosas. Qui nivis albedi-
 nem, id est mundanæ gloriæ habent in oculis, inde
 prohibetur in lege : Sacerdos qui habet albuginem
 in oculo, non ministret in tabernaculo ⁶². Isti sunt
 Tobias cui cum jaceret superius, calida stercorea li-
 rundinis ceciderunt in oculis, et exæcatus est ⁶³.
 Hirundines quæ in altum volant sunt principes mundi;
 stercorea eorum sunt bona temporalia, quæ ca-
 lida cadunt in oculis, dum nimio fervore ea appetentes
 intelligentiam supernorum amittimus. Tertio
 toti corpori, id est intentioni ventus diabolicæ sug-
 gestionis invisibiliter se ingerit, et intentionem bonam,
 si qua est, subvertit. Hoc facit aliquando iis
 qui libenter sequuntur tentationem et ei collidunt;
 unde dicitur : « Ephraim pascit ventum ⁶⁴. » Aliquando
 provocant tentationem. Ephraim onager solitarius ⁶⁵,
 in desiderio attraxit ventum amoris sui. Iste est
 ventus de quo dicitur : « Surge, aquilo, et veni, auster
⁶⁶. » Et ventus turbinis veniebat ab aquilone.
 Iste ventus concussit quatuor angulos domus, et
 oppressit liberos Job ⁶⁷. Cum in his tribus piger

³⁰ Psal. 39. ³¹ Isa. 55. ³² Ibid. ³³ Gen. 1. ³⁴ Psal. 102. ³⁵ Psal. 62. ³⁶ Psal. 91. ³⁷ Psal. 45.
³⁸ Cant. 2. ³⁹ Joan. 10. ⁴⁰ Matth. 24. ⁴¹ Matth. 25. ⁴² Prov. 20. ⁴³ Job 6. ⁴⁴ II Cor. 4. ⁴⁵ II Cor. 5.
⁴⁶ Job 5. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Matth. 22. ⁴⁹ Job 5. ⁵⁰ Saphon. 1. ⁵¹ Job 5. ⁵² Isa. 65. ⁵³ Matth. 22. ⁵⁴ Job 5.
⁵⁵ Job 2. ⁵⁶ Prov. 13. ⁵⁷ Prov. 26. ⁵⁸ Jerem. 5. ⁵⁹ II Reg. 15. ⁶⁰ Psal. 106. ⁶¹ Lev. 21.
⁶² Tob. 2. ⁶³ Ose 12. ⁶⁴ Ose 8. ⁶⁵ Cant. 4. ⁶⁶ Job. 1.

non revertitur. Quarto accedit grando vulnerans caput, id est ira Dei in ultionem infatuans rationem. Propter hoc venit ira Dei in filios dissidentiae. Ipsi enim sunt jumenta Ægypti quæ grando percussit⁶⁸; et quia jumenta sunt irrationabilia, et tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt⁶⁹. « Quis enim, Domine, cognovit potestatem iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam dinumerare⁷⁰? » Isti sunt reges Philistiim pugnantes contra Israel, de quibus plures interfecerunt lapides grandis quam gladius⁷¹. Ecce habetis hiemem judiciarum sententiæ, hiemem quoque pigritiæ. In tribus renovat hiems poenitentiae. Frigus enim ejus comedentes semina terræ vermes occidit, terram decoquit, et sic abundantia seminis germina producit. Post ejus recessum vernalis aura gratior emergit. Vermes isti sunt suggestiones carnalium motuum, semen est bonum in corde propositum, erumpit in germen, quando productur ad actum, vernalis temperies est a peccato liberatio. Vermes igitur semen rodunt, dum carnis motus bonum propositum impediunt. Sed hiems vermes consumit, dum carnis motus poenitentia compescit. Item hiems terram decoquit et sic melius germina proficit, dum poenitentia corpus castigat, et sic ad bona operanda melius se applicat. Post talem hiemem temperies veris gratior habetur, dum post poenitentiam de bona conscientia Deo gratiarum actio refertur. Audi vermes et hiemem eos consumentem: « Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis⁷²: » ecce vermes: « Sed induimini Dominum Jesum, et curam carnis ne feceritis in desideriis⁷³: » ecce hiems. Ista sunt primogenita Ægypti interfecta⁷⁴. Audi germina ex hieme, id est poenitentia: « Tribulatio patientiam operatur; patientia, probationem; probatio, spem⁷⁵. » Isti sunt cui post flagella restituti sunt liberi pulchriores prioribus. Audi auram veris, id est bonæ conscientiae gratiorem post hiemem, id est poenitentiam. Primus: « Fui blasphemus et persecutor, sed misericordiam consecutus sum⁷⁶ » per poenitentiam, « Gratia autem Dei sum id quod sum⁷⁷. » Hinc est quod Tobias post cæcitatem et paupertatem abundantius solito Deum laudasse invenitur⁷⁸. Beatus ergo qui in hoc statu invenitur, ut dicat: *Hiems abiit*, sed longe beator qui post illam ultimam hiemem hic dicere poterit: *Hiems abiit* et amplius non « refrigescet charitas multorum⁷⁹. » *Imber abiit* lacrymarum, quoniam « Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum⁸⁰. » *Flores apparuerunt in terra*, ut circumdant sponsum flores rosarum et lilia convallium.

Triplex est imber: Imber poenarum, imber Scripturarum, imber lacrymarum. Primus mortificat, secundus lætificat, tertius purificat: mortificat eum

qui diligit iniquitatem⁸¹; lætificat eum qui inquirat veritatem; purificat eum qui desiderat sanitatem. Primus punitur, secundus instruitur, tertius curatur. De primo: « Pluet super peccatores laqueos⁸². » Sed est pluvia qua diluvium inundavit, quo perit genus humanum; pluit enim quadraginta diebus et quadraginta noctibus⁸³. De secunda: « Mandabo nubibus meis ne pluant⁸⁴. » Cum hac pluvia venit Christus qui descendit sicut pluvia in vellus⁸⁵. « Et nubes pluant justum⁸⁶. » De tertia: « Fulgura in pluviam fecit⁸⁷, » quia comminando peccatores movet ad lacrymas. Hæc est pluvia voluntaria quam segregat Deus hæreditati suæ: hanc habuit Maria Magdalene et ipse Christus. Primus imber procedit, secundus abiit, tertius recedit. Procedit de hoc exilio usque in infernum; abiit de mundo ad regnum. Recedit, id est retrocedit in nihilum. Primus procedit, quia hic incipit poena quæ sine carebit; unde: « Vermis eorum non morietur et ignis eorum non exstinguetur⁸⁸. » Ignis est poena qua hic laborant, sed ardentior sit in inferno. Secundus abiit, id est ab hoc exilio it ad regnum, quia quæ per Scripturas hic de Deo dicimus, in regno certius cognoscemus, quoniam omnes erimus doctibiles Dei⁸⁹. « Quæ enim videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc videbimus facie ad faciem⁹⁰. » Tertius imber recedit, id est retrocedit, scilicet in nihilum, quia amplius non erit luctus neque clamor, sed nec ullus dolor⁹¹. Ecce *hiems transiit, imber abiit et recessit*, consequens est ut *flores appareant in terra nostra*.

Triplex est terra, scilicet terra inimica, terra aliena, terra nostra. Prima est in inferno, secunda in mundo, tertia in cælo. De prima: « Quid est, Israel, quod in terra inimicorum es⁹²? » de secunda: « Inveterasti in terra aliena⁹³; » de tertia: « Ut est terra viventium⁹⁴. » Prima est terra morientium, secunda languentium, tertia viventium. De prima: « Antequam vadam ad terram tenebrosam et operam mortis caligine et umbra mortis⁹⁵; » de secunda: « Luxit et elanguit terra⁹⁶; » de tertia: « Credo videre bona Domini in terra viventium⁹⁷. » In prima flos aruit, in secunda flos paruit, in tertia flos apparuit. Aruit flammis gehennalibus, paruit non solum magistris et persecutoribus, apparebit Deo, et angelis, et hominibus. De primo: « Homo sicut fenum dies ejus et flos agri sic efflorescit⁹⁸. » Item: « Mane floreat et transeat, vespere decidat, induret et arescat⁹⁹. » Floreat in juventutem, transeat ad senectutem; vespere, id est decropita ætate decidat in mortem. Induret in glebam, arescat in gehennam. De secundis quomodo parent: « Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, non solum bonis et modestis, sed etiam discolis¹⁰⁰; » ut sitis « sicut liliū inter spinas¹⁰¹. » Quomodo appa-

⁶⁸ Exod. 9. ⁶⁹ Rom. 1. ⁷⁰ Psal. 89. ⁷¹ Exod. 9. ⁷² Rom. 13. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Exod. 12. ⁷⁵ Rom. 5. ⁷⁶ I Tim. 1. ⁷⁷ I Cor. 15. ⁷⁸ Tob. 2. ⁷⁹ Matth. 24. ⁸⁰ Apoc. 7, 21. ⁸¹ Psal. 10. ⁸² Ibid. ⁸³ Gen. 5. ⁸⁴ Isa. 4. ⁸⁵ Psal. 71. ⁸⁶ Isa. 44. ⁸⁷ Jer. 51. ⁸⁸ Isa. 66. ⁸⁹ Joan. 6. ⁹⁰ I Cor. 15. ⁹¹ Apoc. 21. ⁹² Baruch. 3. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Ezech. 26. ⁹⁵ Job 10. ⁹⁶ Isa. 23. ⁹⁷ Isa. 38. ⁹⁸ Psal. 102. ⁹⁹ Psal. 89. ¹⁰⁰ I Petr. 2. ¹⁰¹ Cant. 2.

reant : « Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos ⁹⁶. » Omnes enim qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus ⁹⁷. Primi arent, quia floruerunt in mundo natiuitate, secundi sanctitate, tertii felicitate. Propter primos « exsiccatum est senum et cecidit flos, quia » omnis gloria ejus quasi flos feni ⁹⁸, ut dicitur : « Fili, recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala ⁹⁹. » Secundis dicitur : « Lectulus noster floridus ¹⁰⁰. » De tertiis : « Justus germinabit sicut lilium et florebit in æternum ¹. »

Jam enim hiems transit, imber abiit et recessit.

[CARD.] Hiems enim est vita præsens, in qua nos mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit. Hiemis pluvix, innumerabiles sunt vitæ præsens miserix.

⁹⁶ Psal. 125. ⁹⁷ Joan. 13. ⁹⁸ Isa. 40. ⁹⁹ Luc. 16. ¹⁰⁰ Cant. 4. ¹ Ose. 14. ² Gen. 27. ³ Isa. 4.

LIBER QUINTUS.

Tempus putationis advenit ⁴.

[THO.] Illius temporis in Evangelio meminit Dominus, cum se dicit vitem veram et Patrem agricolam, et addidit : « Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, et omnem qui fert fructum, purgabit eum ut fructus plus afferat ⁵. » *Tempus putationis* forsitan est de quo Apostolus : « Expoliantes veterem hominem cum actibus suis, induite novum ⁶. » Quod alibi exponens ait : « Propter quod deponentes omne mendacium loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo ⁷. » Et post : « Qui furabatur jam non furetur : magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est ⁸. » *Flores apparuerunt*, ait, *in terra nostra*. Quo processu hoc evenerit, ostendit cum subdit : *Tempus putationis advenit. Vox turturis audita est in terra nostra. Ficus protulit grossos suos : Vineæ florentes odorem dederunt*. Illic est ordo putationis. Prius fit computatio, secundo imputatio, tertio reputatio, quarto amputatio, quinto deputatio, sexto disputatio : computatio, rememorando ; imputatio, causam in se retorquendo ; reputatio, se dijudicando ; amputatio, in auribus se magistrî dijudicando ; disputatio voluntatem Dei inquirendo. Primum, ut præterita vita cognoscatur ; secundum, ne excusetur ; tertium, ut dignum se dicat ut a Domino flagelletur ; quartum, ut indulgentiam consequatur ; quintum, ne recidivum pariat ; sextum, ut voluntas Dei impleatur. In primo acquirit contritionem, in secundo humilitatem, in tertio timorem, in quarto Dei misericordiam, in quinto industriam, in sexto incessum per regiam viam. Ecce radix ascendendi ad flores. Prius enim est putatio in confessione ; secundum, gemitus turturis in lacrymosa

A Dicit ergo : *Veni*, quia secundum divinæ prædestinationis statutum, jam tibi *hiems transit*, et imbres hiemis recesserunt. *Veni*, qui hoc ipsum postulat tuorum prærogativa meritorum, de quibus subditur : *Flores apparuerunt in terra nostra*. Hæc terra est, ille ager qui nondum floruerat, et tamen florum ejus fragrantiam tunc odorabatur Isaac in Ælio ⁹. Hæc terra est beata Virgo, quæ illum fructum sublimem produxit, de quo dicit Isaias : « In die illa erit domus Domini in magnificentia et gloria, et fructus terræ sublimis ¹⁰, » in hac terra flores apparuerunt, decor videlicet et odor gratiarum, virtutum et operum. *Veni* etiam, quia tempus est metendi quod seminasti, hoc est quod dicitur :

B oratione ; tertium, grossus est flos sici, quod est initium conversationis bonæ, ut post sequatur dulcis fructus in sancti Spiritus visitatione. Ultimo vinea florens, id est anima florens interiori gloria, dat proximis odorem opinionis suæ. Computabat rex ille, dicens angelo percutienti : « Ego sum qui peccavi : ego feci iniquitatem ¹¹. » Reputabat propheta sic : « Omnia quæ fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti ¹². » Amputare docebat Jacobus : « Constatemini alterutrum peccata vestra ¹³. » Deputare Salvator : « Si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam ¹⁴. » Disputare docebat Paulus, dicens : « Ut probetis quæ sit voluntas Dei bona et beneplacens et perfecta ¹⁵. »

C Tria sunt tempora : tempus tentationis, tempus luctationis, tempus putationis. Primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Primum, regnante diabolo ; secundum, Moyse monstrante legem populo Israelitico ; tertio, regnante Jesu Christo. In primo diabolus erat rex et dominus ; in secundo minorata ejus potentia per legis observantiam, factus est prædo violentus ; in tertio repressa ejus violentia per gratiam, factus est latruculus. De primo : « Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen ¹⁶ ; » de secundo : « Omnis violenta prædatio cum tumultu, et vestimentum mistum sanguine erit in combustionem, et cibus ignis ¹⁷ ; » de tertio : « Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, » etc. In primo igitur Adam est tentatus et victus a diabolo sine omni repugnantia, in secundo repugnavit Israel armatus legis observantia, in tertio cavet sibi Christianus a fallacia latronis, illuminatus Christi gratia. Pri-

⁴ Cant. 2. ⁵ Joan. 15. ⁶ Ephes. 4. ⁷ Ibid. ⁸ Ibid. ⁹ Il Rec. 24. ¹⁰ Dan. 3. ¹¹ Jac. 5. ¹² Luc. 12. ¹³ Rom. 13. ¹⁴ Rom. 5. ¹⁵ Isa. 9.

num est tempus vacuum, secundum medium, **55** tertium plenum. Sub primo fuerunt servi, sub secundo mercenarii, sub tertio filii. Primi expectabant verbum refrigerationis, secundi finem operis, tertii redemptionem animæ et corporis. De duobus primis: « Sicut cervus desiderat umbram et sicut mercenarius præsolatur finem operis sui, ita ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi mihi ¹⁶. » De medio: « Dum medium silentium tenerent omnia, omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus venit ¹⁷. » De ultimo: « Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum in terris ¹⁸. » Ecce istud est tempus putationis, scilicet plena gratia: hæc est putatio vineæ quam Noe plantavit, et est inebriatus et in tabernaculo suo denuatus ¹⁹. Pro hac est filius patri-familias ad invitandos operarios in vineam egressus ²⁰. Nudatus est Noe, id est Christus, quando natus de virgine in nostra apparuit infirmitate. Interfectus est a cultoribus ²¹, id est Scribis et Phariseis in cruce. Egredietur invitare ad vineam quando apparebit in extremo examine.

Tria sunt genera sacramentorum: unum putandum in principio, aliud in medio, tertium in fine. Primum sacramentum est labrusca, id est silvestris vinea, secundum fuit adulterina vimina, tertium sunt palmitum superfluentia. Labrusca est hæreticorum malitia, adulterina vimina sunt nostra peccata, palmitum superfluentia corruptio humana. De primo Dominus per prophetam: « Judicate inter me et inter vineam meam, expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas ²². » De secundo in libro Sapientiæ dicitur quod sint scirpea vimina. De tertio: « Omnem palmitem in me non ferentem fructum eradicabit Pater meus ²³. » Primo principio hujus temporis prima putatio facienda est per prælatum, secunda spectat ad quemlibet Christianum, tertia fiet per Christum. De prima enim dicitur: « Auferte malum de medio vestri ²⁴, » item: « Infidelis si discedit discedat ²⁵; » de secundo: « Vetus homo noster crucifixus est cum Christo, ut destruat corpus peccati et ultra non serviamus peccato ²⁶; » de tertio: « Corruptibile hoc induet incorruptelam ²⁷. » Prima igitur putatio hæreticorum ab Ecclesia quæ spectat ad prælatos, sic est facienda: primo verborum argumentatione, secundo miraculorum coruscatione, tertio materialis gladii animadversione. In primo itaque fit cogens ratio, in secundo admiratio, in tertio comminatio. Propter primum habet episcopus logion, id est rationale in pectore; propter secundum lamina aurea splendet in fronte; propter tertium est aculeus in summitate pastoralis virgæ. Hoc ordine putavit Elias sacerdotes Baal. Primo enim apud Aab concionatus est cum eis, secundo miraculo convicit per ignem, scilicet sacrificii, ultimo eos gladio oc-

cidit. Clamabat enim pro vinea Domini: « Domine, exterminavit eam aper de silva, et singularis ferus devoratus est eam ²⁸. » Quia non eorum erat, sed de vinea Sodomorum vinea eorum et de suburbanis Gomorrhæ. Hæc est prima putatio labruscæ, id est hæreticorum; quæ pertinet ad prælatum. Sequitur putatio adulterini viminis, id est peccati, quæ spectat ad quemlibet Christianum. Hæc ad modum facienda est. Peccata enim nostra quasi infirmitas sunt, quorum tria sunt genera. Quædam enim crescunt in modum tumoris, quædam in modum superflui humoris, quædam enim in modum mortuæ carnis. Primum itaque medicus ferro cædit, secundum igne urit, tertium unguento mordaci consumit. Primum itaque, id est tumor est omne vitium quod cor exultat; secundum, id est humor superfluum, est concupiscentia rerum sæcularium, quas desiderat; tertium, id est carnis mortuæ, est vitium carnis, in qua carnalis homo delectatur. Sarculum ergo qui tumor putatur, est memoria mortis, quo superfluum humor putatur, est verecundia confessionis. Quo putatur caro mortua, est labor pœnitentialis. De primo: « O mors! quam amara est memoria tua viro justo ²⁹!—Homo enim, cum morietur, hæreditabit serpentes, et bestias, et vermes ³⁰. » Et idem « est interitus et hominis et jumentum ³¹. » De secundo: « Constemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini ³². » Si enim non erubescis, dum confiteris, perit confessio, vel recidivum paritur. De eo dicitur: « Qui baptizatur a mortuo si unum tangit mortuum, quid prodest lavatio illa ³³? » De tertio: « Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum ³⁴. » Unde propheta: « Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis et fletu et planctu ³⁵. » Et Apostolus: « In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in jejuniis et vigiliis multis ³⁶. » Tertia putatio, scilicet corruptionis, fiet a Deo. Tunc enim peccator erit sanctificatus. Qui modo est in tenebris, tunc videbit Deum qui modo est absconditus a nobis; qui modo squalidus est corporea vetustate, tunc erit reovatus. Hoc ordine vidit Joannes paratam Ecclesiam descendentem: « Vidi, ait, civitatem sanctam Hierusalem descendentem de cælo a Deo paratam, quasi sponsam ornatam viro suo ³⁷. » Sanctam, ecce primum; Hierusalem, *visio pacis* dicitur, ecce secundum; novam, ecce tertium; ornatam, ecco quantum.

Vox turturis audita est in terra nostra.

[Tuo.] Vox prædicatoris audita est in terra, quæ nostra cœpit esse dum fidei verbum recipit. Unde in die Dominicæ Resurrectionis cantatur Psalmus: « Domini est terra ³⁸. » Vox enim matris, quæ recessum nuntiat hiemis et adventum veris, eis convenit qui sciunt docere quod « nox præcessit, dies autem

¹⁶ Job 7. ¹⁷ Sap. 18. ¹⁸ Gal. 4. ¹⁹ Gen. 9. ²⁰ Luc. 20. ²¹ Ibid. ²² Isa. 5. ²³ Joan. 15. ²⁴ I Cor. 5. ²⁵ I Cor. 7. ²⁶ Rom. 6. ²⁷ I Cor. 15. ²⁸ Psal. 79. ²⁹ Eccli. 3. ³⁰ Eccli. 10. ³¹ Eccli. 3. ³² Jac. 5. ³³ Eccli. 34. ³⁴ Matth. 3. ³⁵ Joel. 2. ³⁶ II Cor. 6. ³⁷ Apoc. 21. ³⁸ Psal. 23.

appropinquavit ⁹⁰. » *Vox turturis*, quæ gemitum exprimit, eis congruit qui gemunt pro desiderio patriæ, dicentes : « Ipsi intra nos geminus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri ⁹¹. » Vel pro peccatis, ut « Miseri estote et lugete ⁹². » Quatuor commendabilia invenimus per turturem in scriptis expressa, nomine ipsius posito. Quia verecundæ simplicitatis dicitur quod in sacrificio immolatur, quod nidum quærit sibi et pullis, ne vaga videatur, quod vox ejus notitia veris invenitur. De primo : « Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis ⁹³. » de secundo : « Qui non potest invenire agnum, imolet par turtorum aut duos pullos columbarum ⁹⁴. » De tertio : « Passer invenit sibi domum, et turtur nidum ubi ponat pullos suos ⁹⁵. » de quarto : *Vox turturis audita est in terra nostra*. Primum convenit Christo, propter suam innocentem simplicitatem, unde : « Sicut ovis ad occisionem ductus est, et quasi agnus coram tondente se obmutuit, et non aperuit os suum ⁹⁶. » Idem : « Non erit turbulentus et anxius ⁹⁷. » De secundo : « Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis ⁹⁸. » scilicet in passione; tertium in ascensione : « Vado parare, ait, vobis locum ⁹⁹. » quartum in prædicatione, in oratione, intercedendo pro nobis coram Patre ¹⁰⁰, quia « advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris ¹⁰¹. » Sed hæc singula diquiramus. Primum dicitur turtur verecundæ simplicitatis. Hanc impediunt tria. Quia inverecundus homo primo peccare non erubescens confidenter operatur iniquitatem : præsumit rem supra se ad se non pertinentem; negligit correptionem. De primo : « Frons meretricis facta est tibi ¹⁰². » Item : « Facies senum non erubuerunt ¹⁰³. » Isti prædicaverunt peccatum suum sicut Sodoma, hi sunt ille Israelita qui coram omni Israel ingressus est ad scortum Madian ¹⁰⁴. De secundo : « Altiora te ne quæsieris, et majora te ne scrutatus fueris ¹⁰⁵. » Isti sunt Ozias rex, qui præsumpsit officium sacerdotale, et ideo leprosus factus est ¹⁰⁶. De tertio : « Quia despexistis omne consilium meum, et correptiones meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo ¹⁰⁷. » Isti sunt filii Heli; qui non receperunt patris correptionem ¹⁰⁸. In figura horum trium Psalmista inter cantica graduum tres continuat psalmos, in quibus se immunem ab istis dicit. Primus est : « De profundis ¹⁰⁹. » in quo peccatum suum recognoscit et plangit sic : « Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit ¹¹⁰? » In secundo præsumptionem removet dicens : « Domine, non est exaltatum cor meum neque elati sunt oculi mei ¹¹¹. » In tertio se ostendit mansuetum ad suscipiendam correptionem, sic : « Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis ejus ¹¹². » - « Sobrie et juste et pie vivere

A in hoc sæculo ¹¹³. » nos monet Apostolus. Sobrie quantum ad carnem, juste quantum ad sensualitatem, pie quantum ad spiritualitatem. Sobrie, ne caro inebrietur; juste, ne Eva Adæ, id est sensualitas spiritui dominetur; pie, ne in contemplatione aliud quam Deus quærat.

Propter hæc tria docentur in Levitico ¹¹⁴ tria genera animantium immolanda. Docet immolare boves de quadrupedibus; turtures de avibus, quæ volant inferius; columbas scilicet de avibus, quæ volant superius. Primum enim sacrificium carnis, secundum sensualitatis, tertium spiritus. Caro immolatur tripliciter. Quorundam enim caro, velint nolint, immolatur, quia a Deo flagellatur, nec tamen corripitur. Alii voluntarie pro Christo passionem usque ad effusionem sanguinis patiuntur : tertii vigiliis et jejuniis extenuantur, ut spiritus liberius contempletur. Prima est vitula Ephraim ¹¹⁵ docta diligere turturem, secunda vitula rufa, quæ immolatur ad vesperam, tertia est vitula Samsonis : in qua arantes a Samson excipiunt solutionem problematis extortam per afflictionem importunam : hoc est per afflictionem carnis ratio et intellectus liberiores et subtiliores a Christo merentur sibi revelari secreta cœlestia. Hæc est immolatio quadrupedum, id est carnis. Sed si caro exterius affigitur, oportet ut sensualitas intus cohabeatur. Hæc enim est immolatio turturis, quod debet se a pravis moribus interioris coercere, ne nec nimis debeat mundana concupiscere. Debet tamen corpori quod suum est ministrare, id est sensificare, et in sumendis alimentis acquiescere. Hoc est enim quod ibi in Levitico præcipitur, quod imoletur retorto capite ad corpus ¹¹⁶. Sed ne spiritus ex cognitione cœlestium quæ contempletur superbiat, et ipse immolatur quando ab hac temeritate refrenatur, hæc scilicet lege, sicut de turture dictum est, caput ad corpus reflectat, id est miseriam suam ut inde humilietur respiciat.

Triplex est nidus : nidus gratiæ, nidus conscientiæ, nidus quietis supernæ. In primo pullos procreat, in secundo sepeliri desiderat, in tertio æternum domicilium pullis suis præparat. Pullos procreat, scilicet affectiones interiores et fructus operum sepeliri desiderat, ut dormiat et requiescat in pace in idipsum ¹¹⁷, et crescat in Deum. In tertio nidum pullis ordinat, ut requiescant in Deum. De primo : « Cum ambulaveritis per viam et inveneritis nidum avis et matrem desuper pullis incubantem, pullos tenebis captivos, matrem autem permittes abire liberam ¹¹⁸. » Nidus iste est gratia Dei, mater quæ pullis incubat, est puritas turturis, id est fidelis animæ. Hæc pullos creat, dum confidentia majora rogat Deum, audacior est contra diabolum, minus timet maledicta vicinorum. Sed ne forte ei subrepat vanitas, superbia, etc., tenendi sunt ca-

⁹⁰ Rom. 13. ⁹¹ Rom. 8. ⁹² Jac. 4. ⁹³ Cant. 1. ⁹⁴ Lev. 12. ⁹⁵ Psal. 83. ⁹⁶ Isa. 53. ⁹⁷ Isa. 42. ⁹⁸ Phil. 2. ⁹⁹ Joan. 14. ¹⁰⁰ Hebr. 9. ¹⁰¹ 1 Joan. 2. ¹⁰² Jer. 5. ¹⁰³ Thren. 5. ¹⁰⁴ Num. 25. ¹⁰⁵ Eccl. 2. ¹⁰⁶ II Par. 26. ¹⁰⁷ Prov. 1. ¹⁰⁸ I Reg. 4. ¹⁰⁹ Psal. 129. ¹¹⁰ Ibid. ¹¹¹ Psal. 103. ¹¹² Psal. 131. ¹¹³ Tit. 2. ¹¹⁴ Cap. 3. ¹¹⁵ Ose. 10. ¹¹⁶ Levit. 1. ¹¹⁷ Psal. 4. ¹¹⁸ Deut. 22.

ptivi intus. Mater vero, id est puritas, libere egrediatur. Per os dicenda pura verba, per manus ut pura sint opera, et sic per cæteros sensus. De secundo : « In nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies ⁶⁶; » de tertio : « Passer invenit sibi domum et turtur nidum ubi ponat pullos suos ⁶⁷. » Sequitur de voce turturis : *Vox turturis audita est in terra nostra*. Cor nostrum hic accipitur terra, non mea sed nostra, quia communis esse debet Deo et omnibus hominibus. Deo per devotionem, fratri per dilectionem, proximo per compassionem, sibi per modestiæ virtutem. Deo per devotionem, ut in eo delectationem habeamus; fratri per dilectionem, ut ad hoc ad quod nos ipsos diligamus, proximo per compassionem ut onera ipsorum portemus ⁶⁸, nobis per virtutem modestiæ, ut a vitis nos temperemus. Ab hac terra quam possidemus auditur hæc vox in illa terra quam expectamus, hæc vox est gemitus cordis.

Duo sunt gemitus turturis, duo columbæ, unus communis utrisque. Gemitus turturis, quæ inferius volat, sunt pœnitentium, gemitus columbæ, quæ superius, gemitus spiritualium : compassionis sunt ambarum. Ecce quinque : primus passionis, secundus propassionis, tertius compassionis, quartus ex tædio vitæ, quintus ex desiderio animæ. Primus pro iniquitate, secundus pro tentatione, tertius pro proximi necessitate, quartus pro incolatu hujus miseriæ, quintus pro desiderio patriæ.]

De primo : Afflicti quotidie pro peccatis cum lacrymis **56** expectemus finem nostrum; de secundo : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁷¹; » de tertio Mathias : « Ut quid natus sum videre mala gentis meæ ⁷²? » de quarto : « Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est ⁷³; » de quinto : « Quando veniam et apparebo ante faciem Domini ⁷⁴. » His quinque modo superius recitatis Deus contra quinque reddit gratias. His enim qui gemunt gemitu passionis, dat Deus gratiam, qua eos quasi possessionem suam custodit. His qui gemunt pro peccatis gratiam qua eis sua bonitate peccata remittit. Qui vero ex compassione, gratiam largitatis qua pauperes vestit et pascit. Qui ex tædio præsentis vitæ, gratiam qua resurrectionem sperat et diligit. Qui desiderio patriæ, gratiam qua Deus eis apparebit. In figura harum quinque gratiarum in Veteri Testamento quinque legimus Annas; Anna enim interpretatur *gratia*. Prima est Anna Elcanæ qui dicitur *Dei possessio*. Primos enim possidet Deus tanquam suos ne cadant, unde Paulus : « Sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur; sive vivimus sive morimur, Domini sumus ⁷⁵; » secunda est Anna Tobiæ, qui dicitur *bonus Domini*. Bonitatem enim sua sic gementibus peccata remittit, unde : « Bonus est Dominus sperantibus in eum et animæ

quærenti illum ⁷⁶. » Audi bonitatem. « Dixi : Conflitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei ⁷⁷; » tertia est Anna Raguelis, qui dicitur *passio Domini*. Qui enim suspirant ex compassione, accipiunt a Deo gratiam qua pauperes pascant, et audiant in judicio : « Esurivi, et dedisti mihi manducare ⁷⁸; » quarta est Anna Joachim, qui dicitur *resurrectio*. Qui enim suspirant pro tædio vitæ hujus, accipiunt a Deo gratiam, qua sint securi de resurrectione, unde Apostolus : « Nolimus vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini sicut et ceteri qui spem non habent : mortui enim qui in Christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquitur simul ⁷⁹, » etc. Quinta est Anna filia Phanuel, qui dicitur *apparitio Dei*. Qui enim pro desiderio patriæ gemunt, Deum in gloria sua videbunt, unde : « Regem in decore suo videbunt oculi ejus ⁸⁰. » Sequitur de voce turturis. Tres supradiximus terras : terram moventium, terram languentium, terram viventium. Similiter sunt tres voces : vox vulturis, vox turturis, vox fulguris. In prima terra audita est vox vulturis, in secunda vox fulguris, in tertia vox turturis. Vox vulturis, quæ seducit ad devorationem animarum et corporum; vox fulguris, quæ tonitruum comminatur pœnas inferorum, et fulgori claritatem supernorum. Turturis, id est Christi, quem habemus apud Patrem advocatum ⁸¹. In prima enim : « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide ⁸². » Os enim ejus abundavit malitia et lingua ejus custodivit dolos ⁸³. » Dixit enim inimicus : « Persequar et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea : evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea ⁸⁴. » Sequitur vox fulguris. Dicit tonitruum : « Mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium ⁸⁵. — Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum ⁸⁶. » Hæc enim de supernis attulit ad nos Christus veniens in mundum, unde : « De throno procedunt fulgura et voces et tonitrua ⁸⁷. » Fulgura scilicet pronissio claritatis, voces orationis, tonitrua comminationis. De voce turturis, id est Christi dicitur : « Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris ⁸⁸; » non solum autem pro nostris, sed pro totius mundi. Audi vocem hujus turturis gementis pro nobis : « Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi ⁸⁹. » Ita ipse orat pro nobis.

Tempus incisionis, id est tempus messis, advenit.

CARD. Alia est littera. Igitur pro semente meritorum accipe manipulos præmiorum. Ideo etiam veni, quia sic Ecclesiæ requirit necessitas, quia *vox turturis*, id est Ecclesiæ, *audita est in terra nostra*. Ac si dicat : *In terra nostra*, id est in stabilitate solida

⁶⁶ Job 29. ⁶⁷ Psal. 83. ⁷⁰ Gal. 6. ⁷¹ Psal. 6. ⁷² I Mach. 2. ⁷³ Psal. 119. ⁷⁴ Psal. 41. ⁷⁵ Rom. 14. ⁷⁶ Thren. 3. ⁷⁷ Psal. 35. ⁷⁸ Matth. 25. ⁷⁹ I Thess. 4. ⁸⁰ Isa. 33. ⁸¹ I Joan. 2. ⁸² I Petr. 5. ⁸³ Psal. 49. ⁸⁴ Exod. 12. ⁸⁵ Matth. 22. ⁸⁶ Matth. 13. ⁸⁷ Apoc. 4. ⁸⁸ I Joan. 2. ⁸⁹ Joan. 17.

regni nostri audita est vox turritis, id est Ecclesiam; quæ cognovit tempus adventus sui ad Dominum clamantis et petentis auxilium opportunum, quia

Ficus protulit grossos suos.

[Tho.] *Ficus*; protulit grossos suos, cum Synagoga creavit apostolos; qui de ea geniti dulcissimum cibum doctrinæ credentibus ministraverunt. Vel, quod melius videtur, per grossos quos ficus habet pro floribus designantur prophetae, qui de propinquo tetigerunt Salvatoris adventum, qui veri comparatur. Fructus vero sequentes apostoli dicuntur. In Evangelio legimus quatuor ficus, quas hic ponimus. Prima est a Domino propter sterilitatem suam maledicta; secunda, sub cujus Nathanael latuit umbra; tertia, quæ prece coloni est a succisione liberata; quarta, quæ ad videndum Christum Zachææ est substrata. In prima, figurantur qui peccandi retinent libertatem, in secunda, ii qui licet bonum non faciunt, tamen divertunt a malo propter gehennæ horrorem; in tertia, qui jam diligentes Deum bonam inchoant conversationem, in quarta, qui se sibi substernunt, quia gustaverunt supernam dulcedinem. Prima profert ariditatem, secunda virorem, tertia profert grossos, quarta fructus dulcissimos. Primi contemnunt, secundi metuunt, tertii jam diligunt, quarti in solitudine se sibi substernentes in domo cordis sui merentur suscipere Christum, sicut Zachæus qui *justificatus* interpretatur. De primo ait Salomon ⁹⁹: « Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. » De secundo: « Timor Domini expellit peccatum ¹⁰⁰; » de tertio: « Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua ¹⁰¹; » de quarto: « Sedebit solitarius et tacebit, quia levavit se super se ¹⁰². » Legimus in Evangelio quod « bona arbor non potest fructus malos facere nec mala arbor potest fructus bonos facere ¹⁰³. » Unde colligimus et malas ficus esse et bonas, unde propheta: « Video ficus malas, malas valde ¹⁰⁴. » Et idem: « Video ficus bonas, bonas valde ¹⁰⁵. » De malis prius agendum est, ut præcognito malo, bonum dulcius habeatur. De arbore ergo sunt grossi, id est ficus præco quæ vel immaturæ. Et sunt ficus malæ, sunt malæ valde. In primis sunt exteriora miraculorum vel bonæ vitæ signa, in secundis sunt carnalia quæ delectant peccata, in tertiis fidei corruptela. Primum est quasi præstigium, secundum quasi fenum, tertium est quasi venenum, quod homines decipit. Fenum, quia voluptas cito transit, venenum, quod homines inficit. In primis igitur quærunt apparere, in secundis desideriis suis satisfacere, in tertiis fidem perimere. Primi dicunt in iudicio: « Domine, nonne in nomine tuo ejecimus Jæmonia, et in nomine tuo signa fecimus ¹⁰⁶? » Secundi juxta Salomonem: « Lætantur cum malefecerint et exsultant in rebus pessimis ¹⁰⁷. » De tertiis ait Jeremias: « Lamiæ nudaverunt mammam, la-

ctaverunt catulos suos ¹⁰⁸. » De his tribus ait Jeremias: « Filii colligant ligna, patres succendant ignem, mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cæli ¹⁰⁹. » Filii isti malisunt, qui ab aliis quasi malis patribus in fide corrumpuntur, qui colligunt ligna, dum mala opera operantur. Patres mali sunt, qui signa exteriora habent, qui succendant ignem, dum interiorum mala opera tunc signis, tunc persuasionem suspiciunt. Mulieres, sunt qui carnalibus voluptatibus mollii desideria sua aliis proponunt, et sic quasi adipem conspergunt. Placentæ dicuntur a placendo, qui sic faciendo placentas faciunt diabolicæ superbix, quæ regina dicitur per antiphrasim; quia diabolus per superbiam in cælo regnare voluit. Quia de signis facta est

mentio propter grossos, sciendum est quatuor esse signorum genera.

Est enim signum bonum in bono, et est signum malum in malo, et est signum bonum in malo, et est signum malum in bono. Primum est, quando exterius apparet homo bonus, vel per religionem, vel per miracula, et talis est interius, unde David: « Fac mecum signum in bono ¹. » Per miracula Stephanus faciebat prodigia et signa magna in populo ². Audistis, quia ex omni tribu filiorum Israel duodecim millia signati sunt signo Dei vivi, ut dicerent: « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine ³. » De talibus dictum est in Canticis: « Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet ⁴. » Signum malum in malo est, quando homo vel facit, vel ei accidit exterius; unde interius perpenditur malus. Sicut illi qui posuerunt signa sua signa, De his enim dicitur: « De corde exeunt cogitationes malæ, scilicet furta, adulteria, homicidia ⁵. » Signum bonum in malo est, quando aliquis per miracula vel religionem fornicem, vel etiam mundanam prosperitatem bonus apparet, cum sit tamen malus, vel sua prosperitas ei arridet in malum suum. Per miracula videntur boni. Tales sunt qui in iudicio dicent: « Domine, nonne in nomine tuo signa fecimus, et in nomine tuo ejecimus Jæmonia ⁶? » Quibus respondebitur: « Nescio vos ⁷. » De talibus dictum est quod sint sepulchra dealbata, interius plena ossibus mortuorum, et omni spurcitia. Signum malum in bono est, quando alicui accidit infortunium, unde videtur esse malus aliquibus qui putant eum flagellari a Deo pro peccatis suis, sicut putaverunt amici Job de ipso, cum tamen flagellum illud esset in bonum, quia ad meritum. Tales dicunt: « Posuerunt me quasi signum ad sagittam ⁸. » Sagitta enim vulnerat signum ad quod mittitur. Tales consolatur Paulus sic: « Licet is qui foris est vetus homo noster corrumpatur, is tamen qui intus est renovatur de die in diem ⁹. » Ecce signa quatuor bonæ arboris sicut ficus immu-

⁹⁹ Prov. 18. ¹⁰⁰ Eccli. 1. ¹⁰¹ Psal. 143. ¹⁰² Thren. 3. ¹⁰³ Matth. 7. ¹⁰⁴ Jer. 24. ¹⁰⁵ Ibid, ¹⁰⁶ Matth. 7. ¹⁰⁷ Prov. 2. ¹⁰⁸ Thren. 4. ¹⁰⁹ Jer. 7. ¹ Psal. 85. ² Act. 6. ³ Psal. 4. ⁴ Cant. 1. ⁵ Matth. 15. ⁶ Matth. 7. ⁷ Matth. 25. ⁸ Thren. 3. ⁹ II Cor. 4.

ture. Sunt ficus bonæ, sunt ficus bonæ valde.

Per ficus istas designatur triplex fides: est fides rudior, est purior, est firmior. Prima fuit ante Christi incarnationem, secunda post resurrectionem, tertia in missione Spiritus sancti, post ascensionem. Rudior fuit propter novitatem rerum; purior, per remissionem peccatorum; firmior, quia abundantius dedit Deus Spiritum sanctum; quia tam prima quam secunda et tertia inspiratæ sunt per sancti Spiritus dulcedinem. Spiritus enim sanctus datus est primis parentibus et eorum sequacibus, unde: Spiritus Domini ferebatur super aquas ¹⁰, id est rudem materiam. Et non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt, id est auferam ab eis Spiritum sanctum, secundum quosdam. Alii misericorditer interpretantur sic: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, id est auferam spiritum iræ nœæ ab eis, quia caro sunt ¹¹, id est infirmi, et ideo parcam eis. Datus est post resurrectionem ad peccatorum remissionem, unde: « Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis ¹². » Datus est quoque tertio post ascensionem, unde: Spiritus sanctus procedens a throno apostolorum pectora, etc. In primo fuit Spiritus sanctus dulcis, in secundo dulcior, in tertio dulcissimus. Ejus dulcedo, scilicet triplex hic per tria genera ficuum designatur. Per ficus ejus præcoquas ¹³ vel immaturas prima fides rudis; per bonas, pura; per valde bonas firmior habetur.

De primis dixit propheta: « Ficus immaturas desideravit anima mea ¹⁴, » scilicet ut silem rudem antiquorum patrum haberent ii quos reprehendebat. Secundæ ficus, id est bonæ fuerunt, quarum massa Isaias ¹⁵ cataplasmauit Ezechiam regem ægrotantem, et convaluit de infirmitate sua. Tertiæ, id est valde bonæ fuerunt. De quibus legitur: « Ligna silvæ venerunt ad ficum et dixerunt ei: Dominare nobis; quæ dixit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam et fructus meos dulcissimos ut promovear inter ligna silvarum ¹⁶. » Ligna silvarum sunt principes mundi bonis operibus steriles. Quibus ii qui Spiritum sanctum acceperant, non pretio, non dignitatum provocatione volebant acquiescere, ut a fide Jesu Christi moverentur; quia roborati erant in ea dulcedine Spiritus sancti.

Vinæ florentes odorem dederunt.

Tho. Per florem vineæ fama nascentis Ecclesiæ designatur, quæ in Jerusalem plantata, longe lateque per famam est dilatata. Flos hujus vineæ gratus est valde, quia succus expressus ex eo, et sanitatem præstat utenti, et voluptatem. Vel moraliter: Per florem vineæ initium gaudii spiritualis exprimitur, post quod plenus in cælo expectatur sicut de flore fructus

A futurus expectatur, id est vinum quod lætificat ¹⁷. Triplex est enim gaudium viri sancti: primum, quia reliquit vanitatem et mundana gaudia; secundum, quia Christi sequitur vestigia ¹⁸; tertium erit, quando recipiet præmia. In primo vita purificatur, in secundo justificatur, **57** in tertio beatificatur. Primum est verum, quia ad beatitudinem tendit; sed non merum, quia fex tentationis se injicit. Secundum est merum, jam victa tentatione, sed non plenum propter defectum hujus miseriæ. Tertium est plenum, quia ibi invenitur plenitudo gloriæ. De primo exhilarabat discipulos Christus cum diceret: « Confidite, quia ego vici mundum ¹⁹, » de secundo ait: « Qui sequitur me non ambulat in tenebris ²⁰; » et ut de tertio certificaret eos subiecit: « Sed lumen habebit vitæ ²¹. » Audi gaudium verum et non merum: « Omne gaudium existimate cum in varias incideritis tentationes, » ait Apostolus ²². Si verum non esset, Apostolus nos ad illud non invitaret; sed merum non est, quia tentationum patitur perturbationem. Audi verum et merum: « Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis ²³. » Audi plenum: « Petite et accipietis ²⁴, ut gaudium vestrum sit plenum ²⁵. » Primum igitur illud est gaudium quo gaudet homo relicta vana gloria, quæ oritur in homine. De talibus gaudiis quibus gaudet mundus.

Est autem gloria quæ oritur sub te, est quæ oritur de te, est quæ oritur juxta te, est quæ oritur intra te. Prima est de peccatis, secunda de bonis corporis, tertia de temporalibus bonis, quarta est Filius æterni Patris. De prima: « Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate ²⁶? » Et poeta:

Gloria peccati nulla petenda tui est.

Tamen de exterminio peccatorum possumus gloriari, unde Apostolus: « Gratias Deo quod fuistis aliquando servi peccati; obedistis enim ex corde in eam formam doctrinæ in quam traditi estis ²⁷. » De secunda qua gloriamur de bonis corporis: « Ne gloriatur fortis in fortitudine sua; quia omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni ²⁸. » Sed et de carne nostra possumus bene gloriari, si in ea pro Christo patimur, unde Apostolus: « Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi ²⁹; » et: « Gloriamur in tribulationibus ³⁰; » et: « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini Jesu Christi ³¹. » De bonis temporalibus gloriantur, qui in multitudine divitiarum suarum gloriantur. Sed « cum multiplicata fuerit gloria domus ejus, ne timueritis, quia non descendet cum eo gloria domus ejus ³². » Bene tamen possumus gloriari his bene utendo, ut in omnibus glorificetur Deus. Intra te oritur mala, si de bonis Dei superbis.

¹⁰ Gen. 1. ¹¹ Gen. 6. ¹² Joan. 20. ¹³ Mich. 7. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Cap. 53. ¹⁶ Judic. 9. ¹⁷ Psal. 103. ¹⁸ I Petr. 2. ¹⁹ Joan. 16. ²⁰ Joan. 8. ²¹ Ibid. ²² Jac. 1. ²³ Matth. 5. ²⁴ Luc. 11. ²⁵ Joan. 16. ²⁶ Psal. 51. ²⁷ Rom. 6. ²⁸ Jer. 9, I Petr. 1. ²⁹ II Cor. 12. ³⁰ Rom. 5. ³¹ Gal. 6. ³² Psal. 48.

« Quid enim habes quod non accepisti? Si accepisti, A
quid gloriaris, quasi non acceperis? » Igitur
« qui gloriatur, in Domino gloriatur ». Quia
« omnis gloria ejus filiae regis ab intus in sinibus
aureis ». »

Intra te sunt tria, de quibus bene potes gloriari,
scilicet pura conscientia, justitia, jucunditas de
beatitudine futura. De primo ait Apostolus: « Glo-
ria nostra hæc est, testimonium conscientie nos-
træ »; de secundo ait David: « Lætamini in
Domino et exultate, justi, et gloriamini, omnes recti
corde »; de tertio ait propheta: Cum avulsi
fueritis a lacte, epulemini ab intuitu gloriæ ejus.
« Super te orietur gloria », scilicet Filius æterni
Patris, unde Isaias: « Surge, illuminare, Jerusa-
lem, quia venit lux tua, et gloria Domini super te
orta est ». Vere super te orta est gloria Domini,
et non poteris ad eam, quia conceptus sine se-
mine patris carnalis, natus sine corruptione virgini-
tatis, armatus et portatus in ventre sine læsione
ventris. Cum itaque de fide sit eis bona opinio,
voraciter potest dici: *Vineæ florentes odorem de-
derunt*. Nam flos bene odorat in vinea, cum bona
opinio redolet in Ecclesia. Gaudia vero mundi non
minus sunt fugienda quam vanitas. Quæ sapiens
diligenter considerat ut, ipsis cognitis, ea libentius
fugiat, et contraria ferventius diligit. Inde est quod
Salomon mittebat naves suas in Tharsis, et inde
afferebant ei aurum, dentes elephatorum, simias,
pardos. Salomon qui sapiens dicitur est quilibet
justus, Tharsis vero *exploratio gaudii* dicitur, mare
est mundus, navis est religiosa curiositas, quæ de
Tharsis, id est *exploratione gaudii* affert aurum, id
est mundi sapientiam; argentum, id est eloquentiam;
dentes elephatorum, id est potentes mundi,
qui alios devorant et comedunt. Simia est animal
derisione plenum, per quod designantur illi qui
gaudent. Quia pardus est animal distinctum variis
maculis, designantur duplices et deceptores; vel
pavo, id est in decore pennarum, id est virtutum,
gloriantes. De primo: « Aurum nostrum ærugina-
tum est »; de secundo: « Argentum tuum versum
est in scoriam »; de tertio: « Nonne scient omnes
qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem
meam sicut escam panis »; de quarto conqueritur
Dominus, dicens: « Factus sum in derisum omni
populo, canticum eorum tota die »; de quinto:
« Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non
egit dolum in lingua sua ». Hæc videns Sapiens
falsa gaudia, amplius diligit vera. Et: « Qui loquuntur
pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus
eorum ».

Mera vero gaudia quibus sequuntur Christi ve-
stigia in tribus principaliter habentur, quia nun-
dum vicerunt, quod propositum in bono firmave-

rum, tertio quia nihil sibi sed totum gratiæ Dei
attribuunt. Primum, per fidei puritatem; secun-
dum, cognita veritate; tertium, superna inspira-
tione. De primo: « Omne quod natum est ex Deo, vin-
cit mundum, et hæc est victoria quæ vincit mundum,
fides nostra ». De secundo David: « Laudate
Dominum, omnes gentes, laudate eum, omnes populi,
quoniam confirmata est super nos misericordia
ejus, et veritas Domini manet in æternum ». De
tertio, Paulus: « Gratia Dei sum id quod sum ». Isti
sunt tres apostoli, quos duxit Jesus in mon-
tem, et transfiguratus est ante eos. Ad primum
pertinet Jacob, qui dicitur *supplantator*; ad se-
cundum Petrus, qui dicitur *firmus*; ad tertium
Joannes, qui dicitur *gratia*. Plena vero gaudia nihil-
ominus habent tria: in regno enim non erit
culpa, non timebitur miseria, videbitur Dei
præsentia. Isti sunt tres alii qui in eadem transfi-
guratione visi sunt. Ad primum spectat Moyses,
qui dicitur *salvatus de aquis* peccatorum; ad secun-
dum Elias, qui dicitur *Deus meus*; qui delevit cor-
ruptionem miseriarum; ad tertium Jesus, qui dicitur
Salvator, in cuius visione erit omnium salus. De
primo: « Ubi est victoria tua? ubi est, mors, sti-
mulus tuus? Stimulus enim mortis peccatum
est ». De secundo: « Seminatur corpus animale,
resurget spirituale; seminatur in corruptione, re-
surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate,
resurget in gloria ». Ædificabit Dominus Sion et
videbitur in gloria sua. — « Beati mundo corde,
quoniam ipsi Deum videbunt ». Isti tria gaudia
sunt flores vineæ: primi habent medicinæ vigorem,
secundi dant odorem, tertii dant fructus saporem.
Primi enim fugant serpentes, id est peccata; se-
cundi præsumunt bona quæ sunt in patria; tertii
ostendunt diu desiderata. De primo: « Botrus Cypri
dilectus meus mihi in vineis Engaddi »; quod
dicitur *fons hædi*, id est peccati quod lavat. De
secundo: « Ego quasi vitis fructificavi suavitatem
odoris ». De tertio dicitur imminente passione:
« Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec
bibam illud novum in regno meo ».

Ficus protulit grossos suos.

[CARD.] *Vineæ florentes odorem dederunt, ficus
protulit grossos suos*. De quibus Nahum: « Omnes
munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis; si
concussæ fuerint, cadunt in os comedentis. » Mun-
itiones enim animæ sunt virtutes, et virtutum opera;
sed si ventus tentationis virtutes concutiat, cadunt
bona opera velut grossi in os tentatoris, et devoran-
tur ab eo. *Vineæ florentes læduntur de facili, sicut
dicit: « Lædetur quasi in primo flore botrus ejus ».*
*Vineæ florentes dant odorem, cum honorum ope-
rum suave redolent initia; sed si florentem vineam
immoderatum frigus vel æstus tetigerit, discussio*

³³ I Cor. 4. ³⁴ II Cor. 10. ³⁵ Psal. 44.

³⁶ II Par. 9. ³⁷ Jac. 5. ³⁸ Isa. 1. ³⁹ Psal. 52.

⁴⁰ Psal. 116. ⁴¹ I Cor. 15. ⁴² Matth. 17.

⁴³ Cant. 1. ⁴⁴ Eccli. 24. ⁴⁵ Marc. 14. ⁴⁶ Cap. 3.

⁴⁷ II Cor. 1. ⁴⁸ Psal. 51. ⁴⁹ Isa. 60. ⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Thren. 3. ⁵² Psal. 14. ⁵³ Psal. 27. ⁵⁴ II Joan. 5.

⁵⁵ I Cor. 15. ⁵⁶ Ibid. ⁵⁷ Psal. 101. ⁵⁸ Matth. 5.

⁵⁹ Job 15.

Bore botrus perit, sic plerumque bonorum operum initia, prosperitas vel adversitas sæculi tabescere facit. Quoniam igitur et ficus quæ protulit grossos, et vineæ florentes ope indigent contra prædicta pericula propter subventionem eorum dicitur ad virginem.

Surge, amica mea, sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus petrae et in caverna maceriae.

[Tao.] Venerat sponsus ad sponsam, excitaverat eam, repetit excitationem suam ut addat, scilicet ut locum ei ostendat, ad quem veniat, scilicet in foraminibus petrae. « Petra autem erat Christus ⁶¹. » Ergo in foraminibus petrae ducitur, cum rejectis temporalibus, ad ea quæ sursum sunt evehitur. Hoc autem iter ostenditur agendum per foramina petrae. Non sub acre nudo, neque ut patiat solis ardorem, ne iterum nigra fiat. Cavernas maceriae dixit angelorum loca, qui ob superbiam lapsi sunt, quasi vacua relicta quæ repleri ex hominibus habent tanquam ex vivis lapidibus, ubi ipse Christus est lapis in caput ædificii. Vel possumus dicere angelorum custodiam esse maceriam in vinea Christi. Ecclesia tempore et loco peregrinationis suæ duas habet consolationes: de præterito est memoria passionis Christi, de futuro est quod se in sortem sanctorum cogitat, et confidit recipendam. Licet cuique nostrum quacunquæ parte voluerit cavare, supernæ maceriae. Nunc quidem patriarchas revisere, nunc vero salutare prophetas, nunc senatui immisceri apostolorum, nunc martyrum inseri choris. Sed et beatarum virtutum status et mansiones animo perlustrare. Unde in conscientiam letando et admirando prorumpimus in Dei laudem et gratiarum actionem. Inde est quod faciem nostram, id est conscientiam sponsus desiderat videre, et vocem audire, unde ait: « Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis ⁶²: » ecce de maceria. Licet nobis cavare in petra, scilicet in ipsum Deum contemplando eum, unde, licet hic tangi duo genera contemplationis, unum de statu et gloria civitatis supernæ, alterum de regis ipsius majestate. Per foramina petrae solent aquæ de piscinis educi, inde Jeremias: « Relinquit civitatem, et inhabitare in petra, habitatores Moab, estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis ⁶³. » — « Petra autem erat Christus ⁶⁴. » Foramina vulnera in pedibus et manibus unde sanguis exivit quo lavamur. Ibi volebat lavari faciem sponsæ, id est conscientiam, ut munda ei præsentaretur. Maceria est caro Christi, caverna vulnus in latere, per quod vult orationem suam ad cor suum transire, quia in talibus cavernis solet vox clarius sonare.

Legimus aquas de petra eductas, et petras de aqua, et petras ad aquam. Primum factum est, quando Moyses percussit petram in deserto et

A fluxerunt aquæ ⁶⁵ divinæ gratiæ. Secundum quando transeuntes filii Israel tulerunt duodecim lapides de Jordane ⁶⁶, id est apostolus de fluente divinæ gratiæ. Alii de loco castrorum, id est de mundo ad Dei gratiam sunt adducti.

Sed nunc hæc videamus moraliter. Primus locus fuit in deserto, secundus in Jordane, tertius in castris. Primus locus est pœnitentiæ, secundus præsumptio confidentiæ, tertius desperatio diffidentiae. Primus lapis est patientiæ fortitudo, secundus in bono confirmatio, tertius in malo obstinatio. Lapidem bonum ponebat in deserto qui dicebat: « Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me ⁶⁷. » Boni lapides sunt de Jordane colligendi et mittendi in locum castrorum et econverso, ut « in die bonorum non immemor sis malorum et in die malorum immemor sis bonorum ⁶⁸. » De primo: « In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me ⁶⁹ » de secundo: « Quoniam iniquitatem meam ego cognosco ⁷⁰ » de tertio, Pharao: « Dominum nescio, et Israel non dimittam ⁷¹. » Primus ille lapis fortis fuit ad portanda onera nostra « quia languores nostros ipse tulit et onera nostra ipse portavit ⁷². » Onera enim nostra ipse portavit, vel in se habendo, vel pro eis patientiando. Sunt autem onera necessaria, sunt violenta, sunt voluntaria. Necessaria sunt nobis indicta a primis parentibus, necessaria tantum a Deo. Violenta nunc a Deo, nunc a diabolo tentando vel affligendo. Voluntaria vel inclinando ad tentationem vel assumendo pro peccatis laborem.

Causæ sunt quinque pro quibus Deus affligit hominem: pro peccatis, ut Mariam sororem Moysi ⁷³, ad initium pœnæ æternæ, ut Herodem ⁷⁴, ad probationem, ut Job ⁷⁵, ad augmentum coronæ, ut Paulum ⁷⁶, ad gloriam Dei, ut cæcum natum ⁷⁷. Undecim ergo sunt onera quæ portamus juxta Isaiam. Primum est hoc: aliquando nobis onus incumbit ex mundo, hoc est onus Babylonis ⁷⁸. Babylon dicitur confusio, et significat mundum, cujus amorem cupiditas tripliciter onerat, labore, timore, dolore; cum labore enim pervenit homo ad id quod cupit, possidet cum timore, amittit cum dolore. Tria sunt quæ concupiscit homo in mundo: primo sublimitatem; secundo gratias corporis et animæ, scilicet sapientiam, decorem, fortitudinem; tertio ad voluptatem pertinentia, scilicet copiam rerum, ornamentum, mulierem. Primum cupit supra se, secundum intra se, tertium circa se. Primum ut sit formosus, secundum ut sit gloriosus, tertium ut sit voluptuosus. De his ait Salomon ⁷⁹: Fui rex in Jerusalem, ecce primum. Sapientiam dedit mihi Deus, ecce secundum. Habui divitias super omnes reges, qui ante me fuerunt in Jerusalem, ecce tertium. Sed

⁶¹ I Cor. 10. ⁶² Cant. 8. ⁶³ Jer. 48. ⁶⁴ I Cor. 10.
⁶⁵ Psal. 118. ⁶⁶ Psal. 50. ⁶⁷ Exod. 5. ⁶⁸ Isa. 35.
⁶⁹ Joan. 9. ⁷⁰ Isa. 43. ⁷¹ Eccle. 1.

⁷² Exod. 17. ⁷³ Josue 4. ⁷⁴ Isa. 50. ⁷⁵ Eccli. 14.
⁷⁶ Num. 12. ⁷⁷ Matth. 2. ⁷⁸ Cap. 1. ⁷⁹ Act. 9.

primo dixit : « Altiore te ne quæsieris et majora te ne scrutatus fueris ⁶⁶. » Quia quanto altior gradus, tanto gravior casus. Ideo : Qui cupit excelsa, debet vitare ruinam. De primis enim venit in dejectionem, de secundis ad infirmitatem, de tertiis in amaritudinem. De primo Nabuchodonosor est nobis exemplum : « Nonne hæc est, ait, Babylon, quam feci in gloriam et decorem regni mei ⁶⁷. » Et statim mutatus est in bovem. Secundis qui in se cupiunt gratias ait Apostolus : « Noli negligere gratiam quæ in te est ⁶⁸. » negligit enim qui vel ex ea non operatur, vel ea abutitur. Sic enim cadunt in infirmitatem, sic enim sapientia Salomonis infatuata, pulchritudo Absalon exterminata, fortitudo Samsonis excæcata. Tertius dicitur de muliere : « Nitidius oleo guttur ejus, et novissima **58** ejus amara quasi absynthium ⁶⁹. » De divitiis : « Noli sapere altum : nec sperare in incerto divitiarum ⁷⁰. » De ornatu : « Non in veste pretiosa ⁷¹. » Sed vide ad quam devenit amaritudinem ; qui primus his abundavit ; scilicet filius ille prodigus, qui postea pavit porcos ⁷². Ecce quæ in mundo concupiscuntur.

Sed vide quanto labore acquiruntur : laborant enim in corde, laborant in corpore, laborant in ore. In corde tripliciter : desiderio, anxietate, sollicitudine. Desiderio, quo rem amant. Anxietate, qua in spe vacillant, an acquirant ; sollicitudine, qua modum acquirendi ordinant. Hoc desiderium removebat a se Jeremias : « Domine, ait, diem hominis non desideravi, tu scis ⁷³. » De secundo, David : « Anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum ⁷⁴. » De tertio Dominus : « Nolite solliciti esse dicentes : Quid manducabimus, aut quid bibemus ⁷⁵ ? » Laborant quoque corpore privatae personæ in quotidiano labore, milites in armorum virtute, clerici in studio scientiæ. De primo : « Omnis labor hominis in ore ejus est ⁷⁶. » de secundo : « Non in fortitudine sua roborabitur vir ⁷⁷. » contra tertios : « Cum steteritis ante reges et præsides nolite præmeditari qualiter respondeatis ⁷⁸. »

Timor autem mundi non solum est in iis quæ labore acquiruntur. Est enim timor de amissione rerum suarum, secundus de inquietatione animantium, tertius de perturbatione elementorum. Primum fit in amissione possessionis, de carnalibus amicis, de commodis proprii corporis. In his tribus flagellatus est Job, unde ipse ait : « Et quod verebar accidit ⁷⁹. » perdidit enim substantiam, mortui sunt filii, carnis sustinuit angustiam. Sed quod agendum sit nobis in tali casu ipse docet : « Dominus, ait, dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum ⁸⁰. » Secundus timor, scilicet de inquietatione animantium in tribus est : timentur enim insidiæ malorum, ti-

metur scitas bestiarum, timetur infectio venenatorum. In his tribus examinatus est Daniel : Fuerunt enim maligni qui machinati sunt, ut avellerent eum a latere regis, secundo in lacum leonum est missus, tertio cum dracone venenoso fuit ei conflictus ⁸¹. Sed quia Deum timuit, ab iis omnibus est liberatus. Unde David ab his tribus gaudet se liberatum ; de primo : « Ipse liberavit me de laqueo venantium ⁸². » de aliis duobus : « Super aspidem et basilicum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem ⁸³. » Tertius timor mundi in perturbatione elementorum fit tribus modis : in passioibus aeris, in terræ motu, in procellis maris. Passioe aeris sensit Petrus, unde : « Cumque vidisset ventum validum venientem timuit ⁸⁴. » terræ motum Judæi in passione Christi ; maris procellas Paulus, qui die ac nocte in profundo maris fuit. De his ait David, primo de procella maris : « Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ, et timuerunt, et turbatæ sunt abyssi, multitudo sonitus aquarum ⁸⁵. » Et de tonitruo : « Vocem dederunt nubes, vox tonitruu tui in rota. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ ⁸⁶. » De motu terræ adjungit : « Commota est et contremuit terra ⁸⁷. » De his dicebant tres pueri ut ab his liberarentur : « Benedicite, maria et flumina, Domino ; » et : « Benedicite, fulgura et nubes, Domino ; » et : « Benedicat terra Dominum ⁸⁸. »

Dolor vero mundi ex tribus primis pendet. Dolemus enim de fama celsitudinis annullatæ, de gloria gratiarum humiliatæ, de voluptatibus in amaritudinem dejecti. De his tribus plangit Jeremias. De primo sic : « Quomodo sedet sola civitas plena populo ? facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo ⁸⁹. » de secundo : « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus ⁹⁰ ? » de tertio : « Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis ; qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora ⁹¹. » Hoc est onus Babylonis ⁹², id est confusionis mundi. De hoc ait Jeremias : « Calix aureus Babylonis, de vino ejus biberunt omnes gentes, et inebriatæ sunt ⁹³. » Ut autem onus istud et sequens fugiamus, ait : « Egre dimini de Babylone, et fugite a Chaldæis ⁹⁴. » Chaldæi namque feroces dicuntur. Ili sunt dæmones, qui per Philistinum significantur cum dicitur : Onus Philistinum. Aliquando enim nobis onus incumbit ex immundorum spirituum immissione. Et hoc dicitur onus Philistinum qui dicuntur potione cadentes, et eos designant qui superbia inebriati de cælo ceciderunt. In hoc lapsu triplex onus videmus : primo enim superbivit, secundo invidit, tertio seduxit. Superbivit in Deum, invidit primo homini, seduxit eum. Et sic in hanc infirmitatem deiecit. Primo itaque peccavit contra humilitatem Filii, secundo contra benignitatem Spiritus sancti, tertio contra po-

⁶⁶ Eccli. 3. ⁶⁷ Dan. 4. ⁶⁸ 1 Tim. 4. ⁶⁹ Prov. 3. ⁷⁰ Rom. 14, 1 Tim. 6. ⁷¹ Luc. 7. ⁷² Luc. 15. ⁷³ Jer. 17. ⁷⁴ Psal. 142. ⁷⁵ Matth. 6. ⁷⁶ Eccli. 6. ⁷⁷ 1 Reg. 2. ⁷⁸ Luc. 25. ⁷⁹ Job 3. ⁸⁰ Job 1. ⁸¹ Dan. 6. ⁸² Psal. 90. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Matth. 14. ⁸⁵ Psal. 77. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Dan. 3. ⁸⁹ Thren. 1. ⁹⁰ Thren. 4. ⁹¹ Ibid. ⁹² Isa. 13. ⁹³ Isa. 51. ⁹⁴ Isa. 50.

tentiam Patris summi. Propter primum itaque dicitur, potione cadens; propter duo reliqua dicitur, duplex ruina. Per superbiam ergo factum est cor montiosum, per invidiam venenosum, per seductionem latebrosum. In primo enim de bonis propriis exaltatur, in secundo de bonis alienis dolore cruciatur, in tertio proximo mala machinatur. De primo dicitur: « Ante ruinam exaltatur cor⁹; » de secundo: « Quoad ponam consilia in anima mea dolorem in corde meo per diem¹⁰. » Aliquando enim fortasse David motus fuit tali passione. De tertio Salomon enumerans septem quæ odit Deus, inter ea posuit « cor machinans pessimas cogitationes¹¹. » Superbia onerat cor, onerat manus, onerat linguam; cor contumacia, linguam contumelia, manus violentia. Primum aufert mentis Sabbathum, id est quietem; secundum proximo verbi consolationem; tertium misericordiam impensionem. De primo Jeremias: « Nolite portare onera vestra in die Sabbati¹², » id est quietis animæ; de secundo ait Job ad amicos suos, qui ad consolandum eum venerant, et in contumelias adversus eum erumpebant: « Consolatores onerosi omnes vos¹³. » De tertio Isaias: « Dimitte eos qui contracti sunt liberos, et omne onus dirumpe¹⁴, » scilicet violentiæ. Onus autem invidiæ in tribus onerat: primum per odium proximi in homicidium inducit, secundo cor dolore cruciatus corrodit, tertio corpus pallore et macie affligit. De primo ait Joannes: « Qui odit fratrem suum, homicida est¹⁵; » de secundo ait poeta quidam:

*Justus invidia nihil est, quæ protinus ipsum
Auctorem rodit, excrucians animum.*

De tertio ait idem:

Invidus alterius macrescit rebus opimis¹⁶.

Item idem:

*Invidia siculi non invenere tyranni
Majus tormentum¹⁷.*

Et Salomon: « Virum stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia¹⁸. » Seductione quoque onerat diabolus. Sed et tripliciter onerat quandoque corporum afflictione, aliquando violenta tentatione, aliquando autem decipit fraudulenter. Corpus affligit, sicut habemus quod Spiritus Dei malus affligebat Saul. Et Job percussit ulcere pessimo¹⁹. Puerum quoque illum, qui aliquando se mittebat in ignem, et frequenter in aquam, allidebatur in terra spumans. Unde David: « Misit in eos iram indignationis suæ²⁰, » etc. Violenter quoque tentat nos sicut Paulum: « Ne magnitudo, ait, revelationum extollat me, stimulus carnis datus est mihi angelus Satanæ qui me colaphizet²¹. » Ita ut clamare necesse haberet. « Domine, vim patior: responde pro me²². » Imperiose enim præcipit diabolus dicens: « Incurvare ut transeamus²³. » Dicit enim inimicus:

« Persequar et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eoa manus mea²⁴. » Et contra minas istas nos admonet Apostolus dicens: « Fratres, sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit querens quem devoret²⁵. » Et clamat cum Pharaone: « Ite ad onera vestra, vacatis otio²⁶. » Fraudulenter quoque tentat, sicut locutus est ad Evam, verbis pacificis in dolo. « Quare præcepit vobis Deus ne comeditis de ligno scientiæ boni et mali. » Et illa: « Ne forte moriamur. » Et ille: « Nequaquam moriemini²⁷; » unde Apostolus: « Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus si ex Deo sunt²⁸. » Et alibi: « Angelus enim Satanæ transfiguratur se in Angelum lucis²⁹. » Ipse enim ait: « Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum Achab³⁰. » Sichem qui dicitur labor, id est diabolus: filius Emor, id est Asim qui erat rex Evæ, id est quod dicitur pessimum, quia filius pessimi Asim, id est Luciferi, qui prius cecidit, prius violenter rapuit Dinam filiam Jacob. Et postquam corruptit eam, delinivit eam et locutus est ad cor ejus, ut perpetuo esset cum eo³¹. Sic nimirum diabolus, postquam violenta tentatione aliquem stravit fraudulenta, seducit ne a tali casu velit resurgere. Aliquando nobis incumbit ex naturali quadam et inevitabili necessitate:

Et hoc onus est Moab³², qui interpretatur de patre, naturalem illam exprimens necessitatem quam pater generatione transfudit in filium, sicut est inevitabilis manducandi, bibendi, dormiendi necessitates. Hac cogitur post spirituales cibos mentis procurare onera ventris. Hoc onus tripliciter consideratur: in principio, in medio, in fine. In principio vilis conceptio, in medio labor et afflictio, in fine miseriæ dissolutio. Primum ad existendum, secundum ad sustinendum, tertium ad moriendum. In primo videtur fetorem, in secunda laborem, in tertio horrorem. Aspice ergo fetorem primi, et interroga illam mulierem quam magno fetore concipit, quanto tædio in genitali secreto suis sanguinibus puerum nutrit, quanto dolore parturit. Audi pro duobus primis Joannem de spiritali nativitate loquentem: « Qui non ex sanguinibus, ait, neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt³³. » Quia carnaliter nascentes, ex vires et carne, id est muliere nascuntur. Ex sanguinibus vero usque ad nativitatem pascuntur. De dolore vero parientis interroga Evam, cui dictum est: « In dolore paries filios tuos³⁴. » Non est enim dolor super dolorem parturientis; « Mulier enim cum parit tristitiam habet³⁵. » De hoc principio dixit Job: « Homo natus de muliere³⁶; » de fine: « Brevi vivens tempore³⁷. » de medio: « Repletur multis miseriis³⁸; » item:

⁹ Prov. 16. ¹⁰ Psal. 12. ¹¹ Prov. 6. ¹² Jer. 17. ¹³ Job 16. ¹⁴ Isa. 58. ¹⁵ I Joan. 3. ¹⁶ Horat. Ep. 1. 11. 57. ¹⁷ Id. Ibid. v. 58. ¹⁸ Job 5. ¹⁹ Job 2. ²⁰ Psal. 77. ²¹ II Cor. 13. ²² Isa. 38. ²³ Isa. 51. ²⁴ Exod 15. ²⁵ I Petr. 5. ²⁶ Exo. 1. 5. ²⁷ Gen. 3. ²⁸ I Joan. 5. ²⁹ II Cor. 11. ³⁰ III Reg. 22; II Par. 18. ³¹ Gen. 54. ³² Isa. 15. ³³ Joan. 1. ³⁴ Gen. 3. ³⁵ Joan. 16. ³⁶ Job 14. ³⁷ Ibid. 38

« Qui quasi flos egreditur »³⁹, » ecce de primo ; « et A conteritur »⁴⁰, » de secundo ; « et fugit velut umbra »⁴¹, » de tertio. In medio vero considerata sunt quatuor. Hoc enim onus consistit in quatuor : in cibo et potu, in vestitu, in dormitione et vigilatione, in naturali imbecillitate. Primum est contra defectum, secundum contra inclementiam aeriarum passionum, tertium ad recreandum, quartum in processu ætatum. Istud est grave jugum sive onus super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium. Prima igitur necessitas est manducare et bibere, unde : « Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore »⁴² ; et : « Labores manuum tuarum, bene es et bene tibi erit »⁴³. » Sed sunt pauci qui hanc necessitatem non convertant in superfluitatem. Per hanc enim superfluitatem ventres distenduntur, corda hebetantur, sensus infatuantur. De primo Paulus : « Esca ventri, et venter escis, Deus et hunc et has destruet »⁴⁴. » De secundo : « Videte, ait Dominus, ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate »⁴⁵. » De tertio : « Vinum apostatare facit etiam sapientes »⁴⁶. » Sunt qui plus intenti sunt suæ voluptati, quam pauperum egestati, quibus dicitur in judicio : « Esurivi, et non dedistis mihi manducare »⁴⁷. » Propterea dicebat Job : « Si comedi buccellam meam solus, et pupillus non comedit ex ea »⁴⁸. » Istis non occurrit « dives iste qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide »⁴⁹. » Sed quid inde sequitur : « Sepultus est in inferno »⁵⁰. » Nec ille C alius qui dixit : « Anima mea, habes multa bona reposita in annos multos, quiesce, comede et bibe »⁵¹. » Sed quid audivit ? « Stulte, hac nocte requirunt animam tuam ; quæ autem parasti ejus erunt »⁵² ? » Audiant Dominum dicentem : « Nolite solliciti esse animæ vestræ dicentes : Quid comedemus, aut quid bibemus. Respiciite volatilia cœli, quæ non laborant, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa. Et de vestimento quid solliciti estis »⁵³. » Hæc enim omnia gentes inquirunt. Vestis enim pertinet ad onus Moab, sed quanto labore acquiratur, videamus. Propter hoc enim, ut ait poeta :
Impiger extremos currit mercator ad Indos.
 Lana de ovis sumitur, postmodum manibus feminarum in filum deducitur, deinde textitur, postmodum D tingitur, deinde siccatur, sicitur. Ecce labor. Sed aspice pretium, formam, colorem. In pretio, superabundantia ; in colore, vana gloria ; in forma, est superbia. Primum enim quæris tibi, ut videaris pretiosus ; secundum, ut splendidus ; tertium, ut videaris elegantius formatus. Sed audi Paulum : « Non in veste pretiosa »⁵⁴. » O quantis expensis vestis bona quærit haberi, unde poeta :

Hic ultra vires habitus nitor.

Et :

Interdum aliena sumitur arca.

Sed tales amplius laborare indignantur, unde Hofatius :

*Eutrapeus cuicumque nocere volebat,
 Vestimenta dabat pretiosa. Beatus enim jam
 Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
 Officium »⁵⁵.*

Sed has superfluitates cur non expenditis in usus pauperum, ut diceret vobis in judicio : « Nudus fui, et operuisti me »⁵⁶. » Sicut Job : « Si despexi prætereuntem, eo quod non haberet vestimentum, et absque operimento pauperem ; si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est »⁵⁷. » Talibus ait Dominus : « De vestimento quid solliciti estis. Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant neque nent. Amen dico vobis quia nec Salomon sic vestitus est in omni gloria sua, sicut unum ex his »⁵⁸. » Dormitio vero et vigilatio quæ causa recreationis alternantur, de onere Moab sunt. His tamen indulgent sicut ait Dominus discipulis suis : « Dormite jam et requiescite »⁵⁹. » Et de vigilatione : « Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem »⁶⁰ ; » onus tamen sunt, quia quidam immoderate dormiunt et indiscrete vigilant. Illis dixit quidam : « Quod satis est dormi. » Illis vero :

Plus vigila semper ne somno deditus esto.

Audi quod his tribus dixerit Boetius :

*Felix nimium prior ætas,
 Contenta fidelibus arvis,
 59 Nec inertis perdita lux ;
 Facili quæ sera solebat
 Jejunia solvere glande.
 Nec bacchica munera norant
 Liquido confundere melle :
 Nec lucida velleri Serum
 Tyrio miscere veneno,
 Somnos dabat herba salubres,
 Umbras altissima pinus,
 Potusque lubricus annis »⁶¹.*

Naturalis quoque infirmitas est de onere Moab, ut est in successioneibus ætatum. Primo enim infantulus indiget lactis nutritione. Jam adolescens eget pædagogo, ne per lasciviam ætatis deviet a bono. Factus vir eget consilio, factus senex alieno sustentamento, quia jam non est apud eum nisi labor et dolor, unde David : « Numerus annorum nostrorum in ipsis, septuaginta annis. Si autem in potentatibus octoginta anni et amplius labor et dolor »⁶². » Unde et poeta :

*Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
 Quærit et inventis miser abstinet, et timet uti :
 Vel quod res omnes tepide gelideque ministrat
 In cunctis querulus, laudator temporis acti,
 Se puero »⁶³.*

Ecce ista considerantur circa medium hominis. Circa novissima hæc consideranda sunt : corporis et animæ miserabile divortium. Videre etiam dehemus corporis defectum, animæ periculum, quando

³⁹ Job 14. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Ibid. ⁴² Psal. 103. ⁴³ Psal. 127. ⁴⁴ 1 Cor. 6. ⁴⁵ Luc. 21. ⁴⁶ Eccli. 19.
⁴⁷ Matth. 25. ⁴⁸ Job 31. ⁴⁹ Luc. 16. ⁵⁰ Ibid. ⁵¹ Luc. 12. ⁵² Ibid. ⁵³ 1 Tim. 2. ⁵⁴ Horat.
 Ep. 1, 18, v. 31. ⁵⁵ Matth. 25. ⁵⁶ Job 31. ⁵⁷ Job 31. ⁵⁸ Matth. 6. ⁵⁹ Matth. 26. ⁶⁰ Ibid. ⁶¹ Boet.
 De Consol. philos. lib. II, met. 5. ⁶² Psal. 89. ⁶³ Horat. De art. poet., v. 369.

exibit spiritus ejus, et non revertetur in terram suam⁶⁴. Hæc tria designabat David cum diceret : « Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur⁶⁵. » *Auferes spiritum*, cum exhibit de corpore. *Deficient*, quia desinent esse, in divortio corporis et animæ. *In pulverem revertentur*, quando vermis fiet de corpore, pulvis de verme. Ecce corporis defectus ; sed quantum est periculum spiritus, cum insidientur ei ingressi « catuli leonum rugientes ut rapiant⁶⁶. » Quis enim poterit eum liberare a rugientibus præparatis ad escam ? Solus dilectus qui hæc tria portavit, pro nobis onera. Onus Babylonis⁶⁷, quia obtulit ei mundi subjectionem ; onus Moab⁶⁸, quia defectus prædictos in suam assumpsit incarnationem. Ipse est enim petra, ad cujus foramina sponsam invitat. Sed quia quartum scilicet Damasci quod dicitur potus sanguinis non ad ipsum spectat, sed conscientias nostras inquietat, ab eo vult nos purificari. Unde ait : *Ostende mihi faciem tuam.*

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.

[*Tuo.*] Ac si diceret. Tu quæ in secreto mentis quietem diligis, et in foraminibus petræ et in caverna maceræ delectaris, egredere foras ad bona opera, ut des exemplum proximis ; et fac audire vocem tuam, ut invites alios ad vocem confessionis, prædicationis et laudis. Dum enim bonorum operum exempla ostendis, et ad talem vocem inducis faciem tuam, mihi ostendis. Quam faciem quærebat videre nisi templi spiritualis ? Sicut legitur de Machabæis, unde scriptum est : « Ornaverunt faciem templi coronis aureis, et dedicaverunt altare Domino, et facta est lætitia magna in populo⁶⁹. » Tempora sunt quatuor : primum est corporis humani, secundum congregatio fidelis populi, tertium et quartum est caro et corpus Christi. De primo : « Nescitis quoniam corpora vestra templum Spiritus sancti⁷⁰ ? » De secundo : « Templum Dei sanctum est quod estis vos⁷¹. » De tertio : « Et ea quæ de ipso erant⁷², » etc. De quarto : « Solvite templum hoc et post triduum excitabo illud⁷³. »

Primi est facies corporalis, secundi moralis, tertii spiritualis, quarti prius mortalis, modo immortalis. Prima est quædam membrorum consonantia, secunda religionis elegantia, tertia conscientia, quarta in humano vultu quoddam divinum spirans gratiam. Primam carnalis admiratur, in secunda proximus ædificatur, in tertia Deus delectatur, in quarta peccator salvatur. De prima : « Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ⁷⁴. » De secunda : « Facies sensum non erubuerunt⁷⁵. » De tertia : *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* De quarta : « Faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me⁷⁶. » Is-

tas quatuor figurant quatuor facies animalium Ezechielis⁷⁷ : primam facies bovis, quod est animal pigrum ; secundam facies hominis, qui est rationalis, tertiam facies aquilæ, quæ sicut aquila in altum volat ; quartam facies leonis, qui propter fortitudinem Christo comparatur. Primæ pulchritudo fallax gratia est et vacua ; secundæ dicitur : « Pulchra es et decora filia, Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata⁷⁸. » ; tertiæ dicitur : « Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra⁷⁹. » ; de quarta : « omnis pulchritudo Domini exaltata est super sensum. » Hæc ornandæ sunt aureis. Sciendum quod dicitur aurum, splendor mundanæ vanitatis. Tertio splendor sapientiæ cœlestis, quarto splendor divinitatis. De primo : « Calix aureus Babylonis⁸⁰. » De secundo : « Angelus erat cinctus ad mammillas aurea zona⁸¹. » De tertia : « Aurum tuum aruginatum est⁸². » De quarta sponsa : « Caput ejus aurum optimum⁸³. » Primum est « circulus aureus in naribus suis⁸⁴. » secundum corona aurea et aureola, quæ sunt super mensam propositionis⁸⁵ ; tertium corona aurea quam Mardocheus habuit egrediens de palatio et de conspectu Assueri regis⁸⁶ ; quartum corona quam habebat in capite, sedens super nubem candidam, similis Filio hominis⁸⁷.

Primæ igitur faciei, sicut corporalis pulchritudo, fallax gratia est et vana : vana quantum ad ornatum voluptuosum, fallax quantum ad simulationem hypocritarum : voluptuosi enim student ornare facies suas ornatu meretricis, cum Apostolus dicat : « Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis⁸⁸. » ; quia genimis auroque tegunt omnia. Quis furor est, census corpore ferre suos, « cum sit omnis caro senum et omnis gloria ejus quasi flos senis⁸⁹. » Ecce vana, fallax est in hypocritis : « Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes⁹⁰. » Isti sunt sepulchra dealbata⁹¹. « Percutiet te Dominus, paries dealbate⁹². » ait Paulus. Hæc est facies quam stulti admirantur. Secunda facies est religionis elegantia, scilicet templi fidelis, congregationis populi. Hæc ornatu splendore auri charitatis, quæ est aurea corona et aureola, super mensam propositionis⁹³. Hæc quadricornis est : est enim charitas dura, est fortis, est ignea, est inextinguibilis. Fortis, ut suscipiat mortem : dura, ut sustineat quotidianam afflictionem : ignea ut accendat desiderium : inextinguibilis, ut prævaleat fluctibus voluptatum : fortis, ut odiat vitam temporalem : dura, ut suppeditet animalitatem : ignea, ne tepescat ignavia : inextinguibilis, ut non pereat constantia. De primo Paulus : « Non solum alligari, sed et mori paratus sum in Jerusalem pro Christo⁹⁴. » ; audiverat enim : « Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam⁹⁵. » De secundo idem : « In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur

⁶⁴ Psal. 145. ⁶⁵ Psal. 103. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ Isa. 13. ⁶⁸ Isa. 15. ⁶⁹ Mach. 4. ⁷⁰ I Cor. 6. ⁷¹ I Cor. 3. ⁷² Ibid. ⁷³ Joan. 2. ⁷⁴ Gen. 2. ⁷⁵ Thren. 5. ⁷⁶ Isa. 50. ⁷⁷ Cap. 1. ⁷⁸ Cant. 6. ⁷⁹ Cant. 1. ⁸⁰ Jer. 51. ⁸¹ Apoc. 1. ⁸² Jac. 5. ⁸³ Cant. 5. ⁸⁴ Prov. 11. ⁸⁵ Exod. 25. ⁸⁶ Esther. 8. ⁸⁷ Apoc. 14. ⁸⁸ I Tim. 2. ⁸⁹ I Petr. 1. ⁹⁰ Matth. 6. ⁹¹ Matth. 23. ⁹² Act. 23. ⁹³ Exod. 25. ⁹⁴ Act. 21. ⁹⁵ Joan. 12.

etc. ⁶⁶ Non sicut illi qui « dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam ⁶⁷, » id est animalitatem. De tertio : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis » de Jesu « dum loqueretur nobis in via ⁶⁸. » Alioquin si tepidus es, « incipiam te evomere de ore meo ⁶⁹. » De quarto : Filii Israhel cum ducerentur in captivitatem, ignem sanctum absconderunt in terram ; cum autem redirent, non invenerunt nisi aquam crassam ⁷⁰. Propterea ait : « Cunctantes estote, videbitis auxilium Domini super vos. » Hæc quatuor docebat sponsa in Canticis cum diceret : « Fortis ut mors dilectio ¹, » ecce primum : « dura ut infernus æmulationis ², » ecce secundum : « lampades ignis et flammarum ³, » ecce tertium : « aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, et flumina non obruent eam ⁴, » ecce quartum. De hac sic ornata merito dicitur : « Pulchra es decora et, filia Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata ⁵ ; » unde merito dicitur : « Terribilis est locus iste, non est enim hic aliud nisi domus Dei et porta cæli ⁶. » Vere terribilis diabolo, cum nullus patet ingressus. In hac facie sic ornata ædificatur proximus. Ecce corona aurea charitatis, quæ ornatur. Prima fuit facies bovis, hæc hominis.

Sequitur de tertia facie tertii templi quod est anima justi, facies ejus est conscientia munda. Hæc ornatur aurea corona sapientiæ, hæc quoque quadricornis est. Sapientia namque cælestis est astuta, est profunda, est fortis, est suavis. Est astuta, ut vincat malitiam : est profunda, dum prospicit inferni angustiam : est fortis, dum violenter conatur rapere cælum ; est suavis, dum tranquille ordinat gradus affectionum. Unde de his quatuor sic scriptum est : « Sapientia vincit malitiam, attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia : vincit malitiam ⁷, » ecce primum. Hæc est astuta, quia anima consilio sapientiæ habet, ut propriam malitiam fugiat, proximi patienter sustineat, diaboli malitiæ viriliter resistat. Proximum autem non solum sustineat, sed benigne indulgeat. Ecce vindicta sapientiæ, sicut ait poeta :

Nobile vindictæ genus est ignoscere victo.

Sapientia enim vincit malitiam, ait Sapiens ⁸. Si occurrat ei malitia dicit animæ suæ : « Noli æmulari in malignantibus ⁹. » Et adversario dices : « Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate ¹⁰. » De malis spiritibus dicitur : « In malitia sua lætificaverunt regem ¹¹. » Postmodum profunda descendit in infernum. Ubique enim attingit sapientia propter suam munditiam. Vidensque pœnas inferni clamat : « Libera me, Domine, de morte æterna. » Postmodum fit fortis respiciens cælum et clamat : « Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob ¹². » Ultimo fit suavis dum ordinat tranquillitate affectiones suas. Primo enim desiderat

supernæ civitatis requiem, secundo angelorum societatem, tertio Dei visionem. Primo enim dicit : « In omnibus requiem quæsivi, et in hæreditate Domini morabor ¹³ ; » secundo gaudet, quia erimus cives sanctorum angelorum, et ipsi concives et concives nostri. Unde angelus in Apocalypsi ait Joanni volenti se adorare : « Vide ne feceris, conservus enim tuus sum ¹⁴. » Propter hæc quatuor dicitur : « Da mihi, Domine, sedium tuarum assistentem sapientiam, cujus robore possim acquirere regnum ; quæ mecum sit dum descendo ad infernum, et mecum laboret, ut per eam vincam malignum, ut sciam quid acceptum sit coram te, ut juxta voluntatem tuam ordinem gradus affectionum merear ¹⁵. » Velaliter : « Transitie ad me, omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis adimplemini ¹⁶. »

Quatuor sunt generationes sapientiæ : prima qua mundus creatur et gubernatur, secunda qua cor hominis ædificatur, tertia qua malitia vincitur, quarta qua ad videndum Deum homo beatus illuminatur. Prima ostenditur magnitudo divinæ potestatis, secunda benevolentia divinæ voluntatis, tertia excluditur obstaculum difficultatis, quarta ostenditur vultus majestatis. Primam novimus litterali instrumento, secundam sancti Spiritus documento, tertiam passionis et resurrectionis irrefragabili argumento, quartam veracissimo experimento. De prima : « Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cælos prudentia. Sapientia illius irruerunt abyssi, et nubes rore concreverunt ¹⁷ ; » de secunda : « Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem ¹⁸ ; » de tertia : « Sapientia vincit malitiam ¹⁹ ; » de quarta : « Sapientiam vocavi amicam meam, et constitui mihi pro luce habere illam ²⁰. » Audi claritatem ejus : « Candor est lucis æternæ, et speculum sine macula ²¹ ; » item : « Speciosior est sole, et super omnem dispositionem stellarum luci comparata, prior invenitur ²². » In ista facie, quæ sic est ornata, delectatur Deus ut dicat : « Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra ²³. » Pulchra propter munditiam conscientiæ, pulchra propter coronam sapientiæ. Hæc est enim corona quam Mardocheus habebat in capite, egrediens de palatio et de conspectu regis Assueri ²⁴. Mardocheus *myrrha munda* dicitur. Immunda est myrrha amaritudo pro peccatis ; munda, amaritudo pro desiderio regni cælestis. Assuerus *beatitudo eorum* dicitur : ipse est deus. Acutus conspectu, dum anima contemplativa egreditur, ut inferiora sua respiciat. Redit ab ejus conspectu coronata corona sapientiæ. Ecce quomodo ornata est facies templi corporis humani, et facies templi fidelis populi, et facies templi quod est anima justi, et quibus coronis. Sequitur : « Et dedicaverunt altare Domino ²⁵ : » hoc

⁶⁶ II Cor. 4. ⁶⁷ Thren. 1. ⁶⁸ Luc. 24. ⁶⁹ Apoc. 3. ⁷⁰ II Mach. 1. ¹ Cant. 8. ² Ibid. ³ Ibid. ⁴ Ibid. ⁵ Cant. 6. ⁶ Gen. 28. ⁷ Sap. 7. ⁸ Ibid. ⁹ Psal. 36. ¹⁰ Psal. 51. ¹¹ Ose. 7. ¹² Mich. 4. ¹³ Eccli. 24. ¹⁴ Apoc. 22. ¹⁵ Sap. 9. ¹⁶ Eccli. 24. ¹⁷ Prov. 3. ¹⁸ Prov. 9. ¹⁹ Sap. 7. ²⁰ Ibid. ²¹ Ibid. ²² Ibid. ²³ Cant. 1. ²⁴ II Mach. 1. ²⁵ III Reg. 8.

altare est cor justī, unde dictum est : « Oblatio justī impinguat altare³⁵. » Itaque qui hic sacratus est oportet eum prius abdicare, secundo radicare, tertio dedicare. Abdicare mundi vanitatem, radicare charitatem, dedicare altare, scilicet cordis puritatem. Mundi vanitatem, ne iterum involvatur ejus voluptatibus; charitatem, ut non corruat secularis auræ flatibus; cordis puritatem, ut de cætero divinis cedat usibus. De primo : « Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt³⁷; » de secundo : « In charitate radicati et fundati³⁸; » de tertio : « Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum³⁹. » De hoc altari dictum est : « Cum intraveritis terram, quam Dominus daturus est vobis, ædificate altare Domino Deo de lapidibus quos ferrum non tetigit⁴⁰. » Lapidēs isti sunt virtutes. Hos tangit ferrum discōrdiæ quando eis se admiscet ira, invidia, vel tale aliquid. Sed apponatur lapis angularis⁴¹, scilicet, Christus qui est pax vera vel nostra, « qui fecit utraque unum⁴², » sicut Jacob : « Exiit enim lapidem in titulum fundens oleum desuper⁴³. » De quo alibi dictum est : Adhuc restat ornatus faciei Christi, cujus carnem templum diximus. Ejus facies triplex est : prima est humanæ conditionis, secunda transfigurationis, tertia incorruptionis. **60** Prima ornatur decore, secunda splendore, tertia honore. Decore bonæ compositionis; splendore, in signum futuræ resurrectionis; honore gloriøse majestatis. Prima dat nobis religionis formam, secunda resurrectionis fiduciam, tertia de visione sua lætitiā. De prima : « Faciem meam non averti ab increpationibus et conspuentibus in me⁴⁴; » et : « Conspuerant in faciem ejus, et colaphis eum cædebant⁴⁵. » Tunc fuit « speciosus forma præ filiis hominum⁴⁶. » Juxta hanc erat facies ejus similis euntis in Jerusalem. De secunda : « Resplenduit facies ejus sicut sol, et vestimenta ejus sicut nix⁴⁷; » de tertia : « Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Hæc est ornata corona gloriæ, unde : « Gloria et honore coronasti eum⁴⁸. » de qua dicitur : « Vidi nubem candidam, et super nubem similem filio hominis sedentem, et corona aurea in capite ejus⁴⁹. » Ut hanc videamus, oportet ut simus assidui, ut simus cauti, ut simus postea læti. Assidui quærendo, cauti præoccupando, læti eum videndo. De primo : « Querite Dominum et confirmamini : querite faciem ejus semper⁵⁰; » de secundo : « Præoccupemus faciem ejus in confessione⁵¹; » de tertio ait Jacob : « Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea⁵². » In ejus visione vere dicetur : Facta est lætitiā magna in populo⁵³ ipso præstante, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Hæc facies aliquando est bona, aliquando mala. Mala ostenditur sibi, proximo, Deo : primum ad

A cognoscendum morbum, secundum ad quærendum consilium, tertium ad suscipiendum remedium. Morbum scilicet iniquitatis, consilium satisfactionis, remedium remissionis. De primo : « Iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper⁵⁴; » de secundo dicitur leproso : « Vade, ostende te sacerdoti⁵⁵; » de tertio : « Tibi soli peccavi, et malum coram te feci⁵⁶. » Item bona conscientia ostenditur, sibi; proximo, Deo. Sibi ad securitatem, proximo ad ædificationem, Deo ad gratiarum actionem. Ad securitatem in tribulatione, ad ædificationem in puritate, ad gratiarum actionem de beneficiorum consolatione. De primo Job : « Non peccavi, et in amaritudinibus morabitur oculus meus⁵⁷; » de secundo, idem : « Justificationem meam quam cœpi tenere, non deseram; neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea⁵⁸; » de tertio : « Confitebor tibi, Domine rex, et collaudabo te Deum salvatorem meum⁵⁹. » Hanc vocem gratiarum actionis quærebat, quando subjungebat : *Sonet vox tua in auribus meis*. Sed et vocem orationis quærebat. Orationum autem alia est utilis, alia inutilis. Inutilium prima infructuosa, secunda circumspecta, tertia criminosa. Infructuosa quando quod ore rogatur, corde non attenditur, unde : « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me⁶⁰. » Si lingua orem, spiritus meus non orat, mens autem mea sine fructu est. Incircumspecta est quando et si bonus est qui petit, et pro quo petitur, tamen non est bonum quod petitur, unde Apostolus : « Quid oremus sicut oportet nescimus⁶¹, » et Dominus matri filiorum Zebedæi : « Nescitis, inquit, quid petatis⁶². » Criminosa est quando petens vel pro quo petitur criminosis est, unde in Isaia : « Cum multiplicaveritis orationes non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt⁶³. » Utilis oratio aliquando sit verecundo affectu, aliquando puro affectu, aliquando amplo affectu, aliquando devoto affectu. Hoc ordine disponit Paulus : « Volo, inquit, fieri in ecclesia obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones⁶⁴. » Obsecrationes sunt pro remittendo peccato, orationes pro acquirendo bono, postulationes pro proximo, gratiarum actiones Deo. De primo : « Pater, peccavi in cælum et coram te⁶⁵; » de secundo Susanna : « Deus, tu scis quæ isti malignos composuerunt adversum me, et ecce morior cum nihil horum fecerim⁶⁶; » de tertio Moyses : « Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti⁶⁷; » de quarto, beata Virgo : « Magnificat anima mea Dominum; et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillæ suæ⁶⁸. » Aliquando infirmus ex innata nobis corruptione, et inde facies nostra, id est conscientia sit inquinata quam volebat mundari dilectus cum

³⁵ Eccli. 35. ³⁷ 1 Joan. 2. ³⁸ Ephes. 5. ³⁹ Psal. 56. ⁴⁰ Deut. 27. ⁴¹ 1 Petr. 2.
⁴² Ephes. 2. ⁴³ Gen. 28. ⁴⁴ Isa. 50. ⁴⁵ Matth. 15. ⁴⁶ Psal. 44. ⁴⁷ Matth. 17. ⁴⁸ Psal. 8.
⁴⁹ Apoc. 14. ⁵⁰ Psal. 104. ⁵¹ Psal. 94. ⁵² Gen. 32. ⁵³ 1 Mach. 4. ⁵⁴ Psal. 50. ⁵⁵ Matth. 8. ⁵⁶ Psal. 50.
⁵⁷ Job 17. ⁵⁸ Job 27. ⁵⁹ Eccli. 51. ⁶⁰ Marc. 7. ⁶¹ Rom. 8. ⁶² Matth. 20. ⁶³ Isa. 15. ⁶⁴ 1 Tim. 2.
⁶⁵ Luc. 15. ⁶⁶ Dan. 13. ⁶⁷ Exod. 32. ⁶⁸ Luc. 1.

diceret: *Ostende mihi faciem tuam*. Hæc est onus A Damasci ⁹⁹, qui dicitur *bibens sanguinem*, illam innatam nobis exprimens corruptionem. Quæ quodam modo invitos trahit ad peccatum. Ipsa est Lex in membris nostris, repugnans legi mentis nostræ. Ipse autem naturalis motus peccati, in quadam delectationis ipsam vim rationis pene absorbet. Sed ista quidam sentiunt et non consentiunt; impugnantur, sed non expugnantur; onerantur, sed non prosternuntur.

Triplex est sanguis: sanguis moralis, sanguis historialis, sanguis redemptionis. Primus habet fontem in fomite peccati, secundus in lege Moysi, tertius in corpore Christi. Primus polluit hominem, secundus sanctificat ad carnis emundationem, tertius sanctificat ad conscientie puritatem. De primo dicitur: « Homo qui fluit sanguine immundus erit, et manus suas lavabit in sanguine peccatoris ⁹⁹; » de secundo: « Si enim sanguis hircorum aut vitulorum inquinatus sanctificat ad emundationem carnis ⁹¹; » de tertio: « Quanto magis sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi ⁹² ? » In primo est onus grave, in secundo onus importabile, in tertio onus leve. Grave peccantibus, importabile servientibus, leve diligentibus. Peccatoribus, propter futuram damnationem; servientibus, propter difficilem legis observationem; diligentibus, propter futuram retributionem. De primo David: « Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, sicut onus grave gravatæ sunt super me ⁹³; » de secundo: « Hoc est quod nec nos, nec patres nostri portare potuimus ⁹⁴; » de tertio ait Salvator: « Jugum enim meum suave est, et onus meum leve ⁹⁵. » Primus itaque sanguis est Tomes peccati, quandoque bibitur, quandoque effunditur, quandoque aspergitur. Bibitur, dum suggestioni consentitur; effunditur, dum effectui mancipatur; aspergitur, id est ad alium aspergitur, dum proximus exemplo corrumpitur. Vel bibitur per peccati delectationem, effunditur per crudelitatem, aspergitur per proximi infamationem. De primo ait Salomon: « Duæ sunt filie sanguisugæ quæ dicunt semper: Affer, affer ⁹⁶. » Sanguisuga enim est, qui bibit sanguinem istum, duæ filie ejus sunt desiderium carnale et desiderium spirituale: hæc enim nunquam satiantur; de secundo: « Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuito Jerusalem et non est qui sepeliret ⁹⁷; » de tertio: « Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea et omnia indumenta mea inquinavi ⁹⁸. » Hoc non videtur esse otiosum, quod Adam juxta quosdam in horto Damasceno est formatus. Paulus, dum iret Damascum, in via est excæcatus ⁹⁹. Damascus Eliezzer servus Abraham nascente novo hærede, hæreditate domini sui est privatus ⁹⁹. Adam enim hunc sanguinem bibit, dum

peccati delectatione est captus, quod ad nos transmitteret. Paulus vero hunc sanguinem effudit, quia Damascum ibat, ut sanguinem effunderet. Forsitan aliquando Damascus Abraham aliquod peccatum commisit quo alios aspergeret. De hoc potu sanguinis conquerebatur Paulus cum diceret: « Quod volo malum hoc ago. Velle enim, quidem ait, mihi adjacet, perficereque autem bonum non invenio ⁹¹. » Nec moveatur quis quod animalis quadrimembrem fecimus sanguinis divisionem; hic trimembrem. Alia est enim ratio hic: alia ibi; hic enim per superiora, ibi per inferiora. Nec mirum: triplex enim est voluntas: voluntas nature, voluntas vitii, voluntas gratiæ. Voluntas nature vitio repugnat, sed vincitur nisi voluntate gratiæ adjuvetur. Ipsa autem aliquando subjacet, aliquando adjacet, aliquando superjacet. Primum quandiu vitio substernitur, secundum quandiu vitio reluctatur. Superjacet quando vitium superatur: Et Dei justum est judicium, ut inquietetur a suo inferiori qui suo noluit obedire superiori. Sanguis historialis quia totus est in figura relinquitor. Sanguine vero redemptionis quod derelinquitur, in primo altuitur. Cum enim effunditur, lavat peccatum; cum bibitur, spem nostram erigit ad regnum; cum aspergitur, securos nos facit contra periculum. De primo: « Hic est calix Novi Testamenti quod pro vobis effundetur in remissionem peccatorum ⁹²; » de secundo: « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis manentem ⁹³; » de tertio: « Scimus quia aspersus est sanguis agni paschalis in liminibus Ægyptiorum, ubi erant filii Israel, et a periculo Ægyptiorum liberati sunt ⁹⁴; » unde Apostolus: « Electis filiis Ponti, Galathiæ, Asiæ et Bithyniæ salutem mittit in asperisionem sanguinis Jesu Christi ⁹⁵. »

Vox enim tua dulcis et facies tuâ decora.

[Tuo.] Dulcis est vox illa, quæ proximum ad bonum informat, et in laudem Dei se exaltat, ut dicat cum David: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo ⁹⁶. » Facies illa decora est quæ talem se exhibet, ut faciem Creatoris videre mereatur, et dicat: « Exquisivit te facies mea, faciem tuam, Domine, requiram. Ne avertas faciem tuam a me, ne declines in ira a servo tuo ⁹⁷. » Vox sponsæ auditur in auribus inimici, in auribus proximi, in auribus dilecti. In primo dulcis, in secundo dulcior, in tertio dulcissima. Prima enim est compassionis, secunda consolationis, tertia vox exultationis et salutis. Prima dulcis propter remissionem, secunda dulcior propter regni promissionem, tertia dulcissima, quia imitatur supernorum civium jubilationem. Ad primam nos invitat Dominus sic: « Si non remisseritis unusquisque fratri suo ex cordibus vestris, non intrabitis in regnum cælo-

⁹⁹ Isa. 47. ⁹⁰ Gen. 9. ⁹¹ Hebr. 9. ⁹² Ibid. ⁹³ Psal. 37. ⁹⁴ Act. 15. ⁹⁵ Matth. 11. ⁹⁶ Prov. 30. ⁹⁷ Psal. 78. ⁹⁸ Isa. 63. ⁹⁹ Act. 9. ¹⁰⁰ Gen. 15. ¹⁰¹ Rom. 7. ¹⁰² Matth. 26. ¹⁰³ Joan. 6. ¹⁰⁴ Exod. 12.

¹⁰⁵ Petr. 1. ¹⁰⁶ Psal. 118. ¹⁰⁷ Psal. 26

rum⁷⁹; de secunda: « Non coronabitur nisi, qui legitime certaverit⁸⁰; » de tertia: « Venite, exsultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro⁸¹. » Per primam debemus remittere roganti, et non roganti et nobis malum facienti. Juxta primum, remisit Dominus latroni, cum diceret: « Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum⁸². » Juxta secundum, remisit Petro non roganti. Respexit enim Petrum, et ille flevit amare⁸³. Juxta tertium, crucifixoribus suis non solum remisit, sed pro eis oravit: « Pater, ait, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt⁸⁴. » Secunda vox dicitur duro, pigro, devoto. Primum increpat, secundum excitat, tertium inflammat. De primo: « Vae vobis duri corde, » et « quia despexistis consilium meum, et correctiones meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo⁸⁵; » de secundo: « Usquequo, piger, dormis⁸⁶; » de tertio: « Curramus ad propositum nobis certamen, aspirantes in actorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio crucem sustinuit, et nunc in dextera Dei sedet⁸⁷. » Tertia laudat Creatorem, ut laus procedat ex scientia: est enim vox non scientiæ, et est scientia non vocis, et est vox scientiæ, et est scientia vocis. Vox non scientiæ est garulû, qui, cum clamat, non intelligit quid dicat, unde a Paulo dicuntur esse « velut æs sonans aut cymbalum tinniens⁸⁸. » Scientia non vocis est in iis qui non sunt eloquentes. Vel pigri sunt ad dicendum quod sciunt, unde Salomon: « Scientia abscondita et thesaurus absconditus, quæ utilitas in utrisque⁸⁹? » Vox scientiæ est eorum qui sciunt et bene profuerunt; unde: « Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis⁹⁰. » Scientia vocis est, quæ divinitus elingues facit eloquentes, et gratiam dat interpretationum. Sic enim factum est in apostolis, in adventu Spiritus sancti, ut scirent omnia genera linguarum⁹¹, unde: « Spiritus Domini replevit orbem terrarum, et hoc, quod continebat omnia, scientiam habet vocis⁹². » Ecce vox dulcis. Sequitur: *Facies tua decora, scilicet conscientia.*

Triplex est pulchritudo: prima est quando est sine macula, secunda in qua est quædam gustus et ornatus elegantia, tertia quædam membrorum et coloris in se trahens intuentium affectus gratia; hæc triplex pulchritudo est in anima: **61** prima inest per peccati abolitionem, secunda per religiososam conversationem, tertia per occultam gratiæ inspirationem. De prima Job: « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu tua est, et in tabernaculo tuo non fuerit injustitia, tunc levare poteris faciem tuam absque macula⁹³; » de secunda: Quam pulchra es in calceamentis, filia principis⁹⁴! Calceamentis scilicet mortuorum animalium exempla patrum designantur. Ad quorum exemplum bene conversamur et pedes nostrarum affectionum muni-

mus. De tertio: « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol⁹⁵. » Aurora est relinquens noctem vitiorum, luna illuminans tenebras peccatorum, sol penetrans speculatione secreta cœlorum. In prima pulchritudine meretur reconciliationem, in secunda familiaritatem, in tertia secretorum cœlestium revelationem. De primo: « Cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor⁹⁶. » De secundo: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus⁹⁷. » ecce familiaritas; de tertio: « Jam non dicam vos servos sed amicos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis⁹⁸. » ecce secretorum cœlestium revelatio. In primo effugit tenebras culpæ, in secundo tenebras invincibilis ignorantiae, in tertio tenebras molis corporeæ. Et istud est quintum onus Isaïæ, scilicet onus Ægypti⁹⁹, quod dicitur tenebræ. Aliquando enim exigentibus peccatis nostris hoc onus scilicet tenebras ignorantiae portamus, aliquando autem ex necessitate, aliquando ex negligentia. Hi onerantur ex Ægypto, sed non cum Ægypto scilicet non cum illis qui sunt tenebræ iniquitatis. De quibus dicitur: « Qui male agit, odit lucem¹⁰⁰. » Qui dormiunt, nocte dormiunt, et hoc est voluntarium.

Tres sunt tenebræ: primæ sunt culpæ, secundæ ignorantiae, tertiæ molis corporeæ. Tenebræ culpæ sunt quædam confusio peccati, qua interior homo, nec suum lapsum, nec quomodo resurgat observat. Tenebræ ignorantiae sunt quibus homo, et si bonum velit facere, ignorat. Tenebræ molis corporeæ sunt, quibus nimius usus sensualitatis impedit spiritum ut non possit cognoscere cœlestia secreta quæ desiderat. De primis David: « Dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me¹⁰¹; » de secundis, idem: « Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulanti, » et Job: « Non sunt tenebræ et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem¹⁰²; » de tertiis Job: « In tenebris stravi lectulum meum¹⁰³. » De primis ait Paulus: « Qui dormiunt, nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt¹⁰⁴, » et: Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant¹⁰⁵, » ideo: « Surge qui dormis: et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus¹⁰⁶. » Inde exsultabat David, dicens: « Quia tenebræ non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur¹⁰⁷. » Christus enim, ait Paulus, illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium¹⁰⁸; de secundis exsultabat David, dicens: « Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas¹⁰⁹. » Lucernam id est Christum, qui doctrina sua illuminavit homi-

⁷⁹ Matth. 18. ⁸⁰ Il Tim. 2. ⁸¹ Psal. 94. ⁸² Luc. 23. ⁸³ Matth. 26. ⁸⁴ Luc. 23. ⁸⁵ Prov. 1. ⁸⁶ Prov. 24. ⁸⁷ Hebr. 12. ⁸⁸ I Cor. 13. ⁸⁹ Eccli. 2. ⁹⁰ Prov. 21. ⁹¹ Act. 2. ⁹² Joan. 1. ⁹³ Job 11. ⁹⁴ Cant. 7. ⁹⁵ Cant. 6. ⁹⁶ Ezech. 18. ⁹⁷ Joan. 14. ⁹⁸ Joan. 15. ⁹⁹ Isa. 19. ¹⁰⁰ Joan. 3. ¹⁰¹ Psal. 138. ¹⁰² Psal. 81. ¹⁰³ Job 34. ¹⁰⁴ Job 17. ¹⁰⁵ I Thess. 5. ¹⁰⁶ Joan. 12. ¹⁰⁷ Ephes. 5. ¹⁰⁸ Psal. 138. ¹⁰⁹ I Cor. 4. ¹¹⁰ Psal. 17.

num ignorantias. De istis enim dixerat Isaias : « Væ qui dicitis malum bonum et bonum malum, et dulces amarum, et tenebras lucem¹⁰. » De tertiis plangebatur Jeremias sic : Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus virginem filiam Sion, project de cælo terram inclytam Israel¹¹? Sed vide quomodo Isaias harum tenebrarum videbat in spiritu venturam consolationem : « Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum. Quia ecce tenebræ operuerunt terram, et caligo populos¹². » Sed ecce remedium : « Super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur, et ambulabunt gentes in lumine tuo¹³. »

Qui in primis sunt, in tribus laborant. Habent peccati delectationem, relinquunt Dei timorem, non recordantur mortis horrorem. De primo : Lætantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis¹⁴; de secundo : « Non enim est illis commutatio et non timeant Deum¹⁵; » de tertio ait David : « Quis est homo qui vivet et non videbit mortem? eruet animam suam de manu inferi¹⁶, » et poeta :

Mors ecce non tardat et omni labitur hora.

Qui in secundis sunt tenebris, ipsi quoque in triplici sunt ignorantia. Ignorat enim homo se ipsum, ignorat Deum, ignorat diabolum. Se ipsum, quod sit peccator; Deum, quod sit Creator; diabolus, quod sit cavillator. Peccator, et ideo indigens pœnitentia; creator, indulgens misericordia; cavillator ex invidia. De primo : « Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum tuorum¹⁷, » et poeta :

De cælo descendit Γυδοι σαυρόν,

id est scito vel nosce te ipsum. De secundo : Verum est quod sint quidam qui nesciunt Deum esse, nec credunt; quidam sciunt eum sed non cognoscunt; quidam et sciunt et cognoscunt, sed debita veneratione non colunt. De primis ait David : « Dixit insipientis in corde suo : Non est Deus¹⁸; » de secundis Pharaos : « Quis est Dominus, ut exaudiam eum. Dominum nescio et Israel non dimittam¹⁹; » de tertiis, Paulus : « Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt²⁰. » Qui in tertiis sunt tenebris, ipsi etiam tripliciter impediuntur incommodo, ad videnda secreta cœli quæ desiderant. Ipsi enim desiderant videre claritatem, videre pacem, videre regem. Claritatem regni cœlorum, pacem hominum et angelorum, regem omnium regum. De primo : « Si oculus nequam fuerit, totum corpus tenebrosum erit²¹; » oculus est intentio. Ipse nequam, quando plus se inclinat ad serviendum carni quam spiritui, unde dicitur : « Nequam, » id est non æquus. « Totum corpus, » id est congeriem virtutum, facit tenebrosum, scilicet ut, licet sit in virtutibus, cum tali intentione non potest superna videre. Congeries virtutum corpus appellatur sicut dicitur : corpus peccati. « Et si oculus tuus

A simplex fuerit, » id est soli serviens spiritui, « totum corpus, » id est virtutum congeries, « lucidum erit²², » inspiciendo supernæ. Est enim oculus nequam serviens carni, est simplex serviens soli spiritui, est multiplex serviens nunc isti, nunc illi. De pace, quam volunt videre dicitur : « Visitavit nos Oriens ex alto. Illuminare iis qui in tenebris et in umbra mortis sedent, ad dirigendo pedes nostros, » id est affectus, « in viam pacis²³; » supernæ cognoscendam. De tertio dicitur : Vita nostra abscondita est, quia nec vita nostra, nec Christus apparet modo nobis quandiu laboramus in hac mole corporea. Sed si vis videre per speculum et in ænigmatibus²⁴, audi Joannem : « Qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est et videt Deum²⁵. » Primæ tenebræ sunt illa cæcitas, qua percussi sunt Sodomitæ, cum non possent invenire ostium domus Lot²⁶; secundæ tenebræ sunt illæ quæ connumerantur inter plagas Ægypti²⁷; tertiæ tenebræ sunt illa cæcitas qua laborabat ille cæcus cui dixit Dominus : « Quid vis ut faciam tibi? Et ille : Domine, ut videam lumen²⁸. » scilicet illud supernum quocumque modo ut diligam in via, quem postmodum habeam in patria. Quia igitur ab his libera erat sponsa dicitur ei : « Ostende mihi faciem tuam, quia pulchra est²⁹. » Hanc faciem pulchram ad Deum convertere debemus, ipso auctore, ut et ipse suam nobis ostendat serenam quod orabat David, dicens : « Deus virtutum converte nos et ostende faciem tuam et salvi erimus³⁰. » In facie abundant omnes corporei sensus.

C Suam ergo nobis faciem ostendere est plenam sui cognitionem exhibere. Ipse enim sensus suos habet. Audi visum : « In omni loco oculi Domini contemplantur bonos et malos³¹; » de auditu : « Desiderium pauperum exaudivit Dominus preparationem cordis eorum audivit auris tua³²; » de odoratu, de sacrificio Noe dicitur : « Odoratus est Dominus odorem suavitatis³³; » de gustu : « Abraham compulsi Dominum ad se intrare ut gustaret modicum³⁴; » de tactu dicit Propheta : « Misit Dominus manum suam et tetigit os inenim³⁵. » Videt ergo, quia sapientiam ejus nihil latet. Audit, quia misericordiam ejus auribus precibus supplicantium patet; adorat, quia per justitiam suam qualitatem discernit, meritorum; gustat, cum per benignitatem beatorum condelectatur gloria. Tangi ejus est, in afflictorum compati miseria. Itaque per sapientiam cernit, per misericordiam audit, odorat per justitiam, gustat per benignitatem, tangit per compassionem. Dicit ergo sponsa dilecto suo : Ostende mihi sapientiam tuam, ne errem; revela misericordiam tuam, ne desperem; doce me justitiam tuam, ut non præsumam. Innotescat mihi benignitas tua, ut te diligam in donis tuis; innotescat mihi compassio tua, ne succumbam malis meis. Obsecro, Domine, illumina faciem tuam super servum tuum, ut, cum eam cognovero,

¹⁰ Isa. 5. ¹¹ Ibid. ¹² Isa. 60. ¹³ Ibid. ¹⁴ Prov. 9. ¹⁵ Psal. 50. ¹⁶ Psal. 88. ¹⁷ Cant. 1. ¹⁸ Psal. 13. ¹⁹ Exod. 5. ²⁰ Rom. 1. ²¹ Matth. 6. ²² Ibid. ²³ Luc. 1. ²⁴ I Cor. 13. ²⁵ I Joan. 2. ²⁶ Gen. 19. ²⁷ Exod. 10. ²⁸ Joan. 18. ²⁹ Cant. 2. ³⁰ Psal. 79. ³¹ Prov. 15. ³² Psal. 10. ³³ Gen. 8. ³⁴ Gen. 16 ³⁵ Jer. 1.

plenius et securius meam quam requiris ostendam. Quid enim amantibus jucundius; quid dulcius esse potest quam alterutro foveri affectu, alterutro delectari aspectu, alterutro delectari affatu. Quia ergo ipsum solum videre desiderat sponsa, ei horrenda sunt cætera, sordida sunt omnia, fastidiosa sunt quæ in mundo sunt jocosa. Animantium itaque more ad superni regis faciem videndam est suspensa, quod dixit dilectus: « Ostende mihi faciem tuam⁶⁶. » Profecto eam quærebat videre in exsilio, videre in iudicio, videre in regno. In exsilio speciosam, in iudicio pretiosam, in regno gloriosam. Aspicit ergo sponsa faciem ejus exsultantis, faciem iudicantis, faciem regnantis; exsultantis, ut per eam sit pura; iudicantis, ut sit secunda; regnantis, ut sit per eum gloriosa.

Surge, propterea, amica mea speciosa mea, columba mea, et veni.

[CARD.] Tuis precibus Ecclesiam iuvatura, per illum modum qui sequitur: « In foraminibus petræ in cavernis maceris ostende faciem tuam⁶⁷. » Foramina petræ vulnera sunt manuum et pedum Christi. De quo dicit Apostolus: « Petra autem erat Christus⁶⁸. » Caverna maceris est vulnus in latere; dicit ergo: « Ostende faciem tuam in foraminibus petræ, in caverna maceris⁶⁹, » ac si dicat: Cum vulneribus meis, et inter vulnera mea ad interpellandum pro peccatoribus, tuam faciem repræsenta. Et quia cum decore meritorum jurat ipsa dulcedine precum, dicitur ei: Cum repræsentatione faciei

« sonet vox tua in auribus meis⁷⁰, » quæ magnam habet virtutem. « Vox enim tua mihi dulcis⁷¹ » est in precibus, et ideo dulcis, quia facies tua est decora, quia videlicet in facie tua decor virtutum mirabilis innotescit. Sequitur ex persona matris Domini.

Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas.

[TUO.] Vulpes sunt hæretici, vineæ singulares ecclesiæ. Vulpes vineas demoluntur, quia per hæreticos Ecclesiæ a fidei viriditate siccantur, quæ bene parvulæ dicuntur, quia, quamvis intus superbiunt, exterius tamen se humiles simulant, qui a sanctis capiuntur, quando in altercationibus sententis veris convincuntur. Viro sapienti sua vita vinea est, sua mens, sua conscientia, quia in se nil incultum desertumque relinquit. Ibi enim est vitis virtutis, botrus boni operis, vinum lætitiæ spiritualis. Bona vinea justus, cui virtus vitis, cui actio palmas, cui vinum testimonium conscientiæ, cui lingua torcular expressionis. Pessima vitis oculus detractor et blandus adulator. Hi duo capiendi sunt beneficiis et obsequiis monitis et orationibus fuis pro eis ad Dominum, et sic non nocent vineæ jam florenti. Flos est nova conversatio, quia iudicia sunt futuri fructus, cultus vilior, sermo rarior, vultus hilarior, aspectus verecundior,

A iocossus maturior. Huic flori timendum est a frigore aquilonis. Hic enim si ad interiora pervenerit, in sinum mentis descenderit, concusserit affectiones, occupaverit consilii semitas, perturbaverit iudicii lumen, libertatem adduxerit spiritus, mox subit quidam animi rigor, viror lentescit, languor surgit virium, horror austeritatis intenditur. Timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, ratio sopitur, spiritus exstinguitur, defervescit fervor novitius, ingravescit torpor fastidiosus, refrigescit charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, revocatur consuetudo, dissimulatur lex, abjudicatur jus, fas proscibitur, relinquitur timor Domini, datur impudentiæ manus, præsumitur ille diabolicus sal-

B tus, de excelso in abyssum, de pavimento in sterquilinum, de solio in cloacam, de cælo in cœnum, de claustro in sæculum, de paradiso in infernum. Est autem vinea manu Domini plantata, sanguine redempta, verbo rigata, gratia propagata, spiritu secundata. Vulpes sunt demones hæc corroderes. Hæc aliquando latent in foveis vallium. Aliquando discurrunt 62 in planitiem plenam frugum, aliquando ad vineas ascendunt montium. In terra enim cordis humani tria inveniuntur: imo vallis scilicet cura sustinendæ carnis; planities fructuosa, propositum religionis; vitis montium, gustus superbiæ dulcedinis. In primo nos fallit, proponens carnis necessitatem, quia per eam nos ducit ad ebrietatem; in secundo nos fallit per honestatem, quia per eam nos trahit ad dissolutionem; tertium nos fallit per utilitatem, quia per eam nos ducit ad dignitatum ambitionem. Contra primum ait Dominus: « Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate⁷²; » contra secundum Apostolus: « Corrum-punt mores bonos colloquia prava⁷³; » contra tertium monet nos Dominus, ut caveamus ab his qui « amant primos recubitus in cœna et salutationes in foro, ut vocari ab hominibus Rabbi⁷⁴, » in primo foveam suam maculant. « Vulpes, inquit, foveas habent et volucres cœli nidus⁷⁵. » Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt. Isti enim sunt in inferiora terræ, secundi in medio, tertii in supremo. In secundo urunt fruges: isti enim sunt quibus Samsou ligavit torculos igneos in caudis, et discurrentes combusserunt segetes Philisthæim⁷⁶, quod dicitur *potione cadens*. Cum enim cadimus potione superbiæ quam vulpes ista nobis propinat in cauda, id est in fine suæ propinationis, virtutes nostras comburi sentimus. In tertio rodunt sicut in præsentis loco. Magna vulpes est diabolus, de quo significatum est sub persona Herodis, qui pellicens, id est deceptor dicitur: « Dicite, ait, vulpi illi⁷⁷. » Hic habet ministros suos, vulpeculas tres: hæreticos, hypocritas, adulatores. Primi rodunt radices, secundi stipites,

⁶⁶ Cant. 2. ⁶⁷ Ibid. ⁶⁸ I Cor. 10. ⁶⁹ Cant. 2. ⁷⁰ Ibid. ⁷¹ Ibid. ⁷² Luc. 21. ⁷³ I Cor. 15.
⁷⁴ Matth. 23. ⁷⁵ Matth. 8. ⁷⁶ Judic. 15. ⁷⁷ Luc. 13.

tertii flores. Radices ſlei, ſtipites virtutis, flores A
jam guſtata dulcedinis.

Primi incredulitate, ſecundi ambitione, tertii placendi vel alterius commodi amore. Sed vis eos capere. Primos capies, fidei augmentis; ſecundos, deſperatione ſue exſpectationis; tertios, ſi repellas a gratia tuæ familiaritatis. Sic itaque vinea tua ab his vulpibus quicta erit.

Et iſtud eſt ſextum onus Iſaïæ, quod dicitur deſerti maris ⁴⁸. Mare enim dicuntur perſecutores a Deo deſerti. Aliquando enim onerantur ex malorum perſecutione, et hoc eſt onus deſerti maris. Mare deſertum eſt multitudo reproborum, qui derelicti a Deo pondere perſecutionum, ſanciam premunt Eccleſiam. Præterea mare ſunt, qui diverſis paſſionum ac vitiorum tumultibus quatuntur, qui nunquam in eodem ſtatu permanēt. De quibus dicit David: « Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem ſuam ⁴⁹. » Mare deſerti ſolet dici ob triplicem cauſam: propter undas extollentes, propter montes ſabuli ſub aquis latentes, propter profundas ſoveas in ſe vertiginē aſſidua aquas absorbentes. In primo enim navis ſubmergitur, in ſecundo frangitur, in tertio in abyſſum demergitur. Hæc ſunt tria genera perſecutorum: primi ſunt mundi principes qui proſequuntur tyrannide, ſecundi ſunt hæretici, tertii hypocritæ. Exemplum primorum fuit Cain adverſus Abel fratrem ſuum ⁵⁰; ſecundi Iſmael adverſus Iſaac ⁵¹; tertii Eſau adverſus Jacob ⁵². In his omnibus ſe fortem David perhibet ſic: « Multi qui perſequuntur me tribulant ⁵³ me; tamen a testimoniis tuis non declinavi ⁵⁴. » De primis dixerunt impii: « Venite, opprimamus virum juſtum injuſte ⁵⁵; » de ſecundis: « Favus diſtillans labia meretricis et nitidius oleo guttur ejus, et noviſſima ejus amara quaſi abſynthium ⁵⁶. » Tertios vocat Dominus ſepulchra dealbata ⁵⁷. Hoc ſit juxta triplicem hujus nominis interpretationem: primi dicuntur mare, quia mala amaritudine repleus; ſecundi mare, quaſi malum remigio; tertii dicuntur mare, quaſi male animas irretiens. Sed hoc mare deſertum dicitur. Primo enim talis homo deſeritur, ſecundo inſeritur, tertio conſcritur. Deſeritur a Deo, inſeritur diabolo, conſcritur pravorum conſilio.

Primum reprobando, ſecundum inſtigando, tertium pravis conſentiendo. Primum enim Judas a Deo deſertus: « Væ, inquit, homini illi, per quem Filius hominis tradetur ⁵⁸, » ecce deſertum a Deo, reprobando. Miſit diabolus in cor Judæ, ut traderet eum, ecce diabolus inſertus eſt, inſtigando. Venit in hortum, accepta turba a principibus ſacerdotum, ut traderet eum, ecce mare deſertum. Primus itaque onerat manū, ſecundus lingua, tertius geſtu et habitu. Manu flagellando, lingua prædicando, habitu et geſtu ſimulando.

Flagellando innocentem, prædicando contra ſedem, ſimulando ſanctitatem. Primi vincunt ſuſtinendo in patientia, ſecundi reſiſtendo in verbo et ſcientia, tertii illudendo cum prudentia. De primo: « Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam, quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ ⁵⁹, » et: « Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum celorum ⁶⁰. » Sed etiam orandum eſt pro eis, ut det eis de peccato ſuo ſalubrem conſuſionem, ut redeant in Dei timorem, ut habeant cordis et corporis contritionem. Sic enim orat Jeremias propheta: « Confundantur qui me perſequuntur, et non confundar ego; paveant illi, et non paveam ego; duplici contritione contere eos, Domine Deus ⁶¹. » De ſecundis dicitur: « Favus diſtillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur ejus, et noviſſima ejus quaſi abſynthium ⁶². » De his Salomon. « Fili, ſi te lactaverint peccatores, ne acquieſcas eis ⁶³; » de tertiis: « Hypocrita, ejice trabem de oculo tuo, ut poſtea ejicias feſtucam de oculo fratris tui ⁶⁴. » Omnes iſti vulpes dicuntur: primi dicuntur vulpes, quaſi vulnerantes peſſime; ſecundi dicuntur vulpes, quaſi vulgus peſſundantes, tertii dicuntur vulpes, quaſi vultu pellicentes ſereno. Iſtæ demolientes vineas, id eſt animas vel eccleſias eas onerant onere quod dicitur deſerti maris. « Perdit quæ non peperit, et fecit ſibi divitias in judicio et non in juſtitia, et in medio dierum ſuorum dimittet eas et in noviſſimis ſuis erit inſipientis ⁶⁵. » Hi ſunt hæretici qui quod pepererunt catholici in fide, ipſi in ſuo ſovent errore.

Capite nobis vulpes parvulas, etc.

[CARD.] Ipa ſiquidem, ſicut præcedens oſtendit verſiculus, pro adjutorio Eccleſiæ ad cælum vocata, ne florentibus vineis vulpes noceant, proinde excitat et invitat doctores, ut hæreticos exterminent ab eccleſia de gentibus, et dicit. *Capite*, hoc eſt reprehendite et debellate nobis ad gloriam et honorem filii mei pariter et meum, *vulpes parvulas*, quæ, id eſt quia, *demoliantur vineas*, et hoc facite; *nam vinea noſtra floruit*. Vulpes ſiquidem vineis in floritione nocent, quia excutiant flores et comedunt. Vulpes autem vocat hæreticos verſutos, auſtractuose et diſtorte ambulantes in Scriptura ſacrâ, qui ſe ſungunt humiles et parvulos ut amplius noceant. Iſti demoliantur rodendo, corrupendo in vineis, hoc eſt in eccleſiis: flores et germina virtutum, id eſt initia ſanctorum operum, et propter hanc cauſam contra vulpes excitat ſtadium, dicens: *Nam vinea noſtra floruit*, idem ſignans per vineas et vineam, quia omnes eccleſiæ ſunt una Eccleſia. Ut autem attentiores ad hoc opus reddat illos quos excitat, ſubdit mater:

Dilectus meus mihi et ego illi; qui paſcitur inter

⁴⁸ Iſa. 21. ⁴⁹ Pſal. 128. ⁵⁰ Gen. 4. ⁵¹ Gen. 21. ⁵² Gen. 28. ⁵³ Pſal. 118. ⁵⁴ Sap. 10. ⁵⁵ Cant. 6. ⁵⁶ Matth. 23. ⁵⁷ Luc. 12. ⁵⁸ Jac. 1. ⁵⁹ Matth. 5. ⁶⁰ Jer. 17. ⁶¹ Cant. 6. ⁶² Prov. 1. ⁶³ Luc. 6. ⁶⁴ Jer. 17.

lilia, donec aspiret dies et inclinentur umbræ. A

[**Tuo.**] Quasi diceret : Dilecti mei amicitiam constantem teneo, quia ejus benevolentiam erga me constantem sentio, et in ejus familiaritate quid faciat sentio. Nam *pascitur inter lilia*. Per lilia animæ significantur, quæ dum castitatis candorem retinent per bonæ famæ opinionem proximis suaviter olent. Sic igitur inter lilia pascitur, qui animarum castitate delectatur. Dies vero tunc aspirabit, et umbræ inclinantur, quoniam vita æterna apparebit, et præsens finiatur. Hic sunt umbræ noctis, quæ ibi inclinabuntur, id est deficient. Ad quod suspirantes animæ clamant : *Revertere*. Sponsus dicitur pasci inter lilia propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam, quod per eum scilicet promissiones adimpletæ sunt, quod iniquitates remissæ, quod superbi dæmones judicati sunt. Talis ergo apparuit, qui merito amaretur. Verax per se, mitis pro hominibus, justus pro hominibus. Debet ergo quælibet anima se committere tam fido redditori, tam pio indulgitori, tam justo propugnatori. Audi lilia : Propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam ; lilia scilicet orta de terra nitentia super terram, eminentia in floribus terræ, fragrantia super odorem aromatum. Bene liliū veritas cujus odor animat fidem, splendor illuminat intellectum. Est et mansuetudo liliū, propter innocentiam candorem et odorem spei ; est et justitia liliū : « Justus ait, germinabit sicut liliū ⁶⁶. » Lilia Christi sunt conceptio, ortus, conversatio, eloquia, miracula, sacramenta, passio, mors, resurrectio, ascensio. Ortum candidavit incorrupta virginitas matris, conversationem innocentia vitæ, eloquia veritas, miracula puritas cordis, sacramenta pietatis arcum, passionem patiendi voluntas, mortem libertas non moriendi, resurrectionem martyrii fortitudo, ascensionem exhibitio promissorum. In his tria sunt lilia quæ nos oportet habere : innocentia, continentia, patientia. Itaque si venerit ille amator liliorum ut apud nos faciat pascha. In primo erit inclinata illa suavitas, in secundo odorifera jucunditas, in tertio magna securitas. Nox est : dies est Dominus ⁶⁶; dies scilicet illustrans et spirans qui spiritu oris sui fugat umbras. Umbras inclinari est a nihilari. Et umbras dicit ænigmata scripturarum, et philosophiam et sophisticas cavillationes, et implicita argumentorum quæ cessabunt. In angelis est dies spirans, claritas æterna. In primis parentibus fuit inspirans : « Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ ⁶⁷. » Postmodum factus est conspirans, quia conspiraverunt simul serpens, Eva, Adam ⁶⁸. Deinde factus est expirans, quia ejus splendor evanuit, et nos abunde mori fuit necesse, inde usque ad Christum factus est supirans, a Christo vero factus est respirans, post judicium vero erat aspirans.

Tria sunt lilia : castitas conjugalis, continentia vidualis, integritas virginalis. Prima est excusata, secunda mundata, tertia innata. Excusata per sacramentum spe prolis et fide, secunda mundata per expertorum abdicationem, tertia innata ad angelicæ puritatis imitationem. Primo pascitur sponsus fructu, id est fide, spe prolis, sacramento, et quia abstinent a complexibus indultis ; secundo pascitur hilaritate in adimplendis spontaneis votis. Tertio pascitur odore angelicæ puritatis. Vel in eodem lillo ut sit castitas conjugalis, in pallore radice. Continentia vidualis, in virore stipitis. Integritas virginalis, in candore floris. Primi in radice sunt, quæ est in terra, quia debito carnali sunt invicem obligati. Viduæ in stipite, in una parte hærent radici, quia cum primis hoc habent commune quod aliquando fuerunt obnoxii corruptioni. Ex alia parte flori propinquant, quia aspirant virginitati. Virgines sunt in flore, quia habent candore puritatem, odore bonam opinionem, in auri colore interioris Dei dilectionem. Primum liliū a Christo commendatur miraculo, secundum oraculo, tertium signaculo. Primum facto miraculo quando in Cana Galilææ ad nuptias est vocatus ; secundum quando præsentatus in templo a sene Simeone, et vidua Anna de eo dante oraculum est susceptus. Tertium quando nascente Christo per eum pudor matris est sigillatus. In his pascitur, donec aspiret dies.

Tres sunt dies : primus est temporalis, secundus spiritualis, tertius cælestis. Primus est nobis ad calamitatem, secundus ad indulgentiam, tertius ad Dei visionem. Primum maledixit Job sic. « Perest dies in qua natus sum ⁶⁹ ; » de secundo : « Dies diei eructat verbum ⁷⁰ ; » de tertio : « Et thronus ejus sicut dies cæli ⁷¹. » Primum est conspirans, expirans, **63** suspirans. Conspirans peccare deliberando, expirans deliberatum perpetrando, suspirans perpetratum lugendo. Secundus dies est inspirans, cælestia intelligendo ; respirans in eis delectando ; tertius erit aspirans, Deum videudo. In illo inclinantur umbræ.

Tres sunt umbræ : prima lucem temperat, secunda æstum mitigat, tertia lucem obscurat. Prima sit interpositione nubis, secunda objectione alicujus corporis, tertia in vespere occasu solis. Prima in Christi nativitate, secunda in passione, tertia ex nostræ miseriam inquietatione. Nec enim beata Virgo pondus Divinitatis posset sustinere, nec nos intelligere, nisi prima umbra temperante, unde dicitur ei : « Virtus Altissimi obumbrabit tibi ⁷², » et hoc, carnis Christi interposita nube, unde dicitur : « Ascendet Dominus super nubem levem, et ingredietur Ægyptum ⁷³, » et Joannes : « Vidi nubem candidam, et super nubem Filium hominis sedentem ⁷⁴. » Item : nec tentationum æstus, nec diaboli machinamenta possemus sustinere, nisi secunda umbra

⁶⁶ Ose. 14. ⁶⁷ Jer. 46. ⁶⁸ Gen. 2. ⁶⁹ Gen. 5. ⁷⁰ Job 3. ⁷¹ Psal. 18. ⁷² Psal. 88. ⁷³ Luc. 1. ⁷⁴ Isa. 18. ⁷⁵ Apoc. 14.

intercedente, opposito Christi corpore in passione, unde : « Scapulis suis obumbrabit tibi⁷⁹. » Et in umbra tua vivemus inter gentes. Tertia umbra lucem contemplationis obscurat sole occidente in vespere, id est Christo a nobis recedente.

Hæc vespera triplex est : prima sit ex tentatione, secunda ex mundana sollicitudine, tertia ex superui luminis reverberatione. De prima : « Ad vesperum demorabitur fletus et ad matutinum lætitia⁷⁶. » de secunda : « Exhibiit homo ad opus suum, et ad operationem suam usque ad vesperam⁷⁷, » et Job : « Si dormiero, dico quando surgam, et rursus expectabo vesperam⁷⁸, » de tertio : « Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit et inclinata est dies⁷⁹. » Sic enim sonat triplex hujus nominis interpretatio. Juxta primam dicitur vespera quasi væ spirans ; juxta secundam dicitur vespera velans sphæram, id est Christum qui est sphæra juxta philosophum, cuius centrum ubique est, circumferentia nusquam. Qui et dicitur sphæra propter perfectionem, quæ assignatur in rotunditate. Tertia dicitur vespera, vim specie, vel speciem rapiens, scilicet quando a contemplatione revertitur homo ex oculorum spiritualium infirmitate qui reverberantur nimia claritate. Primi habent oculos cæcos, sicut Tobias ex hirundinis stercore⁸⁰, id est diaboli suggestionem ; secundi habent lippientes sicut Lia propter opera active⁸¹ ; tertii habent attenuatos, ex nimia claritate, unde : « Attenuati sicut oculi mei suspicientes in excelso⁸². » Qui tales habet oculos : « Non extinguetur in nocte lucerna ejus⁸³, » et si sit attenuata. Aspirante ergo die, umbræ inclinabuntur. Vespertina enim non erit impedimento homini, quia sicut sol fulgebit in regno Patris ejus⁸⁴, et agnus erit lucerna ejus. Umbra quoque quæ modo mitigat æstum, hic particularis, ibi generalis efficietur, quia non cadet super eos sol, neque ullus æstus⁸⁵. Umbra vero quæ temperat lucem, tunc perficietur. Quia quod videmus nunc per speculum in ænigmatæ, tunc videbimus facie ad faciem⁸⁶, ut fiat illud Salomonis : « Semita justorum, quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem⁸⁷, » ubi dicemus : « Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea⁸⁸, » quandoque fatigamur ex occulta animi vexatione. Hoc est onus dum. Dum enim interpretatur silentium. Multos enim operat silentium, et quies gravat, quibus est jureandum gravari. Onus istud voluntarium est. Est autem triplex silentium quod onerat, et est reprehensibile : primum est regularis observantiæ, secundum in occulta confessione, tertium cessatio a divina laude. O quantum est gravis observantia regularis multis dum habent in corde querelas, quæ laborant extra scilicet levitates, rumores, ostentationes, detractiones, murmurationes. Levitates, quæ excedunt ad risum ; rumores, quibus admiremur ali-

quod novum ; ostentationes, quibus se ostendat homo ad fastum ; detractiones, quibus lædat proximum ; murmurationes, quibus suum proponit defectum. O quantum est onus cordis, in quo levitates lascivunt, rumores discurrunt, ostentationes perstrepunt, detractiones ultionem parant, murmurationes cor perturbant. Levitates enim intra hominem causantur nimis maturum, rumores tardum, ostentationes latentem et incognitum, detractiones contumæliis affectum et dejectum. Cum habeat monachus in corde, nec emittere habeat facultatem, potest dicere cum Eliu : « Plenus sum sermonibus et coarctat me spiritus meus. Venter meus quasi vinum novum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit⁸⁹. » Cor tale est mare Mortuum, hæc quinque sunt quinque civitates Sodomorum quod dicitur silentium pecudum. Hæc enim sunt quinque fatuæ virgines, quæ pulsant ad ostium, et nemo eis aperit⁹⁰. Silentium confessionis tribus onerat : primum quia durum videtur peccatori a consuetudine peccandi recedere, secundum vermis conscientie, tertium confusio erubescencie. In primo cogitat Deum misericordem, in secundo severum judicem, in tertio minus securum suum confessorem : misericordem, qui indulgeat ; judicem, qui puniat ; confessorem minus securum, qui peccatum publice et detegat. In primo ait apud se : « Misericors est Deus, sine confessione agam poenitentiam : non enim judicabit bis in idipsum, nec consurget duplex tribulatio. Vel faciam elemosynas, quia scriptum est : « Date elemosynam, et omnia munda sunt vobis⁹¹. » Vel coram Deo ingemiscam, ipse enim ait : Quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor⁹².

In secundo proponit sibi judicis terrorem, verbi horrorem, et inferni dolorem. Terrorem, quia horrendus et cito apparebit, nam columnæ cæli pavent adventum ejus, verbi horrorem : « He, maledicti, in ignem æternum⁹³. » Inferni dolorem : « Ubi erit fletus et stridor dentium⁹⁴. » De tertio sic proponit, forsitan talis est confessor meus, qui iratus publice et detegat meam iniquitatem, unde dicam : « Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meæ cooperuit me a voce exprobrantis obloquentis⁹⁵. » Vel utilitatem meam impediet dicens, ne promoveatis cum : « Non enim est Deus in conspectu ejus. In iniquitate sunt viæ illius in omni tempore⁹⁶. » Vel forsitan in corde suo reputet me vilem, ut dicat : « Gravis est nobis etiam ad videndum, quia dissimiles sunt viæ illius a viis meis, et cogitationes illius a cogitationibus meis. Tertium silentium est in tribus, scilicet, quia homo pigrescit : prædicare, orare, laudare. Primum enim debetur proximo, secundum sibi, tertium Deo : proximo, ad conversionem, sibi, ad propriam utilitatem : Deo, ad honorem. De primo enim dicitur :

⁷⁶ Psal. 90. ⁷⁷ Psal. 20. ⁷⁸ Psal. 103. ⁷⁹ Job 7. ⁸⁰ Prov. 31. ⁸¹ Matth. 13. ⁸² Apoc. 7. ⁸³ 1 Cor. 13. ⁸⁴ Luc. 41. ⁸⁵ Isa. 45. ⁸⁶ Matth. 25. ⁸⁷ Matth. 8.

⁷⁹ Luc. 24. ⁸⁰ Tob. 2. ⁸¹ Gen. 29. ⁸² Isa. 38. ⁸³ Prov. 4. ⁸⁴ Psal. 117. ⁸⁵ Job 32. ⁸⁶ Luc. 13. ⁸⁷ Psal. 45. ⁸⁸ Psal. 9.

« Nunquid custos fratris mei sum ego ? » Illud vero non audit : « Sanguinem fratris tui requiram de manu tua ». De secundo dicit : « Quis est Dominus, ut timeamus eum » ; aut quid prodest nobis si oraverimus eum, et non audit illud : « Multum valet deprecatio iusti assidua ¹⁰⁰, » et illud Eliæ : « Oravit et facta est siccitas, et iterum oravit, et cælum dedit pluviam ». De tertio dicit : « Non indiget Dominus laudari a me, quoniam bonorum meorum non eget ». Illud vero non audit : « Psallite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite », ecce onus duma. In primo enim onerat, eo quod non loquitur, ubi esset loqui commodum ; in secundo onerat, ubi loqui esset bonum ; in tertio onerat ubi esset loqui jucundum. Igitur quos Dominus ad hoc vocat si impleant possunt dicere : *Dilectus meus mihi et ego illi* ; sin autem non faciunt dicunt : *Dilectus meus mihi*, nec ego illi respondeo.

Dilectus meus mihi, et ego illi.

[CARD.] Ac si dicat : « Dilectus meus unicus mihi et præcordialis, dixit mihi : « Surge, propera, quia vineæ florentes odorem dederunt ». Et ego illi singulariter unica, ad auxilium florentis vineæ vos invito, ut ipse pascatur et delectetur in nobis, qui pascitur in liliis, donec aspiret dies et inclinentur umbræ. Lilia adustis corporibus mederi solent. Unde in solitudine magna atque terribili, per quam iste mundus signatur, sicut dicit Moyses in Deuteronomio : « Serpens est flatu adurens ». Iste serpens diabolus est, « de cujus ore, » sicut dicit Job, « procedunt lampades, sicut tædæ ignis accensæ ». Os autem diaboli sunt hæretici, qui mentes audientium accendunt ad ardorem perfidiæ, qui velut tædæ odorem suavem ; sed lumen obscurum habent, quia suave est quod redolent, sed nigrum est quod lucent. Olent enim per simulationem justitiæ, sed obscurum ardent per perpetrationem nequitiae. Vult ergo mater Domini quod doctores Ecclesiæ medeantur adustis mentibus, quas corrumpunt venena perfidiæ procedentia ab hæreticis, tanquam ex ore serpentis : et hoc modo sint lilia in quibus pascatur Deus, id est in quibus delectetur donec aspiret dies. Lux videlicet vitæ perpetuæ quæ vesperum non habet, et donec inclinentur umbræ, id est donec transeant et desiciant errores et ignorantia et tenebræ præsentis vitæ. His itaque dicitis contra pravitatem hæreticam, convertit se mater ad filium, ut contra Judaicam perfidiam opem impleret filii, dicens :

Revertere : similis esto, dilecte mi, capræ hinnuloque cervorum super montes Bethel.

[Tao.] A nobis dilectus tunc corporaliter abiit, quando post resurrectionem in cælum ascendit. Tunc revertetur, quando in fine mundi resuscitatis hominum corporibus, in iudicio manifestabitur. *Super montes Bethel similis capræ hinnuloque*

cervorum apparebit, quia in eadem humanitatis forma ad iudicium veniet, quam ab Ecclesia sumpsit, quando in hoc mundo ex patrum progenie, quasi hinnulus exterius humilis natus fuit. Hanc revocationem facit homo intemperans. Is enim est, qui in se triumphans captivansque omnem pudoris sensum, convenientiæ motum, deliberationis consilium, modestiæ et opportunitatis neglectum parit. Non solum ejus petit in corde præsehtiam, sed in iudicio clementiam. Si enim cum hoc temperamento clementiæ tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in majestate sublimitas, in facie ipsarum rerum novitas, ut non possit cogitari dies adventus ejus, quid esset, si venisset in illa divinitatis magnitudine, fortitudine, puritate. Contra folium quod vento rapitur, ostensurus potentiam suam, et stipulam siccam persecuturus, sed propter filios gratiæ, blanda quædam visio hominis apparebit, firmamentum nœci, robur spel, argumentum fiducia. Sed quid filius gratiæ ? Si invenio animam quam frequenter sponsus invisere soleat, cui familiaritas ausum, gustus famem, contemptus erumium otium deserit. Hanc ego dignam dixerim, quæ votis fertur, trahitur desideris, dissimulat merita, majestati oculos claudit, aperit voluptati, fiducialiter agens in salutari, secunda vocat non Dominum, sed dilectum, dicens : *Revertere, dilecte mi*. Hanc ad vocandum cogit diuturna fraudatio tæditorum nutrix, suspicionum fomes, impatiëntiæ fons. Arrogat enim sibi omnia, quæ fecit Dominus humanitus, et ait : *Mea est mortalitas nati, mea est infirmitas parvuli, mea exspiratio crucifixi, mea dormitio sepulti, ideo confido*. Cum tres legimus Salvatoris adventus, tertium desiderare sponsam credimus, cum dicit : *Revertere, dilecte mi*. Horum trium adventuum : primus fuit in carne, secundus in corde, tertius erit in majestate. Primum desideraverunt patres antiqui, secundum peccatis illaqueati, tertium desiderant iusti ; primi desiderant propter tria, nihilominus secundi propter tria, tertii vero propter unum. Inde sunt illæ septem vocales antiphonæ, quæ cantantur ante Natale. In tribus enim primis quæruntur illa tria quæ desiderabant patres antiqui, scilicet eruditionem, redemptionem, liberationem, unde prima dicit : *O sapientia quæ ex ore Altissimi prodisti, veni ad docendum nos viam prudentiæ* ; secunda petitur redemptionem sic : *O Adonai, veni ad redimendum nos in brachio exten'o* ; tertia petit libertatem sic : *O radix Jesse, veni ad liberandum nos, jam noli tardare*. Istæ tres ad primum pertinent adventum ; tres autem sequentes ad secundum respiciunt adventum qui est in corde, quem desiderant patres illaqueati, propter tria quæ his tribus petunt, scilicet : a tenebris peccatorum purgationem, gratiæ illuminationem, salutem contra tentationem. Unde prima sic petit : *O clavis David,*

⁹⁷ Gen. 4. ⁹⁸ Ibid. ⁹⁹ Deut. 6. ¹⁰⁰ Jac. 5. ¹ III Reg. 18. ² Psal. 45. ³ Psal. 16. ⁴ Cant. 2. ⁵ Deut. 2. ⁶ Job 41. ⁷ Job 13. ⁸ Offic. Eccles.; Prov. 9. ⁹ Ibid.; Jer. 27. ¹⁰ Ibid.; Isa. 41

quæ claudis et nemo aperit, aperis et nemo claudit, A
 veni et educ vincitum de domo carceris, sedentem in
 tenebris et umbra mortis ¹¹; secunda petit sic: O
 Oriens splendor lucis æternæ, veni et illumina homi-
 nem ¹²; tertia petit sic: O rex gloriæ, veni et salva
 hominem quem de limo formasti ¹³. Septima est de
 tertio adventu, qui erit in majestate: istum adven-
 tum desiderant justii, unde et ipsi petunt unum,
 juxta illud: Unam petii a Domino, hanc requiram ¹⁴,
 scilicet salvari ab hac præsentii miseria. Nam in
 antecedenti petebatur salus a tentatione. In hac
 autem petitur salus æternæ patriæ. Hanc ergo sic
 petit: O Emmanuel, veni ad salvandum nos, Do-
 mine Deus noster ¹⁵. Emmanuel enim interpretatur
 nobiscum Deus, qui erit nobiscum perpetuo in illa
 salute, in qua Salvatorem expectamus Dominum.
 Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis
 nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Sed ut
 ipsam in tertio adventu securi expectemus, quoties
 molestat nos alicujus defectus quo cadere possu-
 mus a justitia in peccatum, invocemus eum sic:
 Revertere: similis esto capræ, etc.

Tunc enim imminet nobis illud onus quod dicitur
 Abisaja. « Onus in Arabia ¹⁶, » unde necesse
 est ut hoc onus prosequamur. Aliquando enim ex
 consideratione mortis et horrore sortis extremæ
 oneramus. Et hoc est onus in Arabia; Arabia
 vespera interpretatur, quæ diei finis est noctisque
 principium. Hora mortis congrue significans, quæ
 cunctis mortalibus timoris non leve pondus imponit.
 Sed quis ab hoc se gaudat immunem cum Sal-
 vator, voluntarie patiens, cœpit pavere et tædere ¹⁷.
 Vespera quæ, ut diximus, diei finis est et noctis prin-
 cipium, ejus exprimit casum, qui post opera justitiæ
 opera inchoat tenebrarum. Hoc quoque onus necessarium
 est. Hæc vespera triplex est, quia onus istud tri-
 plex est. Prima vespera est hora qua venit homo de
 prosperitate in adversitatem; secunda, qua cadit de
 justitia in iniquitatem; tertia, qua descendit de
 vita in mortem. De prima ait David: « Vespere, et
 mane, et meridie narrabo ¹⁸. » Vespera enim est
 adversitas in conceptione, mane prosperitas in in-
 choatione, merides prosperitas in plenitudine. Item
 de hac Jacob: « Benjamin, lupus rapax, mane rapiet
 prædam, ad vesperam dividet escam ¹⁹. » In
 multa prosperitate persequatur Christianos, id
 est mane rapiebat: in multa adversitate, prædicavit
 Dei præcepta, id est vespere dividet escas. Item
 cum turbæ sequerentur Dominum per desertum,
 vespere facto dixerunt discipuli ad Jesum: Dimitte
 turbas ut emant escas ²⁰; ac si dicerent: De deserto
 in quo advesperascit, id est incipit adversitas. De
 secunda vespera: « Væ vobis qui consurgitis mane
 ad sectandam ebrietatem usque ad vespèram ²¹. »
 Item: « Vespere dicitis serenum erit, rubicundum

enim cœlum est ²². » In hora peccati dicitis. San-
 guis Christi totum abluet. De tertia dicitur: « Mane
 floreat et transeat: vespere, decidat, induret et
 arescat ²³. » Item: Facto vespere, cœnavit Jesus
 cum discipulis suis, imminente hora mortis ²⁴.

Prima itaque frangit, secunda angit, tertia tan-
 git. Frangit patientiam, angit conscientiam, tangit
 nostram superbiam. Patientiam dolore, conscientiam
 mœrore, superbiam timore. De primo ait David ad
 Joab: « Non te frangat adversitas, varius est enim
 eventus helli ²⁵. » Exemplum secundi habemus Pe-
 trum, quem post negationem « respexit Deus, et
 egressus foras flevit amare ²⁶. » De tertio ait David:
 « Circumdederunt me dolores mortis ²⁷, » et ille
 alius: « Timor mortis conturbat me. » Videamus
 ergo de primo, scilicet quantum sit onus frangi pa-
 tientiam. Nam enim suam ulciscitur homo, adversi-
 tate fractus. Primo in se ipsum, secundo in proxi-
 mum, tertio in Deum. Se enim tristitia turbat,
 proximum flagellat, Deum blasphemat. De primo
 dicit Apostolus: Tristitia sæculi mortem operatur.
 De secundo legimus de Herode quod cum verinibus
 scateret juste a Deo flagellatus, tanto insanivit do-
 lore, ut multos de nobilioribus Judæis in morte sua
 faceret occidi, ne Judæi gauderent in morte sua.
 De tertio dixit Eliu loquens contra Job: « Qui ac-
 cumulat super peccata sua blasphemiam, constringatur
 inter nos ²⁸. » Secunda vespera graviter oner-
 rat, dum respicit peccator quantam perdidit
 conscientiæ suavitatem, in quantam ceciderit culpæ
 impuritatem. Quantam expectet pœnæ severitatem.
 Primo enim cecidit cum Adam de amœnitate para-
 disii ²⁹, secundo cum eodem cecidit in imunditias
 hujus mundi, tertio cum eodem meruit pœnas inferni.
 De primo dicebat Job: « Ego illè quondam
 opulentus subito contritus sum ³⁰; » de secundo
 Jeremias: « Epsa est in lacum vita mea, posuerunt
 lapidem super me ³¹, » item: Væ nobis quia pec-
 cavimus, quia cecidit corona capitis nostri ³²; » pro
 tertio dixit Propheta: « Quis poterit habitare de
 vobis cum igne devorante, aut quis habitavit de
 vobis cum ardoribus sempiternis ³³. » Tertia vespera
 et ipsa graviter onerat, si attendatur corporis et
 animæ dissonantia; dæmonis sævitia, novæ religio-
 nis experientia. Dissonantia, qua corpori subtrahit
 animam usum vegetationis; dæmonis sævitia, qui
 assistens morientibus, de ipsorum studiosè requirit
 peccatis; regionis experientia, quia itura est anima
 nescit in quam regionem dissimilitudinis. De primo
 interrogà Salvatore, qui ante passionem cœpit
 pavere et tædere ³⁴; » de secundo beatum Martium,
 qui in obitu suo vidit sibi dæmonem assistere; de
 tertio Job dicentem: « Dimitte me ut plangam
 paululum dolorem meum antequam vadam ad ter-

¹¹ Ibid.; Apoc. 3. ¹² Ibid.; Joan. 1. ¹³ Ibid.
¹⁴ Reg. 11. ¹⁵ Psal. 51. ¹⁶ Gen. 49. ¹⁷ Luc. 9. ¹⁸ Isa. 5.
¹⁹ Matth. 26. ²⁰ Psal. 17. ²¹ Job 34.
²² Isa. 53. ²³ Marc. 14.

²⁴ Psal. 26. ²⁵ Offic. Eccles. ²⁶ Isa. 21. ²⁷ Marc.
²⁸ Matth. 16. ²⁹ Psal. 89. ³⁰ Luc. 22. ³¹ II
³² Gen. 3. ³³ Job 16. ³⁴ Thren. 3. ³⁵ Jer. 13.

ram tenebrosam et opertam mortis caligine ²⁶ : A dus erat, cui orbis angustus est. Quid quæris fortem in lecto, magnum in lectulo, clarificatum in stabulo? Qui enim omne infirmum in gloria resurrectionis exiit, accinxit se potentia, induit lumino sicut vestimento. Tres lectulos in hoc Cantico invenimus : unum hic. « In lectulo meo quæsi per noctem quem diligit anima mea ²⁸ ; » alium ibi : « En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt de fortissimis Israel ²⁹ ; » tertium ibi : « Lectulus noster floridus ³⁰. » Iste lectulus est conscientia varie affecta. In primo jacent vulnerati, in secundo fatigati, in tertio delicati. Vulnerati peccato, fatigati in bello, delicati sancto otio. Primus dicitur nocte obscurus, secundus armis vallatus, tertius floribus ornatus. In primo jacent pœnitentes, in secundo operantes, in tertio contemplantes. Primi sunt in recessu, secundi in processu, tertii in excessu. In recessu a peccatis, in processu virtutis, in excessu mentis. De primo : « Lavabo per singulas noctes lectum meum ³¹ ; » item : « Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus ³² ; » de secundo : « Collegit Jacob pedes suos in lectulo suo et mortuus est ³³. » Pedes suos in lectulo colligit qui affectus suos in conscientia discutit, et sic moritur securus, quia peccato moritur non Deo ; de tertio : « Duo in lecto : unus assumetur et alter relinquetur ³⁴. » Duæ namque sunt contemplationes. Prima philosophorum, et hi relinquentur ; secunda religiosorum, et hi assumuntur. Primus est nocte tenebrosus. Hujus tres sunt tenebræ : primæ peccati, secundæ ignorantie, tertiæ inferni. Primæ faciunt anxietatem et turbationem, secundæ gressus titubationem, tertiæ timorem. De primo : « Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi ³⁵, » et « anxius est in me spiritus meus ³⁶. » In me turbatum cor meum. De secundo : « Nescierunt neque intellexerunt ; in tenebris ambulat, movebuntur omnia fundamenta terræ ³⁷. » De tertio dicit idem : « Timor et tremor venerunt super me : et contexerunt me tenebræ ³⁸. » Propter has dicebat Job : « in tenebris stravi lectulum meum ³⁹. »

Revertere : similis esto, dilecte mi, caprea hinnuloque cervo : um, super montes Bethel.

[CARD.] Ac si dicat : *Revertere, dilecte mi, super montes Bethel.* Per montes superbia et elatio demonstratur. Bethel interpretatur *domus consurgens*. Domus ista, Synagoga est, quæ contra Dominum consurrexit ut hostis, sicut dicit per Michæam prophetam : « Nonne verba mea bona sunt cum eo qui recte graditur? et econtrario populus meus in adversarium consurrexit ⁴⁰. » Rogatur ergo Deus ut ad populum Judaicum, qui tanquam adversarius consurrexit in ipsum, et quem propter superbiam perfidiæ suæ deseruit, misericorditer revertatur, sitque *similis capreae hinnuloque cervorum* qui loca quæ deserunt, non sic deserunt, quin aliquando ad ea revertantur. Sequitur.

CAP. III. *In lectulo meo quæsi per noctem quem diligit anima mea.*

[THO.] Lectulum sibi sancta anima facit, dum mundi turbationes fugiens secretum parat in quo requiescat. In hoc eum quem diligit quærit, quia, dum a mundi sollicitudine vacat in ipsa inquisitione, quomodo ad ipsum perveniat, non quiescit. Per noctem quærit qui in hoc mundo vivit, et perfecte temporalitatis tenebras a se excutit. Sed quia quærit in hoc mundo perfecte nemo invenit, subjungit : *Quæsi illum et non inveni.* Tres sunt causæ, quæ quærentes frustrare solent, scilicet cum non quæritur in tempore, aut non sicut oportet, aut ubi non oportet ; sed ista in tempore quærit, quia « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis ⁴¹. » Sed nec secunda causa impedit. Nam corde ardenti et omnino infatigabiliter quærit. Sed forsitan impedit tertia, quando quæritur ubi non est quærendus. Quia forte non in lectulo sed in lecto quæren-

do. Iste lectulus est conscientia varie affecta. In primo jacent vulnerati, in secundo fatigati, in tertio delicati. Vulnerati peccato, fatigati in bello, delicati sancto otio. Primus dicitur nocte obscurus, secundus armis vallatus, tertius floribus ornatus. In primo jacent pœnitentes, in secundo operantes, in tertio contemplantes. Primi sunt in recessu, secundi in processu, tertii in excessu. In recessu a peccatis, in processu virtutis, in excessu mentis. De primo : « Lavabo per singulas noctes lectum meum ³¹ ; » item : « Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus ³² ; » de secundo : « Collegit Jacob pedes suos in lectulo suo et mortuus est ³³. » Pedes suos in lectulo colligit qui affectus suos in conscientia discutit, et sic moritur securus, quia peccato moritur non Deo ; de tertio : « Duo in lecto : unus assumetur et alter relinquetur ³⁴. » Duæ namque sunt contemplationes. Prima philosophorum, et hi relinquentur ; secunda religiosorum, et hi assumuntur. Primus est nocte tenebrosus. Hujus tres sunt tenebræ : primæ peccati, secundæ ignorantie, tertiæ inferni. Primæ faciunt anxietatem et turbationem, secundæ gressus titubationem, tertiæ timorem. De primo : « Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi ³⁵, » et « anxius est in me spiritus meus ³⁶. » In me turbatum cor meum. De secundo : « Nescierunt neque intellexerunt ; in tenebris ambulat, movebuntur omnia fundamenta terræ ³⁷. » De tertio dicit idem : « Timor et tremor venerunt super me : et contexerunt me tenebræ ³⁸. » Propter has dicebat Job : « in tenebris stravi lectulum meum ³⁹. »

Secundus lectus est armis obsitus, quia « militia est vita hominis super terram ⁴⁰. » Arma autem militiae nostræ non sunt carnalia, sed placentia Deo. Induamur ergo armis lucis ⁴¹. — « State succincti lumbos vestros in veritate : induti loricam justitiæ ⁴², » et cætera quæ sequuntur. Tertius lectus est floridus ⁴³. Nam circumdant eum flores rosarum et lilia convallium ⁴⁴ ; de quibus supra dictum est. Sunt autem tres flores : in corde puritas ; in ore veritas, in opere sinceritas. Tunc enim floret lectulus. Si cogitemus quod sanctum est, si loquimur quod verum est, si operamur quod justum est. In his tribus jacet Dominus : in primo ut medicus, in secundo ut patronus, in tertio ut dilectus. In

²⁶ Job 10. ²⁷ Mich. 2. ²⁸ II Cor. 6. ²⁹ Cant. 3. ³⁰ Ibid. ³¹ Cant. 1. ³² Psal. 6. ³³ Psal. 40. ³⁴ Gen. 49. ³⁵ Luc. 17. ³⁶ Thren. 3. ³⁷ Psal. 142. ³⁸ Psal. 81. ³⁹ Psal. 54. ⁴⁰ Job 17. ⁴¹ Job 7. ⁴² Rom. 12. ⁴³ Ephes. 6. ⁴⁴ Cant. 1. ⁴⁵ Cant. 2.

primo ut medicus, quia sanis non est opus medicus, sed male habentibus; in secundo jacet ut patronus, ut sit adiutor in tribulationibus; in tertio ut dilectus, ut dicat nobis: « Gustate et videte quam dulcis est Dominus ».⁵⁵ Hic est ordo quærendi, non sicut sponsa quæ jacens in primo adhuc quærebat, ubi quærendus erat medicus. Ideo subdit: « Quæsi et non inveni ».⁵⁶ Itaque cum quærimus quem desideramus nec invenire possumus, grandi onere gravamur.

Hic est onus vallis visionis⁵⁷. Contingit quinque nos onerari. Vanitate, pro eo, scilicet quod in bono proficimus. Hoc dicitur vallis visionis. Visio refertur ad contemplationem, ad humilitatem vallis, vel dejectionem. Est enim quorundam contemplatio humilis, quorundam dejecta. Humilis sanctorum, dejecta philosophorum. Si enim virtus proficit, servetur humilitas; si onerat, est vanitas. Sancti si aliquando favor humanus⁶⁵ extollit, redeunt; philosophi vero dati sunt in reprobum sensum. Et hoc est voluntarium. Ut autem dilectus iste expeditus inveniat et videatur, videmus de generibus visionum, ut illam inveniamus qua videtur, et in qua sit onus vallis visionis.

Tria sunt genera visionis: Unum per oculos, quibus ipsæ litteræ videntur; alterum per spiritum hominis, quo absentia et proxima absentia cogitantur. Tertium per intuitum mentis, quo ipsa dilectio intellecta conspiciuntur. Primum manifestum est omnibus, quo videntur cæli et terra, et materialibus oculis conspiciuntur. Nec illud secundum quo absentia corpora cogitantur insinuare difficile est, cælum enim et terram et quæ in eis sunt videre possumus. Etiam in eis constituti cogitamus, et aliquando nihil videntes oculis corporis animo tantum corporales imagines intuemur, vel veras sicut ipsa corpora videmus, vel fictas sicut cogitatio formare potuit. Aliter enim cogitamus quod novimus. Aliter quod non novimus. Tertium vero genus est; quo dilectio intellecta conspiciuntur, et eas res continet quæ non habent imagines sui similes: quæ non sunt quod ipse. Dilectio enim non aliter videtur præsens in specie quam est, et aliter absens in aliqua imagine simili, sed quantum mente concipi potest, ab alio magis, ab alio minus cernitur. Hæc sunt tria genera visionum. Primum quia appellatur corporale, quia corporis sensibus exhibetur; secundum spirituale, quia quicquid corpus non est et substantia est, jam recte spiritus dicitur; tertium vero intellectuale dicitur ab intellectu. Secundum primam visionem vidit Baltassar manum continuoque per corpora sensum imago rei corporaliter factæ spiritui impressa est, et in cogitatione permansit⁶⁶. Videbatur illud in spiritu et non intelligebatur, nec tunc intellectum erat, cum corporaliter

fleret et apparere'. Secundum visionem secundam: vidit Petrus discum plenum variis animantibus in extasi et audivit vocem: Macta et manduca⁶⁷. Redditus autem corporis sensibus, id ipsum quod visum in apiritu memoria tenuerat in eodem spiritu cogitando cernebat, quæ omnia non corpora sed corporum imagines erant. Tertia vero visione quæ dicitur intellectualis, ea cernuntur quæ non sunt corpora, nec eas gerunt formas similes corporum velut ipsa mens, et anima, et affectio, et charitas, gaudium, pax, fides, et cætera hujusmodi quibus appropinquatur Deo, et ipse Deus, ex quo omnia, in quo omnia, per quem omnia. Ili sunt tres cæli de quibus dictum est quod Paulus raptus est usque ad tertium cælum⁶⁸. Ecce istæ tres visiones ouerant.

Prima onerat stupore et admiratione, secunda in inquirenda significatione, tertia si unum significat gravitate tristitia. Si bonum onerat studendo, quomodo res possit evenire. Audi quod Baltassar hoc onus senserat. Prima visione vidit corporaliter manum, scribentem in pariete: Mane, Thecel, Phares⁶⁹. Audi onus: Ex stupore enim collidebantur genua ejus; juxta secundam visionem oneratus erat in inquirenda significatione, donec vocavit Danielein; juxta tertiam vero visionem audita significatione oneratus est, ut pote de morte sua quam audierat sollicitus. Audi videntium aliud onus.

Quidam enim de visione sua cadunt in cupiditatem. Onus aliud: Quidam in vanitatem, alii in stuporem, alii in humilitatem. Primi portant onus scilicet avaritiam; secundi jactantiam, tertii metuunt conscientiam, quarti merentur gratiam. Primi quantum in se est divinæ largitatis deprimunt favorem, secundi creaturæ, id est sibi tribuunt quod pertinet ad Creatorem; tertii Domino reddunt timorem; quarti majestati præstant honorem. Primi non audiunt verbum Domini dicentis: « Gratis accepistis, gratis date ».⁷⁰ Secundi non audiunt Apostolum dicentem: « Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? » Tertii dicunt: « Non intres in iudicium cum servo tuo, Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnia vivens ».⁷¹ Quarti clamant: « Ego sum vermis et non homo ».⁷² Primos representat nobis Balaam, qui ductus avaritia docuit quomodo fornicarentur filii Israel⁷³. Secundos designat Sedecias, qui percussit Michæam prophetam in maxilla dicens: « Mene reliquit spiritus et tibi locutus est »?⁷⁴ Idem est qui assumperat sibi cornu ferrea⁷⁵. Tertios ostendit uxor Manue, quæ cum vidisset angelum, ait præ stupore et timore: « Moriemur, quia vidimus Dominum ».⁷⁶ Et Isaias: « Væ mihi, quia vir pollutus labiis ego sum, quia vidi regem factorem oculis meis ».⁷⁷ Quartos figurat Abraham; hic enim postquam vidit tres viros venientes per viam cum staret ad ilicem Mambrae di-

⁵⁵ Psal. 33. ⁵⁶ Cant. 3. ⁵⁷ Isa. 22. ⁵⁸ Dan 5. ⁵⁹ Act. 10. ⁶⁰ II Cor. 12. ⁶¹ Dan. 5. ⁶² Matth. 10. ⁶³ I Cor. 4. ⁶⁴ Psal. 142. ⁶⁵ Psal. 21. ⁶⁶ Num. 22. ⁶⁷ III Reg. 22. ⁶⁸ II Par. 18. ⁶⁹ Judic. 33. ⁷⁰ Isa. 6.

xit : « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis ⁷¹. » Aliter considerantur istæ tres visiones : prima itaque ponatur visio imaginalis, secunda rationalis, tertia intellectualis. Est itaque imaginatio primum cælum, ratio secundum, intelligentia tertia. In primo igitur est visio vallis, in secundo visio collis, in tertio visio montis. Ad primam pertinent omnium visibilia imagines et similitudines, ad secundam visibilium investigationes, ad tertiam spectant spiritualium ipsorum etiam divinorum comprehensiones et contemplationes. Igitur in visione vallis te ipsum primo considera ut discas æstimare spiritum tuum. Discite ergo quid sis, quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris. Quid fueris per naturam, quid modo sis per culpam, quid esse debueris per industriam, quid adhuc esse possis per gratiam. Discite ex tuo spiritu cognoscere quid debeas ex aliis spiritibus æstimare. Spiritum tuum ex inconsideratione arcæ informam. Primum considera quod ligno superponitur aurum quo arca legitur, id est sapientia qua cor nostrum gubernatur; secundo quod propitiatorio supponitur; tertio quod utrique interponitur. Ligno supponitur, ut concupiscentiam oculorum abscondat, et sit tibi in velamen oculorum tuorum, ne forte aperiant oculi tui et videant vanitatem. Propitiatoria supponit, ut in alto attollat, et inferior scientia superiori subserviat. Propitiatorio et ligno interponitur, ut ab invicem discedat, et cor nostrum ab inferiorum amore suspendat, et ne forte concupiscentias suas eat tanquam vagus et profugus super terram ⁷². Ecce imaginatio per quam habes tui cognitionem, transit jam ad rationalem, per quam cognoscas rerum creationem, et sic ascendas per eam ad intellectualem, ubi habes Dei cognitionem. Rationalis itaque primo tractat de usu rerum temporalium, secundo de natura considerat ipsarum, tertia de ordinatione morum et virtutum. Primum ut ad necessitatem moderate utamur, secundum ut in creaturis Creator cognoscatur, tertium ne quod prius est postponatur. De primo dicitur per fortis mulieris laudem : « Consideravit semitas domus sæe et panem otiosa non comedit ⁷³; » de secundo : « Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divitiis ⁷⁴; » de tertio in hoc cantico : « Ordinavit in me charitatem ⁷⁵. » Considerat etiam ratio, quomodo spiritualis natura creatur ut sit; secundo justificatur ut bona sit; tertio glorificatur ut vera sit. Per creationem itaque ad bonum initiatur, per justificationem in bono dilatatur, per glorificationem in bono consummatur. Bona creationis sunt ad inchoationem, bona justificationis ad promotionem, bona glorificationis ad consummationem. Prima bona sunt Creatoris dona et creaturæ præmia. In primis rationalis creatura

⁷¹ Gen. 18. ⁷² Gen. 4. ⁷³ Prov. 31. ⁷⁴ Rom. 1. ⁷⁵ Cant. 1. ⁷⁶ Isa. 3. ⁷⁷ Psal. 143. ⁷⁸ Psal. 40. ⁷⁹ Apoc. 44. ⁸⁰ Matth. 5. ⁸¹ Eccle. 1.

A ad futuræ plenitudinis perfectionem initiatur; ex secundis crescit, proficit et dilatatur; in ultimâ sublimatur ad gloriam, et in gloria sublimatur. Et hæc est beatitudo plena, est enim vera, falsa; est vera, sed nec secunda, nec plena; est vera et secunda, sed non plena; est et vera et secunda et plena. De prima : « Populus meus qui te dicunt beatum, ipsi te decipiunt ⁷⁶, » et : « Beatum dixerunt populum cui hæc sunt : Beatus populus cuius Dominus Deus ejus ⁷⁷. » De secunda : « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem ⁷⁸. » De tertia : « Jam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis ⁷⁹. » De quarta : « Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt ⁸⁰, » receptis jam corporibus. Primi enim sunt qui vivunt in prosperitate, secundi in charitate, tertii sunt animæ quæ jam receperunt primam stolam exutæ a corporum gravitate, quarti sunt angeli et homines postquam remunerabuntur utriusque stolæ claritate. De tertia vero visione, scilicet intelligentiæ, ait Salomon : « Oritur sol et occidit et ad locum suum revertitur ⁸¹. » Sol enim oritur, quando veritatis intelligentia cordi inspiratur; item occidit, cum intelligentiæ radius subtrahitur. Sed iterum ad locum suum revertitur, et ibi renascitur. Hujus solis locus est animus, quia ex Christo intelligentia nascitur, quando gratia inspiratur. Quod ergo primo nascitur, est quantum ad primam visionem, scilicet spiritualem; quod renascitur, est quantum ad secundam, scilicet rationalem; quod gyrat ad meridiem, quantum ad tertiam, scilicet intellectualem; quod flectitur ad aquilonem, hoc est post istas omnes visiones, a longe considerat pœnam gehennalem. Primam diximus in valle, sed secunda est in colle, tertia vero in monte. Cum ergo sol oritur in prima, efficitur consilii apud nos vitiorum et virtutum. Cum vero revertitur per secundam, scilicet rationalem, amplius cognoscimus Creatorem per inspectionem creaturarum. Cum vero est in meridie in tertia visione, contemplamur præmia meritorum bonorum, gaudium civium superiorum, arcana divinorum secretorum. Cum vero a meridie revertimur, flectimur ad aquilonem, et ubi videmus retributiones meritorum malorum, finem malignorum spirituum, et hominum reproborum. Illa vero visio quæ est in meridie, ipsa est in monte.

Quæsiit illum et non invenit.

[Tuo. (sic)] Mens humana naturaliter somniat bonum et investigat. Sed quia quærit per noctes, non invenit. Noctes appellat ignorantiam, vel sæcularia negotia quæ excæcant. Qui ergo vel ignorant vel sæcularibus negotiis sunt impediti, quærere quomodo possunt, sed quandiu sunt in hoc statu, invenire non possunt. Non enim inveniemus nisi cognoscamus et a sæcularibus negotiis expediti simus. Expediti autem non sumus, quando in eis ultra modum delectamur. Tria sunt

quæ impediunt ne inveniatur iste dilectus. Primum, quia indigne quæritur; secundum, quia se subtrahit ut ferventius non inventus quærat; tertium, quia non ad hoc quæritur ad quod erat quærendus. Primo modo quæsit Herodes, scilicet ut interficeret, et ita indigne; secundo modo quærebant apostoli, post resurrectionem. Ipse autem se subtrahat sæpius, et illi quærebant ardentius. Tertio modo quærebant mulieres ad sepulcrum ut, cum ungerent, eum jam esset suscitatus, et non in sepulcro quærendus, qui est locus mortuorum, sed sursum erat quærendus qui est locus vivorum. Sic ista quærebat quia adhuc in lectulo tenebroso erat. Ecce ista dum sic quærit, et non invenit, gravi laborat onere anxietatis, et hoc est illud decimum onus Isaiaæ quod dicitur onus Tyri⁸². Tyrus enim *angustia vel conturbatio* interpretatur. Hoc onus specialiter in tribus consideratur. Primum est in amaritudine pœnitentiæ, secundum in labore continentia, tertium in corporali ægitudine. Est et alia cordis angustia, quam facit amor sui. Cui contraria est cordis latitudo, quam facit amor Dei et proximi. Amor autem sui ex propria voluntate procedit. Qui ergo amat propriam voluntatem, oneri est illi alienus. Hujusmodi homo ad omnia quæ propria ei voluntas suggerit, est promptus. Idem ad omnia quæ suggerit ei voluntas aliena, est piger et perversus. Et hoc quoque onus voluntarium est. Grande quidem onus est amaritudo pœnitentiæ, sicut testatur ipse Salvator: Lata est, inquit, via, quæ ducit ad mortem; angusta vero est illa quæ ducit ad vitam⁸³. Via namque vitæ est pœnitentia, de quibus ait Joannes Baptista⁸⁴: « Rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. » Labor quoque continentia grave est onus et plenum **66** angustia, sicut testatur illa castissima mulier, Susannam loquor, quæ pro continentia tenenda potius elegit sibi mortem quam vitam turpem ducere, dicens: « Angustia mihi sunt undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei mei⁸⁵. » Angustia vero corporalis infirmitatis quantum onus sit, interroga Saul, ait enim armigero suo: « Evagina gladium tuum, et sta super me, quia me premit angustia, et tota anima mea adhuc in me est⁸⁶. » Aliter assignatur onus Tyri, scilicet tripliciter. Nota tertio dixit *quæsi*. Primo, *in lectulo meo quæsi per noctem*; secundo, *quæsi et non inveni*; tertio: « Per vicus et plateas quæsi quem diligit anima mea; quæsi illum et non inveni⁸⁷⁻⁸⁸. » Et hoc, juxta triplicem hujus nominis interpretationem. Dicitur enim Tyrus *angustia vel tribulatio vel fortis*, et etiam juxta triplicem statum religionis.

Sunt enim tria genera hominum in religione :

A Sunt ibi perversi, sunt pœnitentes, sunt perfecti. Primi sunt onerati onere angustia, secundi onere tribulationis, tertii onere fortitudinis. Primum onus est ex verme conscientia, secundum est pœnitentiæ, tertium ex dilectione. Primum namque ubiatur infernum, secundum abluit peccatum, tertium iucitat ad quærendum dilectum, et cum invenit amans patitur defectum. Lectulus igitur sponsæ est sancta religio. In eo jacent isti tres licet differenter. Sunt enim in religione boni et mali. Propter primos est prima inquisitio in nocte, et ideo non invenitur: propter secundos, est secunda inquisitio, et quasi in aurora non invenit, quia non sunt perfecti; propter tertios est tertia, quasi in meridie, sed non statim invenitur, ut quærat desiderio ardentiori.

B Propter primos dictum est: « Omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias⁸⁹; » propter secundos: « Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus⁹⁰; » pro tertiis dicitur: « Ego diligentes me diligo, et qui mane vigilaverint ad me, invenient me⁹¹. » Isti in lectulo religionis jacent differenter. Perversis enim est religio severa, pœnitentibus misericors, perfectis optima. De perversis scimus quia quidquid est boni in severitate, eis est oneri. Ipsa namque honestatem ærvat, lenitatem castigat, indoctus eam formidat. Ipsa est decor senum, virga juvenum, prælatorum personas ornat, virtutum speciem colorat. Ad pœnitentiam peccantem discipulum trahit dulcedo prælati. Severitas corrigit, rectitudo dat legem delinquenti. Sic nec severitas patitur lenitatem, nec dulcedo dissolutionem, nec rectitudo in linea justitiæ transgressionem. Unde David: « Dulcis et rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via⁹². » Istud onus perversis aggravant indiscreti doctores. Ostendunt enim iram pro severitate, amaritudinem pro dulcedo, crudelitatem pro rectitudine; ira enim peccantem turbat, amaritudo persequitur, crudelitas affligit. Perversi alii sunt manifesti, alii occulti. Aperti mala sua defendunt, aliorum bona pervertunt, incorrigibiles sunt, tardi ad obedientiam, humiles fratres provocant, silentium turbant. Tales designat Goliath, et sua magnitudine et armorum varietate, qui provocabat filios Israel, de armis videlicet confidens⁹³. Perversitatis caput est intentio pravæ actionis, sinistrum latus, pars sinistra, crura finis actionis, corpus actio tota, cassis in capite est intentionis commendatio, clypeus sinistra partis excusatio. Duæ ocræ perseverantia et obstinatio. Loricæ totius actionis aperta defensio. Aliorum perversitas est occulta. Ii consilio suo fratres commovent ad iras, excitant ad rixas. Faciunt Absalon consurgere contra David, sicut Achitophel⁹⁴. Ecce onus perversorum, scilicet angustia, quo non solum

⁸² Isa. 23. ⁸³ Matth. 7. ⁸⁴ Matth. 3. ⁸⁵ Dan. 13. ⁸⁶ I Reg. 31. ⁸⁷⁻⁸⁸ Cant. 7. ⁸⁹ Thren. 4. ⁹⁰ Psal. 35. ⁹¹ Prov. 8. ⁹² Psal. 24. ⁹³ I Reg. 17. ⁹⁴ II Reg. 15.

ipsi, sed etiam turbantur alii. Onus vero pœnitentium, tanto levius quanto utilius. Tribus modis pœnitentem homo, et tribus modis miseretur Deus. Peccantem expectat, desperantem consolatur, congaudet pœnitenti. Peccantem revocat, dono gratiæ; desperantem consolatur, per spem veniæ; pœnitentem roborat, ex promissis gloriæ. Miseretur et homo homini tribus modis. Miseretur enim prælati discipulo, discipulus prælati, discipulus quoque discipulo. Miseretur prælati discipulo, dum peccantem benigne verbis corrigit. Desperantem ad spem per exempla misericordiæ erigit, et correctum post commissam diligit. Miseretur et prælati discipulus tribus modis, dum irato non resistit magistro, vel peccanti non detrahit, vel perversum patitur. Iratum enim Saul fugiebat David. Purgantem in spelunca ventrem, cum posset occidere, non occidit. Perversum passus est, quandiu vixit. Miseretur et discipulus discipulo, dum peccanti orando compatitur, vel quando inter se et illum corrigit solum, vel quando peccanti in se benigne dimittit. Ecce onus tribulationis, scilicet pœnitentium. Quo etiam proximus ejus oeratur, dum, sicut dictum est, miserando compatitur.

Onus perfectorum est onus fortitudinis ex amore. Istud est quasi in meridie et tamen ab hujusmodi se subtrahit dilectus ut ardentius quærat, et inde perfectus fiat perfectior. Cui optima est religio; bonos enim facit rerum distributio, meliores mundi renuntiatio, optimos religionis cohabitatio. Religio enim facit de malo bonum, et de bono meliorem, de meliore optimum. Et hoc fit quando visitat Deus impium, unde David: « Visitasti terram et inebriasti eam »⁹⁷. Visitat Deus terram malam et terram bonam, terram meliorem et terram optimam. Terram malam visitat per timorem, bonam per incipientem charitatem, meliorem per abundantiam, optimam per perfectam. Visitat ergo terram malam, quando aliquis timore iudicii compungitur; bonam per incipientem charitatem, quando sua distribuit aliquis; meliorem per abundantiam, quando renuntiat mundo, mutat habitum, pacem tenet cum fratribus. Si autem calumniatur, forsitan non leviter patitur; sed adhuc leviter turbatur, irascitur et odit. Isti sunt filii prophetarum, qui clamaverunt: *Mors in olla*⁹⁸, quibus Eliseus imposita farina, cibum dulcoravit. Perfecta vero charitas inimicum diligit. Quæ autem perfecta charitas et quomodo tertium Tyri onus, scilicet fortitudinis, iuventur, in sequenti capitulo est.

In lectulo meo per noctes quæsi quem diligit anima mea.

[CARD.] In hoc autem capite cæcitas populi Judaici derelicti a Domino et sollicitudo beatæ Mariæ virginis pro salute ejusdem populi designatur, et resociantur verba ad tempus Dominicæ passionis. Dicit

A ergo: Per noctes tribulationis et tristitiæ meæ, per noctes passionis et sepulture filii mei, per noctes ignorantie et erroris populi mei, *quæsi quem diligit anima mea in lectulo meo*, in tranquillitate, scilicet mentis, et quiete contemplationis, in quo lectulo cum ipso jucundari consueveram. *Quæsi enim ibi et non inveni*, quia non erat in mente mea quies et tranquillitas; sed magis dolor atque turbatio, et dixi mecum in mente mea:

Surgam et circuibo civitatem per vicos et plateas; quæram quem diligit anima mea. Quæsi et non inveni.

[THO.] Non est pigra hæc anima, quæ surgit, quæ circuit, quæ quærit. Surgit de lecto, circuit civitatem, quærit per vicos et plateas. De lecto contemplationis, civitatem supernæ cohabitationis; vicos et plateas angustiæ et lenioris conversationis. De lecto contemplationis, a quo discedit, civitatem supernæ cohabitationis in qua incedit. Vicos angustiæ conversationis quam præcedit, plateas lenioris conversationis ad quam accedit. Discedit, ut utiliter se subtrahat; incedit, ut in unitatem charitatis contrahat; præcedit, ut ad regnum pertrahat; accedit, ut ad vitam altiorem attrahat. Primis cum prædiceret suam ascensionem, ait: « Quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum »⁹⁹; scilicet pro recessu meo. Sed utile est vobis, « quia veniam ad vos et gaudebit cor vestrum »¹⁰⁰. Secundis ait: « Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ego sum in medio eorum »¹⁰¹. Tertiis ait: « Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me »¹⁰². Quartis ait: « Qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut agros propter me, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit »¹⁰³. Hæc per has quærit semitas, fortitudinem non solum in corpore sed et in corde. Tres enim sunt species fortium: sunt enim fortes sapientia, fortes corpore, fortes animo. Sapientia sunt fortes qui, licet non habeant affectum diligendi nec vires corporis, tamen quamdam scientiam qua suam cognoscunt infirmitatem, et Creatoris sui benignitatem, inclinant animi sui rigorem et corpus cogunt servire suo Creatori. Isti portant onera fratrum, consolando; corruentes relevant docendo. Si ipsi corruunt, resurgunt cito. Corpore sunt fortes, quos natura soli lavit ad tolerandos labores. Quidam possunt laborare sed nolunt, isti sunt Goliath; alii possunt et volunt, ut David. Qui possunt et volunt, accusantur de furto, de rapina, de mendacio. Fures sunt quia communi necessitati se subtrahunt. Mentuntur coram Deo et hominibus, qui quod noverunt reddere possunt, sed nolunt. Raptores sunt coram Deo qui vite communi quod possunt et sciunt violenter subtrahunt. Sunt ergo coram fratribus fures, coram Deo raptores, coram Deo et hominibus mendaces. Eorum qui sunt fortes animo, alii sunt fortes, alii fortiores, alii fortis-

⁹⁷ Psal. 64. ⁹⁸ IV Reg. 4. ⁹⁹ Joan. 16. ¹⁰⁰ Ibid. ¹⁰¹ Matth. 18. ¹⁰² Matth. 16. ¹⁰³ Matth. 19.

simi. Fortis fuit Tobias, fortior Job, fortissimus Abraham. Fortitudo animi probatur cupiditate et carnalitate. Non cessit Tobias cupiditati, quando Gabelo pecuniam commendavit³. Amisit Job pecuniam, sed ait: « Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est⁴. » Dimisit Abraham quod possedit, obediens Domino voluntarie⁵. Tobias commisit, Job amisit, Abraham dimisit. Hic pecuniam, iste substantiam, ille domum, terram, cognationem suam. Unus in spe, alter patienter, tertius sponte. Primus egenti compatiendo, secundus persequentem tolerando, tertius jubenti obediendo. Sic non cedunt cupiditati quidam quæ in tribus consistit, scilicet: in amore possidendi, in dolore amittendi, in coactione deferendi. Sed simul expellunt tres tria, quisque suum. Non plus amavit Tobias filium quam debuit, præsentem oravit; Job de morte filiorum utra modum non doluit. Pro morte lacrymas fudit, in vita per singulos holocausta obtulit. Abraham non tantum Ismaelem expulit, sed Isaac Deo obtulit. Abraham fortissimus fuit, Laurentius vero fortior fortissimo. Abraham enim sua dimisit, Laurentius sua dispersit. Abraham suum filium Deo obtulit, Laurentius pro Dei Filio seipsum. Hic ignem parat, filium colligat, gladium evaginat, sed angelum audit prohibentem ne perficiat; Laurentius ad ignem positus Christum prædicavit, carniſices verbis exasperat, carnem suam Deo immolat. Hæc est fortitudo sponsæ, quæ surgit, civitates circuit.

Tres sunt civitates in quibus dilectus quæritur: civitas mundi, civitas Ecclesiæ, civitas Dei. De prima dicitur in Ezechiele⁶, quod vir indutus lineis ingressus est in medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim, et implevit manus suas prunis ignis, et projecit super civitatem; de secunda: « Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo⁷; » de tertia, Ezechiel: « Vidit ædificium civitatis vergentis ad austrum⁸. » In prima, quærimus cum Moyse ut videamus ejus posteriora⁹; in secunda, ut videamus ejus latus cum Thoma⁹; in tertia, in monte Thabor ut videamus faciem ejus quæ resplendet sicut sol cum Moyse et Elia¹⁰. Posteriora ejus sunt quæ in mundo sustinuit calamitas scilicet et miseria; in secunda, de latere ejus nobis fluxit charitas et misericordia; in tertia, facies ejus resplendet sicut sol majestatis gloria. De prima debemus surgere, in secunda circumire, in tertia per vicos et plateas quærere. **67** Quomodo de prima surgendum sit docet propheta sic: « Egredimini de Babylone, et fugite a Chaldæis¹¹. » Quomodo secundum circumire debeamus, docet Apostolus, « ut possitis, ait, comprehendere cum omnibus sanctis, qua sit longitudo,

latitudo, sublimitas et profundum¹². » In tertia quærendum sciebat Tobias, cum ait: « Plateæ tuæ Jerusalem sternentur auro, et per omnes vicos cantabitur alleluia¹³. » Sciebat sponsa dilectum puritatis amatorem, unanimitatis cultorem, afflictorum consolatorem, tepidorum inflammatorum. Ideo surgit de lecto carnalis voluptatis, circumvit civitatem charitativæ unitatis, quærit dilectum in vico rigidæ severitatis, quærit in plateis resolutæ infirmitatis. In primo non habitat dilectus, quia est prostibulum, in secundo habet quietis et pacis lectulum, in tertio turris habitaculum, in quarto languentium infirmitorium. In primo ergo non intraret, quia clamaret: « Infixus sum in limo profundi¹⁴, » et sponsæ: « Immunditia tua exsecrabilis est; mundare te volui et non es mundata a sordibus tuis¹⁵. » Ibi est sepulchrum Lazari quadriduani¹⁶. Ad secundos veniens gaudet, quia « habitare facit unius moris in domo¹⁷ » et cantat: « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum¹⁷; » et: « Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis¹⁸. » Ibi enim est ferculum Salomonis quod in media charitate constravit propter filias Jerusalem¹⁹. Ad tertios veniens ait: « In patientia vestra possidebitis animas vestras²⁰. » Ibi invenit domum turbo quam nullus quatit. Aut vagantes diruunt venti, penetrantque nimbi, venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam et non cecidit, quia fundata est supra firmam petram²¹. Ipsa est enim « turris David quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium²². » Ad quartos cum venit, clamat: « Usquequo, piger, dormis²³? » « Quid statis hæc tota die otiosi?²⁴ » « Manus dissolutas erigite et genua debilia roborate²⁵, » « gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret²⁶. » Per has mansiones quærens sponsa dilectum, clamat: *Quæsi et non inveni*, id est forsitan quia erat puritate minus ornata, et hoc juxta primum, juxta secundum, charitate minus informata; gravitate minus disciplinata, juxta tertium; juxta quartum, pigra et languida. Necessè ergo erat ut occurrerent, qui eam invitarent ad decorem, instruerent in amorem, solidarent ad laborem, animarent ad fervorem. Veniat ergo primus David et invitet ad decorem sic: « Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam, et concupivit rex decorem tuum²⁷. » Instruat Joannes evangelista ad amorem sic: « Diligamus invicem, quia charitas ex Deo est²⁸. » Et ubi est charitas et dilectio, ibi sanctorum est congregatio. Sosthet Paulus ad laborem sic: « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci²⁹; » ac si dice-

³ Tob. 9. ⁴ Job 1. ⁵ Gen. 22. ⁶ Cap. 40. ⁷ Apoc. 21. ⁸ Ezech. 42. ⁹ Exod. 32.
¹⁰ Joan. 21. ¹¹ Matth. 17. ¹² Isa. 40. ¹³ Ephes. 5. ¹⁴ Tob. 3. ¹⁵ Psal. 68. ¹⁶ Ezech. 24.
¹⁷ Joan. 11. ¹⁸ Psal. 67. ¹⁹ Psal. 132. ²⁰ Ephes. 4. ²¹ Cant. 3. ²² Luc. 21. ²³ Luc. 6. ²⁴ Cant. 4.
²⁵ Prov. 24. ²⁶ Matth. 20. ²⁷ Isa. 55. ²⁸ Hebr. 12. ²⁹ Psal. 41. ³⁰ I Joan. 4. ³¹ I Cor. 11.

ret : Illic meo exemplo sustinete laborem. Auimet A explorant, anticipant consilia malignantium, de-
Isaias quartus ad fervorem sic : « Pusillanimes, con-
fortanini, nolite timere ³⁰. » Et Salomon : « Si fue-
ris impiger, veniet ut fons messis tua, et egestas
longe fugiet a te ³¹. » Isti sunt vigiles civitatis, a
quibus, postquam se recognoscit minus dignam
sponsus ut eum inveniat, quarrit utrum viderint eum.
Unde subdit.

*Surgam et circuibo civitatem per vicos et plateas,
quærens quem diligit anima mea. Quæsi illi et
non inveni.*

[CARD.] Ac si dicat : Hæc mecum tractavi, tur-
bato lectulo meo ; *surgam*, et non tam gressu pe-
dum quam considerationis processu *circuibo civita-
tem*. Jerusalem *per vicos et plateas*. In vicis, qui
angustiores sunt, status illorum peccatorum expri-
mitur ; quos timor gehennæ, pudor sæculi, vel aliqua
mundana difficultas, ne omnino peccent libere coan-
gustat et constringit. In plateis vero quæ latae sunt :
morum status notatur qui ruptis habenis et excusso
freno : se ipsos semper ad pejora dilatant. Dicit ergo
beata Virgo : *Circuibo civitatem*, et illos considerans
qui saltem cum aliquo timore, et illos qui absque
ullo timore filio meo parabant crucem, et sicut in
mente dixi, sic feci, quia *quæsi eum* apud eos et
non inveni. Non enim erat cum eis per devotionem
fidei. Sequitur :

*Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num
quem diligit anima mea vidistis ?*

[Tao.] Vigiles qui custodiunt civitatem, præcones C
sunt veritatis, qui ad custodiam Ecclesiæ sanctæ,
quæ per mundum diffunditur universum pia sollici-
tudine semper excubant, ac verbo prædicationis : ne
a perfidis hæc corrumpatur insistant. Hi ergo geni-
litem veritatis indagine sollicitam invenerunt, et
ei quod quærebat demonstraverunt cum Philippus
eunucho Evangelii lumen aperuit ³². Petrus Corne-
lium cum suis gratia quam tantopere desideraverat
inhuiit ³³. Paulus Atheniensibus Deum quem ignora-
bant et colebant, notum reddidit ³⁴. Et cæteri
apostoli per regiones alias a Domino missi, instrux-
erunt gentilitatem clamantem : *Num quem diligit
anima mea vidistis ?* Quid quæris fortem in lecto,
magnum in lectulo, clarificatum in stabulo ? Corpus
enim omne infirmum in resurrectionis gloria exiit. D
Accinxit potentia, induit lumine, sicut vestimento.
Fulchre ait : *Num quem diligo, sed quem diligit ani-
ma mea*, quia ad animam referendum, quando ali-
quid spiritualiter diligimus, ut Deum, angelum,
animam, virtutes. Nam quando rem ad corpus per-
tinentem diligimus, potius dicendum est amor carnis.
Nox est Judaica perfidia, nox paganorum ignominia,
nox pravitas hæretica, nox catholicorum animalis
conversatio. Sponsus hic est quærendus votis, ac-
tibus sequendus, fide inveniendus. Boni sunt custo-
des qui vigilantes animo, hostium insidias sagaciter

prehendunt laqueos, eludunt tendiculas, retiacula
dissipant, machinamenta frustrantur. Hi sunt fra-
trum amatores, et populi Israel ³⁵. Hi sunt qui multum
orant pro populo et universa civitate sancta Jeru-
salem. Absque duplici studio, scilicet orationis et
vigiliarum non potest esse secunda civitas, non spon-
sa, non oves. Hæc tria unum sunt. Sed est civitas
propter collectionem, sponsa propter dilectionem,
oves propter mansuetudinem. Civitas est, vigilata
ad custodiam ; sponsa est, studete ornatui ; oves
sunt, intendite pastui : custodia civitatis est in tri-
bus. Tuta sit a vi tyrannorum, a fraude hæretico-
rum, a tentationibus dæmonum. Sponsæ vero ornat-
us, in bonis operibus, in moribus, in ordinibus.

Pascua ovium sunt præcepta Scripturarum, sunt
infirmis olera dispensationum, sunt sanis fortia consi-
liorum. Ad hoc opus est viro forti, spirituali, fi-
deli. Forti, ad propulsandas injurias ; spirituali, ad
comprehendendas insidias ; fidei, qui non quæ sua
sunt quærat ³⁶. A talibus inventa sponsa et instru-
cta invenit et tenet sponsum, cui consentiat ad
correctionem, quo illuminetur ad cognitionem ; cui
ininitatur ad virtutem. Quo reformetur ad sapien-
tiam, cui conformetur ad decorem, cui maritetur
ad fecunditatem. Quo fruatur ad jucunditatem cum
angelis et sanctis in regno. Hoc est onus jumentorum
austri ³⁷. Aliquando enim ex charitate onera-
mur, scilicet quando aliis desideramus prodesse.

Auster qui est ventus calidus sanctum significat Spiritum,
unde in Canticis : « Surge, aquilo, et veni, auster ³⁸. »
Felix anima cui Spiritus sanctus præsidet
et omnia opera ejus dirigit, cogitationes disponit,
motus ordinat, moresque componit, unde : « Ubi
erat impetus spiritus, illic gradiebantur ³⁹. » Isti
sunt jumenta austri, et ideo onerantur ab austro :
hoc est onus : « Charitas Dei diffusa est in cordibus
nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis ⁴⁰. »
A Paulo discere quale scit hoc onus : « Quis infirma-
tur et ego non infirmor ? quis scandalizatur, et ego
non uror ? » ⁴¹

Quatuor sunt genera jumentorum : sunt enim
jumenta aquilonis, sunt jumenta occidentis, sunt
jumenta orientis, sunt jumenta austri. Prima sunt
jumenta peccatores obstinati, secunda peccatores-
timorati, tertia humiles et devoti, quarta ferventes
et sapientes prælati. Prima onerantur onere iniqui-
tatis, secunda onere pauperibus supplendæ neces-
sitaris, tertia onere obedientiæ imperantis, quarta
onere custodiendæ civitatis. De primis : « Homo,
cum in honore esset, non intellexit, comparatus est
jumentis insipientibus ⁴² ; » de his dicitur : « Com-
putruerunt jumenta in stercore suo ⁴³. » De sec-
undis : « Homines et jumenta salvabis, Domine ⁴⁴. »
Isti audiunt : « Date elemosynam et omnia munda
sunt vobis ⁴⁵. » De tertiis : « Ut jumentum factus

³⁰ Isa. 35. ³¹ Prov. 6. ³² Act. 8. ³³ Act. 10. ³⁴ Act. 17. ³⁵ II Machab. 15. ³⁶ I Cor. 13. ³⁷ Isa. 30.
³⁸ Cant. 4. ³⁹ Ez. ch. 1. ⁴⁰ Rom. 5. ⁴¹ II Cor. 11. ⁴² Psal. 48. ⁴³ Joel. 1. ⁴⁴ Psal. 35. ⁴⁵ Luc. 11.

sum apud te ⁶⁶. » Isti recolunt : « Quia Christus factus est Patri obediens usque ad mortem : mortem autem crucis ⁶⁷. » De quartis : « Mæ sunt omnes feræ silvarum jumenta in montibus et boves ⁶⁸. » Isti audiunt : « Qui tene ministravit, bonum gaudium [Vulg., gradum] acquirat ⁶⁹. » Hæc sunt jumenta austri, austri est Spiritus sanctus per quem Christus est incarnatus, prælatus Christi doctrina imbutus, subditus virtutibus ornatus. De primo : « Deus ab austro veniet ⁷⁰ ; » de secundo : « Regina austri venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis ⁷¹ ; » de tertio Job : « Plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum ⁷². » Tale jumentum fuit Christus, qui vulneratum a latronibus imposuit in jumentum suum. Ipsum enim reperit in Sabbatum, portavit in stabulum, transiit ad pabulum ⁷³. In Sabbatum mundanæ vanitatis, in stabulum ecclesiasticæ unitatis, ad pabulum a terribili refectionis. In primo enim erat cæcæcatus, in secundo est sanatus, in tertio satiat. Audi cæcum : « In mundo erat Christus, et mundus per eum factus est, et mundus eum non cognovit ⁷⁴. » De sanato : « Languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Et Dominus posuit super eum iniquitates omnium nostrum ⁷⁵. » De tertio : « Satiabor cum apparuerit gloria tua ⁷⁶. » Christi sic operantis sunt sequentes custodientes civitatem, sed debent custodire puritatem, veritatem, civitatem : puritatem innocentie ; veritatem, in voti promissione ; civitatem unitatis religiosæ. Primum in seipso, secundum coram Deo, tertium pro subdito. In primo : « Custodi innocentiam et videt æquitatem ⁷⁷ ; » de secundo : « Aperite portas et ingredietur gens justa, id est custodiens veritatem ⁷⁸ ; » de tertio : « Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes ⁷⁹. » Primum sit ex necessitate, secundum ex voluntate, tertium ex auctoritate. In primo homo ex necessitate tenetur, in secundo ex voluntate obligatur, in tertio ex obedientia cogitur. Sine primo salvari est impossibile ; sine secundo salvari fuit possibile, sed modo non est facta promissione ; sine tertio fuit, et non est facta a præceptore absolute. De primo : « Pacem sequimini cum omnibus, et, sanctimoniam sine qua Deum nemo videbit ⁸⁰ ; » de secundo : « Vovete et reddite Domino Deo vestro ⁸¹ ; » de tertio : « Nemo honorem sibi assumit, sed qui vocatus est a Deo, ut Aaron ⁸². » Talis custos est pastor bonus, qui ponit animam suam pro ovibus suis ⁸³. Ponit, inquam, animam pro ovibus in sæculo, in lectulo, in periculo. In sæculo disponit, in lectulo componit, in periculo se opponit. In primo tractando temporalia, ut fratres necessaria habeant ; in secundo, informando moribus ut regulariter vivant ; in tertio, resistendo tyrannis ne rapiant. De primo : « Anima mea in manibus meis semper ⁸⁴, » dum laboro pro subdito ;

de secundo : « Fratres, sicut Christus d'exit nos et nos debemus pro fratribus nostris animas ponere ⁸⁵ ; » de tertio : Surrexit pastor bonus qui ponit animam suam pro ovibus suis ⁸⁶, et pro grege suo mori dignatus est. In primo occasione temporalium se immiscens fures et latrones ; in secundo, mercenarii. In his tribus pastores boni : his dicit sponsa : *Num quem diligit anima mea vidistis ?* Quem eligo, quem diligo, quem alligo ; eligo ex mille, diligo in corde ; alligo in corpore, eligo ex mille, quia « Speciosus forma præ filiis hominum ⁸⁷. » Diligo in corde, quia « ipse prior dilexit nos ⁸⁸, et lavit nos in sanguine suo ⁸⁹, a macula peccatorum. Alligo in corpore, quia audio : « Empti enim estis pretio magno. Glorificate et portate Deum in corpore vestro ⁹⁰. »

Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem.

[Tho. (sic)] Ac sidicatur : Ego non inveniens filium meum in vicis Jerusalem, ab illis qui custodiunt civitatem, **68** inventa sum et afflicta, cum filio. Nam *vigiles*, Scribæ et Pharisei, qui custodiunt, id est officium habent custodiendi civitatem, *invenerunt me*. Sed ego ab eis inventa et afflicta, in ipsis magistratibus non inveni dilectum quem quæsi, nam interrogati sunt ab ea : *Num quem diligit anima mea, vidistis ?* Pro eo enim quod interrogati non respondent, apparet quod in ipsis non erat Christus per cognitionem. Ubi autem non invenit dilectum, et quantum sollicitudinem gerat pro salute populi sui, verba sequentia manifestant. Dicit enim :

Paululum cum pertransissem, inveni quem diligit anima mea.

[Tho. (sic)] Pertransire debet inquisitor veritatis vigiles, id est se cœtibus immiscere atque adunare doctorum fidelium, eorumque scripta et dicta frequenti meditatione percurrere, quod cum paululum fecerit, ipsum dilectum inveniet, quia verbum abbreviatum facit Dominus ⁹¹, cum ait : « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit ; qui vero non crediderit, condemnabitur ⁹². » Periculosus esset transitus hujusmodi nobis ad cognoscendum Deum, si carere nos contingeret custodibus. Ideo videndum est qui sunt custodes quærentis. Quinque sunt custodes : Ipse homo, proximus, prælatus, angelus, Deus. De primo : « Custodite vos a murmuratione, quæ nihil prodest ⁹³ ; » de secundo dicebat Cain : « Nunquid custos, fratris mei sum ego ? » ⁹⁴ De tertio : « Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes ⁹⁵. » Pro quarto dicitur de Jerusalem : « Super muros ejus vidi angelorum custodiam ⁹⁶. » De quinto : « Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam ⁹⁷. » Primus quærit, secundus spondet, tertius ostendit, quartus impellit, quintus se ipsum exhibet. Primus circumspectione, secundus exemplo et admonitione, tertius exemplo et doctrina,

⁶⁶ Psal. 72. ⁶⁷ Phil. 2. ⁶⁸ Psal. 49. ⁶⁹ I Tim. 3. ⁷⁰ Habac. 3. ⁷¹ Luc. 11. ⁷² Job 39. ⁷³ Luc. 10. ⁷⁴ Joan. 1. ⁷⁵ Isa. 53. ⁷⁶ Paul. 16. ⁷⁷ Psal. 56. ⁷⁸ Isa. 26. ⁷⁹ Isa. 62. ⁸⁰ Hebr. 12. ⁸¹ Psal. 75. ⁸² Hebr. 5. ⁸³ Joan. 10. ⁸⁴ Psal. 118. ⁸⁵ I Joan. 3. ⁸⁶ Joan. 10. ⁸⁷ Psal. 44. ⁸⁸ I Joan. 4. ⁸⁹ Apoc. 1. ⁹⁰ I Cor. 6. ⁹¹ Rom. 9. ⁹² Mat. 16. ⁹³ Sap. 1. ⁹⁴ Gen. 4. ⁹⁵ Isa. 62. ⁹⁶ Jer. 51. ⁹⁷ Psal. 126.

quartus prævenien lo diaboli machinamenta; quintus in conferendo homini qua possit stare gratia et patientiam. Item quatuor sunt a quibus requiritur pactum hominis: ipse homo, diabolus, proximus, prælatus. Unde Dominus ait: « De manu cunctarum bestiarum, et de manu hominis requiram sanguinem animarum vestrarum; de manu viri et fratris ejus requiram animas vestras⁷⁵. » Bestias dicit demones, hominem ipsum peccantem, virum prælatum, fratrem proximum. Ab his quærit: *Num quem diligit anima mea vidistis?* Ab his edocta, addit: *Paululum cum pertransissem, inveni quem diligit anima mea.* Primo imus, secundo transimus, tertio pertransimus. Imus de sæculo ad primum lectulum. Transimus de primo ad secundum, pertransimus de secundo ad tertium. In hoc invenitur dilectus. Ille est triplex transitus filiorum Israel tendentium ad terram promissionis. Primo enim transierunt periculum maris Rubri⁷⁶. Secundo asperitatem deserti⁷⁶, tertio fluentia Jordanis⁷⁷. Sic Christus primo transiit de vita ad mortem, secundo de morte ad incorruptionem, tertio de mundo ad Patrem. Sic nos primo transimus de sæculo ad carnis mortificationem; de mortificatione quasi ad vitam ad religiosam conversationem; de religione ad contemplationem, ut videamus dilecti faciem. In omnibus enim quæ fecit Christus noster figuratur, perfectus; in passione ejus dolo pœnitentium; in jacere in sepulcro, requies absolutorum; in resurrectione, vita justorum; in ascensione, profectus perfectorum; in sedere ad dexteram Patris, gloria beatorum. Ille invenitur *quem diligit anima mea.* Aliter: imus, transimus, pertransimus. Imus, investigando circa Christi humanitatem incomprehensibilia; transimus, ejus sequendo vestigia; pertransimus, ejus altissima speculando magnaalia. In primo intelligitur, in secundo quæritur, in tertio invenitur. Primum pertinet ad nostræ infirmitatis honorem, secundum ad religionis fervorem, tertium ad beatitudinis amorem. In primo « Verbum caro factum est⁷⁸; » in secundo « habitavit in nobis⁷⁹; » in tertio « vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti Patre,⁸⁰ » Ilæc ostenduntur nobis in Apocalypsi in viro quem vidit Joannes inter septem candelabra aurea sic: Erat vestitus podere, et præcinctus ad mammillas zona aurea, et caput ejus et capilli candidi sicut nix⁸⁰. Ista tria pertinent ad primum. In primo enim hæc tria miramur, quod natus est de virgine, salvo virginitatis signaculo; quod in mundo refulsit miraculo; quod surrexit devicto mortis aculeo. In candore ergo poderis virginitatis designatur integritas. In zona aurea, sapientiæ miraculorum claritas; in capite albo, Dominicæ resurrectionis jucunditas; in capillis qui ex capite pendent quotquot sunt prædestinati ad vitam, quæ est ex Chri-

A sto capite, ecce primum. In quo imus et videmus hic incomprehensibilia, quæ ad nostræ fragilitatis spectant honorem. In secundo nihilominus in tribus sequimur. Si sumus splendidi in contemplatione, ferventes in operatione, assidui in oratione. In primo, ut dicamus cum David: « Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis⁸¹. » Sicut intuens in cœlum beatus Stephanus vidit gloriam Dei et ait. « Ecce video cœlos apertos⁸². » In secundo. « Quidquid potest invenire manus tua, instantor operare.⁸³ » Sicut Jonathas reptans pedibus et manibus transit ad stationem Philisthiim⁸⁴. In tertio: « Sine intermissione orate⁸⁵, » ut dicatur: « Favus distillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua⁸⁶. » Pro his tribus sequitur de homine prædicto: « Oculi ejus sicut flamma ignis⁸⁶, » quod spectat ad claritatem contemplationis; « et pedes ejus similes aurichalco, velut in camino ardenti⁸⁷, » quod spectat ad laboris fervorem; « et vox illius tanquam vox aquarum multarum⁸⁸, » quod designat abundantiam et assiduitatem ad orationem. Quæ enim abundantiam significant. Quæ sibi colidunt quando orationes orationibus occurrunt, Ecce in his sequimur Christi vestigia, quæ pertinent ad fervorem religionis in quibus ipse a nobis quæritur. In tertio nihilominus invenimus tria Dei magnaalia. In primo dulcem benignitatem, secundo æveram potestatem, tertio jucundam majestatem. Primum ad illuminandum septiformi Spiritu misso; secundum in judicio; tertium in regno, quando fulgebat sicut sol splendore proprio. Propter primum vidit Zacharias super lapidem unum oculos septem⁸⁹; de secundo David: « Nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit et paravit illum⁹⁰; » de tertio: « Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ⁹¹. » Ilæc sunt tria quæ sequuntur de præfato homine: In dextera ejus septem stellæ⁹², id est septiformis Spiritus; de secundo dicitur: « Et gladius ex utraque parte acutus, in ore ejus⁹³, » scilicet in judicio; de tertio: « Et facies ejus sicut sol lucet in virtute sua⁹⁴. » Christus enim sicut sol luxit in juventute, sicut sol in senectute, sicut sol in virtute. Primum fuit in nativitate; secundum in passione; tertium in ejus resurrectione. In qua inceptit secundum hominem fulgere « sicut sol in virtute, » id est in meridie. Ergo cum sponsa nos oportet transire ut primo fulgeat nobis in juventute, id est in sua nativitate. « Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum quod factum est⁹⁵. » Eamus, transeamus, adeamus. Eamus ad vigiliis pastorum, transeamus usque Bethlehem, adeamus præsepium. Primum ut audiamus verbum quod prolatum est, secundum ut videamus Verbum quod factum est, tertium ut inveniamus Verbum quod natum est.

⁷⁵ Gen. 9. ⁷⁶ Exod. 14. ⁷⁷ Exod. 19. ⁷⁸ Num. 13. ⁷⁹ Joan. 1. ⁸⁰ Ibid. ⁸¹ Ibid. ⁸² Apoc. 1. ⁸³ Psal. 122. ⁸⁴ Act. 7. ⁸⁵ Eccle. 9. ⁸⁶ Reg. 14. ⁸⁷ I Thess. 5. ⁸⁸ Cant. 4. ⁸⁹ Apoc. 1. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Ibid. ⁹² Ibid. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Luc. 2.

Quod prolatum ab angelo, quod factum a Domino, A in ascensione. « Transcamus » ergo non solum usque ad vigiliis pastorum, ut audiamus verbum quod prolatum est, vel « usque Bethlehem, ut videamus Verbum quod factum est »: sed usque ad præsepium, ut inveniamus verbum quod natum est. Verbum serenum, verbum suave, Verbum quod lux est, Verbum quod ros est. Serenum mansuetudine, suave per misericordiam, lux veritate, ros per gratiam. Mansuetudine, qua se non turbavit adversus flagellantem: misericordia, qua remisit iniquitatem: veritate, qua docuit benignitatem: gratia, qua rigavit sitientem. « Quasi agnus ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum », ecce mansuetus: « Fili, remittuntur tibi peccata tua », ecce misericors. « Qui sequitur me, non ambulat in tenebris », ecce verus. « Qui sinit, veniat ad me et bibat », ecce rigans. Propter hæc duo ultima dicitur in propheta. « Ros lucis ros tuus ». « Utrumque enim facit. Irrigat et irradiat, fulget et fecundat. « In stillicidiis rosis hujus lætabitur germinans », Sciendum autem quod est ros lucis, et est lux rosis, et est ros sine luce, et est lux sine rore. Est enim ros lucis, cum de perfecta veritate dulcedo quædam et gratiæ suavitas erumpit: et est lux rosis, cum suavitas ex parte dulcedinis animum serenat in lucem veritatis. Est ros sine luce, cum suavitas multa animam exhilarat, sed tamen scientiæ subtilitas non multum illustrat: est lux sine rore, cum scientia adest, sed sicca est et arens. Dilectionis rore non irrigua. De primo dicitur: « Lux orta est justo, rectis corde lætitia »: de secundo: « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus »: de tertio: « Cæli caligabunt rore ». Quartum se habere significat quæ patri clamat: « Terram australem dedisti mihi », scilicet terram soli vicinam: terram lucis, sed siccam: bona quidem est, sed australis, sed minus jucunda quod arens. Ideo rogo, junge et irriguum. In figura primi filii Israel prius viderunt manna dicentes: « Manhu, id est quid est hoc »: postmodum gustaverunt. Propter secundum dictum est de muliere forti: « Gustavit et vidit quoniam bona est negotiatio ejus ». Gustavit prius et ex gustu vidit. In figura tertii Isaac pulmentum filii sui Jacob gustavit, sed non vidit, unde: « Zelum quidam Dei habent, sed non secundum scientiam ». In figura quarti: Filii Israel viderunt fructus terræ promissionis, quos exploratores attulerunt, sed non gustaverunt. Isti sunt « qui cum cognovissent Deum non sicut Deum, glorificaverunt aut gratias egerunt ». De his duobus dictum est: « Utinam saperent et intelligerent, ac novissima providerent ».

Tenui illum nec dimittam donec introducam in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ.

⁹⁵ Prov. 8. ⁹⁶ Luc. 2. ⁹⁷ Psal. 83. ⁹⁸ Ibid. ⁹⁹ Joan. 4. ¹⁰⁰ Rom. 5. ¹⁰¹ Act. 1. ¹ Isa. 53. ² Joan. 10. ³ Joan. 14. ⁴ Luc. 2. ⁵ Isa. 53. ⁶ Luc. 7. ⁷ Joan. 8. ⁸ Joan. 7. ⁹ Isa. 26. ¹⁰ Psal. 64. ¹¹ Psal. 96. ¹² Psal. 33. ¹³ Deut. 33. ¹⁴ Josue. 15. ¹⁵ Exod. 15. ¹⁶ Prov. 31. ¹⁷ Gen. 27. ¹⁸ Rom. 10. ¹⁹ Josue. 2. ²⁰ Rom. 1. ²¹ Deut. 32.

[Tuo (sic)] Mater nostra est Jerusalem, quæ libera est, quæ est sursum, quæ est mater nostra ²⁰. Domus ejus habitatio illa cælestis, unde : « Lætatus sum in iis quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus ²¹. » Cubiculum ejus est requies æterna, ubi omnes pascentur et accubabunt et non erit qui exterreant. Ibi enim erit requies a labore, pax a tentatione, securitas a tormentis gehennæ unde Boetius ²² :

*Hic erit vobis requies laborum;
Hic portus placida movens quiete,
Hic pa ens unum miseris asylum,*

id est securitas. Sed et funiculus triplex difficile rumpitur ²³, et multo difficilior quadruplex quæ iste tenetur. Tenetur enim quatuor modis : Tenetur instantia, tenetur obsequio, tenetur desiderio, tenetur constantia. Instantia orationum, obsequio munerum, tenetur desiderio devotionum, tenetur constantia spirituum. Primum meretur infirmitatis sanitatem, secundum fidei firmitatem, tertium sancti Spiritus consolationem, quartum Dei spiritualem visionem. Juxta primum tenuit mulier Chananea ²⁴, juxta secundum discipuli euntes in Emmaus ²⁵, juxta tertium mulieres quæ accesserunt et tenuerunt pedes ejus ²⁶. Juxta quartum ait Jacob : « Non dimittam te nisi benedixeris mihi ²⁷. » In primo exemplo de muliere Chananea tres notamus gradus potentium : sunt ei qui desistunt potere ad primam reputam petitionum ; sunt qui ad secundum cadunt a consuetudine devotionum ; sunt qui ad tertium desperati, ad peccata sua redeunt, et quasi canis reversus ad vomitum ²⁸. In his tribus Dominus probavit illius instantiam. Illa clamavit, Dominus non respondit, ecce probatio prima. Illa clamavit fortius, et Dominus respondit : « Non sum missus nisi ad oves quæ perierant domus Israel ²⁹, » ecce secunda, illa cadens in terram adoravit. Ille ait : « Non est bonum sumere panem filiorum et dare canibus ³⁰, » ecce tertia. Vide quomodo se humiliat. « Etiam, Domine ; nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum ³¹. » Magna humilitas. Canem appellat, et ipsa se minimum canem profitetur. Ecce humilitas instantia precum, qua tenetur Dominus, et illa meretur infirmitatis sanitatem. Secundo exemplo tenetur obsequio munerum quia coegerunt eum et pavent, ecce obsequium munerum. « Et ideo cognoverunt eum in fractione panis ³², » ecce fidei firmitatem. Tertio sanctæ mulieres tenuerunt desiderio : « Tenuerunt, inquit, desiderio pedes ejus ³³. » Pedes Dei in nobis sunt affectus nostri. Illos tenemus, dum desideramus Deum, et spirituales consequimur consolationes, sicut ille postmodum Spiritum sanctum acceperunt. Quarto Jacob tenuit constantiam, quia tota nocte luctatus est cum eo ³⁴.

A Dixitque victor : « Non dimittam te nisi benedixeris mihi ³⁵. » Sic nos vincimus, si constantes simus in nocte flagellorum et adversitatum Dei quibus pugnavimus cum eo. Nec mirum si eum vincimus per constantiam, quia « regnum cælorum a tempore Joannis Baptistæ vim patitur et violenti diripiunt illud ³⁶. » Nec solum per constantiam vicit, sed tenuit donec benedictionem accepit : hanc scilicet ut Israel vocaretur, id est *vir videns Deum*. Sed nunc ordo verborum notandus est. Dictum est enim sic : Quæsi, iaventi, tenui, introducam. Quæsi, ait, quæritur enim quadam pia curiositate ; invenitur quærendi assiduitate, tenetur animi stabilitate, introducitur quadam opportuna importantitate. In primo inapiatur, in secundo roboratur, in tertio confirmatur, in quarto de amore præsumitur. Primum ut incipiat dulciter, secundum ut proficiat viriliter, tertium ut dilecto adhæreat inseparabiliter, quartum, ut ipso fruatur feliciter. Pia curiositate requirebat Job cum diceret : « Quis mihi det et cognoscam et inveniam eum, et veniam usque ad solium ejus ³⁷ ? » In assiduitate quærendi erat Samuel, qui non recedebat de templo die ac nocte. Ideoque meruit non solum invenire sed vocari a Domino dicente : « Samuel, Samuel. Et ille : Loquere, Domine, quia audit servus tuus ³⁸. » Et Jacob : « Cui præ magnitudinis amoris videbantur dies pauci ³⁹. » Idem firmiter tenebat cum diceret : « Non dimittam te nisi benedixeris mihi ⁴⁰, » unde et benedixit ei in eodem loco. In domum matris introducere volebat sponsa ipsius dilecti auctoritate, qua dicit a tempore Joannis Baptistæ, « regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud ⁴¹. » Propter hæc quatuor dictum est in Evangelio : « Quærite et invenietis ⁴². » Propter primum dictum est quærite ; propter secundum et invenietis ; propter tertium : « petite et accipietis ⁴³. » propter quartum : « pulsate et aperietur vobis ⁴⁴. » Notandum autem quod dilectus aliquando spontaneus ingreditur, aliquando a Domino ipsius donis officiose introducit, aliquando violenter trahitur. Primum quando primo cor infundit gratia, secundum quando infusus operatur ex ea, tertium quando per adversitates et tentationes dilectus fugit se longius ire. Sed in his ipse tentatus viriliter ipsum tenet patientia operum et orationum instantia. Juxta primum, intravit ad apostolos, januis clausis ⁴⁵ ; juxta secundum, in domum Pharisæi, quia rogavit Jesum quidam Pharisæus ut manducaret eum illo ⁴⁶. Et pater puellæ mortuæ introduxit eum, et suscitavit eam ⁴⁷. « Si quis, ait, aperuit mihi, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ille mecum ⁴⁸. » Juxta tertium discipuli ejus euntes in Emmaus coegerunt eum, scilicet Lucas et Amaon ⁴⁹. Inde dilectum ascendentem in domum matris Ecclesie, id est regnum cælorum

²⁰ Gal. 4. ²¹ Psal. 121. ²² De Cons. philos. ²³ Eccle. 4. ²⁴ Matth. 15. ²⁵ Luc. 24. ²⁶ Matth. 28. ²⁷ Gen. 32. ²⁸ Ibid. ²⁹ II Petr. 1. ³⁰ Matth. 15. ³¹ Ibid. ³² Ibid. ³³ Luc. 24. ³⁴ Matth. 28. ³⁵ Gen. 32. ³⁶ Matth. 11. ³⁷ Job 23. ³⁸ I Reg. 3. ³⁹ Gen. 29. ⁴⁰ Gen. 52. ⁴¹ Matth. 11. ⁴² Matth. 7. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Ibid. ⁴⁵ Joan. 20. ⁴⁶ Luc. 7. ⁴⁷ Matth. 7. ⁴⁸ Apoc. 3. ⁴⁹ Luc. 24.

apostoli tenebant affectu et admiratione, unde dicunt eis angeli: « Viri Galilæi, quid admiramini aspicientes in cælum? hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum⁴⁸. » O grandis solemnitas in qua ascendit misericors. Sequitur captivitas; primum de mundo, secundum de inferno, tertium de cælo. Occurrit angelorum solemnitas, de mundo ad Patrem, de inferno ad felicitatem, de cælo ad regis festivitatem. Primus canit: « Nec vos relinquam orphanos, etc.⁴⁹, » secundus: « Anima mea sicut passer erepta est de laqueo venantium⁵⁰; » tertius: « Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra⁵¹. »

Est vir Galilæus, vir empireus, vir homo Deus. Primus est Christianus, secundus angelus, tertius homo est Christus. Galilæus dicitur *transiens*. Primus transit de vitio ad virtutem, secundus habitat claritatis regionem, tertius ascendit de mundo ad Patrem. Primus fugit mundi vanitatem, secundus nostram consolatur imbecillitatem, tertius captivam ducit captivitatem⁵². De primo viro dicitur: « Viri Galilæi, quid admiramini, aspicientes in cælum⁵³; » de secundo: « Ecce duo viri, ait, in vestimentis albis⁵⁴; » de tertio: « In excelsis throno vidi virum, quem adorat multitudo angelorum⁵⁵; » de transitu primi dicitur: « Diverte a malo et fac bonum⁵⁶, » et « odientes malum adherentes bono⁵⁷. » Inde Abrahæ dicitur: « Egredere de terra tua, et de cognatione tua et de domo patris tui⁵⁸. » Secundus consolatur imbecillitatem: « Omnes enim sunt administratorii spiritus in ministerium missi⁵⁹. » Unde angelus Tobiam consolatus est; unde ipse « angelus Dei comitetur vobiscum, et bene disponat iter vestrum⁶⁰. » Tertius « captivam ducit captivitatem⁶¹, » nam captivitate libera Jesum sequuntur agmina. Nam « expandit alas suas et assumpsit eum, atque portavit in lumeris suis⁶². » — « Dux fuisti in misericordia tua populo, quem redemisti, et portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum⁶³. » Sed circa primum notandum quod est qui migrat, est qui emigrat, est qui transmigrat. Migrat a facie tentationis, emigrat a dulcedine internæ refectionis, transmigrat ad splendorem contemplationis. Primum sit, ne amittat gratiam; secundum, ut sequatur mundi stultitiam; tertium, ut supernam gustet lætitiā. Audi migrantem: « Migravit Judas propter afflictionem et multitudinem servitutis⁶⁴, » unde propheta: « Exite de Babylone et fugite a Chaldæis⁶⁵. » De secundo: « Deus vellet te et emigrabit te de tabernaculo tuo⁶⁶. » Item: « Deus salvator meus, adjutor meus, non emigrabo⁶⁷. » Inde: « Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis; qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stereora⁶⁸. »

A De tertio dictum est ad Ezechiele n: « Fac tibi vasa transmirationis⁶⁹, » inde: « Quæ sursum sunt sapite, non quæ deorsum⁷⁰. » — « Accedat enim homo ad cor altum et exaltabitur Deus⁷¹, » inde: « Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis⁷². » Sed notandum quod hujus transmirationis tria sunt vasa: in primo sunt aquæ; in secundo olèum; in tertio species aromaticæ. Aqua lacrymarum, oleum amoris, species devotionis. Primum lavat, secundum impinguat, tertium exhilarat. De primo: « Invenit Elias ad caput suum vas aquæ⁷³; » de secundo dicitur: « Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis⁷⁴; » de tertio ait Jacob filiis suis: « Tollite vobiscum de optimis fructibus terræ in vas vestris⁷⁵. » Sed notandum quod Chaldæi faciunt tres turmas quæ transmirationem istam impediunt. B Prima est peccatorum dissimulatio, secunda subjectionis indignatio, tertia vitæ femineæ resolutio. Primum cor excecatur; ne viam videat; secundum superbia elevat, ut gravius corruat; tertium adulatur, ne ad regnum cælorum quod vim patitur⁷⁶, iter arripiat. De primo ait Job: « Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam⁷⁷. » — « Verumtamen non sunt tenebræ et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem⁷⁸. » Itaque contritio et infelicitas in viis ejus, et viam pacis non cognoverunt⁷⁹. Quos secunda turma opprimit, « ascendunt usque ad cælos et descendunt usque ad abyssos, et sic anima eorum in malis tabescebat⁸⁰; » nam C « Ante ruinam exaltatur cor⁸¹; » unde Saul ascendit in montes Gelboe et ibi corruit⁸². A tertia opprimebatur qui clamabat: « Influxus sum in limo profundi, et non est substantia⁸³. » Illic ambulare non potest, quia sordet ejus in pedibus « ejus, nec recordatus est finis sui⁸⁴, » unde dictum est Israelitis egredientibus ad bellum: « Qui pusillo animo est, et qui uxorem duxit, revertatur in domum suam⁸⁵. »

His tribus turmis tres opponuntur: primæ confessionis diligentia, secundæ obedientia, tertiæ virtutum experientia. Prima ostendit viæ veritatem, secunda donat firmitatem, tertia confert spei securitatem. Inde scriptum est: « Dixit Judas Simoni fratri suo: Assume tibi viros et vade in Galilæam et libera fratres tuos⁸⁶, » ecce ista tria. Judas enim D *confessio* interpretatur, Simon vero *obediens*. Viri qui eliguntur sunt virtutes. Isti ergo vadunt in Galilæam, dum his ad regnum transmigratur, et liberat fratres suos a tribus prædictis turmis, quibus euntes impediuntur. Primus itaque miratur, secundus gratulatur, tertius glorificatur. Miratur aspiciens in cælum, gratulatur repatrians ad cælum, glorificatur ascendens in cælum. Miratur Christum nostrum, qui corpus vexerit sublimem ad cæli re-

⁴⁸ Act. 1. ⁴⁹ Joan. 14. ⁵⁰ Psal. 123. ⁵¹ Isa. 63. ⁵² Ephes. 4. ⁵³ Act. 1. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Apoc. 3. ⁵⁶ Psal. 33. ⁵⁷ Rom. 12. ⁵⁸ Gen. 12. ⁵⁹ Hebr. 1. ⁶⁰ Tob. 1. ⁶¹ Ephes. 4. ⁶² Deut. 52. ⁶³ Exod. 15. ⁶⁴ Thren. 1. ⁶⁵ Isa. 48. ⁶⁶ Psal. 52. ⁶⁷ Psal. 61. ⁶⁸ Thren. 4. ⁶⁹ Ezech. 12. ⁷⁰ Col. 3. ⁷¹ Psal. 63. ⁷² Marc. 16. ⁷³ III Reg. 17. ⁷⁴ Matth. 25. ⁷⁵ Gen. 43. ⁷⁶ Matth. 11. ⁷⁷ Job. 31. ⁷⁸ Job. 4. ⁷⁹ Psal. 13. ⁸⁰ Psal. 106. ⁸¹ Prov. 16. ⁸² I Reg. 28. ⁸³ Psal. 68. ⁸⁴ Thren. 1. ⁸⁵ Deut. 20. ⁸⁶ I Machi. 5.

giam, gratulatur eo quod soli polique patriam unam facit reipublicam. Glorificatur Patris presentans vultibus victricis carnis gloriam. Item: Vir iste Galilæus miratur aspiciens in mundum, aspiciens infernum, aspiciens in cælum. In primo enim invenit vanitatem, in secundo calamitatem, in tertio veritatem.

70 In primo miratur, eo quod sequatur homo mundi phantasiam; in secundo miratur, quod descendat ad inferni miseriam; in tertio miratur, quod non sequatur Christum ad gloriam. Mundum aspiciebat Salomon cum diceret: «Vidi cuncta quæ sub cælo sunt, et ecce vanitas et omnia vanitas⁶⁶.» David idem admirabatur dicens: «Filii hominum usque quo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium⁶⁷.» Infernum vidit Job, cum diceret: «Dimitte me paululum ut plangam dolorem meum, antequam vadam et non revertar ad terram tenebrosam, et opertam mortis caligine⁶⁸.» Admirabatur idem propheta dicens: «Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante, aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis⁶⁹.» Cælum aspiciebat Stephanus dicens: «Ecce video cælos apertos et Jesum stantem a dextris Dei⁷⁰.» Mirabatur Jeremias, dicens: «Vix Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem⁷¹.» item: Vir iste Galilæus miratur nubem, miratur Christum, miratur angelum. Nubem clarescere, Christum ascendere, angelum descendere. Clarescere ad cognitionem veritatis; Christum ascendere, ad locum immortalitatis; angelum descendere ad locum mortalitatis. De primo: «Vidi nubem candidam, et super nubem Filium hominis sedentem⁷².» de secundo: «Ascendit super cherubim⁷³.» de tertio Isaias: «Volavit ad me, ait, unus de seraphim⁷⁴.» Unde post hanc ascensionem: angelus a Joanne noluit adorari⁷⁵. A primo habemus illuminationem, a secundo expectationem, a tertio visitationem. Illuminationem ad verum, expectationem ad præmium, visitationem ad consolandum. Inde est quod filius Israel nubes illuminavit, arca Dei in terram promissionis transmigravit, angelus viam præparavit. Inde: «Ecce mitto angelum qui præparabit viam ante faciem tuam⁷⁶.» Audi claritatem: «Spiritus Paraclæus docebit vos omnia⁷⁷.» Audi promissum: «Vado parare vobis locum et iterum veniam ad vos⁷⁸.» De tertio angelus: «Illic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis euntem in cælum⁷⁹.» Sed videamus quomodo Christus ascendit. Primo ascendit humilitate, secundo adversitate, tertio veritate, quarto claritate. Humilitate incarnationis, persecutione passionis, veritate resurrectionis, claritate glorificationis. In primo vicit diaboli superbiam, in secundo carnis adpetulantiam, in tertio inferni potentiam, in quarto mundi miseriam. De primo: «Exinanivit semetipsum formam servi accipiens⁸⁰.» de secundo:

A «Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum⁸¹.» de tertio: «Surrexit Dominus vere et apparuit Simoni⁸².» de quarto: «Magnum pietatis sacramentum, quod manifestum est in carne, justificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria⁸³.» Ut igitur Christum initemur eisdem gradibus, oportet nos ascendere, scilicet primo per humilitatem, secundo per persecutionem, tertio per resurrectionis veritatem, quarto per claritatem. Humiliat enim se homo, cum de peccato confunditur; persecutionem sustinet, quando affigitur; resurgit, quando a peccato absolvitur; fulget, quando, cum gloriatur, in Domino gloriatur⁸⁴. In primo deficit, in secundo se afficit, in tertio proficit, in quarto perficit. Deficit dum deponitur jactantia, se afficit lacrymarum affluentia, proficit in justitia, perficit supernorum intelligentia. De primo David: «Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum⁸⁵.» de secundo: «Afflictus sum et humiliatus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei⁸⁶.» de tertio: «Doce me, Domine, justificationes tuas⁸⁷.» de quarto: «Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est⁸⁸.»

Paululum cum pertransissem eos, inventi quem diligit anima mea: tenui illum, nec dimittam, donec introducam in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ.

C [CARD.] Ac si dicat: *Paululum*, id est paulo post, cum pertransissem eos qui erant in vicis et plateis, et cum pertransissem vigiles, *inveni quem diligit anima mea*, in fide centurionis gentilis⁸⁹, et in fide mulierum⁹⁰, quæ resurrectionem nuntiaverunt, et subdit: *tenui eum*. De hac tentione dicit Isaias ad Dominum: «Non est qui consurgat et te:eat te⁹¹.» et Dominus per Ezechielem: «Quæsi virum qui interponeret sepe, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, et non inveni⁹².» Ostendit ergo beata Virgo quod indignatus erat Dominus contra vineam suam, videlicet plebem Judaicam, quæ conversa erat in amaritudine et fecerat labruscas, cum facere debuisset uvas⁹³, et dixit: *Tenui eum*, ne vineam suam dissiparet omnino, et subdit. *Nec dimittam eum*, sed continua precum instantia, furorem ipsius retinebo; quod enim Dominus sanctorum precibus teneatur ipse ostendit ad Moysen, dicens: «Cerno quod populus iste duræ cervicis sit; dimitte me, ut irascatur furor meus contra eum⁹⁴.» Dicit ergo: *Non dimittam eum*, sed semper teneo, et instabo precibus, donec introducam ad matrem sive genitricem meam plebem Judaicam, et per fitem habitet ibi, tanquam in domo et tanquam in cubiculo. Signatur autem per domum status activæ vitæ: Martha autem ex-

⁶⁶ Eccle. 1. ⁶⁷ Psal. 3. ⁶⁸ Job 40. ⁶⁹ Isa. 33. ⁷⁰ Act. 7. ⁷¹ Thren. 1. ⁷² Apoc. 14. ⁷³ Psal. 17. ⁷⁴ Isa. 6. ⁷⁵ Apoc. 22. ⁷⁶ Mal. 3. ⁷⁷ Joan. 14. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Act. 1. ⁸⁰ Phil. 2. ⁸¹ I Petr. 2. ⁸² Luc. 24. ⁸³ I Tim. 3. ⁸⁴ II Cor. 10. ⁸⁵ Psal. 118. ⁸⁶ Psal. 37. ⁸⁷ Psal. 118. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Matth. 8. ⁹⁰ Luc. 24. ⁹¹ Isa. 64. ⁹² Ezech. 22. ⁹³ Isa. 5. ⁹⁴ Exod. 32.

cepit Dominum in domum suam ¹⁵. Per cubiculum vel lectum, quies vitæ contemplativæ signatur. Per hæc igitur verba credituræ plebi Judaicæ utriusque

¹⁶ Luc. 10.

LIBER SEXTUS.

Adjuro vos, filie Jerusalem, ne suscitatis, neque evigilare facialis dilectam, donec ipsa velit.

[Tho.] In hoc utique ostendit quia ejus perfectionis quosdam de Synagoga post conversionem inveniet, cujus de Ecclesia plurimos dum in eorum quiete similiter delectatur, ab eis inquietationem prohibet, sicut ab Ecclesia prohibuit. Vere introductus est in cubiculum genitricis, ubi vult quiescere cum sponsa, unde præcipit ne excitetur. Triplicem scimus animæ quietem. Prius enim debet quiescere a peccato, secundo ab opere humano, tertio quiescet ab hoc miserabili exilio. Primo ut justificetur, secundo ut contemplatur, tertio ut beatificetur. Hoc est triplex Sabbatum cujus observatio præcipitur in lege. De primo : « Nullum opus servile facias in eo ¹⁵. » Servile opus est peccatum. De secundo præcipitur absolute : « Nihil operis facietis in eo ¹⁶. » de tertio : « Memento ut Sabbatum sanctifices ¹⁷. » Sed et Christus his tribus Sabbatis requievit. Intravit enim in domum ejusdam Pharisæi Sabbato ut manducaret cum illo ¹⁸. Hæc est refectio contemplationis. Item Sabbato jacuit in sepulcro. Hæc est requies qua morimur peccato. Item Sabbato requievit ab omni opere quod patrarat ¹⁹, et hoc est beatitudinis. De primo dicitur in Jeremia : « Nolite portare pondera vestra in die Sabbati, et ne inferatis ea per portas Jerusalem, et nolite ejicere de civitate pondera vestra in die Sabbati ²⁰. » Pondera vel onera dicit peccata. Et hic duo notat, quod aliquando per sensus exteriores peccata ad animam feruntur; et hoc est, « ne inferatis ea per portas Jerusalem. » Aliquando prius concipiuntur in corde, et postea per sensus effectui mancipantur. Et hoc est quod sequitur : « Nolite ejicere de civitate pondera vestra in die Sabbati. » De primo ait Job : « Popigi sædus cum oculis meis, ut nec cogitarem quid de virgine ²¹. » de secundo subsequenter addit : « Si secutus est oculus meus cor meum et in manibus meis adhæsit macula ²². » de secundo Sabbato dicitur per Ezechielem : « Porta hæc clausa erit sex diebus quibus sit opus; Sabbato autem aperietur ²³. » Porta hæc dicitur interior sensus qui clauditur, quando exterior operamur; aperitur vero quando otiosi exterioris contemplamur, unde scriptum est : « Sapientiam scribe in tempore otii, et qui moriatur actu percipiet eam ²⁴. » De tertio Sabbato dicit Isaias : « Erit mensis

ex mense, et Sabbatum ex Sabbato ²⁵. » Sabbatum ex Sabbato erit, quando pro hac requie a culpa requiescemus a misoria; mensis ex mense erit, quando pro multitudine virtutum : multitudo retribuetur beatitudinum. Virtutes enim dies sunt, ex quibus collectio, sicut mensis ex diebus, sic de beatitudinibus. Audi mensem ex mense : « Beati pauperes spiritu ²⁶. » ecce dies in via : « quoniam ipsorum est regnum cælorum ²⁷. » ecce dies. Huic redditur in patria, et sic de cæteris quæ sequuntur. Qui in primo Sabbato sic abstinent ab uno peccato, ut aliud faciant, sunt ille homo qui colligebat ligna in Sabbato ²⁸. Qui in secundo sic contemplantur, ut in Deo non delectentur, sunt de quibus dicitur : « Viderunt eam hostes et deriserunt Sabbata ejus ²⁹. » Illis qui ad quartum sine meritis aspirant dicitur : « Videte ne fiat fuga vestra hieme vel Sabbato ³⁰. »

A quiete primi Sabbati possunt excitari quiescentes scilicet duabus causis : primo ne pigri sint in tentatione; secundo ut proficiant in bono, ne putent sibi sufficere a malo divertisse; juxta primum excitatus est Petrus ab angelo, quando erat dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus ³¹; juxta secundum excitatus est Elias, dormiens subter unam juniperum ³². Qui vero in secundo Sabbato quiescunt, duabus causis excitantur : prima ne nimis de horrore contemplationis tristentur, quia aliquando vident inferni tormenta, aliquando superna gaudia, unde Job : « Si dormiero, dico, quando surgam, et rursus expectabo vesperam ³³. » Ab hoc errore volens liberari, hoc aiebat juxta secundam excitationem quæ sit pro utilitate fratrum, excitatus est Dominus dormiens in navicula ³⁴. Qui in tertio Sabbato quiescunt excitantur aliquando ut pro nobis orent, sicut in litanis facimus. Excitabuntur etiam in resurrectione, sicut ait Gregorius de decem virginibus. De secundo Sabbato dictum est : « Cum esset sero die illo una Sabbatorum, et fores essent clausæ, stetit Jesus in medio discipulorum suorum et ait : Pax vobis ³⁵. » In hoc enim Sabbato fores clauduntur, quando gratia contemplationis sensus exteriores inhibemus, et sic Deus stat in medio asserens pacem. In primo Sabbato est sero, in secundo mane, in tertio meridies. In primo, stat Jesus in medio discipulorum suorum, ad pugnandum contra

¹⁵ Lev. 23. ¹⁶ Exod. 12. ¹⁷ Exod. 20. ¹⁸ Luc. 7. ¹⁹ Gen. 2. ²⁰ Jer. 17. ²¹ Job 31. ²² Ibid. ²³ Ezech. 46. ²⁴ Eccli. 55. ²⁵ Isa. 66. ²⁶ Matth. 5. ²⁷ Ibid. ²⁸ Num. 15. ²⁹ Thren. 1. ³⁰ Matth. 24. ³¹ Act. 12. ³² III Reg. 19. ³³ Job 7. ³⁴ Matth. 8. ³⁵ Joan. 20.

vitium, in secundo, ambulat ad perfectum virtutum, in tertio quiescit ad delectandum. In primo fores sensuum exteriorum sunt clausæ, in secundo fores sensuum interiorum apertæ, in tertio portæ cœli malis sunt clausæ. Inde : « Intraverunt ad nuptias et janua est clausa ³⁶. » Bonis sunt apertæ, unde : « Portæ ejus non claudentur per diem ³⁷. » Tales enim oportet pacem facere et habere non solum mundanam ab adversitate, sed spiritualem ab omni inquietudine, scilicet triplicem : pacem in domo, pacem in corde suo, pacem in cœlo. In domo cum fratre, in corde apud se, in cœlo cum Creatore. Cum fratre a detractione, apud se a cupiditate, cum Creatore a murmuratione. A detractione defectuum, a cupiditate voluptatum, a murmuratione divinorum flagellorum. Est enim qui donum lacerat, cor suum turbat, Deum ad iracundiam provocat. Hæc sunt tria difficilia quæ dicit Salomon : Primum est coluber super terram ³⁸, scilicet firmitatem domus Dei dissipans; secundum est navis in mari ³⁹, corde per varias voluptates fluctuans; tertium est aquila volans in cœlum ⁴⁰, Deum per superbiam ad iracundiam provocans. Primus dissipat domum, dicit enim quod magistri gravis est doctrina : Hypocrisis, ait, est fratrum vita religiosa; parcitas procuratorum domus dicitur intolerabilis avaritia; obedientia simplicium stultitia. Ecce ventus a regione deserti venit, et concutit quatuor angulos domus, in qua comedebant filii Job ⁴¹. Talis est cogitatione fluidus, opere dissipatus, sermone dissolutus. In primo, voluptates imaginando; in secundo, manus suas ad quælibet illicita extendendo; in tertio, omnia judicando, omnia ordinando.

71 In isto invenitur quod in domo Michææ, scilicet Ephod, hoc est vestis religiosa, et seraphim quod interpretatur *imaginatio*. Hoc est in corde et sculptibilis; hoc est in opere atque conflabilis, hoc est in sermone. Hæc inveniuntur in domo Michææ quod interpretatur *quid est hic*. Propterea « in quacunque domum intraveritis, dicitis : Pax huic domui ⁴². » Sunt qui domum non turbant, sed non habent tamen pacem in corde, quia mundana cupiunt. De cupitis, quando habent, ultra modum gaudent; timent ne perdant, de perditis nimis tristantur, unde poeta :

*Himetunt cupiuntque, dolent gaudentque nec auras
Respiciunt, clausi tenebris et carcere cæco ⁴³.*

« Fode, » inquit ad Ezechielem ⁴⁴, parietem, et fodit et invenit imagines quadrupedum, id est terrenas affectiones, et serpentum, id est occultum odii et invidiæ venenum, et volucrum, id est ambitionem dignitatum. Istit dicit Apostolus : Pax Dei existat in cordibus vestris ⁴⁵. Tertii propter flagella eriguntur contra Deum, propter quæ « iniquitatem in excelso locuti sunt, et sic posuerunt in cœlum os

A suum ⁴⁶. » Ili ædificant terram Babel quod sonat *confusio*, ut Deo adversentur. Et sic isti inquietant dilectum. Desiderat sponsa pacem in domo, ne radix amaritudinis sursum germinans impediatur, et per eam inquinentur multi. « Quod si mordetis invicem et comeditis, videte ne ab invicem consumamini ⁴⁷. » Debemus esse sicut duo cherubim in propitiatorio, respicientes nos invicem ut alter alterius onera portemus ⁴⁸. « Et si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis ⁴⁹, » et versis vultibus in propitiatorio, respicientes nos invicem, ut intuitu Dei omnia faciamus. « Pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum ⁵⁰; » item : « Pacem sequimini cum omnibus, et sanctorum, sine qua nemo Deum videbit ⁵¹; » item si pacem cordis quærimus, debet esse cor quasi urna aurea in arca, habens virgam disciplinæ secum et tabulas testamenti ⁵², id est doctrinam divinæ legis, et manna intra se, id est saporem supernæ dulcedinis, ut « pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras in Christo Jesu ⁵³. » Si pacem cum Deo quærimus, debemus esse quasi saga cilicina in tabernaculo ⁵⁴, ut nos exponamus vento et grandini inclementiæ divinæ animadversionis, ut sic in eo pacem habeatis. Ipse enim cogitat cogitationes pacis et non afflictionis, « Invocabitis me et ego exaudiam vos, et reducam captivitatem vestram de cunctis locis ⁵⁵. »

C Triplex est nostra captivitas : Prima sub peccato, secunda sub diabolo, tertia sub præsentis exilio. Prima locum habet in corde humano, secunda in inferno, tertia in mundo. Hæc si patienter sustineamus ejus flagella, ipse reducet de cunctis his locis captivitatem nostram, et Deus pacis qui eduxit de mortuis pastorem misericordiarum omnium Dominum nostrum Jesum Christum, etc. Hanc pacem miramur in sponsa, de qua sequitur :

*Adjuro vos, filia Jerusalem, per capreas, cerrosque
camporum, ne suscitatis neque evigilare facialis
dilectam, donec ipsa velit.*

[CARD.] Apparente sollicitudine quam gerit mater pro Ecclesia, replicat filius istum versiculum, ut sicut superius impatientes ad patientiam, et prope- rantes ad longanimitatem invitet, sic et eorumdem impatientiam et festinantiam reprimat et castiget. Consequenter autem de laudibus matris subjungit.

*Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut
virgula sumi ex aromatibus myrrhæ et thuris, et uni-
versi pulveris pigmentarii?*

[Tuo.] Videns quilibet sanctam animæ conversationem, cum admiratione clamat : *Quæ est ista quæ ascendit*, etc. In deserto hujus mundi sancta anima vivit, dum adhuc exsul a regno inter dæmones, tanquam inter bestias, habitat. Hæc semper

³⁶ Matth. 25. ³⁷ Apoc. 21. ³⁸ Prov. 30. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Cap. 1. ⁴² Luc. 10. ⁴³ Virg. *Æneid.* vi [633]. ⁴⁴ Cap. 8. ⁴⁵ Col. 3. ⁴⁶ Psal. 72. ⁴⁷ Gal. 5. ⁴⁸ Gal. 6. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ II Cor. 13. ⁵¹ Hebr. 12. ⁵² Hebr. 12. ⁵³ Phil. 4. ⁵⁴ Exo. 1. 26. ⁵⁵ Jer. 29.

laborat ut ascendat, ut quem valde diligit, magis ac magis sentiat. Hi visibilia fastidiunt, ad cœlestia se erigunt, malis moribus se exuunt, cupiditates mundanas contemnunt, spe ad invisibilia tendunt. Hi per desertum ascendant, qui dum hic tentationes ferunt, deserti metuunt. Bene sicut virgula fami ascendunt, quia odorem bonæ famæ et subtilitatem mentis habent. Iste odor est myrrhæ quæ est mortificatio carnis et thuris, quæ est devotio orationis. Pigmenta facimus, quando virtutes in odore congregamus, quando singulas virtutes discutimus, ne quod vitium lateat, ne quid incultum remaneat, species virtutum quasi in pulverem tundimus. Quicumque ergo sic cor suum discutit, lectulum in quo sponsus requiescat cor suum faciunt, unde sequitur: *En lectulum Salomonis.* Quatuor sunt deserta: Primum infernus, secundum mundus, tertium asperitas conversationis, quartum patria cœlestis. De primo Ezechiel ad te, Pharao: « Projiciam te in desertum, et omnes pisces tuos »; de secundo in Tobia: « Religavit in desertum superioris Ægypti dæmonem qui occidebat maritos Saræ », id est in mundo; de tertio: In præsentī loco. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum.* Et in quo Joannes Baptista prædicavit », et Christus jejnavit »; de quarto: « Reliquit Dominus nonaginta novem in deserto et venit quærere quæ perierat ». Primum est execrandum, secundum est faciendum, per tertium est ascendendum, ad quartum est perveniendum. Primum est plenum horrore, secundum errore, tertium dolore sed decore, quartum fructu sed amore. Primum est pœnis tormentuosum et portentis monstruosum. Secundum est serpentibus venenosum et miseria laboriosum, tertium est spinis lacerosum, sed floribus speciosum; quartum est fructuosum et amore gloriosum. Audi tormenta primi:

*Igne, gelu, verme, fame, stercore, flagello:
Horror cum tenebris, et flammea vincula membris.*

De igne et verme: « Ignis eorum non exstinguetur et vermis eorum non morietur »; de gelu: « Ibi erit fletus et stridor dentium »; de fame: « Servi mei comedent et vos esuriatis »; de calore: « Fulgur et spiritus procellarum pars calicis ejus »; de flagello: « Tradidit eum tortoribus donec reddat universum debitum »; de horrore: « Ubi, inquit, nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans »; de tenebris et vinculis: « Ligatis manibus et pedibus, mitte eum in tenebras exteriores ».

Secundum diximus serpentibus venenosum, et miseria laboriosum, sicut dictum est: « In sudore vultus tui vesceris pane tuo ». Filiis Israel occurrerunt tria genera serpentum in deserto, scilicet aspis quæ blanditur facie et cauda pungit: hæc est

A voluptas carnis quæ arridet in principio amara est. Secundus est dispas, qui parvus est et latet in pulvere, et facit perire siti: hæc est vana gloria quæ, sicut scriptum est, cœlestis est origine et in cinere habitat. Hanc sitiendo multi pereunt. Tertius est scorpius qui emittit ignem; hæc est ira, invidia. Illis est desertum mundi venenosum, sed fecerunt sibi serpentem in palo, id est Christum in cruce, quem videndo vulnerati a serpentibus sanati sunt. Tertium, id est asperitatem conversationis, diximus spinis lacerosum, quia per multas tribulationes itur ad Deum », sed floribus est speciosum: « Lætabitur deserta et in via exultabit solitudo, et florebit quasi lilium », scilicet floribus virtutum. De anima quæ sic foret dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum.* Quartum est fructu copiosum, quo omnes pascentur et arcubantur et non est qui exterreat ». « Non esurient, neque sicient amplius ». Erit et charitate gloriosum: « O quam gloriosum est regnum in quo cum Christo conregnant omnes sancti ».

In primo descendunt criminosi, de secundo ascenderunt noviter conversi, per tertium ascendent perfecti, ad quartum ascendent beati. De primo: « Et descendant in infernum viventes »; de secundo: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum*; de tertio: « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens ». In hoc deserto non crescere est decrescere, non perficere est deficere, non procedere est retrocedere, non ascendere est descendere; de quarto: « Ascendens Christus in altum captivam ducit captivitatem ». Sicut virgula fami, inquit.

Tres sunt virgulæ, prima est regum, secunda pastorum, tertia pontificum. Prima rebelles subjungantur, secunda oves minantur, tertia filii reguntur. Prima valet ad vitiorem ejectionem, secunda ad morum compositionem, tertia ad virtutum ordinationem. Prima fuit Joseph, qua Ægyptii ei subjiuntur, et pater ejus moriens innotuit », secunda Moysi, qua serpentes Moysi absorberentur », et mare Rubrum dividitur »; tertia est Aaron, qua dignus sacerdotio ostenditur ». Sed dicitur *virgula fami.* Fumus ad lacrymas excitat: hæc est compunctio. Fumus aliquando de terra, aliquando de aqua, aliquando de igne nascitur. Terra est corpus nostrum; de ea compunctio nascitur, quando miseriae quas in ea sustinemus, plangimus. De aqua compunctio oritur, quando vitæ præteritæ fluxus plangimus. De igne oritur quando amore supernæ patriæ suspiramus. Sed dicitur *virgula ex aromaticis myrrhæ, et thuris, et univarsi pulveris pigmentarii.* Hæc virga est disciplinæ, quæ in principio habet myrrham, qua a putredine vitiorem castigamur, dum carnem affligimus; secundo habet thus orationis et odoris, dum orando nobis Deum con-

⁶⁶ Ezech. 29. ⁶⁷ Tob. 8. ⁶⁸ Matth. 3. ⁶⁹ Matth. 4. ⁷⁰ Luc. 15. ⁷¹ Isa. 66. ⁷² Matth. 32. ⁷³ Isa. 65.
⁷⁴ Psal. 10. ⁷⁵ Matth. 18. ⁷⁶ Job 10. ⁷⁷ Matth. 22. ⁷⁸ Gen. 3. ⁷⁹ Act. 14. ⁸⁰ Isa. 35.
⁸¹ Sophon. 3. ⁸² Apoc. 7. ⁸³ Offic. Eccl. ⁸⁴ Num. 16. ⁸⁵ Cant. 6. ⁸⁶ Ephes. 4. ⁸⁷ Gen. 47.
⁸⁸ Num. 21. ⁸⁹ Exod. 14. ⁹⁰ Num. 17.

cilliamus, et exemplo operum proximis odorem da-
 mus. Habet quoque pulverem pigmentarii, dum
 per eam exterius nos a mundanis cohibentes, quæ
 sursum sunt sapimus⁸⁰. Habet ergo hæc virga
 disciplinæ, in principio amaritudinem, postmodum
 odorem, in fine saporem. Amaritudinem, carnem
 macerando; odorem, orando et exemplo proximo
 proficiendo; saporem, supernam beatitudinem de-
 gustando. In principio est onerosa, secundo pre-
 tiosa, tertio est cordi jocosa. Item in primo deserto
 habet miseria locum, in secundo gratia defectum,
 in tertio lapsus reparationem, in quarto profectus
 beatitudinem. Primum est solitudo maris Mortui,
 secundum in quo defecit uter aquæ Ismaeli, tertium
 in quo filii Israel dulcedine cælestis cibi sunt refe-
 cti. De quarto dicitur quod minavit Moyses oves
 suas ad interiora deserti et vidit visionem ignei
 rubi⁸¹; id est Christi incarnati et glorificati, nec
 igne passionis consumpti sed roborati. Vel deser-
 tum potest dici veterum patrum generatio, qui sub
 lege veteri inculti et quasi rudes vivebant, ex qui-
 bus ascendit nascendo beata virgo Maria, ut de ipsa
 dicatur: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum*.
 Si vis audire nascentem de deserto, audi quam so-
 lemniter cantat Ecclesia: « Hodie nata est beata
 virgo Maria ex semine Abrahamæ orta tribu Juda
 clara ex stirpe David. » Semen est pars carnis virilis
 seminata in utero matris, ut inde fiat puerperium.
 Tribus est collectio personarum ex eodem semine
 tam a latere venientium quam linearium. Stirps est
 collectio personarum, lineariter ab aliquo descen-
 dentium. In primo est auctoritas, in secundo stre-
 nuitas, in tertio claritas. Auctoritas genituræ car-
 nalis, strenuitas probitatis virilis, claritas nobilitatis
 regalis. Auctoritas, quia in Abraham fuerunt
 fidei initia; strenuitas, quia tribus Juda semper
 Moysi adhærendo, et se prima opponendo periculo
 fuit extrema, nobilitas regalis, cujus in David fuit
 præminentia. In primo est boni inchoatio, in secundo
 virtutum profectio, in tertio consummatio. O glo-
 riosa nativitas per quam præteritis angelis Dei Filius
 Abrahamæ semen apprehendit, per quam vicit leo de
 tribu Judæ, et septem signacula solvit: per quam,
 mediante David, homo « egreditur virga de radice
 Jesse, et flos de radice ejus ascendet⁸². » O bea-
 tum semen de quo Paulus se natum gloriatur,
 Saulus universis prophetatur, quod apprehendisse
 Filium Dei humana natura gloriatur. De primo enim
 ait Paulus: « Semen Abrahamæ sunt, et ego⁸³; » de
 secundo: « In semine tuo benedicentur omnes gen-
 tes⁸⁴; de tertio: « Non angelos, sed semen Abrahamæ
 apprehendit⁸⁵. » Hoc est semen per quod pax reforma-
 tur, Ecclesia fidelium multiplicatur, captivitas libera-
 tur, **72** pax reformatur cum homine, Ecclesia mul-
 tiplicatur numero et virtute, captivitas liberatur a
 servitute. Primum, ut Deus plus ametur; secundum,

A ut a pluribus plus laudetur; tertium, ut liberalius
 honoretur. Hæc enim tria proposuit Dominus Abra-
 hæ. De primo: « Ponam pactum meum inter me
 et te et semen tuum⁸⁶, » inde: « Ponam arcum
 meum in nubibus cæli et erit signum fœderis inter
 me et inter terram⁸⁷. » Arcus est Maria, quæ
 fulget inter sanctos quasi iris inter nubes. De se-
 cundo: « Suspire cælum et numera stellas si potes,
 sic erit semen tuum⁸⁸. » De tertio: « Scito præ-
 noscens quæ semen tuum peregrinum futurum sit in
 terra non sua, et servituti eos subiciant, et ad-
 gent quadringentis annis⁸⁹. » Generatione autem
 quarta reveitentur huc. » Secundum enim pro-
 positum nostrum.

Prima generatio est Abrahamæ, secunda Judæ, ter-
 tia David, quarta Christi et Mariæ. In hac enim mi-
 seri liberati sunt a diaboli servitute. Nostra res
 agitur; nos enim sumus peregrini, servituti subacti,
 flagellis afflicti. Sed per nativitatem istam erimus li-
 berati, peregrini, expulsi a paradisi amœnitate, servi
 sub diaboli potestate, afflicti mundi calamitate, li-
 berati beatæ Virginis nativitate. In primo sumus
 super terram vagi et profugi; vagi sequentes concu-
 piscentiam, profugi fugientes miseriam; vel vagi
 sequentes mundi vanitatem, profugi vitantes reli-
 giosam asperitatem. In secundo sumus peccatorum
 circumplexi. In tertio in Ægypto stipulæ lateris et
 luti laboribus oppressi. In quarta facit vigilia cata-
 lina, id est nativitate Virginis quæ progreditur quasi
 aurora consurgens, sumus sublevati, ut in iudicio
 simus plene absoluti. In primo cum filio prodigo
 abivimus in regionem longinquam. Unde David:
 « Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est⁹⁰! »
 « Quamdiu enim sumus in hoc corpore peregrinamur
 a Domino⁹¹. » Unde: « Quomodo cantabimus canticum
 Domini in terra aliena⁹². » In secundo sumus Is-
 mael filius Agar, quæ *servitus* interpretatur, quæ
 servit cum filiis suis in servitute generans⁹³.
 « Qui facit peccatum servus est peccati⁹⁴: » — « Nunc
 autem liberati a peccato, servi autem facti Deo. Cum
 enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ⁹⁵. »
 Servimus cum filiis, quando nos diabolo subicimus,
 exemplo alienæ iniquitatis. In servitute generans,
 alios diabolo subjiciens exemplo nostræ pravi-
 tatis. In tertio sumus Israel servientes.

In stipula, et luto, et latere. Per stipulam habemus
 corpoream fragilitatem. Per lutum quod mis-
 cetur ex aqua et pulvere animæ turbationem.
 Per laterem qui fractus nulla potest industria re-
 solidari in morte corporis et animæ irreparabilem
 dissoluti onem.

Sed his medetur ista nativitas sicut ait propheta:
 « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice
 ejus ascendet⁹⁶. » Virga enim virtutis auferet cala-
 mitatis angustiam: flos servos liberavit, auferens
 peccati immunditiam; spiritus vero bonus reducet

⁸⁰ Col. 3. ⁸¹ Exod. 3. ⁸² Isa. 11. ⁸³ II Cor. 11. ⁸⁴ Gal. 3. ⁸⁵ Hebr. 2. ⁸⁶ Gen. 9. ⁸⁷ Ibid.
⁸⁸ Gen. 15. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Psal. 119. ⁹¹ II Cor. 6. ⁹² Psal. 136. ⁹³ Gal. 4. ⁹⁴ Joan. 8. ⁹⁵ Rom. 6. ⁹⁶ Isai. 11.

peregrinos in terram rectam⁹⁹). Hæc natiuitas fuit ex trihu Juda. Hæc tribus fuit laudabilis, victoriosa, auctorisabilis. Laudabilis, quia ex ea erat beata Virgo nascitura; victoriosa, quia per eam mors erat peritura; auctorisabilis, quia ex ea a Filio Dei assumpta est humana natura. Per primum mundas suscepit novum florem, per secundum infernus concepit dolorem, per tertium cœlum stillavit mellis dulcorem. Hæc tria prophetavit Jacob Judæ filio suo. De primo: «Juda, te laudabunt fratres tui⁹⁹.» De secundo: «Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum⁹⁹.» De tertio: «Adorabunt te filii patris tui⁹⁹.» Audi florem: «Ero quasi ros: germinabit Israel quasi liliu⁹⁹.» Unde: «Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias» Jerusalem⁹⁹. Inde: «Flores apparuerunt in terra vestra¹⁰⁰.» De secundo: «Dolores obtinuerunt habitatores Philistinim¹.» Id est diabolum, qui dicitur duplex ruina. De tertio: «Cœli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Jacob².» Unde per totum mundum melliflui facti sunt cœli. Et moraliter: Si nati sumus de Juda, quod dicitur *confessio* his tribus possumus proccere: ut primo sit homo laudabilis, secundo victoriosus, tertio auctorisabilis. Primo ei fugiens peccatum nascitur quasi bos de sterquilinio, secundo viriliter resistendo tentationis aculeo, tertio sanctis meditationibus penetrat cœlum, divino interest concilio. Primo appropinquat munditie virginali, secundo se mancipat a carcere infernali, tertio se ingerit palatio regali. Per primum sit pulchrior, per secundum potentior, per tertium sublimior.

De primo: «Audi, filia, et vide, et inclina auram tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum³.» De secundo: «Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime⁴.» De tertio: «Intende prospere, procede et regna⁵.» Ut dicatur: «Astiit regina a dextris in vestitu deaurato, circumdata varietate⁶.» Hoc ordine processit Judith: primo se vestibus cultioribus sibi speciem aptavit, secundo Holophernem jugulavit, tertio offerens in templo caput ejus perpetuæ famæ gloriam et memoriam sibi comparavit⁷. Sic Joseph prius est ornatus polymita veste, secundo viriliter carcerem sustinuit potius quam coiret cum domina meretrice, tertio sublimatus secundus factus est a rege⁸. In figura hujus ortus beatæ Virginis «Judas genuit Zaram⁹,» quod dicitur *oriens*. Judas meditabatur castra ad orientem tabernaculi; inde Balaam: «Orietur stella ex Jacob⁹.» His tribus meruit præferri cæteris; quia Judas Joseph de manibus fratrum liberavit: quia his tribus prior mare Rubrum transmisit: quia David de Elbron in Jerusalem reduxit. Propter hæc merita beatæ Virginis ortu digna fuit, quæ fuit et clara ex stirpe David. Fuit enim clara regia progenie, clara abundantia gratiæ, clara Christi conceptione, clara glorifica-

atione. Cum primo fuit condita humilitate, cum secunda florida virginitate, in tertio aurata charitate, in quarto splendida juncuditate. Per primum fuit hominibus honorabilis, per secundum angelis amabilis, per tertium Deo acceptabilis, per quartum in regno cœlorum spectabilis. Pro primo dicitur: Clara ex stirpe David; pro secundo: Cujus vita gloriosa lucem dedit sæculo; pro tertio: «Vidi angelum descendentem de cœlo, et terra illuminata est a gloria ejus¹⁰,» id est Maria a Filio; pro quarto:

*O quam glorifica luce coruscas
Stirpis Davidicæ regia proles
Sublimis residens Virgo Maria.*

Qui ergo hanc beatam Virginem vult imitari, oportet ut primo sit de semine Abraham, qui dicitur *Pater excelsus*: in secundo de tribu Juda, qui dicitur *confessio*, tertio de stirpe David, qui dicitur *manu fortis* vel *viso desiderabilis*. Primo enim oportet ut a Patre excelso veræ contritionis semen infundatur, secundo ut peccata consteatur, tertio ut in charitate roboretur, quarto ut cum beata Virgine spiritali intelligentia clarificetur. Propter primum dicitur: prima credendi via est Abraham, beati seminis servus pater, quia, «Qui non credit, jam judicatus est^{11, 12}.» De secundo: «Constitemini alterutrum peccata vestra et orate pro invicem ut salvenini¹³,» quia in confessione omnia lavantur. De tertio: «Manus dissolutas erigite, et genua debilia roborate¹⁴.» Unde David: «Fortitudinem meam ad te custodiam¹⁵.» Quarto clari efficiamur cum beata Virgine et eisdem gradibus: Primo progenie, quia a Deo sumus creati; secundo gratiæ infusione per Spiritum sanctum recreati, tertio Christi conceptione, dum Christus inhabitat hospitium cordis nostri, quarto quando erimus beatitudine reformati. Primo ergo illuminamur ratione qua naturaliter usum rerum discernimus, secundo inspiratione qua peccatores nos cognoscimus, tertio spiritali intelligentia qua ad cœlestia suspiramus, quarto in resurrectione quando Deum videbimus. Primo «illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum¹⁶.» De secundo: «Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte¹⁶.» De tertio: «Surge, illumina Jerusalem, quia venit lumen tuum¹⁷.» De quarto: «Fulgebut justi sicut sol in regno Patris eorum¹⁸.» Pro quarto dicit Ambrosius:

*O quam glorifica luce coruscas
Stirpis Davidicæ regia proles,
Sublimis residens, virgo Maria,
Supra cœligenas ætheris omnes.*

Hæc quatuor in illò sereno Salomonis inventur. Att enim: «Ferculum fecit sibi Salomon de lignis Libani: columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum¹⁹.» Per ligna Libani antlqui patres; hæc tantum radices suas in imo ponunt quantum ramos in altum. Hæc celsitudo est humilitas; per

⁹⁹ Psal. 142. ⁹⁹ Gen. 49. ⁹⁹ Ibid. ⁹⁹ Ibid. ⁹⁹ Osr. 14. ⁹⁹ Cant. 2. ¹⁰⁰ Ibid. ¹ Exod. 16. ² Psal. 67. ³ Psal. 44. ⁴ Ibid. ⁵ Ibid. ⁶ Ibid. ⁷ Judith. 10. ⁸ Gen. 39 et seqq. ⁹ Math. 1. ⁹ Num. 24. ¹⁰ Apoc. 14. ¹¹ Joan. 3. ¹² Jac. 5. ¹³ Isai. 35. ¹⁴ Psal. 58. ¹⁵ Joan. 1. ¹⁶ Psal. 142. ¹⁷ Isai. 60. ¹⁸ Mat. h. 53. ¹⁹ Cant. 5.

argentum: virginitas, per aurum conceptio Christi, per ascensum purpureum glorificatio Christi vel ejus.

Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris, et universi pulveris pigmentarii.

[CARD.] Ascendit siquidem beata Virgo, quia « ascensiones in corde suo disposuit »²⁰. Ascendit de virtute in virtutem proficiendo in operibus suis exterius. Ascendit per desertum, id est per mundum, quem pro deserto habuit; nam contemnens mundum et ejus concupiscentias, spiritualibus adhæsit deliciis. Ascendit autem sicut virgula, propter rectitudinem intentionis et operis, propter gratiam humilitatis, propter perseverantiæ soliditatem, propter extenuationem carnis suæ. Virgula enim recta est et solida; gracilis, et humilis. Hæc enim virga dicitur fumi, quia fumus agilis est et de ignis calore est, et procedit, et a se in tens ab humanis disparet aspectibus. Et beata Virgo per officiositatem agilis fuit, quæ ad beatam Elisabeth se transtulit ascendens in montana²¹ ut ei ministraret et filio de ipsa nascituro. Agilis fuit quia levi cursu, levi saltu velut iditum, id est transiliens, omnes vitiornm spinas et foveas transilivit. Hæc ardore Spiritus sancti accensa, sic ascendendo profecit in gratia, sic ascendit in gloria quod velut disparsens, omnem humanam cognitionem excedit. Et quia ad laudem istius virgulæ non videatur sufficere prædicta commendatio, de ipsius odore subditur: *Ex aromatibus myrrhæ et thuris, et universi pulveris pigmentarii.* Beata enim Virgo omnium virtutum odore profudit Ecclesiam; ipsa enim habuit omnia aromata virtutum. Unde dicitur: *Ex aromatibus myrrhæ et thuris et universi pulveris pigmentarii, quem habet et facere novit pigmentarius, scilicet Jesus Christus omnium largitor virtutum.* Per myrrham, qua condiuntur corpora mortuorum, signatur jejunium, et aliæ carnis macerationes. Per thuris suavis odoris, orationum fragrantia designatur. Per universum pulverem aromatum, quia aromata teruntur ut in pulverem reducantur, et ut in pulverem redacta comminuantur, designantur omnes virtutes conditæ patientia et humilitate. Sequitur:

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt de fortissimis Israel, omnes tenentes gladios et ad bella doctissimi.

[THO.] Salomon pacificus interpretatur. Ipse est Christus. Ipsi ergo lectulum facimus, quando a mundana sollicitudine cessamus, et in ejus solo desiderio pausamus. Denarius autem per senarium multiplicatus sexaginta facit. Per denarium igitur Decalogum, per senarium vero totum tempus accipimus, in quo omnia facta sunt. Ergo per sexaginta fortes omnes perfectos Ecclesiæ accipimus, qui dum in sex diebus Decalogum complent, hi lectulum Christi ambiunt, quia sanctam mentem in qua pausat verbis et exemplis muniunt et sic ab ea hostes repellunt, gla-

A dios tenentes, duo verbum Dei implent, et ad bella doctissimi dum alios cavere erudiunt, et per gladium, quod est verbum Dei²², sapientia vincit malitiam²³. Per manus quibus tenentur, opera significantur.

Non minor est virtus quam quærere partem lucri; Casus inest illic, hic erit artis opus.

Bonum est leculum conscientie sternere, melius sponsum introducere, optimum introducto mundum conservare; sternere floribus odoriferis, sponsum introducere blanditiis, mundum conservare excubiis et gladiis; floribus virtutum, blanditiis orationum et obsequiorum, excubiis circumspectionum, et gladiis divini verbi et animadversionum. « Præparate, inquit^{24, 25}, corda vestra Domino: » ecce quomodo sternant; « et servite illi soli: » ecce quomodo obsequiis et orationibus attrahatur; « et liberabit vos a peccatis nostris: » ecce quomodo custodiatur.

73 Audi etiam poetam:

Principio quod amare velis reperire labora,

Qui nova nunc primum miles in arma venis.

Proximus huic labor est, placitum exorare repertum

Tertius ut longo tempore duret amor.

Audi primum: « Cor mundum crea in me, Deus »²⁶; et secundum: « Spiritum rectum innova in visceribus meis »²⁷; et tertium: « Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum ne auferas a me »²⁸.

Sexaginta fortes, inquit: quod dicitur propter perfectionem senarii et denarii ex quibus multiplicatur. Senarius est primus perfectus, cujus partes multiplicative aggregatæ senarium faciunt, et significat perfectionem custodiendi mandata Dei, ut nec ultra progrediamur per presumptionem, nec citra remaneamus per negligentiam. Denarius ex septenario et ternario constat. Septenarius est virgo numerus, quia nec gignit nec gignitur infra primum limitem, et significat incorruptionem mentis. Ternarius designat tria per quæ debet doctor proficere: scilicet doctrina verborum, gravitate morum, integritate sustinendarum passionum. Unde Apostolus: « In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in gravitate, in integritate »²⁹. Item in tribus debet subditos instruere: scilicet in cordis puritate, in operum sinceritate, in verborum sanitate. Unde Apostolus: « Sol non occidat super iracundiam vestram »³⁰. Ecce de puritate cordis: « Qui furabatur jam non furetur, magis autem laboret, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti »³¹. Ecce de sinceritate operis: « Omnis sermo malus de ore vestro non procedat »³². Ecce de verborum sanitate. De fortissimis Israel David triginta habuit fortes. Tres vero fortiores illis: Abisai, Sobochai, Jonatham. Primum dicitur sacrificium patris mei, propter pœnitentiam; secundum condensum, propter orationis et eleemosynæ frequentiam; tertium donum columba, propter bonæ voluntatis gratiam. Tres vero fortissimi qui custo-

²⁰ Psal. 85. ²¹ Luc. 1. ²² Ephes. 6. ²³ Sap. 7. ^{24, 25} I Reg. 7. ²⁶ Psal. 50. ²⁷ Ibid. ²⁸ Ibid. ²⁹ Tit. 2. ³⁰ Ephes. 4. ³¹ Ibid. ³² Ibid.

diebant lectum ejus, hi erant Eleazar, Semeias, A David triginta fortes habebat, hi custodiunt primum lectulum. Tres fortiores, hi custodiunt secundum, scilicet Abisai, qui dicitur *pater meus superfluous*; Sohochai, qui dicitur *convertens me*; Jonathan, scilicet *donum columbae*, id est gratia Dei; quia superflua vitare, ad Deum se convertere, gratiam Dei tenere continentiam custodiunt. Sexaginta vero dicuntur hunc custodire: qui isti tres, quia ter viginti sunt sexaginta. Tres fortissimi custodiunt tertium: Eleazar, scilicet *adjutorium Dei*; Semeias *obediens*; Jesboam scilicet *desipiscens et humilis*. Hæc enim tria ad custodiam virginum sunt utilia, scilicet *omnes tenentes gladios*. Sex sunt gladii; primus est materialis, secundus spiritualis. Unde Petrus: « Ecce gladii duo hic ²². » Et est gladius verbum Dei: « Sermo Dei vivus est et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti ²⁴. » Est et passio gladius: « Tuam ipsius animam pertransibit gladius ²⁵. » Est et gladius castigatio carnis: « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime ²⁶. » Est et gladius operationis: « Gladii ancipites in manibus eorum ²⁷. » Primo ferit ecclesiastica censura, secundo sæcularis potentia, tertio doctor, quarto persecutor, quinto Dominus, sexto spiritus. Primus ferit ut vivificet, secundus ut exemplo castiget, tertius ut sanet, quartus ut mortificet, quintus ut excitet, sextus ut superflua resecat. Primo prælatus ferit Ecclesiæ rebellem, secundo judex latronem, tertio prædicator peccatorem, quarto tyrannus innocentem, quinto Dominus servum peregrinantem, sexto spiritus carnem luxuriantem.

Tres sunt lectuli Salomonis: primus conjugatorum, secundus continentium, tertius virginum. Primi licet sibi debitum solvant, curant se a crimine custodire; secundi conjugium experti, curant amplius abstinere; tertii utroque contempto student soli Deo vacare. Primi sunt in tricenario, secundi in sexagenario, tertii in centenario. Hoc fit ratione compati. In inferiori junctura pollicis sinistri decem, in secunda viginti, in tertia triginta, ubi summitas pollicis et primi digiti se tangunt, quia conjuges ita se blando osculo complectuntur. Procede numerando summitates digitorum: scilicet in summitate secundi xxxi, tertii xxxii, quarti id est parvi xxxiv. Descende per juncturas parvi. Ad primam xxxiv, ad secundam xxxv, ad inferiorem xxxvi. Per tres inferiores revertendo ad primum digitum, ad inferiorem secundi digiti dic xxxvii, ad inferiorem sequentis xxxviii, ad inferiorem primi xxxix. Ascende ad secundam primi dicens xl. Ascende ad tertiam primi dicens l. Restant quatuor mediæ juncturæ duorum mediorum digitorum: quæ sunt claustrum. In prima illarum, scilicet in altiore majoris digiti, dic lx, ibi est ingressus claustrum in quo sunt continentes, ad secundam illarum quatuor dic lxx, ad tertiam lxxx, ad quartam xc. Ecce completum est claustrum. Et quia non sunt in sinistra manu plures juncturæ, oportet ut centenarium computes in dextera, et sic transit de læva in dexteram. Hoc est numerus virginitati deputatus. In xxx est fructus conjugatorum, quia multiplicatur ex ternario qui est dimidium senarii, scilicet perfecti numeri, et decem qui est perfectus. Eorum enim semiplena est perfectio, in eo quod abstinere ab illicitis. In lx est fructus continentium, qui fit ex senario et denario, quia ambo sunt perfecti, quia in continentibus est duplex perfectio, in eo quod illicita devitant, et etiam abstinere a licitis. In centum est fructus virginum. Centenarius autem dignior est, cum sit perfectus denario et senario, quia eos sub se continet, et multiplicatur ex decem in se ducto, et est quadratus. Igitur conjugati et continentes sunt post limitem primum; virgines vero in secundo, et suspirant in tertium, scilicet millenarium, qui est solidus, quia decies decem sunt mille, id est quia est Deus, qui est solidus, id est stabilis, cum cætera omnia sint mobilia. Unde Boetius ²⁸:

Stabilisque manens dat cuncta moveri.

David triginta fortes habebat, hi custodiunt primum lectulum. Tres fortiores, hi custodiunt secundum, scilicet Abisai, qui dicitur *pater meus superfluous*; Sohochai, qui dicitur *convertens me*; Jonathan, scilicet *donum columbae*, id est gratia Dei; quia superflua vitare, ad Deum se convertere, gratiam Dei tenere continentiam custodiunt. Sexaginta vero dicuntur hunc custodire: qui isti tres, quia ter viginti sunt sexaginta. Tres fortissimi custodiunt tertium: Eleazar, scilicet *adjutorium Dei*; Semeias *obediens*; Jesboam scilicet *desipiscens et humilis*. Hæc enim tria ad custodiam virginum sunt utilia, scilicet *omnes tenentes gladios*. Sex sunt gladii; primus est materialis, secundus spiritualis. Unde Petrus: « Ecce gladii duo hic ²². » Et est gladius verbum Dei: « Sermo Dei vivus est et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti ²⁴. » Est et passio gladius: « Tuam ipsius animam pertransibit gladius ²⁵. » Est et gladius castigatio carnis: « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime ²⁶. » Est et gladius operationis: « Gladii ancipites in manibus eorum ²⁷. » Primo ferit ecclesiastica censura, secundo sæcularis potentia, tertio doctor, quarto persecutor, quinto Dominus, sexto spiritus. Primus ferit ut vivificet, secundus ut exemplo castiget, tertius ut sanet, quartus ut mortificet, quintus ut excitet, sextus ut superflua resecat. Primo prælatus ferit Ecclesiæ rebellem, secundo judex latronem, tertio prædicator peccatorem, quarto tyrannus innocentem, quinto Dominus servum peregrinantem, sexto spiritus carnem luxuriantem.

Et ad bella, inquit, doctissimi. Docti sunt pugnantibus cum diabolo; doctiores, cum mundo; doctissimi, cum corpore suo. Diabolus enim aliquando apprehenditur astutia, mandus potest vinci patientia; semper vero nobis se ingerit carnis petulantia. Unde major adhibenda est vigilantia, ut simus ad bella doctissimi. Unde sequitur:

Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.

[Tho.] (Sic.) Electi qui jam ad perfectionem pervenerunt, ensem, id est rigorem conversionis super femur suum ferunt, per quem carnis appetitum frangunt, ne hostis quem in nocte hujus mundi timent, per molliem adveniens lectulum maculare præsumat.

Legimus gladium super femur, et in ore, et in manu, et in corde. Et nos similiter portemus super femur ad ressecandas carnales voluptates, in ore ad ressecandos superfluos sermones, in manu ad secandas operum dissolutiones, in corde contra illicitas cogitationes. Sed et Dominus his modis portabit in judicio: *super femur*, ad tollendam nostram corruptionem: in ore, in approbando vel reprobando sententiam proferendo; in manu, ut separet oves ab hædis; in corde, ostendens vulnus lateris quo

²² Boet. *De cons. phil.* ²³ Luc. 22. ²⁴ Hebr. 4.

²⁵ Luc. 2. ²⁶ Psal. 44. ²⁷ Psal. 174.

vulneratus est pro nobis. Tentationes ignorantiae timor nocturnus est; peccata scientiae sagitta volans in die; negotium perambulans in tenebris levia peccata scientiae; timor nocturnus levia peccata ignorantiae; incursum et daemionium meridianum gravia peccata scientiae. Quatuor sunt tentationes: quarum prima est timor nocturnus, secunda sagitta volans in die, tertia negotium perambulans in tenebris, quartum daemionium meridianum. Primus scilicet timor nocturnus est adversitas quae se ingerit convertenti pro quo formidat converti; secunda est vana gloria quae de laudibus hominum surgit, scilicet quando sagitta famae volat in die commendabilis vitae; tertia est ambitio dignitatum, ut forte qui non curat laudes appetat dignitates, et haec est negotium perambulans in tenebris, quia ambitio excaecat eos; quarta est daemionium meridianum³⁷, quae est in imperfectis. Hos falso bono decipit diabolus, qui sapientes sunt non ignorant astutias diaboli, quia dicit bonum quod non est bonum. Prima impedit conversionem, secunda vulnerat conversationem, tertia malis commutat mercedem, quarta praecipitat per errorem. Item praelati sunt custodes Ecclesiae, vel unusquisque suae animae. Nox cum multis modis accipiatur, hic accipitur pro consensu tentationis. Unde: «Noctem illam tenebrosus turbo possideat³⁸.» De custodibus: «Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes³⁹.» Timor nocturnus aliquando fit ex defectu proprio, aliquando ficto alieno. Contra primum egemus baculo, contra secundum gladio; baculo quo regamur, gladio quo defendamur. De baculo ait Jacob: «In baculo meo transivi Jordanem istum, et nunc cum duobus turmis regredior⁴⁰.» In timore qui fit ex proprio defectu timemus spendium, offendiculum, lapsum. Spendium vitae, offendiculum petrae, lapsum foveae. Via est rigor disciplinae sub quo militamus: «Petra autem erat Christus⁴¹.» Fovea desperationis defectus. Primi timent, ne errent a via quae ducat eos in portum voluntatis eorum; secundi ne offendant ad lapidem pedem suam; tertii ne cum accusatoribus Danielis mittantur in lacum leonum. Primi dicunt: «Repleta est malis anima mea⁴²»; secundi: «Vita mea in inferno appropinquavit⁴³»; tertii: «Aestimatus sum cum descendentibus in lacum⁴⁴.»

Igitur contra haec tria oportet habere baculum regiminis, quo via palpetur, quo lapis tangatur, quo fovea deprehendatur. Itaque custos in bivio existens palpet viam, tangat lapidem, deprehendat foveam, et clamet: «Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc saeculo⁴⁵.» In bivio erat Thamar, quando cum ea coivit Judas, et ex ea genuit Phares et Zaram⁴⁶. Thamar amaritudine interpretatur, Judas confessio, Phares divisio, Zara oriens. Cum igitur anima sedet in bivio

A scilicet vitae quae est ad sinistram, et ejus quae est ad dexteram in amaritudine est. Hinc timens peccare propter poenam inferorum, inde formidat aggredi arctam viam quae ducit ad vitam⁴⁷, suae debilitatis timens imperfectum. Sed coit cum ea Judas, dum currit ad confessionis remedium. Tunc generat Phares, quando dividitur a via mala; generat Zaram, quando ut viam teneat oritur in eo gratia. Clamat ergo custos: «Lata est via quae ducit ad mortem et multi intrant per eam⁴⁸.» Haec est enim via qua homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho⁴⁹, id est a visione pacis in defectum mundi; et Semei qui maledixerat David, fugit per eam, exiens de Jerusalem, secutus servum suum fugitivum^{50, 51}. Semei dicitur *auditio mea*, servus ejus est caro, quae cum deberet audire spiritum et ei obedire, audit eam spiritus, et dum fugit extra Jerusalem, id est *visionem pacis*, sequitur eam spiritus, unde interficitur, quia dixerat ei rex: «Quacunque die exieris de Jerusalem, morte morieris.» Sic fugiunt qui arctam viam timent aggredi. Sed scriptum est: «Qui timet pruinam, irruet super eum nix⁵².» Via vero quae est ad dexteram arcta est, quae ducit ad vitam, sed pauci ingrediuntur per eam⁵³. Sed magnum praebet nobis solatium, quod Christus in ea passus est, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus⁵⁴. Igitur eamus per eum: et sic fugientes vitae spendium, fugiemus hunc timorem nocturnum. Sed adhuc est ante oculos meos petrae offendiculum. «Petra autem erat Christus⁵⁵.» In via certavimus, relaxantes disciplinae rigorem. In petram offendimus, 74 incurrentes culpam criminalem; in foveam labimur venientes in desperationem. Haec petra est bona bonis, dura vero malis. Malis enim primo est petra offensionis, secundo scandali, tertio confractionis. Offensionis in mundo, scandali in judicio, confractionis in inferno. In mundo per culpam, in judicio per sententiam, in inferno per aeternam miseriam. De primo et secundo dicitur: «Lapis offensionis et petra scandali⁵⁶.» De tertio: «Qui offenderint in eum, colliduntur; super quem vero ceciderit, confringet eum⁵⁷.» Super eum cadet cui dicitur: «Ite, maledicti, in ignem aeternum⁵⁸.» Hic enim est lapis excisus de monte sine manibus, qui confragit statuum Nabuchodonosor⁵⁹; tangitur a praelato, dat sonum istum: «Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua⁶⁰.» Reddit quoque bonis juxta opera sua. Hic interim est infirmis fortitudo, devotionis pinguedo, perfectis dulcedo, et fortitudo qua contra adversarium praevaleant; pinguedo qua suaviter diligant; dulcedo ut quae sursum sunt sapiant. De primo dicitur: «Petra refugium herinacis⁶¹.» Et: «Veni, amica mea, in faraminibus petrarum, in caverna mace-

³⁷ Psal. 90. ³⁸ Job. 5. ³⁹ Isai. 62. ⁴⁰ Gen. 32. ⁴¹ I Cor. 10. ⁴² Psal. 87. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Ibid. ⁴⁵ Tit. 2. ⁴⁶ Gen. 38. ⁴⁷ Matth. 7. ⁴⁸ Ibid. ⁴⁹ Matth. 7. ⁵⁰ I Petr. 2. ⁵¹ I Cor. 10. ⁵² I Petr. 2. ⁵³ Luc. 10. ⁵⁴ Matth. 21. ⁵⁵ Matth. 25. ⁵⁶ Dan. 2. ⁵⁷ Apoc. 22. ⁵⁸ Psal. 103.

riae ⁶¹. » De secundo Job : « Lavabam pedes meos A
butyro, et petra fundebat mihi rivos olei ⁶². » Item :
« Ut sugeret mel de petra oleumque de saxo duris-
simo ⁶³. » Et pro tertio : « De petra melle saturavit
eos ⁶⁴. » Alioqui si offendant ad lapidem istum, res-
tat ut in foveam cadant.

Sed primo hanc foveam aperiunt, secundo fo-
diunt, tertio in eam cadunt. Aperiunt, dum pecca-
torum offensionem alii imitantur; fodiunt, dum de
malo in pejus declinatur; ineidunt, dum in talibus
in morte deprehenduntur. Hæc uno versu ostendit
David : « Lacum aperuit et effodit eum, et incidit
in foveam quam fecit ⁶⁵. » Primo itaque traduntur
judici, secundo exactori, tertio tortori : Judici qui
de peccatis faciat iudicium, exactori qui exhibeat
iudicium, tortori qui flagellis extorqueat exactum, B
quosque ad novissimum quadrantum reddit uni-
versum debitum. Notandum quod sunt quadrantes
quatuor. Homo enim constat ex quatuor elemen-
tis: igne, aere, aqua, terra. In igne accipitur cha-
ritas quæ est primus quadrans, in aere gratia Dei
vel vita hominis quæ est secundus quadrans, in aqua
ablutio peccati quod est tertius quadrans, in terra,
quod corpus est quartus et novissimus quadrans.
Ibi ergo exsolvet quia peccavit contra charitatem,
quæ est primus, qua et quia gratiam Dei in vacuum
recepit ⁶⁶, vel male vixit quæ est secundus quadrans;
et quia post baptismum se inquinavit, quæ est ter-
tius quadrans. In corpore male operatus est, quartus
et novissimus quadrans. Ecce timor nocturnus ex
defectu proprio. Est alius timor nocturnus ex facto C
alieno. Triplex est timor nocturnus : timetur enim
illusio, machinatio, incursio : illusio phantasmatum,
machinatio latronum, incursio bestiarum; phantas-
mata quæ turbant, latrones qui asportant, bestię
quæ devorant, turbant animam, asportant substan-
tiam, devorant carnem humanam. Isti tres inimici
sunt. De primo : « Ingredietur bestia latibulum et
in antro suo morabitur ⁶⁷. » De secundo : « Si scri-
ret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret
utique et non sineret perfodi domum suam ⁶⁸. » De
tertio : « Nam et leonem et ursum interfeci ego
servus tuus ⁶⁹. » Primo erant turbati apostoli, qui
videntes Christum ambulantiem super fluctus, pu-
tabant phantasma esse ⁷⁰. Phantasmata sunt sæcularium
voluptatum; fures qui auferunt thesaurum
virtutum; bestię devorant gravitate flagellorum.
Oportet ergo ut contra ista habeas gladium. Contra
primum, gladium discretionis super femur tuum,
et sic procul recedent somnia et noctium phanta-
smata. Contra secundum, gladium sollicitudinis in
manu, et sic thesaurizabis tibi thesauros in cœlo,
ubi fures non effodiunt nec furantur ⁷¹. Sic contra
tium oris ad bella doctissimus et bestiam terræ non
formidabis.

*En lectulum Salomonis sexaginta fortes am-
biunt, etc.*

[CARD.] Hunc versum et sequentem interserunt
angeli, sancti sodales Christi, describentes quanto
studio beatę Virgini angeli famulentur et assistant.
Dicit ergo : *En lectulum Salomonis sexaginta fortes
ambiant ex fortissimis Israel, omnes tenentes gla-
dios et ad bella doctissimi. Uniuscujusque ensis
super femur suum propter timores nocturnos. Lec-
tulus Salomonis, id est Christi veri pacifici, beata
Virgo dicitur in qua Deitas inclinato capite Dei Fi-
lius requievit velut in lectulo. Unde ipsa dicit :
« Et qui creavit me requievit in tabernaculo meo ⁷². »
Cum autem, sicut Apostolus ait, « Omnes spiritus
cœlestes administratorii sint : et mittuntur propter
eos qui hæreditatem capiunt salutis ⁷³; » et non solum
ad ministerium hominum minores mittuntur
spiritus : sed etiam superiores et de ordine Sera-
phim, qui propter charitatis ardorem dicuntur flamma
ignis vel ignis urens; unde Psalmista : « Qui
facit angelos suos spiritus : et ministros suos » flamma
ignis vel « ignem urentem ⁷⁴; » ostenditur in
hoc loco quod ad custodiam et obsequium beatę Vir-
ginis non inferioris, sed superioris dignitatis angeli
deputati sunt, cum dicitur quod hunc lectulum am-
biunt sexaginta fortes de fortissimis Israel : nam
beatam Virginem ambiebant diligenti custodia et
obsequii reverentia angelici spiritus : sed tes inter
fortissimos spirituum, qui pro eo quod Deum assiduam
contemplatione conspiciunt, Israelis nomine
designantur; et isti sexaginta fortes dicuntur, non
propter numerum, sed propter numeri mysterium.
Nam ille numerus ex senario constat et denario;
senarius autem perfectionem signat. Denarius quo-
que qui regis habet imaginem, et decem numerum
in se continet pretium, angelicam designat naturam,
quæ ad imaginem Dei creata est, expressius et velut
quemdam denarium tres habet potentias naturales,
intellectum, voluntatem, et memoriam, septem donis
Spiritus sancti insignitas. Huic sententię concordat
quod per decem drachmas in Evangelio ⁷⁵ novem
ordines angelorum et humana natura signantur.
Igitur per sexaginta fortes illi signantur spiritus,
qui in subtilitate naturalium et abundantia spiri-
tualium gratiarum, et expressiore Creatoris simili-
tudine, quadam perfectione cæteris præeminere no-
scentur. Horum fortitudo, prudentia, et obsequii
promptitudo demonstratur, cum dicitur : *Omnes
tenentes gladios, et ad bella doctissimi*, et cætera quæ
sequuntur. In gladiis designatur potestas debellandi
malignos spiritus. Cum dicuntur *ad bella doc. issimi*,
ostenditur eorum prudentia ad obviandum contra
omnes insultus dæmonum. Cum autem dicitur :
Uniuscujusque ensis super femur suum, ostenditur
quam sint expediti, et quam parati ad præliandum;
nam homines pugnaturi dum expectant adversa-
rium, super femur suum extractum solent tenere
gladium. Quare autem isti fortes hunc lectulum am-
biant, demonstratur cum dicitur : *Propter timores**

⁶¹ Cant. 2. ⁶² Job. 29. ⁶³ Deut. 32. ⁶⁴ Psal. 80. ⁶⁵ Psal. 7. ⁶⁶ II Cor. 6. ⁶⁷ Job 32. ⁶⁸ Luc. 22.
⁶⁹ I Reg. 17. ⁷⁰ Matth. 14. ⁷¹ Matth. 6. ⁷² Eccli. 24. ⁷³ Hebr. 1. ⁷⁴ Psal. 135. ⁷⁵ Luc. 15.

nocturnos, ad repellendum videlicet non solum A tentationes graviores, sed etiam illam brevem et modicam, quæ per timorem nocturnum designatur in Psalmo: ubi dicitur: « Non timebis a timore nocturno ⁷⁵. » Nam per ministerium angelorum sic a beata Virgine repulsa est omnis tentatio, quod post conceptionem Filii nec etiam venialiter peccasse credatur. Sequitur:

Ferculum fecit sibi Salomon de lignis Libani: columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constravit, propter filias Jerusalem.

[ТНО.] Tria sunt fercula. Primum est Ecclesia, secundum anima, tertium Maria. Primum fert Christum, sacramentorum unitatem sustinendo, secundum suave jugum mandatorum ejus ferendo, tertium in utero concipiendo. Ligna Libani incomputribilia sunt. De his *sibi Salomon ferculum fecit*, quia Christus Ecclesiam de sanctis in æternum permanuram fecit. *Columnas ejus fecit argenteas*, quia prædicatorum qui eam sustentant in ea ordinavit; hi argentei sunt, quia alios nitore eloquii erudiunt. *Reclinatorium fecit aureum*, quia Deus, dum in cordibus perfectorum resplendit, eis divinitatis suæ potentiam per contemplationem ostendit; et hoc *reclinatorium est aureum*, quia melior est sapientia cunctis opibus, cujus ascensus est purpureus, quia per multas tribulationes et quandoque per effusionem sanguinis illuc pervenitur. Sed quia nos infirmi sumus, per labores illuc pertingere non possumus, consolatur nos quod sequitur: *Media charitate constravit propter filias Jerusalem*. Filie Jerusalem debiles dicuntur, quæ non viriliter sicut masculi contra vitia reluctantur. Ferculum illud est anima justi, quæ ferre dicitur Christum ferendo jugum ejus suave. Ferculum enim a ferendo dicitur quod sit *de lignis Libani*. Libanus *candidatio* interpretatur. Ligna ejus imputribilia sunt, et quantum in altum excedunt ramos suos, tantum radicem figunt in terram. Hoc ferculum de tribus materiis dicitur fieri, scilicet de lignis, argento, et auro. Ligna sunt opera in effectu, argentum virtutes in habitu, aurum sapientia est et scientia in ordinando, et dulcedo in gustu.

Itaque opera nostra sicut imputribilia, id est sine peccati admistione. Habeat radicem ad exclusionem hypocrisis et negligentie, habeant hilaritatem ad exclusionem necessitatis et tristitiæ. De primo Isaias ⁷⁶: « Kalendas vestras et neomenias odovit anima mea: Manus enim vestre sanguine plenæ sunt. » De secundo: « In charitate radicati et fundati ⁷⁷. » De tertio: « Non ex tristitia aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus ⁷⁸. » Propter primum fermentum a sacrificio prohibetur, propter secundum adeps offertur, propter tertium oleum superfunditur. Propter primum: « Expurgate

vetus fermentum ⁷⁹. » De secundo: « Sicut adipe et pistiguedine repletur anima mea ⁸⁰. » Tertio: « Ut exhilaret faciem oleo ⁸¹. » Columnæ argenteæ sunt quatuor cardinales virtutes: justitia, prudentia, fortitudo, temperantia. Hæ alium usum habent in patria quam in via. Ibi enim est justitia, se Deo subdere; prudentia, nullum ei æquare vel majorem statuere; fortitudo, inseparabiliter ei adhærere; temperantia, in nulla re noxia delectationem habere. Hic vero justitia est cuique reddere quod suum est, vel misericordia in egenis; prudentia, prævidere in insidiis; fortitudo, stare in adversis; temperantia, modum imponere superfluis. In prima sumus recti, in secunda cauti, in tertia firmi, in quarta sobrii. Ad has nos invitabat Christus. Ad primam: « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris ⁸². » Ad secundam: « Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbæ ⁸³. » Ad tertium: Estote fortes in bello ⁸⁴. Ad quartam: « Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate ⁸⁵. »

Reclinatorium sequitur aureum. Sciendum autem quod prius nos oportet declinare, secundo inclinare, tertio reclinare. Declinare a malo, inclinare humiliter, reclinare Christo innitendo. Declinare ut simus mundi, inclinare ne simus superbi, reclinare ut simus securi. Et sic faciamus Christo *reclinatorium aureum*: quæ est sapientia. Hanc oportet tria habere: scilicet scientiam ad ordinationem operum et virtutum; intellectum ad cognitionem cœlestium; saporem, ut sentiamus dulcedinem eorum. Unde David: « Declaratio sermonum tuorum illuminat, scientia inferiorum: et intellectum dat parvulis. » Ad cognitionem supernorum et ut ea gustarem, et os meum aperui et attraxi spiritum ⁸⁶. » Item, est reclinatorium eburneum, est argenteum, est aureum. Primum in utero Virginis, secundum in corde fratris, tertium in sinu Patris. Primum eburneum, propter candorem virginitatis; secundum argenteum, propter nitorem innocentie et mansuetudinis; tertium aureum propter splendorem divinitatis. In primo requievit Christus per incarnationem, in secundo per cordis puritatem, in tertio per æternam de Patre nativitatem.

Ascensum, inquit, *purpureum*. Ezechieli ostensum est ædificium, et in octo gradibus ascensus ejus. Eisdem credo esse hujus seculi quos enumerat Petrus in Epistola canonica: « Instruite, inquit, in fide vestra virtutem, in virtute scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate fraternum amorem, in fraterno amore charitatem ⁸⁷. » Ecce ascensiones disposuit de virtute in virtutem ⁸⁷. Virtutum hic appellat constantiam, pietatem in Deum, fraternum amorem in proximum, charitatem: **75** in operibus horum, patientia. Hic est gradus et color quo totus ascensus iste est purpureus. Purpura vestis est re-

⁷⁵ Psal. 90. ⁷⁶ Cap. 1. ⁷⁷ Ephes. 3. ⁷⁸ II Cor. 9. ⁷⁹ I Cor. 5. ⁸⁰ Psal. 62. ⁸¹ Psal. 105. ⁸² Matth. 7. ⁸³ Matth. 10. ⁸⁴ Ilcbr. 11. ⁸⁵ Luc. 21. ⁸⁶ Psal. 118. ⁸⁷ II Petr. 1. ⁸⁷ Psal. 85.

gia; qua vestiuntur insignes personæ, per quam designantur insignes ascensus. Dicunt quod est purpura rubea, est scandicina, est candida. Rubea est in ferculo Ecclesiæ martyrrium, scandicina in ferculo animæ humilitas, candida in ferculo Mariæ virginitas. Sed quia non omnes possunt ad operationem, nec contingere ad culmen virtutum, vel ad sapientiæ gustum, sed tamen Deum et proximum diligere possunt, ideo sequitur: *Media charitate constravit propter filias Jerusalem.* Fecit et aliud ferculum Salomon gloriosam Virginem quæ portavit eum in utero, et *de lignis Libani.* Mons Libani tribus regia est in Israel. Ligna ejus [Patres qui a David descendunt, de quibus factum est hoc ferculum, quia de eis nata est Maria, unde: «Regali ex progenie Maria orta ex tribu Juda, clara ex stirpe David»⁸⁸.] Nec dubium est quin Sapientia ædificaverit sibi domum in ea, excidit columnas septem⁸⁹, id est septem dona Spiritus sancti. Sed ex istis habet quatuor formatas. Prima peccati immunitas, secunda incomparabilis humilitas, tertia privilegiata virginitas, quarta contra naturam fecunditas. Prima est argentum igne examinatum, quia igne Spiritus sancti factum est in ea peccati purgamentum. Secunda est argentum quod malleis concussum, ad cuiuslibet vasis formam se applicat suscipiendum. Tertia est argentum candidum, quod est virginitatis argumentum. Quarta est argentum, quod in utero Virginis impressum moneta nostræ miseriæ sufficit ad redemptionem omnium. Prima est castigata ratiocinatio divini obumbrationis, secunda defricata ferrugineis paleis suæ dejectionis, tertia est expolita lima sobrietatis, quarta est ornata electro divinitatis et humanitatis. Per primam ruptus est funis quo trabatur genus humanum. Ad secundam collisa est superbia, qua ante ruinam exaltatum est cor dæmonum. Per tertiam debilitatus est fomes peccati, per quod non invenio in me, hoc est in carne mea, bonum⁹⁰. Per quartam exclusa est maledictio terræ nostræ, scilicet: «Spinæ et tribulus germinabit tibi»⁹¹. Nam terra nostra dedit fructum suum⁹². Sequitur *reclinatorium aureum.* Ipsum est caro assumpta in Virgine, in qua habitavit plenitudo divinitatis corporaliter⁹³. Aurum pretiosius est cæteris metallis, et illa caro omnibus creaturis. Pretiosior in utero, pretiosior in mundo, pretiosior in cælo. In utero cunctis generatis, in mundo omnibus creaturis, in cælo angelis. Primum, quia pollutio coitus non intervenit; secundum, quia in resurrectione gloriosior omnibus creaturis caro Christi refluoruit; tertium, qua sedens ad dexteram Patris super cherubim ascendit. Primum signum est remissionis, secundum incorruptionis, tertium divini visionis.

Ascensum, inquit, purpureum. Hic ascensus, sicut dictum est, est patientia quæ purpura dicitur

A propter effusionem sanguinis, quæ frequenter ibi fit. Hæc tres gradus habet. Primo enim debemus esse pacati, secundo patientes, tertio pacificati. Pacati a præcedenti murmuratione; patientes, ut sustineamus sine turbatione; pacifici, facientes pacem his qui sunt in seditione. Per istum ascensum purpureum possumus ligna Libani imitatione tangere, et columnas a longe palpare, sed alia purpura oportet ascensum colorare, ut possimus ad reclinatorium venire, id est Christi sanguine, sicut et ipse ascendit, assistens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introivit semel in sancta⁹⁴. Sed quia filia Jerusalem, id est infirmi, nec Patrum possunt expresse imitari religionem, nec columnarum tangere perfectionem, nec ad reclinatorii se ingerere consummationem *media charitate constravit propter filias Jerusalem*, ut saltem per Dei et proximi veniant dilectionem. Filia Jerusalem dicuntur nec debiliores, nec beatores. Primæ propter sexus infirmitatem, secundæ propter amore mulierum vehementiorem, tertiæ quia non laborantes sicut viri feminæ habent requiem. De primo, ut hic: *Media charitate constravit propter filias Jerusalem*; de secundo: «Talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus, filia Jerusalem»⁹⁵; de tertio: «Filia Jerusalem, nuntiate dilecto, quia amore langueo»⁹⁶. Ferculum Ecclesiæ in charitate constravit, ut sint in charitate fundatæ; ferculum animæ media charitate inflamavit, ut sint fervidæ; ferculum Mariæ media charitate confirmavit, ut sint securæ. De primo: «In charitate radicati et fundati»⁹⁷; de secundo: «Lampades ignis atque flammæ»⁹⁸; de tertio: «Charitas nunquam excidit»⁹⁹.

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit, propter filias Jerusalem.

[CARD.] In hoc versiculo per compositionem feruli beatæ Virginis privilegia commendantur. *Fecit igitur rex Salomon, id est Christus, sibi ferculum, sive thronum, per quod defertur ad notitiam hominum, cum incarnationi suæ beatam Virginem præparavit, et eandem sibi matrem fecit.* Hoc autem *ferculum fecit de lignis Libani, et interpretatur Libanus candor vel thus, quia sanctitatem Virginis compegit Dominus ex odore bonorum operum et candore virtutum. Columnas hujus feruli fecit argenteas, in columnis consistit fortitudo feruli, columnæ autem istæ quatuor erant, et argenteæ, designatæ per proprietates argenti. Argentum siquidem dulce sonat, fulget, candet, et pretio valet. Igitur per quatuor columnas argenteas designantur in matre Domini dulcis sonus orationis in precibus apud Dominum, splendor sanctitatis ad illuminationem hominum, candor virginitatis in*

⁸⁸ Offic. Eccl. ⁸⁹ Prov. 9. ⁹⁰ Rom. 7. ⁹¹ Gen. 3. ⁹² Psal. 66. ⁹³ Col. 2. ⁹⁴ Hebr. 9. ⁹⁵ Cant. 5. ⁹⁶ Cant. 2. ⁹⁷ Ephes. 3. ⁹⁸ Cant. 8. ⁹⁹ I Cor. 13.

matre, pretiositas mat. nitatis in virgine. *Reclinatum* quoque *aurum fecit sibi* Christus in ferculo, nam Virginis mentem perfudit plenitudine sapientiae, quae significatur in auro, et sic illustravit cognitione divina, ut merito dici possit quod caput suae divinitatis reclinavit in ea. *Ascensum* quoque *purpureum* fecit Dominus, nam purpura iudicium est regiae dignitatis, et Christus per assumptionem carnis ascendit et intravit in hanc sedem et indicavit se mundo regem: nam in passione sua de sanguine carnis assumptae scripsit in femore suo et in vestimento suo: « Rex regum, et Dominus dominantium ».⁹⁹ Dicitur autem ingressus ejus in uterum Virginis ascensus, ad similitudinem verbi Isaiae dicentis: « Ascendit Dominus super nubem levem¹⁰⁰, » et appellat nubem levem carnem sanctam Christi, nullo peccati pondere praegravatam. Et bene ascendisse dicitur Dominus, descendens in Virginem; nam quia descendit inclinando divinitatem, inde ascendit in cordibus hominum per cognitionem. Quod autem sequitur: *Media charitate constravit, propter filias Jerusalem*, ubi alia translatio dicit: « Infra ipsum lithostratum charitatem a filiabus Jerusalem [resume fecit], » sic intelligendum est. Interpretatur siquidem lithostratus sive gabatha, quod legitur in passione Domini, *sublime proclivium*. Designatur ergo per media, sive lithostratus ipsa sedes in ferculo quae est quasi quoddam proclivium, respectu sublimitatis columnarum. Christus ergo faciendo sibi sedem in ferculo, ea quae erant media inter sedem et ligna ipsius fercoli charitate constravit, id est complanavit, vel constravit; ad insidendum paravit, sicut equus sternitur, cum sedes in eo paratur, sedem ergo fercoli Christus charitate constravit, quia non nisi in charitate manet, residet, aut quiescit. Hoc autem ferculum sic fecit et sic disposuit Dominus propter filias Jerusalem, id est propter salutem fidelium animarum. Sequitur:

Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademe quo coronavit eum mater sua in die sponsationis suae, et in die laetitiae cordis ejus.

[Tuo.] Mater Christi beata Maria. Haec *coronavit eum diademe*, quando ex ea carnem assumpsit, et hoc in die sponsationis suae, et in die laetitiae cordis ejus. Quando enim divinitatem suam humanitati nostrae copulavit in carne nostra, licet passionem pertulerit, de redemptione nostra vehementer exultavit. Sed cum diadema pro gloria assumatur, ipse vero non gloriam, sed confusionem in carne habuerit, quomodo coronam accepit? Sed quia inde coronabimur qui sumus ejus membra, ipse vero caput, corona membrorum propter corporis unitatem capiti Christo attribuitur. Abraham triplex egressus indicitur Domino. « Egredere, inquit, de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui¹, » de terra, id est de carnali voluptate; de cognatione,

id est de fluxa cogitatione; de domo patris, id est de mundana conversatione. Hunc triplicem filii Israel fecerunt euntes ad terram promissionis: primo de Aegypto, secundo de mari Rubro, tertio de deserto. Primo, ne servirent in luto et latere carnis suae; secundo, ne mergerentur, fluctante cogitatione; tertio, ne tabescerent venenosa mundi vanitate. Primus difficilis; ait enim Pharaon: « Non exibitis². » Secundo ait: « Ite, sacrificate, sed ne longius abeat³. » Tertio: « Ite, sed pecora vestra relinquatis⁴. » Quarto compelluntur exire primogenitis mortuis. Primo enim obsistit diabolus ne de voluntate carnis exeamus. Statim nos tentat ne longius abeamus, id est ne perseveremus. Deinde ut pecora, id est bestiales appetitus ei relinquamus.

Ultimo Deus primogenita, id est cogitationes occidit, et sic egredimur. Sed occurrunt fluctus maris, id est fluxus saecularium cogitationum, quos in virga Moysi, id est disciplina egredimur. Haec cogitationes sunt populus Amalec, qui *lingens sanguinem* interpretatur, sed pereunt, si regem earum prius occidamus, scilicet Agag, qui *meditatio* interpretatur. Deinde nos oportet egredi de deserto mundi, ubi sunt venenosi serpentes mundanae vanitatis, si aspicimus serpentem in ligno, id est Christum in cruce, ut hos egressus Christus adjuvaret, et ipse tertio egressus est: primo de caelo, secundo de Virginis utero, tertio de sepulcro. Quia igitur peccando transgredimur, primo egrediamur, secundo ingrediamur, tertio aggrediamur, quarto congregiamur, quinto progrediamur, sexto regrediamur. Primo egrediamur de carne, de mundo, de cognatione, secundo ingrediamur campum, tertio aggrediamur bellum, quarto congregiamur tenentes inimicum, quinto progrediamur ad triumphum. Sic « Abraham ibat vadens et proficiens ad meridiem⁵, et Isaac ibat progrediens et succrucens donec magnus effectus est⁶. » Sexto regrediamur ad patriam nostram, id est ad paradisum cum Christo. Salomon *pacificus* interpretatur; sic ergo nos decet egredi ut ipsum videamus et suscipiamus pacificum in mundo, patientem in ligno, pacatum in iudicio, ipsam pacem in regno. *In diademe*, inquit. Tres legimus Christi coronas: prima carnea, secunda spinea, tertia aurea. Duae sunt manifestae, de tertia in Apocalypsi: « Vidi, ait, angelum descendentem de caelo, et corona aurea in capite ejus⁷. » Prima militiae, secunda contumeliae, tertia gloriae. Prima *coronavit eum mater*, secunda nociva, tertia pater. In prima videamus eum ut nos terreant flagella, in secunda, ut sustineamus ludibria, in tertia, ut nos trahant praemia. Per primam nobis contulit consolationem, per secundam nos erudit ad compunctionem, per tertiam nos invitat ad beatitudinem. Item tres sunt coronae quae ad nos pertinent: prima est sanctitatis significandae, secunda iustitiae, tertia gloriae. Prima est tonsura

⁹⁹ Apoc. 17. ¹⁰⁰ Isai. 12. ¹ Gen. 12. ² Exod. 3. ³ Exod. 8. ⁴ Ibid. ⁵ Gen. 12. ⁶ Gen. 26. ⁷ Apoc. 14.

capitorum, quæ significat perfectionem in nobis; A unde Aaron: « Corona in capite ejus erat sicut sol; » de secunda Paulus: « Reposita est mihi corona justitiæ⁶, » de tertia David: « Gloria et honore coronasti eum, Domine⁷. » Prima est in exilio, secunda erit in judicio, tertia in regno. Prima in signum, secunda in testimonium, tertia in præmium: in signum gratiæ, in testimonium militiæ, in præmium victoriæ. *In die*, inquit, sponsationis suæ. Est matrimonium initiatum, est perfectum, est consummatum. Primum in desponsatione, secundum in conjunctione sub testimonio Ecclesiæ, tertium in copulatione. Hoc ordine junxit sibi Christus Ecclesiam. Prius se sponsavit, sed tertio facta est hæc desponsatio, sicut ait **76** Osee propheta: « Desponsabo te mihi in sempiternum, et desponsabo te in justitia et judicio, et in misericordia et in miserationibus, et desponsabo te in fide⁸. » Prima facta est sub circumcisione, secunda sub lege, tertia sub gratia. Prima per Abraham, secunda per Moysen, tertia per Christum. Prima facta est in sempiternum ad firmitatem, secunda in justitia propter æquitatem, et in judicio propter austeritatem, in misericordia propter dilectionem, et miseratione propter operationem, tertia in fide ad Trinitatis cognitionem.

Dicitur et hoc moraliter de anima ordine converso. Prius enim oportet sponsari in fide, ut credat; secundo in judicio, ut sua peccata disquirat; et justitia, ut disquisita puniat: in misericordia, ut ei Deus peccata dimittat: et miseratione, C ut eleemosynam ipsa anima faciat; tertio in sempiternum, ut eam Deus in bono custodiat. Prima facta est incipiente nocte, secunda nocte mediante, tertia in die. Unde dicitur *in die desponsationis suæ*. Ecce matrimonium nuntiatum, in passione perfectum, in sancti Spiritus adventu consummatum. Et *in die*, inquit, lætitiæ cordis ejus, hoc est in passione: quamvis enim ipse dolores sustinuit, tamen de salute nostra lætatus est. Est lætitia carnis, et est lætitia cordis, et est lætitia animæ et corporis. Prima est de temporalibus, secunda de spiritualibus, tertia de cœlestibus. De prima: « Lætantur cum male fecerint⁹; » de secunda: « Lætare, Jerusalem, et diem festum agite¹⁰; » de tertia: « In terra sua duplicita possidebunt, lætitia sempiterna erit eis¹¹. » — « Non fuit tanta, in Regum primo, lætitia ab heri et nudius tertius¹². » Nec mirum, quia venit Deus in castrum, unde David exultans omnes quærentes Dominum ad hanc invitat lætitiæ, sic: « Lætetur cor quærentium Dominum. Quærite Dominum, et confirmamini; quærite faciem ejus semper¹³. »

Sunt qui quærent cum magis in præsepio, sunt qui quærent cum Maria et Joseph in templo, sunt

qui quærent cum mulieribus in sepulcro. Primi quærent cum muneribus, secundi cum lacrymis et gemitibus, tertii cum aromatibus: cum muneribus auri, myrrhæ et thuris; cum lacrymis et gemitibus postulandæ reconciliationis; cum aromatibus devotionis. Primi sunt qui noviter convertuntur, secundi qui post lapsum revertuntur, tertii qui suspirant, quia tamdiu a regno differuntur. Primi cum muneribus myrrhæ, et thuris, et auri: myrrhæ satisfactionis, thuris orationis, auri sapientiæ et discretionis. Sed myrrha hæc triplex est. Prima est contritio in corde, secunda confessio in ore, tertia in manu, id est in opere. Prima est amara, secunda amarior, tertia amarissima. De prima: « Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animæ meæ¹⁴. » Hæc est myrrha de qua dicitur: « Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur¹⁵. » De secunda: « Loquar in amaritudine animæ meæ¹⁶. » Inde: « Labia ejus stillantia myrrham primam¹⁷. » De tertia: « Corripies me et vivificabis me¹⁸. » — « Ecce in pace amaritudo mea amarissima¹⁹. » Item: « Manus meæ distillaverunt myrrham, et digiti mei pleni myrrha probatissima²⁰. » Thure significavimus orationem; ut autem pura sit oratio, thus prius igne charitatis debet cremari tanquam in thuribulo, in corde debet emittere fumum ex lacrymis et oris confessione et prolatione. Debet dare thus odorem ex bonorum operum exhibitione. De duobus primis ait Apostolus: « Orabo spiritu, orabo et mente; psallam et spiritu, psallam et mente²¹. » Spiritu, id est flatu oris. De secundo idem: « Volo viros in omni loco orare puras manus levantes²². » Ecce myrrha, ecce thus, sequitur aurum, scilicet sapientia ordinandi vitam suam, inde: « Thesaurus desiderabilis²³ » requiescit in ore sapientis. Item: « Ab aquilone aurum veniet²⁴, » id est a peccatoribus per Dei misericordiam sapientia. Converso tria confert hoc aurum: cautelam, fortitudinem, providentiam: cautelam contra diaboli astutiam, fortitudinem contra carnis petulantiam, providentiam ad ordinandos sensus suos contra mundi fallaciam, inde: « Sapientia vincit malitiam²⁵, » id est dæmonis astutiam. « Attingit a fine, » id est a principio conversionis, « usque ad finem, » extremæ resolutionis, « fortiter » contra carnis petulantiam, « et disponit omnia suaviter²⁶, » sensus suos ordinando contra mundi fallaciam. Pro primo vidit Joannes angelum præcinctum ad mamillas aurea zona²⁷. Pro secundo vidit propheta alium cinctum renes suos auro obrizo²⁸. Pro tertio ait Joannes: « Vidi angelum descendentem de cœlo et in capite ejus aurea corona²⁹. » Ecce primi qui quærent cum muneribus, his dicitur: « Lætetur cor quærentium Dominum³⁰. » Notandum quia ii qui quæsierunt

⁶ Il Tim. 4. ⁷ Psal. 8. ⁸ Ose. 2. ⁹ Prov. 2. ¹⁰ Intr. Dom. iv Quadrag. ¹¹ Isa. 61. ¹² I Reg. 4. ¹³ Psal. 104. ¹⁴ Isa. 38. ¹⁵ Cant. 1. ¹⁶ Job 10. ¹⁷ Cant. 5. ¹⁸ Psal. 37. ¹⁹ Isa. 38. ²⁰ Cant. 5. ²¹ I Cor. 14. ²² Il Tim. 2. ²³ Prov. 21. ²⁴ Job 32. ²⁵ Sap. 7. ²⁶ Sap. 8. ²⁷ Apoc. 1. ²⁸ Dan. 10. ²⁹ Apoc. 14. 2. ³⁰ Psal. 104.

cum muneribus, placatum invenerunt. Sed quia, ut A invento ex verecundia, ut dicatur : « Tota die verecundia mea contra me est ⁴³, » inde Dominus compatiens verecundiæ Petri, quia eum negaverat, nominatim eum vocavit, dicens : « Dicite discipulis ejus et Petro : Præcedet vos in Galilæam ⁴⁴. » Indo Job quasi ex verecundia ait : « Auditur auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te, et idcirco me reprehendo et ago pœnitentiam in favilla et cinere ⁴⁵. » — « Paululum meo pertransissem, ait, inveni quem diligit anima mea ⁴⁷. » Primo enim ivit, secundo transivit, tertio pertransivit. Ivit gemendo pro jactura perditæ, transivit lacrymando pro difficultate inveniendi, pertransivit plorando ex verecundia coram facie inventi. Istitis dicitur : « Quærite Dominum, et confirmamini ⁴⁸. » Inde ait sponsa : « Tenui illum, nec dimittam, donec introducam in domum matris meæ ⁴⁹. » Sic quærite faciem ejus semper cum mulieribus gementibus, quia a regno differuntur.

Non minor est virtus quam quærere parta tueri,

videndum est ne per negligentiam vel immiscendo se turbæ sæcularium rerum fiant Maria et Joseph, qui in turba eum perdiderunt ⁵⁰. Itaque oportebit eum iterum quærere cum lacrymis et gemitibus. Cum lacrymis, inquam, scilicet tribus. Primæ sunt pro jactura, secundæ pro difficultate, tertiæ pro erubescencia. Pro jactura eum quem perdiderunt; pro difficultate inveniendi eum quem diu quæsierunt; pro erubescencia, quia ab eo recesserunt. Primis dicitur : « Lætetur cor quærentium Dominum. » Isti vero dicunt : « Væ nobis quia peccavimus, quia recedit corona capitis nostri ⁵¹, » et Job : « Versa est cithara nostra in luctum, et gaudium nostrum in vocem fletuum ⁵². » Sequuntur lacrymæ pro difficultate inveniendi. Dicit ergo : « In lectula meo quæsivi per noctes quem diligit anima mea ⁵³. » Sed quare per noctes? Quia non audierunt : « Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum ⁵⁴, » tamen clamant cum Job : « Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum ⁵⁵? » Hic videtur plangere Job, cum dicit : « Quis mihi det ut sim juxta menses pristinos? secundum dies in quibus Deus erat mecum, quando lavabam pedes meos butyro, et petra fundebat mihi rivus olei, cum Deus secreto erat in tabernaculo meo ⁵⁶? » Sed sanum arripiunt consilium, dicentes : « Surgam et circuibo civitatem, per vicos et plateas quæram quem diligit anima mea ⁵⁷. » Per plateas, id est in conversatione sæculariter viventium; per vicos, id est per arctam viam religiosorum. Sed in plateis non invenitur, ubi sunt voluptuosi, ubi gloriantur sapientes, ut faciant mala, et philosophi, qui aliis dominantur et sunt amatores sæculi, inde Job : « Sapientia trahitur de occultis : non invenitur in terra suaviter viventium ⁵⁸, » ecce voluptuosi; « abyssus dicitur : Non est in me ⁵⁹, » ecce sapientes et philosophi, « et mare loquitur : Non est mecum ⁶⁰, » ecce amatores mundi; sed in vico, scilicet in arcta via religiosorum. Religiosa est vita, si sit in corde puritas, in ore veritas, in opere sinceritas. Puritas ut cogitet quid sanctum, veritas ut loquatur quod verum est, sinceritas ut operetur quod justum est. De primo : « Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet ⁶¹, » de secundo : « Favus distillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua ⁶², » de tertio : « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona ⁶³. » Inde Maria et Joseph non in turba inter sæculi amatores, sed in templo inter legis doctores invenerunt Jesum ⁶⁴. Tertii sunt gemitus etiam in eo

Quatuor sunt facies Domini, unde dictum est : « Quatuor facies uni erant, et quatuor pennæ uni ⁶⁵. » Prima est humanæ nativitatis, secunda mundanæ calamitatis, tertiæ glorificatæ humanitatis, quarta divinæ majestatis. In prima fuit sponsus « speciosus forma præ filiis hominum ⁶⁶, » in secunda : « Vidimus eum leprosum et percussum a Deo et humiliatum ⁶⁷, » in tertia : « Ascendit in cælum formosus in stola sua ⁶⁸, » in quarta « desiderant angeli prospicere ⁶⁹, » quia « candor est lucis æternæ et speculum sine macula ⁷⁰. » In prima est quærendus conformando ad Christi humanitatem, in secunda imitando ejus passionem, in tertia deposito vetere homine teneamus vitæ novitatem, in quarta si assidue suspiramus ad videndam Dei majestatem. De prima : « Ostende faciem tuam, et salvi erimus ⁷¹. » Hæc est facies Joseph de qua dicitur : « Erat Joseph pulchra facie et decorus aspectu ⁷². » Hanc nos docebat Christus quærere cum dicebat : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris ⁷³. » De secunda dicitur : « Consuebant in faciem ejus et colaphis eum cæciderunt ⁷⁴. » Hæc fuit facies David, quam immutavit coram Achis rege, et salivæ fluebant per barbam ejus ⁷⁵. Ad hanc imitandam nos invitabat Jesus, cum diceret : « Qui vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me ⁷⁶. » De tertia in transfiguratione in monte Thabor dictum est : « Erat facies ejus sicut sol, et vestimenta ejus alba sicut nix ⁷⁷, » item : « Erat facies ejus euntis in Jerusalem ⁷⁸. » Hæc erat facies Moysi de qua dictum est : « Splendida facta est facies Moysi dum respiceret Dominus in eum ⁷⁹. » In resurrectione enim respexit Dominus in Christum ad hanc quærendam. Nos invitat Apostolus sic : « Deponentes secundum

⁴³ Luc. 2. ⁴⁴ Thren. 5. ⁴⁵ Job 30. ⁴⁶ Cant. 3. ⁴⁷ Isa. 60. ⁴⁸ Job 13. ⁴⁹ Job 29. ⁵⁰ Cant. 5. ⁵¹ Job 28. ⁵² Ibid. ⁵³ Ibid. ⁵⁴ Psal. 54. ⁵⁵ Cant. 3. ⁵⁶ Matth. 5. ⁵⁷ Luc. 2. ⁵⁸ Psal. 43. ⁵⁹ Marc. 16. ⁶⁰ Job 42. ⁶¹ Cant. 3. ⁶² Psal. 104. ⁶³ Cant. 3. ⁶⁴ Ezech. 1. ⁶⁵ Psal. 44. ⁶⁶ Isa. 53. ⁶⁷ Isa. 63. ⁶⁸ I Petr. 1. ⁶⁹ Sap. 7. ⁷⁰ Sap. 7. ⁷¹ Psal. 79. ⁷² Gen. 39. ⁷³ Matth. 11. ⁷⁴ Matth. 26. ⁷⁵ I Reg. 21. ⁷⁶ Matth. 16. ⁷⁷ Matth. 17. ⁷⁸ Luc. 9. ⁷⁹ Exod. 34.

pristinam conversationem veterem hominem, qui corruptitur secundum desiderium erroris, induite novum hominem⁶⁶, qui renovatur in agnitione Dei secundum imaginem ejus qui creavit illum⁶⁷. Nam « quomodo Jesus surrexit per gloriam Patris, ita nos in novitate vitæ ambulemus⁶⁸. »

Quarta facies est divinæ majestatis de qua dicitur : « Videbis faciem ejus in nubilo⁶⁹. » Item : « Vidit Joannes angelum descendentem de cælo, et facies ejus sicut sol⁷⁰. » Deus enim est « lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum⁷¹. » Hanc nobis prædicat Apostolus sic : « Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt deorsum⁷². » Ecce illæ « quatuor facies erant uni : » sequitur : « et quatuor pennæ uni, » de quibus sequitur : « Duæ pennæ singulorum jungebantur, et duæ tegebant corpora eorum⁷³, » scilicet timor et poenitentia, quia timor inferni et afflictio poenitentiae defendunt corpora a peccatis. Duæ quæ junguntur spiritus, spes et amor. Primæ duæ sunt gallinæ, duæ aliæ sunt aquilæ. Primæ duæ a tentationibus obumbrant, aliæ duæ sursum elevant. De primis : « Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis⁷⁴, » inde : « Quoties volui congregare filios tuos⁷⁵?, » de aliis : « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam⁷⁶? » Item : « Sicut aquila provocat ad volandum pullos suos, et super eos volitans⁷⁷. » Tu quæris ejus videre faciem et ipse tuam, inde : « Ostende mihi faciem tuam⁷⁸. » Facies ista est conscientia varie affectate. Sicut enim sunt quatuor facies Dei, ita sunt quatuor facies sponsæ. Prima respondet primæ faciei Christi, ut sicut Christus natus est sine peccato, sic conscientia nostra studeat mundari ab omni peccati inquinamento. Inde Job : « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu tua est⁷⁹, » etc. Secunda respondet secundæ, scilicet patientis Christi præ dolore compatiens, inde : « Intumuit facies nostra a fletu⁸⁰. » Tertia respondet tertiæ faciei Christi ut in novitate ei adhærendo, conscientia nostra gloriatur. Unde unumquodque eorum coram facie sua ambulabat, non cadentes retrorsum in terram, sicut custodes sepulcri. Quarta facies quartæ respondet. Inde de eisdem animalibus⁸¹ : « Et facies eorum et pennæ eorum extentæ desuper erant, » aspiciendo in Deum. Cui assistere, erit tranquillitas, quem intueri erit claritas, quem desiderare erit felicitas, quem videre erit incomparabilis amœnitas. Cum quo vivere, erit æternitas.

Egredimini, filie Jerusalem.

[Cant.] Et est verbum Domine ad adolescentulas. Ac si dicat : Quia propter filias Jerusalem factum est ferculum ad ostensionem Salomonis, ergo, *o filie Jerusalem, egredimini ad videndum, et videte regem Salomonem qui fecit fercu-*

lum in diademate, in honore carnis mundæ : quo coronavit eum, et ad coronam victoriæ præparavit eum mater sua Virgo, ministrando ei de carne sua carnem mundam in qua diabolus vinceret : quod, inquam, fecit in die desponsationis illius, hoc est in die incarnationis illius, quando in utero Virginis factæ sunt nuptiæ divinæ et humanæ naturæ sive Christi et Ecclesiæ, et in die lætitiæ cordis ejus. Dies enim illa qua Christus factus est homo cum hominibus fuit 77 ei dies lætitiæ, nam et ipse dicit, per Salomonem : « Et deliciae meæ cum filiis hominum⁸². » Potest etiam versus iste exponi de matre Synagoga, et de die qua coronavit Christum corona spinea, quo die ratæ factæ sunt nuptiæ Christi et Ecclesiæ, quæ dies fuit Christo dies lætitiæ cordis ejus; nam si carne doluit, corde tamen gaudebat, pro redemptione generis humani. Sequitur :

CAP. IV. *Quam pulchra es, amica mea! quam pulchra es et decora! oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.*

[Tho.] Quia hæc superius exposuimus, ideo non repetimus; sed quia adjunctum est *absque eo quod intrinsecus latet*. Videamus quomodo superioribus conjungatur. Pulchra est, quia temporalia amplecti dedignatur, et si aliquando in hoc mundo aliquid placet, tamen post concupiscentias suas ire detestatur. Sed multo pulchrius et honestius quod cordis desiderium illibatum retinere conatur, quia æternæ beatitudinis claritatem in mente retinet. « Bibe aquam de cisterna tua et in plateis aquas tuas divide, » ait Salomon⁸³, ubi notatur duplex pulchritudo animæ : prima est claritas, secunda est charitas. Prima pertinet ad contemplationem supernorum, secunda ad sollicitudinem exteriorum. Prima est aqua quæ cadit de cælo; secunda nascitur de humo, quia exterius derivatur ejus sollicitudo. Exterius enim occupatur circa proximi salutem, circa suam utilitatem, circa Dei honorem. Et ideo secundum istam tertio replicat : *Ecce quam pulchra es, amica mea! ecce quam pulchra et decora!* Quod alibi in hoc Cantico non fit, et hoc *absque eo quod intrinsecus latet*, id est illa pulchritudo quæ claritas dicitur. Igitur exterius in tribus est pulchra : in sermone, in opere, in disciplinæ moderamine. Quatuor sunt quibus pulchra est : in sermone scilicet : in confessione, in oratione, in prædicatione, in Dei laude. De quibus David : « Confitemini Domino et invocate nomen ejus, annuntiate inter gentes opera ejus. Cantate ei et psallite ei, narrate omnia mirabilia ejus⁸⁴. » Pulchra est etiam in opere poenitentiae, in opere misericordiae, in opere pietatis. De primo : « Poenitentiam agite⁸⁵! » de secundo : « Date elemosynam et omnia munda sunt vobis⁸⁶; » de tertio : « Honora Dominum de tua substantia⁸⁷. » Pulchra est quoque in disci-

⁶⁶ Ephes. 4. ⁶⁷ Coloss. 3. ⁶⁸ Rom. 6. ⁶⁹ Job 33. ⁷⁰ Apoc. 18, 20. ⁷¹ Joan. 1. ⁷² Col. 3. ⁷³ Ezech. 1. ⁷⁴ Psal. 90. ⁷⁵ Matth. 23. ⁷⁶ Psal. 54. ⁷⁷ Deut. 32. ⁷⁸ Exod. 33. ⁷⁹ Job 11. ⁸⁰ Job 16. ⁸¹ Ezech. 1. ⁸² Prov. 8. ⁸³ Prov. 5. ⁸⁴ Psal. 104. ⁸⁵ Matth. 3. ⁸⁶ Luc. 11. ⁸⁷ Prov. 3.

plinae moderamine, unde Job : « Si quando ridebam ad eos, non credebant, et lux vultus mei non cadebat in terram⁶⁶. » Hæc pulchritudo est *absque eo quod intrinsecus latet*. Quidam vero male latent, sicut de servo qui abscondit pecuniam domini sui in sudario⁶⁷. Quidam vero bene latent, et hoc tribus de causis. Primus enim qui abscondit, timet a sagitta volante in die⁶⁸ vulnerari; secundus timet sanctum dare canibus et margaritas spargere ante porcos⁶⁹, ne videat pedibus conculcari; tertius videt ineffabilia, quæ non licet homini loqui⁷⁰. Primus propter infirmitatem, secundus propter rei æstimationem, tertius propter incomprehensibilitatem. Primus timet ne vanitas ei aliquid subripiat; secundus ne propter vasa immunda res vilior fiat; tertius timet præsumere magna ne deficiat. Primo dicitur : « Ne acquiescas, si te lactaverint peccatores⁷¹; » secundus dicit : « Quia indignos vos fecistis verbo Dei, ecce convertimur ad gentes⁷²; » tertius dicit : « Secretum regis abscondere bonum est⁷³. » Primus sollicitus est a fructibus suis auferre præputium, secundus dubitat in utres veteres ponere vinum novum, tertius solus ascendit in montem Sinai ad Dominum. De primo, qui sollicitus est auferre præputium, dicitur in lege : « Cum intraveritis in terram quam Dominus daturus est vobis, et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia ab eis. Quarto anno consecrabitis ea laudabili Domino. Quinto anno vescimini ab eis⁷⁴. » Terra est cor nostrum. Primo anno terram ingredimur, quando cor nostrum ad bene operandum consulimus. Secundo anno ligna pomifera plantamus, quando virtutes in corde locamus. Unde postmodum fructus operum colligimus. Tertio anno præputia auferimus, quando vanæ gloriæ excrementa ab operibus nostris removemus. Quarto anno laudabili Domino consecramus, quando de collectis bonis ei gratias referimus. Quinto anno ex eis vescimur, quando de eis in conscientia nostra delectamur. Secundus in utres veteres timet vinum novum ponere⁷⁵, id est superiorum saporem peccatoribus qui sunt vasa immunda, aperire. Sunt enim vasa iræ, sunt utres veteres, id est inveterati in malitia. His dicit Apostolus : « Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio sicut estis azymi⁷⁶. » Hi sunt indigni.

erunt ad usum. Sunt et argentea, scilicet innocentes qui admittuntur, quia sunt in honorem. Sunt et aurea, scilicet perfecti sapientia. De quibus Apostolus : « Sapientiam loquimur inter perfectos⁷⁷. » — « Nonsolum in magna domo vasa aurea et argentea, sed lignea et lutea⁷⁸. » Tertius solus ascendit in montem Sinai ad Dominum, scilicet habens cor suum ad Deum elevatum. Cor enim ejus est terra elevata ad Deum, unde in lege : « Terra ista non est sicut terra Ægypti, » quia non est terra tenebrosa in qua in morem horti aquæ ducuntur irriguæ, scilicet de terra, quæ sunt carnales appetitus, sed « montuosa est, » quia sursum elevata et campestris, id est sine vitiorum spinis, « de cælo expectans pluviam⁷⁹, » scilicet voluntariam, quam segregavit Deus hæreditati suæ⁸⁰, id est devotio et gratia. « Et Dominus invisit eam semper, » supernarum rerum dulcedine; « et oculi ejus sunt super eam a principio anni usque ad finem⁸¹, » quia « oculi Domini super justos⁸², » ut delectetur in eis, et ipsi in eum aspicientes simpliciter, ut subjungatur : *Oculi tui columbarum*, etc. Hanc Domini visitationem prædixit propheta sic : « Adducet Dominus ventum urentem de deserto ascendentem, et siccabit venas mortis et desolabit fontem ejus, et diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis⁸³. » Hæc visitatio quam necessaria erat ut mundum turbatum mitigaret. Vidit enim Daniel⁸⁴ quatuor ventos cæli pugnantes in mari magno. Primus est ventus turbinis, secundus ventus concutiens, tertius ventus roris, quartus est ventus urens. Primus est culpæ et pœnæ et ignorantia in volito, secundus irruens de peccato, tertius Christi incarnatio, quartus Verbi incarnati charitas et operatio. Primus genus humanum inficit, sub secundo pusillanimitas deficit, in tertio fortis proficit, quartus dissipata reficit. Primus est aquilo a septentrione, scilicet a quiete longe; secundus zephyrus ab occidente, scilicet zelo ferus; tertius ab oriente eurus, ab eo quod est *bonum* et forans quasi rorans usta; quartus a meridie, scilicet auster aquilonis uredinem sternens. Primus adducit turbidem, nubem et ignem, inde : « Ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna, et ignis involvens⁸⁵. » Turbo est peccati confusio, nubes intelligentiæ obscuratio, ignis calamitatis afflictio. Per primum homo a Deo recessit, per secundum Deum non intellexit, per tertium in terra languescit. De primo : « Confusi sunt quoniam Deus sprevit eos⁸⁶. » — « Dereliquit, ait, Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari suo⁸⁷. » Miser Adam, Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Dei creatoris tui. Per secundum : « Obliti sunt Domini qui salvavit eos⁸⁸. » — « Homo enim cum in

⁶⁶ Job 29. ⁶⁷ Luc. 19. ⁶⁸ Psal. 90. ⁶⁹ Matth. 7. ⁷⁰ II Cor. 12. ⁷¹ Prov. 1. ⁷² Act. 13. ⁷³ Tob. 12. ⁷⁴ Lev. 19. ⁷⁵ Luc. 5. ⁷⁶ I Cor. 5. ⁷⁷ II Cor. 3. ⁷⁸ I Cor. 2. ⁷⁹ II Tim. 2. ⁸⁰ Deut. 11. ⁸¹ Psal. 67. ⁸² Deut. 11. ⁸³ Psal. 33. ⁸⁴ Ose. 13. ⁸⁵ Cap. 7. ⁸⁶ Ezech. 1. ⁸⁷ Psal. 52. ⁸⁸ Deut. 52. ⁸⁹ Psal. 105.

honore esset, non intellexit, factus est sicut A equus et mulus, quibus non est intellectus⁸. Et ideo nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulat⁹. Itaque ad tertium sunt devoluti, quia « homo ad laborem nascitur et avis ad volandum⁶; » unde : « In sudore vultus tui vesceris pane tuo⁶. » Inde clamat David : « Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi⁷. » Sed ut nobis subveniret Deus de medio ejus quasi species electri, hoc est de medio ignis, scilicet Christus in divinitate et humanitate. Iste est gladius versatilis et igneus ante fores paradisi⁸; istæ sunt v. n.æ mortis per quas venit mors. Sequitur ventus concutiens, scilicet zephyrus zelo ferus, inde in Job : « Venit ventus a regione deserti et concussit quatuor angulos domus, quæ corruit et oppressit liberos » Job⁹. Habet Ecclesia, quæ est domus nostra quatuor angulos. Primus est justitia proficiens, secundus veritas erudiens, tertius charitas inflammaris, quartus disciplina coarctans. Per primum ad cælum ascenditur, per secundum præmium cognoscitur, per tertium cognitum diligitur, per quartum via custoditur. De primo : « Viam justificationum tuarum instrue me, et dirige me in viam justitiæ¹⁰. » De qua, « unumquodque eorum coram facie sua ambulabat¹¹. » De secundo : « Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo ? Qui loquitur, ait, veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua¹²; » et : « Ego sum via, veritas et vita¹³. » De tertio dicitur : « Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo¹⁴. » In hoc habitamus si vivimus « in charitate radicati et fundati¹⁵. » De quarto : « Fili, audi disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo¹⁶. » Ecce domus quadrangula. Audi quatuor angulos : « Qui ambulat in justitiis, » ecce primum. « Et loquitur veritatem, » ecce secundum. « Qui projicit avaritiam et calumniam, et excutit manus suas ab omni munere, » ecce tertium. « Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum^{17,18}, » ecce quartum. Primum angulum concutit ventus per teporis vitium, secundum per mendacium, tertium per avaritiam et odium, quartum per evagationem sensuum. De tepore dicitur angelo Laodicæ : « Quia tepidus es, incipiam te evomere de ore meo¹⁹. » Audi angulum veritatis concussus : « In veritate non stetit²⁰, et : « Perdes omnes qui loquuntur mendacium²⁰. » Tertium concutit quando charitas deserit, inde in Apocalypsi : « Habeo aliquid adversum te, quia deseruisti primam charitatem²¹. » Quartum concutit angulum quando disciplinam dissipat, inde Salomon : « Mane consurgent et non invenient me, eo quod exosam habuerunt disciplinam²². » Ecce de

domo justi. Facta est fornax Babylonis. Sed veniens angelus facit medium fornacis quasi ventum roris stantem. Ideo ait Isaias : « Rorate cæli, desuper et nubes pluant justum, aperiatur terra et germinet Salvatorem²³. » Christus est ros de cælo, pluvia de nube, germen de terra. Ros lingens, pluvia infundens, germen procedens. Ros de cælo, scilicet de dulcissima veniens Patris serenitate, pluvia de nube infundens Virginem serena fecunditate; germen procedens de thalamo Virginis nascens in assumpta humanitate. Sed nota. Cælum rorat, nubes pluit, terra germinat. Cælum reconciliatorem, nubes justum, terra salvatorem. Cælum est sedes majestatis, nubes obscuritas prophetica annuntiationis, terra uterus virginis. De reconciliatore dicitur : « Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum, justum, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris²⁴. » De Justo : « Videbit gens Justum tuum, » etc. De Salvatore : « Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum²⁵. » A primo formamur, secundo conformamur, per tertium reformamur. Formamur ad imaginem Dei, conformamur imagini Christi crucifixi, reformamur ad imaginem Christi glorificati. De primo : « Formavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam²⁶; » de secundo : « Quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui²⁶; » de tertio : « Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ²⁷. » Isti sunt tres viri de quibus ait Samuel ad Saul . « Cum veneris ad quercum Thabor, invenies tres viros, unus portans tres hædos, alter tres tortas panis, tertius lagenam vini²⁸. » Primus « siccabit venas mortis, » secundus « desolabit fontem ejus, » tertius « diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis²⁹. » Thabor dicitur *veniens lumen*, scilicet Christus, ad cujus quercum venimus cum ea quæ operatus est in cruce cum eo amplectimur. Primus ergo hædus sanat culpam originalem, secundus culpam actualem, tertius miseriam temporalem. Isti enim sunt tres venæ mortis : primus in annuntiatione 78 Samsonis immolatur, secundus cum agno paschali occiditur, tertius nunquam se accepisse a patre frater filii prodigi causatur. De primo ait Manue ad angelum : « Exspecta hic donec faciam tibi hædum de capris³⁰. » Samson dicitur *sol eorum*, id est Christus qui natus est in similitudinem carnis peccati³⁰, et sic a culpa originali nos purgavit. De secundo dicitur : « Juxta quem ritum tolletis et hædum³¹. » Innocens enim tanquam reus est occisus, et sic a miseria temporali genus humanum liberavit. De secundo dicitur : « Nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epuler³². » Ipse enim cum peccatoribus conversatus est, ut a culpa actuali eos detraheret, et eis epulum doctrinæ contulit.

⁸ Psal. 48. ⁹ Psal. 81. ⁶ Job. 5. ⁶ Gen. 3. ⁷ Psal. 114. ⁸ Gen. 3. ⁹ Job 1. ¹⁰ Psal. 118. ¹¹ Ezech. 1. ¹² Psal. 14. ¹³ Joan. 14. ¹⁴ I Joan. 4. ¹⁵ Ephes. 3. ¹⁶ Prov. 1. ¹⁷⁻¹⁸ Isa. 33. ¹⁹ Apoc. 3. ²⁰ Joan. 8. ²⁰ Psal. 5. ²¹ Apoc. 2. ²² Prov. 1. ²³ Isa. 45. ²⁴ I Joan. 2. ²⁵ Philipp. 3. ²⁶ Gen. 1. ²⁶ Rom. 8. ²⁷ Phil. 3. ²⁸ I Reg. 35. ²⁹ Ose. 13. ³⁰ Judic. 13. ³⁰ Rom. 8. ³¹ Exod. 12. ³² Luc. 15

Ecce nos Patri reconcilians siccavit venas mortis. A Secundus affert tres panes per quos desolabit fontem mortis : hominis enim refectio est, diaboli desolatio.

Primus panis est eucharistiæ, secundus doctrinæ, tertius refectiois angelicæ. Primus vivificat, secundus confirmat, tertius beatificat. Vivificat a peccato, confirmat in bono, beatificat in regno. De primo : « Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita ²³. » Et : « Ego sum panis vivus qui de cælo descendi et do vitam mundo ²⁴. » De secundo : « Panis cor hominis confirmat ²⁵. » In fortitudine hujus panis ivit Elias usque ad montem Dei Oreb ²⁶. De tertio : « Beatus qui manducabit panem in regno cælorum ²⁷. » De iis dicitur : « Anice, comoda mihi tres panes ²⁸, » et : « Qui habitatis terram austri, occurrite cum panibus fugienti ²⁹. » Tertius dat vinum lætitiæ, quo diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis ³⁰, quia in resurrectionis Christi lætitia qui tenebantur in inferno justii reversi sunt a miseria. Sed triplex est hæc miseria. Primum purgat, secundum inebriat, tertium lætificat. Primum purgat a sorde peccati, secundum inebriat amore Dei, tertium lætificat gaudio cæli. Primum Samaritanus infundit a latronibus vulnerato, secundo inebriatus est Noe, et denudatus in tabernaculo, tertium obtulit Melchisedech Abrahæ revertenti a prælio. De primo : « Lavabit in vino stolam suam et in sanguine uvæ pallium suum ³¹. » De secundo : « Introduxit me rex in cellam vinariam ³², » et : « Comedite, amici, et inebriamini, charissimi ³³. » De tertio : « Ut educas panem de terra, et vinum lætificet cor hominis ³⁴. » Primum confert nobis honestatem, secundum odorem, tertium honorem. Honestatem vitæ religiosæ, odorem vitæ famosæ, honorem vitæ gloriosæ. Propter primum ait Apostolus : « Sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo ³⁵. » Et item : « Sicut in die, honeste ambulemus ³⁶. » De secundo idem : « Aspiciamus in auctorem fidei, et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio crucem sustinuit ³⁷, » ut dicamus : « Christi bonus odor sumus Deo ³⁸. » De tertio : « Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus ³⁹. » De his tribus ait Sapientia : « Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, et flores mei fructus honoris et honestatis ⁴⁰. » Illic est ventus roris, scilicet Eurus bene rorans usta. Sequitur ventus urens, scilicet auster, Verbi incarnati. Christus enim charitate sua nos ussit. Primo peccati vetustatem delevit, secundo hortum cordis virtutum fructum fecundavit, tertio a torrente nostræ mortalitatis nos liberavit. Hic est auster qui juxta primum dicitur, aquilonis uredinem sternens. Inde apud Job : « Plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum ⁴¹. » Juxta secundum dicitur. Auster

augens semina terræ. Inde : « Surge, aquilo, et veni, auster, et perfla hortum meum et fluent aromata illius ⁴². » Juxta tertium dicitur : « Auster auras temperans. Inde : « Evertet, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austro ⁴³. » De torrente hujus mortalitatis transferas vasa, id est sanctos ad regnum felicitatis. Amen.

Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es!

[CARD.] In hoc autem capite, circa laudes matris insistit filius, et eam multiplici laude commendat. Dicit ergo : *Quam pulchra es, amica mea*, in illis virtutibus quæ coronant animam; *quam pulchra es* quoque in iis quæ venustant animam. Postea laudat eam per partes, dicens :

Oculi tui columbarum, capilli tui sicut grex caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaath.

[Tuo.] Sicut per oculos prædicatores intelliguntur, quia cæteris viam ostendunt : ita per capillos oculi designantur, quia et ipsi Ecclesiæ ornamentum tribuunt. Bene autem capilli sponsæ capris comparantur, quia dum præcepta legis attendentes cælestia contemplantur, munda sunt animalia et in altis pascuntur. Galaath vero *aceruus testimonii* interpretatur per quem multitudinem martyrum intelligimus qui passione sua Christo testimonium perhibuerunt. Grex ergo iste de monte Galaath ascendit, quia eo magis se ad æterna suspendunt, quo fortius sanctos martyres testimonium perhibuisse sciunt. Caput nostrum est anima; capilli cogitationes, quibus ornatur caput. Capra tria habet propter quæ capillis comparatur. Fœtet in ardnis, quærens pascua ascendit, acute videt. Et hæc secundum tria genera cogitationum. Sunt enim cogitationes de temporalibus, sunt et de spiritualibus, sunt et de cælestibus. Primæ per fetorem, secundæ per arduum, tertiæ per visum acutum designantur. Cælestes enim superbia annihilantur, spirituales voluptate maculantur, temporales pulvere fuscantur. Sic enim quinque cælestes sunt, ad occasionem interitus, spirituales ad occasionem defectus, temporales ad occasionem proventus. Interitus gehennæ, defectus gratiæ, proventus vitæ. Primi capilli sunt Absalonis, per quos periit ⁴⁴. Secundi Samsonis, quos per voluptatem amisit ⁴⁵, tertii Joseph, quos egrediens de carcere totondit ⁴⁶, quia forsitan pulvere carceris erant fuscati. *Quæ ascendant, inquit, de Galaath.* Quidam ascendunt in montem Gelboe, qui interpretatur *lubricum*, et ibi moriuntur superbi sicut Absalon : hic pretiosos habet capillos, scilicet cogitationes de cælestibus. Sed quia inde superbivit, periit. Capillos enim superbiæ in altum levavit, et in quercu obstinationis pependit, quercus enim dura est; adveniens Joab, id est diabolus, tribus lanceis cor ejus perforavit, his scilicet : primo contemnit proximum, secundo exal-

²³ Joan. 6. ²⁴ Ibid. ²⁵ Psal. 103. ²⁶ III Reg. 19. ²⁷ Luc. 14. ²⁸ Luc. 11. ²⁹ Isa. 21. ³⁰ Ose. 13.
³¹ Gen. 49. ³² Cant. 2. ³³ Cant. 5. ³⁴ Psal. 103. ³⁵ Tit. 2. ³⁶ Rom. 13. ³⁷ Hebr. 12. ³⁸ II Cor. 2.
³⁹ Joan. 12. ⁴⁰ Eccli. 24. ⁴¹ Job 59. ⁴² Cant. 4. ⁴³ Psal. 125. ⁴⁴ II Reg. 18. ⁴⁵ Judic. 16. ⁴⁶ Gen. 41.

at se ipsum, tertio obliviscitur Deum. Samson a spiritualium cogitationum gratia deficit, dum delectatur jacens in gremio Dalilæ⁸⁵. Nam Philisthim, id est diaboli septem cordunculas capitis ejus, id est septiformem gratiam Spiritus sancti, abaserunt. Joseph vero, etsi in carcere pulverem levem cogitando de temporalibus capillis abstersit, egrediens caput totundit; et sic accedens ad servitum Dei cogitationes illas evacuavit, et sic accedens profecit. Quidam descendunt de monte Galaad, quod dicitur *acervus testimonii*, ut Joseph. Quidam descendunt, quidam ascendunt in montem Gelboe. Audi ascensum justum : « Meus est Galaad, » id est acervans peccata sua in confessione, « et meus est Manasses⁸⁶, » scilicet qui concupiscentias dat oblivioni, quia Manasses *oblivio* dicitur, et Ephraim *fortitudo capitis mei*. » Ephraim *sanctificatio* dicitur. Nam post oblivionem bene ad fructum virtutum ascenditur. « Juda, inquit, rex meus⁸⁷, » quia *confessio*, quod sonat Judas. nos regit utpote necessaria in omnibus. Audi descensum de Galgala : « Ascendunt ad cœlos » per contemplationem, dum habent gratiam : qua perditam descendunt usque ad abyssos, » quia de claritate in Dei oblivionem, et quomodo, sequar. « Anima eorum in malis tabescebat⁸⁷, » venenosa tabo nequitiae. « Turbati sunt » affluentium vitiorum confusione, « et moti sunt sicut ebrius⁸⁸, » nullam tenentes certitudinem viæ, id est disciplinæ. « Et omnis sapientia eorum devorata est⁸⁹, » quia commutatur sapor cœlestis pro sapientia carnis. Ecce hi cadunt in defectum, sed clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eripuit eos⁹⁰. » Audi quomodo ascendunt in montem Gelboe : « Ascendam, inquit Satanas, super altitudinem nubium, similis ero Altissimo⁹¹. » Sed devenit sic ascendendo in interitum æternum. Sed non prætereundum quod Laban qui dicitur *dealbatio*, id est mundus, Jacob, id est *supplantationem* vitiorum, in hoc monte deprehendit. Sed cum nihil de suo inveniat apud eum, percutiunt fœdus invicem se non esse transiuros ad se invicem, et in testimonium pacti acervum lapidum ponunt, unum nomen acceptabile. Lapis iste est Christus⁹², sed plures ibi dicuntur poni propter multa in quibus habemus Christi testimonium. In tribus enim montibus ascendit Christus, unde triplex dedit nobis testimonium : primum de contemptu mundanorum, secundum de gloria resurgentium corporum, tertium de gloria angelorum. Ascendit enim in montem, unde diabolus ostendit ei omnia regna mundi⁹³ quæ contempsit. Secundo ascendit in montem Thabor⁹⁴, quod interpretatur *veniens lumen*, et ibi se coram discipulis suis transfiguravit, ostendens futuram gloriam resurrectionis. Tertio de monte Oliveti

ad Patrem ascendit⁹⁵, quia per amorem sumus ascensuri, ibi refulsit facies ejus sicut sol. Sunt enim quatuor ejus facies, unde dicitur : « Quatuor facies uni et quatuor pennæ uni⁹⁶. » Prima est humanæ nativitatis, secunda mundanæ calamitatis, tertia glorificatæ humanitatis, quarta divinæ majestatis. In prima fuit « speciosus forma præ filiis hominum⁹⁷; » in secunda, « vidimus eum leprosum et percussum a Deo et humiliatum⁹⁸; » in tertia « ascendit in cœlum formosus in stola sua⁹⁹; » in quarta « desiderant angeli prospicere¹⁰⁰, » quia « splendor est lucis æternæ et speculum sine macula¹⁰¹. » In prima est quærendus conformando ad Christi humilitatem; in secunda imitando ejus passionem; in tertia, deposito veteri homine, tenemus vitæ novitatem; in quarta si assidue suspiramus ad videndam supernam majestatem. De prima : « Ostende faciem tuam et salvi erimus¹⁰², » hæc est facies Joseph, unde « erat Joseph pulchra facie et decorus aspectu¹⁰³. » Hanc nos docebat Christus quærere sic : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde¹⁰⁴. » De secunda dicitur : « Conspuebant in faciem ejus¹⁰⁵. » Hæc fuit facies David quam immutavit coram Achis rege¹⁰⁶. De tertia : « Transfiguratus est in monte Thabor : erat facies ejus sicut sol¹⁰⁷. » Item : « Erat facies ejus euntis in Hierusalem¹⁰⁸; » hæc fuit facies Moysi. De qua splendida facta est facies Moysi dum respiceret Dominus in eum. De quarta dicit Eliu : « Videbis faciem ejus in júbilo¹⁰⁹. » Pro hac vidit Joannes « angelum descendentem de cœlo, et erat facies ejus sicut sol¹¹⁰. » Item sicut sunt quatuor facies sponsi, sic sunt quatuor facies sponsæ, id est quatuor affectiones conscientiae. Prima respondet primæ Christi ut cum ipso humilitemur. De qua Job : « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu tua est, etc., tunc levare poteris faciem tuam absque macula¹¹¹. » Secunda respondet secundæ, ut patienti Christo præ dolore compatiamur; unde : « Intumuit facies mea a fletu¹¹². » Tertia tertiæ respondet, si glorificato Christo adhærentes, in novitate vitæ ambulemus¹¹³ et in eo nostra gloriatur conscientia, et sequentes eum non respiciamus; inde de animalibus dicitur : « Unumquodque eorum coram facie sua ambulabat¹¹⁴. » Quarta respondet quartæ, si Dei faciem in regno videre desideramus, inde de eisdem dicitur : « Et facies eorum et pennæ eorum extentæ desuper erant¹¹⁵. »

Dentes tui sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lavacro.

[Tuo.] Sicut in capillis Ecclesiæ populi fragilibus adhuc dediti, sic perfectiores ad regendam Ecclesiam apti designantur dentibus, quia illi numerositate, isti præstant firmitate. Isti intus verbo relleiciunt, illi Ecclesiam bonis operibus

⁸⁵ Judic. 16. ⁸⁶ Psal. 59. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Psal. 106. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Isa. 14. ⁹² I Cor. 10. ⁹³ Matth. 4. ⁹⁴ Matth. 17. ⁹⁵ Act. 1. ⁹⁶ Ezech. 1. ⁹⁷ Psal. 44. ⁹⁸ Isa. 53. ⁹⁹ Isa. 63. ¹⁰⁰ I Petr. 1. ¹⁰¹ Sap. 7. ¹⁰² Psal. 79. ¹⁰³ Gen. 39. ¹⁰⁴ Matth. 11. ¹⁰⁵ Marc. 15. ¹⁰⁶ I Reg. 21. ¹⁰⁷ Matth. 17. ¹⁰⁸ Luc. 9. ¹⁰⁹ Job 35. ¹¹⁰ Apoc. 18, 20. ¹¹¹ Job 11. ¹¹² Job 16. ¹¹³ Rom. 6. ¹¹⁴ Ezech. 1. ¹¹⁵ Ibid.

ornant. Dens erat Petrus cum ei dicebatur : « Surge, A macta et manduca ⁸⁸. » Et idem superius dicti sunt oculi quia secreta Ecclesiae vident præ cæteris. Dentes quia improbos verbo veritatis corripunt : et ad sanctae Ecclesiae membra reducant, dentes sunt, quia panem doctrinae debilibus parant. Hi *dentes gregi tonsarum quæ ascenderunt de lavacro* comparantur, quia et baptismi fonte sunt mundati, et facultatum suarum sunt abiectione nudati. Sunt dentes serpentum, et sunt dentes ovium ; hi venenati mordent et occidunt, illi blande premunt ut vivificent. De quibus dictum est in Apocalypsi, quia draco quem vidit Joannes in ore habebat tres ordines dentium ⁸⁹. Sic enim distingui solent : Dentium alii sunt morsorii, alii canini, alii maxillares vel molares. Primi mordent, secundi lacerant, tertii ruminant. Mordent verbo, lacerant facto, ruminant odio. **79** Mordent blasphemia, contumelia, dura increpatione, lacerant detractio, ruminant nocendi machinatione. Mordent ut confundant, lacerant ut bona eorum minuant. Ruminant ut nocendi opportunitatem quaerant, ut confundant, et sic ratione destituantur ; minuunt bona, ut sic viles habeantur, quaerunt opportunitatem, ut omnino deleantur. His dentibus usi sunt Judaei in Stephanum, quando stridebant dentibus in eum. « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus ⁹⁰. » Quibus etiam usi sunt in Christum et mordebant eum, dicentes : « Dæmonium habes ⁹¹. » Lacerabant cum dicebant : « Non est hic homo a Deo qui Sabbatum non custodit ⁹². » Ruminabant, quia collegerunt pontifices et Pharisei concilium dicentes : « Quid facimus quia hic homo multa signa facit ⁹³ ? » De primis ait Apostolus : « Si mordetis et comeditis, videte ne ab invicem consumamini ⁹⁴. » De aliis Job : « Conterebam, inquit, molas iniqui, et de dentibus ejus auferebam prædam ⁹⁵. » Dentes ovium et ipsi mordent, lacerant et ruminant. Mordent increpatione, lacerant comminatione, ruminant eruditione. Increpatione vitiorum, comminatione infernalium poenarum, eruditione cœlestium beatitudinum. Isti sunt dentes mandibulae asini ⁹⁶, in qua Samson qui interpretatur *sol eorum*, id est Christus qui est *Sol justitiæ*, occidit Philistinum, qui interpretatur *duplex ruina*, vel *potione torquens*, scilicet dæmones, qui dentes, scilicet doctores, sunt sicut oves *quæ ascenderunt de lavacro*, quia prius se ipsos laverunt, deinde aliis prædicaverunt.

Septem modis fit istud lavacrum. Lavantur enim peccata baptismo, poenitentia, eucharistia, martyrio, elemosynam dando, peccatorem convertendo, quod in se commissum est remittendo. Sunt et dentes molares, sensus interiores, quibus ruminamus, id est distinguimus actus nostros et mores, scilicet

quid sit bonum, quid malum, quid verum vel falsum, quid commodum vel incommodum. De quibus in Levitico, de holocaustis bonis instruihur : « Detracta, inquit, pelle, » id est non gloriando in ejus conversione exteriori, « artus in frusta concident, » id est discernent : « supponent ignem » charitatis, « composita ante struem lignorum, » id est sanctorum cogitationum quæ ignem amoris nutriunt, sicut ligna ; « ordinabunt membra, quæ cæsa sunt desuper ^{97, 98}. » id est opera distincta in cogitationibus charitativis. De his Jeremias : « Confregit ad numerum dentes meos ⁹⁹. » De his etiam dictum est quod Moyses non mutavit dentes ¹⁰⁰, quia semper actus suos discutiebat. Audi dentes ruminantes. Revolvunt intra se peccata sua et aliena, præterita, præsentia et futura, ut præteritis satisfaciant, de præsentibus se explicent, de futuris caveant. In his debet præcedere circumspectio, sequi ratio, subsequi deliberatio. Circumspectio præponit negotium, ratio facit judicium, deliberatio apponit consilium. Circumspectioni dicitur : « Si nosmetipsos diducereamus, non utique judicaremur ¹⁰¹. » Deliberationi dicitur : « Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis ¹⁰². » His respondet circumspectio. « Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ ¹⁰³. » Et ratio : « Feci judicium et justitiam ¹⁰⁴. » Et deliberatio : « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ¹⁰⁵ ? » Ista ruminantes et sibi et aliis dentes isti sunt, quasi gregi tonsarum quæ vellera sua in tonsione deponunt, qui similiter deponunt veterem conversationem, quasi tonsæ vellus. Notandum autem quod dentes isti sunt prædicatores pro Ecclesia. Primo tondentur, secundo tunduntur, tertio tenduntur. Tondentur in relinquenda veteri conversatione, tunduntur mundana persecutione, tenduntur infatigabili longanimitate. Tondentur juxta sententiam apostoli Petri : « Deponentes omnem malitiam et omnem dolum et simulationes et invidias, sicut modo geniti infans rationabile sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem ¹⁰⁶. » Tunduntur cum tribus pueris in camino ignis, sed consolationem habent, quia angelus Domini facit medium fornacis ¹⁰⁷, etc. Tenduntur cum Jacob cui videbantur dies pauci, propter amoris magnitudinem ¹⁰⁸. Sumamus ab imo exemplum. Paulus tondebatur cum relinquebat pristinam conversationem, substantiam temporalem, cognitionem. Audi conversationem. Paulus ait : « Fui blasphemus et persecutor, sed misericordiam consecutus sum ¹⁰⁹. » Audi substantiam temporalem : « Quæ fuerunt mihi lucra facta sunt mihi detrimenta, propter Christum, propter quem omnia detrimenta feci et arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrificarem ¹¹⁰. » Audi derelictam cognitionem : « Paulus autem magis convalescebat et

⁸⁸ Act. 10. ⁸⁹ Apoc. 12. ⁹⁰ Psal. 56. ⁹¹ Joan. 7. ⁹² Joan. 9. ⁹³ Joan. 11. ⁹⁴ Gal. 5. ⁹⁵ Job. 29. ⁹⁶ Judic. 5. ^{97, 98} Levit. 1. ⁹⁹ Thren. 3. ¹⁰⁰ Deut. 34. ¹⁰¹ 1 Cor. 11. ¹⁰² Eccli. 32. ¹⁰³ Isa. 38. ¹⁰⁴ Psal. 118. ¹⁰⁵ Psal. 115. ¹⁰⁶ 1 Petr. 2. ¹⁰⁷ Dan. 3. ¹⁰⁸ Gen. 29. ¹⁰⁹ 1 Tim. 1. ¹¹⁰ Phil. 3.

confortabat Judæos⁹, ex quibus natus erat. Hæc tria sunt quibus impeditus erat Lazarus in tumulo ne resurgeret⁹. Erat enim institis pedes et manus ligatus, sudario involutus, lapide coopertus. Institis, id est amore temporalium bonorum, ne ea erogaret. Sudario, id est amore carnalium amicorum ne ab eis recederet. Lapide induratæ conversationis, ut obstinatus remaneret. Ecce quo tendentur magistri, sequitur ut tendantur et intendantur. Propter primum dixerunt apostoli ad Jesum: « Ecce nos reliquimus omnia, » propter secundum, « et secuti sumus te » per passiones et multas tribulationes; « propter tertium, « quid ergo erit nobis¹⁰? » Ac si dicerent: Per longanimitatem pro his expectamus a te præmium. Audi ergo quomodo tundeatur Paulus. Tundeatur verbo, tundeatur periculo, tundeatur flagello. Verbo irrisiois, periculo timoris, flagello passionis. Nomen verbum irrisiois erat: « Paule, multæ litteræ te deduxerunt ad insaniam¹¹. » De periculo ipse ait: « Periculum in mari, periculum in falsis fratribus, » etc; audi tusionem flagelli: « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci¹². » Ecce quomodo tusus, audi quomodo tensus. Tensus est in longanimitate oratione, in portando suam infirmitatem; tensus in continua persecutione, tensus in præmiorum expectatione. De primo: « Da us est mihi angelus Satanæ, qui me colaphizet, propter quod ter Dominum rogavi¹³. » Et sequitur: « Libenter gloriabor in infirmitatibus meis¹⁴. » Inde nos admonēbat sine intermissione orare¹⁵. Audi quomodo tensus est in persecutione. « Quis nos separabit, ait, a charitate Christi? Tribulatio, an angustia¹⁶, » etc. Audi tensum in expectatione. « Sed quæ non videmus speramus, per patientiam expectamus¹⁷. » Non solus autem, sed similiter tendebantur patres antiqui, tenduntur et moderni, tenduntur universi. Primi, quia expectabant adventum primum Christi, secundi secundum, tertii tertium. Primi ut eos ab inferno liberaret, secundi ut eos a peccatis absolveret, tertii ut in regno eos glorificaret. De primo gaudebat David quasi jam factum esset, dicens: « Expectans expectavi Dominum et intendit mihi, et eduxit me de lacu miseriæ et de luto fœcis¹⁸. » Unde et alius propheta ait: « Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet et non tardabit¹⁹. » De secundis dicitur: « Tibi peccavimus, expectatio Israel, et salvator eorum in tribulationis tempore²⁰. » Et illud: « Domine, miserere nostri; te enim expectavimus, esto brachium nostrum in mane, et salus nostra in tempore tribulationis²¹. » Pro tertiis ait Jacob: « Salutare tuum expectabo, Domine²². » Et Jeremias: « Bonum est præstolari cum silentio Salutare Dei²³. » Ecce iati sunt grex tansarum, grex tansarum, grex tensarum. Sequitur: *Quæ ascenderunt de lavacro.*

Quatuor sunt lavacra de quibus ascendimus; primum est baptismatis, secundum Dominici sanguinis, tertium confessionis, quartum superni fontis. Primum lavat, secundum liberat, tertium relevat, quartum reformat. Lavat a peccato, liberat ab inferno, relevat a lapsu quotidiano, reformat liberans a miseria quæ est in hoc exsilio. Juxta hæc quatuor, quatuor assignamus interpretationes, huic nomini lavacrum: juxta primum dicitur lavacrum lavans crimen, juxta secundum dicitur lavacrum lavans cruore, juxta tertium dicitur lavacrum lavans crudos, juxta quartum dicitur lavacrum lavans cruciatu. De primo ait propheta: « Erit fons patens domus David in ablutionem peccatoris et menstruata²⁴, » de secundo: « In sanguine testamenti tui redemisti vincetos tuos de lacu in quo non erat aqua²⁵, » de tertio Jeremias: « Quia dabit capiti meo aquas et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo super interfectos populi mei²⁶. » Hæc enim est lacrymosa confessio, de qua dicitur: « Confitemini alterutrum peccata vestra²⁷, » et item: « Qui baptizatur a mortuo si iterum intigerit mortuum, quid prodest lavatio illa²⁸? » Iude et Christus: « Qui mundus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus²⁹. » Ac si diceret: Loti estis in baptismo et ideo mundi. Sed quia sine peccato, saltem cogitationum, non potestis vivere, necesse habetis pedes vestros, id est affectus, quotidie in confessione lavari. « Septies enim cadit justus³⁰, » sed per hanc fortior resurgit. Quartum lavacrum dicitur fons hortorum, puen aquarum viventium quæ fluunt impetu de Libano³¹. Et Sedulius:

Fonte superno

Lœtificata seges, spinis mundatur ademptis.

De primo itaque ascendit homo mundior, de secundo securior, de tertio fortior, ad quartum ascendit gloriosior. In primo itaque sunt quatuor effectus. Relaxat culpam, remittit poenam, fomitem peccati debilitat, gratiam donat. Ista figurata sunt in his quæ acciderunt filiis Israel in mari rubro. Hostes in eo submersi sunt, ecce peccata remissa; a labore luti et lateris liberati, ecce poena peccati dimissa; qui prius sub Ægyptiis non audebant repugnare, contra reges incircumcisos pugnaverunt viriliter in deserto, ecce fomes peccati debilitatus; in deserto manna de caelo comederunt³², ecce gratia. Secundum lavacrum fit per sanguinem Christi. Notandum autem quod triplex est sanguis, scilicet holocausti, sanguis Christi, sanguis martyrii. Per primum lavatur caro humana, per secundum mundatur conscientia, per tertium acquiritur corona. De primo et secundo ait Paulus: « Si sanguis hircorum et vitulorum inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Chri-

⁹ Act. 9. ¹⁰ Joan. 11. ¹¹ Matth. 49. ¹² Act. 26. ¹³ II Cor. 11. ¹⁴ II Cor. 12. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ I Thess. 5. ¹⁷ Rom. 8. ¹⁸ Ibid. ¹⁹ Psal. 59. ²⁰ Habac. 2. ²¹ Jer. 17. ²² Isa. 35. ²³ Gen. 49. ²⁴ Thren. 3. ²⁵ Zach. 13. ²⁶ Jer. 10. ²⁷ Jer. 9. ²⁸ Jac. 5. ²⁹ Eccli. 31. ³⁰ II Cor. 11. ³¹ II Cor. 12. ³² Ibid. ³³ I Thess. 5.

atque emundabit conscientias nostras, ad serviendum A Deo viventi ²². De tertio canit Ecclesia: « Viri sancti gloriosum sanguinem fuderunt pro Christo, et ideo coronas triumphales meruerunt, Rubri nani fluido sanguine laureis ditantur bene fulgidi. » Primus historialiter fundebatur in atrio, secundus figurabatur in vitula rufa, tertius in pellibus arietum rubricatis in tabernaculo. Tertium lavacrum sit per lacrymosam confessionem. Istud primo est amarum, secundo verecundum, tertio asperum. Amarum in contritione, verecundum in prolatione, asperum in satisfactione. Habet igitur amaritudinem Ezechie, verecundiam mulieris sanguinarie, asperitatem Joannis Baptistae. De primo habetur. « Ego dixi in dimidio dierum meorum: Vadam ad portas inferi ²³. » De secundo, mulier, cum non auderet ad Christum accedere, dicebat stans a tergo: « Si tetigero ambriam vestimenti ejus, salva ero ²⁴. » De tertio dicitur quod Joannes Baptista, erat vestitus pilis camelorum et zona pellicea circa lumbos ejus ²⁵. Quartum lavacrum est fons supernus. Illic fugat inopiam, aufert tristitiam, expellit miseriam. Pro primo confert omnium bonorum copiam, pro secundo lætitiā, pro tertio vitam æternam. De primo: « Qui biberit ex hac aqua, fiet ei fons aquæ salientis in vitam æternam ²⁶, » ecce vita æterna. In primo ergo lavit nos Christus « per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti quem effudit in nos abunde ²⁷. » In secundo: « Sancti laverunt stolae suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni ²⁸. » In tertio « qui lotus est ²⁹, » dicit: « Lavi, pedes meos quomodo inquinabo illos ³⁰? » In quarto. Lavabit nos Christus cum abluerit sordes altiarum Sion et laverit sanguinem Hierusalem de medio ejus, in spiritu iudicii et spiritu ardoris ³¹.

Dentes tui sicut greges tonsarum quæ ascenderunt de lavacro.

[CARR.] Greges tonsarum sunt illi qui possessionum onera tanquam vellera deponentes, omnia reliquerunt pro Christo, qui quanto plus se abstraxerunt de mundo, tanto liberiori animo sacras Scripturas intelligere potuerunt; quibus quoque non fecerunt objicere peccatorum tenebræ. Nam lacrymis pœnitentiæ et devotionis frequenter abluunt ascenderunt de virtute in virtutem ut viderent Deum deorum in Sion ³², quod interpretatur *speculum*, ut videlicet mundi cordis oculo Deum conspicerent in speculo Scripturarum. Illis igitur omnibus qui quasi grex Domini in pascuis sacræ Scripturæ ruminaverunt, assimilantur dentes Virginis, id est, sensus et studiositas, quibus ipsa decerpit, attrivit, masticevit, ruminavit, et incorporavit animæ suæ velut herbas virentes, sacræ Scripturæ sententias. Sequitur.

Omnnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis.

[Tuo.] Gemellos fetus pariunt oves Christi: quia eorum prædicatione habetur amor Dei et proximi vel fides et opera, et sic non est sterilis in eis, quia secundæ sunt operibus et affectionibus et virtutibus. Ovis triplicem patitur sterilitatem scilicet: Lactis, agni, velleris. Primum ex inedia pascuæ, secundum ex corruptione vulvæ, tertium ex veprium frequentatione. Pascuæ doctrinæ, vulvæ obstinatio in malitiæ, veprium malorum frequentationes. Istæ sic non sunt steriles sed dant lac simplicitatis, agnum mansuetudinis, vellus bonæ conversationis. De primo: « Lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem ³³, » De secundo: Jubetur agnus offerri in lege, mulieri quæ peperit ³⁴. De tertio Dominus: « Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces ³⁵. » Vel lac simplicis doctrinæ. Unde: « Lac vobis potum dedi, non escam ³⁶; agnum patientiæ et innocentiae: « Sicut agnus coram tondeute se obmutescit et non aperuit os suum ³⁷; » vellus necessariæ providentiæ: « De velleribus ovium mearum calefactus est ³⁸. » Sed hi qui ascendunt de lavacro, quidam ascendunt a superbia, quidam a concupiscentia, quidam a charitate. Ascendentibus a superbia sunt tres gradus, videlicet, timor, dolor, amor; ascendentibus a concupiscentia carnis, tres, scilicet patientia, misericordia, compunctio; ab ignorantia, cognitio, meditatio, contemplatio; a charitate, temperantia, prudentia, fortitudo. Adam primum creatus fuit in charitate, sed cecidit in superbiam ³⁹; deinde in concupiscentiam, postmodum in ignorantiam. Ergo ubi primum cecidit, inde primum ascendit, id est a superbia, et ibi calcavit caput serpentis, id est superbiam; in secundo calcavit ventrem serpentis, id est concupiscentiam; tertio calcavit pectus serpentis, id est ignorantiam. Ascendens de charitate unde ceciderat, totum pressit serpenteum complicatum; quando primo cepit reverti ejus caudam rupit, qua in malo perseveravit usque ad pœnitentiam. Quia igitur isti lapsus Actæ fuerunt radix humanæ ruinæ oportebat ut veniret homo, qui radix esset ex qua repullularet in nobis charitas. Hæc alia non fuit quam Christus, qui accenderet iterum in nobis charitatem, et sacrificium fieret pro Ecclesia. Hunc ideo invocabant patres antiqui, cum magno desiderio dicentes: « O radix Jesse, qui stas in signum populi, super quem continebunt reges os suum, quem gentes deprecantur; veni ad liberandum nos in brachio extenso, jam noli tardare ⁴⁰⁻⁴¹. » Jesse dicitur *incensum* vel *sacrificium insula*, ut scilicet per radicem Jesse charitas accendatur in Ecclesia pro qua sacrificatur. Ipsa enim est quasi insula unius tribulationum conculsa.

Quadruplex est radix: est enim radix arboris

²² Hebr. 9. ²³ Isa. 38. ²⁴ Math. 9. ²⁵ Math. 3. ²⁶ Joann. 4. ²⁷ Tit. 3. ²⁸ Apoc. 7. ²⁹ Joann. 13. ³⁰ Cant. 5. ³¹ Isa. 4. ³² Psal. 83. ³³ I Pet. 2. ³⁴ Lev. 14. ³⁵ Math. 7. ³⁶ II Cor. 3. ³⁷ Isa. 45. ³⁸ Job 31. ³⁹ Gen. 3. ⁴⁰⁻⁴¹ Offic. Eccles. ex Isai. 11 et 52.

exsiccatae, est radix de terra sitiencie, est radix quæ mittitur ad humorem aquæ, est quoque radix Jesse. Prima est mala voluntas peccatoris, secunda bona voluntas pœnitentis, tertia est voluntas affecta gratia devotionis, quarta est filius Virginis. Prima reviviscit appposito cophino stercoreum, secunda languet ex vehementia desideriorum, tertia viret et germinat præ magnitudine spiritalium gaudiorum, quarta stat in signum populorum. Super primam aperient prædicatores os suum, super secundam aperient oratores os suum, super tertiam aperient laudatores os suum, super quartam continebunt reges os suum. Primæ enim mandata Dei prædicaluntur, secundæ desideria sua impetrabuntur, tertiæ spiritalia charismata augubuntur, quartam gentes deprecabuntur, et sic veni, ad liberandum nos; jam noli tardare. De prima dicitur: « Dimitte arborem hoc anno ut fodiam circa radicem ejus et mittam stercorea ⁵⁵⁻⁵⁶; » de secunda: « Egredietur quasi virgultum coram eo, et quasi radix de terra sitienci ⁵⁵; » de tertia: « Erk tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod ad humorem mittit radices suas ⁵⁶; » de quarta hic habemus: Igitur super primam aperient prædicatores os suum et audiet Dei mandata, et reviviscet appposito cophino stercoreum.

Quatuor sunt genera stercoreum quæ in divina pagina inveniuntur. Est enim stercois hominis, est stercois bovis, est stercois jumentum, est stercois columbe. Primum est prælatorum peccatum, secundum pecuniosorum, tertium luxuriosorum, quartum idiotarum. Primi cum sint magistri, peccant scienter, secundi confidenter, tertii impudenter, quarti simpliciter. De primo Ezechiel ⁵⁷⁻⁵⁸. « Fili hominis, fac panem et coques eum in stercore hominis; » de secundo: « De stercore boum ⁵⁸ pidatus est piger, » ait Salomon ⁵⁹; de tertio: « Computruerunt jumenta in stercore suo ⁷⁰; » de quarto, in lib. Regum legitur quod vendebatur præ fame stercois columbe ⁷¹. Primi enim aliis prædicantes inde cadunt in vanam gloriam et superbiam; secundi quasi boves pro temporalibus laborantes et inde eleemosynas dantes confidentius malis quærunt pecuniam: tertii quasi jumenta portantes onus pœnitentiæ, impudenter cadunt in luxuriam: Quartum, cum sint idiotæ, peccant per ignorantiam. De primis: « Qui alios doces, teipsum non doces: qui prædicas non mœchamur, mœchamur ⁷²; » secundis Apostolus: « Si expendero omnes facultates meas in cibum pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest ⁷³; » tertiis dicitur: « Induimini Dominum, id est Christum, et curam carnis ne feceritis in desiderii ⁷⁴; » quartis, idem: « Timeo ne sicut ser-

pens seduxit Evam astutia sua, ita corrupantur sensus vestri, et excidant a simplicitate quæ est in Christo ⁷⁵. » Primis igitur proponatur quomodo cecidit diabolus per superbiam, secundis quomodo periiit dives ille evangelicus purpuratus, tertiis quomodo submersa est Sodoma, quartis quomodo seducta est Eva. Ecce cophinus stercoreum huic radici appositus est. Transeat ergo in secundam radicem scilicet in pœnitentium bonam voluntatem, et erit de terra sitienci, dum cor siccum scilicet sine devotione desiderat devotionem.

Hoc ergo ordine procedat: primo duritia confringatur, secundo de peccato conteratur, tertio bonum a malo discernatur, ut dum soli bono vacatur devotio quam desiderat habeatur; hunc docet Isaias ordinem sic: « Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, agitatione agitabitur terra ⁷⁶⁻⁷⁷. » Confringetur igitur quasi in alveo per malleum, conteretur quasi in mortario per pistillum, agitabitur quasi in cribro per aperturas foraminum. Confringetur in alveo occurrentis damnationis, malleo timoris conteretur in mortario propriæ reprehensionis, pistillo compunctionis, agitabitur in cribro jugis meditationis per foramina discretionis. Sic enim pigmentarii solent in pulverem species suas redigere. Audi alveum damnationis. « Mitte eum in tenebras exteriores, et ibi erit fletus et stridor dentium ⁷⁸⁻⁷⁹. » Audi malleum timoris: Timor mortis conturbat me quia in inferno nulla est redemptio. Unde subdit idem Isaias ⁸⁰: « Formidinem et foveam et laqueum Domini quis effugiet. » Formidinem moriendi, foveam inferni, laqueum judicii. De primo: « Cor meum conturbatum est in me et formido mortis cecidit super me ⁸¹; » de secundo: « Ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea ⁸²; » de tertio, « Pluet super peccatores laqueos ⁸³. » Audi mortarium propriæ accusationis: « Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus ⁸⁴, » pistillum docet David: « Quæ dicitis in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini ⁸⁵, » audi cribrum assiduæ meditationis: « Meditatus sum nocte cum corde et exercitabar et scopebam spiritum meum ⁸⁶; » audi foramina discretionis: « Omnia probate, quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos ⁸⁷. » Ecce inutilis grossitudo quæ remanet circa cribrum, id est peccatum. « Quod bonum est tenete. » Ecce pulvis subtilis, qui transit foramina cribri. Hoc gustato pulverem, semit dulcedinem devotionis quam desideravit. Ergo jam desinit esse radix de terra sitienci et ut languores deponat, fit tertia radix quæ ad humorem est.

Tertia radix est quæ ad humorem mittatur, scilicet voluntas affecta devotione. Primo habet aquam

⁵⁵⁻⁵⁶ Luc. 13. ⁵⁸ Isa. 53. ⁶⁰ Psal. 4 Jer. 17. ⁶⁷⁻⁶⁸ Cap. 4. ⁶⁹ Eccli. 22. ⁷⁰ Joel. 1. ⁷¹ IV Reg. 6.
⁷² Rom. 2. ⁷³ I Cor. 13. ⁷⁴ Rom. 13. ⁷⁵ II Cor. 11. ⁷⁶⁻⁷⁷ Isa. 24. ⁷⁸⁻⁷⁹ Matth. 25. ⁸⁰ Cap. 24.
⁸¹ Psal. 54. ⁸² Psal. 93. ⁸³ Psal. 10. ⁸⁴ Psal. 105. ⁸⁵ Psal. 4. ⁸⁶ Psal. 76. ⁸⁷⁻⁸⁸ I Thess. 5.

munditiæ, secundo rorem gratiæ, tertio hilaritatem in devotione, quarto charitatem in ædificatione. Aquam munditiæ, qua radix humectata germina bonorum operum producit; rorem gratiæ, qua messem virtutum ad maturitatem provehit; hilaritatem in devotione qua gustando superna gaudia quadam novitate gloriæ conscientiam afficit; charitatem in ædificatione, cujus exemplo, quasi quadam sagitta amoris, sancta æmulatione cor proximi transigit. Hanc seriem ostendit Job, ita: « Radix mea aperta est juxta aquas ⁹⁹. » Ecce primum. « Et ros in mes-sione morabitur ¹⁰⁰. » Ecce secundum. « Gloria nostra semper innovabitur ¹⁰¹. » Ecce tertium. « Et arcus in manu mea instaurabitur ¹⁰². » Ecce quartum. Arcus enim in manu instauratur cum ex interna devotione juxta mandata novæ legis ac veteris, quæ designantur in arcu, operatur. Inde quoque sagitta æmulationis per exemplum ad cor proximi transmittitur. De primo: « Effundam super vos, ait Dominus per prophetam, aquam mundam et mundebimini ab omnibus inquinamentis vestris ¹⁰³. » De secundo ait Dominus per Osee prophetam ¹⁰⁴: « Ero quasi ros, Israel germinabit quasi lili-um. » Et subjungit: « Et odor ejus ut Libani ¹⁰⁵, » scilicet odor bonæ opinionis quæ proximos ad amorem accendit. Unde sponsa: « Vulnerata charitate ego sum. » Hoc enim vulnus amoris fecit radix Jesse, scilicet succensio charitatis, quod dicitur Jesse, vel sacrificium insulæ, id est Ecclesiæ, quæ pulsatur adversitatis mundi quasi maris fluctibus insula. Ad hoc enim dicitur: « Qui stat in signum popu-¹⁰⁶lorum ¹⁰⁶⁻¹⁰⁷, » scilicet in signum crucis.

Radice Jesse sunt quatuor signa: primum est signum miraculorum, secundum sacramentorum, tertium populorum, quartum glorificatorum. Primum Dei incarnati, secundum Dei regenerantis, tertium Dei morientis, quartum Dei vivi. Per primum enim ad fidem illuminamur, per secundum a peccatis regeneramur, per tertium a diabolo liberamur, per quartum in gloria coronamur. De primo ait Nicodemus: « Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo ¹⁰⁸. » Et Dominus: « Signa eos qui crediderint hæc sequentur, in nomine meo dæmonia ejicient ¹⁰⁹, » etc. De secundo in Apocalypsi ¹¹⁰: « Dignus es, Domine, accipere librum, et solvere septem signacula ejus, » id est aperire sacramenta. De tertio dictum est in Ezechiel ¹¹¹, viro qui erat indutus lincis, ut imprimeret lignum Thau in frontibus credentium, id est signum crucis. De quarto in Apocalypsi ¹¹²: « Vidi angelum descendentem de cælo, habentem signum Dei vivi. » Et ex omni tribu stirpium Israel visi sunt duodecim millia signati ¹¹³. Habebant enim quoddam insigne prognosticum futuræ resurrectionis in gloria.

In primo igitur signo Christus ambulavit **SI** I. secundo jacuit, in tertio stetit, in quarto sedit.

Ambulavit, nos ad regnum trahendo. Sedit nobiscum participatione sacramentorum se humiliando; stetit in cruce viriliter pro nobis pugnando, sedebit in throno majestatis suæ nos judicando. Ad primum nos invitat Apostolus dicens: « Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulavit et ipse ambulare ¹¹⁴. » Secundum nobis ostendit, quando baptizatus est a Joanne ¹¹⁵, qui et in præsepi jacuit ¹¹⁶, pro nobis humilians se. Tercio in Apocalypsi: « Vidi supra montem Sion Agnam stantem s millem occiso ¹¹⁷. » De quarto in Daniele: « Throni positi sunt et Antiquus dierum sedit ¹¹⁸. » Sic enim sedebit cum venerit ad judicandum, habens signum et veritatem gloriosæ resurrectionis. Habebit enim « in vestimento suo et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium ¹¹⁹. » Signum vero crucis dicitur signum populorum, quia per illam congregavit nos in unum Christi amor, ut essemus « populus ejus, et oves pascuæ ejus ¹²⁰. » « Super quem, ait, continebant reges os suum ¹²¹. » Iudæi continebant super eum os suum oratores, continebant philosophi, continebant et reges. Oratores non habentes adversus eum argumentosam allegationem; philosophi ignorantes quæ supra naturam est veritatem; reges humiliantes ei imperiosam potestatem. De primo dicebant Pharisei quasi insolubile proponentes: « Licet censum dari Cæsari an non? Et ille respondit: Responde quæ sunt Cæsari Cæsari, et quæ sunt Dei Deo ¹²². » Et ultra ait Scriptura: « Nemo anulus fuit eum interrogare ¹²³. » De secundo ait Pilatus, nesciens quid diceret: « Quid est veritas ¹²⁴? » Ipse autem sciebat. Nam de se dixit: « Ego sum via, veritas et vita ¹²⁵. » De tertio: Continuit os suum, ne quid improprietate ei « regulus ejus filius infirmabatur Capharnæ ¹²⁶. » Sed et Tiberius Cæsar audiens ejus miracula infer deos eum præcepit coli. Sequitur: « Ipsam gentem deprecabuntur ¹²⁷. » Notandum quod ipsi Judæi imprecantur, gentes deprecantur, Christiani precantur. Imprecantur damnationem, deprecantur peccatorum remissionem, precantur salvationem. De primo dicunt: « Reus est mortis ¹²⁸; » Et: « Crædilige, crucifige eum ¹²⁹. » Secundo deprecantur gentes dicentes: « Veni ad liberandam nos; jam nos latitare ¹³⁰. » Tertio precantur Christiani dicentes: « Veni ad salvandum nos, Domine Deus noster ¹³¹. »

Omnes gemellis seilibus; et sterilis non est in illis.

[CARD.] Et quod in hoc loco dicitur ad tria præmia refertur, scilicet oculos, capillos, et dentes, qui omnes habent gemellos, geminos, sive fructus, vel fetus, quia intellectus et affectus beatæ Virginis, qui per oculos designantur; et cælestium contem-

⁹⁹ Job 29. ¹⁰⁰ Ibid. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Ibid. ¹⁰³ Ezech. 36. ¹⁰⁴ Cap. 14. ¹⁰⁵ Ibid. ¹⁰⁶⁻¹⁰⁷ Isai. 41. ¹⁰⁸ Joan. 5. ¹⁰⁹ Marc. 16. ¹¹⁰ Cap. 5. ¹¹¹ Cap. 9. ¹¹² Cap. 7. ¹¹³ Ibid. ¹¹⁴ I Joan. 2. ¹¹⁵ Matth. 3. ¹¹⁶ Luc. 2. ¹¹⁷ Apoc. 5. ¹¹⁸ Dan. 7. ¹¹⁹ Apoc. 19. ¹²⁰ Psal. 94. ¹²¹ Isai. 52. ¹²² Matth. 22. ¹²³ Ibid. ¹²⁴ Joan. 18. ¹²⁵ Joan. 19. ¹²⁶ Joan. 4. ¹²⁷ Isa. 11. ¹²⁸ Matth. 26. ¹²⁹ Luc. 23. ¹³⁰ Offic. Eccl. ¹³¹ Ibid.

platio, quæ signatur in capillis; ingenium quoque et studiositas; quæ notantur in dentibus, et in ipsa Virgine fructum fecerunt per meritum et in nobis per exemplum, et in illis omnibus, oculis scilicet, capillis et dentibus, nullus actus fuit sterilis et absque præmio, quia postquam concepit filium sic fuit tota charitate condita, ut pie credatur de ipsa quod omnis motus rationis in ipsa fuit fructuosus et meritorius: quod ipsi convenit tanquam privilegium singulare. Sequitur.

Sicut vitta coccinea labia tua: et eloquium tuum dulce.

[Tuo.] Labia sponsæ cocco assimilantur, quia Domini sanguinis quo redempta est, pretium non cessat prædicare Ecclesia. Sed decantat: « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi »; « Nec simpliciter coccum dicit, sed vittam coccineam. Vitta enim solet capillos astringere. Si ergo in capillis ejus fideles accipiuntur, vitta quæ hos astringit, et ad caput quod est Christus coaptat, doctrina veritatis intelligitur, quæ eos ne defluant per illicita, ad caput suum, quod Christus est, colligit. *Et eloquium tuum dulce*; quia lascivos nihil sic retrahit, sicut pietas Dominicæ passionis eis prædicata. Sanguinem Christi in manibus habemus. Multi sunt sanguines. Est enim sanguis appetitus, et est sanguis culpæ, sanguis pœnæ, sanguis compunctionis, sanguis redemptionis. De primo: « Vitta animæ in sanguine est »; de secundo: « Carnem cum sanguine non comedetis »; de tertio: « Sanguis ejus super caput ejus »; de quarto Gregorius: « Lacrymæ pœnitentium quidam sanguis animæ est. » De quinto: « Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo ». Primus suggerit, secundus offendit, tertius punit, quartus implorat, quintus impetrat. Primus suggerit venenum, secundus offendit Deum, tertius punit reum, quartus implorat misericordiam, quintus impetrat veniam. Primus suggerit leviter, secundus offendit miserabiliter, tertius punit serviliter, quartus postulat suppliciter, quintus impetrat universaliter.

Pro his quinque in Levitico, quinque genera animalium immolari jubentur. Primum est bos qui est magni corporis, cujus sanguis significat appetitum carnis, qui effundendus est, ne perveniat ad peccatum. Quod si pervenerit, sequitur de capra quod est setivum animal, cujus sanguis qui designat fetorem peccati effundi debet, ne amplius agatur. Sequitur de ove, quæ est innocens animal, cujus sanguis contra petram effunditur, ne iræ Dei flagello puniatur. Sequitur quarto de avibus, quæ alte volant, quarum sanguis designat lacrymas ad Deum missas. Prædictorum sanguis funditur ad ostium tabernaculi, quia nondum propinqui sunt Deo. Avium vero juxta altare, quia lacrymæ nos appropinquare Deo faciunt. Nota quod triplex est altare. Altare

dicitur Ecclesia, juxta illud: « Cum intraveritis terram quam Dominus daturus est vobis, facietis altare Domino de lapilibus quos ferrum non tetigit », id est de pacificis et non de schismaticis. Dicitur et Christus altare. Unde Apostolus: « Altare habemus de quo non habent potestatem edere qui tabernaculo deserviunt », id est carni. Est et cor nostrum altare. Unde: « Oblatio justi impinguat altare », id est cor. Sanguis iste lacrymarum in altari, quod est Ecclesia debet effundi, quia in fide Ecclesie, et in altari cordis, quia de corde debent emanare, vel juxta altare dicit orientalem plagam, id est ad Christum, qui est sol justitiæ; vel notitiam Dei, et vesiculum gutturis, id est superbiam, et plumas, id est levitatem conversationis, quia visa celsitudine Dei, superbiam nostram deponimus, et sanguinem lacrymarum pro his fundimus. Est et sanguis redemptionis, scilicet Christi: « In sanguine, inquit, Testamenti tui redemisti vinclos tuos de lacu in quo non erat aqua ». Illic significatus est in vitta coccinea. Sed ad idem significandum invenimus funiculum coccineum in domo Rahab meretricis per quem dimisit exploratores Jericho ». Ad idem etiam cum manus Zaræ nasceretur, involuta est panno serico coccineo ». In his tribus sanguis significatur Christi, sed ad diversa. Vitta enim stringit, funiculus trahit, pannus ornat. Stringit dissolutos, trahit aversos, ornat justos: dissolutos ne a capite suo recedant, scilicet Christo; aversos, ne in infernum descendant; justos, ut in judicio gaudeant. Quidam habent vittam, funiculum quidam, quidam pannum. Vittam in ore, funiculum in corde, pannum in corpore. In ore doctores, in corde spirituales, in corpore martyres. Doctores in prædicatione, spirituales in voluntate, martyres in sanguinis effusione. Prædicatoribus enim dicitur:

Et eloquium tuum dulce. Meretrix Rahab, scilicet caro nostra, quæ est in Jericho, id est in mundo; Jericho enim luna dicitur, propter instabilitatem: habet domum, id est conversationem. Hæc habet duo solaria, scilicet inferius sensualitatem, et spiritualitatem superius; in hoc absconduntur duo exploratores, scilicet ratio et affectus. Affectus ad passionem invitat, ratio quomodo fiat ordinat. Sed in illo quærit eos rex Jericho, id est diabolus, ut quod non potest per carnem, per vanam gloriam faciat. Sed absconduntur in villi stipula lini, quia humilitate se proteguunt, tandem per funiculum coccineum descendunt, ad passionem Christi consurgendo.

Iste funiculus triplex est, quia « triplex funiculus difficile rumpitur », et hoc propter tres effectus: Peccata remittit, tentationes excludit, justis regnum aperit. Audi adhuc triplicem: petras scidit, velum rumpit, infernum spoliavit, scilicet dura corda molliendo, inimicitias inter Deum et hominem dissol-

²⁰ Gal. 6. ²¹ Lev. 17. ²² Ibid. ²³ Lev. 20. ²⁴ Apoc. 1. ²⁵ Deut. 27. ²⁶ Hebr. 13. ²⁷ Eccl. 55. ²⁸ Zachar. 9. ²⁹ Josue 2. ³⁰ Gen. 58. ³¹ Josue 2. ³² Eccle. 4.

vendo, justos de inferno extrahendo. Adhuc audi triplicem : Intulit terris tremorem, inferis timorem, cœlo stuporem. De primo : « Terra tremuit et quievit ⁸⁵; » de secundo : « Attollite, portas, principes, vestras. Quis est iste Rex gloria ⁸⁶? » De tertio angeli : « Quis est iste qui venit de Edom tinctus vestimentis de Bosra ⁸⁷? » Est et coccinum, quo Christus est vestitus in passione. In his quatuor coccinis designatur sanguis agni paschalis, in quatuor partibus domorum Israeliticarum positus ⁸⁸, scilicet in inferiori limine, in superiori, id est in sensualitate et devotione, et in sinistro poste, id est opere, et in dextro, id est ore. Qui est in sinistro, id est opere, nos redimit, scilicet coccinum in manu Zaræ. In inferiori limine, id est sensualitate, nos abluit : hoc est coccinum quo Christus est vestitus, in passione; in dextro poste, id est in ore, nos portat : hæc est vitta coccinea, et in superiori limine, id est devotione nos ornat : hic est funiculus Rahab in superiori solarario. Quomodo digne sumatur, additur in assatis carnibus, azymis panibus, lactucis agrestibus ⁸⁹. De hoc coccino ait David ad filias Israel : « Qui vestiebat vos coccino in deliciis ⁹⁰, » id est Saul quem plangebant. Funiculum coccineum volebat eum esse cui dicebat : « Fac tibi duas tubas argenteas et ductiles, quibus convocabis populum, quando movenda sunt castra ⁹¹, » scilicet ad annuntiamdam purpuram Dominicæ passionis, ad coccinum mutæ in Christo scilicet dilectionis. « Duas, » ait, « tubas, » ad concepti flatus emissionem; « argenteas, » ad castitatis et innocentie demonstrationem; « ductiles, » ad sustinendam quam annuntiamus Christi passionem; « quibus convocet populum » ad mutuam inimicorum expugnationem; flatum, quem Spiritus sanctus per inspirationem immittit; innocentie, qua colorat Deus, dum peccata remittit; dilectionem, qua Spiritus sanctus animos accendit; inimicorum expugnationem, quibus nos Deus tentari permittit.

Primo est notandum quod est tuba ænea, est tuba argentea, est tuba cornea. Prima est fusilis, secunda ductilis, tertia perductilis. Prima enim est prophetica, secunda apostolica, tertia angelica. Prima fusilis, quia igne sancti Spiritus inflammata, præco fuit superni consilii; secunda prædicatio sancti Evangelii; tertia fuit Angelus magni consilii. Audi fusilem : « Et scintillæ quasi aspectus aeris candentis ⁹². » De prima, et secunda et tertia : « In tribus ductilibus et voce tubæ cornæ ⁹³. » De prima : « Sicut locutus est per os sanctorum qui a sæculo sunt prophetarum ejus ⁹⁴. » De secunda : « Annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt ⁹⁵. » De tertia. « Exiit Dominus nobis cornu salutis, in domo David pueri sui ⁹⁶. » Pro prima dicitur : « Ca-

nite tuba in Sion ⁹⁷, » Pro secunda : « Buccinate in neomenia tuba in die solemnitatis vestræ ⁹⁸; » de tertia : « Pro tanti regis victoria tuba intonet salutaris ⁹⁹. » Prima sonat voce gravi, secunda acuta, tertia superacuta. Prima, quia sub legis duritia, secunda sub gratia, tertia promittitur gloria. Prima, quia « dedit abyssus vocem suam ¹⁰⁰, » et : « abyssus abyssum invocat ¹⁰¹. » Abyssus enim dicuntur corda prophetarum propter profunditatem et obscuritatem sententiarum. Cataractæ Dei sunt inspirationes. Secunda ergo acuta, quia « in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum ¹⁰². » Tertia est superacuta, quia intonuit de cœlo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam ¹⁰³. Prima enim subobscurè annuntiat sacramenta, ut de B baptismo : « Erit ionis patens domus David in ablutione peccatoris et menstruata ¹⁰⁴. » Secunda aperte denuntiat Christum advenisse. Unde : « Apparuit gratia Domini Jesu Christi omnibus hominibus erudiens nos ¹⁰⁵. » Tertia apertissime vocat nos ad gloriam. Unde : « Transite ad me, omnes qui concupiscitis me et a generationibus meis adimplemini ¹⁰⁶. »

Primam designant septem tubæ quibus septem angeli in Apocalypsi canebant ¹⁰⁷, ad primam quarum facta est grando et ignis mistus sanguine. Figuram secundæ tenuerunt tubæ Gedeonis, ad quarum sonum apostoli fugerunt. In figura tertiæ fuerunt septem tubæ, quibus muri **82** Jericho corruerunt.

C Istæ tubæ æneæ sunt quasi decoloratæ non habentes perfectam claritatem. Tuba ænea erat Isaias, dum minaretur inferorum angustiam; erat Ezechiel, dum proponeret mundi miseriam; erat Joannes Baptista, dum provocaret ad pœnitentiam. Primum nobis incutit horrorem, secundum dolorem, tertium fervorem. Horrorem quem fugiamus, dolorem, ut mundum minus diligamus; fervorem, ut peccata diluamus. Ait enim Isaias : « Subter te sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes ¹⁰⁸. » Ezechiel. « Ventus turbini veniebat ab aquilone, et nubes magna et ignis involvens ¹⁰⁹. » Joannes : « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum ¹¹⁰. » Ecce verbi gratia D prima de septem tubis Apocalypsis, ad cujus sonum sit grando mundanæ tribulationis, mista sanguine culpæ et igne æternæ damnationis. Sed quia jam tempus gratiæ advenit, jubemur facere duas tubas argenteas, scilicet Petrum et Paulum, quia « Petrus apostolus et Paulus doctor gentium, ipsi nos docuerunt legem tuam, Domine ¹¹¹. » Primo debent esse tubæ, secundo argenteæ, tertio ductiles. Tubæ, quæ flatu doctrinæ præbeant alimoniam; argenteæ

⁸⁵ Psal. 75. ⁸⁶ Psal. 23. ⁸⁷ Isa. 63. ⁸⁸ Exod. 12. ⁸⁹ Psal. 27. ⁹⁰ Luc. 1. ⁹¹ Psal. 63. ⁹² Luc. 1. ⁹³ Habac. 3. ⁹⁴ Psal. 41. ⁹⁵ Psal. 48. ⁹⁶ Psal. 47. ⁹⁷ Isa. 14. ⁹⁸ Ezech. 1. ⁹⁹ Matth. 3. ¹⁰⁰ Offic. Eccl.

¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Il Reg. 1. ¹⁰³ Num. 10. ¹⁰⁴ Ezech. 1. ¹⁰⁵ Joel 2. ¹⁰⁶ Psal. 80. ¹⁰⁷ In Cant. *Ezraiel*, etc. ¹⁰⁸ Zach. 13. ¹⁰⁹ Tit. 2. ¹¹⁰ Eccl. 24. ¹¹¹ Apoc. 8.

ut sint candidæ per simplicitatem, castitatem et innocentiam; ductiles, ut inter malleum afflictionis et incudem poenitentiae perfectam habeant justitiam. De tuba dicitur: « Canite tuba in Sion ⁶⁶; » ac si diceret: « Pascite qui in vobis est gregem Domini ⁶⁷. » Candorem argenti habuit per simplicitatem, castitatem, et innocentiam. Simplicitatem, ut sint pennæ columbæ deargentatæ ⁶⁸; per innocentiam, ut sint argentum de electro ⁶⁹: quod ut ex argento humanitatis et auro divinitatis, scilicet Christus, « qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ⁷⁰. » Castitatem, ut sicut scyphus argenteus in quo solet Josephi augurari ⁷¹; qui stoprum dominæ meretricis recusavit ⁷². De simplicitate: « Estote simplices sicut columbæ ⁷³. » De innocentia: « Innocens manibus et mundo corde ⁷⁴; » de castitate: « Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis ⁷⁵. » Præci sunt lilia convallium ⁷⁶; secundi, liliū inter spinas ⁷⁷; tertii sicut acervus tritici vallatus liliis ⁷⁸. Ecce isti sunt sicut duo hinnuli capræ gemelli ⁷⁹; qui pascunt inter lilia, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ ⁸⁰. » Sicut ductiles, inter malleum et incudem formatæ per propriam passionem, per proximi compassionem, per contumeliarum susceptionem. Audi Paulum ductilem: « Periculis ex genere, periculis latronum, periculis fluminum, periculis in falsis fratribus. Ter virgis cæsus sum; semel lapidatus sum, ter naufragium feci ⁸¹. » Vidit et Petrum carceri mancipatum, verberibusque cæsum, contumeliis affectum, ultimo crucifixum. Ecce tubæ, ecce argentæ, ecce ductiles. Inde est quod in candelabro tabernaculi erant scyphi et spherulæ et lilia ⁸². Scyphi qui ministrent potum doctrinæ; lilia simplicitatis, castitatis et innocentiae; spherulæ, quæ rotundæ fuerunt argumento tornaturæ, perfectio justitiæ. Quibus ait: « Convocabis populum quando movenda sunt castra ⁸³. »

Istæ enim tubæ primo populum revocant, secundo convocant, tertio provocant. Revocant ab errore ad veritatem; convocant ad unanimiorem; provocant ad supernam felicitatem. Primum, ut habeant fidei firmitatem, secundum, ut habeant, charitatem, tertium, ut perveniant ad regni claritatem. Audi Petrum revocantem: « Deponentes omnem malitiam et omnem dolum et simulationes et invidias et omnes detractiones, sicut modo genuit infantes, rati nobiles et sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustatis quoniam dulcis est Dominus ⁸⁴, » ut dicat: « Eratis aliquando sicut oves errantes; sed conversi estis nunc ad pastorem et episcopum animarum vestrarum ⁸⁵. » Audi Paulum revocantem: « Nox præcessit, dies autem appropinquavit: abjiciamus

ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis, ut in die honeste ambulemus ⁸⁶; » quo facto possit dicere: « Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino ⁸⁷. » Audi Petrum convocantem: « Instruite in fide vestra virtutem; in virtute scientiam, in scientia abstinendam; in abstinence patientiam; in patientia pietatem; in pietate fratrem amorem; in fratrum amore charitatem ⁸⁸. » Audi et Paulum convocantem: « Obsecro vos, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate ⁸⁹. » Audi Petrum provocantem ad æternam felicitatem: « Benedictus Deus, qui regeneravit nos in spem vivam, in hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam et immarcescibilem, conservatam in cælis ⁹⁰. » Incorruptibilem, quia non patietur defectum; incontaminatam, quia ibi non erit peccatum; immarcescibilem, quia ibi nemo patietur tædium. Audi et Paulum provocantem: « Si surrexistis, ait, cum Christo; quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis et vita vestra abscondita cum Christo in Deo ⁹¹. » Sequitur:

« Quando movenda sunt castra. » Notandum quoque tria sunt genera castrorum, Castra Ægyptiorum, castra Israeliticorum, castra angelorum. De primis dicitur: « Respexit Dominus super castra Ægyptiorum ⁹²; » de secundis: « Qui leprosus est, egrediatur extra castra ⁹³; » de tertiis ait Job: « Castra Dei sunt ⁹⁴. » Prima sunt removenda, secunda movenda, tertia admovenda; prima enim sunt castra mundi, secunda deserti, tertia cæli. Prima militant ut rapiant; secunda, ut ad patriam perveniant; tertia, ut pervenientes introducant. Prima ergo relinquamus, secunda eligamus, ad tertia suspiremus. Relictis ergo primis, in secundis militemus: in quibus nos oportet habere unanimiorem cordium, providentiam in posterum, contra tentationes ad Christum refugium, bene operando cor habere sursum.

De his quatuor ait Salomon: « Quatuor sunt minima terræ et ipsa sunt sapientiora sapientibus, scilicet « locusta, quæ regem non habet et universa volat per turmas ⁹⁵; » hæc est unitas cordium. « Fornicea quæ laborat in æstate, unde vivat in hieme ⁹⁶; » hæc est providentia. « Lepusculus plebs invalida, quæ ponit cubile suum in petra ⁹⁷; » ecce refugium ad Christum, « Stellio qui manibus graditur et in domo regis habitat ⁹⁸; » ecce hominum opus, et cor sursum elevatum. De primo: « Unus spiritus et una fides erat in eis ⁹⁹; » de secundo: « Vade ad forniceam, o piger, et contemplare vias

⁶⁶ Joel. 2. ⁶⁷ I Petr. 5. ⁶⁸ Psal. 67. ⁶⁹ Ezech. 4. ⁷⁰ I Petr. 2. ⁷¹ Gen. 44. ⁷² Gen. 39. ⁷³ Matth. 10. ⁷⁴ Psal. 23. ⁷⁵ Rom. 13. ⁷⁶ Cant. 2. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Cant. 2. ⁷⁹ II Cor. 11. ⁸⁰ Exod. 25. ⁸¹ Num. 10. ⁸² I Petr. 2. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Rom. 15. ⁸⁵ Ephes. 5. ⁸⁶ I Petr. 1. ⁸⁷ Ephes. 4. ⁸⁸ I Petr. 1. ⁸⁹ Colo.s. 3. ⁹⁰ Exod. 14. ⁹¹ Levit. 13. ⁹² Job 36. ⁹³ Prov. 30. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Act. 4.

ejus, et dice sapientiam⁹⁵; de tertio: « Esto nobis, Domine, turris fortitudinis a facie inimici⁹⁶; de quarto: « Nostra conversatio in cœlis est⁹⁷. » De operibus: « Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime ad domesticos fidei⁹⁸. » Has tubas populus Gedeonis in manu habebat, id est opera apostolorum, præcepta tamen nondum promulgata faciebant. Logenas complerent, id est corpora, et fractæ sunt, et aperuerunt lampades fulgentes, scilicet cordis charitatem. Ecce omnia « terribilis ut castrorum acies ordinata⁹⁹. » Sequitur:

« Tuba cornu¹, quæ est Christus triplici ratione. Cornu non contrahens carnis mollitiem, de carne nascitur. Est instrumentum cuius sono lupus ab ovibus abstrahitur; per ealorem ad arbitrium operantis flectitur. Hoc cornu est Christus, qui natus est de carne, nec tamen de ea ab ipso contracta est pollutio: quod est contra diabolum nostra protectio, ut nostræ miseræ se applicaret seclit dilectio. De primo: « Venit in similitudinem carnis peccati¹⁰⁰ qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus¹⁰¹. » Pro secundo dicitur: « Pastor bonus qui posuit animam suam pro ovibus suis¹, » et pro grege suo mori dignatus est. Pro tertio: « Exinanivit semetipsum formam servi accipiens², » utpote ille Eliseus qui contraxit se ad mensuram pueri filii Sunamitis³. Cantu hujus tubæ muri Jericho corruerunt, scilicet mundi fortitudo. Unde: « Confidite, ego vici mundum⁴. » Hæc tuba nos invitat ad sui imitationem, ad spiritualem resurrectionem, ad regni participationem. Primum ut peregrinemur confidenter; secundum, ut vivamus suaviter; tertium ut regnemus cum eo feliciter. De primo: « Qui vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me⁵; » de secundo: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis; et ego reficiam vos⁶: Qui sitit, veniat et bibat: et de ventre ejus fluent aquæ vivæ⁷, » de tertio: « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, » et cætera opera bona quæ inde sequuntur, usque « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum⁸. » Ad quod nos perducit Jesus Christus, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Sicut vitta coccinea [sive funis coccineus secundum aliam litteram], *labia tua, et eloquium tuum dulce.*

[CARD.] Ac si dicat: Labia tua, fuis ad Deum precibus, sicut vitta constringit capillos, sic cogitationes hominum constringunt et astringunt capiti suo Christo, ne defluant vel elongentur ab ipso. Dicitur autem *funis coccineus* triplex ille faniculus, qui eam prædicatione Trinitatis verbum admiscet de coccinio passionis. « Et sicut ista prædicatio

A cogitationes nostras constringit in Christo, et conservat in eo, ita facit beatæ Virginis deprecatio, pro eo quod *eloquium* ejus dulce est in precibus. Sequitur:

Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.

[Tuo.] Per genas verecundia significatur, quia in erubescencia solet nos subitus rubor perfundere. Malum autem punicum, quia rosei coloris est, passionem Domini convenienter significat. Quia ergo non erubescit Ecclesia crucem Christi, sed gaudet in passionibus et contumeliis pro Christo, vexillumque crucis illius gestare solet in facie, merito genas mali punici gestare dicitur. Et bene dicitur sicut fragmen mali punici, quia in eo pars ruboris quæ patebat, videtur, et pars quæ intus latebat candoris, aperitur. Hunc ergo ruborem, cum Domini passionem fatetur, monstrat. Ostendit albedinem utriusque mali punici, cum pulsata pressuris puritatem servat cordis. Et sicut multa grana mali punici videri non possunt, nisi frangatur; sic nec virtutes Ecclesiæ, nisi tribulationibus probetur. Comparatur anima malo puniceo propter imitationem passionis Christi, qui fuit malum punicum hæc ratione: malum punicum habet in cortice pallorem; in specie granorum ruborem; interius latenter candorem. Similiter Christus in humanitate assumpta habuit pallorem nostræ infirmitatis, quæ fracta in passione, apparuit rubor sanguinis. Interius autem latebat candor divinitatis. In carne tali visitavit terram, in sanguine inebriavit eam, ex divinitate virtutibus locupletavit eam. Sed hæc triplex est terra: Est enim terra uterus beatæ Virginis, et est terra Ecclesiæ militantis, et est terra Ecclesiæ triumphantis. In prima assumpsit cargem, in secunda sustinuit tribulationem, in tertia recepit beatitudinem. Primam visitavit afferens benedictionem: « Benedixisti, Domine, terram tuam⁹. » Secundam, afferens reconciliationem et pacem. Unde propheta: « Erit pax in terra eum venerit¹⁰. » Tertiam, reducens captivitatem: « Ascendens Christus in altum captivam ducit captivitatem¹¹. » Primam, id est beatam Virginem, visitavit angelica salutatione; inebriavit sancti Spiritus obumbratione, multipliciter locupletavit sua incarnatione. Angelica scilicet, ut adventus institueretur; obumbratione, ut fomes peccati in ea exstingueretur et gratia augetur; sua incarnatione, ut totus mundus per eam locupletaretur. Sed quia ista « mirabilis facta est, et non potero ad eam¹² » ad secundam me transfero, scilicet militantis Ecclesiæ, istam sequendo et venerando consilio poetæ:

Tu longe sequere, et vestigia semper adora.

Domine Jesu, parumne erat tibi descendisse de Hebron in Sichem nisi descendisses de Sichem in Dothaim¹³. Hebron dicitur *visio æterna*, id est

⁹⁵ Prov. 6. ⁹⁶ Offic. Ecl. ⁹⁷ Philipp. 3. ⁹⁸ Gal. 6. ⁹⁹ Cant. 6. ¹⁰⁰ Rom. 8. ¹⁰¹ I Petr. 2.
¹ Joan. 10. ² Philipp. 2. ³ IV Reg. 4. ⁴ Joan. 16. ⁵ Matth. 6. ⁶ Matth. 11. ⁷ Joan. 7. ⁸ Matth. 5.
⁹ Psal. 84. ¹⁰ Mich. 5. ¹¹ Ephes. 4. ¹² Psal. 138. ¹³ Gen. 37.

conlestit patria. Unde venit in Sichem, quod dicitur **A** *fructus*, vel *labor*, id est in utero Virginis, ubi *fructus* nostros suscepit. Inde in Dothaim, id est *defectum*, scilicet mortis. Scire velim, Domine,

Quæ te vicit clementia;
Ut ferus nostra crimina ¹⁴.

« Ego, inquit, videns vidi afflictionem populi mei qui est in *Egypto*, et descendi liberare eum ¹⁵. » Vere enim vicit clementia. « Vidit enim Joseph fratrem suum, commota sunt omnia viscera ejus ¹⁶, » et ingressus in cubiculum Virginis fleuit, ubi *fructus* et dolores nostros suscepit. Bone advenisti, Domine, quia « fecisti iudicium meum et causam meam ¹⁷. » In tribus habebamus iudicium cum diabolo. In tribus causam cum Deo, quia, ut diximus, seminavit inimiticitias inter Deum et hominem, *fructus* dirupit inter creaturam et Creatorem. *Chaos* magnum firmavit inter hoc exilium et patriam coelestem. Unde *Isaias*: « Dissipatae sunt viæ, cessavit transiens per semitas ¹⁸. » Ecce *chaos*, « Irritum factum est pactum ¹⁹, » ecce *fructus* ruptum. « Projecit civitates, non reputavit homines ²⁰, » ecce inimiticitia. His facto chirographo diabolus nos tenebat obnoxios morti perpetuæ. Sed quod fecit iudicium, Paulus non tacuit: « Delevit chirographum **B** decreti, quod erat contrariam nobis; et tulit de medio affligens illud cruci ²¹. »

Deus Pater in tribus habebat causam adversum nos, scilicet ut restitueremus ei hominem absque peccato, quem in Adam ei abstulimus; ut satisfaceremus ei de injuria, quia, Deo relicto, diabolo secuti sumus, ut repararemus viam ad regnum, quæ nostra negligentia deleta est. Sed, quia pauper sum ²² et honorum meorum non eget ²³, solvit debitum sine peccato, de Virgine nascendo. « Quæ non rapuit tunc exsolvebat ²⁴. » Expiavit reatum in passione, sanguinem fundendo. « Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit ²⁵. » Iter reparavit ad regnum a mortuis resurgendo, quia facta sunt « prava in directa et aspera in vias planas ²⁶. » Item solvendo debitum inimiticitias dissolvit, quia « inventus est justus et in tempore iracundiæ factus est reconciliatio ²⁷; » sic pacem Deus reddidit in se reconcilians ima summis, scilicet expiando reatum *fructus* renovavit. Unde gaudens Petrus ait: « Benedictus Deus qui regeneravit nos in spem vite in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarcescibilem conservatam in cælis ²⁸. » Vere incorruptibilem, quia non patitur defectum; vere incontaminatam, quia ibi non erit peccatum; immarcescibilem, quia ibi nullus patietur *fructus*. Reparando iter ad regnum *chaos* dissipavit, quando contrivit portas *æreas* et vectes *ferreas* confregit ²⁹. »

Inferni claustra penetrans
Suos captivos relinquit ³⁰.

« Et deduxit eos in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis ³¹. » Audistis quomodo Deus terram Virginis visitavit, multipliciter eam locupletavit. Sed qualiter terram Ecclesie visitavit? Visitavit in passione; inebriavit aqua et sanguine; multipliciter locupletavit dono gratiæ. Visitavit in passione, ut ejus exemplo vitam nostram ordinemus. Quia « Christus passus est pro nobis, vobis relinquit exemplum ³². » Et hoc, contumelia sermonis, asperitate mortis, confusione crucis. Contumelia sermonis, ut nos in iudicio liberaret (« a verbo aspero ³³, » ut est: « Ave, rex Judæorum ³⁴, » et: « Dæmonium habet ³⁵. ») Asperitate mortis, ut nos liberaret a pœnali inferno. Unde propheta: « O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor sicut dolor meus ³⁶. » Confusione crucis, ut nos glorificaret in regno. Unde Paulus: « Proposito sibi gaudio crucem sustinuit. Confusione contempta et nunc in dextera Dei sedet. Ejus exemplo curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei ³⁷, » quia non pati meruimus non ipse. « Nos quidem digna factis recipimus. Hic autem quid fecit ³⁸? » Merito hæc patimur, « quia peccavimus, iniquitatem fecimus ³⁹. » Igitur libenter sustineamus sermonis contumeliam, asperam passionem, omnimodam confusionem, ut dicamus cum Paulo: « Maledicimur et benedicimur; persecutionem patimur et sustinemus; blasphemamur et obsecramus, tanquam purgantia hujus mundi facti sumus ⁴⁰. » Domine Deus, vide si tunica filii tui sit an non ⁴¹ quæ pendet in cruce pro nobis, ut habeas dicere pigris et resurgentibus penitentiam. « Fera pessima, » id est mors, « devoravit filium meum ⁴². » Et ecce convenit nos in patibulo, ne nos conveniat in iudicio dicens: « Populus meus, quid feci tibi, aut in quo contristavi te? Responde mihi ⁴³. » — « O homo, tu quis es, qui respondeas Deo ⁴⁴? » — « Si volueris contendere cum eo, non poteris respondere unum pro mille ⁴⁵. » Sed tu, bone Jesu, qui ad locum venisti, responde pro me. Sequitur quomodo sanguine inebriavit, scilicet triplici modo: ille enim sanguis attulit incarcerationis redemptionem, maculatis ablutionem, languidis unctionem: incarcerationis redemptionem: Redemptionem misit Dominus populo suo ⁴⁶. » Vere, « apud Dominum misericordia et copiosa apud eum redemptio ⁴⁷. » Sicut dicitur per prophetam: « In sanguine Testamenti tui redemiati vinclos per mortem tuam de lacu ubi non erat aqua ⁴⁸. » Maculatis attulit ablutionem, ut in Apocalypsi: « Ipse prior dilexit nos ⁴⁹ et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo ⁵⁰, ut mundaret sibi populum acceptabilem

¹⁴ Hymn. Jesu nostra, etc. ¹⁵ Exo 1, 3. ¹⁶ Gen. 43. ¹⁷ Psal. 5. ¹⁸ Isa. 35. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Ibid. ²¹ Coloss. 2. ²² Psal. 24. ²³ Psal. 15. ²⁴ Psal. 68. ²⁵ Isa. 53. ²⁶ Luc. 3. ²⁷ Offic. Eccl. ²⁸ I Petr. 1. ²⁹ Psal. 106. ³⁰ Hymn. Jesu nostra, etc. ³¹ Psal. 106. ³² I Petr. 2. ³³ Psal. 90. ³⁴ Joan. 19. ³⁵ Luc. 7. ³⁶ Thren. 1. ³⁷ Hebr. 12. ³⁸ Luc. 23. ³⁹ Dan. 9. ⁴⁰ I Cor. 4. ⁴¹ Gen. 57. ⁴² Ibid. ⁴³ Ii h. 6. ⁴⁴ Rom. 9. ⁴⁵ Job 9. ⁴⁶ Psal. 110. ⁴⁷ Psal. 129. ⁴⁸ Zach. 9. ⁴⁹ I Joan. 1. ⁵⁰ Apoc. 1.

sectatorem bonorum operum ⁵⁹. Attulit unctionem languidus. Quia « misit Verbum suum et sanavit eos ⁶⁰ ».

*Quos sacer cinor perunxit
Fusus Agni corpore ⁶¹.*

Sed et in aqua lavit, utpote homo ille de quo idem dixit discipulis : « Intransitis vobis in civitatem occurret vobis homo lagenam aquæ portans ⁶² ; ubi etiam formam dedit nostri profectus, ut prius lagena aquæ lavemur, postmodum in cœnaculo devotionis reficiamur, sicut ait Jo : « Antequam comedam suspiro ⁶³ ».

Ut hæc ablutio toti mundo sufficeret, de corpore ejus quatuor rivi manaverunt tanquam quatuor flumina de paradiso, quæ irrigant universam terram, scilicet passio Christi : sanguis, aqua de latere, aqua sudoris, aqua lacrymarum,

*Terra, pontus, astra, mundus
Quo lavantur flumine ⁶⁴.*

In lacrymis triplicem flentem nobis insinuavit, quia tertio lacrymatus est : Primum ad sepulchrum Lazari ⁶⁵ : ecce lacrymæ contritionis. Secundo, « videns civitatem, flevit super eam ⁶⁶ » : ecce lacrymæ compassionis. Tertio quando, immulente passione, « ascendit in montem solus orare, » cum « factus est in agonia ⁶⁷ » : ecce lacrymæ devotionis. Sic invenitur super Jeremiam : « Divisiones aquarum deduxerunt oculi mei ⁶⁸ » Sequitur quomodo locupletavit dona sapientiæ qua collata conservaremus ; quia

*Non minor est virtus quam quærere parta tueri.
(Ovid. Art. amor. II, 43.)*

Et ut ad illam accedamus clamat ipsa Sapientia : « Transite ad me omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis implentini ^{69, 70} » Tres sunt generationes sapientiæ : scilicet secularis prudentia, litteralis scientia, cœlestis sapientia. Ecce quomodo terræ Virginis attulit benedictionem, terræ Ecclesiæ militantis reconciliationem et pacem : sequitur quomodo terræ Ecclesiæ triumphantis reduxit captivitatem. Eam enim visitavit in Ascensione quando « ascendit in altum ⁷¹ » Dominus, propriam scilicet remeans. Inebriavit jucunditate lætitiæ ; quia gavisæ sunt cœli regna reditu Unigeniti. Multipliciter locupletavit angelicæ ruinæ reparatione, sicut scriptum est : Reparabuntur ruinæ Jerusalem. Locupletavit gloriæ carnis exaltatione, Patris præsentans vultibus victricis carnis gloriam. Locupletavit angelos et homines socians in amore ; quia soli polique patriam unam facit republicam. Hinc malo grana, sponsa comparatur.

Sicut fragmen mali punici, ita genus luce absque eo quod intrinsecus latet.

[CAR.] Fragmen enim mali punici ruborem ostendit et candorem. In genis autem mulieris species consistit et decor. Dicitur ergo mater Domini speciosa propter ruborem verecundiæ et candorem

A Innocentiæ, absque eo quod intrinsecus latet, soli Deo cogitatum, nondum manifestum. Nam quanta sit species beatæ Virginis illo solus novit qui dedit. Sequitur ; *Sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis ; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

[Tuo.] Supradictum est quod collum doctores significat, caput est Christus, corpus est Ecclesia. Igitur a capite Christo per collum, scilicet prædicatores, transit cibus doctrinæ ad corpus, scilicet Ecclesiam. Unde in Evangelio, « Dedit discipulis suis panem, discipuli autem turbis apposuerunt, et manducaverunt, et saturati sunt ⁷² » Hoc collum bene turri comparatur. Si enim civitas Jerusalem est Ecclesia ; in ea merito est turris doctorum constantia. Quæ turris, id est constantia a David, id est manu forti Christo est constructa. Propugnacula quibus hæc turris defenditur sunt sacra Scriptura, vel Ecclesiæ sacramenta, vel facta ab eis miracula. Mille clypei qui pendent ex turre, mille sunt præsidia divinæ dispensationis, quibus a Domino sunt adjuvati, ne vinci possint. Omnis armatura fortium est quam Paulus enumerat, dicens : « State succincti lumbos vestros in veritate ⁷³ » et cætera quæ ibi sequuntur. Et bene dicitur turris David non Salomonis, quia fortitudine opus est in bello ; Salomonis autem turris usum habet in pace. Constantia dicitur turris ista. Clypei sunt patientiæ diversa genera. Sed quia mille dicuntur, facilius est tractare genera singulorum, quam singula generum.

C Quatuor igitur ponimus clypeos : primus est ferreus, secundus æneus, tertius argenteus, quartus aureus. Primus est obstinationis, secundus simulationis, tertius innocentia, quartus charitatis. Primus est rebellium, secundus hypocritarum, tertius mansuetorum, quartus diligentium. Primum portavit Saul, et in montibus Gelboe sub eo est prostratus ⁷⁴ ; æneum Golias, et a David est interfectus ⁷⁵ ; argenteum habuit Josue, et eo elevato adjutus, a sociis combussit civitatem ⁷⁶ ; aureum Machabæi ⁷⁷, et dissipaverunt gentium fortitudinem. Primi sunt asini ad corporalem afflictionem ; meretrix ad illatam confusionem ; aspis ad verborum correctionem ; ursus insidians ad ultionem. De primo : « Percussisti eos et non sunt salvati. Afflixisti eos et renuerunt accipere disciplinam ⁷⁸ » De secundo : « Frons meretricis mulieris facta est tibi ⁷⁹ » De tertio : « Furor illius secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis auræ et obturantis aurem suam ⁸⁰ » De quarto : « Ursus insidians factus est mihi ⁸¹ » sicut ait Jeremias : « Maledictus furor eorum, » quia pertinax ; « et indignatio eorum ⁸² » quia dura. In consilio eorum non sit anima mea. Hanc imponebant amici Job, dicentes ei : « Quis est vir, ut est Job, bibens sub-

⁵⁹ Tit. 2. ⁶⁰ Psal. 106. ⁶¹ Hymn. *Lustra sex*, etc. ⁶² Marc. 14. ⁶³ Job 3. ⁶⁴ Hymn. *Lustra sex*, etc. ⁶⁵ Joan. 11. ⁶⁶ Luc. 19. ⁶⁷ Luc. 22. ⁶⁸ Jer. 3. ⁶⁹⁻⁷⁰ Eccles. 24. ⁷¹ Ephes. 4. ⁷² Marc. 8. ⁷³ Ep. 6. ⁷⁴ I Reg. 31. ⁷⁵ I Reg. 17. ⁷⁶ Josue 8. ⁷⁷ I Mach. 6. ⁷⁸ Jer. 5. ⁷⁹ Jer. 3. ⁸⁰ Psal. 75. ⁸¹ Jer. 3. ⁸² Jer. 36. ⁸³ Job 34

Hunc clypeum habuit Saul, qui Samuelis increpationes sustinebat, et à malis non cessabat, et idem in montibus Gelboe, id est superbiam abjectus est clypeus ille. Secundus, scilicet æneus est hypoeritarum, qui videtur habere aureum colorem, et non est aurum, sicut hypocritæ videntur pati ex charitate, quod patiuntur ex vanitate. Et hoc ex tribus causis, ut vitent imminens incommodum. Unde Satan de Job: « Fellem pro pelle, et quidquid habet homo dabit pro anima sua ⁷⁴. » Secunda est cum compatuntur propter aliquod temporale emolumentum, scilicet quia quæstum existimant pietatem, sicut Apostolus dicit ⁷⁵. Tertia est cum patiuntur propter laudes hominum, sicut illi qui « exterminant facies suas, ut appareant hominibus jejunantes ⁷⁶. » Hic erat clypeus Golizæ. « Et clypeus, ait, æneus tegebat humeros ejus ⁷⁷. » In eo tota erat fiducia Philistinorum qui fortis putabatur, et ejus clypeus inexpugnabilis. Tertius clypeus dictus est argenteus. Hic est naturalis innocentia, scilicet quando in homine est bona temperata compositio humorum, quæ tamen per se non est virtus, sed informata charitate transit in virtutem. Hunc habuit Josue qui cum expugnaret urbem Hai, persequentibus autem viris civitatis illius elevavit eum in altum. Quæ videntes socii ejus qui erant in insidiis accurrerunt et adjuverunt eum ⁷⁸⁻⁷⁹. Quidam enim clypeum istum dimittunt in terram, dum ad terrena comoda suam applicant innocentiam. Quidam in altum levant, qui ad hoc habent ut eam in Dei servitio expendant: tunc associantur et aliæ virtutes, et quasi socii de de insidiis exeuntes ad devincendos accurrunt et adjuvant. Hanc Job habebat cum diceret: « Qui deridetur ab amicis suis sicut ego, invocabit Deum et exaudiet eum ⁸⁰. » Quartus clypeus est aureus scilicet patientia, quæ ex sola charitate habetur. Isti portat in se Christi imaginem, dat proximis fulgorem, adversariis terrorem, sicut hic advertere possumus. « Refulsit sol in clypeos aureos ⁸¹: » ecce imago veri Solis, id est Christi. « Et resplenderunt montes ab eis ⁸²: » ecce proximis fulgorem. Montes sunt mundi hujus potentes, qui religiosorum potentiam videntes illuminantur; et fortitudo gentium dissipata est ⁸³: » ecce adversariis terrorem, qui adversus patientes se vident nihil posse « qui corpus possunt occidere, animam autem non habent qui. l. faciant ⁸⁴. » Illi dicitur cum Job: « Qui cepit ipse me conterat, solvat manum suam et succidat me ⁸⁵. » Idem: « Si flagellat, occidat me semel ⁸⁶. » Et Habacuc: « Ingredietur putredo in ossibus meis, et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, et ascendam ad populum accinctum nostrum ⁸⁷. » Tales clypei pendunt in turri quæ est collum sponsæ.

Sciendum vero quod tres sunt turres: Prima virginitalis, secunda martyrii, tertia humilitatis. Omnes enim continentes simul sunt una civitas, in qua su-

A pereminet quasi turris virginitas. Item omnes sustinentes tribulationem, una civitas esse videntur, in qua martyrium quasi turris erigitur. Item quasi quædam civitas sunt omnes participes humilitatis in qua turris erigitur, scilicet amor propriæ dejectionis. Prima est contra luxuriam; secunda contra perfidiam; tertia contra superbiam. ⁸⁴ Ne autem quis hos clypeos patientiæ sufficere præsumeret ad vitam æternam sine gratia, dicit Apostolus: « Existimo quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ⁸⁵. »

Unde notandum est quæ sunt passionibus primi temporis. Sunt passionibus hujus temporis; sunt passionibus futuri temporis; sunt passionibus nullius temporis. Primæ sunt temporalis miseria; secundæ poenitentia voluntaria; tertiæ flamma purgatoria; quartæ infernalium pressurarum angustia. Primæ venerunt per primi parentis transgressionem; secundæ operantur reconciliationem; tertiæ suppliciter poenitentiam imperfectionem; quartæ habent æternam damnationem. Sub primis: « Omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc ⁸⁶. » In his ingemiscit Job inveniens vitium, miserabile exilium, triste exitum. Primum nascendo, secundum vivendo, tertium moriendo. « Homo, inquit ⁸⁷⁻⁸⁸, natus de muliere: » ecce primum. « Brevi vivens tempore: » ecce secundum. « Repletur multis miseriis: » ecce tertium. Et adjungit ⁸⁹. « Qui quasi flos egreditur: » ecce primum. « Et conteritur: » ecce secundum. « Et fugit velut umbra: » ecce tertium. Ille genuit continuis miseriis affecti, gravioribus tribulationibus oppressi, ad supernam gloriam desiderio suspensi. Pro primis dicebat Job: « Pereat dies in quo natus sum; et nox in qua dictum est: Conceptus est homo ⁹⁰. » Cum secundis dicebat: « Quare de vulva eduxisti me, qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret ⁹¹? » Cum tertiis dicebat: « Quare data est miseriis lux, et vita iis qui in amaritudine anime sunt, qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum et gaudent vehementer cum inveniunt sepulcrum ⁹². » Ille sunt passionibus primi temporis.

Hujus temporis passionibus sunt, voluntaria poenitentia, de qua dicitur: Afflicti corde, pro peccatis nostris, cum lacrymis expectemus finem nostrum. Hujus est ordo: Primo debemus malis operibus renuntiare; secundo, cor per lacrynosam confessionem abluere; tertio faciem quæ prius peccato premebatur, id est conscientiam, ad Dominum levare; quarto, stabilem in bono propositio se exhibere; quinto, angustias poenitentiam pro amore celestium oblivioni tradere. Inde Job: « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu tua est ⁹³: » ecce primam. « Et in tabernaculo tuo non fuerit injustitia ⁹⁴, » ecce secundum. « Tunc levare poteris faciem

⁷⁴ Job 2. ⁷⁵ 1 Tim. 6. ⁷⁶ Matth. 6. ⁷⁷ 1 Reg. 17. ⁷⁸⁻⁷⁹ Josue. 8. ⁸⁰ Job 12. ⁸¹ 1 Machab. 6. ⁸² Ibid. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Luc. 12. ⁸⁵ Job 6. ⁸⁶ Job 9. ⁸⁷ Habac. 3. ⁸⁸ Rom. 8. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰⁻⁹¹ Job 14. ⁹² Ibid. ⁹³ Job 5. ⁹⁴ Job 10. ⁹⁵ Job 3. ⁹⁶ Job 11. ⁹⁷ Ibid.

tuam absque macula ⁹⁹, » ecce tertium. » Et eris stabilis et non timebis ¹⁰⁰, » ecce quartum. « Miseriæ quoque oblivisceris ¹⁰¹ : » ecce quintum. Et quis fructus sequitur ex pœnitentia ostendit, adjunctus : « Tunc meridians fulgor consurget ad vesperam, et cum consumptum te putaveris, orieris ut lucifer ¹⁰². » De hac significatione est in lege, ubi dictum est : « Si fuerit vas æneum, defricabitur, et lavabitur aqua ¹, » et mundus eris. *Æs* sonorum est. *Æneum* igitur est vas pœnitentis in oratione, defricabitur in satisfactione, lavabitur aqua in lacrymosa confessione. Mundus enim in perseverantia innocentia, et sic non timebuntur passiones flammæ purgatorii. O quam commodius esset in tali flamma modo fervere quam in purgatoria flamma misere ardere, in qua erit Dominus « quasi ignis conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi in spiritu ardoris ². » Si sic ergo egeris pœnitentiæ passiones, erit in te quod ait propheta : « Cum ambulaveris per ignem, non ureris, et flamma non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel, Salvator tuus ³. » Ibi comburentur ligna, fenum, stipula ⁴, id est peccata levia, quæ venialia sunt, ut stipula, vel aliquantulum graviora, ut fenum. Illa gravissima, licet venialia, ut ligna. Ibi, « uniuscujusque opus quale fuerit dies Domini probabit, quia igne revelabitur. Si cujus opus arserit, detrimenta patietur; ipse autem salvabitur, sic tamen quasi per ignem ⁵. » O quanto securius esset ædificare modo aurum, argentum, lapides pretiosos ⁶, id est charitatem in corde, innocentiam in conversatione, splendorem boni operis in exempli demonstratione. Illi enim purgatorium ignem non formidant. Primi igitur, ut diximus, venerunt in mundum propter primi hominis transgressionem, secundi operantur reconciliationem. Istæ tres suppleant primæ imperfectionem. Sed multo fortius fugiendæ sunt passiones quæ habent æternam damnationem. Putasne has viderat Job cum diceret : « Dimitte me, ut plangam dolorem meum, antequam vadam ad terram tenebrosam et operam mortis caligine ⁷, » ubi erit perpetuus ignis, perpetuum frigus, quia transibunt de frigore nivium ad calorem nimium ⁸ : Ubi perpetui vermes corrodent miseros, quia « vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur ⁹ : » ubi erit æterna fames et sitis. Inde : « Servi mei comedent et vos esurietis. Servi mei bibent, et vos sitiatis ¹⁰. » Ubi fetor continuus, quia « ignis et sulphur, et spiritus procellarum pars calcis eorum ¹¹. » Ibi flagella tortorum, quia ibi dabitur peccator « tortoribus quoad usque reddat universum debitum ¹². » Ibi horror intolerabilis, tenebræ obscurissimæ, fletus assiduus. Inde : « Mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium ¹³. » Ibi vinculis igneis ligabuntur dissolutorum mem-

bra. Melius est ergo pro illis vitandis nunc laborare, quam eas sine fine tolerare. In omnibus iis inerepat nos, ut ad ipsum redeamus, sicut habetur in Job : « Increpationes ejus ne reprobas : ipse enim vulnerat et medetur : percussit et manus ejus sanat ¹⁴. » Et quomodo subjungit :

« In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum : quas enumerat sic : « In fame eripiet te a morte, et in bello de manu gladii; a flagello linguæ absconderis, et non timebis calamitatem cum venerit, in vastitate et fame ridebis, et bestiam terræ non formidabis. » Incipiamus ergo exponere a principio : « in fame, ait, eripiet te de morte, et in bello de manu gladii. » Fames ista est desiderium placendi Deo. Istud eripiet te de morte qua moriuntur qui student placere mundo; heilum hoc est tentationum. In hoc eripimur de manu gladii diaboli, ne vulneremur. Dixit enim inimicus : « Persequar et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea. Evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea ¹⁵. » Persequitur diabolus, dum nos fatigat suggestionibus; comprehendit, dum consentimus; dividit spolia, dum membra nostra instrumenta peccandi suggestioni exhibemus; impletur anima ejus, dum, desidiis et voluptatibus vacantes, voluntati ejus obsequimur; evaginat gladium suum, dum desperatione tenemur; interficit manus ejus, dum obstinati usque ad mortem remanemus. Sequitur : « A flagello linguæ absconderis, » ne maledici habeant contra te aliquid sinistrum dicere. Vel in judicio : « Ite, maledicti, in ignem æternum ¹⁶. » Sequitur : « Non timebis calamitatem, » scilicet cum venerit inopinata Dei flagella, sicut Job. Sequitur : « In vastitate et fame ridebis. » Vastitas a vastando dicitur. Tunc enim miseri vastabuntur, quoniam « ignis ante ipsum præcedet : et inflammabit in circuitu inimicos ejus ¹⁷, » et cruciandi tradentur pœnis inferni. Fames erit tunc quando desiderabitur mori, et mors fugiet ab eis ¹⁸. Sequitur : « Bestiam terræ non formidabis. » Bestia dicitur quasi vastia, a vastando, scilicet diabolus actor tormentorum. Omnes hæc « passiones non sunt condignæ ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ¹⁹. »

D Dicitur enim præterita gloria, dicitur præsens, dicitur futura. Præterita fuit in paradiso; præsens in corde humano; futura erit in regno. Prima fuit ex primi status temperantia; secunda in pura conscientia; tertia quæ cessabit hujus miseriæ molestia. Prima transit, et inveterata est, quia primi parentes « mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum ²⁰. » Et facta est « omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni ²¹. » Ad cujus renovationem suspirabat Job, cum diceret : « Gloria nostra semper renovabitur, et arcus in manu nostra instaurabitur ²². »

⁹⁹ Job. 14. ¹⁰⁰ Ibid. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Ibid. ¹ Levit. 6. ² Malac. 3. ³ Isa. 43. ⁴ I Cor. 3. ⁵ Ibid. ⁶ Ibid. ⁷ Job 20. ⁸ Job 24. ⁹ Isa. 66. ¹⁰ Isa. 65. ¹¹ Psal. 10. ¹² Matth. 23. ¹³ Ibid. ¹⁴ Job 5. ¹⁵ Exod. 15. ¹⁶ Matth. 25. ¹⁷ Psal. 96. ¹⁸ Apoc. 9. ¹⁹ Rom. 8. ²⁰ Psal. 105. ²¹ Isa. 40. ²² Job 29.

De secunda quæ est in corde scilicet conscientia dicitur : « Gloria nostra hæc est testimonium conscientie nostræ ²². » Juxta istam : « Qui gloriatur, in Domino gloriatur ²³. » De tertia : « Satiabor, cum apparuerit gloria tua ²⁴. » Prima ergo nascitur a nobis, secunda revelabitur nobis, tertia revelabitur in nobis. Nascitur a nobis per passiones primi temporis ; secunda revelabitur in nobis nube passionum hujus temporis quæ aliquatenus manifestabitur per passiones futuri temporis : « Uniuscujusque opus quale fuerit ignis probabit ²⁵. » Tertia revelabitur in nobis, quando, istis cessantibus passionibus, in miseris permanebunt passiones nullius temporis, id est interminabiles. Primæ ergo non sunt dignæ ad futuram gloriam, tertiæ minus dignæ ad futuram gloriam. Quartæ penitus indignæ ad futuram gloriam. Secundæ autem non sunt condignæ ad futuram gloriam, scilicet quia sufficere non possunt ad ipsam promerendam, nisi gratia Dei adjuventur, et quæ nobis modo est operata revelabitur post judicium : quam nubes nostræ ignorantie adhuc occultam tenet, quisquis in Christo jam manifestetur. Inde scriptum est : « Postquam consummatum est tabernaculum, nubes aperuit illud, et gloria Domini implevit illud tabernaculum ²⁷. » Tabernaculum hoc corpus Christi fuit : quod consummatum fuit in passione, nubes operuit in sepulcri observatione, impletum est gratia in resurrectione.

Sicut turris David collum tuum [sive cervix tua secundum aliam litteram], quæ ædificata cum propugnaculis. Mille clypei vendent ex ea, omnis armatura fortium.

[CARD.] Cervix beatæ Virginis eminentiam sublimitatis ejus designat, propter quam ipsa dicitur turris David, quam Christus David in Jerusalem, id est in Ecclesia sua, ædificavit et erexit, ut esset peccatoribus munimen et refugium. Hæc turris ædificata est cum propugnaculis. Propugnacula ista sunt virtutes et gratiæ, dignitates et prerogative, intentionum puritas et operum sanctitas, virtus orationum et merita operum, per quæ beata Virgo peccatorem penitentem protegit, et expugnat inimicum. *Mille clypei pendunt ex ea, omnis armatura fortium.* Clypei sunt virtutes quæ repellunt jacula tentatoris, virtutes scilicet per quas resistitur contra tentationis insultus. Clypeus est prudentia quæ repellit insidias diaboli. Item, clypeus est fortitudo, quæ resistit contra impetus adversitatum, Clypeus est temperantia ; quæ repellit ignea tela concupiscentiarum carnalium. Armatura vero fortium sunt opera virtutum : per quas impugnatur et debellatur diabolus quasi in gladio et lancea, qualia sunt opera justitiæ, pietatis et misericordiæ, orationes, et eleemosynæ. Dicit ergo quod *mille clypei pendunt ex ea, et omnis ar-*

matura fortium : nam ad defensionem nostram et impugnationem hostium ipsa nobis subministrat adjutorium : et omnium exempla virtutum. Sequitur :

Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli ; qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies et inclinentur umbra.

[Tuo.] Iidem prædicatores qui supra oculorum nomine et dentium et colli designati sunt, nunc uberum vocabulo exprimuntur. Qui recte dicti sunt oculi, quia occulta sacramentorum perspiciunt ; dentes, quia improbos corripiendo mortificant, et in corpus Ecclesiæ masticatos trajiciunt ; collum, quia Ecclesiæ, quasi vitalem statum, æterna gaudia prædicando, ministrant. Ubera apte dicuntur, quia parvulis adhuc in Christo lac verbi salutaris infundunt. Sicut hinnuli capræ sunt, quia mundis cordis sui oculis quæ agenda sunt, et quia vitanda sunt discernunt. Hinnuli pedum pernicitate et oculorum acumine plurimum valent. Per quos hi significantur qui rudibus viam scientiæ et virtutis demonstrant. Bene gemelli, quia in una fide, una matre Ecclesiæ geniti. Pascuntur inter lilia, id est puris Scripturarum floribus, *donec aspiret dies*, id est usque ad finem sæculi. Postquam enim aspiravit dies illa de quo dicit David : « Melior est dies una atriis tuis supra mille ²⁶. » Jam non erit locus docendi, sed inclinabuntur umbra ; id est, consumptis tenebris hujus mundi, « fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum ²⁷. » Duo ubera sponse sunt : Compassio et congratulatio. Prima de malis, secunda de bonis. In quatuor compatiendum est proximo, in paupertate, in infirmitate, in tentatione, in afflictione : in paupertate delictium, in infirmitate corporum, in tentatione suggestionum, in afflictione persecutorum ; primo conferendo subsidium, secundo solatium, tertio consilium, quarto auxilium. **85** De primo enumerat Job opera misericordiæ quæ agebat. « Si comedi, inquit, buccellam meam solus ²⁸, » etc. ; de secundo : Præcipimus visitare infirmos ; de tertio Paulus : « Tentatio nos non apprehendat, nisi humana ²⁹, » de quarto Job : « Benedictio perituri super me veniebat ³⁰. »

Verumtamen paupertas quadrifaria est. Prima est paupertas census, secunda sensus, tertia fructus, quarta spiritus. De prima : « Semper pauperes habetis vobiscum ³¹ ; » de secunda : « Tu dicis : Dives sum et locupletatus, cum sis miser et pauper ³² ; » de tertia : « cito anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis ³³ ; » de quarta : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum ³⁴. » Prima est onerosa, secunda probrosa, tertia criminosa, quarta gloriosa. Prima est sustinenda, secunda supplenda, tertia fugienda, quarta amplectenda. Prima est sustinenda, per patientiam ; secunda supplenda, per sapientiam tertia fugien-

²² II Cor. 1. ²³ II Cor. 10. ²⁴ Psal. 16. ²⁵ I Cor. 5. ²⁶ III Reg. 8. ²⁷ Psal. 83. ²⁸ Matth. 13. ²⁹ Job 31. ³⁰ I Cor. 10. ³¹ Job 29. ³² Matth. 26. ³³ Apoc. 3. ³⁴ Matth. 5.

da, propter suam sterilitatem; quarta amplectenda, quia ducit ad beatitudinem. Et hæc de ubere compassionis. Sequitur de ubere congratulationis: quæ est de supernis bonis. Tria sunt in quibus debemus congratulari fratri nostro. Si liberatura peccatis, de profectu religionis, de expectatione æternæ salutis. De primo dictum est: « Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdidideram »³⁷. » Angelis enim est gaudium super uno peccatore pœnitentiam agente³⁸. Et de filio prodigo: « Gaudere, inquit, oportebat, et epulari, quia hic filius meus mortuus erat et revixit; perierat et inventus est »³⁹. » De secundo Apostolus: « Gratias ago Deo quod fuistis aliquando servi peccati; obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in quam traditi estis »⁴⁰. » De tertio: « Lætatus sum in iis quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus »⁴¹. » Ibmus inquit, non sibi, quia sic gratulatur de salute proximi sicut de sua. Hæc ubera sunt sicut hinnuli qui sunt veloces: quod pertinet ad compassionis velocem et hilarem operationem. Acute vident quod spectat ad congratulationis discretam inspectionem.

Qui pascentur in liliis. Lilius habet odorem qui est in compassionis opere; habet jucunditatem in aspectu, quæ est in congratulatione, donec aspiret dies æternæ claritatis, et inclinentur umbræ hujus miseriæ et caliginis. Item, hinnuli velocitas spectat ad velocem obedientiæ impletionem; acutus visus, ad sui et angeli et Dei speculationem. Sed speculum in quo hæc videamus debemus tenere, tergere, inspicere. Ipsum enim est ratio cordis humani quod tenere debemus, ne corruens terræ per amorem iuhæreat; tergere, ne in vanum cogitationum pulvere sordescat; inspicere, ne ad inania studia, intentionis suæ oculum reflectat. In hoc sunt quasi tres cœli, quia alia est dignitas spiritus humani, alia spiritus angelici, alia vero excellentia spiritus divini. Humanus enim subjacet culpæ et pœnæ; angelicus est expertus utriusque: sed inopinabiliter supergreditur divinus, qui fecit utrumque, hoc est ad tres cœlos ascendere. Cognitionem Dei quæ hic potest haberi possumus tribus gradibus distinguere: et secundum triplicem graduum differentiam per tres cœlos dividere. Aliter enim Deus videtur per fidem, aliter cognoscitur per rationem, aliter cernitur per contemplationem. Prima visio ad primum cœlum, secunda ad secundum, tertia ad tertium pertinet. Prima est infra rationem, secunda juxta rationem, tertia supra rationem. Ad primum et secundum possunt homines ascendere, sed non ad illud quod est supra rationem, nisi in excessu mentis humanæ. Hos duos hinnulos credo Petrum et Paulum esse, qui vigerunt cursus velocitate et visus acumine. Emerunt enim veloces ad subve-

niendum proximo et obediendum Deo. Acumine visus vigerunt per Dei cognitionem et per miraculorum illuminationem. Audi obedientiam: « Venite post me, ait Dominus. At illi relictis retibus et navi secuti sunt eum »⁴². » Et Paulus: « Domine, quid vis me facere »⁴³? » Audi visus acumen: « Isti sunt duæ olivæ et duæ candelabra lucentia ante Dominum, ut hoc acumine visus mundum explorarent »⁴⁴. » De quibus scriptum est: « Misit Josue duos exploratores Jericho »⁴⁵, qui non solum exploraverunt, sed deploraverunt, sed imploraverunt. Exploraverunt diaboli machinamenta, deploraverunt hominum deliramenta, imploraverunt hominibus spiritualia emolumenta. Primum ut deprehenderent dæmonum astutiam; secundum, deliramenta reducerent ad morum consonantiam; tertium, ut impetrarent hominibus sapientiam. Primum ut deprehenderent quando angelus Satanæ transfiguravit se in angelum lucis »⁴⁶; secundum, ut venter spiritualis tanquam cithara sonet ad Moab, et viscera ad murum cocti lateris »⁴⁷; tertium ut Sapia in nobis ædificet sibi domum et mittat servos et ancillas vocare ad arcem et ad mœnia civitatis »⁴⁸. » Explorare nos docebat Paulus cum diceret: « Nolite credere omni spiritui »⁴⁹, angelus enim Satanæ transfiguravit se in angelum lucis »⁵⁰. » Petrus quoque insidias diaboli exploraverat in Simone Mago, cum diceret: « Pecunia tua tecum sit in perditione »⁵¹. » Deplorabat Paulus cum diceret: « Fletus dico inimicos Crucifixi, quorum finis interitus, quorum deus venter, et gloria in confusione ipsorum »⁵². » Et Petrus: « Respexit eum Dominus, et egressus foras flevit amare »⁵³. » Implorabat Paulus dum diceret: « Oro ut charitas vestra magis ac magis abundet insensu et scientia »⁵⁴. » Et Petrus: « Gratia Domini cum omnibus vobis, iis qui sunt in Christo Jesu »⁵⁵. » Si veri sumus exploratores debemus explorare infernum, explorare mundum, explorare cor nostrum, explorare cœlum.

Itaque in inferno videmus intolerabiles angustias; in mundo, fallaces blanditias; in corde, multiformes phantasias; in cœlo, incomparabiles delicias. Primis damnati affliguntur, secundis stulti derelinquuntur, tertiis providi alliciuntur, quartis æternaliter beati delectantur. Infernum exploraverat qui dicebat: « Dimitte me paululum ut plangam dolorem meum antequam vadam ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine »⁵⁶. » Mundum exploraverat qui ait: « Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum est, et superbia vitæ »⁵⁷. » Et cor, qui ait: « Meditatus sum in nocte cum corde meo »⁵⁸, etc. Et cœlum, qui ait: « Ad te levavi oculos, qui habitas in cœlis »⁵⁹. » Hoc ordine processerunt exploratores Jericho »⁶⁰. » Primum intraverunt domum Rahab, quæ

³⁷ Luc. 11. ³⁸ Luc. 15. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Rom. 6. ⁴¹ Psal. 121. ⁴² Math. 4. ⁴³ Act. 9. ⁴⁴ Offic. Eccles. ⁴⁵ Josue 2. ⁴⁶ II Cor. 11. ⁴⁷ Isa. 16. ⁴⁸ Prov. 9. ⁴⁹ I Joan. 4. ⁵⁰ II Cor. 11. ⁵¹ Act. 8. ⁵² Philipp. 3. ⁵³ Math. 20. ⁵⁴ Philipp. 4. ⁵⁵ I Petr. 5. ⁵⁶ Job 10. ⁵⁷ I Joan. 2. ⁵⁸ Psal. 76. ⁵⁹ Psal. 122. ⁶⁰ Josue 2.

dicitur *superbia*, scilicet infernum; secundo latuerunt in stipula lini, id est in nativitate mundi, tertio, aperta fenestra, id est corde inspecto suspenderunt in ea funiculum coccineum, scilicet memoriam sanguinis Christi; quarto conscenderunt ad montana, scilicet cælum inspiciendo. Primo fuerunt exploratores Ægypti. « Per salutem, ait, Pharaonis exploratores estis ⁶¹. » Secundo exploratores Jericho. Tertio exploratores Lais ⁶², quod dicitur *sibimet*. Quarto exploratores Tharsis ⁶³, quod dicitur *exploratio gaudii*, in ea quod exploratores fuerunt. Secundo oculi sponse. Inde: « Oculi tui columbarum ⁶⁴; » in eo quod deploratores fuerunt, duo fontes, scilicet Jor et Dan qui Jordanem faciunt, in eo quod imploratores duæ tubæ quibus populus convocabatur, conscio clangore, scilicet oratione et predicatione. In his fuit commendabilis forma mutæ dilectionis, exemplum ædificationis, constantiæ fortitudo, devotæ spei expectatio. Pro primo fuerunt « duo cherubim super propitiatorium, qui respiciebant se mutuo versis vultibus in propitiatorium ⁶⁵. » Inde: « Gloriosi principes terræ, quomodo dilexerunt se in vita sua, ita et in morte non sunt separati ⁶⁶. » Unde diligamus invicem quia « charitas ex Deo est ⁶⁷. » Pro secundo fuerunt Obdab, quod dicitur *protectio mea pater* et Besdechel qui dicitur *in umbra Dei*. Inde Paulus: « Ego plantavi, Apollo rigavit ⁶⁸. » Inde: « Cumque intraveritis terram quam Dominus daturus est vobis, ædificate altare Domino de lapidibus quos ferrum non tetigit ⁶⁹. » Pro tertio fuerunt duæ columnæ in porticu Salomonis, Booz, quod *in fortitudine* et Iachim, quod dicitur *firmitas* ⁷⁰. Inde: « Quis nos separabit a charitate Dei? Tribulatio an angustia ⁷¹, » etc. Inde: « Fortes estote in bello. » Pro quarto fuerunt duo vituli capræ gemelli: qui pascunt inter lilia. Inde Apostolus: Unde autem « quæ posteriora sunt obliviscens, ad ea quæ anteriora sunt me extendo, ad bravium supernæ vocationis ⁷² »: ecce exploratores. Sunt etiam deploratores.

Notandum quod sunt pastores qui malo suo exemplo subditos non dabant ad peccandum provocare; sunt qui subditis suis negligunt vacare: sunt qui subditos laborant ab errore revocare. Primi rident, secundi dormitant, tertii lugent. Primi contemnunt Dei sapientiam, secundi in vanum receperunt Dei gratiam, tertii expectant Dei clementiam. De primis dicitur: « Peccato populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum sublevarunt animas eorum ⁷³. » Isti rident, imo potius Dominum irrident. Ime propheta: « Pascere pecora occisionis: quæ qui possidebant occidebant, et non dabant: venabantur dicentes: Benedictus Deus,

A divites facti sumus ⁷⁴. » Idem contemnunt Dei patientiam. Unde Apostolus: « An divitiarum, bonitatis Dei et longanimitatis et patientiæ contemnis ⁷⁵? » Isti sunt principes, quos præcepit Dominus suspendi in patibulo, quia fecerunt peccare populum. Isti sunt senes qui voluerunt incestare Susannam ⁷⁶, de quibus dicitur in Jeremia: « Ponat te Dominus sicut Acha et Sedeciam, quos frixit rex Babylonis in camino Chaldæorum ⁷⁷. » Unde Isaias: « Omne caput languidum et omne cor mœrens ⁷⁸. » Secundis dicitur: « Quod crassum erat assumebatis, lanis operiebamini, lac comedebatis; quod infirmum erat non solidastis ⁷⁹. » Isti dormitant, et utinam dormirent inter medios clericos ⁸⁰. Sed sunt illi homines de quibus dicitur: « Dum dormirent homines, inimicus homo superseminavit zizaniam ⁸¹. » Audiant ergo: « Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel ⁸². » Inde est quod Dominus arguit Petrum dormientem dicens: « Simon, dormis: nna hora non potuisti vigilare mecum ⁸³? » Audiant, quia pastoribus custodientibus vigilias noctis super gregem suum apparuit angelus, Christum natum nuntians ⁸⁴. Audiant David: « Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem ⁸⁵. » Isti in vacuum recipiunt gratiam Dei, sicut ait Apostolus: « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis ⁸⁶. » Tales sunt isti qualis servus ille qui abscondit pecuniam domini sui ⁸⁷, non attendens illud Danielis: « Qui ad justitiam erudierint multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates ⁸⁸. » Non sicut fidelis servus et prudens conservis suis in tempore erogavit tritici mensuram ⁸⁹. Audiant Salomonem: « Thesaurus absconditus et scientia abscondita, quæ utilitas in utrisque ⁹⁰? » Philosophus ait: Scientia est nobilis possessio, etc. Tertii student peccatores a deliramentis suis revocare. Inde Paulus: « Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus ⁹¹. » Et Petrus: « Obsecro vos tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis: quæ militiam adversus animam ⁹². » Isti lugent ex compassione. Inde: Inter vestibulum et altare plorabant sacerdotes dicentes: « Parce, Domine, parce populo tuo ⁹³. » Inde est quod Dominus « videns civitatem flevit super illam ⁹⁴. » Et David flevit super Saul et Jonatham filium ejus ⁹⁵. Et ad Samuel dicit Dominus: « Usquequo tu luges, Saul ⁹⁶? » Isti expectant Dei misericordiam, qui ait: « Ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis ⁹⁷. » Alioqui plangimus Ecclesiam tanquam desolatam dicentes: « Facti sumus principes ejus velut arietes, non inveniunt pascua ⁹⁸. » Et Isaias: « Omnes canes muti non valentes latrare ⁹⁹, » tales magistri, qui

⁶¹ Gen. 42. ⁶² Judic. 18. ⁶³ III Reg. 10. ⁶⁴ Cant. 4. ⁶⁵ Exod. 25. ⁶⁶ Offic. Eccles. ⁶⁷ I Joan. 4. ⁶⁸ I Cor. 3. ⁶⁹ Deut. 27. ⁷⁰ III Reg. 7. ⁷¹ Rom. 8. ⁷² Philipp. 3. ⁷³ Osc. 4. ⁷⁴ Zach. 11. ⁷⁵ Rom. 2. ⁷⁶ Dan. 13. ⁷⁷ Jer. 29. ⁷⁸ Isa. 1. ⁷⁹ Ezech. 34. ⁸⁰ Psal. 67. ⁸¹ Matth. 13. ⁸² Psal. 120. ⁸³ Matth. 26. ⁸⁴ Luc. 2. ⁸⁵ Isai. 54. ⁸⁶ II Cor. 6. ⁸⁷ Luc. 19. ⁸⁸ Dan. 12. ⁸⁹ Luc. 19. ⁹⁰ Eccli. 41. ⁹¹ Ephes. 41. ⁹² I Petr. 2. ⁹³ Joel 2. ⁹⁴ Luc. 19. ⁹⁵ II Reg. 1. ⁹⁶ I Reg. 16. ⁹⁷ Jerem. 29. ⁹⁸ Thron. 1. ⁹⁹ Isa. 56.

ex compassione Ingerit sunt quasi Joseph qui fratres suos graviter affligebat, ut sicut deliquerant in ejus venditione punirentur, et ingressus cubiculum cordis sui flevit, quia ex compassione non poterat se continere ¹⁰⁰. Sequitur de imploratoribus.

Primi implorant veniam, secundi justitiam, tertii patriam; primum est corpus misericordiae, secundum gratiae; tertium gloriae, primum poenitentibus, secundum peregrinantibus, tertium suspirantibus; primum dat sanctitatem, secundum virtutum fecunditatem, tertium gloriae felicitatem. De primo: « Miserere civitati tuae Jerusalem, civitati regum tuarum ». De secundo: « Reple Sion inenarrabilibus virtutibus tuis ». De tertio: « Et gloria tua populum tuum ». Per primum, vivite sobrie, per secundum juste, per tertium, pie. De his tribus dicitur a Domino: « Quærite et invenietis, petite et accipietis, pulsate et aperietur vobis ». Quærite veniam et accipietis misericordiam, petite justitiam, et accipietis virtutum copiam; pulsate per perseverantiam, et aperiet vobis Deus regni januam. Qui in primo gradu sunt, sunt duo cherubim versis vultibus in propitiatorium respicientes ⁸⁶. Qui in secundo, sunt duæ tubæ argenteæ quæ congregent populum suo clangore ⁸⁷. Qui in tertio, sunt duo splendoris filii qui assistunt dominatori universæ terræ. Primi sunt duo olivæ, scilicet implorantes misericordiam; secundi, duo candelabra lucentia ante Dominum per justitiam; tertii habent potestatem claudere cælum nubibus et aperire portas ejus, ut introducant ad gloriam. Sciendum autem quod aliquo modo implorant superiores inferioribus, aliquando inferiores superioribus, aliquando æquales æqualibus. Primum sit ex humilitate, secundum ex utilitate, tertium ex fraterna charitate. Primo implorabat Moyses pro populo Israel, dicens: « Aut dele me de libro vitæ, aut dimitte eis hanc noxam ». In secundo oravit populus pro Jonatha, dicens: « Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus, quia hodie cum Domino operatus est ». In tertio, mulier Sunamitis implorabat Eliseum pro filio suo, dicens: « Vivit Dominus, et vivit anima mea: non dimittam te ».

Tu ergo ad imitationem istorum explora, deplora, implora. Esto ergo explorator secretorum cordis; deplorator fetorum reptæ sordis, implorator adjutorij Dei misericordis. Per primum enim habebis tui cognitionem, in secundo pro Deo sustinebis confusionem, in tertio a Deo recipies consolationem. Si ergo vis fieri explorator cordis, non timeas hoc verbum: « Prævium est cor hominis et miserabile, et quis cognovit illud? » Sed audi: « Redite, prævaricatores, ad cor ». Deprehende ergo peccatum in corde tuo

A et dic: « Iniquitatem ego cognosco et peccatum meum contra me est semper ». Laban enim qui dicitur dealbatio, id est diabolus scrutatur suppellectilem Jacob et tabernaculum Rachel non inveniet idola sua, sed delusa erit sollicitudo quærentis ⁸⁸. Ergo pro peccatis sustine confusionem ad momentum, ne patiaris in æternum. Ad momentum, ut dicas: « Confusio faciei meæ cooperuit me ». Non in æternum, sed dicas: « In te, Domine, speravi: non confundar in æternum ». Sequitur ut implores Dei adjutorium: Adjutorium ad fidei confirmationem, adjutorium ad peccati eliminationem, adjutorium ad sustinendam tribulationem, adjutorium ad recipiendam Dei visionem. Pro primo dic illud Evangelij: « Domine, adjuva incredulitatem meam »; pro secundo: « Adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter gloriam nominis tui libera nos »; pro tertio: « Dominus refugium et virtus, adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis »; pro quarto: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei », in qua non erit umbra mundanæ vanitatis, sed aspirabit dies summæ veritatis.

Duo ubera tua, duo hinnuli capræ gemelli qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies et inclinentur umbra.

[CAR.] Duo ubera beatæ Virginis, de quibus, velut lac piæ subventionis dulcedo sugitur, sunt affectus pietatis: et misericordiae quæ velut capræ acuto lumine considerant, et quanta indigeat ope, et per talem considerationem discurrunt et per festinatam subventionem accurrunt velociter, ut hinnuli. Et propter varios subventionum modos, per hinnulos signantur qui pulchra sunt varietate distincti. Dicuntur quoque gemelli, scilicet sociales et consimiles, quia valde sibi sunt similia, et quasi ex uno fonte procedentia misericordiae et pietatis beneficia qui in ingratis moriuntur et deficiunt: in illis nutriuntur et desolant, qui propter candorem et odorem bonorum operum, liliis assimilantur. Hæc autem ubera beatæ Virginis lac suum propinare non cessant tota ista præsentis vita, donec videlicet aspiret dies, id est donec veniat dies illa quæ ad corpora de pulvere reformata spirabit spiritum vitæ et vitam gloriæ, et donec inclinentur et deficiant umbrae præsentis miseræ. Sequitur ex persona Virginis.

Ibo mihi ad montem myrrhæ et ad colles Libani, et loquar sponsæ meæ.

[Tuo.] In myrrha mortificatio carnis vel passionum pro pietate tolerantia; in thure devotio celsiperax orationis exprimitur. Mons autem myrrhæ et collis thuris, est sublimitas mentis eorum qui et carnem vincunt; et ad amorem cælestium se ardentem levant. Ad quem montem

¹⁰⁰ Gen. 43. ¹ Eccli. 36. ² Ibid. ³ Ibid. ⁴ Luc. 41. ⁵ Exod. 25. ⁶ Num. 10. ⁷ Exod. 32. ⁸ I Reg. 14. ⁹ IV Reg. 4. ¹⁰ Jerem. 17. ¹¹ Isa. 46. ¹² Psal. 50. ¹³ Gen. 31. ¹⁴ Psal. 45. ¹⁵ Psal. 50. ¹⁶ Marc. 9. ¹⁷ Psal. 78. ¹⁸ Psal. 45. ¹⁹ Ibid.

et collem vadit Dominus, quia illorum corda qui virtutibus student sapius visere et inhabitare dignabitur. Hoc est aperte dicere: Frequentabo colles, et pia devotione et illustratione glorificabo. *Et loquar sponsæ meæ eruditionem, consolationem, promissionem. et hoc interna inspiratione.* Item, *ibo mihi*, ait. Sibi vadit, quia singularis amor participem secreti non recipit. Sponsus est Deus, sponsa est anima; ideo sponsa, quia donis gratiarum subarrhata; ideo sponsa, quia casto amore ei sociata; ideo sponsa, quia prole virtutum secundata. Omnis anima hujus sponsi arrham suscepit. Sed est arrha communis et est arrha specialis. Communis est, quia nati sumus, quia sentimus, quia sapimus, quia discernimus. Specialis est arrha, quia regenerati sumus, quia remissionem peccatorum accepimus, quia charismata virtutum accepimus, et quod quisque habet boni unicuique arrha est. *Ibo mihi*, inquit, *ad montem myrrhæ*. Myrrha quæ sinara est significat mortis significationem. Libanus qui interpretatur *candidatio*, munditiam cordis. Hæc est via per quam sponsus ad sponsam venit, scilicet mons myrrhæ et colles Libani, quia primum per abstinentiam concupiscentiam carnis occidit; deinde per munditiam cordis ignorantiam mentis abstergit; postremo, quasi tertio die ad colloquium sponsæ veniens desiderio suo animam accendit. Bene dixit mons myrrhæ, quia in afflictione debemus esse constantes. Et colles Libani, quia in successu virtutum debemus esse humiles. In monte myrrhæ accipimus fortitudinem contra carnis concupiscentiam; in collibus Libani illuminationem mentis contra ignorantiam; in colloquio sponsæ, charitatem contra malevolentiam: potentia ad Patrem, sapientia ad Filium, charitas ad Spiritum sanctum pertinet.

Loquar, inquit, *sponsæ meæ*. Duobus modis loquitur Deus ad animam. Aliter ad fornicariam et aliter ad sponsam; aliter ad sædam, aliter ad pulchram; aliter ad peccatricem, aliter ad justificatam. Illius fœditatem increpat; hujus pulchritudinem laudat. Illam increpando timore concutit, istam laudando ad amorem accendit. Illi loquitur cum ei maculas suas ostendit; isti quando dona quæ contulit ad memoriam reducit. *Loquar*, inquit, *sponsæ meæ*. Item, tria proponuntur. Mons myrrhæ, collis Libani vel thuris, colloquium sponsæ. Ad primum venit Dilectus sustinens mundi calamitatem, ad secundum interpellans pro nobis Patrem, ad tertium afferens prædicationem. In primo suo exemplo nos invitat ad amaritudinem passionis; in secundo, proponit nobis formam orationis; in tertio, docet nos viam salutis. Audi primum: *« Vere languores nostros ipse tulit et delicta nostra ipse portavit »*. De secundo: *« Pro trans-*

gressoribus oravit ut non perirent ». Pro tertio, clamabant Patres antiqui: *« Veni ad docendum nos viam prudentiæ »*. Venit primo ad vallem myrrhæ, secundo ad collem myrrhæ, tertio ad montem myrrhæ. Ad vallem, suscipiens nostræ carnis infirmitatem; ad collem, sustinendo tribulationes et derisionem; ad montem, perferendo passionem. Vallis ad quam venit fuit Virginis humilitas; collis, justorum sanctitas; mons, martyrii sublimitas. Venit ergo ad vallem Mariæ, ad collem Joannis-Baptistæ, ad montem Calvariæ. Ad primum per incarnationem, ad secundum per asperæ conversationis cõnformitatem, ad tertium per passionem. De valle dicitur: *« Missus est Joseph de valle Hebron (quod dicitur visio æterna), ad visitandos fratres »*. De collibus dicitur: *« Exsultatione colles accingentur »*. De monte Christo, qui super montem ascendit Calvariæ, dicitur: *« Erit mons domus Domini super verticem montium, confluent ad eum omnes colles »*. In hunc itaque montem Calvariæ, qui dicitur mons myrrhæ, propter amaritudinem passionis Christi, venit dilectus homini, venit angelo, venit sibi. *Ibo mihi*, ait, ut totum acquisitum legatur, id est ad utilitatem. Venit homini, ad necessitatem; angelo, ad jucunditatem; sibi, ad sublimitatem. Ad necessitatem, ut redimeretur; ad jucunditatem, ut angelica ruina repararetur; ad sublimitatem, ut Dilectus exaltaretur. De primo clamabant Patres antiqui: *« Veni ad redimendum nos in brachio extento »*. Propter secundum in nativitate Christi, facta est cum angelo multitudo cœlestis, laudantium et dicentium: *« Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis »*. Pro tertio dicebat David: *« Exaltabo te, Domine, quia suscepisti me »*. Et: *« Exaltabo te, Deus meus rex, et benedicam nomini tuo in sæculum et in sæculum sæculi »*.

Notandum quod invenitur myrrha prima, myrrha electa, myrrha probatissima. Prima est infirmorum, secunda justorum, tertia martyrum. Prima est in penitentialis satisfactionis angustia; electa, non jam penitentialis, sed sponte asperitas causa ferventioris religionis assumpta in virtutum elegantia; probatissima, in passionis experientia. De prima: *« Labia sponsi stillantia myrrham primam »*. Labia enim sponsi dicuntur; labia peccatoris conditenti peccata sua in amaritudine animæ suæ. De secunda: *« Quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris »*. De tertia: *« Manus meæ distillaverunt myrrham, et digiti mei pleni myrrha probatissima »*. Non est simplex hæc triplex myrrha, sed condita. Prima enim condita est vini austeritate; secunda, auro et thure; tertia, aromatum dulcedine. Vinum primæ est austeritas in penitentiâ; aurum secundæ est charitatis

^o Isa. 53. ¹¹ Ibi. ¹² Offic. Eccles. ¹³ Gen. 37. ¹⁴ Psal. 84. ¹⁵ Isa. 2. ¹⁶ Offic. Eccles.
¹⁷ Luc. 2. ¹⁸ Psal. 29. ¹⁹ Psal. 144. ²⁰ Cant. 5. ²¹ Eccl. 24. ²² Cant. 5.

splendor; thus vero orationum fragrantia aromata. Tertiæ sunt superii saporis affluentia. In figura primæ dederunt Judæi Domino vinum myrrhatum bibere²², ut myrrha designet cordis contritionem. Vinum exterioris pœnitentiæ austeritatem. In figura secundi obtulerunt magi Domino aurum, thus et myrrham²³. Pro tertio dictum est: Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis²⁴. Sunt colles diaboli; sunt colles mundi; sunt colles Libani vel thuris, quod idem est. Primi sunt qui imitantur diabolum in superbia; secundi, qui elevantur in mundi dignitatibus et potentia; tertii sequuntur Christum in iustitia. De primis ait Isaias: « Omnis mons et collis humiliabitur²⁵. » De secundis Habacuc: « Incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus²⁶. » De tertiis: « Suscipiant montes pacem populo et colles iustitiam²⁷. » Et David: « Exultatione colles accingentur²⁸. » Ad primos venit Christus ut conferat humilitatem; ad secundos, ut amoveat æquitatem; ad tertios, ut doceat veritatem: humilitatem sui, æquitatem iudicii, veritatem ad cognoscendam viam fidei, charitatis, spei. Humilitatem sui mediante confessione, æquitatem iudicii dictante ratione, veritatem ad cognitionem viæ ductu prudentiæ. Primi colles se elevant in superbiam, dum caput erigitur, lingua dissolvitur, manus extenditur: caput erigitur ad abstergendum, lingua dissolvitur ad obijurgandum, manus extenditur ad opprimendum. Sed confessio caput, id est cogitationem stultam, quæ est initium peccati, abscidit in contritione, lingua in peccati prolatione, manus in satisfactione.

Hoc totum designat illud factum Judæ Machabæi. Demetrius enim qui dicitur nimium persequens, id est diabolus, misit Nicanorem qui dicitur lucerna stans, id est exaltatio cordis, contra Judam qui dicitur confessio; qui Nicanor præerat elephantibus quorum ossa juncturis carent, quia superbia inflexibilis est. Sed Judas eum occidit, et abscidit caput ejus et linguam et manus²⁹⁻³¹. Sed in corde peccatoris tres sunt scrupuli qui confessionem deprimunt: timor, dolor, pudor. Desperat timor propter peccati magnitudinem, dolor propter pœnitentiæ austeritatem, pudor propter turpitudinem. Cum igitur recolit turpia quæ gessit, merito erubescit confiteri. Cum vero multitudinem, merito dolore ingemiscit. Cum autem magnitudinem, merito timore languescit. Scrupuli isti ut lapis sunt expoliendi. In lapidum politione ponuntur tria, oleum, lapis, manus. Oleum profunditur, lapis supervolvitur, manus manum trahendo volvitur. Oleum ergo benignitatis asperitatem lenit. Assiduitas pœnitentiæ quasi lapis peccatorum scrupulus terit. 87 Puritas conscientiæ quasi manus

A sordes tergit. Hoc est oleum spiritus, hic est lapis angularis, hæc est dextera Dei Patris.

Primum lenit, secundum premit, tertium trahit. Primo igitur Deus dolorem lenit, secundo animi timorem premit, tertio opera manuum suarum dexteram porrigit. Hæc de primis collibus. Secundo ad æquitatem invitatur; quod sic fit: primo debet rationem consulere, secundo justum ab injusto separare, tertio cuique, quod suum est, tradere. Consule igitur Salomonem meretrices mulieres judicantem³². Primo præcepit gladium afferri, secundo infantem dividi, tertio utriusque partem suam dari. Hæc de secundis collibus. Tertio vero invitatur ad veritatem, ut teneant viam fidei, spei, et charitatis: ut sciant quid credere, quid amare, quid sperare debeant, ne inveniantur in fide scrupulus erroris, in spe defectus terroris, in charitate offendiculum rancoris. Fides igitur muniatur boni operis exercitio, spes æternitatis desiderio, charitas exhibitionis obsequio. Propter fidem quæ est de occultis Raab meretrix exploratores Jericho abscondit³³; propter charitatem pactum salutis suæ cum eis composuit³⁴; propter spem funiculum coccineum in fenestram misit³⁵. Isti sunt colles Libani ad quos descendit vel thuris. Thus est gutta quæ prius latet in arbore propter fidem, secundo igne concrematur propter charitatem, tertio fumum mittit in altum propter spem. *Et loquar*, ait, *sponsæ meæ*. Aliter alloquitur stultam, aliter incautam, aliter honestam. Primam increpat, secundam instruit, tertiam laudat. Propter primam ait: *Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua*³⁶. Propter secundam: *Si ignoras te, o pulcherrima mulierum, egredere et i post vestigia gregum*³⁷. Propter tertiam: *Ecce tu pulchra es, amica meæ: ecce tu pulchra*³⁸. Ipsi dicit: *Et loquar sponsæ meæ*. Quid autem loquatur subdit: *Veni de Libano, sponsa, ubi cubam in meridie*³⁹.

Vadam ad montem myrrhæ, etc.

[CARD.] Inter laudes suas quasi tacta cordis dolore ex præsentia passionis filii laudes ipsius enarrantis exclamat: *Vadam ad montem myrrhæ*. Myrrham autem dicit amaritudinem compassionis in passione filii; et montem myrrhæ dicit, quia major acerbitas doloris esse non potuit in corde matris. Verum post dolorem subjungit de consolatione doloris, dicens: *Vadam ad collem thuris*. Thuris fragrantia Dominicæ resurrectionis gratum odorem demonstrat, cujus odoris consolationem collem thuris vocat: ad quem pro doloris lenimento se ituram pronuntiat. Per hoc autem quod dicit *montem myrrhæ et collem thuris*, cum collis minor sit monte, insinuare videtur quod tunc dolori consolatio non respondit, morientem enim filium et morientis dolorem plene vidit et gustavit: sed licet

²² Marc. 15. ²³ Matth. 2. ²⁴ Psal. 44. ²⁵ Isai. 40. ²⁶ Habac. 3. ²⁷ Psal. 71. ²⁸ Psal. 64. ²⁹⁻³¹ II Mach. 15. ³² I Reg. 3. ³³ Josue 2. ³⁴ Ibid. ³⁵ Ibid. ³⁶ Cant. 8. ³⁷ Cant. 1. ³⁸ Ibid. ³⁹ Cant. 4.

resurgentem videret, nondum tamen tunc plene vidit gloriam resurgentis. Sequitur :

Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.

[Tho.] Omnis anima vel aversa est a Deo, vel conversa ad Deum. Aversa : alia revicta, alia remotissima. Conversa : alia propinqua, alia proxima. Quæ remota est, turpis est, sed non tota; quæ remotissima est, tota turpis est. Item quæ propinqua est, speciosa est, sed non tota; quæ proxima est, tota pulchra est. Quid sponsus dixerit audivimus; qua via debet venire sponsa audiamus : *Veni de Libano, sponsa*. Venies et pertransibis per montem Sanir, vel Seir. Seir interpretatur *hispidus* vel *pilosus* : Sanir *nocturna avis* vel *fetor*. Seir est concupiscentia carnis. Seir habet montem, habet campum habet vallem; in valle debilis, in campo fortis, in monte insuperabilis. In monte est appetitus carnis in necessitate, in campo appetitus carnis in satietate, in valle est appetitus carnis in voluptate. Quando ad vincendum tantum caro sustentamentum accipit, Seir in monte est; quando ad nutrimentum robor quærit, Seir in campo est; quando ad lascivendum delicias poscit, Seir in valle est. In monte est insuperabilis, quando sustentamentum in hoc exilio viventibus necessarium est; in campo est fortis, quia robor carnis aliquando animæ profectibus utile est; in valle debilis, quia voluptas carnis semper superflua est. In valle prohibetur, in campo conceditur, in monte remuneratur; in valle servat, in campo pugnatur, in monte regnat; in valle est luxuria, in campo temperantia, in monte parcimonia; in valle, adjuvante gratia, facile calcatur, in campo cum difficultate vincitur, in monte ne superari valeat ipse quotidianus noster defectus vires jugiter subministrat. Qui superflua resecat, Seir in valle conculcat; qui de necessariis aliquid minuit, Seir in campo vincit: qui ad sustentamentum tantum naturæ necessaria tribuit, quando Seir in monte exactori obsequium reddit. Si legatur Sanir, idem iudicium designat: interpretatur enim *fetor* vel *nocturna avis*; quia voluptas carnis et fetida et occulta venit. Hermon interpretatur *anathema ejus*. Cujus ejus? scilicet diaboli, qui primus separatus est a Deo. Anathema vero anathematis est, qui separatur ab eo. Notandum quod alii sunt mons Hermon, alii campus, alii vallis. Vallis sunt qui per fidem a diabolo jam separati sunt, sed adhuc per vitam carnalem in desideriis jacent; campus sunt, qui medium statum tenentes, nec per voluptatem in ima descendunt, nec per spiritualem conversationem ad superna erigi possunt; mons sunt, qui non solum per fidem a diabolo sunt separati, sed per eminentiam virtutis et constantiam mentis contra diabolum sunt erecti. Per cubilia leonum, sopita crudelitas intelligitur, id est carnis voluptas, quæ prius placet per experientiam, secundo torquet per conscientiam, tertio flagellabit

A per gehennam. Leopardus varii coloris est, per quem designatur hæreticus vel hypocrita, vel variis vitiis dediti et superbi amatores hujus sæculi. Item ab illo loco : *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te*; non in eximioribus tantum membris electorum : quæ supra enumeravi, *pulchra es*, verum etiam in illis qui pusilli ac fragiles. Ac decore refulges virtutum, et vitiorum macula cares. Libanus secundum Hebraicam etymologiam *candidateo* dicitur; secundum Græcam *thus* : eamque ad se venire admonet. Cum enim videt Dominus animam fidelem bonis actibus candidatam et incensum sibi puræ orationis offerentem, delectatus ejus piis studiis, ut cœptis insistat hortatur. Tertio sponsam de Libano venire præcipit; quia profectum in electis suis bonæ operationis, salutiferæ locutionis, puræ requirit cogitationis. Vel certe, *veni* per optimam vitam quam in corpore vivens exerces, *veni* absoluta corpore, ad percipiendam animæ vitam perennem; *veni* tertio recepto corpore, ad videnda resurrectionis gaudia perfecta, tunc enim *coronaberis* perfecta. Tunc enim *coronaberis*. Sed unde? *de capite Amanæ, de vertice Sanir et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum*. Amanæ, Sanir et Hermon montes sunt Ciliciæ et Judææ leonibus pardisque et aliis feris lustra præbentes. Hæc sunt superba infidelium corda in quibus inmundi spiritus sedem habent. Leones sunt dæmonia propter superbiam, pardi propter crudelitatis suæ varietatem artium malignarum. Item ab illo loco : *Ibo mihi ad montem myrræ*; myrrha amara est et ideo passiones designat.

Myrrha habet campum, habet collem, habet montem; campum asperæ conversationis, collem interioris compunctionis, montem in effusione sanguinis. In colle ordinatur, in campo pugnatur, in monte triumphatur; ordinatur exercitum, pugnatur adversus inimicum, triumphatur ut accipiat præmium. Exercitum virtutum, inimicum, scilicet diabolus, præmium, scilicet gloriam angelorum. Hæc sunt tria genera martyrii. In campo sunt tria, scilicet continentia in juventute, largitas in paupertate, sobrietas in ubertate; item in colle tria sunt, contritio peccati, compassio proximi, anxietas desiderii; in monte vincimus per tria, si sustineamus contumeliæ exprobrationem, vilitatis confusionem, passionis asperitatem. Christus in colle ordinavit, in mundo prædicando; in campo pugnavit, tentanti diabolo resistendo; per mortem triumphavit in monte Calvario. Venit Dominus ad colles Libani qui interpretatur *candidateo*, per resurrectionem. Unde triplicem nobis ostendit corporis glorificationem : scilicet claritatem, subtilitatem, agilitatem. Primum in monte Thabor, per transfigurationem, quando facta sunt vestimenta ejus alba sicut nix²⁰; secundum in monte Sion, quando intravit ad discipulos januis clausis²¹; tertium in monte Oliveti,

²⁰ Math. 17. ²¹ Joan. 20.

unde ascendit ad Patrem ⁸⁵. Sic veniens loquitur sponsæ, scilicet hæc quatuor quæ sequuntur : primo, *Tota pulchra es*, secundo, *Veni a Libano*, tertio, *coronaberis*, quarto, *Vulnerasti cor meum*. Primo laudat, secundo vocat, tertio invitat, quarto rememorat. Primo laudat munditiam, secundo vocat ad patriam, tertio invitat ad coronam, quarto rememorat ei suam beneficentiam. Primo laudat munditiam, ut hilaris fiat: secundo vocat ad patriam, ut peregrina ad suam civitatem redeat; tertio invitat ad coronam, ut per præmia alliciat; quarto rememorat beneficentiam, ut ei gratias referat; sed tertio dicit: *Veni de Libano*. Libanus *candidatio* dicitur, quod et ad bonum et ad malum spectare potest.

Triplex enim est candidatio in malo, scilicet voluptas, vanitas, simultas; prima carnalium, secunda superborum, tertia hypocritarum. De prima: « Si apparuerit caudor in vulnere, lepra est, » ait Moses ⁸⁶; de secunda: « Qui habuerit albuginem in oculo, non ministret in tabernaculo ⁸⁷; » de tertia: vocat Dominus hyprocritas sepulcra dealbata ⁸⁸. Est et triplex dealbatio in bono, scilicet: continentia, innocentia, sapientia. De prima et secunda: « Candidiores nive, nitidiores lacte ⁸⁹; » de divina sapientia dicitur: « Candor est lucis æternæ ⁹⁰. » De triplici in malo nos peccatores vocat ut convertat in triplicem in bono. Vocat sponsam: ut in melius proficiat, *Coronaberis*, ait, sed ob quam victoriam debeat coronari, adjungit sic: *de capite Amanæ*, id est diaboli qui est caput omnium malorum. Et ejus capita sunt tria: primum superbia, secundum suggestio, tertium fomes peccati, sive originale peccatum. Primum præcipitavit eum de cælo, secundum Adam de paradiso, tertium inquinat omnem hominem in mundo. De his David: « Contribulasti capita draconum in aquis ⁹¹. » Tu confregisti capita draconis in aquis, scilicet baptismi. Sanir dicitur *setor*, scilicet carnis, cujus vertex est superbia carnis; Hermon dicitur *anathema*, id est separatio, qui verticem habet mundanam elationem, ab eo separari debemus: cubacula leonum latens ferocitas; montes pardorum apertæ malitiæ varietas. Ergo coronabitur anima quæ hæc omnia vicit.

Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.

[CARD.] Revertitur autem filius ad prosequendam laudem matris, dicens: *Tota pulchra es, amica mea*, quia in omni sensu corporis virginialis integritatis munditiam retines, et macula non est in te, quia in nullo corporalium sensuum instrumento concupiscentiæ carnalis adhæsit macula. Vel sic: *Tota pulchra es mente et corpore*, et macula non est in te, quæ te repellat vel impedire valeat, quin de te Domino gratum offeras holocaustum. Igitur: *Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir et Her-*

mon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Libanus siquidem interpretatur *candor*: et est etiam Libanus arbor thuris odorifera. Vocatur ergo beata Virgo, ut de meritis veniat ad coronam: et dicitur ei: *Veni de Libano*; veni de candore virtutum: *veni de Libano*; veni de odore fragrantium bonorum operum, pro ipsis præmium receptura: *veni coronaberis*, pro multiplici victoria, quia videlicet triumphasti *de capite Amanæ, de vertice Sanir et Hermon*. Ipsa enim triumphat de malitiâ diaboli, quæ signatur per caput Amanæ; de mundana scilicet sapientia, quæ notatur in vertice Sanir; de perfidia hæretica, quæ signatur per verticem Hermon. Amanæ siquidem interpretatur *dens vigiliarum*, et designat omnium demonum collegium qui dente tentationis hominem rodunt et semper ad ejus subversionem vigilant sicut dicit Job: « Noctæ os meum perforat doloribus ⁹². » Ac si dicat: Noctæ, dum videlicet mihi non provideo, os meum, id est robur virtutis meæ, perforat tentationibus, quæ sunt causæ dolorum; et subdit: « Qui me comedunt, » scilicet tentatores, « non dormiunt, sed in multitudine eorum consumitur vestimentum meum ⁹³, » bonæ conversationis scilicet ornametum.

Huic verbo concordat Petrus dicens: « Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus circuit quærens quem devoret ⁹⁴. » Hujus autem collegii quod per Amanæ designatur, caput est ille princeps demonum, cujus caput beata Virgo contrivit ⁹⁵. Sanir interpretatur *avis nocturna*, quæ de nocte volat et videt, et cæcatur ad solem. Hi sunt philosophi et sapientes hujus mundi, qui ad lucem divinæ sapientiæ cæci sunt: ad sapientiam vero hujus mundi et ad malitiam subtiliter vident; de quibus dicit Jeremias: « Filii insipientes et recordes sunt; sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt ⁹⁶. » De his triumphat beata Virgo, et pro hac victoria coronatur, quia peperit Sapientiam per quam sapientia hujus mundi stultitia comprobatur ⁹⁷. Ipsa quoque coronatur *de vertice Hermon*, id est de capitancis hæreticorum; quia ipsa universas hæreses interemit in universo mundo. Hermon interpretatur *anathema* vel *separatus*. Hi sunt hæretici, de quibus sub nomine Ephraim dicit Osee ad Judam, id est ad viros fideles et catholicos: « Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. Separatum est convivium eorum ⁹⁸; » ac si dicat: Hæretica perfidia participat cum idololatriâ; tu ergo, vir catholice, dimitte eum, ne communices cum hæreticis; separatum est enim convivium eorum; nam anathematizata est hæreticorum doctrina perfida, et falsa religio. Coronatur quoque *de cubilibus leonum, de montibus pardorum*; quia aufert diabolo qui per ea designatur. Significant autem cubilia torporem et mollitiem luxuriæ; per leones intelli-

⁸⁵ Act. 1. ⁸⁶ Lev. 13. ⁸⁷ Lev. 21. ⁸⁸ Matth. 23. ⁸⁹ Thren. 4. ⁹⁰ Sap. 7. ⁹¹ Psal. 75.
⁹² Job 30. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ 1 Petr. 5. ⁹⁵ Gen. 3. ⁹⁶ Jer. 4. ⁹⁷ 1 Cor. 1. ⁹⁸ Ose 4.

guntur asperbi, iracundi, potentes hujus sæculi, quos tamen velut leones sic emollit luxuria, ut in cubilibus libidinum suarum torpeant et marcescant. Unde de muliere meretrice dicitur in Parabolis: « Multos enim vulneratos dejecit, et fortissimi quoque interfecti sunt ab-ea ⁶⁸. » Pardus, qui est diversi coloris et quibusdam notis sive maculis variatur, illos designat, qui bonis operibus mala commiscent, quos pro colore diverso Dominus arguit per Jeremiam ⁶⁹ dicens: « Nunquid avis discolor hæreditas mea mihi? » Tales cum deberent humiliari ex opere malo quod per bonum opus inficitur, ex ipso tamen opere bono in superbiam extolluntur: quæ superbia per montes exprimitur, cum dicitur de montibus pardorum, et quoniam tam his per beatam Virginem subvenitur, quam illis qui per leones signantur, ideo ipsa de cubilibus leonum et de montibus pardorum coronari dicitur. Sequitur:

Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa mea, vulnerasti cor meum.

[Tho.] Commemoratione vulnerati cordis, magnitudinem amoris quem erga Ecclesiam habet, exprimere voluit, quam recte sororem suam nominat et sponsam, quia cælestis eam thalami sibi fœdere conjunxit; quia et ipse homo fieri ac frater ei naturaliter existere dignatus est. Potest et juxta illud intelligi quod Isaias ⁷⁰ dicit: « Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras. » Et qua de causa hoc fit, ipse subjungit: *In ano oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.* Supra in pluribus oculis piures magistros, in pluribus capillis plures subditos significavimus: nunc in uno oculo unitas magistrorum; in uno crine unitas subditorum accipitur. ac si diceret: Tota forma tui corporis mihi pulchra apparet. Inde est quod præ cæteris ad te amandam me accendit, quia unitatem fidei ac dilectionis, et in subditis et prælatiis habere probaris; hoc me ad excipiendum vulnus pro tua vita adduxit. Charitas hujus vulneris causa fuit qua ad imitationem Christi vulnerantur multi, non solum autem, quia video alios vulneratos, alios ligatos, alios languentes, alios deficientes. Charitas vulnerat, charitas ligat, charitas languidum facit, charitas defectum adducit. Audi de charitate vulnerante: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa.* Audi de charitate ligante: « In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis ⁷¹. » Hæc charitatis vincula sunt Dei beneficia, scilicet bona nature, gratiæ et gloriæ; naturam condidit, gratiam contulit, gloriam repromisit. Ecce funiculus triplex: dona conditionis, bona justificationis, præmia glorificationis. « Funiculus triplex difficiliter rumpitur ⁷², » hic tamen ruptus est. Adjecit autem Dominus resarcire charitatis vincula, nobis bona contulit, mala nostra pro nobis pertulit: et nos ex utraque sibi obnoxios reddidit. Audi de charitate languente: *Filiæ Jerusalem, nuntietis ei*

A quia amore languet ⁷³. Audi de charitate defectum adducente: « Defecit in salutare tuum anima mea ⁷⁴. »

In pravis desideriis vide quid agant isti gradus. In primo transfigit affectionem, in secundo ligat cogitationem, in tertio dissolvit actionem. Affectio itaque captivatur in primo, cogitatio in secundo, actio in tertio, quarto, cui nil satisfacere potest, humanæ possibilitatis metas excedit. Hic defectum adducit, et de medio desperare facit. Primus itaque gradus est, quando mens desiderio suo resistere non potest, secundus quando oblivisci non potest, tertius quando nil sapere ei potest, quartus quando nil ei satisfacere potest. In primo amor est insuperabilis, in secundo inseparabilis, in tertio singularis, in quarto insatiabilis. Insuperabilis est qui alii affectui non cedit, inseparabilis est qui a memoria nunquam recedit, singularis qui socium alium non recipit, insatiabilis cum ei satisfieri non possit. In primo gradu notatur amoris excellentia, in secundo ejus vehementia, in tertio ejus violentia, in quarto supereminentia in humanis affectibus. Primus gradus potest esse bonus, secundus semper est malus, tertius non solum est malus, sed incipit esse amarus, quartus vero omnium est pessimus. Pretiosus est primus gradus ille in Dei amore, quando est insuperabilis; pretiosior secundus, quando ardens affectus incipit esse inseparabilis; multo melior, quando in alia re quam in Deo delectari non potest; summus est, quando suo desiderio nihil satisfacere potest. In primo: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere, et flumina non obruent eam ⁷⁵*, eo quod insuperabilis sit. In secundo ponit anima dilectum suum sicut signaculum super cor suum ⁷⁶, eo quod oblivisci non possit. In tertio: *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam ⁷⁷*, eo quod in alia re delectari non possit. In quarto: *Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus amulatio ⁷⁸*, eo quod ei parum sit quidquid pro Deo facere vel sustinere potest. In primo amor insuperabilis dicit: « Diligam te, Domine, fortitudo mea ⁷⁹. » In secundo inseparabilis amor dicit: *Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non mominero tui ⁸⁰*. In tertio singularis amor dicit: « Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, et delectatus sum ⁸¹. » In quarto dicit insatiabilis amor: « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ⁸²? » In primo insuperabilis dicit: « Quid nos separabit a charitate Dei ⁸³? » In secundo: « Charitas nunquam excidit ⁸⁴, » eo quod inseparabilis sit; unde: « Adhæsit anima mea post te ⁸⁵. » In tertio: « Arbitror omnia ut stercorea, ut Christum lucrificam ⁸⁶. » In quarto: « Mihi vivere Christus est, et mori lucrum, » eo quod cupiat dissolvi et esse cum Christo ⁸⁷.

In primo gradu diligitur ex corde, in secundo ex

⁶⁸ Prov. 7. ⁶⁹ Cap. 12. ⁷⁰ Cap. 55. ⁷¹ Ose. 11. ⁷² Ibid. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Psal. 17. ⁷⁶ Psal. 156. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Psal. 62. ⁷⁹ Philipp. 3. ⁸⁰ Philipp. 4.

⁸¹ Eccle. 4. ⁸² Cant. 8. ⁸³ Psal. 118. ⁸⁴ Cant. 8. ⁸⁵ Psal. 76. ⁸⁶ Psal. 115. ⁸⁷ Rom. 8. ⁸⁸ I Cor.

« *cap corde, in tertio ex tota anima, in quarto ex omni virtute, la primo: « In corde meo abscondi eloquia tua⁸⁸; » in secundo: « Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo⁸⁹; » in tertio: « Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore⁹⁰; » in quarto: « Non timebo quid faciat mihi homo⁹¹. » In primo fit desponsatio, in secundo nuptiæ, in tertio copula, in quarto puerperium. De primo dicitur: « Sponsabo te mihi in sempiternum⁹²; » in secundo: « Sunt nuptiæ in Chana Galilææ⁹³; de tertio: « Qui adhæret Deo unus spiritus est⁹⁴; » de quarto: « Concepimus et parturivimus et peperimus spiritum⁹⁵. » In primo suspensa ad reditum dilecti, clamat: *Veni, dilecte mi, similis esto capræ, hinnuloque cervorum⁹⁶. »* In secundo sponsa invitatur et dicitur ei: *Veni, de Libano, soror mea sponsa.* In tertio ipsa dicit: *Lava ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me⁹⁷. »* In quarto dicit: « Filioli mei, quos iterum parturio, quæc formetur Christus in vobis⁹⁸. » Vulneratus est Christus pro sponsa in corpore, in corde, in capite; in corpore clavis, in corde lancea, in capite spinis. Primo ut alligeretur, secundo ut occideretur, tertio ut ei illuderetur. De primo: « Corpus meum dedi percipientibus et genas meas vellentibus⁹⁹; » de secundo: « Tradidit in mortem animam suam¹⁰⁰; » de tertio ipse ait: « Tota die exprobrabant mihi inimici mei¹⁰¹. » Item inde: « Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam¹⁰². » Item: « Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me¹⁰³. » Inde dicebant Judæi spinis coronato: « Ave, rex Judæorum¹⁰⁴. » In primo « dolores nostros ipse portavit, » in secundo « languores nostros ipse tulit¹⁰⁵; » in tertio disciplinam ostendit. Dolores infirmitatis et pœnæ, languores culpæ, disciplinam pacis nostræ: « Disciplina, inquit, pacis nostræ super eum¹⁰⁶. » Et nos imitemur eum. Habemus corpus instrumentum, cor domicilium, caput spiraculum, instrumentum laboris, domicilium amoris, spiraculum auræ vitalis. In primo igitur vulneremur clavis timoris, in corde lancea compunctionis, in capite spinis disciplinæ rigoris. De primo: « Confige timore tuo carnes meas¹⁰⁷; in figura secundi: « Percussit David cor suum, quia scidit oram chlamidis Saul¹⁰⁸; » de tertio: « Sepi aures tuas spinis¹⁰⁹. » In corpore vulneremur, ne propter operum dissolutionem affligamur; vulneremur in corde, ne propter exagitationes cogitationum occidamur; vulneremur in capite, ne a diabolo nobis propter curiositatem illudatur. In uno oculorum vulneratus est Christus. Duo sunt oculi in anima: unus respicit interius ad ordinanda temporalia, alius superius ad cognoscenda superna. Secundo homines ascendunt usque ad cœlos, primo descendunt*

usque ad abyssos. Septem crines rasos de capite Samsonis septem dona Spiritus sancti scimus interpretatos. Inter hæc præcipuus est spiritus sapientiæ; quia quæcunque operantur alia dona, istud ducit ad saporem et delectationem. Talis crinis, qui facit hominem delectari in Deo, vulnerat amore cor sponsi. Hic crinis nascitur in capite spiritualis affectionis, descendit per collum rationis ad ornandum corpus sensualitatis: primum enim sapor ille divinus in affectu nascitur, secundo transit per rationem, a qua utrum ex Deo sit disquiritur et ordinatur, tertio descendit ad sensualitatem, quæ ex eo ornatur dum gustato illo sapore consuetum usum, quo corpus sensificat, obliviscitur. Vulnus istud non ponit in Deo gravamen passionis, sed vehementiam charitatis, quam habet in nobis. Ægritudo hujus vulnerati nobis est medicamentum, eruditio ab bellum, amoris indicium. Inde congrue in libro *Regum* dicitur: « Ægrôtavit Elisæus, et descendit ad eum rex Israel¹¹⁰. » — « Beatus qui intelligit saper egenum et pauperem! » cujus Dominus universum stratum ejus versavit in infirmitate¹¹¹. Ad eum descendit qui complantatur similitudini mortis ejus, qui discit ab eo esse vir dolorum et sciens infirmitatem. Hic rex Israel bellum habet contra Syriam quæ dicitur *etata*, id est contra superbiam. Iste venit cum arcu, id est cum intenso studio et proposito affectu. Duo ejus arma curvantur ad invicem, cum se respiciunt ad invicem professio et consummatio mediante conversatione continua, quasi chorda attingens a fine usque ad finem fortiter. Vel primum cornu possumus intelligere primam naturæ conditionem, aliud ultimam naturæ glorificationem. Hæc se respiciunt per chordam, scilicet per gratiam, quæ naturæ statum reintegrat et gloriam confert. Cornu superius curvatur, cum illa superior gloria, ut eam possimus contemplari, capacitati nostræ se inclinat. Ita in inferioribus fit discreta disciplina, in superioribus suspensa devotio. Cum igitur per gratiam, id est chordam, sic arcus fuerit **89** intensus, sagittas spirituales emittit, qui multipliciter vulnerant. Sunt enim istæ sagittæ quatuor:

Prima vulneratur diabolus, secunda a Deo aversus, tertia devotus, quarta Christus. Primus, ut victus turbetur; secundus, ut revocetur; tertius, ut inflammetur; quartus, ut pro nobis moreretur. Prima rex Achar fuit occisus^{112,113}; de qua: « Emitte sagittas tuas et conturbabis eos¹¹⁴. » Secunda et tertia: quas Jonathas misit in signum quod a David intelligeretur¹¹⁵, scilicet quod pater ejus, id est diabolus, esset fugiendus. De secunda Job: « Sagittæ Domini in me fixæ sunt: quarum indignatio eribit spiritum meum¹¹⁶. » De tertia: « Sagitta Jonathæ nunquam abiit retrorsum¹¹⁷. » Et: « Sagittæ poten-

⁸⁸ Psal. 118. ⁸⁹ Psal. 9. ⁹⁰ Psal. 118. ⁹¹ Psal. 55. ⁹² Osc. 2. ⁹³ Joan. 2. ⁹⁴ I Cor. 6. ⁹⁵ Isai. 26.
⁹⁶ Cant. 2, 8. ^{97, 98} Cant. 8. ⁹⁹ Gal. 4. ¹⁰⁰ Isai. 50. ¹⁰¹ II Joan. 3. ¹⁰² Psal. 101. ¹⁰³ Psal. 68.
¹⁰⁴ Ibi. ¹⁰⁵ Math. 27. ¹⁰⁶ Isa. 53. ¹⁰⁷ Isai. 50. ¹⁰⁸ Psal. 118. ¹⁰⁹ I Reg. 24. ¹¹⁰ Eccli. 20. ¹¹¹ IV Reg. 13.
¹¹² Psal. 40. ¹¹³ II Reg. 22. ¹¹⁴ Psal. 143. ¹¹⁵ I Reg. 20. ¹¹⁶ Job 6. ¹¹⁷ II Reg. 1.

vis acutæ cum carbonibus desolatoriis ¹⁸.) Item: « In luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ ¹⁹. »

De quarta dicitur: « Posuerunt me quasi signum ad sagittam ²⁰. » Hæc est sagitta qua Judas Machabæus pro defensione populi sui est occisus ²⁰. De primo vulnere dicitur: « Nunquid non percussisti superbum, vulnerasti draconem ²¹? » De secundo: « Increpationes Domini ne reprobes. Ipse enim vulnerat et medetur, percutit et manus ejus sanat ²². » De tertio: « Vulnerata charitate ego sum. » Item eadem dicit: « Invenere me custodes civitatis, percusserunt me et vulneraverunt me, tulerunt pallium ²³. » De quarto: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa*. In hoc autem loco de vulnere agitur, quo hostis vulneratur. « Aperi mihi fenestram orientalem, ait Elisæus, et jace sagittam contra Syriam et percuties eam in Apher ²⁴⁻²⁵. » Contra Syriam et contra orientem jactat sagittam qui affectum suum et cogitatum ad feriendum superbum illum intendit, de quo dicitur: « Quomodo cecidisti de cælo, Lucifer, qui mane oriebaris ²⁶. » Percuties, ait, cum in affectu: id est in furore, cum fervore qui de charitate procedit. Hunc enim jactum vocat Elisæus jactum salutis. Ille duplicem nota ictum scilicet sagittæ, qui fit de longinquo, de quo dictum a Jonatha filio Saul, ad armigerum puerum: « Porro sagitta ultra te est ²⁷. » Et virgæ, qui fit de propinquo, de quo nunc agitur cum dicit propheta: « Percute jaculo terram; et percussit tribus vicibus, et cessavit ²⁸. » Percute in Syria hostis superbi, quam tibi immittit suggestionem. Percute terram, quæ de carne tua nascitur oblectationem. Hæc est enim tibi propinqua, illa longinqua. Bona est fenestra orientalis per quam non mors intrat, sed percutitur hostis. Syriam enim ferire, est per divinam revelationem mundi occidere elationem. Terram ferit qui carnem suam castigat. Tribus vicibus, si triplex animæ vitium refrenat. Est enim irasibilis, concupiscibilis, rationalis. In primo, reprimit iræ furorem; in secundo, libidinem; in tertio, fervorem. Sed debes percutere quinque, aut sexies, aut septies ²⁹. Quinque, retinendo quinque sensuum contumaciam. Sexies, per operationem bonam. Septies, per gratam mentis quietem.

Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui. Sive [juxta aliam translationem], *percussisti nos corde*, totam videlicet Trinitatem.

[CARD.] Dicit ergo: *Vulnerasti cor meum* vulnere charitatis; *in una* enim, id est in unitate, *oculorum tuorum*, affectus videlicet et intellectus, qui in te ita sunt unum, ut non aliud desideret affectus, nisi quod desiderandum judicat intellectus. *Vulnerasti in uno crine* cervicis tuæ, id est in unitate cogitationum

tuarum: quæ sic adhærent capiti suo Christo, ut nihil aliud dicatur, nisi illud Psalmi: « Unam petiit a Domino, hanc requiram ³⁰. » Dicit ergo Dominus se charitate vulneratum et corde percussum, *in uno oculorum et in uno crine colli matris suæ*, quia de corde ejus triumphat hæc unitas: et ejus recordationem nulla delet oblivio; sicut fieri nequit, ne vulnus cordis continue sentiat. Vocat autem Dominus matrem suam sororem et sponsam: sororem, propter humanæ naturæ contubernium; sponsam, propter inconcussam fidei constantiam. Cum enim tempore passionis fides apostolorum concussa vacillaret, ipsa velut sponsa sponso suo sine fidei titubatione constanter adhæsit. Ipsa etiam velut sponsa sponso suo familiarior majorem in sponsi bonis obtinet portionem. Quantum autem eam concupivit sponsus cælestis, ostenditur in Ecclesiastico, cum dicitur: « Species mulieris exhilarat faciem viri et super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium ³¹. » Species siquidem mulieris virum potentem humiliat, severum et austerum emollit. Et hujus mulieris speciem sic concupivit Dominus et elegit, quod ipsa ejus desiderium in tantum superduxit, id est ad tantum excessum perduxit, quod ad nostram infirmitatem humiliatus est Omnipotens, et qui est vita viventium, emollitus est ad mortem. De hac sponsa dicit Ecclesiasticus: « Non est vir illius secundum filios hominum ³²; et paulo post: « Adjutorium secundum illum est: et columna, et requies ³³. » Libeat igitur attendere in hac sponsa qualiter primæ sponsæ sit opposita. Prima igitur sponsa de costa viri sui formata est ³⁴, sed de carne hujus sponsæ formatus est sponsus ejus. Unde in Ecclesiastico dicitur ad Dominum: « Innova signa et immuta mirabilia ³⁵. » Mirabile siquidem fuit de costa viri formare mulierem: immutatio mirabiliorum est, quod de sola caræ mulieris formatus est homo. Cæterum cum de osse viri formata est caro mulieris, signum fuit quod per mulierem humana infirmaretur natura. Facta est autem signorum innovatio, cum de carne mulieris factus est vir; per quod significatum est quod per hanc generationem humana natura ab infirmitate reverteretur ad firmitatem. Illud quoque notandum est, quod prima sponsa facta est in adjutorium viri, dicente Domino: « Faciamus adjutorium simile sibi ³⁶⁻³⁷, » infirmum est autem adjutorium viro mulier. Illic autem dicitur: « Vir ejus non est secundum filios hominum » quia Christus non fuit filius hominum, sed filius hominis omnes homines dignitate præcellens, et dicitur adjutorium sponsæ secundum illum, scilicet secundum sponsum, qui est adjutorium sponsæ et columna, sive firmamentum et requies.

¹⁸ Psal. 419. ¹⁹ Habac. 3. ²⁰ Isai. 49. ²¹ I Mach. 9. ²² Isai. 51. ²³ Job 5. ²⁴ Cant. 5. ²⁵⁻²⁶ IV Reg. 15. ²⁷ Isai. 14. ²⁸ I Reg. 22. ²⁹ IV Reg. 13. ³⁰ Ibid. ³¹ Psal. 26. ³² Eccli. 36. ³³ Ibid. ³⁴ Ibid. ³⁵ Gen. 2. ³⁶ Eccli. 36. ³⁷ Gen. 2.

LIBER SEPTIMUS.

Pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa, pulchriora ubera tua vino.

[Tuo.] Sicut in oculis doctores cœlestia contemplantes, in collo perfectioribus spiritualem gratiam infundentes, in dentibus perversos reprehendentes : sic in mammis designantur qui infirmos adhuc fuligine peccatorum nigros ad pulchritudinem justitiæ adducunt. Sponsam dicit, quia de ipso accipit et ipsi parit; sororem, quia cum eo idem opus facit. Item, sponsus cibus est angelorum, in eo quod « in principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum »; panis spiritualium, in eo quod « Verbum caro factum est »; lac parvulorum, in eo quod « habitavit in nobis ». *Ubera sponsæ pulchriora sunt vino*, id est evangelicæ doctrinæ suavitas, quam legalis observantiæ austeritas. Omnium Christo militantium mater est gratia. Hæc habet mammam, habet uber, habet mamillam. De prima ut hic : *Pulchræ sunt mammæ tuæ*. De ubere in sequenti : *Pulchriora sunt ubera tua vino*. De tertia Isaias : « Mamilla regum lactaberis ». De prima lac extrahitur; de secunda pinguedo effunditur; de tertia mel suscipitur. Unde dicitur mamma, quasi manu manans; uber, quasi ungens imber; mamilla, quasi manans melle. Prima blanditur, secunda consolatur, tertia sugens dulcoratur. Blanditur promissione, consolatur devotione, dulcoratur suscipiens ineffabili dulcedine supernæ gloriæ. Primo dicitur : « Lac vobis potum dedi, non escam »; secundo : « lupinguasti in oleo caput meum »; tertio dicit Salomon : « Comede mel, fili, quoniam bonum est ». Prima potantur infirmi; secunda satiantur validi; tertia inebriantur perfecti. Unde Isaias : primis, ut potemini a lacte; secundis, ut satiemini ab ubertate consolationis vestræ; tertiis, epulemini ab introitu gloriæ gentium. Hi inebriantur ab ubertate domus Dei. Mammæ sunt pulchræ, ubera pulchriora, mamillæ pulcherrimæ sunt. Pulchræ lactis candore, pulchriores olei nitore, pulcherrimæ materia mellis, id est florum ex quibus fit varietate. Candore innocentiae, nitore conscientiae, varietate florum excellentium; beatitudinum commemoratione. Primus est : « Innocens manibus et mundo corde ». Secundus dicit : « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiae nostræ ». Tertius frequenter recordatur : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum ». Primum est de corde puro; secundum, de conscientia bona; tertium, de fide non ficta. De mamma fluunt benedictiones abyssi jacentis deorsum; de ubere bene-

dictiones uberum et vulvæ; de mamillis benedictiones cœli desuper. Has benedictiones dedit Jacob filio suo Joseph. De mamma fluunt veritas et misericordia; de ubere datur nobis de pinguedine terræ, et de rore cœli abundantia; de mamilla divitiæ et gloria. De mamma, veritas in confessione, misericordia in remissione. Terra est corpus, cœlum anima. Itaque de ubere accipimus de pinguedine terræ studium corporalis operationis; de rore cœli copiam devotionis; de mamilla divitiis, scilicet expectationem perpetuæ incorruptionis, et gloriam divinæ visionis. Sed paulisper loquamur de uberibus sine distinctione nominum. Tria sunt genera uberum : ubera bruti animalis, ubera mulieris, ubera Virginis. Brutum animal est prælatus carnalis, mulier doctor spiritualis, Virgo est mater Salvatoris.

Ipsi enim prælati carnales habent ubera prædicationis. Unde Paulus : « Quid enim, ait, dum omnibus modis, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur ». Spiritales instruebat Petrus dicens : « Pascite qui in vobis est gregem Domini : non turpis lucri gratia, nec quasi dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo ». De matre Salvatoris : « Beatus venter qui te portavit et ubera quæ suxisti ». Primis uberibus dant lac herbarum succi; secundis humani cibi; tertia plena sunt de rore cœli. Herbarum succi terræ dono, humani cibi artificio, de rore cœli adventante Spiritu sancto. Primum lac fit de herba terræ, quia carnales prælati terrenas voluptates docent cavere, quia de spiritalibus nec sapiunt, nec sciunt erudire. Secundum fit humano cibo artificio parato, id est spiritali intelligentia Scripturæ, qua docetur quæ sursum sunt sapere. Tertium lac est a Spiritu sancto, quo nutritur Rex gloriæ. A primo ablactatus est Samuel, ubi non est factum convivium, sed oblatis sunt vituli, scilicet immolatio carnis, et similia, scilicet puritas mentis et amphora vini, scilicet fervor charitatis. A secundo ablactatus est Isaac, et factum est grande convivium, quod non fecit pater ejus in nativitate. Cum primo convertimur, tunc nascimur, ubi non est locus convivii lætitiæ sed tristiæ. Sed dicitur, ut potemini a lacte. Nec etiam cum ab hoc primo lacte separamur sicut Samuel. Sed cum a secundo, sicut Isaac, tunc faciendum est convivium, ut cum avulsi fuerint a lacte epulentur ab introitu gloriæ ejus; id est tertio lacte. Rore cœli fuerunt ubera beatæ Virginis Mariæ fecundata, quibus infantia Salvatoris est edu-

³⁹ Joan. 1. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Ibid. ⁴² Isai. 60. ⁴³ I Cor. 3. ⁴⁴ Psal. 22. ⁴⁵ Prov. 24. ⁴⁶ Isai. 66. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Ibid. ⁴⁹ Psal. 23. ⁵⁰ II Cor. 1. ⁵¹ Matth. 5. ⁵² I Tim. 1. ⁵³ Ibid. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Gen. 48. ⁵⁶ Philipp. 4. ⁵⁷ I Petr. 5. ⁵⁸ Luc. 11. ⁵⁹ I Reg. 1. ⁶⁰⁻⁶¹ Gen. 21.

cata. Post infantiae vero ablactationem per gratiam A virilis aetas pro nobis in cruce est oblata. In ejus figura dictum est : « Postquam ablactatus est Samuel, obtulit eum Anna mater sua in tabernaculo, in tribus vitulis et tribus modis farinae, et amphora vini ⁶¹. » Samuel *postulatus* dicitur *Dei*. Ipse est Christus qui ait : « Rogabo Patrem meum et alium paraclitum dabit vobis ⁶². » Anna dicitur *gratia*, scilicet beata Maria gratia plena, quae dicitur offerre Christum : de ipsa enim assumpsit carnem, quam pro nobis obtulit in crucis patibulo. Et hoc post ablactationem, scilicet post infantiae evacuationem. Itaque juxta historiam obtulit carnem, obtulit panem, obtulit vinum. Carnem quae cocta fuit in crucis patibulo; panem qui formatur in Virginis pisitino; vinum expressum inter mortem et vitam, in resurrectionis articulo. Carnem de qua dicitur : « Verbum caro factum est ⁶³. » Panem, de grano factum, de quo dicitur : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet ⁶⁴. » Vinum, de quo dicitur : « Non bibam amodo de hoc genere vite, donec bibam illud novum in regno meo ⁶⁵. » Caro est Christi praesentia. Panis, Dei virtus et gratia. Vinum, aeterna laetitia. Per primum delecta est nostrae vetustatis inedia. Secundum nobis ministrat consolationem in via. Tertium erit nobis praemium in patria. De primo : « Fidelis sermo et acceptione dignus, quia Christus venit in hoc mundo peccatores salvos facere : quorum primus ego sum ⁶⁶. » De secundo : « Quemadmodum mater consolatur filios suos, ita ego consolabor vos ⁶⁷. » De tertio : « Exsultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis ⁶⁸. » Item in Canticis canticorum : « Manus ejus tornatiles et aureae plenae hyacinthis ⁶⁹. » Tornatiles, quia quasi torno perfectorum operum eradunt peccatorum scrupulositatem. Aureae, quae per sapientiam dirigant ambulationem. Planae, quae perducant ad coeli serenitatem. Est enim vitulus novellus. Est vitulus saginatus. Est vitulus de armento tenerrimus. Primus est cornua producens et ungulas ⁷⁰ : quem David in manu sua ad immolandum in Bethlechem adduxit ⁷¹; **90** secundus, quem bonus pater revertenti filio occidit ⁷²; tertius, quem Abraham sub ilice Mambrae angelis paravit ⁷³. Novellus enim fuit Christus propter peccati immunitatem; saginatus, propter gratiarum utilitatem; tenerrimus propter assumptam infirmitatem : novellus nos a peccatorum vetustate renovavit; saginatus, nos eucharistiae cibo impinguavit; tenerrimus, nos in fortitudine ad paradisum reportavit; novellus, quatuor ungulas producit contra quatuor consuetudinarias culpas. Cornua producit contra spirituales nequitias. Audi quatuor culpas : vanitas, voluptas, malignitas, mundanae sollicitudinis nimietas. Haec

sunt quatuor cornua in Zacharia, quae venundaverunt filios Israel ⁷⁴. Hi sunt quatuor reges adversus quinque reges Sodomorum ⁷⁵. Hi sunt quatuor bajuli, qui asportabant adolescentem mortuum extra portam ⁷⁶. Sed Christus ista abstulit per seipsum. Primum per propriam dejectionem; secundum, per carnis afflictionem; tertium, per dilectionem; quartum, per mundi renuntiationem. De primo : « Ego gloriam meam non quero ⁷⁷. » De secundo : « Corpus meum deli percutientibus, et genas meas vellentibus ⁷⁸. » De tertio : « Propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus cum essemus mortui peccato convivificavit nos in Christo ⁷⁹. » De quarto : « Regnum meum, ait, non est de hoc mundo ⁸⁰. » Isti sunt quatuor fabri qui confregerunt cornua. Producit etiam cornua contra aeras potestates. Fuit ejus figura in Mose qui habuit cornua in fronte, tabulas in manu, claritatem in facie ⁸¹. Per primum aeras potestates debellavit, per secundum mandata Dei docuit, per quartum exemplo bonae conversationis invitavit.

Audi de vitulo saginato, quomodo bonus pater filium recepit et ditavit ⁸². Primo vidit a longe per inspirationem, secundo occurrit ei quaerens cordis contritionem, osculatus est eum per confessionem, irruit super collum ejus injungens satisfactionem. Jussit conferri stolam primam, scilicet animae justificationem; et calceamenta in pedibus ejus, ut munitur, contra tentationem, et annulum in manu ejus ad operum perfectionem. Produxit symphoniam et chorum ad gratiarum actionem. Occisus est ei vitulus sub ilice Mambrae, scilicet in cruce. Sed inde roboratus per flammeum gladium atque versatilem transiit; cherubim excessit, portas paradisi penetravit. Gladius ille flammeus atque versatilis poenae sunt temporales, per quas ad paradysum revertendum est, cherubim plenitudo scientiae : quae est charitas per quam nos oportet paradisi portas penetrare. Portae istae bifores sunt nostra obstinatio, et Dei obduratio; quae per vitulum istum nobis aperientur, scilicet per Dei misericordiam et nostram poenitentiam. Ecce quid perficiat caro cocta in crucis patibulo. Sequitur de pane formato in Virginis utero. Quis nostrum habet amicum cui dicat : « Amice, commoda mihi tres panes ⁸³. » Sunt enim tres panes Dei : panis peccatorum, panis conversorum, panis perfectorum. Primus ad conservandum, ne peccator in desperationem cadat; secundus ad conservandum, ut in bono opere proficiat; tertius ad consolandum, ut perficiat. Primum dedit Abraham Agar et Ismael, quando dimisit eos in deserto ⁸⁴; secundum petivit Elias a muliere in Sarepta Sidoniorum ⁸⁵; tertium attulit angelus Eliae subter unam juniperum ⁸⁶. De primo : « Percussus sum ut fenum,

⁶¹ I Reg. 1. ⁶² Joan. 14. ⁶³ Joan. 1. ⁶⁴ Joan. 12. ⁶⁵ Matth. 26. ⁶⁶ II Tim. 1. ⁶⁷ Isai. 51. ⁶⁸ Psal. 149. ⁶⁹ Cant. 5. ⁷⁰ Psal. 68. ⁷¹ I Reg. 16. ⁷² Luc. 15. ⁷³ Gen. 18. ⁷⁴ Zach. 1. ⁷⁵ Gen. 14. ⁷⁶ Luc. 7. ⁷⁷ Joan. 8. ⁷⁸ Isa. 50. ⁷⁹ Ephes. 20. ⁸⁰ Joan. 18. ⁸¹ Exod. 32. ⁸² Luc. 13. ⁸³ Luc. 11. ⁸⁴ Gen. 16. ⁸⁵ III Reg. 17. ⁸⁶ III Reg. 19.

et sicut cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum ⁹⁷. De secundo: « Ut exhilaret faciem in oleo et panis cor hominis confirmet ⁹⁸. » De tertio: « Qui habitatis terram austri, occurrite cum panibus fugienti ⁹⁹. » Primum ergo dat Agar et Ismael fugientibus. Dicunt quod Ismael cogebat Isaac adorare idola sua. Sara est Spiritus, Isaac opera spiritus; Agar scilicet servitus est caro, Ismael opera carnis. Idola carnis sunt dignitatum sublimitas, divitiarum superfluitas, immoderata voluptas. Inde propheta: « Fili hominis fode parietem ¹⁰⁰. » Fodit et vidit imagines volucrum pictas, ecce dignitas; quadrupedum, ecce superfluitas; serpentium, ecce voluptas. Hæc sunt idola pro quibus caro et opera ejus sunt abstracta. Sed ne desperent dat eis panem spei Pater excelsus, et utrem aquæ lacrymarum ¹⁰¹. Pro secundo legitur propheta dixisse: Fac mihi panem subnicium parvulum: sed non habeo aut mulier nisi modicum olei in lechito et farina in hydia ¹⁰². Sed per Prophetam hæc accrescunt.

Ecce adest prophetæ præsentia. Oseum in lechito, farina in hydia, primum est consilium, secundum auxilium, tertium obsequium. Consilium contra fatuitatem, auxilium contra gravitatem, obsequium ad querendam Dei voluntatem. De primo. Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis ¹⁰³. De secundo et de tertio. « Ut exhilaret faciem in oleo et panis cor hominis confirmet ¹⁰⁴. » Filarem enim datorem diligit Deus ¹⁰⁵. Est panis perfectiorum, scilicet consolationis. In fortitudine cibi illius itur usque ad montem Dei Horeb ¹⁰⁶. Sed istos aliquando insequitur turba stultorum cogitationum, aliquando impugnat turba dæmonum, aliquando viæ lædium. Sed consolatione hujus panis primi se reficiunt, et tamen procedunt; secundi viriliter pugnant et vineunt; tertii exhilarati currunt perficiunt. Primi sunt vaccæ quæ trahunt arcam. Vaccæ respiciunt, sed tamen procedunt dicentes: « Venite ascendamus ad montem Domini ¹⁰⁷. » Item: *Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? laevi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Secundos designat Jonas qui reptans pedibus et manibus transiit ad stationem Philistinorum ¹⁰⁸; scilicet affectibus et operibus et expugnavit eos, quasi dicens: Surge aquilo et veni auster, et perfla horum meum. Tertios designat Elias, qui lædio affectus jacebat subter unam juniperum, et petiit animæ suæ ut moreretur dicens: Quare data est misero lux, et vita iis qui in amaritudine animæ sunt. Sed angelus attulit ei panem, sic confortans eum ¹⁰⁹. Surge, propterea, amica mea, jam enim hiems transiit, imber abiit, et recessit. Inde exhilaratus quasi Isachar asinus fortis vidit requiem quod esset bonus, et terram quod esset optima, et supposuit humerum ad portandum ¹¹⁰.*

A claustris. « Quæ ambulat in justitiis et loquitur veritatem; qui projecit aversitiam ex calumniis, etc. ¹. Et hæc pro primo. Pro secundo: « Munimenta saxorum sublimitas ejus ²; scilicet virtutum. Pro tertio: « Panis ei datus est ³. » Sequitur de vino. Est vinum de vinea Sodomorum ⁴; et vinum de vinea quam transtulit Dominus de Ægypto ⁵; est vinum de vinea pro qua mortuus est Naboth ⁶, est vinum de vinea Soreth. Hæc vinea sunt gaudia. Vinum de vinea Sodomorum sunt gaudia de prosperitate mundana. Inde: « Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam lugēbitis et flebitis ⁷; » et: « Risum reputavi errorem, et gaudio dixi: Quid frustra deieperis ⁸. » Tres aliæ sunt tres propagines quæ ascendebant de vertice pincernæ Pharaonis ⁹. Primi gaudent poenitentes, quia evaserunt de tenebris Ægypti; secundo gaudent qui digni sunt pro Christo consumendum pati, tertio gaudent animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti.

Et odor unguentorum in murum super omnia aromata.

[Tercio.] Odor unguentorum Ecclesie, spirituum est fama charismatum; de quibus scriptum est: « In omnem terram exivit sonus eorum, etc. ¹⁰. » Cum Maria Magdalena Dominum narvo perfudit in typum Ecclesie, scriptum est: « Et domus impleta est ex odore unguenti ¹¹. » Unde figuratum est mystice quod devotis Ecclesie servitiis, quæ erga redemptorem suum exer. et, omnis esset mundus implendus. Aromatum suavissimus odor, sanctorum rumor indicator. Sunt unguenta pretiosa, sunt pretiosiora, sunt pretiosissima. Prima ad sanitatem, secunda ad mitigationem, tertia ad confortationem. Ad sanitatem doloris, ad mitigationem languoris, ad confortationem stuporis; doloris corporum, languoris viscerum, stuporis capitis, quando turbatum est cerebrum. Faciamus ergo quendam interiorem hominem, cui ista assignentur, habeatque corpus congeriem virtutum tanquam membrorum, viscera affectionum, caput intentionum. Sic enim est unum corpus ex multis peccatis; unde Paulus: « Ut destruat corpus peccati ¹², » sic e diverso ex multis virtutibus. Item Isaias de his visceribus: « Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris ¹³. » Item de capite intentionum: « Omne caput languidum et omne cor moriens ¹⁴. » Corpus virtutum dolorem patitur per tentationem, viscera affectionum languent per teporem, caput intentionis stupet per errorem. Contra dolorem tentationis faciamus unguentum pretiosum ex tribus speciebus. Afflictione, conciliatione, propitiatione. Afflictione poenitentialium operum, conciliatione elemosynarum, propitiatione orationum. Poenitentialium operum, ut non inve-

¹ Psal. 101. ² Psal. 103. ³ Isai. 21. ⁴ Ezech. 8. ⁵ Gen. 21. ⁶ III Reg. 17. ⁷ Prov. 13. ⁸ Psal. 103. ⁹ II Cor. 2. ¹⁰ Exod. 3. ¹¹ Isai. 2. ¹² I Reg. 14. ¹³ III Reg. 19. ¹⁴ Gen. 49. ¹⁵ Isai. 33. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Ibid. ¹⁸ Deut. 32. ¹⁹ Psal. 79. ²⁰ III Reg. 21. ²¹ Luc. 6. ²² Eccle. 2. ²³ Gen. 40. ²⁴ Rom. 10. ²⁵ Joan. 12. ²⁶ Rom. 6. ²⁷ Isai. 16. ²⁸ Isai. 1.

niatur adversario locus¹⁰; conciliatiohe eleemosynarum ut in causa nobis assistat testis egenus¹¹; propitiatioe orationum, ut iudex nobis fiat advocatus¹². Hoc unguento venerunt mulieres ungere corpus Christi ad monumentum; ¹³ hoc faciebat Angelus Tobiae cum diceret: « Bona est oratio cum jejuniis, et eleemosyna magis quam comparare thesauros auri¹⁴. » Affectum habemus ad nos, ad proximum, ad Deum. Ad nos, ut de peccatis nostris nos ipsos odio habeamus; de bonis in Domino gloriamur; si hoc contemnimus, languet in nobis erga nos affectus; ad proximum ut in necessitatibus ei compatiatur, in bonis ei congratulemur; quod si de malis ejus gaudemus et bonis ejus invidemus, erga eum languet noster affectus. Ad Deum, ut diligamus eum ut patrem, honoremus ut Deum, timeamus ut Dominum; si vero hoc obliviscimur, languet noster affectus erga Deum. Sed contra hæc faciamus unguentum quo unxit Maria pedes Christi¹⁵; pedes enim Christi sunt affectus nostri. Prima hujus species est memoria æternæ damnationis; hæc facit redire affectum ad nos, quando cogitamus quia in inferno nulla est redemptio. Secunda est Christi passio, cum cogitamus quia « Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum¹⁶; redit ad proximum affectio. Tertia est quando memoramus beneficia Creatoris, per hanc redit ad Deum affectio: « Clamabo inquit ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi¹⁷. » Hoc pretiosius est primo contra languorem viscerum. Faciamus et tertium contra stuporem capitis, id est errorem intentionis. Hujus prima species est, in Domino confidentia; fidelis dilectio Dei, secunda; desiderium pacis æternæ vel supernæ, tertia. Has tres uno brevi versiculo ponit Propheta: « Qui confidunt in Domino, intelligent veritatem¹⁸; » ecce prima. « Et fideles in dilectione acquiescent illi¹⁹, » ecce secunda. « Quoniam donum et pax est electis Dei²⁰, » ecce tertia. Per hoc unguentum unctionem habemus a sancto, quæ docet nos de omnibus²¹. « Cum jejunas inquit unge caput tuum²², » scilicet hoc unguento ut sanam intentionem faciat. Hoc effudit Maria super caput Domini.

Odor primi est super quædam aromata, odor secundi super multa aromata, odor vero hujus tertii super omnia aromata. Aromata sunt virtutes, quædam earum, ut prudentia et temperantia, faciunt tentationes veniant. Sed majus est fortiter resistere si veniant²³, quod facit primum unguentum, et ideo est super quædam aromata. Item multæ sunt virtutes, quæ bene ordinant affectiones nostras, quod magnum est, sicut justitia, fides, spes, sed medium unguentum exordinatum reparat quod majus est, et ideo odor ejus super multa aromata. Tertio vero unguento, quia totum hominem refor-

mat in amorem Dei, nulla virtus comparatur, et ideo odor est super omnia aromata. Ut autem et medicum et effectum unguentorum cognoscamus, audi Joannem in Apocalypsi: « Vidi angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, et iris in capite ejus, et facies ejus sicut sol, etc.²⁴. Veniens in mundum Filius Dei visus est in vestibus sordidis²⁵, in vestibus lineis²⁶, amictus nube²⁷, amictus lumine²⁸. Primum designat, quia venit « in similitudinem carnis peccati²⁹, » secundum, quia sine macula natus est de aula virginali, tertium quod latuit divinitas in carne mortali, quartum quod præ cæteris hominibus nituit gloria spiritali. In primo expurgamus vetus fermentum: « De peccato damnavit in carne peccatum³⁰; » per secundum ad virginitatem nos invitavit *stos campi et lilium convallium*; per tertium, devicto mortis aculeo, aperuit credentibus regna cælorum; per quartum in nativitate fuit « Speciosus forma præ filiis hominum³¹; » in resurrectione Pater jucunditate et exultatione thesaurizavit super eum³². Pro primo visus est Jesus magnus sacerdos in Zacharia in vestibus sordidis³³; pro secundo in Ezechiele « vestitus lineis, et ad renes ejus atramentarius scriptoris³⁴, » pro tertio, ut in hoc loco: « Vidi angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, et iris in capite ejus³⁵; pro quarto: « Vidi angelum descendentem de cælo habentem potestatem magnam, et tota terra illuminata est a gloria ejus³⁶. » Ecce unguentarius qualis sit. Audi quem effectum habent unguenta quæ sponsæ confecit. In primo prædictorum vidit suavitatem, in secundo jucunditatem, in tertio utilitatem, in quarto felicitatem. Suavitatem in emissionem, jucunditatem in charismatum largitionem, utilitatem in redemptionem, felicitatem in remunerationem. Per primum enim homo perditus ad regna cælestia revocatur; per secundum spoliatus est a latronibus, per tertium captivus liberatur, per quartum miser beatificatur. Pro primo dicitur. Hodie nobis cælorum rex de virgine nasci dignatus est, ut hominem perditum ad cæli regnum revocaret. Pro secundo, illuxit dies præparationis antiquæ. Pro tertio, illuxit dies redemptionis novæ. Pro quarto, illuxit dies felicitatis æternæ. De primo: « Suavis Dominus universis et miserationes ejus super omnia opera ejus³⁷; » de secundo: « Jerusalem, surge, et sta in excelso, et vide jucunditatem quæ veniet tibi a Deo tuo³⁸; » de tertio: « Gratis venundati estis, et absque argento redimemini³⁹; » de quarto: Ecce veniet propheta magnus, et ipse renovabit Jerusalem. Præmo igitur de sordibus videamus. Sunt sordes quibus subjacet humana fragilitas, sunt quibus fuscatur puritas, sunt quibus maculatur sanctitas. Primæ sunt levia venialia, secundæ majora venialia, tertie

¹⁰ Ephes. 4. ¹¹ Jer. 22. ¹² Psal. 24. ¹³ Marc. 16. ¹⁴ Tob. 12. ¹⁵ Joan. 12. ¹⁶ I Petr. 2. ¹⁷ Psal. 56. ¹⁸ Sap. 3. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Ibid. ²¹ I Joan. 2. ²² Matth. 6. ²³ I Petr. 5. ²⁴ Apoc. 10. ²⁵ Zach. 3. ²⁶ Ezech. 9. ²⁷ Apoc. 10. ²⁸ Psal. 103. ²⁹ Rom. 8. ³⁰ Ibid. ³¹ Psal. 44. ³² Ibid. ³³ Zachar. 3. ³⁴ Ezech. 9. ³⁵ Apoc. 10. ³⁶ Apoc. 18. ³⁷ Psal. 144. ³⁸ Baruc. 5. ³⁹ Isal. 52.

criminalia. De primis. Nemo mundus a sorde, nec infans cujus vita est unius diei super terr. Inde Job : « Si fuero lotus velut aqua nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intingens me, et abominabunt me peccata mea⁴⁵. » De secundis : « Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordatus est filii⁴⁶. » De tertiis : « Peccaverunt ei et non filii ejus in sordibus⁴⁷, » et « qui in sordibus est sordescat adhuc amplius⁴⁸. » Item : « Confusus est Libanus et obsorduit⁴⁹. » Audi sordida Christi vestimenta : « Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi⁵⁰. » Inde, vidimus eum leprosum et percussum a Deo, et humiliatum. Visus est secundo in vestibus candidis. Inde Ezechiel : « Ecce vir vestibus indutus lineis⁵¹. » Iste venit ut coloraret, ut poliret, inflammaret; coloraret colore, poliret rigore, inflammaret ardore; candore innocentia et castitatis, rigore sustinentia difficultatis, ardore charitatis. Inde : « Gloria Libani data est ei : decor Carmeli et Pharon⁵². » Libanus *candidatio* dicitur, Carmelus *scientia* circumcisionis, Pharon *succensio*. Pro primo visus est in vestibus lineis⁵³; pro secundo signavit Thau, frontes gentium⁵⁴, quod est signum crucis; pro tertio implevit manus suas prunis⁵⁵, quas sparsit super civitatem. In primo cum esset homo castitate floridus, in secundo fructuum cupidus, in tertio amore languidus. Unde sponsa pro primo : *Fulcite me floribus*; pro secundo : *Stipate me malis*; pro tertio : *Quia amore langueo*⁵⁶. Floridus factus est castitate, innocentia, spirituali jucunditate. Primo jubetur sacerdos in lege vestiri linea stricta⁵⁷; pro secundo : Mulier fortis « quæsit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum⁵⁸; » pro tertio : « Non vestieris veste lana et lino contexta⁵⁹. » Polit quasi in tribus, malleo, securi, subtiliori ferramento. Malleo, scilicet timore divinæ animadversionis, securi satisfactionis, subtiliori ferramento circumspeditionis. Per primum mundus relinquitur, per secundum homo Deo reconciliatur, per tertium elegantia acquiritur. De primo : « Nisi conversi fueritis gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit et paravit illum⁶⁰. » De secundo : « Pœnitentiam agite, appropinquivit enim regnum celorum⁶¹. » De tertio : « Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit⁶². » Et : « Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem⁶³. » De his tribus in Regum : « Cum domus ædificaretur, neque malleus, neque securis, neque ferramentum aliquid audita sunt in ea⁶⁴. » Item tripliciter facit languidos. Primo enim languet anima, quia indignam se reputat amore ab eo a quo amatur; secundo, quia timet ne occasione aliqua amor rescindatur; tertio eo quod desiderium differatur. Pro primo clamat : « Filia Jeru-

salem, nuntiate dilecto quia amore langueo⁶⁵. » Pro secundo : « Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo⁶⁶. » De tertio : « Oleum effusum nomen tuum : ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis⁶⁷. » Et ideo quia ita desidero et ad desiderium meum per me non valeo, « Trahe me postte⁶⁸. »

Vestitus quoque nube visus est, sed nube triplici : Nube candida, nube levi, nube gloriosa. Pro primus natus est flos campi de lilio virginali⁶⁹, pro secunda sine onere peccati in carne mortali, pro tertia in resurrectione glorificatus est in corpore immortalis. In primo denuntiavit præmia bonorum et malorum, in secundo novit delere maculas peccatorum, in tertio clarificabit corpora beatorum. De primo in Apocalypsi⁷⁰ : Vidi nubem candidam, et super nubem Filium hominis sedentem, et corona aurea in capite ejus, et habebat falcem in manu sua. Corona aurea est præmium bonorum, in falce præmium malorum. De secundo : « Ascendit Dominus super nubem levem, et ingreditur Ægyptum, et movebuntur simulacra Ægypti a facie ejus⁷¹. » Ægyptus dicitur tenebræ scilicet cor peccatorum, simulacra peccata, cor tabescens cordis contritio. De tertio dicitur : « Simon filius Oniæ quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ⁷². » Inde ita dicitur : « Simon filius Oniæ quasi stella matutina in medio nebulæ, et quasi luna plena in diebus suis luce, et quasi sol refulgens, sic refulsit in templo Domini, et quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ⁷³. » Fuit stella matutina in medio nebulæ, luna in plenilunio, sol egrediens de nubilo, arcus refulgens inter nebulas gloriæ. Primum in partus emissionem, secundum in gratiæ infusione, tertium in propria resurrectione, quartum in generali regeneratione. Stella fuit lucis nuntia, luna gratiarum affluentia, sol resuscitati corporis gloria, arcus in regno meritorum differentia. De primo : « Orietur stella ex Jacob⁷⁴. » Inde : « Lux fulgebii hodie super nos. » Inde : Cum consummatum esset tabernaculum « nubes operuit illud, et gloria Domini implevit illud⁷⁵. » Consummatum fuit, quando « venit plenitudo temporis⁷⁶. » Nubes operuit, quando « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis⁷⁷. » Gloria Domini implevit illud, quia « vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratiæ et veritatis⁷⁸. » Luna plena fuit in gratiæ infusione; in se enim habuit plenitudinem, aliis autem dedit ad mensuram; cujus doctrina fulget Ecclesia ut sole luna. Inde subditur : « Plenum gratiæ et veritatis⁷⁹. » In resurrectione, Egressus est sol de nubilo nostræ mortalitatis. Inde : « Postquam refulsit sol qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus⁸⁰. » Tunc enim in sole posuit tabernaculum suum, scilicet carnem assumptam in claritate im-

⁴⁵ Job 9. ⁴⁶ Thren. 1. ⁴⁷ Deut. 32. ⁴⁸ Apoc. 22. ⁴⁹ Isai. 35. ⁵⁰ Isai. 65. ⁵¹ Ezech. 10. ⁵² Isai. 35. ⁵³ Ezech. 10. ⁵⁴ Ezech. 9. ⁵⁵ Ezech. 40. ⁵⁶ Cant. 2. ⁵⁷ Exod. 28. ⁵⁸ Prov. 31. ⁵⁹ Deut. 22. ⁶⁰ Psal. 7. ⁶¹ Matth. 4. ⁶² Prov. 4. ⁶³ Matth. 24. ⁶⁴ Reg. 6. ⁶⁵ Cant. 2. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ Cant. 1. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Cant. 2. ⁷⁰ Cap. 14. ⁷¹ Isai. 18. ⁷² Eccli. 50. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Num. 24. ⁷⁵ Exod. 40. ⁷⁶ Galat. 4. ⁷⁷ Joan. 1. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ II Mach. 1.

mortalitatis. Inde in Apocalypsi: « Vidi angelum descendentem de caelo, et tota terra illuminata est a gloria ejus¹⁸. » Sequitur: « Et iris in capite ejus¹⁹, » scilicet: praeiorum differentia. Iris quinque habet colores: nigrum, viridem, rubeum, croceum, album. In nigro corona prophetarum, in viridi apostolorum, in rubeo martyrum, in croceo confessorum, in albo virginum. Prophetae enim in obscuro prophetaverunt, apostoli virtute magna Christi testimonium reddiderunt, martyres, effusa sanguine rubuerunt, confessores assidua disciplina palluerunt, virgines castitate floruerunt. Sed notandum est quod invenitur iris in capite angeli, in circuito throni, in nubibus caeli. In primo designantur coronae preparatae ab aeterno. In secundo quando offerentur justis in iudicio. In tertio quando coronabuntur in corpore glorificato. De primo hic: « Et iris in capite ejus²⁰; » de secundo in Apocalypsi: « Et iris in circuito throni²¹; » de tertio ad Noe: « Ponam arcum meum in nubibus caeli²². » Haec omnia quae operatus est unguentarius noster sunt unguenta sponsae ab ipso preparata. Primum scilicet poenitentiae, secundum gratiae, tertium gloriae. Primum pungit, sed sanat, secundum ungit et confortat, tertium clarificat et laetificat. Odor primi est ius aromata, odor secundi venit per aromata, odor tertii super omnia aromata. Primum unctus est David in Bethleem²³, secunda in Hebron²⁴, tertio in Jerusalem²⁵. Et ne forte videretur sponsa aliunde mutasse, species quibus haec conficiuntur unguenta

Quam pulchrae sunt manicae tuae, soror mea sponsa, pulchriora sunt ubera vino: et odor unguentorum super omnia aromata.

[CARD.] Quid enim pulchrius in oculis peccatoris afflicti quam pietas et misericordia, quae in uberibus Virginis designantur. Haec ubera pulchriora sunt peccatoribus, quam austeritas severitatis quae signatur in vino. Unguenta beatæ Virginis sunt confectiones charismatum spiritualium, et congestae in ipsa virtutum pinguedines quae ipsam quasi suam substantiam locupletant, et nos delectant fragrantia, et odoris delectatione ad cursum boni operis nos invitant. Odor unguentorum istorum omnia excedit aromata, fragrantia atque potentia. Haec enim unguenta majoris fragrantiae sunt apud Dominum, majoris potentiae contra diabolum, quam quorumlibet virtutes sanctorum, quae per aromata designantur. Post unguentorum potentiam subditur de potentia precum beatæ Virginis quum dicitur.

Favus distillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua: et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuria.

[Tuo.] Favus mel in cera est; mel in cera, spi-

ritalis divinarum eloquiorum sensus in littera. Distillat favus, cum plus habet mellis quam capit theca ejus. Sic est sancta Scriptura, quia brevi versiculo continetur, unde multiplex pagina impletur. Labia sponsae sunt doctores, in quibus distillat favus mellis, cum subditis suis multa exponunt de Scripturis. *Mel et lac sub lingua tua.* In lacte eruditio parvulorum, in melle doctrina quae perfectioribus competit, designatur. Ait Apostolus de lacte: « Facti estis quibus lacte opus est non solido cibo²⁶. » De melle ait Salomon: « Mel invenisti, comede quod sufficit tibi²⁷. » Habet sub lingua mel et lac cur recte discernit, quae parvulis, quae majoribus sunt porrigenda. In lingua habet, cum ea commode profert. *Odor, inquit, vestimentorum tuorum sicut odor thuria.* Vestimenta Ecclesiae sunt ejus opera. Unde in Apocalypsi: « Uxor agni paravit se, et datum est ei ut se operiat byssino splendenti candido²⁸. » Byssinum enim sunt justificationes sanctorum. In thure desideria et orationes sanctorum, signantur; quia non solum voces et affectus sunt orationes, sed omnia bona quae operamur, ut possit impleri illud Apostoli: « Sine intermissione orate²⁹. » Quod implemus etiam dormiendo. Invenimus ignem in lingua, invenimus et mel, invenimus et lac. De primo dicitur: « Apparuerunt apostolis dispersitae linguae tanquam ignis, solitque supra singulos eorum Spiritus sanctus³⁰. » Est ignis ad examinandum, est et ignis ad illuminandum, et est ignis ad sublevandum. Primus est ad examinandam nostram poenitentiam, qui scrutatur renes et corda³¹, secundus ad illuminandum nostram ignorantiam, quia discipulorum corda invisibili perlustrat potentia³², tertius ad sublevandum, ut ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia³³, quartus ad erudiendam linguam humanam, ut loquatur Dei magnalia³⁴. Primus est rubeus igneus qui apparuit Moysi³⁵, secundus columna ignea quae ducit filios Israel per devia deserti³⁶, tertius currus igneus qui sublevavit Eliam ad sublimitatem caeli³⁷, quartus de quo dicitur: Apparuerunt dispersitae linguae tanquam ignis³⁸. Primum sengerunt tres pueri in fornace³⁹. Require. Per secundum datur « donum optimum et donum perfectum descendens a Patre lumen⁴⁰. » Require. Tertius est currus charitatis quatuor habens fervores. Require. Quartus est qui apparuit apostolis in linguis igneis⁴¹.

Notandum autem quod sunt linguae quae perierunt, sunt linguae quae paruerunt, sunt quae aperuerunt, sunt linguae quae apparuerunt. Primae perierunt ob meritum superbiae, secundae paruerunt divinae potentiae, tertiae aperuerunt secreta gratiae, quartae apparuerunt in signum gloriae miraculosae eloquentiae. Primae perierunt in Babylonis, secundae paruerunt in hominibus et bestiis, tertiae fuerunt

¹⁸ Apoc. 18. ¹⁹ Apoc. 10. ²⁰ Ibid. ²¹ Apoc. 4. ²² Gen. 9. ²³ Matth. 2. ²⁴ II Reg. 5. ²⁵ Marc. 16. ²⁶ Hebr. 5. ²⁷ Prov. 25. ²⁸ Apoc. 19. ²⁹ I Thess. 5. ³⁰ Act. 1. ³¹ Apoc. 2. ³² Act. 1. ³³ Luc. 12. ³⁴ Act. 2. ³⁵ Exod. 3. ³⁶ Exod. 13. ³⁷ IV Reg. 2. ³⁸ Act. 1. ³⁹ Dan. 5. ⁴⁰ Jac. 1. ⁴¹ Act. 1.

In prophetis et apostolis, quartæ in formam ignis. A De primis ait Dominus: « Venite confundamus linguas eorum⁷. » Istæ sunt linguæ mormorantium, detrahentium, adulantium, decipientium, ostentantium. Istæ namque sunt viperæ, secundæ lactæ, tertiæ mellifluæ, quartæ sunt igneæ.

92 Viperæ sunt per vitium locutionis perversæ, lactæ, propter simplicitatem devotæ orationis, mellifluæ, propter dulcedinem prædicationis, ignitæ propter fervorem increpationis. De primo: « Caput aspidum suget et occidet eum lingua viperæ⁸. » De secundo et tertio: *Mel et lac sub lingua tua.* De quarto: « Apparuerunt apostolis dispersitæ linguæ tanquam ignis⁹. » Item nota quod linguarum doctorum aliæ sunt pigræ vel tardæ, aliæ tepidæ, aliæ sunt aridæ. Tardæ per negligentiam, tepidæ per charitatis indigentiam, aridæ, quia non habent sapientiam. Econtra quædam sunt fervidæ, quædam sunt veloces, quædam medicinales. Fervidæ per charitatem, veloces per spiritus instigationem, medicinales per consolationem. De primo: « Apparuerunt apostolis dispersitæ linguæ tanquam ignis⁹. » De secundo: « Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis¹⁰. » De tertio: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso¹¹. » Item: « Sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus¹². » Item quatuor sunt igneæ linguæ. Lingua peccantis, lingua vapulantis, lingua judicantis, lingua prædicantis. Prima est lingua mundi, secunda divitis in inferno positi, tertia Christi, quarta apostoli. De prima: Lingua constituitur in membris nostris quæ maculat totum corpus, et inflamat rotam nativitatis nostræ inflammata a gehenna¹³. De secunda: « Mitte Lazarum ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma¹⁴. » De tertia: « Ecce nomen Domini venit de longinquo; labia ejus repleta sunt indignatione, et lingua ejus quasi ignis devorans¹⁵. » De quarta: « Apparuerunt apostolis dispersitæ linguæ tanquam ignis¹⁶. » Sequitur: Seditque supra singulos eorum. Sedet Christus, sedet discipulus, sedet Spiritus sanctus. Christus judicans in veritate; discipulus in tranquillitate, Spiritus sanctus in cordis puritate. Christus discernens merita; discipulus exspectans dona gratuita, Spiritus sanctus infundens charismata. De primo: « Sedit Dominus contra gazophylacium¹⁷. » De secundo: « Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto¹⁸. » Item: « Replevit Spiritus sanctus totam domum ubi erant apostoli sedentes¹⁹. » Istud secundæ est requiescere. Spiritus sanctus requiescit in thalamo humilitatis, in lectulo tranquillitatis, in ostio timoris. Humilitatis, qua se homo dejiciat; tranquillitatis qua pacem teneat; timoris, quo Spiritum sanctum amittere timeat. De primo: Subjectus esto Domino, et ora eum²⁰. De secundo: « Factus in pace locus ejus

et habitatio ejus in Sion²¹. » De tertio dicitur: Cum oras. Infra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum, qui videt in absconditib²². Item: Jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili; modo noli mihi molestus esse²³. » Unde dicitur: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et timentem sermones meos²⁴. » Et de Christo dicitur: « Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus²⁵ etc. Item. Incarnatio Christi in manibus hujus; quia Mariam versuculus iste sic alloquitur: *Favus distillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua.* Tria proponuntur in virgine: labia, lingua, vestimentum. In labiis osculum, in lingua eloquium, in vestimento ornatum. Osculum B Patris, eloquium Filii, ornamentum et odor Spiritus sancti. Osculum quo Pater reconciliatur, eloquium quo Verbum et Filius Dei prædicat et prædicatur. Ornamentum virtutum, qua Virgo a Spiritu sancto obumbrante decoratur. In ipsa *sub lingua* id est sub ventre ejus *mel* divinatis; *et lac* scilicet caro assumpta sine peccatis. In labiis tibi est osculum, *favus distillans*, id est verbum incarnatum osculo Patris in se reconcilians sine suminis. *Odor* in vestimento humanitatis ex thure divinitatis, designat Filius, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Fuit *mel et lac sub lingua tua*, incarnatus in utero, *favus distillans* in labiis et prædicans et prædicatus in mundo

Moraliter tria proponuntur :

C Favus distillans in labiis, mel et lac sub lingua. odor in vestimentis. Primum in ore, secundum in corde, tertium in corpore. Primum in ore, est sermonis gratia; secundum in corde, constantia et sapientia; tertium in corpore, sanctæ conversationis elegantia. Sermone gratia ut duros emollias, juxta illud Salomonis. « Responsio mollis frangit iram²⁶. » Et: Sermo bonus super datum optimum²⁷. Conscientia ut securus fias; semper enim præsumit salva, turbata conscientia. Sapientia, ut in supernis delectationem habeas: « Quæ sursum sunt sapite²⁸. » Conversationis elegantia, ut aliis te speculum exhibeas, « ut videntes bona opera tua, glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est²⁹. » De sermone sapientia, et conscientia plura diximus, ideo ad odorem vestis nos transferamus. Vestis in quatuor modis est laudabilis.

D In materiæ pretio, in naturæ artificio, in splendore coloris, in suavitate odoris. Materia vestium triplex est. Fit enim aliquando de pilis animalium, ut de lana, quandoque de cortice herbarum, ut sit multa attritione vestis linea, quandoque de visceribus vernium, ut vestis serica. De duabus primis dicitur quod illa fortis mulier « quesivit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum³⁰. »

⁷ Gen. 41. ⁸ Job 20. ⁹ Act. 1. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Psal. 44. ¹² Psal. 67. ¹³ Luc. 16. ¹⁴ Jac. 3. ¹⁵ Luc. 16. ¹⁶ Isai. 30. ¹⁷ Act. 1. ¹⁸ Marc. 12. ¹⁹ Luc. 24. ²⁰ Act. 1. ²¹ Psal. 61. ²² Psal. 75. ²³ Matth. 6. ²⁴ Luc. 11. ²⁵ Isai. 66. ²⁶ Isai. 11. ²⁷ Prov. 15. ²⁸ Ibid. ²⁹ Coloss. 3. ³⁰ Matth. 5. ³¹ Prov. 31.

De tertia. « Purpura et byssus indumentum ejus¹⁰. » A Purpura enim vestis est serica. Prima igitur est experientia in laboribus, secunda patientia in tribulationibus, tertia eleemosyna, quando ventri nostro tanquam visceribus subrahimus, unde reficiatur egenus. De primo : « Quidquid potest invenire manus tua instanter operare¹¹. » De secundo : Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum¹². De tertio : « Date eleemosynam et omnia munda sunt vobis¹³. » Est etiam hæc vestis laudabilis in artificio texturæ quæ triplex est. Debes enim bonum facere : Prius ad Dei honorem, unde : « Honora Dominum de tua substantia¹⁴. » Secundo ad tuam utilitatem ; unde : Propitius esto animæ tuæ placens Deo¹⁵. Tertio fiat ad proximi pacem : « Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam¹⁶. » De his tribus dictum est de muliere forti. « Vestem stragulatam fecit sibi¹⁷. » Dicitur enim stragulata quasi triangulata propter ista tria ; vel stragulata a stratu. Ecce artificium hujus vestis. A splendore coloris laudatur, quando pura apparet ad exemplum hominibus, « ut luceat lux vestra coram hominibus¹⁸. » Hæc est vestis Domini in transfiguratione alba sicut nix¹⁹. Hic laudatur ab odore, non quolibet sed thuris. Thus bonum dat odorem cum de sua arbore colligitur ; meliorem cum sole teporatur, optimum cum igne crematur. Primus est cum de temporalibus bonis, aliqua separamus a nobis, in pauperis alimentum, secundus est, cum imitamur solem justitiæ, tertius quando cremamur igne tribulationum. Hic sentit Isaac vestimentorum fragrantiam, et clamat. « Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. »²⁰ Vel thus sit oratio, qua omnis conversatio bona odoratur.

Favus distillans labia tua sponsa, mel et lac sub lingua tua, et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

[CAND.] Favus est mel in cera, et significat deitatem in carne. Labia igitur matris Jesu Christi in precibus suis distillant magnitudinem Filii, qui exauditus est pro reverentia sua, ut in favorem tanti Filii ipsa digna sit exaudiri. Et subditur. *Mel et lac sub lingua tua*, ubi hæc præpositio *sub* comparative tenetur. Mel siquidem quod de cœlo trahit originem, angelicam naturam demonstrat. Lac quod de carne nascitur, in sanctis hominibus mundæ vitæ candorem designat, et hi omnes inferiores sunt in precibus quam lingua matris Christi, et ad precum efficacem potentiam accedit odor vestimentorum, id est odor meritorum quibus ornata refulget, qui odor est sicut odor thuris, hoc est sicut odor orationis flagrantis et fragrantis, nam ipsa pro peccatoribus non minus meritis quam precibus intercedit. Sequitur.

Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

[Tuo.] Hortus est Ecclesia, quæ multa spiritualium operum germina gignit, quæ sub variis aromatum vocabulis subsequenter enumerantur. Fons est qui doctrina spirituali secundat, qua mentes fidelium, quasi areolas aromatum rigat. Unde scriptum est : « Aqua profunda verba ex ore viri, et torrens redundans fons sapientiæ²¹. » *conclusus est*, quia Domini protectione munita est Ecclesia, ne demones vel perversi homines licenter irrumpanit. *Fons est signatus*, quia sermo fidei, qui evangelico est signaculo tutatus, nulla errantium valet inquietatione turbari. Quod signaculum vivi fontis qui solvere nititur errat. Quatuor sunt horti : Hortus est patria cœlestis, paradus, ecclesia militans, uterus virginalis. Primus est beatitudinum. Secundus voluptatum. Tertius sacramentorum. Quartus gratiarum. De primo : *Veni in hortum meum, soror mea sponsa*, de secundo invenitur : « Hortus interpretatur pro paradiso ; » de tertio : *Descendi in hortum meum* ; de quarto : *Veniat dilectus meus in hortum suum*. In primo seminatum est semen sapientiæ, sed ascendit in culmen superbiæ, pervenit ad spicam angelicæ ruinæ protulit fructus damnationis æternæ. Triplex est sapientia a qua deviat : Prima scire creatorem, media amare ipsum, extrema non averti ab eo. Vide quomodo in triplicem cecidit stultitiam Prima est nescire creatorem, media contemnere, extrema nolle reverti ad Christum. Audi ejus sapientiam : « Tu signaculum similitudinis plenus sapientia et perfectus decore²². » Audi quomodo ascendit in superbiam. « Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo²³. » Audi ruinam. « Quomodo cecidisti Lucifer de cœlo qui mane oriebaris ? corruisti in terram qui vulnerabas gentes²⁴. » Audi fructum damnationis ejus. « Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus²⁵. » Habet hortus iste violas confessorum, rosas martyrum, lilia virginum, aurum angelorum. Ibi enim lutor confessorum vertitur in sandicem inviolabilem, sanguis martyrum in purpuræ regiam dignitatem, puritas virginum in liquorum candorem, aurum angelorum perpetuam tenet claritatem. Hic hortus conclusus est insuperabili Dei potentia. « Potestas enim ejus potestatis æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corruet²⁶. Non accedet, aut, ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo²⁷. » In eo est fons beatitudinis. Unde Augustinus. Ibi bibetur beata vita in fonte suo, quoniam apud te est Domine fons vitæ, signatus est signaculo futuræ prædestinationis, ut non intrent nisi prædestinati. Quos enim prædestinavit hos et vocavit misericordia, et quos vocavit misericordia, hos et justificavit gratia

¹⁰ Ibid. ¹¹ Eccl. 9. ¹² Matth. 5. ¹³ Luc. 11. ¹⁴ Prov. 3. ¹⁵ Eccl. 50. ¹⁶ Hebr. 12. ¹⁷ Prov. 31. ¹⁸ Matth. 5. ¹⁹ Marc. 9. ²⁰ Gen. 27. ²¹ Prov. 18. ²² Ezech. 28. ²³ Isai. 14. ²⁴ Ibid. ²⁵ Matth. 25. ²⁶ Dan. 7. ²⁷ Psal. 90.

et quos justificavit, hos et magnificavit in gloria.

Secundus hortus est paradisos. In eo seminavit Deus præceptum obedientiæ, cum herba inobedientiæ venit ad fructum miseriæ. « Fuit enim incrassatus, impingnatus, dilatatus ⁴⁸. » Incrassatus propter amœnum locum, impingnatus ob conditionis beneficium, dilatatus propter gratiæ donum. Ideo recalcitravit per inobedientiæ vitium. « Ita abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum stetit, et in cathedra pestilentiæ sedit ⁴⁹. » Abiit consentiendo, stetit defendendo, sedit docendo. In abeunte levitas, in stante pertinacia, in sedente notatur superbia. In primo. « Prodigus filius abiit in regionem longinquam ⁵⁰; in secundo. « Adhæsit uni civium ⁵¹; » In tertio. « Pavit porcos ⁵². » Præceptum factum est de vitæ animæ, concessum de vitæ corporis. Illicitum contra vitam animæ. Præceptum ligat, concessum juvat, illicitum violat. Præcepto debent obedientiam, concessio temperantiam, illicito fugam. Sed hic inobedientia præceptum fregit, concessum respuit, ad illicita flagrant. Audi præceptum. « De ligno scientiæ boni et mali non comede ⁵³. » Audi inobedientiam. « Vidit lignum quod esset pulchrum visu et ad vescendum, etc. ⁵⁴. » Audi miseriam. In sudore vultus tui vesceris pane tuo ⁵⁵. » In hoc sunt arbores diversi generis. Est et fons ille qui dividitur in quatuor flumina, quatuor virtutes significantia, quorum nomina et interpretationes, quia nota sunt prætereo. Sed tam hortus ille est conclusus quam fons signatus angelica custodia, scilicet Cherubim habentis versatilem gladium ⁵⁶. »

Tertius hortus est militans Ecclesia, in quo crescunt fidei Christianæ sacramenta. Septem sunt. Nativitas, baptismus, passio, resurrectio, in inferno descensio, ascensio, Spiritus sancti missio. Hæc sunt septem signacula in Apocalypsi quæ nemo dignus aperire præter agnum qui occisus est ⁵⁷. » In hoc horto seminatur verbum Dei. Semen est verbum Dei, germinat auditus, crescit fides, ascendit spes, charitas fructificat, « fides ex auditu, auditus est per **93** verbum Dei ⁵⁸. » Item. « Manent autem fides, spes, charitas, tria hæc ⁵⁹. » Iste hortus est conclusus muro qui est Christus. « Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus et antimurale ⁶⁰. » Item, muro tuo inexpugnabili, etc. In eo est fons baptismi; unde propheta : « Erit fons patens domum David in ablutione peccatoris et menstruatæ ⁶¹. » Illic fons signatur illo signaculo, quo primogenita Ægypti moriuntur, et Israel liberatur ⁶² scilicet passio Domini, sine quo baptismus non prodest. « Quicumque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus ⁶³. »

Quartus hortus est uterus beatæ Virginis. In eo crescit, integritas, singularitas, utilitas. Integritas virginitatis singularitas fecunditatis, utilitas hu-

manæ necessitatis. Virginitatis privilegiata in sæculo, fecunditatis sine masculino, humanæ necessitatis quæ liberatur a peccati vinculo. Illic est conclusus muro humilitatis. « Respexit enim Dominus humilitatem ancillæ suæ ⁶⁴. » Et « Deus superbia resistit, humilibus autem dat gratiam ⁶⁵. » Ipsa est fons gratiæ. « Ave gratia plena ⁶⁶. » Illic fons est signatus signaculo totius Trinitatis; quia ne per violentiam corrumpetur, custodivit eam Pater potentia; ne fraude circumveniretur, custodivit Filius sapientia; ne odio deputaretur, custodivit eam Spiritus sanctus benevolentia. Scriptum est autem in hoc sigillo, potentia, sapientia, benevolentia. Hortus autem iste nostræ Virginis, unde irriguum accepit, unde semen suscepit, quid germinaverit cælestium secretorum conscius Isaias non tacuit, dicens : « Rorate cœli desuper et nubes pluant justum : aperiatur terra et germinet Salvatorem ⁶⁷. » Ecce dat Dominus lenigritatem, et terra nostra dat fructum suum. Ecce enim cœlum rorat, nubes pluit, terra germinat. De cœlo venit Spiritus sanctus, in nube latet Dei Filius, terra est Virginis uterus. Cœlum rorat infundens Virgini gratiam; nubes pluit, conferens virginitati generandi potentiam; terra germinat, Dei virtutem et Dei sapientiam. In primo Virgo facta est gratiosa, in secundo virtuosa, in tertio fructuosa. In primo dicitur : « Ave Maria, gratia plena ⁶⁸; » in secundo : « Dominus tecum; » in tertio : « Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui. » Magnum mysterium declaratur hodie, quia Pater Filium exposuit; mater contra naturam materiam carnis exhibuit; Spiritus sanctus in thalamo Virginis tunicam texuit; Dei Filius textam induit. Pater exposuit ut esset nostra redemptio; mater contra naturam materiam carnis exhibuit sine viri consortio; Spiritus sanctus texuit mirabili artificio; Dei Filius textam induit, ut fieret divinitatis et humanitatis unio. De primo : « Postquam venit plenitudo, misit Deus Filium natum ex muliere, factum sub lege; ut eos qui sub lege erant redimeret ⁶⁹. » Vere exposuit, unde clamavit. « Ut quid me dereliquisti? ⁷⁰ » Ecce Abraham filium suum ad immolandum duxit ⁷¹. De secundo, scilicet mater materiam carnis exhibuit : Fuit enim illa fortis mulier quæ « quæsit lanam et linum et operata est consilio manuum suarum ⁷². » Lana cum sit de corpore, nescit corporis passionem; linum in textura ad attritionem trahitur. In lana Christi caro non sensit passionem culpæ; in lino sustinuit passionem pœnæ. Itaque mater exhibuit materiam, Spiritus sanctus colorem, Filius odorem. De tertio : Spiritus sanctus in thalamo Virginis tunicam texuit. Omnium enim artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens. Artifex, quia omnium habet

⁴⁸ Deut. 32. ⁴⁹ Psal. 1. ⁵⁰ Luc. 15. ⁵¹ Ibid. Apoc. 5. ⁵² Rom. 10. ⁵³ 1 Cor. 13. ⁵⁴ Isai. 26. ⁵⁵ Jac. 4. ⁵⁶ Luc. 1. ⁵⁷ Isai. 45. ⁵⁸ Luc. 1.

⁶⁴ Ibid. ⁶⁵ Gen. 2. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ Ibid. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Ibid. ⁷⁰ Zach. 13. ⁷¹ Exod. 12. ⁷² Rom. 6. ⁷³ Luc. 1. Galat. 4. ⁷⁴ Matth. 27. ⁷⁵ Gen. 22. ⁷⁶ Prov. 31.

scientiam; virtutem, quia omnium habet potentiam; A omnia prospiciens, quia secretam circuit conscientiam. Ista fuit tunica Joseph talaris et polymita⁷⁰, talaris ad perseverantiam, polymita ad virtutum varietatem. Tribus coloribus coloravit eum Spiritus sanctus. Facta est enim tunica nivea, sandicina, rosea. Nivea, quia non habuit peccati contagionem; sandicina, quia livida fuit per afflictionem, rosea per sanguinis effusionem. Hæc fuit: « inconsutilis, quia desuper intexta per totum⁷¹ ». Inconsutilis, quia non ex ortu maris et feminæ; desuper intexta, quia facta est Dei ordinatione. His vestibus induit eum mater, scilicet vestibus Esau, quas habebat apud se valde bonas, et pelliculas hædorum circumdedit collo ejus et manibus⁷². Esau pilosus, est humana natura corrupta; vestis valde bona, caro Christi a corruptione peccati in assumptione mundi. Quia vero hædus peccatum designat, pelliculis hædorum circumdat. « In similitudinem carnis peccati⁷³ » est natus. Ipse induens contulit odorem, quo expurgarentur pigri, quo excitentur devoti, quo resurgant mortui. Pigri ad patientiam, devoti ad amoris essentiam, mortui ad incorruptionis gloriam. De primo Job: « Lignum habet spon, si senuerit in terra radix ejus, et in pulvere truncus ejus mortuus fuerit, ad odorem reviviscit⁷⁴ ». Curremus ait, in odore unguentorum tuorum. De secundo: Odor tuus in me concupiscentias excitavit æternas, ait Joannes. Inde: *Filii Jerusalem nuntiate dilecto, quia amore langueo*. De tertio: « Balsamum non mistum odor meus⁷⁵ ». Iude: « Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur⁷⁶ ». Et in membris. Non esurient neque sitient amplius, et non cadet super eum sol, neque ullus æstus⁷⁷, quia odor inestimabilis in vestimentis ejus. Cum ergo sensisset, ait Isaac, vestimentorum fragrantiam: « Ecco odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus⁷⁸ ». Venter Virginis est ager, iste plenus angelica salutatione, plenus gratiæ infusione, plenus Christi conceptione. Eo tempore exierat Isaac ad meditandum in agro et occurrit ei Rebecca, quæ dicitur patientia. In utero enim Virginis assumpsit unde pro nobis mortem sustinuit.

Sed nunc ad utilitatem nostram inferamus rorem, pluviam et gramen. Ros triplex est, quia triplex est gratia. Est enim gratia temporalis, est gratia spiritualis, est gratia cœlestis. Prima est operandi instrumentum, secunda virtutum incrementum, tertia æternæ vitæ præbet alimentum. Prima operandi habet habilitatem, secunda præbet utilitatem, tertia largitur immortalitatem. Prima sub Gedeone descendit in vellus⁷⁹, secunda expressa est in concham, tertia rigavit aream. De prima Paulus ad Timotheum: « Noli negligere gratiam quæ in te

est⁸⁰ ». Item: « Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit⁸¹ ». Item: « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis⁸² ». Iste est ros de quo dicitur. Mane apparuit manna quasi ros super terram. Et apud alios computruit, apud alios convaluit⁸³. De secunda dicitur: « Apparuit gratia Dei omnibus hominibus erudiens nos⁸⁴ ». De hac propheta: « Ero quasi ros, Israel germinabit quasi liliū⁸⁵ ». De tertia dicitur: « De plenitudine ejus omnes accepimus gloriam in patria pro gratia in via⁸⁶ ». Item de hac dicitur: « det tibi Deus de pinguedine terræ, et de rore cœli abundantiam⁸⁷ ». Et Job: « Ros in messione mea morabitur⁸⁸ ». Prima exterius laborat, secunda interius affectum ordinat, tertia hæc duo remunerat. Pro prima dicitur de muliere forgi: « De fructu manuum suarum plantavit vineam⁸⁹ ». Pro secunda de eadem: « Consideravit semitas domus suæ, et panem otiosa non comedit⁹⁰ ». Pro tertia de eadem: « Non timebit domui suæ a frigore etc. Omnes enim domestici ejus vestiti sunt deplicibus⁹¹ ». Prima est Martha ministrans cum multa instantia, secunda est Maria sedens accus pedes Domini, et audiens verbum ejus, conferens in corde suo cum multa diligentia, tertia est invitans ad præmium Dei sapientia. Primæ dicitur: « Quidquid potest invenire manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia est apud inferos, quo tu properas⁹² ». Secunda requirit quæ sit voluntas Dei bona et beneplacens et profecta. Tertia clamat: « Qui vicarit dabo illi edere de ligno vitæ quod est in paradiso Dei mei⁹³ ». Nubes pluviant justum⁹⁴, quia prophetae obscure quasi nubes prænuñtiaverunt Christum. Sed et ipse Christus incarnatus, nubes fuit, unde vidit puer Eliæ in Carmelo nubem ascendentem de mari quasi vestigium hominis⁹⁵. Item: « Ascendet Dominus super nubem levem, et ingreditur Ægyptum⁹⁶ ». Item: « Vidi angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nabe⁹⁷ ». Cœlum dedit rorem, nubes pluviam, quia licet indivisa sunt opera Trinitatis, tamen Spiritui sancto attribuitur gratia, Christo misericordia, Misericordia miser adjuvatur, gratia adjutus bene operatur.

Nubes hæc fulgurat, pluit, tonat; fulgurat illuminando ad fidem, pluit, per verborum exhortationem, tonat, per comminationem. Per illuminationem ad fidem, per exhortationem ad passionem, per comminationem proponens inferni calamitatem. Inde Apocalypsis: « De throno procedebant fulgura, et voces, etc.⁹⁸ ». Primum miraculo, secundum blanditiis, tertium minis. Pluvia hæc misericordiæ torram Virginis lavit, molliovit, inebriavit. Lavit, ut in ea fontem peccati exstingeret, molliovit,

⁷⁰ Gen. 57. ⁷¹ Joan. 19. ⁷² Gen. 27. ⁷³ Rom. 8. ⁷⁴ Job 14. ⁷⁵ Eccli. 24. ⁷⁶ Rom. 6. ⁷⁷ Apoc. 7. ⁷⁸ Gen. 27. ⁷⁹ Judith 6. ⁸⁰ Tim. 1. ⁸¹ I Cor. 15. ⁸² II Cor. 6. ⁸³ Exod. 16. ⁸⁴ Tit. 2. ⁸⁵ Osce. 14. ⁸⁶ Joan. 1. ⁸⁷ Gen. 27. ⁸⁸ Job 29. ⁸⁹ Prov. 31. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Ibid. ⁹² Eccli. 9. ⁹³ Apoc. 9. ⁹⁴ Isai. 45. ⁹⁵ III Reg. 18. ⁹⁶ Isai. 19. ⁹⁷ Apoc. 10. ⁹⁸ Apoc. 4.

ut, oblita duritia stuporis, angelicis verbis acquiesceret; inebriavit, ut, abjecta siti sacralium desideriorum, ex dilectione in ea divinum germen pubesceret. De primo: « Virtus Altissimi obumbrabit tibi⁸. » Ideo dicitur ei: *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te*. In secundo, audi duritiam: « Turbata est in sermone angeli, et cogitavit qualis esset ista salutatio⁹. » Sed audi molitiam: « Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum¹⁰. » Et ideo, currit jam *in odore unguentorum tuorum*. Audi tertium: « Quemadmodum descendit imber et nix de caelo et illic ultra non revertitur, sed inebriat terram, et infundit eam, et germinare eam facit, sic erit verbum meum, quod egreditur de ore meo¹¹. » Inde dicitur: *Hortus conclusus es, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus*. Hortus conclusus est, ne situs terreni desiderii ad eam perveniat; Spiritus sanctus fons, quia eam devotione inebriat. Emissiones paradisi, quia de utero missus est Christus, qui nos ad paradysum perducit. Sed et in nobis fons iste misericordiae tres rivus infundit, scilicet: Lacrymas compunctionis inferioris, lacrymas compassionis, lacrymas compunctionis superioris. Primae sunt pro peccatorum perpetratoe, secundae pro proximi afflictione, tertiae pro desiderio aeternae vitae. Haec sunt tres aquae filii Israel in deserto miraculose. Primae sunt aquae Mara quae ad impositionem ligni dulcedinem receperunt¹²; secundae aquae de petra ad persecutionem virgine emanaverunt¹³; tertiae sunt aquae Jordanis, quae ad ingressum terrae promissionis iter filiis Israel praebuerunt¹⁴. Primae exierunt de corpore Christi per sudorem, secundae de latere ejus per lanceationem, tertiae de oculis per lacrymarum effusionem. Haec aqua terra nostra inebriata germinavit Salvatorem. Sed notandum quod terra impiorum, est terra justorum et terra beatorum. Prima germinat germen pallidum, secunda viride, tertia candidum. Pallidum, quia parit aeternam calamitatem; viride, quia virtutum vigorem; candidum, quia aeternam jucunditatem. De primo in Levitico: « Poma quae germinant immunda erunt vobis¹⁵. » Inde dicitur: « Devorabitque terram cum germine suo¹⁶. » De secundo: « Germinet terra herbam virantem et facientem germen suum¹⁷. » « Descendi, inquit, in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicere[m] si florissent vineae, et germinassent mala punicae¹⁸. » Item: « Et ossa nostra ut herba germinabunt¹⁹. » De tertio: « Justus germinabit sicut lilium²⁰. » Et de his tribus: « Sicut terra profert germen suum²¹. » Ecce primum: « Et hortus semen suum germinat²². » Ecce de secundo: « Sic Dominus Deus germinabit laudem et gloriam universis gentibus²³. » Ecce de tertio: Quando « erit germen Domini in magnificentia et gloria, et fructus terrae sublimis, et exultatio his qui salvati

A fuerint de Israel²⁴, » praestante Domino nostro Jesu, cui honor et gloria, in saecula saeculorum. Amen.

Hortus conclusus est soror mea.

[CAR.] Hortus conclusus, fons signatus. Sub figura horti conclusi et fontis signati commendat matrem suam Dominus, vocans eam hortum conclusum. Plantaverat siquidem Dominus a principio hortum voluptatis, scilicet paradysum, in quo posuit lignum vitae²⁵; cujus usum amisimus, quia non fuit conclusus hortus ille. Unde de Satana dicit Job: « Non conclusit ostia ventris qui portavit me nec abstulit mala ab oculis meis²⁶. » Ac si diceret: Aperuit Satanas ostia paradisi, de quo quasi fetus ventris humani exivit; quae ostia, si non aperuisset, ablata essent mala ab oculis meis, sed remedium tanti mali fecit Dominus alium paradysum, beatae Virginis uterum, in quo plantavit lignum vitae: quando ex ea Filius Dei, qui vita est, carnem assumpsit. Sed hunc paradysum sic conclusit Dominus, ut nulli hosti maligno ejus pateret ingressus²⁷ nec tamen semel, sed etiam iterum vocatur *hortus conclusus*, et est ipsa iteratio, veritatis confirmatio. Conclusit autem hunc hortum tota Trinitas, quoniam potentia Dei Patris munivit Virginem contra diaboli violentiam, sapientia Filii contra hostis fraudulentiam, bonitas Spiritus sancti contra ejusdem malitiam. De conclusione quoque et munitione hujus horti dicit Isaias: « Urbs fortitudinis nostrae Sion Salvator, ponetur in ea murus et antemurale²⁸. » Ac si dicat: O Sion, id est o Ecclesia, nuntio tibi quod urbs fortitudinis erit nobis. Et quae sit illa urbs, ostendit per verba sequentia dicens: « Salvator ponetur in ea murus, et antemurale, » scilicet ponetur: et attende quod dicitur: « Salvator in ea ponetur murus: » nam si Salvator in ea ponitur, intra ipsam concluditur; et si murus ponitur, concludit eam.

Haec ergo descriptio urbis beatae Virgini specialiter convenit. Nam in ea conclusus est Salvator per incarnationis mysterium. Et ipse eam conclusit ut murus, per defensionis ministerium. Nam ipse Christus per Gedeonem figuratus est, qui interpretatur *circuivens* in utero. Christus enim in utero Virginis, quantum ad humanam circumscriptam naturam, nihilominus per incircumscriptam divinae potentiae naturam omnia circuibat. Hujus autem urbis, quae nobis est refugium et defensionis fortitudo, antemurale fuit illa jugis et vigil angelorum custodia, de qua praemissum est: quia « lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt de fortissimis Israel²⁹. » Ipsa quoque dicitur *fons signatus*, id est fons sigillatus: cujus fontis sigillum fuit castitas virginalis; per quod sigillum absque ruptura processit Christus tanquam rivus nostrae salutis. Unde in Eccli. dicit Filius de seipso: « Ego quasi fluvius

⁸ Luc. 1. ⁹ Ibid. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Isai. 55. ¹² Exod. 15. ¹³ Exod. 17. ¹⁴ Jos. 5. ¹⁵ Lev. 19. ¹⁶ Dent. 32. ¹⁷ Gen. 1. ¹⁸ Cant. 6. ¹⁹ Isai. 66. ²⁰ Ose 14. ²¹ Isai. 61. ²² Ibid. ²³ Ibid. ²⁴ Isai. 4. ²⁵ Gen. 2. ²⁶ Job 5. ²⁷ Isai. 26. ²⁸ Cant. 3.

dioryx, et quasi aquæductus exivi de paradiso ²². Appellat autem paradiaum Virginis uterum, quam Spiritus sanctus tanta gratiarum ubertate profudit, quod ejus uterus factus sit Dei Filio paradisi delicia rum et hortus voluptatis. Exivit autem de hoc paradiso fluvius dioryx: qui interpretatur *medicamentum generationis*. Nam partus Virginis humanæ generationis medicamentum fuit. Postquam vero per hortum conclusum, per fontem signatum Virginem designavit, utriusque horti videlicet et fontis, commendationes prosequitur, dicens:

Emissiones tuæ paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus. Cyprus cum nardo, nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha et aloe cum omnibus unguentis.

[Tho.] Hæc est Ecclesia quæ superno fonte irrigata, paradisi ex se emisit, non qualiumcunque arborum, sed *malorum puniceorum cum pomorum fructibus*. Mala quippe punica sanguineo rubent colore, scilicet martyres qui post fontis, id est baptismatis abluitionem etiam suo baptizati sunt sanguine. Pomorum autem fructus generalium opera virtutum, vel ipsos virtuosos indicant. Cyprus est arbor aromatica in Ægypto, cujus semen, candidius semine coriandri, coquitur in oleo, et premitur, et fit inde regale unguentum, quod cyprus vocant, quæ cœlestem gratiam significant et ex charitate patientiam. Nardus quod memoriam passionis Christi significat, sanctarum mulierum opera demonstrat. Crocus qui aurei coloris est, eisdem significat qui ampliori charitate abundant. Nardus enim quia calidæ est naturæ amore passionis ferventes designat. Fistula quæ est cassia, est robusti corticis et purpurei, et curat viscerum molestias. Parva est, eos significat qui robusti sunt ad sustinendas Christi passiones, et humiles spiritu. Cinnamomum est arbor frutice brevis, odore præcipua, et ad usus medicinae fistulæ duplo præstans, et significat perfecte humiles. Et cum sit ænei et cinerei coloris, eos significat qui dicunt: « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis ²³. » *Cinnamomum* Græce, *immaculatum* Latine. *Cum universis lignis Libani*. Altæ sunt arbores et designant eos qui majoris sunt meriti in Ecclesia. Myrrha et aloe continentiam carnis expriment, quia ex eis peruncta corpora mortuorum non putrescunt. Prima unguenta sunt de quibus dicit Apostolus: « Si linguæ hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tintinnans ²⁴. » Hoc bene jungitur myrrhæ et aloe, quia castis convenit.

Quatuor sunt emissiones de cœlo: prima emissus est diabolus, secunda bonus angelus, tertia Dei Filius, quarta Spiritus sanctus: diabolus ne admittatur, angelus ut præmittatur, Christus ut remittatur, Spiritus ut immittat. Diabolus, ne admitta-

tur ad præsumptam celsitudinem; angelus, ut præmittatur ad Mariam virginem; Christus, ut remittat culpam tam actualem quam originalem; Spiritus, ut immittat in corde charitatem. In primo mundus mortificatur, in secundo Maria præmunitur, in tertio mundus purificatur, in quarto homo in Domino exhilaratur. De primo: « Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum ²⁵; » de secundo: « Spiritus sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi ²⁶; » de tertio: « Quis est hic qui etiam peccata dimittit ²⁷? » de quarto: « Non est regnum Dei esca et potus, sed gaudium et pax in Spiritu sancto ²⁸. » Emissio quoque facta est de Virginis utero. De ea Christus emissus est in mundo, ut condonaret, donaret, redonaret, culpam peccatoribus, dona hominibus, gloriam bene viventibus. De primo: « Mulier, remittuntur tibi peccata tua ²⁹; » de secundo: « Captivam duxit captivitatem, dona dedit hominibus ³⁰; » de tertio dicit stabulario: « Curam illius habe et quidquid supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi omnia ³¹. » Sunt emissiones de corde humano, cum de interioribus bonis bona emittitur opinio. Harum specierum quæ hic enumerantur, quædam conferunt sanitatem, quædam appetant ad sanitatis conservationem, quædam ad delectationem. Contritio cordis est species habens tres emissiones, quæ conferunt animæ sanitatem, scilicet lacrymarum effusionem, oris confusionem et orationem, pœnitentiæ satisfactionem. Unde propheta: « Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis et fletu et planctu ³². » Spiritualis sollicitudo missiones habet tres quæ spectant ad sanitatis conservationem, scilicet circumspectio operum suorum, justa liberatio, sapida eorum devotio. Primum contra peccatum, secundum ut bonum sit ordinatum, tertium ut sit charum. Unde: « Beatus vir qui in sapientia morabitur et in sensu cogitabit circumspeditionem Dei ³³. » Speculatio emissiones habet tres, scilicet Dei rememoratio accipiendæ æternæ hæreditatis, quædam secunda præsumptio: in his meditationibus, quædam spiritus dulcedo. Unde: « Spiritus meus super mel dulcis, et hæreditas mea super mel et favum. Memoria mea in generatione sæculorum ³⁴. » Istæ meditationes sunt quasi paradisi delectabiles. Ad tales habendas consolationes et ad deprehendendas dæmonis astutias de cœlo Spiritus sanctus emittitur.

Sed notandum quoties est datus Spiritus sanctus ter datus est: Primo ante passionem, secundo post resurrectionem, tertio in Pentecoste. Primo ad reprimendam diaboli potestatem; secundo ad peccatorum remissionem; tertio ad virtutum collationem. De primo: « Dedit potestatem discipulis suis calcandi super scorpiones ³⁵; » de secundo: « Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis ³⁶; » de tertio: « Factus est repente

²² Eccli. 24. ²³ Gen. 18. ²⁴ 1 Cor. 13. ²⁵ Sap. 2. ²⁶ Luc. 1. ²⁷ Luc. 5. ²⁸ Rom. 14. ²⁹ Luc. 7. ³⁰ Ephes. 4. ³¹ Luc. 10. ³² Joel 2. ³³ Eccli. 14. ³⁴ Eccli. 24. ³⁵ Luc. 10. ³⁶ Joan. 20.

de cœlo sonus et replevit totam domum ⁸⁷ Spiritus sancti virtutibus. In primo ergo diabolo resistitur, in secundo peccatum dimittitur, in tertio gratia cor ungitur. In primo occurrit venienti, in secundo res auferitur possidenti, in tertio illuditur fugienti. In primo ergo est circumspectio doli; in secundo, remedium mali; in tertio, possessio boni. In primo itaque solo datur verbo, in secundo flatu et verbo, in tertio visibili signo, audibili sono, plenitudinis officio. De verbo. Tria sunt verba quibus diabolo adversamur: Verbum increpationis, verbum orationis, verbum admirationis. Per primum ei resistitur, per secundum ejicitur, per tertium capitur. De primo: cum Satan esset a dextris Jesu sacerdotis magni, dictum est ei: « Increpet in te Dominus, Satan ⁸⁸, » de secundo ait Dominus: « Hoc genus non ejicitur, nisi in jejunio et oratione ⁸⁹; » de tertio legitur quod Salomon per adjurationem in vase dæmones clausit. Scorpius iste quosdam trahit ad cordis indurationem. Dicitur enim scorpium quasi sine cordis pietate. Quosdam ad hypocrisim per simulationem. Unde item dicitur scorpium quasi scoria pietatis. Quibusdam invidet religionem. Unde item dicitur scorpium quasi sugillans corda piorum. Secundo datus est Spiritus sanctus, non solum verbo, sed flatu. Tria facit flatu Spiritus sancti. Primo per lacrymabilem contritionem tollit cordis durtitiam; secundo renovat, dum remittit culpam; tertio quasi mortuum reducit ad vitam. De primo: « Flabit spiritus ejus et fluent aquæ ⁹⁰, » scilicet lacrymarum; de secundo hic dicitur: « Insufflavit eis dicens: Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis ⁹¹. » — « Spiritus enim Domini ferebatur super aquas ⁹² » lacrymarum, ut hanc impetrarent remissionem. Ita facta est renovatio. Unde: « Spiritum rectum innova in visceribus meis ⁹³. » Item: « Emitte Spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terræ ⁹⁴. » De tertio propheta: « Veni, spiritus, a quatuor ventis, et suffla super interfectos istos et reviviscant ⁹⁵. » Sic et inspirat in faciem hominis spiraculum vitæ: et factus est homo in animam viventem ⁹⁶. » Prima donatio Spiritus sancti pertinet ad subditos, secunda ad presbyteros, tertia ad prælatos. Ad subditos qui agunt prælia, ad presbyteros qui remittunt peccata, ad prælatos quibus revelantur cœli mysteria. De his tribus dictum est: « Moses et Aaron in sacerdotibus ejus; Samuel inter eos qui invocant nomen ejus ⁹⁷. » Moses vero prælatorum, Aaron sacerdotum, Samuel vero personam designat subditorum. Hic sit et vogueuntum in capite, quod descendit in barbam barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti ejus ⁹⁸. » Caput in quo est unguentum Spiritus sancti est Christus. Barba dextera, prælatus, barba sinistra, sacerdos, vestimentum Ecclesia.

A Ora ejus subditi sunt. Descendit ergo gratia Spiritus sancti a capite Christo in prælatos, a prælatis in sacerdotes, a sacerdotibus in subditos. In figura subditorum « irrui Spiritus Domini in Samson, ut pugnaret cum Philisthæo ⁹⁹. » In figura sacerdotum, tulit Dominus de spiritu Mosi et dedit hæc viris qui loco ejus ministrarent populo ¹⁰⁰. In figura prælatorum datus est Eliæ spiritus Elisæo, ut secreta cœli pro eo revelaret prophetando.

Sed nunc transeamus ad illud quod in Pentecoste Spiritus datus est audibili sono: ignis visibili signo, plenitudinis officio. Primum ad eruditionem, secundum ad inflammationem, tertium ad perfectionem. Ad eruditionem religionis, ad inflammationem dilectionis, ad perfectionem ministratio-
B nis. Propter hoc invenimus: « Spiritus sanctus est mobilis, acutus, subtilis ¹⁰¹. » Mobilis subditis, acutus presbyteris, subtilis prælatis: Subditis, ne sint pigri ad bella; presbyteris, ut purgant peccata; prælatis, ut intelligant secreta cœlestia. Mobilis erat quando irrui in Samson ad pugnandum contra Philisthim ¹⁰², et insiit in David ¹⁰³. Unde: « Cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad pugnam ¹⁰⁴. » Audi acutum: « Cum venerit ille Spiritus veritatis, ipse arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio ¹⁰⁵. » Audi subtilem: « Paracletus autem spiritus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnem veritatem ¹⁰⁶. » Item: « Effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filie vestre ¹⁰⁷. » Sic spiritus prælatorum percipit omnia, etiam profunda Dei ¹⁰⁸. Notandum quod die primo datus est Spiritus sanctus in igne. Tres sunt quinquagenæ: prima psalmorum, secunda dierum, tertia annorum. Prima propter peccatorum remissionem; secunda, propter gratiæ infusionem; tertia, propter gratiæ perceptionem. Hæc est annus jubileus. Est ergo ignis qui quinquagenam apprehendit, et est qui non tangit, et est qui consumit. Primus est ignis charitatis, **95** secundus diabolicæ instigationis, tertius divinæ animadversionis. Primam ergo apprehendit ignis charitatis, quia in eo datus Spiritus sanctus. Secundam non tetigit ignis diabolicæ instigationis, quia est dilectionis contrarius. Unde, ignis fornacis Nabuchodonosor ¹⁰⁹ quadraginta novem cubitis ascendit. Ad quinquagesimum non pervenit. In quo positi erant pueri qui salvati sunt, his qui ad tertiam injuste aspirant, ignis divinæ animadversionis est paratus. Qui propter spem suam falsam, jam quinquagenarios se computant. Unde ad preces Eliæ ignis quinquagenarios consumpsit ¹¹⁰.

Est et alia missionum distinctio. Fuit enim missus angelus, fuit missum Dei Verbum, fuit missus homo purus. Primus de cœlo, secundus de Patris solio, tertius fuit homo missus a Deo. Primus, cui nomen

⁸⁷ Act. 2. ⁸⁸ Zach. 3. ⁸⁹ Matth. 17. ⁹⁰ Psal. 147. ⁹¹ Joan. 20. ⁹² Gen. 1. ⁹³ Psal. 50. ⁹⁴ Psal. 103. ⁹⁵ Ezech. 37. ⁹⁶ Gen. 2. ⁹⁷ Psal. 98. ⁹⁸ Psal. 132. ⁹⁹ Judic. 14. ¹⁰⁰ Exod. 18. ¹⁰¹ Sap. 7. ¹⁰² Jud. 14. ¹⁰³ I Reg. 10. ¹⁰⁴ II Reg. 3. ¹⁰⁵ Joan. 16. ¹⁰⁶ Joan. 14. ¹⁰⁷ Joel 2. ¹⁰⁸ I Cor. 2. ¹⁰⁹ Dan. 3. ¹¹⁰ IV Reg. 1.

Gabriel ⁶¹, secundus est Emmanuel ⁶², tertius est Joannes ⁶³. Primus venit in ministerium, secundus in adiutorium, tertius in testimonium. In ministerium, ut secretum Regis loqueretur cum Virgine; in adiutorium, ut misericordiam faceret cum homine; in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine ⁶⁴. Audi secretum: « Spiritus sanctus superveniet in te ⁶⁵. » Et adiutorium: « Dominus noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis ⁶⁶. » Item: « Confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam. » Et testimonium: « Ecce Agnus Dei ⁶⁷. » Isti missi sunt miraculose. Primum misit superna civitas, secundum peperit virginitas, tertium genuit sterilitas. Primus fuit nuntius rediturae felicitatis; secundus, ut faceret opera charitatis; tertius, ut perhiberet testimonium veritatis. De primo habemus lætitiā, cum secundo operamur justitiam, per tertium redimus ad pœnitentiā. De primo David: « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus ⁶⁸. » De secundo: « Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui ingreditur sine macula et operatur justitiam ⁶⁹. » Ait tertius: « Pœnitentiā agite, appropinquavit enim regnum cœlorum ⁷⁰. » Angelus nuntius dicitur. Isti tres angeli dicti inveniuntur in theologia. De primo: « Missus est angelus Gabriel ⁷¹; » de secundo: « Vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus ⁷²; » de tertio: « Ecce mitto angelum meum qui præparabit vias tuas ⁷³. » Isti tres figurati sunt in illis tribus quos vidit Abraham descendentes per viam: tres vidit et unum adoravit ⁷⁴. Quia non Gabriel, non Joannes adorandi erant, sed solus Christus. Sed ut ad nos isti moraliter mittantur necesse est. Primo igitur fit in nobis Gabriel, id est *fortitudo Dei*; secundo Emmanuel, ut sit *nobiscum Dominus*, tertio Joannes, id est *gratia Domini*. Primo ergo habeamus fortitudinis potentiam, secundo Dei præsentiam, tertio Domini gratiam. Primum ad peccatorum exterminium, secundum in tribulationibus ad refugium, tertium ad operationis auxilium. In figura enim peccatoris dictum est ad Tobiam cæcum: « Forti animo esto; in proximo est, ut a Domino cureris ⁷⁵. » Et: « Estote fortes in bello ⁷⁶. » De secundo: « Dominus virtutum nobiscum ⁷⁷. » Unde: « Dominus noster refugium et virtus ⁷⁸. » De tertio: « Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi ⁷⁹. » Unde Paulus: « Plus omnibus laboravi, non autem ego, sed gratia Dei mecum ⁸⁰. » Quod autem missus Joannes sit a Deo triplex est probatio. Prima a conceptione, secunda a colloquutione, tertia a comparatione: a conceptione miraculosa, a colloquutione gratiosa, a comparatione virtuosa. Prima angelica annuntiatione, secunda matrum confabulatione, tertia signi-

ficata est ab Eliæ conversatione. De primo angelus: « Elizabeth pariet filium, et vocabitur nomen ejus Joannes. » De secundo: « Abiit Maria in montana et salutavit Elizabeth. » De tertio: « Ipse præbit in spiritu et virtute Eliæ ⁸¹. » Videamus nunc de conceptione. Gabriel fit bajulus, Zacharias incredulus. Uterque parens vetulus. Bajulus novæ geniturae, incredulus rei futurae. Velulus transcendit metas naturæ. Gratia nova per angelum innotescit, Zacharias obmutescit, senectus reflorescit. De primo: « Et vocabis nomen ejus Joannem; » de secundo: « Et eris tacens, nec potens loqui; » de tertio: « Elizabeth cognata tua concepit filium suum in senectute sua ⁸². »

Et moraliter: Per primum videamus quid in nobis conceperit; per secundum quid rescinditur, per tertium, quid occiditur. Concipitur gratiæ novitas, rescinditur superflua loquacitas, occiditur inveterata iniquitas. Primum ut concipiatur in nobis devotionis affectus; secundum ut inveniatur in nobis orationis divinæ laudis, prædicationis effectus; tertium, ut reflorescant in nobis virtutum profectus. De primo Paulus: « Gratiæ ejus in me vacua non fuit ⁸³. » Audi affectum: « Filia Hierusalem, nuntiate dilecto, quia amore langueo ⁸⁴. » De secundo: « Omnis sermo malus de ore vestro non procedat. Sed si quis est bonus ut ædificet audientes et recedant vetera de ore vestro ⁸⁵. » Unde sponsæ dicitur: « Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis ⁸⁶. » De tertio: « Expurgate vetus fermentum ut sitis nova conspersio sicut estis azymi ⁸⁷. » Et sponsæ: « Hiems transit, imber abiit et recessit; flores apparuerunt in terra nostra ⁸⁸. » Hiems malignitas in corde, imber mollities in carne, flores virtutes in opere. Ecce conceptio miraculosa. Sequitur colloquutio gratiosa. Vere gratia, ubi Maria salutatur, Elizabeth prophetatur, Joannes exsultat. Salutatur matrem præcursoris, prophetatur adventum Redemptoris, exsultat in præsentia sui Redemptoris. De primo: « Venit in domum Zachariæ et salutavit Elizabeth; » de secundo: « Unde hoc mihi ut mater Domini mei veniat ad me? » de tertio: « Exsultavit in gaudio infans in utero meo ⁸⁹. » Et moraliter: Elizabeth interpretatur *domus Dei*, Maria *stella maris*, Joannes *gratia*, Jesus *salvator vel salutaris*. Domus Dei est cordis sinceritas, stella maris est specialis intelligentiæ veritas. Elizabeth ergo, id est domus Dei concepit Joannem, dum cordis puritas suscipit gratiarum infusionem; Maria, id est stella maris concepit Jesum, dum specialis intelligentia, et credit Christum glorificatum, et ad ejus claritatem se sperat perventuram in postero. De primo invenit Dominus corda discipulorum receptacula munda, et infusa charismatum donis. Unde sponsa: « Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina ⁹⁰. Ecce domus Dei. Sed audi dona charismatum infusa: « Lectulus

⁶¹ Luc. 1. ⁶² Math. 1. ⁶³ Joan. 1. ⁶⁴ Ibid. ⁶⁵ Luc. 1. ⁶⁶ Psal. 45. ⁶⁷ Joan. 1. ⁶⁸ Psal. 121. ⁶⁹ Psal. 14. ⁷⁰ Math. 3. ⁷¹ Luc. 1. ⁷² Isai. 9. ⁷³ Maluc. 3. ⁷⁴ Gen. 18. ⁷⁵ Tob. 5. ⁷⁶ Hebr. 11. ⁷⁷ Psal. 45. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Psal. 120. ⁸⁰ 1 Cor. 15. ⁸¹ Luc. 1. ⁸² Ibid. ⁸³ 1 Cor. 15. ⁸⁴ Cant. 5. ⁸⁵ Ephes. 4. ⁸⁶ Cant. 2. ⁸⁷ 1 Cor. 5. ⁸⁸ Cant. 2. ⁸⁹ Luc. 1. ⁹⁰ Cant. 1.

noster floridus ⁹⁹. » De secundo : « Pax Dei, quæ A
exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra,
intelligentias vestras in Christo Jesu Domino nostro ¹⁰¹ ! » Inde de sponsa : « Quæ est ista quæ pro-
greditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna,
electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordina-
ta ¹⁰². » Progreditur quasi aurora, dum conscientiæ
respicit puritatem; pulchra est ut luna, quando
exemplo proximo confert utilitatem; electa ut sol,
quando Christi et sperat et videt claritatem. Ecce
de colloquutione. Sequitur de comparatione : « Præ-
hibet, inquit, in spiritu et virtute Eliæ parare Domino
plebem perfectam ¹⁰³. » In spiritu est prophetia, in
virtute perfecta justitia in plebe; exemplum et do-
ctrina. Primum quo Agnus Dei demonstratur, se-
cundum quo a Christo laudatur, tertium quo pro-
ximus convertitur. De primo : « Ecce Agnus Dei qui
tollit peccata mundi ¹⁰⁴. » de secundo : « Inter natos
mulierum non surrexit major Joanne Baptista ¹⁰⁵. »
de tertio : « Ut convertat corda patrum in filios ¹⁰⁶. »
Moraliter. Spiritum prophetiæ habemus, dum futura
providemus tam bona quam mala; perfectam justitiam,
dum quæ nobis fieri non volumus, aliis non
facimus mala. Tertio proximum convertimus a sua
malitia. In primo inspicitur inferni calamitas et
cæli felicitas, in secundo libenter sustinetur adver-
sitas, in tertio proximi quæritur utilitas. De primo :
« Melius est tibi ingredi in vitam cæcum, quam duos
oculos habentem mitti in gehennam ¹⁰⁷. » Unde
sponsa : « Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem ¹⁰⁸. »
De secundo : « Si percusserit te quis in maxillam,
porrige ei et aliam ¹⁰⁹. » Et sponsa : « Filii matris
meæ pugnaverunt contra me ¹¹⁰. » De tertio : « Si
occupatus fuerit homo in aliquo delicto ¹, » etc. Ta-
les invitat sponsa sic : « Comedite, amici mei et bi-
bite, inebriamini, charissimi ². » Ecce comparatio.
Sequitur : « Cui nomen erat Joannes ³. » Joannes *Dei*
gratia dicitur. Merito hoc nomen ab angelo spiri-
tualiter ei datur ⁴, cui totius Trinitatis gratia nunc
visu, nunc auditu in baptismo at quatenus revelatur.
Unde hoc nomen trisyllabum in omni casu manet
immobile in singulari numero. Vidit enim Filium
in carne, Spiritum sanctum in columba, Patrem
audivit in voce ⁵.

Harum gratia personarum triplicem agnovit gra-
tiam. Est enim gratia adoptionis, est gratia incar-
nationis, est gratia operationis. Prima Patris, se-
cunda Filii, tertia Spiritus sancti. Prima Pater vo-
cat nos ad hæreditatem, secunda Filius nostram
assumpsit infirmitatem, tertia Spiritus sanctus de-
ducit ad civitatem. Prima Patris sumus hæredes et
filii, secunda Christi cohæredes et socii, tertia nos
regit Spiritus consilii. De primo Paulus : « Qui me
segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gra-
tiam suam ⁶. » de secundo : « Apparuit gratia Dei

omnibus hominibus erudiens nos ⁷; de tertio : « Di-
visiones gratiarum sunt, unus autem Spiritus ⁸. »
De primo et secundo : « Hæredes autem Dei, cohæ-
redes autem Christi ⁹, » de tertio : « Spiritus tuus
bonus deducet me in terram rectam ¹⁰. » Sequitur :
« Hic venit ut testimonium perhiberet de lumine ¹¹. »
Quod dilueret, quod ablueret, quod lueret. Dilueret
obscuritatem, ablueret fœditatem, lueret captivita-
tem : obscuritatem legis Mosaicæ, fœditatem tam
actualis quam originalis culpæ, captivitatem huma-
næ creaturæ. Primum doctrinam et miraculis, secun-
dum aqua baptismatis, tertium effusione sanguinis.
De primo verbo et miraculis : verbo quod cœpit
Jesus facere et docere ¹². « Nox præcessit, dies autem
appropinquavit ¹³. » De secundo : « Effundam super
B vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus
iniquitatibus vestris ¹⁴. » De tertio : « In sanguine
testamenti tui redemisti vincetos tuos de lacu in quo
non erat aqua ¹⁵. » Huic lumini tres testimonium
perhibuerunt. Perhibuit Pater, perhibuit Petrus,
perhibuit Joannes : Pater quod esset Filius, Petrus
quod esset Christus, Joannes quod esset Agnus.
Agnus qui lavaret, Christus qui ungeret, Filius qui
induceret. Lavaret lavacro misericordiæ, ungeret
oleo lætitiæ, induceret regnum gloriæ. De primo :
« Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi ¹⁶. »
Hoc adverbium, *ecce*, demonstrativum est. De se-
cundo : « Tu es Christus Filius Dei vivi ¹⁷, » — ut ex-
hiberet faciem in oleo ¹⁸, — ait Petrus. *Tu*, pronomen
est demonstrativum. Christus unctio dicitur :
C De tertio dicitur : « Hic est Filius meus dilectus in
quo mihi complacui, » ait Pater ¹⁹, qui in humeris
suis centesimam ovem reportavit ad gregem ²⁰.
Hic, pronomen demonstrativum est. Moraliter : Joannes
gratia, Petrus firmus, Pater vero nomen est
dilectionis. Ut igitur Christo cum Joanne testimo-
nium possimus perhibere, oportet ut gratia ipsius
peccatis absolvamur, in unctione devotionis fortiter
perseveremus, in dilectione ambulemus. Itaque testi-
monium perhibeat Christo munda conscientia, et
fortiter adhæreat nostra constantia, ipsum assidue
sequatur ardentem amoris vehementia, ut cum Jesu
gaudeamus in veri luminis gloria. Amen.

*Emissiones tuæ paradisi malorum puniceorum :
cum pomorum fructibus; cyprum cum nardo, nardus et
crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis
Libani, myrrha et aloë cum omnibus primis unguentis.*

[CARD.] In his verbis horti fecunditas demonstra-
tur : Nam emissiones et productiones Virginis di-
cuntur esse paradisi cum omnibus fructibus et ar-
boribus, herbis aromaticis et unguentis. Et desi-
gnatur per paradisiim Ecclesia, per herbas et
arbores, fideles in Ecclesia; et eorum virtutes no-
tantur in fructibus, opera in unguentis, sacramenta
notantur : quæ omnia emitti vel procedere dicuntur

⁹⁹ Cant. 4. ¹⁰¹ Philipp. 4. ¹⁰² Cant. 6. ¹⁰³ Luc. 4. ¹⁰⁴ Joan. 1. ¹⁰⁵ Luc. 7. ¹⁰⁶ Luc. 1. ¹⁰⁷ Matth. 18. ¹⁰⁸ Cant. 4. ¹⁰⁹ Matth. 5. ¹¹⁰ Cant. 1. ¹ Gal. 6. ² Cant. 5. ³ Joan. 1. ⁴ Luc. 1. ⁵ Matth. 3. ⁶ Gal. 4. ⁷ Tit. 2. ⁸ Cor. 12. ⁹ Rom. 8. ¹⁰ Psal. 142. ¹¹ Joan. 4. ¹² Act. 4. ¹³ Rom. 13. ¹⁴ Ezech. 33. ¹⁵ Apoc. 5; Jer. 3. ¹⁶ Joan. 1. ¹⁷ Matth. 16. ¹⁸ Psal. 103. ¹⁹ Matth. 3. ²⁰ Luc. 15.

ex hoc horto, quia omnes fides les de Ecclesia: omnes A
 fidelium virtutes non aliter flores aut fructus pro-
 ferunt. Sacramentorum quoque unguenta non pro-
 ficiunt, nisi radix omnium fides fingatur in Incarna-
 tionis mysterio, per quam et Deus factus est filius
 mulieris, et mulier Dei genitrix est effecta. Igitur
 per fructus malorum puniceorum, in quibus sub uno
 cortice multa grana clauduntur, fructus collegio-
 rum vel congregationum in Ecclesia figurantur; per
 fructus vero pomorum, signantur **96** merita singu-
 larum personarum. Per cyprum, quæ est arbor
 caudata et odorifera, signatur castitas; per nar-
 dum humilitas, per crocum qui in colorem suum
 res quibus admiscetur convertit, sicut fermentum
 farinam conspersam in suum trahit saporem, cha-
 ritas exprimitur quæ est omnium forma virtutum.
 Fistula, quæ purpurei coloris est, et sanguinem
 passionis representat, compassionem signat, quæ
 boninem similitudini mortis Christi figurat. Per
 cinnamomum coloris cinerei mortis exprimitur re-
 cordatio, per myrrham et aloem, major et minor
 carnis mortificatio demonstratur. Habemus igitur in
 herbis, vel ipsas virtutes, vel ipsis virtutibus insi-
 gnitas. Habemus quoque in herbis minores, in lignis
 vero Libani et cæteris arboribus illos qui virtutibus
 et meritis ad altiora conscendunt. Sequitur:

*Fons hortorum, puteus aquarum viventium quæ
 fluunt impetu de Libano.*

[Tho.] Iste fons est doctrina cœlestis quæ surgit
 in horto Domini concluso, id est primitiva Ecclesia,
 ut alios hortos, id est Ecclesias ex ea nascentes, irri-
 get. Idem dicitur puteus: puteus, quia non omnibus
 patet fons quia spiritualibus patet, et etiam minoribus.
 Majoribus vero per revelationem sancti Spiritus.
 Aquæ viventes sunt quæ de fontibus perpetuo man-
 nant, non cisternæ quæ de nive vel pluviis implentur
 sunt istæ, sed *fluunt impetu de Libano*. Libanus
 candida interpretatur. Hæc est Ecclesia quæ can-
 dida est per vitam. De his fluminibus dicitur: « Qui
 credit in me, flumina de ventre ejus fluent ²¹. »
 Aquæ vivæ fluere dicuntur cum impetu, quia apo-
 stolis prædicantibus ea nemo potest resistere: sed
 prædicando animas impenderunt. Iste fons est mul-
 tiplex. Lavat, rigat, potat, immundum, aridum, siti-
 bundum. Quia vero triplex est immunditia nostra,
 triplex est fons qui abluit. Prima est culpæ origi-
 nalis, secunda culpæ actualis, tertia nostræ cor-
 ruptionis. Primam abluit fons baptismatis, secun-
 dam fons lacrymosæ confessionis, tertiam fons super-
 næ beatitudinis. De primo: « Erit fons patens
 domus David in abluionem peccatoris et men-
 struatæ ²². » De secundo: « Quis dabit capiti meo
 aquas, et oculis meis fontem lacrymarum ²³? » De
 tertio Boetius:

*Da, Pater, augustam menti conscendere scdem,
 Da fons em lustrare boni.*

²¹ Joan. 7. ²² Zachar. 15. ²³ Jer. 9. ²⁴ Ezech. 56. ²⁵ Psal. 55. ²⁶ Judic. 1. ²⁷ Psal. 6. ²⁸ Jer. 31.
²⁹ Joel. 3. ³⁰ Psal. 107. ³¹ Psal. 67. ³² Matth. 25. ³³ Joan. 4. ³⁴ Joan. 19. ³⁵ Gen. 24.
³⁶ Judic. 15. ³⁷ Il Reg. 25. ³⁸ Isai. 55. ³⁹ Joan. 7. ⁴⁰ Psal. 41. ⁴¹ IV Reg. 2.

A « Effundam, ait Dominus per prophetam, super vos
 aquam mundam et mundabimini ab omnibus iniqui-
 tamentis vestris ²⁴. » Iste est fons hædorum, secun-
 dus fons hortorum, tertius fons agnorum. In primo
 lavantur hædi, id est peccatores ut sint mundi; se-
 cundo rigantur horti, id est virtutibus studentes ut
 sint secundi; tertio potantur agni, id est inno-
 centes et mansueti, ut inebrientur ab ubertate do-
 mus Dei ²⁵.

Secundus fons rigat nostram ariditatem. Iste
 enim fons ex paradiso exit, et irrigat totam terram.
 Habemus enim in horto nostro vallem, cam-
 pum, collem, vallis arida est poenitentia sine lacry-
 marum effusione; campus aridus, comperta neces-
 sitas proximi sine compassione, collis aridus sub-
 stentatio tribulationum cum murmuratione; mons
 aridus, cognitio cœlestium sine devotione. Sed de-
 dit Caleph Axæ filie suæ irriguum inferius et supe-
 rius ²⁶, id est montis et vallis, et ubi hæc duo sunt
 et duo media sunt. Iste fons prius rigat vallem, sicut
 ut David: « Lacrymis meis stratum meum rigabo
²⁷. » Rigat campum: « Eritque anima eorum quasi
 hortus irriguus ²⁸. » Hortus enim nutrit unde alios
 pascit, et hæc est compassio. Rigat collem adversita-
 tum, unde propheta: « Irrigabit Dominus torrentem
 spinarum ²⁹: » qui est impetus tribulationum.
 Rigat et montes, unde: « Rigans montes de su-
 perioribus suis ³⁰. » Itaque si habeat poenitentia
 lacrymarum effusionem, proximus compassio-
 nem, tribulatus exultationem, contemplanus devo-
 tionem, perfecta erit irrigatio, quia valles abund-
 unt frumento, campi replebuntur ubertate,
 exultatione colles accingentur, et erit « mons Dei
 mons pinguis ³¹. »

Tertius fons potat. Tres sunt sitientes: Sicut poe-
 nitens, ut possit pro Deo labores sustinere, sicut
 proficiens quæ sursum sunt sapere, sicut perfectus
 Deum videre. Pro primo dicitur est Dominus:
 « Sitivi, et dedistis mihi bibere ³². » Pro secundo Sa-
 maritanæ mulieri: « Da mihi bibere ³³. » Pro tertio:
 « Sitio ³⁴. » dixit in cruce. Primus fons est de quo
 Rebecca, quæ *patientia* interpretatur, potavit Da-
 mascum et camelos ³⁵, secundus qui Samsoni a Deo
 datus est post interfectos Philisthæos ³⁶; tertius qui
 est in porta Bethlehem, quæ *domus Dei* interpretatur,
 de quo sitivit David ³⁷. De primo dicitur: « Sitien-
 tes, venite ad aquas ³⁸. » De secundo: « Qui sitit,
 veniat et bibat flumen, de ventre ejus fluent aquæ
 vivæ ³⁹. » De tertio: « Sitivit anima mea ad Deum
 fontem vivum ⁴⁰. » Est aqua mortua, est aqua infir-
 ma, est aqua viva. Prima est gratia qua erumpit
 homo in superbiam, secunda gratia qua formidat
 homo operari propter pigritiam, tertia est gratia qua
 bene operatur propter sapientiam. Prima est mare
 mortuum, in quo nulla creatura potest vivere, hæc est
 aqua Jericho quam sanavit Eliæus immisso sale ⁴¹.

Secunda est aqua de Mara, de qua non potuerunt filii Israel, propter amaritudinem, bibere, nisi ex ligno, id est crucis, impositione⁴¹. Tertia est de fonte qui est in porta Bethlehem, de quo desideravit Dávid potare⁴². Primam ergo sanat Elisæus, id est *Deus meus Dominus*, imposito sale sapientiæ; secundam Moses, id est *salvatus æ aquis*, Christi crucis confessione; tertia defertur ad David, scilicet *visu desiderabile*, id est Christum, trium fortium vindicatione, scilicet Eleazar, id est *Dei mei fortitudo*, Semeias, id est *obediens Domino*, Jesoam id est *desipiscens*, qui stulta mundi eligit cum Christo, ut confundat sapientes. Notandum quod anima aliquando sitit Deum, aliquando sitit ad Deum, aliquando sitit in Deum, aliquando sitit secundum Deum. Deum sitit qui dicit: « Anima mea desideravit te in nocte, sed et spiritus meus in præcordiis meis⁴³. » Ad Deum anima sitit, quæ dicit: « Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum⁴⁴. » In Deum anima sitit, quæ dicit: « Sitivit in te anima mea⁴⁵. » Secundum Deum sitit anima, quæ dicit: « Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore⁴⁶. » Sitit anima Deum, quæ cupit experiri quam suavis est Dominus; sitit anima ad Dominum, quando supra se elevari et regem in decore suo desiderat; in Deum anima sitit quando per mentis excessum tota in Deum transire concupiscit; secundum Deum anima sitit, quando de propria voluntate vel suo arbitrio relinquit ut dicat: « Non veni facere voluntatem meam⁴⁷. » In primo

nitatem, tertii supernam dulcedinem. Primi quæ sunt super terram quærunt⁴⁸; secundi « cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt⁴⁹, » tertii quæ sursum sunt sapiunt⁵⁰, id est aquas, quæ de Libano cum impetu fluunt, id est de candore supernæ gloriæ veniunt.

Fons hortarum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

[CANT.] Horto diffusius emendato, subditur de fonte signato. De quo dicitur quod ipse est fons hortorum, id est fons de cuius rivo horti rigantur. Nam quum dixisset Filius de seipso in Ecclesiast.: « Sicut aquæductus exivi de paradiso⁵¹, » subjunxit: « Rigabo hortum meum plantationum⁵². » Ipsa igitur est fons, filius rivus, hortus plantationum herbis et arboribus supradictis consitus est Ecclesia, quæ rigatur fluvio qui manat de fonte signato. Ipsa quoque propter inscrutabilem profunditatem gratiarum, quæ in ipsa congestæ sunt, puteus est aquarum viventium, id est gratiarum salientium in vitam æternam; quæ gratiæ, præstando beneficia hominibus, fluunt copiose, fortiter, et cum impetu, cui resistere non possunt adversarii nostri, maligni spiritus. Fluunt autem de Libano, id est de ipsa Virgine quæ dicit de seipsa in Ecclesiastico: « Ego quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam⁵³. » Ipsa enim sine incisione cum integritate virginitatis filium peperit, sicut Libanus arbor thuris vaporem emittit odoris. Et attende, quod dicit, « Vaporavi hæreditatem meam. » Ac si diceret: Illum sine læsione perduxit: qui habitabit in me corporaliter, et ego spiritualiter habitabam in eo. Ad hunc autem fluxum et impetum aquarum fluentium de Libano, pertinet illud quod sequitur:

Surge, aquilo, et veni, auster, et perfla hortum meum, et fluent aromata illius.

[Tuo.] In aquilone et in austro duæ tentationes Ecclesiæ designantur. In aquilone qui est frigidus ventus, austeritas mundi terrentis; in austro qui est calidus, blanditia fallentis accipitur. Hac gemma tentatione fatigari Ecclesiam, in parabola de bono semine ostendit Dominus sic exponens: « Nam qui cecidit supra petram, hi sunt qui cum gaudio excipiunt verbum, sed radicem non habent. Nam facta persecutione, statim propter verbum scandalizantur. Et quod cecidit inter spinas: hi sunt qui suscipiunt verbum, sed a fallacia divitiarum suffocantur, et sine effectu efficiuntur⁵⁴. » Auster est Spiritus sanctus, aquilo spiritus malignus; qui quasi confligit pro salute et damnatione hominis. Aquilo enim ex signis exterioribus internam nostram percipiens affectionem, primo velox est ad excogitandam malignitatem, secundo importunus ad tentationem, tertio gravis ad obstinationem. Quia juxta primum dicitur aquilo quasi aquilis oëior; unde Jeremias: « Velociores fuerunt persecutores nostri,

⁴¹ Exod. 15. ⁴² Il Reg. 23. ⁴³ Isai. 26. ⁴⁴ Psal. 41. ⁴⁵ Psal. 62. ⁴⁶ Psal. 118. ⁴⁷ Joan. 5. ⁴⁸ Gen. 26. ⁴⁹ Job 26. ⁵⁰ Colos. 3. ⁵¹ Rom. 1. ⁵² Coloss. 3. ⁵³ Eccli. 24. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Ibid. ⁵⁶ Matth. 13.

aquillis cœli ⁵⁷. » Juxta secundum dicitur aquilo, quasi a quiete longe. Unde : « Cogitaverunt Iniquitates in corde tota die, constituebant prœlia ⁵⁸. » Juxta tertium dicitur aquilo quasi aquas ligans onere, scilicet congelando in obstinatione. Unde propheta : « Induraverunt faciem suam supra petram ⁵⁹. » De primo : « Qui extendit aquilonem super vacuum ⁶⁰, » de secundo : « Ventus turbinis veniebat ab aquilone ⁶¹. » De tertio : « Ab aquilone pandetur omne malum ⁶². » Cum hunc Spiritus sanctus expellit assumit septem alios spiritus nequiores se ⁶³. Sunt enim septem boni, septem nequam, septem nequiores. Spiritus bonus, spiritus sapientiæ, cui opponitur nequam, scilicet spiritus insipientiæ; nequior est spiritus simulatæ sapientiæ. Spiritus bonus intelligentiæ, malus stultitiæ, nequior simulatio disciplinæ. Bonus spiritus consilii, nequam spiritus imprudentiæ, nequior simulatio providentiæ. Spiritus bonus fortitudinis, nequam spiritus ignaviæ, nequior infirmitas fallentis virtutis obtumbratione. Bonus est spiritus scientiæ, nequam ignorantæ, nequior usurpatio scientiæ. Bonus est spiritus pietatis, nequam impietatis, nequior falsæ pietatis. Bonus est spiritus timoris, nequam spiritus temeritatis, nequior dolus fletæ religionis. Cuius itaque aquilo sit malum, et initium mali, hôtandum quod est malum quod inquinat, malum quod inquietat, malum quod cruciat : scilicet peccatum, diabolus, infernus. Contra hanc triplicem pestem, scilicet culpæ, pugnx, pœnx, orat David triplicem misericordiam tribus psalmis. Primus : « Miserere mei, Deus, secundum **97** magnam misericordiam tuam ⁶⁴; secundus : « Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo ⁶⁵; » tertius : « Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea ⁶⁶. » Hæc aquilonis triplex hoc versu ostenditur tentatio. « Non me demergat tempestas aquæ, » scilicet violenta in adversis tentatio, « neque absorbeat me profundum, » scilicet fraudulenta impietatis deceptio, « neque urgeat super me puteus os suum ⁶⁷, » scilicet res periculosa desperatio.

Auster vero adveniens contra prædicta tria, tria operatur : Velocitatem malignitatis temperat, importunitatem extinguit, obstinationem liquefacit, juxta triplicem sui nominis interpretationem. Juxta primum dicitur auster quasi auras temperans, juxta secundum dicitur auster quasi aquilonis uredinem sternens, juxta tertium dicitur auster quasi ægens semina terræ, vel quasi aëferens sterilitatem. Contra primum dat auster peccatori fontem lacrymarum, contra secundum fructum virtutum, contra tertium ut homo totus pergat in Deum. De primo : « Convertite, Domine, captivitatem nostram sicut torrens in austro ⁶⁸; » de secundo : « Plurescit accipiter expandens alas suas ad au-

strum ⁶⁹; » de tertio : « Duxit me per viam australem, et ecce porta quæ respiciebat ad austrum ⁷⁰. » Contra malignitatem apparuit in columbæ specie ⁷¹; contra æstum importunitatis, in nube ⁷²; contra frigus obstinationis, in igne ⁷³. Sic auster adveniens hortum cordis nostri recreat. Si enim invenerit cor lucidum in cœlum, amplius provelit; si tenebrosum ut abyssum, ad claritatem reducit; si constantia solidum, ut terram firmiter facit; si lubricum ut aquam, ad soliditatem retrahit. Quia « omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis : educens nubes ab extremo terræ ⁷⁴. » Primum terræ, sunt opera bona; medium, opera indifferentia, ut condescere, etc.; extrema terræ, sunt peccata, propter quod sequuntur ista : nubes, id est caligo confusionis, fulgur, terror majestatis, pluvia fletus compunctionis. Sic enim operatur in nos Spiritus sanctus : prius enim de recordatione peccatorum confundimur, secundo terrore concutimur, tertio in fletu compungimur. Nubem aspicio super me, quoties « confusio faciei meæ cooperuit me ⁷⁵. » Fulgura excipio, quoties terrores Domini militant contra me ⁷⁶. Pluvia descendit, quoties possum stratum meum rigare ⁷⁷. Post talem pluviam venti de thesauro producuntur, quia post fletum consolatio sequitur Spiritus sancti, quia venti dicuntur dona ejus quæ consolantur. His primogenita Ægypti ⁷⁸ percutiuntur ab homine, id est arrogantia sanctitatis, usque ad pecus, id est superbiam vanitatis.

Quatuor ex septem ventis pertinent ad intellectum, tres ad affectum. Ad intellectum enim pertinet sapere, intelligere, discernere, scire; ad affectum, confidere, diligere, timere. Ex his quatuor trium surgit affectio, quia prius est intelligere, deinde affici intellectus. Spiritus sapientiæ spirat a meridie, spiritus intellectus ab oriente, spiritus consilii ab aquilone, spiritus scientiæ ab occidente. Thesaurus unde emanat in quatuor gazophylacia distinguitur : primum fabricatur in parte occidentali, ex sensu historico; secundum erigitur in plaga septentrionali, ex sensu morali; tertium ex allegoria instructum stat ad orientem; quartum vero ex anagoge in meridie. In occidentali reconditum est argentum eloquentiæ; in septentrionali, variæ et innumeræ virtutum gemmæ; in orientali continentur purpura, et byssus, et cætera ornamenta regalia in sacramentis Ecclesiæ; in meridiano custoditur aurum cœlestis sapientiæ. In primo fides eruditur, in secundo operatio instruitur, in tertio devotio exercetur, in quarto cœlestium contemplatio inchoatur. Per historiam quid factum sit discimus; per moralitatem quid faciendum sit cognoscimus,

⁵⁷ Thren. 4. ⁵⁸ Psal. 139. ⁵⁹ Jer. 5. ⁶⁰ Job 26. ⁶¹ Ezech. 1. ⁶² Jer. 1. ⁶³ Luc. 11. ⁶⁴ Psal. 50. ⁶⁵ Psal. 55. ⁶⁶ Psal. 56. ⁶⁷ Psal. 68. ⁶⁸ Psal. 125. ⁶⁹ Job 39. ⁷⁰ Ezech. 40. ⁷¹ Math. 3. ⁷² Math. 17. ⁷³ Act. 2. ⁷⁴ Psal. 134. ⁷⁵ Psal. 45. ⁷⁶ Psal. 87. ⁷⁷ Psal. 6. ⁷⁸ Exod. 12.

per allegoriam sacramenta Ecclesiæ quomodo præcedentium rerum figuris prænuntiata sint intelligimus. Peranagogen: « Invisibilis Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciamus⁷⁹. » Ab his quatuor ventis venit spiritus ut reviviscant mortui, sicut in Ezechiele legitur⁸⁰. Faciamus igitur quemdam hominem interioriorem, cujus ossa sint naturalis potentia, ut pudicitia, sobrietas, quæ sine charitate non sunt virtutes, et sic ossa arida; superponantur nervi fortitudinis, ne dissipata jaceant; superinducatur opus pietatis quæ ad fovendam carnem pauperum. Vel nervi sunt discretio quæ virtutes copulat, caro sensualitas, quæ ossa et nervos tegit, dum sensus suos eis applicat. Superextendatur cutis honestatis in conversatione per timorem. Formatus est homo, sed adhuc non vivit, donec informet ista charitas, scilicet Spiritus sanctus, qui venit a quatuor ventis predictis per intelligentiam. Surgente igitur aquilone venit auster, id est Spiritus sanctus, et perflat hortum cordis nostri. Sed primo sufflat, secundo afflat, tertio perflat. Sufflat, fugiunt phantasmata; afflat, et veniunt charismata; perflat, et fluunt aromata: phantasmata suggestionum iniquarum, charismata spiritualium gratiarum, aromata coelestium deliciarum. Audi sufflationem: Cum Christus post resurrectionem apparuit discipulis suis, insufflavit eis, dicens: « Accipite Spiritum sanctum⁸¹. » Quomodo fugiant phantasmata subdit: « Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis⁸². » Per afflationem quoque, sic veniunt charismata, voces diversæ consonant, fantur Dei magnalia⁸³, quia alii dat genera linguarum, alii discretionem spirituum, alii interpretationes sermonum⁸⁴, etc. « Hæc omnia operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult⁸⁵. » Hic audi perflationem: *Perfla*, inquit, *hortum meum, et fluent aromata*, id est audi sponsam fluentem aromatibus coelestium deliciarum. « Quæ est, inquit, ista quæ ascendit per desertum, deliciis affluens⁸⁶? » Sed ipsa sponsa in adventu Spiritus sancti desiderans ejus repleri gratia et charitatis fervorem in suis membris accendi, ut per eum amor augeatur Dei et proximi, et discretio spirituum per eum comparètur, clamat:

« Veni, creator Spiritus, reple tuorum corda fidelium⁸⁷. » Quatuor sunt spiritus: Est enim spiritus carnis, spiritus mundi, spiritus diaboli, spiritus Dei. Primus est spiritus immundus, secundus spiritus vanus, tertius spiritus iniquus, quartus Spiritus sanctus. Primus inficit, secundus illudit, tertius fraudem invenit, quartus ad succurrendum venit. Primus incendit desiderium, secundus facit hominem lubricum, tertius virtutibus evacuat cor imprudentium, quartus replet corda suorum fidelium. Primus desideriorum motus extendit, secundus favoris velum expandit, tertius erroris laqueos tendit,

A quartus sui amoris ignem accendit. De primo ait Apostolus quosdam esse inflatos spiritu carnis suæ⁸⁸; de secundo: « Nos spiritum hujus mundi non accepimus⁸⁹; » de tertio: « Spiritus Dei malus vexabat Saul⁹⁰; » de quarto: « Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum et auferet se a concupiscentiis quæ sunt sine intellectu⁹¹. » Primus itaque spiritus est spiritus impuritatis, secundus spiritus falsitatis, tertius iniquitatis, quartus Spiritus veritatis. Primus enim maculat gulositate et luxuria, secundus decipit vana gloria, tertius dolet culpa remissa et collata gratia, quartus retribuit sua promissa. De primo dicitur: « Cum immundus spiritus exierit ab homine⁹², » etc.; de secundo: « Cum loquitur mendacium, de proprio loquitur⁹³; » de tertio: « Assumit septem alios spiritus nequiores se⁹⁴; » de quarto: « Cum assumptus fuero, mittam vobis Spiritum veritatis⁹⁵. » Sed quia non omnibus datur discretio spirituum, sollicite oportet pensare, « ut non credatur omni spiritui, sed probate spiritus si ex Deo sunt⁹⁶. » Iste spiritus immundus polluit in delectatione, in consensu, in opere. Inde Joannes in Apocalypsi vidit tres spiritus immundos egredientes de ore draconis in modum ranarum⁹⁷. Rana enim in palude habitat, ventre tangit terram, pedibus frequentes saltus facit. In palude enim habitat, qui in luxuria delectatur, ventre tangit terram qui consentit, pedibus dat saltus cum operatur. Iste spiritus immundus inquinat: primo per fluxum cogitationum, secundo dum incendit desiderium, tertio per effectum operum, quarto per superfluitatem conversationum. Inde est quod puerum mittebat sæpe in ignem, et frequenter in aquam, et allidebat in terram, et despumare faciebat⁹⁸. In aquam enim mittit per fluxum cogitationum, in ignem dum accendit desiderium, collidit in terram perpetratoe operum. Despumare facit per multitudinem superfluitatum. Spuma enim ex superfluitate nascitur humorum. Sequitur:

Spiritus mendax, ipse mentitur inventione, mentitur promulgatione, mentitur promissione. Mentitur promulgatione, quia ad mentiendum instruit; mentitur promissione, quia promissum non restituit. Primo fuit ejectus, secundo homo infectus, tertio homo deceptus. De primo: « Cum loquitur mendacium, de proprio loquitur, quia mendax est, et pater ejus⁹⁹, » id est mendacii. In secundo ait: « Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum Achab¹⁰⁰. » In tertio mentitus est Evæ, cum dixit: « Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de ligno scientiæ boni et mali? » Et illa: « Ne forte moriamur. » Et ille: « Nequaquam moriemini. Scit enim Deus, quia in quocunque die comederitis eritis sicut dii¹. » Mentitur proximo, mentitur sibi, mentitur Deo. Mentitur proximo, dum verum pro falso, vel falsum pro vero affirmat; mentitur

⁷⁹ Rom. 1. ⁸⁰ Ezech. 37. ⁸¹ Joan. 20. ⁸² Ibid. ⁸³ Act. 2. ⁸⁴ Cor. 12. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ Cant. 8. ⁸⁷ Invocatio ad Spir. sanct. ⁸⁸ Coloss. 2. ⁸⁹ I Cor. 2. ⁹⁰ I Reg. 16. ⁹¹ Sap. 1. ⁹² Luc. 11. ⁹³ Joan. 8. ⁹⁴ Luc. 11. ⁹⁵ Joan. 16. ⁹⁶ I Joan. 4. ⁹⁷ Apoc. 16. ⁹⁸ Marc. 9. ⁹⁹ Joan. 8. ¹⁰⁰ II Paral. 21. ¹ Gen. 3.

sibi, dum peccatum suum dissimulat; mentitur Deo. A dum votum adimplere non curat. Proximo mentiebatur, cui dixit Daniel: « Recte mentitus es et tu in caput tuum². » Ut enim Suzannam occiderent, mentiebantur sacerdotes impudici. De tertio ait David: « Insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi³, » sicut mentitus est Adam, qui peccatum suum excusavit⁴. Sicut Ananias et Saphira qui pecuniam absconderunt⁵. Mentitur Deo. Unde Job: « Nunquid Deus noster indiget mendacio ut loquamini pro eo dolos⁶? » Sic mentiti sunt filii Israel, qui corde redierunt in Ægyptum⁷. Spiritus nequitiae, sicut dictum est, fraudes invenit, virtutibus evacuat animas imprudentium, laqueos tendit. Invenit fraudes, ut serpens Evæ cum filiis sensus corrumpat⁸. Virtutibus evacuat animas imprudentium; et sic descendente a Jerusalem in Jericho despoliat⁹. Laqueos tendit, ut sic hominem ligatis pedibus et manibus in tenebras exteriores eiciat¹⁰. In primo amittit viam, in secundo Domini sui perdit gratiam, in tertio adversarii sui sustinet angarias. De primo ait propheta: « Dissipatae sunt viae, cessavit transiens in semita¹¹. » Fit enim Dan coluber in via, cerastes in semita¹². Ipse enim est spiritus Dei malus, qui agitabat Saul¹³. De secundo: « Misit hostis manum suam ad omnia speciosa Jacob¹⁴. » Unde idem: « Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum¹⁵, » quia Nabuzardan princeps militiæ transtulit vasa templi in Babylonem¹⁶. Istud fecit nequam spiritus. Unde: « Assumit septem spiritus nequiores se¹⁷. » Iste nequam spiritus dicitur septiformis, quia septiformi privat gratia. De tertio: « In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi¹⁸. » Unde Job de Behemoth: « Nervi testiculorum ejus perplexi¹⁹. » Hic spiritus ita obstinat hominem, ut nec os suum aperiat ad orationem et confessionem, nec aures ad prædicationem. De quo Dominus in Evangelio: « Surde et mute spiritus, exi ab eo²⁰. » Ecce terra est inanis et vacua, et tenebræ sunt super faciem abyssi²¹. Quantum ad spiritum immundum tenebræ sunt super faciem abyssi; quantum ad vanum, terra est inanis; quantum ad nequam, terra est vacua; tenebrosa, propter gulositatis et luxuriæ caliginem; inanis, propter mundi vanitatem; vacua, propter amissam virtutem. Sed « spiritus Domini ferebatur super aquas istas²², » quia spiritui immundo opponit spiritum mundum, spiritui vano spiritum sapientiæ, spiritui iniquo spiritum rectum. Primum, ut auferat immundo spurcitiam; secundum, ut auferat vano mundi stultitiam; tertium, ut faciat justitiam. Primum opponit immundo, quia spiritus attingit ubique propter suam munditiam²³; secundum vano: benignus est enim spiritus sapientiæ²⁴; tertium,

iniquo: ipse enim spiritus principalis. Unde: « Spiritu principali confirma me²⁵. » Est enim Spiritus veritatis. Primo itaque venit Spiritus sanctus hoc ordine: Primo spirat, secundo instruit, tertio evacuat, quarto prævertit. Spirat gratiam prævenientem, instruit militantes ad mali fugam et bonæ electionem, evacuat arrogantium præsumptionem, prævertit pigritantium infidam securitatem. Primum, ut corde compungatur; secundum, ut compunctus justificetur; tertium, ut gratia præveniens meritis non imputetur; quartum, ut fuga gratiæ timeatur. De his quatuor dicitur: « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde venit aut quo vadat²⁶. » Ubi vult spirat, dum confertur gratia; vocem ejus audis, dum nostra instruitur malitia; sed nescit unde veniat, quia quid ex **98** meritis procedat tua non habet conscientia; aut quo vadat, quia nescis ad quem finem tua veniat justitia. Sequitur:

« Reple tuorum corda fidelium. » Primo supplet, secundo replet, tertio complet. Supplet quod nostra non potest infirmitas, replet quod evacuavit iniquitas; complet, ut perseveret in nobis sanctitas. Primum ut ad operandum sit homo robustior; secundum, ut sit virtutibus locupletior; tertium, ut sit longanimior. De primo David: « Et spiritu principali confirma me²⁷. » Sed « Spiritus sanctus adjuvat infirmitatem nostram. Quid enim oremus uti oportet nescimus, sed spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus²⁸, » ut « quod possibilitas nostra non obtinet, ejus nobis intercessione doneatur²⁹. » De secundo: « Repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui³⁰. » De tertio: « Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam³¹. » Sequitur:

« Et tui amoris in eis ignem effunde. » Iste ignis primo consumit, secundo accendit, tertio urit. Consumit salubriter, accendit suaviter, urit feliciter. Primum in conversis, secundum in justis, tertium in sanctis et angelis. In primo peccatum incipit recedere, in secundo mens excedere, in tertio gaudet angelus et homo exutus hac mortalitate. Primum fuit in Maria Magdalene, secundum in Joanne evangelista, tertio afficiuntur seraphim ardentia. « Deus noster ignis consumens est³². » Unde: « Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum³³. » De secundo: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat³⁴. » Juxta hunc dicitur: « Ego diligentes me diligo. Et qui mane vigilaverint ad me, invenient me³⁵. » De tertio: « Qui facis angelos tuos spiritus et ministros tuos ignem urentem³⁶. » Hoc angeli assidue ardent. Unde: « Caritas nunquam excidit³⁷, » quia habita in via, habetur in patria.

² Dan. 15. ³ Psal. 26. ⁴ Gen. 3. ⁵ Act. 5. ⁶ Job 13. ⁷ Exod. 16. ⁸ Gen. 3. ⁹ Luc. 10. ¹⁰ Matth. 22. ¹¹ Isai. 53. ¹² Gen. 49. ¹³ I Reg. 16. ¹⁴ Thren. 1. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ IV Reg. 25. ¹⁷ Luc. 11. ¹⁸ Psal. 141. ¹⁹ Job 40. ²⁰ Marc. 9. ²¹ Gen. 1. ²² Ibid. ²³ Sap. 8. ²⁴ Sap. 1. ²⁵ Psal. 50. ²⁶ Joan. 3. ²⁷ Psal. 50. ²⁸ Rom. 8. ²⁹ Offic. Eccl. ³⁰ Act. 2. ³¹ Psal. 142. ³² Deut. 4. ³³ Luc. 7. ³⁴ Luc. 12. ³⁵ Prov. 8. ³⁶ Psal. 103. ³⁷ I Cor. 13.

Surge aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluent aromata illius. A stringat testam: « Licet is qui foris est vetus homo noster corrumpatur, is tamen qui intus est renovatur de die in diem⁴². » Audi quomodo quarti sunt insensibiles ex superna dulcedine. Lapidés, inquit, torrentes illi dulces fuerunt. Primi adhuc Dominum exspectant, secundi vocant, a tertiis jam suscipitur, in quartis jam pascitur. Primi pro ver eundia, secundi ex pura concientia, tertii pro patientia, quarti pro sapientia. Primi dicunt cum centurione: « Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum⁴³. » Secundi dicunt cum Cleopha et Amoi: « Mane nobiscum, Domine⁴⁴. » Tertii gaudentes cum Zachæo, suscipiunt illum in domum suam⁴⁵. Quarti habent cœnaculum grande stratum, ubi pascha cum discipulis suis manducat⁴⁶. Vel, si placet, in uno homine hos quatuor hortos accipe. In primis incipit homo quasi olera vilia, se per humilitatem reputare; secundo, tanquam pomi scoriam temporaria a se separat bona in operibus misericordiæ; tertio, quasi testam nucis, se confringit in afflictione; quarto proximos, quasi in aromatibus spiritualis vitæ, respergit odore. In primis enim audit Dominum dicentem: « Discite a me quia mitis sum et humilis corde⁴⁷. » Secundo audit: « Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus⁴⁸. » Tertio audit: « Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam⁴⁹. » Quarto audit: « Tristitia vestra vertetur in gaudium et gaudium vestrum nemo tollet a vobis⁵⁰. » Veniens autem dilectus comedit de his quatuor fructibus. Hortus iste est uterus beatæ Virginis. O beatum et amœnum hortum triplici flore miraculi venustatum! O beatum fructum a personis religiosissimis collectum et conservatum, et Regi summo in aula sua præsentatum!

[CAR.] Ac si dicat ad spiritum nequam qui per aquilonem designatur: Surge, ne incumbas Ecclesiæ, ut eam deprimas; sed recede et cede victus ab ipso tibi prædicto. Tu autem, auster, id est inspiratio sancti Spiritus, *perfla hortum meum*, id est matris meæ perseveranter, et insuffla gratiarum abundantiam, ut ab ipsa abundanter et indeficienter defluant a. I infirmos beneficiorum remedia. Sequitur ex voce matris:

CAP. V — Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.

[TMO.] Veniat Dominus in Ecclesiam suam, ut eam conservet immaculatam, ac fidei fruge secundam. Quandiu enim dicere potero: « Diligam te, Domine, virtus mea⁵¹, » eripiet me de inimicis meis, et super excelsa regni statuet me⁵², ut comedat fructum pomorum suorum. Unde ait discipulis suis: « Ego habeo cibum manducare quem vos nescitis⁵³. » Potest et hoc ex voce perfectorum dici, qui se sincera devotione Deo servire sciunt: *Veniat dilectus meus in hortum suum ut comedat fructum pomorum suorum*. Ac si aperte dicatur: Veniat pius Dominus ut mercedem nobis restituat. Est hortus olerum, hortus pomorum, hortus nucum, hortus aromatum. De primo Sedulius:

*Nonnulli venerantur olus, mollesque per hortos
Numina sicca rigan.*

De secundo in hoc loco: *Veniat dilectus meus in hortum suum*. De tertio: « Descendi in hortum meum, ut viderem poma convallium⁵⁴. » De quarto: « Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum⁵⁵. » Ut primo vescamur, prius ferro desecatur, secundo in olla ponitur, tertio in igne coquitur: secundum, scilicet pomum, decoriatur; tertium, id est nux a sua testa confracta separatur, quartum, id est aroma mortario contunditur. Primi sunt pœnitentes, secundi exteriorem favorem suorum quasi pomi scoriam abjicientes, tertii sunt confractionem afflictionum voluntarie sustinentes, quarti sunt illatas passiones imbuti super se sapore non sentientes, et inde in aliis bonum odorem largientes. Primi desecantur sua peccata dijudicantes, cum dicunt: « Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus⁵⁶. » Ponuntur in olla disciplinæ quibus dicitur: « Omnis disciplina videtur in pœnitenti non esse gaudii, sed mœroris; sed postea fructum pacatissimam reddet justitiæ⁵⁷. » Coquitur igne de quo dicitur: « Ure renes meos et cor meum⁵⁸. » Vide quomodo secundus confert gloriam favoris, scilicet scoriam a se: « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam⁵⁹. » Et: « Qui gloriatur, in Domino gloriatur⁶⁰. » Vide quomodo tertius con-

comedit fructum pomorum suorum. Unde ait discipulis suis: « Ego habeo cibum manducare quem vos nescitis⁵³. » Potest et hoc ex voce perfectorum dici, qui se sincera devotione Deo servire sciunt: *Veniat dilectus meus in hortum suum ut comedat fructum pomorum suorum*. Ac si aperte dicatur: Veniat pius Dominus ut mercedem nobis restituat. Est hortus olerum, hortus pomorum, hortus nucum, hortus aromatum. De primo Sedulius:

*Nonnulli venerantur olus, mollesque per hortos
Numina sicca rigan.*

De secundo in hoc loco: *Veniat dilectus meus in hortum suum*. De tertio: « Descendi in hortum meum, ut viderem poma convallium⁵⁴. » De quarto: « Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum⁵⁵. » Ut primo vescamur, prius ferro desecatur, secundo in olla ponitur, tertio in igne coquitur: secundum, scilicet pomum, decoriatur; tertium, id est nux a sua testa confracta separatur, quartum, id est aroma mortario contunditur. Primi sunt pœnitentes, secundi exteriorem favorem suorum quasi pomi scoriam abjicientes, tertii sunt confractionem afflictionum voluntarie sustinentes, quarti sunt illatas passiones imbuti super se sapore non sentientes, et inde in aliis bonum odorem largientes. Primi desecantur sua peccata dijudicantes, cum dicunt: « Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus⁵⁶. » Ponuntur in olla disciplinæ quibus dicitur: « Omnis disciplina videtur in pœnitenti non esse gaudii, sed mœroris; sed postea fructum pacatissimam reddet justitiæ⁵⁷. » Coquitur igne de quo dicitur: « Ure renes meos et cor meum⁵⁸. » Vide quomodo secundus confert gloriam favoris, scilicet scoriam a se: « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam⁵⁹. » Et: « Qui gloriatur, in Domino gloriatur⁶⁰. » Vide quomodo tertius con-

Ad cujus horti videndam venustatem et prædictarum personarum honestatem, nos sic invitat Ecclesia: « Videte miraculum matris Domini: concepit Virgo, virilis ignara consortii. » Ad Salvatoris oblationem quatuor venerabiles occurrunt personæ: Joseph, Maria, Anna, Simeon. Joseph portat mundi gubernaculum, Maria exhibet miraculum, Simeon profert oraculum, sancta Anua suscipit optatum spiraculum. Gubernaculum, qui docet viam veritatis, miraculum secundæ virginitatis, oraculum in Christo morituræ infirmitatis, spectaculum in charitate divinitatis. Primum aufert a peregrino errorem, secundum affert naturæ stuporem, tertium prædicat Redemptorem, quartum ostendit Salvatorem. De primo: « Qui regis Israel, intende, qui deducis velut ovem Joseph⁶¹. » De secundo: « Videte miraculum. » De tertio: « Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum⁶², » etc. De quarto: « Nunc dimittis, Domine, servum tuum

⁴² Psal. 17. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Joan. 4. ⁴⁵ Cant. 6. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Psal. 105. ⁴⁸ Hebr. 12. ⁴⁹ Psal. 25. ⁵⁰ Psal. 113. ⁵¹ Il Cor. 10. ⁵² Il Cor. 4. ⁵³ Matth. 8. ⁵⁴ Luc. 24. ⁵⁵ Luc. 19. ⁵⁶ Marc. 14. ⁵⁷ Matth. 11. ⁵⁸ Luc. 14. ⁵⁹ Joan. 12. ⁶⁰ Joan. 16. ⁶¹ Psal. 79. ⁶² Luc. 2.

In pace; quia viderunt oculi mei Salutare tuum⁶⁹. » A Joseph fert mundi gubernaculum quod regit navigantes per mare, peregrinantes in terra, volantes in aere. In mari navigant qui in fluxu voluptatibus carnis voluntantur; in terra ambulant qui in terrenis bonis prosperantur; in aere volant qui sursum corda levantes in cœlestibus delectantur. Sed « omnia quaecunque voluit Dominus fecit in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis⁷⁰. » In primo salvavit Petrum in mari ambulante⁷¹. In secundo convertit Paulum, cum iret Damascum, errantem⁷². In tertio suscepit Eliam in aere ascendentem⁷³. Ipse enim est angelus de Apocalypsi, qui posuit pedem suum dextrum super mare, sinistram super terram, et levavit manum suam ad cœlum, jurans quod jam tempus amplius non erit⁷⁴. Per primum pedem calcat carnis voluptatem, per secundum mundi vanitatem. Per manum levatam invitat et trahit ascendentem, jurans quoniam tempus non erit, id est mora vel motus rerum mutabilium, quia in cœlo non est transmutatio, nec vicissitudinis rerum obumbratio⁷⁵. Primis clamat: « Surge, propera, amica mea⁷⁶. » Secundis dicitur: « Veni de Libano, sponsa, et coronaberis⁷⁷. » id est de mundi candore. Libanus enim dealbatio dicitur. Tertii clamant: « Trahe me post te⁷⁸. » Istum portat Joseph qui dicitur *augmentum*, scilicet virtutibus creascens.

Maria exhibet miraculum. Triplex est ejus miraculum. Primo ab angelo salutatur, secundo fomes peccati in ea exstinguitur, tertio virginitas secundatur. Primum operatur angelus, secundum Spiritus sanctus, tertium Dei Filius. De primo: *Invenerunt me custodes civitatis, percusserunt me et vulneraverunt me, tulerunt pallium meum*. Custos civitatis, id est Ecclesiae, est angelus, est Spiritus sanctus, est Dei Filius. Angelus percussit quodam perturbationis stupore. Ipsa enim turbata est in sermone ejus, et cogitavit qualis esset ista salutatio^{79, 80}. Spiritus sanctus vulneravit amore Christi, tulit pallium, id est velamen ignorantiae. De secundo: « Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias Jerusalem⁸¹. » De tertio: « Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis⁸². » Hæc tria miracula quæ apponimus, sunt nobis imitanda. Primo ergo habeamus studium angelicæ familiaritatis, secundo fugiamus peccati fomitem juxta possibilitatem nostræ infirmitatis, tertio glorificemus et portemus Christum in corde et corpore nostro merito castitatis⁸³. Primum quærimus devota oratione, secundum in oppugnanda tentatione, tertium vehementi dilectione. Hoc enim ordine egit uxor Manue. Primo videns angelum, secundo locuta est ei dicens: « Exspecta ut faciamus ei hædum de capris⁸⁴. »

Tertio concepit Samson qui dicitur *sol eorum*. Maria vel sancta anima dicitur uxor Manue, quæ dicitur *requies de requie*, id est Dei Patris in quo quiesceremus æternaliter, si quiescimus a peccato temporaliter. Capræ sunt peccata. Hædus qui dux est caprarum, est fomes peccati quem Deo immolamus, dum fomitem peccati nobis subjicimus. Quo facio solem justitiæ concipimus. Primum habeamus per devotam orationem. Unde, quia Tobias habuit angelum sibi familiarem, ait ei angelus: « Cum jejunares et orares, ego obtuli Deo orationes tuas⁸⁵. » De secundo Paulus: « Invenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Infelix ego homo, ait, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum⁸⁶. » Ut autem tertio merito castitatis et dilectionis Christi concipiamus, dicamus: « Lectulus noster floridus⁸⁷. » propter castitatem, propter dilectionem. Ait Christus: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus⁸⁸. » Simeon profert oraculum: « Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum, et in signum cui contradicetur, et tuam ipsius animam pertransibit gladius⁸⁹. » In ruinam damnationis, in resurrectionem reparatiois, in signum probationis pertransibit gladius passionis.

Triplex est ruina. Prima fuit de cœlo in hunc aërem caliginosum, secunda de paradiso in mundum, tertia de mundo in infernum. Prima de angelis, secunda de protoplastis, tertia de obstinatis. De prima: « Cui pugnaet Michael cum dracone, facta est ruina magna in cœlo⁹⁰. » De secunda dicit propheta: « Ipse reparabit ruinas Jerusalem⁹¹. » Et David: « Judicabit nationes, implebit ruinas⁹². » De tertia Salomon: « Ante ruinam exaltavit cor⁹³. » Idem: « Timor Domini fons sapientiæ, ut declinet a ruina mortis⁹⁴. » Prima est irreparabilis, secunda sanabilis, tertia irremediabilis. De prima enim dicitur: « Non est amplius locus eorum inventus in cœlo⁹⁵. » De secunda: « Allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos⁹⁶. » De tertia: « Qui descenderit in infernum non ascendet ultra, nec revertetur amplius in locum suum, » ait Job⁹⁷. D Christus igitur qui est sapientia Patris, factus est primis in ruinam, quia non dubitaverunt æqualitatem hujus sapientiæ appetere: secundis, quia noluerunt sapientiæ consilio acquiescere; tertiis, quia noluerunt post sapientiam Christum ambulare. Primis enim dixit: « In cœlum ascendam, super astra Dei exaltabo solium meum⁹⁸. » Secundis dicitur: « Quia despexistis consilium meum et correptiones meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo⁹⁹. » Tertiis dicitur: « Qui sequitur

⁶⁹ Luc. 2. ⁷⁰ Psal. 134. ⁷¹ Matth. 14. ⁷² Act. 9. ⁷³ IV Reg. 13. ⁷⁴ Apoc. 10. ⁷⁵ Jac. 1. ⁷⁶ Cant. 2. ⁷⁷ Cant. 4. ⁷⁸ Cant. 1. ^{79, 80} Luc. 1. ⁸¹ Cant. 2. ⁸² Cant. 7. ⁸³ I Cor. 6. ⁸⁴ Judic. 13. ⁸⁵ Tob. 12. ⁸⁶ Rom. 7. ⁸⁷ Cant. 1. ⁸⁸ Joan. 14. ⁸⁹ Luc. 2. ⁹⁰ Apoc. 12. ⁹¹ Isai. 51. ⁹² Psal. 109. ⁹³ Prov. 24. ⁹⁴ Prov. 12. ⁹⁵ Apoc. 20. ⁹⁶ Psal. 145. ⁹⁷ Job 17. ⁹⁸ Isai. 14. ⁹⁹ Prov. 1.

me non ambulat in tenebris ⁹⁹.) Medii, sicut dictum A est, possunt resurgere. Unde dictum est : « Positus est in resurrectionem multorum ¹⁰⁰. » Est autem resurrectio spiritualis, est particularis, est generalis, est specialis. Prima est prædestinatorum, secunda est inspiratorum, tertia universorum, quarta beatorum. Prima per gratiæ infusionem, secunda ad probationem, tertia ad naturæ reintegrationem, quarta ad retributionem. De prima : « Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite ¹⁰¹; » de secunda : « Surdi audiunt, mortui resurgunt ¹⁰²; » de tertia : « Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur ¹⁰³. »

99 De quarta : « Alia est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, sicut est resurrectio mortuorum ¹⁰⁴. » Sequitur : « Et signum cui contradicetur ¹⁰⁵. » Est autem signum triplex : Est signum Dei vivi, est et signum justi, est et signum ligni vivi. Primum est exhibitio miraculi, secundum exterior disciplina religiosi, tertium instrumentum patiendi. Et hoc est signum probationis. In primo enim Christus probatur Deus, in secundo homo justus, in tertio vir robustus. In figura primi ait Joannes : « Vidi angelum habentem signum Dei vivi ¹⁰⁶. » Unde : « Signa eos qui crediderint hæc sequentur : In nomine meo dæmonia ejicient ¹⁰⁷, » etc. Et Nicodemus : « Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo ¹⁰⁸. » De secundo : « Ex omni tribu filiorum Israel duodecim millia signati ¹⁰⁹, » scilicet signo religionis. Et : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine ¹¹⁰, » id est claritas religionis Christi, qui dicitur vultus Dei. Et Isaias : « Liga testimonium, signa legem ¹. » De tertio dicitur : « Signa Thau in frontibus virorum qui non erraverint ². » Et postea Israelitarum in Israel signati sunt sanguine agni ³. Et hoc signum crucis erit in cælo cum Dominus ad iudicium veniet. Primo fuit contradictum dum diceretur ei : « In Belzebuth, principe dæmoniorum ejicit dæmonia ⁴. » Secundo sic : « Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester ? » Et : « Homo iste potator est vini ⁵. » Tertio sic, ut ait Paulus : « Inimici sunt crucis Christi quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum ⁶. » Sequitur : « Tuam ipsius animam pertransibit gladius ⁷. » Gladius hic passionis ixit, transiit, pertransiit. Ixit usque ad animam Salvatoris, transiit ad animam matris, pertransiit ad animam Virginis. In primo Christus suam impendit, in secundo martyr animam suam rependit, in tertio Maria animam suam suspendit. Impendit passione, rependit passionis recompensatione, suspendit ab omni consolatione. Vide quomodo vidit Jesum flagellatum, sputis illitum, clavis confixum, lancea perforatum; sic inclinato capite, emisit spiritum ⁸.

Vide rependentem : « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? Calicem salutaris accipiam ⁹. » Unde Stephanus mortem quam Salvator pro omnibus dignatus est pati, hanc ipse prius reddidit Salvatori. Suspendens Maria poterat dicere : « O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor similis dolori meo ¹⁰. » Et : « Nigra sum sed formosa, quia decoloravit me sol ¹¹. » Nigra doloris atrocitate, formosa charitate, decoloravit me sol iustitiæ. Sequitur desideratum spectaculum quod accepit Simeon. O beatam viduam, quæ spectaculum vidit. O beatum senem, qui salutem vidit, lumen portavit, gloriam agnovit, salutem omnium quos prædestinavit, lumen gentium quas fide illuminavit, gloriam Israelitarum de quibus carnem assumpsit. Unde ipse ait : « Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace ¹². » De primo : « Quia viderunt oculi mei Salutare tuum ¹³. » De secundo : « Lumen ad revelationem gentium ¹⁴. » De tertio : « Et gloriam plebis tuæ Israel ¹⁵. » O quanta pace requiescebat spiritus ejus qui dicebat : « Nunc dimittis servum tuum, Domine, in pace. » Quare ? « Quia viderunt oculi mei Salutare tuum. » Annon portabat lumen de quo dictum est : « Senex puerum portabat, puer autem senem regebat. » Lumen ergo erat quando senex regebat; gloriam Israel agnovit. Unde dictum est : « Simeon infirmitatem in manibus accepit, sed majestatem intus agnovit. » Israel enim dicitur videns Deum. Gloria ergo est eorum qui vident Dominum : hic « per speculum et in ænigmate, » in patria « facie ad faciem ¹⁶. »

Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.

[CARD.] Audiens siquidem mater se vocari in hortum : memor quoque illius sicutinæ, quæ pro eo quod Christum in ea quærentem fructum non pavit ab ipso fuit maledicta et aruit ¹⁷, invitat dilectum ut veniat et comedat, et delectetur in fructu pomorum, id est in operibus virtutum, quas in ipsa plantavit. Ille autem invitatus statim adest : et de bona refectione se commendat, dicens :

Veni in hortum meum, soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis.

[Tno.] Veni sæpissime, inquit, in Ecclesiam meam, qui hoc facere nullo modo tempore peregrinationis ejus desisto, ut errantes corrigam, infirmos adjuvem, dubitantes in fide confirmem, et bene agentium fructibus pascar. Per myrrham designantur hi qui martyrio vitam finiverunt, vel ipsi qui carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis. Per aromata omnes qui honorum operum sunt fama insignes. Metit, quando martyres et alios perfectos quasi quadam falce mortis ab hac vita præcidit, et ad cellaria supernæ beatitudinis perducit : « Multi sunt vocati, pauci vero electi ¹⁸. » Vo-

⁹⁹ Joan. 8. ¹⁰⁰ Luc. 2. ¹⁰¹ Coloss. 3. ¹⁰² Matth. 11. ¹⁰³ I Cor. 15. ¹⁰⁴ Ibi ¹. ¹⁰⁵ Luc. 2. ¹⁰⁶ Apoc. 7. ¹⁰⁷ Marc. 16. ¹⁰⁸ Joan. 3. ¹⁰⁹ Apoc. 7. ¹¹⁰ Psal. 4. ¹ Isai. 8. ² Ezech. 9. ³ Exod. 12. ⁴ Matth. 12. ⁵ Matth. 9. ⁶ Matth. 11. ⁷ Philip. 3. ⁸ Luc. 2. ⁹ Matth. 26, 27. ¹⁰ Psal. 115. ¹¹ Thren. 1. ¹² Cant. 1. ¹³ Luc. 2. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ I Cor. 13. ¹⁸ Matth. 21. ¹⁹ Matth. 20.

cat Dominus impios, vocat infirmos, vocat justos. A In primo scilicet sponso habemus liberalitatem, in sponsa affinitatem, in horto amœnitatem. Liberalitatem qua sponsus communicat sua gaudia, affinitatem qua dicitur soror et sponsa, amœnitatem ubi nominatur myrrha et aromata. Vere liberalis qui donat egentibus, donat laborantibus, donat peccatoribus. Egentibus refectioem, laborantibus consolationem, peccatoribus remissionem. Refectioem: alimentorum, consolationem tribulationum, remissionem peccatorum. Quod bene figuravit Abraham, cum tres viros hospitio suscepit ¹⁸. In figura primi dedit eis cibaria; pro secundo, collocavit eos sub ilicis umbra; pro tertio, lavit pedes eorum aqua. Inde etiam dicit Samuel ad Saul: «Cum veneris ante quercum Thabor, occurrent tibi tres viri; unus portans tres hædos, alius tres tortas panis, tertius lagenam vini ¹⁹.» In hædis enim intelligitur peccatorum remissio, in panibus refectio, in vino quod lætificat consolatio. De primo: «Qui sanat contritos corde et alligat contritiones eorum ²⁰.» De secundo: «Qui dat juvenis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum ²¹.» De tertio: «Benedictus Deus et Pater Domini nostri qui consolatur nos in omni tribulatione nostra ²².» Sed notandum quod triplex iste panis panem illum qui de cœlo descendit figurat; tria enim efficit: Deficientem reparat, et jam sanum roborat, esurientem satiat, reparat ad gratiam, roborat ad pugnam, satiat, dum gustare sapientiam dat. Primum designant quinque panes, quibus pavit turbam in deserto ²³. C Unde ait: «Si dimisero eos jejunos, deficiant in via ²⁴.» De secundo: «Panis cor hominis confirmat ²⁵.» In fortitudine cujus Elias ambulavit usque ad montem Dei Horeb ²⁶. De tertio: «Frange esurienti panem tuum, vagosque ²⁷, etc. Hunc panem dedit Achimelech sacerdos David, cum esuriret fugiens a facie Saul ²⁸. Ecce refectio. Sequitur consolatio: hæc est lagena vini; vinum molice sumptum tria facit, scilicet subtilem, audacem, hilarem, scilicet contra tres hominis tribulationes.

Debet ei esse subtilis contra dæmonis machinamenta, audax contra tentationum spicula, lætus suscipiendo illata flagella. In primo ergo est habenda diligentia, in secundo audacia, in tertio lætitia. De primo vino dictum est: «Pulchriores sunt oculi tui vino ²⁹, id est major subtilitas discipulorum Christi quam cæterorum; subtilitas quæ vino comparatur. Secundum exprobrat Isaias Judaico populo sic: «Vinum tuum mistum est aqua ³⁰, id est audacia tua pusillanimitate. De tertio: «Vinum lætificet cor hominis ³¹.» Ecce consolatio. Sequitur remissio quæ in tribus hædis designatur, quia hædus peccatum designat. Tres sunt isti, quia est peccatum originale, est actuale, est debitum mortis æternæ. Primum in nativitate Christi interrumpi-

¹⁸ Zach. 1. ¹⁹ Ezech. 33. ²⁰ Matth. 11. ²¹ Matth. 25. ²² I Cor. 15. ²³ Luc. 14. ²⁴ Ibid. ²⁵ Ibid.
²⁶ Isai. 61. ²⁷ Matth. 5. ²⁸ Ibid. ²⁹ Gen. 18. ³⁰ I Reg. 10. ³¹ Psal. 146. ³² Ibid. ³³ II Cor. 1.
³⁴ Matth. 14. ³⁵ Marc. 8. ³⁶ Psal. 103. ³⁷ III Reg. 19. ³⁸ Isai. 58. ³⁹ I Reg. 21. ⁴⁰ Gen. 49.
⁴¹ Isai. 1. ⁴² Psal. 105.

tur, secundum pœnitentia destruitur, tertium Christi passione relaxatur. Primus est ille hædus, qui a Manue in annuntiationis Samsonis angelo immolatur⁴³; secundus qui a Juda propter coitum Thamar, promittitur⁴⁴; tertius cujus sanguine vestimentum Joseph a fratribus tingitur⁴⁵. Unde: «Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea⁴⁶.» Audi primum diruptum: «Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis,» ait David⁴⁷. Audi secundum destructum: «Vetus homo noster simul crucifixus est cum Christo, ut destruat corpus peccatorum, ut ultra non serviamus peccato⁴⁸.» Cum Christo enim destruitur, cum passioni ejus conformantes peccata pœnitentia diluimus. Audi tertium: «Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne⁴⁹,» ait ille, qui mortem nostram moriendo destruxit et vitam resurgendo reparavit⁵⁰. «Jam enim, sicut ait Joannes, non erit mors, neque luctus, sed nec ullus dolor, quoniam priora transierunt⁵¹.» O quam liberalis est qui restituit perdita, donat gratuita, conservat tradita. In primo vide Domini indulgentiam, in secundo amici benevolentiam, in tertio advocati diligentiam. In primo fugitivus revocatur, in secundo habenti donatur, in tertio datum retinetur. Primum nobis representat pater ille suscipiens filium⁵²; secundum homo ille qui abiit in regionem longinquam, et tradidit servis suis bona sua⁵³; tertium mulier illa, quæ abscondit fermentum saccis farinae⁵⁴. Mulier est sapientia divina. Hæc abscondit fermentum, id est sapientiam in conscientia puritate conservans. Sed non est prætereundum quod fecit pater ille filio prodigo. Primo enim a longe vidit, secundo ei occurrit, tertio super collum ejus ruit, quarto in osculo eum suscepit, quinto stolam primam cum annulo et calceamento dedit, sexto occiditur vitulus saginatus, septimo audiuntur symphonia et chorus. Primo quatuor prima conveniunt. Vidit a longe per præscientiam, occurrit per prævenientem gratiam, irruit super collum per pœnitentiam, per osculum dedit venia confidentiam. Tria quæ sequuntur ad secundum pertinent, id est ad dona gratuita. Dedit ei pater calceamenta ad munimen pedum, id est affectuum, ne per concupiscentiam tangant terrena. Dedit et primam stolam id est animæ justificationem, ut sit virtutibus ornata. Dedit et annulum in manu, **100** ut habeat perfectionem ad opera.

Ecce quomodo reddit perdita, quomodo dat gratuita. Sequitur quomodo conservat tradita. Primo in adversitate dat patientiam, secundo in prosperitate servat virtutum consonantiam ne discordent per voluptatem, vanitatem et superbiam; tertio amorem suum infundit ut refundatur in dilectionem proximi ad faciendum in eum misericordiam.

A Primum facit vitulus saginatus⁵⁵, id est caro Christi quæ est cibus spiritualis roborans ad tolerantiam; secundum symphonia quæ dicitur a *syn*, quod est *simul*, et *phonus* quod est *cantus*: quod notat virtutum consonantiam; tertium chorus qui duos habet calamos scilicet superiorem, per quem superiorem flatum accipit et inferiorem, per quem sonum refundit, «sicut stillicidia stillantia super terram⁵⁶,» quia dilectio Dei et proximi mutuum operatur, ad virtutum custodiam. Tali dicitur: *Veni in hortum meum*, ecce liberalitas dilecti. Sequitur cognatio, scilicet, *soror mea sponsa*. Ecclesia est soror sponsi. Primo animalis, secundo spiritualis, tertio regalis. Primo per cogitationem, secundo per religionem, tertio per adoptionem. Primo enim Christus cum personis Ecclesie de parentibus ejusdem nascitur, secundo religiosi unanimes et unius moris in domo conversantur, tertio in regno coronantur. Primo soror est parvula, secundo adulta, tertio perfecta. Primo enim parvam affert proximo utilitatem, secundo facit Bei voluntatem, tertio pervenit ad hæreditatem. De primo: «Soror mea parvula est et ubera non habet⁵⁷,» de secundo: «Qui facit voluntatem Patris mei, ille meus frater et soror et mater est⁵⁸,» de tertio hic dicitur: *Veni in hortum meum, soror meu sponsa*. De primo Apostolus: «Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam⁵⁹,» de secundo: «Vos in carne non estis, sed in spiritu⁶⁰,» de tertio: «Erimus hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi⁶¹.»

Tres habet quilibet homo sorores: Prima est corruptionis tentatio, secunda ratio, tertia sapientia. Prima pungit, secunda deducit, tertia pascit: Pungit, ut sic examinetur; deducit, quia illuminatur; pascit, ut supernis alliciat. De primo: «Putredini dixi: Pater meus es, mater mea, et soror mea, vermibus⁶².» Hæc est Maria soror Mosi, quæ murmuravit contra eum⁶³. De secundo: «Qui faciemus sorori nostræ in die qua alloquenda est⁶⁴.» Alloquimur enim rationem, quando eam consulimus. Hæc est Sara, cui dixit Abraham descendens in Ægyptum: «Dic, obsecro, quod soror mea es⁶⁵.» De tertio: «Sapientia dixi: Soror mea es⁶⁶.» Hæc est Martha quæ ministrat⁶⁷, et Lazarus unus ex recumbentibus quem pascit⁶⁸. Sponsa admittitur ad liberorum procreationem, ad lectuli pausationem, ad secretorum cognitionem. Primo est studiosa, secundo speciosa, tertio voluptuosa. Studiosa, ut crescat numerus fidelium; speciosa, sine fuce temporalium; voluptuosa, gustu celestium. De primo Apostolus: «Salvabitur mulier per filiorum generationem⁶⁹.» Hæc est illa fortis mulier, quæ «de fructu manuum suarum plantavit vineam⁷⁰.» Ad quam descendit sponsus in hortum

⁴³ Judic. 13. ⁴⁴ Gen. 38. ⁴⁵ Gen. 37. ⁴⁶ Isai. 63. ⁴⁷ Psal. 115. ⁴⁸ Rom. 6. ⁴⁹ Ose. 13. ⁵⁰ Offic. Eccles. ⁵¹ Apoc. 21. ⁵² Luc. 15. ⁵³ Luc. 19. ⁵⁴ Matth. 13. ⁵⁵ Prov. 15. ⁵⁶ Psal. 71. ⁵⁷ Cant. 8. ⁵⁸ Marc. 3. ⁵⁹ I Cor. 3. ⁶⁰ Rom. 8. ⁶¹ Ibid. ⁶² Job 17. ⁶³ Num. 12. ⁶⁴ Cant. 8. ⁶⁵ Gen. 12. ⁶⁶ Prov. 7. ⁶⁷ Luc. 10. ⁶⁸ Joan. 11. ⁶⁹ I Tim. 2. ⁷⁰ Prov. 31.

meum, ut videret poma convallium, et inspiceret si florissent vineæ, et germinassent mala punica. Cui obviat illa quasi mater honorificata, dicens: « Ego mater pulchræ dilectionis et timoris, et agnitionis, et sanctæ spei ⁷⁰. » Ac si diceret: Ego tibi genero diligentes, timentes, cognoscentes, sperantes. Est et speciosa. Unde ei dicitur: « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te ⁷¹. » temporalis scilicet sollicitudinis. Est enim mulier illa de qua in Apocalypsi: « Vidi civitatem sanctam Hierusalem descendentem sicut sponsam ornatam viro suo ⁷². » et sic ad lecti pausionem cum sponso accedit ut dicat: « Cum esset rex in accubitu suo, nardus myrrhæ dedit odorem suum ⁷³. » Admittitur etiam ad cognitionem secretorum, ut per Paulum et per Joannem evangelistam, per prophetas, per viros spirituales, qui, revelata facie, speculantur gloriam Dei. Inde est deliciosa; unde: « Quæ est ista quæ ascendit per desertum, deliciis affluens ⁷⁴? » Hæc est « mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus ⁷⁵. » Ecce affinitas propter quam vocat eam sponsus sic: *Veni in hortum meum, ad amœnitatem supernam, ubi messui myrrham, meam cum aromatibus meis*, ubi, scilicet amaritudinem penitentiae gratam accepi, et aromata cœlestis dulcedinis meis præparavi.

Comedi favum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo.

[Trio.] (Sic.) Favus sunt hi qui Scripturas intelligunt, et alii aperiant. Mel dicuntur qui appositas sibi epulas verbi et libenter gustant et insatiabiliter desiderant. In vino fortes ac summi cœlestium predicatorum, in lacte infirmi adhuc auditores accipiuntur. Cum enim Dominus filius Ecclesiæ videt his studiis fervere, comedit vinum cum melle, eorum perfectibus quasi dulci convivio delectando, et alios ad similem invitat refectionem, cum subdit: *Comedite, amici, et inebriamini, charissimi*. Dicit Isaias: « Faciet Dominus in monte Sion convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defecatae ⁷⁶. » Hæc sunt quatuor affectus quos habemus erga duos exploratores Jericho ⁷⁷, scilicet Filium et Spiritum sanctum. Primus affectus est convivium pinguium, quem habemus circa Christi humanitatem quæ hic favus dicitur; convivium pinguium medullatorum est affectus quem habemus erga Christi divinitatem, quæ hic mel appellatur; convivium vindemiæ est affectus erga Spiritum sanctum propter simplicium consolationem, quod hic lac dicitur: convivium vindemiæ defecata est affectus in Spiritum sanctum propter affluentiam charismatum, quam perfectioribus largitur. Circa Christi humanitatem tres habemus affectus. Primum erga nativitatem, secundum erga passionem, tertium erga resurrectionem:

primum humilitatis, secundum compassionis, tertium exultationis. Humilitatis « qua semetipsum exinanivit formam servi accipiens ⁷⁸; » compassionis, qua « factus est Patri obediens usque ad mortem ⁷⁹; » exultationis qua « liberatur a servitute corruptionis, omnis creatura ingemiscens et parturiens. Per nativitatem informamur, passioni conformamur, resurrectione reformamur. Informamur audientes, quod « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam ⁸⁰. » Conformamur, quia « Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum ut sequamur vestigia ejus ⁸¹. » Reformabimur, quando reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Ecce convivium pinguium, in quo comedemus favum. Comedamus mel et erit nobis convivium pinguium medullatorum. Hic est affectus erga divinitatem Christi qui triplex est. Afficimur enim erga eum propter dignationem, propter charitatem, propter liberalitatem. Propter claritatem, qua nos Patri reconciliavit, propter liberalitatem, quia regni cœlestis suos cohæredes nos fecit. Bibamus et lac. Hoc est convivium vindemiæ, id est affectus erga Spiritum sanctum propter simplicium consolationem, quæ triplex est. Afficiuntur enim erga eum simplices propter lac triplex, scilicet doctrinæ, innocentiae, simplicitatis. De primo. « Lac vobis potum dedi, non escam ⁸². » De secundo: « Quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concipiscite ⁸³. » De tertio: « Ut poterini a lacte. De hoc triplici lacte dicit Isaias: « Nutriet homo vaccam boum et duas oves, et comedet butyrum præ copia lactis ⁸⁴. » Bovem doctores solent accipi, lac igitur vaccæ boum est doctrina simplicium. Sequitur duæ oves, quarum una dat lac innocentiae; secunda simplicitatis, et inde comeditur butyrum, id est pinguedo devotionis in Spiritu sancto, sine quibus non maneret in nobis. Sicut dicitur in libro Sapientiæ: « Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fletum ⁸⁵. » Hoc est contra simplicitatem: « Et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu ⁸⁶, » hoc est contra doctrinam: « Et corripietur a superveniente iniquitate, contra innocentiam ⁸⁷. »

Bibamus et vinum vindemiæ defecatae, scilicet affectum in Spiritum sanctum. Qui triplex est, quia vinum tria facit: calefacit, lætificat et inebriat. Sic et Spiritus sanctus, calefacit adveniando, lætificat visitando, inebriat se abundantius infundendo. De his dicitur:

*Veni, Creator Spiritus,
Mentes tuorum visita;
Imple superna gratia,
Quæ tu creasti pectora ⁸⁸.*

Calefacit ad dilectionem, lætificat ad devotionem, inebriat ad exterioris hominis sensuum obdormi-

⁷⁰ Eccli. 24. ⁷¹ Cant. 4. ⁷² Apoc. 21. ⁷³ Cant. 1. ⁷⁴ Cant. 5. ⁷⁵ Apoc. 12. ⁷⁶ Isai. 26.
⁷⁷ Josue 2. ⁷⁸ Phil. 2. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Jac. 4. ⁸¹ I Petr. 2. ⁸² I Cor. 5. ⁸³ I Petr. 1. ⁸⁴ Isai. 7. ⁸⁵ Sap
4. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Hymn. Pentecost.

tionem. De primo : « Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis » ; de secundo : « Non est regnum Dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in Spiritu sancto » ; de tertio : « Inebriamur ab ubertate domus tue » . Item, favius est caro Christi quam comedimus : mel dulcedo salutis æternæ quam expectamus. Notandum quod quidam comedunt favum sine melle, quidam cum melle non suo, quidam cum melle suo. Primi sunt occulti hæretici, qui comedunt corpus Christi, sed non credunt provenire ex eo æternam salutem ; secundi, Christiani qui in crimine sunt et sumunt, et in eo credunt esse salutem, et est quidem, sed non eorum ; tertii sunt boni Christiani, qui sumunt et suam salutem in eo constituunt. Per vinum intelligitur sanguis, nam ex vino conficitur. Per lac, quod candidum est et nutrit parvulos, ablutio peccatorum et nutrimentum virtutum, quæ sunt per sanguinem Christi, sed et per corpus Christi. Sed sanguini plus solet attribui, quia liquor est et vulnera lavantur ex eo, scilicet vinum sicut scriptum est : « Ipse prior dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo » . Eadem quoque est in eo diviso, quæ in favo. Quidam enim bibunt vinum sine lacte, scilicet qui credunt remissionem peccatorum et nutrimentum virtutum esse in eo ; et quidam cum lacte non suo, quidam cum lacte suo, sicut dictum est. Notandum quod dicitur favum, sed non meum, sed mel meum, quia corpus Christi est. Salus autem quæ inde provenit nostra est. Favus est Christi caro assumpta, mel vero divina sapientia incarnata ; lac Christi in carne conversatio et doctrina, vinum ab ipso facta miracula, unde Joannes : « Verbum caro factum est » , scilicet Deus : hoc per incarnationem ; « et habitavit in nobis » , per doctrinam et bonam conversationem. « Et vidimus gloriam ejus, » per miraculorum exhibitionem. « Plenum gratiæ, » per sancti Spiritus missionem ; « et veritatis, » per resurrectionem. Itaque « Verbum caro factum est » : in quo comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Notandum quod est verbum vocale, est verbum actuale, est verbum immortale. Primum aure suscipitur, secundum oculis percipitur, tertium in utero concipitur. Per primum mysterium Incarnationis prænuntiatum est, per secundum obscure prænuntiatum, revelatum est ; tertium vero « Verbum caro factum est. Primum sub lege inspiratum est prophetis, secundum inter legem et gratiam revelatum est justis, tertium sub gratia « habitavit in nobis. » Per primum credimus Mariam nascituram de matre, per secundum percipimus gratiam infusam in fratre, in tertio « vidimus gloriam quasi Unigeniti a Patre » . Primum vidimus plenum ambiguitatis,

A secundum vidimus plenum evidentiæ necessitatis, tertium vidimus « plenum gratiæ et veritatis. » De primo dicitur : « Nuntias ei Verbum et expavescit Virgo de lumine ; » de secundo : « Eamus et videamus Verbum quod factum est » ; de tertio : « Verbum caro factum est. » Audi primum : « Egredietur virga de radice Jesse » . Secundum fuit quod angelus nuntiavit, stella apparuit ; claritas, pastores circumfulsit ; tertium : « Verbum caro factum est » ex tribus causis : primo ; ut dejectionem humanæ sublevaret naturæ : secundo, ut infirmitate nostra lucem divinitatis temperaret, tertio, ut honesta conversatione vitam nostram informaret. De primo : « Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens » . Ecce dejectio in ipso. B Audi exaltationem : « Propter quod et Deus illum exaltavit » . Item : « Sedet ad dexteram majestatis in excelsis » . Sed hoc de Christo, audi de nobis : « Omnis caro fenem, et omnis gloria ejus quasi flos agri » . Unde clamat : « Excutere de pulvere ; consurge, sede, Jerusalem, solve vincula colli tui, captiva filia Sion » . Excutere de pulvere mundanæ vanitatis, consurge de fetore carnalis voluptatis, sede, ut judices meritum tuæ iniquitatis, solve vincula colli tui, ne tenearis laqueo desperationis, ecce dejectio nostra. Audi nostram exaltationem : « Ego, inquit, cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum » . Ipse enim « reformabit corpus humilitatis nostræ figuratum corpori claritatis suæ » . In primo nos formabit, in secundo nos reformabit, in tertio conformabit. De secundo in quo temperat lucem divinitatis : « In sole posuit tabernaculum » , scilicet quia « lucem habitat inaccessibilem » . Inde ait : « Averte oculos tuos a me, quia ipsi avolare me fecerunt » . « En ipse stat post parietem nostram respiciens per fenestras, et prospiciens per cancellos » . Pariës est caro nostra, qui per fenestras et cancellos respicitur, nec totus videtur, nec totus latet : sic Christus apparuit per fenestras, scilicet per miracula, et per cancellos suos per inspirationem gratiæ qua nos formavit intus ad imaginem Trinitatis, per memoriam, intelligentiam et voluntatem. Tertia causa est, ut nos per suam conversationem D sibi conformaret. « Quos enim præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui » . Attendite ergo quia « Christus passus est pro vobis vobis relinquens exemplum et sequamini vestigia ejus » , sic : « Imitatores Dei estote, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione sicut Christus dilexit vos » . — « Apparuit enim gratia Dei omnibus hominibus, etc. » Sobrie et juste, et pie vivamus in hoc 101 sæculo . Sobrie in nobis, juste ad proximum, pia ad Deum.

His de causis « Verbum caro factum est, et habita-

⁹⁹ Psal. 38. ¹⁰⁰ Rom. 14. ¹⁰¹ Psal. 33. ¹⁰² Apoc. 1. ¹⁰³ Joan. 1. ¹⁰⁴ Ibid. ¹⁰⁵ Ibid. ¹⁰⁶ Ibid. ¹⁰⁷ De off. Eccles. ¹⁰⁸ Isa. 41. ¹⁰⁹ Luc. 2. ¹¹⁰ Phil. 2. ¹¹¹ Ibid. ¹¹² Hebr. 1. ¹¹³ I Petr. 1. ¹¹⁴ Isa. 52. ¹¹⁵ Joan. 12. ¹¹⁶ Phil. 3. ¹¹⁷ Psal. 18. ¹¹⁸ I Tim. 6. ¹¹⁹ Cant. 6. ¹²⁰ Cant. 2. ¹²¹ Rom. 8. ¹²² I Petr. 2. ¹²³ Ephes. 5. ¹²⁴ Tit. 2.

vit in nobis ¹⁹. » Hoc Verbum habitavit in nostris doloribus, habitavit cum justis et peccatoribus, habitavit cum quibus amatoribus. Prima habitatio est singularis, secunda generalis, tertia spiritualis. Prima enim est in carnis humanæ miseria, secunda in Ecclesia, tertia in pura conscientia. De prima: « Propetientes eum salutare ²⁰, » etc. De secunda: « Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et ipse habitavit in eis ²¹. » Item: « Habitavit inter gentes, nec invenit requiem ²². » Et propheta: « Bonas facite vias vestras, et studia vestra, habitabo vobiscum in loco isto ²³. » De tertio Paulus: « Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi ²⁴. » — « Rabbi, ubi habitas ²⁵, » ait Nathanael? et ille: « Veni et vide ²⁶; » ac si diceret: Vide si conscientia tua est pura, quia in talibus habito. Pura enim conscientia tria facit: ministrat sanctitatem, confert virtutem, illustrat per veritatem. Primum dat a peccatis continentiam, secundum perfectæ religionis experientiam, tertium illuminat ad speculandam cœlestium gloriam. De prima dicitur: « Tu autem in sancto habitas, laus Israel ²⁷. » Et ipsa Sapientia: « In habitatione sancta coram ipso ministravi ²⁸. » De secundo dicitur: « Ut inhabitet in me virtus Christi. »

Difficilis fateor, sed tendit in ardua virtus
ait poeta ²⁹. Idem:

Crescit in adversis virtus.
Idem:

Ad magnum virtutis opus componite mentes.
. *Gaudet patientia duris.*

Vis scire quomodo habitet in virtuoso:

Estne Dei sedes, etc.

et ideo ait:

. *Virtus est prodiga vitæ.*

Item:

Paucos ardens transrexit ad æthera virtus.

De tertio: « Factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion ³⁰. » Sion est Ecclesia quæ speculatur cœlestia et in pace vitam ducit.

Felix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et læto stabilis claudere sine diem.

Item: « Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi ³¹. » Si vero fuerit tibi « cubile draconum, et pascua struthionum ³², » scilicet reptilia, quorum non est numerus, non habitabit tibi. Quia « Perversæ cogitationes separant a Deo ³³. » Et: « In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis ³⁴. » Quia « fiat habitatio eorum deserta, et in tabernaculis eorum non sit qui habitet ³⁵. »

Vel sic: Habitavit in nobis, quia in Virgine; habitavit in nobis, quia in justo homine; habitat in nobis, quia in sancta congregatione. Primum per

A incarnationem, secundum per inspirationem, tertium per mutuam dilectionem. De primo: « Habitat juvenis cum virgine ³⁶. » Et: « Sicut leæantium omnium habitatio est in te ³⁷. » Et: « In habitatione sancta coram ipso ³⁸, » etc. Secundo habitat in mundo corde a vitis. Alioquin dicit: « Vulpes foveas habent et volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput suum ponat ³⁹. » Non enim habitat sapientia in corpore subdito peccatis. « Libenter, ait Apostolus, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi ⁴⁰. » De tertio dixit Christus: « Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus ⁴¹. » Habitat in congregatione, sicut jam diximus: « Bonas facite vias vestras et habitabo vobiscum in loco isto ⁴². » Vos estis « mons

B in quo beneplacitum est Domino ⁴³. » Igitur diligamus nos invicem « et inhabitet gloria in terra nostra ⁴⁴. » — « Vidimus enim gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre ⁴⁵. » Est gloria degenerantis a Patre, est gloria regenerati a Patre, est gloria Unigeniti a Patre. Prima est superbiorum, secunda voluptuosorum, tertia beatorum. Prima glorificatus est diabolus, secunda homo stultus, tertia glorificatus est in Christo. Dixit enim diabolo: « Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo ⁴⁶. » Miser « quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis ⁴⁷? » De secundo dicitur: Quia « ostendit diabolus omnia regna mundi Christo et gloriam ejus ⁴⁸. » Tertio dicit: « Cœli enarrant gloriam Dei ⁴⁹. » Notandum quod est triplex gloria unigeniti a Patre. Prima est conscientia puritas, secunda miraculorum veritas, tertia autem dicitur æterna felicitas. Prima est testimonium bonæ conversationis, secunda est probatio vera divinæ repositionis, tertia est consummatio nostræ perfectionis. De prima: « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostræ ⁵⁰. » De secunda: « Nonne dixi tibi, si credideris, videbis gloriam Dei ⁵¹? » De tertia: « Dabo in Sion salutem et in Jerusalem [Israel] gloriam meam ⁵². » Primam vidimus in conscientia, secundam in Ecclesia, tertiam videbimus in patria. In prima vidimus eum « plenum gratia ⁵³, » in secunda « plenum veritatis ⁵⁴, » in tertia « de plenitudine ejus omnes accepimus ⁵⁵. » Hæc autem plenitudo triplex est. Est enim plenitudo redemptionis, est plenitudo resurrectionis, est plenitudo majestatis. In prima accepimus gratiarum largitatem, in secunda accipiemus corporis et animæ integritatem, in tertia ineffabilem jucunditatem. Prima sit justitia candidus, secunda immortalitate solidus, tertia divina claritate splendidus. De prima: « Quando venit plenitudo temporis: misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redime-

¹⁹ Joan. 1. ²⁰ Psal. 81. ²¹ Apoc. 21. ²² Thren. 1. ²³ Jer. 7, 18. ²⁴ II Cor. 12. ²⁵ Joan. 1. ²⁶ Ibid. ²⁷ Psal. 21. ²⁸ Eccli. 24. ²⁹ Ovid. ³⁰ Psal. 75. ³¹ Psal. 151. ³² Isa. 51. ³³ Sap. 1. ³⁴ Ibid. ³⁵ Psal. 68. ³⁶ Isai. 62. ³⁷ Psal. 86. ³⁸ Eccli. 24. ³⁹ Matth. 8. ⁴⁰ II Cor. 12. ⁴¹ Joan. 14. ⁴² Jer. 7, 18. ⁴³ Psal. 77. ⁴⁴ Psal. 81. ⁴⁵ Joan. 1. ⁴⁶ Isa. 14. ⁴⁷ I Cor. 4. ⁴⁸ Matth. 4. ⁴⁹ Psal. 18. ⁵⁰ II Cor. 1. ⁵¹ Joan. 11. ⁵² Isai. 46. ⁵³ Joan. 1. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Ibid.

ret⁸⁶. De secundo : « Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram plenitudinis ætatis Christi⁸⁷. » De tercio : « Vidi Dominum sedentem super solum excelsum et elevatum et plena erat omnis terra majestate ejus⁸⁸. » Habemus itaque favum humanæ in Christo carnis, habemus mel divinitatis, habemus lac prædicationis Christi et conversationis, habemus vinum miraculorum vel charitatis. Ad fruendum his nos invitat Salomon noster, ubi adjungitur subsequenter, *comedite, amici, et inebriamini*.

Veni in hortum meum, soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi favum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.

[CARD.] Ac si dicat : Ad similitudinem venientis in hortum suum, ut ibi jucundetur post labores, sic ego ab illis qui labores mihi præstant iniquitatibus suis, ut jucundarer in meritis, et virtutibus beatæ Virginis. In hoc horto messui cum abundantia, et collegi myrrham cum aromatibus meis. Quæ autem sint hæc aromata, ipsa determinat in Ecclesiast., ubi cum myrrha cinnamomum jungit et balsamum dicens : « Sicut cinnamomum et balsamum odorem dedit; quasi myrrha electa dedit suavitatem odoris⁸⁹. » Illa myrrha electa est, quæ sine vulnere amarum carnis mortificationem designat, quam profert anima nullo peccati vulnere sauciata. Talem myrrham messui Dominus in beata Virgine, quæ licet vulnus peccati non haberet, seipsam multipliciter mortificare curavit et sicut cinnamomum odorem dedit. Nam sicut cinnamomum, quanto gracilius est, tanto melius est et odoratius, sic ipsa gracilis et tenuis facta per abstinentiam, et Deo acceptior, et mundo odoratior fuit. In balsamo signatur odor et opinio sanctitatis. Ipsa vero dedit odorem balsami non corrupti, sicut ipsa dicit in Ecclesiastico : « Balsamum non mistum odor meus⁹⁰. » Corruptur siquidem balsamum, si cum lacte vel oleo miscetur; similiter sanctitas corrumpitur, cum pro oleo inanis gloriæ geritur, de quo dicit Psalmista : « Oleum peccatoris non impinguet caput meum⁹¹, » id est mentem meam. Corruptur quoque sanctitas vite, cum geritur pro acquirendo lacte delectationis mundanæ. De quo dicit Salomon : quod lac distillat de labiis mulieris meretricis⁹², sub cujus nomine damnationem mundi describit Joannes in Apocalypsi dicens : « Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas⁹³. » In hoc quoque horto se dicit Dominus invenisse refectionis dulcedinem dicens : *Comedi favum meum cum melle meo*; ubi Virginem sibi complacuisse demonstrat in duplici vita, contemplativa videlicet et activa. Nam mel eliquatum puræ contemplationis designat dulcedinem; favus vero, qui rudem ceram demonstrat exterius; et in suis cellulis mel occultat, vitam signat activam; quod

licet in operibus rudis appareat, per singulas operum cellulas dulcedinem continet præmiorum. Quid autem in hac refectione biberit Dominus ostendit dicens : *Bibi vinum meum cum lacte meo*. Nam qui propter iniquitates hominum sic erat tactus dolore intrinsecus, ut æterni supplicii mundo diluvium præpararet, postquam lac bibit de Virgine, quasi vino potus et lætificatus corde, tanquam oblitus tristitiæ quam induxerant mundi malitiæ, a suppliciis ad misericordiæ beneficia se convertit. Sequitur :

Comedite, amici, et bibite et inebriamini, charissimi.

[THO.] Il est vos qui esis amici mei facientes quæ præcipio vobis, estis charissimi integra dilectione amplectendo. Obsecro itaque factis sanctorum, quasi epulis præcipuis, præcordia nostra implete. Non solum enim post esum savi et mellis, post potum vini et lactis, inebriari est de mirandis virtutibus honorum, gaudere, et eas imitari, et per earum retractationem torporem vœatis discutere : et ad amorem supernorum vivacius ascendere: Christum legimus proposuisse nobis tria convivium : Primum imminente passione, secundum in ascensione, tertium celebrata generali resurrectione. Primum quando pascha, cum discipulis suis manducavit; secundum quando convalescens, ne ab Hierosolymis discederet, præcepit; tertium militibus suis promisit : « Ego, inquit, dispono vobis regnum ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo⁹⁴. » In primo comedimus ad comparandam nobis contra labores fortitudinem, in secundo ad satiamdam esurientem, in tertio ad dilectionem. Primum est corporum, secundum spirituum, tertium angelorum. Primo nutantur servi, secundo comedunt amici, tertio inebriantur charissimi. In primo tria sunt consideranda quid, quando, quantum comedamus, scilicet cibi species, hora, mensura, ne illicitum aut extra horam, vel ultra mensuram aliquid sumamus. Illicitum comedit Adam in paradiso, et expellitur⁹⁵; extra horam Jonathas, et a patre maledicitur⁹⁶; populus Israel ad sepulcra concupiscentiæ ultra mensuram, et occiditur⁹⁷. Transgreditur Adam præceptum Domini, frangit Jonathas quod observabat multitudo populi, decipitur Israel in saturitate cibi. Sic igitur transgressio meruit expulsionem, negligentia voti criminis maledictionem, saturitas mortem. Religiosi in cibis tria debent observare : modum, mensuram, numerum. Modus est, ut moderate utamur cibis appositis; mensura, ut apposita sustentationi non delectationi sufficiant; numerus, ut ex aliquo appositorum resciantur, ne caro nimia abstinentia deficiat, aut saturitate luxuriet. Mensuræ sunt quatuor : prima avaritiæ, secunda voluptatis, tertia dispensationis, quarta necessitatis. Prima est nimia parcitas, secunda superfluitas, tertia benignitas, quarta sufficiens æquali-

⁸³ Galat. 4. ⁸⁷ Ephes. 4. ⁸⁸ Isai. 6. ⁸⁹ Eccli. 24. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Psal. 140. ⁹² Prov. 5. ⁹³ Apoc. 17.
⁹⁴ Luc. 22. ⁹⁵ Gen. 3. ⁹⁶ I Reg. 14. ⁹⁷ Num. 11.

tas. Avaritia subtrahit necessitati, voluptas necessitatem excedit, dispensatio necessitati misericorditer addit, necessitas debitum indigentiae requirit.

Sequitur convivium spirituum. In spiritu tres sunt mensae, tres intellectus Scripturae: Historialis, mysticus, moralis. Prima simplicibus, secunda doctoribus, tertia communis ambobus. In prima est cibus grossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima pascit miraculis, secunda figuris, tertia verbis. Res miraculorum roborat fidem, impletio figurarum spem, doctrina morum charitatem. His mensis apponit Moses panem conspersum⁶⁷, apostoli hordeaceum⁶⁸, Elias subcinericium⁶⁹. Hordeaceus est legum observantiarum, conspersus panis lacrymarum, subcinericius peccatorum. Apponuntur huic mense tria fercula carnis. Caro agnina, B arietina, vaccina. Abel agnum⁷⁰, Abraham arietem⁷¹, Josue vaccaem apponit⁷². Agnus obmutescens coram tondente⁷³, Christus humilis in passione, nos patientes in tribulatione. Arias adhærens inter vepres cornibus, Christus in cruce manibus, nos obedientiae operibus. Arias præcedens gregem, Christus vita plebem, prælati exemplo congregationem; vacca occisa extra castra, Christus **102** extra Jerusalem, nos mortificati extra mundi vanitatem. In agno simplicitas cordis, in ariete fortitudo operis, in vacca læ prædicationis. Simus sicut illi qui ut nubes volant⁷⁴, prudentes sicut serpentes, simplices sicut columbae⁷⁵. Ne sit nubes sine pluvia, serpens sine prudentia, columba sine simplicitate, careat columba felle, serpens veneno, nubes siccitate, ut sit simplicitas sine amaritudine; prudentia sine malignitate, doctrina sine vanitate.

Piscium quidam apponuntur de mari, quidam de flumine, quidam de stagno. De mari sæculares, de flumine doctores, de stagno claustrales. Habeant squamas, id est asperitatem conversationis, et pennulas, id est alas contemplationis. Tobias descendit ad flumen, Christus ad mundum, sapiens vel justus ad lacrymas. Tobias ut pedes lavaret, Christus ut culpas ablueret, justus ut carnales affectus munderet. Invenit Tobias piscem interiora projiciendo, Christus diabolum, malignitatem ejus aperiendo, justus per confessionem occulta pectoris ejiendo. Habet Tobias materialem salem quo piscis conditur, Christus mysticum salem prudentiae quo diabolus caveatur, justus salem sapientiae moralem quo conversus doceatur. Ecce convivium spirituale in quo comedunt amici. Sequitur æternum quo inebriantur charissimi. Nihil aliud est illud convivium nisi participatio supernorum gaudiorum. Tot sunt fercula quot sunt genera beatitudinum, sicut in Evangelio: « Mensuram bonam et confertam et coagitatam et superfluentem dabant in sinum vestrum⁷⁶. » Bona erit in corporum claritate, conferta in sub-

A silitate, coagitata in magnalitate, superfluent in Deivisione.

Notandum quod mensura quaedam est fluens, est perfluens, est superfluens. Fluens, quando proximo gratia infunditur; effluens, quando infusa proximo participatur; perfluens, quando usque ad mortem in ea perseveratur; superfluens, quando Deus facie ad faciem videbitur. Unde: « Satiabor, inquit, cum apparuerit gloria tua⁷⁷. » Et: « Erit anima nostra quasi hortus irriguus⁷⁸. » Qui vult refici et inebriari, prius rigetur aqua quam Rebecca dedit Damasco⁷⁹; secundo refici poterit eo qui datus est prophetae pane subcinericio⁸⁰; tertio inebriari vi. o. quod de aqua factum est in nuptiali convivio⁸¹. Primum propinatum est de hydria Rebeckæ, secundum de Lydria mulieris Sareptanæ, tertium de hydria in qua facta est in vinum mutatio aquæ. Istæ hydriæ merito assignantur beatæ Mariæ, quæ nobis ut comederemus et inebriaremur propinavit aquam gratiæ, panem carnis in ea assumptæ, vinum æternæ lætitiæ. Ut ergo competenter istas assignemus, audiamus quid dixit Damascus. « Igitur puella, cui dixero: Da mihi bibere, et illa dixerit: Bibe, domine, et camelis tuis potum dabo; illa est, Domine, quam præparasti filio domini mei⁸². » O venerabilis puella! o felix hydria! o salutaris aqua! O vere venerabilis puella, quæ talem bajulat hydriam! felix hydria, quæ talem continet aquam! salutaris aqua, quæ rigat totam terram! Prima est Virgo Maria, secunda ventris aula regia, tertia Dei gratia. Prima est quam præparasti Domine, filio domini mei, secunda in qua assumpsit carnem Filius Dei, tertia est « fluminis impetus » qui « lætificat civitatem Dei⁸³. » Prima nulla virginior, secunda nulla secundior, tertia nulla rigatior. Prima: « Hæc est quæ nescivit thorum in delicto, habens fructum in respectione animarum sanctarum⁸⁴. » De secunda nascitur « panis vivus qui de cælo descendit, et dat vitam mundo⁸⁵, » tertia, fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ sunt impetu de Libano⁸⁶. Beata igitur Virgo fuit « sicut lilium inter spinas⁸⁷, » quia inter peccatores munda. Hydria nostra fuit sicut acervus tritici vallatus liliis, quia fuerunt Virginitis salva viscera virginitate secunda. Aqua illa fuit fons egrediens de paradiso, irrigans totam terram, scilicet humani cordis profunda. Sed nunc de puella nostra agamus, considerando in quibus consistit virginitas. Oportet enim ut primo sit carnis integritas, secundo cordis puritas, tertio humilitas, quarto charitas. Primum obstruit vitii aditum, secundum firmat propositum, tertium facit minoribus subditum, quartum perficit meritum.

D Prima fuit arca Noe lita bitumine, ne saltem formula ad ingressum aquæ pateret⁸⁸; secunda fuit

⁶⁷ Exod. 25. ⁶⁸ Joan. 6. ⁶⁹ III Reg. 17. ⁷⁰ Gen. 4. ⁷¹ Gen. 15. ⁷² Josue 5. ⁷³ Isai. 53. ⁷⁴ Isa. 60. ⁷⁵ Matth. 10. ⁷⁶ Matth. 7. ⁷⁷ Psal. 16. ⁷⁸ Isa. 58. ⁷⁹ Gen. 24. ⁸⁰ IV Reg. 4. ⁸¹ Joan. 2. ⁸² Gen. 24. ⁸³ Psal. 45. ⁸⁴ Sap. 3. ⁸⁵ Joan. 6. ⁸⁶ Cant. 4. ⁸⁷ Cant. 2. ⁸⁸ Gen. 6.

columna in medio arcae, quæ totam structuram sustinet; tertia fuit sagum cilicium super tabernaculum, quod cætera ornamenta operiret⁹⁸; quarta fuit arca deaurata intus et foris auro pretiosissimo⁹⁹, ut intus et foris splendesceret, id est intus Deo, foris hominibus appareret. Quod primum habuit beata Virgo Maria, id est carnis integritatem, dicit propheta: « Porta hæc clausa erit, et non aperietur, quia Dominus Deus Israel ingressus est per eam¹⁰⁰. » Quod secundum, id est propositum intus habuit virginitatis, ipsa testatur sic: « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco¹⁰¹? » De tertio ipsa ait: « Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ¹⁰². » Pro quarto sub ejus specie sponsa clamat: « Filix Jerusalem, nuntiate dilecto, quia amore langueo¹⁰³. » Carnis integritas, quantum placeat Deo, ostenditur in Apocalypsi: « Isti sunt, inquit, qui non inquinaverunt stercus suas et ideo amicti stolis albis sequuntur Agnum quocunque ierit¹⁰⁴. » Inde sponsus ad sponsam: « Hortus conclusus est soror mea sponsa; hortus conclusus, fons signatus¹⁰⁵. » Ad hujus integritatis commendationem dicitur Joannes evangelista tam a dolore mortis extraneus quam a corruptione carnis alienus. Inde sponsus: « Ego flos campi et lilium convallium¹⁰⁶. » Flos campi est rosa propter virtutum difficultatem. Lilium convallium propter humilem castitatem. Inde est quod arca Domini de lignis setim facta dicitur, quæ assimilatur albæ spinæ, albæ propter castitatem, spinæ propter religiosæ vitæ asperitatem. Talem quippe diligit sponsus, qui non habeat maculam neque rugam: maculam luxuriosæ fœditatis, rugam dolosæ duplicitationis. Ecce de carnis integritate, nunc de mentis serenitate,

. . . *Ut sit mens sana in corpore sano,*

ut ait poeta¹⁰⁷. Inde: « Oculi tui columbarum¹⁰⁸, absque eo quod intrinsecus latet¹⁰⁹; omnis enim gloria filiæ regis ab intus¹¹⁰, hoc est bonum propositum: quod dicitur columna in medio arcae. Inde in Canticis: « Collum tuum sicut turris eburnea¹. » Nunc virginitatem sequatur humilitas tanquam custos. Certe diabolus ejectus est de cœlo, non propter amissam virginitatem, sed humilitatem. Hic est enim sagum cilicium quod totam gloriam tegit tabernaculi. Ideo sponsa dicit: « Nigra sum, sed formosa². » Nigra humilitate, formosa castitate. Et quare sequitur: « Quia decoloravit me sol³, id est amor Christi. In charitate autem perficitur virginitas sine qua nulla virtus est. Unde cum Salomon fecit fereolum post cætera ornamenta ait: « Media charitate constravit⁴. » Pro istis quatuor in Scripturis per lilium virginitas designatur: In pallore enim radice accipitur humilitas, in virore stipitis carnis integritas, in foliorum candore interna virginitas, in granis aureis charitas. In his

A enim est perfecta virginitas. Ecce quam venerabilis puella. Nihilominus felix est ventris hydria, quæ emittit aquam, emittit farinam, emittit vini lætitiâ. Prima rigat sicci ariditatem, secunda dat famelico saturitatem, tertia corruptibili immortalitatem. Per primum rigatur cordis arca, per secundum roboramur in via, per tertium gaudebimus in patria.

Aqua itaque est de hydria quam attulit Rebecca; de hydria mulieris Sareptanæ, sumpta est farina, et factus panis subcinericius, quo sanatus est propheta: quartum fuit hydria, in qua factum est vinum de aqua. Istæ sunt emissiones hujus hydriæ. « Emissiones tuæ paradisus⁵. » Primo ergo videamus aquam, scilicet gratiæ emissionem. « Fons, ait, egrediebatur de paradiso qui divisus est in quatuor flumina⁶. » Primus est Nilus qui dicitur Gehon, id est terrenus; secundus, Ganges, id est Phison, qui dicitur oris hiatus; tertius, Tigris, propter illius animalis velocitatem; quartus, Euphrates, qui dicitur bona fructificatio. Hæc est gratia quadrifaria quæ de paradiso, scilicet de ventre Virginis manat hydria. Primus ergo fluvius est gratia corporalis conversationis; secundus est gratia interpretationis scientiæ litteralis; tertius est gratia qua remittitur velociter culpa tam actualis quam criminalis; quartus est gratia qua crescit fructus virtutum spiritualis. Ad primam, scilicet corporalis conversationis invitabat Petrus dicens: « Conversationem nostram habentes bonam inter gentes⁷. »

B ait, egrediebatur de paradiso qui divisus est in quatuor flumina⁶. » Primus est Nilus qui dicitur Gehon, id est terrenus; secundus, Ganges, id est Phison, qui dicitur oris hiatus; tertius, Tigris, propter illius animalis velocitatem; quartus, Euphrates, qui dicitur bona fructificatio. Hæc est gratia quadrifaria quæ de paradiso, scilicet de ventre Virginis manat hydria. Primus ergo fluvius est gratia corporalis conversationis; secundus est gratia interpretationis scientiæ litteralis; tertius est gratia qua remittitur velociter culpa tam actualis quam criminalis; quartus est gratia qua crescit fructus virtutum spiritualis. Ad primam, scilicet corporalis conversationis invitabat Petrus dicens: « Conversationem nostram habentes bonam inter gentes⁷. »

C Unde Paulus: « Castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar⁸. » Unde: « Gratia Dei sum id quod sum⁹. » Secundam contulerat apostolis Spiritus sanctus, quando dedit eis spiritum sapientiæ et intellectus, etc., item, ut scirent omnia genera linguarum. Inde: « Loquebantur variis linguis apostoli magna Dei¹⁰. » Per Tigrim qui velox est tertia gratia designatur, scilicet velocitas remissionis. An velox fuit hæc gratia Mariæ Magdalenæ ad pedes Domini recumbentis? An velox fuit Petro post negationem lacrymanti? An velox fuit latroni in cruce pendenti? Et tam velocis gratiæ omnes signum acceperunt. Nam post resurrectionem prima Mariæ facta est apparitio¹¹. Petrus vocatus est in Galilæam¹², nomine proprio. Latroni dictum est: « Hodie mecum eris in paradiso¹³. » Ecce quanta velocitas hujus fluminis gratiæ. Quartus Euphrates, qui dicitur bona fructificatio ab *eu*, quod est bonum, et fructu. Hic fructus moraliter est triplex: Est enim fructus justitiæ, fructus patientiæ, fructus sapientiæ. Primus crescit in religione, secundus in tribulatione, tertius in cœlesti conversatione. Primus habetur in circumspectionis assiduitate, secundus in laboris difficultate, tertius in multa dulce-

⁹⁸ Exod. 26. ⁹⁹ Exod. 25. ¹⁰⁰ Ezech. 44. ¹⁰¹ Cant. 1. ¹⁰² Cant. 1. ¹⁰³ Cant. 2. ¹⁰⁴ Apoc. 7. ¹⁰⁵ Cant. 4. ¹⁰⁶ Cant. 2. ¹⁰⁷ Horat. ¹⁰⁸ Cant. 1. ¹⁰⁹ Ibid. ¹¹⁰ Cant. 3. ¹¹¹ Cant. 4. ¹¹² Gen. 2. ¹¹³ Petr. 2. ¹¹⁴ Marc. 16. ¹¹⁵ Luc. 23.

¹ Luc. 1. ² Ibid. ³ Cant. 2. ⁴ Apoc. 7. ⁵ Cant. 4. ⁶ Psal. 44. ⁷ Cant. 7. ⁸ Cant. 1. ⁹ i Cor. 9. ¹⁰ i Cor. 13. ¹¹ Act. 2. ¹² Joan. 20.

dinis suavitate. De primo dicitur : « Fructus autem A
Justitiæ in pace seminatur ¹⁵. » Item : « Fructus autem
Justitiæ charitas, pax, patientia ¹⁶. » De secundo
in Evangelio dicitur : « Semen quod cecidit super
terram bonam : hi sunt qui audiunt verbum in corde
bono et optimo, fructum referunt in patientia ¹⁷. »
De tertio : « Beatus vir qui in sapientia morabitur :
et qui in justitia meditabitur, et in sensu cogitabit
circumspectionem Dei, » et concludit : « ne aliquando
desinet facere fructum ¹⁷. » Ad hos tres fructus sponsa
invitabat sponsum.

Ad primum sic : *Veniat dilectus in hortum
suum, et comedat fructum pomorum suorum.* De
secundo dixit : « Ascendam in palmam, et apprehendam
fructus ejus ¹⁸⁻¹⁹. » Hæc palma est crux
Salvatoris, quam ascendit qui tribulationibus se
exponit. Cujus fructum apprehendit, dum triumphando
de hoste patientiam acquirit. Pro tertio : « Sub umbra
iliius quam desideravi sedi, et fructus ejus dulcis
gutturis meo ²⁰. » De eo qui acquirit fructum
sapientiæ dicitur : « Aqua sapientiæ potabit illum ²¹. »
De patiente dicitur : « Et firmabitur in illo » per
gratiam, « et non flectetur ²², » per adversitatis
vehementiam. De fructu justitiæ sequitur : « Et
continebit illum, » ne sensus suos exponat ad
mundanarum rerum evagationem : « et non confundetur ²³ »
iudicio, ubi redditurus est de factis propriis rationem ²⁴.
Ecce quatuor flumina paradisi, quæ exeunt de hydria
Rebeccæ, scilicet de utero nostræ Virginis. O felix
aqua quæ dat corpori operandi facultatem ! In corde
scientiam, in lingua veritatem, a peccato puritatem,
fructuum spiritualium ubertatem. O beata Virgo, da
mihi aquam de hydria tua, ut bibam, et sciam quia tu
es illa quam preparavit Dominus Filio Domini mei.
Hæc est emissio aquæ. Est et alia emissio panis,
scilicet factus de farinula quæ erat in hydria
Sareptanæ mulieris. Notandum quod mulier dicitur
Sunamitis, scilicet *miseræ* vel *coccinea*; dicitur
Sareptana, id est *succensio*; Maria dicitur *miseræ*,
quia in ea Christus nostram assumpsit miseriam :
coccinum rubei coloris est. Ipsa quoque dicitur
coccinea, quia de ea sanguis assumptus est, qui
nostram lavit spurcitiam. Dicitur et succensa, quia
in ea coctus est panis, qui nostram refecit indigentiam.
Primum, ne sub tali solatio abundantiori absorberemur
tristitia ²⁵; secundum ut pro lepra peccati ejecti de
paradiso cum Maria sorore Mosi revertamur in castra ²⁶;
tertium ne desiciamus in via. Primum fuit opus
dignationis, **103** secundum compassionis, tertium dilectionis.
De primo : « O admirabile commercium, Creator generis
humani ²⁷, » etc. De secundo Paulus : « Non enim habemus
pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris ²⁸. »
De tertio : « Manna de cælo dedit

eis, omne delectamentum suavitatis habens ²⁹. »
Ipse factus est nobis sacrificium de simila.

Sed triplex sacrificium. Sacrificium de clibano,
sacrificium de sartagine, sacrificium de craticula.
De clibano fuit, quia coctus et formatus Virginis
utero; de sartagine, quia contra diabolum opposuit
se murum pro genere humano; de craticula, quia in
cruce assatus fuit pro toto mundo. Primum ut nos
sibi conformaret, secundum ut nos protegeret, tertium
ut nos redimeret. De primo : « Quos præscivit
prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui ³⁰. »
De secundo : « Protexisti me a conventu malignantium,
» multitudine operantium iniquitatem ³¹. » De tertio :
« Christus nos redemit in maledicto legis, quia
maledictus omnis qui pendet in ligno ³². » Panis ergo
iste factus est de farinula sumpta de hydria nostræ
Virginis. Panis, inquam, subcinericius, non ille tamen
qui non reversatur, parvulus fuit per humilitatem,
subcinericius, quia super se portavit nostram iniquitatem;
reversatus, quia nostram deposuit iniquitatem, et
eam et nostram infirmitatem. Audi parvulum : « Puer
natus est nobis, et filius datus est nobis ³³. » Et
subcinericius. « Vere languores nostros ipse tulit,
et onera nostra ipse portavit ³⁴. » Et reversatum :
« Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur ³⁵. »
Ipse quoque fuit versatus, conversatus, reversatus.
Versatus in Virginis utero, conversatus in mundo,
reversatus in mortis articulo. De primo :

*Vexilla virtutum mirant,
Versatur in templo Deus ³⁶.*

De secundo : « Post hoc in terris visus est et cum
hominibus conversatus est ³⁷. » De tertio :

*Tremunt videntes angeli
Versa vice mortalium ³⁸.*

Hæc est hydria quæ affert saturitatem. Sequitur
hydria quæ dat immortalitatem : hæc est illa
multiplex hydria, in qua mutatur aqua in vinum.
Sed dicuntur sex propter perfectionem, quia « occurremus
omnes in virum perfectum et mensuram ætatis plenitudinis
Christi ³⁹. » — « Implete hydriarum aqua, » ait ⁴⁰,
ac si diceret : In hydria mea a filio meo assumpta
est humana miseria, quæ postmodum mutabitur
in gloriam. Consideremus ergo defectum aquæ
quæ genus est infectum, vini de aqua facti perfectum.
In primo fuit a paradiso hominis ejectio, in secundo
culpæ et laboris corruptio, in tertio generis humani
reparatio. De primo, « Tulit Eva et comedit ⁴¹, »
de secundo, « In dolore paries filios tuos ⁴², »
de tertio ait : « Et haurite nunc et fert architriclino ⁴³. »
Hæc est immortalitas de hydria Mariæ. Ergo de
hydria Rebeccæ rigamini, ministri, de hydria mulieris
Sareptanæ comedite, amici, de hydria nuptiarum
inebriamini, charissimi. Primum ut invitatis alios
ad dona gratiæ, secundum ut

¹⁵ Jac. 3. ¹⁶ Gal. 5. ¹⁷ Luc. 8. ¹⁸ Eccli. 14. ¹⁹ Cant. 7. ²⁰ Cant. 2. ²¹ Eccli. 15.
²² Ibid. ²³ Ibid. ²⁴ Rom. 14. ²⁵ II Cor. 2. ²⁶ Num. 12. ²⁷ Offic. B. V. ²⁸ Hebr. 4.
²⁹ Sap. 16. ³⁰ Rom. 8. ³¹ Psal. 63. ³² Gal. 3. ³³ Isai. 9. ³⁴ Isa. 55. ³⁵ Rom. 6. ³⁶ Offic. Eccl.
³⁷ Baruch. 5. ³⁸ Offic. Eccl. ³⁹ Ephes. 4. ⁴⁰ Joan. 2. ⁴¹ Gen. 3. ⁴² Ibid. ⁴³ Joan. 2.

firmi sitis in virtute patientiæ, tertium ut exultetis de adeptione gloriæ. In primo dicite : « Qui sitit veniat et bibat, et de ventre ejus fluent aquæ vivæ ⁴⁴. » In secundo : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie ⁴⁵, » ut panis cor hominis confirmet ⁴⁶, qui de cælo descendit, dat vitam mundo ⁴⁷. In tertio : Qui « inebriabuntur ab ubertate domus Dei ⁴⁸, » dicant : « Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem ⁴⁹. » Unde sequitur :

Comedite, amici, bibite et inebriamini, charissimi.

[CARD.] Christus bene refectus in horto suo, omnes amicos suos ad hujus horti refectionem invitat. Videri siquidem poterat, quod Dominus sibi soli appropriasset omnia, quæ delectare poterant in hoc horto, cum pronomen appropriationem significans, singulis adjecisset, dicendo, *myrram meam, su-* B
rum meum, vinum meum, et sic de cæteris. Sed, licet ipse quasdam habet delicias speciales in Virgine, utpote qui ejus prærogativas novit, quas mens nostra non capit, nihilominus tamen unusquisque nostrum secundum mensuram gratiæ quam accepit a Domino, invenit in beata Virgine quid comedat, et quid bibat, invenit unde pascatur et confirmetur in bonum, invenit unde inebriari valeat, ut quæ prius in mundo dilexerat, jam de cætero et memoriam non reducat. Dicit ergo : *O amici, comedite et delectamini in fructibus hujus horti, bibite et inebriamini de vino illius vineæ, quam peperit illa vitis quæ dicit : « Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris ⁵⁰⁻⁵¹. »* Sequitur ex voce matris :

Ego dormio et cor meum vigilat.

[TRO.] Ac si dicat Ecclesia : Cessantibus ad tempus persecutionum fabris, aliquantulum etiam in presenti vita, r. quiem in Domino cœpi habere, et toto desiderio ad eam requiem quæ nescit finem, vigilare non cesso. *Et cor meum vigilat,* quia quo liberius vaco ab incurisibus externis, eo altius intus video : « Quoniam ipse est Dominus ⁵². » Quatuor sunt vigiliæ. Prima est nocturna, secunda matutina, tertia meridiana, quarta vespertina. De prima : « Quarta vigilia noctis venit Dominus ad discipulos ambulans super mare ⁵³. » De secunda : « Qui mane vigilaverint ad me, invenient me ⁵⁴. » De tertia : « Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo ⁵⁵. » In quarto : « Immolavit Abraham vaccam triennem, arietem, et capram ⁵⁶. » Prima est contritionis, secunda confessionis, tertia ad custodiendam virtutem, quarta contra tentationem. Prima ad medelam, secunda ad sequelam, tertia ad cautelam, quarta ad tutelam. Prima ad medelam, ut per contritionem peccatum sanetur; secunda ad sequelam, ut propositum contritionis confessio prosequatur; tertia ad cautelam qua virtus custodiatur; quarta ad tutelam ut contra tentationem conscientia defendatur. Unde de prima, vigilo, id est vitiorum

A gibbos lustro; de secunda, vigilo, id est vitam gyro luce oculi; de tertia, vigilo, id est vigeo luce oculi; de quarta, vigilo, id est vice gyro loca. De prima : « Consurge in nocte in principio vigiliarum tuarum; » in secunda : « Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini Dei tui; » in tertia : « Manus tuas leva ad eum; » in quarta : « Miserebitur tui ⁵⁷. » De prima, scilicet vigilia nocturna dicitur : « Erant pastores in regione, etc., custodientes vigilias noctis super gregem suum ⁵⁸. » Et : « Quarta vigilia noctis venit Jesus ad discipulos suos ambulans super aquas ⁵⁹. » Nox est quandiu homo est in peccato. Sed nox quatuor habet vigilias: prima, quando homo rememorat peccatum suum; secunda, quando dolet fecisse; tertia, quando odit peccatum; quarta, quando abominatur peccatum. In hac venit Dominus ambulans super aquas, ut sanet : « Qui sanat contritos corde ⁶⁰, » hoc enim fit ad medelam : in hac consurgendum est a peccato. Secunda vigilia est matutina, in qua circa confessionem vigilamus, quia cum ipsa confessione oritur in nobis quædam claritas conscientie quasi quædam matutina lux. Unde Sapientia : « Qui mane vigilaverint ad me, invenient me ⁶¹. »

Notandum quod in prima cor nostrum confunditur, in secunda effunditur, in tertia diffunditur, in quarta infunditur. Confunditur pudore, effunditur confessione, diffunditur prædicatione, infunditur spirituali consolatione. Subetur effundi sicut aqua. C
C Alii effundunt sicut oleum, alii sicut mel, alii sicut vinum, alii sicut lac, alii sicut aquam. Cum effunditur oleum, semper de substantia ejus in vase remanet ob pinguedinem ejus. Illi sunt qui peccata sua partim continentur, partim abscondunt. Sicut mel effundunt, qui omnia continentur sed delectationes retinent, sicut vas mellis. Sicut vinum effundunt qui odorem retinent, sicut vas vini, hoc est, quando libenter audiunt retractari ea quæ incitant ad peccandum. Sicut lac effundunt qui colorem peccati retinent, sicut vas candorem lactis hoc est quando delectationes mundi libenter aspiciunt. Tertia vigilia est meridiana ad custodiendam virtutem, hanc non observavit Isoseth, dormiens meridie cum muliere quam fecit ostiariam, id est spiritus carnem, quæ cum male vigilasset, latrones abstulerunt caput ejus ⁶². Hoc fit ad cautelam, ne diabolus subripiat aliquid de bonis nostris. Unde : « Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret ⁶³. »

D
D Sed quia « nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam ⁶⁴, » — leva ad eum manus tuas ⁶⁵. Levandæ sunt manus in sacrificii oblatione, sicut Christus in cruce. « Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum ⁶⁶. » Levandæ sunt in oratione. « Volo, ait Apostolus, viros in omni loco

⁴⁴ Joan. 4.

⁴⁵ Matth. 6.

⁴⁶ Psal. 105.

⁴⁷ Joan. 6.

⁴⁸ Psal. 35.

⁴⁹ Cant. 2.

⁵⁰⁻⁵¹ Eccli. 24.

⁵² Psal. 94.

⁵³ Matth. 14.

⁵⁴ Psal. 116.

⁵⁵ Psal. 62.

⁵⁶ Gen. 15.

⁵⁷ Thren. 2.

⁵⁸ Luc. 2.

⁵⁹ Matth. 14.

⁶⁰ Psal. 146.

⁶¹ Prov. 8.

⁶² Il Reg. 4.

⁶³ I Petr. 5.

⁶⁴ Psal. 126.

⁶⁵ Thren. 2.

⁶⁶ Psal. 140.

orare, puras manus levantes, sicut Christus orando⁷⁷. Levandæ sunt et in elemosy æ largitione. Levemus, ait, corda extra in manibus ad Deum⁷⁸, cor ad diligendum, manus ad porrigendum, linguam ad corrigendum. Sic Christus elevatis manibus crebatur in cœlum⁷⁹, facturus elemosynam donando nobis Spiritum sanctum. Quarta vigilia est vespertina, scilicet contra tentationes. Unde Dominus, « Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem⁸⁰. » — « Si sciret, inquit, paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam⁸¹. » Hac vigilabat Abraham⁸² quando immolabat arietem, id est superbiam, et capram, id est luxuriam, et vaccam, id est carnis pigritiam. « Et cum occubisset sol, » id est Christus de corde per vehementiam tentationis, « horror magnus invasit eum⁸³, » quia vidit clibanum fumantem, id est infernum, et lampadem fulgentem, id est claritatem beatorum ad fugam tentationum. Ut autem a capite revolvamur, dormitionem non attendo nisi temporalis sollicitudinis oblivionem; vigiliam vero, cœlestium contemplationem. In dormitione enim elongatur memoria, et fugit a sæculi actibus. In vigilia vero cordis solitudinem nutrit, ut liberius intendat cœlestibus. Inde David : « Ecce elongavi fugiens et mansi in solitudine⁸⁴. » Considerantibus nobis fugam qua Joannes Baptista, ut in uno capiamus exemplum, a sæculi actibus se fecit alienum; elongationem qua ad nihilum deduxit blandimenta spiritualium phantasmatum; solitudinem qua soli Deo suum studuit placere obsequium, in propositione nostra enjuslibet sancti conversatio cœlestis quasi in speculo coruscabit. An non fuga a sæculi actibus fecit alienum? cum

*Antra deserti teneris sub annis,
Civium turmas fugiens, petivit,
Ne levi saltem maculare vitam
Famine posset.*

Non elongatione spirituali phantasmata docet at elidere, cum locustas, id est superbiam comedens, consumebat mel sylvestre⁸⁵, scilicet amaritudo passionum ei dulcescebat? An soli Deo placere studebat, qui soli in ventre matris exsultabat⁸⁶? Unde si imitatores ejus esse cupimus, sciamus quod fuga est, a sæcularium habitatione personam suam subtrahere. Elongatio, in corde vitia oblivioni tradere; solitudo, soli Deo curam impendere.

A fuga igitur inchoantes, sciant quod sunt quidam qui fugiunt peccata, quidam imminens periculum, quidam viam salutis, eo quod sit iter asperum, quidam mundi hujus exsilium. Primi causa habendæ puritatis, secundi intentione dispensativæ utilitatis, tertii vitio pusillanimitatis, quarti aviditate æternæ felicitatis. Primo dicitur : « Fugite fornicationem⁸⁷, » non solum carnis, sed et spiritus. Et propheta : « Egreddimini de Babylone, et fugite

a Chaldee⁸⁸. » Item : « Fugite de medio Babylonis⁸⁹. » Non dixit de principio nec de fine, sed de medio. Principium Babylonis est suggestio, medium delibatio, delectatio, finis operatio. Nemo potest, facere ne tentetur : ubi non est suggestio, non est pugna. Ubi non est pugna, non est corona. Nec dicit, de fine Babylonis, quia qui cecidit in opus, jam vulneratus est, ideo fugere jam non potest, manibus ferri potest. Fugite delectationem, et non nocebit suggestio, nec sequatur operatio et resalvate animas vestras. Salvate fuerunt in baptismo, sed ite um perditæ per peccatum. Nunc resalvamus per gratiam et penitentiam laborem. Inde dictum est ad Abraham : « Egredere de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui⁹⁰. » De terra, id est de concupiscentia carnali, de cogitatione tua, de delectatione vitiorum, de domo patris tui, scilicet de mundo qui fuit possessio diaboli. Unde : « Vos de patre diabolo estis⁹¹. » Vel Adam qui ejectus a paradiso, domum habuit in 104 mundo. Vos ergo, ait propheta, « qui habitatis terram austri, occurrite cum panibus fugienti⁹². » Peccatum fugit Joseph qui, relicto pallio in manu dominæ, nudus effugit⁹³. Sic ergo fugiendo peccatum, fugit infernum. Secundi fugiunt ex dispensatione imminens periculum; inde Dominus : « Si vos persecuti fuerint in unam civitatem, fugite in aliam⁹⁴. » Unde est quod Paulus « dimissus in sporta per murum⁹⁵, » ut se ad utilitatem fratrum reservaret. Inde idem : « Coarctor ex duobus : manere enim in carne propter vos bonum est, sed dissolvi et esse cum Christo, multo magis melius⁹⁶; » inde Christus fugit in Ægyptum⁹⁷, quia nondum venerat hora ejus. Tertii fugiunt viam salutis, quia aspera est; inde David : « Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades⁹⁸. » Et poeta⁹⁹ :

*Quo fugis, Enchelide, quascunque accesseris oras,
Sub Jove semper eris.
Ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes:
Ut valeas animo, quidquam tolerare negabis?*

Et Horatius¹⁰⁰ :

*Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones;
Ut teipsum serves non expergisceris?*

Talis erat Jonas cum diceret : « A facie Dei cœli ego fugio¹⁰¹. » Sed ne consideretis quia in mari projectus, a ceto absorptus portum est adeptus. Miraculum est et ideo trahendum est ad consequentiam. Et Joannes evangelista, « rejecta sindone nudus aufugit¹⁰². » Fugiant ergo qui oderunt Deum a facie ejus¹⁰³. Ait David : « Perit fuga a me, et non erit qui requirat animam meam¹⁰⁴. » — Videte, ait, ne fiat fuga vestra hieme vel Sabbato¹⁰⁵. Hieme quando dicitur : « Ite, maledicti, in ignem æternum¹⁰⁶. » Sabbato cum dicitur : « Venite, be-

⁷⁷ 1 Tim. 2. ⁷⁸ Thren. 3. ⁷⁹ Luc. 24. ⁸⁰ Math. 26. ⁸¹ Math. 24. ⁸² Gen. 15. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Psal. 54. ⁸⁵ Math. 3. ⁸⁶ Luc. 1. ⁸⁷ 1 Cor. 6. ⁸⁸ Isa. 48. ⁸⁹ Jer. 50. ⁹⁰ Gen. 12. ⁹¹ Joan. 8. ⁹² Isa. 21. ⁹³ Gen. 39. ⁹⁴ Matth. 5. ⁹⁵ 2 Cor. 11. ⁹⁶ Phil. 1. ⁹⁷ Matth. 2. ⁹⁸ Psal. 138. ⁹⁹ Ovid. ¹⁰⁰ Ep. 1, II, 32. ¹⁰¹ Jon. 1. ¹⁰² Marc. 14. ¹⁰³ Psal. 67. ¹⁰⁴ Psal. 141. ¹⁰⁵ Matth. 24. ¹⁰⁶ Matth. 25.

nedicti Patris mei ¹⁶. » Ait propheta : « Domine, qui te derelinquunt, confundantur, recedentes a te, scribentur in terra ¹⁷. » Quarti fugiunt mundi miseriam : non vellent forsitan exspoliari sed supervestiri, ut a sorberetur quod mortale est a vita, ait Apostolus ¹⁸. Sed qui vult mundum fugere oportet eum divitias relinquere, ut in Apologo ¹⁹ :

*Fortē per angustam tenuis vulpecula rimam
Reperat in cāmeram frumenti; pastaque, rursus
Ire foras pleno tendebat corpore : cernens
Hanc mustela procul : Si vis, ait, effugere istinc,
Macra carum repetes arcum quem macra subisti.*

Iude Apostolus : « Nihil intulimus in hunc mundum, sed et certum est quia nil auferre possumus ²⁰. » Et ut perfecte mundum fugiamus, consulamus Joannem evangelistam : « Audivi, ait, vocem unius aquilæ volantis per medium cœli clamantis magna voce : Væ, væ, væ habitantibus in terra ²¹ ! »

Primum væ propter culpam, secundum propter temporalem miseriam, tertium propter inferni pœnam. Ut igitur hæc tria fugiamus, oportet nos cum animalibus Ezechielis pennatos esse : « Et facies eorum et pennæ eorum extensæ desuper erant ¹. » Mundi miseriam fugit Elias raptus igneo curru ², et ipse Christus ascendens in celum. Inde sponsa : « Fuge, dilecte mi, assimila te capræ hinnuloque cervorum super montes aromatum ³. » Hæc de fuga. Sequitur de elongatione. Notandum autem quod quidam nec fugiunt nec elongant, quidam fugiunt nec elongant, quidam elongant nec fugiunt, quidam elongant et fugiunt, ut jam dictum est. Primi ergo nec elongant nec fugiunt, quia infixi sunt in limo profundæ hujus sæculi ⁴. Unde propheta : « Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, et in facibus suis requievit : nec est transfusus de vase in vas : et in transmirationem non abiit; ideo permansit gustus ejus in eo, et odor ejus non est immutatus ⁵. » Isti sunt quasi Sodomitæ prædicantes peccata sua. « Illi ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt ⁶. » Secundi fugiunt, sed elongant : hi sunt qui ad religionem corpore fugiunt, sed in corde floret sæculum ; inde Dominus : « Illic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me ⁷. » In istis enim inveniuntur quæ tribus Dan invenit in domo Michæ, scilicet Seraphin sculptile atque confutabile ⁸. Sed de his prædicatum est in hoc opere : « Isti sunt, ait Dominus, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces ⁹ ; » inde propheta : « Projiciet homo idola quæ fecit, ut adoraret talpas et vespertilioes ¹⁰. » Hæc sunt duo genera vitiorum in religione : cæcus amor terrenorum, et cæca ambitio dignitatum. Prima est talpa, quæ ad lucem non venit sed sub terra semper habitat ; secunda vespertilio, quæ ad lucem fugiens nocte volat. Hi sunt filii Israel qui vadunt per desertum, et corde in

Ægyptum revertuntur quam fugiunt ¹¹. Isti sunt Bel, deus Acharon ; exterius aureus, intus luteus ¹². Tertii elongant sed non fugiunt ; eorum enim corporalis conversatio in mundo est, spiritus vero conversatur in cœlo. Isti sustinent in mundo perversorum opprobria, sed suscipiunt de cœlo angelorum solatia. Item de his dicitur : « Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias ¹³. » Isti sunt sicut templum Salomonis intus aureum et exterius lapideum. Istis dicit Apostolus : « Sitis sine reprehensione in medio nationis pravæ et perversæ, inter quos lucetis tanquam luminaria in mundo ¹⁴. » Quarti sunt qui elongant spiritu et fugiunt corpore habitationes hominum dicentes : *Ego dormio et cor meum vigilat*. Item : « Cor meum et cœre mea exultaverunt in Deum vivum ¹⁵. » Quare ? Quia : « Passer invenit sibi domum, et turtur nidum ubi ponat pullos suos ¹⁶. » Et sponsus : « Ne suscitatis atque evigilare eam faciatis, donec ipsa velit ¹⁷. » Vigilabat Joannes cum dixit : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi ¹⁸. » Et cum in baptismo tota Trinitas ei radiavit. Sequitur : « Et mansi in solitudine ¹⁹. » Parum enim prodest esse in solitudine, si non perseveretur in ea.

Est autem triplex solitudo : solitudo localis, solitudo bona et spiritalis, solitudo singularis. Prima pertinet ad sensuum castigationem, secunda ad celestium speculationem, tertia ad propriæ voluntatis obstinationem. De prima : « In solitudinibus errantes, et in speluncis, et in cavernis terræ ²⁰. » de secunda : « Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto ²¹. » Iste sic sabbatizat ubi nec exteriores sensus qui percipiunt, ad cor transmittat, nec interiores cogitationes per fenestras sensuum emittat. Inde apud Jeremiam, sicut jam dictum est : « Nolite portare pondera in die Sabbati, neque inferatis ea per portas Jerusalem, et nolite ejicere de charitate, etc., in die Sabbati ²². » Hoc Sabbatum vel solitudinem bene agebat Joannes, cum venturum Christum cognosceret, digito demonstraret, cum in Jordane baptizaret. Cognoscebat præco judicem, demonstrabat lucerna lucem, baptizabat miles regem. Judicem, quem prædicabat, lucem, qua Christum accendebat, Regem, cui militabat. In tali dormitione dat Dominus tempora et vitæ consolationem, angelicam incitationem, suam demonstrat exultationem. Primum ad temporalis vitæ sustentamentum, secundum ad spiritus blandimentum, tertium ad infusæ beatitudinis argumentum. De primo : « Dormivit Elias, et evigilans invenit panem et aquam ²³ ; » pro secundo : « Vidit Jacob angelos ascendentes et descendentes ²⁴ ; » pro tertio : « Joseph vidit manipulos fratrum suorum suos adorantes ²⁵. »

Aperi mihī, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.

¹⁶ Matth. 25. ¹⁷ Jer. 17. ¹⁸ II Cor. 5. ¹⁹ Horat., Ep. I. vii. 28. ²⁰ I Tim. 6. ²¹ Apoc. 8. ²² Ezech. 1.
²³ IV Reg. 2. ²⁴ Cant. 8. ²⁵ Psal. 18. ²⁶ Jer. 48. ²⁷ Job 21. ²⁸ Matth. 15. ²⁹ Judic. 17. ³⁰ Matth. 7.
³¹ Isa. 2. ³² Exod. 16. ³³ Dan. 14. ³⁴ Cant. 2. ³⁵ Phil. 2. ³⁶ Psal. 85. ³⁷ Ibid. ³⁸ Cant. 2.
³⁹ Joan. 1. ⁴⁰ Psal. 54. ⁴¹ Hebr. 11. ⁴² Psal. 101. ⁴³ Jer. 17. ⁴⁴ III Reg. 17. ⁴⁵ Gen. 28. ⁴⁶ Gen. 41.

[Tuo.] Pulsat dilectus ad ostium nostrum, cum nos Dominus ad perfectum virtutum excitat, cum de acquirendis regni promissis gaudiis admonet. « Ecce ego, inquit, ad ostium, et pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum et cognabo cum illo³⁶. » Duobus modis Domino pulsanti aperimus: cum vel cor nostrum ad suscipiendum incrementum amoris ejus quem non habemus, pandimus, vel cum prædicando ad suscipiendum timorem vel amorem Dei et proximi cor aperimus. Tertio pulsat Dominus cum nos de hac vita exire admonet. Soror, inquit, mea, quia regni mei cohæres facta; amica mea, quia jugum servitutis egressa, arcanorum meorum conscia facta es; columba mea, quia spiritus mei dono illustrata, immaculata mea, quia secreta a negotiosis actibus divinis es sublata aspectibus. Merito igitur postulat aperiri quod nobis prius aperuit. Quatuor enim Christi legitur apertiones: prima facta est super eum, secunda ab eo, tertia in eo, quarta per eum. In prima, « cæli aperti super eum³⁷. » In secunda quando docens turbas, aperuit os suum³⁸. In tertia unus de militibus laus ejus aperuit³⁹. In quarta « discipulis suis aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas⁴⁰. » Quando aperuit os suum sponsa facta est immaculata, quia eruditur eam ad confessionem. Quando aperuit sensum, facta est columba, ut in sensibus haberet simplicitatem. Quando apertum est laus, facta est soror, quia tunc eam fecit æternæ gloriæ cohæredem. Quando aperti sunt cæli, fecit eam amicam, quia cælestium secretorum participem. Immaculata dilecti est quæ gaudet de peccati ablutione. Columba est, quæ omnia bona fecit simplicitate. Prima non habet maculam, secunda non habet rugam. Amica est quæ omnia facit ferventi amore. Hinc dicitur: « Omnia nostra in charitate fiant⁴¹. » Soror est, quæ Christum imitatur, se conformando illi in passionibus carnis assumptæ, audiens illud Apostoli: « Quas præcivit prædestinavit conformes veri imaginis Filii sui⁴². » Immaculata aperit, suscipiens dilectum ad scientiæ puritatem. Columba, ad cordis tranquillitatem. Amica, ad amoris suavitatem. Soror ad gratiarum actionem. Primæ dicit adveniens: « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te⁴³. » secundæ dicitur: « Illic est vere Israelita, in quo dolus non est⁴⁴. » tertiæ dicit: « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus⁴⁵. » quartæ dicit: « Facta est quasi navis institoris de longe portans panem suum⁴⁶. »

Auctore Deo, quater aperitur conscientia nostra: primo aperitur presbytero, secundo proximo, tertio Deo, quarto Deo et homini et angelo. Primo in confessione, secundo in attractione, tertio in gratiarum actione, quarto in judicio in reddenda ratione. Prima apertio purificat, secunda ædificat, tertia gratificat, quarta examinat. In prima clavis David

clauditur abstinendo, et nemo aperit sine Dei placito⁴⁷. Aperit per gratiam, et nemo claudit contra ejus benevolentiam. De secundo: « Aperiat Dominus cor nostrum in lege sua et in præceptis suis⁴⁸. » De tertia dicitur quod « Daniel ter in die flectebat genua, apertis fenestris, contra Hierusalem⁴⁹. » De quarto: « Libri aperti sunt, judicium sedit⁵⁰. » Libri, id est conscientiæ. Audi primam: « Peccavi super numerum arenæ maris, et non sum dignus videre altitudinem cæli. » Audi secundam: « Nihil mihi conscius sum⁵¹. » et idem: « Credo quod ego Spiritum Dei habeam⁵². » Audi tertiam: « Tu scis, Domine, ait Ezechias, quomodo recte ambulaverim et fecerim quod bonum est in conspectu tuo⁵³. » Audi quartam. « Nolite ante tempus judicare, ait Apostolus, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit conscientias cordium⁵⁴. » Hæ sunt quatuor portæ in ædificio Ezechieli monstrato. Prima est quoad occidentem: per eam non est monstratus ingressus, quia peccatum egreditur per eam, non ingreditur. Secunda est ad aquilonem, a quo est omne malum: per eam ingreditur conscientia tua ad cor proximi, quæ est ad aquilonem. Tertia est ad austrum: per quam ingrederis dum ferventer Deo de collatis tibi beneficiis gratias agis. Quarta est ad orientem: per eam erit ingressus, quando omnium conscientiæ aperientur. Aliquando Deus dicitur aperire cor nostrum, aliquando nos aperimus. Inde est quod ostium arcæ Deus aperuit, Noe vero fenestram quando voluit⁵⁵. Ostium designat egressum de arca id est de corde per operationem; fenestra egressum per cogitationem. Ostium deorsum, fenestra sursum. Ostium deorsum, quia operatio ad corpus; fenestra sursum, quia cogitatio ad animam pertinet. Unde, per fenestram aves, per ostium bestię et homines exierunt. Quatuor modis de ostio eximus, per actionem. Actiones namque quædam sunt carnales, quæ ad usum corporis pertinent; aliæ sunt spirituales, quæ pertinent ad instructionem mentis. Ad utrasque boni et mali exeunt. Qui egrediuntur ad terrenas actiones, ad explendam voluptatem, immunda animalia sunt quæ egrediuntur de arca. Qui ad usum necessitatis ea tractant, munda sunt animalia. Qui vero ecclesiasticum regimen, quod est actio spiritualis, agendum suscipiunt, et a secreto mentis non ex ambitione, sed ex obedientia egrediuntur, similes sunt Noe. Qui vero propter gloriam propriam hoc faciunt, similes sunt Cain.

Item quatuor modis aperimus cor nostrum ad contemplationem: primo quando consideramus omnem creaturam quid sit ex se, et invenimus omnia vanitatem, quia sicut venit ad esse de nihilo, ita, quantum in se est, ostendit quod ad nihilum tendit. Secundus modus est quando consideramus quid sit

³⁶ Apoc. 3. ³⁷ Matth. 3. ³⁸ Matth. 5. ³⁹ Joan. 19. ⁴⁰ Luc. 21. ⁴¹ I Cor. 16. ⁴² Rom. 8. ⁴³ Cant. 4. ⁴⁴ Joan. 1. ⁴⁵ Psal. 44. ⁴⁶ Prov. 31. ⁴⁷ Apoc. 5. ⁴⁸ II Mach. 1. ⁴⁹ Dan. 6. ⁵⁰ Dan. 7. ⁵¹ I Cor. 13. ⁵² I Cor. 7. ⁵³ Jer. 18. ⁵⁴ I Cor. 4. ⁵⁵ Gen. 8.

calem creatura ex dno Creatoris et videmus in ea A
divinæ rationis similitudinem; dum quæ ex se est
mutabilis: ex dono Dei est, ut non penitus annihil-
letur. Tertius modus est quando consideramus
quomodo Deus utatur ministerio creaturarum, ad
implenda iudicia sua sive in misericordia 105, sive
in iudicio. In hoc genere audimus omnem creaturam
tribus vocibus nobis loquentem: Prima dicit, acci-
pe; secunda, redde; tertia fuga. Accipe beneficium,
redde debitum, fuge supplicium. Prima est famulan-
tis, secunda admonentis, tertia comminantis. Quartus
modus est, quando inspicimus creaturas se-
cundum quod homo his uti potest, ad explendam car-
nalis concupiscentiæ voluptatem, nec in eis
cogitamus infirmitatis subsidium, sed libidinis ob-
lectamentum. Qui sic exuat, similes sunt corvo, B
qui reversus non est⁶⁵. Reliqua tria pertinent ad
extimum columbæ⁶⁶. In hoc capitulo quatuor verba
sponsi notanda sunt, *soror, amica, columba, imma-
culata*: *Aperi, soror*, quia « amator fratrum⁶⁷ » ve-
nit ad te, *amica mea*, quia, « dilexisti iustitiam, et
odisti iniquitatem⁶⁸, » in charitate perpetua dilexi
te⁶⁹. *Columba, aperi*, quia in spiritu humilitatis et
in animo contrito vixisti, Spiritus sanctus super-
veniet in te⁷⁰. *Inmaculata mea*, ad te venit « Agnus
Dei, qui tollit peccata mundi⁷¹; » quia « tota pul-
chra es, et macula non est in te⁷². » Ergo beata
anima, si celebrasti imperatam apertionem, ne vase
vacuo diabolus locum occupet per venenosam sug-
gestionem, pete ab eo qui apertionem imperavit C
sancti Spiritus infusionem dicens:

« Veni, sancte Spiritus, reple tuorum corda fide-
lium, et tui amoris in eis ignem accende⁷³. » Ad hanc
petitionem pluit tibi manna de caelo, scilicet gratia
Spiritus sancti, quæ Filius promisit, Pater emisit, ipse
Spiritus remisit. Promisit mundo, emisit de caelo,
remisit culpam peccatis obligato. Audi promissum
Filii: « Nisi ego abiero, Paracletus non veniet ad
vos. Cum assumptus fuero⁷⁴, » etc. Pater emisit:
« Si enim vos, cum sitis mali, nostis data
bona dare illis vestris, quanto magis Pater dabit
spiritum bonum⁷⁵ » timentibus se, vel petentibus se.
Audi Spiritum: « Accipite Spiritum sanctum: quo-
rum remisistis peccata remittentur eis⁷⁶. » Non so-
lum venit enim peccatores justificare, pauperes locu-
pletare, diligenter, vehementer accendere. Inde primi
clamant: « Veni, sancte Spiritus; » secundi, « reple
tuorum corda fidelium; » tertii, « et tui amoris in eis
ignem accende. » Pro his tribus invenimus antiquos
patres rogasse. Pro primo apud Ezechielem inveni-
mus: « Veni, spiritus a quatuor ventis, et infla super
interfectos istos, et reviviscant⁷⁷. » Pro secundo
David: « Emitte spiritum tuum et creabuntur, et re-
novabis faciem terræ⁷⁸. » Pro tertio pensa: « Surge,

et veni, auster, et perfla hortum meum, et
fluent aromata illius⁷⁹. » De primis dicitur:
« Ossa arida, audite verbum Domini⁸⁰. »

Notandum quod ossa ista erant arida, erant dis-
iuncta, erant dispersa. Arida, quia sine pingue-
dine devotionis. Disiuncta, quia sine affectu su-
pernæ religionis; dispersa, dissolutione tam operis
quam cogitationis. De primo: « Dura cervice et in-
circumcisi cordibus et auribus, vos semper Spi-
ritui sancto resistitis⁸¹. » Dura cervice contra
obedientiam; incircumcisi cordibus, propter sus-
pensuarum cogitationum spurcitiā; incircumcisi
auribus, utpote stultitiæ libenter præbentes audien-
tiam. Audi disiuncta: « Qui non diligit, manet in
morte⁸². » — « Si mordetis invicem et comeditis,
videte ne ab invicem consumamini⁸³. » Sed audi-
te illud: « Multitudinis credentium erat cor unum
et anima una⁸⁴. » Item unus spiritus et una
fides erat in eis. Apostolus ait: « Utinam absorbean-
tur qui nos conturbant⁸⁵! » Illi sunt ossa dispersa,
qui semper sunt vagi et nunquam stabiles ita ut dicere
possint: « Dissipata sunt ossa mea secus infernum⁸⁶. »
Venit Spiritus sanctus aliquando ut arguat, aliquando
ut erudiat, aliquando ut accendat: arguat mundum,
erudiat ignarum, accendat tepidum. Mundum de pec-
cato, de iudicio et de iustitia⁸⁷; ignarum, qua-
sit via, veritas et vita⁸⁸; tepidum, ubi sit chari-
tas subtilis, mobilis, acuta. Ergo si propter primam
venerit ad vos; nolite resistere. Si propter secun-
dum, nolite extinguere. De primo: « Dura cervice
et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper
Spiritu sancto resistitis⁸⁹. » De secundo Apostolus:
« Nolite contristare Spiritum sanctum Dei⁹⁰. » De
tertio, idem: « Prophetias nolite spernere. Spi-
ritum nolite extinguere⁹¹. » Primo ergo venit ad
arguendum mundum de peccato, quod fecit; de
iustitia, quam non tenuit; de iudicio, quod timuit.
De peccato, quia qui peccant in Spiritum sanctum,
non remittetur eis in hoc seculo nec in futuro⁹². De
iustitia, quia « auferet se a cogitationibus quæ
sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente
iniquitate⁹³. » De iudicio, quia iudicabit de spiritu
iudicii et spiritu erroris. Sed forsitan est aliquis magis
sollicitus de crastino cibo quam de adventu Spi-
ritus sancti, ut compleantur caulæ ovium, quam
ut repleat corda fidelium, ut domum adversarii
succendat quam ut sancti Spiritus ignem accendat.
Spiritus vero sanctus non satiat ventrem, sed men-
tem, non affert corporales divitias, sed cælestes
delicias; non quærit de inimico ultionem, sed fra-
ternam dilectionem. Sequitur.

Venit ad erudiendum quæ sū veritas, via et
vita⁹⁴. De veritate: « Cum assumptus fuero, mittam
vobis Spiritum veritatis⁹⁵. » De via et vita: « Si

⁶⁵ Gen. 8. ⁶⁶ Ibid. ⁶⁷ II Mach. 15. ⁶⁸ Psal. 44. ⁶⁹ Jer. 51. ⁷⁰ Luc. 1. ⁷¹ Joan. 1. ⁷² Cant. 4.
⁷³ Invoe. ad Spir. sanct. ⁷⁴ Joan. 16. ⁷⁵ Matth. 7. ⁷⁶ Joan. 20. ⁷⁷ Ezech. 37. ⁷⁸ Psal. 105.
⁷⁹ Cant. 4. ⁸⁰ Ezech. 37. ⁸¹ Act. 7. ⁸² I Joan. 3. ⁸³ Gal. 5. ⁸⁴ Act. 4. ⁸⁵ Gal. 5. ⁸⁶ Psal. 140.
⁸⁷ Joan. 16. ⁸⁸ Joan. 14. ⁸⁹ Act. 7. ⁹⁰ Ephes. 4. ⁹¹ I Thess. 5. ⁹² Matth. 12. ⁹³ Sap. 1. ⁹⁴ Joan. 14.
⁹⁵ Joan. 16.

spiritu vivimus, spiritu et ambulemus. » Et animalia A Ezechielis ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. « Cum ambularent animalia ambulabant pariter et rotæ: quia spiritus vitæ erat in rotis⁷⁶. » Procedit ergo spiritus offendens viam, qua fugiamus, qua gradiamur, qua perveniamus. Fugiamus peccatum, gradiamur nisi per incrementa virtutum. Perveniamus ad regnum. « Illi enim qui spiritu Dei aguntur, filii Dei sunt⁷⁷. » Sequamur ergo primam viam, d'entes cum Ezechiele: « Apprehendit me spiritus in ciucino capitis mei, et statuit me in templo Jerusalem, et vidi ibi abominationes quas faciunt filii Israel quæ fugienda sunt⁷⁸. » Ecce via prima. De secunda qua proficiamus dicitur propheta: « Egredere quia Dominus transit, spiritus grandis et fortis, subvertens et conterens saxa: sed non in spiritu Dominus⁷⁹. » Et Job: « Cum me præsentem transiret spiritus, inhorruerunt pilæ carnis meæ⁸⁰. » Id est propter peccata mea exhorruì a facie spiritus. De tertio: Assumpsit me et duxit me in montem excelsum, et ostendit mihi ædificium civitatis vergentis ad austrum⁸¹. » Hæc est via qua pervenimus ad regnum. Sequitur ut accendat charitatem quæ est mobilis, subtilis, acuta. Mobilis, quia modo venit, modo recedit ab anima. Subtilis, ne percipiat tentatus dæmonis phantasiam: acuta, unde « Spiritus sanctus procedens a throno, apostolorum pectora invisibili penetravit potentia⁸². » Hoc ædificium quatuor habet portas quæ ostense sunt propheta. Porta orientalis, porta australis, porta aquilonis, porta occidentalis. Per has quatuor veniunt quatuor venti. De quibus dicitur: « Veni, Spiritus a quatuor ventis, et infla super interfectos istos, et reviviscant⁸³. » Ab occidente ergo venit spiritus, timoris, ab aquilone consilii et fortitudinis, ab oriente scientiæ, et intelligentiæ a meridie pietatis et sapientiæ. Ab occasu, ut qui cecidit per timorem Dei redeat; ab aquilone, ut tentatus contra fraudulenta consilia, contra violentas tentationes fortitudine prævaleat; ab oriente, ut scientia temporalia, intelligentia cœlestia percipiat; a meridie ut per pietatem diligat, per sapientiam gustando quæ sursum sunt sapiat. Audi primum ventum ab occidente, scilicet timorem: « Deum time, et mandata ejus observa⁸⁴. » Quia qui timorem Domini dereliquerit, non potest justificari. Audi ventum ab aquilone, scilicet consilii et fortitudinis, ait Dominus: « Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbæ⁸⁵. » Prudentes dicit propter consilium. Pro fortitudine ait: « Estote fortes in bello⁸⁶. » De tertio vento, id est scientia: « Beatus qui invenit sapientiam, et qui affuit prudentia⁸⁷. » De quarto vento, scilicet pietatis et sapientiæ, dicitur: « Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram⁸⁸. »

De his ergo congrue dicitur: « Veni, Spiritus, a quatuor ventis et infla super interfectos istos et reviviscant. » Ossa ergo arida pinguescant per misericordiam, disjuncta jungantur per supernam concordiam, dispersa revoceantur per operum et cogitationum congruentiam. De primo: « Oleum de capite tuo non deficiat⁸⁹, » et: « Impinguasti in oleo caput meum⁹⁰. » Illo, inquam, oleo quod infusum est vulnerato a latronibus⁹¹. De secundo Apostolus: « Solliciti servare unitatem spiritus, in vinculo pacis⁹²: » ut sit « bonum et jucundum habitare fratres in unum⁹³. » De tertio dicitur: « Viam sapientiæ monstrabo tibi. Ducam te per semitas æquitatis⁹⁴. » Ecce venit Spiritus sanctus a quatuor ventis et inflat super interfectos, et reviviscunt. B Multoties contingit ut impediatur ingressus Spiritus sancti. Nam contra quatuor istos ventos audimus occurrere aliquid impedimenti. Ait enim Joannes in Apocalypsi: « Vidi angelos stantes super quatuor angulos terræ, et tenebant quatuor ventos ne flarent⁹⁵, » quos jam diximus. Contra ventum timoris opponit infusam sanctitatem; contra ventum consilii et fortitudinis, præcipationem et pusillanimitatem; contra conscientiam et intelligentiam, ignorantia caliginem; contra spiritum pietatis et sapientiæ, tedium et Dei oblivionem. Ecce sancti Spiritus adventus. Sequitur:

« Reple corda tuorum fidelium. » Sunt qui gratia sancti Spiritus animam habent vacuum; sunt qui gratiam habent exiguam. Sunt qui habent, sed non continent. C Primos implet, secundos supplet, tertios complet. Primos ne veniant in desertum, secundos ut laborent ad perfectum, tertios ut veniant ad perfectum. Primus ille est vulneratus a latronibus⁹⁶, qui cum non haberet oleum, tamen est ei infusum. Illis dicit Dominus: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam⁹⁷. » Item: « Quis sitit, veniat et bibat⁹⁸; » item: « Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis⁹⁹. » Secundi sunt illa mulier quæ habebat modicum olei, et mutuavit a vicinis suis vasa vacua: cui quanta filius vasa dedit, illa infudit¹⁰⁰, quia sicut crescunt opera, et gratia. De his ait Apostolus: « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis¹, » no sitis ille servus nequam, qui pecuniam domini sui non dedit ad usuram². Illis enim dicit Dominus: « Negotiamini³, » etc. Tertii sunt illæ prudentes virgines, quæ, cum omnes dormirent, servaverunt oleum. Ideo intraverunt cum sponso ad nuptias⁴. Inde Apostolus: « O Timothee, bonum propositum custodi⁵. » Et ipse de seipso: « Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem⁶. » De primis dicitur: « Terra erat inanis et vacua, et tenebræ erant super faciem abyssi⁷: » vacua propter peccata, inanis sine

⁷⁶ Ezech. 1. ⁷⁷ Rom. 8. ⁷⁸ Ezech. 8. ⁷⁹ III Rèz. 19. ⁸⁰ Job 4. ⁸¹ Ezech. 40. ⁸² Offic. Eccl. de Penitencost. ⁸³ Ezech. 37. ⁸⁴ Eccl. 12. ⁸⁵ Matth. 10. ⁸⁶ Offic. Eccl. de SS. Apostolis. ⁸⁷ Prov. 5. ⁸⁸ Coloss. 3. ⁸⁹ Eccl. 9. ⁹⁰ Psal. 22. ⁹¹ Luc. 10. ⁹² Ephes. 4. ⁹³ Psal. 132. ⁹⁴ Prov. 4. ⁹⁵ Apoc. 7. ⁹⁶ Luc. 10. ⁹⁷ Matth. 11. ⁹⁸ Joan. 7. ⁹⁹ Rom. 8. ¹⁰⁰ IV R g. 4. ¹ II Cor. 6. ² Luc. 19. ³ Ibi. ⁴ Matth. 25. ⁵ I Tim. 6. ⁶ II Tim. 1. ⁷ Gen. 1.

fructu virtutum, et tenebræ erant super faciem abyssi super cor carneum, ne possent cognoscere Deum. Sed « Spiritus Domini ferebatur super aquas », ut conferret gratiam. Secundis ait : « Crescite et multiplicamini, et replete terram » : crescite virtutibus apud vosmetipsos; multiplicamini per doctrinam et exemplum apud proximos; replete terram promissione gloriæ, id est terrenos. Ecce jam venit Spiritus sanctus, replevit corda fidelium. Ut autem perfecte celebraretur ejus adventus, sui amoris in eis ignem accendit. Primo, ut meditetur hoc libenter, secundo proponat gaudenter, tertio desideret ardentem. Meditetur libenter cœlestia, proponat gaudenter obsequia, desideret ardentem sancti Spiritus in cœlo videre magnalia. Ideo aperi evomendo peccatum, aperi ut intelligas ac custodias ejus mandata, aperi ut videas beatitudinem cœlorum. In primo Spiritus sanctus venit cum invenit in corde puritatem; in secundo replebit corda fidelium, quia inveniet ibi fieri suam voluntatem; in tertio sui amoris ignem accendit, æternam conferens felicitatem. Pro primo Noë aperuit et emisit corvum¹⁷; pro secundo dicitur : « Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua et in præceptis suis »; pro tertio Daniel flebens ter in die genu orabat in cubiculo suo, aperitis fenestris contra Jerusalem illam supernam¹⁸. Ad quam nos perducet Jesus Christus Dominus noster.

Ego dormio et cor meum vigilat.

[Cant.] Ubi duas vitas in se ostendit, quas per mel et favum designaverat Filius. Dicit ergo: Ergo a curis hujus sæculi quieta, dormio in sinu dilecti mei, in contemplatione Dei : sed quia amore langueo per amorem proximi, *cor meum vigilat* ad opera charitatis. Potest tamen quod dicit, *cor meum vigilat* ad illam sollicitudinem referri, quam etiam nunc gerit pro Ecclesia : nam licet in seipsa dormiat et requiescat, pro nobis tamen est pie sollicita in precibus ad filium, et in defensionibus contra inimicum. Sequitur.

Vox dilecti mei pulsantis : Aperi mihi, soror mea, columba mea, immaculata mea. In hoc capite loquitur mater de conceptione filii : et respondent verba ista angelicæ salutationi ad Virginem et responsioni Virginis ad angelum. Dicit ergo. Hæc est *vox dilecti mei pulsantis*, et dicentis, *aperi mihi*. Consonat istud verbum verbo Isaïæ dicentis : « Aperiat terra, et germinet Salvatorem¹²⁻¹³. » Sed qualiter aperta est terra uteri virginalis ut Salvatorem germinaret, cum ipsa conceperit et peperit Virgo? Unde habetur in Ezechiele : « Porta hæc clausa erit : et non aperietur, et non transibit vir per eam¹⁴. » Ipsa enim viri consortium non agnovit. Et subditur : « Dominus Deus Israel ingressus est per eam : eritque clausa principi¹⁵. » Nam licet Dominus Deus per portam uteri virginalis ingressus sit mundum, tamen ipsi et ad honorem ipsius clausa fuit porta, qui

A clauso Virginis proliit utero. Verumtamen de qua apertione debeat intelligi istud verbum : *Aperi mihi*, et illi id Isaïæ : « Aperiat terra, » sequentia declarabunt. Dicit ergo mater : Hæc est *vox dilecti mei*, Filii Dei Patris, *pulsantis* ad me per Gabrielem angelum loquentem mihi. *Aperi mihi, soror mea*, conformis videlicet et cœnaturalis mihi futura et hæreditatis æternæ comparticeps. Sequuntur verba angelicæ salutationis consona, scilicet *amicæ meæ*, id est secretorum meorum conscia, a jugo servitutis peccati et maledictione libera : quod in salutationem angeli designatur per « Ave. » Sequitur : *Columba mea*, hoc est « gratia plena » : nam plenitudo spiritualis gratiæ designatur per columbam : *immaculata mea*, et ideo « benedicta in mulieribus¹⁷⁻¹⁸ » : quarum nulla erat sine macula : nam et illa maledicta est quæ non parit : et quod illa in dolore pariat pro maledictione dictuxi est pariendi ; habet igitur hæc maculam sterilitatis : illa maculam corruptionis. His autem dictis, causa

106 subditur quare Dei Filius voluit incarnari, tanquam si diceret : Ideo pulso ut tu mihi aperias : *Quia caput meum plenum est rore, et cincinnati mei guttis noctium.*

[Tho.] Caput Christi est Deus, ut dicit Apostolus¹⁹. Cincinnati autem sunt in mente fidelium collectæ cogitationes, quæ non sparsæ defluunt, sed per disciplinam constrictæ sunt. Ros vero et guttæ noctium quæ in tenebris cum frigore ab alto descendunt ; iniquorum sunt mentes, obscuræ nimirum et cæcæ, et ea quæ in terris sunt semper appetentes. Et cum ipsum minus diligimus quam debemus, et cum multi quod prius est, nullo erga ipsum charitatis affectu tenentur, caput Christi plenum est rore, et cum iniqui servis Dei odium pro dilectione impendunt, cincinnati ejus guttis noctium madent. Cum ergo talis ingruit tempestas merito dilectus a suavi somno contemplationis dilectam excitat, eamque verbo prædicationis insistere, ac frequenti exhortatione corda pravorum calefacere, illustrare, ac sibi aperire præcipit, quæ contra illum clausa erant. Ros alius utilis, alius inutilis. Ros noctis, de quo hic agitur, frigidus est, et ideo inutilis. Ros auroræ tepidus, et ideo sterilis. Ros iste tria facit. Refrigerat, humectat, fecundat. Refrigerat adustionem tentationis, humectat siccitatem devotionis, fecundat sterilitatem virtutis. Contra refrigerium hujus roris rex Chaldaeorum incendit fornacem ; id est mundum, quem his quatuor inflammavit : Naphta, stupa, pice, malleolis²⁰. Primum est invidia et fraterni odii malignitas, secundum mundi vanitas, tertium carnis voluptas, quartum apostasiæ iniquitas. Naphta enim est amurca olei vel ossa olivarum, quæ sicca remanent expresso oleo, id est charitate relicta. De hac Joannes : « Qui odit fratrem suum homicida est²¹. » Hæc fuit Cain damnatus²², hæc inflammavit diabolus fornacem mundi, quando in-

¹⁷ Gen. 1. ¹⁸ Ibid. ¹⁹ Gen. 8. ²⁰ II Mach. 1. ²¹ I Joan. 5.

¹² Dan. 6. ¹³⁻¹⁴ Isa. 45. ¹⁵ Ezech. 44. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Gen. 4.

vidit et olivit prosperitatem Adæ²⁸. Per stupam, A quæ leviter crematur, designatur mundi vanitas, scilicet quæ leviter transit. Hac inflammavit diabolus Adam dicens: « Quocumque die manducaveritis, eritis sicut dii²⁹. » Per picem, carnis voluptas designatur, unde: « Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea³⁰. » Hac inflammavit diabolus mundum, quando vidit Adam lignum quod esset pulchrum visu et ad vescendum suave, et tulit de fructu illius et comedit³¹. Malleoli sunt strumosi stipites et steriles, qui abscinduntur a vineis. Hac est iniquitas apostasiæ. Unde Dominus: « Ego sum vitis, vos palmites; sine me nihil potestis facere³². » Hac diabolus mundum inflammavit, quando Adam a Deo transgrediendo mandatum recessit³³.

Vel aliter. Flamma fornacis hujus id est mundi B triplex est. Prima est vitiorum, secunda tentationum, tertia temporalium afflictionum. Prima multi peccatores involvuntur, in secunda multi per gratiam Dei viriliter reluctantur; in tertia a spiritualibus viris viriliter exceduntur tribulationes. Item, invenimus Dominum in tribus ignibus apparuisse. Pro primo dicitur: « Ventus turbinis veniebat ab aquilone et nubes magna et ignis involvens: de medio autem ejus quasi species electri, id est de medio ignis³⁴. » Pro secundo dicitur: « Angelus Domini descendit cum Azaria, et sociis ejus in fornacem³⁵. » Pro tertio in Apocalypsi: Vidit Joannes virum inter septem candelabra aurea, velut in camino ignis ardentis³⁶. Quis ergo posset subsistere in hac fornace ubi erat regis superbi præceptio, C rudelium ministrorum exsecutio, quatuor prædictorum inflammatio, nisi angelus Domini descendisset in fornacem³⁷, id est Christus. Non dico mali consilii angelus, ut diabolus, nec delegati consilii angelus, ut Gabriel; sed magni consilii Angelus, scilicet Christus. Sed quomodo excussit flammam audiamus: Superbum regem, id est diabolum per humilitatem; ministros per dilectionem, quatuor prædicta per creationem. Contra primum: « Exinanivit semetipsum formam servi accipiens³⁸. » Contra secundum: « Propter nimiam charitatem qua dilexit nos, cum essemus mortui peccato, convivificavit nos in Christo³⁹. » Contra tertium: « Advocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris⁴⁰. » Ipse enim est « qui nunquam orat pro populo et pro universa civitate sancta Jerusalem⁴¹. » Iste adducit triplicem rorem, scilicet misericordiæ, gratiæ, et gloriæ. Primus venit in vellus, de vellere⁴², id est de Virgine. Secundum in concham⁴³, id est in corda apostolorum. Tertius de concha in aream⁴⁴, id est in universitatem Ecclesiæ. Prima mundat, secundat secundat, tertia jucundat. Mundat a fæce peccatorum, secundat germine vir-

tutum, jucundat contemplatione supernorum. Prima hominem purificat, secunda magnificat, tertia lætificat. De primo: « Det tibi Dominus de rore cæli et de pinguedine terræ abundantiam⁴⁵. » De secundo: « Ero quasi ros, Israel germinabit quasi liliū⁴⁶. » Pro tertio dicitur: « Ros in messione mea morabitur, et gloria mea semper innovabit⁴⁷. » Hi tres rores tres extinguunt vel refrigerant adustiones Chaldæorum, de quibus sequitur in hunc modum. Adustio tentationum tres habet spes; sunt enim quidam qui semper fatigantur tenta ionibus et aliquando cadunt, aliquando surgunt; sunt qui semper laborant et non cadunt: sunt qui tenent et non cadunt; sed ita sunt spirituales qui nec ipsam tentationem sentiunt. Isti sunt tres pueri in camino Chaldæorum scilicet Ananias, qui interpretatur gratia Domini, Azarias, qui interpretatur auxilium Dei, Misael, qui dicitur attractio Dei; sed quartus est inter illos similis Filio Dei, qui facit medium fornacis quasi ventum roris flantem⁴⁸. Et ideo primus si cedit resurgit, quia est Ananias, id est ros gratiæ Dei subvenit ei ut dicat: « Igne me examinasti⁴⁹, » sicut examinatur argentum, quia ibi est vox Domini intercidentis flammam ignis. Secundus non cadit, quia est Azarias, id est auxilium Dei et dicit: « Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas⁵⁰, » quia similis Filio Dei fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem⁵¹, et clamat: « Cum ambulaveris per ignem, non ureris, quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel salvator tuus⁵². » Tertius nec etiam sentit quia est Misael, id est attractio Dei. Ille dicit: « Liberasti, Domine, cor meum a perditione, a pressura flammæ, qui circumdedit me, et in medio ignis non sum æstuatus⁵³. » quia fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. Quartus, qui erat cum eis similis Filio Dei⁵⁴. Secundo dictum est, quia humectat ros siccitatem. Triplex est siccitas, sicut jam diximus. Sine lacrymis contritio, sine misericordia compassio, sine devotione contemplanatio. Sed ros divini gratiæ humectat contritionem lacrymis, operibus misericordiæ compassionem, devotione contemplanatio. In primo dat Deus de pinguedine terræ⁵⁵. In tertio de rore cæli abundantiam⁵⁶. De medio non dubitamus quando rorem cæli habeat, sicut ait Job: « Ros in messione mea morabitur⁵⁷. » Tertio dictum est quod ros secundat. Secundat virginitatem, secundat humanam mentem, secundat Ecclesiam Dei militantem. Virginitatem incarnatione divinitatis, hominis mentem germine virtutis, Ecclesiam sacramentis. Primum ad redemptionem, secundum ad renovationem, tertium ad regenerationem. De primo dicitur: « Rorate, cæli, desuper et nubes pluant justum⁵⁸. » De secundo ait propheta: « Ero quasi ros, Israel germinabit

²⁸ Gen. 3. ²⁹ Ibid. ³⁰ Eccli. 13. ³¹ Gen. 3. ³² Joan. 15. ³³ Gen. 3. ³⁴ Ezech. 1. ³⁵ Dan. 3. ³⁶ Apoc. 1. ³⁷ Dan. 3. ³⁸ Philip. 2. ³⁹ Ephes. 2. ⁴⁰ I Joan. 2. ⁴¹ II Mach. 15. ⁴² Judic. 6. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Ibid. ⁴⁵ Gen. 27. ⁴⁶ Ose. 14. ⁴⁷ Job 29. ⁴⁸ Dan. 3. ⁴⁹ Psal. 16. ⁵⁰ Ibid. ⁵¹ Dan. 3. ⁵² Isa. 45. ⁵³ Eccli. 51. ⁵⁴ Dan. 3. ⁵⁵ Gen. 27. ⁵⁶ Ibid. ⁵⁷ Job 29. ⁵⁸ Isa. 45.

quasi liliū, et erumpet radix ejus ut Libani, et ibunt rami ejus; et erit quasi oliva gloria ejus, et odor ejus ut Libani ⁵⁴. » Tertius est ros Hermon, qui descendit in montem Sion ⁵⁵. Scilicet sub anathemate id est separatione, quod sonat Hermon, gentilitatis vel judaismi, in speculativam Ecclesiam quod sonat Sion. Unde ad petitionem Gedeonis ros primo descendit in vellus ⁵⁶, id est in uterum Virginis, gratia Spiritus sancti. De vellere expressit in concham, id est in cor humanum, quia mediante utero Virginis, venit ad nos gratia Dei. Tertio descendit in aream, id est Ecclesiam militantem. Primus ros malus erat quia noctis, et ideo frigidus. Iste vero bonus est : et a capite. Venturus in carne Dei Filius ut hominem liberaret a malis, aperiri sibi postulat thalamum uteri virginalis. Aperiri dico non per coitus pollutionem, sed per amoris affectionem. Sed ad quid veniat, adiungit : Quia caput ejus, id est Deus, juxta Apostolum ⁵⁷, plenum est rore noctis, qui frigidus est, et in tenebris cadit. Ipse est charitas, quæ erat sub lege, quæ cæca erat, utpote non intelligens spiritualiter : et frigida, quia diligebatur Deus plus pro temporalium amore quam charitatis ardore. Cincinni de capite, sunt fideles adherentes Deo in fide, qui pleni sunt guttis noctis; quia seipos invicem diligebant, non tam affectu charitatis quam carnalitatibus. Ideo David promittebat ipsum in carne venturum et valentiore rore mundum rigaturum, sic prophetando : « Descendit sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia super terram ⁵⁸. » Sicut fuerat a Deo promissum, a prophetis prævisum, a mundo desideratum; ita videmus hodie completum.

*Magnus ab inægro sæculorum nascitur ordo
Jam nova progenies cælo demittitur alto.*

(Virg. Ecl. iv, 5.)

Ubi mundus languore vetustatis constrictus flore descendente de radice Jesse, quadam spirituali juventute refloresceret. Languerat enim mundus elatione, diabolica suggestione, vitæ dissolutione. Primum ut Creatorem suum homo contemneret, secundum ut diabolo obediret, tertium ut bonam suam naturam corrumpere. Inde improperat eis Isaias sic : « Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis scleratis ⁵⁹. » Itaque Dominus descendet sicut pluvia in vellus, quia, ut superbiam reprimeret, « exinanivit semetipsum servi formam accipiens ⁶⁰. » Ut jugum diaboli auferret, « factus est Patri obediens ⁶¹; » ut vitæ dissolutionem reprimeret, sustinuit « mortem, mortem autem crucis ⁶². » Respicimus ergo Christi charitatem, Mariæ dignitatem, nostram utilitatem. Charitatem, qua pro nobis indigna pertulit; dignitatem, qua beata Virgo talem nobis protulit; utilitatem, qua et spiritualia et æterna bona nobis contulit. Itaque Christo debemus amorem, Mariæ honorem, nobis

A stuporem. Audi primum in Christo : « Propter immensam charitatem qua dilexit nos Deus, cum essemus mortui peccato, convulsavit nos Christus ⁶³. » Audi Mariæ dignitatem : « Sola in sexu femineo electa es in sæculo, et meruisti Dominum sanctum portare in utero ⁶⁴. » Inde :

Nec primam similem visa est nec habere sequentem.

Inde : « Felix namque es, sacra Virgo Maria, et omni laude digna, quia ex te ortus est Sol justitiæ Christus Deus noster ⁶⁵. » Audi utilitatem quam nobis contulit. Unde stupere debemus, scilicet quia tantum laboravit pro salute gentium, qui est dator omnium. « Domine, quid est homo, quia memor es ejus; aut filius hominis, quoniam visitas eum ⁶⁶? » Propter quem descendisti « sicut pluvia in vellus; et sicut stillicidia stillantia super terram ⁶⁷. » Legitur Dominus descendisse sicut ros ⁶⁸, descendisse sicut nix, descendisse sicut stillicidium ⁶⁹. De primo : « Descendit sicut pluvia in vellus ⁷⁰. » De secundo legitur quia descendit ros in vellus Gedeonis ⁷¹. De tertio : « Quemadmodum descendit imber et nix de cælo, et illuc ultra non revertitur ⁷², » etc. De quarto hic habetur : « Descendit sicut pluvia in vellus : et sicut stillicidia stillantia super terram ⁷³. » Pluvia fecundat, ros serotinus se infundit, nix candida est et frigida, stillicidium cum impetu descendit. In pluvia igitur habemus Virginis a filio collatam fecunditatem, in rore morum serenitatem, in nive candida et frigida de cælo collatam incomparabilem virginitatem, in stillicidio gratiarum utilitatem. De pluvia habemus, quia « Pluit Dominus super unam civitatem et super aliam non pluit ⁷⁴. » Terra completa est sancta Maria cælitus fecundata. « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ⁷⁵. » Civitas non completa, est Eva, de qua clamat Ecclesia : « Aspice Domine, quia facta desolata civitas plena divinitatis. » Suscepit enim maledictionem superborum. Unde : « Montes Gelbæ, nec ros nec pluvia veniant super vos ⁷⁶. » In civitate autem Mariæ nobis imber temperatus et serotinus terræ. Audi imbrem fructiferum : « Quemadmodum descendit et imber et nix de cælo et illuc ultra non revertetur, sed refundit terram et inebriat eam et germinare eam facit; sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo ⁷⁷. » Nix quoque, quæ est virginitas, descendit de cælo. Inde : « Qui præcipit nivi ut descendat in terram ⁷⁸. » Inde Hieronymus : « Præter carnem in carne vivere non terrena est vita, sed cælestis : non tam humana quam angelica. » Inde poeta ⁷⁹ :

Jam redit et virgo, redeunt Saturnia regna.

Imber iste infundit terram et inebriat, et germinare eam facit. Infundit gratiæ irrigatione, inebriat dilectione, germinare facit in ipsa incarnatione. « Qui dat semen serenti ⁸⁰. » Semen est verbum, quod

⁵⁴ Ose. 14. ⁵⁵ Dent. 4. ⁵⁶ Judic. 6. ⁵⁷ I Cor. 3. ⁵⁸ Ibid. ⁵⁹ Ephes. 2. ⁶⁰ Offic. Eccl. ⁶¹ Ibid. ⁶² Ibid. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Ibid. ⁶⁵ Judic. 6. ⁶⁶ Isa. 55. ⁶⁷ Psal. 71. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Ibid. ⁷⁰ Ibid. ⁷¹ Ibid. ⁷² Ibid. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Ibid. ⁷⁶ Ibid. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Psal. 71. ⁸² Isa. 4. ⁸³ Plil. p. 2. ⁸⁴ Ibid. ⁸⁵ Psal. 8. ⁸⁶ Psal. 71. ⁸⁷ Judic. 6. ⁸⁸ Psal. 71. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Ibid. ⁹² Ibid. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Ibid. ⁹⁹ Ibid. ¹⁰⁰ Ibid.

proximo prædicatur; semen est exemplum bonæ vitæ, quod aliquis imitatur, semen est initium unde virtutes germinantur. Primum astruit, secundum instruit, tertium construit. Astruit verum, instruit proximum, construit spirituale ædificium. De primo: « Semen est verbum Dei »¹. De secundo: « Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent »². Notandum quod ros iste descendit in vellus, descendit in aream, descendit in terram. De primo habemus in vellere Gedeonis³; de secundo quod ros siccato vellere descendit in aream⁴; de tertio legitur quod manna filiis Israel descendebat quasi ros super terram⁵. Vellus ergo dicitur Virgo beata, area religio, terra Ecclesia. Descendit ergo in vellus Virginis dans fecunditatem, in aream religionis faciens animæ immortalitatem, in terram Ecclesiæ faciens fidei veritatem. Ergo primo fecit in Virgine conceptionem, secundo in religione morum conformationem et refrigerium contra tentationem, tertio in Ecclesia fidei illuminationem. De primo: « Rorate, cœli, desuper, et nubes pluant justum »⁶. Item: « Det tibi Deus de pinguedine terræ et de rore cœli abundantiam »⁷. De secundo: « Angelus Domini qui descendit in fornacem fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem »⁸. De tertio: « Ros lucis roa tuus, » ait propheta⁹, scilicet ad lumen fidei Christi. Notandum ergo quod descendit Dominus in quosdam, ut convertat eos quasi quadam violentia; descendit in alios quasi suavitate gratia; descendit in tertios tanquam posites in contemplatione excellentia. In primos descendit « sicut stillicidia stillantia super terram; » in secundos descendit quadam serenitate, « sicut pluvia in vellus »¹⁰; in tertios « sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion »¹¹. Primi ergo quadam violentia tracti convertuntur, secundi apud se in bona scientia delectantur, tertii cum Paulo in cœlestibus conversantur. In primis aspiciamus Paulum quia violenter sit tractus, in secundis Mariam quantum jacere ad pedes Domini delectatur¹², in tertiis Stephanum qui inter lapides et contumelias persecutorum Patrem cum Filio in cœlis speculatur¹³. Ergo si aperias Deo cor tuum, jam caput nostrum, scilicet Deus plenus erit rore et guttis non noctis sed lucis, juxta illud: « Ros lucis, ros tuus. »¹⁴

Caput meum plenum est rore; et cincinnati mei guttis noctium.

[CARD.] Ac si dicat: *Caput meum*, illud videlicet caput de quo dicit Isaias: « Omne caput lan-

gidium plenum est rore »¹⁵, nam capitanei et prælati in populo, aqua nocturna pleni sunt, et irrigatione vitiorum, qui pro tenebris ignorantia, velut nocturna roris stillicidia, minime sentiuntur. *Cincinnati* quoque pleni dicuntur *guttis noctium*. Per cincinnati, qui sunt capilli distorti a capite dependentes, designantur minores, qui a prælati, tanquam a capite dependentes, ab eorum tamen doctrina sunt distorti, et ipsi sunt pleni guttis noctium, id est vitiis, quæ, recedente luce gratiæ, et exortis tenebris malitiæ, abundanter pluant. Sequitur autem responsio matris Virginis ad vocem pulsantis per angelum, cum subditur:

Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

[Tuo.] Ac si aperte dicat: Deservi negotia rerum infastrarum, qua ratione repetam? Qui enim ad officium prædicationis se accingit, sicut providet subditis in spiritualibus, ita tenentur ei in temporalibus; et ideo quia temporalia cuncta refugit, dicit: *Exspoliavi me tunica mea, quomodo reinduar illa?* Per tunicam enim actio temporalis designatur, unde Salvator de extremo examine loquens, ait: « Qui in agro est non revertatur tollere tunicam suam »¹⁶. *Lavi*, ait, *pedes meos, quomodo coinquinabo illos?* Ac si diceret: Jam meas cogitationes quibus aliquando terram tangere solebam, frequentibus secretæ compunctionis flentibus lavi, et quantum mortalibus possibile est, cœlesti ingressu dignos reddidi. Ita ut dicere possim: Quia « stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem »¹⁷, « il est, et si necdum mœnia supernæ civitatis intrare merui, tamen quædam ejus gaudia libavi affectu interiori. Quinque sunt tunice: prima corruptio creaturarum, secunda connexio virtutum, tertia compositio morum, quarta spiritalis actio doctorum, quinta beatorum. Prima est saccus nostræ mortalitatis, qui in passione conciditur. Quater legimus Christum deposuisse vestimenta sua: primo in cœna, sed resumpsit; secundo ligatus ad columnam, sed reddita sunt ei; tertio illusus a militibus, et reddita sunt ei; quarto crucifixus, et non resumpsit. Propter secundum et quartum altaria quinta feria ante diem resurrectionis demandantur, et etiam quasi quodam flagello virgarum pulvis exentitur, in signum flagellationis Christi; secunda est prima stola qua prodigus filius revertens induitur¹⁸; tertia est odorifera vestes, quibus Jacob indutus a patre benedicitur¹⁹; quarta sordida vestis, qua in Zacharia²⁰ Jesus magnus sacerdos induitur; quinta tunica hyacinthina, qua Aaron ingrediens Sancta sanctorum ornatur²¹. Audi primam: « Omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc »²². Audi secundam: Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia²³, etc. Do

¹ Luc. 8. ² Psal. 125. ³ Judic. 6. ⁴ Ibid. ⁵ Exod. 16. ⁶ Isai. 45. ⁷ Gen. 27. ⁸ Dan. 3. ⁹ Isai. 26. ¹⁰ Psal. 71. ¹¹ Psal. 152. ¹² Luc. 10. ¹³ Act. 7. ¹⁴ Isai. 26. ¹⁵ Isai. 1. ¹⁶ Matth. 24. ¹⁷ Psal. 121. ¹⁸ Luc. 15. ¹⁹ Gen. 28. ²⁰ Cap. 3. ²¹ Lev. 8. ²² Rom. 8. ²³ Gal. 5.

tertia : « In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur; persecutionem patimur et sustinemus, humiliamur, sed non confundimur, dejicimur, sed non perimus⁴. » De quarta : « Argue, obsecra, increpa⁵, » miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta. De quinta : « Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum⁶. » De prima : « Qui habet tunicam, vendat eam, et emat gladium⁷, » id est non dubitet corruptibilem vitam impendere pro gladio, id est, verbo Dei. De duabus sequentibus dicitur : « Qui habet duas tunicas det unam non habenti⁸, » id est qui fulget virtutibus et moribus, non habentes hæc saltem moribus instruat. De quarta dicit Dominus de judicio : « Qui in agro fuerit non revertatur ut tollat tunicam suam⁹. » Quinta est qua Jesus magnus sacerdos ablata sordida induitur¹⁰. De prima dicitur quod fecit Dominus primis parentibus tunicas pelliceas¹¹, quæ sunt de mortuis animalibus in signum nostræ corruptionis. Secunda est tunica Joseph polymita et talaris¹², id est pluri-um virtutum cum perseverantia. Tertia fuit tunica parva quam faciebat Anna Samueli filio suo¹³, id est *gratia*, quod interpretatur Anna, *postulanti Deum*, quod sonat Samuel, forma morum quæ est parva respectu virtutum. De quarta dicitur quod Petrus « succinxit se tunica¹⁴, » ut iret super aquas libere ad Christum, quia spirituales actiones doctores astringunt, ne fluctibus mundanæ vanitatis madeant. Doctores enim debent subditos sibi defendere, viam exemplo ostendere, Scripturis ad cognitionem Dei erudire, unde debent accingi, succingi, præcingi. Accingi balteo patientiæ, succingi cingulo pœnitentiæ, præcingi linteo pudicitæ. Accingi ad pugnam, succingi ad viam, præcingi ad mensam. Primo ad resistendum, secundo ad ambulandum, tertio ad ministrandum. Ad resistendum adversario, ad ambulandum ut appropinquet cœlo, ad ministrandum subjecto. Sic enim Petrus accinxit se gladio, quando abscidit auriculam Malchi^{15,16}. Succinxit se, quando ambulavit super aquas. Præcinxit se exiens de carcere. « Præcingere, » ait Angelus Petro¹⁷. De primo : « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime¹⁸, » de secundo Paulus : « State succincti lumbos vestros in veritate¹⁹, » de tertio : « Sint lumbi vestri præcincti²⁰. » Quinta tunica est tunica Christi inconsutilis²¹, quam habebimus quando corruptibile nostrum induet corruptelam et mortale immortalitatem²². Quarta volumus exspoliari, ut ista possimus indui.

Pedes sunt affectus nostri : sicut enim pedes corporales portant exteriorem hominem, sic affectus nostri interiorem. Isti sæpe indigent lavacro,

quoniam aliquando calore aduruntur, aliquando frigore dissolvuntur, aliquando ad lapidem colliduntur, aliquando luto inquinantur, aliquando pulvere asperguntur. Primi uruntur flamma iræ, odii et invidiæ; secundi torpore frigescunt negligentæ; tertii colliduntur ad lapidem Christum, fidei hæsitati-
one; quarti inquinantur carnis voluptate; quinti asperguntur pulvere vanæ gloriæ. De primis Salomon : « Nunquid ambulare potest homo super prunis ar-
dentes, et plantæ ejus non urentur²³? » De secundis in Evangelio : « Videte ne fiat fuga vestra hieme vel Sabbato²⁴: » hieme enim torpor negligentæ pedes astringit; de tertiis : « Ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum²⁵; » de quartis Jeremias : « Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordatus est
fluis sui²⁶; » de quintis ait : « Excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium²⁷. » A primis quia uruntur, auferendum est calceamentum, ut refrigerentur, id est mortua opera. Unde Moysi et Josue dicitur : « Tolle calceamentum de pedibus tuis; terra enim in qua stas sancta est²⁸, » id est domus religionis. Secundi, quia frigidus sunt, calceamento sunt muniendi : quod est de pellibus mortuorum animalium, id est exemplis prædecessorum nostrorum; unde de agno paschali dicitur : « Comedetis calceamenta habentes in pedibus²⁹. » Tertii u-
gendi sunt pinguedine, unde Job : « Lavabam pedes meos butyro, et petra fundebat mihi rivus olei³⁰. » Butyrum misericordiæ dedit Christus ante passionem; misso Spiritu sancto³¹ dedit oleum gratiæ post resurrectionem. Quarti sunt lavandi aqua, unde Dominus lavit pedes discipulorum suorum, et ait Petrus : « Non tantum pedes meos, sed et manus et caput³², » id est non solum affectus, sed et manus, id est opera; et caput, id est sensuum evagationem. Sed affectus penitus lavare est difficile, unde Ezechiel ductus est « in aquam usque ad talos, » scilicet lotus a tactu terrenorum; « et usque ad genua » quæ flectuntur, ut rigor superbie lavetur; « et usque ad renes, » ut fiat ablutio carnalium voluptatum, sed non usque ad cor propter difficultatem lavandorum affectuum qui sunt in corde : hoc est quod non potuit transvadere³³

A quintis excutiendus est pulvis, sicut diximus : « Excutite pulverem de pedibus vestris³⁴. » Tamen hæc omnia dicuntur lavatio generaliter. Ut de exspoliatione hujus tunicæ sumamus occasionem, consideremus et tunicam quam vocamus bonorum conversationem; sed illam quam credidimus fore sanctorum glorificationem, in qua « fulgebunt justi, et tanquam scintillæ in arundineto discurrunt, judicabunt nationes, et regnabunt in æternum³⁵. » Est enim tunica in qua fulgent vani, est tunica in qua fulgent justi, est tunica qua fulgent sancti.

⁴ II Cor. 4. ⁵ II Tim. 4. ⁶ Matth. 13. ⁷ Luc. 22. ⁸ Luc. 3. ⁹ Matth. 13. ¹⁰ Zach. 3. ¹¹ Gen. 3. ¹² Gen. 37. ¹³ I Reg. 2. ¹⁴ Joan. 21. ^{15,16} Matth. 26. ¹⁷ Act. 12. ¹⁸ Psal. 44. ¹⁹ I Petr. 1. ²⁰ Luc. 12. ²¹ Joan. 19. ²² I Cor. 15. ²³ Prov. 28. ²⁴ Matth. 24. ²⁵ Psal. 90. ²⁶ Thren. 1. ²⁷ Marc. 6. ²⁸ Exod. 3. ²⁹ Exod. 12. ³⁰ Job 29. ³¹ Act. 2. ³² Joan. 13. ³³ Ezech. 47. ³⁴ Marc. 6. ³⁵ Sap. 3.

Primi in mundo, secundi in Ecclesiæ gremio, tertii in cœlo. Primi ostentatione, secundi miraculis et conversatione, tertii in Dei visione. De primis: « Noctem verterunt in diem, et rursus post tenebras spero lucem³⁶. » Noctem verterunt in diem, ubi de peccatis suis quærunt splendorem. De secundo: « Luceat lux vestra coram hominibus³⁷; » de tertio: « Lux perpetua lucebit sanctis tuis, Domine. » Primi discurrunt in simeto, secundi in arundineto, tertii in siceto, oliveto. Primi tanquam favilla, secundi tanquam scintilla, tertii tanquam pupilla. Primi sustinent ignominia passionis, secundi judicabunt nationes, tertii adepti sunt re-promissiones. Primi viventes descendunt in infernum, secundi superant ad regnum supernum, tertii regnant in æternum. Primi ergo fulgent tripliciter in illa quæ deponenda est tunica, naturali rationis potentia, mundana astutia, ostentationis jactantia. De primo dicitur: « Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum³⁸; » de secundo: « Auferetur ab impiis lux tua³⁹, » de tertio Job: « Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incidentem clare⁴⁰. » Prima, scilicet rationis, quandoque fulget super caput, quandoque sub capite, quandoque in capite. Sub capite, quando tractat homo de temporalibus, in capite; quando de spiritualibus; super caput, quando conversatur in cœlestibus. Pro primo dicitur de muliere forti: « Consideravit semitas domus suæ, et panem otiosa non comedit⁴¹, » item: « Non exstinguetur in nocte lucerna ejus⁴². » In nocte enim sumus, cum de temporalibus tractamus. De secundo: « Oculi sapientem in capite ejus⁴³. » De tertio Job: « Quis mihi det, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies in quibus Deus custodiebat me? quando splendebat lucerna ejus super caput meum, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris⁴⁴? » Sed væ nobis, quia hæc lux rationis, relictis spiritualibus, totam se implicat temporalibus, unde: « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus⁴⁵? » Inde clamamus pro temporalibus: « Clavis David quæ claudit et nemo aperit⁴⁶, veni et educ vincium de domo carceris⁴⁷, sedentem in tenebris et umbra mortis⁴⁸. » Pro spiritualibus: « O sapientia, quæ ex ore Altissimi prodisti⁴⁹, veni ad docendum nos viam prudentiæ⁵⁰. » Pro cœlestibus: « O oriens, veni et illumina hominem quem de limo formasti. » Discurrunt quoque tanquam favilla in simeto, quia dum foris splendet, quasi stipula nitescit. Dum vero tribulationis igne vexatur, stipula in favillam tristitiæ evanescit. Favilla vero tristitiæ transfrens se ad desiderium temporalium honorum quasi sterquilinio putrescit. Audi stipulam: « Deus meus, pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem

A venti⁵¹. » De favilla ait Job: « Ago pœnitentiam in favilla et cinere⁵². » Favilla in corde est tristis pro peccatis compunctio, cinis est exterior corporis vilis afflictio. Verum hæc favilla in sterquilinio non resolvitur, sed in purissimum vitrum puræ conscientia formatur. Item Job: « Assimilatus sum favillæ et cineri⁵³. » De sterquilinio temporalium honorum dicitur: « De stercore boum lapidabitur piger⁵⁴. » Boves sunt prædicatores, temporalia sunt stercora, quia cum Paulo reputant ea ut stercora⁵⁵. Ita fulgent vani, fulgent et venti, qui et fulgebunt quando erunt sancti, fulgent vere puri, fulgent securi. Primum ex munda conscientia, secundum justitia, tertium in gloria. Primum in cordis cubiculo, secundum in judicio, tertium in B regni solio. De primo: « Ros lucis ros tuus⁵⁶, » scilicet gratia illuminans; de secundo Apostolus: « Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium⁵⁷; » de tertio: « Fulgebunt justi sicut sol in regnum Patris eorum⁵⁸. » Notandum quod justus nunc fulget interiorius, fulget exteriorius, fulgent superius. Interius sui et Dei cognitione, exteriorius conversatione, superius miraculorum exhibitione. In primo habent bonæ conscientia delectationem, in secundo Christi imitationem, in tertio faciunt admirationem. Primum rogabat David: « Illumina oculos meos, Domine⁵⁹. » Hæc est mulier quæ accendit lucernam, et subvertit totam domum, quærens drachnam quam perdidit⁶⁰, scilicet Dei et sui cognitionem; alioqui dicitur ei: « Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum tuorum⁶¹. » Et de Dei cognitione: « Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me⁶²? » Ut autem cognoscatis Deum ut prudentes virgines, aptate lampades vestras⁶³. Sic eritis candelabrum **108** in tabernaculo in quo erant septem lucernæ: scilicet septem dona Spiritus sancti. O lucerna conscientia habens intra se lumen fidei, oleum misericordia, ignem amoris. O beata conscientia quæ dicere potest ex sententia cum Job: « Auditum auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Ideo me reprehendo et ago pœnitentiam in favilla et cinere⁶⁴. » Ecce quomodo D justus fulgent sui et Dei cognitione, et conscientia delectatione. Sequitur quomodo fulgent bona conversatione.

Nec solum, sed lingua, sed manu, sed corpore. Lingua prædicando, manu operando, corpore patienti. Lucent ergo verbo, exemplo, martyrio. Inde dicitur quia erat Joannes « lucerna ardens et lucens⁶⁵. » Ardens libera increpatione, lucens ubique verbum Dei nuntians⁶⁶; lucens, dum zona pellicea et

³⁶ Job 17. ³⁷ Matth. 5. ³⁸ Joan. 1. ³⁹ Job 38. ⁴⁰ Job 31. ⁴¹ Prov. 31. ⁴² Ibid. ⁴³ Eccle. 2. ⁴⁴ Job 29. ⁴⁵ Thren. 4. ⁴⁶ Apoc. 15. ⁴⁷ Jer. 52. ⁴⁸ Psal. 87. ⁴⁹ Eccli. 24. ⁵⁰ Isai. 40. ⁵¹ Psal. 82. ⁵² Job 42. ⁵³ Job 30. ⁵⁴ Eccli. 22. ⁵⁵ Phil. 3. ⁵⁶ Isai. 26. ⁵⁷ I Cor. 4. ⁵⁸ Matth. 13. ⁵⁹ Psal. 12. ⁶⁰ Luc. 15. ⁶¹ Cant. 1. ⁶² Joan. 14. ⁶³ Matth. 25. ⁶⁴ Job 42. ⁶⁵ Joan. 5. ⁶⁶ Matth. 3.

pills camelorum vestitur⁶⁷; lucens, dum propter justitiam decollatur⁶⁸. Audi lucentem lingua: « Lucerna pedibus meis verbum tuum et lumen semitis meis⁶⁹. » Et opere: « Sint tumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris⁷⁰. » Et de corpore: « Paravi lucernam Christo meo⁷¹, » scilicet carnem in qua pro nobis passus est. Propter verbum dicitur: « Qui justii fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudierint multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates⁷². » Pro splendore manuum dicitur viro qui erat vestitus lineis apud Ezechielem: « Ingredere in medio rotarum quæ sunt super cherubim, et imple manus tuas prunis ignis, et projice super civitatem⁷³, » scilicet bonorum operum, ostendens fervorem vel lucem. Pro bello martyrum cepit Gedeon tubas sonantes in dextera, et lucernas inter lagenas clausas in sinistra⁷⁴. Tuba est vox prædicationis, lagena fragilitas carnis, lucerna intra lagenas, splendor bonæ voluntatis dicitur. Quia sancti ludibria, et verbera experti: insuper et vincula et carceres. Et cum ita « fulgent, tanquam scintillæ in arundineto discurrunt⁷⁵. » Scintillæ arundinetum conflunt; arundo intus cana et exterius virens, est mundi vanitas. Discurrunt igitur scintillæ flammantes, id est sancti charitate accensi et mundi vanitatem reducunt ad veritatem. Inde dicitur de animalibus Ezechielis: « Et scintillæ quasi aspectus æris candentis⁷⁶. » Istæ scintillæ consumunt culpam, illuminant ad justitiam. Inde aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Nos ergo tanquam scintillæ discurramus, concurramus, occurramus. Discurramus peccata investigando, concurramus beneficiis Dei gratias referendo, in primo simus scintillæ consumentes, in secundo simus ardentes, in tertio simus lucentes. Discurrere jubebat Dominus cum diceret: Ite in orbem universum⁷⁷; et consumere, cum dicebat Petro: « Macta et manduca⁷⁸; » et Apostolus concurrere docebat: « Alter alterius onera portate⁷⁹. » Item: « Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis ejusmodi instruite in spiritum lenitatis⁸⁰. » Occurramus Deo pro beneficiis suis referendo laudem et gloriam. Unde: « Cantabo Domino, qui bona retribuit mihi, et psallam nomini Domini altissimi⁸¹. » Isti judicabunt nationes. Inde: « An nescitis quia angelos judicabimus⁸²? » Item: « Sedebitis super cælos judicantes duodecim tribus Israel⁸³. » Ecce habemus: « Fulgent justii tanquam scintillæ in arundine⁸⁴. » Sequitur: Fulgebunt justii et quasi pupillæ discurrunt in ficeto, in vineto, in oliveto. Pupilla est pars oculi tota luminosa, sic et sancti toti luminosi erunt in corpore et in anima; ficus est Patris dulcedo, oleum Filii misericordia, vinum

A amor Spiritus sancti. Fictum sunt qui sentiunt paternæ lenitatis dulcedinem, oleum qui ceperunt misericordiæ Christi suavitatem, vinetum qui abundantius habebunt Spiritus sancti charitatem. In his discurrunt sancti de omnibus his Deo gratias agentes. Primi ergo vestiti sunt tunica vanitatis, secundii tunica religiositatis, tertii immortalitatis. Prima fuit de qua ait apostolus: « Odientes illam maculatam tunicam quæ est carnalis⁸⁵; » secunda fuit tunica Joseph polymita et talaris⁸⁶; tertia fuit tunica Christi inconsutilis⁸⁷. Et hac tertia miser Adam spoliatur, secunda Joseph a fratribus denudatur, prima se spoliata sponsa gloriatur. Sed quia parum prodest si tunica vanitatis deponatur, nisi affectus interiores laventur, subjungit: *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Pedes sunt affectus qui debent esse mundi, recti, speciosi, ignei. Mundi, ut habeant puritatem; recti, ut teneant æquitatem; speciosi, ut in contemplandis supernis habeant jucunditatem; ignei, ut habeant charitatem. De primis dicitur, quia lavit Dominus pedes discipulorum⁸⁷. Item: « Excutite pulverem pedum vestrorum in testimonium illorum qui non receperunt vos⁸⁸. De rectis dicitur: « Pedes eorum, pedes recti; et planta pedis eorum, ut planta vituli⁸⁹. » De speciosis: « Quam speciosi sunt pedes annuntiantium pacem, annuntiantium bona⁹⁰! » De his quoque dicit Ezechiel, quod vidit hominem et opus sapphiricum sub pedibus ejus⁹¹. Sapphirius cæli habet colorem; cælum enim est sub pedibus, quoniam contemplando supercælestia illuc penetrat affectus. De igneis dicit Joannes in Apocalypsi de viro quem vidit inter candelabra aurea septem: « Erant, aut, pedes similes aurichalco, velut in camino ardenti⁹². » Sed quia tales sine divina operatione non possumus habere, sequitur: *Dilectus meus misit manum suam per foramen; scilicet sua operatione cor meum penetravit, ut sic affectus meos informaret. Sed venter meus intremuit ad tactum ejus; quia scilicet mea fragilitas se suspectam habebat tanquam indignam et insufficientem ad suscipiendum tantum munus.*

Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa?

D [CARD.] Siquidem ad aliud verbum angeli, « Ecce concipies et paries filium⁹³, » respondet Virgo: *Exspoliavi me tunica mea.* Ac si dicat: Omnino me exspoliavi ab omni implicamento et sollicitudine sæculari, *quomodo iterum induar illa?* ut sollicitudinibus me implicem, et tanquam quæ nupta est, cogitem quæ sunt mundi, et quomodo placeam viro, maxime quia *lavi pedes meos, et quomodo inquinabo illos?* Ac si dicat: Per virginitatis propositum lavi pedes meos et affectus ab omni carnali opere, et ejus concupiscentia, quomodo inquinabo illos in

⁶⁷ Matth. 3. ⁶⁸ Matth. 14. ⁶⁹ Psal. 118. ⁷⁰ Luc. 12. ⁷¹ Psal. 131. ⁷² Dan. 12. ⁷³ Ezech. 10. ⁷⁴ Judic. 7. ⁷⁵ Sap. 3. ⁷⁶ Ezech. 1. ⁷⁷ Marc. 16. ⁷⁸ Act. 10. ⁷⁹ Galat. 6. ⁸⁰ I. id. ⁸¹ Psal. 12. ⁸² II. Cor. 6. ⁸³ Matth. 19. ⁸⁴ Sap. 3. ⁸⁵ Jud. 25. ⁸⁶ Gen. 37. ⁸⁷ Joan. 19. ⁸⁸ Joan. 13. ⁸⁹ Marc. 16. ⁹⁰ Ezech. 1. ⁹¹ Rom. 10. ⁹² Ezech. 1. ⁹³ Apoc. 1. ⁹⁴ Luc. 1.

commistione viri? hoc est quod ipsa dixit ad angelum: « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? » consequenter autem subditur Dominicæ incarnationis modus, dicente Virgine:

Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus.

[Tuo.] *Manum suam dilectus per foramen mittit*, cum nos Dominus occulta inspiratione ad opus virtutum accendit; item cura nobis ad memoriam operationem suam reducit, quam operatus est in nobis; item, cum nos admonet ad opus quod operatus est pro nobis. Nec mirum, cum incarnatum, flagellatum, mortuum, recordamur, si venter conscientie nostræ intremiscit. Unde: « Consideravi opera tua et expavi⁹². » Ventris quoque nomine accipitur mollities eorum et infirmitas, qui refugiant suscipere onus docendi, vel quia se non credunt idoneos, vel quia quietem amant; mittit sponsus manum aliquando ad caput, aliquando ad os, aliquando ad ventrem. Manus sponsi est operatio quam operatur in nobis. Caput hic accipitur anima hominis, os est instrumentum prolationis, venter est mollities carnis. Tribus vicibus operatur Deus per singulos, ut evellat a corruptione animas eorum, sicut dicitur in Job⁹³. Mittit ergo dilectus manum suam ad caput ut aliquid nobis divinitus inspiretur; mittit ad os, ut quod inspiratum est, pronuntietur; mittit ad ventrem ut quod est inspiratum et pronuntiatum, caro operetur. Prima missio manus ad caput ad tria fit: Primo ad fugam et electionem, secundo ad proximi correctionem et instructionem, tertio ad extremi iudicii videndam discussionem. De primo dicitur ad Ezechielem: « Ecce manus ad me missa: in qua erat volumen, et in eo scripta erant lamentatio et carmen, et væ⁹⁷. » Væ namque debemus fugere, id est inferni tormentum; carmen debemus eligere, id est gloriam et laudem beatorum. Sed utriusque impedimento est peccatum, id est lamentatio; quia pro eo est lugendum. Væ fugiendum est, quia in inferno nulla est redemptio; carmen eligendum, quia gloriosum est regnum in quo cum Christo gaudent omnes sancti; pro peccato lamentandum, quia « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur⁹⁸. » Inmissio secunda fit ad proximi correctionem et eruditionem per sancti Spiritus infusionem. Unde Ezechiel: « Apprehendit me manus sub cincinnis capitis mei⁹⁹. » Ecce in cincinnis gratiæ infusio: « Et statuit me in templo, ubi solet fieri plebis eruditio, et fodi parietem, et apparuit imaginum varia depictio¹⁰⁰, » id est error per quem staret correptio. In iudicio fiet hæc tria: id est peccatorum quæ fecit homo discussio, bonorum quæ non fecit exprobratio, damnablem sententiæ prolatio. Hæc est manus quam vidit Balthasar scribentem in pariete¹, scilicet

A hæc: « Mane, » id est numeravit, quid? peccata, unde dicitur: « Tremens factus sum ego et timens, dum discussio venerit atque ventura ira. » — « Thecel, » id est appendit bona, et pauca sunt inventa. Unde dicitur: « Quid ergo miserimus, quid dicam vel quid faciam, dum nil boni perferam ante tantum iudicem? » — « Phares, » id est divisit a regno, quod fiet per sententiam prolatam damnationis: « Ite, maledicti, in ignem æternum². » Unde dictum est: « Dies illa dies iræ, calamitatis et miserie³. »

Manus Dei bis mittitur ad os: primo ut purget a loquacitate, secundo ut conferat gratiam eloquentiæ. Pro primo missa est manus ad Isaiam, et tetigit labia ejus calculo, et purgavit ea⁴. Pro secundo missa est manus ad Jeremiam; unde ait: « Misit Dominus manum suam et tetigit os meum, et prophetam in gentibus dedit me⁵. » De tertio: Mittit Dominus manum suam ad ventrem, ut quod est inspiratum et pronuntiatum caro operetur. Venter est infirmitas humana, foramen est angusta apertura, quod designat angustias nostræ mortalitatis, per quas dilectus misit manum suam, id est operatus est salutem, scilicet sustinendo passiones. Quando ergo tetigit miseriam nostram carnem assumendo, et in ea patiendo, merito venter, id est infirmitas nostra, intremuit. Tribus modis tremimus in adventu magnæ personæ: Timore damnationis, admiratione magnifici operis, reverentia maiestatis. De primo: « Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ⁶. » De secundo: « Exsultate ei cum tremore⁷. » De tertio: « Adorant dominationes, tremunt potestates⁸. » Tria sunt foramina: foramen petreæ, foramen aspidis, foramen acus. In primo stetit Moyses quando vidit posteriora Domini transeuntis⁹. De secundo, Isaias: « Lætabitur infans super foramina aspidis¹⁰. » De tertio, fit comparatio cameli et divitis¹¹. In primo agnoscitur Christi humilitas vera, in secundo deprehenditur dæmonis astutia, in tertio, paupertate domatur superbia. Cum mittit dilectus manum suam per foramen, id est cum operatur salutem nostram per vulnus lateris, merito venter, id est infirmitas nostra pro peccato contremiscit. Cum manum mittit in foramina aspidis eiciens dæmones de corporibus obsessis, contremiscit venter admiratione miraculosi operis. Cum mittit manum ad foramen ventris superbos humiliando, contremiscit venter humiliando se ob reverentiam divinæ maiestatis. Venter animæ est memoria, quæ ad primum tremorem concipit dolorem, ad secundum parturit virtutem, ad tertium parit fructum operum et jucunditatem per devotionem. De primo Jeremias: « Ventrem meum, ventrem meum doleo¹². » De secundo Isaias: « Venter meus ad Moab, quasi

⁹² Luc. 1. ⁹³ Eccle. 8. ⁹⁴ Job 33. ⁹⁵ Ezech. 1. ⁹⁶ Matth. 5. ⁹⁷ Ezech. 8. ⁹⁸ Ibid. ⁹⁹ Dan. 5. ¹⁰⁰ Matth. 25. ¹⁰¹ Soph. 1. ¹⁰² Isa. 6. ¹⁰³ Jer. 1. ¹⁰⁴ Psal. 54. ¹⁰⁵ Psal. 2. ¹⁰⁶ Præf. miss. ¹⁰⁷ Exod. 33.

¹⁰⁸ Isa. 41. ¹⁰⁹ Marc. 10. ¹¹⁰ Jer. 4.

cithara sonabit ¹³.) Chordæ enim citharæ sunt virtutes in anima consonantes. De tertio dicitur in hoc opere : « Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis ¹⁴ ». In tritico fructus, in liliis jucunditas devotionis significatur. Hæc omnia operatur manus Domini missa per foramen ad ventrem. Dilectus Deus Pater dicitur et Filius. Inde rex virtutum item in Canticis dicitur : *Dilectus ex dilecto*. Manus dilecti operatio Dei : quia per Filium Pater operatus est omnia ¹⁵. Itaque Deus Pater misit manum suam in Filium. Sed quibusdam misit per foramen, quasi per fenestram, quasi per ostium. Qui per foramen mittitur, aliquantulum est manifestus; qui per fenestram, amplius; qui per ostium, totus. Per foramen missus est Christus, quando in carne apparuit Deus incomparabili doctrina et revelando Scripturarum mysteria, et in tribulationum patientia. Inde Moysi ait Dominus : « Sta in foramine petræ : et cum transiero videbis posteriora mea ¹⁶. » Per fenestram apparuit, quando magis creditus est Deus faciens mirabilia ¹⁶. Inde Noe aperuit fenestram arcæ et recepit columbam cum ramo olivæ ¹⁷. Per ostium totus apparuit Deus in resurrectionis gloria ¹⁸. Inde dicitur : « Ostium apertum est in cælo, et arca Dei visa est in cælo. » Hæc tria aperuit sponsa; ait enim : *En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, et prospiciens per cancellos*. Cancellos enim est foramen de ostio. *Pessulum ostii mei aperui dilecto meo; at ille declinavit atque pertransierat*. Missionem per foramen multi viderunt. Per ostium locali videbunt. Per fenestram Nabuchodonosor et ministri ejus in camino trium puerorum perceperunt. « Angelus enim Domini descendit cum Azaria et sociis ejus in fornacem ¹⁹⁻²⁰. » Hæc fornax est mundus in quo rex Chaldæorum, scilicet diabolus humanum genus captivum tenebat, quam fornacem vitii inflammaverat, scilicet naphtha, stupa, pice, malleolis. Primum est invidiæ et fraterni odii malignitas, secundum mundi vanitas, tertium carnis voluptas, quartum apostasiæ iniquitas. Naphtha enim est amurca olei vel ossa olivarum, quæ sicca remanent, expresso oleo, id est charitate relicta. De hac Joannes : « Qui odit fratrem suum homicida est ²¹. » Hæc fuit Cain damnatus ²². Hæc inflammavit diabolus fornacem **109** mundi, quando vidit et odit prosperitatem Adæ ²³; per stupam quæ leviter crematur, designatur mundi vanitas, quæ leviter transit, scilicet triplex : cupiditas, calamitas, mortalitas. Unde Salomon : « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas ²⁴. » Ergo « filii hominum, usquequo gravi corde, utquid diligitis vanitatem ²⁵ ? » Per hæc diabolus inflammavit mundum; ait enim ad Adam : « Quacunque hora manducaveritis, eritis sicut dii ²⁶. » Per picem carnis voluptas signatur : « Qui attingit picem, inquinabitur ab ea ²⁷, » ergo

A a voluptatibus tuis avertere. Hæc inflammavit diabolus fornacem mundi, quando vidit lignum pulchrum, et tulit, et comedit. Malleoli sunt stipites inutiles qui abscinduntur a vineis : hæc est iniquitas apostasiæ, unde Dominus : « Ego sum vitis et vos palmites, sine me nihil potestis facere ²⁸. » Hæc diabolus fornacem mundi inflammavit, quando Adam a Deo per transgressionem mandati decessit.

Moraliter : In hoc igne tres pueri positi sunt : Ananias, Azarias, Misael ²⁹. Primus dicitur *adjutorium Dei*, secundus *gratia Dei*, tertius *attractio Dei*. Primus, scilicet Ananias, eos designat qui aliquando cadunt, aliquando resurgunt, quia cum eo est vox Domini intercidentis flammam ignis, B ut dicat : « Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum ³⁰. » Secundus, scilicet Azarias, eos designat qui viriliter tentationibus resistunt et nunquam cadunt, ut dicant : « Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas ³¹. » Et angelus qui descendit in fornacem dicit ei : « Cum ambulaveris per ignem, non ureris, quia ego sum Dominus Deus tuus, sanctus Israel ³². » Misael eos designat qui sunt spirituales, ut tentationes circumvenientis eos non sentiant, imo dicant : « Liberasti corpus meum a perditione ³³, » etc. Vel aliter : Flamma fornacis hujus, id est mundi, triplex est : prima est flamma vitiorum, secunda tentationum, tertia temporalium afflictionum. Prima multi peccatores involvuntur, in secunda multi per gratiam Dei viriliter reluctantur, in tertia, a C spiritualibus viris temporales tentationes exceduntur. Inde invenimus Dominum in tribus ignibus apparuisse. Pro primis dicitur : « Ventus turbine veniebat ab aquilone, et nubes magna et ignis involvens; de medio autem ejus quasi species electri, hoc est de medio ignis ³⁴. » Pro secundo : « Angelus Domini descendit cum Azaria et sociis ejus in fornacem ³⁵. » Pro tertio : In Apocalypsi vidit Joannes « virum inter septem candelabra vestitum podere et pedes ejus similes aurichalco velut in camino ardenti. Oculi ejus sicut flamma ignis ³⁶. » Ibi descendit magnum consilium Angelus, et quomodo excussit flammam ³⁷ videamus. Superbum regem, id est diabolum, per humilitatem; ministros ejus, per dilectionem; quatuor prædicta, per orationem. Audi humilitatem : « Exinavit semetipsum, formam servi accipiens ³⁸. » Hoc enim iste, id est populo suo mitissimus apparuit ³⁹. Et dilectionem : « Propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christus ⁴⁰. » — « Hic enim est amator fratrum et populi Israel ⁴¹. » Et orationem : « Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum ⁴². » — « Ipse enim est qui multum orat pro populo et universa civitate

¹³ Isa. 16. ¹⁴ Cant. 7. ¹⁵ Joan. 5. ¹⁶ Exod. 33. ¹⁷ Psal. 85. ¹⁸ Gen. 8. ¹⁹⁻²⁰ Joan. 20. ²¹⁻²² Dan. 3. ²³ I Joan. 3. ²⁴ Gen. 4. ²⁵ Gen. 5. ²⁶ Eccle. 1. ²⁷ Psal. 4. ²⁸ Gen. 3. ²⁹ Eccli. 13. ³⁰ Joan. 15. ³¹ Dan. 3. ³² Psal. 65. ³³ Mal. 2. ³⁴ Isa. 43. ³⁵ Eccli. 51. ³⁶ Ezech. 1. ³⁷ Dan. 3. ³⁸ Apoc. 1. ³⁹ Dan. 5. ⁴⁰ Phil. 2. ⁴¹ Num. 12. ⁴² Ephes. 2. ⁴³ II Mach. 15. ⁴⁴ I Joan. 2.

«aucta Hierusalem⁴⁵.» Idem : «Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem⁴⁶.» Inde : «Surge aquilo, et veni, auster⁴⁷.» et propheta : «Adduxit Dominus ventum urentem de deserto, et siccavit venas mortis⁴⁸.» Isti addunt triplicem rorem, scilicet misericordiae, gratiae et gloriae. Sed audi modum : prius in vellus de vellere, scilicet de beata Virgine in concham. De concha, id est de cordibus apostolorum, in aream, scilicet in universitatem Ecclesiae. Audi in vellere : «Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum⁴⁹.» et in concham, ait Apostolus : «Gratia Dei sum, id quod sum⁵⁰.» et in aream : «De plenitudine ejus omnes accepimus gratiam pro gratia⁵¹.»

Primum mundat, secundum secundat, tertium jucundat. Mundat a faece peccatorum, secundat germine virtutum, jucundat contemplatione superiorum honorum. Prima hominem purificat, secunda magnificat, tertia lætificat. Pro prima dictum est : «Apparuit benignitas et humanitas salvatoris nostri Dei⁵².» Ecce ros misericordiae, de quo Isaac ad filium suum : «Det tibi Deus de pinguedine terrae, de rore caeli abundantiam⁵³.» Pro secundo dictum est : «Apparuit gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos ut abrogantes impietatem, et sæcularia desideria⁵⁴.» etc., inde propheta : «Ero quasi ros, Israel germinabit quasi lilius⁵⁵.» Pro tertio ait Job : «Ros in messione mea morabitur, et gloria mea semper innovabitur⁵⁶.» Si qui superbiunt, propter hanc gratiam dicitur eis : «Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniant super vos⁵⁷.» Primus ros, scilicet misericordiae, est Azariae, qui dicitur *adjutorium Domini*; secundus Ananiae, qui dicitur *gratia Dei*; tertius Misael, qui dicitur *attractatio Dei*. Iste enim primo attractat jacentem in præsepio, secundo pendentem in patibulo, tertio regnantem in Patris solio. In primo pro nobis humiliantur, in secundo laborantur, in tertio regnantur. Aspice humilem in præsepio, nascentem de mulieris utero, non habentem locum in diversorio, jacentem cum bove et asino, involutum vili panniculo. Secundo attractat laborantem in patibulo, scilicet flagellatum, colaphizatum. Tertio attractat qualem describit Apostolus : O mitem, sapientem, pulchrum, potentem, ut ibi : «Multifarie, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis⁵⁸.» Quod alibi in hoc opere me meminisse exposuisse; audi divitem : «Quem constituit hæredem universorum⁵⁹.» et sapientem : «Per quem fecit et sæcula⁶⁰.» De primo : «Omnia subjecisti sub pedibus ejus⁶¹.» de secundo : «Iu quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi⁶².» Audi pulchrum : «Qui cum sit splendor gloriae et figura substantiae⁶³.» et potentem : «Portansque omnia verbo virtutis suae⁶⁴.» — «Potestas enim ejus potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum quod non corrumpetur⁶⁵.» Et quia diabo-

lum vicit : «Jugum enim oneris ejus et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris, ejus superasti, sicut in die Madian⁶⁶.» Hæc ante omnia Christus superavit, sicut in die Madian, scilicet quando Gedeon Madianitas devicit⁶⁷. Habuerunt enim sui tubas in dextera, lagenas in sinistra, inter quas erant lampades fulgentes. Insonuerunt ergo tubis prædicationis et orationis; comploserunt lagenas, scilicet per martyrium corporis; apparuerunt lampades fulgentes in miraculis. Notandum autem quod tuba tres habet sonos : gravem, medium, acutum. Gravem in oratione, medium in laude, acutum in prædicatione. Gravem orationis habuit, quando ascendit in montem solus orare : «Cum oras, ait, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum⁶⁸.» Medium habuit, cum ad sepulcrum Lazari ait : «Pater, gratias ago tibi, quia semper me audis⁶⁹.» Acutum habuit cum ait : «Jam securis ad radicem arboris posita est⁷⁰.» inde dicitur : «Ite, prædicate Evangelium omni creaturæ⁷¹.» Hanc tubam habuit in dextera, quia ad cœlestia pertinentia debemus conservare; lagenas in sinistra, quia corpora nostra tanquam temporalia martyrio debemus postponere : et sic apparebunt fulgentes lampades, scilicet miracula, vel corpora nostra glorificata in resurrectione. Quæ videntes qui modo nobis adversantur, turbabuntur timore horribili, dicentes : «Isti sunt quos aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem improprietatis. Nos insensati æstimabamus vitam illorum insaniam. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei⁷².» Ecce apparuit dilectus per foramen prædicando et vivendo religiose, et per fenestram operando miraculose. Apparebit per ostium qui post judicium a bonis videbitur religiose. Quando ergo videtur per foramen, *venter noster*, scilicet infirmitas nostra *inremisit ad tactum ejus*, quia de eo in humanitate patiendo videt indigna. Quando mittit manum suam per fenestram, natura humana miratur, quia videt insolita. Quando videbitur per ostium, omnis salvatus lætabitur, quia in ejus visione cognoscat incognita, quia tunc corpus solidabitur per immortalitatem. Unde sponsa amore superiorum accensa ut expeditius ad illam possit provenire, subjungit : *Surrexi ut aperirem dilecto meo*, ut ipsum suscipiendo merear postmodum ejus frui consortio in regni ipsius palatio. Ad quod nos perducatur ipse, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Surrexi. ut aperirem dilecto meo : manus meæ distillaverunt myrrham, et digiti mei pleni myrrha probatissima.

[Tho.](Sic.)Aperimus Domino cum adventum ejus in corde suscipimus per amorem. Aperimus cum dura corda ad ipsum recipiendum prædicando convertimus. Ad hoc agendum surgimus, ut quod prædi-

⁴⁵ II Mach. 15. ⁴⁶ Dan. 3. ⁴⁷ Cant. 4. ⁴⁸ Osee 13. ⁴⁹ Luc. 1. ⁵⁰ I Cor. 15. ⁵¹ Joan. 1. ⁵² Tit. 3. ⁵³ Gen. 27. ⁵⁴ Tit. 2. ⁵⁵ Osee. 14. ⁵⁶ Job 29. ⁵⁷ II Reg. 1. ⁵⁸ Hebr. 1. ⁵⁹ Ibid. ⁶⁰ Hebr. 2. ⁶¹ Col. 2. ⁶² Hebr. 1. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Dan. 7. ⁶⁵ Isa. 9. ⁶⁶ Judic. 7. ⁶⁷ Matth. 6. ⁶⁸ Joan. 11. ⁶⁹ Matth. 3. ⁷⁰ Marc. 16. ⁷¹ Sap. 5.

canus prius opere compleamus. In digitis accipitur discretio, per quam opera diriguntur, quia nulla membra flexibiliora sunt vel pluribus distincta articulis. In hoc nos admonet ut quoties alios castigamus, prius conscientiam nostram solerti discretionem sculparamus. Myrrha continentiam carnis et manuum significat, unde *manus* sponsæ stillant *myrrham*, cum operibus continentiae se mancipant. *Et digitus pleni myrrha probatissima*, cum se discretionem sollicita examinans, invenit se vivere continenter intuitu retributionis æternæ. Ordo congruus: primo surgit peccator, secundo aperit justus, tertio distillat perfectus. Surgit peccator solvens jugum nequitiae, aperit justus portas justitiæ, distillat perfectus myrrham patientiæ. Primus a corpore, secundus in amore, tertius in odore: a corpore pravitatis, in amore sanctitatis, in odore beatitudinis. De primo: «Excute te pulveribus, consurge, sede, Jerusalem; solve vincula colli tui⁷⁰»; de secundo: «Aperite mihi portas justitiæ, et ingressus in eas confitebor Domino⁷¹»; de tertio: «Myrrha et gutta et cassia a vestimentis tuis a domibus eburneis⁷²». Primus est Lazarus, secundus Zachæus, tertius Stephanus. Lazarus *adjutus* dicitur, quia suscitatus de sepulcro. Zachæus *justificatus*, quod factum est quando gaudens apparuit suscipiens Christum in sua domo. Stephanus quasi *stans phanum*: myrrham primus post Christum distillavit, lapides torrentes cum omni alacritate suscipiendo, et inter hos pro inimicis devote orando. Myrrha quanto est amarior tanto probatur. Alia enim est amara, alia est amarior, alia amarissima. Amara est peccatori in satisfactione; amarior justo, zelando pro religione; amarissima perfecto, in sustinenda passione. Primus dicit: «Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ⁷³»; et: «Loquar in amaritudine animæ meæ⁷⁴»; de secundo Ezechiel: «Abii amarus in indignatione⁷⁵»; de tertio: «O mors, quam amara est memoria tua⁷⁶! Sed quando pro Deo, ecce in pace amaritudo mea amarissima⁷⁷». Prima est probata, secunda probatur, tertia probatissima. Vel probata est in vasis, probatur in manibus, probatissima in digitis: in vasis cordis proponendo, in manibus operando, in digitis opera prudenter discernendo. Sunt autem digitus dexteræ Dei, sunt digitus dexteræ humanæ. Digitus Dei legimus quinque: «Tribus appendit molem terræ;» quarto «librat montes in pondere;» quinto «colles in statera⁷⁸».

Triplex est moles terræ: vanitas, voluptas, malignitas. Hæc terra est cor nostrum. Contra vanitatem est digitus qui dicitur spiritus scientiæ. De hoc dixerunt magi Pharaonis cum faceret Moyses ciuiphes: «Digitus Dei est hic⁷⁹», id est spiritus scientiæ⁸⁰, ne possimus decipere Moysen. Contra voluptatem est secundus digitus, id est spiritus timo-

ris⁸¹. Unde dedit Dominus Moysi tabulas lapideas digito Dei scriptas⁸², quia illa scriptura timore pœnæ voluptuosos refrenabat. Contra malignitatem est spiritus pietatis⁸³ sive digitus. De quo dicitur in Evangelio⁸⁴, cum malignitas Judæorum mulierem adulteram damnaret, Dominus digito scribebat in terra, scribe hos viros adjudicatos. Quartus digitus est fortitudinis⁸⁵, quintus spiritus consilii⁸⁶. Quarto «librat montes in pondere,» quinto «colles in statera.» Hæc sunt duo genera dæmonum: quidam enim nocent hominibus violenter, hi sunt montes superbi, quos librat Dominus in pondere fortitudinis ejiciendo; alii nocent fraudulentem, hi sunt colles quia deprimentur se per speciem humilitatis, ne montes videantur. Hos librat Dominus in statera consilii quo libramus, id est circumspicimus, utrum boni sint an mali, et sic digitus **110** quintus eos ejicit. De quarto dictum est: «Si in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei⁸⁷⁻¹⁰⁰»; de quinto: «Misit Dominus digitum suum in aurículas surdi, et sanatus est¹⁻¹⁰⁰».

Manus hominum sunt duæ: dextera et sinistra. In dextera sunt opera justitiæ, in sinistra opera misericordiæ. Utraque ornatur digitis quinque; nam utraque operatio ut sit ordinata, indiget discretionem. Et sicut in manu sunt digitus quinque, sic in discretionem quinque gradus possumus assignare: primus est dijudicatio, secundus deliberatio, tertius dispositio, quartus dispensatio, quintus moderatio. Primum enim est dijudicare, quid sit licitum, quid illicitum. Sed quia non omnia licita expediunt, secundo ad deliberationem consurgimus ubi discamus quid sit expediens. Quo cognito, restat quærere quo modo vel quo ordine faciamus. Ordine disposito, sæpe ad gratiam dispensationis confugimus, pro occasione varia. Ultimum est modum congruum imponere. Per dijudicationem licita ab illicitis discernimus, per deliberationem utilia ab inutilibus, per dispositionem commoda in ordinem redigimus, per dispensationem, pro rerum eventu temporum opportunitati cedimus, per moderationem in omnibus modestiam servamus. De primo ait Apostolus: «Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur⁸⁷». De secundo: «Omnia fac cum consilio et post factum non pœnitebit⁸⁸». De tertio: «Jucundus homo qui miseretur et commodat, disponit sermones suos in iudicio⁸⁹». De quarto: «Hic jam quæratur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur⁹⁰». De quinto: «Modestia vestra nota sit omnibus hominibus⁹¹». Hi digitus pertinent ad dexteram et sinistram. Primo debemus surgere ad domus ædificationem, secundo ad apertionem, tertio ad ministrationem. Primum per congeriem virtutum, secundum per devotum desiderium, tertium per executionem operum. De primo dicitur

⁷⁰ Isa. 52. ⁷¹ Psal. 117. ⁷² Psal. 44. ⁷³ Isa. 38. ⁷⁴ Job 10. ⁷⁵ Ezech. 3. ⁷⁶ Eccli. 41. ⁷⁷ Isa. 58. ⁷⁸ Isa. 40. ⁷⁹ Exod. 8. ⁸⁰ Isa. 11. ⁸¹ Ibid. ⁸² Exod. 24. ⁸³ Isa. 11. ⁸⁴ Joan. 8. ⁸⁵ Isa. 41. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷⁻¹⁰⁰ Luc. 11. ¹⁻¹⁰⁰ Marc. 7. ⁸⁷ 1 Cor. 11.

⁸⁸ Eccli. 32. ⁸⁹ Psal. 111. ⁹⁰ 1 Cor. 3. ⁹¹ Phil. 4.

ad Ecclesiam : « Non tu ædificabis mihi domum, sed filius tuus qui egreditur de utero tuo ⁷². » De secundo : « Adaperiat Dominus cor nostrum in lege sua et in præceptis suis ⁷³. » De tertio : « Operamini dum dies est ⁷⁴. » Ad ædificationem domus intendebat David cum diceret : « Si dederò somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob ⁷⁵. » Væ tibi qui curas fundare domos interituras, nec saltem vile Christo vis esse cubile, dicens illam Prophetæ reprehensionem : « Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ ⁷⁶? » sed clama cum David : « Væ mihi! quia arca Domini est in pellibus, et ego habito domos cedrinas ⁷⁷, » etc. Ipse nostræ fragilitatis induit morticina, et ego indutus sum vana gloria. Recogita ergo præsepium stabuli, claustrum virginalis uteri, lapidem sepulcri, et vide ne exhibeas pro præsepio domum negotiationis ⁷⁸; pro claustrum virginali, prostibulum lenonum ⁷⁹; pro lapide sepulcri, speluncam Jatro-num ⁸⁰. Sed potius clama : « Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem, donec inveniam locum Domino. »

In præsepio est domus humilitatis, in utero Virginis domus castitatis, in lapide sepulcri domus disciplinatæ religiositatis. De prima fugatur superbia, a secunda ejicitur luxuria, a tertia fugit sensualis evagatio. Primam nobis expressit propheta sic : « Non sum medicus, et non est in domo mea panis, neque vestimentum ⁸¹. » Penes medicum est peccatorum ejectio, panis est doctrinalis refectio, in vestimento religiosæ conversationis exemplaris exhibitio, ut dicat Dominus hujus domus : « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde ⁸². » Et de pane : « Qui non habetis argentum, præparate, emite, et comedite ⁸³. » Et de veste : « Consurge, consurge, induere fortitudine tua, Sion. Inducere vestimentis gloriæ tuæ, Hierusalem civitas sancta ⁸⁴. » Domum castitatis habebat sponsa de qua dicit : « Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cupressina ⁸⁵. » Ecce tigna in domo, laquearia in thalamo, flos in lectulo. In cedro est sublimitas, in cupresso odoris suavitas, in flore jucunditas. Primum angelo, secundum Deo, tertium in seipso. Angelis enim est cognata virginitas, castimonix gratia, Deo bene redolet munditia, ipsi casto de castitate jucunda est conscientia. De domo disciplinæ dicitur mulieri fundenti oleum : « Claude ostium super te et super filium tuum ⁸⁶. » Et ille a quo petebantur tres panes in Evangelio ait : « Jam ostium meum clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili meo, noli mihi molestus esse ⁸⁷. » Et Dominus : « Tu autem cum jejunas, intra cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum ⁸⁸. »

Has tres domos notavit David cum ait : « Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis ⁸⁹. » Myrrha amarum habet saporem, gutta est species quæ vulneris aufert tumorem, casia in aquis crescit, in altum se erigit, odorem effundit. Itaque per amaritudinem myrrhæ castitas conservatur, per guttam inflatura superbiæ humiliatur, casia crescit in aquis, scilicet disciplina in lacrymosa compunctione. In altum se extendit, scilicet in Dei dilectione. Odorifera est in conversatione. De hæc ait Propheta : « Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam ⁹⁰. » Sensus nostri vagi sunt egressi de domo disciplinæ circumcundo mundi curiositates, egeni sunt quia nullam secum utilitatem inde reportantes, esuriunt verbum doctrinæ cupientes. Inde dicitur de muliere forti : « Consideravit semitas domus suæ, et panem otiosa non comedit ⁹¹. » Prima enim semita est qua venit ad humilitatem, secunda qua observamus castitatem, tertia qua gradimur per disciplinæ regularitatem. Multi transferunt se ad domum superbiæ, relicta domo humilitatis; alii ad domum impudicitæ, relicta domo castitatis. Tertii, contempta domo disciplinæ, ad domum evagationis. Domus superbiæ fuit domus Ezechix, quando ostendit thesauros suos Chaldæis ⁹², et turris Babel qui dicitur *confusio*, et ideo dispersæ sunt linguæ eorum ⁹³. Domum castitatis faciebat domum luxuriæ uxor Putiphar eunuchi cum Joseph acciperet ⁹⁴. Domum disciplinæ ingressa est Dina, et ideo corrupta ⁹⁵. In domo superbiæ sunt idola quæ tulit Rachel de domo Labani ⁹⁶, qui dicitur *dealbatio*. In domo voluptatis sunt idola, scilicet Adonis, quem plangebant mulieres in templo ⁹⁷. In domo curiositatis sunt idola quæ tribus Dan invenit in domo Michæ. Hæc sunt quæ impediunt ne domus Domini construatur. Mundi vanitas, carnis voluptas, otiositas. Primum est domus superbiorum, secundum lectus delicatiorum, tertium somnium pigriorum. Inde David : « Si introiero in tabernaculum domus meæ ⁹⁸. » Ecce primum : « Si ascendero in lectum strati mei ⁹⁹. » Ecce secundum : « Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem ¹⁰⁰, » ecce tertium : « Et requiem temporibus meis ¹, quod est causa somni. »

Primo enim quiescimus a bono opere torpendo; postea dormitamus nunc cadendo, nunc resurgendo; tertio dormimus in peccato delectando. Hæc a se David removet ut domum Dei ædificet. Tabernaculum sive domus est mundi felicitas : inde dicitur Abraham : « Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui ²; » inde Job : « Qui habitant domos luteas ei terrenum habent fundamentum ³. » De somno dicitur : « Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus ⁴; »

⁷² II Par. 17. ⁷³ II Mach. 1. ⁷⁴ Eccli. 51. ⁷⁵ Psal. 131. ⁷⁶ Agg. 1. ⁷⁷ I Par. 17. ⁷⁸ Joan. 2. ⁷⁹ Nahum 2. ⁸⁰ Matth. 21. ⁸¹ Isa. 3. ⁸² Matth. 11. ⁸³ Isa. 55. ⁸⁴ Isa. 52. ⁸⁵ Cant. 1. ⁸⁶ IV Reg. 4. ⁸⁷ Luc. 11. ⁸⁸ Matth. 6. ⁸⁹ Psal. 44. ⁹⁰ Isa. 52. ⁹¹ Prov. 31. ⁹² Ezech. 27. ⁹³ Gen. 11. ⁹⁴ Gen. 39. ⁹⁵ Gen. 34. ⁹⁶ Gen. 31. ⁹⁷ Ezech. 8. ⁹⁸ Psal. 131. ⁹⁹ Ibid. ¹⁰⁰ Ibid. ¹ Ibid. ² Gen. 12. ³ Job 4. ⁴ Ephes. 5.

item : « Surge, propera amica mea⁶. » Lectus est de quo dicitur : « Tolle lectum et ambula⁷. » item : « Non in cubilibus et impudiciis⁷. » Hæc omnia non dabo mihi, « donec inveniam locum Domino⁸. »

Triplex est locus : est locus in corde diligentium, est locus in congregatione fidelium, est locus regenerantium. Primus in corde humano, secundus in mundo, tertius in cælo. In primo est dulcedo et fervor charitatis, in secundo vinculum unanimi-
 tatis, in tertio gaudium de securitate æternæ felicitatis. De primo hic habemus, de secundo : « Vere Dominus erat in loco isto, et ego nesciebam⁹, » item : « Terribilis est locus iste; non est hic aliud nisi domus Dei et porta cæli¹⁰; » de tertio : « Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur¹¹. » Audi fervorem primi : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis¹² » de Jesu? De unanimitate : « Supportantes invicem in charitate, sollicitè servare unitatem spiritus in vinculo pacis¹³. » De tertio : « Sancti et justî, in Domino gaudete, vos elegit Dominus in hæreditatem sibi¹⁴. » Ecce tria loca : « Domine, si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, Eliæ unum¹⁵. » Elias dicitur sol faciens fervorem. In primo : « Sapientia ædificavit sibi domum, et excidit columnas septem¹⁶; » in secundo : « Terribilis est locus iste; non est hic aliud nisi domus Dei et porta cæli, » in tertio : « Passer invenit sibi domum et nidum ubi ponat pullos suos¹⁷⁻¹⁸. » Agamus ergo de domo quam Sapientia ædificavit in cordibus nostris; ipsa habet columnas septem : « Spiritum sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis, spiritum timoris Domini¹⁹. » Spiritus scientiæ facit in gubernandis temporalibus providentiam; spiritus fortitudinis in adversitate constantiam; spiritus timoris facit sollicitum ne offendat Dei clementiam; spiritus intellectus, ut habeat spiritualium notitiam; spiritus consilii ut perplexitatem excutiat, et bona faciat ad discretionis lineam; spiritus pietatis, ut faciat indigentibus misericordiam et Deo debitam exhibeat patriam; spiritus sapientiæ, ut degustet et desideret cælestem gloriam. De primo dicitur : « Qui bene ministraverit, gradum bonum acquirat²⁰. » Ne ultra modum temporalia cupiat, nec de amissis supra modum doleat, ait : « Sic per bona temporalia transeamus, ut non amittamus æterna. De spiritu fortitudinis dicitur : « Estote fortes in bello²¹, » item : « Fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus²². » De spiritu timoris dicitur : « Qui timet Dominum faciet bona²³; » item : « Deum time, et mandata ejus observa : hoc est omnis homo²⁴. » De spiritu consilii dicitur : « Nolite credere omni spiritui, sed probate si ex Deo sunt²⁵. » Et de prolixitate : « Coarctor e duobus, » etc., ait Apostolus²⁶.

De spiritu intellectus : « Intellectum da mihi et vivam²⁷, » item : « Intellectum tibi dabo, et instruam te²⁸. » De spiritu pietatis dicitur : « Exerce te ipsum ad pietatem; exercitatio enim corporalis ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est²⁹. » Item : « Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur³⁰. » De spiritu sapientiæ dicitur : « Quæ sursum sunt quaerite, non quæ sunt³¹, » etc. Ecce columnæ septem in domo cordis. Notandum quod quidam Christum in hæc domo recipere formidant pro peccatis suis impudenter. Alii, etsi peccatores sint, suscipiunt gaudent; tertii tanquam boni recipiunt confidenter. Primi Deo exhibent reverentiam, secundi de adventu ejus sperant indulgentiam; tertii confidunt, quia bonam habent conscientiam. Primi dicunt cum Centurione : « Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum³²⁻³³; » secundi cum Zachæo Christum gaudentes suscipiunt in domum suam, tertii parant cœnaculum grande stratum, ubi pascha cum discipulis suis manducet³⁴. De primo audi, quomodo aperuit Centurio : habuit humilitatem, fidei sinceritatem. Et ideo adeptus est puero suo sanitatem. De primo : « Non sum dignus ut intres sub tectum meum, dic tantum verbum et sanabitur puer meus³⁵. » Item : « Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel³⁶. » De tertio : « Et salvatus est puer in illa hora³⁷. » Audi quomodo aperuit Zachæus : « Suscepit eum gaudens in domum suam³⁸. » Sed quomodo parvitatem suam dirigit? super fatuitatem mundi se erigit, egenti manum porrigit, errata corrigit. Sic enim legitur : « Erat pusillus statura³⁹, » hoc est de primo : « Ascendit in arborem sycorum⁴⁰, » quæ dicitur ficus fatua, scilicet mundus, hoc est de secundo : « Dimidium honorum meorum dedi pauperibus⁴¹, » de tertio : Quod « si quem fraudavi, restituo quadruplum⁴², » de quarto. Tertium est cœnaculum grande stratum, Sed et istud quomodo aperiatur audi. Notandum quod est cœnaculum, est grande, est stratum : cœnaculum ne Deus sustineat grandinem et pluvias; grande, ne habitans sustineat angustias; stratum, ne duritiem sed inveniat delicias, grandinem et pluvias ex mundanæ turbationis importunitate, angustias ex prava voluntate, delicias ex affectionis utilitate. De primo : « Ut ait tabernaculum umbraculum diei ab æstu; in securitate et in absconione a turbine et a pluvia⁴³. » In secundo : Præcipit quanta sit voluntas mea, scilicet longitudo, latitudo, sublimitas et profundum. In tertio : Sit « omnis gloria ejus filiæ regis ab intus in ambriis aureis circumamicta varietatibus⁴⁴. » Sed quid præcedat apertionem ait sponsa : *Manus meæ distillaverunt myrrham primam, myrrham electam, myrrham probatis,*

⁶ Cant. 2. ⁷ Matth. 9. ⁸ Rom. 13. ⁹ Psal. 131. ¹⁰ Gen. 28. ¹¹ Ibid. ¹² Eccle. 1. ¹³ Luc. 24. ¹⁴ Ephes. 4. ¹⁵ Psal. 32. ¹⁶ Matth. 17. ¹⁷⁻¹⁸ Prov. 9. ¹⁹ Psal. 85. ²⁰ Isa. 11. ²¹ 1 Tim. 3. ²² Hebr. 11. ²³ Ephes. 6. ²⁴ Eccle. 15. ²⁵ Eccle. 12. ²⁶ 1 Joan. 4. ²⁷ Phil. 1. ²⁸ Psal. 113. ²⁹ Psal. 31. ³⁰ 1 Tim. 4. ³¹ 11 Tim. 3. ³² Col. 3. ³³⁻³⁴ Matth. 8. ³⁵ Luc. 22. ³⁶ Matth. 8. ³⁷ Ibid. ³⁸ Ibid. ³⁹ Luc. 19. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Ibid. ⁴² Ibid. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Isa. 4. ⁴⁵ Psal. 44.

simam. Prima in poenitentia et confessione, secunda in aspera conversatione, tertia in illata passione. **III**
De prima: *Labia illius stillantia myrrham primam*. De secunda: « Quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris ⁴²⁻⁴⁶. » De tertia: *Digitus mei pleni myrrha probatissima*. Itaque debet aperire manum, aperire linguam, aperire cor suum: manum ad eleemosynæ dationem, linguam ad laudem et prædicationem, cor ad devotionem. De primo: « Manum suam aperuit inopi ⁴⁸. » De secundo: « Aperi os tuum et Dominus implebit illud ⁴⁹. » De tertio: « Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua, et in præceptis suis ⁵⁰. » Cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

A *Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus*.

[CARD.] Ac si dicat: *Dilectus meus*, Deus Pater, misit manum suam, id est Filium suum, per foramen, id est per aurem meam. Unde de ipsa canit Ecclesiæ: « Concipies per aurem Deum, paries et hominem. » *Et venter meus*, propter reverentiam tanti hospitis, intremuit ad tactum ejus; cum me scilicet tetigit; et de carne mea separavit carnem, quam sibi in corpus humanum formavit et aptavit. Quia vero in voce pulsantis præmissum est: *Aperi mihi*, subdit beata Virgo: *Surrexi, ut aperirem dilecto meo*. et post interpositionem aliquam addit

LIBER OCTAVUS.

Pessulum ostii mei aperui dilecto meo. At ille declinaverat atque transierat.

[THO.] Pessulum ostii sui anima sponso aperit, cum cor suum divina insitione dignum facit. Pessulum aperit, cum subita inspiratione ad desideria cœlestium accensa, satagit latius sinum mentis ad capiendum gustum ejusdem supernæ dulcedinis aperire. Prius miserat sponsus manum suam per foramen; unde vehementer accensa, non jam per foraminis angustiam, sed plenarie aperta janua felici complexu perfruitur. Sed quia plenarie in hac vita non potest haberi, subjungit: *At ille declinaverat atque transierat*. Hoc est quod ait David: « Accedat homo ad cor altum et exaltabitur Deus ⁵¹. » Et Salomon: « Dixi, Sapiens efficiar, et ipsa longius recessit a me ⁵². » Nec dixit simpliciter ostium, sed pessulum ostii. Cluserat enim et pessulo seraverat, dum cor ejus in altum levatur, ne quis insidiator intraret, juxta illud Salomonis: « Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit ⁵³. » Triplex est ostium: primum disciplinæ, secundum circumspeditionis, tertium solitudinis. De primo: « Audi, fili, disciplinam patris tui ⁵⁴. » De secundo: « Beatus vir qui in sapientia morabitur et in justitia meditabitur et in sensu cogitabit circumspeditionem Dei ⁵⁵. » In tertio erat qui dicebat: « Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto ⁵⁶. » Hæc tria fuerunt in tabernaculo. Primum in atrii introitu, secundum in sanctorum ingressu, tertium dat accessum ad Sancta sanctorum. Primum clauditur raptori, secundum latroni, tertium negotiatori: raptori qui est manifestus, latroni qui est occultus, negotiatori qui est importunus. Raptor enim vagos accipit, latro incautus decipit, negotiator quietem

B subripit. Primum volebat claudi qui dicebat: « Pone, Domine, custodiam ori meo, et circumstantias labiis meis ⁵⁷. » Hinc est quod Dominus clausit ostium arcæ a foris. De secundo: « Cum oras, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio tuo, ora Patrem tuum ⁵⁸. » Hinc est quod mulier ad præceptum prophetæ fundens oleum clausit ostium super se, et super filium suum ⁵⁹. De tertio in Evangelio: « Quis vestrum habet amicum, qui amicus dixit petenti: « Noli mihi molestus esse, jam ostium meum clausum est, et pueri mei mecum sunt in lecto ⁶⁰ ? » Hoc est ostium ad quod perseverabat Petrus pulsans, elapsus de carcere, ubi erant cæteri apostoli ⁶¹. Possunt eadem ostia bene aperiri. Primum aperitur ad puritatem, secundum ad veritatem, tertium ad claritatem. Primum ut peccator susceptus purificetur, secundum ut purificatus erudiat, tertium ut eruditus contempletur. Primum aperuerat Job qui ait: « Ostium meum patuit viatori ⁶². » Secundum aperuerat Abraham, qui existens in ostio tabernaculi sui, tres vidit et unum adoravit ⁶³. Tertium apertum vidit Joannes: « Vidi, inquit, ostium apertum in cœlo, et ecce sedes posita erat in eo ⁶⁴. » Primi ostii est pessulum fervor, secundi timor, tertii amor. Fervor religionis, timor diabolicæ fraudis, amor cognoscendæ supernæ beatitudinis. Primum aperitur contrito, secundum jam erudito, tertium dilecto: Contrito ut ingrediatur atrium, ubi animalia inveniebantur, ut et caro sacrificetur; jam erudito, ut ingrediatur in Sancta, in quo erat mensa propositionis, id est doctrina apostolica, ut ibi erudiat; dilecto, ut de lecto qui est Sancta sanctorum ad nos egrediatur et videatur. Quo facto visus ad momentum per speculum et in ænigmate ⁶⁵ declinat et transit a

⁴²⁻⁴⁶ Eccli. 24. ⁴⁷⁻⁴⁸ Prov. 31. ⁴⁹ Psal. 80. ⁵⁰ II Mach. 1. ⁵¹ Psal. 63. ⁵² Eccle. 7. ⁵³ Prov. 5. ⁵⁴ Prov. 1. ⁵⁵ Eccli. 16. ⁵⁶ Psal. 101. ⁵⁷ Psal. 140. ⁵⁸ Matth. 6. ⁵⁹ IV Reg. 4. ⁶⁰ Luc. 11. ⁶¹ Act. 12. ⁶² Job 31. ⁶³ Gen. 18. ⁶⁴ Apoc. 4. ⁶⁵ I Cor. 13.

nobis. Primo venit ad nos, secundo declinavit, tertio transiit. Venit per incarnationem, declinavit, ut incorruptionis avidos nos faceret; transiit, ut nos ad regnum vocaret. Et moraliter: Venit ad nostram consolationem, declinavit, ne tepescamus per securitatem; transiit, ut demonstraret quod « non habemus hic manentem civitatem »⁶⁶.

Adbuc habemus quod de ostio dicamus. Fecit Salomon ostium, in porticu, in templo, in oraculo. Ostium porticus, est sermo propheticus; ostium templi, Christus; ostium oraculi, patriæ celestis introitus. In porticu vero renuntiationis, moraliter, est ostium cognitio mundi; in templo conversationis, cognitio sui; in oraculo contemplationis, cognitio illius. Quia dum casum mundi attendis, quod positus in incerto divitiarum⁶⁷, in lapsu voluptatum, in periculo diguitatum, ad ostium porticus accedis; dum vero propriæ carnis defectum, pueritiæ ortum, momentum juventutis, vesperam senectutis consideras, per ostium templi transire festinas; dum autem bonitatem Dei cui nihil deest attendis, beatitudinem quæ nullo indiget, et accedis ad videndum in bonitate electorum suorum et ad lætandum in lætitia gentis suæ⁶⁸, paras intrare per ostium oraculi specialis. Notandum quoque quod sol æquinoctialis, directis radiorum lineis, per illa tria ostia arcam testamenti illuminabat; quia sole intelligentiæ directus radius considerationis, nubes cogitationum penetrans quæ discurrent per aerem meditationis; per supradicta ostia illuminat arcam, id est conscientiam, hoc fit æquinoctio id est, cum noctes et dies sunt æquales. Moraliter sunt noctes et dies, prospera et adversa, damna et lucra, tristitia et læta, mentis puritas et perturbatio, lux contemplationis et caligo tentationis, dum hæc animus deliberat, quasi sub æquali mensura dies et noctes librat. Notandum autem quod dilectus iste transit per bonos, transit ad perfectos. Ipse enim est vir de quo mulier ait: « Vir Dei sanctus est iste, qui transiit per nos. Faciamus ei cœnaculum parvum, et ponamus in eo lectum et mensam, et sellam, et candelabrum; ut cum venerit ad nos maneat ibi »⁶⁹. Nihil fit in terra sine causa. Quia enim tres miserabiles factæ sunt emissiones, ad hoc vir iste transit per nos, ut istas repararet per tres laudabiles emissiones: emisit enim diabolum de cœlo, Adam de paradiso, emittit peccatorem in iudicio de beatorum consortio. Prima propter superbiam, secunda propter inobedientiam, tertia propter cordis duritiam. Venit ergo ut prima possit restaurari, secunda relevari, tertia devitari: restaurari per numerum beatorum, relevari per veniam peccatorum, devitari per custodiam mandatorum. De prima David: « Judicabit in nationibus, implebit ruinas »⁷⁰. De secunda: « Misit verbum suum et sanavit eos, eripuit eos de interitionibus eorum »⁷¹. De tertia:

« Dedisti metuentibus te significationem ut fugiant a facie arcus »⁷². Ad primum invitat sponsam sic: « Veni, columba mea, in foraminibus petræ, et in caverna maceræ »⁷³. De secundo ait ipsa: *Exspoliari me tunica mea, quomodo induar illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Contra tertium: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.*

Hoc ut fieret, tres factæ sunt emissiones de cœlo. Emissus est angelus, emissus Spiritus sanctus, emissus Christus. Imo angelus est missus, Spiritus immisus, Christus admissus: missus ad Virginis aurem, immisus in mentem, admissus in ventrem: ad aurem, ut Dei revelaret consilium; in mentem, ut obumbrando Virgini daret solatium; in ventrem, ut mundo naufrago ferret auxilium. De primo dictum est: « Missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ »⁷⁴. De secundo: « Spiritus sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi »⁷⁵. Spiritus enim sanctus in eam venit, pervenit, supervenit: venit cum voto castitatis, pervenit cum virtute humilitatis, supervenit cum mysterio incarnationis. De tertio: « Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei »⁷⁶. Ecce venter Virginis est cœnaculum. O cœnaculum, quod sicut dies verni circumdabant violæ saltuum, flores rosarum, lilia convallium. In eo ergo redolet humilitas, fervet charitas, floret virginitas: humilitas in violis, charitas in rosis, virginitas in liliis. O cella affectibus amœna, moribus serena, gratia plena. Ponamus ergo in hoc cœnaculo lectulum. Unde dicat Virgo: « Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum »⁷⁷. Nos quoque cœnaculum debemus ei facere, scilicet cor nostrum. Ideo præparate corda vestra Deo, ut dicatis: « Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum »⁷⁸. Ponamus ergo in eum lectulum tranquillitatis et pacis, mensam devotionis, sellam propriæ dijudicationis, candelabrum contemplationis: pacis ut inveniatur sine mundana perturbatione; devotionis, ut satiatur supernæ dulcedinis suavitate; dijudicationis, ut accuset se homo sine excusatione; contemplationis, in superiorum cognitione. In lecto non invenitur vir iste, nisi fuerit a peccato mundus. Unde: « In lectulo meo quæsi per noctem quem diligit anima mea, quæsi et non inveni illum »⁷⁹. Quia « universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus, Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus »⁸⁰, ut postea dicat: « Lectulus noster floridus, et siccabit venas meas. » *Paululum cum pertransissem, inveni quem diligit anima mea.* In isto hodie, id est hoc die, pax vera descendit. De triptici pace ejus quære alibi. Hic lectulus mitigat languorem, reparat dolorem, ministrat soporem: languorem tentationis, dolorem satisfactionis, soporem mundanæ oblivionis. Vir enim iste cum venit ad lectum istum levigat culpam, mitigat pressuram,

⁶⁶ Hebr. 13. ⁶⁷ I Tim. 6. ⁶⁸ Psal. 105. ⁶⁹ IV Reg. 4. ⁷⁰ Psal. 99. ⁷¹ Psal. 106. ⁷² Psal. 59. ⁷³ Cant. 2. ⁷⁴ Luc. 1. ⁷⁵ Ibid. ⁷⁶ Ibid. ⁷⁷ Cant. 1. ⁷⁸ Psal. 107. ⁷⁹ Cant. 3. ⁸⁰ Psal. 40.

aufert sollicitudinem mundanam. In primo sanatur languidus in grabato ⁹⁰. in secundo confortatur homo qui descendebat a Jerusalem in Jericho ⁹¹, in tertio Dominus præcepit discipulis vacare somno; sic enim ait: « Dormite jam et requiescite ⁹². » De primo: « Perficio sanitates hodie et cras ⁹³. » De secundo: « Jugum enim meum suave est et onus meum leve ⁹⁴. » De tertio dicitur: « Obliviscere populum tuum et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabis eum ⁹⁵. » Mensam quoque proposuit huic viro beata Virgo. Quia, « Sapientia ædificavit sibi domum: proposuit mensam ⁹⁶. » Ad hanc vocat filium cum dicit: *Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructus pomorum suorum.* Et ipse: « Ecce sto ad ostium et pulso. Si quis mihi aperuerit intrabo ad illum et cœnabo cum illo ⁹⁷. » Hanc sensit satiãtam de mensa illa cum ait: *Favus distillans labia tua, mel et lac sub lingua tua.* Vere mel quia per totum mundum melliflui facti sunt cœli. Imo leguntur cœli, manniflui, roriflui, melliflui; manniflui, in deserto Patribus antiquis; roriflui, in consummatione legis; melliflui, incipienti anno benignitatis. **112** Primum in prophetarum promissione, secundum in conceptione, tertium in nativitate. De primo: « Manna de cœlo plui vobis ⁹⁸. » de secundo: « Rorate, cœli, desuper ⁹⁹. » de tertio in Job: « Non videat hypocrita rivulus torrentis mellis et butyri ¹⁰⁰. » Hanc mensam dirigamus huic viro: « Ad mensam magnam sedisti, diligenter attende quæ apposita sunt tibi ¹⁰¹. » In hac cœnabis cum viro hoc et dices: *Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Comedite, amici, et inebriamini, charissimi.* Sellam quoque præparavit ei beata Virgo, quia « ferculum fecit sibi Salomon de lignis Libani, columnas argenteas ¹⁰²⁻¹⁰³, » et cætera alia quæ beatæ Virgini adaptavimus. In sella sedit Filius Dei in incarnatione.

Sed et nos sellam propriæ dijudicationis debemus erigere in nobis, in qua opera nostra, cogitationes, sermones debemus juste judicare, ne si male judicemus, sicut Heli sacerdos, de sella retrorsum cadamus, et fractis cervicibus moriamur ¹⁰⁴. Sed de triplici judicio alio loco diximus. Erexit et candelabrum beata Virgo quatuor lucernarum. Ipsa enim dicta est stella, unde: « Orietur stella ex Jacob ¹⁰⁵. » Dicta est luna, aurora, sol; unde: « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol ¹⁰⁶? » Stella fuit errantibus, luna in voluptatibus suis dormientibus, aurora pœnitentibus, sol perfecte diligentibus: stella errantibus, ut reducat ad viam; luna in pœccatis dormientibus, ut eis impetret veniam; aurora pœnitentibus, ut illis leviget pœnitentiam; sol diligentibus, quos deducat ad lucem supernam. Audi de stella.

A Maria interpretatur *stella maris*, quæ ducit ad viam, unde: « Gaude, Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo. » Ad lunam clamant in nocte dormientes sic: « Cum susceperis vota, culpas nostras orando excusa. » Ad auroram clamant pœnitentes sic: « Sancta Maria, succurre miseris, juva pusillanimes, refove flebiles: » miseris, qui corde conteruntur; pusillanimes qui exteriori pœnitentia gravantur; flebiles, qui lacrymis compunctionis perfunduntur. Sol fuit, unde: « In sole posuit tabernaculum suum ¹⁰⁷. » Christus in ea carnem assumens. Annon lucet ut sol cujus vita gloriosa vitam dedit sæculo? Annon ducit diligentes ad supernam claritatem, cujus vita gloriosa cunctas illustrat Ecclesias? Ecce vir, id est Christus, transit per nos. Habes ergo cœnaculum beatam Virginem, lectulum quoque ejus. Habemus uterum; mensam etiam habes spiritualem, ejus cum Christo refectio-nem; sellam habes, scilicet ferculum Salomonis. Habes quoque candelabrum, si illuminas in Ecclesia errantes, peccantes pœnitentes, justos Deum laudantes.

Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat atque transierat.

[CARD.] In quibus verbis et devota aperientis obedientia, et ingredienti quid in ipsa placuerit demonstratur. Dicit ergo: *Surrexi, ut aperirem dilecto meo pulsanti et dicenti: Aperi mihi.* Tunc siquidem surrexit ad fastigium tantæ dignitatis ut Dei Filium concipere mereretur, cum post tantas et tam immensas promissiones angeli dixit: « Ecce ancilla Domini ¹⁰⁸. » Tunc aperuit dilecto, cum consentit, ut intraret dilectus et conciperetur in ea, cum videlicet dixit: « Fiat mihi secundum verbum tuum ¹⁰⁹. » Et quia voluntas cordis interior oris consensum reserare debet, aut strinare, tanquam pessulum, ipsa mentem aperiens ad consensum oris aperuit ostium, ad expressionem consensus dicendo: « Fiat mihi secundum verbum tuum. » *At ille quidem jam declinaverat atque transierat.* Nam nisi jam intrasset, et in ipsa declinasset Dominus per inhabitantem gratiam, ipsa nec surgere, nec ostium aperirepotuisset, quia sicut dicit Apostolus ad Philippenses: « Deus est qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate ¹¹⁰. » Inter hæc autem verba interpositionem quandam facit beata virgo, quia non simul dici poterant quæ simul facta sunt. Dicit itaque: *Manus meæ distillaverunt myrrham: digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.* In manibus signantur opera, in digitis operum discretio. Myrrha probatissima est carnis perfectissima et carnalium voluptatum mortificatio. Qualiter autem Spiritus sanctus ipsam conformaverit divinæ voluntati, ostendit, cum subjicit:

Anima mea liquefacta est ut dilectus locutus est;

⁹⁰ Marc. 2. ⁹¹ Luc. 10. ⁹² Marc. 17. ⁹³ Luc. 13. ⁹⁴ Matth. 11. ⁹⁵ Psal. 44. ⁹⁶ Prov. 9. ⁹⁷ Apoc. 3. ⁹⁸ Exod. 16. ⁹⁹ Isai. 45. ¹⁰⁰ Job 20. ¹⁰¹ Prov. 25. ¹⁰²⁻¹⁰³ Cant. 5. ¹⁰⁴ I Reg. 4. ¹⁰⁵ Num. 24. ¹⁰⁶ Cant. 6. ¹⁰⁷ Psal. 18. ¹⁰⁸ Luc. 1. ¹⁰⁹ Ibid. ¹¹⁰ Phil. 2.

quæsiui illum et non inveni : vocari et non respondit A mihi.

[TR0.] Quia vocem dilecti per foramen secretæ compunctionis accepi, in me incaluit, quiddid in me erat frigidum. Lenium est omne durum, uti ut nihil sit mihi dulce, nisi in lacrymas resolvî; et quem sua gratia mihi apparentem, mihi retinere non potui, juvat persequi lacrymis, et sic liquefaciendo effudi in me animam meam. Sed ait : *Quæsiui et non inveni.* Quotiescunque enim anima casta, vel egredi cupit ad Dominum, vel in carne posita gustu futuræ beatitudinis attoni, non statim impetrat et dicit gemebunda : *Quæsiui et non inveni.* Tripliciter accipitur anima et dicimus primam animalitatem, secundam spiritum vivificantem, tertiam vitam temporalem. Præter istas dicitur anima, res adeo dilecta ut propheta ait David : « Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus ¹⁰⁰. » De qua, quia alibi loquimur, ad præsens tacemus cum non sit præsentis speculationis. De prima : « Dederunt pretiosas quæque pro cibo ad refocillandam animam ¹; » de secunda : « Factus est homo in animam viventem ²; » de tertia : « Qui odit in hoc mundo animam suam, in vitam æternam custodit eam ³. » Prima habet duritiam obstinationis, secunda torporis, tertia teporis. De prima Jeremias : « Percussisti eos et non sunt sanati; attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam : induraverunt faciem suam supra petram, et reverti noluerunt ⁴; » de secunda Isaias : « Scimus quia durus es tu, et frons tua ænea, et cervix tua nervus ferreus ⁵; » de tertia : « Exprobravit Dominus incredulitatem discipulorum et duritiam cordis ⁶. » Prima impedit conversionem, secunda cognitionem, tertia devotionem. Contra istas tres loquitur dilectus tres sermones : contra primam, sermonem comminationis; contra secundam, eruditionis; contra tertiam, promissionis. De prima liquefactione : « Interruptit petram in eremo et adaquavit eos velut in abyssu multa ⁷, de secunda, composuit Gedeon lagunculas et apparuerunt lampades ardentes ⁸; de tertio, Maria Magdalena fregit alabastrum et domus impleta est ex odore unguenti ⁹; de primo : « Væ vobis qui ridetis nuce, quoniam lugebitis et flebitis ¹⁰; » de secundo : « Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me ¹¹; » de tertio : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum ¹². » Ad primum : *Animam liquefacta est* in aquæ liquorem; ad secundum, in ceræ molliem; ad tertium, in aromaticæ speciei decorem, odorem, saporem. Primi, id est obstinati, promittunt sibi impunitatem, contemnunt Dei bonitatem, non curant Dei longanimitatem : impunitatem, ne in inferno patiantur; benignitatem, qua Deus dat eis decorem ut convertantur; longanimitatem, qua patienter a Deo ut pœni-

teant, exspectantur. Unde : « Existimas, o homo qui judicas eos qui talia agunt, quia tu effugies iudicium Dei? An divitias bonitatis Dei et longanimitatis contemnis? An ignoras quoniam benignitas ad pœnitentiam te adducit ¹³? » Ad hanc vocem anima obstinati liquescit, ut dicat : « Inflammatum est cor meum, et renes mei commoti sunt ¹⁴. » Nec mirum, quia « eloquium Domini inflammavit eum ¹⁵; » ut fluant in aquam, id est in lacrymarum liquorem propter peccata sua : « Emittet verbum suum et liquefaciet ea, flabit spiritus et fluent aquæ ¹⁶. » Ecce quomodo prima anima liquefacta est in aquæ liquorem. Sequitur quomodo secunda liquefat in ceræ molliem, scilicet per verbum eruditionis, quo molitur cor ad intelligenda præcepta Dei : « Loquere, Domine, quia audit servus tuus ¹⁷. » — « Concaluit enim cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis ¹⁸. » Quo « factum est cor meum tanquam cera liquecens in medio ventris mei ¹⁹, » ut in eo scribantur mandata Dei et intelligam ea. Nam « declaratio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis ²⁰. » Notandum quod in eam pingimus, scribimus, sigillamus. Primum ut habeamus patrum memoriam, secundo mandata Dei, ut habeamus eorum notitiam, tertio sigillamus regis figuram. In bello prodest audacia, contra adversarium, memoria antiquorum patrum, suffragium orationum; unde Judas Machabæus : « Impetum inimicorum ne timueritis, mementote qualiter salvi facti sunt patres ²¹, » etc. Scribimus. Unde : « Audi, Israel, mandata Dei. et ea in corde tuo quasi in libro scribe ²². » Imaginem quoque regis sigillamus, id est Christi, cum eum in corde imaginamur, ut dicamus : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine ²³. »

Triplex est imago Christi : prima est carnis corruptibilis, secunda glorificatæ humanitatis, tertia Divinitatis. Primam debemus in corde sigillare, ut ei compatiamur; secundam, ut ad similitudinem ejus suspiremus; tertiam ut eam in regno videamus. De prima : « Quos præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui ²⁴; » de secundo : « Revelata facie speculabimus gloriam Dei : ut transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem ²⁵; » de tertia : « Exuentes veterem hominem cum actibus suis, induamur novum hominem qui renovatur in agnitione Dei, secundum imaginem ejus qui creavit eum ²⁶. » Imago adquam renovamur est Pater memoria, Filius intelligentia, Spiritus sanctus benignitas. Hæc reformata fuit in illo homine, sed reformatur in Dei agnitione. Ecce liquefactio in ceræ molliem. Sequitur tertia in aromaticæ speciei pulchritudinem, odorem, saporem. Species enim aromatica pulchra est in horto, odorifera in mortario, saporosa condita in electuario : in horto religionis, in mortario tribulationis, in electuario

¹⁰⁰ Psal. 30. ¹ Thren. 1. ² Gen. 2. ³ Joan. 12. ⁴ Jer. 5. ⁵ Isai. 48. ⁶ Marc. 16. ⁷ Psal. 77. ⁸ Judic. 7. ⁹ Marc. 14. ¹⁰ Luc. 6. ¹¹ Matth. 16. ¹² Matth. 5. ¹³ Rom. 2. ¹⁴ Psal. 72. ¹⁵ Psal. 104. ¹⁶ Psal. 147. ¹⁷ 1 Reg. 3. ¹⁸ Psal. 38. ¹⁹ Psal. 21. ²⁰ Psal. 118. ²¹ 1 Mach. 4. ²² Baruch. 3. ²³ Psal. 4. ²⁴ Rom. 8. ²⁵ 11 Cor. 5. ²⁶ Ephes. 4.

condito ex virtutibus. Pulchra in morum compositione, odorifera patientia in passione, saporosa supernæ dulcedinis gustu in contemplatione. Audi docentem pulchritudinem : « In omnibus, ait Apostolus, te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in gravitate, in integritate ²⁶. » Audi odoriferum : « Ter virgis cæsus sum, ait Paulus, semel lapidatus sum ²⁶, » etc. Audi docentem saporem : « Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite ²⁷. » Latæ tres liquefactiones sunt a dilecto. Morem amantis exprimit sponsus,

Qui fugit ad salices et se cupit ante videri ²⁷.

Apparuit prius ad monumentum forsitan non vocatus. Ecce non invenitur et quæsitus et vocatus. Forsitan amplius quærebat hunc, scilicet ordinem, ut prius quæreretur, secundo inquiratur, tertio acquiratur, quarto requiratur. Quæretur absentatus, inquiratur absconditus, acquiratur inventus, requiratur alienatus. Primum per operationem, secundum per orationem, tertium per longanimitatem, quartum per ejus misericordiam et bonitatem. Tres primos gradus docet ipse in Evangelio : « Quærite, ait, et invenietis, petite et accipietis, pulsate et aperietur vobis ²⁸. » Primum per operationem, secundum per orationem, tertium per virtutum perseverantiam, quartum humili supplicatione. Primum fecit pro nobis Dominus per incarnationem suam, secundum per legem et prophetas et apostolicam doctrinam, tertium per passionis angustiam, quartum per Spiritus sancti gratiam. De primo dicitur : « Venit quærere ovem quæ erraverat ²⁹, » de secundo : « Non veni vocare justos, sed peccatores ³⁰, » et : « Multi sunt vocati, pauci vero electi ³¹, » de tertio : « Factus est Patri obediens usque ad mortem ³², » de quarto David : « Require servum tuum, Domine ³³. » Similiter absentatus vocetur; absconditus invocetur, id est intus vocetur; inventus advocetur, id est ad te vocetur, alienatus vocetur, id est iterum vocetur. In primo vocetur aubili voce, in secundo suavi affectione, in tertio puritate conscientie, in quarto multa satisfactione.

Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.

[CARD.] Ac si dicat : Postquam dilectus meus locutus est mihi per angelum, anima mea incaluit et liquefacta est, ut sicut metallum **113** calore liquefactum, formam acciperet quam vellet artifex Spiritus sanctus. Verba autem sequentia ad diversa referuntur tempora, nam quod sequitur : *Quæsi vi, et non inveni illum, vocavi et non respondit mihi* : ad illud tempus respicit, quando parentes Christi requirebant eum inter cognatos et nos. Unde dicit mater : *Quæsi vi et non inveni eum*; et cum invenissem eum in templo, sedentem in medio doctorum, *vocavi eum et dixi* : « Fili, quid fecisti nobis? ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te ³⁴, » ipse vero non respondit mihi tanquam matri, tanquam ma-

A terno satisfaciens affectui, sed ait : « Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quod in iis quæ Patris mei sunt, oportet me esse ³⁵? » Ideo quoque dicit quod non respondit ei, quia verbum respondentis non intellexit. Unde statim subdit Evangelium : « Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos ³⁶. » Verbum autem quod sequitur refertur ad tempus Dominicæ passionis, videlicet :

Invenerunt me custodes qui circuierunt civitatem, percusserunt me et vulneraverunt me; tulerunt pallium meum custodes murorum.

[THO.] Custodes Ecclesiæ sunt doctores, quibus hæc cura delegata est, ut hanc a pravorum doctrina defendant, et ad dilectionem accendant. Ii sponsam quæsitum dilecti fatigatam inveniunt, percutiunt, et vulnerant, quia animam superno amore anxiam inveniunt : et suo exemplo et doctrina amplius accendant. Et dum in ea quidquid terrenum in ea remansisse deprehendunt, extinguunt, et eam ad infima velut insensibilem reddunt, quasi eam percipientes vulnerant, scilicet gladio spiritus quod est verbum Dei. Idem custodes murorum id est virtutum qui sponsam spoliant pallio id est sæculari involucri, ut libere videat dilectum. Idem enim est pallium quod superius tunica. Tres sunt civitates, de quibus in theologia agitur : Prima Babylouis, secunda Sion, tertia Jerusalem. Prima dicitur *confusio*, secunda *specula*, tertia *visio pacis*. Prima est infernus, secunda Ecclesia militans, tertia Ecclesia regnans. Prima custodibus caret, secunda habet, tertia non indiget. Prima patet, ut qui vult ingrediatur : « Lata est via quæ ducit ad mortem ³⁷. »

Facilis descensus Averni :

Sed revocare gradum superasque evadere ad auras : Hoc opus, hic labor est ³⁸.

Secunda clauditur, ne diabolus in ea aliquid machinetur. « Confortavit Dominus seras portarum tuarum ³⁹. » — « Arcta est via quæ ducit ad vitam ⁴⁰. »

Ardua molimur, sed nulla nisi ardua virtus ⁴¹.

Tertia secuta est, quia furem et latronem ibi non timet. « Thesaurizate vobis thesauros in cælo, ubi ærugo et tinea non demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur ⁴². » Sion igitur custodes habet tres : prælatum, angelum, Deum. De primo : « Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non tacebunt ⁴³. » De secundo : « Et super muros angelorum custodiam. » De tertio : « Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam ⁴⁴. » Primus percudit, secundus vulnerat, tertius pallio denudat. Percutit increpatione, vulnerat visitatione, pallio denudat, sæcularis conversationis imitatione. Sed notate ordinem verborum. Invenerunt, vulne-

²⁶ Tit. 2. ²⁷ II Cor. 11. ²⁸ Col. 3. ²⁹ Virg. Eclog. ³⁰ Matth. 7. ³¹ Luc. 15. ³² Luc. 5. ³³ Matth. 22. ³⁴ Phil. 2. ³⁵ Psal. 118. ³⁶ Luc. 2. ³⁷ Ibid. ³⁸ Ibid. ³⁹ Matth. 7. ⁴⁰ Virg. Æn. vi. 126. ⁴¹ Psal. 147. ⁴² Matth. 7. ⁴³ Ovid. ⁴⁴ Matth. 6. ⁴⁵ Isai. 62. ⁴⁶ Psal. 126.

raverunt, percusserunt, pallium tulerunt. Inven-
runt in muro solitudinis, percusserunt in baculo
correctionis, vulneraverunt in gladio separationis,
nudaverunt pallio sæcularis conversationis. Inve-
nerunt in muro solitudinis, ne dilationis tædeat,
in baculo correctionis, ne caro lasciviat, in gladio
separationis, ne spiritus carni consentiat, nudave-
runt pallio sæcularis conversationis, ut ad operan-
dum se expediat. Primo invenerunt in muro solitu-
dinis, solitudo triplex est: prima vitiosæ singulari-
tatis, secunda derelictio in angustiis tribulationis,
tertia est in meditatione desiderii cœlestis. De
prima: « Væ soli, quia si ceciderit non habet
sublevantem ⁴⁵. » Talis solitarius primus fuit dia-
bolus. De secundo: « In solitudinibus errantes ⁴⁶. »
Et Christus in passione: « Circumspexi et non erat
auxiliator ⁴⁷. » Et: « Similis factus sum pellicano
solitudinis ⁴⁸. » De tertio: « Factus sum sicut passer
solitarius in tecto ⁴⁹. » In hac erat Maria Magdalena
quærens Dominum: « Domine, inquit, si tu sustuli-
sti eum, dicito mihi et ego eum tollam ⁵⁰. » Secundo
percusserunt gladio correctionis. Unde: « Virga tua et
baculus tuus ipsa me consolata sunt ⁵¹. » — « Corripiet
me justus in misericordia et increpabit me ⁵². »
« Ego, ait Dominus, quos amo arguo et castigo ⁵³. »
« Argue, obsecra, increpa ⁵⁴. » — « Corripite inquietos,
consolamini pusillanimes, suscipite infirmos ⁵⁵. »
Jeremias: « Percussisti eos et non doluerunt, at-
trivisti eos et renuerunt accipere disciplinam, indu-
raverunt facies suas supra terram, et noluerunt
reverti ⁵⁶. » Tertio vulneraverunt gladio separationis.
De hoc dixit: « Non veni mittere pacem, sed gla-
dium ⁵⁷. » Iste « sermo Dei vivus et efficax et penetrabilior
omni gladio ancipiti et pertingens usque ad
divisionem animi ac spiritus ⁵⁸. » Gladium
istum dixi sermonem non prolatum, sed incarnatum.
Quarto tulerunt pallium sæcularis conversa-
tionis.

Triplex est pallium istud: | primum voluptatis,
secundum vanitatis, tertium malignitatis. Primum
fuit illud quod Joseph reliquit fugiens in manu
dominæ meretricis ⁵⁹, secundum illud quod Joan-
nes evangelista in manu Judæorum reliquit. « At ille,
inquit, rejecta sindone fugit ⁶⁰. » Tertium quod,
Elia ascendente in cœlum, in terra remansit ⁶¹. In-
ventio custodum aufert desolationem, percussio
baculi facit livorem, gladius vulnerans effundit san-
guinem, denudatio pallii reddit expeditum ad ope-
rationem. Desolationem solitudinis, livorem contri-
tionis, sanguinem appetitus spiritualis ad operatio-
nem virtutis. Inventio custodum aufert desolatio-
nem, ut dicat: Benedictus es, Domine Deus, « quo-
niam adjuvisti et consolatus es me ⁶², » et: « Se-
cundum multitudinem dolorum meorum in corde

meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam
meam ⁶³. » Baculus facit livorem. Est livor ex læ-
sione corporis, et livor invidiæ. Unde: « Vulnus et
livor et plaga tumens ⁶⁴. » Et est livor spiritualis
anxietatis, et hunc livorem primum habuit Christus,
cujus livore sanati sumus ⁶⁵. Gladius fundit sangui-
nem appetitus spiritualis: unde vita animæ in
sanguine est. Unde ait David: « Effudi in me ani-
mam meam ⁶⁶⁻⁶⁷. » Denudatio pallii facit expeditum.
Unde Joseph eo relicto ad fugiendum fuit veloci-
or. Joannes relicta sindone ad evadendum
fuit liberior. Elias relicto pallio in terra, ad
ascendendum in cœlum fuit alacrior. Custodes
civitatis, scilicet Ecclesiæ, merito diximus apostolos,
juxta illud: « Super muros Jerusalem constitui
custodes ⁶⁸, » et maxime Petrum et Paulum, qui
sponsam, id est Ecclesiam, invenerunt errantem,
percusserunt repugnantem, vulneraverunt obstina-
tam sagitta dilectionis, spoliaverunt inveteratam
pallio veteris conversationis. De primo dicitur:
« Erravi sicut ovis quæ perierat ⁶⁹. » Sed contra,
Petrus apostolus et Paulus doctor gentium, ipsi nos
docuerunt legem tuam, Domine. Repugnabat juxta
illud: « Tu discipulus ejus sis, nos discipuli Mosi
sumus ⁷⁰. » Sed percussa est juxta illud: « Percute
filium tuum virga, et liberabis animam ejus a morte
⁷¹. » Obstinata erat ut diceret: « Sed neque si spiritus
factus est audivimus ⁷². » Sed vulnerata dicit: *Vulne-
rata charitate ego*. Inveterata erat cui dictum est:
« Exuite veterem hominem cum actibus suis ⁷³. »
Audi spoliatam: *Exspoliavi me tunica mea, quo-
modo induar illa?*

Itaque ut contra errorem illuminetur scientia,
veniant Petrus et Paulus tanquam duo scientiæ lum-
inaria. Propter hoc enim legitur Salomon in
templo fecisse Deo cherubim de lignis olivarum
decem cubitorum altitudinis, et alas quinque cubi-
torum ⁷⁴. Dignum erat ut Christus qui venerat
misericordiam facere nobis assignaret viros miseri-
cordiæ, ut iis qui ceciderant per Adæ stultitiam
homines scientes assignaret ille qui docet homi-
nem scientiam, ut per eos faceret spiritualiter le-
gem intelligere, qui venit non legem solvere sed
adimplere ⁷⁵. Hæc duo cherubim facta sunt de lignis
olivarum; quia isti sunt viri misericordiæ: quo-
rum justitiæ oblivionem non acceperunt ⁷⁶. Ii di-
cuntur plenitudo scientiæ: quia non quæsierunt
scientiam phantasticarum argumentationum: sed
« scientiam Dei plus quam holocaustum ⁷⁷. » Decem
cubitorum dicti sunt quia spiritualiter et docentes
et adimplentes decem legis articulos accepturi sunt
vobiscum singulos denarios. Habemus ergo in che-
rubim scientiam, in lignis olivæ misericordiam, in
decem cubitis legis observantiam: scientiam, ut

⁴⁵ Eccle. 4. ⁴⁶ Hebr. 11. ⁴⁷ Isai. 63. ⁴⁸ Psal. 101. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Joan. 20. ⁵¹ Psal. 22. ⁵² Psal. 140. ⁵³ Apoc. 3. ⁵⁴ II Tim. 4. ⁵⁵ I Thess. 5. ⁵⁶ Jer. 5. ⁵⁷ Math. 10. ⁵⁸ Hebr. 4. ⁵⁹ Gen. 39. ⁶⁰ Marc. 14. ⁶¹ IV Reg. 2. ⁶² Psal. 85. ⁶³ Psal. 95. ⁶⁴ Isai. 1. ⁶⁵ Isai. 53. ⁶⁶⁻⁶⁷ Psal. 41. ⁶⁸ Isai. 62. ⁶⁹ Psal. 118. ⁷⁰ Joan. 9. ⁷¹ Prov. 23. ⁷² Act. 19. ⁷³ Colos. 3. ⁷⁴ III Reg. 6. ⁷⁵ Math. 5. ⁷⁶ Ezech. 33. ⁷⁷ Ose. 6.

habeatur Dei et nostri cognitio; misericordiam, ut sit in nobis proximi compassio; legis observantiam, ut proficiat in nobis mandatorum Dei exsecutio. De primo: « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem ex ore ejus requirunt, quia angelus Domini exercituum est ⁷⁹. » Et in eodem: « Peritit populus meus eo quod non haberet scientiam ⁸⁰. » Ad hoc enim apostolis datus est Spiritus scientiæ. De misericordia ait Job: « Mecum crevit miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum ⁸¹. » Itaque isti facti viri misericordiæ. De lege: « Pax multa diligentibus legem tuam et non est illis scandalum ⁸². » De scientia: Est scientia quam sequitur pœna, est scientia semiplena, est scientia plena. Prima scit voluntatem Dei, sed non deserit iniquitatem; secunda cum tractet de temporalibus, tamen retinet puritatem; tertia prosequitur Dei voluntatem. Prima est ethnica, quia ethnici hoc faciunt; secunda politica, quia civitates temporalia juste disponunt; tertia apostolica, quia viri apostolici voluntati divini obediunt. De prima: « Melius erat viam veritatis non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum converti ⁸³. » Item: « Servus sciens voluntatem domini sui et non faciens, plagis vapulabit multis ⁸⁴. » Qui apponit hanc scientiam, apponit et laborem. De secunda ait Paulus: « Scio esurire et satiari, et abundare et penuriam pati ⁸⁵. » Item: « Sacerdotes qui bene sciunt, duplici honore digni habeantur ⁸⁶. » De tertia Dominus Samaritanæ mulieri: « Si scires donum Dei, et quis loquitur tecum, forsitan petiisses ab eo ut daret tibi aquam vivam ⁸⁷. » De hac conqueritur propheta: « Non est misericordia, non est veritas, non est scientia Dei in terra ⁸⁸. » Item Petrus: « Instruite in fide vestra virtutem, in virtute scientiam ⁸⁹. » Et Paulus: « Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum ⁹⁰. » Idem: « Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare ⁹¹. » O Petre, ubi est illud verbum quo negasti Dominum, dicens ancillæ: « Nescio quid dicis ⁹². » Tu quoque Paule, cum vestes lapidantium Stephanum servares, et cum Christum persequi et membra ejus non cessares, tunc aliud sciebas quam Jesum Christum crucifixum. Et ille: « Ignorans feci in incredulitate ⁹³. »

⁷⁹ Malac. 2. ⁸⁰ Ose. 4. ⁸¹ Job 31. ⁸² Psal. 118. ⁸³ II Petr. 2. ⁸⁴ Luc. 12. ⁸⁵ Philipp. 4. ⁸⁶ I Tim. 5. ⁸⁷ Joan. 4. ⁸⁸ Ose. 4. ⁸⁹ II Petr. 1. ⁹⁰ I Cor. 2. ⁹¹ II Tim. 1. ⁹² Matth. 26. ⁹³ I Tim. 1. ⁹⁴ Isa. 24. ⁹⁵ Psal. 56. ⁹⁶ Psal. 123. ⁹⁷ Psal. 7. ⁹⁸ Matth. 8. ⁹⁹ Psal. 111. ¹⁰⁰ I Petr. 2. ¹⁰¹ I Cor. 6. ¹⁰² I Petr. 2. ¹⁰³ Galat. 3. ¹⁰⁴ I Petr. 1. ¹⁰⁵ Celos. 3. ¹⁰⁶ I Petr. 2. ¹⁰⁷ Ephes. 4. ¹⁰⁸ Isa. 61. ¹⁰⁹ Col. 3.

A qui estis super terram erit formido, et fovea, et laqueus ⁹⁴.⁹⁵: laqueus diabolicæ seductionis, fovea obstinationis, formido extremæ examinationis; laqueus, ut cadat in tentationem; fovea obstinationis, ut veniat in desperationem; formido, ut sit paratus ad extremam damnationem. De laqueo: « Laqueum paraverunt pedibus meis ⁹⁶, » etc. Sed remedium habet, quia: « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium ⁹⁷, » etc. De fovea: « Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit ⁹⁸. » Item: « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos ⁹⁹. » De timore: Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet ¹⁰⁰, » etc. Isti invenerunt sponsam errantem. Inde Petrus: « Eratis aliquando sicut oves errantes ¹. » Et Paulus multis

B enumeratis peccatis: « Hoc aliquando fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis ². » Percussit Petrus: « Deponentes omnem malitiam et omnem dolum et simulationes ³, » etc. Et Paulus: « O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati ⁴? » Vulnerat Petrus: « Regeneravit nos Deus in spem vivam, in hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in cœlis ⁵. » Et Paulus: « Quæ sursum sunt sapite ⁶. » Spoliat Petrus: « Conversationem vestram habentes bonam inter gentes ⁷. » Et Paulus: « Obsecro vos, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum humilitate et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate ⁸. »

C *Invenerunt me custodes, qui custodiunt civitatem, percusserunt me et vulneraverunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum.*
[CARD.] Ac si dicat: Pontifices et Scribæ, et Pharisæi, qui ex officio debebant custodire civitatem, apprehenso vero custode, Filio meo, invenerunt me in ipso; percutientes eum, percusserunt me, et vulnerantes eum, vulneraverunt me, quoniam gladius passionis ejus meam pertransivit animam. Abstulerunt quoque pallium gaudii, et dederunt pro eo spiritum meroris ⁹. Sequitur:

114 *Adjuro vos, filix Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei quia amore langueo.*

D [THO.] Merito languet amore Sponsa, cum gladio spiritus percussa ac vulnerata, carnalis amictum cupiditatis exuit, quia quantum in Deo perficit anima, tantum in mundanis lit debilis et infirma. Nec mirum si anima perfecta languet, cum Apostolus eos qui mundum reliquerunt mortuos appellat: « Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum Christo ¹⁰. » *Filix Hierusalem.* Cives sunt patriæ cœlestis, sunt filix Babylonis, sunt filix Judæ, sunt Sion, sunt Hierusalem. De prima: « Filia Babylonis

miseria ¹¹; » de secunda : « Exultaverunt filiae Judæ ¹²; » de tertia : « Ut annuntiem omnes prædicationes tuas, in portis filiae Sion ¹³; » de quarta in hoc loco. Prima jacet in peccatorum confusione, secunda se purgat in confessione, tertia est in speculatione, quarta fruatur Dei visione. Prima enim interpretatur *confusio*, secunda *confessio*, tertia *speculatio*, quarta *Dei visio*. Prima ridet errore, secunda livet mœrore, tertia languet amore, quarta gaudet honore. Prima dicitur : « Pulchritudo fallax est et vana ¹⁴; » secunda dicit : « Nigra sum, sed formosa ¹⁵; » tertia dicitur : « Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra ¹⁶; » quarta dicitur : « Tota pulchra es, amica mea ¹⁷, » ut dictum est. Prima sedet in confusione quasi in fluminibus Babylonis. Quatuor sunt flumina Babylonis : odium fratris, ardor carnalis voluptatis, oblivio Dei, tristitia mundi. Ista sunt quatuor fluvii inferni, sicut legitur in poetis : primus est Styx qui interpretatur *odium*, secundus Phlegeton qui dicitur *ardens*, tertius Lethes qui dicitur *oblivio*, quartus Cocytus, id est *luctus*. Hi secundum suas interpretationes sunt prædicta flumina Babylonis. Aliquando est homo super flumina, aliquando sub fluminibus, aliquando in fluminibus. Super flumina sunt qui tentationibus reluctantantur, in fluminibus qui vincuntur, sub fluminibus qui in tentationibus jacere delectantur. Primus dicit : « Introierunt aquæ usque ad animam meam ¹⁸; » secundus : « Influxus sum in limo profundi ¹⁹; » tertius : « Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me ²⁰; » « In salicibus » horum fluminum « suspendimus organa nostra ²¹. » Organa nostra suspendimus in salicibus, id est in sterilitatibus, quando quod ipsi non facimus, aliis prædicare erubescimus. Quinque sunt sterilitates : prima actionis, secunda sermonis, tertia cogitationis, quarta affectionis, quinta intentionis. De prima : « Defecerunt in vanitate dies eorum ²²; » de secunda : « Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum ²³; » de tertia : « Væ qui cogitatis inutile ²⁴; » de quarta : « Uiquid diligitis vanitatem et queritis mendaciam ²⁵; » de quinta : « Cor eorum vanum est ²⁶. » In suburbio Babylonis est primum, cirra portam secundum, intra muros tertium, circa medium civitatis quartum, in intimo civitatis quintum. Operum sterilitas est extra, quia videtur ab hominibus; sterilitas locutionis juxta portam, quia verbo quasi porta interiora manifestamus; cætera tria in civitate, quia ea nulus videre potest : ecce quinque sterilitates. Similiter quinque sunt organa : primum doctrina veritatis, secundum inflammatio voluntatis, tertium impetratio gratiæ, quartum exhilaratio conscientiæ, quintum est jubilatio, qua Deo gratias referimus pro interna suavitate. Horum organorum, primum instrumentum est

eruditionis, secundum exhortationis, tertium devotionis, quartum exultationis, quintum jubilationis. Ad primum pertinet indoctos docere, ad secundum negligentes corripere, ad tertium Domino supplicare, ad quartum in Domino gaudere, ad quintum in admirationis magnitudinem assurgere. In primo organo se cantare promittebat qui dicebat : « Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam ²⁷; » in secundo cantabat qui ait : « Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ ²⁸; » in tertio : « Omni tempore benedic Deum, et pete ab eo ut vias tuas dirigat ²⁹; » in quarto : « Venite, exultemus Domino ³⁰; » in quinto : « Mirabilis Deus in sanctis suis ³¹, » — « Gratia in manibus sanctorum. » Filia Babylonis ridet errore non audiens : « Risus dolori meo miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat ³²; » et idem : « Risum reputavi errorem, et gaudium dixi : Qui frustra deciperis ³³; » item : « Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam lugebitis et vos ³⁴; » item Jacobus : « Risus vester vertatur in luctum, et gaudium vestrum in mœrorem ³⁵, vobis fiat. « Pulchritudo ejus fallax gratia, et vana ³⁶, » scilicet exterior. « Mulier pulchra et facta, circulus aureus in naribus suis ³⁷; » et Job : « Vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim ³⁸. » Sed et poeta ³⁹ :

*Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos
Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo.*

Filia Judæ se purgant in confessione, juxta illud : « Constemini alterutrum peccata vestra ⁴⁰, » et : « Omnia in confessione laventur, confessio enim secunda tabula est post naufragium. » Hæc humiliter dicunt : « Peccavi super multitudinem arenæ maris, et non sum dignus videre cælum præ multitudine iniquitatum mearum. » Hæc purgant illud triplex fermentum, de quo Apostolus : « Expurgate vetus fermentum, non in fermento, ait, veteri, neque in fermento malitiæ et nequitiae ⁴¹. » Fermentum vetus est suggestio diaboli, quæ incipit a cogitatione, transit in delectationem, prorumpit in consensum, pervenit ad actum, et hoc peccando in se. Fermentum malitiæ est quando peccamus in proximum aliquid machinando adversus eum ira, odio vel invidia. Fermentum nequitiae est quo peccamus in Deum ut superbiendo, blasphemando, non credendo. Igitur « Præoccupemus faciem ejus in confessione ⁴², » etc. Hæc aliquando fuit de filiabus Babylonis; ipsa autem gemens conversa est retrorsum, unde livet mœrore, quia « plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus ⁴³; » inde enim clamat : « Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo ⁴⁴. » Memor illius Evangelii : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur ⁴⁵. » Ergo afflicti quotidie pro peccatis cum

¹¹ Psal. 136. ¹² Psal. 96. ¹³ Psal. 72. ¹⁴ Prov. 31. ¹⁵ Cant. 1. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Cant. 4. ¹⁸ Psal. 68. ¹⁹ Ibid. ²⁰ Ibid. ²¹ Psal. 136. ²² Psal. 77. ²³ Psal. 11. ²⁴ Mich. 2. ²⁵ Psal. 4. ²⁶ Psal. 5. ²⁷ Psal. 13. ²⁸ Jac. 1. ²⁹ Tob. 4. ³⁰ Psal. 91. ³¹ Psal. 67. ³² Prov. 14. ³³ Eccl. 2. ³⁴ Luc. 6. ³⁵ J. c. 4. ³⁶ Prov. 31. ³⁷ Prov. 11. ³⁸ Job 5. ³⁹ Ovid. ⁴⁰ Jac. 5. ⁴¹ I Cor. 5. ⁴² Psal. 94. ⁴³ Thren. 4. ⁴⁴ Psal. 6. ⁴⁵ Matth. 5.

lacrymis expectemus finem nostrum, ne forte occupati die mortis locum penitentiae et veniae invenire non valeamus. Haec quamvis sit in mœrore, exsultat in spe, eo quod fecit iudicium et justitiam in se in hoc mundo, et ideo non iudicabitur in iudicio, unde: « Exsultaverunt filiae Judæ, propter, etc. »⁴⁴. Ideo dicit confiderent quod sequitur: « Nigra sum, sed formosa »⁴⁵. Nigra satisfactione, formosa dilectione; nigra rememorazione peccatorum; formosa spe futurorum bonorum; nigra iudicio hominum, formosa visitatione angelorum.

Tertiae sunt filiae Sion, quod interpretatur *specula*, quia sicut dictum est: « Ista sunt in speculatione, languent amore, » eis dicitur: « Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce pulchra »⁴⁷. Hic notandum quod quidam sunt in speculo et in specula: quidam nec in speculo nec in specula, quidam in specula et non in speculo, quidam in speculo et non in specula. Primi sunt coram Deo et hominibus boni; secundi coram Deo et hominibus mali; tertii coram Deo mali, coram hominibus boni; quarti coram Deo boni, coram hominibus mali. Primi exemplo proficiunt, secundi inficiunt, tertii decipiunt, quarti se despiciunt. In speculo sunt, cum se considerant interiorius; in specula cum apparent exteriorius. De speculo dicitur: « Oculi sapientis in capite ejus »⁴⁸; de specula: « Luceat lux vestra coram hominibus »⁴⁹. De secundis dicitur: « Vae vobis, Scribae et Pharisei, qui tulistis clavem scientiae, nec ipsi introistis, nec alios intrare permisistis »⁵⁰; de tertiis dicitur: « Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces »⁵¹; de quartis dicitur: « Cum oraveris, intra cubiculum tuum, et, clauso ostio, ora Patrem tuum »⁵². Item notandum quatuor esse specula: in primo nostram consideramus iniquitatem, in secundo nostram conditionem, in tertio pœnas infernorum, in quarto beatitudinem caelorum. Primum nos trahit ad lamentationem, secundum nos invitat ad humilitatem, tertium nobis incutit timorem, quartum nos inflammat ad amorem. In primo deponimus confidentiam, in secundo superbiam, in tertio audaciam, in quarto pigritiam. Confidentiam deponunt, qui respicientes peccata sua vident quod vane confidunt in virtute sua, et in multitudine dolorum suorum gaudent; habent cum Job dicere: « Ecce non est auxilium mihi in me »⁵³. Item: « Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam et stipulam siccam persequeris »⁵⁴. Adam fuit arbor creatus a Deo, folium quando cecidit suggestionis vento, stipula eiectionis de paradiso. De primo Isaias: « Auferam ornamenta de pedibus vestris, et lunulas, et specula »⁵⁵. Pedes sunt affectus nostri, quibus gratia subtrahitur agnoscendi peccata. De secundo Jacobus: « Si quis est auditor verbi et non factor, comparabitur, inquit, viro consideranti vultum nativitatis suae in

A speculo »⁵⁶; de te: sic Apostolus: « Videmus unum per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem »⁵⁷, non solum beatitudinem, sed etiam pœnas inferni. De quarto in libro Sapientiae: « Sapientia, inquit, candor est lucis æternæ, et speculum sine macula »⁵⁸. Ipsa enim sapientia, caelestia contemplantur.

Primum, ut dictum est, nos trahit ad lamentationem, unde: « Vae nobis quia peccavimus, quia cecidit corona capitis nostri »⁵⁹; item: « Putruerunt et corruptæ sunt »⁶⁰, etc.; item Job: « Si fuero lotus velut aquis nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ; tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me peccata mea »⁶¹; item: « Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus »⁶². In secundo speculo nostram videmus conditionem, et invitat nos ad humilitatem, quippe in eo videmus vile initium, miserabile exilium, tristem exitum. Unde Job: « Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis »⁶³. Audi vile initium: « Qui quasi flos egreditur », scilicet natus de muliere, « et conteritur, » quia repletur multis miseriis, « et nunquam in eodem statu permanet »⁶⁴. Ecce exilium miserabile: « Et fugit velut umbra »⁶⁵, scilicet brevi vivens tempore. Ecce habes tristem et festinatum exitum. Et hæc sunt ad humilitatem, unde: « Quid superbis, terra et cinis? Homo cum morietur hæreditabit serpentes, et bestias, et vermes »⁶⁶. In tertio videmus pœnas infernorum, quibus nobis incutit timorem. Hæc sunt igne et gelu, verne, fame, fetore, flagello. Est etiam

Horror cum tenebris et flammea vincula membris.

De igne et fetore: « Ignis, sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum »⁶⁷; de vinculis, et tenebris, et gelu: « Ligatis manibus et pedibus, mitte eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium »⁶⁸; de verne: « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur »⁶⁹; de fame: « Servi mei comedent et vos esurietis »⁷⁰; de horrore: « Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat »⁷¹. Hoc videns merito exclamat: « Timor mortis conturbat me »⁷², etc. Hæc viderat Job cum clamabat: « Dimitte me paululum ut plangam dolorem meum »⁷³, etc. Quartum speculum, quia in eo videmus caelestem beatitudinem, nos inflammat ad amorem. Vident enim quod gaudent in caelis animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti; et quam gloriosum est regnum in quo cum Christo gaudent omnes sancti. Ideo clamant: « Concaluit cor meum intra me, et in meditatione »⁷⁴, etc., quia ibi nihil deest iis qui Deum diligunt in veritate. De his speculis dicitur quod fecit Moyses labrum æneum de speculis mulierum, quæ excubabant ad ostium tabernaculi »⁷⁵. Tabernaculum est patria caelestis, ad cuius ostium, id est ingressum, excubant mulieres, id est animæ sanctæ; ex quarum prædictis speculis Moyses, id

⁴⁴ Psal. 96. ⁴⁵ Cant. 1. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Eccl. 2. ⁴⁸ Matth. 5. ⁴⁹ Luc. 11. ⁵⁰ Matth. 17. ⁵¹ Matth. 6. ⁵² Job 6. ⁵³ Job 13. ⁵⁴ Isa. 3. ⁵⁵ Jac. 1. ⁵⁶ I Cor. 13. ⁵⁷ Sap. 7. ⁵⁸ Thren. 5. ⁵⁹ Psal. 37. ⁶⁰ Job 9. ⁶¹ Psal. 105. ⁶² Job 14. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Ibid. ⁶⁵ Eccl. 10. ⁶⁶ Psal. 10. ⁶⁷ Matth. 22. ⁶⁸ Isa. 66. ⁶⁹ Isa. 65. ⁷⁰ Job 10. ⁷¹ Eccl. 40. ⁷² Job 10. ⁷³ Psal. 38. ⁷⁴ Exod. 50.

est salvatus de aquis, scilicet Deus sine peccato, A facit quasi vas quoddam æneum, id est forte et livido colore, sletum indicans; quadrilaterum, quia ex quatuor speculis, in quō lavabantur sacerdotes sacrificaturi, id est carnem suam domantes, lavantur lacrymis emanantibus. De primo latere, id est de memoria peccatorum, et de secundo latere, id est de miseria nostræ conditionis, et de tertio, id est de timore gehennæ, et de quarto, id est amore patriæ. Hæc dicta sunt de filia Sion, quæ est in speculatione. Sed eadem, ut dictum est, languet amore; languet in defectu, in effectu, in affectu. In defectu peccati, in effectu boni, in affectu Dei. Languet in defectu, eo quod dilectum offenderit; in effectu, eo quod quantum vellet pro dilecto pati non sufficit; in affectu, eo quod differtur beatitudo quam appetit.

115 Primo, languore linguebat qui dicebat: « Omnia quæ fecisti nobis, » etc.; secundo linguebat, qui dicebat: « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ⁷⁶? » Et Job: « Qui cœpit ipse me conterat, solvat manum suam et succidat me ⁷⁷; » et Habacuc: « Ingrediatur putredo in ossibus meis, et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, ut ascendam ad populum accinctum nostrum ⁷⁸. » Tertio languore linguebat qui dicebat: « Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei ⁷⁹. » Item: « Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini ⁸⁰. » Primo linguebat Maria Magdalena jacens ad pedes Christi, ubi « dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum ⁸¹. » Secundo linguebat, quando ad unguendum Dominum unguenta conficiebat, et tanta sollicitudine ad eum querendum laborabat. Tertio languet, quando invento in specie hortulani dicebat: « Tulerunt Dominum meum et nescio ubi posuerunt eum ⁸². » Unde tanta lætitia secuta est cum diceret Dominus: « Maria. » Et illa: « Rabboni, quod dicitur Magister ^{83, 84}. » Ecce ad tempus ejus languor mitigatus est. Sed hæc amplius languit post ascensionem. Isti dicitur: « Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum ⁸⁵. » Bis dicitur pulchra, quia pulchra in affectu, pulchra in effectu; in affectu diligendo, in effectu operando: diligendo Deum et proximum, operando misericordie opera in proximum: opera virtutis in se, opera pietatis in Deum. Item pulchra est in processu, pulchra in excessu: in processu virtutis, de virtute in virtutem ⁸⁶ ascendendo; in excessu mentis, cœlestia contemplando. Item dicitur ei: « Specie tua et pulchritudine tua intende prospere, procede et regna ⁸⁷ » te in ea humiliando. Procedere in contemplatione, filias Jerusalem æmulando. Et regna ad earum pacem perveniendo, quibus nunc dicitis: *Nuntiate dilecto, quia amore langueo*. Ipsæ enim jam fruuntur pacis

visione, de qua: « In pace in idipsum dormiam et requiescam ⁸⁸. » Ipsæ gaudent honore, quibus dicit Sponsus: « Tota pulchra es, amica mea ⁸⁹, » quia pulchra sine culpa, pulchra sine miseria in sæcula. Harum formam et studium sequuntur laborantes in mundo, ut earum fruuntur gaudio. Primi remanent in sterquilinio tanquam imperiti; secundi lento passu ambulant tentationibus compediti; tertii currunt adhuc tamen corruptionibus impediti; quarti ascendunt cum Christo a vinculis carnis expediti. Primi dicunt: « Sedeo regina et vidua non sum, et luctum non videbo ⁹⁰; » secundi: « Trahe me post te ⁹¹; » tertii: « In odorem unguentorum tuorum currimus ⁹²; » quarti: « Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi et fructus ejus dulcis gutturi meo ⁹³. » Primi sunt obstinati, assidue respicientes Sodomam cum uxore Lot ⁹⁴, in statuam lapideam indurati; secundi erubescunt peccata sua quærunter a tergo Salvatoris, cum muliere sanguinaria, tangere sumbriam vestimenti ⁹⁵; tertii amore ferventes cum Maria Magdalena inveniunt in specie hortulani ⁹⁶; quarti cum regina Saba ingredientibus Jerusalem, audiunt sapientiam Salomonis ⁹⁷, id est veri *pacifici*. Primi excluduntur a superna solemnitate, secundi admittuntur momentanee, tertii visitant eam in frequentatione, quarti possident in assiduitate. De primis: « Viæ Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad sollemnitatem ⁹⁸; » de secundis: « Buccinate in neomenia tuba, in insigni die sollemnitatis nostræ ⁹⁹; » de tertiis: « Constituite diem solemnem in condensis, » id est frequentationibus, « usque ad cornu altaris ¹⁰⁰, » id est regnum Christi; quarti gaudent cum Christo, de cuius sollemnitate gaudent angel et collaudant Filium Dei. Isti sunt quatuor equi, quos vidit Zacharias propheta ¹: unus erat niger, alius varius, alius rubeus, alius albus. Niger equus designat primos qui sunt nigri tentationum rubigine; tertius, qui rubeus est, designat tertios qui sunt inflammati charitate; quartus albus quatuor designat jam candidatos in corruptione primæ stolæ. De primis: « Denigrata est facies ejus super carbonem, et non sunt cogniti in plateis ². » De secundis ait Paulus: « Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio sicut estis azymi ³. » Azymi sunt, quia mundi a crimine. Sed adhuc egent purgari a fermento, id est ab imminente tentatione. Propter tertios ait David: « Inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt ⁴. » Propter quatuor dictum est in Apocalypsi: « Sub altare Dei vidi animas interfectorum, clamantes: Usquequo, Domine, non vindicas sanguinem nostrum ab his qui in terra sunt. Et datæ sunt eis singulæ stolæ albæ ⁵. » Isti sunt qui volant cum Christo ad regnum.

⁷⁶ Psal. 115. ⁷⁷ Job 6. ⁷⁸ Habac. 3. ⁷⁹ Psal. 41. ⁸⁰ Psal. 83. ⁸¹ Luc. 7. ⁸² Joan. 20. ^{83, 84} Ibid. ⁸⁵ Cant. 1. ⁸⁶ Psal. 83. ⁸⁷ Psal. 43. ⁸⁸ Psal. 4. ⁸⁹ Cant. 4. ⁹⁰ Apoc. 18. ⁹¹ Cant. 1. ⁹² Ibid. ⁹³ Cant. 2. ⁹⁴ Gen. 19. ⁹⁵ Matth. 9. ⁹⁶ Joan. 20. ⁹⁷ Hi Reg. 10. ⁹⁸ Thren. 1. ⁹⁹ Psal. 80. ¹⁰⁰ Psal. 117. ¹ Cap. 6. ² Thren. 4. ³ 1 Cor. 5. ⁴ Psal. 72. ⁵ Apoc. 6.

Adjuro vos, filix Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei quia amore languo.

[**CAN.**] Et introducitur in hoc loco mulier loquens ad mulieres quærentes Dominum in sepulcro, dicens: *Adjuro vos, o filix cælestis Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, dicite ei, quia pro amore illius ex dolore passionis ejus languo; illæ autem introducuntur respondentes et quærentes:*

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum! qualis est dilectus tuus ex dilecta! quia sic adjurasti nos?

[**Tuo.**] Dilectus ex dilecto, Filius ex Patre intelligitur, sicut *lumen de lumine, Deum de Deo*. Sicut enim una claritas et una deitas Patris et Filii, sic est una dilectio, sicut ait Joannes: « Omnis qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus est ex eo ». Est dilectus ex dilecto, et est dilectus ex dilecta, et est dilectus in dilecto. Ex dilecto Patre, de dilecta matre, in dilecto fratre. Ex dilecto genitum æternaliter, de dilecta carne assumens temporaliter, in dilecto ædificans templum sibi spiritualiter. De primo: « Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te »; de secundo: « Verbum caro factum est »; de tertio, « et habitavit in nobis ». Unde: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos ». Si quærat qualis est dilectus ex dilecto, misericordius invenitur et suavis; de dilecta obediens et humilis; ex dilecto gloriosus et mirabilis. De primo: « Suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus », de secundo: « Exinanivit semetipsum factus obediens Patri usque ad mortem », de tertio: « Filius sapiens est gloria Patris ». Et ipse est « dilectus a Deo et hominibus, cujus memoria in benedictione est ». Misericors est, quia misericordia ejus nos prævenit, nos comitatur, nos sequitur. De primo: « Deus meus, misericordia ejus præveniet me », de secundo: « Et veritas mea et misericordia mea cum ipso », de tertio: « Et misericordia ejus subsequetur me omnibus diebus vite mee ». Ecce primo præcedit, secundo comitatur, tertio sequitur. Præcedit, ut viam ostendat; comitatur, ut in via de lacu miseriæ et de luto facis nos educat; subsequitur, ut insidias satanarum prævideat. In primo, bonam voluntatem inaspirando; in secundo, peccata remittendo, in tertio, a tentationibus liberando; unde David: « Voluntatem timentium se faciet, præparando; et salvos faciet, eis peccata remittendo, custodit Dominus omnes diligentes se », a tentationibus defendendo. Item dilectus iste est suavis in operibus penitentis, est suavis in affectionem ordinatione, est suavis in supernorum degustatione. De primo enim dicitur: « Jugum enim meum suave est et onus meum leve »; de secundo: « O sapientia, quæ ex ore Altissimi proditi », etc.; de

tertio: « Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus ». De dilecta, est obediens. Triplex est gratia obedientiæ: est enim obedientia quæ exhibetur propter timorem; est quæ propter commoditatem; est quæ propter amorem; propter timorem flagelli, propter commoditatem lucri, propter amorem Dei et proximi. Prima est servi, secunda mercenarii, tertia filii. Prima ex marmuratione, secunda ex mundana cupiditate, tertia ex charitate. Prima est asini, secunda accipitris, tertia canis. Asinus enim non obedit nisi flagellatus, accipiter ad dominum suum redit esca illectus, canis vero sequitur dominum suum etiam ab eo percussus et repulsus. Prima sit servus obediens usque ad flagelli cessationem, secunda mercenarius usque ad remunerationem, tertia est Filius Patri obediens usque ad mortem. Item est obedientia bona, est melior, est optima. Bona quæ exhibetur majori, melior quæ pari, optima quæ inferiori. Prima indulgetur culpa, secunda comparatur benevolentia, tertia accumulatur gratia. De prima Paulus: « Filii, obedite parentibus vestris »; de secunda: « Alter alterius onera portate »; de tertia: « Subditi estote omni humane creature propter Deum ».

Item habet dilectus de dilecta, ut sit humilis secundum carnem. Quare se humiliavit? summa causa fuit ejus misericordia. Ex hac tamen quatuor causæ surgunt, quia humiliavit se ut peccata nostra deleteret, ut confusionem humane conditi mis relevaret, ut flagella inferni removeret, ut dona spiritualia in via, æterna in patria nobis conferret. De primo: « Deponet iniquitatem nostram, et projiciet in profundum maris omnia peccata nostra »; de secundo: « Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis sue »; de tertio: « Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, inferne »; de quarto, in spiritualibus in via: « Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus ». In patria: « Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se ». Similiter et nos humiliari debemus his quatuor causis: propter culpam se humiliavit Maria Magdalena, jacens ad pedes Christi; propter conditionis miseriam, Abraham cum diceret: « Loquar ad Dominum cum sim pulvis et cinis »; propter Job dicens: « Sit nomen Domini benedictum »; propter collata beneficia David dicens: « Lau-lavi et villor flam in oculis meis coram Domino, qui elegit me in regem ». Forsitan ardentius quærent dilecti qualitatem, quia forte audierant, quod hic dicitur: « Gloriosus Deus in sanctis suis, mirabilis in majestate sua. » Est Deus sanctis suis onerosus, est copiosus, est gloriosus. Onerosus dum extrahit, copiosus dum tribuit, gloriosus dum re-

⁶ 1 Joan. 5. ⁷ Psal. 2. ⁸ Joan. 1. ⁹ Ibid. ¹⁰ 1 Cor. 3. ¹¹ Psal. 144. ¹² Phil. 2. ¹³ Prov. 13. ¹⁴ Eccl. 45. ¹⁵ Psal. 58. ¹⁶ Psal. 88. ¹⁷ Psal. 22. ¹⁸ Psal. 59. ¹⁹ Psal. 144. ²⁰ Matth. 11. ²¹ Offic. Eccles. ²² Psal. 33. ²³ Phil. 2. ²⁴ Ephes. 6. ²⁵ Gal. 6. ²⁶ Iwan. 13. ²⁷ Mich. 7. ²⁸ Phil. 3. ²⁹ Deo. 13. ³⁰ Ephes. 4. ³¹ 1 Cor. 2. ³² Luc. 10. ³³ Gen. 18. ³⁴ Job 1. ³⁵ Il Reg. 8.

tribuit. Extrahit de profundo victorum, tribuit dona charismatum, retribuit dona vel gaudia beatorum. Onerosus peccatoribus, copiosus diligentibus, gloriosus cum eo regnantibus. Onerosum sensit David cum diceret : « Sagittæ tuæ infusæ sunt mihi ³⁷, » et addidit : « Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, sicut onus grave gravatæ sunt super me ³⁸. » Sed extraherat, ait enim : « Eduxit me de lacu miseræ et de luto fæcis ³⁹. » Audi copiosum : « Aperis tu manum tuam et imple omne animal benedictione ⁴⁰. » Ecce tribuit sicut apostolis : nam tribuit eis charismatum dona. Audi gloriosum : « O quam gloriosum est regnum in quo cum Christo gaudent omnes sancti ! » Illic enim retribuit, unde : « Vos estis qui permansistis mecum in temptationibus meis, et ego dispono vobis regnum ⁴¹. » In primo nostram abluit fœditatem, in secundo nostram supplet egestatem, in tertio nostram relevat vililitatem : fœditatem carnalis dilectionis, egestatem divinæ consolationis, vililitatem humanæ conditionis. De fœditate : « Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui ⁴²; » item : « Immunditia tua execrabilis est, mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis ⁴³. » De egestate : « Tu dicis : Quia dives sum et nullus egeo, cum sis miser, et pauper, et cæcus, et nudus, et miserabilis ⁴⁴; » de vililitate : « Vide, Domine, et considera quoniam facta sum yllis ⁴⁵. » Igitur onerosus est ut mutet fœditatem in munditiam; copiosus, ut mutet egestatem in abundantiam; gloriosus, ut convertat vililitatem in gloriam. Primo ergo quibus sit onerosus videamus : est onerosus damnatis, est onerosus malis, est onerosus justis : damnatis ad æternam afflictionem, malis ad correctionem, bonis ad gloriæ augmentationem. Primorum est onus Babylonis ⁴⁶, quod dicitur *confusio*; secundum onus Ægypti ⁴⁷, quod dicitur *tenebræ*; tertium onus jumentorum Austri ⁴⁸, scilicet Spiritus sancti. In primo : « Unusquisque onus suum portabit ⁴⁹. » Unde dicebat Pharaon : « Ite ad onera vestra ⁵⁰; » de secundo : « Cibarum et virga et onus asino ⁵¹; » inde Apostolus : « Alter alterius onera portate ⁵²; » de tertio : « Jugum enim meum suave est et onus meum leve ⁵³. »

... Nam laus fit quod bene fertur onus.

Damnatis est onus, scilicet afflictio flagellationis corporeæ, vermis conscientia, desperatio veniæ. Hoc est quod Joab, quando cepit civitatem Rabath, fecit transire super homines civitatis illius tribulas, et trabas, et carpenta ferrata ⁵⁴. Tribulæ ictu percutiunt, trabas dentibus pungunt, carpenta ossa conterunt. De quibus : « Super tribus sceleribus Damasci, et super quatuor non convertam eum, quia trituraverunt in plaustris ferreis Galaad ⁵⁵. » Damascus dicitur *potus sanguinis*, scilicet dæmones

A qui sitiunt sanguinem nostrum; Joab dicitur *adversarius*, id est diabolus. Ille est satelles David, id est Christi, quia ejus imperio punit malos. Rabath dicitur *immensa*, hic est mundus, qui magnus est. Illum diabolus capit dum mundanos ad se trahit, et sicut dictum est, punit; ecce onerosus damnatis. Est quoque onerosus malis : primo, divina animadversione, secundo in voluptatis separatione, tertio in pœnitentiæ satisfactione. Primum enim fit ut convertatur, secundum ut mundetur, tertium ut reconcilietur. Primum comminabatur Dominus per prophetam sic : « Perente manum tuam, et allide pedem tuum, quia qui longe sunt, peste morientur; et qui prope, **116** gladio corruent, et qui intus obsessi fame morientur ⁵⁶. »

B Ab Ecclesia longe sunt desperati; prope sunt credentes, sed crimine irretiti; intus sunt idiotæ errantes, quia pereunt fame verbi Dei. Primi itaque pereunt peste desperationis, secundi gladio diabolicæ deceptionis, tertii fame prædicationis. Pests illa figurata est in Ægyptiis, qui perierunt vesicis turgentibus ⁵⁷. De secundo dicitur : « Evaginabo gladium meum, interficiam eos manus mea ⁵⁸. » De tertiis : « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis ⁵⁹. » Est quoque onerosus voluptatis separatione. Voluptas enim primo apprehendit, secundo osculatur, tertio amplectitur. Apprehendit, dum mundi gloriam sensibus nostris præsentat; osculatur, dum desiderio inflamat; amplectitur, dum desiderantem illaqueat. Hæc enim tria inveniunt in illa stulta muliere Salomonis ⁶⁰. Ait enim : « Apprehendit juvenem. » Ecce primum. « Et osculatur eum. » Ecce secundum. « Desideratis fruamur amplexibus. » Ecce tertium. Est etiam onerosus pœnitentiæ satisfactione. In ea enim ferrum acindit, ignis comburit, pulvis corrodit. Ferrum scindit iterati peccati cicatricem, ignis comburit pravæ delectationis fluentem humorem, pulvis corrodit inveterati peccati putridam carnem. De primo : « Reges eos in virga ferrea ⁶¹. » De secundo : « Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante ⁶²? » De tertio : « Onet in pulvere os suum, si forte sit spes ⁶³. » Hunc pulverem apposuit Christus quando Lazarum quatruiduanus suscitavit. Ait enim : « Constitute tibi, Pater; » pro amaritudine « infremuit spiritu, et lacrymatus est, » et oravit : « Gratias ago tibi, Pater, quia semper me audis ⁶⁴. » Ecce quomodo est onerosus peccatoribus. Est quoque onerosus sanctis. Hoc viriliter agendum est, nam poeta ait ⁶⁵ :

*Sustineas ut onus, nitendum est vertice recto :
Nam flecti nervos si patiare, cades.*

Hoc onus si multum habet amaritudinis, multum habet et consolationis. Jugum enim Christi suave est, onus ejus leve ⁶⁶. Habet quippe amaritudinem

³⁷ Psal. 37. ³⁸ Ibid. ³⁹ Psal. 39. ⁴⁰ Psal. 144. ⁴¹ Luc. 22. ⁴² Thren. 1. ⁴³ Ezech. 24. ⁴⁴ Apoc. 3. ⁴⁵ Thren. 1. ⁴⁶ Isa. 43. ⁴⁷ Isa. 49. ⁴⁸ Isai. 30. ⁴⁹ Gal. 6. ⁵⁰ Exod. 5. ⁵¹ Eccli. 33. ⁵² Gal. 6. ⁵³ Matth. 11. ⁵⁴ 1 Par. 20. ⁵⁵ Amos 1. ⁵⁶ Ezech. 6. ⁵⁷ Exod. 9. ⁵⁸ Exod. 15. ⁵⁹ Thren. 4. ⁶⁰ Prov. 7. ⁶¹ Psal. 2. ⁶² Isa. 33. ⁶³ Thren. 3. ⁶⁴ Joan. 11. ⁶⁵ Ovid. ⁶⁶ Matth. 11.

in corde, in manibus, in ore. In ore, dum Christi A
passiones aliis prædicantur; in manu, dum exem-
plo propriæ passionis alii ad martyrium invitantur;
in corde, dum Christi passiones interiorius revolvun-
tur. De primo: *Labia illius stillantia myrrham
primam.* De secundo: *Manus meæ distillaverunt
myrrham, et digiti mei pleni myrrha probatissima.*
De tertio: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi,
inter ubera mea commorabitur.* Ecce amaritudo in
myrrha, consolatio in fasciculo, scilicet quia par-
vus. Audi amaritudinem: « Sancti ludibria et ver-
hera experti, insuper et vincula et carceres ⁶⁶. »
Audi consolationes. « Si coram hominibus tor-
menta passi sunt, spes illorum immortalis est in
æternum. » — « Euntes ibant et flebant, mittentes
semina sua. Venientes autem venient cum exulta-
tione, portantes manipulos suos ⁶⁶. » Inde in lego
dictum est: « Offerentes Domino primitias fru-
gum vestrarum, deferetis manipulum ad sacerdo-
tem, qui levabit fasciculum coram Domino, ut sit
pro vobis ⁶⁷. » etc. Ecce onerosus sanctis.

Sequitur quomodo copiosus est donando. Dat
enim temporalia bona, dat spiritualia, dat æterna.
Temporalia quibus sustentamur, spiritualia quibus
adjuvemur, æterna quibus beatificemur. Primum
ne caro deficiat, secundum ut spiritus proficiat,
tertium ut gloria nobis sufficiat. De primo: « Qui
dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum
invocantibus eum ⁶⁸. » Item: « Qui dat escam omni
carni ⁶⁹. » De secundo: « Ascendens Christus in
altum captivam duxit captivitatem, dedit dona
hominibus ⁷⁰. » De tertio: « Gratiam et gloriam
dabit Dominus ⁷¹. » et: « Dedisti hæreditatem tim-
entibus nomen tuum, Domine ⁷². » Item, dat
Filium, dat Spiritum sanctum, dabit seipsum: Fi-
lium, ut sit dux in prælio, Spiritum, ut dirigat
consilio, se pro præmio: dux in prælio, ut ipsum
ad regnum sequamur; Spiritum ut dirigat consilio,
ut per ipsum de tribulationibus consolemur; se, in
regno ut ejus visione fruamur. De primo: « Puer
natus est nobis ⁷³. » De secundo: « Rogabo Pa-
trem, et alium Paracletum dabit vobis Spiritum
veritatis ⁷⁴. » De tertio promisit: « Ero illorum Do-
minus in perpetuum ⁷⁵. » De his tribus dicitur ange-
lo Pergami: « Qui vicerit, dabo illi manna abs-
conditum, » id est Spiritum sanctum, « et dabo
illi calculum candidum, » id est Christum in carne
munda a peccatis, « et super calculum nomen no-
vum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit ⁷⁶. »
id est Patrem qui est super calculum: quia Pater
major est Filii secundum humanitatem. Novum
enim est quod Pater sit in una persona Dei et ho-
minis, scilicet Pater in Filio conterminato, quod
non intelligemus, donec accipiamus. Ecce co-
pius.

Est et gloriosus: gloriosus in seipso, gloriosus
in Filio, gloriosus in sancto. In seipso per impe-
rium, in Filio per officium, in sancto per obsequium.
Per imperium majestatis, per officium quod imple-
vit infirmitatis, per obsequium quod exhibuit sanctus
in operibus. Ad primum: « Timebunt gentes nomen
tuum, Domine, et omnes reges terræ gloriam
tuam ⁷⁷. » Item: « Ædificavit Dominus Sion, et
videbitur in gloria sua ⁷⁸. » De secundo: « Filius
sapiens gloria patris ⁷⁹. » De tertio: « Glorificate
et portate Dominum in corpore vestro ⁸⁰. » Audisti
onerosum, audisti copiosum, audisti gloriosum.
Videamus Dominum sedentem super solium excel-
sum et elevatum ⁸¹, et sanctos ad solemnitatem
occurrentes, ut videant majestatem Trinitatis. Unde
canunt: « In principio erat Verbum ⁸². » Venit
« mulier amicta sole et luna sub pedibus ejus ⁸³. »
Beata Virgo splendida sole, quæ peperit. Inde ei cau-
tamus: « Felix namque es, sacra Virgo Maria, et omni
laude dignissima, quia ex te ortus est Sol justitiæ
Christus Deus noster ⁸⁴. » Sequuntur astra matutina,
jubilantes filii Dei, scilicet angeli in citharis au-
reis laudantes Regem et dicentes: « Sanctus, San-
ctus, Sanctus ⁸⁵, et sanctum Dominum laudant
omnes angeli dicentes: « Tedecet laus et honor, Do-
mine ⁸⁶. » Occurrunt et prophætæ qui spiritu in-
ebriati, viam Regi parantes sub sermonis involucre
futurum nuntiaverunt, offeruntque Regi librum
signatum septem signaculis aperiendum ⁸⁷. Unde:
« Inter natos mulierum non surrexit major Joanne
Baptista ⁸⁸. » Apparet et corona stellarum duode-
cim, scilicet apostoli. Qui simplicitate columbina
astuti, rore cœlesti mundi ariditatem impinguave-
runt. Unde: « Qui sunt isti qui ut nubes volant,
et quasi columbæ ad fenestras suas ⁸⁹? » Ecce cum
vexillo purpureo martyrum chorus, qui malogra-
natum portantes, grana roseo colore rutilantia
Regi propinant, rejecto cortice; quippe « qui vene-
runt ex magna tribulatione et laverunt stolas
suas in sanguine Agni ⁹⁰. » Sequitur urna aurea, id
est confessores exterius per bona opera lucentes,
intus habentes manna, id est dulcedinem devotio-
nis, tabulas intelligentiæ, virgam disciplinæ. Unde:
« Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes in
manibus vestris ⁹¹. » Ultimo offeruntur Regi virgi-
nes, qui non inquinaverunt vestimenta sua cla-
mantes: *Lectulus noster floridus, in quo requiescat
flos campi et liliium convallium.* In Maria ergo Deus
habet hospitium, in angelis obsequium, in prophetis
speculum, in apostolis prædicationem, in martyri-
bus passionem, in confessoribus disciplinam, in
virginibus vitæ munditiam. Ex dilecto fuit glorio-
sus et mirabilis, nunc gentibus et Judæis, nunc
apostolis, nunc angelis. Primum miraculorum ex-
hibitione, secundum in resurrectione, tertium in

⁶⁶ Hebr. 11. ⁶⁷ Psal. 125. ⁶⁸ Lev. 23. ⁶⁹ Psal. 146. ⁷⁰ Psal. 135. ⁷¹ Ephes. 4. ⁷² Psal. 63.
⁷³ Psal. 60. ⁷⁴ Isai. 9. ⁷⁵ Joan. 14. ⁷⁶ Sap. 5. ⁷⁷ Apoc. 2. ⁷⁸ Psal. 101. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Prov. 13.
⁸¹ I Cor. 6. ⁸² Isai. 6. ⁸³ Joan. 4. ⁸⁴ Apoc. 12. ⁸⁵ In offic. B. Virg. ⁸⁶ Apoc. 4. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Apoc. 5.
⁸⁹ Math. 11. ⁹⁰ Isa. 60. ⁹¹ Apoc. 7. ⁹² Luc. 12.

ascensione. De primo dictum est : « Vidimus mirabilia hodie ⁹². » De secundo : « Mirabilis facta est scientia tua ex me ⁹³. » De tertio : « Viri Galilæi, quid admiramini aspicientes in cælum ⁹⁴? »

Qualis est dilectus tuus, quia sic adjurasti nos?

[CARD.] Ac si dicant : O pulcherrima mulierum, quæ amore dilecti tui succensa, sic adjurasti nos, responde nobis quam sit amabilis, quam sit desiderabilis, quam sit speciosus in utraque natura, et indica nobis qualis est dilectus tuus ex dilecto, qualis est, scilicet in deitate, secundum quam ex Patre, ut dilectus ex dilecto, et illud etiam indica qualis est dilectus tuus secundum decorem humanitatis assumptæ, quibus illa respondet :

Dilectus meus candidus et rubicundus : electus ex millibus.

[Tno.] Candidus, quia « in carne apparens peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ⁹⁵. » Rubicundus, quia « lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo ⁹⁶. » Et bene primo candidus, deinde rubicundus, quia primo mundus a sanguine peccati venit in mundum, deinde sua passione cruentus exivit de mundo. Electus ex millibus, quia unus ex humano genere, per quem mundus reconcilietur, assumptus est a Deo. Hic solus mortalium dignus fuit audire de cælo : « Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui ⁹⁷, » id est, in quo nihil vitii quod me offenderet, et omne pondus virtutis in quo gauderem inveni. Unde in Ecclesiaste : « Virum de mille unum reperi ⁹⁸. » Christus candidus fuit de Virgine, rubicundus de cruce, electus ex millibus a Patre. Candidus de Virgine, quia de ea natus est « qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ⁹⁹. » Rubicundus in cruce, per quam diabolus est victus, et mundus Christi sanguine redemptus ¹⁰⁰. Electus de millibus a Patre, qui solus dignus esset aperire librum et solvere septem signacula ejus ¹. In primo venit sine peccato, in secundo nos lavit a peccato, in tertio ostendit quibus instrumentis, id est sacramentis, nos custodiamus a peccato. Per primum nos docet ut simus candidi, per munditiam puritatis; per secundum ut simus patientes ex fervore charitatis; per tertium ut simus firmi in fide cognitione veritatis. Notandum quod quatuor sunt candores : primus phantasticus, ut incantatorum; secundus superficialis, ut pictorum; tertius innatus et in subjecto mutabilis, ut hominum qui frequenter nati candidi, mutantur in nigrum; quartus innatus, sed non a subjecto potest separari, ut margaritarum. Primus est vanitas mundi in mundi amatore, secundus est hypocrisis in simulatore, tertius est virtus in religioso, quartus est claritas in beato. A primo nos prohibet Moyses cum diceret : « Sacerdos qui habet albuginem in

A oculo, non offerat sacrificium ². » Albuginem habet in oculo qui sæcularia libenter exterius contemplatur, et interiori delectatur. Inde est quod lubo, quia nimiam habet albedinem in oculis, in die videre non potest. A secundo nos absterret, cum in Evangelio vocat hypocritas sepulcra dealbata ³. Ad tertium nos invitatur Salomon dicens : « Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat ⁴. » Hoc sumus candidi, sed tamen ab eo quandoque cadimus, et Christus in via, sed sine casu. De quarto : « Datæ sunt eis singulæ stolæ albæ ⁵. » Item in eodem : « Qui vicerit, dabo ei calculum candidum ⁶. » Sed candor iste sine rubore esse non debet, ut jucundius niteat, ut candorem virtutis informet fervor charitatis.

Sed est rubor coccineus, est roseus, est purpureus. Coccineus est ardentior, roseus jucundior, purpureus pretiosior. Coccineus ardentior, quia ignem imitatur, roseus jucundior, quia utroque, scilicet candore et rubore miscetur, purpureus pretiosior, quia ejus claritate regia vestis honoratur. In coccineo designatur ardor temporalium passionum, in roseo virtutum candor mistus amoris supernorum, in purpureo regia dignitas martyrum. De primo ait David : « Igne me examinasti sicut examinatur argentum ⁷. » De secundo : « Jucunditatem et exultationem thesaurizavit super eum ⁸. » De tertio : Quia pro Christi amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo regnabunt in æternum ⁹. Item : « Fecisti nos Deo in sanguine tuo regnum et sacerdotes ¹⁰. » Unde : « Vos autem genus electum, regale sacerdotium ¹¹. » In designatione primi fuit Christus in passione sua vestitus chlamide coccinea, unde dictus est rubicundus; in designatione secundi apparuit angelus ad sepulcrum in rubeo et candido colore; « erat enim aspectus ejus sicut fulgur, et vestimenta ejus sicut nix ¹². » Erat enim in eo rubor propter charitatem, albedo propter puritatem; horum mistura facit jucunditatem. Sed ut hæc mistura fieret, Christus in passione non solum coccino, sed alba veste indutus legitur. Fuit quoque vestitus purpura ¹³, ut dignitas quam apud Patrem post ascensionem suscepturus erat, et suis martyribus cum regio honoris erat traditurus, in illa purpura plene exprimeretur. Dicitur dilectus *electus ex millibus*, sed electus etiam ex denariis, ex centenariis, ex millibus, id est ex omnibus perfectus. Isti enim tres numeri triplicem designant in Ecclesia perfectionem. In denario perfectio virtutis, in centenario virginitatis, in millenario intelligentiæ veritatis; In denario est perfectio virtutis, quia ex binario et quinario multiplicatur, quæ sunt septem virtutes. Hæc est prima perfectio, quia denarius primus limes est

⁹² Luc. 5. ⁹³ Psal. 138. ⁹⁴ Act. 1. ⁹⁵ I Petr. 2. 2. ⁹⁶ Apoc. 5. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Lev. 21. ⁹⁹ Matth. 23. ¹⁰⁰ Eccli. 15. ¹ Ezech. 33. ¹⁰ Apoc. 1. ¹¹ I Petr. 2.

² Apoc. 1. ³ Matth. 17. ⁴ Eccl. 7. ⁵ I Petr. ⁶ Eccl. 9. ⁷ Apoc. 6. ⁸ Apoc. 2. ⁹ Psal. 63. ¹⁰ Matth. 28. ¹¹ Apoc. 17.

In numeris. In centenariorum est perfectio virginitatis, quia transit a læva in dexteram, numerando omnes juncturas et summitates in superficie sinistræ manus, per quinquarios, et sic ulimus quinquarius computabitur in dextera. Hic enim virginitas lævam, id est mundi sollicitudinem fugiens, dexteram, id est angelorum vitam appetit. Hic enim numerus multiplicatur ex denario, quia inanis est virginitas, si non sit fundata virtutibus. In millenario est perfectio intelligendæ veritatis. Hic multiplicabitur ex denario et centenario, quia virtutum fortitudo et munditia castitatis ad intelligendam veritatem supernorum necessaria est. Cui dilectus iste est electus ex denariis, qui non solum virtutum habet perfectionem, sed etiam Dominus virtutum dicitur est. Unde: « Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ »¹⁵. Est etiam electus ex centenariis, quia non solum perfectus ex virginitate, sed etiam natus est de Virgine. Unde: « Ecce virgo concipiet et pariet filium »¹⁶. Est quoque electus ex millibus, quia non solum perfectus intelligentiæ veritatis, sed dicitur ipsa veritas.

117 Unde: « Ego sum via, veritas et vita »¹⁷; item: « Vidimus eum plenum gloriæ et veritatis. Et de plenitudine ejus omnes accepimus »¹⁸. Et ideo dignus fuit aperire librum, et solvere septem signacula ejus¹⁹ quæ sunt: natiuitas, baptismus, passio, descensus ad inferos, resurrectio, ascensio, sancti Spiritus missio. Clausa sigilla erant prophetiæ obscuræ, in quibus hæc latebant; liber quem aperuit, Scriptura quam implevit. Natiuitas latebat sub hoc signaculo cap. iv Malachiæ: « Orietur vobis timentibus nomen novum sol justitiæ. » Baptismus, sub isto Zachariæ cap. xiii: « Erit fons pretens domus David, » et: « Habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris et menstruata. » Passio sub isto Isaia cap. liii: « Quasi ovis ad occisionem ductus est, et quasi agnus coram tondente se obmutescit. » Descensus ad inferos sub isto Osee cap. xiii: « Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, i ferne. » Resurrectio sub isto Judicum cap. xvi: « Dormivit autem Samson usque ad medium noctis, » et: « Surrexit Samson de civitate Gaza media nocte, et tulit portas civitatis. » De ascensione, David: « Ascendit Deus in jubilatione et Dominus in voce tubæ »²⁰. Missio sancti Spiritus sub isto latebat: « Emitte Spiritum tuum et creabuntur »²¹. His sigillis per Filium suum salutavit nos Pater qui mandat salutes Jacob²². Filius enim carnem assumendo, reparavit hominis dignitatem, qui per lapsum primi hominis²³ comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis²⁴. Per baptismum hominis tam actualis quam originalis culpæ lavit impuritatem, ejus justitiæ erant quasi pannus menstruata²⁵, quia computruerunt quasi

jumenta in corde suo²⁶. Per passionem nos reconciliavit Patri, quia se offerens in cruce, expiando pro nobis reatum, nostram supplevit paupertatem: « Eramus enim natura filii iræ »²⁷. Per descensum ad inferos, absolvit justos a potestate tenebrarum, ut viderent Patris faciem et sedentes in tenebris et umbra mortis²⁸. Per resurrectionem hominem latificavit, quia certificavit quod corruptibile hoc induet incorruptelam, et mortale hoc immortalitatem²⁹. Cum sit « omnis caro seum, et omnis gloria ejus quasi flos feni »³⁰. Per ascensionem suam spem fecit nobis crementibus revertendi ab hoc exilio ad patriam, qui « futuram inquirimus, » quia « non habemus hic manentem civitatem »³¹. Per missionem sancti Spiritus nos erudit ad veram disciplinam, et intelligentiam, et justitiæ amorem. « Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, et corripitur a superveniente iniquitate »³². Ista sigilla sub septenario numero continentur qui est virgo numerus, quia infra primum litem solus est, qui nec gignit nec gignitur, id est nec alium multiplicat, nec ab alio multiplicatur: designans quod solus Christus virgo et de Virgine natus, dignus fuit ea aperire. Item senarius qui primus est perfectus unitate superat, quia solus Christus omnes perfectos justitiæ superavit, et ideo fuit electus ex millibus, ut dignus esset aperire signacula³³. Vel sic: in Apocalypsi legitur: « Ex tribu Ruben, duodecim millia signati »³⁴, et cætera quæ sequuntur. Ex omnibus millibus filiorum Israel, solus Christus de tribu Juda est electus, qui aperiret sigilla ista quibus isti signati erant, sed adhuc clausi. Primum sigillum, scilicet natiuitatis Christi, nobis aperitur, si pueri illius puritatem et simplicitatem sequimur, ut simus sicut modo geniti infantes rationabili, sine dolo, lac concupiscentes³⁵. Sigillum baptismi nobis aperitur, si per confessionem peccata nostra lavamus, ut scilicet constitemur alterutrum peccata nostra, et oremus pro invicem ut salvemur³⁶. Sigillum passionis nobis aperitur, si de peccatis in confessione loti per asperitatem penitentis satisfaciemus, ut carnem nostram cum vitis et concupiscentiis crucifigamus³⁷. Sigillum descensionis ad inferos nobis aperitur, si inferni pœnas sæpe rememorantes solliciti nos custodimus ne in tentationes et laqueum diaboli incidamus³⁸. Sigillum resurrectionis nobis aperitur, si relicta sæculari conversatione, mortui mundo Deo vivamus, ut deponentes veterem hominem cum actibus suis in novitate vitæ ambulemus³⁹. Sigillum ascensionis nobis aperitur, si Christo inherentes quæ sursum sunt queramus, quæ sursum sunt sapiamus⁴⁰, ut in hac peregrinatione solo corpore constituti, cogitatione et aviditate in illa æterna patria converseremur. Sigillum missionis sancti Spi-

¹⁵ Psal. 23. ¹⁶ Isa. 7. ¹⁷ Joan. 14. ¹⁸ Joan. 1. ¹⁹ Apoc. 5. ²⁰ Psal. 46. ²¹ Psal. 103. ²² Psal. 43. ²³ Gen. 3. ²⁴ Psal. 48. ²⁵ Isa. 64. ²⁶ Joel. 1. ²⁷ Ephes. 2. ²⁸ Psal. 106. ²⁹ I Cor. 15. ³⁰ I Petr. 1. ³¹ Hebr. 13. ³² Sap. 1. ³³ Apoc. 5. ³⁴ Ibid. ³⁵ I Petr. 2. ³⁶ Jac. 5. ³⁷ Gal. 5. ³⁸ I Cor. 6. ³⁹ Col. 3. ⁴⁰ Ibid.

ritus nobis aperitur, si charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis ⁶⁰, ut diligamus Deum plusquam nos, id est ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente et proximum sicut nos ⁶¹. Solus itaque Christus aperit li rum cordis, ut hæc intelligamus; solvit signacula ut faciamus.

Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus.

[CARD.] Ac si dicat: Dilectus meus candore deitatis est purissimus, et secundum humanitatem rubet in sanguine passionis: ipse est *electus ex millibus* tanquam « speciosus forma » et speciosus « præ filiis hominum ⁶², » quia sicut dicit Job: « Nescit homo pretium ejus ⁶³. » Consequenter caput dilecti sui describit, et membra, et respondit mater Domini quærentibus, dicens:

Caput ejus aurum optimum, comæ ejus sicut clatæ palmarum, nigre quasi corvus: oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lotæ sunt lacte et resident juxta fluentia plenissima.

[THO.] Dicit Apostolus: « Caput mulieris, vir: caput viri, Christus; caput Christi, Deus ⁶⁴. » Hoc caput est aurum optimum, quia sicut aurum cætera metalla excellit, ita summa Divinitas omnibus quæ fecit præcellit. Comæ illius elatis palmarum assimulantur, id est cæteræ sanctorum quæ dulcedinem supernæ retributionis expectant, unde: « Justus ut palma florebit ⁶⁵. » Hæ comæ dicuntur *nigre quasi corvus*, quia, quamvis de misericordia Dei supernam dulcedinem expectant, ex se tamen se esse nigros, id est peccatores et indignos, fatentur. *Oculi ejus sicut columbæ* dicuntur propter dona Spiritus sancti, qui per columbam designatur, unde Joannes vidit aquam habentem cornua septem, quod exponit sic: « Qui sunt septem spiritus missi in universam terram ⁶⁶, » id est septem dona Spiritus sancti. Hæ *resident super rivos aquarum*, quia quidquid oculi spirituales in se maculæ deprehendunt, aquis gratiæ spiritualis abluunt; vel *resident juxta fluentia plenissima*, quia per gratiam Dei, diaboli deprehendunt machinamenta. *Quæ lotæ sunt lacte*, quia alimento simplicis doctrinæ Scripturarum videntes peccata sua ab his abluuntur ut sint mundi. Caput dilecti, id est Christi, auro comparatum, est divinitas; comæ ejus elatis palmarum collatæ, fidelium ex eo pendens unitas; oculi ejus dilecti columbæ, divinarum unitas et intelligentium puritas et simplicitas. De primo: « Caput Christi, Deus ⁶⁷; » de secundo: « Capillus de capite vestro non peribit ⁶⁸; » de tertio: « Pulchriores sunt oculi ejus vino ⁶⁹. » Caput aureum aliquando admiscetur argento, ut fiat electrum; aliquando gemmæ conjugitur, ut fiat ornamentum; aliquando per se ponitur, et est ex sui natura pretiosum. Ex primo

A contrahit pallorem, et secundo varium habet colorem, in tertio quasi sol ex se nativum habet splendorem. De primo: « Posteriora dorsa ejus in pallore auri ⁷⁰, » quia « exinanivit semetipsum nostram assumens mortalitatem ⁷¹. » De secundo dicitur: « Iris in capite ejus ⁷², » propter colorum varietatem. Habet enim ruborem auri, id est divinitatis. Virorem gemmæ, id est jam glorificatæ humanitatis. De tertio: « Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum ⁷³, » quasi ex claritate divinitatis. In primo est aurum bonum, in secundo melius, in tertio optimum. Non quia in se gradus aliquos recipiat, sed quia in nobis variis effectibus primum bonum fuit cum se argento postre humiliatatis inungens, lucæ gratiæ suæ tenebras nostras illuminavit ⁷⁴; qui eramus aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino ⁷⁵. Secundum melius est, quia in modum suæ resurrectionis « reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ ⁷⁶. » Tertium est optimum, quod tam inextimabilis est claritatis et pulchritudinis, ut cum angeli cum assidue videant, amplius desiderant in eum prospicere ⁷⁷. Unde Dominus: « Clarifica me, Pater, apud te ipsum claritatem quam habui priusquam mundus fieret ⁷⁸. »

Moraliter, hoc triplex aurum est in homine: primum est bonum, scilicet disciplina in exteriori habitu; secundum melius, scilicet puritas amoris in affectu; tertium optimum, scilicet sapor celestium cum intellectu. In figura primi, in Daniele est visus angelus præcinctus renes auro obryzo ⁷⁹. In Apocalypsi ⁸⁰, in figura secundi ad manumillas cinctus aurea zona. In figura tertii in eodem ⁸¹ visus angelus: « Et corona aurea in capite ejus. » Item in figura primi, arca Domini foris erat deaurata; in figura secundi interius; in figura tertii intus erat urna aurea, habens manna, id est supernorum dulcedinem: et tabulas Testamenti ⁸², scilicet intellectum eorumdem. Primum plangit Jeremias in filiis Israel peperisse, dicens: « Filii Sion inelyti et amici auro puro, quomodo reputati sunt in vasa testæ ⁸³? » De secundo in Apocalypsi angelo Laodicæ: « Suadeo tibi ut emas aurum ignitum purum ut locuples fias ⁸⁴. » Item de tertio Jeremias: « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus ⁸⁵? » Primum lucet oculis alienis, secundum propriis, tertium divinis. De primo accipit proximus ut « a malo declinet ⁸⁶, » in secundo videt in seipso homo ut Creatori se inclinet, in tertio « habet Filius hominis ubi caput reclinet ⁸⁷. » Ibi enim « fecit sibi Salomon reclinatorium aureum ⁸⁸, » in quo requiescat ipse. Ex hoc capite dependent comæ, id est fideles sequentes caput suum obediendo, quæ similes dicuntur elatis palmarum, id est ramis vel palmis in altum elatis. Quatuor enim

⁶⁰ Rom. 5. ⁶¹ Matth. 22. ⁶² Psal. 44. ⁶³ Job. 28. ⁶⁴ I Cor. 11. ⁶⁵ Psal. 91. ⁶⁶ Apoc. 5. ⁶⁷ I Cor. 11. ⁶⁸ Luc. 21. ⁶⁹ Gen. 49. ⁷⁰ Psal. 67. ⁷¹ Phil. 2. ⁷² Apoc. 10. ⁷³ Matth. 13. ⁷⁴ I Cor. 4. ⁷⁵ Rom. 9. ⁷⁶ Phil. 3. ⁷⁷ I Petr. 1. ⁷⁸ Joan. 17. ⁷⁹ Dan. 10. ⁸⁰ Cap. 1. ⁸¹ Cap. 14. ⁸² Hebr. 9. ⁸³ Thren. 4. ⁸⁴ Apoc. 5. ⁸⁵ Thren. 4. ⁸⁶ I Petr. 3. ⁸⁷ Matth. 8. ⁸⁸ Cant. 3.

habet palma in quibus eam debemus imitari : A inferiorius enim habet asperitatem, superius lenitatem. Inferius truncus est gracilior, superius est grossior. Temporalem enim vitam quæ inferior est, debemus agere in asperitate pœnitentiæ; spiritualem quæ superior est, in morum lenitate. Item inferiorius debemus esse graciliores, ne terrena nimis appetamus; superius grossiores, effundendo ad superna cor nostrum, ut « quæ sursum sunt » sapiamus⁶⁶. Audi de primo, de asperitate temporalis vitæ : « Qui Christi sunt, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifixerunt⁶⁷; » item : « Mortificate membra vestra quæ sunt super terram⁶⁸. » Ait Apostolus : « Castigo corpus meum et in servitutem redigo⁶⁹. » Audi morum lenitatem in vita spirituali : « Deponentes omnem malitiam, et omnem dolorem, et simulationes, et invidias, et omnes detractiones sicut modo geniti infantes rationabile, sine dolo, lac concupiscentie⁷⁰. » Ait Apostolus : « Maledicimur et benedicimus⁷¹, » etc. Audi gracilitatem, id est temporalium abjectionem : « Nemo militans Deo implicet se secularibus negotiis, ut ei placeat, cui se probavit⁷². » — « Præcipe divitibus hujus sæculi nil altum sapere, nec sperare in incerto divitiarum⁷³. » — « Divitiæ si affluant, nolite cor apponere⁷⁴. » Audi grossitudinem superius, id est cor dilatatum superius : « Quæ sursum sunt sapite⁷⁵. » Item : « Sperate in eo, omnis congregatio populi; effundite coram illo corda vestra : Deus adjutor noster in æternum⁷⁶. » Item quatuor habet palma, scilicet spatulas, id est ramos : qui sunt quasi spatulæ. Ea etiam coronantur triumphantibus. Habet pulchritudinem florum, dulcedinem dactylorum. In spatula nos invitat ad pugnam; in corona triumphantium ad victoriam; in pulchritudine florum, ostendit resurrectionis gloriam; in dulcedine dactylorum, suavitatem videndi Dei præsentiam. De primo : « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime⁷⁷; » et : « Estote fortes in bello et pugnate cum antiquo serpente⁷⁸. » De secundo : « Omne quod natum est ex Deo, vivit in æternum⁷⁹. » Item : « Qui vicerit, dabo illi coronam vitæ⁸⁰. » De tertio : « Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum⁸¹, » quando « justus ut palma florebit⁸². » De quarto : « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt⁸³, » scilicet quando « similes ei erimus, » quando « videbimus eum sicuti est⁸⁴. » Hæc comæ dicuntur *nigræ quasi corvus*, scilicet ut homo, quantumlibet sit justus, causa humilitatis peccatorem se confiteatur. Corvus habet quatuor notabilia in theologia : nigredinem, rapax est, cadavere vivit, vocem habet turpem et dilatoriam, scilicet *cræ*, quam semper mittit ad crastinum. Nigredo designat luctum præsentis miseriæ : quæ accidit ex rapacitate Adæ, quia rapinam ar-

bitratus est, quando voluit esse sicut Deus⁸⁵. Cadavere quoque pastus est, quando voluntatem implevit edendo de ligno vetito⁸⁶. Unde de immortali cadaver factus est, id est caro data vermicibus. Vocem habuit turpem et dilatoriam, quando confitri distulit : quando se excusavit, dicens : « Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno et comedi⁸⁷. » Hæc nigredo designat in nobis, quando lugemus rapinam superbiæ nostræ; cadaver voluptatis moram confessionis. Triplex est nigredo : prima peccati, unde : « Denigrata est facies eorum super carbonem et non sunt cogniti in plateis⁸⁸; » secunda afflictionis, ut hic : *Nigræ quasi corvus*; tertia est humilitatis, **118** unde : « Nigra sum, sed formosa⁸⁹. » In harum figura tres legimus corvos. Primus de B arca exiens invento cadavere, redire contempsit⁹⁰, quia qui voluptatibus pascitur contemnit Ecclesiæ unitatem. Iste igitur nigredine pascitur voluptatum et remanet in diluvio. Secundus nigrescit carnis afflictione et salutem meretur a Deo. Hic enim afferebat Eliæ carnes⁹¹, qui interpretatur *Deus meus Dominus, et Domini est salus*. Tertius nigrescit humilitate, et quasi refectionem panis Christo per hæc afferet, pro nobis humiliato. Hic est enim qui p u m afferebat primo eremitæ Paulo; qui *modicus vel quietus* interpretatur, id est humilis, sicut Christus. Sequitur : *Oculi ejus sicut columbæ, quæ sunt totæ lacte; et resident juxta fluentia plenissima*. In Scriptura invenimus quatuor modis accipi oculos dilecti. Sunt enim ejus oculi dona Spiritus sancti, quæ illuminant corda nostra. Unde propheta : « Super lapidem unum oculi septem⁹². » Et Joannes vidit agnum stantem habentem oculos septem⁹³. Dicuntur et ejus oculi approbatio divina. Unde : « Oculi Domini super justos⁹⁴. » Sunt ejus oculi prophetæ et apostoli. Unde : « Oculi mei languent præ inopia⁹⁵. » Sunt et ejus oculi contemplativi et circumspecti. Unde : « Pulchriores sunt oculi ejus vino⁹⁶; » et : « Statura erat in rotis, et altitudo, et horribilis aspectus, et totum corpus plenum oculis⁹⁷. » Hi oculi vident altitudinem contemplando celestia quæ appetant, et horrorem inferni quem fugiant et prævident insidias adversarii, ut staturam, id est stabilitatem in bono habeant. Hæc sunt in rota, id est in vita humana, quæ volubilis est, quia transitoria. D Hic agitur de his oculis circumspeditionis, qui comparantur columbis lotis lacte, propter simplicem earum aspectum, *et totæ sunt lacte*, id est mundatæ a peccatis per simplicem doctrinam, et, ut se circumspiciant, *resident juxta fluentia plenissima*. Fluenta hæc sunt dona Spiritus sancti, quorum gratia imminuentia pericula prævidentibus. De quibus : « Qui sitit, veniat ad me et bibat. Flumina fluent de ventre ejus aquæ vivæ⁹⁸. » Hæc sunt plena in peccatorum remissione, pleniora, in conferenda Dei

⁶⁶ Col. 3. ⁶⁷ Gal. 5. ⁶⁸ Col. 3. ⁶⁹ I Cor. 9. ⁷⁰ I Petr. 2. ⁷¹ I Cor. 4. ⁷² II Tim. 2. ⁷³ I Tim. 6. ⁷⁴ Psal. 81. ⁷⁵ Col. 3. ⁷⁶ Psal. 64. ⁷⁷ Psal. 44. ⁷⁸ Hebr. 11. ⁷⁹ I Joan. 5. ⁸⁰ Apoc. 2. ⁸¹ Matth. 13. ⁸² Psal. 91. ⁸³ Matth. 5. ⁸⁴ I Joan. 5. ⁸⁵ Phil. 2. ⁸⁶ Gen. 3. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Thren. 4. ⁸⁹ Cant. 1. ⁹⁰ Gen. 8. ⁹¹ I Reg. 17. ⁹² Zachar. 3. ⁹³ Apoc. 5. ⁹⁴ Psal. 35. ⁹⁵ Psal. 87. ⁹⁶ Gen. 49. ⁹⁷ Ezch. 1. ⁹⁸ Joan. 7.

et proximi dilectione, plenissima, in sollicita, ne ab his cadat circumspectione. Vel fluentia sunt divina Scriptura quæ plena sunt moralitate, in qua videmus quomodo vivere debeamus, pleniora sunt allegoria, in qua quæ pro nobis facta sunt cognoscimus; plenissima sunt per analogiam, in quo consideramus celestia, quæ in premium expectamus. De his fluentibus dicitur: « Flumen Dei repletum est aquis ¹⁰⁰, » etc. In his fluminibus circumspicimus ut, sicut columba accipitrem, inindeam venientem cognoscamus. Triplex est inimicus noster, scilicet caro, mundus, id est mundi tyrannus diabolus. Unde Paulus: « Non est vobis colluctatio solum adversus carnem et sanguinem ¹: » ecce primus; « sed adversus principes et potestates, contra mundi retores tenbrarum harum ²: » ecce secundus; « Contra spiritualia nequitiæ in celestibus ³: » ecce tertius. Primus pugnat voluptate, secundus malignitate, tertius suggestionem. Primus ut maculet sobrietatem, secundus ut frangat fidei firmitatem, tertius ut obscuret Dei cognitionem. Primus vincitur fugiendo, secundus voluntarie patiendo, tertius viriliter resistendo. Hoc est quod dictum est ad David: « Cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad pugnam ⁴. » Graditur enim Dominus in imo pyrorum, temperans in nobis nostram sensualitatem, ne cadat in carnis voluptatem; in medio, quando contra principes mundi per patientiam conservat in nobis fidem et rationem; in cacumino graditur, quando nobis dat vires et intellectum contra diaboli suggestionem. Unde: « Gyra post tergum ⁵, » ut deprehendas ejus deceptionem. De primo: « Fugite fornicationem ⁶. » De secundo: « Beatus vir qui suffert tentationem ⁷. » De tertio: « Resistite diabolo et fugiet a vobis ⁸. » In primo caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. « Spiritus enim promptus est, caro autem infirma ⁹. » Infirma, dico, per lapsum quo trahet per spiritum. Utinam infirma, ut fortior sit spiritu, juxta Apostolum. « Cum enim infirmior, ait, tunc potens sum. Nam virtus in infirmitatibus perficitur ¹⁰. » Vide quomodo infirmatur. « Mortificate, ait, membra vestra, quæ sunt super terram ¹¹. » — « Qui enim Christi sunt, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifixerunt ¹². » Item: « Castigo corpus meum, et in servitum redigo ¹³. » Quia: « Corpus quod corrumpitur, aggravat animam ¹⁴. » Igitur: « Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis ¹⁵. » Vide in quo sumus debitores: « Cibaria, et virgam, et onus asino; pinnem, et disciplinam, et opus servo ¹⁶. » — « Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapient, qui vero secundum spiritum, quæ spiritus sapient et

A sentiant ¹⁷. » — « Ubi erat, inquit, spiritus impetus, illic gradiebantur ¹⁸, » non ubi erat impetus carnis.

Habet enim caro suos impetus. Præcedit enim cogitatio, sequitur delectatio, deinde consensus, post actus, post facti delectatio, deinde assiduitas, postea desperatio, et sic obstinatio, et ita mors æterna. Hæc est enim Dalila, id est paupercula vel sitibunda, quæ inquietat Samsonem, qui dicitur *sol eorum*, id est spiritum usque ad oculorum erectionem et mortem ¹⁹. Habet et spiritus impetus suos. Primo enim dolet de peccato, secundo odit, tertio abominatur, quarto confitetur. Satisfacit opera misericordiae, facit diligendo proximum, ardet desiderio in Deum. Sequentes impetus carnis descendunt in infernum viventes, sequentes impetus spiritus dicunt: « Venite, ascendamus ad montem Domini ²⁰. » Isti ascendunt usque ad cælos, primi descendunt usque ad abyssos. Hæc est lucta Herculis cum Antæo. Hercules dicitur *lute gloriosus*, id est spiritus. Antæus *contra Deum*, id est caro. Hic quoties in certamine poterat tangere terram, vires suas renovabat, quia caro terrenis roboratur, quod videns Hercules, id est spiritus, inter brachia sua levavit eum a terra, et ibi eum interfecit, quia spiritus carni terrena subtrahendo mori peccato cogit. Hanc sententiam pugnam Apostolus clamat: « Invenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum ²¹. » Hanc triplicem pugnam nobis ostendit Hercules. Primam pugnando cum Antæo, secundam quando laboravit cælum sustinendo, tertiam pugnando cum latrone nomine Caco. Contra carnem nos docuit pugnare Christus, quando jejunavit in deserto; contra mundi principes persecutionem sustinens a populo Judæico; contra dæmones quando tentatus est a diabolo. Similiter Joannes Baptista primum bellum gessit, vestitus « pilis camelorum et zona pellicea circa lumbos suos ²²; » secundum reprehendens Herodem de adulterio ²³; tertium quando poterat dici Christus, sed respuit vanam gloriam non consentiens suggerenti diabolo. Et Salvator ait: « In nomine meo dæmonia ejicient ²⁴ » de corde. Ecce tertium. « Linguis loquentur novis ²⁵, » contra principem terrenum. Ecce secundum: « Serpentes tollent ²⁶, » de carne, id est voluptates. Ecce primum. Sicut dictum est: « Primus hostis vincitur fugiendo; quia « qui tetigerit picem inquinabitur ab ea ²⁷. » Secundum vincetur patienter sufferendo, sicut « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus ²⁸; » quia « quasi agnus coram tondente se obmutuit et non aperuit os suum ²⁹. » Ergo, juxta Paulum, « curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, et consummatorem Jesum, qui proposito sibi

¹⁰⁰ Psal. 64. ¹ Ephes. 6. ² Ibid. ³ Ibid. ⁴ II Reg. 5. ⁵ Ibid. ⁶ I Cor. 5. ⁷ Jac. 1. ⁸ Jac. 4. ⁹ Math. 26. ¹⁰ II Cor. 12. ¹¹ Col. 3. ¹² Galat. 5. ¹³ I Cor. 9. ¹⁴ Sap. 9. ¹⁵ Rom. 8. ¹⁶ Eccli. 35. ¹⁷ Rom. 8. ¹⁸ Ezech. 4. ¹⁹ Judic. 16. ²⁰ Mich. 1. ²¹ Rom. 7. ²² Matth. 3. ²³ Matth. 14. ²⁴ Marc. 16. ²⁵ Ibid. ²⁶ Ibid. ²⁷ Eccli. 13. ²⁸ I Petr. 2. ²⁹ Isa. 53.

gaudio, crucem, sustulit confusione contempta, A et comedit mel, id est amoris dulcedine eos educens sibi incorporavit ²². Tertio clamemus in cœlum : « De ore leonis libera me, Domine ²³. » Ait Salvator : Estote fortes in bello et pugnate cum antiquo serpente et accipietis regnum æternum. Hic pugnat Hercules cum hydra serpente cujus abscisso uno capite, alia duo renascuntur, quia quandoque vim unam diaboli repellentes, plures alias in loco ejus sentimus nobis suscitari a diabolo. Contra ursum ait Dominus : « Estote prudentes sicut serpentes ²⁴. » quoniam « si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique et non sineret perferdi domum suam ²⁵. » Nam fur ille per meandros fraudesque flexuosas, agitat quieta corda. Propterea « nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus si ex Deo sunt ²⁶. » — « Angelus enim Satane transfiguratur se in angelum lucis ²⁷. » Unde Josue angelo apparenti ei dixit : « Noster, es an adversariorum ²⁸. » Bonum enim principium sæpe proponit, ut pessimum finem imponat. Unde nobis dicendum est illud Virgilio ²⁹ :

Aut hoc in ligno clausi occultantur Achivi ;

Aut aliquis latet error equo

Sic notus Ulysses ?

Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.

Hæc est pugna qua pugnat Hercules cum Caco latrone, qui dicitur a Cacos, quod est malum. Ille vacuas per caudas trahebat in foveam suam ne possent inveniri vestigia ingredientium, quia diabolus bonum principium malo sine concludit. Sed Hercules boves audit mugientes, id est spiritus affectus reclamantes, et liberat nos, interficiendo Cacum, id est malignum; qui non solum sæculares, sed et religiosos tentat; quia absorbet Satanæ fluvium et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus. Iste latet in fovea, quia cor diligit tenebrosum, cor vanum, cor lubricum. Tenebrosum ignorantia, vanum mundi gloria, lubricum negligentia, levitate, inconstantia. Unde Dominus ad Job : « In umbra dormit ³⁰. » Ecce tenebrosum. « In secretis calamus ³¹. » Ecce vanum. « In locis humentibus ³². » Ecce lubricum. Sed lubricum est negligentia ad circumspersionem, levitate ad dissolutionem, inconstantia per boni propositi mutationem. Ergo contra istum « videte quomodo caute ambuletis ³³. »

Olim quod vulpes agroto cauta leoni

Respondit, referam : Quia me vestigia terrent,

Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

Est et aliud bellum quod Salvator gessit pro nobis in carne. Unde canit Ecclesia sic ³⁴ :

Pange, lingua, gloriosi

Prælium certaminis,

Et super crucis tropæo

Dic triumphum nobilem, etc.

Triplex est prælium. Primum est ruinorum, secundum fructuosum, tertium gloriosum. Primum est diaboli et membrorum ejus cum Deo et proximiis,

Ecce hostis iste vincitur sufferendo, secundus vero viriliter resistendo; contra primum temperantia, contra secundum fortitudo et justitia, contra istum vero necessaria est fortitudo et prudentia. Diabolus enim aliquando pugnat vehementer vel violentier, aliquando fraudulenter. Igitur contra violentiam fortitudinem, contra fraudem prudentiam opponamus, ut dicamus cum David : « Nam et leonem et ursum Interfeci ego servus tuus ³⁵. » Est enim diabolus leo violentus, est ursus fraudulentus. Unde : « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem devoret. Cui resistite fortes in fide ³⁶. » Ut vincamus habeamus audaciam contra adversarium, memoriam victoriosorum Patrum, suffragium orationum, sicut dicebat Judas Machabæus : « Impetum inimicorum ne timueritis, memores estote quomodo salvi facti sunt patres nostri, et nunc clamemus in cœlum, et miserabitur nostri Deus noster ³⁷. » Propter primum videte ne dicatis : « Leo est in via ³⁸, » occidendus sum. Propter secundum, memores estote quomodo Samson, id est Christus, querens uxorem, id est Ecclesiam, occidit leonem, id est diabolum, et invenit in ore ejus examen apum, id est patres qui erant in inferno,

²² Hebr. 12. ²³ Jac. 1. ²⁴ H Tim. 2. ²⁵ Hebr. 11. ²⁶ Joan. 16. ²⁷ Act. 5. ²⁸ II Cor. 4. ²⁹ Matth. 5. ³⁰ Rom. 12. ³¹ Jac. 1. ³² Act. 7. ³³ I Reg. 17. ³⁴ I Petr. 5. ³⁵ I Mach. 4. ³⁶ Prov. 26. ³⁷ Judic. 44. ³⁸ Psal. 21. ³⁹ Matth. 10. ⁴⁰ Luc 12. ⁴¹ I Joan. 4. ⁴² II Cor. 11. ⁴³ Jos. 5. ⁴⁴ Virg. *Eneid.* 11, 48. ⁴⁵ Job 40. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Ephes. 5. ⁴⁹ Hymn. in Parasceve.

secundum est justi cum vitis, tertium est Christi A cum diabolo et membris ejus. Primum est damna-
bile, secundum laudabile, **119** tertium nobile. Primum est diaboli cum Michaelae et ejus angelis, secundum Josue cum Amalecitis, tertium Gedeonis cum Madianitis. De primo : « Factum est praelium magnum in caelo, draco pugnabat cum Michaelae et ejus angelis⁶⁷ ; » de secundo : « Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad praelium, et digitos meos ad bellum⁶⁸⁻⁶⁹. » Et Paulus : « Sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem verberans⁶⁸. » De tertio : « Quis est iste Rex gloriæ ? Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio⁶¹. » De his tribus locuta est sponsa in Canticis. De primo : « Filii matris meæ pugnave-
runt contra me⁶² ; » de secundo : « En lectulum Sa-
lomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis
Israel ? omnes tenentes gladios, et ad bella electis-
simi⁶³ ; » de tertio : « Nasus tuus sicut turris Li-
bani quæ ædificata est cum propugnaculis⁶⁴. » Tur-
ris est Christus, unde : « Esto nobis, Domine, turris
fortitudinis a facie inimici⁶⁵⁻⁶⁶. » In primo ergo :
« Plange, lingua, ruinosi Prælium certaminis ; » in
secundo : « Plange, lingua, fructuosi Prælium cer-
taminis ; » in tertio

*Pange, lingua, gloriosi
Prælium certaminis, etc.*

Primum est adversus Ecclesiam. In ea tres
pugnant : pugnant tyranni, pugnant hæretici,
pugnant schismatici. Tyranni violentia, hære-
tici mundana scientia, schismatici cordis ma-
litia. Tyranni querunt temporalium utilitatem,
hæretici frangunt fidei veritatem, schismatici
dissipant supernam unitatem. De primo Jeremias :
« Quomodo sedet sola civitas plena populo ? Et
facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus
locupletati sunt⁶⁷ ; » de secundo : « Quomodo ob-
texit caligine in furore suo Dominus virgam filiae
Sion⁶⁸ ? » de tertio : « Quomodo obscuratum est
aurum, mutatus est color optimus⁶⁹ ? » De primo
Ezechiel : « Ventus turbinis veniebat ab aquilone,
» de secundo : « et nubes magna ; » de tertio : « et
ignis involvens⁷⁰, » hoc est praelium. Unde in Apo-
calypsi dicitur : « Mulier erat parturiens ut pare-
ret, et draco persequabatur eam ut devoraret fi-
lium ejus, et ipsa fugit in desertum et peperit mas-
culum, et terra adjovit eam⁷¹. » Draco est diabolus,
mulier Ecclesia ; filius ejus bonum opus, quod dia-
bolus exterminare machinatur ; tertia est ergo Virgo
Maria, unde : « Benedixisti, Domine, terram tuam⁷². »
Vel terra est caro, quam ex ea Christus assumpsit ;
per quam adjuvatur Ecclesia ne ruat. Sed diabolo
est ruinosum hoc praelium, unde : « Quomodo ec-
cidisti de caelo, Lucifer ? corruisti in terram, qui vul-
nerabas gentes⁷³. » Et : « Cadent a latere tuo mille

et decem millia a dextris tuis⁷⁴. » Igitur : « Plange,
lingua, ruinosi Prælium certaminis. »
Secundum bellum est justi cum vitis. In hoc
quædam vitia occurrunt violenter, quædam subeunt
molliter, quædam se ingerunt fraudulenter. Prima
sub specie prædonis, secunda officio canonis, ter-
tia sub forma latronis. Prima vulnerant jaculo,
secunda inebriant poculo, tertia innectunt retiaculo :
jaculo obedientiæ, poculo impudicitiae, retiaculo fal-
laciæ. De primo Apostolus : « In omnibus assumen-
tes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequis-
simi ignea extinguere⁷⁵ ; » de secundo : « Calix
aureus Babylonis : de vino ejus biberunt gentes
et inebriatæ sunt⁷⁶ ; » de tertio : « Cadent in reti-
aculo ejus peccatores⁷⁷. » De primo dicitur : « Cum
hominibus operantibus iniquitatem et non commu-
nicabo cum electis eorum⁷⁸ ; » de secundo : « Oleum
peccatoris autem non impinguet caput meum⁷⁹ ; » de
tertio : « In via hac qua ambulabam absconderunt
superbi laqueum mihi⁸⁰. » Prima, violenter pugnant,
ut ira, odium, invidia. Secunda, molliter, ut gula, luxuria,
vana gloria. Tertia fraudulenter, ut in fide er-
rorea sententia, singularitas ex voluntate propria,
præsumptio spei de venia. De primis Paulus : « Hæc
sunt quæ militant adversus animam⁸¹ ; — iræ,
rixæ, dissensiones, invidiæ, æmulationes, contem-
tiones⁸² ; » de secundis, idem : « Non in comessa-
tionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudi-
citiis⁸³ ; » de tertiis : « Timeo ne sicut serpens in-
duxit Evam, ita corrumpantur sensus vestri a cha-
ritate Christi, quæ est in Christo Jesu⁸⁴. » In omni-
bus fortitudo necessaria : contra prima necessaria
sunt arma justitiæ, contra secunda arma temperan-
tiæ, contra tertia arma prudentiæ. Arma justitiæ,
ne Deus vel proximus offendatur ; arma temperan-
tiæ, ne spiritus inquinetur ; arma prudentiæ, ne ra-
tio decipiat. « Arma enim militiæ nostræ non sunt
carnalia, sed potentia Deo, » ait Apostolus⁸⁵ : hæc
idem nobis proponit sic. De primis : « Induti loriceam
justitiæ⁸⁶ ; » de secundis : « Calceati pedes in præ-
paratione Evangelii pacis⁸⁷. » Sicut enim calceman-
tum munus pedes contra terræ scrupulos, sic tem-
perantia affectus humanos contra terrenas volup-
tates. De tertio, idem dicit : « In omnibus sumens
scutum fidei⁸⁸. » Hoc bellum fructuosum est. Habet
enim fructum suum justitia, suum temperantia,
suum prudentia. De primo Paulus : « Fructus autem
justitiæ est charitas, pax, patientia, bonitas, beni-
gnitas⁸⁹ ; » de secundo : « Hæc est quæ nascitur
torum in delicto, habebit fructum in respectione
animæ suæ⁹⁰ ; » de tertio sponsa ad sponsum :
« Egrediamur in agrum, mane surgamus ad vineas,
videamus si vinea floruit, si flores fructus partu-
riunt⁹¹. » Ager est superna unitas ; vinea quæ radi-
cem figit in terra, ex fide ad opera procedens cha-

⁶⁷ Apoc. 12. ⁶⁸⁻⁶⁹ Psal. 143. ⁶⁰ I Cor. 9. ⁶¹ Psal. 23. ⁶² Cant. 1. ⁶³ Cant. 3. ⁶⁴ Cant. 7.
⁶⁵⁻⁶⁶ Psal. 60. ⁶⁷ Thren. 1. ⁶⁸ Thren. 2. ⁶⁹ Thren. 4. ⁷⁰ Ezech. 1. ⁷¹ Apoc. 12. ⁷² Psal. 81. ⁷³ Isr.
14. ⁷⁴ Psal. 90. ⁷⁵ Ephes. 6. ⁷⁶ Jer. 51. ⁷⁷ Psal. 140. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Psal. 141. ⁸¹ I Petr. 2.
⁸² Gal. 5. ⁸³ Rom. 13. ⁸⁴ II Cor. 11. ⁸⁵ II Cor. 10. ⁸⁶ Ephes. 6. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Gal. 5.
⁹⁰ Sap. 3. ⁹¹ Cant. 7.

ritas; nos est spes, ut remittatur iniquitas. Itaque egredimur in agrum supernæ unitatis, cum consideramus; ne in ea crescat frutex singularitatis. Surgimus ad vineas, cum a fide amputemus sarmenta erroris. Videmus si flores fructus parturiunt, cum cavemus an talis sit spes quam sequatur profectus virtutis. Igitur: Pange, lingua, fructuosi, prædicatione admonendo proximum, ut pugnando lucretur fructum virtutis.

Sequitur tertium prælium: hoc primo fuit onerosum, secundo artificiosum, tertio gloriosum: onerosum dum pugnavit, artificiosum dum vicit, gloriosum dum triumphavit. In primo nostram recuperavit hæreditatem, in secundo frustravit Satanæ calliditatem, in tertio captivam duxit captivitatem. Onerosum fuit, quia « languores nostros ipse tollit »; artificiosum fuit, quia:

*Hoc opus nostræ salutis
Ordo depoposcerat,
Multiformis proditoris
Ars ut artem falleret:
Et dignus auctor salutis
Qui præmio victoriae
Suis reseret patriam ».*

Unde in Ramis palmarum de tribus lignis sit mentio, scilicet cruce, oliva, palma. In primo fecit prælium, in oliva designatur victoria, cujus superat oleum; in palma quæ dabatur triumphantibus, accipimus triumphum. De primo dicitur quod bajula sit sibi crucem; de secundo, pueri Hebræorum tollentes ramos olivaram obviaverunt Domino; de tertio: « Occurrunt turbæ cum floribus et palmis. » Annon fuit onerosum cum habuit crucem pro clypeo, clavos in manibus pro jaculo, pro gladio vulnus in latere, pro galea spinam in capite? O Patris pietas, qui Filium tradidit, ut nostram deleteret iniquitatem! O largum Fillum, ut creatura redimeretur per Creatorem! O compatiens, ut gloriosus nostram relevaret confusionem! De primo: « Propter zelum populi mei percussit eum, » de secundo: « Pœnitet me fecisse hominem »; id est pœna tenet me, quia feci hominem, de tertio: « Cum sceleratis reputatus est. » Hoc egebat auxilio homo, quia « omne caput languidum, et omne cor mœrens, a planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas. » In pedibus et manibus morbum faciebat, operum perversitas; cor mœrens facit illicitas cogitationes ad se trahens infirmitas; caput languidum, tepor charitatis et latens veritas. De primo: « Pedes eorum veloces ad currendum in malum, et manus eorum plenæ sunt sanguine »; de secundo: « Cor machinans pessimas cogitationes »; de tertio: « Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. » Ut autem hæc Christus resarciret, fossus est in manibus et pedibus, in latere, in capite, clavis, lancea, spinis. De primo: « Foderunt urinas meas et pedes meos »;

A pro secundo: « Foderunt servi Abrahamæ puteum »; pro tertio dixit filius mulieris Sunamitis: « Caput meum doleo, caput meum doleo. » De primo exivit unguentum, de secundo lavacrum, de tertio oleum nutritivum et splendidum. Primum de pedibus et manibus:

*Quos sacer cruor perunxit
Fusus Agni corpore.*

De latere sanguis et aqua:

*Terra, pontus, astra, mundus,
Quo lavantur flumine ».*

De capite, oleum, unde: « Oleum effusum nomen tuum. » Primum sanguinis unda, secundum sanguis et aqua, tertium lacryma. Ecce prælium onerosum. Fuit artificiosum in victoria, quia esca fuit exposita infirmitas, quasi hamus latebat divinitas. Vita moriebatur, ut ita mors moreretur. Rapuit avarus, sed quam devorarat inprobus prædam, refudit tartarus. Ecce artificiosum prælium, ostendens qualiter Creator et Redemptor orbis, imo vidit quia « non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. »

*Nam Christus invictus Leo,
Dracone devicto, surgens,
Obediens, de victima,
Victor, per ardua mundi,
Filios excitat suos ».*

Sequitur gloriosum prælium in triumpho: ergo « Pange, lingua, gloriosi, Prælium certaminis. » O quam gloriosus erat triumphus, cum in ascensione, captivitate libera, Jesum sequuntur agmina ad patriam! Occurrant angeli resurgentis admirantes potentiam. Ipse Christus

*Patris præsentat vultibus
Victricis carnis gloriam ».*

Itaque:

*Pange, lingua, gloriosi
Prælium certaminis,
Et super crucis tropæo
Dic triumphum nobilem ».*

ut cum ipso ad æternam mereamur pervenire gloriam.

Caput ejus aurum optimum.

[CARD.] Siquidem sicut dicit Apostolus: « Omnia viri caput est Christus, caput vero Christi Deus Pater, » qui ex se generat sibi Filium coæternum, sicut aurum optimum, splendorem ex se producit sibi coæquum. Vel per caput Christi potest intelligi mens ipsius, et dicitur *caput ejus aurum optimum*, quia in mente ejus « sunt omnes thesauri sapientiæ, et scientiæ absconditi. »

Sequitur: *Comæ ejus, sicut elatæ palmarum, nigrae sicut corvus.* In comis quæ nascuntur de capite, signantur cogitationes, quæ procedunt de mente. Elatæ palmarum diriguntur in altum, palma quoque designat victoriam, nigredo obscuritatem designat, corvus desiderat ut sibi incorporet cadavera. Igitur comæ Christi, id est cogitationes ejus, com-

» Ephes. 4. » Isa. 53. » Hym. Dom. Passion. » Joan. 19. » Matth. 21. » Gen. 6. » Isa. 53. » Isa. 1. » Rom. 3. » Prov. 6. » Psal. 37. » Psal. 21. » Gen. 26. » IV Reg. 4. » Hym. Dom. Passion. » Cant. 1. » Prov. 21. » Hymn. Ascens. » Ibid. » Hymn. in Parasceve. » I Cor. 11. » Col. 2.

parantur elatis palmarum, quia cogitationes ejus rectæ erant et directæ, et semper de victoria contra hostem humani generis cogitabat. Erant quoque cogitationes ejus, propter profunditatem, investigabiles et obscuræ, quod in nigredine designatur, sicut dicit Apostolus ad Romanos: « Quam incomprehensibilia sunt judicia Dei, et investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? » Dicuntur quoque corvinæ cogitationes ejus: nam circa hoc versabantur, ut sibi incorporaret peccatores cada-veribus similes.

Sequitur: *Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima.* In hoc versiculo commendantur multipliciter oculi ejus. In columbis enim intelligitur simplicitas et innocentia, quæ super rivos aquarum sedentes, et aquas conspiciunt quæ in præsentia fluunt, et illas quæ jam defluxerunt et illas quæ affluunt. Oculi quoque Domini per simplicitatem et innocentiam columbini, perspicaciter contemplantur præsentia, præterita, pariter et futura. Comparantur quoque oculi Domini columbis *quæ lacte sunt infusæ*, quia respectus ipsius pietatis et misericordiæ dulcedine perfunditur: et isti oculi ideo subtiliter vident ut columbæ, quia *resident juxta fluentia plenissima* divinæ Sapientiæ, juxta aquas sapientiæ salutaris. Nam ejus creata sapientia, quantum fas est, increatæ sapientiæ vicinatur. Sequitur:

Genæ illius sicut areolæ aromatum consistit a pigmentariis. Labia illius lilia distillantia myrrham primam.

[Tuo.] Sicut in liliis Domini significentur verba quæ loquebatur, ita in genis et modesta pietas, et severitas vultus, quia scriptum est: « Sapientia hominis lucet in vultu ejus ».⁹ *Genæ* igitur sunt *areolæ aromatum*, quæ sicut decenter et ordinate compositæ spectantibus odoris et affectus gratiam præstant: sic Christus incarnatus dulcedine virtutum et doctrinæ præsentis illuminabat, et fama ad se trahere absentes. Pigmentarii a quibus hæc sunt consite, sunt prophætæ, qui futura ejus incarnationis arcana, et apostoli qui præsentia ejus facta saceris inseruere paginis. *Labia illius* dicuntur *lilia*, quia claritatem regni cœlestis promittunt; *distillantia myrrham*, quia per contemptum voluptatum præsentium ad hanc perveniendum prædicant. Sed prima fuit hæc myrrha in passione sua, quæ alias præcessit, quam primo prædicavit et sustinuit. Item: Labia ejus erant lilia, cum in sua persona quam prædicabat Deum qui signatur per aurosum colorem liliæ interioris, et hominem qui signatur per candorem florum exterioris. In genis, interior affectus animi solet perpendi. Genæ 120 igitur dilecti dicuntur, in quibus quanti dilectus interior habetur, perpenditur.

A In tribus sunt genæ notabiles si sunt pallidæ, si rubæ; si barbatae, in pallore timorem, in rubore amorem, in barba honorem accipimus. Est enim Deus timendus ut Dominus, amandus ut pater, honorandus ut Deus. Unde ipse ait: « Si ego Dominus suus, ubi timor meus? Si pater, ubi amor? Si Deus, ubi honor? »¹¹ Item: In pallore, victus parcimonia, in rubore, amanti verecundia; in barba, virile robur et constantia. Parcimonia, ut caro dometur, ne lasciviat; amanti verecundia, ne præsumat; virile robur, ut in aliis vitia corrigat, in se arduum iter virtutum arripiat. De primo: « Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate ».¹² De secundo dictum est filiis Zebedæi de amore Christi præsumptibus: « Nescitis quid petatis ».¹³ De tertio: « Intrate per angustam portam ».¹⁴ Istæ genæ sunt *sicut areolæ aromatum*: areola prius aratur, secundo conseritur, tertio rigatur; aratur vomeribus, conseritur aromatibus, rigatur nunc superius aquis, nunc inferioribus vomeribus contributionis, aromatibus id est naturalibus et gratiis donis, aquis gratiæ visitantis. De primo: « Aradat Judas, confringet sulcos Jacob »;¹⁵ de secundo, sequitur: « Seminate in justitia ».¹⁶ Item: « Domine, numne bonum semen seminasti in agro tuo? »¹⁷ de tertio: « Rigans montes de superioribus suis ».¹⁸ Aratur cordis arca, prius peccata sua recogitando: « Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ ».¹⁹ Post recogitationem dolendo: « Dolor meus in conspectu meo semper ».²⁰ Post dolorem confitendo: « Constitemini alterum peccata vestra ».²¹ Constitebitur deinde aromatis.

B
C
Tria sunt genera aromatum: prima sunt naturalia bona, secunda gratuita et activa, tertia gratuita dona et spiritualia. Prima sunt cum quibus creatum est genus humanum, et quinque sensus hominis et ingenium; secunda sunt opera virtutum, et est opus humilitatis et usus eleemosynarum, tertia sunt invisibilis gratia charismatum. Prima sunt instrumenta, secunda sunt merita, tertia sunt merendi causa. In figura horum legimus camelos Israelitarum portasse aromata in Ægyptum.²² Quædam enim in Ægyptum portantur, quædam emuntur, quædam gratis dantur. Quædam, scilicet prima a quibusdam male utentibus naturalibus donis in Ægyptum portantur, dum in opera tenebrarum, quod sonat Ægyptus, expenduntur scilicet a camelis, id est superbis. Quibus Apostolus: « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis ».²³ Secunda emuntur ut Christus eis ungatur, quia dum opera virtutum facinus, laborando emimus. Ex his Christum unguimus, dum fidem ejus accumulamus, operibus, quia « fides sine operibus mortua est ».²⁴ Unde: « Sanctæ mulieres emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum ».²⁵ Tertia nobis gratis dantur, ut eis ungamur. Unde: « Vos unctionem

⁹ Rom. 11. ¹⁰ Eccl. 8. ¹¹ Mal. 1. ¹² Luc. 21. ¹³ Matth. 20. ¹⁴ Matth. 7. ¹⁵ Osc. 10. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Matth. 13. ¹⁸ Psal. 103. ¹⁹ Isc. 33. ²⁰ Psal. 37. ²¹ Jac. 5. ²² Gen. 37. ²³ II Cor. 6. ²⁴ Jac. 2. ²⁵ Marc. 16.

habetis a sancto ²⁶. » Scilicet et ipsa docet nos de omnibus. De quibus : » Gratis accepistis, gratis date ²⁷. » Illis præcepit Joseph servis medicis suis, ut ungerent Jacob patrem suum defunctum, ut eorum odore corpus ejus manens incorruptum, de Ægypto transportaretur ad terram patrum suorum ²⁸. *Aroma* enim dicitur quasi auras replens odore manantē. Joseph iste est Christus, servi ejus medicæ sunt apostoli, quibus præcipit ut patrem ungant, id est genus humanum, de quo natus est secundam carnem, id est gratia Spiritus sancti prædicando perfundant, donec de Ægypto hujus mundi ad patriam cœlestem incorrupti criminibus perveniant. Ecce areolæ istæ sunt aratæ, sunt aromatibus consiatæ.

A pigmentariis, ait. Tres sunt pigmentarii : Pater, Filius et Spiritus sanctus. Pater insernit prima aromata, conferendo dona naturæ in prima creatione; Filius secunda, ostendens opera virtutum exemplo et prædicatione; Spiritus sanctus tertia, septem donorum infusione. Istæ areolæ rigantur aquis de fontibus, id est materialibus lacrymis, quæ apertæ manant, quasi de superficie terræ, pro peccatorum rememoratione. Rigantur aquis de puteis, id est profundis gemitibus cordis, pro incolatu hujus miseriæ; rigantur aquis de cœlo suspirando pro desiderio patriæ. De primo : « Lavabo per singulas noctes lectum meum lacrymis meis ²⁹; » de secundo : « Mei mihi, quia incolatus meus prolongatus est ³⁰ f; » de tertio : « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei ³¹. » Item, rigantur aquis de terris, aquis de pluvii, aquis roris. Primæ sunt lacrymæ pœnitentium, secundæ devotio orationum, tertiæ futerorum præsumptio gaudiorum. De primo : « Quis dabit capiti meo aquas, et oculis meis fontem lacrymarum ³²? » de secundis : « Dabo vobis pluviam temporaneam ³³; » de tertiis Job : « Ros in messe meâ morabitur ³⁴. » Primæ molliunt terræ ariditatem, secundæ semen germinans producant ad viriditatem, tertiæ provehunt ad maturitatem. Primæ sunt turbatiores, secundæ tepidiores, tertiæ pinguiore. Primæ turbatiores, ex peccatorum confusione; secundæ tepidiores, quia amoris fervore et devotionis humore faciunt aromata crescere; tertiæ pinguiore, quia ad maturitatem producant ex superna dulcedinis suavitate. Labia quoque sponsi dicuntur ista, quia liliu intra se habet aureum colorem, in foliis candorem, in utroque odorem, in auro enim labia prædicant divinitatem, in candidis foliis sine peccato humanitatem, in odore miraculorum admirandam suavitatem. Vel in auro, animæ sapientia; in candore, corporis pudicitia; in odore, ab utroque procedens elegans eloquentia. Oportet enim ut sermo noster a sapientia incipiat, os mundum proferat, in se odorem ædificationis habeat. De primo : « Sermo noster sit sale condi-

tns ³⁵, id est sapientia; de secundo : « Eloquia Domini eloquia casta ³⁶; » de tertio : « Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis est bonus ut det gratiam audientibus ³⁷. » Non sint contumeliosa, quod est superberum, non vana, quod est ostentatorum, non impudica, quod est luxuriosorum, non inutilia, quod otiosorum. Talia labia distillant *myrrham primam*, id est amaritudinem Christi in ingressu hujus miseriæ, distillant secundam, id est asperitatem in conversatione, distillant et tertiam, id est dolorem in passione: Prima commendatur ab amaritudine quia in ingressu hujus miseriæ vestram Christus expertus est amaritudinem, secunda odore propter sanctam conversationem, tertia ab incorruptionis conversatione quam habebit raro nostra per presentem passionem. Item legimus *myrrham primam*, ut hic : Myrrham confectam aceto et seltē, myrrham electam in unctione. Primam obtulerunt magi parvulo ³⁸, secundam Judæi in patibulo, tertia unxit defunctum in sepulchro Joseph nobilis decurio ³⁹. De hac dicit Sapientia : « Ego quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris ⁴⁰. » Primam suscepit cum auro et thure, secundam cum gustasset, noluit bibere ⁴¹, tertia unctus involutus est in sindone ⁴². Prima cum auro divinitatis et thure orationis, id est nostræ reprobationis; quia factus est propitiatio pro peccatis nostris ⁴³, in amaritudine nostræ infirmitatis Secundam cum gustasset, noluit bibere, quia erat amaritudo invidiæ et rancoris. Cum tertia involutus est in sindone munda, id est susceptus in pura conscientia de passione ejus pio affectu dolentis. Vel quantum ad nos, labia dilecti distillant myrrham in amaritudine confessionis; secunda myrrha est labor satisfactionis; tertia, memoria Dominicæ passionis. De prima ut hic, de secunda. *Manus meæ distillaverunt myrrham*, de tertia : « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur ⁴⁴. » Vel sic, ut hoc nomen primam non dividat contra aliam myrrham sed contra alias species, ut sic dicatur. Labia dilecti distillant pœnitentiæ scientiam, *primam myrrham*. Distillaverunt mandatorum Dei, secundam. Distillant gratiam suæ largitatis, tertiam. Labia enim dilecti primo agunt de facienda pœnitentia, secundo erudiunt ut sciant Dei mandata, tertio promittunt gratiam spiritualium honorum in via, et æternarum in patria. De primo, ut hic, de secundo : « Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus requirunt, quia angelus Domini exercituum est ⁴⁵, » de tertio in Psalmo dicitur : « Diffusa est gratia in labiis tuis; propterea benedixit te Deus in æternum ⁴⁶. »

Genæ illius sicut areolæ aromatum consiat a pigmentariis.

[CARD.] Pigmentarii qui pigmenta suavitatis et

²⁶ I Joan. 2. ²⁷ Matth. 10. ²⁸ Gen. 50. ²⁹ Psal. 6. ³⁰ Psal. 119. ³¹ Psal. 41. ³² Jer. 9. ³³ Jer. 5. ³⁴ Job 29. ³⁵ Col. 4. ³⁶ Psal. 11. ³⁷ Ephes. 4. ³⁸ Matth. 2. ³⁹ Matth. 27. ⁴⁰ Eccli. 24. ⁴¹ Matth. 27. ⁴² Ibid. ⁴³ I Joan. 2. ⁴⁴ Cant. 1. ⁴⁵ Mal. 2. ⁴⁶ Psal. 41.

deliciarum spiritualium in conscientia conficiunt, septem sunt spiritus, qui sunt ante thronum sicut dicit Iohannes ⁴⁶, scilicet « spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et spiritus timoris Domini ⁴⁷. » Isti pigmentarii in naturalibus potentiis animæ Jesu Christi, quasi in areolis, ordinabiliter plantaverunt aromata gratiarum et virtutum. In quibus ipsius animæ consistit species, sicut consideretur in genis decor faciel. Sequitur. *Labia ejus liliis distillantia myrrham primam.* Quid pulchrius, quid odore suavius lilio? Lilia vero quomodo myrrham distillant? Hoc est quod dicit Psalmista : quia « moliti sunt sermones ejus super oleum, et tamen ipsi sunt jacula ⁴⁸. » Labia igitur Domini quasi lilia suaviter [suavem] producent odorem, promittendo gloriam felicitatis æternæ, sed myrrham distillant amarissimam cum dicunt : « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam ⁴⁹; » et iterum : « Si quis venit ad me, et non odit patrem suum et matrem, et fratres, et sorores, et filios, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus ⁵⁰. » Sequitur :

Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis.

[Тно.] Merito post labia manus laudat Ecclesia, ut verba sequantur opera. Quæ enim verbis docuit, virtutibus demonstravit. Hinc est quod post prædicationem in monte, descendens in valle solo tactu manus leprosum mundavit ⁵¹. Bene quoque *manus ejus tornatiles* dicuntur, propter facilitatem operandi. « Omnia enim quæcunque voluit fecit ⁵². » Omnia enim alia opera egent solerti regulæ appositione et acuta oculorum circumspectione ne distorta fiant, sed qui in circino tornat non indiget talibus. « Ipse enim dixit et facta sunt ⁵³. » Per aurum Divinitas exprimitur, ideo *manus illius aureæ* dicuntur, ut virtutes quas fecit, divinitus factæ intelligantur. Quæ dicuntur *plenæ hyacinthis* qui sunt aerii coloris, ut vasa electionis quæ præparat ad gloriam, hujusmodi gemmis adornet, id est corda suorum supernæ gloriæ desiderio, et expectatione et spe lætificet. *Manus dilecti sunt tornatiles*, ut careant scrupulo; sunt *aureæ*, ne sint sine gubernaculo; sunt *plenæ hyacinthis*, ut fiat pro cœlesti desiderio, scrupulo ambitionis et avaritiæ, gubernaculo sapientiæ, cœlesti desiderio æternæ vitæ expectatione. Tria sunt opera quæ operatur dilectus in nobis, opera pœnitentiæ, opera misericordiæ, opera pietatis. Unde Job : « Tribus vicibus operatur Deus per singulos ut evellat a corruptione animas eorum, et illuminet eas luce viventium ⁵⁴. » Oportet ergo ut opera pœnitentiæ sint sine scrupulo murmurationis, opera misericordiæ sine scrupulo vanæ gloriæ et temporalis retributionis, opera pietatis sine scrupulo præsumptionis. De primo : « Abstinete vos a mur-

muratione, quæ nihil prodest ⁵⁵. » — « Nec murmuraveritis sicut quidam murmuraverunt et perierunt ab exterminatore ⁵⁶. » — « Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis ⁵⁷? » de secundo Paulus : « Non quero a vobis gloriam neque ab hominibus, Deus scit. Nec fui aliquando vobis in occasionem avaritiæ, Deus testis est ⁵⁸; » de tertio : Mater filiorum Zebedæi : « Domine, dic ut hi duo filii mei sedeant in regno tuo, unus a dexteris et alius a sinistris ⁵⁹. » In primis peccatum plangitur, in secundis proximus consolatur, in tertiis Deus honoratur. De primo : « Convertimini ad me in toto corde vestro in jejuniis et fletu, et planctu ⁶⁰; » de secundo Job : « Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum ⁶¹; » de tertio : « Honora dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum ⁶². » Primis Deus redditur placatus, secundis gratus, tertiis domesticus. De primis : « Affixi te, non affligam te ultra ⁶³. » De secundis : « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis ⁶⁴. » **121** De tertiis : « Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus ⁶⁵. » De his ait Job : « Tribus vicibus operatur Deus per singulos ⁶⁶. » Dicuntur manus aureæ propter sapientiam, qua opera gubernantur. Unde : « Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis ⁶⁷. » Nec dicuntur auratæ, ut fiant consilio exterioris sæcularis prudentiæ; sed aureæ, ut gubernentur consilio cœlestis sapientiæ. Oportet ergo ut habeant initium intentionis bonæ, medium persecutionis congruæ, finem perseverantiæ.

Ne primo medium, medio ne uscrepet unum.

Alioqui flet illud monstrum Horatii, unde ait ⁶⁸ :

*Humano capiti cervicem pictor equinam
Juggere si velit, et varias inducere plumas
Undique collatis membris, ut turpius atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne;
Spectatum admissi risum teneatis, amici.*

Itaque ne monstruosa fiant opera, gubernentur consilio sapientiæ. « Omnia, ait, fac cum consilio, et post factum non pœnitebis ⁶⁹. » Sicut illi fortis muller, quæ operata est consilio manuum suarum ⁷⁰. Oportet ergo ut in principio recte offeras, in medio recte divides, in fine cum hilaritate perficias. Recte offeras, id est bona intentione; recte divides, cum discretionem; cum hilaritate perficias, id est devotione. Si recte, inquit, offeras, recte autem non divides : peccasti. » Et : « Hilaritatem datorem diligit Deus ⁷¹. » Hac regula operandum est. Hæc est aurea illa regula, quam tulit Acham filius Charmi, et de anathemate Jericho, sed absconditur ⁷². Jericho sæculum intelligitur. Unde hæc regula tollitur, quia sæpe in sæcularibus studiis addiscimus, unde sapienter divina opera gubernamus. Sed hi furantur et abscondunt, qui secundum collatam sibi a Deo scientiam operari refugiant. Hoc enim auro possumus spoliare Ægyptios et ditare Hebræos.

⁴⁶ Apoc. 5. ⁴⁷ Isa. 11. ⁴⁸ Psal. 54. ⁴⁹ Matth. 16. ⁵⁰ Luc. 14. ⁵¹ Matth. 8. ⁵² Psal. 113. ⁵³ Psal. 148. ⁵⁴ Job. 3. ⁵⁵ Sap. 1. ⁵⁶ I Cor. 10. ⁵⁷ Thren. 3. ⁵⁸ I Thess. 2. ⁵⁹ Matth. 20. ⁶⁰ Joel 2. ⁶¹ Job. 29. ⁶² Prov. 3. ⁶³ Nahum. 1. ⁶⁴ Matth. 25. ⁶⁵ Joan. 14. ⁶⁶ Job 35. ⁶⁷ Prov. 21. ⁶⁸ Hor., *De arte poet.* 1. ⁶⁹ Eccli. 32. ⁷⁰ Prov. 31. ⁷¹ II Cor. 9. ⁷² Jos. 7.

Hac sapientia oportet ut operemur, ut nostram sustineamus infirmitatem, secundo ad proximi utilitatem, tertio ut inimicus reconcilietur, quarto ut amor Dei habeatur et conservetur. Isti sunt quatuor annuli aurei, in quatuor angulis arcæ, quibus ipsa portatur arca. Ista est anima nostra, quæ his annulis, id est operibus, ad cælum sublevatur. Ecce vidimus *manus tornatiles*, id est sine scrupulo ambitionis et avaritiæ; vidimus *aureas*, ne sint sine gubernaculo sapientiæ; vidimus *plenas hyacinthis* in quibus refulgeat amor celestis patriæ. Sed horum hyacinthorum quidam habent paucitatem, quidam multitudinem, quidam plenitudinem. Paucitatem, qui raro sunt in hoc desiderio; multitudinem, qui frequenter; plenitudinem, qui jugiter. Primum habuit Balaam cum diceret: «Moriatur anima mea morte justorum: et stant novissima mea similia horum⁷².» Secundum habuit qui dixit: «Anima mea desideravit te in nocte, sed spiritu meo in præcordiis meis⁷³, etc. Tertium quid dixit: «Domine, ante te omne desiderium meum⁷⁴.» Hinc manus plenæ erant hyacinthis. Hyacinthus ad ornandum quandoque supponitur colori aureo, quandoque candido, quandoque livido, quandoque rubeo. Aureo in sapienter operantibus, ut hic; candido, in prædicatoribus et oratoribus, unde pontifex in lego super lineam strictam hyacinthina vestiebatur tunica⁷⁵; livido et rubeo in pœnitentibus et martyribus; unde in tabernaculo super saga cilicina et super pelles arietum rubricatas pelles hyacinthinæ ponebantur⁷⁶. Aliquando cum bysso retorta et purpura et cocco bis tincto⁷⁷, id est in contemplativis, qui debent habere in se byssum retortam, id est castitatem et innocentiam, et purpuram quæ est regia dignitas; quia affectus suos bene regunt, vel quia regem in decore suo videre delectantur. Et coccum bis tinctum, id est dilectionem Dei et proximi. Hinc est quod ante arcam pendebat velum de bysso retorta; purpura, id est hyacintho et cocco bis tincto. *Manus dilecti sunt opera Christi; tornatiles*, quia immunes a peccatis; *aureæ*, quia sunt ex vi divinitatis; *hyacinthinæ*, quia cum multa fecerit opera nostræ infirmitatis, erant distincta divinis miraculis, vel hyacinthorum plenitudo fuit in eo plenitudo gratiæ, quam habuit sine mensura.

Legimus Christum habuisse dorsum aureum, manus aureas, caput aureum. De primo: «Posteriora dorsa ejus in pallore auri⁷⁸.» De secundo hic. De tertio: *Caput ejus aurum optimum*. Hoc aurum est Divinitas; dorsum Christi humilitas vel humanitas; posteriora dorsa, nostra mortalitas; manus, opera, hyacinthi, miracula. In primo ergo fuit pallidum, in secundo ornatum, in tertio optimum et splendidum. Primum ex nostræ mortis passione, secundum miraculorum exhibitione, tertium in suæ naturæ puritate. In primo enim nos redemit in humilitate, in secundo nos confirmavit

A in fide, in tertio nos beatificabit sua claritate. Audi pallidum: «Exinanivit semetipsum formam servi accipiens⁷⁹.» Audi hyacinthis ornatum: «Opera, inquit, quæ ego facio testimonium perhibent de me⁸⁰.» Audi in sui natura optimum et splendidum: «Civitas, inquit, illa non indiget sole neque luna ut luceant in ea, quia claritas Dei illuminabit eam, et agnus erit lucerna ejus⁸¹.» In nobis quoque est aurum, sed pallidum in tentationibus nostris; ornatum hyacinthis, id est operibus virtutis; splendidum in sui natura, id est in splendore suæ majestatis, in qua videndum est nobis. In primo enim compatitur nostræ infirmitati, in secundo congratulatur nostræ utilitati, in tertio nos perpetuo glorificatos, devotos faciet suæ majestati. Audi compatientem: «Quoties volui congregare filios tuos⁸², etc. Audi congratulantem: «Vide regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua in die desponsationis, et in die lætitiæ cordis ejus⁸³.» Audi devotos majestati: «Vidi Dominum sedentem super solium excelsum: et plena erat omnis terra majestate ejus⁸⁴.»

Manus ejus tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.

[CARD.] Tornatura cæteris artibus promptior est, atque velocior; regulam justitiæ tenet, et opus suum pulcherrime circumcidit. In eundem modum opera Christi circumcisa sunt, et licet cum quadam operandi promptitudine et celeritate fiant, tamen a regula justitiæ non recedunt. Manus autem Domini aureæ, propter sapientiam operandi, quæ signatur in auro, et plenæ hyacinthis, qui lapis est coloris ætherei, quia quidquid gessit in corpore processit de fonte sapientiæ, et intentione cœlesti plene refulsit. Consequenter commendat dilectum a virtute castitatis, cum dicitur

Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris

[THO.] Venter dilecti fragilitatem humanitatis ejus, qua nobis præbuit se conformem insinuat; ebur decorem castitatis, qua a corruptione peccati carnis immunis in carne permansit, indicat; sapphiri sublimitatem virtutum cœlestium quibus in carne fulgebant expriment. Legimus ventrem prophetæ, ventrem sponsæ, ventrem sponsi, id est dilecti. De primo: «Venter meus ad Moab, quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris⁸⁵.» De secundo: «Venter meus sicut acervus tritici, valatus liliis⁸⁶.» De tertio hic. Primus est spiritalis, secundus materialis, tertius singularis. Primus enim est sensus cordis, secundus uterus Virginis, tertius in Christo infirmitas nostræ humanitatis. Primo est Christus annuntiatus, secundo incarnatus, tertio multa operatus. De primo: «Ecce concipiet virgo et pariet filium⁸⁷.» De secundo: «Mulier circumdabit virum⁸⁸» utero gremii sui. De tertio: «Multa opera bona ostendi vobis; propter quod horum vultis me interficere⁸⁹?» Primus comparatur citharæ propter sonoritatem, secundus acervo tritici propter sterilitatem, tertius ebori propter

⁷² Num. 25. ⁷³ Isa. 26. ⁷⁴ Psal. 37. ⁷⁵ Lev. 8. ⁷⁶ Exod. 35. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Psal. 67. ⁷⁹ Philip. 2. ⁸⁰ Joan. 5. ⁸¹ Apoc. 21. ⁸² Luc. 15. ⁸³ Cant. 5. ⁸⁴ Isa. 6. ⁸⁵ Isa. 16. ⁸⁶ Cant. 7. ⁸⁷ Isa. 7. ⁸⁸ Jer. 31. ⁸⁹ Joan. 10.

frigiditatem, fortitudinem et candorem. Primus concipit, de peccato proximi dolendo; parturit, quomodo eum tripiat deliberando; parit, libera voce cum increpando. Unde: « Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit. » Per Moab, qui de incestu natus est, intelligimus quemlibet immundum peccatorem; per murum crudi lateris, quemlibet ad peccandum lubricum; per murum cocti lateris quemlibet obstinatum. Ad quos sonat venter prophetæ quasi cithara, ab inferiori scilicet peccata increpando. Unde: « Conversa est in luctum cithara mea⁹⁹. » Cithara primo vertitur in lutum, secundo in luctum, tertio in ludum. In lutum fetoris, in luctum doloris, in ludum amoris. In lutum fetoris, per illicitum sermonem; in luctum doloris, per confessionem vel increpationem; in ludum amoris, per jucunditatem et exultationem. De primo Job: « Tenet tympanum et citharam, gaudent ad sonitum organi¹⁰⁰⁻¹⁰¹. » De secundo, item: « Conversa est in luctum cithara mea. » De tertio David: « Laudate eum in tympano, psalterio et cithara¹⁰². » In prima Nabuchodonosor ad statuam adorandam invitat; in secunda David dæmonem a Saule fugat; in tertia, idem coram arcam Domini saltat. De prima: « Cum audieritis sonitum citharæ et psalterii omnis generis instrumentorum, cadentes adorate statuum quam erexit Nabuchodonosor rex¹⁰³. » Ait Saul, de secunda: « Quærite mihi aliquem bene psallentem cithara¹⁰⁴, » et adductus est David ad eum. De tertio: Cum adduceretur arca de domo Obedom in Jerusalem, David cum cantoribus cithara canebat¹⁰⁵. Venter iste est sensus hominis, viscera vero interiora cordis. Unde: « Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus¹⁰⁶. » Iste enim venter concepit incarnationem Salvatoris providendo; parturivit, utilitatem illius incarnationis apud se tractando; peperit, annuntiando. Secundus venter sponsæ Salvatoris, id est Virginis, concepit Spiritu sancto ei obumbrante; non parturivit, quia conceptus ille fuit sine viri semine; et ideo sine dolore peperit in Christi natiuitate. Inde comparatur acervo tritici, quia granum frumenti cecidit in terram ejus quod mortuum fuit, et multum fructum attulit. Tertius venter, id est humanitas Salvatoris, concepit, miseriam nostram condolendo; parturivit per passionem suam, nos redimendo; peperit per resurrectionem suam, mortalitatem nostram ad immortalitatem protrahendo. De primo: « O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor sicut dolor meus¹⁰⁷. » De secundo: « In sanguine testamenti tui redemisti vinctos tuos de lacu¹⁰⁸. » De tertio: « Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur¹⁰⁹. »

Hic comparatur ebori propter fortitudinem, quam habuit in omni tribulationis angustia; propter frigiditatem, quia non incendit eum carnis petulantia;

propter candorem, quia in eo fuit omnimoda innocentia. De primo: « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio¹¹⁰. » De secundo: « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem¹¹¹, » carnis scilicet tam putredinis quam luxuriæ. De tertio: « Qui peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore ejus¹¹². » Primus venter variatur chordis, secundus vallatur liliis, tertius distinguitur sapphiris. Primus variatur chordis virtutum, tamen ut concors sit illa varietas, ut consonent graves acutis, acutæ superacutis. Graves sunt fortitudo et temperantia, fortitudo, contra tribulationis pressuram; temperantia, contra motus cordis illicitos et carnis petulantiam. Acutæ sunt prudentia et justitia, prudentia contra insidias dæmonum, justitia erga proximum. Superacutæ: fides, spes, charitas. B Primæ graves sunt, quia demissius sonant, de his tractat homo apud semetipsum; secundæ acutæ sunt, quia exaltantur usque ad proximum vel diabolum; tertiæ sunt superacutæ, quia eleuantur usque ad Deum. Harum si una defuerit, jucundum aliæ non reddent sonum, quia ubi deest una virtus, et aliæ desunt. Jacobus apostolus: « Qui offenderit in uno, reus est omnium¹¹³. » Concordent ergo in propheta vel prædicatore, ut dicat cum Paulo: « Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar¹¹⁴. » Secundus venter, scilicet beatæ Virginis, est vallatus liliis, quia habuit in corde charitatem, id est in lilio aureum colorem, habuit virginitatem, scilicet in lilio candorem, habuit apud homines, angelos et Deum humilitatem, id est lili odorem. Vel plura habuit lilia. Unum ante partum, unum in parte, unum post partum, quia virgo fuit ante partum, et virgo in partu, et virgo post partum. Tertius venter fuit distinctus sapphiris. Sapphirus cœli habet colorem. Tres sunt sapphiri qui distinguunt Christi humanitatem. Primus in cœlesti conversatione, secundus in contemplatione, 122 tertius in miraculorum ostensione. In figura primi vidit Ezechiel virum, et sub pedibus ejus opus quasi sapphiri lapidis¹¹⁵. Qui enim possunt dicere: « Nostra conversatio in cœlis est¹¹⁶, » pedes Christi sustinent ambulantes in eis. De secundo Jeremias: « Candidiores Nazarei ejus nive, ut luceant in ea, sapphiro pulchriores¹¹⁷. » Pulchriores enim sunt sapphiro, qui non solum cœlum sed angelos contemplantur, sed ipsum Deum. De tertio hic dicitur: Venter ejus distinctus sapphiris, id est humanitas ejus multis decorata miraculis.

Ad primam instruebat discipulos quando eis in monte prædicavit¹¹⁸, ad secundum quando se coram discipulis suis in monte Thabor transfiguravit¹¹⁹, ad tertium quando coram eis cæcos illuminavit, leprosos mundavit¹²⁰, etc. Hunc triplicem ventrem dehemus habere morealem: primum in peccatorum recordatione, secundum in virtutum fructificatione, tertium in devotionum hilaritate.

⁹⁹ Job 30. ¹⁰⁰⁻¹⁰¹ Job 21. ¹⁰² Psal. 150. ¹⁰³ Dan. 3. 4. ¹⁰⁴ Zach. 9. ¹⁰⁵ Rom. 6. ¹⁰⁶ Psal. 23. ¹⁰⁷ Act. 4. ¹⁰⁸ Phil. 4. ¹⁰⁹ Thren. 4. ¹¹⁰ Matth. 5. ¹¹¹ Matth. 17

¹¹² 1 Reg. 16. ¹¹³ Il Reg. 6. ¹¹⁴ Psal. 102. ¹¹⁵ Thren. 13. ¹¹⁶ 1 Petr. 2. ¹¹⁷ Jac. 2. ¹¹⁸ 1 Cor. 9. ¹¹⁹ Ezech. 10. ¹²⁰ Luc. 7.

Primus itaque concipit in peccatorum recordatione, parturit in contritione, parit in confessione. Unde propheta: « Domine, a timore tuo concepimus et parturivimus et peperimus spiritum salutis ¹¹. » Secundus concipit, verba doctorum in se conferendo, parturit quomodo faciat deliberando, parit effectui mancipando. Sic conceperat illa mulier de Apocalypsi quæ ibat in deserto parturicens ut pareret, et draco persequeretur eam ¹². Tales enim draco persequitur, qui fructificare moluntur. Tertius illo venter devotionis concipit in desiderio, parturit in suspirio, parit in præmio. Hi in omnibus his gloriantur, quia « gloria eorum a partu, et ab utero et conceptu ¹³, » quamvis in contrariam partem accipiat propheta de malis operantibus. Primus variatur chordis: habet enim graves apud se in gemituum dolore, acutas apud sacerdotem in confessione, superacutas apud Deum in oratione. Secundus est *vallatus liliis*: habet enim intra se aureum colorem, id est Dei et proximi dilectionem; in foliis candorem, id est corporis castitatem; circa se bonum odorem, id est ad proximos bonam opinionem. Tertius est *distinctus sapphiris*, quia in operibus suis cælestem ostendit conversationem, dum orat, dum Deum voce laudat, dum in tribulatione glorificatur.

Venter illius eburneus, distinctus sapphiris.

[CARD.] Ac si dicat. Venter ejus non est sicut venter aliorum hominum, in quibus per luxuriam repit diabolus, sicut dictum est serpenti ¹⁴: Pectore et ventre repes, sed est *venter ejus eburneus*. Nam, sicut eum ebore nascitur candor ejus, sic cum carne Christi natus est candor virginitalis in carne, et quia sapphiris cælestis est coloris, congrue dicitur venter iste distinctus, id est pulchre notatus sapphiris, id est quibusdam conformitatibus cum angelica natura, quæ notatur in sapphiro. Nam in angelis sanctis est virginitas, et ejusdem virginitalis incorruptibilitas. In angelis quoque omnis motus divinæ voluntati subjectus est. Hoc itaque decore multiplici signalus est venter iste, et distinctus est a cæteris ventribus. Nam in carne Christi virginitas fuit incorruptibilis, et in carne illius nullus motus fuit, qui a Dei beneplacito discordaret. Alia vero translatio, munditiam carnis Christi, non tamen assimilat angelicæ munditiæ, sed præponit dicens: *Venter ejus pyxis eburnea super lapidem sapphirum*. Sequitur:

Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.

[THO.] Crura Domini, itinera incarnationis ejus quibus ad nos salvandos venire dignatus est, insinuant. Quæ bene dicuntur *columnæ marmoreæ*, quia et fortia sunt et recta. Quid enim marmore fortius? quid columna directius? Hanc fortitudinem videbat David cum diceret: « Exsultavit ut gigas ad currendam viam ¹⁵. » De rectitudine dixit: « Justus Dominus in omnibus viis suis ¹⁶. » Unde in cruce crura

A illius non fregerunt et vestimenta non sciderunt ¹⁷. *Bases aureæ in quibus fundatæ sunt*, sunt consilia¹ divinæ promissionis, quibus omnia ab æterno provisæ sunt, et incarnatio Salvatoris, quibus ad terras de cælo venire, in terris conversari, ad inferos descendere, de sepulcro resurgere, ad cælos redire voluit. Firma sunt ut marmora, recta ut columnæ, ad regulam divinæ lineatæ justitiæ. Fundatæ super bases aureas divinæ providentiæ. Crura fortitudinis sua totam corporis machinam sustinent, unde columnis marmoreis comparantur. Hi sunt prælati qui pondus sustinent Ecclesiæ. Qui sunt columnæ marmoreæ debent esse recti, fortes, plani; recti in judicio, firmi in prælio, leves absque scrupulo; in judicio subditorum, in prælio tyrannorum, absque scrupulo peccatorum. De primo: « Recte judicate, filii hominum ¹⁸; » de secundo: « Estote fortes in bello, et pugnatæ cum antiquo serpente ¹⁹. » Et: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere ²⁰; » de tertio: « Oportet episcopum esse irreprehensibilem, hospitalem, non persecutorem, non violentum ²¹, etc. Item sacerdos qui habet maculam non ministrabit in tabernaculo Domini ²². Scimus tria genera esse columnarum: quædam enim sunt lignæ, quædam metallinæ, quædam marmoreæ: lignæ, ut in arca Noe; metallinæ, ut in Moysi tabernaculo; marmoreæ, ut in Salomonis templo, ut in hoc loco. Primæ subjacent duobus periculis, secundæ uni, tertiæ nulli. Lignæ namque aqua putrescunt et igne comburuntur; æneæ vero non aqua, sed igne dissolvuntur; marmoreæ vero nec igne nec aqua corrumpuntur. Ignis et aqua dure sunt tentationes mundi; per aquam prosperitas, per ignem adversitas. Ignis prosperitas putrescere facit voluptate, adversitas dissolvit tribulatione; prima igitur carnales, secunda frangit pusillanimes. Igitur columnæ lignæ sunt carnales prælati et pusillanimes; æneæ vero non carnales, sed pusillanimes; marmoreæ vero nec carnales nec pusillanimes. Igitur primi scilicet ligni sæpe igne et aqua elementis pereunt. Hi enim sunt ille puer evangelicus ²³, qui sæpe a demone nittebatur in aquam et crebro in ignem. Sæpe etiam allidebatur in terram, quia tales ad terrenas voluptates facit inclinare. Et despiciare eum facit: spuma fit ex superfluitate humorum, id est ex superflua cogitationibus in otiosa verba, risus dissolutos, opera lasciva facit effluere, et « hoc genus non ejicitur nisi in jejunio et oratione ²⁴. » In jejunio contra prosperitatis voluptatem, in oratione contra tribulationis adversitatem. Secundi prælati æneis, scilicet columnis, comparati aquis voluptatis non putrescunt, sed igne adversitatis dissolvuntur. In figura horum Nadab et Abiu aquas maris Rubi evaserunt, sed igne perierunt ²⁵. Et Petrus salvatus est ambulans super aquas ²⁶, ad ignem vero negavit ²⁷. Tertii verò prælati qui in marmoreis co-

¹¹ Isa. 26. ¹² Apoc. 12. ¹³ Ose. 9. ¹⁴ Gen. 3. ¹⁵ Psal. 18. ¹⁶ Psal. 144. ¹⁷ Joan. 19. ¹⁸ Psal. 57. ¹⁹ Hebr. 11. ²⁰ Matth. 10. ²¹ 1 Tim. 3. ²² Lev. 21. ²³ Matth. 17. ²⁴ Ibid. ²⁵ Num. 3. ²⁶ Matth. 14. ²⁷ Matth. 26.

munis intelliguntur, nec aqua voluptatis resolvuntur, nec igne tribulationis dissolvuntur. Hi clamare possunt : « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium ²⁰. » His dicit Dominus per prophetam : « Cum ambulaveris per aquas, flumina non obruent te; cum transieris per ignem, non ureris, et flamma non ardebit in te ²¹. » Tales columnæ super basim auream fundantur, id est charitatem. Isti, enim juxta Apostolum, sunt « in charitate radicati et fundati ²². » Super talem basim fundati debent evellendo spinas proprii cordis et alieni, excolere terram, contra tyrannos habere audaciam, in utroque discretionis temperantiam. In te est quod in templo Salomonis erant bases in quibus sculpta erant leones, et boves, et cherubin ²³, quod dicitur *plenitudo scientiæ*. Sine hac basi prædicatio est sine utilitate, firmitas fidel in imbecillitate, eleemosyna sine fructificatione, corporalis tribulatio sine retributione. Unde Apostolus : « Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero omnes facultates meas in cibis pauperum, et tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest ²⁴. » Sunt et columnæ animæ, scilicet virtutes. Hæ columnæ secantur, sculpuntur, poliuntur. Secantur, quando ferramento discretionis virtutes a vitiis separantur; sculpuntur quando bona quæ mens cogitat, manus operantur. Sic Salomon

in templo cælatras fecit prominentes. Prominent enim cælatræ, dum mentis cogitationes exterius apparent in exemplo et operatione; poliuntur, quando tribulatione feriuntur. In hac politione accipiunt lenitatem et æqualitatem: lenitatem recipit, dum non exasperatur per iram; æqualitatem recipit eradendo superbiam, quæ nullum sibi putat æqualem. De æqualitate : « Scio humiliari et abundare ubique, et in omnibus institutis satiari, et esurire, et penuriam pati, et abundare ²⁵. » Lenitatem ostendit, dicens : « Si fieri potest quod ex vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes ²⁶. » Item : « Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ ²⁷. » His columnis supponitur basis patientiæ, quæ spiritualis ædificii sustinet onus.

In Scripturis invenimus tres basium species, scilicet æneam, argenteam et auream. Ænea fortitudinem, argentea cum fortitudine claritatem, aurea cum fortitudine et claritate fulgorem tenet: fortitudo in opere, claritas in sermone, fulgôr in mente. Qui in his tribus patientiam servat, quasi basis auream virtutum structuram firmiter portat. His enim tribus usus est Moyses in constructione tabernaculi. Tabulæ quæ depositæ sunt per circuitum, designant spiritaliter ordinem virtutum; binæ incastraturæ quæ erant in singulis tabulis ²⁸, sunt

A affectus mentis et exhibitio operis. Duæ vero bases sub singulis tabulis, sunt perseverantia patientiæ, et longanimitas in prosperis et in adversis. Sunt et aliæ tres basium species, quæ nunc in nostris repertiuntur ædificiis, scilicet lignea, lapidea et picta. Sed hæ fragiliores sunt præcedentibus, igne enim lignea comburitur, lapidea gelu frangitur. Picta vero nihil portat, sed ab alio sustentatur. Hæc in cordo nostro facile discerni possunt. Dum enim facibus iracundiæ seu luxuriæ flammis succendimur, in nobis basis patientiæ vel abstinentiæ fortitudo destruitur, scilicet lignea. Dum vero charitas in nobis frigescit ²⁹, et mens ad diversa desideria partitur, lapidea basis frigore tentationis in partes dividitur. Basis picta est patientia ficta. Hæc tenet similitudinem non veritatem, colorem non fortitudinem. In cœlesti vero beatitudine sunt quatuor ordines columnarum distincti quatuor coloribus: est enim primus ordo croceus, secundus rubeus, tertius ceruleus, quartus violeus. Primus enim est similis croco, secundus rosæ, tertius lilio, quartus violæ. Hæ quatuor varietates colorum designant quatuor ordines beatorum: primi sunt angeli, sæcundi martyres, tertii virgines, quarti confessores. Hæ columnæ fundatæ sunt super unam basim auream, quæ est charitas perpetua, charitas autem nunquam excidet ³⁰.

Crura ejus columnæ marmoræ, fundatæ super bases aureas.

[CARD.] Alia translatio dicit: *Tibiæ ejus columnæ marmoræ*. Per tibiæ, quæ fortes sunt velut columnæ marmoræ, et totam corporis compactionem portant, significantur illæ duæ virtutes, scilicet fortitudo et perseverantia, quæ omnium virtutum et sanctorum operam compaginem portant et sustentant, et istæ columnæ, ut portare sufficiant istud ædificium, fundatæ sunt super bases aureas, scilicet charitatem et sapientiam quæ signantur in auro. Fundatur enim in sapientia fortitudo, ne se præcipitet. Fundatur in charitate perseverantia, alioqui deficiet et non stabit. Sequitur:

Species ejus ut Libani, electus ut cedri.

[THO.] Ne per singula laboret describendo, totum brevibus comprehendit. Quomodo mons Libani famosus est jam plenitudine insignis, ita Christus omnibus qui de terra orti sunt jure gratiæ sublimioris antecellit. **123** Mons ille ferax arborum, hic exaltator sanctorum, et radicator ac vento tentationis moveantur. Et cedrorum pulchritudini, fortitudini, sublimitati et odori omne decus silvarum cedit. Sic dilectus: « Speciosus forma præ filiis hominum: diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit eum Deus ³¹. » *Electus* ergo est dilectus *ut cedri*, quia nemus Ecclesiæ in qua natus est. singulari dignitate transcendit. *Species ejus ut Libani*, qui inter ligna eximia profert; et cedrum quia inter electos suos seipsam qualem voluit, quasi lignum vitæ in medio paradisi creavit ³².

²⁰ Psal. 66. ²¹ Isa. 43. ²² Ephes. 3. ²³ III Reg. 7. ²⁴ I Cor. 13. ²⁵ Phil. 4. ²⁶ Rom. 12. ²⁷ Ibid. ²⁸ Exod. 36. ²⁹ Matth. 24. ³⁰ I Cor. 13. ³¹ Psal. 44. ³² Gen. 2.

Quatuor legitimos montes in quibus variata est species: in primo est species angeli evacuata, secundo est species Christi comparata, in tertio est obscurata. De quarto est elevata, evacuata propter superbiam, comparata propter multinodam gratiam, obscurata per angustiam, elevata de gloria ad gloriam: propter superbiam illicitæ aspirationis, propter multinodam gratiam fecunditatis et amoenitatis, per angustiam passionis, de gloria passionis ad gloriam paternæ confessionis. Primus mons est in lateribus aquilonis, secundus mons Libani, tertius Calvariae, quartus mons Oliveti. De primo: «Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo⁴⁴»; de secundo: *Species ejus ut Libani*; in tertio: «Vidimus eum leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum⁴⁵»; item: «Non est species ei neque decor⁴⁶»; de quarto: «Omnis pulchritudo Domini exaltata est super sidera.» De primo monte dum caderet Lucifer⁴⁷, evacuata est ejus pulchritudo. De quo alius propheta: «Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia et perfectus decore⁴⁸.» In hoc monte evacuat eorum species, qui subjectorum contemnunt parvitatem, parium indignantur æqualitatem, majorum æmulantur sublimitatem. De primo poeta⁴⁹:

Hic imperat, ille minatur.

De secundo et tertio:

*Nec quemquam jam ferre potest Cæsaris priorem,
Pompeiusve parem.*

De primo Christus: «Videte ne contempatis unum ex his pusillis⁵⁰.» In secundo: non recusavit paritatem in solvendo tributum; ait enim: «Invenies staterem in ore piscis, solve pro me et pro te⁵¹.» De tertio, non recusavit dicere: «Pater major est me⁵².» Imo et subditus erat minoribus, scilicet patri putativo Joseph, et Mariæ. Imo et inclinavit se, ut lavaret pedes discipulorum⁵³. Audi quod majus est: aunt qui indignantur majoribus subji; secundo student eis parificari, tertio etiam supergredi. Sicut Absalon cum esset Jerusalem, primo indignatus est patri suo subji⁵⁴. Secundo regnavit in Hebron, jam quasi æqualis patri, nec sufficit. Tertio solus regnare voluit quando expulit patrem suum de Jerusalem; et sic periit⁵⁵. Sic Saul in montibus Gelboe, quod dicitur *lubricum vel decursus*, occidit⁵⁶. Ecce superbia in cælo nata ad terras descendit, quia, sicut dicitur: «Cælestis est origine et in cinere habitat,» unde: «Quid superbis, terra et cinis⁵⁷?» Sic, fratres, «aut ruinam exaltatur cor⁵⁸.» Videte quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam⁵⁹. Taliter putabat Job qui dixit: «Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans, attonitos habes oculos⁶⁰?» Ait Dominus per David: «Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam⁶¹, quoniam, sicut scriptum est:

...Frangit Deus omne superbum.

In secundo monte, de quo hic agitur, est comparatio dilecti facta, scilicet propter quatuor: propter altitudinem, propter latitudinem, propter fertilitatem, propter jucunditatem: altitudinem in miraculis; latitudinem charitatis; fertilitatem in spiritalibus pascuis; jucunditatem in arboribus mysticis. De miraculis: «Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur⁶²»; de charitate: «Propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccato, convivificavit nos Christus⁶³.» — «Ipse enim prior dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo⁶⁴.» Fertilitate pascuorum in spiritali mensa nos reficit.

Triplex est mensa, qua in hoc monte reficimur, triplex qua extra hunc montem. Mensarum quæ extra hunc montem sunt, prima est hominis, secunda carnis, tertia dæmonis. Prima enim est ad necessitatem, secunda ad superfluitatem, tertia ad mortiferam ebrietatem. In prima juxta Paulum: «Qui infirmus est, olus manducet⁶⁵,» ne gravetur cor ejus in crapula et ebrietate⁶⁶. In secunda proponitur vinum «de vinea Sodomorum et de suburbanis Gomorhæ⁶⁷,» in tertia fel draconum est vinum eorum, et venenum aspidum insanabile⁶⁸. Prima habet lectionem hanc: «Non in comensationibus et ebrietatibus⁶⁹;» secunda: «Comedamus et bibamus, cras enim moriemur⁷⁰.» In tertia: «Lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis⁷¹.» In prima de laboribus manuum vivitur: «Labores, ait, manuum tuarum, quia manducabis, beatus es et bene tibi erit⁷²,» unde subditur: «Filius tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ⁷³.» In secunda mensa sedebat dives indutus purpura et bysso, et epulabatur quotidie: Lazarus vero expectabat micas, quæ cadebant de mensa illius⁷⁴. Talis erat mensa Herodis, unde: Mensas tyranni virginis ebris luxu replevit sanguine sobrio. De tertio: «Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum⁷⁵,» et Paulus: «Non potestis participes esse mensæ Christi et mensæ dæmoniorum⁷⁶.» Tres sunt mensæ in hoc monte, quibus nos reficit Dominus vel dilectus. Prima fuit in lege, secunda in Evangelio, tertia in cælo. De prima ait Moses in Exodo⁷⁷, ubi legitur posita in tabernaculo juxta introitum, et super eam erant duodecim panes propositionis de similitudine, et super singulos patena aurea cum pugillo thuris. De secunda ait Apostolus: «Non potestis communicare mensæ Christi et dæmoniorum;» de tertia ait Christus: «Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo^{78,79}.» Prima itaque monstrabat, non præstabat refectionem; secunda satiat, tertia glorificat; prima erat in litera, secunda in spiritu, tertia in specie. Prima enim docet, secunda adjuvat, tertia consummat. Vel sic, prima in lege, secunda in Evangelio, tertia in cælo.

⁴⁴ Isa. 14. ⁴⁵ Isa. 53. ⁴⁶ Ibid. ⁴⁷ Isa. 14. ⁴⁸ Ezech. 28. ⁴⁹ Lucan. *Pharsal.* I. ⁵⁰ Matth. 18. ⁵¹ Matth. 17. ⁵² Joan. 14. ⁵³ Joan. 13. ⁵⁴ II Reg. 15. ⁵⁵ I Reg. 18. ⁵⁶ I Reg. 31. ⁵⁷ Eccli. 10. ⁵⁸ Prov. 16. ⁵⁹ Jac. 4. ⁶⁰ Job 15. ⁶¹ Psal. 100. ⁶² Luc. 7. ⁶³ Ephes. 2. ⁶⁴ Apoc. 1. ⁶⁵ Rom. 14. ⁶⁶ Luc. 21. ⁶⁷ Deut. 32. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Rom. 13. ⁷⁰ I Cor. 15. ⁷¹ Prov. 2. ⁷² Psal. 127. ⁷³ Ibid. ⁷⁴ Luc. 16. ⁷⁵ Psal. 68. ⁷⁶ I Cor. 10. ⁷⁷ Cap. 25. ^{78,79} Luc. 22.

Prima Mosi, secunda Christi, tertia Dei. Prima fuit in figura, secunda in veritate, tertia erit in claritate. Prima docet, secunda perficit, tertia glorificat. Alias quoque divisiones harum mensarum possumus facere, quas de Scripturis accepimus, hoc modo : Mensarum prima sub lege, secunda sub gratia, tertia in gloria. Prima ostenditur a Moyse in Exodo, secunda in Evangelio, tertia in regno. Prima erat mensa propositionis in tabernaculo⁷⁶; de secunda dicitur : « Non potestis communicare mensæ Christi et mensæ dæmoniorum⁷⁶; » de tertia : « Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo⁷⁷. » Prima est in littera, secunda in spiritu, tertia in specie. Prima monstrat, secunda gustat, tertia satiat. Prima comeditur agnus paschalis sub figuræ nubilo, in secunda subsacramento, in tertia in aperto. De primo dicitur : « In eadem domo comedetis illum⁷⁸; » de secundo : « Gustate et videte quam suavis est Dominus⁷⁹! » de tertio : « Satiabor cum apparuerit gloria tua.⁸⁰ » Media mensa nostri temporis est. Ad illam sponsus invitabat sponsam in Canticis sic : *Veniat dilectus meus in hortum suum ut comedat fructus pomorum suorum.* Hæc enim beata Virgo ait Filio suo incarnato. Triplicem enim fructum in se habuit : est ei fructus ventris, fructus mentis, fructus orantis. Primus est Christi incarnatio, secundus virtuosa devotio, tertius devota oratio. De primo ait angelus : « Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui^{81,82}. » Et ipsa ait : « Ego quasi vitis fructificavi suavitate odoris, et flores mei fructus honoris, et honestatis⁸³, » scilicet Christum. Ipsa enim fuit vitis, Christus botrus, flores viola humilitatis, rosa charitatis, liliū virginitalis.

*O verbi Dei cella
Affectibus amagna,
Moribus serena,
Gratia plena.*

De secundo dicitur : « Audite, divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate⁸⁴. » Audi fructus divinos : « Fructus autem spiritus est charitas, pax, patientia, bonitas, benignitas⁸⁵, » etc. Ista ex rosa charitatis procedent, crescunt super rivos gratiæ Dei. De tertio canit Ecclesia : « Per te fructum vitæ communicavimus. » Isti sunt tres fructus quos exploratores filiorum Israel attulerunt de terra sancta, scilicet botrus in vite, id est Christus in cruce; ficus, scilicet dulcedo devotionis; malgranata, id est fructus orationis Mariæ. Sicut enim cortex exterior pallidus est, sic Ecclesia est tribulationis livida. Intus grana multa purpurea, scilicet fideles in ea latentes qui purpura regia vestientur in regno, oratione beatæ virginis. Hæc tria designata sunt cum dicitur : « Favus distillans labia tua, sponsa, id est orationis dulcedo; « mel et lac sub lingua tua⁸⁶. » Sub lingua est cor, in quo est

mel, scilicet devotionis dulcedo; item sub lingua est venter, in quo est lac, id est Christi caro, quæ sumpta est de antiquis patribus sicut lac de animalibus. Juxta aliam considerationem in pagina divina quinque legimus mensas : prima pauperis, secunda orbis, tertia dæmonis, quarta divitis, quinta Patris. Prima necessitatis, secunda vanitatis, tertia iniquitatis, quarta veritatis, quinta consummationis. Primam ponit natura, secundam avaritia, tertiam perfidia, quartam gratia, quintam vita. Prima refocillat, secunda irritat, tertia suffocat, quarta satiat, quinta consummat. Ad primam sedent pecudes, ad secundam serpentes, ad tertiam canes, ad quartam volucres, ad quintam hæredes. De prima in Evangelio : « Nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensis dominorum suorum⁸⁷; » de secunda in Isaiâ : « Mensa Babylonis, calix aureus est in ea⁸⁸; » de tertia Apostolus : « Non potestis participare mensa dæmoniorum et Christi⁸⁹; » de quarta : « Fili, ad mensam divitis sedisti, diligenter attende, quæ appositæ sunt tibi⁹⁰; » de quinta : « Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo⁹¹. » Pauper cujus est prima mensa, est genus humanum. In ista apponuntur panis, pulmentum, vel sal et potus. De primo David : « Oblitus sum comedere panem meum⁹². » Pulmentum est idem quod sal. Unde in Esdra⁹³ : « Putas quod immemores simus salis quod comedimus in aula tua ? » Aqua est illa quam Abraham posuit in utre, et imposuit in humeris Agar⁹⁴. In secunda ad quam sedent serpentes quinque apponuntur, quæ est, vanitas orbis, et quæ semper sudent vana. Illa quinque numerat Boetius in *Consolatione philosophiæ* : hæc sunt favor humanus, opes, dignitates, gloria, potentia. Primum attrahit auram, id est favorem; secundum arenam, id est cupiditatem; tertium scintillas, id est potestatis optationem; quartum gemmas, id est divitiarum gloriam; quintum lambit membra, scilicet designans luxuriæ voluptatem. Ad hanc sedent serpentes, qui scilicet non cessant serpente, ut ad altiora conscendant. In quarta quæ est dæmonis, tria apponuntur : seneciæ, siliquæ, quisquiliæ. Sene est animal immundum, unde : « Seneciæ quælibet immunda cibaria. » Alii dicunt senencias, vel sinantias. Siqantia enim est quædam pellicula in ore quam solent semper immundi manducare. Siliqua est genus leguminis latus habens folliculos, sed intus vacuos. Quisquiliæ sunt purgamenta canabiz et lini. Seneciæ sunt cibi gentium idolothya comedentium, siliquæ cibi Judæorum cortici adhærentium, quisquiliæ sunt cibi hæreticorum, scilicet pravæ sententiæ. Isti sunt canes immundi, qui ad hanc mensam sedent. In quarta quæ est mensa divitis, tria apponuntur. Vitulus saginatus, bona terræ, medulla tritici. Vitulus scilicet quem pater occidit pro filio revertente de longinqua regione⁹⁵; bona terræ sunt lectiones, unde Isaias⁹⁶ :

⁷⁶ Exod. 25. ⁷⁷ I Cor. 10. ⁷⁸ Luc. 22. ⁷⁹ Exod. 12. ⁸⁰ Psal. 33. ^{81,82} Luc. 1. ⁸³ Eccli. 24. ⁸⁴ Eccli. 39. ⁸⁵ Gal. 5. ⁸⁶ Cant. 4. ⁸⁷ Matth. 15. ⁸⁸ Jer. 51. ⁸⁹ I Cor. 10. ⁹⁰ Prov. 23. ⁹¹ Luc. 22. ⁹² Psal. 101. ⁹³ I Esdr. 4. ⁹⁴ Gen. 21. ⁹⁵ Luc. 15. ⁹⁶ Imo Levit. 26.

« Vetustissima veterum comedetis, et novis supervolentibus vetera projicietis. » Vetustissima veterum sunt naturalia et moralia præcepta, quæ servando manducamus et prædicamus. Vetera, id est legalia projicietis, novis supervolentibus, id est gratia evangelii. Medulla tritici est illa purgatissima farina quæ in sacrificiis ponebatur : hæc autem est oratio. Hæc tria ponit Dominus contra alla tria, scilicet : contra carnem, contra mundum, contra diabolum. Contra carnis incentiva dat nobis vitulum sanguinum, id est carnem **124** Christi et sanguinem. Lectionem apponit contra mundum, qui nos ad vagationes suas invitat. Sed dicamus ei : « Vade retro, Satanas ⁹⁷. » Contra dæmonem apponit orationem qui non cessat inquietare religiosos quoque, sed recurrunt ad medelam orationis. Ad hanc mensam divites sedent volucres, scilicet sancti homines sperantes se volare ab hac quarta mensa ad quintam. Dives iste est Christus, simul in unum dives et pauper. Dives quia Deus, pauper est quia est homo. Ad hanc sedent qui pugnant cum diabolo, cum mundo, cum carne, ut possint ad quintam et ultimam pervenire. Ultima autem mensa quæ est quinta, est mensa Patris. Ad hanc sedent hæredes, in hac unum tantum apponitur, scilicet visio Dei, et non plura. Unde dictum est Marthæ : « Porro unum est necessarium ⁹⁸, » et non plus. Et David : « Unam petii a Domino, hanc requiram, » scilicet « ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee ⁹⁹. »

Quarto diximus montem istum habere jucunditatem arborum. Habet jucunditatem in frondium virore, in flosculum vario colore, in refrigerio umbræ. Arboreis iste sunt virtutes, quarum virent folia in verbis ædificationum, ridet varietas florum in operibus virtutum, in umbra temperatur æstus victorum. De primo : « Erit folium ejus viride, et in tempore siccitatis non erit sollicitum ¹⁰⁰. » De secundo : « Flores apparuerunt in terra nostra ¹⁰¹. » De tertio : « Obumbrasti super caput meum in die belli ¹⁰². » In tertio, monte scilicet Calvarie, diximus obscurari speciem ejus. Vis videre obscuritatem, respice Judæorum blasphemiam, circumpendentium latronum ignominiam, in capite spinam coronam, in manibus clavorum fluxuram, in latere vulneris angustiam. Ecce « non est species ei neque decor ¹⁰³. » Ecce juxta Apocalypsim : « Factus est sol velut saccus cilicinus ¹⁰⁴; » et illud prophete : « Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem ¹⁰⁵. » Tenebræ enim factæ sunt super terram in ejus passione. De quarto monte diximus quod inde est species Domini elevata. Inde enim elevata est magnificentia tua super cælos : inde omnia pulchritudo Domini exaltata est super sidera, Unde admirantur angeli dicentes : « Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua ¹⁰⁶. » Ecce species

A ejus ut Libani. Sequitur : *Elocus ut cedri*. Cedrus dilecto comparatur pro altitudine et impubilitate, pro rectitudine, et odore. Pro altitudine, quia cum alii sint filii adoptionis, ipse solus est filius Patris ex natura ; pro impubilitate, quia nec corpus Christi in morte putruit, nec ei adhæsit macula ; pro rectitudine, quia juxta regulam justitiæ reddet unicuique juxta merita sua ; pro odore, quia cum alii trahant per bonam conversationem, ipse et per conversationem et per promissa. De primo : « Vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti a Patre ¹⁰⁷. » De secundo : « Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ¹⁰⁸. » Et de carne : « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem ¹⁰⁹. » De tertio : « Justus Dominus et justitias dilexit ; æquitatem vidit vultus ejus ¹¹⁰; » et : « De vultu tuo judicium meum prodeat ¹¹¹. » De quarto : « Quod oculus non vidit nec auris audivit quæ præparavit Dominus his qui diligunt eum ¹¹². »

Species ejus ut Libani, electus ut cedri.

[CAND.] Ac si dicat : Quid discuro per singula ? *Species ejus ut Libani*, qui interpretatur candidatio, ac si dicat : Ex hoc species ejus cognoscitur, quia ipse sanctorum omnium candidatio est, per quam omnes sancti speciosi existunt et mundi. *Species quoque ejus est ut Libani*, quia sicut Libanus mos, amplitudine, altitudine, arborum feracitate ceteris est insignior, sic Christus insignis est præ filiis hominum ; et ipse præ omnibus *electus ut cedri*, quæ arbor plenitudine, pulchritudine, fortitudine, sublimitate, et odore, omne decus silvarum antecedit, quia Christo non est datus spiritus ad mensuram. Sequitur :

Guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis.

[TUO.] Si in labiis dilecti superius verba accepimus, in ejus suavissimo gutture merito eorum decem verborum internum saporem intelligere debemus. Unde : « Memoriam abundantie suavitatis tuæ eructabunt : et justitia tua exsultabunt ¹¹³. » Petrus memoriam abundantie suavitatis Dei jam gustaverat, et eructans ait : « Rationabile sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem ; si tamen gustastis quam dulcis est Dominus ¹¹⁴. » Item sicut in labiis verba quæ dicebat, sic in gutture interna et occulta dispositio pietatis intelligitur. Sed et proprii gutturis fructum ostendit, cum post resurrectionem discipulis insufflavisset dicens : « Accipite Spiritum sanctum ¹¹⁵. » Et totus, inquit, *desiderabilis*. Totus Christus Deus est et homo, id est Verbum, anima et caro, quia non solum desiderabilis de incommutabili majestate perpetuæ divinitatis, sed etiam de clarificata substantia assumptæ humanitatis. Maxime inde quod cum in cælos ascenderet ad transferendum nos ad suam gloriam, se redditurum promisit dicens : « Si abiero et præparavero vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad me-

⁹⁷ Marc. 8. ⁹⁸ Luc. 10. ⁹⁹ Psal. 26. ¹⁰⁰ Jer. 17. ¹⁰¹ Cant. 2. ¹⁰² Psal. 139. ¹⁰³ Isa. 53. ¹⁰⁴ Apoc. 6. ¹⁰⁵ Joel 2. ¹⁰⁶ Isa. 63. ¹⁰⁷ Joan. 1. ¹⁰⁸ 1 Pet. 2. ¹⁰⁹ Psal. 15. ¹¹⁰ Psal. 40. ¹¹¹ Psal. 16. ¹¹² 1 Cor. 2. ¹¹³ Psal. 144. ¹¹⁴ 1 Petr. 2. ¹¹⁵ Joan. 20.

ipsum, ut ubi sum ego et vos sitis ¹⁴.) Tria sunt guttura, primum carnale, secundum rationale, tertium spirituale. Primum est voluptuosi, secundum magistri, tertium dilecti. Primo enim gustat voluptuosus, ut carni satisfaciat; secundo magister, ut discernat; tertio dilectus, ut quæ sursum sunt sapiat. Primum affert mortem, secundum disceruit inter vitam et mortem, tertium excludit mortem. De primo Job : « Potest aliquis gustare quod gustatum affert mortem ¹⁵? » De secundo : Oblatum est Christo acetum, « et eum gustasset noluit bibere ¹⁶. » De tertio : « Qui manducaverit ex hoc pane non gustabit mortem in æternum ¹⁷. » In lege scriptum est : « Animal quod ruminat, et non habet ungulam fixam, immundum est ¹⁸. » Item, quod habet ungulam fixam, et non ruminat, immundum est; quod vero ruminat, et habet ungulam fixam, mundum est ¹⁹. Primi sunt carnales, scilicet immundi, quia carnali gustu ruminant voluptates suas, sed non findunt ungulam, quia non discernunt inter bonum et malum, inter licitum et illicitum. Secundi sunt rationales qui ungulam findunt, id est inter bonum et malum quodam gustu rationis discernunt, sed non ruminant; quia bonum quod a malo ratione discernunt, in eo delectando non ruminant. Tertii sunt spirituales qui rationali gustu bonum a malo discernendo, ungulam findunt et ruminant, dum bonum, quod discreverunt, dulciter in corde suo delectando revolvunt. Propter gustum carnalem in lege mel a sacrificio Dei prohibetur apponi; propter gustum tertium, id est spirituales, sal in omni sacrificio jubetur apponi; propter medium, id est gustum discretionis præceptum est hostiæ pellem detrahere, artus in frustra concidere, id est cogitationes, sanguinem in terram fundere. Pelle enim, id est carnis conversationem debemus separare, deinde artus in frustra concidere, id est cogitationes, utrum carnales an spirituales sint, in corde tractare, et sanguinem, id est appetitum carnalem in terram fundere. Primum guttur suavitatem habet in sermone, dulcem saporum in interiori delectatione. Sed sequitur amaritudo in damnatione. Unde Salomon : « Favus distillans labia meretricis, et nitidus oleo guttur ejus, et novissima illius amara quasi absinthium ²⁰. » In labiis distillantibus favo, verba voluptuosa; in nitore gutturis, delectatio interior saporosa; in amaritudine absinthii, dampnatio æterna. Secundum guttur, scilicet discretionis, prius debet naturam rei agnoscere: secundo usum rei an bonus sit an sit malus, pensare; tertio bonum usum cum cognoverit, sibi assumere. Unde Salomon : « Cum sederis ad mensam divitis, diligenter attende quæ tibi appositæ sunt; » id est rei naturam, considera, « et sige cultrum in gutture tuo ²¹, » id est discretionis acumine considera usum rei, et scito

quia talia oportet te præparare, « est usum rei præcognitum in obsequium Domini tui tibi cuncta dantis, id est Dei, assumere. Dicitur guttur a gustu et terendo; esca namque prius dentibus teritur, deinde gustatur, postea in ventrem trajicitur. Teritur loquendo, gustatur delectando, in ventrem trajicitur memoriæ commendando. Quidam terunt, sed non gustant, ut prædicatores hypocritæ, et carnales quidam gustant et non terunt, scilicet devoti, sed inconstantes; quidam et terunt et gustant, et in ventrem trajiciunt, ut sunt in devotione perseverantes. Herodes ruminabat et non gustabat, cum magis diceret : « Ite et interrogate diligenter de puero, ut et ego veniens adorem eum ²². » Balaam terebat et gustabat, cum diceret : « Moriatur anima mea morte justorum ²³; » sed in ventrem non transmisit, quia paulo post in mortem eorum consilium dedit. Stephanus ruminavit, gustavit, in ventrem memoriæ trajecit, quia etiam dum lapidaretur, et prædicavit, et oravit ²⁴. Guttur suave est, suavius est, suavissimum est. Tertium igitur guttur suave est in iis qui devoti sunt momentanee, suavius in iis qui frequentius, suavissimum in iis qui gustum habent assiduam; et hic est dilectus. Sequitur :

Et totus desiderabilis. Est homo qui totus est offibilis, et est homo qui est desiderabilis in aliquo, et est homo qui totus est desiderabilis. Primus est omni virtute destitutus, secundus multa virtutibus institutus, tertius omni gratia præditus. Primus est obstinatus peccator, secundus est Dei et fratrum amator, tertius est salvator. De primo : « Iniquos odio habui ²⁵. » De secundo dicitur David per interpretationem visu desiderabilis. De tertio propheta : « Veniet desideratus cunctis gentibus ²⁶; » id est Christus. Ipse enim est desiderabilis corpore, desiderabilis anima, desiderabilis divinitate. Corpore, in qua sponsus « speciosus forma præ filiis hominum ²⁷. » Anima, in qua habuit plenitudinem gratiarum, divinitate, ex qua est « Rex regum, et Dominus dominantium ²⁸. » In primo enim pro nobis sustinuit passionem, in secundo erga nos multam habuit charitatem, in tertio recipientis nostri laboris remunerationem. De primo Isaias : « Desideravimus cum novissimum virorum, virtum dolorum, et scientiam infirmitatem ²⁹. » De secundo : « Anima mea desideravit te in nocte ³⁰, » et : « Domine, memoriale tuum in desiderio animæ ³¹. » De tertio : « Domine, ante te omne desiderium meum, et genitus meus a te ³², » etc. Item, fuit desiderabilis in exilio, desiderabilis in inferno, desiderabilis in judicio, desiderabilis in regno. In exilio peccatoribus, in inferno justis exspectantibus, in judicio diligentibus, in regno exsultantibus. Peccatoribus, ut justificarentur; justis ut liberarentur; diligentibus, ut securi a verbo aspero ad dexteram transferantur; exstabil-

¹⁴ Joan. 14. ¹⁵ Job. 6. ¹⁶ Matth. 27. ¹⁷ Joan. 6. ¹⁸ Matth. 23. ¹⁹ Num. 23. ²⁰ Aet. 7. ²¹ Psal. 118. 53. ²² Isai. 26. ²³ Psal. 134. ²⁴ Psal. 37.

²⁵ Levit. 11. ²⁶ Ibid. ²⁷ Prov. 8. ²⁸ Prov. 23. ²⁹ Agg. 2. ³⁰ Psal. 41. ³¹ I Tim. 6. ³² Isai.

tantibus, quia Dei visione fruuntur: Unde primi dicunt: « Veni, Domine et noli tardare. Relaxa facinora nostra²¹. » Secundi: « Veni ad liberandum nos, Domine Deus virtutum. » De tertiis Paulus: « Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem justus iudex. Non solum autem, sed et iis qui diligunt adventum ejus²²; in quem desiderant angeli prospicere²³. » Causas quibus sit desiderabilis, David aperit dicens: « Domine Deus meus, magnificatus es vehementer²⁴. » Quare? quia « confessionem et decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento²⁵. » Ex sacræ Scripturæ veritate perpendimus Christum esse magnum, esse magnificentum, esse magnificentum. Magnum in essentia divinitatis, magnificentum in creatione mundanæ varietatis, magnificentum in profectu assumptæ humanitatis. In primo, quia incomprehensibilis; in secundo, quia inæstimabilis; in tertio, quia incomparabilis; in primo per fidem induit confessionem, in secundo decorem induit per mundi ordinationem, in tertio est amictus lumine sicut vestimento, per resurrectionem. Primum fit per miraculum, secundum per mundi gubernaculum, per tertium factus est hominibus et angelis gloriosum spectaculum. Audi magnum: « Magnus Dominus et laudabilis nimis²⁶. » Inde: « Cælum et terram ego impleo²⁷. » Et magnificentum: « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil²⁸. » Et: « In principio creavit Deus cælum et terram²⁹. » — « Qui fecit mirabilia magna solus³⁰. » Audi magnificentum: « Magnificatus est Dominus, quoniam habitavit in excelso³¹. » — « Vade, et tu fac similiter³². » Esto ergo magnus in spiritualium bonorum aggregatione, magnificus in exteriori operatione, ut sis magnificatus in æterna retributione. Esto ergo magnus: primo sperando, secundo aspirando, tertio suspirando, quarto respirando. Primum fit quia homo superna vocatione excitatur, secundum quia desiderium inflammatur, tertium eo quod desiderium differatur, quartum quia in bonis cælestibus contemplanis delectatur. Audi vocationem, unde venit spes. Apostolus ait: « Si **125** consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite; ubi Christus est in dextera Dei sedens³³. » Idem: « Quos enim præcivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui; et quos prædestinavit, hos et vocavit; quos vocavit, hos et justificavit; quos justificavit, hos et magnificavit³⁴. » Vocavit sponsus sponsam: « Surge, propera, amica mea, et veni³⁵. »

Inde venit spes. « Spes autem non confundit³⁶. » Inde procedit homo et aspirat ad superna, quia desiderium ejus inflammatur. Inde: « Inflammatum est cor meum³⁷; » et: « Nomen tuum et memoriale tuum in desiderio animæ³⁸. » — « Anima mea desideravit

A te in nocte, sed et spiritus meus in præcordiis meis³⁹. » — « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis » de Jesu, « dum loqueretur nobis in via⁴⁰? » Sponsa ducta hoc desiderio, dicebat: « Osculetur me osculo oris sui⁴¹. » Pro dilatione suspirant. Quia « spes quæ differtur, affligit animam⁴². » Inde David: « Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum⁴³. » Et sponsa: *Filiæ Jerusalem, nuntiate dilecto quia amore languo.* Item David: « Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est⁴⁴! » Ecce unde suspirant: « Memor sui Dei, ait David, et delectatus sum⁴⁵. » Quia « delectationes in dextera tua usque in finem⁴⁶. » Quare: « Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum ubi ponat pullos suos⁴⁷. » Ibi enim « in pace in idipsum dormiam et requiescam⁴⁸. » Inde sponsa: *Ego dormio et cor meum vigilat.* « Adjuro vos, ait Sponsus, ut non suscitatis neque evigilare faciatis eam donec ipsa velit⁴⁹. » Ipsa quoque ait: « Sub umbra illius quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo⁵⁰. » Inde de ipsa cum admiratione clamatur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, inuixa super dilectum⁵¹? » Pro his quatuor dicitur de Joseph: « Filius accrescens⁵². » Joseph qui dicitur *augmentum*, est qui sperando augetur; accrescens, dum ad superna aspirat. Item, accrescens, dum desiderio suspirat; decorus aspectu, in meditatione cælestium, et ideo respirat. Et sic provenit hæc magnitudo. Inde dicitur de Job: « Erat vir ille magnus inter omnes orientales⁵³. »

B
C
D
Illic scindendum est, quod sunt quidam magni inter occidentales, quidam inter septentrionales, quidam inter orientales, quidam inter australes. Primi, quia cadendo se magnis involvunt criminibus; secundi, quia magnis alios fatigant tentationibus; tertii, quia proficiunt in virtutibus; quarti, quia præ cæteris fervent in cælestibus. Primus magnus ad occidentem fuit diabolus. Unde ipse ait: « Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. — Quomodo cecidisti, Lucifer, de cælo, qui mane oriebaris⁵⁴. » De secundo dicitur: « Ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna⁵⁵. » De tertio: « Erat vir ille magnus inter omnes orientales. » Item de eodem: « Erat simplex et rectus, timens Deum, et recedens a malo⁵⁶. » Simplex, de bonis operationibus non querens elationem et jactantiam; rectus, contra proximum non exercens fraudem vel malitiam; timens Deum, ne minueret pro peccatis suis in eo gratiam; recedens a malo, puniens in se quotidie etiam levia peccata per penitentiam. Magnus inter australes erat Isaac, de quo dicitur: Ibat Isaac ad meridiem. Et non longe post: « Ibat Isaac succrescens et proficiens, donec magnus effectus est⁵⁷. » Ibat sperando, succrescebat aspirando, proficiebat superando, magnus effectus

²¹ Offic. Eccl. ²² II Tim. 4. ²³ I Petr. 4. ²⁴ Psal. 103. ²⁵ Ibid. ²⁶ Psal. 77. ²⁷ Jer. 23. ²⁸ Joan. 1. ²⁹ Gen. 1. ³⁰ Psal. 74. ³¹ Isai. 53. ³² Luc. 10. ³³ Colos. 3. ³⁴ Rom. 8. ³⁵ Cant. 2. ³⁶ Rom. 5. ³⁷ Psal. 72. ³⁸ Psal. 134. ³⁹ Isai. 26. ⁴⁰ Luc. 24. ⁴¹ Cant. 1. ⁴² Prov. 13. ⁴³ Psal. 41. ⁴⁴ Psal. 119. ⁴⁵ Psal. 76. ⁴⁶ Psal. 15. ⁴⁷ Psal. 83. ⁴⁸ Psal. 4. ⁴⁹ Cant. 8. ⁵⁰ Cant. 2. ⁵¹ Cant. 8. ⁵² Gen. 49. ⁵³ Job 1. ⁵⁴ Isai 14. ⁵⁵ Ezech. 1. ⁵⁶ Job 1. ⁵⁷ Gen. 26.

est reparando. Ecce factus es magnus, vide ut sis magnificus. Ipse enim Christus fuit magnificus mundi creatione. « In principio enim creavit cœlum et terram ⁶⁵. » Cœlum creavit angelis. Cœlum tuum est anima tua; hoc ornasti præfatis virtutibus. Terra tuum est corpus; hoc ornando bonis operibus, eris magnificus. Terra enim super se venientem sæpe bibit imbrem, et proferens herbam congruam temporibus suis, benedictionem accepit a Deo his a quibus colitur. Quæ autem profert spinas et tribulos, reprobata est et maledicto proxima, ejus consummatio in combustione est. Ornetur hoc cœlum virtutibus: hæc terra sit secunda bonis operibus; et sic eris magnificus. Non solum autem, sed sit homo munificus, sit magnificus, sit mirificus. Munificus, de laboribus et facultatibus suis subveniat pauperibus et egenis; magnificus, ut cum virtutibus crucifigat carnem suam cum vitiis et concupiscentiis; mirificus, ut ponat animam suam pro fratribus suis. In primo proximi supplet necessitatem, in secundo suæ animæ procreat utilitatem, in tertio perfectam habet charitatem. De primo: « Frange esurienti panem tuum ⁶⁶, » etc. De secundo: « Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra ⁶⁷. » De tertio: « Majorem charitatem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis ⁶⁸. » Primus thesaurizat sibi thesauros in cœlis, secundus meretur novitatem incorruptionis, tertius cum Christo gloriam immortalitatis. In eo ergo quod magnificatus est sponsus, est aliquatenus desiderabilis, in quem desiderant angeli prospicere, et quem, si modo velimus virtutibus proficere, non cessabimus in regio omnes laudare et benedicere.

Guttur illius suavissimum.

[CARD.] Quia verba vitæ æternæ habet, et totus est desiderabilis, quia ipse est in quem desiderant angeli conspici: tandem sermonem suum Virgo concludit et dicit:

Talis est dilectus meus, et iste est amicus meus, filie Jerusalem.

[THO.] Quanto devotius Ecclesia sive anima quæque diligit Deum, tanto familiarius eum habet amicum. Nam qui adhuc præ infirmitate mentis sive conscientia peccati timore servili Dei mandata custodit, necdum ad apostolicam illam perfectionem attingere potuit, qua audire mereatur: « Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis ⁶⁹. » Descriptione dilecti præmissa ex iis quæ in descriptione posita sunt, dignum dilectione ostendens, tria vocabula plena mysterio subjungit, scilicet dilectus, amicus, filia Jerusalem. In primo ostenditur dignus ut ab eo ametur; in secundo gratulatur, quia ab eo amatur; in tertio devotas animas invitatur ut ipsum ament, ut sic ab eo amentur. Dilectus enim dicitur quasi digne electus, amicus quasi animi custos, filia

A Jerusalem quasi filia visionis pacis. Est itaque dilectus, id est digne electus a Deo ut mitteretur in mundum; ab angelis, ut exhiberent ei obsequium; ab hominibus, ut portarent ejus suave jugum; in mundum, ut manifestaret ejus potentiam, justitiam, clementiam. Potentiam in miraculis, justitiam in meritis, clementiam in afflictis. Potentiam in miraculis, ut incredulos revocaret; justitiam in meritis, ut peccatores terreret et justos accenderet; clementiam in afflictis, ut pusillanimes confortaret. De potentia miraculorum: « Si verbis, ait, meis non creditis, saltem operibus credite ⁶⁷. » De justitia tribulationum: « Ibunt hi, ait, in supplicium æternum, isti autem in vitam æternam ⁶⁸. » De clementia in afflictis: « Videns, ait, vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, et gemitum eorum audivi, et descendendi liberare eum ⁶⁹. » Sic dilectus missus in mundum Patrem manifestavit: « Pater, inquit, manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi ⁷⁰. » Ecce dilectus, id est digne electus a Deo. Est et dilectus, id est digne electus ab angelis, cui præstarent obsequium; ut angelicam ruinam repararet. Unde propheta: « Ipse restaurabit ruinas Jerusalem ⁷¹. » Præbuerunt ei obsequium in nativitate pastoribus nuntiantibus. « Facta est enim cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum et dicentium: Gloria in excelsis Deo ⁷²! » Obsequium et pueritiæ, in somnis Joseph apparendo; obsequium in tentatione, de pinnaculo templi asportando; obsequium in passione, quando præsens affuit angelus confortans eum; obsequium in resurrectione, quando apparuerunt duo angeli in vestibus albis; obsequium in ascensione, quando duo viri asciterunt in vestibus albis dicentes: « Viri Galilæi, quid admiramini, aspicientes in cœlum ⁷³? » Est enim dilectus, id est digne electus ab hominibus, cujus portarent suave jugum, ut primi parentis inobedientiæ jugum levigaret. Unde: « Jugum enim oris ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti ⁷⁴. » Ejus triplex jugum portat justus, scilicet jugum disciplinæ, jugum veritatis, jugum patientiæ. Disciplinæ regularis, veritatis in contumeliis, patientiæ in flagellis. Primum facit mitem, secundum humilem, tertium parat requiem. Unde ait: « Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris ⁷⁵. » Ecce quomodo dilectus, id est digne electus, ut diligamus. Est et amicus animi custos. In tribus enim cognoscit nos sicut amicus, sicut ait David: « Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum ⁷⁶. » Ecce tertio dicitur custodit. Prius enim custodit ab omni malo, ne suggestionem seducaris, et alieno exemplo corrumparis; secundo custodit animam tuam ne vitio voluptatis insciatur et ne nimis terreatur; tertio custodit introitum

⁶⁵ Gen. 1. ⁶⁶ Isai. 58. ⁶⁷ Joel 2. ⁶⁸ Joan. 15. ⁶⁹ Ibid. ⁷⁰ Joan. 10. ⁷¹ Matth. 25. ⁷² Exod. 3.
⁷³ Joan. 17. ⁷⁴ Zach. 12. ⁷⁵ Luc. 2. ⁷⁶ Act. 1. ⁷⁷ Isai. 9. ⁷⁸ Matth. 11. ⁷⁹ Psal. 120.

tuum, ne incipiens pati pro Christo flagellis cedas : et exitum tuum, ut per mortem illatam sic exeas de mundo, ut de ipsa morte gaudeas. Sic itaque est amicus, id est animi custos, ut te et in parvis et in magnis virtutibus custodiat.

Est enim virtus parva, est minor, est minima. Parva est suggestionem non seduci, minor est alieno exemplo non corrumpi, minima est vitio voluntatis non infici. Est quoque virtus magna, est major, est maxima. Est magna minis non pavere, est major flagellis non cedere, est maxima non solum mortem illatam viriliter sustinere, sed etiam de ea gaudere. Sed quibus talis sit, ostendit cum subjungit : *Filiæ Jerusalem*, id est filiæ visionis pacis. Tres sunt filiæ Jerusalem : Prima est anima justa quæ delectatur in Dei dilectione, secunda est Ecclesia militans quæ adhuc est in peregrinatione, tertia est anima beata quæ jam fruitur requie. Prima videt pacem in puritate conscientiæ, secunda cum caret persecutione, tertia quia est immunis ab omni calamitate. Prima habet pacem cum vitiis; secunda a tyrannis, schismaticis et hæreticis, tertia a corruptione vetustatis. Prima figuratur in leproso, qui a Deo mundatur⁷⁷; secunda in navicula laborante in mari, cui a Salvatore subvenitur⁷⁸; tertia in transfiguratione facta in monte Thabor in qua discipulis assistentibus gloria Dei manifestatur⁷⁹. Primam pacem videt filia Jerusalem intra se, secundam circa se, tertiam supra se. Ibi enim erit corpori requies a labore, animæ pax a tentatione, utrique securitas a diaboli potestate. Requies a labore, jam enim dicit Spiritus : « Ut requiescant a laboribus suis⁸⁰. » Animæ pax a tentatione, ut « In pace in idipsum dormiam et requiescam⁸¹. » Utrique securitas a diaboli potestate, quia : « Nihil proficiet inimicus in eo et filius iniquitatis non apponet nocere ei⁸². » De his dixit philosophus⁸³ :

*Hæc omnes... venite, capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
Terrenus habitans libido mentes.
Hic erit vobis requies laborum,
Hic portus placida manens quiete,
Hic patens unum miseris asylum.*

Dilectus, id est digne electus est a Patre, qui tanquam magni consilii angelus in carcerem mundi hujus gratia consolationis ad vos descenderet. Amicus, scilicet animi custos, qui nube carnis indutus refrigerium contra tentationum æstus procuraret. Qui verbo et exemplo informaret, et miraculis ad præsentia invitaret. Talem vidit Joannes in Apocalypsi dicens : « Vidi angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, et iris in capite ejus⁸⁴. » O vere prudens villicus, verus amicus, fidelis medicus ! Primum, quia prævenit hostis malitiam, secundum quia providet ovis suis angelicam custodiam, tertium quia seipsum præbet in hoc exsilio salutarem hostiam, in regno gratiam et

A gloriam. Hostis enim noster est angelus mortis, custos angelus meliorator suæ sortis. Primus est diabolus, secundus bonus a Deo creatus spiritus, tertius Dei Filius. Primus non tam descendit quam præcipitatus est de cælo ad suam confusionem, secundus descendit ad hominis consolationem, tertius descendit ad humani generis redemptionem. Primus enim est præcipitatus, secundus a Deo legatus, tertius a Deo prædestinatus. De primo : « Quomodo cecidisti de cælo, Lucifer, qui mane oriebaris⁸⁵, » etc. Pro secundo : « Vidit Jacob scalam et angelos ascendentes et descendentes⁸⁶. » — « Omnes enim sunt administratorii spiritus ad ministerium missi⁸⁷. » De tertio : « Vidi angelum descendentem de cælo habentem potestatem magnam et tota terra illuminata est a gloria ejus⁸⁸. » Iste a Deo prædestinatus. Unde Paulus : « Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute⁸⁹. »

126 Ad quid vero iste amicus descenderit, ipsa ait : « Descendi in hortum nucum ut viderem poma convallium et inspicerem si florissent vineæ et germinassent mala punica⁹⁰. » Nuces sunt in horto Ecclesiæ, qui militant sub passionum gravitate; poma convallium, qui se cohibent in humilitate; vineæ, ferventes in charitate; mala punica, conjuncti unanimitate. Primi amici, scilicet Christum sequuntur viriliter, secundi fructificant abundanter, tertii diligunt ardentem, quarti simul vivunt concorditer. De primis : « Sancti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres⁹¹; » de secundis : « Humillamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in die visitationis⁹². » Qui et respondet : « Neque ambulavi in magnis neque in mirabilibus super me⁹³. » — « Qui enim inclinaverit oculos suos, salvabitur; et qui humiliatus fuerit, erit in gloria⁹⁴. » Tertii dicunt : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis » de Jesu, « dum loqueretur nobis in via⁹⁵? » Item : « Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum⁹⁶. » Quartos custodit « qui habitare facit unius moris in domo⁹⁷. » Hi sunt « solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis⁹⁸. » Sic dicitur : « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una⁹⁹. » Has quatuor proprietates leguntur animalia Ezechielis habuisse. Fortia erant, quia « ubi erat impetus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent¹⁰⁰. » Humilia erant. « Cum enim fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas¹⁰¹. » Charitate ardebant, quia « aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum¹⁰². » Item : « Et scintillæ quasi aspectus æris candentis¹⁰³. » Unanimitate ibant, quia « cum ambularent animalia, quasi sonus castrorum, ut sonus multitudinis¹⁰⁴. » Sed et in angelo nobis proposito, scilicet amico nostro, hæc quatuor invenio. Et cum hæc in aliquo video, possum dicere :

⁷⁷ Matth. 8. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Marc. 9. ⁸⁰ Apoc. 14. ⁸¹ Psal. 4. ⁸² Psal. 88. ⁸³ Boet. ⁸⁴ Apoc. 10. ⁸⁵ Isai. 14. ⁸⁶ Gen. 28. ⁸⁷ Hebr. 1. ⁸⁸ Apoc. 19. ⁸⁹ Rom. 1. ⁹⁰ Cant. 6. ⁹¹ Hebr. 11. ⁹² 1 Petr. 5. ⁹³ Psal. 130. ⁹⁴ Job 22. ⁹⁵ Luc. 24. ⁹⁶ Cant. 8. ⁹⁷ Isai. 67. ⁹⁸ Ephes. 4. ⁹⁹ Act. 4. ¹⁰⁰ Ezech. 1. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Ibid. ¹⁰³ Ibid. ¹⁰⁴ Ibid.

Talis est dilectus meus. « Vidi, ait, angelum fortem », propter patientiam, quia « factus est Patri obediens usque ad mortem ». Sequitur : « Amictum nube », propter humilitatem, quia « exinanivit semetipsum factus obediens usque ad mortem ». « Iris in capite », propter unanimitatem qua in Christo omnes unum sumus. Quia exhibet Pater Ecclesiam sanctam non habentem maculam neque rugam. Ipse enim est panis vivus ex multis granis, quæ sunt fideles in Ecclesia. Iris est in capite ejus; qui multos habet colores, propter varias sanctorum coronas. « Et facies ejus sicut sol », propter charitatem apparentem exterius. « Pedes ejus sicut columnæ ignis », propter charitatem latentem interius. Fortis ergo dicitur, propter patientiam. Inde dicitur : « Dominus fortis, Pater futuri sæculi ». Fuit enim fortis in patibulo, fortis in inferno, fortis in resurgendo. In patibulo, ubi mortem non formidavit; in inferno, ubi Satanam ligavit; in resurgendo, ubi penitus mortem conculcavit. Inde in Job : « Si fortitudo quæritur, robustissimus est ». In primo fuit Issachar asinus fortis, accubans inter terminos. — « Vere enim languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ». In secundo fuit « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio ». In tertio fuit ille Sanson fortis qui, occiso leone, invenit in ore ejus examen apum. — « Vade ergo et tu fac similiter ». Juxta primum sis fortis, carnem mortificando; juxta secundum, diabolo resistendo; juxta

A fide; de tertio : « Mulierem fortem quis inveniet? procul et de ultimis finibus pretium ejus; » item : « Fortitudo et decor indumentum ejus et ridebit in die novissimo ». Sequitur : « Amictum nube ». O beata nubes, quæ errantes dirigit, operantibus gratiam porrigit, peccantes corrigit, suspirantes ad cælum erigit. Dirigit voluntate, ut sustineant pœnitentes dura et aspera; porrigit gratiam, ut offerant virtutum munera; corrigit, ne eleventur per prospera; erigit auferens terrenæ molis pondera. Primum fugavit nubes, quæ filiis Israel ducatum præbuit; secundum nubes in qua in transfiguratione Spiritus sanctus apparuit; tertium nubes quæ designans apostolos terram compulit. Quartum nubes quæ, Domino ascendente, præclara obsequium præbuit. De prima : « Fuit illis in velamento diei, et in luce stellarum nocte »; secunda nubes gratiam porrigit, inde : « Vidimus eum plenum gratiæ et veritatis. Et de plenitudine ejus omnes accepimus gratiam pro gratia ». In hac apparuit Spiritus sanctus in transfiguratione. De tertia : « Qui sunt isti qui ut nubes volant et quasi columbæ ad fenestras suas? » De quarta : « Et nubes clara suscepit eum ab oculis eorum ». Cum has nubes in aliquo video, agnosco in eos imaginem Christi, scilicet dilecti mei, et exclamo : *Talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus, filius Hierusalem.*

Talis est dilectus meus.

[CARD.] Qualem scilicet descripsi, et ipse est amicus meus, qui secreta mihi aperuit, et mea novit. Igitur soluta quæstione de qualitate et decore dilecti, filia Jerusalem desiderantes scire ubi sit dilectus ejus et ubi possit inveniri, quia ipsa dixerat superius : *Adjuro vos, si inveneritis dilectum, consequenter annectunt interrogando.*

LIBER NONUS

Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum! Quo declinavit dilectus tuus? et quæremus eum tecum.

[THO.] Audientes filia Jerusalem formam dilecti quam obnixè petebant, adjiciunt quo abierit ipse requirere, quia et hoc in unitate sanctæ Ecclesiæ disci oportet, in qualium corde potissimum et in quo genere conversationis Dominus solet inveniri. *Pulcherrima etiam mulierum* Ecclesia dicitur, quia cum multa sit ejus pulchritudo per orbem in ecclesiis particularibus quasi mulieribus spiritali flore secundatis, multo pulchrior ex his omnibus adunata

D quasi ex membris suis creditur. Sed sæpe gratia Dei animæ subtrahitur. Sed si causa quæritur hoc unde sit, ignoratur : quo abierit vel declinaverit, id est sive ad commodum vel incommodum contingat. Illic requiritur ut altera cognitio aliqua ratione fiat quod sequitur : *et quæremus eum tecum.* Quinque modis abiit dilectus, primo subtrahendo custodiam, quando exponit hominem in tribulatione; secundo quando subtrahit gratiam, quæ abesse potest sine periculo animæ ut est scientia, genera linguarum, interpretationes sermonum, spiritus prophetiæ; tertio quando subtrahit gratiam virtutis; quarto

⁴ Apoc. 10. ⁵ Phil. 2. ⁶ Apoc. 10. ⁷ Phil. 2. ⁸ Apoc. 10. ⁹ Gal. 3. ¹⁰ Ephes. 5. ^{11, 12} Apoc. 10. ¹³ Ibid. ¹⁴ Isa. 9. ¹⁵ Job 9. ¹⁶ Gen. 49. ¹⁷ Isa. 53. ¹⁸ Psal. 23. ¹⁹ Judic. 14. ²⁰ Luc. 10. ²¹ Prov. 31. ²² I Petr. 5. ²³ Prov. 31. ²⁴ Ibid. ²⁵ Apoc. 10. ²⁶ Sap. 10. ²⁷ Joan. 1. ²⁸ Isa. 60. ²⁹ Act. 4.

subtrahendo dulcedinem devotionis; quinto ascenden-
dens in cœlum per absentationem præsentia corporalis.
De primo ait Christus in passione: « Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me³⁰? » De secundo
Elisæus quando venit ad eum mulier Sunamitis: « Anima ejus, ait, in amaritudine est, et Dominus celavit a me³¹; » de tertio: « Recessit spiritus Domini a Samson, septem crinibus abrasit³²; » de quarto ait David: « Redde mihi lætitiã salutaris tui³³; » de quinto ait Christus: « Nisi ego abiero, Paracletus non veniet³⁴. » Primus recessus facit relicto anxietatem, secundus homini suam ostendit infirmitatem, in tertio suam amittit fortitudinem, in quarto multam amittit suavitatem, de quinto sancti Spiritus expectat consolationem. De his quinque ait Job: « Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies in quibus Deus custodiebat me³⁵? » ecce de primo: « Quando lucebat lucerna ejus super caput meum et ad lumen ejus ambulabam in tenebris³⁶? » ecce secundum: « Secundum dies adolescentiæ meæ, in quibus Deus secreto erat in tabernaculo meo, et in circuitu meo pueri mei³⁷? » Deus enim est in tabernaculo cordis, quando virtutes interius habentur. In circuitu vero sunt pueri, quando exterius effectui mancipantur. Ecce tertium: « Quando lavabam pedes meos butyro³⁸? » id est affectus meos pinguedine devotionis. Ecce quartum: « Et petra fundebat mihi rivus olei³⁹? » — Petra autem erat Christus⁴⁰, maxime in resurrectione scolidatus; qui fudit rivus olei, id est dona Spiritus sancti dedit hominibus. Primo se subtrahit dilectus, ut homo in tribulationibus positus et probatus amplius mereatur; secundo, ut humilior habeatur; tertio, ut fortior resurgat; quarto, ut dulcedinem prægustatam homo avidius quærat; quinto, ut æternæ beatitudinis spem credentibus tribuat. Ejus triplicem legimus inclinationem: inclinavit de cœlo descendendo, inclinavit scribendo, inclinavit moriendo. De primo: « Inclinavit cœlos et descendit⁴¹; » de secundo: « Iterum Jesus inclinans se digito scribebat in terram⁴²; » de tertio: « Inclinato capite, emisit spiritum⁴³. » In primo mutavit elatos ad humilitatem, in secundo crudeles erudit ad compassionem, in tertio inobedientes docuit perseverare in obedientia, usque ad mortem. Christus enim in primo « exinanivit semetipsum formam servi accipiens⁴⁴; » de secundo clamat: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur⁴⁵? » in tertio « Factus est Patri obediens usque ad mortem⁴⁶. » Similiter et nos, fratres, debemus oculos inclinare, ne supercilia nostra sapiant superbiam, ad secundum aures inclinare, ad percipiendam de passione Christi doctrinam, ad tertium cor inclinare, ut præparetur etiam ad exhibendam

A minori obedientiam. De primo legitur in Job: « Qui inclinaverit oculos suos, salvabitur, et qui humiliatus fuerit, erit in gloria⁴⁷; » de secundo ait David: « Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam⁴⁸; » de tertio idem dixit: « Inclinavi cor meum ad faciendam justificationes tuas in æternum propter retributionem⁴⁹. » Legimus quoque triplex reclinatorium dilecti: reclinatus est enim in thalamo, reclinatus in præsepio, reclinatus in domicilio: in thalamo Virginis, in præsepio asini et bovis, in domicilio cordis. De primo dicitur quod in ferculo suo fecit sibi Salomon reclinatorium aureum⁵⁰. De secundo quo I
« Maria et Joseph reclinaverunt eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio⁵¹; » de tertio per contrarium dicitur: « Vulpes foveas habent et volucres cœli nidus, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet⁵². » Hæc enim ad I
teram de cruce Domini legunt quidam, moraliter autem de corde hominis: in primo requievit divinitas, in secundo humana infirmitas, in tertio Dei benignitas. In primo: « Minoratus est paulo minus ab angelis⁵³; » in secundo figuratus est ipse futurus cibus fidelibus jumentis; in tertio: « Luce:na animæ sedentis in tenebris et in umbra mortis⁵⁴. » Moraliter, hæc tria inclinatoria habet dilectus in nobis. In loco enim thalami virginalis ipsum concipimus cum incipimus habere conscientia puritatem, cum bene laborantes in operibus virtutis ipsum suscipimus, asini retinentes simplicitatem, scilicet ut in operibus nostris nec admittamus voluptatem, nec vanitatem, nec malignitatem. In corde ipsum mittimus, si ei exhibeamus frequentem devotionis jucunditatem. Ecce dilecti inclinatio, post hæc de qua incipimus sit declinatio. Verumtamen plus est declinare quam abire. Abire enim est aliquo ire et ab aliquo discedere. Declinare vero est post recessum in aliquo loco ubi difficile invenitur quasi se abscondere. Sed notandum, quod dilectus ab aliquo non recedit vel declinat inferendo ei malum, vel auferendo bonum, sed gratiam suam ei non conferendo, vel collatam non consentiendo.

Iste qui sic declinat quærendus est cum sponsa: sunt autem quidam qui scienter non quærunt ubi est, sunt et qui nescienter quærunt ubi est, sunt et qui scienter quærunt ubi est. Primi sunt homines perversi, secundi in religione sua singularitate decepti, tertii sunt religiosi discreti. Primi « cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis⁵⁵. » Secundi « ignorantes justitiam Dei et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti⁵⁶. » Tertii clamant cum sponsa: « Iudica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie⁵⁷. » Primi merentur supplicium,

³⁰ Matth. 27. ³¹ IV Reg. 4. ³² Judic. 16. ³³ Psal. 50. ³⁴ Joan. 16. ³⁵ Job 29. ³⁶ Ibid. ³⁷ Ibid. ³⁸ Ibid. ³⁹ I Cor. 10. ⁴⁰ Psal. 17. ⁴¹ Joan. 8. ⁴² Joan. 19. ⁴³ Phil. 2. ⁴⁴ Matth. 5. ⁴⁵ Phil. 2. ⁴⁶ Job 22. ⁴⁷ Psal. 48. ⁴⁸ Psal. 118. ⁴⁹ Cant. 3. ⁵⁰ Luc. 2. ⁵¹ Matth. 8. ⁵² Hebr. 2. ⁵³ Psal. 106. ⁵⁴ Rom. 1. ⁵⁵ Rom. 10. ⁵⁶ Cant. 1.

secundorum simplicitas merebitur aliquando habere consilium, tertii metentur in patria præmium, scilicet dilectum quem cum sponsa omni devotione quaerunt.

[CAR.] Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum! quo declinavit dilectus 127 tuus? et quaeremus eum tecum. Duas itaque proponunt quaestiones, sed, ad priorem scilicet quo abiit dilectus tuus, non respondet pulcherrima mulierum. Quo enim abierit Christus egrediens de sepulcro? ubi quieverit per illos continuos quadraginta dies, in quibus per vices discipulis suis apparuit ipse scit, sed Scriptura non novit. Ad secundam vero quaestionem, quæ est: Quo declinavit dilectus tuus, ipsa respondet sic:

CAP. VI. — *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis, ut pascatur in hortis et lilia colligat.*

[THO.] Hortus iste est Ecclesia, est et fidelis anima, et benedixit suum: quem ipse fecit, ipse excoluit, ipse virtutum pigmentis consevit, fonte gratiæ suæ ne deficeret rigavit: muro custodiæ suæ ne ab extraneis profanaretur conclusit. In hoc seminavit granum sinapis, id est verbum Dei parvum humilitate; sed fervens charitate, quod postea crescens ramos virtutum extendit in altum ita ut volucres cæli, id est angeli in eis requiescerent, scilicet hominum profectibus delectando. In hoc horto passus est, comprehensus, crucifixus, sepultus, a morte resurrexit: hortulanus a Maria Magdalena putari voluit 66. In hoc quoque virtutem patientiæ, contemptum mortis, spem beatæ quietis, desiderium beatæ immortalitatis plantavit. Et bene dicitur descendit, non intravit. Hortus enim iste in valle lacrymarum est, locus vero ejus excelsus, unde: «Excelsus Dominus et humilia respicit et alta a longe cognoscit 67.» In hunc itaque descendit ut nos ascendere faceret, inde est in Exodo quod Moses ascendit in montem 68; Dominus vero descendit ut nos ascendere faceret. Ad areolam, inquit, aromatis. Areola aromatis est mens fidelium quæ disciplina rectæ fidei est edocta, fossorio solertiæ reversa, supervacuis herbis vitiorum purgata. Subdit quoque quid ibi facturum veniat, scilicet ut pascatur in hortis et lilia colligat. In hortis pascitur, quia piis sanctorum laboribus delectatur et fructibus spiritalibus; colligit lilia cum justos ad perfectum candorem meritorem ex hac vita educit et ad alios transvehit. Tres sunt descensus dilecti: primus de cælo, secundus de crucis patibulo, tertius de regni solio. Primus fuit in Virginis uterum, secundus in sepulcrum, de sepulcro in infernum, tertius super montem Oliveti. Unde ascendet quando veniet ad judicium. Hortus in quo descendit, generalis est Ecclesia. In hac sunt tres areolæ aromatum, ad quas descendit: primam

A scimus Virginis, secundam sepulcri, tertiam, partem illam aeris, in qua omnes ei isti occurrunt ad judicium. Aromata primæ, sunt spiritualia; secundæ, materialia; tertiæ, incorruptibilia. Prima enim sunt gratiæ plenitudo; secunda, corporis Christi unctio; tertia, corporum et animarum glorificatio. De primis dicitur: «Odor unguentorum tuorum super omnia aromata 69,» quia beata Virgo gratia fuit plena 69; de secundis dicitur quod sanctæ mulieres emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum 69; de tertiis: «Assimilare, dilecte mi, capræ hinnuloque cervorum super montes aromatum 69.» Ad primam descendit, ut spargeret semina; ad secundam, ut sumeret pascua; ad tertiam descendit, ut colligat lilia: semina prædicationis, pascua liberandæ captivitatis, lilia glorificatæ carnis. De primo: «Exiit qui seminat seminare semen suum 70,» de secundo: «Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne 70,» et: «Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis 71,» et: «Desiderio desideravi manducare hoc pascha 71,» de tertio: «Germinabit sicut lilius 71.» Morali ter quoque anima justi est areola aromatum, id est virtutum. In ea semina sparguntur, ipse pascitur, lilia colliguntur.

Tria sunt semina quæ in ea spargit dilectus: primum est verbum doctrinæ, id est prædicationis; secundum est in tribulatione abjectio corporis; tertium est humilis initium charitatis. De primo: «Semen est verbum Dei 70,» de secundo: «Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent 71,» de tertio: «Simile est regnum cælorum grano sinapis 72.» Hoc granum parvum est dum seminatur, sed excrescit ut sit majus omnibus oleribus; sic charitas in humilitate fundata provehitur super omnia virtutum germina: ex primo nascitur cognitio divini voluntatis, ex secundo surget gloria incorruptionis, ex tertio perpetuus amor in hominibus et angelis. De primo: «Disseminabatur verbum Dei per universam regionem 72,» de secundo Paulus: «Stultus tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur 72,» tertium est semen quod cecidit in terram bonam et fecit fructum centuplum 72. Hoc semen triplex figurat Dominus in tribus parabolis. Primum est illud semen quod cecidit nunc in terram bonam et fecit fructum centuplum; nunc in terram malam, quia sunt qui in verbo Dei proficiunt, et sunt qui in eo deficiunt. Secundum est de quo idem ait: «Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert 74.» Quidam enim sunt granum frumenti cadens in terram, dum se mortificant, sed non moriuntur, dum inde commodum temporale vel laudes humanas expectant. Tertium est illud quod seminavit homo in agro suo et inimicus superseminavit zizania 77. Sunt enim in quibus Dominus se-

66 Joan. 20. 67 Psal. 137. 68 Exod. 19. 69 Cant. 4. 70 Luc. 1. 71 Marc. 16. 72 Cant. 8. 73 Luc. 8. Ose. 13. 74 Joan. 4. 75 Luc. 22. 76 Ose. 14. 77 Luc. 8. 78 Psal. 125. 79 Matth. 13. 80 Act. 16. 1 Cor. 15. 81 Luc. 8. 82 Joan. 12. 83 Matth. 13.

minat bonum initium charitatis, sed diabolus ad hoc deducit, ut hoc retorqueant ad usum vanitatis. Ecce quid seminat dilectus in hac areola. In eadem pascitur tribus pascuis. Primo enim pascitur operibus misericordiæ, secundo munda virginitate, tertio suavi devotione. De primo dicit: «Esurivi et dedisti mihi manducare⁷⁸»; de secundo: «Qui pascitur inter lilia donec aspiret dies et inclinentur umbræ⁷⁹»; de tertio in Apocalypsi: «Si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum et cœnabo cum illo et ipse mecum⁸⁰». Hæc tria figurata sunt in tribus conviviis quæ celebravit Dominus post resurrectionem suam cum discipulis suis. Comedit enim cum euntibus in Emmaus, qui coegerunt eum ad hospitalitatem⁸¹, quod pertinet ad opera misericordiæ. Comedit enim cum piscantibus super littus partem piscis assi et favum mellis⁸², quod spectat ad munditiam virginitatis. In pisce enim asso designatur contra libidinem carnis maceratio. In melle quod non provenit ex coitu, sed ex mundis floribus virginitatis munda reflectio. Cœnavit enim cum discipulis ascensurus in cœlum, præcipiens eis, ab Hierosolymis ne discederent⁸³. In Hierosolymis enim quod dicitur visio pacis, permanet devoti dum contemplantur pacem, et hæc devotio Christi est reflectio. In hac quoque areola lilia colligit, dum pulchros virtutibus ad se quadam familiaritate spirituali attrahit. Tria sunt lilia: primum est innocentiae, secundum virginitatis, tertium perfectionis. De primo: «Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias⁸⁴». Sicut liliū enim est inter spinas, sic innocens qui est pacificus, «cum illis qui oderunt pacem⁸⁵»; de secundo: «Qui pascis inter lilia septus choris virginum»; de tertio: «Ero quasi ros, et Israel germinabit quasi liliū⁸⁶». Quod autem hoc liliū perfectionem significat, sequens docet littera: «Et erumpet radix ejus ut Libani, ibunt rami ejus⁸⁷, id est virtutes, crescendo usque ad perfectionem gloriæ suscipiendum. Unde sequitur: «Et erit quasi oliva gloria ejus⁸⁸». Audi primum: «Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens, ait, «manibus et mundo corde⁸⁹». Ecce istud colligit, colligit et secundum. Ait enim: «Hi sequuntur Agnum quocunque ierit, et sine macula sunt apud Deum⁹⁰». Audi quomodo et tertium colligit: «Si vis, ait, perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes et da pauperibus, et veni et sequere me⁹¹». Istud liliū quadruplex est: est enim quadruplex perfectio, est enim perfectio prælatorum, est perfectio contemplativorum, est perfectio clericorum, est et perfectio timentium. Isti quatuor habent quatuor signa: signum prælatorum est animam suam pro ovibus suis ponere⁹²; contemplativorum, Christum sequi et omnia relinquere; clericorum est

continentia; timentium, mortem habere in desiderio, et vitam in patientia. Primis dicitur: «Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis⁹³»; secundis dicitur: «Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram⁹⁴». Sed et ipsi dicunt: «Nostra autem conversatio in cœlis est⁹⁵»; tertiis dicitur: «Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis⁹⁶». Quarti dicunt: «Cupio dissolvi et esse cum Christo⁹⁷». In hunc hortum descendit, ut nobiscum maneat Christus. Unde ipsum desiderantes dicunt: «O Emmanuel, dux et legifer noster, expectatio gentium, et Salvator earum, veni et salva hominem quem de limo formasti⁹⁸». Benedictus Deus qui ut consolationem inveniamus in hoc exsilio, tot mittit nobis consolatores, de cœlo. Missus est enim ad Danielem Michael⁹⁹, ad Tobiam Raphael¹⁰⁰, ad Mariam Gabriel¹, ad totum genus humanum Emmanuel.

Primus fuit Danieli quasi primipilus; per secundum, Tobiae reddita est lux; tertius, Mariæ factus est nuntius; quartus nobis factus est dux. Primus dicitur mysteriorum signifer, secundus Tobiae lucifer, tertius Mariæ salutifer, quartus Christianis legifer. Michaeli primipilus pugnantium, Raphael medicus ægrotantium, Gabriel manifestatio expectantium, Emmanuel expectatio gentium. Michael ad paradysum est dux animarum, Raphael medicus infirmarum, Gabriel firmitas robustarum, Emmanuel salvator earum. Primus, ut lætificet animam quam diabolus deformavit; secundus, ut sanet quam diabolus sibi informavit; tertius, ut roboret, quam diabolus infirmavit; quartus, ut salvet hominem quem de limo formavit. Sed et si moraliter attendamus, isti sunt gradus quibus ipsa anima provehitur, quod ex interpretationibus nominum patet. Michael enim dicitur *quis ut Deus*, Raphael *medicina Dei*, Gabriel *fortitudo Dei*, Emmanuel *nobiscum Deus*. Primo enim peccator se erigit in divinæ magnificentiae admirationem; secundo currit ad sanitatem per poenitentiae satisfactionem; tertio accipit in bene operando firmitatem; quarto ascendit ad Christi societatem, qui hic dicitur Emmanuel, id est *nobiscum Deus*. De primo: «Accedit homo ad cor altum, et exaltabitur Deus²», ut dicat cum Apostolo: «O homo, tu quis es qui respondeas Deo³»? Et Job: «Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere unum pro mille, quia «sapiens est corde et fortis robore. Quis restitit ei et pacem habuit⁴?» Hac igitur visa magnitudine, juxta secundum clamat: «Sana me, Domine, et sanabor⁵»; et: «Sana animam meam, quia peccavi tibi⁶». Iste enim angelus sanat a vitilis, et hic est leprosus quem Christus sanavit⁷. Sanat manus a cessatione boni operis et hic est cui restituit Christus manum aridam in syn-

⁷⁸ Matth. 25. ⁷⁹ Cant. 2. ⁸⁰ Apoc. 5. ⁸¹ Luc. 24. ⁸² Ibid. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Cant. 2. ⁸⁵ Psal. 119. ⁸⁶ Ose. 14. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Psal. 23. ⁹⁰ Apoc. 14. ⁹¹ Matth. 19. ⁹² Joan. 10. ⁹³ Joan. 10. ⁹⁴ Col. 3. ⁹⁵ Phil. 3. ⁹⁶ Rom. 13. ⁹⁷ Phil. 1. ⁹⁸ Ant. Domin. III Adventus, ad vespers. ⁹⁹ Dan. 10. ¹⁰⁰ Tob. 5. ¹ Luc. 1. ² Psal. 63. ³ Rom. 9. ⁴ Job. 9. ⁵ Psal. 6. ⁶ Psal. 40. ⁷ Matth. 8.

agoga *. Sanat aures, ne obturentur in audiendis A verbis divinis; et Dominus surdo auditum reddidit *. Sanat os, ut aperiat colloquiis divinis; et Dominus mutum sanavit *. Sanat oculos cordis ad officium contemplationis, unde et Dominus sanavit oculos cæci nati *. Hos enim oculos impediunt tria ne videant cælum, scilicet vanitas: hæc est caligo oculorum. Job unde ait: «Caligaverunt oculi mei *.» Sed ceciderat caligo cum dixit: «Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te *.» Sollicitudo mundana, et hæc sunt membræ quæ ceciderant ab oculis Tobie *. Tribulationis pressura, hæc sunt tanquam squammæ quæ ceciderunt ab oculis Pauli *. Iste talis quasi Tobias sanatus jam cælestia recipit, et ei Gabriel angelus, id est *fortitudo Dei*, occurrit. Fit itaque fortis non ea fortitudine de qua dicitur: «Non in fortitudine sua roborabitur vir *.»; sed ea de qua dicitur: «Fortitudinem meam ad te custodiam *.»

Triplici fortitudine fortes esse debemus, scilicet in laborando, in sustinendo, in reluctando: in laborando, cum sunt opera pœnitentiæ; **128** in sustinendo, insicta turbatione; in reluctando, imminente tentatione. In figura primi: «Mulierem fortem quis inveniet? Operata est consilio manuum suarum *.» Secundam se non plene habere plangit Job cum dicit: «Neque fortitudo mea fortitudo lapidum, nec caro mea ænea est *.» Tertiam Dominus suis prædicabat dicens: Estote fortes in bello. Isti sunt tres fortes qui attulerunt David de fonte qui est in porta Bethlechem. Hæc fortitudo facit ut veniat Emmanuel, id est ut sit cum eo Deus. Tribus modis est nobiscum Deus: temporaliter, spiritualiter, æternaliter. Temporaliter per incarnationem, spiritualiter per gratiæ infusionem, æternaliter per glorificationem. Primum ut pro nobis pugnaret, secundum ut nos ornaret, tertium ut glorificaret. Pugnaret ut nobis restitueret hæreditatem patriæ; ornaret stola innocentia, glorificaret corona gloriæ. In figura primi pugnavit David cum Golia *. in figura secundi, vestivit bonus pater filium prodigum stola prima *. in figura tertii, pendebat super mensam tabernaculi aurea et aureola *. Primum itaque nobiscum est per incarnationem, ut pugnet pro nobis, ne forte **D** dicat inimicus: «Prævaluit adversus eum *.» — «Quoniam multiplicati sunt qui tribulant me, multi insurgunt adversum me *.», ut necesse sit mihi clamare: «Expugna impugnantes me. Apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi *.» Et illud: «Conculcaverunt me inimici mei tota die, quoniam *.», etc. Sed «Dominus mecum est, quasi bellator fortis *.»; — «cornua in manibus ejus *.» Quoniam non est alius qui pugnet pro nobis, nisi

tu, Deus noster *. Ut etiam doceas nos pugnare (per arma justitiæ a dextris et a sinistris,) exponit cum subdit: «per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam *.» Per gloriam a dextris, ut non sit elatus, ignobilitatem a sinistris, ut inde sit humiliatus; per bonam famam a dextris, ut sit hilaris conscientia. Secundo modo nobiscum est Emmanuel, dum nos ornat stola innocentia. Hæc stola prius emitur, secundo firmiter custoditur, tertio ea indutus Domino famulatur: emitur fructu pœnitentiæ, custoditur sollicita circumspectione, Domino famulatur obsequio et devotione.

In figura horum trium graduum innocentia tres legimus sindones, quæ signant candorem innocentia. Prior legitur vendita, secunda rejecta, tertia caro Christi involuta. Pro prima dicitur de muliere forti: «Sindonem fecit et vendidit *.» Itaque pro ista emenda oportet laborare, non otari; unde Salomon: «Manus in manu non erit innocens malus *.» Pro secunda dicitur: Joannes «sindone amictus super nudo,» sed non bene custodivit, quia «rejecta sindone aufugit *.» Tam ipse enim quam omnes alii peccaverunt in Christi passione, unde ipse Christus ait: «Omnes vos hac nocte scandalum patiemini in me *.» Istam se firmiter custoditurum proposuerat David cum diceret: «Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum et in Domino sperans non infirmabor *.» In tertio ostenditur Joseph nobilis ille decurio se obsequium et devotionem exhibuisse Deo cum dicitur: «Involvit corpus Jesu Joseph in sindone munda *.» De hæc David: «Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo: hic accipiet benedictionem a Domino *.» Tertio Emmanuel nobiscum erit, quando coronabit nos corona gloriæ. Sed ipse Christus prius nobis corona efficitur, secundo militi datur, tertio miles coronatur. Corona est in resurrectione, militi datur in bonæ vitæ consummatione, ea coronabitur subito iudicii examine. De primo dicitur: «Et eris corona gloriæ in manu Domini, et diadema in manu Dei nostri *.»; de secundo: «Magnificavit illum in conspectu regum, et dedit illi coronam gloriæ *.»; de tertio: «Gloria et honore coronavit eum Dominus *.», etc. Notandum autem quod dicitur dux, legiser, expectatio gentium, salvator eorum. Dux, qui nobis viam prævideat; legiser, qui excessus inhibeat; expectatio, quæ impossibilitatem nostram suppleat; salvator, qui ad beatitudinem justos provehat. Viam prævideat qua diabolus nobis insidiatur. Excessus quibus ira Dei exciatur. Impossibilitatem suppleat, qua peccator deperatur; ad beatitudinem justos provehat plenitudine quæ

* Matth. 12. * Marc. 7. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Joan. 9. ¹² Job. 16. ¹³ Job. 42. ¹⁴ Tob. 11. ¹⁵ Act. 9. ¹⁶ I Reg. 2. ¹⁷ Psal. 58. ¹⁸ Prov. 51. ¹⁹ Job. 6. ²⁰⁻²¹ I Reg. 17. ²² Luc. 15. ²³ Exod. 25. ²⁴ Psal. 12. ²⁵ Psal. 3. ²⁶ Psal. 34. ²⁷ Psal. 55. ²⁸ Jer. 20. ²⁹ Habac. 3. ³⁰ II Esdr. 4. ³¹ II Cor. 6. ³² Prov. 51. ³³ Prov. 11. ³⁴ Marc. 14. ³⁵ Matth. 26. ³⁶ Psal. 95. ³⁷ Matth. 27. ³⁸ Psal. 23. ³⁹ Isa. 62. ⁴⁰ Offic. Eccl. ⁴¹ Psal. 8.

justis præparatur. Dux itaque viam providet. Aliquando Satanæ facit eam tenebrosam, venenosam, ruinosam. Tenebrosam astutia, venenosam invidia, ruinosam sævitia. Primum more latronis, secundum more serpentis, tertium more leonis. De primo: « In via hæc qua ambulabam absconderunt laqueum mihi⁶¹. » Hæc via homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones⁶²; de secunda: « Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita⁶³; » de tertia Salomon: « Leo est in via, occidendus sum⁶⁴. » Sed contra tenebrosam iste est dux, unde: « Dux fuisti in misericordia populo quem redemisti⁶⁵. » Contra venenosam: « Vineam de Ægypto transtulisti, ejecisti gentes, et plantasti eam. Dux itineris fuisti in conspectu ejus⁶⁷. » Contra ruinosam. Dux iter complanavit, unde canit Ecclesia: « Propter nomen tuum dux mihi eris et enutries me » Dicitur et legifer. Tres ei leges tulit: primam in paradiso primis parentibus, secundam in deserto ambulantiibus, tertiam in terra promissionis habitantibus. Prima peccatum prævenit, secunda peccatorem invenit, tertia peccanti subvenit. Prima violata est inobedientia, secunda corporaliter punitur injuria, tertia impletur pœnitentia. Prima est: « De ligno scientiæ boni et mali ne comedatis⁶⁸. » Audi violatam: « Tulit mulier et comedit et dedit viro suo⁶⁹. » Secunda invenit peccatorem, cum peccaverunt in vitulis aureis. Sed punit sic: « Dentem pro dente, oculum pro oculo⁷⁰. » Tertia sit petens sic: « Non veni vocare justos, sed peccatores⁷¹. » Sic datur: « Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem⁷². » Tertio loco dicitur, expectatio gentium, consolatio flentium, irrigatio mentium. Gentium, quas mundaret; flentium, quorum pœnam levigaret; mentium, quas gratia perungeret. Mundaret, ut ad Christum suscipiendum essent elegantiores; levigaret, ut ad serviendum Deo essent alacriores, perungeret, ut ad diligendum essent alacriores. De primo: « Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo⁷³. » — « ut mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum⁷⁴; » de secundo: « Ad annuntium mansuetis misit me, ut consolarer lugentes⁷⁵. » Hi sunt expeditiores, quia, « Dominus allevat omnes qui corruerunt et erigit omnes elisos⁷⁶; » de tertio: « Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præconsortibus tuis⁷⁷. » — « Hilarem enim, datorem diligit Dominus⁷⁸; » quarto dicitur Salvator, unde: « Veni et salva hominem quem de limo formasti⁷⁹. » Deus hominem formavit, diabolus deformavit, Christus reformavit: formavit de limo, deformavit limo, reformavit in imo. De limo terræ, limo culpæ, in imo humilitatis, ut limum mutaret in soliditatem. Juxta primum: « Corruptibile hoc induet incorruptelam; et mortale hoc immortalitatem⁸⁰; » juxta secun-

dam: « Liberati a peccato, servi facti Deo erimus⁸¹. » — « In sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris⁸². » Juxta tertium: « Suscitabit de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, et solum gloriæ teneat⁸³. »

Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut ibi pascatur in hortis, et colligat lilia.

[CARD.] Ac si dicat: *Dilectus meus de cælo descendit, et in me carnem assumens, venit in hortum suum, mundum istum, sed præcipue ad areolam aromatum.* Nam licet esset ubique et cum omnibus per potentiam, et essentiam, atque præsentiam, quodam tamen singulari modo cum illis fuit, qui per paucitatem suam et propter vitæ fragrantiam, per areolam aromatum designati sunt, nam propter collationem vel augmentationem gratiæ descendit ad ipsos. Descendit autem in hunc hortum videlicet mundum, ut pascatur in hortis singularibus et delectetur in conscientiis singulorum hominum; et in eis lilia munditiæ colligat, in quibus requiescat. Verum in hoc horto invenit Christus pro liliis spinas et crucem. Hortus enim iste, videlicet mundus, in quo Dominus tot plantas posuit quot personas, est illa vinea, de qua habetur in Evangelio, ad quam venit hæres, et a cultoribus occisus est⁸⁴. Hoc autem in præsentiarum Virgo tacuit, quia recenserat factum, et sine amaritudine ab ipsa recitari non poterat, et mulieribus erat non ignotum. Verum causam reddit, quare sic adoraverit superius mulieres, nam ipsam ad hoc urgebat amoris prærogativa specialis, quam ostendit per hæc verba.

Ego dilecto meo et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

[THO.] *Ego dilecto meo gratiam passionem in areolis aromatum, id est mundis fidelium cordibus præparo. Et dilectus meus mihi, qui pascitur inter sancta desideria mentium castorum. Hanc suæ gratiæ vicem rependit, ut eadem fidelium suorum, quos educavit, desideria compleat. Complebit autem ea deducendo eos de hoc paradiso sacræ voluptatis, et ad cœlestium mansionum secretaria congregando, ubi gemina specie lili, id est aurosa et candente refulgeant. Inter amicos in dandis accipiendisque muneribus multa solet esse gratia. Inde est igitur. Unde sponsa gratulatur sibi vicem a dilecto collidens rependi. Ac si dicat dilectus: Descendam ad areolam ut ascendam ad regis palatium, Pastus est in hortis, ut sedeam in regno ad mensam divitis, collegit lilia, ut me colligat ad jucunda cœli gaudia. Dilectus descendit sub seipsum, descendit sub hominem, descendit sub angelum. Sub seipsum, quando in unitate personæ univit sibi creaturam;*

⁶¹ Psal. 141. ⁶² Luc. 10. ⁶³ Gen. 49. ⁶⁴ Prov. 26. ⁶⁵ Exod. 15. ⁶⁶ Psal. 79. ⁶⁷ Gen. 2. ⁶⁸ Gen. 3. ⁶⁹ Exod. 21. ⁷⁰ Luc. 5. ⁷¹ Joan. 15. ⁷² Apoc. 1. ⁷³ Tit. 2. ⁷⁴ Isa. 61. ⁷⁵ Psal. 114. ⁷⁶ Psal. 44. ⁷⁷ II Cor. 9. ⁷⁸ Offic. Eccl. ⁷⁹ I Cor. 15. ⁸⁰ Rom. 6. ⁸¹ Luc. 1. ⁸² I Reg. 2. ⁸³ Matth. 21.

sub hominem, quando Mariæ et Joseph exhibuit obedi-
entiam, iudicis passus est injuriam, persequentium
contumeliam; sub angelum, quando assumpsit
carnem morti tributariam. In primo enim
« Verbum caro factum est, et habitavit in nobis »;
in secundo fuit « quasi vermis et non homo, opprobrium
hominum et abjectio plebis »; in tertio
cum angelus morti nihil debeat, ipse vero solvit
debitum morti: « Minoratus est paulo minus ab angelis ».
Igitur ut tu per hos descensus ascendas
necesse est ut tu prius ascendas super te ipsum,
secundo super mundum, tertio super cælum. Si super
te vis ascendere, primo ascende super carnis tuæ
voluptatem, secundo super propriam voluntatem,
tertio super humanam rationem. Si non ascendas,
primum trahet te in dolorem, secundum te faciet
tui impotem, per tertium cades in errorem. Igitur
ascende prius super voluptatem, quia qui delicate
nutrit servum suum ab adolescentia, postea sentiet
eum contumacem. Voluptas enim habet pœnam,
et necessitas parit coronam. Audi poetam:

Sæpe voluptates commendat rarior usus.

Et:

Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.

Vidit dolorem voluptatis. « Mane, ait David, floreat
et transeat; vespere decidat, induret et arescat ».
Mane floreat nascendo, transit de infantia in adoles-
centiam, de adolescentia in juventutem, de juven-
tute in virum, de viro in senem, de senem in decre-
pitem, de decrepitem vespere, id est in fine, cadit in
interitum. Deinde indurat in cadaver, arescit in pul-
verem ad extremum. Respiciat ergo homo, quia
« idem est interitus hominis et jumentum et par utrius-
que conditio ».
Vide itaque ne computrescas quasi
jumentum in stercore suo, ne forte dicatur tibi:
« Comparatus est jumentis insipientibus, et similis
factus est illis ».
Secundo ascende super propriam
voluntatem, juxta illud: « A voluntatibus tuis aver-
tere » et illud: « Non veni facere voluntatem
meam, sed voluntatem ejus qui misit me ».
Magnum est enim dominari Domino et animo suo, un-
de Salomon: « Melior est patiens viro forti, et qui
dominatur animo suo, expugnatore urbium ».
Et poeta:

*Si pergis facere quæ vis,
Audies quæ non vis.*

129 Et alius:

*Animum rege, qui nisi paret imperat:
Hunc frenis, hunc tu contunde flagellis.*

Frenis retine, ne irruat in illicitum, flagellis
contunde, ne pigrescat ad bonum. Audi philoso-
phum: Qui se cupit esse potentem, animos domet ille
feroces. Etenim licet ultima longe tua tellus jura
tremiscat, et serviat ultima Thule, tamen atras vin-
cere curas: miserisque fugare querelas non posse:
potentia non est. Unde idem alibi:

*Latius regnes, avidum domando
Spiritus, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Pœnus
Serviat uni.*

Igitur si non vis sequi propriam voluntatem,
acquiesce Salomoni: « Omnia, inquit, fac cum con-
silio, et post factum non pœnitebis ».
Propria voluntas est quæ discordat a voluntate divina. Ut
ergo quid sit propria voluntas intelligatur, triplex
voluntas attendatur. Est enim voluntas Patris, est
voluntas Spiritus, est voluntas carnis. Est igitur
voluntas Patris nos benefacere, voluntas Spiritus
obedire, voluntas carnis desideria adimplere. Volun-
tas Patris est honoranda, voluntas Spiritus est faci-
enda, voluntas carnis dirigenda. Cum igitur volun-
tas sic temperatur, propria non dicitur. Ascendit
etiam super rationem, non sequendo causas inferio-
res, ne hic tuum constituas præmium, sed superius:
ut intelligas præmium tuum ipsum Deum. Ideo,
« sursum corda habemus ad Dominum ».
Inde ait David: « Ad te levavi oculos meos qui
habitas in cœlis ».
Et Jeremias: « Levemus corda
nostra cum manibus ad Dominum ».
Qui igitur sic ascendit, et inferiora parvipendens, in silentio
cogitat superiora. Unde: « Bonum est viro cum
portaverit jugum ab adolescentia sua; sedebit soli-
tarius et tacebit, quia levavit se super se ».
Ascendit etiam super mundum, ipsum despiciendo:
« Omne enim quod in mundo est, concupiscentia
carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia
vitæ ».
Et quia talis est mundus, vos qui religiosi
estis nolite mirari si odit vos mundus: « si enim de
mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret ».
Respicite igitur ipsum et dicite cum viro illo reli-
gioso: « O munde immunde, quare dileximus te? »
De facili mundum vincetis, si filii Dei estis. Ipsa
enim dixit: « Confidite, ego vici mundum ».
Itaque « Omne quod natum est ex Deo vicit mundum ».
— « Religio munda et immaculata apud Deum et Pa-
trem, hæc est: visitare pupillos et viduas in tribula-
tione eorum et immaculatum se custodire ab hoc sæ-
culo ».
Ecce ascendisti super carnis voluntatem.
Ascendisti et super mundum si tamen calcasti rerum
ipsius abundantiam et malignandi lætitiâ. In his
enim duobus amor mundi consistit. In hoc statu per-
severa, et non restat nisi ut super cælum ascendas,
ubi dilectus recompensabit tibi quod aromata exhibuisti
ei, quod pavisti, quod lilia præsentasti. Quia
pro his aromata reddet, quorum odor afferet perpetuam
incorruptionem. Pro pastu ad mensam sedebimus:
Unde accipiemus divinæ visionis satietatem. Pro liliis
comparabimus nobis, sanctorum et angelorum societatem.
In primo enim « corpus quod seminatur animale
resurget in gloria ».
In secundo: Domine Jesu, satiabimur
« cum apparuerit gloria tua ».
In tertio: « Non erimus hospites et advenæ, sed

⁶⁸ Joan. 1. ⁶⁹ Psal. 21. ⁷⁰ Hebr. 2. ⁷¹ Psal. 89. ⁷² Eccle. 3. ⁷³ Joel. 1. ⁷⁴ Psal. 48.
⁷⁵ Eccli. 18. ⁷⁶ Joan. 5. ⁷⁷ Prov. 16. ⁷⁸ Ovid. ⁷⁹ Hor. ⁸⁰ Eccli. 32. ⁸¹ Offic. Eccl. ⁸² Psal. 122.
⁸³ Thren. 3. ⁸⁴ Ibid. ⁸⁵ I Joan. 2. ⁸⁶ Joan. 15. ⁸⁷ Joan. 16. ⁸⁸ I Joan. 4. ⁸⁹ Jac. 1. ⁹⁰ I Cor.
15. ⁹¹ Psal. 16

cives sanctorum et domestici Dei ⁸⁷. » Tunc, Domine et jubilabunt omnes filii Dei : et te laudabunt simul astra matutina ⁸⁸. » Ibi de plenitudine Dei omnes accipiunt gratiam pro gratia ⁸⁹ : id est gloriam tuam.

Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia :

[CARD.] Ac si dicat : *Ego sum dilecto meo* ; singulariter, significanter ac antonomastice dicit, *ego*. Subdit quoque : *Dilectus meus mihi* ; singulariter quoque significanter et antonomastice dixit, *mihi*. Sed attende quod ipsa non dixit quid ipsa sit dilecto, vel quid sit ei dilectus, quia istud quid, est tantum, quod ad ipsum explicandum verba deserviunt. Subdit tamen, *qui pascitur inter lilia* ; et supplendum est mea, nam inter lilia virginis et vitam, ipsiusque munditiam carnis, et ipse Christus pascitur, et precipue jucundatur. Sequitur in voce Filii recensentis matris præconia, et dicentis :

Pulchra es, amica mea : suavis et decora sicut Jerusalem : terribilis ut castrorum acies ordinata.

[TRO.] Jerusalem visio pacis dicitur. Hæc est cælestis patria, quæ summa permanet tranquillitate. Hanc imitatur anima vel Ecclesia integritate mundanæ operationis, suavitate divinæ laudis, dulcedine mutua dilectionis. *Suavis est et decora sicut Jerusalem* in eis, de quibus legitur in Isaia : « Sicut cæli novi et terra nova, quæ stare facio ante me, dicit Dominus, sic stabit semen vestrum et nomen vestrum ⁹⁰. » Hæc *terribilis est ut castrorum acies ordinata*, cum fixa intentione bonæ orationis, eum incursum dæmonici exercitus in se repellit, cum prædicatione cuncta erratæ dogmatis arma confringit, cum bonis exemplis peccatorum vitam ad tramitem veritatis reducit, terribilis est enim quisque fidelis in ea vocatione qua vocatus est permanet, cum scilicet rectores subditis suis in verbo et opere formam tradunt, cum continentés ab omni inquinamento carnis et sanguinis se emundant, cum conjugati ita utuntur hoc mundo, ut elemosynas facere non negligant. Isti sunt tres viri qui salubentur : scilicet Noe, Daniel, et Job. In quatuor laudatur sponsa. Primo dicitur pulchra, secundo suavis, tertio decora, quarto terribilis. Pulchra est domestico, suavis subdito, decora dilecto, terribilis adversario. Domestico operibus, subdito moribus, dilecto affectibus, adversario virtutibus. Operibus justis, moribus compositis, affectibus desiderii et amoris, virtutibus ordinatis. Primo proximum ad operandum instruit, secundo subditum ad amorem suum allicit, tertio dilectum suscipit, quartum adversarium repellit. Ad hoc nos instruxit dilectus ipse. De primo ait : « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet ⁹¹. » Et subditis ait : « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde ⁹². » Et de tertio : « Gratias tibi ago, Pater, quia semper me

audis ⁹³. » De quarto quoque ait, enim tentaretur a diabolo : « Vade retro, Satana ⁹⁴. » Audi pulchritudinem laborando : « Ad omnia, ait, quæ opus fuerunt mihi et his qui mecum erant, laboraverunt manus istæ ⁹⁵. » Item : « Nocte et die manibus nostris laborantes, ne quem vestrum gravaremus ⁹⁶. » Audi suavem moribus : « Filioli mei, quos iterum parturio, donec fornetur Christus in vobis ⁹⁷. » Audi decorum devotione : « Quæ posteriora sunt oblitiscens, ad ea quæ anteriora sunt me extendo ad bravium supernæ vocationis ⁹⁸. » Audi terribilem virtute : « Non solum alligari, sed et mori paratus sum in Jerusalem pro nomine Domini mei Jesu Christi ⁹⁹. » Unde confidenter dicebat : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : de reliquo reposita est mihi corona justitiæ ¹⁰⁰. » Quam terribilis erat virtute cum diceret : « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus ¹, » etc.

Item amica ista pulchra est justitia, suavis humilitate, decora obedientia, terribilis gravitatis rigore. Pulchritudo justitiæ tribus gradibus perficitur : primus est se majori subdere, secundus æquali non præferre, tertius minori servire. Primus inchoat, secundus promovet, tertius consummat. Majori se subdebat Elisæus serviens Eliæ, pari non se præferbat Paulus, advocacionem conferens Petro disputanti cum Simone ; minori serviebat Maria, quando abiit in montana : et serviebat Elisabeth cognatæ suæ. Merito igitur « respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ ², » quia consummatam implevit justitiam, dum ancillæ dominæ, dum militi sua regina, dum mater Dei viventis, matri deservit hominis morientis. Ecce pulchra justitia. Est et suavis humilitate. Hujus humilitatis sunt tres gradus : primus est sufficiens, secundus abundans, tertius consummans. Primus enim est subdere se majori et non præferre se æquali ; secundus est subdere se æquali et non præferre se minori ; tertius est subesse minori. Primum impleverunt apostoli se subdentes Christo, secundum sibi invicem ministrando, tertium implevit Christus, quando se subdidit Joanni ut baptizaretur ab eo. Ecce quod amica suavis est humilitate. Est etiam decora obedientia. Obedientia autem in tribus consistit, scilicet : in humilitate cordis, in patientia operis, in perseverantia operis bonitatis. Primum implevit Christus, quando « exinanivit semetipsum, formam servi accipiens ³. » Secundum, quando « habitu inventus est ut homo ⁴, » in quo multa tolerando patientiam habuit. Tertium, quando « factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis ⁵. » Ecce quomodo decora obedientia. Sed decora dicta est ut Jerusalem, quæ visio pacis interpretatur. In superna enim Jerusalem pax est, quia omnes ibi obediunt Creatori suo. Unde : « Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur ⁶. » Est hæc amica terribilis gravitatis rigore. Quadruplex est

⁸⁷ Ephes. 2. ⁸⁸ Job. 38. ⁸⁹ Joan. 1. ⁹⁰ Isai. 66. ⁹¹ Joan. 17. ⁹² Matth. 11. ⁹³ Joan. 11. ⁹⁴ Matth. 4. ⁹⁵ Act. 20. ⁹⁶ I Thess. 2. ⁹⁷ Gal. 4. ⁹⁸ Philip. 3. ⁹⁹ Act. 21. ¹⁰⁰ II Tim. 4. ¹ I Cor. 11. ² Luc. 1. ³ Philip. 2. ⁴ Ibid. ⁵ Ibid. ⁶ Matth. 8.

rigor religiosi. Est enim rigor abstinentiæ, et est rigor disciplinæ, et est rigor patientiæ, et est rigor in oratione vel increpatione. Abstinentiæ est ab alimentis, disciplinæ a levitate exterius in membris, patientiæ, ne inhonesta gesticulatio membrorum ex dolore appareat in exterioribus signis; in reprehensione, ne nimis sit remissa et mollis. De primo: « Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate ». Unde poeta ⁹:

*Discite quam parvo liceat producere vitam:
Gentibus obsessis satis est fluviisque Veresque.*

Et idem de Catone rigido ¹⁰:

*Huic epulæ vicissæ famæ magnique penates
Subnovissæ hiemem tecto, pretiosaque vestis,
Hirtam membra super Romani more Quiritis:
Induluisse togam.*

Hunc etiam commendat rigorem ille philosophus Boetius ¹¹:

*Felix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perdita luxu.
Nec Bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera seram,
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoque lubricis amnis,
Umbras-altissima pinus.*

Hunc habuit Joannes Baptistæ cum locustas et mel silvestre edebat, et zona pellicea circa lumbos suos ¹². De rigore disciplinæ dictum est: « Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus ». Sicut dicit sanctus Benedictus: « Ne scurrilitas fomitem inveniat. » — « Stultus, ait, in risu exaltat vocem suam ¹³. » Propterea oportet nos cohobere exteriorem hominem. Non solum enim interior, sed exterior servanda est disciplina. Vis habere formam exterioris disciplinæ? Respice oculos dilecti clausos in morte, aures septas spinea corona, linguam sonantem: « Consummatum est ¹⁴. » manus et pedes confixos clavis. Est et rigor patientiæ, ut te non trahat dolor in femineos ululatus, sicut dilectus, qui « quasi agnus ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum ¹⁵. » Item: « Non erit turbulentus, non clamabit et non audietur foras vox ejus ¹⁶. » Est et rigor increpationis. Unde Apostolus: « Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos ¹⁷. » Item: « Argue, obsecra, increpa ¹⁸. » Qui tali rigore est ordinatus, terribilis est hostibus, ut castrorum acies ordinata, quæ nullam habet aperturam, per quam hostis ingrediatur.

Vel ita: Pulchra es charitate, suavis voluntate, decora opere, terribilis in tentatione. Charitate, qua caret anima crimine et originali peccato, voluntate, qua obsecundat Creatori suo, opere, quo exterius contendit obsequium præstare Deo, tentatione, in qua viriliter resistit diabolo. Sed decora es ut Jerusalem, id est ad similitudinem Jerusalem,

quia jam quodammodo illius imaginem tenes, Nam tua conversatio in cælis est. Unde: « Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo ¹⁹. » Descendit Jerusalem de cælo, quando fideles imitantur veram pacem in terra, et eorum conversatio jam tota in cælis est. Vel, pulchra in conjugatis, suavis in continentibus, decora in prælatis, terribilis in martyribus. Erit quoque ut castrorum acies ordinata, si ponantur martyres in fronte, prælati in secundo loco, continentes in tertio, conjugati in fine. Ita scilicet ut habeant a martyribus exemplum sustinendæ passionis, a prælatis verbum prædicationis, a continentibus amorem castitatis, a conjugatis **130** abstinentiam et largitatem in elemosynis, et sic inveniantur in fide stabiles, et in opere efficaces.

Pulchra es, amica mea, suavis, et decora sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.

[CARD.] Ac si dicat: « O amica mea, pulchra es intentione mentis, suavis in eloquio, decora in operibus; tu es mihi sicut Jerusalem, id est pacis visio; pacem faciens inter Deum et hominem. Tu es malignis spiritibus terribilis: tanquam turris edificata cum propugnaculis, sicut supra dictum est, et quia tu es ut castrorum acies ordinata. Ipsam enim tanquam regionem sequuntur omnes sanctorum acies ordinatæ, secundum status suos, et proprias dignitates, et merita; ut sub ipsa et cum ipsa pro nobis militent contra hostem, et subditur:

Averte oculos tuos a me; quia ipsi avolare me fecerunt.

[Tao.] Ac si aperte dicatur: Oculos tibi commixtos dedi, quibus Scripturarum arcana cognoscens quibus virtutes a vitis secernens, in quibus semitas justitiæ: per quas ad me venires, dignoscens, vel simpliciter aspicias. Sed vide ne hinc majestatem meam videre quæras: « Non enim videbit me homo et vivet ²⁰. » Itaque averte oculos tuos a me, quia dum in carne constituta peregrinans a perennibus bonis, me perfecte cognoscere non poteris. Igitur in via præmium non quæras, quod non dabitur alicui viventium nisi in patria. Quidam avertunt oculos suos a veritate, quidam a vanitate, quidam a majestate. De primo: « Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos ²¹. » De secundo: « Averte oculos meos ne videant vanitatem ²². » De tertio, ut hic: *Averte oculos tuos a me, quoniam ipsi avolare me fecerunt.* Prima aversio est cæcitatatis, secunda gravitatis, tertia infirmitatis. Quæ cæcitatatis est, precipitat in foveam; quæ gravitatis est, stabilem facit in nobis justitiam; quæ infirmitatis est, nimii desiderii refrenat audaciam. Primi « Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant; ideo movebuntur omnia fundamenta terræ ²³. » id est cordis firmitas. Qui enim non videt, nullam in corde suo stabili-

⁹ Luc. 21. ¹⁰ Lucan. Phars. IV. ¹¹ Lucan. Phars. II. 386. ¹² Boet. II. 5. 1. ¹³ Matth. 5. ¹⁴ Psal. 2. ¹⁵ Eccli. 21. ¹⁶ Joan. 19. ¹⁷ Isai. 53. ¹⁸ Isai. 42. ¹⁹ I Thess. 5. ²⁰ II Tim. 4. ²¹ Apoc. 21. ²² Exod. 35. ²³ Prov. 1. ²⁴ Psal. 118. ²⁵ Psal. 81.

tatem tēnet. De talibus legitur in Parabola : « Vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret ²⁴. » Nec mirum. Quia « oculi stultorum in finibus terræ ²⁵. » Verumtamen audiant, quia ignorans ignorabitur ²⁶. » Hi « erraverunt in solitudine in inaquoso, viam civitatis habitaculi non invenerunt ²⁷. » Unde orabat Propheta : « Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte ²⁸. » Isti cum ceciderint, non adjicient ut resurgant ²⁹. Ipsi enim non cadent in faciem suam, ut videant ubi cadunt; sed cadunt retrorsum cum iis qui custodiebant sepulcrum Domini, ne videant ubi cadunt. Secundi avertunt oculos suos a vanitate et securi ambulant, et ita « frustra jacitur rete ante oculos pennatorum ³⁰. » Nec mirum. Quia « oculi sapientis in capite ejus ³¹, » quibus cavet, ne forte oporteat cum plangere cum propheta : « Oculus meus deprecatus est animam meam, in cunctis filiabus urbis mee ³². » Hæc præcaverat Job cum dicebat : « Pepigi sædus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine ³³. » Tales non habuit Eva, quando vidit lignum quod erat pulchrum visu, et ad vescendum suave. Unde illuminati sunt oculi amborum et viderunt quod nudi essent ³⁴. Illuminati dico ad videndam vanitatem, non veritatem. Et viderunt se nudos exterius vestibus, interius virtutibus. Quare? quia non averterunt oculos suos a vanitate. Tertii post præsumptionem suam averterunt oculos a majestate. Experimento enim didicerunt quia « qui scrutatur majestatem, opprimetur a gloria ³⁵. » Et illud : « Bestia quæ tetigerit montem, lapidibus obruetur ³⁶, » quippe cum nec ipsi angeli magnitudinem ejus possunt comprehendere. Ipse enim ascendit super cherubim et volavit super pennas ventorum ³⁷. » Cherubim *plenitudo scientiæ* dicitur. Ascendit ergo super cherubim, quia nulla plenitudo scientiæ potest eum comprehendere : « Magnus enim Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis ³⁸. » Primi ergo avertunt oculos suos a dilecto, ut ejus oblitii ne faciant commemorationem; secundi avertunt oculos suos a vanitate, ne perdant summam veritatem; tertii avertunt oculos ab eo, ne sint præsumentes scrutari majestatem. Imo post præsumptionem suam avertunt oculos reverberatos per ejus incomprehensibilem claritatem.

Itaque a primis Christus evolat, secundis advolat, tertiis avolat. Evolat, id est extra volat, gratiæ desitione; advolat, id est ad eos volat, gratiæ collatione; avolat, id est ab eis volat, non gratiæ desitione, sed suæ celsitudinis incomprehensibilitate. Primorum oculi triplici nube obscurantur. Est enim alia voluptatum, alia iniquitatum, alia phantasiarum. Prima est fumosa, secunda malitiosa, tertiâ turbosa, De prima : « Quomodo obtexit

A caligine in furore suo Dominus virginem filiam Sion ³⁹? » Virgo enim caligatur, quando munda pollutur. De secunda : « Educens nubes ab extrema terræ ⁴⁰. » Extremum enim terræ, id est cordis, est malitia. De tertiâ : « Opposisti nubem tibi ne transeat oratio ⁴¹. » Prima enim quæ fumosa est, excæcat; secunda, id est malitiosa, invenenat; tertiâ quæ est phantasiarum, orantes turbat. Prima dicitur fumosa, quia sicut fumus oculos corpora turbat, sic voluptas rationem excæcat. Secunda malitiosa; quidam enim dum voluptates fugiunt, inde superbientes alios opprimunt. Sunt quoque qui a voluptate et malitia liberantur, sed phantasiis in oratione turbantur. Contra istas tres sunt aliæ tres bonæ: prima est tonitruum, secunda pluvie, tertiâ diei. Nubes tonitruum terribilis, quia comminatur et terret; nubes pluvie humida, quia rigat et docet; nubes diei lucida et blanda, quia illuminat et refrigerat. Nubes tonitruum pellit nubem voluptatis; nubes doctrinæ, nubem iniquitatis; nubes diei, nubem phantasmatis. De prima : « Vocem dederunt nubes ⁴². » Et sequitur : « Vox tonitruum in rota ⁴³. » De secunda ait Dominus per prophetam : « Mandabo nubibus meis ne pluant ⁴⁴. » De tertiâ : « Nubes clara suscepit Jesum ab oculis discipulorum suorum in ascensione sua ⁴⁵. » Prima nube, primi excitantur; secunda, secundi fecundantur; tertiâ, tertii illuminantur. Per terrorem igitur primæ, primi oculos elevant, ut a peccatis liberentur; in secunda, secundi virtutibus gratulantur, et sic sursus oculi elevantur; in tertiâ, tertii Jesum ascendentem in cælum speculantur. Ad ipsum enim oculi elevationis, Jacob qui *supplantator* dicitur, revertens in terram suam, attollens oculos suos vidit Esau fratrem suum, qui dicitur *pilosus*, id est peccator, sibi occurrentem ⁴⁶. In figura secundæ, Isaac qui dicitur *risus*, elevans oculos cum exierat ad meditandum in agro, vidit Rebeccam quæ *patientia* dicitur, ad se venire ⁴⁷. In figura tertiâ, Abraham cum staret ad ilicem Mambre in ostio tabernaculi sui, in ipso fervore diei elevans oculos suos vidit tres viros descendentes per viam, et occurrit eis, et pavit et adoravit ⁴⁸. Abraham qui dicitur *pater multarum gentium*, id est spiritus, Dominus cogitationum, stat in ostio tabernaculi sui, id est in carne non latens, dum contemplatur vidit tres viros; id est tres personas in Trinitate, occurrit eis desiderio, adorat humilitate, pascit devotione et amore. Quæstione dignum est, cur sponsa reprehenditur de sua contemplatione cum Patres antiqui tantopere de divina gloriantur visione. Unde Isaias : « Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, et elevatum ⁴⁹. » Idem Jacob : « Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est

²⁴ Prov. 11. ²⁵ Prov. 17. ²⁶ I Cor. 14. ²⁷ Psal. 106. ²⁸ Psal. 12. ²⁹ Psal. 40. ³⁰ Prov. 1. ³¹ Eccle. 2. ³² Thren. 3. ³³ Job 31. ³⁴ Gen. 3. ³⁵ Prov. 25. ³⁶ Exod. 19; Hebr. 12. ³⁷ Psal. 17. ³⁸ Psal. 144. ³⁹ Thren. 2. ⁴⁰ Psal. 134. ⁴¹ Thren. 3. ⁴² Psal. 67. ⁴³ Psal. 76. ⁴⁴ Isai. 5. ⁴⁵ Act. 1. ⁴⁶ Gen. 33. ⁴⁷ Gen. 24. ⁴⁸ Gen. 18. ⁴⁹ Isai. 6.

anima mea⁸⁹. » Sed aliud est quod prohibemur A scrutari majestatem, aliud quod permittimur Christi cognoscere humanitatem. Ibi enim dicit : « Qui scrutatur majestatem, opprimetur a gloria⁹¹. » Hic ait angelus : « Præcedet vos in Galilæam, ubi eum videbitis⁹². » Avertentes oculos igitur a majestate, ad cognoscenda humanitatis ejus beneficia convertemur.

Itaque prius inquiramus, secundo quæramus, tertio acquiramus. Inquiramus qua dilectione nos amplectatur; quæramus, ut inveniatur; acquiramus, ut inventus possideatur. Inquiramus jugi meditatione, quærat in pura conscientia habitatione, acquiratur desiderio et habitatione. De primo : « Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono⁹³. » De secundo : « Querite Dominum dum inveniri potest⁹⁴. » De tertio : « Melior est acquisitio ejus negotiatione argenti et auri⁹⁵. » Jam omnes per fidem inquisivimus, sed quo modo quærat et acquiratur videamus. Sic docet evangelica parabola : « Simile est regnum cœlorum homini quærenti bonas margaritas : inventa autem una pretiosa, abiit et vendidit omnia quæ habuit, et emit illam⁹⁶. » Tres legimus in Evangelio parabolas Christo præcipue assignatas. In prima est margarita quæ quæritur; in secunda est stater qui in ore piscis reperitur^{97, 98}; in tertia thesaurus qui in agro absconditur⁹⁹. Margarita fuit in nativitate, stater in passione, thesaurus in restauratione. In prima sapiens mulier accendit lucernam, ut inveniret drachnam, quam perdiderat¹⁰⁰; in secunda Christus reportavit ad gregem ovem quæ erraverat¹⁰¹; in tertia prædicatur filius prodigus, qui vivendo luxuriose bona sua expendit¹⁰². Accendamus ergo lucernam, ut quæramus margaritam, lucernam pedibus, lucernam manibus, lucernam capiti. Primum ut sciamus, secundum ut opera discernamus, tertium ut celestia capiamus. De primo : « Lucerna pedibus meis verbum tuum¹⁰³; » de secundo : « Lucernæ ardentes in manibus vestris¹⁰⁴; » de tertio : « Quis mihi det ut sim juxta menses pristinos, in quibus Deus erat mecum, quando splendebat lucerna ejus super caput meum¹⁰⁵? » Per hanc quæritur pretiosa. Pretiosa in utero matris, pretiosior in corde fratris, pretiosissima in sinu patris. Unde Salomon : « Gemma gratissima, expectatio præstolantis : quocunque se verterit, præsenter intelligit¹⁰⁶. » Est grata conversis, gratior justis, gratissima sanctis. Item grata est, dum tangitur, gratior dum portatur, gratissima dum aspicitur. In tactu enim dat sanitatem; dum portatur, securitatem; in aspectu, claritatem. Sanitatem, a languore peccatorum; securitatem, ab

Inimicorum insidiis; claritatem, in cognitione sapientiorum. De primo : « Sana me, Domine, et sanabor¹⁰⁷. » Item : « Sana animam meam, quia peccavi tibi¹⁰⁸. » Inde illa mulier sanguinaria : « Si tetigero sabbriam vestimentis ejus, salva ero¹⁰⁹. » Et ille : « Tetigit me aliquis. Sentio enim virtutem exiisse a me¹¹⁰. » Inde : « Omnis turba quærebat eum tangere¹¹¹, » quia nondum puram habebat fidem.

Et notandum quod quandoque Christi tangimus pedes, quandoque caput, quandoque pectus. Pedes, dum devoti sumus erga ejus humanitatem; caput, dum suspiramus ad ejus videndam divinitatem; pectus, dum de utroque cognoscimus veritatem. Pedes tetigit Maria Magdalena¹¹², caput mulier quæ effudit unguentum super caput ipsius discumbentis¹¹³, pectus Joannes evangelista¹¹⁴. Pedes tangebatur qui dicebat : Putas durabo (?) caput Job : « In carne, inquit, mea videbo Deum salvatorem meum¹¹⁵; » pectus qui dicebat : « Dominus meus et Deus meus¹¹⁶! » Aliquando Christus tangit nos. Tangit lectum, tangit ventrem, tangit os, tangit aurem. Lectum, ut suscitaret mortuum in peccatis jacentem; ventrem, ut exereat memoriam ad spiritualem dilectionem; os, ut invitet ad prædicandi, laudandi, operandi gratiam; aurem, ut provocet ad obedientiam. De primo : « Tetigit lectum ejus qui jacebat mortuus, filius, unicus matris suæ¹¹⁷. » Pro secundo ait sponsa : « Dilectus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus¹¹⁸. » Pro tertio Jeremias : « Misit Dominus manum suam et tetigit os meum¹¹⁹. » Et Isaias : « Tetigit angelus os meum carbunculo, quod forcipe tulerat de altari¹²⁰. » Pro quarto : « Tetigit Dominus aurículas surdi¹²¹. » Et : « Sanavit Dominus auriculam servi, quam Petrus absciderat¹²². » Primo dicit : « Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus¹²³. » Secundus dicit : « Memor fui Dei, et delectatus sum¹²⁴. » Tertius dicit : « Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam¹²⁵. » Sic Christus tangit, et sic tangitur, et sanat peccatum; potatur et reddit securum. **131** Inde : « Senex puerum portabat, puer autem senem regobat, unde securus ibat. » Itaque ut securi eatis, « glorificate et portate Deum in corpore vestro¹²⁶. » Tertio aspectum facit clarum, unde in Apocalypsi : « Vidi angelum descendentem de cœlo, et tota terra illuminata est gloria ejus¹²⁷, » ut, revelata facie, speculemur gloriam Dei¹²⁸. » Qui invenit hanc margaritam, abiit et vendidit omnia quæ habuit et emit illam¹²⁹. Abiit, fugiendo peccatum; vendidit, relinquenda concupiscentiam temporalium; emit, abnegando semetipsum. De primo :

⁸⁹ Gen. 32. ⁹⁰ Prov. 25. ⁹¹ Marc. 16. ⁹² Psal. 33. ⁹³ Isai. 55. ⁹⁴ Prov. 3. ⁹⁵ Matth. 13. ⁹⁶ Matth. 17. ⁹⁷ Matth. 13. ⁹⁸ Luc. 15. ⁹⁹ Matth. 18. ¹⁰⁰ Luc. 15. ¹⁰¹ Psal. 118. ¹⁰² Luc. 12. ¹⁰³ Job 29. ¹⁰⁴ Prov. 17. ¹⁰⁵ Jer. 27. ¹⁰⁶ Psal. 40. ¹⁰⁷ Matth. 9. ¹⁰⁸ Marc. 5. ¹⁰⁹ Luc. 6. ¹¹⁰ Luc. 7. ¹¹¹ Matth. 26. ¹¹² Joan. 13. ¹¹³ Joh. 19. ¹¹⁴ Joan. 20. ¹¹⁵ Luc. 7. ¹¹⁶ Cant. 5. ¹¹⁷ Jer. 1. ¹¹⁸ Isai. 6. ¹¹⁹ Marc. 7. ¹²⁰ Luc. 22. ¹²¹ Ephes. 5. ¹²² Psal. 76. ¹²³ Psal. 54. ¹²⁴ 1 Cor. 6. ¹²⁵ Apoc. 18. ¹²⁶ Il Cor. 3. ¹²⁷ Matth. 13.

« Egređimini de Babylone et fugite a Chaldæis ⁹⁹; » de secundo : « Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus ¹⁰⁰, » ut dicas : « Quæ fuerunt mihi luca facta sunt mihi detrimenta propter Christum ¹⁰¹. » Pro tertio dicit : « Properate, emite, et comedite ¹⁰². » Ecce sic divertisti oculos tuos a vanitate, qui mundum reliquisti. Avertisti a maiestate, et ideo essentiam investigasti. Convertisti in Christi humanitate, et margaritam invenisti.

Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad: Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque oculis tuis.

[Tho.] (Sic.) Dic: a ne repetas. Quia enim hæc capitula superius ad liquidum pertractata sunt, vel est de histacendum, vel breviter percurrenda sunt, ne otiose videantur introducta a viro tam sapiente. In capillis sponſæ multifaria cogitationum sublimitas, in dentibus autem firmissima sermonum ejus stabilitas designatur, quia et hi in loquendo labiis et linguæ cooperantur, et illi de cerebro insensibiliter oriuntur, nec præcisi dolent. Non enim est dolum, sed lætandum in recisione superfluarum cogitationum. Unde dentes Moysi jam senis non sunt mutati aut moti ¹⁰³; et in caput Samuelis, quia Nazareus erat, id est *sanctificatus Domino*, novacula non ascendit ¹⁰⁴. Capilli bene gregi caprarum comparantur, quia capra in lege pro peccatis immolabatur ¹⁰⁵, et cogitationes nostræ capris conferuntur, dum erratus earum per compunctionem Deo immolamus. Item capra in arduis pascitur, et cogitatio justi in cælis delectatur. Qui dum Galaad, quod dicitur *acervus testimonii*, ascendunt, cum multarum virtutum apparentia justis sæculo renuntiassent probantur. Dentes ovibus comparantur, id est doctores, propter candorem virtutum et innocentiam. Bene de lavacro ascendisse dicuntur, quia de ore ipsorum sermo non procedit immundus. Sicut ait Apostolus : « Omnis sermo malus de ore vestro non procedat. Sed si quis bonus est ad ædificationem ædificii, ut det gratiam audientibus ¹⁰⁶. » *Omnes gemellis fetibus* dicuntur propter dilectionem Dei et proximi, quam prædicant, vel doctrinam Veteris et Novi Testamenti, vel salutem animæ et corporis. Cortici mali punici genæ comparantur; in genis enim pudor prædicantis, in rubore corticis passio Salvatoris designatur. Sequitur, *absque oculis tuis*, quia in prædicantibus exterius apparet Christi passio. Interius vero latet virtus et devotio. Moruliter : in capillis, cogitatio, in dentibus, cogitationum dijudicatio, in rubore genarum, fervor in bonis, in malis confusio. Ordo congruus : debet enim homo in corde suo cogitationes suas tam bonas quam malas revolvere, secundo quasi quibusdam dentibus revolvas

A bonas a malis separando dijudicare, tertio de malis quasi in sinistra gena erubescere. De bonis quasi in dextra gena ad ampliorum fervorem se attendere. De recogitatione malorum dicitur : « Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ ¹⁰⁷. » De bonis : « Memor fui Dei et delectatus sum ¹⁰⁸; » de secundo : « Quoniam si nosmetipsos judicarem, non utique judicaremur ¹⁰⁹. » Sed quia separationem istam sine Deo facere non sufficimus, ut insufficientiam nostram suppleat rogatus cum David : « De vultu tuo iudicium meum prodeat, etc. ¹¹⁰. » Vide quomodo dijudicatas separabat : « Iniquitatem odio habui, et abominatus sum; legem autem tuam dilexi ¹¹¹. » De malis, vide ruborem sinistræ genæ : « Tota die verecundia mea contra me est semper ¹¹². » Vide de bonis fervorem : « Concaluit cor meum intra me ¹¹³, » etc. Et, « inflammatum est cor meum ¹¹⁴, » etc. Sed et Jeremias de his ait : « Scrutemur vias nostras, » rememorando, « et quæramus » dijudicando, « et revertamur ¹¹⁵, » erubescendo. Sed caute advertamus quia diabolus satagit capillos bonarum cogitationum avellere, malarum relinquere. Dentes dijudicationis *confringere*, erubescens genas impudicas reddere. De primo fuit figura quod Anon, qui dicitur rex Rabath, nuntiis David rasis dimidium barbæ et dimidium capillorum ¹¹⁶. Anon qui dicitur *dolor eorum*, id est diabolus, rex Rabath, quæ dicitur *sicca*, id est inferni, nuntiis David qui dicitur *manu fortis*, id est Christi, rasis dimidium barbæ et dimidium capillorum, dum nuntiantibus nomen Domini bonas aufert cogitationes, malas autem relinquit. De confractioe dentium ait Jeremias : « Confregit ad numerum dentes meos ¹¹⁷. » De impudentia genarum, idem : « Facies senum non erubuerunt ¹¹⁸. » Et alius propheta : « Frons meretricis facta est tibi ¹¹⁹. » Tria vero notanda sunt in capillis, scilicet quod assimilantur capræ, quod ascendunt de monte Galaad, quod fixi sunt in capite. Capra fetida est, in altum ascendit. Sichomo revolvens cogitationes suas, debet se coram Deo, quantumcunque fuerit justus, peccatorem reputare, et ad Dei misericordiam corde ascendere. Sed de monte Galaad id est de altitudine puræ conscientie, de *acervo* virtutum illi *testimonium* perhibente. Capilli fixi sunt in capite. Nam cogitationes nostræ, Deo qui caput nostrum est, debent inseparabiliter adhærere. Audi capram fetidam se reputantem : « Putruerunt, inquit, et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ ¹²⁰, » etc. Audi acervum testimonii : « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ ¹²¹; » item : « Maledicimur et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus ¹²². » — « Apertimur, sed non destituimur ¹²³, » etc. In capite fixas audi cogitationes : « Jacta cogitatum tuum in

⁹⁹ Isa. 48. ¹⁰⁰ Matth. 19. ¹⁰¹ Phil. 3. ¹⁰² Isa. 55. ¹⁰³ Deut. 34. ¹⁰⁴ I Reg. 1. ¹⁰⁵ Lev. 4. ¹⁰⁶ Ephes. 4. ¹⁰⁷ Isa. 58. ¹⁰⁸ Psal. 76. ¹⁰⁹ I Cor. 11. ¹¹⁰ Psal. 46. ¹¹¹ Psal. 118. ¹¹² Psal. 45. ¹¹³ Psal. 38. ¹¹⁴ Psal. 73. ¹¹⁵ Thren. 3. ¹¹⁶ I Reg. 10. ¹¹⁷ Thren. 5. ¹¹⁸ Thren. 5. ¹¹⁹ Jer. 3. ¹²⁰ Psal. 57. ¹²¹ II Cor. 1. ¹²² I Cor. 4. ¹²³ II Cor. 4.

Domino, et ipse te enutriet ³⁴. » — « Ad te, Domine, inquit, levavi animam meam ³⁵. » Tales respiciunt, quia « apud Deum est merces eorum, et ideò cogitationes eorum apud Altissimum ³⁶. » Ibi figentes cor suum, sunt quasi animalia quæ non revertebantur cum ambularent ³⁷, quia in summitate cogitationum est spes illius æternæ beatitudinis, quæ quasi anchora tenet eos; unde Apostolus: « Tutissimum habemus solatium nos qui fugimus ad spem tenendam, quam quasi anchoram animæ habemus tutam ac firmam et incedentem usque ad interiora velaminis ³⁸. » Respice etiam quod tria sunt in dentibus: primo enim comparantur ovibus, secundo dicitur de lavacro ascendentibus, tertio quod omnes sunt gemellis fetibus. In tribus habemus ovium significationem; in simplicitate, in vellere, in lacte. Qui ergo more dentium et sua et aliena volunt mordere peccata, sumatur ab eis de simplicitate ovium, innocentia a criminibus, a vellere largitas temporalibus, a lacte eruditio in spiritalibus. In primo, ut sit « innocens manibus et mundo corde ³⁹; » in secundo, ut tribuat in simplicitate ⁴⁰; in tertio, ut præsit in sollicitudine ⁴¹. Talem se exhibuit Joseph fratribus suis in Ægypto ⁴². Innocens fuit, non reddens pro malis mala. Largitatem habuit velleris tradita eis annona, et reddita in saccis pecunia ⁴³⁻⁴⁴. Eruditionem lactis exhibuit, dicens eis: « Ne irascimini in via ⁴⁵. » Secundo debet de lavacro ascendere. Hoc lavacrum triplex est: primum fit in baptismate, secundum in confessione, tertium in lacrymarum effusione. In primo abluimur a contagione originalis lepræ, in secundo a quotidiana criminum dissolutione, in tertio ab obstinationis cæcitate. Primum fit in Jordane, secundum in probatica piscina, tertium in natatoria Siloe. Jordanis interpretatur *descensus*, in quo designatur humilitas; probatos *ovium*, id est innocentia, et simplicitas; siloe *missus*, id est missa Salvatoris benignitas et humanitas. In primo sanatur Naaman Syrus ⁴⁶⁻⁴⁸, in secundo jacens in grabato paralyticus ⁴⁹, in tertio cæcus natus ⁵⁰. Nazman dicitur *decor*. Syria *elata regis*, cuius ipse erat miles. Rex elationis est diabolus, ejus milites ante baptismum fuimus. Paralysis *dissolutio* dicitur, et nos quoties mundanis et carnalibus criminibus involuti sumus, paralytici, id est dissoluti in grabato jacemus. Tertius erat cæcus a nativitate; sic semper naves in peccandi consuetudine, sua cæcantur obstinatione. Primus igitur sanatur in Jordane, id est humilitate quod contulit Christi humilitas. Secundus in probatica piscina, id est ovina quia peccata nostra purgavit Christi innocentia et simplicitas. Tertius in Siloe qui dicitur *missus*, quia cæcitate nostræ obstinationis sanavit ad nos missa Christi benignitas et humanitas. In talibus non invenimus sterilitatem, quia sunt ge-

A mellis fetibus per Dei et proximi dilectionem, Genæ quoque ruberæ dicuntur, sicut cortex mali punici. Tribus causis est rubor in facie, scilicet ex confusione, ex solis adustione, ex abundantia sanguine. Primus rubor fit ex erubescencia criminis, secundus ex fervore et appetitu amoris, tertius in martyrio ex effusione sanguinis; pro primo dixit David: « Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei ⁵¹. » Pro secundo de Nazareis ait Jeremias: « Rubicundiores ebore antiquo ⁵². » Pro tertio cantat Ecclesia ⁵³:

*Rubri nam fluido sanguine fulgidis
Cingunt tempora laureis.*

Propter hoc dicit Sapientia: « Ego quasi plantatio rosæ in Jericho ⁵⁴. » Hæc sunt mala punica in veste sacerdotali pendentia cum tintinnabulis aureis ⁵⁵, id est cum laude divina in ore sapientis. Hæc apparent exterius, sed præter hæc radices virtutum sunt interiorius, ut sunt occultæ contemplationes, dulcisa desideria, devotiones sanctæ.

Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt.

[CAR.] Ac si diceretur: Tibi promissum est: « Spiritus sanctus superveniet in te ⁵⁶, » et illuminabit oculos tuos ad videndum me plenius cæteris; non tamen credas quod in via plenem videas, sed *averte oculos tuos a me*, hoc est ab incomprehensibilitate majestatis meæ; nam virtus Altissimi tanta est quod ipsa « obumbrabit tibi ⁵⁷, » sicut sol obumbrat et repercutit oculos, ne ipsum in rota videant. Ideo, inquam, *averte oculos tuos, quia ipsi*, id est eorum imperfectio, qui me capere non sufficiunt, *me avolare fecerunt*, ut non bene me comprehendas, sicut legitur in parabolis: « Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non poteris, quia facient tibi pennas ut aquilæ, et volabunt in cælum ⁵⁸; » et in Psalmo: « Accedit homo ad ror altum, et exaltabitur Deus ⁵⁹. » Consequenter iteratis quibusdam matris laudibus, quas Scriptura superior comprehendit, et stylus exponit, subditur:

Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentularum non est numerus.

[Tuo.] Reginæ et concubinæ utraq; quidem ad thronum regis accedunt, filios regis generant, sed non utraq; diademate regni caput nobilitant. Utræque enim prædicatione et baptismo Deo animas acquirunt, sed tamen multum inter se differunt. Illæ namque sunt reginæ quæ intentione regni in hoc Deo serviunt. Illæ vero sunt concubinæ, quæ carnalium commodo, voluptatum occasione Christo animas acquirunt. Unde Apostolus: « Sive per occasionem, sive per veritatem, dummodo Christus annuntietur, et in hoc gaudeo et gaudebo ⁶⁰. » Reginæ itaque sexagenario designantur, propter scientiam decalogi et perfectionem boni operis, quod designat

³⁴ Psal. 54. ³⁵ Psal. 85. ³⁶ Sap. 5. ³⁷ Ezech. 1. ³⁸ Hebr. 6. ³⁹ Psal. 23. ⁴⁰ Rom. 12. ⁴¹ Ibid.
⁴² Gen. 43. ⁴³⁻⁴⁴ Gen. 44. ⁴⁵ Gen. 45. ⁴⁶⁻⁴⁸ IV Reg. 5; Luc. 4. ⁴⁹ Marc. 2. ⁵⁰ Joan. 9.
⁵¹ Psal. 6. ⁵² Thren. 4. ⁵³ Hymn. *De offic. marty.* ⁵⁴ Eccli. 24. ⁵⁵ Exod. 28. ⁵⁶ Luc. 1. ⁵⁷ Ibid.
⁵⁸ Prov. 23. ⁵⁹ Psal. 93. ⁶⁰ Philipp. 1.

senarius. Item quatuor per duodecim multiplicata, A
faciunt sexaginta. Hæ namque quatuorque sensus re-
gunt, et ad duodecim apostolos formant vitam suam,
ut cum eis recipiant in regno coronam. Octogena-
rius qui ex quatuor multiplicatur, in malo accipitur
propter temporalium rerum voluptates, quia hujus
sæculi cursus quatuor temporibus agitur, vel mun-
dus quatuor climatibus, scilicet oriente, occidente,
aquilone et austro, dirimitur. Adolescentulæ sunt
quæ nuper in Christo renatæ, ad prædicandum non-
dum sufficienti, et quasi non: du non tono regali habi-
les in ministerio reginæ fidelibus assistunt excubiis,
quia jussis sanctæ Ecclesiæ fideliter obtemperant.
Unde superius: « Adolescentulæ dilexerunt te ni-
mis⁴¹, » *quarum non est numerus*, quia modum
nostræ æstimationis transcendit summa civium
patriæ cœlestis.

132 Feminarum tria genera enumerata sunt :
reginæ et concubinæ, adolescentulæ. Reginæ sunt
quæ filios pariunt regi de matrimonio, concubinæ
pariunt sine conjugio, adolescentulæ propter æta-
tem non sunt aptæ puerperio. Reginæ pariunt ad
honorem regium, concubinæ propter temporale so-
latium, adolescentulæ intentæ sunt in reginæ ob-
sequium. Reginæ sunt prædicatores spirituales,
conubinæ carnales, adolescentulæ minores spiri-
tualium vitam æmulantes. Reginæ verbo et exem-
plo: illis proficiunt, concubinæ verbo proficiunt, sed
exemplo corrumpunt, adolescentulæ verba et exem-
pla honorum attendunt. De primis ait Apostolus :
« Respondi vos uni viro virginem castam exhibere
Christo⁴²; » de secundis Salomon : « Eruaris a mu-
liere extranea, quæ molit sermones suos, » scilicet
prædicando, « et relinquit ducem pubertatis suæ, »
id est Christum, male operando, « et pacti Dei sui
oblita est⁴³, » quod verbo spondet, opere non ad-
implendo; de tertiis : « Adducentur regi virgines
post eam, proximæ ejus afferentur tibi⁴⁴. » De re-
ginis Paulus : « Salvabitur mulier per filiorum ge-
nerationem, si permanserint in fide et dilectio-
ne⁴⁵. » De concubinis idem : « Non simus sicut
plurimi adulterantes verbum Dei⁴⁶. » De adolescen-
tulis : « Adolescentulæ dilexerunt te nimis. » Et :
« Curremus in odore unguentorum tuorum⁴⁷. »
Has reginas figuravit Bethsabee, quam David duxit
in uxorem, et fecit reginam et ipsa peperit ei
filium sapientem, scilicet Salomonem⁴⁸. Bethsabee
septiformis vel *puteus abundantiæ* dicitur : qui
enim Spiritu septiformi sunt pleni, et scientia
abundant, et filios pacificos gignunt, quod sonat
Salomon. Tales reginæ placent David, sunt enim
laudabiles in quatuor : in gloria, in forma, a con-
sortio, a puerperio. A forma exterius, a gloria in-
terius, a consortio adolescentularum, a puerperio
conversorum. A forma : « Et concupiscet rex de-
corem tuum⁴⁹⁻⁵⁰. » A gloria : « Omnis gloria ejus
filia regis ab intus in sumbriis aureis, » id est ope-
ribus charitatis, « circumamicta varietatibus⁵¹. »
virtutum; a consortio : « Adducentur regi virgi-
nes post eam, proximæ ejus afferentur tibi⁵²; » a
puerperio : « Pro patribus tuis nati sunt tibi
filii⁵³. » — Mulierem, ait, sortem quis inveniet⁵⁴?
Ecce invenisti. Sed ad quid fortitudo ejus?
Quia « procul et de ultimis finibus pretium ejus⁵⁵; »
id est de cœlo, qui est finis superior. « Condidit in
ea cor viri sui⁵⁶⁻⁵⁷. » Concubinæ vero generant ali-
quando regi conformes, aliquando matri similes,
aliquando degeneres. Regi conformes virtute, matri
similes voluptate, degeneres infidelitate. Primi sunt
viri sapientes et robusti, secundi molles et effemi-
nati, tertii sunt hæretici. In figura horum Osce
propheta duxit uxorem fornicariam, scilicet Gom-
mer⁵⁸. Osce *salvator* dicitur, id est Christus. Hic
in fornicaria primo gignit filium sibi similem, unde
dictus est Jezrael, id est *semen Dei*, vel *filius Dei*.
Secundo fornicaria parit filiam sibi similem, quia
voluptuosam, unde vocata est *Abaque misericordia*,
quia matrem sequendo meretur misericordia Dei
privari. Tertio peperit filium degenerem, quia in
hoc degenerat, quod matrem transgreditur infi-
delitate, unde vocatus est *Non populus meus⁵⁹*.
Primi ædificantur matris verbo, secundi corrup-
pantur ejus exemplo, tertii seducuntur, quia putant
matrem penitus alienam a Deo. Primis dicitur :
« Quæ dicunt facite; » secundis : « Quæ autem fa-
ciunt nolite facere⁶⁰; » tertiis : « Sed et lamæ nu-
daverunt mamma, lactaverunt catulos suos⁶¹. »
Primi conformantur regi : « Quos enim præscivit,
prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui⁶². »
De filia quæ matri assimilatur dicitur : « Filia Ba-
bylonis misera⁶³. » Inde misera, quia matri assi-
milatur; unde poeta⁶⁴ :
*Scilicet expectas ut tradat mater honestos,
Aut alios mores quam quos habet? utile porro:
Filiolum turpi velutæ producere turpem.*

« Cum enim ambularent animalia, ambulabant pa-
riter et rotæ juxta ea; cumque elevarentur a terra,
elevabantur pariter et rotæ sequentes ea⁶⁵. » Ani-
malia ista sunt prælati, rotæ sunt vitæ hominum.
D Cum ergo ambulant prælati, per terrena, eis
conformatur hominum vita; et cum elevantur ad
cœlestia, et rotæ similiter. De ultimis dicitur : « Væ
genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini
nequam, filiis sceleratis⁶⁶! » Adolescentularum est
in Ecclesia religiosorum vitam inspicere; magistro-
rum doctrina, quasi pane se reficere; in amaritu-
dine peccata sua rememorare; sese frequenter la-
crymis perfundere, ut sic tandem possint esse de
numero reginarum, et ad torum regis accedere. Sic
illa Ruth, quæ dicitur *inspirata*, Moabitidis, in agro

⁴¹ Cant. 1. ⁴² II Cor. 11. ⁴³ Prov. 2. ⁴⁴ Psal. 44. ⁴⁵ I Tim. 2. ⁴⁶ II Cor. 2. ⁴⁷ Cant. 1. ⁴⁸ II Reg. 11.
⁴⁹⁻⁵⁰ Psal. 44. ⁵¹ Ibid. ⁵² Ibid. ⁵³ Ibid. ⁵⁴ Prov. 31. ⁵⁵ Ibid. ⁵⁶⁻⁵⁷ Ibid. ⁵⁸ Ose. 1.
⁵⁹ Ibid. ⁶⁰ Matth. 23. ⁶¹ Thren. 4. ⁶² Rom. 8. ⁶³ Psal. 136. ⁶⁴ Juv. vi, 239. ⁶⁵ Ezech. 4.
⁶⁶ Isa. 1.

Booz, quod dicitur in *fortitudine*, id est in Ec-
 clesia Christi, qui est Deus fortis; spicas post mes-
 sores colligebat, id est religiosorum vitam inspicie-
 bat. Magistrorum doctrina quasi pane se reficie-
 bat. Hoc est quod dixit ei Booz: « Comede panem
 cum pueris nostris. » Et adjecit: « Et intinge buc-
 cellam tuam in aceto ⁶⁷. » Hoc est quod in re-
 fectioe sua, debet in amaritudine peccata sua
 rememorare. « Et bibe, inquit, aquam de sarcinu-
 lis nostris ⁶⁸, » hoc est quod lacrymis debet se per-
 fundere. Et sic crescens fit aliquando regina, ut
 prædicando possit regi filios parere. Moraliter rex
 est spiritus noster; regina ratio, concubina sensu-
 alitas, adolescentulæ sunt sanctæ meditationes.
 Ratio parit regi, id est spiritui, filios, id est veri-
 tatis cognitionem, in actionibus et deliberationibus
 discretionem; concubina, id est sensualitas, item
 parit regi filios, dum exteriores sensus quos vivifi-
 cat, in usus bonos dirigit; adolescentulæ etsi non
 pariunt, adjuvant tamen ad partus nutriendos, et
 sunt in obsequium reginæ. Esther enim regina ⁶⁹ tre-
 mebunda accedebat ad conspectum regis Assueri, et
 quia delicata erat, et fere ex timore cadebat in
 terram, duas habebat in obsequium suum adole-
 scentulas, quarum una, id est spes, caput ejus
 sustinebat, id est superiorem vim rationis, quæ
 Dei est contemplatio. Altera vero, id est timor,
 vestes ejus sustinebat, ne defluerent in terram, id
 est bonam compositionem morum et operum, ne
 ad terrena se inclinarent. Concubinæ vero ali-
 quando bonæ sunt cum filiis suis, quæ sunt scilicet
 quando motus sensualitatis exteriores sensus ad
 bonos usus dirigunt. Istæ sunt concubinæ, quæ Ja-
 cob genuerunt filios bonos, id est patriarchas. Sunt
 et concubinæ malæ cum filiis suis, quæ sunt abji-
 ciendæ. Unde de Agar ancilla Saræ dicitur: « Ejice
 ancillam et filium ejus ⁷⁰. » Agar enim quæ *servitus*
 dicitur, id est sensualitas quæ servire debet ratio-
 ni, superbiebat contra dominam suam; et Ismael
 turpiter ludebat cum Isaac fratre suo ⁷¹, quia sæpe
 evagationes sensuum bonos usus evertunt. Adole-
 scentulæ quoque in obsequium sunt reginæ, dum
 sanctæ meditationes pios affectus nutriunt. Hinc
 est quod Abisac Sumamitis, qui dicitur *patris mei*
risus, vel *gaudium*, pedes David fovebat ⁷². Quod
 vero reginæ sub numero sexagenario, concubinæ
 sub octogenario ponuntur, ad rem pertinet. Sex-
 aginta enim duas habent sub se divisiones. Dividitur
 enim sexaginta in triginta et triginta, ecce prima.
 Item triginta dividitur in quindecim et quindecim.
 Sed non potest dividi quindecim; item sunt duæ divi-
 siones, quas patiuntur justi. Primo enim dolent
 quod adhuc dividuntur a regno, secundam patiuntur
 quando separatur anima a corpore suo. Octo-
 genarius vero quatuor habet divisiones: prima
 est in quadraginta et quadraginta, secunda qua-
 draginta in viginti et viginti, tertia viginti in decem

et decem, quarta decem in quinque et quinque;
 quinque vero non dividitur. In his accipe duas
 prædictas et duas alias, quas habent injusti: una
 qua dividuntur a Dei gratia, alia qua divi luntur a
 perfectione suæ concupiscentiæ. Adolescentularum
 vero non est numerus, propter multitudinem cogi-
 tationum, quæ sub numero non possunt compre-
 hendi.

*Una est columba mea, perfecta mea; una est matri
 suæ et electa genitrici suæ.*

[THO.] (Sic.) *Una est*, quia non alia ante legem, alia
 sub lege, alia sub gratia, alia de circumcissione,
 alia de præputio. Sed sicut est unus Dominus, una
 fides, unum baptisma, unus Deus et Pater om-
 nium ⁷³, » ita est Ecclesia una catholica, per totum
 mundum dispersa. Dicitur *columba*, quia Spiritus
 sanctus super Dominum in columbæ specie descen-
 dit ⁷⁴, ut et suam et ejus in quo descendebat osten-
 deret simplicitatem, quam et Ecclesiæ contulit.
Perfecta dicitur, quia ex omnibus populis colligitur,
 et omnium divinatorum charismatum acceptione
 perficitur. Mater et genitrix Ecclesiæ præsentis est
 illa, de qua Apostolus ait: « Quæ sursum est libera
 est, Hierusalem, quæ est mater nostra ⁷⁵, » Quia
 « omne datum optimum et omne donum perfectum
 desursum est, descendens a Patre luminum ⁷⁶. »
Electa est genitrici suæ, et a superna Ecclesia pro-
 pter suam unitatem approbata.

Nota quod sponsa dicitur una, dicitur columba,
 dicitur perfecta, dicitur electa. Una dum incipitur,
 columba dum gratia augetur, perfecta dum mun-
 dus integre despicitur. Electa, dum totus in Deum
 animus intenditur. Ut taceamus ad præsens illas
 philosophicas unitates, quantum ad præsens spe-
 ctat negotium. Est unum spirituale, est unum sin-
 gulare, est unum æternale. Primum est adunatione,
 secundum unionem, tertium æterna unitate. Primum
 est in fide, secundum fit in virgine, tertium in tri-
 nitate. De primo: « Qui adhæret Deo, unus efficitur
 spiritus ⁷⁷, » de secundo: « Sicut anima ratio-
 nalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus
 est Christus ⁷⁸, » De tertio: « Tres sunt qui testi-
 monium dant in cælo: Pater et Filius, et Spiritus
 sanctus, et hi tres unum sunt ⁷⁹. » Primo quasi
 lapides vivi ad construendum templum Dei, in
 unum colligimur, secundo erigimur, tertio con-
 summabimur. De primo, congregavit nos in unum
 Christi amor, de secundo, erexit nobis Dominus
 cornu salutis in domo David pueri sui; de tertio
 dicitur quod Deus perficiet solidabitque. Item ipsi
 nos gemimus habitationem quæ de cælo est, super-
 vestiri cupientes. Prima itaque unitate dicitur
 sponsa una, scilicet adunatione fidelium tanquam
 lapidum ad construendum templum Domini, quod
 prius fundatur ex rudibus et impolitis lapidibus,
 scilicet humilitate. Postea locantur sculpti in pa-
 tientia, superponuntur politi in mansuetudine, tan-

⁶⁷ Ruth. 2. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Esther. 15. ⁷⁰ Gen. 21. ⁷¹ Gen. 25. ⁷² II Reg. 2. ⁷³ Ephes. 4. ⁷⁴ Matt. 3.
⁷⁵ Gal. 4. ⁷⁶ Jac. 1. ⁷⁷ I Cor. 6. ⁷⁸ Symb. S. Athanasii. ⁷⁹ I Joan. 5.

quam cæmento colligantur simul charitate, deinde accumulatur templum in pacis sollicita conservatione. Sic docebat Apostolus construere, dicens: « Obsecro vos ut digne ambuletis cum humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, sollicitè servare unitatem spiritus in vinculo pacis⁹⁹. » Sic quoque operatus est Christus. Vide ut omnia facias secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est¹⁰⁰. Sic sponsa est una, est etiam et columba bona simplicitate. Quod in tribus fit: si ad pacem alios invitat, si irrogatus injurias non vindicat, si in gratia Dei alios exakat, De primo: « Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo Deum videbit¹⁰¹; » de secundo: « Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes¹⁰²; » de tertio sicut ait Apostolus: « Optimum est gratia stabilire cor¹⁰³; » et: « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis¹⁰⁴; » et: « Florete flores in gratia¹⁰⁵. » Hinc est quod in Scripturis tres legimus columbas: prima ramum olivæ ad arcam attulit in signum pacis in diluvio; secunda in lege offerebatur in sacrificio, tertia apparuit super Dominum in baptismo. De his columbis contra Simoniacos dicitur quod Dominus ejecit de templo flagello facto de funiculis, vendentes oves et boves et columbas¹⁰⁶. Ovis hic accipitur pro simplicitate, bos pro prædicationis labore, columba pro sacramentis novæ gratiæ. Primum vendunt hypocritæ, secundum mercenarii, tertium Simoniaci, deteriores cæteris. Isti quia vendunt columbam ejiciuntur de templo, sicut scriptum est in Apocalypsi: « Ejice foras atrium quod foris est¹⁰⁷, » scilicet flagello facto de funiculis peccatorum, unde David: « Funes peccatorum circumplexi sunt me¹⁰⁸. » Itaque apud ipsos non una columba ista. Item sponsa perfecta est, dum mundus perfecte despicitur eo ordine quo docuit Dominus: « Si vis, ait, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælis¹⁰⁹. » Primum ergo est in affectu, secundum in effectu, tertium in profectu, quartum in proventu. In affectu voluntatis, in effectu alienationis, in profectu erogationis, in proventu sperandæ retributionis. Quia, sicut ait Gregorius: « Velle mente ire est, volendo **133** jam bonum diligitur. » Alienando prorsus mundum despiciamus. Erogando proximum diligimus dum necessitati ipsius de nostro subvenimus; inde sperando nos habituros præmia in cælo thesaurizamus, et eorsum cor elevamus.

Sic sancti martyres « emites ibant et flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione¹¹⁰. » Est quoque sponsa *electa genitricis suæ*, id est « Jerusalem quæ sursum est, quæ est mater nostra¹¹¹; » cujus caput est Christus qui ele-

git. Sciendum vero quod est electio prædeterminationis, et est electio gratiæ, et est electio assumptionis. Prima liberam conservat hominis voluntatem, secunda provehit ad dignitatem, tertia perducit ad beatitudinem. De prima ait Apostolus: « Sicut elegit vos ante mundi constitutionem¹¹²; » de secunda idem Paulus apostolus: « Non ab hominibus electus, neque per hominem, sed per Jesum Christum¹¹³; » de tertia David: « Beatus quem elegisti et assumpsisti, habitabit in atriis tuis¹¹⁴. » Item: « Sancti et justii, in Domino gaudete, vos elegit Deus in hæreditatem sibi¹¹⁵. » Per primam nos præcavit Dominus, per secundam nos vocat et justificat¹¹⁶, per tertiam nos magnificabit in sua cælesti gloria. Non in una sola persona laudatur humanitas, sed inter fratres unanimitas, unde Apostolus: « In uno Spiritu unanimes¹¹⁷; » sed notandum quod in oratione quidam sunt pusillanimes, cum primo debent esse magnanimes; secundo unanimes, tertio longanimes. Tria sunt quæ faciunt in oratione pusillanimes. Conscientiæ impritas, petitionis sublimitas, ejus qui petit severitas. Primus fuit Judas, qui desperavit per reatum conscientiæ, secundus fuit Achaz rex Israel, cui dictum est: « Pete tibi signum a Domino, et dixit: Non petam; et non tentabo Dominum¹¹⁸. » Tertia fuit mulier sanguifusa, quæ non audent tangere Christum, et tetigit solum vestimenti ejus¹¹⁹. » Primus enim audierat: « Peccatores Deus non audit¹²⁰; » secundus: « Altiora te ne quæsieris et majora te ne scrutatus fueris¹²¹; » tertius: « Cum implicaveritis orationem, non exaudiam: manus vestræ plenæ sunt sanguine¹²². » Ergo sicut scriptum est: « Qui pusillo animo est, et qui duxit uxorem, revertatur ad domum suam¹²³. » Pusillanimes, nolite timere. Nolite attendere severitatem, sed attendite illum qui « salvum facit a pusillanimitate spiritus et tempestate¹²⁴. » Qui clamat: « Ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis. Invocabitis me, et ego exaudiam vos¹²⁵. » His ergo auditis, qui erant pusillanimes sunt magnanimes. Tria autem sunt quæ faciunt magnanimes in oratione, scilicet spes veniæ, spes gratiæ, spes gloriæ: spes veniæ facit puritatem conscientiæ, spes gratiæ ut secure petat sublimia, spes gloriæ ut postposita severitate accendatur dantis benevolentia. De primo: « Sperate in eo, omnis congregatio populi, effundite coram illo corda¹²⁶, » etc. Sic purificando conscientiam habebis petendi audaciam. De secundo: « Spera in Domino et fac bonitatem, et inhabitabit terram, pasceris in divitiis ejus¹²⁷. » De tertio: « Lætentur omnes, qui sperant in te; in æternum exultabunt, et habitabis in eis¹²⁸. » Isti audiunt: « Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis et fiet vobis¹²⁹. » — « Oratio fidei alleviabit infirmum, » ait Jacobus¹³⁰. Si autem

⁹⁹ Ephes. 4. ¹⁰⁰ Exod. 25. ¹⁰¹ Hebr. 12. ¹⁰² I Petr. 3. ¹⁰³ Hebr. 13. ¹⁰⁴ II Cor. 6. ¹⁰⁵ Eccli. 59. ¹⁰⁶ Joan. 2. ¹⁰⁷ Apoc. 11. ¹⁰⁸ Psal. 118. ¹⁰⁹ Math. 19. ¹¹⁰ Psal. 125. ¹¹¹ Gal. 4. ¹¹² Ephes. 1. ¹¹³ Gal. 1. ¹¹⁴ Psal. 134. ¹¹⁵ Offic. Eccl. ¹¹⁶ Rom. 3. ¹¹⁷ Philip. 1. ¹¹⁸ Isa. 7. ¹¹⁹ Math. 9. ¹²⁰ Joan. 9. ¹²¹ Eccli. 3. ¹²² Isa. 1. ¹²³ Deut. 30. ¹²⁴ Psal. 54. ¹²⁵ Jer. 39. ¹²⁶ Psal. 61. ¹²⁷ Psal. 36. ¹²⁸ Psal. 5. ¹²⁹ Marc. 11. ¹³⁰ Cap. 5.

facti sumus magnanimes, oportet ut simus unanimi-
mes.

In tribus annis unanimes : in simplicitate, in mortalitate, in fidelitate. Primum contra duplicitatem, secundum contra propriam voluntatem, tertium contra infidelitatem. Primum ne sit proximo dolosus, secundum ne sit inter sanctos seditiosus, tertium ne sit per hæresim a Deo divisus. Propter hæc tria dicit sponsus de sponsa : *Una est columba mea, una est fortitudo mea, una est matri suæ.* De simplicitate dicit David : « Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua¹¹⁻¹². » Quia vix duplex constans est in omnibus operibus suis. De secundo : « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum¹³ ! » Item dicit : « Qui habitare facit unus moris in domo¹⁴. » De tertio : « Unus spiritus et una fides erat in eis¹⁵. » Item : « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una¹⁶. » Sunt quoque unanimes in oratione, quia unum petunt. « Porro unum est necessarium¹⁷. » — « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ¹⁸. » Interim ergo sit nobis « unus spiritus, una fides, unum baptisma¹⁹. » Unus spiritus in terrena concordia, una fides in Ecclesia, unum baptisma in purificanda conscientia. Sed quia parum prodest unanimitas momentanea, necesse est ut adsit longanimitas perpetua. Si ergo aspicimus Christum longanimum in sustinenda mundana tribulatione, longanimum in passione, longanimum in expectatione, nos quoque multo magis longanimes debemus esse in oratione. Oratio ergo debet habere profunditatem, longanimitatem, latitudinem, altitudinem : profunditatem in contritione, latitudinem in dilectione, longitudinem in expectatione, altitudinem in expectanda retributione. Audi profunditatem : « De profundis clamavi ad te, Domine, Domine, exaudi orationem meam²⁰. » et latitudinem : « Orate pro invicem ut salveamini²¹. » et longanimitatem : « Sine intermissione orate, » ait Apostolus²². « Multum enim valet deprecatio justis assidua, » ait Jacobus²³. Et David : « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo²⁴. » Idem : « Vespertina oratio ascendat ad te, Domine, et descendat super nos misericordia tua²⁵. » Altitudinem audi : « Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam, dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum²⁶. » De eodem Salomon : « Melior est finis orationis quam principium²⁷. » Itaque « eum stas ad orandum, si quid ita petitis, credite quia accipietis²⁸. » Ut ergo audiatur oratio, currat pusillanimes ad misericordiam, magnanimes ad temperantiam, unanimes ad obedientiam, longanimes ad patientiam. Ad misericordiam, ne cadat in desperationem;

A temperantiam, ne in elationem; obedientiam, ut non solum magistri, sed fratris mandatum perficiat; patientiam; ne per tedium deficiat. Dicat ergo pusillanimes : « Domine, cum iratus fueris, misericordiam recordaberis²⁹. » Vitent magnanimes, ne dicatur eis quod duobus filiis Zebedæi : « Nescitis quid petatis³⁰. » Respicient unanimes Christum qui « factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod Deus illum exaltavit³¹. » Quia vero « spes quæ differtur affligit animam³². » audiant longanimes : « Qui perseveraverit usque in finem salvus erit³³. » et Apostolus : « Nefatigimini animis vestris deficientes. Non enim restitistis usque ad sanguinem, adversus peccatum repugnantes³⁴. » Non solum autem sit hæc unanimitas in oratione, sed in compassione. Ubi videndum est quod aliud est propassio, aliud compassio, aliud passio : in propassione vitetur primæ suggestionis vehementia, in compassione nascitur vita, in passione sævit utilis afflictionis angustia. Primum est exercenda virtutis materia, per secundum habetur indulgentia, tertium vero sequitur regni cælestis gloria. In primo triumphat homo quia cito suggestionem perpendit, in secundo proximo beneficium impendit, in tertio Christo patienti vicem rependit. Ad primum vos invitat qui ait : « Omni custodia serva cor tuum³⁵. » etc. « Fili, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis³⁶. » In hoc conflictu junxit Agag : quia suggestio dicitur, scilicet rex Amalec³⁷, qui dicitur *populus alligatus*. Misericordia quæ sequitur compassio dicitur : « Estote misericordes, sicut Pater vester misericors est³⁸. » Item : « Misericordiam volui et non sacrificium; et scientiam Dei plusquam holocausta³⁹. » De passione dicit : « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam⁴⁰. » In primo ergo est *columba*, in secundo *perfecta*, in tertio *una est matri suæ et dilecta genitrici suæ*, supercælesti Ecclesiæ. Ad quam nos perducatur Jesus Christus : « cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen⁴¹. »

Sexaginta sunt reginæ, octoginta concubinæ, et adolescentularum non est numerus. Verumtamen una est columba mea.

[CARD] Per reginas et concubinas animæ prælatorum designantur, quia pariter ad torum accedunt, pariter generant, sed non pariter coronantur. Reginæ enim intuitu regni cælestis ex veritate; concubinæ vero intuitu rerum temporalium, et per occasionem doctrinæ inserviunt, et de utrarumque fructu gaudet Apostolus, dicens ad Philippenses : « Quid enim, dum omni modo, sive per veritatem, sive per occasionem Christus annuntietur, et in hoc gaudeo et gaudebo⁴². » Illud autem attenda-

¹¹⁻¹² Psal. 11. ¹³ Psal. 132. ¹⁴ Psal. 112. ¹⁵ Offic. Eccl. ¹⁶ Act. 4. ¹⁷ Luc. 10. ¹⁸ Psal. 26. ¹⁹ Ephes. 4. ²⁰ Psal. 129. ²¹ Jac. 5. ²² I Thess. 5. ²³ Cap. 5. ²⁴ Psal. 140. ²⁵ Ant. De Dom. 1. ²⁶ Adent. ad Vesperas. ²⁷ Psal. 60. ²⁸ Eccl. 7. ²⁹ Marc. 11. ³⁰ Habac. 3. ³¹ Marc. 10. ³² Phil. 2. ³³ Prov. 13. ³⁴ Matth. 10. ³⁵ Hebr. 12. ³⁶ Prov. 4. ³⁷ Prov. 1. ³⁸ I Reg. 15. ³⁹ Luc. 6. ⁴⁰ Ose. 6. ⁴¹ Matth. 5. ⁴² Rom. 16. ⁴³ Phil. 1.

mus, quod concubinæ plures sunt numero quam reginæ. In adolescentulis vero designatur rudis et quasi innumerabilis illarum animarum multitudo, quæ renovatur per fidem, adhuc dependens ab uberibus magistrorum, de quibus dicit Christus quod licet prædictarum animarum tanta sit multitudo, tamen una est columba mea plena gratia præ cæteris, et ipsa est una matri suæ, scilicet cœlesti gratiæ, quia singulariter dicere potest: « Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit⁴³ »; et ipsa est electa genitrici suæ. Nam inter omnes filias genitrici suæ, militanti, scilicet sive triumphanti Ecclesiæ, ipsa est præelecta. Et ideo ad laudes ejus omnes assurgunt; hoc est quod sequitur:

Viderunt eam filia et beatissimam prædicaverunt, reginæ et concubinæ laudaverunt eam.

[Tho.] Magna laus est unitati catholicæ quam et gratia mater quæ genuit in perpetuum elegit et filia quas ipsa Deo per spiritum genuit et enutrivit, mox ut viderunt, id est ut ejus castitatem vitæ didicerunt, ut dona promissæ illi hæreditatis audierunt, merito beatificare non cessant. Sed et reginæ et concubinæ præconiis justis extollunt, id est cœlestes, hæ quæ vere regni ejus sunt participes, sive illæ quæ ei solo nomine adhærentes, sed spe sunt et animo terrestres perenni eam dignam laude fatentur. *Viderunt filia, viderunt reginæ, viderunt concubinæ.* Filiae suspirantes in ejus æmulatione, reginæ congratulantes de ejus perfectione, concubinæ corrosæ sunt, verme conscientiæ. Filiae suspirant in illam, suam cognoscentes infirmitatem; reginæ congratulantur, pariter festinantes ad beatitudinem; concubinæ roduntur verme conscientiæ, quia se vident præparatas ad damnationem. Hinc est quod clamant adolescentulæ: « Trahe nos post te. Curremus in odore unguentorum tuorum⁴⁴. » Unde Ruth, quæ *inspirata* dicitur, ad socrum suam Noemi, quæ dicitur *pulchra*, clamat: « Quocunque ibis et ego vadam; quocunque manebis et ego, vivit Dominus, quia sola mors me et te separabit⁴⁵. » Reginæ dicunt: « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus⁴⁶. » Concubinæ roduntur verme conscientiæ, testimonium illis reddente conscientia ipsarum, et inter se invicem cogitationum accusantium, unde quædam revertentes, clamant: « Domine, ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum⁴⁷. » Quidam dicunt cum Cain desperando, dicentes: « Major est iniquitas mea quam ut veniam merear⁴⁸. » Quidam vero cum Juda currunt in laqueum, dicentes: « Peccavi tradens sanguinem justum⁴⁹. »

Ordo congruus: prius vident, secundo prædicant beatissimam, tertio laudant. Vident, « non habentem maculam neque rugam⁵⁰ »; prædicant beatissi-

mam, jam cœlesti refectione saginatam; laudant supra conditionem humanam ad superna gaudia exaltatam. Non habet maculam neque rugam, sacrificiis purificata, saginata est pane cœlesti satiata. Ad gaudia, scilicet exaltata, scilicet vino lætitiæ exhilarata. Hæc tria sunt de quibus ait Samuel ad Saul: « Cum veneris ad quercum Thabor, occurrent tibi tres viri euntes in Bethel: unus portans tres hydrias, alius portans tres tortas panis, alius lagenam vini⁵¹. » Thabor *veniens lumen* dicitur, quercus est crux Christi per quam venit lumen, tres viri sunt tria genera hominum: incipientes, proficientes, perfectentes, vel Daniel, Job, Noc. In tribus hædis triplex sacrificium est, quibus sponsa est purificata, quia hædi in lege sacrificabantur. Primum sacrificium est contritionis, secundum justificationis, tertium jubilationis. De primo: « Sacrificium Deo spiritus contribulatus⁵², » de secundo: « Sacrificate sacrificium justitiæ⁵³. » de tertio: « Sacrificium laudis honorabit me⁵⁴. » Sic sponsa prius in se nacta veterem hominem per poenitentiam. Inde in novitate vitæ ambulat per justitiam⁵⁵. Tandem Deum laudat per ineffabilem lætitiæ. Beatissima dicitur sponsa tribus panibus satiata, de quibus in Evangelio: « Amice, commoda mihi tres panes⁵⁶. » Primus est doctrinæ, **134** secundus lacrymarum, tertius consolationis divinæ. Primus est de mensa propositionis⁵⁷; secundus, unde David: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte⁵⁸ »; de tertio: « Panem angelorum manducavit homo⁵⁹. »

Pro primo prædicatur beata, pro secundo beator, pro tertio beatissima.

Lagena vini est lætitia, qua interiorius tangit Christum, cum illo jam degustans supernæ patriæ gaudia. Hi supra pectus Domini cum Joanne vehementi amore accensi in cœna recumbunt⁶⁰. Primus eni tactus est tangere simbriam vestimenti ejus, id est fidei vel conversationis ejus, cum hemorrhoidæ muliere⁶¹, et hac sanatur a sanguine culpæ. Secundus tactus est, tangere pedes ejus, id est affectus, cum Maria Magdalene. Tertius est supra pectus ejus cum Joanne in cœna recumbere, id est superna gaudia sapere, et inde laudatur. Possunt hæc accipi de beata Virgine. Notandum autem quod concubinæ possunt accipi hi qui adhuc plorant pro peccatorum enormitate, qui se nondum judicant dignos ad regis amplexus accedere; filiae sunt quæ contemplantur in hac peregrinatione, reginæ quæ jam fruuntur Dei visione. Ut ergo singulis singula verba assignemus, concubinæ laudant, filiae vident, reginæ prædicant. Concubinæ, sicut acceperunt documento, filiae sicut probant contemplationis argumento, reginæ, sicut didicerunt experimento. Concubinæ laudant, quia de nocte surrexit, et dedit prædam domesticis suis, et cibaria ancillis suis⁶²; filiae, quia « omnis gloria ejus filiae regis abintus in simbriis auribus⁶³; » regi-

⁴³ 1 Cor. 15. ⁴⁴ Cant. 1. ⁴⁵ Ruth. 1. ⁴⁶ Psal. 121. ⁴⁷ Psal. 78. ⁴⁸ Gen. 4. ⁴⁹ Matth. 27. ⁵⁰ Ephes. 5. ⁵¹ 1 Reg. 10. ⁵² Psal. 50. ⁵³ Psal. 4. ⁵⁴ Psal. 49. ⁵⁵ Rom. 6. ⁵⁶ Luc. 11. ⁵⁷ Num. 8. ⁵⁸ Psal. 41. ⁵⁹ Psal. 77. ⁶⁰ Joan. 13. ⁶¹ Luc. 8. ⁶² Prov. 31. ⁶³ Psal. 41.

næ, « quia venit a sinibus terræ audire sapientiam Salomonis ⁶³. » Erce concubinæ laudant beatam, filix vident beatiorem, reginæ prædicant beatissimam. Conubinæ ergo laudant a conceptu, laudant a fructu, laudant a partu. A conceptu, quia fuit sine luxurie seditate; a fructu, quia liber fuit ab originali necessitate; a partu, quia fuit sine difficultate. In conceptu, virga Aaron floruit sine cultu hominis ⁶⁴; in fructu: Veniet ventus urens a regione deserti, et siccabit venas mortis ⁶⁵; in partu: Visus est rubus ardens sine damno combustionis ⁶⁶. In primo laudatur virginitas, in secundo novitas, in tertio sublimitas. Virginitas quæ concepit et non marcuit, novitas qua creata in muliere latuit, subtilitas qua Creator egressus est de utero, et portam non aperuit. De primo ait Isaias: « Ecce virgo concipiet et pariet filium ⁶⁷. » De secundo ait propheta: « Faciet Dominus novum super terram, femina circumdabit virum ⁶⁸. » De tertio ait Ezechiel: Porta hæc clausa erit et non aperietur, vir non intrabit per eam, quia Dominus Deus Israel ingressus est per eam. Vir sedebit in ea ut comedat panem coram Domino ⁶⁹. » Concupina ergo videns hæc sponsæ magna in exitu non cessat laudare, sed et merito. Quia plorat videns illuc se non posse pertingere. Contra primum ergo erubescit, contra secundum sibi vilescit, contra tertium tabescit. Erubescit se de putredine propagari. Audi erubescientiam: « Tota die verecundia mea contra me est, » ait David ⁷⁰. Unde idem: « Ego sum vermis et non homo ⁷¹. » De putredine ait Job: « Putrecini dixi: Pater meus es, mater mea et soror mea, vermibus ⁷². » Audi de secundo: « Præoccupaverunt me laquei mortis ⁷³. » Item: « Funes peccatorum circumplexi sunt me ⁷⁴. » De humilitate: « Dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos ⁷⁵. » De tertio, audi laborem miserix: « Quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra et non in eodem statu permanet ⁷⁶. » Item: « Homo ad laborem nascitur et avis ad volandum ⁷⁷. » Et: « Tabescere fecisti sicut araneam animam ejus ⁷⁸. » Ecce quando tabescit labore presentis miserix. Hæc tria in Rebecca sunt figurata. Cum enim Isaac occurreret ei egressus ad meditandum in agro ⁷⁹, vide quid fecerit: primo operuit vultum suum pallio, secundo desiliit de camelo, tertio Deboram, quæ interpretatur *apis*, ducebat a latere suo. Operiens vultum, est verecundata; desiliens de camelo, est humiliata; Deboram habens in latere suo, est aculeo miserix fatigata. Sed dum talibus exercitatur, ab Isaac, qui *risus* interpretatur, suscipitur, et in thalamum matris inducitur. Et sic sponsa ipsius efficitur. Istæ enim concubinæ dum talibus exercentur, sponsæ Christi processu temporis fieri merentur. Fidelis sponsa in tribus solet

A laudari, scilicet: a pietate, a timore, a labore. A pietate, qua patris ira parvulis temperatur, a timore quo sponso reverentia exhibetur, a labore quo voluptas carnis domatur, et divitiis domus instruitur. Talis fuit beata Virgo: pia, populum Deo subditum Filio suo reconciliando; timorata, Filium suum debito honore reverendo, laboriosa, carnem domando, et Filio suo aulam virgineam divitiis virtutum instruendo. In primo itaque populum Dei ad hæreditatem revocavit, unde ait: « Et radicavi in populo honorificato et in partes Dei mei hæreditas illius ⁸⁰. » Ac si diceret: Hæreditatem Dei mei eis acquisivi. De secundo ipse ait: « Ego mater pulchræ dilectionis et timoris ⁸¹. » De tertio: « Multæ filix congregaverunt divitias, tu supergressa es universas ⁸². »

B Illas tres laudes Salomon proposuit in tractatu de muliere forti ^{83,84}. De primo ait: « Surrexerunt filij ejus et beatissimam prædicaverunt, vir ejus et laudavit eam. » De secundo idem dixit subsequenter: « Mulier timens Dominum ipsa laudabitur. » De tertio ibidem ipse adjunxit dicens: « Laudant eam in portis opera ejus, » id est laudatur ex eis. Ecce ancillæ laudaverunt, sive concubinæ. Sequitur:

C *Filix viderunt, sed differenter, quia aliarum alix procedunt, alix accedunt, alix excedunt.* Procedunt, cum virtutum divitiis; accedunt, cum aromaticis spiritualis dilectionis, excedunt, in stuporem admirationis. De primis: « Multæ filix congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. » De secundis: « Myrrha et gutta et casia a vestimentis ⁸⁵. » etc. Maria enim fuit vestimentum regis et domus eburnea ⁸⁶. De tertiis: « Filix discernerunt super murum ⁸⁷. » Murus est virtutum soliditas et sublimitas, unde ad videnda cœlestia paratiores sumus. Primæ de longe Mariam imitantur, secundæ de propinquo æmulantur, tertiæ cogitatione ex aviditate in illa æterna patria conversantur. Primæ honoratæ fructuum ubertate, secundæ in lætitia et exultatione, tertiæ gaudentes præ novitate. De primis: « Adducentur regi virgines post eam ⁸⁸. » De secundis: « Proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia et exultatione ⁸⁹. » De tertiis: « Adducentur in templum regis ⁹⁰, » quod est beatitudo superna; ubi mente ingrediuntur cum Maria. Primæ imitantur accipientes ab eo rigorem et disciplinam, secundæ devotionis dulcedine mellifluam, tertiæ supernorum gustant sapientiam. Maria enim est arca de qua dicitur in Apocalypsi: « Cœlum apertum est, et arca Dei visa est in eo ⁹¹. » In ea erat virga et manna et tabulæ testamenti ⁹². In virga ergo designatur disciplina, in manna devotionis dulcedo, in tabulis testamenti sapientia. Ipsa enim astitit a dextris Dei circumdata varietate ⁹³. Plane varietate, ipsa enim est iris diversorum colorum de qua in ea-

⁶³ Matth. 12. ⁶⁴ Num. 17. ⁶⁵ Ose. 13. ⁶⁶ Exod. 3. ⁶⁷ Isai. 7. ⁶⁸ Jer. 31. ⁶⁹ Ezech. 46. ⁷⁰ Psal. 43. ⁷¹ Psal. 21. ⁷² Job 17. ⁷³ Psal. 17. ⁷⁴ Psal. 118. ⁷⁵ Job 14. ⁷⁶ Ibid. ⁷⁷ Job 5. ⁷⁸ Psal. 58. ⁷⁹ Gen. 24. ⁸⁰ Eccli. 24. ⁸¹ Ibid. ⁸² Eccli. 31. ^{83,84} Prov. 31. ⁸⁵ Psal. 44. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷ Gen. 49. ⁸⁸ Psal. 44. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Apoc. 11. ⁹¹ Hebr. 9. ⁹² Psal. 44.

dem Apocalypsi, ait enim Joannes : « Qui sedebat in throno erat similis aspectui jaspidis et sardinis ⁹², » scilicet Christus. Iaspis enim videtur coloris est, in eo divinitas; sardo rubens, pro nobis passa humanitas. Ubi adjungitur : « Et in circuitu throni iris similis visioni smaragdinae ⁹³. » Smaragdus videtur coloris est. Verumtamen iris plures habet colores cum isto qui figurant aliquid in beata virgine; habet enim nigredinem, pallorem, virorem, candorem, ruborem. In nigredine significatur quod ipsa curam gerat de peccatoribus; in pallore, de laborantibus; in virore, de iis qui student virtutibus; in candore, de virginibus; in rubore, de charitate ferventibus. Primis ut a Filio suo impetret indulgentiam, secundis patientiam, tertiis proficiendi gratiam, quartis humilitatem, quintis pietatem. Propter primum ait : « Nigra sum, sed formosa ⁹⁴; » pro secundo : « Quia decoloravi me sol ⁹⁵; » pro tertio in hoc loco quod similis erat visioni smaragdinae; pro quarto : « Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias ⁹⁶; » pro quinto : « Sicut vitta coccinea labia tua ⁹⁷. » Item iris pacem designat, pluviam nuntiat, ex solis præsentiā multiformiter radiat. In primo enim per ipsam humano generi pax est impetrata, in secundo per ipsam gratiæ pluvia est infusa, in tertio visione Dei est gloriosa. Propter primum enim sponsus osculatus est eam osculo oris oris sui ⁹⁸. Propter secundum fuit ipsa « fons hortorum, puteus aquarum viventium, fons impetu de Libano ⁹⁹. » Propter tertium ait illi sponsus : « Veni, electa mea, et ponam in te thronum meum; quia concupivit rex speciem tuam ¹⁰⁰. » Talem viderunt eam filia. Sequitur:

Reginæ beatissimam prædicaverunt; ut qualibet beatitudine. Sunt enim differentes beatitudines. Est enim beatitudo falsa, est beatitudo vera, est secunda, est plena. Prima decipit, secunda incipit, tertia percipit, quarta recipit. Decipit per vanam delectationem, incipit per virtutem et operationem, percipit divinam promissionem, recipit corporis et animæ glorificationem. De prima dicitur, enumeratis a David multis felicitatibus temporalibus : « Beatum dixerunt populum cui hæc sunt ¹⁰¹. » De secunda continuo adjunxit, dicens : « Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus ¹⁰². » Et ad Simonem Petrum ait Dominus : « Beatus es, Simon Bar Iona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cælis ¹⁰³. » Item : « Beati sunt servi illi quos, cum venerit dominus invenerit vigilantes ¹⁰⁴. » De tertia ait Joannes evangelista : « Beati mortui qui in Domino moriuntur ¹⁰⁵. » Et quare beati, subjunxit : « A modo jam dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis ¹⁰⁶. » De quarta ait Dominus : « Beati milites, quoniam ipsi possidebant terram ¹⁰⁷, » id est corpus. Tunc enim glorificabuntur in anima et corpore. Hac beatitudine *beatissimam prædicaverunt reginæ Mariam.*

Viderunt eam filia Sion.

[CARD.] Quas superius adolescentulas nominavit, et beatissimam prædicaverunt eam in laudibus, et reginæ et concubinæ laudaverunt eam; ipse quoque filius cum admiratione laudes ejus assumit, dicens : *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata ?*

[THOM.] Admiratur Synagoga conversa Ecclesiam tantisper sublimatam. Hæc progreditur quasi aurora consurgens; quia veri luminis jam in ea ortus mundo post tenebras ignorantie longe monstratur, clamantibus ejus præconibus : « Nox præcessit, dies autem appropinquavit ¹⁰⁸. » *Pulchra ut luna*, quia a Sole justitiæ illustrata, noctem sæculi hujus incedens scientiæ cælestis et evangelicæ conversationis luce perfudit. *Electa ut sol*, quia imaginem sui Conditoris illustrare cœpit; ambulando in omni justitia et sanctitate et veritate ¹⁰⁹, et illi veraciter gratias agendo, quia « signatum est super nos lumen vultus tui, Domine ¹¹⁰. » Item, *pulchra ut luna*, quia in nocte vitæ hujus nunc despecta mundo, nunc clara videtur, nunc virtutum candore plena, nunc pravorum dehonesta vitis, more lune crescit et decrescit. *Electa ut sol* in die futuræ beatitudinis, quando clarebit immutabilis lucis visione, quando omnes « justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum ¹¹¹. » *Terribilis ut castrorum acies ordinata*, quia quo perfectius in se ordinem virtutum collocat, eo terribilior aeris potestatibus et ecclesie et anima quæque fidelis existit. Item aurora noctem fugat, luna noctem illuminat, sol diem clarificat, terror castrorum hostes exturbat. Aurora noctem fugat, abluendo culpam; luna noctem illuminat, auferendo ignorantiam; sol diem clarificat, manifestando sanctorum justitiam; terror castrorum hostes exturbat, eorum reprimendo sævitiam. Item, est aurora in propriam utilitatem, luna in proximi ædificationem, sol reformando in se Dei imaginem, terribilis ut castrorum acies se muniendo contra adversariorum **135** machinationem. Verum triplex est aurora quæ assignatur secundum triplicem nominis hujus etymologiam.

Est enim prima misericordiæ, qua cognoscimus peccatum ut fugiamus; secunda gratiæ, qua videmus bonum ut faciamus; tertia contemplationis gloriæ, ut diligamus et quæramus. Prima dicitur aurora, id est aura oriens, id est temperies; quia in ea nos temperamus a vitis. De qua Moses : « Factum est in vigilia matutina ¹¹², » etc. Secunda, id est gratiæ, dicitur aurora, augetur rorem, quia augetur in nobis ros gratiæ ut bene faciamus. Unde Gedeon surgens mane invenit vellus plenum et expressit in cocham ¹¹³, id est de Virgine venit ad cor humanum. Tertia dicitur aurora quasi avium hora, quia in ea contemplantes cælestium gloriam, sicut aves in aurora Deum laudamus. Unde Dominus ad Job :

⁹² Apoc. 4. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Cant. 4. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Cant. 2. ⁹⁷ Cant. 4. ⁹⁸ Cant. 1. ⁹⁹ Cant. 4. ¹⁰⁰ Cant. 4. ¹⁰¹ Psal. 143. ¹⁰² Ibid. ¹⁰³ Matth. 16. ¹⁰⁴ Luc. 12. ¹⁰⁵ Apoc. 14. ¹⁰⁶ Ibid. ¹⁰⁷ Matth. 5. ¹⁰⁸ Rom. 13. ¹⁰⁹ Ephes. 4. ¹¹⁰ Psal. 4. ¹¹¹ Matth. 13. ¹¹² Exod. 11. ¹¹³ Judic. 6.

« Quis dimisit lapidem angularem, cum me laudarent astra matutina et jubilarent omnes filii Dei ? » Prima est aurora consurgens, secunda aurora ascendens, tertia provehens. Prima consurgit de peccato ad sanctitatem, secunda ascendit de virtute in virtutem, tertia provehit usque ad Dei cognitionem. De prima dicit Paulus animæ peccatrici : « Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis et illuminabit te Christus ¹⁰. » Dicitur etiam de ea : *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens ?* Et beata Cecilia, dum aurora consurgeret, dixit : « Eia, milites Christi, abjicite opera tenebrarum ¹¹. » De secunda, scilicet ascendente, dixit angelus ad Jacob : « Dimitte me, jam enim ascendit aurora ¹². » Cum enim Dominus contulerit ascensum ad virtutes, mystica procedente lucta, ut ejus probet desiderium, fluxit se longius ire, dicens : « Dimitte me, jam enim ascendit aurora. » Sed anima desiderio accensa respondet : « Non dimittam te nisi benedixeris mihi ¹³. » id est donec me provehas ad tertiam auroram, ut

*Aurora cursus provehat,
Aurora totus prodeat
In Patre totus Filius,
Et totus in Verbo Pater ¹⁴.*

Quo viso in illa aurora, id est in avium hora, cum avibus cœli, id est angelis et mundi hujus sanctis, possim digne laudare, benedicere et prædicare : ut dem gloriam et prædicationem, et honorem, et laudem, et benedictionem, et gratiarum actionem. Unde seniores in Apocalypsi, dabant gloriam et honorem et benedictionem sedenti super thronum ¹⁵. Et merito, quia « omne datum optimum et omne donum perfectum desuper est descendens a Patre luminum ¹⁶, » sicut ipse ait : « Sine me nihil potestis facere ¹⁷. » — « Vere sine te nihil, Domine. Salus enim nostra in manu tua est, da nobis alimenta ut vivere possimus. Respiciat nos misericordia tua, ut securi serviamus Regi Domino nostro Jesu Christo ¹⁸. » Ecce de aurora quantum ad propriam utilitatem. Sequitur :

Pulchra ut luna, quantum ad proximi ædificationem. Sicut aurora tenebras fugat, sic luna proximi noctem illuminat. Est enim triplex nox : est nox culpæ, nox ignorantie, nox adversitatis humanæ vel mundanæ. De prima Paulus : « Non estis filii noctis neque tenebrarum ¹⁹. » De secunda : « Nox præcessit, dies autem appropinquavit ²⁰. » De tertia : « Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est : Conceptus est homo ²¹. » Primam illuminat, ut videat homo et abhorreat suam turpitudinem; secundam illuminat, ne incidat in errorem; tertiam, ut ostendat mundanæ conversationis vel adversitatis retributionem. Per primam illuminationem fulget proximus munditia, per secundam Dei notitia, per tertiam quam expectat gloria. De prima : « Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux

in Domino ²². » De secunda : « Semita justorum quasi lux splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem ²³. » De tertia : « Revelata facie speculamur gloriam Dei, ut transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem ²⁴. » Prima lux procedit ex puritate, secunda ex veritate, tertia ex Dei contemplata majestate. Has claritates anima erudiens proximum a Christo accipit quasi luna a sole. Per primam est pulchra, per secundam pulchrior, per tertiam pulcherrima. Cum enim primum operatur, est in primilunio; cum secundum, est in semilunio; cum tertium, est in plenilunio. Hoc fit juxta nominis triplicem interpretationem. De primo dicitur luna, scilicet luens noctem, id est culpam; pro secundo dicitur luna, id est lux noctis; quia erroneum illuminat; pro tertio dicitur luna lux noctem amœnans. Justus enim, dum adversitas est hujus mundi tolerat, multam habet amœnitatem de premiis : quæ inde expectat, hoc est incrementum lunæ. Sed decrescit aliquando; quia aliquando, secundum temporum vicissitudines, in detrimentum et decrementum vertitur, aliquando nube obscuratur, aliquando eclipsim patitur. Moraliter : Primum accidit ex infirmitate, quia post laborem infirmitas nostra tepescit ex lassitudine, secundum ex mundana sollicitudine, quæ magistrum impedit, ne possit desolato fratri vacare, tertium ex vitiosa magistri conversatione, quæ facit ejus doctrinam despiciere. De primo : « Fecit lunam in tempora ²⁵, » quorum vicissitudine crescit et decrescit luna. De secundo : « Stultus ut luna mutatur ²⁶, » dum se nimis involvit mundana sollicitudine. De tertio : « Sol convertetur in tenebras et luna in sanguinem ²⁷. » In sanguinem quippe luna vertitur, dum vita doctoris crimine maculatur.

Anima electa est ut sol, imaginem veri Solis, id est Creatoris in Adam deformatam in se reformando, ut dicat : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine ²⁸. » Hæc est autem imago Dei. Pater dicitur memoria, Filius intelligentia, Spiritus sanctus voluntas. Igitur a Patre habeto memoriam, ut dicas : « Memor fui Dei et delectatus sum ²⁹. » A Filio intelligentiam, dicens cum David : « Super senes intellexi ³⁰, » et : « Intellectum da mihi et vitam ³¹. » A Spiritu sancto voluntatem, ut dicas : « Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui ³². » Igitur memor esto ne obliviscaris et dicatur tibi : « Oblitus es Domini creatoris tui ³³. » Intellige ne decipiaris et audias : « Homo cum in honore esset non intellexit ³⁴; » et : « Noluit intelligere ut bene ageret ³⁵. » Habe voluntatem ne durus videaris, cum his de quibus dicitur : « Induraverunt faciem suam supra petram ³⁶. » Item soli comparatur Deo, quia mundi machinam circuit, in quo designatur potentia, scilicet Pater; habet splendorem in quo sapientia, scilicet Filius; habet calorem in quo bene-

¹⁰ Job 38. ¹¹ Ephes. 5. ¹² In Vit. ips. ¹³ Gen. 32. ¹⁴ Ibid. Offic. Eccl. ¹⁵ Apoc. 5. ¹⁶ Jac. 4. ¹⁷ Joan. 15. ¹⁸ Offic. Eccl. ¹⁹ 1 Thess. 5. ²⁰ Rom. 13. ²¹ Job 3. ²² Ephes. 5. ²³ Prov. 4. ²⁴ 11 Cor. 5. ²⁵ Psal. 103. ²⁶ Eccl. 27. ²⁷ Joel 2. ²⁸ Psal. 4. ²⁹ Psal. 76. ³⁰ Psal. 118. ³¹ Ibid. ³² Psal. 59. ³³ Isai. 51. ³⁴ Psal. 48. ³⁵ Psal. 53. ³⁶ Jer. 5.

volentia, scilicet Spiritus sanctus. Igitur in circuitu singularis Dei qua cuncta creavit, potentia; in splendore quo cunctos illuminat, sapientia; in calore quo cuncta lustrat et vegetat, benevolentia. Et hoc juxta triplicem hujus nominis, *sol*, derivationem. Pro primo dicitur Sol, quasi solus, quia « solus vere potens est »³⁶. » Pro secundo dicitur Sol a solon quod est *commune*, quia sapientia communiter « illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum »³⁷. » Pro tertio dicitur Sol, quasi semitas omnium lustrans, omnia vegetando, omnia videndo: « Omnium est enim artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens »³⁸, » et alibi: « Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur »³⁹. » Si igitur habes in te potentiam, ut tentationibus resistas, si sapientiam qua fraudem percipias, si benevolentiam qua Deum diligas. Item, si Deum memoras, si intelligis, si quod memoras et intelligis, vis; *electa es ut sol*.

Quia vero diabolus justos impugnare non cessat, oportet ut sis *terribilis ut castrorum acies ordinata*. Habet ordinem suum anima, habet et suum Ecclesia. Anima in affectibus, Ecclesia in personis militantibus. Utraque enim sponsa est. Ordo est animæ ut prius diligat quod supra se est, secundo quod ipsa est, tertio quod juxta se est, quarto quod sub se est. Primum est Deus, secundum ipse homo, tertium proximus, quartum proprium corpus. Primum ergo debet diligere Deum plusquam se, secundum est ipse, tertium sicut se, quartum minus quam proximum et se. Ordo est Ecclesiæ quod lassos expectat, infirmos portat, pusillanimes confortat, præcipientes refrenat, fortes præordinat: lassos qui diu portaverunt pondus diei et ætus⁴⁰, infirmos tam corporibus quam moribus, pusillanimes timore, præcipientes temeritate, fortes charitate: lassos expectat ex compassione, infirmos portat ex compassione supportaria dispensatione, pusillanimes confortat promissione, præcipientes refrenat discretione, fortes præordinat, securos præmii expectatione. De primis: « Compatientes invicem: si enim compatimur, et conregnabimus »⁴¹. » De secundis: « Alter alterius onera portate »⁴². » Et Paulus: « Infirmis infirmus factus sum, ut infirmos lucrificarem »⁴³. » Tertius dicitur: « Quod oculus non vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se »⁴⁴. » Quartus dicitur: « Nolite credere omni spiritui: sed probate spiritus si ex Deo sunt »⁴⁵. » Quintus dicitur: « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis regnum, ut edatis et bibatis supra mensam meam in regno meo »⁴⁶. » Figuram primorum tenuit puer ille Amalecites, quem David in via lassatum invenit et refecit⁴⁷. Infirmorum habet figuram homo qui descendens a Jerusalem in Jericho, vulneratus est a latronibus⁴⁸.

³⁶ I Tim. 6. ³⁷ Joan. 1. ³⁸ Sap. 7. ³⁹ Eccle. 1. ⁴⁰ Matth. 20. ⁴¹ Rom. 8. ⁴² Gal. 6. ⁴³ I Cor. 9. ⁴⁴ I Cor. 2. ⁴⁵ I Joan. 4. ⁴⁶ Luc. 22. ⁴⁷ I Reg. 30. ⁴⁸ Luc. 10. ⁴⁹ Exod. 16. ⁵⁰ II Reg. 2. ⁵¹ I Reg. 17. ⁵² I Reg. 18. ⁵³ Eccl. 50. ⁵⁴ Apoc. 8. ⁵⁵ Sap. 10. ⁵⁶ Offic. Eccl. ⁵⁷ Luc. 1. ⁵⁸ Offic. Eccl. ⁵⁹ Isai. 61. ⁶⁰ Luc. 1.

A Pusillanimes figurat populus Israel, qui in deserto fatigatus laboribus, voluit reverti in Ægyptum⁴⁹. Præcipientes figuravit Asael super Joab, qui nimis impetuose persequens Abner interfectus est ab eo⁵⁰. Fortes figuravit David pugnans cum Goliath⁵¹. Et pugnans cum Philistiim ducentis præputiis despondit sibi Michol filiam regis Saul⁵².

Hæc eadem de beata Virgine prophetice dicta credimus. Fuit enim *aurora* in sua nativitate, *pachra* ut *luna* in Christi conceptione, *electa* ut *sol* in assumptione, *terribilis* ut *castrorum acies ordinata* in vitæ conversatione. Idem fere sonat et intelligitur de ea, quod in libro Sapientie dicitur de Simone filio Onie, sic: « Quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna plena in diebus suis lucet, et quasi sol refulgens, sic refulsit in templo Domini, et quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ »⁵³. » Ipsa enim fuit stella matutina in nativitate, luna plena in Christi conceptione, sol refulgens in assumptione, arcus refulgens inter nebulas gratiæ, in vitæ sanctæ conversatione. Vel etiam inter sanctos erit in generali resurrectione. Stellas legimus plures. Est enim stella vespertina, sunt stellæ nocturnæ, est stella matutina. Prima fuit Eva; secunda antiquorum Patrum vita gloriosa; tertia fuit Maria. Prima fuit in principio, sed extincta est cadens, et introducens noctem culpæ et pœnæ; secunda fulserunt in nocte adversitatis virtute patientiæ; tertia fulsit gratia, in medio nebulae legis Mosaicæ. Prima dicitur vespere, quasi vix spirans. Hæc enim stella quæ in Apocalypsi dicitur absinthium⁵⁴, propter amaritudinem illatæ miseræ. Secunda dicitur stellæ noctis. Unde: « Fuit illis in velamento dici, et in luce stellarum nocte »⁵⁵. » Tertia dicitur Lucifer triplici ratione triplicis suæ interpretationis. Ipsa enim in se tulit lucem, scilicet Dei sapientiam incarnatam: inde dicitur Lucifer quasi *ferens lucem*. Item legis et prophetarum nebulam cæcam obscuritate illuminavit, pariendo Christum quem obscure prædixerant; inde dicitur Lucifer *lucem cæcis ferens*. Unde⁵⁶:

Profer lumen cæcis.

Item posteris suis cum esset gratia plena⁵⁷, lucem tulit, id est gratiæ abundantiam. Inde dicitur Lucifer quasi luce fertilis, cujus « vita gloriosa lucem dedit sæculo »⁵⁸. » Fuit quasi luna plena in conceptione, plena angelica salutatio, plena sancti Spiritus obumbratione, plena incarnatione divinæ sapientiæ. In angelica salutatione fuit plena lætitia; in sancti Spiritus obumbratione, plena gratia; in incarnatione divinæ sapientiæ, plena medicina, qua sanaretur infirmitas humana. In primo merito cantandum erat ei: « Gaudens gaudebo in Domino, et exsultabit anima mea in Domino meo »⁵⁹. » De secundo: « Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum »⁶⁰. » De tertio

clamamus : « Curremus in odore unguentorum tuorum; propterea adolescentulæ dilexerunt te nimis^{61.} » Notandum quoque quod luna cum primo illuminatur, dicitur a philosophis διτόμος a δύο quod est duo. et τόμος quod est divisio, scilicet cum habet duo cornua, hoc est in salutatione angelica; quando primo Virgo est illuminata, a cæteris est divisa, id est præ cæteris electa habens dilectionem Dei et proximi, tanquam duo luminosa cornua. Unde : « Sola in sexu femineo elevata es in sæcula^{62.} » Quando vere proficit increcendo dicitur amphicircos, ab ἀμφί, quod est circum; et circos, quod est circulus, quia noudum tota illuminata, circulo quodam claritatis est ambita. Hoc in Virgine contigit sancti Spiritus obumbratione, a quo est omni dono spiritali ad sui custodiam circumdata. Quando plena est, dicitur πανόληθος, a πᾶν, quod est totus, et ὀλῆθη, quod est splendor, et νύξ, quod est nox; quasi tota splendens nocte. Hoc factum est in Christi incarnatione, quia tunc in se suscepit perfectum lumen sapientiæ.

136 Sciendum etiam quod luna noctis illuminat cæcitate, aliarum stellarum obscurat claritatem. Ipsa tamen assidue in se patitur cujusdam nubeculæ obscuritatem.

Noctis illuminat cæcitate, id est incredulitatem infidelium, unde : « Cujus vita in clypeo cunctas illustrat Ecclesias^{63.} » Aliarum stellarum obscurat claritatem, quia aliæ sanctæ mulieres quantumcunque fuerint religiosæ, ad comparationem beatæ Virginis, earum merita parvam habent claritatem, quia multæ filiaæ congregaverunt divitias, ista supergressa est universas. Luna ista, id est beata Virgo, nubeculæ patitur obscuritatem, non dico culpæ, quia immunis facta est a peccato, sed pœnæ quam sustinuit compatiens filio pro iis quæ sustinuit in hoc exsilio, unde ad eam dictum est : « Tuam ipsius animam pertransibit gladius^{64.} » id est passio. Item « quasi sol refulgens, sic refulsit in templo Domini. » Triplex est templum Domini, scilicet Virgo beata, militans Ecclesia, cœlestis patria. De primo dicitur : « Templum Domini, sacrarium Spiritus sancti^{65.} » De secundo : « Templum Domini, sanctum est, quod estis vos^{66.} » de tertio : « Putas video templum sanctum tuum? » ait propheta^{67.} Mystice tamen intellectum. In primo quasi sol refulsit, Christum concipiendo; in secundo ipsum pariendo, in tertio ipsum sequendo : in primo puritate conscientia, in secundo prophetarum revelatione, in tertio sua assumptione. Puritate conscientia, quia « gratia plena^{68.} » Prophetarum revelatione, quia quem prædixerunt prophetæ enixa est puerpera. In sua assumptione, quando exaltata est sancta Dei genitrix super choros angelorum ad cœlestia regna. Sol iste refulget aliquando in templo, aliquando in facie, aliquando in clypeo : in templo cordis, in

facie conversationis, in clypeo tolerandæ adversitatis. In primo, puritate conscientia, in secundo, Prophetarum revelatione, in tertio, virtute patientia. De primo hic dicitur moraliter : « Sicut sol fulgens, sic refulsit in templo Domini^{67.} » In figura secundi in Apocalypsi, visus est angelus, « et facies ejus erat sicut sol^{68.} » De tertio dicitur in libro Machabæorum : « Refulsit sol in clypeos aurcos, et resplenduerunt montes ab eis^{69.} » Sequitur : « Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ^{70.} » Triplex est nubes sive nebula quæ pro eodem hic habetur : sunt enim nubes turbinis, sunt nubes aeris, sunt nubes cœli. De primis : « Ventus turbinis veniebat ab aquilone et nubes magna^{71.} » de secundis : « Tenebrosa aqua in nubibus aeris^{72.} » de tertiis : « Ponam arcum meum in nubibus cœli^{73.} » Primæ sunt impietas hæreticorum, secundæ duritiæ et obscuritas legis et prophetarum, tertiæ manifestata revelatio Evangelii et sanctorum Patrum. Primæ involvunt pulverem, secundæ emittunt tonitrua et grandinem, tertiæ effundunt temporaneum et serotinum imbrem. Primæ pulverem excæcationis impia, secundæ tonitrua in comminationem æternæ damnationis et grandinem temporalis afflictionis, tertiæ imbrem gratiæ operantis et cooperantis. De pulvere : « Non sic impii, non sic; sed tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ^{74.} » de tonitru : « Super te sternetur tinca, et operimentum tuum erunt vermes^{75.} » de grandine : « Dentem pro dente, oculum pro oculo^{76.} » de imbre : Pluviam voluntariam segregabit Deus hæreditati suæ^{77.} In his tribus nubibus triplex arcus ponitur. Arcus enim dicitur insidiæ, unde : « Intenderunt arcum suum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum^{78.} » Item arcus dicitur dies judicii, unde : « Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus^{79.} » Item arcus dicitur divina Scriptura, unde : « Arcum suum tendit, et paravit illum, et in eo paravit vasa mortis^{80.} » Primus est deceptionis, secundus confusionis, tertius splendoris. Primus est in prima nube, quæ est pravitate hæreticæ; secundus in secunda, quæ est tristitiæ, tertius in tertia refulget, quæ est gloriæ. Arcus igitur dicitur insidiæ, quæ percussit improvisum; dicitur etiam dies judicii, quia « in momento, in icu oculi, » sicut arcus subito ferit, « fiet judicium^{81.} » Dicitur quoque Scriptura, quia sicut chorda lignum, ita gratia Novi Testamenti flectit duritiam legis et prophetarum. Et hic arcus ponitur in nubibus cœli, id est Scripturis, et est signum fœderis inter Deum et hominem, et dicuntur nubes gloriæ, quia eam promittunt. Item humana corpora nubes dicuntur, unde : « Ascendit Dominus super nubem levem^{82.} » Sed harum nubium, quædam sunt corpora in inferno, quædam

⁶¹ Cant. 1. ⁶² Offic. Eccl. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Luc. 2. ⁶⁵ Eccl. 50. ⁶⁶ Apoc. 10. ⁶⁷ I Mach. 6. ⁶⁸ Eccl. 50. ⁶⁹ Ezech. 1. ⁷⁰ Psal. 17. ⁷¹ Gen. 9. ⁷² Psal. 1. ⁷³ Isa. 14. ⁷⁴ Deut. 19. ⁷⁵ Psal. 67. ⁷⁶ Psal. 63.

⁷⁷ Offic. Eccl. ⁷⁸ I Cor. 5. ⁷⁹ Jon. 2. ⁸⁰ Luc. 2. ⁸¹ Psal. 59. ⁸² Psal. 7. ⁸³ I Cor. 15. ⁸⁴ Isa. 10.

corpora in exsilio, quædam corpora in regno. Corpora in inferno, sunt nubes cæcitatæ infinitæ, corpora in exsilio, nubes temporalis miseræ, corpora in regno, nubes gloriæ. In has nubes Deus tres arcus ponit, quos videmus apparere in nubibus in uno arcu sub triplici colore. Habet enim arcus croceum colorem, habet rubeum, habet viridem. Croceus color ponitur in nubibus corporum infernalium, ad designandum mortis æternæ pallorem; rubeus ponitur in corporibus hujus exsiliæ, ad designandam temporalis ustionis afflictionem; viridis color vel arcus ponitur in nubibus regni vel cœli, ad designandum in resurgentibus æternæ jucunditatis virorem. Primus igitur ostendit timorem, secundus dolorem, tertius spem et amorem. Talis arcus est beata virgo: in generali resurrectione fulgebit inter corpora resuscitata, quæ erunt nebulae gloriæ, et ipsa quasi arcus amplius refulgebit.

Quæ est ista, quæ procedit quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

[CAND.] Utramque generationem Christi, scilicet et beatæ Virginis uno verbo conclusit Dominus dum per auroram significavit beatam Virginem, quæ de tenebris Synagogæ exorta Christum peperit verum solem. Hæc est aurora de qua angelus ad Jacob in Gen.: «Dimitte me, jam enim aurora ascendit⁸⁸,» siquidem per Jacob luctantem cum angelo sancti patres designantur, qui luctantes cum Domino precibus et lacrymis extorquere et obtinere a Domino incarnationem Filii sui, tali instantia velut quadam victoria nitentur, sed eorum cœtui respondetur

A a Domino: «Dimitte me, jam enim ascendit aurora;» ac si diceretur: Cesset autem jam instantia vestri luctaminis, quia jam ascendit aurora, jam lux nascitur, videlicet beata Virgo, quæ vobis pariet verum Solem. Ipsa enim igitur beata Virgo, quasi aurora in nativitate, refulsit. Processit autem ut aurora fieret luna, de qua dicit Ecclesiast.: «Luna in omnibus in tempore suo ostensio temporis, et signum ævi⁸⁹.» Nam beata Virgo, in omnibus nationibus, tempore suæ apparitionis, ostensio est illius temporis de quo ad Galatas: «Cum igitur venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex Virgine⁹⁰,» et ipsa est signum ævi, iusigniens omnem ætatem præteritam et futuram, et bene de ipsa subditur: «A luna signum Dei fecisti⁹¹,» nam ab ipsa oritur omnis nostra festivitas. Et sequitur: «Luminare quod minuitur in consummatione⁹²;» crescit autem mirabiliter in consummatione, quod de luna materiali nequaquam intelligi potest; quæ non ante minuitur et postea crescit, sed e converso nec minuitur in consummatione, sed post consummationem; igitur hic ordo verborum beatam Virginem exprimit proprie. Nam ipsa cum audisset tantam promissam magnitudinem, quod foret mater Dei, sese minuit usque ad ancillam, et in hac minutione concepit, et facta est luna plena. Ipsa quoque *electa est ut sol*, quia, sicut sol, id est Christus electus est ex millibus hominum⁹³, sic beata Virgo electa est ex millibus mulierum. Nam sicut de Christo dictum est: «Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios⁹⁴.» Ita de beata Virgine dicitur: «Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias⁹⁵.»

LIBER DECIMUS

Descendi in hortum nucum ut viderem poma convallis, ut inspicerem si florisset vinea, et germinasset mala punica.

[THO.] Hortus iste est Ecclesia in quo sunt nuces, id est justi. Recte nucibus comparatur vita justorum, quia ita suavitatem fructus spiritualis intimo corde servant, ut hanc proximis quanta sit foris innotescere nequeant. Item sicut nux amarissimum habet corticem et testa durissima accingitur, et de tractis austerioribus et duris, fructus dulcissimus reperitur, sic omnis correctio et labor continentie, qua sancta exercetur Ecclesia, amara quidem videtur ad præsens, sed fructum parit in futuro dulcissimum, juxta illud Apostoli: «Omnis disciplina videtur, in præsentem non esse gaudii, sed mortis: postea autem exerceat per eam fructum pacatissimum reddet justitiæ⁹⁶.» Poma convallis sunt fructus humilitatis, unde valles abundabunt

frumento. Descendit itaque sponsa ad hortum nucum, ut videret poma convallis, cum doctores de altitudine secretæ quietis et contemplationis ad considerandum Ecclesiæ statum, oculos reflectunt, ut videant qui proficiunt in bono, qui indigent auxilio. Inspicit si floruerit vinea cum scrutatur si corda eorum quos erudit novitate virtutum debriata sint. Inspicit si mala punica germinaverint, cum attendit si qui imitatores inveniantur Dominicæ passionis, unde Petrus Christo: «Igitur passo in carne et vos eadem cogitatione armemini⁹⁷.» Præcatus per omnia se conformans Christo, sicut Christus tripliciter, et ipse studet descendere tripliciter. Descendit enim Christus per incarnationem, de cœdit per compassionem, descendit ad extremi iudicii examinationem. In primo: «Descendit sicut pluvia in vellus⁹⁸;» de secundo: «Inclina cœlos tuos et descende, tange montes et fumigabunt⁹⁹;» de tertio: «Dominus in jussu et in tuba Dei, et in

⁸⁸ Gen. 32. ⁸⁹ Eccli. 43. ⁹⁰ Gal. 4. ⁹¹ Eccli. 43. ⁹² Ibid. ⁹³ Cant. 5. ⁹⁴ Cant. 2. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Hebr. 12. ⁹⁷ 1 Petr. 4. ⁹⁸ Psal. 71. ⁹⁹ Psal. 143.

voce ar. hangeli descendet de cœlo ¹⁸.) Primus A descensus factus est in ventre, secundus fit in corde, tertius fiet in aere. De primo : « Ecce virgo concipiet et pariet filium ¹⁹; » de secundo : « Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut habitet in me virtus Christi ²⁰; » de tertio : « Occurremus obviam Christo in aera et sic semper cum Domino erimus ²¹. » Primus fuit in nostra infirmitate, secundus fit in cordis puritate, tertius fuit in regia majestate. In primo enim, « languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ²²; » de secundo : « Non habitat Deus in corpore nec in corde subdito peccatis ²³; » de tertio : « Dicit rex iis qui a dexteris ejus erunt : Venite, benedicti Patris mei ²⁴. » Hac igitur forma descendit Ecclesia per suos prælatos in hortum suum, id est ad respiciendam vitam justorum. Primo enim descendit de superbia ad humilitatem, secundo de contemplatione ad actionem propter proximi compassionem, tertio de culmine virtutum ad sui circumspectionem. Juxta primum descendit rex Ninive de solio suo, et vestitus est sacco, audita prædicatione Jonæ ²⁵; juxta secundum Christus descendit de monte in vallem ad turbas, ut eis proficeret, facto sermone majoribus in monte ²⁶. Juxta tertium vidit Jacob angelos ascendentes et descendentes ²⁷. Primus descensus exultat humiliatum, secundus conciliat sibi proximum, tertius præoccupat insidias dæmonum. De primo dicitur : « Qui se humiliat exaltabitur ²⁸; » de secundo : « Quis tibi videtur proximus fuisse C illi qui incidit in latrones ²⁹? » et responsum est : « Qui fecit in eum misericordiam ³⁰. » Propter tertium ad culmen virtutum, revertebantur ad insidias dæmonum. Sed quia descensus ille multa commoda nobis attulit, possumus et hoc modo distinguere ejus descensus. Descensus Christi sunt tres : primus præsentia, secundus benevolentia, tertius vindicta. Primus fuit sui præsentatio, secundus compassio, tertius peccatorum ultio : præsentatio humilitatis, compassio fraternitatis, ultio æquitatis. De primo : « Domine, inclina cœlos tuos et descende, tange montes et fumigabunt ³¹; » de secundo : « Videns vidi afflictionem populi mei qui est in Ægypto, et descendi liberare eum ³²; » de tertio de iis D qui ædificabant turrim Babel dicitur : « Venite, descendamus et confundamus linguas eorum ³³. » Item, est descensus languoris et culpæ, et est descensus compassionis et misericordiae et **137** est descensus benevolentia; primus est culpa, secundus misericordia, tertius benevolentia. Primus est iniqui, secundus justis, tertius Christi. De primo : « Similis ero descendentibus in lacum ³⁴; » de secundo : « Qui descendunt mare in navibus, facien-

tes operationes in aquis multis : ipsi viderunt opera Domini ³⁵; » de tertio : « Inclinavit cœlos et descendit ³⁶. » De secundo hic agitur cum dicitur : *Descendi in hortum nucum*. Primus descendit in lacum laborum, in lacum defectuum, in lacum tenebrarum. In lacum laborum, dum laborat in tentatione, in lacum defectuum, dum deficit a bono ex desperatione, in lacum tenebrarum, dum desperatus Deum dat in oblivione; primus est lacus miseriae ³⁷; secundus lacus leonum, in quo Daniel positus est ³⁸, tertius lacus Jeremiae ³⁹. Sic Joseph descendit in Ægyptum ⁴⁰. Primo descendit de Hebron, quod interpretatur *visio æterna*, in Sichem, quod dicitur *labor*, secundo in Dothain, quod dicitur *defectus*, tertio in Ægyptum, quod dicitur *tenebræ*.

B Sequitur descensus compassionis. Iste descendit ut tribus compatiatur : primo his qui laborant inopia, secundo his qui vexantur angustia, tertio his qui gravantur molestia. Inopia paupertatis, angustia tribulationis, molestia tentationis. Descendit ergo ut inopes virtutibus reficeret, ut tribulatos roboraret, ut tentatos confortaret. Primos per timorem, secundos justitia, tertios per spem. Hæc tria commemorat David, primum sic : « Timete Deum, omnes sancti ejus, quoniam non est inopia timoribus eum ⁴¹⁻⁴²; » et Tobias : « Habebis multa bona, si timueris Deum ⁴³⁻⁴⁴; » item : « Timentibus Deum nihil deest. » Secundum sic : « Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus ⁴⁵. » Justus enim non conturbabitur quidquid ei acciderit. Tertium sic : « Redimet Dominus animas servorum suorum, et non delinquet omnes qui sperant in eo ⁴⁶. » Propter primum : « Cum descendisset Christus de monte pavit turbam ⁴⁷; » pro secundo ait Moysi : « Descende in Ægyptum et dic Pharaoni : « Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto ⁴⁸; » pro tertio ait : « Descende de monte, peccavit populus tuus ⁴⁹. » Bonus ergo descensus qui inopes satiat, tribulatos roborat, tentatos confortat. Ergo tres panes illos evangelicos attulit secum, de quibus dicitur : « Amice, commoda mihi tres panes ⁵⁰. » Isti sunt tres panes Eliæ. Primum contra famis inopiam obtulit ei mulier Sareptana ⁵¹; secundum angelus sub juniperi umbra, dum fugeret Jezabel ⁵², id est *tentationum fluxa*; tertium attulit eidem angelus, ut in fortitudine ejus ascenderet montis Horeb ardua ⁵³. Tertius descensus est benevolentia, quo descendit in hortum cordis, fructus ibi invenit; poma sunt propria æstimatio; vinea delectatio; mala punica, religiosa morum conformatio : sed poma sunt convallis, quod est humilitas, flos vineæ, est honestas. In granis mali punici, vanitas. De primo : « Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis et cinis ⁵⁴; » de secundo : « Venerunt mihi

¹⁸ I Thess. 4. ¹⁹ Isa. 7. ²⁰ II Cor. 12. ²¹ I Thess. 4. ²² Isa. 53. ²³ Sap. 1. ²⁴ Matth. 25. ²⁵ Jonas. 3. ²⁶ Matth. 8. ²⁷ Gen. 28. ²⁸ Luc. 14. ²⁹ Luc. 10. ³⁰ Ibid. ³¹ Ezech. 4. ³² Psal. 145. ³³ Exod. 3. ³⁴ Gen. 11. ³⁵ Psal. 142. ³⁶ Psal. 106. ³⁷ Psal. 17. ³⁸ Psal. 59. ³⁹ Dan. 6. ⁴⁰ Jer. 38. ⁴¹⁻⁴² Gen. 57. ⁴³⁻⁴⁴ Psal. 53. ⁴⁵ Tob. 4. ⁴⁶ Psal. 36. ⁴⁷ Psal. 33. ⁴⁸ Matth. 8. ⁴⁹ Exod. 7. ⁵⁰ Exod. 32. ⁵¹ Luc. 11. ⁵² III Reg. 17. ⁵³ III Reg. 19. ⁵⁴ III Reg. 19. ⁵⁵ Gen. 18.

omnia bona cum illa, et innumera honestas per manus ejus²²; de tertio: «Deus Pater det vobis id ipsum sapere in alterutrum, ut unanimes in uno ore glorificentis Dominum²³.» Sed notandum quod sunt poma vallium, poma convallium, poma vallorum. Vallium, sunt in cordis interiori humilitate; convallium, in opere exempli exhibitione; vallorum sunt, quasi vallo multa circumdata virtute. Prima habuit David, cum diceret: «Ego sum vermis et non homo²⁴»; secunda, quando coram omnibus se humiliabat, saltando coram arca Domini²⁵; tertia cum Micholuxor sua eum increparet, et tamen fortis in humilitate, non ideo ab ea recessit. Audi primam: «Quem persequeris, rex? canem unum et pulicem²⁶»; audi secundam: «Qui non humiliaverit se sicut parvulus iste, non intrabit in regnum caelorum²⁷»; audi tertiam: «Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum humilitate²⁸», sed quali, scilicet forti virtutibus, unde addit: «et mansuetudine cum patientia, supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis²⁹.» Vineæ radix est meditatio, vitis affectionum ordinatio, palmes devotio, frondes exhortatio, flores operatio, fructus æterna retributio. De tertio: «Sicut terra profert germen suum, et sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus dabit justitiam et laudem coram universis gentibus³⁰.» Hortus nucum, id est prælatorum, dicitur Ecclesia, qui nuces habere dicuntur hac ratione. Nux habet quatuor quæ ad prælatos pertinent: exterius vilem et amarum corticem, secundo testam, tertio corium. In Christo cortex fuit humilitas et amaritudo conversationis, testa caro ejus fortis contra incentiva libidinis, in corio anima, in nucleo divinitas. Vel in cortice passionis amaritudinem, in testa crucem, in corio infirmitatem carnis, in nucleo dulcedinem divinitatis. Hujus nucis est hortus Ecclesiæ, in prælatis vero cortex est dejectio, testa potentia, corium voluntas, nucleus scientia. Dejectio, ne sit elatus; potentia, ne in eo sit defectus; voluntas, ut in eo sit affectus; scientia, ut sit gnarus. Audi dejectum: «Tanquam purgamenta mundi hujus facti sumus, peripsema omnium usque adhuc³¹»; de potentia: «Fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis³²»; de voluntate: «Deus est qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate³³»; de scientia: «Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me³⁴.» Primo igitur videamus corticem, id est dejectionem prælatorum. Primo namque debet se prælatus dejicere a temporalibus bonis, secundo a favore humanæ laudis, tertio a voluptate carnis. Primo ne sit avarus, secundo ne sit elatus, tertio ne sit luxuriosus. In figura horum trium «jecit Jesus de templo vendentes boves et oves, et columbas³⁵.» Boves vendunt qui

laborant in Ecclesia, ut avari accumulenti pecuniam: oves, qui simplices et religiosi volunt videri, ut sibi comparent vanam gloriam; columbas, qui spiritualia vendunt, ut diffusius de acquisitis suam impleant luxuriam. De avaritia prælatorum ait Dominus per prophetam: «Pasce pecora occisionis, quæ qui possidebant, occidebant, et non dolebant, venundabant dicentes: Benedictus Deus, divites facti sumus³⁶.» Et alius propheta: «Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excelsis nidus ejus, et liberari se putat de manu mali³⁷.» Sunt alii qui vane gloriantur de donis Dei, et inde volunt ab omnibus honorari, de quibus Dominus: «Amant primos recubitus in cœna, salutationes in foro, vocari ab hominibus: Rabbi³⁸», quibus dicit Apostolus: «Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis³⁹»? Quibus Isaias: «Ubi relinquetur gloria vestra, ne incurvemini sub vinculo, et cum interfectis cadatis⁴⁰.» Sed quid de gloria vestium? Volunt enim in plateis apparere: hi in mulis, et hi in equis phaleratis, cum tintinnabulis aureis, in vestibus sericis, splendidis, variis, pellibus sebelinis, comparatis de lacrymis pauperum, de obolis viduarum, de peccatis divitum. Væ, miser, qui studes gloriari de pilis ovium, de pellibus murium, de visceribus vermium, de succo radicum, de pondere metallorum. Erubescite, quia per Apostolum hæc prohibentur etiam mulieribus, quibus hæc magis indulgentur. «Non in tortis erimibus, ait, aut auro, aut margaritis: non in veste pretiosa⁴¹.» Ubi est ergo gloriatio tuæ? exclusa est. Alii in comessationibus et ebrietatibus delectantur, et sic ad amorem mundi subditos invitant. De his dicitur a Domino per prophetam: «Peccata populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum sublevant animas eorum⁴².»—Cum enim ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea; cum autem eleventur a terra, elevabantur pariter et rotæ sequentes ea⁴³. Rotæ sunt vitæ subditorum, animalia trahentia rotas doctores. De vanitate se excusat Apostolus: «Non sic loquimur, ait, quasi volentes placere hominibus, nec quærentes gloriam ab hominibus, nec a vobis nec ab aliis, Deus scit⁴⁴.» Et de avaritia: «Nec fuimus aliquando vobis in occasione avaritiæ, Deus testis est⁴⁵.» Et de voluptate carnis: «Castigo, inquit, corpus meum et in servitutum redigo, ne cum aliis prædicaverim, ipse reprobos inveniar⁴⁶.» Inspicite ergo quomodo sacerdotes Bel occisi sunt a Daniele propter avaritiam, quia rapiebant nocte impensas deo suo oblatas⁴⁷. Deprehensa enim sunt vestigia eorum in pulvere, id est vita sacerdotum in temporalibus bonis. Inspicite Nadab et Abiu, scilicet filios Aaron, a Domino occisos propter vanam gloriam⁴⁸, scilicet quia sacrificaverunt non de igne altaris, id est non

²² Sap. 7. ²³ Rom. 15. ²⁴ Psal. 21 ²⁵ Il Reg. 6. ²⁶ I Reg. 21. ²⁷ Matth. 18. ²⁸ Ephes. 4.
²⁹ Ibid. ³⁰ Isai. 61. ³¹ I Cor. 4. ³² I Cor. 10. ³³ Phil. 2. ³⁴ Psal. 118. ³⁵ Joan. 2. ³⁶ Zach. 11.
³⁷ Habac. 2. ³⁸ Matth. 23. ³⁹ I Cor. 4. ⁴⁰ Isai. 10. ⁴¹ I Tim. 2. ⁴² Osc. 4. ⁴³ Ezech. 1. ⁴⁴ Ephes. 6.
⁴⁵ I Thess. 2. ⁴⁶ I Cor. 9. ⁴⁷ Dan. 14. ⁴⁸ Num. 3.

amor. Dei, sed igne terreno, id est amore humanæ A
laudis. Videte et presbyteros impudicos a Daniele
condemnatos propter voluptatem carnis, quia volue-
runt Susannam corrumpere ⁸⁵.

Assumite itaque vobis formam quatuor anima-
lium, ut vos sequantur rotæ, id est vitæ fidelium.
Bovis formam habent, quia se ipsos mactant tan-
quam corticem nucis, pecuniam, vanitatem, volup-
tatem, deficiendo; formam leonis, vitis et tyrannis
fortiter resistendo; formam hominis, voluntatem bo-
nam rationabiliter Deo offerendo; formam aquilæ,
divina scientia cœlestia investigando. «Tria,» inquit
Salomon ⁸⁶, » sunt quæ bene gradiuntur, et quartum
felicitate incedit, » scilicet «gallus succinctus lum-
bos suos.» Hi sunt projecti in modum corticis, fluxa
luxuriæ restringentes, et sicut gallus sese prius alis
correctionis verberant; deinde aliis prædicando can-
tant. Secundum est «leo qui ad nullius animalis
occursum pavet, » hi sunt quasi testa fortes, tri-
bulationes viriliter sustinentes, tyrannis resistentes.
Tertium est «aries» dux ovium, «et non est rex qui
resistat ei.» Hi sunt duobus cornibus, scilicet Vete-
ris et Novi Testamenti, armati, scientia sua subli-
tos gubernantes. Quartum est «quod felicitate ince-
dit, » scilicet stultus apparens, cum in sublime est
elevator, qui, etsi faciat, non tamen ex bona volun-
tate: hæc est abjectio corticis. Sequitur potentia
testæ: hæc potentia non est nisi fortitudo doctoris,
quam habet ad imitationem Christi, qui fuit vir po-
tens in opere et sermone. Doctor triplicem debet
hæcere fortitudinem, gigantis, fortis leonis, fortis
asini; gigantis ad pugnandum, leonis ad concutan-
dum, asini ad portandum. Ad pugnandum contra vitia,
ad concutendum tyrannorum machinamenta,
ad portandum fratrum onera. De primo dicitur:
«Judas Machabeus induit se lorica sicut gigas, et
protegebat castra gladio suo ⁸⁷⁻⁸⁸; » de secundo hic
dicitur: «Leo fortissimus bestiarum ad nullius ani-
malis occursum pavet ⁸⁹.» Et in problemate Sam-
sonis: «Quid fortius leone? quid dulcius melle ⁹⁰?»
— «Justus ut leo confidit ⁹¹; » de tertio: «Isachar
asinus fortis accubans inter terminos vidit requiem
quod esset bona, et terram quod optima, et sup-
posuit humeros ad portandum ⁹².» Gigantem in-
struebat Apostolus, dicens: «Fratres, confortamini
in Domino et in potentia virtutis ejus. Non enim est
nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem,
sed adversus principes et potestates, adversus mundi
rectores tenebrarum harum, contra spiritum ne-
quitiae in cœlestibus ⁹³.» Audi leonem, scilicet Ste-
phanum: «Dura cervice, et incircumcisis cordibus
et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis ⁹⁴.»
Audi fortem asinum: «Corpus meum dedi percu-
tientibus, et genas meas vellentibus: faciem meam
non averti ab increpantibus, et a conspuentibus in

me ⁹⁵.» Sic enim «languores nostros ipse tulit, et do-
lores nostros ipse portavit ⁹⁶.» Sequitur de corio vol-
untatis. Hæc omnia bona voluntate facienda sunt.
Ipsa enim est sedes charitatis: hæc concordare de-
bet voluntati divinæ, unde: «Ut facerem voluntatem
tuam, Deus meus, volui ⁹⁷.» Hæc incipit a timore;
unde: «Voluntatem timentium se faciet ⁹⁸.» In pace
consummatur, quia: «In terra pax hominibus bonæ
voluntatis ⁹⁹.» Hæc est illa simila quæ offertur in
sacrificio, quia pura debet esse a furfure peccati,
et aspera oleo charitatis, et odorata thure orationis.
Sequitur de nucleo, qui formam habet cordis. In-
terius habet dulcedinem scientiæ, et sapientiæ, quas
habere debet prælati, ne forte audiat illud propheta:
«Conticuit populus meus, eo quod non haberet
scientiam. Quia ergo repulisti scientiam, repellam
ego te, ne sacerdotio fungaris mihi ¹⁰⁰.» Et alius:
«Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex
ore ejus requirunt, quia angelus Domini exercituum
est ¹⁰¹.» Dum igitur et se custodit et proficit, et sub-
ditos regit,

Et movet ipse suas et nati respicit alas.

Sunt autem qui nec sciunt nec prædicant, de quibus
Isaias: «Speculatores ejus cæci omnes, universi
cænes muti non valentes latrare ¹⁰².» Sunt qui ne-
sciunt, tamen prædicant: hi nescierunt neque in-
tellexerunt; in tenebris ambulant; unde Dominus:
«Cæci sunt duces cæcorum; et si cæcus cæcum du-
cat, ambo in foveam cadent ¹⁰³.» Sunt qui sciunt nec
prædicant, sed et subditos patiuntur misceri cum
perversis hæreticis, quibus in lege dicitur: «Non
patieris jumentum tuum coire cum animante al-
terius generis ¹⁰⁴.» Sunt qui et sciunt et prædicant,
sed male viventes exemplo corrumpunt; unde in
lege: «Non seres agrum diverso semine ¹⁰⁵.» Sunt
qui prædicant et sciunt, et exterius honeste vivunt,
sed solam gloriam quærunt; unde: «Populus hic
labiis me honorat, cor autem eorum longe est a
me ¹⁰⁶.» Et in lege: «Non indueris veste ex lana et
lino contexta ¹⁰⁷.» **138** Qui vero bene prædicant,
in tribus debent esse periti, scilicet ut increpatione
reprimant teneritatem exordinatorum, argumentosa
solicitudine resecent tentationes infirmorum, ob-
secratione et consolatione complanent asperos mo-
res rudium; unde Apostolus: «Argue, obsecra, in-
crepa ¹⁰⁸.» Iude est quod virga pastoralis in princi-
pio est curva, ut attrahat; in fine acuta, ut pun-
gat; in medio recta, ut regat.

Attrahat per primum, medio rege, punge per imum.
Inde propheta: «Quid tu vides, Amos? Trullam
cæmentarii ego video, linientem murum ¹⁰⁹.» Cæ-
mentarius est Christus; trulla, scilicet instrumen-
tum, est doctor; cæmentum charitas, lapides fideles,
murus Ecclesia vel religio. Trulla igitur ista manu-
brium habet, id est increpationem, qua inordinatos

⁸⁵ Dan. 13. ⁸⁶ Prov. 30. ⁸⁷⁻⁸⁸ 1 Mach. 5. ⁸⁹ Prov. 30. ⁹⁰ Judic. 14. ⁹¹ Prov. 28. ⁹² Gen. 49.
⁹³ Ephes. 6. ⁹⁴ Act. 7. ⁹⁵ Isai. 50. ⁹⁶ Isai. 55. ⁹⁷ Hebr. 10. ⁹⁸ Psal. 144. ⁹⁹ Luc. 2. ¹⁰⁰ Osc. 4.
¹⁰¹ Mal. 2. ¹⁰² Isai. 56. ¹⁰³ Matth. 15. ¹⁰⁴ Levit. 19. ¹⁰⁵ Lev. 25. ¹⁰⁶ Matth. 15. ¹⁰⁷ Deut. 22. ¹⁰⁸ Il Tim. 4.
¹⁰⁹ Amos 7.

reprimat; acumen habet quo duros lapillos de cœmento ejicit; id est acumen ingenii, quo motus animi charitatem impediētes expellit; plantitiam habet qua aspera lenit, id est consolationem, qua mores incultos componit.

Isti octo ves'es Aaron debet habere ⁶⁶: in abjectione feminalia continentia, lineam strictam innocentia, balteum in refrenanda tentatione. Qui testas fortitudinem habent, habeant superhumeralia, ut inferiorum onera ferant, et logion vel rationale, ut discrete hæc faciant. Qui corii habent voluntatem, habeant sandalia, meditationem mortuorum patrum, quibus pedes, id est affectus a pulvere, id est amore terreno muniant, et tunicam hyacinthinam, quæ cœli habet colorem, id est cœlestem conversationem, qua cœlestibus se conformant. Qui nuclei scientiam habent, habeant mitram in capite bicornem, id est Novi ac Veteris Testamenti scientiam, quæ duas habet caudas, id est Dei et proximi amorem, et laminam auream in fronte, in qua scriptum est he, ioth, et ede, et vau, quod interpretatur *iste principium passionis vitæ*. Laminam istam habet in fronte, ut semper cogitet de Christi passione, mitram bicornem in capite, ut Vetus et Novum Testamentum discutiat cum ratione; duas caudas in vertice, ut amorem Dei et proximi commendat memoria. Ili descendant ut videant poma convallis, etc. Hic tria enumerantur, circa quæ debet esse sollicitudo prælatorum, poma convallium, vineæ florentes, mala punica germinantia. In pomis ii qui humiliantur propter suam infirmitatem, in vineis qui descendunt de virtute in virtutem, in malis puniceis significantur qui pro Christo certant usque ad sanguinis effusionem. Prima igitur sollicitudo est circa infirmos. Sed est infirmitas accidentalis et corporalis, et est accidentalis et spiritualis, et est communis et naturalis. Prima est ut febris acuta, secunda ut odium et invidia, tertia est natura vitiosa. Prima enim sit ex humorum corruptione, secunda ex irruenti tentatione, tertia ex languore naturæ, quo corpus assiduum patitur defectum, Anima pronæ est ad peccandum. De prima: « Infirmus fui et visitastis me ⁶⁶; » de secunda: « Qui infirmus est, olus manducet ⁶⁷; » de tertia: « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁶⁸. » Primæ debet prælatus temporalibus beneficiis subvenire; secundam, persuasionem confessionis et orationis relevare; tertiæ pro defectu corporali debet gloriam promittere. Pro peccandi pronitate adhibeat cautelam. De prima Job: « Oculus fui cæcus, pes claudus, pater eram pauperum ⁶⁹; » de secunda Jacobus: « Constitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini ⁷⁰; » de tertia quantum ad corpus: « Corruptibile hoc induet incorruptelam, et mortale hoc immortalitatem ⁷¹. » Quantum ad pronitatem pec-

candi: « Fili, omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit ⁷². » Sunt autem quidam a quibus, quia negligunt, medicina non quæritur; sicut desperati adversus Dominum irascuntur, tertii pro infirmitate sua humiliantur. De primis ait David: « Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ ⁷³; » de secundo: « Percussisti eos et non sunt sanati, afflixisti eos, et reuerunt accipere disciplinam ⁷⁴. » Tertii dicunt: « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁷⁵. » De primis: « Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui ⁷⁶; » De secundo: « Deposita est vehementer, et non habens consolatorem ⁷⁷; » de tertio: « Vide, Domine, afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus meus ⁷⁸. » Prælatus igitur primum videat infirmitatem suam ei manifestando, secundum ad spem reduciendo, tertium pro humilitate sua gloriam promittendo. Dicit igitur primus: « Tu dicis: Quia dives sum, et nullius indigeo, cum sis miser et pauper, et cæcus, et nudus, et miserabilis ⁷⁹; » secundo: « Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum ⁸⁰. » — « Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas ⁸¹; » tertio: « Qui se exaltat humiliabitur ⁸², » et illud Job: « Qui inclinaverit oculos suos, salvabitur, et qui humiliatus fuerit, erit in gloria ⁸³. » Et inspicerem, inquit, si florissent vineæ. Vineæ tria habet, scilicet vitæ deformem, florem medicinale, viam jucunditatem. In vite turpi, dejectio proprii corporis; in flore medicinali, odor virtutis, in vino jucunditatis, hilaritas devotionis. In primo apparent mundi contemptores; in secundo de virtute in virtutem ascendentes ⁸⁴, et serpentes interficientes; in tertio de cœlestibus gaudentes. Primum fuit Christus, quando vidimus eum leprosum et percussum a Deo, humiliatum ⁸⁵. Secundum: « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet ⁸⁶. » Tertium, « in die lætitiæ cordis sui ⁸⁷, » id est in resurrectione. Primi circumierunt in melotis, in pellibus capriinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus ⁸⁸; secundis in Ascensione ait Dominus: « Signa eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent ⁸⁹. » De tertiis: « Lætamini in Domino et exsultate, justi, et gloriamini, omnes recti corde ⁹⁰. » Illos aspicit prælatus primos admirando, secundorum profectibus congratulando, in tertiis delectando.

Sequitur: *Et germinassent mala punica*. In Scripturis legimus quatuor germinantium genera, scilicet: terra virginalis, terra spiritualis, virens liliū, malum punicum. De primo: « Rorate, cœli, desuper, et nubes pluant justum: aperiat terra et germinet salvatorem ⁹¹; » de secundo: « Germinet

⁶⁶ Exod. 28. ⁶⁷ Matth. 25. ⁶⁸ Rom. 14. ⁶⁹ Psal. 6. ⁷⁰ Job 29. ⁷¹ Jac. 5. ⁷² I Cor. 15. ⁷³ Prov. 4. ⁷⁴ Psal. 57. ⁷⁵ Jer. 5. ⁷⁶ Psal. 6. ⁷⁷ Thren. 1. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Apoc. 3. ⁸¹ Thren. 3. ⁸² Psal. 102. ⁸³ Luc. 14. ⁸⁴ Job 22. ⁸⁵ Psal. 85. ⁸⁶ Isai. 53. ⁸⁷ Isai. 11. ⁸⁸ Cant. 3. ⁸⁹ Hebr. 11. ⁹⁰ Marc. 16. ⁹¹ Psal. 51. ⁹² Isa. 45.

terra herbam virentem ¹²; de tertio: « Justus germinabit sicut liliū ¹³; de quarto hic dicitur: *Si germinassent mala punica.*

Prima igitur terra est Maria, secunda Ecclesia, tertia est justitia, quarta est rubens martyrum pressura. Primum germinat salvatorem, secundum herbam virentem, tertium odoriferum florem, quartum fructum sibi similem. Primum est cibus fidelium, secundum nitor confessorum, tertium decus virginum, quartum purpura martyrum. Hæc quatuor dicuntur secundum quatuor hujus nominis interpretationes: juxta primum dicitur germen, id est gerens messem novam. Nova messis fuit Christus de virgine natus, inde dictum est: « Faciet Dominus novum super terram ¹⁴. » Juxta secundum dicitur germen, genitum radicis mente. Confessores enim quasi germen exeunt de radice fidei et de mente ejus, id est de intimis, quia fides non est de apparentibus, sed de occultis, unde a Paulo dicitur: « Argumentorum non apparentium ¹⁵. » Juxta tertium dicitur germen, id est genitum rore munda, id est ordo virginum. Nam virginitas ex gratia est, quæ est ro mundus quasi mundos faciens. Juxta quartum germen a cæ quod est terra, et radice, et meta, et nescia, quasi terrenæ radicis metas nesciens. Radix enim corporis humani, est voluptas concubitus, et hæc metam habet, id est finem. Martyres vero qui sunt hæc germina has metas excedunt, dum hæc spernentes cælestia quærent. Germinant igitur mala punica in se, dum habent fidem, radicem, germen martyrum, fructum, glorificationem; germinant in aliis exemplo prædicationis, verbo, miraculo. Est germen diaboli, est germen justii, est germen Domini. Itaque sciendum est quod tria sunt germina: Germen pestiferum, germen fructiferum, germen saluiferum. Primum est iniquitas, secundum puritas, tertium humilitas. Primum de radice colubri processit, secundum bona oliva pullulavit, tertium radix Jesse germinavit. Primum seducit, secundum deducit, tertium perducit. Seducit ad peccatum, deducit per gradus virtutum, perducit ad regnum. Primum germinat, floret, fructificat. Germen iniquitatis, florem mundanæ vanitatis, fructum æternæ calamitatis. Audi germen: « Non dabit fructus suos, sed spinas et tribulos germinabit tibi ¹⁶. » Spinæ quæ profundius penetrant, scilicet animæ tentationem; tribulos qui exterius pungunt, carnis pruriginem. Inde in Levitico: « Poma quæ germinant, immunda erunt vobis ¹⁷. » Sed audi finem: « Devorabitque terram cum germine suo ¹⁸. » Audi de flore: « Mane sicut herba transeat, mane floreat, et transeat ¹⁹. » Item: « Dies ejus tanquam flos agri, sic efflorescit ²⁰. » Item: « Qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra ²¹. » Item: « Omnis gloria ejus quasi flos feni. Exsiccatum est fenum

et cecidit flos ²². » De fructu dicitur: « Non potest arbor mala bonos fructus facere. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus ²³? » Hæc sunt zizania quæ alligabuntur fasciculis ad comburendum. Quia « fructum eorum de terra perdes ²⁴. » Sequitur germen justii; hoc germen est puritas, flos ejus conscientiæ jucunditas, fructus cum cæteris virtutibus charitas, inde: « Justus germinabit sicut liliū ²⁵. » Item: « Ero quasi ros, Israel germinabit quasi liliū ²⁶. » Item: « Ossa vestra ut herba germinabunt ²⁷. » Audi florem: « Quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate ²⁸. » — Gloria enim nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ ²⁹. Audi fructum: « Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia ³⁰. » Germen vero Domini germinavit in nativitate, floruit in resurrectione, fructificavit in ascensione. Usus fructus præbuit in Patris confessione, imo floruit in nativitate, effloruit in passione, resloruit in resurrectione. De primo: « Flos de radice ejus ascendit ³¹. » De secundo: « Flos Libani elanguit ³²; de tertio: « Et resloruit caro mea ³³. » Ecce germen Domini est in magnificentia ³⁴, in resurrectione. Sed et fuit in magnificentia ante passionem, in resurrectione post passionem. Primum operatione, secundum victoria, tertium resurrectione. Operatione, qua miracula fecit, omnia creavit; victoria, qua diabolus subjugavit; resurrectione, qua carnem suam glorificavit. De primo: « Quam magnificata sunt opera tua, Domine ³⁵. » De secundo: « Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur et mirabilia tua narrent ³⁶. » De tertio: « Domine Deus meus, magnificatus es vehementer ³⁷. » De hoc ait: « Nunc exurgam, dicit Dominus ³⁸. » Item: « Si consurrexeritis cum Christo, quæ sursum sunt quærite ³⁹. » Ecce germen Domini in magnificentia, in resurrectione, fuit in gloria, in ascensione. In ea namque factus est infernus pauperior, mundus florentior, superna civitas opulentior, homo alacrior, angelus gaudentior. Infernus pauperior, quia quam devorarat improbus, prædam refudit tartarus. Mundus florentior, quia

*Ecce renascentis tristatur gaudia mundi:
Omnia cum Domino dona redire suo.*

Superna civitas opulentior, quia Christus Patris præsentat vultibus victricis carnis gloriam. Homo sit alacrior, nostrum quod corpus vexerit sublimem ad cæli regiam. Angelus sit gaudentior, nam gavisæ sunt cæli regna reditu Unigeniti, quia soli polique patriam unam fecit rempublicam. Item audi gloriam: « Præcedunt angeli, comitantur capivi, prosequuntur apostoli, angeli cum admiratione, captivi de sua liberatione, apostoli cum devotione. » Cum admiratione, quia mortalis natura mutata est in immortalitatem. Læti de sua liberatione, quia

¹² Gen. 1. ¹³ Offic. Eccl. ¹⁴ Isa. 43. ¹⁵ Hebr. 11. ¹⁶ Gen. 3. ¹⁷ Levit. 19. ¹⁸ Deut. 32. ¹⁹ Psal. 89. ²⁰ Psal. 102. ²¹ Job 14. ²² Isa. 40. ²³ Matth. 7. ²⁴ Psal. 20. ²⁵ Offic. Eccl. ²⁶ Ose. 14. ²⁷ Isa. 66. ²⁸ Ecli. 59. ²⁹ II Cor. 4. ³⁰ Gal. 5. ³¹ Isa. 41. ³² Nahum 1. ³³ Psal. 27. ³⁴ Isa. 4. ³⁵ Psal. 91. ³⁶ Psal. 144. ³⁷ Psal. 105. ³⁸ Psal. 11. ³⁹ Coloss. 3.

ingrediuntur dissimilitudinis regionem. Cum devotione, expectantes sancti Spiritus promissionem. De primo: « Filiae Jerusalem, nuntiate dilecto quia amore langueo »³⁹; de secundo: « In lectulo meo quæsi per noctes quem diligit anima mea; quæsi, et non inveni. Paululum cum pertransissem, inveni quem diligit anima mea. Tenui illum, ut dimittam in domum matris mee, et in cubiculum genitricis mee »⁴⁰; de tertio: « Tremunt videntes angeli, versa vice mortalium. » Dicunt apostoli: « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi »⁴¹. Dicunt captivi: « Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum »⁴². Dicunt angeli: « Botrus cyprî **139** dilectus meus mihi »⁴³. Hæc est nova gloria regis nostri. Si quem nova gloria præterit, hic

. . . *Multum sterile damnatus in annos,*

diabolus, habuit gloriam in cælo, Adam in paradiso, homo in mundo. Sed hæc triplex gloria inveterata est, quia diabolus de cælo est lapsus, Adam de paradiso ejectus, homo in mundo miser effectus. Ecce: « Germen Domini in gloria »⁴⁴. Et: « Vos quæ sursum sunt quærite »⁴⁵. — « Sicut exaltabor, » inquit, et subjungit: « et nunc sublimabor »⁴⁶. Hæc est ejus excellentia. Hæc excellentia in tribus est: in eminentia, in præ eminentia, in co eminentia. In eminentia cæli, in præ eminentia angeli, in co eminentia Patris excelsi. In eminentia cæli, cujus fructus claritate; in præ eminentia angeli, quem præcedit dignitate; in co eminentia Patris excelsi, cui æqualis est in majestate. De primo: « Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem »^{47,48}. De secundo: « Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit »⁴⁹. De tertio dicitur: « Æqualis gloria, cœterna majestas »⁵⁰. Consideremus ergo civitatis affluentiam, civium lætitiã, regis potentiam. Affluentiam, quia nullus ibi erit defectus; lætitiã, quia omnibus erit ad Dominum et ad se invicem jucundus affectus; regis potentiam, qui in omnibus erit perfectus. Audi affluentiam: « Replebimur in bonis domus tuæ »⁵¹. Et lætitiã: « Sicut lætantium omnium habitatio est in te »⁵². Audi regis potentiam: « Erit Deus omnia in omnibus »⁵³. Ecce fructus terræ sublimis. Ergo quæ sursum sunt sapite »⁵⁴, id est fructus terræ illius, quos exploratores terræ illius attulerunt secum, scilicet botrum, malogranata, ficus »⁵⁵. De botro exprimitur vinum quod lætificat cor hominis »⁵⁶, id est superna jucunditas. Malogranatum sub uno cortice multa habet grana rubea, hoc est supernorum civium charitativa unanimitas. Dulcedo ficus est divinæ visionis suavitas; inde exultatio erit his qui salvati fuerint de Israel. Notandum vero est quod in fine erit insultatio, erit exultatio, erit exaltatio. Insultatio de improbra-

atione malorum, exultatio de præconiis bonorum, exaltatio in dextera Patris ad æqualitatem angelorum. De primo: « Esurivi et non dedistis mihi manducare »⁵⁷, etc. De secundo: « Sitivi et dedistis mihi bibere. Hospes fui et collegistis me »⁵⁸, et cætera opera misericordiæ. In tertio: « Dextera illius amplexabitur me, » ait sponsa in Canticis »⁵⁹. « Ibi erunt omnes sicut angeli Dei »⁶⁰. »

Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si florisset vinea, et gervinassent mala punica.

[CARD.] Alia translatio sic dicit: *In hortum nucis descendi videre in germine torrentis, videre si floruit vitis, et effloruerunt mali punice.* Hæc sunt verba beatæ Virginis. Siquidem Filius de processu matris admirationem præmiserat. Ad progressum autem ipsius pertinet progressus ab activa, et de suo regressu ad contemplativam. Et de sua activa sic dicit: *Descendi in hortum meum nucum.* Ac si dicat: Ego qui per contemperationem ascenderam ad divina, per considerationem eorum quæ geruntur in Ecclesia, ad inferiora descendi. Siquidem Ecclesia per hortum nucum designatur: propter patientiam sanctorum et fructum patientiæ, quæ signatur in nucem, quæ sub amaro cortice et testa dura, dulcem continet nucleum, sic patientia per amaritudinem passionum et constantiæ robur, pervenit ad dulcedinem prætorum. *Descendi, inquam, ut viderem poma convallium,* per quæ fructus humilitatis signantur. Vel secundum aliam litteram: *Descendi videre in germine torrentis,* ut videlicet inspicerem quid et quantum germinaverit torrens sanguinis Jesu Christi. *Descendi videre si floruit vitis,* id est Christus, vel si floruit vinea, id est si flores produxit charitas, quod, velut vinea, fructu suo mentem exhilarat, cujus sterilitatem, et pietatis languorem deplorat Joel, dicens: « Vinea confusa est, et ficus elanguit »⁶¹. *Descendi ut viderem,* si germinaverunt mala punica, vel si effloruerunt mali punice, hoc est si de floribus formata sint mala. Ac si diceret: Descendi considerare, utrum Ecclesiæ primordia ad illos fructus pervenerint, qui signantur in malis. Per mala enim punica, diversi gradu vel ordine sive contubernia, secundum conformitatem et distinctionem graduum, vel administrationum, seu gratiarum Ecclesia Dei distincta, designatur. Verum dum ad horum considerationem causa subventionis nostræ beata mater convertit oculos, et a dulcedine contemplationis avertit, ipsa in hac sollicitudine turbatur, quam tandem avertens et recognoscens dicit:

Nescivi, anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

[TUO.] Sic Ecclesia ad Synagogam locuta est. Respondet Synagoga Ecclesiæ: Nescivi dona gratiæ spiritalis quibus illustrata est a Domino, quia con-

³⁹ Cant. 5. ⁴⁰ Cant. 3. ⁴¹ Cant. 4. ⁴² Ibid. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Isai. 4. ⁴⁵ Coloss. 3. ⁴⁶ Isai. 55. ⁴⁷⁻⁴⁸ Tim. 6. ⁴⁹ Hebr. 1. ⁵⁰ Offic. Eccl. ⁵¹ Psal. 64. ⁵² Psal. 86. ⁵³ Ephes. 1. ⁵⁴ Coloss. 3. ⁵⁵ Num. 13. ⁵⁶ Psal. 103. ⁵⁷ Matth. 25. ⁵⁸ Ibid. ⁵⁹ Cant. 8. ⁶⁰ Matth. 22. ⁶¹ Joel 1.

turbavit me sollicitudo mentis interna pro veteri Testamento novo introducto, id est quatuor Evangelii, quæ vocat quadrigas, quia nomen Christi portaverunt per quatuor partes mundi. Hæ dicuntur esse Aminadab, id est Christi, quia Aminadab spontaneus dicitur. Christus enim quæcumque fecit et passus est in mundo, voluntarie non coacte et fecit et passus est, et quadrigarum dicitur auriga, quia regebat eos per mundum illustrando Spiritus sancti gratia. Tria sunt quæ se nescire conqueritur anima, scilicet : inum, medium, summum. Primum est sarcina, secundum via, tertium meta. Sarcina quæ portatur, via quæ quæritur, meta ad quam tenditur. Primum est quando homo a seipso ignoratur, secundum quando profectus virtutum nescitur, tertium quando quod sursum est non intelligitur. De primo : « Nescierunt ; » de secundo : « neque intellexerunt ; » de tertio : « in tenebris ambulant ⁶⁹. » De primo : « Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum ^{61, 62}. » De secundo : « Erraverunt in solitudine, in inagnoso, viam civitatis habitaculi non invenerunt ⁶³. » Item : « Semitam ignoravit avis, nec oculos vulturis intuitus est ⁶⁴. » Tertium sapientes mundi non intelligunt, quia « obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes se esse sapientes stulti facti sunt ⁶⁵. » — « Qui contententur se Deum nosse, factis autem negant ⁶⁶. » Primum nescire propositum est animæ in humilitate pomorum convallium ; secundum in vinea florente, tertium in germine malorum punicorum. Per ignorantiam sui homo sibi non videtur peccator, est præsentis exilii amator, utilitatis suæ dissimulatur. Contra hæc ait Job : « Scelera mea et delicta ostende mihi ⁶⁷. » Contra secundum : « Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris ⁶⁸. » Contra tertium : « Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum quod comeditur a tineâ ⁶⁹. » Per ignorantiam viæ, accidit religiosis singularitas, doctoribus hæretica pravitas, simplicibus vitæ impuritas. Primi enim benefaciendo etiam ignorant, quid sit commodum vel incommo- dum ; secundi quid sit verum vel falsum, tertii quid sit bonum et malum. Primi habent viam tortuosam, secundi tenebrosam, tertii lutosam. Primi enim dicitur : « Rectas facite semitas Dei nostri ⁷⁰. » secundis : « Fiat via illorum tenebræ ; » pro tertii additur « et lubricum ^{71, 72}. » Primis dicitur : « Nescientes justitiam Dei, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti ⁷³. » Secundis : « Erratis, nescientes legem neque Scripturas ⁷⁴. » Tertii : « Erratis aliquando errantes sicut oves ⁷⁵. » Qui vero nesciunt æternam vitam, desiderio non trahuntur, dulcedine non alliciuntur, cognitione non consolantur. Desiderio amoris dul-

A cedine devotionis, cognitione divinæ visionis. Primi non dicunt cum David : « Domine, ante te omne desiderium meum ⁷⁶. » nec cum sponsa : « Curramus in odore unguentorum tuorum ⁷⁷. » Nec secundi : « Memor sui Dei, et delectatus sum ⁷⁸. » Tertii dicunt cum Jacob : « Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea ⁷⁹. » Quare vero istud nescire acciderit, causam subjungit : quia *anima mea conturbavit me*.

Quinque sunt causæ quibus quæritur scientia, ut quærens sciat, ut sciatur, ut ædificet, ut ædificetur, ut lucretur. Primum est curiositas, secundum vanitas, tertium charitas, quartum prudentia, quintum quæstus. De primo : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum ^{79, 80}. » De secundo : « Scientia iustat, charitas ædificat ⁸¹. » Et poeta ⁸²:

*Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter :
At pulchrum est digito monstrari et dicier : Hic est.*
De tertio : « Hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in omni sensu et scientia ⁸³. » De quarto : « Periiit populus meus, eo quod non habuerit scientiam ⁸⁴. » De quinto poeta :

Scire volunt omnes, mercedem solvere nemo.

Prima est philosophorum, secunda poetarum, tertia pastorum, quarta est Christianorum proficientium, quinta est mercenariorum. Triplici turbine turbatur anima ignorantium. Primus est assiduus impetus tentationum, secundus adversitas tribulationum, tertius sollicitudo temporalium. Primus involvit fumum, secundus ligna et lapides, tertius pulverem. Primus quatit, secundus conterit, tertius oculos tegit. De primo dicitur : « Maledixisti sceptris capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me ⁸⁵. » De secundo Job : « In turbine conteret me et multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa ⁸⁶. » De tertio Job : « Noctem illam tenebrosus turbo possideat ⁸⁷. » Et hoc dicitur juxta triplicem hujus nominis interpretationem. Juxta primum dicitur : turbo, tumor urgens bonum ; juxta secundum dicitur, turbo, id est terens urbes ; juxta tertium dicitur turbo, turbans oculos. Hos tres turbines senserat David, de primo dixit : « Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea ⁸⁸. » De secundo : « Et anima mea turbata est valde ⁸⁹. » De tertio : « Turbatus est a furore oculus meus ⁹⁰. » Primus igitur turbo contra primam ponitur ignorantiam, secundus contra secundam, tertius contra tertiam. Sine aliquo istorum turbinum vix poterit homo vivere. Sed sunt qui bene eis resistunt. Itaque contra primum debet homo esse cautus, contra secundum robustus, contra tertium temperatus. Cautus scientia, robustus præstantia, temperatus continentia. Primum, ne seducatur ; secundum, ne in adversitate frangatur ; tertium, ne prosperis ex-

⁶⁰ Psal. 81. ^{61, 62} Cant. 1. ⁶³ Psal. 106. ⁶⁴ Job 28. ⁶⁵ Rom. 1. ⁶⁶ Tit. 1. ⁶⁷ Job. 13. ⁶⁸ Ibid. ⁶⁹ Job 15. ⁷⁰ Matth. 3. ^{71, 72} Psal. 34. ⁷³ Rom. 10. ⁷⁴ Matth. 22. ⁷⁵ I Petr. 2. ⁷⁶ Psal. 37. ⁷⁷ Cant. 1. ⁷⁸ Psal. 76. ⁷⁹ Gen. 32. ^{80, 81} Gen. 3. ⁸² I Cor. 8. ⁸³ Pers. Sat. 1, 27. ⁸⁴ Philip. 1. ⁸⁵ Isai. 5. ⁸⁶ Habac. 3. ⁸⁷ Job 9. ⁸⁸ Job 3. ⁸⁹ Psal. 6. ⁹⁰ Ibi. ⁹¹ Ibid.

tollatur. De primo : « Venus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna, id est cæcitas, et ignis involvens ⁹¹. » æstus scilicet vitiorum. Sed si cautus fueris in medio, est species electri, id est Christus te adjuvans. Audi hominem cautum, scilicet Paulum; turbo enim eum invadebat cum diceret : « Datus est mihi stimulus carnis mee, angelus Sathanæ qui me colaphizat ⁹². » Item : « Invenio, ait, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee, et captivantem me sub lege peccati ⁹³. » Sed non est hoc turbine cæcitas; audi enim, quomodo se cognoverit : « Infelix, ait, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum ⁹⁴. » Ipse enim est tabernaculum dei ab æstu, et in securitate, et in absconsione, a turbine, et a pluvia ⁹⁵. » Audi item robustum, contra tertium turbinem; tribulationum enim irruerat turbo, cum diceret : « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci ⁹⁶. » Sed audi robustum : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio an angustia; an fames, an nuditas, an periculum, an gladius ⁹⁷? » Et Job quia robustus fuit, addit Dominus Job loqui; et vocavit eum de turbine in quo non succubuerat; audi enim fortem : « Si flagellat, ait, occidat semel, et etiam si occiderit me, sperabo in eum ⁹⁸. » Item, audi Paulum temperatum in turbine temporalium : « Ad omnia, inquit, quæ opus fuerunt mihi, et iis qui mecum erant, laboraverunt manus istæ ⁹⁹. » et : « Præter hæc quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum ¹⁰⁰. » Ecce turbo sollicitudinis temporalium; sed in his sic temperatus fuit, ut cœlestia non traderet oblivioni; raptus enim fuit usque ad tertium cœlum ¹⁰¹. Et idem : « Quæ sursum sunt, inquit, quærite; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram ¹. » Per hunc enim Elias raptus est in cœlum ², quia in tractandis temporalibus fuit temperatus, scilicet in habenda sollicitudine super Israel. Unde factum est cum tolleret Dominus Eliam per turbinem in cœlum, pallium ejus relictum est in terra, id est conversatio de sæcularibus habitâ.

Primum turbinem sustinuit Christus tentatus a diabolo, secundum crucifixus a Judæo; tertium dum sollicitudinem gereret Ecclesiæ prædicando. Audi secundum : « Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit ³⁻⁵. » Audi tertium : « Suscitans de pulvere egenum ⁶. » Audi primum : « Et de stercore erigens pauperem ⁷. » Ad quid? « ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat ⁸. » Incipit igitur Dominus tollere in cœlum per turbinem, quando contra primum cauti sumus; nos a terra sublevat, quando contra secundum fortes sumus; in cœlum nos levat, cum nos contra tertium

A temperamus, ne sollicitudine mundana ad cœlestia cognoscenda impediamur.

140 Quare autem anima conturbaverit eam, causam subiungit, scilicet : *propter quadrigas Aminadab*. Has existimo esse quadrigas, quas vidit Zacharias propheta ⁹. Ab his perturbationibus immunes sunt animæ sanctorum, qui regnant cum Christo. Unde scriptum est : « Justorum animæ in manu Dei sunt, et non tanget eos tormentum mortis ¹⁰. » Sunt autem animæ reproborum, sunt animæ pœnitentium, sunt animæ justorum. Primæ in manu diaboli sunt, secundæ in manu sua sunt, tertiæ in manu Dei sunt. Primas tangit tormentum conscientiæ, secundas tangit tormentum pœnitentiæ, tertiæ non tangit tormentum malitiæ. De primis : « Animæ impiorum fremebant adversum me et gravatum est cor meum super eos ¹¹. » De secundis : « Omnis anima quæ non fuerit afflicta die hoc, peribit de populo suo ¹². » De tertiis : Anima justi sedes est sapientiæ; Primi visi sunt oculis sapientium mori, secundi visi sunt oculis delicatorum mori, tertii visi sunt oculis insipientium mori. Primi sustinent flagella sævitæ demoniæ, secundi probantur in fornace, tertii autem sunt in pace. Sed est manus diaboli, est manus hominis, est manus Dei. Manus diaboli affligit corporaliter, pulsatur spiritualiter, torquetur æternaliter. De primo dictum est ad Sathan, de Job : « Verumtamen ne mittas in eum manum tuam ¹³⁻¹⁴. » De secundo David : « Erue a framea, Deus, animam meam, et de manu cauis unicum meam ¹⁵. » De tertio idem : « Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persecventibus me ¹⁶. » Item est manus hominis otiosa, est manus hominis operosa, est manus affectuosa. Prima enim in otio delectatur, secunda bonum operatur, tertia elevatur. Prima habet defectum, secunda profectum, tertia affectum. De prima : « Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam ¹⁷. » De prima et secunda : « Egestatem operata est manus remissa; manus autem fortium divitias parat ¹⁸. » De secunda : « Quidquid potest invenire manus tua instanter operare ¹⁹. » Et illa fortis mulier « manum suam misit ad fortia, et operata est consilio manuum suarum ²⁰. » De tertiis : « Expandi manus meas ad te ²¹. » Item : « Sic benedicam te in vita mea, et in nomine tuo lavabo manus meas ²². » In manu Dei est homo, creatione, gubernatione, protectione; creatione, qua facta est rerum universitas; gubernatione, qua nostras dirigit semitas; protectione, qua non accedit ad justos calamitas. Primum, ut cognoscatur Deus ex rerum varietate; secundum, ut ambulemus in veritate; tertium, ut vivamus in felicitate. De primo : « Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me to-

⁹¹ Ezech. 1. ⁹² II Cor. 12. ⁹³ Rom. 7. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Isa. 4. ⁹⁶ II Cor. 11. ⁹⁷ Rom. 8. ⁹⁸ Job. 9. ⁹⁹ Act. 20. ¹⁰⁰ II Cor. 11. ¹⁰¹ II Cor. 12. ¹ Coloss. 3. ² IV Reg. 2. ³ I Reg. 2. ⁴ Ibid. ⁵ Ibid. ⁶ Ibid. ⁷ Zach. 6. ⁸ Sap. 5. ⁹ Offic. Eccl. ¹⁰ Lev. 25. ¹¹ Job 2. ¹² Psal. 21. ¹³ Psal. 30. ¹⁴ Prov. 1. ¹⁵ Prov. 10. ¹⁶ Eccle. 9. ¹⁷ Prov. 31. ¹⁸ Psal. 67. ¹⁹ Psal. 62.

tum in circuitu ²²: « De secundo: « Etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua ²⁵. » Sed gubernando Deus affligit, sanat, elevat. Affligit per poenitentiae satisfactionem, sanat per culpae remissionem, elevat ad contemplationem. De primo: « Miseremini mel saltem vos, amici mei, quia manus Domini tetigit me ²⁵. » Idem: « Manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat ²⁶. » De secundo: « Ipse vulnerat et medetur, percussit et manus ejus sanat ²⁷. » De tertio Ezechiel: « Manus apprehendit me in cincto capitis mei, et levavit me inter caelum et terram ²⁸. » De protectione Dei dicitur: « In umbra manus suae protexit me ²⁹. » Unde: « Laeva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me ³⁰. » Propter haec tria dictum est: « Manus ejus tornatiles, aureae, plene hyacinthis ³⁰. » Tornatiles quantum ad creationem, aureae quantum ad gubernationem, plene hyacinthis quantum ad protectionem. Quod enim tornatile est, de facili ad operandum movetur; per aurum sapientia designatur; per hyacinthum, qui caeli colorem habet, caelorum beatitudo insinuatur. Itaque « non tangit illos tormentum malitiae ³⁰. »

Eos qui sunt in manu diaboli tangit tormentum conscientiae triplex: confusio, oppressio, expulsio. Confusio peccatorum, oppressio dolorum, expulsio a numero beatorum. Confusio peccatorum, quia peccata eorum omnibus patescunt; oppressio dolorum, qui semper inualescunt; expressio a numero beatorum; de quorum gloria tabescent. De primo dicitur: « Antiquus dierum sedit, libri aperti sunt ³¹, » id est conscientiae: quia tunc manifesta erunt abscondita cordis nostri. De secundo: « Mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium ³². » De tertio: « Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet; desiderium peccatorum peribit ³³. » Ecce istos tangit tormentum conscientiae. Secundus tangit tormentum poenitentiae triplex: contritio poenitentiae, corporalis passio, irruens tentatio. In primo patitur languorem, in secundo dolorem, in tertio timorem. Primum erat porticus, in quo jacebat multitudo languentium ³⁴. De secundo Job: « Qui coepit, ipse me conterat: solvat manum suam et succidat me, et haec mihi consolatio, ut affligens me dolore non parcat ³⁵. » De tertio: « Timor et tremor venerunt super me ³⁶. » Tertios non tangit tormentum malitiae: quae triplex est. Est enim malitia proximi, est malitia diaboli, est malitia cordis proprii. Prima impugnat, secunda inflammat, tertia cruciat. Prima enim ad corporalem poenam, secunda trahit ad gehennam, tertia iussit animam. De prima: « Noli aemulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem ³⁷. » De secunda: « Restitue animam meam a maligni-

late eorum, a leonibus unicum meam ³⁸. » De tertia: « Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos ³⁹. » Ista tria tormenta justus non timet, quia, contra primos sunt in tuto loco, contra secundos in ameno, contra tertios in excelso. In primo ergo non timet mortem temporalem, in secundo inferni dolorem, in tertio cogitationum fraudem. Contra primum dicitur: « Justi in perpetuum vivent ⁴⁰. » Contra secundum: « Et apud Dominum est merces eorum ⁴¹. » Contra tertium: « Et cogitatio eorum apud Altissimum ⁴². » Sequitur: « Visi sunt oculis insipientium mori ⁴³. » Sed sicut dictum est, primi visi sunt oculis sapientium mori tripliciter: spiritualiter, temporaliter, aeternaliter. Spiritualiter per iniquitatem, temporaliter per corporis et animae separationem, aeternaliter per aeternam damnationem. Primum facit impium, secundum corporis, et animae divortium, tertium perpetuae calamitati obnoxium. De prima morte dicitur a Paulo: « Vidua quae in deliciis est vivens, mortua est ⁴⁴. » De secunda: « Abraham mortuus est et prophetae mortui sunt ⁴⁵. » De tertia: « Qui credit in me non morietur in aeternum ⁴⁶. » Secundi visi sunt oculis delicatorem mori. Quippe qui fugiunt carnis voluptatem, relinquunt propriam voluntatem, repellunt mundi vanitatem. In primo enim caro mortificatur, in secundo spiritus humiliatur, in tertio mundus reprobat. In primo opprimitur sensualitas, in secundo reprimitur spiritus sublimitas, in tertiis comprimitur mundi jucunditas. De primo ait Apostolus: « Mortificate membra vestra quae sunt super terram ⁴⁷. » De secundo: « Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum Christo ⁴⁸. » Item: « Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me ⁴⁹. » Mortui enim sunt cum Christo qui, sicut Christus se exinanivit, suam humiliant sublimitatem. De tertio Paulus: « Fratres, quotidie morior propter gloriam vestram ⁵⁰, » hoc est relinquo gloriam mundi, ut meo exemplo, et vos relinquentes, quaeratis gloriam Dei. Item: « Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt ⁵¹. » Hi sunt quos retinens mundus inhorruit. Tales delicatis videntur mori, quia se taliter vivere, et non mori, existimant impossibile. Audiunt enim istos clamantes: « Propter te mortificamur tota die ⁵². » Tertii visi sunt oculis insipientium mori. Non enim credunt huic vitae aliam succedere, non aliquem ab inferis ascendere, corpus in terra putrescere. In primo enim attendunt: « Coronemus nos rosibus antequam marcescant, quoniam haec est pars nostra, et haec est sors nostra ⁵³⁻⁵⁴. » Non illud: « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ⁵⁵. » In secundo illud: « Quis est reversus ab inferis? » Non illud: « Multa corpora sanctorum qui dormierunt,

²² Job 10. ²⁵ Psal. 138. ²⁶ Job 19. ²⁷ Job 45. ²⁸ Cant. 5. ²⁹ Sap. 3. ³⁰ Dan. 7. ³¹ Math. 22. ³² Psal. 56. ³³ Psal. 34. ³⁴ Psal. 49. ³⁵ Sap. 5. ³⁶ Joan. 11. ³⁷ Coloss. 3. ³⁸ Ibid. ³⁹ Joan. 6. ⁴⁰ Psal. 86. ⁴¹ Sap. 2.

³⁸ Job 5. ³⁹ Ezech. 8. ⁴⁰ Isal. 49. ⁴¹ Cant. 2. ⁴² Psal. 111. ⁴³ Joan. 5. ⁴⁴ Job 6. ⁴⁵ Psal. 54. ⁴⁶ Ibi 1. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Sap. 3. ⁴⁹ I Tim. 5. ⁵⁰ Joan. 8. ⁵¹ I Cor. 16. ⁵² I Joan. 2. ⁵³ Rom. 8. ⁵⁴⁻⁵⁵ Sap.

surrexerunt cum Christo⁵⁷. » In tertio illud : « Idem est interitus hominis et jumenti, et par utriusque conditio⁵⁸, » et non illud : « Corruptibile induet incorruptelam, et mortale immortalitatem⁵⁹. » Item primi sunt subjecti potestati diabolicæ. Ibi est tortor infatigatus, intolerabilis cruciatus, interminabilis ululatus. Primi, quia non fuerunt fatigati in perpetranda iniquitate; secundi, quia peccatum non laverunt penitentia gravitate; tertii, quia peccaverunt cum risu et jucunditate. De primo : « Tradidit servum dominus tortoribus quoadusque redderet universum debitum⁶⁰. » De secundo : « In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur⁶¹. » De tertio : « Vae vobis qui ridetis nunc, quoniam lugebitis et vos⁶², quando, juxta prophetam, erit clamor a prima porta, et ululatus a secunda⁶³. » Secundi probantur in fornace, dum interius dolore punguntur, exterius poena affliguntur, confessione verecundantur. De primo : « Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina⁶⁴. » De secundo : « Ingredietur putredo in ossibus meis, et subter me scateat⁶⁵. » In tertio dicit : « Confusio faciei meæ cooperuit me⁶⁶. » Tertii autem sunt in pace. Pax illa habet præsentium malorum oblivionem, cælestium bonorum delectationem, divinæ majestatis visionem. Per primum carent dolore, per secundum efficiuntur dulcore, per tertium gaudent Dei amore. De primo : « Non cadet super eos sol, neque ullus æstus⁶⁷. » De secundo : « Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te⁶⁸. » De tertio : « Lætabuntur coram te sicut qui lætantur in messe, et sicut exsultant victores capta præda⁶⁹. » Isti dicunt : « In pace in idipsum dormiam et requiescam⁷⁰. » — « Quatuor, inquit, quadrigæ egrediebantur de medio duorum montium, et montes ærei erant⁷¹. » Hos montes credam angelicam beatitudinem, et divinam celsitudinem.

In prima quadriga erant equi rufi, in secunda albi, in tertia nigri, in quarta varii. Prima est martyrii, secunda virginitatis, tertia claustralis religionis, quarta prædicationis. Prima, scilicet martyrii, quatuor habet rotas : prima est desiderium patiendi interius, secunda passio in actu exterius, tertia est conservatio fidei, quarta exclusio ignis purgatorii. De prima Paulus : « Cupio dissolvi et esse cum Christo⁷². » Secundam decollatus exhibuit. De tertia idem : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi^{73,74}. » Propter quartam dicitur : « Non cadet super eos sol neque ullus æstus. » Duo equi rubei sunt : qui trahunt in corpore, species purpureæ passionis; in anima fervor perfectæ charitatis. De primo : « Circumdabant eam flores rosarum, id est purpura martyrum. De

A secundo : « Charitas nunquam excidit⁷⁵. » Secunda quadriga est virginitatis, cujus prima rota est integritas, secunda cordis munditia, tertia humilitas, quarta propositi constantia. Has videbis in beata Virgine. De prima dicit propheta : « Porta hæc clivosa erit⁷⁶. » De secunda : « Virtus Altissimi obumbrabit tibi⁷⁷, » et sic fuit corde munda. De tertia : « Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ⁷⁸. » De quarta : « Quomodo stet istud, quoniam virum non cognosco⁷⁹? » Quod forsitan in proposito habebat. Hanc duo trahunt equi, scilicet desiderium habendi in patria, in corpore, insigne virginitatis signum, scilicet candorem et sequendi Agnum quocunque ierit. De utroque dicitur : « Amici stolis albis sequuntur Agnum quocunque ierit⁸⁰. » Tertia quadriga est religionis claustralis. Prima rota est silentium, secunda disciplinata habitudo tam vestium quam corporum, tertia est solitudo in claustro, quarta est obedientia exhibita magistro. Primum, ne in verbo offendat; secundum, ne indisciplinatus appareat; tertium, ne videns secularia concupiscat; quartum, ne propriam voluntatem retineat. De primo : « In manibus linguæ mors et vita⁸¹. » De secundo : « Disciplinam matris tuæ ne dimittas⁸². » De tertio : « Religio munda et immaculata apud Deum⁸³ et Patrem hæc est, immaculatum se custodire ab hoc sæculo⁸⁴. » De quarto : « Melior est obedientia quam victimæ⁸⁵. » Duo equi ejus nigri sunt, scilicet gemitus pro peccatis, dolor pro præsentibus malis. De primo : « Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum⁸⁶; » de secundo : « Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est⁸⁷! » Quarta quadriga est prædicationis : prima rota ejus est Scripturarum scientia, secunda pronuntiandi facultas, tertia exemplum honestæ vitæ, quarta a majoribus injuncta potestas. De primo : « Labia sacerdotis custodiunt scientiam⁸⁸; » de secundo conqueritur Moses : « Sum, ai, impeditioris linguæ ab heri et nudius tertius⁸⁹; » de tertio : « In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum⁹⁰; » de quarto : « Quomodo prædicabunt, nisi mittantur⁹¹. » Duo equi trahentes eam sunt varii, quia nunc compatiuntur proximo, nunc præbent honorem Deo. Hæc dicuntur Aminadab, qui dicitur *spontaneus*, quia Christus per gratiam non ex debito hæc largitur hominibus. Hæc conturbant animam nuper conversam, quæ se prius aliquid scire putabat, cum modo in se tres prædictas ignorantias videat, quas prius nescivit.

Nescivi : anima mea turbata est propter quadrigas Aminadab.

[CAR.] Ac si diceret : Nescivi prius et non adverti quod turbaretur anima mea. Hoc est quod Dominus

⁵⁷ I Cor. 15. ⁵⁸ Eccle. 3. ⁵⁹ I Cor. 15. ⁶⁰ Math. 18. ⁶¹ Psal. 72. ⁶² Luc. 6. ⁶³ Soph. 1. ⁶⁴ Psal. 51. ⁶⁵ Habac. 3. ⁶⁶ Psal. 43. ⁶⁷ Apoc. 7. ⁶⁸ Psal. 30. ⁶⁹ Isai. 9. ⁷⁰ Psal. 4. ⁷¹ Zech. 6. ⁷² Philip. 1. ⁷³⁻⁷⁴ II Tim. 4. ⁷⁵ I Cor. 13. ⁷⁶ Ezech. 45. ⁷⁷ Luc. 1. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Ibid. ⁸⁰ Apoc. 11. ⁸¹ Prov. 18. ⁸² Prov. 1. ⁸³ Jac. 1. ⁸⁴ Eccle. 4. ⁸⁵ Psal. 6. ⁸⁶ Psal. 119. ⁸⁷ Mal. 2. ⁸⁸ Exod. 3. ⁸⁹ Tit. 2. ⁹⁰ Rom. 10.

dicat ad Martham : « Sollicita es, et turbaris erga plurima⁹¹. » *Turbata est autem anima mea propter quadrigas Aminadab*, quarum egressum et progressum, et fructum laboris earum sollicita considerabam. Istæ sunt quadrigæ evangelicæ quadrigæ Aminadab, id est Jesu Christi qui per Aminadab, propterea quod interpretatur *spontaneus* meus, designatus est. Nam ipse spontaneus, non coactus, factus est obediens Patri usque ad mortem⁹². Harum autem quadrigarum ministerio, et nuces sunt in horto, et convallium poma, floretque vinea et germinant mala punica. Istæ sunt quadrigæ, de quibus dicit Zacharias : « Levavi oculos, et vidi : et ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium ; et montes ærei erant⁹³⁻⁹⁴. » Illic est prædicatio evangelica, quæ egreditur de medio duorum testamentorum, qui dicuntur montes propter altitudinem spiritualis intelligentiæ ; et ærei, propter prædicationis sonum. Dicuntur autem quadrigæ quatuor, propter diversitatem doctorum, velut equorum trahentium in quadriga, de quibus idem propheta dicit : « In quadriga prima equi rufi, in quadriga secunda, equi nigri ; in quadriga tertia, equi albi ; in quadriga quarta, equi varii et fortes⁹⁵. » Igitur per equos rufos illi designantur, qui in sanguine suo rubricati, corpore et animo fuerunt martyres ; per equos nigros, pro eo quod niger color obscurus est, illi demonstrantur, qui in cognitione divinorum mysteriorum ideo sunt obscuro, quia sunt profundi. Equi albi significant, qui tam mente quam corpore retinent virginitalis candorem. Equos autem varios intelligere possumus illos qui fuerunt martyres in animo, et non in corpore, et illos qui nullo errore corrupti, mente virgines fuerunt, licet non servaverint virginitalitatem in carne. Sequitur ex voce Filii :

Revertere, revertere, Sunamitis ; revertere, revertere, ut intueamur te.

[Tuo.] *Revertere* ad agnitionem tui Creatoris, a quo aversa fueras. *Revertere* ad pacem germanitalis, *revertere* ut intueamur te. Revertere puritate fidei. *Revertere, revertere*, operæ perfectione ad Domini dilectionem, ut oculis animisque gaudentibus spem tuæ castitatis quam desideravimus, videamus. Nomen Sunamitis nescio utrum alibi inveniat quod videtur esse vocabulum alicujus seminarum nobilium, sive proprium sive ab alio derivatum. Quæ sapientiæ, vel speciei, vel virtutis gloria, illo tempore fuerit insignis. Hæc ait Beda : cum tamen in multis aliis locis, Sunamitis nomen inveniat, sed forte non legerat. Si vero Sunamitis *despecta* vel *captiva* dicitur, congruit bene Synagoga. Quatuor sunt reversiones : prima sæcularibus negotiis ad vitam religiosam ; secunda de lapsu ad pristinam gratiam ; tertia de contemplativa ad activam ; quarta de amore temporalis vitæ

ad martyrii palmam. Prima, ut reversus de peccato satisfaciat ; secunda, ne in desperatione remaneat ; tertia, ut de beneficiis a Deo sibi collatis gratias referat ; quarta, ut per majus meritum, majus præmium acquirat. Prima, dicitur peccator revertens, quasi reus vertens ; secunda, dicitur revertens, quasi iterum vertens ; tertia, revertens quasi retro vertens ; quarta, revertens quasi rem veram tenens. Has quatuor invenimus in Petro apostolo : prima reversus est ad Domini vocationem, quando vidit Petrum et Andream, et vocavit eos⁹⁶ ; secunda post negationem, quando « respexit Dominus Petrum, et egressus foras flevit amare⁹⁷ ; » tertia, in carcere post angelicam visionem, cum dicitur : « Petrus autem ad se reversus dixit : Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum et eripuit me de manu Herodis⁹⁸ ; » quarta ad Christi obviationem, quando vidit sibi Christum occurrere, et ait : « Domine, quo vadis ? Venio, ait, Romam iterum crucifigi⁹⁹. » Primæ reversionis est ordo. Primo aliqua occasione a Domino vocatur, secundo justificatur, tertio magnificatur. « Quos enim prædestinavit, hos et vocavit ; et quos vocavit, hos et justificavit ; et quos justificavit, hos et magnificavit¹⁰⁰. » Sic Petrum vocavit. Secundo : « Relictis retibus et navi¹⁰⁰, » justificavit ; tertio quia « secutus est eum¹⁻², » magnificavit. Sic nos, fratres, vocatur a Domino qualibet occasione oblata ; justificamur relinquentes non solum peccata, sed et terrena ; magnificamur sequentes Christum per virtutum incrementa. « Qui enim vult venire post Christum ad vocationem ejus, « abneget semetipsum, » terrena relinquendo ; « tollat crucem suam, » in virtutibus proficiendo ; « sequatur » eum²⁻³. Hunc progressum in Job invenimus : « Si reversus fueris, ait⁴, ad Omnipotentem, dabit tibi pro terra silicem, » id est pro terrenorum abjectione fortitudinem ; « pro silice torrentes aureos, » id est dona Spiritus sancti, que aurea dicuntur per charitatem. Sed ut secundam reversionem prævenias non cadendo in tentationem, addit⁵ : « Stabique Omnipotens contra hostes tuos, et argentum coacervabit tibi, » scilicet eloquia divina. Qui autem post talia Dei dona lapsus patitur, respiciat Petrum, quando scilicet post lapsum est reversus. Primo enim Gallus cantavit, secundo Dominus Petrum respexit, tertio egressus est foras, quarto flevit amare. Gallus cantat lapsu, per interiorum sancti Spiritus visionem, vel exterius, per Magistri increpationem, respexit Dominus Petrum, dans ei cordis contritionem, egreditur foras per confessionem ; flet amare, per pœnitentiæ satisfactionem et lacrymosam orationem. Gallo, inquit, canente spes redit, scilicet resurgendi ; respexit Dominus, et ægris salus refunditur, scilicet voluntas pœnitendi ; cum foras egreditur per confessionem mucro latronis conditur, id est diaboli, ne habeat

⁹¹ Luc. 10. ⁹² Phil. 2. ⁹³⁻⁹⁴ Zach. 6. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Matth. 4. ⁹⁷ Matth. 26. ⁹⁸ Act. 12. ⁹⁹ Euseb. Hist. eccl. ¹⁰⁰ Rom. 8. ¹⁰⁰ Matth. 4. ¹⁻² Ibid. ²⁻³ Matth. 16. ⁴ Job 22. ⁵ Ibid.

potestatem cogendi; cum flet amare, lapsus fides revertitur primam gratiam recuperandi. Dicit itaque lacrymando illud propheta: «Vadam et revertar ad virum meum priorem, quia erat mihi tunc magis bene quam nunc⁷.» His itaque duobus gradibus revertendi dicitur Sunamitis, id est *captiva*. Magna enim est teneri sæcularibus, et magna est lapsum pati, ad priora peccata redeuntibus. Tertia reversio est, de contemplativa ad activam. Hæc contigit Petro, quando apparuit ei angelus in carcere⁸. Sed notandum quod erat in carcere, quod fores essent clausæ, quod erat catenis vincetus, quod servabatur a militibus. Carcer est profundum malorum; fores clausæ, desperatio quæ obstat peccatori, ne egrediatur ad confitendum; catenæ obstinatio, quando Deus subtrahit gratiam suam, ne sit libera ad benefaciendum; Milites custodientes sunt assiduitates tentationum. Profundum malorum est ut contemnat, desperatio obsistit confessioni, ut in peccato remaneat. Libertas benefaciendi impeditur, ut Deum oblivioni tradat. Assiduitas adest tentationum, ut blandimentis alliciat. Econtra notandum quod angelus Domini assistit et lumen refulsit in habitaculo. Percussit angelus latus Petri, excitavit eum⁹, hic est Angelus magni consilii, id est Christus. Illic astat contra profundum malorum, lumen contra clausuram fortium, percussio lateris contra catenas, excitatio contra militum custodias. Contra profundum malorum, ut ostendat mala quæ pro nobis pertulit, et amplius peccator non contemnat; lumen contra clausuram fortium, ut ostensis ei cœlestibus deponat desperationem ut exeat, percussio lateris contra catenas, ut cor mollium, obstinatione deposita, ad benefaciendum liberum fiat; excitatio contra militum custodias, ut divina admonitione tentationes allicientes fugiat. Sed postquam eductus est, angelus cum claritate recedit, ut visis cœlestibus, ad cognoscendam suam infirmitatem redeat et alis proficiat. De primo: «Recogitate illum qui talem sustinuit a peccatoribus contradictionem¹⁰;» de secundo: «Ego autem dixi in excessu mentis meæ: Projectus sum a facie oculorum tuorum¹¹;» et: «Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelso. Domine, vim patior, responde pro me¹²;» de tertio: «Auferam a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum¹³;» et Job: «Deus mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me¹⁴;» de quarto ait Dominus paralytico: «Tolle grabatum tuum et ambula¹⁵.» Et: «Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate¹⁶.» In hunc modum animalia ibant et revertebantur¹⁷. Quarta reversione, revertitur homo ab amore temporalis vitæ ad passionis palmam. Illic etiam talis ordo notandus est: primo debemus Christi passivem in corde nostro cogitare,

A secundo propter talem dignationem honorare, tertio ejus voluntatem inquirere, cognitam affectui mancipare. Cogitare, ut ejus patientiam æmulemur; honorare, ne ingrati inveniamur; voluntatem inquirere, ne diabolus aliquid in nobis machinetur. Affectui mancipare, ne pigri servi inveniamur. Sic enim Petrus vidit sibi Christum occurrere, secundo adoravit eum, tertio dixit: «Domine, quo vadis?» quarto responsum est: «Venio Romam iterum crucifigi.» De primo Paulus: «Aspiciamus in auctorem fidei et consummatorem Jesum. Qui propositio sibi gaudio crucem sustinuit, confusione contenta¹⁸;» de secundo: «Omnis terra adoret te, Deus, et psallat tibi¹⁹;» de tertio dicimus: «Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra²⁰,» et Paulus: «Domine, quid me vis facere²¹?» et ipse Christus: «Pater, si non potest transire calix iste nisi bibam illum; fiat voluntas tua²²;» quarto desiderabat Apostolus cum diceret: «Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi²³!» Et beatus Andreas ait: «O bona crux diu desiderata, suscipe discipulum ejus qui pendit in te²⁴.» De hac reversione dicebat propheta: «Venite et revertamur ad Dominum, quia ipse cepit et salvabit nos²⁵,» etc. In duabus primis dictum est: *Revertere, revertere, Sunamitis*. In his duabus ultimis dicitur: *Revertere, revertere, ut intueamur te*. Quia de contemplativa ad activam, de amore temporalis vitæ ad martyrii palmam revertendo quæ sursam sunt attendentes²⁶, inspicimur a Domino.

C *Revertere, revertere, Sunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te.*

[CAR.] Sunamitis interpretatur *mortificata* sive *coccinea*, et designat beatam Virginem, quæ moriente illo, commoriens per compassionem filii quasi rubricata est in coccino passionis. Videns ergo eam filius a contemplationis quiete turbatam, revocat eam ad tranquillitatem contemplationis. Et quia propter quadrigas Aminadab, se turbatam dixerat, ipse propter quatuor quadrigas, vel propter quatuor rotas in una quadriga, quater dicit *revertere*; sive propter hoc, quia ad quatuor se dixerat descendisse, videlicet ad videndum hortum nucum et ad poma convallium, ad videndum flores vineæ, et germina malorum puniceorum. Et cum deberet dicere: *Revertere, ut oculo contemplationis intuearis me, vel nos totam videlicet trinitatem*, dicit: *Revertere, ut intueamur te*, quia sicut non potest homo intueri solem materialem, nisi sol ipsum intueatur et illuminet; sic nulla anima contemplari potest verum solem, nisi ipse eam conspiciat et illustret. Audientes autem angeli, quod eam tota Trinitas desiderat intueri, respondent. Verum ut ostendant quod tres personæ sunt unus Deus, tribus dicentibus: *ut intueamur te*, respondent singulariter tanquam uni.

⁷ Ose. 2. ⁸ Act. 12. ⁹ Ibid. ¹⁰ Hebr. 12. ¹¹ Psal. 50. ¹² Isa. 58. ¹³ Ezech. 11. ¹⁴ Job 23. ¹⁵ Marc. 9. ¹⁶ Luc. 21. ¹⁷ Ezech. 1. ¹⁸ Hebr. 12. ¹⁹ Psal. 65. ²⁰ Matth. 6. ²¹ Act. 9. ²² Matth. 26. ²³ Gal. 6. ²⁴ Ant. De festo B. Andr. ²⁵ O. c. 6. ²⁶ Col. 3.

CAP. VII.—*Quid videbis in Sunamite, nisi choros A castrorum?*

[Tuo.] Ac si aperte dicat: Doles quidem Synagogam diutius fuisse aversam, eamque ad me reverti precaris, et te faciem ejus mihi ornatam intueri delectat. Verum scias quia in proximo est tempus, in quo nil in illa prisce infidelitatis 142 atque aversionis, sed sola virtutum ac spiritualium agonum opera cernas. *Quid ergo videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?* Hoc est militiam pacis, in choris enim voces canentium consonant, in castris armorum manus dimicant. *Quid ergo videbis in ea, nisi choros electorum,* qui corde et anima una laudes sui Creatoris prædicent? Et idem sunt chori castrorum, quia serviendo Creatori acies repellunt omnes et disturbantur inimici sui, scilicet diaboli.

Tria proponuntur nobis nomina, scilicet Sunamitis, chori, castra. In primo designatur ordo plangentium, in secundo laudantium, in tertio pugnantium. Primus est infirmorum, secundus justorum, tertius robustorum. Primi quærent remissionem, secundi excitant devotionem, tertii expugnant tentationem. Primi habent locum in cubiculo, secundi in templo, tertii in campo. In cubiculo secretæ compunctionis, in templo religiosæ congregationis, in campo multiplicis inquietudinis. Primi Jacobus: « Miseri estote et lugete, risus vester vertetur in luctum, et gaudium vestrum in voces fletuum 17. » secundis: « Exsultate, justi, in Domino, rectos decet laudatio 18. » Tertius dicitur: « Induite vos armaturam fidei, ut possitis resistere in die malo 19. » Sic filii Israel plauerunt onerati luto et latere in Ægypto; cantaverunt laudem Domino, transito mari Rubro; pugnaverunt cum adversariis in deserto: sic et Christus primo planxit super civitatem et ad sepulcrum Lazari lacrymando; secundo laudes suscepit a populo Hæbræo; tertio pugnavit in crucis patibulo. In tribus igitur est planctus perfectus ore confitendo, oculis lacrymando, crucem corpore bajulando. In confessione sunt tres personæ, scilicet se accusantes, testimonium perhibentes, judicantes: primus est reus, secundus prælatus, tertius Deus. Reus humiliatur, prælatus compatitur, Deus placatur. Reus enim patitur confusionem, prælatus adjuvat per orationem, Deus relaxat ultionem. Hæc est enim confusio adducens gloriam, item: « Multum valet deprecatio justii assidua 20, 21. » Dixit reus: « Constetior adversum me injustitiam meam Domino 22. » Sequitur inde: « Et tu remisisti impietatem peccati mei, quia pro hac orabit ad te cæcis sanctus 23. » Sequuntur lacrymæ: sunt lacrymæ contritionis, sunt lacrymæ devotionis, sunt lacrymæ desideratæ beatitudinis. Primæ sunt in ablationem, secundæ in unctionem, tertiæ in rignationem. Primi lavatur culpa, secundas comitatur

gratia, tertias sequitur quasi ros refrigerans ab hac miseria, gloria. Primæ habent gemitum laboris, secundæ panem consolationis, tertiæ suspirium venturæ refectionis. De primis: « Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo, quia laboravi in gemitu meo 27; » de secundis: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte 28; » de tertiis: « Antequam comedam suspiro, et velut inundantes aquæ, sic rugitus meus 29. » Planctus perfectio est in crucis bajulatione. Tres sunt cruces: prima latronis desperantis, secunda orantis et dicentis: « Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum 30; » tertia est Christi. Primus crucem meruit nec profuit, secundus meruit et profuit, tertius non meruit sed profuit. Prima igitur diaboli, secunda justii, tertia Christi. Prima malitiæ, secunda pœnitentiæ, tertia justitiæ. In unaquaque sunt quatuor dimensiones, in cruce diaboli, altitudo, qua « extollitur super omne quod colitur 31, » profundum, desperatio de qua « peccator cum in profundum malorum venerit, contemnit 32, » latitudo in carnalibus, longitudo pertinacia. In cruce justii, profundum est humilitatis, longitudo assiduitas laboris, altitudo contemplationis. Latitudo orationis, quæ amplectitur tam inimicum quam amicum. Crux igitur habet profundum timoris, altitudinem spei, latitudinem charitatis, longitudinem perseverantiæ. In prima cruce crucior, ad secundam tendo, pro tertia suspiro. Primam timeo, secundam quæro, tertiam desidero. In prima pœna, in secunda pœna et venia, in tertia gloria. Timeo igitur pœnam, quæro veniam, desidero gloriam. Dominica crucis profundum habet Job, altitudinem David, latitudinem Paulus, longitudinem Naboth. Hæc dicuntur pro Sunamite, id est perfecte lugentibus. Sequitur de choris: hi chori, ut dictum est, ad psallendum locum habent in templo vel tabernaculo.

Tria sunt tabernacula: materiale, mysticum et morale, scilicet tabernaculum Moysi, tabernaculum Christi, tabernaculum cujuslibet justii. Tabernaculum Moysi fuit ex diversis ornamentis conveniens structura; tabernaculum Christi Ecclesia est; tabernaculum justii quælibet fidelis anima. Unde fit ex lignis setim imputribilibus 33; aliud ex sanctis infatigabilibus; tertium ex virtutibus Moyses suum erexit in eremo Christus in mundo, justus in animo. Posuit Moyses in tabernaculo suo arcam, Christus in suo carnem propriam, justus conscientiam. Arca Moysi deauratur auro purissimo intus et exterius 34, caro Christi deauratur intus divinitate, exterius miraculorum claritate. Conscientia justii interiorius splendet splendore puritatis, exterius vero operibus charitatis. In tabernaculo igitur Christi, quod est Ecclesia, habent locum chori laudantes Deum ad excitandam devotionem et dandam gratularum actionem. Quomodo autem laudare debeant Deum, docet Aposto-

17 Jac. 4. 18 Psal. 32. 19 Ephes. 6. 20, 21 Jac. 5. 22 Psal. 51. 23 Ibid. 27 Psal. 6. 28 Psal. 41. 29 Job 3. 30 Luc. 25. 31 Il Theos. 2. 32 Prov. 18. 33 Exod. 25. 34 Ibid.

lus: « Loquentes, ait, vobismetipsis, in psalmis et in hymnis et canticis spiritualibus⁴⁴. » Psalmi pertinent ad bonam operationem, hymni ad Dei laudem, cantica spiritualia ad supernorum exultationem. De primo Paulus: « Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei⁴⁵; » de secundo David: « Exsultate; justi, in Domino, rectos decet collaudatio⁴⁶, » de tertio idem: « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus⁴⁷. » Bene laudas Deum, si sit concordia in moribus sicut in vocibus, ut per exemplum concordet proximo, per voluntatem Deo, per obedientiam magistro.

Sciendum vero quod sunt tres species sonorum, scilicet in pulsu, in flatu, in cantu. Ad citharam pertinet pulsus, ad organum flatu, ad vocem cantus. Refertur ad pulsum citharæ manuum operatio, ad flatum organi, mentis devotio, ad cantum vocis, sermonis exhortatio. Percute igitur chordas citharæ manu bonæ operationis, ut concordet proximo per exemplum mortificatæ carnis. Imple organum cordis flatu, id est spiritu sanctæ inspirationis, ut reddas Deo dulcem sonum piæ devotionis. Item ut concordet magistro, canta canticum novum, canticum obedientiæ. Noli cantare cum Lucifero in cælo, vel cum primo homine in paradiso, sed canta in templo cum Christo. Cantus enim diaboli cupiditas, cantus primi hominis voluptas, Christi cantus est charitas. Inchoavit diabolus in cælo antiphonam elationis, dicens: « Ponam sedem meam ad aquilonem, similis ero Altissimo^{48, 49}. » Antiphonam suggestionis in paradiso, desperationis in inferno. Sequitur de castris.

Tria sunt genera castrorum, scilicet castra Ægyptiorum, castra Israelitarum, castra angelorum. De primis: « Respexit Dominus super castra Ægyptiorum⁵⁰; » de secundis: « Qui leprosus est, egredietur extra castra⁵¹; » de tertiis ait Jacob: « Castra Dei sunt hæc⁵². » Prima sunt castra mundi, secunda deserti, tertia cæli. Primi militant ut rapiant, secundi ut ad patriam perveniant, tertii ut nos custodiant. Prima igitur relinquamus, secunda eligamus ut ad tertia veniamus. In secundis igitur nos oportet habere unitatem cordium, providentiam in posterum, contra tentationes infirmi, ad Christum refugium, bene operando cor habere sursum. De his quatuor ait Salomon⁵³: « Quatuor sunt minima terræ, et ipsa sunt sapientiora sapientibus, » scilicet: « locusta quæ regem non habet et universa volat per turmas; » hæc est unitas cordium: « formica quæ laborat in aestate, unde vivat in hieme; » ecce providentia: « lepusculus, plebs invalida, quæ ponit cubile suum in petra; » ecce refugium ad Christum: « Stellio qui in domo regis habitat, et manibus graditur, » ecce bonum opus et cor sur-

sum elevatum. De primo: « Unus spiritus et una fides erat in eis. » De secundo: « Vade ad fornacem, o piger, et contemplantare vias ejus et discere sapientiam^{54, 55}; » de tertio: « Esto nobis, Domine, turris fortitudinis a facie inimici⁵⁶; » de quarto: « Nostra conversatio in cælis est⁵⁷. » Et de operibus: « Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei⁵⁸. » De his castris erit nobis transitus ad castra angelorum, ubi in corpore et anima requiescemus, cum angelis Creatorem laudabimus, facie ad faciem Deum videbimus⁵⁹. De primo: « Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum⁶⁰; » de secundo: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te⁶¹; » de tertio: « Videbitur Deus deorum in Sion⁶². »

Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?

[CARD.] De his castris superius dictum est: « Terribilis ut castrorum acies ordinata⁶³. » In ipsa quidem videntur chori castrorum, adhærentes videlicet ipsi beata acies sanctorum, qui cum ipsa pro nobis militant contra hostem. Unde ipsa vas castrorum appellatur in Ecclesiast., ubi sub nomine lunæ de ipsa dicitur: « Vas castrorum in excelsis, in armamento cæli resplendens, spes cæli, stellarum gloria⁶⁴. » Sequitur:

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis!

[Tao.] Primum, gressuum ejus pulchritudinem miratur, id est operum constantiam per quæ exempla virtutum, iis quos erudire volebat, præmonstraret. Ende David: « Perfice gressus meos in semitis tuis⁶⁵, » id est dirige actus meos in angusto itinere, quo perveniatur ad vitam. Ili gressus sunt in calceamentis, cum prædecessorum nostrorum muniantur exemplis. De quibus Apostolus: « Calceati pedes in præparationem Evangelii pacis⁶⁶. » Filiam autem principis eam vocat, illius scilicet de quo scriptum est: « Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in sinibris aureis, circumamicta varietate⁶⁷. » Est princeps cæli, est princeps mundi, sunt principes terræ. Primus est Christus, secundus diabolus, tertii Petrus et Paulus. Primus est princeps angelorum, secundus princeps dæmonum, tertii sunt principes apostolorum. De primo ait Ezechiel: « Porta hæc clausa erit principi, princeps sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino⁶⁸; » de secundo ait Christus: « Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam⁶⁹. » Item dictum est de Christo: « In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia⁷⁰. » De tertiis sic canit Ecclesia: « Gloriosi principes terræ, quomodo in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati⁷¹. » Item David ait de eis-

⁴⁴ Ephes. 5. ⁴⁵ Gal. 6. ⁴⁶ Psal. 32. ⁴⁷ Psal. 121. ^{48, 49} Isa. 14. ⁵⁰ Exod. 14. ⁵¹ Dent. 23. ⁵² Gen. 32. ⁵³ Prov. 30. ^{54, 55} Prov. 6. ⁵⁶ Psal. 60. ⁵⁷ Philipp. 3. ⁵⁸ Gal. 6. ⁵⁹ I Cor. 13. ⁶⁰ Psal. 83. ⁶¹ Ibid. ⁶² Ibid. ⁶³ Cant. 6. ⁶⁴ Ecclesi. 43. ⁶⁵ Psal. 16. ⁶⁶ Ephes. 6. ⁶⁷ Psal. 44. ⁶⁸ Eccl. 44, ⁶⁹ Joan. 14. ⁷⁰ Luc. 11 ⁷¹ Offic. Eccles.

dem : « Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham ⁷⁰. » Sponsa hæc primi principis est filia, secundi principis est privigna, tertiorum principum soror est parvula. Primi principis est filia, quia sacramentis eam regeneravit; secundi principis est privigna, quia matrem ejus, scilicet Synagogam adulteravit; tertiorum principum soror est parvula, quia cum illa de eodem patre Christo sunt nati; de eadem matre Ecclesia, per gratiam sunt renati. De primo in hoc dicitur loco : *Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis !* Item David de eodem : « Audi, filia, et vide, et inclina auram tuam ⁷¹. » Secundi merito dicenda est privigna, cum quo mater ejus fornicata est. Unde in hoc Cantico ei dicit sponsus : « Sub arbore malosuscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua ⁷². » Dum enim Eva, prima parens, comederet de ligno scientiæ boni et mali, diabolus sub arbore malo seducendo eam corrupit ⁷³. Sub qua Christus eam suscitavit dum per lignum crucis redemit : fiatque hic simplex relatio. De tertio, **143** et in hoc Cantico dicitur : « Soror nostra parvula, et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est ⁷⁴ ? »

Sed nunc de his principibus tractemus, juxta triplicem hujus nominis interpretationem. Primus dicitur princeps, quasi primum caput, secundus princeps, quasi principium captivitatis, tertii principes, quasi primatum capientes. Primus est primum caput, in quantum est Deus; secundum in quantum est homo Deus; tertium in quantum est homo. De primo ait Apostolus : « Caput Christi Deus ⁷⁵. » De secundo : « Caput viri Christus ⁷⁶. » De tertio : « Caput mulieris vir ⁷⁷. » Ecce princeps scilicet primum caput. Diabolus dicitur princeps, scilicet principium captivitatis, quia primus cecidit de cælo: primus seduxit hominem in paradiso, primus captivavit hominem in inferno, quia invidia diaboli intravit in orbem terrarum mors. Apostoli dicuntur principes, scilicet primatum capientes, quemadmodum ait illis Dominus : « Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones ⁷⁸, » et : « Infirmos curate, leprosos mundate, dæmones ejcite, gratis accepistis, gratis date ⁷⁹. » Inde dicti sunt Ecclesiarum principes, belli triumphales duces. Propter hæc quæ faciebant dictum est de Petro et Paulo : « Gloriosi principes terræ, quomodo dilexerunt se in vita sua, ita in morte non sunt separati. » Laudemus ergo viros gloriosos, ut, dum eorum recolimus insignia, habeamus in hac valle lacrymarum solatia, dum ex eorum imitatione, efficiamur gloriosi, charitativi et robusti. Gloriosi in terra, charitativi in vita, robusti in passionis angustia. Ex, inquam, imitatione, ipsi enim fuerunt gloriosi principes terræ. Fuerunt gloriosi, gloriosiores, gloriosissimi : gloriosi in

conversatione, gloriosiores in dilectione, gloriosissimi in passione. Gloriosi in conversatione, in oculis Ecclesiæ, in dilectione, in secreto conscientiæ, in passione, in conspectu majestatis divinæ. In oculis Ecclesiæ, quia facti sunt Ecclesiæ ornamentum; in secreto conscientiæ, quia facti sunt quasi odoriferum unguentum; in conspectu majestatis divinæ, quia facti sunt fidei fundamentum. Facti sunt Ecclesiæ ornamentum, quia ornaverunt faciem templi coronis aureis; quasi odoriferum unguentum, quia fuerunt duo ubera fragrantia unguentis optimis. Facti sunt fidei fundamentum; quia « fundamenta ejus in montibus sanctis ⁸¹. » Tria sunt ornamenta Ecclesiæ : primum principum, secundum prælatorum, tertium subjectorum. Primum illorum, qui in sæculari potestate, secundum illorum, qui sunt in ecclesiastica dignitate, tertium illorum qui sunt subjecti in veritate. Tria sunt in ornamentis principum, scilicet : reprimere tyrannum, liberare oppressum, consolari miserum. De primo Job : « Conterebam molas iniqui ⁸². » De secundo : « Et de dentibus ejus aufererebam prædam ⁸³. » De tertio : « Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator ⁸⁴. » Item tria sunt in ornamentis prælatorum. Debet habere : ad erudiendum, scientiam; ut sit mundus, continentiam; contra percutores, audaciam. De his tribus ait Salomon ⁸⁵ : « Tria sunt quæ bene gradiuntur. » Primum « aries » qui est dux ovium, habens duo cornua, scilicet Veteris ac Novi Testamenti, secundum, « gallus succinctus lumbos suos; » tertium « leo qui ad nullius pavebit occursum. » Item ⁸⁶⁻⁸⁸ quatuor sunt in ornatu religiosorum. Debent enim habere sollicitudinem, quando lucrentur virtutes, quibus vivant in posterum, frequentare consortia religiosorum, manibus opera facere quibus ascendant in cælum, in Christo ponere refugium. Ista « sunt quatuor minima terræ, et ipsæ sunt sapientiora sapientibus : » primum est « formica quæ laborat in æstate, unde vivat in hieme; » secundum « locusta quæ regem non habet, et universa volat per turmas; » tertium « stellio qui manibus graditur, et in domo regis habitat; » quartum « lepusculus, plebs invalida, qui ponit cubile suum in petra. » Hæc est vera religio.

Sed est religio imposturata, et est religio inumbrata, et est religio declarata. Imposturata simulatione, inumbrata humilitate, declarata evidenti conversatione. Primum est Bel deus Accaron, exterius aureus, intus luteus ⁸⁹, secundum est templum Salomonis, exterius lapideum, intus aureum ⁹⁰, tertium est arca testamenti, intus deaurata, et foris auro purissimo ⁹¹. « Igitur perfecti sunt cæli et terra, et omnis ornatus eorum ⁹². » In primo ornatu erat Mardocheus in conspectu regis As-

⁷⁰ Psal. 46. ⁷¹ Psal. 44. ⁷² Cant. 8. ⁷³ Gen. 3. ⁷⁴ Luc. 10. ⁷⁵ Matth. 10. ⁷⁶ Psal. 86. ⁷⁷ Job 29. 44. ⁷⁸ III Reg. 7. ⁷⁹ Exod. 37. ⁸⁰ Gen. 2.

⁸¹ Cant. 8. ⁸² I Cor. 11. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Ephes. 5. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ Ibid. ⁸⁷ Prov. 30. ⁸⁸ Ibid. ⁸⁹ Dan.

sueri⁹⁷. In secundo ornatu erat Aaron indutus veste sacerdotali⁹⁸. In tertio Judith vidua obtulit caput Holophernis tyranni⁹⁹. Ecce in quibus facti sunt gloriosi principes terræ, scilicet Petrus et Paulus. Facti enim sunt in istis, Ecclesiæ ornamentum. Sequitur :

« Dilexerunt se in vita sua, in quo facti sunt odoriferum unguentum¹⁰⁰. » Hujus odor facit temporarium conculcationem, inter fratres dilectionem, in dilectione soliditatem. Primum ut terrenis dominemur, secundum, ut in fraternitate uniamur, tertium, ut nulla adversitate separemur. Juxta primum : « Fuerunt gloriosi principes terræ ; » juxta secundum : « Dilexerunt se in vita sua ; » juxta tertium : « In morte non sunt separati¹⁰¹. » Justi gressus debent esse recti, firmi, pulchri. Recti justitia, firmi constantia, pulchri vitæ elegantia. Recti, contra dispendium ; firmi, contra lapsum ; pulchri, contra fratrum scandalum. De primis Apostolus : « Gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret¹⁰². » Item : « Pedes eorum pedes recti¹⁰³. » Et sequitur de secundis : « Planta pedis eorum, ut planta vituli¹⁰⁴, » id est firma, bos enim firmiter figit pedem suum. De tertiis : « Quam pulchri sunt super montes pedes annuntiantium pacem, annuntiantium bona¹⁰⁵ ! » Notandum quod rectitudo ista in tribus est. Primo enim debet esse in intentione, secundo in distributione, tertio in virtutum ordinatione. De primo David : « Quam bonus Israel Deus iis qui recto sunt corde¹⁰⁶ ! » Audi talem rectum : « Erat, ait, vir ille simplex et rectus, timeans Deum et recedens a malo¹⁰⁷. » De secundo : « Rectus callis justi ad ambulandum¹⁰⁸. » — « Si recte, inquit, offeras, recte autem non divides, peccasti¹⁰⁹. » Recte offerimus, bona intentione ; recte dividimus, debita observata distributione. De tertio : « Si diluculo surrexeris ad Omnipotentem : si mundus et rectus inxeris, statim evigilabit ad te¹¹⁰. » Sed quis fructus ? « Generatio, ait, rectorum benedicetur¹¹¹. » Tria invenimus quæ firmitatem gressuum impediunt et lapsum faciunt, scilicet : difficultas morum, gravitas onerum, impetus ventorum. In primo sunt secularia impedimenta, in secundo peccati, in tertio de bonis vana gloria. De primo in libro Sapientiæ : « Vias difficiles ambulavimus¹¹². » De secundo : « Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum ; sicut onus grave gravatæ sunt super me¹¹³. » De tertio : « Ventus irruens a regione deserti oppressit liberos Job¹¹⁴. » In via tres sunt difficultates, scilicet, asperitas, mollities, prolixitas : asperitas tribulationum, mollities voluptatum, prolixitas tædiorum. Contra primum dicit Apostolus : « Nolite conformari huic sæculo¹¹⁵. » De secundo : « Maledicimur et benedicimus, persecutionem patiamur

et sustinemus¹¹⁶. » Contra tertium : « Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemur non deficientes¹¹⁷. » Primi ambulant per ignem, secundi per aquam, tertii per solitudinem. De primo et secundo : « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium¹¹⁸. » De tertio : « Erraverunt in solitudine, in iniquo, viam civitatis habitaculi non invenerunt¹¹⁹. » Quidam in igne pereunt sicut Nadab et Abiu, igne de caelo¹²⁰. Alii aqua submerguntur, sicut Ægyptii in mari Rubro¹²¹. Tertii in solitudine moriuntur, longæ viæ tædio¹²². Quidam bene sustinent ignem sicut tres pueri in camino¹²³. Alii evadunt de aquis sicut Petrus ambulavit per aquas, vocante Domino¹²⁴. Alii bene ferunt solitudinem, sicut Josue et Caleb ad terram promissionis perveniendo¹²⁵. De primo : « Cum transieris per ignem non ureris, et flamma non ardebit in te¹²⁶. » De secundo : « Cum ambulaveris per aquas, flumina non obruent te¹²⁷. » Propter tertium dictum est : « Animalia ibant et revertebantur¹²⁸. » Sequitur gravitas onerum quæ sunt quatuor.

Est onus quod gressum destruit, est onus quod deprimit, est onus quod impedit, est onus quod sursum trahit. Primum est peccatorum, secundum tentationum, tertium infirmitas corporum, quantum suave Christi jugum. De primo : « Diuidite eos qui contracti sunt, liberos et omne onus disrumpite¹²⁹. » De secundo : « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis¹³⁰. » De tertio : « Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ, in matrem omnium¹³¹. » De quarto : « Jugum enim meum suave et onus meum leve¹³². » Sequitur de vento vanæ gloriæ. Item ventus vanæ gloriæ impedit gressus. Ipse est enim qui veniens a regione deserti incessit quatuor angulos domus, et oppressit liberos Job¹³³. Desertum illud est infernus, cujus rex est diabolus, a quo initium vanæ gloriæ. Unde ad Pharaonem : « Ecce projiciam te in desertum¹³⁴. » Domus illa est ordinata vita hominis. Quatuor anguli sunt isti : opera justitiæ, puritas conscientiæ, donum scientiæ, ad laudem Dei et utilitatem proximi, gratia linguæ. Primo homo meretur, secundo secure vivitur, tertio cætera gubernantur, quarto Deus laudatur, proximus ædificatur. Primum ponitur contra aquilonem, secundum contra meridiem, tertium ad occidentem, quartum ad orientem. Contra aquilonem, ne frigore aquilonis fervor operandi tepescat ; ad meridiem, ut conscientia charitate ferveat ; contra occidentem, ne nox ignorantiae irruens ignarum decipiat ; ad orientem, ut sol justitiæ per prædicationem proximo

⁹⁷ Ezech. 6. ⁹⁸ Exod. 28. ⁹⁹ Judith 13. ¹⁰⁰ Offic. Eccl. ¹⁰¹ Ibid. ¹⁰² Hebr. 12. ¹⁰³ Ezech. 1. ¹⁰⁴ Ibid. ¹⁰⁵ Isai. 52. ¹⁰⁶ Psal. 72. ¹⁰⁷ Job 1. ¹⁰⁸ Isai. 26. ¹⁰⁹ Gen. 4 juxt. LXX. ¹¹⁰ Job 8. ¹¹¹ Psal. 111. ¹¹² Sap. 5. ¹¹³ Psal. 37. ¹¹⁴ Job 1. ¹¹⁵ Rom. 12. ¹¹⁶ I Cor. 4. ¹¹⁷ Gal. 6. ¹¹⁸ Psal. 68. ¹¹⁹ Psal. 106. ¹²⁰ Num. 26. ¹²¹ Exod. 14. ¹²² Num. 26. ¹²³ Isai. 43. ¹²⁴ Ibid. ¹²⁵ Ezech. 4. ¹²⁶ Isai. 58. ¹²⁷ Matth. 11. ¹²⁸ Eccl. 40. ¹²⁹ Matth. 11. ¹³⁰ Job 1. ¹³¹ Ezech. 29

lucere incipiat. De primo: « Surge, aquilo ³⁵. De A secundo: « Veni, auster, et perda hortum meum ³⁶. » De tertio: « Lucerna pedibus meis, verbum tuum ³⁷; » verbum enim prædicatoris, verbum Dei est. De quarto in Genesi: « Divisit lucem a tenebris ³⁷. » Lux enim scientia est, tenebre, ignorantia. Qui de his quatuor donis Dei vane gloriatur, vento pessimo gressus ejus concutitur. De primo gloriabatur Pharisæus ille dicens: « Jejunio bis in Sabbato, decimas de omnium quæ possideo ³⁸. » De secundo cum diceret: « Non sum sicut cæteri hominum, raptores, adulteri ³⁹. » De tertio Eliu cum diceret: « Venier meus quasi vinum novum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit ⁴⁰. » De quarto cum diceret: « Plenus sum sermonibus, et coarctat me spiritus uteri mei ⁴¹. » Ecce recti, ecce firmi. Sequitur de pulchritudine gressuum.

Tria sunt quæ turpes faciunt pedes: lutum, pulvis, morbus. Lutum inquinat, pulvis siccatur, morbus inflat. Inquinat luto, id est carnali voluptate; siccatur pulvere iræ, invidia, mundanæ concupiscentiæ; inflatur vento superbiæ. Isti pedes sunt affectus nostri, qui aliquando inclinant ad voluptatem, aliquando ad iram, invidiam et cupiditatem, aliquando ad elationem. Ut autem sint in his gressus pulchri, habeant calceamentum de pellibus mortuorum animalium, id est muniantur exemplis antiquorum Patrum conversationum. Contra voluptatem accipe Danielis castitatem; contra iram, invidiam, concupiscentiam, accipe Job charitatem; contra elationem accipe David humilitatem. De primis pedibus dicitur: « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos ⁴²? » De secundis ait Dominus: « Excutite pulverem pedum vestrorum in testimonium ipsorum ⁴³. » De tertiis David: « Non veniat mihi pes superbiæ ⁴⁴. » Notandum autem quod dicitur filia principis. Anima enim justi, primo est filia sacerdotis, secundo filia principis, tertio filia regis. Primo filia sacerdotis Madian ⁴⁵. De secundo sic dicitur: *Quam pulchra est in calceamentis filia principis, filia regis!* De tertio: « Omnis gloria ejus filia regis ab intus ⁴⁶⁻⁴⁸. » Filia sacerdotis est ad sacrificandum, filia principis ad imperandum, filia regis ad regendum vel gubernandum. Ad sacrificandum carnem suam per absolutionem peccatorum, ad imperandum motibus tentationum, ad gubernandum ordinem virtutum. **144** Primum ut reconcilietur, secundum ne servus dominetur, tertio ne ordo dissolvatur. De primo: « Obsecro vos ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo acceptabilem ⁴⁷. » Secundis dicitur: « Qui delicate nutrit servum suum ab adolescentia sua, postea sentiet eum contumacem ⁴⁸. » Et: « Tentatio vos non apprehendat nisi humana ⁴⁹. » De tertio poeta:

... Animum rege; qui nisi paret,
Imperat.

Virtutes ordinare docemur in Epistola canonica: « Omnes unanimes estote, in fide patientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles ⁵⁰; » sic regentibus dicitur: « Begnum Dei intra vos est ⁵¹. »

Junctura feminum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.

[THO.] (Sic.) In feminibus Ecclesiæ ejus generatio singularis et spiritalis, quæ per ministerium verbi et lavacrum regenerationis expletur, accipitur. Junctura autem duorum feminum, duorum populorum est concordia, Judæi scilicet et gentilis. Ex quibus in una fide sociatis universalis est Ecclesia. Quæ junctura monilibus assimilatur, quia fides catholica bonorum operum attestazione declaratur. Hæc autem monilia fabricata sunt manu artificis. Quia virtutum opera, quibus Ecclesia de duobus populis una construitur, ineffabili Conditoris nostri largitate firmata. Ipse enim est lapis angularis qui fecit utraque unum ⁵². Recte autem post gressus sponsæ calceatos, junctura feminum collaudatur, quia per ministerium prædicantium perficitur unanimitis conjunctio credentium populorum. In capite hominis designatur divina natura, in feminibus humana, in corpore Ecclesia, in junctura Christi sanctimonia. A capite omnium sensuum in cætera membra diffusio, corpus est membrorum in unum collectio, monili cui comparatur junctura sit ex metallo et lapide pretioso; femina autem sunt duo. A capite enim, id est divinitate in omnem creaturam animatam vita. In omnem fidelem gratia diffunditur. Ecclesia vero quasi corpus ex fidelibus quasi membris perficitur. Monilia quibus junctura comparata sunt, ex metallo carnis humanæ et gemina divinæ sapientiæ coaptantur. Dualitas vero feminum duplicem nostrum defectum signat, scilicet culpæ et pœnæ. Per juncturam igitur istam ista humana natura in feminibus comparata a peccatis absolvitur, a miseria reparabitur, a morte æterna liberabitur. A Christo qui est junctura, misericorditer tribuitur. Ecclesia sacramentis renovatur. A capite divinitatis desiderium nostrum adimplebitur, sicut de his omnibus ait David: « Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam ⁵³, » hæc de primo. « Qui coronat te in misericordia et miserationibus ⁵⁴, » ecce de secundo. « Renovabitur ut aquilæ juvenus tua ⁵⁵, » ecce de tertio. « Qui replet in bonis desiderium tuum ⁵⁶, » ecce de quarto. In hac junctura tria juncta sunt: caro, anima, divinitas, quia triplex facta est divisio in paradiso, per primos parentes: prima a justitia, secunda a gratia, tertia a gloria: a justitia peccando,

³⁵ Cant. 4. ³⁶ Ibid. ³⁷ Psal. 118. ³⁸ Gen. 1. ³⁹ Luc. 18. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Job 32. ⁴² Ibid. ⁴³ Cant. 5. ⁴⁴ Marc. 6. ⁴⁵ Psal. 35. ⁴⁶ Num. 25. ⁴⁷ Rom. 12. ⁴⁸ Prov. 21. ⁴⁹ I Cor. 10. ⁵⁰ Jac. 5. ⁵¹ Luc. 17. ⁵² Eches. 2. ⁵³ Psal. 102. ⁵⁴ Ibid. ⁵⁵ Ibid. ⁵⁶ Ibid.

a gratia qua poterat perficere in bono, a gloria quæ est immunis a mortis aculeo. Prima desit esse pulcher, secunda factus est pauper, tertia miser qui desierat esse pulcher. Textit primus homo pudenda sua folio, quia pauper abscondit se ne videretur nudatus virtutibus a Deo. Miser fuit, quando in hanc vallem lacrymarum dejectus est de paradiso. Hoc triplex incommodum deplaxit Jeremias, qui dixit: « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus ^{77.78} ? » ecce de amissa pulchritudine. « Dispersi sunt lapides sanctorum in capite omnium platearum ^{79.80}, » ecce de paupertate. « Filii Sion incliti et amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli ^{80.81} ? » Sicut enim vas figuli fragile est, sic humana natura per miseriam. Ad representationem harum trium divisionum cum immolaret Abraham capram triennem, et vaccam, et arietem, divisit carnem altrinsecus ⁸². Capra fetidum animal est. Hujus carnes dividuntur ad exprimentam illam divisionem, quæ est a justitia, et immolatur, ut sic satisfiat pro ea. Vacca ad arandum apta est, ad lucrandum domino suo, quæ ad exprimentam divisionem secundam immolatur. Aries rex dicitur ovium et protectione sua gregem reddit securum. Ejus carnes ad designandam tertiam divisionem dividuntur, et propter recuperationem immolantur. Itaque primi parentes, primo peccaverunt, secundo a paradiso divisi sunt, tertio per hanc juncturam reconciliati sunt, sicut ait David: « Contaminaverunt testamentum ejus ⁸³, » ecce primum. « Divisi sunt ab ira vultus ejus ⁸⁴, » ecce secundum. « Et appropinquavit cor illius ⁸⁵, » ecce tertium. Hæc *monilia* quibus assimilantur juncturæ, sunt *fabricata manu artificis*, id est Dei operatione, qui est summus artifex. Vel manu artificis, id est per Christum qui dicitur manus artificis, id est Patris, quia per ipsum omnia creavit Pater. Bene monili assimilatur Christus, quia monili metallum applicatur per malleorum concussionem. Gemma in se habet virtutem, habet et claritatem, sic tria convenerunt in Christo: caro contusa per passionem, anima in qua erga nos habuit dilectionem, claritas divinitatis qua nobis suam promisit visionem, et hoc sit juxta tres monilis interpretationes. Juxta primum dicitur monile, motus vitiosos leniens; hoc enim facit in mulieribus recordatione suæ significationis, et Christus nobis sua passione. Juxta secundum dicitur monile, monens legem, scilicet quæ est inter virum et mulierem tenere. Sicut in Christo amor quem habet erga nos in anima ad tenendam ejus legem nos invitat. Juxta tertium dicitur monile, movens nitore lætitiæ. In hoc epim mulieres gaudent, et nos impressa claritate divinitatis, lætitiæ debemus moveri. Primum itaque est contra primam divisionem, scilicet

A a justitia; secundum contra secundam, scilicet a gratia; tertium contra tertiam, scilicet a gloria. In primo enim Christus nostram expiavit iniquitatem, in secundo nostram reparavit vetustatem, in tertio nostram reformabit humilitatem. De primo: « Christus peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus ⁸⁶; » de secundo: « Propter nimiam charitatem qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo ⁸⁷; » de tertio: « Reformavit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ⁸⁸. » Sequitur: *fabricata manu artificis*.

B Est artifex artem faciens, est artifex arti faciens, est artifex arte faciens. Primus agit pro arte, secundus de arte, tertius ex arte. Primus est inventor, secundus doctor, tertius operator. Artifex iste est Christus qui ab æterno invenit artem, qua homo repararetur. In tempore docuit quomodo repararetur, in carne operatus est, unde repararetur. Femina ista carnem nostram figurat quæ aliquando est sine junctura, scilicet quando ad lasciviam dissolvitur. Aliquando habet juncturam, scilicet quando delectatio inhibetur. Hæc junctura est locus lumborum, quæ aliquando indui feminalibus, aliquando præcingi balteo præcipiuntur, aliquando monilibus comparantur. Primum est in ordine conjugatorum, secundum in ordine continentium, tertium in ordine virginum. Primum propter honestatem, secundum contra infirmitatem, tertium propter devotionem. Primum ne appareat turpitudine copulæ conjugalis, secundum ut prævaleant virtutes vitii, tertium ut sit devotio in gustu spernæ suavitatis. Propter primum Aaron jubetur vestiri, circa verenda feminalibus lineis; propter secundum dicitur: « Sint lumbi vestri præcincti ⁸⁹; » propter tertium: *Junctura feminum tuorum sicut monilia fabricata manu artificis*. De primo Apostolus: « Infirmita membra nostra debemus ampliori honore circumdare ⁹⁰; » de secundo ad Job: « Accinge sicut vir lumbos tuos ⁹¹; » de tertio: « Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem habemus ex Deo domum non manu factam in cœlis ⁹². » Ut igitur femina

D ista, id est caro nostra, suas habeant juncturas, aliquando anima eas permittit suæ intentæ esse necessitati, aliquando ea animæ servire utilitati, aliquando ipsa anima in ea se conformat angelicæ puritati. In primo dat ei gladium, ut se defendat a vitio superfluitatis, in secundo castigando facit arescere jejuniis et vigiliis, in tertio ab omni opere terreno suspendit ob honorem Dominicæ incarnationis. De primo: « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime ⁹³; » propter secundum: « Marcuit nervus in femore Jacob ⁹⁴; » in figura tertii, posuit Damascus servus Abraham manum

^{77.78} Thren. 4. ^{79.80} Ibid. ^{80.81} Ibid. ⁸² Gen. 15. ⁸³ Psal. 54. ⁸⁴ Ibid. ⁸⁵ Ibid. ⁸⁶ 1. Petr. 2. ⁸⁷ Ephes. 2. ⁸⁸ Philipp. 3. ⁸⁹ Luc. 12. ⁹⁰ 1. Cor. 12. ⁹¹ Job 40. ⁹² II. Cor. 5. ⁹³ Psal. 44. ⁹⁴ Gen. 32.

suam sub femore domini sui, quando ei juravit ⁷⁰. A designans carnem esse honorandam super opera hominum, quia inde Christus nasciturus erat, qui est hoc monile, ex metallo et gemma divinitatis, cui junctura feminum, id est carnis nostræ exhibitio, debet comparari.

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! junctura femorum tuorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis.

[CARD.] Hæc sunt verba Filii, qui ad laudes matris assurgit iterum, et ostendit quod merito sit desiderabilis ad videndum: erat enim cincta bysso, et calceata hyacintho. Ideo dicuntur gressus ejus pulchri in calceamentis. Nam cogitationes ejus et opera decore spiritualis devotionis et intentionis, velut pedes in calceamentis hyacinthinis resplendebant, et quia erat cincta bysso castitatis, et virginitatis astricta balteo, ideo junctura feminum suorum non tantum dicitur casta vel pulchra, sed etiam castitatis monitoria, propter quod monilibus comparatur quæ dicuntur monilia, quasi castitatem monentia. Nam ad continentiam munditiam, ipsa per exemplum nos commonet et invitât. Hæc autem monilia dicuntur fabricata manu artificis. Nam artifex Spiritus sanctus in feminibus ejus hanc juncturam, hanc munditiam, hanc castitatis prærogativam fabricavit, ut nullum carnalis concupiscentiæ fomitem, per supervenientem rorem cœlestis gratiæ, habuerit. Unde de ipsius virginitatis prærogativa dicitur:

Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.

[Tno.] Umbilicus fragilissimum nostri corporis membrum infirmitatem nostræ mortalitatis designat. Et *umbilicus noster crater sit tornatilis, nunquam indigens poculis*, cum conscientia mortalitatis nostræ admoniti calicem verbi salutaris proximi propinamus, ut pro tali misericordia, misericordia cœlestis beatitudinis recompensetur. Quod et de elemosyna poculi generalis potest intelligi de qua Judex dicet: « Sitivi et dedistis mihi bibere ⁷⁶. » Crater est magnus calix, duas habens ansas, unde poeta ⁷⁷:

*Ast ubi prima quies epulis mensæque remota
Crateres magnos statuunt, et vina coronant.*

Et bene tornatilis dicitur, quia sicut vas tornatile velocius cæteris perficitur, sic pietas velocius cæteris operibus facienda est, iis qui terrenis vel cœlestibus indigent poculis, unde Salomon: « Noli dicere amico tuo: Valet et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare ⁷⁸. » Umbilicus in mulieribus luxuriosior, in viris etiam pars infirmior, in cunctis nascentibus carne qua matri adhærent superabundantior. Per primum designatur in mol-

libus, et effeminatis luxuria, et per secundum in tentatione vacillans continentia, per tertium in amatoribus mundi victus et vestitus superabundantia. De primo ait Dominus ad Job de Behemoth: « Virtus ejus in lumbis ejus et fortitudo ejus in umbilico ventris ejus ⁷⁹; » de secundo: « Vidit Ezechiel virum qui erat ab umbilico sursum quasi ignis, et ab umbilico deorsum quasi ignis ⁸⁰. » Hic est ignis tribulationis, umbilico, id est infirmitati, adhærens. Alter vero sursum charitas accendens. De tertio in eodem de Ooliba: « In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus ⁸¹. » Primus umbilicus oppugnat castitatem, secundus virilitatem, tertius frugalitatem. Primus prosternit in cœnum, secundus mutat in fenem, tertius facit egenum: in cœnum fetidum, in fenem putridum, egenum copia virtutum. Cecidit Adam in cœnum, quando vidit uxorem suam nudam, et concupierunt se invicem, et perizonatibus se texerunt. Mutatus est in fenem, ejectus de paradiso, unde: « Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris ⁸². » Vidit se egenum cum diceret: « Vocem tuam, Domine, audivi in paradiso, et timui eo quod nudus essem ⁸³. » Contra primum ait Apostolus: « Omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat ⁸⁴; » et: « Fornicatores et adulteros judicabit Deus ⁸⁵. » Contra secundum: « Cum autem infirmor, **145** tunc fortior sum ⁸⁷. » C Contra tertium: « Scio esurire et satiari, et abundare, et penuriam pati ⁸⁸. » Quod lumbi prælatorum scyphi tornatiles non sunt, triplex est causa: primum facit carnis corruptio; secundum, mundana voluptatis frequentatio; tertium, diaboli machinatio.

Hæc sunt illa tria quæ eieciunt hominem de domo sua, scilicet fumus, stillicidium, mala uxor. Mala uxor est carnis concupiscentia, de qua David: « Lumbi mei impleti sunt illusionibus ⁸⁹; » et Apostolus: « Non invenio in me, hoc est in carne mea, bonum ⁹⁰. » Stillicidium cadit de tecto domus et vestes inquinat, scilicet de mundo veniens voluntas, quæ conversationem bonam maculat, hoc est lumbare, quod Jeremia abscondit in flumine Euphrate et computruit ⁹¹, id est continentia in voluptatem conversa; unde in Epistola canonica: « Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitæ ⁹². » Fumus est suggestio diaboli, quæ quasi fumus sensus hominis excæcat; inde de Behemoth: « Virtus ejus in lumbis ejus ⁹³; » et de eodem: « Nervi testiculorum ejus perplexi ⁹⁴. » Sed prælatis dicitur: « Sint lumbi vestri præcineti ⁹⁵. » Sic enim prælatus est fortior, est irreprehensibilior, est subtilior. Fortior contra ten-

⁷⁰ Gen. 24. ⁷¹ Matth. 25. ⁷² Virg. Æn. 1, 722. ⁷³ Prov. 3. ⁷⁴ Job 40. ⁷⁵ Ezech. 8. ⁷⁶ Ezech. 23.
⁷⁷ Job 15. ⁷⁸ Gen. 3. ⁷⁹ I Cor. 6. ⁸⁰ Hebr. 13. ⁸¹ II Cor. 12. ⁸² Phil. 4. ⁸³ Psal. 37. ⁸⁴ Rom. 6.
⁸⁵ Jer. 15. ⁸⁶ I Joan. 2. ⁸⁷ Job 40. ⁸⁸ Hid. ⁸⁹ Luc. 12.

ationem, irreprehensibilior ad prædicationem, subtilior ad cœlestium speculationem. Pro primo Judith⁹⁹ posuit ciliicium super lumbos suos; unde: « Qui Christi sunt, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifixerunt⁹⁷. » Pro secundis Joannes habebat zonam pelliceam circa lumbos suos⁹⁸; unde propheta ad puerum suum: « Accinge lumbos tuos, et tolle bæculum tuum in manu tua⁹⁹; » unde Paulus: « Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar¹⁰⁰. » Pro tertiis Elias erat amictus lumbos suos; unde Dominus ad Job: « Accinge sicut vir lumbos tuos et loquar tecum;¹ » inde Paulus: « Deponentes secundum primam conversationem veterem hominem, induite novum hominem, qui renovatus in agnitione Dei². » Notandum autem quod luxuria et abundantia vitam promittunt, infirmitas vero nuntius est mortis. Tres sunt nuntii mortis: casus, infirmitas et senectus. Casus dubia, infirmitas gravia, senectus certa nuntiat. Casus mortem nuntiat latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem. Ex incertitudine mortis timor, ex infirmitatis gravitate dolor, ex certitudine senectutis, non obstinatio sed humilitas sequi debet et afflictio.

Crateres sive scyphi ex tribus materiis solent fieri, scilicet ex luto, ligno, metallo: prima est fragile, secunda sculptilis, tertia ductilis. Ex prima formatur scyphus digitis, ex secunda ferramentis, ex tertia malleis. Primus scyphus sunt simplices, qui se viles reputantes, caput suum ad magistrum inclinant imperium; secundus sunt qui se afflictionibus castigantes a carne sua resecant, non solum illicitum, sed etiam quod est licitum; tertius sunt qui libenter sustinent malleos passionum. De primo David: « Ut junientum factus sum apud te, et ego semper tecum, » et sequitur: « Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me³; » de secundis: « Circueverunt in melotis in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti⁴; » de tertiis: « Sancti lubibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt⁵. » Sed videndum quomodo unumquodque formetur. Primo pedibus conculcatur, secundo in rota formatur, tertio in igne solidatur: pedibus castigationis, rota circumspeditionis, igne charitatis. De primo dicitur: « Corripiet me justus in misericordia et increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum⁶. » De secundo: « Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in justitia meditabitur et in sensu cogitabit circumspeditionem Dei⁷. » Hic dicit: « Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicia ostende mihi⁸. » Quibus visis, clamat cum Job: « Si fuero lotus aquis nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me, et abo-

minabuntur me vestimenta mea⁹. » De tertio: « Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius¹⁰? »

Secundus scyphus ligneus prius cæditur, secundo sculpirur, tertio tornatur. Cæditur, cum separatur homo a sæculo; sculpirur, satisfaciendo pro peccato; tornatur etiam de indutis multa resecando. Cæditur, securi timoris; sculpirur, grossioribus ferramentis doloris; tornatur, subtilioribus ferramentis fervoris. De primo: « Jam securis ad radicem arboris posita est¹¹; » de secundo: « Penitentiam agite, appropinquabit enim vobis regnum cœlorum¹²; » de tertio: « Vale, vende omnia quæ habes et da pauperibus¹³. » Tertius scyphus de metallo. Primus igne examinatur, secundo malleis tunditur, tertio paleis ferrugineis defricatur. Igne voluntariæ disciplinæ: « Igne nos examinasti sicut examinatur argentum¹⁴. » Malleis passionis illatæ: « Corpus meum dedi percussentibus, et genas meas vellentibus¹⁵. » Paleis contumeliæ: « Faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me¹⁶. » Igne ut scoriæ depouat, malleis ut formam accipiat, paleis ut claritate fulgeat. Scoriæ sæcularis conversationis, formam salvatoris, claritatem famosæ religionis. De primo: « Deponentes secundum primam conversationem, veterem hominem cum actibus suis¹⁷; » de secundo: « Induite novum hominem in cognitionem Filii Dei, secundum imaginem ejus qui creavit illum¹⁸; » de tertio: « Lucet lux vestra coram hominibus¹⁹. » Primus itaque scyphus dat aquæ potum, secundus mulsum, tertius vinum myrrhatum: potum lacrymarum, mulsum devotionum; vinum myrrhatum, quia nunc gaudia supernorum, nunc amaritudinem propinat passionum. De primo: « Potum meum cum fletu miscebam²⁰; » et: « Potum dabis nobis in lacrymis in mensura²¹; » de secundo: « Nolite lugere et nolite flere, quia dies sanctificatus est Domino. Comedite pingua et bibite mulsum²². » Mulsum ex vino et melle fit. De tertio: « Dederunt Domino vinum myrrhatum bibere²³. » Primus aliquando caret aquis, secundus nunquam indiget poculis, tertius intermittit aliquando gustum supernæ dulcedinis. Primus caret aquis, quia aliquando est de temporalibus sollicitus; secundus nunquam indiget poculis, quia est ab omni sollicitudine exutus, tertius intermittit gustum saporis amaritudine passionis impeditus. De primo conqueritur propheta: « Quis dabit capiti meo aquas, et oculis meis fontem lacrymarum²⁴? » Secundum admonet Apostolus: « Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, » et sequitur: « nihil solliciti sitis²⁵. » De tertio prius dixit Christus: « Clarifica me, Pater, apud te ipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret²⁶, » scilicet degustans supernam dulce-

⁹⁹ Cap. 9. ⁹⁷ Gal. 5. ⁹⁸ Matth. 3. ⁹⁹ Jer. 1. ¹⁰⁰ I Cor. 9. ¹ Job 38. ² Ephes. 4. ³ Psal. 72. ⁴ Hebr. 11. ⁵ Ibid. ⁶ Psal. 140. ⁷ Eccli. 14. ⁸ Job 43. ⁹ Job 9. ¹⁰ Rom. 8. ¹¹ Matth. 3. ¹² Ibid. ¹³ Matth. 19. ¹⁴ Psal. 65. ¹⁵ Isa. 50. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Ephes. 4. ¹⁸ Ibid. ¹⁹ Matth. 5. ²⁰ Psal. 101. ²¹ Psal. 79. ²² II Esdr. 8. ²³ Marc. 15. ²⁴ Jer. 9.

¹⁰⁰ I Cor. 9. ¹ Job 38. ² Ephes. 4. ³ Psal. 72. ⁴ Hebr. 11. ⁵ Ibid. ⁶ Psal. 140. ⁷ Eccli. 14. ⁸ Job 43. ⁹ Job 9. ¹⁰ Rom. 8. ¹¹ Matth. 3. ¹² Ibid. ¹³ Matth. 19. ¹⁴ Psal. 65. ¹⁵ Isa. 50. ¹⁶ Ibid. ¹⁷ Ephes. 4. ¹⁸ Ibid. ¹⁹ Matth. 5. ²⁰ Psal. 101. ²¹ Psal. 79. ²² II Esdr. 8. ²³ Marc. 15. ²⁴ Jer. 9. ²⁵ Phil. 4. ²⁶ Joan. 17.

linem. Sed post invalescente passione cœpit pavere et tædere dicens : « Tristis est anima mea usque ad mortem ²⁷, » ecce Intermissio gustus. Umbilicus itaque sponsæ ut quilibet justus considerans infirmitatem suam, et per eam fiat potentior, juxta Apostolum : « Cum enim infirmor tunc fortior sum et potens ²⁸. » Primo, ut dictum est, se abscondit a sæculo ; secundo satisfacit pro peccato ; tertio resecat, de licite sibi concessio. Iste nunquam indiget poculis, quia vel propinat peccatori prædicationem, vel panperi elemosynæ largitatem, vel Deo devotio-nem, et sic nunquam indiget poculis.

Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.

[CARD.] Per umbilicum infirmitas carnalis concupiscentiæ designatur, unde per Job virtus Behemoth in umbilico ventris esse dicitur ²⁹. Sed in ista Virgine sic aruit et induravit umbilicus, ut esset quasi lignum aridum, nullum habens humorem carnalis concupiscentiæ, et quasi opere tornatili, velut crater, circumciscus erat ejus umbilicus, interius et exterius, ab omni tentatione interiori et exteriori. Nec indiget poculis iste crater, quibus ille potetur qui clamat in cruce : « Sitio ³⁰. » Sed de hoc cratere potavit vinum et lac, nam cum lacte candoris virginalis, mortificationem carnis propriæ, quæ austerum saporem habet, in vinum commistam invenit, ut delectaretur pariter in utroque. Sequitur :

Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

[THO.] Venter mortalitatis nostræ conditionem designat. Venter igitur noster est sicut acervus tritici, cum memores fragilitatis nostræ, fructus operum bonorum quibus perpetuo reficiamur in præsentibus nobis vita præparamus. Bene acervus tritici, et non copia tritici dicitur, ut exsurgentia in altum crementa virtutum designat. Et sicut acervus latus est in altimo, angustior in summo, sic bona opera nostra, quanto sunt meliora, tanto operarii eorum pauciores. Illic acervus bene liliis vallatus dicitur, ut bona quæ agimus, videndæ claritatis æternæ gratia geramus. Per sponsam diximus quod aliquando designatur Virgo Maria, aliquando anima ambulans in justitia, aliquando militans Ecclesia. Primæ est venter materialis, secundæ spiritualis, tertiæ sacramentalis. Primus venter est caro virginalis immaculata, secundus intentio pura, tertius unitas inviolata. De primo : « Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti ³¹ ! » de secundo propheta : « Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit ³² ; » de tertio : « Conglutinasti est in terra venter noster ³³. » Primus habet fecunditatem, secundus saturitatem, tertius capacitatem. Fecunditatem, quia « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis ³⁴. » Saturitatem, quia cum saturat « panis vivus qui de cælo descendit ³⁵. » Capacita-

tem, qua continet omnes ad se venientes a quatuor mundi partibus. Audi fecunditatem : « Ecce concipies in utero et paries filium et vocabitur Altissimi Filius ³⁶. » Audi saturitatem : « Ego sum panis vivus qui de cælo descendi. Qui manducaverit ex hoc pane, mortem non gustabit in æternum ³⁷. » Audi capacitatem : « Multi venient ab oriente et occidente, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno cælorum ^{38,39}. » In primo itaque seminatium est granum frumenti, secundo saturatur ex adipe frumenti, tertius est quasi acervus tritici, vallatus liliis. De primo : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet ⁴⁰ ; » de secundo : « Cibavit illos ex adipe frumenti et de petra melle saturavit eos ⁴¹ ; » de tertio in capitulo præsentis : *Venter tuus quasi acervus tritici, vallatus liliis.* Ad hoc autem ut granum seminatium in primo utero faciat secundum, oportet ut prius seminatium sit molitum, sit defurfuratum. Seminatium in Virgine, assumptione carnis : molitum in cruce, doloribus passionis ; defurfuratum in resurrectione, conditione nostræ mortalitatis. Audi seminatium : « Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset et quasi Gomorrha similes essemus ⁴². » Audi molitum : « Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecum ⁴³. » Audi defurfuratum : « Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur ⁴⁴. » Ex hoc itaque pane, spiritualis venter satiat : « Fac mihi, ait Elias, prius panem subcinericium ; » postea vero facies tibi et filio tuo. ⁴⁵ » Panem facimus, quia in eo speramus nos habituros refecionem, parvulum, cum ejus respicimus humilitatem ; subcinericium, aspicientes ejus passionem. Sed quia plus Deum quam nos debemus diligere prius faciamus ipsi, scilicet de omnibus his ei tribuendo honorem, et referendo gratiarum actionem. Deinde nobis, ut in his quæramus nostram utilitatem, nos ejus humilitati conformando, passiones sustinendo, ad gloriam resurrectionis aspirando. Notandum autem quod venter iste spiritualis saturatur pane, pulmento et potu. Pane, scilicet salutari hostia, pulmento, scilicet Scripturarum intelligentia ; potu, scilicet Christi sanguine et Spiritus sancti gratia. « Panis ille est panis vivus qui de cælo descendit ⁴⁶. » De pulmento, scilicet Scripturarum intelligentia, ait Ezechiel : « Fili hominis, comede volumen istud, et erit dulce quasi mel in ore tuo, et faciet amaricare ventrem tuum ⁴⁷. » Intelligentia enim Scripturæ in prædicatione dulce sonat ; in memoria autem peccatorum et pœnæ infernalis quam repræsentat, animam turbat. De potu sanguinis dixit Salvator : « Bibite ex hoc, omnes, hic est enim calix novi Testamenti ⁴⁸. » Est et potus, scilicet gratia sancti Spiritus, quo inebriantur ubertate domus Dei. Ta-

²⁷ Matth. 26. ²⁸ II Cor. 12. ²⁹ Job. 40. ³⁰ Joan. 19. ³¹ Luc. 11. ³² Isai. 16. ³³ Psal. 43. ³⁴ Joan. 1. ³⁵ Joan. 6. ³⁶ Luc. 1. ³⁷ Joan. 6. ^{38,39} Matth. 8. ⁴⁰ Joan. 12. ⁴¹ Psal. 80. ⁴² Isai. 1. ⁴³ Isai. 63. ⁴⁴ Rom. 6. ⁴⁵ II Reg. 17. ⁴⁶ Joan. 6. ⁴⁷ Ezech. 3. ⁴⁸ Matth. 26.

lem habentes ventrem et torrente voluptatis suæ potant eos Dominus; unde: « Qui sinit, veniat et bibat, flumina fluent de ventre ejus aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eum ⁹⁰. » Ilis optabat saturari David cum dicebat: « Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea, et labilis exsultationis laudabit os meum ⁹¹. » Tertius venter sacramentalis magnam habet capacitatem, qui omnes fideles in se recipit; unde scriptum est: « O Israel, quam magna est domus Domini, et ingens locus possessionis ejus ⁹²! » Vere magna, quia reverentes concipit, laborantes parturit, transeuntes parit.

146 Redeuntes ad Ecclesiæ unitatem, laborantes ad suam et proximorum utilitatem, transeuntes de mundo ad Patrem. Concipit ut nutriantur, parturit ut mereantur, parit ut remunerentur. De conceptu ait Job: « Quasi abortivum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem ⁹³. » Concipiuntur enim homines in utero matris Ecclesiæ, quando ad eam revertuntur. Lucem non vident, quando non suscipientes lumen gratiæ ad peccata revertuntur. In laborantibus parturit Ecclesia. Unde: « Ibi dolores ut parturientis ⁹⁴. » In transeuntibus de mundo ad Patrem, parit Ecclesia, sicut canitur in Ecclesi: « Ut in novam pariat mater infantiam ⁹⁵. » Itaque granum tritici, id est Christus, seminatum est in ventre primo, ejus adipe pascitur secundus. Ex eodem acervus tritici, id est multitudo sanctorum, crevit in tertio. Sequitur: *Vallatus liliis*; tam primus venter quam secundus: nunquam tertius vallatus est liliis. Et hoc juxta triplicem ejus colorem. Ilabet enim in foliis candorem, in hastili virorem, in granis interius aureum colorem. Primus color est speciosus, secundus pretiosus, tertius imperiosus: speciosus propter nitorem, pretiosus quia confert Ecclesiis vigorem, imperiosus quia color aureus in corona imperatoris præstat honorem. Primus igitur venter nitet liliis, id est candore virginitalis, secundus pretiosus est virore virtutis, tertius imperiosus est, cupiens regnare cum angelis. Primum ventrem ornavit lilium princeps castitatis, id est Christus qui dicit: « Ego flos campi et lilium convallium ⁹⁶. » Secundum ornat lilium, de quo dicitur: « Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias ⁹⁷. » Tertium ornant lilia, de quibus dicitur: « Circumdabant eam flores rosarum et lilia convallium ⁹⁸. » His enim in spe, tunc in re. Venter, id est unitas Ecclesiæ vallabitur. Est venter plenus fetore, est venter plenus tumore, est venter plenus dolore, est venter plenus timore, est venter plenus amore: fetore carnalis voluptatis, tumore elationis, dolore tribulationis, timore Dominicæ increpationis, amore puræ affectionis: voluptatis, qua anima inquinatur; tribulationis, qua sensus turbatur; increpationis, qua piger excitatur; affectionis, qua proximus propter Deum adjuvatur. De primo: « Adhæsit

A in terra venter noster ⁹⁹. » De secundo Eliu: « Venter meus quasi mustum absque spiraculo quod langunculas novas dirumpit ¹⁰⁰. » De tertio Jeremias: « Ventrem meum, ventrem meum doleo, » id est sensus cordis mei conturbati sunt in me ¹⁰¹. » De quarto sponsa: « Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus ¹⁰². » De quinto: « Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris ¹⁰³. » Tres leguntur ventres notabiles in Evangelio. Primus est in quo Jeremias est sanctificatus ¹⁰⁴, secundus in quo sanctificatus est Joannes ¹⁰⁵, in tertio sanctificans Christus ¹⁰⁶. In primo sanctificatus est Jeremias, et conceptus juxta naturam; in secundo sanctificatus Joannes, et conceptus contra naturam; B tertium sanctificavit Christus conceptus supra naturam. Sed tertius ille venter beatæ Virginis, primo est commendabilis, secundo mirabilis, tertio laudabilis: commendabilis verecundia, mirabilis virtutibus et castimonia, laudabilis fructibus et innocentia: verecundia qua virtus castigatur, castimonia qua miraculis, innocentia qua fructus coloratur. De his tribus legitur in Canticis. De primo: « Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus; » ait enim: « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ¹⁰⁷? » De secundo: « Venter ejus eburneus, distinctus saphiris ¹⁰⁸. » Eburneus, id est castissimus, quia ebur castissimum animal est. Unde: Paries quidem filium, et virginitalis non patieris detrimentum. « Distinctus est saphiris, id est celestibus miraculis; saphirus enim cæli habet colorem. Miraculum enim fuit quod sine viro concepit, sine dolore peperit, virgo permansit ^{109, 110}. » De tertio: *Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis*. Granum frumenti fuit Christus in cruce molitus; acervus Christus, cum membris martyrio affectus. Vallati quoque fuerunt liliis innocentie: sicut Christus peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ¹¹¹. » Sed et ille uterus Virginis, a quo processit caput et principium nostrum Christus, vallatus fuit liliis istis. Unde Damascenus: « Spiritus sanctus obumbrabit tibi ¹¹². » Castificavit enim eam ab omni peccato, dedit potestatem concipiendi sine viro, extinxit in ea fomitem D peccati. In laudem ventris hujus, ponitur ebur, lilium, frumentum: ebur soliditatis, lilium jucunditatis, frumentum fertilitatis. Soliditatis, qua fuit inviolabilis; jucunditatis, qua fuit delectabilis; fertilitatis, qua fuit concupiscibilis. Fuit inviolabilis, quia post partum virgo inviolata permansit; delectabilis, dum virga Jesse floruit; concupiscibilis, quia Deum et hominem genuit. Audi soliditatem: « Intravit Jesus in quoddam castellum ¹¹³. » Castellum hoc fuit uterus beatæ Virginis. In eo enim fuit turris virginitalis, murus soliditatis, fossa humilitatis. Erat in eo « Martha sollicita circa frequens mini-

⁹⁰ Joan. 7. ⁹¹ Psal. 62. ⁹² Baruc. 3. ⁹³ Job 3. ⁹⁴ Psal. 47. ⁹⁵ Offic. Eccles. ⁹⁶ Cant. 2. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Offic. Eccles. ⁹⁹ Psal. 43. ¹⁰⁰ Job 32. ¹⁰¹ Jer. 4. ¹⁰² Cant. 5. ¹⁰³ Isai. 16. ¹⁰⁴ Jer. 1. ¹⁰⁵ Luc. 1. ¹⁰⁶ Ibid. ¹⁰⁷ Luc. 1. ¹⁰⁸ Cant. 5. ^{109, 110} Offic. Eccles. ¹¹¹ I Petr. 2. ¹¹² Luc. 10. ¹¹³ Luc. 10.

sterium, Maria sedens secus pedes Domini, et audiens verbum ⁶⁹. » Ecce in Maria contemplativa et activa. Activa, parvulum Christum nutriendo; contemplativa, conservans omnia verba ejus, conferens in corde suo. Audi jucunditatem; jucunditas enim in tribus perficitur: oportet enim quod virginitas jucunda sit, sit speciosa, sit suavis, sit deliciosa. Unde de sponsa canit Ecclesia: « Speciosa facta es et suavis in deliciis tuis ⁷⁰. » Fuit enim speciosa puritate, suavis moribus, deliciose devotione. Puritate, qua peccatores declinavit; moribus quibus honos sibi conciliavit; devotione, qua dilectum invitavit. Audi speciosam: « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora surgens, pulchra ut luna, electa ut sol ⁷¹? » Audi suavem: « Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias ⁷². » Audi deliciosam: « Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicias affluens ⁷³? » Fertilis fuit venter iste tribus, scilicet frumento, vino, oleo. Unde: « A fructu frumenti, vini et olei multiplicati ⁷⁴. » Et Isaac de Jacob ait: « Frumento, vino et oleo stabilivi eum ⁷⁵. » Frumento propriæ Christi carnis; vino ejus sanguinis; oleo misericordiæ cor impinguantis. Primum est panis qui cor hominis confirmat; secundum vinum, quod cor hominis lætificat; tertium oleum, quod cor devotione impingat. De duobus primis: « Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam ⁷⁶. » De tertio David: « Unxit me oleo misericordiæ suæ ⁷⁷. » De hoc ventre exclamavit mulier evangelica: « Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ auxiliasti ⁷⁸, » Christe!

Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

[CARD.] Quod de ventre carnali congrue intelligitur. Nam uterus beatæ Virginis coacervatum in se habebat triticum, quo pasci debet columba, quo nutrirī debet Ecclesia: quo cum illum gestabat in visceribus suis, « in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, et scientiæ absconditi ⁷⁹; » et hic venter dicitur *vallatus liliis*, candore videlicet et fragrantia munditiæ virginalis. Venter quoque spiritualis ipsius, id est mens, acervo tritici comparatur: nam cum ipsa conservaret omnia verba, et conferret in corde suo, ipsa tunc sancti Evangelii coacervavit triticum, quod apostolis postea exhibuit ruminandum. Sequitur:

Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemelli capræ.

[THO.] Quamvis capitulum istud superius diligenter sit tractatum, saltem congruus ordo inspiciendus est, scilicet ubera post ventrem. Spirituales enim lili postquam de ventre matris Ecclesiæ gignuntur, necesse habent ut uberum, id est doctorum, lacte, id est prædicatione, eorum infantia nutriatur, donec procedente tempore robustiores facti, pane sapientiæ reficiantur. Quæ ubera bene duo dicuntur, quia ex Judæis et gentibus venientes, eis nutriuntur. Bene quoque *duobus hinnulis capræ* comparan-

tur, quia Veteris et Novi Testamenti lacte implentur. Bene *gemelli* dicuntur *hinnuli*, quia duo Testamenta ab eodem auctore manaverunt; qui capræ comparatur, quia mundum animal est, visu et cursu insigne, unguam findens et ruminans, et cornibus arinatum. Sancti fissam habent unguam in discretionem, ruminaverunt in eorum quæ discreverunt prolatione; oculos habent acutos ad contemplanda cœlestia; cursu sunt veloces, scilicet virtutibus, ad quæ contemplati sunt festinantes; quibus etiam cornibus fidei adversus mundum sunt erecti. Hæc ubera pertinent ad revelandam Christi incarnationem. De uno exprimitur lac, scilicet humilitas humanitatis; de alio vinum, scilicet celsitudo divinitatis. Hæc habet mater Ecclesia, quæ capræ propter munditiam comparatur, quia divinitas non sentit spinas dolorum. Quatuor sunt qui exprimunt ex eis lac et vinum, scilicet quatuor evangelistæ, qui significati sunt nobis per duo ubera, et duos hinnulos quæ faciunt quatuor. Hinnuli levitate sua transeunt spineta. Unus hinnulus primo uberi comparatur, quia Christi humanitas transiit spineta peccatorum; alius hinnulus reliquo uberi comparatur, quia divinitas non sentit spineta dolorum. Sed ad illos quatuor evangelistas qui ubera premunt convertamur, quos ad imitandum hic nobis credo propositos, ut ad utilitatem nostram aliquid nobis sumamus, de forma corporum, de profectu operum, de eventu mirabilium. De forma corporum, ut aggredientes iter sint moribus ornati; de profectu operum, ut gradus præparent, per quos sint ituri; de eventu mirabilium, ut mirabilem cognoscant quem sunt in regno visuri. Forma quadruplex est, scilicet bovis, leonis, hominis, aquilæ. Formam bovis tenet Lucas, quia tractavit de Christi immolatione; leonis Marcus, quia tractavit de resurrectione; hominis Matthæus, quia de incarnatione; aquilæ Joannes, quia de divinitate. Has formas habuit et docuit nos Christus: bovis, pro nobis moriendo; leonis, a mortuis fortiter resurgendo; hominis, ad consulendum nobis nascendo; aquilæ, per ascensionem iter ad regnum nobis monstrando. Nos ergo docet habere de forma bovis carnis immolationem; de forma leonis fortitudinem; de forma hominis discretionem, de forma aquilæ contemplationem: carnis immolationem, ad exterminandum peccatum, leonis fortitudinem contra impetum tentationum et adversitatum, hominis discretionem ne quid fiat temerarium, aquilæ ascensum, quæ sursum sunt querendo, quæ sursum sunt sapiendo ⁸⁰. De primo: « Obsecro ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem ⁸¹. » Et: « Castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim ipse reprobus efficiar ⁸². » — Sic enim Pascha nostrum immolatus est Christus ⁸³. De secundo: « Justus ut leo confidit ⁸⁴. » Nam leo

⁶⁹ Luc. 10. ⁷⁰ Offic. Eccles. ⁷¹ Cant. 6. ⁷² Cant. 2. ⁷³ Cant. 8. ⁷⁴ Psal. 4. ⁷⁵ Gen. 27. ⁷⁶ Joan. 6. ⁷⁷ Psal. 88. ⁷⁸ Luc. 11. ⁷⁹ Col. 2. ⁸⁰ Coloss. 3. ⁸¹ Rom. 12. ⁸² I Cor. 9. ⁸³ I Cor. 5. ⁸⁴ Prov. 28.

fortissimus animalium, ad nullius animalis occursum pavet⁸⁰. Et: « Cum fortis armatus cus odit atrium suum, in pace sunt ea que possidet⁸¹. » De tertio: « Rationabile obsequium vestrum⁸². » Et: « Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis⁸³. » Inde dicitur: « Pedes eorum pedes recti⁸⁴, » ut etiam in bene faciendo modum teneat. Unde poeta⁸⁵:

*Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra quam satis est virtutem si petiti ipsam.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.*

Teneatque memoriter illud verbum Jacob: « Si greges meos plus fecero laborare in ambulando, cuncti morientur una die⁸⁶. » In tertio dicamus: « Levemus corda nostra cum manibus ad Deum⁸⁷. » Et: « Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis⁸⁸, » ut me transferrem de hac nocte ad tuam claritatem. Audi philosophum: « Heu! noctis prope terminos Orpheus Euridicen suam vidit, perdidit, occidit. » Hæc vos fabula respicit, quicumque in superni diem mentem ducem quaeritis. Nam qui tartareum in specum victus flexerit oculos, quidquid præcipuum trahit, perdet, dum videt inferos. Sequitur profectus operum. Si bene revolvimus primam visionem Ezechielis, inveniemus hæc animalia ambulasse, cucurrissè, volasse, stetissè^{89, 90}. Ambulant profectu, currunt affectu, volant recessu, stant excessu: profectu meritorum, affectu desideriorum, recessu a mundanis, excessu in supernis. Meritorum cum dolore, desideriorum in amore, a mundanis contemnendo, in supernis admirando. Notandum quod dum ambulant rotæ, sequuntur, dum currunt spiritum imitantur, dum volant facies elevantur, dum stant poenæ dimittuntur. De primo: « Cum ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea. » De secundo: « Ubi erat spiritus impetus, illuc gradiebantur. » De tertio: « Facies eorum et pennæ eorum extentæ desuper erant. » De quarto: « Cum fieret nox super firmamentum, quod erat super capita eorum, stabant et submittebant alas suas. » Animalia ambulantia sunt quilibet sancti exemplo operum suorum, et sibi et aliis proficientes. Rotæ vero sunt vitæ humanæ. Unde: « Visa est rotæ in medio rotæ, quasi vita inferiorum, formata ex vita superiorum. Quæ quandoque tranquillitatem, quandoque perturbationem sentiunt. « Aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris, » quod aliquando est tranquillum, aliquando turbatum. Vita enim nostra est quasi rotæ quæ in superiori parte habet meridiem, in inferiori aquilonem, in latere descendenti occidentem, in ascendenti orientem. Fuit itaque vita nostra in Adam in meridie, decidit in occidentem perfecta tentatione, descendit in aquilonem, subjecta mundana miseria, incepit ascendere per orientem, in Christi incarnatione. Sic et nos a meridie divini amoris descendimus per occidentem, peccati perpetratione. Cadimus in aquilonem, remanentes in obstinatione. Ascendimus per orientem, resurgentes per donum gratiæ. Pervenimus ad meridiem, existentes in **147** virtutum culmine; scilicet prælatorum exemplo et admonitione qui sunt tonitruum Dei absterrentis, unde: « Vox tonitruum tui in rota⁹¹. » Audi descendentem de meridie, per occidentem in aquilone: « Quomodo cecidisti, Lucifer, de cœlo, qui mane oriebaris; corruisti in terram, qui vulnerabas gentes⁹². » Audi ascensum de aquilone per orientem ad meridiem: « Quis poterit, inquit, habitare de vobis cum igne devorante⁹³? » Aut « quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis⁹⁴? » Ecce sunt isti in aquilone: « Qui ambulat in justitiis et loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumpniâ, et excutit manus suas ab omni munere⁹⁵. » Ili ascendunt per orientem: « Iste in excelsis habitat⁹⁶. » Ecce perventio ad meridiem. Illic dicit: Glorior elatus. Descendo mortificatus, ait cadens; Obrutus axe teror, ait obstinatus: Rursus ad astra feror, ait denuo exaltatus. De hæc rota ait Salomon: « Memor esto Creatoris tui antequam rumpatur funis argenteus, et recurat vita aurea, et conteratur hydria super fontem, et confringatur rota super cisternam, et revertatur pulvis in terram de qua sumptus est, et redeat spiritus ad Deum qui dedit illum⁹⁷. » Funis argenteus est funiculus quo ad bonum trahimur, id est prædicationis eloquentia, qui in adventu judicis rumpetur; quia tunc nulli prædicabitur. Vita aurea est resurrectionis gloria, quæ in Adam a nobis fugit, sed in resurrectione recurret. Hydria est cor nostrum. Fons superna gaudia, cujus aqua non sub terra sed super terram est. Illam aquam, id est superna gaudia haurimus dum ad ea suspiramus. Sed tunc hydria super fontem conteretur, quando gaudia ad plenum recipiemus, nec pro eis amplius suspirabimus. Rota est vita nostra temporalis. Cisterna quæ in profundo terræ habet aquas, est mundus, cujus aquæ turbidæ sunt, id est mundanæ voluptates, quæ de cisterna mundi extrahuntur, rotali machina, dum ad eas quaerendas, humana vita laborat. Sed rotæ hæc quæ est super cisternam confringetur, quando homo moriendo in acquirendis mundi deliciis non occupabitur. Et tunc pulvis carnis nostræ in terram, spiritus vero justi ad Deum revertetur. Hæc sunt rotæ quæ sequuntur animalia ambulantia, id est vitæ simplicium, bona opera magistrorum. Ecce de his qui ambulat in profectu meritorum, quos rotæ sequuntur, sed quando currunt in affectu desideriorum imitantur spiritum, non quemlibet sed sanctum.

« Ubi enim erat impetus spiritus, illuc gradiebantur⁹⁸. » Est enim spiritus malus, est spiritus huma-

⁸⁰ Prov. 30 ⁸¹ Luc. 11. ⁸² Rom. 12. ⁸³ Eccli. 32. ⁸⁴ Ezech. 1. ⁸⁵ Horat. ⁸⁶ Gen. 32 ⁸⁷ Thren. 3. ⁸⁸ Psal. 122. ⁸⁹⁻⁹⁰ Ezech. 1 ⁹¹ Psal. 76. ⁹² Isai. 14. ⁹³ Isai. 33. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ Ibid.

nus. est spiritus divinus. Primus impedit, secundus A currit, tertius dirigit. Impedit errore, currit amore, dirigit splendore, errore falsitatis, amore sanctitatis, splendore veritatis. Propter primum petebat David spiritum quo posset maligno dominari : « Spiritu, inquit, principali confirma me ⁴. » Propter secundum spiritum quo posset sanctificari : « Spiritum tuum ne auferas a me ⁵. » Propter tertium spiritum quo posset dirigi : « Spiritum, ait, rectum inuova in visceribus meis ⁶. » Spiritus iste humanus in diversa trahitur, nunc a spiritu malo, nunc a Spiritu sancto. Primus enim est spiritus Dei malus, qui vexabat Saul : « Egrediar, ait, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus ⁷. »

Propter hoc clamat spiritus humanus : « Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus ⁸. » B Sed e diverso erudit eum Spiritus sanctus ad veritatem : « Dabo vobis, ait, Spiritum veritatis, et docebit vos omnem veritatem ⁹. » Quo consolatus spiritus humanus clamat : « Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam ¹⁰. » Isti sunt currentes imitando Spiritum Dei : « Qui enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei ; qui enim secundum spiritum sunt, quæ spiritus sunt sentiunt ¹¹. » Hi autem qui volant in recessu a mundanis, elevat facies suas, id est conscientias. Notandum autem quod hæc facies aliquando descendit ad imum, aliquando est circa medium, aliquando elevatur ad summum : ad imum, se inclinans ad peccata ; circa medium, faciens bona ; ad summum, considerans Dei magnalia : primum, ut quam sit rea videatur ; secundum, ut per bona opera revertatur ; tertium, ut in futuro præmio delectetur. De prima facie, dicitur : « Denigrata est facies eorum super carbones et non sunt cogniti in plateis ¹². » Inde dictum est in Job : « Si abstuleris iniquitatem quæ in manu tua est, et in tabernaculo tuo non fuerit injustitia, tunc levare faciem tuam poteris absque macula ¹³. » de secunda : « Unumquodque eorum ante faciem suam vel coram facie sua ambulabat ¹⁴. » de tertia : « Et facies eorum et pennæ eorum extentæ desuper erant ¹⁵. » Et in Job : « Super Omnipotentem affluens deliciis, et elevabis ad Deum faciem tuam ¹⁶. » De his qui stant in excessu in supernis dicitur : « Cum fletet vox super firmamentum, stabant et submittebant alas D suas ¹⁷. » Et ecce tria : sit vox, stant, submittebant alas. Vox revelationis, statio considerationis, submitto humilitatis, revelatio de supernis secretis, consideratio in meritis et præmiis, humiliatio in cognitione suæ paupertatis. Audi revelationem. « Abraham ad ilicem Mambrae tres vidit et unum adoravit ¹⁸. » Audi meritorum et præmiorum collationem : « Domine Deus, ait Abraham, quid dabis mihi ¹⁹ ? » Audi humiliationem : « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis ²⁰. » Audi

apertus in Apostolo : « Scio hujusmodi hominem raptum usque ad tertium cælum ²¹. » ecce revelatio : « Quod præsens est momentaneum et leve supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis ²². » ecce consideratio meritorum et præmiorum : « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ²³. » ecce humiliatio de cognitione suæ paupertatis. Ecce aliquid vobis comparavimus, de forma corporum, de profectu operum. Sequitur de eventu mirabilium : « Hæc erat, ait, visio discurrens in medio quatuor animalium. Splendor ignis et de igne fulgur egrediens ²⁴. » Ecce ignis splendor, ecce fervor, ecce fulgor. Ille est eventus mirabilium. In splendore claritas cœlestis, in fervore vehementia charitatis, in fulgore terror ignis vel pœnæ infernalis. Hæc discurrent in medio quatuor animalium, dum prævident in spiritu splendoris futuram jucunditatem, charitatis suavitatem, infernalis timoris fugiendum horrorem. Primum præsequebat Apostolus dicens : « Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ²⁵. » De secundo : « Charitas nunquam excidit ²⁶. » de tertio David : « Timor et tremor venerunt super me et contexerunt me tenebræ ²⁷. » Ecce quomodo evangelistæ extrahunt lac de prædictis uberibus, ut pascant nos de doctrina sua, et operum exemplo et conversationis.

Duo ubera tua sicut hinnuli gemelli capræ.

[CAR.] Versus iste ad laudis confirmationem repetitur, sed cum supra sit expositus, non est necesse ut expositio repetatur. Deinde in laudibus Virginis, ad peccatorum solatium subditur :

Collum tuum sicut turris eburnea.

[Tuo.] Quia per collum vox procedit et esca intrat, merito per illud doctores significantur qui voce exhortationis filios Ecclesiæ confirmant, et vitæ alimonis recreant. Hoc *collum sicut turris eburnea*, quia doctores Ecclesiæ præstant ornatum et robur, et pulchritudinem suæ vitæ, qua cunctis candidos se velut ebur ostendunt, et civitatem Dei quasi turris ab impetu hostium defendunt. Collum Christus est, caput divinitas, corpus Ecclesia. Per collum verbum emittitur. Cibus ad corpus trajicitur, saliva gluitur. Quia per Christum Verbum patris quod ipse est, mundo manifestatur. Cibus vitæ, id est caro ejus propria, fidelibus a se ipso propinatur. Saliva, id est gratia sancti Spiritus, ad interioris hominis unctionem, de cælo primum post ascensionem, quotidie per inspirationem donatur. Turris ista quæ est Christus habet in se, quantum est turris : fortitudinem, altitudinem, in quantum est eburnea, pulchritudinem. Fortitudinem in potentia, altitudinem in præminentia, pulchritudinem in gratia, fortitudinem habet in humana nostra natura, fortitudinem in divina, fortitudinem in opera. Pri-

⁴ Psal. 50. ⁵ Ibid. ⁶ Ibid. ⁷ Ill Reg. 22. ⁸ Psal. 142. ⁹ Joan. 14. ¹⁰ Psal. 142. ¹¹ Rom. 8. ¹² Thren. 4. ¹³ Job 11. ¹⁴ Ezech. 1. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ Job 22. ¹⁷ Ezech. 4. ¹⁸ Gen. 18. ¹⁹ Gen. 15. ²⁰ Gen. 18. ²¹ Il Cor. 12. ²² Il Cor. 4. ²³ Rom. 8. ²⁴ Ezech. 1. ²⁵ Philipp. 3. ²⁶ I Cor. 13. ²⁷ Psal. 51.

num in tribulatione, secundum in incorruptione, tertium in suæ hæreditatis defensione, in tribulatione usque ad crucis patibulum, in incorruptione, quia non patitur defectum; in suæ hæreditatis defensione, quia nos protegit contra adversarium. De prima: « Deus fortis, Pater futuri sæculi »; de secunda Job: « Si fortitudo queritur, robustissimus est »; de tertia: « Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt quæ possidet. Si autem fortior illo venerit, id est Christus, « universa arma ejus diripit ». Audi primam fortitudinem: « Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum ». Audi secundam: « Quis appendit tribus digitis molem terræ, et libavit montes in pondere et colles in statera? » Audi tertiam: « Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo levabit, fetas ipse portabit ». — « Diligam te, Domine, fortitudo mea », ait David.

Est etiam hæc turris alta, id est Christus, qui est altus in scientia, altior in gratia, altissimus in essentia, in scientia cognitionis, in gratia sanctitatis, in essentia, qua Patri est æqualis. Cognitionis qua cuncta etiam occulta cordis penetrat; sanctitatis, qua sanctior est universis et universos sanctificat. Patri est æqualis, quia ipsum magnitudine non superat. De prima altitudine: « Excelsus Dominus et humilia respicit, et alta a longe cognoscit »; et Isaias: « Abstinete ab homine cujus spiritus in naribus ejus est, quoniam excelsus reputatus est ille ». De secunda Job: « Excelsior celo est, et qui facies? » Cælum enim aliquando dicitur anima justi, aliquando angeli, quos omnes tam sanctitate quam cæteris percellit. De tertia: « Ego in altissimis habito, ait Sapientia, et thronus meus in columna nubis ». Non hoc dicimus ut per ista tria prædicta gradus in Deo ponantur; sed quia in suscipientibus ejus dona differentia ostenduntur. Altum est enim quod Deus purificando nostram scit conscientiam; altius quod suam infundit gratiam; altissimus, quod nobis ostendet majestatis suæ præsentiam. Pulchritudinem habet in humanitate, pulchritudinem in divinitate, pulchritudinem in operatione, in humanitate formæ elegantia, in divinitate claritate æterna, in operatione, creatione, recreatione, reparatione. De prima: « Speciosus forma præ filiis hominum »; de secunda: « Candor est lucis æternæ, et speculum sine macula »; de tertia Boetius:

Pulchrum pulcherrimus ipse

Mundum mente gerens, similique imagine formans.

Hæc triplex pulchritudo sumitur ab ebore, id est elephante. Prima, quia castissimum animal est, et Christus sine culpa; secunda, quia os ejus candidum est, quia in candore designatur claritas æter-

na; tertia, quia propter magnitudinem bestia est spectabilis, et Christus propter opera mirabilis. Faciamus quemdam interiorem hominem, cui hæc assignemus: cujus caput sit intentio, corpus congeries virtutum, collum castitas. Si enim fuerit intentio sine charitate, potius dicetur opinio quam intentio. Et virtutes sine charitate non virtutes eunt, sed naturales potentie. Hoc collum eburnæ turri comparatur, ut charitas habet fortitudinem, altitudinem, pulchritudinem, fortitudinem contra machinas arietum; altitudinem, ut desuper jactus veniens gravius lædat adversarium; pulchritudinem, ne videatur prostibulum aut sterquilinum. Arietum, scilicet impetus tentationum, jactus eleemosynarum et orationum; prostibulum vel sterquilinum, luxuriæ et aliorum peccatorum. Habet igitur fortitudinem constantiæ, altitudinem desiderii, pulchritudinem castitatis et innocentie. Audi fortitudinem contra arietes: « Quis nos separabit a charitate Dei, ait Paulus, tribulatio, an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? » Ecce quam fortes arietes. Audi lapides desuper venientes: « Charitas benigna est, patiens est, misericors est ». Audi sterquilinum ab ea remotum ut sit pulchra: « Charitas non agit perperam, non inflatur, non æmulatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt ». Legimus turrin eburneam, ut hic, domum eburneam in Psalmo: « Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis a domibus eburneis ». Thronum eburneum, in libro III Regum: « Fecit sibi Salomon thronum grandem de ebore. » Turris est pugnatorum, domusia pace conversantium, thronus regum. In turri eburnea sunt, qui contra vitia innocentiam custodientes viriliter pugnant; in domo eburnea, qui innocentes mores suos in pace componunt et ordinant; in throno sunt, qui actus suos et affectus innocenter viventes quotidie dijudicant. Primi dicunt: « Esto nobis, Domine, turris fortitudinis a facie inimici »; secundi dicunt: « In domo Dei ambulavimus cum consensu ». — « Qui habitare facit unius moris in domo ». Tertii: « Feci judicium et justitiam ». Primos confortat Apostolus, dicens: « Fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. Non enim est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritalia nequitie in cælestibus ». Secundis dicit: « Obsecro vos ut digne ambuletis cum humilitate et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis ». Tertius dicit: « Omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni specie **148** mala abstinete vos ». Et David: « Si vere utique justitiam loquimini, recta judicate, filii ho-

²⁰ Isai. 41. ²¹ Job 9. ²² Luc. 11. ²³ Isai. 63. ²⁴ Isa. 40. ²⁵ Ibid. ²⁶ Psal. 17. ²⁷ Psal. 137. ²⁸ Isa. 2. ²⁹ Job 11. ³⁰ Eccli. 27. ³¹ Psal. 44. ³² Sap. 7. ³³ De consol. phil. lib. III. metr. 9. ³⁴ Rom. 8. ³⁵ I Cor. 13. ³⁶ Ibid. ³⁷ Psal. 44. ³⁸ Cap. 10. ³⁹ Psal. 60. ⁴⁰ Psal. 54. ⁴¹ Psal. 67. ⁴² Psal. 118. ⁴³ Ephes. 6. ⁴⁴ Ephes. 4. ⁴⁵ I Thess. 5.

minum; etenim in corde iniquitates operamini in terra ⁶⁶. » *Collum tuum sicut turris eburnea*. Christus fuit turris lignea, turris lapidea, turris eburnea. Lignea, in carnis infirmitate; lapidea, in resurrectionis soliditate; eburnea in ascensionis jucunditate. In primo caput copulavit corpori, per fidei sinceritatem, in secundo per incorruptionis veritatem, in tertio in assumptione per gloriæ suspensionem. Inde ipse ait : « Vado parare vobis locum in patria. Et iterum veniam ad vos, et gaudebit cor vestrum ⁶⁷. » Vado parare vobis locum in patria, et iterum veniam ad vos, et vos educam de hac miseria, et gaudebit cor vestrum, quando sedebitis ad dexteram in gloria. Ad hanc ascensionem totus in orbe terrarum mundus exultat. Nec mirum, quia longe incomparabiliter ejus gloriosus triumphus : postquam suscepit populi quæ prosequuntur apostoli, comitantur captivi, occurrunt angeli, quem suscipit solium Patris excelsi. Populi cum fervore, apostoli cum amore, captivi cum honore, angeli cum stupore, solium Patris cum decore. Omnes hoc agunt cum psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus. Audi sermonem populi : « Surgam et circumibo civitatem per vicos et plateas, quæram quem diligit anima mea ⁶⁸. » Sed cantant se invicem admonentes : « Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. ⁶⁹, » etc. Item : « Venite, ascendamus ad montem Domini ⁷⁰. » Sed quia corporea mole gravamur, compatitur nobis. « Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris ⁷¹, » etc. Audite nunc quod ascendit : « Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius et perfectius tabernaculum non manufactum, ascendit semel in Sancta, æterna redemptione inventa ⁷². » Pontifex fuit, quasi potestatem faciens quo post ipsum ascenderemus in cælum. Pons ille fuit crux, pons proprium corpus. Crux, quia per lignum salvi facti sumus, et per sanctam crucem liberati sumus; corpus, quia « sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas et assumpsit eum, atque portavit humeris suis ⁷³. » — Dux fuisti, Domine, in misericordia populo quem redemisti, et portasti eum in fortitudine tua, in habitaculum sanctum tuum ⁷⁴. » Sic prosequuntur apostoli, cum amore recolentes illud ejus promissum : « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis regnum ⁷⁵. » Unde sic prosequuntur : « Trahe nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum ⁷⁶. » Et ex amore clamant : « Filie Jerusalem, nuntiate dilecto quia amore langueo ⁷⁷. » Sic jubilat apostoli Christo ascendenti, et reversi sunt in Jerusalem cum gaudio, et erant unanimes in oratione ⁷⁸, nos ad orationis unanimitatem invitantes. Sequitur : « Comitantur captivi cum honore clamantes :

A Agamus omnes gratias nostræ salutis judici, nostrum quod corpus vexerit sublime ad cæli regiam ⁷⁹. Et sic gratias agentes aiunt : « Salvasti nos de affligentibus nos, et odientes nos confundisti ⁸⁰. » Item : « Magnificasti populum tuum et honorasti ⁸¹. » Unde : « Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea; tenui illum, nec dimittam donec introducam illum in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ ⁸². » Occurrunt angeli cum stupore. Unde ⁸³ :

*Tremunt videntes angeli
Versa vice mortalium.*

Unde aiunt : « Quis est iste qui venit de Edom, tintetis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ ⁸⁴. »

*Istis ergo est gaudium,
Eo quod triumphat ille splendidus
Et dignus amplitudine,
Soli potique patriam,
Unam fert rempublicam ⁸⁵.*

Pater ipse suscepit cum decore. Nec mirum; quia « speciosus forma præ filiis hominum ⁸⁶; » et : « Omnis pulchritudo Domini exaltata est supra sidera et in nubibus elevata ⁸⁷. » Inde ⁸⁸ :

*Patris præsentans cultibus
Victricis carnis gloriam.*

Inde ipse pater psallit : « Filius meus mortuus fuerat et revixit; perierat, et inventus est ⁸⁹. » Ideo, « gaudere oportebat, et epulari ⁹⁰ » quia, « Gavisa sunt cæli regna reditu Unigeniti ⁹¹. » — « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ ⁹². » Ipse quoque Christus ait : « Pater, manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi, nunc autem ad te venio ⁹³. » Habet orationem pro júbilo : « Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi ⁹⁴. » Ecce quia « advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum; qui factus est propitiatio pro peccatis nostris ⁹⁵. » — « Egrediamur ad eum extra castra improprium ejus portantes; non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus ⁹⁶; » ubi vadit parare vobis locum ⁹⁷.

Ad quod notandum quod est locus militiæ, est locus miseriæ, est locus thronus justitiæ, est locus solium gloriæ. In primo venit homo damnatus, ut æternaliter pereat, ut ad imitantiam Christi militiam se exerceat; in secundo est homo damnatus, ut æternaliter pereat, ad tertium veniet, ut opera sua judici exhibeat; ad quartum, ut solium gloriæ teneat. Ad primum venit Christus hominem reparare, ad secundum electos suos ab eo separare, ad tertium vivos et mortuos judicare, quartum vadit nobis præparare. In loco militiæ fuit et inventi hominem in loco horroris et vastæ solitudinis ⁹⁸. De inferno ait Petrus : « Oportet unum

⁶⁶ Psal. 57. ⁶⁷ Joan. 14. ⁶⁸ Cant. 3. ⁶⁹ Coloss. 3. ⁷⁰ Mich. 4. ⁷¹ Hebr. 4. ⁷² Hebr. 9. ⁷³ Deut. 32. ⁷⁴ Exod. 15. ⁷⁵ Luc. 22. ⁷⁶ Cant. 1. ⁷⁷ Cant. 5. ⁷⁸ Act. 1. ⁷⁹ Offic. Eccles. ⁸⁰ Psal. 43. ⁸¹ Offic. Eccles. ⁸² Cant. 5. ⁸³ Hymn. Eccl. ⁸⁴ Isai. 63. ⁸⁵ Hymn. Eccl. ⁸⁶ Psal. 44. ⁸⁷ Offic. Eccles. ⁸⁸ Offic. miss. ⁸⁹ Luc. 15. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Offic. Eccles. ⁹² Psal. 2. ⁹³ Joan. 17. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ 1 Joan. 2. ⁹⁶ Hebr. 13. ⁹⁷ Joan. 14. ⁹⁸ Deut. 32.

ex vobis sumere sortem ministerii hujus : de quo prævaricatus est Judas, et abiit in locum suum⁶⁵, id est in infernum. De judicio : « Argentum habet principium venarum suarum, et auro est locus in quo conficitur⁶⁶, » scilicet judicium. De quarto : « Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ⁶⁷. » Item : « Factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion⁶⁸. » Illuc vadit Christus parare vobis locum, ibi est turris illa eburnea, de qua nunc agimus. Notandum autem quod est turris defensionis, est turris speculationis, est turris jucundæ habitationis. In prima enim homo defenditur, in secunda proventus noster aspicitur, in tertia status vitalis auræ carpitur. Istæ tres in his Canticis veniuntur. De prima : « Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis ; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium⁶⁹. » Inde : « Esto nobis, Domine, turris fortitudinis a facie inimici⁷⁰. » De secunda : « Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascus⁷¹. » Inde : « Vos qui in turribus estis, aperite portas, Dominus omnipotens fecit virtutem magnam⁷². » De tertia : *Collum tuum sicut turris eburnea*. Ebur candidum est, frigidum est, forte est. Candidum, propter glorificati corporis jucunditatem ; frigidum, contra æstus tentationum ; solidum et forte contra mundanam corruptionem. Hic est Christus qui nos capiti nostro copulat : in prima per fidem, in secunda per spem, in tertia per speciem. Ad quam nos perducit.

Collum tuum (vel, secundum aliam translationem, *cervix tua*) *sicut turris eburnea*.

[CARD.] Ac si dicat : *Cervix tua*, id est eminentia altitudinis tuæ est *sicut turris* ad refugium miserorum, et hæc turris est *eburnea* ; habet enim candorem castitatis et firmitatis constantiam. Nec solum candor aut firmitas in ebore designatur, sed hoc etiam quod ebur est os elephantis quod animal habet inimicitias naturales cum dracone, et ipsa beata Virgo pugnam habet cum hoste nostro perpetuam ; ut nobis præstet defensionis auxilium. Sequitur :

Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiarum multitudinis.

[THO.] Oculi isti sunt prædicatores, quia arcana Scripturarum discunt in occulto, quæ loquantur in aperto, unde filios nutriant Ecclesiæ. Hi merito piscinis comparantur in porta civitatis Hesebon constructis. Quam civitatem ob incolarum abundantiam filiarum multitudinis appellat, quia sicut eadem piscinæ confluentibus ad se civibus continuam solebant præbere aquarum copiam, ita doctores suis auditoribus fluentia doctrinæ præbere non cessant. Hesebon vero quæ *cingulum mæroris* dicitur, est Ecclesia, quæ gaudia temporalia, quæ prius habuit pro peccatis modo luget cum lacrymis,

A a voluptatibus mundi restrictis lumbis. In ejus porta, id est in ingressu est illa probatica piscina, id est pecunialis piscina, in qua lavabant sacerdotes hostiæ carnes, id est baptismus in quo oportet lavari eos qui ecclesiam intrant, ad immolandum propriam carnem per poenitentiam in qua descendebat angelus et sanabatur unus⁷³. Quia Christus baptizatus est primus, et post eum in unitate fidei populus Ecclesiæ baptizatus, a peccatis est sanatus. Hæc civitas quondam fuit Seon regis Amorrhæorum, id est diaboli qui est rex amarificantium, quod sonat Amorrhæus. Hæc piscina quatuor significat piscinas. Prima est legalis, secunda initialis, tertia sacramentalis, quarta moralis. Prima est Mosaicæ legis textus, secunda baptismus, tertia

B Christi corpus, quarta humanus affectus. In prima observantes lavabantur temporali poena, in secunda peccatores ab originali culpa, in tertia est sacramentorum vis regenerativa, in quarta lavatur offensa quotidiana. In prima est aqua historica. quinqueporticus, quinque libri Moysi⁷⁴ In his jacebat multitudo languentium, » scilicet qui erant in peccatis inveterati : languor enim est morbus inveteratus ; « cæcorum, » quia sine intelligentia spirituali ; « claudorum, » quia soli innitebantur operi ; « aridorum, » quia carebant gratia ; « expectantium aquæ motum, » scilicet sanctorum Patrum, qui expectabant adventum Christi, id est Angeli magni consilii, qui descenderet in magnam piscinam veniens in mundum, et sic moveretur

C aqua, id est in spiritalem intelligentiam littera, vel austeritas legis in gratiam ; et sic sanaretur unus, id est unum fierent omnes credentes in Christo. Secunda piscina est baptismus, quam diximus initialem, quia est initium omnium sacramentorum, et in ea omnes initiantur fideles. Ejus aqua materialis est, sed sanctificata. In ea descendit magni consilii Angelus, quoniam est a Joanne baptizatus. Hic habet quinque porticus, scilicet illos quinque actus qui observantur in forma baptizandi. Vel juxta quosdam, pabulum salis, aurium linitio, ingressus in ecclesia, scapularum et pectoris unctio, trina intinctio in aqua. Primus est exorcismus, id est adjuratio qua expellitur diabolus, qui in languore, id est consuetudine peccandi tenebat multos,

D et hoc signum quod sanatur ibi multitudo languentium ; secundus actus est catechismus, id est instructio, scilicet quid est tenendum Christianis, in quo sanantur cæci ; tertium est fidei confessio, et Satanæ abrenuntiatio, in hoc sanantur claudi, quia non recte ambulant in fide ; quartum est unctio chrismatis et olei, in hac sanantur aridi, scilicet qui erant sine Dei gratia ; quintum est aquæ immersio, in hoc impletur eorum desiderium, qui expectabant aquæ motum, id est mutationem historicæ in spiritalem intelligentiam, vel austeri-

⁶⁵ Act. 1. ⁶⁶ Job 28. ⁶⁷ Psal. 25. ⁶⁸ Psal. 75.
⁶⁹ Joan. 5. ⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Cant. 4. ⁷² Psal. 60. ⁷³ Cant. 7. ⁷⁴ Offic. Eccl.

tatis in misericordiam. In his quinque actibus A
 quinque beneficia in baptismo collecta. In his
 quinque generibus hominum intelliguntur. Lan-
 guidis enim languor naturæ, id est sones peccati,
 debilitatur; cæcis, originalis culpa, per quam genus
 humanum cæcatur, remittitur; claudis, fortitudo
 virtutum donatur; aridis, per gratiam exterior
 sanctificatio relaxatur. Expectantibus aquæ mo-
 tum, regnum cælorum aperitur, ut aqua nostræ
 corruptionis in aquam incorruptionis convertatur.
 Be aqua: « Fluminis impetus lætificat civitatem
 Dei¹¹. »

Tertia piscina est Christi corpus. Hæc habet
 aquam materialem quæ de latere ejus exivit¹², et
 sanguinem qui perfecte abluit. Hanc diximus
 sacramentalem, quia ab ea multa alia sacramenta B
 sumunt efficaciam. In hanc descendit magni con-
 silii Angelus, id est Dei Filius, assumens carnem
 humanam. Et mota est aqua nostræ culpæ, pro
 qua accepimus aquam gratiæ. Hæc quinque por-
 ticus habet, scilicet quinque vulnera pedum, ma-
 num, lateris. In his jacebat multitudo languen-
 tium, corruptione naturæ; cæcorum, tenebris igne-
 rantiæ; claudorum, dissoluta evagatione; aridorum,
 privatione gratiæ; expectantium aquæ motum, id
 est ablutionem culpæ et reformationem pœnæ. Cor-
 ruptionem naturæ, qua culpæ et pœnæ homo subji-
 ciebatur; tenebris ignorantæ, qua morbus ignora-
 batur; dissoluta evagatione, quia de medicina de-
 sperabatur; ablutionem culpæ, et reformationem
 pœnæ, quod per prophetas pronittebatur. De primo C
 Isaias: « Omne caput languidum, et omne cor mœ-
 reus¹³. » Sed in hac piscina, « Vere languores
 nostros ipse tulit¹⁴. » De secundo: « Cæci sunt et
 duces cæcorum¹⁵; » et: « Cæcitas ex parte contigit
 in Israel¹⁶. » Sed per aquam hujus piscine illumin-
 antur ab eo qui « illuminat omnem hominem ve-
 nientem in hunc mundum¹⁷; » sicut scriptum est
 in propheta: « Tunc aperientur oculi cæcorum, et
 aures surdorum patebunt¹⁸. » Sed suam infirmi-
 tatem sciebat David, cum diceret: « Miserere mei,
 Domine, quoniam infirmus sum¹⁹. » De tertio dicit
 Paulus: « Genua dissoluta erigite, gressus rectos
 facite pedibus vestris, ut non claudicans quis er-
 ret²⁰. » — « Porti, ait, animo esto, in proximo est D
 ut a Deo cureris²¹. » De quarto conqueritur Da-
 vid: « Defecerunt sicut fumus dies mei, et omnia
 ossa mea sicut cremium aruerunt²²; » et: « Per-
 cussus sum ut fenum, et aruit cor meum²³; » et:
 « Dies mei sicut umbra declinaverunt et sicut fenum
 arui²⁴. » Sed unctionem attulit gratiæ, qui dixit:
 « Spiritus Dei super me, eo quod unxerit me, ad
 annuntiandum mansuetis misit me²⁵. » Itaque « Un-
 ctionem habetis a sancto: et ipsa docet nos de
 omnibus²⁶. » Unde 149 habetis clamare post ip-

som: « Trabe me post te, curremus in odore un-
 guentorum tuorum²⁷. » De quinto, per aquam hujus
 piscine quæ mota est egrediens de latere, mota est
 aqua tam culpæ quam pœnæ; unde Propheta: « Vidi
 aquam egredientem de templo a latere dextro, et
 omnes ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt²⁸. »
 De his aquis, scilicet culpæ et pœnæ, dicit David:
 « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ
 usque ad animam meam²⁹. »

De hac mutatione nostræ miseriæ dictum est:
 « Vidi cælum novum et terram novam, » id est
 animam et corpus, « et mare non est³⁰, » id est ama-
 ritudo culpæ et pœnæ. Quarta piscina est cor ho-
 minis quam moralem diximus: hæc habet aquas
 suas, id est affectiones. Quandoque porticus habet,
 scilicet quinque sensus: hæc habet aliquando aquas
 turbidas, id est turpes affectiones, aliquando cla-
 ras, scilicet sanctas affectiones. Hæc quandoque
 surgentes ab interiori derivantur per sensus ad
 exteriora; unde Dominus in Evangelio: « Non quod
 in os intrat, coinquinat, sed quod de corde procedit.
 De corde enim exeunt cogitationes malæ, homi-
 cidia, adulteria³¹, » etc. Quandoque autem ab
 exteriori per eosdem sensus interiorius fluunt, unde
 propheta: « Intravit mors per fenestras nostras,
 et ingressa est domum nostram, disperdere ibi par-
 vulos nostros³². » In porticibus ejus jacet multitudo
 languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expe-
 ctantium. Languidi pusillanimitate, cæci mundi
 vanitate, claudi parentes pedes spirituali, et inni-
 tentes in carnali pede, aridi, qui bona faciunt sine
 devotione, exspectantes aquæ motum, qui peccant
 et tamen expectant locum veniæ. Pusillanimitate,
 quia timent religionis asperitatem, mundi vanitate,
 quam putant summam beatitudinem, innitentes
 pedi carnali, quia delectat eos descendere in cœni-
 vilitatem, facientes bona sine devotione, propter
 servilem timorem, vel laudis amorem. Expectantes
 aquæ motum, id est peccatorum veniam, scientes
 Deum misericordem. Primi « trepidaverunt timore
 ubi non erat timor³³; » de secundis ait David:
 « Lumen oculorum meorum ipsum non est me-
 cum³⁴. » — « Inveterati sunt et claudicaverunt a se-
 mitis suis³⁵; » de quartis ait Job: « Si continue-
 rit Dominus aquas, omnia siccabuntur; si emisit
 eas, subvertent terram³⁶; » de quintis: « Abyssus
 autem vallavit me, et pelagus cooperuit caput
 meum³⁷. » Putas videbo templum sanctum tuum
 aquis istis motis. Angelus Domini descendit in hanc
 piscinam, et movet aquam: quoties Christus
 inspirat cor nostrum, et stultas affectiones con-
 vertit in bonas. Quæ sicut dictum de malis, ali-
 quando interiorius oriuntur et derivantur per sensus
 ad exteriora; unde³⁸: « Domine, » a timore tuo concepimus,
 scilicet in corde, « et parturivimus » operandi

¹¹ Psal. 45. ¹² Joan. 19. ¹³ Isai. 4. ¹⁴ Isai. 53.
¹⁵ Psal. 6. ¹⁶ Hebr. 12. ¹⁷ Tob. 5. ¹⁸ Psal. 101.
¹⁹ Ezech. 47. ²⁰ Psal. 68. ²¹ Apoc. 21. ²² Matth. 15.
²³ Job 12. ²⁴ Jon. 2. ²⁵ Isa. 26.

²⁶ Matth. 15. ²⁷ Rom. 11. ²⁸ Joan. 1. ²⁹ Isai. 35.
³⁰ Ibid. ³¹ Ibid. ³² Isai. 61. ³³ I Joan. 2. ³⁴ Cant. 1.
³⁵ Jer. 9. ³⁶ Psal. 52. ³⁷ Psal. 17. ³⁸ Psal. 37.

deliberationem; « et peperimus spiritum » salutis in operatione. Et aliquando exterius fides oritur, et intus fertur; unde : « Quia vidisti me, Thoma, credidisti ¹⁷. » Prius enim vidit exterius, unde fides nata est interius. Quatuor aquas legimus miraculose motas, scilicet Mara, impositione ligui, amaritudinem in dulcedinem mutasse ¹⁷ : Jordanem ad transitum arcæ de deserto in terram promissionis cursum suum convertisse ¹⁸; aquas Jericho, Elisæo infundente sal, corruptionem in sanitatem vertisse ¹⁹; Dominum aquam in vinum mutasse ²⁰. Prima aqua mutavit saporem, secunda cursum, tertia effectum, quarta speciem. Prima est impetus tribulationum, secunda est fluxus affectionum, tertia corruptio morum, quarta abusus gratiarum. De prima : « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam ²¹. » de secunda : « Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit, Dominus super aquas multas ²². » de tertia : « Eripe me et libera me de aquis multis et de manu aliorum alienorum ²³. » de quarta : « Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mistum est aqua ²⁴. » In motu primæ, sanantur languidi pusillanimitate. Dum enim recolunt Christum pro se in ligno pependisse, tribulatio, prius amara, incipit dulcescere; unde : « Recogitate illum, qui talem sustinuit adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes ²⁵. » Item : « Dicite pusillanimis : Nolite timere ²⁶. » In motu secundæ, sanantur cæci. Cum enim vident arcem, id est carnem Domini, transeuntem de deserto hujus mundi in terram promissionis, id est patriæ cælestis, erigunt post ipsam oculos respicientes superna, et abijciantes albuginem mundanæ vanitatis; et prius stant aquæ, quæ ibant in mare Mortuum, id est cogitationes, quæ ducebant ad infernum; secundo crescunt in montem magnum, id est crescunt in charitatis affectum; tertio convertuntur usque ad Sarthan ²⁷, quod interpretatur *tribulatio eorum*, quia tantum crescit charitas, ut desiderent pati propter Christum. Ecce impletum est illud propheticum : « Aperientur oculi cæcorum ²⁸. » ut dicit Apostolus : « Deus Pater det vobis illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus ²⁹. » In motione aquæ tertiæ, sanantur claudi; Elisæus enim qui dicitur *Dei mei salus*, id est Christus, mittit sal in aquas corruptas, scilicet verbi, exempli, miraculi. Quæ videntes et audientes qui corrupti erant moribus, quibus male ambulabant, quasi pede corrupto ei se conformantes sanos assumunt mores, quasi, relicto pede debili, fortiori adhærentes, ut dicant : « Pes meus stetit in directo ³⁰. » sicut ait Isaias : « Tunc sallet sicut cervus, claudus ³¹. » In motu quartæ aquæ, sanantur aridi videntes quod Christus plenus gratia et veritate in omnibus quæ gratiose egit, non mun-

danum sed Dei favorem quæsit; unde Apo. totus ad Timotheum : « Noli negligere gratiam quæ in te est ³². » quod faceret, si favorem humanum inde exspectaret. Inde : « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis ³³. » Hi bona quæ sine devotione facebant, jam devote facientes sicci non sunt, attendentes illud evangelicum : « Cum jejunas unge caput tuum, » id est animum, « et faciem tuam lava ³⁴. » id est conscientiam tuam.

Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon qui sunt in porta filia multitudinis.

[CARD.] Filia multitudinis non tantum unius patris, dicitur peccatrix anima, quæ non est Christi filia, sed tot dæmonum quot vitis est polluta. Porta autem hujus filia est porta oculorum, per quam frequenter intrant qui animam deprædantur sicut habetur superius : « Oculus meus deprædatus est animam meam ³⁵. » Verum cum pœnitet anima peccatrix, in hac porta sunt piscinæ, id est aquarum, et lacrymarum copiarum, quæ piscinæ dicuntur esse in Hesebon, quæ interpretatur *cingulum mœroris*, id est mœror cingens, ut intelligatur intransitive. Nam mœror pœnitentiæ cingit hominem; et restringit peccatorum saniem : sicut rula cingit vulneratum, et restringit sanguinis fluxum. Hujus cinguli defectum deplorat Isaias ³⁶. Non est malagma apponere, neque alligaturas, neque oleum. Commendat tñt ergo beata Virgo a gratia lacrymarum in hoc versiculo, quod videlicet sic abundaverunt oculi ejus in lacrymis devotionis, sicut abundant lacrymis pœnitentiæ oculi peccatoris ³⁷. Dicit ergo : *Oculi tui in abundantia lacrymarum devotionis et amoris similes sunt piscinis*, id est aquarum copiarum, existentium *in Hesebon*, id est in mœrorem pœnitentiæ : qui peccati vulnera restringit, ne fluant, et iste piscinæ sunt *in porta filia multitudinis*, id est in oculis animæ peccatricis, quæ pœnitens deflet, quod multorum fuerit filia vitiorum. Iterum solatium peccatorum subditur in laude Virginis.

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

[TRO.] Quia per nasum solent odores et fetores discerni, per illum designantur dispensatores verbi Dei; qui superius ex certis causis in uberibus, collo et oculis Ecclesiæ sunt designati. Discretionem enim habere debent, quæ est mater virtutum, ut sciant discernere quis vere, quis fecte ambulet; ne vitium specie virtutis se palliet. Qui autem habent gratiam merito turri Libani comparantur, quæ respicit contra Damascum, quia eminentissimum tenent locum aliis prævidentes : et ideo sunt in Libano, monte excelso, et fortiter pro Ecclesia sustinent adversitates, unde sunt turris. Damascus potus sanguinis dicitur, id est diabolus, qui sinit sanguinem nostrum, id est vitam. Vel per Damascum carnales designantur, contra quos ponitur turris, id est fortitudo prædica-

¹⁷ Joan. 20. ¹⁸ Exod. 15. ¹⁹ Judic. 6. ²⁰ IV Reg. 2. ²¹ Joan. 2. ²² Psal. 68. ²³ Psal. 28. ²⁴ Psal. 143. ²⁵ Isa. 1. ²⁶ Hebr. 12. ²⁷ Isa. 35. ²⁸ Josue 3. ²⁹ Isa. 35. ³⁰ Ephes. 1. ³¹ Psal. 23. ³² Isa. 35. ³³ I Tim. 4. ³⁴ II Cor. 6. ³⁵ Matth. 6. ³⁶ Thren. 3. ³⁷ Cap. 5. ³⁸ Offic. Eccles.

torum. « Mons Dei mons pinguis est ³⁷, » quicumque ad Deum sursum levat cor suum, multum in eo habens devotionem. Huic autem monti opponitur Danascus qui dicitur *potus sanguinis*, id est diabolus, qui sinit sanguinem animarum nostrarum. Primo laborat ut langueat affectus; secundo, ut caliget rationis oculus, tertio, ut infirmetur corpus. Langueat affectus, ne sentiat supernam suavitatem, caliget oculus, ne intelligat veritatem, infirmetur corpus, ut suam causetur debilitatem. Per primum refrigescit charitas, per secundum errat cæca simplicitas, per tertium auget peccatum impunitas. De primo Dominus: « Quia abundavit iniquitas, refrigescet multorum charitas ³⁸. » Iniquitas emphatice dicitur diabolus. De hac charitate econtra præcipitur in lege ut ignis jugiter ardeat in altari ³⁹, id est charitas in corde. De secundo ait Dominus ad Abimelech, cum peccasset auferendo Saram marito suo: « Scio quod simplici corde feceris: et ideo peperci tibi ⁴⁰. » Tales sunt « Columba seducta et non habens cor ⁴¹. » De tertio monet Apostolus: « Mortificate membra vestra quæ sunt super terram ⁴². — « Spiritus quidem promptus est: caro autem infirma ⁴³. » Propterea diabolus suadet ut delicate nutrias servum tuum, id est corpus ut postea sentias eum contumacem. Contra hæc igitur oportet ut affectus infirmetur, ratio illuminetur, infirmum corpus adjuvetur. Si igitur mons es, esto mons Libani, qui dicitur *candidatio*, ut meditando supernam suavitatem sic acquiras devotionis inflammationem; habeto nasum, pete a Deo spiritum discretionis ad rationis illuminationem; esto turris, recolle pœnas infernales, et sic acquiras patientiæ fortitudinem. De his ait Jeremias: « De excelso misit ignem in ossibus meis ⁴⁴, » hoc de primo. « Et erudit me ⁴⁵, » hoc de secundo. « In me vertit, et convertit manum suam tota die ⁴⁶, » hoc de tertio. De primo David: « In meditatione mea exardescet ignis ⁴⁷, » id est ad supernorum meditationem. Habeto affectionum inflammationem. De secundo: « Intellectum da mihi et vivam ⁴⁸. » De tertio: « Ingrediatur putredo in ossibus meis et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, et ascendam ad populum accinctum nostrum ⁴⁹. »

Nasus per nares odorat. Invenimus tria genera narium. Sunt enim nares dæmonis, sunt nares suis, sunt nares hominis. De primis egreditur fumus, in secundis est circulus, in tertiis est spiritus. Pro primis dicit Dominus de Behemoth: « De naribus ejus procedit fumus ⁵⁰. » De secundis Salomon: « Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra et fatua ⁵¹. » De tertiis Isaias: « Quiescite ab homine cujus spiritus in naribus ejus est, quoniam excelsus reputatus est ille ⁵². » De primis procedit fumus, id est cautela diaboli, ad deceptionem; in secundis est

A aureus circulus, id est sapientia carnis, ad delationem; in tertiis est spiritus ad boni et mali discretionem. De primis in Genesi: « Erat serpens callidior cunctis animantibus terræ ⁵³. » Et Apostolus: « Timeo ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri a charitate Dei quæ est in Christo Jesu Domino nostro ⁵⁴. » De circulo aureo qui est in secundis: « Perdam, ait, sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo ⁵⁵; » et: « Sapientes sunt ut faciant mala: bene autem facere nescierunt ⁵⁶; » et: « Sapientia carnis mors est ⁵⁷. » Tales « dicentes se esse sapientes stulti facti sunt ⁵⁸. » De spiritu qui est in tertiis: « Beatus homo qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia ⁵⁹. » Unde in lege scriptum est: « Sacerdos non serviet in tabernaculo si sit fracto pede; si naso ⁶⁰, » etc. Inde etiam orat Ecclesia: « Da nobis, Domine, quæsumus, semper spiritum cogitandi quæ recta sunt propitius, et agendi ⁶¹. » Item: Primus nasus ut foramen clibani, secundus ut corium tympani, tertius ut turris Libani. Foramen clibani, quod fumum evaporat, corium tympani, quod unctum deterius sonat; turris Libani, qui altitudine fumum clibani excedat. Clibanus fumum evaporat, dum Satanias incenit tentationibus; corium tympani unctum deterius sonat, dum sapiens secundum carnem voluptatibus impinguatus deterius sonat psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus. Primum quia, « dum superbit impius, incenditur pauper ⁶². » Secundum quia, « non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore ⁶³. » Turris altitudine fumum superat, dum discretus homo sursum cor suum elevat et ibi invenit auxilium in tentationibus. Unde: « Ad te, Domine, levavi animam meam; Deus meus, in te confido, non erubescam ⁶⁴. » Item nasus purgat capitis humorem, **150** ministrat animæ respirationem, habet odorem discretionem. Purgat capitis humorem, id est animam quæ est caput nostrum, mundat a peccatis. Dat animæ respirationem ut exeat et occupetur aliquando in temporalibus ordinandis, aliquando interius vacet cœlestibus meditandis. Habet odorem discretionem, quia apud se tractat utrum commodè vel incommodè agat de omnibus istis. De primo ait Apostolus: « Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio sicut estis azymi ⁶⁵. » De secundo quantum ad exteriorum ordinationem dicitur: « Qui bene ministraverit, bonum gaudium acquirat ⁶⁶; » quantum ad meditationem dicit David: « Memor fui Dei et delectatus sum ⁶⁷. » De odore, id est discretionem, dictum est: « Diligenter agnosce vultum pecoris tui ⁶⁸, » etc., et poeta:

Discernas primum quid turpe, quid utile, quid non.
Item, juxta alium:

³⁷ Psal. 67. ³⁸ Matth. 24. ³⁹ Lev. 6. ⁴⁰ Gen. 20.
⁴¹ Ibid. ⁴² Thren. 5. ⁴³ Psal. 38. ⁴⁴ Psal. 118.
⁴⁵ Gen. 3. ⁴⁶ II Cor. 41. ⁴⁷ I Cor. 1. ⁴⁸ Jer. 4.
⁴⁹ Offic. Eccles. ⁵⁰ Psal. 9. ⁵¹ Ibid. ⁵² Psal. 24.

⁵³ Ose. 7. ⁵⁴ Colos. 3. ⁵⁵ Matth. 26. ⁵⁶ Thren. 1.
⁵⁷ Habac. 3. ⁵⁸ Job 41. ⁵⁹ Prov. 11. ⁶⁰ Isai. 2.
⁶¹ Rom. 8. ⁶² Rom. 1. ⁶³ Prov. 3. ⁶⁴ Lev. 21.
⁶⁵ I Cor. 5. ⁶⁶ I Tim. 3. ⁶⁷ Psal. 76. ⁶⁸ Prov. 27.

. . . *Videat quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.*

Nasus nobis designat supernorum bonorum odorem quam perceperat, qui dicebat : « Curremus in odorem unguentorum tuorum ⁶⁹. » Sed hic odor quasi terris debet esse in conversationis rigore. Libanus exempli vel miraculorum splendore, quia Libanus est dealbata. *Contra Damascum*, qui dicitur *potus sanguinis*, fructuosæ charitatis fervore. Ut autem in uno sumamus exemplum, talis fuit beatus Benedictus, qui plus petiit mala mundi perpeti, quam laudes, malens pro Deo laboribus fatigari, quam mundi hujus favoribus extolli, ejus vita miraculosa, ecce Libanus; conversatio religiosa, ecce turris; institutio fructuosa, quæ respicit contra Damascum. Horum quoque in eo perseverantiam designat consummatio ejus gloriosa, vita miraculosa, dum suscitavit mortuorum funera; conversatio religiosa, qua sustinuit dura et aspera; institutio fructuosa, qua docuit fugere et mundi prospera despiciere; consummatio gloriosa, qua deposuit præsentis miseriæ pondera. Primum, ut daret lumen infidelibus; secundum, ut fieret exemplum in delictis languentibus; tertium, ut daret formam rudibus; quartum, ut fieret gaudium supernis spiritibus. In primo fuit lucerna super candelabrum, ut luceret eis qui in domo sunt ⁷⁰. « Semita enim justorum quasi lux splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem ⁷¹, » ut dicerent etiam infideles : « Quia vidimus mirabilia hodie ⁷². » In secundo dicit cum Apostolo : « Obsecro vos ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem ⁷³. » Item : « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere ⁷⁴. » Ut et ipsi respondeant : « Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem ⁷⁵, » etc. In tertio ait : « Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam ⁷⁶. » Item : « Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis ⁷⁷. » Ut ipsi jam informati respondeant : « Introduxit nos rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem ⁷⁸. » In quarto : « Gloria Libani data est ei ⁷⁹, » pro vitæ candore, quod sonat Libanus. Pro peccatorum circumcissione quod est Carmelus, pro vitæ fervore, quod est Saron. Sed et angeli clamant : « Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium domini tui ⁸⁰. » Benedictus iste, non solum et benedictus, sed sanctus, sed beatus. Benedictus, quia « benedictionem omnium gentium dedit illi ⁸¹; » sanctus, quia « in eo sanctificavit tabernaculum suum ⁸²; » beatus, utpote : « Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus ⁸³. » In primo : « Populos instruxit ad præstandum Deo obsequium, » in secundo præ-

A paravit hospitium, in tertio jam securus accessit ad præmium. Sed nunc ista prosequamur : « Benedictionem omnium gentium dedit illi. » Sunt gentes quibus dat Dominus benedictionem necessitudinis, sunt quibus dat benedictionem plenitudinis, sunt quibus dat benedictionem dulcedinis. Prima est in bonorum sufficientia, secunda in virtutum copia, tertia in dulcedine, qua prægustatur gloria. De prima dicitur : « Benedixit Dominus domui Ægypti propter Joseph ^{84, 85}. » Item Satan ad Dominum de Job : « Operibus manuum tuarum benedixisti ⁸⁶. » De secundo : « Benedictus vir qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia ejus ⁸⁷. » Item : « Benedictio Domini super caput justi ⁸⁸. » De tertia : « Domine, prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis ⁸⁹. » Hæc sunt benedictiones omnium gentium. His Benedictus fuit beatus, benedictus, quia cælestium perceperat odorem. Scificiebant enim ei, quamvis parva et pauca temporalia. Nec dubium quin fuit in eo virtutum copia; prægustata est et præordinata dulcedo quæ est in patria. Sanctus quoque fuit, quia « sanctificavit in eo tabernaculum suum Altissimus ⁹¹. »

Triplex est sanctificatio : prima est cum divinis usibus aliquid consecratur, secunda est cum aliquis renovatus a peccato, in bonis confirmatur, tertia est cum quadam privilegiata gratia cum Deo conversatur. De prima dicitur : « Sanctificavit Moyses tabernaculum, et omnia utensilia ejus ⁹²; de secunda : « Sanctifica illos hodie et cras; tertia enim die apparebit majestas in eis ⁹³. » Item : « Sanctificati sunt ergo sacerdotes et levitæ, qui portabant arcam Domini ⁹⁴. » De tertia : « Tu in sancto habitas, laus Israel ⁹⁵. » Talis sanctus fuit iste Benedictus. Ipse quoque jam beatus est, sed tripliciter. Primo, quia securus est ab inferni horrore; secundo, quia stabit in judicio sine timore; tertio, quia videbit regem in decore. De primo Job : « In sex tribulationibus liberabit te; in septima non tanget te malum ⁹⁶. » In secundo : « Letabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris ⁹⁷. » De tertio, ut dictum est : « Regem in decore suo videbunt oculi ejus ⁹⁸. » Isti tales plus appetunt mala mundi quam prospera, quia nasus inest eis, quasi turris Libani, cum odorat superna. *Contra Damascum*, dum conspicientes diaboli machinas, mundi despiciunt oblectamenta. Notandum quod triplex est malum mundi : dicitur enim malum culpa, dicitur malum voluntaria penitentia, dicitur malum quælibet afflictio mundana. Primum penitus est fugiendum, secundum voluntarie amplectendum, tertium patienter suscipiendum. Primum enim inquinat, secundum lavat, tertium si patienter sustinetur, meritum parat. De primo dicitur : « Sapientes sunt ut faciant mala ⁹⁹; »

⁶⁹ Cant. 1. ⁷⁰ Matth. 5. ⁷¹ Prov. 4. ⁷² Luc. 5. ⁷³ Rom. 12. ⁷⁴ Matth. 10. ⁷⁵ Hebr. 12. ⁷⁶ I Cor. 3. ⁷⁷ Ephes. 4. ⁷⁸ Cant. 2. ⁷⁹ Isa. 35. ⁸⁰ Matth. 25. ⁸¹ Eccli. 44. ⁸² Psal. 45. ⁸³ Psal. 51. ^{84, 85} Gen. 39. ⁸⁶ Job 1. ⁸⁷ Jer. 19. ⁸⁸ Prov. 10. ⁸⁹ Psal. 20. ⁹⁰ Psal. 45. ⁹¹ Exod. 30. ⁹² Exod. 19. ⁹³ I Par. 15. ⁹⁴ Psal. 21. ⁹⁵ Job 5. ⁹⁶ Psal. 57. ⁹⁷ Isa. 35. ⁹⁸ Eccli. 24

Item : « Qui male agit, odit lucem ⁹⁹ ; » de secundo : « Dicit omnis emptor : Malum est, malum est. Cum autem recesserit, tunc gloriabitur ¹⁰⁰. » Item, in Levitico : Si quis novit quod bene vel male egit ; si non implevit votum, offerat agnium ¹. » De tertio dicitur : Si est malum, infligitur aliquando a Deo, aliquando ab homine, aliquando a diabolo. A Deo ad probationem vel correptionem, ab homine ad ultionem, a diabolo, ut trahat ad desperationem. De primo : « Si est malum in civitate, quod Dominus non faciat ² ; » de secundo, Samson : « Nisi arassetis in vitula mea, non solvissetis problema : ergo faciam vobis malum ³ ; » pro tertio, tentavit Job flagellis, inde dictum est ibi : « Audientes tres amici Job omne malum quod acciderat ei, condixerunt ut venirent ad eum et consolarentur ⁴. » Omnia mala hic sustinuit Job, sed ut *turris Libani*, scilicet fortis cum gaudio, *contra Damascum*, scilicet diabolium, omnia sustinuit. Sed notandum quod *turris* hæc aliquando respicit contra Tyrum, quod dicitur *conturbatio* ; aliquando contra Damascum, quod est *potus sanguinis* ; aliquando contra Babylonem, quod est *conturbatio* ; aliquando contra Hierusalem, quod est *pacis visio*. Primum ut fugiat mundi stultitiam, secundum ut caveat diabolicam phantasiam, tertium ut evitet inferni angustiam, quartum ut se paret ad pacem et gloriam. De primo : « Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt ⁵ ; » de secundo : « Non ignoramus astutias diaboli. Angelus enim Satanæ ⁶ transfiguratur se in angelum lucis ⁷ ; » de tertio : « Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante ⁸ ? » de quarto : « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ⁹, » ad quam perducit Christus : « cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen ¹⁰. »

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

[CAND] Damascus interpretatur *sanguinem bibens*, et significat diabolium, qui sinit bibere sanguinem peccatorum. Contra ejus insidias opponitur nasus, id est beatæ Virginis discretio, quæ ipsius præsentit malitiam, et a longe prævidet quasi de specula, unde et turri comparatur, a qua de longe videntur inimicorum incursum : ipsa ergo et a longe respicit contra hostem, et sicut *turris* pro nobis se fortiter se opponit, et dicitur *turris Libani*, quasi in Libano monte sita, qui *candor* interpretatur. Ut per hoc ostendatur quod candore virginitatis, tanquam pede, contere valeat caput serpentis ¹¹. Sequitur :

Caput tuum ut Carmelus, et comæ capitis tui ut purpura regis juncta canalibus.

[THO.] Caput sponsæ est mens animæ fidelis ; quia sicut capite membra reguntur, sic cogitationes mente disponuntur, unde cogitationes quæ innumerabiles omnibus horis ac momentis humana mente prodeunt, apte figurantur in comis. Sic quoque

A est de Ecclesia, quia si et meritis differt multitudo credentium, tamen sunt cor unum et anima una ¹². » In Carmelo Elias oravit et pluviam impetravit ¹³. Inde est quod *canis* sponzæ ut *Carmelus*, quia corda electorum et sublimia sunt super conversationem, et Domino in se ascensum præbent per quotidianos virtutum profectus. Carmelus *scientia circumcisionis* dicitur. Quod bene convenit Ecclesiæ quæ potius caput suum, id est mentem, circumcidit, quam carnem. Purpura regis, passio est Christi. Huic comæ assimilantur, quia justorum cogitationes frequenter circa passionem Domini virtutum, et eam æmulantur et fide sanctæ crucis nuntiantur. Carnales vero qui purpuram regis auscipiunt, præcordia sunt fidelium Christi. Lana quæ in canalibus mittitur, ut postea in ornamentum regis assumatur, est humilitas conscientiæ fidelis, quæ per passiones ad habitum Regis æterni prollicit de die in diem. Caput sponsæ est anima justii. Hæc comparatur Carmelo, interpretationis ratione, ratione victoriæ, ratione impetratæ pluviz. Ratione interpretationis, quia Carmelus dicitur *scientia circumcisionis* ; ratione victoriæ quam habuit Elias de sacerdotibus Baal in eo tempore tribulationis ; ratione impetratæ pluviz in tempore siccitatis. Similiter in anima. Primus enim debet in ea fieri peccatorum circumcisio, secundo tentationum expugnatio, tertio pluviz, id est gratiæ infusio. Ad primum nos invitat Christus in sua circumcisione, ad secundum in passione, ad tertium in sancti Spiritus missione. In figura hujus rei Jacob veniens de Mesopotamia, prius fluvium Rocho transivit, scilicet fluida peccata ; secundo luctatus est cum angelo, tertio benedictionem accepit ¹⁴⁻¹⁵. Itaque prius debet homo a peccato circumcidi, sed prius debet cedi, secundo concidi, tertio circumcidi. Cedi in corde interiori mœrore, concidi in corpore penitentiz dolore, circumcidi excludendo occasiones peccandi disciplinæ rigore. De primo : « Scindite corda vestra et non vestimenta vestra ¹⁶ ; » de secundo : « Concidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitiis ¹⁷ ; » de tertio : « Deponentes omne onus et circumstantis nos peccatum, curramus ad propositum nobis certamen ¹⁸. » Hæc de interpretatione. Sequitur de ratione victoriæ. Videamus quid fecerit Elias. Primo impediendo sacerdotum Baal sacrificium, eos devicit ; secundo in igne de cælo sacrificium suum obtulit, tertio victos occidit. Pari ratione post circumcisionem statim sacerdotis Baal debemus, id est tentationes diaboli, viriliter pugnando expugnare ; secundo in igne de cælo, id est in fervore charitatis propter victoriam Deo sacrificium laudis offerre ; tertio mundum spernendo, orationis gladio tentationes extinguere superatas. De primo Salomon : « Fili, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis ¹⁹ ; » de secun-

⁹⁹ Joan. 3. ¹⁰⁰ Prov. 20. ¹ Lev. 27. ² Amos 3. ³ Judic. 14. ⁴ Job 2. ⁵ I Joan. 2. ⁶ II Cor. 11. ⁷ Isai. 33. ⁸ Psal. 86. ⁹ Rom. 16. ¹⁰ Gen. 3. ¹¹ Act. 4. ¹² III Reg 18. ¹³⁻¹⁴ Gen. 32. ¹⁵ Joel 2. ¹⁶ Psal. 29. ¹⁷ Hebr. 12. ¹⁸ Prov. 1.

do : « Immola Deo sacrificium laudis ¹⁹. » In figura A tertii Samuel qui interpretatur *postulatio Dei*, id est orationis gladius, occidit Agag regem Amalec, qui dicitur *meditatio*, quæ est rex Amalec, id est *principium alligentium voluptatum* quod Amalec interpretatur : ecce de ratione victoriæ. Sequitur de ratione impetratæ pluvie.

Videamus ergo quid post hæc fecerit Elias? Pronus in terram misit faciem suam inter genua et dixit puero suo : Respice contra mare. Ille autem contemplatus dixit : Non est quidquam. Et Elias : Revertere septies. Septima vice : Ecce nubecula de mari ascendens quasi vestigium hominis ²⁰. Moraliter facies **151** est conscientia nostra, quia per eam Deo cognoscuntur.

Genua, quæ flexibilia sunt, humilitatem designant. Igitur post circumcisionem peccatorum, post victoriam tentationum, de se debet conscientia humiliata sentire. Mittit ergo puerum suum, scilicet rationem, videre contra mare, id est amaritudinem passionum, id est ratione inspicit quam consolationem a Deo exsequatur vel consequatur de prædictorum perpessa amaritudine. Sed quia humana ratio nihil videre potest sine septiformi gratia, ait : « Non est quidquam. » Unde Elias ait : « Revertere septies, » id est septiformem gratiam quære. Unde septima vice, id est adjuvante gratia septiformi, videt nubeculam ascendentem de mari, id est adiutorium divinum quæ affert pluviam, id est Dei gratiam quasi vestigium hominis, ut in ea non bestialiter vivat, sed in ea tanquam homo, id est rationale animal, de virtute in virtutem procedat. Allegorice facies inter genua, est Sapientia Patris in carne nostra nascendo, moriendo humiliata. Pueri sunt prophetae qui respiciunt contra mare, id est præviderunt in spiritu amaritudines passionum Christi. Sed nec tunc habita est plenitudo pluvie, id est gloriæ, nisi nube de mari ascendente, id est carne Salvatoris post resurrectionem de mundo ad Patrem transiente, et septiformem Spiritum nobis mittente. Quæ ascendit quasi vestigium hominis, ut in se nobis ostenderet modum spiritualis post ipsum ascensionis. Sequitur : *Comæ capitis illius quasi purpura regis juncta canalibus*. Si caput est anima, merito comæ quæ ex eo pendent, cogitationes dicuntur. Istæ comæ aliquando sunt ut saccus regis, aliquando ut *purpura regis*, aliquando ut corona regis. Ut saccus regis sunt quando tractant apud se de incarnatione Christi humilitatem; ut *purpura regis* sunt quando retractant de passione sanguinis effusionem. Ut corona regis sunt, quando admirantur de resurrectione

et ascensione gloriam et honorem. Humilitatem, qua seipsum exinanivit formam servi accipiens ²¹. De passione sanguinis effusionem, qua usque ad mortem factus est Patri obediens ²². De resurrectione et ascensione, gloriam et honorem, qua regnat cum Patre, et in vestimento suo Rex regum et Dominus dominantium scriptum habens ²³. Primæ igitur tunicæ sunt colore luteo, secundæ rubeo, tertiæ aureo. Luteo, quando per humilitatem nos ipsos lutum reputantes despiciamus; rubeo, quando passionum Christi participes fieri cupimus; aureo, quando ad gloriam resurrectionis ejus aspiramus. Audi tunicas luteo : « Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me ²⁴. » Audi tunicas rubeo : « Si compatimur, et coregnabimus ²⁵. » — « In sanguine testamenti tui redemisti vincitos tuos de lacu in quo non erat aqua ²⁶. » Audi tunicas aureo, scilicet cum cogitant quod omnes placiæ supernæ Jerusalem sternentur auro mundo, quando reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ ²⁷. Hæ comæ sicut *purpura regis juncta canalibus*. Sunt canales in quibus hæc purpura adhuc rudis tingitur, sunt in quibus obscura lavatur, sunt in quibus inveterata renovatur. Rudis adhuc erat latens in Christi corpore, obscuratur fumo culpæ, inveterata est oblivione. Primi carnales sunt vulnera Salvatoris; secundi, oculi peccatoris; tertii, lingua prædicatoris. Igitur tingitur in prima de vulnerum emanatione, lavatur in lacrymarum effusione, renovatur in prædicatione. C. Tingebatur, quando exivit sanguis et aqua ²⁸. Lavabatur postquam Petrus audierat : « Accipite ex hoc omnes, hic sanguis meus ²⁹, » statim negavit, sed lavit : nam egressus foras flevit amare ³⁰. Audi Paulum renovantem : « Si enim sanguis hircorum aut vitulorum inquinatos sanctificat, quanto magis sanguis Christi emundabit conscientias nostras ad serviendum Deo viventi ³¹. » Tales debent esse comæ capitis nostri.

Caput tuum ut carmelus, et comæ capitis tui sicut purpura regis juncta canalibus.

[CARD.] Carmelus enim interpretatur *scientia circumcisionis*. Purpura regis in quibusdam canalibus tingitur et per hoc quod eis juncta dicitur, tincturæ recentia designatur. Est ergo sensus : *Caput tuum*, id est mens tua, est prudenter circumcisa; et *comæ tuæ*, id est cogitationes tuæ, tinctæ sunt in memoria sanguinis Dominicæ passionis et affectæ sunt cogitationes tuæ quasi recentem viderent sanguinem de vulneribus perfluentem. Fasciculus myrrhæ morabatur inter ubera ejus ³², donec assumpta fuit ad gaudium, quod omnem dolorem absorpsit. Sequitur :

¹⁹ Psal. 49. ²⁰ III Reg. 18. ²¹ Philipp. 2. ²² Ibid. ²³ Apoc. 19. ²⁴ Job 40. ²⁵ II Tim. 2. ²⁶ Phil. 3. ²⁷ Zach. 9. ²⁸ Joan. 19. ²⁹ Marc. 14. ³⁰ Matth. 26. ³¹ Hebr. 9. Hebr. 9. ³² Capt. 1.

LIBER UNDECIMUS.

Quam pulchra es et quam decora, charissima, in deliciis? Statura tua assimilata est palmæ, et ubera tua botris.

[Tho.] Superius dictum est *pulchra et decora*, sed « terribilis ut castrorum acies ordinata »³¹; hic vero *pulchra et decora, sed in deliciis*, quod dissonum videtur, scilicet ut sit terribilis et deliciosa, quod de carnalibus verum est deliciis. Sed spirituales et terror, id est severitas morum, satis conveniunt. Convenit ut charissima sit Deo anima, quam cœlestibus videt vacare deliciis. Quanto amplius mens pura supernæ vitæ cibum degustat, tanto major illius charitate ignescit; et quo ardentius superna diligit, eo perfectius ab ipso supernorum bonorum auctore diligitur. Hinc est quod sequitur: *Statura tua assimilata est palmæ*. Statura est rectitudo bonæ operationis ejus qui terrena respuens, totum se ad cœlestes delicias erigit. Palma victores coronari solebant, et ideo palmæ comparatur, quia ad hoc pugnat, ut supernis deliciis condonetur. *Et ubera tua botris*. Ubera botris assimilantur, quia doctores et magna magnis, et parva parvis prædicant. Ubra itaque botris assimilantur, quia eis Ecclesiæ filii et in parvis et magnis erudiuntur. Unde illud Apostoli: « Sive mente excedimus Deo, sive sobrii sumus nobis »³². » Ut perfecta sit anima, oportet ut in exteriori homine sit religionis forma, in interiori justitiæ de supernis spiritus habeat alimenta. Secundum hoc anima dicitur in hoc loco *pulchra, decora, charissima*. Pulcher dicitur pollens cernenti. Hoc secundum exteriorem hominem; decorus dicitur decus cordis, hoc secundum interiorem. Est igitur anima exterius pulchra morum maturitate, decora interius cordis puritate, charissima superius deliciarum suavitate. Per primum est chara, per secundam charior, per tertium charissima. Per primum est hominibus grata, per secundum angelis cognata, per tertium dilecto approbata. Audi hæc tria: « Dilectus, ait, a Deo et hominibus, cujus memoria in benedictione est. Similem fecit illum in gloria sanctorum »³³, scilicet angelorum, quibus similis erit in gloria talis homo. Audi gratum hominibus in hoc eodem Canticò: « Viderunt eam filix et beatissimam prædicaverunt, reginæ et concubinæ laudaverunt eam »³⁴. » Cognata est angelis, unde Joannes evangelista propter puritatem cordis et corporis, quibus virgo erat, in Apocalypsi tam familiariter et frequenter vidit angelos sibi apparere »³⁵. Ex cognatione puritatis Tobias angelum fratrem vocabat dicens: « Frater Azaria, quo vis maneamus

A hac nocte »³⁶? » Puritas est in mundanæ voluptatis abjectione, in misericordiæ dilectione, in peccati deploratione, in supernis bonis quærendis oratione. Inde angelus ait ad Tobiam: « Cum relinques prandium tuum, et sepelires occulte mortuos, et orares cum lacrymis, ego obtuli Deo orationes tuas »³⁷. » In relicto prandio, abjectio voluptatis; in sepultura mortuorum, misericordia; in lacrymis, ablutio peccati; in oratione, desiderium boni designatur. Audi approbatam dilecto: « Veni, ait, electa mea, et ponam in te thronum meum, quia concupivit rex speciem tuam. » Item hæc anima est charissima, est clarissima, est charissima: charissima difficultate, clarissima veritate, charissima varietate. Difficultate, quia pauci sunt qui per arduam viam perveniant ad hanc deliciarum suavitatem. Veritate, quia præ cæteris omnibus supernam videt felicitatem; varietate, quia super alios dilectam exhibet dilecto amœnitatem. De primo: « Ardua est via quæ ducit ad vitam et pauci ingrediuntur per eam »³⁸; de secundo: « Revelata facie speculabimur gloriam Dei, ut transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem »³⁹; de tertio: « Omnis gloria ejus filix regis ab intus in simbria aureis circumamicta varietate »⁴⁰. »

Et quia sic in altum tendit quasi palma, ideo sequitur: *Statura tua assimilata est palmæ*. Palma inferius habet gracilitatem, superius latitudinem, in follis immutabilitatem. Qui hanc vult habere staturam, a simili debet esse in inferioribus tenuior, in superioribus abundantior, in eloquiis assiduior, ut scilicet primum animam a sollicitudine mundi absolvat, secundum pusillanimitatis frigus resolvat, tertium machinamenta Satanæ dissolvat. De primo: « Nolite solliciti esse, ait Dominus, animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini »⁴¹. » Unde Boetius »⁴²:

*Neu quam præcipiti mersa profundo
Mens hebet et propria luce relicta,
Tendit in externas ira tenebras?
Terræis quoties stajibus acta,
Crescit in immensum noxia cura?*

Et philosophus ille scilicet Crates Thebanus thesaurum habebat, et cum vellet philosophari, ad thesaurum recurrerebat ejus meditatio; unde aumens thesaurum portavit ad mare, et projiciens in aquas ait: « Ego vos submergam, ne submergetis me. » De secundo ait David: « Expectabam eum qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus et tempestate »⁴³. » Inde dictum est in hoc Canticò: « Surge,

³¹ Cant. 6. ³² II Cor. 5. ³³ Eccli. 45. ³⁴ Cant. 6. ³⁵ Apoc. 8. ³⁶ Tob. 6. ³⁷ Tob. 12. ³⁸ Matth. 7. ³⁹ II Cor. 5. ⁴⁰ Psal. 44. ⁴¹ Luc. 12. ⁴² De consol. philos. lib. 1, metr. 2. ⁴³ Psal. 54.

aquilo, et veni, auster, et perfla hortum meum, et fluent aromata illius ⁴⁴. » Quo adimpleto dicitur : « Charitas diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum qui datus est vobis ⁴⁵; » de tertio : « Eloquentia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum; » inde subditur : « Tu, Domine, servabis nos et custodies nos a generatione hac in æternum ⁴⁶; » id est dæmonibus per eloquia divina, ne machinæ eorum prævaleant in nos. Item : « Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem ⁴⁷. » Hinc est quod spiritus Dei malus relinquebat [Saul, psallente David coram eo ^{48, 49}. Propter primum eiecit Christus turbam de thalamo cum suscitavit puellam. In figura secundi, cuidam sanavit manum aridam; propter tertium sanavit dæmoniacum. Item est alia statura palmæ, habet enim asperitatem in imo trunci, de ramis ejus coronantur victores in signum triumphi, in summitate sunt fructus dulcissimi. Primum est in tribulatione, secundum in expectatione, tertium in remuneratione. In primo pugnat exterius cum adversariis, interius cum dæmonibus et vitis, in secundo ambulat in justitiis, in tertio supernis frætur deliciis. De primo dicitur : « Foris pugnæ et intus timores, et foris interficit gladius, et domi mors similis est ⁵⁰. » Pugnam habebant filii Israel interius, quando corda eorum recurrebant ad ollas carvium ⁵¹, exterius pugnando cum Amalec ⁵². De secundo Isaias : « Qui ambulat in justitiis et loquitur veritatem ⁵³. » Justificationem meam quam cæpi tenere non deseram, neque enim reprehendit me cor meum in omni via mea ⁵⁴. » Audi ambulantes in justitiis : « Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, et opprobrium non accepit adversus proximos suos : ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus ⁵⁵. » Audi de tertio : « Plateæ Jerusalem sternentur auro mundo, et orietur timentibus nomen meum Sol justitiæ ⁵⁶, » quia sicut ait Isaias, « Revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro Salutare Dei nostri ⁵⁷. » Ecce istæ sunt delicæ quas habituri sunt in regno justi, et jam quodammodo per devotionem in hac via eis utuntur.

« Sed quia non solum sibi uti, sed ad hæc alios debent erudire subditur : *Et ubera tua assimilata sunt botris*. Notandum quod in hoc Cantico ubera sponsæ comparata sunt hinnulis in liliis, vineæ in botris, unguentis odoriferis. De primo : « Duo ubera tua, sicut hinnuli capræ gemelli, qui pascunt inter lilia, donec aspiret dies, et inclinentur umbra ⁵⁸; » de secundo in hoc loco; de tertio : « Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis ⁵⁹. » Hoc ordine neophyti deduci debent ad staturam palmæ. Per primum enim quasi infantia debent

A informari ad castitatem; per secundum postmodum, quasi in adolescentia invitari ad charitatis fervorem; per tertium vero quasi in virili ætate debent produci ad unguentorum odorem, id est deliciarum supernarum suavitatem. Inde est quod Aaron in sacerdotium proventus **152** prius est lineis vestibus indutus, desuper balteo astrictus, tertio unguento pretioso est unctus. Primum acquirimus evitando occasiones, quæ sunt incentiva luxuriæ; secundum si quasi botrus premimur in torculari disciplinæ; tertio si unguentum conficimus ex variarum virtutum commistione. De primo Paulus ad Timotheum : « Adolescentulas devita ⁶⁰; » et « fugite fornicationem ⁶¹; » et « nolite inebriari vino, in quo est luxuria ⁶². » Ecce occasiones luxuriæ. De secundo : « Sepi aures tuas spinis et ori tuo ostiola facito ⁶³; » hæc disciplina dat homini interiorem quietem, hoc est quod Lamech, qui dicitur percussio, genuit Noe qui dicitur *requies* ⁶⁴. Sed et Lamech occidit Cain in foliis fructum latentem ⁶⁵, id est animam in levitate dissolutionis latentem vel manentem. Noe quoque surgente fluctu intravit arcam et clausit ostium ⁶⁶; sic nos forinsecus occurrente tentatione ad arcam cordis debemus fugere, et ostia, id est sensus exteriores, claudere. De tertio, unguenta suavis odoris conficiebat Paulus dicens : « Fructus autem spiritus est gaudium, pax, patientia, bonitas, benignitas, fides, modestia continentia ⁶⁷. » Hæc sunt unguenta quæ redolent supernas delicias, quæ in fructu palmæ designantur.

Quam pulchra es, et quam decora, charissima, in deliciis? Statura tua assimilata est palmæ, et ubera tua botris.

[CARD.] Ac si dicatur : *Quam pulchra es* in maternitate, *quam decora* in virginitate, et admirabilis in utroque. Ita enim est arcus, de quo dicit Ecclesiasticus : « Vide arcum, et benedic eum qui fecit illum, valde enim speciosus est in splendore suo ⁶⁸. » Resplendet enim duobus coloribus, quorum uterque est alteri ad decorem, habet enim virorem aque, quæ mater est multorum animalium, habet et ruborem ignis qui virgo est, quia nullum animal parit. His duobus coloribus beata Virgo, velut arcus cæli, speciosa resfolget, de hoc arcu dicitur ad Noe : « Ponam arcum meum in nubibus cæli; et recordaber federis mei quod pepigi tecum ⁶⁹. » Ipsa enim in cælestibus assumpta, ut recordetur Dominus misericordiæ, quam humano generi repromisit. Ipsa dicitur *charissima in deliciis*, pro eo videlicet quod tanquam mulier deliciosa omnes alios cibos fastidians illum solum cibum desiderat, quem qui comedit semper esurit, semper satiatur, nunquam fastiditur. *Statura* ipsius, videlicet rectitudo bonæ intentionis, et sanæ operationis directio, *assimilata est palmæ*, ut sicut

⁴⁴ Cant. 4. ⁴⁵ Rom. 5. ⁴⁶ Psal. 44. ⁴⁷ Matth. 26. ^{48, 49} I Reg. 18. ⁵⁰ II Cor. 7. ⁵¹ Exod. 16. ⁵² Exod. 17. ⁵³ Isai. 33. ⁵⁴ Job 27. ⁵⁵ Psal. 14. ⁵⁶ Mal. 4. ⁵⁷ Isa. 40. ⁵⁸ Cant. 4. ⁵⁹ Cant. 1. ⁶⁰ I Tim. 5. ⁶¹ I Cor. 6. ⁶² Ephes. 5. ⁶³ Eccli. 28. ⁶⁴ Gen. 5. ⁶⁵ Gen. 4. ⁶⁶ Gen. 6. ⁶⁷ Galat. 5. ⁶⁸ Eccli. 43. ⁶⁹ Gen. 9.

palma, id est arbor triumphalis crucis Dominicæ a nobilis, nulla silva talem profert fronde, flore, germine. Arbor enim bona dat frondibus umbraculum, floribus ornamentum, fructu alimentum. Folia itaque sunt verba, quæ protulit in cruce Christus, flores sunt sanguis pro nobis in cruce effusus, fructus in cruce pendens Dominus. Folia itaque sunt umbraculum contra æstus vitiorum, sanguis præstat ornamentum spiritualium honorum, fructus qui est Christus præstat alimentum. Quia « hic est viaticum, in regno erit panis angelorum »⁶¹. Folia verba sunt, unde David : « Et folium ejus non defluet »⁶². Et poeta⁶³ :

*Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita veterum vetus interit ætus.*

Dicit : Ascendam in palmam et apprehendam fructus ejus et erunt ubera tua sicut botri vineæ.

[THO.] Dicitur est de Domino : « Dilectus meus descendit in hortum suum »⁶⁴. En ipse dicit : *Ascendam in palmam*. Palma hæc est anima vel Ecclesia. Sed descendit in eam, dum cœlestem gratiam desuper mittit ; ascendit, cum cognitionem suæ majestatis fidelibus magis magisque revelat. *Apprehendit vero fructus ejus*, ut suo attacko ampliori benedictione semper fecundet. *Et erunt ubera tua sicut botri vineæ* ; quia aliis quæ sciunt prædicant ; inter lum potiori sapientiæ munere debriantur. Quinque sunt passus in ascensu crucis. Primo mundus vincitur, secundo peccator sanatur, tertio amaritudo penitentiae dulcoratur, quarto gratia confertur, quinto in regnum intatur. In primo Moyses percussit mare virga⁶⁵, id est cruce mundum destruxit Christus. Jude ait : « Confidite, ego vici mundum »⁶⁶ ; et : « Omne quod natum est ex Deo vincit mundum »⁶⁷ ; et : « Mihi mundus crucifixus est et ego mundo »⁶⁸. In secundo erat serpens in ligno suspensus, cujus aspectu sanati sunt vulnerati⁶⁹. « Sana animam meam, quia peccavi tibi »⁷⁰. — « Sana me, Domine, et sanabor »⁷¹. In tertio, posito ligno in Mara, id est ligno crucis, dulcoratæ sunt aquæ. Lapidés torrentis in deserto fuerunt⁷² ; et : « Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt »⁷³. In quarto Moyses virga percussit petram et fluxerunt aquæ⁷⁴, id est Christum in cruce, et inde exivit gratia nobis. « Lavabam pedes meos bybro, et petra fundebat mihi rivos olei »⁷⁵. Item : « Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem. Spes autem non confundit ; quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis »⁷⁶. In quinto arca vectibus ligneis, id est caro Christi ligno crucis portata est trans Jordanem⁷⁷, scilicet ultra mundum in terram promissionis, id est in regnum cœlorum. « Ego cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum »⁷⁸. Palmæ quoque nomine victoriosa crucis arbor designatur. Hæc est enim una arbor

a nobilis, nulla silva talem profert fronde, flore, germine. Arbor enim bona dat frondibus umbraculum, floribus ornamentum, fructu alimentum. Folia itaque sunt verba, quæ protulit in cruce Christus, flores sunt sanguis pro nobis in cruce effusus, fructus in cruce pendens Dominus. Folia itaque sunt umbraculum contra æstus vitiorum, sanguis præstat ornamentum spiritualium honorum, fructus qui est Christus præstat alimentum. Quia « hic est viaticum, in regno erit panis angelorum »⁶¹. Folia verba sunt, unde David : « Et folium ejus non defluet »⁶². Et poeta⁶³ :

*Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita veterum vetus interit ætus.*

De flore sanguinis Salomon : « Florebit amygdalus et impinguabitur locusta, et dissipabitur capparitis »⁷⁹. De fructu, qui est Christus, dicitur ad beatam Virginem : « Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui »⁸⁰. Folia, id est verba, quæ protulit Christus in cruce, sunt septem. Latroni ait : « Hodie mecum eris in paradiso »⁸¹. Matri vero : « Ecce filius tuus »⁸². Patri autem : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum »⁸³. Item Patri : « Eli, Eli lama sabachani, hoc est : Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquistime »⁸⁴. Et item eidem de crucifixoribus suis : « Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt »⁸⁵. Dixit quoque : « Sitio »⁸⁶. Ad ultimum vero : « Consummatum est »⁸⁷. Ex his septem nos quasi quodam trivio et quadriverbio instruit.

In trivio enim primo verbo nobis suam proponit misericordiam, secundo ostendit viam arctam, tertio mansionem securam. Misericordiam, de qua præsumamus ; viam asperam, per quam ad ipsum fugiamus ; mansionem supernam, in qua tuti maneamus. Audi nunc de primo : In primo nos docet pro tribulatione effundere orationem ; et ipse nobis pro tribulatione confert solationem, post tribulationem vero remunerationem. Unde ipse ait : « De quacunque tribulatione clamaverint ad me, ecce oratio, exaudiam eos, ecce consolatio, et cetero illorum Dominus in perpetuum »⁸⁸. ecce retributio. Si oravit latro : « Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum »⁸⁹. Ex respectu Domini accepit consolationem, ex promisso nunc habet retributionem. In secundo verbo audi viam asperitatem. Ac si diceret : Vide spinis coronatum, lancea perforatum, clavis confixum, sputis illitum, colaphis casum, sanguine fluidum, morte pallidum. In tertio enim verbo, scilicet : « Mulier, ecce filius tuus, et nos invitavit ad propriam dejectionem et proximi compassionem. Ac si diceret matri : Me exhibeo tibi viliter tractatum, et tu compatiaris super me tanquam proximum. Has habuit Abraham cum se pulverem et cinerem diceret, et de Sodoma peritura investigan-

⁶¹ Can. 6. ⁶² Exod. 14. ⁶³ Joan. 16. ⁶⁴ Il Joan. 5. ⁶⁵ Gal. 6. ⁶⁶ Num. 21. ⁶⁷ Psal. 40. ⁶⁸ Jer. 27. ⁶⁹ Offic. Eccle. ⁷⁰ Job 6. ⁷¹ Exod. 17. ⁷² Job 27. ⁷³ Rom. 5. ⁷⁴ Jos. 3. ⁷⁵ Joan. 12. ⁷⁶ Offic. Eccle. ⁷⁷ Psal. 1. ⁷⁸ Hor. *De art. poet.*, 60. ⁷⁹ Eccle. 12. ⁸⁰ Luc. 1. ⁸¹ Luc. 23. ⁸² Joan. 19. ⁸³ Luc. 23. ⁸⁴ Math. 27. ⁸⁵ Luc. 23. ⁸⁶ Joan. 19. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Zach. 10. ⁸⁹ Luc. 23.

do scrupu.osus esset ⁹⁹. In tertio: « Pater, in manus A
tuas commendo spiritum meum ⁹⁹ Nos monet in
tribulatione omnem sollicitudinem nostram nos
projicere in eum, et ab ipso solo nos sperare adju-
torium, omnem sollicitudinem nostram proficientes
in eum. « Jacta, ait David, cogitatum tuum in Domi-
no, et ipse te emulsi ¹⁰⁰, » ecce illud trivium. Se-
quitur quadrivium, in quo quasi in cruce videtur
illud Apostoli, scilicet « quæ sit longitudo, latitudo,
sublimitas, et profundum ¹. » In cruce enim Domini
erat lignum absconditum in terra in quo crux fixa
erat, et hoc erat profundum, in quo accipitur fides
quæ est de occultis quod accipitur in hoc verbo :
« Eli, Eli lama Sabachani, hoc est, Deus meus, Deus
meus, quare me dereliquisti ² ? » Questionem pro-
ponebat Christus, non quod ignoraret, sed ut nobis
in dubiis quid quæramus, quid taceamus, formam
præstaret. Quædam enim quærere debemus quæ
utile est scire. Unde Job ³ : « Causam quam igno-
rabam diligenter investigabam. » Quædam enim
soli fidei debemus relinquere : « Qui enim scruta-
bitur majestatem, opprimetur a gloria ⁴. » Itaque
istud verbum ponit nobis fidem in profundo. Lati-
tudo est lignum ex transverso positum, hoc est cha-
ritas, quæ se extendit usque ad inimicos diligendos,
quod ostenditur in hoc verbo : « Pater, ignosce illis
quia nesciunt quid faciunt ⁵. » Longitudo est lignum
sursum erectum quod nobis ostendit in desiderio
supernorum perseverantiam; quod est in hoc ver-
bo : « Sitio ⁶. » De charitatis latitudine dicitur : C
Benefacite illis qui oderunt vos ⁷. » De hac perseve-
rantia : « Qui perseveraverit usque in finem, hic
salvus erit ⁸. » Sublimitas crucis est tabella in
summo posita, in qua scriptum est : « Jesus Na-
zarenus, rex Judæorum ⁹. » In hoc designatur præ-
mium quod accipiemus, si in hanc palmam, id est
cruce[m] ascendamus, et perseveremus; quod ha-
bepius in hoc verbo : « Consummatum est ¹⁰. »

Hoc enim ostendit Scriptura. Jesu enim *Salvator*
dicitur, Nazareth *flos*, vel *sanctitas*, vel *germen*
munditiæ. Corpora enim nostra reflorebunt in in-
corruptione, sancti erimus perpetua charitate, mudi
erimus, quia amplius non poterimus peccare. Istæ
sunt septem tubæ, ad quarum sonum corruerunt
muri Jericho ¹¹. Ecce quantum est arbor ista nobilis
fronde; nec solum sed flore, sed germine. Hoc est
enim folium quod vento rapitur; hic est flos quo frigus
aquilonis retunditur, hic est fructus qui comestus,
integer reperitur. Folium igitur istud est docu-
mentum, flos medicamentum: in fructu habemus
medicum, folium namque docet et peccati cogniti-
onem et creationis artem; flos sanguinis facit curatio-
nem; fructus, id est Christus, exhibet operationem.
De primo: « Verba vitæ æternæ habes ¹²; » de se-
cundo :

*Quam sacer cruor perunxit.
Fusus Agni corpore ¹³; »*

de tertio : « Ipse cepit et sanabit nos, percutiet et
curabit nos ¹⁴. » Igitur flos iste est valde medicinalis
qui infirmos mundavit, incarcerationes liberavit, mor-
tuos suscitavit. Humanum quippe genus lavit a
peccato, patres extraxit ab inferno, mortui exie-
runt de sepulero. De primo : « Ipse prior dilexit
nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo ¹⁵; »
de secundo : « In sanguine testamenti tui redemi-
sti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua ¹⁶; »
de tertio manifestum est quod effuso sanguine
in cruce, monumenta aperta sunt, et multa corpora
sanctorum qui dormierant surrexerunt ¹⁷. » Chri-
stus namque est quasi pelicanus, qui de latere suo
proprium sanguinem extraxit, et eo aspergens mor-
tuos pullos suos sic vivificavit. Post florem istum,
fructum palmæ nos oportet apprehendere. Notan-
dum quod tres sunt hujus palmæ fructus; quia tri-
plex est crucis utilitas. Primus est justificatio pec-
catorum, secundus est Christus qui est nobis viati-
cum, tertius est nobis gaudium promissum. Per
primum præparantur, per secundum separantur,
per tertium reparabimur. Præparamur ad tenenda
Dei mandata, separamur a miseria, reparabimur
in gloria. De primo dicitur : « Præparate corda ve-
stra Domino et servite illi soli et liberabit vos de
manibus inimicorum vestrorum ¹⁸; » secundum fiet
in judicio quando iste fructus, scilicet Christus
separabit oves ab hædis ¹⁹; » tertium fiet in regno
quando reparabit corpus humilitatis nostræ con-
figuratum corpori claritatis suæ ²⁰; » quando illu-
cebit dies reparationis antiquæ et felicitatis æternæ.
Ut igitur istos fructus apprehendamus, ascendamus
in hanc palmam. Notandum quod septiformis est
utilitas crucis, quia septiformis est vetustas humana;
sunt enim quatuor corporis abominaciones et tres
animæ corruptiones. Unde propheta : « Corrupti
sunt et abominabiles facti sunt ²¹. » Corrupti enim
sunt mente, abominabiles corpore. Abutimur enim
quatuor elementis in corpore : igne in oculis per
curiositatem, aere in lingua, per diversitatem et
verbositatem, terra in manibus per iniquitatem,
aqua in fluxu seminis per libidinem. Hæc sunt quæ
de claustro ejiciunt fratrem. Unde Propheta : « Egre-
diebatur ut videret ²²; » ecce curiositas. « Vana lo-
quebatur ²³; » ecce verbositas. « Cor ejus congre-
gavit iniquitatem sibi ²⁴; » ecce iniquitas. Egre-
diebatur foras per libidinem. In mente corrumpitur
triplici corruptione : in ratione naturali per super-
biam, in concupiscentia per avaritiam, in ira, per
153 invidiam.

Sunt autem in cruce quatuor dimensiones : la-
titudo, longitudo, sublimitas et profundum. Et
tres in titulo distinctiones : Jesus, Nazarenus,

⁹⁹ Gen. 48. ¹⁰⁰ Luc. 23. ¹⁰¹ Psal. 54. ¹ Ephes. 3. ² Matth. 27. ³ Cap. 29. ⁴ Prov. 25.
⁵ Luc. 23. ⁶ Joan. 19. ⁷ Matth. 5. ⁸ Matth. 24. ⁹ Joan. 19. ¹⁰ Joan. 19. ¹¹ Jos. 6. ¹² Joan. 6.
¹³ Hymn. De Domin. Pass. ¹⁴ Osè. 2. ¹⁵ Apoc. 1. ¹⁶ Zach. 9. ¹⁷ Matth. 27. ¹⁸ I Reg. 7. ¹⁹ Matth.
25. ²⁰ Philip. 3. ²¹ Psal. 15. ²² Psal. 40. ²³ Ibid. ²⁴ Ibid.

rex Judæorum. Latitudo misericordiæ fuit in Christi passione; longitudo vitæ, in resurrectione; sublimitas gloriæ, in ascensione; profundum sapientiæ, in occulta potestate, qua hæc omnia fecit, qua et in novissimo judicabit. Sicut profundum crucis occultum erat, et cætera manifesta; sic profunditas adhuc occulta est, qua Dominus Jesus cætera prædicta fecit. Sed cum in fine judicabit, tunc manifesta erunt abscondita, sicut scriptum est: « Cognoscetur Dominus judicicia faciens ».²⁸ In passione contemptus sui fuit, in resurrectione contemptus mundi, in ascensione amor Dei, in occulta potestate timor. Contemptus autem sui excludit verborum, contemptus mundi curiositatem, amor Dei iniquitatem, timor libidinem. Sequitur de tribus distinctionibus: in Jesu fides intelligitur, sine qua nemo salvatur, in Nazareno spes; Nazareth enim flos interpretatur, de quo fructus speratur. In rege Judæorum charitas, quæ reges et sacerdotes facit. Fides autem illuminat rationem, quam superbia excecabat, et excludit superbiam; spes autem subleat concupiscentiam, quam avaritia inclinabat, et excludit avaritiam; charitas temperat et ordinat iram, quam invidia corrumpelat, et excludit invidiam. Sic igitur virtute sanctæ crucis et efficacia exuimur nostra vetustate, et induimur Christi novitate. Sed prius debemus ascendere mundum, secundo super cor nostrum, tertio ascendemus super palmam, id est macerando carnem nostram per crucis patibulum. Inde est quod Christus propinquans ad passionem, hunc triplicem nobis signavit ascensum. Ascendit in cœnaculum, ut nos doceret super cor nostrum ascendere; ascendit super asinum, quod est animal fatuum, ut nos doceret stultitiam mundi calcare; ascendit et patibulum ut nos doceret carnem domare. Primus « sedebit solitarius et tacebit, quia levavit se super se ».²⁹ In figura secundi ascendit Zachæus in arborem sycomorum, quæ dicitur ficus fatua.³⁰ Propter tertium dixit Christus: « Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum ».³¹ Sic ascendendo hujus arboris emimus fructum. Juxta legisperitis fructus alii percepti, alii pendentes, alii percipiendi. Primi jam sunt percepti, secundi pendentes, tertii percipiendi. Item: Expensæ sunt in fructibus acquirendis, in colligendis, in conservandis. In cruce enim carnem nostram expendimus, et sic primum acquirimus; in judicio secundum colligemus. Post judicium tertium conservabimus. Primus est dulcis, secundus medicinalis, tertius pulchritudine spectabilis. Primus enim mulcet, secundus indulget, tertius fulget. Mulcet conscientiam, indulget nequitiam, fulget per Dei præsentiam. Audi mulcentem: « Justitiæ Domini rectæ, lætificantes cor ».³² Audi sanantem, scilicet indulgentem: « Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol justitiae, et sanitas in pennis ejus ».³³ — « Qui sanat contritos corde ».³⁴ Audi fulgentem: « Civitas illa non indiget sole neque luna, ut luceat in ea; quia agnus erit lucerna ejus; et claritas Dei illuminabit eam ».³⁵ De hoc tertio dicitur: « Seminavit Isaac in terra illa, et invenit illo anno centuplum ».³⁶ Et Dominus: « Qui perdidit animam suam propter me, centuplum accipiet; et vitam æternam possidebit ».³⁷

Et erunt ubera tua sicut botri vineæ; et odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum quasi vinum optimum; dignum dilecto meo ad potandum, labiisque et dentibus illius ruminandum.

[Tuo.] (Sic.) Vere ubera erunt sicut botri vineæ, quia apostoli completa passione et resurrectione Domini, majorem quam prius scientiam doctrinæ et gratiam habuerunt, quoniam « aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas »,³⁸ et spiritum septiformem acceperunt. In odore oris famam locutionis, in gutture ipsum vocis Deo dedit officium, et in anima et in ecclesia accipimus. Primum ad absentes, secundum ad instruendos præsentem. Vinum istud optimum est Evangelium, quod dignum est dilecto ad potandum, quia primus redemptor per se prædicavit Evangelium. Labia ejus et dentes sunt prædicatores, qui de Evangelio inter se conferunt, et aliis prædicant. Tria tribus hic conferuntur: ubera botro, os pomo odorifero, guttur vino optimo. Ubere nutriuntur minores, ore interiores emittuntur odores, gutture discernuntur sapes. Primo nutritur infantia, secundo eruditur ignorantia, tertio habetur saporum differentia. Primo datur potentia infirmis, secundo scientia ignaris, tertio voluntas præparatur invitis. Si enim habeas voluntatem sine duobus præmissis, dicitur tibi: « Vanum est vobis ante lucem surgere ».³⁹ Si reliqua sine illa, dicitur tibi: « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam ».⁴⁰ Primum igitur est donum Patris, qui implet ubera ad fortitudinem; secundum Filii, qui os aperit, ut emittat doctrinæ odorem; tertium Spiritus sancti, qui ad præparationem voluntatis gutturi supernum infundit saporem. Prima igitur gratia porrigit ubera quæ botro comparantur propter effectum. Botrus enim primo pedibus calcatur, secundo torculari premitur, tertio mustum exprimitur. Sic enim nutriendus est homo novus. Prius calcatur pedibus per humilitatem; secundo sit in torculari, ut sustineat disciplinæ asperitatem; tertio exprimat musti dulcedo, ut spiritus cui prius caro repugnabat, habeat quietis suaviter; unde ait Dominus: « Discite a me quia mitis sum et humilis corde »,⁴¹ ecce de primo: « Tollite jugum meum super vos »,⁴² ecce de secundo: « Et invenietis requiem animabus vestris »,⁴³ ecce de tertio. Sed et ipse suo exemplo nos ad hoc instruit. Primo enim humili-

²⁸ Psal. 9. ²⁹ Thren. 3. ³⁰ Luc. 19. ³¹ Joan. 12. ³² Psal. 18. ³³ Mal. 4. ³⁴ Psal. 146. ³⁵ Apoc. 21. ³⁶ Gen. 26. ³⁷ Matth. 19. ³⁸ Luc. 24. ³⁹ Psal. 126. ⁴⁰ Ibid. 11. ⁴¹ Matth. 11. ⁴² Ibid. ⁴³ Ibid.

tus est in Virgine carnem assumendo, secundo A disciplinam sustinuit in cruce patiendo, tertio quietem adeptus est jacens in sepulcro, vel a mortuis resurgendo. Isaiam audi in his tribus eum prævidentem : « Vidimus, ait, eum leprosum et percussum a Deo et humiliatum ⁴⁰, » ecce primum. Et subjungit : « Disciplina pacis nostræ super eum ⁴¹, » ecce secundum. « Pacis nostræ ⁴², » ecce tertium. Et in animalibus Ezechielis hoc innuens, « cum fletet, ait, vox, super firmamentum stabant, et submittebant alas suas ⁴³, » ecce humilitas. Item : « Audi vocem alarmis percutientium alteram ad alteram ⁴⁴, » ecce disciplina. « Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur ⁴⁵, » ecce per disciplinam deserta carne, spiritus tranquillitatis. Legimus *botrum vineæ*. Botrum quem attulerunt in vecte exploratores de terra promissionis, botrum Cypri. Primus botrus, id est Christus, dat nobis vinum doctrinæ salutaris; secundus effundit vinum, id est sanguinem nostræ redemptionis; tertius effundit vinum gratiæ septiformis vel gaudium resurrectionis. Primus est vineæ, id est Ecclesiæ, secundus de terra promissionis, id est de cælo; qui enim de cælo venit super omnes est, scilicet Filius hominis qui de cælo descendit; tertius de cypro quod interpretatur *mæror* vel *tristitia*, quia per tristitiam passionis venit ad gaudium resurrectionis. Primus urget, per secundum peccator surgit, per tertium mortuus resurget; urget inertiam, surgit ad veniam, resurget ad gloriam. Vinum primi est doctrina Christi, de quo ait : « In me psallebant qui bibebant vinum ⁴⁶, » id est qui doctrinam meam audiebant nihil illudebant; vinum secundi est quod infudit Samaritanus vulnerato a latronibus ⁴⁷; vinum tertii est quod lætificat cor hominis ⁴⁸. De primo David : « Potum meum cum fletu miscbam ⁴⁹; cum enim reprehenderet eum Nathan propheta pro Bethsabæe ⁵⁰, potum doctrinæ sumebat et fletat. De secundo Christus : « Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis qui pro vobis tradetur in remissionem peccatorum ⁵¹. » De tertio : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ et torrente voluptatis tuæ potabis eos ⁵². »

Cum plures in hoc Cantico inveniamus odores; tres invenimus, ad sponsam pertinentes. Odor oris, odor vestimentorum, odor unguentorum; de primo habebatur; de secundo : « Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris; de tertio : Odor unguentorum tuorum super omnia aromata ⁵³. » Odor oris, scientia est præcedentium Patrum, per scripta usque ad nos derivata; odor vestimentorum est fama antiquæ conversationis usque ad tempora nostra perlata; odor unguentorum est pinguedo devotionis habita de superna lætitia contemplata. De primo Paulus : « Christi bonus odor sumus Deo, in his quæ percunt, et in his qui salvi sunt, qui ubique mani-

festat per nos odorem notitiæ suæ ⁵⁴. » De secundo, cum sensisset Isaac vestimentorum fragrantiam, ait : « Ecce odor filii mei sicut agri pleni erui benedixit Dominus ⁵⁵. » De tertio : Balsamum non mistum odor meus ⁵⁶. » Primus odor oculus cordis illuminat, secundus in exteriori homine religionem reformat, tertius cor ad superna elevat. De primo in Apocalypsi : « Collyrio unge oculos tuos ut videas ⁵⁷; » de secundo : « Induite novum hominem ⁵⁸; » et : « Videte quomodo salvi facti sunt » patres nostri; » de tertio : « Odor tuus in me concupiscentias excitavit æternas. » Odor oris pomo comparatur, odor vestium thuri adæquatur, odor unguentorum aromata supergreditur. Pomo propter saporem; thuri, propter concremationem super virtutes, id est aromata, propter devotionis suavitatem. Oportet enim ut scientia, si habet odorem, habeat et divini amoris saporem; per quem omnem malitiam vincat, et ita crescat sapientia ut odor conversationis, per fervorem fortitudinem habens, a principio conversationis usque in finem viriliter ægat. Tantum etiam perficiat in devotionem, ut cuncta in dulcedine spiritus perficiat. Inde moraliter dictum est : « Sapientia vincit malitiam ⁵⁹, hoc de primo; « attingit a fine usque ad finem fortiter ⁶⁰, » hoc de secundo; « et disponit omnia suaviter ⁶¹, » hoc de tertio. Itaque de sapientia sequitur :

Guttur tuum vinum optimum, id est discretio in sapientia. Notandum cum aliquo cibo vel potu reficimur, primo labiis libatur, secundo dentibus teritur, tertio palato gustatur, quarto gutture disceritur, Labia cordis sunt prima meditatio, dentes frequens meditationis retractatio, palatum appetitus, guttur discretio. Primo enim boni meditatio occurrit, secundo quasi dentibus masticando sapiens ad memoriam sæpe reducit, tertio quasi palato gustans appetit, quarto ne angelus Satanæ transfiguret se in angelum lucis. Vel quid sit bonum, quid sit melius, quid optimum, quasi quodam gutture discretionis percipiens, reficit. Unde in Apocalypsi : « Si quis aperuerit mihi januam, intrabo ad illum et cenabo cum illo et ipse mecum ⁶². » Tunc enim Domino aperimus cum meditationes bonas recipimus, intrat ad nos cum eas retractamus, cenat nobiscum cum ipso dante appetimus; nos cum ipso cenamus, quando secundum collatam sapientiam in ejus amore quasi in convivio dulcissimo delectamur. Et hoc est *vinum* quod *dignum est dilecto ad potandum*, dum sic digne in ejus amore reficimur. *Labiis et dentibus ejus ruminatur*, dum, sicut dictum est, et meditando concipimus, et concepta frequenter apud nos cum delectatione retractamus. Hæc enim sunt labia dilecti et dentes quæ tota et frequenter in obsequium ejus suis officiis cum multo amore sapientia funguntur.

Ascendam in palmam et apprehendam fructus ejus,

⁴⁰ Isai. 53. ⁴¹ Ibid. ⁴² Il. id. ⁴³ Ezech. 1. ⁴⁴ Ezech. 5. ⁴⁵ Ezech. 1. ⁴⁶ Psal. 68. ⁴⁷ Luc. 10. ⁴⁸ Eccli. 40. ⁴⁹ Psal. 101. ⁵⁰ Il Reg. 12. ⁵¹ Matth. 26. ⁵² Psal. 35. ⁵³ Cant. 4. ⁵⁴ Il Cor. 2. ⁵⁵ Gen. 37. ⁵⁶ Eccli. 24. ⁵⁷ Apoc. 3. ⁵⁸ Ephes. 4. ⁵⁹ Sap. 7. ⁶⁰ Sap. 8. ⁶¹ Ibid. ⁶² Apoc. 5.

et erunt ubera tua sicut botri vineæ : et odor oris tui, sicut odor malorum.

[CARD.] Ac si dicat : Ego dixi, id est ab æterno disposui, quod *ascendam in palmam*, scilicet arboris crucis triumphalem, *et apprehendam fructus ejus*, fructus victoriæ, resurrectionem videlicet et ascensionem, et fidem apostolorum : et tunc inter mortis angustias : in hora indignationis meæ contra crucifixores cum meditabor « in spiritu meo, duro per diem æstus, » sicut habetur in Isaia ⁶³. Cum videlicet spiritus meus in æstu passionis exacerbatus : de malorum suppliciis et vindicta cogitabat : tunc inquam erant duo *ubera tua sicut botri vineæ*. Recordabar enim quod de te carnem assumpserim, quod lac de tuis uberibus suxerim, recordabar incarnationis meæ mysterium, et ista recordatio tanquam vini potus, præsentis imitationis et indignationis oblivisci me faciet ; ne festinem ad vindictam, *et odor oris tui*, id est orationum et precum tuarum, erit mihi delectabilis, *sicut odor malorum*. Et *guttur tuum*, id est preces ex guttore procedentes eruat *sicut vinum optimum* ; quod affectorum dolores consolari et relevare consuevit. Vel sic : *Guttur tuum sicut vinum optimum*. Guttur siquidem dividit escas, et bonas retinet et revomit malas. Hæc est virtus discernendi spirituales preces quæ sicut vinum suo calore fæces expellit, ut remaneat vinum optimum eliquatum et defæcatum. Commendatur ergo discretio virginis in precibus, quæ hoc solum petit, quod discrete petitur, quod bonum, quod pium, quod purum, et ab omni macula defæcatum. Ipsa autem his verbis auditis a Filio, assumit verbum ex ore ejus, et subjicit : *Vinum dignum dilecto meo ad potandum, labiis et dentibus* ¹⁵⁴ *illius ad ruminandum*. Ac si dicat : Hoc *vinum*, id est hoc verbum meum deprecatorium, et vino optimo comparatum est *dignum dilecto meo ad potandum* ; ut videlicet ei placeat, et ipse delectetur in eo ; et hoc ipsum vinum est *dignum labiis ejus* : est *dignum dentibus illius ad ruminandum*. Labia potum percipiunt et ejus saporem sentiunt. Hoc itaque verbum dignum dicitur labiis Christi ; quia dignum est ut favor benignus illud recipiat, et quod bene sapiat et placeat divinæ voluntati, vel bonitati. Et sicut vinum optimum sine difficultate et cum delectatione sorbetur, sic petitiones suas cum omni facilitate et delectatione digne dicit a filio admitendas ; verum quia ejus, quod bibitur, gustus cito præterit ; ejus vero quod ruminatur, sapor diu remanet, subdit de vino illo, quod *dignum sit dentibus illius ad ruminandum* : ut sic ostendat quod non perfuocorie, sed tanquam affectus placida dulcedine in matris petitionibus filius delectetur. Cæterum quare in ipsa specialiter delectetur filius, ostendit subdens :

Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus.

[THO.] Quasi diceret : *Ego dilecto meo totum servitutis meæ et devotionis munus impendo, et ad me conversio ejus*, ut et me interim in hac mortali vita, ne laborando deficiam, ne lampades absque oleo, id est ne bona opera sine charitate feram, præsentia sui respectus semper adjuvet, et in fine ad immortalia secum gaudia thalami cœlestis introducat. Vel potest esse vox Ecclesiæ expectantis ejus adventum in carne. Dixerat enim dilectus : *Ascendam in palmam*, scilicet ut redinam in cruce genus humanum. Unde gratulabunda Ecclesia clamat : *Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus*, id est qui se invisibiliter mihi toties dignatus est presentare, ipse dignabitur visibiliter in carne nostra apparere. Audiens sponsa, id est anima, a sponso se laudari, in gratiarum actionem se tota voluntate dilecto esse devotam ostendit, dicens : *Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus*, scilicet omni voluntate me devotam exhibeo. Quatuor sunt genera voluntatis humanæ. Sicca, recta, devota, beata. Sicca in reprobis, recta in inchoantibus, devota in proficientibus, beata in consummatis. Primi nullo rore gratiæ perfunduntur, secundi turpitudinem pristinam relinquunt, ut recte vivant convertuntur, tertii usu orationis assidue in amorem bene agendi cœlitus eriguntur, quarti pene nihil, nisi Deum cogitantes in ipso reclinantur. Tria autem sunt quæ bonas illas tres impediunt, ne de virtute in virtutem ascendamus. Inter siccam enim et rectam magnum chaos firmatum est, ut qui volunt transire, non possint, scilicet perversa intentio ; inter devotam et devotam est inolita consuetudo ; inter devotam et beatam, corporalis afflictio. De prima : « Perversæ, ait Sapiens, cogitationes separant a Deo ⁶³, » quanto magis perversæ voluntates ? De secunda : « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde ⁶⁴ ! » De tertia dicitur, de diligenti Deum affectuose : « Ad eum veniimus et mansionem apud eum faciemus ⁶⁵, » devote ait Ecclesia : « In tuo lumine vivamus ⁶⁶, » et de quarta : « Beatus servus quem cum venerit Dominus invenerit sic facientem, quia super omnia bona sua constituit eum ⁶⁷, » qui inventus est super omnia bona mundi tanquam calceus et respiciens ea. Rectitudo igitur calcet perversam intentionem, devotio inolitam consuetudinem, beata voluntas occidit corporalem affectionem. Hæc offerens dilecto secunda potest gratulari de ejus conversatione ad ipsam, ut subjungat : *Et ad me conversio ejus.*

Primus homo quia in paradiso fuit eversus, dilectus ab eo est aversus, sed postmodum misericorditer conversus : tandem videbitur reversus. Propter primum dicitur, quod fortis armatus intrans domum adversarii sui, subvertit eam ⁶⁸, id est diabolus cor hominis. Per primum incurrit Dei iram, per secundum amisit Dei præsentiam, per tertium rediit in gratiam, per quartum intrabit in gloriam.

⁶³ Cap. 27. ⁶⁴ Sap. 1. ⁶⁵ Psal. 72. ⁶⁶ Joan. 14.

⁶⁷ Offic. Eccl. ⁶⁸ Matth. 24. ⁶⁹ Luc. 11.

Propter primum clamat David : « Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me⁶⁶, » de secundo : « Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus⁷⁰, » de tertio : « Apparuit gratia Dei omnibus hominibus erudiens nos⁷¹, » de quarto : « Gratiam et gloriam dabit Dominus⁷². » Laque eversio facta est per diaboli suggestionem, aversio per primi hominis iniquitatem, conversio quando venit incarnari in mundum, reversio quando veniet ad judicium. De primo, sicut dictum est : « Evertit fortis armatus domum adversarii⁷³, » de secundo ait David : « Ne avertas faciem tuam a me, ne declines in ira a servo tuo⁷⁴, » de tertio : « Convertere, Domine, aliquantulum et deprecabilis esto super servos tuos⁷⁵, » de quarto : « Vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando revertatur a nuptiis⁷⁶. » Similiter in homine interiori hæc contingunt; evertitur enim per tentationem, avertitur dilectus per malam operationem, convertitur per confessionem et orationem, revertitur per satisfactionem. De primo audistis quomodo seniores sacerdotes qui debebant regere populum, evertentur sensum suum capti in pulchritudine Susannæ⁷⁷, de secundo : « Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus⁷⁸, » de tertio : « Convertere, Domine, et eripe animam meam, salvum me fac propter misericordiam tuam⁷⁹, » de quarto ait propheta in persona Domini : « Revertimini ad me et ego revertar ad vos⁸⁰, » et Dominus ait : « Vado parare vobis locum, et iterum veniam ad vos⁸¹. »

Notandum quod aversio dilecti quandoque est ira, quandoque justitia, quandoque misericordia. Ira, quia ultra modum offenditur; justitia, ut per dolorem deserti cordis peccatum puniatur; misericordia, ut ardentius a derelicto requiratur, et sic ejus meritum augeatur. De primo igitur dicebat David : « Ne declines in ira a servo tuo⁸², » de secundo alius propheta : « Omnia quæ fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti, quia peccavimus tibi⁸³, » de tertio : « Misericordie Domini, quoniam non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes ejus⁸⁴. » Ante dixit Sponsa : *Ad me conversio ejus*, non in me. Non enim conversa est divina natura in humanam, sed ad humanam. Inde ait per prophetam : « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos⁸⁵. » Ipsa conversa fuerat ad ipsum. Primo in justis, secundo in patriarchis, tertio in prophetis. In justis, qui venturum crediderunt, in patriarchis, quia modum veniendi præviderunt, in prophetis, quia beneficium venturi promiserunt. Ecce quasi jam poenitentem et conversum ad carnem nostram, denuntiat Isaias dicens : « Exsulta et lauda, habitatio Sion : quia ma-

gnus in medio tui sanctus Israel⁸⁶. » Ecce conversus est ad nos : ergo quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est⁸⁷. » Quærite, quia « venit ovem quærere quæ perierat⁸⁸, » dum inveniri potest, quia ipse est mulier quæ accendit lucernam, ut inveniret drachmam quam perdidit⁸⁹; invocate eum, quia ipse venit vocare non justos, sed peccatores ad poenitentiam⁹⁰; dum prope est, quia « prope est Dominus omnibus invocantibus eum, omnibus invocantibus eum in veritate⁹¹. » — « Derelinquat impius viam suam⁹², » quia « apparuit gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo⁹³. » Et sic : « Domine, impietatibus nostris tu propitiaberis⁹⁴. » Et : « Vir iniquus derelinquat cogitationes suas⁹⁵, » quia ipse cogitat « cogitationes pacis et non afflictionis⁹⁶; » et ideo « jacta cogitationum tuam in Domino, et ipse te enutriet⁹⁷, » et : « Revertatur ad Dominum⁹⁸, » quia ipse clamat nobis : *Revertere Sunamitis, revertere, ut intueamur te*; et miserebitur ejus⁹⁹, quia « suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui¹⁰⁰. » — « Et ad Dominum nostrum¹⁰¹, » quia « venit Deus in castra¹⁰². » Unde fuit tanta lætitia ab heri et nudius tertius¹⁰³, quia multus est ad ignoscendum¹⁰⁴. Ergo, Domine, « secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam¹⁰⁵. » Nec solum tamen multus, sed humilis, sed parvus, sed fortis, sed magnus. Igitur primo exsulta, habitatio Nazareth : quia humilis in medio tui sanctus Israel, exsulta et lauda, habitatio Bethlehem, quia parvus in medio tui sanctus Israel; exsulta et lauda, habitatio Jerusalem, quia fortis in medio tui sanctus Israel; exsulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel. Humilis, ad mansuetæ suscipiendum, parvus ad placandum, fortis ad prædicandum, magnus ad retribuendum. Humilitas in Nazareth, ut sit firma et pura, nativitas in Bethlehem, ut sit fructuosa, fortitudo in Jerusalem, ut sit pacata et serena, magnitudo in Sion, ut sit claritate gloriosa. Nazareth namque dicitur *flos vel sanctitas, vel germen munditiæ*, Bethlehem, *domus panis*; Jerusalem, *visio pacis*; Sion, *specula*. Audi humilem : « Exinanivit semetipsum » in Nazareth, « formam servi accipiens¹⁰⁶, » unde ait : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde¹⁰⁷. » Audi parvum in Bethlehem : « In similitudinem hominum factus, et habitus inventus ut homo¹⁰⁸, » ibi enim « est minoratus paulo minus ab angelis¹⁰⁹, » quia ibi « parvulus natus est nobis, Filius datus est nobis¹¹⁰. » Audi fortem in Jerusalem : « Factus est » in ea « Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis¹¹¹, » ibi enim fuit « Dominus fortis,

⁶⁶ Psal. 6. ⁷⁰ Psal. 29. ⁷¹ Tit. 2. ⁷² Psal. 83. ⁷³ Luc. 11. ⁷⁴ Psal. 26. ⁷⁵ Psal. 89. ⁷⁶ Luc. 12. ⁷⁷ Dan. 13. ⁷⁸ Psal. 29. ⁷⁹ Psal. 6. ⁸⁰ Mal. 3. ⁸¹ Joan. 14. ⁸² Psal. 26. ⁸³ Dan. 3. ⁸⁴ Thren. 3. ⁸⁵ Zach. 1. ⁸⁶ Isai. 12. ⁸⁷ Isai. 55. ⁸⁸ Luc. 15. ⁸⁹ Ibid. ⁹⁰ Luc. 5. ⁹¹ Psal. 144. ⁹² Isai. 55. ⁹³ Tit. 2. ⁹⁴ Psal. 64. ⁹⁵ Isai. 55. ⁹⁶ Jer. 29. ⁹⁷ Psal. 54. ⁹⁸ Isai. 55. ⁹⁹ Ibid. ¹⁰⁰ Psal. 49. ¹⁰¹ Isa. 55. ¹⁰² I Reg. 4. ¹⁰³ Ibid. ¹⁰⁴ Isai. 55. ¹⁰⁵ Psal. 50. ¹⁰⁶ Philip. 2. ¹⁰⁷ Matth. 11. ¹⁰⁸ Philip. 2. ¹⁰⁹ Hebr. 2. ¹¹⁰ Isai. 9. ¹¹¹ Philip. 2.

et potens Deus, potens in prælio ¹⁰. Et pacificum: A quia quasi agnus ad occisionem ductus est ¹¹. Et audi magnum in Sion: « Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen ¹². — « Portans, ait Apostolus, omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens sedit ad dexteram majestatis in excelsis ¹³. » Audi humilem in Nazareth, ait beata Virgo: « Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum ¹⁴. » *Nardus* est herba humilis, odorifera, hæc est humilitas mea assumpta, *dedit odorem* humilitas. Sed felix civitas Nazareth. « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ¹⁵, » in ea enim habitavit humilis in Virgine, in Bethleem juvenis cum Virgine, in Jerusalem Christus cum homine, in Sion, Deus in lumine. Primum procuratum est Gabriele nuntio, secundum partus in præsepio, tertium Christus redemptionis et prædicationis officio, quartum erit in Patris solio. De primo: « Verumtamen prope timentes eum Salutare ipsius, ut inhabitet gloria in terra nostra ¹⁶. » De secundo: « Habitabit juvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui ¹⁷. » De tertio: « Non commovebitur æternum qui habitat in Jerusalem ¹⁷, » item: « Bonas facite vias vestras, et studia vestra, et habitabo vobiscum in loco isto ¹⁸. » De quarto: « Lucem habitat inaccessibilem ¹⁹. » In primo ergo, « Notum fecit Dominus Salutare suum ²⁰, » in secundo: « In conspectu gentium revelavit justitiam suam ²¹, in tertio: « Recordatus est misericordiam suam et veritatis suæ domui Israel ²², » in quarto: « Videbunt omnes termini terræ salutare Dei ²³. » Primum Gabriele nuntiante, secundum, angelo et pastore collaudante; tertium, Christo passioni se subjiciente; quartum, ipso cum Patre regnante. « Ergo exsulta et lauda, habitatio Nazareth, quia humilis in medio tui sanctus Israel ²⁴. » O beata civitas, in qua cubiculum Christi facta est florida virginitas, de celo descendit sanctitas, in assumpta carue inventa est peccati immunitas, in omnibus his odorifera humanitas dedit suavitatem odoris! De primo ait sponsa: « Lectulus noster floridus ²⁵, » de secundo: « Cum venerit Sanctus sanctorum, dissipabitur urbs nostra ²⁶, » de tertio: « Qui peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore ejus ²⁷, » de quarto: « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde ²⁷. » Ergo in Nazareth invenit humilem sponsa cum diceret: « Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. » Ecce habemus quomodo *ad me facta est ejus conversio*. Primo facta est, « ut plangam paululum dolorem meum ²⁸, » secundo ut tristitia mea vertatur in gaudium ²⁹. » Primo ut sinus puri, ut sinus securi, secundo ut vivamus cum Christo, nunquam amplius morituri. De primo

dicitur: « Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu ³⁰. » De secundo dicitur: « Convertite nos, Deus salutaris noster, et averte iram tuam a nobis ³¹, » de tertio: « Deus, tu conversus vivificabis nos, et plebs tua lætabitur in te ³². » Iude: « Convertisti planctum meum in gaudium mihi, concidisti saccum meum et circumdediti me lætitia ³³. » Ad quam nos perducit Dominus noster Jesus Christus, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Ego dilecto meo et dilectus meus mihi.

[CARD.] Quod superius est expositum, sed hic additur: *Et ad me conversio ejus*. Ac si dicat: In tantum dilecto meo complacui, quod *conversio ejus* ab irato ad placatum fuit *ad me*. Ad me enim se direxit cum ab ira ad misericordiam se convertit. Sequitur:

Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, viane surgamus ad vineas.

[THO.] Hæc autem sancti Patres desiderantes adventum Christi in carne ad salutem omnium, quasi dicerent: Excita potentiam tuam et veni, ut salvos facias nos. Desiderabant illum qui est invisibilis apud Patrem in agrum Ecclesie apparere visibilem, juxta illud prophete: « Egredietur Dominus de loco sancto ³⁴. » Cupiebant etiam cum illo commorari in villis, id est etiam pagani verbum fidei committere, sed quia sine te nihil possumus, veni nobiscum ut tutius faciamus. Quod addit: *Mane surgamus ad vineas*, idem est ac si patenter dicat: Quia nox jam priscæ infidelitatis accessit, lux evangelii coruscantis jam parere incipit, surgamus ad vineas, id est ad Ecclesias per orbem Deo instituendas, operam demus. Triplex ager ad quem egreditur dilectus.

155 Est enim ager floridus, est pascuus, est sationarius. Primus est in quo flores ad delectandum nascuntur, ut sunt roseta, violaria; secundus in quo animalia bruta pascuntur herbis et fructibus; tertius in quo aliquid semen seminatur. Primus est uterus Virginis, secundus Ecclesia, tertius cor hominis. Primus est floridus flore virginitatis et gratiæ, secundus est pascuus pane Eucharistiæ, tertius sationarius verbo doctrinæ. Amie floridus, de quo scriptum est: « Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias ³⁵, » et iterum: « Et flos de radice ejus ascendet ³⁶? » Vere floridus, quia nec desunt ei flores charitatis, nec lilia castitatis, nec violæ humilitatis. Secundus pascuus est, pascua enim habet de qua dicitur: « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam æternam ³⁷. » Igitur comedite, amici, et inebriamini, charissimi ³⁸, quia « nos populus ejus et oves pascuæ ejus ³⁹. » Tertius sationarius est: « Semen

¹⁰ Psal. 23. ¹¹ Act. 8. ¹² Philip. 2. ¹³ Hebr. 1. ¹⁴ Psal. 124. ¹⁵ Jer. 7. ¹⁶ I Tim. 6. ¹⁷ Psal. 97. ¹⁸ Dan. 9. ¹⁹ I Petr. 2. ²⁰ Matth. 11. ²¹ Job 10. ²² Psal. 29. ²³ Isai. 26. ²⁴ Cant. 2. ²⁵ Isa. 11. ²⁶ Joan. 6. ²⁷ Cant. 5. ²⁸ Psal. 94.

³⁰ Cant. 1. ³¹ Psal. 80. ³² Psal. 84. ³³ Isai. 62. ³⁴ Ibid. ³⁵ Ibid. ³⁶ Ibid. ³⁷ Isai. 12. ³⁸ Cant. 1. ³⁹ Joan. 16. ⁴⁰ Joel 2. ⁴¹ Psal. 84. ⁴² Ibid. ⁴³ Ibid.

est verbum Dei ⁶⁰, quod seminatur in agro cordis nostri. Videamus igitur ut semen cadat in terram bonam, non supra petram, ne carens humore gratiae in tentatione arescat; non inter spinas divitiarum, ne suffocatum ab eis deficiat; non secus viam mundanae vanitatis, ne per volucres caeli, id est aeras potestates, devoratum pereat ⁶¹. Triplex ejus egressus: primus est a Patre in agrum Virginis, secundus de matre in agrum Ecclesiae peregrinantis, tertius de praesenti calamitate, et frequenter revertitur ad agrum nostri cordis. De primo: « A summo caelo egressus ejus ⁶², » quia egressus ejus a Patre, regressus ejus ad Patrem. De secundo: « Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo ⁶³; » de tertio: « Quasi diluculum praeparatus est egressus ejus ⁶⁴, » et: « Veniet quasi imber nobis temporaneus, et serotinus terrae ⁶⁵. » Triplex quoque est egressus sponsae: primo de mundi vanitate, secundo de carnis voluptate, tertio de fluxa cogitatione. Indictum est ad Abraham: « Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui ⁶⁶. » De domo, id est de mundo, patris, id est diaboli: « Vos ex patre diabolo estis ⁶⁷. » De terra tua, id est de carne: « Formavit enim Deus hominem de limbo terrae ⁶⁸. » De cognatione tua, id est de cogitatione stulta: « Generatio prava atque perversa ⁶⁹. » Igitur de mundo egredientes, ingrediamur agrum Virginis per fidem, ut credamus veram Christi incarnationem; unde: « Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua ⁷⁰, » id est in carne quam assumpsit de ea. Egredientes carnis voluptatem, ingrediamur cum dilecto agrum Ecclesiae, ut cum eo videamus, et cum eo sustineamus ejus passionem; unde Apostolus: « Exeamus ad eum extra castra, improprium ejus portantes ⁷¹. » Egredientes stultam cogitationem, ingrediamur cum dilecto agrum cordis, ut sentiamus ejus dulcem misericordiam; unde: « Egrediatu sponsum de cubili suo et sponsa de thalamo suo ⁷². » In lecto voluptuosa, in thalamo secreta, id est de secreta voluptate cogitationum. Primo egressus est dilectus in uterum Virginis; inde in Genesi: « Inclinata jam die, egressus est Isaac ad meditandum in agro, et ecce Rebecca veniebat super camelum; quem ut vidit, descendit de camelo, et dilexit eam Isaac vehementer ⁷³. » Iste ager est uterus Virginis, quem ingressus est Isaac, qui dicitur *visus* vel *gaudium*, id est Christus, cui ibi occurrat Rebecca quae dicitur *patientia*. Nam ibi assumpsit, unde pro nobis passus patientiam voluntariam habuit; unde: « Factus est Patri obediens usque ad mortem ⁷⁴, » et: « Oblatus est, quia ipse voluit ⁷⁵, » hoc est quod eam dilexit. Sed et Delbora nutrix ejus, quae dicitur *apis*, id est tentatio pun-

A gens, venit cum ea. Nam et Christus tentatus est nunc a Judaeis, nunc a diabolo. Haec est nutrix Rebecca, id est *patientiae*. Tentatio enim nutrit patientiam; unde Apostolus: « Tribulatio patientiam operatur ⁷⁶. » Factum est hoc inclinata jam die, id est in fine saeculi. Secundo egressu, ingressus est agrum Ecclesiae peregrinantis; inde est quod Ruth dicitur *inspirata*: « Ivit ad metendum in agrum Booz ⁷⁷, » qui dicitur *in fortitudine*. Et Booz, id est Christus, ingressus est eundem agrum, id est Ecclesiam, et colloquens cum Ruth multam ei benignitatem exhibuit, id est Christus cuilibet fidei divinitus inspirato, unde postmodum duxit eam uxorem ⁷⁸. Tertio egressu, egressus calamitatem nostram frequenter ingreditur agrum cordis nostri vel agrum sepulcri, sed nunc in corde justii sepelitur per secretum amorem. Inde est quod Sara quae dicitur *princeps mea*, et Abraham qui dicitur *pater excelsus*, id est anima et Christus, sepulti sunt in spelunca duplici: « Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem ⁷⁹. » Cor namque nostrum duplex est spelunca in qua debent abscondi Christus et anima. In prima namque debet conscientia gaudere, quia hic est sine crimine, et in futuro erit abscondita ab inferni calamitate; unde: « Abscondes eos in abscondito faciei tuae a conturbatione hominum ⁸⁰. » Secundo debet gaudere de dulcedine aeternae vitae, quae abscondita est in oculis, unde: « Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te ⁸¹ » et: « Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum Christo ⁸². » Haec spelunca sunt in agro quem emit Abraham, qui dicitur *pater excelsus*, id est Deus, ab Ephron, qui dicitur *pulsis marmoris*, id est a diabolo, qui lugendum pulverem peccatorum nobis proponit, qui Etheus dicitur, id est *formido*, quia ejus finis timendus est. Igitur ille ager sumus nos quos possidebat diabolus. Sed Deus Pater dedit Filium suum pro nobis in redemptionem: « Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Deum in cordibus vestris ⁸³. »

In primum agrum egressus est dilectus ad meditandum, in secundo ad metendum, in tertio ad sepeliendum: ad meditandum de nostra salute, ad metendum fructus justitiae, ad sepeliendum dilectum, in secreto conscientiae. De primo: « Ego, ait, cogito cogitationes pacis et non afflictionis ⁸⁴; » de secundo: « Videte, ait, regiones, quoniam albæ sunt jam ad messem ⁸⁵. » — Mitte operarios in messem tuam ⁸⁶. » Item de tertio: « Cum Maria Magdalena ungeret pedes Christi ⁸⁷, » ait dilectus: « Ad sepeliendum me fecit ⁸⁸. » Nos enim primo pedes misericordiae divinae lacrymis lavamus, secundo devotione unguimus, tertio vehementer diligendo

⁶⁰ Luc. 8. ⁶¹ Ibid. ⁶² Psal. 18. ⁶³ Habac. 3. ⁶⁴ Osc. 6. ⁶⁵ Ibid. ⁶⁶ Gen. 12. ⁶⁷ Joan. 8. ⁶⁸ Gen. 1.
⁶⁹ Matth. 17. ⁷⁰ Cant. 3. ⁷¹ Hebr. 13. ⁷² Joel. 2. ⁷³ Gen. 24. ⁷⁴ Philipp. 2. ⁷⁵ Isa. 53. ⁷⁶ Rom. 5.
⁷⁷ Ruth. 2. ⁷⁸ Ibid. ⁷⁹ Rom. 6. ⁸⁰ Psal. 50. ⁸¹ Ilid. ⁸² Col. 3. ⁸³ I Cor. 6. ⁸⁴ Jer. 29. ⁸⁵ Joan. 4.
⁸⁶ Matth. 9. ⁸⁷ Joan. 11. ⁸⁸ Matth. 26.

in secreto cordis affectu sepelinus. Hæc de egressu A virtute, et dulcem fructum, scilicet visionem divinæ majestatis habet in summitate; scilicet hic in ænigmate, ibi in specie. Ecce hic crevit adolescentia; in visione pacis roboretur patientia.

Sequitur: *Commoremur in villis*. Tres sunt villæ celebres memoriæ, in quibus moratus est dilectus, scilicet in Bethlehẽm natus, in Nazareth nutritus, in Hierusalem crucifixus et suscitatus. Bethlehẽm *domus panis* dicitur, Nazareth *fos vel sanctitas*, vel *germen munditiæ*. Hierusalem *visio pacis*. Et nos moremur in his cum dilecto, ut in domo panis nostra nutriatur infantia; in domo floris munditiæ et sanctitatis nostra crescat adolescentia; in domo pacis pro Christo patiendo nostra roboretur patientia. In prima tres sunt panes, quibus refect debemus. « Quis vestrum habebit amicum et dicat ei: Amice, commoda mihi tres panes⁶⁸? » Primus nobis cælum ostendit, per secundum cor nostrum in cælum ascendit, tertius panis vivus qui de cælo descendit. Primus est panis doctrinæ, secundus venientes ex desiderio supernorum lacrymæ, tertius Eucharistiæ. Primus dat nobis fidei firmamentum, secundus præsentis exsiliu solatium, tertius hic est viaticum, in regno erit delectamentum. De primo: « Panis cor hominis confirmat⁶⁹; » de secundo: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte⁷⁰, » et: « Cibabis nos pane lacrymarum⁷¹; » de tertio: « Panem angelorum manducavit homo⁷². » Primus comeditur in tabernaculo decoris, secundus cum aqua lacrymarum, tertius cum potu Dominici sanguinis. In figura primi erant in tabernaculo duodecim panes propositionis⁷³, in figura secundi posuit angelus panem et vas aquæ ad caput Eliæ subter juniperum dormientis⁷⁴, in figura tertii obtulit Melchisedech panem et vinum Abrahamæ de bello revertenti⁷⁵. Ecce his in Bethlehẽm cum dilecto nata nutritur infantia. Transeamus usque Nazareth, ut ibi cum dilecto nostra crescat adolescentia. Oportet ergo ut, juxta triplicem ejus interpretationem, primo sinus sancti, secundo mundi, tertio floridi. Sancti, ut peccata nostra purgemus; mundi, ut deinceps a lapsu nos custodiamus; floridi, ut virtutibus abundantem in contemplando flore, qui est Christus, jucundi sinus. De primo: « Custodi animam meam quoniam sanctus sum^{76,77}. » — « Cum sanctificatus fuero in vobis, effundam super vos aquam mundam⁷⁸, » scilicet qua mundi sitis post sanctificationem. « Lavamini, » sanctificando, « mundi estote⁷⁹, » a peccato de cætero vos custodiendo. « Cor mundum crea in me, Deus⁸⁰. » — « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt⁸¹. » Hæc est duplex sanctificatio, unde Moyses: « Sanctificamini hodie et cras, tertia die videbitis majestatem Dei in vobis⁸², » scilicet quoniam floridi eritis, unde: « Justus ut palma florebit⁸³. » Palma quæ est Christus floret

in virtute, et dulcem fructum, scilicet visionem divinæ majestatis habet in summitate; scilicet hic in ænigmate, ibi in specie. Ecce hic crevit adolescentia; in visione pacis roboretur patientia.

Tres vilemus paces in hac villa cum Domino morantes: prima in extremo examine, secunda in regno ab omni tentatione, tertia cum offenso prius Creatore. De prima: « Ingredietur putredo in ossibus meis, et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis⁸⁴; » de secunda Job: « Bestiæ terræ pacificæ erunt tibi⁸⁵. » Bestiæ terræ sunt tentationes mundi hujus; de tertia ipse promittit, sicut dictum est: « Ego cogito cogitationes pacis⁸⁷ » hic et in futuro.

Mane surgamus ad vineas. Vineæ est conversatio B religiosa. Hæc mane perfunditur rore, meridie proficit solis calore, vespere vicina loca afficit calore. Conversio enim sancta primo habet rorem, id est inchoatam gratiam; secundo, divini amoris fragrantiam; tertio, boni odoris fragrantiam. Primum ad se, secundum ad Deum, tertium ad proximum. De primo: « Ros in messione mea morabitur, » ait Job⁸⁸; de secundo: « Nolite considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol⁸⁹; » de tertio: « Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris⁹⁰. » In primo gradu erat Paulus cum diceret: « Gratia Dei sum id quod sum⁹¹; » in secundo dixit: « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis⁹²; » in tertio erat cum dixit: « Christi bonus odor sumus Deo in his qui pereunt, et in his qui salvi fiunt⁹³. »

Videamus si floruit vinea, si flores fructus patrium, si floruerunt mala punice

[Tho.] Floret vinea, cum Ecclesia prima fidei et confessionis piæ rudimenta percipit. Flores autem fructus pariunt, cum fides et devotio sanctorum prompta efficitur, etiam ad exercendum opus justitiæ, ne fides eorum sine operibus otiosa inveniat esse vel mortua⁹⁴. Florent mala punica, cum qui in fide et recta operatione profecerunt, etiam desiderium patiendi pro justitia percipiunt. Mala enim punica, quia sanguinei sunt coloris, passionem tam Christi quam martyrum designant. Recte in omnibus his sponsa dilecti sui præsentiam requirit, quia sine eo nec bene facere, nec bene cogitare, nec aliud quid potest. Si autem hæc in persona antiquorum Patrum legantur, per mane accipimus Christi incarnationem, quam ardentem desiderabant videre et cum eo aliis proficere. Vineæ est Ecclesia; vitis, Christus: « Ego sum, ait, vitis vera, vos palmites⁹⁵. » Hujus vineæ vitis est aspectu vilis; flos medicinalis, fructus, id est, « vinum latificat cor hominis⁹⁶. » Vilis propter tortitudinem; medicinalis, quia fugat serpentem; lati-

⁶⁸ Luc. 11. ⁶⁹ Psal. 103. ⁷⁰ Psal. 41. ⁷¹ Psal. 79. ⁷² Psal. 77. ⁷³ Lev. 21. ⁷⁴ III Reg. 19. ⁷⁵ Gen. 14. ^{76,77} Psal. 85. ⁷⁸ Ezech. 36. ⁷⁹ Isa. 1. ⁸⁰ Psal. 50. ⁸¹ Matth. 5. ⁸² Exod. 19. ⁸³ Psal. 91. ⁸⁴ Habac. 3. ⁸⁵ Job 5. ⁸⁶ Jer. 29. ⁸⁷ Cap. 29. ⁸⁸ Cant. 1. ⁸⁹ Ecccl. 21. ⁹⁰ I Cor. 15. ⁹¹ Rom. 5. ⁹² II Cor. 2. ⁹³ Jac. 2. ⁹⁴ Joan. 15. ⁹⁵ Psal. 103.

fleat cor hominis, per potus suavitatem. In primo attendimus Christi humilitatem, in secundo dæmonum expugnationem, in tertio lætam resurrectionem. Humilis fuit dilectus in præsepio, humilis in sæculo, humilis in patibulo. In præsepio reclinatus vilibus pannis, « quia non erat locus ei in diversorio⁹⁷; » in sæculo, dum clamaretur ad eum: « Bæmonium habes⁹⁸, » expositus Judæorum ludibrio; in patibulo in quo est visus quasi leprosus, et percussus et humiliatus a Deo⁹⁹. « Palmes non potest fructum facere nisi manserit in vite¹⁰⁰, » sed nec florere. Vitis ista tribus floribus floruit: floruit flore castitatis, floruit miraculis, floruit effusione sanguinis. Primo a nativitate, secundo in prædicatione, tertio in passione. Hoc triplicis flore per ipsum floruit vinea, id est Ecclesia. Flos iste medicinalis est. Cum enim floret vinea, ex virtute floris omnes serpentes fugiunt ab ea. Tria enim sunt genera serpentium, qui fugiunt a facie hujus triplicis floris, id est **156** carnis petulantia, mundi malitia, Satanæ astutia. Per florem castitatis carnis petulantia vincitur, per florem miraculorum mundi malitia expellitur, per florem sanguinis diaboli astutia obturatur. Primi serpentes sunt, quos magi Pharaonis fecerunt in Ægypto, ubi filii Israel serviebant in luto et latere, id est carnis voluptate; secundi eosdem persecuti sunt in deserto pro malitiosa murmuratione; tertius in paradiso, qui Evam seduxit sua calliditate. Notandum quod in hoc Cantico de vinea florente ter agitur, ut hic: « Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruisent vineæ¹⁻². » Item: « Ficus protulit grossos suos. Vineæ florentes odorem dederunt³. » Item, in præsentī loco videamus:

Si floruit vinea, si flores fructus pariunt. Primo simpliciter dicitur: « Si floruisent vineæ; » secundo, « vineæ florentes odorem dederunt; » tertio, *si flores fructus pariunt.* Primo enim Christus ab hominibus quasi infans bonæ indolis et mundæ vitæ simpliciter est acceptus. Secundo, quod non purus homo sed et Deus esset, per miracula agnitus. Tertio, effuso sanguine ab eo acceptus est immortalitatis fructus. Propter hos flores dicebat: « Ego flos campi, et lilium convallium⁴. » Lilium convallium fuit, quia humilis in castitate. Flos campi fuit, qui est in evidenti; quam dicunt esse violam, quia manifestus factus est miraculorum operatione. De flore dicitur: « Audite me, divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos fructificate⁵. » Ipse enim fuit rosa rubens sanguine in passione. Rivi aquarum sunt diversa bona gratiarum. Super his, non sub his ipse fuit, utpote Dominus omnium gratiarum, fructificavitque moriendo: vitam et sibi et nobis acquisivit. Videamus ergo *si flores fructus pariunt.* Triplicem ex his floribus fructum expectamus: fructum vir-

luti, fructum operis, fructum immortalitatis. Igitur per florem castitatis habetur fructus virtutis. Unde dicitur: « Egrediatur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum Spiritus Domini⁶, » etc. Jesse *refrigerium* dicitur. Unde de eo ascendit flos castitatis in quo dona Spiritus sancti libentius requiescunt. Per florem miraculorum, opera virtutis. Propter hæc enim quæ videbantur fieri a Christo homines operabantur. Inde est quod virga Aaron floruit, et ideo ad ministrandum in tabernaculo electus est⁷. Per florem sanguinis habemus fructum immortalitatis. Unde Salomon: « Florebit amygdalus et impinguabitur locusta, et dissipabitur capparitis, quoniam redibit homo in domum æternitatis suæ⁸. » Hæc amygdalus fuit crux, quæ floruit sanguine Christi, et per eum dissipatur capparitis, id est corruptio nostra, et sic redibit homo in domum æternitatis suæ. Videamus quoque *si floruerunt mala punica.* Mala punica quæ sunt rubea, martyres designant. Ii primo habent patendi desiderium; secundo, martyrio se offerunt; tertio, martyrium libenter sufferunt: Florent igitur martyrii desiderio, crescunt cum se offerunt martyrio, maturescunt et rubent voluntarie sufferendo. Audi florentis Apostoli desideria: « Non solum, ait, paratus sum alligari in Jerusalem, sed et mori pro nomine Jesu Christi⁹. » Audi offerentem se martyrio: « Curramus, ait, ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum¹⁰. » Audi martyrium sufferentem: « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci¹¹. »

Ibi dabo tibi ubera mea.

[Tho.] Ubra constat esse doctores Ecclesiæ. Hæc ubra Domino dat, cum et facta et dicta prædicatorum suorum in ejus exhibit obsequium, ut novos generent filios dilecto. Sunt ubra brutorum animalium, ut equarum, quæ solum suos nutriunt fetus. Et sunt quæ suos nutriunt fetus, et in humanos aliquid præstant usus, ut vaccarum et ovium. Et sunt quæ solummodo sunt apta nutriendis hominibus, ut mulierum. In primis designantur homines tam verbis quam moribus dissoluti. In secundis, verbis ornatī, sed moribus dissipati. In tertiis, tam verbis quam moribus compositi.

Primi enim sibi similes tantum faciunt discipulos; secundi, conversatione similes, sed verbis diversos, tertii, et verbis et moribus Deo acceptos. De primis dicitur: « Sed et lamie nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos¹². » De secundis illud Ezechielis: « Confracta sunt ubera pubertatis tuæ¹³. » Pubes dicitur femina, quando est viri potens, et apta ad gignendos filios: quod habet prædicator per sermonem. Sed confracta ejus ubera, si malam habet conversationem. De tertiis: « Duo ubera tua sunt duo hinnuli capræ gemelli¹⁴, » propter bonam con-

⁹⁷ Luc. 2. ⁹⁸ Joan. 7. ⁹⁹ Isa. 53. ¹⁰⁰ Joan. 15. ¹⁻² Cant. 6. ³ Cant. 2. ⁴ Ibid. ⁵ Eccli. 59. ⁶ Isa. 11. ⁷ Num. 17. ⁸ Eccli. 12. ⁹ Act. 21. ¹⁰ Hebr. 12. ¹¹ II Cor. 11. ¹² Thren. 4. ¹³ Ezech. 25. ¹⁴ Cant. 4.

versationem et bonum sermonem. Primis dicit Dominus : « Vos circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum; et cum feceritis facitis eum filium gehennæ duplo quam vos ¹⁴. » Nec mirum : « Quia nox nocti indicat scientiam ¹⁵. » Unde bene ait ille satyricus ¹⁶ :

*Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos,
Aut alios mores quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.*

De talibus ait David : « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est ¹⁷. » Ecce quales in sermone : « Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in visceribus eorum ¹⁸. » Ecce quales in conversatione. De secundis dicitur : « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me ¹⁹. » Item : « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere ²⁰. » De his quoque in Levitico : « Non seres agrum diverso semine ²¹, » sicut scriptum est : « Bene loqui et male vivere, nihil est quam propria se voce damnare. » Peccatori autem dixit Dominus : « Quare tu enarras justitias meas : et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam et projecisti sermones meos retrorsum ²². » Hi sunt « qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala ²³, » etc. De tertiis : Audi Apostolum, quomodo verbo nutrebat. Ait autem : « Lac vobis potum dedi, non escam ²⁴. » — « Si prædicavero, ait, vobis, non est mihi gloria. Necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non prædicavero ²⁵. » Et quomodo instruebat Timotheum nutrire verbo : « Prædica, inquit, verbum, insta importune, opportune ²⁶. » Et conversatione : « In omnibus te ipsam præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in gravitate, in integritate, ut is qui ex adverso est vercatur, nihil habens malum dicere de vobis ²⁷. » Utera ista quæ bona sunt, alii a dilecto elongant, alii dilecto locant, alii dilecto donant. Primi sunt qui collatam sibi a Deo gratiam in nulla expendunt utilitate, secundi expendunt pro temporali communitate, tertii pro sola charitate. Primi talentum Domini abscondunt involutum in sudario ²⁸. Secundi vendunt oves et boves, et columbas in templo ²⁹. Tertii talentum sibi commissum ad dominum suum reportant cum lucro ³⁰. Primis dicitur : « Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis ³¹. » Et Paulus Timotheo : « Noli negligere gratiam quæ in te est ³². » « Maledictus qui abscondit frumenta in tempore famis, » ait Salomon ³³. « Sapientia abscondita, thesaurus absconditus : quæ utilitas in utrisque ³⁴. » Secundis dicitur : « Gratis accepistis, gratis date ³⁵. » Alioquin lepra Naaman Syri adhærebit Giezi ³⁶. Ait Job : « Ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt ³⁷. » Et : « Qui excutit

A manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit ³⁸. »

Est enim munus a manu, munus a lingua, munus ab obsequio. Tertius dicitur : « Bibe aquam de cisterna tua et fluenta putei tui ³⁹, » id est tibi proficiat gratia tua tibi a Deo collata, proficiat nihilominus alienis. Unde subditur : « Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide ⁴⁰. » Inde Paulus : « Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit ⁴¹. » Idem ait alibi : « Secundum gratiam quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat ⁴². » — « Qui sitit veniat et bibat, et dabo ei gratis aquam vitæ, » sicut dictum est in Apocalypsi ⁴³. « Gratia primorum figurata est in manna illo, quod, quia filii Israel contra præceptum reservaverunt, cœpit scaturire vermibus ⁴⁴. Similiter Onan filius Juda, qui dicitur *mæror eorum*, cum deberet suscitare semen fratri sui Her qui defunctus erat, cum accederet ad Thamar uxorem illius, effundebat semen in terram ⁴⁵. Gratia secundorum designata est in primogenitis Esau, quæ dedit fratri suo Jacob, pro edulio rusæ lenticuke ⁴⁶. Tertiorum gratia figurata est in oleo mulieris, cui filius vasa ministrabat, at illa infundebat ⁴⁷, et in oleo et vino quæ infudit Samaritanus ei qui incidit in latrones ⁴⁸. Utera Ecclesiæ sunt prædicatores, quos Ecclesia dat sponsa, dum eos mittit ad regimen imitando eorum doctrinam et mores, tanquam lac ex uberibus sugens. Hæc ubera præfiguravit Salomon, quando fecit in templo duo cherubin de lignis olivarum decem cubitorum altitudinis, et alas quinque cubitorum ⁴⁹. Dignum erat ut Christus, qui venerat misericordiam facere, assignaret nobis uberum loco viros misericordiæ, et eis qui ceciderant per Adæ stultitiam, homines scientes assignaret, ille « qui docet hominem scientiam ⁵⁰, » ut per eos faceret hominem intelligere; qui « non venit legem solvere, sed implere ⁵¹. » Hæc duo cherubin Petrus sunt et Paulus, qui facti sunt de lignis olivarum, quia isti sunt viri misericordiæ; quorum justitiæ oblivionem non acceperunt, qui dicuntur cherubin, id est *plentitudo scientiæ*, quia non dilexerunt scientiam phantasticarum argumentationum, sed scientiam Dei plus quam holocaustum. Decem cubitorum dicti sunt, quia spiritualiter et adimplentes et docentes legis articulos accepturi sunt nobiscum, qui laboramus in vinea Domini singulos denarios ⁵². Vide lac quod ex his duobus exit uberibus. Habemus in cherubin scientiam, in lignis olivarum misericordiam. Ecce lac duplex. In decem cubitis perfectio divinæ legis. Scientiam, ut habeatur Dei et nostri cognitio; misericordiam, ut habeatur de proximo compassio;

¹⁴ Matth. 23. ¹⁵ Psal. 18. ¹⁶ Juv. Sat. vi, 238.
¹⁷ Lev. 19. ¹⁸ Psal. 49. ¹⁹ Psal. 27. ²⁰ I Cor. 5.
²¹ Joan. 2. ²² Matth. 23. ²³ II Cor. 6. ²⁴ I Tim. 4.
²⁵ Reg. 5. ²⁶ Job 15. ²⁷ Isa. 35. ²⁸ Prov. 5. ²⁹ Ibid.
³⁰ Gen. 46. ³¹ Gen. 25. ³² IV Reg. 4. ³³ Luc. 40.
³⁴ Matth. 20.

³⁵ Psal. 13. ³⁶ Ibid. ³⁷ Matth. 15. ³⁸ Matth. 23.
³⁹ I Cor. 9. ⁴⁰ II Tim. 4. ⁴¹ Tit. 2. ⁴² Matth. 25.
⁴³ Prov. 14. ⁴⁴ Eccl. 41. ⁴⁵ Matth. 10. ⁴⁶ IV
⁴⁷ I Cor. 15. ⁴⁸ I Cor. 5. ⁴⁹ Apoc. 22. ⁵⁰ Exod.
⁵¹ III Reg. 6. ⁵² Psal. 93. ⁵³ Matth. 5. ⁵⁴

legis observantiam, ut perficiatur in nobis Dei mandatorum executio. De primo: « Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus requirunt, quia angelus Domini exercituum est⁶⁴. » Et in eodem: « Periit populus meus eo quod non haberet scientiam⁶⁵. » Ad hoc enim apostollis datus est spiritus scientiæ. De misericordia Job: « Foris non mansit peregrinus, et ostium meum patuit viatori⁶⁶. » Et addit: « Quia mecum crevit miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum⁶⁷. » Itaque isti sunt viri misericordiæ. Ecce lac uberum. De lege dicitur: « Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum⁶⁸. » Est scientia quam sequitur poena, est scientia semiplena, est scientia plena. Prima scit Dei voluntatem, sed non deserit iniquitatem. Secunda cum tractet de temporalibus, tamen retinet puritatem. Tertia prorsus sequitur Dei voluntatem. Prima est ethnica, quia ethnici hoc faciunt. Secunda politica, quia civitates temporalia juste disponunt. Tertia apostolica, quia viri apostolici voluntati divinæ se subjiciunt. De prima: « Melius erat viam veritatis non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum converti⁶⁹. » De secunda ait Paulus: « Scio esurire et satiari, et abundare et penuriam pati⁷⁰. » Item: « Sacerdotes qui bene sciunt præesse, duplici honore digni habeantur⁷¹. » De tertia ait Dominus mulieri Samaritanæ: « Si scires quis est qui petit a te bibere, forsitan petisses ab eo ut daret tibi aquam vivam⁷². » De his conqueritur propheta: « Non est misericordia, non est veritas, non est scientia Dei in terra⁷³. » De hac Paulus: « Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum⁷⁴. » Item: « Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem justus iudex⁷⁵. » O Petre, ubi est illud verbum quo negasti Dominum dicens ancillæ: « Nescio quid dicis⁷⁶? » Item, jurare et anathematizare cepisti quod non noveras hominem⁷⁷. Tu quoque, Paule, cum vestes lapidantium Stephanum servares⁷⁸, cum Christum persequi et membra ejus non cessares⁷⁹, cum epistolas a principibus scilicet acciperes⁸⁰? tunc aliud sciebas quam Christum crucifixum. Et ille: « Sed ignorans feci in incredulitate⁸¹. » Itaque qui prius sui magister sævitæ, nunc exhibeo lac de ubere misericordiæ; qui prius peccavi per ignorantiam, tanquam de ubere propino multis scientiam. « Me, ait Petrus, permisit Deus cadere, ut lapsos relevarem. » Illi præfigurati sunt in Samuele, cum diceret ad Saul: « Invenies duos viros salientes foveas magnas⁸². Isti enim salierunt foveam magnam, cum transierunt de peccato ad justitiam, de laqueo diaboli ad liberam Christi viam, de formidine mortis æternæ ad fiduciam. Inde propheta: « Vobis qui estis super terram erit formido et fovea et laqueus⁸³. » La-

queus diabolicæ seductionis, fovea obstinationis, formido æternæ animadversionis. Laqueus diabolicæ seductionis, ut incideret in tentationem; fovea obstinationis, ut veniat in desperationem; formido æternæ animadversionis, ut sit paratus ad extremam damnationem. De laqueo: « Laqueum paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam⁸⁴. » Item: « Anima nostra erepta est de laqueo venantium⁸⁵. » De fovea: « Lacum aperuit et effodit enim, et incidit in foveam quam fecit⁸⁶. » Item: « Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidus⁸⁷. » De formidine: « Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet⁸⁸; » quia « terribilis est expectatio judicii, et ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios⁸⁹. » Hi scientiam habuerunt in peccatorum conversatione, in conversorum gubernatione, in divina vocatione. In conversatione, cum scientiam habuerunt, et fortitudinem qua possent labores sustinere; audaciam, qua possent tyrannis resistere. Ecce habemus in basibus tribus leones et boves et cherubim. Vide Paulum leonem: « Neque mors, neque vita, neque principatus, neque potestates poterunt me separare a charitate Christi⁹⁰. » Ecce: « Justus ut leo confidit⁹¹. » Vide laborantem bovem: « Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci⁹². » Audi cherubim: « En terra mea adversum me clamat, et comedi fructus ejus absque pecunia⁹³, » scilicet scientiæ quæ convertatur. **157** *Ista sunt ubera quæ dabo tibi, ait sponsa. Notandum quod dat ubera, quibus Christus nutritur in assumpta humanitate; et sunt quibus nutritur in fidei firmitate, et sunt quibus nutritur in charitate. Prima porrigit Virgo Maria, secunda exhibent prædicatores in Ecclesia, tertia donat anima devota. Primis nutritur caro Salvatoris, secundis fides Mediatoris, tertiis fervor amoris. De primis: « Ipsum Regem angelorum sola Virgo lactabat ubere de cælo plena⁹⁴. » De secundis specialiter dicitur pro Petro et Paulo et eorum imitatoribus: *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli, quæ pascuntur in liliis*. De tertiis dicitur: « Da eis, Domine, ait propheta: quid dabis eis? Ubera arentia⁹⁵, » et scutum cordis duritiam. Arentia enim habent ubera, qui nec lac vivum impendunt pro Christo, nec lac charitativæ devotionis impendunt Deo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, mune surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores. fructus parturiant, si florerunt mala punica, ibi dabo tibi ubera mea.

[CARD] In his verbis ostendit mater sollicitudinem quam gerit pro Ecclesia; qualiter sollicitet filium ut eam visitet, et profectus videat, quatenus quod minus est visitando compleat. Dicit ergo: *Veni, dilecte mi, ingrediamur in agrum, visitemus*

⁶⁴ Malach. 2. ⁶⁵ Ibid. ⁶⁶ Job 31. ⁶⁷ Ibid. ⁶⁸ Psal. 118. ⁶⁹ Il Petr. 2. ⁷⁰ Philipp. 4. ⁷¹ I Tim. 5. ⁷² Joan. 4. ⁷³ Ose. 4. ⁷⁴ I Cor. 2. ⁷⁵ Il Tim. 1. ⁷⁶ Matth. 26. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Act. 7. ⁷⁹ Act. 9. ⁸⁰ Ibid. ⁸¹ I Tim. 1. ⁸² I Reg. 10 sec. LXX. ⁸³ Isa. 24. ⁸⁴ Psal. 56. ⁸⁵ Psal. 123. ⁸⁶ Psal. 7. ⁸⁷ Luc. 9. ⁸⁸ Psal. 111. ⁸⁹ Hebr. 40. ⁹⁰ Rom. 8. ⁹¹ Prov. 28. ⁹² Il Cor. 11. ⁹³ Job 31. ⁹⁴ Offic. Eccl. ⁹⁵ Ose. 9.

illos qui sunt in agro, et vomere prædicationis humanorum cordium terram scindunt. *Veni, dilecte mi, commoremur in villis, facientes mansionem apud illos, qui habitantes in unum per dilectionem, uno jure vivunt. Surgamus mane ad vineas plantandas in fide, videamus si vinea floruit, per boni operis exordium, si flores fructus parturiunt per boni exordii complementum, videamus si floruerunt mala punica, quorum flos ruber desiderium imitandi passionem Dominicam demonstratur in viris fidelibus, qui per illas arbores designantur. Et subdit domina: Ibi dabo tibi ubera mea, ut gustes interpellationes meas pro Ecclesia, quæ procedunt de uberibus meis, per quæ supra diximus ipsius pietatem et misericordiam designari.*

Mandragoræ dederunt odorem in portis nostris.

[Tao.] Portæ Christi et Ecclesie sunt iidem doctores qui uberum vocabulo fuerunt expressi. Ubera sunt, quia doctrina parvulos nutriunt; portæ sunt, quia nutritos in regno cælorum introducunt. Unde in Apocalypsi ²⁴, civitatis, quam vidit Joannes, dicuntur esse portæ duodecim, id est duodecim apostoli. In his portis *mandragoræ odorem dederunt*, quia et apostoli et eorum sequaces spiritalium ex se virtutum famam sparserunt. Mandragora est herba aromatica cujus radix formam habet humani corporis; mala vero ejus suave sunt olentia; hanc habet virtutem ut ægris laborantibus incommodo vigiliarum somnum indulgeat; item si quorum corpora propter curam secunda sunt, hujus cortex vino mistus ad bibendum datur, ut soporati dolorem non sentiant; item illis medetur qui nausea sic laborant ut nec continere cibum valeant nec capere delectentur. Cibus animæ est sermo doctrinæ, quem quidam fastidiunt audire vel auditum tradere negligunt in memoriam. Quatuor sunt portæ: prima ad occidentem, secunda ad aquilonem, tertia ad austrum, quarta ad orientem. Ezechielii monstratum est ædificium ⁶⁸ in quo prima tacetur, quia est inutilis; tres aliæ ei ostenduntur, quia in eis magna est utilitas. Per primam enim est egressus, per secundum regressus, per tertiam progressus, per quartam ingressus. Egressus ad tenebras mundanæ cæcitatæ, regressus ad gratiam sanitatis, progressus in fervore charitatæ, ingressus ad splendorem claritatis. In prima namque homo labitur in culpam, in secunda resurgit per penitentiam, per tertiam ambulat in justitiis, per quartam penetrat secreta supernæ Leatitudinis. Prima enim est porta erroris, secunda satisfactionis, tertia fervoris, quarta luminis. Prima est porta Sterquilini quæ in Esdra legitur ⁶⁶; secunda in qua juvenis filius unicus matris suæ a Domino suscitatur ⁶⁷; tertia est Speciosa porta, in qua Petrus claudum, ut rectus ambulet, erigit ⁶⁸: ubi opus charitatæ exercetur;

A quarta est porta Bethlehem in qua erat fons cujus aqua a David desideratur ⁶⁹. De prima: « Et appropinquaverunt usque ad portas mortis ⁷⁰; » de secunda: « Intrate per angustam portam ⁷¹; » de tertia: « Aperite mihi portas justitiæ et ingressus in eas confitebor Domino ⁷²; » de quarta: « Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob ⁷³. » Per primam egressa est Dina filia Jacob et corrupta ⁷⁴; ad secundum invitabat propheta Synagogam dicens: « Revertere, virgo Israel, in civitates tuas ⁷⁵; » de tertia exclamat Salomon: « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens ⁷⁶? » ad quartam festinabat Paulus cum diceret: « Ingrediemur in illam requiem: nos qui credidimus ⁷⁷. » Mandragora per omnia similatur homini præter capillos. Homo integer est Christus ex divinitate et humanitate; justus autem, qui per has portas intrat, est mandragora; qui assimilatur corpori Christi, id est humanitati, immutatione religiosæ vitæ. « Caput Christi est Deus ⁷⁸ » cui justus non potest assimilari per ea quæ agit ex divinitate, ut in miraculorum operatione. Igitur vita justus dat odorem in portis nostris, id est in tribus ultimis. Nam in prima dat fetorem vitæ peccatoris quadruidani, in secunda vita reversi dat odorem unguenti, in tertia vita justus odorem thuris, in quarta vita devoti contemplativi dat odorem aromatis. Primus dat fetorem, dum alios scandalizat per immundum vitæ exemplum; secundus dat odorem unguenti, dum per suam reversionem alios sanat, provocans ad divinæ misericordiæ remedium; tertius dat odorem thuris, dum sibi et aliis per orationes divinum impetrat adjutorium; quartus dat odorem aromatis, suavitate suæ devotionis. De primo dicitur: « Domine, jam fetet, quadruidanus enim est ⁷⁹; » in figura secundi « domus repleta est ex odore unguentis ⁸⁰, » quoniam Maria unxit pedes Domini; de tertio dictum est in Apocalypsi ¹⁰⁰: « Habebant seniores citharas et psalteria aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum: » vel cithara est vox, in odoramentis suavis pinguedo orationis; de quarto: « Ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu angeli ¹. »

Item quatuor istas portas invenimus in sacramentis Christi, omnes in bonam partem acceptas. Prima est orientalis, secunda occidentalis, tertia aquilonis, quarta meridionalis. Prima est uterus Virginis, secunda est latus Salvatoris, tertia est tenacitas rapinæ infernalis, quarta est ingressus patriæ cælestis. De prima in Ezechiele dicitur ²: « Porta hæc clausa erit, vir non ingreditur per eam, quia Dominus Deus Israel ingressus est per eam; » de secunda: « Intrate per angustam portam ³; » de tertia: « Ego dixi in dimidio dierum meorum: Vadam ad portam inferi ⁴; » de quarta: « Ele-

⁶⁶ Cap. 21. ⁶⁷ Ezech. 8. ⁶⁸ II Esdr. 3. ⁶⁹ Luc. 7. ⁷⁰ Act. 3. ⁷¹ II Reg. 23. ⁷² Psal. 106. ⁷³ Matth. 7. ⁷⁴ Psal. 147. ⁷⁵ Psal. 86. ⁷⁶ Gen. 54. ⁷⁷ Jer. 31. ⁷⁸ Cant. 6. ⁷⁹ Hebr. 4. ⁸⁰ I Cor. 11. ¹⁰⁰ Joan. 11. ¹ Joan. 12. ¹⁰⁰ Cap. 5. ¹ Apoc. 8. ² Cap. 44. ³ Matth. 7. ⁴ Isa. 38.

vamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ.⁵ A
Istæ portæ clausæ fuerunt in prophetis, quia ob-
scure ab eis prædictæ, sed jam, coruscante Evan-
gelio, sunt apertæ. Prima aperta est in Christi nati-
vitate; aperta, dico, non virginitalis corruptione,
sed nativitalis Christi manifestatione; secunda
aperta est in ejus passione, tertia in descensu Chri-
sti ad inferos et resurrectione; quarta in ejus ascen-
sione. De prima aperta est mundus illuminatus, de
secunda est homo redemptus et a peccatis lotus, de
tertia est captivus homo ab inferis liberatus, de
quarta missus est Spiritus sanctus. De prima dic-
tum est: « Orietur vobis timentibus nomen meum
Sol justitiæ⁶, » nam « vidimus gloriam ejus glo-
riam quasi Unigeniti a Patre⁷. » De secunda: « In
sanguine tuo redemisti vinclos tuos de lacu in quo
non erat aqua⁸, » et: « Ipse enim prior dilexit nos,
et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo⁹. »
De tertia: « Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero,
inferne¹⁰, » nam captivitate libera Jesum sequuntur
agmina. De quarta: « Ascendens Christus in al-
tum, captivam duxit captivitatem; dona dedit he-
minibus¹¹, » id est septiformem spiritum. In istis
dant *mandragoræ*, id est conversationes justorum,
ædorem. In prima dum Christi initantur humilita-
tem, in secunda dum se conformant ei per passio-
nem, in tertia dum caute fugiunt inferni tormenta
repellendo viriliter diaboli machinamenta, in quarta
dum ad cælum sua erigunt desideria. In prima
bonum dabat odorem humilitatis David dicens:
« Ludam coram arca Domini, et vilior flam in
oculis meis¹². » Apostolus bonum dabat odorem
passionis in secunda dicens: « De cætero nemo
mihi molestus sit; stigmata enim Jesu Christi porto
in corpore meo¹³. » In tertia bonum dabat odorem
fugiendo infernum David dicens: « Domine, edu-
xisti ab inferno animam meam; salvasti me a descen-
dentibus in lacum¹⁴, » et: « Anima mea sicut
passer erèpta est de laqueo venantium¹⁵. » In
quarta bonum odorem dabat erigendo ad cælum
desiderium suum David dicens: « Sitivit anima mea
ad Deum fontem vivum¹⁶, » et: « Cor meum, et caro
mea exsultaverunt in Deum vivum¹⁷. » Item duo-
decim apostoli portæ dicuntur, unde in Apocaly-
psi¹⁸ duodecim portæ visæ sunt a Joanne in illa
civitate Jerusalem; quæ ostensa est. Item, dictus est
Christus porta: « Ego, ait, sum ostium: per me
si quis introierit, ingredietur et egredietur, et
pascua inveniet¹⁹, » per hanc portam intrant
omnes.

Item hanc invenimus divisionem: sunt portæ
Sion, sunt portæ justitiæ, sunt portæ æternales.
Portæ Sion sunt Ecclesiæ sacramenta, per quæ
Ecclesiam intramus; portæ justitiæ sunt virtutes

meditæ quas temporaliter exercemus; portæ æter-
nales sunt præcipuæ virtutes, quas etiam in futuro
habaturi sumus. In primis dant odorem prædicando
prælati, in secundis juste vivendo religiosi, in ter-
tiis soli Deo vacantes perfecti. De primis: « Chri-
sti bonus odor sumus Deo, » ait ille prædicator
egregius²⁰; de secundis: « Ecce odor filii mei sicut
odor agri pleni; cui benedixit Dominus²¹, » de
tertiis: « Odor tuus in me concupiscentias excitavit
æternas²². » Item, sunt portæ mortis, sunt portæ
mundi, sunt portæ inferi, sunt portæ cæli. Portæ
quibus ingredimur ad mundum sunt corrupta sen-
sualitas, et cæca cupiditas, unde: « Appropinqua-
verunt usque ad portas mortis²³. » Portæ inferi
sunt cæca desperatio et dura obstinatio, unde:
B « Portæ inferni non prævalebunt adversus eam²⁴. »
Portæ cæli humilis patientia, quæ est porta ferrea
ducens ad civitatem²⁵, et amoris concordia, quæ
est porta orientalis²⁶. Primæ portæ pertinent ad
filios hujus sæculi, secundæ ad filios gehennæ, ter-
tiæ ad filios Dei. Primi in suis portis inveniunt
errorem, secundi per suas sibi præparant æternum
fetorem, tertii in suis quasi mandragora vitæ odo-
rem. De primis: « Erraverunt in solitudinæ, in ina-
quoso, viam civitatis habitaculi non invenerunt²⁷. »
De secundis: « Ignis, sulphur et spiritus procella-
rum, pars calicis eorum²⁸, » sulphur enim fetore
suo æternum fetorem insinuat. De tertiis: « Ego
quasi vitis fructificavi suavitatem odoris²⁹, » vitis
enim, quas diximus portas cæli, putationem susti-
nendo designat patientiam, tortitudine et vilitate
C sua humilitatem; vino vero quædest calidæ naturæ et
latificat cor hominis³⁰, designat amoris divini fer-
vorem et jucunditatem. Item septem sunt portæ
Jerusalem: porta vetus, porta fontis, porta gregis,
porta equorum, porta sterquilini, porta piscium,
porta vallis³¹. Item sunt septem beatitudines, quæ
ibi numerantur: « Beati pauperes spiritu quoniam
ipsorum est regnum cælorum³², » etc. Prima sunt
angeli secundum unam considerationem, secundæ
patriarchæ, tertia prophetæ, quarta apostoli, quinta
martyres, sexta confessores, septima virgines.
Prima est cælestis, secunda fidelis, tertia umbra-
tilis, quarta judicialis, quinta terribilis, sexta
D exemplaris, septima admirabilis. Porta vetus dicta
est, quia in principio nascentis Jerusalem fundata
est, quia « in principio creavit Deus cælum et ter-
ram³³, » id est angelicam et humanam naturam. Unde
Jacob evigilans ait: « Non est hic aliud nisi domus
Dei et porta cæli³⁴. » Porta fontis est per quam
exitus erat ad fontem Gihon, ubi Salomon unctus
est in regem a Sadoc sacerdote et Nathan prophe-
ta³⁵. Per hanc designantur patriarchæ: 158 ab his
enim fides et cultus unius Dei incepit, et ad noa

⁵ Psal. 23. ⁶ Malac. 4. ⁷ Joan. 1. ⁸ Zach. 9. ⁹ Apoc. 1. ¹⁰ Ose. 13. ¹¹ Ephes. 4. ¹² II Reg. 2.
¹³ Gal. 6. ¹⁴ Psal. 29. ¹⁵ Psal. 123. ¹⁶ Psal. 41. ¹⁷ Psal. 83. ¹⁸ Cap. 21. ¹⁹ Joan. 10. ²⁰ II Cor. 2.
²¹ Gen. 37. ²² Offic. Eccle. ²³ Psal. 106. ²⁴ Matth. 16. ²⁵ Act. 12. ²⁶ Ezech. 8. ²⁷ Psal. 106. ²⁸ Psal.
10. ²⁹ Eccli. 24. ³⁰ Psal. 105. ³¹ II Esdr. 2, 3. ³² Matth. 5. ³³ Gen. 1. ³⁴ Gen. 28. ³⁵ III Reg. 1.

tanquam de fonte per rivos emanavit, unde de A Abraham ait Prudentius : « Senex fidelis prima credendi via est. » Porta gregis juxta templum erat per quam ducebantur animalia ad immolandum. Ili sunt prophetæ quorum primus Samuel habitare fecit unius mortis in domo ²⁸, tanquam gregem in ovili: Hæc dicitur umbratilis, quia sub figuris operum et in tegumentis umbrarum prophetaverunt. Porta equorum dicebatur, in qua dimittebant equos quando ascendebant in templum; ultra quam equitare non licebat. Hi sunt apostoli propter velocitatem sic dicti, quia « subito in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum ²⁹. » In horum figura Zacharias propheta ³⁷ vidit equos rubeos, albos, nigros, et varios. Hæc porta est judicialis; apostoli enim dictum est: « Sedebitis super sedes duodecim judicantes duo decim tribus Israel ³⁸; » inde canit Ecclesia ³⁹:

*Ecclesiarum principes,
Belli triumphales duces,
Cœlestis aulae milites,
Et vera mundi lumina.*

Porta sterquilini est, per quam sordes civitatis efferebantur. Isti sunt martyres quorum corpora reputata sunt ut stercora, unde ait David : « Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu et non est qui sepeliret ⁴⁰. » Item David : « Posuerunt morticina servorum tuorum escam volatilibus cœli; carnes sanctorum tuorum bestiis terræ ⁴¹. » Quia « lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt ⁴². » Porta piscium est, quæ respiciebat mare Mediterraneum, per quam mercimoniam piscium deferebantur in urbem. Isti sunt confessores, qui in media voragine vitiorum contra impetus fluctuum mundi, id est tentationum feruntur et procellis circumstantibus concutiuntur, et non dejectantur. Hi sunt pisciculi pauci quibus satiavit Dominus quatuor millia hominum ⁴³. Hæc dicitur exemplaris, quia cum verbo doctrinæ ministrat nobis exemplum vitæ. Porta vallis erat quæ ducebat ad vallem Josaphat. Isti sunt virgines in valle positi humilitatis, quia collectaneæ sunt virtutes, virginitas et humilitas, unde beata Virgo : « Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes ⁴⁴. » Hæc dicitur admirabilis. Quid enim admirabilius, quam vitam angelicam ducere in terris? In carne enim non secundum carnem vivere, non solum supra carnem est, sed angelicum. Morali ter quoque possumus accipere portas istas. Sit ergo prima gratiæ, secunda contritionis, tertia exterioris penitentiae, quarta sanctæ meditationis. Et nunc de his quatuor agamus. Prima ergo est gratia scilicet vetus. Ipsa enim est principium bonorum quæ egimus, ipsa quoque est cœlestis. Per ipsam enim

de cœlo egressus est angelus, egressus est Christus, egressus est Spiritus sanctus. Angelus ad visitandum, Christus ad redimendum, Spiritus sanctus ad considerandum. Ad visitandum contra diaboli tentamenta, ad redimendum ab infernali pœna, ad consolandum in hac miseria. Unde Jacob vidit angelos ascendentes et descendentes, et lapidem sub capite, id est Christum, unxit oleo, Spiritus sancti, et ait : « Non est hic aliud nisi domus Dei et porta cœli ⁴⁵. » Secunda scilicet fontis, id est contritionis est. Fons iste tres habet rivos : primo lavat macula peccati infectum, secundo luget proximi defectum, tertio pium rigat affectum. Quærit enim se mundare, proximo subvenire, Deum desiderare. Hanc aquam desideravit David cum desideraret de fonte qui est in porta Bethlehem ⁴⁶. Tertia est porta gregis quæ et umbrabilis dicitur. Tres sunt greges : grex porcorum, grex caprarum, grex ovium. De primo legitur, quia misit Dominus malignos spiritus intrare in gregem porcorum ⁴⁷; » de secundo : « Capilli tui sicut grex caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad ⁴⁸; » de tertio : « Dentes tui sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lavacro ⁴⁹. » Non legimus quod porci offerantur in sacrificio, capra offertur pro peccato, ovis in holocausto ⁵⁰. Primi ergo portam non ingrediuntur, secundi ingrediuntur, tertii in templo introducuntur. Primi sunt porci qui in mari præcipitantur, id est peccatores qui in inferno cruciabantur; secundi sunt penitentes qui pro peccatis suis affliguntur, tertii sunt justi qui charitate fervent, ut justiores reddantur. De primis : « Quibus juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam ⁵¹; » de secundis : « Intrate per angustam portam ⁵²; » de tertiis : « Filii Sadoc intrabunt in sanctuarium meum et ministrabunt mihi ⁵³. » Hæc porta dicitur umbratilis, quia sacrificia sunt umbra futurorum, vel quia hæc opera secreto faciendæ sunt, vel quia licet meritum videtur, præmium nondum declaratur.

Quarta est porta equorum. Nomine equorum tria designantur hominum genera: luxuriosi, superbi, honoribus dediti. Primi remanent extra portam propter suam immunditiam; secundi propter suam superbiam; tertii ut, sollicitudine ad tempus deposita, majorem habeant contemplationis abundantiam. De primo : « Fluxus eorum, ut fluxus equorum ⁵⁴; » de secundo : « Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in ubiis ⁵⁵; » de tertio : « Qui ascendis super equos tuos, et quadrigæ tuæ salvatio ⁵⁶. » Hæc est judicialis, quia, cum revertitur anima, verius scit judicare inter verum et falsum, bonum et malum, temporale et æternum. Sequuntur tres aliæ portæ, quarum prima est confessionis, secunda imitationis, tertia humilitatis. Prima est sterquilini; dum enim peccata confitemur, quasi ster-

²⁸ Psal. 67. ²⁹ Rom. 10. ³⁷ Cap. 6. ³⁸ Matth. 19. ³⁹ Hymm. De comm. sanctorum. ⁴⁰ Psal. 78. ⁴¹ Ibid. ⁴² Hebr. 11. ⁴³ Matth. 15. ⁴⁴ Luc. 1. ⁴⁵ Gen. 28. ⁴⁶ II Reg. 3. ⁴⁷ Matth. 8. ⁴⁸ Cant. 4. ⁴⁹ Ibid. ⁵⁰ Lev. 22. ⁵¹ Psal. 94. ⁵² Matth. 7. ⁵³ Ezech. 44. ⁵⁴ Ezech. 25. ⁵⁵ Psal. 146. ⁵⁶ Habac. 3.

quillinum extra portam ejicimus. Tria sunt ista sterquilinia: primum peccata, secundum temporalia bona, tertium mundi miseria. De primo: « Qui nutriantur in croceis amplexati sunt stercora ⁷⁷; » de secundo: « De stercore boum lapidabitur piger ⁷⁸; » de tertio: « Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem ⁷⁹. Hæc dicitur terribilis; dum enim auditor confessionis prædicat, incutit timorem in mortis articulo, tremorem horroris in judicio, tenebras in inferno. Unde David: « Timor et tremor venerunt super me et contexerunt me tenebræ ⁸⁰. » Sequitur porta piscium, scilicet imitationis. Tria enim sunt genera piscium, quæ debemus imitari: de fluvio, de stagno, de mari. Primi sunt qui vivunt in sæculo de suis laboribus, elemosynis vacantes, et hi testimonio fidei sunt probati; secundi in claustro reclusi sunt, angustiati sunt, afflicti sunt; tertii in martyrio ludibria et verbera experti. Hæc dicitur exemplaris. Primos enim debemus imitari: ut sciamus in sæculo communiter vivere, secundos, ut sciamus in claustro solitudinem tenere; tertios, ut possimus in martyrio constantiam habere. In omnibus his necessaria est patientia, unde in Levitico: « Pisces sive de fluvio, sive de stagno, sive de mari non comedetis, qui non habent pinnulas et squamas ⁸¹. » Sequitur porta vallis, id est humilitati. Est vallis fructuosa, est vallis liliifera, est vallis liliosa. Prima est humilitatis peccatorum, secunda justorum, tertia virginum. Humilis enim peccator lacrymis rigatur; humilis justus frumento virtutum cumulatur; humilis virgo amonitate munditiæ jucundatur. De primo: « Qui emittis fontes in convallibus ⁸²; » de secundo: « Vallis abundavit frumento ⁸³; » de tertio: « Circumdabant eam flores rosarum et lilia convallium ⁸⁴. » Hæc est mirabilis. Mirabile enim est quod destruit superbiam quæ totum genus humanum præcipitavit. Quod enim illa de cælo præcipitavit, ista revehit ad cælum.

Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris.

[CARD.] Mandragora herba est, quæ tam profundum soporem inducit, quod posset homo incidi, nec sentiret dolorem. Per mandragoras enim studia contemplationis designantur, quæ ita dormire faciunt hominem in deliciis suis, ut abscissionem ab inimicis suis carnalibus, a rebus sæcularibus nec sentiat nec attendat. Dicit ergo: *Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris*, id est in portis quinque sensuum; tunc nostris, si odor mandragorarum ad eas perveniat et ab eis excludat odorem mundanum. Nam si bene dormiat interius anima, sensus suos excludit ad exteriora. Sequitur

Omnia vana nova et vetera servavi tibi, dilecte mi.

[THO.] *Poma nova et vetera*, præcepta vel pro-

missa novi Testamenti ac veteris, quæ omnia servavit dilecto suo Ecclesia. Ipsum enim non solum esse novit, qui utriusque præcepta daret et servantibus præmia digna redderet. Ipse enim solus fuit, qui antiquis per angelos, per semetipsum nobis, illis minora, nobis majora, et dedit præcepta et promisit præmia. Item, *poma vetera*, sunt Patres veteris Testamenti quorum nullus quamlibet sanctus, potuit regnum intrare ante incarnationem, passionem, resurrectionem, ascensionem. *Poma vero nova* sunt, justi novi Testamenti quos utrosque salvandos præcepit Ecclesia per gratiam Christi venturi in mundum. Nova poma sunt quatuor: primum incarnatio Salvatoris, secundum initium novæ conversationis, tertium profectus humilitatis, quartum fructus perfectæ virtutis. De primo Job: « Dies mei transierunt quasi naves poma portantes ⁸⁵, » quod de incarnatione Gregorius exponit; de secundo in Levitico: « Cum intraveritis terram quam Dominus daturus est vobis, et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia ab eis ⁸⁶, » id est vanam gloriam a nova conversatione; de tertio: « Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallis ⁸⁷. » Per convallium enim designatur humilitas; de quarto: « Emissiones tuæ paradisi malorum punicorum cum pomorum fructibus ⁸⁸. » Mala enim punica sunt martyres sanguinis effusione rubei: fructus pomorum, quæ est in eis, perfectio virtutum. Primum pomum affert sanitatem, secundum sapit austeritatem, tertium provocat vomitum, quartum tribuit appetitum: sanitatem fidei veræ, austeritatem poenitentiae, vomitum superbiæ, appetitum dulcedinis supernæ. Primum itaque affert sanitatem antiquis odore, præsentibus sapore, futuris in resurrectione fortitudine et decore. Unde ipsa Sapientia: « Sicut cinnamomum et balsamum aromatizans odorem dedit; quasi myrrha electa dedit suavitatem odoris ⁸⁹. » Sicut cinnamomum jucundi odoris et saporis, dedit odorem in nativitate; sicut myrrha quæ amara est, in passione; sicut balsamum, quod a putredine corpus conservat incorruptum, in resurrectione. Hunc triplicem odorem dedit antiquis ad fidem. Saporem dedit præsentibus, se manifestans eis in carne; unde: « Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus ⁹⁰, » et: « Qui edunt me adhuc esurient ⁹¹. » Futuris dabit suavitatem fortitudinis per incorruptionem, pulchritudinis per sui visionem, unde: « Dominus regnavit, decorem induit ⁹². » Secundum pomum sapit austeritatem poenitentiae, unde: « Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi ⁹³. » Hic clamat: « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁹⁴. » — « Propter te mortificamur tota die ⁹⁵. » Tertium pomum facit vomitum superbiæ, ad quem nos admonet Apostolus: « Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio ⁹⁶. » Et alius apostolus: « Deponentes omnem malitiam, et omnem dolorem et

⁷⁷ Thren. 4. ⁷⁸ Eccli. 32. ⁷⁹ Psal. 112. ⁸⁰ Psal. 54. ⁸¹ Lev. 11. ⁸² Psal. 403. ⁸³ Psal. 64.
⁸⁴ Offic. Eccl. ⁸⁵ Job 7. ⁸⁶ Lev. 20. ⁸⁷ Cant. 6. ⁸⁸ Cant. 4. ⁸⁹ Eccli. 24. ⁹⁰ Psal. 33. ⁹¹ Eccli. 34.
⁹² Psal. 92. ⁹³ Psal. 144. ⁹⁴ Psal. 6. ⁹⁵ Psal. 43. ⁹⁶ I Cor. 5.

simulationes, et invidias, et omnes detractiones⁷⁶, etc. Quartum pomam provocat appetitum dulcedinis supernæ. Ad hoc nos invitat Apostolus sic: « Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram⁷⁷; » et David: « Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum⁷⁸. » Inde sponsa in hoc Cantico: « Comedite, amici, et inebriamini, charissimi⁷⁹. » De his quatuor pomis ait propheta: « Ipse cepit et sanabit nos⁸⁰. » Per primum, percutiet poenitentia; per secundum, curabit nos, faciens vomere superbiam; per tertium, vivificabit nos post duos dies, scilicet prædictæ inchoationis, et profectus humilitatis, dans nobis saporem supernam; per quartum, quod est quedam scilicet vivificatio spiritualis vitæ, quæ sequitur in his duobus diebus, in die tertio suscitabit nos de corpore et anima, scilicet præcedentibus duobus diebus legis et Evangelii. Primum pomum novum est ineffabili Dei et hominis unione, secundum vetustatis Adæ subjectione, tertium novum est deformando a superbienti diabolo, quartum novum est se Christo conformando. De primo: « Faciet Dominus novum super terram, mulier circumdabit virum⁸¹⁻⁸²; » de secundo: « In novitate vitæ ambulemus⁸³; » de tertio: « Renovamini spiritum mentis¹⁵⁹ vestræ et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est⁸⁴; » de quarto: « Renovabitur ut aquilæ juvenus tua⁸⁵. » Aquila hæc est Christus, de cujus similitudine renovamur cum, relicis peccatis, ejus nos virtutibus et operibus, quantum datur nostræ infirmitati, nos conformamus, ut post mortem ab ipso reformemur. Quod sit Christus aquila audi Joannem apostolum: « Audi, ait, vocem unius aquilæ volantis per medium cœli⁸⁶: » quod intelligimus de Christi ascensione.

Hæc de pomis novis dicta sunt. Tria sunt poma vetera: culpa originalis, voluptas carnalis, vanitas temporalis. Primum collegit Adam in paradiso, secundum colligebant duo seniores presbyteri insidiantes castitati Susannæ latentes in pomario, tertium in Ecclesiaste libro: « Ego, inquit, paravi mihi servos et ancillas, et plantavi pomaria et arbores diversi generis, et vidi quod esset vanitas et afflictio spiritus⁸⁷. » Prima illa poma nova servat Ecclesia dilecto ad remunerandum. Ista vero vetera servat ei vel ad remittendum vel ad æternaliter puniendum; voluptatem carnalem per baptismi ablutionem; macerationem, vanitatem vero temporalem per confessionem et mundi abdicationem. De primo enim ait Dilectus: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei⁸⁸; » de secundo: « Qui odit animam suam in mundo, in vitam æternam custodit eam⁸⁹; » id est vitam carnalem; de tertio: « Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus⁹⁰; »

A magnæ enim possessiones causæ sunt vanitatis. Alioquin dilecto hæc omnia servantur, æternaliter punienda, nisi satisfecerimus de eis, dum nobis datur spatium. Debemus enim tria Deo, tria proximo, tria nobis. Hæc tria Deo: reverentiam majestati, obedientiam veritati, patientiam benignitati. Hæc tria nobis dimitti petimus quæ Deo debemus et non solvimus. Proximo debemus: posse nostrum, nosse nostrum, velle nostrum: in subsidiis, in consiliis, in desideriis. Mendico, indiscreto, perverso. Nobis quoque debemus tria, scilicet vitæ subsidia, vivere sine criminis macula, ambulare in justitia. De prima: « Cibaria et virgam et onus asino, panem et disciplinam et opus servo⁹¹; » de secundo: « Beatus vir qui inventus est sine macula⁹²; » de tertio: « Qui ambulat in justitiis et loquitur veritatem, iste in cœlis habitabit⁹³. » Pro his quia non solvimus, dicimus: « Dimitte nobis debita nostra⁹⁴. » Hanc sponsam quam audivimus poma nova et vetera sponso reservasse, beatam Virginem a Filio suo in cœlum assumptam possemus intelligere, quæ, dum bona quæ operata est sub lege, tanquam poma vetera, et quæ operata est sub gratia, tanquam nova Filio suo præsentat, ipsa ait: « Descendi in hortum nucum ut viderem poma convallium, et inspicerem si florisset vinea, et germinassent mala punica⁹⁵. » Poma convallium, scilicet humilitatis fructum, quæ habuit sub legis vetustate; mala punica quorum grana sunt rubea, sunt bona charitativa, quæ acquisivit sub gratiæ novitate, unde, ne invida tantorum videatur honorum, omnes invitat ad percipienda munera tantæ gratiæ, dicens: « Transite ad me, omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis implemini⁹⁶. » Qui studet optatum cursu contingere metam, quæ posteriora sunt obliviscens, ad ea quæ anteriora sunt extendit⁹⁷. Cujus enim inflammatur desiderium, is non gravatur currere per stadium, donec veniat ad brachium. Nos ergo non afficiamur tædio, quos tantæ Virginis exhilarat imitatio. Quæ ait: « Transite ad me, omnes qui concupiscitis me. » Primum est enim hos fructus pomorum concupiscere, secundum transire, tertium plenitudinem accipere. Concupiscere, desiderio ardenti; transire, cursu ferventi; plenitudinem accipere, animo gaudenti. In primo anima patitur languorem, in secundo laborem, in tertio recipit honorem. De primo sponsa: « Filie Jerusalem, nuntiate dilecto quia amore langueo⁹⁸; » in secundo erat cum dicebat: « Invenerunt me custodes civitatis, percuesserunt me, et vulneraverunt me⁹⁹; » item: « Surgam et circuibō civitatem, per vicos et plateas quæram quem diligit anima mea¹⁰⁰. » In ardenti desiderio erat Paulus cum ait: « Cupio dissolvi, et esse cum Christo¹⁰¹. » In labore ferventi eum dicebat: « Non solum alligari, sed et mori paratus sum pro Christo

⁷⁶ 1 Petr. 2. ⁷⁷ Col. 3. ⁷⁸ Psal. 41. ⁷⁹ Cant. 5. ⁸⁰ Ose. 6. ⁸¹⁻⁸² Jer. 31. ⁸³ Rom. 6. ⁸⁴ Ephes. 4. ⁸⁵ Psal. 102. ⁸⁶ Apoc. 8. ⁸⁷ Eccle. 2. ⁸⁸ Joan. 3. ⁸⁹ Joan. 12. ⁹⁰ Luc. 14. ⁹¹ Eccli. 33. ⁹² Eccli. 31. ⁹³ Isa. 33. ⁹⁴ Matth. 6. ⁹⁵ Cant. 6. ⁹⁶ Eccli. 24. ⁹⁷ Philipp. 3. ⁹⁸ Cant. 2. ⁹⁹ Cant. 5. ¹⁰⁰ Cant. 5. ¹⁰¹ Philipp. 1.

in Jerusalem¹; item: « Bonum certamen certavi, A
 cursum consummavi². » Ad tertium aspirabat cum
 diceret: « De reliquo reposita est mihi corona jus-
 titiæ³, » in quo jam se esse Maria gratulatur, di-
 cens: « Sub umbra illius quem desiderabam sedi,
 et fructus ejus dulcis gutturi meo⁴. » Illuc ascendit
 beata Virgo, unde: « Assumpta est Maria in cœlum,
 gaudent angeli, laudantes benedicunt Dominum⁵. »
 Hæc assumptio triplex est, unde nos oportet gau-
 dere. Assumptus est Christus, assumpta est Maria,
 assumetur prædestinatus. Christus a Patre, Maria
 a Filio, prædestinatus a Judæe. De primo: « Et
 Dominus Jesus, postquam cœnavit cum discipulis
 suis, assumptus est in cœlum^{6,7}; » de secundo:
 « Assumpta est Maria in cœlum, gaudent angeli,
 laudantes benedicunt Dominum⁸; » de tertio: « Duæ
 in lecto, una assumetur et altera relinquetur⁹. »
 Christi assumptio nobis procuravit sancti Spiritus
 missionem; assumptio Mariæ apud Christum nostri
 facit commemorationem; electorum assumptio reci-
 piunt incorruptionem. O quam celebranda est prima,
 per quam a Spiritu sancto spiritus humanus reno-
 vatur! O quam veneranda secunda, per quam pec-
 cator Deo reconciliatur! quam desideranda tertia,
 in qua totus homo reparatur! Sed nunc de secunda
 nostre Virginis agamus, quæ hodie dilecto suo pro-
 fert poma nova et vetera, quæ ad suam sic nos in-
 vitat æmulationem: « Transite ad me, omnes qui
 concupiscitis me¹⁰. » Sed quare concupiscenda,
 ipsa demonstrat causam, ut ejus sequamur formam.
 « Ego, ait, quasi vitis fructificavi suavitatem odoris,
 et flores mei fructus honoris et honestatis¹¹. »
 Audi odorem, honestatem, honorem: odorem bonæ
 opinionis, honestatem sanctæ conversationis, hono-
 rem floris, scilicet Dominicæ incarnationis. Nota in
 vite odorem, in flore honorem et honestatem. Ipsa
 enim sicut vitis odorem emittens. Flos filius ejus, hono-
 rem et honestatem matri conferens. De odore:
 « Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris¹²; »
 item: « Cujus inæstimabilis odor erat nimis in vesti-
 menti ejus¹³; » de fructu honoris:

*Tu cum virgineo mater honore
 Angelorum Domino peccatoris au'am
 Sacris visceribus casta parasit¹⁴.*

Accepta a Filio honestatem, scilicet ab incarnata Sa-
 pientia, ut dicere possit: « Venerunt mihi multa
 bona pariter cum illa, et innumerabilis potestas per
 manus ejus¹⁵. » Item, vitis, cum viret, palmites ge-
 nerat; cum floret, serpentes eliminat; cum producit
 uvæ, illis in prelo expressis cor hominis lætificat¹⁶.
 Cum viret per gratiam, producit palmites virtutum;
 cum floret, fugat serpentes, scilicet tentationes dæ-
 monum; cum racemos producit, scilicet in unitate
 fidei colligit, in expressionem sanguinis per passio-

nem, lætificat per spem corda dubitantium. Audi
 palmites: « Quæ est ista quæ progreditur quasi
 aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol¹⁷. »
 Triplici flore floruit: fuit enim flos exterior, flos
 interior, flos superior. Primus fuit conversationis
 sanctitas, secundus virginitas, tertius Christi hu-
 manitas. De primo: « Sicut lilium inter spinas, sic
 amica mea inter filias¹⁸, » de secundo: « Venter
 tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis¹⁹. » Tritici
 granum, id est Christus, fuit in ventre ejus, inter
 lilia sanctæ conversationis et virginittatis. De ter-
 tia: « Ego flos campi et lilium convallium²⁰. »
 Iste flos serpentes fugat, id est dæmones. Audi
 racemos: « Multitudinis credentium erat cor unum,
 et anima una²¹. » Pone in prelo: « Sancti ludibria
 B et verbera experti, insuper et vincula et carceres,
 lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt²², » etc.
 Audi vinum gaudii: « Ibant apostoli gaudentes a
 conspectu concilii, quoniam digni habitus sunt
 pro ipso contumeliam pati²³. » Audi adhuc palmites
 ut magna concupiscas: « Ego mater pulchræ dile-
 ctionis, et timoris, et agnitionis, et sanctæ spei²⁴. »
 Multum pullulant isti palmites. Audi palmitem di-
 lectionis: est dilectio carnalis, est dilectio natu-
 ralis, est dilectio spiritualis. Prima diligunt forni-
 carii, secunda necessarii, tertia filii Dei. Primi
 propter voluntatem vel voluptatem, secundi propter
 utilitatem, tertii propter cordis puritatem. Primum
 habet damnationem, secundum quantulumcumque
 excusationem, tertium habet retributionem. De
 primo: « Filii hominum, usquequo gravi corde, ut
 quid diligitis vanitatem et quæritis mendacium²⁵? »
 de secundo: « Si diligitis eos qui vos diligunt,
 quam mercedem habebitis²⁶? » de tertio: « Diliges
 Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota
 mente tua²⁷, » etc. Prima est turpis, secunda va-
 pida, tertia pulchra. Ecce mater pulchræ dilectio-
 nis. Sequitur, « et timoris, » Non est timor iste
 servilis, non initialis, sed filialis. Primus enim est
 peccatorum, secundus mortuorum, tertius perfe-
 ctorum. De primo: « Timor non est in charitate,
 quia iste timor pœnam habet²⁸; » de secundo:
 « Perfecta charitas foras mittit timorem²⁹; » de
 tertio: « Timor Domini sanctus permanet in sæ-
 culum sæculi³⁰. » Isti sunt poma nova et vetera,
 quæ hodie beata Virgo mater præsentat Filio suo,
 quæ servaverat ei religiose vivendo, caste conci-
 piendo, religiose pariendo. Hodie præsentat post
 ipsum cœlum ascendendo. Quo nos perducatur Jesus
 Christus, « cui est honor et gloria in sæcula sæculo-
 rum. Amen³¹. »

*Omnia poma nova et vetera, dilecte mi, servavi
 tibi.*

[CARD.] In quo verbo bonorum operum perse-

¹ Act. 21. ² II Tim. 4. ³ Ibid. ⁴ Cant. 2. ⁵ Antiph. In Assumpt. B. Mariæ V. ^{6,7} Marc. 16.
⁸ Antiph. In Assumpt. B. Mariæ V. ⁹ Luc. 17. ¹⁰ Eccli. 24. ¹¹ Ibid. ¹² Cant. 4. ¹³ Offic. Eccl.
¹⁴ Hymn. De Virg. ¹⁵ Sap. 7. ¹⁶ Psal. 103. ¹⁷ Cant. 6. ¹⁸ Cant. 2. ¹⁹ Cant. 7. ²⁰ Cant. 2. ²¹
 Act. 4. ²² Hebr. 11. ²³ Act. 5. ²⁴ Eccli. 24. ²⁵ Psal. 4. ²⁶ Matth. 5. ²⁷ Matth. 22. ²⁸ I Joan.
 4. ²⁹ Ibid. ³⁰ Psal. 18. ³¹ Rom. 16.

vera tia demonstratur in Virgine. Dicit ergo ; *O dilecte mi, omnia poma, omnia boni odoris opera, quæ feci, tam vetera, quæ ex mandatis legis veteris processerunt, quam nova, quæ produxerunt præcepta evangelica, sine infectionis macula, sine corruptionis putredine, servavi tibi, tanquam grata eugenia præsentanda. Sequitur :*

CAP. VIII. — *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ?*

[Tho.] Hæc est vox antiquorum justorum qui Dominum Patri et Spiritui sancto æqualem et consubstantialem credebant. Ipsum quoque in hominis habitu et hominibus consubstantialem videre cupiebant. Mater nostra cujus suxit ubera, est beata Virgo, non per naturam, sed per gratiam, per quam talem nobis fratrem genuit. Vel Synagoga est mater in qua et ex qua emanante Virgine carnem humanam assumpsit et infantili ætate nutritus est Dilectus. Christus frater noster est triplici ratione: ratione assumptæ carnis, ratione religionis, ratione comparticipandæ hæreditatis. De primo non est dubium : « Caro enim nostra et frater noster est ²¹; » de secundo : « Qui facit, ait, voluntatem Patris mei qui in cælis est, ille meus frater, et soror, et mater est ²². » Item de apostolis : « Dicite, ait, fratribus meis, quia præcedam vos in Galilæam ²³. » De tertio : « Quos enim præcivit et prædestinavit, conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus ²⁴. » Primam fraternitatem conciliavit in Maria, secundam in Ecclesia, tertiam a Patre in patria. Accepit enim de Maria, unde : « Languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ²⁵, » in patibulo conversans, in Ecclesia ex sua gratia « inhabitare facit unius moris in domo ²⁶. » Secundum tertiam fraternitatem præparat nobis hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in cælis ²⁷. Habet quilibet Christianus tres fratres: primus affligit, secundus negligit, tertius diligit et ideo corrigit. Primus affligit ex malitia, secundus negligit ex pigritia vel carnali amicitia, tertius diligit et corrigit ex charitatis abundantia. Primus periculosus est quia falsus, secundus inutilis quia erroneus, tertius imitandus quia verus. De primo ait Paulus : « Periculum in falsis fratribus ²⁸; » de secundo Dominus in Genesi : « De manu viri et fratris ejus requiram animas vestras ²⁹; » de tertio, item Dominus in Evangelio : « Si peccaverit in te frater tuus, corripce eum inter te et ipsum ³⁰. » Item de primo : « Qui dicit se Deum diligere, et fratrem suum odit, mendax **160** est ³¹. » — « Qui enim odit fratrem suum, homicida est ³². » De secundo : « Qui habuerit substantiam mundi et viderit fratrem suum a se habere, et clauerit viscera sua ab eo, quomodo est charitas Patris in eo ³³? » Est etenim non

A solum substantia mundi possessio corporalis, sed et scientia; major est enim necessitas indigere spiritualibus quam temporalibus. Tertius dicitur : « Frater sui draconum et socius struthionum ³⁴. » Hæc tria genera fratrum habuit Joseph. Primi fuerunt filii ancillarum, qui eum vendiderunt; secundi filii Liæ, qui consenserunt; tertius fuit Benjamin filius Rachel, couterinus ejus, qui cum patre ejus deploravit absentiam. Iste fuit inter nos natus, nobis datus, pro nobis damnatus. Natus de matre, datus a Patre, damnatus a fratre. De primo et secundo : « Puer natus est nobis et filius datus est nobis ³⁵. » De tertio : Quem condemnauerunt Judæi in mortem ³⁶. Datus est nobis, ut nos pro nobis daremus ad placandam iram Patris; natus est inter nos, ut honoraret vilitatem nostræ infirmitatis; damnatus est pro nobis, ut nos purgaret a peccatis, liberaret ab inferis, aperiret regnum patris cælestis.

Itaque natus est inter nos in pretium, datus est nobis in solatium, damnatus pro nobis in premium. Primum, ne remaneremus, Deo odiosi; secundum, ne perpetuo essemus de miseria nostra confusi; tertium, ne essemus in hoc exilio perpetuo captivi. Odiosi, quia « omnes peccaverunt, et egent gratia Dei ³⁷; » confusi, ut diceret unusquisque in excessu mentis suæ : « Projectus sum a facie oculorum Dei ³⁸; » captivi, ut diceret homo desperatus : « Vadam ad portas inferi ³⁹. » Iste frater sic datus, sic natus, sic damnatus, sugere dicitur ubera nostræ matris. Quatuor sunt ubera. Sunt prima ubera gentiles et Judæi, secunda discipuli Domini ut apostoli, tertia sacræ Scripturæ ubera, quarta falsæ rei argumenta. De primis : « Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli ⁴⁰; » de secundis : « Meliora sunt ubera tua vino ⁴¹; » de tertiis Salomon : « Qui premit ubera fortiter ut eliciat lac, exprimit butyrum ⁴²; » de quartis Job : « Quare non in vulva mortuus sum; egressus de utero, non statim perii? Cur susceptus genibus, cur lactatus uberibus ⁴³? » Primi itaque lactatur Christus, secundis parvulus, tertiis proventus, quartis seductus. Christus, ne ab eo infantilis disciplina contemni videatur; parvulus, ut fide et moribus instruat; proventus, ut secreta Ecclesie sacramenta intelligantur; seductus, ut de impuritate sibi blandiatur. Mater itaque Christi est Ecclesia de gentibus et Judæis, cujus sugerat ubera; cum sedens inter doctores audiebat, et interrogabat eos ⁴⁴. non tamen ignorabat. Notandum quia Christus ubera matris sugerat, ubera Scripturæ exprimebat, ubera discipulorum infundebat. Sugerebat, ut nutrireretur lacte corporalis alimonie; exprimebat lac sapientiæ; infundebat lac gratiæ. De primo : « Ipsum Regem angelorum sola Virgo lactabat ubere de cælo pleno ⁴⁵. » Pro secundo : Aperuit discipulis sensum, ut intelligerent Scripturas ⁴⁶, et

²¹ Gen. 37. ²² Matth. 7. ²³ Math. 28. ²⁴ Rom. 8. ²⁵ Isa. 53. ²⁶ Psal. 67. ²⁷ I Petr. 4. ²⁸ I Cor. 11. ²⁹ Gen. 9. ³⁰ Matth. 18. ³¹ I Joan. 2. ³² I Joan. 3. ³³ Ibid. ³⁴ Job 30. ³⁵ Isa. 9. ³⁶ Marc. 14. ³⁷ Rom. 3. ³⁸ Psal. 50. ³⁹ Isa. 48. ⁴⁰ Cant. 4. ⁴¹ Cant. 1. ⁴² Prov. 30. ⁴³ Job 3. ⁴⁴ Luc. 2. ⁴⁵ Offic. Eccles. ⁴⁶ Luc. 27.

Interpretabatur discipulis euntibus in Emmaus A
 « incipiens a Moyse, et omnibus prophetis⁵⁷. » Lac
 fundebat, quoniam sedens in monte dicebat : « Beati
 pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœ-
 lorum⁵⁸. » etc. Horum uberum lac prosequi non
 erit inutile.

Sunt autem pauperes censu multiformes, horum
 alii criminantur in corde paupertatis afflictione,
 alii sunt æquanimes in rerum inventione, alii sibi
 assumunt paupertatem ex propria animi delibera-
 tione. Primi qua Deum suam causantur inopiam,
 secundi gratias agunt propter egestatem, tertii re-
 secant naturæ sufficientiam. De primis erat uxor
 Job dicens viro suo : « Benedic Deo, et morere⁵⁹; »
 quia, ut ait poeta⁶⁰:

*Nil habet infelix paupertas durius in se,
 Quam quod ridiculos homines facit.*

Quibus dicitur :

Paupertatis onus patienter ferre memento.

De secundis erat Job cum diceret : « Dominus dedit,
 Dominus abstulit⁶¹, » etc. De tertiis erat Paulus
 cum diceret : « Usque in hunc diem esurivimus et
 sitimus, pauperes sumus, colaphis cœdimur⁶²; »
 item : « Aporiamur, sed non destituimur⁶³. » Au-
 disti quomodo prima est damnosa et miserabilis,
 secunda onerosa et segura, tertia fructuosa et lau-
 dabilis. De prima in Apocalypsi⁶⁴ : « Tu dicis : Quia
 dives sum, et nullius indigeo, cum sis miser et pau-
 per, et cæcus, et nudus, et miserabilis. » De se-
 cunda ait Hieronymus : « Pauper in excelsa dives
 conscientia, securior dormit in terra, quam dives
 aureo in purpura. » De tertia : « Christus cum dives
 esset, propter nos egenus factus est, ut illius inopia
 divites essemus⁶⁵. » — « Domine, » aiunt tales, « ecce
 nos reliquimus omnia et secuti sumus te⁶⁶. » hoc
 est laudabile. Audi fructum : « Vos qui secuti estis
 me, qui reliquistis omnia, sedebitis super sedes
 duodecim judicantes duodecim tribus Israel⁶⁷, »
 hoc est paupertas census. Sed est melior paupertas
 spiritus. Qui in hac sunt, primo student peccata
 sua gravia reputare, virtutes suas diminuere, propriam
 personam vilem reputare. In primo vitatur præsumptio,
 in secundo elatio, in tertio ambitio. Primi namque
 dicunt : « Peccavi super numerum arenæ maris; »
 secundi dicunt cum Job : « Ecce non est auxilium D
 mihi in ævo⁶⁸; » item : « Non egredieris, Deus, in
 virtutibus nostris⁶⁹. » Tertii si in partem sollici-
 tudinis vocentur, suam causantur insufficientiam,
 dicentes : « Non sum medicus, et non est panis in
 domo mea, neque vestimentum⁷⁰. » Non sum medi-
 cus ad sanandum, panis ad erudiendum, vestimen-
 tum honestæ conversationis ad dandum foris exem-
 plum, ecce stilla lactis. Sequitur alla :

« Beati mites⁷¹. » Est enim mansuetudo quam
 dat natura, est quæ pacem sequitur, est quæ crescit
 in tribulationis angustia. Prima est virtutis præpa-
 ratio, secunda inchoatio, tertia consummatio. De
 prima : « Docebit mites vias suas⁷²; » item : « Me-
 mento, Domine, David, et omnis mansuetudinis
 ejus⁷³. » De secunda, « Discite a me quia mitis
 sum et humilis corde⁷⁴; » et : « Erat mitissimus super
 omnes homines qui sunt in terra⁷⁵. » De tertia : « Quasi
 agnus ad occisionem ductus, et non aperuit os
 suum⁷⁶; » unde : « Diriget mansuetos in iudicio,
 docebit mites vias suas⁷⁷. » Sequitur tertia stil-
 la :

« Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur⁷⁸. »
 Est luctus compunctionis, est luctus desiderii et
 amoris. Primo enim debemus flere propria peccata,
 secundo aliena incommoda, tertio pro æterna
 quam desideramus vita. De primo : « Lavabo per
 singulas noctes lectum meum, lacrymis meis
 stratum meum rigabo⁷⁹; » de secundo : « Quis dabit
 capiti meo aquas, et oculis meis fontem lacryma-
 rum, et plorabo super interfectos filiarum populi
 mei⁸⁰? » de tertio : « Fuerunt mihi lacrymæ meæ
 panes die ac nocte⁸¹. » Sequitur quarta stilla :

« Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam
 ipsi saturabuntur⁸². » Est autem triplex justus,
 qui « germinabit sicut lilium⁸³; est justus, qui « ut
 palma florebit⁸⁴; » est justus, qui « si morte præ-
 occupatus fuerit, in refrigerio erit⁸⁵. » Primus esto
 justus qui « ex fide vivit⁸⁶; » secundus qui « non
 contristabitur, quidquid ei acciderit⁸⁷; » tertius qui
 « ut leo confidit⁸⁸. » Primus « germinabit sicut
 lilium, » de pallore prænitentiæ, qui est in radice,
 ad virtutum virorem, de virore ad innocentiam candorem,
 de innocentia ad auream charitatem, de
 charitate ad Dei timorem. Secundus « ut palma flo-
 rebit, » qui « non contristabitur, quidquid ei
 acciderit; » quia, sicut palma virorem suam nec
 in hieme amittit, nec in æstate, ita iste virtutem
 nec in prosperitate, nec in adversitate. Tertius,
 « Si justus morte præoccupatus fuerit in refrigerio
 erit, » qui prædicando iustitiam pro ea occisi,
 transibunt ad vitam, ubi saturabuntur. Quinta
 stilla ejus :

« Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam
 consequentur^{89,90}. Misericordes sunt qui faciunt sex
 opera misericordiarum quæ frequenter diximus, et ideo
 breviter transivimus, scilicet, Pascere esurientem, ve-
 stire nudum, colligere hospitem peregrinum, consolari
 dolentem, visitare infirmum et incarceratum, sepe-
 lire mortuos. Pro hac misericordia in terra,
 consequentur misericordiam in cœlo. Inde : « Do-
 mine, in cœlo misericordia tua^{91,92}. » Stilla sexta :

⁵⁷ Luc. 27. ⁵⁸ Matth. 5. ⁵⁹ Job 2. ⁶⁰ Juven. III, 152. ⁶¹ Job 1. ⁶² I Cor. 4. ⁶³ II Cor. 4. ⁶⁴ Cap. 3.
⁶⁵ II Cor. 8. ⁶⁶ Matth. 19. ⁶⁷ Ibid. ⁶⁸ Job 6. ⁶⁹ Psal. 43. ⁷⁰ Isa. 3. ⁷¹ Matth. 5. ⁷² Psal. 24. ⁷³
 Psal. 131. ⁷⁴ Matth. 11. ⁷⁵ Num. 12. ⁷⁶ Act. 8. ⁷⁷ Psal. 24. ⁷⁸ Matth. 5. ⁷⁹ Psal. 6. ⁸⁰ Jer. 9.
⁸¹ Psal. 41. ⁸² Matth. 5. ⁸³ Ose. 44. ⁸⁴ Psal. 91. ⁸⁵ Sap. 4. ⁸⁶ Gal. 3. ⁸⁷ Prov. 12. ⁸⁸ Prov. 28.
^{89,90} Matth. 5. ^{91,92} Psal. 35.

« Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt ⁹⁷. » In corde est turpitudine, est infirmitas, est immunditia. Turpitudine cogitationum, infirmitas delectationum, immunditia operum. De prima enim potest dici: « Tota pulchra es, amica mea ⁹⁷. » secunda dicit: « Sana me, Domine, et sanabor ⁹⁸. » de tertia: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur ⁹⁹. » In primo: « Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti ¹⁰⁰; » in secundo: « Vulpes parvulæ demoluntur vineas ¹; » in tertio: Serpentes filios Israel invenenant ². Sed, si ista fuerint ablata, erunt mundo corde, et sic Dominum videbunt. Sequitur:

« Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur ^{3, 4}. » Illi primi sunt a propria ira revertentes, secundo pro Christo passiones sustinentes, tertio inter discordes pacem facientes. Primi peccantes, secundi patientes, tertii pacifici, et sic vocabuntur filii Dei. Sequitur:

« Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam ⁵. » Hæc justitia est, ut provideas corpori tuo necessaria, animæ spiritualia, proximo consilium et auxilium, Deo timorem, amorem et honorem. De primo: « Cibaria et virgam et onus asino ⁶; » de secundo: « Miserere animæ tuæ placens Deo ⁷; » de proximo: « Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis ⁸; » de Deo: « Deum time, et mandata ejus observa ⁹; » item: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et proximum tuum sicut teipsum ¹⁰; » item: « Honora Dominum de tua substantia ¹¹. » Quia propter hanc justitiam persecutionem patiuntur beati, hæc prædicans Dominus mentes apostolorum gratia infundebat, ut prædicarent regnum cælorum; ad quod nos perducere dignetur Jesus Christus, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ut inveniam te foris et deosculer, et jam nemo me despiciat.

[Tu.] Intus quippe erat dilectus, quia « in principio erat Verbum, et Verbum, erat apud Deum, et Deus erat Verbum ¹²; » sed ut foris possit inveniri, « Verbum caro factum est et habitavit in nobis ¹³. » Viderunt patriarchæ et prophete, sed intus per contemplationem non oculo carnali, fideles dicere potuerunt: « Invenimus Messiam qui dicitur Christus ¹⁴; » nam talibus apte convenit quod ait: *Ut inveniam te foris et deosculer te.* Inventum deosculati sunt qui eum facie ad faciem viderunt, et ore ad os ei locuti sunt, ut fiat quod petebatur in principio hujus Cantici: *Osculetur me osculo oris sui, et jam nemo me despiciat*; sicut prius cum essem parvula, quia antum « notus » erat « in Judæa Deus ¹⁵. » sed modo.

A apparente foris, notus ubique Deus, quia « in omnem terram exivit sonus eorum ¹⁶. » Angelis quoque pretiosior videtur natura humana quam prius, qui ante adventum Christi se patiebantur adorari ab hominibus, sed postea non; quia dixit Joanni: « Vide ne feceris ¹⁷. » Tria proponuntur: inventio, oscuatio, a conceptu liberatio. Primum factum est in incarnatione, secundum in sancti Spiritus missione, tertium fiet in extremo examine. In primo est donum cognitionis, in secundo pignus familiaritatis et honoris, in tertio magnificentia honoris. Hinc est quod pater ille filium suum prodigum inventum recognovit, osculum porrigens, signum amoris et familiaritatis ostendit, induens stolam primam et faciens ei convivium, honoravit ¹⁷. » Ita discipuli cognoverunt Dominum in fractione panis ¹⁸. « Tanto tempore, ait, vobiscum sum, et non cognovistis me ¹⁹. » Audi amorem et familiaritatem: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus ²⁰. » De tertio: « Nimis honorati sunt amici tui, Deus ²¹, » et: « Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus ²². » Iste dilectus aliquando invenitur interius, aliquando foris, aliquando superius. Interius in prophetarum obscuritate, foris in assumpta carne, superius cum Patre in majestate. De primo dicitur: « Invenimus eum in campis silvæ ²³. » De secundo: « Invenimus Messiam ²⁴, » et quem dixerunt prophete: « Invenimus Jesum a Nazareth ²⁵. » De tertio: « Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem, donec inveniam locum Domino ²⁶. » Has sciebat inventiones Joannes evangelista; de prima enim ait: « Lux in tenebris lucet ²⁷, » id est Christus, lux in obscuris prophetis; de secunda: « Verbum caro factum est ²⁸; » de tertia: « In principio **161** erat Verbum ²⁹. » Osculum ejus accepit sponsa in sancti Spiritus missione. Spiritus sanctus ad tria datus, scilicet ad peccatorum remissionem, ad fortitudinem, ad miraculorum operationem.

Hinc est quod Dominus insufflavit apostolis dicens: « Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata remittuntur eis ³⁰; » quod fit nobis in baptismo. Dabatur per manus impositionem ab apostolis: quod fit in confirmatione nobis ad fortitudinem. Datus est in die Pentecostes apostolis ad faciendam miracula. Hæc sunt tria oscula quæ dedit dilectus sponse in pignus amoris. Primum ut es et reconciliata, secundum ut esset robusta, tertium ut esset admirabilis et pulchra: reconciliata a peccatis, robusta contra impetum tentationis, admirabilis et pulchra miraculis. Primum osculum dedit pater pro filio prodigo ad reconciliandum ³¹; secundum dedit Jacob Isaac patri suo, quando ob robur debilitatis

⁹⁷ Matth. 5. ⁹⁷ Cant. 4. ⁹⁸ Jer. 27. ⁹⁹ Ezech. 18. ¹⁰⁰ Eccl. 10. ¹ Cant. 2. ² Num. 21.
^{3, 4} Matth. 5. ⁵ Ibid. ⁶ Eccl. 33. ⁷ Eccl. 30. ⁸ Gal. 6. ⁹ Eccl. 12. ¹⁰ Matth. 22. ¹¹ Prov. 3.
¹² Joan. 1. ¹³ Ibid. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Psal. 75. ¹⁶ Psal. 18. ¹⁷ Apoc. 19. ¹⁸ Luc. 15. ¹⁹ Luc. 24. ²⁰ Joan. 16.
²¹ Ibid. ²² Psal. 138. ²³ Joan. 12. ²⁴ Psal. 134. ²⁵ Joan. 1. ²⁶ Ibid. ²⁷ Psal. 131. ²⁸ Joan. 1. ²⁹ Ibid.
³⁰ Ibid. ³¹ Joan. 20. ³² Luc. 13.

ejus dedit ei cibum ²²; tertium dedit Rachel, et quia pulchra erat venit in ejus conjugium ²³. Postmodum ne despiciatur honorabit. Honorat Dominus amicos suos in mundo, honorat in judicio, honorat in regno. In mundo, aggregando militibus Christi; in judicio, separando a ministris diaboli; in regno, locando ad dexteram Dei. De primo: « Gloria et honor, et pax in omnem animam hominis operantis bonum ²⁴; » de secundo: « Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus ²⁵; » de tertio: « Nimis honorificati sunt amici tui, Deus ²⁶. » Moraliter quoque sit hæc triplex inventio. Invenitur enim similiter ab anima nunc interius, nunc exterius, nunc superius: interius per dulcedinem devotionis, exterius per formam religionis, superius per jucunditatem certæ retributionis. Inde est quod in hoc Cantico tertio agitur de inventione Sponsi. De prima dicitur: « Paululum cum pertransissem, inveni quem diligit anima mea ²⁷. » Sed ut ad tertiam perveniat adjungit: « Non dimittam eum, donec introducam in domum matris suæ et in cubiculum genitricis meæ ²⁸, » in gloria sua inveniam postmodum. De secunda licet dicitur: *ut inveniam te foris*, id est ut cognita forma religionis tuæ extrinsecus te possim imitari. De tertia: « Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo ²⁹. » Rogat enim sanctas animas, ut earum monstrationibus ad videndam Dei faciem perducatur dilecta.

Sequitur: *Ut deosculer te*. Est osculum propter delicti remissionem; est osculum ob desideratæ rei ademptionem, et est osculum in gratiarum actionem. Primum est ut dimittantur peccata; secundum, ut conferantur spiritualia dona; tertium manifestat quantum accepta sint dona. Primum obtulit Maria Magdalene ad pedes Domini ³⁰; secundum dedit Jacob Isaac patri suo, ut daret ei benedictionem de pinguedine terræ et de rore cæli ³¹; tertium dedit Jacob moriens Joseph filio, quasi referens ei gratias, quia in tempore famis subvenerat ei ³². Et ob meritum trium osculorum, *jam nemo me despiciat*. Solent enim homines despici propter suæ personæ delictum, quod remittit primum osculum, vel propter paupertatem, quam relevat secundum osculum, vel propter ingratitude, quam redimit tertium osculum. Hæc itaque est causa quare non debeat despici, scilicet his impetratis osculis. Hanc inventionem, osculationem, exaltationem desiderabat David cum diceret: « Appare coram Ephraim, Benjamin et Manasse ³³. » Appare coram Ephraim, qui dicitur *fructificatio*, ut faciam dignos fructus pœnitentiæ. Appare coram Benjamin ³⁴⁻³⁵, qui dicitur *filius dextræ*, ut per miracula te credens Filium Dei osculer te affectu tuæ præsentis. Appare coram Manasse, qui dicitur *oblivio*, ut oblita miseris tem-

poralis sim honorata propter spem futuræ gloriæ. Notandum quod in die Epiphaniæ tripliciter nobis apparuit: apparuit enim in præsepio, apparuit in baptismo, apparuit in nuptiali convivio. In primo per stellæ illuminationem ³⁶, in secundo per totius Trinitatis ostensionem ³⁷, in tertio per aquæ in vinum transmutationem ³⁸. In primo ostensum est venisse eum, qui ad cognitionem peccati et agendi pœnitentiæ fructum illuminaret; in secundo quod toti Trinitati nos reconciliaret; in tertio quod mortale hoc indueret immortalitatem ³⁹. De primo: « Si ignoras te, o pulchra inter mulieres ⁴⁰, » etc.; item: « Pœnitentiam agite ⁴¹; » de secundo: « Ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis ⁴². » Pacem enim Dominus reddit in se reconcilians ima summis. De tertio: « Corruptibile hoc induet incorruptelam, et mortale hoc immortalitatem ⁴³. » Itaque « reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ⁴⁴. » Primum enim impetravimus per Ephraim, qui dicitur *fructificatio*, id est per pœnitentiæ fructum. Secundum per Benjamin, qui dicitur *filius dextræ*, scilicet per exhibitionem operum; tertium per Manassen qui dicitur *oblivio*, scilicet per oblivionem temporalium. Appareat igitur primum coram Ephraim ut faciamus dignos fructus pœnitentiæ. « Magnum, ait Apostolus, pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria ⁴⁵⁻⁴⁶. » Ecce Christus in præsepio, qui dicitur sacramentum quod manifestatum est in carne, in præsepio; justificatum est in spiritu, qui ex divinitate fuit sine peccato; apparuit angelis, id est apostolis se manifestando, hoc exemplo ut dignos fructus pœnitentiæ agamus. Justificemur in spiritu per carnis contritionem. Appareamus angelis, id est sacerdotibus per confessionem, manifestemur in carne, per corporalem satisfactionem. Sic enim apparuit coram Ephraim. O vere magnum pietatis sacramentum, per quod immundus accepit puritatem, servus libertatem, miser felicitatem! puritatem a fæce peccati, libertatem a jugo diaboli, felicitatem a calamitate hujus exilii. De primo: « Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum ⁴⁷⁻⁴⁸; » de secundo: « Si Filius Dei vos liberavit, vere liberi eritis ⁴⁹; » de tertio: « Quos præscivit, prædestinavit, conformes fieri imagini Filii sui ⁵⁰; » ecce apparuit coram Ephraim. Appareat coram Benjamin qui dicitur *filius dextræ*, per spiritualia opera. In baptismo, scilicet corde purificato appareat tota Trinitas, ut adjuvet Benjamin ad operandum. In operibus enim oportet ut operans noverit, velit, possit. Primum ut sit opus ordinatum, secundum ut sit voluntarium, tertium ut sit perfectum. Ad primum adjuvabit Filius sapientia, ad secundum Spi-

²² Gen. 27. ²³ Gen. 29. ²⁴ Rom. 2. ²⁵ Joan. 12. ²⁶ Psal. 138. ²⁷ Cant. 3. ²⁸ Ibid. ²⁹ Cant. 5. ³⁰ Luc. 8. ³¹ Gen. 27. ³² Gen. 49. ³³ Psal. 79. ³⁴⁻³⁵ Psal. 79. ³⁶ Matth. 2. ³⁷ Matth. 3. ³⁸ Joan. 2. ³⁹ I Cor. 15. ⁴⁰ Cant. 1. ⁴¹ Matth. 3. ⁴² Jer. 29. ⁴³ I Cor. 15. ⁴⁴ Philipp. 3. ⁴⁵⁻⁴⁶ I Tim. 3. ⁴⁷ Matth. 1. ⁴⁸ Joan. 8. ⁴⁹ Rom. 8.

ritus benevolentia, ad tertium Pater præscientia. Alioquin dicitur de primo: « Noluit intelligere ut bene ageret ⁶⁶; » de secundo: « Piger propter frigus arare noluit, mendicabit ergo ætate, et non dabitur ei ⁶⁷; » de tertio: « Iste homo cœpit ædificare, et non potuit consummare ⁶⁸. » Dat ergo Filius experimentum, Spiritus sanctus amoris affectum, Pater confirmat effectum. Ephraim ergo habet fructum pœnitentiæ et virtutum, Benjamin vero prosequatur opera eorum. Sed sunt opera pecudum, sunt opera hominum, sunt opera angelorum; est opus divinum. Primum ad corporis necessitatem, secundum ad spiritus utilitatem, tertium ad jucunditatem, quartum habet perfectam charitatem. Primum est animale, secundum spirituale, tertium spiritale, quartum mirabile. De primo: « Labores manuum tuarum manducabis, beatus eris, et bene tibi erit ⁶⁹. » ait Dominus; de secundo: « Operamini; dum dies est ⁷⁰; » de tertio: « Commouentes vosmetipsos in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus ⁷¹; » de quarto: « Qui creavit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet ⁷². » Et hæc sunt quatuor opera virtutum, unde propheta: « Sub pennis eorum manus hominis in quatuor partibus ⁷³. » Ecce apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei ⁷⁴. » O quanta est benignitas quæ tradidit Filium, tradidit Spiritum, tradidit semetipsum, tradidit nobis temporalia bona, tradidit spiritualia, tradidit æterna. Temporalia, quia timentibus Deum nihil deest ⁷⁵, spiritualia, quia « Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum ⁷⁶; » æterna, quia « Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit diligentibus se ⁷⁷. » Apparuit ergo gratia Dei hominibus, erudiens nos ut simus Manasses, quia post fructus pœnitentiæ, post opera virtutum, debet homo oblivisci peccatum, oblivisci mundum, oblivisci seipsum, peccati concupiscentiam, mundi sollicitudinem, sui corporis curam. De duobus primis: « Obliviscere populum tuum, et domum patris tui ⁷⁸; » de tertio: « Qui oblitus fuerit tunicam, non revertitur tollere illam, » ait Dominus ⁷⁹. Inventus est ergo dilectus foris apud Ephraim, per pœnitentiæ satisfactionem; apud Benjamin deosculatus, per orationem, laudem et prædicationem; apud Manassen per oblivionem temporalium, ut sponsam nemo despiciat, propter aliquam terrenorum iniquationem. Itaque apud Ephraim dicat: « Nigra sum, sed formosa ⁸⁰; » item: « Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini ⁸¹, » item: « Ego quasi vitis fructificavi suavitate odoris ⁸². » Apud Benjamin deosculatur eum laude, oratione, prædicatione, ut dicat ipse osculatus: « Favus distillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua ⁸³. » Apud Manassen inventus est, ergo nemo ut me despiciat, ait sponsa: Quia ibi exhibet sponsam glorio-

sum, non habentem maculam neque rugam ⁸⁴, sed dicat: « Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol ⁸⁵? » Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum. » Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Quis mihi det, etc.

[CARD.] In isto capite ostendit mater desiderium suum circa filium, desiderium suum circa servationem reliquiarum populi Judaici. Dicit ergo: *Quis mihi det te fratrem meum* in humana natura fratrem; in legali quoque doctrina, unde subdit: *Sugentem ubera matris meæ*, legis, scilicet vel Synagogæ, cujus tunc suxit Christus ubera, cum in se legis complevit sacramenta, cum doctores interrogabat qui erant ubera Synagogæ. *Quis, inquam, mihi det ut inveniam te solum foris, et deosculer te?* Invenire desiderat eum solum, in divina videlicet natura, in qua solus est, et humanum non habet consortium. Invenire desiderat eum, ut non solum eum cognoscat in carnis ergastulo, sed ut immensitatem deitatis inveniat, quæ nullo concluditur termino, et omnia continet et concludit, et ipsum sic invenire desiderat ut deosculetur eum, ut videlicet eum videndo præsentem, tanquam facie ad faciem ⁷⁶⁻⁷⁹, in ejus amore delectetur. Illis ita dictis super his quæ desiderat in filio, ostendit desiderium suum super conversionem populi sui, et sic junge litteram: *Et quis mihi det, ut me jam nemo despiciat.* Adhuc si quidem beata Virgo a peccatis Judeis despicitur, cum ab ipsis non mater Dei creditur, sed tanquam mater peccatoris hominis blasphematur. Qualiter autem, aut quando istud fiat, ut eam jam nemo despiciat, ipsa demonstrat. Ac si dicat: *Apprehendam te precum violentia, et ducam te in domum matris meæ*, « et in cubiculum genitricis meæ ⁸⁶, » quod supra expositum est. Et postquam te introduxero, extunc non me despiciet Judæus, factus fidelis de perfido: nam qui honorat Filium, honorat et matrem. Sequitur:

Apprehendam te et ducam in domum matris meæ. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino conditum et mustum malorum granatorum meorum.

[THO.] Prompta ac fidei devotione venientem excipiam, et cum omni desiderio tua monita complectar. Te quoque ad cœlos, peracta dispensatione carnis, redeuntem, læta ducam luminibus, læta omnibus voce prædicabo. Domus matris Ecclesiæ est felicitas æternæ patriæ, ubi est jam pars illa quæ dicitur mater. In illam semper nititur ducere dilectum militans Ecclesia, non sua virute, sed quæ potest devotione et votis, et præconis perficiendum prædicans. *Ibi me docebis evangelicæ præcepta.* Vel in illa superna Ecclesia post iudicium omnia nobis ostendet quæ modo obscura sunt nobis. Et dabo tibi poculum ex vino conditum, quod poculum dat ei,

⁶⁶ Psal. 35. ⁶⁷ Prov. 20. ⁶⁸ Luc. 14. ⁶⁹ Psal. 127. ⁷⁰ Eccli. 51. ⁷¹ Col. 3. ⁷² Joan. 14. ⁷³ Ezech. 1.
⁷⁴ Tit. 3. ⁷⁵ Psal. 33. ⁷⁶ Jac. 4. ⁷⁷ I Cor. 2. ⁷⁸ Gen. 12. ⁷⁹ Matth. 24. ⁸⁰ Cant. 1. ⁸¹ Psal. 51.
⁸² Eccli. 24. ⁸³ Cant. 4. ⁸⁴ Ephes. 5. ⁸⁵ Cant. 6. ⁸⁶⁻⁷⁹ I Cor. 13. ⁸⁸ Cant. 3.

quando pro acceptis beneficiis ei gratiam rependit amoris. Nec est purum vinum sed *conditum* attestatione honorum operum. Et quia sunt qui pro Christo sanguinem fundunt, scilicet martyres, addit *et mustum malorum granatorum meorum*, quæ rubore suo martyrum sanguinem designant. Eadem sunt malagranata quæ et punica, scilicet granata propter multitudinem granorum, punica vero a patria, scilicet Africa. Tu quis es, qui incomprehensibilem apprehendes? Sed quia semen Abraham apprehendit, et non angelos, ea carne qua eum apprehendit, confides te posse apprehendere. Primo igitur deprehende, secundo reprehende, tertio comprehende. Post hæc poteris eum apprehendere. Primo igitur deprehende peccatum, secundo reprehende deprehensum, tertio comprehende reprehensum. Deprehende cognoscendo, reprehende confitendo, comprehende refrenando. Sic enim mendacium Saræ deprehendat raptor ejus Pharaó, quia dixerat quod soror esset Abraham. « Memento, ait, te esse deprehensam⁸¹; » de secundo ait Job **162**: « Me ipsum reprehendo, et ago poenitentiam in favilla et cinere⁸²; » de tertio: « In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum⁸³. » Jam potes apprehendere ejus humanitatem, ut post apprehendas ejus divinitatem.

Igitur prius ejus apprehende operis instantiam, secundo apprehende ejus disciplinam, tertio ejus justitiam. Primum ad effugandam otiositatem, secundum in robur contra dissolutionem, tertium in ornamentum ad honestam dilecti susceptionem. Primum strenue implevit illa fortis mulier, nam « digiti ejus apprehenderunt fenum⁸⁴; » de secundo David: « Apprehendite disciplinam⁸⁵, » etc. De tertio: « Qui continens est justitiæ apprehendet illam⁸⁶. » De primo nobis exhibuit exemplum in sua conversatione, de secundo in passione, de tertio in resurrectione. Item, apprehendimus eum in corde nostro, apprehendimus in sacramento, apprehendimus in regno. In corde per desiderium; in sacramento, ut minuatur peccatum, et augeat meritum; in regno, ut sit laboris præmium. Item, secundum divinitatem præsumimus aliquatenus eum apprehendere: primo per rationem, secundo per devotionem, tertio per divinitus inspiratam revelationem. Primum nos trahit ad aliquantulum ejus cognitionem, secundum ad dilectionem, tertium in admirationem. Primum creaturas inspiciendo, secundum in ipso requiescendo, tertium magnalia ejus speculando. De primo: « Invisibilia Dei a creatura Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur⁸⁷. » Secundus dicit: « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam⁸⁸? » Pennas enim habent columbæ, scilicet virtutes cum simplicitate, quibus ad devotionem ascendit, in

A qua requiescit. Quia vero tertium non tam virtus propria quam divina in admiratione sublevat, ubi propriæ pennæ non sufficiunt, Deus expandit alas suas et assumit eum, atque portat in humeris suis⁸⁹. In hac enim apprehensione: « Dominus solus dux ejus fuit, et constituit eum super excelsum terram, ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo⁹⁰, » scilicet in pinguedine et dulcedine supernorum delectando. Sic itaque apprehensum ducit in domum matris suæ. Credo hanc esse illam mulierem septiformem, de qua sic ait Isaias: « Apprehendent septem mulieres virum unum d'centes: Panem nostrum comedemus, et vestimentis nostris operiemur, tamen invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum⁹¹. » Vir iste Christus est, unde: « Mulier circumdabit virum⁹². » Qui unus dicitur antonomasice præ cæteris.

Istæ septem mulieres significant Ecclesiam, quæ virgo est, et ideo per septenarium designatur, qui virgo numerus est, quia infra primum litem solus nec gignit nec gignitur. Hic fuit deprehensus, comprehensus, apprehensus. Deprehensus a patriarchis, comprehensus a prophetis, apprehensus ab apostolis. Primum per fidem, secundum per revelationem, tertium per incarnationem. In figura primi una ex duabus mulieribus quæ conturbabant eam Salomonem deprehendit filium suum non esse mortuum sed vivum⁹³, id est Ecclesia de patriarchis, Christum quem credebat a mortuis resurrecturum, Ecclesia vero de Judæis perpetuo mortuum. Pro secundo: « Comprenderet arator messor⁹⁴. » Aratores prophetæ, messor Christus. Pro tertia ait sponsa: « Ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus⁹⁵. » Sic apprehendit ista mulier septiformis, quia septem sacramentis renovata, septem virtutibus roborata, septem donis Spiritus sancti gubernata. Sic et ipse apprehendit nos. « Non enim angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit⁹⁶. » Nos apprehendit, animatum corpus sumens. Nos cum, quando largitus est nobis suam divinitatem. Quatuor patiebatur hic incommoda, quæ ut resarciatur vult apprehendi, scilicet inediam famis, inopiam vestis, diminutionem capitis, crimen læsæ majestatis. Per primum erant omnes languidi, per secundum confusi, per tertium erronei, per quartum publica infamia notati. De duobus primis Isaias: « Non sum medicus, et non est panis in domo mea, neque vestimentum⁹⁷. » Item de primo: « Omnis populus meus gemens et querens panem⁹⁸, » et: « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis⁹⁹; » de secundo: « Miser es et pauper, et cæcus et nudus et miserabilis¹⁰⁰. » De tertio: « Facti sunt hostes in capite¹⁰⁰. » De quarto: « Omnes qui glorifica-

⁸¹ Gen. 20. ⁸² Job 42. ⁸³ Psal. 9. ⁸⁴ Prov. 31. ⁸⁵ Psal. 2. ⁸⁶ Eccli. 15. ⁸⁷ Rom. 1. ⁸⁸ Psal. 54.
⁸⁹ Deut. 32. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Isa. 4. ⁹² Jer. 31. ⁹³ III Reg. 3. ⁹⁴ Amos 9. ⁹⁵ Cant. 7. ⁹⁶ Hebr. 2.
⁹⁷ Isa. 3. ⁹⁸ Thren. 1. ⁹⁹ Thren. 4. ¹⁰⁰ Apoc. 3. ¹⁰⁰ Thren. 1.

bant eam spreverunt eam, quia viderunt ignominiam ejus¹. » Sed in adventu Christi hæc nos recuperare ait Isaias. » De primo : « Qui dat semen serenti, dabit et panem ad manducandum². » De secundo : « Consurge, consurge, induere vestimentis gloriæ tuæ³. » De tertio : « Ecce nomen Domini venit de longinquo⁴. » De quarto : « In illa die non confunderis super cunctis abominationibus tuis, quibus prævaricata es in me⁵. » Et Virgilius prophetans de Nativitate Christi⁶ :

*Molli paulatim flavescet campus arista,
Incultisque rubens pendebit senibus una,
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.*

De secundo :

*Ipsè in pratis aries . . .
 mutabit vellera luto.*

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

De tertio :

*... Assyrium vulgo nascetur amomum.
Jam novæ progenies cælo dimittitur alto.*

De quarto :

*Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras.*

Juxta Evangelium tres sunt panes ; unde : « Amice, commoda mihi tres panes⁷. » Primus est contritionis lacrymosæ, secundus doctrinæ, tertius Eucharistiæ. Primus cibatur languentes, secundus confortat mundum lugentes, tertius confirmat Deo militantes. Ut primi reficiant, secundi proficiant, tertii ne deficiant. De primo : « Cibabis nos pane lacrymarum⁸. » De secundo : « Qui habitatis terram austri, occurrite cum panibus fugienti⁹. » De tertio : « Panis cor hominis confirmet¹⁰. » Primum sub junipero cum aqua attulit Eliæ angelus¹¹. Secundum habet mensa propositionis qui solis competit sacerdotibus¹² ; tertius qui a muliere Sareptana prophetæ datus est subcineribus¹³. Panis qui est Christus fuit in cruce pretium, in peregrinatione viaticum, in regno hominibus præmium. De primo, cum daret discipulis suis, ait : « Comedite : hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur¹⁴. » de secundo : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie¹⁵ ; » de tertio : « Panem angelorum manducavit homo¹⁶. » Primus fuit furfureus, propter similitudinem carnis peccati ; secundus hordeaceus, propter miseriam mundi ; tertius simlagineus, quia fuit absque furfure vitii et peccati. De hac similita triplex sacrificium in lege præcipitur fieri, scilicet : de clibano, de craticula, de sartagine. Primum de clibano in conceptione, quia igne Spiritus sancti conceptus est in matris utero ; secundum de craticula, quia igne tribulationis coctus est in crucis patibulo ; tertium de sartagine, quia igne charitatis decoctus in oleo lætitiæ, cum jucunditate surrexit de sepulcro. « Ecce panis qui de

A cælo descendit, et dat vitam mundo¹⁷. » — « Comedite amici, et inebriamini, charissimi¹⁸. » — Beatus enim qui manducabit panem hunc in regno cælorum¹⁹. »

Sequitur vestimentum. Triplex est vestimentum : primum est religiosæ conversationis, secundum robustæ virtutis, tertium decoris. Primo ulimur in clauastro, secundo in prælio, tertio in convivio. Primum propter nuditatem, secundum contra inimicorum importunitatem, tertium in jucunditatem. De primo ait Joannes in Apocalypsi : « Suadeo tibi ut emas aurum ignitum et purum ut locuples fias, et vestibus albis induaris propter confusionem nuditatis tuæ²⁰. » de secundo ait Apostolus : « Induite vos armaturam fidei, ut possitis stare adversus insidias diaboli²¹. » de tertio legitur quod Judith vidua itura ad castra Holofernis, « induit se vestibus jucunditatis suæ²². » Prima itaque vestis est de cilicio, secunda de ferro, tertia de purpura et bysso. Juxta primam Niniivitæ ad prædicationem Jonæ induti sunt saccis²³. Et Dominus Adam et Evam, quia nudi erant, induit tunicis pelliceis²⁴. Juxta secundam « Judas Machabæus induit se lorica sicut gigas, et protegebat castra gladio suo²⁵. » Juxta tertiam de muliere forti : « Purpura et byssus indumentum ejus, et ridebit in die novissimo²⁶. » Juxta primam Christus in nativitate in vilibus pennis in præsepio est inventus²⁷. Juxta secundam, in passione coccinea chlamide, quæ sanguinei coloris est, est indutus²⁸. Juxta tertiam in transfiguratione alba veste sicut nix est ostensus²⁹, sed et in propria carne. Nam in nativitate est « in similitudine hominis factus, et habitu inventus ut homo³⁰. » in passione de morte conciso sacco ; in resurrectione formosus in stola ; scilicet in qua regnat in cælo. Induamur ergo, primo vestibus pœnitentiæ, secundo vestibus militiæ, tertio induemur vestimentis gloriæ. Ne autem accephali, id est *sine capite*, simus, oportet ut invocetur nomen Domini super nos³¹⁻³². Sed tria sunt hæc nomina : primum Christus, secundum Jesus, tertium Filius. Primum habuit in mundo, secundum habebit in judicio, tertium in regno. Ad nos venit per primum invocatus, stabit pro nobis in judicio per secundum advocatus, transferet nos in regnum, per tertium revocatus. De primo : « Invocabunt in nomine Domini reliquæ Israel³³. » de secundo : « Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum³⁴. » de tertio : « Revertere, dilectus mi, » ait Sponsa³⁵. Per primum sustinuit nobiscum mundi tribulationem, per secundum faciet causam nostram apud Patrem, per tertium nos socios recipiet in hæreditatem. De primo : « Cum invocarem exaudisti me, Deus justitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi³⁶. » de secundo : « Advo-

¹ Thren. 1. ² Isa. 55. ³ Isa. 52. ⁴ Isa. 30. ⁵ Ezech. 9. ⁶ Eclog. iv. ⁷ Luc. 11.
⁸ Psal. 79. ⁹ Isa. 21. ¹⁰ Psal. 103. ¹¹ III Reg. 19. ¹² Num. 4. ¹³ III Reg. 17. ¹⁴ Matth. 26.
¹⁵ Matth. 6. ¹⁶ Psal. 77. ¹⁷ Joan. 6. ¹⁸ Cant. 5. ¹⁹ Luc. 14. ²⁰ Apoc. 3. ²¹ Ephes. 6. ²² Judith
10. ²³ Jon. 3. ²⁴ Gen. 3. ²⁵ I Mach. 3. ²⁶ Prov. 31. ²⁷ Luc. 2. ²⁸ Matth. 27. ²⁹ Matth. 27. ³⁰ Philipp.
2. ³¹⁻³² Isai. 4. ³³ Sophon. 3. ³⁴ I Joan. 2. ³⁵ Cant. 2. ³⁶ Psal. 4.

catum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris⁷⁷; de tertio: «Revertere, dilecte mi, similis esto capreae, hinnuloque cervorum super nomen Bethler⁷⁸.» Igitur «querite Dominum dum inveniri potest, dum prope est⁷⁹.» Ecce deleta est captivitas diminutio, quia «nomen tuum invocatum est super nos, tamen ne derelinquas nos, Domine Deus noster⁸⁰,» quia adhuc restat opprobrium. Igitur «aufer opprobrium⁸¹.»

Tria sunt opprobria: primum poenae temporalis, secundum iniquitatis, tertium aeternae calamitatis. Primum sustinent justis patienter, secundum mali impudenter, tertium damnati incessanter. Primi, quia expectant praemium; secundi, quia non timent Dei judicium; tertii, quia non quaesierunt de peccato remedium. De primo: «Facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt⁸²,» de secundo David: «Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum⁸³,» de tertio dicitur: «Percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis⁸⁴.» Sed haec omnia abstulit Christus. Primum enim extenuavit, quando illud assumpsit in utero virginali. Secundum delevit in baptismo, quod falso impositum est ei propter similitudinem carnis peccati. Tertium nesciet omnino, et avertet illud a justis per opprobrium patibullorum. Primum si objicit ei, ipse respondet: Et ego propter te factus sum opprobrium vicinis meis valde, et timor notis meis⁸⁵. Contra secundum ait: «Ego sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis⁸⁶.» Et ut tertium averteret, ait: Pater, «zelus domus tuae comedit me, et opprobria exprobrantur tibi ceciderunt super me⁸⁷.» Ultimum igitur auferit per crucis ignominiam, secundum per misericordiam, primum justis commutavit in gloriam. Notandum est quod invenitur domus patris, domus matris, domus fratris. De prima: «In domo patris mei mansiones multae sunt⁸⁸,» de secunda hic; de tertia dicitur: «Qui habitare facit unius moris in domo⁸⁹,» in qua est «bonum et jucundum habitare fratres in unum⁹⁰.» Domus patris est totius mundi machina, domus matris, caelestis patria, domus fratris est claustralis angustia. In prima Pater usque modo operatur, in secunda mater gratulatur, in tertia frater examinatur. In hanc domum ducit anima justis dilectum secundum gratiam collatam operando. Sequitur: *ibi me docebis*. Docet nos dilectus in hoc exilio, docebit nos in regno. Quatuor sunt quibus nos hic docet: exhibitione praeccepti, asperitate flagelli, novitate miraculi, inspiratione subtili. Primum ut cognoscamus viam veritatis, secundum ut videamus onus nostrae infirmitatis, tertium ut cognoscamus ejus

A potentiam; quartum, ut advertamus ejus erga nos benevolentiam. Viam veritatis, ne erremus. Onus nostrae infirmitatis, ne in homine confidamus. Haec quinque causis fit, ut ab iniquitate nos corrigat, ne quis de collata virtute superbiat, ut virtus hominibus innotescat, ut alios ejus exemplo compe-scat, ut corona cumuletur et crescat. Tertio ut cognoscamus ejus potentiam, et ad eum in necessitate confugiamus. Quarto, ut advertamus ejus erga nos benevolentiam, et sic eum diligamus.

163 De primo ait David: «Viam veritatis elegi⁹¹,» de secundo: «Maledictus homo qui confidit in homine⁹²,» de tertio: «Potestas ejus potestas aeterna, quae non auferetur⁹³,» de quarto dicimus: «Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei⁹⁴.» Haec quatuor designant illae quatuor variae formae animalium Ezechielis⁹⁵. Forma enim humana, quae est rationalis animalis, habet documenta praeccepti; forma bovis, qui immolatur, habet asperitatem flagelli, scilicet in infirmitate carnis; forma leonis, qui est mirabile animal, habet novitatem miraculosa; forma aquilae, quae in altum volat, est inspiratio subtilis, quae desursum venit. Unde de eis sequitur: «Et facies et pennas per quatuor partes habebant⁹⁶.» Facies, id est conscientias, quibus haec quatuor consideremus; pennas, quibus haec quatuor genera docendi sequamur. His quatuor eruditus est Paulus, praecceptum enim ei exhibitum est, quando ipse et Barabas segregati sunt in Evangelium praedicandum⁹⁷; asperitas flagelli, quando a Domino in civitate percussus⁹⁸, et alibi, lapidatus, verberatus⁹⁹; novitas miraculi, quando lux de caelo circumfulsit eum et audivit vocem, et neminem videbat¹⁰⁰; inspiratio subtilis, quando raptus est usque ad tertium caelum¹⁰¹. Sequitur:

Et dabo tibi poculum ex vino condito. Est vinum purum, est vinum melle infusum, est vinum speciebus aromatatum conditum. Primum simpliciter dicitur vinum, secundum mulsum, tertium pigmentum. Primum cor hominis laetificat¹⁰², secundum dulcorat, tertium agra viscera confortat. Primum propinatatum est nobis a Filio Dei Christo, secundum a Spiritu sancto, tertium dabitur a Patre in regno. Primum enim est nativitas Salvatoris, secundum D gratia septiformis, tertium praesentia aeternae majestatis. Notandum quod vinum laetificat, calefacit, putredinem vulnerum purgat. Adventus enim Christi nos laetificavit sua nativitate, purgavit peccata sanguinis effusione, ad amorem suum nos accendit et ad patendum animavit sua passione. De primo: «Montes exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram¹⁰³,» unde angeli praegera gaudio ipso nascente cantaverunt: «Gloria in excelsis Deo¹⁰⁴!» De secundo: «I; se e. im prior dilexit nos

⁷⁷ I Joan. 2. ⁷⁸ Cant. 2. ⁷⁹ Isai. 55. ⁸⁰ Psal. 37. ⁸¹ Psal. 118. ⁸² Psal. 78. ⁸³ Psal. 118. ⁸⁴ Psal. 77. ⁸⁵ Psal. 88. ⁸⁶ Psal. 21. ⁸⁷ Psal. 68. ⁸⁸ Joan. 14. ⁸⁹ Psal. 67. ⁹⁰ Psal. 132. ⁹¹ Psal. 118. ⁹² Jer. 17. ⁹³ Dan. 7. ⁹⁴ Tit. 3. ⁹⁵ Ezech. 1. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Act. 13. ⁹⁸ Act. 21. ⁹⁹ Act. 14. ¹⁰⁰ Act. 9. ¹⁰¹ II Cor. 12. ¹⁰² Psal. 103. ¹⁰³ Psal. 97. ¹⁰⁴ Luc. 2.

et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo ⁶⁶. » A De tertio : « Imitatores Dei estote, sicut filii charissimi, et ambulatote in dilectione, sicut Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis hostiam Deo ⁶⁶. » Hoc vinum Christi militibus magnum dat vigorem; unde dicitur vinum quasi vigorem nutriens mentis. Mulsum vero, quod est gratia Spiritus sancti, facit ut anima pinguescat, dulcescat, lique-scat. Pinguescat devotione, dulcescat gaudens in tribulatione, lique-scat compatiendo proximo, per opera misericordiae. De his tribus dicitur : « Comedite pinguis ⁶⁷; » ecce primum : « Et bibite mulsum ⁶⁸; » ecce secundum : « Et mittite partem his qui non preparaverunt sibi ⁶⁹; » ecce tertium. Hoc mulsum mulcet corda, unde dicitur mulsum quasi mulcens suavitate mellis. Tertio sequitur pigmentum, id est vinum conditum quod habemus in Patris praesentia, cujus mira suavitate gaudebimus. Unde dicitur pigmentum quasi pius gustus mentis, nos quoque sanabit ab omni corruptione, quando incorruptibile hoc induet incorruptelam ⁷⁰. Primum vinum offert anima se conformans humilitati nativita-tis, mulsum in gaudio gratiae spiritualis, vinum conditum in patria, cum refert dilectio gratias de omnibus his collatis ei beneficiis.

Dabit et mustum malorum granatorum Ecclesia. Malum granatum habet in cortice livorem, in granis ruborem, infra granum candorem. In primis est afflictio confessorum, in secundis rubor martyrum, in tertiis robur virginum. Horum mustum offert Ecclesia, nam confessorum sinceritatem conversationis, martyrum effusionem sanguinis, virginum puritatem castitatis; justique quoque anima haec tria simul offert. Nam de livore afflictionis, de rubore charitatis, de candore castitatis, hic expressit mustum quod dilecto offeret, scilicet desiderium videndae majestatis, nec tantum hoc, sed et alia dona praeviderat David in spiritu, quando filii sponsae offerent ei in hoc exsilio, cum ait : « Reges Tharsis et insulae munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent ⁷¹. » Quatuor hic designantur reges, qui veniunt adorare Dominum. Primus est Jucundus, secundus robustus, tertius latens, quartus vehementis. Jucundus gaudio, robustus in praelio, latens in nubilo, vehementis incendio. Gaudio supernae felicitatis, praelio et corporalis et spiritualis adversitatis, nubilo humilitatis, incendio charitatis. Primus est rex Tharsis, qui interpretatur *exploratio gaudii*, secundus rex insulae, quae concutitur fluctibus maris, tertius Arabiae, qui dicitur *humilis*; quartus rex Saba, quod dicitur *incendium*. Primus est Salomon qui dicitur pacificus, in pace enim gaudium, unde : « Domine, in virtute tua laetabitur rex ⁷². » Secundus David, qui dicitur *manu fortis*, unde : « Quis est iste Rex gloriae? Dominus potens in prae-

lio ⁷³. » Tertius Ezechias, qui dicitur *dominus confortans*; in humilitate enim venit Dominus confortare nos, unde Job : « Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen moerentium consolator ⁷⁴. » Quartus est rex Josias qui dicitur *ubi est incensum Domini*. Primus triplex explorat gaudium : gaudium mundi, gaudium spiritus sui, gaudium caeli. Primum est de re caduca, secundum de propria justitia, tertium de superna gloria. In primo nihil invenit nisi vanitatem, in secundo vilitatem, in tertio perpetuam felicitatem. Oportet ergo ut rex iste per haec gaudia sic gressus suos regat, ne primo se immergat; in secundo non lascivat, ut poenitentiam oblivioni tradat, in tertio se effundat. De primo enim ait Salomon : « Risum reputavi errorem, et gaudium dixi : Quid frustra deciperis ⁷⁵? » De secundo David : « Exsultate, justi, in Domino, rectos decet laudatio ⁷⁶, » et sequitur : « Constatimini Domino in cithara ⁷⁷. » De tertio : « Sancti et justi, in Domino gaudete, vos elegit Deus in hereditatem sibi ⁷⁸. » Primi sunt exploratores Jericho ⁷⁹, quod dicitur *luna*, id est mundus propter sui mutabilitatem; secundi sunt exploratores Lais quae dicitur *in salutem vel sibimet*, quam tribus Dan quae non habebat hereditatem acquisivit ⁸⁰; tertii sunt exploratores terrae promissionis. « Per salutem Pharaonis, omnes exploratores estis, » ait Joseph ⁸¹. Isti enim sunt naves Salomonis, quibus afferebant de Tharsis aurum, argentum, dentes elephantorum, simias, et pavos ⁸². Primi aurum, scilicet supernae claritatis, secundi argentum innocentiae et puritatis, tertii reliqua tria designativa mundanae vanitatis. De primo dicitur, quod civitas illa aurea futura est ⁸³, secundum est « argentum igne examinatum ⁸⁴, » tertium est « vanitas vanitatum ⁸⁵. » Igitur exploratores Jericho invenerunt dentes elephantorum, id est mundi malignitatem, simias, id est scurrilitatem, pavos, mundani favoris vanitatem. De primo : « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae ⁸⁶. » De secundo Paulus : « Non nominetur inter vos turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet ⁸⁷. » De tertio : « Cum interierit non sumet omnia neque descendet cum eo gloria ejus ⁸⁸. » Exploratores missi in Lais, id est ad explorandam animae salutem in domo Michae, qui dicitur *quid est hic*, inveniunt Ephod, id est innocentiae candorem in anima, et pariter Seraphin, et sculptile atque conflatile ⁸⁹. Seraphin stultarum imaginum, sculptile perversorum operum, conflatile superfluum sermonum, sed auferunt de domo Michae, cum repellunt a corde. Sed ibi inveniuntur ea quae sunt in candelabro tabernaculi, scilicet scyphi, spherulae, et lilia. Scyphus est continentia pigmento devotionis plena, spherulae vitae revolutio torno correptionis castigata, lilia virtutum jucundi-

⁶⁶ Apoc. 1. ⁶⁷ Ephes. 5. ⁶⁸ II Esdr. 8. ⁶⁹ Ibid. ⁷⁰ Psal. 23. ⁷¹ Job 29. ⁷² Eccle. 2. ⁷³ Psal. 32. ⁷⁴ Ibid. ⁷⁵ Offic. Eccles. ⁷⁶ Jos. 2. ⁷⁷ Judic. 18. ⁷⁸ Gen. 42. ⁷⁹ II Par. 9. ⁸⁰ Apoc. 21. ⁸¹ Psal. 41. ⁸² Judic. 18.

⁸³ Ibid. ⁸⁴ I Cor. 15. ⁸⁵ Psal. 71. ⁸⁶ Psal. 20. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Offic. Eccles. ⁸⁹ Jos. 2. ⁹⁰ Judic. 18. ⁹¹ Eccle. 1. ⁹² Psal. 55. ⁹³ Ephes. 5. ⁹⁴ Psal. 48.

tas et incrementa. Exploratores vero de terra promissionis, id est de caelo, afferunt uvam, et malogranata, et ficus; uvam, id est jucunditatem Dominicae resurrectionis; malogranata, id est unitatem futuram in caelo angelorum et humani generis; ficus dulcedinem divinae visionis.

Sed notandum quod reges Tharsis offerunt aurum, reges insulae myrrham, reges Arabum thus, reges Saba thuribulum incensum⁹⁹. Aurum spiritualis claritatis, myrrham amaritudinem tribulationis, thus humilitatis, thuribulum inflammantis charitatis. Igitur tres exploratores aurum offerunt, exploratores mundi aurum obscurum, exploratores spiritus aurum ignitum, exploratores caeli aurum mundum. Primum est claritas bonae vitae sed cum admistione tentationis, secundum est claritas doctrinae cum zelo charitatis, tertium est claritas supernae patriae cum cognitione veritatis. Prima est subditorum, secunda praetorum, tertia contemplativorum. Propter primum visus in propheta: « Vir praecinctus ad renes auro obryzo¹⁰¹, et id est rudi; pro secundo dicitur in Apocalypsi¹⁰²: « Suedeo tibi ut emas aurum ignitum et probatum; » de tertio in eodem¹⁰³⁻¹⁰⁴: « Civitas illa, ait, aurum mundum, simile vitro mundo. » Sequitur: « Reges in sulae. » Insula dicitur quasi intus solum, insula enim dicitur terra quae omni parte ambitur aqua. Reges ergo insulae sunt, qui ita regunt insulas, ne impetu aquarum inundantium submergantur et pereant. Insula triplici subjacet periculo. Minoratur aquarum latenti corrosione, concutitur a tempestatis impulsione, submergitur aquarum inundatione. Rex vero sapiens ab his eam defendit incommodis. Contra primum in terram et aquam sepes ligneas componit, contra secundum muros de lapidibus instruit, contra tertium, ut homines evadant, turrim erigit: insula haec est anima intra mundi fluctus, id est tentationes, rex qui regit eam est ratio. Prima ergo corrosio est diaboli, vel mundi, vel carnis dolositas, impetus tempestatis, haereticorum perversitas, inundatio aquarum, tyrannorum mundi malignitas. De primo Job: « Mons cadens defluit¹⁰⁵; » de secundo adjungit: « Et saxum de loco suo transferetur¹⁰⁶; » et unde hoc contingat, addit: « Lapidem excavant aquae, et alluvione paulatim terra consumitur¹⁰⁷; » de tertio: « Abyssus vallavit me, et pelagus cooperuit caput meum¹⁰⁸. » Sed contra primum rex insulae facit septem circumspeditionum, contra secundum murum Scripturarum et orationum, contra tertium turrim virtutum. De primo: « Qui dissipat septem mordebit eum coluber¹⁰⁹; » de secundo: « Muro tuo inexpugnabili circumcinge nos, Domine¹¹⁰; » de tertio: « Esto nobis turris fortitudinis a facie inimici¹¹¹. » In hac turri securitas est ab aquis, quia excelsa est; sed quis in ea de-

A beat habitare, ait propheta: « Qui ambulat in justitiis et loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, et excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus¹¹². » Sed isti in tanta amaritudine positi, quid offerant regi myrrham?

Sed notandum quod Christo tertio myrrha oblata est. Primo in praesepio, secundo in patibulo, tertio in sepulcro. Prima fuit oblatio magorum, secunda Judaeorum, tertia devotorum. Prima fuit ad significationem, secunda ad illusionem, tertia ad unctionem; ad significationem mortalitatis, ad illusionem sanctitatis, ad unctionem contra putredinem corruptionis. Primam offerimus cum dolemus propter incolatum hujus miseriae, secundam, quando illusiones et opprobria sustinemus, ut in inferno carcamus diabolica illusionem. Tertiam offerimus, cum fortiter laboramus, ut corpus nostrum perpetuo careat corruptione. De prima: Obtulerunt magi Domino « aurum, thus et myrrham¹¹³; » de secunda dicitur: « Dederunt ei vinum myrrhatum bibere¹¹⁴; » de tertia: Joseph ille nobilis decurio emit « myrrhae et aloes quasi libras centum¹¹⁵. » Haec est oblatio robusti regis, affert suam rex latens sub nubilo humilitatis. Iste rex est moderatus amor propriae dejectionis, sicut e diverso rex superbiae est amor propriae laudis. Sed est humilitas quae descendit, est quae excedit, est quae procedit.

164 Descendit ad inertiam, excedit moderantiam, procedit ad justitiam. Rex iste primam excitat aculeo, secundam inhibet freno, tertiam ejus se subicitur judicio. In prima erat Petrus cum diceret: « Recede a me, quia homo peccator sum, Domine¹¹⁶; » de qua David: « Humiliata est in pulvere anima mea¹¹⁷. » In secunda erat Eleazarus quando indiscrete se supposuit elephantum, et ab eo oppressus est¹¹⁸, de qua David: « Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea¹¹⁹. » In tertia ad praedicationem Jonae Ninivitarum operati sunt saccis¹²⁰; de qua David: « Humiliatus sum usquequaque¹²¹. » Iste rex offert thus, id est odorem bonae vitae tam interioris quam exterioris, ut dicat: « Christi bonus odor sumus Deo¹²². » Notandum quod thus primo contunditur, secundo crematur, tertio inde fumus procreatur. Tunditur in pulvere, crematur per ignem; fumus procreatur per calorem et humorem. In primo, ut se pulverem et cinerem dicat, facit tribulatio; in secundo per desiderium fit animae liquefactio; in tertio emittuntur lacrymae et oratio. De his tribus David: « Afflictus sum et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei¹²³; » de secundo: « Domine, ante te omne desiderium meum¹²⁴; » de tertio: « Et gemitus meus a te non est absconditus¹²⁵. » In primo erat Job, cum sedens in sterquilinio tri-

⁹⁹ Psal. 71, Matth. 2. ¹⁰¹ Dan. 40. ¹⁰² Cap. 3. ¹⁰³⁻¹⁰⁴ Cap. 21. ¹⁰⁵ Job 14. ¹⁰⁶ Ibid. ¹⁰⁷ Ibid. ¹⁰⁸ Jon. 2. ¹⁰⁹ Eccle 10. ¹¹⁰ Offic. Eccles. ¹¹¹ Psal. 60. ¹¹² Isai. 33. ¹¹³ Matth. 2. ¹¹⁴ Marc. 15. ¹¹⁵ Joan. 19. ¹¹⁶ Luc. 5. ¹¹⁷ Psal. 43. ¹¹⁸ I Mach. 6. ¹¹⁹ Psal. 118. ¹²⁰ Jon. 3. ¹²¹ Psal. 107. ¹²² II Cor. 2. ¹²³ Psal. 37. ¹²⁴ Ibid. ¹²⁵ Ibid.

bulatus radebat ulcera¹⁶; de secundo: «Anima mea liquefacta est¹⁷»; de tertio: «Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi¹⁷?» Ecce rex Arabiæ latens sub nubilo humilitatis, juxta illud poetæ¹⁸:

Si latet ars prodest, affert depressa pudorem.

Tali enim dicit Sponsus: «Ecce tu pulchra es, amica mea; ecce tu pulchra, oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus latet¹⁹.» Sequitur rex Saba qui dicitur *incendium*. Ipse enim est rex vehemens, incendio charitatis; ipse est justitia inflammata, offeret thuribulum carbonibus vivis plenum²⁰. Hujus incendium triplex est: primum emittit extra se, secundum retinet circa se, tertium elevat supra se. Primum est vicinæ correctionis, secundum propriæ excitationis, tertium divinæ dilectionis. Primo enim corrigit peccatorem, secundo se excitat ad laborem, tertio gustat supernum saporem. De primo: «In igne zeli mei devorabitur omnis terra²⁰»; de secundo: «Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat²¹»; de tertio: «Veni, sancte Spiritus, reple tuorum corda fidei-um, et tui amoris in eis ignem accende²².» Itaque rex iste, id est justitia, sic regat, ne proximum subvertat, ne se nimis affligat, ne dilectione Dei sic sit illectus, ut sui et proximi curam postponat. Pro primo dixit Job amicis suis, indiscrete eum increpantibus: «Considerate semitas Thema, itinera Saba²³»; pro secundo: «Venit regina Saba austeri audire sapientiam Salomonis²⁴, ut ab eo disceret quomodo se incenderet fervore; pro tertio dicitur: «Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, et laudem Domino annuntiantes²⁵.» Aurum, scilicet claritatem bonæ vitæ, qua proximus exemplo doceatur; thus devotionis et orationis, quibus impinguatur ad laudem qua Deus honoratur, cui est honor et gloria.

Ibi me docebis.

[CAR.] Et refertur hoc adverbium, *ibi*, ad hoc adverbium, *foris*, quod præcedit. Ac si dicat: Cum invenero te solum foris, *ibi me docebis* quod antea nesciebam, ut videlicet sicut es te cognoscam, et ego tunc tibi offeram encæniam meritorum meorum, quæ per gratiam abs te donata, et accepti. Hoc est quod subditur: *Et ego dabo poculum de vino condito. Vinum conditum dicit charitatem melle devotionis, et aromatibus honorum operum, et dabo tibi mustum malogranatorum meorum. Malogranata vocat contubernia honorum operum, contenta sub cellulis singularum virtutum, et ex eis procedens dulcis suavitas, dicitur mustum malogranatorum, et signanter additur meorum, quia malogranatis ipsius nulla alia comparantur. Post modum autem quia se sollicitam ostendit circa servationem populi sui, illum versiculum, quem*

superius præmiserat in eodem sensu, et eadem causa iterat dicens:

Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

[THO.] *Læva ejus*, id est sacramenta incarnationis et præsentis ejus dona; *dextera vero* sunt præmia quæ in fine percipient electi, in quibus erit visio majestatis et gloria glorificatæ humilitatis. *Læva ista sub capite sponsæ* ponitur, ut interius his donis spiritualibus sustentetur; *dextera vero super caput*, ut in patria bonis æternis remuneretur. Notandum quod sponsa prius petit osculum, secundo venit ad Christi colloquium, tertio hic festinat ad amplexum. Primo enim dixit: «Osculetur me osculo oris sui²⁶»; secundo sequitur: «Ecce tu pulchra es, amica mea,» et illa: «Ecce tu pulcher es, dilecte mi²⁶,» ecce colloquium. Illic vero: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me; ecce complexus*. In osculo est signum pacis, in colloquio familiaritatis, in amplexu spiritualis unionis. Pacis, qua dilecti ira et indignatio excluditur, familiaritatis, qua secretum voluntatis aperitur, spiritualis unionis, qua vehemens amor ostenditur, et sponsa cum sponso unus spiritus efficitur. In figura hujus copulæ, Jacob Rachel inventam osculatur, secundo alloquitur, tertio in ejus amplexus recipitur²⁷. Sponsus iste Christus sponsam Ecclesiam osculatus est in patriarchis, allocutus est in lege et prophetis, amplexatus est extendens manus suas pro ea in patibulo crucis. Osculatus est in patriarchis quando ab eis cœpit reconciliatio, ut ad Noe ait post diluvium: «Ponam arcum meum in nubibus cœli, et erit signum fœderis²⁷»; unde osculum dedit illis Deus reconciliationis, quod ostendit copia rerum, gratia eventuum, sanitas corporum, compositio morum; sicut Abraham, Isaac, et Jacob. Istud osculum portendebat illud, quod dedit Isaac Jacob filio suo, quando dedit ei duos hædos ad comedendum²⁸. In Jacob Christus, in Isaac veteres Patres, de quibus Christus natus est secundum carnem, et pro eis duos obtulit hædos; unum, scilicet carnem suam, similem carni peccati; alterum, scilicet peccata nostra quæ ipse occidit, dum carnem suam pro nobis mactavit in cruce. Colloquium habuit dilectus in Ecclesia, in lege, et prophetis; dedit enim eis legem, in qua tria ostendit eis: prohibuit fugienda, proposuit custodienda, in figuris ostendit facienda. Primum, sicut est: «Non occides, non mœchaberis²⁹»; secundum, sicut est: «Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua, et ex tota mente tua³⁰.» Sunt decem præcepta legis: quorum tria ultima ad dilectionem Dei, septem prima ad dilectionem proximi pertinent. In figuris ostendit facienda, sicut locutus est ad Moysen de tabernaculo faciendo: «Vide, inquit, omnia facias secundum

¹⁶ Job 2. ¹⁷ Cant. 5. ¹⁸ Cant. 3. ¹⁹ Ovid. ²⁰ Cant. 4. ²¹ Psal. 71. ²² Soph. 1. ²³ Luc. 12. ²⁴ Offic. Eccles. ²⁵ Job 6. ²⁶ Il Par. 9. ²⁷ Isai. 60. ²⁸ Cant. 1. ²⁹ Ibi. ³⁰ Gen. 29. ³¹ Gen. 9. ³² Gen. 27. ³³ Exo. 20. ³⁴ Ibi

exemplar quod tibi ostensum est in monte ³¹.) Mons A enim ille est Christus, in quo ostensa est forma tabernaculi spiritualis, qui ex virtutibus constructur in nobis, scilicet quando vitam nostram conversationi Christi conformamus; in prophetis quoque de Christo ventura prænuntiavit; ecce colloquium sponsæ et dilecti. Amplexus est quoque eam piissimo amplexu cum manus suas in cruce extendit, ut sponsam ad se traheret, et stricto amplexu spiritualiter sibi univit, juxta illud: « Quod adhæret Deo, unus spiritus cum eo efficitur ³². » Ibi *læva ejus* fuit *sub capite* nostro, scilicet caro, quæ ut animam nostram, quæ est caput, sustineret, datum est in pretium. *Dextera ejus* amplexa est nos superposita, ut sit nobis in præmium

O vehemens amplexus, in quo aqua de latere, sanguis de corde, anima de corpore exivit! Aqua regenerationis, sanguis redemptionis, anima liberationis. Regenerationis, quia nos salvavit; redemptionis, quia nos a potestate diaboli exemit; anima liberationis, quando descendens ad inferos patres eduxit. De primo: « Vidi aquam egredientem de templo, a latere dextro: et omnes ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt ³³; » de secundo: « In sanguine testamenti tui redemisti vinclos tuos de lacu in quo non erat aqua ³⁴; » de tertio: « Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne ³⁵. » Et moraliter: Osculatur dilectus animam remissione peccatorum reconciliando; colloquitur ei voluntatem suam, id est viam qua ambulet, aperiendo; amplectitur eam inter sinistrum brachium virtutum, et dextrum supernarum promissionum suspendendo. Osculatus est eos quibus « abundavit, ut averteret iram suam et non accendit omnem iram suam, et recordatus est quia caro sunt ³⁶. » Sic erat Paulus cum diceret: « Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quia Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum, qui primus fui blasphemus et persecutor et contumeliosus, et persecutus sum Ecclesiam Dei, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate ³⁷. » Colloquium habent cum dilecto qui inquirunt quæ sit voluntas Dei bona, et bene placens et perfecta. Sic Paulus quærebatur: « Domine, ait, quid me vis facere ³⁸? » et Dominus: « Ego, ait, ostendam tibi quanta oporteat te pati pro nomine meo ³⁹; » ecce colloquium. Postea venit in amplexus Sponsi; supponit enim capiti nostro, id est animæ, brachium sinistrum, id est virtutes quibus sustinemur in via; supponit dextrum brachium bona promittendo in patria, unde: « Longitudo dierum in dextera ejus, et in sinistra ejus divitiæ et gloria ⁴⁰. » Audi Paulum quomodo docebat vindicare sinistrum brachium: « Sobrie, inquit, et pie et juste vivamus in hoc sæculo ⁴¹; » ecce

sinistrum brachium. « Expectans beatam spem et adventum gloriæ magni Dei ⁴², » ecce brachium dextrum. Dextera Sponsi tenet, deducit, suscipit; tenet cadentem, deducit ambulantes, suscipit pervenientem. Primum, ne cadat in tentatione; secundum, ne erret in viam justitiæ; tertium, ut teneat solium gloriæ. De his tribus ait David: « Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me ⁴³. » Item de primo et secundo: « Illic manus tua deducet me et tenebit me dextera tua ⁴⁴. » De tertio: « Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua ⁴⁵. » Primus dicit: « Nisi quia Dominus adjuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea ⁴⁶. » Illic: « Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam ⁴⁷. » Si enim ceciderit non adjiciet ut resurgat, imo ut dicat: « Dominus illuminatio mea et salus mea: quem timebo ⁴⁸? » Secundus dicit: « Deduc me, Domine, in via tua, et ingrediar in veritate tua ⁴⁹, » et: « Emitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum ⁵⁰. » Tales mansuetos deducit Dominus, unde: « Deduxisti, sicut omnes, populum tuum in manu Moysi et Aaron ⁵¹; » item: « Qui deducit velut ovem Joseph ⁵². » Tertius dicit: « Suscipe me, Domine, secundum eloquium tuum et vivam ⁵³; » ut postmodum dicat: « Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me ⁵⁴. »

Hæc est manus de qua ait Ezechiel: « Ecce manus apprehendit me in cincinno capitis mei, et elevavit me inter cælum et terram, statuit me in templo in Jerusalem ⁵⁵. » Ecce de his tribus. Primum tenuit, cum apprehendit in cincinno capitis, deduxit, cum inter cælum et terram, levavit scilicet in aere ne scrupulus aliquis terræ iter ejus faceret tortuosum; cum gloria suscepit, quando statuit in templo in Jerusalem, quod dicitur *visio pacis*. Horum trium figuram tenuit Elias. Primi, quando fugiens a facie Jezabel, id est tentationis, obdormivit præ tædio subter unam juniperum; sed eum tenuit Dominus, quia ibi invenit angelicam consolationem; secundi, quando ambulavit in fortitudine cibi dati ab angelo quadraginta diebus et quadraginta noctibus; tertii, in monte Dei Horeb ⁵⁶. Bene ergo dicitur: « Longitudo dierum in dextera ejus et in sinistra ejus divitiæ et gloria ⁵⁷; » divitiæ, scilicet virtutum, gloria vero jam æterna, sed interim delectatio supernorum; longitudo vero dierum in dextera, quia sub umbra illius vivent beati in æternum. Bene ergo dicitur: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me*. Læva dicitur divina correctio, dextera in amore Dei delectatio. Sed quomodo fiat videamus. Læva manus Domini tenet flagellum, dextera flabelum,

³¹ Exod. 25. ³² I Cor. 6. ³³ Ezech. 47. ³⁴ Zach. 9. ³⁵ Ose. 13. ³⁶ Psal. 77. ³⁷ I Tim. 1. ³⁸ Act. 9. ³⁹ Ibid. ⁴⁰ Prov. 3. ⁴¹ Tit. 2. ⁴² Ibid. ⁴³ Psal. 72. ⁴⁴ Psal. 138. ⁴⁵ Psal. 62. ⁴⁶ Psal. 93. ⁴⁷ Psal. 36. ⁴⁸ Psal. 26. ⁴⁹ Psal. 85. ⁵⁰ Psal. 42. ⁵¹ Psal. 76. ⁵² Psal. 79. ⁵³ Psal. 118. ⁵⁴ Psal. 29. ⁵⁵ Ezech. 8. ⁵⁶ III Reg. 19. ⁵⁷ Prov. 3.

flagellum afflictionis, flabellum delectationis. Primo homo flagellatur, secundo spiritus auræ excitatur, læva manus aliquando tangit, aliquando increpat, aliquando gravat. **165** Tangit justum, increpat pigrum, gravat iniquum: justum, ut probetur, pigrum, ut excitet, iniquum, ut revocetur.

De primo: «Miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me⁶⁰»; de secundo: «A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus⁶¹»; de tertio: «Die ac nocte gravata est super me manus tua⁶²». Item de primo: «Dilectus meus misit manum suam per foramen et venter meus intremuit ad tactum ejus⁶³». Sed «justus non contristabitur, quidquid ei acciderit⁶⁴». Sed dicit eum propheta: «Ingrediatr putredo in ossibus meis⁶⁵», quia sic probatur, unde: «Visitat eum diluculo et subito probat illum⁶⁶», et David: «Tenta me, Domine, et proba me⁶⁷». Item: «Probasti nos, Deus, igne nos examinasti⁶⁸». — «Aurum enim probat ignis et vasa figuli probat fornax, et tentatio viros justos⁶⁹». Secundus ait: «Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me⁷⁰», et Apostolus: «Argue, obsecra, increpa⁷¹». Increpationes ergo Domini ne reprobet: «Ipse enim vulnerat et medetur⁷²». Propter tertium: «Manus Mosi erant graves⁷³», scilicet ad puniendos iniquos. Sed Hur et Aaron sustinebant eas, quia benignitas Spiritus sancti et misericordia Christi faciunt ne sustinentes frangantur. Sic Deus revocat iniquos, qui nisi convertantur, dicitur eis: «Vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret⁷⁴». Itaque læva Domini tetigit Job, increpavit Ezechiam, aggravata est super Paulum. Job vero viriliter sustinuit, Ezechias amare flevit, Paulus voluntati Domini acquievit vocatus; unde ipse ait: «Qui fui blasphemus et persecutor, sed misericordiam consecutus sum⁷⁵». Ecce manus Domini læva. Hæc est manus Domini quæ apparuit Balthasar scribens in pariete hæc tria: «Mane, Thecel, Phares⁷⁶»: Mane dicit primo, id est numeravit bona tua; Thecel dicit secundo, id est appendit bona tua, quæ propter pigritiam tuam inventa sunt pauca; Phares dicit tertio, id est divideris a regno nisi a me vocatus redeas.

Adjuro vos, filia Jerusalem, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.

[Tho.] Filia Jerusalem hic vocantur infirmi, qui licet curis sæcularibus sint intenti quibus aliquando etiam contemplativos impediunt, qui appellatione dilectæ hic designantur, tamen ad regnum tendunt, quamvis ædificantes ligna, fœnum, stipulam, quibus a somno contemplationis excitant sponsam importune; sed antequam sua sponte ipsa ad communem fratrum utilitatem redeat, evigilare non præsumant, quidam suscitant diabolum, quidam susci-

tant sponsum, id est animam, quidam excitant Deum. Diabolum ad tentationem, animam ad laborem, Deum nunc ad consolationem, nunc ad furorem. De primo Job: «Qui parati sunt, ait, suscitare Leviathan⁷⁷». Ipsum enim suscitant dum sua sponte sensus mundo exponunt, stultas cogitationes in corde nutriunt, unde Dominus ad Jerusalem in figura mulieris per Ezechielem prophetam dicit: «Factum est in te contra consuetudinem mulierum: Omnibus mulieribus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedem amatoribus tuis⁷⁸». Deum ad consolationem excitant, qui in tribulatione ad ipsum clamant, unde cum navicula periclitaretur in fluctibus ipso dormiente, discipuli excitaverunt eum, dicentes: «Salva nos, Domine, perimus⁷⁹». Ad furorem eum excitant qui ipsum tentant, unde ipse dicit: «Quid me tentatis, hypocritæ⁸⁰». Et Moses: «Quid tentatis Dominum⁸¹?» — «Nec tentaveritis Deum sicut quidam tentaverunt, et a serpentibus perierunt⁸²». — «Isti in iram excitaverunt Excelsum in inano. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus a vino⁸³». — «Et iratus est furore Dominus in populum suum⁸⁴». Aliquando quidam sponsam suscitant propter inquietationem, aliquando propter habendam consolationem, aliquando ipse se suscitatur per suam voluntatem. Primi sunt muscæ morientes quæ perdunt suavitatem unguenti⁸⁵. Anima sic suscitata si stultitiæ non consentit, cum majori lucro redit. Hæc est Sara uxor Abraham quæ a satellitibus Pharaonis aversa et avulsa est a latere mariti sui, sed intacta permansit, et cum muneribus ad maritum rediit, quando propter consolationem ipsa clamat per prophetam: «Ad annuntiandum mansuetis misit me: ut consolarem omnes languentes⁸⁶». Per suam voluntatem quatuor modis suscitatur a contemplatione, per propriam curiositatem, ad præveniendam demoni machinationem, propter necessitatem, propter propriam utilitatem. Prima fuit Dina quæ egressa est de domo patris ad videndas mulieres regionis et corrupta est a Sichem filio Hemor⁸⁷. Secunda fuit Judith⁸⁸ quæ egressa est de civitate sua ad castra Holofernis, qui genti suæ machinabatur malum, et abstulit caput ejus, id est subvertit principium diabolicæ tentationis. Tertia egreditur propter necessitatem ut sanet jam peccatis fluctuantem peccatorem. Hæc est Maria soror Mosi quæ egressa est de domo patris sui, et ambulabat super alveum aquæ, ut aliqua ratione posset subvenire fratri suo Mosi, qui parvulus in papyrione laborabat in mediis fluctibus⁸⁹. Quarta egreditur propter suam utilitatem ut aliorum viso exemplo et propria operatione alacrior ad contemplationem revertatur. Hæc est Ruth quæ cum Noemi socru sua quæ dicitur *pulchra*, egressa est

⁶⁰ Job 19. ⁶¹ Psal. 38. ⁶² Psal. 51. ⁶³ Cant. 5. ⁶⁴ Prov. 12. ⁶⁵ Habac. 3. ⁶⁶ Job 7. ⁶⁷ Psal. 25.
⁶⁸ Psal. 65. ⁶⁹ Eccli. 27. ⁷⁰ Psal. 140. ⁷¹ II Tim. 4. ⁷² Job 5. ⁷³ Exod. 17. ⁷⁴ Prov. 1. ⁷⁵ I Tim. 4.
⁷⁶ Dan. 5. ⁷⁷ Job 3. ⁷⁸ Ezech. 16. ⁷⁹ Matth. 8. ⁸⁰ Matth. 22. ⁸¹ Exod. 17. ⁸² I Cor. 10. ⁸³ Psal. 77.
⁸⁴ Num. 11. ⁸⁵ Eccli. 10. ⁸⁶ Isa. 61. ⁸⁷ Gen. 34. ⁸⁸ Judith 13. ⁸⁹ Exod. 2.

de terra sua, et spicas colligebat in agro Booz, unde et ipsa et Noemi pascerebantur, et sic postmodum meruit pervenire ad conjugium Booz⁸⁸, id est ad contemplationem sponsi. Primo itaque anima a se ipsa suscitata, primo egreditur a contemplatione cœlestium ad meditationem Scripturarum, secundo ad memoriam suorum delictorum, tertio ad compassionem proximorum. Inde progreditur ad agendam curam eorum, quod per simile patet, cum aliquis egreditur a thalamo in domum, a domo in porticum, a porticu in vicum, a vico in agrum. Egreditur namque a cœlestium contemplatione, ad Scripturas quasi in thalamum, inde in domum, id est in memoriam delictorum; inde ad proximorum compassionem, quasi in vicum; inde ad agendam curam eorum, quasi in agrum. In contemplatione sola quietus. In cæteris laboramus; in meditatione enim Scripturarum laboramus, timentes ne præmia justorum amittamus; in memoria delictorum laborantes gemimus, ne condemnati simus; in compassione proximorum, labor est cordis; in agenda cura eorum, labor est operis. In uno monemur, in alio docemur, in tertio movemur, in quarto meremur. Monet Scriptura quid agere debeamus; docet memoria delicti, ut pœniteamus; movemur compassione, ut diligamus. Per opus vero bonum meremur, ut nobis qui aliis succurrimus, succurrat. Occurrit mihi ille pater, qui egressus est in occursum filii sui prodigi⁸⁹; a longe venientem videt, occurrit, amplectitur, occidit vitulum saginatum, ordinaat chorum, symphoniam tangit. Sic pius pater a contemplatione revertitur ob curam peccatoris ad pœnitentiam revertentis; a longe venientem videt compatiendo, occurrit indulgendo, amplectitur familiarem sibi faciendo; occidit vitulum, carnis mortificationem prædicando. Instrumenta tangit morum concordiam et unitatem docendo. Invitat igitur pietas desperationem, trahit charitas invitatum, tractum misericordia pœcat, hilaritas securum reddit, affabilitas familiarem, familiaritas secretum aperit, apertio secretorum amicitiam servat, prædicatio instruit, morum concordia facit amicum proximo, humilitas Deo. Hæc est igitur causa necessaria qua se sponsa vult suscitari.

Tunc magnopere laborandum est, ad investigandam illam quietem a qua sponsa prohibetur excitari. Primo ergo habenda est circumspeditionis vigilantia, secundo profectus in justitia, tertio invenietur illa requies quæ est sapientia. Primum, ut sibi et aliis machinamenta diaboli provideat; secundum, ut sibi proficiat, et alios promoveat; in tertio se totum Deo exhibeat. Hunc ascensum nobis ostendit sapiens ille, quamvis ordine transverso, ait enim: «Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in justitia meditabitur, et in sensu cogitabit circumspeditionem Dei⁹⁰.» Tria præposita sunt: circumspectio, justi-

tia, sapientia. Primum Christianam instruit militiam, secundum scrutatur conscientiam, tertium alacres facit ad patientiam. Primum cibatur pane vite, ne per fenestras ingrediatur; secundum pane intelligentiæ, ne conscientia tenebris ignorantie involvatur; tertium aqua sapientiæ potat, ut dulcedine sapientiæ afficiatur. De primo: «En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt de fortissimis Israel⁹¹.» pro secundo: «Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum⁹².» Item: «Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis⁹³.» de tertio: «Sub umbra illius quem desiderabam sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo⁹⁴.» Christus est hæc arbor. Sub umbra illius sumus, ut ab æstu nudantæ tribulationis B illætos nos custodiat fructus ejus, id est certa retributio nobiscum dulcis, ut sapor ejus a nobis gustatus, ad voluntarie patiendum nos invitat. Est autem circumspectio hominis, est circumspectio spiritus, est circumspectio Dei. Prima est contra temporalium incommoda, secunda contra vitiorum argumenta, tertia contra divini amoris impedimenta. Primum ne quis temporalibus abutatur; secundum, ne virtus vitiorum similitudine decipiatur; tertium, ne dilectio in nobis minuatur. In prima videndum est, quia sunt quidam, qui divitias tam temporales quam spirituales male acquirunt, male expendunt, et cum dolore amittunt. Inde veniat in exemplum Achar filius Charmi, qui male tulit regulam auream, sicos argenti, chlamidem valde bonam de anathemate Jericho⁹⁵. Male usus est abscondens in terra; cum dolore amisit lapidatus pro eis; in regula aurea signatur sapientia, qua potest aliis proficere; in argento eloquentia, qua potest instruere; in chlamide honesta conversatio, ad quam potest alios invitare.

Sequitur circumspectio spiritus. In Canticis dicitur: «En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt de fortissimis Israel⁹⁶.» Lectulus iste est anima justus, quam fortes ambiunt tenentes gladios, ad bella doctissimi⁹⁷. Primum ut nullus locus relinquatur sine custodia; secundum, ut repellatur tentationum molestia; tertium, ne sit pugnandi ignorantia. Fortes isti sunt sensus interiores, qui ambiunt murum virtutum assidua vigilantia, sicut in Esdra: «Posuerunt, ait, custodes, unusquisque circa domum suam, de habitatoribus Jerusalem⁹⁸.» ut dicatur: «Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes⁹⁹.» Isti sunt tenentes gladium contra vitiorum machinamenta: gladium super femur, contra carnis voluptatem; gladium in manu, contra mundi vanitatem; gladium in ore, ut oratione pugnent contra diaboli malignitatem. De primo: «Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime¹⁰⁰.» de secundo: «Gladii ancipites in manibus eorum¹.» de tertio: «Gladium spiritus quod est verbum Dei².» De his

⁸⁸ Ruth. 4. ⁸⁹ Luc. 15. ⁹⁰ Eccli. 41. ⁹¹ Cant. 3. ⁹² Cant. 1. ⁹³ Cant. 2. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Josue 7. ⁹⁶ Cant. 3. ⁹⁷ Ibid. ⁹⁸ II Esdr. 4. ⁹⁹ Isai. 62. ¹⁰⁰ Psal. 44. ¹ Psal. 149. ² Ephes. 6.

ait Paulus : « Arma militiæ nostræ non carnalia sed potentia Deo ³. » Gladium habebat super femur ille qui occidit Agag pinguisimum; in manu filii Israel, qui una manu tenebant gladium, alia locabant lapidem. In Apocalypsi ⁴ : « Ille qui sedebat in majestate, habebat gladium in ore. » Pro circumspectione erant animalia plena oculis ante et retro. Pro scrupulo conscientiæ jubetur afferri ad ejus pectusculum et vitalia, quod pertinet ad justitiam. Pro puritate et sinceritate sapientiæ similia frixa oleo. Sed nunc agamus de conscientia : est justitia bona, est et mala. Bona triplex est : est enim bona, est segura, est gloriosa. Prima est sana, secunda serena, tertia amœna. Sana, quia terminus ab iniquitate; serena, quia exempta a mundanæ sollicitudinis pravitate; amœna, quia jam versatur in angelorum jucunditate. In qua quiescit Sponsa, de qua dicitur : *Ne evigilare faciatis eam donec ipsa velit*. De prima : « Plenitudo legis est charitas ⁵. » De corde puro, est conscientia bona. De secunda Job : « Ecce in cœlo testis meus, et conscius meus in excelsis ⁶. » De tertia : « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ ⁷. » Prima dicit : « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos ⁸ ? » secunda dicit : « Lectulus noster floridus ⁹. » tertia : « Ego dormio et cor meum vigilat ¹⁰. » Prima est mulier de qua dicitur in lege : « Cum ceperis captivam, si placuerit tibi, radet omnes pilos carnis suæ, postea duces eam uxorem ¹¹. » Secunda est mulier fortis apud Salomonem : quæ providet domui suæ, et viro suo texens vestem nego-

tiatur ¹². Tertia est sponsa de Canticis, quæ in osculo sponsi et amplexibus delectatur ¹³. Aqua sapientiæ volebat se potari quando dicebat :

*Da fontem lustrare boni, da luce reperta,
In te conspicuus animi defigere visus.
Atque tuo splendore mica, tu namque serenum :
Tu requies æterna piis, te, cernere finis.*

Ergo « beatus vir qui in sapientia morabitur ¹⁴. » ut ibi quiescat et dicat Sponsus : *Nolite suscitare eam, donec ipsa velit*. In circumspectione ergo oportet vigilare, in sapientia pensare, in justitia invigilare. *Donec ipsa velit* : in circumspectione vult evigilari, quando imminet tentationis gravitas; in justitia, quando apparet utilitas; in sapientia vacare, quando pinguescit devota suavitas. Quando ergo dicitur : *Ne suscitatis eam neque evigilare faciatis* : reprimitur subditorum importunitas, sponsæ reservatur contemplationis suavitas, Deo, ut laudetur ejus a sponsa majestas, ut reservetur omnibus regni jucunditas; ad quam nos perducat Dominus noster Jesus Christus, cui honor est et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Læva ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me.

[CARD.] Filius quoque videns eam tam convenienter sollicitam, quia ipsam sollicitari non oportet, sub eodem sensu, et ex eadem causa repetit illa. versiculum supradictum : *Adjuro vos, filie Jerusalem; ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit*. Sequitur :

LIBER DUODECIMUS.

Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum ?

[Tho.] Ascendit Ecclesia gentium de deserto, quia quæ plurimo tempore fuerat a Deo derelicta, jam fidei et boni operis gradibus proficientibus ad ejus gratiam pervenit. Unde prædixit Isaias : « Lætabitur deserta et in via, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium ¹⁵. » illis affluens deliciis de quibus supra dixit dilectus : « Quam pulchra es et quam decora, charissima, in deliciis ¹⁶ ? » id est in desiderii vitæ cœlestis. Merito *innixa super dilectum suum*, sine quo non solum ad superna ascendere, sed nec resurgere valebat; hoc clamat Judæa admirans conversionem gentium. Tria sunt genera deliciarum : sunt enim deliciae temporales, sunt spirituales, sunt cœlestes. Primæ sunt sæcularium vel carnalium, secundæ religiosorum, tertiæ beatorum. Primæ nuncque sunt bona quæ homines sibi assumunt in usum vel abusionem, secundæ sunt virtutes vel ea quæ

sunt circa contemplationem, tertiæ faciunt perfectam felicem. Primis abutuntur illi « quorum Deus venter est et gloria in confusione ipsorum ¹⁷. » secundis utuntur hi qui quæ sursum sunt quærunt, quæ sursum sunt sapiunt ¹⁸. Isti alios accendunt. Beata Virgo accendit, ascendit, excedit; accendit tepidos, ascendit cœlos, excedit angelos; tepidos charitate, cœlos sanctitate, angelos dignitate. Pro primo dicitur : « Sancta Maria, succurre miseris, juva pusillanimes, refove flebiles ¹⁹. » unde dicitur : « Electa ut sol ²⁰. » quæ ascendit; item : « Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris ²¹. » De secundo : « Hodie Virgo Maria cœlos ascendit ²². » De tertio : « Exaltata es, sancta Dei genitrix, super choros angelorum ²³. » Tertius utuntur hi qui « inebriantur ab ubertate domus Dei ²⁴. » ubi manducabit homo panem angelorum ²⁵. Primæ effluunt, secundæ affluunt, tertiæ confluunt. Consideremus igitur de primis; ipsæ enim sunt in carnis cura, in

³ II Cor. 10. ⁴ Cap. 4. ⁵ Rom. 13. ⁶ Job. 16. ⁷ II Cor. 4. ⁸ Cant. 5. ⁹ Cant. 1. ¹⁰ Cant. 5. ¹¹ Lev. 14. ¹² I Nov. 31. ¹³ Cant. 1. ¹⁴ Eccli. 14. ¹⁵ Isai. 35. ¹⁶ Cant. 7. ¹⁷ Philipp. 3. ¹⁸ Colos. 3. ¹⁹ Offic. Eccl. ²⁰ Cant. 4. ²¹ Cant. 9. ²² Offic. Eccles. ²³ Ibid. ²⁴ Psal. 35. ²⁵ Offic. Eccl.

divitiarum affluentia, in potentia, in scientia, in nobilitatis gloria. De his ait Sapiens : « Qui delicate nutrit servum suum ab adolescentia, postea sentiet eum contumacem ²⁹; » et Job : « Sunt qui delicias esse in spinis computant ³⁰. » De cura carnis ait Apostolus : « Non in comessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis ³¹; » his utuntur qui « tenent tympanum et citharam et gaudent adsonitum organi, ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad infernum descendunt ³². » Illi dicunt : « Venite, impleamus nos vino et unguentis pretiosis, non prætereant nos flos temporis, coronemus nos rosis antequam marcescant ³³; » isti non recolunt quia « omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni ³⁴; » quibus ait Isaias : « Subter te sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes ³⁵. » De divitiis ait Apostolus : « Divitibus hujus sæculi præcipe, nil altum sapere, nec sperare in incerto divitiarum ³⁶. » — « Divitias, ait sapiens, sine divitum esse, tu vero virtutes præfer divitiis; » quia « dormierunt somnum suum et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis ³⁷. » Propterea « divitiæ si affluant, nolite cor apponere ³⁸; » ipsæ enim in vita affligunt, in morte relinquunt, post mortem hominem a regno excludunt. De duobus priivis ait Boetius ³⁹ :

*Quamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes,
Ornetque baccis colla rubri littoris,
Arvaque centeno scindat opima bove :
Non cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.*

æ tertio ait Salvator : « Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum ⁴⁰. » Divitiæ

*Turpi frægerunt sæcula luxu,
Divitiis alitur luxuriosus amor ⁴¹.*

Est potentia quæ displicet, et est potentia quæ Deo placet; displicet illa in qua homo gloriatur et opprimit alios, unde : « Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate ⁴². » Gloriar, inquam, sed

Nulla potentia longa est,

ait poeta ⁴³. Quia Dominus « deposuit potentes de sede et exaltavit humiles ⁴⁴. » Tu autem superbus, potens, « propterea Deus destruet te in finem, evellet te et emigrabit te de tabernaculo tuo ⁴⁵. » Audi alium sapientem : « Horrende et cito apparebit vobis, iis qui præsumunt iudicium durissimum fiet ⁴⁶. » Humilibus conceditur misericordia, « potentes autem potenter tormenta patientur ⁴⁷. » Alia est potestas quæ placet Deo. Deus, inquit, potentes non abjicit cum et ipse sit potens. Sed quales? Audi philosophum ⁴⁸ :

*Qui se vult esse potentem,
Animos donnet ille feroces,*

.

*Etenim licet Indica longe
Tellus tua jura tremiscal,
Et serviat ultima Thule;
Tamen atrox pellere curas,
Miserasque fugare querelas
Non posse, potentia non est.*

« Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia ⁴⁹. »
*Ludit in humanis divina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.*

Item est scientia quæ displicet Deo. Et sapientes sunt quidam, ut faciant mala. Non est sapientia ista desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Per terrenam temporalia nimis appetuntur, per animale in voluptatem caro resolvitur, per diabolicam Deus et pauperes injuriis opprimuntur.

Prima est contra spiritualem paupertatem, secunda contra sobrietatem, tertia contra charitatem. Cum interrogaret Dominus tertio Petrum, utrum amaret eum ⁵⁰, tres nobis gradus ostendit charitatis. Est enim charitas insoporabilis, est charitas inseparabilis, est charitas insuperabilis. De primo : « Ego dormio et cor meum vigilat ⁵¹; » et : « Vigilat et state in fide, viriliter agite et confortamini; omnia vestra in charitate stant ⁵². » De secunda : « Quis nos separabit a charitate Christi ⁵³? » De tertia : « Hæc est vera fraternitas quæ non potuit violari certamine. » Item : « Occidi possunt, flecti nequeunt. » Prima est insoporabilis, quia excitatur stimulis languoris; secunda insuperabilis, quia ligatur vinculis dulcoris; tertia insuperabilis, quia roboratur incendio fervoris. De primo : « Filiæ Jerusalem, nuntiate dilectio quia amore langueo ⁵⁴; » de secundo : « Trabe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum ⁵⁵. » — « Spiritus enim tuus super mel dulcis; et hæreditas tua super mel et favum ⁵⁶. » De tertio : *Lampades ejus lampades ignis atque flammæ.* In primo, sicut supra dictum est, tres habet anima sollicitudines, quæ a sollicitudinibus mundi eam trahunt. Timet enim feditatem, vilitatem, levitatem; feditatem impuritatis, vilitatem paupertatis, levitatem instabilitatis. Primum ne dilectus recedat propter peccatum, secundum ne indignetur redire propter inopiam virtutum, tertium ne ex dilatione præmii cadat in tedium. In primo dicit : « Infixus sum in limo profundi, et non est substantia ⁵⁷; » in secundo :

« Venit Dominus ad arborem fici, in qua præsumit fructum, et non inveniens, maledixit ei, et statim aruit ⁵⁸; » de tertio dictum est : Cum « ascendunt ad cælos, » superna præmia expectando, « et descendunt usque ad abyssos, » longa expectatione fatigando; « anima eorum in malis tabescebat ⁵⁹, » præ tædio, quia « spes quæ differtur, affligit animam ⁶⁰. »

*Anima dum regna futura
Concipit, et longo consumit gaudia voto.*

²⁹ Prov. 20. ³⁰ Job 30. ³¹ Rom. 13. ³² Job 21. ³³ Sap. 2. ³⁴ Isa. 40. ³⁵ Isa. 44. ³⁶ 1 Tim. 6.
³⁷ Psal. 75. ³⁸ Psal. 61. ³⁹ De consol. philos., lib. III, metr. 3. ⁴⁰ Matth. 19. ⁴¹ Ovid. ⁴² Psal. 51.
⁴³ Ovid. ⁴⁴ Luc. 1. ⁴⁵ Psal. 51. ⁴⁶ Sap. 6. ⁴⁷ Ibid. ⁴⁸ Boet. De consol. philos., lib. III, metr. 5.
⁴⁹ 1 Cor. 1. ⁵⁰ Joan. 21. ⁵¹ Cant. 5. ⁵² 1 Cor. 16. ⁵³ Rom. 8. ⁵⁴ Cant. 2. ⁵⁵ Cant. 1. ⁵⁶ Eccli. 24.
⁵⁷ Psal. 68. ⁵⁸ Matth. 21. ⁵⁹ Psal. 106. ⁶⁰ Prov. 13.

Contra hæc tria quærebat sponsa remedium cum diceret, contra primum: « Fulcite me floribus⁶⁰, » id est puritate, contra peccatum: « Stipate me malis⁶¹, » ut habeam copiam virtutum. *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me*, ne cadam in tædium. Item ab his ostenditur labefacta, a primo cum dicit dilectus: « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te⁶²; » a secundo cum dicit: « Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum⁶³; » a tertio cum ait: « Inveni quem diligit anima mea, tenui illum nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ⁶⁴. » Ecce amor inseparabilis. Amor inseparabilis tribus ligatur vinculis, quia « triplex funiculus difficile rumpitur⁶⁵, » hæc sunt: bona naturæ, dona gratiæ, promissa gloriæ. In primis sumus creati, in secundis recreati, in tertiis reparati. De primo: « In principio creavit Deus cælum et terram⁶⁶; » et: « Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus et divinitas⁶⁷. » De secundo: « Si qua nova creatura est in Christo, vetera transferunt⁶⁸. » De tertio: « Reformabit corpus humanitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ⁶⁹. »

De his vinculis ait Dominus per prophetam: « In funiculis traham eos in vinculis charitatis⁷⁰. » Pro inseparabili dictum est: *Si dederit homo pro dilectione omnem substantiam domus suæ, quasi nihilum de piciet eam*. Pro inseparabili dicitur: *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum*. Insuperabilis est in illis charitas, qui sunt « radicati in charitate, et fundati⁷¹⁻⁷³, » id est solidati triplici fervore. Primus fervor est, ut eripiat homo conscientiam suam a peccato; secundus ut eripiat animam suam etiam a purgatorio, tertius ut eripiat corpus et animam ab hoc inseparabili exsilio, et sic aufert prædam suam a diabolo. Propter hæc tria cum diceret Achis ad David⁷⁴: « Ubi prædatus es hodie? » Respondit: « Ad meridiem Judæ, » quod dicitur *confessio*, « ad meridiem Geramel, » quod dicitur *Dei misericordia*, « ad meridiem Ceni, » quod dicitur *nidus meus, vel ærarium meum, vel possessio mea*. Conscientia enim liberatur primo fervore per confessionem; secundo per Dei quæ est in celo miserationem; corpus et anima ab hoc exsilio, per adipiscendæ æternæ beatitudinis fervorem. Dicitur enim: « Passer invenit sibi domum, et turtur nidum, ubi ponat pullos suos⁷⁵; » de secundo: « Thesaurizate vobis thesauros in cælis⁷⁶; » de tertio: « In terra sua duplicia possidebunt⁷⁷. » Sunt qui scire volunt ut glorientur; unde poeta⁷⁸:

A *Scire tuum nihil est nisi te scire hoc sciât alter.*
At pulchrum est digito monstrari, et dici: hic est.
Inde dicitur: « Scientia inflat, charitas ædificat⁷⁹. » — « Væ vobis qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes⁸⁰. » De scientia quæ Deo placet dicitur: « Qui apponit scientiam apponit et laborem⁸¹. » Qui igitur indiget tali scientia postulet eam a Domino, qui dat omnibus affluenter; « stulta enim mundi elegit Deus, ut confundat sapientes⁸². » De nobilitate dicit ibidem: « Ignotitia elegit Deus⁸³. » Audi philosophum⁸⁴:

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu;
Unus enim rerum Pater est,
Unus cuncta ministrat.
Quid genus et proavos strepitis?
Si primordia nostra
Auctoremque Deum spectes
Nullus degener exstat,
Ni vitii pejora fovens
Proprium deserat ortum.

Igitur si malus es, et jactas parentum nobilitatem, audi quid poeta dicit⁸⁵:

Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, clamque facem præferre pudens.

Sicut enim idem ait⁸⁶:

Omne animi vitium tanto conspectus in se
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Idem dicit tibi quod sit nobilitas⁸⁷:

. . . Nobilitas sola est atque unica virtus

Ideo malo te esse ignobilem virtuosum, quam nobilem vitiosum; unde idem poeta⁸⁸:

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æcidæ filius, Vulcanique arma capessas:
Quam te Thersite similem producat Achilles.

Hæc sunt deliciæ temporales. Sunt autem tres deliciæ spirituales, id est pura conscientia, devotio, de supernis lætitia. De iis David: « Pinguescent speciosa deserti et colles exultatione accingentur⁸⁹. » Desertum est cor hominis, speciosa ejus, munda conscientia. Speciosa ista pinguescunt per devotionem, colles sunt superna speculando, exultatione accinguntur illuc cum gaudio ascendendo. Primum habebat Job cum diceret: « Ecce in celo testis meus, et conscius meus in excelsis⁹⁰. » De secundo et tertio in eodem dictum est de hypocrita: « Non videbit rivulos fluminis torrentis mellis et butyri⁹¹. » Butyrum est pinguedo devotionis; unde: « Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea⁹². » Mel vero est lætitia de supernis, unde: « Spiritus meus super mel dulcis, et hæreditas mea super mel et favum⁹³. » Tali animæ merito dicitur: « Speciosa facta es et suavis in deliciis tuis; » unde in hoc Canticum: « Quam pulchra es et quam decora, **167** charissima, in deliciis⁹⁴! »

Est enim chara in conscientia, charior in devo-

⁶⁰ Cant. 2. ⁶¹ Ibid. ⁶² Cant. 4. ⁶³ Ibid. ⁶⁴ Cant. 5. ⁶⁵ Eccle. 4. ⁶⁶ Gen. 1. ⁶⁷ Rom. 1. ⁶⁸ II Cor. 5. ⁶⁹ Philip. 3. ⁷⁰ Ose. 11. ⁷¹⁻⁷³ Ephes. 3. ⁷⁴ I Reg. 27. ⁷⁵ Psal. 83. ⁷⁶ Matth. 6. ⁷⁷ Isai. 61. ⁷⁸ Pers. Sat. 1, 27. ⁷⁹ I Cor. 8. ⁸⁰ Isai. 54. ⁸¹ Eccle. 1. ⁸² I Cor. 4. ⁸³ Ibid. ⁸⁴ Boet. *De consol. phil.* lib. III, metr. 6. ⁸⁵ Juven. *Sat.* VII, 139. ⁸⁶ Ibid. 141. ⁸⁷ Ibid. 20. ⁸⁸ Ibid. 259. ⁸⁹ Psal. 64. ⁹⁰ Job 16. ⁹¹ Job 20. ⁹² Psal. 62. ⁹³ Eccli. 24. ⁹⁴ Cant. 7.

tione, charissima in lætitia. Primum Paulus sentiebat, cum diceret : « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ⁹⁶ ; » secundum cum diceret : « Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis⁹⁷ ; » tertium cum diceret : « Nostra autem conversatio in cœlis est⁹⁸. » Inde etiam prudentes virgines mundas habebant lampades conscientiæ⁹⁷, intus vero oleum devotionis, et ignem charitatis et claritatis qua vident cœlestia, de quibus lætantur. His deliciis affluit sponsa : in his tribus juxta triplicem interpretationem hujus verbi. Juxta primum affluit, id est a face luit ; juxta secundum affluit, id est affectuose fluit ; juxta tertium affluit, id est affatim fluit, id est abundanter. De his in Job : « Tunc super Omnipotentem afflues deliciis, et elevabis ad Deum faciem tuam⁹⁹. » De his ait Salomon : « Stultum non decent deliciae, nec servum dominari in dominum suum¹⁰⁰. » Tertiae sunt deliciae cœlestes, de quibus dicitur : « Aser, pinguis panis ejus, et præbebit delicias regibus¹⁰¹. » Aser *beatitudo* dicitur, ipse Christus qui beatitudinem dabit in patria. Ab his recessit diabolus ; unde : « In deliciis paradisi Dei fuisti¹. Veræ deliciae ubi Pater præparat locum, Filius dat cibum, Spiritus sanctus pigmentum, angelus canticum, homines tripudium. Locum immortalitatis, cibum, cujus visu satiabimur, scilicet glorificati sui corporis, pigmentum amoris, canticum in laudem, tripudium in gratiarum actionem. De primo : « Sedere ad dexteram vel ad sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo². » Item ascendit Christus super cœlos et præparavit castissimæ matri immortalitatis locum. De secundo : « Satiabor cum apparuerit gloria tua³. — Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextra tua usque in finem⁴. » In tertio : « Perflabit auster ubique, » id est Spiritus sanctus, « et fluent aromata illius⁵, » scilicet pigmentum amoris, ut læti bibamus sobriam ebrietatem spiritus ; de quarto, audivit Isaias seraphin cantare : « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth⁶ ; » de quinto : « Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ, et egrediemini et salietis sicut vituli de armento⁷. » Istæ sunt deliciae cœlestes : sed ne forte a se putemus has sponsas habere, subditur : *Innixa super dilectum suum*. Prius a sponsa itur, secundo nititur, tertio innititur. Itur dum recedit a peccato, nititur per gradus virtutum ascendendo, innititur confidens de dilecti adjutorio : nihil sibi de bonis suis imputans sed Deo. Primo dicitur : « Tolle grabatum tuum et ambula⁸ ; » secundo : « Venite, ascendamus ad montem Domini⁹ ; » de tertio : « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam¹⁰. » Siue di-

lecto enim nihil potest, sed ipse deducit eam in nube diei, et tota nocte in illuminatione ignis⁹. Non enim posset sustinere pondus diei et æstus¹⁰, nisi in umbra ipsius quem diligit anima sua¹¹. Quis enim « locus tutus esset ei a timore nocturno¹² ; præsertim in loco horroris et vaste solitudinis¹³, nisi ipse emittat lucem suam et veritatem suam¹⁴ ? Quomodo temperaret sibi æstem concupiscentiæ, nisi virtus Altissimi obumbraret ei¹⁵ ? Unde ignorantiae tenebras illuminaret, nisi in lumine illius videret lumen¹⁶ ? Inde dicit ei : « Quoniam tu illuminas lucernam meam, Deus¹⁷, » etc. Igitur a sponso accipit duo remedia, contra duo principalia mala : refrigerii nubem contra concupiscentiam carnis, et revelationis lucem contra ignorantiam mentis. Beati quibus fuit dilectus in velamento diei et in luce stellarum nocte expandens nubem in protectionem eorum, et ignem ut luceret eis per noctem¹⁸. Hæc accipit sponsa innitens super dilectum suum. Quia ad delicias istas ascendit Virgo Maria, ad congaudendum ei nos invitat Ecclesia sic¹⁹ : « Hodie Maria Virgo cœlos ascendit, gaude, quia cum Christo regnat in æternum. »

Hic notandum quod Virgo ista mundo decedit, Maria cœlos ascendit, Regina angelos excedit, Mater ad Filium accedit. Primum quia hodie de sæculo nequam eripitur relinquens mundum. De secundo : « Assumpta est Maria in cœlum²⁰ ; » de tertio : « Exaltata est sancta Dei Genitrix super choros angelorum²¹ ; » de quarto : « Quia cum Christo regnat in æternum²² ; » unde apparet quam sit aliena a mundo virginitas, quam perceptibilis sit cœlestium secretorum puri intellectus claritas, quam tum exaltata sit humana dignitas, quantum Deo appropinquet virgo humilitas. De primo, quam sit aliena a mundo virginitas ostendit Hierem. sic : « Præter carnem in carne vivere, non humana sed angelica est vita ; » unde : « Sequuntur Agnæ virgines quocumque ierit²³. » Hæ sunt enim pelles hyacinthinæ in tabernaculo super saga cilicina, et super pelles arietum rubricatas²⁴. Sciendum autem quod diabolus genus humanum in tribus sibi obligavit, scilicet fœditate, vilitate, calamitate. Fœditate, ex originali culpa ; vilitate, ex genitura ; calamitate, in vita. Per primum est homo infectus, per secundum defectus, per tertium infinitus patitur defectus. De primo : « Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine²⁵ ? » de secundo : « Putredini dixi : Pater meus es, mater mea et soror mea vermibus²⁶ ; » de tertio : « Homo natus de muliere, brevi vivens tempore repletur multis miseriis²⁷. » Sed ut per beatam Virginem ista levigarentur, contra primum virginitas ejus carne floruit, contra secundum sine concubitu genuit, contra tertium

⁹⁶ II Cor. 1. ⁹⁷ Rom. 5. ⁹⁸ Philipp. 3. ⁹⁹ Matth. 25. ¹⁰⁰ Job 22. ¹⁰¹ Prov. 19. ¹⁰² Gen. 49. ¹ Ezech. 28. ² Matth. 20. ³ Psal. 16. ⁴ Psal. 15. ⁵ Cant. 4. ⁶ Isai. 6. ⁷ Mal. 4. ⁸ Marc. 9. ⁹ Isai. 2. ¹⁰ Psal. 113. ¹¹ Psal. 77. ¹² Matth. 20. ¹³ Cant. 2. ¹⁴ Psal. 90. ¹⁵ Dent. 32. ¹⁶ Psal. 42. ¹⁷ Luc. 1. ¹⁸ Psal. 35. ¹⁹ Psal. 17. ²⁰ Sap. 10. ²¹ Antiph. In Assumpt. B. Mariae. ²² Ibid. ²³ Ibid. ²⁴ Ibid. ²⁵ Avoc. 14. ²⁶ Exod. 26. ²⁷ Job 14. ²⁸ Job 17.

peperit nec doluit. Contra primum enim virginitas A dedit odorem, contra secundum conceptus honorem, contra tertium partus requiem. De primo : « Quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris ³⁸. » Est myrrha infecta, est myrrha accepta, est myrrha electa. Prima est amara poenitentia, nec tamen a peccato cessatur; secunda poenitentia, qua peccatum diluitur; tertia afflictio, qua corona justorum augetur. Prima data est in cruce quam cum gustasset noluit bibere ³⁹; secunda in sepulcro pro unctione; tertia quam obtulerunt magi Domino ⁴⁰, cum auro sapientiæ, unde : « Sola in sexu femineo electa es in sæculo et Mater Dei salvatoris permanes in æternum virgo ⁴¹. » De secundo : « Flores mei fructus honoris et honestatis ⁴², » unde obviavit nobis, quasi mater honorificata ut dicat : « Radicavi in populo honorificato ⁴³; » de tertio : « In omnibus requiem quæsi ⁴⁴, » etc. Sed notandum quod est triplex requies. Quæsiuit enim requiem intra se, requiem supra se, requiem circa se. Prima fuit Filii, secunda Spiritus sancti, tertia generis humani. Prima fuit in utero virginis, in quo Christus voluit incarnari; secunda fuit infusio gratiarum in Christo, ita ut ab eo non posset separari; tertia erit generis humani salus, quam mediante beata Virgine Deus voluit salvari. De primo : « Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo ⁴⁵; » de secundo : « Et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus ⁴⁶; » de tertio : « In omnibus requiem quæsi, » etc. C Item : « Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos ⁴⁷⁻⁴⁸. » Humilis fuit Maria, quietus Christus, tremens sermones Christianus. De primo : « Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ ⁴⁹, » inde : « Spiritus sanctus superveniet in te ⁵⁰; » de secundo : « Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, ad annuntiandum mansuetis misit me ⁵¹. » Quietus fuit, quia « quasi agnus ad occisionem ductus est et non aperuit os suum ⁵²; » de tertio : « Domine, a timore tuo concepimus et peperimus spiritum salutis ⁵³. » Ita virgo hæc operans mundo decessit, quia de sæculo nequam eripitur. Cujus ergo exemplo ut castitatem consequamur, mundo moriamur.

Sequitur : « Maria ad cælos ascendit. » Maria maris stella interpretatur. Hoc est in nobis moraliter puræ intelligentiæ claritas, qua secreta cœli penetramus; unde Apostolus : « Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei ⁵⁴, » et : « Revelata facie speculamur gloriam Dei ⁵⁵. » Hujus Mariæ triplex est ascensus : ascendit enim spiritualiter, ascendit mirabiliter, ascendit materialiter. Primo super se ipsam, secundo super humanam naturam, tertio ad cœlestem patriam. Primo per propriam

humiliationem, secundo per Christi incarnationem, tertio per suam glorificationem. De primo : « Levavit se super se ⁵⁶; » de secundo ipsa ait : « Fecit mihi magna qui potens est ⁵⁷, » etc.; de tertio : « Beatam me dicent omnes generationes ⁵⁸. » De primo : « Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus ⁵⁹? » de secundo : « Quæ est ista quæ ascendit de deserto delictis affluens? » de tertio : « Vidi speciosam ascendentem sicut columbam desuper rivos aquarum. » Prius itaque ascendit per desertum, secundo de deserto, tertio desuper rivos aquarum. Primo enim est spinis disciplinæ spiritu et corpore expolita; secundo rare disciplinæ calcata, fl. rulentata supernorum dulcedine amœnata; tertio defluentis gratiarum B quasi pennis quibusdam ad cœlum est elevata. Primum fervore sanctæ conversationis, secundum beneficium obumbrationis et Dominicæ incarnationis, tertium gloria exultationis. Hinc est quod Sponsus sponsam vocat, nunc ad petræ refugium, nunc ad hortum floridum, nunc invitat ad thronum. Primum, ut experiretur passionis Christi asperitatem; secundum, ut spiritualium honorum florulentam jucunditatem; tertium, ut accederet ad Filii sui majestatem. De primo : « Veni, columba mea, in foraminibus petræ, in caverna maceræ ⁶⁰; » de secundo : « Veni in hortum meum, soror mea sponsa ⁶¹; » de tertio : « Veni, electa mea, et ponam in te thronum meum. » Videte ne forte sit illa mulier quæ supra verticem Boetii stare visa est, reverendi admodum vultus, oculis ardentibus, et nunc quidem ad communem hominum mensuram perspicabilem se exhibebat, quantum ad primum ascensum. Nunc vero vertici cacumine videbatur tangere cœlum, quantum ad secundum. Quæ cum altius caput extulisset, ipsum et cœlum penetrare videbatur, quantum ad tertium. Potes adhuc de prædictis aliqua beatæ Virgini assignare, ut inde sumamus formam, qua post eam debemus ascendere. Dicta est reverendi admodum vultus, colore vivido, oculis ardentibus et perspicacibus ultra omnem hominem valentiam. Reverendi vultus, id est morum gravitate; color vultus religionis veritate, oculi ardentibus charitate, perspicui intelligentiæ claritate. Per primum excluditur scurrilitas, per secundum hypocritarum falsa religiositas, per tertium falsa compassio et fraternitas, per quartum mundanarum rerum cæcitas. Reverendi vultus volebat videri qui dicebat : « Ostende mihi faciem tuam ⁶², » inde Job : « Lux vultus mei non cadebat in terram ⁶³. » De colore : « Splendida facta est facies Mosi, dum respiceret Dominus in eum ⁶⁴. » Facies hypocritarum splendida est, t. e. l non est Domini respectu. De oculis ardentibus in Apocalypsi : « Oculi ejus sicut flamma ignis velut in camino ardenti ⁶⁵. » De oculis perspicacibus : « Se-

³⁸ Eccli. 24. ³⁹ Matth. 27. ⁴⁰ Matth. 2. ⁴¹ Antiph. De offic. B. Mariæ. ⁴² Eccli. 24. ⁴³ Ibid. ⁴⁴ Ibid. ⁴⁵ Ibid. ⁴⁶ Isai. 11. ⁴⁷⁻⁴⁸ Isai. 66. ⁴⁹ Luc. 1. ⁵⁰ Ibid. ⁵¹ Isa. 61. ⁵² Isa. 53. ⁵³ Isa. 26. ⁵⁴ I Cor. 2. ⁵⁵ II Cor. 3. ⁵⁶ Thren. 3. ⁵⁷ Luc. 1. ⁵⁸ Ibid. ⁵⁹ Cant. 3. ⁶⁰ Cant. 2. ⁶¹ Cant. 5. ⁶² Cant. 2. ⁶³ Job. 29. ⁶⁴ Exod. 20. ⁶⁵ Apoc. 1.

mitam ignoravit avis, nec oculo vulturis intuitus est ⁸⁸. » Vultur enim acumine visus cadaver transmarinum videt. Mare est mundus, vultur quidem videt intus cadaver, id est carnem nostram glorificatam. Hanc Maria maris stella adhuc in mundo vivens videbat spiritualiter: hodie incipit videre præsentialiter, ecce Maria cœlos ascendit.

Sequitur: « Regina angelos excedit. » Sic itaque ea natura humana est honorata. Quæ enim per Evam sub pedibus Satanae fuerat incurvata, per Mariam super choros angelorum est exaltata. Quam per Evam diabolus traxit in interitum, in Maria angelorum præcedit meritum. Quæ per Evam facta est ignominiosa, super angelos in Maria facta est gloriosa. De primo dicebant dæmones: « Incurvare ut transeamus, » ut ait propheta ⁸⁹. Sed contra: « Exaltata es, sancta Dei genitrix, super choros angelorum ⁹⁰, » etc. de secundo: « Per Evam invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum. » Sed contra: « Multæ filia congregaverunt divitias, tu sola supergressa es universas ⁹¹. » Dicuntur enim filia animæ adhuc mundo militantes, et animæ jam cum Deo regnantes et angelicæ virtutes; de tertio: « Omnes qui glorificabant eam spreverunt eam, quia viderunt ignominiam ejus ⁹². » Sed contra:

*O quam glorifica luce coruscas,
Strepis Davidicæ regia proles;
Sublimis residens Virgo Maria
Supra cœligenas ætheris omnes ⁹³.*

Ecce quomodo angelos excedit.

Sequitur quomodo ad Filium accedit. « Gaudete, quia cum Christo regnat in æternum. » Anima primo regnat sub Christo, secundo in Christo, **168** tertio cum Christo. Primo per vitiorum mortificationem, secundo per virtutum operationem, tertio per glorificationem. Notandum autem quod regnantis est habere purpuram, sceptrum et coronam. Itaque ex purpura habet decorem, ex sceptro rigorem, ex corona honorem: decorem claritatis, rigorem pacis, honorem majestatis. Per primum intuentes lætantur, per secundum rebelles subjugantur, per tertium admirantes reverentur. In primo: Gaudebis regnans cum Christo, quando « fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum ⁹⁴. » Sceptro gaudebit, quando D spiritus non concupiscet adversus carnem, nec caro adversus spiritum ⁹⁵. Corona gaudebit, quando dicitur: « Gloria et honore coronasti eum, Domine ⁹⁶. » Itaque mundo descendentem, cœlos ascendentem, angelos excedentem, ad Filium accedentem, vocabat Filius sic: « Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te ⁹⁷. » Ecce per ista quatuor quater dicitur revertere. Item: « Veni de Libano, sponsa, veni de Libano, veni, coronaberis ⁹⁸. » Itaque gaudete, si cum ea mundo deceditis, per vitio-

rum mortificationem; cœlum ascenditis, per supernorum cognitionem; angelos exceditis per Dei contemplationem. Si ad Filium acceditis: suspirantes ad ejus exaltationem, ut intercedente beato Virgine cum ipso regnemus reverentes ejus majestatem.

Quæ est ista quæ ascendit de deserto, innixa supra dilectum?

[CARD.] Et sunt verba Filii tanquam admirantis de Matre. Ascendit siquidem beata Virgo per processum meritorum. Ascendit per gradus dignitatum, quæ consurgens ut aurora, pulchra ut luna, electa ut sol ⁹⁹. Ascendit quoque de vitæ præsentis auxilio, supra choros angelorum assumpta. Ascendit autem de deserto, scilicet de mundo, quem sic deservit, et tanquam desertum reputavit, quod ab ipso omnem suum avertit affectum. Affluere autem dicitur gratiarum deliciis et virtutum, et innixa supra dilectum, nam ne perderet delicias affluentes, non suis meritis, sed ipsius innitebatur gratiæ, qui gratiam tribuit et meritum, et præmium superaddit. Sequitur:

Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

[THO.] Arbor malus aptissime lignum sanctæ crucis exprimit, in quo ipse pependit, de quo supra: « Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios ¹⁰⁰. » Sub hac ergo suscitavit dilectus Synagogam, quam per fidem suæ passionis a perpetua morte revocavit. Sub qua arbore corrupta violataque est mater ac genitrix ipsius, major scilicet ac senior ejusdem portio plebis, illa nimirum quæ principum suorum suasionem seducta Barabbam elegit, stulta temeritate conclamans: « Sanguis ejus super nos et super filios nostros ¹⁰¹. » Et hic quidem sub cruce erat non credendo, sed hujus super se vindictam pertinaciter increpando, a consocietate Dominus credulam secernens, hortatur ut memoriam sibi collatæ gratiæ in corde fixam teneat. Tres matres nobis prædicat Ecclesia: prima fuit Eva, secunda Synagoga, tertia Maria. Prima fuit mater humani generis, secunda Ecclesiæ militantis, tertia Salvatoris. Eva namque humani generis fuit initium, Synagoga in umbra genuit fidei sacramentum, tertia Christum qui est « lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ¹⁰². » Inde Eva dicitur mater omnium viventium; Synagoga, segregatio gregum; Maria, maris stella. In prima fuit obedientia rupta, in secunda fides corrupta, in tertia virginitas incorrupta. Prima quia fuit seducta, secunda quia fuit incredula, tertia quia Spiritu sancto obumbrata. De prima Apostolus: « Timeo ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri ¹⁰³. » de secunda David: « Quia non

⁸⁸ Job 28. ⁸⁹ Isa. 51. ⁹⁰ Ant. In Assumpt. B. Mariæ. ⁹¹ Prov. 31. ⁹² Thren. 1. ⁹³ Hymn. Eccles. ⁹⁴ Matth. 13. ⁹⁵ Gal. 5. ⁹⁶ Psal. 8. ⁹⁷ Cant. 6. ⁹⁸ Cant. 4. ⁹⁹ Cant. 6. ¹⁰⁰ Cant. 2. ¹⁰¹ Matth. 27. ¹⁰² Joan. 1. ¹⁰³ II Cor. 11.

crediderunt in Deo nec speraverunt in solutari ⁷¹; A
 cto tertia: « Spiritus sanctus superveniet in te,
 et virtus Altissimi obumbrabit tibi ⁷². » Prima per
 lignum scientiæ boni et mali, secunda per lignum
 sanctæ crucis, tertia per lignum quod est sapientia
 Dei. Per primum rupta sunt fœdera inter Deum et
 hominem; in secundo, Synagoga est corrupta per
 crucis scandalum; per tertiam, Virgo mansit incor-
 rupta, et incorruptibile flet genus humanum. Audi
 rupta fœdera: « Posuit Deus hominem in paradiso
 ut operaretur et custodiret illum ⁷³. » Hæc sunt fœ-
 dera; sed rupta sunt, cum ejectus de paradiso audi-
 vit: « Maledicta terra in opere tuo ⁷⁴. » Audi crucis
 scandalum: « Verbum crucis pereuntibus stultitia
 est, his autem qui salvi sunt, id est nobis, virtus
 Dei est ⁷⁵. » Audi de incorruptione generis humani: B
 « Oportet corruptibile hoc induere incorruptelam,
 et mortale hoc immortalitatem ⁷⁶. » Notandum quod
 sub arbore crucis quidam citantur, quidam susci-
 tantur, quidam resuscitantur: citantur sani, susci-
 tantur infirmi, resuscitantur mortui. Hi enim ali-
 quid habent de antiqua Evæ arbore; Sani duritiam,
 qua tardiores sunt in devotione, infirmi fatigantur
 tentatione, mortui delectantur jacere in sua iniqui-
 tate. Sed primi per virtutem crucis citantur, ut in
 bono proficiant, infirmi suscitantur, ut a tentatio-
 nibus se excutiant, mortui resuscitantur, ne quatri-
 duani in sepulchro remaneant. Primis enim dicitur:
 « Operamini dum dies est ⁷⁷, » et: « Ambulate
 dum lucem habetis ⁷⁸, » secundis, « Tentatio vos non
 apprehendat nisi humana: fidelis Deus qui non
 patietur vos tentari supra id quod potestis ⁷⁹, » ter-
 tiis dicitur: « Surge qui dormis, et exurge a mor-
 tuis, et illuminabit te Christus ⁸⁰. » Primorum du-
 ritia figurata est in Abraham, qui sub duritia quer-
 cus existens, id est sub ilice Mambre, citatus est
 angelica visione, scilicet quando tres vidit et unum
 adoravit ⁸¹. Suscitatio ab inquietatione tentatio-
 num, quæ est in secundis, figurata est in Lia ja-
 cente sub junipero, id est inter aculeos tentationum,
 quæ suscitatur angelica visitatione. Resurrectio
 ejus qui mortuus jacet in delectatione peccatorum
 figuratur in Nathanaele jacente sub ficu, unde vo-
 catus est a Domino, qui diu jam jacuerat sub legis
 peccato. Est et mortalis arbor, scilicet justitiæ sub
 qua anima refrigeratur, hæc plantatur in terra
 bonæ voluntatis, radicitur in profundo humilitatis,
 crescit per desiderium, expandit ramos per exem-
 plum, dat fructum boni operis, cibatur esurientem
 dulcedine contemplationis. De hoc ligno per bea-
 tum Job dicitur: « Lignum habet spem si præci-
 sum fuerit, rursus virescit, et rami ejus pullu-
 lant ⁸². » Sicut ait Gregorius in *Moralibus*: Ligni
 nomine aliquando crux, aliquando vir justus, ali-
 quando Dei sapientia incarnata figuratur. In ligno

crucis habemus spem salutis. Quando vero hic de
 ligno dicitur cujuslibet justitiæ hominis assignatur.
 Lignum justitiæ habet spem, quia futuræ beatitudi-
 nis justus exspectat retributionem, si præcisum
 fuerit, rursus virescit. Cum enim in morte pas-
 sionis pro veritate justus afficitur, in æternæ vitæ
 viriditate recuperatur, et qui hic virescit per fide-
 m, ibi virescit per speciem; et ibi rami ejus pul-
 lulant, quia plerumque ex compassione justis, fide-
 lesque ad amorem cœlestis patriæ multiplicantur
 et viriditatem vitæ spiritalis recipiunt, dum hunc
 fortiter egisse gratulantur. Ex fructu justitiæ anima
 cum suis virtutibus satiatur, est lignum vitæ secun-
 dum formam hominis, Christus in medio Ecclesiæ.
 Hoc habet spem, quia si præcisum fuerit, rursus
 virescit. Quia etsi Christum occidi potuit per re-
 surrectionis gloriam, rursus ad vitæ viriditatem
 venit. Hujus rami pullulant, ut ex resurrectione
 illius multiplicati longe lateque fideles crescant.
 Fructus hujus arboris est caro Christi et sanguis.
 Hoc lignum, scilicet sapientia Dei fuit ab æterno
 cibus angelorum, incarnata, redemptio peccato-
 rum, in resurrectione salus justorum, in ascen-
 sione consummatio gaudiorum. Præcessit in capite
 quod per ipsum completum est in corpore. Per ar-
 borem mali, scilicet crucis sustinuit ignominiam,
 per quam ipse et nos per ipsum venimus ad glori-
 am: « Gloria enim Libani data est ei, decor
 Carmeli et Saron ⁸³. » Sed quando *sub arbore cor-
 rupta est mater* nostra, videamus. O execrabile com-
 mercium Adæ, quo tota posteritas est culpa vene-
 nata, pondere calamitatis gravata, fervore chari-
 tatis privata, gloria promissa exhæreditata! Vere
 culpa venenata, cui per Prophetam dicitur: « Væ
 genti peccatrici, populo pleno iniquitate, semini
 nequam, filii sceleratis ⁸⁴! » Vere pondere calami-
 tatis gravata, cui dicitur: « In sudore vultus vece-
 ris pane tuo ⁸⁵. » Itaque « homo ad laborem nascitur
 et avis ad volandum ⁸⁶. » Vere fervore charitatis
 privata, cui ventus turbinis venit ab aquilone ⁸⁷,
 quo multiplicata est iniquitas, quo non refrigerat
 non dico multorum sed omnium charitas ⁸⁸. Vere
 gloria exhæreditata, quia mutavit gloriam suam in
 similitudinem vituli comedentis fenum ⁸⁹. Et sic:
 D « Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos
 feni ⁹⁰. » Sed paterna clementia hominum miserata
 labores, « misit Verbum suum, et sanavit eos, quia
 eripuit eos de interitionibus eorum ⁹¹. » — « Vere enim
 languores nostros ipse tulit, et dolores nostros
 ipse portavit ⁹². » Contra tertium dictum est:
 « Emittet verbum tuum et liquefaciet ea, et fluent
 aquæ ⁹³. » — « Ignem, ait, veni mittere in terram, et
 quid volo nisi ut ardeat, et accendatur ⁹⁴? » Contra
 quartam ait Petrus: « Benedictus Deus qui rege-
 neravit nos in spem vivam, in hæreditatem incor-

⁷¹ Psal. 77. ⁷² Luc. 1. ⁷³ Gen. 2. ⁷⁴ Gen. 3. ⁷⁵ I Cor. 1. ⁷⁶ I Cor. 15. ⁷⁷ Eccli. 51. ⁷⁸ Joan. 13. ⁷⁹ I Cor. 10. ⁸⁰ Ephes. 5. ⁸¹ Gen. 24. ⁸² Job 14. ⁸³ Isa. 35. ⁸⁴ Isa. 1. ⁸⁵ Gen. 3. ⁸⁶ Job 5. ⁸⁷ Ezech. 1. ⁸⁸ Math. 23. ⁸⁹ Psal. 105. ⁹⁰ I Petr. 1. ⁹¹ Psal. 106. ⁹² Isa. 53. ⁹³ Psal. 147. ⁹⁴ Luc. 12.

runtibilem et incontaminatam, et immarcescibilem confirmatam in cœlis ¹⁰.) Itaque venit Dei Filius. Sed contra ista: « Decor Carmeli datus est ei ¹¹, » scientia circumcisionis, ut calamitas imminuta et culpa illata. Saron quod dicitur *successio*, quod sit in nobis charitas accensa. Gloria Libani quod dicitur *candidateo*, ut sit jucunditas felicitatis recuperata. Itaque ut culpam et poenam fugiamus prius videamus circumcisionem. Prius ergo debemus cedere, secundo concidere, tertio circumcidere. Cedere fugiendo peccata imminuta, concidere inhærentia, circumcidere occasiones peccandi generantia. Pro primo ait Apostolus: « Fugite fornicationem ¹². » — « Qui enim tetigerit picem, inquinabitur ab ea ¹³. » Pro secundo: « Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra ¹⁴. » Ac si diceret: Concidite peccatum, quod cordibus vestris inhæret. Pro tertio dicitur Abraham: « Circumcide omnem masculinum domus tuæ ¹⁵, » scilicet omnes occasiones quæ circumdant cor ut trahant ad peccatum. Juxta primum cedimus bene tripliciter: primo fugiendo peccatum, secundo fugiendo imminens periculum, tertio fugiendo præsens exsilium. Primum propter puritatem, secundum propter fratrum utilitatem, tertium propter æternam felicitatem. Primam celebravit Joseph cum meretrix domina apprehensa lacinia pallii ejus diceret: « Dormi mecum ¹⁶. » Secunda in Paulo apparuit cum dimissus est in sporta per murum ¹⁷. De tertio ait Sponsa: *Fuge, dilecte mi, assimilare caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum*. A carne ergo abscindamus gulositatem, luxuriam, otium, cultum. Hæc est enim uxor levitæ quam stupratam concidit in duodecim partes. Ab opere malo concidamus intentionem malam, invidiam, odium, iram, etc. Hic est enim bos quem concidit Saul ¹⁸, qui dicitur abcidens in duodecim partes. A bonis operibus concidamus vanam gloriam. Hoc est pallium, quod Aias Silonites concidit in duodecim partes ¹⁹. Inde: « Tulerunt pallium meum custodes murorum ²⁰. »

Sequitur ut circumcidamus generantes causas peccati. Hanc circumcisionem docebat Moyses sic: « Cum intraveritis terram et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia ab eis ²¹. » Audi præputia: « Sex sunt quæ odit Dominus, et septimum odit anima ejus, scilicet oculos sublimes, linguam mendacem, manus fundentes sanguinem innoxium, cor machinans pessimas cogitationes, proferentem mendaciam, testem fallacem, pedes veloces ad currendum in malum, et qui seminat discordiam inter fratres ²². » Ecce « decor Carmeli datus est ei ²³, » — « qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore [jesu] ²⁴, » nunc in capite, nunc in membris. In capite, unde Sponsa: « Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus ²⁵. » Sed

A quomodo? « Caput ejus aurum optimum, oculi ejus sicut columbæ ²⁶. » Et in corpore, Sponsus ait: « Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora emsurgens ²⁷, » etc. Audivimus quomodo *corrupta est mater nostra Eva vel Synagoga sub arbore malo*, scilicet scientiæ boni et boni ²⁸, quomodo etiam per Christum suscitata est sub arbore crucis, cui data est scientia circumcisionis, per quam corruptio nostra suscitaretur. Datus est quoque ei Saron, scilicet *successio*, videlicet ignis sancti Spiritus per eum missus est a Patre; inde: « Ignem veni mittere, quid volo nisi ut ardeat ²⁹? » ut per eum flammescat igne charitas, accendat ardor proximos; sed quia « decor Carmeli datus est ei ³⁰, » utpote circumcisis **166** non a culpa, sed a miseria. Audivimus enim: « Non species erat ei neque decor ³¹. » Modo audivimus angelos venientes: « Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine virtutis suæ ³². » — « Vidimus enim leprosum et percussum a Deo et humiliatum ³³. » Jesus autem « candidus et rubicundus, electus ex millibus ³⁴. » Item: « Vidimus eum, et non erat ei neque species neque decor ³⁵. » Ecce omnis pulchritudo Domini exaltata est super sidera. Jam Saron datus est ei, qui fluidos siccaret, frigidos accenderet, cæcos illuminaret. Siccare volebat qui dicebat: « Ure renes meos et cor meum ³⁶, » item: « Ure igne sancti Spiritus renes meos et cor nostrum, Domino. » Sed sunt fluidi in mundanarum superfluitate, sunt fluidi in facienda carnis voluntate, sunt fluidi in dignitatum ambitione, sed hæc siccat ignis iste. Pro primo siccatum est mare Rubrum, mare coram filiis Israel ³⁷. Pro secundo alvens Jordanis ³⁸. Pro tertio dicitur: « Tu siccasti fluvios Ethan ³⁹, » quod dicitur *volatile*. Frigidos accendere volebat, qui ait: « Veni, sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, et tui in eis amoris ignem accende ⁴⁰. » De lumine dictum est: « Advenit ignis divinus, non comburens, sed illuminans, non ardens, sed lucens ⁴¹. » Ecce Saron datus est, ei. Gloria vero Libani data est ei, scilicet jucunditas patriæ tam ipsi quam nobis per lignum crucis. Quia sub arbore suscitavit nos ea resurrectione qua cum ipso resurgemus in gloria, ipso præstante, « cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen ⁴². »

Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

[CARD.] Arborem crucis signat, quam designat per malum, quia contra pomum damnationis Adæ, portavit hæc arbor pomum salutis Jesum Christum, qui, sicut pomum, nos pascit et potat carnis suæ et sanguinis sacramento. *Sub hac arbore malo dicit Christus ad matrem, suscitavi te, ut intelligeres re-*

¹⁰ I Petr. 1. ¹¹ Isa. 35. ¹² I Cor. 6. ¹³ Eccli. 13. ¹⁴ Joel 2. ¹⁵ Gen. 17. ¹⁶ Gen. 39. ¹⁷ II Cor. 11. ¹⁸ I Reg. 11. ¹⁹ III Reg. 11. ²⁰ Cant. 5. ²¹ Lev. 19. ²² Prov. 6. ²³ Isa. 35. ²⁴ I Petr. 2. ²⁵ Cant. 1. ²⁶ Cant. 5. ²⁷ Cant. 6. ²⁸ Gen. 2. ²⁹ Luc. 12. ³⁰ Isa. 35. ³¹ Isa. 53. ³² Isa. 63. ³³ Isa. 53. ³⁴ Cant. 5. ³⁵ Isa. 53. ³⁶ Psal. 25. ³⁷ Exod. 13. ³⁸ Josue 4. ³⁹ Psal. 73. ⁴⁰ De offic. Eccles. ⁴¹ Ibid. ⁴² Romi. 16.

sponsus quod tibi feceram in nuptiis, cum diceres mihi : « Vinum non habent ²⁰. » Tunc enim respondi : « Quid mihi et tibi, mulier²¹ ? » Ad intelligendum hoc responsum suscitavi te, cum tibi stanti juxta crucem, dixi : « Ecce filius tuus ²². » a quo vivum petebas per miraculum, sed ipse ex eo quod habet abs te, mortem gustat. Et subditur : *Ibi, sub illa videlicet arbore, infidelitatis vitio corrupta est mater tua, Synagoga, quæ Christum non credit. Ibi crudelitate violata est genitrix tua, quæ Creatorem suum occidit. Sequitur :*

Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.

[Tno.] *Pone me super cor tuum* per cogitationem, *super brachium*, per operationem, ut intus sit « charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non flecta ²³. » et cordis devotio per opera exterius appareat ad gloriam Dei. *Signaculum*, ait. Solemus enim in digito vel in manu aliquid ligare, ut per hoc memores simus rei quam proposuimus agere. Hac igitur similitudine commonet nos Dominus suorum mandatorum memores existere. Unde de lege quam dedit : « Erit igitur quasi signum in manu tua²⁴. » Igitur dilectus quasi *signaculum super cor* ponitur, cum ea quæ fecit et docuit in corde memoriter tenemus. *Ut signaculum super brachium* ponitur, quando ea quæ de eo memoriter tenemus, foris effectum mancipamus. Hoc signaculum sive sigillum imaginem habet in se dilecti, quæ triplex est, sicut jam diximus, sed repetimus ut addamus. Est enim imago divinitatis, et est imago nostræ infirmitatis, et imago glorificatæ humanitatis. In prima facti sumus, ut essemus; in secunda refecti sumus, ut boni essemus; in tertia perficiemur, ut beati simus. In prima enim initiamur, in secunda promovemur, in tertia consummabimur. In prima formati sumus et reformamur, secunde conformamur, in tertiam transformabimur. De prima dicitur : « Creavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam ²⁵. » et : « Renovamini spiritu mentis vestræ, et exuentes veterem hominem cum actibus suis, induite novum hominem qui secundum Deum creatus est, qui renovatur in agnitione Dei, secundum imaginem ejus qui creavit illum ²⁶. » de secunda : « Quos præscivit, prædestinavit, conformes fieri imaginis Filii sui ²⁷. » de tertia : « Revelata facie speculamur gloriam Dei, ut transformemur in eandem imaginem a claritate in claritatem ²⁸. » Prima ergo imago fuit memoria, intelligentia, benevolentia. Hæc est forma Trinitatis. Pater enim dicitur memoria, ne quasi vitulus obliviosus videatur; Filius intelligentia, ne quasi puerulus minus videatur capax veritatis; Spiritus sanctus benevolentia, ne nullus amor putaretur esse in illis. Igitur in his tribus creati sumus, ut Dominum memoremus, intelligamus, diligamus. Sed peccante primo homine, memoria

versa est in oblivionem; intelligentia, in ignorantiam; benevolentia, in cordis duritiam. De primo : « Obliti sunt Deum qui salvavit eos, qui fecit magna in Ægypto²⁹. » — « Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliviscuntur Deum³⁰. » De secundo : « Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris³¹. » de tertio : « Dura cervice et incircumcisus cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, » ait Stephanus³². Item est signaculum clausum, et signaculum ex parte apertum, et est signaculum jam revelatum. Primum est humilitas et abjectio justorum; secundum, scriptura prophetarum; tertium, regnum cælorum. In primo enim clauditur thesaurus virtutum, in secundo aperitur gratia sacramentorum, in tertio revelata est gloria beatorum. De primo Job : « Qui claudit stellas sub signaculo³³. » stellas appellans virtutes; de secundo ait Joannes in Apocalypsi : « Dignus es, Domine, aperire librum et solvere septem signacula ejus³⁴. » De tertio idem : « Ex omni tribu filiorum Israel erant duodecim millia signati³⁵. » quasi jam in gloria. Primum itaque clausum est, quia justis virtutes suas includunt, ut vanam gloriam excludant; secundum ex parte manifestum, ut fideles in eo proficiant; tertium in via justis est revelatum, ut illuc ardentur currant : beatissimum manifestum, ut jam de gloria sua gaudeant. Item quidam portant signaculum Christi in corpore, quidam in corde, quidam in fronte. Primum est signaculum nostræ infirmitatis, secundum signaculum in corde divinitatis, tertium signaculum in fronte, nunc prædicatio passionis, nunc glorificatæ Christi humanitatis; in corpore portant, sese affligentes; in corde, Deum memorando, intelligendo, diligendo; in fronte, passionem Christi et crucis victoriam glorificando. De primo Paulus : « De cætero, ait, nemo mihi molestus sit : stigmata enim Jesu Christi porto in corpore meo³⁶. » Triplex est imago in corde : imago creationis, imago recreationis, imago similitudinis. Prima est rationis, secunda gratiæ, tertia Trinitatis. In prima sumus creati, per secundam recreati, de tertia creati. In prima it et venit homo ad naturalium rerum cognitionem; in secunda transit ad supernæ civitatis speculationem; in tertia pertransit ad perfectam Dei dilectionem. De secundo David : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, » scilicet claritas Filii tui, qui nos illuminat, renovans in nobis signaculum divinitatis, ut ejus habeamus memoriam, intelligentiam, amorem : et ideo « dedisti lætitiā in corde meo³⁷. » De tertio dicit angelus quatuor angelis : « Nolite nocere terræ neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei in frontibus eorum³⁸. » Quod intelligi potest de signaculo crucis. De signaculo gloriæ dicitur, hoc de eodem angelo : « Vidi angelum ascendentem ab ortu solis, habentem si-

²⁰ Joan. 2. ²¹ Ibid. ²² Joan. 19. ²³ I Tim. 4. ²⁴ Exod. 13. ²⁵ Gen. 1. ²⁶ Ephes. 4. ²⁷ Rom. 8. ²⁸ II Cor. 3. ²⁹ Psal. 105. ³⁰ Psal. 9. ³¹ Psal. 24. ³² Act. 7. ³³ Job 9. ³⁴ Apoc. 5. ³⁵ Apoc. 7. ³⁶ Gal. 6. ³⁷ Psal. 4. ³⁸ Apoc. 7.

gnum Dei vivi ⁶⁰, unde per prophetam ait Dominus : « Assumam te, Zorobabel serve meus, et ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus ⁶⁷. »

Notandum quod quidam in fronte portant signaculum terreni, quidam signaculum diaboli, quidam signaculum Christi crucifixi, quidam signaculum Christi glorificati. Primi sunt qui verbo et opere in se manifestant carnis illecebram; secundi, signum diaboli superbiam; tertii in aperto, et portant, et prædicant crucis ignominiam; quarti, resurrectionis gloriam. In figura primi habuit rex Ozias in fronte lepram, qua est abjectus ⁶⁸. Goliath in figura secundi lapidem accepit in fronte, quo est prostratus ⁶⁹. Populus Israeliiticus accepit Tau in fronte ⁷⁰, id est signum crucis, quo est ab exterminatore liberatus. Aaron laminam auream in fronte pendente ⁷¹, in qua est ad sacerdotium sublimatus. In qua erat scriptum : he, ioth, et vau, scilicet nomen tetragrammaton quod sonat : *Iste principium passionis vitæ*. Nos vero sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem cælestis. Primi sunt inimici crucis-Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt ⁷². In hoc primo signaculo scriptum est : « Comedamus et bibamus, cras enim moriemur ⁷³; » in secundo scriptum est : « Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo ⁷⁴; » in tertio scriptum est : « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi ⁷⁵; » in quarto scriptum est : « Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ⁷⁶. » — Quod præsens est momentaneum et leve supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis ⁷⁷, scilicet præparat gloriam.

Formam signaculi ostendebat nobis Apostolus, ut eam nobis imprimeremus, cum modum passionis ejus sic proponebat : « Tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est, et ipse peccatum multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit ut non perirent ⁷⁸. » Audistis mortis angustiam, vilitatis ignominiam, supernam compassionem, charitatis perfectionem. In primo nostrum consummavit defectum, in secundo aperuit cor Judæorum malitia infectum, in tertio nostrum quasi profectum, in quarto ostendit charitatis affectum. Ecce pro nobis vita moritur, gloria confunditur, sanitas infirmatur, majestas deprecatur. De prima : « Moriatur vita omnium, resurgat vita omnium, » item : « Vita mundi suspenditur, per quam resurgunt mortui. » Ipse fuit Eliseus qui mortuum projectum in sepulcro suo in quo jacebat, suscitavit ⁷⁹. Illic est serpens in ligno qui non vivebat, et

a morte intuentes se liberabat ⁸⁰. Audi secundum, scilicet confusam gloriam : « Si agnovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent ⁸¹. » — « Commutaverunt enim gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum ⁸², » dum inter latrones tanquam inter bruta animalia crucifixerunt. Hanc confusionem figuravit sol in Apoc. ⁸³, qui « factus est tanquam saccus cilicinus. » Audi de tertio, scilicet quod sanitas infirmatur : « Sana animam meam, quia peccavi tibi ⁸⁴, » et : « Sana me, Domine, et sanabor ⁸⁵, » et : « Salvum me fac et salvus ero ⁸⁶, » et : « Sanitates perficio hodie et cras ⁸⁷, » ecce sanitas. Audi infirmitatem : « Vidimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ⁸⁸. » Iste est Samson ⁸⁹ fortis per dilectam mulierem debilitatus, et sic excitatus, id est Christus propter amorem Ecclesiæ infirmatus.

Quartum est quod majestas deprecatur : deprecatur peccatorem, deprecatur justum, deprecatur Patrem. Peccatorem, ut respiscat; justum, ut proficiat; Patrem, ut illi indulgeat, illi gratiam augeat. Audi deprecantem peccatorem : « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos ⁹⁰, » et : « Quare moriemini in peccatis vestris, domus Israel ⁹¹? » Hic est angelus qui tractabat de sanitate Tobie ⁹². Deprecatur justos sic : « Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos ⁹³. » Illic est angelus habens thuribulum aureum in manu sua, stans juxta aram templi ⁹⁴, id est cor justi. Deprecatur et Patrem, ut ipse ait : « Ego rogabo Patrem, et alium Paraclætum dabit vobis ⁹⁵, » et illud : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt ⁹⁶. » Illic est quod duo cherubim, quod dicitur *plentitudo scientiæ*, erant super propitiatorium ⁹⁷. Propitiatorium illud Christus est, qui factus est « propitiatio pro peccatis nostris ⁹⁸, » quasi pro nobis supplicans Patri. Dicitur anima invisibilis substantia, temporalis vita, sensualitas, res defecta. Ex prima homo consistit, secunda vivit, tertia concupiscit, quarta est res quam concupiscit. « Anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi ⁹⁹; » de secunda Paulus : « Non facio animam meam pretiosiore quam me ¹⁰⁰; » de tertia : « Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore ¹⁰¹; » de quarta ait Christus per David : « Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea et venter meus ¹⁰². » Quia in anima Christi turbata fuit ratio, quæ est hominis interioris oculus. In passione anima et affectus vel unanimitas apostolorum, quam diligebat sicut animam suam. Primam Christus deposuit in morte, secundam tradidit in mortem, tertia contristata est usque ad mortem, quarta redempta est in morte. Audi de prima : « Potestatem,

⁶⁰ Apoc. 7. ⁶⁷ Agg. 2. ⁶⁸ II Par. 26. ⁶⁹ I Reg. 17. ⁸⁰ Ezech. 9. ⁸¹ Exod. 28. ⁸² Philip. 3. ⁸³ I Cor. 15. ⁸⁴ Isa. 14. ⁸⁵ Gal. 6. ⁸⁶ Philip. 3. ⁸⁷ II Cor. 4. ⁸⁸ Isa. 53. ⁸⁹ IV Reg. 4. ⁹⁰ Num. 21. ⁹¹ I Cor. 2. ⁹² Psal. 105. ⁹³ Cap. 12. ⁹⁴ Psal. 40. ⁹⁵ Jer. 17. ⁹⁶ Ibid. ⁹⁷ Luc. 13. ⁹⁸ Isa. 53. ⁹⁹ Judic. 4. ¹⁰⁰ Ose. 13. ¹⁰¹ Ezech. 33. ¹⁰² Tob. 11. ¹⁰³ Psal. 33. ¹⁰⁴ Apoc. 8. ¹⁰⁵ Joan. 14. ¹⁰⁶ Luc. 23. ¹⁰⁷ Exod. 25. ¹⁰⁸ I Joan. 2. ¹⁰⁹ Psal. 21. ¹¹⁰ Act. 20. ¹¹¹ Psal. 118. ¹¹² Psal. 30.

ait Christus, habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam⁸². Eam enim deposuit in morte, quando separata est a corpore. De secunda: « Tradidit **170** in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est⁸³. » De tertia ipse ait: « Tristis est anima mea usque ad mortem⁸⁴. » De quarta ipse ait per prophetam David: « Gaudebunt labia mea dum cantavero tibi, et anima mea quam redemisti, Domine⁸⁵. » Dicitur quoque anima, ipse homo. Unde: « Anima quæ non fuerit afflicta die isto, peribit de populo suo⁸⁷. » Hanc sanctam animam tradidit Pater, tradidit Christus, tradidit Judas. Pater morti exponendo, Christus Patri obediendo. Judas, donans Judæis pro pretio.

In primo ostenditur Patris largitas, in secundo Filii charitas, in tertio Judæ iniquitas. De primo cauit Ecclesia: « Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis hominibus tradidit illum⁸⁸. » Ab eo enim Christus « traditus propter delicta nostra⁸⁹. » De secundo hic habemus: « Tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est⁹⁰. » De tertio, ipse Christus ait Judæ: « Juda, osculo tradis Filium hominis⁹¹? » Pater ergo tradidit Filium, ut per ipsum hominem perditum ad cælestia regna revocaret; Christus tradidit semetipsum, ut nos sanguine suo Patri reconciliaret; Judas tradidit Christum, ut avaritiæ sitim satiaret. Pater ergo tradidit tanquam pretium ad redimendum, Filius se tradidit quasi hostiam ad immolandum, Judas tradidit quasi lupus ad devorandum. De primo dicitur: « Redemptionem misit populo suo⁹²; » ipse enim est aries qui suppositus fuit ad immolandum pro Isaac⁹³, id est humanitas pro divinitate. De secundo: « Oblatus est, quia ipse voluit: et non aperuit os suum⁹⁴. » Divina quippe sapientia incarnata se pro nobis obtulit; ipsa fuit filia Jephthæ quæ sponte se obtulit occurrens patri suo revertenti de prælio⁹⁵. Jephthæ dicitur *aperiens*, hic signat patres ex quibus Christi aperta est fides. De tertio: « Fera pessima devoravit filium meum Joseph, » ait Jacob⁹⁶; Joseph enim *augmentum* dicitur, id est Christus qui profecit « sapientia et ætate apud Deum et homines⁹⁷; » et nos in ipso, et per ipsum in bonis augemur; in cujus venditionis figura fratres Joseph ipsum vendiderunt Ismaelitæ, et duxerunt eum Ismaelitæ in Ægyptum⁹⁸, quod interpretatur *tenebræ*. Venditus enim est Christus a Juda, venit in tenebras mortis, in tenebris sepulcri, in tenebris inferni; ecce quomodo vita moritur. Sequitur quomodo gloria confunditur; consideremus ergo causam pro qua patitur, personam sub qua patitur, latronem cum quo patitur. Patitur enim pro sceleratis, patitur sub sceleratis, patitur cum sceleratis. In primo ostenditur opus divinæ dignationis, in secundo innocentia divinæ subjectionis, in

A tertio exemplum humiliationis. Primum ut Deus amplius diligatur, secundum ne homo subjeci dedignetur, tertium ne quisquam extollatur. Audi quomodo passus est pro sceleratis: « Vulneratus est propter peccata nostra, attritus propter scelera nostra⁹⁹; » ecce pro qua causa. Audi a quibus: « Animæ impiorum fremebant super me, et aggravatum est cor meum super eos. » Item dixerunt: « Verberamus omnes verbis justum injuste. » Audi inter quos: « Cum sceleratis reputatus est¹⁰⁰. » Item: « Inter iniquos projecerunt me, » etc. Ecce quomodo confunditur. Sequitur quomodo sanitas infirmatur: « Cum esset Deus, factus est homo, ut peccata nostra portaret. » Sed notandum quid distulit, quid tulit, quid abstulit, quid contulit, quid retulit: distulit vindictam, tulit pœnam, abstulit culpam, contulit gratiam, retulit ad patriam. Distulit vindictam, pœnitentiam patienter expectando, tulit pœnam, insufficientiam misericordia supplendo; abstulit culpam, ab omni inquinamento carnis et spiritus emundando¹. Contulit gratiam, qua proficiamus in bono; retulit ad patriam per pœnitentiam, ovem quæ erraverat ad gregem reportando². Audi de primo: « An nescis quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? » ait Paulus³; de secundo Isaias⁴: « Vere languores nostros ipse tulit, et delicta nostra ipse portavit, et nos posuimus iniquitates omnium nostrum super eum; » de tertio: « Remisisti impietatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum⁵. » De quarto: « Captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus⁶; » de quinto: « Expandit alas suas et assumptum cum atque portavit in humeris suis⁷. » Exemplum primi fuit quod Petrum increpavit, quia abscidit aurem servi⁸, ut reservaretur ad pœnitentiam; secundi Samaritanus, qui vulneratum a latronibus tulit in stabulum⁹; tertii quod leprosos mundavit, pedes discipulorum lavit¹⁰; quarti, quia quinque pedibus turbam pavit¹¹; quinti, quia crucem suam ipse tulit¹², per quam quasi per scalam ad cælum nos retulit; ecce fraterna compassio.

Sequitur charitatis perfectio, scilicet quia pro transgressoribus rogavit ut non perirent¹³. Transgressoribus quidam aggrediuntur, quidam ingrediuntur, quidam digrediuntur, quidam regrediuntur. Aggrediuntur peccatum, ingrediuntur profundum malorum, digrediuntur per opus malum monstrando exemplum, regrediuntur compuncti ad pœnitentiæ fructum. Pro his transgressoribus oravit; pro primis, ne cadant in tentationem; pro secundis, ne remaneant in obstinatione; pro tertiis, ne alio corruptant pravo opere; pro quartis, ut satisficiant et proficiant in satisfactione. Primam orationem nos docuit, scilicet pro primis orare sic: « Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus

⁸² Joan. 10. ⁸³ Isa. 53. ⁸⁴ Marc. 24. ⁸⁵ Psal. 70. ⁸⁶ Lev. 23. ⁸⁷ Offic. Eccles. ⁸⁸ Rom. 4. ⁸⁹ Isa. 53. ⁹⁰ Luc. 22. ⁹¹ Psal. 110. ⁹² Gen. 22. ⁹³ Isa. 55. ⁹⁴ Judic. 11. ⁹⁵ Gen. 37. ⁹⁶ Luc. 2. ⁹⁷ Gen. 37. ⁹⁸ Isa. 53. ⁹⁹ Ibid. ¹⁰⁰ II Cor. 7. ¹ Matth. 18. ¹ Rom. 2. ² Cap. 53. ³ Psal. 84. ⁴ Ephes. 4. ⁵ Deut. 32. ⁶ Joan. 18. ⁷ Luc. 10. ⁸ Joan. 15. ⁹ Matth. 14. ¹⁰ Joan. 19. ¹¹ Luc. 23.

dēbitoribus nostris¹⁴; » Pro secundis: « Et ne nos inducas in tentationem¹⁵, scilicet intus ducas, scilicet in profundum malorum; pro tertiis oravit ad sepulcrum Lazari dicens: « Gratias tibi, Pater, quia semper me audis¹⁶. » Horum ei figuram tenet Lazarus; pro quartis sic: « Sanctifica eos in nomine tuo, quos dedisti mihi¹⁷. » Forsitan pro his quatuor ait Apostolus: « Volo in Ecclesia fieri orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones¹⁸. » Ecce charitatis perfectio. Sed est perfecta, est perfectior, est perfectissima. Perfecta est offensam dimittere; perfectior pro inimicis orare; perfectissima, eis benefacere. Primum fecit Christus in Maria Magdalena, secundum in hac oratione, tertium seipsum dando pro peccatoribus in sua passione.

Pone me.

[CARD.] Super cor et brachium ponendus est dilectus, ut ejus dilectioni, cor et manus, voluntas et operatio, debita subjectione deserviant. Ponendus est ut *signaculum*, id est ut sigillum, per quod a secretis excluduntur qui non sunt amici, ut videlicet a cogitatione et opere diabolus excludatur. Ponendus est quoque dilectus ut sigillum super cor et brachium, ut videlicet sicut sigillum formam regis habet et nomen, sic voluntas et operatio informetur in Christo; ut ejus vocabulo censeatur, ut a Christo Christiana vocetur, sicut dicit Isaias: « Iste dicit: Domini ego sum, etc., et hic scribat manu sua Domino¹⁹. » Dicit ergo filius ad matrem: *Pone me ut signaculum super cor tuum: ut signaculum super brachium tuum*, et hoc facile, quia diligis me, nam sic fortis est dilectio, quod ejus virtuti nil resistit et hoc est quod sequitur:

Quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio; lampades ejus lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem nec flumina obruent eam.

[Tuo.] Fortitudo ejus dilectionis, id est charitatis, et in capite, et in membris ostenditur: in capite fortis est ut mors dilectio, qua nos ipse dilexit, ut mortem pro nobis sustineret; unde ipse: « Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis²⁰. » Æmulatio qua nos æmulatus est dura sicut infernus, quia nullis adversitatibus potuit a nostra cura revocari, sicut nec infernus a cruciatibus miserorum potest mitigari. *Lampades ignis atque flammarum*, id est dilectionis, sunt corda electorum, qui totis viribus amori sui auctoris se subjiciunt et proximos ut seipsum diligunt. Istæ lampades sunt ignis, quo interius ardent, et flammarum quibus exteriori lucent. *Lampas ignis erat*, qui dicebat: « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis » de Jesu, « dum loqueretur nobis in via²¹ » Lampadem docebat nos Dominus, dicens: « Luceat

lex vestra coram hominibus²². » *Aquæ multæ* quæ non possunt *extinguere charitatem, et flumina*, sunt incursus tentationum, quæ vel visibiliter vel invisibiliter animas impugnant fidelium, sed non moventur corda quæ sunt in charitate radicata et fundata²³, sicut scriptum est: « Cum transieris per aquam, tecum ero, et flumina non obruent te²⁴. » Et de domo fundata supra petram dictum est: « Venerunt flumina, flaverunt venti, et non est mota, quia fundata erat supra petram²⁵. » In his quinque clausulis, quinque charitati ascribuntur: primo dicitur fortis, secundo dura, tertio ignea, quarto inextinguibilis, quinto immobilis. In primo habet patientiam, in secundo continentiam, in tertio ferorem et splendorem, in quarto prudentiam, in quinto perseverantiam: patientiam contra ignorantiam, prudentiam contra mundanæ sollicitudinis turbulentiam, perseverantiam contra animi inconstantiam. De primo: « Charitas patiens est²⁶; » de secundo: « Oro, ait Apostolus, ut charitas vestra magis ac magis abundet in omni sensu et scientia, ut probetis potiora, et sitis sinceri²⁷, » id est continentis a mollitie vitæ; de fervore: « Omnia suffert²⁸; » de lumine: « Benigna est²⁹; » benignitas enim est largitas rerum quæ ædificat alios cum vident aliquem propria indigentibus erogare; de prudentia: « Charitas non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt³⁰. » Magna enim est prudentia in sollicitudine temporali sic se agere, ut pro Deo dignitates non ambiat, nec etiam omnia sua repetat; de perseverantia: « Charitas nunquam excidit³¹. » — « Quis nos separabit a charitate Dei? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius³²? » ecce perseverans. Hæc est fortis charitas. Sed est charitas fortis, et est fortior, et est fortissima, ut scilicet erigamus ea ipse quamdam arborem, dicamus quam sit fortis in radice, sed fortior in stipite, fortissima in cacumine. Hæc habet radicem in proposito, stipitem in experimento, cacumen in flagellorum gaudio: « Cum audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tunc egredieris ad pugnam³³; » quod alibi aliter est expositum. De primo ait Apostolus: « In charitate radicati et fundati³⁴; » de secundo ut prædictum est: « Quis nos separabit a charitate Dei? » de tertio idem: « Scire autem volo supereminentem scientiæ Christi charitatem^{35,36}; » Charitas enim qua in tribulatione gaudemus, super omnem scientiam est. Audi David in radice, scilicet in proposito fortem: « Diligam te, Domine, fortitudo mea³⁷. » Audi Job in stipite, id est in experimento fortem: « Etiamsi occiderit me, sperabo in eum³⁸. » Audi positus in cacumine, id est in tribulationis gaudio: « Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitus sunt pronou-

¹⁴ Math. 6. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ Joan. 11. ¹⁷ Joan. 17. ¹⁸ I Tim. 2. ¹⁹ Isa. 44. ²⁰ Joan. 15. ²¹ Luc. 24.
²² Math. 5. ²³ Ephes. 3. ²⁴ Isa. 43. ²⁵ Math. 7. ²⁶ I Cor. 13. ²⁷ Philip. 4. ²⁸ I Cor. 13.
²⁹ Ibid. ³⁰ Ibid. ³¹ Ibid. ³² Rom. 8. ³³ Il Reg. 5. ³⁴ Ephes. 3. ^{35,36} Ephes. 3. ³⁷ Psal. 17.
³⁸ Job 13.

mine Jesu contumeliā pati ³⁹. » Hæc est fortis ut mors, quia in hac temporalem vitam impendebant. Sequitur :

Dura sicut infernus æmulatio. Item charitas est dura, est durior, est durissima. Dura in resecanda superfluitate, durior in coarctanda necessitate, durissima in relinquenda voluntate. De his dicebat Apostolus : « Argue, obsecra, increpa ⁴⁰. » Argue, ad resecandam superfluitatem; obsecra, ad coarctandam necessitatem; increpa, ut relinquat voluntatem. De primo in lege dictum est : « Cum ceperis captivam, si volueris eam habere uxorem, radet omnes pilos carnis suæ ⁴¹; » id est superfluitates. De secundo ait apostolus Paulus : « Castigo corpus meum, et in servitutem redigo ⁴²; » scilicet necessaria corpori subtrahendo. De tertio ait Petrus : « Domine, ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te ⁴³; » etiam voluntatem, sicut ait expositor : « Omnia relinquit qui nec habendi voluntatem retinuit. » In his tribus juritiis persecutor noster diabolus occiditur. Forsitan istæ sunt tres lanceæ, quibus Absalon persequens patrem suum occisus est ⁴⁴. » In figura horum trium, tres duras punctiones in cruce sustinuit Christus. Punctus est clavibus in manibus et pedibus, spinis in capite, lancea in latere ⁴⁵. In pedibus et manibus punctus est quasi designans resecanda esse operum nostrorum superflua; in capite ubi vigent sensus, ut ostenderet nos debere inhibere sensus nostros etiam a sua necessitate; in corde, ubi est sedes voluntatis, ut nos doceret propriam voluntatem de corde nostro debere expungere. Hæc charitas est *dura sicut infernus* qui damnatos cruciat, non penitus occidit. In hac enim duritia nos cruciamus, non penitus nosmetipsos occidere debemus. Sequitur : Charitas ignea; sed notandum quod dicitur : *Lampades ejus lampades ignis atque flammarum.* In lampade quatuor hæc inveniuntur : lampas enim vas est clarum, intus habet oleum; oleum vero nutrit ignem, qui dat fervorem et splendorem. In lampade igitur cor purum intelligitur, in oleo devotio, in calore ignis fervor desiderii, in splendore exemplum proximorum et speculatio supernorum. Talis lucerna erat Joannes, scilicet ardens et lucens ⁴⁶. Lampas erat cor mundum; devotio, oleum; ardorem habebat in corrigendo, in conversando, in diligendo; lucens docendo, lucens Christum ostendendo, lucens cœlestia specularando. Joannes erat lucerna ardens charitate, lucens exemplo et dono intelligentiæ; unde : *Lampades ejus lampades ignis atque flammarum.* Item erat visio animalium « quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum ⁴⁷. » Erat ardens in anima, ardens **171** in manu, ardens in lingua. In anima calore dilectionis, in manu fervore operationis, in lingua

A ardore orationis et prædicationis. Primum figuravit in Ezechiele vir, qui erat quasi flamma ignis a renibus sursum, inde : « Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis ⁴⁸. » Secundus vir qui ingressus est in medio rotarum quæ sunt subtus cherubim et implevit manus suas prunis ignis ⁴⁹, unde : « Lucernæ ardentes in manibus vestris ⁵⁰. » Tertius in Isaia ⁵¹, seraphin qui accepit forcipe carbonem de altari, et tetigit os prophetæ. Inde Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit ⁵². Item lucens fuit interius, lucens exterius, lucens superius. Interius ad differentiam boni et mali, discretionis scientia; exterius, honestæ religionis elegantia; superius, totius Trinitatis intelligentia. De prima : « Vide ne lumen quod in te est tenebris fiat ⁵³, » de secundo : « Luceat lux vestra coram hominibus ⁵⁴, » de tertio Job : « Quis mihi det ut sim juxta menses pristinos, quando Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna ejus super caput meum, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris ⁵⁵ ? » Iste intellexit in baptismo Patrem in voce, Spiritum sanctum in columba, Filium in carne. Illa Magdalena ad pedes Christi lacrymando ⁵⁶, lampadem, id est cor suum, purificabat, aromata sepultura præparando, devotionem comparabat, ad sepulcrum frequenter cursitando, amorem desiderii ostendebat. Quarto illuminata est, quando Christus in specie hortulani ei apparebat ⁵⁷. In primo igitur dilecto hospitium præparamus, in secundo cum gaudio expectamus, in tertio venienti occurrimus, in quarto pulsanti cum lucernarum claritate aperimus. Et apud Ezechielem : « Erat similitudo animalium quasi carbonum ignis ardentium et quasi aspectus lampadarum ⁵⁸. » Si vis lampadem, id est cor, mundare, audi Jacobum : « Emundate manus, peccatores, purificate cor, duplices animo ⁵⁹. » Respire mulierem quæ præcepto Elisæi oleum infudit ⁶⁰, ut habeas oleum devotionis. Hæc enim mulier est recens dilectio, quæ in principio modicum habet olei, id est devotionis, in domo sua, id est in corde. Filius est opus exterius, quod vasa cordium præparat. Ignis vero ad tria tibi prodest, ignis enim consumit, accendit, illuminat. Consumit culpam, accendit pigritiam, illuminat ignorantiam. De primo : « Deus noster ignis consumens est ⁶¹, » de secundo : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat ⁶² ? » de tertio : « Expandit nubem in protectionem eorum, et ignem ut luceret eis per noctem ⁶³. » De primo : « In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra ⁶⁴, » id est omne terrenum. Et : « Ignis hostes tuos devoret ⁶⁵, » id est motus illicitos. De secundo : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis » de Jesu, « dum loqueretur nobis in via ⁶⁶ ? » de tertio : « In lumine tuo videbimus lumen ⁶⁷. » Sequitur de inextinguibili et immobili charitate. Inextinguibilis est quæ ita prudenter

³⁹ Act. 5. ⁴⁰ II Tim. 4. ⁴¹ Lev. 14. ⁴² I Cor. 9. ⁴³ Matth. 19. ⁴⁴ II Reg. 18. ⁴⁵ Luc. 23. ⁴⁶ Joan. 5.
⁴⁷ Ezech. 1. ⁴⁸ Psal. 38. ⁴⁹ Ezech. 10. ⁵⁰ Luc. 12. ⁵¹ Cap. 6. ⁵² Act. 2. ⁵³ Luc. 11. ⁵⁴ Matth. 5.
⁵⁵ Job 29. ⁵⁶ Luc. 7. ⁵⁷ Joan. 20. ⁵⁸ Ezech. 1. ⁵⁹ Jac. 4. ⁶⁰ IV Reg. 4. ⁶¹ Deut. 4. ⁶² Luc. 13.
⁶³ Psal. 104. ⁶⁴ Sophon. 3. ⁶⁵ Isa. 26. ⁶⁶ Luc. 24. ⁶⁷ Psal. 35.

fratrum utilitatem administrat, ut nimia sollicitudo furtim et paulatim subripiens, invisibiliter non subvertat. Istæ enim tentationes aquæ simpliciter dicuntur. Immobiles vero est charitas, quam impetus violentæ et apertæ tentationis non potest a sua constantia movere, quæ tentatio in hoc loco nomine fluminis appellatur. De his dicebat Job: « Mons cadens defluit, et saxum de loco suo transfertur. Lapidem excavant aquæ, et alluvione paulatim terra consumitur⁶⁶. » Mons enim est homo sublimis in charitate. Sed si prudentia careat, charitas illa defluit sicut terra montis aquis furtivis et assiduè corrosa. Hoc est quod dicit: « Alluvione paulatim terra consumitur. » Saxum verò dicitur homo fortis, et constans in charitate, sed assiduus impetus tentationum sua protervitate, quasi fluvius assiduus concavat, donec uno impetu tandem cadat; unde est istud quod sic dicitur: « Lapidem excavant aquæ. » Sed si fuerit prudens et constans charitas, aquæ mulæ non exstinguunt, et flumina non obruent eam.

Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihilum despiciet eam.

[Tho.] In primis apostolis et in infinitis eorum sequacibus quam vera sit hæc sententia patens est, qui pro dilectione dederunt omnia quæ in mundo habebant, et nil perdere sibi visi sunt, dummodo vera in cælis bona perciperent; quod duabus parabolis in Evangelio ostendit Dominus: « Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro⁶⁷, » et alia: « Simile est regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas⁶⁸. » In quibus omnia delere pro dilectione Dei dari ostenditur. Tres scimus esse domos, in quibus tribus triplex est substantia, quæ datur pro dilectione: prima est domus pecuniæ, secunda disciplinæ, tertia sapientiæ. De prima Apostolus: « In magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea⁶⁹, » de secunda: « Qui habitare facit unius moris in domo⁷⁰, » de tertia: « Sapientia ædificavit sibi domum⁷¹. » Prima est materialis, secunda est domus religionis, tertia est domus spiritualis in secreto cordis. Prima enim fit ex lapidum et lignorum rudi et dura materia, secunda ex fratrum concordia, tertia ex virtutum consonantia. In prima sunt subsidia temporalium bonorum, in secunda refrenatur luxuria corporum, in tertia custoditur thesaurus virtutum. Prima habet fundamentum ex corruptibilibus lignis vel lapidibus, in secunda est fundamentum Christus, in tertia charitas, quæ dicitur Spiritus sanctus. De prima: « Movebuntur omnia fundamenta terræ⁷². » Qualescunque lapides et qualescunque structuræ, non remanebit lapis super lapidem qui non destruitur⁷³. Secunda bene fundata est supra firmam petram⁷⁴; unde Apo-

stolus: « Ut sapiens architectus fundamentum posui⁷⁵. » Quod autem sit illud ostendit: « Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, qui est Christus Jesus⁷⁶. » Super hoc apostoli ædificaverunt aurum, scilicet Christianos charitate servidos; argentum, scilicet divinis eloquiis sonoros et nitidos, lapides pretiosos, operibus virtutum conspicuos. Et infirmiores, quia ligna, scilicet ad opera misericordiæ aliquantulum duros; fenem, scilicet in carne sua teneros; stipulam, scilicet aliquantulæ levitati deditos, qui tamen salvabuntur fundati merito. Tertiam ipse fundavit Altissimus⁷⁷; unde Apostolus: « In charitate radicati et fundati et superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum⁷⁸; » unde Isaias: « Sternam per B ordinem lapides tuos⁷⁹, » id est virtutes ordinabo in te, et addit: « Et fundabo te in sapphiris, et ponam Jaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos⁸⁰. » Sapphirus colorem habet cæli, et designat charitatem in qua fundantur cæteræ virtutes, et cælestis est origine; jaspis virentis est coloris, et fidei virorem designat. Hæc ponitur in propugnaculis, quia vera fides demones expugnat, unde: « Sancti per fidem vicerunt regna. » Lapidem sculpti sunt patientia. In his sunt portæ quia patientia tanquam portarius custos est virtutum. In prima comeditur cibum materialis, in secunda agnus paschalis, in tertia rivus fluminis torrentis butyri et mellis. Primum pro necessitate, secundum cum sobrietate, tertium in ebrietate. De primo dicitur apostolis: « In quacunque domum intraveritis, manete ibi donec exeatis, edentes et bibentes quæ apud illos sunt⁸¹, » et hoc pro necessitate eorum. De secundo: « In eadem domo comedetis illum. » Sed quomodo? cum sobrietate. Audi: « Renes vestros accingetis, » contra luxuriam; « calceamenta habebitis in pedibus vestris, » contra terrenorum affluentiam; « tenentes baculos in manibus⁸², » ut defensionem habeatis, contra dæmonum violentiam. De tertio: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos⁸³. » In prima igitur domo, est substantia temporalium bonorum, in secunda substantia corporum, in tertia substantia virtutum. Has tres igitur poseumus habere substantias contra charitatem, aliquando sine charitate, aliquando damus pro charitate. Temporalia expendimus contra charitatem, sicut ille prodigus filius, cum meretricibus luxuriose vivendo⁸⁴, corpora nostra bonis eorum abutendo, substantiam virtutum de ipsis vane gloriando: « Epulati estis super terram et enutristis in deliciis corpora vestra, » ait Jacobus⁸⁵. Item: « Qui habuerit substantiam mundi hujus et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clausit viscera sua ab eo, quomodo est charitas Patris in eo⁸⁶? » Ecce bona

⁶⁶ Job 14. ⁶⁷ Matth. 13. ⁶⁸ Matth. 20. ⁶⁹ 1 Tim. 2. ⁷⁰ Psal. 67. ⁷¹ Prov. 9. ⁷² Psal. 81. ⁷³ Matth. 24. ⁷⁴ Matth. 7. ⁷⁵ 1 Cor. 3. ⁷⁶ Ibid. ⁷⁷ Psal. 86. ⁷⁸ Ephes. 3. ⁷⁹ Isa. 54. ⁸⁰ Ibid. ⁸¹ Luc. 10. ⁸² Exod. 12. ⁸³ Psal. 25. ⁸⁴ Luc. 15. ⁸⁵ Cap. 5. ⁸⁶ 1 Joan. 3.

temporalia contra charitatem. Item contra charitatem utimur substantia corporis, aut de fortitudine aut pulchritudine superbiendo. Verum « fallax gratia et vana pulchritudo »⁹⁹, et « maledictus homo qui confidit in homine, et qui ponit carnem brachium suum »¹⁰⁰. » Ei, qui virtutibus utitur contra charitatem, dicitur : « Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? » Sine charitate utuntur sicut hi, qui bona dant amicis suis non propter Deum, sed propter carnalem amorem; proprio corpore aliis præstant obsequium propter urbanitatem; substantiam virtutum habent propter solam consuetudinem; unde Apostolus : « Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum velut æsonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero omnem scientiam, etc., nihil sum »¹⁰¹, ecce virtutes sine charitate. « Et si distribuero omnes facultates in cibos pauperum »¹⁰², ecce de bonis temporalibus sine charitate. « Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest »¹⁰³, ecce de substantia corporis sine charitate. His autem tribus substantiis utimur dando pro charitate quasi nihilum despiciendo, scilicet cum bona temporalia pro Deo relinquimus, cum corpus martyrio exponimus, cum virtutes nostras Deo non nobis imputamus. De primo ait Apostolus : « Quæ fuerunt mihi lucra, facta sunt mihi detrimenta propter Christum, propter quem omnia detrimenta feci, arbitror ut stercora, ut Christum lucrificarem »¹⁰⁴; de secundo : « Ingredietur putredo in ossibus meis, et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis »¹⁰⁵, et : « Sancti ludibria et verbera experti »¹⁰⁶, etc. De tertio Paulus : « Gratia Dei sum id quod sum »¹⁰⁷, et : « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam »¹⁰⁸. Contra charitatem igitur utentes ad inferiora trahimur, sine charitate pro nihilo reputamur, cum charitate apud Deum sublevamur. De prima ait David : « Fi substantia mea in inferioribus terræ »¹⁰⁹, de secundo idem dicebat : « Et substantia mea tanquam nihilum ante te »¹¹⁰; de tertio idem David dicebat cum gaudio ad Deum : « Et substantia mea apud te est, Domine »¹¹¹. Omnem substantiam domus suæ dedit pro dilectione qui dicebat : « Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me »¹¹². Si verum est, imo quia verum est illud evangelicum : « Majorem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis »¹¹³. Salvator noster non solum videtur ad charitatis cultum ascendere, sed charitatis fines excedere. Ut enim servis suis hujus miseræ daret remedium, temporalis vitæ suæ fecit dispendium. Ut nostram relevaret inopiam, nimiam sui

A fecit copiam. Dedit enim pro dilectione corpus suum; dedit animam, dedit spiritum. Corpus pro persecutoribus, animam pro peccatoribus, spiritum in Patris manibus; dedit corpus, ut flagellaretur; animam, ut pro peccatoribus moreretur; spiritum, ut proximæ resurrectioni reservaretur. In primo dedit nobis exemplum patientiæ, in secundo metas excessit humanæ miseriæ, in tertio ostendit nobis a quo debemus expectare stipendia nostræ militiæ. De primo ait : « Corpus meum dedi percutientibus, genas meas vellentibus »¹¹⁴, de secundo : « Tradidit in mortem animam suam : cum sceleratis reputatus est »¹¹⁵, de tertio quando, inclinato capite, emisit spiritum, ait Patri : « In manus tuas commendo spiritum meum »¹¹⁶. In primo audi exemplum patientiæ : « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus »¹¹⁷. De miseriæ : « Miserationes ejus super omnia opera ejus »¹¹⁸; item : « In terra Domini propitius est tibi. » Non est hæc humana miseriæ, sed divina. Audi a quo debemus expectare stipendia militiæ nostræ. « Cum oras, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, et Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi »¹¹⁹. Reddit, ait, Deus mercedem laborum sanctorum suorum »¹²⁰. « Corpus meum, ait, dedi percutientibus »¹²¹. Obstupescit animus, obhorret natura, refugit intellectus percussorem corporis illius, quod sicca pedibus super mare ambulavit »¹²², cujus tactu sanantur infirmi, ad cujus odorem reviviscunt mortui, quod de virgine natus est in terris, quod glorificavit in cælis, adorant angeli. Quis sustineat depilari genas illas quæ florida pubescentes ætate suos etiam adversarios poterant movere spectaculo? Quæ, sicut ait Sponsa, sunt « sicut areolæ aromatis consitæ a pigmentariis »¹²³? Quis faciem sustineat sputis inhonestari, quæ sicut sol in transfiguratione **172** refulsit »¹²⁴? Ubi est ille « speciosus forma præ filiis hominum »¹²⁵; quia « vidimus eum quasi leprosum et percussam a Deo et humiliatum »¹²⁶? Quomodo pedes, sub quibus vidit propheta opus sapphiri »¹²⁷, et « manus tornatiles et aureæ »¹²⁸, confixi sunt clavis? Qua ratione corpus perforatum est lancea, in quo est tota sapientia abscondita »¹²⁹, quod præcinctum fuit ad mamillas aurea zona »¹³⁰? Nunquid factus est principatus super humerum ejus, quando crucis patibulo est affixus? Anne caput ejus aurum optimum »¹³¹ meruit spinis esse coronatum? Miraris, ait, quod me exinanivi ad mensuram humanæ infirmitatis »¹³²; sed quomodo sanaretur totus homo, nisi Hebræus se contraheret ad mensuram filii Sunanitis? « Vidimus, ait, leprosum, et percussam a Deo et humiliatum »¹³³.

Leprosum vulneribus et livore, percussam lancea,

⁹⁹ Prov. 31. ¹⁰⁰ Jer. 17. ¹⁰¹ I Cor. 4. ¹⁰² I Cor. 13. ¹⁰³ Ibid. ¹⁰⁴ Ibid. ¹⁰⁵ Phil. 3. ¹⁰⁶ Habac. 5. ¹⁰⁷ Hebr. 11. ¹⁰⁸ I Cor. 15. ¹⁰⁹ Psal. 113. ¹¹⁰ Psal. 138. ¹¹¹ Psal. 38. ¹¹² Ibid. ¹¹³ Isa. 50. ¹¹⁴ Joan. 15. ¹¹⁵ Isa. 50. ¹¹⁶ Isa. 53. ¹¹⁷ Luc. 23. ¹¹⁸ I Petr. 2. ¹¹⁹ Psal. 144. ¹²⁰ Matth. 6. ¹²¹ Matth. 20. ¹²² Isa. 50. ¹²³ Matth. 14. ¹²⁴ Cant. 5. ¹²⁵ Matth. 17. ¹²⁶ Psal. 44. ¹²⁷ Isa. 53. ¹²⁸ Ezech. 28. ¹²⁹ Cant. 5. ¹³⁰ Eccli. 20. ¹³¹ Apoc. 1. ¹³² Cant. 5. ¹³³ Philipp. 2. ¹³⁴ Isa. 55.

clavorum et spinarum confixione, humiliatum contumeliarum confusione. Misit Elisæus puerum suum Giezi et non est suscitatus, positus est baculus ejus super eum, id est lex, et non erat vox neque sensus. Venit ipse Elisæus, et est suscitatus. Transierat sacerdos et levita vulneratum a latronibus; ecce venit Samaritanus, qui vinum infudit et oleum. Miraris crucem, sed quomodo populus Israeliticus a serpentibus vulneratus convalesceret, nisi serpentem exalatum in ligno aspiceret? Quomodo Jacob cum duobus turmis rediret ad patrem, si non in baculo isto transisset Jordanem. Qui vult, ait, venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Qui vult venire post me ad supernam civitatem, neget se, non suam sed Patris faciendam voluntatem; tollat crucem suam, meam imitando passionem; et sequatur me, per obedientiam virtutem. Secutus est enim Isaac patrem suum ad immolandum, portans ligna scilicet crucis; ipse vero pater portabat ignem et gladium, ignem dilectionis, gladium passionis. Audi ignem: « Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret. » — « Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. »

I nunc et dubita ferre quod ipse tulit,
ait poeta. Sed quibus putas afflicebatur doloribus. Iude Virgo Maria, unde idem Joannes evangelista:

*Virga dolet florem, plangit dilectus amorem.
Virgo dolet florem, mortis marcescere pœna.
Nunc bibit in cœna, plangit dilectus amore.*

Subiit ergo mortis difficultatem, ut destrueret mortis facultatem. Eleazarus enim infantem non occideret, nisi elephantem se supponeret. Itaque mortem nostram moriendo destruxit et vitam resurgendo reparavit. Illis omnibus in unum collectis erat fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Inter ubera mea commorabitur. Quis enim

*Myrindonum, Dotopumæ, aut duri miles Ulyssæi
Temperet a lacrymis.*

Ubi requies laborat, gloria confunditur, sanitas ægrotat, vita moritur. O Judææ, cui prosternis vestimenta, cui triumphales ramos palmarum prætendis, cui pacis olivam offers, cui florum applaudis jucunditate, cui cantas, « Hosanna! » sonora voce, et nimirum sternis vestimenta: quem postmodum spoliasti inconsutili tunica? Illi palmæ triumphalis ramos profers, de quo cum triumphare quærerem, ipse de te et de morte pariter triumphavit; olivam pacis portas, et eum qui est pax nostra, qui fecit utraque unum. a pace tua exclusisti; flores jucundos promis, et per te in cruce « Ros Libani clanguit. » Quia « Ros campi et lilium convallium, » per vos omarcuit. Ac clamas: « Hosanna! » scilicet

A cet *Salva, obsecro*, cui postmodum inclamas: « Tolle, tolle, crucifige eum. » Unde hæc tibi, miser, tantæ repentina mutatio, ut quem modo vocabas regem crucifigas contra legem? In his omnibus ait: « Faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me. » Legitur Christus habuisse faciem miseriæ, faciem experientiæ, faciem gloriæ. Prima fuit pugnantis, secunda peregrinantis, tertia regnantis. Prima fuit quam immutavit David coram Achis rege; secunda Joseph qui erat « aspectu decorus et pulcher facie; » tertia Mosi, quia splendida facta est facies Mosi dum respiceret Dominus in eum. De prima: « Posui faciem meam, ut petram durissimam; » de secunda dicitur: « Erat facies ejus euntis in Jerusalem; » de tertia: in transfiguratione « resplenduit facies ejus sicut sol. » In hac regnat et gloriatur in sæcula sæculorum. Amen.

Quia fortis est ut mors dilectio.

[CARD.] Siquidem charitas fortis est ut mors in agendis, imo etiam fortior; quia mors separat hominem a rebus mundanis, exstinguendo affectum. Claritas vero separat subjiciendo affectum Deo; mors separat animam de corpore, hominem a patre et matre, filiis et amicis, a possessionibus et divitiis et cæteris omnibus quæ amantur in mundo; et hoc facit vitam exstinguendo; charitas vero sic separa, ut vitam non exstinguat, sed metet in melius, quæ in hoc etiam fortior est morte, quod mortem non timet, sed magis eam desiderat, sicut apparebat in Apostolo, qui cupiebat « dissolvi et esse cum Christo. » Et cum in agendo fortis sit ut mors dilectio, in patiendi dicitur *dura sicut infernus amulatio*, id est dilectio, quia ejus constantiam non frangit tribulatio, vel angustia, aut persecutio, aut fames, aut nuditas, aut periculum, aut gladius; quia sicut qui in inferno sunt, nullis tormentis, nullis tonsionibus frangi possunt: sic charitas nulla frangitur violentia tormentorum. Lampades charitatis dicuntur *lampades ignis atque flammaram*, quia corda nostra fragilia, quæ per lampades designantur si in his vasis scitilibus habemus thesaurum charitatis, sic ardent per amorem, sic illuminantur per veritatis cognitionem, quod mundanæ sapientiæ, vel pravitate hæreticæ tenebris obscurari non possunt. Dicitur quoque quod *aquæ multæ non poterunt exstinguere charitatem*. Aquæ istæ sunt illæ pluvie tentationum, quæ descendunt a potestatibus aeris, ille videlicet imber inundans, de quo habetur in Ezechiele, qui irruit et subvertit parietem non habentem litteram, per quem signatur illius hominis conversatio, quæ cæmento charitatis solidata non est, et compacta. Aquæ igitur sive pluvie tentationum, charitatem non exstinguunt, quia ipsius

²⁵ IV Reg. 4. ²⁶ Luc. 10. ²⁷ Num. 21. ²⁸ Gen. 32. ²⁹ Matth. 16. ³⁰ Gen. 22. ³¹ Joan. 3.
³² Matth. 16. ³³ Ovid. ³⁴ Hymn. S. Virg. ³⁵ I Mach. 6. ³⁶ Pref. miss. ³⁷ Cant. 1. ³⁸ Virg. *Æneid.*
II, 7. ³⁹ Luc. 19. ⁴⁰ Joan. 12. ⁴¹ Ibid. ⁴² Joan. 19. ⁴³⁻⁴⁴ Ephes. 2. ⁴⁵ Nah. 1. ⁴⁶ Cant. 2.
⁴⁷⁻⁴⁸ Joan. 19. ⁴⁹ Isa. 50. ⁵⁰ Psal. 33. ⁵¹ Gen. 29. ⁵² Exo. 1. ⁵³ Isa. 50. ⁵⁴ Luc. 9. ⁵⁵ Matth.
17. ⁵⁶ Philipp. 1. ⁵⁷ Rom. 8. ⁵⁸ Cap. 13.

charitatis absorbentur ardore; *flumina quoque non obruent illam*. Et signantur per flumina quæcunque transitoria, quæ idcirco charitatem non obruunt, quia aquæ quæ jam defluerunt, et illæ quæ superveniunt, non tangunt, tactum vero præsentium unum instans metitur. Ipsa quoque charitas cum habetur, sic chara tenetur quod si *dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet illam*. Nam quidquid pro ea dimittitur vel amittitur, totum habetur pro nihilo, imo quasi detrimentum et stercora reputatur⁶⁸. Sequitur:

Soror nostra parvula est et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est.

[Tro.] Magna dispensatione charitatis Dominus vocat Ecclesiam sororem, et sororem Synagogæ, ut eadem Synagoga et se sororem sui conditoris per gratiam esse factam recoleret, et de addita suæ germanæ gratia et societate gauderet. Sed quia adhuc novella consolatione indiget, quasi de ejus salute consulens addit: *Quid faciemus sorori nostræ in die?* Alloquitur Dominus Ecclesiam, cum eam de salute perpetua sive per occultam sui Spiritus illustrationem seu per apertam prædicantium vocem aduonet: *Quid, inquit, faciemus sorori nostræ quando alloquenda est?* scilicet in adventu nostri in carne. Alloquenda, inquam, tum per me, tum per apostolos, tum per Patres. Hic quatuor notanda sunt. Ecclesia dicitur *soror*, dicitur *parva*, dicitur *non habens ubera*, dicitur *alloquenda*. *Soror* Christi facta est gratiæ participatione, *parva* recenti conversatione, *non habens ubera*, quia lactis est particeps, et ex pers sermonis justitiæ; *alloquenda est*, ut transeat ad nuptias dilecti, et sic proficiat in prolis procreatione. *Soror* per gratiam qua ipse nostram assumpsit humanitatem et nos filios Dei fecit per adoptionem⁶⁹; *parvula* crevit per baptismum et Christi prædicationem; *ubera* cœpit habere per apostolorum vocationem, transivit nuptias dilecti per passionem, concepit per sancti Spiritus missionem, peperit per apostolorum prædicationem; de primo Apostolus: *Apparuit gratia Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi omnibus hominibus erudiens nos*⁷⁰. De secundo Petrus: *Quasi modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem*⁷¹. Jam crescebant cum diceret: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum*⁷². Ad nuptias dilecti transivi, quando per passionem suam *despondit eam uni viro, virginem castam exhibere Christo*⁷³. Fecundata est per sancti Spiritus gratiam septiformem, peperit; unde dictum est apostolis: *Prædicate Evangelium omni creaturæ*⁷⁴.

Soror fuit per prædestinationem, *parvula* crevit per vocationem, *ubera* assumpsit per justificationem, *alloquenda est* et facta sponsa per magnificationem. Quos prædestinavit, hos et vocavit, ait Apostolus,

⁶⁸ Philipp. 5. ⁶⁹ Rom. 8. ⁷⁰ Tit. 2. ⁷¹ I Petr. 2. ⁷² Marc. 1. ⁷³ II Cor. 11. ⁷⁴ Marc. 16. ⁷⁵ Rom. 8. ⁷⁶ Philipp. 2. ⁷⁷ Matth. 12. ⁷⁸ Matth. 23. ⁷⁹ Gen. 49. ⁸⁰ Psal. 44. ⁸¹ Ibid. ^{82, 83} Gen. 2, Marc. 10. ⁸⁴ Philip. 2. ⁸⁵ Seph. 3. ⁸⁶ Matth. 22. ⁸⁷ Luc. 12.

quos vocavit hos et justificavit, quos justificavit et hos magnificavit⁶⁸. Moraliter anima justi soror sit dilecti, sicut Christus factus est Patri obediens usque ad mortem⁶⁹, unde, ipse ait: *Qui facit voluntatem Patris mei, ille meus frater et soror et mater est*⁷⁰. *Parvula est*, se nullius momenti reputando per humilitatem, sed magnificatur, quando Deus exaltat eam per remunerationem, inde dicitur: *Qui se humiliat exaltabitur*⁷¹. *Ubera non habet*, dum bonam conversationem suam et mores foris ostendere ad ædificationem aliorum non curat, timens ne ascendat in elationem. Sed Dominus contra hoc, per quam secunda sit, dat ei benedictionem. Inde Jacob ad filium suum Joseph: *Deus patris tui erit adjutor tuus, et Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper et benedictionibus abyssi jacentis deorsum: benedictionibus uberiorum et vulvæ*⁷². *Benedictio cœli desuper est amor Dei, et est in dextero ubere; benedictio abyssi jacentis deorsum est timor inferni, et est in sinistro ubere*. Sed, sicut in vulva prius puer concipitur, deinde nascitur et lactatur, sic timor et amor prius in secreto cordis deliberantur, deinde foris aliis verbo et opere quasi ex operibus manantes ostenduntur. Postmodum dilectus eam alloquitur, ut ad nuptias ejus traducatur. Ecce jam, *Assiit regina a dexteris circumdata varietate*⁷³. Eam vero sic alloquens dilectus instruit ut mandata Dei audiat, audita intelligat, intellectus obediat, obediendo carnalia relinquat, mundum abiciat, hoc est quod hoc versiculo comprehendit; ecce primum: *Audi, filia, et vide*; ecce secundum: *Et inclina aurem tuam*; ecce tertium: *Et obliviscere populum tuum*; ecce quartum: *Et domum patris tui*; ecce quintum: *Et sic concupiscet rex decorem tuum*⁷⁴. et te assumet in conjugium. De hoc enim conjugio dictum est: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adhærebit uxori suæ*⁷⁵⁻⁷⁷. Reliquit Christus Patrem suum, quando æqualis Patri se carnem assumendo exinavit⁷⁸; reliquit matrem, quando carnem ex ea assumptam quasi vilipendens, passioni se exposuit, adhæsit sic uxori suæ quia post eam non dereliquit.

Tres nuptias legimus in Evangelio, Christi et Ecclesiæ nuptias præfigurantes. Primæ in incarnatione, secundæ in ascensione, tertiæ fiunt in generali resurrectione. Primas fecit mortalibus, secundas angelis, tertiis angelis et hominibus. In primis pauperes recreat, in secundis divites, id est angelos lætificat, in tertiis omnes *pascentur et accubabunt, et non erit qui exterreat*⁷⁹. De primis dicitur: *Simile est regnum cœlorum homini regi qui facit nuptias filio suo*⁸⁰; de secundis: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis*⁸¹; de tertiis: *Adveniente sponso, quæ præparate erant intraverunt cum*

eo ad nuptias⁸⁸. » In primis sponsa dotatur, in secundis thalamus a Deo et angelis paratur, in tertiis introducetur. Dos est id quod ad hoc datur uxori, ut habeat unde vivat, si contigerit ut marito suo careat; quod apud legisperitos dicitur *donatio propter nuptias*. Nam dos est proprie quod datur viro cum uxore. Quasi marito caruit, quando Christus in cœlum ascendit; sed dotem accepit, quando Spiritum sanctum quo consolaretur recepit. « Pignus spiritus accepimus, » ait Apostolus⁸⁹. De secundo ait: « Vado parare vobis locum⁹⁰. » De tertio: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi⁹¹. » Sunt et nuptiæ quæ factæ sunt in Cana Galiliæ, ubi Christus mutavit aquam in vinum⁹². Morales sunt istæ nuptiæ in quibus affectio, tanquam sponsa, nubit rationi, tanquam sponso. Ratio enim regit affectiones. In his sex sunt hydræ continentes aquam quæ mutatur in vinum⁹³, si tamen Jesus intersit. Sex sunt istæ hydræ, quia sex sunt motus affectionis; tres primæ sunt: appetitus carnalis voluptatis, appetitus substantiæ temporalis, appetitus famosæ laudis. De prima: « Epulati estis super terram et enutristis in luxuria corda vestra⁹⁴. » De secunda: **173** « Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ ut sit in excelso nidus ejus⁹⁵; de tertia: « Qui se existimat aliquid esse cum nihil sit, et ipse se seducit⁹⁶. » In prima aqua luxuriæ, in secunda avaritiæ, in tertia aqua vanæ gloriæ, sed adveniente Jesu, id est desiderio salutis, aqua luxuriæ mutatur in vinum corporalis afflictionis, aqua avaritiæ in vinum misericordis largitatis, aqua vanæ gloriæ in vinum proprii contemptus et humilitatis. De primo bibit Joannes Baptista vestitus pilis camelorum⁹⁷. Et Paulus: « Castigo corpus meum et in servitutem redigo⁹⁸. » De secundo Job, ait enim: « Foris non mansit peregrinus et ostium meum viatori patuit⁹⁹, » et Tobias: « Si multum fuerit tibi, tribue abundanter, et si exiguum, etiam illud stude libenter impertiri¹⁰⁰. » De tertio Abraham cum diceret: « Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis et cinis¹⁰¹, » et Job: « Qui inclinaverit oculos suos, salvabitur, et qui humiliatus fuerit, erit in gloria¹⁰². » Aliæ tres sunt istæ: contemptus Dei, odium proximi, negligentia sui. Prima habet aquam ingratitude, secunda crudelitatis, tertia dissolutionis.

De prima: « Obliti sunt Deum qui salvavit eos, qui fecit magna in Ægypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubro¹⁰³; » de secunda: « Filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto¹⁰⁴; » de tertia: « Ephraim columba quasi seducta, non habens cor; comederunt alieni robur ejus, et ipse nescivit¹⁰⁵. » Sed prima mutatur in vinum, unde ait Job: « Dominus dedit, Dominus abstulit¹⁰⁶, » et Joannes¹: « Si beneficientes et

colaphizati suffertis, hæc est gratia apud Dominum; » de secundo: « Discite a me quia mitis sum et humilis corde²; » de tertio: « Posuerunt filii Israel custodes de habitatoribus Jerusalem, unusquisque contra domum suam³. » Prima aqua mutatur in vinum, scilicet in gratiarum actionem, secunda in mansuetudinem, tertia in circumspectionem. De primo vino bibit Tobias⁴, gratias agens Deo de bonis sibi restitutis. De secundo Moyses: « Erat enim mitissimus omnium hominum qui erant in terra⁵; » de tertio bibit Paulus, circumspectabat enim se cum diceret: « Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ⁶. » Lapidæ sunt hydræ, quando homo obstinatus est in malo, vel confirmatus in bono. Hæc mulier, scilicet affectio in suis hydris solam aquam habet, quando non nubit rationi. Vacuæ sunt hydræ quando nubit rationi, sed Jesus non vocatur ad nuptias qui Salvator dicitur, quia non causa salutis animarum subditur affectio rationi, sed forsitan causa vanitatis, vel lucri, sicut fecerunt philosophi. Jesu vero vocato aqua mutatur in vinum.

Soror mea parvula est, et ubera non habet.

[CARB.] Hæc sunt verba sodalium Christi, videlicet prophetarum, qui quasi representant Domino beatam Virginem tanquam ad hoc aptam ut carnem assumat ex ea, et dicunt: *Soror nostra, Virgo Maria, parvula est per humilitatem mentis, randa quoque et pura tanquam tenella juvenula, quæ nondum habet ubera*. Christus autem tanquam acceptans oblatam sibi virginem subinfert: *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?* In illa videlicet die, quando eam alloquetur archangelus Gabriel et tacentibus sodalibus respondet tota Trinitas, dicens:

Si murus est, ædificemus propugnacula super eum argentea. Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

Tuo.] Muri nomine vel ostii solet Dominus designari. Recte murus, quia Ecclesiam suam omni parte munit ne ab hostibus diripiatur. Ostium quia non nisi per Christum, vel hujus societatem Ecclesiæ, vel cœlorum regnum intramus. De primo: « Ponetur in ea murale et antemurale⁷; de ostio Salvator: « Ego sum ostium⁸. » Murus hinc in carne apparens; antemurale revelatio prophetiæ, quem murum defendit Ecclesia incarnationem ejus prædicando. Vel murus et ostium potest dici quilibet de fortioribus membris ejus, qui alios et defendunt et introducunt in regnum. Isti sunt *propugnacula argentea*, quando nitore eloquentiæ suæ virtutes aliorum et suas defendunt. Cedrinæ tabulæ sunt exempla antiquorum imputribilia sicut cedrus. Illis ostium compingitur dum earum abundantia ad perficiendum aliis doctoribus datur. Vel

⁸⁸ Matth. 25. ⁸⁹ II Cor. 5. ⁹⁰ Joan. 14. ⁹¹ Matth. 25. ⁹² Joan. 2. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ Jac. 5. ⁹⁵ Habac. 2. ⁹⁶ Gal. 6. ⁹⁷ Matth. 3. ⁹⁸ I Cor. 9. ⁹⁹ Job. 51. ¹⁰⁰ Job. 4. ¹⁰¹ Gen. 18. ¹⁰² Job. 22. ¹⁰³ Psal. 106. ¹⁰⁴ Thren. 4. ¹⁰⁵ Ose. 7. ¹⁰⁶ Job. 1. ¹ Iud. Petr. 1, 2. ² Matth. 11. ³ Il Es. Jr. 7. ⁴ Cap. 4. ⁵ Num. 12. ⁶ Rom. 7. ⁷ Isa. 26. ⁸ Joan. 10.

tabulæ cedrinæ sunt latitudo virtutum, quibus abundare debent qui alius ad regimen secum introducunt. Quatuor sunt civitates habentes muros et propugnacula: prima Babylonia, secunda Jericho, tertia Jerusalem, quarta Sion. Civitas plurium est cohabitatio: in Babylone habitat peccatorum confusio, nam et ipsa *confusio* interpretatur. Ejus murus est obstinatio, propugnaculum desperatio. Audi civitatem: « Tu vero odisti disciplinam et projecisti sermones meos retrorsum; si videbas furem, currebas cum eo⁹, » etc. Audi murum obstinationis: « Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit¹⁰. » Audi propugnaculum desperationis: « Major est iniquitas mea quam ut veniam merear, » ait Cain¹¹. In civitate Jericho quod dicitur *lana* propter mutabilitatem, juxta illud: « Stultus ut luna mutatur¹², » est quasi multitudo civium rerum mundanarum varietas. Est murus prosperitas. Est propugnaculum infida securitas. Audi civitatem: « Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est et concupiscentia oculorum et superbia vitæ¹³. » Audi murum prosperitatis: « Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos¹⁴. » Propugnaculum infidæ securitatis erigunt « qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriantur¹⁵, » inde Job: « Ego, inquit, vidi stultum firma radice et maledixi pulchritudini ejus statim¹⁶. » Jerusalem *visio pacis* dicitur, in ea enim habitat virtutum pax et concordia. Ejus murus est patientia, propugnaculum in circumspiciendo sapientia, habitatores sunt virtutes concordantes, quas Paulus proponit: « Caritas, pax, gaudium, patientia, bonitas, benignitas¹⁷, » etc. Murus patientiæ possessionem conservat, unde: « In patientia vestra possidebitis animas vestras¹⁸. » Propugnaculum sapientiæ, longe visum porrigit ad providendum, inde ait ille sapiens:

Quod sequitur specta quodque imminet ante videto.

Inde etiam gravior ictus hostem ferit, et sic sapientia vincit malitiam¹⁹. Sion *specula* dicitur. In ea enim cives sunt visiones supernarum beatitudinum, murus est Christi amor, propugnaculum ejus desiderium, unde Isaias: « Urbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator ponetur in ea murus et antemurale²⁰. » Babylonis muros ne perficerentur inhibuit Deus, linguarum intelligentia ablata, quia obstinationis sunt principium malorum consilia, unde Apostolus: « Corruptunt mores bonos colloquia prava²¹. » Muros Jericho destruxit Josue septeno circuitu et tubarum sonitu²². Quia prædicatione septem virtutum, vel septem sacramentorum, vel septem donorum Spiritus sancti, *Salvator noster* quod Josue interpretatur, mundi prosperitatem et infidam securitatem destruit, unde ipse ait: « Confidite, ego

A vici mundum²³. » Muro tuo inexpugnabili circumcinge nos, Domine, clamant habitatores Jerusalem. Sed multa est angustia, ut ædificent muri Jerusalem, id est patientia, sicut filii Israel revertentes a captivitate, una manu locabant lapidem, alia vero tenebant gladium ad defendendum. Muri vero Sion et propugnacula ædificantur in frequenti supernorum inspectione. Quia quanto plus superna inspiciamus, tanto amplius Christum diligimus et desideramus. De hac sic roborata, clamat propheta: « Alieni non transibunt per eam amplius²⁴. » Sed sub Juda Machabæo, alieni arcem tenebant²⁵. Nam multi bene vivunt et confessione se purgant, quos tamen mundi sollicitudo et maligni spiritus quantum possunt retardant, ne per speculationem supernorum ad vehementiam amoris et desiderii se erigant.

B Moraliter murus animæ fidelis est struthio bonæ operationis; propugnacula sunt, solers custodia, vel murus est ordo virtutum; hostes, carnales affectiones, quæ ordinem virtutum interrumpunt. Hunc murum Dominus dissipari permittit, cum anima vitis non resistit, unde Jeremias: « Cogitavit Dominus dissipare murum filiæ Sion²⁶. » Hos muros Dominus dissipare cogitat, dum peccantes patienter exspectat, cogitat et destruit, dum impænitentes hostibus puniendos relinquit; etiam turres hostibus traduntur, cum virtutibus excellentioribus vitia dominantur: « Tradidi, inquit Dominus, in manus inimici muros turrium ejus²⁷. » Primus murus indissolubilis est, quia est de coctis lateribus, secundus potest transiri, quia est de comportatis aggeribus, tertius robustus est quia ferreus, quartus splendidus est, quia de pretiosis lapidibus. De primo: « Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit et viscera mea ad murum cocti lateris²⁸; » de secundo ad Ezechiel: « Sume tibi latera et pinges in ea Jerusalem, » et dicitur inter cætera, « comportabis aggerem²⁹; » de tertio in eodem: « Sume tibi sartagine ferream, et pones eam murum inter te et civitatem³⁰; » de quarto: « Et erat structura muri ex lapide jaspide³¹. » Horum duorum extremorum propugnacula sunt aurea ex charitate, argentea in prædicatione, ex pretiosis lapidibus in operatione. Ostium dicitur Christus, ostium prælatus, ostium hominis sensus. De primo: « Ego sum ostium³²; » de secundo Job: « Quis conclusit ostium mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens³³? » Mare est mundus, vulva conceptus carnalis cogitationis. De tertio, « Pone, Domine, custodiam ori meo, et os circumstantiæ labii mei³⁴. » Primus, id est Christus, aliquando clauditur, aliquando aperitur. Clauditur reprobis, unde: « Quæ paratæ erant intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est janua³⁵, » scilicet fatuis virginibus. Aperitur prædestinatis, unde Job: « Ostium meum patuit viatori³⁶, » scilicet

⁹ Psal. 49. ¹⁰ Prov. 18. ¹¹ Gen. 4. ¹² Eccli. 27. ¹³ I Joan. 2. ¹⁴ Prov. 1. ¹⁵ Psal. 48. ¹⁶ Job 5. ¹⁷ Gal 5. ¹⁸ Luc. 21. ¹⁹ Sap. 7. ²⁰ Isa. 27. ²¹ I Cor. 15. ²² Josue 6. ²³ Joan. 16. ²⁴ Joel. 3. ²⁵ I Mach. 3. ²⁶ Thren. 2. ²⁷ Jer. 47. ²⁸ Isa. 16. ²⁹ Ezech. 4. ³⁰ Ibid. ³¹ Apoc. 21. ³² Joan. 10. ³³ Job 58. ³⁴ Psal. 140. ³⁵ Matth. 23. ³⁶ Job 31.

tendenti ad regnum cœlorum. Tertium clauditur improbis, unde: « Quia indignos vos fecistis verbi Dei, ecce convertimur ad gentes ³⁶. » Aperitur benignis, unde: « Oves meæ vocem meam audiunt ³⁷, » unde Deus contra fluctus diluvii clausit ostium arce, ipsis cessantibus aperuit ³⁸. In hominibus est triplex ostium, scilicet morale: primum est sensualitatis, secundum intelligentiæ, tertium affectionis. Primum enim est sensuum operatio, secundum discretio, tertium deliberatio. Ostium sensuum clauditur mundi illecebris, ne intrént ad interiora, inde est quod Lot, instantibus Sodomitis, occludebat ostium post tergum suum ³⁹. Si vero intrént illecebræ, retinentur ad ostium discretionis, ut ibi discernatur an bonum sit an malum. Inde dicitur mulieri fundenti oleum: « Claude ostium super te et super filium tuum ⁴⁰, » scilicet cum deprehenderis malum. Quod si evaserit usque ad ostium deliberationis, ut deliberet anima, faciat an non, claudatur ostium, inde est: « Cum oras, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum ⁴¹. » Primum aperitur, ut ad laudandum Creatorem videat pulchritudinem creaturarum, vel ut sumat a bonis exemplum, unde cum Moyses egrederetur ad tabernaculum, filii Israel erant in ostiis papillonum suorum ⁴². Secundum aperitur ad bonum, postquam a malo est discretum; unde Abraham stans in ostio tabernaculi sui, vidit tres viros, tres vidit et unum adoravit ⁴³. Tertium aperitur quando bonum a malo discretum, pulsat ad ostium deliberationis et deliberatur faciendum et sic introducitur ad effectum, et sic intendit in Deum; unde Elias in ostium spelunçæ vidit Dominum transeuntem, unde ipse ait: « Ecce ego sto ad ostium et pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum et cœnabo cum illo, et ille mecum ⁴⁴. » Ista compinguntur *tabulis cedrinis* propter odorem cedri et incorruptionem. Primum enim ostium quod est Christus, incorruptibile fuit, unde: « Nos audivimus quia Christus manet in æternum ⁴⁵, » et odoriferum, inde Apostolus: « Benedictus Deus qui manifestat per nos ubique odorem notitiæ suæ ⁴⁶. » Et secundum ostium, id est prælati, odoriferum est, sicut docet Apostolus ad Timotheum: « Oportet, ait, episcopum esse irreprehensibilem, hospitem, prudentem, sobrium, pudicum, doctorem ⁴⁷, » ecce odor. Audi incorruptibilem: « Non vinolentum, non percussorem, non litigiosum, non cupidum ⁴⁸. » Et tertium ostium similiter, id est sensus interiores et exteriores sunt incorrupti, sicut docet Apostolus: « Timeo ne sicut serpens Evam astutia sua seduxit, ita corrumpantur sensus vestri a charitate Christi ⁴⁹. » Audi alium apostolum docentem odorem bonum: « Quis sapiens, ait, et disciplinatus inter vos ostendat ex bona conversatione opera sua ⁵⁰? » Ista ostia compinguntur *tabulis cedrinis*. Sed istud

A compingere dicitur a *compingo, compingis, compegi*, quod est *formare*; non a *compingo, compingis, compinzi*.

Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea; si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis.

[CARD.] Quibus verbis Virgo respondens introducitur, ac si dicat: Fiat mihi sicut dixistis, et ædificate super me propugnacula argentea, quia

Ego murus, et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem repiciens.

[THO.] Ego murus recte cognominor, quia divinis sum compacta lapidibus, quia glutino charitatis adunata, 174 quia super fundamentum immobile locata sum, quia nullo ictu arietis hæretici B possum dejici.

Sunt quoque in me quidam eximia virtute præditi, unde et *turris* dicuntur, quia impetus perversorum non formidant. Et *ubera* sunt dum parvulos simplici doctrina lactant; et hoc ipso largiente percepi, ex eo tempore ex quo facta sum coram eo quasi pacem repiciens, id est ex quo donum pacis suæ per verbum reconciliationis mihi præstare dignatus est; et hanc fortitudinem non ex me, sed per ipsum acquisivi, ex quo mihi donum pacis meæ contulit, unde de ea pace adhuc mihi prosequi placeat. Est pax vera, est pax inordinata, est pax ficta, est pax repudiata. Vera est quando simpliciter ab utraque parte custoditur; inordinata est, quando propter conservandam pacem proximi Deus offenditur; ficta est, quando sic in corde non habetur, ut exterius ostenditur; repudiata est, quando ab altero offertur et ab altero respuitur. Item pax vestra aliquando perit. Sed hanc primo justus reperit, secundo aperit, tertio parit. Perit quando Deus offenditur; justus reperit, quando Deus reconciliatur; aperit, quando verbo et opere reconciliatur Deus et ostenditur; parit, quando ab eo inter discordes pax reformatur. Pax perit, sicut scriptum est: « Non est pax impiis ⁵¹. » In reconciliatione reperitur, unde: « Ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis ⁵², » ait Dominus. Aperire docet Apostolus, dicens: « Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo Deum vidit ⁵³. » Pacem parere monet David: D « Custodi innocentiam et vide æquitatem, quomodo sunt reliquæ homini pacifico ⁵⁴, » id est facienti pacem. Ecce in talibus est sponsa murus, qui, supple, in pace ambulant. Propter pacem enim ipsa dicitur murus, ipsa enim pax est murus. Ille fundatur quando pax reperitur; crescit, quando aperitur; cumulatur, quando paritur. Iste murus pacis omnes in pace unanimes, quasi cives unius civitatis ambiens, securos in Domino requiescere facit, ut dicant: « In pace in idipsum dormiam et requiescam ⁵⁵. » Dominus quoque in eis et cum eis requiescit, quia

³⁶ Act. 13. ³⁷ Joan. 10. ³⁸ Gen. 8. ³⁹ Gen. 19. ⁴⁰ Apoc. 5. ⁴¹ I Joan. 2. ⁴² II Cor. 2. ⁴³ I Tim. 3. ⁴⁴ Jer. 29. ⁴⁵ Hebr. 12. ⁴⁶ Psal. 36. ⁴⁷ Psal. 4.

⁴⁸ IV Reg. 4. ⁴⁹ Matth. 6. ⁵⁰ Num. 16. ⁵¹ Gen. 18. ⁵² Iud. 5. ⁵³ II Cor. 11. ⁵⁴ Jac. 3. ⁵⁵ Isai. 48.

sicut ait David : « In pace factus est locus ejus et habitatio ejus in Sion ⁶⁶. » In Sion erat turris cui comparat sponsa ubera sua ; prælatos juxta allegoriam in quibus est dilecti habitatio. Est pax de inferno, pax de mundo, pax de cœlo. Pax de inferno est convenientia cum vitiiis et in iniquitate, pax de mundo est tranquillitas in divitiis et felicitate, pax de cœlo quieta possessio gratiarum in bona voluntate. Prima est pessima, secunda periculosa, tertia tutissima. Prima est pax fera, secunda pax adultera, tertia pax vera. De prima : « Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet ⁶⁷. » De secunda : « Non quomodo mundus dat pacem ego do vobis ⁶⁸. » De tertia : « Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis ⁶⁹. » De duabus primis dicitur : « Pax, pax, et non erat pax ⁶⁶. » Illas paces non venit Jesus mittere, sed foras mittere, ut huic tertiæ locus fieret. « Fortis itaque armatus, » id est diabolus, « custodiebat atrium suum. » Hic prius pulsat ad ostium, secundo se recipit in angulum, tertio possidet atrium : ostium, scilicet sensus corporis, angulum secretæ cogitationis, atrium vitiosæ evagationis. Primum ut introeat, secundum ut decipiat, tertium ut possideat. In ostio loquitur « verbis pacificis in dolo ⁶¹. » In angulo allicit falsæ securitatis osculo, in atrio percutit gladio. Hoc ordine usus est Joab, quando occidit Amasam ⁶². Primo enim ait : « Salve, frater ; » secundo « apprehendit mentum ejus, et osculatus est eum ; » tertio « arripuit pugionem, et percussit eum, et occidit. » Igitur, quia pax mundi transitoria est, quæ est in divitiis, « Divitiæ si affluant, nolite cor apponere ⁶³. » Sunt enim quidam qui eis cor supponunt, quidam qui apponunt, quidam qui opponunt. Supponunt qui student parcitati, apponunt dediti prodigalitati, opponunt qui suæ subveniunt necessitati. Primi sunt ministri avaritiæ, secundi servi vanæ gloriæ, tertii filii temperantiæ. Primorum

*Fervet avaritia, miseraque cupidine pectus
Quærit, et inventis miser abstinet, et timet uti.*

His dicit Dominus : « Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur ⁶⁴. » Secundi vident

Quod genus et formam regina pecunia donat.

Et ideo,

Serviet æternum, quod parvo nesciet uti.

De quibus dicitur : « Præcipe divitibus hujus sæculi non altum sapere nec sperare in incerto divitiarum ⁶⁵. » Tertius :

Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.

His dicitur : « Si multum fuerit, tribue abundanter ; si exiguum, etiam illud stude libenter impertiri ⁶⁶. » Figuram primi tenuit ille dives cui dixit Dominus : « Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes et da pauperibus ⁶⁷. » Figuram secundij dives ille pur-

puratus, qui « epulabatur quotidie splendide ⁶⁸. » Figuram tertij, illi qui dicebant : « Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te ⁶⁹. » Ex his est pax mundi, hinc ait Ezechias : « Bonus sermo Domini, tamen sit pax in diebus meis ⁷⁰. » Sed vos « rogat quæ ad pacem sunt Jerusalem ⁷¹. » Hæc est pax vera quæ de cœlo descendit. Est pax vera, est verior, est verissima. Vera est inter fratres unanimi gratia, verior est in tribulatione patientia, verissima Dei virtus et Dei sapientia. Prima est vera, quia fratribus est « anima una et cor unum ⁷². » secunda verior, quam non dissolvit impetus temptationum ; tertia verissima, quia « est pax nostra quæ fecit utraque unum ⁷³. » De prima : « Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo Deum videbit ⁷⁴ ; » de secunda : « Cum his qui oderunt pacem eram pacificus ⁷⁵. » tertia est « pax Dei quæ exsuperat omne sensum. » De duabus primis dicit propheta : « Domine, dabis pacem ⁷⁶. » pacem quia in te speravimus ; de tertia dicit : « Ecce ego declino in eos, ut flumen pacis ⁷⁷. » In hac pace nostram æstinamus requiem, vel expectamus ; unde : « In pace in idipsum dormiam et requiescam ⁷⁸. » Ponamus turrim, et sit Christus in fundamentis, apostoli in parietibus, martyres in propugnaculis. Hæc habet altitudinem et fortitudinem. Audi fortitudinem : « Venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et non potuit moveri : fundata enim erat supra firmam petram ⁷⁹. » scilicet Christum. Audi et altitudinem : « Qui sunt isti qui ut nubes volant et quasi columbæ ad fenestras suas ⁸⁰ ? » Hi enim ædificant nobis aliam turrim. In inferiori statione ejus, sunt opera hominum ; in media, opera angelorum ; in suprema, opera Dei. Opera hominum sunt poenitentia in se, misericordia in proximum ; pietas in Deum. Opera angelorum sunt, Deum laudare, fungij ejus legatione, nos visitare. Opera Dei tria sunt : sunt enim opera conditionis, opera reparationis, opera informationis. De primo dicitur : « In principio creavit Deus cœlum et terram ⁸¹. » De secundo : « Ecce veniet propheta magnus, et ipse renovabit Jerusalem. » De tertio : « Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ ⁸². » Item ædificatur nobis turris, et in fundamento est umbra, in pariete corpus, in summo spiritus. Vel aliis verbis idem : In fundamento est figura, in pariete res, in summitate veritas. Figura fuerunt ea quæ facta sunt sub lege naturali, et sub lege scripta. Res sunt sacramenta novæ legis, quæ sunt visibilia, et in prædictis significata, ut baptismus. Spiritus vel veritas est spiritualis gratia et invisibilis, per illa visibilia sacramenta nobis collata. Moraliter vero turris erigitur : in hac est fundamentum, cogitatio recta, paries, meditatio provida, summitas, contemplatio

⁶⁶ Psal. 75. ⁶⁷ Luc. 11. ⁶⁸ Joan. 4. ⁶⁹ Ibid. ⁷⁰ Jer. 6. ⁷¹ I Mach. 7. ⁷² II Reg. 20. ⁷³ Psal. 61. ⁷⁴ Matth. 6. ⁷⁵ I Tim. 6. ⁷⁶ Tob. 4. ⁷⁷ Matth. 19. ⁷⁸ Luc. 16. ⁷⁹ Matth. 19. ⁸⁰ IV Reg. 20. ⁸¹ Psal. 121. ⁸² Act. 4. ⁸³ Ephes. 2. ⁸⁴ Hebr. 12. ⁸⁵ Psal. 119. ⁸⁶ Isa. 26. ⁸⁷ Isa. 66. ⁸⁸ Psal. 4. ⁸⁹ Matth. 7. ⁹⁰ Isa. 60. ⁹¹ Gen. 1. ⁹² Philip. 3.

clara. In hac charitas præcipit, ratio disponit, sensus perficit. Qui sunt in hac turri clamant: « Esto nobis, Domine, turris fortitudinis a facie inimici⁸⁸. » Et Dominus ibi confregit potentias, arcum, scutum et gladium et bellum. In arcu fraudulenta adversatio, in gladio aperta impugnatio, in scuto occulta peccatorum suorum defensio, in bello vero aperta sui erroris protectio. Hanc ultimam turrin dicimus esse duo ubera moralia, scilicet rationem et affectionem, et ubera mea sicut turris.

Ego sum murus.

[CARD.] Addit quoque: *et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reprens.* Beata siquidem Virgo murus est nostræ defensionis et super eam ædificavit tota Trinitas propugnacula argentea. Hoc enim ad defensionem Ecclesiæ tota Trinitas ædificavit in ea, ut precibus suis bene sonantibus inimicum repellat, et hoc signatur in argento, quod cæteris metallis dulcius sonat. Cum ergo dixisset: *Ego sum murus*, subjunxit: *Et ubera mea sicut turris*. Ac si dicat: Misericordia mea et pietas mea, quibus quasi uberibus, suffragiorum dulcedine, lacto filios Ecclesiæ, sunt turris munimentum, scilicet refugium et securitas peccatorum, et hoc ita ex quo sic accepta, sic grata, sic placita facta sum coram eo, ut essem quasi pacem reprens, id est vere pacem reprens; et faciens inter Deum et hominem, ut essem pacifica, tanquam murus veri pacifici, mediatrix mediatoris murus. Quod autem dicitur: *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis*, sic intelligite. Siquidem Christus se vocat ostium, et murus hic vocatur ostium, sed aliter et aliter. Nam Christus dicitur ostium, id est apertura, sive via per quam intratur ad vitam: quod ipsi soli convenit, unde de se ipso discretive dicit: « Ego sum ostium⁸⁹, et non alius. Ostium quoque dicitur compactio tabularum, per quam malevolis clauditur ingressus in domum. Unde et hic dicitur: *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis*. Beata virgo ostium est in Ecclesia, quæ malignis obsistit spiritibus, ne ad devotos suos intrent et accedant sicut volunt, et hoc ostium tot tabulis est compactum a sancta Trinitate, quot in ea sunt virtutes et privilegia dignitatum. Et hæc tabulæ cedrinæ dicuntur, quia impubribiles sunt, et odorificæ, et per humilitatem in profundum radicatæ, creverunt in immensum. Sequitur:

Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos. Tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

[THO.] Loquitur Ecclesia adolescentulis suis. Pacificus est sponsus, scilicet faciens pacem. In cujus pace fuit vinea eadem, scilicet quæ est Ecclesia, de qua in Evangelio: « Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exit primo mane conducere operarios in vineam suam⁹⁰. » Hæc habet po-

pulos quæ de Judæis et gentibus est congregata. Custodes hujus vineæ sunt prophetæ, apostoli successoresque eorum. Custodes sunt angeli, qui pro eo curam gerunt. Vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Vir in hoc loco dicitur quilibet perfectus, qui omnia temporalia sua bona relinquit, ut habeat fructum ejus. Fructus autem laborum qui pro Domino temporaliter sunt, perceptio est cum Domino sempiternæ quietis et regni, unde ait: « Posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat⁹¹. » Hæc vinea est anima cujus quatuor hic ostenduntur proventus vineæ cuilibet congruentes. In primis aura temperata, secundo post hæc germina, tertio custodia, quarto fructuum copia: aura pacis, germina virtutis, custodia circumspectionis, fructus æternæ retributionis. In aura pacis novitas nutritur; in germine virtutis, nutrita roboratur; in custodia circumspectionis ne deficiat præcavetur; in fructu æternæ remunerationis, labor ejus consumetur. Ad auram pacis invitat Apostolus cum dicit: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensivam⁹². » Ad robur virtutis invitabat, dicens: « Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate⁹³. » Custodiam admonerat Christus in Evangelio: « Si sciret, ait, paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique et non simeret perferri domum suam⁹⁴. » Ad fructum animabat, cum diceret illud quod jam posuimus: « Ego elegi vos et posui vos ut eatis et fructum afferatis et fructus vester maneat. » Igitur prius ad nutriendum novitatem, necessaria est aura pacis, ne aura pestilens aquilonis, novitatem exstinguat. Hæc enim in tribus solet nocere, scilicet gelu, grandine, pluvia: gelu torporis, grandine adversitatis, pluvia prosperitatis. Torpor enim ingerit futuræ asperitatis horrorem et impedit conversationem. Adversitatis grando ferit cum impetu et frangit jam adultum virtutis germen. Alluvio prosperitatis blanditur et marcescere facit internæ devotionis et exterioris ad exemplum ostensæ honestatis florem. De primo ait Salomon: « Piger propter frigus arare noluit, mendicabit ergo in æstate et non dabitur ei⁹⁵. » Item: « Abscondit piger manum suam sub axilla nec ad os suum applicat eam⁹⁶. » De secundo dicitur: « Exterminavit eam aper de silva, et singularis ferus depastus est eam⁹⁷. » Et illud: « Omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias⁹⁸. » Et Ezechias: « Generatio mea ablata est et convoluta est a me, quasi tabernaculum pastorum⁹⁹. » De tertio ait propheta: « Flos Libani elanguit¹⁰⁰. » Et Jeremias: « Quomodo obscurata est aurum, mutatus est color optimus¹⁰¹? » Idem: « Egressus est a filia Sion omnis decor ejus¹⁰². » Et illud: « Omnes qui glorificabant eam, spreverunt

⁸⁸ Psal. 60. ⁸⁹ Joan. 20. ⁹⁰ Matth. 20. ⁹¹ Joan. 15. ⁹² II Cor. 6. ⁹³ Ephes. 4. ⁹⁴ Matth. 24. ⁹⁵ Prov. 20. ⁹⁶ Prov. 19. ⁹⁷ Psal. 79. ⁹⁸ Thron. 1. ⁹⁹ Isa. 38. ¹⁰⁰ Nahum 1. ¹⁰¹ Thron. 4. ¹⁰² Thron. 1.

illam, quia viderunt ignominiam ejus ¹. » Ecce de vinea quæ fuit pacifico in ea, id est in aura pacis. Sequitur de germinibus virtutum. Hæc enim sunt populi in anima habitantes. Quod sic dicitur in loco: *Qui habet populos*, id est **175** virtutes in anima habitantes.

Ut igitur crescant germina virtutum, oportet ut vinea, anima scilicet, divina rigetur gratia. Rigatur itaque devotione, cujus sunt tres species: Zelus, compassio, benevolentia, Tripliciter igitur rigatur, scilicet zelo, compassione, benevolentia. Devotio est bonus fervor mentis quem mens non valens continere, certis demonstrat indicia; hæc itaque habet in se zelum in eos qui contra Dei voluntatem sunt; compassio vero est in eos qui sustinent calamitatem; benevolentia est, qua se roganti promptum exhibet homo. Sed ut verum fatear, oportet ut rigetur de fontibus Israel. Septem fontes Israel sunt septem dona Spiritus sancti, quæ frequenter dicta sunt, scilicet: Spiritus sapientiæ, spiritus intelligentiæ, spiritus consilii, spiritus fortitudinis, spiritus scientiæ, spiritus pietatis, spiritus timoris Domini. De spiritu sapientiæ profuit aqua doctrinæ, spiritus intelligentiæ emittit rivulum providentiæ, de fonte consilii procedit vena solatii, de fonte rectitudinis procedit robor boni operis, emittit fons scientiæ gemitum doloris, qui enim addit scientiam addit et dolorem, reddet autem fons pietatis debitum compassionis, rivulus vero timoris, dat fructum confessionis. His itaque vinea quasi septem fontibus rigatur, ut germina virtutum crescant. Inter septem dona Spiritus sancti, primus est timor qui congruit humilibus; de quibus dicitur: « Beati pauperes spiritu ², » non inflati, non alta sapientes, sed timentes ³; secunda autem pietas, quæ convenit mitibus, qui enim pie querit, honorat sancta, non reprehendit, non resistit, quod est mitem fieri; tertia scientia quæ convenit lugentibus, pro his quibus malis usi sunt; quarta fortitudo quæ convenit esurientibus et sitientibus, quia desiderantes gaudium, laborant de veris bonis, a terrenis cupientes averti, quinta consilium convenit misericordibus, quia unicum remedium est de tantis malis exui, dimittere aliis et commodare, sicut volumus nobis fieri; sexta, intellectus convenit mundis corde, qui purgato oculo possunt videre quod oculus non vidit; septima, sapientia convenit pacificis. In quibus nullus motus est rebellis, sed omnia obtemperant spiritui. Ecce quomodo aura pacis nutrit novitatem, quomodo etiam germina virtutum crescant. Sed pro nihilo laboravimus nisi custodiamus, unde sequitur:

Tradidit eam custodibus. Custodes autem virtutum diximus circumspectionem. Sunt autem quatuor quibus circumspectio exercetur: Timor, cura, necessitas, affectus. Timor est anxietas periclitandi,

cura est sollicitudo evadendi incommodi aut comodi adipiscendi, necessitas est debitum dandi aut indigentia accipiendi, affectus est desiderium perfruendi. Timor premit, cura trahit, necessitas ligat, affectus vulnerat. Sic cum ramos arboris extendimus, aut supponimus ei pondera, quæ deorsum premant, aut subtus alligamus, quæ deorsum trahant, aut juxta affigere stipites curamus et alligare ramos, ne sursum eleventur, sed in latum diffundant, aut ipsi nudo trunco infligimus surculos ut ibi crescentes arborem vestiant. Timor igitur est quasi pondus superpositum, cura quasi pondus subtus appensum, necessitas est similis stipiti qui ligat, affectus est quasi surculus qui inflixus vulnerat. Ista quatuor nascuntur ex quatuor generibus malorum, quæ homo sustinet in hoc mundo, hæc sunt: Ira Dei, vanitas mundi, infirmitas humanæ conditionis, invidia diaboli. Ira Dei est, cum flagellis atterimur; vanitas mundi est, cum modum excedendo necessitatis, in voluptatem abimus; infirmitas humanæ conditionis est quod facile lædimur adversis, et difficile ad bona agenda convalescimus; invidia diaboli est, cum ipso instigante ad vitia inflammamur. Igitur ira Dei timore premit, vanitas mundi curas supervacuas invitando vel immittendo deorsum trahit, infirmitas humanæ conditionis, diris nos necessitatibus ligat, invidia diaboli, illicitis desideriis nos inflammando vulnerat. Igitur caute hæc circumspectiando, lapsum facilius vitamus. Igitur sic, custoditis germinibus virtutum, restat ut, omnia relinquentes, ad fructus percipiendos tendamus. Hoc est enim relinquere omnia, afferre mille argenteos. Unde, quomodo « beati pauperes spiritu? » ecce relinquitur timor superbiæ, sed accipitur fructus, scilicet: « quoniam ipsorum est regnum cælorum ⁴⁻⁵. » — « Beati mites, » ecce relinquitur crudelitas, accipitur fructus, scilicet: « quoniam ipsi possidebunt terram, » scilicet hic animæ suæ, in futuro vero corporis et animæ vel cælestis patriæ. « Beati qui lugent, » ecce relinquitur gaudium mundi, sed accipiunt fructus, « quoniam ipsi consolabuntur a Domino ⁶. » — « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, » reliquisti proximum et Dei injuriam, sed accipis fructum, « quoniam ipsi saturabuntur ⁷. » — « Ut edatis et bibatis super mensam in regno meo, » ait Dominus ⁸. « Beati misericordes, » reliquisti duritiam cordis, sed fructum audi, « quoniam ipsi misericordiam consequentur ⁹, » in judicio ubi remittetur eis. « Beati mundo corde, » reliquisti immundas mundi illecebras, sed sequitur fructus: scilicet visio Dei, « quoniam, ait, ipsi Deum videbunt ¹⁰. » — « Beati pacifici, » reliquisti seditiones, sed fructus est esse filium Dei, « quoniam, ait, filii Dei vocabuntur ¹¹. » — « Beati qui persecutionem patiuntur, » reliquisti ultionem et murmurationem, sed habes fructum, scilicet

¹ Thren. 1. ² Matth. 5. ³ Rom. 11. ⁴⁻⁵ Matth. 5. ⁶ Ibid. ⁷ Ibid. ⁸ Luc. 22. ⁹ Matth. 5. ¹⁰ Ibid. ¹¹ Ibid.

« regnum cœlorum ¹⁹. » Vir igitur istas affert virtutes, contraria relinquit et fructum accipit.

Vinea fuit pacifico in ea.

[CARD.] Igitur amici et sodales Christi, tanquam respondentes ad verbum Virginis, quæ dixerat: *Facta sum coram eo quasi pacem reperiens*; subjiciunt de illa pace, quam invenit domina, quid factum sit in ea. Et dicitur quod in illa pace, quam invenit in beneplacito Domini tunc quando in ejus utero, in osculo reconciliationis et pacis, humanæ naturæ unita est divina. In illa, inquam, pace facta fuit *vinea pacifico* viro, scilicet Salomoni. Et ut intelligatur de vinea spirituali, subdit: *Quæ habet populos, tradidit eam custodibus*. Ac si dicitur: *Illam vineam quæ facta fuit pacifico* ut ejus esset, ipsa habet populos, quia ipsa Ecclesia ex multis populis adunata, et ipse pacificus tradidit eam custodibus, videlicet Ecclesiarum prælatis. Quem autem fructum Dominus vineæ, quem fructum custodes habeant ex vinea, sequens sermo ostendit cum dicitur: *Vir affert pro fructibus ejus mille argenteos*. Vir, scilicet Christus dominus vineæ, qui solus est vere vir per virorem immarcescibilem, ipse affert pro fructu ejus, id est loco fructus, mille argenteos, hoc est laudem perfectam, nam per mille perfectio, per argentum sonus laudis exprimitur, assignaturque divinæ perfectioni, cui nihil deest, nihil aliud accrescit ex vinea sua, nisi laus et laudis materia. Quantum autem Dominus diligat hanc vineam ostendit brevis interpositio, tanquam ex persona Domini subjecta, dicentis:

Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, et ducenti his qui custodiunt fructus ejus.

[Tuo.] *Vinea mea coram me est*, etc. Ut prius quam ad solitam explanationem perveniam non nulla forsitan non contemnenda præmittam, videamus quanta sit Domini nostri sollicitudo pro Ecclesia sua; nam per vineam intelligi Ecclesiam, et in prophetis et in Evangelio attestantur qui sacram Scripturam tractant omnes. *Vinea* igitur, inquit, *mea coram me est*; unde in Evangelio Dominus: « Semper vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi ²⁰. » Ipse igitur Dominus misericors semper habet vineam suam præ oculis suis nec deficit ei in necessariis. Dedit priusquam abiret, unde virtutum numeret incrementa, dedit unde contra vitia numeret antidota, septem videlicet ecclesiastica sacramenta. Neque tamen in necessitatibus ille deest, quin etiam in singulis palmitibus miserationis suæ proventum ostendit, usque adeo ut nusquam oculos miserationis suæ ab ea deflexisse videatur, ut vere semper dicere posset: *Vinea mea coram me est*. Coram te, inquam, Domine, non ut quam punias pro peccatis, sed ut cui subvenias in necessitatibus. « Deliciæ enim tuæ cum filiis hominum ²¹ » Neque vis « mortem peccatoris, sed

ut convertatur et vivat ²². » Cæterum cum ita sit, quod vinea Domini semper est coram eo, magna nobis incussa est caute vivendi necessitas, cum cuncta agamus coram oculis cunctis cernentis, et de cunctis districtissimam rationem exacturi. Verum ut cognoscamus quanto sit ad miserendum quam ad puniendum paratior. *Vinea*, inquit, *mea coram me est*: non dicit vinea hominum aut, ut vere dicere posset, vinea peccatorum, sed vinea mea; de qua tamen Jeremias ²³: « Ego plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversas mihi in pravum, vinea aliena? » Si igitur in veritate steterit et semen verum servaverit, vinea Domini erit, alioquin vinea aliena; vinea, inquam, diaboli, quam Dominus « expectat ut faciat uvas et facit labruscas ²⁴. » Et ideo « nequaquam calcator uvæ solitum celeuma cantabit ²⁵. » Vineæ autem Domini corruptio vinitoribus magna ex parte imputanda est, nam qui eam construere debent sæpe demoluntur. Unde conqueritur Dominus: « Pastores multi demoliti sunt vineam meam ²⁶. »

His prælatis, ut ad calcem operis altius inquirendi occasionem demus, ad instituta redeamus.

Vineam meam, ait dilectus, *tradidi custodibus*, ut eam excoleret verbis et exemplis, sed sic ut nihilominus, quid in ea agatur, intendam, quo quæque animo, qua industria labore, aspiciam. His enim qui modo prædicto omnia reliquerunt, sicut dictum est, retribuam; sed hos qui eam custodiunt, amplius remunerabo, quia *custodiunt fructus ejus*.

« Mille tui pacifici, et centenarius, quia uterque perfectus est numerus, uterque positus est pro retributione æterna; quæ perfecta erit. Sed centenarius duplicatus, ampliora doctorum perfectorum præmia designat, unde Apostolus: « Qui bene præsumunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina ²⁷. » Ac si dicat: Mille tui argentei pacifici, et ducenti argentei pacifici his qui custodiunt fructus ejus. Qui enim geminum in præsentem laborem subeunt, et ipsi « sobrie, et juste, et pie vivendo ²⁸, » et Ecclesiæ fructus ne deficiant, ne ab hostibus diripiantur, sua prædicatione tutando, gemina dona consequentur. Pacifici dicuntur argentei, id est bona quæ hic faciunt, quia in recipiendo præmio pro his pacem æternam habebunt. Quidam sunt quos Dominus repellit, quidam a quibus faciem suam avertit, quidam quos coram facie sua constituit. De quibus: *Vinea mea coram me est*. De primis est peccator, qui « cum venerit in profundum malorum, contemnit ²⁹; » de secundis est ille quem Dominus ad tempus cadere permittit, et fortior resurgit; de tertiis est ille quem Dominus post lapsum relevat, et deinceps se custodit. Primos plangit David sic: « Utquid, Deus, repulisti in finem, iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ ³⁰? » De secundis:

¹⁹ Matth. 5. ²⁰ Matth. 28. ²¹ Prov. 8. ²² Ezech. 35. ²³ Cap. 2. ²⁴ Isa. 5. ²⁵ J. r. 48. ²⁶ Jer. 12. ²⁷ I Tim. 5. ²⁸ Tit. 2. ²⁹ Prov. 18. ³⁰ Psal. 73.

« Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus ²⁵; » unde ipse rogat : « Ne avertas faciem tuam a me, ne declines in ira a servo tuo ²⁶. » De tertio nos idem admonet sic : « Præoccupemus faciem ejus in confessione ²⁷; » unde Jacob exultabat, dicens : « Vidi Dominum facie ad faciem et salva facta est anima mea ²⁷. » Primi non formidant judicis severitatem; secundi cognoscunt suam infirmitatem, tertii sentiunt Dei benignitatem. De primis dicitur : « Secundum duritiam autem tuam et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei ²⁸. » Secundi dicunt cum Paulo : « Non invenio in me, id est in carne mea, bonum ²⁹; » et cum Job : « Ecce non est auxilium mihi in me ³⁰; » et cum David : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum; sana me, Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea ³¹. » Tertii dicunt : « Tu, Domine, suavis et mitis et multum misericors omnibus invocantibus te ³². » Ista est vinea de qua dicit : *Vinea mea coram me est* : scilicet a simili custodientis vineam. Quam enim habet ante faciem suam custodit; alias videtur negligere quæ sunt a **176** tergo.

Vide igitur quomodo sit hæc vinea coram dilecto. Suscipit revertentes, refovet desperantes, liberat calumniam patientes : sustinet martyrio laborantes, jucundat amantes, revertentes recipit in gratiam, desperantes invitatur ad veniam. Falso calumniatorum liberat innocentiam, diligentibus multiplicat gaudium. Receptorum in gratiam personam repræsentat prodigus ille filius revertens : « Cito, ait pater, proferte stolam primam, et induite eum ³³, » ecce receptus est in gratiam. De his Paulus : « Potens est Dominus omnem gratiam facere abundare in nobis ³⁴. » Desperantes qui invitatur ad veniam, figurat illa mulier deprehensa in adulterio. « Audi invitatur ad veniam : « Nemo te condemnavit, mulier ? » ait Dominus. Et illa : « Nemo, Domine. » Et ille : « Nec ego te condemno. Vade, jam amplius noli peccare ³⁵. » Unde : « Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam ³⁶. » Falso calumniatorum personam tenet Susanna. Audi quomodo liberatur innocentia : « Suscitavit Dominus spiritum pueri junioris, et convicit sacerdotes, et liberatus est sanguis innoxius in die illa ³⁷; » unde : « Non privabis bonis eos qui ambulant in innocentia, Domine virtutum; beatus homo qui sperat in te ³⁸. » Laborantium personam tenet Stephanus. Audi quomodo ostensum erat ei præmium : « Video, inquit, cœlos apertos, et Jesum stantem a dextris virtutis Dei ³⁹; » inde est istud : « Beati qui persecutionem patiuntur, quoniam ipsorum est regnum cœlorum ⁴⁰. » Diligentes attendimus in Joanne evangelista, qui privilegio amoris super pectus Domini in cœna recu-

buit ⁴¹. Ibi multiplicata sunt ejus gaudia, ut posset dicere : « Gaudens gaudebo in Domino, et exsultabit anima mea in Deo meo ⁴². » His igitur qui custodiunt fructus ejus, sunt parata præmia. Sed custodum quidam de ea retribuuntur temporaliter, quidam spiritualiter, quidam æternaliter. Temporaliter qui ob solam naturalem custodiunt pietatem, ut obstetrices in Ægypto naturali motu pietate, pueros Hebræorum observabant. Propter quod Dominus fecit ei domos in Ægypto. Spiritualiter simul et temporaliter remunerantur qui ex debito officii sui custodiunt. Unde Apostolus : « Presbyteri qui bene præsumt, duplici honore digni habeantur ⁴³, » id est exterius apud homines; interius apud Deum, qui auget in eos gratiam. Isti et remunerantur æternaliter. Tertii vero solum æternaliter remunerantur qui ex sola gratia hoc faciunt, non ex debito officio. Et ideo hic non accipiunt honoris retributionem, et ideo forsitan in cœlo majorem, unde apud Danielem ⁴⁴ : « Qui ad justitiam erudierint multos, surgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. » Sed negligentibus erit retributio pœna æterna; unde cum filii Israel fornicarentur cum mulieribus Madianitis, et a magistris eorum istud peccatum neglectum est, dictum est a Domino : « Suspendite principes populi in patibulis ⁴⁵. » Prælati vero super alios coronabuntur qui strenue egerunt. Eis enim debentur aurea et aureola, quæ erant in tabernaculo super mensam appensa. His autem qui sola gratia hoc agunt, major istis; unde Jacob ad Joseph filium suum ait : « Do tibi unam partem extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi, in gladio et arcu meo ⁴⁶, » id est illam gloriam quam diabolo abstuli per potentiam meam. Hæc vinea est Ecclesia ex præsentibus et præteritis et futuris collecta. In futuris, est coram Deo prædestinatione; in præsentibus, bonæ vitæ conversatione; in præterito, quia jam fruuntur Dei visione. De primis : « Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ, quæ præterit ⁴⁷; » de secundis ait Daniel : « Non me contaminaverunt leones, quia coram eo justitia inventa est in me ⁴⁸; » de tertiis dicitur : « lætabuntur coram te sicut lætantur in messe, et sicut exsultant victores capta præda quando dividunt spolia ⁴⁹. » Primos Deus vocat, secundos justificat, tertios magnificat. Primos in misericordia, secundos in gratia, tertios in gloria. De primis : « Quos prædestinavit, hos et vocavit ⁵⁰; » de secundis : « Quos et vocavit, hos et justificavit ⁵¹; » de tertiis : « Quos et justificavit, hos et magnificavit ⁵². » Primis dicit : « Quid hic statis tota die otiosi? Ite in vineam meam, et quod justum fuerit dabo vobis ⁵³. » Secundis dicit : « Ego sum vitis vera, vos palmites ⁵⁴; » tertiis ait : « Non bibam amodo de

²⁵ Psal. 29. ²⁶ Psal. 26. ²⁷ Psal. 94. ²⁸ Gen. 32. ²⁹ Rom. 2. ³⁰ Rom. 7. ³¹ Job. 6. ³² Psal. 6.
³³ Psal. 85. ³⁴ Luc. 15. ³⁵ II Cor. 9. ³⁶ Joan. 8. ³⁷ Marc. 2. ³⁸ Dan. 15. ³⁹ Psal. 85.
⁴⁰ Act. 7. ⁴¹ Matth. 5. ⁴² Joan. 21. ⁴³ Isa. 61. ⁴⁴ I Tim. 5. ⁴⁵ Cap. 12. ⁴⁶ Num. 25. ⁴⁷ Gen. 48.
⁴⁸ Psal. 89. ⁴⁹ Dan. 1. ⁵⁰ Isa. 9. ⁵¹ Rom. 8. ⁵² Ibid. ⁵³ Ibid. ⁵⁴ Matth. 20. ⁵⁵ Joan. 15.

hoc genimine vitis, donec illud bibam novum in regno meo⁶⁶. » Sed nunc de profectu vineæ, quæ coram Deo est in bona conversatione, videamus quomodo proficiat. Primo culturæ recipit utilitatem, secundo lascivit in palmitem, tertio in florem, quarto exuberat in racemum, quinto exhilaratur in vinum. Primo enim per penitentiam redit ad novitatem, secundo operatur per bonam voluntatem, tertio ingreditur spei securitatem, quarto sequitur charitativam unitatem, quinto gaudet præsumens extremam felicitatem. Primo colere vineam suam docebat Dominus Joannem Baptistam, cum diceret : « Ecce constitui te hodie super gentes et regna, ut evellas et destruas, et disperdas, et dissipes, et ædifices, et plantes⁶⁷. » Ut evellas spinas cogitationum malarum a corde in contritione, et destruas in confessione, et disperdas mala opera in satisfactione, et dissipes impetus tentationum, et ædifices in corde tuo Domino habitaculum, et plantes germina virtutum; ecce cultus vineæ. Audi quomodo lascivit in palmitem bonæ voluntatis. Bona voluntas primo contemnit mundi vanitatem, secundo sequitur Dei voluntatem, tertio excedit suam possibilitatem. In primo motus animalis contemnitur, in secundo affectus spiritualis extenditur, in tertio ratio transcenditur. Ad primum invitabat Joannes cum diceret : « Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt⁶⁸. » Illa quæ sequitur Dei voluntatem, primo se habet in proponendo, secundo in operando, tertio in perseverando. Inde Apostolus ait : « Ut queramus quæ sit voluntas bona, beneplacens et perfecta⁶⁹. » De tertia idem ait : « Velle mihi adjacet; perficere autem bonum non invenio⁷⁰. » Ecce quomodo lascivit palmes bonæ voluntatis.

Sequitur quomodo pubescit in florem spei, exuberat in racemum charitatis, exhilaratur in vinum jucunditatis. Primum reddit hominem certum, secundum largum, tertium facit donum acceptum. « Sperent in te omnes qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine⁷¹; » de secundo : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis⁷²; » item : « Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihilum despiciet eam. De tertio dicitur : « Hilarem dantorem diligit Deus⁷³⁻⁷⁴. » Item primum ad superna erigit, secundum voluntatem dirigit, tertium gaudium porrigit. De primo Apostolus : « Confugimus ad spem tendendam, quam sicut anchoram animæ tenemus tutam ac firmam, et incendit usque ad interiora velaminis⁷⁵; » de secundo : « Aducc excellentiorem vitam vobis demonstro⁷⁶, » loquens de charitate; de tertio : « Lætare, Jerusalem, et diem festum agite, omnes qui diligitis eam⁷⁷. » Et quia hilariter facietis, sequitur ut potemini a lacte et satiemi a voluptate civitatis ejus. Et cum

avulsi fueritis a lacte, epulemini ab introitu gloriæ ejus⁷⁸.

Mille tui pacifici, et ducenti iis qui custodiunt fructus ejus. Millenarius designat omnem denarium qui datur omnibus laborantibus in vinea⁷⁹, « hæc est aurea. Centenarius insuper additus debetur præ cæteris custodibus vineæ prælati. Hæc est aureola, sed duplicatur, quia præ cæteris glorificabuntur et corpore et anima. Sed nunc de fructibus quos custodiunt agamus. Est in Ecclesia fructus spiritualis, est fructus virginalis, est fructus cœlestis. Primus est justitiæ, secundus in charitate, tertius est gloriæ. Primus facit puritatem, secundus sanitatem, tertius ostendit veritatem. Primum ergo custodiunt informando ad religionem, secundum prædicando Christi incarnationem, tertium invitando ad retributionem. De primo fructu dicitur : « Fructus autem justitiæ est charitas, pax, patientia, bonitas, benignitas⁸⁰; » de secundo dicitur ad Mariam : « Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui⁸¹; » de tertio dicitur apostolis : « Posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat⁸²; » item : « Qui vicerit, dabo illi edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei⁸³. » Operemur ergo primum, credamus secundum, speremus tertium. Primum enim nobis proficiet, secundus nos amicos Dei perficiet, tertius nos gloria et honore reficiet. Ad quam gloriam perducatur nos Deus noster Christus, « cui honor est et gloria in sæcula sæculorum. Amen⁸⁴. »

Vinea mea coram me est.

[CARD.] Ac si diceret : Ad vineam meam Ecclesiam semper habeo faciem meam, et oculos, tanquam ad mihi beneplacitam et dilectam. Hoc est quod per Isaiam dicit ad Ecclesiam : « In manibus meis descripsi te, muri tui coram oculis meis semper⁸⁵. » Post impositionem vero istam, verbum resumunt sodales Christi, et sub aliis verbis sententiam repetunt quam dixerant, ut continuent quod cœperant. Dirigunt autem sermonem ad illam dominam quæ pacem reperit, in qua facta est vinea pacifico, et dicunt : *Mille pacifici tui, et ducenti his qui custodiunt fructus ejus.* Ac si dicat : Mille sunt pacifici tui Christi, quem tu pacifica genuisti. Hæc est eadem sententia cum illa quæ præcessit. *Vir offert pro fructibus ejus mille argenteos.* Ducenti quoque sunt his prælati, qui custodiunt fructus vineæ; nam pro suis meritis habent auream, et aureolam pro custodia vinearum. Sequitur :

Que habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.

[THO.] Ac si aperte dilectus dicat : Quia in longum sermonem protraximus, qui jam claudendus est, audi quid a te deposcam : Nihil mihi dulcius, quam te baptizare in hortis, id est in spiritualium

⁶⁶ Marc. 14. ⁶⁷ Jer. 1. ⁶⁸ I Joan. 2. ⁶⁹ Ephes. 5. ⁷⁰ Rom. 7. ⁷¹ Psal. 9. ⁷² Rom. 5. ⁷³⁻⁷⁴ II Cor. 9. ⁷⁵ Hebr. 6. ⁷⁶ I Cor. 12. ⁷⁷ Offic. Eccles. ⁷⁸ Matth. 20. ⁷⁹ Gal. 5. ⁸⁰ Luc. 1. ⁸¹ Joan. 15. ⁸² Apoc. 2. ⁸³ Rom. 16. ⁸⁴ Isa. 49

cultura fructuum, mansionem tibi locare, ut illic
 fixa mente meum expectes adventum. Secundum
 est quod a te requiro, scilicet ut me facias audire
 vocem tuam prædicando. Nam amici auscultant,
 scilicet angeli, quos tibi custodes et adjuutores in
 certaminibus dedi quotidianis, et animæ justorum,
 quos de tuo cœtu assumens, ad visionem meæ
 gloriæ, ad quam ventura es aliquando collegi. Tria
 promittuntur sponsæ. In hortis habitatio; amico-
 rum, id est angelorum et sanctarum animarum
 auscultatio, et sponsi petentis ut fiat vocis auditio.
 In hortis enim Ecclesiæ, sponsa proximis dat
 prædicationem, id est cum angelis et animabus
 sanctis, laudando Deum, gratiarum actionem, ipsi
 Deo pro se et proximo orationem. Sed quia his tri-
 bus aliquid petere intendimus, pro oratione acce-
 pta, in theologia, tres species orationis invenimus.
 Tres enim sunt species orationis: Supplicatio,
 postulatio et insinuatio. Supplicatio est sine deter-
 minatione petitionis, humilis et devota precatio;
 postulatio est determinatæ petitioni inserta narra-
 tio; insinuatio est sine petitione per solam vo-
 luntatis narrationem facta significatio. Tres sunt
 species supplicationis: captatio, exactio, pura
 oratio. Captatio fit ante postulationem ad præ-
 parandum animum auditoris, quod fit tribus
 modis. Primo enim aliquid dicimus quod per-
 sonam vel causam nostram commendet, sive
 meritum, sive infirmitatem, sive quid aliud enu-
 merando, quod ad nostram personam vel causam
 commendandam valeat, apud eum cui nostram
 petitionem **177** offerimus; secundus modus captatio-
 nis est, cum aliquid in laudem ejus proferimus,
 quem oramus, per quod in animo nostro charum
 cum et acceptabilem esse significamus, ut nostra
 charitate vicissim ejus dilectionem mereamur; ter-
 tius modus captationis est, cum aliquid dici-
 mus per quod in animo auditoris causa adversarii
 nostri sive persona deprimitur, ut odio ejus potius
 quam amore digna videatur. His tribus modis fit
 captatio. Hoc genere supplicationis frequenter
 utitur divina Scriptura; hoc agimus ubicunque
 laudes Dei canimus, ubicunque infirmitatem no-
 stram, ubicunque militiam adversariorum nostro-
 rum recitamus, et omnino quicquid auribus Dei
 dignum, et nostræ necessitati congruum, et ante
 petitionis pronuntiationem loquimur. Exactio est,
 quæ fieri solet post factam postulationem, quando
 auditorem, ne petitio nostra apud eum in oblivio-
 nem veniat, quadam importunitate et constantia
 frequenter memorem facimus. Hæc memoria tri-
 bus modis renovatur, scilicet quando aliquid vel de
 persona ejus, vel de persona nostra, vel de causa
 nostra iterato dicimus, unde petitionem nostram
 in ejus animo renovamus. Hoc genus quod impor-
 tunum dicimus apud homines, apud Deum lauda-

abile est et gratum. Pura oratio est, quando ex
 abundantia devotionis mens ita accenditur, ut cum
 se ad Deum postulatura convertit, præ amoris ejus
 magnitudine, et petitionis suæ obliviscatur, et dum
 amore ejus quem videt, perferri vehementer con-
 cupiscit, totaque jam illi vacare desiderat, illud
 etiam pro quo venit, libenter postponat. Hoc genus
 orandi uniforme est et præ cæteris omnibus uni-
 cum, tamen est apud Deum præ cæteris pretiosum.
 Sed inter hæc tria supplicationum genera, infimum
 locum captatio, medium exactio, supremum et
 excellentissimum pura oratio obtinet, quia captatio
 timorem, exactio fiduciam, pura oratio perfectum
 anorem habet. Horum primum et in hortis conve-
 nit proximo, secundum amicis, tertium Deo. Sup-
 plicatio aliquando est per sola nomina, aliquando
 per sola verba, aliquando per verba et nomina. Pri-
 mum, sicut est illud: « Misericordia mea et refugium
 meum ⁷⁵, » secundum, sicut illud: « Respiciere,
 probare ⁷⁶, » tertium sic est: « Verba mea auribus
 percipe, Domine, intellige clamorem meum ⁷⁷. »
 Postulatio est determinatæ petitioni inserta narra-
 tio, sicut illud: « Cor mundum crea in me, Deus,
 et spiritum rectum innova in visceribus meis ⁷⁸. »
 Hæc tribus modis fit, obsecrando, rogando, sup-
 pliciter postulando. Obsecratio est, quando vehe-
 mens necessitas devotis precibus insistere et per
 sacra orare cogit; rogatio fit quando nostræ neces-
 sitatis causam mediocrem ostendimus; supplex
 postulatio, quando non adjecta causa postulamus.
 In summis itaque causis obsecramus, in mediocri-
 bus rogamus, in minimis suppliciter postulamus;
 hæc tria in hoc differunt quod excellentissimum est
 obsecrare, medium rogare, minimum suppliciter
 postulare. Insinuatio est sine petitione, per solam
 narrationem voluntatis facta significatio. Hoc quo-
 que tribus modis fit, timore, fiducia, contemptu; ti-
 more fit, quando vel causa quam agimus magna
 est, vel magna est persona quam rogamus, sicut est
 illud: « Domine, si fuisses hic, frater meus non
 fuisset mortuus ⁷⁹, » rogare voluit ut fratrem resuscit-
 et, sed præ magnitudine causæ et reverentia
 personæ extimuit, et ideo potius insinuare quam
 postulare elegit; fiducia fit insinuatio, quando de
 facilitate causæ et de benevolentia personæ confi-
 dimus, et ideo desiderium nostrum patienter ex-
 primere negligimus, quia nos obtinere posse sola
 insinuatione speramus, sicut Mater Domini in
 nuptiis, vino deficiente: « Vinum non habent ⁸⁰, »
 ait; contemptu fit insinuatio, quando vel causa
 vilis est, vel persona quæ rogatur humilis. Hæc
 autem omnino ab oratione divina excluditur, apud
 homines vero superbos et potentes exercetur. Insin-
 uatio ex fiducia perfectis convenit, ex timore in-
 cipientibus, ex contemptu malis. Ex his diligens
 lector attendit, quia quando miseria nostras in

⁷⁵ Ps. l. 143. ⁷⁶ Offic. Eccl. ⁷⁷ Psal. 5. ⁷⁸ Psal. 50. ⁷⁹ Joan. 11. ⁸⁰ Joan. 2.

causa proponimus, vel de Deo aliquid prædicamus, A sponsa cum his qui in hortis cum ea habitant loquitur, et cum proximis; cum vero ad laudes judicis, ad captandam benevolentiam, vel ad refrenandas gratiarum actiones se extollit, cum amicis qui auscultant, causam agit; cum vero puram offert orationem, nulla sua prætendendo merita, dilectus vocem ejus audit. Ad extremum sciendum quod petitiones nostræ tripliciter innotescunt apud Deum, scilicet ut ad Patrem dirigatur intentio, intellectus illuminetur a Filio, affectus inflammetur a Spiritu sancto. Et tripliciter innotescit unaquæque persona: Pater sic: « Nunquid non ipse est pater tuus qui possedit te et fecit et creavit te^{81-82?} » creavit in massa, fecit in persona, possidet in justitia, possessurus in gloria. Filius tripliciter: « Ego sum via, veritas et vita⁸³, » via quæ tendit, veritas quæ ostendit, vita quæ comprehendit. Spiritus sanctus in tribus declarat: « Ille arguet mundum de peccato, et de justitia et de judicio⁸⁴. » Spiritus rectus, scilicet Spiritus sanctus principalis, corrigens, dirigens, exigens. Arguet mundum de peccato corrigens peccatum, de justitia dirigens justitiam, de judicio erigens judicium. Pro primo dicitur: « Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo⁸⁵; » ut secundum habeamus, oratur sic: « Mentis nostras, Domine, lumine tuæ visitationis illustra⁸⁶, » pro tertio: « Illo nos igne, quæsumus, Domine, Spiritus sanctus inflammet, quem Dominus noster Jesus Christus misericorditer insudit terræ et voluit vehementer accendi⁸⁷. »

Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.

[CARD.] Igitur in fine hujus operis, in hoc Christus verba concludit, assignat siquidem matri officium, quod gerat in patria, dicens: O tu dilecta mea, quæ habitas in hortis gratiarum et virtutum, fac me audire vocem tuam in precibus. Sonet enim vox tua in auribus meis, quia amici, scilicet angeli auscultant, ut quod a me petieris, statim officiose peragant ministerio. Beata autem Virgo libenter obsecundans filio, et tanquam gaudens de injuncto tali officio, statim assurgit ad preces, dicens:

Fuge, dilecte mi, et assimilare caprea, hinnuloque cervorum super montes aromatum. D

[THO.] Hic quidem sermo et de triumpho Dominicæ ascensionis, et de his quæ in Ecclesia sancta quotidie geruntur, recte potest accipi. Fugit enim dilectus postquam allocutus est sponsam et sororem suam, quia completa dispensatione nostræ redemptionis ad cœlestia redit. Assimilatur autem caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum, quia sæpe per gratiam compunctionis fidelium suorum cordibus apparet. Qui montes aromatum sunt, quia despectis terrenis cœlestium amore tenentur, et

Aspretis vitiorum fetoribus, spiritualium virtutum sunt odore referti. Caprea et hinnulus quamvis silvestria sunt, et inter homines nolunt habitare, tamen montes solent frequentare. Sic dilectus licet post ascensionem non habuerit conversationem inter homines, tamen frequenter visitat montes et spiritualium mentes; moraliter etiam fugit quando ad tempus suam gratiam subtrahit; sicut similis caprea hinnuloque cervorum, cum facili saltu redit. Tres sunt dilecti fugæ: Prima corporalis, secunda spiritualis, tertia glorificatæ carnis. Prima fuit nobis in exemplum, secunda ad defectum vel incrementa virtutum, tertia in resurrectionis ejus argumentum. Justus enim in prima Christum imitatur, in secunda deficit vel proficit, in tertia resurrectionis gloria declaratur. In prima illa corporali tria nobis ostendit Deus. Legimus enim in Evangelio ipsum fugisse, cum a Judæorum maligno concilio observaretur, sic enim ait: « Jesus autem abscondit se et exivit de templo⁸⁸; » fugit etiam cum in regem eligeretur: turba enim volebant eum rapere ut facerent eum regem⁸⁹; fugit quoque cum ab Herode ad occidendum quæreretur, ait enim angelus ad Joseph: « Tolle puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum⁹⁰. » In primo nos monet fugere concilia malignorum, ut auferamus peccandi occasionem; in secundo nos docet fugere sæculares dignitates, ut liberiores habeamus Deo vacationem; in tertio aliquando nos monet debere fugere mortem, ut nos reservemus ad majorem nostri vel fratrum utilitatem. Secundam fugam fecit Joannes Baptista, cum fugit in desertum⁹¹, no levj saltem maculare vitam fame posse, et Paulus: « Nemo militans Deo implicet se sæcularibus negotiis⁹². » Primam vero docebat Paulus: « Obsecro vos ut abstineteis ab omni fratre inordinate ambulante⁹³; » et David: « Odivi ecclesiam malignantium et cum impiis non sedebo⁹⁴. » Tertiam Paulus ostendit in sportam per murum demissus⁹⁵, et Christus apostolis: « Si vos persecuti fuerint in unam civitatem, fugite in aliam⁹⁶; » hæc est illa fuga dilecti corporalis.

Secunda quæ spiritualis dicta est, nihilominus triplex est. Fugit enim aliquando dilectus de corde hominis pro gravi culpa, fugit secundo dum ad tempus justo subtrahitur gratia, fugit tertio dum virtus exponitur in tribulationis angustia. In prima fit peccator obstinatio, in secunda virtus resurgit fortior, in tertia fit probatio. De prima dicitur: « Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate⁹⁷. » Illa et sapientia non habitat in corpore subdito peccatis⁹⁸, sed clamat: « Infixus sum in limo profundi, et non est substantia⁹⁹. » De secunda dicitur: « Domine, in voluntate tua præstitisti de-

⁸¹⁻⁸² Deut. 32. ⁸³ Joan. 14. ⁸⁴ Joan. 16. ⁸⁵ Psal. 140. ⁸⁶ Offic. Eccles. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Joan. 8. ⁸⁹ Joan. 6. ⁹⁰ Matth. 2. ⁹¹ Matth. 3. ⁹² II Tim. 2. ⁹³ II Thess. 3. ⁹⁴ Psal. 25. ⁹⁵ Act. 9. ⁹⁶ Matth. 10. ⁹⁷ Sap. 1. ⁹⁸ Ibid. ⁹⁹ Psal. 68.

cœri meo virtutem. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus ¹⁰⁰, et Apostolus : « Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet ¹. » De tertia clamat Christus in passione : « Eli, Eli, ut quid me dereliquisti ? » et David : « Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem ² » sed ignis probat aurum, et justos tribulationis tentatio ³. Tertia fuga quæ dicta est glorificatione carnis, etiam ipsa triplex est. Prima fuit celebrata in Christi resurrectione, secunda in ejus ascensione, tertia erit in judicii consummatione. Prima fuit ad resurrectionis indicium, secunda ad iuvandum Spiritum sanctum, tertia ad separationem bonorum et malorum. Prima fuit coram discipulis quando evanuit ab oculis eorum ⁴, secunda quando « elevatis manibus ferebatur in cœlum ⁵, » tertia erit quando dicet : « Ite, maledicti, in ignem æternam ⁶, » et : « Venite, benedicti, percipite regnum ⁷. » In prima facta est spei et fidei regeneratio, in secunda charitatis diffusio, in tertia reproborum erit confusio. De prima : « Benedictus Deus qui regeneravit nos in spem vivam, in hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem conservatam in cœlis ⁸; » de secunda Paulus : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis ⁹, » in tertia erit confusio quando tolletur impius ne videat gloriam Dei, quando induentur sicut diploide confusione sua ¹⁰. Tres sunt montium regiones. Sunt enim montes Armeniæ, sunt montes Israel, sunt montes aromatum. In montibus Armeniæ arca requievit post diluvii fluctus nimios ¹¹; montes Israel expandunt ramos suos; montes aromatum dant odores suavissimos. Montes isti sunt justis; quidam sunt montes Armeniæ, quod dicitur grave vel mons vellicatus, scilicet qui suis laboribus gravibus arcam, id est Ecclesiam in pace quasi montes fortiter detinent; secundi sunt montes Israel, quod dicitur *videns Deum*, hi scilicet qui Deum speculantes « in charitate radicati et fundati ¹², » ramos suæ devotionis ad Deum expandunt; montes aromatum sunt hi qui in cœlo cum Christo jam sunt et futuri sunt, odorem laudis emittentes suavissimum. Ad primos venit dilectus sicut *caprea et hirculus* visitans eos ut roborentur; ad secundos, ut rore virtutum et jucunditate florum, scilicet devotionum dulciter exhilarentur; tertios visitabit quando transferet eos in regnum, ut cives gloriantur. De primis dictum est : « Omnes montes qui in circuitu ejus sunt, visitet Dominus, a Gelboe autem transeat ¹³; » de secundis : « Montes Israel, ramos vestros expandite et florete ¹⁴. » De tertiis : « Montes et colles cantabunt coram Deo laudes ¹⁵, » quia veniet Dominus dominator in regnum æter-

num : « Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus et solium gloriæ teneat ¹⁶. »

Itaque si ad montem illum post dilectum volumus ascendere, prius maneamus in valle, secundo in planitie, tertio in colle, quarto in monte. In valle lacrymarum, in planitie morum, in colle virtutum, in monte speculationum. In primo ablui mur, in secundo unguimur, in tertio pascimur, in quarto illuminamur. Per primum enim præparamus nobis pulchritudinem, per secundum mansuetudinem, per tertium fortitudinem, per quartum videmus altitudinem. In primo erat David, quando « ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum ¹⁷; » in secundo cum diceret : « Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ ¹⁸; » in tertio cum diceret : « Diligam te, Domine fortitudo mea, Domini firmamentum meum et refugium meum ¹⁹; » et : « Si consistent adversum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo ²⁰. » In quarto erat cum diceret : « Oculi mei semper ad Dominum ²¹. » Item in primo erat Job cum diceret : « Si fuero lotus quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordidus intinges me, et abominabuntur me peccata mea ²². » Audi in secundo : « Frater draconum et socius struthionum ²³. » Audi in tertio : « Foris non mansit peregrinus, et ostium meum patuit viatori ²⁴, » etc., quæ enumerat ibi opera virtutum. Audi in quarto : « Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te ²⁵. » Itaque vallis est holocaustatum, planities dogmatum, collis charismatum, mons aromatum. In primo enim in corde contrito immolamur; in secundo corde pacato erudimur; in tertio propter virtutes quæ in nobis sunt, donis cœlestibus accunulamur; in quarto illuminati Spiritu sapientiæ et intellectus, odore supernæ felicitatis perfundimur. Audi holocaustum in valle : « Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio et fletu et planctu, et scindite corda vestra et non vestimenta vestra ²⁶. » Audi eruditionem in planitie : « In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras, » ait Apostolus ²⁷. Ad charismata invitabat Dominus discipulos suos, dicens : « Sedete in **178** civitate, quoadusque induamini virtute ex alto ²⁸. »

In monte sensit odorem Joannes evangelista, cum dixit : « Odor tuus in me concupiscentias excitavit æternas; » et : « Curremus in odore unguentorum tuorum ²⁹. » Sunt aromata quæ mortua corpora prohibent a corruptione, sunt quæ languidos sanant ab infirmitate, sunt quæ jucundos sanant suavitate. Primis unctus est dilectus in passione, secundis in

¹⁰⁰ Psal. 29. ¹ II Cor. 12. ² Matth. 27. ³ Psal. 42. ⁴ Prov. 17. ⁵ Luc. 24. ⁶ Ibid. ⁷ Matth. 25. ⁸ Ibid. ⁹ I Petr. 4. ¹⁰ Rom. 5. ¹¹ Psal. 108. ¹² Gen. 8. ¹³ Ephes. 3. ¹⁴ II Reg. 1. ¹⁵ Ezech. 36. ¹⁶ Isai 55. ¹⁷ I Reg. 2. ¹⁸ Psal. 85. ¹⁹ Psal. 100. ²⁰ Psal. 17. ²¹ Psal. 26. ²² Psal. 24. ²³ Job 9. ²⁴ Job 30. ²⁵ Job 31. ²⁶ Job 42. ²⁷ Joel 2. ²⁸ Jac. 1. ²⁹ Luc. 24. ³⁰ Cant. 1.

resurrectione, tertiis in ascensione. Propter prima, caro ejus non est putrefacta nec vermibus corrosa; unde: « Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem ³⁰. » Propter secunda, nostram quam assumpserat deposuit infirmitatem, quia « Christus exurgens a mortuis jam non moritur ³¹. » In tertiis sensit supernæ patriæ severitatem, unde et tertiis unctus est. Unctus est aromatibus in sepulcro ³², unxit Maria Magdalena pedes unguento ³³, et unxit caput nardo ³⁴. Propter primum dicit sponsa: « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi ³⁵. » Propter secundum Isaac: « Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus ³⁶. » Propter tertium in Apocalypsi: « Stetit angelus juxta altare templi habens thuribulum aureum in manu sua, et data sunt ei incensa multa, ut adolerei in conspectu Domini ³⁷. » Itaque ut sequamur dilectum, si mortui sumus mundo, habeamus aromata poenitentiae quæ nos conservent a putredine vitiorum; et aromata virtutum, quæ infirmitatem nostram roborent contra impetus tentationum; et aromata affectuosi amoris, quibus post dilectum ascendimus super montes aromatum, scilicet suavitatem supernorum gaudiorum. Primis unctus est Jacob mortuus in Ægypto ³⁸, ne putresceret, a Joseph filio suo qui dicitur *augmentum*, et sic referret eam ad terram promissionis de tenebris hujus mundi, quia Ægyptus *tenebræ* dicitur. Secunda portabant Ismaelitæ in Ægyptum, quæ item dicitur *tribulatio*, et Ismaelitæ *audiliones Dei*; qui emerunt Joseph ³⁹, id est Christum sublimatum in tribulationibus hujus mundi, quia « factus est obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus illum exaltavit ⁴⁰. » Itaque Christum emunt Ismaelitæ, id est audientes Christum, qui aromata virtutum portant in Ægyptum ⁴¹: ut per ea sint tuti contra impetus tribulationum. Tertia aromata attulit regina Saba Salomoni in Jerusalem ⁴². Saba *successio* interpretatur, regina Saba est anima justa quæ divino amore successensa regit gressus suos in Jerusalem, quæ dicitur *visio pacis*; ibi manet Salomon pacificus, scilicet Christus qui « est pax nostra, qui fecit utraque unum ⁴³. » Cui talis animæ præsentat aromata devotionis, desiderii et amoris, ut assimiletur ei super montes aromatum et supernorum gaudiorum. In primis assimilatur *hinnulo cervorum*, dum transilimus spineta paternorum vitiorum; in secundis assimilatur *capræ*, dum pascimur in excelsis rupibus virtutum; in tertiis assimilatur dilecto, dum toto corde suspiramus ad montes aromatum, id est supernarum beatitudinum. « Quoniam tunc similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est ⁴⁴, » cum diceret nobis: « Messui

A myrrham meam cum aromatibus meis ⁴⁵. » Adhuc habemus quod de montibus istis vobis dicamus. Ad primum venit ut esset exemplar, ad secundum ut esset fundamentum, ad tertium fugit, ubi est « Rex regum et Dominus dominantium ⁴⁶. » Exemplar ad quod fieret Moysi tabernaculum, fundamentum ædificii civitatis vergentis ad austram, Rex regum civitatis sanctæ Jerusalem, cujus sunt plateæ quasi aurum ⁴⁷. De primo ait Dominus ad Moysen: « Vide ut omnia facias ad exemplar quod tibi ostensum est in monte ⁴⁸; » de secundo ait Ezechiel: « Duxit me vir in montem altum et ostendit mihi ædificium civitatis vergentis ad austrum ⁴⁹; » de tertio ait Joannes in Apocalypsi: « Duxit me angelus in montem magnum valde et altum et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem novam a Deo descendentem sicut sponsam ornata viro suo ⁵⁰. » Primus est mons Armeniæ qui dicitur *grave*; quia in eo Christo tabernaculum ædificantes multam sustinent gravitatem; secundus mons Israel quod dicitur *videns Dominum*, quia in eo habitantes nunc per Scripturas, nunc per contemplationem fidei cognoscimus veritatem; tertius dicitur *mons aromatum* quæ suaviter redolent, quia in eo habitantes perpetuam possidebunt beatæ vitæ suavitatem. In primo ædificatur in quolibet justo singulariter; in secundo Ecclesia universaliter; in tertio civitas beatorum mansura æternaliter. Prima ædificatio fit ex moribus, secunda ex sacramentis spiritalibus, tertia ex angelis et hominibus. Prima ædificatio est passionum Christi conformitas, secunda est fraterna unanimitas, tertia laudantium Deum solemnitas. De primo: « Quos præscivit, prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui ⁵¹⁻⁵²; de secundo: « Servate unitatem spiritus in vinculo pacis ⁵³; » pro tertio plangit Jeremias: « Viæ Sion lugent, eo quod non sunt qui veniant ad solemnitatem ⁵⁴. » Item de prima: « Nos qui sumus in tabernaculo isto ingemiscimus gravati ⁵⁵; » de secunda: « Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum ⁵⁶; » de tertia: « In hoc ingemiscimus, habitationem quæ in celo est supervestiri cupientes ⁵⁷. » Prima habitatio est cujuslibet justi persona placendi Deo studiosa, secunda in certamine laborans adhuc Ecclesia, tertia civitas Dei gloriosa. In prima debemus Deum suscipere, in secunda adorare, in tertia in pace perpetua cum ipso habitare. Sicut de his ait David in Psalmis; de primo: « Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem et locum tabernaculum Deo Jacob ⁵⁸⁻⁶⁰; » de secundo ibidem: « Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus; » de tertio de eodem: « Elegit Dominus Sion, elegit eam in habita-

³⁰ Psal. 45, Act. 2. ³¹ Rom. 6. ³² Luc. 25. ³³ Luc. 7. ³⁴ Marc. 14. ³⁵ Cant. 1. ³⁶ Gen. 27.
³⁷ Apoc. 8. ³⁸ Gen. 50. ³⁹ Gen. 37. ⁴⁰ Philipp. 2. ⁴¹ Gen. 37. ⁴² III Reg. 20. ⁴³ Ephes. 2. ⁴⁴ I Joan. 3.
⁴⁵ Cant. 5. ⁴⁶ I Tim. 6. ⁴⁷ Apoc. 21. ⁴⁸ Exod. 25. ⁴⁹ Ezech. 40. ⁵⁰ Apoc. 21. ⁵¹⁻⁵² Rom. 8.
⁵³ Ephes. 4. ⁵⁴ Thren. 1. ⁵⁵ II Cor. 5. ⁵⁶ Psal. 132. ⁵⁷ II Cor. 5. ⁵⁸⁻⁶⁰ Psal. 131.

tionem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi ⁶¹. » Primæ itaque habitationis fuit Christus exemplar in passione, secundæ in ascensione et Spiritus sancti missione, tertiæ in transfiguratione. Si modo volumus primam ad ejus exemplar ædificare, cum ipso patiamur; in secunda ipsum captivam ducentem captivitatem ⁶² sequentes adoremus, et per ignem sancti Spiritus unanimes habitemus in domo; in tertia nos resurrecturos in ea claritate quam ostendit speremus. De prima enim ipse ait: « Solvite templum hoc, et post triduum reædificabo illud ⁶³; » de secunda: « Factus est repente de cœlo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant sedentes ⁶⁴; » id est Ecclesiam in qua erant apostoli Spiritum sanctum præstolantes; unde: « Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto ⁶⁵; » tertiam Petrus desiderabat cum diceret: « Domino, faciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Mosi unum et Eliæ unum ⁶⁶. » Hujus tabernaculi habitatio fit in monte Armeniæ quod dicitur *græce*, propter Christi passionem. Unum in monte Sinai quod dicitur *rubus*, exemplar ostensum est ⁶⁷.

Considerandum ergo prius est exemplar. Primo enim materia ejus est collecta, secundo fabricata, tertio est erecta, quarto copulata, quinto consummata. Collecta de Libano virginali, fabricata afflictione corporali, erecta in ligno vitali, copulata clavorum conflixione pœnali, consummata resurrectione potentiali. In primo enim « lapis abscisus de monte sine manibus » statuam Nabuchodonosor usque ad pedes luteos « comminuit ⁶⁸; » secundo Samson illusos a Philistæis, in mala laboravit ⁶⁹; tertio serpens exaltatus in ligno vulneratos a serpentibus sanavit ⁷⁰; quarto lapis angularis utrumque parietem copulavit ⁷¹; quinto Elisæus filium mulieris Sunamitis suscitavit ⁷². In primo enim fuit Agnus Dei qui peccata mundi abstulit ⁷³; in secundo « flus Libani elanguit ⁷⁴; » in tertio vides quod « languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit ⁷⁵; » in quarto venit « Pax nostra, qui utraque unum fecit ⁷⁶; » in quinto Sol qui prius erat in nubilo refulsit ⁷⁷. Itaque ad exemplar istud debemus tabernaculum nostrum ædificare. Et ut omnia ad ejus imitationem faciamus, prius debemus ædificare, secundo custodire, tertio cum ædificato ascendere. Ædificare primum, custodire transferendo ad secundum, ascendere ad tertium. In primo ut Deus inveniatur in nobis mansionem, in secundo ne diabolus in nobis machinetur dispensationem, in tertio ut perveniamus ad incorruptionem. Sed nec istud sine Dei possumus adjutorio, unde David: « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam ⁷⁸; » ecce de primo:

A « Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam ⁷⁹; » ecce de secundo: « Surgite postquam sederitis ⁸⁰; » ecce de tertio; et idem: « Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini ⁸¹. » Primo igitur ædificemus in monte quod est Christus ad exemplar; ligna igitur sunt montes et virtutes. Hæc ergo primo collecta fuit in Libano munditia, fabricata fermento regularis disciplinæ, erecta in cruce passionis Dominicæ, copulata quasi clavis longanimitatis claritate, consummata, ut resurgens cum Christo vivat cœlesti conversatione. Audi munditiam: « Lectulus noster floridus ⁸²; » audi ligna: « Tigna domorum nostrarum cedrina. Laquearia nostra cypressina ⁸³. » In lectulo florido accipitur munditia; per tigna cedri quæ semper crescit, virtutum incrementa; per laquearia cypressina quæ bene redolent, opera proximis ad ædificationem apparentia. De munditia ait Apostolus: « Sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo ⁸⁴. » Quasi quibusdam fermentis disciplinæ, docebat Christus ligna ista dolere cum diceret: « Cum facis eleemosynam, noli tuba canere; cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes; cum oras, intra in cubiculum tuum: et clauso ostio ora Patrem tuum ⁸⁵. » Ab his enim virtutibus vanam gloriam quasi hastulas superfluas docebat abscindere; et Paulus: « Sine simulatione dilectio ⁸⁶. » Sequitur quomodo erigantur ligna. Eriguntur per fervoris odorem, unde propheta: « Manus dissolutas erigite et genua debilia roborate ⁸⁷. » In hujus figura erexit Jacob lapidem in Jerusalem « fundens oleum desuper ⁸⁸. » Per lapidem designatur fortitudo patientiæ, per oleum amoris suavitas; compaginantur cum longanimitatis adhæreat passioni inseparabiliter ei affixa, quasi quibusdam clavis desideriorum pungentium. Unde Apostolus: « Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio ⁸⁹? » etc. « Si enim complantati sumus similitudini mortis illius, simul et resurrectionis erimus ⁹⁰. » Hæc est tabernaculi consummatio, unde: Cum consummatum esset tabernaculum, « nubes operuit illud, et gloria Domini implevit illud ⁹¹. » Consummatum in nobis dum his adimpletis, certissimam habemus spem gloriosæ resurrectionis; sed quia « non videmus nisi per speculum in ænigmate, nondum apparuit quid erimus ^{92,93}; » et ita nubes operit illud. Sed quia gaudium interius concipimus, gloria Domini implet illud. Sed ut gloriæ hujus sint alii participes, debet in eo inveniri unguentum, panis, vestimentum: unguentum infirmis, panis famelicis, vestimentum nudis. Primo ut sanentur, secundo ut reficiantur, tertio ut ornentur. Unguentum misericordis compassionis, panis con-

⁶¹ Psal. 131. ⁶² Ephes. 4. ⁶³ Joan. 2. ⁶⁴ Act. 2. ⁶⁵ Judic. 16. ⁶⁶ Num. 21. ⁶⁷ Ephes. 2. ⁶⁸ IV Reg. 2. ⁶⁹ I Mach. 6. ⁷⁰ Psal. 125. ⁷¹ Ibid. ⁷² Ibid. ⁷³ Matth. 6. ⁷⁴ Rom. 12. ⁷⁵ Isai. 35. ⁷⁶ Gen. Cor. 13.

⁷⁷ Luc. 24. ⁷⁸ Matth. 17. ⁷⁹ Exod. 19. ⁸⁰ Dan. 2. ⁸¹ Joan. 1. ⁸² Nah. 1. ⁸³ Isai. 55. ⁸⁴ Ephes. 2. ⁸⁵ Psal. 121. ⁸⁶ Cant. 1. ⁸⁷ Ibid. ⁸⁸ Tit. 2. ⁸⁹ Rom. 8. ⁹⁰ Rom. 6. ⁹¹ Exod. 40. ^{92,93} I

solatorix refectionis, vestimentum honestæ conversationis; ne forte qui hoc tabernaculum ædificat, cogatur dicere illud Isaïæ: « Non sum medicus et non est in domo mea panis neque vestimentum ⁹⁶. » Unde magnopere cavendum est, ne in tabernaculo isto inveniantur ea quæ Deum ejiciunt hominem de tabernaculo suo: fomes, stillicidium, mala uxor. Fumus est ignorantia quæ obscurat veritatem; stillicidium, gratia a Deo infusa, sed neglecta, potius corrubiginat quam asserat utilitatem; mala uxor, caro suggerens voluptatem. Virtutum triplex est fumus: primus est ignorantia veri, secundus defectus boni, tertius confusio animadversionis Dei. De primo hic habemus; de secundo: « Dolecerunt sicut fumus dies mei ⁹⁷; » de tertio: « Ascendit fumus in ira ejus ⁹⁸. » Stillicidium quoque triplex est: primum est utilitas quæ ex adventu Salvatoris confertur, secundum est gratia quæ infunditur et grate suscipitur, tertium est gratia quæ infunditur et negligitur. De primo: « Descendit sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram ⁹⁹; » de secundo: « In stillicidiis ejus lætabitur germinans ¹⁰⁰; » tertium est hoc stillicidium quod ejicit hominem de domo sua. Mala uxor nihilominus triplex est: prima est mala suggerendo, secunda murmurando, tertia superbiendo. Prima enim suggerit voluptatem, secunda murmurat propter adversitatem, tertia indignatur vilitatem. Prima est Eva quæ Adam illecebris seduxit ¹; secunda, uxor Job quæ de flagello Dei contra maritum murmuravit ²; tertia, Michol filia Saul quæ David humiliantem se eorum arca Domini despexit ³. Ut autem hanc custodiamus habitationem, oportet ut ad Ecclesiam eam transferamus, « Væ enim soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem se ⁴. » Igitur ædificetur secunda, id est Ecclesia. Sit ergo prius ædificata, secundo ornata, tertio dedicata; ædificata in fortitudine, ornata de corde, dedicata sanctitate; primum ut resistat inimico, secundum ut placeat amico, tertium ne consentiat impudico. Primum experta est domus illa in quam venerunt fluvia, flaverunt venti, et non mota est ⁵; de secundo: « Domine, dilexi decorem domus tuæ ⁶; » de tertio: « Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus ⁷. » Hæc ædificatur in montibus Israel, id est apostolis videntibus Deum. Qui expandunt ramos suos ⁸, in quibus sunt folia prædicationum, flores operum, fructus, lucrum animarum. Ædificatur ergo ex lignis, lapidibus, et metallis, id est ex infirmis in tentatione, ex fortibus in **179** penitentiali afflictione, ex robustis qui se opponunt pro aliis in persecutione, in quo statu erat Paulus, cum diceret: « Datus est mihi stimulus carnis meæ, an-

gelus Satanae, qui me colaphizet ⁹. » In secundo cum diceret: « Libenter gloriabor in infirmitatibus meis; cum enim infirmior tunc potens sum ¹⁰. » In tertio cum diceret: « Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrificarem ¹¹. » Ornatur picturis, cælaturis, et gemmis: picturis morum, cælaturis operum, gemmis miraculorum. Ex primo enim sit gratiosa, ex secundo negotiosa, ex tertio gloriosa. De primo dicitur: « Mulier gratiosa habebit gloriam ¹². » De secundo dicitur de muliere forti: « Quæsit lanam et linum; et operata est consilio manuum suarum ¹³; » item: « Panem otiosa non comedit ¹⁴. » De tertio: « Omnis gloria ejus filie regis ab intus ¹⁵, » ab interiori enim virtute foras prorumpit in miraculum. In dedicatione tria sunt: debet enim divinis usibus cedere, se voto astringere, alienum excludere. Primum, ut sponso exhibeat obsequium; secundum, ne sit momentaneum; tertium, ne committat adulterium. In primo offertur obedientia, in secundo constantia, in tertio pudicitia. Ad hæc tria invitabat Apostolus Ecclesiam, dicens: « Æmulor vos Dei æmulatione: » ut Deo obsequium perhibeatis. « Despondi vos uni viro, » ut quasi mulier viro perpetuo ei adhæreatis; « virginem, castam exhibere Christo ¹⁶; » ut castitatem ei custodiatis. Hæc enim se debet exhibere gloriosam non habentem maculam aut rugam ¹⁷; ut cum sponso fugiat ab hac calamitate ad *montem aromatum*; ut una facta cum superbia Ecclesia, perpetuum possideat gloriam. « In his montibus faciet Dominus convivium pinguium medullatorum, » sicut ait per Isaïam ¹⁸; ut simul recipiat sponsa epithalamium et nuptiale convivium; ut tandem suo potita sit desiderio, quo petebat: « Osculetur me osculo oris sui ¹⁹. » Hoc est convivium de quo dicitur: « Anno tertio imperii sui fecit Assuerus convivium principibus et pueris suis et fortioribus et inclytis et præfectis provinciarum ²⁰. » Principes sunt apostoli, unde: « Gloriosi principes terræ; et nunc confortatus est principatus eorum. » Pueri sunt confessores, unde: « Quasi modo geniti infantes, fortiores sunt martyres; » unde: « Fortes facti sunt in bello; inclyti, sunt virgines ^{21, 22}, » ab intus et *κλῆος*, quod est *gloria*: quia « omnis gloria ejus filie regis ab intus ²³. » Præfecti provinciarum sunt angeli qui præsunt regionibus: unde Michael præpositus dicitur paradisi; Assuerus dicitur *beatitudo* eorum, id est Christus.

Hic triplex facit convivium nuptiale, primum in hoc exilio, secundum in iudicio, tertium in regno. In primo prorogat misericordiam, in secundo faciet iudicium et justitiam, in tertio dabit gloriam. Inde legimus tres nuptias in Evangelio, in primis instruitur homo ut teneat inferiorem locum ²⁴, in

⁹⁶ Isaï. 3. ⁹⁷ Psal. 101. ⁹⁸ Psal. 17. ⁹⁹ Psal. 71. ¹⁰⁰ Psal. 64. ¹ Gen. 3. ² Job 2. ³ II Reg. 6. ⁴ Eccl. 4. ⁵ Matth. 7. ⁶ Psal. 23. ⁷ Psal. 45. ⁸ Ezech. 36. ⁹ II Cor. 12. ¹⁰ II Cor. 12. ¹¹ I Cor. 9. ¹² Prov. 11. ¹³ Prov. 31. ¹⁴ Ibid. ¹⁵ Psal. 44. ¹⁶ II Cor. 11. ¹⁷ Ephes. 5. ¹⁸ Cap. 25. ¹⁹ Cant. 4. ²⁰ Esth. 1. ^{21, 22} Offic. eccles. ²³ Psal. 44. ²⁴ Luc. 14.

secundis damnatur homo non habens nuptiale ve-
 stimentum²⁶, in tertiis aqua mutatur in vinum²⁷.
 In primis queritur humilitas, in secundis virtutum
 honestas, in tertiis dabitur immortalitas; in primis
 comeditur agnus paschalis, in secundis exigitur
 vestis nuptialis, in tertiis bibetur vinum quod læ-
 tificat cor hominis²⁸. In primo non solum agnus
 sed hædus, sed agnus paschalis, sed vitulus sagi-
 natus²⁹; Christus enim immolatus facit in nobis
 tria, si digne sumatur. Hædus sumitur ad peccato-
 rum remissionem; agnus, ut simus fortes contra
 tentationem; vitulus saginatus, ut pinguescamus
 per devotionem. De agno dicitur filii Israel ut im-
 molarent eum³⁰; de hircu: «Juxta quem ritum
 tolletis et hædum³¹.» Vitulum saginatum immola-
 vit pater filio prodigo³². Hircus ergo, sicut prædi-
 ximus, occiditur, exoriatur, decoquitur. Primo
 enim debemus peccatum occidere, secundo veterem
 conversationem relinquere, tertio in agenda pœni-
 tentia fervere. De primo: «Mortificate membra ve-
 stra quæ sunt super terram³³»; de secundo: Exuen-
 tes veterem hominem cum actibus suis, induite no-
 vum³⁴; de tertio: «Concaluit cor meum intra me
 et in meditatione mea exardescet ignis³⁵.» De primo
 sponsa: «Lavi pedes meos, quomodo inquinabo
 illos³⁶»; de secundo: «Expoliavi me tunica mea,
 quomodo induar illa³⁷»; de tertio: «Nolite me
 considerare quod fusca sim, quia decoloravit me
 sol³⁸.» In agno paschali tria dicuntur: «Renes ve-
 stros accingetis, calceamenta habebitis in pedibus,
 tenentes baculos in manibus³⁹.» Primum contra
 luxuriam, secundum contra terrenorum concu-
 piscentiam, tertium contra diaboli violentiam. De
 primo: «Sint lumbi vestri præcincti⁴⁰»; de se-
 cundo: «Nolite diligere mundum nec ea quæ in
 mundo sunt⁴¹»; de tertio: «Resistite diabolo et
 fugiet a vobis⁴².» In tertio pater honoravit filium:
 moderatus est symphoniam et chorum: ut com-
 ederet cum gaudio vitulum saginatum⁴³. Ut enim
 digne vitulum saginatum comedamus, oportet ut
 simus ornati virtutibus; modulemur symphoniam
 quæ sonat ab interiori, referendo gratiarum actiones
 pro collatis donis spiritualibus; modulemur et
 chorum, qui a superiori sonat, exultando in spe
 de bonis cælestibus. De veste cum sensisset Isaac
 vestimentorum fragrantiam, ait: «Ecce odor filii
 mei sicut odor agri pleni⁴⁴.» De symphonia Paulus:
 «Primus sui blasphemus et persecutor, etc., gratia
 Dei sum id quod sum⁴⁵»; et: «Cantabo Domino qui
 bonatribuit mihi⁴⁶.» De choro: «Commonentes nos-
 metipsos in psalmis et hymnis et canticis spirituali-
 bus⁴⁷»; et: «Jubilare Deo, omnis terra, servite Do-
 mino in lætitiis⁴⁸.» In secundis nuptiis, quæ erunt

A in judicio, væ homini illi qui inventus fuerit non
 vestitus veste nuptiali⁴⁹. Ibi non assumet perizo-
 mata Adæ, ad tegenda pudenda sua⁵⁰, sed induitur
 diploide confusionis⁵¹, ut confundatur in corpore
 et anima, unde: «Omnes sicut vestimentum vete-
 rascent⁵²,» et: «Quasi vestimentum quod comeditur a
 tineis⁵³.» — «Subter te sternetur tineas: et operimen-
 tum tuum erunt vermes⁵⁴.» Ibi inveniuntur in veste
 nuptiali, qui venient digni ad convivium Assueri⁵⁵.
 In terra enim sua duplicia possidebunt sicut dictum
 est de muliere forte: «Omnes domestici ejus ves-
 titi sunt duplicibus⁵⁶.» Sedebit enim Rex vestitus
 splendore paternæ gloriæ, beata Virgo Sole justiti-
 æ, angeli auro sapientiæ; apparebit enim Chri-
 stus clarus in majestate; Maria splendida Solis
 quem peperit, claritate; angeli clari sapientia, qua
 Deum vident in veritate, ministrant in sanctitate,
 laudant in puritate. Christus clarus erat, quia «ami-
 ctus lumine sicut vestimento⁵⁷»; unde canitur:
 «In principio erat Verbum⁵⁸»; et sequitur:
 «Quod factum est in ipso vita erat: et vita erat
 lux hominum⁵⁹.» Maria splendida sole; est enim
 «mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus⁶⁰»;
 unde canitur: «Felix namque es, sacra Virgo Maria,
 et omni laude dignissima; quia ex te ortus est Sol
 justitiæ Christus Deus noster⁶¹.» Angeli fulgent
 sapientia qua Dominum vident in charitate; unde:
 «Angeli vident assidue faciem Patris⁶²»; ministrant
 in sanctitate; unde: «In habitatione sancta coram
 ipso ministravi⁶³»; laudant in puritate, unde dicitur:
 «Te sanctum Dominum laudant omnes angeli dicen-
 tes: Te decet laus et honor decusque⁶⁴.» Sequuntur
 prophetæ vestiti nube vitrea, apostoli mappa mundi
 in coloris differentia, martyres in veste purpurea.
 Prophete, quia viam Christi venientis prænuntia-
 verunt, in obscura visione, apostoli diversitatem
 gentium congregaverunt prædicatione, martyres
 rubricati sunt sanguinis effusione; prophetæ vestiti
 sunt nube vitrea, unde: «Vidi angelum fortem
 descendentem de cælo amictum nube⁶⁵.» Hæc est
 quam vidit puer Eliæ in Carmelo: «Video, inquit,
 nubem quasi vestigium hominis⁶⁶.» Hæc est col-
 umna nubis quæ duxit filios Israel per desertum
 præbens eis viam⁶⁷. In prima omnium canitur de
 Joanne: «Inter natos mulierum non surrexit major
 Joanne Baptista⁶⁸,» qui viam Domino præparavit
 in eremo. Apostoli vestiti sunt mappa mundi,
 unde: «In veste poderis quam habebat Aaron erat
 totus orbis terrarum⁶⁹»; quia «in omnem terram
 exivit sonus eorum⁷⁰.» Per totum enim orbem
 alios informaverunt ad virginitatem, alios ad con-
 fessionem, alios ad martyrium, alios ad contem-
 plationem; unde canitur de eis: «Qui sunt isti

²⁶ Matth. 22. ²⁷ Joan. 9. ²⁸ Psal. 105. ²⁹ Luc. 15. ³⁰ Exod. 12. ³¹ Ibid. ³² Luc. 15. ³³ Co-
 loss. 3. ³⁴ Ephes. 4. ³⁵ Psal. 38. ³⁶ Cant. 5. ³⁷ Ibid. ³⁸ Cant. 1. ³⁹ Exod. 12. ⁴⁰ Luc. 12. ⁴¹ I
 Joan. 2. ⁴² Jac. 4. ⁴³ Luc. 15. ⁴⁴ Gen. 27. ⁴⁵ I Tim. 1. ⁴⁶ Psal. 12. ⁴⁷ Coloss. 3. ⁴⁸ Psal. 97.
⁴⁹ Matth. 22. ⁵⁰ Gen. 3. ⁵¹ Psal. 108. ⁵² Psal. 101. ⁵³ Job 15. ⁵⁴ Isai. 14. ⁵⁵ Eccl. 1. ⁵⁶ Prov. 31.
⁵⁷ Psal. 105. ⁵⁸ Joan. 1. ⁵⁹ Ibid. ⁶⁰ Apoc. 12. ⁶¹ Offic. Eccles. ⁶² Matth. 18. ⁶³ Eccl. 24.
⁶⁴ Offic. Eccles. ⁶⁵ Apoc. 10. ⁶⁶ III Reg. 18. ⁶⁷ Exod. 15. ⁶⁸ Luc. 7. ⁶⁹ Sap. 18. ⁷⁰ Psal. 18.

qui ut nubes volant ⁷⁰? « Candidiores nive, » propter virgines, « nitidiores lacte, » propter confessores, « rubicundiores ebore antiquo, » propter martyres, « sapphiro pulchriores ⁷¹, » propter contemplativos. Martyres vestiti sunt purpura rosea sanguinis, inde canitur: « Laverunt stolas suas in sanguine Agni et clamaverunt et salvi facti sunt ⁷². » De quibus significatum creditur: « Purpura et byssus indumentum ejus ⁷³; » unde de Christo: « Quare ergo rubrum est indumentum tuum ⁷⁴? » Veniunt confessores vestiti superhumerales et rationale, conjuncti catenulis aureis ⁷⁵. In superhumerali designatur quod onus disciplinæ tulerunt patienter, in rationali quod opera sua et affectus ordinaverunt prudenter, in catenis aureis stringentibus, quod voluntatem carnis et mundi refrenaverunt viriliter et resplenderunt exemplariter; unde canitur: « Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris ⁷⁶. » Offeruntur et virgines vestiti sindone munda et florida, unde: « Sindonem fecit, et vendidit, et cingulum tradidit Chananæo ⁷⁷; » unde: « Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias ⁷⁸. » Hi offerunt incomparabiles divitias virginitalis; inde: « Considerate lilia agri, quæ non laborant neque nent; amen dico vobis, quod nec Salomon vestitus est sicut unum ex his in omni gloria sua ⁷⁹. » Inde canitur: « Afferentur regi virgines post eam, proximæ ejus afferentur tibi ⁸⁰. » Ergo beata vere mater Ecclesia, quam sic honor dignationis divinæ illuminat, quam victoriosorum gloriosus sanguis martyrum exornat, quam inviolatæ confessionis candida induit virginitalis, et sic floribus ejus nec rosæ nec lilia desunt, sed nec violæ. Vere honor divinæ dignationis illuminat, primo per Christum « qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ⁸¹, » secundo per beatam Virginem quæ peperit Solem, cujus splendor illuminat genus humanum, tertio per prophetas in spiritali revelatione, quarto per apostolos in prædicatione. Martyrum sanguis exornat rosulenta effusione, inviolatam conservat viola confessorum assidua disciplinæ observatione; candida induit virginitalis suæ munditiæ jucunditate et delectatione. In his secundis nuptiis examinatos transferet ad tertias nuptias regni Assuerus noster ⁸², id est beatitudo nostra Christus. Hoc est tertium convivium quod facit tertio anno imperii sui.

Tres enim sunt anni imperii Christi. Primus sub gratia, secundus in judicio, tertius in regno. Primus est annus benignitatis, secundus annus retributionis, tertius annus plenitudinis vel jubilationis. In primo, dedit peccatoribus misericordiam, in secundo, omnibus faciet iudicium et justitiam ⁸³, in tertio, dabit Dominus electis gratiam et gloriam ⁸⁴.

A De primo: « Benedices coronæ anni benignitatis tuæ ⁸⁵; » in hoc enim apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei. De secundo: « Annus retributionis meæ venit ⁸⁶, » quando « reddet unicuique juxta opera sua ⁸⁷. » Tertius erit jubilæus, quando redibit unusquisque ad possessionem suam, et propriam familiam. In hoc erit istud nuptiale convivium, in quo mutabitur aqua nostra in vinum ⁸⁸, id est corruptio in incorruptionem ⁸⁹. Vini est a sordibus seipsum mundare, corda hominum lætificare, facies colorare. Itaque mundificat, lætificat et colorificat. Mundificat a sordibus vitiorum, lætificat, ut sint sine gravamine dolorum, colorificat, ut sint conspicui in conspectu angelorum. Per primum erunt irreprehensibiles, per secundum B incorruptibiles, per tertium spectabiles. Primum enim vinum erit vinum de vineis Engaddi ⁹⁰: quod interpretatur *fontis hædi*, quia peccatores lavat, secundum de vinea Sorec, quod dicitur *electa*: quia boni a malis eligentur: ut sint sine misericordia. Tertium de vinea Naboth ⁹¹, quod dicitur *conspicuum*, quia et ipsi Deum videbunt ⁹², et ipsi videbuntur ab omnibus in gloria. De his tribus ait David: « Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor ⁹³; » ecce primum: « Lavabis me et super nivem dealbabor ⁹⁴, » ecce tertium: « Auditui meo dabis gaudium et lætitiæ ⁹⁵; » ecce secundum. Item de primo: « Sedebit confians et emundans argentum et purgabit filios Levi ⁹⁶. » Audi lætitiæ: C « Lætabuntur coram te sicut lætabitur in messe, et sicut exsultant victores capta præda quando dividunt spolia ⁹⁷. » — « Fulgebunt justi, et tanquam scintillæ in arundineto discurrunt ⁹⁸. » De hoc vino ait Salvator: « Non bibam amodo de hoc genimine vitis donec bibam illud novum vobiscum in regno meo ⁹⁹. » Vitis ista est Ecclesia quæ tria portat geminâ: emisit culpam, dolorem, obscuritatem, quæ bibit Christum in cruce, quando « languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ¹⁰⁰. » Sed novatum est in regno, quia culpa mutata est in munditiæ, dolor in lætitiæ, obscuritas in claritatem; ecce Assuerus noster hoc facit nobis convivium, ecce cui sponsa in hoc epithalamio quærendo tot laboribus insulavit, cum quo tot altercationibus verborum contulit, ad quem tot desideriiis suspiravit, quem invitavit in hortum, cui floridum præparavit lectulum, a quo in principio petivit osculum oris proprii, a quo nec suscipitur ad convivium, jam læva ejus sub capite sponsæ posita est, et dextera sponsi eam amplexatur, 180 jam eam osculo oris sui osculatur, id est præsentia delectatur, qua perpetuo fruatur, ipso præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto æternaliter gloriatur. Amen.

⁷⁰ Isai. 60. ⁷¹ Thren. 4. ⁷² Offic. Eccles. ⁷³ Prov. 31. ⁷⁴ Isai. 63. ⁷⁵ Exod. 28. ⁷⁶ Luc. 12
⁷⁷ Prov. 31. ⁷⁸ Cant. 2. ⁷⁹ Matth. 6. ⁸⁰ Psal. 44. ⁸¹ Joan. 1. ⁸² Esth. 2. ⁸³ Joan. 16. ⁸⁴ Psal. 83.
⁸⁵ Psal. 64. ⁸⁶ Isai. 63. ⁸⁷ Matth. 16. ⁸⁸ Joan. 2. ⁸⁹ I Cor. 15. ⁹⁰ Cant. 1. ⁹¹ III Reg. 21. ⁹² Matth.
5. ⁹³ Psal. 50. ⁹⁴ Ibid. ⁹⁵ Ibid. ⁹⁶ Malac. 3. ⁹⁷ Isai. 9. ⁹⁸ Sap. 3. ⁹⁹ Matth. 26. ¹⁰⁰ Isai. 53.

Fuge, dilecte mi, assimilare capræ, hinnuloque cervorum, super montes aromatum. A illos qui comparabiles sunt aromaticis montibus, assimileris capræ hinnuloque cervorum, quæ de montibus consueverunt ad convalles descendere, ut

Fuge autem dicit propheticæ. Ac si dicat: Scio, dilecte mi, quod tu fugies aliquando abscondendo notitiam tuam, subtrahendo vel non apponendo gratiam; verumtamen hoc rogo, hoc supplico, ut qui es assiduus super montes aromatum, id est super videlicet illos ad revisendos misericorditer recurras, qui sunt in vallibus et sæcibus peccatorum. Amen.

*Finem accepit expositio extimii sacræ paginæ professoris M. Joannis
Algrini; aliter ab Abbatisvilla, quondam cardinalis Sabinensis
et decani Ambianensis et Abbatisvillæ cantoris, super
Cantica canticorum, anno ab incarnato Christo,
millesimo ducentesimo tricesimo tertio, cal-
culo Romano tempore domini Gregorii
papæ noni approbata.*

**Impressa autem impensis et accuratione Jodoci Badii Ascensii
bibliopolæ jurati in inelyta Parisiorum academia, ad
Nonas Febr. sub Pascha 1521**

Deo gratiæ.

COELESTINUS III

PONTIFEX ROMANUS

NOTITIA HISTORICA

(Mansi, *Concil.*, XXII, 593)

Celestinus tertius, patria Romanus, qui auctore A Rogero prius Hyacinthus diaconus cardinalis Sanctæ Mariæ dictus fuerat, subrogatus est Clementi tertio anno Domini 1191, quarto Idus Aprilis. In vigilia Paschæ sacerdos, ipso Paschæ die pontificatum est consecutus. Henricum sextum ejus nominis regem Germaniæ, una cum uxore ejus Constantia, imperiali consecratione Romæ donavit. Postridie factæ coronationis, Tusculana civitas ad petitionem senatus Romani tradita, solotenus est desolata. Cumque imperator Apuliam et Siciliam, quam Tancredus invaserat, recuperare volens, magno exercitu Salernitanam civitatem expugnasset, et ad obsidionem Neapolis se contulisset, Constantiam imperatricem, quam Salernitani apud se relictam B proditioneque interceptam ad Tancredum in Sicilia regnantem transmiserant, Cælestinus pontifex per dominum Ægidium cardinalem diaconum e captivitate Tancredi liberatam ad imperatorem in Germaniam, quo morbus pestifer exercitum ejus invadens ab obsidione Neapolitana eum fugarat, suis expensis honorifice remisit.

Philippum Francorum regem expugnata Accone, olim Joppe dicta, ex Palæstina reversum, magna animi constantia aliquoties admonuit, ut Botildam regis Daniæ filiam, quam prætextu consanguinitatis alia superinducta dimiserat, non obstante sanguinis propinquitate, super qua ad instantiam regis dispensaverat, ad torum reciperet. Ad instantiam Aleonoræ matris Henricum imperatorem et Leopoldum C ducem Austriæ comminatione censurarum ecclesiasticarum monuit ut Richardum regem Angliæ, quem post aliquot victorias contra Soldanum obtentas, ex Palæstina, initis cum Soldano triennialibus induciis, redeuntem, in sinu Adriatico naufragantem, et ad territorium Viennense appellentem, Leopoldus dux Austriæ, idem quod vexillum ejus loco signi in hospitio suspensum in cloacam projici mandaverat, interceptit, captumque Henrici imperatoris arcissimæ custodiæ tradidit, a captivitate unius anni et sex septimanarum liberarent, reditisque obsidibus, eam etiã quam extorserat a captivo, ingentem pecuniarum summam integro

restituerent. Vinculis solutum regem matrî Aleonoræ per Moguntinum et Coloniensem archiepiscopos reddiderunt, pecuniam vero restituere contumaciter recasantes, pontifex merito gladium, quo solet punire, ecclesiasticum evaginando, utrumque excommunicavit. Leopoldus, contemptor censuræ ecclesiasticæ, gravem Dei vindictam in se subditisque suis expertus, tandem resipuit, et impetrata absolutione excommunicationis, magno corporis cruciatu spiritum emisit.

Henricus imperator in ea contumaciter obsurdens, præter eam quam in Terram Sanctam miserat expeditionem, nihil pie ac laudabiliter egisse invenitur. In Siciliam veniens, in eos Normannos qui defuncto Tancredo favissent, tam principes superstitis quam subditos incarcerando, et ementulando, carnificinam exercuit tantam, ut Constantia Augusta, ejus uxor, unica Normannorum regia superstes propago, eundem tanquam gentis suæ exterminium indigne ferens, adversus virum suum rebellando exercitumque armando, tandem coegerit, ut quas ipsa conjux volebat pacis conditiones acciperet. In Sicilia existens acerbissimam misit ad Alexium imperatorem Constantinopolitanum legationem, ab ipso petens quidquid terrarum olim in Oriente Wilhelmus rex Siciliæ ab Epidauro usque ad Thessalonicam civitatem occupasset, vel ut pro his tributum penderet. Summam talentorum sexdecim auri purissimi expilatione ecclesiarum et piorum locorum male collecti impetrasset, si non morte preventus fuisset. Nam dum hæc agebantur in Oriente, post oblatam regi Angliæ satisfactionem, petitamque ab excommunicationis sententia sibi inflictâ absolutionem, mortuus est mense Septembri anno Domini 1197, Friderico secundo regni Siciliæ hærede relicto. Quem pontifex optimus corona regia insignivit, postquam mater ejus Constantia, juxta decretum pontificium, a communi fama de partus sui suppositione se per juramentum expurgasset. Duces Palæstinæ, obitu imperatoris cognito, cum Saladini filium adversus se venire audissent, milites ad præliandum paratos ignominiose deserentes fugarunt. De obitu Cælestini, cuique in

locum illius subrogatione, Innocentius III in epistola ad Hierosolymitanum patriarcham ista ait: « Sane felicitis memoriæ Cœlestino, Patre ac prædecessore, sexto Idus Januarii, anno Christi 1198, viam universæ carnis ingresso, et in Lateranensi basilica sepulto, tanta fuit inter fratres nostros super pontificis substitutione concordia, ut eo cœlitus desiderii ipsorum aspirante, qui facit utraque unum, et concurrentes parietes in se angulari lapide copulavit, omnes universaliter unum saperent, et idem singulariter postularent, nos in summum pontificem ipso die depositionis ejusdem prædecessoris nostri unanimiter assumentes, » etc. Unde patet sex annis, novem mensibus minus duobus diebus Cœlestinum Romanæ Ecclesiæ præfuisse.

NOTITIA DIPLOMATICA.

(*Philippus JAFFE, Regesta Romanorum pontificum, p. 886. Berolini 1851, 4o.*)

Epistolis Cœlestini III ascripti pontificatus anni sunt. Bullæ præbent sententiam hanc: **PERFICE GRESSUS MEOS IN SEMITIS TUIS**

Testes subscripti sunt:

Ep. Albanensis.	Albinus.	a	2 Mai. 1191	ad	12 Jul. 1196
» Ostiensis et Velletrensis.	Octavianus.	a	2 Mai. 1191	ad	10 Sept. 1197
» Portuensis et S. Rufinæ.	Petrus.	a	2 Mai. 1191	ad	10 Sept. 1197
» Prænestinus.	Joannes.	a	2 Mai. 1191	ad	9 Febr. 1196
Ti. S. Clementis cardinalis et Tuscanensis episcopus.	Joannes.	a	3 Jun. 1191	ad	27 Jul. 1197
Pr. card. tit. S. Anastasiæ.	Romanus.	a	3 Jun. 1191	ad	14 Jul. 1194
» basilicæ XII apostolorum.	Pandulfus.	a	2 Mai. 1191	ad	13 Febr. 1196
» S. Cæciliæ.	Petrus.	a	2 Mai. 1191	ad	28 Mai. 1197
» SS. Joannis et Pauli tit. Pammachii	Melior.	a	27 Dec. 1191	ad	26 Jan. 1197
» S. Laurentii in Lucina.	Cinthius.	a	8 Jun. 1191	ad	28 Mai. 1197
» S. Marcelli.	Fidantius.	a	5 Mart. 1193	ad	25 Jun. 1196
» S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.	Guido.	a	13 Jun. 1191	ad	10 Sept. 1197
» S. Martini tit. Equitii.	Hugo.	a	28 Jul. 1191	ad	10 Sept. 1197
» S. Petri ad vincula tit. Eudoxiæ.	Petrus.	a	3 Jun. 1191	ad	27 Jun. 1191
	Bernardus.	a	5 Mart. 1193	ad	10 Sept. 1197
» S. Praxedis, episc. Ariminensis.	Rufinus.	a	8 Jun. 1191	ad	13 Jun. 1191
» S. Praxedis.	Solfredus.	a	5 Mart. 1193	ad	27 Jul. 1197
» S. Priscæ.	Joannes.	a	25 Jul. 1193	ad	10 Sept. 1197
» S. Pudentiænæ tit. Pastoris.	Jordanus.	a	2 Mai. 1192	ad	12 Mai. 1197
» S. Stephani in Cælio monte.	Joannes.	a	8 Jun. 1193	ad	27 Jul. 1197
» S. Susannæ.	Joannes Felix.	a	3 Jun. 1191	ad	13 Nov. 1193
Diac. card. S. Adriani.	Gerardus.	a	2 Mai. 1191	ad	10 Sep. 1197
» S. Angeli.	Gregorius.	a	13 Jul. 1191	ad	10 Sep. 1197
» SS. Cosmæ et Damiani.	Gratianus.	a	2 Mai. 1191	ad	28 Mai. 1197
» S. Georgii ad Velum aureum.	Gregorius.	a	8 Jun. 1191	ad	10 Sept. 1197
» S. Luciæ in Orthea (Orthea, Orthea).	Centius.	a	3 Mart. 1193	ad	14 Jul. 1194
» S. Mariæ in Aquiro.	Gregorius.	a	3 Jun. 1191	ad	10 Sept. 1197
» S. Mariæ in Cosmidin.	Nicolaus.	a	3 Jun. 1191	ad	28 Mai. 1197
» S. Mariæ in Porticu.	Gregorius.	a	2 Mai. 1191	ad	10 Sept. 1197
» S. Mariæ in Via lata.	Solfredus.	a	2 Mai. 1191	ad	26 Febr. 1193
	Petrus.	a	5 Mart. 1193	ad	29 Apr. 1193
» S. Mariæ Novæ.	Bernardus.	a	3 Jun. 1191	ad	26 Febr. 1195
» S. Nicolai in carcere Tulliano.	Ægidius.	a	7 Jul. 1192		
» SS. Sergii et Bacchi.	Lotharius.	a	3 Jun. 1191	ad	27 Jul. 1197
» S. Theodori.	Joannes.	a	3 Jun. 1191	ad	4 Oct. 1192
	Bobo.	a	5 Mart. 1193	ad	27 Jul. 1197
Date bullæ sunt p. m.					
Moysis S. R. E. subdiaconi vicem agentis cancellarii.		a	20 Apr. 1191	ad	2 Mai. 1191
Moysis S. R. E. subdiaconi Lateranensis canonici.		a	15 Mart. 1192	ad	7 Apr. 1192
		et d	13 Julii. 1192	ad	8 Mart. 1194
Ægidii S. Nicolai in carcere Tulliano diac. card.		a	3 Jun. 1191	ad	14 Jul. 1194
Centii S. Luciæ in Orthea diac. card. domini papæ camerarii.		a	6 Nov. 1194	ad	10 Sept. 1197

CŒLESTINI III

PONTIFICIS ROMANI

EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA

ORDINE CHRONOLOGICO DIGESTA.

De libris adhibitis vide Indicem bibliographicum tomo CLXXIX præfixum

ANNO 1191

I.

Ecclesiæ Portuensi asserit concessionem ab abbate S. Joannis Ravennate factam.

(Laterani, April. 19.)

[FANTUZZI, *Monum. Ravennat. Eccl.* VI, 56.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui Portuensis Ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto ferventius, favente Domino, regulari observantiæ insudatis tanto sincerius universitatem vestram diligimus, et profectibus vestris ac communiis, ubi cum Deo possumus attentius debemus et volumus providere. Eapropter justis vestris postulationibus concessionem quam dilecti filii nostri abbas et conventus S. Joannis evangelistæ Ravenn. super acquisitis et acquirendis possessionibus de jure ipsorum provida vobis et æqua consideratione fecerunt, sicut in scripto eorum authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum apostolorum ejus Petri et Pauli, se noverit incursum.

Datum Laterani xiii Kal. Maii, pontificatus nostri anno I.

II.

Ecclesiæ S. Joannis Rastorfensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii. 2.)

[SCHANNAT, *diæcesis Fuldensis*, p. 266.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis CONRADO præposito ecclesiæ Sancti Joannis, et fratribus in Ratesdorf, tam presentibus quam futuris canonicæ substituendis in perpetuum.

Effectum justa postulantis indulgere, et vigor postulat æquitatis, et ordo exigit rationis, præsertim quando potentium voluntas et pietas adjuvat et

A veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, et Sanctæ Cæcilie in Ratesdorf, in qua divino mancipati estis obsequio ad exemplar felicitis recordationis Clementis papæ, prædecessoris nostri sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quæcunque bona, quascunque possessiones eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificam, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus suis pertinentiis; ecclesiam Sancti Laurentii in Ussine cum ipsa villa et omnibus pertinentiis suis; Dastaha, Ingumarestat, Sulaha, cum earum appendiciis; Geintistat Isileibes, Negilstete cum earum pertinentiis; Melre, Clettistete cum omnibus suis pertinentiis; ~~Kastreiche~~ Nenderich, cum pertinentiis suis; Datinbechr, Scherlinges, Gozoldesdorp, Hasalahe, cum aliis villis et pertinentiis omnium supradictarum villarum. Præterea libertates et immunitates curialium clastralium vestrarum, nec non antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ concessas, et hactenus observatas, ratas habemus, et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus: auctoritate quoque apostolica nihilominus duximus prohibendum, ne advocatus vester, qui pro tempore fuerit, locum ipsum, vel quæ ad eum pertinent gravare, seu quibuslibet indebitis exactionibus tam in forestis et nemoribus, quam novalibus ecclesiæ vestræ fatigare præsumat; sed his quæ antiquitus sibi concessa sunt, et ad justitiam suam pertinent contentus existat.

Sancimus etiam, sicut ex scripto authentico illustri memorie Ottonis, quondam imperatoris statutum dignoscitur ut non liceat cuilibet seu etiam abbati Fuldensis monasterii de rebus ipsius auferre

temere vel minuere, vel aliqui in beneficium concedere; nec licitum sit eidem abbati in vos et res ecclesiæ vestræ exactionis seu vendicationis angariam exercere, salvo antiquo canone, qui eidem abbati vel fratribus ejus aut canonicis specialiter debetur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare vel ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, remque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiat, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniat. Amen, amen, amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velitrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænестinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Pandulfus, Basilicæ XII apostolorum presb. card.

Ego Petrus, tit. S. Cecilie presb. cardinalis.

Ego Jordanus, presb. cardinalis S. Pudencianæ tit. Pastoris.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerhardus, Sancti Adriani diac. cardinalis.

Ego Gofredus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Data Romæ apud S. Petrum, per manum Moysi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, vi Non. Maii, indict. ix, anno Incarnat. Dom. 1191, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III, anno primo.

III.

Archiepiscopus, episcopus, abbatibus prioribus et cæteris ecclesiarum prælatibus Petrum quondam archiepiscopum Tarentasiensem, sanctorum ordinibus ascriptum nuntiat.

(Romæ, ap. S. Petrum Maii 10.)

[Acta SS., Maii t. II, 347.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-

nerabilibus fratribus, archiepiscopis, episcopis, et dilectis filiis abbatibus, prioribus, et cæteris ecclesiarum prælatibus salutem et apostolicam benedictionem.

Divinæ laudis gloriam circa sacratissimam sanctorum memoriam universis mortalibus admirandam, tam singulariter quam communiter assiduis præconiis; sed præcipue diebus memorialibus seu festivis solemnitatibus extollendam, universitatis Conditor invisibilis, quibusdam visibilibus signis, veluti quibusdam fulgoribus seu tonitruis per diversa, non tamen adversa, sed potius consona Scripturæ sacræ testimonia manifestat, edocet et confirmat; dum de ipso, qui est sine fine laudabilis et in omnibus suis operibus admirabilis, voce Davidica nuntiatur: *Laudate Dominum in sanctis ejus* (Psal. L, 1). Et illo: *Mirabilis Deus in sanctis suis* (Psal. LXXXVII, 56). Et de ipsis sanctis sub quadam admiratione prophetico sermone proponitur: *Qui sunt isti qui ut nubes volant?* etc. (Isai. LX, 8.) Et cum sit idem optimus et infinitus, innumerabiles volens habere, de quibus debeat collaudari, sicuti ab æterno secundum suæ potentie divitias ordinavit, sanctis sanctos aggregat et adjungit, ut innuitur in ipsius laudis abundantiam redundare dum dicit: *Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus* (Psal. CL, 2). Quod autem in sanctis quasi specialiter se laudabilem exhibet, et in eis mirabilis invenitur, in ipsorum doctrina fructifera et operatione salubri miracula concedendo, et eorum numerum augmentando, ad nostram procul dubio, si diligenter velimus attendere, noscitur pertinere salutem. Et tanto majori devotione debemus cognoscere, quod in servis suis ad nostræ salutis augmentum omnipotens Deus operatur, prout in similibus Patres nostri commendabiliter et pie fecisse noscuntur, quanto major fructus inebitantur creditur adfuturus.

Sane intelleximus ex quodam rescripto felicis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri, quod ab eo per duos abbates ordinis Cisterciensis, viros providos et discretos, humiliter et instanter ex parte ipsius ordinis fuerit postulatum, ut beatæ recordationis Petrum quondam Tarentasiensem archiepiscopum canonizare deberet. Qui petitioni sibi porrectæ placitum præbisset assensus, nisi quædam temporum et rerum incommoditas facultatem tunc postulati operis denegasset. Nec de ipsius ullatenus meritis dubitavit, sed nihil eo tempore de miraculis et conversatione ipsius aliquibus fuerat litteris adnotatum, et decuit fratrem postulato communitatis consilio differre, mandans ut de actibus et conversatione memorati Patris ea quæ certa essent interim redigerentur in scriptis; ut cum tempus opportunum adesset, Ecclesia Dei certam et indubitabilem firmitatem haberet, cui circa ea quæ petita fuerant, concedenda securius et fiducialius posset inniti. Quoniam ergo, juxta jam dictum præfati prædecessoris nostri mandatum, ea quæ beatus ille vir vir-

tutibus emicans gessit in vita, et miracula, quæ A
Deus per ipsum post ipsius obitum operatus est, collecta sunt fideliter et redacta in scriptum, quod multorum testimonio commendatum reddimus comprobatum; cum de his per magnas et honestas personas, ut decebat fieri, simus redditii certiores, supradictæ petitioni nobis, quanquam immeritis, in sede apostolica residentibus, item ad Romanam Ecclesiam destinatæ, præbentes assensum, non tam pro supradicti ordinis reverentia, cui libenter acquiescere disposuimus in omnibus piis et justis postulationibus, quam pro gloria Domini dilatanda; jam dictum memorabilem virum, de communi fratrum meorum consilio, canonizavimus, et canonizatum universæ Ecclesiæ Dei per scripta sedis apostolicæ nuntiamus, statuentes ut in universis ecclesiis seu B
monasteriis vestris ipsius gloriosi, sancti videlicet Petri, quondam Tarentasiensis archiepiscopi, veneranda memoria singulis annis, tertio Idus Septembris, quo gloriosum corpus ejus fuit de sepulcro cum pia devotione levatum, solemniter celebretur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, vi Idus Maii, pontificatus nostri anno primo, Incarnationis vero Domini: cæ anno 1191.

IV.

Abbatem et conventum Bellæ-Vallis de Petro, quondam archiepiscopi Tarentasiensi, in sanctorum numerum relato certiorum facit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 10.)

[Acta SS., Maii t. II, 548.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Bellæ-Vallis, salutem et apostolicam benedictionem.

Divinæ laudis gloriam circa sacratissimam sanctorum memoriam universis mortalibus admirandam, etc., sicut supra, usque: Statuentes ut in vestro et in universis vestri ordinis monasteriis ipsius gloriosi, sancti videlicet Petri, quondam Tarentasiensis archiepiscopi veneranda memoria singulis annis in Idus Septembris, quo gloriosum corpus ejus fuit de sepulcro cum pia devotione levatum, solemniter celebretur.

Ad hæc cum divina misericordia vobis tantam concesserit gratiam, ut jam dictum pretiosum corpus in vestro monasterio requiescat, universitatem vestram attente monemus et propensius exhortamur, ut ad ipsius pretiosi sancti memoriam solemniter celebrandam usque adeo unanimiter intendatis, quod omnipotens Dominus in vestris actibus honoretur, et ex illius imitatione vobis æterni præmii cumulus augeatur, ita quod, auctore Domino, manifeste possit agnosci, qualiter succus illius sanctæ radicis atque doctrina in ramorum fructibus maneat et servetur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, vi Idus Maii, pontificatus nostri anno primo.

V.

Gaufrido electo Eboracensi promittit, Hugonem, episcopum Dunelmensem, ei post acceptam consecrationem subjectum iri.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 11.)

[Monast. Anglic., III, 148.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio GAUFRIDO Eborum electo, salutem et apostolicam benedictionem.

Quamvis Ecclesia Romana dixerit aliquis prælati ecclesiarum, diversis respectibus deferendis; cæm tamen ipsa mater Ecclesia, prout congrue visum fuerit, reducere voluerit oculos ad jura debita conferenda, nullatenus est mo'este ferendum, sed potius æquanimiter tolerandum. Hinc est quod tuæ diligentia per scripta præsentia duximus indicandum, quod licet personam venerabilis fratris nostri Hugonis Dunelmensis episcopi, sicut honorabile membrum Ecclesiam sedem apostolicam providerit et duxerit honorandam. Quia tum juri et statui Eborum Ecclesiæ nos oportuit, et docuit providere cum nimium absoum videretur, quod eadem Ecclesia diutius permaneat tanti et unici in regno Angliæ suffraganei solatio destituta; nec quidquam de suo jure minuatur, si jus alterius conservetur, ei dedimus in mandatis, atque præcipimus tibi, sicut suo metropolitano, exemptione qualibet obtenta pro eo a Romana Ecclesia nonobstante, et ante consecrationem, et cum fueris consecratus assistat; et cum eum et Ecclesiam suam decrevimus tibi et Ecclesiæ tuæ, jure metropolitico per omnia conservato, de communi fratrum consilio, subjacere, debitam tibi obedientiam et reverentiam, sublato cujuslibet contradictionis et appellationis obstaculo, impendere non pos ponat.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, v Idus Maii, pontificatus nostri anno primo.

VI.

Monasterii Sanctæ Mariæ et Sancti Joannis evangelistæ Lubecensis protectionem suscipit bonaque confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 21.)

[SHEM, *histor af Danmark*, VIII, p. 696.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ARNOLDO abbati et conventui Sanctæ Mariæ et S. Joannis evangelistæ in Lubeca, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id persollicitudinem officii nostri ad debitum perducat effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu prædictam ecclesiam, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communitus, statuentes ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem loco noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quas-

cunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium Impræsentiarum juste et canonice possidet aut in futurum justis modis, procurante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Dimidiam villam in Rantzivelt, villam Cleve, dimidiam decimam in Gladeburge majori, et dimidiam in Gladeburge minori, dimidiam decimam Stuthestorp, totam decimam Eteodenwinde, areas in civitate Lubeca, agros in campo ejusdem civitatis, unam super rivum Strieneze, saline in Todeslo, villam Tribernerthorh; in Oldenbruch tres mansos in Tescaio.

Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, protectionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, xii Kal. Junii, pontificatus nostri anno primo.

VII.

Monasterii S. Mariæ et Sancti Joannis evangelistæ in Cismar protectionem suscipit, et privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 23.)

[*Ibid.*]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ARNOLDO abbati et conventui Sanctæ Mariæ et Sancti Joannis evangelistæ in Cismar, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoties postulatur a nobis quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere et juxta petentium voluntatem consentaneam, rationi effectui prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, prædictam ecclesiam, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti patrocinio communitimus. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes, ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, de eo discedere. Discedentem vero

PATROL. CCVI.

A absque communium litterarum cantione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, x Kal. Junii, pontificatus nostri anno primo.

VIII.

B *R[eginaldo], episcopo Bathoniensi, et abbatibus de Radinges et de Waltham mandat, ut quæ Balduinus archiepiscopus monachis Cantuariensibus abstulerit, restituant.*

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 28.)

[*TWYSDEN H. A. Scr., II, 1572.*]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri R. Bathoniensi episcopo, et dilectis filiis de Radinges et de Waltham abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Molestias et injurias quas per bonæ memoriæ B. Cantuariensem archiepiscopum conventus ejus loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus, quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicis recordationis Urbani et Clementis prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit reformarat ad plenum, per apostolica vobis scripta mandamus atque præcipimus, quatenus omni dilatione, contradictione et appellatione cessante, ecclesias cum fructibus inde perceptis et alia quæ sæpe dictus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulit, nostra freti auctoritate, cum integritate restitui faciatis, et eorum detentores, si opus fuerit, censura non differatis ecclesiastica coercere, modis omnibus observantes, ne in loco quem apostolica condemnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius capella ibidem, ut dicitur, erecta funditus destruat, et sicut a Patribus nostris decretum esse dignoscitur, canonicorum institutionem revocantes, in irritum eos denuntietis et teneatis suspensos, qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumperunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolventi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ Clementis incurrisse noscuntur, cautius ab omnibus faciatis evitari, donec Ecclesiæ satisfactione competenti exhibita, per nos mercantur absolvi. Qui vero hujusmodi communcaverunt scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant.

Hæc autem omnia tanto districtius vestræ discretionis duximus injungenda, quanto in injuriam apo-

siolica sedis redundare videtur eadem, toties inani-
ter iterare mandatis, et religionem vestram minus
deceret, si mandatum apostolicum segnius exsequi e-
remini, nec possemus sine molestia tantum in vobis
neglectum aliquatenus sustinere, nullis litteris juri
eorum præjudicium facientibus, si quæ apparuerint
a sede apostolica impetratæ, obstantibus. Quod si
omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo
vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, v Kalendas Junii, pontificatus nostri anno primo.

IX.

Prioris et conventus ecclesiæ Christi Cantuariensis privilegia a Balduino quondam archiepiscopo restituit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 28.)

[*Ibid.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut ad apostolatus nostri debitum pertinere dignoscitur his, quæ rite et recte ordinata consistunt, vigorem conferre perpetuum, ita nimirum, eis quæ secus sunt quam deceat vires detrahere, enervare et infirmare tenemur. Eapropter, dilecti in Domino filii, cum B. quondam archiepiscopus sive motu proprio, sive instinctu alieno vos et ecclesiam vestram molestiis multis et injuriis quædamque affligeret, et scripta aliqua a sede apostolica in præjudicium juris vestri falsa suggestionem, ut dicitur, impetravit, quem magis tranquillitati vestræ dare operam decuisset; paci vestræ paternæ volentes in posterum sollicitudine providere, omnia quæ per memoratum archiepiscopum circa vos vi vel metu acta sunt auctoritate apostolica revocamus in irritum, et nominatim ea quæ, legato Romanæ Ecclesiæ præsentem et contradicentem, contra mandatum sedis apostolicæ facta dicuntur, sicut in authentico ejusdem legati, Joannis videlicet Anagnini quondam presbyteri cardinalis, ob causam vestram in Angliam directi continetur, et quæcumque contra jus vestrum vel privilegiorum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit, viribus carere decrevimus, statuentes ut nullus unquam hominum ea quæ male gessit trahere audeat in consequentiam, neque possint ea quæ tacita veritate a sede apostolica impetravit, juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore aliquod præjudicium generare.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ constitutionis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, v Kalendas Junii.

X.

Ecclesiam Sancti Laurentii Florentinam tuendam suscipit ejusque bona ac jura confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 3.)

[LAMI, *Eccl. Florent. monum.*, II, 935.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis IDEBRANDO priori S. Laurentii Florentinæ civitatis, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectum debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter entlescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Laurentii, quæ caput Florentinæ Ecclesiæ fuisse videtur, in qua divino obsequio mancipati estis, ad exemplar felicitis recordationis Nicolai, Alexandri II, Alexandri III, Lucii, Clementis III, Paschalis II, prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcumque bona, eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Parochiam vestræ ecclesiæ pertinentem sicut hæcenus habuistis; hospitale quod juxta ecclesiam supradictam Beati Laurentii situm est cum omnibus pertinentiis suis; hospitale, quod dicitur Cigareti, in pleberio Sancti Stephani in pane constructum cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Marci cum omnibus pertinentiis suis; montem Sancti Laurentii, qui ex uno latere proximat terræ Sancti Joannis et duabus viis decurrentibus, et ex alio Sancti Romuli, tertio Sanctæ Mariæ, quarto decurrit ei Via Regia, cum decimis et primitiis suis; montem Gonii, qui de una parte a rivo Tersunula cingitur, ex alia terræ Sancti Romuli jungitur, a tertia parte Sancti Joannis, a quarta decurrit ei via quæ dicitur Subtus, cum decimis et primitiis suis; citinas Sancti Laurentii ibi juxta positas cum decimis et primitiis suis; abataticum portæ Sancti Laurentii cum ipsa etiam congregatione; ecclesiam Sancti Bartholomæi sitam in Faltignano, cum omnibus pertinentiis suis, et possessiones omnes quas in eadem curia possidetis; ecclesiam S. Andræ in Percussina. Quæcumque etiam a prædictis Romanis pontificibus vobis concessa sunt, et ecclesiæ vestræ cum privilegiis confirmata, similiter roboramus. Sane diebus solemnibus in claustrum vel in atrio ecclesiæ processiones facere et missas ad tertiam cantare, nullius contradictio vos inhibeat; sed modis omnibus studeatis omnipotentem Dominum glorificare, et salutem animarum vestrarum ipso præstante vigilantè insistere. Prohibemus quoque ut

nemini liceat infra terminos parochiæ vestræ sine auctoritate diocessani episcopi, et vestro assensu ecclesiam vel oratorium de novo ædificare, salvis privilegiis Romanorum pontificum. Libertates præterea et immunitates antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ concessas, et hactenus observatas, habemus ratas, et eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Statuimus insuper ut non liceat episcopo vestro in vos vel ecclesiam vestram sine manifesta et rationabili causa excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare.

Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem providerint eligendam.

Decernimus ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, vel ejus possessiones auferre aut ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Florentini episcopi canonica justitia. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertioque communita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, presbyt. card. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Petrus, presbyt. card. tituli Sanctæ Cæciliæ.

Ego Petrus, presbyt. card. S. Petri ad Vincula Eudoxiæ.

Ego Jordanus, presbyt. card. Sanctæ Pudentianæ, tit. Pastoris.

Ego Joannes, tit. Sancti Clementis card. Viterbiensis.

A Ego Romanus, tit. Sanctæ Anastasiæ presbyt. cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Joannes, Sancti Theodori diac. card.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diac. cardinalis

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquino diac. cardinalis.

Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diac. cardinalis

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii, Sancti Nicolai in Carcere diaconi cardinalis in Nonas Junii, indictione IX, anno Incarnationis Dominicæ 1191, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno primo.

XI.

Monasterii Nonantulani patrocinium suscipit et privilegia ac possessiones confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 8.)

[Vide TIRABOSCHI, *Storia di Nonantola*, II, 288.]

XII.

Opizoni subdiacono Parmensi et magistro Joanni Bergonati mandat ut controversiam inter canonicos cathedralis ecclesiæ Reginæ et S. Prosperi clericos componant.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 16.)

[TIRABOSCHI, *Memor. Moden.*, III, 419.]

C CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis OPIZONI subdiacono nostro canonico Parmensi et magistro JOANNI Pergamensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex parte dilectorum filiorum nostrorum præpositi P. magistri scholarum et aliorum canonicorum Reginæ ecclesiæ nobis est querela proposita, quod præpositus Sancti Prosperi cum clericis suis ad ecclesiam eorum accedens, in Sablato sancto terram partem officii celebrare contendens, et baculum pastorem ad manutenendum in officium exequendum nitens, illis renitentibus, obtinere, quem jam dictus magister P. ad suam dignitatem spectare proponit, magnas illi injurias irrogavit. Quidam enim ex clericis Sancti Prosperi epistolarum librum de manu cujusdam presbyteri præfati Regini præpositi auferentes ipsum manibus violentis injectis plurimum inhoneste tractarunt. Præterea cujusdam diaconi ad annuntiandum Evangelium præparati albam, qua indutus erat, temerario ausu sciderunt, et alios etiam excessus præsumpsere committere, qui vobis melius poterunt explanari. Is vero qui pro parte præpositi et clericorum Sancti Prosperi proponebat, asseruit quod præscripti præpositus et canonici instrumentum de ipsorum justitiis confici sibi fecerunt, et super injuriis candelarum, et instrumentis communibus exhibendis, et de appellatione ad nos interposita super quibusdam testibus producendis, et super baculo etiam pastorali a præposito ipso

Sancti Prosperi in Sabbato sancto tenendo, et officii etiam quæ pro tertia parte exsequi consueverunt, gravem ipsis injuriam præsumpserunt in magnum præjudicium juris eorum inferre. Quia igitur ex tam diversis assertionibus de rei nobis serie constare nequivit, de nuntiorum utriusque partis assensu idem vobis duximus negotium committendum, discretioni vestræ per apostolica scripta mandantes quatenus, partibus ad vestram præsentiam convocatis, audiatis hinc inde proposita, et eidem negotio, nullius contradictione vel appellacione obstante, finem debitum imponatis. Si quos vero manus violentas in clericis constitit temere injecisse, tandiu sicut excommunicatos denunciatis ab omnibus arctius evitandos, donec passis injuriam congrue satisfaciant, et cum litteris vestris ad sedem veniant apostolicam absolvendi.

Testes autem quos utraque pars ad suam assertionem nominaverit, si timore vel gratia se subtraxerint eos appellacione remota per censuram ecclesiasticam compellatis, ut testimonium perhibeant veritati.

Datum Romæ, apud S. Petrum, iv Idus Junii, pontificatus vero nostri anno primo.

XIII.

Ecclesiæ S. Sigismundi protectionem suscipit, bonaque ac possessiones confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 13.)

TIRABOSCHI, *Memor. Moden.*, IV, p. 3.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio ALBERTO presbytero ecclesiæ Sancti Sigismundi de Sablono, ejusque successoribus canonicè substituendis, in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitante assumat. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et prælatam ecclesiam Sancti Sigismundi de Sablono, cui, auctore Deo, præesse dignosceris, ad exemplar felix recordationis Alexandri et Lucii prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi et illibata tuisque successoribus omnino permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in qua præfata ecclesia sita est cum pertinentiis suis et terminis; qui termini per hos fines distinguuntur : A strata usque ad vineam dominorum de Saviola, et a vinea filiorum Madelgigilli usque in fundum fossati Castelli. In Guavaseto mansum unum supra Carrubium quatuor bubulcas terræ, in ripa Rami duas bubulcas, sub Gavageto

A tres bubulcas prati, in Fontanill quatuor bubulcas terræ, in via de Porotheso unam petiam terræ, in Carzeto duas bubulcas prati, in Sabone in Braida de Noceto viginti duas bubulcas, in Pirumplatium quatuor, ibi prope unam, ad meridiem Rami in duabus petiis tres bubulcas, in Runco Joannis presbyteri septem bubulcas, et molendinum in eodem loco; In Cloza unam bubulcam, ibi prope Linarium juxta viam Ursimadii duas petias, juxta viam de Bonizolis duas petias, juxta quercetum Malaquisti unam petiam, in Linario presbyteri Angeli octo bubulcas, et in eodem loco vadum molendini, ibi prope duas petias, in ripa Beccadossi unam petiam, supra viam de Feligaria unam, in clausura dominicata sex bubulcas, ibi prope petiunculam unam, medicamentum molendini de Panario, et duas partes spaldi, in ripis Tresnarie unam petiam, in Braida vicedomorum unam bubulcam, ibi prope unam petiam, juxta Canterellos vineam, in Lammis unam bubulcam prati, in via de Dosis unam bubulcam, in Feligaria campum, qui dicitur Sancti Dalmatii, et mansum Jannulini datum per Araldum et uxorem, quod est decem et septem bubulcarum : decimam præterea omnium dominicatorum octo procerum, videlicet Guidonis et Attonis, in Sablano et in Runca dellis quæ colligitur per cervum a fossato Martanorum sicut vadit via usque ad puteum de Gurda contra Tresnariam et decimam totius dominicatus Wilhelmi de Bomissima et filiorum Corradini, et partem decimæ Michaelis de Bona in Gavaseto; decimas quoque quas ecclesia tua quadraginta annis inconcussè possedit, et impræsentiarum possidet. Libertates et immunitates eidem ecclesiæ rationabiliter indultas et hactenus observatas, ipsi ecclesiæ auctoritate apostolica nihilominus confirmamus. Quia vero decimæ ministris ecclesiarum tam veteri quam nova lege noscuntur esse concessæ, sub interminatione anathematis prohibemus, ut nullus laicus decimas a vobis exigere vel extorquere præsumat. Præterea decimam, sicut vadit via a castello ad crucem Araldellorum, et inde per Cluzam et Cumunioiam usque in et via a castello ad crucem Pedeti usque in finem Frascaritii, exceptis tenuta Spittii de Araldellis singulis et Petrozolis, decimam a clausura Rainerii Malaracti, sicut via vadit usque ad Valescellam de Araldellis usque in Tresnariam, exceptis tenentis de manso Gisoni, et Sigulli, et Stantheis, decimam feudi Brunichi et filiorum Girardi; decimam illius terræ quam dedit ecclesiæ Araldus et domina Cæcilia, decimam vinearum Petrocini Romæ..... Joannis Stantis et Joannis Madelgisii; decimam illarum terrarum quæ dantur ecclesiæ, bubulcam terræ quam dedit Richardus, et unam Feligariæ, et unam quam emit magister Albertus a Foliata juxta Runcum Joannis presbyteri, et molendinum juxta Quercetum Malaquisti. Novas etiam et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis, aliisque ecclesiasticis sæcularibusque personis vobis prohibemus imponi.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat A prælatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et dæcesani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Alb...., Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Petrus, titulo Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis.

Ego Jordanus, presbyter cardinalis Sanctæ Pudentianæ titulo Pastoris.

Ego Joannes, titulo Sancti Clementis cardinalis et Tuscanensis episcopus.

Ego Rufinus, titulo Sanctæ Praxedis cardinalis Ariminensis episcopus.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Soffredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, Idibus Junii, indictione VIII, Incarnationis Dominicæ anno 1191, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno primo.

XIV.

Monasterium S. Petri Piscariense tuendum suscipit ejusque bona ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 13.)

[*Anecdota Ughelliana*, p. 411.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JOBELI abbati monasterii S. Clementis

A de Insula Piscariæ, quæ Casa aurea vocatur, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosis votis annuere, et ea operis exhibitione complere officium nos invitat suscepti regiminis, et ordo videtur exigere rationis. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium ubi corpus B. Clementis papæ et mart. requiescit, quod solius B. Petri juris existit, in quo divino estis obsequio mancipati, ad exemplar prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum fel. mem. Leonis, Calisti, Adriani, ac Alexandri sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communitimus, ut soli Romanæ Ecclesiæ B subditum ab omnium ecclesiarum, sed personarum jure liberum habeatur. In primis siquidem statuantes ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et B. Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Mansuro igitur in perpetuum decreto statuimus, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentem legitime possidet, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

In comitatu Pinnensi castrum Insulæ, Castellionem, Vinulam, Pesculum, Roccam de Soti, Corvarium, Petraniquam, Bectoritum, Alannæ Farum, Casale Planum, Colledunum cum omnibus ecclesiis et pertinentiis suis, castrum quod vocatur Casale D. C desiderii cum ecclesiis sancti Petri de Panepenna, S. Martini de Muscufo et S. Justæ de Tagliano, In civitate S. Angeli, cellam S. Clementis, castellum S. Mori cum portu, et suis pertinentiis, ecclesiam S. Cirici de Monte Silvano, ecclesiam S. Salvatoris juxta flumen de Nora cum ipso portu et pertinentiis suis, ecclesiam S. Gervasii cum pertinentiis suis, priores qui cognomine dicuntur Palummani cum familiis et pertinentiis suis, ecclesias sancti Rustici de Saliano, S. Angeli in Monte Apriano, S. Flaviani, S. Mariæ ad Cap., S. Mariæ de Colle cum capella de Rocca et omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Nicolai ad Cornisam cum pertinentiis suis.

D In comitatu Theatino Bononisatum cum omnibus ecclesiis et pertinentiis suis, ecclesiam S. Mariæ de Pesula, ecclesiam S. Angeli de Casula, ecclesiam S. Cesidii, monasterium S. Trinitatis de Lapidaria cum pertinentiis suis. In Carmanico ecclesiam S. Crucis, ecclesiam S. Nicolai cum cellis et aliis pertinentiis suis, ecclesias S. Martini ad Guttam, S. Joannis in Scaviari, S. Silvestri de Oligeto cum pertinentiis suis. In comitatu Aprutino, castrum Guardie, castellum Vetulum, monachicum, castrum S. Georgii cum omnibus ecclesiis et pertinentiis suis. In marchia, castrum Lori, castrum Caldarole, castrum Vestimani, montem Obtetanum, Rotellum, Bricciam, S. Vincentium, S. Angelum ad Favaram cum aliis ecclesiis et

pertinentiis suis. In comitatu Valven. casale quod dicitur S. Trinitatis cum cellis et pertinentiis suis, in civitate Sulmone oratorium, domum et palatium q. Simeonis, casas, casalia, et omnes possessiones, intra vel extra ipsam civitatem vestro monasterio attributas, ecclesiam Sancti Mauri de Amiterno cum pertinentiis suis, montem de Tarino cum rupibus et silvis eorum, cellam S. Clementis in Lisina cum pertinentiis suis. Concedimus etiam vobis vestrisque successoribus, omnem decimationem prædictarum literarum ecclesiæ vestræ, et partem oblationum quæ pro mortuis offeruntur.

Interdicimus insuper ut in supradictis locis nullus episcopus audeat synodum celebrare, vel aliqua jura episcopalia exercere, nisi a te vel a successoribus tuis vocatus fuerit. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum seu clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a quocunque malueritis suscipiatis episcopo. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri delibaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat. Quæcunque præterea in futurum concessione pontificum, liberalitate principum, oblatione fidelium, vel aliis justis modis poteritis adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum, nullus in qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponere, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem, et B. Benedicti Regulam duxerint eligendum, electus a Romano pontifice consecratur. Paci quoque et tranquillitati vestræ paternam in posterum sollicitudine providere volentes auctoritate apostolica prohibemus, ne quis infra ambitum domorum vestrarum furtum committere, ignem apponere, hominem capere, aut interficere audeat, seu vobis, vel rebus vestris, aut iis, qui ad vos confugerint, violentiam aliquam temeritate quolibet irrogare.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, vel ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua

A jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episc.

Ego Albinus, Albanen. episc.

Ego Octavianus, Ostien. et Velletr. episc.

Ego Joannes, Prænestin. episc.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Petrus, presb. card. tit. S. Cæciliæ.

Ego Petrus, presb. card. S. Petri ad Vincula tit. Eudoxiæ.

Ego Jord., S. Pudentianæ tit. Pastoris presb. card.

B Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Tuscan. episc.

Ego Joannes Felix, tit. S. Susannæ presbyt. cardin.

Ego Roman., presb. card. tit. S. Anastas.

Ego Guido, presb. card. S. Mariæ trans Tiberinam tit. Callisti.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presbyt. card.

Ego Cinthius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Gratian., SS. Cosmæ et Damian diac. card.

Ego Berardi, S. Adriani diac. card.

Ego Goffredus, S. Mariæ in Via Lata diacon. card.

C Ego Gregor., S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diacon. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmediu diacon. card.

Ego Gregorius, S. Angeli diac. card.

Dat. Romæ, apud S. Petrum, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., Id. Junii, indict. ix, anno Incarnat. Dominicæ 1191, pontif. vero D. Cælestini papæ tertii anno primo.

XV.

Priori et conventui Cantuariensi privilegia varia concedit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 20.)

[WILKINS, *Concil.*, I, 494.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, priori et conventui Cantuar., salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut nobis imminet ex officio profectui religionis intendere, ita nihilominus ex eodem officio, cogimur his, quæ statuta regularis ordinis impedire videntur, studio pastoralis sollicitudinis obviare. Eapropter, dilecti in domino filii, dignitatem ecclesiæ vestræ studiosius attendentes, et reputantes

indignum, ut, cum sitis vinculo monasticæ professionis astricti, debeatis alibi quam in vestro capitulo, si quando exceditis, conveniri, præsentibus vobis litteris indulgemus, ne quis fratrum vestrorum, si quando delinquit, ab archiepiscopo vestro cõgi possit, ut extra capitulum vestrum iudicio sistat, super his maxime qui contingunt beati Benedicti Regulam et vestri ordinis disciplinam; sed vos omnes ab eodem archiepiscopo regulariter et honeste tractari statuimus, prout antiqua et rationabilis ecclesiæ vestræ consuetudo requirit. Illud etiam arctius interdicens, ne prædictus archiepiscopus, aut alia quælibet ecclesiastica sæcularisve persona a vobis vel ab aliquo vestrum iuramentum extorqueat, aut vobis impedimentum aliquod præstet, quominus aliquos de vestris pro negotiis ecclesiæ vestræ possitis ad apostolicam sedem libere destinare. Sed quoties necessitas vel utilitas postulaverit mittendo unum vel plures de fratribus vestris ad Romanam Ecclesiam, liberam vobis concedimus facultatem. Indulgemus etiam vobis ut secundum Deum ad profectum capituli libere possitis rebus vestris et quiete disponere, et sigillum vestrum sine contradictione cujuslibet retinere; nec idem archiepiscopus vel alia quævis persona, dispositioni vel administrationi possessionum aut aliarum rerum vestrarum contra privilegia, quæ vobis apostolica sedes indulsit, et contra ecclesiæ vestræ consuetudinem se audeat immiscere.

Prohibemus insuper ne quis vestrum, non requisita prioris et conventus licentia, septa ipsius ecclesiæ exire præsumat; sed quoties archiepiscopus absens fuerit, priori et conventui, juxta ipsius ecclesiæ consuetudinem fratribus exeundi licentiam, cum necessitas imminet, vel cum propter negotia vestra laborare ipsos oportet, sit liberum indulgere. Ad hoc nihilominus per hujus scripti paginam interdicens, ne archiepiscopus priorem vestrum, cum institutus fuerit, contra statuta Lateranensis concilii et consuetudinem ecclesiæ vestræ a prioratus administratione, sine manifesta et rationabili causa removeat, vel ab officii executione suspendat.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, XII Kalendas Julii, pontificatus nostri anno primo.

XVI.

Priori et fratribus Camaldulensibus jus parochiale ecclesiæ S. Margaritæ asserit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 1.)

[MITTARELLI *Annal. Camaldul.*, App. p. 183.]

CŒLESTINUS, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et fratribus Camaldulensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

A Cum a nobis petitur quod justum est et honestum et vigor æquitatis et ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, jus parochiale quod ecclesia vestra Sanctæ Margaritæ per quadraginta annos tenuit inconcussa, donationes quoque seu concessionem quas patroni vel alii fideles juste fecerunt, decimas etiam et alia jura ecclesiæ vestræ vobis competentia, sicut ea universa a quadraginta annis canonice et sine controversia possidetis, vestræ devotioni auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc. Si quis autem, etc.

B Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Kal. Julii, pontificatus nostri anno primo.

XVII.

Monasterium S. Anastasii apud Aquas Salvias tuendum suscipit et ejus possessiones ac bona confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jul. 6.)

[RATTI, *Storia di Genzano*, p. 96.]

XVIII.

Ad capitulum Narbonense. — Confirmat translationem Berengarii episcopi Ilerdensis ad metropolim Narbonensem.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jul. 22.)

[MANI, *Concil.*, XXI, 614.]

C CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo Narbonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Quod episcoporum mutationes utilitatis vel necessitatis causa possint auctoritate apostolica licite fieri, tam canonum statuta quam antiqua sanctorum Patrum exempla manifestius protestantur. Etenim beatus Petrus, magister noster et princeps, de Antiochia Romam translatus est, ut ibi magis proficeret. Eusebius quoque Alexandriam, Felix Ephesum pro eadem causa fuit hujus almæ sedis auctoritate translatus. Hac itaque ratione considerationis et aliarum plurium mutationis exemplis inducti, nimirum respicientes ad utilitatem Narbonensis Ecclesiæ et necessitatem temporis, quo in vestris partibus hæresum et sectarum studia diversa guerrearumque conflictus solito amplius invaluisse dicuntur, inspecta etiam idoneitate personæ, inquam, laudabiliter convenistis, licet ab initio contradictores aliqui obstitissent, de communi tamen fratrum consilio electionem quam de venerabili fratre nostro Berengario episcopo Ilerdensi fecistis ratam habemus, et, auctoritate apostolica confirmantes, ipsum vobis concedimus in pastorem. Mandantes itaque vobis atque præcipimus quatenus deinceps ei debitum honorem et obedientiam tanquam spirituali Patri vestro appellatione remota tam hilariter quam humiliter impendatis, et ita erga eum vos exhibere curetis, ut et ipse, sicut pater sollicitus, de regimine vestro debeat commendari, et vos tan-

quam devotos filios de obedientia eidem exhibita digna laudum prædicatione prosequatur. Credimus siquidem et speramus quod qui in abbatia et episcopatu se gessit utiliter et honeste, in archiepiscopatu, opitulante Domino, ea poterit operari quæ et in temporalibus Ecclesiæ vestræ proficient, et in spiritualibus correctionem atque meliorationem divina cooperante virtute præstabunt.

Datum Romæ, apud sanctum Petrum, xi Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno primo.

XIX.

Monasterii S. Gislæni protectionem suscipit, possessionesque ac jura confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jul. 27.)

[REIFFENBERG, *Monuments*, t. VIII, p. 409.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati monasterii Sancti Gislæni ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatum monasterium Sancti Gislæni, in quo divino estis obsequio mancipati, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Alexandri et Lucii, Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui, secundum Deum et beati Benedicti Regulam, in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impresentiarum juste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exponenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; villam Hornut cum omnibus pertinentiis suis; in villa Slogia, curtem dominicam et carrucatam terræ arabilis, cum curtilibus et omni decima tam ipsius terræ quam omnium feudorum ejusdem villæ; decimas quas habetis de terris Sancti Petri; decimam de vinea Hugonis; villare, quod dicitur Ultramontes cum appendiciis suis Harminiacum et Beweniis; decimam de curte et de terris Sancti Landelini; in Novella, terram arabilem unius carrucate; quartam partem villæ Belgiis cum pertinentiis suis, et districto; villam Waherias et curtem dominicam, ab omni advocacione et decima liberam; in villa, quæ dicitur Wamia, allodium Gonteri et Ægidii, filii ejus, de Cing terramque Hugonis de Engien cum aliis terris, curtilibus, redditibus, pratis et silvis; partem villæ Durni cum

villa et districto; ecclesiam quam sub anno censa centum solidorum Cameracensis monetæ ab ecclesia Sancti Gaugerici possidetis; in villa Chasnen, curtem dominicam, cum terris, pratis, aquis, silvis et curtibus, et portione decimæ ab omni dominio libera et ab aliis partibus divisa; in villa, quæ dicitur Harchies, tres fertones ad pondus Flandriæ, quæ Alnensis debet Ecclesia pro terra Heluidis (seu Helvidis); in Resbaco, curtem dominicam et tres partes totius allodii, tam in terris quam in silvis, in aquis, pratis et redditibus, cum districto; apud Runcherias, sex marcas argenti, ad pondus coloniarum, quas debet Camberonensis Ecclesia sub anno censa pro ejusdem loci terris et altari, cum capella de Herieri ponte; altare de Cella cum appendiciis suis Hornut, et quaternione; ecclesiam de Durno, cum appendiciis suis Belgiis, Hercana, Astices et Slogio; ecclesiam de Villari, cum appendiciis suis Harminiacum et Bewengis; ecclesiam de Wamia, cum suis pertinentiis Wamiolo et Resiniis; Bassecles cum appendiciis suis; Altregium cum capella de villa, cum omnibus appendiciis suis, ab omni exactione liberum, præter episcopi obsonium; apud Imbrechies, curtem et terras dominicas cum pratis et aquis, duas partes communis allodii, ab omni exactione liberam; altare de Bossut, a personatu et ab omni exactione liberum, præter annum sex solidarum redditum pro episcopi obsonio; altare de Baldurno, cum appendicio suo Villerot, ab omni exactione liberum, præter annum trium solidorum redditum pro episcopi obsonio; altare de Eligenies (Elignies) et de Tumaides; capellam de Ramegnies, liberam a personatu et omni exactione, præter episcopi obsonium; Abechias, cum appendiciis suis Belchi, Molembais, Popiola, Pierwez et aliis appendiciis suis; altaria quoque a bonæ memoriæ Nicolao, quondam Cameracensi episcopo, vobis collata et ejusdem privilegiis confirmata; Harchies, cum appendiciis suis Grandi ecclesia, Stambrusia et capella de Equicampo; altare de Blatum, liberum et sine personatu; capellam de Wierez, liberam, præter sonegium duodecim denariorum; altare de Thulin, cum appendicio suo Hainin; altare de Hunchignies; altare de Herselle; altare de Rascengien; altare de Humbergher; altare de Gog cum terra et aliis appendiciis suis; altare de Louvignies cum appendiciis suis Volziis et capella de Squery; capellam Velfagt, et capellam de Herieriponte, liberam ab omni exactione et personatu; in villa Alemans, curtem dominicam et decimam ipsius curtis et terræ ad eandem curtem pertinentis, in terris, vineis, pratis et silvis; curtem et terras dominicas apud Altregium et partes communis allodii in terris, aquis, pratis, silvis et redditibus, ab omni exactione et advocacione liberam; villam Bassecles cum omnibus appendiciis suis et villicationem ejusdem villæ in elemosynam monasterio vestro concessam. Præterea quidquid terræ sive aquæ continetur inter

Wamiam et Hanneton, ab exitu fontium suorum usque ad loca ubi in Hainam cadunt, et totam piscationem Roæ, et totam piscationem a Cremba-Salice usque ad villam Sancti Gisleni, ex altera parte, usque ad Cremba-Salicem, et ex altera parte, versus Roam usque ad locum ubi Roa, adjuncta Hanneton, cadit in Hainam, excepto uno cartili quod ad nobilem mulierem Beatricem de Bousut pertinere dignoscitur, et quicquid juris habetis de venditione lignorum quæ super ipsam Hainæ ripam, quæ Roæ proxima est, deposita fuerint, quod Wiltragium nuncupatur, vobis nihilominus confirmamus. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat, liceatque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem recipere et eos, absque contradictione aliqua, retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in loco vestro professionem, fas sit, absque abbatis sui licentia, de eodem loco, nisi arctioris religionis obtentu, discedere; discedentem vero, absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem omnibus generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Libertates præterea et immunitates nec non antiquas et rationabiles consuetudines, ecclesiæ vestræ concessas et hactenus observatas, ratas habemus et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Inhibemus insuper ne quis in vos vel ecclesias vestras, sine manifesta et rationabili causa, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare præsumat. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obecunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanæ episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione cor-

repperit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi, etc. Cunctis autem etc., quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Pandulphus, presbyter cardinalis basilicæ XII Apostolorum.

Ego Joannes, tituli Sancti Clementis, cardinalis, Tusculanus episcopus.

Ego Romanus, tituli Sanctæ Anastasiæ, presbyter cardinalis.

Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ, trans Tiberim, tituli Calisti.

Ego Cinthius, tituli Sancti Laurentii in Lucina, presbyter cardinalis.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis, Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Joannes, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, vi Kalendas Augusti, indictione nona, Incarnationis Dominicæ 1191, pontificatus vero domini Cælestini III papæ anno primo.

XX.

Monasterio Cluniacensi monasterium Balmense asserit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jul. 28.)

[*Bullar. Cluniac.*, 95.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati Cluniacensis monasterii, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuam memoriam.

Gloriosa et admirabilis divinæ providentiæ majestatis ad hoc diversos gradus et ordines in Ecclesia sua constituit, ut, dum inferiores superioribus debitam obedientiam et reverentiam exhiberent, una fieret ex diversitate connexio, et ordinabiliter gereretur officiorum administratio singulorum. Sicut autem filii obedientiæ in sinu matris Ecclesiæ gratiose consolationis uberibus confrendi sunt, ita rebelles et elati, qui per inobedientiam suam quasi

peccatum ariolandi et idololatriæ seclus incurruunt, A et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis severitatis ecclesiasticæ disciplinis sunt arctioribus coercendi.

Balmense itaque monasterium, quod per fratres inibi congregatos et odore bonæ opinionis et religionis decore splendescere ac florere debuerat, quia veterem hominem cum actibus suis sequebantur, in peccatis eorum, diabolo suadente, contabuit: unde tam in spiritualibus quam in temporalibus miserabiliter fuerat imminutum. Cum autem placuit ei qui ab æterno cuncta disposuit, ut tantis malis finem imponeret et locum ipsum ad obsequium suum misericorditer revocaret facies eorumdem fratrum implere ignominia voluit, ut per hoc nomen suum inquirerent, et ad viam rectitudinis inviti etiam remearent.

Hac itaque justitia præeunte, felicitis recordationis Eugenius papa, prædecessor noster prædictum Balmense monasterium cum pertinentiis suis Cluniacensi Ecclesiæ in perpetuum statuit possidendum, et privilegii sui munimine confirmavit. Nos itaque tam ipsius Eugenii quam felicitis recordationis Urbani papæ prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, præfatum monasterium, sicut illud iuste et rationabiliter vobis concessum esse dignoscitur, cum omnibus quæ impræsentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum iustis modis, præstante Domino, poterit adipisci, vobis et per vos Ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus, C ea videlicet ratione, ut ordo monasticus ibi secundum institutionem Cluniacensium fratrum futuris temporibus inviolabiliter observetur, et pro rebellionem, contumacia et offensa, quam Balmensis monasterii abbas et fratres adversus sanctam Romanam exercuerunt Ecclesiæ, quicunque regimen in eodem loco per vos pro tempore obtinuerit nunquam abbatis sed prioris nomen tantummodo sortiatur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet exactionibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus D omnimodis profutura, salva nimirum apostolicæ sedis auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco jura sua servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant,

et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cælestinus catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis Tusculanus episcopus.

Ego Joannes Felix, tit. S. Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Hugo presb. card. S. Martini tit. Equiciv.

Ego Cyntius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Gerardus, S. Adriani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Joannes, diac. card. S. Theodori.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, v Kalendas Augusti, indictione ix Incarnationis Dominicæ anno 1191, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno primo.

XXI.

Privilegium pro Henrico Leone et filiis ejus, ne qua excommunicari possint persona, nisi a summo pontifice vel legato ejus a latere.

(Romæ, ap. S. Petrum, Aug. 8.)

[Orig. Guelf., III, 563.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro HENRICO duci, salutem et apostolicam benedictionem.

Si aliquando fidelium omnium mater, Romana videlicet Ecclesia cuiquam principum quem puram semper erga se devotionem habuisse recolit, aliquid prærogativæ clementiæ indulget; quod eam decet exsequitur, nec alicui videri grave debet aliquatenus vel absurdum. Eapropter, dilecte in Domino filii, tuis justis precibus inclinati et fervorem devotionis, quam erga prædecessores nostros hactenus habuisti et ad personam nostram specialiter habere dignosceris, attendentes, ne cuilibet passim liceat te per ecclesiasticam sententiam temere prægravare, nobilitati tuæ de benignitate sedis apostolicæ indulgemus, ne quis in personam tuam, vel personas filiorum tuorum, excepto Romano tantum pontifice, vel legato specialiter ab ipsius latere destinato, nisi de speciali forte mandato nostro, seu illorum qui nobis successerint, excommunicationis sententiam audeat promulgare, nisi forte talis excessus fuerit, qui ex ipso facto pœnam excommunicationis importet. Quod, si aliqua forte fuerit levitate præsumptum sententiam, talem, velt in contemptum sedis apostolicæ latam, decernimus non tenere.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam indulgentiæ nostræ infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Non. Augusti, pontificatus nostri anno primo.

XXII.

Monasterii S. Ragniberti Jurensis protectionem suscipit, disciplinamque ac possessiones confirmat.
(Romæ, ap. S. Petrum, Aug. 5.)

[GUICHENON, *Histoire de Bresse et de Bugey*, p. 234.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUMBERTO abbati Sancti Ragniberti Jurensis ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, salutem perpetuam.

Quoties postulatur a nobis quod religioni et honestati convenire dignoscitur, omnino nos decet libenter concedere, et potentium desideriis congruum suffragium impartiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitus; in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum, ac beati Benedicti Regulam in eodem monasterio noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quasunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo dictum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, et cum burgo adjacenti; cellam de Chamon, ecclesiam Sancti Michaelis de Monte-Audrico, ecclesiam Sancti Petri de Villari Lagerio cum omnibus appendiciis earum; cellam de Villars Sales, ecclesiam Sancti Juliani de Monte-Majori cum omnibus appendiciis earum, cellam Sanctæ Mariæ de Graveriis et ecclesiam Sancti Petri de Sanciaco, ecclesiam Sancti Petri de Asperomonte, ecclesiam Sancti Balduli, ecclesiam de Manusco cum appendiciis earum, cellam Sanctæ Mariæ de Lueys, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Janua, ecclesiam de Luziaco, ecclesiam Sancti Desiderii, ecclesiam de Campanieu cum appendiciis earum; ecclesiam Sancti Petri de Beoncia, ecclesiam Sancti Andreae de Tenayo, ecclesiam Sancti Mauriti de Argit, ecclesiam Sancti Martini de Vaugiis, ecclesiam Sancti Laurentii de Onciaco, ecclesiam Sancti Petri de Aranda, cellam Sancti Michaelis de Rupæ, ecclesiam Sancti Mauriti de Langiis, ecclesiam Sancti Hilarii de Torciaco,

ecclesiam Sancti Martini de Cleysieu, ecclesiam Sancti Martini de Varey, ecclesiam Sancti Mauriti de Ambutriaco, ecclesiam Sancti Mauriti de Meyri, ecclesiam Sancti Andreae de Rigniac, cellam Sancti Petri de Vilieu, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Hospitalari, capellam Sanctæ Magdalænæ de Loyes, cellam Sancti Christophori de Burgo, cellam Sancti Vincentii de Faramans, ecclesiam Sancti Martini de Stingiaco, cum appendiciis earum. Liceat quoque vobis clericos et laicos, liberos et absolutos, de sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem, sine abbatis sui licentia, nisi strictioris religionis obtentu, fas sit ab eodem loco discedere. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus ut infra clausuras locorum, seu grangiarum vestrarum, nullus rapinam sive furtum committere, ignem apponere, hominem capere vel interficere, seu aliquam violentiam temere audeat exercere. Statuimus insuper ut nullus infra parochias vestras, ecclesiam vel oratorium de novo, sine vestra et diocessani episcopi licentia, ædificare præsumat, salvis indulgentiis Romanorum pontificum. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes monachorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocessano episcopo, siquidem catholicæ fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, vobis sine pravitate aliqua præcipimus exhiberi.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare vel ejus possessiones auferre, ablatas retinere, vel minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocessani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi peccatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per ma-

num Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, Nonis Augusti, indictione ix, Incarnationis Dominicæ 1191, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III, anno primo.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velleterensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus

Ego Joannes, tituli Sancti Clementis, cardinalis Tusculanus.

Ego Joannes Felix, tituli Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tiberim, tituli Calisti.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini.

Ego Beraldus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Joannes, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

XXIII.

Præpositi et fratrum ecclesiæ S. Nicolai Stendalensis privilegium confirmat, ut sacramenta ecclesiastica, si diæcesanus episcopus recusaverit tribuere, a quolibet episcopo accipiant.

(Romæ, ap. S. Petrum, ut videtur, Aug. 7.)

[RIEDEL, *Cod. diplom. Brandenburg.*, I, v, 26. — Vide Privilegium iisdem a Clemente III concessum, *Patrologia* tom. CCIV, sub num. 60.]

XXIV.

1. *In ecclesia S. Nicolai Stendalensis, invitis fratribus, synodum fieri eamque interdicto affici vetat.* — 2. *Præposito et fratribus S. Nicolai Stendalensis asserit privilegium de animarum cura, a Lucio III datum.*

(Romæ, ap. S. Petrum, ut videtur, Aug. 7.)

[Vide RIEDEL, *ubi supra*.]

XXV.

Ecclesiæ S. Nicolai Stendalensis protectionem suscipit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Aug. 9.)

[*Ibid.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito S. Nicolai in Stendale ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis, in perpetuum.

...Vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam ecclesiam S. Nicolai, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar piæ recordationis Clementis papæ prædecessoris nostri, in jus et proprietatem beati Petri sub apostolicæ sedis protectione suscipimus, et in futurum concessione pontificali munimus, statuantes ut quascunque possessiones, etc.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, v Idus Augusti, anno Incarnationis Dominicæ 1191, pontificatus Cœlestini papæ III anno primo.

XXVI.

Ecclesiæ S. Mariæ et S. Joannis evangelistæ Suerinensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Oct. 24.)

[LUNG, *Spicil. eccles.*, II, Append., 154.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis Suerinensis Ecclesiæ tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis, in perpetuum.

[Apostolici moderaminis clementiæ convenit ecclesiasticos viros diligere et eorum loca pia protectione munire. Dignum namque et honestati conveniens esse dignoscitur, ut qui ad ecclesiarum regimen assumpti sumus, eos a pravorum hominum nequitia tueamur et apostolicæ sedis patrocinio foveamus. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et felici recordationis Clementis papæ prædecessoris nostri, vestigiis inhærentes, præfatam Suerinensem Ecclesiam in honore beatæ Dei genitricis Mariæ et beati Joannis evangelistæ dedicatam, et a nobili viro Il. duce dotatam, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio confirmamus, statuantes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

In Breznæ xxx mansos, in Ylowe iv villas, Curwiz, Mentina, Qvazentio, Insliz; in Suerin villam unam, Liscowe quæ, mutato nomine, Alta villa vocatur; in Silasne Rampe, in Sadelbandingen Borist; ultra Albiam, Virichim et curias apud Todendorp; Nauliz juxta Lugouve; navale teloneum in Plote, parochiam in Suerin cum omni jure; medietatem decimæ in Sclazne, tertiam partem decimæ in Mikelenburch, tertiam partem decimæ in Ylowe, tertiam partem decimæ in Zareze, tertiam partem decimæ in Warnowe, tertiam partem decimæ in Mariz, totam decimam in villis vestris per Suerinensem episcopatum. Ad decanatum ejusdem Ecclesiæ ii marcas denariorum ex redditibus episcopalibus, i in Mickelenburg, aliam in Ylowe, et ii magnas mensuras annonæ, quæ wichs kepel appellantur; de molendino in aquilonari parte Suerinensis civitatis posito, annuatim i triticeï brachii, alteram siligiis; ad luminaria ejusdem ecclesiæ novellæ teloneum in Plone, et tertiam partem de redditibus in Nauliz. Præterea liberam electionem in eligendo decanos, præpositos et canonicos, et liberam dispositionem in colligendis stipendiis, sicut hactenus habuistis, auctoritate vobis apostolica confirmamus, et ad exsequias et ad tricesimum, et ad anniversarium, ad solvenda debita, ad servientes remunerandos

cujuslibet detineti canonici, in ecclesia stipendium quod vivus habuit, post ejus obitum, sicut Ecclesiæ vestræ consuetudinis est, per annum vacare decernimus. Honorem quoque et dignitatem pontificalis sedis, quam Sverinensis Ecclesiæ hactenus habuisse dignoscitur, per præsentis scripti paginam eidem loco auctoritate apostolica confirmamus. Universam quoque dotem ad usum episcopi assignatam perpetua stabilitate sæpe dictæ Ecclesiæ nihilominus confirmamus, totam videlicet terram Butisowe cum omni utilitate et pertinentiis suis, vi villas in Ylowe, Moytz, Ledarsiz, Gugulvosei, Jastrowe, Pancoviz, Gnesdiz, Liuzchou, et Goderaoc; in Kizin, Wotenchu, prope Dimin, cum aliis villis; villam in Muriz et aliam in Warnowe; insulam Sverin adjacentem usque ad rivulum, et aliam insulam prope Dobin, quæ Libiz dicitur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsanis episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum, etc.

Datum Romæ, apud S. Petrum, per manum Agidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, viii Kalend. Novembris, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1191, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III anno primo

XXVII.

[*Umberto archiepiscopo Arelatensi?*] *concedit ut per censuras ecclesiasticas inordinationes in Provincia exortus compescat.*

(Laterani, Nov. 5.)

[*PAPON, Histoire gén. de Provence, t. II, p. 27.*]
CŒLESTINUS episcopus, etc.

Cum Redemptor humani generis pacem inter Deum et hominem reformaturus in terras descenderit, decet fraternitatem tuam inter tuos parochianos ad eam servandam diligenter intendere, et ad hoc pontificalem opem adhibere. Cum igitur tam in civitate tua quam burgo ipsius similitates audiverimus plurimas pullulare, et ex his homicidia et alia dispendia mutua partium provenire, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut illos cives tuos vel burgenses, qui pacem et concordiam, juxta commotionem tuam, cum adversariis contempserint reformare, libere valeas maledicti et excommunicationis vinculo innodare, et eos qui naufragia patientes capiunt vel exspoliant, vel sua illis auferunt, et peregrinos seu mercatores et alios per strata euntes capere vel bona sua diripere, vel augere privilegia de novo præsumpserint, excommunicationis sententia feriendi liberam habeas facultatem; hæreticos insuper et qui eos recipiunt et favorem illis impendunt, Aragonenses, Bramantiones, et familias illas extraneas, quæ tuam dicuntur provinciam dis-

Asipare, et illos præterea qui eos conducunt, et in castris, villis et civitatibus recipiunt, aut vendunt illis, vel ab eis emunt, seu commercium aliquod cum illis ineunt, eadem possis nostra fretus auctoritate, cessante appellatione, punire.

Datum Laterani, Non. Novembris, pontif. nostri anno primo.

XXVIII.

Compositionem inter ecclesias S. Mariæ et S. Crucis Stampensæ factam confirmat.

(Laterani, Nov. 7.)

[*FLEUREAU, Les Antiquitez de la ville et du duché d'Estampes, p. 390.*]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio ODONI CLEMENTIS, abbati Sanctæ Mariæ Stamparum, notario litterarum charissimi in Christo filii nostri Philippi, illustris Francorum regis, salutem et apostolicam benedictionem.

Causæ, quæ concordia vel judicio terminantur, ne resumant in posterum recidivam, apostolico convenit robore communiri. Inde est quod, tuis precibus inclinati, compositionem, quæ inter ecclesiam tuam et ecclesiam Sanctæ Crucis, de communi consensu partium intercessit, sicut in scriptis præscripti regis, et episcopi Parisiensis abbatis Sanctæ Genovevæ, decani, cantoris et cancellarii Parisiensis Ecclesiæ delegatorum judicium plenius continetur; et inter vos sine pravitate aliqua intercessit, et hactenus est servata, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communiâmus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vii Idus Nov., pontificatus nostri anno primo.

XXIX.

Bulla, qua in primis statuit ut in monte Cruenberg orlo S. Benedicti perpetuo observetur, deinde ut bona ejusdem perpetuo illibata permaneant, et in specie, Erctstedt, Saverhausen, Dsthuimb, Bolthaimb, Heit-Zelle, Ingelmarstadt, Rapuldis, domus ejusdem, et alia in Hersfeld, redditus salis in Salzungen. Insuper concedit generali edicto jus celebrandi divini officia cum allegatis conditionibus, item jus eligendi abbatem iuxta Regulam D. Benedicti.

(Laterani, Nov. 12.)

[*WENCK, Hess. Landesg., III, Urk., 87.*]

XXX.

Monachis Clusanis sub excommunicationis pœna præcipit ut monachorum Savilianensium diplomata, jam diu retenta, iis reddant.

(Laterani, Dec. 2.)

[*Historiæ patriæ Monum., Chartæ, I, 970.*]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et monachis Clusineusibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut nolletis ab aliis infestari, sic ab aliorum

læsione deberetis cautius, sicut viri religiosi et li-
mentes Dominum, abstinere. Ad audientiam siqui-
dem apostolatus nostri, dilectis filiis abbate et fra-
tribus de Savilliano significantibus, pervenisse nove-
ritis quod vos ipsorum privilegia pro vestræ volun-
tatis arbitrio detinetis et sæpius requisiti hactenus
reddere contempstis. Quia igitur eorum jacturam,
sicut qui specialem de ipsis compellimur curam
gerere, nolimus sine debita correctione relinquere
discretioni vestræ, per apostolica scripta mandamus
et districtè præcipimus, quatenus eadem privilegia
memoratis fratribus sine dilatione ac difficultate
reddatis, alioquin noveritis nos venerabili fratri
nostro Mediolanensi archiepiscopo firmiter manda-
visse ut vos ad hoc, nostra fretus auctoritate, per
excommunicationes et interdicti sententiam cogere
non postponat.

Datum Laterani, III Nonas Decembris, pontificatus
nostri anno primo.

XXXI.

*Ad prælatos Angliæ. — Pro Willelmo Eliensi
episcopo.*

(Laterani, Dec. 2.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 594.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis in
regno Angliæ constitutis, salutem et apostolicam
benedictionem.

Cum dilectus in Christo filius noster Richardus
illustris rex Anglorum, quando se suscepto signo
crucis ad ulciscendam injuriam Redemptoris ac-
cinxit, tutelæ regni sui curas, quod sicut vir intel-
ligens et requirens Dominum duxit obsequium post-
ponendum, sub apostolica protectione dimiserit,
statutum regni sui ac jura et honorem ipsius tanto
majori studio conservare volumus et debemus,
quanto de nostra protectione confisus, majoribus
periculis personam suam et res pro exaltatione
sanctæ religionis exposuit, et in obsequio Creatoris
laudabilius, faciente Domino cum eo signum in
bonum, atque ferventius, sicut ex suis operibus
elucescit, cognoscitur se habere. Cum igitur quæ-
dam tam contra regnum ipsum, quam contra vene-
rabilem patrem [*f. fratrem*] vestrum Willelmum,
Eliensem episcopum, apostolicæ sedis legatum, cui
regnum tradidit gubernandum, per Joannem comi-
tem Moretonii, et per quosdam alios, accepimus
attentata, quæ nonnulla in se suspicionis continent
argumenta et, si vera sunt, non in modicam nos-
cuntur sedis apostolicæ contumeliam redundare :
eidem præsumptioni tanto maturius duximus oc-
currendum, quanto ex mora ipsa jam dicto regi et
terræ Hierosolymitanæ gravius detrimentum ac no-
bis et Ecclesiæ Romanæ major inde posset iguo-
minia provenire. Proinde universitati vestræ per
apostolica scripta mandamus, et in virtute obedi-
entiæ præcipimus, quatenus si, prout nobis insonuit,
inmemoratus comes, vel alius in jam dictum episco-

pum manus violentas injicere, vel eum capere, vel
juramentum quodlibet ab eo per violentiam extor-
quere, seu eum in captione tenere, seu statum regni
a severitate regia in recessu suo dispositum aliqua-
tenus immutare præsumperit, omni occasione vel
simultate postposita, convenientes in unum, prædi-
ctum comitem, et omnes antedictæ præsumptionis
consiliarios, auctores, complices et fautores, ac-
censis candelis et pulsatis campanis, omni appella-
tione et excusatione, nec non et personarum ac-
ceptione postpositis, publice nuntietis vinculo
excommunicationis astrictos. Et tandiu faciatis
sic excommunicatos ab omnibus arctius evitari,
nec non et in terris illorum, et in aliis quas inva-
serint, præter pœnitentias et parvulorum bap-
tismata, divina penitus sine appellationis obstaculo
prohibeatis celebrari officia : donec jam dicto le-
gato tam a captione quam a juramento primitus
absoluto, et regno ipso in statum a prænominato
rege in recessu suo dispositum reformato, cum
testimonio litterarum ipsius legati, et vestrarum,
pariter ad sedem veniant apostolicam absolvendi :
scituri pro certo quod, si hujus nostri exsecutione
præcepti negligentes fueritis aut remissi, non mi-
norem in vos, præstante Deo, duximus ultionem,
quam si prædicta injuria personæ nostræ vel uni
de fratribus nostris esset irrogata.

Datum Laterani, IV Nonas Decembris, pontifica-
tus nostri anno primo.

XXXII.

*Monasterii S. Petri Savilianensis protectionem susci-
pit possessionesque confirmat..*

(Laterani, Dec. 5.)

[*Historiæ pat. Monum.*, Chart., I, 973.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis WILLELMO abbati et monachis Sancti
Petri de Savilliano, tam præsentibus quam futuris,
regularem vitam professis, in perpetuum.

Effectum justa postulantis indulgere et....
æquitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando
petentium voluntatem, et pietas adjuvat, et veritas
non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii,
vestris justis postulationibus clementer annuimus
et præfatum monasterium Sancti Petri de Savil-
liano, in quo divino mancipati estis obsequio, quod
ad jus et proprietatem beati Petri, nullo mediantè,
pertinere dignoscitur, ad exemplum felicitis recor-
dationis Lucii papæ prædecessoris nostri sub beati
Petri tutela et nostra protectione suscipimus et præ-
sentis scripti privilegio communimus, in primis
siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secu-
dum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem
loco noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus
inviolabiliter observetur. Præterea quascunque pos-
sessiones, quæcunque bona prædictum monasterium
in præsens juste et canonice possidet, aut in futu-
rum concessione pontificum, largitione regum vel
principum, oblatione fidelium, seu aliis justis mo-
dis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis

vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Quidquid habetis in Savilliano, in Strepeto Marenzæ, villa Maxi, Ricrossæ Sarnatario, Duania, Monte Falcono, Sancto Gregorio, Fontana, Caba-lario majore, Cavalario Leone, Solaria, Marchione, Salucia, Centallo, Bosnasio, Gragnasio, Nigella, Crespibulo, Cinglio, Lugia, et Morra majore tam in ecclesiis quam in parochiis et earum decimis, terris, vineis, pratis cultis et incultis, rivis et molen-dinis.

Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis anima-lium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos, e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contra-dictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit de eodem loco absque abbatis sui licentia, nisi... obtentu, discedere. Discedentem vero sine tuarum litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fue-rit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommuni-catis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare ; chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, et cætera ecclesiastica sacra-menta a quocunque malueritis suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque com-munionem apostolicæ sedis habuerit, et ea vobis gratis et sine..... aliqua voluerit exhibere. Sepul-turam quoque ipsius loci liberam esse decernimus ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astu-tia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sa-nioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat D præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia in-tegra conserventur eorum, pro quorum guberna-tione ac sustentatione concessa sunt, usibus om-nimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctori-tate, et in prædictis ecclesiis diocæsani episcopi canonica justitia. Ad indicium autem hujus per-ceptæ a sede apostolica libertatis, et quod idem monasterium beati Petri juris existit, bizantium unum annis singulis nobis nostrisque successoribus persolvatis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæculariave persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tenta-

verit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Do-mini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni sub-jaceat. Cunctis autem eidem loco sua juraservantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud distric-tum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen. Bene valete.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.
Ego Pandulphus, presb. card. basilicæ XII Apo-stolorum.

B Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis Tuscu-lanus.

Ego Albinus, Albanus episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Vellet. episc.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Conradus, S. Adriani diaconus card.

Ego Infredus, S. Mariæ in Via Lata card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diacono-cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus.

C Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diaconus car-dinalis.

Datum Laterano, per manus Ægidii Sancti Nico-lai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, in Nonis Decembris, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1191, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno primo.

XXXIII.

[Hugoni] episcopo Coventrensi possessiones quasdam asserit.

(Laterani, Dec. 5.)

[Monastic. Anglic., III, 232]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Coventrensi, salutem et apostolicam benedictionem.

D Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, et vigor æquitatis et ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum per-ducatur effectum. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis postulationibus grato concurren-tes assensu, ecclesias de Bromlee, de Alrewas et villas de Canok et de Rugglee cum ecclesiis et cæ-teris earum pertinentiis in tua diocæsi constitutas, sicut eas tu et ecclesia tua de Lichfield ex donatione regia, juste et sine controversia possidetis ; tibi et eidem Ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocínio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu teme-rario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-

sumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, Nonas Decembris, pontificatus nostri anno primo.

XXXIV.

Clericis Cardonensibus ecclesiam de Liemon asserit.
(Laterani, Dec. 16.)

[GUNTHER, *Cod. diplom.* I, 474.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, clericis ecclesie Cardonensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ab ecclesiasticis viris a nobis requiritur quod a ratione non deviat, tanto eis faciliorem debemus præbere consensum, quanto eorum cura nobis specialius est commissa. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, ecclesiam de Liemon, sicut eam metropolitanus vester rationabiliter vobis concessit, et vos eam pacifice possidetis, vobis et ecclesie vestre auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, xvii Kal. Januarii, pontificatus nostri anno primo.

XXXV.

Archiepiscopo Strigoniensi asserit jus regis Hungarie coronandi, et a regie domus officialium præpositos vinculo anathematis alligandi et in causis spiritualibus judicandi.

(Laterani, Dec. 20.)

[FÉJÉR, *Cod. diplom. Hung.* II, 276.]

XXXVI.

Ecclesie Teutonicorum Transilvanorum, præposituræ factæ, libertatem confirmat litteris ad Strigoniensem archiepiscopum datæ.

(Laterani, Dec. 20.)

[*Ibid.*]

XXXVII.

Guillelmi, domini Montepessulani, bona privilegiaque confirmat.

(Laterani, Dec. 24.)

[GABRIEL, *Series præsulum*, etc., t. II, p. 240.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro GUILLELMO, domino Montispes., salutem et apost. bened.

Considerantes, dilecte in Domino filii, et diligenter attendentes quantum claræ memoriæ Guillelmi progenitor tuus S. Rom. Ecclesie et nobis ipsis in minori officio constitutis devotus exstiterit, sperantes etiam quod sinceram ipsius erga Rom. Ecclesiam et nos ipsos devotionem tua debet strenuitas imitari, petitionibus tuis gratum impertimur assensum, et personam tuam, filium tuum Guillelmum, et bona quæ jam rationabiliter possides, aut in futurum justis modis, præstante Domino, pote-

ris adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti patrocinio communimus, statuentes ad instar concessionis fel. mem. Alexandri, prædecessoris nostri, tuo indulgæ progenitori, ut nulli omnino hominum liceat, nisi Rom. pontifici, vel ei cui specialiter ipse mandaverit, aut legato a latere destinato personam tuam excommunicationis vinculo innodare, nisi ipso genere delicti, sicut ex injectione manuum in clericos vel personas religioni obnoxias, aut ex ignis appositione, te contigerit in sententiam excommunicationis incidere. Capellam quoque tuam, quæ in Montepessulano, et aliam quæ est in castro de Palude nullus similiter audeat, interdiceret, quominus tibi, et familie tue, exclusis excommunicatis et nominatim interdictis, divina in eis officia celebrentur; de una vero quaque capella, quoniam utraque a progenitoribus tuis B. Petro collata est, unus aureus quotannis nostro Lateranensi palatio, sicut prius constitutum est, persolvatur; ita tamen quod decimæ et primitiæ, et alia quæ ad jus parochiale pertinent, Magalon. Ecclesie integra conserventur.

Datum Laterani, ix Kal. Jan., pontificatus nostri anno primo.

XXXVIII.

Theobaldo episcopo Clusino ejusque Ecclesie omnia bona et jura confirmat.

(Laterani, Dec. 27.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.* VI, 421.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto fratri nostro THEOBALDO episcopo Clusino, salutem et apostolicam benedictionem.

Miserati inopiam commissæ tibi Ecclesie Clusinae et prædecessorum nostrorum felices memoriæ Honorii, Eugenii, Anastasii et Adriani Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, Ecclesiam ipsam, cui adjutore Domino præsidet, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, ut clericos ordines, quascunque possessiones et bona impræsentiarum tua Ecclesia possidet, aut in futurum possidebit, firma tibi tuisque successoribus et illibata permanent.

In primis cathedralem ecclesiam Sancti Secundiani, et ecclesiam Sanctæ Mustiolæ, hospitale Sancti Herenei, plebem Sanctæ Mariæ de Balneo, plebem Sancti Donati de Radicofano, plebem Sancti Joannis de Queneto, plebem Sanctæ Mariæ de Spino, cum capella Sancti Joannis, et massaritiis, plebem Sancti Martini de Fabrica, cum omnibus suis pertinentiis, plebem Sancti Joannis de Pupille, plebem Sancti Donati, plebem Sancti Martini cum capella Sancti Quirici de Castello Algisi, plebem Sancti Eleutherii, plebem Sanctæ Mariæ de Peretulo, plebem Sanctæ Mariæ de Runcano, plebem Sancti Donati, plebem Sancti Cervasii, plebem Sancti Severi de Verlano, plebem Sancti Terentiani de Materno, plebem Sanctæ Mariæ de Figline cum capellis suis, plebem Sancti Cæsarii, plebem Sanctorum Cosmæ et Damiani, plebem Sancti Silvestri, plebem

Sancti Victorini cum capella Sancti Martini, plebem Sancti Philippi, Heremum de Vivo, plebem Sanctæ Floræ, cum omnibus suis pertinentiis, plebem Sancti Petri de Auliano cum capella de Lugnole, et quidquid habetis in ecclesia Sancti Leonardi de Castello de Plano, plebem Sanctæ Mariæ de Muscia cum capella de Castellione Ugonis, plebem Sancti Laurentii: curtes etiam ejusdem episcopii, videlicet curtem Sanctæ Floræ de Noceto, curtem de Bugnano cum castello de Potentino et turre sua, sita super flumen Vivo, curtem Sancti Clementis, capellam Sancti Pauli de Moterlo et plebem Sancti Aniani, curtem de Montealtulo, curtem de Capitino et de Lojano, et Corvaja cum capella sua, montem de Torino, curtem de Bruscaja cum castello Ceculo, curtem de Rasarone, cum capella Sancti Adriani, monasterium Sancti Petri in Campo, curtem Sancti Angeli de Cervinaja, plebem Sancti Mamiliiani in Cignano, cum suis pertinentiis, curtem Sancti Quirici de Pulsignano, capellam Sancti Pauli, curtem de Puteolo cum capella Sancti Petri, curtem de Casa Majora cum capella, curtem Sancti Salvatoris, curtem de Caliano, curtem de Mugnano, monasterium Sancti Benedicti, situm juxta fluvium Tressiani; ecclesiam Sancti Pauli de Materno, ecclesiam Sancti Andree de Fracta, capellam Sancti Angeli de Rivo, capellam Sancti Crisanti et Tavernelle cum Roso, ecclesiam Sanctæ Honoratæ cum omnibus suis pertinentiis, curtem de Petrognano, montem Veneris, curtem de Raspista, curtem de Campilli, curtem Sancti Joannis de Terninano, curtem de Valcalla, curtem de Martiniano, curtem de Resiguano, curtem de Fabrica, capellam Sanctæ Mariæ de Flojano, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Fortunula, curtem de Tilliano, curtem de Pistulla, curtem de Valliano, castellum de Carriolo cum tota curte sua, capellam Sancti Justi cum pertinentiis suis, curtem de Cignano, ecclesiam Sancti Petri, ecclesiam Sancti Laurentii, montem Luculi, quartam partem castelli de Asciano ex testamento comitis Manentis, castellum de Montolla, cum toto districtu suo, et medietatem omnium eorum, quæ habuit a Serra de Sarthiano usque ad flumen Clanii, excepto eo, quod habuit in Colle Franculi. Præterea ecclesiam Sancti Petri, ecclesiam Sancti Silvestri, ecclesiam Sancti Pantaleonis, capellam Sancti Dominici, ecclesiam Sancti Savini, ecclesiam Sancti Joannis de Guerneto, ecclesiam Sancti Hilarii cum omnibus suis pertinentiis, curtem de Murelle cum omnibus pertinentiis suis. Insuper etiam piscarias, quas habetis in Portu de Casali, in Plano de Lignallia, in Vena de Arrone, et circa pontem Clanis superius et inferius, in Ulma et in Volatu.

Decernimus ergo, ut nullus archiepiscopus in prædicta parochia absque Clusini episcopi licentia ecclesias consecrare; chrisma conficere, clericos ordinare, aut publicam pœnitentiam dare præsumat. Nullus etiam episcopale jus Clusini episcopa-

tus, quartam videlicet partem decimarum et oblationum tam vivorum quam mortuorum, et alia, quæ secundum statuta sacrorum canonum ei debentur, irrationabiliter audeat impedire, vel ipsam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quomolibet molestiis fatigare; sed omnia integra conserventur tam clericorum quam pauperum usibus profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, etc.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Melior, SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis, Tusculanus episcopus.

Ego Hugo, presb. card. S. M... tit. Equitii.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episc.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Joffredus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano, vi Kal. Jan., indict. xi, Incarnat. Dom. anno 1191, pontific. vero D. Cœlestini papæ III anno primo.

XXXIX.

C Stenaro, episcopo Wexionensi, præcipit, ne in C[olonis] episcopi Lincopiensis possessiones invadat.

(Laterani, Dec. 28.)

[LILJEGREN, *Dipl. Suec.*, I, 124.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri STENARO, Wexionensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Officium nobis injunctum nos admonet et hortatur ut injuriam patientibus assistamus, et eis per apostolicæ auctoritatis subsidium ad obtinendam justitiam, debitum impendamus assensum. Proinde tuæ devotioni per apostolica scripta mandamus quatenus venerabilem fratrem nostrum C. Lingacopensem episcopum super his quæ possidet et antecessores sui pacifice possederant injurias afficere non præsumas, sed ita eum sua justitia gaudere permittas, quod contra te, requirente justitia, non cogamur animadversionem debitam exercere.

Datum Laterani, v Kal. Januarii, pontificatus nostri anno primo.

XL.

C [inthio] tit. S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, et P[etro] archiepiscopo Upsaliensi, et J[eruphalo] episcopo Scarenensi mandat, ut C[olonis] Lincopiensis et S[tenari] Wexionensis episcoporum de diæcesium confinio licentiam discernant.

(Laterani, Dec. 31)

[Ibid.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-

lecto filio C. Sancti Laurentii in Lat. presbytero A cardinali apostolicæ sedis legato, et venerabilibus fratribus P. Upsalensi archiepiscopo et J. Scarceusi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Causam quæ vertitur inter venerabiles fratres nostros C. Lingacopensem et S. Wexlonensem episcopos super terminis episcopatum, experientia vestra duximus committendam, et appellatione remota, sine debito terminandam, per apostolica scripta mandantes quatenus, partibus ad vestram presentiam convocatis, audiat quæ fuerint hiuc inde proposita diligentor, et causam ipsam, appellatione remota, mediante justitia, terminetis. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, 11 Kal. Januarii, pontificatus nostri anno primo.

XXI.

Monachis S. Augustini Cantuariensibus concedit « ut possint celebrare divina in generali interdicto. » (Vide Chronica IV. Thorn, ap. TWYSDEN, Hist. Angl. Script., II, 1839.)

XXII.

Monasterii S. Augustini Cantuariensis « super benedictione abbatis » privilegium confirmat. (Vide *ibid.*)

XXIII.

Monasterio S. Augustini Cantuariensi « confirmat ecclesiam de Northborne cum capellis ad opus elemosynarum. »

(Vide *ibid.*)

XXIV.

Monasterio S. Augustini Cantuariensi « confirmat prebendam de Gustone ad vestitum monachorum. »

(Vide *ibid.*)

XXV.

Rogero abbati S. Augustini Cantuariensi mandat, videat, « ne aliquis clericorum commissam sibi ecclesiam cuiquam ad firmam assignet. » (Fragmentum).

(TWYSDEN, H. A. Scr., II, 1840.)

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio R. abbati Sancti Augustini, etc.

Audivimus et audientes : et *infra* : Auctoritate apostolica prohibemus, ne aliquis clericorum tuorum commissam sibi ecclesiam cuiquam ad firmam assignet; quod si fecerit liceat tibi eum usque ad satisfactionem congruam ipsius ecclesie beneficio auctoritate apostolica spoliare.

XXVI.

Rogero, abbati S. Augustini Cantuariensi permittit, « ut si quis, beneficium ecclesiasticum a monasterio adeptus, solitum fidelitatis juramentum præstare contempserit, eum a beneficii perceptione suspendat. » (Fragmentum.)

(*Ibid.*)

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei.

Cum de antiqua, et *infra* : Presentibus tibi litteris indulgemus, ut si quis beneficium ecclesiasticum a

monasterio eodem adeptus solitum fidelitatis juramentum præstare contempserit, eum auctoritate nostra a beneficii perceptione suspendas et, donec solitam securitatem præstiterit, facias manere suspensum.

XLVII.

Monasterii Sancti Augustini Cantuariensis privilegia confirmat.

(*Ibid.*)

XLVIII.

Suenoni episcopo Arusiensi significat, se Absaloni archiepiscopo Lundensi permisisse « ut ei cedendi episcopatus licentiam tribuat. »

[LANGEBEK, *Scriptores rerum Danicarum*, t. V, p. 255.]

B COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri SUENONI Arusiensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex litteris venerabilis fratris nostri Absalonis Lundensis archiepiscopi et aliorum relatione didicimus, quod fraternitas tua ita hucusque gessit sollicitudinem pontificalis officii, ut clerus et populus tuæ jurisdictioni subjectus et spiritualiter et temporaliter, superna tibi favente gratia, susceperit incrementum. Quia vero propter senectutis molestiam et multipliciter gravaminis, quod episcopale officium necessario comitatur, suscepto proposuisti oneri cedere, super quo piæ recordationis Urbanus prædecessor noster petitionem tuam ad se directam admisit et indulgentiæ tibi scriptum direxit, memorati archiepiscopi duximus hæc arbitrio committenda ut et ipse tibi cedendi episcopatus, cum requisieris, licentiam tribuat et provideat juxta facultatem ecclesie tuæ de bonis ejus, unde honeste valeas sustentari et faciat quæ super hoc statuerit firmiter observari (1).

XLIX.

Absaloni archiepiscopo Lundensi congruenter epistolæ superiori scribit.

(*Ibid.*, p. 256.)

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ABSALONI Lundensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Eam de tua sinceritate conscientiam semper habuimus, ut auctoritate sedis apostolicæ non requireres exsequendum, nisi quod nosceres æquitate honestateque subnixum. Unde tantæ securius tuæ postulationibus fraterpitatis annuimus, quanto puritatem conscientie tuæ certiori apud nos experimento tenemus. Sicut autem tua nobis charitas litteris intimavit, et ex litterarum venerabilis fratris nostri Suenonis Arusiensis episcopi tenore perspeximus felices memorie Urbanus papa, prædecessor noster, episcopo jam dicto indulisit, ut, quia eum senectutis molestia et pastoralis nimium sollicitudo gravabat, cedendi episcopatus, cum vellet, haberet liberam facultatem, arbitrioque tuo commisit, ut ei de episcopatus redditibus quos plurimum augmen-

(1) Non potest serius esse datam ac anno 1191: nam tunc obiit Sueno episcopus.

averat, taliter provideres, ut suæ sustentationis occasio nulli deinceps gravamen inferret. Nos igitur tuæ atque illius postulationi annuere in hac parte volentes, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem episcopo, ex quo talis est voluntas ipsius, necessitasque incumbit, auctoritate nostra tribuas cedendi licentiam et provideas juxta facultatem ecclesiæ suæ, unde congrue, quoad vixerit, valeat sustentari. Nos autem, quod super hoc duxeris faciendum, ratum habendum statuimus et præcipimus inviolabiliter observari.

—
ANNO 1191-1192.

L.

[*Episcops quibusdam*] *mandat de uxore R. [Kanuti] Suevorum regis, continentia voto, ob valetudinem suscepto, solvenda.*

[LILJEGREN, *Dipl. Suec.*, 1, 682.]

CŒLESTINUS III.

Charissimus in Christo filius noster R. rex illustris Suevorum apostolatu nostro litteris et nuntio humiliter nuntiavit, quod cum esset adolescens et dilecta uxor ejus juvenula, mutua fide voto contrahendi legitimi matrimonii se astringentes, invicem consensum suum, voluntate parentum, arrharum donatione roboraverunt. Postmodum vero claræ memoriæ N. patre suo ab inimicis occiso, cum [per bellorum adversitatem, undique premere] tur, et habitò cum hostibus suis congressu victus fugatusque fuisset, quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis suis per violentiam raperetur, et alia similibus ei non inveniretur in regno, quam sibi posset matrimonialiter copulare: de suorum et ejusdem sponsæ parentum consilio factum est, quod in conventu habitum sanctimonialium monasticum sine proposito perpetualiter retinendi suscepit, et ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid ab inimicis injuriæ pateretur, quam cum pace reddita et obtento ab inimicis triumpho, solemniter duxisset cum grandi exultatione uxorem, et ab ea filios suscepisset; unum eorum de communi consensu et electione principum Sueviæ in regnum sibi instituit successorem. Procedente vero tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cum se de hac vita crederet recessuram, timore mortis inducta continentiam vovit; cumque rex ipse nollet eam contristare, concessit ad tempus; nunc autem se continere proponit non posse, et quod licite posset fieri arbitratur ad torum uxoris suæ redire cupit, et ad reprimendas æmulorum suorum detrectationes et obloquia, petiit a nobis dari sibi in mandatis, ut uxorem suam auctoritate nostra, maritali affectione pertractet, non obstante voto continentia incante ab ipsa emisso, et ab eodem rege ad tempus approbato.

Verum quia super his nos ad plenum non potuimus elicere veritatem, F. T. cognitionem horum et decisionem canonicam duximus committendam, per

A apostolica scripta mandantes, ut super his inquiratis diligentius veritatem, et si vobis constiterit, quod prædicta mulier primo fuit inter moniales recepta timore violentiæ et rapinæ, et propositum confitebatur se habuisse nubendi, cum inter eas moram faceret, præsertim cum postmodum in facie Ecclesiæ publice regi nupserit, et usque ad hæc tempora cohabitando filios ex ea suscepit, eam denuntietis præfato monasterio non teneri. Non enim factum illud contractum matrimonii potest dirimere, etsi forte posset matrimonium contrahendum impedire. De alio vero ita sollicitè discretò fraternitatis vestræ discutiat quod, si inveneritis eandem gravi infirmitate depressam continentiam vovisse et virum ejus ad tempus præbuisse consensum, maxime si non idem vir peræque continentiam voverit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, et invicem utrumque maritali affectione tractare.

—
ANNO 1192.

LI.

Liberianæ basilicæ Prænestinæ bona confirmat.

(Laterani, Jan. 4.)

[UGHELLI, *Italia sacra* t. 1, col. 2° 0]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei....

....Nosque ab hujusmodi collationibus quatenus ibidem hactenus est servatum, præsentì pagina duximus absolvendos. Ad hæc, quia felicitis recordationis Clemens papa III prædecessor noster, dum minori officio constitutus Prænestinae sedi præsideret, in ecclesia vestra palatium de proprio fecerit fabricari, Prænestino episcopo, qui pro tempore fuerit, ipsum inhabitandi, aut alii concedendi, seu a vobis aliquid postulandi omnem interdixit occasione qualibet facultatem, nec quis de nostris successoribus alicui palatium ipsum concedere, aut pro eo quod ipsum de proprio construi fecerit, quidquam a vobis debeat postulare, sed ipsum ita ad usum communem libere habeatis in perpetuum, sicut alias domus obtinetis. Præterea...., qualiter apud ecclesiam vestram a pueritia educatus fuerit, atque nutritus plurimum in veneratione et reverentia locum ipsum habens, cum felicitis recordationis Eugenius papa III de duodecim uncias oblationum B. Petri, et ministeriorum tres uncias ecclesiæ B. Petri concesserit, ipse de consilio fratrum suorum de novem uncias earundem oblationum, quæ sedi apostolicæ remanserunt, vobis, et per vos ecclesiæ supradictæ unam unciam dedit, concessit in perpetuum, et firmavit, detractis tamen consuetis expensis, quas fieri oportebit pro ipsius modulo quantitatibus. Nos vero ipsius vestigiis inhærentes, tam constitutionem, et concessionem palatii quam etiam donationem uncia ipsius ratam habemus, et eam futuris temporibus illibatam manere sancimus.

Decernimus ergo ut nulli hominum liceat, etc.

Datum Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diacon. cardin., 11 Nonas Januarii.

Indict. x, Incarnationis Dominicæ 1191, pontificatus vero D. Cœlestini papæ III anno primo.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanen. episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episc.

Ego.

Ego.

Ego Joannes, tit. S. Joannis.

Ego. tit. S. Eusebil card.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ.

Ego Ugus, presb. cardinalis S. Martini tit. Equitii.

Ego Joa., tit. S. Stephani in Cœlio monte presb. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Renaldus, S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

LII.

Ecclesiæ S. Thomæ Halberstadensis, a Theodorico episcopo condita, monachisque Præmonstratensibus tradita, protectionem suscipit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 20.)

[Jaffé, *Regesta*, 890.]

LIII.

Monasterii Marbacensis bona ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 21.)

[Wærdtwein, *Nova Subsidia diplom.*, t. X, p. 161.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito et canonicis Marbacensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et juxta potentium voluntatem apostolicum patrocinium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, possessiones et bona, quæ impræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, Deo propitio, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Stantes vero cum generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis portis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressaque voce divina celebrare. Prohibemus insuper ut nulli liceat in vos, vel ecclesiam vestram injuste excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare. Sepulcorum præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut defensorum ecclesiæ vestræ hoc successione juste habentium devotioni et extremæ voluntati, si se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus corpora assumuntur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis

A Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, xii Kal. Februarii, pontificatus nostri anno primo.

LIV.

Monasterii Vallis Sanctæ Mariæ Helmstadiensis protectionem suscipit, possessionesque confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 21.)

[*Orig. Guelf.*, III, 564.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii Vallis Sanctæ Mariæ ordinis Cisterciensis professis, salutem et apostolicam benedictionem.

B Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, monasterium vestrum cum omnibus quæ impræsentiarum rationabiliter possidet, vel in futurum justis modis, patrocinante Domino, poterit adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus; specialiter autem possessiones inferius adnotatas sicut eas juste et sine controversa possidetis, vobis et per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

In primis: Curtem Brandesleve cum suis appendicijs, silvam eidem curti contiguam, quam communitatis cum illustri femina Regilinda et filio ejus Gevehardo compromittente. Ex dono nobilis viri Theoderici de Sunnebecke agrum eidem curti contiguum et decimam ejus. In villa Kissellinge tredecim mansos, septem in usus fratrum, et sex ad ecclesiam in eadem villa sitam, primitus ex dono nobilis principis Adelberti palatini, deinde Wichmanni Magdeburgensis episcopi; ex dono comitis Frederici et fratrum suorum de Amuordesleve octo mansos; quatuor in majori Amuordesleve, tres in minori, et unum in Everinge; ex dono Luchardis comitissæ mansum et dimidium in villa quæ dicitur Grasleve; ex dono Conardi de Holdenstide in villa, quæ dicitur Crispensrod, dimidium mansum. In villa quæ dicitur Winiestede dimidium mansum pretio comparatum; in villa quæ dicitur Uppenrod, dimidium mansum; ex dono nobilium virorum Ottonis et Frederici de Harbiche aream unam in Rodensleve; ex dono nobilis femine Willæ mansum unum in villa, quæ dicitur Memenich. In minori Rodensleve mansum unum, oblatum pro Ottone de Grinde, pro Henrico de Drenleve dimidium mansum in villa quæ dicitur Remkeleve. In minori Sigersleve mansum unum pretio comparatum; in villa quæ dicitur Mammendorp mansos et molendinum unum, empta ab Henrico de Neyadorp: saltum unum ab Rimoue comparatum; ex dono Gertrudis de Amuordesleve dimidium mansum in Brandesleve; ex dono nobilis viri Milbrandi de Selusen dimidium mansum in Brandesleve; in villa

quæ dicitur Hengendorp octo jugera ex dono Adel-
radi pro patre suo; in civitate Helmstat quasdam
curtes et quasdam areas tam dono quam emptione
comparatas; in civitate Magdeburgensi quasdam
areas tam dono quam emptione acquisitas. Sane
laborum vestrorum nullus a vobis decimas exigere
vel extorquere præsumat.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam
nostræ protectionis, confirmationis et constitutionis
infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis
autem hoc attentare præsumpserit, indignationem
omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apo-
stolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, ii Kalendas
Februarii, pontificatus nostri anno primo.

I.V.

*Capitolo Jannensi asserit capellæ in urbe Tyro con-
dendæ facultatem a Jocio archiepiscopo Tyrensi
concessam.*

(Romæ, apud. S. Petrum, Febr. f.)

[UCHELLI, *Italia sacra*, IV, 877.]

Dilectis filiis O. præposito et universo capitulo
Jannensi, etc.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles
filiis, etc. Proinde, dilecti in Domino filii, ... con-
cessionem quam ven. frater noster Tyrensis ar-
chiepiscopus de capella in Tyrensi civitate fundanda
concessit, sicut in ejus authentico continetur, aucto-
ritate apostolica confirmamus, etc.

Datum Romæ, ap. S. Petrum, Kal. Febr., ponti-
ficatus nostri anno I.

I.VI.

*Ubaldo archiepiscopo Pisano primatum Sardinia as-
serit. (Fragmentum.)*

Datum Romæ, ap. S. Petrum, per manum Ægidii
S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., Non.
Febr., indict. x, anno Dom. Incarnat. 1191.

[UCHELLI, *Italia sacra*, III, 409.]

I.VII.

*Monasterii Golbacensis protectionem suscipit, bona-
que et jura confirmat.*

(Romæ, ap. S. Petrum, Febr. 8.)

[SCHÖPFELIN, *Als. dipl.*, I, 296.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis THEOBALDO præposito ecclesiæ S. Laurentii
Golpacensis, ejusque fratribus, salutem et apostoli-
cam benedictionem.

Piæ postulatio voluntatis effect. u debet prosequente
compleri, ut devotionis sinceritas laudabiliter eni-
tescat, et utilitas postulata vires indubitanter assu-
mat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris
justis postulationibus clementer annuimus, et præ-
latam S. Laurentii ecclesiam, in qua divino estis
obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra pro-
tectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio
communitimus; in primis siquidem statuantes, ut
ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Au-
gustini Regulam in eodem loco noscitur institutus,
perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observe-

tur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque
bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et cano-
nice possidet, aut in futurum concessione pontifi-
cum, largitione regum vel principum, oblatione fi-
delium, sen aliis justis modis, præstante Domino,
poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus
et illibata permaneant. In quibus hæc propriis
duximus exprimenda vocabulis:

In valle Golpa dotem reliquiarum, in eadem valle
decimas tam de agricultura quam de nutrimentis;
agros, prata et nemora in eadem valle. Quidquid
habetis in Hostheim et in Ensiheschim et Bercholz
et Wathewilre, Senene vineam unam. Quidquid ha-
betis in valle S. Amarini et in villa Wilri; quidquid
habetis Sulze; quidquid habetis Sulzemata et con-
cambium, quod monachi loci Crescentis vobis dede-
runt ibidem; quidquid habetis Regin; quidquid ha-
betis Sarmenze. In villa Gabulwire curtem quam
inhabitis, curtem de Durrebach, duas colonias,
quas dederunt vobis Adeledis et Mathildis sorores;
tria molendina in eadem villa, vineas, agros et
prata, et duodecim curtes; Behele unam curtem;
quidquid habetis Markense et Ratresei; concambium
quod inter vos et Bertolfum, Morbacensem ab-
batem super loco qui dicebatur Heupech et nunc
Gophach vocatur, quem vobis prædictus abbas con-
cessit pro quibusdam vineis ad furnum calcis, quas
ei dedistis, vobis nihilominus confirmamus.

Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et
absolutos, e sæculo fugientes ad conversionem reci-
pere, et eos absque contradictione aliqua reti-
nere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestro-
rum post factam in vestro monasterio professionem
fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, de eo disce-
dere; discedentem vero absque communium lite-
rarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem
generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis,
clausis januis, exclusis excommunicatis et inter-
dictis, non pulsatis campanis, suppressa voce di-
vina officia celebrare. Paci quoque et tranquillitati
vestræ paterna in posterum sollicitudine providere
volentes, auctoritate apostolica constituimus, ut
non teneamini aliquam recipere in sororem, quan-
diu infra annos discretionis fuerit constituta. Aucto-
ritate quoque apostolica prohibemus ut nulli liceat
vos, vel ecclesiam vestram novis et indebitis ex-
actionibus fatigare. Sepulturam præterea ipsius loci
liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et ex-
tremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint,
nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus
obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum,
a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte
vero te, nunc ejusdem loci præposito vel tuorum
quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis
astutia seu violentia præponatur, nisi quem fra-
tres communi consensu aut fratrum major pars con-
silio sanioris, securum Dei timorem et beati Augu-
stini Regulam providerint eligendum

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-

nam nostræ protectionis et constitutionis infringere, A vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, vi Idus Februarii, pontificatus nostri anno primo.

LVIII.

Patriarchæ Gradensi decimas ecclesiæ S. Archidani Constantinopolitanæ concedit, utque in ejusdem ecclesiæ capellis jure conventuali utatur, permittit.

(Romæ, ap. S. Petrum, Febr. 11.)

[UGHELLI, *Italia Sacra*, V, 1133.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Graden. patriarchæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Si quando a fratribus, et coepiscopis nostris a nobis requiritur quod a tramite rationis non deviet, eorum postulationi facile nos convenit præbere consensum, ut eo fortius circa injunctum sibi officium intendere valeant, et in nostra devotione persistere, quo se a nobis benignius, ac celerius senserint exauditos. Inde est, quod cum ecclesia S. Archidani apud Constantinopolim te habere proponas, quidam suffraganeorum tuorum decimas a parochianis ejusdem ecclesiæ, qui de tuis partibus ad earundem parochiam sæpe domicilia transferunt, ea occasione instanter requirunt, quia patres eorum, avi, sive proavi decimas ipsius aliquando persolverunt et ad ipsas decimas extorquendas suos vicarios transmittere non formidant, non attendentes, quod licet ipsi parochiani, eorum aliquando fuerint, ex quo, se ad alienam parochiam transtulerint, nianum non liceat cuiquam in messem mittere alienam. Ideoque nos indemnitati tuæ sollicitè providere volentes, fraternitati tuæ præsentium auctoritate concedimus, ut liceat tibi a parochianis præscriptæ ecclesiæ tuæ B. Archidani, non obstante quod eorum antecessores prædictis suffraganeis tuis, dum in ipsorum parochia permanebant, decimas persolverunt, libere decimas percipere et tenere. Nihilominus etiam jus conventuale, quod in capellis ecclesiæ præuominatæ tibi de jure competit, sine contradictione cujuslibet de auctoritate nostra, valeas exercere.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, in Idus Februarii, pontificatus nostri anno ..

LIX.

J[oanni], archiepiscopo Lugdunensi, et ejus suffraganeis significat, se monachis Cluniacensibus concessisse ut universos malefactores suos et hominum suorum, qui de provincia fuerint Lugdunensi, si eorum episcopi et ecclesiarum prælati ab eisdem fuerint fratribus tertio requisiti et eos ad satisfac-

tionem illis congruam exhibendam non duxerint compellendos, licitum sit eis illos, candelis accensis, excommunicationis sententiæ atque interdicti subjicere.)

(Romæ, ap. S. Petrum, Febr. 15.)

[*Bullar. Cluniac.*, 94.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus J. Lugdunensi archiepiscopo et suffraganeis ejus, et dilectis filiis abbatibus, decanis et aliis ecclesiarum prælati per Lugdunensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Licet universa loca religiosa fovere, ac diligere teneamur, illis tamen propensiori cura intendere nos oportet, quæ sub beati Petri jure consistunt et, nullo mediante, ad provisionem nostram pertinent et tutelam. Inde est quod nos monasterium Cluniacense contra molestationes indebitas speciali volentes libertatis privilegio communire, apostolica ejusdem monasterii fratribus auctoritate indulimus, ut universos malefactores suos et hominum suorum, qui de provincia fuerint Lugdunensi, si eorum episcopi et ecclesiarum prælati ab eisdem fuerint fratribus tertio requisiti, eos ad satisfactionem illis congruam exhibendam non duxerint compellendos, licitum sit eis suisque successoribus illos, candelis accensis, auctoritate apostolica excommunicationis sententiæ atque interdicti subjicere, quos tandiu nuntiat excommunicationis et interdicti vinculo innodatos, donec de perpetratis excessibus satisfecerint competenter; et, si delicti qualitas hoc exegerit, ad apostolicam sedem cum litterarum suarum testimonio venerint absolvendi.

Libertates præterea et immunitates, ac rationabiles consuetudines ipsius monasterii hactenus observatas ratas esse decrevimus, et eas auctoritate apostolica ipsis fratribus, suisque successoribus confirmavimus, arctius inhihentes ne quis possessiones, jura vel bona ejusdem monasterii, præter sedis apostolicæ conscientiam, cui specialiter est subjectum, quomodolibet alienare, vel antiquas et rationabiles ipsius monasterii consuetudines hactenus observatas violare præsumat. Quod si fuerit a quoquam attentatum, statuimus omnino irritandum.

D Præterea quoniam, ut audivimus, parochiani vel ad eos vel ad eorum cellas pertinentes, qui pro manifestis excessibus a memoratis fratribus quomodolibet sententiam ecclesiasticæ districtiois incurrun, interdum ad alia loca se transferunt, ut sic sententiam et justitiam fratrum eludant ipsorum; districtè mandamus atque præcipimus ut eos, qui taliter duxerint correctionem ecclesiasticam contemnendam, et alios malefactores eorundem fratrum, qui vel a vobis vel ab ipsis, aut ab aliis fuerint excommunicationis et interdicti vinculo innodati, cum requisiti fueritis, per parochias vestras tandiu sicut excommunicatos et interdictos facitis, ab omnibus, appellatione postposita, evitari, donec iidem malefactores satisfacere compellantur; et, si

delicti qualitas hoc exegerit, ad sedem apostolicam A
cum testimonio litterarum abbatis vel capituli veniant absolvendi. Vobis quoque districtius inlibemus, ut sententiam ab ipsis fratribus in suos vel hominum suorum malefactores latam auctoritate propria nullatenus relaxetis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, xv Kalendas Martii, pontificatus nostri anno primo.

LX.

Ecclesiæ Eugubinæ possessiones, rogatu Bentivoli episcopi confirmat.

(Laterani, Febr. 25.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, I, 641.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri BENTIVOLO Eugubino episcopo, ejusque successoribus canonice promovendis in perpetuum.

Quoties illud a nobis, etc., impertiri, etc. Quocirca, ven. fr. episcopo, tuis justis postulationibus clementer impertimur assensum, et Eugubinam Ecclesiam, cui, auctore Deo, præesse dignosceris, ad exemplum felicitis recordationis Alexandri prædecessoris nostri Rom. pontif. cum omnibus ad eam pertinentibus, præsentis scripti pagina communimus, statuantes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona, quæ eadem Ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, et inlibata permaneat. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Possessionem Cerri, et Cragnani, et ecclesiam S. Cypriani, castrum Albaneti cum pertinentiis suis, castrum Anea cum pertinentiis suis, castrum S. Mariæ, castrum Saliciæ, castrum in Monte, duas partes castri Anagni, castrum collis Casalis, castrum Tertiani, castrum Castilionis Ildebrandi, castrum castellionæ Martiaulæ, castrum Carbonanæ, castellare post Serram, castellare Sasallera, castrum Burani, dimidium cum publicis circumjacentibus, castrum Arsenii, partem quam Theobaldus dedit episcopatui, cum dimidia cunctarum possessionum suarum, castellare Albaneti, castellare Majulæ, castellaris Seuctiani, partem cum villa Decimi, castellare Scattioli, et ecclesiam S. Clementis cum suis pertinentiis, medietatem, castelliones Montis Calui, castellare Agellionis, curtem Campelliones, ecclesiam S. Donati cum suis pertinentiis, canonicam S. Secundi prope dictam civitatem sitam cum omnibus suis pertinentiis, et ecclesiam S. Laurentii, et ecclesiam S. Martini cum omnibus earum pertinentiis, terram S. Mariani, quam tenent filii Carboni, ecclesiam S. Mariæ ad Mertam cum suis pertinentiis. Præterea studii tui sit primitias, decimas, oblationes, tam vivorum quam mortuorum, secundum canonicas distribuere sanctiones.

Decernimus ergo, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, bas. XII Apostolorum presbyt. card.

Ego Melior, SS. Jo. et Pauli presb. card. tit. par.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Gratinus, SS. Cosmæ et Damiani diacon. card.

Ego Gerardus, S. Adriani diacon. card.

Ego Rofredus, S. Mariæ Inviolatæ diacon. card.

Ego Joannes, S. Theodori diacon. card.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diacon. card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diaconus B card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diacon. card.

Dat. Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi card., v Kal. Martii, ind. x, Incarn. Dom. an. 1191, pontif. vero D. Cælestini III anno I.

LXI.

Monasterio Clunacensi ecclesias quasdam asserit.

(Laterani, Febr. 27.)

[*Bullar. Cluniac.*, p. 94.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et monachis Cluniacens., salutem et apostolicam benedictionem.

Piis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota quæ a recto rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, ecclesiam Sanctæ Mariæ Montis-Meruti juxta Bellamvillam de Sollenat, et Sancti Desiderii ecclesias in archiepiscopatu Lugdunensi, et ecclesiam de Ilhermes in episcopatu Bellicensi, sicut eas juste et pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, III Kal. Martii, pontificatus nostri anno primo.

LXII.

Ad [Bentivolum] episcopum et ceterum Eugubinum. — De sancti Ubaldi canonizatione.

(Laterani, Mart. 4.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 596.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri B episcopo, et dilectis filiis B. priori, et clero, et populo Eugubino, salutem et apostolicam benedictionem.

Benedictus Deus in donis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, qui secundum multitudinem miserationum suarum illis qui natura fuerant illi

iræ spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba papa, indulget, et homines ex lutea materia constitutos in consortium angelorum et gloriam sua pietate assumit. Sicut factum est temporibus nostris de sanctæ recordationis Ubaldo pontifice vestro, qui cum pius et justus, dum in carne viveret, haberetur, post transitum a vicinis et longe positus propter miracula, quæ per merita ejus operatus est Deus, sanctus meruit æstimari Impletum est in ipso quod Propheta dixit in Psalmo : *Pro patribus tuis na't sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram : memores erunt nominis tui, Domine* (Psal. XLIV). Tu autem, frater episcope, apud sedem apostolicam constitutus opportune et importune in humilitate qua decuit institisti, ut memoriam prædicti pontificis canonizare, et ipsum ascribere sanctorum catalogo auctoritate apostolica debere-mus, consideratione habita ad religiosam vitam ipsius, et ad multa miracula, quæ per eum, postquam ingravit a sæculo, Omnipotens dignatus est operari. Nos vero opus istud intuentes sensum et intelligentias nostras excedere, quia potius est divini iudicii quam humani, cum ipse solus plene noverit qui sunt ejus, suspendimus desiderium tuum aliquandiu, ut nobis et fratribus nostris quid potius agendum esset Spiritus sancti gratia revelaret. Tua igitur tandem pia supplicatione inducti, et multorum episcoporum, et aliorum testimoniis inclinati, non de propriis meritis, sed de misericordia Creatoris potissimum confidentes, de communi fratrum consilio acquievimus votis vestris, et canonizantes prædictum sanctum auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli, qua fungimur licet immeriti, decrevimus ut festum transitus ipsius sicut beatissimi confessoris apud vos perpetuo habeatur. Quapropter universitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, quatenus non in vacuum gratiam istam recipiatis, sed exemplo beati viri renovemini spiritu mentis vestræ, et in reverentia Dei et prædicti sancti, et omnium aliorum, ferventiores solito existatis, et festum ejus septimo decimo Kalendas Junii hilariter annis singulis celebrare sollicite operemini, quod [*f. ita quod*] vestra circa divinum cultum devotio profecisse merito videatur, et alii de facto vestro exemplum profecto assumant, et ipse vestris motus precibus pro totius Ecclesiæ statu apud omnipotentem Dominum intercedat.

Datum Laterani, iv Nonas Martii, pontificatus nostri anno primo.

LXIII.

Ecclesiam Scalensem tuendam suscipit, bonaque ejus confirmat.

(Laterani, Mart. 13.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VII, 328.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ALEXANDRO Scalensi episcopo ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

In apostolicæ sedis specula, disponente Domino,

A constituti, fratres nostros episcopos, tam vicinos, quam longe positos firma debemus charitate diligere, et eorum postulationibus effectum celeriter indulgere. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis precibus annuentes Scalensem Ecclesiam, cui, Deo auctore, præesse dignosceris, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impresentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, vel oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo opitulante, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

B Scalam majorem cum pertinentiis suis usque ad flumen quod dividit Scalam a Ravello, a parte septentrionis ad lamam Cicini, et inde ad S. Angelum de Petralene, ubi est finis inter Scalam et Ravelam; a parte occidentis totum montem Candirecti usque ad Petram palubarium, sicut vadit per planitiem, et montem Cerbellani cum pertinentiis suis; ecclesiam S. Juliani cum pertinentiis suis usque Lactariam; a meridie a Planello quod est sub S. Helena, usque ad flumen Camneti, et vadit per Tabernatam, et montem Scanni, et arcum Patalarum, et rodit ad eundem Cerbellani, quidquid habes in civitate Amalphitæ ecclesiam S. Barbaræ cum cellis et omnibus pertinentiis suis, duas apothecas et aliam cellam cum pertinentiis suis. Obeunte vero te, nunquam ejusdem loci episcopo, vel tuorum quolibet successorum nullus ad eandem ecclesiam in episcopum eligatur nisi quem canonici ejusdem ecclesiæ, vel eorum pars consilii sanioris secundum Deum præviderint eligendum.

C Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur tibi, et tuis successoribus, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et metropolitani tui debita reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisque persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo et tertio commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, a sacratissimo corpore, et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis accipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandolphus, basil. XII Apostol. presb. card.

Ego Melior, SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tit. Pammachii.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Tusc. episc.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cœlio monte presb. card.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Dam. diac. card.

Ego Gerardus, S. Adriani diac. card.

Ego Sifredus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi S. R. E. subdiac., Later. canonici, in Id. Martii, ind. x, Incarn. Dom. ann. 1191, pontificatus vero D. Cœlestini papæ III an. 1.

LXIV.

Ad Guillelmum Scotorum regem. — Ecclesiæ Scoticæ libertates confirmat.

(Laterani, Mart. 13.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 613.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio WILLIELMO, illustri Scotorum regi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum universi Christi jugo subjecti, apud sedem apostolicam patrocinium invenire debeant et favorem, illos tamen specialius convenit promotionis munimine confoveri, quorum fidem et devotionem in pluribus est experta; ut ad ipsius dilectionis favorem tanto amplius provocentur, et ejus reverentia devotiori affectioni subdantur, quanto benevolentia ipsius et gratia pignus se noverint certius assecutos. Eapropter, charissime in Christo filii, reverentiam ac devotionem quam ad Romanam te habuisse a longis retro temporibus Ecclesiam novimus attendentes, presentis scripti pagina duximus statuendum, ut Scotiana Ecclesia apostolicæ sedi, cujus filia specialius existit, nullo mediante debeat subjacere. In qua hæc sedes episcopales esse noscuntur, ecclesiæ videlicet Sancti Andreæ, Glasguensis, Dunkeldensis, Dublinensis, Brehinnensis, Aberdonensis, Moraviensis, Rosanensis, Cathinensis. Et nemini liceat, nisi Romano pontifici, vel legato ab ipsius latere destinato, in regnum Scotiæ interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare; et si promulgata fuerit, decernimus non valere. Adjicimus, ut nulli de cætero qui de regno Scotiæ non fuerit, nisi quem apostolica sedes pro-

(2) Anno 1188, Clemens III ecclesias regni Scotiæ exemit a jurisdictione metropolis Anglicanæ, ut liquet ex rescripto ejusdem pontificis ibidem a Baronio recitato. Is tamen memoriæ lapsu rursus illud hic exhibet sub Cœlestini III nomine. Idem præstitum a Labbeo, tom. X *Concil.*, ubi illud tam sub Clementis III quam sub Cœlestini III nomine refert. Clementis III privilegium illud attribuit Bromptonus in Chron. ad annum 1191, qui ultimus fuit Clementis III, ommissa parte subscriptionis. Neque dubitandum quin illud ab hoc pontifice ommissum fuerit;

pter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere.

Prohibemus autem, ut controversiæ quæ fuerint in regno illo de possessionibus ejus exortæ, ad examen extra regnum positorum judicum non trahantur, nisi ad Romanam Ecclesiam fuerit appellatum. Si qua verò scripta contra hoc libertatis statutum apparuerint impetrata, vel in posterum, istius concessionis mentione non habita, contigerit impetrari, nullum tibi, vel ipsi regno circa hujus prærogativæ concessionem præjudicium generetur. Præterea libertates, et immunitates tibi vel ei regno, vel ecclesiis in eo constitutis, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus indultas, et hactenus observatas, ratas habemus, et illibatas futuris temporibus statuimus permanere.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis et prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli se noverit incursum.

Datum Laterani, tertio Idus Martii, pontificatus nostri anno primo (2).

LXV.

Abbati monasterii S. Sixti Placentini annuli usum concedit.

(Laterani, Mart. 18.)

[MARGARINI, *Bullar. Casin.*, II, 222.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio... abbati S. Sixti de Placentia, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducat effectum. Eapropter, dilecte in Domino filii, tuis justis postulationibus inclinati usum annuli festivis diebus habendi, de benignitate sedis apostolicæ tibi duximus indulgendum, ita quod ad honorem Dei et tuæ ecclesiæ, ipso valeas in missarum solemnitatibus uti et ipsum tum sine aliqua contradictione gestare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Dat. Laterani, xv Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

cum jam antea sub ejus prædecessoribus inter Joannem Dunkeldensem et Hugonem Sancti Andreæ episcopos dissensio exorta fuerit, ut videre est apud Hovedenum in *Annal.*, ubi privilegium, de quo agimus, Clementi III ascribit, et apud Baronium variis in locis. Error inde processisse videtur quod cum librarius quispiam priora rescripti verba hoc modo expressisset: *C. episcopus, servus servorum Dei*, aliqui postea per litteram C. Cœlestinum interpretati fuerint, scripsissentque: *Cœlestinus episc.*, *servus servorum Dei*, etc. PACIUS.

LXVI.

Parthenonem S. Petri Florentinum tuendum suscipit, bonaque ejus confirmat.

(Laterani, Mart.)

[UGNELL, *Italia sacra*, III, 403.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis MARIE abbatisse, et sororibus monasterii S. Petri majoris, quod in suburbio civitatis Florentiæ situm est tam presentibus, quam futuris in perpetuum.

Prudentibus virginibus, quæ sub habitu religionis accensis lampadibus per opera sanctitatis jugiter se præparant ire obviam sponso sedes apost. debet præsidium impertiri, ut tanto firmiter valeant in proposito religioso persistere, quanto terrenorum fluctuum tempestate apostolica concessione fuerint propensius communitæ. Eapropter, dilectæ in Christo filie, vestris justis petitionibus clementer annuimus, et præfatum monasterium S. Petri majoris, quod in suburbio Florentinæ civitatis consistit ad exemplar felicitatis recordationis Anastasii PP. prædecessoris nostri, sub B. Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, ut quascunque possessiones, et quascunque bona, quæ dictum monasterium in præsentem juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis et iis, quæ post vos successerint, illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Ecclesiam videlicet S. Felicis sitam juxta Euan, quam bonæ memoriæ Azo quondam Florentinus episcopus canonice vobis, juxta Regulam B. Benedicti habendam in perpetuum et regendam, disponendamque concessit: universas possessiones, quas nobilis mulier Gisa monasterio vestro rationabiliter contulit, auctoritate apostolica confirmamus, et confirmata vobis, et iis, quæ post vos successerint, et inconcussa perpetuis temporibus decernimus permanere, statuentes, ut nec vobis, nec iis quæ post vos successerint, eandem ecclesiam liceat quolibet titulo a vestro monasterio alienare.

Decernimus ergo, etc. Si qua igitur, etc.; cunctis autem, etc. Amen.

Ego Cælestinus, episcopus catholicæ Ecclesiæ.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Mel., tit. SS. Joannis et Pauli presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Clementis Tusconen. episcopus

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diaconus card.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diaconus card.

A Ego Gerardus, S. Adriani diac. card.

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum auream diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Laterani, per manum Mersi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi . . . Kal. Aprilis, indict. x, Incarnationis Dominicæ an. 1192, pontificatus domni Cælestini papæ III anno primo

LXVII.

[Aynardo]. *archiepiscopo Viennensi ejusque suffraganeis præcipit ne parochianos suos, quominus ordini Carthusiensi bona largiantur, impediri sinant.*

(Laterani, April. 1.)

[Privil. ord. Carth., fol. 3b.]

B COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Viennensi archiepiscopo, et suffraganeis ejus, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex conquestione dilectorum filiorum nostrorum prioris et fratrum Carthusiensium nobis est intimatum quod quidam partium vestrarum tyranni hominibus terrarum suarum, cum non sint servi, districtius inhihent, ne cum ad eorum religionem accedunt, vel cum supremæ voluntatis ordinant testamentum, aliquid etiam mobilium, quæ rationabiliter possident, eis conferre seu testamento legare præsumant: quod quam si omni humanitati contrarium et tam canonum quam totius juris civilis obviæ rationi nemo recte intelligens judicat aut ignorat. Ideoque universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, firmiterque præcipimus, quatenus omnibus parochianis suis unusquisque districtius inhihentem procuret, ne tales elemosynas de cætero impedire præsumat. Et si quis hujus mandati contemptor exsiterit, vel eisdem fratres super hujusmodi elemosynis jam receptis vel etiam recipiendis vexare tentaverit, diæcesanus suus eum, omni appellatione et contradictione cessantibus, per excommunicationis sententiam totius terræ suæ interdictum a tali præsumptione compescere non postponat.

Datum Laterani, Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

LXVIII.

Monasterii Sanctæ Justinae protectionem suscipit, possessionesque ac jura confirmat, imposito monachis bizantii unius censu annuo.

(Laterani, April. 7.)

[MORONDI, *Monumenta Aqnensia*, t. I, p. 97.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis DOMINO abbati S. Justinæ, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris religionem suam professis.....

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nostro decet libenti concedere, et juxta petentium veritatem consentaneum rationi congruum suffragium impertiri. Eapropter, in Domino dilecti filii, vestris iustis postula-

tionibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Sanctæ Justinæ, in quo divino estis obsequio mancipati, quod ad Romanam Ecclesiam nullo pertinet mediante sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio constituimus; In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus... qui secundum Deum, et B. Benedicti Regulam in eodem loco noscitur institutus perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Propterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste, et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et libera permaneant. In quibus hæc propriis duximus exponenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est cum possessionibus, decimis, et primitiis suis, ecclesiam Sancti Michaelis in eadem civitate constructam cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam Sancti Salvatoris de Ritorto, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Fontanigallo, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Borio, ecclesiam Sancti Nicolai de Cannova cum omnibus pertinentiis earum, ecclesiam Sancti Michaelis de Puzol, ecclesiam Sanctæ Justinæ de Danavetæ, ecclesiam Sancti Benedicti de Coloniça, ecclesiam Sanctæ Justinæ de Pertice cum omnibus pertinentiis earum, possessiones, et omnia jura, quæ habetis in vico Sezadii, jus quod habetis in ecclesia Sanctæ Mariæ in ipso vico constructæ, decimas quartum, et sicutum in eodem loco, ecclesiam Sancti Jacobi de Castronovo cum pertinentiis suis, quicquid habetis in uno Carpeneto, et in altero, et in Borio, in Castronovo, et in Fontanigollo, in Ritorto, in Danaveta, et in perticis. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus, vel sumptibus colitis, sive de nutritiis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio professionem fas sit, nisi meliore religione obtenta, de eo absque abbatis sui licentia discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere; chrisma vero vel oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes monachorum vel clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi a diocæsano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem sedis apostolicæ habuerit, et gratis vobis, et sine pravitate aliqua voluerit exhibere; alioquin liceat vobis catholicum quencunque malueritis adire episcopum..... et communionem apostolicæ sedis habentem, qui sua auctoritate vobis quod postulatis impendat. Cum autem generale interdictum

A terræ fuerit, liceat vobis, clausis Januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Interdicimus etiam ut nulli liceat in vos, vel ecclesiam vestram sine mandato Romani pontificis excommunicationis vel interdicti sententiam ferre seu novis et indebitis molestationibus fatigare. Præterea et immunitates antiquas, et rationabiles consuetudines monasterio vestro concessas, et hactenus observatas ratas habemus, et perpetuis temporibus illæsas permanere sancimus. Sepulturam præterea ipsius monasterii liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora mittuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentiâ præponatur, nisi quem fratres communi consensu, aut fratrum majori parte consilii sanioris, et secundum Dei timorem, et B. Benedicti Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, eximere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et in prædictis ecclesiis diocæsanorum episcoporum consueta justitia. Ad indicium autem hujus perceptæ a sede apostolica libertatis bizantium unum nobis, nostrisque successoribus annis singulis persolvatis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo..... commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sanctissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examini districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic bonæ actionis meritum percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Subscriptum signatum sub sigillo pontificatus.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulfus, presbyter cardinalis basilicæ XII Apostolorum.

Ego.... SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis.

Ego H. S., Clementis card. Tuscanens.

Ego Romanus tit. Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego C., SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, diac. card.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardin.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego L., SS. Sergii et B. diac. card.

Ego R., S. Martiæ diac. card.

Datum Laterani, per manum Mōysi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi Lateranensis canonici, vi Id. Aprilis, indict. x. Incarn. Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domui Cœlestini papæ III anno primo.

LXIX.

Willelmo episcopo Lucensi concedit ut conferat beneficia etiam juris patronatus laici, si intra certum terminum non fuerit ab illis alius presentatus.

(Laterani, April. 12.)

[Baluz., *Miscell.* ed. Luc., IV, 479.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri WILLELMO Lucano episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio de universis Ecclesiis sollicitudinem habere tenemur, et earum utilitatibus, auctore Domino, diligenter imminere. Sicut autem ex tua est parte propositum, ordinationes ecclesiarum tuæ diocesis, patronorum votis in diversa trahentibus, ultra modum sæpius differuntur, qua de causa illarum bona plurimum dissipantur; volentes igitur huic male auctoritate apostolica obviari ad exemplar felicitis recordationis Urbani papæ prædecessoris nostri, præsentis tibi scripti pagina duximus indulgendum, ut cum patroni super ecclesiarum, quarum institutio spectat ad te, fuerint repræsentatione discordes, nisi ad concordiam infra terminum in Lateranensi concilio constitutum, te commonente, redierint, termino illo transacto, liberum tibi sit, Ecclesias illas nullius contradictione vel appellatione obstantibus canonice de personis idoneis ordinare.

Datum Laterani, ii Idus Aprilis, pontificatus nostri anno 1.

LXX.

Monasterium S. Mariæ Locediense tuendum suscipit, ejusque bona ac privilegia confirmat.

(Laterani, April. 14.)

[JERICUS TRIDINENSIS, *Rerum patriæ* libri III, in disert. p. 45.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO abbati monasterii Sanctæ Mariæ Locedii, ejusque fratribus jam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuam memoriam.

In religiosa vita degentibus apostolicum convenit esse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter,

dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Beatæ Dei genitricis, semper virginis Mariæ Locedii, in quo divino estis obsequio mancipati, ad instar felicitis recordationis Alexandri, Lucii, Urbani et Clementis PP. prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus in primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in vestro monasterio constitutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium constructum est, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam Alerii cum omnibus pertinentiis suis; territorium Stodegandæ, cum omnibus pertinentiis suis; terram quæ fuit episcopi Vercellensis, juxta monasterium positam; grangiam de Montarolio cum omnibus pertinentiis suis; grangiam Ripæmezanzæ cum omnibus pertinentiis suis; grangiam de Poblato cum omnibus pertinentiis suis; grangiam Montiscalvi cum omnibus pertinentiis suis; insulam Ugerii et insulam quæ est juxta Padum. Item grangiam de Salnaria cum omnibus pertinentiis suis; terram quæ sita est in insula de Bremide; castanetum de Zibrana. Præterea possessiones de Pohlito, quas ab abbate et fratribus Sancti Michaelis de Clusa emisistis, et capellam ejusdem loci a prædictis abbate et fratribus ad annuam pensionem decem solidorum canonice monasterio vestro perpetuo concessam, sicut in authenticis scriptis exinde factis continetur, et vos eam pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus.

Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, tam de terris cultis quam incultis, sive de nutrimentis vestrorum animalium nullus omnino a vobis decimas præsumat exigere. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere, et in vestro monasterio absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in loco vestro professionem, fas sit de eodem loco sine licentia abbatis vestri discedere; discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quispiam retinere eos forte præsumperit, liceat vobis in ipsos monachos vel conversos vestros sententiam regularem ex nostra auctoritate proferre. Paci quoque et tranquillitati

vestræ paterna sollicitudine providere volentes auctoritate apostolica prohibemus ne infra ambitum monasterii vestri et clausuras locorum seu grangiarumstrarum aliquam temere violentiam vel rapinam sive furtum committere, aut ignem apponere, aut hominem capere, vel interficere audeat. Sane si episcopi a vobis aliquid præter obedientiam debitam, vel principes terræ contra libertatem a prædecessoribus nostris et a nobis indultam expetierint, liberum sit vobis auctoritate apostolica denegare quod petetur, ne occasione ista ordo vester, qui hactenus liber existit, humanæ servitutis laqueo vinciatur. Quod si episcopi aliquam propter hoc in personas vel Ecclesiam vestram aententiam promulgaverint, eandem sententiam tanquam contra indulta apostolicæ sedis prolatam, statuimus irritandam. Illud insuper auctoritate apostolica prohibemus, ne infra dimidiam leugam prope abbatiam vestram aliqua de novo innovatio fiat, de qua vobis debeat servatæ hactenus libertatis et pacis aliquod præjudicium generari. In causis autem propriis, sive civilem sive criminalem contineant quæstionem, liceat vobis fratres vestros idoneos ad testificandum adducere, atque ipsorum testimonio, sicut rectum fuerit, et propulsare violentiam et justitiam vindicare.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire prætentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultionis subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Celestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.
Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Laudolphus, basilicæ XII Apost. presb. card.

Ego Michael, SS. Joannis et Pauli presb. card. tit. Pammachii.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Bugus, presb. card. S. Martii tit. S. Equitii.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

A Ego Gerardus, S. Adriani diac. card.

Ego Gofredus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Sunfundi diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægjdii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, xvi Kal. Maii, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno secundo.

LXXI.

Ad decanum et capitulum Rothomagense.— Indulget, ut tempore interdicti divina officia absque solemnitate celebrent.

(In Lateranensi palatio, Apr. 16.)

[MANI, Concil., XXII, 616.]

CÆLESTINUS, etc.

Cum universæ Dei Ecclesiæ, quæ per totius amplitudinem orbis longe lateque diffusæ unam catholicam, id est universalem efficiant, præ o sanguinis sui sponsi redemplam, quam sicut diversa membra unum corpus, uniformitas fidei et doctrinæ connectit; si aliquam earum lædi contigerit, filius offensio sine aliarum fieri læsione non potest; quanquam tanto præ aliis magis caput offenditur, quanto singularum affectu amplius tangitur et firmiter eis connexionem inhæret. Qua de causa contigit ut, cum Romana Ecclesia omnium caput sit et magistra, nos qui ei, licet immeriti præsidemus, cujuslibet oppressio concutiat gravius et flagellet, et eo fortius ad compassionem inducat, quo a nobis specialius speratur in adversitate subsidium et quælibet consuevit Ecclesia contra violentiam hominum perversorum devotius et securius sedis apostolicæ patrocinium invocare. Sicut ante quorundam vestrorum et aliorum complurium nobis est literis intimatum, et multorum jam relatione percepimus, ita universorum refriguit charitas, excrescente malitia iniquorum, ut nulla jam fere Dei ecclesiis, vel ministris earum reverentia impendatur, sanctuarium Domini vi conculcetur, fidei documenta spernantur, et vix valeant aliqui reperiri qui post enormitates quamplurimas adjiciant ut resurgant; se potius in ultionem præcedentium criminum commissis enormiter hactenus accumulunt graviora, latentur cum male fecerint (*Prov. 11*), superbia impii dum pauper incenditur (*Psal. 1*), et in perperationem operum iniquorum exsultent. Verum quia perversorum nequitia tantum invaluit, ut in homine non possit remedium vel subsidium inveniri, recurrendum est ad præsidium Creatoris, et orationibus, ac quibuslibet piis operibus propensio insistendum, ut supernæ clementiæ nos dignatio benigne respiciat, et hominem ulterius super nos prævalere non sinat, et in Ecclesiarum oppressionibus non permittat diutius delectari; quia tunc demum secure possumus supernum sperare et expectare præsidium, cum ea diligenter que

ad officium nostrum pertinerint, fuerimus executi. Explicemus summam quæ nobis sunt specialiter de Rothomagensi Ecclesia intimata et remedia curamus quæ potuerimus. . . . (*Hic aliquid deesse videtur.*)

Hæc igitur consideratione inducti, et vestris nihilominus precibus inclinati, præsentì vobis pagina duximus indulgendum, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare, ac canonicos vestros et clericos, si fuerint interim sacramentis ecclesiasticis muniti ex hac vita vocati, in cœmeterio ecclesiæ vestræ absque solemnitate officii, cum aqua benedicta et cruce, orationibus humiliter voce oblati tradere sepulturæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum in Lateranensi palatio xvi Kal. Maii, pontificatus nostri anno ii.

LXXII.

Ecclesiam Lucensem, petente Guilielmo episcopo, tuendam suscipit, ejusque bona et privilegia corroborat.

(Laterani, April. 21.)

[*Memorie edoc.*, IV, 1, Racc., pag. 48.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri GUILIELMO Lucano episcopo, ejusque successoribus canonicè substituendis, in perpetuum.

Et ordo rationis expostulat, et ecclesiasticæ utilitatis consideratio nos invitat fratres et coepiscopos nostros ampliori charitate diligere et commissas eorum gubernationi Ecclesias patrocinio sedis apostolicæ propensius communire, quo ex suscepti executione officii tanto vigilantiores possint semper existere, quanto a pravorum incursum securiores se viderint permanere. Eapropter, venerabilis in Christo frater Guilielme episcope, tuis justis postulationibus clementer annuimus et præscriptam Lucanam Ecclesiam, cui, Deo auctore, præesse dignosceris, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Alexandri II, et Paschalis II, et Calixti II, et Urbani II, et Lucii III et Urbani III, Romanorum pontificum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communitimus; statuente ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Curtem Lucanam cum suburbanis et viculis suis, mansos et terras ubicunque pertinentes ad ipsam, videlicet villam quæ dicitur Suburbanum; ecclesiam et pratium quod dicitur Sancti Columban; ecclesiam Sancti Petri quæ dicitur Summaldi, cum pertinentiis suis; plebem de Lunata et detinam de Carignano, et terram de abbatis San-

cti Donati et reliqua quæ ad ipsam curtem pertinere videntur. His adjicimus plebem et curtem de Marlia cum ecclesia Sancti Terentii, et cum omnibus mansis et terris, atque omni pertinentia sua; duo quoque castella de Morfano cum omnibus pertinentiis et adjacentiis suis, sicut hæcenus ea noveris tenuisse, et terram quæ dicitur Cerbajola; castrum etiam quod dicitur Fundanum cum omnibus pertinentiis suis, nec non castrum de Decimo et plebem ipsius cum omnibus quæ ad eam pertinent; plebem etiam de Gallicano et terram de Censiano et castrum et decimam de Verruca quæ est in Alpibus; decimationem quoque de Verruca, quæ est juxta Bojanum. His etiam connumeramus plebem et castrum Sanctæ Mariæ quod dicitur Ad montem cum tota pertinentia sua et terra de vicio qui dicitur Surrexeri; castrum et curtem Sancti Gervasii cum omnibus quæ ad ea pertinent; plebem de Ficeclo cum capellis suis; capellam Sancti Viti de Valle Arni; plebem de Padule cum capellis suis, et curte de Capannore, et quidquid juris habes in ipso plebeio; plebem de Sibilliana cum omnibus capellis suis et omnibus aliis quæ habes in ipso plebeio; plebem de Aquis cum omnibus capellis suis, et curte de Vivaio, et aliis omnibus tibi pertinentibus in ipso plebeio; plebem de Triballo (Tripallo) cum omnibus capellis suis; plebem de Miliano cum omnibus capellis suis, et curte, et suis pertinentiis; plebem de Apiano cum omnibus capellis suis, et omnibus quæ habes in ipso plebeio; plebem Sancti Stephani cum omnibus capellis suis.

Præterea prædecessoris nostri piæ memoriæ Calixti PP. vestigiis inhærentes tibi tuisque successoribus usum pallii infra missarum solemnia in ecclesia tua de apostolicæ sedis benignitate concedimus, quo duntaxat his diebus utamini, quibus est vobis a prædecessoribus nobis indultum. Insuper etiam auctoritate apostolica prohibemus ne in episcopatu tuo sine assensu tuo vel successorum tuorum monasterium aliquod, vel ecclesia, salvis apostolicæ sedis privilegiis, construatur. Cathecumenos quoque aut infirmorum unctiones in populo a monachis fieri, vel publicas pœnitentias dari, sine tua vel successorum permissione, vetamus. Si vero ad monasterium parochiale ipsius populus pro divini officii susceptione convenerit per capellam presbyterum, cui ab episcopo populi regimen et animarum cura commissa fuerit, sacramenta eadem ministrentur, salvis tamen rationabilibus consuetudinibus cæterarum ecclesiarum. De parochialibus autem ecclesiis quæ a monachis in episcopatu tuo tenentur synodalem beate memoriæ Urbani II papæ sententiam imitantes, statuimus ut in eis, sine tua vel successorum tuorum auctoritate, presbyteri minime collocentur; sed cum vacaverint vobis ab abbatibus et prioribus ad quos eadem Ecclesiæ pertinent præsententur, quibus a vobis animarum cura, si idonei fuerint, committatur, ita quidem ut vobis de cura plebis et de ordine suo debeant

respondere. Porro si Lucanæ parochiæ monasteria vel ecclesiæ inter se causas habuerint, et per alteram partem ad episcopum querela pervenerit, ejus judicio controversia terminetur, salva Romanæ Ecclesiæ auctoritate. Illud quoque arctius interdiximus ne quis excommunicatos vel interdictos Lucani episcopi in prohibitam communionem recipiendi habeat facultatem. Ad hæc præsentī scripto sancimus ut Lucanus episcopus non quorumlibet violentia laicorum, sed juxta canonicas sanctiones ab Ecclesiæ canonicis eligatur. Tibi præterea tuisque successoribus ea quæ de concessione vel confirmatione prædecessorum nostrorum Alexandri II et Paschalis II Romanorum pontificum possides, nihilominus confirmamus. Sententiam autem inter prædecessorem tuum et Ficeclensem abbatem per illeprandum, quondam Pistoriensem episcopum, Argentum archipresbyterum, et R. primicerium Lucanos super decimis, ecclesiis et aliis rationaliter datam, sicut in instrumento publico continetur, et hactenus observata est, futuris præcipimus temporibus observari. Renuntiationem quoque quam fecit Bulgarus, comes de Ficecla, Joanni prædecessori tuo de quibusdam possessionibus et ecclesiis, sicut publicum Gerardi notarii contipet instrumentum, vires in posterum habere decernimus. Canonicas quoque consuetudines quas in ecclesiis parochialibus monachorum, et in aliis tui episcopatus, tam in recipiendis synodalibus quam in aliis ab antiquo habuisti et adhuc habere dignosceris, ratas habemus easque auctoritate apostolica confirmamus. Ob reverentiam insuper Ecclesiæ tibi commissa præscriptus Pater et prædecessor noster Lucius PP. tuis et canonicorum tuorum, nec non etiam cleri, consulum et populi tuæ civitatis precibus inclinatus usum crucis per episcopatum tuum tibi, tuisque successoribus, de consilio fratrum suorum concessit, et apostolica auctoritate firmavit. Quod quidem nos ejus vestigiis inherentes decernimus firmiter permansurum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prælatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur tibi tuisque successoribus usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subiaceat ultioni.

Cunctis autem eidem loco sua jura facientibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum

A judicem præmiâ æternæ pacis inventiant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

(Sequuntur subscriptiones 14 cardinalium.)

Datum Laterani, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, xi Kalendarum Maii, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno secundo

LXXIII.

Conventui Ulciensi capellam S. Crucis in Alvernia, sitam in territorio Camaleriæ, asserit.

(Laterani, Maii 7.)

B [Ulciensis Ecclesiæ Chartarium, p. 23.]

LXXIV.

Castellanum et Clugiensem episcopos judices constituit inter Wolcanum, electum Tergestinum, et patriarcham Aquileiensem.

(Laterani, Maii 10)

[MAINATE, *Chroniche di Trieste*, I, 137.]

LXXV.

Privilegium pro abbacia Boscheti seu Vallis Lucidæ, quo summus pontifex sub B. Petri et sua protectione suscipit præfatum monasterium, statuens ut ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Benedicti Regulam et institutionem Cisterciensis ordinis in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. (Fragm.)

Ego Cælestinus Ecclesiæ catholicæ episcopus.

Ego Albanus Albanensis episcopus.

Ego Joannes Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus presbyter cardin. eccl. XII Apostolorum.

Ego Melior Sanctorum Joannis et Pauli presb. card. tituli Pammachii.

Ego Joannes tit. S. Clementis cardin. Tuscanensis.

Ego Romanus tit. S. Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Joannes tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card.

D Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diacon. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diaconus cardinalis

Ego Gregorius tit. S. Gregorii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus S. Mariæ in Cosmedin. diacon. cardin.

Ego Lotharius SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Datum Romæ apud S. Petrum, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi card., Idus Maii, Indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero D. Cælestini papæ III anno II.

LXXVI.

Monasterii S. Arnulfi Metensis protectionem suscipit, bonaque ac possessiones confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 15.)

[*Histoire de Metz*, III, Pr., p. 153.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio BURCHARDO abbati monasterii Sancti Arnulfi, ejusque successoribus regularem vitam professis in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectum debet prosequente compleri, quatenus fidelis devotio celebrem consequatur effectum, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Cujus rei gratia vestris justis postulationibus clementer annuimus, et Patrum et prædecessorum nostrorum felicitis memorie Leonis, Calixti, Innocentii et Alexandri, Romanorum pontificum, vestigiis inhærentes, monasterium Sancti Arnulfi, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuente ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesias scilicet, villas et possessiones et omnia quæ serenissimi Romanæ Ecclesie filii, reges et imperatores, Carolus scilicet Magnus, Ludovicus Pius, Arnulfus, Carolus Calvus, Zenziboldus, Otto, Conradus, Henricus eidem monasterio pia devotione contulerunt, aut ab aliis Christi fidelibus tradita, privilegii sui auctoritate firmaverunt, usibus abbatibus ac fratrum Deo ibi famulantium perpetualiter deservire sancimus, et ad præbendam illorum ea absque omni contradictione integra semper et incònvulsa permaneant; hoc est: Mareolas (*Marieulle*) cum ecclesia et decimatione; decem et octo mansos apud Ars (*Ars-sur-Moselle*), Jussiacum (*Jussy*), cum ecclesia et decimatione, ecclesiam de Gravi (*Gravelotte*), ecclesiam de Arcis (*Ary*), Floriacum (*Fleury*), Flaviniacum (*Flavigny*), cum ecclesia et decimatione, Nungardum (*Nauroy-le-Sec*), cum ecclesia et decimatione; cujus quarta pars cedit presbytero; Vigiacum (*Vigy*), cum ecclesia et decimatione et banno triginta mansorum; ecclesiam de Romeliaco (*Remilly*), cum omni decimatione; præterea Maurivillam (*Morville*), et Baldrecurt (*Baudrecourt*), et decem et octo sedes salinarias apud vicum et Winemunt; Devillare (*Dévillers*); cum ecclesia; Tilium (*Martille*), cum ecclesia; Caminetum (*Cheminot*) vero et Buxerlas (*Bouxières*) cum ecclesiis suis, quas Sancto Arnulfo Hildegardis contulit regina cum decimatione, piscatione, silvis, vineis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis jam factis, vel in quocunque loco supra fluvium Saliæ infra bannum supradictæ curiæ;

A ibi placuerit, per villicos fratrum semper transponendis et faciendis; Pomeriolum (*Pomérieux*), etiam cum quo et per quod ecclesiastico more ipsum sæpe dictum dotatum est monasterium a sancto Leone nono papa; Laium (*Lay Saint-Christophe*) quoque cum ecclesia et decimatione, cujus quinta pars cedit presbytero, et banno quod quædam comitissa Eva nomine, cum silva quæ dicitur Heis cum omni utilitate ac suffusa ejusdem villæ cum ponte, piscatione, ac vesunia supra fluvium Murt, ad præbendam delegaverat fratrum; Bivera (*Bivère, près de Trèves*), cum ecclesia a Fredelinde comitissa eidem monasterio traditum, et Conradi imperatoris auctoritate confirmatum; et quidquid Sanctus Arnulfus habet infra Trevirensen episcopatum; ecclesiam scilicet de Vilers, Walen, Sira Melbranc (*in bulla Innocentii et Alexandri III Melbranc*) cum ecclesia, Corlinges (*Kerlange*) cum ecclesia, Dogaganen, Catinges cum ecclesia et cum reliquis possessionibus quas habet præfatus sanctus in episcopatu Metensi, et in episcopatu Tulensi, ac Viridunensi; cellam de Aulegia (*Oley*), cum ecclesia et decimatione; cellam de Chiniano (*Chiny*), constructam in honore Sanctæ Walburgis cum ecclesiis ad eam pertinentibus, scilicet Florenvillai, Orgeia, Tintiniaco, Casa Petra, Sancta Cæcilia quas Arnulfus comes Sancto Arnulfo tradidit; insuper cellam quæ sita est in foresta quæ dicitur Fault (*Fault dans la forêt de Remilly*), præfato sancto a venerabili episcopo domino Stephano Metensi, contraditam et confirmatam; molendinum quoque prope arenam situm, in quacunque voluerint transponere ripam fluminis Saliæ, intra jus ipsius monasterii; ecclesiam Sancti Victoris, quæ sita est in suburbio Sancti Stephani; ecclesiam de Wisse cum decima et quartario mansi, centena burgi cum banno sub quo constructum est monasterium Beati Arnulfi cum undecim mansis terræ; Campaneola (*Champigneulles*) cum banno, ecclesia et decimatione tota; tertia pars decimæ in omni usu de ecclesia, quæ est apud Porchericourt; tertia pars illudii de Cariseio (*Cherisy*), quæ pertinet ad elemosynam pauperum; allodium de Sarlei (*alibi et de Colmes*), quod dedit Deo et sancto Arnulfo, matrona Judith pro anima sua; ecclesiam Sancti Benigni, cum decima; duas domos infra civitatem sitas, quarum altera dicitur domus Sanctæ Crucis, altera Romanorum aula: hortum quemdam et donum quæ dicitur de Brinul, quæ quidem Gerardus dedit. Hæc omnia, villas scilicet, ecclesias, possessiones vobis et per vos eidem monasterio perpetuo confirmamus, sicut eas rationabiliter possidetis. Statuimus etiam ut præter episcopos et abbates, ac septem ejusdem cœnobii sacerdotes, et tres canonicos de domo Sancti Stephani, priuicerium, decanum, cantorem primum, ad ipsum altare, nullus absque consensu abbatibus et fratrum ejusdem loci missas celebrare præsumat. Præcipimus etiam ut, sicut a nostris prædecessoribus est

statutum, nullus archiepiscopus, nullus episcopus A illud altare violare, aut ibidem divina prohibere præsumat, nisi primum a Romano pontifice fuerit suscepta licentia. Sed et duo annualia mercata : unum quidem in natali Sancti Arnulfi; alterum vero in anniversaria dedicationis ipsius festivitate, vos et successores vestros in eodem loco habere decernimus, sicut hæcenus quiete tenuistis, et ut eadem dedicatio semper ibi festive celebretur ab omnibus, præsentis privilegii auctoritate jubemus. Constituinus etiam paterna dilectione, Burcharde abbas, tibi tuisque successoribus et in perpetuum concedimus, ut in festa ejusdem dedicationis die aliisque præcipuis festivitibus, in missarum celebratione sandalis et dalmatica utamini, sicut vobis a nostris prædecessoribus est indultum et hæcenus observatum, discretionem vestram monentes ut cum augmento hujusmodi honoris in vobis augeatur amor Altissimi. Præterea nullus advocatus de monasterii rebus, præter consuetam advocati justitiam, præsumat quidquam exigere.

Decernimus ergo ut nulli omnino nominum liceat idem cœnobium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Metensis episcopi canonica reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus. D

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presb. cardinalis

Ego Meld., Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis tit. Pammachii

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis Tuscanen. episcopus.

Ego Romanus, titulo Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Solfredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, Idus Maii, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno secundo.

LXXVII.

Monasterium Sancti Vincentii Metensis tuendum suscipit bonaque ac privilegia confirmat

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 15.)

[Hist. de Metz, III, 456.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis FRANCONI abbati Sancti Vincentii Metensis, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Quoties postulatur a nobis quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et juxta petentium voluntatem consentaneam rationi, congruum suffragium imperitari. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Vincentii, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem loco noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis

Ecclesiam Sancti Germani de Castello (2*), cum omnibus appendiciis suis, in hunc videlicet modum, ut altare una cum dotibus et decimis quæ sacerdoti retroactis cedebant temporibus, et altaria capellarum jure proprii pastoris de cætero teneatis; et vicarium ibi dignum pro vestro arbitrio, contradictione nulla voluntati vestræ refragante, constitutis. Hic sane, post vestram electionem, ab episcopo curam recipiat animarum, et portione illa quam vestra ei assignaverit ordinatio contentus, ad alias res aut possessiones ecclesiæ manum exten-

(2*) Chaté-Saint-Germain.

dere non præsumet; ad ipsum spectabit synodos **A** sedes et dimidiam censuales, et terram illam in observare, et synodalia jura persolvere; vestrum autem erit vestes sacratas cum vasis altaris diligenti custodie deputare, censum solvere statutis temporibus, et monachos in ecclesia ipsa, pro dispositione et voluntate vestra constituere. In eadem villa de castello montem Sancti Germani et totam decimam ad eandem ecclesiam pertinentem, mansionem quoque in eadem villa, et quidquid hactenus in ea vestrum possidet monasterium; decimam agrorum de Champenoys (3), Amanvillers (3'), cum capella et quidquid ad bannum ejus pertinet; apud Ancey (4) ecclesiam et quinque mansos terræ cum vineis indomnicatis et banno; in monte Sancti Quintini vineam Joannis et Putayn, et decimas ipsarum vinearum, et cæteras vineas quas ibi possidetis; mansum unum apud Longam-villam (5); apud Cheseles (6), censuales vineas cum banno, ecclesiam Sancti Marcelli (7) ante portam vestram, et partem decimæ Sancti Martini (8), sicut hactenus possedistis: villam Sancti Juliani (9), cum ecclesia, banno et centenaria, cum omnibus appendiciis suis; vineam in Aculco, quæ collata est pro Sancto Gorgonio ante majorem ecclesiam; apud Alerias (10) sex mansos, cum banno et vineis indomnicatis, et decima; ecclesias Sancti Laurentii (11), cum appendiciis quæ ex ipsa possidetis; ecclesiam Sancti Amandi apud Aneriacum (12); partem decimæ cum jure quod in ipsa habetis ecclesia, et terras quas ibi possidetis; apud Littinges (13) quinque quartarios terræ cum jure quod in ipsa habetis ecclesia; curtem de Corzelles (14), cum ecclesia et banno, et omnibus appendiciis suis; curtem de Challey (15) cum his quæ ad bannum ejus pertinent; allodium de Sorbers (16), cum ecclesia et agrorum vestrorum decima; ecclesiam de Velers (17) cum decima; villam quæ vocatur Wbrisia (18), cum ecclesia et foro quod per omne Sabbatum in atrio est, et quidquid ad bannum ejus pertinet; in Jovilla (19) ecclesiam, et quidquid ad bannum ejus pertinet; sex mansos apud Trummacum (20), et apud Taisey (21) octo, cum bannis et terris indomnicatis; mansum unum in Lymucort (22), villam quæ dicitur ad Sanctum Martinum ante Marsal (23) cum banno et ecclesia, in villa de Marsal viginti novem **D**

qua quatuor sedes positæ sunt; in villa super fluvium Oran (24) census et redditus quos ibi possidetis; ante Viridunum Duniacum (25) villam cum ecclesia et quidquid ad bannum ejus pertinet; ecclesiam de Sinoncort (26), ecclesiam Sancti Clementis in Arnavilla (27), et capellam Sancti Gulgulfi in Brocey (28), et duas portiones oblationum tam vivorum quam defunctorum quæ in ipsis ecclesiis offeruntur; decimas quoque omnium agrorum de Bukinella qui spectant ad bannum de Brocey; ecclesiam Sancti Joannis de Siryfontaine (29), ecclesiam de Nonsart, octo mansos terræ apud Acerum et dimidium, cellam monachorum Sancti Vincentii super Mozellam in banno Caliniaci (30); in villa Caliniaci ecclesiam cum appendiciis suis, et quidquid in banno illo possidetis, cum censu tredecim solidorum Catalaunensis monetæ, quos fratres ejus loci debent vobis in festo Sancti Vincentii; in Teutonica terra cellam monachorum quæ vocatur Offainbac (31)

Statuimus etiam ut monasterium Sancti Vincentii respicientis ad sedem episcopalem protomartyris Christi Stephani, atque abbas in pontificis vices supplendas, in inventione atque natali ipsius protomartyris, nec non et dedicatione ecclesiæ, in divinis celebrandis, sicut eis a felicitis recordationis Joanne, Benedicto, Urbano, Alexandro, Romanis pontificibus, est concessum, missas possit cum dalmatica et sandalis celebrare. Sane novallium vestrorum, quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus audeo (*lege audeat*) decimas exigere, vel extorquere præsumat. Licet quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos et sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in vestro monasterio professionem fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, de eo discedere; discedentem vero absque communi litterarum cautione nullus audeat retinere; chrisma vero, oleum sacrum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi per diocesa-

(3) Champenois, aujourd'hui dépendant de la commanderie de Malte.

(3') Amanvillers

(4) Ancy.

(5) Longeville-devant-Metz.

(6) Chazelles.

(7) Paroisse S. Marcel.

(8) Dîmes entre le Pont des morts et le Pont-Thieffroy.

(9) S. Julien.

(10) Endroit inconnu.

(11) Vallières.

(12) Eumery.

(13) Lutanges

(14) Conzelles-sur-Niéé.

(15) Chailly sur-Niéé.

(16) Sorbé.

(17) Villers-l'Orme.

(18) Varize.

(19) Juville.

(20) Tragny.

(21) Taisey.

(22) Lenoncourt.

(23) S. Martin-devant Marsal

(24) Ce village est détruit. Il était pres de Ville-au-Pré.

(25) Dugny.

(26) Semoucourt près de Dugny

(27) Arnaville,

(28) Brocq.

(29) Endroit inconnu.

(30) Chaligny.

(31) Offembac, oriéuré dans le duché de Deux-Ponts.

num episcopum vobis præcepimus exhiberi. Se- A
pulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatasve retinere, minuere ac quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua B
igitur in futurum, etc

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Meli., S. nectorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis tit. Pamphili.

Ego Joannes, titulo Sancti Clementis cardinalis Tuscanensis episcopus.

Ego Romanus, titulo Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Joannes, titulo Sancti Stephani in Cœlio monte presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani C
diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Soffredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud sanctum Petrum, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, Idus Maii, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo nonagesimo secundo, pontificatus vero domini Cœlestini papæ tertii anno secundo.

LXXVIII

[*Seffrido*] episcopo Cicestrensi et abbatibus de Radinges et de Waltham mandat, ut clericos de Lamhee a juramento de observatione novæ capelle B [alduno] quondam archiepiscopo Cantuariensi, præstito absolvant. »

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 16.

[TWYSDEN, *H. A. Scr.*, I, 1595.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Cicestrensi episcopo, et dilectis

A filii de Radinges et de Waltham abbatibus salutem et apostolicam benedictionem.

Summi pontificis moderamini noscitur plurimum convenire ut, sicut a successoribus suis quæ rationabiliter statuit desiderat observari, ita prædecessorum suorum bene constituta et ratione prævia deliberationis providæ judicio stabilita debeat inviolabiliter custodire. Cum itaque felicis memoriæ Urbanus et Clemens prædecessores nostri ædificationem novæ capellæ et clericorum institutionem in præjudicium conventus ecclesiæ factam, quæ gravem parere videbatur materiam scandalorum, de consilio fratrum suorum cardinalium irritaverint, et expressius inhibuerint ne de cætero illam capellam observarent, nec in ea divina officia celebrarent; nos volentes quod ab ipsis in hac parte noscitur stabilitum perpetua firmitate gaudere, ratum id et firmum habentes, et sine refragatione cujusquam præcipimus observari. Et quia quidquid ex eo sequitur vel ob id quod prohibitionis perpetuæ causam habens interdicante canone a summis pontificibus constituto factum est, cassum et inutile canonicæ sanctiones judicant, et idem jura etiam civilia protestantur, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus clericos de Lamhee a juramento de observatione novæ capellæ B. quondam Cantuariensi archiepiscopo præstito, auctoritate sedis apostolicæ denuntiatis publice absolutos, ex parte nostra, cessante appellatione, eis districtius injungentes ne de cætero novam capellam vel ecclesiam de Lamhee debeant observare, nec per se, nec per suos in ea ulterius ministrare, eos ecclesiastica censura, dilatione et appellatione postposita, coercentes qui mandato nostro duxerint contraire; nullis litteris obstantibus, harum tenore tacito a sede apostolica impetratis.

Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, xvii Kalendarum Junii, pontificatus nostri anno secundo.

LXXIX.

Abbatii monasterii S. Dionysii concedit « ut, appellatione [rivola] non obstante, circa monachorum et conversorum correctionem libere officii sui debitum exsequatur. »

(Laterani, Maii 23.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint Denis*, 525.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati monasterii Sancti Dionysii, etc.

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod monachi et conversi tui monasterii frequenter, ne ad eorum correctionem, prout ad tuum spectat officium, procedere valeas, frustratorie appellationis obstaculum interponunt; sicque, te propter hoc ab hujusmodi correctione cessante, ipsorum excessus remanent impuniti, super quo provideri tibi per sedem apostolicam postulasti. Nolentes igitur ut trahatur ad peccatorum diffugium quod ad oppres-

eorum subsidium esse dignoscitur institutum, tibi auctoritate præsentium concedimus ut, appellatione frivola non obstante, circa eorundem monachorum et conversorum correctionem libere, officii tui debitum exsequaris, etc.

atum Laterani, x Kalendas Junii, pontificatus nostri anno secundo.

LXXX.

Monasterium S. Mariæ in Flumine tuendum suscipit et ejus bona ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 27.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, II, 578.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... abbati S. Mariæ in Flumine, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu, etc., ad exemplar felicitis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri sub B. Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuantes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et B. Benedicti Regulam atque institutionem Vallisumbrosanorum fratrum in eodem monasterio noscitur institutus, perpetuis, etc., usque permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; plebem S. Laurentii in Nucero cum decimis et oblationibus, testamentis et capellis suis, videlicet capellam de casa Figaria, capellam B. Donati, cum omnibus possessionibus et pertinentiis suis; capellam de Paulo cum pertinentiis suis, capellam de Petroniano ac capellam de Monsignano, cum decimis et testamentis earum; medietatem plebis S. Petri in Ceneto, cum medietate decimarum ejusdem plebis; capellam S. Petri Marsii, cum pertinentiis suis, capellam de Balio cum possessionibus ad vestrum monasterium pertinentibus; capellam S. Mariæ de Trexano, capellam de Gagliano, capellam de Pablexio, cum possessionibus et pertinentiis suis; capellam S. Quirici, cum possessionibus suis; capellam de Vergniano, cum suis pertinentiis; capellam de Bivano, et capellam de Alphiano, et capellam de Ravaldino cum possessionibus earum; castrum de monte Vecchio, cum curte et omnibus appendiciis suis; curtem de Nucero, possessiones Ravaldini cum omnibus pertinentiis earum; possessiones S. Laurentii in Nucero, possessiones de Collina de Icolis usque ad parvam, libertates quoque et immunitates a recordandæ memoriæ Friderico quondam Romanorum imperatore semper Augusto monasterio vestro colatas, et a comitibus castri Cari, et castri Novi scriptis publicis, et juramentis interpositis confirmatas, auctoritate apostolica confirmantes perpetuis decernimus temporibus inviolabiliter observandas. Concessionem præterea vobis a bonæ memoriæ T. et O. Liviensibus episcopis juste factam, sicut in eorum scriptis authentice continentur, auctoritate

apostolica confirmamus. Sane novalium vestrorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos et absolutos ex sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in dicto monasterio professionem fas sit de eo, nisi arctioris religionis obtentu discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. In parochialibus autem ecclesiis quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere, et diocæsano episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint, episcopus curam animarum committat, ut ei de spiritualibus debeat respondere. Statuimus insuper ut nullus infra fines parochiarum vestrarum sine diocæsani episcopi et vestro assensu ecclesiam, vel oratorium constituere de novo præsumat, salvis privilegiis apostolicæ sedis. Sevulturam præterea ipsius loci liberam, etc.

Decernimus ergo, etc., salva, etc. Si quis, etc. Cunctis autem, etc. Amen, amen, amen.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostol. presb. card.

Ego Melior, SS. Jo. et Pauli tit. Pammachii presb. card.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Caelio monte presb. card.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. cardinalis.

Ego Gerardus, S. Adriani diac. card.

Ego Goffredus, S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Bernardus Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aur. diac. cardinalis.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud S. Petrum, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., vi Kal. Junii, indict. x, Incar. Dom. 1192, pontificatus vero D. Coelestini papæ III anno II.

LXXXI.

Ecclesiæ SS. Andree et Nicolai Empulensis protectionem suscipit, canonicorumque possessiones et privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 27.)

[LAMI, *Ecclesiæ Florcnt. Monum.*, t. IV, p. 109.]

COELESTINUS III, servus servorum Dei, dilectis filiis plebano et canonicis ecclesiæ SS. Andree et Nicolai Impoli et ecclesiasticis tam præsentibus quam futuris canonicè instituendis, in perpetuum.

Effectum justa postulantibus indulgere et vigor sequitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando potentium voluntatem et pietas adjuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam plebem SS. Andreae et Nicolai de Im-poli, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus : statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis de causis, vobis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis ; ecclesias Sancti Domini, Sancti Laurentii, Sanctæ Lucie ; ecclesiam Sanctæ Mariæ, ecclesiam Sancti Donati, ecclesiam Sancti Mamæ, ecclesiam Sancti Michaelis, ecclesiam Sancti Stephani, ecclesias Sancti Christophori, Sancti Jacobi, ecclesiam Sancti Petri, ecclesiam Sancti Martini, ecclesiam Sanctæ Christinæ, ecclesiam Sancti Leonardi, ecclesiam SS. Simonis et Judæ, ecclesiam Sanctorum Hippolyti et Cassiani, ecclesiam Sancti Justi, ecclesiam Sancti Rufini, ecclesiam Sancti Jacobi, ecclesiam Sancti Fridiani, ecclesiam Sancti Donati, ecclesiam Sanctæ Mariæ, ecclesiam Sancti Angeli, ecclesiam Sanctæ Mariæ, ecclesiam Sancti Martini, ecclesiam Sancti Angeli, ecclesiam Sancti Pontiani, ecclesiam Sanctæ Mariæ, ecclesiam Sancti Bartholomæi et ecclesiam Sanctæ Mariæ cum omnibus eorum pertinentiis. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Quia vero decimæ ministris ecclesiarum tam veteri quam nova lege noscuntur esse concessæ, sub interminatione anathematis prohibemus ne ullus laicus, decimarum exactione vos aggravare præsumat. Auctoritate quoque apostolica duximus statuendum, ut nulli liceat parochiales ecclesias vestræ plebi subjectas vobis et ecclesiæ vestræ a debita obedientia et subjectione subtrahere, seu novis et indebitis exactionibus vel gravaminibus vos et ecclesiam ipsam præsumat quomodolibet prægravare. Jura vero antiqua et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ hactenus observatas ratas habemus, et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, et cætera ecclesiastica sacramenta, per diocesanum episcopum sine aliqua exactione vobis præcipimus exhiberi. In parochialibus vero ecclesiis, quas habetis, plebanus vester qui pro tempore fuerit, clericos, sicut hactenus

A est observatum, instituat : nec aliquis aliquem laicum vel clericum in eis ponere aliqua temeritate præsumat. Prohibemus insuper ut infra fines parochiæ vestræ nullus ecclesiam vel oratorium sine assensu diocesanæ episcopi, et vestro, de novo ædificare præsumat, salvis tamen privilegiis Romanorum pontificum. Inhibemus etiam ut nullus in vos vel ecclesiam vestram excommunicationis vel interdicti sententiam sine justa et rationabili causa promulgare præsumat. Decimas præterea, quas a quadraginta annis pacifice possidetis, vobis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus. Sepulturam præterea plebatus vestri liberam vobis esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci plebano, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia, præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nullus omnino hominum audeat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanæ episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Celestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus

Ego Paudulphus, basil. XII Apost. presb. card.

Ego Joannes, Prænest. episcop.

Ego Meld., tit. Sanctorum Joan. et Pauli presbyter card. tit. Pamphachii

Ego Joannes, tit. Sanct. Demet. card. Tuscul. epis.

Ego Romanus, tit. Sanct. Anast. presbyt. cardinalis.

Ego Joannes, tit. Sancti Stephani in Cælio mont. presb. card.

Ego Gratian., SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Soffredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Joannes, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Bernard., Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus card.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus card.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus card., vi Kalendas Junii, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno II.

LXXXII.

Canonici ecclesiæ SS. Petri et Andreæ Paderbornensis prædium Helmgeldere et privilegia de præpositis ac episcopis eligendis asserit.

(Laterani, Maii 30.)

(SCHAFEN, *Annal. Paderborn.*, I, 893.)

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis B. præposito canonicis minoris in Patherburn ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Piis filiorum votis condescendere, et facilem assensum præbere nos comdecet, ut tantæ sint nobis et Ecclesiæ Romanæ devotiores quanto se noverint plenius exauditos. Enpropter, dilecti filii, canonici minoris ecclesiæ in Patherburn, postulationibus vestris aures faciles accommodantes, vobis et successoribus vestris in perpetuum confirmamus, prædium videlicet in Helmgeldere, quod B. pius ecclesiæ vestræ præpositus expeditum a manibus laicorum assignavit in communes usus fratrum, nec non et institutionem, quam idem præpositus ex consensu fratrum inter nos instituit, videlicet, ut quilibet inter vos decedens frater a die decessionis suæ usque ad annum stipendium suum habeat, ad expendendum aliquid causa pietatis, vel ad excipiendum se, si forte obligatus sit debitis. Similiter et præpositi vestri, quam habuistis usque ad hæc tempora liberam electionem, nec non et electionem episcopi vestri, quam cum canonicis majoris apud vos ecclesiæ celebrare consuevistis. Præterea simul et annuas quas cum eisdem canonicis a retroactis temporibus habetis refectiones firmiter vobis confirmantes, apostolica auctoritate inviolabiliter observari præcipimus. Si quis contra hanc nostram confirmationis paginam ausu temerario venire tentaverit, sciat se Dei omnipotentis indignationem et apostolorum ejus Petri et Pauli iudubitanter incurrere.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, III Kalend. Junii, pontificatus vestri anno secundo.

LXXXIII.

1. Albertum, electum Leodiensem, « Sabbato solemnissimum jejunii Quatuor Temporum, quod in Pentecoste celebratur, » diaconum ordinat. (ÆG. Aureævall. Vita Alberti, ap. Chapeville *Gest. ep. Tung.*, II, 145.) — 2. Brunoni, archiepiscopo Coloniensi, mandat, ut Alberto, electo Leodiensi, « munus conferat consecrationis. » (Sigeberti, cont. Aquicinct., 1192, ap. Pertz *M. G. Scr.* VI, 429.) — 3. Wilhelm, archiepiscopo Remensi, scribit, « uti, si Coloniensis refugiat exsequi præceptum apostolicum (de consecrando Alberto electo Leodiensi) metu imperatoris potestatis, idipsum Remensis nihilominus exsequatur. » (ÆGIDII Aureævall. *Vit. Alberti* p. 145.) — 4. « Omni clero et populo et omnium dignitatum et officiorum ecclesiasticis laicisque personis totius Leodiensis episcopatus mandat et districtè præcipit sub periculo honoris uniuscujusque, ut omnes obediant Alberto Lovaniensi et omnes absoluti a fide et juramento, quod fecerant Bonnensi præposito, quem intruserat imperator, faciant fidem et juramentum subjectionis et obedientiæ Alberto, cuius electionem approbat. » (Ibid.)

(Romæ, ap. S. Petrum)

LXXXIV

Parthenonis S. Cosmæ Taliacotiensis protectionem suscipit, possessionesque et privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 1.)

GATTULA, *Historia abbatiæ Casinensis*, t. II p. 804.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus MABILÆ abbatisse monasterii S. Cosmæ de Taliacotio, ejusque sororibus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties illud a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos licet libenti concedere et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Enpropter, dilectæ in Domino filie, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam monasterium, in quo divine mancipatæ estis obsequio, ad exemplar felicitis memorie Alexandri papæ prædecessoris nostri sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis et iis quæ post vos successerint et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Ecclesiam S. Viti cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Joannis de Camerata cum pertinentiis suis, jus quod habetis in ecclesia S. Andreæ, quæ est in Clereto, medietatem oblationum in ecclesiis castri de Taliaco, in solemnitatibus Paschæ et Natalis Domini et medietatem de oblationibus mortuorum, sepulturam majorum hominum præfati castri, sepulturam podii Bufaræ, cum medietate oblationum mortuorum; decimas molendinorum, quæ suat in

valle SS. Cosmæ et Damiani et in alveo suo triginta modios sementaricos terræ, vineas, terras, silvas, domos, casularia, quæ in prædicto castro habetis, duo molendina, viginti duos pedes terrarum, de quibus homines vestri monasterii sunt infeudati; ecclesiam S. Mariæ de Sorbo cum omnibus pertinentiis suis; medietatem molæ Jo. Trottæ, medietatem silvæ capitis aquæ, silvam de Colle de Coei per suos terminos. Præterea refutationem coram prædictis prædecessores nostros promissam, quam nobilis vir Bartholomæus de Talliaco de pravis consuetudinibus quas a vestro monasterio exigebat coram personis pluribus fecit, ratam et firmam habentes auctoritate apostolica prohibentes, ne consuetudines ipsas idem Bartholomæus, vel hæredes ejus aliquo tempore in monasterium exercere præsumant.

Discernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur vobis et successoribus vestris omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et Cassinensis monasterii debita justitia et reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco suo jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Pand., basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Melior, SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pamphili.

Ego Joannes, tituli S. Clementis cardinalis Tuscan. episcopus.

Ego Romanus, tituli S. Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Gerardus, S. Adriani diac. cardinalis.

Ego Goffredus, S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Joannes, S. Theodori diac. cardinalis.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Datum Romæ, apud S. Petrum, per manum Ægidii

A S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis Kal. Julii, indict. x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero Joanni Cœlestini papæ III anno u.

LXXXV.

Monasterii Altorfensis in Alsatia tutelam suscipit, possessionesque et privilegia confirmat

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 8.)

[SCHŒFFLIN, *Als. dipl.*, I, 297.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis WALTERO abbati monasterii Sancti Ciriaci de Alsatia, quod Altum cœnobium nuncupatur, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuam memoriam.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium S. Ciriaci de Alsatia, in quo divino estis obsequio mancipati, ad instar felicitis recordationis Leonis papæ, prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam, in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium im præsentiarum juste et pacifice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permanent. In quibus hæc propriis duximus exprimeam vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium constructum est, cum omnibus pertinentiis suis; publicam curiam Altorf, liberum advocatum, officinas suas, monetam, tabernas cum omni jure suo; curiam Tutelheim, cum banno villæ ipsius et justitiam illam, quæ vulgo dicitur Masth; curiam Jethol cum banno; capellam Beati Michaelis; ecclesiam Berbach cum pertinentiis suis; ecclesiam Grindebroch cum pertinentiis suis, prædictam scilicet capellam Beati Michaelis et duas ecclesias istas Berbach et Grindebroch sibi et successoribus suis libere regendam ad ædificium novi monasterii, in perpetuum concedimus; capellam Gierbaden, curiam Tamboch cum pertinentiis suis; curiam Argent apud Sanctam Aureliam cum pertinentiis suis; curiam Tetvitre cum pertinentiis suis; curiam Ergerhenns et Mestershem cum pertinentiis suis; curiam Sigoltesheim cum pertinentiis suis; curiam Wolfenganheim cum pertinentiis suis. Liceat quoque vobis clericos et laicos e sæculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem recipere, et in vestro monasterio, absque contra-

dictione aliqua, retinere. Prohibemus insuper ne ulli fratrum vestrorum post factam in loco vestro professionem, tas sit de eodem loco sine licentia abbatis sui discedere; discedentem vero absque communi literarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quisquam illos retinere præsumperit, liceat vobis in ipsos monachos vel conversos vestros sententiam regularem ex nostra auctoritate proferre. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sacrum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum vel monachorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem sedis apostolicæ habuerit, et ea vobis gratis et absque pravitate aliqua voluerit exhibere; alioquin liceat vobis, quemcumque malueritis, catholicum adire antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulator indulgeat. Præsenti quoque pagina prohibemus, ut nullus a vobis vel monasterio vestro, præter antiquam consuetudinem hactenus observatam, quidquam exigere audeat, vel etiam extorquere, nisi quod vestra liberalitas sponte duxerit cuilibet conferendum. Inhibemus etiam, ne tu, fili abbas, vel successores tui bona ipsius monasterii aliquibus infeudare, vendere, seu alienare vel pignori obligare, propria levitate præsumant. Libertates quoque ab ecclesiasticis sæcularibusve personis vobis vel ipsi monasterio rationabiliter indultas, antiquas etiam et rationabiles consuetudines, ibidem hactenus observatas, ratas habemus et auctoritate apostolica confirmamus. Liceat quoque tibi, fili abbas, mitra et annulo cum chirotecis et sandaliis in præcipuis festivitatibus uti; liberumque te esse volumus ab omni ditione et potestate diocæsani tui. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars sanioris consilii, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut possessiones ejus auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi ecclesiastica vel cano-

nica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione corraixerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, vi Idus Junii, iudictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domni Coelestini papæ III anno secundo.

LXXXVI.

Sifridum electum præpositum S. Martini Wormatiensem sancit, statuit que ut eadem præpositura nunquam de cetero Wormatiensi episcopo assignetur, sed curam et administrationem ipsius ver proprium semper præpositum exercentur.

(Romæ, ap. S. Petrum.)

[JAFFÉ, *Regesta*, p. 892.]

LXXXVII.

Universis prioribus et fratribus Carthusiensibus concedit, ne alicui de prioribus aut fratribus eorum sine consensu et voluntate capituli domus suæ vel majoris et sanioris partis licentia pateat appellandi.

(Laterani, Jul. 6.)

[*Privil. ord. Carth.*, fol. 4.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis prioribus et fratribus Carthusiensis ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ab omnibus tumultuum sæcularium agitationibus, non solum mentibus et professione, sed etiam locis sitis et habitationibus separati, summa vos oportet diligentia præcavere, ne alicujus temporalis commodi causa vos iterum contra propositum ordinis vestri sæculi turbinibus immergat, et sub recti specie vosmetipsos decipientes, ob temporale commodum acquirendum vel incommodum evitandum, temere causarum vos altercationibus inseratis. Inde enim quod et paci et tranquillitati vestræ providere volentes firmiter inhibemus, ne alicui de prioribus aut fratribus vestris quacunque temeraria præsumptione, sine consensu et voluntate capituli domus suæ, vel majoris et sanioris partis, licentia pateat appellandi. Præterea cum generale vos capitulum, sicut annis singulis consuevistis, celebrare contigerit, si omnes convenire forte nequiverint, quidquid a majori priore ordinis cum majoris partis ac sanioris consilio rationabiliter ac provide statutum fuerit, ratum habeatur et firmum

et ab omnibus vestri ordinis fratribus irrefragabiliter observetur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incurcurum.

Datum Laterani, II Nonas Julii, pontificatus nostri anno secundo.

LXXXVIII.

Canonicorum ecclesiæ S. Mariæ Savonensis possessiones et jura confirmat

(Romæ, Jul. 7.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 735.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GULIELMO præposito et canonicis S. Mariæ de Savona ejusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

Quoties a nobis, etc., usque impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, etc. usque communimus. Statuentes, etc., usque propriis exprimenda vocabulis: Ecclesiam S. Mariæ Magdalensæ cum omni jure suo; ecclesiam Sancti Stephani et Sancti Pontii cum omni jure earum; ecclesiam S. Saturnini et omnia jura parochialia Savonæ, præter id quod terminatum fuit ecclesiæ S. Georgii, ac S. Petri; hospitale de S. Mauro cum omni jure, jus quod habetis in oblationibus de Naulo, et decima tam vini quam bladæ, et decima omnium quæ veniunt in Can. episcopi sicut continetur in instrumento bon. mem. Amici quondam episc. Savonen. Scarsolarum et sponzarum ac navium benedictionis, medietas oblationum, quæ dantur pro iis qui eligunt sepulturam ad quamlibet ecclesiam civitatis; jus quod habetis in cellis, in Lavagnola, in Legino, et in Signo et territorio ejus, et Cugliani et territorio ejus, et totum quod habetis in Mallis, et in Lombardia quidquid, in Sovana et in comitatu ejus; ecclesiam S. Thomæ cum omni jure suo, refectiones quas debet vobis episcopus Savonen. in Nativitate Domini, in Pascha et in Assumptione sanctæ Mariæ. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna dulcedine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut non liceat episcopo vestro vos vel vestram ecclesiam fatigare, libertates præterea, et immunitates antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ concessas gratas habemus, et eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Sepulturam præterea Ecclesiæ vestræ liberam esse decernimus ut eorum devotioni extremæque voluntati, qui se illic sepelire deliberaverunt, nisi excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci præpositus, vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur nisi quem canonici communi consensu, vel canonicorum pars major

A consilii sacrioris secunoum Deum providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli, etc. usque salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocesanæ episcopi canonica justitia. Si qua igitur, etc. usque subjaceat. Cunctis, etc. usque pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Ego Benedictus, S. Mariæ Novæ diacon. card.

B Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diacon. card.

Ego Ægidius, S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Datum Romæ, per manus..... Nonis Julii, ind. x, Incarn. Dom. anno 1192, pontif. vero D. Cælestini papæ III anno II.

LXXXIX.

Domus Carthusiensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

Laterani, Jul. 9.)

[Privil. ord. Carth., fol. 4b.]

C CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et fratribus Carthusien., tam præsentibus quam futuris, eremiticam vitam professis in perpetuum.

Cum vos per Dei gratiam multa præmineatis gloria meritorum, et vitam solitariam eligentes divinæ contemplationi arctius intendatis, bonus odor religionis vestræ ad id nos inducit, ut communi et speciali debito quieti vestræ debeamus intendere, et jura vestra summo opere conservare. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et felicitis recordationis Alexandri et Lucii, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, domum vestram Carthusien. eremi in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo eremiticæ vitæ, qui secundum Deum in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea possessiones omnes a Christi fidelibus pietatis intuitu domui vestræ concessas, et a vobis possessas, quæ infra terminos vestros continentur: scilicet infra locum quod vocatur Clusa et rupem claudentem vallem et pertinentem usque ad molarem claudentem et dividentem Combam-Chaldam, et pervenientem usque ad rupem mediam quæ est super Bochgesos; deinde molarem alium qui ascendendo protenditur usque ad rupem Bovinant: exinde molarem alium qui

descendendo producit per crepidinem Plataneti a Bovinant usque ad rupem quæ est juxta furnum de la Follia. Similiter ab illo monte qui de eadem rupe porrigitur usque ad montem Aillinart: et a monte Aillinart descendendo extenditur juxta Mortam contra occidentem usque ad rupem quæ est supra Carriam. Et ab hac rupe porrigitur usque ad rupem quæ est Pertuso. Inde postremo protenditur descendendo usque ad flumen quod vocatur Guerus Mortuus, et a Guero Mortuo ascendendo protenditur per rupem claudentem Minorem Carriam usque ad Terrasiam et a Terrasia per crepidinem Plataneti et per la Folle Durtieres usque ad Januarium; et a Januario sicut Alpes vergunt contra Proveysieu usque ad Calmetam Gonceium, et a Calmeta Gonceium porrigitur per crepidinem usque ad rupem de Chavienton; et inde descendit per rupem Berardi usque ad Clusam, vobis et vestris successoribus confirmamus. Quia vero donatores ipsarum possessionum piscationem et venationem ac avium captationem, ovium et caprarum atque omnium domesticorum animalium, pascua et transitum infra præscriptos terminos prohibuerunt, nos eandem prohibitionem nihilominus auctoritate apostolica roboramus.

Ad hæc auctoritate apostolica arctius interdicimus et sub interminatione anathematis prohibemus ne quis infra terminos vestros, vel domorum vestrarum homines capere, furtum seu rapinam committere, aut ignem apponere, vel homicidium facere audeat; aut homines ad domos vestras venientes, vel ab eis redeunt quomodolibet perturbare; ut ob reverentiam Dei et locorum vestrorum infra hos terminos, non solum vos et fratres vestri, sed etiam alii plenam pacem habeant et quietem. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos a sæculo fugientes ad conversionem vestram recipere et eos absque ullius contradictione in vestro collegio retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem, absque licentia prioris sui, fas sit de claustris vestris discedere, discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere.

Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium nullus a vobis decimas præsumat exigere. Adjicientes quoque statuimus ut infra dimidiam leucam a terminis possessionum quas habetis nulli religioso liceat quodlibet ædificium construere vel possessiones acquirere. Consecrationes vero altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea vobis gratis et absque pravitate aliqua voluerit exhibere; alioquin liceat vobis quem volueritis catholicum adire antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulgeat. Insuper auctoritate

apostolica inhibemus ne ullus episcopus vel quælibet alia persona ad synodos vel conventus forenses vos ire vel judicio sæculari de vestra propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat; nec ad domus vestras non vocatus causas ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos publicos conventus convocandi venire præsumat: nec regularem electionem prioris vestri impediatur, aut de instituendo vel removendo eo qui pro tempore fuerit, contra statuta Carthusiensis ordinis se aliquatenus intromittat. Porro si episcopi vel alii ecclesiarum rectores in monasterium vestrum vel personas inibi constitutas suspensionis, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros pro eo quod decimas non solvitis vel aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt; seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra apostolicæ sedis indulta prolatam decernimus irritandam; nec litteræ ullæ firmitatem habeant quas tacito nomine Carthusiensis ordinis et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Statuimus etiam ut propter communia interdicta terrarum, monasterium vestrum, excommunicatis et interdictis exclusis, a divinis non cogatur officii abstinere. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci priore, vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur; nisi quem fratres communi consensu vel fratrum major pars consilii sanioris secundum Dei timorem et approbata vestri ordinis instituta providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, et in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicus Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Pandolphus, basilicæ XI Apostolorum presb. A per aliis domorum negotiis disponendis, contra ipsius ordinis instituta, præter voluntatem prioris et fratrum se aliquatenus intromittat.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis, Tuscanensis episcopus.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Hugo, presb. card. S. Marci tit. Æquitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diac. car..

Ego Gregorius, S. Georzii ad Velum aureum diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diac. cardinalis, vii Idus Julii, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno secundo.

XC.

Prioris et fratrum Carthusiensium privilegia quædam confirmat.

(Laterani, Jul. 12.)

[Priv. ord. Carth., fol. 4.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et fratribus Carthusien., salutem et apostolicam benedictionem.

Paci et tranquillitati vestræ tanto propensius providere volentes quanto arctius divinis estis obsequiis mancipati, et in contemplationis arce procul a terrenorum tumultu semoti, piæ postulationi vestræ facilius annuimus, et favorem apostolicum libentius impertimur. Inde est quod, ut instituta vestri ordinis perpetuam habeant firmitatem, prout approbata sunt et a bene utentibus observata, rata in posterum fore decernimus, et auctoritate qua fungimur confirmamus; statuentes ut in domibus ordinis vestri disciplinas quæ fratribus delinquentibus secundum instituta ordinis imponuntur, diocesanis episcopis non liceat retractare, aut contra voluntatem prioris, et majoris et sanioris partis capituli enervare. Nec de priorum electionibus, quas de auctoritate apostolica vester ordo liberas hactenus habuit, se quisque episcopus intromittat, aut ad eas se ingerat non vocatus; seu a prioribus domorum insolitam et indebitam obedientiam valeat extorquere; aut contra jus prioribus debitum et ipsius ordinis instituta domorum obedientias et officia disponere quis attentet. Fratrem etiam aliquem, absque prioris licentia de cella educere, vel ad eum ingredi et in partem trahendo, silentium rumpere, quod nunquam hactenus licuit, temeritate aliqua non præsumat. Nec domos ordinis vestri exactionibus indebitis, seu gravaminibus cuique liceat onerare. In domibus etiam quæ receptioni tantum fratrum sunt ipsius ordinis deputatæ, nullus alius hospitari præsumat, ne per ipsum, aut per eos qui circa eum fuerint, fratrum quietes et silentium valeat perturbari. Nec in capitulo prioris usurpans officium, tam super disciplinis quam su-

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis et constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Idus Julii, pontificatus nostri anno secundo.

XCI.

Monasterii S. Mariæ Pomposiani protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat

(Laterani, Jul. 13.)

B [MORBIO, *Storie dei municipi Italiani*, 1, n, p. 76.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ANSELMO abbati monasterii Sanctæ Mariæ quod in insula Pomposia situm est ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et prædecessorum nostrorum felices recordationis Cælestini, Eugenii, Anastasii, Adriani, Alexandri, et Lucii Romanorum pontificum vestigiis in hærentes beatæ Dei genitricis semper virginis Mariæ Pomposianum monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quiscunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illabata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Videlicet massacellam integram quæ vocatur Materaria et massam, quæ vocatur Mausculi integram; et fundum unum integrum, qui vocatur Casala: publicum; massam, quæ vocatur Nepotis, et massam quæ vocatur Caput Bovis, terram et vineam sicuti modo vos habetis et tenetis jure beati Petri apostoli, nec non et ripam fluminis Alemonis ex utrisque partibus juxta massam, quæ vocatur Prata extendente ipsa ripa ab Agaziolo usque ad campum Bodulli; terram vineam juxta muros civitatis Ravennæ, cum terræ umbratica in integrum a Pusterula Augusti usque ad portam Taurensem; hortum unum integrum in loco Pontis Calciati in regione Sancti Andree a duobus lateribus jure ipsius Sancti Andree, a reliquis duobus via publica, et massa integra, quæ vocatur Lacus Sanctus cum omnibus rebus et pertinentiis suis, cum plebe et capellis et titulis ipsius, id est Sanctæ Mariæ, Sancti Martini-

Sancti Petri et Sancti Venantii cum decimis et primitiis et omnibus ordinationibus suis, et cum piscaria quæ vocatur Tidini; et fossa archipresbyteri et piscaria quæ vocatur Falce cum loco qui vocatur Montezello; Lacus Sichus cum ripis luminis Padi et Gauri ex utriusque partibus usque ad mare, et a loco Conche Agate ex una parte usque ad mare cum loco integro, qui dicitur Massenzatica inter affines de toto loco ac territorio massæ, quæ vocatur Lacus Sanctus, ab uno latere fossa molendini de Volta Laterchii descendente in Aquilolo; et a fluvio Rubba usque in Eliam, et per paludem usque in mediam Curbam, et ultra Curbam usque ad Padum super Policini; et ultra Padum super Policinum usque ad gazium episcopi Sanctæ Comaclen. ecclesiæ usque ad fluvium qui vocatur Cœsi; ab alio latere cursus descendens in Concham Agatuli et per ipsam in Gaurum; a tertio latere palus quæ pergit intra rivum Agelli et Mazenzaticam usque Montezellam et Vedetoza currentem in Padum; a quarto latere Vacellinus et Ager Malus et Calis de Vincareto pergente in lacertum. Insuper concedimus vobis piscariam integram quæ vocatur Volana cum rivo Sadalino et Gavalena P. majorem ad ipsam piscariam pertinentem cum particellis in utrisque partibus sicut olim intraverant in mare eidem similiter pertinentes. In episcopatu Concordiæ, in Fana ecclesiam Sancti Martini; in episcopatu Cenetensi ecclesiam Sancti Petri in Colice Sancti Danielis et Sancti Andree de Busco cum capellis suis, ecclesiam Sancti Martini in Cambiardo, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Runco Marzolo, Sanctæ Helenæ et Sanctæ Mariæ in Vidore, et Sanctæ Bonæ cum capellis suis, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Castello, et alias quas in partibus illis habetis; in episcopatu Vicentiæ ecclesiam Sanctæ Mariæ in Turpise, ecclesiam sancti Blaxii in Castro Vivarii; in civitate Veronensi ecclesiam Sancti Mathei; in episcopatu Brixienti ecclesiam Sanctæ Mariæ de sede Marculfi, et Sanctæ Mariæ de Cognomario, et Sanctæ Mariæ de Susilano; in episcopatu Cremonensi ecclesiam Sancti Stephani in Cavalaria cum omnibus pertinentiis suis; in episcopatu Astensi ecclesias Sanctæ Mariæ de Flexo et Sancti Joannis de Cerro cum omnibus pertinentiis suis; in episcopatu Bononiensi ecclesias Sanctæ Mariæ de Arcellata cum omnibus pertinentiis suis, et Sancti Venantii cum omnibus pertinentiis suis, et Sancti Blaxii de Luzaco cum tota curie sua, et Sancti Martini in Turrisella, et Sancti Joannis de Castagnolo, et Sancti Blaxii in Falcetto, et aliam ecclesiam in Granarolo, in ipsa civitate ecclesiam Sancti Syri; in civitate Mutinensi ecclesiam Sanctæ Mariæ, in Castro Soleræ ecclesiam Sancti Joannis; in villa ejus ecclesiam Sancti Michaelis; in civitate Ferrariæ ecclesiam Sanctæ Agnetis; in Cattinaria ecclesiam Sanctæ Mariæ, in Bauria ecclesiam Sanctæ Mariæ, in Finale ecclesiam Sancti Michaelis et ecclesiam Sanctæ Mariæ; in Votulato ecclesiam Sancti Petri; in civitate Fav-

tiæ ecclesiam Sancti Clementis; in Prato ecclesiam Sancti Laurentii; in episcopatu Livienti ecclesiam Sanctæ Mariæ; in Manunizola ecclesiam Sancti Michaelis et Sanctæ Mariæ Roccæ cum capellis suis; in Arimino ecclesiam Sanctæ Mariæ in Tribio; in episcopatu Urbinensi ecclesiam Sancti Leonis de Folia et Sancti Angeli de Insula, Sanctæ Mariæ de Petia, et ecclesias Sancti Martini in Umeta, Sancti Heracliani et Sancti Angeli; in Provegio ecclesiæ Sanctæ Mariæ in Cateneto cum capellis suis, Sanctæ Mariæ de Viuceto cum capellis suis; ecclesiam Sancti Joannis de Prugneto cum capellis suis, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Castro Sancti Marini cum capellis suis. Hæc nimirum omnia vobis vestrisque successoribus legitimis et fratribus religiose viventibus perpetuo habendam concedimus; ita sane ut a vobis singulis quibusque annis pensionis novem tres argenti solidos, difficultate postposita nobis nostrisque successoribus persolvatis. Ad hoc auctoritate publica constituimus ut locus ipse aut res ad eum pertinentes nulli ecclesiasticæ personæ, nisi tantum Romanis pontificibus debeant subjacere. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos a sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Chrisma vero et oleum sanctum a Comaciensi suscipiatis episcopo si catholicus fuerit, et sine pravitate exactione gratis vobis dare voluerit: sin autem, pro eisdem sacramentis accipiendis ad quemcumque catholicum malueritis episcopum recurratis. Benedictionem quoque abbatis monachorum vestrorum, ordinationes et consecrationes altarium monasterii vestri et eorum quæ in massæ Lacus Sancti sunt a quo volueritis catholico episcopo suscipere licentiam habetis qui apostolicæ sedis fultus auctoritate quod postulatur indulgeat. Mansuro etiam decreto statuimus ut neque tu, dilecte in Domino fili abbas, neque alius successorum tuorum ad cujuslibet episcopi synodum pergere compellatur, nisi a Romano pontifice vel legato ejus fuerit invitatus. Ad hæc adjicientes decernimus ut nulli archiepiscopo, nulli episcopo liceat monasterio vestro gravamen inferre; nec in ipso aut ejus rebus potestatem exercere. Nulli autem mortalium facultas sit præter abbatis et fratrum monasterii voluntatem colonos seu villanos, famulos aut famulas ad ipsum monasterium pertinentes, aut de cellis, villis, castris seu plebibus fodrum extorquere, aut alias exactiones inferre; sed semper apostolicæ sedis tuitione fovemini, et si necesse fuerit audientiam conservemini. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione

ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hæc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiat et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.
Ego Lanî. basil. XII Apostol. presbyt. card.

Ego Joannes, tit. Sancti Clementis card. Tuscanensis episcopus

Ego Roman., tit. Sanctæ Anastas. presb. card.

Ego Hug., presbyt. card. Sancti Marc. tit. Æquitii.

Ego Joannes, tit. Sancti Stephani in Cœlio monte presbyter card.

Ego Joannes, Sancti Theodori diac. card.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius, Sancti Gregorii ad Velum aureum. diac. card.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Dat. Laterani, per manum Moysi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiac. Laterani canonici, III Id. Julii, iad. x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno secundo.

XCII.

Abbati et conventui Cisterciensi ecclesiam Schardeburgensem asserit a Richardo Anglorum rege donatam.

(Laterani, Jul. 30.)

[HENRIQUEZ, *Regula, Constitutiones et privilegia ordinis Cisterciensis*, p. 252.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Cisterciensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectui prosequente, complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, ecclesiam de Schardeburg cum omnibus pertinentiis suis et libertatibus, sicut authentica scripta charissimi in Christo filii nostri Richardi illustris regis Anglorum exinde facta testantur, qui vobis ad procuracionem abbatum capituli generalis eandem ecclesiam pia largitione donavit, de voluntate et assensu venerabilis fratris nostri Gaufridi Eboracensis archiepiscopi tunc electi, sicut ejusdem authenticum scriptum testatur, et sicut in litteris venerabilis fratris Joannis Anagninensis Prænestiniensis episcopi tunc legati in Anglia continetur,

A devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus; statuentes, ut nulli omnino liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, II Kal. Octobris, pontificatus nostri anno secundo.

XCIII.

Ecclesiarum (Romanarum) S. Mariæ dominæ Rosæ et Beati Laurentii in castello Aureo sitarum, bona confirmat.

(Laterani, Oct. 4.)

[*Collectio bullarum SS. basilicæ Vaticanæ*, t. I, p. 74.]

D CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, JOANNI primicerio nostro rectori ecclesiæ Sanctæ Mariæ Dominæ Rosa, et Beati Laurentii, quæ positæ sunt in castello Aureo, et universis clericis ipsarum ecclesiarum tam presentibus quam futuris in perpetuum.

Monet nos apostolicæ sedis, cui licet immeriti, disponente Domino, præsidemus, auctoritas, pro statu omnium ecclesiarum provida circumspectione satagere, et ne pravorum hominum molestiis agentur, apostolico eas patrocinio communire. Si autem longe positis pastorem curam tenemur impendere, multo fortius erga eas, quæ in urbe Roma constructæ sunt, velut erga peculiare filios hoc debemus implere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, ad exemplar felicitis memoriæ Alexandri, Lucii et Clementis prædecessorum nostrorum, excepta communi defensione, speciali quoque privilegio vos munimus; et quascunque possessiones, quæcunque bona prædictæ ecclesiæ impræsentiarum juste, et canonice possident, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, vobis, vestrisque successoribus, auctoritate apostolica in perpetuum confirmamus. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Idem castellum Aureum cum utilitatibus suis, videlicet parietibus altis et antiquis in circuitu positus, cum domibus et caminatis, eisdem parietibus deforis undique copulatis; hortum qui est juxta idem castellum cum utilitatibus suis, et superioribus cryptarum; populum foras portam jam dicti castelli a parte Campitelli et regionis Sancti Angeli, usque in burgum, ab utraque parte viæ, et piscinam cum turre Salitule usque in arcum Sellariorum, et a parte Pinæ juxta præfatos muros ab utraque parte viæ; ecclesiam Sanctæ Lucæ cum pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Felicis, et fundum qui vocatur Ordecolus cum pertinentiis suis; fundum qui vocatur Porcaritia, Caput Caballum, Galeriam, Rofanione, Servilian. Arcionem vel quibuscunque aliis vocabulis vocantur, cum vineis, silvis, pratis, pascuis,

terris cultis et incultis, pantanis, montibus, vallibus A
et cæteris ad eosdem fundos pertinentibus. Teni-
mentum insuper, de quo transegitis cum ecclesia
Sancti Celsi, positum in supradicto loco qui vocatur
Galeria, et furnum Sarracenum cum terminis, et
omnibus pertinentiis suis positis extra portam beati
Petri longe ab urbe Roma milliario plus minus
octavo via Cornelia inter hos fines: a primo latere
casales juris Diaconæ Sancti Angeli, sicut flojales
et aquarum cursus dividunt; a secundo latere ca-
sales juris monasterii Sancti Andreae apostoli, ancil-
larum Dei, sicut flojales, et aquarum cursus, et
limites dividunt; a tertio latere fundus Vivaroli; a
quarto latere terra episcopi Sanctæ Rufinæ et
fundus Memoli et Priscelli sicut in scriptis authen-
ticis a bonæ memoriæ Gratiano, Gregorio et domina
Rosa, et Imilla ipsarum ecclesiarum fundatoribus
continetur. Fila quoque salinarum, quæ in campo
majori habetis in pedica quæ vocatur Serpentaria,
et in pedica veteri, et in pedica quæ vocatur Fos-
satum majus, et in pedica Cæsarii, affines ad fila,
quæ habetis in pedica Serpentaria: a primo la-
tere est silva et mons Calvarellus; a secundo la-
tere tenet hæres Benedicti de Judica, et ecclesia
Sancti Silvestri; a tertio latere est fossatum ve-
strum et Carrara; a quarto latere Carrara major;
affines ad ea, quæ habetis in pedica veteri; a pri-
mo latere stagnum; a secundo fossatum, a tertio
aliud fossatum; a quarto Carrara. Affines ad
aliud vestrum filum quod in eadem pedica habetis: C
a primo latere ecclesia Sancti Laurentii, a secundo
vestrum fossatum, a tertio filum Sancti Silvestri, a
quarto Carrara. Affines ad ea quæ habetis in pedica
Cæsarii: a primo latere stagnum, a secundo hæres
Lotterengi, a tertio Octavianus, a quarto Carrara.
Pratum unum, infra campum de Meruli situm, sicut
bonæ memoriæ Joannes Nonodecimus papa supradic-
tis ecclesiis vestris pia devotione donavit; duas domos
in balneo Miccino positas, quarum unam tenent filii
Girardi de Conecchio, et alteram hæres Joannis Judæi;
tres domos alias in eodem loco quarum unam hæres
Joannis de Statio et Theolini; aliam hæres Pauli
Guidonis de Rajano, et aliam filii Pauli Pipi tenent;
et cryptam, quam etiam Romanus Pauli Pipi filius
tenet. In regione Parrionis duas domos in unum
conjunctas: domum unam positam in Scortecclari
non longe ab ecclesia Sancti Simeonis, medietatem
aquæ duorum molendinorum in fluvio Tiberis posi-
torum, hortum Casalino in regione Caballi marmo-
rei fere ante ecclesiam Sanctæ Agathæ in Diaconia
positum, octo petias vinearum, quatuor ex una
parte viæ, et quatuor ex alia intra portam Pincia-
nam juxta murum urbis sitas; sed petias duarum
vinearum jacentes in unum in hortis perfectis, qua-
tuor petias, et dimidiam vinealium in Albanen-
territorio sitas, duas in fundo qui vocatur Casa
Intronata, duas et dimidiam in fundo, qui vocatur
Torignanum, sitam; clausuram unam vinearum in
territorio Aricien. constitutam in loco qui vocatur

Mandre; sub monte Sancti Electerii, tres domos
quas intra civitatem Ostien. habetis intrante por-
tam ipsius civitatis manu dextra junctas muro
ejusdem civitatis, terras et vineales in eodem terri-
torio positas non longe a Stagno et Bucina, quatuor
casalinos, et duas cryptas cum curte ante se et
hortis post se introitibus et exitibus eorum extra
portam ejusdem civitatis non longe ab eadem
Ostien. civitate sita in loco, qui vocatur Calcaria;
terras omnes quas habetis in fundo, qui vocatur
Calabriceto, et alias quæ sunt in fundo Ciciliani, et
medietatem duorum fundorum qui vocabantur
Mauri, et Casale: quæ omnia supradictus domnus
Gratianus nobilissimus consul et dux Romanorum,
sicut invenitur in instrumentis antiquis, vestris
sæpe dictis ecclesiis donavit. Duas quoque pedicas
salinariorum, quarum una pedica Petrellæ, altera
Cannuzetti vocantur cum fossatis, gurgis, auditis, et
locis ad antiptila facienda cum introitibus, et exiti-
bus, omnibusque suis pertinentiis; positas in campo
Salinarum Ostien. inter affines a primo latere pon-
tes et stables Tiburtini; a secundo latere silva, a
tertio latere Masellum, a quarto latere Carrara,
quas Paulus nobilissimus vir, Romanorum consul,
Viunisi comitis filius, temporibus domini Adriani
junioris PP. pro anima sua donavit, sicut a felicitis
recognitionis Alexandro, Lucio et Clemente, præ-
decessoribus nostris vobis est confirmatum, et in scri-
pto eorum authentico continetur, auctoritate vobis
apostolica in perpetuum confirmamus, et præsentis
scripti patrocinio communimus. Sancimus ad hæc
ut prædictæ ecclesiæ vestræ, videlicet Sanctæ Ma-
riæ, et Sancti Laurentii, nulli nisi Romano pontifici
sint subjectæ, et tam ecclesiæ ipsæ, quam omnia
alia quæ habetis, in ea libertate permaneant, in qua
ex antiquo hactenus fuisse nascuntur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit
præfatas ecclesias temere perturbare, aut earum pos-
sessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu
quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia inægra
conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sus-
tentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura,
salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futu-
rum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ
constitutionis paginam sciens, contra eam temere
venire tentaverit, secundo tertioque communita,
nisi reatum suum digna satisfactione correxerit,
potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque
se divino judicio existere de perpetrata iniquitate
cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine
Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi
aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultionis
subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura ser-
vantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quate-
nus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud
districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant.
Amen, amen, amen.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuen. et Sanctæ Rufinæ episcop.

Ego Pandulfus, basil. XII Apostolorum presb. card.

Ego Melior, Sanctorum Joannis et Pauli presb. card. tit. Pammachii.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Viterbien. et Tuscanen. episcopus.

Ego Joannes Felix, presb. card. tit. S. Susannæ.

Ego Romanus, tit. Sanctæ Anastasiæ presb. card.

Ego Hugo, presb. card. S. Martini tit. Æquitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cœlio monte presb. card.

Ego Goffredus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Joannes, Sancti Theodori diac. card.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Dat. Lateran., per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, iv Nonas Octobris, indictione x, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno secundo.

XCIV.

Ecclesiæ Venetæ libertatem, privilegia, possessiones, petente Marco episcopo, confirmat. (Fragmentum.)

(Laterani, Nov. 11.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, V, 1249, ubi revocatur Lector ad privilegium Ecclesiæ Castellanzæ a Lucio papa II concessum, quod vide *Patrologiæ* tom. CLXXIX, sub num. 7. Bulla Cælestini data est a Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, iii Id. Novembr., indict. x, Incarnationis Dominicæ an. 1192, pontificatus vero D. Cælestini papæ III anno ii.]

XCv.

Conrado episcopo Ratisponensi attribuit auctoritatem absolvendi eos qui pro ecclesia Ratisponensi dimittentes incendia fecerunt.

(Laterani, Nov. 12.)

[RIED, *Cod. diplom. Ratispon.*, I, 274.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri. . . Ratisponensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto episcopali officio plura incumbunt, quæ subditorum utilitas seu necessitas exposcit impleri, tanto clementius apostolicus debet et favor adesse, et ubi ejus auctoritas necessaria fuerit, benignius adhiberi. Sicut autem ex tua est nobis parte propositum, cum temeritate hominum perversorum Ecclesia tuæ gubernationi ac provisioni subjecta sæpius infestetur, et ob hoc necessarium sit, fideles ipsius

A malitiæ illorum opponi, qui ex ipsorum provocatione frequenter incendii reatum incurrunt, ad correctionem malignitatis eorum, quos ab ecclesiarum gravamine timor aut reverentia Judicis superni non retrahit, fraternitati tuæ duximus indulgendum, ut si quos ex fidelibus Ecclesiæ tuæ, vel ex his, qui pro ejus tuitione illis de mandato tuo, seu tuorum ministerialium se opponunt, aliqua occasione contigerit incendii reatum incurrere, absolvendi eos ac pœnitentiam imponendi, nullius contradictione vel appellatione obstante, liberam habeas auctoritate præsentium facultatem. Super eo vero quod apostolicum duxisti oraculum consulendum, quid faciendum sit tibi de his, quos propter guerram principum diversorum in tuo episcopatu morantium incendium accidit aliqua ex causa committere, hoc tibi litteris præsentibus respondemus, ut videlicet in eos, donec congrue satisfecerint, et quæ canones statuunt, fuerint exsecuti, ecclesiasticam exerceas ultionem

Dat. Lateran. ii Id. Novemb., pontificatus nostri anno secundo.

Plumbum : Cælestinus papa III.

XCVI.

Ecclesiæ S. Petri Marchallensis fundationem approbat.

[Hugo, *Annales Præmonst.*, t. II, Prob., p. 83.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis MANEGOLDO præposito ecclesiæ Sancti Petri in Marchall, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, J. H. P. P. M.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Petri in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscepimus et præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam, atque institutionem Præmonstratensium fratrum in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quascunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam S. Mariæ, quæ sita est in ipsa villa, cum plebe et mancipiis et jure patronatus, quod nobilis vir dux Sueviæ super

una præbendarum ipsius ecclesiæ libere vobis concessit et prædia, curias, domos, pomæria, hortos et silvam, quæ vocatur Dos Ecclesiæ, et piscationem quam habetis in fluvio Danubii juxta eandem villam decurrentis; duas partes decimarum, quas habetis in Birlingen ecclesiæ, et Wacchingen, in Willer, in Sualsterin, molendinum in Zwisalten, prædium cum curia, quod habetis in Ambra, cum capella ibidem sita, cum vineis, decimis et aliis pertinentiis suis. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque præpositi licentia de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Ad hæc etiam inhibemus, ne cui episcopo, vel alii pro vestris decimis cogamini plus persolvere, quam prædecessores eorum a quinquaginta annis infra, usque ad hæc tempora rationabiliter recipere consueverunt. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocæsano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam ac communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitate et exactione aliqua vobis voluerit exhibere; alioquin liceat vobis quemcumque malueritis adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fultus auctoritate, vobis, quod postulat, impendat. Prohibemus insuper, ut infra fines parochiæ vestræ, nullus sine assensu diocæsani episcopi et vestro, capellam seu oratorium de novo construere audeat, salvo privilegio Romanorum pontificum. Ad hæc vobis novas et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis, seu decanis, aliisque omnibus ecclesiasticis, sæcularibusve personis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque loci ipsius liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decimas præterea et possessiones ad jus ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ a laicis detinentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum, et ad ecclesiâs ad quas pertinent, revocandi libera sit vobis de auctoritate nostra facultas. Obiunte vero te, nunc loci ejusdem præposito, vel tuorum quolibet suc-

cessorum, nullus ibi qualibet subreptis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii senioris, secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendum. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, sub interminatione anathematis auctoritate apostolica prohibemus ut infra clausuras locorum, sive grangiarum vestrarum nullus rapinam facere, seu furtum committere, ignem apponere, hominem temere capere vel interficere, seu aliquam violentiam audeat exercere.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione pia liberalitate concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, ac diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertioque communita, etc., etc.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, ix Kalend. Decemb., indict. x, anno Incarnationis Dominicæ 1192, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno secundo

C XC VII

Priori et fratribus hospitalis Hierosolymitani ecclesiam Reichartsrodensem asserit.

(Laterani, Dec. 17.)

[USSELMANN, *Episcopatus Wirzburg.*, Prob., p. 54.]

COELESTINUS epis opus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori et fratribus hospitalis Hierosolymitani salutem et apostolicam benedictionem

Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem nostri officii ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, ecclesiam de Rietardrodam, sicut de donatione Alberti de Hollo, et concessione diocæsani venerabilis fratris Werceburgensis episcopi eam juste et pacifice possidetis, ut in authentico scripto ejusdem episcopi continetur, devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Dat. Lateran. xvi Kal. Jan., pontificatus nostri anno secundo.

XCVIII.

Ad universos episcopos et abbates, præpositos et alium clericum per universum regnum Daciæ constitutum litteras mitti.

(Laterani, Dec. 23.)

[Pertz, Archiv., VII, 884.]

XCIX.

Ad Lincolnensem et Rossensem episcopos. — De irritatione sententiæ in Dunelmensem episcopum per Eboracensem nulliter prolatis.

(Laterani.)

[Mansi, Concil., XXI, 595.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Lincolnensi et [GILBERTO] Rossensi episcopis, et dilecto filio abbati de Burgo, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut ea, quæ a venerabilibus fratribus coepiscopis nostris circumspitione provida et ratione prævia statuuntur, debemus illibata servare: ita quæ minus quoque considerare aguntur, providentia pleniori corrigere, et in statum debitum nobis imminet reformare. Cum itaque venerabilis frater noster Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, in venerabilem fratrem nostrum Hugonem Dunelmensem episcopum, et quosdam alios excommunicationis sententiam promulgasset, et eorum nuntiis ad nostram præsentiam venientibus, in consistorio nostro fuisset hinc inde super ea sententia et quibusdam aliis articulis, plenarie disceptatum: nos cognoscentes tam in ipsum quam in alios jaculatam sententiam inconstitute prolatis fuisse, nullius causæ rationabilis munimine roboratam, eam de consilio fratrum nostrorum denunciavimus publice non tenere, irritantes eam, ne quid auctoritatis habeat inhibentes. Ut itaque quod nos decrevimus per partes vestras publice nuntietur, per apostolica scripta vobis mandamus, ut eandem sententiam per ecclesias vestras prædicetis auctoritate sedis apostolicæ irritatam, ut fidelium populus tam ipsi episcopo quam aliis una cum episcopo, injuste ligatis, fraternæ communionis participium secure impendat, et ab illorum nullatenus propter hoc communionem recedat.

Datum Laterani.

C.

Abbati et conventui Lirim [Lirinensi?]. — De septuaginta.

Certificari voluisti a nobis quomodo illa clausula quæ solet in privilegiis nostris apponi de iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur, intelligi debeat, et exponi. Cum autem super hoc articulo diversa nostrorum antecessorum manaverint instituta: Leone iustitiam ipsam aliquando in tertiam partem, quandoque vero medietatem, et Urbano III quartam fore censente: nos talem in hac varietate responsum, ut, sicut beatus Hieronymus inquit, unaquæque provincia in sensu suo abundet, et secundum rationabilem consuetudinem regionis illa iustitia circa medietatem

PATROL. CCVI.

A tem vel tertiu, aut quarta parte pro locorum diversitate attendatur.

Datum Laterani, anno II.

ANNO 1193

CI.

Bulla pro canonizatione sancti Bernwardi episcopi Hildesheimensis.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 8.)

[MABILLON, Acta SS. ord. S. Bened., VI, 1, 251.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Hildenesheimensi episcopo, et dilectis filiis clero ejusdem civitatis, universis etiam fidelibus per suam diocesim constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum universorum conditor et Creator mirabilis et gloriosus in sanctis suis frequenter appareat, et dignetur per eos ejus opera suis fidelibus revelare, dignam duximus, et Omnipotenti pariter honorificam, quæ in celebris memoriæ Bernwardo, quondam Hildenesheimensi episcopo, per suam voluntatem gratiam demonstrare, suscipere humiliter et audire, ac præterea eum in sanctorum collegio numerare. Inde est quod de meritis ipsius ac vita laudabili ac miraculis multiplicibus per dilectum filium nostrum Centium, tituli Sancti Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem, et venerabilem fratrem nostrum Moguntinum archiepiscopum Conradum, et alios episcopos, et dilectum filium Thidericum abbatem ecclesiæ Sancti Michaelis in Hildenesheim, et honestas personas ac religiosas ejus provincie certiores effecti, et famam illius celebrem, et commendandam memoriæ plenius cognoscentes, fratrum nostrorum deliberatione habita diligenti, prædictum reverendissimum virum in sanctorum catalogo duximus numerandum; et venerandum corpus ejus de terræ gremio erigendum, et inter sanctorum reliquias collocandum, ut tibi a Christi fidelibus assidua devotione officium debitæ venerationis accipiat; et ipsi per intercessionem ejus felicem et Domino complacentem suorum delictorum veniam consequantur. Ideoque universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus quod de sancto ipso a nobis tam celebriter institutum est, vos publicantes, eundem sanctum, debitis obsequiis amodo prævenire curetis, ut vestras votivas preces, quas omnium Creatori porrexeritis, per intercessionem ejus placabilem dignetur per suam misericordiam exaudire.

Data Romæ, apud Sanctum Petrum, vi Idus Januarii, pontificatus nostri anno secundo.

CII.

Archiepiscopi et episcopi per Angliam constituti scribit exercitus in Orientem profectos propter dissensiones non explevisse expectationem. Principes moneri vult ut, sedata discordia, Terræ Sanctæ opem ferant.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jan. 11.)

[Mansi, Concil., XXII, 597.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, etc.

terabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per Angliam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ad propulsandam injuriam populi Christiani, et communis notam fidei abolendam, quam ei paganorum spurcitia in captione Sanctæ Terræ, quæ Domini est hæreditas nuncupata, perniciose ac violenter impressit, et ad emendandam etiam civitatem sanctam, et sepulcrum Dominicum ab Sarcenorum et aliorum insuper occupantium immunditiis, ac auferendam illam per auxilium supernæ clementiæ a potestate illorum, sedes apostolica suum debitum recognoscens, per diversas mundi partes nuntios sæpe a suo latere, ac commonitorias litteras destinaverit, et in divina confisa clementia magnas illuc tendentibus impenderit indulgentias: licet, ut fraternitas vestra potest perpendere, ad hæc agenda per exhortationes illius viriliter ac devote plurimi se accinxerint, et tot in transmarinis partibus Christi fideles propter hæc sæpe fuerint congregati, ut multitudo eorum oppugnantium numerum non modicum videretur excedere, et auxiliis [f. animis] ac viribus etiam prævalere: non multum tamen proficere potuit, vel his qui ex adverso contendebant obesse, pro eo, sicut ex effectu datur intelligi, quod nisus et actiones eorum qui fuerant ad partes illas profecti, Domino pro parte magna displicebant. Unde merito aliorum peccantium, quia non in Deo, sed viribus propriis confidebant, et non erat ante ipsorum oculos timor Dei, ex præconcepta superbia cor eorum permissum est obscurari, ut alia insuper agerent quæ minime convenirent, divinum contra se suis perversitatibus iudicium provocantes. Verum quia multæ sunt misericordiæ Domini, qui etsi a malorum perversitatem retundendam, et subdenda cervicosorum hominum colla, disciplinæ manus quandoque suas medicinaliter aggravat, et ut elevet opprimit et percutit, aut flagellat ut sanet: si ad eum enim debita fuerimus humilitate reversi, et de peccatis castigati, ac de observandis Creatoris de cætero studio ferventiore mandatis firmum propositum assumpserimus, absque ulla poterimus hæsitatio sperare, quod affluentius gratisque nobis assistet, et de inimicis nominis Christi plenam indulgebis de cælo victoriam, ita quod universa quæ incurrimus hucusque gravamina oblivioni tradantur: omnibus conversis retrorsum, et merito confusione ruentibus, qui oderunt Sion, et gentilibus præsumpserunt contaminationibus maculare.

Attendentibus autem, ac studio diligenti scrutantibus, quales minas populo Israeli, cum ex promissione memoratam supra terram intraret, divina potestas tulerit, non erit dubitationis scrupulus, qui huiusmodi inquisitioni opponat, quare nostrum pro Deo inceptum conamen speratos non sit consecutum effectus. Dicitur enim illis, ut ab habitatorum illis terræ contagiis et spurcitiis abstinerent, et illorum vitia imitatione digna non

ducerent, quæ ipsis possint accidere in ruinam: sed legem Domini firmo proposito et omni animi et intentionis nisu servarent. Quibus itaque [f. utique] monitis si devote ac humiliter obedirent, unus eorum mille vinceret, ac decem illis decem millia. Quæ certiori postmodum experimento noverunt, cum pauci de ipsis magnam ex illis et infinitam quasi multitudinem trucidarunt: et dum devote divinis intenderent mandatis, non fuit civitas vel munitio quæ ipsorum posset evitare congressus, vel ipsorum subtrahi conamine aliquo vel consilio potestati. Quare tamen, cum eorum filii, qui Dominum, ut ibi dicitur, non noverunt, ab illorum quæ fuerant sibi legali promulgatione injuncta temere cœpissent observatione deficere, inimici eorum adversus eos cuneos obstruentes, suæ illos potentiæ sæpius subjugaverunt, quos denuo per divinum sibi auxilium subegerunt, cum de commissis excessibus pœnitentes, ac reatum suum recognoscentes, humiliter pia sunt ad Deum devotione conversi. Satis autem indubitanter potestis agnoscere, quod cum ex subortis discordiis proventus speratæ victoriæ, Christianæ militiæ auferretur; causa erat simultatum et odiorum frequentia [f. frequentius] in exercitu pullulantium, quia carnem posuerant brachium suum, et a Domino recesserant corda eorum (Jer. xvii.)

Si ergo volumus sine magno labore in adversariorum perniciem gloriosum per omnia obtinere triumphum: propter hucusque perpessa gravamina non desiciamus animo, sed requirentes cum humilitate ac cordis contritione misericordiam Crætoris, in confusionem eorum perpetuam, insuperabilem poterimus victoriam ex consueta supernæ dignationis merito benignitate sperare. Hæc itaque consideratione induci, universis orbis principibus in remissionem injunximus peccatorum, ut divini amoris et propriæ salutis intuitu, si quis adversus aliquem concepit qualibet occasione rancorem, et si despexerit homini, Crætori dimittat, ne ulterius dissentendi ad invicem occasio præbeatur, quæ hactenus et victoriæ nobis, ut nostis, proventus abstulit, et maximæ multitudinis parti absque ullo commodo periculum mortis induxit: et toto animi studio inter se consilii reperire procurent, quo et interim valeat illud tantillum terræ Domini portionis, quæ adhuc sub Christianorum potestate tenetur, ne a perversorum manibus occupetur, inconcusse servari, et contra impiorum impetus sine aliquo pavore defendi, et accingatur denuo multitudo fidelium quæ illuc sub debita et devota humilitate iura, totam possit terram et sepulcrum Dominicum, devicto et conculcato penitus occupantium furore, liberare.

Ad hæc etiam, quia ex hoc nobis et universo populo Christiano nimium exsuperat causa fletus, et tristari debemus omnibus modis, non lætari, dum videlicet terra, ubi steterunt pedes Domini,

et salutis nostræ sunt sacramenta patrata gentium occupationibus detinetur : torneamenta , quæ causa lætitiæ inventa fuerunt et tironum exercendæ virtutis, penitus inhibemus, ut qui se voluerit exercere, ad terram illam accedat ubi et animæ virtutis viriliter poterit ac salubriter demonstrari. Taliter etiam unitati et pacis concordiæ ad invicem procurent intendere, ut nullus sit qui adversus alium guerram intendat, vel armis injuriam audeat propulsare; sed communiter potius studeant, quæ dissidentium animos studio ac labore diligenti reforment.

Si quis vero, quod non credimus, Dei timore postposito, et reverentia nostra et fidei Christianæ contempta, contra hoc agere aliqua temeritate præsumperit, noverit nos vobis et aliis archiepiscopis et episcopis districtius injunxisse, ut eorum terras, qui contumaciter incæpto hujusmodi duxerint insistendum, interdicto ecclesiastico supponatis, et personas etiam, si opus fuerit, excommunicationis vinculo astringatis, et faciat utramque sententiam inviolabiliter observari. Vobis ergo per apostolica scripta districtè præcipiendo mandamus, quatenus ad ea quæ prædiximus celeriter adimplenda, omni tarditate et contradictione postpositis, vos accingatis, et studeatis per vestras dioceses, dilatione et appellatione cessante, id executioni mandare

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, III Idus Januarii, pontificatus nostri anno secundo.

CIII.

Bernoni episcopo et capitulo Hildeshemensi interdicit ne corpus S. Bernwardi injussu abbatis fratrumque S. Michaelis aut ipsi temere minuant, aut minui ab aliis patiantur, nec oblationes fidelium perturbari sinant.

(Laterani, Jan. 21.)

[Jaffé, *Regesta*, p. 893.]

CIV.

Monasterii S. Michaelis Hildeshemensis protectionem suscipit possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Jan. 27.)

[*Ibid.*]

CV.

Ecclesiæ Ripensis possessiones quasdam confirmat, petente O[mero] episcopo.

(Laterani, Jan. 30.)

[*Shum, Hist. of Denmark*, VII, 698.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri O. episcopo Ripensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Æquitas juris et consuetudo Ecclesiæ nihilominus appropriata requirunt ut, quæ rationabiliter possidentur, confirmationis auctoritatem ab hac sede recipiant, quæ est ab ipso Jesu Christo supra firmam petram propter merita beati Petri constructa. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis precibus annuentes, donationes et concessionem super mediælate omnium juri regio in civitate

Ripensi attinentium, exceptis Forban, Worek et quadraginta marcorum Sagn, a charissimo in Christo filio Kanuto illustri rege Danorum et progenitoribus suis Ecclesiæ Ripensi, deliberatione provida factas, sicut illa eadem Ecclesia juste ac sine controversia possidet et in ejusdem regis ac venerabilis fratris nostri A. Lundensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati authenticis continentur expressa, tibi et ipsi Ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum factum sit hanc nostræ paginam confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Quod si quis attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, III Kal. Februarii, pontificatus nostri anno secundo.

CVI.

Castrum Hafnense, post A[bsalonis] archiepiscopi Lundensis mortem Ecclesiæ Roschildensi obveniturum, a Petri episcopi Roschildensis successoribus alienari vetat.

(Laterani, Febr. 12.)

[*Thorælin, Diplom. Arna-Magn.*, I, 64.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri PETRO, Roschildensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Proinde justæ petitioni venerabilis fratris nostri A. Lundensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, grato concurrentes assensu, præsentis pagina, sub interminatione anathematis prohibemus, ne cui episcoporum, qui in Ecclesia tua pro tempore fuerint castrum de Hafn, quod post obitum ejusdem archiepiscopi ad tuam Ecclesiam devolvetur, ab ipsa Ecclesia vestra liceat alienare.

Decernimus autem ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum

Datum Laterani, II Idus Februarii, pontificatus nostri anno secundo.

CVII.

Privilegium abbati monachisque Fiscanensibus concessum.

(Laterani, Febr. 21.)

[*Neustria pia*, 244.]

CELESTINUS... dilectis filiis abbati et monachis Fiscanensibus...

Requisitis a nobis ut si ab aliquo fuerit postulatum ut causas quæ inter vos et alios agitari noscuntur, personis Rothomagensibus committamus, quæ

veris ex causis suspectos habetis, nullatenus præbeatis assensum, cum ex hoc vestrum monasterium in jure suo non modicam posset sustinere facturam. Quoniam igitur unicuique licet suspectum sibi de ratione judicem recusare, indemnitati vestræ in hac parte providere volentes, præsentibus vobis litteris indulgemus ut, si præfati Rothomagenses a nobis in aliqua causa contra vos fuerint iudices constituti, nulla hujus facta mentione rescripti, minime teneamini sub eorum examine vestris adversariis responderere.

Datum Laterani, vi Kal. Martii, pontif. nostri anno II.

CVIII.

Omnero episcopo Ripensi asserit e omne debitum jura regii quod rurenses Querset appellant, urbani vero Skot et Quersent vocant, et dimidium cuiuslibet juris regii quod in civitate Rip. ascriptum est regie potestati, tribus his exceptis: Forban Sirandweric et causis quadraginta marcarum quod Sweno Grathe rex Danorum omnibus Ecclesie colonis, tam urbicolis quam ruricolis, dimisit.

(Laterani, Febr. 25.)

[TERPAGER, Ripæ Cimbr., 175.]

CIX.

Monasterii S. Benedicti Ringstadensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Febr. 26.)

[Dänische Bibliothek, III, 140.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ANOSARIO abbati et conventui de Ringstade; et tam præsentibus quam futuris regularia vitam professis in perpetuam memoriam.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et potentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus elementer annuimus, et monasterium vestrum in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus; in primis igitur statuantes, ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem loco nascitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Propterea quasunque possessiones, quasunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Schot Sanctæ Mariæ de duabus partibus Selandia quæ Susle dicuntur, et de indulgentia adventantium ad sepulcrum sancti Kanuti cum oblationibus et elemosynis, et de Schot Sancti Kanuti in Selandia et Halandia, et de oblatione sanctæ Margarete et

A sancti Kanuti martyris, libertatem villicorum et colonorum regia vobis auctoritate concessam, jus regis vobis super villicos et colonos ab eodem rege concessum. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos vel absolutos e sæculo fugientes ad conversionem vestram recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in monasterio vestro professionem, fas sit sine abbatis sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu, de eo discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Libertates præterea et immunitates antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ concessas et hactenus observatas ratas habemus, et eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum seu clericorum, qui ad sacros ordines sunt promovendi, vobis per diocesanum episcopum sine gravitate aliqua præcipimus exhiberi. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decrevimus, ut eorum devotio: et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus corpora mortuorum assumuntur. Obviente vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus et commodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanæ episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subiaceat ultioni.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et

hic ructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus Albanensis episcopus

Ego Octavianus, Ostiensis episc.

Ego Joannes, Prænестinus episc.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episc.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Joannes, tit. Sancti Clementis card. Viterbiensis et Tuscanensis episcopus.

Ego Joannes Felix, tit. Sanctæ Susannæ presb. card.

Ego Romanus, tit. Sanctæ Anastasiæ presb. card.

Ego Hugo, presb. card. Sancti Marci tit. Equitii

Ego Joannes, tit. Sancti Stephani in Cœlio monte presb. card.

Ego Enithius, tit. Sancti Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Soffredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Locarius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., iv Kalendas Martii, indictione xi, Incarnationis Dominiæ anno 1192, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III anno secundo.

CX

Ad abbatem et conventum Fiscannensem. — Ut liceat eos a beneficio suo remove, qui ecclesiis suis in propria persona non deserviunt.

(Laterani, Febr. 27.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 615.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio R. Fiscannensi abbati salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto monasterium tuæ curæ commissum specialiori jure sedem apostolicam respicit, tanto iis quæ a nobis rationabiliter duxeris requirenda, debemus benignius exaudire. Hac igitur consideratione inducti, præsentis tibi scripti pagina duximus indulgendum, ut quemlibet vicarium ecclesiarum vestrarum, qui eis in persona propria contempserit deservire, liceat tibi canonice præmonitum sine appellationis obstaculo remove. Indulgemus præterea tibi et fratribus tuis, ut si quis aliquem

vestrum convenierit super aliquo debito eorum seculari iudice, respondere minime teneamini, ne occasione hujusmodi, sicut sæpe accidisse proponitur, tuum monasterium aggravetur. Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, iii Kalend. Martii, pontificatus nostri anno secundo.

CXI.

Monasterium S. Mariæ de Ferraria (diac. Theanensis) tuendum suscipit ejusque bona ac privilegia confirmat.

(Laterani, Mart. 2.)

[UCHELLI, *Italia sacra*, VI, 554.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis NICOLAO abbati S. Mariæ de Ferraria, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum,

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Expropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, ut præfatam ecclesiam S. Mariæ de Ferraria, quæ in fundo a nobili viro Richardo quondam comite de Sangro pia vobis donatione concessa ad divinum obsequium construxistis, sed et omnium quod fecistis cum ven. fratre nostro Matthæo Capuano archiepiscopo, et Ecclesia Capuana, a quibus recepistis duas ecclesias dirutas, id est ecclesiam S. Martini, in qua Cisterciensem ordinem instituere statuistis, et S. Lucie cum omnibus tenementis earum, sicut habetis in publico instrumento, et locum illum, ubi est ecclesia S. Angeli, cum ipsa ecclesia et tenimento suo in jus, et proprietatem S. Petri et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ad instar fel. rec. Lucii et Clementis prædecessorum nostrorum suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impresentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Prædia quæ contulit vobis illust. mem. W. com. rex Siciliæ, scilicet startiam de Camillano, startiam de Palmento et giardinum Vallerari, startiam S. Stephani et Pantanollis, et Rivum Januli et fontis Stellæ, et S. Petri Lacusancti, usum pascuorum, et omnium silvarum in eodem tenimento, Vajani, startiam de Flasi, et pedis Montis, quam dedit vobis Tancredus illustris Siciliæ rex in tenimento Theani; tenimentum, quod habetis Intromonte, et in omnibus partibus ejus, et quidquid habetis in Vairano; prædium quod contulit vobis Joannes notarius juxta flumen Vulturani, et quidquid vobis contulit Hugo de Prata, quidquid habetis in territorio S. Angeli,

et omnia pascua in terra ejusdem Hugonis, et quod A habetis in Catalasca, fundum de silva plana, quem habetis ex dono Gimundi; terram, quam contulit vobis mulier nobilis Matthia, et predictus Hugo in flumine Lete, ubi habetis molendinum follæ; ecclesiam S. Crucis cum suo tenimento, rationes ecclesiarum, quas habetis in Neapoli, beneficium, quod dedit vobis nobilis vir Joannes comes Alifis in eadem civitate, et domos, et terras, quas ibi habetis; tenimentum W. de Latina, quod dedit vobis nobilis vir Goffredus de Monte-fusculo; prædium quod contulit vobis comes W. de Caserta in tenimento Tenesciæ, quod fuit Joannis militis Bassi; molendinum, quod vobis contulit comes Rogerius de Molina in Isernia; et molendinum de Pintima, quod dedit vobis Malgerius Torellus, et quod habetis in Petra, et in Martiano, et in Isernia; domus, apothecam et terras, quas Joannes Richardi dedit vobis in Capua, et domos, quas dedit vobis Petrus Alifis in eadem civitate, et quod Sergius contulit vobis in Adversam. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis tam de terris cultis quam incultis, etc. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos, etc. Prohibemus insuper ne ulli fratrum vestrorum, etc. Discedentem vero, etc. Quod si quis forte, etc. Paci quoque et tranquillitati vestræ palerna in posterum sollicitudine providere volentes prohibemus auctoritate apostolica, ne quis infra ambitum locorum, seu grangiarum vestrarum furtum rapinamve committere, ignem apponere, hominem capere, vel interficere, seu aliquam violentiam temere audeat exercere. Illud insuper auctoritate apostolica prohibemus, ne infra dimidiam leucam prope abbatiam vestram aliqua de novo habitatio fiat, de qua vobis debeat servatæ hactenus libertatis, et pacis aliquod præjudicium generari. Ordinationes vero monachorum vestrorum a diocæs., etc.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam tenere perturbare, etc., salva sedis, etc. Si qua igitur in futurum, etc. Cunctis autem eidem loco sua jura, etc., sit pax, etc. Amen.

PERFICE GRESSUS MEOS IN SEMITIS TUIS.

[S. Petrus, S. Paulus.]

Cœlestinus papa tertius.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanen. episc.

Ego Octavianus, Ostien. et Velletrun. episcopus.

Ego Joannes Prænest. episc.

Ego Petrus Portuensis, et S. Rufinæ episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presb. cardinalis.

Ego Melior, SS. Joannis et Pauli presb. card. et Pam.

Ego Joannes, ut. S. Stephani in Cœlio monte presb. card.

Ego Centius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Goffredus, tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Joannes, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cœsmedin diac. card.

Datum Laterani per manum Ægidii, S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card. vi Non. Martii, ind. ii, Incarn. Domini 1192, pontif. vero D. Cœlestini papæ III anno secundo.

CXII.

Monasterii Sanctæ Mariæ Esromensis protectionem suscipit, et possessiones juraque confirmat.

(Laterani, Mart. 5.)

[THORKELIN, *Diplom. Arna-Magn.*, I, 281.]

Cœlestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis WALBERTO, abbati monasterii Sanctæ Mariæ de Esrom ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perve-tuum.

Regularem vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatum monasterium Sanctæ Mariæ de Esrom in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, In primis siquidem statuente ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona, idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus adjacentiis et pertinentiis suis, claustrum ipsum de Esrom, cum silvis, pratis, molendinis, piscariis et omnibus pertinentiis suis; Willingeruth, Hafraholem, Byrgisholm, Sande, Thumathorp, Totelolt cum omnibus attinentiis suis; Halesæ cum omnibus quæ pertinent; Stenholt, domos Sancti Martini, Hiarnethorp, Cracadal, Mothorp in Hallandia, et Glumstenswigh, cum villis, pratis, silvis, et reliquis appendiciis suis; decimas quoque parochiæ quæ dicitur Esbernetorp

quam Absalon Lundensis archiepiscopus vobis A dedit et scripto authentico confirmavit. Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ne ulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem, fas sit de ipso sine licentia sui abbatis discedere; discedentem vero sine communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Paci quoque et tranquillitati vestræ paternam in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus ne quis infra clausuras B locorum seu grangiarum vestrarum, furtum rapinamve committere, ignem apponere, hominem capere vel interficere audeat, seu aliquam violentiam exercere. Insuper etiam auctoritate apostolica sancimus ut, quemadmodum a prædecessoribus nostris statutum est, nullus episcopus, neque alia persona ad synodos vel conventus forenses vos ire compellat. Sed nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, chrisma conficiendi, causas tractandi, vel aliquos conventus publicos convocandi, quisquam, vobis invitis, præsumat accedere. Sancimus etiam ut, si episcopus in cuius parochia domus vestra fundata est, tertio per intervalla temporum, cum humilitate qua convenit, requisitus substitutum abbatem benedicere forte noluerit, liceat eidem C abbati proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, donec idem episcopus duritiam suam recogitet, et benedicendum abbatem benedicere non recuset. Sane si episcopus aliquid a vobis præter obedientiam debitam, vel principes terræ contra libertatem ordinis, a prædecessoribus nostris et nobis indultam, expetierint, liberum sit vobis auctoritate apostolica denegare quod petitur, ne occasione ista prædictus ordo qui hactenus liber exstitit, humanæ servitutis laqueo vincatur. Illud adjicientes ut nullus episcopus regularem abbatis vestri electionem impediatur, aut de instituendo vel removendo, seu deponendo eo qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis D ordinis, et auctoritatem privilegiorum nostrorum se ullatenus intromittat. Quod si episcopi aliquam propter hoc in ecclesias vestras vel personas sententiam promulgaverint, eandem sententiam tanquam contra apostolicæ sedis indulta prolatam, statimus irritandam. Cum vero propriorum episcoporum copiam non potestis habere, si aliquem episcopum per vos transire contigerit, de quo plenam notitiam habeatis, ab illo et vicinis episcopis, cum diœcesana sedes vacaverit, benedictiones vasorum et vestium, monachorum ordinationes, et altarium consecrationes recipere valeatis; sic tamen ut propriis episcopis, ex hoc in posterum nullum præjudicium generetur.

Auctoritate etiam apostolica interdiximus, ne quis vicinos, vel mercenarios vestros, pro eo quod vos ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, vel aliqua occasione eorum, quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactorum vestros pro eo quod aliqua beneficia de proprio vobis vel obsequio ex charitate præstiterint, interdicerere aut vinculo anathematis audeat innodare. Quod si quis aliquem de familia vestra, donec in famulatu vestro peruanserit, detentionem decimarum vel aliud quid a sede apostolica ordini vestro concessum, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgaverit, liceat vobis eos metu mortis absolvere, et si eorum presbyteri humiliter requisiti id efficere forte noluerint, vel malitiose distulerint, ipsis ecclesiastica sacramenta conferre. Liceat quoque vobis in monachos vel conversos vestros, qui de claustris vestris sine licentia abbatis sui exierint, si forte, vobis invitis, aliquis eos retinere præsumperit, sententiam regularem ex nostra auctoritate proferre.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive C persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commoniti, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis Ecclesiæ episcopus,

Ego Octavianus.

Ego Joannes, Prænestianensis Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Melior, Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis, Viterbiensis et Tusc. episcopus.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Guido, presbyter cardinalis, S. Mariæ Transiberinæ tit. Calisti.

Ego Hugo, presb. card. S. Marci tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cœlio monte presb. card.

Ego Cinthinus, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Somfridus, tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Findantius, tit. S. Marcelli presb. card.

Ego Gravous, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diac. B card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Ego Bobo, S. Theodori diac. card.

Ego Petrus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Centius, S. Lucæ in Orthea diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii Sancti Nicolaj in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, III Nonas Martii, indictione XI, Incarnationis Dominicæ anno 1192, pontificatus vero domni Cœlestini papæ MI anno secundo.

XCIII.

A[bsaloni], archiepiscopo Lundensi, asserit castrum Hafnense, post obitum ejus Roskildensi ecclesiæ eventurum.

(Laterani, Mart. 20.)

THEORÆFIN, Dipt. Arno-Magn., I, 65.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri A. Lundensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis precibus inclinatus, castrum de Hafn, quod illustris memoriæ W. rex Daciæ tuæ fraternitati contulit, sicut ex ejus donatione juste illud et pacifice possides, et ipsum tibi dilectus filius noster Centius tit. Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis tunc apostolicæ sedis legatus auctoritate, quaungebatur, tibi confirmavit, tuæ devotioni auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem quoque hujus rei evidentiam authenticum scriptum confirmationis ejusdem cardinalis, hic inferius duximus adnectendum, cujus tenor talis est:

Centius, Dei gratia tit. Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, A., eadem gratia Lundensis Ecclesiæ archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, Suethicæque primati salutem et in'imæ dilectionis affectum.

Cum legationis officio in Dacia fungeremur, indu-

A bitanter cognovimus quod illustris memoriæ W. rex Daciæ castrum de Hafn tuæ fraternitati contulit, et tali conditione interposita, Roskildensi ecclesiæ pia consideratione dedisti ut ipsum debeas quoad vixeris detinere, post decessum tuum ad ecclesiam illam libere devolvendum. Habita igitur ratione confirmationum domni papæ Urbani et Clementis, nec non et canonicorum Roskildensium sub jam dictæ conditionis tenore, sicut ipsum juste et sine controversia possides cum omnibus pertinentiis suis, auctoritate qua fungimur tibi confirmamus, et patrocinio præsentis scripti communimus.

Videlicet villam illam de Hafn, mansionem de Otterslesf cum omnibus pertinentiis suis, scilicet Særeslesf, Solbiarga, Walese, Wikislesf, Walbi mansum unum, Brunshoga, S. brøthorp, mansionem de Grafnatøfte, et de Mirthoga, et de Barsvertha, et de Wigarum cum omnibus pertinentiis earum; mansiones de Husfretok, de Averahi, mansiones de Burgabi et de Martharum cum omnibus pertinentiis earum. Præterea universam partem eorum quæ bonæ memoriæ Nicolaus castellanus tuus sive in Falstria, sive in Sialandia acquisivit juxta tenorem pacti, quod inter vos convenit, utrum in facta partitione ante mortem habita divisione cum ejus hæredibus tibi obveniret, præsentis pagina dilectioni tuæ confirmamus. Ad hæc ecclesiam de Hafn, et de Brunshoga et de Amabe, quos prius castro assignaveras, tuæ provisioni regendas committimus, quatenus, omni reclamacione cessante, liberam habeas de eis disponendi facultatem, et post discessum tuum, tam ecclesiæ quam universæ diætæ possessiones ad ecclesiam Roskildensem et ejus episcopum libere et absque hesitatione aliqua revertantur.

Præterea quoniam, sicut cognovimus, et utilitas Sialandensium et usque regni conversationem tuam in Sialandia sæpius expostulat, præsentis scripti auctoritate tibi confirmamus, quatenus quicumque in episcopatu Sialandensi canonice in episcopum fuerit substitutus, cum eo quoties adesse volueris, sub debito honore et reverentia tanquam paterfamilias communem mensam habeas, ipse vero in agendis suis consilio suo et dispositione utatur, et tanquam filius patri per omnia obediens ad alienandum tibi in Scania laborem, D quoties volueris et necessitas voluerit, dissimulare non præsumat.

Quoniam hæc personæ tuæ, justis exigentibus rationibus indulimus, volumus ut personam non excedant, sed post discessum tuum, quicumque in Dacia pro tempore fuerit archiepiscopus, intuitu hujus nostræ confirmationis nullum in jam dictis ad episcopum Sialandensem vel ejus episcopatum respectum habeat.

Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, III Kal. Aprilis, pontificatus Auctoritate apostolica districtius inhibemus ne ecclesias prædictorum fratrum diœcesana vobis lege subjectas sine manifesta et rationabili causa ullis vestrum interdicto supponat, et occasione unius ecclesiæ a qua nonnunquam aliquid forte delinqueretur, aliæ ejusdem diœcesis, sicut a quibusdam vestrum hactenus perpetratum esse accepimus, ulla sententia prægraventur. Ad hæc si aliqui parochiani cujusquam ecclesiarum vestrarum animadversione fuerit canonica percellendus, nequaquam pro unius culpa tota parochia divinorum celebratione fraudetur, nisi dominus loci fuerit qui peccavit, vel in culpa sua favorem habuerit aliorum. In monachos autem ejusdem ecclesiæ nullus contra privilegia sedis apostolicæ excommunicationis et interdicti sententiam audeat promulgare: scituri quod si contra hujus prohibitionis tenorem quisquam vestrum venire præsumperit, factum ejus impunitum nequaquam, auctore Deo, relinquemus, et quod in fratrum prædictorum gravamen fuerit perpetratum, firmitatem aliquam non habebit.

CXIV.

Et episcopi Lucensis et prioris Camaldulensis jura de S. Jucundæ ecclesia conservari jubet.

(Laterani, Mart. 30.)

[MARTINI, *Annal. Camaldul.*, IV., App., p. 184.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri... episcopo et dilectis filiis capitulo Lucano et priori Camaldulensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Debitum injunctæ sollicitudinis nos hortatur ut sic aliquibus sua jura faciamus cum integritate servari, quod per eos non possit aliis conductis iniqua per subreptionem inferri. Significamus autem vobis quod intentio nostra non fuit ut, permutazione ordinis facta in ecclesia Sanctæ Jucundæ, Lucana Ecclesia quamlibet sui juris vel honoris diminutionem sive injuriam pateretur. Prohibemus itaque et debita distinctione vetamus ne tu, filii prior, aut fratres tuæ professionis seu vestri successores honorem et jus, quod episcopo et canonicis Lucanis in præfata ecclesia competit, quomodolibet auferre, imminuere, vel perturbare aliquatenus præsumatis, sed hæc eis integritate plena pacifice semper, et fraterna charitate conservare velitis. Et ne sub tali occasione inter vos ulla possit in posterum suboriri discordia aut, quod ab aliis a vobis fratres Camaldulensis ordinis vel a vestris successoribus Ecclesia Lucana aliquam sui juris aliquando sentiat diminutionem, volumus et statuimus, atque præsentis pagina stabilimus, et firmiter in perpetuum decernimus observandum, ut vos, episcopus scilicet et canonici Lucani seu vestri successores, debitum jus, honorem et consuetudinem, quam in monasterio illo et parochia ejus hactenus habuistis, cum integritate debita, absque ulla prædictorum fratrum vel quorumlibet molestia, quiete consequamini, et semper inconcusse amodo teneatis.

Decernimus autem ut nulli, etc., nostræ constitutionis, etc.

Datum Laterani, III Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

CXV.

Bulla pro monasterio Fiscannensi. — Vetat ne interdicto subjeantur ecclesiæ monasterio Fiscannensi subjecta.

(Laterani, April. 1.)

[MARTEN, *Anecd.*, I, 652.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, in quorum parochiis ecclesiæ monasterii Fiscannensis existunt, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum Fiscannense monasterium specialiter beati Petri juris existat, nec dubium vobis debet existere, nec incertum quin injuræ fratrum in eo Domino famulantium specialiter videantur ad Romanam Ecclesiam redundare; ideoque universitati vestræ au-

toritate apostolica districtius inhibemus ne ecclesias prædictorum fratrum diœcesana vobis lege subjectas sine manifesta et rationabili causa ullis vestrum interdicto supponat, et occasione unius ecclesiæ a qua nonnunquam aliquid forte delinqueretur, aliæ ejusdem diœcesis, sicut a quibusdam vestrum hactenus perpetratum esse accepimus, ulla sententia prægraventur. Ad hæc si aliqui parochiani cujusquam ecclesiarum vestrarum animadversione fuerit canonica percellendus, nequaquam pro unius culpa tota parochia divinorum celebratione fraudetur, nisi dominus loci fuerit qui peccavit, vel in culpa sua favorem habuerit aliorum. In monachos autem ejusdem ecclesiæ nullus contra privilegia sedis apostolicæ excommunicationis et interdicti sententiam audeat promulgare: scituri quod si contra hujus prohibitionis tenorem quisquam vestrum venire præsumperit, factum ejus impunitum nequaquam, auctore Deo, relinquemus, et quod in fratrum prædictorum gravamen fuerit perpetratum, firmitatem aliquam non habebit.

Datum Lateranis, Kalendis Aprilis, pontificatus nostri anno secundo

CXVI.

Substitutionem Præmonstratensium in eum monachorum Sancti Vincentii Vratislaviensis confirmat.

(Laterani, April. 7.)

[HUGO, *Annales Præmonst.*, t. II, Prob., p. 202.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et canonicis cœnobii Sancti Vincentii, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum in monasterio vestro sicut venerabilium fratrum nostrorum Coloniensis archiepiscopi, et Syrosli Vratislaviensis episcopi, diœcesani vestri et aliorum plurium litteras intelleximus nigri ordinis monachi fuerint instituti, pro eo, quod iidem monachi male vivendo bona monasterii dilapidarunt, nec sæpius requisiti curaverunt proprium excessum corrigere, quia timebatur, ne idem locus, qui celebris olim exstiterat, per illorum incuriam irreparabilem jacturam incurreret et quasi ad extremam pauperiem deveniret. De assensu nobilium virorum ducis Boleslai, comitum Petri, Wlodimiri, Dimili et Leonardi patronorum istius loci qui de illius ruina plurimum tristantur, in isto monasterio viros Præmonstratensis ordinis delibere provida ordinastis. Credentes igitur quod illa dexteræ sit Excelsi mutatio, nos, tam vestris quam prædictorum nobilium preclibus provocati, prædictam ordinationem vestram sicut a vobis rationabiliter facta est, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario, etc.

Datum Laterani, VII Idus Aprilis, pontificatus nostri anno II.

CXVII.

Bulla, pro confirmatione bonorum concessorum monasterio Sancti Vincentii Vratislaviensis.

(Laterani, April. 8.)

[*Ibid.*, p. 691.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis CYPRIANO abbati Sancti Vincentii in Wratis. ejusdem fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in Domino, in perpetuam memoriam.

Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursum, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod abest! sacræ religionis refringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam S. Vincentii ecclesiam in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuantes ut ordo canonicus qui, secundum Deum et beati Augustini Regulam atque institutionem Præmonstratensium fratrum, in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, capellam S. Martini in Wratislovia, capellam in Legnice, cum villis et redditibus suis et forum in festo S. Vincentii, per octo dies institutum, et tabernam in sine Pontis, forum in Kostenbluts, tabernam in Polonica, cum villis Grabssin, Socolnice, et Chenesce, et Sobasisce, quam dux Vladislaus pro dimidia Trebnica vobis dedit; Wirbrice, Odrum, Crescenicam et Olavam quam dedit Petrus comes; Goreck, quam dedit Beronis; Pacostaus villam Tasson dedit; Ultonissa comitissa dedit aliam villam, Sandironius Sueccino; Jordan aliam; Christon juxta Lignice, Audine, Battoma, Coleson, Divigor, Vejovo; Vitoslaus Zaseph; Andreas Laurenty, Sulislagus Polnicam, Praga Saloriam, Pros dedit villam Nazarenove; Gustis dedit Rattibor; Ragobina dedit Plumascu; Dobeslaus dedit; Albertus Vidaon, Waldislaus dux dedit Sevarios, cum omni progeuie sua et eorum villas Mevinec; Golissa, Suanis, Sulgut, Susem, Uronice, Ares; Robertus Wratisl. episcopus, capellam S. Michaelis juxta monasterium B. V. Mariæ constructum cum omnibus ad eam pertinentibus, eidem monasterio tradidit. Dux Mezories dedit forum in Chenese, tabernariam libertatem foro et hominibus. Sane laborum vestrorum, nullus a

A vobis decimas extigere, vel extorquere præsumat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam, temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione pro libertate concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi card., vi Idus Aprilis, indictione xi, Incarnationis Dominicæ anno 119, pontificatus vero domni Cœlestini papæ anno secundo.

CXVIII.

Cirium Pisanorum privilegia, a Guidone quondam rege Hierosolymitano, et Sibylla, uxore ejus, ac Ricardo Anglorum rege, et Conrado quondam Montisferrati marchione, constituta confirmat.

(Laterani, April. 8.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, III, 417.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Pisanis civibus salutem et apostolicam benedictionem.

Sedis apostolicæ circumspèctio circa eos benigniori cura versatur, et ipsorum commodis propensius intendere consuevit, quorum fidem, et devotionem certiori experimento cognovit, et studium etiam plurimum noscit utilitatibus inservire. Hac igitur consideratione inducti nihilominus precibus inclinati, libertates, et immunitates, ac cætera, quæ vobis dilectus filius noster nobilis vir D. G. quondam Hierosolymitanus rex cum Sibylla uxore sua per regnum ipsius vestro considerato multiplici studio, ac labore indulsit, et scripti sui munimine confirmavit. Quæ insuper charissimus in Christo filius noster Rich. illustris Anglorum rex, et bonæ memoriæ C. quondam marchio Montisferrati rata habuerunt, et firma, sicut ab eis consulte, ac provide facta sunt, et in scriptis exinde confectis plenarie continentur, auctoritate duximus apostolica roboranda, et præsentis scripti patrocinio munienda.

Nalli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ paginam communitatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et bea-

torum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Idus Aprilis, pontificatus nostri anno II.

CXIX.

Monasterii S. Benigni Divionensis protectionem suscipit possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, April. 16.)

[PÉRARD, *Recueil*, 267.

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO, abbati monasterii Sancti Benigni, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenter concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Sancti Benigni, in quo divino estis obsequio mancipati, ad instar felicitis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communitus; in primis siquidem statuantes, ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quasunque possessiones, quasunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrique successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium constructum est, cum omnibus pertinentiis suis. In episcopatu Lingonensi cellam Sancti Amatoris, cum ecclesia Sancti Ferreoli cum atrii, tam ecclesiis quam aliis rebus ad ipsum pertinentibus; cellam de Montiniaco; cellam de Nogent cum capella ejusdem castelli; cellam Sanctæ Mariæ apud Saxonis Fontem; cellam Sancti Stephani, cum capella ejusdem castri apud Wangionem Rivum, cum omnibus ad eas pertinentibus; cellam de Granceio; locum Clementini Prati qui dicitur Moreius, in quo conversi consistunt, et ut idem conversi ecclesiæ Divionensi perpetuo subjecti sint, præcipimus, neque alicujus factione a tua vel ecclesiæ Divionensis subjectione se removeant. Apostolica auctoritate confirmamus medietatem monetæ, ut absque permissu abbatis non minuatur, non augmentetur, nec alio transferatur; et vestram partem thelonæ, statuantes ut nulli omnino hominum liceat de cætero super hæc idem monasterium infestare, aut ei exinde aliquam molestiam vel diminutionem inferre. Villam Dianetum cum appendiciis suis, villam Casnedum, item Casnetum, Hispaniacum, Marcenniacum, Norgias, Veresas, Sa-

riacum et decimam ejusdem, Longovicum, Asiriacum, Plumberias, Prunedum, Escheriacum, Flacciacum, Magnum Montem, Vinarias, Sauriacum in silva, cum decimis eorum. In episcopatu Tulensi cellam Bertiniacæ curtis; cellam de Solini Monte, cum ecclesiis, villis, terris, et omnibus ad eas pertinentibus. In episcopatu Eduensi cellam Belnæ, cum ecclesiis de Viliaco et Caslegio, de Prato Ferreolo, cum omnibus suis pertinentiis; cellam de Sarmatia; cellam Curtis Bertaudi; cellam de Arneto cum omnibus ad easdem pertinentibus. In archiepiscopatu Bisuntino, cellam Sancti Marcelli; cellam de Ansonis villa, cellam de Sarcogagis, cellam de Logia Novella; ecclesiam de Torpa apud Salinas; cellas Sancti Petri. Sancti Michaelis; capellam Sanctæ Mariæ Magdalenæ, et omnia ad eam pertinentia. In episcopatu Cabilonensi cellam Sanctæ Mariæ, cellam de Paluel, cum omnibus ad eas pertinentibus. In episcopatu Valentiniensi cellam Sancti Genesii de Monte Madriano cum suis pertinentiis, ecclesiam de Vuilpileriis et de Cornaz, et de Glum. In episcopatu Bajocensi cellam Sancti Vigoris, cum suis pertinentiis. In episcopatu Scnonensi cellam Sancti Benigni apud Vulnonem, cum omnibus pertinentiis suis, cellam de Eschino, cum omnibus appendiciis suis; cellam de Ruth cum eis, quæ ad eas pertinent; capellam de Iles cum decimis et terris ibidem datis. In episcopatu Gebennensi ecclesiam de Villare cum omnibus suis appendiciis. In episcopatu Lausanensi cellam Sanctæ Mariæ Magdalenæ de Barlay, cum ecclesiis et terris ibidem datis; ecclesiam Sancti Philiberti et Sancti Joannis Baptistæ; ecclesiam de Longo-Vico; ecclesiam de Sareio, ecclesiam de Asiriaco, ecclesiam de Fainalo, ecclesiam Sancti Joannis apud Landonem, ecclesiam de Vivariis, ecclesiam de Villare, ecclesiam de Plumbariis, ecclesiam de Prunedo, ecclesiam de Missiniaco, ecclesiam de Spaniaco, ecclesiam de Casnedo, ecclesiam de Martenniaco, ecclesiam de Norgiis, ecclesiam de Varesiis, ecclesiam de Escheriaco, ecclesiam Sancti Apollinaris, ecclesiam de Orgeolo, ecclesiam Sancti Germani de Lariaco, ecclesiam de Hulmeto, ecclesiam de Ruz, in quibus sanctimonialia consistunt; et ne ipsæ sanctimonialia se unquam a subjectione vestra aliqua temeritate removeant, prohibemus. Domum quoque hospitalem receptioni pauperum deputatam, quam Dominicus cognomento Dives, ex assensu fratris sui Ewardi, ecclesiæ vestræ perpetuo possidendam contulit, et bonæ memoriæ M. Lingonensis episcopus confirmavit, nos, sicut in ipsius scripto authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus, prohibentes ne alicujus factionis astutia a subjectione vestræ domus eadem subtrahatur. Confirmamus etiam vobis xxv libras Divionensium monetæ, quas claræ memoriæ Hugo dux Burgundia, et xv libras quas Odo filius ejus, dux Burgundia, vobis in pedagio Divionensi percipiendas annuatim concesserunt.

Sane noxallium vestrorum quæ proptus manibus aut sumptibus collitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus omnino a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. In parochialibus autem ecclesiis quas tenetis liceat vobis clericos eligere, et diocæsano episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint, episcopus curam animarum committat; ita ut de plebis quidem cura episcopo, vobis vero de temporalibus debeant respondere. Liceat præterea vobis clericos vel laicos liberos et absolutos et sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et in vestro monasterio absque contradictione aliqua recipere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in loco vestro professionem, fors sit de eodem loco absque licentia abbatis sui, nisi obtentu arctioris religionis, discedere; discedentem vero sine communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Præterea libertates et immunitates, et antiquas et rationabiles consuetudines monasterii vestri integras et illibatas præsentis decreto manere sancimus. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præscriptum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimode profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertioque communita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cõgnoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesie episcopus.

Ego Pandulfus basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego, Sancterum Petri et Pauli presb. card. tit. Panmachii.

Ego Jordanus, presb. card. S. Pudentianæ tit. Pastoris.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Tuscanus. episcopus.

Ego Romanus, tit. S. Anastasie presb. card.

Ego Hugo, presb. card. S. Marci tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Caelio monte presb. card.

Ego Goffredus, tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Fidantius, tit. S. Marcelli

Ego Albinus, Albanensis episcopus

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus. . ., S. Rufinæ episcopus.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., XVI Kalendas Maii, indictione XI, Incarnationis Dominicæ anno 1193, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno tertio.

CXX.

Privilegium pro Ecclesia Januensî

(Laterani, April. 25.)

[MANSI, *Concil.* XXII, 619.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio OGERIO præposito, OTHONI archidiacono, et canonicis Januensibus tam præsentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum.

Effectum justa postulantes indulgere, et vigor æquitatis, et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntates et pietas adjuvat, et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et Januensem Ecclesiam, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Alexandri, Urbani et Gregorii Romanorum pontificum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitus, statuentes ut quæcunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum justè et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis uo-

dis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Ecclesiam videlicet S. Laurentii in Accon cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Mariæ Magdaleneæ cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Jacobi de Galignano cum pertinentiis suis, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Quic. cum pertinentiis suis, ecclesiam de Veguli et ecclesiam S. Bartholomæi de Stallano cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Antonini de Auripalatio cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Salvatoris de Sarzano cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Joannis de Sexto cum decimis et possessionibus ejusdem loci, donationes Gibellei, et aliorum locorum, quas Bertandus comes S. Ægidii rationabiliter Ecclesiæ vestræ fecit, sicut in ejus instrumento habetur, et vos legitime possidetis. Concessionem præterea, quam bonæ memoriæ Syrus Januensis archiepiscopus super decimis, et terris decimalibus civium Januensium vobis fecit, sicut rationabiliter facta est, et in authentico scripto ipsius archiepiscopi continetur, ratam esse decernimus, et obtinere præcipimus firmitatem. Honestas etiam et rationabiles consuetudines, quas in oblationibus vivorum, et in candelis, aliisque oblationibus defunctorum, ad quorum exsequias iuvitami, hactenus habuistis, nec non antiquam consuetudinem et rationabilem, quam in perceptione antiquarum oblationum Ecclesiæ, vel in aliis proventibus, vel processionibus Ecclesiæ ipsius habetis, ratas habemus, et eas vobis, vestrisque successoribus auctoritate apostolica confirmamus. Præterea beatæ memoriæ Lucii papæ prædecessoris nostri vestigiis libærentes, ut missam pro defunctis sequenti die post eorum tumulationem, in ecclesia, in qua sepulti fuerint, celebrare possitis, quandiu videlicet in exsequiis ipsis aliquo impedimento detenti non celebrabitis. Et ut, præsentente archiepiscopo, si ipse pro aliquo impedimento missam celebrare nequiverit, vos etiam libere celebretis; atque ut idem archiepiscopus in nullum canonicorum sine aliorum consilio sententiam ferat; et, si tulerit, minime teneat, sicut vobis statutum, et hactenus observatum, firmum et inviolabile manere sancimus. Concedimus insuper, et auctoritate apostolica confirmamus, ut institutio, quæ assensu et voluntate bonæ memoriæ Ilugonis Januensis archiepiscopi super numero clericorum in Ecclesia vestra recipiendorum provide facta est inconcussa, et stabilis perseveret, nisi forte intantum augeri contigerit Ecclesiæ facultates, ut merito possit et debeat etiam canonicorum numerus augmentari. Illam quoque ordinationem, qua provisum est inter vos, ut capitulum vestrum puniendi canonice fratrem suum, qui se in utilitatibus Ecclesiæ pertractandis a communitate capituli nequiter segregaverit, habeat potestatem, in sua firmitate concedimus permanere. Sententiam insuper, quæ pro vobis circa ecclesiam S. Bartholomæi

A super legato Willelmi Gatæ per iudices a sede apostolica delegatos rationabiliter noscitur promulgata, sicut in scripto authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus. Compositionem præterea quæ facta est inter Ecclesiam vestram et abbatem S. Syri de loco benedictionis, et forma obedientiæ, sicut absque pravitate facta hinc inde recepta est, et in scripto publico continetur, ratam esse censemus et præsentis privilegio roboramus.

B Sententiam quoque ab abbate S. Andræ de Sexto inter vos et fratrem Justum ex delegatione apostolica canonice promulgatam auctoritate sedis apostolicæ confirmamus; adjicientes etiam indulgemus ut liceat Ecclesiæ vestræ præposito de concilio archiepiscopi sui, eos, qui eidem Ecclesiæ decimas subtrahunt, vel res ejus auferre præsumunt, vinculo anathematis innodare. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Auctoritate quoque apostolica prohibemus, ne quis in vos vel Ecclesiam vestram, excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiam sine manifesta et rationabili causa promulgare præsumat.

C Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas reinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocesanæ episcopi canonica justitia, et Januensis archiepiscopi debita reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hæc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. D Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholice Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænестinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Mel., SS. Jo. et Pauli presb. card. tit. Pam-mac.

Ego *Jordanus*, presb. card. S. *Pudentianæ* tit. A
Pastoris.

Ego *Joannes*, tit. S. *Clementis* card., *Tuscanensis* episc.

Ego *Joannes Fel.*, tit. S. . . .

Ego *Romanus*, tit. S. *Anastasiæ* presb. card.

Ego *Joannes*, tit. S. *Stephani* in monte *Cœlio* presb. card.

Ego *Cinthius*, S. *Laurentii* in *Lucina* presb. card.

Ego *Fidantius*, tit. S. *Marcelli* presb. card.

Ego *Grat.*, SS. *Cosmæ* et *Damiani* diac. card.

Ego *Gregorius*, S. *Mariæ* in *Porticu* diac. card.

Ego *Gregorius*, S. *Mariæ* in *Aquiro* diac. card.

Ego *Gregorius*, S. *Georgii* ad *Velum aureum* diac. card.

Ego *Lotharius*, SS. *Sergii* et *Bacchi* diac. card.

Ego *Petrus*, S. *Mariæ* in *Via Lata* diac. card.

Ego *Cencius*, S. *Luciæ* in *Orffa* diac. card.

Datum *Laterani*, per manum *Ægidii* S. *Nicolai* in *Carcere Tulliano* diaconi cardinalis, ix Kal. *Maii*, indictione xi, *Incarnationis Dominicæ* an. 1193, pontific. vero D. *Cœlestini* papæ tertii anno iii.

CXXI.

Meinardo, *Livoniæ* gentis e, iscopo de incœptæ prædicationis projectu gratulatur, etc.

(*Laterani*, April. 27.)

[*Mittheilungen aus dem Geb. d. Gesch. Liv-Esth-und Kurlands*, t. III, p. 323.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *MEINARDO* *Livoniæ* gentis episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Auditis laudum præconiis, quæ de tuis actis referuntur et tuæ incœptæ prædicationis projectu ab inde commeatibus intellecto; uberes gratiarum Creatori persolvimus actiones, qui et talenti tibi voluntatem dignatus est inspirare, et ex multitudine miserationum suarum proventum ei congruum indulgere. Cum enim ipse dicat: *Sine me nihil potestis facere* (*Joan.* xv), si quid boni ab homine incœptum fuit vel peractum, ipsi procul dubio est computandum. Licet enim apostolica simus edocti tuba, quod adiaceat nobis velle; sed non possumus perficere et invenire, nisi tantum ipse, quantum opus virtutis, et sua præveniat gratia, et eadem perduxerit ad effectum, quibus nisus humanus et inutili casso labore consummetur ac penitus evanescent. Quia vero incœptæ doctrinæ fructus agnoscis, qui cœlestem panem legem Domini ignorantibus gustandum cum sudore et labore plurimo præbuisisti; quamvis *Rachelis* amplexus, quo recreaberis in claustris, te quodammodo retrahat, exercitia tamen suscepta laboriosæ *Lixæ*, quæ per divinam gratiam secundior existat in prole, nullo modo abhorreas, sed tanto potius ac fiducialius amplexeris, quanto ex eis fructus provenit copiosior, et plurimum utilitati deservit. Expediit enim et infidelibus, qui cœlesti doctrina indigent, ut eis viam lucis et salutis insinues; et conversis etiam noviter, ut panem sustentationis ac

confortationis in melius sine cessatione refringas. ne si, quod absit! tua super hoc sollicitudo desistat in via, quæ cœperunt, quotidiano viatico non superabundante deficiat, et ita sudor incœpti laboris, ex subsequenti defectu vincatur, inutiliter emanasse. Insistas ergo, venerabilis frater, et per temetipsum, et per alios, quos tibi et vitæ, et merito et doctrinæ videris adjuvandos, et omni nisu coneris; ut doctrinæ verbis et exemplis operum, per tuum ministerium populus et numero et merito Creatori serviens augeatur. Nos enim de consilio fratrum nostrorum, auctoritate tibi præsentium indulgemus: ut plenariam habeas potestatem, adjuvandi tibi, quos necessarios videris et quos cognoveris ministeriis opportunos. Et ut hæc securiori conscientia perficere valeas, et tibi noscas, et eis quos tibi dixeris adjuvandos, prædicationis officium a nobis injunctum, paternam ad hoc præstandum tibi impertimur benedictionem. Cæterum, quia plures ex diversis ordinibus ad hujusmodi pium officium ad instantiam tuam vel propria devotione accesserant hactenus et forte accedent in futurum, dispensandi cum eis in cibis, potibus, quin et vestibus et prædicationis officio injungendi liberam tibi tribuimus auctoritate apostolica facultatem. Tuum igitur erit, in his talem habere, ut et sperata doctrinæ Christi utilitas per tuam sollicitudinem cumulatus proveniat indigentibus, et tam pio studio cum fratribus tuis, qui semper hujusmodi laborem exercent, æternæ beatitudinis mercedem plenius valeas obtinere.

Datum *Laterani*, v Kal. *Maii* 1193.

CXXII.

Joanni decano et capitulo Rothomagensi concedit, « ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat iis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce officia celebrare. »

(*Laterani*, *Maii* 11.)

[*CHERUEL*, *Hist. de Rouen*, t. I, p. 256.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis *JOANNI* decano et capitulo *Rothomagensi*, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum humanum affectum assidue conveniat Creatoris laudibus occupari, non videtur abs re si quandoque in aliquo ecclesiasticæ disciplinæ severitati detrahatur, ut divinæ laudis præconia non ex toto debeant reticeri. Licet enim ob aliquorum excessus solemnes sint præsertim celebrationes inhibita, ac contra infrenitatem eorum sententiæ promulgata, circa eos tamen possunt hujusmodi late sententiæ mitigari, qui participes culpæ non sunt, et iniquorum contra quos animadvertit Ecclesia abhorreat, et, pro posse, communionem evitant. Hac igitur consideratione inducti et vestris nihilominus precibus inclinati, præsentibus vobis pagina duximus indulgendum, ut, cum generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa

voce, divina officia celebrare, ac concanonicos vestros et clericos, si fuerint interim ecclesiasticis sacramentis muniti, ex hac vita vocati, in cœmeterio ecclesiæ vestræ, absque solemnitate officii, cum aqua benedicta et cruce, orationibus humili voce oblati, tradere sepulturæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam indulgentiæ nostræ infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, quinta die Iduum Maii, pontificatus nostri anno tertio.

CXXIII.

Ecclesiam B. Petri Guastallensem tuendam suscipit, ejusque bona et jura confirmat

(Laterani, Maii 15.)

[*Affo, Ist. di Guast., I, 351.*]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GIBERTO archipresbytero ecclesiæ beati Petri quæ in Varistalla pago sita est, et ejusdem fratribus tam præsentibus quam futuris substituendis canonice in perpetuum.

Quoniam sine veræ cultu religionis nec charitatis unitas potest subsistere, nec dum valeat gratum servitium cohiberi, expedit apostolicæ auctoritati religiosas personas diligere, loca quæ B. Petri virtute existunt et ad Rom. specialiter spectare dignoscitur Ecclesiam sedis apostolicæ munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam ecclesiam B. Petri quæ in Varstallena pago sita est, quæ juris Romanæ Ecclesiæ esse dignoscitur, a prædecessore nostro felicis memoriæ PP. Gregorio V in plebem de capella promotam et successorum ejus sanctæ recordationis Paschalis, Innocentii, Eugenii, Adriani, Alexandri et Gregorii Romanorum pontificum privilegiis roboratam sub ejusdem apostolorum principis, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona, seu decimas eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione et liberalitate regum, largitione principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Deo, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Concedimus quoque vobis decimationes terrarum totius curtis vestræ quæ nunc excoluntur vel in posterum excoluntur, nec non etiam terras ab abbatibus Sancti Sixti de Placentia, per publica instrumenta rationabiliter ecclesiæ vestræ collatas, quemadmodum nunc eas quiete habere noscimini, auctoritate vobis apostolica confirmamus. Præterea, publicas pœnitentias, causas matrimoniorum, excommunicationes delinquentium, institutiones ecclesiarum, et destitutiones, et ædificationes, et omnia alia spiritualia totius parochiæ vestræ, præter ea quæ ad officium

A episcopale tantum pertinent, sicut hactenus habuistis, et impræsentiarum rationabiliter possidetia ecclesiæ vestræ, auctoritate apostolica nihilominus duximus confirmanda. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes ecclesiarum, ordinationes clericorum, a quocunque malueritis catholico suscipiendi episcopo licentiam vobis liberam indulgemus. Ad hæc adjicientes decernimus ut nullus ecclesiam infra terminos vestræ parochiæ, nisi quæ vobis debeatur esse subjecta, absque vestra licentia ædificare præsumat. Capellas quoque Sancti Bartholomæi, S. Georgii, S. Marini, S. Jacobi, ad Jus vestræ ecclesiæ pertinentes, et a præfatis antecessoribus nostris vobis firmatas in vestra subjectioe perpetuo manere sancimus.

B Decernimus ergo ut nulli omnino archiepiscopo, episcopo, abbati, duci, marchioni seu capitaneo, judici aut castaldioni, nec alicui hominum liceat præfatam ecclesiam perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva tamen omnibus apostolicæ sedis auctoritate. Ad judicium autem hujus apostolicæ a sede perceptæ libertatis tres bizantios nobis nostrisque successoribus annis singulis exsolvetis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisve sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostien. et Veliternus episcopus.

D pus

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Rolandus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Melior, presbyter cardinalis SS. Joannis et Pauli tituli Pammachii.

Ego Petrus, tituli S. E... presb. card.

Ego Joannes, tit. Sancti Clementis card. Tuscan. episcopus.

Ego Joannes Felix, tituli S. Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Romanus, tituli Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ, A tituli Calixti.

Ego Joahnes, tituli Sancti Stephani in Cœllo monte presb. card.

Ego Gofredus, tituli Sanctæ Prædixis presbyter cardinalis.

Ego Germanus, SS. Cosmæ et Damiani, diaconus cardin.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ Majoris diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diaconus card.

Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diaconus card.

Ego Petrus, S. Mariæ Majoris diac. card.

Ego Cencius, S. Lucie in Hortibus diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., Id. Maii, ind. xi, Incarn. Domini 1193, pontificatus vero domni Cælestini III anno III.

CXXIV.

Monasterium S. Mariæ et S. Rumoni Tavistockense tuendum suscipit, et ejus bona ac jura confirmat.

(Laterani, Maii 29.)

[*Mon. Angl.*, 1, 998.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio HERBERTI abbati de Tavistockia, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Commisæ nobis apostolicæ sedis auctoritas nos hortatur, ut locis et personis ipsius auxilium devotione debita implorantibus tuitionis præsidium impendere debeamus. Quia, sicut injusta poscentibus nullus tribuendus est effectus, sic et legitima et iusta desiderantium non est differenda petitio. Eapropter, dilecte in Domino filii Herberti abbas, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et monasterium de Tavistock quod in honore beatæ Mariæ et sancti Rumoni confessoris et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, cujus juris existit, tutela et proprietate tantum manere censuimus, et presentis scripti privilegio communimus. Statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona, tam ecclesiastica quam mundana, idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabula:

Ecclesiam Beatæ Mariæ et Sancti Rumoni confessoris de Tavistock, in qua sedes abbatia existit, cum eadem villa et mercato ejusdem villæ et capellis et omnibus aliis pertinentiis suis. Midelton et ec-

clesiam Sancti Constantini confessoris in eadem villa constructam cum omnibus pertinentiis suis: Hathellegam cum ecclesia Sancti Joannis Baptistæ in eadem villa fundata, et omnibus pertinentiis suis; Boryngton cum ecclesia Sanctæ Trinitatis in eadem villa sita; Lega et Abbedyham cum ecclesia Sanctæ Helenæ ibidem constructa; Werdegele, Oedlog, Auri, Tornebury, Ruaburga et unam domum in civitate Exoniæ; Devenobury, et ecclesiam Beatæ Mariæ ibidem fundatam; Wella, Daggecumba, Plymstok, Raddon, Hundetorre, Odatreu, Savyok, et ecclesiam Beatæ Mariæ ibidem fundatam; Anton cum ecclesiis ibidem fundatis, et pertinentiis suis; Rame, Tregrenon, Penhangar, Talcar, Wulrynton, cum matrice ecclesia Sancti Paterni et capellis ejusdem villæ et omnibus ad eam spectantibus; Okerewille, Pourton cum omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus suis vobis rationabiliter collatis. Infra insulas etiam de Sully, insulam Sancti Nicolai, insulam Sancti Sampsonis, insulam Sancti Elidii, insulam Sanctæ Theonæ virginis, et insulam qua Hutho vocatur, cum appendiciis suis, et omnes ecclesias et oratoria, per omnes insulas de Sully constructa cum decimis et obventionibus et aliis pertinentiis suis; et duas beccatas terre in insula de Aganas, et tres beccatas terre in insula de Eunox.

Ecclesiam quoque Sancti Michaelis de Roota cum terris et redditibus suis; ecclesiam de Lambertum cum omnibus pertinentiis suis, a domino fundi W. Giffard in piam et perpetuam elemosynam vobis et monasterio vestro collatam, et a bonæ memoræ B. Exoniensi episcopo confirmatam, et de vobis ad mandatum de tribus pauperibus quotidie pascentiis, et ad alia pietatis opera exsequenda J. quondam Exoniensis episcopi assensu assignatum. Ecclesiam quoque Sancti Petri de Montocranilton cum terra de Nordecumba et aliis pertinentiis suis.

Obeunte vero te Herberto nunc ejusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum, nullas ibi quolibet subreptionis astutia vel violentia præpouatur, nisi quem fratres communi consilio vel pars consilii sanioris secundum timorem Dei, et sancti Benedicti Regulam, absque ullius contradictione, decreverint abbatem eligendum. Custodiam etiam domus vestre, et rerum et possessionum vestrarum dispositionem in manibus vestris, donec vestre provideatur ecclesiæ manere censuimus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen illarum ecclesiarum canonica justitia a quibus mortuorum corpora assumuntur. Indulgentiam etiam et liceat vobis ecclesias vestras, cum vacaverint, in hospitalitatis usum in domo vestra jugiter observandæ convertere, idoneos ad eas eligendo capellanos, qui diocæzano episcopo presentati eidem de spiritualibus, vobis vero de temporalibus debeant respondere; ita quidem quod episcopus illos repel-

lendi qui sibi fuerint præsentati, nullam prorsus habeat sine causa rationabili potestatem.

Sane novalium vestrorum et eorum quæ propriis manibus aut sumptibus excolitis sive animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere aut extorquere præsumat, sed potius vobis reservatæ in usus hospitalitatis convertantur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum, nec episcopo fas sit præfatum cœnobium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si vero aliquod scriptum vel privilegium contra hanc libertatem vobis et monasterio vestro a nobis indultam et præsentis privilegii auctoritate confirmatam aliquando apparuerit, eidem libertati nulla ratione præjudicet. Ad indicium autem hujus a sede apostolica perceptæ libertatis, tres aureos pro monasterio Beatæ Mariæ et Sancti Rumoni confessoris prælibati nobis nostrisque successoribus annis singulis exsolvetis.

Si qua igitur in futurum ecclesiasticæ sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examinis districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et in futura apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant.

Datum Laterani, per manum Egilii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, 17 Kal. Junii, ab Incarnatione Nativitatis Dominicæ anno 1193, pontificatus domni nostri Cœlestini papæ III anno tertio.

CXXV.

Parthenonis Sixenensis protectionem suscipit, et possessiones ac privilegia confirmat.

(Laterani, Jun. 3.)

[Bosio, *Dell'istoria della sacra milit. di Giov.,* 1, 388.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus priorissæ, et sororibus de Sixena, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam profitentibus in p. m.

Prudentibus virginibus, quæ sub habitu religionis, accensis lampadibus, jugiter se præparant ire obviam sponso, apostolica sedes suum debet patrocinium impertiri, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. E propter

PATROL. CCVI.

A dilectæ nobis in Christo filiæ, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et monasterium vestrum, in quo estis divino obsequio mancipatæ, sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripto privilegio communicamus; in primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum, et beati Augustini Regulam, in eodem loco noscitur institutus, perpetuis ibi temporibus, inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bonæ, idem monasterium justè, et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Villam, novam præsinenam, senam novalium, vestrisque propriis manibus, vel sumptibus, colitis; sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimam exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis personas liberas, et absolutas, e sæculo fugientes ad conversationem vestram recipere; et eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli sororum vestrarum, post factam in vestro monasterio professionem, fas sit, absque priorissæ licentia, nisi arctioris religionis obtentu, de eo discedere; discedentem vero, absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Ad hæc auctoritate apostolica prohibemus, ut nulli liceat in vos, vel monasterium, sine manifesta et rationabili causa excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare. Præterea institutiones a venerabili fratre nostro Oscen. episcopo, et dilecto filio magistro hospitalis Empostæ, et aliis viris religiosis, de assensu charissimæ filiæ nostræ Sancie illustris reginæ Aragonum, in ipso monasterio rationabiliter factas, auctoritate apostolica confirmamus. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci priorissa, vel earum aliqua, quæ tibi successerit; nulla ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quam sorores communi consensu, vel sororum major pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, et beati Augustini Regulam, providerint eligendam.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus perturbare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum sustentatione concessa sunt, usibus omnino profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et magistri hospitalis Empostæ debita reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam

temere venire tentaverit; secundo tertiove commo-
nita, talis, nisi reatum suum digna satisfactione
correxerit, potestate, honoribusque, ac sui careat
dignitate; reumque se divino iudicio existere, de
perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo
corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris
nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo
examine districtæ ultionis subjaceat. Cunctis autem
eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini
nostri Jesu Christi: quatenus et hic fructum bonæ
actionis percipiant, et apud districtum judicem præ-
mia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostien. episcopus.

Ego Petrus, Portuen. episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum pres-
byter card.

Ego Meliqr, SS. Joannis et Pauli tit. Pammachii
presbyter card.

Ego Petrus, presbyter cardinalis tit. Sanctæ Cæ-
cilie.

Ego Jordanus, presbyter cardinalis tit. Sanctæ
Pudentianæ.

Ego Joannes, episc. Tuscanen. et Viterb. S. Cle-
mentis presb. card.

Ego Romanus, tit. Sanctæ Anastasiæ presbyter
card.

Ego Guido, presb. card. S. Mariæ trans Tiberim,
tit. Calisti.

Ego Hugo, presbyter card. S. Martini, tit.
Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte
presb. card.

Ego Bran., Sanctorum Cosmæ et Damiani dia-
conus card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diaconus
cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diaconus
card.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum
diaconus card.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi dia-
conus cardinalis.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diaconus.

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardi-
nalis.

Datum Laterani, per manus Ægidii Sancti Nicolai
in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, 11 Nonas
Junii, Indictione XI, Incarnationis Dominicæ anno
4193, pontificatus vero domni Cælestini papæ III
anno tertio.

CXXVI.

*Monasterium de Monte S. Petri (Heisterbacense)
tuendum suscipit et ejus bona juraque confir-
mat.*

(Laterani, Jun. 10.)

[LACOMBLET., *Urk. sur die Gesch.*, t. 1, p. 374.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei,

A dilectis filiis HERMANNO abbati monasterii de monte
S. Petri ejusque fratribus tam præsentibus quam
futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum con-
venit adesse præsidium, ne forte edjustilibet temeri-
tatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut ro-
bur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapro-
pter, dilecti in Christo filii, vestris justis postula-
tionibus elementer annuimus, et præfatum mona-
sterium S. Dei genitricis et virginis Mariæ in monte
S. Petri, in quo divino mancipati estis obsequio,
sub beati Petri et nostra protectione suscipimus,
et præsentis scripti privilegio commonimus; in
primis siquidem statuantes ut ordo monasticus, qui
secundum Deum et beati Benedicti Regulam, atque

B institutionem Cisterciensium fratrum in eodem
monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis
ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præ-
terea quascumque possessiones, quæcumque bona,
idem monasterium impræsentiarum juste et cano-
nice possidet, aut in futurum concessione pontifi-
cum, largitione regum vel principum, oblatione fi-
delium, seu aliis justis modis, præstante Domino,
poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus
et illibata permaneant. In quibus hæc propriis
duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo monasterium vestrum situm
est, cum omnibus pertinentiis suis; grangiam quæ
Burge appellatur cum omnibus appendiciis suis,
C terras, silvas, et quidquid habetis in territorio
Megdenheim, vineas, domos, agros, quæ habetis
Bunne, Zudendorp, Dudensdorp; annuales etiam
decimarum vestrarum pensiones a vestris episcopis
vobis concessas, archidiaconorum et pastorum il-
lius temporis communi et voluntario assensu, ratas
habemus et confirmamus. Præfatas vero possessiones
cum omnibus pertinentiis suis quas habetis in
bosco, in plano, in pratis et pasèuis, in aquis et
aquarum decursibus, et omnibus aliis libertatibus
ad eas pertinentibus vobis liberas confirmamus.
Sane laborum vestrorum quos propriis mani-
bus aut sumptibus colitis, tam de terris cul-
tis aut in cultis, sive de hortis et virgultis, et
vineis, clausuris, et piscationibus vestris, sive de
D nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis
decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat
quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolu-
tos e sæculo fugientes ad conversionem recipere,
et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohi-
bemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post fa-
ctam in vestro monasterio professionem, fas sit
absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere;
discedentem vero absque communium literarum
cautione, nullus audeat retinere, quod si quis forte
retinere præsumperit, licitum sit vobis in ipsos
monachos sive conversos sententiam regularem pro-
ferre. Illud districtius inhibentes, ne terras, seu
quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum,
liccat alicui personaliter dari, sive alio modo alio-

nari, absque consensu totius capituli, vel majoris partis et sanioris. Si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus ne aliquis monachus sive conversus sub professione domus vestræ astrictus, sine consensu et licentia abbatis, et majoris partis capituli vestri pro aliquo fide jubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem, quod si facere præsumserit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniiis uti, ne pro defectu testium, jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhihemus ne ullus episcopus vel quælibet alia persona ad synodos vel conventus forenses vos ire vel iudicio sæculari de vestra propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat, nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos publicos conventus convocandi venire præsumat, nec regularem electionem abbatis vestri impediatur, aut de instituendo vel removendo eo qui pro tempore fuerit contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione qua convenit requisitus substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent vobis conferre forte renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, quæ a vestro fuerint indebite denegata. Illud adjicientes ut in recipiendis professionibus, quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi, salvo ordine suo, profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus vero altarum vel ecclesiarum sive pro oleo sancto vel quolibet ecclesiastico sacramento nullus a vobis sub obtentu consuetudinis vel alio modo quidquam audeat extorquere, sed hæc omnia gratis vobis episcopus diœcesanus impendat, alioquin licet vobis quemcumque malueritis catholicum ad're antistitem, gratiam et communionem sacrosanctæ Romanæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatur impendat. Quod si sedes diœcesani episcopi forte vacaverit interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere et absque contradictione possitis, sic tamen ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum proprium episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeat

is, per vos transire contigerit, ab illo benedictiones vasorum, et vestium, consecrationes altarum, ordinationes monachorum, auctoritate sedis apostolicæ recipere valeatis. Porro si episcopi vel alii ecclesiarum rectores, in monasteria vestra vel personas inibi constitutas, suspensionis, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios viros pro eo quod decimas non solvitis, vel aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolata decernimus irritandam, nec litteræ ullæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis, et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterint impetrari. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non libertates, et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Melior, SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tit. Pammachii.

Ego Petrus, tit. Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis.

Ego Jordanus, presbyter cardinalis S. Pudencianæ tit. Pastoris.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Guido, presbyter cardinalis S. Mariæ trans Tiberim tit. Calisti.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presbyter cardinalis.

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presbyter cardinalis, tit. Eudoxiæ.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diaconus A cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Petrus, S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Egidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, iv Idus Junii, indictione xi, Incarnationis Dominicæ anno 1193, pontificatus vero domni Cœlestini papæ III anno tertio.

CXXVII.

Walterii archiepiscopi Rothomagensis quæstionibus respondet de appellationibus, etc

(Laterani, Jun. 17.)

[Mansi, Concil., XXI, 630.]

Prudentiam tuam (debita laudum prosequimur actione pro eo quod more prudentis viri in articulis juris super quibus aliquando dubitas sedem ducis apostolicam consulendam, ad quam utique omnes difficiles quæstiones, et causas antiqui Patres statuerunt decere referri.) Sane consuluisti nos, utrum cum, causa appellationis cessante, committitur, et reus sub eodem iudice actorem reconvenit, vel eisdem, quod quidem ex constitutione tam canonica, quam Forënsis juris licite fieri potest, et actor super reconventionem appellationis re interponit, appellationi sit huiusmodi deferendum. Nos vero ita sentimus, quod cum in hoc actoris, et rei una sit causa, et eadem eodem iure circa remedium appellationis uti debet uterque. (Unde nec appellationi taliter interpositæ deferendum esse credimus, etenim ipso Christo attestante, qui est Veritas, didicimus; quod omnia quæcunque voluit aliqui, ut eis homines faciant, eadem et ipsi facere debeant, nec jurisperitus ab hac sententia discrepat; quapropter authentica, quæ incipit, et consequitur in quo id de facienda reconventionem expresse habetur, et alibi statuitur, ut eodem iure quis utatur quod duxerit in alium statuendum) : ideo, sicut desiderant ut sibi juxta respondeant mandatoris justitia fiat, appellatione remota; ita debet, et eadem ratione se reconveniendi in sua justitia respondere.

Secundo requiris cum pluribus articulis in una commissione positis in uno tantum contingit, appellatione remota, expresse vetari, utrum appellatio teneat si super aliis fuerit appellatum. In hoc taliter respondemus, quod cum secundum beatum Gregorium verba intentioni deserviunt, et sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione nostra ponuntur justitia non opposita, appellatio suam sortiatur effectum, in omnibus intelligitur appellatio interdicta. Nihil enim interest utrum primo an medio, licet etiam in fine inhibeatur appellatio, cum sicut nos docent utriusque juris argumenta

expressa, et ea quæ in principio rescriptorum ad medium, et ad finem atque principium, et quæ in fine ad principium atque medium sæpe numero reverti contingit.

Tertio postulas edoceri cum aliquis iudicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, et causam, nisi manifesta sit coram eodem iudice probare teneatur utrum etiam iudex possit in ipso negotio procedere, si ille qui suspicionem objicit, causam ejus non velit, vel non valet iure probare. In hoc nimirum tale duximus consultationi vestræ dare responsum, quod cum aliquis iudicem se suspectum habere proponit suspicionis causam coram eodem iudice allegare tenetur, ne possit alias quodlibet pro suæ voluntatis arbitrio, quorumlibet iudicium frustratorie declinare; sed partes, ut in aliquem iudicem, vel aliquos non valde remotos conveniant per eundem iudicem, qui nominatur suspectus debent cogi, coram quo licet quibus si causa suspicionis intra competentem terminum probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua utetur, quod si coram ipsis, in quo convenitur evidens fuerit suspicionis causa probata, iudex recusatus a causæ cognitione supersedere tenebitur. Ipsa namque ratio dicitur, et plurimi probatur exemplis, quod suspecti, et inimici iudices esse non debeant, cum sicut decretale prohibet institutum nihil gratius et amabilius quis dare valeat inimico, quam si ea ad impetendum commisit, quem lædere et damnificare intendit.

(Illam præterea quæstionem ultimo loco proponis utrum iudex cognoscere possit, an frustratorie sit, an causa rationabili appellatum, et si appellans rationabilem appellationis causam non opposuerit, aut non probaverit quantum opponit, an iudex huius appellationis obtentu teneatur a causæ cognitione cessare: hic non placet nobis aliud diffinire, quam ab antecessoribus nostris, et jurisperitis utriusque fuerit diffinitum, cautum etenim est in lege, quod appellatione interposita, sive recepta sit, sive non, tempore medio nihil immutari oportet. Canonica nihilominus continent instituta ut qui volunt, vel quibus necesse fuerit ad Romanam Ecclesiam, quasi ad caput suum suffragari possint, et sine impedimento quolibet appellatione, ad quam nimirum sine ulla custodia, vel ulla excommunicatione, vel damnatione, seu spoliatione ire libere concedatur, qui utique sacrarum canonum sanctiones passim appellare permittitur: ideo iudex cum causam ante se tractaverit, quam sic per appellationem suspensam esse perspexerit, a cognitione causæ quam citius abstinebit.)

Quinto igitur loco supplicas informari utrum cum tribus, vel pluribus causa committitur, ita ut si omnes interesse nequiverint, duo nihilominus exsequuntur; si a duobus reus tantum fuerit convocatus, venire necessario teneatur, et si citatus fuerit (a duobus tantum), seu pluribus coram duobus apparuerit, tertio autem ulteriori nec venire, ne se

per litteras excusante, ut solet fieri, an duo præ-
sentes in causam possint procedere, et eam diffinire
et sine canonico terminare. Nostra in hoc casu talis
existit responsio, quod cum aliquis delegatorum
iudicum per certum nuntium, vel excusationem
litteratorie destinatum non ostendit, se interesse
non posse, licet alias de eodem canonice constare
nequiverit, residui ad causæ cognitionem proce-
dere non debent, et qui sic processerint nihil egisse
reputabuntur; illa quippe fuit antiqua sedis apo-
stolicæ provisio, ut huiusmodi cognitiones, et deci-
siones duobus quam uni, tribus quam duobus liben-
tius delegaret, cum sicut sacri canones attestantur
integrum sit iudicium, quod plurimorum sententiis
confirmatur; mandati siquidem finis excedere pro-
baretur, si quis citra formam accepti rescripti præsu-
meret iudicare.

Adjicimus quod ubi fuerit in commissione appo-
situm, ut si omnes interesse nequiverint, duo in. ex.
et si aliquis ex ipsis cum possit, noluerit interesse,
duo nihilominus in causa procedant, licet ille ter-
tius gravissime sit arguendus pro eo quod manda-
tum apostolicum exsequi subterfugit aut contemp-
sit. Idem per omnia dicemus cum causa committi-
tur duobus, eo apposito; quod si omnes interesse
non possint, alter nihilominus exsequatur.

Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio contine-
bat quod cum aliquibus iudicibus causa committi-
tur, et quandoque contingit, quod reus actori obji-
cit, quod stare non potest iudicio, utpote vinculo
excommunicationis astrictus, si reus non velit eum
statim excommunicatum probare, si non possit an
actor nihilominus debeat audiri, donec super eo
quod ei objicitur, rei veritas fuerit denudata. Hanc
dubitationem taliter amovemus, quod si ille qui tale
quod objicit statim vel intra terminum competen-
tem non probaverit legitime quod intendit, actori
permitti debet ut sine offendiculo quolibet audiatur.
Cæterum si velle ex confessione actoris, vel alio
quolibet legitimo modo constiterit actorem esse
vinculo excommunicationis astrictum, a iudicibus
delegatis secundum formam Ecclesiæ valet absolvi
ita tamen, ut si propter aliam justam causam, et
evidenter ab ordinario iudice, vel delegato fuerit
excommunicatus, ad excommunicatorem mitti de-
beat absolvendus; qui si malitiam adhibuerit, delega-
ti iudices id ritu ecclesiastico libere prosequuntur;
dummodo non tale genus sit illius excommunica-
tionis cujus absolutio sedi apostolicæ reservatur.
Explorati juris quidem existit ut delegatis iudicibus,
quibus principale, et accessorium committitur. Si
vero ab eis iudicibus fuerit absolutus præstito sci-
licet juramento quod stabit mandato Ecclesiæ.

Rursus interrogas an coram illis delegatis iudi-
cibus, vel coram ordinario, a quo est excommuni-
catus, teneatur super eadem causa, pro qua fuit
vinculo excommunicationis innodatus respondere,
et quorum debeat stare mandato. In quo quidem
casu taliter respondemus, quod coram ipsis ex-

A communicatoribus super illa causa pro qua excom-
municatus fuit stare debeat, et eorum servare man-
datum, nisi specialiter illud negotium a sede apo-
stolica fuerit alii delegatum qui excommunicatores
si malitiose distulerint, tunc delegati eandem ju-
risdictionem quam in principali et in accessorio
exercebunt.

Datum Laterani, xv Kal. Julii, pontificatus nostri
anno iii.

CXXVIII.

*trōipstatis ante majorem ecclesiam Senensis iura
confirmat.*

(Laterani, Jun. 17.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, IV, 585.]

B CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
Dilectis filiis INCONTRATO, et fratribus hospitalis
ante majorem Senarum ecclesiam positi, salutem
et apostolicam benedictionem.

In eo sumus loco, licet immeriti constituti, ut
devotionem fidelium de bono debeamus in melius
monitis et hortationibus in Domino roborare, et
eorum justis desideriis et petitionibus nostri apo-
stolatus favorem benignius impertiri. Sane quia
Senenses canonici possessiones ipsius hospitalis
ex majori parte pro suæ voluntatis arbitrio, sicut
dicitur, inutiliter alienarunt, et ad hoc zelo cupi-
ditatis inducti ipsum opus pietatis a vobis et aliis
in Domino laudabiliter et moderate confectum in
elemosynis et aliis beneficiis, quæ illic, largiente
Domino, conferuntur, molestare et instrumentum
compositionis de utriusque partis consensu editum
et approbatum infringere, et vos nituntur eorum
obedientiæ subjugare: vestri, et ipsius hospitalis
indemnitati volentes nunc et in posterum provi-
dere, præsentibus vobis pagina duximus indulgendum,
quatenus canonicis ipsis vel eorum successoribus
vos vel successores vestri, salvo tenore instru-
menti per manus Raymundi iudicis, et notarii
Senensis confecti, et ab utraque parte recepti et
approbati, in nullo teneamini quomodolibet re-
spondere. Quod utique, sicut rationabiliter factum
est, et ab utraque parte approbatum atque re-
ceptum, ratum et firmum habentes, vobis et suc-
cessoribus vestris, decedente ipsius hospitalis
rectore, idoneam ibi personam eligendi et insti-
tuendi, sublato appellationis et contradictionis ob-
staculo, plenam concedimus potestatem, qui se-
cundum Deum fratribus præesse debeat, et re-
ceptioni et sustentationi peregrinorum et pauperum,
et commissæ sibi domus meliorationi intendere
noverit, et ipsam piis studiis et bonis actibus am-
pliare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam indulgentiæ nostræ infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc attentare
præsumperit, indignationem omnipotentis Dei,
et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se
noverit incursum.

Datum Laterani, xv Kalendas Julii, pontificatus
nostri anno tertio.

CXXIX

Boleslai episcopi Vacensis constitutionem, approbante Jobo archiepiscopo Strigoniensi factam, de synodo quotannis die Nativitatis B. Mariæ (8 Sept.) celebranda confirmat.

(Romæ, Jun. 20.)

[FÉJER, *Cod. diplom. Hung.*, II, 290.]

CXXX.

Ecclesiam Melphiensem, petente Guillelmo episcopo, tuendam suscipit et ejus bona juraque confirmat.

(Laterani, Jun. 29.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, I, 925.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri GUILLELMO Melphien. episcopo, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

In apostolicæ sedis specula, disponente Domino, constitutus, fratres nostros episcopos tam vicinos, quam longe positos fraterna debemus charitate diligere, et eorum quieti et tranquillitati salubriter, auxiliante Domino, providere. Eapropter, vener. in Christo frater, tuis justis postulationibus clementius annuentes Melphien. Ecclesiam, cui, auctore Domino, præesse dignosceris sub B. Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripto privilegio communimus, statuentes, ut quasunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. Ad exemplar quoque prædecessorum nostrorum Paschalis, et Alexandri Romanorum pontificum apostolica auctoritate sancimus, ne in Lavellano oppido, quod Melphiæ proximum est, ullo deinceps tempore episcopalis cathedra statuatur, sicut est hactenus observatum, ipsum vero oppidum cum pertinentiis suis, et finibus, tibi tuisque cathedraticis successoribus perpetuo regendum, et episcopali jure tenendum, disponendumque firmamus. Præterea villam Salsulæ, Gaudianam et possessiones S. Joannis de Illiceto ita semper in propria Melphien. Ecclesiæ possessione permanere censemus, sicut a bon. mem. duce Rogerio suis temporibus traditæ, et chirographo suo confirmatæ sunt, hoc ipsum de Judæorum censu, balnearum redditu villanorum, vectigalibus, molendinis, vineis, agris, cæterisve rebus, quas intra, vel extra civitatem Melphien. idem dux Ecclesiæ vestræ contulit præsentis privilegii pagina constituimus. Porro in legitimum sempiternum sancimus, ut quicumque deinceps episcopi in Melphien. Ecclesiam, Deo auctore successerint, ab apostolicæ sedis pontifice consecrationis gratiam sortiantur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum

A liceat prædictam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia, et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostram constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita. nisi reatum suum digna satisfactione emendarit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sanctissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultionis subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Datum Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., III Kalendas Julii, ind. XII, Incarn. Dom. anno 1193, pontificatus vero D. Cælestini papæ III anno III.

CXXXI.

Ecclesiæ Balneensis possessiones et privilegia confirmat.

(Laterani, Jul. 25.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, App., p. 187.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis AUGUSTINO archipresbytero ecclesiæ Balneensis ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, religiosam vitam professis in perpetuum.

Officii nostri nos admonet et invitat auctoritas, etc. *Confirmat Cælestinus Balneensi ecclesiæ ea quæ prædecessores sui Innocentius anno 1156, Adrianus IV 1156, et Alexander III circa annum 1181, eidem ecclesiæ concesserant, ut in bullis jam relatis (32).*

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Petrus, tit. S. Cæcilie presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Clementis Tuscan. episcopus.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Guido, presb. card. S. Mariæ transTiberium tit. Calisti.

Ego Hugo, presb. card. S. Martini tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in monte Cælio presb. card.

Ego Cynthius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Joannes, presb. card. tit. S. Priscæ.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Bobo, S. Theodori diac. card.

Ego Petrus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Cencius, S. Luciæ in Horthea diac. card.

Datum Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. cardinalis, viii Kalend. Augusti, indictione xi, Incarnationis Dominicæ anno 1193, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno tertio.

CXXXII.

Diæcesis Theanensis fines, episcoporum possessiones et privilegia, petente Theodino episcopo, confirmat.

(Laterani, Sept. 29.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VI, 587.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri THEODINO Theanensi episcopo, ejusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula, disponente Domino, licet immeriti constituti, fratres nostros episcopos tam vicinos quam longe positos fraterna debemus charitatè diligere, et eorum quieti et tranquillitati salubriter, auxiliante Domino, providere. Eapropter, venerabilis in Christo fr. Theodine episcopi, tuis Justis postulationibus annuentes ad instar prædecessorum nostrorum fel. record. Paschalis, Adriani, Alexandri, Lucii et Clementis Romanorum pontificum præsentis scripti auctoritate sancimus, ut universi parochiæ fines, sicut a Joannis recol. me. XVIII papæ privilegio, quod Sandrario episcopo indultum est, determinati esse noscuntur, ita omnino integri tam tibi quam tuis successoribus perpetuo conserventur, scilicet a primo latere, sicut ingreditur aqua de Sexto fluvium Vulturum, et sicut ipse fluvius descendit usque ad montem Anezzone, et quomodo ascendit terra ipsius montis, et exit in sinem de Melanico; a secundo latere, quomodo vadit terra de monte, qui dicitur Petra Molaria, et de monte Majone, et descendit in Decempondera, et vadit in stafilum, et descendit... de scabello, et in ipsa rigazo mittit in Sagonem, sicut idem Sagon vadit in locum, qui dicitur Balurum, ubi se conjungere videtur Rivi, qui dicitur Porti; a tertio latere, quando ascenditur sursum per ipsum rivum usque in pontem de Censano, et revolvit per solium invadit in Pontem fractum, et ascendit in vallonem et progreditur in Cartelera, et exit in vadum, qui dicitur Area, et ascendit in Castellucum, et ex inde pergit in rigagineum, quæ ducit juxta ecclesiam S. Mariæ, quæ est in Baloneo ma-

jore, et ipsa rigago mittit in flumine de Gavigliano; a quarto latere est idem fluvius, et aqua, quæ dicitur Branta, et vadit in Silicum, deinde pergit in furcam S. Martini, et exinde vadit per ipsos montes, et descendit per vallem de Almagno in supradicta aqua de Sexto, intra quos fines Theanensis civitas, et castella continentur hæc, Petra Molaria, Rocca Romana, Riardus, castrum S. Felicia Sajanum, castrum quod nominatur Petra Marzana, Bairanum, Pensinæ, Præsentianum, Minianum, Caminum, Casale Caspuli, Rocca Banterani, Cucuruzium, Mertula, Gallucium, Rocca S. Crucis... terra Marzanellum, Cajanum, Colonia S. Joannis, inclusas seu alia nonnulla, monasteria quoque, seu ecclesiæ clericorum seu monachorum. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona ipsa Theanensis Ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, et illibata permaneant. Porro ejusdem episcopatus clericos cujuscunque ordinis sint, et laicorum potestate subtractos sub tuo jure præcipimus permanere adhuc, cum jampridem inter bon. mem. Petrum prædecessorem tuum, et clericos Minianenses super solutionem cathedratici quæstio mota fuisset, tandem fel. rec. Lucius papa prædecessor noster tunc tit. S. Praxedis presb. et Joannes SS. Sergii et Bacchi diaconi cardinales ex delegatione Romani pontificis recognoverunt de causa, et receptis idoneis testibus, quod prædecessores ejusdem episcopi a singulis presbyteris Minianensibus duodecim denarios per quadraginta annos nomine cathedratici percepisset, et plurium assertione comperto, quod hujusmodi consuetudo in Capuanæ et Beneventanæ, et aliis circumadjacentibus provinciis servaretur cathedraticum ipsum sibi, et successoribus suis a sacerdotibus præscripti casti secundum consuetudinem solvendum, quam utique sententiam, sicut ab eodem Lucio prædicto cardinale prolata, et sanctæ mem. Adriano, et dicto Lucio, atque Clemente prædecessoribus nostris Romanis pontificibus noscitur confirmata futura censemur manere temporibus illibata. Præterea libertates, et immunitates a dilecto filio nobili viro Gimundo de Rocca Romana Theanensis Ecclesiæ rationabiliter concessas, sicut in scripto authentico confecto plenius continetur, ratas et eas futuris temporibus illibatas, ad majorem vero firmitatem scriptum illud de verbo ad verbum huic præsentis paginæ jussimus inserendum, quod sic se habet:

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Incarn. ejus 1189, et 23 anno regni domini nostri secundi Guillelmi Dei gratia magnifici regis, mensæ Februarii, indiet. vii, honori S. matris Ecclesiæ, ejusque juri quisque Christianus tanto propensius debet insistere, quanto in ipsius utero renascendi

sumit initium, et per eam vitæ perpetuæ præstolatur eventum, id est quod nos Guimundus de Rocca Romana notum fieri volumus tam præsentibus quam absentibus, quod cum multiplices et variaz questiones et super distinctis capitulis inter dominam Petrum venerabilem in Christo Patrem nostram Theanensem episcopum pro parte Ecclesiæ sue et... verterentur, tandem per communium amicorum colloquia ad pacis unitatem, et concordiam studuimus pervenire: asserebat enim idem venerabilis episcopus presbyteros et clericos in terra nostra habitantes a nobis et balivis nostris frequenter gravari et opprimi in illicitis et injustis exactionibus, et in tolligiis animalium suorum: de tertia quoque parte decimæ de demanii nostri questionem movebat idem dominus episcopus, quod non permittebamus eum habere integre et quiete sicut Pater noster dominus Andreas bon. mem. olim Roccæ Romanæ dominus Ecclesiæ suæ concesserat. Querebatur insuper quod non permitteremus eum uti ecclesia S. Joannis in Clusas, secundum tenorem privilegii sui, quod remissum est Theanensi Ecclesiæ per prænominatam dominam Andream Patrem nostrum. Nos itaque ad bonam pacis et concordiaz plenitudinem reformari cupientes, habito amicorum et quorundam fidelium nostrorum consilio, simulque pro animarum avi et genitoris nostri salute, atque pro redemptione peccatorum nostrorum in presentia Nicolai Theanensis iudicis, et Petri notarii, aliorumque subscriptorum testium, ad hanc super prædictis capitulis concordiam et pactionem studuimus pervenire. Concedimus namque et perpetua stabilitate firmamus, ut presbyteri et clerici in terra nostra habitantes, qui patrimonium, vel tenimentum laicale a nobis non habent, a nobis, vel a balivis nostris nullam in personis, vel rebus suis molestiam patiantur, sed ab eis adjutorium exigatur; sed si forte nobis ex gratia aliquid largiri voluerint, libere et absque iniquitatione animi Deo et Ecclesiæ servire permittantur. Si vero aliqui sint, qui patrimonium aut tenimentum a nobis habeant, secundum quod exigimus a fratribus eorum, vel pro juribus patrimonii seu tenimenti ab eis adjutorium exigatur. Si quis vero clericorum vel sacerdotum criminaliter vel civiliter, seu de rebus ecclesiasticis amissarum, vel conventus ab episcopo, vel ab alio apud episcopum fuerint, episcopi et capituli Theanensis omnis examinatio, iudicium et castigatio. Si vero clericus aliquis, vel laicus aliquem sacerdotum, vel clericorum de terra nostra apud archiepiscopum, qui in terra nostra per episcopum erit constitutus vel amicabiliter apud syndicum congregationis nostræ terræ convenire voluerit, si ibi potuerit diffiniri, libere erit, si autem per eos terminari nequiverit, et per alterutram partem ad majorem ecclesiam fuerit appellatum, sive sententia fuerit retractanda ad cognitionem majoris ecclesiæ referatur, in his autem omnibus, neque nos, neque

balivi nostri in iudiciis, seu coercitionibus clericorum, aut sacerdotum nullatenus nos intermitteremus. Clericos vero et sacerdotes terræ nostræ cum processione solemnī in festo S. Joannis ante portam Latinam non solum accedere ad majorem ecclesiam permittemus; verum etiam venire nolentes districtione plenissima compellemus. Præterea laicos homines, et fideles Theanensis Ecclesiæ in casali Anguillari, et Scarpato seu in aliis adjacentibus locis habitantes, nullis oppressionibus, nullis gravaminibus, nullis exactionibus aliquo modo fatigabimus, aut fatigare faciemus secundum dominium eorum coercere, et iudicabo, libera sit Theanensis Ecclesiæ ejus rectorum; et si intestati decesserint, possessiones et bona eorum libere et absque conditione ad Theanensem Ecclesiam devolvantur. Animalia quoque et bona eorum non capiemus, non capi faciemus, neque nos, neque balivi nostri de eis, vel de rebus eorum aliquatenus nos intermitteremus, hoc excepto, quod in Pascha et in Nativitate Domini in Vexeniis secundum quod facere antecessoribus nostris consueverunt, visitabunt, pro eo quod ipsi et ecclesiæ eorum securitatem habent in terra nostra, et commodum inde recipiunt in pascuis, lignis et aquis sicut alii homines de terra nostra; si vero in ultima voluntate affectu supremæ voluntatis de rebus mobilibus nos amplecti aliquis eorum voluerit, nobis aliquid relinquendo, liberum eis sit nobis sicut cuilibet alio extraneo relinquere secundum coactionem causam nostram, vel balivorum nostrorum; tertiam vero partem decimæ demanii nostri libere et absolute concedimus Theanensi Ecclesiæ habendam, secundum quod dominus Andreas pater noster eidem Ecclesiæ concessit. Postremo ecclesiæ S. Joannis ad clusas secundum tenorem privilegii a Patre nostro eidem Ecclesiæ collati libere et absolute dimittimus, salvo quod bonus homo canonicus, qui ex concessione memorati episcopi eandem ecclesiam est adeptus in vita sua pacifice et quiete possideat, et anniversaria secundum tenorem privilegii nostri a canonicis prædictæ Ecclesiæ fiant. Prædicto autem Bono homine defuncto, episcopus in demanio ecclesiam ipsam habeat, eumque libere, et sine contradictione possideat. Hanc autem nostram concessionem et super prædictis capitulis, seu constitutionibus, ordinatione, et compositione in manibus tuis, domine venerabilis Pater, domine Theanensis episcopo, pro parte et vice Ecclesiæ tuæ in presentia memorati iudicis, et notarii, et subscriptorum testium per traditionem confirmamus, obligantes nos et nostros hæredes vobis qui supra venerabili episcopo pro parte, et vice jam dictæ Ecclesiæ contra hanc nostram concordiam, pactionem atque concessionem nullo tempore venire. Nam si nos, qui supra Guimundus, vel nostri hæredes, vel aliquis pro parte et vice nostra hoc scriptum de hoc quod continet per quaecumque incendium dirumpere, vel removere, seu reformare conenserimus, aut in quavis parte refutare tentaverimus,

centum bizantios aureos pœnæ nos et hæredes nostros vobis qui supra venerabili Theanensi episcopo, ejusque successoribus et parte jam dictæ Ecclesiæ componere obligavimus, et omnia supradicta complere: et hæc charta de hoc quod continet firmæ et stabilis permaneat semper, et de his omnibus complendis . . . nostro vobis qui supra venerabili Theanensi episcopo dedimus, et fidejussores inde posuimus per convenientiam, nos ipsos unde, si necesse fuerit, ad pignorandum obligavimus nos et nostros hæredes vobis, vestrisque successoribus, et partem dictæ Ecclesiæ de rebus nostris mobilibus, et immobilibus pignorari licita et illicita usque ad legem, et taliter nos qui supra Guimundus de Rocca Romana, qualiter nobis ætuum et congruum fuit qui supra venerabili Patri Petro Theanensi episcopo pro parte et vice memorata Ecclesiæ Theanensis notificemus, et te Petrum notarium, qui interfuisti scribere rogavimus. Scripsi ego Petrus notarius, et interfui in territorio Theanensi, ubi dicitur Verclanicum. »

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, vel ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodo profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove monita, nisi præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisve sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat, a sanctissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultionis subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructus bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostien. et Velitrensis episcopus.

Ego Petrus Portuensis et S. Rufinæ episcopus.

Ego Pandulphus, basilicæ XII Apostolorum presb. cardinalis.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Tusulanus episcopus.

Ego Jo. Felix, presb. card. tit. S. Susanæ.

Ego Romanus, tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Guido, presb. card. tit. S. Mariæ trans Tiberim.

Ego Hugo presb. card. tit. SS. Silvestri et Martini tit. Equitii.

Ego Gregorius, tit. S. Mariæ in Porticu diaconus.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. cardinalis.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datam Laterani, per manum Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card., III Kal. Octobris, ind. XII, Incarn. Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III anno tertio.

CXXXIII.

Abbati et conventui Vallumbrosano significat, Joannem Galbertum, congregationis Vallumbrosanæ institutorem, petente abbate et conventu Passinianensi in sanctorum numero relatum esse.

(Laterani, Oct. 6.)

[Acta Sanctorum, Jul. t. III, 338.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Vallis-Umbrosæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Gloriosus Deus in sanctis suis, et in majestate mirabilis ministros suos qui sibi veraciter et sincere ministrant, non solum immarcescibili bravio et æterno remanerat, verum etiam in præsentī vita per exhibitionem plurium miraculorum commendabiles reddit, et, secundum propheticum verbum, eos facit in æterna esse memoria, et ab omnibus celebriter venerari. Nec enim quisquam catholicus ambigit, cum et hoc Scriptura sacra testetur, quod in sanctis laudatur Dominus, et qui honorat eos ipsum Dominum prorsus honorat, ipso attestante qui dicit: « Qui vos honorat me honorat, et qui vos recipit me recipit (Matth. x, 40). » Et item: « Quod uni ex meis minimis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40). » Et quidem rationi consentaneum esse probatur, ut quandoquidem omnipotens Pater Filii sui cohæredes eo quo ipsum honore voluit insigniri, ipso orante et dicente: « Volo, Pater, ut ubi ego sum, illie sit et minister meus (Joan. xii, 26). » Et rursum: « Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, qui in cælis est (Joan. xii, 26); » homines qui ex terrena materia sunt, ipsius memoriam celebrent et venerentur in terris, cujus nomen creditur scriptum esse in cælis.

Ilac nimirum consideratione inducti, cum preces dilectorum filiorum nostrorum Georgii abbatis et conventus Passinianensis monasterii, vestrumque testimonium recepissemus et litteras, ut inclytæ recordationis Joannem, quondam abbatem, Vallis-Umbrosanæ congregationis institutorem, qui Creatoris sui servus prudens extitit et fidelis, et familiaræ sibi commissæ in tempore tritice mensuram impendit; et quem, quia fuit super pauca fidelis, post obitum suum super multa Dominus ipse constituit, et multis miraculorum privilegiis insignivit, istis etiam temporibus, ut dicitur, incessanter illustrat, sanctorum catalogo annumerare et consociare vellemus. Visum itaque est nobis, et communi consilio fratrum insedit, et vicinorum episcoporum et aliorum prælatorum Ecclesiæ, deberemus de conversatione ejusdem boni viri et miraculis testimonio præstolari.]

Demum v. ro cum episcoporum, abbatum, priorum, archidiaconorum, plebanorum præpositorum, ecclesiasticorum et monasticorum conventuum atque aliorum super ejusdem ministri Jesu Christi vita et conversatione atque miraculis recepissimus testimonia et preces super canonizando eodem, fratrum nostrorum convenientia requisita et habita, referentes gratias Creatori, qui Ecclesiam suam semper nova prole multiplicat, et tam rosarum quam liliorum flore decorat, prænominatum beatum Joannem canonizavimus, et numero confessorum Christi decrevimus adjungendum. Confessorum omnium Regem prece humili deposcentes ut ejusdem confessoris, qui sibi propter lucidas et conspicuas placuit actiones, precibus et meritis recolendis, ab instantibus periculis eruamur, et in nostris necessitatibus ipsius patrimonium sentiamus.

Vestræ itaque devotioni per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus de tanti patroni suffragio, quem genuit et nutrit ipsa Italia, spiritaliter gratulemini, et ejus memoriam certo die inter alios confessores veneratione celebri recolatis, ipsius festivitatem colere studeatis, in eo divinam omnipotentiam exaltantes. Si enim, attestante voce Dominica, Deum diligere comprobatur qui mandata ejus observat, a fructibus prænominati sancti viri cognoscitur, quod apud Deum possit et debeat efficaciter exaudiri; qui evangelicæ prædicationis non surdus auditor, mundi gaudia, tanquam stercora reputans, dereliquit, et sequens Christi vestigia non solum in vestro monasterio monasticam religionem instituit, verum etiam septem monasteria fabricavit, et ad ultimum Passinianense monasterium reparans, in eo præsentem vitam laudabili decessu sultit. Illud tamen inter ejus miracula primum et præcipuum invenitur, quod pro quodam opere misericordiæ cuidam in se delinquenti, ante ipsum in modum crucis prostrato, provide et clementer exhibito, imago Crucifixi ei adhuc in sæculari militia existenti, caput dicitur inclinasse.

Datum Laterani, ii Nonas Octobris, pontificatus nostri anno tertio.

CXXXIV.

Ecclesiæ S. Joannis Calciniensis protectionem suscipit et possessiones juraque confirmat.

(Laterani, Nov. 13.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, III, 4179.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio GUIDONI, ecclesiæ Sancti Joannis de Calcina plebano, ejusque successoribus canonice instituendis in perpetuum.

Quoties illud a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum impertiri consensum. Eapropter, dilecte in Domino filii Guido plebane, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et ad exemplar felicis memoriæ Adriani et Alexandri Romanorum pontificum præ-

decessorum nostrorum præfatam ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesias Sanctæ Mariæ, et Sancti Michaelis de Monteclo, ecclesiam Sancti Leonardi de Cerbaria et ecclesiam Sancti Prosperi in Blentina, ecclesiam Sancti Petri de Curte et Sancti Justi, ecclesiam Sancti Andreae de Sala, et parochiam de Bassiliana; ecclesiam Sancti Fridiani de loco qui Tredecim dicitur: in villa quæ vocatur Rapida, ecclesiam Sancti Laurentii, et Sancti Christofori, ecclesiam Sancti Martini de Ponte-Era, ecclesiam Sancti Michaelis de Traxalda, et Sancti Thomæ: in villa quæ Calcina dicitur, ecclesiam Sancti Quirici, Sancti Georgii, Sancti Fridiani, Sancti Andreae, Sancti Laurentii, Sancti Stephani, et ecclesiam Sancti Michaelis. Præterea sententiam, quam bonæ memoriæ Villanus quondam Pisanus archiepiscopus inter te et vicedominum Pisanæ Ecclesiæ ac plebanum de Vico canonice tulit, sicut in ejus authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus. Ad majorem autem hujus rei firmitatem, eandem sententiam huic nostræ paginæ de verbo ad verbum duximus inserendam.

Cum vigilantissimo diligenti studio omnibus, et his maxime quibus episcopalis est cura injuncta, conveniat ea, quæ sunt discordiæ, quieti et pacificæ reddere, et amicabilem finem inter litigantes imponere, præcipue inter ecclesiasticos viros et servos Dei, quos litigare non oportet, quibus quidem nulla fere ratione conceditur, ut in foro sæcularis magistratus disceptare præsumant, ego Villanus, Dei gratia Pisanæ Ecclesiæ archiepiscopus, cum diligenter audissem questionem liti et controversiæ quæ vertebatur inter Homicium venerabilem vicedominum Pisanæ Ecclesiæ, plebanum de Vico, et plebanum de Calcina, nomine Gerardum, de quadam capella et ejus parochia in honore sancti Fridiani constructa in loco qui dicitur Tredecim, quas præfatus vicedominus plebanus de Vico sui juris esse contendebat, et jam dictæ plebis plebanus de Calcina ex adverso sui juris nihilominus assererat, causa hinc inde in præsentia nostra diu multumque protracta, et tandem in laudatione vestra consensu utrarumque partium posita, consilio disertissimorum assessorum nostrorum magistri Benencase, et Manfredi judicis, atque Carpini, taliter nostro arbitrio seu laudatione diffinivimus, videlicet, ut baptismalis ecclesia de Vico pacifice et quiete habeat parochiali jure tres domos præcipuas, quæ de Tredecim illuc habitare venerunt, et hoc nullo modo minuent territorium prædictæ ecclesiæ. His ita præcipuis, perpetuo jure habitis, con-

cedimus insuper eidem plebi de Vico integram medietatem totius territorii supradictæ capellæ : ecclesiam vero liberam omnino et absolutam perpetuo jure concedimus et confirmamus plebi de Calcinaria, et aliam medietatem totius territorii ejusdem ecclesiæ Sancti Fridiani cum medietate massariatarum præter tres supradictas. Ad sedandam igitur discordiam utriusque partis, et ut pax inter eas amodo sit atque concordia, consilium habuimus, ut taliter causam parochiarum, velut dictum est, distinguamus, et hanc diffinitionem statuimus servari illibatam, et ut nulla persona sæcularis vel ecclesiastica licentiam habeat contra eam veniendi. Si qua vero partium, sciens hanc nostri arbitrii, seu laudationis paginam, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfecerit, a corpore et sanguine Domini aliena fiat. Servanti eam sit salus, pax et benedictio Christi. Ut autem firmum hoc nostrum arbitrium seu laudatio in perpetuum permaneat, nostri sigilli adnotatione impressimus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen canonica justitia illarum ecclesiarum, a quibus assumpti fuerint.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat supradictam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis præfutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Pisani archiepiscopi justitia et debita reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum sum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænестinus episcopus.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Petrus, titulo Sanctæ Cæciliæ presbyter cardinalis.

A Ego Joannes, titulo Sancti Clementis Tuscanus episcopus.

Ego Joannes Felix, titulo Sanctæ Susannæ presbyter cardinalis.

Ego Romanus, titulo Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ trans-Tiberim, titulo Calixti.

Ego Joannes titulo Sancti Stephani in Cælio monte presbyter cardinalis.

Ego Centius, titulo Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Soffredus, titulo Sanctæ Prædixis presbyter cardinalis.

B Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presbyter cardinalis titulo Sanctæ Eudoxiæ.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

C Ego Petrus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Cencius, Sanctæ Luciæ in Orchea diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Ægidii, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, Idus Novembris, indictione duodecima, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domni Cælestini papæ tertii anno tertio.

CXXXV.

Guillelmo archiepiscopo Ravennati concedit, ut bona quædam Argentinis jure emphyteutico tradat.

(Laterani, Dec. 3.)

[RUBI, *Hist. Rav.*, p. 361.]

CXXXVI.

D Præposito de monte S. Walburgis, G. cantori S. Gregorii et scholastico S. Mariæ ad Gradus Colonienensis mandat ut monasterio Duitiensi ab habitatoribus Winsæ villæ decimam quamdam præstari jubeant.

(Laterani, Dec. 25.)

[LEDEBUR, *Allg. Archiv.*, XV, 285.]

CXXXVII.

[Guillelmo], Ravennati archiepiscopo.

(Laterani.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 634.]

(33) Ut super aliqua, etc., et infra quæsi visti etiam, quomodo intelligatur quod in forma tradenda pallii retinetur, videlicet tradimus tibi pallium, ut

(33) Ex his litteris desumptum est cap. *Ut su, er aliqua*, 8, De reb. Eccl. non alien.

utaris eo in Ecclesia tua, et intra qualibet ec- A ad quos hæreditates eorum deveniunt, dotem suam
clesia tuæ provinciæ. Si vero te vestibus sacris ec- cum dotalitio suo repetunt, eis audientiam denegant,
clesiam processionaliter, vel alio modo exire con- et nolunt restituere, ob eam causam quia eo ipso
tigerit, tunc pallio minime uti debes.

Datum Laterani, anno III.

CXXXVIII.

[Sicardo], Cremonensi episcopo.

(Laterani.)

[Ibid.]

Licet appellationis remedium, et infra : Nos igitur
tantæ clericorum incommoditati pastoralis volentes
solicitudine præcavere, et laicis ipsis auferre ma-
teriam clericos suggillandi, vel eos sub eodem judi-
cio coercendi, tibi taliter duximus super hoc respon-
dendum, ut si cuilibet clerici tibi subiecti questio
ad tuam fuerit fraternitatem delata, et quod in que-
stione vertitur quadraginta solidorum valentiam
non attingat, clerico qui ex hoc et sedem apostoli-
cam duxerit appellare necessitatem tibi non imposi-
mus differendi quominus, si malueris, causam
sine appellationis obstaculo valeas terminare, nisi
manifesta contra te suspicionis et rationabilis causa
fuerit ostensa.

Datum Laterani, anno III.

CXXXIX.

.Biterensi episcopo, de decimis.

(Laterani.)

[Ibid., col. 635.]

(34) Ex parte dilectorum nostrorum filiorum can-
onicorum Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, C
quod quidam agricultores, cum simul, vel in diver-
sis temporibus anni in eodem agro vel horto diversa
semina sumpserint, non tamen de illorum seminum
fructibus decimas eis exsolvunt; quidam etiam dec-
imas de agrorum proventus non curant exsolvere
nisi quibusdam prius deductis expensis, quas faciunt
pro illis ad aream ad horrea deportandis. Quia igitur
per hoc canonicis, ipsi et Ecclesiæ Dei non
modica injuria irrogatur, cum levis absque im-
pensis decimas sit injunctum persolvi; fraternitati
tuæ per apostolicum scriptum mandamus qualiter
inquisita diligentius veritate, si rem noveris taliter
se habere, agricultores illos, ut de omnibus fructi-
bus prædiorum, nullis subtractis expensis, sed inte-
gras potius decimas, et absque diminutione persol-
vant, per censuram ecclesiasticam, omni contra dic-
tionem et appellationem remota, compellas, et auctori-
tate nostra districtè inhibeas, ne talia de cætero
aliqua cupiditate, seu præsumptione attentent.

Datum Laterani, anno III.

CXL.

Abbati Viziliacensi de divortii.

(Laterani.)

[Ibid.]

Plerumque accidit, ut proponis, in parochia tua
mulieres a viris suis fornicationis causa recedunt,
et sic usque ad mortem ipsorum permanere no-
scentur. Ipsi vero defunctis, cum a consanguineis

(34) Cap. Ex parte, 21, De decimis.

ad quos hæreditates eorum deveniunt, dotem suam
cum dotalitio suo repetunt, eis audientiam denegant,
et nolunt restituere, ob eam causam quia eo ipso
se indignas fecisse putantur, quod a viris suis causa
fornicationis duxerint recedendum. (Præterea in
tuo petitorio adiecisti, quod cum causæ tibi a sede
apostolica delegantur, in litteris citatoriis rescriptum
apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat,
qui ab altero convertitur coram non ad primam, et
secundam canonicam citationem, sed ad tertiam
peremptoriam tantummodo veniat, actore ad omnes
citationes veniente, et ipse actor intentionem suam
in jure proponat, reus vexationi ejus intendens, tunc
primo deliberatorias inquirat inducias, cum actor
eidem authenticum offerat, ut conferat cum rescri-
pto, quod in prima citatione recepit. Asserens etiam
quod tam longo citationum spatio, si voluit, plenæ
deliberationis tempus potuit habere. Quia igitur
quid agendum in utroque apostolico responso desi-
deras edoceri in primo taliter respondemus) quod,
si mulier tuæ fornicationis causa per judicium Ec-
clesiæ, aut propria levitate a viro recedit, nec postea
reconciliatur eidem, eo defuncto, dotem vel dota-
litium suum repetere jure non potest. In secundo
vero casu dicimus quod prædicto modo reo ad judi-
cium convocato, si ex rescripto sibi transmissio
plene potuit instrui super eodem quo conveniebatur,
induciæ deliberatoriæ non sunt ulterius indulgendæ,
sed procedendum est potius ad causæ examina-
tionem, et finem ei debitum imponendum.

Datum Laterani, anno III.

CXLI.

Ad quemdam de excommunicatione.

[Ibid., col. 636.]

A nobis fuit ex parte tua questum, si quis ita
pronuntiaverit, quisquis furtum fecerit excommuni-
catus sit, hæc generalis sententia ad ipsius excom-
municatoris subditos restringatur, an generaliter
extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione
ipsius. Ad quod utique dicimus, quod hæc sententia
non nisi subditi obligantur, nisi forte plus ei con-
tulerit major, et largior auctoritas delegantis. (Præ-
terea requisiti fuimus, si quis iudex ita protulerit,
nisi Sempronio intra decem dies satisfeceris, te ex-
communicatum aut suspensum, aut interdictum
esse cognoscas, et ille in quem sententia talis fertur
medio tempore appellans, ad dictam statutam mi-
nime satisfacit utrum tali sententia ille ligetur, an
interpositione appellationis tutus existat. Videtur
autem nobis quod hujusmodi sententiæ obstaculum
appellationis debeat impedire.

Datum Laterani, anno III.

CXLII.

Anconitano episcopo. — De sententia excommunica-
tionis.

[Ibid., col. 637.]

Significavit nobis, etc., et infra : Verum clericos
illos, qui scienter, et sponte participaverunt excom-
municatis a nobis, et ipsos in officiis receperunt.

eadem cum ipsis sententia non dubitamus involvi, A quos etiam pro beneficio suæ absolutionis habendo, ad nos volumus cum litterarum tuarum insinuatione transmitti.

CXLIII.

Priori et capitulo Dekum.

[*Ibid.*, col. 637.]

Bonæ memoriæ, etc., et infra: Ab hac itaque primâ confirmatione quasi suborta exhibitâ est in auditorio nostro secunda, quæ ita se habet: Similiter eisdem videlicet posterioribus litteris hæc clausula poneretur; non obstantibus aliquibus litteris confirmationis latæ sententiæ auditor causa, et sine debita terminetur. Utrum sic primæ revocari deberent. Ad hæc dicimus quod per ultimas primæ forent penitus irritandæ. Verum si diceretur, sicut frequentius in B rescriptis apostolicis consuevit apponi: nullis litteris veritati et iustitiæ præjudicantibus, vel sub alia forma verborum, dammodo non diceretur de litteris confirmationis, expresse dicimus quod tandiu suum vigorem haberet, donec de iustitia, vel falsa sententia cognitio plenior habeatur.

CXLIV-XLV.

Monasterio S. Augustini Cantuariensi concedit, ne quisquam abbatem vel monachos ejusdem monasterii aliqua sententia gravare præsumat, nisi fuerit a Romani pontificis latere destinatus. (Fragmentum.

[TWYSDEN, *H. A. Scr.*, II, 1840.]

CÆLESTINUS episcopus, etc.

Quanto monasterium vestrum, et infra: Paci et tranquillitati vestræ paterna sollicitudine providere C volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ne Cantuariensis archiepiscopus vel archidiaconus, seu officialis ejus, vel aliquis legatus obtentu legationis monasterium ingredi, vel abbatem vel monachos ejus, aliqua gravare sententia, vel sumptibus molestare, ecclesias, clericos aut homines vestros interdiceret vel excommunicare attentet, nisi fuerit a Romani pontificis latere destinatus, vel mandatum ab eo susceperit speciale ad vos nominatim directum.

CXLVI.

Huberto, archiepiscopo Cantuariensi, apostolicæ sedis legato interdicat, ne ab abbate monachisque Sancti Augustini obedientiam exigat.

[*Ibid.*, 1841.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, HUBERTO Cantuariensi archiepiscopo, etc.

Si diligenter velis attendere quantum gratiæ et honoris sacrosancta Romana Ecclesia mater tua tibi contulerit his diebus, credimus firmiter et speramus quod ad ea dirigeres actus tuos, quæ illi merito debeant complacere. Non enim fraternitatis tuæ prudentiam credimus ignorare, quod prædecessoribus tuis nunquam fuit gratia illa exhibitâ quam nos tibi nostris temporibus caravimus exhibere, et ideo summa est tibi sollicitudine præcavendum, ut non ea efficias per quæ nos in aliquo offendere videaris. Ad nostram siquidem audientiam noveris pervenisse, quod postquam exercere curasti officium,

legationis tibi injunctæ, a dilectis filiis abbate et conventu Sancti Augustini Cant., qui ad nos nullo mediante pertinent, cum instantia postulasti ut tibi obedientiam exhiberent; quod utique, si verum est, tanto nos gravat amplius et molestat, quanto magis id videtur contra nos et Romanam Ecclesiam attentatum. Nam legati quos a nostro latere ad diversas provincias aliquando destinavimus nunquam id ab aliquibus ecclesiis audivimus exegisse.

Volentes igitur prædictæ ecclesiæ gravamen clausis oculis pertransire, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus totaliter ab hujusmodi desistas proposito, et ab aliarum ecclesiarum eidem ecclesiæ pertinentibus gravaminibus conquiescas, quod de te nullam querimoniam audiamus, quia quantumcumque personam tuam sineora in Domino charitate diligamus, id non possemus in patientia sustinere.

CXLVII.

Rogero} abbati S. Augustini Cantuariensi de superiore epistola significat. Interdicat ei ne Huberto archiepiscopo obedientiam exhibeat.

[*Ibid.*]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio R. abbati S. Augustini, etc.

Cum ecclesia tuæ curæ commissa, et infra: Super eo autem quod a te et fratribus tuis Hubertus frater noster, Cantuariensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, prout accepimus, exigebat, eidem scripta apostolica destinavimus, ut a vestris gravaminibus conquiescat. Volumus autem et auctoritate apostolica firmiter inhibemus, ut si aliquando a vobis duxerit exigendam, ei nullam præsumatis obedientiam exhibere.

ANNO 1195.

CXLVIII.

Ad Canutum Danorum regem. (Fragmentum.)

[PERTZ, *Archiv.*, VII, 384.]

... Ex parte siquidem ven. fratris nostri Waldemari, Slesvicensis episcopi, nostris est auribus intimatum quod cum W. dux, frater tuus, ipsi et Ecclesiæ suæ castra, possessiones ac bona plurima per violentiam abstulisset...

CXLIX.

Bulla in gratiam S. Jacobi Pruviniensis.

(Laterani.)

[*Gall. Christ.*, XII, Instr., 61.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Aurelianiensi episcopo et dilectis filiis abbati S. Evurtii et decano Parisiensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Gravem dilectorum filiorum nostrorum, abbas et fratrum S. Jacobi Pruviniensis, querelam accepimus quod cum ecclesia Sancti Quiriaci Pruviniensis canonice ipsis concessa fuisset, ut ordo secundum B. Augustini Regulam perpetuis libere temporibus servaretur. Et felices recordationis Innocentius papa prædecessor noster sub protectione sua personas

et bona ipsorum recipiens ordinis observantiam in eadem ecclesia privilegii sui munimine perpetuo roborasset... Procedente tamen tempore laicali, expulsi violentia locum ipsum deserere et in quoddam xenodochium se recipere sunt coacti. Et cum in sacris sit canonibus sub excommunicatione inhibita, ne loca quæ religiosis semel observantiis deputata noscuntur, ad sæcularium clericorum cultum et dissolutiores consuetudines reducantur; unde canonici regulariter viventes ejecti sunt, ibidem sæcularium clericorum conventus per laicalem est potentiam introductus. Cumque memorati regulares coram piæ recordationis Alexandro papa prædecessore nostro suam quondam querelam proposuissent et ab ipso restitutionis litteras impetrassent, tam litteræ restitutionis, quam univæsa quæ habebant munimenta chartarum et privilegiorum quibus aliquo tempore potuissent inñiti, illis ablata fuerunt, et ut nunquam recuperari valerent igne consumpta, cumque tanta eis injuria irrogata fuisset persequentium minus valde conterriti intra se gementes et dolentes nullam fuerunt ausi super tantis violentiis et injuriis hæcenus proponere quæstionem. Vestræ itaque discretioni et constantiæ de qua plurimum confidimus, hoc totum negotium committentes per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus accedentes ad locum vel personas ad hoc necessarias ad vestram præsentiam sine dilationis dispendio evocantes, inquiratis diligentius de totius processu negotii, veritatem et Deum solum habentes præ oculis; omni quoque gratia personarum postposita, quod canonicum fuerit super his auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo statuere non tardetis, hujus ita controversiæ litigium terminantes, quod ad nos deinceps non debeat super hoc querimonia reportari. Si qui vero se temere duxerint opponendos, quo minus secundum Deum et mandatum apostolicum in hoc negotio procedatis, ipsos auctoritate nostra siue appellationis obstaculo per severitatem ecclesiasticam a tantæ præsumptionis audacia compescatis; quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani..., pontificatus nostri anno tertio.

—
ANNO 1194.

—
CL.

Adalberto archiepiscopo Salzburgensi, munus apostolicæ legationis tribuit.

(Laterani, Jan. 21.)

[HANSIZIUS, *Germania sacra*, t. II, p. 306.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ADALBERTO Salzburgensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoniam ex injuncto nobis servitutis officio tenemur ad universos tam vicinos, quam longe positos

aciem nostræ considerationis extendere, et in his, quæ Dei sunt, quantum nobis divina gratia ministrare voluerit providere, cum universi, prout expeliret, nostram nequeant adire præsentiam, necesse habemus quibusdam de fratribus et coepiscopis nostris, de quorum fide et industria plenarie confidamus, onus tantæ sollicitudinis impertiri. Inde siquidem est, venerabilis in Christo frater, quod taxatis viarum periculis, et tam multiplicibus impedimentis, quæ provenire possunt, præsertim in hujus malitia temporis, illis qui de tam remotis partibus necesse habent ad sedem apostolicam laborare tibi per universam provinciam tuam de fratrum nostrorum consilio, legationis officium de prudentia tua, fideique sinceritate quam erga nos, et Ecclesiam Romanam geris, plurimum confidentes impendimus, præsentium auctoritate mandantes, ut vice nostra, quæ corrigenda videris, auctoritate apostolica corrigas, et emendes et quæ bene disposita sunt foveas et conserves, quæ vero prava, vel a rectitudinis tramite deviare cognoveris, ad statum satagas reducere meliorem; sententias etiam quas in contumaces rationabiliter tuleris, aut rebelles, usque ad emendationem debitam firmitatem volumus omnimodam obtinere.

Datum Laterani, Januarii 21, pontificatus nostri, anno III.

CLI.

Monasterio Steingadensi asserit bona a Welfone duce collata.

(Laterani, Jan. 28.)

[*Mon. Boic.*, VI, 503.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito et fratribus monasterii de Steingademe, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos aciem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, monasterium et personas vestras, cum omnibus quæ impræsentiarum rationaliter possidetis aut in futurum justis modis, Deo propitio, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, specialiter autem ea quæ bonæ memoriæ Welfo, quondam dux, qui monasterium ipsum construxisse dignoscitur, et dolasse pluribus donis, ei pia devotione concessit et tradidit, vobis et per vos ipsi monasterio auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, v Kal. Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

CLII.

Monasterium S. Laurentii Aversanum tuendum suscipit ejusque bona ac privilegia confirmat.

(Laterani, Mart. 8.)

[MARGARINI, *Bullar. Casin.*, II, 220.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis MATTHÆO abbati monasterii Sancti Laurentii de Aversa ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Effectum justa postulantis indulgere et vigor æquitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntates et pietas adjuvat et veritas non relinquit. Quapropter, dilecti in Domini filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatum monasterium quod existit juris beati Petri specialiter, in quo Domino estis obsequio mancipati ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis memorie Urbani, Alexandri et Lucii Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuente ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Universas quoque ecclesias, villas et opida, quæ monasterium ipsum rationabiliter possidet, vobis et eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus. Missas autem absque abbatis vel fratrum voluntate omni modis prohibemus; ne in servorum Dei recessibus, sæcularibus occasio præbeatur ulla conventibus. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Nec liceat alicui episcopo ipsum monasterium vel cellas ejus interdicere, aut excommunicare. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium sive basilicarum, ordinationes monachorum, seu clericorum monasterio pertinentium qui ad sacros sunt ordines promovendi, a quocunque malueritis catholico episcopo suscipietis, qui nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulgeat. Capellanos vel clericos qui ipsi monasterio vel ejus cellis deserviunt excommunicari vel ab officio suspendi, sive ad synodum vocari ab aliquo episcopo prohibemus. Ad hæc etiam pro speciali ipsius monasterii libertate, qua Romanæ Ecclesie, nullo mediante, adhærere dignoscitur, ad honorem ac reverentiam gloriosissimi martyris Laurentii, cujus ibidem reliquie sunt recondite, usum mitræ ubilibet in celebrationibus divinorum et quotidianum usum annuli, tibi tuisque

A successoribus indulgemus. Clericos etiam sive laicos liberos et absolutos, qui conversionis causa ad monasterium vestrum sive in vita sive in morte venire voluerit, liceat vobis vestrisque successoribus absque alienius contradictione recipere. Sepulchram quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeynte vero te, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu aut fratrum major pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum; electus autem ad Romanum pontificem benedicendus accedat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat idem monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reanque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loci jura sua servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velitrensis episcopus.

Ego Petrus Pozzillus, tit. S. Rufinæ episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Pandulphus, præb. card. tit. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Petrus, tit. S. Cæciliæ presb. cardinalis.

Ego Jordanus, tit. S. Pudencianæ tit. Pastoris presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis Viterbiensis et Tuscanensis episcopus.

Ego Romanus, tit. Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Hugo, presbyter cardinalis tit. S. Martini tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani presbyter cardinalis.

Ego Horatius, tit. S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tit. S. Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, tit. Sanctorum Cosmæ et Damiani A
card.

Ego Gregorius, tit. S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Lotharius, tit. S. Georgii ad Voluum aureum
diaconus cardinalis.

Ego Lotharius, diac. card. tit. Sanctorum Sergii
et Bacchi.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diacon. c. rd.

Ego Robertus, S. Theodori diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manus Moysi sanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ subdiaconi, vii idus Martii, indiet.
xii, Incarnationis Dominicæ anno 1193, pontificatus
vero domni Cœlestini papæ III, anno iii.

Signum Cœlestini papæ III.

PERFICE GRESSUS MEOS IN SEMITIS TUIS.

CLIII.

Ad capitulum Mutinense.

(Romæ, ap. S. Petrum, April. 27.)

[TIRABOSCHI, *Mem. storiche Moden.*, IV, p. 43.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dile-
ctis filiis præposito et capitulo Mutinensi, salutem
et apostolicam benedictionem.

Fervens et sincera devotio quam circa nos et Ro-
manam Ecclesiam geritis monet nos propensius, et
hortatur, ut in his quæ juste requiritis facile no-
strum vobis debeamus præstare favorem, præsertim
cum a nobis ea requirere vos contingat quæ ad pa-
cem vestræ ecclesiæ pertineant et profectum. Inno-
tuit siquidem nobis ex rescripto felicitis memoriæ
Alexandri papæ prædecessoris nostri, quod vos olim
consideratis facultatibus Mutinensis Ecclesiæ dili-
genter deliberato consilio statuistis, ut eadem eccle-
sia plures quatuordecim canonicis vel pauciores ha-
bere non debeat, nisi facultates ipsius ecclesiæ,
Domino largiente, exrescerent, quod plures posset
decenter habere. Nos autem vestris postulationibus
annuentes, prescriptam constitutionem ratam habe-
mus et firmam eam quæ ad instar ejusdem præde-
cessoris nostri auctoritate apostolica confirmantes
præsentis scripti patrocinio commuimus, statu-
tes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam
nostræ confirmationis infringere vel ei ausu teme-
rario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
sumpserit, indignationem omnipotentis Dei et bea-
torum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit
incursurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, v Kal. Mai, ponti-
ficatus nostri anno quarto.

CLIV.

*Prioratum Bromholmense ex ditione monacherum
Arensiensium examit.*

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 7.)

[*Mon. Angl.*, I, 635.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dile-
cto filio nobili viro WILLIELMO de Glanvill advocato
prioratus de Bromholm, salutem et apostolicam be-
nedictionem.

Cum teneamur de singulis profectibus cogi-
tare, commodis tamen eorum præcipue qui se reli-
gioni manciparunt nos oportet intendere, et ipsorum
onera, quantum cum Deo possumus, supportare.
Auidimus siquidem quod, cum antecessores tui
domum quamdam in fundo suo apud Bromholm in-
tuitu divinæ pietatis fundassent, et eam possessio-
nibus quibus fratres ibidem Domino sub habitu re-
ligionis servire possent sustentari, ditassent, me-
nachi de Acra quia rogati duos de commonachis
suis ad ipsam domum destinaverunt, ut fratres ejus-
dem ordinis sui observantiam plenius edoceresent,
ipsam domum monachis suis cæcis, claudis, debili-
bus et viribus corporis destitutis querere et fratres
observantiam ordinis et ipsi domui accommodos ab
B ea extrahere et elongare non verentur.

Nos vero indemnitate supradicti prioratus paterna
volentes sollicitudine providere, et quæ circa eam
perperam attentantur, falce correctionis apostolicæ
resecare, auctoritate tibi præsentium et per te præ-
libatæ domui duximus indulgendum, ut supradicta
domus de Bromholm ab indebita memoratorum
monachorum de Acra jurisdictione et molestatione,
sine appellationis et contradictionis obstaculo perpe-
tuo maneat absoluta. Adjicimus etiam, ut obeunte
eo qui nunc temporis præfatæ domui prior præest,
nullus ibi qualibet subreptionis astutia vel violentia
præponatur, nisi quem tua discretio et fratres com-
muni consilio, vel pars consilii sanioris, secundum
timorem Dei et beati Benedicti Regulam priorem
C providerint eligendum.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam
nostræ indulgentiæ infringere, vel ei ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,
indignationem omnipotentis Dei et beatorum Pe-
tri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ, apud Sanctum Petrum, Nonas Maii,
pontificatus nostri anno quarto.

CLV.

*Bulla pro reformatione monasterii S. Casarii
Arelateusis.*

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 10.)

[*Gall. Christ. nov.*, I, Instr. p. 400.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabili fratri ... Arelatensi archiepiscopo, salu-
tem, etc.

Nostris est auribus renuntiatum quod cum a B.
Casario quondam Arelatensi antistite, monasterium
quoddam, scilicet monialium, infra muros civitatis
tuz, in allodio quodam institutum sit et fundatum,
ita quod successoribus ejus reverentiam et obedi-
entiam impendere teneantur, de bonis ecclesie
tuz, sicut in antiquis et aliis privilegiis continetur,
monasterio earum ditato, tempore iniquitatem ex
adipo protrahentes, prædictæ Ecclesiæ matris di-
gnitatem antiquam, et reverentiam depravare, et
ab ipsius obedientia declinare præsumunt, ut di-
scurrendi per civitatem et burgum, et alia plurima
honestati suæ contraria præsumendi facultas illis

libera concedatur. Eligunt enim secundum con-
scientiam suam, ut audivimus, abbatissas, et alias
personas in ecclesia sua, creant sorores, quotquot
volunt recipiunt, infirmos per villam publice visi-
tare, et molieres per se ipsas velare præsumunt;
quæ omnia et religionis earum faciem decolorant
et Ecclesiæ tuæ dignitatem videntur plurimum de-
rogare. Ne igitur archiepiscopalis auctoritas, et
Ecclesiæ tuæ dignitas dispendium utilius in hac
parte sui juris incurrat, et sanctimonialibus ipsæ de
inobedientia valeant notabiles inveniri, abbatissæ
et sanctimonialibus prædicti monasterii per aposto-
lica scripta præcipiendo mandavimus, ut tibi et
Ecclesiæ tuæ tam debitam quam devotam obedi-
entiam impendentes, nihil horum quæ præmissa sunt
ulterius attentare præsumant; ideoque fraternitati
tuæ per apostolica scripta mandamus, ut eas a temeritate
sua ad devotionem antiquam, et reverentiam eccle-
siæ tuæ, auctoritate nostra, sublato appellationis
obstaculo, revocare non differas, et a præmissorum
penitus attentatione arcere.

Datum Romæ, apud S. Petrum, vi Idus Maii, pon-
tificatus nostri anno quarto.

CLVI.

[Francisco] Aretino, [Bono] Senensi, et Pistoriensi
episcopis mandat, ut ab abbate et monachis et
Passinianensibus rogati corpus S. Joannis Gal-
berti et ab eo loco in quo positum sit erigentes,
devotionem fidelium ad venerationem ipsius salu-
briter excitent.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 23.)

[Acta SS., Jul. t. III, 359.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabilibus fratribus Aretino, Senensi et Pistoriensi
episcopis, salutem et apostolicam benedictionem.

Saluti nostræ plurimum credimus expedire, si
eorum in terris celebrem habeamus memoriam, eo-
rum merita solemnibus recolendo præconiis, quo-
rum in cælis speramus intercessionibus assiduis
adjuvari. Hinc est igitur, quod cum dilectus filius
noster Gregorius abbas monasterii de Passiniano
ad sedem apostolicam accessisset, et de sancta con-
versatione, vita et meritis beati Joannis confessoris,
cujus venerabile corpus in ejus ecclesia requie-
scit, plurima certa indicia coram nobis et fratribus
obtulisset; nos auditis virtutum ejus et miraculo-
rum insigniis, et quod inter carnales spirituales,
inter homines etiam conversationem angelicam ha-
buisset, ipsum, qui corporaliter dissolutus cum
Christo jam esse meruit, ne debito ipsius honori et
gloriæ quodammodo detrabere videremur, si sanctifi-
catum a Deo permitteremus ulterius devotionis
humanæ carere veneratione; de fratrum nostrorum
consilio sanctorum catalogo censuimus ascribend-
um.

Cum igitur lucerna ejus sic arserit hactenus in
hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub mo-
dio, sed super candelabrum meruerit collocari, in

(35) FORTE HAIMONI. HARD.

PATROL. CCVI.

A se ardens per opera charitatis, aliis lucens per
exemplum, fraternitatem vestram monemus et hor-
tamur in Domino, per apostolica scripta mandantes,
quatenus a prædicto abbate et fratribus ejus fuerit
requisiti, ad jam dictum monasterium pariter
accedatis, et cum honore et reverentia, quam in
talibus adhiheri oportet, corpus sancti viri ab eo
loco, in quo positum fuerat, sicut decet sanctum,
solemniter erigentes, devotionem fidelium ad ve-
nerationem ipsius salubriter excitetis, ipsumque
festivitate solemniori pronuntietis constituto die an-
nis singulis specialiter excolendum.

Datum Romæ, ap. S. Petrum, i Kal. Junii, pon-
tificatus nostri anno quarto.

CLVII.

B Ad decanum et archidiaconos Lincolnienſis Ecclesiæ.
— Contra Gaufridum Eboracensem archiepisco-
pum.

(Romæ, ap. S. Petrum, Maii 31.)

[MANSI, Concil., XXII, 601.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
dilectis filiis HAIMO decano Lincolnienſis, et ROGERO
de Leicestrie, et WINEMERO de Northampton, ar-
chidiaconis in Lincolnienſi diocesi constitutis, sa-
ludem et apostolicam benedictionem.

Exposuerunt nobis dilectissimi filii nostri, Simon
decanus, et capitulum ecclesiæ Sancti Petri Ebo-
raci, quod post appellationem ad nos interpositam,
clerici de capella venerabilis fratris nostri ejusdem
ecclesiæ archiepiscopi, et quidam alii ejusdem ci-
vitatatis in cathedrali ecclesia, in grave præjudicium
ipsorum canonicorum intrusi, exclusis vicariis et
clericis ejusdem ecclesiæ, in ea ministrare, et con-
tra approbatam et antiquam consuetudinem loca et
stalla personarum in choro et capitulo usurpantes,
ordinem ecclesiæ pervertere præsumperunt. Vo-
lentes vero hujusmodi præsumptionibus, prout
convenit, obviari, discretionis vestræ per apostolica
scripta præcipiendo mandamus, quatenus, si vera
sunt quæ præmissimus, præsumptores illos, ut ipsi
ecclesiæ S. Petri et canonicis super his in præsentia
vestra debitam satisfactionem exhibeant, per cen-
suram ecclesiasticam, appellatione postposita, com-
pellatis. Damna etiam, quæ per eosdem clericos
prædicto capitulo constitit irrogata, sicut justum
fuerit, resarciri faciatis, quod si omnes his exse-
quendis interesse nequiveritis, duo vestrum ea
nihilominus exsequantur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, ii Kalendas
Junii, pontificatus nostri anno quarto.

CLVIII.

C Arpino Polymniacensi et Willelmo Cupersano episco-
pis mandat ut in Cupersano S. Benedicti mona-
sterium, quondam copiosum, nunc prælatorum
vicio-egentissimum convenienti atque idoneum ab-
batem eligendum curent.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 2.)

[UGHELLI, Italia sacra, VII, 705.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-

nerabilibus fratribus A. Polimnian. et W. Cupersan. A favoribus suis qui sunt de vestra provincia unum de servientibus supradictis scilicet Gilebertum per violentiam cepit, et tam ipsum quam alios de bonis et rebus omnibus sine juris ordine spolavit. Cum autem post multa gravamina super hoc clericis memoratis illata fuissent, ex utraque parte in arbitros compromissum, nulla tamen ex parte clericorum posita cautione, iidem arbitri partibus in sua presentia constitutis plenum dare arbitrium noluerunt, asserentes se non debere super earum consuetudinibus vel libertatibus arbitrari, nec esse ad hoc ex forma compromissionis astrictos. Istud tamen pro sua voluntate dixerunt, ut præfati servientes usque ad instans festum Nativitatis beati Joannis nec amplius sine ipsorum licentia in eorundem clericorum servitio et protectione Ecclesiæ liberius permanerent, integra substratorum restitutione gaudentes. Quia igitur clerici sæpediti ad consuetudinem ac libertatum Ecclesiæ suæ observantias se litterentur juramento teneri, et idcirco earum non posse pati tuta conscientia læsionem, petierunt sibi in casu isto per commissionis nostræ litteras provideri.

Cum omnium Ecclesiarum curam debeamus gerere pastorem, illarum tamen provisioni specialius convenit providere, quæ ad Romanam Ecclesiam nullo pertinent mediante. Pervenit siquidem ad audientiam nostram quod monasterium S. Benedicti de Cupersano, quod possessionibus et facultatibus multis ditatum fuerit, et in eo quadraginta monachi sub Regula B. Benedicti quondam in eo morantes suum impendebant Domino famulatum, ad tantam dicitur penuriam devenisse per incuriam prælatorum, quod vix ibi tres vel quatuor monachi, qui divina ibi ministeria celebrent tam assidue quam devote possunt aliquatenus inveniri. Cumque per Mulciensem episcopum, cui administratio ipsius B monasterii de apostolica fuerat auctoritate commissa, crederemus idem monasterium sublevandum, evenerunt in contrarium universa, quod ablati bonis omnibus monasterii antedicti fugam petiit et monasterium rebus suis omnibus totaliter deseruit spoliatum. Volentes igitur ut monasterium ipsum, quod ad Romanam Ecclesiam nullo pertinet mediante, amplius propter pastoris absentiam incurere valeat detrimentum, fraternitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, qualiter ad præfatum monasterium pariter accedentes, monachis auctoritate nostra eligendi abbatem de corpore monasterii, si in eodem fuerit idonea persona inventa, et licentiam tribuatis, alioquin talem sibi aliunde curent eligere prælatum, per quem idem C monasterium tam in spiritualibus, quam in temporalibus grata suscipere valeat incrementa. Ut autem eidem monasterio auctoritate nostra citius consulatur, quod volumus nihilominus, et mandamus, atque præcipimus sine dilationis dispendio exsequi procuretis.

Datum Romæ apud S. Petrum, iv Non. Julii, pontif. nostri an. iv.

CLIX.

M[ichaeli] archiepiscopo et M. archidiacono Senonensi mandat, judicent in:er capitulum Carnotense et comitissam Carnotensem.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 6.)

[Theodori Pœnitentiale, II, 567.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri M. archiepiscopo et dilecto filio M. archidiacono Senonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut Henricus archidiaconus, Raginaldus de Mascengio præpositus, Simon de Berou, Radulfus de Bellovidere, et Gernundus de Levesvilla, et capitulum Carnotense transmissa nobis insinuatione monstrarunt, cum juxta consuetam Carnotensis Ecclesiæ libertatem Gilebertum, Laurentium, Willelmum, Robertum et Andream laicos Carnot. sub cura ejusdem ecclesiæ pariterque protectione receptos ad servitium suum domesticum revocassent, remissa Carnotensis sine defectu justitiæ, cum

A favoribus suis qui sunt de vestra provincia unum de servientibus supradictis scilicet Gilebertum per violentiam cepit, et tam ipsum quam alios de bonis et rebus omnibus sine juris ordine spolavit. Cum autem post multa gravamina super hoc clericis memoratis illata fuissent, ex utraque parte in arbitros compromissum, nulla tamen ex parte clericorum posita cautione, iidem arbitri partibus in sua presentia constitutis plenum dare arbitrium noluerunt, asserentes se non debere super earum consuetudinibus vel libertatibus arbitrari, nec esse ad hoc ex forma compromissionis astrictos. Istud tamen pro sua voluntate dixerunt, ut præfati servientes usque ad instans festum Nativitatis beati Joannis nec amplius sine ipsorum licentia in eorundem clericorum servitio et protectione Ecclesiæ liberius permanerent, integra substratorum restitutione gaudentes. Quia igitur clerici sæpediti ad consuetudinem ac libertatum Ecclesiæ suæ observantias se litterentur juramento teneri, et idcirco earum non posse pati tuta conscientia læsionem, petierunt sibi in casu isto per commissionis nostræ litteras provideri.

Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus arbitros memoratos mouere attentius, et inducere studeatis, ut inter partes præmissas perfectæ concordie viam studeant invenire. Quod et si arbitri memorati facere forte noluerint, vel eas super quæstione jam dicta, secundum quod rationi consentaneum fuerit expedire, vos auctoritate nostra partes ad vestram presentiam convocetis; et iis quæ fuerint hinc inde præposita, diligenter auditis et cognitis, causam super his appellatione remota, mediante justitia, terminetis; non permissuri clericos memoratos, dum coram arbitris vel sub examine vestro justitiæ parere voluerint, præmissorum servientium privari possessione, et indebite vel contra libertates seu consuetudines approbatas Ecclesiæ suæ aliquid temere attentari, nullis litteris veritatis justitiæ præjudicantibus, si quæ apparuerint a sede apostolica impetratæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, viii Idus Junii, pontificatus nostri anno quarto.

CLX.

[Adelardo], episcopo Veronensi, mandat ut a duce Austriæ juramentum recipiat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 6.)

[TWISDEN, H. A. Scr., I, 675.]

COELESTINUS papa Veronensi episcopo.

Volumus et per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus a duce Austriæ juramentum recipias, cum alia cautione quam expedire noveris, quod mandatis nostris quæ sibi per te, vel litteras, aut nuntium, vel nuntios nostros fecerimus, per omnia sine fraude parebit. Quo recepto, in ejus virtute sibi præcipias, ut obsides regis Anglorum universas absolvas; conditiones omnes quas exegit

ab ipso, relaxet, et oblata sibi per eum et suos, et quæ de ipsius regis iniqua redemptione percepit sibi per universa restituens, eosdem obsides faciat cum securitate ad propria remeare, et ut amodo talia non attentet. Nihilominus etiam de injuria et damnis congrue satisfaciatur irrogatis. Illis demum rite completis et peractis, ei et suis absolutionis munus impendas, et interdictum cui erat ipsius terra subjecta relaxes. Illud etiam eidem duci et suis nihilominus, præstita sibi absolutione, sub debito prædicti juramenti præcipias quod, quam citius poterunt, ad partes Jerosolymitanas accedant, et tanto tempore moram in servitio Christi faciant, quanto præfatus rex in captione dignoscitur existisse. Quod si non observaverint ipsum et suos in eandem excommunicationis sententiam appellatione remota reducas.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, VIII Idus Junii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXI.

Ad episcopum Lincolnensem. — Jubet inquisitionem fieri de excessibus Eboracensis archiepiscopi.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 8.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 599.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Lincolnensi episcopo, et dilectis filiis archidiaconis de Northampton, et priori de Ponte sancto, salutem.

Mediator Dei et hominum Dominus Jesus Christus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, totius Ecclesiæ disciplinæ caput et magisterium sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ voluit reservari, et omnes alias ipsius ordinationi et correctioni subesse: ita quod concessa ei specialiter plenitudine potestatis, ejus etiam sit [at. proprium] cæterarum excessus corrigere, et quod laudabiliter agitur, auctoritate apostolici culminis approbare. Unde nos, qui ad ejus regimen divina sumus dispositione assumpti, ea volumus fratres et coepiscopos nostros cautela et discretione diligere, ne videamur affectum et familiaritatem eorum, vocationis nostræ officio anteferre; præsertim cum habeat suos fines dilectio, qua quisque tenetur ad hominem, non ad hominis errorem diligendum. Sane ad audientiam nostram ex personarum, et capituli Eboracensis ecclesiæ insinuatione pervenit, et id ipsum dilectorum filiorum nostrorum Roberti Eboracensis, et Rogeri de Selebi, et aliorum undecim abbatum Præmonstratensis ordinis testimonia manifeste declarare videntur, quod venerabilis frater Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, sacramenta injuncti sibi officii vilipendens, venatione, aucupio et aliis militariis curis inutiliter occupatus, ordinationi clericorum, ecclesiarum dedicationibus, et synodis celebrandis, nec manuum nec operam post sui promotionem adhibuit, nec abbatem aliquem benedixit: licet tam contra clericos quam abbates ad maledicendum

et excommunicandum, linguam consuereit juxta motum proprium indiscrete relaxare. Libertates ecclesiæ suæ ac consuetudines approbatas evacuat et subvertit; appellationes, quæ solent esse ad remedium oppressorum, ad Romanæ sedis injuriam reduxit in contemptum; plures, pro eo quod ad nos appellationes emisserant, vinculis fecit carceralibus vehementer astringi; personas Ecclesiæ suæ, post appellationem ad nos factam, honoribus et beneficiis spoliavit; quosdam canonicorum, appellatione contempta, excommunicationi subjecit, privilegia Romanorum pontificum in ejus præsentia omnino auctoritate frustrantur; et qui forte alias tutus esset in ostensione privilegii nostri, optati coram eo beneficium præsidii demeretur. Cum contingit aliquem ad subtractam sibi ecclesiam, vel possessionem, per judices delegatos auctoritate nostra restitui, eum, per quem debuerat judicium executioni mandari, statim sentiet inimicum. Plures enim taliter restitutos destituit, et ecclesias per ministros suos aggrediens, fores ecclesiarum fregisse, et eos proponit per violentiam expulisse. Quamplures etiam reatum perjurii fecit perniciosè incurrere, ipsos ab obedientia, quam archidiaconis suis canonicè servandam juramento promiserant, quadam necessitatis violentia, retrahendo. Præterea majorem ecclesiam multitudine armatorum aggrediens, fores capituli per violentiam confringi et asportari fecit, et bona canonicorum, et aliorum plurium, qui res suas tam in ecclesia quam in thesauraria deposuerant, fecit per violentiam detineri: pro quibus omnibus Eboracense capitulum ad nostram audientiam appellavit. Comperimus etiam ex testimonio prædictorum, quod ecclesiis quandoque vacantibus, præsentatas sibi ab his ad quos præsentatio pertinet, personas idoneas non admittit; sed eas aut pueris aut minus honestis personis assignat, usus pariter præsentantis et instituentis officio; aut facit eas ex sola voluntate vacare, ut earum fructus ipsius usibus applicentur, et quod sustentationi alicujus clerici honesti debeatur, sibi non metuit retinere. Adjecerunt etiam, quod cum spiritualia dona gratis debeant et sine pravitate distribui, frequenter cum donat ecclesiam, aut eam scindit per partes contra statuta ecclesiæ canonica, aut in ea novam et indebitam retinet pensionem, et quamplures excommunicatos vel suspensos non nisi pecunia interveniente absolvit. Religiosi vero viri et honesti in conspectu ejus despecti et contemptibiles sunt, viles et suspectæ personæ de facili familiaritatem ejus et gratiam assequuntur. Unde, si sic vivitur et in talibus fuerit conversatio sua timendum est ne gregi sibi commisso potius sit lapis offensionis, et scandali petra, quam eruditionis exemplum, vel contra spirituales nequitiis solatium aut tutela. Quia igitur quæ præmissa sunt, sollicitudinem inquisitionis exposcunt, discretioni vestræ,

de qua plene confidimus, inquisitionem horum A duximus committendam : per apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus ad Eboracensem ecclesiam accedatis, et convocatis abbatibus, et prioribus, et aliis ecclesiasticis personis Eboracensis diocesis, diligentius inquiratis, utrum Eboracensem ecclesiam et provinciam tam inutiliter et perniciose tractavit : et si super præmissis legitimi accusatores apparuerint, audiatis quæ contra præfatum archiepiscopum duxerint proponenda : et, eis diligenter auditis et cognitis, attestationes sub sigillis vestris inclusas nobis transmittite procuretis, assignantes partibus terminum competentem, quo sufficienter instructæ ad apostolicam sedem accedant, quod canonicum est, ibi, dante Domino, recepturæ. Si vero accusatores defecerint, et fama publica fuerit contra ipsum, ei purgationem cum tribus episcopis, et totidem abbatibus, auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo, indicatis : in qua si forte defecerit, ipsum ab archiepiscopali officio et administratione suspensum apostolico conspectui faciatis præsentari, ut, auctore Domino, ibi plenius doceatur, qualiter eum et sibi consimiles in domo Dei oporteat ministrare. Si vero idem archiepiscopus aliquid contra eos duxerit proponendum, illud nihilominus audiatis, et ad nos sub sigillis vestris transmittatis inclusum, ut super his quod canonicum fuerit, statuatur. Sane si dictus archiepiscopus in elusionem mandati nostri, antequam citatio vestra ad eum perveniat, appellationem interposuerit, vel iter arripuerit ad sedem apostolicam veniendi : vos ei terminum trium mensium statuatis, infra quem se debeat in propria persona nostro conspectui præsentare. Quod si non fecerit, vos eum extunc ab omni pontificali officio et archiepiscopatus administratione denuntietis auctoritate nostra, remota appellatione, suspensum. Quod si omnes his exsequendis interesse nequiveritis, duo vestrum nihilominus ea exsequantur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, vi Idus Junii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXII.

Ecclesie Nidrosiensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 15.)

[THEOBELIN, *Diplom. Arn. Magn.*, II, 13.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri HEIRICO, Nidrosiensi archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

Ea cura et diligentia volumus fratrum et coepiscoporum nostrorum dignitates et jura servari ut in iis, in quibus favorem apostolicum, prævia ratione deposcunt, illum sibi sentiant benignius suffragari. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et personam tuam atque Nidrosiensem Ecclesiam cui, auctore Deo,

præesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuantes ut quascunque possessiones, quæcunque bona, eadem Nidrosiensis Ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. Libertates autem et immunitates, quas de concessionibus regum, præcipue regis magni Norvagiensis, Ecclesia tuo subjecta regimini hæcenus obtinuisse dignoscitur, tibi et Ecclesie ipsi auctoritate apostolica confirmamus, et perpetuam habere decernimus firmitatem. Licitum quoque sit tibi et successoribus tuis in capellis, a regia libertate fundatis vel dotatis, sicut in aliis ecclesiis vel capellis provincie tuæ, idoneas instituere sine ipsorum assensu vel præsentatione personarum, secundum renuntiationem, quam de jure patronatus per publica instrumenta et per privilegia sua constat eosdem reges fecisse.

Statuimus insuper ut in electionibus episcoporum et abbatum provincie tuæ nulla vis, nulla potentia, nulla auctoritas vel consensus regis seu principis interveniat, nec favore ipsorum quisquam officium ecclesiasticæ prælationis obtineat, nisi quem concordati electione illi ad quos electio pertinet vacanti ecclesie scientia et moribus judicaverint aptiorem. Clericos etiam regni Norvagiæ debita volentes libertate gaudere, præsentis pagina districtius prohibemus, ne aliquis episcopus, abbas seu clericus, cum ipsi regalia non habeant, arma sumere vel in expeditionem ire, vel ad hoc quidquam de suo impendere compellantur; nisi forte necessitas tam gravis imminet, quod id a diocesano episcopo et sapientioribus et discretioribus viris ecclesiasticis communicato consilio fieri permittatur. Si vero aliquis clericus, qui nec prælationem obtineat ecclesie nec ejus sit ministrio vel officio, quod absque dispendio Ecclesie deserere non possit, specialiter deputatus, expeditionem sequi a suo episcopo permittatur in eo ibi officio serviat, quod professioni suæ vel ordini competere dignosceatur. Specialiter autem presbyteros vel clericos et laicos beati Olavi martyris servitio deputatos, et sacerdotes alios omnes, tam in rure quam civitate morantes, juxta regie pietatis privilegium sunt exempti, ab illis angustiis immunes esse omnino censemus, quæ lingua Norvagiæ certo et appropriato vocabulo nuncupatur Læidangir.

Præterea vobis concedimus triginta mensuras farinæ quæ Lest vocabulo appropriato dicuntur, pro emendis vestibus ad opus ministrorum beati Olavi, mittere in Islandiam, illis præsertim temporibus, quibus id patriæ patietur ubertas. Et vectigalia quæ de una navi, ab Islandia venient, annis singulis ecclesie beati Olavi debentur, eidem

auctoritate apostolica confirmamus; omnes etiam ad ejus ecclesiam devotionis causa et peregrinationis intuitu accedentes, tam advenas quam indigenas, sive guerræ tempus sit, sive pacis, in eundo et redendo firma volumus et statuimus securitate gaudere potiori, et eos qui rei de talium molestatione inventi fuerint, pœnæ canonicæ, in eos generali deliberatione statutæ, decernimus subjacere. Illis quos Interfici, tali conflictu a peregrinis pro defensione sua contigerit sepulcrum censentes ecclesiasticam denegari; clericis vero in causis, canonico jure prohibitis interdicens penitus sæculare judicium, et illos qui contra prohibitionem communem et nostram specialiter super hoc venire tentaverint, et subire judicium sæculare secundum arbitrium diœcesani episcopi censemus canonice puniendos. Ecclesias etiam dedicatas, sine permissione diœcesani episcopi nulli omnino fas sit destruere, sive de loco ad locum aliqua occasione transferre. Nulli etiam regi vel principi liceat approbatas patriæ leges et scriptas, absque consensu episcoporum et sapientium consilio, et pecuniarias pœnas, tam in clericis quam in laicis contra antiquam consuetudinem, in ecclesiarum seu clericorum dispendium immutare vel ab aliquo episcopo seu abbate, regalia non habente, ante consecrationem seu benedictionem, aut post, fidelitatis exigere sacramentum. Sed et in dandis decimis de terris et mansionibus suis reges omnino sequantur canonicas sanctiones. Nihilominus præsentium tibi auctoritate concedimus, ut secundum quod prædecessores tui obtinuisse noscuntur liceat tibi et successoribus tuis, non ad voluptatem sed ad tuum et Ecclesiæ commodum, aves, falcones scilicet et astures, et griseos emere, prout a prædecessoribus tuis est hactenus observatum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva in omnibus apostolicæ sedis auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultionis subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Cælestinus catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes Prænestinus episcopus.

Ego Petrus Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Pandulfus basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Petrus tit. Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis.

Ego Joannes tit. Sancti Clementis cardinalis Viterbiensis et Tusulanensis episcopus.

Ego Guido presb. card. Sanctæ Mariæ Transiberim tit. Calisti.

Ego Hugutio presb. card. Sancti Martini tit. Equitij.

Ego Joannes tit. Sancti Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Cynthius tit. Sancti Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Soffredus tit. Sanctæ Prædix presb. card.

Ego Bernardus Sancti Petri ad Vincula cardinalis tit. Eudoxiæ.

Ego Joannes tit. Sanctæ Priscæ presb. card.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotarius Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus Sanctæ Mariæ in Cosmidin diac. card.

Ego Bobo Sancti Theodori diac. card.

Ego Petrus Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Cencius Sanctæ Lucie in Orchea diac. card.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Ægidii, Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, xvii Kalendas Julii, incarnationis Domini anno 1194, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno quarto.

CLXIII.

Ecclesiæ S. Petri Eboracensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Romæ, apud S. Petrum, Jun. 16.)

[WILKINS, *Concil.*, I, 503.]

CÆLESTINUS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis SIMONI, decano et capitulo ecclesiæ Sancti Petri Eborum, eorumque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

Cum Romana Ecclesia, cui dante Domino præsidemus, justis postulantium votis pia semper consueverit benignitate adesse, dignum est et consonum, ut illi de speciali ejus præsidio et protectione confidant, et ut possint ea contra malignorum incursus, tanquam optatæ defensionis clypeo, præmuniri, quorum fides et devotio in honore ipsius et reverentia certo rerum experimento probatur. Ea-

propter, dilecti in Domino filii, justis postulationibus vestris clementer annuimus, ecclesiam vestram, in qua divino mancipati estis obsequio sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Propterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum iuste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Scilicet villam de Dalton cum pertinentiis; villam de Cotom cum pertinentiis; villam de Brothton cum ecclesia, molendino et omnibus aliis pertinentiis; villam de Helderby cum pertinentiis; terram de Ulfrikby cum pertinentiis; terram de Gispesmare cum pertinentiis; terram de Ledesham cum pertinentiis; terram de Hoton cum pertinentiis; ecclesiam de Burgo cum capella et omnibus aliis pertinentiis; ecclesiam de Lanum cum capella et decimis molendinorum archiepiscopi et omnibus aliis pertinentiis; ecclesiam de Burton cum pertinentiis; ecclesiam de Lesyngton cum pertinentiis; ecclesiam de Quetungkebur cum pertinentiis; ecclesiam Sancti Joannis ad pontem Eborum; ecclesiam Sancti Joannis in Marisco; ecclesiam Sancti Laurentii in Walmegut cum pertinentiis infra civitatem et extra; ecclesiam Sancti Andreæ in Hecmangergat; ecclesiam Sancti Marci in Conyngstrete; ecclesiam Sanctæ Mariæ ultra Usam; sexaginta solidos de manerio de Patrington; duas marcas argenti de nundinis Sancti Petri ad Vincula in Eborum; de synodalibus xi solidos ad cantariam, et centum solidos ad cantariam, et centum solidos ad magistrum scholarum spectantes. Antiquas quoque et rationabiles ecclesiæ vestræ consuetudines et hæcenus observatas vobis et vestris successoribus confirmamus, et decernimus eas in ecclesia vestra futuris temporibus absque contradictione cujuslibet firmiter observandas. Auctoritate apostolica nihilominus prohibemus, ne archiepiscopus vester, qui pro tempore fuerit, in decanum vel aliquam personam, canonicos vel eorum ministros, sive clerici sint sive laici, aliquam excommunicationis, interdicti, seu suspensionis sententiam, contra immunitatem quam prædecessores vestri et vos hæcenus habuistis, sine assensu decani et capituli audeat promulgare, vel eos a choro arcere vel ab ecclesiarum ingressu; quod si præsumserit, eam decernimus non tenere. Statuimus insuper ne decanus, qui secundum Deum in ecclesia vestra fuerit institutus, contra ecclesiæ vestræ solitam libertatem et consuetudinem hæcenus observatam, homagium obtentu beneficii ecclesiastici archiepiscopo facere teneatur.

Præterea paterno intuitu providere volentes ne in his quæ ad vos spectare noscuntur, læsio-

A nem aliquam incurritis, electionem liberam magistri domus hospitalis Sancti Petri Eborum, sicut eam ex antiqua et approbata consuetudine hæcenus ecclesia vestra obtinuit, vobis vestrisque successoribus confirmamus; ita quod qui id pro tempore fuerit assumendus, non nisi per electionem vestram consuetam assumatur. Et ne status ecclesiæ vestræ temeritate qualibet circa observantias rationabiles mutationis seu turbationis incurrat, dignitates, libertates, immunitates quæ a regibus et principibus seu archiepiscopis vestris vobis et ecclesiæ vestræ rationabiliter sunt concessæ et Romanis pontificibus approbatæ, seu etiam regum seu principum vel archiepiscoporum, necnon episcoporum, Romanorum pontificum authenticis continentur, ratas esse censemus et eas perpetuam obtinere firmitatem.

B Prohibemus insuper ne archiepiscopus vel aliquis alius contra antiquam et approbatam Eborum ecclesiæ libertatem, personas seu canonicos, aut clericos vel homines vestros in debitis et consuetis excommunicationibus prægravare eos pecuniaria pœna mulctare præsumat, nec sine satisfactione debita relaxare sententias quas capitulum vestrum, secundum antiquam et approbatam ecclesiæ vestræ consuetudinem, in invasiones rerum seu possessionum suarum illicitas, aut temerarie detentos, et in vestros homines graviter delinquentes, rationabiliter duxerit proferendas. Ordinationem quoque canonicorum seu personarum, sicut ab ipsa fundatione loci hæcenus est observatum, liberam esse decernimus: ut videlicet honesta idonea persona, cui archiepiscopus vester vacantem in ecclesia vestra præbendam vel dignitatem duxerit conferendam, secundum antiquam ecclesiæ vestræ consuetudinem, decano et capitulo præsentetur. Receptus autem per capitulum in canonicum per librum et panem per manum decani et capituli debeat investiri: postmodum vero in osculo fratrum receptus, de conservanda fidelitate ecclesiæ vestræ et libertatibus et consuetudinibus juri consentaneis pro viribus defendendis; secretis capituli non delegendis juramentum consuetum et debitum interponat: et tunc de mandato decani et capituli per manum cantoris, prout moris est, installetur. Si quis vero contra consuetudinem antiquam et approbatam in ecclesia vestra per aliquem fuerit introductus, nec pro persona nec pro canonico habeatur. Si vero archiepiscopus vester vacantem in ecclesia vestra præbendam vel personatum infra Lateranensis concilii secundum formam præscriptam idoneæ personæ, canonica admonitione præmissa, non contulerit, liceat vobis auctoritate apostolica, nullius contradictione vel appellatione obstante, illam contra ejusdem concilii statuta conferre.

Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire,

seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat; cuncti autem ejusdem loci jura servantes, fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præsentia æternæ pacis inveniant.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis, confirmationis, prohibitionis, atque concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, xvi Kalendas Julii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXIV.

Capitulo Tarraconensi præcipit ut Willelmum Raymundi, qui Berengarium archiepiscopum in urbe Gerunda crudeliter interfecerit, anathematizatum denuntiet terramque ejus interdicto afficiat; præterea regem et reginam Aragonum sub excommunicationis et interdicti pœna hortentur ut Willelmum sociosque de toto regno proscribant, ecclesiæque Tarraconensi et ablata reddant et de injuriis satisficiant.

(Romæ, ap. S. Petrum, Jun. 17.)

[MAN 1, Concil. XXII, 643.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo Tarraconensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Plangendum esset potius quam scribendum super tam nefario scelere quod filius iniquitatis Willelmus Raymundi obstinata et pertinaci audacia perpetrare præsumpsit non timens in Patrem suum et dominum, et cujus nepem in uxorem habebat, videlicet bonæ et piæ memoriæ Berengarium archiepiscopum vestrum sceleratas manus inmittere, et ipsum crudeli gladio mortaliter trucidare. Cum enim, sicut audivimus, Willelmus ipse proprius homo fuisset archiepiscopi, ac plura beneficia percepisset ab eo, nepotem etiam, ut diximus, ejusdem haberet uxorem perniciose simulatione confinxit et per nuntium suæ conceptæ iniquitatis interpretem eidem mandavit antistiti, quod uxor sua, videlicet neptis ejus, vellet cum eo super quodam negotio consilium et tractatum habere. Præsentis igitur quod ob hoc deberet venire Gerundam, venit obviam quasi pacificus, ut secundum propheticum oraculum, sicut fraudulentus vasa pessima portans, cum impie vul-

neravit, et de mulo cui in sedebat prostravit in terram. O immane scelus et omni detestatione dignissimum! Quo pacis et religionis Christianæ jura læduntur, et arma filii exacuuntur in Patrem! Expediebat potius ut, juxta prophetam gladium ille in vomerem, seu lancea converteretur in falcem (*Isa. II*). Ut autem iniquitas illius nequam hominis prodiret ex adipe non fuit contentus ei lethale vulnus infligere, sed post ipsum ictu tertio repetitum, cum archiepiscopi capellano qui aderat, inciperet confiteri, tanquam vir sanguinum confessionem ejus, qui et habitu Cisterciensis ordinis erat indutus, nec Deum timens, nec homini deferens, jam exutus humana pietate, et diabolica feritate vestitus, totis conabatur viribus impedire. Verumtamen auctor summæ pietatis, qui neminem vult perire (*II Petr. III*), tandem eidem archiepiscopo contulit gratiam consistendi, quod in ipsa confessione, dum in eum persecutoris gladio insaniret, juxta consilium sacerdotis, interfectori suo pepercit, Deum ad imitationem gloriosi protomartyris pro eo incessanter exorans. Denique ille insatiabilis homicida, cum eum prima vice semivivum reliquisset in terra, et tantum distetisset ab illo, quantum duo aut tres jactus balistræ possent, ut putabatur, emitti, more tortuosi serpentis, vel cancri potius, retroversus tot vulnera eidem infixit, quod vix locus vulneribus poterat inveniri; et ut nihil de malitia sua omitteret, quin potius ut totum virus emitteret, quod ore combiberat truculento, a superbis suæ in quo erat equo descendit, et post tot et tam atrociam vulnera, cerebrum ejus cuspidem mucrone effudit. Proh dolor, ut quid mortalia cogis pectora, iræ detestabile monstrum! Ecce quam turpiter pastorem Ecclesiæ trucidare fecisti, ecce cadit columna Ecclesiæ! Sed quid inde? ipso apponente manum ejus dextera facit virtutem, conculcabitur filius Belial; mentietur iniquitas sibi, et maleficium non dicimus hominis, sed non hominis dedita pœna luetur. Consurgete igitur boni æmulatores Ecclesiæ Dei et filii, debitum vestri officii viriliter exercete. Doleat de tanto scelere consummato non solum Tarraconensis provincia, sed etiam tota Hispania, quinimo Christianitas universa, et eo vehementiori in ipso dolore admiratione stupescat, quod non tantum ipse archiepiscopus, sed etiam tertius ab isto sub tempore unius et ejusdem principis per gladium ambo interfecti fuerunt, quodque dolendi materiam non minuit, sed augmentat, non solum rex Aragonum et regina illustres hinc malo non condolere dicuntur, verum etiam addere afflictionem afflictis, et Ecclesiam vestram conterere multiplici jam contritione contritam. Cum enim, de quo si verum est valde miramur, super his querimoniam statim ad conspectum eorum transmissa fuisset justitiam exinde facere non curaverunt, illius Isaïæ non memores quod dicitur: *In justitia regnabit, rex et principes in iudicio præerunt* (*Isai. xxxii*); et illius Sapientis quo ita præcipitur: *Diligite justitiam qui iudicatis terram*

(Sap. 1). Unde accidit ut rigorem justitiæ nequissimus ille non trepidans, ita liberis quocunque vult gressibus evagatur, ac si pecudem aut vitulum occidisset, et facta est res mali et perniciosi exempli, usque adeo quod nulla ecclesiastica persona per milliariū longe a propria sede sine periculi metu progrediatur, et reverentia debita Ecclesiæ vestræ, ac ministris ipsius jam fere elanguit, et emerit inventum. Æstimati sunt quippe clerici, qui genus electum et regale, populus etiam acquisitionis et grex peculiaris Christi censetur, tanquam oves occisionis, facti vicinis suis opprobrium, subsannatio et derisus. Prædicti quoque rex et regina, cum per seipsos et suos, tum per hospitalarios et religiosos, ipsam Ecclesiā vestram tam in civitate quam extra damnis plurimis et gravibus injuriis affecerunt, et cum fere ad nihilum sit redacta, et sic in occisione suorum pastorum per malitiam filiorum hominum laceretur, jam non invenitur aliquis qui in eadem cervicem suam audeat pontificali supponere servituti. Quia igitur tam nefarium scelus incorrectum seu impunitum relinqui non debet, sed adeo sunt tanta maleficia puniendā, quod qui audierint similia facere non attemptent, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, et in virtute obedientiæ sub pœna officiorum et beneficiorum, et interminatione anathematis districte præcipimus, quatenus prædictum Willelmum perditionis et proditoris filium, et complices ejus tam clericos quam laicos, omni occasione, dilatione et appellatione seposita, pulsatis campanis et candelis accensis solemniter anathematizatos denunciare curetis, et totam terram eorum, atque aliam in qua præsentibus fuerint, interdicto subdatis. Nec sententias quas dederitis relaxetis, donec ipse Willelmus anathematizatus cum complicitibus suis ad apostolicam sedem accedat. Verum illos clericos decernimus beneficiis ecclesiasticis perpetuo esse privatos, qui præbuerunt consilium sive consensum, ut prædictus pontifex interiret. Præcipiatis autem sine aliqua exceptione omnibus illis militibus et aliis laicis, qui sunt in terra Ecclesiæ vestræ metropolitico jure subjecta, ut ipsum nequam et sequaces ejus tanquam Saracenos desperatissimos persequantur, eisque interdicto igne et aqua non communicent quoquo modo. Sed neque eum in venditione vel emptione aliqua seu traditione victualium, aut receptione hospitiorum participare præsumant, donec nudis pedibus super terram in multa abstinentia et asperitate vestium ad apostolicam sedem accedat. Cæterum regem et reginam et alios principes et barones cumimoda diligentia moneatis ex parte nostra fortiter injungentes ut sæpeditum Willelmum et complices ejus de toto regno proscribant, et Ecclesiæ vestræ universa restituentes ablata, et confiscantes bona illorum qui scelus commiserunt jam dictum, de damnis et injuriis irrogatis Ecclesiæ satisficiant, et permittant eam tam in bonis suis, quam in libertate electionis habenda pacifice per-

manere. Quod si hæc pro commonitione vestra non fecerint, omni gratia et timore postposito, sublato ejuslibet contradictionis vel appellationis obstaculo, BB. apostolorum Petri et Pauli, et nostra auctoritate suffulti, in personas regis et reginæ atque aliorum, et in terras tam excommunicationis quam interdicti sententiam promulgetis, et faciatis irrefragabiliter observari. Volumus igitur et per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus; quatenus in aliquam personam idoneam concorditer, et canonice convenire curetis, et studeatis illum eligendo in archiepiscopum nominare, per quem status Ecclesiæ dirigatur, et tam in spiritualibus quam temporalibus commodum possit omnimodum experiri. Ita vero in persecutione eorum quæ prædicta sunt coadjutores et cooperatores per omnia existatis, ut de conculcatione matris vestræ, ex occisione patris, tanquam veraces filii ostendatis ex intimo vos dolere.

Datum Romæ apud S. Petrum, xv Kal. Julii, pontificatus nostri anno iv.

CLXY.

Ecclesiæ Hallensis, quæ dicitur ad Novum Opus, protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Romæ, apud S. Petrum, Jun. 17.)

[LUDWIG, Rel., V, 63.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis DUDONI Hallensi præposito, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Ad hoc universalis Ecclesiæ cura nobis a provisorum omnium honorum commissa, ut religiosas diligamus personas, et bene Deo placentes studeamus modis omnibus propagare; nec enim Deo gratus apostolicus impenditur famulatus, nisi ex charitatis radice procedens, a puritate religionis fuerit conservatus. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulacionibus clementer annuimus, et Hallensem ecclesiam quæ dicitur ad Novum Opus, in qua jam diu divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio confirmamus; in primis siquidem statuentes ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam ibidem institutus esse dignoscitur, perpetuis temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis;

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; parochiam in Hallo, ecclesiam Sanctæ Gertrudis et Sancti Georgii, capellam Sancti Pauli, Sancti Lamberti, Sancti Nicolai et Sancti Egidii; capellam in Gevekeosteyn;

ecclesiam Trote et Motzelitz, ecclesiam Dugaw et A
Cormbecke, ecclesiam Stuvne cum omnibus suis
pertinentiis et omnibus utilitatibus ad præfatas
ecclesias seu capellas pertinentibus, et cum archi-
diaconatu Hallensi, qui protenditur usque ad hos
fines, scilicet: a fluvio Sala usque ad Schrisize, a
fluvio Elstra usque ad Vonam. Præterea novam
villam ecclesiæ vestræ adjacentem, cum omnibus
libertatibus et possessionibus suis. Molendina etiam
et piscationes in fluvio Sale sitas eum hortis et
pratis ipsi fluvio circumpositis; ix mansos in Hal-
lensi marchia; decimam datam pro villa Honstede;
ix mansos et iv jugera molendini in Wizeke; c
mansos in Swinze, quos bonæ memoriæ Fredericus
imperator ecclesiæ vestræ concessit, et xxx mansos
in Juterbock, quos bonæ recordationis Wichman- B
nus, Magdeburgensis archiepiscopus, ipsi ecclesiæ
contulit, et omnes vineas, silvas, terras cultas et
incultas et prata et decursus aquarum, quæ ad ec-
clesiam vestram spectare, et infra fines superius
a notatos contineri noscuntur, vobis et per vos
ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirma-
mus.

Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et
absolutos et sæculo fugientes ad conversionem
recipere, et eos absque contradictione aliqua
retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum ve-
strorum, post factam in ecclesia vestra professio-
nem, nisi arctioris religionis obtentu, absque præ-
positi sui licentia, liceat de eodem loco discedere; C
discedentem vero absque communium litterarum
cautione nullus audeat retinere. Interdicimus etiam
ne cui liceat in vos vel ecclesias vestras sine man-
ifesta et rationabili causa excommunicationis seu
interdicti sententiam ferre, seu vos novis et indebi-
tis exactionibus fatigare; libertates quoque et im-
munitates antiquas et rationabiles consuetudines,
ecclesiæ vestræ concessas et hactenus observatas
ratas habemus et eas perpetuis temporibus illibatas
permanere sancimus. Inhibemus insuper, ut infra
fines parochiæ vestræ nullus sine assensu diocæsani
episcopi et vestro copellam seu oratorium de novo
construere audeat, salvis tamen privilegiis Roma-
norum pontificum. Cum autem generale interdictum
terræ fuerit, liceat vobis, elausis januis, exclusis D
excommunicatis et interdictis, non pulsatis cam-
panis, suppressa voce divina officia celebrare. Chris-
ma vero, oleum sanctum, consecrationem altarium
seu basilicarum, ordinationes canonicorum seu cle-
ricorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint
promovendi, a diocæsano episcopo, si catholicus
fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ
sedis habuerit, vobis gratis et sine pravitate aliqua
voluntatis adhiberi. Sepulturam quoque loci ipsius
liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et ex-
ternæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint,
nisi forte excommunicati vel interdicti fuerint, nul-
lus obsistat; salva tamen justitia illarum eccle-
siarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur,

Obcurante vero te, nunc ejusdem loci præposito-
vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qual-
libet subreptionis astutia seu violentia præponatur,
nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum
pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et
beati Augustini Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat
præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus
possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere,
seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia
integra conserventur eorum pro quorum gubernatione
ac sustentatione concessa sunt, usibus om-
nimodis profutura; salva sedis apostolicæ auctoritate
et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur
in futurum ecclesiastica sæcularisve persona
hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra
eam temere venire tentaverit, secundo tertiove
commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione
correxerit, potestatis honorisque sui dignitate car-
reat, reamque se divino iudicio existere de perpe-
trata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo cor-
pore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri
Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine
districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco
sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu
Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis per-
cipiant, et apud districtum judicem præmia æter-
næ pacis inveniant. Amen.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum
Ægidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconi
cardinalis, xv Kalendas Julii, indictione xii, In-
carnationis Dominicæ anno 1194, pontificatus
vero domni Cælestini papæ III anno quarto.

CLXVI.

*Parthenonis S. Mariæ Hinsbergensis protectionem
suscipit possessionesque confirmat.*

[Hugo, *Annales Præmonst.*, I, Prob., p. 651.]

CÆLÆSTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis in Christo, officio magistræ et sororibus ec-
clesiæ S. Mariæ in Heinsberg tam præsentibus
quam futuris, regularem vitam professis in perpe-
tuum.

...Vestris justis postulationibus clementer annuen-
tes et præfatam monasterium S. Mariæ, in quo di-
vino mancipati estis obsequio, sub B. Petri et nostra
protectione suscipimus et præsentis scripti privile-
gio communimus. In primis siquidem statuentes ut
ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Augu-
stini Regulam in eodem loco institutus esse digno-
scitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter
observetur...

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est,
cum omnibus suis pertinentiis, possessiones quas
habetis in Heinsberg et bona quæ habetis in Hun-
lerse et in Hoenge et alia quæ a bonæ memoriæ
Philippo Coloniensi archiepiscopo et a Radulpho
quondam Leodiensi episcopo monasterio vestro

confirmata sunt, vobis auctoritate apostolica confirmamus...

Datum Laterani per manum Ægidii, S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, vi Nonas Julii, indictione xii, anno Dominicæ Incarnationis 1194, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno iv.

CLXVII

1. Joanni, abbati monasterii SS. Facundi et Primitivi Sahagunensis, ejusque successoribus concedit, « ut iis liceat, dummodo presbyteri sint, in ipso monasterio et in aliis ecclesiis ejusdem solemnem et pontificalem dare benedictionem et tam clericos, quam laicos in burgo et in cauto aliisque exemptis ecclesiis commorantes, appellatione remota ligare vel solvere. » Alia privilegia addit.
2. Joanni abbati et conventui monasterii SS. Facundi et Primitivi Sahagunensis concedit, « ut non liceat alicui omnino personæ præter Romanum pontificem aut legatum cardinalem apostolicæ sedis, in monachos eorum ubi libet habitantes excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam promulgare. » Alia privilegia adjungit.
3. Iisdem asserit monasterium a Berengario de Medina conditum.

(Laterani, Jul. 14.)

[ESCALONA, *Hist. de Sahagun*, p. 563 et seq.]

CLXVIII.

Rogero abbati monasterii S. Severini Neapolitani annuli usum concedit.

(Laterani, Julii 20.)

[MARGARINI, *Bull. Cas.*, II, 223.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio ROGERO abbati S. Severini Neapolitani, salutem et apostolicam benedictionem.

Apostolicæ sedis auctoritas, eos quos sibi fideles et devotos esse cognoscit, semper diligere consuevit, et ipsos insigni aliquo honore ecclesiastico decorare, ad indicium gratiæ specialis. Quapropter, devotionem quam erga beatum Petrum et nos habere dignosceris attendentes, ut in ea erga nos et Romanam Ecclesiam devotior semper existas, et cæteri qui viderint ad ejus devotionem amplius animentur, personam et ecclesiam tuam speciali beneficio duximus honorandam. Cum igitur usus annuli personaliter fuerit tibi concessus ad preces et instantiam dilecti filii Alberti subdiaconi et capellani nostri, qui nobis charus plurimum et acceptus existit, tibi et per te et successoribus tuis regulariter substituendis, de apostolica benignitate, usum ejusdem annuli duximus perpetuo concedendum.

Datum Laterani, xiii Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno iv.

CLXIX.

Monasterii Bonæ-Spei protectionem suscipit bonaque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Nov. 10.)

[HUGO, *Annales Præmonst.* t. I, Prob., p. 304.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ROBERTO abbati ecclesiæ Beatæ Mariæ de Bonâ-Spe, ejusque fratribus, tam præsentibus,

A quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Et propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam beatæ Mariæ de Bona-Spe, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuente ut ordo canonicus, qui secundum Deum, et beati Augustini Regulam atque institutionem Præmonstratensium fratrum, in eadem ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus terris, silvis, pratis, aquis, pascuis, et omnibus appendiciis suis. Terram de Bergesiis, et adjacentes possessiones in territorio Bruile, cum annuis redditibus, quos in eisdem villis habetis. Partem decimæ in Lestinis, quam sub annuo censu octo librarum Valeucenensium a canonicis Walecuriæ tenetis, et molendinum, quod in eadem villa ab ecclesia Sanctæ Mariæ Cameracensis, sub annuo censu sex modiorum annonæ, ad minorem mensuram solvendæ possidetis. Molendinum de Vallibus. Terras et redditus, quos in territorio Vellerellæ siccæ habetis. Curiam de Riveriolis, quam Henricus miles, una cum uxore sua Mathilde, et liberis suis, ab omni terragio quod juri suo competebat, per manum Balduini comitis Ainiensis, intuitu elemosynæ, liberam esse fecit; et quidquid aliud titulo elemosynæ vobis donavit. Partem terræ, quæ fuit Sancti Salyatoris. Aliam partem terræ, quæ dicitur Lemeis. Allogium de Ramelgiis. Terram, quam a Templariis, respectu annui census viginti trium modiorum annonæ, et totidem avenæ, ad minorem mensuram solvendæ, possidetis. Quindecim binaria allodii, quæ duæ conversæ sorores in elemosynam vobis dederunt. Totam decimam terrarum vestrarum, et pecorum in Ramelgiis. Et quædam dotalia de Merbiolis, pro quibus quindecim solidos Valencenses canonici Sancti Ursinarii anquatim persolvitis. Boscum, qui dicitur Roseria, et quidquid ad curtem de Riveriolis pertinere dignoscitur. Curiam de Dagnies salvo annuo censu decem modiorum annonæ, quem hæredibus Badonis persolvitis. Partem decimæ ejusdem villæ, quam censualiter habe-

is. Molendinum, et quidquid illic in terris, pratis et aquis de jure possidetis. Curiam de Gays, cum omnibus appendiciis suis, et decimarum animalium ejusdem curiæ, quam sub censu quinque solidorum Valencenensium ab ecclesia Sancti Humberti de Marigdis possidetis. Curiam de Marteri, cum omnibus appendiciis suis. Partem terræ, quam habetis ab ecclesia Sancti Joannis de Valencenis, salvo censu quinque modiorum avenæ et duorum modiorum bonæ siliginis et dimidii, duorum modiorum totidem çaponum, quem annis singulis eis debetis. Totam decimam annonæ curiæ de Morteri, et pecorum, pro qua decem modios annonæ, et tres solidos Valencenenses canonicis Cameracensibus annuatim persolvitis. Quidquid possidetis in Burgo de Valencenis, et in loco qui dicitur Cortanna. Curiam de Regeniis, cum omnibus appendiciis suis, terris videlicet, pratis, aquis, silvis, pascuis. Terram de Carriel. Curiam Sancti Nicolai cum appendiciis suis. Curiam de Courrieres, cum appendiciis suis, salvo censu quinque solidorum Nivellesium, quem debetis abbatissæ Nivellesi et totidem hæredibus Gillardi. Curiam de Bostelen, cum appendiciis suis, et decimam animalium, ejusdem curiæ, sub annuo censu quinque solidorum Valencenensium, quos persolvitis super altare de Theozies. Decimam animalium curiæ infra abbatiam, sub annuo censu sex denariorum Valencenensium, quos canonicis Cameracensibus persolvitis. Altare de Lengnies, et ipsam villam cum omnibus suis pertinentiis. Altare de Curcellis, et allodium Sancti Foillani, sub annuo censu sexaginta solidorum Namurcensium, quem canonicis Sancti Foillani de fossis annuatim persolvitis. Majorem decimam, et omnia, quæ in eadem villa habetis. Altare de Gennelines, et omnem decimam, et dotaliitæ ejusdem villæ. Altare de Orbais, cum appendiciis suis. Altare de Carneriis, cum appendiciis suis. Altare de Morlanguais, cum appendiciis suis. Altare de Haina Sancti Pauli. Altare de Felny. Altare de cruce. Altare de Ressaïs. Altare de monte Sanctæ Aldegundis, cum appendiciis suis. Altare de monte Sanctæ Genovefæ, cum appendiciis suis. Altare de Herchelina, cum appendiciis suis. Altare de Senessia, et dotaliitæ, et omnem decimam ejusdem villæ, cum omnibus appendiciis suis. Altare de Rues famelico. Molendinum de Berkellies, et terras, et omnia quæ ibi possidetis. Decimas et molendinum et redditus, quos in villa de Merbiis possidetis.

Sanenovalium vestrorum, quæ propriis manibus, aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos, liberos et absolutos, e sæculo fugientes, ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in loco vestro professionem fas sit, absque abbatis sui licentia, de eodem loco discedere: discedentem vero, absque

communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. In parochiis vero ecclesiis, quas habetis, liceat vobis quatuor, aut tres ad minus de canonicis vestris ponere, quorum unus diocæsano episcopo præsentetur, ut ei curam animarum committat; ita quidem, quod ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus, et de ordinis observantia debeat respondere. Licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem, sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in aliquo valeat depravari. Pro chrismate vero, oleo sancto, consecrationibus ecclesiarum, ordinationibus clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, sive abbate deducendo ad sedem, vel quibuslibet aliis ecclesiasticis sacramentis, nullus a vobis, aut sub obtentu consuetudinis, aut quolibet alio modo, quidpiam audeat postulare. Interdicimus etiam, ne cui liceat in vos, vel monasterium vestrum, sine manifesta et rationabili causa, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgare, seu vos novis et indubitatis exactionibus fatigare. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obveniente vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia, præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, et beati Augustini Regulam, atque ordinem Præmonstratensium fratrum, providerint eligendum. Paci quoque ac tranquillitati vestræ paternam in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuris locorum, seu grangiarum vestrarum nullus violentiam, vel rapinam, seu furtum committere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem capere, vel interficere audeat. Præterea omnes libertates, et immunitates, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non libertates, et exemptiones sæcularium exactionum a regibus, et principibus rationabiliter pia vobis devotione indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communitus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia. Si

qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve A
 persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens,
 contra eam temere venire tentaverit, secundo ter-
 tiorve communita, nisi reatum suum congrua satis-
 factione correxerit, potestatis honorisque sui digni-
 tate careat, reamque se divino iudicio existere de per-
 petrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore
 et sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu
 Christi aliena fiat, atque in extremo examine divi-
 næ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua
 jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi,
 qua:enus et hic fructum bonæ actionis percipiant,
 et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis
 inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Coelestinus catholice Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis epi-
 scopus.

Ego Joannes Prænестinus episcopus.

Ego Petrus Portuensis et Sanctæ Rufinæ epi-
 scopus.

Ego Pan. basilicæ XII Apostolorum presbyter car-
 dinalis.

Ego Petrus titulo S. Cæciliæ presbyter car-
 dinalis.

Ego Joannes titulo S. Clementis card. Viter-
 biensis.

Ego Guido Sanctæ Mariæ Transiberinæ, titulo
 Calixti presbyter cardinalis.

Ego Hugo presbyter cardinalis Sancti Martini ti-
 tulo Equitii.

Ego Joannes titulo S. Stephani in Cælio monte
 presbyter cardinalis.

Ego Cinthius titulo Sancti Laurentii in Lucina
 presbyter cardinalis.

Ego Soffredus titulo S. Praxedis presbyter
 card.

Ego Bernardus Sancti Petri ad Vincula presbyter
 cardinalis, titulo Eudoxiæ.

Ego Fid. titulo S. Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Joannes titulo S. Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani dia-
 conus cardinalis.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diaconus
 card.

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum aureum
 diaconus cardinalis.

Ego Lotarius Sanctorum Sergii et Bacchi dia-
 conus cardinalis.

Ego Gregorius Sancti Angeli diaconus card-
 nalis.

Ego Petrus Stae.... in Via Lata diaconus car-
 dinalis.

Datum Laterani, per manum Centii, Sanctæ Lucie
 in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ came-
 rarii, iv Id. Novembris, indict. xiii, Incarnationis
 Dominicæ anno 1194, pontificatus vero domni Cœ-
 lestini papæ III anno quarto.

CLXX.

*Monasterii S. Crucis Donaverdensis protectionem
 suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.*

(Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 16.)

[*Mon. Boic., XVI, 17.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
 dilectis illis EVERARDO abbati monasterii Sanctæ
 Crucis in Woerda, ejusdemque fratribus tam præ-
 sentibus quam futuris regularem vitam professis in
 perpetuam memoriam.

Suscepti regiminis administratione compellimur
 pro ecclesiarum statu satagere; et ne possint ali-
 quorum indebitis molestationibus fatigari, eas
 apostolicæ sedis patrocinio communitæ. Eapropter,
 dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus
 B clementer annuimus, et præfatum monasterium
 Sanctæ Crucis, in quo divino mancipati estis obse-
 quio, quod ad jus et proprietatem beati Petri
 pertinere dignoscitur, ad exemplar felicitis recor-
 dationis Innocentii papæ prædecessoris nostri, sub
 ejusdem apostolorum principis et nostra protectione
 suscipimus, et præsentis scripti privilegio commu-
 nimus. In primis siquidem statuantes ut ordo mo-
 nasticus qui secundum Deum et beati Benedicti
 Regulam in monasterio vestro institutus esse di-
 gnoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabi-
 liter observetur. Præterea quascunque possessiones,
 quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum
 juste et canonice possidet, aut in futurum conces-
 sione pontificum, largitione regum vel principum,
 C oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo pro-
 pitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque suc-
 cessoribus et illibata permaneant. In quibus hæc
 propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium
 situm est, cum hortis, pratis, nemoribus, mansis
 et omnibus aliis pertinentiis suis. Decimationes
 Cenovialis curiæ vestræ, et decimationes novalis
 quod dicitur Wicharfruth, sicut ea justè ac sine
 controversia possidetis, vobis et per vos ecclesiæ
 vestræ auctoritate apostolica confirmamus. Sane
 novalium vestrorum quæ propriis manibus ac
 sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium
 vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel ex-
 torquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos et
 D laicos, liberos et absolutos et sæculo fugientes ad
 conversionem recipere, et eos absque contradi-
 ctione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli
 fratrum vestrorum post factam in vestro monaste-
 rio professionem fas sit de eodem loco absque ab-
 batis sui licentia, nisi auctoris religionis obtentu,
 discedere; discedentem vero absque communium
 litterarum licentia et cautione nullus audeat reti-
 nere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit,
 liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis
 et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa
 voce divina officia celebrare. Inhibemus ad hæc
 ut infra fines territorii monasterii vestri nullus
 sine assensu diocesanæ episcopi et vestro, capel-

Iam seu oratorium de novo construere audeat; **A** salvis privilegiis Romanorum pontificum. Ad hæc novas et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis seu decanis aliisque omnibus ecclesiasticis sæcularibusve personis, omnino fieri prohibemus. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationem monachorum, seu clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocæsano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitare et exactione aliqua vobis voluerit exhibere; alioquin liceat vobis quemcumque malueritis adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fultus auctoritate vobis quod postulatur impendat.

Præterea libertates et immunitates antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ concessas et hactenus observatas, ratas habemus et eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Sepulturam quoque loci ipsius liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii senioris secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, sub interminatione anathematis, auctoritate apostolica inhibemus, ut intra clausuras locorum vestrorum nullus rapinam facere seu furtum committere, ignem apponere, homines capere vel interficere, seu aliquam violentiam audeat exercere.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione pia liberalitate concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva sedis apostolicæ auctoritate. Ad indicium autem hujus a sede apostolica perceptæ libertatis, unum aureum nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat; et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena

flât, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Cælestinus catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Pandulphus basilicæ XII Apostolorum presb. card.

Ego Petrus S. Cæcilie presb. card.

Ego Joannes tit. S. Clementis card., Viterbiensis et Tusculanus episcopus.

Ego Hugo presbyter cardinalis S. Martini tit. Equitii.

B Ego Joannes tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Soffredus tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bernardus S. Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Fidantius tit. S. Marcelli presb. card.

Ego Joannes ecclesiæ S. Priscæ presb. card.

Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Joannes Prænestinus episcopus.

Ego Petrus Portuensis S. Rufinæ episcopus.

Ego Gregorius Sactæ Mariæ in Porticu diae. card.

Ego Petrus Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus card.

C Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manum Centii Sanctæ Lucie in Hofsea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, xvi Kalendas Decembris, indictione xiii, anno Dominicæ Incarnationis 1194, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno quarto.

CLXXI.

Episcopo Lincolnensi præcipit, ne S. Noti monachos in possessione Esnebirrensis et Torneiensis ecclesiarum impediât.

(Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 19.)

[*Monast. Angl.*, I, 370.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Lincolnensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

D Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit, et ne pravorum hominum illicitis gravaminibus molestantur, eos protectionis suæ munimine, tanquam pia mater solita est confovere. Unde quia singulis ad nos clamantibus apostolum tenemur præsidium impertiri, intuitu pietatis et misericordiæ priori et conventui Sancti Noti, ecclesiam de Esnebiria et Tornea, de quibus jam annuam pensionem acceperunt, præsentî pagina confirmamus. Siquidem prædicti prior et conventus in transitu viarum et strata celeberrima constituti, omnibus transeuntibus cibum et potum petentibus pro Dei misericordia largiantur; et redditum prædictarum ecclesiarum proprio usui hæptum se expendere profitentur.

Eapropter fraternitati vestræ per apostolica scripta præciplendo mandamus quatenus, pro reverentia beatorum apostolorum Petri et Pauli et nostra, prænominatis priori et conventui prædictas ecclesias, sicut eas juste et rationabiliter possident, et præsentis scripti testimonio sunt communiti, appellatione remota et nullis litteris obstantibus, in pace possideri permittatis, et a decanis, ab archidiaconis et ab omnibus hominum officialium insolentibus, auctoritate beati Petri et nostra præmunitionis defensetis, et si quis hujusmodi confirmationi et prædictis priori et conventui in hoc præsumpserit contradicere, auctoritate nostra excommunicatum publice denuntietis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, XIII Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno quarto

CLXXII.

Monasterii Scotorum S. Jacobi Ratisponensis protectionem suscipit et possessiones juraque confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Nov. 22.)

[RIED, *Cod. diplom. Ratispon.*, I, 279.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PATRICIO abbati monasterii Beati Jacobi Ratispon. ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

(*Reliquus tenor verbotenus concordat cum Protectorio Lucii papæ III eidem cænobio an. 1185, 10 Aprilis concessio. Vide Patrologiæ t. CCL.*)

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Sequitur dein subscriptio xvi cardinalium.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Cencii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi card., domini papæ camerarii, x Kal. Decembris, indictione XIII, anno Dominicæ Incarnationis 1194, pontificatus domini Cœlestini papæ III anno quarto.

Plumbum : COELESTINUS PP. III.

CLXXIII.

Episcopo Foropopuliensi mandat, curet, ut ecclesia S. Mariæ de Portu permaneat in possessione ecclesiæ S. Joannis in Marmorato, a canonicis Ravennatibus donatæ.

(Laterani, Dec. 10.)

[FANTUZZI, *Monumenti Ravennati*, t. VI, p. 58.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Foropompilien. episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Constitutus in præsentia nostra dilectus filius G... prior Ecclesiæ S. Mariæ de Portu sua nobis insinuatione monstravit quod cum dilecti filii..... archid. Raven. ecclesiæ ac fratres ejus ecclesiam S. Joannis in Marmorato cum suis pertinentiis sibi et ecclesiæ de Portu archiepiscopo consentiente concesserint, et exinde publicum fecerint instrumentum, sacerdotes, et parochiani ejusdem ecclesiæ contra donationem ipsam eximere venientes, priorem ipsum et ecclesiam suam super donatione illa molestare non cessant. Inde est quod fraterni-

tati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus si verum est quod asseritur, molestatores jam dictos moneas ardentius, et inducas, ut a molestatione prioris et ecclesiæ Port. omnino desistant; alioquin eos ad hoc ecclesiastica censura sicut justum fuerit, appellatione cessante, compellas.

Datum Laterani, IV Idus Decembris, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXIV.

Ecclesiam S. Reparatæ Lucensem tuendam suscipit ejusque bona ac privilegia confirmat.

(Laterani, Dec. 17.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, VI, 443.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis MARTINO priori ecclesiæ Sanctæ Reparatæ, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, canonicè substituendis in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulacionibus clementer annuimus, et prædecessorum nostrorum fidelis recordacionis Edgennii, Anastasii, Adriani, Alexandri, Urfani, et Clementis Romanorum pontificum, vestigiis inhaerentes, præfatam Ecclesiam Sanctæ Reparatæ, quæ in Lucana civitate Plebis vocabulo fungitur, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis; præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permanent. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Omne jus quod habetis in ecclesia Sancti Cassiani et in ecclesia Sancti Justi ad Arcum; universam etiã parochiam vestram et parochianos atque decimas quas juste habetis, vobis auctoritate sedis apostolicæ confirmamus. Præterea omne jus, quod habetis in ecclesia Sancti Laurentii de Picciolorano, sicut per sententiam Rolandi præpositi Sancti Georgii, et Guidonis prioris Sancti Donati, judicium a sede apostolica delegatorum, vobis adjudicatum esse dignoscitur, et in eorum scripto authentico continentur, et vos sine controversia possidetis : celebrationem quoque missæ majoris in festo Sancti Laurentii, et alia quæ in prædicta ecclesia rationabiliter hactenus habuistis, vobis nihilominus confirmamus. Prohibemus etiam ut nemini liceat parochianis vestris, vobis inconsultis, poenitentias dare, nisi forte in tanta necessitate fuerint, quod ad vos nequeant habere recursum. Nulli quoque fas sit parochianorum vestrorum aliquem ad sepulturam recipere, nisi salva ecclesiæ vestræ canonica justitia. Nec etiam episcopo,

nec alicui facultas sit novas et minus canonicas consuetudines contra voluntatem vestram in ecclesiam ipsam inducere, vel exactiones indebitas exercere. Celebrationem baptismi, quæ ab episcopo et canonicis Sancti Martini in vestra consuevit ecclesia in die Sabbati sancti fieri, antiquas etiam processiones ac stationes, et missas majores, quæ in eadem ecclesia præfixis diebus ab eisdem canonicis celebrari solent, vobis et per vos ecclesiæ vestræ nihilominus confirmamus. Præterea capellani civitatis vestræ, quos ad baptizandos pueros in baptismo solemniter vocaveritis, sicut hactenus est servatum, si per contumaciam venire noluerint, per censuram ecclesiasticam a vestro episcopo sine appellationis obstaculo compellantur. Constituimus autem ut illis Dominicis diebus et præcipuis festivitibus, in quibus canonici majoris ecclesiæ ad jam dictam ecclesiam cum processione venire consueverunt, si forte aliqua pravitate vel malitia ducti ad locum ipsum, prout antiqua consuetudo est, venire noluerint, majores missas, ac vesperas, et alia divina officia, quæ ipsi celebrare debuerant, per vos ipsos auctoritate apostolica solemniter celebretis.

Liceat præterea vobis clericos litteratos et honestos, undecunque sint, cum episcoporum suorum commendatitiis litteris, si forte ignoti fuerint, absque alicujus contradictione in fratres cum assensu episcopi vestri suscipere. Quod si episcopus ipse contra vos malignari voluerit, et rationabilem noluerit occasionem prætereundere, clericos ipsos nihilominus suscipiatis. Adjicimus quoque ut nec episcopo, nec canonicis facultas sit locum vestrum vel clericos inibi commorantes absque rationabili et manifesta causa interdictioni vel excommunicationi subijcere. Sepulturam insuper ecclesiæ vestræ liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia matricis ecclesiæ. Obviente vero te nunc ejusdem loci priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia prapronatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars major consilii sanioris, secundum Dei timorem, providerint eligendum. Electus autem de more repræsentetur episcopo et canonicis majoris ecclesiæ confirmandus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, etc.

Ego Cælestinus catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes Prænestinus episcopus.

Ego Pandulfus presbyter cardinalis basilicæ XII Apostolorum.

Ego, etc.

Datum Laterani per manum Cencii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ caue-

rarii, xvi Kal. Januarii, indictione xiiii, Incarnationis Dominicæ 1194, pontificatus vero domni Cælestini papæ tertii anno iv.

Desideratur bulla plumbea.

CLXXV.

Monasterium S. Prosperi Reginum sub S. Romana Ecclesiæ protectione recipit, ejusque bona ac jura confirmat.

(Laterani, Decemb. 24.)

[MARGARINI, Bull. Capit., II, 223.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus cœnobii Sancti Prosperi sub civitatem Regii constitutis, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, ac petentium desideriis congruam suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam monasterium Sancti Prosperi, quod ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere, in quo divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicis recordationis Alexandri, scilicet prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstate Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permanent. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatam monasterium situm est, cum omnibus tenementis et pertinentiis suis et cum cœmeterio suo; novem jugera terræ cum capella Sancti Nazarii, quam a superscripta ecclesia Sancti Prosperi intra castrum ejusdem civitatis sita per commutationem juste factam, abbas qui tunc temporis erat, accepit; necnon et totam illam terram de Corticella, in circuito ipsius monasterii quæ ab episcopis, vel canonicis, vel a quibuscunque fidelibus jam dicto monasterio data est; insuper duodecim mansos in Fossulæ, quatuor in Palude, quatuor in Campagnola, tres in Quinta, unum in Curte nova, unum in Gurgo, unum in Fossudunde, quinque in Bagnolo, et capella Sanctæ Mustiolæ cum suis pertinentiis, unum mansum in Crustulo veteri, unum in vico de Sbragato, unum in Magno Casali, et capella Sancti Sylvestri, cum dominicato de eadem villa de Magno Casali, tres mansos in Regio et ducatu Regii, braidan regis et omnem terram prædicti monasterii

circa eandem civitatem sitam; tres mansos in Rodano, tres in Marmirolo, unum in Aliano, unum in Bibiano, unum in Riano, unum in Mulazano, unum in Pianzo, unum in castro Oleriani, et curtem de Vasseto cum Lama Fraularia, et campo, et rivum de Vasseto, quæ a Carolo piissimo rege per præceptum, iuxta fines ibidem designatos Regiensi Ecclesiæ data esse dignoscitur; et terram quam dedit Rolandus filius Eriberti. In Motilena quatuor mansos cum capella et quadam parte castri. In Albinea quatuor mansos et capellam Sanctæ Mariæ in Pisinam cum Oliveto sibi adjacente. In Verginiano duos mansos, et octo mansos quos dedit Adicio filius Athonis filii Gandulphi, et capellam Sancti Dalmatii in Medule quam dedit Albertus comes cum omnibus suis pertinentiis. In Speciano mansum unum, unum in Florianis, unum in monte Baranzonis, quamdam partem in capella Sancti Martini in Revere, duas in ecclesia Sanctæ Mariæ, unam in Sancto Florentino, unam in Sancto Laurentio, duos mansos in Pulianello, et quidquid intra Italicum regnum juste possidet, seu possidere de jure debet.

Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos et absolutos, a sæculo fugientes in monasterio vestro ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem monasterio professionem, fas sit de eodem loco, nisi arctioris religionis obtentu, discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Obeunte vero abbate, qui pro tempore fuerit, sive suorum quolibet successorum, nullus ibi quilibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum major pars consilii sanioris secundum Deum et beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Ob reverentiam etiam beati Prosperi confessoris Domini, præsentis auctoritate statuimus, ut liceat abbati et fratribus ipsius monasterii, quibus idem abbas injunxerit, dummodo sacerdotis fungantur officio, populis undecunque ejusdem sanctissimi confessoris limina visitantibus, vel ipsius terræ incolis ad eandem ecclesiam convenientibus, super ipsius sacras reliquias missarum solemniter celebrare, et congrue ipsos pane verbi Dei reficere, et orationum vestrarum, aliorumque bonorum operum quæ in monasterio ipso jugiter fiunt per tempus, constituere. Præcipimus quoque, ne quis ejusdem civitatis episcopus, sed nec quidem aliquis primas, vel metropolitanus, aut quælibet magna parvaque ecclesiastica secularive persona, quidquam eorum, quæ supra taxavimus, pervertere audeat, quavis occasione inibi missas publice celebrare, aut ordinationem aliquam quamvis par-

A vissimam, sine voluntate albatu et fratrum agere, aut excommunicationem contra eos facere, vel aliquod officium contradicere, sed neque aliquam potestatem, vel jurisdictionem contra ipsum venerabile cœnobium exercere præsumat. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illi sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

B Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, aut ablatas retinere, minnere, seu aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Ad iudicium autem hujus a sede apostolica perceptæ libertatis, bisantium unum nobis nostrisque successoribus annis singulis exsolvetis. Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Cælestinus catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus Portuensis tit. S. Rufinæ episcopus.

Ego Joannes Prænestinns episcopus.

Ego Albinus Albauensis episcopus.

Ego Pandulfus presbyter cardinalis tit. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Cinthius tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Fredericus tit. S. Marcelli presb. card.

Ego Joannes tit. S. Priscæ presb. card.

Ego Nicolaus diaconus cardinalis tit. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gregorius diaconus cardinalis tit. Sancti Angeli.

Ego B. tit. S. Theodori diac. card.

Ego Petrus tit. Sanctæ Mariæ in Via Lata.

Datum Laterani per manum Cencii S. Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, ix Kal. Januarii, indictione XIII, Incarnationis Dominicæ anno 1194, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno IV.

CLXXVI.

D Gilberto episcopo Clavomontano respondet e ut interdictum in aliqua ecclesia per aliquem vel aliquos ex canonicis sine ejus assensu positam, nullatenus debeat observare.

(Augustini Tarracon. Opp., IV, 387.)

—
ANNO 1193.

—
CLXXVII.

Bernardo episcopo Faventino permittit ut monasterium Camundiense in fusu ejus a priore subiectum monasterio Aceretensi, in priorem statum restituat.

(Laterani, Jan. 3.)

[Tonduzzi, *Hist. di Faenza*, p. 250.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, va-

nerabili fratri **Bernardo** Faventino episcopo salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut unire episcopatus, atque potestati subicere alienæ, ad summum pontificem pertinere dignoscitur, ita episcoporum interest et ecclesiarum suæ diocesis unio et subjectio earumdem. Cum itaque, sicut nobis innotuit, prior Gamundien. monasterium suum quod est in tua diocesi et de tuo debet ordinari cõsistenti, monasterio de Acereta, tuo assensu minime requisito, subjecerit, sive univeris, fraternitati tuæ præsentis pagina indulgemus, ut quod fecit super hoc, te inconsulto, tibi liceat auctoritate apostolica, sicut justum fuerit, infirmare, non obstante assensu, vel confirmatione, quam metropolitanus interposuisset cum in diocesi sui suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid hujusmodi contra B consultationes canonicas attentare. Nos quoque decernimus id, prout dictum est, irritandum, statuente ut nulli omnino hominum liceat, etc. Si quis autem, etc.

Datum Laterani, in Nonas Januarii, pontificatus nostri anno iv.

CLXXVIII.

Canonicorum Maurianensium possessiones quasdam confirmat.

(Romæ, apud S. Petrum, Jan. 6.)

[CIBRARIO ET PROMIS, *Docum.*, p. 103.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis majoris ecclesiæ Maurianensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petitionum desideriis dignum est nos faciliem præbere consensum et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, possessiones illas quas nobilis vir Thomas comes Maurianensis et antecessores illius vobis et ecclesiæ vestræ contulisse noscuntur, sicut vos eas juste ac sine controversia possidetis, vobis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, viii Id. Jan., pontificatus nostri anno iv.

CLXXIX.

Compositionem inter abbatem S. Benedicti Placentinam et Martinum, abbatem S. Mariæ Vallumbrosanum, de jure et institutione cœnobii S. Jacobi Taurinensis factam confirmat.

(Laterani, Jan. 21.)

[LAMI, *Deliciae eruditorum*, 1737, p. 226.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati, et conventui S. Benedicti Placentino, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petitionum desideriis dignum est nos faciliem

PATROL. CCVI.

A præbere consensum et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Cum autem inter te, fili abbas, ac dilectum filium nostrum Martinum abbatem S. Mariæ Vallumbrosæ, nomine monasterii vestri, super jure et institutione cœnobii S. Jacobi Taurinensis controversia fuisset exorta, tandem quæstio ipsa fuit amicabili compositione sopita, cujus utique compositionis tenor in publico scripto exinde facto plenius explicatur. Ut igitur compositio deberet de cætero inconcusse servari, ne per aliquorum malitiam possit infringi, eam sicut provide ac sine pravitate facta est, et recepta et hæcenus observata, et in eodem scripto plenarie continetur, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus.

B Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis et constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, xii Kal. Febr., pontificatus nostri anno iv.

CLXXX.

Episcopo Castellano (Veneto) præcipit, ut ecclesiam S. Bartholomæi canonicis S. Salvatoreis tribuat.

(Laterani, Jan. 27.)

[CORNELII, *Ecclesiæ Venetæ*, XIV, 121.]

C **CÆLESTINUS** episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Castellano, salutem et apostolicam benedictionem.

Religiosis locis pacem et tranquillitatem prospicere, et jura sua integra conservare cura suscepti regimini suggerit, et debitum postulat charitatis. Cum igitur inter dilectos filios... priorem et canonicos Sancti Salvatoris de Rivoalto et... plebanum S. Bartholomæi nonnunquam scandalum sit exortum pro eo videlicet, quod vicini præfatæ ecclesiæ S. Salvatoris et ecclesiæ S. Bartholomæi parochialia jura persolvunt, prædicti canonici jam pridem ad te vel prædecessorem tuum litteras impetrarunt, ut ecclesiam ipsam, salvis omnibus justitiis Castellanæ ecclesiæ, de episcopali munificentia obtinerent quod quia impletum usque modo non exstitit. Nosque de tua devotione spem gerimus, quod commodum ipsorum fratrum libenter, etiam nobis tacentibus, exsecueris, fraternitatem tuam hortamur in Domino, et per apostolica scripta mandamus, quatenus præfatam ecclesiam S. Bartholomæi divino intuitu, et pro reverentia beati Petri et nostra memoratis canonicis pia liberalitate concedas pacifice possidendam, salvis tibi et successoribus tuis jure pontificali, et aliis justitiis, quas inde consuevistis habere. Ita quod iidem canonici propter hoc tibi possint devotiores existere, et nos devotionem tuam de divinis operibus debeamus in Domino commendare.

Datum Laterani, vi Kal. Februarii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXI.

Petro archiepiscopo Compostellano concedit e ut cum in lege contineatur humana quod in tributis et publicis functionibus nulla præscriptio locum obtineat, et illa vota sint quasi tributa quæ Deo et B. Jacobo in Hispania statuerit annis singulis exsolvenda rex Rammirus, illa quæ in eis præscriptio obijciatur, locum non habeat aut vigorem.

(Laterani, Jan. 31.)

[FERRER, *Hist. del apostol. de Jesu Cristo San Iago*, Madrid 1610, fol., p. 279 b.]

CLXXXII.

Capitulo Bremensi licentiam permittit ut fratres beneficiarios qui debitos capitulo canones statuto tempore non præstiterint, beneficiis privent.

(Laterani, Febr. 8.)

[LAPPENBERG, *Hamb. Urkund.*, I, 266.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis F[REDERICO] majori præposito, R[ODULFO] decano, et capitulo Bremensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad audientiam nostram pervenisse noscatis quod quidam ex vobis debitos canones fratrum stipendiis deputatos aliquando subtrahunt, aliquando solutionem illorum diutius differentes, congruo tempore non impendunt, per quod sæpius præbetur occasio fratribus conquerendi et subtrahendi se a divinis obsequiis, et recalcitrandi etiam disciplinis majorum, cum de tepiditate vel negligentia seu aliis excessibus arguuntur. Ut igitur talium præsumptio modo debito corrigatur, præsentis vobis scripti pagina duximus indulgendum, ut si aliqui de cætero census seu canonem communibus stipendiis debitum malitiose ultra constitutum terminum detinuerint, et post trinam commotionem hoc ad mandatum vestrum corrigere prætermiserint, beneficia, de quibus canones ipsi debent exsolvi, de communi consilio vel majoris et sanioris partis, auferendi eis, absque appellationis obstaculo, liberam habeatis auctoritate apostolica facultatem.

Datum Laterani, vi Idus Februarii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXIII.

[Hermann]o Monasteriensi et [Gerhard]o Osnabrugensi episcopis mandat ut quosdam Ecclesie Bremensis ministeriales anathematizent, si bona eidem ecclesie injuste ablata non restituerint.

(Laterani, Febr.)

[*Ibid.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Monasteriensi et Osnabrugensi episcopis, et dilecto filio, Raderstadensi abbati, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut in audientia est nostra propositum, dilecti filii, Alardus, Henricus, Otto, Fredericus, ministeriales Bremensis Ecclesie, quamplures redditus, alia bona ipsius Ecclesie ac venerabilis fratris nostri, Hartwici archiepiscopi, in salutis sue peri-

A culum detinere nequaquam verentur. In quorum utique detentione tanto amplius suum Creatorem offendunt, quanto illis utilius adesse possunt et contra quorumlibet violentiam magis tenentur auxiliium et præsidium fortius imperiri. Unde nos eis dedimus in mandatis, ac sub interminatione anathematis districte injunximus, ut redditus et bona illa eidem archiepiscopo et Ecclesie sue sine dilatione vel difficultate restituant et permittant sine perturbatione percipere ac tenere. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus et districte injungimus, quatenus, [si] hi prænominati ministeriales mandatum nostrum distulerint vel neglexerint adimplere, vos ad Bremensem civitatem accedentes, ipsos, nullius contradictione vel appellatione obstante, anathematis vinculo innodare minime differatis et terras eorum subdatis interdictio et utramque sententiam usque ad congruam satisfactionem auctoritate nostra publice nuntiatis ac nuntiari faciatis inviolabiliter observandam, pœna debita percellentes, si qui alterutrum temere præsumperint violare: nullis litteris obstantibus, si quæ apparuerint a sede apostolica, istarum mentione non habita, impetratæ. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Data Laterani, x Februarii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXIV.

Capitulo Bremensi concedit ut cautio de indemnitate ecclesie, ab Hartwigo archiepiscopo e tempore concordie præstita, permaneat inviolata.

(Laterani, Febr. 15.)

[*Ibid.*, p. 267.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, FRIDERICO, majori præposito, et RODULFO decano et capitulo Bremensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectû prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, cautionem, quam venerabilis frater noster Hartwicus, Ecclesie vestrae archiepiscopus, tempore concordie inter ipsum et vos celebratæ super indemnitate Ecclesie ipsius Ecclesie præstitit, sicut provide ac sine pravitate facta est et recepta, ut inconvulsa debeat permanere, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xv Kal. Martii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXV.

Ecclesiæ S. Donatiani Brugensi asserit legatum in testamento Margarete, quondam Flandriæ comitissæ, constitutum.

(Laterani, Febr. 15.)

[MIRÆI, *Opera dipl.*, II, 1351.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GERARDO et canonicis Sancti Donatiani Brugensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum tam vigor æquitalis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, centum solidos quos Margareta, quondam comitissa Flandriæ, distribuendos in die anniversarii sui Ecclesiæ vestræ in testamento legavit, cum xv libris, quotidianæ distributioni canonicorum sine diminutione qualibet assignandis, et xxx libras ad opus trium præbendarum quæ nonnisi presbyteris ibidem assidue servantibus debent in Ecclesia vestra conferri, sicut illa juste et pacifice possidetis, vobis et Ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xv Kal. Martii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXVI.

Petente Siphredo tituli S. Praxedis presbytero cardinali, ecclesiæ S. Praxedis privilegia concedit.

(Laterani, Febr. 28.)

[LAMI, *Deliciæ erudit.*, 1737, p. 227.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SIPHREDO tituli S. Praxedis presbytero cardinali, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ex injuncto, quod, licet indigni, gerimus, apostolatus officio, nobis imminet omnium Ecclesiarum sollicitudinem gerere, ad eas tenemur specialiter oculos paternæ provisionis extendere, quæ in urbe positæ ad nos specialius spectare noscuntur, et ad nullum alium, sicut condecet, habentes respectum providentiæ nostræ et curam, speciali quadam prærogativa expectaverit, et expectant favorabilis subventionis. auxilium. Cum igitur ecclesia S. Praxedis priori et fratribus S. Mariæ de Rheno per bonæ memoriæ Anastasium antecessorem nostrum olim ordinanda et disponenda commissa fuisset, ut ordo canonicus in ea perpetuis temporibus servaretur illæsus, deficiente tandem in ipsa religionis vigore et per injuriam fratrum, qui in eadem deservierant, usurariis debitis enormiter excrescentibus, instantius a nobis et sæpius postulastis ut reparationi ejusdem Ecclesiæ paterna sollicitudine deberemus intendere et providere

A cautius, ne ad extremam exanitionem deducta cogeretur, omnimodis expectare. Tuis igitur instantissimis postulationibus, prout debuimus, annuentes, per fratres nostros ad ecclesiam supra dictam descendimus et contra nimium defectum, quo laborare dicebatur, necessarium cognoscentes prædictos priorem et fratres S. Mariæ de Rheno per litteras nostras commonuimus ut accederent ad præsentiam nostram, de his quæ prædiximus responsuri. Quia igitur per annum circiter expectati, in his quæ per suos enormiter acta fuerant, nullum curaverunt emendationis remedium adhibere, nos, sicut et debuimus, nolentes ut sæpe dicta ecclesia tam in spiritualibus, quam in temporalibus, prorsus extenuatæ deficeret, ipsam de communi consilio omnium fratrum nostrorum ab omni cura, ordinatione, subjectione et obedientia sæpe dictorum fratrum et ecclesiæ sanctæ Mariæ de Rheno subtraximus, tam privilegia quam scripta omnia quæ de ipsa ecclesia S. Praxedis eidem ab Ecclesia Romana indulta fuerant et omnem ordinationem, quæ in ea fuerant, decernentes in posterum juribus omnino carere, ipsam tibi et successoribus tuis disponendi et ordinandi, tam in temporalibus quam in spiritualibus, liberam concedimus auctoritate apostolica facultatem.

Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis et concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, ii Kal. Martii, pontificatus nostri anno iv.

CLXXXVII.

[Adolfo] archiepiscopo, et decano cathedralis ecclesiæ ac præposito S. Andreæ Coloniensibus scribit de discordia inter Adolfum comitem Schauenburgensem et Hurltwigum, archiepiscopum Hamburgensem, quorum alter, Stadio castro comitatuque Studiensi occupatis, magno Ecclesiæ Hamburgensis incommodum castrum Harburgense construxerit, alter jam antea comitis, Hierosoymam profecti, fines inuasisse dicitur. Monasteriensi e. Osabrugiensi episcopis datum mandatum esse, ut comitem, nisi illata archiepiscopo damna sarcisset, excommunicarent. Qui si audientes præcepto non fuerint, ipsi et comitem excommunicatum et episcopos dignitatibus submotos declarent.

(Laterani, Mart. 3.)

[LAPPENBERG, *Hamb. Urkund.*, I, 268.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo et dilectis filiis, decano majoris ecclesiæ et præposito Sancti Andreæ Coloniensis salutem et apostolicam benedictionem.

Cum venissent ad apostolicam sedem dilecti filii nostri, R[udolfus] decanus et B[urchardus] canonicus Bremensis Ecclesiæ, ipsius Ecclesiæ ac venerabilis fratris nostri, H. archiepiscopi ejus, nobis litteras præsentarunt, in quibus quam multa gravamina continebantur expressa, quæ nobilis vir Adulfus, comes de Scowenbruch (sic), sua ipsis violentia irrogarat. Idem enim comes, sicut ipsi et assertione

propria et litterarum quas detulerunt continentia A denotarunt, quoddam castrum ejusdem archiepiscopi et ecclesiæ suæ, Stadium nomine, ac comitiam Stadiensem injuste detinuit aliquandiu et adhuc illicite in propriæ salutis periculum detinere contendit. Construxit etiam castrum novum in proprietate ipsius ecclesiæ apud locum qui dicitur Horebruch, in magnum ejusdem ecclesiæ detrimentum, cum nuntii archiepiscopi et ipsius Ecclesiæ pro gravaminibus quæ ipsis jam dictus comes assidue inferebat, ad sedem essent apostolicam destinati. Præterea comes ipse clericos ejusdem archiepiscopi ad ejus synodum sæpius vetat accedere ac ministeriales ejus debitum ei non permittit servitium exhibere, et alias quam multas injurias ei et Ecclesiæ suæ non metuif irrogare. Pro parte vero præscripti comitis dilectus filius noster, magister Bruno, præfatis decano et socio suo, cum ipsius comitis litteris ad nostram audientiam illius nomine destinatis, e contrario se opposuit, asserens quod dum comes ipse in Jerosolymitana peregrinatione maneret, idem archiepiscopus invasit terras illius et ei ac hominibus suis damna gravia irrogavit. Qua de causa idem comes post reditum suum coram dilecto filio nostro Centio, titulo Sancti Laurentii in Lucina presbytero cardinali, tunc apostolicæ sedis legato, dum a partibus Daciæ remearet, super his proposuit quæstionem. Qui utriusque parti iudices delegavit, a quibus cum archiepiscopus citatus fuisset, promisit compositionem cum comite se facturum et de his omnibus satisfactionem ei congruam impensurum. Et sic talia promittendo nec ad iudicium eorum accessit, nec quæ promisit curavit ullatenus adimplere.

Cæterum cum sæpeditus archiepiscopus eundem comitem super quibusdam aliis vellet quæstionibus convenire et eum intenderet excommunicationi supponere, comes ipse super hujusmodi eum habens suspensum, ad sedem apostolicam appellavit, festum beati Thomæ apostoli proxime præteritum terminum appellationi præfigens. Pro cuius utique prosecutione præfatum ad nos curavit suum nuntium destinare. Quia vero ejusdem archiepiscopi et Ecclesiæ suæ gravamina, quibus assidue deprimuntur, nostra etiam reputare debemus, præfato comiti sub interminatione divini iudicii districte præcepimus ut prædicta omnia quæ in præjudicium ipsius archiepiscopi et ecclesiæ suæ detinere proponitur, prout eis de jure competunt, sine difficultate seu dilatione restituat, et de damnis illatis et injuriis satisfaciat competenter et ab eorum de cætero penitus gravamine ac molestatione desistat. Facta vero restitutione et congrue satisfacto, ut diximus, de injuriis et damnis ab eo ipsi archiepiscopo et commissæ sibi Ecclesiæ irrogatis, si super memoratis articulis vel aliis contra ipsum archiepiscopum vel ecclesiam suam quidquam duxerit proponendum, coram venerabilibus fratribus nostris, Bambergeni et Osnaburgensi episcopis, et dilecto

filio, abbati Hersuithelusensi, secundum juris formam proponat. Nos enim ipsis iudicibus in obedientiæ virtute districte præcepimus ut, si præfatus comes præceptum nostrum neglexerit adimplere, ipsi ad Bremensem civitatem pariter accedentes eundem comitem ac suos in hujusmodi præsumptione fautores, nullius contradictione vel appellatione obstante, vinculo excommunicationis astringant et universam terram suæ potestati subjectam subjiciant ecclesiastico interdicto. Et utramque sententiam singulis Dominicis et festivis diebus tandiu publice nuntient et nuntiarum faciant inviolabiliter observandam, donec ad mandatum prædicti archiepiscopi et Ecclesiæ suæ humiliter revertatur ac quæ prædiximus impleat universa, et firmam præstet etiam cautionem, quod eundem archiepiscopum cum sua Ecclesia in his vel aliis enormiter non gravabit. Quod si præfatus comes, facta, ut diximus, restitutione plenaria et de damnis ac injuriis irrogatis congrue satisfacto, contra ipsum archiepiscopum et Ecclesiam ejus proponere quidquam voluerit, ipsi audiant causam et eam, justitia mediante, decident, facientes auctoritate nostra per ecclesiasticam censuram quod decreverint inviolabiliter observari. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus et districte præcipimus, quatenus, si memorati iudices super horum executione tepidi, quod non credimus, fuerint vel remissi, vos ea quæ prædiximus, omni contradictione ac appellatione postposita, executioni mandare curetis. Et si jam dicti iudices usque ad festum sancti Michaelis mense Septembris proxime futurum satisfacturi de apostolici præcepti contemptu ad Romanam Ecclesiam non accesserint, vos eos a suis officiis, auctoritate suffulti apostolica, suspendatis, nullis litteris obstantibus, si quæ apparuerint a sede apostolica, istarum mentione non habita, impetratæ. Quod si omnes his exsequendis noquiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, v Nonas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXVIII.

Monasterio Raitenhaselacensi capellam Ceidlaru assignavit.

(Laterani, Id. Martii.)

[Mon. Boic., VI, 360.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Riccardo abbati et conventui de Reidenhasla, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit, et ne pravorum hominum molestiis agentur, eos tanquam pia mater suæ protectionis munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, devotionem, quam erga beatum Petrum et nos ipsos habere cognoscimini, attendentes, personas ac monasterium vestrum cum omnibus quæ impræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum

justis modis, Deo propitio, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter capellam de Cidelare cum omnibus pertinentiis suis, sicut dilectus filius Fridericus advocatus de Berge, de assensu et voluntate venerabilis fratris nostri Alberti Salzburgensis archiepiscopi noscitur concessisse, et vos juste et sine controversia possidetis, vobis et per vos vestro monasterio confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Statuentes autem, ut si vos in aliquo gravari præsenseritis, liceat vobis sedem apostolicam appellare.

Nulli ergo omnino hominum fas sit personas vestras vel monasterium vobis commissum temere perturbare, seu hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, Idus Martii, pontificatus nostri anno quarto.

CLXXXIX.

Monasterii S. Zenonis Reichenhallensis patrocinium suscipit, et possessiones juraque confirmat.

(Laterani, Mart. 16.)

[*Mon. Boica*, III, 552]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis WICHMANNO, præposito ecclesiæ S. Zenonis Hallensis, ejusque fratribus tam presentibus ac futuris religiosam vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et potentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam S. Zenonis in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuentes ut, etc. Præterea quascunque possessiones, etc.

Sane novalium vestrorum, etc.

Liceat quoque vobis clericos et laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in vestra ecclesia professionem, nisi arctioris religionis obtentu, absque præpositi sui licentia liceat ab eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Libertates quoque et immunitates antiquas et rationabiles consuetudines, ecclesiæ vestræ concessas et in capellis in parochia vestra sitis hactenus observatas, ratas habemus et eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Inhibemus insuper ut infra fines parochiæ vestræ nullus sine assensu diocæsani episcopi et vestro capellam seu oratorium de novo construere

audeat, salvo privilegio Romanorum pontificum. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi a diocæsano suscipiatis episcopo, si catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, ea vobis gratis et sine pravitate aliqua volumus exhiberi. Sepulturam præterea ipsius loci, etc. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci præposito, etc. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna impofterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra fines locorum vestrorum, nullus rapinam vel furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere et interficere, seu violentiam aliquam temere audeat exercere.

Decernimus ergo, etc.

Si qua igitur, etc.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Luciæ in Horthea diaconi cardinalis, Romanæ curiæ camerarii, xvii Kalendas Aprilis, indictione xiii, anno Dominicæ Incarnationis 1194, pontificatus vero domini Cælestini papæ III anno quarto.

CXC.

Ad Hubertum archiepiscopum Cantuariensem. — Ei legationem apostolicæ sedis committit.

(Laterani, Mart. 18.)

[*Mansi, Concil.*, XXII, 601.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri HUBERTO, Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem.

Sinceritas devotionis et fidei consuetæ, quam Anglicana semper Ecclesia circa sacrosanctam Romanam Ecclesiam conservavit, in tua, sicut bene confidimus, providentia et virtute reffloruit et placidi fervoris accepit acceptabile incrementum [*at. sacramentum*]. Talis enim ad Romanam Ecclesiam tuæ fraternitatis emanavit opinio, quæ in tuæ honestatis odore nos recreat, et constantiæ quam habes vigore confortat; ita ut confidentiam, quam de tua probitate concepimus, in nostro jam apertius opere declaremus. Supplicante itaque charissimo in Christo filio nostro Richardo illustri rege Anglorum, et universis suffraganeis Cantuariensis Ecclesiæ, ut Anglicana Ecclesia legatum apostolicæ sedis pro suis et regni profectibus obtineret: tum pro devotione, quam ad Cantuariensem ecclesiam pro meritis illius gloriosi martyris habemus; pro tuæ probitatis et honestatis intuitu, eorum precibus assensum præstitimus et favorem, maxime quia multum credimus ecclesiæ et regni utilitatibus expedire, si talem in ministerio supradicto regio illa recipiat, qualem prædicti regis, et eorum instantia, de conversationis merito et fidei devotione commendant. Ideoque nos ad honorem Dei, et

Cantuariensis Ecclesiæ salutem, et pacem per totum regnum Angliæ, non obstante exceptione vel privilegio venerabili fratri nostro Gaufrido Eboracensi archiepiscopo, aut ecclesiæ suæ vel alii facto, officium tibi legationis concedimus, per apostolica scripta mandantes, quatenus illam cum fraternæ obedientiæ humilitate suscipias, et secundum datam tibi cœlitus facultatem ad emendanda ea quæ necesse est emendari, et ad statuenda quæ fuerint statuenda, debitæ diligentiæ manum auctoritate ipsius legationis apponas: ita nimirum in omnibus reverentiam matris tuæ Romanæ Ecclesiæ prompta devotione custodiens, ut eam de profectu ministerii, quod tibi læta committit, tuis etiam facias operibus lætiorem.

Datum Laterani, xv Kalendas Apr., pontificatus nostri anno iv.

CXCI.

Ad omnes Angliæ episcopos. — De reverentia exhibenda Huberto Cantuariensi archiepiscopo, sedis apostolicæ legato.

(Laterani, Mart. 18.)

[*Ibid.*, 602.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus in Christo, Eboracensi archiepiscopo, et universis episcopis, et dilectis filiis abbatibus et prioribus, et aliis ecclesiarum prælatibus per regnum Angliæ constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Divinæ sapientiæ inscrutabilis altitudo sacrosanc-
tam Ecclesiam in hujus mundi latitudine stabilivit, et ita regimen et gubernationem in ipsius inimitabili provisione esse voluit, ut ad eam salubriter gubernandam plures assumerentur in partem sollicitudinis, quamvis pro unitatis ecclesiasticæ firmamento Romana Ecclesia acceperit plenitudinem potestatis. Voluit enim, ut secundum quod Ecclesiam alloquitur in Propheta, pro patribus ejus filii uacerentur, qui super omnem terram principes constituti, virtutum meritis et verbo doctrinæ, rudes, ad fidem profectos, ad justitiam erudirent. Unde sacrosancta Romana Ecclesia, cui Dominus super cæteras contulit ecclesiæ magistratum; pium ad alias materna provisione respectum providit ab initio, et laudabili hactenus consuetudine custodivit, ut de diversis mundi partibus ad earum ministerium implendum viros prudentes assumeret: quorum auctoritas et doctrina sub Romani pontificis moderamine constituta, quod ipse non poterat procul distantibus ecclesiis ministraret. Unde nos qui, licet insufficientibus meritis in sublimi sumus ejusdem specula constituti, patrum postorum vestigiis in hærentes, ita intendimus cum Dei adjutorio inunctum nobis ministerium circa proximas ecclesias gerere, ut his, a quibus etiam positione distamus, opportuna debeat providentia non deesse. Specialiter autem ad præsens, Anglicanam Ecclesiam paternæ considerationis acie intuentes, ad salutem ipsius, et speciales in Christo profectus, communi consilio

A fratrum nostrorum decernimus, ut venerabilis frater noster Hubertus Cantuariensis archiepiscopus de cujus meritis et virtute, sapientia pariter et doctrina, Ecclesia universalis congaudet, ministerio legationis accepto, vices nostras ad honorem Ecclesiæ, et totius regni salutem et pacem, per totum regnum Angliæ, non obstante exceptione vel privilegio tibi aut ecclesiæ tuæ, frater archiepiscopo, vel alii facto, libere exsequatur. Presentium itaque auctoritate universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem tanquam apostolicæ sedis legato reverentiam exhibeatis debitam et honorem; atque ejus salubria monita et mandata recipiatis humiliter et servetis, quæ auctoritate legationis, qua fungitur secundum Dominum, duxerit statuenda, firmiter observantes.

Datum Laterani, xv Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CXCH.

[*Anselmo*] episcopo Fulginatensi mandat, ut abbatem S. Silvestri Ospellensis ad prioris Camaldulensis obedientiam revocet.

(Laterani, Mart. 20.)

[*MITTARELLI, Annal. Camaldul.*, IV, App., p. 193.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Fulginatensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectus filius prior Camaldulensis sua nobis con-
questione monstravit, quod abbas Sancti Silvestri de Ospello obedientiam et reverentiam, quam antecessores sui jam dicto priori et suis antecessoribus exhibuisse noscuntur, pro suæ voluntatis arbitrio denegat exhibere. Volentes itaque ejusdem prioris et Ecclesiæ suæ indemnitati paterna sollicitudine providere, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus inquiras super præmissis diligentius veritatem, et si ita tibi constiterit, jam dictum abbatem ad obedientiam et reverentiam debitam jam dicto priori exhibendam per ecclesiasticam censuram compellas.

Datum Laterani, xiii Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CXCHII.

Adalbertum archiepiscopum Salzburgensem, laudibus effert et quod in morte Leopoldi, quondam ducis Austriæ, ad satisfaciendum de excessibus, et ea quæ pro redemptione illustris regis Angliæ male accepisset, cum integritate reddenda, filium ejus jurare cum majoribus terræ coegerit.

(Laterani, Mart. 22.)

[*HANSIZIUS, Germania sacra*, t. II, p. 955.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili A. Salzburgensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto nobis et tibi major est ab omnium Creatore collata potestas, et pluribus, auctore Deo, præsidemus, qui ex actibus nostris sumunt exemplum, tanto nobis est potius præcavendum ut tales nos exhibeamus in susceptæ administrationis officio quod subditos nobis populos verbo pariter et

exemplo instruamus et talenta nobis credita duplicare et triplicare possimus. Sacræ siquidem Scripturæ testimonio cautum habetur fortius et expressum, quod cum auferuntur dona, rationes etiam crescant donorum, cui plus committitur, ab eo plura legimus exigenda. Cæterum cum personam tuam et archiepiscopalis dignitas et litterarum profunditas potius reddat insignem, ut in eis fidelis inventus supra multa constitui merearis a Domino, totis viribus elaboras, et devotos ecclesiæ filios tuæ potestati subjectos taliter protegas et defendas, ut contumaces et rebelles sedi apostolicæ et ecclesiasticæ disciplinæ poterit impugnes. Fratritatem siquidem tuam plurimum commendamus, quod in morte L. quondam ducis Austriæ, cujus excessus et contumacia aures omnium fidelium Christiano nomini subjectorum offendit, te juxta pontificalis officii debitum taliter exhibuisti, quod ad satisfaciendum de suis excessibus, et ea quæ pro redemptione illustris regis Angliæ male acceperat, cum integritate reddenda filium ejus, quia de vita patris desperabatur, jurare cum majoribus terræ suæ cogeres, patri denegans ecclesiasticam sepulturam, nisi se de prædictis satisfactorum ad plenum juratoria firmaret cautione. Quia ergo, quod rationabiliter a te factum est, nobis et fratribus gratum est plurimum et acceptum, nec illud volumus ratione quilibet revocari, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus dictum F. quondam ipsius filium sacramentum servare, ac si quæ de illis retinuit, quæ cautione juratoria resignare tenetur, ut sine diminutione restituat, moneas diligentius et inducas, et si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam cessante appellatione compellas.

Data Laterani, xi Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno IV

CXCV.

Ecclesiæ S. Mariæ in Uznam protectionem suscipit possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Mart. 23.)

[HASSELBACH, *Cod. Pomeran. dipl.*, I, 175.]

CXCV.

Ad canonicos Urgellenses. — De facianda electione episcopi.

(Laterani, Mart. 27.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 615.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis Urgellensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Per litteras... quondam episcopi vestri, dilecti filii nostri nobilis viri comitis Urgellensis, et veras accepimus quod ipse episcopus propter multam sui debilitatem atque senectutem renuntiavit episcopatu et intendit in aliquo religionis loco Creatori suo residuum temporis dedicare. Nos igitur compatiētes eidem, et Ecclesiæ vestræ ut litati providere volentes, renuntiationem ejus admittimus et ratam habemus, vobis per apostolica

A scripta mandantes quatenus, invocata Spiritus sancti gratiā, talem personam vobis studeatis juxta sacros canones præficere in pastorem per quam spiritualia et temporalia Ecclesiæ gratum suscipiant incrementum. Quod si forte, quod absit! supereminante inimico homine zizania, concors et canonica electio inter vos non potuerit celebrari, noveritis nos venerabilibus fratribus nostris Tarracoeni archiepiscopo et episcopo Hilerdensi præcipiendo mandare, ut ambo vel alter eorum, nullius contradictione vel appellatione obstante, vobis præficiant aliquam personam idoneam in pastorem.

Datum Laterani, vi Kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CXCVI.

Archipresbytero et primicerio Lucensi de libera sepultura monasterio S. Petri Puteolensi concessa significat

(Laterani, Mart. 27.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, App., p. 194.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, archipresbytero et... primicerio Lucensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Attendentes devotionem, quam erga nos et Romanam Ecclesiam dilecti filii abbas, et monachi S. Petri de Puteolis Lucensis diocesis habere noscuntur, ipsorum Ecclesiæ liberam esse concessimus, juxta quod est moris ecclesiastici, sepulturam. Quapropter per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus, nec vos contra concessionis nostræ paginam eandem ecclesiam infestetis, nec permittatis ab aliis molestari; contradictores, si qui apparuerint, a præsumptione per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescentes.

Datum Laterani, vi Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CXCVII.

P. abbati S. Petri et magistro Rudolpho, decano Salzburgensi, mandat, ut Rapotonem de Steine et Eberhardum comitem de Dornbach, qui sub duce Austriæ militantes monasterium Baumburgense incendio ac rapina vexaverint, ad sarcinendum damnum cogant.

(Laterani, April. 1.)

[*Mon. Boica*, II, 194.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis P. abbati Sancti Petri, et magistro Rudolpho, decano Salzburgensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilecti filii... O... præpositus et fratres ecclesiæ Baumburgensis ad nos querimoniam destinaverunt, quod Rapoto de Steine, cum olim duci Austriæ in quodam bello suum impertiretur auxilium et favorem, claustrum ecclesiæ suæ incendio devastavit; cujus incendii damnum prædictus dux emendaturum se promiserat, nisi tam subito decessisset. Præterea comes Eberhardus de Dornberch memorato

dnici favendo eorum homines est deprædatus, et quosdam hominum captivos abducens redemptionem intolerabilem extorsit ab eis.

Nolentes igitur hujusmodi excessus, sicut nec debemus, sub dissimulatione transire, præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus, si vera sunt quæ dicuntur, malefactores illos tandiu faciatis excommunicationis vinculo subjacere, donec super prædictis omnibus Ecclesiæ mandato parebunt.

Datum Laterani, Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CXCVIII.

Monasterio Baumburgensi asserit prædium Anegatterperg ab Elisabetha de Ortenberg et Rapotone ac Heinrico, filiis ejus, donatum.

(Laterani, April. 5.)

[*Ibid.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito et capitulo Sanctæ Margaretæ in Baumburch, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrenter assensu, prædium quod dicitur Anegatterperge, et vineas, quæ dilecta in Christo filia Elisabetha de Ortemperch, filiis Rapotone et Heinrico in hac parte assensum ei præbentibus et favorem, pro remedio animæ suæ vobis libere noscitur contulisse, sicut ea juste ac pacifice possidetis, vobis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, Nonas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CXCI.

Monasterio S. Petri Puteolensî liberam sepulturam concedit, et ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat.

(Laterani, April. 5.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, Ap. p. 191.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et monachis S. Petri de Puteolis in Lucensi diocesi constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Incumbit nobis ex debito pontificalis officii, ut justa petentibus audientiam cum efficacia præbeamus, maxime ubi eorum vota et pietas adjuvat, et explorata juris veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus annuentes, sepulturam monasterii vestri liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Liceat quoque

vobis clericos et laicos, liberos et absolutos e sacro fugientes ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere.

Decernimus ergo, etc.

Datum Laterani, Nonis Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

CC.

Monasterii Scotorum Wirzburgensis protectionem suscipit possessionesque ac jura confirmat.

(Laterani, April. 7.)

[LUDEWIG, *Geschichtschreiber von Wirtzburg*, 997.]

CCI.

Ad Galerium Augustodun. et Garnerium Trecesem episcopos. — De dirimendo matrimonio Galcheri de Salinis et M. dominæ de Borbonio.

(Laterani, April. 14.)

[*Gallia Christiana nova*, IV, Instr., 93.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus G. Eduensi, G. Trecesem episcopis, et dilecto filio ... abbati monasterii in Argona, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ex assumpto regiminis universalis officio, de salute gregis sollicitudini nostræ commissi curam omnimodam gerere teneamur, circa matrimonia tanto magis cautos et sollicitos nos esse convenit, quanto ex ipsis, si indiscrete agantur, majora pericula proveniunt animabus, si vel illi videlicet, quos Deus conjunxit, per hominem minus rationaliter separentur, vel invicem cohabitare sinantur, quos contra Deum constat esse ab homine copulatos. Significantibus autem consanguineis dilectæ in Christo filia nobilis mulieris M. dominæ de Borbonio ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod nobilis vir Galcherus de Salinis dictus vir ejus, ipsam in ea linea consanguinitatis attingit, infra quam nec matrimonium contrahi potest, nec contractum subsistere secundum sacrorum canonum instituta. Quoniam igitur nobis non constitit de substantia veritatis, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus evocatis ad vestram præsentiam, qui fuerint evocandi, et inquisita super præmissis diligentius veritate, quod canonicum fuerit, non obstante super principali seu etiam incidenti questione contradictionis vel appellationis obstaculo, statuatis et faciatis quidquid exinde duxeritis statuendum per censuram ecclesiasticam firmiter observari, provisiuri attentius ut sic eadem mulieri favorabiliter assistatis, ne in jure suo aliquid sustineat detrimentum. Verum quia ipsa, sicut accepimus, quondam fuit ab eodem G. arctæ custodiæ deputata, et ob hoc de periculo proprii corporis sibi timens, ad suos de novo consanguineos liberata confugit, volumus et præsentium vobis auctoritate mandamus, firmiterque præcipimus, ut ne rursus lite pendente periculum idem incurrat, eam omni contradictione et appellatione remota, tutelæ venerabilis fratris nostri Willelmi Remensis archiepiscopi, S. Sabinæ cardinalis, apostolicæ sedis legati, sine dilatione cum

difficultate aliqua, auctoritate apostolica committatis, nec prædicto viro aliquatenus restitui permittatis, donec causa ipsa fuerit sine canonico terminata. Si qua vero partium legitime citata, præsentiam vestram adire, vel iudicio vestro parere noluerit, vos in eadem causa nihilominus, appellatione cessante, prout ratio dictaverit procedatis. Cæterum quia sicut nobis est intimatum, venerabilis frater noster Henricus Bituric. archiepiscopus in ipsam excommunicationis sententiam promulgavit, volumus ut ab ea juxta formam Ecclesiæ sufficienti cautione recepta, quod coram vobis debeat juri parere, ipsam auctoritate nostra sublato appellationis remedio absolvatis. Quod si post iter ab hujus negotii procuratoribus ad nos arreptum, quidquam contra prædictam mulierem attentatum temere fuerit aut mutatum ante litem ingressum, in statum pristinum appellatione postposita reducatis, eos qui nominati fuerint ut testimonium perhibeant veritati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, ad id per distractionem ecclesiasticam appellatione remota cogentes, nullis litteris obstantibus, si quæ appaerint, harum tenore non habito, a sede apostolica impetratæ. Quod si omnes his exsequendis nequivertis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur.

Datum Laterani, xviii Kal. Maii, pontificatus nostri anno v.

CCII.

Monasterii S. Alexandri Parmensis protectionem suscipit bonaque confirmat.

(Laterani, April. 17.)

[*Affo, Storia di Parma, III, 305.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus GUILLE abbatisse monasterii Sancti Alexandri, quod in civitate Parmensi situm est, ejusque sororibus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum pro omnibus ecclesiis et religiosis locis ex adjuncto nobis officio debeamus sollicitudinem gerere, pro illis tamen magis studiosos nos esse convenit qui beato Petro specialiter inhærere et ad ejus jus pertinere noscuntur. Proinde, dilecta in Domino filia Guilla abbatisa, tuis et sororum tuarum rationabilibus postulationibus clementer annuimus, et Beati Alexandri monasterium, in quo divino estis obsequio mancipatæ, quod utique beati Petri juris existit, sub apostolicæ sedis tutelam protectionemque suscipimus et apostolicæ sedis patrocinio commuimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem cœnobium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis poterit adipisci, firma vobis vobisque succedentibus, et per vos eidem cœnobio in perpetuum et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimens vocabulis :

Intra civitatem Parmensem ecclesiam Beati Bartholomæi cum suis omnibus pertinentiis; in Fabrorio ecclesiam Sancti Andree cum omnibus ad eam pertinentibus, et cum dominicatu; terras seu possessiones quas in Faligaria habetis; in Fodico ecclesiam B. Jacobi cum pertinentiis suis; in Belena ecclesiam Beati Laurentii cum suis omnibus pertinentiis, quicquid etiam in terris, vineis et domibus apud Melajanum et Colornium possidetis; prope eandem civitatem Parmensem quæcunque apud Meletatum, Baganzolim, Valeriam, et Vicogibili, in terris, vineis, domibus et dominicatus possidetis. Apud Vigorcolum clausuram unam vinearum cum terris aliis et villanis; quæcunque præterea in Juliniano et in Purpurano tam in terris et vineis, quam in villanis domibus et aliis rebus possidetis; ea vero quæ apud Vigattuti, Morturani, vel in basilica Nola, in Moliolo, in Castello novo, in Feline, in Vigodemeri, in Traversedula, in Puvilio, in Berotto, in Cadecomazi, in Noceto, in terris, vineis et aliis rebus possidetis, præsentibus vobis scripto firmamus.;

Decimam etiam laborum vestrorum quos propriis excolitis sumptibus, nullus a vobis exigere præsumat. Chrisma sane, oleum sanctum, consecrationes altarium seu ecclesiarum, ordinationes clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam sedis apostolicæ habuerit, atque ea gratis et absque pravitate aliqua voluerit exhibere. Alioquin catholicum quem malueritis adeatis antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulget. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbatissa, vel quacunque sororum quæ tibi in regimine abbatisse successerint, nulla ibi persona qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quam sorores ejusdem loci aut pars earundem consilii sanioris secundum Dei timorem et Regulam beati Benedicti elegerint. Porro sepulturam ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum qui se illic sepeliri deliberaverint, devotioni et extremæ voluntati, nisi forte excommunicati fuerint, nullus obsistat.

Nulli ergo omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Ad indicium autem perceptæ hujus a Romana Ecclesia libertatis, et quod idem monasterium beati Petri juris existat bisantium unum nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis.

Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis episcopus.

Ego Albinus, Albanus episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufini episcopus.

Ego Pandulfus, basil. XII Apostolorum presb. cardinalis.

Ego Petrus, tit. Sanctæ Cæcilie presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Viterbiensis et Tusculanus episcopus.

Ego Guido, S. Mariæ Transtiberim tit. Calisti presb. card.

Ego Hugo, presb. card. S. Martini tit.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Cinthius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Soffredus, tit. S. Prædix presb. card.

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presb. card. tit. Euxodie.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani B. diac. card.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diac. card.

Ego Bobo, Sancti Theodori diac. card.

Ego Petrus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card.

Datum Laterani, per manum Centhii Sanctæ Lucie in Orthea diac. card., domini papæ camerarii, xv Kalend. Maii, indictione xiii, Incarnationis Dominiæ anno 1195, pontificatus vero domni Cælestini C. papæ III anno quinto.

CCLIII.

Abbatî monasterii S. Dionysii concedit ut, monachos et conversos suos, appellatione eorum non obstante, corrigat.

(Laterani, April. 18.)

[DOUBLET, *Hist. de Saint-Denys*, p. 526.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati monasterii S. Dionysii, in diœcesi Parisiensi constituti, salutem et apostolicam benedictionem.

Nobis intimare curasti, quod cum correctioni velis intendere subditorum, et monachos tuos regularibus instruere disciplinis, ipsi vocem ad nos appellationis emittunt, et sic ad defensionem iniquitatis usurpant quod ad præsidium innocentium dignoscitur institutum. Ut igitur hujusmodi maleficiis occurratur tibi auctoritate apostolica duximus indulgendum, ut tibi liceat, non obstantibus hujusmodi frustratoriis appellationibus, secundum Regulam corrigere tuorum monachorum excessus, et quos videris se minus religiose gerentes, ad vitam compellere regularem.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, xiv Kalendas Maii, pontificatus nostri anno quinto.

ECIV.

Monasterio S. Alexandri Parmensi ecclesiam S. Cæcilie assertit.

(Laterani, April. 19.)

[AFFO, *Storia di Parma*, III, 305.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectæ in Christo filie abbatissæ S. Alexandri Parmensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ea quæ a venerabilibus fratribus nostris gerentibus legationis officium, ratione prævia statuuntur, ne processu temporis in dubium valeant temeritate quorumlibet revocari, paterna volumus sollicitudine præcavere, et eorum institutiones apostolicæ confirmationis litteris communi. Eapropter, dilecta in Christo filia, tuis justis postulationibus grato concurrentes assensu constitutionem quam dilectus filius noster Petrus S. Cæcilie in fundo monasterii vestri constructam fecisse dicitur, sicut ea rationaliter et sine pravitate qualibet facta est, et ut ejusdem cardinalis authentico continetur, devotioni tuæ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communitus. Ad majorem autem hujus confirmationis apostolicæ firmitatem, authenticum ipsius cardinalis de verbo ad verbum præsentibus duximus litteris inserendum, quod tale est:

«Petrus, Dei gratia titulo S. Cæcilie presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, universis in Christo fidelibus, salutem in perpetuum. Cum essemus Parmæ et legationis officio fungeremur, cognovimus parochiam ecclesiæ S. Gervasii in tantum crevisse quod necesse erat, ut nova ecclesia surgeret, in qua pars ipsius populi divina posset percipere sacramenta, unde in proprio fundo monasterii S. Alexandri a venerabili fratre nostro Bernardo Parmensi episcopo crucem poni fecimus, simul et lapidem benedictum ad ecclesiam in honorem Dei et memoriam Beatæ Cæcilie virginis et martyris in capite Pontis construendam, et ipsi monasterio S. Alexandri subjiciendam, sed ne de finibus parochiæ posset in posterum inter veterem et novam ecclesiam discordia oriri, sic parochiam terminamus, ut omnes, qui habitant super terram ipsius abbatissæ, et domos illorum de Cistelle, et sex alias, et si quæ novæ versus montana surrexerint ipsius novæ ecclesiæ sint parochiani, statuantes ut sacerdotes et clerici qui in ipsa nova ecclesia pro tempore fuerint, extra ipsos terminos, nullum de parochianis prædictæ ecclesiæ veteris ad pertinentiam ad peras vel baculos dandos, nec ad oblationes in præcipuis festivitibus, nec mulieres de partu surgentes recipiant, nisi forte de licentia fuerit sacerdotum ecclesiæ memoratæ, et ut interdicta episcopi, vel capituli, si sedes episcopalis vacaret, generalia et spiritualia servent, et ad capitulum sicut alii capellani veniant, et quod in eo statutum fuerit observent.»

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam

nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, xiii Kal. Maii, pontificatus nostri anno quinto.

CCV

Privilegium pro ecclesia S. Genesisii.

(Laterani, April. 24.)

[BALUZ., *Miscell.* ed. Mansi, III, 426.]

CÆLESTINUS episcopus ... dilectis filiis GREGORIO præposito S. Genesisii, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris canonicè constituendis in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectum debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitè assumat. Quia igitur, o filii in Christo charissimi, vos per divinam gratiam aspirati mores vestros cohærere et sub vitæ canonicæ disciplina et communiter secundum sanctorum Patrum institutionem disposuistis omnipotenti Domino servire, nos votis vestris paterno congratulamur affectu; unde etiam prædecessorum nostrorum felicitis memoriæ Alexandri II, Paschalis, Eugenii, Anastasii, Alexandri, Lucii et Clementis Romanorum pontificum instituta sequentes, vitæ canonicæ ordinem, quem estis professi, præsentis privilegii auctoritate firmamus, et ecclesiam vestram sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus; statuentes ut quas-cunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum justè et canonicè possidet largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus vocabulis exprimenda:

Locum ipsum in quo plebs ipsa sita est cum omnibus pertinentiis suis, quartam partem decimarum totius vestræ plebis, et omnia quæ felicitis memoriæ Joannes episcopus canonicum vestræ concessit ecclesiæ, domum, et leprosorum cum ecclesia S. Lazari juxta eandem plebem cum pertinentiis suis, universa etiam quæ a Langobardis de S. Miniato vobis legitime data sunt ac chirographis confirmata, elemosinarum etiam quæ pro defunctis alicubi infra plebis spatia sepultis offeruntur tertiam partem, quemadmodum a bona memoria Paschalis prædecessoris nostri vobis concessum est et scripto suo firmatum. In burgo quoque ecclesia S. Ægidii cum pertinentiis suis, ecclesia S. Christophori et S. Justi et S. Angeli supra burgum cum omnibus pertinentiis suis. In eodem etiam burgo ecclesiam S. Petri, et in castro Sancti Miniatis ecclesiam S. Mariæ

A cum pertinentiis suis, in quibus duabus per eos qui ibi fuerint per nostram providentiam ordinati divina semper officia celebrentur, et quidquid juris habetis in eadem ecclesia S. Mariæ per ecclesiam Sanctæ Christinæ, item ecclesiam S. Bartholomæi cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Blasii, ecclesiam S. Stephani, ecclesiam S. Laurentii de Nocida, ecclesiam S. Petri supra Fontem, ecclesiam S. Andreæ juxta castrum Ciculum, ecclesiam S. Michaelis infra muros, ecclesiam S. Jacobi et S. Lucie, ecclesiam S. Donati de Faugnana, ecclesiam S. Martini de Castilione, ecclesiam S. Hippolyti de Marzana, ecclesiam S. Mariæ de Calenzano, ecclesiam S. Quintini, ecclesiam de Colle, ecclesiam de Capriano, ecclesiam de Canneto, ecclesiam S. Mariæ de Montarso, ecclesiam de Monterotundo, ecclesiam de Planatole, ecclesiam de Brusciano, ecclesiam S. Stephani de Turre, ecclesiam S. Petri de Marcignana, ecclesiam S. Donati de Insula, ecclesiam S. Angeli de Rophia, ecclesiam S. Philippi de Pinu, ecclesiam S. Properi de Montalprandi cum omnibus pertinentiis earum, et si quis in posterum infra unius plebis spatium ædificare contigerit. Quidquid etiam juris habetis in curte Sanctiminiatis de Empulo de Monterappoli, et in curte de Marrignana.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus, tit. S. Cæcilie presb. card.

Ego Unde, S. Prudent. presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Viterbiens. et Tuscan. episcopus.

Ego Guido, S. Mariæ in Transtiberim tit. Calisti presb. card.

Ego Hugus, tit. S. Martini presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Stephani presb. card.

Ego Cintius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presb. card.

Ego Fidus, tit. S. Marcelli presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Priscæ presb. card.

Ego Albinus, Alban. episc.

Ego Octavianus, Belletrensis episc.

Ego Joannes, Prænestinus episc.

Ego Petrus, Portuensis S. Ruinæ episc.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus, tit. S. Adriani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Agro diac. card.

Ego Gregorius, tit. S. Georgii ad Vellaurentis (sic) diac. card.

Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Carmeld. (sic) diac. card.

Ego Gregorius, S. Angeli diac. card.

Ego Bobo, S. Theodori diac. card.

Ego Petrus, S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Actum Laterani, per manum Cirini [Cinthii] S. Lucie in Hortea (sic) diac. cardinalis, domini papæ camerarii, viii Kal. Maii, indictione xiii, Incarnat. Dominicæ 1194, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno iv.

CGVI.

Ad præpositum et canonicos Sancti Georgii de Ganaceto in diocesi Mutinensi.—Omnia illorum bona ac privilegia confirmat.

(Luterani, April. 25.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, V, 209.]

COEDESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO præposito ecclesiæ Sancti Georgii de Ganaceto, ejusque fratribus canonicè substituendis, in perpetuum.

Præ postulato voluntatis effectum debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter entescat, et utiliter postulata vires indubitanter assumant. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Georgii de Ganaceto, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Lucii, Urbani, Gregorii, et Clementis Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communi-^Bmus; statuente ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneat. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, et aliis quæ in curie Ganaceti et parochia vestra habetis. Quæcunque habetis in Villanova, Saliceto, Soleria, in curie Lamine, campo Galliani, Albareti, Citanova, Bajoria, Pirradelle, Curli, Cugnenti, Rainmi, Fredi, Malliagalli, in Nirano, Monte Urs, Casale, Cugnope, et Montegibbio. Ecclesiam Sancti Zenonis de Lanima: ecclesiam Sancti Matthæi, quæ est juxta fluvium Stule, cum omnibus eorum pertinentiis. In episcopatu Bononiensi possessiones quas habetis in curti-^Cbus Sancti Marci, Restalini, Manzolini, et Montebelli. In episcopatu Regio possessiones quas habetis in loco qui dicitur Sanctus Fabianus, Fontana, Substiliolo, Casale Montalto, et Querzole. In episcopatu Ferrariensi possessiones quas habetis in comitatu Ficaroli, et in Sadriano, et in curti-^Dbus Manegii, et Trecente, et in villa Sancti Anastasii et lacum qui dicitur Damparolo.

Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Ad hæc, quia decimæ ministris Ecclesiarum tam veteri quam nova lege noscuntur esse indultæ vos decimarum exactione per laicos vexari sub interpositione anathematis prohibemus. Interdicimus insuper ut nullus infra

A parochiam vestram, quæ curtem Ganaceti retinet, sine diocæsani episcopi et vestro assensu, ecclesiam vel oratorium de novo edificare præsumat, salvis tamen privilegiis Romanorum pontificum. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare.

Libertates quoque et immunitates, necnon antiquas et rationabiles consuetudines a Mutinensibus episcopis et aliis personis ecclesiæ vestræ justè concessas et hactenus observatas, ratas habemus, et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Causas etiam matrimoniorum agendi parochianis vestris, privatas et publicas pœnitentias dandi, eligendi etiam prælatum et fratres, sicut a quadraginta annis in vestra ecclesia rationabiliter et pacifice noscitur observatum, vobis liberam concedimus facultatem. Sane et instrumento supradictorum prædecessorum nostrorum Lucii, Urbani, Gregorii et Clementis, accepimus quod de voluntate bonæ memoriæ Gerardi quondam archiepiscopi Ravenatis, deliberatione provida statuitis ut ecclesiæ vestra octo tantum canonicis sit contenta, cum ipsis facultates non suppetant quibus plures valeant congrue sustentari. Nos vero, qui bene acta cunctorum ex injuncto nobis officio debemus et volumus approbare, ad instar jam dictorum antecessorum nostrorum, constitutionem ipsam, sicut a vobis canonicè facta est, et in authentico ejusdem archiepiscopi continetur, ratam esse decernimus, et præsentis scripti pagina communi-^Cmus, nisi facultates ejusdem Ecclesiæ contigerit ex processu temporis ampliari, quod pluribus necessaria possent congrua sufficientia ministrare. Ad hæc auctoritate apostolica constituimus ut nullus in ecclesiam vestram interdictum, aut in vos excommunicationis vinculum, suspensionis sententiam sine manifesta et rationabili causa promulgare præsumat. Sententias quoque a bonæ memoriæ..... Mutinensi episcopo sub causa, quæ vertebatur inter vos et presbyterum Stephanum, pro ecclesia Sancti Jacobi de Aquajonga super jure parochiali, et a bonæ memoriæ Theobaldo Ferrariensi episcopo, ex delegatione Lucii papæ, super quæstione quæ inter vos et Isaac quondam abbatem de Vangaditio agebatur, canonicè latis, sicut in eorum scriptis authenticis rationabiliter continetur, quæ executioni mandatæ sunt, ratas habemus, et auctoritate apostolica confirmamus. Sepulturam præterea illius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte sint excommunicati vel interdicti, nullus obsistat.

Decernimus ergo, etc.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prænestinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis episcopus.

Ego Pand., basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Petrus, tituli Sanctæ Cæcilie presbyter cardinalis.

Ego Jordanus, presbyter cardinalis Sanctæ Prædicationis Past. tituli.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini tituli.

Ego Sofridus, tituli Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presbyter cardinalis.

Ego Gra..., Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Data Laterani, per manum Centii Sanctæ.... in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, VII Kal. Maii, indictione XIII, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domni Cælestini papæ tertii anno quinto.

CCVII.

Henrici Romanorum regis intentionem laudat de pace procuranda, de Hierosolymitanæ terræ subsidio mittendo et in melius promovendo communi bono populi Christiani. Legatos suos commendat.

(Laterani, April. 27.)

[JARRÉ, *Regesta Rom. pont.*, p. 900, ex cod. Reichersbergensi.]

Charissimo in Christo filio H[ENRICO] illustri Romanorum imperatori et semper Augusto, salutem et apostolicam benedictionem.

Licet ex communi debito Romanus pontifex imperatorem Romanum in visceribus charitatis habere ac diligere teneatur, nos tamen ex speciali [dilectione], qui imperialem coronam nostris manibus in capite tuo posuimus, excellentiam tuam amplectari debemus. Quam utique quoad Deum indesinenter fuimus amplexati, qui salutem animæ tuæ intinuis desideriis optavimus et optamus. Verum quod aliquandiu stylum tibi scribendi suspendimus, tuorum hominum excessus causa fuerunt; quorum temeritati quia potentia tua non restitit, veriti sumus ne malefactis eorum consensus imperialis favorabilis accessisset, et ea de tuo mandato fecissent. Sed quia cor principis in manu Dei est, qui quocunque voluerit vertit illud, grates sunt Regi regum copiosius exhibendæ. Sed devotionis sinceritatem, quam erga matrem tuam Romanam Ecclesiam constanter exhibere teneris, tam per litteras tuas, fratribus nostris multa plenas devotione directas, quam per legatos multæ magnitudinis te plenius habere ostendisti. Etenim de pace procuranda, Hierosolymitanæ terræ subsidio [mittendo], et in melius promovendo communi bono universi populi Christiani, verbum humiliter attulerunt, et visum est nobis ex conjectura multiplici, quod tua sit finalis intentio, quidquid a tuis actum est enormiter, correctionis studio propensius emendare, et

A ad eum vias tuas ex toto dirigere, in cujus ditione sunt omnium potestates et jura regnorum, per quem reges regnant, dominantur principes, qui regibus dat salutem et imperatores via regia incedere, quos facit feliciter imperare. Sedes nimirum si apostolica sublimitati imperatoris usque ad hæc tempora scribere prætermisit, non hoc fecit ex indignatione seu fastu superbiæ, sed quia medullitus affectabat, ut ad satisfaciendum Ecclesiæ, quæ offensa gravissime videbatur, quasi excitareris a somno et matrem tuam in his tanquam pius filius complaceres. Non enim oportuit nos aliter agere, qui alios longe positos ad Ecclesiæ devotionem cum effectu nequaquam invitare possemus, nec aliorum scandala evitare, nisi te, qui filius et defensor debes esse Romanæ Ecclesiæ specialis, et quo nullus sæcularium principum ei est propinquior, alloquio apostolicæ salutationis aliquandiu intermisso, ad hoc ipsum inducere curarem. Quoniam igitur secundum doctrinam apostoli monemus, quos charos habemus, imperialem magnitudinem quantum posumus exhortamur, ut illud attendentes, quod in Evangelio suo Redemptor humani generis asseverat: « Nil prodest homini, si lucratur universum mundum, animæ vero suæ detrimentum patiat, » ita studeas temporalia bona transire et exercere imperii potestatem in terris, ut non amittas sed potius lucreris æterna, ab eo in cælis indeficiens bravium consequaris, cujus imperium permanet in æternum, qui revera non corruptibilibus auro vel argento, sed effuso sanguine proprio genibus redemit humanum. Hoc siquidem ab ipso Domino indubitanter impetrabis, si semper in conspectu tuo eum provideas, si ejus Ecclesiæ illibata jura conserves et quæ in divinæ majestatis offensam atque ipsius Ecclesiæ manifestam injuriam præsumpta fuerunt, cum acceleratione omnimoda emendes et facias emendari. Spem utique bonam circa hujusmodi de imperiali providentia concipientes ad plenum, licet tres mittere decrevimus, venerabili tamen fratre Prænestino episcopo [Joanne] debilitate corporis impedito, dilectos filios nostros, P[etrum] S. Cæcilie presbyterum, et G[ratianum] Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconum cardinalem, viros utique

D que providos et discretos, in Ecclesia Romana præcipuos, qui bonum Ecclesiæ ac imperii semper affectant, ad tuam præsentiam duximus de fratrum consilio destinandos, in eorum studiosius ore ponentes, quæ ex parte nostra principali excellentiæ diligentius intinabunt. Quorum verbis eam fidem volumus adhiberi, ac si de ore nostro præsentialiter elata fuissent. Tu vero, fili charissime, quandoquidem vides nostrum silentium interruptum et ad scribendum tibi nostræ vocis organa relaxata, sic apostolicæ salutationis ac benedictionis fruaris eloquio, ut in te fructus desideratum inveniat et pro tui felici statu imperii atque incolumitate personæ apud Deum universalis Ecclesia jugiter interpellat, ceteri etiam imperator tuos gressus ad

preces Ecclesiæ dirigat in viam salutis æternæ. A talis incursum aut eos a proposito revocet, aut robor, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulatiombus annuimus, et præfatam ecclesiam B. Pancratii martyris, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum, et Regulam beati Augustini in eadem ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

CCVIII.

Privilegium pro monasterio Lucensi (diœc. Olomucensis).

(Laterani, April. 27.)

[Hugo, *Annal Præmonst.* t. II, Prob., p. 47.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Lucensis cœnobii, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit, et ne pravorum hominum molestiis agitentur, tanquam pia mater, protectionis suæ munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, devotionem quam erga beatum Petrum et nos ipsos habere dignoscimini, attendentes, personas et monasterium vestrum, cum omnibus bonis quæ impræsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus; specialiter autem possessiones et alia bona quæ bonæ memoriæ Otto dux quondam Bohemiæ et Maria mater ipsius monasterio vestro, piæ devotionis intuitu, contulerunt, vobis, et per vos ipsi cœnobio, sicut ea juste ac sine controversia possidetis, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum fas sit personas et monasterium vestrum vel bona temere perturbare seu hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, v Kal. Maii, pontificatus nostri anno quinto.

CCIX.

Compositionem inter Heinricum præpositum Hadmerstebensem et nobilem virum Gardulfum super sita ecclesiæ S. Stephani per interuentum Clonradi Moguntini archiepiscopi, Sabinensis episcopi, factam, confirmat.

(Laterani, April. 27.)

[Jaffé, *Regesta*, 901, qui ait hoc privilegium exstare in tergo bullæ Eugenii III, datæ an. 1145, die 26 mensis Octobris. (Vide *Patr.* t. CLXXIX sub num. 42), quæ asservatur Berolini ap. D. G. B. Friedländer.]

CCX.

Monasterii Ranshovensis tutelam suscipit, bonaque et jura confirmat.

(Laterani, April. 29.)

[*Mon. Boica*, II, 525.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Eticnoni præposito Ranshovensis ecclesiæ Beati Pancratii martyris, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeri-

Ecclesiam ipsam Beati Pancratii martyris cum decima et jure parochiali. Capellam S. Michaelis in eodem loco sitam; capellam Neuchirchen, Hatterperig, Geroltzberig, et capellam in Monte S. Egidii, et capellam S. Stephani protomartyris in Praunawe, cum pertinentiis earum. Capellam Hochwerich cum pertinentiis suis, in ea libertate in qua bonæ memoriæ Ebenhardus Salzburgensis archiepiscopus vobis scripto proprio rationabiliter confirmavit; ut videlicet nullus, præter ipsum archiepiscopum et diœcesanum episcopum et ecclesiæ vestræ præpositum, aliquid debeat ordinare. Qui liquid juris in capellis per quascunque regiones a ministerialibus ecclesiæ vestræ concessum est; hoc videlicet in confinio Chremsmunster in capella Nonspach, in parochia Althaim et Heinchirchen, in parochia Zeidlarn, et in aliis in vicino vel in longinquo a jure parochiali liberis, sicut est hactenus observatum, præsentem vobis pagina confirmamus. Terminum quoque ejusdem ecclesiæ S. Pancratii quemadmodum recolendæ memoriæ Heinricus II, imperator Romani imperii cum episcopis suis, scilicet Dietmaro archiepiscopo Salzburgensis Ecclesiæ, et Perngero Pataviensis Ecclesiæ episcopo, et Niceno Laodicensis Ecclesiæ episcopo cum aliis XII episcopis, duxit provide statuendum, et Chunradus II, Romanorum rex, scripto suo authentico eidem ecclesiæ confirmavit, incipientem videlicet de Elanawe usque Gruzenewen, et Grewen, et Bibenpach, Rantwinsbrunen, quoinde ad Iden; Raperch quoque et Wiwersengen et Berchsteig; Rechingen utique et Huolvowen, et Langen quoque perferinam semitam. Capellam S. Georgii martyris, deinde Swarzegreben et usque Auwerbach; deinde per Adalbrechtzberch, deinde per Puchkirchen; deinde in flumine Maticha, sicut in antiquis vestris privilegiis contingitur, et usque ad hæc tempora noscitur observari, vobis et eidem ecclesiæ volumus, et apostolica auctoritate præcipimus inviolabiliter observari.

Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Chrisma vero, oleum sacerum, consecrationes altarium, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea vobis gratis, et absque aliqua pravitate voluerit exhibere; alioquin ad quemcumque maluerit antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem libere recurratis, qui, nostra fuit auctoritate, vobis quæ postulantur impendat. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci præposito, vel ad alterius loci regimen transcunte, sive quolibet tuorum successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars major, seu consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendum. Ad hæc quoniam locus vester sic est institutus, ut advocatus honorum ducis Bavarizæ in partibus illis ejusdem quoque loci sit advocatus, prohibemus ut nec ipsi, nec alicui subministro ejus liceat eundem locum injustis gravaminibus infestare; sed eum, vice jam dicti ducis, sicut ipse instituit et scripto suo firmavit, cum mancipiis et possessionibus ejus, idem advocatus defendere ac tueri debet, eo tenore, ut querimonias tam vestras quam mancipiorum vestrorum audiat, et congruam justitiam faciat; dummodo tales sunt causæ, quæ foris ecclesiasticum non requirant: paratam vero nullam a vobis propter hoc exigat, sed tantum de horreo ducis, qui pro tempore fuit, secundum antiquam institutionem tempore suo accipiat. Super hoc idem advocatus in claustro, vel mancipiis aut possessionibus vestris nullam disponendi habeat potestatem: exactiones quoque indebitas super vos, vel super mancipia vestra a quoquam fieri penitus inhibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbatissa, vel earum aliqua quæ tibi successerint, nulla ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quam sorores communi consensu, vel sororum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, et beati Benedicti Regulam providerint eligendam.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, per manum Cencii Sanctæ Lucie in Orthca diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, III Kalendas Maii, indictione XIII, incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III anno quinto.

CCXI.

Parthenonem Vilichensem tuendum suscipit et ejus possessiones ac jura confirmat.

(Laterani, April. 29.)

[LACOMBLET *Urk. sur die Gesch.*, t. I, p. 580.]
CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei,

A dilectis in Christo filiabus, abbatissæ Vilekensis monasterii ejusque sororibus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Prudentibus virginibus quæ sub habitu religionis accensis lampadibus per opera sanctitatis jugiter se præparant ire obviam Sponso, sedes apostolica debet patrocinium impertiri. . . . Statuentes ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

....Liceat quoque vobis personas e sæculo fugientes liberas et absolutas ad conversionem recipere, et eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli sororum vestrarum post factam in eodem monasterio professionem fas sit, de eodem loco nisi arctioris religionis obtentu, discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Benedictiones vero monialium, ordinationes capellanorum vestrorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano episcopo sine pravitate vobis volumus exhiberi. Sepulturam præterea monasterii vestri liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbatissa, vel earum aliqua quæ tibi successerint, nulla ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quam sorores communi consensu, vel sororum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, et beati Benedicti Regulam providerint eligendam.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, etc.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episc.

Ego Joannes, Prænестinus episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episc.

Ego Pandolphus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Petrus, tit. S. Cæciliæ presbyter cardinalis.

Ego Jørdanus, Sanctæ Pudentianæ tit. Pastoris presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis, Viterbiensis et Tuscanensis episcopus.

Ego Guido, S. Mariæ Transiberim tit. Calisti presbyter cardinalis.

Ego Hugo, presbyter cardinalis S. Martini tit. A Equitii.

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presbyter cardinalis tit. Eudoxiæ.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, S. Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquis diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum auream diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Bobo, S. Theodori diaconus cardinalis.

Ego Petrus, S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Data Laterani, per manum Centii S. Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, III Kal. Mæii, indictione tertia decima, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domni Cœlestini papæ tertii anno quinto.

CXXII.

[Michaeli] archiepiscopo Senonensi scribit dolere se quod [Philippus] rex, inconsulta sede Romana, cum [Ingeburga], Kanuti Danorum regis sorore divorcium fecerit, et Cent. subdiaconum, notarium suum, litterasque suas parum verecunde susceperit. Sententiam illum divorcii casset. Mandat ut si rex, ea vivente, aliam superducere voluerit, id eidem inhibere firmiter procuret.

(Laterani, Maii 13.)

[Rudolf de Diceto Imag. Hist., ap. Twysden, Hist. Angl. Scr., I, 681.]

COELESTINUS papa, Senonensi archiepiscopo, salutem.

Cum in regno Galliæ catholici semper æquitatis cultores divina fuerint principes institutione promoti a sacrosancta Romana Ecclesia, cujus fidem et unitatem servarunt, quadam sunt prærogativa privilegium benedictionis et gratiæ consecuti. Quorum quidem exaltationem et gloriam nos etiam adhuc in minori officio constituti, et libenter promovimus et libentius consulimus promovendam. Nunc autem in apostolatus cœmine provocati, charissimum in Christo filium nostrum Philippum illustrem regem Franciæ, recolentes memoriæ prædecessorum suorum tam bonitate quam prudentia successorem, paternæ semper charitatis brachiis amplexati, dignis eum titulis honorare, et quantum cum Deo possumus exaltare propensius cupientes. Cæterum eum fama hilaris et jucunda de matrimonio inter charissimos filios nostros in Christo prædictum illustrem Franciæ regem et I. reginam illustrem sororem charissimam in Christo filii nostri K. [Kanuti] regis Danorum illustris solemniter et rite contracto prius ad notitiam sedis apostolicæ pervenisset, et postmodum de ipso matrimonio ad pravam suggestionem quorundam tale quid ordine turbato non sine honestatis ecclesiasticæ lesione

A fuisse præsumptum audivimus, de quo et propter injuriam Deo et propter infamiam consulatibus et consentientibus irrogatam, non modicum contristamur: et quidem si magnitudo regiæ considerasset attentius, attendissent et secum nihilominus qui hujus præsumptionis cooperatores fuerunt quantum sit matrimonii sacramentum, non fuisset ut credimus hoc modo processum. Constat enim cuiusdam divinam paginam revolventi, quod ipse Dominus matrimonium instituit, et in paradiso ante peccatum ad officium propter sobolem propagandam, dicens: *Crescite et multiplicamini et replete terram (Gen. 1)*; et extra paradysum ad remedium post peccatum propter fornicationem vitandam. Unde ipse primus homo Spiritu sancto afflatus inquit:

B *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adhærebit uxori, et erunt duo in carne una (Gen. 2).*

Quanta sit etiam matrimonii dignitas et quam circumspecta debeat ad tractandum de eo procedere gravitas, Dominus innuit. Qui cum interrogatus fuisset si licitum esset uxorem dimittere, et questum esset ab eo super hæreditate duorum fratrum commugiter dividenda, in uno læcens et in altero sic respondens: *Quicumque dimiserit uxorem suam præter causam fornicationis mœchatur (Matth. 5)*. Per hoc nimirum ostendit quod Ecclesia in cognitione matrimoniorum quasi cæteris difficiliore, cum majori quam in aliis procedere debeat gravitate. Et cum ipse alibi dicat: *Quod Deus conjunxit, homo non separet (Matth. 19)*, adverti potest quam graviter ille delinquat, et quantum sit ei ab ira ventura timendum, per quem tanti sacramenti Christi et Ecclesiæ religio perturbatur. Præterea non est à temeritatis vitio alienum, quod in tam arduo et difficili negotio non fuit censura sedis apostolicæ requisita, per quam vel ipsum canonicè finiretur, vel committeretur aliquibus qui idem, servato juris ordine, secundum statuta canonica terminarent. Hic revera contra sanctorum Patrum veneranda concilia processum est manifeste, qui majores et difficiliore questionibus ab universis ad sedem apostolicam censuerunt debere perferri, quod usque in hodiernum diem non solum a Gallicana Ecclesia præterquam in præsentis articulo, verum etiam a longe remotioribus devotissime observatur.

C Ut autem inde aliquantulum ordiamur, nonne hoc negotium de præcipuis et magis arduis unum esse dignoscitur; utpote quod tam inter eximias regales personas, et a progenitorum regali prosapia descendentes, super causa tam difficili vertitur, ut secundum statuta Patrum deberet auditorio Romanæ Ecclesiæ reservari. Si hoc et alia privilegia hujus sedis beati Petri cui nos, licet immeriti, præsidemus, quique remotissimi etiam barbari custodiam illibata, quanto diligentius ea servare tenentur constituti propius et Latini, et qui de beneficis prædictæ sedis copiosius et frequentius sustentantur? Non utique mediocriter errat qui

privilegio beati Petri obviare non timet, et canonicis sanctionibus contraire. Verum prælati Ecclesie qui huic rei favorem aut consilium præbuerunt, etsi non ob aliud saltem metu poenæ debuerunt ab hujusmodi abstinere, et illud specialiter sollicita mente revolvere quod in sacris canonibus de Theogaldo Treverensi et Guntaro Coloniensi archiepiscopis legitur; qui depositionis sententia meruere percelli, pro eo quod in matrimoniali causa Lotharii regis et Tebergæ uxoris ejus normam æquitatis nequiter temerantes sanctiones canonicas excesserunt. Quod vero hic fuerit aque vel magis excessum ex ipsa rei evidentia demonstratur. Nam cum regina per verba præsentis temporis expresso utrinque consensu, hinc inde primo præstitis juramentis, sacerdotati benedictione sicut est consuetudinis accedente, postquam fuit in reginam inuncta et honorifice coronata, præfato regi matrimonialiter copulata et etiam cognita, sicut fertur, nihil debuit contra ipsam indefensam et ignorantem quid penitus ageretur, utpote linguæ Francorum ignaræ, tam inordinabiliter a quolibet attentari. Nos vero qui ipsum regem catholicum et Ecclesie Romanæ valde devotum ab inclytæ memoriæ progenitoribus suis specialiter in visceribus charitatis habemus, volentes animæ suæ saluti et integritati famæ magis consulere quam ei male suadentium satisfacere voluntati, per dilectum filium Cent., subdiaconum, notarium nostrum, apostolicæ sedis legatum, ad hoc specialiter missum et litteras nostras rogavimus excellentiam ejus, monuimus et attentius fuimus exhortati, ac ei in remissionem hujusmodi peccatorum, ut illud Evangelii attenta consideratione revolvens quo dicitur *nihil prodesse homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur (Matth. xvi)*, dum tempus haberet de animæ suæ salute esset sollicitus, et prædictam uxorem suam quam a se consilio iniquo amoverat, quamque generositatis egregiæ ac multæ decus honestatis adornat, maritali affectione tractaret, nec illis aures contra hoc accommodare curaret, qui quæ sua sunt non quæ Jesu Christi quærentes, ad imitationem hominis inimici qui in agro bene seminato zizania respersit, pro lucro reputant si possint, inter aliquos odium et discordiam seminare. Sed idem rex legatum prædictum et litteras nostras devotione qua decuit, sicut accepimus, non recepit. Nos autem, sicut novit Dominus, licet propter hoc simus conturbati, pro salute tamen animæ ejus de qua nos oportet propensius cogitare amplius contristamur, volentes ipsum ea semper efficere, quæ et Creatori suo placere debeant, et suæ animæ dispendium non incurrat. Inde est quod publicum instrumentum super genealogia ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lunden. archiepiscopi et suffraganeorum ejus nobis transmissum et famam

A publicam attendentes, sententiam illam divortii contra ordinem juris prolatam, de fratrum nostrorum consilio cassantes et penitus irritantes, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus, si supradictus rex suæ conditionis oblitus ea vivente aliquam superducere forte voluerit, vos auctoritate freti apostolica id eidem inhibere firmiter procuretis.

Dat. Laterani, in Idus Martii (36), pontificatus nostri anno v.

CCXIII.

Willelmo archiepiscopo Remensi, S. Sabine cardinali, apostolicæ sedis legato, et ejus suffraganeis eadem mandat quæ superiore ad archiep. Senon. epistola.

[Mansi, Concil., XXII, 621.]

CCXIV.

Philippo Francorum regi et sententiam illam divortii (cum Ingeburga facti) a sese irritatam et cassatam nuntiat. Hortatur ut uxorem recipiat et maritali affectione pertractet.

(Marten., Ampl. Collect., I, 1007.)

CÆLESTINUS, etc.

Cum in regno Galliarum, etc., ut supra, epist. 212, fere in eundem modum usque, discordiam seminare. Nos autem publicum instrumentum super ipsa genealogia ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lunden. archiepiscopi et suffraganeorum ejus nobis transmissum et famam publicam attendentes, sententiam illam divortii, contra ordinem juris prolatam, de fratrum nostrorum consilio penitus irritamus atque cassamus. Rogamus igitur regiam excellentiam, monemus, preculamur, et in remissionem tibi hujusmodi peccatorum, quatenus prædictam uxorem tuam pro Deo et salute animæ tuæ recipias, et maritali affectione pertractes. Nos enim si quam propter hoc quod tam taliter dimissisti, videris maculam peccati contraxisse, id de beatorum Petri et Pauli auctoritate tibi misericorditer condonamus.

Sane regiam celsitudinem volumus non latere quod eam circa personam tuam in Domino gerimus voluntatem: quod si factum istud cum honestate nostra et salute animæ tuæ possemus aliquatenus sustinere, nequaquam per nos in eo tantum fuisset processum; sed licet tu ipse, prout credimus, non ignoras, id, salva conscientia, et absque animæ tuæ periculo non potuimus clausis oculis pertransire.

CCXV.

Confirmatio sententiarum excommunicationis, et interdicti lateran. auctoritate Walteri archiepiscopi contra cives Rothomagensis.

(Laterani, Mail 15.)

[Petri Besensis Opp., p. 796.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus WALTERO Rothomagensi archiepiscopo, et suffraganeis suis.

Cum universæ Dei Ecclesie per totius amplitudi-

nem orbis longe lateque diffusæ unam catholicam, id est universalem, efficiant pretio sanguinis sponsi sui redemptam, quam sicut diversa membra unum constituunt corpus, uniformitas fidei et doctrinæ connectit, si aliquam earum lædi contigerit, illius offensio sine aliarum fieri læsione non potest, in quam tanto præ aliis magis caput offenditur, quanto singularum affectu, amplius tangitur et firmiter eis connexionem inhæret. Quia de causa contigit ut, cum Romana Ecclesia omnium caput sit et magistra, nos, qui ei licet immeriti præsidemus, cujuslibet oppressio concutiat gravius et flagellet, et eo fortius ad compassionem inducat, quo a nobis specialius speratur in adversitate subsidium, et qualibet consuevit Ecclesia contra violentiam hominum perversorum, devotius et securius sedis apostolicæ patrocinium invocare. Sicut autem quorundam vestrorum et aliorum quamplurium nobis est litteris intimatum, et multorum jam relatione percepimus, ita universorum refriguit charitas, excrescente malitia iniquorum, ut nulla jam fere Dei ecclesiis, vel ministris earum reverentia impendatur; sanctuarium Domini vi conculcetur, fidei documenta spernantur, et vix valeant aliqui reperiri qui, post enormitates quamplurimas, adjiciant ut resurgant, sed potius in ultionem præcedentium criminum, commissis enormiter hæcenus accumulent graviora, lætentur cum malefecerint, superbiant impii dum pauper incenditur, et in perpetratione operum iniquorum exultent. Verum quia perversorum nequitia tantum invaluit, ut in hominibus non possit remedium vel subsidium inveniri, recurrendum est ad præsidium Creatoris, et orationibus, et quibuslibet piis operibus propensius insistendum, ut clementiæ supernæ nos dignatio benigne respiciat, et hominem ulterius super nos prævalere non sinat, et in Ecclesiarum oppressionibus non permittat diutius delectari. Quia tunc demum secure possumus superum sperare ac expectare præsidium, cum ea diligenter quæ ad nostrum officium pertinuerunt, fuerimus executi; explicemus summam quæ nobis sunt de Rothomagensi Ecclesia intimata, et remedia curemus quæ potuerimus adhibere.

Cum autem oportuerit te olim, frater archiepiscopo, clarissimo in Christo filio nostro Richardo, illustri Anglorum regi, in peregrinatione seu captione urauente, regni negotiis occupari, populus tuæ civitatis diabolica instigatione commotus in tuam cathedralen ecclesiam et in alias tibi subditas atque in ministris earum erupit hostiliter et crudeliter debacchari, bona eorum diripere, et molestias eis ac contumelias nimium graves inferre; unde communicato consilia prælatorum et aliorum religiosorum et peritorum virorum, in malefactores illos, quia commoniti respiscere contemnebant, anathematis sententia promulgat; illi vero quæ ad ipsorum correctionem et salutem erubescerentiam fuerat promulgatum, in fomentum nequitie assumentes, fortius et pertinacius ecclesias et earum ministros

A postmodum persequentes, quosdam ex ministris ipsis crudeliter interimere, quosdam membris genitalibus mutilare, alios graviter cedere, et contumeliis quampluribus afficere præsumserunt, diruerunt canonicorum domos, quasdam igne apposito combusserunt, et in diebus paschalibus eorum pecuaria et virgulta extirparunt. Licet autem post aliqua temporum intervalla de tui super his mandati observatione et satisfactione præstanda, iidem malefactores exhibuerint juramentum, quod firma-verunt sacramento, contempserunt contumaciter postmodum adimplere. Tot igitur ipsius Ecclesiæ gravaminibus ac subjectorum ejus paterno compati-entibus affectu, et volentes tantis oppressionibus apostolici præsidii remedium adhibere, præscriptam B sententiam, sicut rationabiliter ac pro jure lata est, ratam decrevimus et firmam habendam, fraternitati vestræ per apostolica scripta districte præcipiendo, mandantes quatenus sententiam illam nullius contradictione vel appellatione obstante, singulis Dominicis festivisque diebus per totas dioceses vestras, pulsatis campanis et candelis extinctis, tandiu nuntietis et nuntiare faciatis publice observandam, donec ablata reddiderint de damnis tam crudeliter irrogatis, et illatis injuriis: ii, qui eidem sententiæ sunt obligati satisfaciant competenter, et eam ad minus fratris archiepiscopi testimonio litterarum pro absolute et penitentia super tantis excessibus nostro se conspectui repræsentent. Si quas etiam sententias propter ejusmodi C gravamina canonice vos vel aliqui vestrum duxeritis promulgandas, usque ad debitam satisfactionem præcipimus publicari. Cæterum quia prædictis gravaminibus de occulto Dei judicio alia supervenire gravamina que per exercitum Franciæ tuis canonicis, frater archiepiscopo, et clericis aliis nimis enormiter fuerint illata, et ad frequentem admonitionem per te atque alios factam de rebus ablatis, et damnis illatis, non fuit aliquatenus satisfactio præstita, terra quæ de tua diocesi specialiter est subjecta, communicato presbyterorum virorum consilio, interdicti sententiæ subjecisti, quosdam et clericos in illa terra manentes, qui tuam contempserunt servare sententiam, excommunicationis et sententiis interdicti inviolabiliter observentur, donec tibi et ecclesiis et clero quibus sunt illatæ injuriæ, congrue fuerit satisfactum.

Datum Lateran., 11. Maii, pontif. nostri ann. v.

CCXVI.

Cænobiarchis S. Chrysogoni facultatem a decessoribus suis obtentam utendi pontificalibus insignibus concedit et confirmat.

(Laterani, Maii 18.)

[FARLATI, *Illyricum sacrum*, V. 65.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio VINCENTIO abbati Sancti Chrysogoni Jaderini, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum te devotum et fidelem Ecclesiæ filium esse credamus, honori tuo libenter intendimus, et perso-

nam tuam aliquo speciali privilegio duximus honorandam, et ut ferventius in nostra et Romanæ Ecclesiæ devotione persistat, quo te noveris per nos honore ac dignitate ecclesiastica decoratum. Eapropter, dilecte in Domino filii, devotionem tuam et prudentiam attendentes, usum mitræ, annuli, baculi ac sandalium, sicut prædecessores tui hactenus habuisse noscuntur de benignitate sedis apostolicæ tibi duximus concedendum, ut ipsis ecclesiasticis insignibus solemnibus processionibus et præcipuis festivitibus Ecclesiæ tuæ de auctoritate sedis apostolicæ tam infra monasterium tuum quam ecclesias pertinentes ad ipsum libere potiaris.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum apostolorum ejus Petri et Pauli se noverit incursurum.

Datum Laterani, xv Kal. Junii, pontificatus anno v.

CCXVII.

Capituli Carnotensis privilegia infringi vetat.

(Laterani, Jun. 2.)

[Theodori Pœnitentiale, II, 307.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... decano et capitulo Carnotensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Curam debemus sollicitam et studium modis omnibus adhibere, ut privilegia et libertates quæ a nobis et prædecessoribus nostris rationabiliter Dei ecclesiis conceduntur, in sua semper consistere valeant firmitate: et ne cujuslibet temeritatis incursu possint infringi, auctoritate nobis concessa studiosius imminet præcavendum. Quocirca præsentium auctoritate districtius inhibemus, ne aliquis archiepiscopus, episcopus, vel alia quælibet persona contra privilegia vobis ab apostolica sede indulta præsumat aliquid attestare, per quod vobis vel Ecclesiæ vestræ præjudicium in aliquo generetur. Quod si forte præsumperit, illud decernimus fore vacuum penitus et manere, etc.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ paginam inhibitionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Nonas Junii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXVIII.

Canonicis S. Quintini præcipit, ne lædant privilegium canonicis S. Pecinæ a sepe concessum.

(Laterani, Jun. 15.)

[COLLIETTE, *Mém. du Vermandois*, t. II, p. 525.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et capitulo Sancti Quintini, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum dilectis filiis canonicis sanctæ Pecinæ, no-

stra sit auctoritate prohibitum ut nullum in ecclesia sua per vos, in canonicum reciperent, et in fratrem, donec præbenda ipsius ecclesiæ, juxta antiquam et approbatam consuetudinem fuerint ad octavam præbendarum numerum revocata. Vos, quod grave ferimus et molestum, aperte videmini contra ipsam inhibitionem nostram eniti: et quosdam in ea, ne ipsæ præbendæ ad prædictum numerum redigantur, præsumitis ordinare. Unde præsentium vobis auctoritate præcipiendo mandamus, ut eidem inhibitioni in nullo præsumatis aliquatenus derogare, sed ipsam in suo robore conservetis penitus illibatam; alioquin noveritis nos venerabili fratri nostro Atrebatensi episcopo dedisse firmiter in mandatis, ut vos a præsumptione vestra, nostra fretus auctoritate, per censuram ecclesiasticam, sublato appellationis impedimento, compescat.

Datum Laterani, xvii Kalend. Julii, pontificatus nostri anno v.

CCXIX.

[*Michaeli*] archiepiscopo et archidiacono Senonensi mandat ne quædam capituli Carnotensis privilegia infringi patiantur.

(Laterani, Jun. 19.)

[Theodori Pœnitentiale, II, p. 304.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo et dilecto filio... archidiacono Senonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum pro dilectis filiis... decano et capitulo Carnotensis Ecclesiæ sententia super consuetudinibus et libertatibus Ecclesiæ de burgensibus Carnoti ad eorumdem canonicorum servitium recipiendis et deferendis a nobis legitime lata fuerit, et antiquæ et rationabiles consuetudines ejusdem Ecclesiæ, ad quas observandas venerabilis frater noster... Carnotensis episcopus juramento tenetur approbata ipsius juramenti forma, a nobis fuerint plenius confirmata et eisdem ab apostolica sede benigne fuerit indultum, ut nulli liceat contra privilegia ipsius Ecclesiæ, nisi super hoc speciale habuerit apostolicæ sedis mandatum, aliqua temeritate venire, libera ipsis facultate concessa servos et ancillas suas qui aut quæ contra eos occasione communis vel cujuscunque rebellionis venire præsumperint ad servitium proprium revocandi ac compositione quæ inter ipsos episcopum et capitulum Ecclesiæ Carnot. super precariis de Normannia, de Masengeio, de Ungreio, et de Alversio, et super præposituris de Nongento, de Fontaneto, de Amilliaco et de Belsia amicabiliter intervenerat et fuerat redacta in scriptis, auctoritatis apostolicæ munimine confirmata et eidem indulta, ne sub sæculari iudice, nisi in causa possessionum quæ sæculariter possidentur, vel cum reus exceptiones suas contra eos sub eis coram quibus convenitur legitime voluerit comprobare, ipsi vel eorum aliquis responderet cogatur; ad instantiam dilecti filii nostri R. Carnotensis canonici, qui in promer-

dis negotiis Ecclesiæ suæ opportune et importune non destitit laborare, ne quæ a nobis ipsis indulta sunt vel nostrarum litterarum munimine roborata temeritate cujuslibet in irritum valeant revocari, per vestræ discretionis studium ipsi Ecclesiæ volumus paterna sollicitudine præcavere. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus quæ præmissa sunt facientes auctoritate nostra irrevocabiliter observari contradictores, si qui forsitan apparuerint, nisi ad admonitionem vestram a sua nequitia duxerint desistendum, ecclesiastica districtione appellatione postposita feriat; et faciatis donec resipuerint ab omnibus arctius evitari, nullis litteris obstantibus, harum tenore tacito, si quæ apparuerint a sede apostolica impetrare.

Datum Laterani, XIII Kalendas Julii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXX:

Statuit ut nullus canonicus trahatur ad iudicium sæculare, nisi ratione feodi.

(Laterani, Jun. ?)

[Ibid., p. 437.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et capitulo Carnotensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Iustus potentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate vobis præsentium indulgentius, ut nullus vos vel aliquem vestrum ad iudicium pertrahat sæculare, nisi ratione feodi vel alterius sæcularis cujuslibet possessionis super aliquo quod ad eam pertineat aliqua causa vertatur, vel aliquis a vobis coram iudice sæculari conventus, in ejusdem præsentia exceptiones quas contra vos proposuerit voluerit comprobare. Statuentes ut si aliquis contra hanc apostolicæ sedis indulgentiam venire præsumpserit, licitum vobis sit in ipsam ecclesiasticæ districtiōnis sententiam appellatione postposita promulgare.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, ... Kalendas Julii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXI.

Sententiam latam inter Taonem abbatem de Fontana Taonis et plebanum Massarium confirmat.

(Laterani, Jul. 3.)

[ZACHARIA, *Anecdota mediæ ævi*, p. 347.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, TAONI abbati et fratribus de Fontana Taoni, salutem et apostolicam benedictionem.

A Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu arbitrium a dilectis filiis Sinibaldo plebano de Villiano, et presbytero papæ ecclesiæ S. Salvatoris rectore inter vos, et Massarium de Montecucco super ecclesiis de Stagiario et S. Simeonis de Stagiario et de Podio Montiscuccoli rationabiliter promulgarunt, sicut ab utraque parte præceptum est, et in scripto exinde confecto plenius continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem vero firmitatem scriptum illud de B verbo ad verbum huic præsentis paginæ jussimus inserendum, quod sic se habet :

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni, anno ab ejus Nativitate 1192 domno Henrico imperante, iv Non. Maii, indic. decima. Cum lis et controversia verteretur inter Taonem abbatem de Fontana Taonis litigantem pro se vice et nomine suæ ecclesiæ ex una parte, et plebanum Massarium litigantem pro se vice et nomine plebis de Montecuccoli, unde is custos et rector esse videtur, ex altera, pro ecclesia videlicet de Stagiario, et S. Simonis de Periano, et de Podio Montis Cuccoli, in quo ipsa plebs est constructa et ædificata, placuit utrique parti hanc litem et controversiam nobis Sinibaldo plebano de Vigliano, et presbytero papæ rectori ecclesiæ S. Salvatoris committere, ut eam libero et proprio nostro arbitrio finiremus, quomodocunque nobis placeret. Nos itaque jam dicti arbitri huic controversiæ finem imponere, eamque per omnia sopire volentes, habito prudentium virorum consilio, et specialiter domini Boni venerabilis Pistoriensis episcopi, visis etiam et perceptis privilegiis, et chartulis, quæ ab utraque parte exinde fiebant, statuimus atque decernimus, et per laudum et arbitrium dicimus, quod de cætero prædicta ecclesia S. Miniatis de Stagiario sit in potestate plebani Montis Cuccoli, videlicet, quod liceat ei et teneatur illuc dirigere sacerdotem, qui divina celebret, recipiens inde plebanus, quidquid intuitu populi de Stagiario eidem provenit ecclesiæ, sive pro feudo, sive pro oblationibus tam vivorum quam mortuorum. Si vero plebanus ibi ponere voluerit proprium sacerdotem, ponat, dum tamen de consensu abbatis fiat, et eidem abbas malitiose non contradicat. De capella vero Sancti Simonis de Periano ita ordinamus atque sancimus, ut ab hac hora in antea liceat abbati ponere sacerdotem in eadem ecclesia, quemcumque voluerit, irrequisito plebano, presbyter vero ibi positus infra octo dies proximos ad plebem vadat, et populum ad ipsam plebem pertinentem de manu plebani ascripiat, et plebanus eum de eo maneat; presbyter autem pro eodem populo obedientiam plebano promittat, hoc modo, quod quamcumque sententiam plebanus in populum, vel in aliquem de populo intulerit, ipse presbyter observet, et observari faciat, et teneatur

presbyter ire ad plebem, litanias, festiuitates, ad baptismum et mortuos sepeliendos. De festo S. Simonis ita laudamus, et arbitrio confirmamus quidquid abbas de Farculis, et magister Minias statuerunt, scilicet ut plebanus annuatim vadat ad festum S. Simonis, sociatus tantum duobus clericis, et tanquam Maasarius plebanus in diuinis officiis, et in mensa tam spirituali quam corporali honoretur, populus vero ejusdem capellæ quotidiana officia audiat in præscripta capella. Ad litanias vero, et festiuitates plebis, et baptismum ad plebem vadat. De plebe vero Montis Cuccoli dicimus, atque decernimus quod abbas de cætero nihil juris, vel actionis in plebe, vel in podio habeat, vel requirat, nisi hoc tantum, ut plebanus vel rector, qui pro tempore fuerit in eadem plebe, annuatim de modo in antea in mense Iunuarii abbati, vel ejus certo nuntio quatuor libras boni olei nomine pensionis persolvat, vel persolui faciat ad rectam libram venalem mercati civitatis Pistoriensis, et nihil amplius. Quod si statuto tempore non persolverit, teneatur in duplum restituere. Statuimus etiam, ut non licent abbati, vel alicui suo monacho alicui de populo superscriptæ plebis pœnitentiam dare sine licentia plebani. Quicumque tamen de toto corpore, vel districtu plebis sepulturam apud abbatiam eligere voluerit a plebano, vel ejus clericis non vetetur, dum tamen quartam partem de eo quod iudicaverit, de rebus mobilibus plebano tribuat, vel tribui faciat. Præterea præfate plebis plebanus semel in anno teneatur cum toto populo plebis abbatiam sæpe dictam cum litanis visitare. Adjicientes insuper et firmiter statuentes, quod si aliquo tempore aliqua partium contra aliquid vel aliqua prædictorum temerario ausu venire tenuerit, et omnia ea, quæ a nobis superius statuta, et per laudum et arbitrium pronuntiata sunt, non observaverit, inobediens pars viginti libras bonorum denariorum Pisanorum nomine pœna alteri parti persolvat laudum servanti. Qua pœna data atque soluta, omnia prædicta semper firma, et in suo robore permaneant duratura. Acta sunt autem hæc omnia in civitate Pistorii in palatio domini episcopi presentia jam dicti domini Boni Pistoriensis episcopi, et Nivaldi præpositi, et Bosonis archipresbyteri, et presbyteri Melioris Basilii, et presbyteri Accompanati concanonicorum S. Zenonis, presentia quoque quorundam ordinarii, Daliotti Pedronis Monpeslieri quondam Martini, Jacobi Duliotti, Marceppi quondam Guidalotti, Actis quondam nigri, Jacobi Pistorensis, Averardi Melani, Ugolini et Cacciaqueræ quondam Guerrieri, et aliorum quamplurium rogatorum testium, dominus Gregorius monachus ac sacerdos, et Camarlinghus prædictæ abbatiæ, omnibus prædictis consensit, et parabolam dedit. Gerardus item monachus omnibus prædictis assensum præbuit. Ruffus, qui dicitur Raynerius, clericus ejusdem abbatiæ, omnia prædicta semper firma et rata habere promissit. Item Parisius, Bardus, Geoardus, Bellinus, Picciolius, Maganinus conversi ejusdem abbatiæ, omnia, quæ superius sunt statuta et laudata, semper firma

A et inviolata habere promittentes per omnia eis consenserunt. Ex parte autem plebis presbyteri Bonus et Armisius Calincione subdiaconus, Bernardus canonicus, Leonardus clericus plebis, assensum omnibus prædictis præbuerunt. Ego Avianus domni Frederici diuæ memoriæ Romanorum imperatoris iudex, et sacri palatii notarius omnibus prædictis interfui, et eadem a prædictis arbitris proferri audiens, et videns de mandato eorum nihil addens, vel minuens, fideliter scripsi, et in publicum redegi.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, v Nonas Julii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXII.

Ecclesiæ S. Mariæ et S. Theobaldi Metensi indulgentiarum privilegia concedit.

(Laterani, Jul. 4.)

[Histoire de Metz, III, 160.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Sanctæ Mariæ Sanctique Theobaldi canonicis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum omnium Ecclesiarum militantibus pia sollicitudine teneamur intendere, maxime tamen eas fovere arctiusque debemus amplecti, quarum novella plantatio est, et teneris adhuc radicibus innituntur; et quoniam subsidia non habent Deo in eis servientibus sufficientia, pleniori indigent nostræ consolationis ubere lactari. Inde, dilecti in Christo filii, laudabile propositum vestrum attendentes, ac ferventem in divino cultu devotionem, porro qui novellam de patrimoniis vestris, plantastis canonicam, quique novam a fundamentis erigitis ecclesiam, quamvis propriæ vobis non suppetant facultates, quod venerabilis frater noster Bertrannus Metensis episcopus, de pietate Domini confusus vobis induxit, ratum habemus, et auctoritate apostolica confirmamus. Quicumque igitur bis in anno, secunda scilicet feria Paschæ, et die dedicationis ecclesiæ vestræ, quæ celebratur in natali beati Laurentii martyris, nomine peregrinationis, ecclesiæ vestram visitabunt, a peccatis patrum et matrum, quæ sine læsione fuerunt, de parte Dei et nostræ se noverint absolutos, pœnitentias et peccata quæ ab eorum memoria recesserunt remittimus, et de pœnitentiis sibi injunctis quadraginta dies. Præterea si qui sanctorum limina adire proposuerint, et de expensis viæ necessariis juxta consensum episcopi sui, vel ejus quem episcopus loco ejus delegaverit, ecclesiæ vestræ in remissionem peccatorum suorum conferre voluerint, viam et peregrinationem auctoritate Dei et nostræ, eis indulgemus.

Datum Laterani, iv Nonas Julii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXIII.

Ecclesiæ Sipontinæ archidiacono, archipresbytero et primicerio mitræ, podii et annuli usum concessit.

(Laterani, Jul. 11.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, VII, 828.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ven. fr. HUGONI archiepiscopo, et dilecto filio capitulo Sipontino salutem et apostolicam benedictionem.

Cum tu, frater episcope, a longe retroactis temporibus in servitio nostro fueris laudabiliter conversatus, dignum duximus ad instantiam tuam, concessam tibi Sipontinam Ecclesiam honorare. Inde est quod pagina præsentii concedimus ut ejusdem Ecclesiæ archidiaconus, archipresbyter et primicerii, et successores eorum, mitris deinceps, podiis, et annulis decorentur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, v Idus Julii, pontif. nostri anno v.

CCXXIV.

Hu[berto] archiep. Cantuar., ap. sedis legato, et ejus suffraganeis mandat ut homines ad subsidium terræ Hierosolymitanæ ferendum adhortentur. Richardum regem admoneri vult ut milites et peditos bene instructos eo transmittat.

(Laterani, Jul. 23.)

[*Radulf. de Diceto Imag. Hist.*, ap. TWYSDEN, *Hist. Angl. Script.*, I, 684.]

COELESTINUS episcopus... ven. frat. Cantuariensi archiepiscopo, ap. sedis legato, HUB., et suffraganeis, et dilectis filiis Ecclesiarum prælati in provincia Cantuar. constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Misericors et miserator Dominus qui ut humani generis lapsum sua misericordia restauraret, de utero virgineo carnem sumere ac mortis non dubitavit subire discrimen, nolens nos quos de tenebris et umbra mortis sua morte redemit, nostrorum meritorum exigentia iterum manibus tradi inimici, omnem filium quem recipit miserando castigat, monitis nos aliquando, quandoque flagellis corripuens, et cum meritis et peccatis nostris talia et majora debere conspiciamus, ad meliorem vitam facilius et libentius inclinemus. Verum cum diebus nostris in tantum excreverit malitia modernorum, ut nec sacræ Scripturæ monitis nec infirmitatis nostræ corripiamur flagellis, manum suam super nos in tantum voluit aggravare, ac terram nativitatis suæ, quod sine cordis amaritudine non possumus explicare, in manibus tradere paganorum, ut cum propheta merito deplorantes, *Deus, venerunt gentes in hæreditatem* (*Psal. LXXVIII*), etc., auribus nostris audierimus, quod quibusdam etiam ad majorem compunctionem datum est intueri morticina san-

A ctorum in escas tradita volatilibus cæli, et sanguinem eorum in potum bestiis terræ. Audientes pariter abominationem desolationis factæ in loco sancto, cum ibi sicut dicitur ab *Agarenis* factum sit prostibulum meretricum ubi quondam mensa panum fuerat et propositio sancta, et ibi sit usque hodie stabulum jumentorum ubi corpus Christi et sepultum exstitit et a fidelibus percipi consuevit. Signum etiam salutare, videlicet sacratissimum lignum crucis in quo Apostolus typicè gloriabatur cum diceret: *Nos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Jesu Christi* (*Galat. VI*), in quo est salus, vita et resurrectio nostra, per quem salvi et liberi sumus; in exterminio terræ illius peccatis Christiani populi exigentibus in illorum potestatem devenit, qui crucifixum cum cruce pariter detestantur et filios Ecclesiæ totis conatibus persequuntur. Jerusalem præterea quondam *pacis visio*, et terra veteribus patribus reprobata, in qua Dominus noster pro nobis pati voluit, et certa suæ divinitatis argumenta monstrare, quæ etiam quondam a Christianæ fidei professoribus consueverat devotissime ac frequentissime visitari, calcatur pedibus iniquorum et illorum spurcicia inquinatur quibus olim et timori fuerat et horrore, ut solita gloria et divitiis spoliata, et religiosis viduata et deserta cultoribus ad seipsam conversa deploret: *Quomodo sedet sola civitas plena populo, facta est quasi vidua dominæ gentium* (*Thren. I*). Quis igitur Christicola tantæ desolationis non immemor lacrymas teneat? Quis, hujus calamitatis audita miseria, non condoleat columbæ gementi? Quis hujus immoderati doloris consolationem recipiat? cum non sit qui consoletur Ecclesiam lacrymantem ex omnibus charis ejus. Accingimini ergo, fratres, ad verbum Dei populis evangelizandum et gloriam; accingantur quibus licet materialem gladium in persecutores fidei exercere, ut injuriam crucis vindicta celeri ulciscantur; accingantur quibus datum est solis orationibus et contemplationibus vacare, ut Dominum possint assidua oratione placare. *Eecce enim expetiit nos Satanas ut in hac turbatione eribraret sicut triticum* (*Luc. XXII*). Eecce qui nunc cum Christo non fuerit, juxta evangelicæ auctoritatis doctrinam ipse erit aversus. Et quem ad præsens crucifixi non movebit injuria, in signo non confidat alterius salutari. Nec aliquorum volumus prudentiam admirari, si diversi mundi principes qui ad expugnandam gentem Saracenicam hactenus in hasta et gladio sunt profecti, quasi nihil penitus profecerunt, quia non hasta et gladio salvos facit Dominus de sua misericordia confidentes, sed in multitudine miserationum suarum salvabit eos. Nec nostra merita hactenus usque adeo profecerunt ut iratum Dominum ad misericordiam provocaverimus et in edelam: licet enim quondam filii Israel ad vindicandam mortem uxoris levitæ de monte Ephraim contra tribum Benjamin ascenderunt, Domino præcipiente, armati; non

tamen prius eos potuerint aliquatenus superare quam ab illis semel et secundo fugati excessus suos et iniquitatem propriam purgavissent. Ascendite igitur spe ad cor altum, charissimi, ut in mirabilibus suis exaltetur Dominus. Effundite coram illo corda vestra ut adiaciat misereri Deus, et servet in ira misericordiam suam, et post tempestatem et fletum exultationem inducat. Sumant crucis signaculum qui hactenus arma militaria inter Christianos populos assumpserunt, nec desperent de paucitate, nec in multitudine glorientur. Si enim ac defensionem terræ nativitatibus Christi, passionis, resurrectionis et ascensionis ipsius cum humilitate debita voluerint festinare, Dominus conterens bella qui currus et exercitus Pharaonis projecit in mare, docet manus eorum ad prælium et digitos ipsorum ab bella, et multitudinem paganorum ut paleam ante faciem venti protinus exsufflavit, et ut lutum platearum delebit eos.

Vos autem, fratres, archiepiscopo et episcopi, quibus post summæ sedis pontificem cura est universorum et animarum sollicitudo commissa, precibus instantibus ad Dominum incessanter subiectos vobis populos ut, assumpto crucis signaculo, ad confundendos et confutandos persecutores Christianæ fidei accingantur, prædicationibus assiduis laboretis. Speramus siquidem, et vos ipsi sperare debetis, quod Dominus in verbo prædicationis et orationis vestræ rete laxabit, et tales ad defensionem orientalis provinciæ propitius excitabit, quorum potius exigentia meritorum quam armorum fiducia exsurget Deus et inimici dissipabuntur ipsius, et fugient a facie ejus qui oderunt eum. Nos autem illis qui pro divinitatis amore laborem hujus perfectionis assumere et quantum in se fuerit implere studuerint, de indulto nobis a Deo auctoritatis officio illam remissionem impositæ poenitentiae per sacerdotale ministerium facinus, quam prædecessores nostri noscuntur suis temporibus statuisse, ut videlicet qui corde contrito et humiliato spiritu laborem hujus itineris assumpserint, et in poenitentia peccatorum et fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam, et vitam propter hoc consequantur æternam. Sive autem supervixerint sive mortui fuerint, de omnibus peccatis suis de quibus fuerint recte confessi impositæ satisfactionis relaxationem de omnipotentis Dei misericordia, et apostolorum Petri et Pauli auctoritate et nostra se noverint habituros. Bona quoque ipsorum ex quo crucem acceperint cum familiis suis sub sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nec non et archiepiscoporum atque aliorum prælatorum Ecclesiæ Dei protectione consistant, et nullam de his quæ in susceptione crucis quiete possederint, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur, sustineant quæstionem, sed bona ipsorum integra interim remaneant et quieta. Illi autem qui in subsidium terræ illius de bonis suis transmiserint, de peccatis suis veniam consequantur juxta suorum

A moderamina prælatorum. Verum tibi, frater archiepiscopo, cui sollicitudo legationis regni Anglorum est ab apostolica sede commissa, honoris hujus laborem duximus injungendum, mandantes ut apud charissimum in Christo filium nostrum Richardum, Anglorum regem illustrem, ut ad defensionem terræ Jerosolymitanæ milites et pedites bene instructos transmittat, assiduis exhortationibus elaboras, et provinciam circueis Anglicanam opportunis et importunis prædicationibus instes, ut pro defensione Christianitatis assumpto crucis signaculo terram visitent transmarinam. Vobis autem, fratres episcopi et dilecti filii ecclesiarum prælati, præsentium auctoritate mandamus, ut dictum archiepiscopum vestrum, tanquam apostolicæ sedis legatum, benigne recipere ac honorifice pertractare curetis, et monitis ejus et mandatis salubribus obedire.

Dat. Laterani, viii Kalend. Augusti, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXV.

Ecclesiæ Pennensi duo castella asserit peten' Oddone episcopo.

(Laterani, Jul. 31.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, I, 1125.]

CÆLESTINUS.... ven. fratri ODDONI Pennensi episcopo, salutem ..

Cum a nobis petitur quod justum.... Eapropter, ven. in Christo frater... duo castella, videlicet Paliano et Colle Alto cum omnibus pertinentiis suis, quæ tuo studio et diligentia Pennensi Ecclesiæ acquisivisti.... confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitus. Nulli ergo...

Datum Laterani, ii Kal. Augusti, pontificatus nostri anno v.

CCXXVI.

Archiepiscopis, episcopis, et aliis Ecclesiarum prælati per totam Alemanniam et Teutoniam constitutis mandat inducant populum et ut in personis et rebus secundum justam dispositionem [Petri] Sanctæ Cæcilie et [Joannis] tit. Sancti Stephani in Cælio mon e presbyterorum cardinalium ipsi Hierosolymitanæ regioni succurrant.

(Laterani, Aug. 1.)

[SUDENDORF, *Registrum*, I, 82.]

CCXXVII.

Litteris ad capitulum Beati Martini Turonensis prohibet ne pensio vel modiatio rerum Ecclesiæ ultra decem libros sine cautione concedatur; tum statuit ut canonici ab officiis absentes prentur sex denariis, quos de communi percipiebant singulis diebus.

(Laterani, Aug. 30.)

[*Défense de Saint-Martin de Tours*, 27.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo Beati Martini Turonensis, salutem et apostolicam benedictionem

Apostolicæ sedis cui, divina disponente clementia, licet immeriti præsidemus, auctoritas nos inducit, ut Ecclesiarum utilitatibus debeamus, quantum largitio divina permisit, paterna solli-

citadine providere, et si qua forte in eis quæ ipsis videantur dispendium importare, sub obtentu pravæ consuetudinis observantur, decet nos ea ex debito officii nostri sollicitius rescicare. Sane ad audientiam apostolatus nostri pervenit quod vos sæpe pensionem vel modulationem redditus ecclesiæ vestræ fidejussoribus, vel pignoribus exinde non receptis, ad certum pretium magis offerenti ab eo juratoria tantum cautione recepta conceditis, et ea occasione crebro contingit, quod ipse de pretio non soluto, perjurium et Ecclesiæ damnum et iacturam incurrit. Volentes igitur ut hæc de cætero caveantur, auctoritate presentium sub anathemate prohibemus, ne de cætero pensionem vel modulationem rerum Ecclesiæ quæ decem librarum summam excedat, alicui sine sufficiente fidejussoria vel pignoratitia cautione, concedere præsumatis, nec uni personæ ultra tres modulationes, quæ majoris quam decem librarum valoris existant, conferre, temeritate qualibet attentetis. Præterea quia relatum est nobis quod in ecclesia vestra sæpe contingit, quod quando divina celebrantur officia quidam canonicorum vel in claustris resident, vel nulla rationabili causa compulsi tanquam gyrovagi circumquaque voluntate propria discurrentes, cum aliis qui celebrationi divinarum assistunt, ipsis officiis non intersunt, unde ecclesia ipsa sæpe a divinarum obsequiorum solemnitate fraudatur, et aliis canonicis materia provenit delinquendi. Præceptum statuimus auctoritate, ut quoties divina celebrantur officia, si canonicorum aliquis, nisi forte rationabili causa et a capitula accepta licentia se duxerit absentandum, sex denarii quos unusquisque canonicus de communi percipere diebus singulis consuevit et debet, et, omni contradictione et appellatione cessante, penitus denegentur, ut quos divinus amor ad servitium nequaquam Salvatoris inducit, debiti saltem subtractione stipendii compellantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostram prohibitionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXVIII.

Ecclesiæ Auxitanensis protectionem suscipit, bonaque et jura confirmat.

(Laterani, Sept. 12.)

[Cl. de Bauskias, *Chron. de l'Egl. d'Auch.*, 40.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri BERNARDO Auxitanensis Ecclesiæ archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuam memoriam.

In eminenti solis apostolicæ specula, disponente Domino, constituti, fratres nostros episcopos tam propinquos quam longe positos fraternaliter debemus

charitate diligere, et ecclesiis sibi a Deo commissis paterna sollicitudine providere. Quocirca, venerabilis in Christo frater Bernarde, archiepiscope, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam Auxitanam Ecclesiam, cui, auctore Domino, præesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus, statuente ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, vel aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, et illibata permaneant. Adjicimus etiam, ut eadem Auxitanensis Ecclesia, quæ soli sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ noscitur subjecta fuisse, nulli prorsus alicui debeat subijci potestati, sed in ea libertate consistat, quam ipsam recolendæ memoriæ Clodovæus quondam Francorum rex de Saracenorum manibus liberatam pia devotione donavit et multis ac variis donis, nec non et possessionibus ampliavit; addens quod quidquid juris in ecclesia illa vel civitate habebat totum in usus ejusdem loci archiepiscopi nomine perpetui et successorum suorum ex tunc et in perpetuum proveniret, sicut memoratus rex archiepiscopo, qui Ecclesiam præscriptam tum temporis præsidebat, noscitur indulgisse, et prædecessores tui hactenus possederunt. Ad hæc quidquid in corpore civitatis vel extra, citra flumen Ercii vel ultra jure parochiali, sive jure fundi, memorata Auxitanensis Ecclesia in vineis, culturis et aliis terris, ac molendinis hucusque possedit, infra illos videlicet terminos, qui ab antiquioribus xeridica sunt terminatione distincti atque calcati :

Ecclesiam Sancti Laurentii extra muros, ecclesiam Sancti Martini cum appendiciis suis, ecclesiam Sancti Petri; quartas etiam omnium ecclesiarum, de quibus eas habere et sub custode suo prædecessores tui percipere consueverunt, sicut ipsas a tempore bonæ memoriæ Austindi quondam Auxitanensis archiepiscopi, qui eandem quartas dicitur acquisivisse, et antecessores tui habuisse noscuntur, tibi et successoribus tuis presentis privilegii pagina communimus. In Armaniacho ecclesiam de Nugarol cum tota parochia sua, sicut Beruardus comes cum uxore sua Naupasia, et filiiis suis Geraldo et Ottone quondam ipsi Auxitanensi Ecclesiæ vendiderunt, nihil juris in ea vel pertinentiis ejus sibi vel posteris suis reservantes, et eandem venditionem cum rerum suarum additamentis super Evangelia sancta firmantes; ecclesiam castelli de Corneliano, cum domibus, possessoribus, decimis, oblationibus et parochianorum suorum cæmeterio; ecclesiam Sancti Saturnini Sotiensis, cum ipso castro et appendiciis suis; ecclesiam Sancti

Petri de Vico cum ipso castro et appendiciis suis, cum decimis et cœmeteriis suis; ecclesiam de Lugajano. In Pardiaco ecclesiam Sancti Christophori et Sanctæ Mariæ de Marceliano cum decimis et oblationibus suis. In Asteriaco ecclesiam de Idrag, cum ipso castro et appendiciis suis; castrum quoque de Jamaguera cum ipsa ecclesia, decimis, terris et hominibus; ecclesiam Sanctæ Venantiæ cum tota villa, et quod habet in ecclesia de Duroforti; ecclesiam de Arbeissano, ecclesiam de Vignau, ecclesiam de Gaubissano, ecclesiam de Artigna, ecclesiam de Castello novo, ecclesiam de Sajano, et censum quem habet in grangia de Artignes, videlicet xxx mensuras tritici de J. Pala; ecclesiam de Barrads, ecclesiam de Pipios, ecclesiam de Orlessano. In Magnoaco ecclesiam Sancti Mammetis. In civitate Elizana ecclesiam Sanctæ Mariæ cum decimis, oblationibus et parochianorum suorum cœmeterio. In ipso burgo possessiones et proprias domos quas ibi habes. In Ausano ecclesiam de Agraulet cum vineis et aliis appendiciis suis; ecclesiam de Fremosens et Sancti Petri de Genens, et ecclesiam Sancti Joannis de Hispanis, cum possessionibus et aliis pertinentiis suis; ecclesiam de Lasta, ecclesiam de Castiliono cum decimis et oblationibus, et aliis pertinentiis suis; ecclesiam de Principiano, ecclesiam de Bretos, ecclesiam Sancti Agidii de Peyrusse. In Juliacensi archidiaconatu medietatem preventuum ecclesiæ de Laviniaco: in Corrensaqueis ecclesiam Sancti Joannis, et Sancti Bibiani, et Sancti Martini de Berdale, cum appendiciis, decimis et cœmeteriis suis; ecclesiam de Cablesolas, totam villam Sanctæ Christiænæ, cum terris, vineis et villariis. In Angles ecclesiam de Insula, et jus quod habes in eadem villa; ecclesiam Sancti Michaelis de Crotera, tertiam partem ecclesiæ Sancti Joannis de Ordesano, decimas de Barser, ecclesiam de Villa nova, et ipsam ecclesiam Despeirolii, ecclesiam de Basiano, ecclesiam de Despesos, et quod habes in ecclesia de Rutissano, et in ecclesia Sancti Joannis, ecclesiam de Arcaïag. In Hispania, ecclesiam de Pedrola, et Azoer, cum terris, decimis et oblationibus suis; domos et possessiones quas habes Tudelæ. In Sarreria ecclesiam Sancti Ferreoli, et Sancti Frajolfi. Episcopatus quoque inferius adnotatos Ecclesiæ Auxitanensis metropolitanæ jure subjectos, tibi tuisque successoribus auctoritate apostolica nihilominus confirmamus, videlicet Bigorritanum, Lascurrensem, Olorensem, Aquensem, Bayonensem, Adurensem, Vasatensem, Convenarum, Conseranensem et Lactorensem. Usum insuper pallii, plenitudine videlicet pontificalis officii tuæ fraternitati apostolicæ sedis liberalitate largimur; quo utique illis diebus utaris, quibus antecessores tuos usos esse cognoscis, videlicet in Nativitate Domini, in festo protomartyris Stephani, Circuncisionis Domini, Epiphania, Hypapanti, Domi-

nica in Ramis Palmarum, Cœna Domini, Sabbato sancto, Pascha, feria II post Pascha, Ascensione, Pentecoste, tribus festivitibus beatæ Mariæ, in natalitio beati Joannis Baptistæ, commemoratione Omnium Sanctorum, solemnitatibus omnium apostolorum, dedicationibus ecclesiarum, consecrationibus episcoporum, ordinationibus clericorum, ecclesiæ tuæ principalibus festivitibus, et anniversario tuæ consecrationis die. Convenit igitur te diligentius, providentius providere, quomodo sit honor hujus indumenti, modestia, actuum vivacitate servandus, et ut ei morum tuorum ornamenta convenient, et tu valeas esse utrobique, auctore Domino, conspicuus et quem pastoralis curæ constringit officium, dilectionem..... fratribus exhibere, et ipsi etiam adversarii..... sequaris cum omnibus, piis vaces operibus, virtutibus polleas, fulgeat in pectore tuo rationale iudicium cum superhumerali actione conjunctum. Ita procedas in conspectu Dei, et hominum oculis, quatenus commisso tibi gregi virtutis præstes exemplum, et ipsi adversarii videntis opera tua bona glorificent Patrem tuum qui in cœlis est. Sit in lingua tua ædificationis sermo, sit zeli fervor in animo; et præter hæc cuncta quæ officio tuo conveniunt, cum ea temperantia agas ut quæ pallii dignitas expetit, videaris frequenter amplecti; et gloriam sempiternam acquirere tibi possis in cœlis. Ad exemplar felicis recordationis prædecessorum nostrorum Calixti, Innocentii, Lucii, Eugenii, Anastasii, Adriani et Alexandri Romanorum pontificum, statuimus ut mortuorum corpora deinceps apud eandem matricem Auxitanam Ecclesiam sepeliantur, ut videlicet eorum, qui illic sepeliri deliberaverint, devotioni et extremæ voluntati, nisi forte excommunicati vel interdicti fuerint, nullus obstat, salva iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Cœmeteria quoque ecclesiarum, et ecclesiastica beneficia nullus in Auxitana provincia hæreditatis jure deinceps audeat possidere. Quod si quis hoc facere contenderit, censura canonica percellatur. Auctoritate quoque apostolica interdicimus ut nec clerici, nec monachi seu quilibet religiosi, interdictos vel excommunicatos tuos vel ministrorum tuorum in ecclesiis scienter recipiant, vel illis præsentibus divina officia celebrent, nec ad religionis habitum eosdem excommunicatos suscipiant, nec si mortui fuerint, eos sepeliant. Nec contra sententiam tuam canonice promulgatam aliquis venire præsumat, nisi forte periculum mortis imminet, et dum præsentiam tuam habere nequeverit, per alium secundum formam ecclesiasticam satisfactione præmissa oportet ligatum absolvi. Antiquas et rationabiles consuetudines et regulares observantias circa ordinem canonicum et institutiones, seu destinationes personarum quas prædecessores tui hactenus tenuerunt, tibi nihil

ominus confirmamus. Adjuicimus etiam ut liceat tibi, frater archiepiscopo, auctoritate nostra, habito consilio canonicorum regularium, in Auxitana Ecclesia substituere regulares, disponendi quoque et libere ordinandi honores, et beneficia, dignitates et officia ipsius ecclesiæ, in capitulo canonicorum regularium, in personis regularibus tantum, et non in aliis, liberam habeas facultatem. Non liceat tibi seu alii cuilibet personæ in eandem ecclesiam canonicos intrmittere sæculares. Statuimus insuper, ut beneficia Ecclesiæ ac dignitates quæ ipsa Ecclesia, vel canonici tui impræsentiarum juste et canonice possident, de ipsis canonicis regularibus et non de aliis personis, præter consensum majoris et sanioris partis capituli ordinentur.

Statuimus quoque, et a te, frater archiepiscopo, inviolabiliter observari præcepimus, ut quicumque in prælibatis ecclesiis Sancti Martini extra civitatem, Sancti Nicolai de Nugarol, Sancti Saturnini de Sotio, Sancti Petri de Vico, Sanctæ Candidæ de Jeguno, Sancti Jacobi de Idrag, canonicari voluerint, capitulo Auxitanæ Ecclesiæ prius se præsentent, et in ejus præsentia assensu et auctoritate in nominatis ecclesiis divinis obsequiis mancipandi canonicam suscipiant, et eidem matri ecclesiæ, tanquam spiritali matri suæ debitam semper obedientiam et reverentiam humiliter exhibeant, prout consuetum est hactenus et servatum. Sancimus etiam juxta decretum beati recordationis Urbani papæ, in parochialibus ecclesiis quos infra episcopatum tuum monachi tenent, tuo consilio presbyteros collocent, qui presbyteri a te parochiæ curam cum abbatum consensu suscipiant, et de plebis cura tibi rationem reddant, abbati vero pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant. Obeunte vero te, ejusdem Ecclesiæ archiepiscopo, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem canonici regulares ejusdem Ecclesiæ communi consensu, vel pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et sanctorum Patrum institutionem providerint eligendum; et eidem electioni nulla de cætero sæcularis persona seu potestas se aliqua occasione ingerere, seu immiscere, eamque impedire, seu perturbare aliquo modo præsumat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva nimirum apostolicæ sedis auctoritate.

Si qua igitur, etc. Cunctis autem, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

A Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Sanctæ Rufinæ episcopus.

¶ Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ Traustiberim tit. Calixti.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Hugo, Sancti Martini presbyter cardinalis tit. Equitii.

Ego Lentinus, tituli S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Fid., tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tit. Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

B Ego Geraldus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Cencii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, ii Idus Septembris, indictione XIII, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno v.

CCXXIX.

Ad Bajocensem, Abrincensem, Sagiensem, et Constantiensem episcopos. — De seditione in canonicos a civibus Rothomagensibus mota, et de satisfactione ipsis facienda.

(Laterani, Oct. 11.)

[MARTEN., *Anecd.*, I, 659.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Bajocensi, Abrincensi, Sagiensi et Constantiensi episcopis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex conquestione filiorum dilectorum, decani et capituli Rothomagensis, ad audientiam apostolatus nostri pervenit, quod populus Rothomagensis murum atrii Rothomagensis ecclesiæ, cum quibusdam eidem appendentibus ædificiis, temerario ausu destruxit. Cumque vos ad civitatem accederetis, prædictum populum ipsum et communiam in spiritu lenitatis diligentius monuistis, ut super tam enormi excessu Deo et sanctæ Ecclesiæ satisfactionem curarent congruam exhibere. Sed cum, tam a nobis quam a dilecto filio prædicto Rothomagensi decano, sæpe et sæpius fuissent admoniti, id emendare penitus contempserunt. Vos autem, sicut ex litteris vestris agnovimus, auctoritate et assensu venerabilis fratris nostri Rothomagensis archiepiscopi, in eos excommunicationis sententiam protulistis; sed ipsi, iniquitatis spiritu suadente, in majorem insolentiam prorumpentes, in sacra tra-

Jori hebdomada ante festum Resurrectionis Dominicæ, manus profanas in sacerdotes Domini immit- tentes, quosdam ex iis occiderunt, et quosdam contumelia affectos, membris genitalibus turpiter et nefarie detruncarunt, ac in ipso die Resurrectionis Dominicæ domos canonicorum Rothomagensis Ecclesiæ ex parte diruerunt, et ex parte incendio consumperunt; virgulta eorum nihilominus radicitus amputantes; tandem post multas admonitiones, et charissimi in Christo filii nostri Richardi illustris regis Angliæ sæpius iterata mandata, tactis sanctis Evangeliiis, omnes pariter juraverunt se fore super omnibus quæ superscripta sunt super iudicio Ecclesiæ, absque omni diffugio parituros. Cæterum cum vos vocati postmodum ad civitatem venissetis prædictam, et iudicium juxta præstitum ab eis juramentum vestra discretio injungeret observandum; ascitis vobiscum viris prudentibus et discretis, de assensu et auctoritate præfati archiepiscopi, firmiter decrevistis, ut communia civitatis ejusdem ad damnorum restitutionem integram teneretur, et ut murum atrii ipsius ecclesiæ a communia ipsa destructum cum appendiciis et pertinentiis suis, sine difficultate aliqua restauraret, domos quoque canonicorum et clericorum Rothomagensium per eamdem dirutas et combustas restituere non differret; illi vero de communia, qui in canonicos vel clericos manus violentas ausu temerario injecerunt, passis injuriam congrue satisfactis, ad sedem apostolicam properarent pro absolutionis beneficio obtinendo. Quoniam igitur non est licitum aliquibus temere contra præstitum juramentum venire, eisdem civibus per scripta nostra mandamus, et districte præcipimus, ut juxta quod promiserunt, et exinde tenentur, juramento astricti curent taliter satisfacere, quod Deo et Ecclesiæ, quos offenderunt, sit plenarie satisfactum, et eorum exinde devotio possit merito commendari. Quod si forte præceptum vestrum adimplere distulerint, fraternitati vestræ præsentium tenore et auctoritate præcipiendo mandamus, quatenus sententiam a vobis in eundem populum promulgatam, quam nos ratam habemus, appellatione postposita, faciatis executioni mandari.

Datum Laterani, v Idus Octobris, pontificatus nostri anno v.

CCXXX.

Ad cives Rothomagenses. — Ejusdem argumenti.

(Laterani, Oct. 11.)

[*Ibid.*]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, populo Rothomagensi.

Quod vobis salutationis alloquium non impendimus, non ex nostra duritia, sed vestra potius noveritis contumacia provenisse. Ex conquestione sane dilectorum filiorum decani et capituli Rothomagensis, ad audientiam apostolatus nostri per- venit, quod vos murum atrii Rothomagensis ecclesiæ, cum quibusdam eidem muro appendentibus

A ecclesiæ ædificiis, ausu temerario destruxistis. Cumque venerabiles fratres vestri, Bajocensis, Abrincensis, Sagiensis et Constantiensis episcopi, ad civitatem Rothomagensem accederent, vos et communiam in spiritu lenitatis diligentius monuerunt ut super tam enormi excessu, Deo et sanctæ Ecclesiæ satisfactionem curaretis congruam exhibere: sed cum, tam ab eisdem episcopis quam a prædicto filio Rothomagensi decano sæpe et sæpius fuissetis diligenter admoniti, vos id emendare penitus contempsistis. Ipsi vero, sicut ex litteris eorum cognovimus, auctoritate et assensu venerabilis fratris nostri Galteri Rothomagensis archiepiscopi, in vos sententiam excommunicationis protulerunt. Sed vos, iniquitatis spiritu suadente, in majorem insolentiam prorumpentes, in sacra majori hebdomada ante festum Resurrectionis Dominicæ, manus profanas in sacerdotes Domini immit- tentes, quosdam ex eis occidistis, et quosdam contumelia affectos membris genitalibus turpiter et nefarie detruncastis, ac in ipso die Resurrectionis Dominicæ ex parte maxima diruistis, et ex parte incendio consumpsistis, virgulta eorum nihilominus radicitus amputantes. Tandem post multas ammonitiones, et charissimi in Christo filii Richardi, illustris regis Anglorum, sæpius iterata mandata, tactis sacrosanctis Evangeliiis, omnes pariter jurastis super omnibus quæ præscripta sunt iudicio Ecclesiæ, absque omni diffugio parituros. Cæterum cum prædicti episcopi ad civitatem ipsam vocati postea accessissent, ut iudicium juxta præstitum a vobis juramentum injungerent observandum, ascitis sibi viris prudentibus et discretis, de assensu et auctoritate præfati archiepiscopi, firmiter decreverunt, ut communia civitatis vestræ ad damnorum et ablaturum restitutionem integram teneretur, et ut murum atrii ipsius ecclesiæ a communia ipsa destructum, cum appendiciis et pertinentiis suis sine difficultate aliqua restauraret, domos quoque canonicorum et clericorum Rothomagensium per eam dirutas et combustas restituere non differret. Illi vero de communia qui in canonicos vel clericos manus violentas, ausu temerario injecerunt, passis injuriam congrue satisfactis, ad sedem apostolicam properarent pro beneficio absolutionis obtinendo. Quoniam igitur non est licitum aliquibus contra præstitum juramentum tenere venire, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus et districte præcipimus, quatenus juxta quod promisistis, et exinde tenemini juramento astricti, taliter satisfacere percuretis quoad Deo et Ecclesiæ, quos offendistis, sit plenarie satisfactum, et vestra exinde devotio possit merito commendari. Alioquin noveritis nos sententiam, quam iidem episcopi pertulerunt, ratam habere et ipsam faciemus per eosdem executioni demandari.

Datum Lateranis, v Idus Octobris, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXX bis.

Ecclesie S. Mariæ de Novo-Castro protectionem suscipit, donationes, bona, ac possessiones ejus confirmat.

(Laterani, Oct. 29.)

[MATILE, *Monum. de l'Hist. de Neuchâtel*, I, 35.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO præposito et canonicis ecclesie Sanctæ Mariæ de Novo-Castro, tam presentibus quam futuris, canonicè in perpetuum.

. Infra postulantibus indulgere et vigor acquiri et ordo exigit rationis, præsertim quando potentium voluntatem et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et ecclesiam Sanctæ Mariæ de Novo-Castro in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communitus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, vel oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et inlibata remaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis, vineas et alia quæ ibidem habetis, ecclesiam de Haris cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam de Furnis cum omnibus appendiciis et pertinentiis suis, vineas et alia quæ habetis apud Sarrières, terram et alia quæ habetis apud Pusoz, terram quam habetis apud Marens, terram et alia quæ habetis apud Finis, terram et alia quæ habetis apud Boudeviler, et ea quæ habetis alibi. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum vestrarum, ordinationes canonicorum et clericorum vestrorum qui ad ordines fuerint promovendi, et alia ecclesiastica sacramenta per diocesanam episcopum, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem sedis apostolicæ habuerit, vobis gratis et absque exactione aliqua volumus exhiberi. Ad hæc auctoritate apostolica districtè inhibemus, ne quis in vos et ecclesias vestras excommunicationis vel interdicti sententiam absque manifesta et rationabili causa promulgare, seu vos novis et indebitis exactionibus fatigare præumat. In parochialibus autem ecclesiis quas habetis, liberum sit vobis sacerdotes eligere, et eos diocesano episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint, curam animarum committat, ut ei de spiritualibus, vobis vero de temporalibus respondere debeant. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis vel interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Præterea libertatis et immunitatis, nec non antiquas

A et rationabiles consuetudines vobis et ecclesie vestre concessas et hæcenus observatas, ratas habemus, et eas futuris temporibus inlibatas manere sancimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesie episcopus.

B Ego Pandolphus, basilicæ XII Apostolorum præbyter cardinalis.

Ego Joannes, titulo Sancti Clementis cardinalis Viterbiensis et Constantinensis episcopus.

Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ Transtiberim titulo Callxti.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini titulo.

Ego Centhius, titulo Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Goffredus, titulo Sanctæ Prædix presbyter cardinalis.

Ego Fildus, titulo Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

C Ego Joannes, titulo Sanctæ Prænæstæ presbyter cardinalis.

Ego Bernardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

D Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Datum Laterani, per manum Ceptii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis domini papæ camerarii, xiii Kalendas Novembris, indictione xiii, incarnationis Dominicæ anno 1193, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno quinto.

CCXXXI.

Privilegium pro monasterio Beccenst.

(Laterani, Nov. 17.)

[Lanfranci Opp., p. 353.]

COELESTINUS episcopus. . . dilectis filiis CALTERO

abbati et conventui Becceſi ſalutem et ap. he-

Sacrosancta Romana Eccleſia devotos et humiles filios ex aſſuetæ pietatis officio diligere propenſius conſuevit, et ne pravorum hominum moleſtijs agitentur, eos tanquam pia mater ſuæ protectionis munimine conſovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, juſtis veſtris poſtulationibus annuentes, perſonas veſtras et monaſterium veſtrum cum omnibus pertinentiis ſuis, et omnibus quæ impræſentiarum poſſideatis, et in futuro juſtis modis, præſtante Domino, poteritis adipiſci, ſub beati Petri et noſtra protectione ſuſcipimus, et præſentis ſcripti patrocinio communimus; ſtatuentes ut nullus archiepiſcopus, epicoſopus, archidiaconus, decanus, ſeu ulla eccleſiaſtica ſuperior, inferiorve perſona, nec etiam legatus ſedis apoſtolicæ, niſi ſpeciale mandatum habuerit, vos, monaſterium veſtrum, ſive ſpeciales eccleſias, vel alias poſſeſſiones veſtras, vel earum cuſtoles, ſive adminiſtratores ſuſpenſionis, interdictionis, ſive excommunicationis ſententiæ ſubjicere, vel a vobis, vel poſſeſſoribus veſtris quidquam, quod vobis moleſtiam inferat, vel gravamen, vel præſcis monaſterii veſtri conſuetudinibus derogat, ullo auſu exigere vel extorquere præſumat, et ſi præſumptum fuerit, viribus careat, et penitus evaneſcat. Inhibemus etiam, ne aliqua eccleſiaſtica perſona aliquam eccleſiarum veſtrarum gratia vel familiaritate qualibet alieni conferre præſumat, vel ſibi ipſi retineat, vel vobis ſuper hoc moleſtiam inferat, vel gravamen; vel a laicali perſona aliquem ſibi ſuſcipiat præſentatum, ſed illum ſolum recipiat, quem ſibi charitatis intuitu duxeritis præſentandum, quam ſi forte recipere, vel inſtituere diſtulerit; tandiu ex indulgentia noſtra veſtras vacantes eccleſias in deportatione habeatis, donec ad præſentationem veſtram per diœceſanos epicoſpos ordinetur. Avaritiam quoque quorundam radicibus extirpare volentes nihilominus inhibemus, ne quis in domibus veſtris, quas ſine diſpendio, in proprio poteſtatis dominio retinere poteſtis, monachos inſtituere vos compellat.

Præterea vobis auctoritate apoſtolica indulgemus, ut eccleſias veſtras cum pertinentiis earum, in quarumcunque provincia ſive diœceſi eſſe noſcantur, refectioni pauperum, et ſuſceptioni hoſpitiſum libere poſſitis communi aſſenſu provide deputare. Ita quod nulli liceat eaſdem eccleſias ab uſu et utilitate pauperum et hoſpitiſum, vi vel potentia, vel temeritate qualibet revocare. Liceat quoque vobis clericos et laicos ex ſæculo fugientes ad conversionem recipere, et abſque contradictione qualibet retinere. Cum autem generale interdictionum terræ fuerit, liceat vobis, clauſis januis, non pulſatis campanis, excluſis tamen illis, quos excommunicatos vel interdictiones eſſe noveritis, divina officia celebrare. Sepulturam quoque ipſius loci liberam eſſe decernimus, ut eorum devotioni et ultimæ vo-

luntati, qui ſe illi ſepelire deliberaverunt, nullus obſiſtat.

Cæterum ſi quemlibet patronum, vel parochianum eccleſiæ veſtræ contigerit pro ſpeciali delicto ſuo, interdictione ſupponi, illis non minus excluſis, ut alios parochianos veſtros, qui complices eorum non fuerunt, liceat vobis ad divina recipere, et eis tam in morte quam in vita ſecundum morem Eccleſiæ ſubvenire, auctoritate apoſtolica indulgemus. Præmiſſis quoque duximus adjungendum, ut a prioribus tuis, ſili abbas, priores ſecundum beati Benedicti Regulam, et antiquam monaſterii tui conſuetudinem hæcenus obſervatam, certis et ſtatutis de cauſis amovendi, et alios, quos videris expedire, ſubrogandi liberam habeas, nullo cogente, tu et ſucceſſores tui, ex indulgentia ſedis apoſtolicæ facultatem. Obeunte autem te, vel quolibet ſucceſſorum, vel ad majoris cumulum dignitatis divinitus evocato, nulla ſæcularis eccleſiaſtica, laicave perſona electioni veſtræ intereſſe præſumat, niſi forte de communi, vel majoris, vel ſenioris partis fratrum conſenſu ad hoc fuerit præſcis evocata.

Cum autem ſecundum Deum, et ordinis veſtri regulam, eligeritis aliquem in abbatem, ipſum diœceſano veſtro præſentetis, cujus electionem, ſi idem diœceſanus confirmare, vel ipſi electo ſine mora, et nota pravitatis, benedictionis manus diſtulerit impertiri; quemlibet alium adeatis antiſtitentem, qui, dummodo catholicus ſit, et gratiam Romani pontificis habeat, quod poſtulatur ſatagat indulgere.

Interdicimus etiam, ne quis intra fines parochialium eccleſiarum veſtrarum oratorium, ſive eccleſiam ſine aſſenſu veſtro conſtituere, ſive de novilibus, quæ de propriis manibus, aut ſumptibus colitis, de fructibus hortorum, ſive de nutrimentis animalium veſtrorum decimas a vobis exigere, vel extorquere præſumat.

Ad hæc præſenti pagina duximus inhibendum ne quis archiepiſcopus, epicoſopus, archidiaconus, decanus, ſive etiam legatus ſedis apoſtolicæ procuracionem aliquam, ſeu aliquid nomine procuracionis a vobis, ſive a domo veſtra extra ambitum muros exigere vel extorquere nitatur. In adhibita temperantia, quam convenit, præcipimus obſervari; in minoribus autem, quorum ad hoc non ſuppetunt facultates, id omnino fieri prohibemus. Paci quoque et tranquillitati veſtræ volentes in poſterum providere, ne quibuſlibet archiepiſcopis, epicoſpis, archidiaconis, decanis, vel officialibus eorum, vos ſuper aliquibus querelis in cauſam trahere liceat, niſi de ſpeciali mandato ſedis apoſtolicæ, diſtrictius inhibemus. Verum ſi qui contra vos in jure voluerint experiri, in citramarinis partibus coram dilectis filiis Sancti Victoris, Sanctæ Genovefæ abbatibus, et cantore Parienſi; in tranſmarinis vero coram Weſtmonaſterienſi Sancti Albani et Sancti Eduandi abbatibus, quibus ſuper hoc ſcribitis, cauſam ſuam ordinarie judiciario proſequantur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit hanc nostræ protectionis, permissionis seu inhibitionis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani decimo, quinto Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXXII.

Monasterii S. Mariæ Germerodensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Dec. 20.)

[KCHENBECKER, *Anal. Hass*, IX, 148.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Ludovico præposito Sanctæ Mariæ in Germerode ejusque fratribus et sororibus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis.

Quoties a nobis petitur quod juri et religioni convenire dignoscitur animo nos decet libenter concedere et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam ecclesiam Sanctæ Mariæ de Germerode in qua divino mancipati estis obsequio ad instar felicitis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio confirmamus, in primis siquidem statuente ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati Augustini Regulam atque institutionem Præmonstratensium fratrum institutus esse dignoscitur, in domo vestra perpetuis temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcumque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, vel aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, quam Ruckerus comes de Bilsteyn pro remedio animæ suæ Deo et beatæ Mariæ cum curte adjacente contulit, et omnibus appendiciis suis, villis, curtibus, mansibus, terris, cultis et incultis, vis etque invis, silvis, nemoribus, pratis, pascuis, rivis, aquis, aquarumque decursibus cum omnibus sibi attinentibus sive ex fidelium oblationibus vel propriis laboribus juste et legaliter acquisitis. Curtos etiam Wolfartrodt, Arnolffrodt, Luprestadt, Reymetshussenn, Sigerzhusen, Voothmanrodt, Fridericdorpp, Rudolfshusen, Honeshe, Welsbech, Ruchellinge, et Sal qui annuatim ecclesiæ solvitur in Sothe, Berharssdorpp totam villam. Præterea possessiones sitas in his villis Grucinge, Herholtshusenn, Francquartshussenn, Vorwerch, Boledstedde Cvera, Honsolre, Luderbech, Rudansshusen, Hetre, Berther, Heppenrodt, Hasla, Rodenkir-

chen, Cozenwinden, Wolsten, Holsten, Holtzhusen, Hasla, Tense Trintberch, Huntzenrödt, Hassbach, Mutherodt, Hennenrodt, Tunnefeld, Bassendrot, Hermensassen, Johendorpp, Rinerichdorpp, Wisse-ner, Theffer, Elkenhagen. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis sive de vestris novalium nutrimentis nullus a vobis decimas præsumat exigere. Liceat quoque vobis clericos et laicos et sorores, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos sine contradictione aliqua retinere. Cum autem generale interdictum.... fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce, non pulsatis campanis, divina officia celebrare. Obviente vero..., nunc ejusdem loci præposito, vel suorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptione, astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres et sorores communi consensu vel fratrum vel sororum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendi. Sed neque advocatiam sibi quisquam usurpet nisi major natu de progenie fundatoris, qui sine omni violentia et injuria officium gerat et a malignorum decursibus teneatur, quandiu jus advocatiæ sibi voluerit conservari. Sepulturam quoque loci illius liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque ac divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subveniat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud discretum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucæ in Orthea diaconi cardinalis domini papæ camerarii, xiii Kalendas Januarii, indictione xiii, incarnationis Dominicæ anno 1114 [leg. 1195], pontificatus vero domini Coelestini papæ anno quinto.

CCXXXIII.

Ad Simonem decanum Eboracensem. — De administratione ejusdem diœcesis.

(Laterani, Dec. 23.)

[*Mansi, Concil., XII, 604.*]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SIMONI, decano Eboracensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum universalis Ecclesiæ regimen nobis, licet insufficientibus, divina favente gratia sit commissum, et singularum ex eis casibus præcavere tenemur et utilitatibus providere: illud nobis est summo opere præcavendum, ne inde Ecclesiæ in temporalibus vel spiritualibus detrimentum incurrant, unde ipsarum honorem et commodum credimus procurare. Cum enim pensatis personarum meritis, et diligenter inspectis, aliquis juxta suorum exigentiam meritorum per nos fuerit suæ dignitatis potestate suspensus, et ab ecclesiarum prælacione ad tempus amotus: ne subtilis pastoris cura privatis malignandi materia tribuatur et occasio litigandi, eis tali debemus providere persona, quæ et litigantium dirimere quæstiones, et subditorum excessus corrigere noverit; et, quantum sui officii debitum patitur, et diligit, et affectet. Inde est, quod cum Eboracensis archiepiscopus, ejus actibus exigentibus, et contumacia faciente, qui abusus patientia nostra, neque a suis iniquitatibus destitit, nec nostro se conspectui, indulto sibi misericorditer termino, præsentavit, ab usu pallii, et episcopalis officii executione, a ministracione quoque tam spiritualium quam temporalium, et beneficiorum perceptione, nostra sit auctoritate suspensus discretioni tuæ auctoritate præsentium duximus indulgendum, ut cum consilio canonicorum in Eboracensi Ecclesia residentium, clericorum Eboracensis diœcesis excessus corrigere valeas, et querelantium tam clericorum quam laicorum Eboracensis diœcesis controversias, quæ judicio exigunt ecclesiastico terminari, canonicè definire, canonica severitate, appellatione remota, percellens eum qui super hoc contumaciter duxerit resistendum, donec eidem ecclesiæ aliter fuerit sollicitudine nostra provisum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, x Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quinto

CCXXXIV.

Ad clericos Eboracenses. — Ejusdem argumenti.

(Laterani, Dec. 23.)

[*Ibid., 605.*]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis abbatibus, prioribus, archidiaconis, et aliis clericis, comitibus, et baroni-

Abus, et aliis in Eboracensi provincia constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Quam misericorditer Romana Ecclesia super facto Eboracensis archiepiscopi processerit videre licet, si litterarum nostrarum tenorem, quas utraque partium a sede apostolica diversis temporibus impetravit, diligenter attendatis. Cum enim, significantibus dilectis filiis decano et capitulo Eboracensi, et non paucis abbatibus, prioribus, et aliis Ecclesiæ prælatis in regno Angliæ constitutis, ad apostolatus nostri audientiam pervenisset, dictum archiepiscopum, pastoralis officii debito prætermisso, sæcularibus negotiis implicari, et non divinis obsequiis, non clericis ordinandis, non ecclesiis dedicandis, non synodis celebrandis, non benedicens abbatibus, sed venationibus et aucupio totius animi sui studium applicare, et exercere alia quæ commisso sibi officio pontificali et honori non mollicum derogant: non statim formavimus judicium contra eum, sed inquisitionem sanæ ipsius venerabili fratri nostro Lincolnensi episcopo, et dilectis filiis archidiacono de Northampton et priori de Ponte fracto [*al. sancto*] duximus committendam; cupientes ipsum archiepiscopum per interminationem suspensionis, si de his quæ nobis fuerant significata constaret, vel si ea legitime comprobari non possent, per exhibitionem canonicæ purgationis, quam ei cum tribus episcopis et totidem abbatibus feceramus iudici; a suis excessibus deterrere, et ad veritatis tramitem revocare. Verum quoniam idem archiepiscopus, antequam citatio eorundem judicum pervenisset, ad sedem appellavit apostolicam: dicti iudices juxta litterarum nostrarum tenorem, spatio ei trium mensium indulto, Kalendas Junii, quo appellationem interpositam prosequi non differret, ipsi procuraverunt pro termino assignare. Deinde vero cum archiepiscopus ipse iter arripuisset ad sedem apostolicam veniendi, tinens ne propter inclementiam aeris aliquod periculi ipsius periculum eveniret, a nobis litteris et nuntiis postulavit, ut statutum sibi terminum deberemus misericorditer prorogare. Nos vero precibus ipsius annuentes, et credentes quod eo citius de suis excessibus paeniteret, quod nos ad audiendas petitiones suas magis propitios et faciles inveniret, terminum usque ad octavas **B.** Martini proximo præterituras prosequendæ appellationis ad ipsum purgandum statumus, n. memoratis iudicibus dantes nihilominus in mandatis, ut si tunc inde archiepiscopus nostro aspectui neglexerit se præsentare, exinde juxta priorum litterarum tenorem in causa procederent; et quæ ipsis per easdem litteras mandata fuerant, exsequi procurarent. Ceterum memorato termino jam transacto, cum ad Romanam Ecclesiam nec accesserit, nec aliquem moris it responsalem, qui absentiam suam quolibet modo excusaret: ipsius inobedientiam et contumaciam attendentes, ipsum ab usu pallii et pontificalis officii executione, administratione etiam tam tempo-

ralium quam spiritualium, ac perceptione beneficiorum duximus suspendendum : memoratis iudicibus per apostolica scripta mandantes, ut eum per totam Eboracensem diœcesim, et provinciam, suspensum a nobis publice statuant nuntiare. Ideoque universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem archiepiscopo, vel officialibus ejus, nec in spiritualibus nec in temporalibus præsumatis aliquatenus respondere; sed si quas inter aliquos vestrum in Eboracensi diœcesi positorum questionæ oriri contingat, quæ iudicio ecclesiastico debeant terminari : ad audientiam dilecti filii nostri Simonis Eboracensis decani easdem controversias deferatis, ipsius iudicium recepturi humiliter, et firmiter servaturi : scientes nos eidem decano hæc solita sedis apostolicæ misericordia induxisse, ut cum consilio canonicorum suorum in Eboracensi Ecclesia residentium, excessus corrigat clericorum, et eorum ac laicorum qui ecclesiasticam audientiam exigunt, in Eboracensi diœcesi desinat questiones.

Datum Laterani, x Kalendas Januarii, pontificatus anno quinto.

CCXXXV.

Ad Lincolnensem episcopum. — Ejusdem argumenti.

(Laterani, Dec. 25.)

[*Ibid.*, 606.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Lincolnensi episcopo, et dilectis filiis archidiacono de Northampton, et priori de Ponte fracto [*id.* sancto], salutem et apostolicam benedictionem.

Cum sacrosancta Romana Ecclesia super immobile fundamentum, lapidem scilicet angularem et verum, perpetua stabilitate fundata, de se ipsa Veritate dicente : *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi), per beati Petri merita ecclesiarum omnium magisterium cepit et primatum, ad principem apostolorum Domino protestante : *Si diligis me, pasce oves meas* (Joan. xiii); et non solum corporum, sed etiam animarum iudicariam accepit potestatem, eodem apostolorum principe audiente a Domino : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis* (Matth. xvi); nos, quos non propria merita, sed sola divina miseratione, ad summi pontificatus apicem evocavit, si iudicia nostra recta volumus et provida deliberatione formare, et potestatem nobis tradita non abuti, illius debemus, quantum humana permittit fragilitas, exempla sectari, in quo sedes apostolica fundata consistit, et a quo cæterarum ecclesiarum curam suscepit, et ligandi atque solvendi plenitudinem potestatis. Mirabilis enim super omnia Deus, et inscrutabilis divini consilii altitudo, licet incomprehensibilia sint iudicia ejus; et investigabiles viæ ipsius, aliquid tamen ex his, quæ in inferioribus operatur, si recte conspiciamus, nobis et aliis ecclesiarum prælatis in forma iudicii innuit imitandum, qui cum sterilem arborem de vinea sua, juxta

A illud Evangelii, præceperit succidendam, ne terram fertilem occuparet, præmisit, dicens : *Ecce tres anni sunt, ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, et non invento, succide ergo illam* (Luc. xiii). Hoc siquidem nos, licet minimi, et humanæ fragilitatis subjacentes defectibus, intra nos ipsos assidua meditatione pensantes, auditis excessibus Eboracensis archiepiscopi, et de inhonestæ vitæ, et de inutili conversione ejus rumoribus in nostra et fratrum nostrorum audientia recitatis, non statim formavimus iudicium contra eum; sed exemplo illius, cujus miserationes super cætera opera ejus, ut sterilis arbor pullularet in fructus, et vigorem reciperet jam amissum, non modico temporis spatio ad correctionem ipsius, multiplicatis litteris et mandatis non destitimus laborare : nunc eum ad viam salutis nostris monitis revocantes, nunc per interminationem suspensionis officii et beneficii deterrentes ab iniquitatis suæ semitis et erroris, sicut vobis, qui totam rei seriem et processum negotii quoad ordinem agnovistis, credimus manifestum. Sane ad audientiam nostram ex personarum de capituli Eboracensis Ecclesiæ insinuatione pervenit, et id ipsum dilectorum nostrorum Roberti de Eboraco et Rogeri de Selebri, et aliorum undecim abbatum Præmonstratensis ordinis testimonia manifeste declarare videntur : quod Gaufridus Eboracensis archiepiscopus sacramenta inuncti sibi officii vilipeandis, venatione, aucupio, et aliis miliaribus curis inutiliter occupatus, ordinationi clericorum, ecclesiarum dedicationibus, aut synodis celebrandis, nec manuum nec operam post sui promotionem adhibuit, nec abbatem aliquem benedixit, licet contra clericos quam abbates ad maledicendum et excommunicandum linguam consuaverit, juxta motum proprium indiscrete laxare. Libertates Ecclesiæ suæ, ac consuetudines approbatas evacuat ac subvertit : appellationes, quæ solent esse ad remedium oppressorum, ad Romanæ sedis injuriam reduxit in contemptum : et plures, pro eo quod ad nos appellationem miserant, vinculis fecit carceralibus vehementer astringi. Personas Ecclesiæ suæ post appellationem ad nos factam honoribus et beneficiis spoliavit : quosdam canonicorum appellatione contempta excommunicationi subjecti : privilegia Romanorum pontificum, in ejus presentia sua, omnino auctoritate frustrantur; et qui forte alias tutus esset, in ostensione privilegii nostri, optati coram eo præsidii beneficium demeretur. Cum contigit aliquem ad subtractam sibi ecclesiam vel possessionem per iudices delegatos auctoritate nostra restitui, eum, per quem iudicium debuerat executioni mandari, statim sentiet inimicum. Plures enim taliter restitutos destituit, et ecclesias suas per ministros suos violenter aggrediens, fores earum fregisse, et eos propenditur per violentiam expulisse : quamplures reatum perjurii fecit perniciose incurrere, ipsos ab obedientia, quam archiepiscopus suis canonicis servandaum juramento pro-

miserant, quam necessitatis violentia retrahendo. A Præterea majorem ecclesiam cum multitudine armatorum aggrediens, fores capituli per violentiam confringi et asportari fecit, et bona canonicorum et clericorum plurimum, qui res suas tam in ecclesia quam in thesauraria ibi deposuerant, fecit per potentiam detineri. Pro quibus omnibus Eboracense capitulum ad nostram præsentiam appellavit. Comperimus etiam ex testimonio prædictorum, quod ecclesiis quandoque vacantibus, præsentatas sibi ab his ad quos præsentatio pertinet personas idoneas non admittit; sed eas aut pueris et minus honestis personis assignat, usus pariter et præsentantis et instituentis officio, aut facit eas de sola voluntate vacare, ut earum fructus usibus ipsius applicentur, et quod sustentationi alicujus honesti clerici debeatur, sibi non metuit retinere. Adjecerunt etiam, quod cum spiritualia dona gratis debeant et sine pravitate distribui, frequenter cum donat ecclesiam, vel eam scindit per partes contra statuta canonica, vel in ea sibi novam et indebitam retinet possessionem [f. pensionem], et quamplures excommunicatos, vel suspensos, non nisi pecunia interveniente absolvit: religiosi vero et honesti viri in conspectu ejus despecti et contemptibiles fiunt; viles et suspectæ personæ de facili familiaritatem ejus et gratiam assequuntur. Nos vero de rumoribus tam profanis auditis non semel, sed sæpius, et tam prædictorum quam aliorum prælatorum, in regno Angliæ, et in Eboracensi provincia positorum litteris, nostris auribus frequentius inculcatis, volentes eum a suis excessibus deterrere, et ad exsequendum pastoralis officii debitum revocare: inquisitionem famæ ipsius vobis duximus committendam, ut convocatis abbatibus, et prioribus, et aliis ecclesiasticis personis Eboracensis diocesis, inquireretis de præmissis diligentius veritatem, et si accusatores legitimi procederent contra eum, auditis quæ proponerentur hinc et inde, et depositionibus testium redactis in scriptis, eas sigillorum vestrorum signatas munimine ad sedem apostolicam transmittere deberetis; assignato partibus termino competenti, quo ad audiendam sententiam nostro se conspectui præsentarent. Hoc etiam iisdem litteris meminimus fuisse insertum, ut deficientibus accusatoribus, si fama publica faceret contra eum, purgationem ipsius cum tribus episcopis et totidem abbatibus, sublato appellationis obstaculo, indicere curaretis. In qua si forte deficeret, ipsum ab archiepiscopali officio et administratione suspensum, nostro feceratis conspectui præsentari; si vero archiepiscopus memoratus, antequam citatio vestra perveniret ad ipsum, ad sedem apostolicam appellaret, induciis ei trium mensium indultis, si infra eos interpositam appellationem prosequi negligeret vel differret, ipsum ab omni pontificali officio et archiepiscopatus administratione nostra nuntiaretis auctoritate suspensum. Quia vero idem archiepiscopus, antequam per vos

citaretur ad causam, sicut nobis suis litteris et nuntiis intimavit, sedem curavit apostolicam appellare: et vos ei ad proseguendam appellationem Kalendas Januarii pro termino assignastis: ipsius laboribus et expensis parcere disponentes, ac timentes, si [f. ne si] æstivo tempore ad Urbem accederet, aliquod personæ ipsius ex aeris inclementia periculum proveniret, cum, sicut nobis intimatum fuerat, iter arripuisset ad sedem apostolicam veniendi, et paratus existeret de objectis sibi criminibus respondere, de solita sedis apostolicæ benignitate proseguendæ appellationis ab ipso usque ad Octavas Beati Martini proximo præterituras terminum duximus prorogandum; omnia quæ fuerunt contra eum impetrata, usque ad eundem terminum suspendentes, et revocantes in statum pristinum quicquid contra eum post appellationem ad nos interpositam priorum litterarum obtenta fuisset a nobis vel aliis immutatum. Vobis etiam per apostolica scripta distincte mandavimus, ut, nisi in Octavis Sancti Martini nostro conspectui se præsentaret, juxta formam primæ commissionis, sublato cujuslibet contradictionis et appellationis obstaculo, procedere nullatenus differetis. Verum quoniam memoratus archiepiscopus, abusus patientia nostra, nec ad Romanam Ecclesiam accessit, nec responsalem aliquem destinavit, qui vel ejus absentiam excusaret, cum eum non modicum ultra præfixum sibi terminum misericorditer curaverimus expectare, licet eo ipso videatur confessus de crimine, quod nostro se conspectui præsentare neglexerit, ipsum ab usu pallii, et omnis episcopalis officii executione, a ministratione quoque tam spiritualium quam temporalium, et beneficiorum perceptione ipsius Eboracensis Ecclesiæ, et provincie, duximus suspendendum: ut sic saltem a suæ iniquitatis pertinacia respiciens, canonicæ severitatis censuram in se non exigit fortius exerceri. Ideoque discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus eum, per omnes ecclesias Eboracensis diocesis et provincie suspensum a nobis publice nuntiatis: omnibus clericis et laicis ejusdem provincie ex parte nostra firmiter injungentes, ne ipsi archiepiscopo vel officialibus ejus in temporalibus vel spiritualibus respondere præsumant, donec de ipso archiepiscopo aliud duxerimus statuendum. Mandamus autem et per vos volumus in Eboracensi diocesi nuntiari, ut si forsitan inter aliquos quæstiones moveri contingat, quas ecclesiastico judicio convenialiter terminari, ad audientiam dilecti filii nostri Simonis Eboracensis decani, cui cum consilio canonicorum in eadem ecclesia residentium, et clericorum excessus committimus corrigendos, et litigantium tam clericorum quam laicorum controversias decidendas, referant, ipsius judicium suscepturi humiliter et firmiter servaturi. Ad hæc, omnia, quæ auctoritate litterarum nostrarum, antequam ad vos secundarum notitia pervenisset, super negotiis eundem archi-

piscom contingentibus, tam restitutionibus ablatorum, quam de aliis provide et rationabiliter statutis, rata decrevimus permanere: mandantes ut auctoritate nostra suffulti, ad Eboracensem Ecclesiam accedentes, juxta priorum litterarum tenorem, tam in inquisitione famæ, quam restitutione ablatorum canonicis faciendâ, nihilominus procedatis, non impediende appellatione vel absentia archiepiscopi memorati, nec obstantibus litteris in primarum litterarum præjudicium hactenus impetratis. Ad hæc, præsentium vobis auctoritate injungimus, quatenus sententiam excommunicationis in quosdam canonicos, vicarios, clericos et servientes canonicorum Eboracensis ecclesiæ, ab eodem archiepiscopo post appellationem ad nos interpositam, promulgatam, irritam judicetis penitus et inanem: ita tamen, ut dictos canonicos et alios in eadem sententia nominatos ad majorem cautelam auctoritate apostolicæ sellis absolvatis. Omnes autem illos, qui in Benedictum clericum supradicti decani, Gualterum presbyterum, Richardum de Semare, et quinque de Cavel clericos, et alios clericos Eboracensis Ecclesiæ, manus temerarias injecerunt, vel qui eis violentiam præceperunt inferri, tandiu nuntietis, appellatione remota, excommunicationis vinculo detineri, donec passis injuriam congrue satisfecerint, et cum vestrarum testimonio litterarum ad sedem veniant apostolicam absolvendi. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, x Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXXXVI.

Sententiam a Michaele archiepiscopo et M. archidiacono Senonensi latam inter capitulum Carnotense et Adelicam comitissam Blesensem confirmat.

(Laterani.)

[Theodori Penitentie, II, p. 565.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis G. decano et capitulo Carnotensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Si litigantibus revocandi ea quæ judicio vel concordia statuuntur audacia præberetur, frustra imponeretur litibus finis et judiciaria potestas esset pro nihilo reputanda. Verum approbata priorum Patrum institutio litigantium cupiens malitiam refrenare constitutiones judicum auctoritate firmatas ad majorem cautelam et perpetuam firmitatem redigi recepit in scriptis, et Ecclesia Romana, quæ de mandato ipsius recte fuerint definita, litteris consuevit apostolicis confirmare. Sane eum inter vos et dilectam filiam in Christo nobilem mulierem Adelicam comitissam Blesensem, super libertatibus et consuetudinibus Carnotensis Ecclesiæ quæstio vertetur; post arbitrium venerabilis fratris nostri Willelmi Remensis archiepiscopi, Sanctæ Sabinæ cardinalis, apostolicæ sedis legati, et Adelæ illustris reginæ Francorum. Inde perlata ea fuit venerabili

A fratri nostro M. archiepiscopo et dilecto filio M. archidiacono Senonensi ab apostolica sede commissa, qui cum partes legitime citavissent, et intellexissent earum plenius rationes, pro vobis diffinitivam sententiam promulgaverunt. Cæterum cum eadem causa fulset ad nos, transmissis procuratoribus utriusque partis cum litteris de ratihabitatione patentibus, per appellationem delata, nos ipsam cum emergenti super quadam Indulgentia quæstione dilectis filiis nostris Hugoni titulo Sancti Martini presbytero et P. Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconis cardinalibus commisimus audiendam. In quorum præsentia utriusque partis procuratoribus constitutis, procurator Ecclesiæ vestræ sententiam prædictorum judicum inductis rationibus confirmari humiliter postulavit. Verum cum pars adversa multipliciter allegaret dictam sententiam non esse auctoritate apostolica roborandam, postulans potius pro ipsa comitissa quendam contra consuetudines vestras indulgentiam quam vester contendeat nuntius suis rationibus repellendam: memorati auditores factum cum allegationibus utriusque partis super utraque quæstione quibusdam fratribus nostris de mandato nostro scriptis medianibus exhibentes, de ipsorum consilio testes ex abundanti a parte vestra super quibusdam articulis receperunt. Quæ cum ad nostram fratrumque nostrorum communem discussionem omnia referrentur, discussis partium meritis, communi fratrum consilio, indulgentiam ipsam quæ contra consuetudines vestras in gravamen Carnotensis Ecclesiæ petebatur prorsus duximus irritandam. Attendentes etiam ipsius sententiæ a præmissis judicibus auctoritate nostra pro vobis late justitiam, eandem sententiam, sicut in ipsorum judicum authentico continebatur, auctoritate præsentium confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem cautelam, ipsum authenticum in nostra lectum præsentia, de verbo ad verbum duximus litteris inserendum, quod tale est: *Excellentissimo Patri et domino suo Cælestino divina electione summo pontifici, M. Senonensis Ecclesiæ minister humilissimus et M. ejusdem Ecclesiæ archidiaconus, salutem et tam debitam quam et devotam in omnibus obedientiam. Noverit sanctitas vestra, reverendissime Pater, quod cum controversia inter dilectos filios capitulum Carnotense et Aderam nobilem comitissam Blesensem vertetur super libertatibus et consuetudinibus Carnotensis Ecclesiæ de servientibus recipiendis et tendendis et super quibusdam eorundem canonicorum servientibus ad eorum servitium domesticum juxta easdem consuetudines sub Ecclesiæ tuitione receptis, nec non et super compromissione a partibus facta in excellentem dominam nostram Adelam Francorum reginam et venerabilem Patrem Willermum Remensem archiepiscopum, ad nos emanavit mandatum nostrum sub hac forma:*

Cælestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri M. archiepiscopo et dilecto filio M. archi-

diacono Senonensi, salutem et apostolicam benedictionem. Sicut Henricus archidiaconus, etc. vide epistolam 159, supra.

Nos igitur juxta tenorem rescripti vestri, Pater sanctissime, partes ad nostram presentiam convocavimus, auditisque allegationibus; et atestationibus hinc inde productis et diligenter discussis, tandem prudentum virorum et jurisperitorum freti consilio, negotium ipsum ad sententiam diffinitivam in hunc modum produximus; siquidem compromissum factum in dominam reginam et dominum Remensem et arbitrium ab eisdem prolatum, prorsus irritum duximus, et cassum, tum quia in arbitrio nulla fuerat pena constituta, tum quod nobis liquido constitit arbitrium contra formam compromissi fuisse promulgatum. Libertates et consuetudines de legitimorum virorum testimonio comprobatas et infra subnotatas adjudicavimus Ecclesie Carnotensi, decernentes ut canonicis ejusdem Ecclesie libere liceat, burgenses Carnot. qui ad eorum domesticum servitium transierint, præter seruos principis Carnotensis recipere, ut tueri, eadem libertate et immunitate cum ipsis canonicis gaudeant una cum rebus et familiis suis, relicta tamen omni negotiatione et usura; hoc excepto, quod in tempore messis annonas, et in tempore vindemiarum vinum pro voluntate sua emere possunt et vendere, sicut et canonici, et de velleribus ovium suarum pannos facere et eos sine consuetudine laicali vendere; ad quorum perfectionem, si quid defuerit, et aliunde fuerit comparatum, eis sine solutione telonei id facere licebit. De omnibus nutrituris suis et eorum proventibus facere possunt sub eadem libertate. Majestatis igitur vestre genibus provoluti devotius supplicamus, ut nostræ definitioni auctoritate vestra promulgata robur apostolica confirmationis apponentes, eam observari inviolabiliter faciatis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hæc nostre paginam confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Non., pontificatus nostri anno quinto.

CCXXXVII.

Monasterii S. Mariæ Dauleiensis protectionem suscipit, bonaque a privilegia confirmat.

[Dom CALMET, Histoire de Lorraine, II, Pr., p. 408.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis WARNERIO, priori monasterii Sanctæ Mariæ de Dauleio, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere et justis petentium desideriis apostolicum patrocinium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filij, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium S. Mariæ de

A Dauleio, in quo divino participati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitimus; in primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Domini et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

B Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, etc..

Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem, fas sit absque prioris sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu, de eodem loco discedere; discedentes vero absque communi litterarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non presatis campanis, suppressâ voce, divina officia celebrare. In parochialibus autem ecclesiis quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere et diocæsano episcopo præsentare. Quibus, si idonei reperti fuerint, episcopus curam animarum committat, ut ei de spiritualibus, vobis vero de temporalibus debeant respondere.

C Præterea libertates et immunitates vobis et monasterio vestro concessas, nec non antiquas et rationabiles consuetudines hactenus observatas, ratas habemus et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Sepulturam quoque ejusdem loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

D Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, imminuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia et monasterii Sancti Apri debita reverentia. Si quis igitur in futurum ecclesiastica sæcularive personæ hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat,

dignitate, reamque se divino iudicio existere de A
perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo
corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris
nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo
examine divinæ ultioni subiaceat. Cunctis autem
eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini
nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ
actionis percipiant, et apud districtum iudicem
præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Data anno 1195.

—
ANNO 1196.

—
CCXXXVIII.

*Ad Hubertum Cantuariensem archiepiscopum. — De
negotiiis Terræ Sanctæ.*

(Laterani, Jan. 12.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 610.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabili fratri HUBERTO Cantuariensi archiepiscopo,
et apostolicæ sedis legato, salutem et apostolicam
benedictionem.

Ex parte tua in audientia fuit nostra proposi-
tum, quod multi sunt in Anglia, qui, ut sepulcrum
Domini visitarent, et illi Terræ Sanctæ in qua ste-
terunt pedes Domini subsidium opportunum con-
ferrent, crucem Dominicam assumpserunt; et licet
votum possint perficere, tamen ab executione
ejusdem se subtrahunt in suarum periculum anima-
rum. Sunt etiam quidam qui, licet crucem susce-
perint, pro paupertate tamen et corporis debilitate,
vel alia justa causa, emissum votum non possunt,
sicut convenit, adimplere. Verum quia quid super
his agendum sit circa eos, nos duxit fraternitas
tua consulendos: auctoritate tibi præsentium re-
spondemus, per apostolica scripta mandantes, qua-
tenus omnes illos, qui votum tale emiserunt, sicut
dictum est, et ad illud explendum propriæ suppetunt
facultates, nisi ex justa causa omittendum, eos
ad exsequendum quod gratis vovisse dicuntur, per
censuram ecclesiasticam, appellatione remota, com-
pellas. Cæterum de his qui paupertate et corporis
debilitate, vel alio justo impedimento, votum quod
emisisse noscuntur, non possunt, sicut convenit,
adimplere; volumus ut, cum super his veritas tibi
fuerit declarata, pœnitentia congrua eis injuncta,
licentiam eis tribuas remanendi: eisdem firmiter
injungens, ut, quam cito exsequendi votum suum
libera eis fuerit attributa facultas, id exsequi sine
dilatatione aliqua non postponant. His vero, quos
pro infirmitate corporis tibi constiterit nullatenus
posse in propria persona votum suum prosequi,
nam personam idoneam, vel plures, secundum
quod facultates eorum suppetierint, ultra mare
transmittant in suis expensis, per annum, vel am-
plius juxta tuum arbitrium, ibidem in Jesu Christi
obsequio moraturas.

Datum Laterani, ii Idus Januarii, pontificatus
nostri anno v.

CCXXXIX.

*Ad Walterum Rothomagensem archiepiscopum. — Ut
eos coercent qui Ecclesie censuras contemnebant*

(Laterani, Jan. 13.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 617.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
venerabili fratri Rothomagensi archiepiscopo salu-
tem et apostolicam benedictionem.

Eos qui contra prælatos suos supercilium electio-
nis assumunt, et in contumacia perdurantes, nec
eorum sententiam servant, nec monitis deferunt
vel mandatis, non minus credimus debere puniri,
quam devotorum et humilium obedientia remun-
rari debet, et ab omnibus merito commendari. Nisi
enim superbia fuerit contumacium edomata, et
apostolicæ sedis auctoritate depressa, ordo eccle-
siasticus deperibit, et quibuslibet incentivum ac-
crescit, et materia delinquendi. Ad audientiam
siquidem apostolatus nostri, te significante, perve-
nit, quod cum quosdam propter suos excessus ex-
communicationis vinculo innodatis et ab omnibus
deceveris evitandos, religiosi et alii quidam in tua
diœcesi constituti, ipsos ad communionem suam
recipere ausu temerario præsumperunt et ad ce-
lebrationem admittere divinorum. Licet autem tales
ipso jure minori sunt excommunicatione astricti,
et ex hoc a corporis et sanguinis Christi participa-
tione amoti, ut tamen citius pœniteant, et a
suis iniquitatibus resipiscant, nisi ad communitio-
nem tuam sua voluerint præsumptione desistere,
et de hoc quod hactenus attentarunt satisfactionem
congruam exhibere; ut eos vinculo excommunicatio-
nis in nodes, et communionem ecclesiasticam
interdicat, liberam tibi tribuimus auctoritate præ-
sentium, facultatem. Nulli ergo, etc.

Datum Laterani, Idibus Januarii, pontificatus no-
stri anno v.

—
CCXL.

*Alberto episcopo Vercellensi, et abbati Locediensi
mandat, sub anathematis pœna interdiciant mona-
chis S. Justi ne contra canonicorum Ulciensium
privilegium burgensibus Secusiensibus sacramenta
ecclesiastica tribuant.*

(Laterani, Jan. 20.)

[*Ulciensis Ecclesie Chartarium*, p. 106.]

—
CCXLI.

*Gerardo, episcopo Bononiensi, concedit, si sacerdotes
ecclesiarum tum civitatis tum diœcesis Bononiensis
decesserint, ut numeris eorum aliis mandandi ha-
beat potestatem.*

(Laterani, Jan. 27.)

[SAVIOLI, *Ann. Bol.*, II, II, 183.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, ve-
nerabili fratri GERARDO Bononiensi episcopo, salu-
tem et apostolicam benedictionem.

Cum in Dei Ecclesiis personæ debeant idoneæ
ordinari, et loco decedentium aliæ infra certum
tempus, secundum statuta concilii Lateranensis
institutæ, si quando aliter fiat graviter ferimus ei, ut
citius corrigatur, auctoritatem apostolicam libentius

impertimur. Eapropter, venerabilis in Christo frater, petitionibus tuis gratum impendentes assensum, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut in ecclesiis tam civitatis quam diœcesis Bononiensis quæ tibi sunt lege diœcesana subjecte et in quibus duo vel plures consueverunt presbyteri ministrare, iuxta facultates earum loco decedentium personarum alias auctoritate concilii Lateranensis instituas, nullius super hoc contradictione vel appellatione obstante.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, anno Domini 1195, vi Kal. Februarii, pontificatus nostri anno v.

CCXLII.

Monasterii Sanctæ Mariæ Baumgartensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Febr. 9.)

[WURDTWEIN, *Nova Subsidia dipl.*, t. X, p. 170.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, MAXIMIANO abbati monasterii Sanctæ Mariæ de Bongarth ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis enervet. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatum monasterium Sanctæ Dei genitricis et virginis Mariæ de Bongarth, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis, et adjacenti grangia de Bongarth terram de Cilkenberth cultam et incultam; molendinum de Heisco cum vineis adjacentibus et pratis; quidquid etiam habetis in vineis, terris arabilibus, et pratis et silvis et cæteris rebus apud villam d. Ephekeb, et in adjacentiis ejus; vineam de Borsperch et de Birkereth, nec non et molendinum quod

A fecit fieri venerabilis frater noster Conradus Argentinensis episcopus; terram de Salemerch; grangiam de Howarth, terram Tecelini et Humberti, et quidquid habetis in eadem grangia; grangiam de Ancseim cum omnibus pertinentiis suis, eleemosynam Walfridi de Bissofheim in vineis, terris, pratis, curiis, domibus et molendino apud Ergesseyim; grangiam de Baldenem cum omnibus appendiciis suis; grangiam de Hanso cum decimatione et omnibus pertinentiis suis; grangiam de Fossa cum omnibus appendiciis suis. Usuaria etiam nemorum et pasturas animalium ad omnes vestros per totam terram usus, castri quod dicitur Spicemberg; terras arabiles et vineas de Tambach, vineas de Blineswilre et de Nothehalt; et de Cella. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus et sumptibus colitis, tam de terris cultis quam incultis, sive de arvis et virgultis vestris, vel de nutritiis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere. Discedentem vero absque communi litterarum cautione nullus audeat retinere: quod si quis forte retinere præsumperit, licitum sit vobis in ipsos monachos, sive conversos sententiam regularem proferre. Illud districtius inhibentes, ne terras, seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari sive alio modo alienari, absque consensu totius capituli, vel majoris partis et sanioris. Si quæ vero donationes, vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus, ne aliquis monachus sive conversus sub professione vestræ domus astrictus sine consensu et licentia abbatis et majoris partis capituli vestri pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat ultra pretium, capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem: quod si facere præsumperit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere; licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem, sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne nullus episcopus vel quælibet alia persona ad synodos vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæculari de vestra propria substantia, vel possessionibus vestris subjacere compellat, nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos publicos conventus convocandi venire præsumat, nec regularem electionem abbatis vestri impediatur, aut de instituendo vel removendo eo, qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intru-

mittat. Si vero episcopus, in cuius parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione qua convenit, requisitus substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium episcopale pertinent, vobis conferre renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, quæ a vestro fuerint indebite denegata, illud adijciantes, ut in recipiendis professionibus, quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis nascitur instituta, ut scilicet abbates ipsi salvo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur; pro consecrationibus vero altarium et ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel quolibet ecclesiarum sacramento nullus a vobis sub obtentu consuetudinis, vel alio modo quidquam audeat extorquere, sed hæc omnia gratis vobis episcopus diocesis impendat, alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem gratiam et communionem sacrosanctæ Romanæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis, quod postulatur, impendat: quod si sedes diocesis episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere libere et absque contradictione possitis; sic tamen ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum propriorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcoporum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro si episcopi, vel alii ecclesiarum rectores in monasteria vestra, vel personas inibi constitutas suspensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam pronulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros pro eo, quod decimas non solvitis, vel aliqua occasione eorum, quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros, pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum juerint in illis diebus, in quibus vos laboratis, et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolicæ indulta prolatam duximus irritandam, nec litteræ illæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constitit impetrari. Paci quoque et tranquillitati vestræ paternam in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates

A a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non libertates et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti privilegio confirmamus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, B contra eam temere venire præsumpserit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

C Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, Prenestinus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Pandulfus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Melior, Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis titulo Pammachii.

Ego Jordanus, Sanctæ Pudentianæ titulo Pastoris presbyter cardinalis.

Ego Joannes, Dei gratia ecclesiæ Sancti Clementis cardinalis presbyter.

D Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ Transtiberim, titulo Calixti.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Marci, titulo Equitii.

Ego Centius, titulo Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Soffredus, titulo Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Fidantius, titulo Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Joannes, titulo Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, v Idus Februarii, indictione xiv, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus domini Cælestini papæ III anno quinto.

CCXLIII.

Abbati Longi-Pontis concedit e ne quis in grangiis ad monasterium pertinentibus procuraciones postulet aut homagium a servitoribus expetat.

(Laterani, Febr. 6.)

[*Abbat. Longi pontis Chronic.*, 105.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati Longi Pontis, salutem et apostolicam benedictionem.

Licet cunctarum Ecclesiarum vobis cura imminet generalis, et earum nos oporteat opportunitatibus, quantum cum Domino possumus præcavere, religiosi tamen qui Domino disposuerunt in claustris silentio militare et ab altercationum litigiis suas amovere penitus voluntates, propensiori sollicitudine assistere volumus et debemus, et eos a pravorum hominum molestiis defensare. Ad audientiam siquidem nostram, te referente, pervenit quod quidam potentes in grangiis ad tuum monasterium pertinentibus sumptuosas sibi procuraciones postulant exhiberi, quas cum habere velint, res vestras per violentiam auferunt ad solutionem hujusmodi expensorum. Alii quosdam mercenarios ad servitium monasterii tui commorantes et advenas, qui nulla eis sunt ratione subjecti capiunt et exspoliant, et ad faciendum eis homagium indebita præsumptione compellunt. Nolentes igitur quod monasterium tuum hujusmodi de cætero vexationibus fatigetur, præsentis pagina sub interminatione anathematis inhibemus, ne aliquis in grangiis monasterii tui præsumat hujusmodi procuraciones indebitas extorquere, vel homines ad servitium monasterii tui commorantes ad præstandum homagium aliqua ratione compellere, vel ab eis sua injuste auferre. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, viii Idus Februarii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXLIV.

[*Ægidio*] episcopo Mutinensi asserit jus canonicorum in episcopatus sui ecclesiis instituendorum.

(Laterani, Febr. 12.)

[*TIRABOSCHI, Memor. Moden.*, IV, 18.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri [Ægidio] Mutinensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ad universalis Ecclesiæ regimen non nostris meritis, sed, Domino disponente, vocati simus, sic ad eas nostræ considerationis aciem dilatare debemus, ut quæ in eis contra jus canonicum et approbatam consuetudinem in fratrum et coepiscoporum nostrorum præjudicium attentantur, corrigere debeamus et in melius commutare. Pervenit siquidem ad nos ex tenore litterarum quas ad sedem apostolicam destinasti, quod licet institutio clericorum in ecclesiis tuæ diocesis ad te jure et consuetudine pertineat approbata, dilecti filii Sancti Viti et de Baisoria archipresbyteri, post electionem tuam, te inscio et penitus inconsulto, magistrum Martinum ecclesiæ tuæ præpositum, et quosdam alios, sicut dicitur, in canonicos receperunt, eis spretis et penitus reprobatis, pro quibus tua fraternitas intervenire curaverat, et rogare. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis petitionibus annuentes, ordinationis hujusmodi in prædictis ecclesiis et aliis in quibus jus instituendi habere dignosceris, præter tuam conscientiam attentatas omnino cassamus, et decernimus non tenere. Statuentes ut, sicut in tua diocesi hactenus est servatum, nullus in ecclesiis quæ tibi sunt diocæsana lege subjectæ, præter auctoritatem tuam in clericum admittatur, vel si admissus fuerit, talis institutio nullam obtineat firmitatem. Ad hæc fraternitati tuæ auctoritate præsentium indulgemus ut eos, qui possessiones ecclesiarum tuæ diocæseso tenere turbare præsumperint, vel auferre, nisi post triam admonitionem tuam a suæ præsumptionis audacia duxerint desistendum, excommunicationi subicias, et ab omnibus, appellatione remota, præcipias evitari.

Datum Laterani, ii Idus Februarii, pontificatus nostri anno quinto.

CCXLV.

Privilegium pro ecclesia S. Sepulcri Hierosolymitana.

(Laterani, Febr. 13.)

[*Eug. de ROSIÈRE, Cartulaire du Saint-Sépulcre*, 253.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GAURAYO, priori ecclesiæ Sancti Sepulcri, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, religiosam vitam professis in perpetuum.

Quoties illud a nobis petitur, quod religioni et honestati noscitur convenire, animo nos decet libenti concedere et petentium desideriis congruum

suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, ad exemplar prædecessorum nostrorum piæ memoriæ Honorii, Innocentii, Coelestini et Lucii, Eugenii et Alexandri, Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam in ipsa ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Medietatem oblationum omnium, quæ ad Sepulcrum Domini pertinebunt vel deferentur, sed de cera duas ecclesiæ partes, unam pro luminaribus ecclesiæ, alteram vero ad servitium canonicorum semper habebit, tertia vero tantum venerabilis fratris nostri monachi, patriarchæ vestri, et successorum ejus usibus cedet, vivificæ nihilominus crucis, quæ quidem custodiæ vestræ deputatur, oblationes omnes, excepta sola die Parasæve, aut cum eundem patriarcham vel successores suos necessitas compulerit eam in expeditionem portare; necnon et magnum altare, quod est in choro vestro, cum oblationibus omnibus eidem provenientibus; carcerem quoque et altare cum omnibus, quæ ibidem offeruntur; altare Sancti Petri et Sancti Stephani et inventionem cum altaribus et oblationibus cunctis; altare, quod est ad caput Sancti Sepulcri, parochiale cum oblationibus suis; cathedram, quæ est post magnum altare, et omnia, quæ ibidem, vel in quocunque præscriptorum altarium missam patriarcha celebraverit, ad suam manum sive ad pedem offerentur; omnes etiam oblationes compassi, quod in medio chori vestri est; plateam, quæ est inter portam ecclesiæ et columnas, et aliam plateam inter easdem columnas et Hospitalis Sancti Joannis, sicut in longum et latum protenditur; domos insuper, stationes, terras et quidquid in quarterio ecclesiæ et patriarchæ habetis, et de cætero justè acquirere poteritis; et omnes domos, stationes et terras, quæ infra Jerusalem vel extra possidetis; item omnes furnos Jerusalem, exceptis duobus, unum Hospitalis et unum de Latina, et specialiter illum quem vobis patriarcha reddidit testimonio Petri, Tyrensis archiepiscopi, quem a vobis commodatum tenuerat. Præterea ecclesiam et cœmeterium extra portam David, juxta viam qua itur Bethlehem; dimidiam etiam partem illius possessionis, quam primus rex Balduinus pro excambio episcopatus Bethlehemitici præfatæ Dominici Sepulcri ecclesiæ dedit;

omnes decimas civitatis Jerusalem et totius episcopatus, exceptis decimis funde, a bonæ memoriæ Arnulpho, quondam Jerosolymitano patriarcha, rationabiliter vobis concessas, sicut eas impræsentiarum pacifice possidetis, et alias etiam decimas quas in eadem civitate et episcopatu legitime poteritis in posterum adipisci, vobis et ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus. In Neapoli terram, quam Amalricus, illustris Jerosolymorum rex, in novo burgo vobis donavit, et ecclesiam, quam ibidem cum cœmeterio ex concessione felicitis recordationis Amalrici, Jerosolymitani patriarchæ ædificare cœpistis, et quidquid juris habetis apud Neapolim et in confinibus ejus; viginti et unum casalia, quæ dux Godfridus cum pertinentiis suis ecclesiæ vestræ dedit; villas etiam, quas ædificastis, Machomariam videlicet magnam et parvam et Bethsurit, et alias omnes, quas ædificaturi estis, ubi Latini habitabunt, cum ecclesiis et omni integritate justitiæ et juris parochialis; item Thecue cum omnibus pertinentiis suis, et ecclesiam Quarrentene cum pertinentiis suis; Geladium et terram, quam emistis a Joanne Gomagno, et omnia casalia cum pertinentiis eorum, quæ emistis ab Hugone de Ybellio; ecclesiam Sancti Petri in Joppen cum honoris et dignitatis suæ integritate, quemadmodum eam quiete nunc possidetis, et decimam, quam recepistis in toto comitatu illo a rege et religiosis hominibus et ab omnibus Christianis; quidquid juris habetis apud Ascalonam et in confinio ejus; quidquid juris habetis sub potestate et dominio domini de Arsurii, apud Cæsaream et in toto episcopatu ejus; castrum Feliculi, domum juxta Cayfas, Gebul, Lo Cara; cuncta etiam, quæ in toto archiepiscopatu Nazareno et in Accouensi episcopatu atque in toto Tyrensi archiepiscopatu, et omnia nihilominus, quæ in universo patriarchatu et in regno Jerosolymitano rationabiliter possidetis vel possessuri estis; item quidquid juris apud montem Peregrinum et in toto episcopatu Tripolitano habetis, et in Antiochia et in toto patriarchatu et principatu ejus, vel in futurum, Deo donante, legitime acquirere poteritis; præterea omnes possessiones, quas citra mare habetis in regno Siciliae, videlicet in ipsa Sicilia, in Calabria et in tota Apulia, primum ecclesiam Sancti Sepulcri et Sancti Laurentii apud Brundisium cum omnibus pertinentiis suis, apud Barolum ecclesiam Sancti Sepulcri cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam Troiæ cum omnibus pertinentiis suis, apud Beneventum ecclesiam Sancti Theodori cum omnibus pertinentiis suis; quidquid juris Romæ et in omnibus finibus ejus, in Tuscia et in tota Italia habetis vel habituri estis; omnia insuper, quæ in toto regno Franciæ et universis eidem subjacentibus jure provinciis, necnon et in cunctis regnis et comitatibus Hispaniarum, seu ubique locorum in partibus ultramontanis sæpèdicta Dominici Sepulcri ecclesia legitime possidere dignoscitur, vel in futurum,

largiente Domino, acquirere poterit; omnes nihilominus antiquas et rationabiles ecclesiæ consuetudines vobis vestrisque successoribus perpetualiter confirmamus. Sane de his et aliis possessionibus et bonis vestris liberam disponendi, communi tamen consilio, ad honorem Dei et ecclesiæ vestræ profectum habeatis facultatem.

Transfretante autem patriarcha Jerosolymitano, prior et canonici, qui pro tempore in eadem ecclesia fuerint, domum, ut justum est, et familiam patriarchæ et omnia, quæ ad jus spectant intus et extra custodient et regent, donec ipse redierit. Obeunte ejusdem loci patriarcha, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem canonici ipsius loci communi assensu vel canonicorum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et sanctorum Patrum instituta canonice providerint eligendum. Nihilominus quoque vobis auctoritate apostolica confirmamus stationes Templi Domini, Montis Sion, Montis Oliveti et Vallis Josaphat in festivitatibus eorum, sicut ecclesia Dominicæ Resurrectionis easdem semper consuevit habere, ita quod, absente patriarcha, liceat priori, qui pro tempore fuerit, missam in eis solemniter celebrare et processionem cum canonicis. Addicimus etiam ut licitum sit vobis malefactores vestros et specialiter vobis decimas auferentes, qui de vestra parochia fuerint, infra Jerusalem vel extra, nisi legitime commoniti satisfecerint, interdicti et excommunicationis sententia in patriarchæ vestræ absentia condemnare. Statuimus quoque ut non liceat patriarchæ sive priori res ecclesiæ, nisi de communi aut sanioris partis canonicorum consilio, distrahere aut quomodolibet alienare seu possessiones impignorare; ea vero, quæ ab ecclesia vestra in damnum et detrimentum ipsius jam alienata noscuntur, licitum sit vobis rationabiliter revocare. Sancimus etiam ut non sit fas patriarchæ sive priori aliquem de vobis sine consilio et assensu capituli vel sanioris partis ejusdem ad aliquam obedientiam cismarinam dirigere seu ab officio suo suspendere et a consortio canonicorum remove, nisi ob manifestam culpam suam, quæ publica fuerit, aut unde confessus sive convictus existat; præterea confratribus vestris, nisi excommunicati aut

A Decernimus ergo ut nulli hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus commodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et Jerosolymitani patriarchæ canonica justitia et reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanensis episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

C Ego Pandulfus, basilicæ X.I Apostolorum presbyter et cardinalis.

Ego Melior Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pamphacii.

Ego Jordanus, Sanctæ Pudencianæ tituli Pastoris presbyter cardinalis.

Ego Joannes, tituli Sancti Clementis cardinalis, Viterbinus et Tuscanus episcopus.

Ego Hugo presbyter cardinalis Sancti Martini tituli Equitii.

Ego Cintius, tituli Sancti Laurentii in Lucina presbyter cardinalis.

Ego Sofredus, tituli Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

D Ego Fidantius, tituli Sancti Marcelli presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Girardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Bobo, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Data Laterani, per manum Centii, Sanctæ Lucie

in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, A
Idus Februarias, inductione xiv, Incarnationis Do-
minicæ anno 1195, pontificatus vero domini Cœ-
lestini papæ III anno quinto.

CCXLVI.

*Permutationem et possessionis Bochari a præposito
et capitulo ecclesiæ Augiensis factam cum C[on-
rado] episcopo et canonicis Ratisponensibus, con-
firmat.*

(Laterani, Febr. 15.)

[*Mon. Boica*, I, 223.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis præposito et capitulo Augensis Ecclesiæ
salutem et apostolicam benedictionem.

Iustis potentium desideriis dignum est nos faci-
lem præbere consensum, et vota quæ a rationis tra-
mite non discordant effectu prosequente complere. B
Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis
postulationibus grato concurrentes assensu permu-
tationem possessionis Bochari, quam cum venerabi-
li fratre nostro C. episcopo et dilectis filiis cano-
nicis Ratisponensibus contraxistis, sicut rationabi-
liter et sine qualibet pravitate facta est, et ex utra-
que parte recepta, et ejusdem episcopi authentico
continetur, vobis et per vos ecclesiæ vestræ aucto-
ritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti
patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam
nostræ confirmationis infringere, et ejus ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attentare præsum-
pserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum
Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incur-
surum. C

Datum Laterani, xv Kalendas Martii, pontificatus
nostri anno quinto.

CCXLVI bis.

*Ad clerum, magnates et plebem Cypriensem. — Si-
gnificat se, petente Amalrico rege, Laodicensem
archidiaconum, et Alanum Cypri cancellarium de-
legasse ut in hac insula, hucusque schismatica,
quidquid ad dotes Ecclesiæ conferendas spectaret,
nonobstante appellationis obstaculo, ordinarent.*

(Laterani, Febr. 20.)

[*DE MAS-LATRIE, Histoire de l'île de Chypre. Paris,
1854, in-8°, 1re partie. Documents, p. 599, ex
chartulario Sanctæ Sophiæ Venetæ, charta n. 2.*] D

CELESTINUS, episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis, clero, magnatibus et populo Cypri, sa-
lutem et apostolicam benedictionem.

Fundavit Deus in unitate fidei supra petram ecclesie
firmamentum, cujus a sui nascentis exordio, collata
beato Petro ejusque vicariis potestate, Romane sedi
primatum contulit, et indulsit totius magisterii
principatum; ex qua si quidem per partes orbis
plurimas et diversas in unius doctrine spiritu ec-
clesiæ, velut a matre filie procreate ab ejusdem
uberibus in edificationem fidelium lac nutriantur,
necessaria suggerere documenta, ut inde omnes

(37) Le roi Guy de Lusignan.

asuscipiant regulas magisterii ubi totius ecclesie
Christus posuit principatum, ut, que uniuscujusque
sacerdotalis dignitatis mater esse dinoscitur, sit
etiam ellectandis filiis magistra ecclesiastice ratio-
nis; quia et Dei privilegio possident et sanctorum
Patrum sanctionibus evidenter declaratur ab uni-
tate fidei prorsus exorbitare probantur qui secus
aliquando sentientes, divinis obviare institutionibus
moliuntur, vendicantes sibi magisterium non a Deo,
aurientes scientiam non a fonte, ac proprie volun-
tatis vestigia prosecuti in oberrare deviiis pericu-
lose nituntur.

Sane, quia, sicut ex tenore litterarum dilecti filii
nobilis viri A. domini Cipri, perpendimus evidenter,
ipse Dei scientiam, ejus inspiratione dumtaxat, in
singularitate fidei possidet, et Romanam ecclesiam,
capud et magistram ecclesiarum omnium recogno-
scens, Cipri insulam, cujus dominium divina potius
credimus quam humana ei potestate collatum, a
suis tandem erroribus suo diligenti studio revocatum,
a beluato fermentatorum scismate ad unitatem or-
todoxe matris ecclesie reducere studio se contendit,
sicut per dilectum filium magistrum B. archidiacono-
num Laodicensem, nuntium suum, virum utique
providum et discretum, nobis est manifestius intima-
tum; omnipotenti Deo grates referimus copiosas,
et sue devotionis fervorem plurimum in Domino
comendamus. Certa utique nobis est de sua probi-
tate fiducia, cum illud inter alia summamus
interiorum argumentum quod, recolende memorie, Jero-
solimitanum quondam rex frater suus (37), se pro
ecclesia murum defensionis opposuit, et suam in
pluribus expertus est constantiam probitatis. Cete-
rum, auditis devotionis et sincere fidei supplicatio-
nibus, apostolatu nostro affectuose porrectis, cum grato
ascensu votum suum ac desiderium promovere vol-
lentes, dicto magistro B. et dilecto filio A [lano (38)]
cancellario Cipri, vices nostras in hac parte duxi-
mus committendas, ut quicquid exinde, tam super
decimis quam dotibus ecclesie conferendis, dignæ
cum Deo viderint statuendum nostra autoritate
feri, sine appellationis obstaculo, non differant or-
dinare, quod ratum nos faciemus et firmum invio-
labilitate observari. Ideoque universitati vestre per
apostolica scripta precipiendo mandamus quatenus
ipsis, ut super hujusmodi liberam possint et opta-
tum in Domino habere processum, diligentem ope-
ram, favorem, consilium et auxilium, appellatione
seposita, exhibere et conferre curetis.

Datum Laterani, x Kal. Martii, pontificatus no-
stri anno quinto.

CCXLVII.

*Ecclesiam S. Albani Basiliensem tuendam suscipit,
et ejus bona juraque confirmat.*

(Laterani, Febr. 21.)

[*SCHROEPFLIN, Als. dipl., I, 302.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-

(38) Alain, qui devint archevêque de Nicosie.

lectis filiis **TRZOBENICO**, præposito ecclesiæ Sancti Albani in territorio Basiliensi constructæ, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quolies a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere et justa petentium desideriis apostolicum patrocinium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Albani in qua divino estis mancipati obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eadem ecclesiâ institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidei, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsam, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis. In civitate ipsa Basiliensi ecclesias Sancti Albani et Sancti Martini, sicut fluvius Birsicus determinat; ecclesiam Bussisenheim cum appendiciis suis et omni jure suo. Jus quod habetis in ecclesia de villa quæ dicitur Kemp, et medietatem villæ cum suis appendiciis. Ecclesiam de Hægendorf in villa quæ dicitur Inferior Basilea; ecclesiam et villam de Appenwilre cum earum pertinentiis; Loerrach cum ecclesia et omnibus suis appendiciis, tam in vineis quam in agris, pratis et silvis; ecclesiam de Hlowingen cum suis appendiciis; ecclesiam de Candro cum suis appendiciis; ecclesiam de Aenschossingen cum suis appendiciis; silvam quæ sita est juxta Sanctum Albanum; molendina in ripa Birse cum pratis adjacentibus; tres partes decimarum in villa quæ dicitur Huningen, ita tamen quod sacerdos ejusdem villæ et Sancti Martini debet recipere quartam partem. Rinwilr, Leidinchoven, Habenchesheim, Guzwilre, Sierentze; in villa quæ dicitur Westhalda curtem unam cum vineis; Ufheim, Marswilre, Ramspach, Michelenbach, Oberwilr, Bratello, Gelterchingen, Durmin, Hollstein, Metten, Bladolsheim, Binningen, Magstat, Utingen cum omnibus suis appendiciis. Possessiones et bona illa quæ bonæ memoriæ Burkardus Basiliensis episcopus ecclesiæ vestræ concessit et scripti sui munimine confirmavit, vobis nihilominus præsentis privilegii pagina confirmamus. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit absque præpositi sui licentia, nisi æctioris re-

ligionis obtentu, de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Ad hæc auctoritate apostolica districtius inhibemus, ne quis in vos vel ecclesias vestras excommunicationis vel interdicti sententiam, absque manifesta et rationabili causa promulgare, seu vos novis et indebitis exactionibus fatigare præsumat. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, licitum vobis sit, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, submissa voce divina officia celebrare. Sepulturam præterea ejusdem loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illie sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Præterea libertates et immunitates nec non antiquas et rationabiles consuetudines vobis et ecclesiæ vestræ concessas, et hactenus approbatas, vobis auctoritate apostolica confirmamus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam vestram temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia, et Cluniacensis monasterii debita reverentia. Si qua igitur in futurum, etc.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, ix Kalendas Martii, indictione ix, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III anno quinto.

CCXLVIII.

Monasterii S. Petri Aldenburgensis protectionem suscipit bonaque ac privilegia confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, Febr. 25.)

[*Chronicon monasterii Aldenburgensis*, ed. Van de Putte, p. 106.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HERMANNO abbati Sancti Petri Aldenburgensis ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Effectum justa postulantes indulgere et vigor æquitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntates et pietas adjuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatum monasterium in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter obser-

vetur. Præterea quascunquæ possessiones, quæcun- A que bona idem monasterium, impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis ; tertiam partem decimæ totius parochiæ de Aldenborgh, tertiam partem præterea decimæ et oblationes omnes et quæcunquæ de altari Sanctæ Mariæ proveniunt, exceptis beneficiis quæ ad presbyteratum pertinent, quæ omnia sub annuo censu octo librarum et undecim solidorum, quos annuatim debetis persolvere, quemadmodum in privilegiis Tornacensis Ecclesiæ continetur, vobis auctoritate apostolica confirmamus; decimam de Euerghem, terram quam habetis apud Aldenborgh. Sane novalem vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos vel absolutos e sæculo fugientes ad curationem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem fas sit absque abbatis sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu, ab eodem loco discedere; discedentem vero absque communi fratrum cautione nullus audeat retinere. Nihilominus etiam arctius inhibemus ne episcopo, archidiacono, vel eorum ministerialibus, canonicis seu clericis aliis, pro confirmatione, inthronizatione, vel benedictione abbatis cappam sericam aut quidquid aliud facultas vel licentia pateat a nobis obtentu cujuslibet consuetudinis exigendi, si vero pro iis a vobis quidquid exegerint, cum detestabile sit et obvium rationi, libere vobis liceant eis quod postulaverint denegari. Interdicta si terra fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Sepulturam præterea ejusdem loci liberam esse decernimus, et eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverunt, nisi forte excommunicati vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi subreptionis qualibet astutia seu violentia præponatur nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino homini liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra

conserventur eorum, pro quorum gubernatione aut sustentatione concessasunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertioque commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, pietatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate agnoscat et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Romæ, apud S. Petrum, per manum Centii Sanctæ Luciæ in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, v Kal. Martii, indictione xiv, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno quinto.

CCXLIX.

Parthenonis S. Mariæ Kluaynardensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Febr. 26.)

[*Monastic. Angl.*, II, 1045.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus AENETI abbatisse monasterii S. Mariæ de Kluaynard, ejusdem sororibus tam præsentibus quam futuris religiosam vitam professis, in perpetuum.

Prudentibus virginibus quæ sub habitu religionis, accensis lampadibus per opera sanctitatis, jugiter se præparant ire obviam sponso, sedes apostolica debet præsidium impertire, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilectæ in Christo filiæ, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium de Kluaynard, in quo divino estis obsequio mancipatæ, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, sub præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuentes ut ordo canonicus, qui secundum Domini et beati Augustini Regulam atque institutionem Froensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus immutabiliter observetur. Præterea quascunquæ possessiones, quæcunquæ bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis et eis quæ vobis successerint, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; Lesna-

benny, Grhlem, Balinchuleman, Rosinbardan, cum earum pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Luscha, cum decem aggeribus de elemosyna Joannis Dublinensis archiepiscopi in adjacenti campo; Cuodmua, Arrd, Grenog, Lesamulin, Kellathlechy cum earum pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Dublinia cum villis Balinsgellan, Kelnactalmanais, Kelbrigi, Glendual cum earum pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Damliay cum villa Balimleochid cum suis pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Thermunkechin cum villa Achadersamid, cum suis pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Scrin cum adjacenti campo Dumdonnuill, cum pertinentiis suis; ecclesiam S. Odra cum ipsa villa et omnibus suis pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Brigidiæ de Athtrim, cum pertinentiis suis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Kenenus, cum mansione sua in eadem civitate et villa Disnerthicechan; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Favor cum villa Kellarthalgach cum pertinentiis suis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Durmaig, cum suis possessionibus; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Kluaynmacnois ad Orientem, cum villa de Kellogainechan cum suis pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ ad Occidentem cum villa Drumalgach cum suis pertinentiis; ecclesiam Sanctæ Mariæ de Evachdun, cum villa Kelgel cum suis pertinentiis.

Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis personas liberas et absolutas, a sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli sororum vestrarum, post factam in loco vestro professionem, fas sit, absque abbatissæ suæ licentia, de eodem loco, nisi arctioris religionis obtentu, discedere; discedentem vero, absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Inhibemus etiam ne ullus archiepiscopus, episcopus, vel alia quælibet persona, nisi a vobis fuerit requisitus, in vestro monasterio conventus publicos convocare, causas seu alia negotia pertractare præsumat, nisi a Romano pontifice vel ejus legato super hoc mandatum receperit. Novas etiam et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis seu decanis, aliisque omnibus ecclesiasticis sæcularibusque personis vobis omnino fieri prohibemus.

Ad hæc etiam duximus inhiibendum, ne ulli archiepiscopo, vel episcopo seu aliæ personæ a vobis pro decimis vestris, injuste aliud petere, et recipere liceat quam fuerit a prædecessoribus eorum usque ad hæc tempora requisitum. Decimas et possessiones ad jus ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ a laicis detinentur, redimendi et legi-

time liberandi de manibus eorum, et ad ecclesias ad quas pertinent revocandi, libera sit vobis de auctoritate nostra facultas. Eas etiam decimas quas monasterium vestrum a quadraginta annis inconcusse possedit, et impræsentiarum rationabiliter possidet, vobis, et per vos eidem monasterio nihilominus confirmamus. Libertates præterea et mutationes vestras antiquas, et rationabiles consuetudines monasterio vestro concessas, hactenus observatas, et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Obeunte vero te, tunc ejusdem loci abbatissa, vel earum qualibet, quæ ibi successerint, nulla ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quam sorores communi consensu, vel sororum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendam. Paci quoque ac tranquillitati vestræ paternam impostorum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus ut infra clausuras locorum vestrorum nullus rapinam seu furtum committere, sanguinem fundere, hominem tenere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere.

Decernimus ergo, etc.

Datum Laterani, etc., iv Kalendas Martii, indictione iv, Incarnationis Dominicæ anno 1195, pontificatus vero domini Cælestini papæ I anno quinto.

CCL.

Ad magistrum et fratres militiae Templi. — De decimis.

(Laterani, Febr. 26.)

[ROSIÈRE, *Cartul. du Saint-Sépulcre*, 273]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis magistro et militiae fratribus Templi salutem et apostolicam benedictionem.

Conquesti sunt apostolatus nostro dilecti filii prior et canonici Dominici Sepulcri quod conventionem inter vos et ipsos super decimis, quas in locis ad eos vel eorum ecclesias pertinentibus possidetis, vel estis imposterum possessuri, factam et in scriptis redactam contra juris ordinem præsumitis in irritum revocare. Cum enim inter vos convenisset ut medietatem omnium decimarum de locis prædictis annuatim tam eis quam eorum successoribus sine contradictione qualibet fideliter redderitis, vos promissionem non servantes eandem debitam de jam dictis decimis diminuere portionem nullatenus formidatis. Quapropter universitati vestræ per apostolica scripta mandamus et in obedientiæ virtute præcipimus quatenus, sicut vobis privilegia vestra vultis a nobis integra et illibata servari, ita, sicut tenemini eidem, inviolabiliter observetis,

ne ad quos querela super hoc veniens iterata nos A
debeat contra vos merito provocare.

Data Laterani, iv Kalendas Martii, pontificatus
nostri anno quinto.

CCLI.

*Comitem Tolosanum hortatur, ut damna monasterio
S. Egidii illata resarciat; alioquin eum ostendit a
Bituricensi, Narbonensi, Arelatensi et Aquensi
archiepiscopis excommunicatum iri.*

(Romæ, apud S. Petrum, Mart. 1.)

[*Hist. de Languedoc*, III, Pr., p. 181.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro comiti Tolosano, salutem, etc.

Cum recolendæ memoriæ patrem tuum, olim minori fungentes officio, sincere dilexerimus charitatis affectu, postquam nos, licet immeritos, in sede apostolica voluntati divinæ placuit collocare, illius antiquæ dilectionis nequaquam immemores, ad personam tuam ejusdem charitatis insignia transfundere disposuimus, nisi actus tui voluntatis nostræ propositum retardarent. Verum ea de tuis ad nos actionibus referuntur, per quæ animus noster ab ipsius dilectionis ardore, quanquam invitus, cogitur revocari, nec potest ille verus amor et integer suum erga te conservare vigorem, nisi forte de temerariis excessibus, quibus jam tibi, sicut audivimus, præcipitium præparasti, debita fuerit satisfactio subsecuta. Audivimus siquidem, et non modicum dolorem concepimus, audientes quod ad ecclesiarum et religiosorum locorum justitiam nullum habens divinæ pietatis consideratione respectum, ecclesiam de Asperano et ædificia quæ ibi erant, omniaque ad eandem ecclesiam pertinentia, in quibus ædificiis dilectus filius noster abbas Sancti Egidii plusquam LX, millia solidorum, se asserit expendisse, et ecclesiam de Scieura hostiliter destruxisse, messes earum de Cassanica, de Stagello, pro tua diripiens voluntate, ecclesiam quoque Sancti Genesii violenter bonis omnibus spoliasti; domo etiam Sancti Amantii bonis omnibus destituta, quoddam etiam molendinum, et messes ejusdem domus per violentiam occupasti, et in animæ tuæ perniciem detinere illicite præsumpsisti, nec in iis tuus fuit furor aversus; sed ut magis tuæ malitiæ perversus notaretur, in suggestionem monasterii Sancti Egidii, quod ad nos nullo pertinet mediante, quoddam etiam castrum in ejusdem allodio construere temere præsumpsisti; in quo nimirum excessu, præter alias injurias, quæ ipsi cœnobio per te contra juramentum tuum, sicut in instrumento bulla tua munito evidenter apparet, irrogata dicuntur, abbas et conventus ejusdem loci grave admodum et damnosum requiruntur præjudicium sustinere. Quia igitur eo modo illud amplectimur, ut jacturam ipsius, tanquam nobis illatam, nos ipsi graviter patiamur, nobilitati tuæ per apostolica scripta mandamus, et sub anathematis interminatione districte præcipimus, quatenus prædictum castrum dirui facias sine mora; super aliis injuriis et damnis præfato monasterio irrogatis, ita satisfactorius ad plenum, quod

nulla eidem abbati et conventui de te remaneat materia conquerendi, ipsumque monasterium in omni jure suo conserves indemne; alioquin noveris nos venerabilibus fratribus nostris Bituricensi, Narbonensi, Arelatensi, et Aquensi archiepiscopis, et eorum suffraganeis districte præcipiendo mandasse, ut te et omnes bajulos et fautores tuos, auctoritate nostra, omni contradictione, dilatione et appellatione cessante, vinculo excommunicationis innodent, et totam terram tuam subiciant interdicto, et tandiu sententiam ipsas singulis Dominicis diebus, publice, accensis candelis, pulsatis campanis non differant innovare, factantque per universas ecclesias suarum diocesium solemniter innovare, et in universis aliis terris ad quas te venire contigerit, dum in eis præsens fueris, divina prohibeant officia celebrari, donec satisfactionem exhibueris super præmissis omnibus competentem; sciturus pro certo, quod si in incepta malitia duxeris persistendum, nos a juramento fidelitatis, quo tibi tenentur stricti, universos tuos homines absolvimus.

Datum Romæ apud S. Petrum, Kalendas Martii, pontificatus nostri anno quinto.

CCCLII.

*Privilegium pro monasterio S. Laurentii
Wedinghusensi.*

(Laterani, Mart. 7.)

[*Hugo, Annales Præmonst.*, t. I, Probat., p. 417.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis CHRISTIANO abbati monasterii Sancti Laurentii in Wedinckusen, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, præclara vite professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Sancti Laurentii in Wedinckusen, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem stantes, ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati Augustini Regulam atque institutionem Præmonstratensium fratrum in eodem loco institutus dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona, idem monasterium impræsentiarum juste possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis; curiam in Marselde quod Henricus comes de Arnesbery, qui monasterium vestrum pia consideratione inductus

fundavit, concedentibus Henrico et Godefrido filiis suis, eidem monasterio tradidit perpetuo possidendum, cum omnibus pertinentiis suis; curiam quæ dicitur Evenbo, montem qui dicitur Echols, et montem qui dicitur Cetus, mansum unum Weltere, mansum unum Eenole, mansum unum Buren, mansum unum Hagenen, mansum unum Holthausen, Grinele, Hagenbole, Mollensclea, Wige, decimam Wanden quam habetis ex dono Everhardi de Arthei, et fratris ejus Jonathæ, Eoolbem in Wirte quam supradicti fratres Henricus et Godefridus monasterio vestro cum omnibus pertinentiis suis, deliberatione provida, concesserunt; jus quod habetur in monasterio monialium Rumbecke. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, de hortis et virgultis, et piscationibus vestris, de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos habere, et absolutos e sæculo fugientes ad monasterium recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasteriis vestris professionem, fas sit absque abbatis sui licentia, de eodem loco discedere: discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Ad hæc inhibemus nemini episcopo vel alii plus a vobis pro vestris decimis petere, aut recipere liceat quam fuerit a prædecessoribus concessum et usque ad hæc tempora requisitum. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare; chrismum vero, oleum sacrum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad sacrum ordinem fuerint promovendi, a diœcesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et communionem sanctæ Romanæ sedis habuerit, et nisi vobis voluerit sine pravitate quadam exhibere; alioquin liceat vobis quemcumque volueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem sedis apostolicæ habentem, qui nostra fretus auctoritate, vobis quod postulatis impendat. Prohibemus insuper ut infra fines parochiæ vestræ nullus sine assensu diœcesani episcopi et vestro capellam vel oratorium de novo construere audeat, salvo privilegio Romanorum pontificum. Ad hæc novas et indebitas exactiones ab archiepiscopis, archidiaconis, decanis, aliisque omnibus ecclesiasticis sæcularibusve personis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decimas præterea et possessiones et jus ecclesiarum vestrarum spectantes quæ a laicis detinentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum et

A ad ecclesias ad quas pertinent, revocandi, libera sit vobis de nostra auctoritate facultas. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica confirmamus ut infra clausuras locorum vel grangiarum vestrarum, nullus rapinam vel furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non et libertates et exemptiones sæcularium exactionum a regibus et principibus et fidelibus rationabiliter indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti privilegio communimus.

B Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus et commodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diœcesani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ confirmationis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultionis subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, qui et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Ottomanus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Petrus, tit. Sanctæ Cæcilie presbyter card.

Ego Joannes, Sanctæ Pudentianæ tit. Pastor presb. cardinalis.

Ego Joannes, ecclesiæ Sancti Clementis cardinalis Viterbiensis et Tusculanus episcopus.

Ego Hugo, presb. cardinalis tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. Sancti Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Cintius, tit. Sancti Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Loffricius, tit. Sanctæ Prædixis presb. card.

Ego Bernardus, Sancti Petri presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotharius SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card.

Ego Bobo, Sancti Theodori diac. card

Datum Laterani per manum Centii, Sanct. Lucie in Orthea diac. cardinalis domini papæ camerarii, Non. Martii, indictione xiv, Incarnationis Domini 1196, pontificatus nostri domini Cœlestini papæ III anno quinto.

CCLIII.

Ad capitulum Nidrosiense. — Prohibet ne quis laicus in diœcesi Nidrosiensi jurisdictionem ecclesiasticam exercent.

(Laterani, Mart. 17.)

[THORKELIN, *Diplom. Arna-Magn.*, II, 17.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Nidrosiensi capitulo, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ecclesiasticæ dignitates et spiritualis jurisdictionis a laicorum personis debeant esse alienæ, mirari non sufficimus, quod post canonicas institutiones felicitis recordationis Adriani papæ prædecessoris nostri, quibus tres archidiaconatus in Ecclesia vestra distinxit, et decanum duxit unicum ordinandum, per laicos jurisdictiones conquiremini, ecclesiasticas exerceri, et eis in spiritualibus indebitam potestatem concedi. Volentes igitur tam detestabile vitium a Nidrosiensi Ecclesia removere, auctoritate præsentium distinctius inhibemus, ne aliquis laicus in diœcesi vestra ecclesiasticam jurisdictionem exercent, vel causas audiat aut definiat, quæ iudicio existunt ecclesiastico terminari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Laterani, xvi Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quinto.

CCLIV.

Monasterii S. Mauricii Agaunensis possessiones et privilegia confirmat.

(Laterani, April. 2.)

[Vide GUICHENON, *Bibl. Sebus.*, p. 262.]

CCLV.

Willelmo abbati S. Mauricii Agaunensis usum mitræ et annuli tribuit.

(Laterani, April. 6.)

[*Gallia Christ.*, XII, 431, Prob.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio WILLELMO abbati S. Mauricii Agaunensis salutem et apostolicam benedictionem.

Cum monasterium S. Mauricii S. Romanæ Ecclesiæ subsit et sub tuitione S. Petri existat, dignum credimus et conveniens rationi ut per sedem apo-

stolicam specialis privilegii prærogativa lætetur, et libertas cognoscatur ex munere, et dignitas patreat ex ornatu. Eapropter, dilecte in Domino fili, devotionem Ecclesiæ tuæ, quam circa Romanam Ecclesiam sen per exhibuit, at eadentes, considerantes etiam religionis constantiam, quam te multorum testimonio didicimus obtinere, tibi et successoribus tuis de benignitate apostolicæ sedis usum mitræ et annuli duximus concedendum, quibus infra Ecclesiam tuam ad missarum solemniam in festivis diebus utaris. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contravenire. Si quis autem hæc præsumperit, iram Dei omnipotentis, et indignationem SS. Petri et Pauli apostolorum noverit se incursum.

Datum Laterani, viii Idus Aprilis, pontificatus nostri anno quinto.

CCLVI.

Berardo, electo archiepiscopo Messanensi, a decimum integram fluminis Dionysii, asserit

(Laterani, April. 10.)

[PINNA, *Sicilia sacra*, t. I, p. 400.]

Datum Laterani, iv Idus Aprilis, pontificatus anno v.

CCLVII.

Decernit ut Bernardo archiepiscopo Messanensi, parochiam Iustranti a, Græcis et Latinis abbatibus necessaria procurantur.

(Laterani, 13 April.)

[*Ibid.*]

Bernardus, quem Bernardum Lellus, Bertium vocat Bonfiglius, monachus S. Benedicti, Messanensis fuit antistes: ei facultatem fecit Cœlestinus papa III, dato diplomate Laterani, Idibus Aprilis, pont. anno v, scil. 1196, ut cum parochiam suam visitaret, abbates Græcos et Latinos ad procurationem sibi debitam et consuetam compellere posset.

CCLVIII.

Ad [Willelmum] Magalonensem episcopum

(Laterani, April. 22.)

[GABRIEL, *Series præsulum*, etc., t. II, p. 245.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Magalonensi episcopo, s. et ap. h.

Ad culmen licet immeriti summi pontificatus assumpti, justas petitiones nos admittere convenit singulorum et jura fratrum et coepiscoporum nostrorum specialius in Domino confovere, quia dum prælationi ecclesiarum honor debitus conservatur illas, vigor ecclesiasticus suscipit firmitatem et disciplina ecclesiastica nunquam potest deperire. Pervenit siquidem ad apostolatus nostri notitiam, quod cum plerumque in ecclesia tua, archidiaconatum et sacristiam vacare contingat illi quorum assensum teneris requirere dignitatibus conferendis nihil rationabile vel canonicum nominatis a te personis objicientes, institutionem tuam mali-

tiose impedire nitantur, et ordinationi ipsi voluntate ducti propria contradicunt. Nolentes igitur quod malevola tergiversatione quorumlibet in ecclesiis consuetæ dignitatis institutio prorogetur, fraternitati tuæ præsentî pagina indulgemus. Quod si illi, quorum in prædictarum dignitatum ordinatione teneris postulare assensum, aliquid rationabile vel canonicum contra personas a te nominatas non objecerint, et requisiti legitime, non probaverint; liceat tibi, eorum contradictione vel appellatione penitus non obstante, personam idoneam ipsius ecclesiæ ad prædictas dignitates vacantes infra tempus a Lateranensi concilio constitutum auctoritate apostolica ordinare.

Decernimus ergo ut nulli hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, x Kal. Maii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLIX.

Ad [Willelmum] episcopum et capitulum Ecclesiæ Magalonensis.

(Laterani, April. 22.)

[*Ibid.*, p. 217.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Magalonensi et dilectis filiis capitulo Magalonensi, s. et ap. b.

Ad hoc sumus, licet immeriti, ad apicem summi pontificatus assumpti, ut bonis digna meritum præmia in Domino largiamur, et malitiosis obviamus, quantum possumus, actibus singulorum.

Quoniam igitur, sicut veridica relatione recepimus, tam tu, frater episcope, quam bonæ memoriæ prædecessor tuus, cum ad Romanam Ecclesiam veniretis capti fuistis et rebus omnibus spoliati, et socii vestri ad redemptionem coacti, et nunc etiam superabundante in partibus vestris malitia plurimorum multi canonici et homines Magalonensis Ecclesiæ a parochianis et a vicinis vestris sæpius capiuntur. Volentes vestris et ecclesiæ vestræ, quantum possumus, indemnitatibus præcavere, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut quicumque de diocesi vestra episcopum, canonicos vel homines Magalonensis Ecclesiæ ceperit, aut bona eorum abstulerit violenter, communitus canonice reatum suum digna non curaverit emendatione corrigere, et vobis et ecclesiæ vestræ satisfacere competenter, malefactor ipse extunc, sicut excommunicatus ab omnibus arctius evitetur, et terra ejus et locus in quo idem malefactor commorabitur, et persona capta, vel res detinebuntur ablata, usque ad condignam satisfactionem, ecclesiastico subjiciatur interdicto.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumperit, indi-

PATROL. CCVI.

gnationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, x Kal. Maii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLX.

Priori et monachis S. Pancrati de Leves interdicat ne pensiones quasdam solvant, neve ecclesias antequam vacent alicui promittant.

(Laterani, April. 27.)

[RYMER, *Fœdera*, I, 93.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... priori et monachis S. Pancrati de Leves, salutem et apostolicam benedictionem.

Quæ in præjudicium ecclesiarum, præter jurâ ordinem, perperam attentantur, auctoritate sunt apostolica corrigenda, et cum nobis immineat, ex injunctæ servitutis officio, de singulis ecclesiis per universum orbem diffusis paterna sollicitudine cogitare, ipsarum debemus utilitati consulere, et onera sublevare tenemur.

Accepimus siquidem quod ad instantiam quorundam nobilium, quibus favorem vestrum non poteratis de facili denegare, primas, secundas et tertias vacantes ecclesias quibusdam clericis promissistis, quibus interim certas solvistis pensiones, ex quarum solutione ecclesia vestra non modicum aggravatur. Eapropter vestris postulationibus favorem apostolicum impendentes, vos et ecclesiam vestram ab hujusmodi promissionibus, apostolicæ sedis auctoritate absolvimus, et ad talium pensionum solutionem decernimus non teneri; districtius inhibentes ne ecclesias, antequam vacent, alicui promittere præsumatis, vel de ipsis aliquem investire.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis et inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, v Kalendas Maii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXI.

Pontem Litiæ cum capella capitulo Parmensi confirmat.

(Romæ, ap. S. Petrum, April. 29.)

[AFFO, *Storia di Parma*, III, 309.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GIRARDO archidiacono et capitulo Ecclesiæ Parmensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur, quod justum et honestum est, tam rigor æquitatis quam ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Pontem Litiæ cum capella, sicut ea juste et sine controversia possidejis, devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus.

et præsentis scripti patrocinio communimus; stantientes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, iii Kal. Maii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXII.

Bulla pro parthenone Crisenonis.

(Romæ, ap. Sanctum Petrum, Maii 1.)

[*Call. Christ. XII, Instr., 140.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis B in Christo filiabus SARRÆ abbatissæ de Crisenone, ejusque sororibus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Prudentibus virginibus quæ sub habitu religionis accensis lampadibus per opera sanctitatis jugiter se præparant ire obviam Sponso, sedes apostolica debet patrocinium impertiri, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis enervet. Eapropter, dilectæ in Christo filiæ, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum locum de Crisenone, in quo divino estis mancipatæ obsequio, felicitis recordationis Eugenii papæ prædecessoris nostri vestigiis inherentes, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes ut quasunque possessiones, quasunque bona impræsentiarum juste et canonice possidetis, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino poteritis adipisci, firma vobis, vestrisque succedentibus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimentia vocabulis:

Locum ipsum in quo cœnobium vestrum situm est, cum omnibus pertinentiis suis; furnum de foro Antissiodori; furnum de S. Gervasio cum usuario de bosco de Bar; molendina de pratis; clausum vinearum; et agnum de Sanctolivis, octoginta brunellos salis, usuarium de bosco de Fretai. Apud Basernam duos modios bladi; in molendinis filii nobilis viri Narioudi unum, et alium in redditibus Galfridi; et tertiam partem allodii in bosco et plano, et aquis et omnibus costumis et consuetudinibus et duos modios vini in clauso Narioudi domini Baserne; et apud Baserne unum sextarium frumenti. Apud Chistri decem solidos censuales; apud Valan censum et bladum; apud monasterellum ecclesiam cum repræsentatione sacerdotis, viginti solidos et decem libras ceræ, et quinquaginta solidos de teloneo villæ Liniaci, et dimidiam partem minutarum decimarum; in Campis decimam vini et bladi; apud Apoignis decem solidos censuales; ad Sanctum-Cirum decimam bladi et cæterorum; apud Malliacum-villam medietatem mi-

autarum decimarum, et de Malliaco castello decimam de Roan. Iterum apud Antissiodorum duos furnos ad portam Feschel, et furnum de S. Eusebio, et vineas quamplures; molendina de Cren. Apud Rippam tria sextaria bladi, et quinque solidos censuales; apud Noers unum modium bladi in molendino de Montet; apud Ultenatum furnum; in campis de Mondefeis partem decimæ; apud Malliacum decem libras in venditionibus; usuarium mortui nemoris in bosco de Arsiaco; apud Marriacum sufficientem usum terræ, petræ et nemorum ad opus molidinorum de Cren; apud Pratum-Gilberti grangiam cum territorio suo et censum cum costumis et consuetudinibus; ecclesiam de Luehiaco cum repræsentatione sacerdotis; villam de Lissi cum appendiciis suis, et ecclesiam ejusdem villæ cum repræsentatione sacerdotis; grangiam de Charnei cum territorio suo; molendina de Arsiaco, et decimam bladi et vini, et duos solidos censuales, et quartam partem oblationum per tria festa, grangiam de Vertenaco cum territorio suo, vineas et domos Varziaci cum appendiciis suis, grangiam de Chalmes cum territorio suo, apud Truciacum censum et costumam, apud Sementeron tertiam partem decimæ, et totam minutam decimam, medietatem decimæ de Chassi, censum apud Crevent et consuetudines, apud Jussi censum, ad Colonias censum et costumam, apud Castrum-Censorium annualia præbendarum canonicorum, apud Nuiliacum in Campania medietatem in decimis, apud Lisigni decem solidos censuales, apud Fonroone medietatem furni, jus quod habetis in monasterio de Firmitate vobis nihilominus confirmantes. Sepulturam præterea ejusdem loci vestri liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbatissa, vel earum aliqua quæ tibi successerint, nulla ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quam sorores communi consensu, vel sororum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, et B. Benedicti Regulam providerint eligendam.

D Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum cœnobium vestrum temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum, etc.

Datum Romæ, apud S. Petrum, per manum Cencii S. Lucie in Orchea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, Kalendis Maii, indictione xiv, incarnationis Dominicæ 1196, pontificatus vero domni Coelestini III anno sexto.

CCLXIII.

Huberto, archiepiscopo Cantuariensi mandat, copiam faciat monachis Torneiensibus ut in locum dejecti abbatis successorem substituunt.

(Laterani, Maii 6.)

[TWYNDEN, *H. A. Scr.*, I, 696.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, HUBERTO Cantuariensi archiepiscopo.

Cum de agro Domini lolium messem triticeam oppressurum falce sit apostolica rescandum, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus abbate de Torneie, tam ab administratione quam ab officio abbatiae amoto, monachis auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo, licentiam tribuas in abbatem personam idoneam eligendi. Ad hæc ne prædicti abbatis excessus remaneat impunitus, volumus et præsentium tibi auctoritate mandamus, quatenus auctoritate nostra ipsum capi facias, et tam diu carcerali custodiæ mancipari, donec super hoc nostræ receptoris beneplacitum voluntatis.

Datum Laterani, pridie Nonas Maii, pontificatus nostri anno quinto.

CCLXIV.

Ecclesiam Sanctæ Mariæ de Portu Ravennatem tuendam suscipit, et ejus bona ac jura confirmat.

(Laterani, Maii 11.)

[FANTUZZI, *Mon. Ravenn.*, II, 167.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Vardo priori ecclesie S. Mariæ in Portu Ravennatæ, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Commissæ nobis apostolicæ sedis nos hortatur auctoritas ut locis et personis ejus auxilium devotione debita implorantibus tuitionis præsidium impendere debeamus. Quia, sicut injusta petentibus, nullus est tribuendus assensus, ita legitima et justa postulantium non est differenda petitio, eorum præsertim qui cum honestate vitæ et laudabili morum compositione gaudent omnipotenti Domino deservire. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Beatæ Dei genitricis Mariæ cum omnibus ad eam pertinentibus, ad exemplar felicitis memoriæ Innocentii et Adriani Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona, eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est et cum tota insula; locum qui dicitur Corrizolo cum palude sua juxta Bidentem, et Badarenum posita usque ad portum Gaii Cæsaris, et ad viam quæ vadit

A juxta podia S. Severi usque ad mare; quidquid juris habetis in partibus Ravennati tam in civitate quam extra, aquimolum cum redimine, et adjacentiis suis extra portam S. Laurentii Raven. ubi molendinum construxistis juxta pontem in superiori et exteriori parte ejusdem pontis, quem vos tenetis a jure B. Petri sub censu unius denarii Lucensis monetæ Ecclesie Romanæ annualiter persolvenda; quidquid juris habetis in episcopatu Cerviæ salinas, et tumbas, et domos, cum terris et vineis, quæ sunt positæ in loco qui dicitur Bovaredo, et locum Sancti Pelegrini cum terris, vineis, campis et pratis; et quidquid juris habetis in episcopatu Cæsena cum ecclesia Sanctæ Crucis, quæ est de jure B. Petri, cum omnibus quæ habetis in eodem vicariatu; quidquid habetis in comitatu Auximano, quidquid habetis in comitatu Senogagl. et locum qui dicitur Mons Crucis cum capella ibidem ædificata; quidquid juris habetis in episcopatu Fanensi cum capella, cui vocabulum est, Sancta Maria de Mari; quidquid juris habetis in episcopatu Pesauriensi et Ariminensi; quidquid habetis in episcopatu Populiensi et episcopatu Livieni cum capella Sancti Augustini; quidquid juris habetis in episcopatu Faventino cum capella S. Mariæ, quæ dicitur in Stratella; quidquid habetis in episcopatu Imolensi et Bononiensi, sive in partibus Medicinæ et in plebe de Veterana; quidquid juris habetis in comitatu Mantuæ cum ecclesia Sancti Bartholomæi, et ecclesia S. Mariæ de Venetia cum omnibus pertinentiis suis; quidquid habetis in episcopatu Padovani et Tarvisinensi, et in episcopatu Clodiensi; quidquid habetis in episcopatu Comaclensi, et in loco qui dicitur Gatula, et Vincareta, et Fossa-Bovaria cum omnibus vallibus et paludibus eidem suis pertinentiis; quidquid habetis in saltu Ferrariæ cum capella Sanctæ Margaretæ, et quidquid bonæ memoriæ Gualterius, Moyses, Anselmus, Gerardus, Ravennates archiepiscopi in massa de Costanciago, et in Sandolo, et in Argenta, seu in aliis locis et fundis vobis concesserunt intuitu pietatis. Quæcunque etiam a Firman., Ariminen., Cesenat., Cervien., Livien., Comaclen., et Mantuan. episcopis eidem ecclesie sunt concessa; quæcunque ab Aliponto abbate S. Andreæ de Cereto ex partibus Istriæ per Enphit. vestri prædecessores acquisiverunt, seu ab aliis abbatibus aliorum monasteriorum concessa sunt. Præterea quidquid vobis concesserunt abbates S. Apollinaris in Classe, et S. Joannis evangelistæ, et cantores S. Ravennatis ecclesie, sicut in eorum scriptis authenticis continetur. Liceat etiam vobis clericos e sæculo fugientes ad conversionem in congregatione vestra suscipere absque alicujus episcopi vel præpositi contradictione vel molestia, sed et laicos de quibuslibet parochiis vestræ societati ad disciplinæ videlicet regularis conversionem per vos ipsos adjungi, nisi forte aliquibus se legalibus conditionibus teneantur obnoxii, et nullus episcopus vel præpositus vobis interdiceret valeat. Nulli quoque

fratrum ejusdem ecclesiæ licentia pateat post factam apud vos professionem de claustris vel domo vestra aliqua occasione discedere sine prioris ecclesiæ vestræ aut absque communis congregationis licentia. Quod si quis ex clericis vel laicis professis de claustris, vel de domo vestra discesserit, et communitus redire contempserit, priori ejusdem ecclesiæ, qui pro tempore fuerit, ex apostolica auctoritate sit facultas ejusmodi e suis officiis suspendere et excommunicare; suspensum vero vel excommunicatum nullus episcoporum abbatumve suscipere vel retinere præsumat. Quæ omnia apostolica auctoritate concedimus, quoad apud vos canonici ordinis tenor, Deo præstante, viguerit. Præterea clericorum tonsuram in vestro loco regulariter per professionem volentium vivere nostra auctoritate vobis facere liceat. Porro clericorum vestrorum ordinationem a quocunque malueritis catholico episcopo suscipiendi licentiam habeatis, si quando Ravennas Ecclesia forte antistitem non habuerit, vel si is, qui in ea fuerit, constiterit non esse catholicum, aut si ea gratis vobis concedere noluerit. Sane fructuum vestrorum decimas ubilibet vestris laboribus, sumptibusque colligitis nullus episcoporum vel episcopaliū ministrorum a vobis exigere audeat. Sepulturam quoque sacrorum locorum vestrorum liberam omnino esse decernimus, sicut eorum qui se illic sepeliri deliberaverint, devotioni et extremæ voluntati, nisi forte sint excommunicati vel interdicti, nullus obsistat. Ad hæc adjicientes statuimus auctoritate præsentis privilegii, ut præfata ecclesia vestra cum omnibus ubilibet ad se pertinentibus ab omni sit extraordinaria functione immunis, ut videlicet si aliquando archiepiscopum Ravennatis, vel quemlibet alium episcopum in cujus parochia aliquam ecclesiam vel possessiones habetis, vel decedente archiepiscopo, clericos vel laicos ejusdem ecclesiæ ad Romanum pontificem vel ad imperium cujuslibet rei gratia proficisci contigerit, nullam vobis exactionem in argento, aut equitaturis, aut aliquibus aliis stipendiis de ejusdem ecclesiæ rebus facere audeant, seu ibidem hospitando aliquod unquam gravamen inferre. Præterea si, ingruente bello, cives Ravennates vel aliarum civitatum, vel locorum homines pro militibus, vel pro tuenda civitate, vel castro collectam fecerint, jam dictam ecclesiam vestram ab omni exactione nihilominus immunem esse præcipimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate.

Si qua igitur in futurum, etc. Cunctis autem eidem loco, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanen. episcopus.

A Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Melior, SS. Joannis et Pauli presb. card. tit. Pammachii.

Ego Jordanus, S. Pudencianæ presb. card. tit. Pastoris.

Ego Joannes, tit. S. Clementis card. Viterbiensis et Tuscan. episcopus.

Ego Guido, presb. card. S. Mariæ Transtiberinæ, tit. Calixti.

Ego Hugo, presb. card. S. Martini, tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio-Monte, presb. card.

B Ego Cinthius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Soffredus, presb. card. tit. S. Prædixis.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus, S. Adriani diaconus card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diaconus card.

Ego Lotharius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Laterani, per manum Cencii S. Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii. v Idus Maii, indictione xiv, Incarnat. Dominicæ anno 1196, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno vi.

CCLXV.

C *Ecclesiæ Parisiensis possessiones ac privilegia confirmat.*

(Laterani, Maii 14.)

[*Cartulaire de Notre-Dame de Paris*, I, 26.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri MAURITIO Parisiensi episcopo, ejusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

Quanto nobilis et gloriosa Parisiensis Ecclesia pro sede regis Francorum existit famosior, et in amore et reverentia beati Petri et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, venerabilis frater, Mauriti episcopo, etc., ut in privilegio Innocentii II, usque ad : Spectare noscuntur.

D Jus etiam episcopale in subscriptis abbatibus et earum parochiis seu parochianis omnibus, videlicet in abbacia de Latiniacensi, in abbacia Fossatensi, in abbacia Sancti Maglorii, in abbacia Sancti Victoris, in abbacia vallis Sanctæ Mariæ, in abbacia de Sarnèia, in abbacia Herivallis, in abbacia Hermentiarum, in abbacia Montis Estivi, in abbacia sanctimonialium de Monte Martyrum, in abbacia de Hedera, in abbacia de Kala, in abbacia de Gif, in abbacia Sancti Ciriaci et in abbacia vallis Profundæ, et in ecclesia super Argenteolis.

Paci quoque et tranquillitati Parisiensis Ecclesiæ providere volentes, etc., ut in privilegiis Innocentii II et Lucii II.

Datum Laterani, per manum Cencii, Sanctæ Lu-

Luciæ in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, 11 Idus Maii, indictione XIV, anno Domini Incarnationis 1196, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno sexto.

CCLXVI.

Capituli Matisconensis consuetudines confirmat.

(Laterani, Maii 15.)

[SEVERTII Chronol. hist., II, 146.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Matisconensi capitulo, salutem et apostolicam benedictionem.

Et quæ a fratribus nostris gerentibus legationis officium deliberatione provida statuuntur et confirmantur, munimine roborari debent. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato consulentes assensu, rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ hactenus approbatas, quas dilectus filius Melchior tit. BB. Joannis et Pauli presbyter cardinalis, in partibus ipsis tunc apostolicæ sedis legatus, approbavit et confirmavit, prout in ejus scripto authentico continentur, quod ad majorem firmitatem in posterum de verbo ad verbum præsentibus litteris inseri fecimus et transcribi. Cujus tenor est talis:

Melchior Dei gratia tituli SS. Joannis et Pauli presb. cardinalis, apostolicæ sedis legatus, dilectis filiis decano et capitulo Matisconensi, salutem in Domino.

Piarum desideria voluntatum majoribus convenit studiis adjuvari, ut si quid eis defuerit firmitatis, superiorum favore adhibito, suum effectum consequantur. Sane cum tu, dilecte decane, ad præsentiam nostram accederes, pro ecclesiæ tuæ negotiis promovendis, inter cætera ipsius ecclesiæ consuetudines approbatas confirmari a nobis suppliciter postulasti, quas etiam bonæ memoriæ [Stephani] Matisconensis quondam episcopi ostendisti scripto authentico roboratas. Nos ergo tuis iustis postulationibus annuentes, auctoritate duximus præsentium statuendum; ut cum Matisconensis episcopus rite fuerit per tempora consecratus, in primis promittat se cum omni vigilantia et cura consuetudines et jura ecclesiæ, atque capituli aut clericorum quibus præficiuntur, observaturum. Hæc autem sunt quæ hucusque de consuetudine et jure ecclesia obtinuit. Episcopus de canonico vel de quolibet alio e choro ecclesiæ et e clero, dum in communi capitulo respondere voluerit, injustitiam facere vel alios compellere non debet. Quotiescunque vero requisitus fuerit super injuria vel damno illato canonicis vel clericis ejusdem ecclesiæ, maxime de possessionibus et rebus ad ecclesiam pertinentibus; statim de malefactoribus condignam justitiam facere debet. In canonicis eligendis vel præbendis dandis episcopus interesse non debet; excepto quod canonici electi in capitulo librum pro investitura de manu ejus accipiunt. Item vacante decania vel cantoria, liberam habet capitulum, sine episcopo eligendi facultatem. Deinde, ex communi consensu electo, vocatus ad hoc episcopus ascendendo in choro honoris, confirmat dignitatem. Episcopus de ecclesia quos voluerit et ubi voluerit, archidiaconos eliaet, electos tamen in capitulo præsen-

tabit, et exinde in choro sedium suarum eis dabit investituram. Si de corpore ecclesiæ eligatur episcopus, quascunque detineat ab ea possessiones, statim ad ipsum (corpus) revertuntur. In communi tamen remanent, quousque consecratus sit; aut si forte reprobatus fuerit, possessiones suas recuperabit. Episcopus tres procuraciones (refectiones) generales debet singulis annis in refectorio, in Natali Domini primam, in passione B. Vincentii secundam, in Pascha tertiam; et tria pigmenta, in Adventu Domini primum pro abbacia, secundum pro sacristana, tertium pro episcopatu. Episcopus in capellanos qui ad capitulum pertinent, nullas habet exactiones, excepto eo quod pro modo suo et tempore hospitium, si forte necesse fuerit, negare non debet. Episcopus, quia sacrista est, debet diruta templi tecta reficere, signa fracta refundere (et capitulum relicta cuncta ædificia templi, turrium, pavimenti, etc.), et quæ necessaria sunt ad divina officia, tam in luminaribus, quam in aliis providere, etiamque candelam in refectorio hospitibus ecclesiæ. Hæc omnia quæ hactenus sine contradictione observata sunt in ecclesia vestra, rata firmaque habemus, et auctoritate legationis qua fungimur, confirmamus, sub interminatione anathematis inhibentes ne quis eis præsumat ausu temerario contraire.

Quæ nimirum ut inviolabiliter observentur (hic et deinceps papa Cælestinus resumit sermonem), impressione sigilli nostri præsentem fecimus paginam roborari, quam præsentem paginam confirmamus, et jus scripti patrocinio communimus. Statuimus etiam ut constitutio illa, quam idem cardinalis de consilio venerabilis fratris episcopi vestri et nostri, de clericis illis qui erant in officiis divinis Matisconensis Ecclesiæ negligentes constituit, firma penitus et illibata consistat, ne aliquis vestrum vel successorum vestrorum eam præsumat temeritate quolibet violare.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, aut ei ausu temerario contraire præsumat. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, Idibus Maii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXVII.

Decernit, ad quos spectare debeat in clero Mutinensi onus expensarum in adventu aut transitu legatorum sanctæ sedis, et metropolitani.

(Laterani, Maii 21.)

[MURATORI, Antiq. Ital., V, 1055.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Mutinensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Per litteras fraternitatis tuæ nuper nostro apostolatu destinatas nobis significare curasti, quod cum in civitate tua talis consuetudo fuerit ab antiquo, ut prima die episcopus, secundo canonici, tertio abbas Sancti Petri, quarto clerici civitatis

eiusdem legatos debeant sedis apostolicæ procurare, A in hoc tu solus plurimum aggravaris; quia, cum aliquando legatus Romanæ Ecclesiæ, vel metropolitanus tuus in civitate ipsa per unum diem tantummodo commoratur, tu solus ei procurationem exhibes, nec alii, qui tenentur, tibi alicujus subventionis subsidia subministrant. Nolentes igitur, quod tu, sicut non convenit, in receptione aggravaveris ipsorum, præsentem duximus paginam statnendum quod si aliquando legatus Romanæ Ecclesiæ, vel metropolitanus in Mutinensi civitate per tot dies moram non fecerit, quod singulas procurationes per ordinem recipiat memoratas, illi, qui ad exhibendas procurationes tenentur, tibi studeant de ipsa procuratione proportionaliter respondere, ut nec tu possis in exhibendis procurationibus indelitate aggravari, et Romanæ Ecclesiæ ab iis, qui tenentur, debitus honor et servitium impendatur.

Datum Laterani, XII Kalendas Junii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXVIII.

S[icardo], episcopo Cremonensi mandat ne ecclesiam S. Crucis Cremonensem a patronis et vicinis ejusdem administrationi in monasterii Nonantulani injuriam patiat.

(Laterani, Jun. 4.)

[TIRABOSCHI, *Storia di Nonantola*, II, 324.]

COELESINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri S. Cremonensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Conquerentibus dilectis filiis abbate et conventu C Nonantulano ad nostram audientiam est delatum, quod ecclesia Sanctæ Crucis de Cremona ad eos specialiter et de jure pertineat, et priorem et monachos et capellanum usque ad hæc tempora instituere ac destituere consueverint in eadem, patroni et vicini ejusdem ecclesiæ, reverentia ecclesiastica prætermissa, in eorum præjudicium ipsam ecclesiam detinere pro sua voluntate conantur; et priorem et capellanum in ea contra juris ordinem ordinare. Adjectum est etiam quod quamdam vineam ejusdem ecclesiæ contra voluntatem ibi manentium pignori obligarunt. Quia igitur ista, si vera sunt, non debent clausis oculis pertransiri, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus dictos præsumptores, ut ecclesiam ipsam memoratis abbati et conventui Nonantulano in ea libertate dimittant, qua consueverunt, sine contradictione cuiuslibet ordinandam, et de bonis propriis vineam redimant supradictam, moneas efficaciter et inducas; et, si opus fuerit, ecclesiastica censura, cessante appellatione compellas.

Datum Laterani, II Nonas Junii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXIX.

Confirmatio compositionis inter archiepiscopum et clericos Spalatenses.

(Laterani, Jun. 15.)

[FARLATI, *Illyricum sacr.*, III, 226.]

COELESINUS episcopus, servus servorum Dei,

venerabili fratri archiepiscopo, et dilectis filiis canonicis Spalatensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum inter te, frater archiepiscope, et tuæ civitatis clericos super variis articulis quæstio verteretur, eam nostro conspectui præsentastis, ut sub nostro examine ventilata sine debito clauderetur, a quibus utique clericis tu, frater archiepiscope, postulabas ut quartam partem decimationis et oblationum de corpore civitatis tibi debitam exhiberent. Petebas etiam ut eo tempore, quo ad Romanam Ecclesiam accederes, tu vel successores tui, idem clerici tibi adjutorium impenderent opportunum. Ipsi vero tibi ad hæc taliter respondebant, quod prædecessores tui quinque hebdomarios, presbyterum scilicet, levitam, subdiaconum, acolythum et sacristam per totam tenerentur hebdomadam procurare, et hoc eis importabile videretur, ita convenerunt cum canonicis, ut pro recompensatione procurationum supradictarum haberent ipsi quartam partem decimationis et oblationum de corpore civitatis, sicut in scriptis bonæ memoriæ Gaudii, Gerardi et Petri prædecessorum tuorum continetur expressum. Petebant insuper duodecim prandia constituta et certis festivitibus anni percipienda, potationes Sabbatorum et procuraciones tribus hebdomariis singulis diebus Dominicis exhibenda. Cum igitur nos multis et variis negotiis occupati, ad hæc intendere non possemus, venerabilem fratrem nostrum J[ohannem] Viterbiensem episcopum Sancti Clementis, et dilectum filium G. de Sancto Apostolo Sanctæ Mariæ in Porticu diacon. cardinalem vobis concessimus auditores; in quorum siquidem vos præsentia constituti post multas disceptationes et allegationes hinc inde seniori usi consilio taliter convenistis, quod quartam partem decimationis et oblationum civitatis vos clerici ipsi archiepiscopo constituatis, et tu, frater archiepiscope, dabis clericis memoratis de ipsa quarta parte decimationis et oblationum per tuum procuratorem annuatim viginti perperos pro recompensatione supradictarum procuracionum, et quod residuum fuerit de ipsa quarta in usus tuos et commodum convertatur. Præterea sex tantum prandia dabis eisdem statutis festivitibus anni, scilicet sancti Domnii, Pentecostes, in translatione sancti Domnii, sancti Anastasii, sanctorum Cosmæ et Damiani, et sancti Vincentii; potationes Sabbatorum, et tribus hebdomariis singulis Dominicis diebus procuraciones. Ab omnibus et aliis adjutoriis, quæ a totius civitatis clericis debito expetebas tam pro te quam pro successoribus tuis, prædictos clericos perpetuo reddes immunes. Quam utique conventionum amicabilem de assensu et voluntate utriusque partis factam, nos ratam habentes et firmam, non obstantibus scriptis supradictis, vel aliis in præjudicium ipsius archiepiscopi apparentibus, eam auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xvii Kalend. Julii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXX.

Ad Scardonensem et Tininensem episcopos.

(Laterani, Jun. 15.)

[FARLATI, *Illyr. sacr.*, III, p. 227.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Scardonensi et Tininensi episcopis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum venerabilis frater noster archiepiscopus vester, et ejus canonici in nostra essent præsentia constituti, super decima parte decimationum, quæ de toto archiepiscopatu extra civitatem proveniunt, ipsi canonici adversus eundem archiepiscopum cœperunt proponere quætionem, et eam ab ipso cum instantia postulare. Verum quia non venerant ad hoc sufficienter instructi, vestro duximus examini committendam et sine debito terminandam. Ideoque fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus partibus convocatis audiat, quæ hinc inde duxerint proponenda, et causam inter eos justitia vel concordia terminetis.

Datum Laterani, xvii Kal. Julii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXI.

Monasterii S. Trinitatis Fiscanensis, Romano tantum pontifici subjecti, privilegia possessionesque auget.

(Laterani, Jun. 25.)

[*Neustria pia*, 242.]

Licet ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio, viros religiosos communiter honorare et diligere debeamus, ac ecclesiis sibi commissis suam justitiam conservare; illis tamen propensiori cura nos convenit providere, qui B. Petro specialiori prærogativa noscuntur peculiariter adhærere. Fiscanense siquidem monasterium S. Trinitatis, utpote in religione fundatum, ac longe retro temporibus nobile exstitit ac famosum, nec alicui, nisi tantum Romano pontifici subjectum: pro quibus omnibus locum ipsum ampliore gratia et benevolentia dignum fore censemus, et familiariter sub pio apostolicæ sedis gremio volumus confovere. Verum, cum sicut nobis exponi fecistis, quemdam monachum vestrum in Angliam pro tuenda libertate monasterii Fiscanensis, cum prædecessorum nostrorum, Romanorum pontificum privilegiis mitteretis, dum mare inter terram vestram et Angliam interpositum transmearet, contigit ut tempestate ferina monachus ille quassatus privilegia perderet, cum rebus aliis quas habebat. Nos igitur providere volentes, ne quia illa privilegia non habetis, jus vestrum in

aliquo diminui valeat vel turbari, omnes dignitates, libertates et beneficia monasterio vestro a Romanis pontificibus, prædecessoribus nostris, indulta, præsentis authentici pagina confirmantes, præfatum monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, cum omnibus Ecclesiis infra nominandis, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona, ideam monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesias videlicet totius parochiæ Fiscanensis; ecclesiam de Esleetot, ecclesiam de Limpivilla, ecclesiam de Turmovilla, ecclesiam de Wite flou, ecclesiam de Palluel, ecclesiam S. Richarii, ecclesiam de Ingovilla, ecclesiam de S. Waterico, ecclesiam de Magna-villa, ecclesiam de Wellis et duas ecclesias, quæ sunt apud Dunum. Apud Rothomagum, ecclesiam S. Gervasii, ecclesiam S. Mariæ de Wasto, ecclesiam S. Albini super Sedan et ecclesiam de Torvilla. In episcopatu Lexoviensi ecclesiam de Dudecheravilla; in episcopatu Bajocensi omnes ecclesias de Argentiis, cum pertinentiis et omnes de Dimondevilla, et ecclesiam S. Gabrielis. In Anglia, ecclesiam de Staninges cum capellis suis. (In *monastico Anglico* tom. II habetur Cogesensis prioratus in agro Oxoniensi). In Francia, ecclesiam de Avisco-monte, abbatiam quoque de Bernayo, abbatiam S. Taurini Ebroicensis, abbatiam S. Berthæ de Tornesio. Et ordinationes earum vobis et per vos Fiscanensi Ecclesiæ confirmamus.

Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, de suo vel de alieno, si oportuerit, collegio, secundum Dei timorem, et B. Benedicti Regulam, providerint eligendum. Electus autem ad sedem apostolicam, aut quem maluerit catholicum episcopum, Romani pontificis licentia et mandato, benedicendus accedat. Sane nominalium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas expetere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos, e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit, nisi arctioris religionis obtenta licentia, de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere; chrisma vero, oleum

sanctum, ordinationes monachorum, seu clericorum vestrorum, consecrationes altarium seu basilicarum prædictarum, a quocunque malueritis catholico recipiatis episcopo, qui nostra saltus auctoritate, quod postulat, impendat. Ad hæc adficientes statuimus, ut ad nullius concilium, abbas ipsius loci accedere compellatur, nisi a Romano pontifice vel ab ejus legato fuerit evocatus. Nec vestra Ecclesia, vel abbas, vel monachi aut clerici vestri servientes in ecclesiis a jurisdictione episcoporum prorsus exemptis, præter Romanum pontificem vel ejus legatum, a divinis interdicanur officiis, vel excommunicationi subdantur. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, et eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. In parochialibus vero ecclesiis, quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere, et diocæsano episcopo præsentare: quibus, si idonei fuerint, episcopus curam animarum committat, ut ei de spiritualibus, vobis vero de temporalibus debeant respondere.

Quidquid præterea dignitatis, libertatis vel beneficii ab apostolica sede, Fiscannense monasterium obtinere cognoscitur, nos quoque vobis et ecclesiæ vestræ itidem concedimus et firmamus. Nec episcopis vel episcoporum ministris, nec personis quibuslibet, liceat exactiones aliquas aut molestias Fiscannensi cænobio, vel ecclesiis supradictis, vel clericis eisdem deservientibus irrogare; sed liberi et quieti persistant, quatenus omnipotenti Deo liberius valeant vota persolvere.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

A Datum Laterani, per manum Centii S. Lucie in Orchea diaconi cardinal., domini papæ camerarii, vii Kalend. Julii, indictione xiv, Incarnationis Dominicæ ann. 1196, pontificatus vero domini Coelestini papæ III anno sexto.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus, Albanens. episcopus.

Ego Octavianus, Ostiens. et Velleitrens. episcopus.

Ego Petrus Fornerius, S. Rufinæ episcopus.

Ego Joannes titul. S. Clementis card. Viterbiens. et Tuscanell. episcopus.

Ego Guido, presbyter card. S. Mariæ, et S. Calixti.

Ego Joannes, titul. S. Stephani in Cælio moeste presbyter. card.

B Ego Centius, titul. S. Laurentii in Lucina presbyter card.

Ego Joffredus, titul. S. Praxedis presbyter card.

Ego Federicus, titul. S. Marcelli, presbyter card.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani, diaconus cardinal.

Ego Gerardus, S. Adriani, diaconus card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diaconus card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro, diaconus card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin, diaconus card.

C Ego Bobo, S. Theodori, diaconus card.

CCLXXII.

*Monasterii Sanctæ Mariæ Vandagitiensis possessio-
nes et privilegia confirmat.*

(Laterani, Jun. 26.)

[MITTARELLI, *Ann. Cam.*, IV, App., p. 202.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio ALICHO abbati monasterii Sanctæ Mariæ Vandagitiensis, etc.

Apostolicæ sedis, cui auctore Domino præsidemus, nos hortatur auctoritas pro ecclesiarum statu satagere, et quæ ad earum sunt quietem disposita propensiore diligentia stabilire. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et prædictum Vandagitiense monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, quod uti recolendæ memoriæ ab Hugone quondam marchione constat esse constructum, atque a prædecessoribus nostris sanctæ recordationis Silvestro, Calisto, Innocentio et Alexandro Romanis pontificibus libertati donatum est, atque ad jus beati Petri sanctæque Romanæ Ecclesiæ speciali prærogativa pertinens, apostolicæ sedis privilegio communimus, statuentes ut, quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste, etc., firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Villam abbatis in qua monasterium est, cum plebe Sancti Joannis; Vandagitiæ cum ecclesia

Sancti Michaelis; villam quæ dicitur Salvaterra, A cum ecclesia Sancti Antonini; Cavazanam cum ecclesia Sancti Laurentii; ecclesiam Sancti Andree de Ramo de Palo cum pertinentiis suis. Infra civitatem Veronensem ecclesiam Sancti Salvatoris, cum omnibus suis pertinentiis. Quascunque etiam possessiones habetis in Ilasi, et in Bardulino, et in quibuscunque locis Veronensis episcopatus. Infra episcopatum Vicentinum terram de Albareto. In episcopatu Patavino ecclesiam Sancti Petri sitam in Montesilice cum suis omnibus pertinentiis, partem vallis Almerici cum ecclesia Sancti Andree; in Este ecclesiam Sancti Firmi, et ecclesiam Sancti Petri cum suis pertinentiis; in Palso ecclesiam Sancti Michaelis, possessiones in curia Ville et in aliis ejusdem episcopatus. In episcopatu Adriensi Venezia cum ecclesia Sancti Martini; Prosettam cum ecclesia Sancti Leonis; in Contina ecclesiam Sancti Sixti; in Goviano ecclesiam Sancti Bartholomæi; in villa Comeda ecclesiam Sancti Petri, et quascunque possessiones alias in eodem episcopatu habetis vel in comitatu. Possessiones in episcopatu Ferrariensi; et in episcopatu Bononiensi ecclesiam Sanctorum Simonis et Judæ de Urbisano cum pertinentiis suis. Prædictorum denique nostrorum statuta prædecessorum sine ulla volentes servare refragatione monasterium ipsum sub Romanorum duntaxat pontificum tuitione positum a reliquorum dominio episcoporum cum universis quas nunc possidere dignoscitur ecclesiis, seu quas imposterum juste acquisiverit, omnino liberum sit, et a synodalibus quibuslibet exactionibus absolutum permanere decernimus.

Tibi itaque, fili abbas, tuisque omnibus successoribus liceat vestras quaslibet ecclesias cum cœmeteriis, baptisneriis, capitulis et synodis quiete possidere, easque per proprios ordinare sacerdotes, nullius episcopi obstante contradictione. Reliquorum vero vestrorum promotiones, et consecrationes basilicarum, sed et infantum in villis vestris positorum consignationes, ut a catholicis, quos invitare volueritis, episcopis præ reverentia sedis apostolicæ, nullius interveniente morbo venalitatis peragantur, perpetua stabilitate sancimus. Presbyteris insuper in parochialibus, monasteriisque ecclesiis quocunque tempore constitutis vulgarum pariter et secretorum criminum sibi commissis populis injungendi pœnitentias præsentis auctoritate privilegii sit indulta licentia. Ad eosdem etiam spectabit solutiones quæstionum, quæ de conjugii emergerint, ac difficiliora quoque negotia, ut juxta sanctorum Patrum terminentur instituta ad te, fili abbas, tuosque referre successores. Studii præterea vestri sit sacrosanctum chrisma singulis annis per vestros a catholico quocunque malueritis episcopo legatos accipere, acceptum vero baptismalibus ex more ecclesialis distribuere, sicut omnimode hactenus fecisse noscimini.

Sane cunctis abbatibus decimis, simulque Vanga-

ditia, Salvaterræ et Cavazzanæ, seu etiam Rimpali, ac de territorio Prosette, Saguedi et Venezze pietatis intuitu ex integro vobis habendas concedimus. In aliis autem locis prædiorum, quæ propria a vobis exulta sumptibus fuerint, ac reddituum vestrorum decimationes nostra vobis auctoritate vindicabitis, sicut ea inconcusse a quadraginta retro annis habuistis, et hæc facere consuevistis. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis astutia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris de suo vel aliorum religiosorum collegio, si, quod absit! idoneus ibi repertus non fuerit, secundum Deum timorem, et beati Benedicti Regulam elegerint; B electus autem ad Romanum pontificem confirmandus accedat.

Decernimus ergo, quod nulli omnino hominum liceat, etc., salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularive persona, etc.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, vi Kalendas Julii, indictione xiv, Incarnationis Dominicæ anno 1196, pontificatus vero domni Cælestini anno sexto.

CCLXXIII.

Alberto episcopo Vercellensi et Petro abbati Locediensi mandat ut pacem inter Bonifacium archiepiscopum et canonicos Januenses componant.

(Laterani, Jul. 11.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 881.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ALBERTO Vercellensi episcopo, et dilecto filio PETRO abbati de Locedio, salutem et apostolicam benedictionem.

Laudabile propositum bonitatis et immobilis fidei puritatem, quam in bonis actibus exercetis, provida meditatione pensantes ad multorum servitium vos sæpius incitamus, et plura negotia, quæ vobis fiducialius committimus exsequenda. Sane ad vestram volumus notitiam pervenire, quod cum Ecclesiam et civitatem Januensem in quocunque fuerimus officio constituti, quadam semper dilexerimus sinceritatis prærogativa personas etiam arctiori fuimus charitatis vinculo amplexati, de unanimi concordia, et vera pacis tranquillitate, quæ, Domino cooperante, hactenus in eadem viguit civitate, de qua, et ipsis primum, et postmodum universæ Christianitati multa commoda pervenerunt, sicut ex manifestis rerum indiciis potest perpendi, gaudio magno sumus et exultatione gavisus, voluntate promptissima exoptantes, quod a tam laudabili proposito, et opera commendabili, ullo tempore non cessarent; verum humani generis inimicus, qui unanimes non diligit voluntates, sed et in cordibus dissidentium habitat, et ad scissuras faciendas nequiter elaborat, zizania inter venerabilem fratrem nostrum Bonifacium Januensem archiepisco-

pum, et ejus canonicos seminavit, et qui fuerant a per concordiam filii, a paterna gratia facti sunt alieni, et paternus amor more solito non blanditur. Discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad supradictam civitatem personaliter accedentes ad reformandum inter eos pacem et concordiam propensius laboretis, ipsam archiepiscopum diligentius inducentes, ut a corde suo conceptum rancorem amoveat, et canonicos suos paterna benignitate diligens, si quam, eundem offendendo, culpam contraxisse videntur, non ad animum revocet sed ea ex cordis affectu omnino relaxet, et tanquam bonus pater suis filiis compati et misereri adiscat. Postmodum vero commonitionem vestram ad ipsos canonicos convertentes eosdem inducere studeatis, ut archiepiscopum tanquam Patrem, et animarum suarum rectorem diligant propensius, et honorent et ejus correctionibus inherendo salubribus monitis obedire procurent, et a sua non dissentiant voluntate. Demum vero (quod Deus avertat!) si partes commonitionibus vestris acquiescere forte noluerint, sed in sua duxerint duritia persistendum, audiat quæ hinc inde proposita fuerint, et secundum quod Deus vestris cordibus inspiraverit, et noveritis expedire, quæstiones inter illos exortas sine appellationis obstaculo, mediante justitia, terminetis.

Datum Laterani, v Idus Julii, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXIV.

Hugoni, abbati Cluniacensi, permittit e ut in abbatibus ad monasterium Cluniacense pertinentibus, quæ secundum Deum et beati Benedicti Regulam et statuta ordinis viderit corrigenda, corrigat.

(Laterani, Aug. 5.)

[Bullar. Cluniac., 95.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio HUGONI, abbati Cluniacensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis precibus inclinatus, ut in abbatibus ad Cluniacense monasterium pertinentibus liceat tibi, quæ secundum Deum et beati Benedicti Regulam et statuta ordinis videris corrigenda, corrigere, et ibidem statuta statuenda, liberam tibi, contradictione et appellatione cessantibus, auctoritate præsentium concedimus facultatem. Sententiam quoque, quam in contumaces et rebelles duxeris canonicè promulgandam, ratam habentes et firmam, ipsam faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, Nonis Augusti, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXV.

[Michneli], archiepiscopo Senonensi, et abbati Sanctæ Columbæ mandat, cogant comitem Nivernensem ad domum de Colenges prioratus de Charitate restituat.

(Laterani, Aug. 6.)

[Ibid.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Senonensi archiepiscopo, et dilecto filio abbati Sanctæ Columbæ in Senonensi diocesi constituto, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex insinuatione dilectorum filiorum abbatis et conventus Cluniacensis nos accepisse noveritis, quod cum prioratus eorum de Charitate tempore quo charissimus in Christo filius noster Philippus illustris Francorum rex Hierosolymam profectus est, in penitentia et peccatis habitantium exigentibus, nimio fuisset debitorum onere gravatus, et Petrus de Croyon serviens nobilis viri comitis Nivernensis, nimium ipsos affligeret et gravaret, prior et fratres ejusdem loci domum de Colenges ad ipsum priorem spectantem, pro tredecim mille solidis inventendis ipsi priori venditioni exponere sunt coacti; unde prioratus de Charitate damnificatus est plurimum et gravatus. Et licet ipse comes ad instantiam prædicti abbatis Cluniacensis postmodum in præsentia venerabilis fratris nostri W. Remensis archiepiscopi Sanctæ Sabinæ cardinalis, apostolicæ sedis legati, tunc curam et sollicitudinem regni Franciæ, simul cum charissima in Christo filia nostra illustri regina Francorum, matre regis ipsius gerentis, tactis sacrosanctis Evangeliiis juramento firmavit, quod priori et fratribus de Charitate reipsa pecunia sua domum prætaxatam cum omnibus pertinentiis redderet pacifice possidendam, nunquam postmodum, quamvis ipsi fratres, ut dicitur, pecuniam illam ei vellent restituere, illud quod juraverat voluit adimplere.

Cum igitur cura et sollicitudo omnium ecclesiarum sit nobis commissa, volentes indemnitati ipsius prioratus de Charitate, prout debemus paterno affectu sollicito providere, discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus firmiter injungentes, quatenus supradictum comitem Nivernensem qui eandem domum de Cobenges servientis nomine, sicut dicitur, occupavit, et in proprios usus convertit, ut ipsum servientem, si prædicta domus ei fuit restituta, auctoritate nostra monere et inducere efficaciter laboretis, ut domum ipsam prioratus supradicto, recepta ab ipsis pecunia restituta, sine difficultate qualibet restituere non omittat: et si quid in ipsa domo ab ipso comite vel prædicto serviente superædificatum est non computetur ipsis fratribus, sed de redditibus domus receptis illud fiat. Si non idem comes aut ipse serviens duxerit restituendum, vos nostra freti auctoritate tam ipsum comitem quam quoslibet alios domum ipsam tenentes, ad eandem domum cum pertinentiis præfatis fratribus per excommunicationis et interdicti sententias, sublato contradictionis et appellationis obstaculo, compeli-

latis, facientes utramque sententiam usque ad condignam satisfactionem inviolabiliter observari, nullis litteris obstantibus a sede apostolica impetratis. Quod si ambo eis exsequendis nequiveritis interesse, tu frater archiepiscope, ea nihilominus exsequaris.

Datum Laterani, viii Idus Augusti, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXVI.

Canonici ecclesie S. Salvatoris Venetæ asserit ecclesiam S. Bartholomæi a Marco episcopo tributam.

(Laterani, Aug. 8.)

[CORNELII, *Eccles. Venet.*, XIV, 124.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ... priori et canonicis S. Salvatoris de Rivoalto, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus grato concurrentes assensu, ecclesiam S. Bartholomæi pro evitacione scandali, quod sæpe inter vos et ... plebanum ipsius oriebatur, a venerabili fratre nostro Marco Castellano episcopo cum thesauro, libris, ornamentis, donibus et aliis possessionibus, ac pertinentiis suis pia vobis et successoribus vestris deliberatione concessam, sicut eam juste ac pacifice possidetis, et in scripto ejusdem episcopi plenarie continetur vobis et per vos ecclesie vestre auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmationis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Idus Augusti, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXVII.

Archiepiscopis, episcopis, abbatibus, decanis, aliisque ecclesiarum praelatis mandat, ut direptores et vexatores fratrum Cluniacensium laicos excommunicent, clericos a muneribus submoveant.

(Laterani, Aug. 8.)

[*Bullar. Cluniac.*, 96.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis abbatibus, decanis, aliisque ecclesiarum praelatis ad quos littere istae pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Non absque dolore cordis et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissolvitur, et canonice sententiae severitas enervatur, ut viri religiosi et hi maxime qui per sedis apostolicæ privilegia majori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis injuriam sustineant et rapinas, dum vix invenitur qui congrua eis protectione subveniat, et pro fovenda pauperum innocentia murum defensionis opponat.

A Specialiter autem dilecti filii nostri fratres Cluniacenses, tam de frequentibus injuriis suis, quam de ipso quotidiano defectu justitiæ conquerentes, universitatem vestram per litteras petierunt apostolicas excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent, et pressuris nostro possint præsidio respirare.

Ideoque universitati vestre per apostolica scripta districte mandamus, quatenus illos qui in aliquem de fratribus ipsis, vel conversis instigante diabolo manus violentas injecerint, vel res seu domos eorum, vel hominum suorum irreverenter invaserint, vel decimas laborum seu nutrimentorum suorum spretis privilegiis apostolicæ sedis extorserint, aut ea, quæ prædictis fratribus ex testamento decedentium relinquentur, contra justitiam detinuerint, si laici fuerint, eos candelis accensis, sublata appellatione excommunicationis sententia percellatis; clericos autem appellatione remota ab officio et beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec prædictis fratribus satisfaciant plenarie, et hi præcipue qui pro violenta manuum injectione vinculo fuerint anathematis innodati, cum diocesani episcopi litteris ad sedem apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi. Villas autem, in quibus bona prædictorum fratrum, seu hominum suorum per violentiam detenta fuerint, quandiu sunt ibi interdicti sententiæ supponatis.

C Datum Laterani, vi Idus Augusti, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXVIII.

Magistro Leoni, procuratori Constantinopolitano, mandat, ut episcopo Castellano (Veneto) decimas de bonis Joannis Canalo-Lupi exhiberi ab hæredibus cogat.

(Laterani, Aug. 12.)

[CORNELIUS, *Eccles. Venet.*, t. XIII, p. 225.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio magistro LEONI procuratori Constantinopolitano, salutem et apostolicam benedictionem.

Venerabilis frater noster Castellanus episcopus transmissa nobis querela proposuit, quod decimationes quæ ipsum et ejus ecclesiam de bonis, quæ fuerunt olim Joannis Canalo-Lupi de jure contingunt, eidem detinentur injusto et ipsis minus licite defraudantur. Nolentes igitur ut dictus episcopus sui juris lesionem incurrat, per apostolica tibi scripta mandamus quatenus hæredes et commissarios ejusdem defuncti ad debitam solutionem decimationum ipsorum nuntio præfati episcopi, cum requisitus fueris, faciendam per censuram ecclesiasticam, sicut justum fuerit, appellatione cessante, compellas. Volumus etiam ei mandamus ut memorati episcopi in omnibus justitiis suis, et præcipue in decimis, quas sui prædecessores hactenus habuerunt, et quæ ad ipsum et ejus ecclesiam rationabiliter pertinere noscuntur, auctoritate nostra conserves in-

deninem, nullis litteris veritatis et justitiæ præjudicantibus a sede apostolica impetratis.

Datum Laterani ii Idus Augusti, pontificatus nostri anno vi.

CCLXXIX.

Joachimi abbatis de Flore constitutiones de vita monachorum et monasteriorum cœnobio ejus subjectorum et de rebus ab ipsis fratribus possessis et eorum numero confirmat.

(Romæ, Aug. 25.)

[Acta SS. Maii, t. VII, 125.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JOACHIMO, abbati et conventui de Flore, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum in nostra esses, filii abbas, præsentia constitutus, tuis nobis relationibus exposuisti quasdam B constitutiones de vita monachorum tuorum et monasteriorum tuo cœnobio subjectorum, et de rebus ab ipsis fratribus possidentis et eorum numero te fecisse; quas, ut in eisdem monasteriis et ab ipsis fratribus observentur, confirmari a nobis cum instantia postulasti. Nos igitur tuis precibus inclinati prædictas constitutiones, sicut a te provide factæ sunt, auctoritate apostolica confirmamus, firmiter inhibentes, ne ipsarum constitutionum forma in monasteriis supradictis temeritate cujuslibet enervetur.

Nulli ergo, etc.

Datum Romæ, viii Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXX.

[Ægidio] episcopo Mutinensi permittit ut clericorum quorundam inobedientiam vindicet.

(Laterani, Nov. 8.)

[TIRABOSCHI, Mem. Moden., IV, 18.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Mutinensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum præter commune debitum charitatis te tanquam charissimum fratrem nostrum præcipue dilectionis vinculo ampleximur, ut debitum tibi honor et obedientia consueta sine diminutione qualibet a tuis subditis impendatur, gratum nobis est admodum et acceptum, et quantum cum nostra possumus honestate, ad hoc studium intendimus et operam D impendere diligentem. Audivimus sane, et audientes nequaquam potuimus non mirari quod clerici plebis de Baioaria et quidam alii diœcesana tibi lege subjecti, occasione archiepiscopalis protectionis, contra te elationis cornua contumaciter assumptis, debitam tibi obedientiam subtrahere tanta præsumptione conantur, quod eorum excessus nequaquam prævalet emendare, nec eorum pravis actibus, prout convenit, contraire. Ne igitur præfati clerici diutius sua temeritate gaudeant, et inobedientiæ vitio pro sua voluntate laborent, præsentium tibi auctoritate liberam tribuimus facultatem, ut tam de supradictæ plebis quam de aliis tuæ diœcesis clericis, secundum antiquam et rationabilem

A consuetudinem, sublato obstaculo appellationis disponere valeas, et prout justum fuerit, ordinare.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Idus Novembris, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXXI.

Archiepiscopo Ravennati et ejus suffraganeis mandat, sub excommunicationis pœna cives Mutinenses commoneant, monasterio Nonantulano quæ abstulerint reddant.

(Laterani, Nov. 14.)

[TIRABOSCHI, Storia di Nonantola, II, 324.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Ravennati archiepiscopo et suffraganeis ejus, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad audientiam apostolatus nostri, dilectis filiis B abbate et conventu monasterii Nonantulani conquerentibus, est delatum, quod cives Mutinenses nullum ad ecclesiarum cultum respectum habentes eorum ecclesias libris et paramentis aliis, et eorum homines bobus et universa suppellectili cujusdam occasione collectæ per violentiam spoliarunt. Volentes igitur ab ecclesiarum molestationibus et ministrorum earum ex debito administrationis nobis injunctæ laicalem violentiam fortius propulsare, fraternitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus præfatos cives Mutinenses, ut quæ nequiter dictis ecclesiis abstulerunt præfatis abbati et conventui sine difficultate restituant, moneatis et efficaciter inducatis. Quod si forte in contumacia duxerint persistendum, principales ipsius iniquitatis auctores, omni appellatione cessante, anathematis sententia feriatis, et terram ipsam interdicto ecclesiastico supponentes, singulis Dominicis et festivis diebus, accensis candelis et pulsatis campanis, per universas ecclesias vestrarum diœcesium ipsas sententias innovari publice faciatis, et tandiu ab omnibus observari, donec de prædictis omnibus satisfactionem præstiterint competentem.

Datum Laterani, xix Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXXII.

Episcopo Atrebatensi et abbati S. Victoris ac priori S. Martini de Campis Parisiensis mandat, ut Ecclesiam Calensem Ecclesiæ Parisiensi subjiciant.

(Laterani, Nov. 25.)

[Collection des Cartulaires, IV, 65.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Atrebatensi episcopo, et dilectis filiis abbati S. Victoris, et priori S. Martini de Campis Parisiensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum homines simus et humanitatis lege detenti, non debet nobis videri mirabile si quem aliquando scrupulum contingat in nostris actibus, secundum id quod humanum est, apparere. Cum enim olim dilectus filius Martinus, presbyter Calensis Ecclesie, nuntius ad presentiam nostram accessisset, et quoddam nobis, ex parte ejusdem Ecclesie exhibuisset authenticum quorundam prudentum virorum sigillis et testimonio consignatum, quo Calensis Ecclesia a jurisdictione Parisiensis Ecclesie se asserebat exemptam, nos eidem scripto omnimodam fidem adhibentes eidem nuntio, super exemptione jam dicta, munitionis nostrae litteras duximus concedendas. Procedente vero tempore, cum nuntius memoratus super eodem negotio conaretur a nobis privilegium impetrare, Ecclesia Parisiensis id in suum prejudicium attentatum agnoscens, dilectum filium magistrum Thomam ad agendum pro se ad sedem apostolicam destinavit. Nuntius igitur utriusque Ecclesie in nostra presentia constitutis, dilectos filios B. tituli Sanctae Mariae Transiberim presbyterum, et G. Sanctae Mariae in Porticu diaconum, cardinales concessimus auditores. In quorum presentia, cum inter ipsos fuisset aliquandiu disceptatum, memoratus magister Thomas per felicis recordationis Innocentii, Eugenii, Alexandri et aliorum plurium Romanorum pontificum privilegia, per benedictionem insuper abbatissae et virginum consecrationem a Parisiensi episcopo factas, Calensem Ecclesiam Parisiensi Ecclesie subjectionem debere constanter a nobis proponens, et a triginta annis vel quadraginta continue eidem episcopo et archidiacono et praedecessoribus ejus in obedientia et procuracionibus tempore visitacionis et aliis temporalibus respondisse, quoddam nobis attulit instrumentum, dilectorum filiorum Hugonis V Dionysii et Roberti IV Sancti Germani Parisiensis abbatum sigillis et testimonio roboratum; cujus tenore didicimus quod, cum venerabiles fratres nostri Ambianensis et Tornacensis episcopi et iidem abbates causae supradictae quae inter Parisiensem et Calensem Ecclesias vertebatur ex compromisso cognitores existerent, receptis utriusque Ecclesie litteris, et poena quingentarum librarum de observatione arbitrii hinc inde imposita, praestita etiam super hoc etiam ab eadem abbatissa fidei cautione, tam ipsa quam conventu suo proclamantibus, in exemptionem et libertatem, quorundam privilegiorum obtentu sibi a quibusdam episcopis Parisiensibus indultorum; iidem episcopi et abbates, auditis allegationibus, authenticis diligenter inspectis, audita etiam abbatissae confessione in jure, videlicet quod benedictionis munus a Parisiensi episcopo recepisset, professione etiam manu propria scripta et super altare posita, Parisiensi Ecclesie subjectionem et obedientiam promisisset, habito de pace tractatu, cum non posset modus compositionis occurrere, communicato prudentum virorum consilio super quaestione jam dicta, Calensem Ecclesiam condemnarunt. Et cum hoc

ad audientiam charissimi in Christo filii illustris regis Francorum ab abbatissa appellatum fuisset, idem appellationi minime deferentes, eo quod jura non sinunt ab arbitris appellare, pronuntiaverunt ipsam Calensem Ecclesiam nulla ab aliis abbatibus libertatis praerogativa differre, quae, auctoritate privilegiorum apostolicae sedis, Parisiensis Ecclesiae sunt subjectae. Quia vero abbatissa saepe dicta religionem juramenti contemnere non formidans, eidem sententiae parere contemnit, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus, si praemissis veritas suffragatur, litteris exemptionis sive exsecutoris vel indulgentis a praedictis abbatissa et conventu a nobis obtentis, appellatione quoque ad memoratum regem interposita nequaquam obstantibus, sublato cujuslibet contradictionis et appellationis obstaculo, per censuram ecclesiasticam memoratam Calensem Ecclesiam Parisiensi, tanquam matri Ecclesiae, faciatis esse subjectam. Si vero aliter res se habuerit, partibus ad vestram presentiam convocatis, audiatis quae hinc inde duxerint proponenda, et causam ipsam, appellatione remota, sine canonico terminetis, et faciatis quod decreveritis per censuram ecclesiasticam a partibus inviolabiliter observari.

Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum nihilominus ea exsequantur.

Datum Laterani, ix Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXXIII.

Litteris ad [Oddonem] episcopum Pennensem et sententiam depositionis in clericos de Arsita latam confirmat.

(Laterani, Nov. 30.)

[UGNELLI, *Italia sacra*, I, 1125.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Pennen. episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Aequum est et consentaneum rationi, ut ea quae a delegatis a nobis ratione praevia statuuntur, firma debeant et illibata consistere, et confirmationis nostrae munimine roborari, ut nullatenus in posterum praesumptione quorumlibet violentur. Sane cum olim clerici de Arsita, Ecclesiae tuae, sicut asseris, juramento fidelitatis astricti interdictum eis a te impositum non servantes, et postmodum tam per te quam per ven. fratrem nostrum Valvensis episcopum de auctoritate nostra excommunicationis fuissent sententia involuti. Quia neutram sententiam servaverunt, de mandato tamen nostro in eos per te, et memoratum episcopum depositionis fuit sententia promulgata, sicut tua nobis relatio patefecit. Volentes igitur, ut quod per eos factum est, robur futuris temporibus debite obtineat firmitatis, ut isti nullatenus de sua valeant nequitia gloriari, quia contra prelatos suos erigere calcaneum non verentur, sententiam depositionis a te, et memorato episcopo in clericos de Arsita latam, sicut rationabiliter lata est, nec legitime appellationis remedio sublevata, auctoritate apostol-

lica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio A
communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat, etc. Si quis autem, etc.

Datum Laterani 11 Kal. Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXXIV.

Bulla pro monialibus S. Juliani Antissiod.

(Laterani, Dec. 3.)

[*Gall. Christ. XII, Instr., 142.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Senonensi archiepiscopo, et Nivernensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Transmissa nobis dilectarum in Christo filiarum abbatissæ et monialium S. Juliani Antissiodorensis B
conquestione accepimus, quod cum venerabilis frater noster Antissiodorensis episcopus eis tanquam bonus pater deberet in benedictionibus confovere, et suæ religionis otium, quod suscepisse videntur, aliquibus quæstionum tumultibus non turbare, ipse (quod vix credere possumus) occasione indulgentiæ a sede apostolica impetratæ, eas aggravat multipliciter et infestat. Et cum indulgentia ipsa pro melioratione monasterii a nobis eidem episcopo fuerit de benignitate sedis apostolicæ concessa, ipse, sicut dicitur, non ad ejusdem monasterii utilitatem permissa sibi utitur potestate, sed potius lucrum temporale attendens, quam salutem considerans animarum, ipsas assiduis quæstionibus propulsando fatigat, et earum jura lædit C
multipliciter et perturbat. Et cum eundem episcopum deberent habere in suis justitiis defensorem, ipsum adversarium sentiunt et cognoscunt: et cum per officiales suos de malefactoribus ipsius monasterii justitiam requirunt consequi vel habere, tot et tanta ab ipso et suis eidem monasterio gravamina inferuntur, quod nisi eis per sedis apostolicæ clementiam cito succurratur, oportet ipsas (prout aiunt) et habitum susceptæ religionis deserere, et ab ipso monasterio exulare.
abbatissa. ecclesiam de Colangiis, in qua jus præsentationis. W. de S. Prisco clericum præsentarunt. illius institutionem recusans, nihil canonicum obiciens in personam, et præsentationem eidem abbatissæ admittere recusavit. volumus nec debemus quod sicut ipsum non convenit, ut occasione indulgentiæ nostræ molestet monasterium ante dictum, cum etiam de. conversatione laudabili, et administratione honesta, plurimum testimonia de illis partibus recepimus prælatorum, eidem episcopo per scripturam nostram. firmiterque præcipimus ut monasterium ipsum. molestatione indebita non fatiget, et abbatissam et moniales permittat in sancto habitu Domino pacifice deservire: et si eas in aliquo usque nunc irrationabiliter offendisse dignoscitur, per seipsum celeri emendatione castiget. Ideoque fra-

ternitati vestræ per apostolica scripta mandavimus, quatenus si prædictus episcopus ea quæ prædiximus celeriter emendare noluerit, vos ipsum ab indebita molestatione monasterii anted cti, abbatissæ et monialium, prout expedire videritis, sublato appellationis obstaculo, compescatis; et tam monasterium ipsum quam moniales, de auctoritate apostolica omnibus quæstionibus protegere et defendere procuretis. quod si ambo his exequendis nequiveritis interesse, tu frater archiepiscope, eis nihilominus.

Datum Laterani, tertio Nonas Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXXV.

Abbatibus S. Petri Salzbürgensi et Ebersbergensi, et præposito S. Andreæ Frisingensi mandat ut fratres Garzenses contra C. comitem Medelingensem tueantur.

(Laterani, Dec. 11)

[*LANG, Regesta, I, 366.*]

CCLXXXVI.

Abbati Hemmerodensi et scholastico majoris ecclesie Trevirensis mandat ut iudicent inter fratres S. Petri Moguntini et eorum præpositum Sifricum de Eppenstein.

(Laterani, Dec. 12.)

[*JOANNIS, Rer. Mogunt. Script., II, 482.*]

CCLXXXVII.

Privilegium pro monasterio S. Dionysii

(Laterani, Dec. 13.)

[*D. FÉLIBIEN, Hist. de l'abbaye de Saint-Denis, Preuves, p. cxiv.*]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio JOANNI eleemosynario S. Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis potentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Quapropter, dilecte in Domino fili, tuis precibus inclinati domum et nemus Berengerii et alias possessiones quas tuo studio ad opus domus eleemosynariæ acquisisti, auctoritate tibi apostolica confirmamus, statuentes ut possessiones illas et quidquid ibi vel alibi in futurum, Domino concedente, poteris adipisci, libere et quiete dum vixeris administres. Ita tamen quod post obitum tuum omnes possessiones illæ ad domum eleemosynariam pleno jure pervenire debeant et devolvi, sicut a dilectis filiis H. abbate et conventu S. Dionysii tibi propter bonam et piam intentionem quam ad domum eleemosynariam habere dignosceris est concessum et in eorum scripto authentico continetur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hanc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Dat. Lat., 1dib. Decemb., pontificatus nostri anno sexto.

CCLXXXVII bis.

Ecclesiæ Nicosiensis possessiones et privilegia confirmat.

(Laterani, Dec. 13.)

[DE MAS-LATRIE, *Histoire de l'île de Chypre*, première partie, Documents, p. 601, ex chartulario Sanctæ Sophiæ Venetæ, charta n. 8, Cf. n. 9 (39).]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ALANO, Nicosiensi archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

In eminenti Apostolice Sedis specula, disponente Domino, constituti, fratres nostros episcopos tam propinquos quam longe positos fraterna debemus caritate diligere, et ecclesiis sibi a Deo commissis paterna sollicitudine providere. Ea propter, venerabilis in Christo frater archiepiscopo, tuis justis postulationibus clementer annuimus et prefactam Nicosiensem ecclesiam, cui, auctore Domino, preesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascumque possessiones, quecumque bona eadem ecclesia in presentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo prefata Nicosiensis ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, dotem etiam ejusdem ecclesie, videlicet duo casalia a karissimo in Christo filio Aymerico, illustre rege Cypri, ipsi ecclesie data et assignata, scilicet Ornithia (40) et Ascendia (41); decimas insuper istarum regionum Cypri que, ex constitutione Sedis Apostolice, ad ipsam Nicosiensem ecclesiam pertinent, Nicosie videlicet, cum pertinentiis suis, la Solie (42), la Thomas (43), la Tremetossie (44), le Quit (45), la Quercherie (46), Cherin (47), Lapiton (48), Melyas (49), Maratha (50), Syvorie (51), Cambi (52), Xindas (53) et feodum, Briem (54), et Asquia (55), et Pigni (56) et Prastrove (57), auctoritate apostolica tibi et tuis successoribus confirmamus.

Episcopatus quoque inferius annotatos, videlicet Paphensem, Limichioniensem et Famaugustanum, tibi

A tuisque successoribus statuimus esse de cetero metropolitico jure subjectos.

Usus insuper palei tibi tuisque successoribus caritatis intuitu concedimus, ut tu eo hiis diebus utaris qui inferius exprimentur, videlicet: In Nativitate Domini, in festivitate prothomartiris Stephani, Circumcisione Domini, Epiphania, Ypompanti (58), dominica in Ramispalmarum (59-60), Cena Domini, Sabbato Sancto, Pascha, secunda feria post Pascha, Ascensione, Pentecoste, in natalicio beati Johannis Baptiste, tribus festivitibus beate Marie, commemoratione Omnium Sanctorum, solemnitatibus omnium apostolorum, dedicationibus ecclesiarum, consecrationibus episcoporum, et ordinationibus clericorum, ecclesie tue principalibus festivitibus et anniversario tuo tue consecrationis die. Convenit igitur te diligentius providere quomodo sit honor hujus indumenti modesta actuum vivacitate servandus, et ut ei morum tuorum ornamenta convenient et tu esse valeas utrobique, auctore Domino, conspicuum et quem pastoralis cure constringit officium dilectione proberis fratribus exhibere, et ipsi etiam adversarii propter mandatum dominicum tuo circa te copulentur affectu, pacem sequaris cum omnibus, piis vaces operibus, virtutibus poleas, fulgeat in pectore tuo rationale iudicii, cum superhumerali actione conjunctum, ita procedas in conspectu Dei et oculis hominum, quatinus commisso tibi gregi virtus prestes exemplum, et ipsi adversarii videntes opera tua bona, glorificent Patrem tuum qui in celis est. Sit in lingua tua edificationis sermo, sit zeli fervor in animo, et preter hec cuncta que officio tuo conveniunt cum temperantia agis, ut que palei dignitas expetit videaris frequenter amplecti, et gloriam sempiternam acquirere tibi possis in celis.

Presenti etiam decreto districtius inhibemus ut emitteria ecclesiarum et ecclesiastica beneficia nullus hereditario jure possideat. Quod si quis facere forte contenderit, censura ecclesiastica compescatur. Ne autem in posterum tua vel successorum tuorum jura valeant quomodolibet deperire, prohibemus ne monachi in provincia tua capellanas teneant, sacerdotis seu capellanis officium vel beneficium sine auctoritate pontificali usurpent; sed presbiteris capellanis integre conserventur

de Famauguste.

(51) Sygouri ou Sivori, dans la Messorée.

(52) Second texte: *Cambyn*. Situation incertaine.

(53) Synta, dans la Messorée.

(54) Inconnu.

(55) Aschia ou Pacha-Keui, au centre de la Messorée.

(56) Pighi, au nord-est de la Messorée.

(57) *Prastone* ou *Prastove* semblerait être Péristeroua, près de Pighi, dans la Messorée; mais peut-être faut-il lire Prastionc, qui serait plutôt Prastio ou Prastion tou Sygouri, également dans la Messorée.

(58) La Purification de la Vierge.

(59-60) Le dimanche des Rameaux.

(39) Le n° 9 est une confirmation de la bulle de Célestin III par Innocent III, du 1er février 1201.

(40) Ornithi, au sud-est de Nicosie.

(41) Second texte: *Affendia*. C'est Aphendia, près d'Ornithi.

(42) Solia, dans la vallée de ce nom.

(43) Situation inconnue.

(44) Tremethoussia, dans la Messorée.

(45) Chiti, près de Larnaka.

(46) Mieux dans le second texte: *la Quitrie*, Kythrea, à l'est de Nicosie.

(47) Xéri, au sud de Nicosie.

(48) Second texte: *Lapizon*, Lapithos.

(49) Peut-être Milia, à l'extrémité de la Messorée, vers le Karpas.

(50) Maratha, dans la Messorée, au nord-ouest

quecumque ad jus pertinent capellanie. Statuimus A preterea ut nullus cujuscumque ordinis clericus ecclesias in vita sua tantum sibi concessas, ad jus archiepiscopi pertinentes, sine conscientia vel consensu tuo et successorum tuorum faciat censuales (61), vel in cujusquam transferat potestatem; et si factum fuerit, irritum habeatur. Prohibemus insuper ne interdictos vel excommunicatos tuos ad divinum officium vel communionem ecclesiasticam sine conscientia vel consensu tuo aut successorum tuorum quisquam admittat, aut contra sententiam tuam canonice promulgatam aliquis venire presumat, nisi forte periculum imminet, ut, dum presentiam tuam habere nequiverit, per alium secundum formam ecclesie, satisfactione premissa, oporteat ligatum absolvi. Porro crucem, vexillum scilicet Dominicum, per tuam diocesem et episcopatus superius nominatos, ante te deferendi licentiam impertimur. Auctoritate insuper apostolica prohibemus ne quis, infra fines tue diocesis, sine tuo vel successorum tuorum assensu, ecclesiam vel oratorium construere de novo presumat, salvis privilegiis pontificum Romanorum. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci archiepiscopo, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia preponatur, nisi quem canonici ipsius loci cum suffraganeorum consilio canonice provideant eligendum.

Decernimus ergo ut nulli hominum omnino liceat prefatam Nicosiensem ecclesiam temere perturbare, C aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonitus, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divine ultioni subjaceat. D Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum judicem premia eterne pacis inveniant. Amen.

Ego Celestinus, catholice Ecclesie episcopus.

Ego Octavianus, Hostiensis et Velitrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufine episcopus.

(61) On ne voulait pas que les clercs à qui auraient été accordés les églises ou bénéfices dépendant de l'archevêché pussent les céder ou en affermer les biens à qui que ce fût, sans la connaissance et l'autorisation expresse du métropolitain.

(62) Au Ms. *Palforis*.

(63) Le Ms. est ici fautif. Le cardinal Jean a

Ego Melior, sanctorum Johannis et Pauli presbyter cardinalis, tituli Pamachi, subscripsi.

Ego Jordanus, sancte Pudentiane, tituli Pastoris (62), presbyter cardinalis, subscripsi.

Ego Johannes, tituli Clementis, sancti Inluensis (63) et Tuscanensis episcopus, subscripsi.

Ego Guido, sancte Marie Transiberin, tituli Callisti, presbyter cardinalis, subscripsi.

Ego Hugo, presbyter cardinalis sancti Martini, tituli Equicii, subscripsi.

Ego Johannes, tituli sancti Stephani in Celio monte presbyter cardinalis, subscripsi.

Ego Soffredus, sancte Praxedis presbyter cardinalis, subscripsi.

Ego Johannes, tituli sancte Prisce presbyter cardinalis, subscripsi. B

Ego Gracianus, sanctorum Cosme et Damiani diaconus cardinalis, subscripsi.

Ego Berrardus, sancti Adriani diaconus cardinalis, subscripsi.

Ego Gregorius, sancte Marie in Portu diaconus cardinalis, subscripsi.

Ego Gregorius, sancte Marie in Aquiro diaconus cardinalis, subscripsi.

Ego Gregorius, santi Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis, subscripsi.

Ego Nicola, sancte Mare in Cosmidin diaconus cardinalis, subscripsi.

Ego Bobo, sancti Theodori diaconus cardinalis, subscripsi.

Datum Laterani, per manum Censii, sancte Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domini pape camerarii, idus Decembris, indictione xv, Incarnationis Domini anno 1196, pontificatus vero domini Celestini pape anno vi.

—
ANNO 1196 1197.

—
CCLXXXVIII.

Ad decanum et capitulum Rothomagensis. — Super annalibus præbendarum.

(Laterani, Nov. 27.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 619.]

COELESTINUS, etc., dilectis filiis decano et capitulo Rothomagensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos debemus iubenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino, vestris justis precibus inclinati, antiquam vestre Ecclesie consuetudinem super annalibus præbendarum decedentium canonicorum, consensu archi-

souscrit ainsi d'autres bulles : « Ego Johannes episcopus Tuscanensis et Viterbiensis, S. Clementis presbyter cardinalis, subscripsi. » (Paoli, *Cod. dipl.* t. I, p. 514.) « Ego Johannes, tituli sancti Clementis cardinalis, Tuscanensis episcopus, subscripsi. » (Paris, *Archives de l'Empire*, Section historique, L. 235, 1.)

episcopi et totius capituli roboratam, sicut in authenticis eorum instrumentis apparet; scilicet ut quolibet decedente canonico fructus omnes præbendæ illius anni, in quo obierit, in usus pios secundum rationabilem defuncti dispositionem, aut, cessante dispositione, secundum capituli arbitrium erogarentur, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio munimus. Nulli ergo hominum, etc.

Datum Turonis [leg. Lateranis], v Kal. Dec. 1196.

ANNO 1196-1197.

CCLXXXIX.

Abbati et conventui S. Joannis in Vineis præscribitur ne in ipsorum ecclesia fratres recipiantur ultra nonaginta, vel aliquis qui decimum quintum annum non attigerit.

(Laterani.)

[Hist. de l'abbaye de Saint-Jean des Vignes, Preuv., 305.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, abbati et conventui Sancti Joannis in Vineis, salutem et apostolicam benedictionem.

Significatum est siquidem nobis per litteras nostro apostolatu præsentatas quod cum prædecessores vestri magnis potentibus personis nimium favorabiles se exhibendo, tot consueverint sæpe in fratres recipere, ut ecclesiæ vestræ dormitorium, vel resectorium commode nullatenus caperet, nec redditus ecclesiæ sufficere possent ad victui necessaria administranda; ita quod aliquando pro eorumdem potentium magnatum instantia, quidam cum essent in ætate teneriores, nec possent observare regularis ordinis disciplinam, in ecclesia vestra ponerentur, ad apostolicæ sedis consilium et auxilium duxistis super his omnibus recurrendum, humiliter et cum devotione omnimoda postulantes, ut auctoritate apostolica statueretur in posterum, ultra nonagesimum numerum personarum, et aliquis puer infra decimum quintum annum in consortium vestrum recipi, nec debeat admitti. Nos igitur vestris precibus annuentes, præsentium auctoritate, statuimus ultra nonaginta fratres in ecclesia vestra non admitti debeant, vel aliquis puer recipiatur in ecclesia vestra quem nondum constiterit quintum decimum annum attigisse.

Datum Laterani, pontificatus nostr. anno sexto.

CCXC.

Sententiam ab O[ber]tio archiepiscopo Mediolanensi latam inter Matth. magistrum et conversos hospitalis S. Smpliciani confirmat.

(Decret. Greg., l. v, tit. 40, c. 15.)

In his, quæ ambiguitatem continent. Et infra: Innotuit apostolatu nostro, quod cum inter magistrum M. et conversos hospitalis Sancti Smpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolan.

(64) Les pièces nos 3, 4, 5 et 6 sont des répétitions ou confirmations de cette bulle. Nous avons mis à profit diverses corrections qu'elles ont four-

A archiepiscopi quæstio verteretur, ipse archiepiscopus post cognitionem causæ in prolotione sententiæ his verbis non fuit usus: Talem partem condemno, vel talem absolvo; sed pronuntiavit ita: Statuo, et præcipio. Et infra: Attendentes igitur quod hoc verbum, Statuo, rem perfectam significat, et cum effectu non verbotenus accipitur. Item secundum Gregorium, quod præcipitur imperatur, et quod imperatur, necesse est fieri; et aliquando si non fiat, pœnam habet. Considerantes nihilominus quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur procuratoribus utriusque partis præsentibus, et diffinimus, quod præfati archiepiscopi verba tali forma prolata, perpetuo valituræ sententiæ obtineant firmitatem.

ANNO 1197.

CCXC bis.

Alano electo Nicosiensi archiepiscopo, petente ejusdem Ecclesiæ capitulo, pallium mittit.

(Laterani, Jan. 3.)

[De MAS-LATRIE, Histoire de l'île de Chypre, 1re partie, Documents, p. 605, ex chartulario Sanctæ Sophiæ Venetæ, charta n. 1. Cf. n. 3, 4, 5, 6, (64).]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Paphensi, Limiconiensi et Famaugustano episcopis, et dilectis filiis universis ecclesiarum prelati et aliis clericis per Nicosiensem diocesim constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Inscrutabilis profunditas divini consilii, cujus muta terrena et celestia disponuntur, supra petram esse statuit (65) ecclesie fundamentum, et beatum Petrum, quem ipsius ecclesie vicarium instituit et magistrum, cum Simon antea vocaretur, Petrum voluit, mutato nomine, appellare, ut ille qui ecclesie, cujus fundamentum supra petram, que Christus est, dinoscitur ordinatum, debebat per preceptum dominicum, magisterium obtinere, Petrus nomine vocaretur, qui et populos in fundamento fidei solidaret, et ligandi atque solvendi haberet plenariam potestatem. Verum Dominus ac redemptor noster qui, quando vult et quomodo vult, inspirat de omnibus et disponit, dignatus est insulam Cypri, que a longis retro temporibus a magistra Sedis Apostolicæ facta fuerat aliena, ad ecclesie Romane gremium, que, dispositione divina, mater cunctarum esse dinoscitur generalis, nostris temporibus revocare, inspirans charissimo in Christo filio nostro A. illustri regi Cypri, ut a nobis, penes quem, licet immeritis, plenitudo residet potestatis, nuncio et litteris postularet quod in eadem

nies pour améliorer la copie du texte n° 1, qui est la première pièce transcrite dans le cartulaire.

(65) Au Ms. statum; dans la pièce n° 3, statuit.

insula una ecclesia que esset metropolis et tres sedes episcopales, de Sedis Apostolicæ auctoritate statuerebatur; quibus ipse se dotes assignaturum proposuit competentes et in eisdem tales instituerentur prelati, qui populum Domini verbo salutis pascere et predicatione assidua edocerent. Cujus utique pium in Domino propositum commendantes, de comuni fratrum nostrorum consilio, ejus petitioni annuimus, et A[flano], tunc cancellario prefati regis, nunc Nicosiensi archiepiscopo, et tibi, frater Paphensis episcopo, tunc archidiacone Laudicensis (66), in ipsa insula legationis officium exercentibus, plenam vobis secundum Deum ordinandi ecclesias et accipiendi dotes a predicto rege eisdem ecclesiis assignandas tribuimus potestatem. Ceterum Nicosiense capitulum, ad celebrandam electionem archiepiscopi canonice procedentes, eundem cancellarium in ipsorum archiepiscopum, voto unanimi, postularunt, et postmodum, de auctoritate legationis qua ipse tecum, frater Paphensis episcopo, ipse fungebatur, sicut vobis fuerat ab Apostolica Sede indultum, per venerabiles fratres nostros Nazarenum archiepiscopum, Bellehemitanum et Aconensem episcopos, munus ei fuerit consecrationis impensum: Et quia idem Nicosiense capitulum pallium (67) ab Apostolica Sede jam dicto archiepiscopo Nicosiensi concedi pariter et transmitti humiliter postularent, ipsorum petitionibus inclinati, pallium per te, frater Paphensis episcopo, principaliter, secundario vero per dilectos filios nostros Leonardum et Radulphum, canonicos Nicosienses, eidem archiepiscopo duximus transmittendum. Quocirca, universitati vestre per apostolica scripta mandamus quatenus ei debitam in omnibus obedientiam et reverentiam exhibentes, salubria ejus monita et precepta, omni contradictione postposita, suscipiatis et firmiter observetis.

Datum Laterani, III Nonas Januarii, pontificatus nostri anno sexto.

CCXCI.

Monasterii Sorocensis libertates immunitatesque confirmat.

(Laterani, Jan. 19.)

[Sæm, *Hist. of Denmark*, VIII, 706.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... abbati et conventui de Sorve, salutem et apostolicam benedictionem.

Incumbit nobis ex debito pastoralis officii, ut iusta petentibus audientiam cum efficientia præbeamus, maxime ubi eorum vota et pietas adjuvat, et explorati juris veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus

(66) On ne sait rien de ce prélat, qui, après avoir été archidiacre de Laodicée, en Syrie, était alors évêque de Paphos.

(67) Le pallium était une bande d'étoffe de laine blanche, ornée de croix, que le prélat portait autour du cou et sur les épaules, en laissant retomber ses extrémités, l'une devant, l'autre par derrière.

A gratam conniventiam impendentes, libertates et immunitates a charissimo in Christo filio Kanuto illustri rege Danorum et inclytæ memoriæ Waldemaro quondam patre ipsius, in colonos monasterii vestri et cœnobio vestro concessas, videlicet ut ab omni regio servitio sicut liberi et immunes, sicut in eorundem regum et venerabilis fratris nostri A. Lundensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, scriptis authenticis continetur, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communitus.

Decernimus ut nulli omnino hominum liceat hanc nostræ paginam confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Dat. Laterani, XIV Kal. Februarii.

CCXCII.

Monasterii Capellensis tutelam suscipit bonaque et jura confirmat.

(Laterani, Jan. 26.)

[WENCK, *Hessische Landesgeschichte*, tom. III, p. 125.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis NICOLAO abbati de Capella ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in pp. m.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse presidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et ecclesiam de Capella præfata, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitus; in primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam atque institutionem Præmonstratensium fratrum in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; curiam in Eversdorff cum toto prædio Albrechteroth, et Hongeren cum omnibus pertinentiis suis, Buchholz, Egendorf, et Luminestvelt cum omnibus pertinentiis suis,

C'est le signe le plus élevé de la dignité épiscopale. Le pape ne l'accordait que très-exceptionnellement aux évêques; il était réservé aux patriarches et aux archevêques, et ne se mettait qu'à certaines grandes fêtes déterminées. Le pape seul pouvait et peut encore, car l'usage n'en est pas entièrement perdu, s'en revêtir quand il le juge convenable.

Lukurot, Wichter, Weldebere, Solahusen, et aliud Solnhusen et Landershusen cum omnibus pertinentiis suis, Alboldesberc et Bezingen cum prædiis suis; curiam in Wirne cum toto prædio suo, curiam in Grimeldesdorf, curiam in Engilgis et curiam in Utershusen, cum omnibus pertinentiis suis. In Leigenbach redditus quatuordecim solidorum; in Wolghusen quinquaginta solidos, in Wirabin decem et octo solidos, in Rikershusen triginta quatuor solidos, in Bldenbach quatuordecim solidos, in Grimelderoth quatuor solidos et dimidium, in Gerlahesdorf decem solidos, in Bubenhusen decem et octo solidos, in Geifridesdorf decem et novem solidos, in Hermannésdorf tres solidos, in Egendorf quinque solidos, in Beidenhusen triginta quatuor solidos, in Grimoldesdorf et Frilgendorf duo talenta et decem et septem solidos, in Solnhusen duo talenta et octo solidos, in Rohenroth duodecim solidos et dimidium, in Wegebach duos solidos, in Holzmannshusen viginti septem solidos, in Aldendorf quatuor solidos, in Sigozeshusen sex solidos, in Bisopshusen duodecim solidos, in Limpach quinque solidos, in Eichen duos solidos et dimidium, in Lenterscheit sexdecim solidos, in Malznetem quatuor solidos et dimidium, in Slachtersroth sex solidos et dimidium, in Husteden triginta solidos, in Buchholz quatuor solidos, in Salzuden septem solidos, in Virne quinque solidos, in Aldendorf viginti quatuor solidos, in Megenharderoth octo solidos, in Engilgis quindecim solidos et dimidium, in Ura tres solidos, molendinum in Virne, in Hofshusen duodecim solidos Coloniensis monetæ, in Eppenhagen unum solidum, in Heiwigeshagen quatuor solidos, in Kukershusen decem solidos, in Bunebach novem solidos, in Belferoth duodecim solidos, in Wildingen tres solidos, in Wikardesdorf duos solidos, in Wichte duo talenta et quatuordecim solidos, in Paleblaz Domzelar, Heidelbach, Elbach, Hegenebach, triginta tres solidos et dimidium; in Seilpach triginta solidos, in Milsungen octo solidos, in Holzhusen octo solidos, in Unshusen quatuor solidos, in Sachsenhusen septem solidos, in Dielichen septem solidos, in Scastebach septem solidos, in Rudolvshagene septem solidos, in Gerstefe sex solidos, in Eichagene quatuordecim solidos et dimidium, in Jazbach octo solidos et dimidium, in Nouuselbach duos solidos, in Schegelbiz tres solidos, in Drumershusen et Steincile prædium unum, in Bettenhusen viginti duos solidos, in Munstre quatuordecim solidos, in Frowenroth sex solidos et Verse quinque solidos.

Sane novallium vestrorum quod propriis manibus aut sumptibus colitur sive de nutrimentis animarum vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis cæmpanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Liceat quoque vobis clericos et laicos, liberos et absolutos e æ-

culo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in ecclesia vestra professionem fas sit, nisi forte arctioris religionis obtentu, absque abbatis sui licentia de eodem loco discedere, discedentem vero absque omnium litterarum cautione nullus audeat retinere. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et communionem sacrosanctæ Romanæ sedis habuerit, alioquin liceat vobis quemcumque volueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis quidem postulata impendat. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullas obstant, salva tamen justitia laicorum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decimas præterea et possessiones ad jus ecclesiæ vestræ spectantes, quæ a laicis detinentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum, et ad vestram ecclesiam revocandi, libera sit vobis de nostrâ auctoritate facultas. Occurrete vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nisi ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia proponatur, nisi quæ fratres communi consensu, vel fratrum pars major et sanioris consilii, secundum Deum et B. Augustini Regulam provideat eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel aliquas delinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanî episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona, hæc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divina ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Celestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostien. et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ.

Ego Mellior, SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pammachii.

Ego Joannes, Sancti Clementis cardin. Viterbiensis et Tuscanensis episcopus.

Ego Hugo, presbyter cardinalis Sancti Martini tituli Equitii.

Ego Joannes, tituli Sancti Stephani in Cœlio monte presbyter cardinalis.

Ego Soffredus, tituli Sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presbyter cardinalis tituli S. Eudoxiæ.

Ego Joannes, tituli Sanctæ Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Gregorii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Censii Sanctæ Luciæ in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, vii Kal. Februarii, indictione xv, Incarnationis Dominicæ anno 1196, pontificatus vero domini Cœlestini papæ III anno sexto.

CCXCIII.

Ecclesiæ Sancti Exuperii Corboliensis protectionem suscipit possessionesque corroborat, confirmata insuper compositione inter abbatem et Mauricium Parisiensem episcopum et de procuracione episcopis in Ecclesia Paris. exsolvenda.

(Laterani, Febr. 1.)

[Jean BOCQUET, *Vie de S. Spire et S. Leu*, p. 52. Paris, 1627, in-8°.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI abbati et canonicis ecclesiæ Sancti Exuperii Corboliensis, tam præsentibus quam futuris, canonicè substituendis, in perpetuum.

Effectum justa postulantis indulgere, et vigor æquitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntatem et pietas adjuvat, et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus; et præfatam ecclesiam Sancti Exuperii Corboliensis, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona, eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; claustrum cum hospitibus in eodem claustro manentibus; villam Balcœrtis, hospites de Fonteneto cum terris cultis et

incultis, hospites cum terris cultis et incultis quos habetis apud Chevanes; hospites cum terris cultis et incultis quos habetis apud Soisiacum; villam cum terris, pratis et nemoribus de Villadudone; omnia quod habetis apud Euriacum, et quod habetis apud Vilarecel, et ea quæ habetis apud Castras, molendina, prata, vineas et omnia alia quæ habetis in Corboliensi territorio, et aliis territoriis, et modium bladi quem habetis in majori decima de Soisiaco, de donatione Pagani et M. uxoris ejus; nundinas quas habetis apud Corbolum in solemnitatibus beati Exuperii et beati Ægidii, et præbendam in usus ecclesiæ vestræ, a te, fili abbas, cum assensu charissimæ in Christo filiæ A. illustris Francorum reginæ, pietatis intuitu ac pia deliberatione concessam. Compositionem insuper quæ inter vos et bonæ memoriæ Mauritium Parisiensem episcopum, super procuracionibus de cætero episcopis, qui in Ecclesia Parisiensi pro tempore fuerint exsolvendi, amicabiliter intercessit, sicut provide facta est et ab utraque parte recepta et hactenus observata, et in scripto exinde confecto plenarie continetur, præsentis privilegio confirmamus. Præterea libertates et immunitates ab ecclesiarum prælatibus, regibus et principibus ecclesiæ vestræ concessas, nec non antiquas et rationabiles consuetudines hactenus observatas, ratas habemus, et eas futuris temporibus illibatas decernimus permanere.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, utilis omnimodis profutura, salva apostolicæ sedis auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Conradus, Moguntinensis archiepiscopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Joannes, tituli S. Clementis cardinalis Viterbiensis et Tusculan. episcopus.

Ego Melior, Sanctorum Joannis et Pauli cardin. tituli Pammachii.

Ego Petrus, tituli Sanctæ Cæciliæ presb. card.

Ego Jordanus, presbyter card. Sanctæ Pudencianæ tituli Pastoris.

Ego Guido, Sanctæ Mariæ Transiberim tituli Calixti presbyter card.

Ego Hugo, presbyter card. S. Martini, tituli Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cœlio monte presbyter card

Ego Cinthius, tituli S. Laurentii in Lucina presbyter card

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presbyter card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presbyter A
card. tit. S. Eudoxiæ.

Ego Joannes, tituli Sanctæ Priscæ presbyter
cardinalis.

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani
diaconus card.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diac.
card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diac.
card.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum
diac. card.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Dacchi diac.
card.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. B
card.

Ego Bobo, Sancti Theodori diac. card.

Data Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucie
in Orthea diaconi cardinalis domni papæ camerarii,
Kal. Februarii, indictione xv, Incarnationis Domi-
nicæ anno 1196, pontificatus vero domni Cœlestini
papæ III anno sexto.

CCXCIV.

*Geraldo episcopo Cadurcensi concedit ut percipiat
in ecclesia S. Amatoris sumptus necessarios pro
itinere ad sedem apostolicam et pro aliis ad Eccle-
siam suam spectantibus.*

(Laterani, Febr. 1.)

[Series episcop. Cadurcens., 76.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, v
nerabili fratri GERALDO Cadurcensi episcopo, salu-
tem et apostolicam benedictionem.

Fratrum cœpiscoporum nostrorum justis petiti-
onibus dignum est nos faciem præbere assensum,
et eorum pia desideria in Domino promovere.
Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis
postulationibus annuentes ea quæ in ecclesia B. Ma-
riæ Rupis Amatoris, testimonio multorum episco-
porum et abbatum, et aliorum didicimus te habere
videlicet sumptus necessarios tibi, et familiæ tuæ,
et hospitibus tuis, te præsentem vel absente, sum-
ptus et equitaturas in itinere ad sedem apostolicam
accedendi, et in aliis pro tua ecclesia faciendis,
sicut ea hactenus in pace te didicimus possidere,
tibi et successoribus tuis donamus, concedimus,
auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis
scripti patrocinio communitus. Concedimus insu-
per ut hæc omnia prædicta tibi et successoribus
tuis liceat per vos vel ministros vestros ab eadem
ecclesia accipere cum ii qui in eadem præsentem
ecclesia, ministrare distulerint.

Decernimus ergo ut nulli hominum liceat hanc
paginam nostræ concessionis et confirmationis in-
fringere, aut ei ausu temerario præsumat contraire.
Si quis autem hoc attentare præsumperit, indigna-
tionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et
Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, Kal. Februarii, pontificatus no-
stri anno vi.

CCXCV. VI.

[Ottoni], episcopo Bobiensi, mandat, hortetur I[un-
francum], episcopum Papiensem, ne canonicos Plu-
centinos privet decimis de territorio Portus Albaræ.

(Laterani, Febr. 10.)

[CAMPI, Hist. di Piac., II, 375.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
venerabili fratri Bobiensi episcopo salutem et
apostolicam benedictionem.

Significavit nobis dilecti filii canonici Placen-
tini quod, cum in territorio Portus-Albaræ a longo
tempore decimas habuissent, inter Alfanum quon-
dam Papiensem episcopum et ipsos super illis olim
questio est suborta, quam utique controversiam
bonæ memoriæ V., quondam Romanæ Ecclesiæ car-
dinalis, tunc apostolicæ sedis legatus diligenter
cognoscens, pro jam dictis canonicis sententiam
promulgavit, quæ sententia postmodum per sedem
apostolicam fuit confirmata. Cunque iidem cano-
nici easdem decimas illius auctoritate sententiæ
possiderent, denuo super quibusdam ejusdem loci
decimationibus inter archipresbyterum ejusdem
loci et dictos canonicos Placentinos fuit questio
suscitata. Et cum ex delegatione apostolica vene-
rabili fratri episcopo et etiam præposito Laudensi
eadem controversia commissa fuisset; ipsi utrius-
que partis rationes studiosius inspexerunt, et habito
prudentum virorum consilio decimas illas memo-
ratis canonicis adjudicare curarunt. Processu vero
temporis venerabilis frater noster L., nunc Papien-
sis episcopus, quod illæ decimæ ad eosdem cano-
nicos pertinerent non faciens aliquam mentionem, a
sede apostolica impetravit, ut de laboribus propriis
nemini teneretur decimas exhibere, et sic in præ-
dicto loco vel territorio propriis sumptibus laborem
exercens sub tali occasione canonicos illos decimis
illis, et suo jure nititur spoliare.

Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta
mandamus, quatenus prædictum episcopum, ut
occasione illius indulgentiæ præfatos canonicos
illis decimis non destituat, cum ex ipsa illorum
juri nullum præjudicium afferre velimus, seu deci-
mationes sibi solitas minorari, si rem ita se habere
inveneris, auctoritate nostra, cessante appellatione,
prout justum fuerit, cogere non omittas.

Datum Laterani, iv Idus Februarii, pontificatus
nostri anno sexto.

CCXCVII.

*Capitulo Onoldsbaccensi archidiaconatum Rangove
confirmat*

(Laterani, Febr. 27.)

[USSERMANN, Episcopatus Würzburg., Prob., 54.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis capitulo de Onoldsbach salutem et
apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos faciem
præbere consensum, et vota, quæ a rationis
tramite non discordant, effectu orogente complere.
Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis

postulationibus grato concurrentes assensu archidiaconatum Rangowe cum omnibus pertinentiis suis, sicut ipsum ecclesia vestra a quinquaginta annis iuste ac sine controversia noscitur possedisse, ecclesie ipsi auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Lateran., III Kal. Martii, pontificatus nostri anno sexto.

CCXCVM.

Sororibus S. Mariae Suessionensibus concedit, ut, non obstante juramento quondam facto, de assensu abbatissarum sive praelatarum, iis liceat quaslibet idoneas recipere moniales.

(Laterani, Mart. 1.)

[D. GRAMAIN, *Hist. de Notre-Dame de Soissons*, pag. 445.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus abbatissae et conventui monasterii Sanctae Mariae Suession., salutem et apostolicam benedictionem.

Apostolica dignitatis officio provocamur et communi debitam charitatis requirit ut locis Dei dicatis nostrae provisionis manum taliter apponamus, quod per aliquorum violentiam aliquatenus non turbetur, sed ad laudem et ad gloriam nominis Jesu Christi tam temporaliter quam spiritualiter optatum cum ipsius adjutorio recipiant incrementum. Sane ad apostolatus nostri audientiam pervenit quod retroactis temporibus plures ad abbatiam vestram confluerant a vicinis locis moniales. Cum tandem propter multitudinem earum de facultatibus monasterii, prout necesse erat, victum non poterant obtinere, praedecessores vestro juramento inter se firnaverunt quod a tempore illo in antea nullam ab alia ecclesia reciperent monialem, sed modo, cum paucae sint quae juramentum firnaverunt et ecclesia vestra suo defraudetur officio, tum quia paucae sunt residentes, tum quia aetate senes et decrepita, quaedam vero in aetate tenerissima sint, nec valeant regularis ordinis disciplinam observare, ad apostolicae sedis consilium et auxilium ducitis super his omnibus recurrendum, humiliter et cum devotione omnimoda postulantes, ut auctoritate apostolica statueretur in posterum ut a vicinis ecclesiis liceret vobis idoneas recipere moniales. Nos igitur vestris postulationibus annuentes praesentium auctoritate vobis duximus indulgendum, ut non obstante praedicto juramento de assensu abbatissarum sive praelatarum suarum vobis liceat quaslibet idoneas recipere moniales.

Decernimus ergo ut nulli hominum liceat hanc nostrae concessionis paginam et indulgentiam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis

A autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, Kalend. Martii, pontificatus nostri anno VI.

CCXCVIII bis.

Ecclesiae S. Mariae et S. Joannis evangelistae Cappenbergensis protectionem suscipit, bona possessionesque confirmat.

(Laterani, Mart. 7.)

[NIESERT, *Münsterische Urkund.*, III, 294.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HERIMANNO abbati ecclesiae Sanctae Mariae et S. Joannis apostoli in Capenberg, ejusque fratribus tam praesentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse praesidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursum aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit sacrae religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et praefatam ecclesiam Sanctae Mariae et Sancti Joannis apostoli, in qua divino mandati estis obsequio, ad exemplar felicitis recordationis Eugenii papae praedecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuente ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam atque institutionem Praemonstratensium fratrum in eadem ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascunque possessiones, quaecunque bona eadem ecclesia impraesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo praefata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam in Alen et ecclesiam in Werne, quas vel bona memoriae Wernerus Monasteriensis episcopus cum decantis et parochiis earum ecclesiae vestrae contulit, vel ejusdem episcopi successores vobis postea confirmaverunt; ecclesiam in Burk, quam venerabilis frater noster Herimannus Monasteriensis episcopus ecclesiae vestrae provida deliberatione concessit; curti in Lohusen, quam Fridericus, comes de Alena, vobis tradidit titulo venditionis, et agros eidem curti adjacentes, quos vobis nobiles de Erperole vendiderunt. Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de hortis et virgultis et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere presumat. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremae voluntati, qui se illic sepeliri

deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decimas præterea et possessiones ad jus ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ a laicis continentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum, et ad ecclesias ad quas pertinent revocandi, libera sit vobis de nostra auctoritate facultas.

Decernimus ergo ut, nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanæ episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum, etc. Cunctis autem eisdem loco, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Hugo, presbyter cardinalis S. Martini tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cœlio monte presb. cardinalis.

Ego Carth., tit. S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presb. cardinalis.

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presb. cardinalis tit. Eudoxiæ.

Ego Petrus, tit. S. Cæcilie presb. cardinalis.

Ego Jordanus, Sanctæ Pudentianæ tit. Pastoris presb. cardinalis.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinal. Viterbiensis et Tuscanus episcopus.

Ego Guido, presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ Transiberim tit. Calixti

Ego Gratianus, Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus card.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Georgius, S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diacon. card.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diacon. card.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diacon. cardinalis.

Ego Bobo, Sancti Theodori diac. card.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, Non. Martii, indictione xv, Incarnationis Domini-

nicæ anno 1196, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno sexto.

(L. S.)

Plumbeum sigillum appendet ex fideis sericis flavæ ac rubri coloris.

CCXCIX.

Ad capitulum Lingonense. — De residentia canonicorum.

(Laterani, Mart. 12.)

[MANST, Concil., XXII, 623.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et capitulo Lingonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus inclinati, institutionem a bonæ memoriæ P. quondam Tusculano episcopo in Ecclesia Lingonensi factam, et per delegatos postmodum judices Clarævallii, et Lougivadi abbates innovatam, et communi omnium canonicorum juramento firmatam; videlicet ne quis præbendæ fructum præsumat accipere, nisi annuatim sedecim septimanas in Ecclesia moram fecerit continue, vel interpolatim; ita quod uni principalium horarum matutini vel majoris missæ, sive vesperrarum intersit officio; salva tamen Ecclesiæ consuetudine de scholaribus, vel collateralibus episcopi et decani ad sedem apostolicam accedentibus, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Decernimus ergo ut nulli, etc.

Datum Laterani, iv Idus Martii, pontificatus nostri anno sexto.

CCC.

Preposito Brandenburgensi usum mitræ, annuli, chirotecarum, sandaliorum concedit, petente Sifrido comite et castellano Brandenburgensi.

(Laterani, Mart. 18.)

[RIEDEL, Codex diplomaticus Brandenburgensis, t. I pars VIII, p. 122.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, præposito de Brandeburc, salutem et apostolicam benedictionem.

Licet semen verbi divini a quocunque prolatum pretiosum existat, nec quo habitu prædicator utatur, sed quid prædicet, sit potius attendendum, quia tamen in oculis hominum ornatus attenditur vestium et servonum, instituta sunt in Dei Ecclesia insignia dignitatum quibus in Dei officii et verbi propagatione divini illi tantum utantur, quibus de apostolica fuerit benignitate indultum. Eapropter, dilecte in Domino filii, tuis postulationibus annuentes, qui in medio nationis prævæ et perversæ, scilicet inter Slavos et inimicos Christiani nominis constitutus, aliquibus postulas insigniis decorari, ut doctrinæ pabulum salutaris et verbum fidei, quod eorum cordibus assidua prædicatione infundis, ab eis tanto grätius et facilius admittatur, quanto pluribus te viderint

insignitum, usum mitræ, annuli, chirothecarum et sandaliorum infra ecclesiam tuam solemnibus tantum diebus, cum verbum prædicationis duxeris proponendum, in missarum solemnibus ad preces nobilis viri, Sifredi, comitis et castellani in Brandeburg, personæ tuæ auctoritate præsentium indulgemus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ paginam concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xv Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno sexto.

CCCL.

Ecclesiæ de Altavilla donationem capitulo S. Petri Moguntini confirmat.

(Laterani, Mart. 29.)

[WURDTWEIN *Diæces. Mogunt.*, II, 344.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo S. Petri Moguntini, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilius præbere consensum et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente, complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu ecclesiam in Altavilla, quam Sifridus de Eppinstein præpositus vester de assensu venerabilis fratris nostri Moguntini archiepiscopi, Sabinensis episcopi vobis ad stipendiorum eontuht supplementum, scilicet ut in eadem ecclesia instituatî sacerdotem et de præventibus ipsius competentem præbendam assignetis eidem, et quod residuum fuerit, vestris utilitatibus devolvatur, auctoritate vobis apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram paginam confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno septimo.

CCCLII.

Monachis S. Blasii in Nigra Silva permittit, ut quibusdam diebus festis cantent: Gloria in excelsis Deo, et Sequentiam.

(Laterani, April. 8.)

[GERBERT, *Historia Nigræ Silvæ*, t. III, p. 113.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui S. Blasii in Constantiensi diocesi constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Li et singulis diebus Domino debeamus canticum jubilationis exsolvere, sanctorum Patrum tamen institutio deliberatione provida ordinavit, ut in diebus festivis cum majoribus debeamus modulationibus decantare, et quæ in solemnitatibus essent

a fidelibus depromenda, vel quæ aliquo tempore verificanda dispositione mirabili stabilivit. Verum in hoc devotionem vestram in Domino multipliciter commendamus, quod ab apostolica sede, penes quam, disponente Domino, plenitudo residet potestatis, concedere vobis humiliter postulastis, ut in Annuntiatione et Purificatione beatæ Virginis et festo S. Blasii vobis liceat, cum infra Septuagesimam evenerint, *Gloria in excelsis Deo* et *Sequentiam* ad missam cantare. Nos igitur vestris postulationibus annuentes, auctoritate vobis præsentium indulgemus ut liceat vobis in festivitibus antedictis *Gloria in excelsis Deo* et *Sequentiam* in missarum solemnibus decantare, devotionem vestram attentius commonescentes, ut sicut voce cupitis angelici cantici esse participes, sic vos tales exhibeatis in opere quod in æterna patria angelorum possitis, faciente Domino, consortia adipisci.

Datum Laterani, vi Idus Aprilis, pontificatus nostri anno vii.

CCCIII.

Monasterii Wadegozingsensis jura et possessiones confirmat.

(Laterani, April. 18.)

[Hoco, *Annales Præmonstr.*, t. II, Prob., p. 623.]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GODFRIDO abbati de Wadegozen ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam ecclesiam in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quasunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permancant in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Jus patronatus et curam animarum ecclesiæ Sancti Michaelis in Buckenheim; jus patronatus ecclesiæ Sancti Martini, in eadem villa cum omnibus appendiciis suis; ecclesiam Sanctæ Mariæ in Rampach cum decimis, oblationibus et aliis appendiciis suis; cellam in Marceto cum agris, pratis, vineis, molendinis, decimis, oblationibus et aliis appendiciis suis; ecclesiam de Willari cum omni integritate, ecclesiam de Raldingen cum decimis et aliis pertinentiis suis; in Marceto piscariam et molendinum. Item in Marceto, in Hardinge, in Bute, in Fremestorf tantum viginti diurnales, prædium in Husted, terram dominicalem de Gey-

penberg et quod apud Bestente possidebat; alodium in Burgalben, ecclesiam Sancti Adolphi in eadem villa cum decimis advocatia et aliis pertinentiis suis, et aliam quartam partem quam a Templariis acquisitis, alodium in Singescheit, alodium in Borbach et dimidium mansum Nove, quartam partem mansi, octavam partem nemoris, quod dicitur Putzernalt, mansum unum apud Pize, bona omnia quæ habetis in Siswilre. Sane novalem vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eadem ecclesia professionem, fas sit de eodem loco, nisi arctioris religionis obtentu, discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Ad hæc etiam prohibemus ne cui episcopo, vel aliis plus a vobis pro vestris decimis petere et recipere licet quam fuerit a prædecessoribus eorum, usque ad hæc tempora requisitum; cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare; chrisma vero, oleum sacrum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes canonicorum seu clericorum vestrorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem Catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis vobis et absque pravitate aliqua voluerit exhibere, alioquin liceat vobis quemcumque malueritis adire antistitem gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem qui nostra fultus auctoritate, vobis quod postulatis impendat. Prohibemus insuper ut infra fines parochiæ vestræ, nullus sine assensu diocesani episcopi et nostro, capellam seu oratorium de novo construere audeat, salvo privilegio Romanorum pontificum; ad hoc novas et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis seu decanis, aliisque omnibus ecclesiasticis sæcularibusve personis omnino fieri prohibemus. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decimas præterea et possessiones ad jus ecclesiarum vestrarum spectantes quæ a laicis detinentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum et ad ecclesias ad quas pertinent revocandi, libere sit vobis de auctoritate nostra facultas. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis, astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres com-

munis consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundo Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu aliquibus vexationibus fatigare; sed inconcussa et illibata perseverent eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva diocesani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate carcat, reamque se divino judicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscit et a sanctissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud supremum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani, per manum Cencii Sanctæ Lucie in Orchea diaconi cardinalis, domni papæ camerarii, xiv Kalendas Maii, indictione xv, incarnationis Dominicæ anno 1197, pontificatus vero Cælestini papæ III anno septimo.

CCCIV.

Universis fidelibus in regno Dacie constitutis, qui ad ecclesiam Arusiensem saxeo muro construendum pecuniam dederint, de injunctis pro suis excessibus pœnitentiis xl dies indulget.

(Laterani, April. 23)

[LANGEBEK, *Script. rerum Dan.*, t. VI, p. 387.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus in regno Dacie constitutis, et accedentibus seu transitum habentibus per Arusiensem Ecclesiam, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum inter varios humanæ fragilitatis eventus non est facile habitantibus super terram incursus evadere delictorum, proposita sunt ad salutis nostræ remedium opera pietatis, quibus tanto amplius Dominum valeamus habere propitium, quanto ea devotius in necessitatibus exercuerimus proximorum. Cum autem venerabilis frater noster Petrus Arusiensis episcopus æternæ retributionis intuitu ad honorem Dei et laudabile commodum cleri et populi suæ curæ commissi, cathedralem ecclesiam quæ temporibus antecessorum suorum de lignea solummodo materia constructa fuit, lapidibus construere disposuerit, quod in terra vestra fieri sine gravi labore ac sumptu non potest, universitatem vestram rogans, monemus, exhortamur attentius et per apostolica scripta mandamus, ac in remissionem peccaminum injungimus, quatenus divini amoris intuitu et communis utilitatis obtentu de bonis vobis

a Deo collatis ad tam pium et laudabile opus explendum, grata et munifica impendatis subsidia charitatis, ut vobis adminiculantibus citius et melius ecclesia ipsa construi valeat, et vos per hæc et alia bona, quæ, Domino inspirante, feceritis, ad æternitatis possitis gloriam pervenire. His autem, qui operi memorato juxta sibi a Domino facultatem indultam, manum porrexerint charitatis, de injunctis pro suis excessibus poenitentis XL dies de misericordii condentes Creatoris clementia indulgentus.

Datum Laterani, ix Kal. Maii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCV.

Canonicis Arusiensibus asserit præbendas sex, a Petro episcopo collatas.

(Laterani, April. 23.)

[Ibid.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri PETRO ARUSIENSIS episcopo, salutem et apostolicam benedictionem

Officii nostri debitum et charitas ordinata requirit, ut quæ a fratribus et cœpiscopis nostris acta laudabiliter fuerint, auctoritatis nostræ præsidio invulsam oblineant firmitatem, et plenam in futuro agendi fiduciam tribuant potiora. Sicut autem ex parte tua, venerabilis in Christo frater, nostris est auribus intimatum, de bonis patrimonialibus et aliis, quæ rationaliter acquisisti ac de iis quæ commissa tibi ecclesia prius habuerat, sex præbendas provide statuisti canonicis assignandas, qui eidem ecclesiæ debeant deservire. Nos igitur statutum ipsum dignis in Domino laudibus commendantes, ut firmiter omnibus futuris temporibus observetur, prout circumspicte ac provide factum est, sicut in authentico venerabilis fratris nostri Asgeri, Lundensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, expressius continetur, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel eius ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, ix Kal. Maii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCVI.

Universis fidelibus per Burdigalensem provinciam constitutis Geraldum, monasterii Silvæ-Majoris fundatorem, in Sanctos relatum nuntiavit.

(Laterani, April. 27.)

MAMILLON, Acta SS. ord. S. Bened., Sæc. VI, p. II, p. 374.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus per provinciam Burdigalensem constitutis, salutem et apostolicam benedictionem

A Sicut phialæ aureæ odoramentorum, plenæ orationibus sanctorum in conspectu Altissimi, ad expianctam criminum nostrorum corruptelam odorem suavitatis emittunt, ita salutis nostræ plurimum credimus expedire, si eorum in terris celebrem habeamus memoriam; ipsorum merita solemnibus recolendo præconiis, quorum in celo speramus intercessionibus assiduis adjuvari. Sane cum dilecti filii G. et P. monachi Silvæ-Majoris ad sedem apostolicam accessissent, et de sancta conversatione, vita et meritis beati Geraldii, ipsius monasterii fundatoris, tam per litteras venerabilium fratrum nostrorum Burdigalensis archiepiscopi et suffraganeorum ejus, quam aliorum, abbatum videlicet et nobilium, nos plenarie instruxissent, et plurima certe indicia eorum nobis et fratribus obtulissent; et per venerabiles fratres nostros Rothomagensem archiepiscopum, Catalaunensem episcopum, et quosdam alios, (qui miracula quæ Dominus per illius sancti viri merita operatur plenius cognoverunt) certiores fuisset effecti; auditis etiam virtutis ejus et miraculorum insigniis, et quod inter carnales spiritualem, inter homines etiam angelicam conservationem habuisset, ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit, (ne debito ipsius honori et gloriæ quodammodo videretur detrudere, si sanctificationem a Domino permitteremus ulterius devotionis humanæ veneratione carere) de fratrum nostrorum consilio canonizavimus, et decrevimus ipsum in sanctorum catalogo numerandum. Cum ergo lucerna ejus sic arserit in hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub modio, sed super candelabrum meruerit collocari, ut in se ardens per opera charitatis, luceat aliis per exemplum: universitatem vestram rogamus, monemus, et auctoritate qua fungimur præcipiendo mandamus, quatenus ad venerationem ipsius devote ac salubriter excitati, ipsum festivitatem solemnem, constituta die, annis singulis excolatis, ut idem orationibus votivis pulsatus, pro nobis apud Dominum intercedat.

Datum Laterani, v Kalendas Maii, pontificatus nostri anno VII.

CCCVII.

D [Gerardo], episcopo Bononiensi permittit ut excommunicet eos, qui bonam Ecclesiæ occupaverint.

(Laterani, Maii 2)

[SAVIOLI, Ann. Bol., II, II, 200.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Bonon. episcopo salutem et apostolicam benedictionem.

Petitionibus tuis favorem nos apostolicum exhibere officii nostri debitum exigit, et tuæ devotionis sinceritas hortatur fortius et inducit. Eapropter, venerabilis in Christo frater, petitionibus tuis grato concurrentes assensu, invasores possessionum Bononiensis Ecclesiæ et illicitos detentores excommunicationis sententia percipiendi et absolvendi eos, satisfactione recepta qui ob prædictam causam

inveneris excommunicatione teneri, liberam tibi a Lupo, ² de Castelleto, ⁴ d'Avaran, de Croignon et de ⁵ Foncambalada, de Madiraco, de Loupiac, de Berabat, de Baignas, de Benalgia veteri, de Gribon et Aguilaco, de Ardenas, ⁶ de Daiguaco, cum omnibus pertinentiis eorumdem prioratum; ecclesias etiam ⁷ de Espiet, de Caniac, de Sancto Leono, de Montinac, de Corbillac, ⁸ de Sancto Sidonio, de Dlassaco, de Sancto Germano de Campet; prioratus quoque ⁹ S. Andree de nomine Domini, ¹⁰ de Poitio Dodonis cum ecclesiis suis S. Christophori et S. Severini; prioratum S. Martini et S. Saturnini de Boens, et ¹¹ S. Vincentii de Porteto, et S. Laurentii d'Escures, cum omnibus pertinentiis eorum; quidquid habetis apud Brojas et Jalani.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ paginam concessionis infringere, vel ei ausu temerario indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, anno Incarnationis Dominicæ 1197, vi Nonas Maii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCVIII.

Conobti Silve-Majoris prædia et privilegia recenset et confirmat.

(Laterani, Maii 10.)

[Gall. Christ. nov., II, Instrum., 316]

CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Petro, abbati monasterii Sanctæ Mariæ Silve-Majoris, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos docet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Expropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium, in quo divino manipati estis obsequio, ad exemplar felicis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus; in primis quidem statuantes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem monasterio noscitur institutus, perpetuis illidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quæcumque possessiones, quæcumque bona idem monasterium impresentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permanent. In quibus hæc propriis duximus exprimendæ vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; in eadem villa ecclesias S. Petri et S. Joannis: grangias ad istum monasterium pertinentes, scilicet Malforat, cum terra de Bunasse: grangiam de Daignac et de Carensac, cum ecclesia de Nerigean: grangia de Fontgravoza et S. Nicolai de Genisaco, et de Montfaitol cum pertinentiis earum: deciman, molendina, colouos, quæ specialiter ad monasterium vestrum spectant; prioratus quoque de ¹ Senon, ² de Sancto

³ Lupo, ⁴ de Castelleto, ⁵ d'Avaran, de Croignon et de ⁶ Foncambalada, de Madiraco, de Loupiac, de Berabat, de Baignas, de Benalgia veteri, de Gribon et Aguilaco, de Ardenas, ⁶ de Daiguaco, cum omnibus pertinentiis eorumdem prioratum; ecclesias etiam ⁷ de Espiet, de Caniac, de Sancto Leono, de Montinac, de Corbillac, ⁸ de Sancto Sidonio, de Dlassaco, de Sancto Germano de Campet; prioratus quoque ⁹ S. Andree de nomine Domini, ¹⁰ de Poitio Dodonis cum ecclesiis suis S. Christophori et S. Severini; prioratum S. Martini et S. Saturnini de Boens, et ¹¹ S. Vincentii de Porteto, et S. Laurentii d'Escures, cum omnibus pertinentiis eorum; quidquid habetis apud Brojas et Jalani.

In Xantonensi diocesi prioratum S. Nicolai de Royan, cum ecclesia sua S. Mariæ de lesula que est in Arvento et possessionibus suis de Oleron et Pratoruel. In Vasatensi diocesi ecclesiam ¹² de Brana, cum aliis possessionibus vestris; prioratus S. Joannis de Blaignac, et S. Petri de Castet, cum ecclesia sua de Siurac; prioratus de Ruffo, de ¹³ Sorsaco, de Coiraco, de Fistals, de la Gardera, de Niaco, ¹⁴ de Lingone, cum omnibus pertinentiis eorum et ¹⁵ de Bello Foute cum pertinentiis suis. In Petragoricensi diocesi prioratus S. Martini ¹⁶ Campi-Martini, et ¹⁷ de Scuruaco, de Pitoue, et S. Ulrici et S. Nicolai de Gerson, ¹⁸ de Loupehaco, cum ecclesia sua de Miuzac; prioratus S. Saturnini ¹⁹ de Puteo, cum ecclesiis suis S. Mariæ de Belpojet et de Louasio; prioratum ²⁰ de la Vernia, cum ecclesiis suis S. Martini de Combis et ²¹ de Crossia; prioratum ²² S. Pastoris, cum ecclesiis sibi pertinentibus, et prioratum de ²³ Ateuaco et ²⁴ de Nausia, cum omnibus pertinentiis eorum, et de Sioraco, cum pertinentiis suis. In Agenuensi diocesi prioratum S. Antonii, et de Runauld, cum ecclesia S. Rufinæ et de Maureliaco, et S. Mariæ de Culturis, prioratus S. Sylvestri de Pena, ²⁵ S. Petri de Gontaldo de Escassefort, cum ecclesiis et aliis pertinentiis suis; prioratus etiam de Montburt, de Culesau, S. Caprasii de Lavardac, S. Mariæ ²⁶ de la Fita, ²⁷ de Caubeosa cum ecclesia ejus S. Andree, cum omnibus pertinentiis eorum. In Caturcensi diocesi monasterium monialium, scilicet ²⁸ Pomaretum, cum prioratibus, ecclesiis et aliis possessionibus suis, salvitatem de Blanquefort. In Auxitauensi diocesi prioratum ²⁹ Gavarreti, cum decima et censu totius villæ, furnis et aliis possessionibus suis; prioratus de Lucader, de Mauvaisin, de ³⁰ Gilo, de ³¹ Perquerio, de ³² Boga del-mont de Canens. In Aragonensi diocesi prioratus de ³³ Rosta, de Pintano, ³⁴ de Uocastello, de ³⁵ Exca, de Prateilla, de Alcalá, cum ecclesiis, decimis et aliis possessionibus eorum. In Lincolnensi diocesi in Au-

¹ Senon. ² S. Loubez. ³ de Castelleu. ⁴ de Daron. ⁵ Foncambalas. ⁶ la Daux Renaugo vieille. ⁷ Espiet. ⁸ S. Sidoin. ⁹ S. Andras. ¹⁰ Pny Dodon. ¹¹ Portets. ¹² de Branc. Ruch. ¹³ Soursac. Ses-eas. ¹⁴ Langon. ¹⁵ Belfont. ¹⁶ Camp-Martin. ¹⁷ Escarnac. ¹⁸ Loupehac de Villefrauche. ¹⁹ de Puch. ²⁰ de Verdils. ²¹ Creisse. ²² S. Pastour. ²³ de Cadetes et Tenac. ²⁴ les Nauses. ²⁵ de Goutant de Nogaret. ²⁶ la Hite. ²⁷ Cabeouse. ²⁸ la Pomarec. ²⁹ de Bavarret. ³⁰ du Gel. ³¹ Perquier. ³² Bougué. ³³ Reusta. ³⁴ up Castille. ³⁵ Exac.

glia, prioratum de ³⁶ Proella, cum pertinentiis suis. In Cameracensi diœcesi abbatiam S. ³⁷ Dionysii de Brocares, cum ecclesiis, decimis et aliis pertinentiis suis. In Sussionensi diœcesi prioratus ³⁸ S. Leodegarii et ³⁹ S. Pauli de neinore, et Bellævallis. In Laudunensi diœcesi, prioratus de Gesy et S. Probæ et de Lampion. In Remensi diœcesi prioratum ⁴⁰ Novæii. In Catalaunensi diœcesi prioratum de Chentry. In Senonensi diœcesi prioratum Neronisvillæ. In Aurelianen. diœcesi prioratum S. Bartholomæi ⁴¹ de Sede Meri, cum ecclesiis S. Joannis de ⁴² Cury, et S. Simphoriani de Complens. ⁴³ Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos et e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, expulsis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. In parochialibus autem ecclesiis, quas habetis, liceat vobis sacerdotes eligere, et diœcesano episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint, episcopus animarum curam committat, ut ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus debeant respondere. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum vel clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diœcesano accipietis episcopo, si quidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea vobis gratis, et absque pravitate aliqua voluerit exhibere: atquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem, qui, nostra fultus auctoritate, quod postulat indulgeat.

Ad hoc, præsentî decreto statuimus, ut obeunte te, nunc ipsius loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerit eligendum. A laicis autem decimas exigî, sub interminatione anathematis prohibemus. Inhibemus quoque ne infra terminos parochiarum vestrarum ecclesias vel oratorium sine assensu diœcesani episcopi et vestro quisquam ædificare præsumat, salvis tamen privilegiis Romanæ ecclesiæ.... Libertates præterea et immunitates a felicitis et ordinationis Alexandro papa prædecessore nostro,

sive ab archiepiscopis et ducibus Aquitanix. necnon et aliis illius terræ baronibus monasterio et hominibus vestris pietatis et religionis consideratione indultas ratas habentes, auctoritate apostolica confirmamus, statuentes ut, sicut ab eodem prædecessore nostro statutum fuisse dignoscitur, nulla ecclesiastica sæcularisve persona habitatores vestros ad arma compellere, vel indebitas exactiones ab eis extorquere præsumat... Sepulturam præterea illius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo, ut nulli hominum fas sit præfatam ecclesiam tenere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diœcesani episcopi canonica justitia... Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco jura sua servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus, tituli S. Cæcilix presb. cardinalis.

Ego Jordanus presbyter cardinalis S. Pudeni, tituli Pastoris.

Ego Joannes, tituli S. Clementis card. Viterbiensis, et Tusculanus episcopus.

Ego Guido, presbyter cardinalis S. Mariæ Transiberinæ, tituli Calixti.

Ego Hugo, presbyter cardinalis S. Martini tituli Equicij.

Ego Joannes, tituli S. Stephani in Cœlio monte presbyter cardinalis.

Ego Sostredus, tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis.

³⁶ Beroelle. ³⁷ S. Denys en Brogueraye lès Mons en Hainault. ³⁸ S. Leger. ³⁹ S. Paul aux bois. ⁴⁰ Nanvy. ⁴¹ Semois. ⁴² Cureya. ⁴³ His beneficiis adde, prioratus S. Annæ de Artoleia; S. Catharinæ de deserto; S. Joannis de Campania; S. Laurentii de obscuris: in diœcesi Burdigalensi. In diœcesi Vasatensi, prioratus S. Martini de Coyraço. Ecclesias parochiales in diœcesi Burdigal. S. Romani de Targon cum sua annexa. S. Genesii de Totigac. S. Dionysii de Climat vulgo S. Denys. S. Mariæ de Cretonio vulgo Creon. S. Petri de Bat. In diœcesi Vasatensi, eccles. parochiales B. Mariæ de Boleson. In diœcesi Aginnensi, prioratus S. Antonii de Aginno. eccles. parochiales. S. Hilarii de Verdegas. S. ParJulviti. S. Gemmæ, S. Albini et S. Stephani de Freignac.

Ego Joannes, tituli S. Priscæ presbyter cardinalis.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et S. Rufinæ episc.

Ego Gran... Sanctorum Cosmæ et Damiani episcopus.

Ego Gerardus, S. Adriani diaconus cardin.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aigro diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmidin diaconus cardinalis.

Ego Bobo, S. Theodori diaconus card.

Datum Laterani, per manus Censii S. Lucie in Orthea diaconi cardinalis, domini papæ camerarii, sexto Idus Maii, indictione xv, Incarnationis Dominicæ anno 1197, pontificatus vero domini Cælestini papæ tertii anno septimo.

CCCIX.

Canonicam Sancte Mariæ Pisaurensem tuendam suscipit et ejus bona confirmat.

(Laterani, Maii 12.)

[COLLUCI, *Antichita Picene*, tom. IV, App., p. xxxii.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis RAMBALDO præposito beatæ Mariæ Pansaurien., ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris canonicis substituendis, in perpetuum.

In apostolicæ sedis regimine, disponente Domino, constituti necesse habemus omnibus ecclesiis salubriter, auxiliante Domino, providere et justis petentium votis clementer annuere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus benignum impartientes assensum prædictam canonicam Sanctæ Mariæ, in qua divino mancipati estis obsequio, ad exemplar prædecessorum nostrorum sanctæ memoriæ Alexandri II, Nicolai II et Eugenii III Romanorum pontificum sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem canonica impresentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Domnicatam domum, quam inhabitamini juxta Pansaurien. ecclesiam sitam, alias etiam domos et hortos circa eandem sitos cum capella Sancti Joan-

nis; ecclesiam Sancti Clementis cum omnibus que in ejus parochia habetis; ecclesiam Sancti Nicolai juxta portam Maris cum parochia et omnibus suis pertinentiis; ecclesiam Sancti Angeli de Gattullo cum omnibus que in ipsius parochia habetis; ecclesiam Sanctæ Colombæ cum parochia et possessionibus quas in ea habetis; ecclesiam Sancti Martini de Ruibale cum parochia et pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Bartholomæi de Monte cum parochia et aliis pertinentiis suis; ecclesiam Sanctæ Marinæ, et oratorium juxta montem Consepjan cum parochia et omnibus pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Zenonis cum parochia et pertinentiis suis; parochiam que fuit olim Sancti Andree de Bernard cum omnibus que ibidem habetis; plebem Sancti Christophori et Sancti Quirici cum omnibus suis pertinentiis, ecclesiam Sancti Apollinaris et ecclesiam Sancti Hermetis cum parochiis et omnibus earum pertinentiis; campum et vineam extra portam Collinam, vineam juxta pontem Foliæ, et quidquid habetis in suburbio Gattuli, et vineam Scopetuli, et quidquid habetis in curia Gallione, et in curia Granarole, seu in ecclesia ejus, et in curia Bonci tam in terris quam vineis et olivetis, et quidquid habetis in ecclesia Sancti Casciani et parochia, et possessionibus ejus, ea que juste habetis in ecclesia Sancti Heracliani, et quidquid habetis in tota diocesi Pansaurien. cum decimis, primitiis vivorum redditibus, terris, vineis, hortis, olivetis, silvis, pratis, pascuis et panteriis auctoritate apostolica confirmamus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfata canonica temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ potestate, et diocæsani episc. canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examinis districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmium æternæ pacis inveniunt. Amen, amen.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episc.

Ego Octavianus, Ostien. et Velletr. episc.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufin. episc.

Ego Petrus, tit. Sanctæ Cæciliæ presb. card.

Ego Jordanus, Sanctæ Pud. tit. Pastoris presb. card.

Ego Joannes, tit. Sancti Clementis, Viterbiensis A
episc. presb. card.

Ego Guido, presb. card. Sanctæ Mariæ Transl-
derini.

Ego Hugo, presb. card. Sancti Martini tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. Sanctæ Stephani in Caelio
monte presb. card.

Ego Cinth. tit. Sancti Laurentii in Lucina presb.
card.

Ego Joannes, tit. Sanctæ Priscæ presb. card.

Ego Fra..., Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diac.
card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diac.
card.

Ego Gregorius, Sancti Petri ad Velum aureum B
diac. card.

Ego Lotarius, Sanctorum Sergii et Bacchi diac.
card.

Ego Nicolaus, Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac.
card.

Ego Bobo, Sancti Theodori diac. card.

Datum Laterani, per manum.
Centii Sanctæ Lucie in Orthæa diaconi cardinalis,
domini papæ camerarii iv Idus Maii, indictione xv
anno Dominicæ Incarnationis 1197, pontificatus
vero domini Cœlestini papæ III anno vii.

CCCX.

*Conventiones factas inter abbatissam S. Alexandri
et Hugonem Parmensis Ecclesiæ canonicum et
plebis S. Pancratii archipresbyterum confirmat.* C

(Laterani, Maii 28.)

[AFFO, Storia di Parma, III, 311.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
dilectis in Christo filiabus GUILLÆ abbatissæ ac
sororibus Sancti Alexandri Parmensis, salutem et
apostolicam benedictionem.

Ea quæ concorditer vel iudicio rationabiliter sta-
tuuntur firma debent et illibata consistere, et ne
processu temporis in recidivæ contentionis scrup-
ulum relabatur, apostolico sunt munimine robo-
randa. Eapropter, dilectæ in Christo filie, vestris
postulationis grato concurrentes assensu composi-
tionem quæ inter vos et magistrum Hugonem D
Parmensem canonicum et plebis Sancti Pancratii
archipresbyterum super ecclesia Sancti Andrea de
Fabrore rationabiliter intercessit sicut sine privi-
tate facta est et ab utraque parte recepta, et hac-
tenus observata et in instrumento eximie confecto
noscitur contineri, auctoritate apostolica confir-
mamus et præsentis scripti patrocinio commu-
niamus.

Nulli ergo omnino hominum fas sit hanc nostræ
confirmacionis paginam infringere, vel ei ausu
temerarij contraire. Si quis autem hoc attentare
presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et
beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se nove-
rit incursurum.

Datum Laterani, v Kalendas Junii, pontificatus
nostri anno septimo.

CCCXI.

*Monasterio S. Dionysii asserit patronatum ecclesiæ
B. Mariæ de Medonta, a Philippo Francorum rege
concessum.*

(Laterani, Maii 28.)

[DODDART, Hist. de Saint-Denis, p. 537.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis HUGONI abbati Sancti Dionysii, ejusque
fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem
vitam professis in perpetuum, salutem et aposto-
licam benedictionem.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati
convenire dignoscitur, animo nos læcet libenti con-
cedere, et potentium desideriis congruum suffra-
gium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino fidei,
vestris justis postulationibus clementius annuentes,
concessionem patronatus ecclesiæ Beatæ Mariæ de
Medonta, a charissimo in Christo filio nostro Phi-
lippo illustri rege Francorum vobis factam, ratam
habentes et firmam, eandem auctoritate apostolica
confirmamus et præsentis scripti privilegio commu-
nimus; statuentes ut in præfata ecclesia Sanctæ
Mariæ cum omnibus appendiciis suis vobis concessa,
decedentibus canonicis ejusdem ecclesiæ, loco eorum
monachi vestri ordinentur, per quos gratis in ead-
em ecclesia Deo servitium assidue impendatur.
Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona
eadem ecclesia impræsentiarum rationabiliter pos-
sidet aut in futurum concessionem pontificum, largi-
tione regum vel principum, oblatione fidelium,
seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit
adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et il-
libata permaneant.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum li-
ceat præfatum ecclesiam tenere perturbare, aut
ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere,
minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare;
sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum
gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usi-
bus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ
auctoritate, et diocesanæ episcopi canonica justitia.
Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve
persona, hanc nostræ constitutionis paginam
sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo
tertiove commonita, nisi reatum suum congrua
satisfactione correxerit, potestatis honorisque
aut careat dignitate, reamque se divino iudicio
existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et
a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Do-
mini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, at-
que in extremo examine divinæ ultioni subjaceat.
Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus
sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et
hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud di-
strictum iudicem præmia æternæ pacis inveniant.
Amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Rufinæ episcopus.

Ego Petrus, tit. S. Cæcilie presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis Viterbiensis et Tuscan. episc.

Ego Guido, S. Mariæ Transtiberim tit. Calixti presb. card.

Ego Hugo, presb. card. S. Martini tit. Equitii.

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presb. card.

Ego Cinthius, tit. S. Laurentii in Lucina presb. card.

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Joannes, tit. S. Priscæ presb. card.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus, S. Adriani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Lotarius, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Nicolaus, S. Mariæ in Cosmedin diac. card.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi card. domni papæ camerarii, v Kalendas Junii, indictione xv, anno Dominicæ Incarnationis 1197, pontificatus vero domni Cælestini papæ III anno septimo.

CCCXII.

Sententiam a Burchardo, abbate Ebersbergensi, et Conrado præposito S. Andreæ Frisingensi, latam inter Garzenses et præpositum Ovensem confirmat.

(Laterani, Jun. 2.)

[Monum. Boica, I, 64.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... præposito et fratribus Garzensis ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Ea quæ de auctoritate sedis apostolicæ ratione prævia statuuntur, ne in recidivæ contentionis scrupulum relabantur, apostolico convenit præsidio communiti. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, sententiam quam dilecti filii Burchardus Ebersbergensis abbas et Conradus ecclesiæ S. Andreæ Frisingensis præpositus, a sede apostolica iudices delegati super controversia ecclesiæ Purtenensis, quæ vertebatur inter vos et dilectos filios... præpositum et capitulum Oven, canonice protulerunt, vobis et ecclesie vestræ præfatam adjudicantes ecclesiam, sicut ab eis rationabiliter lata est, nec legitima appellatione suspensa, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus, ad cuius facti majorem evidentiam sententiam ipsam de verbo ad verbum huic

A nostræ paginæ duximus inserendam; cuius tenor talis est :

« In nomine sanctæ et individue Trinitatis

« Ego Burchardus, Ebersbergensis abbas, et ego Conradus ecclesiæ S. Andreæ Frisingensis præpositus, accepto mandato a domino apostolico super lite quæ vertebatur inter Garzenses et Ovenses fratres de ecclesia Purtim; ut nos eam auctoritate ipsius determinaremus : partem utramque auctoritate apostolica in loco metropolitano Salzburgerensi convenimus dantes eis inducias ut parati ex utraque parte venirent. Concedimus igitur in ecclesia baptismali ejusdem audituri causam partis utriusque.

« Procedentes ergo... præpositus Garzensis et fratres sui promiserunt se probaturos justam possessionem habuisse in ecclesiam Purtim quadraginta annis et amplius; et violentam ejusdem possessionis spoliationem, quæ facta fuit tempore schismatis, quando Egelolfus imperatoris capellanus intrusus fuit in eandem præposituram ab ipso imperatore, ob odium Alberti Salzburgerensis archiepiscopi qui tunc eidem præsedet Ecclesiæ. Idem vero Albertus ob odium ejusdem intrusi ecclesiam Purten alienare volens a prædicto invasore permittit eam ad tempus Ovensi præposito. Conradus vero nunc Moguntinensis archiepiscopus, qui tunc Salzburgerensi præsedet Ecclesiæ, in primo capitulo suo sæpeditam ecclesiam Garzensi restituit ecclesiæ in cuius quietâ possessione fuerunt donec ab Ovensibus occasione apostolicarum litterarum non citati nec convicti rursus violenter sunt ejecti.

« Nos igitur, audita probatione superius præmissa, qua probata fuit justa eorum possessio et per Ovenses violenta ejectio; cum delegata nobis ab apostolica auctoritate prædictam ecclesiam Purtensem ecclesiæ Garzensi restituissemus, et Garzensem præpositum et fratres ejus in possessionem ejusdem capellæ cum pertinentiis suis remittimus. Henricus Salzburgerensis ecclesiæ sacerdos plebanus curatus dixit, quod ecclesia Garzensis ecclesiam Purtem cum pertinentiis suis bona fide et justo titulo possedit tempore Hugonis et Henrici, præpositorum Garzensis ecclesiæ, plusquam xl. annis usque ad tempus schismatis, in quo tempore violenter ejecti sunt. Ulscalus Salzburgerensis ecclesiæ custos juratus dixit : Garzensem ecclesiam prædictam Purtensem juste possedisse xl. annis, donec Ovenses violenter intraverunt. Conradus decanus de Plielveschirchen juratus dixit, notam sibi esse justam possessionem Garzensium in ecclesia Purtensi sexagenariam. Bertholdus sacerdos de Sewen juratus dixit, notam sibi esse justam possessionem Garzensium in prædicta ecclesia usque ad tempus Egelolfi, qui tempore schismatis in eandem præposituram violenter intrusus fuit ab imperatore ob cuius odium dominus Albertus archiepiscopus permisit eam Ovensi præposito, quam postea dominus Conradus modo Moguntinus archiepiscopus

Joanni præposito cum omni integritate restituit.) A

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc nostræ paginam confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, etc.

Datum Laterani, iv Nonas Junii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCXIII.

Abbati monachisque Fiscanensibus interdicit ne archidiacono Caleti annuam procurationem tribuant.

(Laterani, Jun. 3.)

[*Neustria pia*, 245.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati et conventui monasterii Fiscanensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ex injuncto nobis apostolatus officio, ecclesiarum omnium curam gerere teneamur, illarum tamen indemnitati et gravamini specialius intendere nos oportet, quæ ad nos nullo pertinent medio. Ad audientiam siquidem nostram, ex vestra conquisitione pervenit, quod archidiaconus Caleti, occasione hospitii, quod Henricus bonæ memoriæ abbas vester, charitative et liberaliter eidem archidiacono ac prædecessoribus ejus aliquoties conferebat, annuam a monasterio vestro procurationem contra privilegia Romanæ Ecclesiæ exigere non veretur. Nos ergo nolentes tantum prædicti monasterii sustinere gravamen, universitati vestræ, auctoritate præsentium, inhibemus ne eidem archidiacono super procuratione ipsa debeatis in aliquo respondere; statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et BB. Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iii Nonas Junii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCXIV.

Monachos Nonantulanos monet, ne pravum morem in assignatione possessionum monasterii retineant.

(Laterani, Jun. 4.)

[*TIRABOSCHI, Storia di Nonantola*, II, 325.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Nonantulanis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut ea quæ ad commodum et ecclesiarum profectum deliberatione provida statuuntur firma debent et illibata manere, ita ea quæ ad ipsarum diminutionem verguntur vel dispendium, per aliquorum insolentiam attentata, abolenda sunt et penitus extirpanda. Pervenit siquidem ad audientiam nostram quod vos cuidam pravæ consuetudinis enormiter inhærentes conductore vivente possessiones monasterii quæ ipsius conductori prius locatæ fuerant, alii locationis titulo nequaquam tradere dubitatis, ita quod si primus locator absque hærede discesserit, possessiones, quæ ad ipsum monasterium post illius obitum deberent de jure

devolvi, per successionem ad alios transeunt, etsi dictum monasterium maximum inde patitur detrimentum, cum tam sanctorum Patrum auctoritatibus quam speciali mandato felicis recordationis Urbani papæ, prædecessoris nostri, vobis hujusmodi fuerit adempta facultas. Volentes igitur honestati vestræ consulere et indemnitati vestri monasterii præcavere, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus ab hujusmodi locationibus et alienationibus penitus abstinentes, sæpe dictum monasterium onere debitorum de cætero nullatenus aggravetis. Vobis etiam et prioribus obedientiarum vestrarum arctius inhibemus, ne pensiones seu possessiones ad ipsum monasterium vel ad ejus obedientias pertinentes vendere seu alienare quomodolibet præsumatis. Si vero contra prohibitiones tam dicti prædecessoris nostri quam nostras fuerit aliquid attentatum, tam prædictas locationes, quam possessionum alienationes, in irritum penitus revocamus, et nullas vires decernimus obtinere.

Datum Laterani, ii Nonas Junii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCXV.

Hugoni abbati fratribusque S. Dionysii concedit, ne quis in eos excommunicationis sententiam audeat promulgare.

(Laterani, Jun. 13.)

[*Cartulaire de N.-D. de Paris*, I, 137.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni abbati et conventui Sancti Dionysii salutem et apostolicam benedictionem.

Nobis in memoria occurrente quod in monasterio vestro, quod universis circumpositis præminere dignoscitur, puritas ordinis et observantiæ regulares adeo semper vigerint, ut ipsa famæ vestræ et honestatis auctoritas, in diversas mundi partes bonæ transfundens conversationis odorem, domum vestram et nominis sui reverentiam celebrem redderet, et terrenis etiam facultatibus locupletem; illud vobis et ecclesiæ vestræ munimen indulgentiæ duximus concedendum, quod a vobis incursantium injurias et excessus excludat, et grex vester in innocentia vitæ degens, a tumultu exemptum se gaudeat seculari. Nostro siquidem apostolatus humiliter intimastis in partibus vestris sæpe contingere quod, cum vobis sit apostolicæ sedis auctoritate indultum, ne ecclesiarum prælati, nisi de mandato summi pontificis vel legati Romanæ Ecclesiæ, in vos excommunicationis valeant sententiam promulgare, prælati ecclesiarum in odium hujus libertatis, sicut accepimus, cui non invidere sed potius congratulari deberent, pro monachorum delictis ecclesias vestras passim pro sua voluntate a divinorum celebratione suspendunt, in homines vestros et vobis communicantes excommunicationis sententiam promulgando.

Volentes igitur vobis et ecclesiæ vestræ in hoc paterna sollicitudine providere, auctoritate præ-

sentium districtius inhibemus, ne aliquis pro monachorum delictis, dummodo abbatis sui, tanquam ordinarii iudicis, voluerint stare mandato, in ecclesias vel homines vestros, vel in eos qui vobis decimas vel alios redditus tenentur exsolvere, suspensionis seu excommunicationis audeat sententiam promulgare, sive aliquid hac occasione in vestrum præjudicium attentare; in quo si temeritate propria duxerit procedendum, nos sententiam ipsam auctoritate apostolica irritam decernimus penitus et inanem.

Decernimus igitur ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, Idus Junii, pontificatus nostri anno septimo.

CCGXVI.

Ad archiepiscopum Rothomagensem. — Quid sit animadvertendum in prædatores, invasores, aut combustores ecclesiarum.

(Laterani, Jul. 2.)

[Mansi, Concil. XXII, 620.]

CELESTINUS episcopus, . . . archiepiscopo Rothomagensi, etc.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis postulationibus annuentes, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut si quando aliqui ecclesias provincie vel earum jus aut possessiones de prædatione, vel incendio, aut alio quocunque modo invadere præsumperint, siquidem ipsi invasores de provincia tua sint, licitum tibi sit, sublato appellationis obstaculo, in personas eorum, exceptis charissimis in Christo filiis Francie et Anglie regibus illustribus, et eorum familiis, et excommunicationis, et in terras eorum interdicti sententiam promulgare. Sane si hujusmodi malefactores de aliena provincia fuerint, et eorum episcopis, cum a te super hoc fuerint requisiti, passis injuriam non fuerit satisfactum, liceat fraternitati tuæ, appellatione remota, in ipsos excommunicationis, et in terras eorum, quas intra provincie tuæ fines habuerint, proferre sententiam interdicti. Nulli ergo, etc.

Datum Laterani, sexto Nonas Julii, pontificatus nostri anno septimo.

CCCXVII.

Monasterium Amelungesbornense tuendum suscipit, ac bonis, jura atque privilegia confirmat.

(Laterani, Jul. 27.)

[Flück., Codex tradit. Corbeiens., 834.]

CELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Holkoni abbati monasterii in Amelungesborne, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuam memoriam.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis enervet. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium in Amelungesborne, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio confirmamus; in primis siquidem statuantes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et liberata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis, fundum vel dotem monasterii vestri in Elersen (68), in Adoldesese (69), in Oederkese (70) in Erdeshuse (71); in Grène; ad longam indaginem in Suthé, in Gese, in Luderdesse, in Aldentheib, in Waltenstide, in Oudenhusen, in Swalenhuse, in Salinis, in Hachem, in Volenberge, in Nienhachem, in Osterse, in Reihlevesen, in Reihwardesse, in Guddingen, cum pratiis, vineis, terris, nemoribus et virgulis, usagiis et pascuis, in bosco et plano, in aquis et molendinis, in viti et semitis, et omnibus aliis libertatibus et immunitatibus suis.

Sane laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, tam de terris cultis quam incultis, sive de hortis et virgulis, et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in vestro monasterio professionem fas sit absque abbatis sui licentia de eodem loco disce-

principatum Wollerbuttel.

(71) Erzhusen villa ad Leiram in præfectura Grène.

(68) Allerden ad Holtesmianam et Visurgum.

(69) Arotzen præfectura Altersen villa.

(70) Oelkassen in præfectura Wickensem intra

dere; discedentem vero absque communi litterarum A cautione nullus audeat retinere; quod si quis forte retinere præsumperit, licitum sit vobis in ipsos monachos sive conversos sententiam regularem proferre; illud districtius inhibentes, ne terras seu quodlibet beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari absque consensu totius capituli vel majoris partis et sanioris. Si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc etiam prohibemus, ne aliquis monachus sive conversus sub professione domus vestræ astrictus sine consensu et licentia abbatis et majoris partis capituli vestri pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam nutuo accipiat, ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem. Quod si quis facere præsumperit, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Licitum præterea sit vobis in causis propriis, sive civilem, sive criminalem contineant quæstionem, fratrum vestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium jus vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel quælibet alia persona, ad synodos vel conventus forenses vos ire, vel iudicio sæculari de vestra propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat; nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos publicos conventus convocandi venire præsumat: nec regularem electionem abbatis vestri impediat, aut de instituendo vel removendo eo, qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intronittat. Si vero episcopus in cujus parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac devotione qua convenit requisitus, substitutum abbatem benedicere, et alia quæ ad officium suum pertinent, vobis conferre renuerit, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios novitios benedicere et alia quæ ad officium suum pertinent exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, quæ a vestro fuerint indèbite denegata. Illud adjicientes, ut in recipiendis professionibus, quæ a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, ut scilicet abbates ipsi salvo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus vero altarium vel ecclesiarum, sive pro oleo sancto, vel alio ecclesiastico sacramento nullus a vobis sub obtentu consuetudinis vel alio modo, quicumque audeat extorquere; sed omnia gratis vobis episcopus diocesanus impendat; alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem sanctæ sedis Romanæ habentem, qui nostræ fretus auctoritate, vobis quod postulatur indulgeat. Quod si sedes diocesanæ episcopi forte vacaverit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere ac sine

contradictione possitis, sic tamen ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romanæ sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per vos transigere contigerit, ab eo benedictiones vasorum et vestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum auctoritate apostolicæ sedis accipere valeatis. Porro si episcopi vel alii ecclesiarum rectores in monasteria vestra vel personas inibi constitutas excommunicationis vel interdictisententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo quod decimas non solvitis, vel aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint in illis diebus in quibus vos laboratis, et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra apostolicæ sedis indulta prolatam duximus irritandam, nec litteræ illæ firmitatem habent, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis et contra tenorem apostolicorum privilegiorum consiterit impetrari. Pacè quoque ac tranquillitati vestræ paternam in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates et immunitates a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas, nec non libertates et exemptiones secularium exactionum a regibus et principibus vel aliis fidelibus rationaliter vobis indultas, auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura; salva sedis apostolicæ auctoritate.

Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis episcopus.

Ego Joannes, tit. S. Clementis cardinalis Viterbiensis et Tuscanensis episcopus.

Ego... (*hic uni cardinalium relictus locus*).

Ego Joannes, tit. S. Stephani in Cælio monte presbyter cardinalis.

(*hic iterum cardinali absentis relictus locus*).

Ego Soffredus, tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bernardus, S. Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Gerardus, Sancti Adriani diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

(*hic relictum absentis apatium*)

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum A
diac. card.

Ego Lotharius, Sanctorum Sergii et Bacchi diac.
card.

(*Hic absentis diacono datus locus.*)

Ego Gregorius, S. Angeli. diac. card. .

Ego Bobo, S. Theodori diac. card.

Datum Laterani, per manum Centii Sanctæ
Luciæ in Orthea diac. cardin, domni papæ came-
rarii, vi Kal. Augusti, indictione xv, Incarnationis
Dominicæ anno 1197, pontificatus vero domni Cæ-
lestini papæ III anno septimo.

CCCXVIII.

Monasterio Steingadensi ecclesiam Widargeltingen-
sem asserit.

(Laterani, Aug. 7.)

[*Mon. Boic.*, VI, 503.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lecto filio præposito ecclesiæ de Staingaden, salutem
et apostolicam benedictionem.

Iustis petentium desideriis dignum est nos faci-
lem præbere consensum, et vota quæ a rationis tra-
mite non discordant, effectu prosequente complere.
Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis iustis postu-
lationibus grato concurrentes assensu, parochialem
ecclesiam de Wildrikeltingen tibi, et per te mona-
sterio tuo, sicut monasterium ipsum eam iuste ac
sine controversia possidet, auctoritate apostolica
confirmamus, et præsentis scripti patrocinio com-
munimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam
nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu teme-
rario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
sumperit, indignationem omnipotentis Dei et bea-
torum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit
incursum.

Datum Laterani, vii Idus Augusti, pontificatus
nostri anno septimo.

CCCXIX.

Privilegium pro monasterio Teplensi.

(Laterani, Aug. 7.)

[*Hugo, Annales Præmonst.*, t. II., Probat., p. 372.]

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis abbati et canonicis de Tepla salutem et
apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles
filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere
consuevit, et ne pravorum hominum molestiis agi-
tentur eos tanquam pia mater suæ protectionis
munimine conservare. Eapropter, dilecti in Domino
filii, devotionem quam erga beatum Petrum et nos
ipsos dignoscimini habere attendentes, personas
vestras et ecclesiam in qua estis divino obsequio
mancipati, cum omnibus bonis quæ impræsentiarum
rationabiliter possidet, aut in futurum iustis modis,
præstante Domino, poterit adipisci, sub B. Petri et
nostræ protectione suscipimus, specialiter autem
villam quæ dicitur Tepla, cum teloneo et omnibus

A appendiciis suis, quæ vobis vir Ibroznata nobilis
comes Bohemiæ monasterii vestri fundator provida
deliberatione concessit. Libertatem etiam hominum
vestrorum super collectis et terram quæ est inter
Sandow et terminum Bohemiæ quam bonæ memo-
riæ Henricus Pragæ episcopus, dum curam du-
catus Bohemiæ gereret, ecclesiæ vestræ dici-
tur contulisse, sicut ea omnia iuste et pacifice possidetis
et in consecris exinde authenticis continentur, vo-
bis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica
confirmamus et præsentis scripti patrocinio com-
munimus, statuantes ut, si vos in aliquo præseuse-
ritis aggravari, libere vobis liceat sedem apostoli-
cam appellare.

B Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ
paginam protectionis, confirmationis et concessio-
nis infringere, vel ei ausu temerario contraire.
Si quis autem hoc attentare præsumperit, indigna-
tionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli
apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vii Idus Augusti, pontificatus
nostri anno septimo.

CCCXX.

Ecclesiæ S. Mariæ de Arzilla Fanensis protec-
tionem suscipit, bonaque et privilegia confirmat.

(Laterani, Sept. 10.)

[*MITTARELLI, Annal. Camaldul.*, t. IV, p. 208.]

C CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
dilectis filiis BERARDO priori ecclesiæ Sanctæ Ma-
riæ de Arzilla ejusque fratribus tam præsentibus
quam futuris religiosam vitam professis, in perpe-
tuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum con-
venit adesse præsidium, ne forte cujuslibet teme-
ritatis incursum, aut eos a proposito revocet, aut
robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Ea-
propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postu-
lationibus clementer annuimus, et præfatam
ecclesiam Sanctæ Mariæ, quæ specialis juris et
proprietas beati Petri existit, in qua divino man-
cipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra
protectione suscipimus, et præsentis scripti privi-
legio communimus; in primis siquidem statuantes
ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati
Augustini Regulam in eadem ecclesia institutus esse
dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabi-
liter observetur. Præterea quascunque possessiones,
quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum
iuste et canonice possidet, aut in futurum conces-
sione pontificum, largitione regum vel principum,
oblatione fidelium seu aliis iustis modis, præstante
Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque
successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc
propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, quam
nobilis vir Valerus comes Fanensis provida delibera-
tione construxit, et ei subscriptas possessiones con-
cessit, cum omnibus pertinentiis suis. Hospitale
quod est prope ecclesiam supradictam, et capella

Sancti Jacobi cum hospitali, quæ comes predictus propriis expensis copatruxit, et omnibus pertinentiis suis; domum unam in civitate Fanensi; novem hortos, qui sunt prope ecclesiam memoratam; vineam unam in plano burgi cum suis pertinentiis; omnes vineas, quæ fuerunt de dote Adjutæ. In Malliano vineas, quas idem comes acquisivit ab Hugone duce; campum unum in loco, qui dicitur P. Judis; campum unum juxta litus maris; campum unum in rivo de Arcu; campum unum juxta gurg. Volte; campum unum qui fuit quondam Honesti Alberti; et campum unum juxta Sanctum Maurum, et totum olivetum, quod fuit Bucebatallo. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de hortis et piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos, et sæculo fugientes ad conversionem recipere et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in ecclesia vestra professionem, fas sit absque prioris sui licentia, nisi arctioris religionis obiectum, de eodem loco discedere; discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium et basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et communionem sacrosanctæ Romanæ sedis habuerit, et ea vobis voluerit sine pravitate qualibet exhibere. Alioquin liceat vobis quemcumque volueritis catholicum adire antistitem, gratiam et communionem apostolicæ sedis habentem, qui vestra fretus auctoritate vobis quod postulatis impendat. Ad hæc novæ et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis seu decanis, aliisque ecclesiasticis secularibusve personis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illis sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstitat; salva tamen justitiâ illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum licet præfatam ecclesiam tenere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Ad indicium autem hujusmodi perceptæ a sede apostolica libertatis nobis nostrisque succes-

A soribus unum bisanzium annis singulis persolvētis. Si qua igitur, etc.

Ego Coelestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Octavianus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Petrus, Portuensis et Sanctæ Ruffinæ episcopus.

Ego Guido, Sanctæ Mariæ Transiberin tit. Calixti presb.

Ego Hugo, presbyt. card. Sancti Martini tit. Equitii.

Ego Bernardus, Sancti Petri ad Vincula presb. card. tit. Eudoxiæ.

Ego Joannes, tit. Sanctæ Priscæ presb. card.

Ego Bernardus, Sancti Adrijani diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Gregorius, Sanctæ Mariæ in Aquiro diac. card.

Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum aureum diac. card.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diac. card.

Datum Laterani, per manum Cencii Sanctæ Lucie in Orthea diaconi cardinalis domini, papæ camerarii, iv Idus Septembris, indictione xv, Incarnationis Dominicæ anno 1197.

CCCXXI.

Canonici S. Mariæ Runcensis decimas novalium Runcensium et Stamphensium asserit.

(Laterani, Sept. 27.)

[Vide BIANCOLINI, *Serie chronol. dei vescovi e governatori di Verona*; Verona, 1749, 4°, p. 83.]

CCCXXII.

Donationes, institutiones et dotationes factas a Guidone domino Salionis, pro institutione canonicorum in ecclesia B. Mariæ Salionis confirmat.

(Laterani, Oct. 22.)

[*Call. Christ. nov.*, IV, Instrum., 25.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano et canonicis B. Mariæ de Saux salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a vobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis et id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane sicut ex tenore litterarum venerabilis fratris nostri Lugdunensis archiepiscopi cognovimus evidenter, quod dilectus filius nobilis vir Guido dominus de Saux pro animæ suæ remedio vos in ecclesia B. Mariæ ipsius castri canonicos de novo instituit, et vobis et ipsi ecclesiæ possessiones plurimas, et redditus de mera liberalitate donavit et alias concessionem et libertates indulxit, et idem archiepiscopus, ipsius nobilis pietatis opus scripti sui pagina roboravit. Nos ergo factum ejusdem nobilis laudabile attendentes, institutionem vestram et concessionem ac liberalitates vobis, et eidem ecclesiæ factas sicut rationabiliter factæ sunt, ut supradicti nobilis authentico contingatur, vobis et per vos ipsi ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus, o-

præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei et B. Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xi Kal. Novemb., pontificatus nostri anno vii.

CCCXXIII.

Fratribus Majoris-Monasterii de reparanda capella quadam scribit.

(Laterani, Nov. 8.)

[MORICE, *Mém. pour serv. à l'hist. de Bret.*, I, 728.]

Cœlestinus episcopus, servus servorum Dei, abbati et conventui Majoris-Monasterii, etc.

Oblata nobis ex parte vestra petiitō consuebat, quod Joannes Gruel et R. milites quondam olim capellam construxerant, et eam tantos redditus assignarant, quod ad sustentationem dudum sufficere poterant monachorum, etc. Cumque processu temporis propter guerras et horribiles tempestates bellorum in partibus illis mala multa et incommoda supervenisent, et præfata capella per annos aliquot sine servitoribus remanserit destituta, clerici Deleensis Ecclesiæ reparationi ipsius ecclesiæ contradicunt, etc. Nos, etc., ut liceat vobis ad reparationem istius capellæ intendere, etc.

Datum Laterani, vi Idus Novembris, pontificatus nostri anno septimo.

CCCXXIV.

[Rainaldo] Matisconensi et [Roberto] Cabillonensi episcopi et decano Ledoniensi mandati, compellant Rainaldum, dominum Castri Rainaldi (diœc. Cabillon.), et Gilonem de Belfort (diœc. Vesontion.), ut prioratui de Louinco, ad monasterium Trentofciense pertinenti, ablata bona restituant.

(Laterani, Nov. 25.)

[JURNIN, *Notiv. hist. de Tournaï*, Pr., p. 180.]

Cœlestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Matisconensi et Cabillonensi episcopis, et dilecto filio decano Ledoniensi in Bisuntinensi diœcesi constituto, salutem et apostolicam benedictionem.

Querelam dilectorum filiorum monachorum Trentochiensium ad nos delatam accepimus, quod Rainaldus, dominus Castri-Rainaldi, Cabillonensis diœcesis; et Gilot de Belfort, Bisuntinæ diœcesis, prioratus eorum de Louinco eleemosynas quas antecessores ipsorum eis pro animabus suis contulerant ultima voluntate, et quædam alia bona auferant violenter et detinent in ipsius prioratus præjudicium et gravamen. Quia igitur sustinere non debemus ut prædictum monasterium sui iuris sustineat læsionem, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si præmissa vera esse vobis constiterit, memoratos R. et G. ut ablata restituant universa et de damnis et injuriis priori ejusdem domus satisfaciant competenter, per excommunicationis sententiam et interdictum terræ ipsorum, appellatione postpo-

sa, compellatis. Quod si omnes his exsecutionibus nequiveritis interesse, dubi vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, vii Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno vii.

In plumbō: Cœlestinus papa III.

CCCXXV.

Episcopi Laudensem inter episcopum Papiensem et canonicos Placentinos iudicem constituit.

(Laterani, Dec. 11.)

[CAMPET, *Nist. di Piac.*, II, 576.]

Cœlestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Laudensi episcopo salutem et apostolicam benedictionem.

Significante nobis venerabili fratre nostro Papiensi episcopo ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod cum causam, quæ vertitur inter ipsum et canonicos Placentinos super quibusdam decimis, venerabili fratri nostro Bobiensi episcopo commiserimus audendam; ipse Papiensis episcopus propter guerram, quæ orta est inter quoddam castrum ipsius, et marchiohem Malaspinam, ad præsentiam dicti Bobiensi episcopi non potest accedere sine gravi terrarum suarum, ac personarum periculo et timore. Volentes itaque utrique parti paterna sollicitudine providere, et eidem causæ per tuæ discretionis studium debitum imponere finem, per apostolica tibi scripta mandamus, quatenus, memoratis litteris nequaquam obstantibus, si per eas nondum est legitime in causa processum, partes ad tuam præsentiam convocées, et quod justum fuerit inter eas, appellatione revocata statuas, et facias quod statueris, inviolabiliter observari.

Datum Laterani, iii Idus Decembris, pontificatus nostri anno septimo.

CCCXXVI.

Leontio monasterii S. Salvatoris Messanensis e jusque monachis asserit decimas a Guillelmo archiepiscopo Rhegiensi donatas. (Fragmentum.)

(Laterani, Dec. 29.)

[PINI, *Sicilia sacra*, t. II, p. 981.]

.. Decimas, possessionum vestrarum in tenimento Messæ, quas frater noster Rheginus archiepiscopus Guillelmus de consensu capituli sui, ecclesiæ vestræ remisit, super quibus questio vertebatur, sicut pacifice possidetis, auctoritate apostolica confirmamus.

Nulli ergo hominum liceat, etc.

Datum Laterani, iv Kalend. Januar., pontif. Cœlestini papæ III anno vii.

CCCXXVII.

Ad archiepiscopum Cantuariensem. — Pro monachis in Coventrensi ecclesia restituendis.

(Laterani ?)

[MANST, *Concil.*, XXII, 612.]

Cœlestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis archiepiscopo Cantuariensi, episcopo

Lincolniensi, et abbati Sancti Edmundi, salutem et a apostolicam benedictionem.

Sicut ea quæ a prædecessoribus nostris provida fuerunt deliberatione statuta, nullatenus irritari volumus vel infringi; sic quæ per subreptionem ab eis obtenta sunt, in honestatis ecclesiasticæ detrimentum corrigi volumus, et in statum redigi meliorem. Cum enim, sicut accepimus, imo sicut bene novimus in Coventrensi Ecclesia, fere a prima fidei Christianæ foundatione in Anglia ordo fuerit monasticus institutus, et intantum in ea observantia servierint regulari, ut ab apostolica sede privilegiari, et ab inlicitæ recordationis regibus Angliæ dotari meruerint et ditari; dolemus plurimum quod venerabilis frater noster Cestrensis episcopus, occasione quarundam litterarum, quas a bonæ memoriæ papa Clemente prædecessore nostro, ad falsam suggestionem sine conscientia nostra, et fratrum nostrorum, sicut dicitur, et quod vix credere possumus, impetravit, dilectos filios, priorem, et conventum, de eodem monasterio violenter ejecit, et canonicos in eo instituit sæculares. Cum igitur id in monasticæ religionis et totius ecclesiasticæ disciplinæ redundet opprobrium; nec nostræ intentionis sit, quod prædictus prædecessor noster tantæ irregularitatis, nisi circumventus, auctoritatem præstiterit aut favorem; fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, et in virtute obedientiæ districtè præcipimus, quatenus, prædictis litteris, vel alijs privilegijs confirmationis vel indulgentiæ nequaquam obstantibus, amotis ab eodem monasterio sæcularibus clericis qui in eo fuerunt per supradictum episcopum instituti, sine alicujus questionis impedimento, monasticum ibidem ordinem reformetis, monachos ejectos exinde redeuntes in illud, et tales in eo instituentes [i. e. redeuntes] personas, quæ beati Benedicti Regulam observare debeant et desiderent. Memoratum vero episcopum, et universos detentores bonorum ejusdem ecclesiæ ad eorum restitutionem per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis. Volumus etiam nihilominus et mandamus ut donationes ejusdem episcopi, infeudationes, locationes et alienationes, possessiones ejusdem ecclesiæ ab eo tempore factas, nostra freti auctoritate cassatis; eos qui contravenire presumpserint, sublato appellationis obstaculo, censura canonica percellentes; illos qui manus violentas in prædictos monachos injecerunt, denunciatis excommunicatos, et cum litterarumstrarum testimonio veniant ad sedem apostolicam absolvendi.

Datum, etc.

(72) Hic et in sequentibus locis videtur mansi nomine domus indicari.

(73) Hæc vox ut hic, ita sæpe alibi pro villa poni-

CCCXXVIII.

Monasterii Cisoniensis protectionem suscipit et disciplinam possessionesque confirmat.

(BUZELINI, Gallo-Flandria, 361.)

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati Cysoniensis Ecclesiæ, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Cum sitis regularem vitam, Domino inspirante, professi, paci vestræ paterna consideratione propiciamus, et ne possitis malignorum vexationibus fatigari, apostolicum vobis patrocinium exhibemus. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Calixti, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicitis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes ut ordo canonicus, qui in ecclesia vestra per bonæ memoriæ Raynaldum quondam Remensem archiepiscopum, secundum Regulam B. Augustini et institutionem fratrum ecclesiæ B. Dionysii Remensis institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu alijs justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis, vestris quoque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis diximus exprimenda vocabulis:

Locum in quo vestra ecclesia sita est, cum decimis et liberis hospitibus, ita quod super eos nullus advocacionem habeat; ecclesiam, grangiam, et terram de Lovilio cum integritate decimæ, et hospitium totius villæ; nemus præbendarum, Malum-Alnetum, nemus quod dicitur Salengretum, et possessionem ejusdem villæ, et Cysonii in terra arabili, pratis, silvis, maresco et aquis, sicut ab antiquo possidebat; cursum quoque fontis de Burgela, quem ecclesia potest ducere per necessaria sua absque alicujus prohibitione; ecclesiam de Asli cum integritate decimæ, terra arabili, et (72) manso presbyteri; ecclesiam de Bosni cum integritate decimæ, grangia et hospitibus, ecclesiam de Camphain cum integritate decimæ et hospitibus, ecclesiam de Bouvines cum integritate decimæ, et manso, grangia, tam in terra et curto (73) Beati Amandi, quam in alijs terris; ecclesiam de Gruson cum integritate decimæ; ecclesiam de Genech cum integritate decimæ, et manso et grangia; ecclesiam de Cobrin, ecclesiam de Summinio cum integritate decimæ, et terragio totius villæ, hospitibus et libero manso; capellam de Hornen cum tur. Apud Floardoardum: *Quidam presbyter de Boronis curie, sic enim villa vocatur.*

Integritate decimæ et terragio, curtem de Beanre-
 paire cum nemoribus, aquis, mariscó, vivario,
 terra arabili; curtem de Vitri cum terra, hospitibus,
 et eo jure quod habetis in redditibus et decimis
 ejusdem villæ ecclesiam de Cheren, ecclesiam de
 Fys (Lys), ecclesiam de Tonfles, capellam de Nest-
 berga, curtem de Crespelan, cum terragio, hospi-
 tibus et tota villa, ita quod in ipsa nullus nisi solus
 abbas justitiam vel advocacionem exerceat; domum
 lapideam in monticulo Tornacensi, ut redditus
 ipsius usibus infirmorum ecclesiæ perpetuo depen-
 tentur; domos de Messines; quinque solidos, quos
 comes Flandrensis solvit pro arboreto.

Sane novatum vestrorum quæ propriis manibus,
 vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum
 animalium nullus a vobis decimas exigere vel
 extorquere præsumat. Cum autem generale inter-
 dictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis,
 excommunicatis vel interdictis exclusis, non pul-
 satis campanis, suppressa voce, divina officia cele-
 brare. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse
 decernimus, ut eorum devotioni et extremæ vol-
 untati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi
 excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat,
 salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus
 mortuorum corpora assumuntur. Prohibemus insu-
 per, ut nullis fratrum vestrorum, post factam in
 eodem loco professionem, nisi arctioris religionis
 obtentu, absque abbatis sui licentia fas sit de clau-
 stro discedere; discedentem vero absque communium
 litterarum cautione nullus audeat retinere. Liceat
 vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e
 sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos
 absque contradictione aliqua retinere. Interdicimus
 etiam ne episcopo vel archidiacono liceat in vos,
 vel ecclesias vestras sine manifesta et rationabili
 causa, excommunicationis, vel interdicti senten-
 tiam ferre, seu vos novis et indebitis exactionibus
 fatigare. Obeunte vero te, ejusdem loci abbate, vel
 tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet
 subreptionis astutia, seu violentia præponatur,
 nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum
 major pars consilii sanioris, secundum Dei timo-
 rem et beati Augustini Regulam, providerint eli-
 gendum. Præterea nihilominus arctius interdicitur
 ne episcopo, archidiacono vel eorum ministerialibus
 canonicis, seu clericis aliis pro confirmatione, inthroni-
 zatione, vel benedictione abbatis vestri palefridum
 (74), cappani sericam, vel quidquam aliud facultas
 vel licentia pateat a vobis obtentu cujuslibet consue-
 tudinis exigendi. Si vero pro his a vobis exegerint,
 cum detestabile sit, et obviium (contrarium) rationi,
 libere vobis liceat eis, quod postulaverint denegare.
 Ad hæc paci et tranquillitati vestræ paterna solli-
 citudine providere volentes, auctoritate apostolica
 prohibemus ne infra clausuram locorum vestrorum

ullus violentiam, vel rapinam, seu furtum facere,
 sive homines tenere, capere, vel interficere au-
 deat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat
 præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus
 possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere,
 seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia
 integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione
 ac sustentatione concessa sunt, usibus omni-
 modis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate
 et diocessani episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum, etc.

Sic signatum :

Ego Cælestinus, catholicæ Ecclesiæ episco-
 pus, etc.

ANNO 1191-1198.

CCCXXIX.

*Ecclesiæ S. Thomæ de Paraclyto (Ebleholtensis)
 protectionem suscipit, possessionesque ac jura con-
 firmat.*

(LANGEBEK, *Scriptores rerum Danicarum*,
 t. VI, p. 142.)

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei,
 dilectis filiis WILLELMO abbati ecclesiæ Sancti
 Thomæ de Paraclyto, ejusque fratribus tam præ-
 sentibus quam futuris, regularem vitam professis,
 in perpetuum.

Ad hoc universalis ecclesiæ cura nobis a provi-
 sore omnium bonorum Deo commissa est, ut reli-
 giosas diligamus personas, et beneplacentes Deo,
 et religionem studeamus modis omnibus propagare.
 Nec enim Deo gratus aliquando famulatus impenditur,
 nisi de charitatis radice procedens a puritate
 religionis fuerit conservatus. Oportet igitur
 omnes Christianæ fidei amatores religionem dili-
 gere et loca venerabilia cum ipsis personis divino
 servitio mancipatis attentius confovere, ut nullis
 pravorum hominum inquietentur molestiis vel im-
 portunis angariis fatigentur. Eapropter, dilecti in
 Domino filii, vestris justis postulationibus clementer
 annuimus et præfatam ecclesiam, in qua divino
 estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostræ
 protectione suscipimus et præsentis scripti privi-
 legio communimus; in primis siquidem statuentes
 ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati
 Augustini Regulam et institutionem fratrum Sancti
 Victoris Parisiensis in ecclesia vestra institutus esse
 dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus in viola-
 biliter observetur. Præterea quascunque posses-
 siones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsen-
 tiarum juste et canonice possidet, aut in futurum
 concessione pontificum, largitione regum vel prin-
 cipum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis,
 præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis

(74) Ea consuetudo, quæ supra diximus circa privi-
 legia Eccl. Martini. Cæterum hæc adversus etiam

advocatos hujus abbatiæ dicta videntur, qui olim
 palefridum sibi vindicasse conabantur.

vestriusque accessoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriæ duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfata ecclesia constructa est cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam de Therby cum decimis; tertiam partem decimarum ecclesie in ecclesia de Alsentorp; tertiam partem decimarum ecclesie Annessæ; tertiam partem decimarum de Hælsinghe; tertiam partem decimarum ecclesie Crækom, Eskilso; mansionem in Synderby, cum silva, agris et pratis; terram in Saerfloux; mansionem in Jolighe cum ejusdem villæ et pratis et agris, et molendino sito juxta Værebro; mansionem in Hatheloxæ cum silvis, pratis et agris; totam villam Naetveth, cum silvis, pratis et agris, et piscationibus; villam de Tæræby cum ecclesia, silvis, pratis et agris; terram in Halt cum particula silvæ; terram in Tolletorp cum silva, terram in Frithtoph; mansionem in Hælsingæ cum silva, agris et pratis. Sane grangiarum vestrarum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus omnino a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat vobis quoque clericos vel laicos liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere et in vestra ecclesia absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in loco vestro professionem fas sit de eodem loco absque licentia abbatis sui nisi obtentu acrioris religionis discedere; discedentem vero sine communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. In parochialibus autem ecclesiis, quas tenetis, liceat vobis clericos eligere, et diocæsano episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint; episcopus curam animarum committat, ut ei de spiritualibus, vobis vero de temporalibus debeant respondere. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, non pulsatis tintinnabulis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce, divina officia celebrare. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerit eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra et illibata serventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa

sunt vobis omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisque persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertioque commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat, dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Redemptoris Domini nostri Jesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districtæ ultionis subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et his fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant, Amen.

CCCXXX.

Monasterii Loci-Dei protectionem suscipit, possessionesque confirmat.

(LANGERK, *Scriptores rerum Danicarum*, V, p. 189.)

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui de Loco-Dei salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis precibus gratum impertentes assensum, personas vestras cum omnibus bonis, quæ impræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, Deo propitio, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem illa bona, quæ venerabilis frater noster Omerus Ripensis episcopus ad exemplar prædecessorum suorum, pia deliberatione vobis noscitur contulisse, sicut ea juste ac sine controversia possidetis et in ejusdem episcopi et venerabilis fratris nostri Absalonis Lundensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati et bonæ memoriæ Escheli antecessoris sui scriptis authenticis continetur, vobis et per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum fas sit personas seu bona vestra temere perturbare, aut hanc paginam nostræ protectionis et confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

CCCXXXI.

Domum leprosororum de valle Bugnensi tuendam suscipit, iisque « partem forestæ de Cantastru immunem ab omni exactione » asserit.

(*Histoire ecclés. d'Abbeville*, p. 387; teste Bæquigny, *Table chron.*, IV, 47.)

SPURIA

I.

Privilegium pro monasterio Morbacensi.

(Laterani, Maii 22, anno 1190.)

[MARTEN., *Thes. Anecd.*, I, 633.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, SINTBERTO abbati monasterii Sanctorum Petri et Pauli, atque Leodegaril martyris de Morbac, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione pollutibus benevola compassione succurrere, et poscentibus justa et religiosa, alacri devotione assensum impertiri. Ex hoc lucri potissimum præmium a Conditore omnium Deo procul dubio promeremur, si venerabilia loca opportune ordinata, ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Propterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium, quod situm est juxta ripam quæ vocatur Morbach, impræsentiæ juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus, aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere aut extorquere præsumat. Liceat vobis clericos vel laicos, a sæculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco possessionem, fas sit, absque abbatis sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu, de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Sepulturam ipsius loci præterea liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obente vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi omnium consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam perviderint eligendum. Cæterum vero hoc deliberantes decernimus, ut congruis hoc temporibus nostræ sollici-

A tudini ecclesiasticæ intimetur, qualiter religio monastica regulari habitu dirigatur, concordiaque convenienti ecclesiasticæ mancipetur, ne forte, quod absit! sub hujus privilegii obtentu, animus congressusque rectitudinis vestræ a norma justitiæ aliquo modo retorqueatur. Nullam sane potestatem in eodem loco Basiliensi episcopo cujuslibet vel minimæ rei gerendæ, aut ordinandæ, nisi pro communi fratrum et abbatis voluntate concedimus; nec a quolibet episcopo vel archiepiscopo, nisi a solo apostolicæ sedis præsule in ipsum abbatem, vel ejus monasterium, excommunicationis sententiam pro quacunque causa dari permitimus. Hoc quoque speciatim subjicientes, ut idem cœnobium cum atrio suo, cum omnibus sibi pertinentibus, ab omni quorumlibet hominum incursione sit liberum, nec non ab episcopi Basileensis, seu episcoporum omnium, sive episcopalium ministrorum, regumque imperatorum, ducum, comitum, omniumque hominum omnimodis servitiis et gravaminibus sit alienum. De advocatiæ vero constitutione ita decernimus, ut nullus hanc velut jure hæreditario sibi debitam sortiatur, nisi qui communi vel saniori fratrum electione constituatur; qui tamen advocatum locum illum, vel possessiones ibidem Deo servientium nunquam injuste, vel violenter attingat, nec liceat ei, invito abbate, monasterium ipsum, aut monasterii rusticos vel familiam frequentis, hospitibus aggravare, nec quaslibet exactiones ab eis extorquere, sed nec aliqua in eis judiciorum placita, nisi ab abbate invitatus exerceat, nec de placitorum multis quas vocant justitias supra tertiam partem quæ illi ex consuetudine debetur, accipiat; illorum videlicet tantum placitorum, ad quæ ab abbate invitatus fuerit; quod si horum transgressor fuerit, inutilis monasterio repertus, et secundo tertiove communitus, culpam non correxerit, amoto eo, alius qui placuerit, aut nullus, si placuerit, substituitur.

Locum illum omnimoda libertate donatum, tam ab omnium mortalium jure quam ab omni molestiarum temeraria inquietudine tutum semper et absolutum fore decernimus, et abbatiam illic perpetuum haberi, et sub apostolicæ sedis tutela semper protegi, aureumque ex hoc bizantium apostolico palatio annualiter persolvendum in signum perpetuæ libertatis, ac præter ejusdem census debitum nihil servitiis Romanæ Ecclesiæ amplius ab eo quolibet modo requirendum. Usuin quoque dalmaticæ et sandaliorum in pissarum solemnibus licentia nostræ apostolicæ auctoritatis concedimus, tam tibi quam successoribus tuis, secundum quod in privilegiis prædecessorum nostrorum habetur. Abbas vero non nisi

a nostra apostolica sede benedicatur a qua benedicti debet; et si in aliquo crimine accusatus fuerit, de eadem nostra apostolica sede tantum iudicium expectet. Illud etiam generaliter addendum duximus ut qui quid auctoritate antecessorum quorumlibet nostrorum regum et imperatorum, ipsi Morbacensi monasterio constat esse concessum; sit etiam nostra apostolica auctoritate per hoc nostrum privilegium confirmatum atque corroboratum, statuentes sub apostolica censura, et sub divini iudicii obtestatione, ne quis nunquam nostrorum successorum pontificum Romanorum, regum, ducum, marchionum, comitum, et præterea archiepiscoporum, ac eujuslibet dignitatis vel conditionis hominum, contra hoc privilegium quidquam audeat attentare. Quod si quis præsumperit, sciat se nostri anathematis vinculo usque ad condignam satisfactionem insolubiliter innodatum. Qui autem pro intuitu custodierit, et ne in aliquo infringatur, in se observaverit benedictionis gratiam, et peccatorum suorum absolutionem a retributore omnium bonorum Deo consequi mereatur, ut in cœlesti sede glorietur. Amen.

Ego Cœlestinus, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Leo, tituli Sanctæ Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis.

Ego Guala Sancti Martini presbyter cardinalis tituli Equitii.

Ego Stephanus, basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis.

Ego Gregorius, tituli Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Thomas, tituli Sanctæ Sabinae presbyter cardinalis.

Ego Pelagius, Albanensis episcopus.

Ego Nicolaus, Tusculanus episcopus.

Ego Otto, Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Gregorius, Sancti Angeli diaconus card.

Ego Romanus, Sancti Theodori diaconus card.

Ego Stephanus, Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Petrus, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum magistri Guntheri domni papæ notarii, xi Kalendas Junii, indictione viii, incarnationis Dominicæ anno 1199, pontificatus vero domni Cœlestini papæ III anno i.

II.

Privilegium pro monasterio S. Modesti Beneventano.

(Romæ, ap. S. Petrum, April. 3, anno 1195.)

[UCHELLI, *Italia sacra*, VIII, 127.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio RICARDO abbati monasterii Sancti Modesti, quod constructum est in Beneventana civitate, ejusque successoribus canonice eligendis, in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula, disponente Domino, constituti, de universarum Ecclesiarum

statu tenemur ex officio apostolatus nostri sollicite cogitare, plus tamen sollicitius volumus, et debemus intendere locis illis in quibus fervor religionis et ordinis observatur, et ad Romanam Ecclesiam, nullo mediante, subjecta. Eapropter, dilecte filii in Christo Richarde, vestris justis precibus clementer annuimus, et præfatum Sancti Modesti monasterium quod ad jus et proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere dignoscitur, specialiter sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis privilegii scripto communimus; in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur; statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc duximus adnotanda;

Locum in quo monasterium ipsum situm est cum universis ad eum tam in civitate Beneventana, quam extra spectantibus, videlicet ecclesiam S. Nazarii, juxta præscriptum monasterium sitam, ecclesiam Sancti Angeli a porta Rufina, et ecclesiam S. Nicolai positam in suburbio ejusdem portæ, necnon et alias ecclesias quas extra civitatem possident nominatam, cum casis, apothecis, balneo, olivetis, vineis, molendinis, terris, hortis, pratis, silvis et ischis. Volumus quoque ut tam tu, filii charissime, quam etiam successores tui, quemcunque episcopum volueritis vocare ad consecrationem ecclesiarum vestrarum, aut ordinationem clericorum vestrorum, sine contradictione alicujus episcopi, id vestra auctoritate agere valeatis, nec quispiam missarum solemnitates celebrare præsumat, nisi ab abbate ipsius monasterii fuerit invitatus, apostolica censura omnimode statuentes, et prohibentes omnem ecclesiasticam sæcularemque dignitatem in præfato venerabili monasterio conditionem quamlibet, aut novam consuetudinem inducere. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere, et non liceat tam archiepiscopis quam episcopis ecclesiam monasterio vestro subjectas, et sacerdotes vel clericos earum interdicere, aut parochianos excommunicare, et si quis hominum habens patrocinium alicujus ecclesiæ illud voluerit dare vestro monasterio, liceat hoc ei facere de nostræ concessionis licentia. Antiquas quoque et rationabiles consuetudines, et immunitates, seu etiam libertates vobis et monasterio vestro concessas et hactenus observatas ratas habemus, et eas futuris temporibus integras et illibatas manere sancimus. Mitram quoque ac annulum, tam tibi, dilecte filii Richarde, quam successoribus tuis in eodem cenobio Domino servituris

perpetualiter habere concedimus. Obeunte te vero, A nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres de communi consensu, vel major pars sanioris consilii secundum Dei timorem et B. Benedicti Regulam providerint eligendum. Electus autem ad Romanum pontificem benedicendus accedat. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni extremæ voluntatis qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati, vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, aut ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra et illibata permaneant eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostram constitutionem sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini, quatenus ab eo fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cælestinus, cath. Eccl. episc.

Ego Octavianus, Ostien. et Velletrën. episcopus.

Ego Albinus, Albanen. episc.

Ego Joannes, episc. Prænest.

Ego Petrus, Portuen. et S. Rufinæ episc.

Ego Pandulphus, presb. card. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Petrus, presb. card. tit. S. Cæciliæ.

Ego Petrus, presb. cardin. S. Petri ad Vinc. tit. Eudoxiæ.

Ego Jordanus, presb. card. S. Pudentiænæ tit. D Pastoris.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Dam. diac. card.

Ego Joffredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata. diac. card.

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, per manus Ægidii S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconi cardinalis, tertio Nonas Aprilis, Indictione XIII, Incarnationis Dom. anno 1195, pontif. vero D. Cælestini papæ III anno v.

III.

Philippo, episcopo Bellovacensi responset, merito eum in malis versari, quod e præsulem pacificum exuens militem bellicosum induerit, eoque ad- jutore e rex Galliæ, qui regi Anglorum sacramento corporaliter præstito tenebatur astrictus super indemnitate tam oppidorum quam terrarum observanda, contra fidem et sacramentum impudenter veniens oppida regis violenter occupaverit, terram hostili manu crudeliter vastaverit. — *Ab ergastulo tandem redientem regi Francorum regem Angliæ viriliter occurrisse; pro quo contra superbiam humilitatem, contra injuriam jus et æquitatem, contra arrogantiam et intemperantiam modum et modestiam dimicasse.* Addit, *e se regi Anglorum pro eo litteras direxisse supplicatorias.*

(Mansi, Concil., XXII, 611.)

CÆLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto fratri PHILIPPO Bellovacensi episcopo, salutem et ab exorbitatione redditum maturare.

Sinistre licet tibi evenerit, nec mirum: cunctorum enim meretur odium, qui omnium se in commune approbat inimicum. Præsulem namque pacificum exuens, militem bellicosum induisti; clypeum pro infula, gladium pro stola, lorica pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastoralis, ordinem rerum et seriem pervertens, temerarius bajulasti; non vim, sicut allegas, sed virtutem vi repellere volens; non pro patria, sed contra patriam pugnavit. De Gallia namque vestra jam publice declamare possumus: *Væ terræ cujus rex puer est (Eccle. x).* Rex namque vester regi Anglorum sacramento corporaliter præstito tenebatur astrictus super indemnitate tam oppidorum, quam terrarum suarum, sibi fideliter observanda, saltem usque ad redditum ab itinere peregrinationis suæ. Sed contra fidem et sacramentum impudenter veniens oppida prædicti regis violenter occupavit, terram hostili manu crudeliter vastavit: ab ergastulo tandem rediens regi vestro rex ille viriliter occurrit, non de multitudine, sed in Domino Deo spem ponens. Non enim virorum vel virium, sed virtutum copia bella vincuntur. Pro rege quidem Angliæ contra superbiam humilitas, contra injuriam jus et æquitas, contra arrogantiam et intemperantiam modus et modestia lucusque dimicaverunt. Numerosis enim virtutibus non viribus armis viri victoriam consequuntur. Injuriam imis irrogatam armorum propulsaro remedio leges et jura permittunt. Nunc vero tandem, licet sero, rex Angliæ se suamque manifestavit animositatem; quoniam vix est, ut virtus clausa celari, ut animositatis ardor extinguatur, ut probitatis scintilla comprimatur valeat et concludi. Virtus enim claudi nescit, et ignis oppressus in flammam erumpit. Effrenem siquidem domini tui vesaniæ non solum consiliarium, sed et complicem te tam insipientem quam insolentem exhibulisti; quæsisisti, et invenisti; pulsasti, et pulsatus procubuisti; in foveam quam fecisti, merito incidisti; ubi autem inventus, ibi judicatus. Sicut igitur ex litterarum tuarum nobis directarum tenore perpendimus, excessus patrios nobis impu-

tans, culpam tuam in nos retorquere laboras, nos tepidos asserens et dissimulatores. Quid ergo si ovis in pastorem, in patrem filius insurgat? nec pastor, quem non pavisse, nec pater erit, quem non possit educasse. Nocens ergo in homine telum est, simplicitatis imagine malignam astutiam passiare. Regi tamen Anglorum pro te litteras dirigimus supplicatorias. Qualitate namque captivitas tua mediocriter inspecta, in tali casu non possumus nec debemus imperare, sed tantum supplicare. Victor ergo sapienter vincendus est, quia sic legitur: *Sapientia vincit malitiam (Eccle. vii)*. Nos autem pro te supplicamus, non importune, sed opportune. Argumentum enim dissidentiae est importuna precum instantia. Debitum quoque facilius exsequitur patiens expectatio, quam extorquet importuna petitio. Interim vero vinculis et lamentis mancipatus, vincula tua et lamenta leniter patienterque sustinens iuxta illud poetæ (Ovid., *Her.*, v. 7):

*Leniter ex merito quiddid patiare, ferendum est.
Quæ venit indigne poena, dolenda venit.*

Et illud merito lamentis expiandum est, quod cum pudoris dispendio venter acquirit.

Datum, etc.

IV.

Altare S. Mariæ ecclesiæ S. Stephani Bononiensis quæ visitaverint et manus pro ipsius ecclesiæ statu et conservatione porrexerint adjutrices, et ita peccata condonal.

(Laterani, Maii 8.)

[Acta SS., Febr. t. II, 48.]

COELESTINUS episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Vita personis gloria, qua mira benignitas Conditoris omnium beatam coronat aciem civium superorum, a redemptis pretio sanguinis fusi de pretioso corpore Redemptoris meritum debet acquiri virtute: inter quæ illud esse prægrante dignoscitur, quod ubique, sed præcipue in sanctorum ecclesiis majestas Altissimi collaudetur. Cum itaque in templo gloriosi protomartyris Stephani, quod dicitur Hierusalem de Bononia, quod servus Dei Petronius ejusdem civitatis episcopus, instar sepulcri Domini nostri Jesu Christi in Jerusalem crexit et construxit, quam plurimum sanctorum reli-

(75) Erat valetudinem.

quæ requiescent, maxime vero corpora martyrum Vitalis et Agricolæ, Floriani cum quadraginta sociis, quinque corpora Innocentium, et S. Julianæ victricis; ac mysteria fere cuncta Salvatoris nostri Jesu Christi ibidem devotissime designantur ac demonstrantur; ubi multa miracula Deo optimo maximo, ipsorum sanctorum intervenientibus meritis, operatur; universitatem vestram rogamus et hortamur in Domino, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus ad præfatum templum, imploratori a Domino delictorum veniam, in humilitate spiritus accedatis. Nos enim, ut Christi fideles quasi per præmia salubriter ad merita invitemus, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui in dicto templo altare S. Mariæ Virginis devotionis gratia quoties visitaverint, et manus pro ipsius ecclesiæ statu et conservatione porrexerint adjutrices, annos ducentos; et altare S. Petri, funcentum sexcentos; et S. Jacobi centum; S. Catharinæ centum et quinquaginta; S. Mariæ Magdalenzæ centum et quinquaginta; S. Joannis Baptistæ, centum et sexaginta; S. Stephani, trecentos; S. Agnetis, ducentos; et Sanctæ Trinitatis, trecentos; columnam vero ad similitudinem illius, in qua Redemptor noster flagellatus existit, ducentos; nec non S. Julianæ centum; et Sanctorum martyrum Vitalis et Agricolæ, ducentos et quinquaginta; ac BB. Floriani et sociorum ejus sepulcra in dicta ecclesiâ consistentia, quadringentos; et locum qui appellatur Galvarie, trecentos et sexaginta; similiter et qui in Nativitatis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, et Pentecostes, et S. Stephani festivitatis et celebritate Omnium Sanctorum dictum templum annuatim visitaverint, septingentos; sepulcrum vero ad instar sepulcri Domini fabricatum, sexta feria majoris hebdomadæ, et in Paschate Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et duobus sequentibus diebus annuatim devotionis causa intrantibus, et manus porrigentibus adjutrices, omnium peccatorum remissionem plenariam de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus, et concedimus perpetuam (75) valituram.

Datum Lateranense, viii Idus Maii, pontificatus nostri anno quinto.

COELESTINI III DECRETA

I. *Episcopo Ambulen. [al. Abilen.] respondet, et Templariis, Hospitalariis et aliis, oratoria habentibus in domibus suis, non licere campanas in eisdem ponere publicæque pulsare.* (Augustini Tarr.

Opp., IV, 417.)

II. *Episcopo Abian. [al. Ambianensi] præcipit, ut I. prae-stituat.* (Augustini Tarr. Opp., IV

- III. *Rodulpho, episcopo Andegaveno, concedit, ut eos, qui propter impedimentum ætatis presbyterii honorem adipisci non possunt, si id solum ob stare cognoverit, ad illud tempus toleret, quo eos ad suscipiendum onus sacerdotii idoneos comprobaverit.* (Mansi XXII, 634, 550.)
- IV. *Patriarcham Aquileiensem hortatur, videat, ne et præpositi, et alii, quibus secundum morem terræ noseatur attributa potestas in loco decedentium personis alii quibus assignandi præbendas, proprios filios, quos in sacris constituti ordinibus genuerint, substituunt decedentibus.* (Mansi XXII, 649, 627.)
- V. *Universis iudicibus Beneventanis interdicit, et ne quis eorum advocatus esse præsumat nisi in propria causa, vel fortasse si alicui ecclesiæ, vel pro alicujus munificentia debite ad impendendum patrocinium fuerit obligatus.* (Mansi XXII, 626.)
- VI. *Capitulo Bisiuco respondet, si laicus et ad iurisdictionem abbatis, in cuius servitio commoratur, in clericum vel monachum vel conversum manus temerarias præsumpsit mittere, et abbatem et laicum, donec ad sedem apostolicam veniant, pro excommunicato habendum esse.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 421.)
- VII. *Episcopo Brugna [Brugnatensi] respondet, 1. et eum, qui asserat in cautionem latæ sententiæ incidisse, non nisi per sedem apostolicam absolutionis posse beneficium promereri; 2. et presbyteros bigamos et viduarum maritos, nec viventibus uxoriibus, nec defunctis, ad divinarum debere celebrationem admitti.* (Mansi XXII, 637.)
- VIII. *[Archi]episcopo Brundisino respondet de iis, qui et sacramentum inviti pro vita et rebus servandis fecerint.* (Decr. Greg. L. II, t. 24, c. 13.)
- Verum in ea questione quæ quinto loco ponitur, an a sacramenti vineulo absolvantur qui illud inviti pro vita et rebus servandis fecerunt, nihil aliud arbitramur quam quod antecessores nostri Romani pontifices arbitrati fuisse noscuntur qui tales a juramenti nexibus absolverunt.
- Cæterum ut agatur consultius, et auferatur materia dejerandi, non eis ita expresse dicatur ut iuramenta non servent; sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali criminæ puniendi.
- IX. *Episcopo Cæsaraugustano respondet, et quando præbenda vacante, complures ex iis, qui numerati sunt ibi, in vocem appellationis erumpunt, si appellationem intra quadraginta dies prosecuti non fuerint, procedendum esse ad canonicam electionem.* (Mansi XXII, 571.)
- X. *Archiepiscopo Cantuariensi respondet, et deferendum non esse appellationi illius, quem adversarius de spoliatione post appellationem legitime interpositam sibi facta paratus sit in continentem convincere.* (Mansi XXII, 641.)
- XI. *Archiepiscopo Cantuariensi respondet, et si in causa matrimoniali criminaliter questio agatur, non per interpositam personam, sed per ipsam principalem causam matrimonii terminari oportere.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 365.)
- XII. *Cuidam per W. decanum, Catalavem, consultantem respondet, et mulierem, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit et, eo reverso, de monasterio educta fuerit, post obitum viri ad observantiam regulæ invitam non esse compellendam.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 394.)
- XIII. *Episcopo Cenomanensi electum abbatem de Pellicea a sese confirmatum nuntiat.* (Decr. Greg. L. I, p. 6, c. 13.)
- XIV. *Quibusdam mandat, cogant archiepiscopum, ut ablata monasterio Dolensi restituat.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 370.)
- XV. *Quibusdam mandat, cogant militem quemdam, ut B. de Leua. [Dolensi] archidiacono et de molendini obventionibus decimas exsolvat.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 391.)
- XVI. *Quibusdam mandat, ut B. archidiacono Dolensi seni decimas persolvi de terris quibusdam jubeat.* (Ibid.)
- XVII. *Archiepiscopo Eboracensi de matrimonio quodam respondet.* (Decr. Greg. L. IV, t. 47, c. 10.)
- Referente nobis: et infra: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod publicæ honestatis iustitia prohibente matrimonio inter eos contrahi non potuit, et contractum debuit separari; ac per hoc cum filii nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem honorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.
- XVIII. *Episcopo Exoniensi mandat, ut locationes prædiorum ecclesiasticorum a canonicis factas rescindat.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 387.)
- XIX. *Abbati S. Facundi concedit, ut et quodcumque fuerit requisitus privilegium suum seu quancunque indulgentiam exhibere, instrumentum ab ipso iudice, audiente parte contraria, tantummodo recitetur, ita quod privilegium ad transcribendum nullo modo tradatur.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 374.)
- XX. *Episcopo Vamensi [Fanensi?] respondet, et monachias nec super ecclesiarum præsentium titulis nec in aliis casibus tolerandas esse.* (Decr. Greg. L. V, t. 35, c. 1.)
- XXI. *Episcopo Faventino concedit, ut monasterium Granden., quod injussu ejus prior monasterio Cerat. subjecerat, in pristinum restituat.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 417.)
- XXII. *Oblatis universis monasterii S. Petri de Fertum præcipit, ut abbati obediant.* (Mansi XXII, 627.)
- XXIII. *Archiepiscopo Hydruntino scribit de Jo. qui a Græco episcopo non et in quatuor temporibus ordinatus sacerdos sit; et volumus, inquit, de cætero commissiones et consuetudines rituum in ordinibus observari.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 558.)
- XXIV. *Episcopo Lincolnensi et abbatibus de Thannæ et de Labrire mandat, cogant G. Bochis, ut presbytero cuidam ecclesiam restituat.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 376.)
- XXV. *Episcopo Lincolnensi et abbati T. mandat, ut Luciam viduam filiam G. et A. et legitimam nuntient [at. judicent].* (Decr. Greg. L. IV, t. 17, c. 11.)
- XXVI. *Episcopo Lincolnensi et priori de Fractonone et archidiacono de Marin. mandat, cogant G. [alfridum], archiepiscopum Eboracensem, ut pecuniam a R. præposito acceptam restituat.* (Augustini Tarr. Opp. IV, 412.)
- XXVII. *Capitulo Lucensi [Lucerensi?] respondet, clericos Barenses, qui, per Vigilem [Vigiliensem?] episcopum suspensi, beneficia ecclesiastica adepti sint, beneficiis esse privandos.* (Mansi XXII, 570.)
- XXVIII. *Capitulo Magdeburgensi respondet, cum N. archidiaconus Cenomanensis, et licet sit Ecclesiæ eorum decanus, tamen quod in partibus Gallicanis sibi potius habitationem elegerit, jam per annorum decem spatium eorum Ecclesia illius præsentiam habere nequiverit, ut, nisi vo a us redierit, novum decanum eligant.* (Decr. Greg. L. III, t. 4, c. 8.)
- XXIX. *Quibusdam respondet, filium C. militis, quem pater et discretionis annos nullatenus agentem, habitum fecerat suscipere non chalem (in provinciæ*

ciæ Mogontinæ monasterio), si habitum retinere Anoluerit, ad hoc non esse compellendum. » (AUGUSTINI Tarr. Opp. IV, 393.)

XXX. *Archiepiscopo Vidrosiensi [Nidrosiensi] præcipit, ut e a communione ejus, qui per sacrilegamanum extensionem in edictum excommunicationis incidit, licet denunciatus non sit, abstineat.* » (MANSI XXII, 653.)

XXXI. [*Canonicis Pictaviensibus*] præcipit ut Hug. Lem. subdiaconum, a Jordano tit. S. Pudentianæ presb. cardinali canonicum ecclesiæ eorum institutum, e in fratrem et canonicum integre admittant et eidem in choro stallum et in capitulo locum assignent. » (AUGUSTINI Tarr. Opp. IV, 365.)

XXXII. *Priori et canonicis S. Ranerii scribit, ne dubitent juramentum de certo canonicorum numero præstitum auctoritate apostolicæ sedis migrare.* » (MANSI XXII, 633.)

XXXIII. *Quibusdam mandat, ut I. de Malafrena et I. filium Cavalca eorumque socios, qui ecclesiam de Miliaton, e alias episcopatus Regini ecclesias violenter fregerint, excommunicent.* (AUGUSTINI Tarr. Opp. IV, 421.)

XXXIV. [*Walterio*] *archiepiscopo Rothomagensi respondet, e eos esse pro absolutis habendos, qui pro injectione manuum in clericos vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerint, et a legatis cardinalibus, qui a latere Romani pontificis destinantur, sint pro tempore absoluti, cum id legati mandatum sibi super his non ostendant expressum.* » (AUGUSTINI Tarr. Opp. IV, 420.)

XXXV. [*Walterio*] *archiepiscopo Rothomagensi scribit de collegiorum jure præsentandi prælatos.* (BALUZII Misc. III, 369.)

Agnoscutur sedis apostolicæ dignitas, eidem ab ipso Domino in beato Petro concessa, ut ubi emergit alicujus dubitationis articulus ad ipsius oraculum referatur, et quod ipsa statuerit respondendum sine ulla debet ab omnibus hæsitacione recipi et servari. Ez tua siquidem nobis est parte propositum quod in provincia tua sæpe contingit, ut ad Ecclesias, in quibus collegia jus præsentandi noscuntur habere, eorum abbates aut per se, aut per litteras suas personas idoneas diocesanis episcopis repræsentant, quibus præsentatis, postmodum, et receptis, aliquando ante institutionem, aliquando post contradicunt monachi, seu alterius ordinis collegia, et reclamant, super quibus aperto tibi quæris certificari responso, utrum institutio jam facta, vel adhuc facienda propter hujusmodi debeat impediri. Ad quæ tibi duximus hoc modo respondendum, quod videlicet in præsentationibus talium prælatorum intelligi debent quod de collegiorum suorum flant assensu, sine quo firmitatem non valent aliquatenus obtinere. Unde cum constiterit conventus, vel majoris, et sanioris partis non affuisse consensum, institutiones hujusmodi convenit vacuari, nisi ex antiqua, et approbata consuetudine vel concessa libertate aliqui eorum probaverint commissi sibi collegii non debere in ecclesiarum, seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

Datum Laterani.

XXXVI. [*Walterio archiepiscopo Rothomagensi?*] *scribit de Jacobo sacerdote pro excommunicato non habendo.* (Ibid.)

Veniens ad apostolicam sedem Jacobus later

præsentium, proposita nobis assertionem monstravit, quod cum matutina officia celebraret, quædam monialis ecclesiam ipsam ingrediens cum alio clerico ludendo, impedimentum parabat quominus Deo posset debitum obsequium exhibere. Unde memoratus sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam apposis ut extra ecclesiam poneret, eum nollet exire, in trahendo ipsam coegit eandem intra Ecclesiam residere; sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum vitasti, et facis ab aliis evitari. Ideoque p. a. tibi man. quod si res ita se habet, eum de cætero non evites, cum ex hoc ipsum excommunicatum videamus aliquatenus non teneri.

XXXVII. *Decano Rothomagensi variis de rebus consulenti respondet.* (Decr. Greg. L. II, l. 4, c. 2.)

Prudentiam..... Et infra: Sane consulisti nos atrum cum causa appellatione remota committitur, et reus coram eodem iudice actorem reconvenit, et actor super reconventionem appellationis obstaculum interponit, an sit hujusmodi appellationi deferendum. Nos vero ita sensimus, quod cum actoris et rei eadem sit conditio, et uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque cæseri, sicut desiderat actor ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remota, eodem modo reconveniienti debeat in sua justitia respondere.

XXXVIII. *Suffraganeis et decano Rothomagensi scribit hæc: e Per falsarios, qui nuper sunt in Urbe reperti, quadam sunt litteræ destinata, quas tmemus tanquam veras ab aliquibus admitti; ideoque mandamus, si quos tales valueritis reperire, quas cognoscere poteritis ex comparacione bullæ et qualitate styli, faciatis capi et tandiu sub arcta custodia detineri, donec id nobis fuerit intimatum.* » (AUGUSTINI Tarr. Opp. IV, 415.)

XXXIX. *Quibusdam mandat ut, e cum Judæi parochiam S. Laudi pro parte magna occupaverint, nisi Judæi, qui in civitate Rothomagensi morentur, decimas et omnes proventus alios, quos de parochianis fidelibus, si ibi habitarent, consequerentur, S. Laudi ecclesiæ et aliis, quarum parochias detinanc occupatas, annis singulis recompensare curaverint: omnes Christi caractere insignitos, qui Judæis obsequium exhibere, aut mutuo aliquid ab eis accipere, aut restituere jam acceptum, vendiciones aut locationes cum eis contrahere, seu quemlibet alium contractum inire, vel eis ave dicere, seu habere colloquium tentaverint, anathematis vinculo astringant.* » (AUGUSTINI Tarr. Opp. IV, 391.)

XL. *Episcopo Senogalliensi concedit, e ut, cum ab ejus subditis ad sedem apostolicam fuerit appellatum, cogat appellanem, ut infra 20 dies post appellationem interpositam iter arripiat ad sedem apostolicam veniendi.* » (MANSI XXII, 627.)

XLI. *Episcopo Teratino [Teatino?] respondet, dirimendum non esse matrimonium C., qui e postquam jurasset, quod filiam V. duceret in uxorem, voluntate mutata e aliam duxerit.* (MANSI XXII, 653.)

XLII. *Abbatî et conventui Vercellensi concedit, ut si archiepiscopi, archidiaconi, archipresbyteri et decani e numerum evectonis et personarum, in concilio Lateranensi constitutum, cum eorum ecclesias visitant, excedere forte præsumperint, et pro illis procuracionem exergerint, delegant.* » (MANSI XXII, 630.)

XLIII. Fidelibus in Vianensi [Viennensi?] provincia constitutis præcipit, ut « antequam deducant de cunctis bonis collectis expensas, salvis privilegiis Ecclesiæ Romanæ, decimas ecclesiis cum integritate debita persolvant. » (Mansi XXII, 571.)

XLIV. Hanc [ecclesiarum quarundam] consuetudinem rescindit: « ut cum alicujus prælati debeat electio confirmari, conventus duas personas nominet, auribus latenter patriarchæ vel principis exprimendas, ut sic illarum vel alterius eligendæ, vel totius electionis penitus irritandæ habeant facultatem. » (Decr. Greg. L. 1, t. 6, c. 14.)

XLV. Archiepiscopo cuidam respondet, « non videri esse conveniens, ut pallium suum alii commodet, cum pallium personam non transeat. » (Decr. Greg. L. 1, t. 8, c. 2.)

XLVI. Archiepiscopo cuidam de præsentationibus respondet. (Decr. Greg. L. III, t. 10, c. 6.)

Ea noscitur. *Et infra:* Cum in provincia tua sæpe contingat quod ad ecclesias, in quibus collegia jus præsentandi habere noscuntur, eorum abbates aut per se, aut per litteras personas idoneas episcopis diœces. præsentant, et eis præsentatis, et receptis aliquando ante, aliquando post monachi contradicunt. Respondemus quod in præsentationibus prælatorum intelligi debet, quod fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit, coventus, vel majoris et sanioris partis non affuisse consensum, institutiones hujusmodi convenit evacuari, nisi ex antiqua et approbata consuetudine, vel concessa libertate aliqui eorum probaverint commissi sibi collegii non debere in ecclesiis aut seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

XLVII. Episcopo cuidam respondet de iis, qui per iudices remotiores excommunicatione absoluti « in illicita consanguinitatis copula remanent. » (Decr. Greg. L. 1, t. 31, c. 6.)

Significavit nobis tua fraternitas quod quidam de parochianis tuis, cum pro illicita consanguinitatis et affinitatis copula, excommunicatione notantur, ad iudices remotiores ab apostolica sede litteras impetrant, per quas, cum ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati, ad locum, ubi testes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copula remanent, et causa debitum non sortitur effectum. *Et infra:* Cum itaque pro malitia vel desidia iudicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire, tale damus tuæ fraternitati responsum quod quoties ea quæ prædiximus in tua diœcesi evenire contigerit, licite potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tandiu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione testium et in aliis legitimum incipiat habere progressum.

XLVIII. Episcopo cuidam rescribit, ne « occasione juramenti, de rebus ecclesiæ non alienandis præstiti, prætermittat, quin populo indigentis super basilicarum instructione studeat salubriter providere. » (Decr. Greg. L. III, t. 48, c. 6.)

XLIX. Episcopo cuidam respondet de G. matrimonio. (Decr. Greg. L. IV, t. 12, c. 4.)

Transmissæ nobis tuæ litteræ demonstravit

A quod G. uxore sua defuncta, filiam ejus, privignam videlicet propriam, copula carnali cognovit: postmodum aliam accipiens in uxorem, cum privigna publice tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia vero super his consilium requisisti, præsentî pagina respondeamus quod legitimæ uxori cohabitans, et necessaria subministrans, non cognoscat eam, quandiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus: et tunc ad ipsam non sine gravi cordis dolore accedat, qui etiam pro incestu et adulterio, donec cum ea permanserit, juxta moderamen tui arbitrii pœnitentiam agens, postmodum si supervixerit ei, perpetuo sine spe conjugii permanebit.

L. Episcopo cuidam respondet, Henricum presbyterum, « licet non ipse, sed aliquis pro eo in duello pugnaverit, non debere in sacris ordinibus ministrare. » (Decr. Greg. L. v, t. 14, c. 2.)

LI. Episcopo cuidam mandat, ut V. diaconum f. vii beneficio quodam pat. aur. (Augustini Tarr. Opp. IV, 36L.)

LII. Episcopo cuidam respondet de B. clerico, qui cum « puellam quamdam desponsasset, canonicus sibi promotus. » (Augustini Tarr. Opp. IV, 383.)

LIII. Episcopo cuidam concedit, ut nothus militis ejusdam filius « ad sacros ordines promoveatur. » (Ibid., p. 360.)

LIV. Episcopo cuidam mandat, ut W. subdiaconum « tandiu tanquam excommunicatum faciat ab omnibus evitari, donec mulierem a consortio suo dimittat. » (Augustini Tarr. Opp. IV, 403.)

LV. Magistro Columbo de causis delegatis respondet. (Decr. Greg. L. 1, t. 30, c. 2.)

Studisti a nobis querere utrum de causa quam alicui delegamus, alius qui sit generalis in provincia legatus, ante cognitionem vel postea cognoscere valeat, vel commissionis nostræ processum, quem iudici delegato transmittimus, taliter impedire.

Respondemus quod cum mandatum speciale derogat generali, legatus commissionem alii factam specialiter, impedire non potest; et si secundum formam mandati nostri sententia jam fuerit promulgata, non poterit ipse legatus, nisi super hoc mandatum speciale receperit, eam quomodolibet irritare: ipsam tamen, si rationabiliter lata fuerit, confirmare valebit et executioni mandare.

LVI. Cuidam respondet, « de qua impotentia illud intelligatur, quod in litteris sæpe consueverit apponi: videlicet ut si duo, vel tres, vel etiam plures, quibus litteræ dirigantur, ipsis exsequendis interesse simul nequiverint, unus aut plures eorum nihilominus exsequantur. » (Decr. Greg. L. 1, t. 3, c. 13.)

LVII. Cuidam respondet, « si contra R. coram Dulmen. episcopo et ejus judicibus nihil probavisset, standum tamen sententiæ fuisse, nisi R. eam ostenderet irritandam. » (Decr. Greg. L. 1, t. 9, c. 6.)

LVIII. Cuidam mandat, ut D. presbytero ecclesiam quamdam restitui jubeat. (Decr. Greg. L. v, t. 1, c. 12.)

LIX. Cuidam respondet de « indulgentia fel. mem. Adriani papæ, tunc Albanensis episcopi in Norvagiam legati, qua permissum est omnibus illius terræ hominibus in sexto gradu conjugii. » (Decr. Greg. L. IV, t. 14, c. 5.)

LX. Ad quæstiones cujusdam respondet de cognatione A
spirituali.

(Mansi, Concil., XX, 638.)

Laudabilem pontificalis officii curam prosequeris, quia in his de quibus dubitas matrem tuam Romanam Ecclesiam consulis, et ab ea postulas edoceri, asserisque imprimis quod quidam quondam in uxorem duxit, cujus pater ipsum dum esset puer de sacro fonte levaverat, qui ambo conjuges xx annis pariter simul manserunt, et filios procreaverunt, licet a decimo quinto anno eorum conscientia læsa fuisset, postmodum vero contra convictione actione (76) e jure præposita facta est fides Ecclesiæ per testès omni exceptione majores, ipsum virum a patre ejus cum qua contraxerat de baptismatis unda fuisse susceptum. Hujusmodi autem cum Zacharias, et Deusdedit, Romani pontifices, talem copulam decreverint separandam, utpote ubi cognatio spiritualis esse minime dubitatur, maxime inter eos per quos compaternitas ipsa contrahitur, qui in lege divina germani esse dicuntur, licet tanto tempore sibi invicem cohabitaverint; quia tamen diuturnitas temporis non minuit peccata, sed auget, et specialius potest hoc nota super hac causa proprio decurrente Ecclesia contractum illum cognovit illicitum, dicens matrimonium illud fore secundum statuta canonica dirimendum. Monendus est tamen uterque ut in necessariis provideat alteri juxta vires. Prolem autem susceptam ante separationem hujusmodi, si aliud non obsistat, legitimam C esse censeamus.

Quæris iterum quando matrimonium accusari contingit, an sit carnale commercium suspendendum, aut quandiu dissimulari possit, vel potius sustineri. Ad quod habetur responsum, quod Alexander II. aperte prohibeat, ne ab invicem, donec causæ justa fiat examinatio, separentur, et Symmachi papæ contineat institutum ut prælatus aliquis accusatus antequam ea quæ obijciuntur luce clarescant, relinqui non debeant a subjectis ante probatam aditionem jure suo, quod habet in altero privari non opus sit præsertim articulo conjugii alteruter accusatus.

Item superadjecisti quod aliquis contraxit cum quadam puella innubili, quæ tandem ætatis metam D attingens, et ab illo cognita pluries, post quatuor aut quinque annos perfecta ætate digressos contra matrimonium allegavit, asseverans se ab initio dissensisse semper ab illo, et quod dicit per testes probat famæ, et conversatione præclara. In hoc itaque casu sentimus quod adversus matrimonia audiri non debeant, quæ ante cognitionem, sive ante legitimum attingens cum potuit minime reclamavit sicut enim ante consensum, qui in anno XII speratur, secundum jus canonicum potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente semel etiam copulæ maritali consentit, ex ratihabili-

lione sibi super hoc silentium non ambigitur indulsisse.

Rursus quidam, ut dicis, votum castitatis emit- tens, juravit se quondam ducturum postea in uxorem. Unde a fraternitate tua requisit, consultis viris prudentibus, arbitramur quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget quam solemnne pro eo quod tenerè juravit, penitentiam agat, quod Deo votum fecit, studeat observare. Quod si postquam hujusmodi juramentum præstitit, ad nuptias jam motu proprio convolasset, cum votum simplex matrimonium contrahendum impediât, contractum tamen non dirimat, nihil ambiguitatis tua quæstio continet. Verum quod interrogasti de Saracenis qui cum in captivitate essent, quarundam Christianarum viros inidiis et machinationibus occiderunt, utrum quia postea ad fidem Christianam conversi fuerint, easdem de jure possint ducere in uxorem, vel si duxerint, ipsum conjugium valeat. Hic Triburiensis concilii regulæ consentimur, asserentes quod si mortem virorum malitiose fuerint machinatæ, licet earum studio ad ecclesiasticam fidem accesserint, tamen nec eis adhærere debent, nec si adhærerint tolerandi; non enim hæc dispensatio sine periculo posset admitti, cum damnum tantum tali lucro Ecclesiæ compensare non velit.

Ad hæc Saraceni quidam in bello sunt Christianos interfecisse notati, Christiani similiter Saracenos. Postea Saraceni ad Christianam fidem conversi, uxores eorum quos certamine bellico neci tradiderant, sibi matrimonialiter copularunt; id ipsum et Christiani de Saracenis mulieribus conversis ad fidem fecisse noscuntur; quæ tamen postquam de priorum virorum morte veritatem comperierint, divortium instanter exposcunt. Respondeo quæstioni in his quod cum nec Christiani, nec Saraceni mortem alterutrorum procurasse noscuntur, matrimonia hujusmodi inter prædictas personas licite contrahi possunt, et taliter copulati, cujusunque sexus existant, divortium propter mortem conjugum jure obtinere vel etiam postulare non possunt.

Item si quid juris erit in sequenti casu, quem proponendo voluisti, cum scilicet Christiano viro propter odium Christianam negante, et sibi copulante paganam, et ex ea filios procreante, Christiana in Christi opprobrium relicta, cum consensu sui archidiaconi ad secundas nuptias convolasset, et filios ex ipsa suscepisset, non videtur nobis quod licet prior maritus redeat ad ecclesiasticam universitatem, eadem a secundo debeat recedere, et resignari priori, maxime cum ab ea visa fuerit Ecclesiæ judicio discessisse, et teste Gregorio cunctum Creatoris solvat jus matrimonii contra eum qui relinquit odio fidei Christianæ.

Quod an possit priori viro reverso ad fidem, et

(76) Locus corruptus, ut alii bene multi infra.

volente ad vitam monasticam commeari, vel utrum ille reversus eam quam ritu gentili sibi copulavit, et quæ propter eum ad fidem nostram cum suis liberis est reversa, mortua prima possit habere in uxorem, et an filii ante conversionem geniti obtentu nuptiarum, quæ post conversionem ritu ecclesiastico celebratæ fuerint, et similiter filii illius, quæ cum licentia archidiaconi sui a marito priori venientes, sed secundo infideli nupsit viro catholico, legitimi sint tenendi. Jam gloriosæ doctrinæ Apostoli qua dicitur si matrimonio fidelis discedit, discedat non frater aut soror subiecti huiusmodi servituti, quam illud decretum memorati Gregorii non est peccatum dimisso propter Deum si aliis se copulaverit; infidelis enim discedens et in Deum peccat et in matrimonium. Et nihilominus quod prædecessor noster bonæ memoriæ Alexander III ita dixit; tanta est vis matrimonii, ut qui ante sunt geniti post contractum matrimonium legitimi habeantur, nos in huiusmodi dubitare non sinunt, quia in his et liber aditus pateat ad religionem migrare volenti, et ille qui ad fidem revertitur, eam quæ conversa est defuncta prima, sibi possit licite copulare, filii etiam in supradicto casu legitimi habeantur.

Præterea cum quis cognovisse aliquam accusatur, an sint testes interrogandi de visu, aut sola vicinæ fama sufficiat; vel si juratis testibus sit credendum, qui se illius copulæ conscios esse fatentur, sed de visu nil affirmant, nos inter alia consulere decrevisti; ad hæc itaque respondemus quod si testimonium conveniens de visu reddatur vel auditum, violentem præsumptionem fama consentiens subministrat, et adminicula legitima in hoc impertiantur, eidem standum est testimonio juratorum; etenim circumspicere iudex atque discretus juxta id quod jure civili cautum existit, motum animi sui ex argumentis et testimoniis quæ rei aptiora esse comperit, in huiusmodi confirmabit.

Solicite quoque ad ultimum requisivisti quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, in qua si defecerint separentur. Nos vero, [cum] in antiquis tam canonibus quam legibus super hæc diversa tempora concedantur, id tamen in præsentem consultatione sentimus, ut si naturaliter frigidus non potest illam quam duxit uti pro conjuge a tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, usque ad triennium secundum authenticum legale cohabitare; quo elapso, si nec tunc coire poterit, juxta decretum Gregorii, si mulier per justum iudicium de viro probare poterit quod cum ea coire non possit, alium accipiat; si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam etsi non uxorem, saltem habeat ut sororem. Aut si quod nunquam se invicem conjugant ambo fatentur, septima propinquorum manu aut vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint,

PATROL. CCVI.

tactis sacrosanctis Evangelis, uterque iurejurando dicat quod nunquam per carnis copulam una caro effecti sint, et tunc videtur quod mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc illi qui juraverant rei perjurii teneantur, et peracta pœna cogantur ad connubia priora redire.

Denique quid indicia, et persona testium, quibus ante juramentum vel depositiones nullibi obiectum fuit post attestaciones publicatas possit opponi. Hæc in Ecclesia Romana de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum vel depositiones, et præjudicia, et ipsas testium legitima exceptio in jure possit proponi, et si crimina testibus obijciuntur, de quibus non fuerint hactenus accusati, sed tantum ad solam exceptionem a quolibet opponuntur, probati utique illorum crimina exhibenda est, autem causa per sententiam terminetur, cum sicut canonica constituta [debeant esse] testes absque ulla infamia, vel suspicione, vel manifesta macula, in ferendo testimonio, requiritur quod si sola illa crimina, de quibus alio tempore convicti, vel confessi fuerint, testibus obijciuntur, a testimonio repelli possunt, quia sicut Stephanus et alii papæ pontifices Romani multi testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Cæterum si de criminibus ad solam exceptionem obiectis testes convicti fuerint, sive confessi, pœna ordinaria mulctari non possunt, cum actio contra ipsos secundum jus, et ordine non procedat. Sufficit ergo si a perhibendo testimonio repellantur, præsertim ubi crimen quod eis obijcitur causam de qua agitur contingere non videatur.

Cum virum te prudentemnaverimus et discretum, si in quibusdam dubitas, a nobis sollicitudine pastoralis requiris, tibi libenter de jure canonico quod possumus respondemus, et prudentiam tuam dignis in Deo laudibus commendamus. Curasti tua nobis insinuatione proponere utrum et quæ intra discretionis annos a parentibus monasterio tradita est, et habitum religionis induens benedictionem accepit, et exiens postmodum cuidam se militi copulavit, etiam ex quo prolem suscepit, ad monasterium redire cogatur, cum illa se asserat postquam consentiendi habuit facultatem discessisse, et benedictionis munus invitam se suscepisse commemoret; super quo consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod cum visa concilii collecta censuram monachum, aut paterna devotio, aut propria professio faciat, et quod horum fuerit allegatum tenebit revertendi ad sæculum aditu penitus interdicto, non videtur illa monasticæ a se professionis posse jugum excutere, cum eam non complet exienderit contraxisse cum benedictionem accepit; quam quidem non nisi ætate discreta recipiant quæ velantur; præsertim si rati habitudine sequitur, et ad eam quando contradixisse constiterit, quod antea

gestum est roboratum, nec obloquitur quod de sancti viri prædecessoris nostri Leonis propria constitutione per contrarium sensum admittitur, ut puellæ, quæ parentum coactæ imperio virginitatis habitum susceperunt, ipsum possunt sine prævaricatione deserere, cum hæc de ea constet intelligi, quæ in ætate nubili constituta noscitur, tum quia liberum habet arbitrium in electione posita parentum sequi non cogitur voluntatem.

LXI. *Cuidam scribit* « virum mereatorem, qui ad religionis habitum transierit, nec habitum posse abjicere, nec aliquam sibi matrimonio copulare. » (Decr. Greg., L. III, t. 32, c. 10.)

LXII. *Quibusdam mandat*, ut, « si quas causas sæculares clerici Parisius commorantes habuerint, jure canonico decidant, nec permittant juri scripto consuetudinem prævalere. » (Decr. Greg., L. II, t. 2, c. 9.)

LXIII. *Cuidam respondet*, ne B. mulierem ab A. relicta Petri militis vexari de domo quadam patiat. (Decr. Greg., L. III, t. 17, c. 4.)

LXIV. *Cuidam respondet de clericis sive in furto sive in homicidio vel perjurio deprehensis.*

(Decret. Greg., l. II, t. 1, c. 10.)

Cum non ab homine. *Et infra*: A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrum liceat regi, vel alicui sæculari personæ judicare clericos cujuscunque ordinis, sive in furto sive in homicidio, vel perjurio seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio seu alio crimine fuerit deprehensus legitime, atque convictus, ab ecclesiastico judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet; deinde, contumacia crescente, anathematis mucrone ferri; postmodum vero, si in profundum malorum veniens contempserit, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per sæcularem comprimendus est potestatem, ita quod deputetur ei exsilium vel alia legitima pœna inferatur.

LXV. *Cuidam respondet de quadam cellula quæ eximi voluerit a subjectione quæ matri ecclesiæ debebatur.*

(Decr. Greg., l. I, t. 8, c. 10.)

Præterea quarto loco quæstio talis accessit, quod quædam cella eximi voluit a subjectione, qua matri domui tenebatur. *Et infra*: Fratres illius cellæ se constitentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem ofm de hac subjectione fuisse motam et transactione sopitam, eatenus ut quemdam annum censum Ecclesiæ matri reddendo, essent a subjectione principalis domus exempti. *Et infra*: Prior consequenter pro majori ecclesiâ proponebat, quod de spirituali subjectione transigere non liceret. Respondemus igitur quod ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat, præsertim cum illa transactio (licet nobis de illo, quod cella determinate reddere tenebatur, constare nequiverit) iurisdictionem Sinepolicam continuam putetur.

LXVI. *Cuidam ac iudicibus deputatis respondet.*

(Decr. Greg., l. II, t. 12, c. 2.)

Ad ultimum interrogati fuimus si iudices deputati, ut de possessione et proprietate cognoscant, gravibus partium sumptibus parcere cupientes, de utraque commistim audiant allegationes, pariter et testes admittant: deinde prius audiant attestations de possessione, et pronuntient secundum tenorem illarum, utrum licite hoc agatur. Nos autem, cum hoc sit in jure civili exoressum, quod licite possit fieri respondemus.

LXVII. *Cuidam de appellationibus respondet.*

(Decret. Greg., l. II, t. 23, c. 40.)

Præterea requisiti fuimus, si quis iudex ita protulerit sententiam: « Nisi Sempronio intra viginti dies satisfeceris, te excommunicatum vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas, » ille in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, utrum ille sententia tali ligetur, aut interpositione appellationis tutus existat? Videtur autem nobis quod hujusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.

LXVIII. *Cuidam de testimoniis respondet.*

(Decr. Greg., l. II, t. 20, c. 27.)

Præterea cum quis accusatur aliquam cognovisse: an sint testes interrogandi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum, qui se carnalis copulæ conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirmant? Respondemus, quod si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu et præsumptione violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adnuncula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus iudex atque discretus, motum animi sui, ex argumentis et testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit.

LXIX. *Cuidam de testibus publicis respondet.*

(Decr. Greg., l. II, t. 21, c. 7.)

Præterea si testes publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te, vel tuo capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati iudicis, super eadem causa iterato præbeant juramentum, dummodo aliter fiat a iudice delegato: nisi forte articulus novæ quæstionis emergat.

Hujusmodi vero testes publico jure possunt propter infamiam a perhibendo testimonio removeri, si eam postquam in communi recepti fuerint, contigerit contraxisse. Quorum testimonia si quandoque non studioso, sed in profertendo erraverint, et se in continenti correxerint, reprobari non debent: secus autem erit si correctioni suæ interposuerint intervallum.

LXX. *Quibusdam respondet de P. acolytho qui cum quibusdam hominibus ad resistendum prædonibus arma sumpserit.*

(*Decr. Greg.*, l. v, t. 25, c. 4.)

Continentia litterarum.... *Et infra* : Cum P. acolythus cum quibusdam ad resistendum prædonibus arma sumpisset, in conflictu illo tres fuerunt

ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen quod illa homicidia neque facto ejus, neque consilio perpetrata fuerunt. *Et infra* : Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum prædictum acolythum ad frugem melioris vitæ transivisse dicatis, poterit ipse ad subdiaconatus ordinem promoveri, et altaris ministerium exercere.

VARIORUM AD CŒLESTINUM III EPISTOLÆ

I.

Guarini abbatis S. Victoris ad Cælestinum. — Gratulatur ei de ejus promotione, commendatque illi S. Victoris ecclesiam.

(*MARTEN. Ampl. Collect.*, I, 266.)

Sanctissimo domino et Patri CŒLESTINO Dei gratia summo pontifici, frater GUARINUS pauperum Ecclesiæ S. Victoris Parisiensis minister humilis, cum cæteris ejusdem loci fratribus, debitum tanto Patri obedientiæ obsequium, et reverentiæ plenitudinem.

Omnipotenti Deo, Pater sancte, referimus gratias, qui sacrosanctam, quam unici Filii sui pretioso sanguine redemit Ecclesiam, fidei vestræ sinceritati commisit, summum vos certumque pastorem constituens, quem de ovium pridem salute cognoverat esse sollicitum, ut paternum omnibus affectum impenderet, qui vigilaverat ante pro omnibus. Sane suum amicum vos confidebat existere, qui vobis dicere voluit : *Amice, ascende superius (Luc. XIV)*, colles mundi et altitudinem quamlibet pedibus vestris inclinans, cum de parte sollicitudinis vos transferre placuit in plenitudinem potestatis. Credimus quod item pluries olim contigisset de vobis, si ita ordnasset Omnipotens, et vestro beneplacito concordaret. Nunc autem diuturna multorum dierum experientia de his quæ ad honorem et utilitatem sanctæ Ecclesiæ sunt necessaria vobis indulta cælitus cognitione multiplici, ad hoc in eminentiore Christianæ religionis loco vestram voluit Omnipotens celsitudinem collocare, ut industriæ vestræ cautela pervigili jamdudum in tot et tantis experientissima eradicarentur de agro pleno, cui benedixit Dominus, quæ noxia sunt, ac diligentius plantarentur salubria. Utinam cordi vestro viva recordatio et perseverans inhaereat, quam brevi tempore de hac luce migrarunt, quibus nunc successistis (77) in cathedram, ut sanctorum apostolorum, quorum geritis vicem, imitando dum licet exempla, eorundem pervenire valeatis ad præmia, et per eum qui in

B proximo imminet finem, divina propitiante clementia, non finiendam accipiatis mercedem. Cæteris quidem Deum timentibus in paternitatis vestræ promotione communis est gaudiorum materia. Sed in hac parte lætitiæ B. Victoris ecclesia gloriatur speciali privilegio, quæ pietatis dignatione cælestis vos hactenus benignissimum Patrem in suis necessitatibus et inexpugnabilem cognoscitur invenisse patronum. Celsitudinis igitur vestræ pedibus provoluti, supplicamus attentius, quatenus pro animæ vestræ remedio sacram apostolicæ sedis interpretationem super illud verbum ex integro auctoritate vestra impetratam servis vestris restituere dignemini, et causam nostram juxta priorem commissionem in integrum formare.

II.

Aleonoræ reginæ Anglorum ad Cælestinum. — Pontificis opem implorat pro liberatione Richardi regis Anglorum, filii sui.

(Anno 1192.)

[*Petri Blesensis Opera*, ed. GILES, t. II, p. 58, ep. 144.]

Reverendo Patri et domino CŒLESTINO, Dei gratia summo pontifici A. in ira Dei regina Anglorum, ducissa Normanniæ et comitissa Andegaven., miseræ matri exhibere se patrem.

Silere decreveram, ne insolentiæ et præsumptionis arguerer, si forte adversus principem sacerdotum verbum aliquod minus cantum abundantia cordis, et vehementia doloris eliceret. Sane non multum ab insania differt dolor, dum in impetu suæ accensionis est, dominos non agnoscit, socium non veretur, nec desert, nec parcat alicui, sed nec sibi. Nemo ergo miretur, si verborum modestiam vis doloris exasperet, jacturam enim plango publicam : sed et familiaris dolor in asperitas mei præcordiis inconsolabiliter radicavit. Sagittæ enim Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Gentes divulsæ, populi lacerati, provinciæ desolatæ, et generaliter tota occidentalis Ecclesia confecta læmetis

(77) Nimirum Leocius III, qui tantum annis 4, mensibus 2, et diebus 18 sedit; Urbanus III, qui annis 1, mensibus 2, et diebus 25; Gregorius VIII, qui 2

tantum mensibus, et Clemens III, qui 3 annis, 2 mensibus, 10 dieb. pontificatum tenuerunt.

in spiritu contrito et humiliato supplicat vobis, A quem constituit Deus super gentes et regna in omni plenitudine potestatis. Afflictorum, quæso, clamor introneat in aures vestras: calamitates enim nostræ multiplicatæ sunt super numerum (*Psal. xxxix*). Nec ista dissimulare potestis citra criminis et infamiae notam, cum sitis vicarius crucifixi, successor Petri, sacerdos Christi, Christus Domini, Deus etiam Pharaonis. *De vultu tuo, Pater, iudicium prodeat, oculi tui videant æquitatem* (*Psal. xvi*).

De arbitrio vestro et de clementia vestræ sedis pendent vota populi, et nisi maturius arripiat manus vestra iudicium, tota redundabit in vos tragœdia huius mali: cum sitis pater orphanorum, et iudex viduarum, moerentium et dolentium consolator, et omnibus civitas refugii. In tanto cumulo miseriarum unicum et commune omnibus expectatur de vestræ potestatis auctoritate solatium. Filii Israel Moysen, cujus agitis vices, consultabant in duris, et ad tabernaculum fœderis confugiebant in angustiis suis. Rex noster in arcto est, et undique angustiae premunt eum. Videte statum, aut potius casum regni, malitiam temporis, tyranni sævitiam, qui de fornace avaritiæ arma iniquitatis incessanter fabricat contra regem, quem in sancta peregrinatione, in protectione Dei cœli, et tuitione Romanæ Ecclesiæ captum, et vinculis carceralibus coarctatum tenet, occiditque tenendo. Contemnit enim Deum, et terribilia iudicia ejus, prædæ incubat, et non est qui de manu ejus possit eruere. Si Ecclesia Romana, complosis manibus, ad tantas injurias Christi silet; *exurgat Deus* (*Psal. lxxvii*), et iudicet causam nostram, *respiciat in faciem Christi sui* (*Psal. lxxxiii*). Ubi est zelus Eliæ in Achab? zelus Joannis in Herodem? zelus Ambrosii in Valentem? zelus Alexandri tertii, qui, sicut audivimus et vidimus patrem istius principis Fredericum plena auctoritate apostolicæ sedis solemniter et terribiliter a fidelium communiione præscidit? Porro tyrannus apostolicas claves habet ludibrio, nec nisi verba reputat legem Dei. Sed tanto constantius deberetis arripere *gladium spiritus, quod est verbum Dei* (*Ephes. vi*). Scriptum est epim: *Qui vos spernit, me spernit* (*Luc. x*). Ideo si vestram non vultis aut Ecclesiæ Romanæ injuriam persequi, vobis tamen dissimulare non licet Petri opprobrium, et injuriam Christum.

Non sit ergo alligatum in ore vestro verbum Domini, nec in vobis timor humanus obruat spiritum libertatis. Tolerabilius est incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei. *Confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriantur* (*Psal. xlviii*). Inimici crucis Christi, quorum finis interitus, et gloria eorum in confusione (*Philip. iii*). Quidquid ecclesiarum et pauperum necessitati subtrahitur, insatiabilis avaritiæ devorat ingluvies. Sed prope est, ut in eos manus Domini tempestivam exerceat ultionem, et eveniet, quod B. Job de prædione impio protestatur: *Divitias, quas devoravit, evomet, et de ventre ejus extrahet eas Deus* (*Job xx*);

luct, quæ fecit omnia, nec tamen consumetur (*Job xviii*). Quod si ad tempus humanum evadunt iudicium, divinum terribilius est, quod imminet eis: quorum gaudium præsens ad instar puncti, interminabilis vero pœna ignis et vermis. Quis enim unquam persecutor innocentiae ultricem illius manum, qui aufert spiritum principum (*Psal. lxxv*), potentesque potenter punit, legitur evasisse? Ut de pœna taceam gehennali, sæpe legimus, quomodo dignus Dei pro arbitrio suo regna et imperia transfert; quas etiam, sicut vult, erigit, et sicut vult deiecit potestates. Non deterreat, quæso, vos sæcularis elatio. Superbus est Moab, et major est superbia ejus, quam fertilitudo illius; e contrario autem nomen Domini plurima fortitudo. Illud vero publice contristat B Ecclesiam, populique murmur excitat, nec mediocriter militat in dispendium vestræ opinionis, quod in tanto discrimine, in tot lacrymis, in tot provinciarum supplicationibus, nec unum nuntium ad principes illos a vestro latere destinastis. Sæpe pro causis mediocribus vestri cardinales in magna potestate, etiam ad partes barbaras legatione funguntur; in causa vero tam ardua, tam lamentabili, tam communi, nec unum adhuc subdiaconum, aut acolythum destinastis. Legatos enim hodie facit quæstus, non respectus Christi, non honor Ecclesiæ, non regnorum pax, aut populi salus. Quis quæstus vobis, aut proventus gloriosior posset esse, quam in hac liberatione regis summi pontificatus apicem, sive sacerdotium Aaron, et Phinees exaltare? Sane C non multum humiliassetis sedis apostolicæ dignitatem, si in propria persona ad tanti liberationem principis in Germaniam descendisset. Quem enim tam officiose colebat in prosperis, tam desidiose deserere non debuit in adversis.

Quare non appenditis in libra justitiæ beneficia, quæ bonæ memoriæ Henricus pater istius regis vobis, sicut vidimus, in articulo summæ necessitatis exhibuit, ut e diverso tyrannidem Frederici, quam in vos et Ecclesiæ Romanæ possessiones, et in omnes, qui vobis fideliter adhærebant, exerent? Cum enim prænominatus Fredericus fautor schismatiæ dissensionis et auctor contra Alexandrum III canonicæ, sicut scitis, electum, in partem apostatæ D Octaviani conjurasset, atque sub illa schismatis concussioni generaliter ubique terrarum Ecclesia laboraret, reges Franciæ et Angliæ variis ex utraque parte legationibus tentabantur: cumque sententia regis Franciæ consiliorum varietate, cui faveret parti, fluctuans dubia vacillaret, rex Henricus dolens Christi tunicam diutius scindi, primus Alexandro papæ consensit, multaque cautela trahens regem Francorum pariter ad consensum apostolicum et suis munivit consiliis, et firmavit auxiliis, et sic navem Petri jam sub certo discrimine naufragantem in secūra littoris statione locavit. Hæc apud castrum Radulphi vidimus, ubi etiam Romanorum votis, sicut ipsi pro miraculo publice prædicabant, plenioribus xeniis auri et argenti regiæ munificentia

satisfecit. Notabiliter igitur dehonorestat gloriam scilicet apostolicam, quod aliqua unquam ingratitude tanti beneficii memoriam potuit abolere. Quandoque poterit ex causa consimili, quod Deus avertat! schismatis pullulare fermentum, vestraeque presentis desidia et defectus recordatio poterit nunc illi quibus cedere in singultum. Licet enim liberationem regis ille veterator serpens, ille coluber tortuosus machinationibus praestigiosis impediatur, confidimus tamen in Domino, quod tempestive respiciet in faciem Christi sui (Psal. LXXXIII), et dabit imperium regi suo (I Reg. II). Expectatio siquidem nostra in spe certa, et fide firma convaluit. Fit enim incessanter oratio ab ecclesia ad Deum pro eo. Deus autem qui in tempore accepto exaudit, et adjuvat in die salutis, respiciet in orationes humilium, et non spernet preces eorum (Psal. CI). *Multum enim valet deprecatio iusti assidua* (Jac. V). Sol ad preces Josue stetit, et luna contra vallem Achalon non est mota (Josue X). Quia iusti precibus obtinetur, ut a corde peccatoris sol iustitiae non recedat, et mens hominis, quamvis in defectum prona sit, virtutum tamen stabilitate firmatur. Non enim tantum remittitur oratione peccatum, sed poena peccati declinatur beneficio precum. Ideo bonum est regi praestolari cum silentio salutare Domini (Thren. III). Nam si nunc in fornace tribulationis purgatur a Deo, qui circa eum adversa et prospera saluberrima moderatione disponit, vexatio transibit in gloriam, atque pro confusione duplici et rubore, in terra sua duplicia possidebit. *Beatus* is que vir, qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia eius (Jer. XVII). Sane, sicut nunc ei publici gemitus, et generales impenduntur lacrymae, sic desideratus gentibus tempestive communibus excipietur votis in exultatione universae terrae. *Domine, in virtute tua laetabitur rex* (Psal. XX), et Ecclesia Romana, quae nunc nimis culpabiliter in ejus liberatione lentescit, non sine lacrymis erubescat, quod in tantis angustiis tantum filium non adjuvit.

III.

Ejusdem epistola altera. — Similis argumenti.

(Anno 1192.)

[Opp. Petri Blesensis. ed. GILLES, t. II, p. 63, op. 145.]

Sanctissimo Patri, ac domino C. Dei gratia, S. pontifici, A. eadem gratia regina Angliæ, duccissa Normanniæ, et comitissa Andegaviæ, salutem et misericordiae visceribus abundare.

Tædet animam meam vitæ meæ. Quidquid enim vererbar, accidit; et adhuc expectatio durioris eventus omnem gratiam consolationis abscedit.

Quando ego non timui graviora pericula veris?

Laborem itaque et dolorem meum considerans, a pusillanimitate spiritus et tempestate (Psal. LIV) subvertor. Ego vero jam delibor, et doloribus festinata senectus paucitatem dierum meorum nuntiat mihi. Multoties vobis scripsi, atque sacrificium

cordis in spiritu contrito et humiliato frequenter obtuli (Psal. L). *Quia tamen semel capi, loquar adhuc ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* (Gen. XVIII). Dimitte me, Domine, ut plangam paululum dolorem meum (Judic. XI). Nescio enim, quo pacto impetus anxietatis ex ipso planctu et lacrymarum profusione lentescit. Diu exspectavi ego perdita, si esset, qui leniret dolorem matris, qui diceret: *Joseph filius tuus vivit* (Gen. XLV), et eductus est de cisterna, nec eum fera pessima devoravit (Gen. XXXVII). O fera pessima, tigribus et leonibus, omnique fera crudelior, qui filium meum militem Christi, cristum Domini, peregrinum crucifixi, vinculis alligatum imperatori vendidit et tradidit! Sic ei durior adversarius constitutus est, atque de ergastulo in labyrinthum, et de Scylla translatus est in Charybdim. A diebus Judæ Iscariotis non est inventus similis illi, qui sic violaret legem Excelsi; qui ita malitiose traderet justum. Et hæc in occulto, et in tenebris facta sunt: erant enim opera tenebrarum.

Memoriam abundantiae suavitatis tuæ (Psal. CXLIV), Pater misericordiae, precor, ut de ore leonis, et de manu bestiae, liberes innocentem. Et quæ tibi utilitas in sanguine ejus (Psal. XXIX), qui de manu tua exactissime requiretur? Quia credebamus aliquando, quod disposuisset Dominus per vos filio meo facere misericordiam, *facti sumus latentes* (Psal. CXXV). Nunc autem res in contrarium versa est: triumphat enim longe lateque diabolus, *sapientia vincit malitiam* (Sap. VII), et audita in gentibus filii mei captione personat in triviis Geth, et in comitis Ascalonis incircumcisorum solemnis applausus. Heu, heu, percussit nos Dominus plaga gravi et castigatione crudeli! A me viscera mea tyrannus avulsit, et ecclesias spoliens in terra sanctorum iniqua gessit (Isa. XXVI), plebes innumeras amaritudine et uerore confecit (Thren. I). In his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Non parcat monachis, non reclusis, non eremitis, non monialibus, non leprosis. Perierunt enim jus et fas, timor Dei, fides, religio et honestas. *Exsurge, quare obdormis, Domine; exsurge, et ne repellas in finem* (Psal. XLIII). Moveat te, summe pontifex, etsi non hujus peccatricis infelicissimæ dolor, saltem clamor pauperum, compeditorum gemitus, interfectorum sanguis, ecclesiarum spoliatio, et generalis denique pressura sanctorum. Vide, *quanta malignatus est inimicus in sancto* (Psal. LXXXIII). Invaluerunt hostes Ecclesiae, *prolongaverunt iniquitatem suam* (Psal. CXXVIII), confortati sunt addentes prævaricationem, iniquitatem apponunt iniquitati (Psal. LXXVIII), ut sanguis sanguinem tangat, ut *superbia eorum ascendat semper* (Psal. LXXXIII), et impietas modernorum mensuram patrum suorum non solum impleat, sed transcendat. Corte horrendo anathemate feriendi erant, aut potius fulminandi. Exsurgat igitur orbis

episcopus, et arripiat quasi fulgur iudicium manus tua, sicut Petrus uno ictu Ananiam et Saphiram (Act. v), et uno ictu Simonem Magum potuit delere de medio (Act. xiii), sic spiritu laborum tuorum interficias impios (Isa. xi). Alioquin videberis declinare in obligationem malitiæ per consensum. *Declinantes autem in obligationem, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem (Psal. cxxiv). Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime (Psal. xliiv); gladio scilicet spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi). Arripiat iudicium manus tua, et in potestate collata tibi cælitus tolle virgam peccatorum desuper sortem iusti, et scuto bonæ voluntatis tuæ (Psal. v) protege filium meum, et filius iniquitatis non apponat nocere (Psal. lxxxviii) ulterius innocenti. Cum innocentia regis filii mei testimonium habeat ab his qui prope sunt, et ab iis qui longe, non habetis excusationem de peccato. Quæ enim excusatio possit vestram desiciam et incuriam palliare, cum omnibus liqueat, quod liberandi filium meum habetis potestatem, et subtrahitis voluntatem? Nonne Petro apostolo, et in eo vobis a Deo omne regnum, omnisque potestas regenda committitur? (Matth. xvi.) Benedictus autem Dominus, qui talem potestatem dedit hominibus (Matth. ix). Non rex, non imperator, aut dux a iugo vestræ jurisdictionis eximitur. Ubi est ergo zelus Phinees? ubi est auctoritas Petri? ubi est qui dicat: *Zelus domus tuæ comedit me? (Psal. lxxviii).* Appareat, quod non in vanum dati sunt vobis, et coepiscopis vestris *gladii accipites in manibus vestris (Psal. cxlix). Dicite iniquis: Nolite inique agere; et delinquentibus: Nolite exaltare cornu (Psal. lxxiv).* Non degeneret in hæredo Petri dignitatis apostolicæ reverenda successio. Vestrum agnoscite principatum, probate zelum, accingimini ad opus fortitudinis, et honorate ministerium vestrum (II Tim. iv); gloria vestra derivetur ad posteros, et cognoscat generatio altera (Psal. lxxvii), quam inaniter tyrannus ille præsumpserit, et quam potenter præsumptionem ejus sedes Romana punierit. Vobis equidem convertetur in discrimen et crimen, si remissas habeatis manus, et addat impunitas cæcunia peccatori. *Si enim in viridi hæc facta sunt, in arido quid fiet? (Luc. xxiii.)**

Recolat, quæso, vestra paternitas, quantum amicus vir meus rex, pater istius regis, et quam fidelis vobis fuerit; attendite quam benignus iste successor paternæ devotionis exstiterit. Nec a corde vestro excidat, quanta ego sollicitudine per ipsum vestrorum negotia legatorum, ino vestra promoverim. Si etiam in vestris necessitatibus mea unquam circa vos affectio torpuit, decidam merito ab inimicis meis inanis (Psal. vii). Ego autem nunc experiar vestrorum promissa cardinalium verba esse et folia; arbores autem non a foliis, aut floribus, sed a fructibus cognoscuntur (Matth. vii). Et nos quidem a fructibus eorum cognovimus eos (ibid.). Dicere poterit quod

utinam eos scissæ potest, tyrannus eos habuit malitiæ fautores, eujus s3 debuerant exhibuisse ultores.

Dilexi vos, non lingua et verbo, sed opere et veritate (I Joan., iii). Nunquid redditur pro bono malum, et odium pro dilectione mea? (Psal. cxxii.) Ua salva pace domini mei unum loquar, dico ei, quod quandoque Joab exprobrasset legitur David regi: *Diligis eos, qui te oderunt, et eos odio habes qui te diligunt (II Reg. xix).* Heu, quomodo exarmatur scelus justitiæ! quam miserabiliter claves Ecclesiæ suam perdiderunt officium, et ubi gloriosus Petri principatus eminere debuerat, ibi contumeliosius opprimitur et vilescent pontificalis auctoritas! Lupus irruit in ovile, leo in Ecclesiam Dei, et singularis *ferus depascitur eam (Psal. lxxix),* nec est qui pro domo Domini ex adverso ascendat: quodque familiarius et intolerabilius oleo, filium meum tyrannus cruciat; dissimulat hoc summus pontifex; nec est, qui redimat, neque qui salvum faciat (Psal. vii). Si qua ergo consolatio in vobis, si qua virtus charitatis in Christo, si qua miseratio, si qua compassionis viscera, si quid denique quod affectum Patris, et pontificalem sapiat unctionem, audiat omnis populus sapientiam esse in vobis ad faciendum iudicium. Sed quid talibus immoror? curro in incertum, et aera verbero (I Cor. ix), atque in ventos nostri gemitus evanescent. Obstinatio tyranni durior adamantæ est; et scio, quod quem Deus negligit, nemo poterit corrigere. Sermo meus in terram cecidit, et revertitur ad me vacuus (Sap. i), nec in his, ad quæ missus est, prosperatur. Me igitur tribulationum tempestas horrenda demergit, me profundum absorbet abyssi terribilis, et urget super me puteus desperationis os suum (Psal. lxxviii). Populi nostri omnes dant manus suas morti, atque cum inf. rno percutiunt foedus tabescentes et arecentes præ timore et expectatione, quæ superveniunt universo orbi occidentali (Luc. xxi). Tu autem, Domine Deus Sabaoth, qui judicas juste, vide, quia *vim patior (Isa. xxxviii),* judica causam meam. Et quia in terris iudicem non invenio; ego misera, et nulli miserabilis terrenum iudicem ad tuum terribile tribunal appello. Infelix ego, quare doloris mei vehementis impetum sequor, et os meum in cælum pono? sed æquanimiter, quæso, Pater, sustineat benignitas vestra, quod ex dolore, non ex deliberatione processit. Peccavi ego; et, ut verbo beati Job utar, *quæ dixi, utinam non dixissem, ideo non addam ultra (Job xxxix),* et supponam digitum ori meo (Job xxi). Vale

IV.

Ejusdem epistola tertia. — Similis argumenti.

(Anno 1192.)

[Ibid., p. 68.]

Reverendo Patri, et domino COELESTINO Dei gratia suo pontifici A. misera, et utinam miserabilis Anglorum regina, ducissa Normanniæ, com-

tissa Andegaviæ, miseræ matri exhibere se misericordiae patrem.

Invidente locorum distantia prohibeor, beatissime papa, vobis præsentialiter loqui; necesse tamen est, ut plangam paululum dolorem meum. Et quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? Tota interius et exterius anxior: unde et verba mea dolore sunt plena. *Feris sunt timores, iustus pugna* (II Cor. vii); nec ad momentum mihi respirare liberum est a *tribulatione malorum et dolore* (Psal. cvi), a *tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis* (Psal. xlv) Totâ dolore contabui, pellique meæ consumptis carnibus a^hrasit os meum (Psal. ci). *Defecerunt anni mei in gemitibus* (Psal. xxx), et utinam omnino dissoliant. Utinam totus sanguis corporis mei jam emortui, cerebrum capitis, ossiumque medullæ ita dissolvantur in lacrymas, ut in fletus tota pereffluam. Avulsa sunt a me viscera mea, baculum senectutis meæ, et lumen oculorum meorum perdidit (Psal. xxxvii), meisque votis accederet, si Deus infelices oculos meos ne mala gentis meæ ulterius videant, perpetua cæcitate damnaret. *Quis det mihi ut pro te moriar, fili mi?* (II Reg. xviii.) Matrem tantæ miseræ respice misericordiae mater, aut si filius tuus fons misericordiae inexhaustus, peccata matris requirit a filio, ab ea quæ sola deliquit, totum exigat, puniat impiam, et de pœnis innocentis non rideat. *Qui cepit, ipse me conterat, tollat manum suam, et succidat me: et hæc sit consolatio mea, ut affligens me dolore, non parcat* (Job vi).

Ego misera, et nulli miserabilis, cur in hujus detestandæ senectutis ignominiam veni, duorum regnorum domina, duorumque regum mater exstiteram: avulsa sunt a me viscera mea; *generatio mea ablata est, et revoluta est a me* (Isa. xxxviii). Rex junior et comes Britanniae in pulvere dormiunt, et eorum mater infelicissima vivere cogitur, ut irremediabiliter de mortuorum memoria torqueatur. Duo filii mihi supererant ad solatium, qui hodie mihi miseræ et damnatæ supersunt ad supplicium. Rex Ricardus tenetur in vinculis. Joannes frater ipsius regnum captivi depopulatur ferro, et vastat incendit. *In omnibus versus est mihi Dominus in crudeliter, et adversatur mihi in duritia manus suæ* (Job xxx). Vere pugnat ira ejus contra me; ideo et filii mei pugnant inter se; si tamen pugna est, ubi unus vinculis arctatus affligitur; alius addens dolorem super dolorem ipsius crudeli tyrannide sibi regnum exsulis usurpare molitur. Bone Jesu, quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me, donec pertranseat furor tuus (Isa. xvi), donec cessent sagittæ, quæ in me sunt, quarum indignatione spiritus meus totus ebibitur. Mors in voto mihi est, et vita in tædio, et cum sic moriar incessanter, in desideriiis tamen habeo mori plenius; vivere compellor invita, ut vita mihi sit paululum mortis et materia cruciatus. O felices, qui in experti ludibria vitæ hujus, et inopinatos eventus conditionis incertæ beato prævenerunt aborsu!

A Quid facio? cur subsisto? quare moror misera, et non vado, ut videam *quem diligit anima mea* (Cant. iii), *unctum in mendicitate et ferro?* (Psal. cvii) ut quid enim tanto tempore mater potuit oblivisci filii uteri sui? Tigrides erga fetus suos, et lamias etiam sæviore emollit affectio. Fluctuo tamen in dubio. Si enim abiero, deserens filii mei regnum, quod undique gravi hostilitate vastatur, erit in absentia mea omni consilio et solatio destitutum. Si autem subsistero, desideratissimam mihi faciem filii mei non videbo. Non erit, qui liberationem filii mei studiose procuret, et, quod magis vereor, ad impossibilem pecuniæ quantitatem delicatissimus adolescens tormentis urgebitur, tantæque afflictionis impatientis facile in mortem suppliciiis. B a ligetur. O impie, crudelis et dire tyranne, qui non es veritus manus sacrilegas immittere in christum Domini, nec te regalis unctio, nec sanctæ viæ reverentia, nec Dei timor a tanta inhumanitate cohibuit! Porro princeps apostolorum adhuc in apostolica sede regnat et imperat, et in medio constitutus est judicarius rigor; illudque restat, ut exeratis in maleficos, Pater, gladium Petri, quem ad hoc constituit super gentes et regna. Christi crux antecessit Cæsaris aquilas, gladius Petri gladio Constantini, et apostolica sedes præjudicat imperatoris potestati. Vestra potestas a Deo est, an ab hominibus? Nonne Deus deorum locutus est vobis in Petro apostolo dicens: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis?* (Matth. xvi.) Quare ergo tanto tempore tam negligenter, imo tam crudeliter filium meum solvere differtis, aut potius non audetis? Sed dicetis hanc potestatem vobis in animabus, non in corporibus fuisse commissam. Esto: certe sufficit nobis, si eorum ligaveritis animas, qui filium meum ligatum in carcere tenent; filium meum solvere, vobis in expedito est, dummodo humanum timeamus Dei timor evacuet.

Redde igitur mihi filium meum, vir Dei, si tamen vir Dei es, et non potius vir sanguinum, si in filii mei liberatione torpeas, ut sanguinem ejus de manu tua requirat Altissimus (Gen. ix). Heu, heu, si summus pastor in mercenarium pervertatur, si a facie lupi fugiat, si commissam sibi oviculam imo arietem electum, ducem Dominici gregis, in faucibus cruentæ bestię derelinquat! Bonus pastor alios pastores instruit, et informat, non ut fugiant, si viderint lupum venientem, sed animas suas pro ovibus suis ponant (Joan. x). Anima tua tibi, quæ salva sit, dummodo non dicam ovis tuæ sed filii tui liberationem crebris legationibus, salutaribus monitis, comminationum tonitruis, generalibus interditiis, sententiis terribilibus studeas procurare. Sane vero vestram pro eo animam poneretis, qui pro eodem adhuc unum verbum dicere, aut scribere noluitis. Dei Filius, testimonio prophætæ, de cælo descendit, ut educeret victos de lacu, in quo non

erat aqua. Nunquid quod decuit Deum, dederet Dñi servum? Filius meus torquetur in vinculis, nec ad eum descendis, nec mittis, nec moveris super contritione Joseph. Christus hoc videt, et silet; sed opus Dei negligenter agentibus abundanter in summa districtione retribuet (*Jer. XLVIII*). Legati nobis Jam tertio promissi sunt, nec sunt missi: utque verum fatear, ligati potius quam legati. Si filius meus in prosperis ageret, ad simplicem ejus vocationem festinantius accessissent, quia de magnificæ ejus munificentia, et de publico regni quæstu suæ legationis uberes manipulos expectarent. Et quis quæstus eis gloriosior esse posset, quam regem liberare captivum, reddere pacem populis, religiosi quietem, et gaudium universis? Nunc autem filii Ephrem intendentes et mittentes arcum in die bellii conversi sunt (*Psal. LXXVII*), et in tempore angustiarum, dum lupo prædæ incubat, canes muti latrare aut non possunt, aut nolunt. Hæcine promissio illa est, quam nobis apud castrum Radulphi cum tanta dilectionis et fidei protestatione fecistis? Quid profuit vobis simplicibus dare verba, et illudere vota innocentium inani fiducia? Sic olim rex Achab fœdus amicitiarum contraxisse cum Benadab perhibetur, illorumque mutuam dilectionem eventus habuisse infustos audivimus; pugnas Judæ, Joannis, Simonis Machabæorum fratrum cœlestis dispensatio felicibus prosperabat auspiciis; missa vero legatione sibi firmantes amicitiam Romanorum, Dei perdididerunt auxilium, nec eis semel, sed sæpius venalis eorum familiaritas versa est in singultum. Solus desperare me cogitis, qui solus post Deum spes mea, populi que nostri fiducia fueratis. *Maledictus qui confidit in homine* (*Jer. XVII*). Ubi est ergo nunc præstolatio mea? tu es, Domine, Deus meus. Ad te, Domine, qui laborem consideras, sunt oculi ancillæ tuæ. Tu rex regum et Dominus dominantium (*I Tim. VI*), respice in faciem Christi tui (*Psal. LXXXIII*), da imperium puero tuo, et salvum fac filium ancillæ tuæ (*Psal. LXXXV*), nec in eo punias delicta sui patris, aut malitiam matris suæ. Ex certa et publica relatione cognovimus, quod imperator post Legiensis episcopi mortem, quem funesto gladio, longa tamen manu dicitur occidisse, Ostunensem episcopum, et quatuor episcopos cœmprovinciales ejus, Sarnitanum etiam et Tranensem archiepiscopos coarctat miseria carcerali, et quod auctoritas apostolica nullatenus dissimulare debuerat, Siciliam, quam a temporibus Constantini constat esse patrimonium S. Petri, post legationes, post supplicationes, post conminationes apostolicæ sedis, in perpetuum Romanæ Ecclesiæ præjudicium, usurpatione tyrannica occupavit. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Gravia quidem intulit, sed certissime poteris expectare in proximo graviora. Hi enim, qui debuerant esse columnæ Ecclesiæ, in omnes ventos arundinea levitate moventur. Utinam recolerent

quod, propter negligentiam Heli sacerdotis ministrantis in Silo, gloria Domini de Israel translata est (*I Reg. I*): nec Jam parabola temporis præteriti est, sed præsentis; quia *repulit Dominus tabernaculum Silo, tabernaculum unum, ubi habitavit in hominibus, et tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici!* (*Psal. LXXVII*.) Imputatur eorum: pusillanimitati, quod Ecclesia conculcatur, periclitatur fides, opprimitur libertas, dolus, patientia et iniquitas impunitate nutritur. Ubi est, quod Dominus Ecclesiæ suæ quandoque promisit: *Sages lac gentium, et mamiKa regum lactaberis; ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem et generationem?* (*Isa. LX*.) Ecclesia olim superbum et sui limium colla propria virtute calcabat, legesque imperatorum sacros canones sequebantur. Nunc autem ordine turbato, non dicam canones, sed canonum conditores pravis legibus, et consuetudinibus execrandis arctantur. Detestanda potentum flagitia tolerantur; nec est, qui mutire audeat et in pauperum peccata duntaxat rigor canonicus exercetur. Ideo non immerito Anacharsis philosophus telis araneorum leges et canones comparabat, quæ animalia debiliora retinent, fortia autem transmittunt. *Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum adversus Christum Domini* (*Psal. II*), filium meum. Unus eum torquet in vinculis; alter terras illius crudeli hostilitate devastat. Et, ut verbo vulgari utar, *unus tondet, alter expilat; unus pedem tenet, alter excoriat.* Hæc videt summus pontifex, et gladium Petri supprimit in vagina repositum. Sic addit cornua peccatori, ipsaque taciturnitas ejus præsumitur ad consensum. Videtur enim consentire, qui cum possit et deberet non corripit, et dissimulatrix patientia societatis occultæ scrupulo non carebit. Imminet, sicut prædixit apostolus, tempus dissensionis, ut perditionis filius reveletur, instantque tempora periculosa (*II Tim. III*), ut scindatur tunica Christi inconsultis, ut rumpatur rete Petri, et catholicæ unitatis soliditas dissolvatur. Initia malorum sunt hæc (*Matth. VIII*): sentimus gravia, graviora timemus. Neque prophetissa, nec filia sum dolor dicere suggererat: sed ipsa verba, quæ suggerit, subripit. Spiritum enim singulus intercipit, et animæ vires inæor absorbens vocales ætatis anxietate præcludit. Vale.

V.

Chartula refutationis Petri Latronis, atque No. otis domno Cœlestino papæ III facta.

(Anno. 1193.)

(MURATORI, *Antiquit. Ital.*, V, 861.)

In nomine Domini, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo nonagesimo tertio, et anno in pontificatus domini Cœlestini III papæ, indictione XI, mense Julii.

Nos quidem Petrus Latio filius quondam Petri Latronis, pro medietate subscriptæ rei, et ego Joann-

nes Nicolai Mariæ Joannis, adjunctus curator Oddoni filio dudum Oddonis Petri Latronis, cujus domina Lucia avia et tuitrix est, a manibus Joannis Donadei judicis datus ad agendum, et solutionem debitorum faciendum, et ad credita recipienda, sicut per instrumentum inventarii, manu Leonis scriniarii conscriptum, apparet; pro ipso minore, et pro altera medietate inferioris rei, ambo simul et pariter in præsentia dominorum judicum, Joannis Saxonis Archiepiscopi, et Henrici dativi, et per eorum auctoritatem atque decretum, quantum ad dictum minorem pertinet, propria nostra voluntate renuntiamus, et jure transactionis in omnibus et per omnia generaliter refutamus vobis domino Centio, Dei gratia, Sanctæ Lucie in Silice diacono cardinali, et domini papæ camerario, mandato quoque, et procuratori in hac causa specialiter constituto præfati domini Cælestini, Dei gratia summi et universalis III papæ, et ad opus et utilitatem ejusque successorum perpetuo, id est omnes illas ducentas libras denariorum Papiensium, quas quondam dominus Innocentius papa Petro Latroni, avo mei Petri Latronis, et proavo dicti minoris debuisse dignoscitur; pro quibus et castrum Saxi, civitatem Veterem, Gobitam et casale, quod dicitur Vulgare, in pignus concessit, et in beneficium dedit, sicut per privilegium prædicti domini papæ Innocentii apparet; quod etiam pariter per privilegium, quod mihi Petro et Oddoni fratri meo, Patri olim dicti minoris, dominus papa Alexander III ad ejus instar, et in eundem modum, innovandi animo fecit, nihilominus comparet: in quo nobis pro eisdem ducentis libris denarium Papiensium dicta castra obligavit, et in beneficium dedit, præter civitatem Veterem, quam tunc refutavimus. Quæ vero privilegia amodo in omnibus infringimus et cassamus, ita quod nullius penitus momenti habeantur. Nec non refutamus vobis, ut dictum est, omnes illas quinquaginta libras proveniensium, quas in alia manu prælibatus dominus papa Alexander nobis debuit, prout in suo privilegio nunc usque comparavit, quod pariter infringimus et cassamus, et prædictum beneficium castrorum penitus refutamus. Quocumque itaque jus, et quamcumque actionem personalem et in rem, sive hypothecariam adversus prælibatum dominum papam Cælestinum, et in ejus possessionibus et bonis, et specialiter in dictis castris et casali nobis obligatis, et in beneficiis datis tam jure vel occasione beneficii, quam etiam respectu obligationis, et totius præfixæ pecuniæ, et ejus fructuum vel accessuum habemus, vel habere quoquo modo possemus, etiam undecumque et quomocumque usque modo cujuslibet causæ vel rei occasione, adversus dominum papam Cælestinum, et in dictis castris, et aliis bonis suis quærere vel litigare possemus, vobis pro eo et suis successoribus, ut dictum est, procuratorio nomine, in omnibus et per omnia generaliter jure transactionis refutamus. Pro eo quod vos pro dicto domino papa, cujus pro-

curator estis, et ex ejus pecunia pro omni jure nostro mihi Petro Latroni centum uncias boni auri de rege solvitis causa transactionis, et mihi Joanni Nicolai pro dicto minore prædicto jure transactionis, et decreto prædictorum judicum alias centum auri uncias datis et solvitis, quas omnes pro ipso minore, et eorundem judicum decreto, pro paterno debito ipsius minoris solvo filiis quondam domini Stephani Normanni, qui partem ejusdem minoris castri Cereris intus et de foris nunc usque sub usuris pignori habuerunt, sicut per instrumentum, manu Joannis Kalo scriniarii scriptum, usque modo apparuit, quod mihi incisum reddiderunt. Propterea ego Joannes Nicolai pro dicto minore, et ego Petrus Latro, ex ipsis ducentis auri uncias, et ex omni jure nostro, et ipsius minoris, quicquid bene vocamus, et non solutæ pecuniæ exceptionem refutamus.

Et quia diu inter nos, et dictum dominum papam Cælestinum et præcessores ejus non solum ex prædicto beneficio castrorum, verum etiam ex universa prælibata pecunia nomine impensarum concessa his vel altercatio existit nonnullis questionibus innodata, talem nobis dictus dominus papa exceptionem proponebat, dicens: Beneficium dantis vel accipientis morte finire, et dictam pecuniam totam vel partem esse nobis solutam, multis allegationibus asserentes; nos tamen non aliis probationibus, sed per prædicta privilegia nostram intentionem fundare nitēbamur. Tandem dominorum cardinalium, et aliorum prudentum virorum partibus intervenientibus, placabili pacto ad hanc transactionem pervenimus, cum tam majori quam minori de re dubia et lite incerta transigere a legibus permittatur. Ideoque amodo prædictus dominus papa et successores ejus ex hac causa quieti semper et pacifice maneant. Insuper etiam promittimus, hoc nostrum jus, scilicet mei Petri, et dicti minoris totum vel partem nemini concessum, vel aliter alienatum habere. Et specialiter ego Petrus promitto, si prædictus impubes vel alter ejus respectu, vel eo aliquo in tempore contra hanc refutationem venire præsumperit, eum quiescere faciam. Si noluero, vel non potuero, et damnum aliquod ejus occasione dictus dominus papa et ejus successores passi fuerint, tam ex hoc quam ex concessione vel alienatione prædicti juris nostri facta, si apparuerit, quod absit! quanti utriusque causæ damnum extiterit, tantum auctoritate propria, et sine offensa juris, et alicujus curiæ proclamatione, in meis rebus et possessionibus rusticis et urbanis eis placetibus jure pignoris vindicent, et eis plenarie satisfaciant. Et si contradicere voluero a jure, quod in eisdem bonis habeo, cadam, et tantumdem poenæ præstare tenear. Et huic promissioni sciens me legibus adjuvari, eo quod pro minore intercedo, illud scilicet juris vel legum auxilium, et omnia aliud, quod pro me in hac causa omnino introductum est, omnino refuto.

Præterea ego dictus Petrus Latro et præfatus Joannes Nicolai pro dicto minore in omnibus prædictis capitulis refutamus omne jus et omnem exceptionem, quæ uti possemus quoquo modo ad infringenda, quæ dicta sunt omnia. Novissime autem ego Petrus Latro pro me et meis hæredibus et successoribus, et ego Joannes Nicolai pro dicto minore, et ejus hæredibus et successoribus, officio, quo fungor, vobis pro dicto domino papa, et ejus successoribus, ut dictum est, procuratorio nomine, hanc refutationem, et omnia quæ denotantur superius observare, defendere et adimplere promittimus, sub pœna supradictarum ducentarum unciarum auri duplarum, et soluta pœna hæc chartula nihilominus in sua maneat firmitate. Quam scribere rogavi Joannem Leonis scribarium in mense et indictione supradicta.

Dominus Joannes Guidonis de papa, testis.

Dominus Tostus Petri Deusvossalvet, testis.

Petrus de Centio, domini papæ uscerius, testis.

Paulus Malagromus, domini papæ uscerius, testis.

Petrus Roberti, similiter uscerius, testis.

Clemens uscerius, testis,

Ego Joannes Leonis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ scribarius, habens potestatem dandi tutores et curatores, emancipandi etiam, decretum interponendi, et alimenta decernendi, complevi et absolvi.

VI.

Charta refutationis factæ Cælestino III papæ de civitate Castellana a Constantia et Sibilia sororibus, et Hyacintho Petri Deusvossalvet, et Nicolao et Octaviano fratribus.

(Anno 1195.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, II, 141.]

In nomine Domini, anno Dominicæ Incarnationis 1195, et anno IV pontificatus domni Cælestini III papæ, indictione XIII, mense Februarii, die prima, nos quidem Constantia uxor quondam Andreottæ, et Sibilia uxor Hyacinthi Petri Deusvossalvet, germanæ sorores, filiæ quondam Andreæ de Baldoino. Nec non et nos principaliter Hyacinthus Petri Deusvossalvet, atque Nicolaus et Octobianus fratres filii dudum præfati Andreottæ; omnes simul pro portione unicuique nostrum competenti, ante presentiam dominorum judicum, Saissonis primicerii, et Joannis Saissonis arcarii, atque Petri Pauli Rubei dativorum; et in presentia domni Petri de judice causidici, et subis riptorum testium, propria nostra voluntate renuntiamus, et generaliter refutamus vobis domino Petro Saraeno domni papæ senescalco, mandato et procuratori domni papæ Cælestini ad hoc specialiter coram dictis sapientibus constituto, ad opus et utilitatem ipsius domni papæ et successorum ejus, ac totius Ecclesiæ Romanæ perpetuo, id est omnem litem et petitionem, quam ipsi domino papæ et Romanæ Ecclesiæ fecimus, petivimus, petere vel facere potuimus, videlicet de universa portione quondam Petri de Attegia, scilicet illarum mille marcarum argenti, quas ei et

A suis consortibus olim dominus Adrianus papa IV debuit. Pro quibus ei civitatem Castellanam et universum comitatum ejus, ac Montem-Altum obligavit, et jure pignoris tradidit, sicut per privilegium ipsius domni papæ Adriani apparet; quod, quantum ad portionem ipsius olim Petri de Attegia pertinet, inane desistat et vacuum, et nullius momenti penitus habeatur. Quæ portio nobis competit vel competere videtur tam ex successione prædicti Andreæ de Baldoino, quam ex concessione et mandato mihi specialiter Jacuinto pro medietate facto, et mihi Constantiæ pro altera medietate, videlicet a Kiera uxore Petri Latronis, et filia quondam Farulli de Monasterio; sicut per publicum, quod vobis tradimus, instrumentum apparet; et ipsi quoque domino Andreæ de Baldoino pertinuit ex successione olim Mariæ filiæ suæ, quam ex domina Albaschia uxore sua, et filia præfati domini Petri de Attegio procreaverat, sicut per testamentum ipsius domini Albaschiæ apparet, quod vobis pariter pro ipso domino papa damus. Quodcumque itaque jus et quancunque actionem personalem et in rem sive hypothecariam, tam etiam ad agendum quam excipiendum, quod quamvis adversus dictum dominum papam, et universam Ecclesiam Romanam, et specialiter in omnibus prædictis rebus atque pignoribus, scilicet civitatis Castellane intus et foris, ac totius comitatus et Montis-Altii, et generaliter in omni patrimonio Romanæ Ecclesiæ, et adversus aliam quancunque personam habere possemus jure vel occasione, seu respectu totius portionis prædictarum mille marcarum argenti ipsi olim domino Petro de Attegio competens, et fructuum, usurarum, vel accessionum earum, pœnæ, et omnis causæ; vobis, ut dictum est, procuratorio nomine pro ipso domino papa et suis successoribus generaliter refutamus, cedimus et mandamus. Ita ut quidquid nos usque modo quoad possessionem et proprietatem nostro jure et nomine respectu omnium prædictarum rerum adversus quancunque personam agere vel excipere possemus, ipse amodo dominus papa et successores ejus suo jure et nomine agant et excipiant; et ut utili possint et directa actione intendere, vos in re prædicta domni papæ procuratorem constituimus.

Hanc autem refutationem, concessionem et mandatum vobis, ut dictum est, pro ipso domino papa facimus, pro sexaginta duabus marchis argenti et dimidia, quas nobis omnibus pro portione unicuique nostrum competenti, pro dicto domino papa et ex sua pecunia, ut dictum est, procuratorio nomine datis atque persolvitis. De quibus omnibus, et de omni nostro, quantum ad dictam portionem Petri de Attegia pertinet, prædictarum mille marcharum argenti, nos bene quietos vocamus, et non solutæ pecuniæ vel argenti exceptionem, et omnem aliam exceptionem, si qua contra præfatum dominum papam et Romanam Ecclesiam ad infringenda, quæ dicta sunt, et inferius apparebunt, in omnibus et

possemus, per omnia generaliter refutamus. Insuper promittimus sub pœna prædictæ summæ argenti duplæ, hoc nostrum jus, totum vel partem nemini concessisse, obligasse, nec aliter alienasse. Et si aliquid de rebus et possessionibus dictæ civitatis Castellane intus et de foris, et toto comitatu ejus per nos, aut per ipsum quondam dominum Petrum de Attegia, vel per suos hæredes et successores ejus, vel Ecclesiam Romanam damnum aliquod patientur, quanti erit damnum, tantum in nostris bonis ipsi domino papa et successoribus ejus placentibus, sine juris offensa, et alicujus curiæ proclamatione, auctoritate propria jure pignoris vindicent, quantum ad dictam summam argenti perinet. Et si aliquo modo contradicere voluerimus, cademus a jure, quod in eisdem bonis habuimus, et ipsum damnum duplum ipsi Romanæ Ecclesiæ solvere teneamur. Pro quo vero damno, si, quod absit! accideret, nos specialiter Jacquintus et Nicolaus Andreottæ insolidum nostra bona quantum ad illud pertinet, obligamus, et a Romana Ecclesia pro nobis et nostris hæredibus precario possidemus, renuntiantes omne juris vel legum auxilium, quod pro nobis in hac causa introductum est, eo quod ex parte pro aliis intercedimus. Et amodo dictus dominus papa et successores ejus, ac tota Romana Ecclesia quiete semper et pacifice maneant. Et pro nobis et nostris hæredibus et successoribus nos omnes prædicti masculi et femine vobis pro dicto domino papa et suis successoribus et tota Romana Ecclesia, quæ dicta sunt, omnia observare, defendere, et adimplere promittimus sub pœna totius prædictæ summæ argenti duplæ. Et soluta pœna, hæc chartula firma permaneat. Quam scribere rogavimus Joannem Leonis scribarium in mense et indictione suprascripta xiii.

Petrus Sarracenus Joannis Kinardi, testis.

Paulus Malagromus domni papæ userius, testis.

Gregorius Joannis Bibentisaquam, testis.

Joannes Oddonis, testis.

Laurentius Barbuccia, testis.

Ego Joannes Leonis sanctæ Romanæ Ecclesiæ scilicet Larius, habens potestatem dandi tutores et curatores, emancipandi etiam, decretum interponendi, et alimenta decernendi complevi et absolvi.

VII.

Ingeburgis reginæ Francorum ad Cælestinum — Quod ipsa neglecta, filiæ ducis de Merania rex adhæserit.

(Anno 1196.)

[BALUZ. *Miscell.*; ed. Mansi, tom. III, p. 21.]

Inopinati doloris anxietas me compellit exordium vobis proponere dolorosum, in gemitu cordis vestro

A apostolatui mea gravamina flebiliter enarrare. Jam enim triennium est elapsum quod rex Franciæ me in ætate nobili desponsavit et mihi, prout naturalis ordo requirit, debitum reddidit maritale. Postmodum vero instigatione diabólica et quorundam malitiosorum principum persuasione seductus filiam ducis S. superinduxit et retinet pro uxore; me vero in quodam castello incarcerari præcepit, ubi sic proscripta dego quod ad cælum levare oculos non audeo neque possum. Nullam allegat præterea parentelam nullamve causam alicujus excessus pro quo ab illo debeam separari; sed facit de voluntate decretum, de pertinacia legem et de voluptate furorem. Dolco quidem, et non tristari non possum, qui panem comedo cum dolore et potum cum lacrymis assidue permiscere compellor (*Psal. ci*), et non pro me tantum, sed etiam pro rege, qui..... orthodoxæ fidei, Christianis et universis de regno suo exemplum tribuit malignandi. Proh dolor! spernere vestræ sanctitatis litteras non formidat, audire cardinalium jussa recusat, archiepiscoporum et præsulum dicta contemnit, et admonitiones religiosorum quorumlibet aspernatur. Ego autem quid dicam et quid faciam ex toto ignoro, quoniam innumerabilibus angustiis circumvenior. Unde nisi vestra misericordia mihi misereri dignetur, morti succumbam in proximo temporali.

VIII.

Philippi Belvacensis episcopi ad Cælestinum. — De captione sua.

[MANSI, *Concil.*, XXII, 611.]

Venerabili domino et Patri CÆLESTINO summo pontifici PHILIPPUS Belvacensis episcopus salute et obedientiæ canonicæ devotionem.

Supernæ dignitatis favor felicitatem vestram et multiplices successus exivit in altum, ad memoriam reducens illud legale: *Insomnes invitat ad culpam, qui somnes præterit impunitos*. Universis Ecclesiis jam quasi notorium habetur, quam irreverenter, quamque inhumaniter in dominum suum regem Francorum rex Angliæ jampridem insurrexerit, similis homini qui montem magnum fune circumligatum tentat dejicere. Afferens igitur secum ignem et gladium, subnixus etiam apostaticis Brabantenorum cohortibus, patriam nostram irruerat, circumquaque depopulando. Quod cum vidissem, illius legalis non immemor: *Vine vi repellere licet*, et illius: *Pugna pro patria, militum et civium cuneis, et aciei procerum immistus*, hostibus irruentibus obviam exivi. Sed humanis noverca fortuna consiliis, propositum rei sinistro mancipavit effectui. Captus quidem ibi sum, et vinculis gravibus et catenis addictus; nec ordinis dignitas, nec Dei reverentia, remedii aliquid vel mitigationis mihi contulerunt. Taliter ergo rex Angliæ in christum Domini more lupino sævire non formidavit; nec vestris auribus incognitum existimamus. Quid ergo dissimulatis? Quis pater videret filium errare, et

taceret? Quis virga illum non percuteret, ut gladium non incurreret? Desperat pater de filio, cum comminatione non corripit vel flagello. Luce quidem clarius elucescit quod rex Angliæ, cæterique complices sui, qui violenter manus in nos injecerunt, dictæ sententiæ canonem inciderunt. Injurias nobis et molestias enormiter illatas vestræ paternitati lacrymabiliter insinuamus lacrymis nostris: et petitioni clementer condescendatis. Indignum est

A siquidem subjectorum petitionem ad vos directam, vacuum reverti et inanem, quæ et humilitatem redolet, et rationis subnixæ est præsidio. Nec immunis est a culpa, qui cum potest corrigere, dissimulat emendare; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto faciori desinit obviare. Licet igitur verba doloris toties multiplicaverim, Pater sancte, ne miremini. Nescit, imo nequit, pectoris claustræ dolor assiduus sepeliri. Valeat paternitas vestra.

TABULA RERUM ET VERBORUM

In Commentariis in Cantica canticorum venerandi Patris Thomæ monachi Cisterciensis adnotandorum. De commentariis enim reverendi Patris et theologi M. Joan. Algrini cardinalis quia in marginibus propter brevitatem nihil adnotatum est, seorsum post hunc apponetur tabella

A

Aaron ornatus, 51.
 Accubitus regis, 21. Accubitus sponsæ triplex, *ibid.*
 Actio trium virorum, 69.
 Adolescentulæ sunt animæ, 4. Adolescentula pariens, 152. Adolescens a Domino suscitatus, 31.
 Adventus Salvatoris triplex, 43, 63.
 Edificare, 53.
 Edificatio triplex, 15.
 Edificium triplex pectorum, 55.
 Edificia in montibus, 178. Edificium ecclesiæ, *ibid.*
 Equinoctium, 111.
 Estus triplex, 39.
 Affectiones animorum, 8. Affectio triplex, 39.
 Afflictionis causæ, 57
 Ager triplex, 153.
 Alæ seraphinæ duodecim, 6.
 Albedo quadruplex, 116.
 Allocutionis Christi utilitates, 172
 Alloqui sororem, 172.
 Altare, mensa, candelabrum, 5. Altare triplex, 81.
 Amara, id est diaboli caput triplex, 87.
 Amandi Deum causæ quatuor, 6.
 Amari possunt tria, 39.
 Amictus Christi quadruplex, 90.
 Amicus custodit nos in tribus, 125.
 Amoris Dei proprietates sex, 5.
 Amor Dei in nos triplex, 4. Amor Dei in tribus, 52. Amor suavis in tribus, 55. Amor sapiens in tribus, *ibid.* Amor fortis in quibus, 7. Amoris languor triplex, 41.
 Amplexus sponsæ ordo, 164. Amplexus sponsæ, *ibid.*
 Amygdala, 7.
 Amygdalus, 12, 58.
 Angeli quatuor, 27.
 Animacuriosa requirit tria de Deo, 17.
 Animæ tria consideranda, 18. Animæ quatuor profectus, 50. Anima ponitur pro ovibus in tribus, 67. Anima quid sit, 169. Animæ pulchritudo, 77. Anima ignorantis quatuor triplici turbe, 179. Anima perfectio et quibus, 181. Animæ rigatio triplex, 175.
 Animi impugnatio triplici acie, 16.

Animalium quatuor inter se comparatio, 138.
 Anni imperii Christi tres, 137.
 Aperit Deus in nobis varia, 104.
 Apertio triplex, 49. Apertiones Christi quatuor, 104. Apertiones conscientiæ quatuor, *ibid.* Apertio cordis nostri ad contemplationem est quadruplex, *ibid.*
 Apostolorum vestitus, 179.
 Apparitio Dei quadruplex, 16. Apparitio triplex, 161.
 Aqua et puteus, 8. Aquæ charitatem extinguentes, 41. Aquarum ductio, 57. Aqua multiplex, 96. Aquæ miraculose motus, 149. Aqua et vinum in nuptiis, 173.
 Aquila Ezechielis, 51.
 Aquilo ventus, 96. Ejus cum austro conflictus, *ibid.* Aquilo tria facit, *ibid.*
 Aquilonis incommoda, 174.
 Arabiæ onus quod, est 64.
 Arbores tres in paradiso, 57. Arbores bonæ utilitatis, 59. Arbor sub qua sponsa sedit, 58. Arbor justitiæ, 168.
 Arcæ moralis constructio, 63. Arca testamenti, 42. Arca, ostium, fenestræ, 101.
 Arcus quid notet, 88. Arcus tres, 156. Arcus iris, 154.
 Ardens et lucens, 170.
 Areolæ, 120, 127.
 Arma Goliath quid signent, 66.
 Aromata et eorum odor, 90.
 Aromatum tria genera, 120, 178.
 Artificis varietas, 141.
 Ascendendi gradus, 70, 169. Ascendendi modi de lavacro, 80.
 Ascensus animæ triplex, 25. Ascensus hominis triplex et quod ascendendum supra propriam voluntatem sit, 128. Ascensus Mariæ virginis quadruplex, 167.
 Assumptio multiplex, 159.
 Astutia dæmonis in tribus, 41.
 Auditus visui præponitur, 45.
 Aurora triplex, 135.
 Aurum purum, 1. Aurum quid significet, 5. Aurum sapientiæ tria facit, 76.
 Auster ventus, 96. Ejus cum aquilone conflictus, *ibid.* Auster tria facit, 97.
 Avaritiæ rotæ, currus, aurigæ, 20.

Ave, vale, salvo, 26.
 Aversio Dei seu dilecti, 154.

B

Babylonis onus, 57.
 B. ptisma, 148.
 Baptismus et ejus unctio, 41.
 Bases tres columnarum, 122. Basium et suavium, 1.
 Beatitudo quadruplex, 134. Beatitudo, 140.
 Bellum filiorum Israel, 15. Bellum gerenti necessaria, 15. Bellum seu prælium triplex, 118.
 Benedicti Patris benedictiones, 5. Benedictio a tribus gentibus, *ibid.*
 Beneficium triplex, 90. Beneficia Dei tria, 99.
 Ribuntur varia, 145.
 Bos, leo, homo, aquila, 147.
 Botri tres, 153.

C

Calamitatum inferni species tres, 10.
 Candor quadruplex, 116.
 Candelabrum, 50, 53, 163.
 Candidatio bona et mala, 87.
 Canales purpuræ, 151.
 Cantare mystice, 142.
 Capilli diversorum, 78. Capilli sponsæ, 151.
 Capram pro peccatis immolari solitari, 151.
 Caprea, 43, 78. Capræ gemelli, 146.
 Captivitas triplex, 71.
 Caput triplex, 27. Diaboli, 87. Caput Christi aureum, 121. Caput in principe, 145.
 Carcer moraliter, 141.
 Carmelo caput spodiæ comparatur propter tria, 159.
 Caro Christi tribus floruit, 12. Carnis voluptates quatuor, 51. Caro tripliciter immolatur, 55. Caro Christi pretiosissima, 75. Caro appositæ, 101.
 Castitate sex conservantia, 56. Castitatis domus, 110.
 Castrorum tria genera, 82, 142.
 Causæ Dei adversum nos, 85.

cedere licet in tribus, 168.
 Cellarium, cubiculum, hortus, 8.
 Cervi et eorum natura, 43.
 Charitatis ordines, 39 Gradus, 59, 70.
 Eidem ascripta, 170. Charitatem extinguentes aquæ, 41.
 Christus niger et pulcher, 11. Ejus augmentatio, 17. Tentatio, 26. Similitudo cum miso arbore, 38.
 Christus es hederæ, ficus, etc., 39.
 Ejus dolor, 42. Paupertas, 51. Nativitas, 50. Apportata, 52. Christi claritas, 68. Lacrymæ, 83 Comparatio cum rore, pluvia hædo, pane, etc., 77.
 Christus quomodo visitat terram, 82. Quomodo habitat in nobis, 101. Christi appetitiones quatuor, 104. Christi remedia contra languorem mundi et quod descendit sicut pluvia, ros, et stillicidium, 106. Christi dorsum, natus, et caput aureum, 121. Christus frater noster est, 159. Christus fuit nobis datus, natus, damnatus, 161. Christus nos per quatuor docet, 162. Christus tria pro nobis dedit, 171. Christi facies triplex, 172.
 Chordæ tres citharæ, 121.
 Cibum sumendo servent religiosi præsertim tria, 101.
 Cingendi species, 107.
 Cinnamomum, 94.
 Circumcisio, 25, 150.
 Circumspectio, 165, 173.
 Circumstantiæ aggravantes, 52.
 Citharæ versio et chordæ, 121. Civitates in quibus dilectus quæritur, 66. Civitates tres quarum theologia meminit, 113. Civitas propugnaculum, 173.
 Claves quatuor, 48.
 Climata mundi, 30.
 Clypei quatuor, 83.
 Cœlum triplex, 48.
 Cornaculum, 16.
 Cogitatio qualis sit, *ibid.*
 Cogitationum effectus, 26. Cogitationum tria genera, 78.
 Cognitio Dei triplex, 4.
 Coligatiōnis dispersio triplex, 15.
 Colles tres, 86. Collis, mons, etc., 177.
 Colloquium sponsæ, 86. Colloquium et osculum, 164.
 Collum sponsæ, 21, 147. Collum corporis mystici, 83.
 Color triplex, 146.
 Colubri innovatio, 47.
 Columbæ proprietates, 27. Columbæ triplex consideratio et columbæ tres, 55. Columbæ tres de quibus fit mentio in sacra Scriptura, 152.
 Columbæ oculi et earum genera, 122.
 Commercium triplex, execrabile, miserabile, admirabile, 1.
 Compatiendum proximo, 84.
 Conceptus liberatio, 160.
 Concupina pariens, 152. Concupinæ proles triplex, *ibid.*
 Confessio pura, integra, aperta, et fidelis in tribus, 4. Confessionem quatuor impediunt, 52. Confessorum vestitus, 179.
 Confusio triplex, 51.
 Congratulandum, proximo, 85.
 Congregatio triplex, 49.
 Conscientia, 15, 24, 35, 40, 101 et 101.
 Consideratio triplex, 65.
 Consolatio triplex, 90.
 Contemplatio trium, 25. Contemplationis excessus duo, 59.
 Conversatio triplex, 52.
 Convivium in monte, 100. Convivium nuptiale triplex, 179.
 Copiosus Deus in tribus, 121.
 Cordis varietas, 45. Cor tribus aperitur, *ibid.* Cor nostrum tripliciter

a Deo aperitur, *ibid.* Cordis effusio quadruplex, 103. Cor nostrum aperimus quatuor modis ad contemplationem, 104. Cor est piscina quarta, 149.
 Cornu et lenticula, 4.
 Coronæ quatuor, 59. Coronæ Christi et bonorum tres, 75.
 Corvi proprietates, 117.
 Crater triplex, 145.
 Creatura omnis loquitur nobis modis tribus, 105.
 Crines rasi Samsonis, 88.
 Crurum officium, 22.
 Crux Domini et eius significatio, 152. Cruces tres, 142. Crucis virtus triplex, 168.
 Cupiditas in tribus, 66.
 Currere in odore unguentorum, 7.
 Currere, stare, ire, 146.
 Currus Dei et pudicitie et rotæ, 20.
 Currus Pharaonis tres, 20.
 Custodes civitatis, in tribus, 67. Custodes quinque, 68. Custodes Sicut tres, 113.
 Custodienda sunt imitatoribus Christi præcipue tria, 67. /

D

Dæmonis astutia, 41.
 Damasci onera, 60.
 Debitores quibus simus, 159.
 Dedicatio triplex trium tabernaculorum, dedicare et dedicationis triplex utilitas, 12. Dedicatio ecclesiæ, 179.
 Deliciæ triplices, 166. Deliciæ spirituales, 166.
 Dentes et dentium genera, 78. Dentes, labra, palatum, 143.
 Deprecatio Dei triplex, 169.
 Descendere et descensus dilecti tres, 127.
 Descensus Christi in Mariam virginem sicut descendit pluvia, ros, stillicidium, 106. Descensus dilecti triplex, 128. Descensus triplex, 156. Descensus Christi tres, *ibid.* Descensus culpæ, *ibid.* Descensus compassionis et benevolentie, 137.
 Desertum quadruplex, 71.
 Desiderabilis homo, 121.
 Desponsatio Ecclesiæ triplex, 76, et animæ triplex, *ibid.*
 Deo insulantes, præsulantes, exsultantes, et sibi saltantes, 8. Deus est tribus modis, 16. Deus apparuit quadrupliciter, 17. Deus occurrit tribus, 25. Deum derelinquenti tria sunt incommoda, 19. Deus est nobiscum tripliciter, 128. Deus comparatur soli, 135. Deus avertitur tripliciter, 154. Deus precatur triplices, 169.
 Dextera et læva et læva Dei tribus supponitur, 42. Dextera sponsi, 164.
 Diabolus machinatio, 149.
 Dies malus, 52. Dies triplex, 55.
 Dies tres, temporalis, spiritualis et cælestis, 62.
 Dignitas multiplices, 109.
 Dilectio prælati triplex, 157. Dilectio triplex, 139. Dilectionis onera, 11. Dilectus ex dilecto, dilectus ex dilecto, et dilectus in dilecto, 116. Dilecti nomen triplex, 4. Dilecti sponsi laus, 62. Dilectum invenire impediunt tria, 65. Dilectus tenetur modis quatuor, 69. Dilectus illabus Hierusalem, 125. Dilectus unde dicatur, *ibid.* Dilecti jugum triplex, *ibid.* Dilecti habitus et decimatio, 126. Dilectus ubi quærendus, *ibid.* Dilecti inventio triplex, 160. Inventur in tribus, 161. Dilecti apprehendendi ordo, *ibid.* Dilecti colloquium, 104. Dilecti fugæ tres, 177. Diligit nos Deus tripliciter, 5. Diligendi tres

causæ, 6. Diligendi Deum modi tres, 36.
 Disciplinæ domus, 110.
 Discretionis quinque, gradus, *ibid.*
 Dispensationis onera, 111.
 Distinctio pastorum, 85.
 Divinitatis gloria, 139.
 Divitarum contemptus, 151. Divitarum usus varius, 174.
 Docemur a Christo pro quatuor, 162.
 Dolor triplex, 30, 40, 42, 58.
 Dominus et Adonai interpretantur, 10, 5.
 Dominus Dei et anima justæ, 35. Dominus triplex, 110, 162, 171. Domino ejectionem hominem tria, 178.
 Dona Dei septem Spiritus sancti, 173.
 Dormitio triplex, 52.
 Dorsum Christi aureum, 121.
 Duplicitas triplex, 34.
 Duritia triplex, 26.
 Dux in prælio, etc., 8.

E

Ebron in Sichem, 157.
 Ebur, 27.
 Eburna, 147.
 Ecclesiæ ornatus, 51, 145. Desponsatio, 76. Anguli, 77. Colectio, 176.
 Effectus Spiritus sancti et nequam, 97. Effectus pietatis triplex, 161.
 Egressio animæ, 165.
 Egressus et ejus causa, 75, 155.
 Ectio triplex, 135.
 Ectrum unde fiat, 22.
 Ele tux ex mi ihus dilectus, 116.
 Elementa e quibus homo constat, 75.
 Elementis quomodo abutimur, 152.
 Emmanuel, 127.
 Emissiones quatuor, 91. Tres, 111.
 Equi et aurigæ, currus Pharaonis, 20. Equorum vocabulo significantur tria hominum genera, 158.
 Esau oppositæ tres turmæ, 55.
 Eucharistia, 148.
 Euntium diversi gradus, 115.
 Evæ tres filii, 15.
 Evangeistarum figuræ, 146.
 Exactio, 177.
 Excellentia triplex, 159.
 Exinanitio Christi, 5.
 Exploratio apostolorum, 85.
 Exploratores varii, 165.
 Exsultare Deo et modi exsultandi, 9.

F

Facies Dei, 16, 76. Facies Christi, 59, 171. Facies quatuor, 59, 78. Facies ad Deum convertenda, 61. Facies tripliciter se habens, 147.
 Favus et mel, 91, 92.
 Femina pariens, 152. Feminarum ornatus, 144.
 Fenestra et paries, 49. Fenestras ad quinque aperiri, 50. Fenestra, ostium, arca, 104.
 Fenum, lignum, stipula, 84.
 Fercula convivii spiritualis, 24.
 Fercula tria, 75.
 Fervor triplex, 25.
 Ficus quatuor, 56.
 Fides triplex, *ibid.*
 Figura ovis triplex, 131.
 Filii Evæ tres, 15. Filii multiplices, 57.
 Fines terræ, 27, 42.
 Fistula, 94.
 Flamma fornacis mundi triplex, 106.
 Florere germen, 158.
 Flores carnis Christi tres, 12.
 Florum utilitates, 29. Floris varia acceptio, 34. Flos ubi reperitur, *ibid.*

Flos mali arboris, 57. Flos tria habet bona, 41. Flores, hiems, imber, 53. Floris processus, 54. Flos triplex, 64, 153.

Fluenta gratiæ tria, 22.
Fluidi triplices, 169.
Fontes tres, 28.
Fontis nomen triplex, 96. Fons multiplex, *ibid.*
Foramen triplex, petræ, aspidis, acus, 108.
Fo-nacis flamma et incendium, 106.
Fortes triplices, 66.
Fortitudo est doctori necessaria, 157. Fortitudo triplex, 127.
Fossa duplex, 9.
Fovæ gradus triplex, 70.
Fratres contra nos pugnantes, 13
Fratres nostri Christus, 153. Fratres tres habemus omnes, *ibid.*
Fructus terræ, 7. Fructus multiplices, 49, 123, 176. Fructus perceptio, 175

Frumentum, vinum, oleum, 8. Frumentum varium, 145.
Fuga quadruplex, 105. Fugæ dilecti tres, 177.
Fundamentum fidei, et supra quod a'lii ædificant ligna, alii fenum, etc., 53. Fundamentum multiplex, 171.
Funiculus coccineus, 81. Funiculus triplex, 81, 166.
Furnus ex quibus, 71.

G

Gallus quatuor facit, 52. Gallus quando canet, 141.
Gaudium triplex, 28, 163. Gaudium triplex, et quodlibet multiplex, 43, 41, 56. Gaudia plena in tribus, 57. Gaudia in tribus sequuntur justi vestigia Christi, *ibid.*
Gemitus triplex, 50.
Gemma grata, gratior et gratissima, 6, 130.
Generum notæ, 120.
Generationes quatuor sapientiæ, 52.
Germen triplex, 138.
Germananum quatuor genera, *ibid.*
Gladii sex, 75. Gladius super femur, in corde, in ore, in manu, *ibid.*
Gladii usus et quis pertransivit animam Mariæ, 99.
Gloria triplex, 44, 84. Gloriæ locus triplex, 51. Gloria differenter oritur, 57. Gloria unigeniti triplex, 101. Gloria omnium sanctorum, 116. Gloria vestium, 157. Gloria Divinitatis, 159.
Gloriari bono potest homo in tribus, 57.
Gloriosorum quatuor proprietates, 21. Gloriosus Deus in tribus, 116.
Gollæ arma quid signent, 66.
Gradus ascensus octo, 75. Gradus videndi Deum tres, 85. Gradus discretionis quinque, 110. Gradus euntium diversi, 115. Gradibus tribus provehit Deus sanctos suos, *ibid.* Et gradus quatuor quibus provehitur anima, 127. Gradus humilitatis, 129. Gradus malitiæ et justitiæ, 118. Gradus ascendendi, 159. Gradus tres charitatis, 170.
Gratia triplex, 52, 95, 101. Gratiæ aguntur Deo in tribus, 9. Gratiæ gradus, 51.
Gressus justorum, 114.
Guttur triplex, 124.

H

Habitatio Christi in nobis rursus triplex describitur, 101.
Habitavit Christus in nobis modis tribus, 101

Hædus, 8. Hædus triplex, 77. Hædus id est peccatum triplex, 99.
Hiemis pigri natura, 54. Hiems, imber, flores, 53. Hiems triplex, *ibid.*
Hinnuli agiles, 146.
Homo triplex, 42. Hominis formatio, deformatio et reformatio, 47. Homo desiderabilis, 124. Homines cur sperantur, 161.
Honor Domini triplex, *ibid.* Horti quatuor, 92. Hortus quadruplex, 96. Hortus in quem descendit dilectus, 112. Vide ortus.
Hostes triplices, 15.
Humiliationis Christi causæ, 115.
Humilitas triplex, 4, 163. Humilitas Domini, 2. Humilitas in quibus sit Deus unde nobis amandus, 51. Humilitatis tres gradus, 21. Humilitatis domus, 110. Humilitatis gradus, 129.
Hydrizæ sex, 172.

I

Idola carnis, 90
Ignis in rubo, 5. Ignis triplex, 12, 91. Ignis proprietates tres, 55. Ignis multiplex, 91. Ignis effectus, 98. Ignis usus multiplex, 171.
Ignorantia animæ, 159.
Imago Christi triplex, 112. Imago Dei, 155. Imago triplex, 169. Imago cordis triplex, *ibid.*
Imber, hiems, flores, 53. Imber triplex, 51.
Imitatoribus Christi custodienda sunt tria, 67.
Imperii Christi anni tres, 179.
Imploratores varii, 85.
Incommodum triplex, 50. Incommoda quatuor, 162.
Incredulitas triplex, 112.
Indigentia fratrum in tribus, 40.
Inferni calamitas triplex, 10. Infernus et ejus cruciatus, 71. Infernus triplex, 48. Inferni flumina quatuor, 114. Infernus multiplex, 140.
Infirmas varia, 158.
Ingressus sponsi, 69.
Inimicus hominis triplex, 118.
Iniquitatis tres species, 10.
Insinuatio, 177.
Insulæ periculum triplex, 163
Insultantes Deo sibi saltantes, 8.
Intellectualium rerum divisio, 16.
Inventio et osculatio, 160. Inventio dilecti triplex, *ibid.*
Ira triplex, 56.
Ire, currere, volare, 146.
Iris arcus cælestis, 134.
Isaac et ejus prandium, 8

J

Joannis Baptistæ laudes, 15.
Jucunditas superna triplex, 51.
Judicium triplex et quadruplex, 4.
Judicium datum Filio, *ibid.* Judicium triplex, 46, 50. Judicium extremum, 50, 108. Judicium cum diabolo in tribus, 82.
Jugum dilecti triplex, 125.
Jumentorum genera quatuor, 67.
Justitia hominis triplex, 9. Justitiæ gradus, 118.
Justus triplex, 19. Justus multiplex, 52. Justus sequatur vestigia Christi tribus gaudiis, 57. Justorum gressus, 145

L

Labia sponsæ, 91. Labia, lingua, vestimenta, virginis quæ et qualia, 92. Labia, dentes, palatum, 133

Labor multiplex in diversis, 58. Labor triplex in tenebris primis, secundis et tertiis, 61.
Lac et vinum 50 Lac triplex, 100.
Lacrymæ, 120. Lacrymæ triplices, 142.
Læteri de quibus deceat, 8.
Lætitia triplex, 76.
Læva Dei supponitur tribus, 42.
Læva manus tria facit, 164.
Lampas, candelabrum, lucerna, 50
Lampas ardens, lucens, 170.
Lancæ fixæ in cor Absalonis, 56.
Languor amoris triplex, 41. Languor mundi ante Christi adventum triplex, 106. Languor animæ in variis, 114.
Lapidum significatio, 22. Lapis sepulture Dominicæ, 26. Lapis in fundamento quem capit Jacob in titulum, 53. Lapidis locus triplex, 47. Lapis triplex, 57.
Lapsus faciunt tria, 145.
Laqueorum triplicitas et tensio, 10.
Latendi tres causæ, 77.
Laus Dei, 142
Lavacrum septiforme, 79. Lavacrum generum, *ibid.*, et 151.
Lectuli quatuor, 29. Lectulus triplex, 64. Lectuli ad quem invitatur sponsus apparatus, 72. Lectuli sponsæ tres, 165.
Lectus Christi triplex, 49.
Lenticula olei, 4.
Lex triplex, humana, Mosalca, evangelica, 5. Leges latæ, 128.
Liberalitas Dei, 99.
Lignum, fenum, stipula, 84. Ligni nomine quid appellandum veniat, 168.
Lilium in quo tria consideranda, 54. Liliium in locis tribus inveniri, 55. Liliium forma, 56. Lilia virtutum et liliium triplex, 62. Rursus liliium triplex, *ibid.* Lilia tria in ventre virginis, 121. Lilia tria, 127. Liliium et ejus ornatus, 146.
Lingua sponsæ, 91. Lingua quadruplex, *ibid.* Lingua igneæ quatuor, 112.
Liquefactio triplex, 112.
Livor quid sit, 115.
Loca tria, doctrinæ, pugnæ, et medicinæ in diversis, 49. Locus gloriæ triplex, 51. Locus lapidis triplex, 47. Locus triplex, 57, 110. Locus quadruplex, 145.
Locutio triplex creaturarum, omnium ad nos, 105.
Lucens et ardens, 170.
Lucernæ quatuor, 49. Lucerna, lampas, candelabrum, 50
Luciferi conatus, 5.
Luminaria quatuor fecit Deus, 6.
Lunæ claritas a sole, 135. Lunæ interpretatio, *ibid.*
Lux triplex, 19. Lux quadruplex et triplex, 52.
Luxuriæ rotæ et currus, 20. Luxuriæ immundities, 97.

M

Magnanimos in oratione faciunt tria, 153.
Magnum dicitur quid tripliciter, 27.
Malitiæ gradus, 118.
Malus arbor et ejus flores, 58. Malum granatum, 162.
Mandragora et ejus forma, 157.
Mansiones tres, 16.
Manus Dei ad tria patet, 42. Manus sponsi, 108. Manus Dei bis mittitur ad nos, *ibid.* Manus dilecti formatiles, 120. Manus Christi aurea, 121. Manus triplex, 140.

Mare est mundus, 20. Mare significat persecutores, 62.

Maria est lenticula, 4. Maria collum, 21. Maria stella, luna, aurora, 22. Maria ortus et ascensus, 71. Maria offert Christum, 89. Maria iridi comparatur, 134. Mariæ plenitudo, 135. Maria est luna, *ibid.* Mariæ miraculum, 98. Maria est aurora, 133. Mariæ privilegia, 146. Mariæ ascensus, etc., 167. Maria est mater nostra, 159.

Marsupium diaboli, 1. Martyrum triplex gradus, 158. Martyrum vestitus, 179.

Matrimonium, 29. Matres tres, 168. Mel et lac sub lingua, 91. Mel et lavus, 100.

Membra quibus tangitur et tangit Deus, 130.

Mensa triplex, 123. Mensæ tres in monte quibus nos reficit Dominus, *ibid.* Mensarum alia consideratio, 123. Mensam facimus puero, 49.

Mensura triplex, 3. Mensuræ varietas, 102.

Meridies triplex, 17. Metallorum typi, 15.

Migrare, emigrare, transmigrare, quibus convenient, 63.

Milleuarius, 175.

Miraculum triplex, 58. Miraculum in Maria triplex, 98.

Misericordia Dei triplex, 2. Misericordia tripliciter interpretatur, *ibid.* Misericordia hominis triplex, *ibid.* Misericordia et veritas obviat sibi, *ibid.* Misericordia Deus et Dei, 3. Misericordia triplex, 31. Misericordia Dei et hominis, 66. Misericordiæ opera sex, 160.

Missæ quare tres leguntur in Nativitate Domini, 50.

Monilia sponsæ et quid monile, 21.

Monili comparatur Christus, 144. Moniis interpretatio, *ibid.*

Montes et campus myrrhæ, 87. Montes tres in quos ascendit Dominus et unde dedit testimonium, 78. Montes quatuor, 123. Montium tria genera, 177.

Moriendi varius modus, 31.

Mors hominis triplex, 48. Mors reproborum triplex, 140. Similiter penitentium et iustorum, *ibid.* Mortis tres nuntii, 145.

Motus animorum quatuor, 13. Motus terræ triplex, 109.

Mulier nigra et formosa et mulieres triplices 11. Mulieres septem, 162.

Mosis et ejus effectus, 135.

Mundi languor ante Christi adventum triplex, 106.

Mundum et immundum, 124.

Murus, ostium, etc., 173.

Myrrhæ virtus, 21. Myrrhæ triplex, 76, 86, 167. Myrrhæ campus, collis, et mons, 86. Myrrhæ probatio, 109. Myrrhæ ter Christo oblata, 163.

N

Nabuchodonosoris arbor, 37.

Nardus mystica, 94.

Narium tria genera, 149

Nasci Christum, 50.

Nativitates Christi tres, 23. Nativitas nostra triplex, 28. Nativitatis Christi fructus, 72. Nativitatis moralis profectus, *ibid.*

Naturæ variatio, 50.

Naves Salomonis, 163.

Nazareth interpretatio, 155

Nidus triplex, 55.

Nigra et formosa mulier, 11. Niger et palcher Christus, *ibid.*

Nomen dilecti triplex, 4. Nominum sponsæ ratio, 52. Nominum ratio, 53.

Nominum sponsæ ratio, 132. Nomen Christi triplex, 162.

Novissima hominis considerandum habent corporis et animæ divortium, 59.

Novitas triplex, 47.

Nox quadruplex, 67. Nox triplex, 133.

Nubes triplex, 130, 136.

Nuci comparatur recte iustorum vita, 136. Nuci insunt quatuor, 137.

Nuptiæ in Evangelio tres, 172. Nuptiæ moraliter *ibid.*

O

Obedientia triplex, 101, 115. Obedientia in tribus consistit, 129.

Oblatio Mariæ, 89.

Obstinatio duritia triplex, 15.

Oculus vere simplex, 26. Oculus multiplex 1 - 27. Oculi stultorum et columbæ, *ibid.* Oculis varie habentes, 63. Oculi animæ duo 88. Oculis ne cœlum videant tria impediunt, 127. Oculorum aversio triplex, 130.

Odor ex quibus causis fiat, 21. Odor triplex, 153. Odorem ubi det vita ista, 137.

Oleum effusum et multiplex, 4.

Oleum, vinum, frumentum, 8. Oleum devotionis, 25. Olei amoris triplex suavitas, 40. Olei effectus, 40.

Onera onerum sunt tria, 10. Onera negotiorum varia, *ibid.* Onera prædictis dissimilia, 11. Onera dispensationis, religionis, dilectionis et alia quadruplicia, 11. Onera seductionis triplex, 58. Onus invidiæ triplex, 58.

Onera undecim ex ordine notanda. Onus Babyonis, Philis him, Moab, etc., 37, 38. Onus Moab, id est de patre acceptum in generatione triplex, 58.

Onera quatuor Damasci, 60. Onus sextum videlicet deserti Maris, id est persecutorum, 62. Onus septimum duma, 63. Onus octavum in Arabia, 61. Onus nonum vallis visionis, 61.

Onus decimum quod est Tyri, 65. Consideratio in tribus, *ibid.* Onus perfectorum quod est tertium, 66.

Onus undecimum jumentorum austri et jumentorum genera, 67. Onus damnatorum triplex, 115. Onus malorum triplex, *ibid.* Onerum gravitas, 163.

Opera misericordiæ sex, 160.

Opprobrium triplex, 162.

Oraculum et id triplex, 58.

Oratio utilis et inutilis, 60. Orationis magnanimitas procedit ex tribus, 133. Oratio triplex, 176. Oratio pura et insinuat, 177.

Ordines charitatis duo, 39. Ordo istorum verborum : quæsi, inveni, tenui, introducam, 69. Ordo penitentiae, 81. Ordo charitatis 135. Ordo Ecclesiæ, *ibid.* Ordines tres, 112. O do apprehendendi dilecti, 161. Ordo quo venit ad amplexum sponsa, 163.

Ornamentum et vestes sponsæ, 32. Ornamenta Ecclesiæ tria, 145.

Ornamenta principum, *ibid.* Ornamenta prælatorum, *ibid.* Ornamenta religiosorum, *ibid.*

Ornatus Aaron et moralis, 31, 32.

Ornatus domus, Galami et lecti, 32.

Ornatus Ecclesiæ, 179.

Ortus seu hortus, 8. Ortus in quem descendit dilectus, 127. Vide hortus.

Osculationes septem, 4.

Osculatio et a conceptu liberatio et inventio, 160.

Osculum et osculum quadruplex videlicet carnis, dæmonis, hominis, dilecti. Et tria esse in osculo. labia,

anellitum et oris approximationem, 50. Osculum, osculans et osculatum et quid osculum, basium et suavium differunt, *ibid.* Osculum triplex, reconciliatorium, remuneratorium, contemptorium, *ibid.* Osculum triplex, 161. Osculum et colloquium, 164.

Ostium, arca, fenestræ, 104. Ostium triplex, 111. Ostium, murus, etc., 173. Ostium moriæ, *ibid.*

Ovis triplex sterilitas, 80. Ovis figurata triplex, 131.

P

Pacis effectus triplex, 45. Pacis commoda, 140.

Palatum, dentes, labia, 153

Palliatio vitiorum, 17.

Pallium Joseph, 51. Pallium triplex, 113.

Palma in quibus sit nobis imitanda, 117. Palmæ forma, 131. Palmæ tres fructus, 152.

Panis triplex hordeaceus, subcinericius, simlagineus, 2. Panis triplex, 77. Panis triplex, 99, 134. Panis appositus, 101. Panes tres, 162. Panis multiplex, 145. Panes tres in Bethlehæm, 135.

Parabæ in Evangelio tres Christo assignatæ, 130.

Paradisus in qua triplex facta diviso, 144.

Parientium differentia, 132.

Parietis templi Salomonis, 32. Parietis et fenestra, 49. Parietes visum impediunt, 50.

Pascua tria, 127.

Passio Christi, 87, 164, 169. Passiones diversi temporis, 84.

Passionum tria genera, 25

Pastoralis vita qualis esse debeat, 138.

Pastorum distinctio, 85.

Pater quomodo filium recipit, 90.

Patriarchæ, 12, 50. Et omnes formæ triplices, *ibid.*

Pauperes census et spiritu, 160.

Paupertas Christi, 51.

Pax Dei triplex, 9. Pax et justitia se invicem osculantur, 10. Pax triplex, 52, 70, 133. Pax multiplex, 174.

Peccata in Spiritu sancto tria, 35.

Peccatorum tria genera, 55. Peccatum hominis requiritur a quatuor ab homine, a diabolo, a proximo et a prælato, 68. Peccatum ut hædus triplex, 99. Peccati derelinquendi gradus tres, 168.

Pedes spirituales, 107.

Pellium quatuor genera, 12.

Peregrinantes a tribus affliguntur 10. Eorumdem oner., *ibid.*

Peregrini sumus et servi, 72.

Perfectio quadruplex, 127. Perfectio triplex, 172.

Persecutorum tria genera, 62.

Personæ quatuor ad Salvatoris oblationem venientes, 98.

Pentium gradus tres, 69.

Petræ triplex reperitur nobis incommodum. videlicet petra offensionis, scandali et contractionis, 75. Petræ commodum triplex, *ibid.*

Philathum onus in tribus, 58.

Pielatis effectus triplex, 136.

Pigmentarii, 120. Pigmentum vinum conditum, 163.

Pisces varii, 102. Pisces nobis imitandi, 158.

Piscinæ, quatuor, 158.

Planctus perfectio, 142.

Plenitudo triplex, 101. Plenitudo Mariæ, 133.

Pœnitentia triplex, 32. Pœnitentia

triplex, 56. Poenitentiae bona, 165. Poenitentiae ordo, 64. Poma nova et vetera, 158. Poma nova quatuor, *ibid.* Poma vetera tria, 159. Poma triplicia, 157. Portantes Christum varie, 25. Portae quatuor, 157. Portarum variae divisiones, *ibid.* Portae Hierusalem, *ibid.* Portarum moralizatio, 158. Portarum alia divisio, *ibid.* Potentia duplex, 166. Praedictio, 141. Praedicatori habenda, 51. Praelatus per tria proficit, 75. Praelati dilectio triplex, 137. Praelatis animadvertenda, *ibid.* Vita ejus qualis sit, 138. Praelatorum sollicitudo circa quae esse debeat, *ibid.* Praelatorum ornamenta, 143. Praerium triplex, 118. Prandium Isaac, 8. Princeps triplex, 142. Principum ornamenta, 145. Probatio triplex, 23. Profectus tres gradus, 68. Profectus animae, 174. Proles concubinae triplex, 132. Promissum triplex, 50. Promissa, sponsae tria, 176. Propugnaculum, civitas, 175. Proximo compatiendum in quatuor, 84. Congratulandum in multis, 85. Pudicitiae curus et rotae, 20. Pueri in canino positi, 109. Pulchritudo sponsae, 26, 27. Pulchritudines sponsi, *ibid.* Pulchritudo animae, 77. Pulchritudo in tribus exterior, *ibid.* Purificationis tria animalia, 25. Purificationi Mariae concurrentes in tempore, 98. Puritas animae, 151. Putationis tempus, 54. Putatio triplex et pro tria sit, 53. Puteus et aqua, 8. Puteus triplex, 98.

Q

Quadragesimae tres, 25. Quadrans novissimus, 75. Quadrage quatuor, 110. Quarendi modus, 150. Quærentes Deum, 16. Quærentes tria frustrantur, 64. Quærentes veniam, 85. Quies animae triplex, 70. Quietis investigationi quae sint necessaria, 165. Quinquagesimae psalmodum, 94.

R

Radix mala est diligenter evellenda, 15. Radix Jesse et o radix Jesse, 80. Radix quadruplex, *ibid.* Radix tertiae profectus, *ibid.* Radicis Jesse quatuor signa, *ibid.* Rana et ejus natura, 97. Reclinatorium triplex, 75. Reclinatorium dilecti, 126. Recognoscimus nos ipsos tripliciter, 18. Rectitudo et ejus observatio, 9. Rectitudo in quibus sit, *ibid.* In pondere, numero et mensura, *ibid.* Ascensus ad eam, 10. Redimet nos Deus a multis, 46. Reges tres, primus laborantium, secundus morientium, tertius gentium, 47. Rex gentium Christus, *ibid.* Reges quadruplices, 165. Rex, regina, concubina, adolescentula moraliter, 132. Regum magorum oblatio, 165. Regina pariens, 152. Regnum Dei commissum tribus virtutibus, 5. Regnum Dei attingitur per quatuor, 16. Regum triplex, 91.

Religionis onera, 10, 11. In cibo cura et rigor, 129. Quadrage, 140. Ornamenta et gradus, 145. Profectus in tribus gradibus, 156. Remedium triplex Christi contra triplicem languorem mundi, 106. Remissio triplex, 99. Repere, ore, pectore, ventre, cauda, 52. Resurrectio triplex, 25. Resurrectio quadruplex, 98. Retributio Dei triplex, 178. Reversiones quatuor, 141. Rigatio animae triplex, 175. Rigor religiosi quadruplex, 129. Rivi quatuor e corpore Christi, 85. Rivi tres unius fontis, 138. Ros et ejus effectus, 106. Ros triplex a Christo adducitur, varia, *ibid.* Ros quadruplex, 68. Roris fecunditas triplex, 106. Rota, 146. Rubor causae, 151. Rubor triplex, 116. Rubus et ejus asperitas, 5. Ruina triplex, 98. Ruth quam figurabat, 152.

S

Sabbatum animae triplex, 70. Sacramentorum tria genera, 55. Sacrificium multiplex, 81. Sacrificium triplex, 25, 34. Sagitta quadruplex, 89. Salomonis lectuli tres, 75. Saltus mysticus, 45. Diabolicus, 61. Salutatio triplex, 26. Samson, 9. Sanctificatio triplex, 150. Sanctis suis dat Deus triplicia, 116. Sauguisuga et ejus filiae, 60. Sanguis triplex, 60, 79. Sanguis multiplex, 81. Sapientia quadruplex, 48. Sapientiae generationes, 59, 84. Sapor triplex, 50. Sapphiri tres, 121. Scientia quaeritur ob quinque causas, 139. Scorpius quid sonet, 94. Scriptura est cella vinaria, 59. Scrupuli cordis tres, 86. Scyphus triplex, 145. Sedere in umbra cur optemus, 59. Sedet Christus, sedet Spiritus sanctus diversimode, 92. Semen triplex, 29. Seminis Abrahamae utilitas, 71. Semen verbum Dei, 155. Semen spargitur, 127. Semita triplex, 19. Senarius numerus, v, 75. Sermo Dei est gladius, 51. Serpentium tria genera, 71, 156. Sessiones quatuor, 52. Siccitas triplex, 106. Sicera quid sit, 28. Signaculum triplex, 58, 169. Signaculum et sigillum, *ibid.* Signaculum quadruplex, *ibid.* Signorum genera, 50, 56, 99. Silentii orus et silentium confessionis triplex, 65. Similitudo sacrificium, 162. Simpliciter tria impediunt, 55. Sindones tres, 128. Sinistra sponsi, 164. Sistentes tres, 96. Sodales Christi triplices, 17. Solis malitiae effectus, 18. Sol tribulationum facit tria, 18. Solis ortus, et sol justitiae, *ibid.* Solis effectus, 12. Occasus, 36. Obcuritas, 51. Ortus et occasus, 65. Soli comparatur Deus, 136. Solemnitas triplex, 42. Et via ad eam perducetes, *ibid.*

Solitudo triplex, 101, 115. Solum triplex et quodlibet eorum multiplex, 44. Sollicitudo triplex, 45. Solomoni licet rectius scribatur; tamen quia minus consuevit videatur in dictione Salomon. Solum tres tubae, 109. Sonorum tres species, 142. Sopor triplex, 29. Sordes tres, 91. Sorores hominis tres, 100. Soror parva, 172. Species multarum, 27. Speculum debemus tenere, tergere, et inspirare, 85. Spes triplex, 34. Specula et speculum, 114. Sperandi hominis causa, 161. Spinae id est ubi sint, 35. Spinae tentationum: et pungentes liliam, 36. Spiritus sanctus loquitur tribus vocibus, 16. Spiritum sanctum expellunt tria, 34. Spiritus sancti apparitio in tribus, *ibid.* Peccata in ipsum, 35. Spiritus vires, 51. Spiritus sanctus ter datus, 94. Spiritus quadruplex, 97. Spiritus sancti effectus, *ibid.* Spiritus mendax, 97. Spiritus nequam effectus, *ibid.* Spiritus sanctus opponit se spiritui immundo et quomodo replet suos, etc., 97. Spiritus sanctus ut vinum laetificat, 100. Spiritus sanctus ad tria datur, 161. Spiritus triplex, 147. Spiritus sancti dona, 175.

Sponsalium quatuor genera, 11. Sponsae ornamenta et vestes, 22. Sponsae vox auditur a tribus, 60. Sponsae colloquium, 86. Sponsae nomina, 132. Sponsae laudes, 129, 134. Sponsae in Cantibus, 145. Ante venter. Sponsae tria promissa, 176. Sponsae et sponsi pulchritudo videatur in vocabulo pulchritudo. Sponsus quid loquatur, 51. Sponsus ad quid venerit, 86. Et quibus venit *ibid.* Stacten et storax, 7. Stare, ire, currere, volare quid inter se differant, 146. Stellarum genera, 155. Sterilitas triplex ovium, 80. Stercorum quatuor genera, 80. Sterquilinum, 158. Stola multiplex, 22. Suavium et basium, 1. Substantia multiplex, 171. Supplicatio triplex, 176. Superbia in tribus, 125. Suscitare dilectam, 165.

T

Tabernaculorum genera, 11, 142. Gradus ascendendi ea, 2. Tactus multiplex, 154. Templum Domini triplex, 156. Tempora quatuor, 59. Tempus malum multiplex, 45. Tempora tria, tentationis, iustitiae, putationis, 54. Tenebrae tres, 61, 61. Tentatio et processus culpa, 46. Tentatio quadruplex, 73. Terebinthus, 7. Terra triplex est, 54, 82. Terram visitavit Christus, *ibid.* Terramotus triplex, 109. Testamentum formatur, firmatur, confirmatur, 4. Thalamus triplex, 23. Thamar amaritudo, 75. Thus et ejus preparatio, 164. Tigra tria, 51. Timor triplex, 56, 58, 75, 75. Tormentum conscientiae, 140. Tormentum poenitentiae et malitiae, *ibid.*

Transgressores diversi, 170.
 Transit dilectus per varios, 111.
 Transmigrationis vasa, 69.
 Tremor ex quibus, 108.
 Tribulationes septem, 53.
 Tribuli et spinæ, 2.
 Tuba triplex et tubæ, 7, 81. Tuba triplex, 82. Tuba habet tres sonos, 109.
 Tunica quinque, 107.
 Turbæ tres Esau oppositæ, 53.
 Turbine triplici anima ignorantis quatitur, 139.
 Turmæ Esau oppositæ, 53. Turma oppositæ vasis, etc., 69.
 Turris civitatis mystice, 83. Turres tres, *ibid.*, 148. Turris tria habet, 147. Turris spirituales, 174.
 Turturis consuetudo, 21. Quatuor laudabilia, 55.
 Tyri onus in tribus consideratur 53.

U

Ubera et vinum. Et duo ubera sponsi et sponsæ, 2, 9. Ubera et mamma, 89. Ubera mystica, 146, 160. Ubera et eorum effectus, 156. Ubera non habens, 172.
 Umbilicus et ejus-figura, 144.
 Umbra refrigerii, 37. Umbra triplex, 59, 63.
 Unanimes sumus in tribus, 133.
 Unguenta, et unguenta bona, meliora et optima, 3. Unguentum triplex, *ibid.* Viri illo unguuntur triplices, *ibid.* Unguentum viri irreprensibilis, *ibid.* Unguenta sponsæ propria, 7. Unguentum rursus triplex, *ibid.* Unguentum multiplex, 90.
 Ungulæ quatuor, 90.
 Unio triplex, 47.

V

Væ triplex, 7.
 Vagationis exitus, 17.
 Vallis porta, 127. Vallis planities, 177.

Vanitatis tres species, 54. Vanitas mundi, 109.
 Vasa transmigrationis, 69. Vasorum genera, 21, 22.
 • Vehemens dicitur multipliciter, 53.
 Velle Dei triplex, 49.
 • Veniam quærentes, 83.
 Venti quatuor, 27, 33, 77. Ventorum ratio, 97. Ventorum effectus, 143.
 Ventris nomine quid significatur, 108. Venter triplex, 121. Venter triplicis sponsæ, 143. Ventres varii et de quibus mentio in Evang., 146.
 Verbum triplex quod prolatum est, quod factum est et quod caro factum, 2. Verbum Dei, 16. Verbum generis activi, passivi, deponentis, neutri, communis, 21. Verborum istorum quæsi, inveni, tenui, aptus ordo, 69. Verbum triplex, 100. Verbum caro factum est tribus de causis, *ibid.* Verba Domini in cruce, 152.

Vespera triplex, 63, 64.
 Vestes sponsæ, 22. Vestis laus in quatuor, 92. Vestes Christi, 107. Vestium gloria, 137. Vestes Aaron quibus sint habendæ, 138. Vestis triplex, 162.
 Vestigia Christi in tribus sequitur, 44, 57.
 Vestitus apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, 179.
 Vetustas hominis triplex, 24. Vetustas triplex, 46.
 Viarum quatuor difficultates, 10. Viarum difficultates, 143. Viæ in Hierusalem cœlestem, 41. Viæ perducentes ad sollemnitatem, 42.
 Videnti Deum quæ sint necessaria, 8. Videnti Deum gradus tres, 85. Videnti effectus varius, 133.
 Vigiles commendantur, 67.
 Vigilæ quatuor, 103.
 Villæ triplices, 153.
 Vinculum triplex, 166.
 Vineæ quatuor, 13, 14. Vineæ viro sapienti quæ sit, 61. Vineæ quintu-

plex, 61. Vineæ quatuor, 90. Vineæ insunt tria, 138. Vineæ est religio, 153.
 Vinitores triplices, 173.
 Vinum et lac, 1. Vinum et ubera, 2. Vinum, frumentum, oleum, 8. Vini natura, 24. Vinum triplex, album, subrum quod claretum dicunt et rubrum, 49. Vinum modice sumptum tria bona homini facit, 90. Vinum tria facit, 100. Vinum e tribus botris, 153. Vinum triplex, 77, 163. Vinum in nuptiis, 175. Vinum triplex de triplici vinea, 179.
 Vires animæ tres, 5. Vires animalitatis, 31. Vires spiritus, 51.
 Virgæ profectus, 71.
 Virginis labia, lingua, vestimenta qualia sint, 92.
 Virginitas est lilium interspinas, 35. Virginitas, 140.
 Virgulæ tres, 71.
 Viri tres Galilæus, empyreus, et vir homo et Deus, 69. Virorum trium actio, 69.
 Virtutes cardinales, 36.
 Visionum tria genera, 65. Visionum onus et consideratio alia, *ibid.*
 Visitat Deus terram malam, bonam meliorem, et optimam, 66.
 Visitationes quatuor, 43.
 Visitatio terræ a Christo, 82. Visitatio Ecclesiæ, 83. Visitatio Dei multiplex, 176.
 Vitorum genera, 10, 21.
 Vitis flores tres, 155.
 Vitulus triplex, 89.
 Vocat Dominus triplices, 99.
 Vocem Dei colligimus ex quatuor causis, et tria impediunt vocis ejus auditum, 43. Vocis effectus triplex, *ibid.* Vox dilecti triplex, *ibid.* Voces tres, 56. Vox sponsæ auditur a tribus, 60.
 Volare, currere, ire, 147.
 Voluntatis triplex bonum, 49. Voluntatis triplex, 129. Voluntatis humanæ quatuor genera, 151.
 Voluptates quatuor carnis, 31.

Finis Tabellæ compendiosæ adnotandorum in commentariis optimis doctissimi et religiosi admodum Patris Thomæ Cisterciensis monachi Deo gratiæ. — Sequitur Tabella non minus compendiosa ac succineta in emunctissimam explanationem magni theologi magistri Joannis Algrini ab Abbatisvilla cardinalis collecta serie litteraria ad numerum chartarum in tres partes : quarum prima de materia, secunda de Christo, tertia de diva Virgine Maria est.

Aquila et auster, 98.
 Aromata, 72.
 Bona spiritualia in via, 43.
 Caritas fortis ut mors, 172.
 Christi et Christus, etc. Caput est deltas aut mens, 119. Cogitationes, 120. Conceptio per aurem, 111. Crura, 122. Demones conculcat, 45, 47. Descensus in hortum, 128. Diadema duplex, 76. Ecclesiam quantum dilgat, 110. Festinatio in adiutorium, 45, 47. Genæ, 120. Generatio, 156. Guttur in quo verba vitæ, 125. Hortum matris quomodo ornavit, 101. Incarnari cur voluerit, 157. Incomparabilitas inter filios hominum, 58. Invitat dilectos ad hortum, 103. Labia myrrham distillantia, 120. Laudat matrem, 78, 144. Manus

et opera, 121. Matrem vocat ad gloriam ut provocet ad misericordiam, 52, 53. Matrem de passione alloquitur, 153. Administratricem in cœlis facit, 177. Misericors per matrem factus, 151. Oculi ejus columbini, 119. Pulchritudo, 28, 124. Ruber et candor, 115, et seq. Sollicitudinem matris ostendit, 71. Tentationes evanescere facit, 50. Ventris ejus munditia, 122. Videt astutias diaboli, 49.

Finis notandorum de Christo.

Concubinæ prælatorum sunt animæ, 133. Crux est arbor malis dicta, 169. Diaboli fuga, 98. Dies aspirans, 64. Domus est anima, 31. Dilectus super cor et brachium, 170. Dilectio fortis ut mors,

172. Ecclesia est hortus nucum, 189. Fons signatus, 93. Fructus perfectionis, 42. Genium custodia, 15. Hæretici sunt vulpes comprehendendæ, 62. Hyems est præsens vita, 56. Hierusalem vici et plateæ, 67. Hortus conclusus et ejus secundities, 95. Humilitas duplex, 55. Judæorum perfidia, 14. Cæcitas, 66. Lectulus, 50, 70, 74. Lilia adustus medentur, 65.
 Mariæ et Maria, etc. Actus nullus sine præmio, 81. Affectus et intellectus unitas, 89. Annuntiatio, 112. Ascensus ad dignitates, 168. Assumptio, 7, 8. Castitas, 144. Caritas, 41. Ciborum temperantia, 12. Cogitatio, 79. Commendatio a filio, 130, 131. Compassio, 23. Conceptio filii, 105. Concludit de

filii decore sermonem, 126. Contemplatio, 105, 158. Deprecatio, 153. Desiderium filii et fidelium salutis, 161. Cognitionis deitatis, 174. Dispensatio omnium in cœlis, 177. Dolor in passione filii, 13, 113. Eminentia altitudinis, 168. Fecunditas, 95. Fons signatus, 95. Gaudium de resurrectione filii et salute fidelium, 26, 87. Generatio, 156. Gratia, 96. Hortus conclusus, 95. Humilitas, 24. Incomparabilitas inter filias hominum, 57. Innocentia, 85. Intentio bona, 152. Inventa a magistratibus non inventi filium inter filios, 62. Lacrymæ, 149. Laus filio, 78. Majestatem filii non vidit, 151. Mentis circumcisio, 151. Misericordia et pietas, 86, 91, 173. Mortificatio carnis, 112. Mulieres ad sepulcrum alloquitur, 115. Murus est defensionis nostræ,

184. Nasus id est discretio, 150, 154. Nomen, 6. Obedientia, 111. Odor meritum, 92. Parva per humilitatem, 173. Perseverantia in bonis operibus, 159. Preces pro nobis, 82. Privilegia, 75. Protectio, 20. Pulchra tota, 87. Ut luna, 156. Puteus aquarum gratiæ, 96. Questioni non respondet, 126. Requirit filium in templo, 113. Reverti ter dicitur, 141. Rogat filium ut revertatur, 74. Simplicitas et innocentia, 27. Singularis cum filio unitio, 129. Sollicita pro suis, 18, 19, 105. Soror est et sponsa Christi, 89. Spiritus sancti in ea impletio, 41. Sublimitatis eminentia, 81. Turbatio per quadrigas, 141. Vas est castrum, 142. Ubera ejus, 6, 89. Venter, 146. Verborum modestia, 22. Verecundia, 21, 85. Virginitatem, vovit, 108. Virtutes singu-

lars, 25, 24. Umbilicus castitatis, 145. Vocatur ad coronam triumphalem, 87. Vocat filium ad hortum operum, 99. Vulneribus filii faciem representat, 61.

Finis adnotatorum de Maria.

Murmur contra Mariam, 44. Mustum, 164. Naturarum duarum conjunctio, 2. Operum bonorum initia, 42. Pluviam præsentis miseriam, 56. Prælatorum aurea et aureola, 176. Quadrigæ turbantes Mariam, 141. Reginæ prælatorum sunt animæ, 153. Sunamitis eni dicitur revertere, 141. Tortur, 56. Turris David, 74. Vinea, 175. Vinum, 164. Virgula fumi, 27. Virtus Altissimi, 59. Unguentorum potentia, 91. Vulpes sunt hæretici, 62.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

THOMAS CISTERCIENSIS ET JOANNES ALGRINUS CARDINALIS.

Notitiæ.	9
Sententia diffinitiva in forma publica reverendissimi Patris magistri Palatii qua diffinitive pronuntiavit librum super Cantica canticorum fuisse et esse compositum, confectum et editum a Patre reverendo Thoma Cisterciensi.	15
Epistola dedicatoria.	15
Præfatio Thomæ ad Pontium Claromontensem episcopum.	17
Proœmium Joannis Algrini.	19

COMMENTARIUM IN CANTICA CANTICORUM

Liber primus.	21
Liber secundus.	83
Liber tertius.	157
Liber quartus.	207
Liber quintus.	289
Liber sextus.	351
Liber septimus.	457
Liber octavus.	539
Liber nonus.	609
Liber decimus.	655
Liber undecimus.	725
Liber duodecimus.	795

COELESTINUS III PONTIFEX ROMANUS.

Notitia historica.	865
Notitia diplomatica	865

EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA ordine chronologico digesta.

ANNO 1191.

I. — Ecclesiæ Portuensi assertit concessionem ab abbate S. Joannis Ravennate factam.	867
II. — Ecclesiæ S. Joannis Rastorfensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.	867
III. — Archiepiscopis, episcopis, abbatibus prioribus et cæteris ecclesiarum prælatibus Petrum quondam archiepiscopum Tarentasiensem, sanctorum ordiibus ascriptum nuntiat.	869
IV. — Abbatem et conventum Bellæ Vallis de Petro, quondam archiepiscopo Tarentasiensi, in sanctorum numerum relato, certiorum facit.	871
V. — Gaufrido electo Eboracensi promittit, Hugonem, episcopum Dunelmensem, ei post acceptam consecrationem subjectum iri.	872
VI. — Monasterii S. Mariæ et S. Joannis evangelistæ	

Lubecensis protectionem suscipit, bonaque confirmat.

VII. — Monasterii S. Mariæ et S. Joannis evangelistæ in Cismar protectionem suscipit, et privilegia confirmat.

VIII. — Reginaldo, episcopo Bathoniensi, et abbatibus de Radings et de Waltham mandat, ut quæ Balduinus archiepiscopus monachis Cantuariensibus abstulerit, restituant.

IX. — Prioris et conventus ecclesiæ Christi Cantuariensis privilegia a Balduino quondam archiepiscopo ablata restituit.

X. — Ecclesiam S. Laurentii Florentinam tuendam suscipit ejusque bona ac jura confirmat.

XI. — Monasterii Nonantulani patrocinium suscipit et privilegia ac possessiones confirmat.

XII. — Opizoni subdiacono Parmensi et magistro Joanni Bergomati mandat ut controversiam inter canonicos cathedralis ecclesiæ Reginæ et S. Prosperi clericos componant.

XIII. — Ecclesiæ S. Sigismundi protectionem suscipit, bonaque ac possessiones confirmat.

XIV. — Monasterium S. Petri Piscariense tuendum suscipit ejusque bona ac privilegia confirmat.

XV. — Priori et conventui Cantuariensi privilegia varia concedit.

XVI. — Priori et fratribus Camaldulensibus jus parochiale ecclesiæ Sanctæ Margaritæ asserit.

XVII. — Monasterium S. Anastasii apud Aquas Salvas tuendum suscipit et ejus possessiones ac bona confirmat.

XVIII. — Ad capitulum Narbonense. — Confirmat translationem Berengarii episcopi Nerdensis ad metropolim Narbonensem.

XIX. — Monasterii S. Gisleini protectionem suscipit, possessionesque ac jura confirmat.

XX. — Monasterio Cluniacensi monasterium Balmense asserit.

XXI. — Privilegium pro Henrico Leone et filiis ejus, ne qua excommunicari possint persona, nisi a summo pontifice vel legato ejus a latere.

XXII. — Monasterii S. Ragniberti Jurensis protectionem suscipit, disciplinamque ac possessiones confirmat.

XXIII. — Præpositi et fratrum ecclesiæ S. Nicolai Stendalensis privilegium confirmat, ut sacramenta ecclesiastica, si diocesanus episcopus recusaverit tribuere, a quolibet episcopo accipiant.

XXIV. — In ecclesia S. Nicolai Stendalensis, invitatis fratribus, synodus fieri eamque interdicto affici vetat.

Præposito et fratribus S. Nicolai Stendalensis asserit privilegium de animarum cura, a Lucio III datum.

- XXV. — Ecclesiæ S. Nicolai Stendalensis protectionem suscipit. 895
- XXVI. — Ecclesiæ S. Mariæ et S. Joannis evangelistæ Suerimensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat. 896
- XXVII. — Umberto archiepiscopo Arelatensi concedit ut per censuras ecclesiasticas inordinationes in Provincia exortas comescat 897
- XXVIII. — Compositionem inter ecclesias S. Mariæ et S. Crucis Stampenses factam confirmat. 898
- XXIX. — Bulla, qua in primis statuit ut in monte Cruenberg ordo S. Benedicti perpetuo observetur, deinde ut bona ejusdem perpetuo iilbata permaneant, et in specie, Erectstedt, Saverhausen, Dsthaimb, Bolthaimb, Heitzelle, Ingelbarnstadt, Rapuldis, domus ejusdem, et alia in Hersfeld, redditus suis in Salzungen. Insuper concedit generali edicto suo celebrandi divina officia cum allegatis conditionibus, item jus eligendi abbatem juxta Regulam D. Benedicti. 899
- XXX. — Monachus Clusanus sub excommunicationis pena præcipit ut monachorum Savilianensium diplomata, jam diu reienta, illis reddant. 898
- XXXI. — Ad prælatos Angliæ. — Pro Willelmo Eliensi episcopo. 899
- XXXII. — Monasterii S. Petri Savilianensis protectionem suscipit, possessionesque confirmat. 900
- XXXIII. — Hugoni episcopo Coventrensi possessiones quasdam asserit. 902
- XXXIV. — Clericis Cardonensibus ecclesiam de Liemon asserit. 903
- XXXV. — Archiepiscopo Strigoniensi asserit jus regis Hungariæ coronandi, et e regis domus officialium præpositi vinculo anathematis alligandi et in causis spiritualibus judicandi. 903
- XXXVI. — Ecclesiæ Teutonicorum Transilvanorum, præposituræ factæ, libertatem confirmat litteris ad Strigonensem archiepiscopum datis. 903
- XXXVII. — Guilelmi, domini Montispessulani, bona privilegiaque confirmat. 903
- XXXVIII. — Theobaldo episcopo Clusino ejusque Ecclesiæ omnia bona et jura confirmat. 904
- XXXIX. — Stenaro, episcopo Wexionensi, præcipit, ne in Colonis episcopi Incopiensis possessiones invadat. 906
- XL. — [Inthio]tit. S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, et Petro, archiepiscopo Upsaliensi, et Jerpulpho [episcopo] Scarensi mandat, ut [Colonis] Incopiensis et Stenari Wexionensis episcoporum de diocesum confinio litem discernant. 906
- XLI. — Monachis S. Augustini Cantuariensibus concedit ut possint celebrare divina in generali interdico. 907
- XLII. — Monasterii S. Augustini Cantuariensis super benedictione abbatis privilegium confirmat. 907
- XLIII. — Monasterio S. Augustini Cantuariensi confirmat ecclesiam de Northborne cum capellis ad opus elemosynariæ. 907
- XLIV. — Monasterio S. Augustini Cantuariensi confirmat præbendam de Gustone ad vestitum monachorum. 907
- XLV. — R[ogero] abbati S. Augustini Cantuariensi mandat, videat, ut ne aliquis clericorum commissam sibi ecclesiam cuiquam ad firmam assignet. (Fragmentum.) 907
- XLVI. — Rogero, abbati S. Augustini Cantuariensi permittit, ut si quis, beneficium ecclesiasticum a monasterio adeptus, solitum fidelitatis juramentum præstare contempserit, eum a beneficii perceptione suspendat. (Fragmentum.) 907
- XLVII. — Monasterii S. Augustini Cantuariensis privilegia confirmat. 908
- XLVIII. — Suenoni episcopo Arusiensi significat, se Absaloni archiepiscopo Lundensi permisisse ut ei cedendi episcopatu licentiam tribuat. 908
- XLIX. — Absaloni archiepiscopo Lundensi congruenter epistolæ superiori scribit. 908
- ANNO 1191-1192.
- L. — Episcopis quibusdam mandat de uxore R. Kanuli Suevorum regis, continentis voto, ob valetudinem suscepto, solvenda. 909
- ANNO 1192.
- LI. — Liberianæ basilicæ Prænestinæ bona confirmat. 910
- LII. — Ecclesiæ S. Thomæ Halberstadenensis, a Theodorico episcopo conditæ, monachisque Præmonstratensibus traditæ, protectionem suscipit. 911
- LIII. — Monasterii Marbacensis bona ac privilegia confirmat. 911
- LIV. — Monasterii Vallis S. Mariæ Helmstadiensis protectionem suscipit, possessionesque confirmat. 912
- LV. — Capitulo Januensi asserit capellam in urbe Tyrensi condendæ, facultatem a Jocio archiepiscopo Tyrensi concessam. 913
- LVI. — Ubaldo archiepiscopo Pisano primum Sardinis asserit. 913
- LVII. — Monasterii Goldbacensis protectionem suscipit bonaque ac jura confirmat. 915
- LVIII. — Patriarchæ Gradensi decimas ecclesiæ S. Archidani Constantinopolitanæ concedit, utque in ejusdem ecclesiæ capellis jure conventuali utatur, permittit. 915
- LIX. — Joanni, archiepiscopo Lugdunensi, et ejus suffraganeis significat, se monachis Cluniacensibus concessisse ut universos malefactores suos et hominum suorum, qui de provincia fuerint Lugdunensi, si eorum episcopi et ecclesiarum prælati ab eisdem fuerint fratribus terio requisiti, et eos ad satisfactionem illis congruam exhibendam non duxerint compellendos, licitum sit eis illos, candelis accensis, excommunicationis sententiæ atque interdicti subjicere. 916
- LX. — Ecclesiæ Eugubinæ possessiones rogatu Bentivoli episcopi confirmat. 917
- LXI. — Monasterio Cluniacensi ecclesias quasdam asserit. 918
- LXII. — Ad Bentivolum episcopum et clerum Eugubinum. — De sancti Ubaldi canonizatione. 918
- LXIII. — Ecclesiam Scalensem tuendam suscipit, bonaque ejus confirmat. 919
- LXIV. — Ad Guillelmum Scotorum regem. — Ecclesiæ Scoticæ libertates confirmat. 921
- LXV. — Abbati monasterii S. Sixti Placentini annuli usum concedit. 922
- LXVI. — Parthenonem S. Petri Florentinum tuendam suscipit, bonaque ejus confirmat. 923
- LXVII. — Aynardo archiepiscopo Viennensi ejusque suffraganeis præcipit, ne parochianos suos, quominus ordini Carthusiensis bona largiantur, impediri sinant. 924
- LXVIII. — Monasterii S. Justinæ protectionem suscipit, possessionesque ac jura confirmat, imposito monachis bizantii unius censu annuo. 924
- LXIX. — Willelmo episcopo Lucensi concedit ut conferat beneficia etiam juris patronatus laici, si intra certum terminum non fuerit ab illis alios præstatos. 927
- LXX. — Monasterium S. Mariæ Locediense tuendum suscipit, ejusque bona ac privilegia confirmat. 927
- LXXI. — Ad decanum et capitulum Rothomagense. — Indulget, ut tempore interdicti divina officia absque solemnitate celebrent. 930
- LXXII. — Ecclesiam Lucensem, petente Guillelmo episcopo, tuendam suscipit, ejusque bona et privilegia corroborat. 931
- LXXIII. — Conventui Ulciensi capellam S. Crucis in Alvernia, sitam in territorio Camaleriæ, asserit. 934
- LXXIV. — Castellano et Clugiensem episcopos judices constituit inter Wolcancum, electum Tergestinum, et patriarcham Aquileiensem. 934
- LXXV. — Privilegium pro abbata Boscheti seu Vallis Lucidæ, quo summus pontifex sub B. Petri et sua protectione suscipit præfatum monasterium, statuens ut ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Benedicti Regulam et institutionem Cisterciensis ordinis in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus invariabiliter observetur. (Fragm.) 934
- LXXVI. — Monasterii S. Arnulfi Metensis protectionem suscipit, bonaque ac possessiones confirmat. 935
- LXXVII. — Monasterium S. Vincentii Metensis tuendum suscipit bonaque ac privilegia confirmat. 938
- LXXVIII. — [Seifrido] episcopo Cicestrensi et abbatibus de Radinges et de Waltham mandat, ut clericos de Lamhee a juramento de observatione novæ capellæ [Baldoino] quondam archiepiscopo Cantuariensi, præstito absolvant. 941
- LXXIX. — Abbati monasterii S. Dionysii concedit ut, appellatione frivola non obstante, circa monachorum et conversorum correctionem libere officii sui debitum exsequatur. 942
- LXXX. — Monasterium S. Mariæ in Flumine tuendum suscipit, et ejus bona ac privilegia confirmat. 943
- LXXXI. — Ecclesiæ SS. Andreae et Nicolai Empulensis protectionem suscipit, canonicorumque possessiones et privilegia confirmat. 944
- LXXXII. — Canonicis ecclesiæ SS. Petri et Andreae Paderbornensis prædium Helmgeldere et privilegia de præpositis ac episcopis eligendis asserit. 947

LXXIII. — 1. Albertum, e' ectum Leodiensem, (Sabbato solemnis jejunii Quatuor Temporum, quod in Pentecoste celebratur,) diaconum ordinat. — 2. Brunoni, archiepiscopo Coloniensi, mandat, ut Alberto, electo Leodiensi, munus conferat consecrationis. — 3. Willelmo, archiepiscopo Remensi, scribit, (uti, si Coloniensis refugiat exsequi præceptum apostolicum (de consecrando Alberto electo Leodiensi) metu imperatoris potestatis, idipsum Remensis: omnia exsequatur.) — 4. Omni clero et populo et omni dignitatibus et officiorum ecclesiasticis laicisque personis totius Leodiensis episcopatus mandat et districte præcipit sub periculo honoris uniuscujusque, ut omnes obediant Alberto Lovaniensi et omnes absoluti a fide et juramento, quod fecerant Bonnesi præposito, quem intruserat imperator, faciant fidem et juramentum subjectionis et obedientie Alberto, cuius electionem approbat. 948

LXXXIV. — Parthenonis S. Cosmæ Taliacotensis protectionem suscipit, possessionesque et privilegia confirmat. 948

LXXXV. — Monasterii Altorfensis in Alsatia tutelam suscipit, possessionesque et privilegia confirmat. 950

LXXXVI. — Sifridum electum præpositum S. Martini Wormatiensem sancti, statuitque ut eadem præpositura nunquam de cætero Wormatiensi episcopo assignetur, sed curam et administrationem ipsius per proprium semper præpositum exerceatur. 952

LXXXVII. — Universis prioribus et fratribus Carthusiensibus concedit, (ne alicui de prioribus aut fratribus eorum sine consensu et voluntate capituli domus suæ vel majoris et senioris partis licentia pateat appellandi.) 952

LXXXVIII. — Canonicoꝝ ecclesiæ S. Mariæ Savonensis possessiones et jura confirmat. 953

LXXXIX. — Domus Carthusiensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 954

XC. — Prioris et fratrum Carthusiensium privilegia quædam confirmat. 957

XCI. — Monasterii S. Mariæ Pomposiani protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 958

XCI. — Abbati et conventui Cisterciensi ecclesiam Scharleburgensem asserit a Richardo Anglorum rege donatam. 961

XCI. — Ecclesiarum Romanarum S. Mariæ Dominæ Rosæ et Beati Laurentii in castello Aureo sitarum, bona confirmat. 962

XCIV. — Ecclesiæ Venetæ libertatem, privilegia, possessiones, petente Marco episcopo, confirmat. 965

XCIV. — Conrado episcopo Ratisponensi attribuit auctoritatem absolvendi eos qui pro ecclesia Ratisponensi dimicantes incendia fecerunt. 963

XCVI. — Ecclesiæ S. Petri Marchtalensis fundationem approbat. 966

XCVII. — Priori et fratribus hospitalis Hierosolymitani ecclesiam Reichartsrodensem asserit. 968

XCVIII. — Ad universos episcopos et abbates præpositos, et alium clerum per universum regnum Daciæ constitutum, litteras mittit. 968

XCIX. — Ad Lincolnensem et Roffensem episcopos. — De irritatiōe sententiæ in Dunelmensem episcopum per Eboracensem nulliter prolata. 969

C. — Abbati et conventui Lirum. — De sepulturis 969

ANNO 1193.

CI. — Bulla pro canonizatione S. Bernwardi episcopi Hildesheimensis. 970

CII. — Archiepiscopi et episcopi per Angliam constituti scribit exercitus in Orientem profectos propter dissensiones non explevisse expectationem. Principes monachi vult ut, sedata discordia, terræ sanctæ opem ferant. 970

CIII. — Bernoni episcopo et capitulo Hildesheimensi interdictum ne corpus S. Bernwardi in jussu abbatis iratrumque S. Michaelis aut ipsi (a temere minuunt,) aut minus ab aliis patiantur, neve oblationes fidelium perturbari sistant. 973

CIV. — Monasterii S. Michaelis Hildesheimensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 973

CV. — Ecclesiæ Ripensis possessiones quasdam confirmat, petente Omero episcopo. 973

CVI. — Castrum Hafnese, post Absalonis archiepiscopi Lundensis mortem ecclesiæ Roschildensi obventurum, a Petri episcopi Roschildensis successoribus alienari vetat. 974

CVII. — Privilegium abbati monachisque Fiscanensibus concessum. 974

CVIII. — Omero episcopo Ripensi asserit (omne de-

bitum juris regis quod rureuses Querset appellant, urbanum vero Skot et Querset vicant, et dimidium cuiuslibet juris regii quod in civitate Rip. ascriptum est regia potestati, tribus his exceptis: Friban, Strandwerre et causis quadraginta marcarum quod Sweno Gathe rex Danorum omnibus Ecclesiis coluit, tam urbicolis quam ruricolis, dimisit.) 975

CIX. — Monasterii S. Benedicti Ringstadensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 975

CX. — Ad abbatem et conventum Fiscannensem. — Ut liceat eos a beneficio suo remove, qui ecclesiis suis in propria persona non deservunt. 977

CXI. — Monasterium S. Mariæ de Ferrara (dioc. Theanensis) tuendum suscipit, ejusque bona ac privilegia confirmat. 978

CXII. — Monasterii Sanctæ Mariæ Esromensis protectionem suscipit, et possessiones juraque confirmat. 980

CXIII. — Absalon, archiepiscopo Lundensi, asserit castrum Hafnese, post obitum ejus Roschildensi ecclesiæ eventurum. 983

CXIV. — Episcopi Lucensis et prioris Camaldulensis jura de S. Jucunda ecclesiâ conservari jubet. 983

CXV. — Bulla pro monasterio Fiscannensi. — Vetat ne interdicto subjiciantur ecclesiæ monasterio Fiscannensi subjectæ. 983

CXVI. — Substitutionem Pramonstratensium in locum monachorum S. Vincentii Bratislaviensis confirmat. 986

CXVII. — Bulla pro confirmatione bonorum concessorum monasterio Sancti Vincentii Bratislaviensis. 987

CXVIII. — Civium Pisanorum privilegia, a Gulione quondam rege Hierosolymitano, et Sibylla, uxore ejus, ac Ricardo Anglorum rege, et Conrado quondam Montisferrati marchione, constituta confirmat. 988

CXIX. — Monasterii S. Benigni Divionensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 989

CXX. — Privilegium pro ecclesia Januensis. 992

CXXI. — Meinardo Livoniæ gentis episcopo, de inceptis prædicationibus profectus gratulatur. 995

CXXII. — Joanni decano et capitulo Rothomagensi concedit, (ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat illis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce officia celebrare.) 996

CXXIII. — Ecclesiam B. Petri Guastallensem tuendam suscipit, ejusque bona et jura confirmat. 997

CXXIV. — Monasterium S. Mariæ et S. Rumoni Tavistociensium tuendum suscipit, et ejus bona ac jura confirmat. 999

CXXV. — Parthenonis Sixensis protectionem suscipit, et possessiones ac privilegia confirmat. 1001

CXXVI. — Monasterium de Monte S. Petri Heisterbacense tuendum suscipit, et ejus bona juraque confirmat. 1003

CXXVII. — Walteri archiep. Rothomagi. questionibus respondet de appellationibus. 1007

CXXVIII. — Hospitalis ante majorem ecclesiam Senensis jura confirmat. 1010

CXXIX. — Boleslai episcopi Vacensis constitutionem, approbante Jobo archiepiscopo Strigoniensi factam, de synodo quotannis die Nativitatis B. Mariæ (8 Sept.) celebranda confirmat. 1011

CXXX. — Ecclesiam Melphensem, petente Guillelmo episcopo, tuendam suscipit, et ejus bona juraque confirmat. 1011

CXXXI. — Ecclesiæ Balneensis possessiones et privilegia confirmat. 1012

CXXXII. — Diocesis Theanensis fines, episcoporum possessiones et privilegia, petente Theodino episcopo, confirmat. 1013

CXXXIII. — Abbati et conventui Vallumbrosano significat, Joannem Gualbertum, congregationis Valumbrosanæ institutorem, petente abbate et conventu Passinaniensi in sanctorum numero relatam esse. 1018

CXXXIV. — Ecclesiæ S. Joannis Calciniensis protectionem suscipit et possessiones juraque confirmat. 1019

CXXXV. — Guillelmo archiepiscopo Ravennati concedit, ut bona quædam Argentinis jure emphyteutico tradat. 1022

CXXXVI. — Præposito de monte S. Walburgis, G. cantori S. Gereonis et scholastico S. Mariæ ad Gradus Coloniensis mandat ut monasterio Duitiensi ab habitatoribus Winsæ villæ decimam quandam præstari jubent. 1023

CXXXVII. — Guillelmo Ravennati archiepiscopo. 1022

CXXXVIII. — Sicardo Cremonensi episcopo. 1025

CXXXIX. — Bitergensi episcopo, de decimis. 1025

CXL. — Abbati Viziliacensi de divortis. 1025

- CXLI.** — Ad quemdam de excommunicatione. 1024
CXLII. — Auconito episcopo. — De sententia excommunicationis. 1024
CXLIII. — Priori et capitulo Dehum. 1025
CXIV-XLV. — Monasterio S. Augustini Cantuariensi concedit, ne quisquam abbatem vel monachos ejusdem monasterii aliqua sententia gravare præsumat, nisi fuerit a Romani pontificis latere destinatus. (Fragmentum) 1025
CXLVI. — Huberto, archiepiscopo Cantuariensi, apostolicæ sedis legat. interdicat, ne ab abbate monachisque Sancti Augustini obedientiam exigat. 1025
CXLVII. — Rogero abbati Sancti Augustini Cantuariensi de superiore epistola significat; interdicti ei ne Huberto archiepiscopo obedientiam exhibeat. 1026
ANNO 1193 ?
CXLVIII. — Ad Canutum Danorum regem. 1026
CXLIX. — Bulla in gratiam S. Jacobi Pruviniensis. 1026

ANNO 1194.

- CL.** — Adalberto archiepiscopo Salzburgensi munus apostolicæ legationis tribuit. 1027
CLI. — Monasterio Steingadensi asserit bona a Welfone duce collata. 1028
CLII. — Monasterium S. Laurentii Aversanum tuendum suscipit, ejusque bona ac privilegia confirmat. 1029
CLIII. — Ad capitulum Mutinense. 1031
CLIV. — Prioratum Bromholmensem ex ditioe monachorum Acrensium eximit. 1031
CLV. — Bulla pro reformatione monasterii S. Cæsarii Arelatensis. 1032
CLVI. — [Francisco] Aretino, [Bono] Senensi, et Pistortiensi episcopis mandat, ut ab abbate et monachis Passinauensis rogati corpus S. Joannis Gualberti (ab eo loco in quo positum sit erigentes, devotionem fidelium ad venerationem ipsius salubriter excitent.) 1033
CLVII. — Ad decanum et archidiaconos Lincolnensis ecclesiæ. — Contra Gaufridum Eboracensem archiepiscopum. 1034
CLVIII. — Arpino Polymiacensi et Willelmo Cupersano episcopis mandat ut in Cupersanum S. Benedicti monasterium, quondam copiosum, nunc prælatorum vitio egenissimum conveniant atque idoneum abbatem eligendum curent. 1034
CLIX. — Michaeli archiepiscopo et M. archidiacono Senonensi mandat, ut judicent inter capitulum Carnotense et comitissimam Carnotensem. 1035
CLX. — Adelardo episcopo Veronensi, mandat ut a duce Austriæ juramentum recipiat. 1036
CLXI. — Ad episcopum Lincolnensem. — Jubet inquisitionem fieri de excessibus Eboracensis archiepiscopi. 1037
CLXII. — Ecclesiæ Nidrosiensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 1039
CLXIII. — Ecclesiæ S. Petri Eboracensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 1042
CLXIV. — Capitulo Tarraconensi præcipit ut Willelmum Raimundi, qui Berengarium archiepiscopum in urbe Gerunda crudeliter interfecerat, anathematizatum denuntiet terramque ejus interdicto afficiat; præterea regem et reginam Aragonum sub excommunicationis et interdicti pœna hortentur ut Willelmum sociosque de toto regno proscribant, ecclesiæque Tarraconensi et ablata reddant et de injuriis satisfaciant. 1045
CLXV. — Ecclesiæ Halensis, quæ dicitur ad Novum Opus, protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 1048
CLXVI. — Parthenonis S. Mariæ Hinsbergensis protectionem suscipit possessionesque confirmat. 1050
CLXVII. — 1. Joanni abbati monasterii SS. Facundi et Primitivi Sabagunensis, ejusque successoribus concedit, et ut iis liceat, dummodo presbyteri sint, in ipso monasterio et in aliis ecclesiis ejusdem solemnem et pontificalem dare benedictionem et tam clericos, quam laicos in burgo et in cauto aliisque exemptis ecclesiis commorantes, appellatione remota ligare vel solvere.) Alia privilegia addit. — 2. Joanni abbati et conventui monasterii SS. Facundi et Primitivi Sabagunensis concedit, et non liceat alicui omnino personæ præter Romanum pontificem aut legatum cardinalem apostolicæ sedis, in monachos eorum ubilibet habitantes excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam promulgare.) Alia privilegia adjungit. — 3. Iisdem asserit monasterium a Berengario de Medina conditum. 1051
CLXVIII. — Rogero abbati monasterii S. Severini Neapolitani annui usum concedit. 1051
CLXIX. — Monasterii Bonæ-Spei protectionem suscipit

- pit bonaque ac privilegia confirmat. 1051
CLXX. — Monasterii S. Crucis Donaverdensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 1056
CLXXI. — Episcopo Lincolnensi præcipit, ne S. Notl monachos in possessione Esnebirrensis et Torneiensis ecclesiarum impediatur. 1058
CLXXII. — Monasterii Scotorum S. Jacobi Ratisponensis protectionem suscipit et possessiones juraque confirmat. 1059
CLXXIII. — Episcopo Foropopuliensi mandat, curet ut ecclesia S. Mariæ de Portu permaneat in possessione ecclesiæ S. Joannis in Marmorato, a canonicis Ravennatibus donatæ. 1059
CLXXIV. — Ecclesiæ S. Reparatæ Lucensem tuendam suscipit ejusque bona ac privilegia confirmat. 1060
CLXXV. — Monasterium S. Prosperi Regium sub S. Romanæ Ecclesiæ protectione recipit, ejusque bona ac jura confirmat. 1062
CLXXVI. — Gilberto episcopo Claromontano respondet et ut interdictum in aliqua ecclesia per aliquem vel aliquos ex canonicis sine ejus assensu positum, nullatenus debeat observare. 1064

ANNO 1195.

- CLXXVII.** — Bernardo episcopo Faventino permittit ut monasterium Gamundiense injussu ejus a priore subiectum monasterio Aceretensi, in priorum statum restituat. 1064
CLXXVIII. — Canonicorum Maurianensium possessiones quasdam confirmat. 1065
CLXXIX. — Compositionem inter abbatem S. Benedicti Placentinum et Martinum, abbatem S. Mariæ Valumbrosanum, de jure et institutione curvobii S. Jacobi Taurinensis factam confirmat. 1065
CLXXX. — Episcopo (astellano) (Veneto) præcipit, ut ecclesiam S. Bartholomæi canonicis S. Salvatoris tribuat. 1066
CLXXXI. — Petro archiepiscopo Compostellano concedit et ut cum in lege continueatur humana quod in tributis et publicis functionibus nulla præscriptio locum obtineat, et illa vota sint quasi tributa quæ Deo et B. Jacobo in Hispania staterit annis singulis exsolvenda rex Raulmirus, illa quæ in eis præscriptio obijciatur, locum non habeat aut vigorem.) 1067
CLXXXII. — Capitulo Bremensi licentiam permittit ut fratres beneficiarii qui debitos capituli canones statuto tempore non præsterint, beneficiis privent. 1067
CLXXXIII. — [Hermann] Monasteriensi et [Gerhard] Osnabrigensi episcopis mandat ut quasdam Ecclesiæ Bremensis ministeriales anathematizent, si bona eorum Ecclesiæ injuste ablata non restituerint. 1067
CLXXXIV. — Capitulo Bremensi concedit ut cautio de indemnitate ecclesiæ, ab Hartwigo archiepiscopo et tempore concordiæ) præstita, permaneat invariata. 1068
CLXXXV. — Ecclesiæ S. Donatiani Brugiensis asserit legatum in testamento Margarietæ, quondam Flauriæ commissæ, constitutum. 1069
CLXXXVI. — Petente Siphredo tituli S. Praxedis presbytero cardinali, ecclesiæ S. Praxedis privilegia concedit. 1069
CLXXXVII. — [Adolfo] archiepiscopo, et decano cathedralis ecclesiæ ac præposito S. Andreæ Coloniensibus scribit de discordia inter Adolum comitem Schauenburgensem et Hartwigum, archiepiscopum Hamburgensem, quorum alter, sacro castro comitalique Stadensi occupatis, magno Ecclesiæ Hamburgensis incommodo castrum Harburgense construxerat, alter jam antea comitis, Hierosolymam profecti, lines invasisse dicitur. Monasteriensi et Osnabrigensi episcopis datum mandatum esse, ut comitem, nisi illata archiepiscopo damna sarcisset, excommunicarent. Qui si audientes præcepto non fuerint, ipsi et comitem excommunicatum et episcopos dignitatibus submotos declarent. 1070
CLXXXVIII. — Monasterio Raitenbaselacensi capellam Ceidran asserit. 1072
CLXXXIX. — Monasterii S. Zenonis Reichenhallensis patrocinium suscipit, et possessiones juraque confirmat. 1073
CXC. — Ad Hubertum archiep. Cantuar. — El legationem apostolicæ sedis committit. 1074
CXCI. — Ad omnes Angliæ episcopos. — De reverentia exhibenda Huberto Cantuariensi archiepiscopo, sedis apostolicæ legato. 1075
CXCII. — Anselmo episcopo Fulginatensi mandat, ut abbatem S. Silvestri Ospellensis ad prioris Camaldulensis obedientiam revocet. 1076
CXCIII. — Adalbertum archiepiscopum Salzburgensem

- sem, laudibus effert (quod in morte Leopoldi, quondam ducis Austriae, ad satisfaciendum de excessibus, et ea quae pro redemptione illustris regis Angliae male accepisset, cum integritate reddenda, filium ejus jurare cum majoribus terrae coegerit.) 1076
- CCXCIV. — Ecclesiae S. Mariae in Uznam protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat. 1077
- CCXCV. — Ad canonicos Urgellenses. — De faciendi electione episcopi. 1077
- CCXCVI. — Archiepiscopo et primicerio Lucensi de libera sepultura monasterio S. Petri Puteolensi concessa significat. 1078
- CCXCVII. — P. abbati S. Petri et magistro Rudolpho, decano Salzbουργensi, mandat, ut Rapotonem de Steine et Eberhardum comitem de Dornbach, qui sub duce Austriae militantes monasterium Raumburgense incendio ac rapina vexaverint, ad sciendum damnum cogant. 1078
- CCXCVIII. — Monasterio Baumburgensi asserit praedium Anegatterperg ab Elisabetha de Ortenberg et Rapatone ac Heinricho, filiis ejus, donatum. 1079
- CCXCIX. — Monasterio S. Petri Puteolensi liberam sepulturam concedit ut eorum devotioni et extremae voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat. 1079
- CC. — Monasterii Scotorum Wirzburgensis protectionem suscipit, possessionesque ac jura confirmat. 1080
- CCCI. — Ad Galterium Augustodun. et Garnerium Trecentem episcopos. — De dirimendo matrimonio Galcheri de Salinis et M. dominae de Borbonio. 1080
- CCII. — Monasterii S. Alexandri Parmensis protectionem suscipit bonaque confirmat. 1081
- CCIII. — Abbati monasterii S. Dionysii concedit ut monachos et conversos suos, appellatione eorum non obstante, corrigat. 1083
- CCIV. — Monasterio S. Alexandri Parmensi ecclesiam S. Caeciliae asserit. 1084
- CCV. — Privilegium pro ecclesia S. Genesii. 1085
- CCVI. — Ad praepositum et canonicos S. Georgii de Ganaceto in diocesi Mutinensi. — Omnia illorum bona ac privilegia confirmat. 1087
- CCVII. — Heinrich Romanorum regis intentionem laudat de pace procuranda, de Hierosolymitana terrae subsidio mittendo et in melius promovendo communi boni populi Christiani. Legatos suos commendat. 1089
- CCVIII. — Privilegium pro monasterio Lucensi (diocesis Otomensis). 1091
- CCIX. — Compositionem inter Heimricum praepositum Hadmerslebensem et nobilem virum Gardulphum super situ ecclesiae S. Stephani per interventum C[onrad]i Moguntini archiepiscopi, Sabinensis episcopi, factam, confirmat. 1091
- CCX. — Monasterii Ranshovensis tutelam suscipit, bonaque et jura confirmat. 1091
- CCXI. — Parthenonem Villichensem tuendum suscipit, et ejus possessiones ac jura confirmat. 1093
- CCXII. — [Michaeli] archiepiscopo Senonensi scribit dolere se quod [Philippus] rex, inconsulta sede Romana, cum [Ingeburga], Kanuti Danorum regis sorore divorcium fecerit, et Cent. subdiaconum, notarium suum, litterasque suas parum vereduce suscepit. Sententiam illam divorcii cassat. Mandat ut si [rex], ea vivente, aliam superducere voluerit, id eidem inhibere firmiter procuret. 1093
- CCXIII. — Willelmo archiepiscopo Remensi, S. Sabinae cardinali, apostolicae sedis legato, et ejus suffraganeis eadem mandat quae superiore ad archiep. Senon. epistola. 1098
- CCXIV. — Philippo Francorum regi (sententiam illam divorcii (cum Ingeburga facti) a sese irritatam et cassatam) nuntiat. Hortatur ut uxorem recipiat et maritali affectione pertractet. 1098
- CCXV. — Confirmatio sententiarum excommunicationis et interdicti latorum auctoritate Walteri archiepiscopi contra cives Rothomagenses. 1098
- CCXVI. — Cœnobiarchis S. Chrysgoni facultatem a decessoribus suis obtentam utendi pontificalibus insignibus concedit et confirmat. 1100
- CCXVII. — Capituli Carnotensis privilegia infringi vetat. 1101
- CCXVIII. — Canonicis S. Quintini praecipit ne laetant privilegium canonicis S. Pecinae a sese concessum. 1101
- CCXIX. — Michaeli archiepiscopo et archidiacono Senonensi mandat ne quaedam capituli Carnotensis privilegia infringi patientur. 1102
- CCXX. — Statuit ut nullus canonicus trahatur ad iudicium saeculare, nisi ratione feodi. 1105
- CCXXI. — Sententiam latam inter Taonem abbatem de Fontana Taonis et plebanum Massarium confirmat. 1103
- CCXXII. — Ecclesiae S. Mariae et S. Theobaldi Metensi indulgentiarum privilegia concedit. 1106
- CCXXIII. — Ecclesiae Sipontinae archidiacono archiepiscopo et primicerio mitrae, pallii et annuli usum concedit. 1107
- CCXXIV. — Hu[berto] archiep. Cantuar., ap. sedis legato, et ejus suffraganeis mandat ut homines ad subsidium terrae Hierosolymitanae ferendum adhortentur. Richardum regem admoneri vult ut milites et pedites bene instructos eo transmittat. 1107
- CCXXV. — Ecclesiae Pennensi duo castella asserit, petente Oddone episcopo. 1110
- CCXXVI. — Archiepiscopis, episcopis, et aliis Ecclesiarum praelatis per totam Alemanniam et Teutonium constitutis mandat inducant populum (ut in personis et rebus secundum justam dispositionem P[etri] Sanctae Caeciliae et J[ohannis] ut. Sancti Stephani in Caelio monte presbyterorum cardinalium ipsi Hierosolymitanae regioni succurrant.) 1110
- CCXXVII. — Litteris ad capitulum Beati Martini Turonensis prohibet ne pensio vel modiatio rerum Ecclesiae ultra decem libros sine cautione concedatur; tum statuit ut canonici ab officiis absentes priventur sex denariis, quos de communi percipiebant singulis diebus. 1110
- CCXXVIII. — Ecclesiae Auscusiensis protectionem suscipit, bonaque et jura confirmat. 1111
- CCXXIX. — Ad Bajocensem, Abrincensem, Sagiensem, et Constantensem episcopos. — De seditione in canonicis a civibus Rothomagensibus mota, et de satisfactione ipsis facienda. 1116
- CCXXX. — Ad cives Rothomagenses. — Ejusdem argumenti. 1117
- CCXXXI. — Ecclesiae S. Mariae de Novo Castr. protectionem suscipit, donationes, bona, ac possessiones ejus confirmat. 1119
- CCXXXII. — Privilegium pro monasterio Beccensi. 1120
- CCXXXIII. — Monasterii S. Mariae Germerodensis protectionem suscipit possessionesque ac privilegia confirmat. 1123
- CCXXXIV. — Ad Simonem decanum Eboracensem. — De administratione ejusdem diocesis. 1123
- CCXXXV. — Ad clericos Eboracenses. — Ejusdem argumenti. 1123
- CCXXXVI. — Ad Lincolnensem episcopum. — Ejusdem argumenti. 1127
- CCXXXVII. — Sententiam a Michaeli archiepiscopo et M. archidiacono Senonensi latam inter capitulum Carnotense et Adeliciam comitissam Blesensem confirmat. 1131
- CCXXXVIII. — Monasterii S. Mariae Daulelensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat. 1133
- ANNO 1196.
- CCXXXIX. — Ad Hubertum Cantuariensem archiepiscopum. — De negotiis terrae sanctae. 1133
- CCXL. — Ad Walterum Rothomagensis archiepiscopum. — Ut eos coereat qui Ecclesiae censuras contemnebant. 1136
- CCXLI. — Alberto episcopo Verceilensi, et abbati Locediensi mandat, sub anathematis poena interdicant monachis S. Justi ne contra canonicum Utiensium privilegium burgensibus Secusiensis sacramenta ecclesiastica tribuant. 1136
- CCXLII. — Gerardo, episcopo Bononiensi, concedit, si sacerdotes ecclesiarum tum civitatis tum diocesis Bononiensis decesserint, ut muneris eorum aliis mandandi habeat potestatem. 1136
- CCXLIII. — Monasterii S. Mariae Baumgartensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat. 1137
- CCXLIV. — Abbati Longi Pontis concedit (ne quis in grangis ad monasterium pertinentibus procuraciones postulet aut homagium a servitoribus expetat.) 1141
- CCXLV. — Aegidio episcopo Mutinensi asserit jus canonicorum in episcopatus sui ecclesiis instituendum. 1143
- CCXLVI. — Privilegium pro ecclesia S. Sepulcri Hierosolymitana. 1143
- CCXLVII. — Permutationem (possessionis Bocham) a praeposito et capitulo ecclesiae Augiensis factam cum C[onrado] episcopo et canonicis Ratisponensibus, confirmat. 1147
- CCXLVIII. — Ad clerum, magnates et plebem Cypriensem. — Significat se, petente Amalrico rege, Laodiceum archidiaconum, et Alanum Cypri cancellarium delegasse ut in hac insula, hucusque schismatica, quidquid ad d[omi]n[um]

- Ecclesiæ conferendas spectaret, non obstante appellationis obstaculo, ordinarent.** 1147
- CCXLVII.** — Ecclesiam S. Albani Basileensem tuendam suscipit, et ejus bona juraque confirmat. 1148
- CCXLVIII.** — Monasterii S. Petri Aldenburgensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat. 1150
- CCXLIX.** — Parthenonis S. Mariæ Kluyardensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat. 1152
- CCV.** — Ad magistrum et fratres militiæ Templi. — De decimis. 1154
- CCVI.** — Comitem Tolosanum hortatur, ut damna monasterio S. Egidii illata resarciat; alioquin eum ostendit a Bituricensi, Narbonensi, Arelatensi et Aquensi archiepiscopo excommunicatum iri. 1155
- CCVII.** — Privilegium pro monasterio S. Laurentii Wendinghusensi. 1156
- CCVIII.** — Ad capitulum Nidrosiense. — Prohibet ne quis laicus in diocesi Nidrosiensi jurisdictionem ecclesiasticam exerceat. 1159
- CCIV.** — Monasterii S. Mauritiï Agaunensis possessiones et privilegia confirmat. 1159
- CCV.** — Willelmo abbati S. Mauritiï Agaunensis usum mitræ et annuli tribuit. 1159
- CCVI.** — Berardo, electo archiepiscopo Messanensi, decimam integram luminis Dionysii assertit. 1160
- CCVII.** — Decernit ut Berardo archiepiscopo Messanensi, parochiam Iustranti, a Græcis et Latinis abbatibus necessaria procurentur. 1160
- CCVIII.** — Ad Willelmum Magalonensem episcopum. 1160
- CCIX.** — Ad Willelmum episcopum et capitulum Ecclesiæ Magalonensis. 1161
- CCX.** — Priori et monachis S. Pancratii de Leves interdicit ne pensiones quasdam solvant, neve ecclesias antequam vacent alicui promittant. 1162
- CCXI.** — Pontem Litæ cum capella capitulo Parmensi confirmat. 1162
- CCXII.** — Bulla pro parthenone Crisenonis. 1163
- CCXIII.** — Huberto, archiepiscopo Cantuariensi mandat, copiam faciat monachis Torneiensibus ut in locum dejecti abbatis successorem substituant. 1165
- CCXIV.** — Ecclesiam Sanctæ Mariæ de Portu Ravennatam tuendam suscipit, et ejus bona ac jura confirmat. 1165
- CCXV.** — Ecclesiæ Parisiensis possessiones ac privilegia confirmat. 1168
- CCXVI.** — Capituli Matisconensis consuetudines confirmat. 1169
- CCXVII.** — Decernit, ad quos spectare debeat in cle-ro Mutihensi onus expensarum in adventu aut transitu legatorum sanctæ sedis, et metropolitani. 1170
- CCXVIII.** — S[icardo], episcopo Cremonensi mandat ne ecclesiam S. Crucis Cremonensem a patronis et vicinis ejusdem administrationi in monasterii Nonantulani injuriam patiat. 1171
- CCXIX.** — Confirmationem compositionis inter archiepiscopum et clericos Spalatenses. 1171
- CCXX.** — Ad Scardonensem et Tininensem episcopos. 1173
- CCXXI.** — Monasterii S. Trinitatis Fiscanensis, Romano tantum pontifici subjecti, privilegia possessionesque auget. 1173
- CCXXII.** — Monasterii S. Mariæ Vandagiensis possessiones et privilegia confirmat. 1176
- CCXXIII.** — Alberto episcopo Vercellensi et Petro abbati Locediensi mandat ut pacem inter Bonifacium archiepiscopum et canonicos Jauenses componant. 1178
- CCXXIV.** — Hugoni, abbati Cluniacensi, permittit e in abbatibus ad monasterium Cluniacense pertinentibus, quæ secundum Deum et beati Benedicti Regulam et statuta ordinis videri corrigenda sunt. 1179
- CCXXV.** — [Michaeli], archiepiscopo Senonensi, et abbati Sanctæ Columbæ mandat, cogant comitem Niverneusem ut domum de Colenges priuatiui de Charitate restituat. 1180
- CCXXVI.** — Canonicis ecclesiæ S. Salvatoris Venetæ assertit ecclesiam S. Bartholomæi a Marco episcopo tributam. 1181
- CCXXVII.** — Archiepiscopis, episcopis, abbatibus, decanis, aliisque ecclesiarum prælatibus mandat, ut directores et vexatores fratrum Cluniacensium laicos excommunicent, clericos a muneribus submoveant. 1181
- CCXXVIII.** — Magistro Leoni, procuratori Constantino-politano, mandat, ut episcopo Castellano (Veneto) decimas de bonis Joannis Canalo Lupi exhiberi ab hæreditibus cogat. 1182
- CCLXXIX.** — Joachimi abbatis de Flore constitutiones de vita monachorum et monasteriorum cœnobio ejus sub-jectorum et de rebus ab ipsis fratribus possessis et eorum numero confirmat. 1183
- CCLXXX.** — Egidio episcopo Mutinensi permittit ut clericorum quorundam inobedientiam vindicet. 1183
- CCLXXXI.** — Archiepiscopo Ravennati et ejus suffraganeis mandat, sub excommunicationis pœna cives Mutinenses commoneant, monasterio Nonantulano quæ abstulerint reddant. 1184
- CCLXXXII.** — Episcopo Attrebatensi et abbati S. Victoris ac priori S. Martini de Campis Parisiensis mandat, ut Ecclesiam Calensem Ecclesiæ Parisiensi subjiciant. 1184
- CCLXXXIII.** — Litteris ad Oddonem episcopum Pensensem e sententiam depositionis in clericos de Arsitâ latam confirmat. 1186
- CCLXXXIV.** — Bulla pro monialibus S. Juliani Antissiodorensis. 1187
- CCLXXXV.** — Abbatibus S. Petri Salzburgensi et Ebersbergensi, ac præposito S. Andræ Frisingensi mandat ut fratres Garzenses contra C. comitem Medelingensem tueantur. 1188
- CCLXXXVI.** — Abbati Hemmerodensi et scholastico majoris ecclesiæ Trevirensis mandat ut judicent inter fratres S. Petri Moguntini et eorum præpositum Sitridum de Eppenstein. 1188
- CCLXXXVII.** — Privilegium pro monasterio S. Dionysii. 1188
- CCLXXXVII bis.** — Ecclesiæ Nicosiensis possessiones et privilegia confirmat. 1189
- ANNO 1191-1197.**
- CCXXXVIII.** — Ad decanum et capitulum Rothomagensis. — Supcr annalibus præbendarum. 1192
- ANNO 1196-1197.**
- CCLXXXIX.** — Abbati et conventui S. Joannis in Vinis præscribit ne in ipsorum ecclesia fratres recipiantur ultra nonaginta, vel aliquis qui decimum quintum annum non attigerit. 1193
- CCXC.** — Sententiam ab Oberto archiepiscopo Mediolanensi latam inter Matth. magistrum et conversos hospitalis S. Simpliciani confirmat. 1193
- ANNO 1197.**
- CCXC bis.** — Alano electo Nicosiensi archiepiscopo, petente ejusdem Ecclesiæ capitulo, pallium mittit. 1194
- CCXCi.** — Monasterii Sororensis libertates immunitatesque confirmat. 1195
- CCXCII.** — Monasterii Capellensis tutelam suscipit, bonaque et jura confirmat. 1196
- CCXCIII.** — Ecclesiæ Sancti Exuperii Corboliensis protectionem suscipit possessionesque corroborat, confirmata insuper compositione inter abbatem et Mauricium Parisiensem episcopum e de procuracione episcopis in Ecclesia Paris. exsoluenda. 1199
- CCXCIV.** — Geraldo episcopo Carducensi concedit ut percipiat in ecclesia S. Amatoris sumptus necessarios pro itinere ad sedem apostolicam et pro aliis ad ecclesiam suam spectantibus. 1201
- CCXCV.** — Ottoni, episcopo Bobiensi, mandat, hortetur Lanfrancum, episcopum Papiensem, ne canonicos Placentinos priuè decimis de territorio Portus Albare. 1202
- CCXCVII.** — Capitulo Onoldsbacensi archidiaconatum Rangove confirmat. 1202
- CCXCVIII.** — Sororibus S. Mariæ Suessionensibus concedit, ut, non obstante juramento quondam facto, de assensu abbatissarum sive prælatarum, iis liceat quaslibet idoneas recipere montales. 1203
- CCXCVIII bis.** — Ecclesiæ S. Mariæ et S. Joannis evangelistæ Copenbergensis protectionem suscipit, bona possessionesque confirmat. 1204
- CCXCIX.** — Ad capitulum Lingonense. — De residentia canonicorum. 1206
- CCC.** — Præposito Brandenburgensi usum mitræ, annuli, chirotecarum, sandaliorum concedit, petente Sitrido comite et castellano Brandenburgensi. 1206
- CCCI.** — Ecclesiæ de Altavilla donationem capitulo S. Petri Moguntini confirmat. 1207
- CCCII.** — Monachis S. Blasii in Nigra Silva permittit ut quibusdam diebus festis cantent: *Gloria in excelsis Deo*, et *Sequentiam*. 1207
- CCCIII.** — Monasterii Wadezgingensis jura et possessiones confirmat. 1208
- CCCIV.** — Universis fidelibus in regno Daciæ constitutis, qui ad ecclesiam Arusiensem saxeo muro construa-

«am pecuniam dederint, de iniunctis pro suis excessibus penitentis x. dies indulget. 1210

CCC.V. — Canonicis Arusiensibus asserit præbendas sex, a Petro episcopo collatas. 1211

CCC.VI. — Universis fidelibus per Burdigalensem provinciam constitutis Geraldum, monasterii Silvæ Majoris fundatorem, in sanctos relatum nuntiavit. 1211

CCC.VII. — Gerardo episcopo Bononiensi permittit ut excommunicet eos, qui bona Ecclesiæ occupaverint. 1212

CCC.VIII. — Cœnobii Silvæ Majoris prædia et privilegia recenset et confirmat. 1215

CCC.IX. — Canonicam Sanctæ Mariæ Pisaurensem tuendam suscipit et ejus bona confirmat. 1217

CCC.X. — Conventiones factas inter abbatissam S. Alexandri et Hugonem Parmensis ecclesiæ canonicum et plebis S. Pancratii archiepiscbyterum confirmat. 1219

CCC.XI. — Monasterio S. Dionysii asserit patronatum ecclesiæ B. Mariæ de Medonta, a Philippo Francorum rege concessum. 1220

CCC.XII. — Sententiam a Burchardo, abbate Ebersbergensi, et Conrado præposito S. Andreæ Frisingensi, latam inter Garzenses et præpositum Ovensen, confirmat. 1221

CCC.XIII. — Abbati monachisque Fiscanensibus interdictum ne archidiacono Caleti annuam procuracionem tribuant. 1223

CCC.XIV. — Monachos Nonantulanos monet, ne pravam morem in assignatione possessionum monasterii retineant. 1225

CCC.XV. — Hugoni abbati fratribusque S. Dionysii concedit, ne quis in eos excommunicationis sententiam audeat promulgare. 1224

CCC.XVI. — Ad archiepiscopum Rothomagensem. — Quid sit animadvertendum in prædatores, invasores, aut combustores ecclesiarum. 1225

CCC.XVII. — Monasterium Amelungesbornense tuendum suscipit, ac bona, jura atque privilegia confirmat. 1226

CCC.XVIII. — Monasterio Steingadensi ecclesiam Wierdgelungensem asserit. 1229

CCC.XIX. — Privilegium pro monasterio Teplensi. 1229

CCCXX. — Ecclesiæ S. Mariæ de Arzilla Fanensis protectionem suscipit, bonaque et privilegia confirmat. 1230

CCCXXI. — Canonicis S. Mariæ Runcensis decimas novarum Runcensium et Stamphensium asserit. 1232

CCCXXII. — Donationes, institutiones et dotaciones factas a Guidone domino Saltonis, pro institutione canonicorum in ecclesia B. Mariæ Saltonis, confirmat. 1232

CCCXXIII. — Fratribus Majoris Monasterii de reparanda capella quadam scribit. 1233

CCCXXIV. — [Rainaldo] Matisconensi et [Roberto] Cabillonensi episcopis et decano Ledonensi mandat, compellant Rainaldum, dominum Castri Rainaldi (dioc. Cabillon.), et Gilonem de Belfort (dioc. Vesontion.), ut prioratu de Louinco, ad monasterium Trenorciense pertinenti, ablata bona restituant. 1233

CCCXXV. — Episcopum Laudensem inter episcopum Papiensem et canonicos Placentinos iudicem constituit. 1231

CCCXXVI. — Leontio manasterii S. Salvatoris Messanensis ejusque monachis asserit decimas a Guillelmo archiepiscopo Rhegensi donatas. 1231

CCCXXVII. — Ad archiepiscopum Cantuariensem. — Pro monachis in Conventrensi ecclesia restituentis. 1231

CCCXXVIII. — Monasterii Ciontensis protectionem suscipit et disciplinam possessionesque confirmat. 1236

ANNO 1191-1198.

CCCXXIX. — Ecclesiæ S. Thomæ de Paraclito Ebleholtensis protectionem suscipit, possessionesque ac jura confirmat. 1238

CCCXXX. — Monasterii Loci Dei protectionem suscipit, possessionesque confirmat. 1240

CCCXXXI. — Domum leprosororum de valle Bugnensi tuendam suscipit, iisque «partem forestæ de Cantlastra immunem ab omni exactione» asserit. 1210

SPURIA.

I. — Privilegium pro monasterio Morbacensi. 1241

II. — Privilegium pro monasterio S. Modesti Beneventano. 1245

III. — Philippo, episcopo Bellovacensi respondet, merito eum in malis versari, quod «præsulem pacificum exuens militem bellicosum induerit,» eoque adiutore

«rex Galliæ, qui regi Anglorum sacramento corporaliter præstito tenebatur asstrictus super indemnitate tam oppidorum quam terrarum observanda, contra fidem et sacramentum impudenter veniens oppida regis violenter occupaverit, terram hostili manu crudeliter vastaverit.» — «Ab ergastulo talem redientem regi Francorum regem Angliæ viriliter occurrisset, pro quo contra superbiam humilitatem, contra injuriam jus et æquitatem, contra arrogantiam («interperantiam modum et modestiam dimicasse.») Adit, «se regi Anglorum pro eo litteras direxisse supplicatorias.» 1246

IV. — Altare S. Mariæ ecclesiæ S. Stephani Bononiensis qui visitaverint et manus pro ipsius ecclesiæ statu et conservatione porrexerint adiutrices, iis peccata condonat. 1247

COELESTINI III DECRETA.

I. — Episcopo Ambulen. respondet, Templariis, Hospitalariis et aliis, oratoria habentibus in domibus suis, non licere campanas easdem ponere publice pulsare. 1247

II. — Episcopo Abien. præcipit, ut I. presbytero ablata restituat. 1248

III. — Rodolpho, episcopo Andegavensi, concedit ut eos qui propter impedimentum ætatis presbyterii honorem adipisci non possunt, si id solum ob stare cognoverit, ad illud tempus toleret, quo eos ad suscipiendum onus sacerdotii idoneos comprobaverit. 1249

IV. — Patriarcham Aquileiensem hortatur, videat, ne præpositi, et alii, quibus secundum morem terræ usitata attributa potestas in loco decedentium personis aliis quibus assignandi præbendas, proprios filios, quos in sacris constituti ordinibus genuerint, substituunt decedentibus. 1249

V. — Universis iudicibus Beneventanis interdicit, ne quis eorum advocatus esse præsumat nisi in propria causa, vel fortasse si alicui ecclesiæ, vel pro alicujus munificentia debito ad impendendum patrocinium fuerit obligatus. 1249

VI. — Capitulo Bisiuco respondet, si laicus ad jussione[m] abbatis, in cujus servitio commoratur, in clericum vel monachum vel conversum manus temerarias præsumpsit mittere, et abbatem et laicum, donec ad sedem apostolicam veniant, pro excommunicato habendum esse. 1249

VII. — Episcopo Brugna [Brugnatensi] respondet, 1º eum, qui asserat in cautionem lata sententiæ incidisse, non nisi per sedem apostolicam absolutio[n]is posse beneficium promereri; 2º presbyteros bigamos et viduarum maritos, nec viventibus uxoris, nec defunctis, ad divinarum debere celebrationem admitti. 1249

VIII. — [Arch]episcopo Brundisino respondet de iis, qui sacramentum iurii pro vita et rebus servandis fecerint. 1249

IX. — Episcopo Cesaraugustano respondet, quando præbenda vacante, complures ex his, qui numerati sunt ibi, in vocem appellationis erumpant, si appellationem intra quadraginta dies prosecuti non fuerint, procedendum esse ad canonicam electionem. 1249

X. — Archiepiscopo Cantuariensi respondet, deferendum non esse appellationi illius, quem adversarius de spoliatione post appellationem legitime interpositam sibi facta paratus sit in continentem convincere. 1249

XI. — Archiepiscopo Cantuariensi respondet, si in causa matrimoniali criminaliter questio agitur, non per interpositam personam, sed per ipsam principalem causam matrimonii terminari oportere. 1249

XII. — Cuidam per W. decanum Cathalaven. consulenti respondet, mulierem, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpserit et, eo reverso, de monasterio educta fuerit, post obitum viri ad observantiam regulæ invitari non esse compellendam. 1249

XIII. — Episcopo Cenomanensi electum abbatem de Pelicea a sese confirmatum nuntiat. 1249

XIV. — Quibusdam mandat, cogant archiepiscopum, ut ablata monasterio Dolensi restituat. 1249

XV. — Quibusdam mandat, cogant militem quemdam, ut B. de Leun. archidiacono de molendini obventionibus decimas exsolvat. 1249

XVI. — Quibusdam mandat, ut B. archidiacono Dolensi feni decimas persolvi de terris quibusdam jubeat. 1249

XVII. — Archiepiscopo Eboracensi de matrimonio quodam respondet. 1249

XVIII. — Episcopo Exoniensi mandat, ut locationes prædiorum ecclesiasticorum a canonicis factas rescindat. 1249

XIX. — Abbati S. Facundi concedit, ut quodocunque fuerit requisitus privilegium suum seu quancunque in-

dulgentiam exhibere, instrumentum ab ipso iudice, audiente parte contraria, tantummodo recietur; ita quod privilegium ad transcribendum nullo modo tradatur. 1250

XX. — Episcopo Vamensi respondet, monomachias nec super ecclesiarum præsentationibus, nec in aliis casibus tractandas esse. 1250

XXI. — Episcopo Faventino concedit, ut monasterium Graden., quod in jussu ejus prior monasterio Cerat. subiecerit, in pristinum restituat. 1250

XXII. — Oblatis universis monasterii S. Petri de Ferum præcipit, ut abbati obediant. 1250

XXIII. — Archiepiscopo Hydruntino scribit de Jo., qui a Græco episcopo non in quatuor temporibus ordinatus sacerdos sit; « nolumus, inquit, de cætero commistiones et consuetudines rituum in ordinibus observari. » 1250

XXIV. — Episcopo Lincolnensi et abbati de Thanlæ et de Labrire mandat, cogant G. Bochis, ut presbytero eisdem ecclesiam restituat. 1250

XXV. — Episcopo Lincolnensi et abbati T. mandat, ut Luciam viduam filiam G. et A. legitimam nuntient. 1250

XXVI. — Episcopo Lincolnensi et priori de Fractoponte et archidiacono de Marin. mandat, cogant G[alfredum], archiepiscopum Eboracensem, ut pecuniam a R. præposito acceptam restituat. 1250

XXVII. — Capitulo Lucensi respondet, clericos Barrenses, qui, per Vigilem episcopum suspensi, beneficia ecclesiastica adepti sint, beneficiis esse privandos. 1250

XXVIII. — Capitulo Magdeburgensi respondet, cum N. archidiaconus Cenomaniensis, licet sit Ecclesie eorum decanus, tamen quod in partibus Gallicis sibi potius habitationem elegerit, jam per annorum decem spatium eorum ecclesia filius præsentiam habere nequiverit, ut, nisi vocatus redierit, novum decanum eligant. 1250

XXIX. — Quibusdam respondet, filium C. militis, quem pater discretionis annos nullatenus agentem, habitum fecerit suscipere monachalem (in provinciæ Moguntinæ monasterio), si habitum retinere noluerit, ad hoc non esse compellendum. 1250

XXX. — Archiepiscopo Vidrosiensi [Nidrosiensi] præcipit, ut a communionem ejus, qui per sacrilegam manuum extensionem in edictum excommunicationis incidit, licet denuntiatus non sit, absteineat. 1251

XXXI. — [Canonicis Pictaviensibus] præcipit ut Hug. Lem. subdiaconum, a Jordano tit. S. Pudentianæ presb. cardinali canonicum ecclesie eorum ipstitutum, in frater et canonicum integre admittant et eidem in choro stolum et in capitulo locum assignent. 1251

XXXII. — Priori et canonicis S. Ranerit scribit, ne dubitent juramentum de certo canonicorum numero præstitum auctoritate apostolicæ sedis migrare. 1251

XXXIII. — Quibusdam mandat, ut I. de Malafrena et I. filium Cavaleæ eorumque socios, qui ecclesiam de Miliaton, et alias episcopatus Regini ecclesias violenter fregerint, excommunicent. 1251

XXXIV. — [Walterio] archiepiscopo Rothomagensi respondet, eos esse pro absolutis habendos, qui pro iniectione manuum in clericos vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerint, et a legatis cardinalibus, qui a latere Romani pontificis destinantur, sint pro tempore absoluti, cum id legati mandatum sibi super his non ostendant expressum. 1251

XXXV. — [Walterio] archiepiscopo Rothomagensi scribit de collegiorum jure præsentandi prælatos. 1251

XXXVI. — [Walterio archiepiscopo Rothomagensi?] scribit de Jacobo sacerdote pro excommunicato non habendo. 1251

XXXVII. — Decano Rothomagensi variis de rebus consulenti respondet. 1252

XXXVIII. — Suffraganeis et decano Rothomagensi scribit hæc « Per falsarios, qui nuper sunt in Urbe repti, quedam sunt litteræ destinatæ, quas timemus tanquam veras ab aliquibus admitti; ideoque mandamus, si quos tales valueritis reperire, quas cognoscere poteritis ex comparatione bullæ et qualitate styli, faciatis capi et tandiu sub arcta custodia detineri, donec id nobis fuerit intimatum. 1252

XXXIX. — Quibusdam mandat ut, cum Judæi parochiam S. Laudi pro parte magna occupaverint, nisi Judæi, qui in civitate Rothomagensi morantur, decimas et omnes proventus alios, quos de parochianis fidelibus, si sibi habitarent, consequerentur, S. Laudi ecclesie et aliis, quarum parochias delineant occupatas, annis singulis recompensare curaverint: omnes Christi caractere insignitos, qui Judæis obsequium exhibere, aut mutuo aliquid ab eis accipere, aut restituere jam acceptum, venditiones aut locationes cum eis contrahere, seu quemlibet

alium contractum inire, vel eis ave dicere, seu habere colloquium tentaverint, anathematis vinculo astringant. 1252

XL. — Episcopo Senogallensi concedit, ut, cum ah ejus subditis ad sedem apostolicam fuerit appellatum, cogat appellantem, ut infra 20 dies post appellationem interpositam iter arripiat ad sedem apostolicam vendendi. 1252

XLI. — Episcopo Teratino respondet, dirimendum non esse matrimonium C., qui postquam jurasset, quod filiam V. duceret in uxorem, voluntate mutata aliam duxerit. 1252

XLII. — Abbati et conventui Vercellensi concedit, ut si archiepiscopi, archidiaconi, archipresbyteri et decani numerum electionis et personarum, in concilio Lateranensi constitutum, cum eorum ecclesias visitant, excedere forte præsumperint, et pro illis procuratores exegerint, denegent. 1252

XLIII. — Fidelibus in Vianensi [Viennensi?] provincia constitutis præcipit, ut antequam deducant de cunctis bonis collectis expensas, salvis privilegiis Ecclesie Romanæ, decimas ecclesiis cum integritate debita persolvant. 1253

XLIV. — Ilanc [ecclesiarum quarumdam] consuetudinem rescindit: ut cum alicujus prælati debeat electio confirmari, conventus duas personas nominet, aurbus latenter patriarchæ vel principis exprimendas, ut sic illarum vel alterius eligendæ, vel totius electionis penitus irritandæ habeant facultatem. 1253

XLV. — Archiepiscopo cuidam respondet, non videri esse conveniens, ut pallium suum alii commodet, cum pallium personam non transeat. 1253

XLVI. — Archiepiscopo cuidam de præsentationibus respondet. 1253

XLVII. — Episcopo cuidam respondet de iis, qui per iudices remotiores excommunicatione absoluti in illicita consanguinitatis copula remanent. 1253

XLVIII. — Episcopo cuidam rescribit, ne occasione juramenti, de rebus ecclesie non alienandis præstiti, prætermittat, quin populo indigentis super basilicarum instructione studeat salubriter providere. 1253

XLIX. — Episcopo cuidam respondet de G. matrimonio. 1253

L. — Episcopo cuidam respondet, Henricum presbyterum; licet non ipse, sed aliquis pro eo in duello pugnaverit, non debere in sacris ordinibus ministrare. 1254

LI. — Episcopo cuidam mandat, ut V. diaconum frui beneficio quodam patiat. 1254

LII. — Episcopo cuidam respondet de B. clerico, qui cum puellam quamdam desponsasset, canonicus sit promotus. 1254

LIII. — Episcopo cuidam concedit, ut nothus militis cujusdam filius ad sacros ordines promoveatur. 1254

LIV. — Episcopo cuidam mandat, ut W. subdiaconum tandiu tanquam excommunicatum faciat ab omnibus evitari, donec mulierem a consortio suo dimittat. 1254

LV. — Magistro Columbo de causis delegatis respondet. 1254

LVI. — Cuidam respondet, de qua impotentia illud intelligatur, quod in litteris sæpe consueverit apponi: videlicet ut si duo, vel tres, vel etiam plures, quibus litteræ dirigantur, ipsis exsequendis interesse simul nequiverint, unus aut plures eorum nihiloominus exsequantur. 1254

LVII. — Cuidam respondet, si contra R. coram Dulmens. episcopo et ejus conjudicibus nihil probavisset, standum tamen sententiæ fuisse, nisi R. eam ostenderet irritandam. 1254

LVIII. — Cuidam mandat, ut D. presbytero ecclesiam quamdam restitui jubeat. 1254

LIX. — Cuidam respondet de indulgentia fel. mem. Adriani papæ, tunc Albanensis episcopi in Norvagiæ legati, qui permissum est omnibus illius terræ hominibus in sexto gradu congiungi. 1254

LX. — Ad quæstiones cujusdam respondet de cognatione spirituali. 1255

LXI. — Cuidam scribit virum mercatorem, qui ad religionis habitum transierit, nec habitum posse abjicere, nec aliquam sibi matrimonio copulare. 1255

LXII. — Quibusdam mandat ut si quas causas sæculares clerici Parisius commorantes habuerint, jure canonico decendant, nec permittant juri scripto consuetudinem prevalere. 1255

LXIII. — Cuidam respondet, ne B. mulierem ab A. relictam, Petri militis vexari de domo quadam patiat. 1255

LXIV. — Cuidam respondet, de clericis sive in furto, sive in homicidio vel perjurio deprehensis. 1255

LXV. — Cuidam respondet de quadam cellula quæ eximi voluerit a subjectione quæ matrici ecclesiæ debebatur.	1259
LXVI. — Cuidam de iudicibus deputatis respondet.	1260
LXVII. — Cuidam de appellationibus respondet.	1260
LXVIII. — Cuidam de testimoniis respondet.	1260
LXIX. — Cuidam de testibus publicis respondet.	1260
LXX. — Quibusdam respondet de P. acolyto qui cum quibusdam hominibus ad resistendum prædonibus arma sumpserit.	1261
EPISTOLÆ VARIORUM AD COELESTINUM III.	
I. — Guarini abbatis S. Victoris ad Cœlestinum. — Gratulatur ei de ejus promotione, commendatque illi S. Victoris ecclesiam.	1261
II. — Aleonoræ reginæ Anglorum ad Cœlestinum. — Pontificis opem implorat pro liberatione Richardi regis	

Anglorum, filii sui.	
III. — Ejusdem epistola altera. — Similis arg	
IV. — Ejusdem epistola tertia. — Similis arg	
V. — Chartula refutationis Petri Latronis, atque eius domno Cœlestino III papæ facta.	
VI. — Charta refutationis factæ Cœlestino III p civitate Castellana a Constantia et Sibylla sororibus Hyacintho Petri Deus vos salvet, et Nicolao et Octo fratribus.	
VII. — Ingeburgis reginæ Francorum ad Cœlestinum. — Quod ipsa neglecta, filiæ ducis de Merania rex adha	
VIII. — Philippi Belvacensis episcopi ad Cœlestinum. — De captione sua.	
INDEX IN THOMAM CISTERCIENSEM.	
INDEX IN JOANNEM ALBERTUM.	

FINIS TOMI DUCENTESIMI SEXTI.